

KER. JÖVELEM
LELTARI SZÁM 3927-m

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

0057

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szakt. sz. 36.585/3

M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szakt. sz. 36.585/3

Társulat. sz.
1586/3

1894

Szakt. sz. 36.585/3

HUSZONKILENCZEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

DE DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

DE FAYER LÁSZLÓ

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

HELYSZÁM
H. 2. 0. 3. / N

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

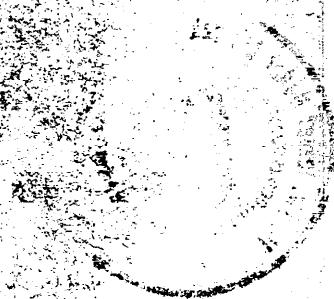
1894.

M. KÖZGAZD. EGYETEM
KÖNYVTÁRA

IN
1911

PERSONAL
PROPERTY

1911

TARTALOMMUTATO

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1894. évfolyamához.

Magánjog.	Lap	Magánjog.	Lap
Törvényjavaslat a házassági jogról. — SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől ... 1, 9, 18, 26,	34	Válasz dr. Deáknak. — Dr. FODOR ÁRMIN tvszéki bírótól ...	105
A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól 1., 2., 3. sz. külön melléklete és főlap ...	51	Kiutalványozás és behajtás a végrehajtási törvény szerint. — NEMO-tól ...	85
Jogtalan kamatkövetelés. — Z. ...	15	Érdekes valóperi kérdés. — Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől ...	86, 263
A polgári házasság sorsa ...	41	Voluntas Curiae. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ...	126, 149
Gyógyithatlan elmebetegség. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ...	42	Ugyanerről. — Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól 141,	166
A házassági jogról szóló törvényjavaslat az igazságügyi bizottságban. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól ...	7	A szegénységi jog és a polgári perrendtartási javaslat. — Dr. RÁDAI LAJOS székesfehérvári ügyvédtől ...	137
A párbér kérdéséhez. — Dr. KÉRI MIKLÓS pozsonyi kir. táblai tanácsjegyző albirótól ...	117	Az új sommás eljárás és a kereskedelmi ügyek. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól ...	177
óhiszemű telekkvi jogszerző ellen elbirtokolni nem lehet — Dr. KLEIN EDE szepsi ügyvédtől	124	Ugyanerről. — Dr. KÖNIG Vilmos budapesti ügyvédtől ...	206
A kártérítés tanához. — Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁRTÓL ...	157, 175	Az új sommás eljárás töréből. — Dr. REICHARD ZSIGMOND törvényszéki albirótól 193, 202, 210, 219, 227, 235,	246
Adalékok a kötbér tanához. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől ...	159	Illetékességi potpourri. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől ...	207
A közszerszemény biztosítása judikaturánkban. Dr. SZOKOLAY ISTVÁNTÓL ...	111	Extra bíróságok. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől ...	221
Az özvegyi jog tartalma és terjedelme. — Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁRTÓL ...	237	A német polgári perrendtartás reformja. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól	265
Az özvegyi jog korlátozása. — MENYHÁRTH GÁSPÁRTÓL ...	270	Az otthon védelme. — ARANY SÁNDOR budapesti kir. albirótól ...	276
Széchenyi István és a magyar magánjog. — Dr. VÉCSEY TAMÁS akadémiai beszédéből ...	354	A sommás törvény 156. §-a. — Dr. ZAKARIÁS ADOLF szatmári ügyvédtől ...	283
Polgári házasság ...	393	A perjogi reformok életbeléptetésének előkészítése. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ...	289
Van-e a telekkönyvi alzálogosnak jelzálog-keresete. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól ...	408	Női hivatalnok fizetésének lefoglalása. — Dr. KARÁDI BERTALAN törvényszéki bírótól ...	294
		Felülvizsgálat alaki okokból. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ...	311
Polgári törvénykezési rendtartás.		A beismerés és elismerés az új sommás törvényben. — ZAKARIÁS ADOLF szatmári ügyvédtől ...	319
Az 1868: LIV. t.-cz. 100. §-ának értelmezéséhez. Dr. BERCELI ANTAL budapesti ügyvédtől ...	6	A sommás eljárásról szóló törvény kötelező ereje. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ...	321
A peressé vált hagyatéki biztosítása és kezelése. Dr. HEXNER GYULA lipót-szt.-miklósi ügyvédtől	7	A sommás eljárás életbeléptetése. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól ...	337
Az 1868: LIV. t.-cz. 140. §-ának értelmezéséhez. Dr. DÉVAY IGNÁ CZ budapesti törvényszéki bírótól ...	21	A szóbeli eljárás a német Reichsgerichtnél ...	338
Az iparszerűség mint hatásköri kifogás. — Dr. DÁRDAY DEZSŐ fiumei aljegyzőtől ...	30	Birói hangok. — Dr. BERGER MIKSA budapesti ügyvédtől ...	342
Az 1868: LIV. t.-cz. 140. §-ának értelmezéséhez. WEÉR GYÖRGY csikszederadi törvényszéki bírótól	45	Az új osztrák perrendtartási javaslat. — Dr. FODOR ÁRMIN törvényszéki bírótól ...	345, 355
Zárlat az arányosítási perben. — BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól ...	78,	Észrevételek az 1893. XVIII. t.-cz. 73. és 77. §-ához. — Dr. MAYER IGNÁ CZ marczali ügyvédtől ...	350
Ugyanerről Dr. PAP JÓZSEF m.-szigeti törvényszéki bírótól ...	90,	A pertársak beismerése. — Dr. PLÓSZ SÁNDOR államtitkártól ...	353
Ugyanerről. — Dr. RÓTH FERENCZ budapesti törvényszéki bírótól ...	93		
A Plósz-féle perrendtartási javaslat. — DEÁK ALBERT kolozsvári ügyvédtől ...	81, 90,	Hatásköri kérdések az új sommás eljárásban. — Dr. BOZÓKY ÁRPÁD kunszentmártoni ügyvédtől ...	358
		A budapesti kir. tábla elnökének rendelete. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ...	359
		Az új sommás eljárás a gyakorlatban. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ...	361
		Legislatio és Curia a perújítás kérdésében. — Dr. SOMOGYI MIKSA budapesti ügyvédtől ...	365
		Az új sommás eljárás és a tőzsdebíróóság. — Dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti ügyvédtől ...	366
		Mint fél vagy mint tanu hallgatandó-e ki azon harmadik személy, kinek az 1868: LIV. tcz. 225. §-a értelmében eddig eskü volt odaitélhető? — Dr. GYURKOVICH LÁSZLÓ budapesti kir. albirótól ...	270
		Ugyanerről. — Dr. STEUER GÉZÁ-tól ...	390
		A magánokiratok bizonyító ereje az 1893. XVIII. tczikben. — Dr. TELLER MIKSA-tól	374
		Viták kérdések a sommás eljárás köréből. — Dr. FODOR ARMIN budapesti kir. törvényszéki bírótól ...	377
		Külföldiek biztosítás adási kötelezettsége. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ...	383
		Átmeneti állapotok. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ...	385
		Az 1895: XVIII. tcz. 73. és 77. §-ai. Dr. GAÁR VILMOS soproni albirótól ...	386
		Mely 20 frtig terjedő keresetek tartoznak az 1893. XVIII. tcz. szerint a sommás eljárás alá? Dr. MISNER IGNÁ CZ budapesti ügyvédtől ...	388
		Tanuskodhatik-e a fél a pergátló kifogások szakában? — Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől ...	390
		Tisztán jelzálogos hitelező ellen kérhet-e a hitelező fizetési meghagyást? — Dr. STAUD LAJOS pozsonyi törvényszéki bírótól ...	396
		Még néhány szó a sommás eljárás 2. §-áról. — Dr. KOVÁCS MARCEL temesvári kir. albirótól	398
		Az 1893: XVIII. tcz. visszahatása illetékességi kérdésekben. — Dr. TELLER MIKSA-tól ...	399
		Ujabb törvények, melyek módosítást és kiegészítést igényelnek. — IMLING KONRÁD curiai bírótól ...	407
		Az új sommás eljárás és a közjegyzői okiratokon alapuló végrehajtási eljárás. — Dr. FODOR ÁRMIN törvényszéki bírótól ...	409
		Perjogi decentralisatio. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ...	410
		Perújítás folytán hozott érdemleges ítélettel járó illeték. — Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől ...	416
		Zárszó az 1893. XVIII. tcz. 2. §-ának értelmezéséhez. — Dr. HIRSCHLER HENRIK budapesti ügyvédtől ...	417
		A bizonyítékok szabad mérlegelésének egy korlátja. — X. Y. ...	418

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1894. évfolyamához.

(A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik. m = Melléklet.)

- Dr. ALEXI ALBERT, miniszteri tanácsos. 53, 149, 169, 196, 332.
- ARANY SÁNDOR, budapesti albiró. 276.
- Dr. BAINTER HUGÓ, törvényszéki bíró. 154.
- Dr. BALLAGI GÉZA, sárospataki jogakadémiai tanár. 268.
- Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd. 71, 106, 121, 281, 289, 321, 333, 359, 361, 383, 385, 409.
- Dr. BECK HUGÓ, curiai bíró. 83.
- Dr. BERCZELI ANTAL, budapesti ügyvéd. 6, 46, 183.
- Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 86, (263), 390.
- Dr. BERGER MIKSA, budapesti ügyvéd. 342.
- BIRÓ VILMOS, szegedi kir. táblai bíró. 78, (89).
- Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 209, 302, 347, 366.
- Dr. BÓZÓKY ALAJOS, nagyváradai jogakadémiai igazgató. 49.
- Dr. BOZÓKY ÁRPÁD, kunszentmártoni ügyvéd. 358.
- Dr. CONCHA GYÖZÖ, egyetemi tanár. 132, 297.
- Dr. DÁRDAY DEZSŐ, fiumei törvényszéki aljegyző. 30.
- Dr. DEÁK ALBERT, kolozsvári ügyvéd. 81, (90, 98).
- Dr. DEUTSCH IZIDOR, budapesti ügyvéd. 114, (121), 251, (260, 275, 281, 291, 310, 315, 325, 346).
- Dr. DÉVAY IGNÁCZ, budapesti törvényszéki bíró. 21.
- Dr. DOLESCHALL ALFRÉD, budapesti törvényszéki jegyző. 257.
- EÖRDÖGH ANDRÁS, budapesti törvényszéki bíró. 129, 217.
- FARKAS LAJOS, komáromi törvényszéki bíró. 145.
- Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi rk. tanár. 233, (241, 249, 258, 266), 305.
- FÉNYES VINCE, aradi albiró. 61, 134.
- Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 159, 221, 254, 318.
- Dr. FODOR ÁRMIN, budapesti törvényszéki bíró. 105, 177, 265, 337, 345, (355), 377, 409.
- Dr. FRAENKEL SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 153, 164, 416.
- Dr. GAÁR VILMOS, soproni albiró. 386.
- Dr. GALLIA BÉLA, budapesti kir. törvényszéki aljegyző.
- Dr. GLÜCKLICH EMIL, budapesti ügyvéd.
- Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd. 22, (46, 55, 72, 87, 103, 143, 214, 231, 271, 279, 303, 335, 359, 420).
- Dr. GRUBER LAJOS, budapesti kir. alügyész. 380.
- Dr. GYURKOVICH LÁSZLÓ, budapesti albiró. 270.
- Dr. HEIL FAUSZTIN, kir. táblai bíró. 5, (13, 29, 60, 102, 107, 117, 273, 289, 305, 313, 321, 361, 393) 181.
- Dr. HERZ BERTALAN, budapesti ügyvéd.
- Dr. HEXNER GYULA, lipótszentmiklósi ügyvéd. 7.
- Dr. HIRSCHLER HENRIK, budapesti ügyvéd. 417.
- Dr. HUSZÁR KÁLMÁN, budapesti ügyvéd. 366, 414.
- Dr. ILLÉS KÁROLY, ny. kir. ügyész, budapesti ügyvéd. 38, (76).
- Dr. IMLING KONRÁD, curiai bíró. 407.
- Dr. KARÁDI BERTALAN, törvényszéki bíró. 294.
- Dr. KECSKEMÉTI LAJOS, kecskeméti ügyvéd.
- Dr. KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd. 413.
- Dr. KÉRI MIKLÓS, pozsonyi kir. táblai tanácsjegyző albiró. 117.
- Dr. KLEIN EDE, szepsii ügyvéd. 124.
- Dr. KMETY KÁROLY, pozsonyi jogakadémiai tanár. 25.
- Dr. KOBLER FERENCZ, kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazó. 141, (166).
- Dr. KOHN DÁVID, 225, (245, 262).
- Dr. KOVÁCS MARCZEL, temesvári albiró. 398.
- Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd. 42, 94, 126, (149), 189, 206, 311, 346, 383.
- KUNFALVY ISTVÁN, nyiregyházi törvényszéki bíró. 187.
- Dr. LINDNER GUSZTÁV, kolozsvári egyetemi tanár. 178, (185, 195, 204).
- Dr. MAGYARY GÉZA, nagyváradai jogakadémiai tanár. 43, 97.
- Dr. MÁRKUS DEZSŐ, törvényszéki bíró.
- Dr. MAYER IGNÁCZ, marczali ügyvéd. 350.
- Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR, 157, 175, 237, 270.
- MÉSZÁROS SÁNDOR, javító intézeti családfő. 339.
- Dr. MISNER IGNÁCZ, budapesti ügyvéd. 388.
- MÓZES LÁSZLÓ, budapesti ügyvéd. 317, 339, 372.
- MUTNYÁNSZKY ÁDÁM, pestvidéki kir. járásbíró. 127, (150).
- K. NAGY SÁNDOR, n.-váradai törvényszéki bíró. 85, 229.
- Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvéd.
- Dr. NAGY FERENCZ, egyetemi tanár. 74, 402.
- Dr. OBETKO DEZSŐ, pécsi törvényszéki aljegyző.
- ORDÓDY BERTALAN, lőcsei törvényszéki bíró. 329.
- Dr. PAP JÓZSEF, m.-szigeti törvényszéki bíró. 54, 90, (133).
- Dr. POLLÁK IMRE, ügyvédjelölt. 142, 184.
- Dr. POLNER ÖDÖN, miniszteri fogalmazó. 139.
- Dr. PLÓSZ SÁNDOR, igazságügyminiszteri államtitkár. 353.
- Dr. RÁDAI LAJOS, székesfehérvári ügyvéd. 137.
- Dr. REICHARD ZSIGMOND, budapesti albiró. 193, (202, 210, 219, 227, 235, 246,) 363.
- Dr. REINER JÁNOS, budapesti ügyvéd, egyetemi m. tanár. 196, (212), 369, (381, 385, 395).
- Dr. RÓTH FERENCZ, budapesti törvényszéki bíró. 93.
- Dr. ROTH PÁL, budapesti ügyvéd. 74.
- Dr. med. SCHÄCHTER MIKSA, egyetemi m. tanár. 100.
- Dr. SCHNIERER ALADÁR, egyetemi tanár. 162.
- Dr. SCHWARZ GUSZTÁV, egyetemi tanár. 7, 51, 408, külön mellékletek az 1., 2., 3. számhoz.
- Dr. SOMOGYI MIKSA, budapesti ügyvéd. 365.
- Dr. STAUD LAJOS, pozsonyi tszéki bíró. 101, 396.
- Dr. STEUER GÉZA, ügyvédjelölt. 390.
- Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD, budapesti ügyvéd. 113, 165, 207, 348.
- Dr. SZÁSZ BÉLA, budapesti törvényszéki jegyző. 222, (230, 238, 255, 285).
- SZÉKÁCS FERENCZ, curiai bíró. 403.
- SZÉLL FARKAS, debreczeni kir. tábla tanácselnök. 404.
- Dr. SZOKOLAY ISTVÁN. 4, 33, 41, 111, 132, 333, 351.
- SZÜTS ISTVÁN, pénzügyi titkár. 189.
- SZTEHLO KORNÉL, budapesti ügyvéd. 1, (9, 18, 26, 34).
- Dr. TARNAI JÁNOS, kir. táblai bíró. 17, 283.
- Dr. TELLER MIKSA, ügyvédjelölt. 374, 390.
- TÓTH GÁSPÁR, selmeczi ügyvéd, 244, 300, (308, 322).
- UNGER GÉZA. 87, 350.
- VARGHA FERENCZ, budapesti törvényszéki bíró.
- Dr. VÁZSONYI VILMOS, budapesti ügyvéd.
- Dr. VÉCSEY TAMÁS, egyetemi tanár. 166, 354.
- WEÉR GYÖRGY, csikszeredai törvényszéki bíró. 45.
- Dr. WITTMANN MÓR, budapesti ügyvéd. 357, 374.
- Dr. WLISSICS GYULA, egyetemi tanár. 401.
- Ifj. dr. VUTKOVICH SÁNDOR, jogakadémiai h. tanár. 115.
- Dr. ZAKÁRIÁS ADOLF, szatmári ügyvéd. 283, 319.
- Dr. ZOLNAY JENŐ, pestmegyei t. ügyész. 65.
- Dr. ZORN VILMOS, kassai jogakadémiai tanár. 161.
- ZSÁMBOKRÉTHY JÓZSEF, orsz. képviselő. 220.

Lap		Lap		Lap
	Kereskedelmi, váltó- és csődjog.			
	Közkereseti társaság képviselőinek hatásköre. — Dr. MAGYARY GÉZA nagyváradi jogakadémiai tanártól		A nemzetközi börtönügyi congressus kitűzött kérdései. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől	209
43	A szövetkezetek ellenőrzése. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	43	A Btk. módosításáról szóló törvényjavaslat. — Szász Béla budapesti törvényszéki jegyzőtől	222, 230, 238, 255, 285
71	Biztosítási törvényeink revisiója. — Dr. RÓTH PÁL budapesti ügyvéd és dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanár jogászegyleti előadása	74	Esküdtszéki élelmezés költségei. — Dr. NAGY SÁNDOR n. váradi törvényszéki bírótól	229
83	Ugyanerről dr. BECK HUGÓ előadása	83	A büntetőjog története Magyarországon. — Dr. FÁYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	233, 241, 249, 258, 266
	A kereskedelmi társaságok reformja Franciaországban. — Dr. MAGYARY GÉZA n.-váradi jogakadémiai tanártól	97	A Curia és a bünvádi eljárás. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	281
	A szabadalomból folyó jogviszonyok. — Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédtől	121	A váltóhamisítás minősítése. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől	302
165	Polgári «Justizmord». — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől	165	A schweizi szövetség büntető törvénykönyvének javaslata. — Dr. FÁYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	305
	A bizományi viszony jogi természetéhez. — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd, egyetemi magántanártól	212	Az ezüst korona. — MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől	317
196,	Részletfizetések. — Dr. KOHN DÁVID-tól	225,	Börtönügyi viszonyaink számokban	329
245,	262	245,	A Spanyol Btk. — ORDÓDY BERTALAN lőcsei törvényszéki bírótól	329
236	Ugyanerről. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől	236	Közhivatalnokok büntetőjogi mentessége. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	333
	Az ipari szellemi tulajdon védelme. — Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédtől	251,	A végtárgyalási jegyzőkönyvek. — MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől	339
260, 275, 281, 291, 310, 315, 325,	346	346	A javító nevelés és a társadalom. — MÉSZÁROS SÁNDOR javító intézeti családfőtől	340
	A közkereseti társaság tagjai elleni keresetek elvülése csőd esetében. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől	254	A közvetlen végtárgyalást kitűző végzés. — UNGER GÉZÁ-tól	350
184	A közkereseti társaság tagjainak egyetemleges felelőssége. — Dr. POLLÁK IMRÉ-től	184	A megkegyelmezési jog a parlamentben. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	351
322	Az alkotandó bányatörvény problémái. — TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől	300, 308,	A Btk. 309. §-a. — MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől	372
318	Szerződhetik-e a közkereseti társaság tagjai a társasággal? — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől	318	A feltételes elítélésre vonatkozó új norvég törvény. — Dr. GRUBER LALOS budapesti kir. alügyésztől	380
366	«Judikatura» a tőzsdén. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől	347,	A becstelenség körüli eljárás a Debreczen városi régi jogban. — SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnöktől	404
374	Ugyanerről. Dr. WITTMANN MÓR budapesti ügyvédtől	357,	A beszámítást enyhítő és súlyosító körülményekről. — SZÉKÁCS FERENCZ curiai bírótól	405
348	Az ügynökök. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől	348	A sajtó külön joga. — Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédtől	413
383	Biztosítási díjak perelhetősége. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	383		
402	A szövetkezetek reformja. — Dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanártól	402		
414	A biztosítási javaslat. — Dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti ügyvédtől	414		
	Büntetőjog és bünvádi eljárás.		Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.	
	A bünvádi felelkezés visszahozatala Németországban. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	4	A Curia tevékenysége az 1893. évben, megvilágítva az utolsó évtized adataival. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	33, 41
393	A kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól	5, 13, 29, 60, 102, 107, 117, 273, 289, 305, 313, 321, 361,	A kir. törvényszéki elnök teendőiről. — Dr. PAP JÓZSEF m.-szigeti törvényszéki bírótól	54
17	A közvetlen idézés. — Dr. TARNAI JÁNOS kir. táblai bírótól	17	Tömeggondnokságok. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől	94
21	A vizsgálóbírói intézményhez. — Egy vizsgálóbírói	21	Felhívás Magyarországon első folyamodású bírálathoz. — MUTNYÁNSZKY ÁDÁM pestvidéki kir. járásbírói	127, 150
38,	Hatóság előtti rágalmazás. — Dr. ILLES KÁROLY budapesti ügyvédtől	38,	Válasz a felhívásra. — FÉNYES VINCZE aradi kir. albirótól	134
61	Az 1887. VIII. és az 1891. XVII. tczikhez. — FÉNYES VINCZE aradi kir. aljárásbírói	61	Az új kir. táblák működése 1893-ban. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	132
85	Esküdtek felelkezése sajtó ügyekben. — K. NAGY SÁNDOR nagyváradi tszéki bírótól	85	Egy szervezeti kérdés. — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól	217
87	A központi vizsgálóbírói intézményhez. UNGER GÉZÁ-tól	87	A szakbírói rendszer. — TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől	244
100	Orvosi titoktartás a törvényszék előtt. — Dr. med. SCHÄCHTER MIKSA egyetemi magántanártól	100	A kir. Curia működése a szüneti hónapokban. — X	313
113	A közigazgatási hatóságok mint bíróságok. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől	113		
121	Le Jeune. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	121	Államtudományok.	
129	A felelkezésről a ténykérdésben. — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti tszéki bírótól	129	A katonai szolgálat ügyei a közigazgatási bíráskodásban. — Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi jogakadémiai tanártól	25
142	Az orgazdaság esetei. — Dr. POLLÁK IMRÉ-től	142	A községek jogi ügyeinek ellátásáról. — Dr. ZOLNAY JENŐ pestmegyei t. ügyésztől	65
145	A vizsgálóbírói működésnek reformgényei. — FARKAS LAJOS komáromi tszéki bírótól	145	A miniszterek állása a királyllyal szemben. — Dr. POLNER ÖDÖN miniszteri fogalmazótól	139
181	A büntett elkövetési helye és a forum delicti commissi. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól	181	Az állam személyisége. — Mutatvány dr. CONCHA GYÖZÖ könyvéből	297
187	Házasságon kívüli nemzésen alapuló vérségi összeköttetés büntetőjogilag rokonságnak veendő-e. — Dr. BERCZELI ANTAL budapesti ügyvédtől	183	A hatásköri összeütközés bírósága. — Dr. WLAŚSICS GYULA egyetemi tanártól	401
	A személyes szabadságnak közhivatalnok általi megsértéséről. — KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól	187		
			Vegyes tárgyú cikkek.	
			Magánjogi szakosztály a Magyar Jogászegyletben. — Dr. BERGZELI ANTAL budapesti ügyvédtől	46
			A kötelező doctorátus kérdéséhez. — X. Y.	57
			Kossuth Lajos	91
			A bélyegtörvények módosításához. — NEMO-tól	118
			A bélyegnovella. — Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől	153
			A jegyzőképző tanintézetek kérdéséhez. — Dr. ZORN VILMOS kassai jogakadémiai tanártól	161
			Rectori beszéd. — SCHNIERER ALADÁR budapesti egyetemi tanártól	162
			A «kikötött vagyonbetétektől» járó illeték. — Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől	164
			Ugyanerről. — SZÜTS ISTVÁN pénzügyi titkártól	189
			Wenzel Gusztáv. — Dr. VÉCSEY TAMÁS egyetemi tanár akadémiai emlékbeszéde	166
			A bélyegnovella. — NEMO-tól	174
			Az új vizjogi törvényjavaslat. — Dr. LINDNER GUSZTÁV kolozsvári egyetemi tanártól	178, 185, 195, 204
			SZILÁGYI DEZSŐ	185
			TÓTH LŐRINCZ	201
			PLÓSZ SÁNDOR	249
			Nemzetközi egyet az összehasonlító jogtudomány művelésére. — Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti törvényszéki jegyzőtől	257
			Az igazságügyi tárca költségvetése	334, 342
			Az erkölcsi érzés. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki albirótól	363
			A jogtörténelem és kutatási módszerei. — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd, egyetemi m. tanártól	369, 381, 385, 395
			Jogirodalom.	
			Nevill Geary. The law of marriage and family relations — Dr. ALEXI ALBERT-től	53
			Diritto Marittimo ... a cura di Alessio dr. Feichtinger. — Dr. ALEXI ALBERT-től	92
			Dr. Reichard Zsigmond: Psychiatria és büntetőjog	92
			A magyar családi hitbizomány Irta Katona M. — Dr. STAUD LAJOS pozsonyi törvényszéki bírótól	101
			A királyi placetum a magyar alkotmányban. Irta dr. Vázsonyi Vilmos. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	106
			Végrehajtó hatalom a magyar alkotmányban. Irta dr. Polner Ödön. — Ifj. dr. VUTKOVICH SÁNDOR-tól	115
			Közigazgatási törvénytár. Összeállította Dárday Sándor. — Dr. CONCHA GYÖZÖ egyetemi tanártól	132
			Renard de Gard. La nationalité française. — Dr. ALEXI ALBERT-től	149
			Monographia a beavatkozásról. Irta dr. Eckstein József. — Dr. BAINYNER HUGO törvényszéki bírótól	154
			A magyar kereskedelmi jog kézi könyve. Irta dr. Klupaty Antal. — X. Y.	157
			Magyar tengerjog. Irta dr. Nagy Ferencz. — X. Handtmann Ottó: Bestimmungen über die in Russland sich aufhaltenden Angehörigen fremder Staaten. — Dr. ALEXI ALBERT-től	169
			Die Phantasie im Rechte. Von Dr. Heinrich Dernburg. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől	189
			Keen Richard: La entreband de guerre. — Dr. ALEXI ALBERT-től	196
			Kornfeld: Civilprozessuale Grundsätze. — B. M. től	205
			A magyar honpolgár jogai és költségei. — Irta Horváth József. — ZSÁMBOKRÉTHY JÓZSEF orsz. képviselőtől	220
			Alkotmánytan. Jánosi Ferencz nyomán írta dr. Bacsoni Lajos. — Dr. BALLAGI GÉZA sárospataki jogakadémiai tanártól	268
			Études de droit international conventionnel. Par Leon Poincard. — Dr. TARNAI JÁNOS kir. táblai bírótól	283
			Naturgeschichte des Verbrechers. Von dr. H. Kurella. — y.	293
			G. Wilmowsky. Zur Organisation des Anwaltstandes. — ALEXI ALBERT-től	332
			Utmutatás az 1893. XVIII. és XIX. t.-cikkek alkalmazására. Irta Lányi Bertalan	338
			Az 1893. XVIII. és XIX. t.-cikkek magyarázata. Irta Ragályi Lajos. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől	346
			Az utolsó két egyházpolitikai javaslat. Irta Kováts Gyula	356
			Külföldi jogélet.	
			Külföldi judikatura. — Közli dr. Gold Simon budapesti ügyvéd	22, 46, 55, 72, 87, 103, 143, 214, 231, 271, 279, 303, 335, 359, 411

A új osztrák jogtanulmányi és vizsgálati rendszer. — Dr. BÓZÓRY ALAJOS nagyváradi jogakadémiai igazgatótól	49
Bírósági szervezet reformja Németországban. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól.	333
Különfélék.	
I. Belföldi szemle.	
Vértessy Sándor átirata az ügyvédi kamarához. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — Az ügyvédvizsgáló bizottság. — Ügyvéd keresetek. — A budapesti ügyvédi kamara segélyalapja. — Ügyvédek száma. — A Berde-ügy. — Gázömlés	7
A kir. Curia ügyforgalma. — Végrehajtási miseriák. — A bpesti VI. ker. kir. járásbírósi ügyforgalma. — Költség-megállapítás. — Jogirodalom	16
Halálbüntetési statisztika. — A közigazgatási bíróságról szóló vita a Magyar Jogászegyletben. — A kir. Curia ügyforgalma. — A budapesti és kolozsvári kir. táblák ügyforgalma. — Régi magyar feltételes ítéletek. — Irodalom. — A férj jogai	23
Nyílt kérdés dr. Imling Konrádhoz és az utóbbi válasza. — Magyar Jogászegylet. — Juristakör. — Bagatel-bűnügy	31
A Magyar Jogászegylet közigazgatási bírósági vitája	39
A közigazgatási bíróságról szóló vita a Magyar Jogászegyletben. — A budapesti kir. törvényszék ügyforgalma. — Fegyelmi eset. — A Korhammer-féle bűnügy a szegedi kir. táblán. — Jogirodalom. — A rendbüntetési jog kérdéséhez	47
A védői szék elhagyása mint fegyelmi vétség. — Bagatel-bűnügy. — A gyorsaság netovábbja. — Kolozsvári Jogászegylet. — A pozsonyi kir. jogakadémiáról. — Munkás-balesetek elleni biztosítás	55
A közigazgatási bíróságokról folyt vita befejezése a Magyar Jogászegyletben. — A kir. közjegyzők egyletének pályázata. — A bírói «köz-tudomás». — Irodalom	63
Az 1895-iki börtönügyi kongresszus. — «Sybilla Rómában»	72
A kötelező doctorátus kérdéséhez. — Magyar Jogászegylet. — Mikor a jelzőlogos hitelező nem juthat követeléséhez. — Hosszú terminusok. — A bírói határozatok olvashatlansága. — Az egyetemi kör jogirodalmi működése	79
A központi vizsgáló bírói intézményhez. — Adalék a büntetés elengedéséhez. — A megvédelt római jog. — A képviselőház könyvtárának katalogusa. — Esküdtek kitanítása. — A jogakadémiákról. — Kölcsönügylet a pertárban	87
Kossuth és a bűnvádi eljárás. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Irodalom Előterjesztésre hozott végzésben főeski. — Kereseti jog hiányának utólagos pótlása. — Végtagyalási napok. — Hatáskör megállapítása vallás és közrend elleni kihágási ügyben. — Hatáskör hagyatéki ügyben. — A Vaisz. féle alapítvány vagyona	103
Az új sommás ügyviteli szabályok tervezete. — A vasúti üzletszabályzat és a kir. tábla. — Az egri jogakadémiáról. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom	111
A kir. Curia és a budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Magyar Jogászegylet. — «Hiánypótlás». — Késedelmes eljárás. — Tanuskodási kötelezettség aluli felmentés. — Restanczia az iktatóban is. — Hosszú terminus. — Fel-folyamodási indokok beadásának határideje. — Rabsegélyző egylet. — Irodalom. — Az eperjesi jogakadémiáról.	119
Magyar Jogászegylet. — Igazolási kérvény kézbesítése	128
Sánta Gábor. — Illés Károly kommentárja. — Ügyvéd iratainak leltározási költsége	136
Osztrák bíróság akadémikusokká. — Illetékességi határozat. — Irodalom	144
A kereskedelmi óvásoknak járásbírósi ártali felvétele. — A javító intézetek új szervezete. — A bírósági kiadványok olvashatlansága	151
Az új bélyegtvörvény tervezetéhez. — A bélyegnovella indokolása. — Irodalom	160
Demografiai kongresszus. — Cselédkönyv el-	

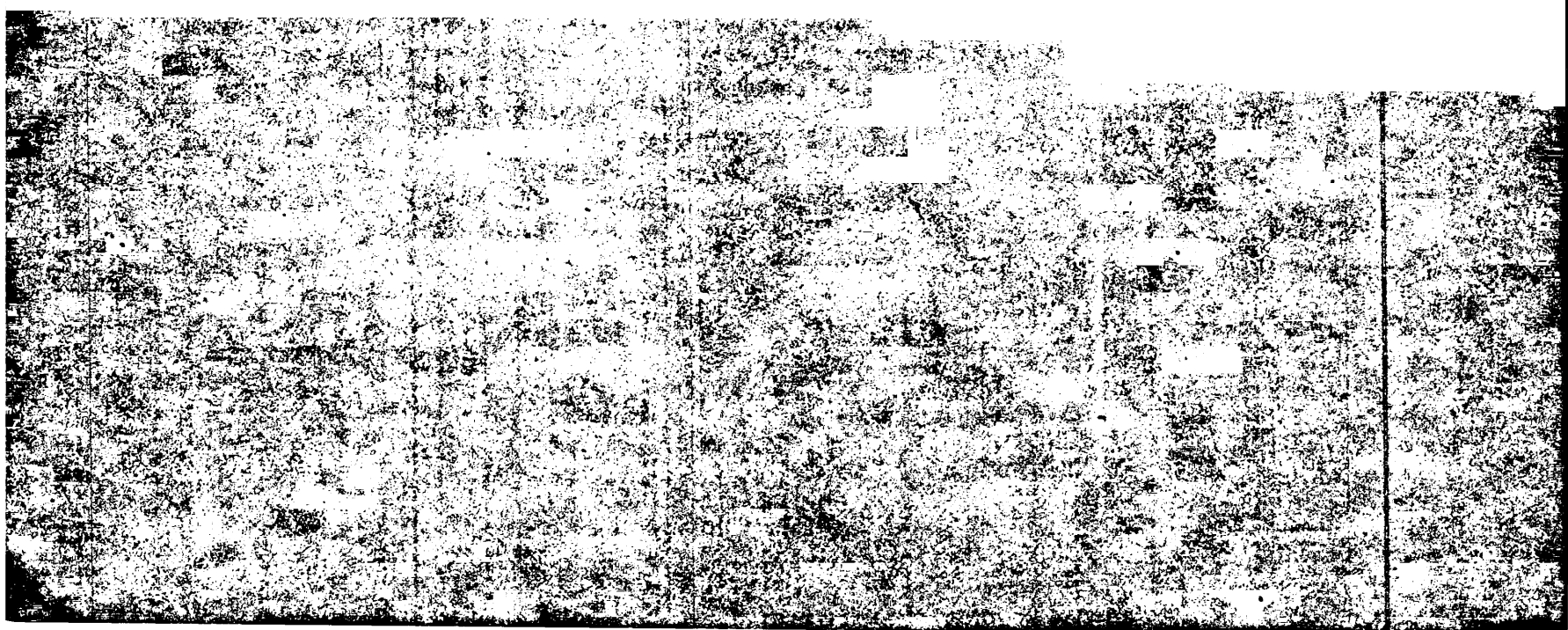
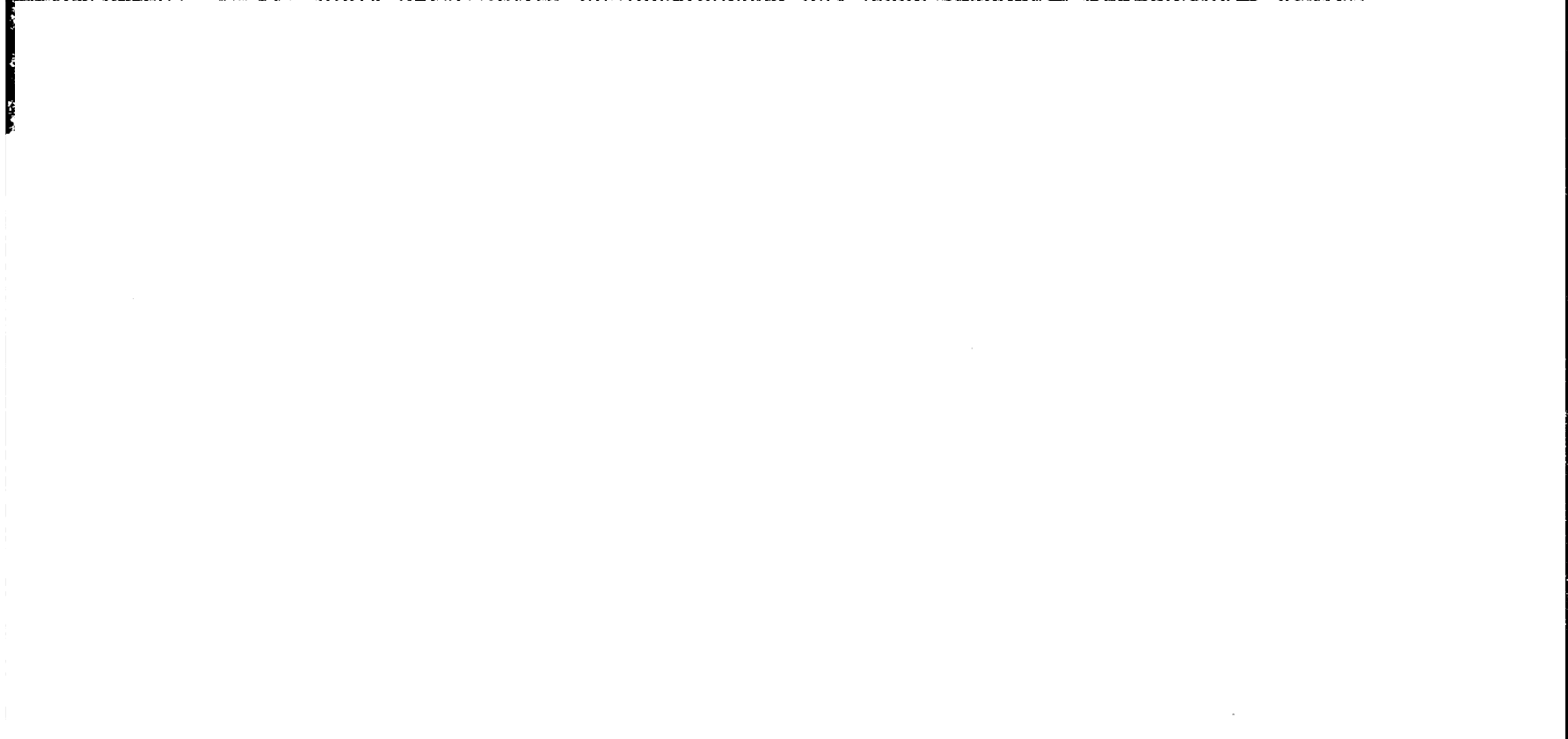
lopása. — A fizetési meghagyások bélyegilletéke. — Kontroversiák a bélyegnovellában. — Illetékességi összeütközés gondnokság alá helyezési eljárásban	167
Ügyvédi karba való felvétel 6 évi fegyház kiállása után. — Közjegyzőjelölt gyakorlati idejének számítása. — Ügyvédjelölt gyakorlati idejének számítása. — A magyar ügyvédség története. — Irodalom. — Magyar Jogászegylet. — Végrehajtók pontatlansága. — Curiai kifüggesztvények	175
A sommás eljárási törvény életbeléptetése. — A Curia ügyforgalma. — Felmentő ítélet	184
Aránytalanságok a büntetések kimérése körül. — Könyvkiadások hitelesítése körüli eljárás. — Sajtó-ügyben magánvádló kihallgatása. — Verekedési ügy hatásköre. — A birtokrészletek felesleges megosztása. — Hatásköri összeütközés	191
A budapesti ügyvédi kamara felirata a bélyegnovella tárgyában. Fodor és Márkus perrendtartási kézikönyve. — Irodalom. — A bírósági végrehajtók mozgalma. — Hatásköri összeütközés	207
A kir. Curia ügyforgalma. — Tóth Lőrincz emlékirata Vajkay fölött. — Mely kifejezés állapít meg az ügyvéd ellen fegyelmi vétséget? — Pénzügyminiszeri rendelet. — A bírósági segédhivatalok hivatalos óráinak meghatározása. — Közjegyzői előlegek és díj-felszámítás hagyatéki eljárás során. — Értelhetlen végzés	215
Törvénytervezet a részletügyletekről. — Irodalom	224
Fővárosi járásbírói helyiségei. — Az új ügyviteli szabályok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság ügyforgalma. — Jogirodalom. — Árvaszéki jegyző nem vehető fel az ügyvédjelölti lajstromba. — Betétszerkesztésnél a politikai hatóság engedélye a birtokrészletek eldarabolásához mely esetekben szükséges? — Tkvi hivatalos másolatok kiállítása	232
Az igazságügyi munkaprogramm. — Magyar jogászegylet. — A nyilvánosság megszorítása a sommás eljárásban. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Kossuth a gyorsírás szerepéről a törvénykezésben	240
Különös szövegű teljes ülési döntvény. — Párhaj bicskával. — Váltóperben mely esetben függeszthető fel az eljárás? — Tartásdíj iránti perek illetékessége — A budapesti ügyvédi kamara könyvtárának gyarapodása	248
A napilapok törvényszéki rovatáról. — A kir. Curia ügyforgalma — Az új sommás törvény magyarázatához. — A tengeri magánjog. — Irodalom	256
A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Hosszú terminusok. — A nagyváradi jogakadémiáról. — Elmebeteg törvényszéki orvosi vizsgálatai	264
A Budapest-balparti központi járásbírósi. — «Vérző szívvel». — Esküdtszéki tagok információjára. — Jogi és cselekvési képesség megítélése nemzetközi jog szempontból. — Hatásköri összeütközés. — A kecskeméti jogakadémiáról	271
A jelenkor bűnügyi törvényhozása összehasonlító alapon. — Irodalom. — Kitanítás a felebezési jogra. — A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrende	279
Kettős házasság elvülése. — Irodalom. — A gyám mint védő	288
A római jog tanszéke a budapesti egyetemen. — A Curia és a budapesti kir. tábla forgalma. — Werbőczy hármaskönyve. — Belügyminiszeri rendelet a betétszerkesztés érdekében. — Bünség — életfogytig tartó fegyházra ítélve. — Kiskoru által folyamatba tett semmisségi per. — Özvegy nő névvelési jogosultsága. — Késedelmes eljárás. — A szegedi törvényszék mint váltóbírósi gyakorlatából	295
A bűnvádi eljárás javaslata. — A budapesti egyetem látogatottsága. — A jogakadémiákról. — Irodalom. — Telefon. — A végtagyalások tartama. — Üzleti bűncselekmény	304
A táblai judikatura. — A statisztikai évkönyvből. — A csődök statisztikája	312
Kilencz havi államfogház. — Előkészület a sommás eljárás életbeléptetésére. — Irodalom. — Nagyváradi miseriák. — A védelem mellőzése. — A Btk. 338. §-ának magyarázatához. — Eltérő makacsági eljárás. — Tolongás az új	

törvénykezési palotában. — Panasz a végrehajtó ellen	320
Tizenöt esztendei fegyház. — Emlékirat Wenczel Gusztáv fölött. — A végrehajtói küldetések sürgős ellátása. — Közérdek teilekkönyv. — Kereskedők jogi tárgyu ügyekről	27
Uj telekkönyvi hatóságok. — A kir. Curia ügyforgalma. — Irodalom. — Postán érkezett pénzeslevél felbontható és lefoglalható-e a végrehajtó által? — Hosszú terminus. — Vagyonközösség megszüntetése iránti per tkvileg feljegyezhető? — Kielégítési végrehajtás hivatalbóli fogantatása Ausztriában. — A magyarországi ev. ref. egyház szervezete. — Ösztöndíj ügyvédjelölteknek. — Magyar Jogászegylet	335
Nincs munkaerő. — Előkészület november 1-ére. — A fogházra ítélt kevesbedése. — Előléptetések. — A Magyar Jogászegylet magánjogi értekezletei. — Irodalom. — A körösbányai járásbírósi gyorsasága. — A rabsegélyezés. — Hatásköri összeütközés. — Illetékességi kifogás. — A tőzsebírósi köréből	343
Vértessy Sándor körrendelete. — A Btk. hézagai. — Horvát bíróságok illetékessége. — Irodalom	351
A kir. Curia ügyforgalma. — A gyógyulási időtartam számításához. — A fegyelmi gyakorlatból. — Ügyvédek Horvátországban	359
Concha Győző Politikája. — A budapesti kir. tábla elnökének rendeletéről. — Ítélethirdetés a pestvidéki törvényszéknél. — Irodalom	367
Felebbviteli határidő az új perjogi törvény szerint. — A szegedi bírói és ügyvédi kar értekezletei a sommás eljárás tárgyában. — Irodalom	37
Közművelődésünk és a harmadik egyetem. — Annuaire de législation étrangère. — Váltópénz-e a korona. — Kovács Gyula új könyve. — Judikatura a tőzsdén	384
A perbeli biztosíték kérdéséhez. — Van-e helye hivatalbóli felülvizsgálatnak zár alá helyezési stádiumban? — Megtartható-e a végtárgyalás a távollévő vádlott részére kirendelt ügygondnokkal? — Irodalom. — A tudományos világ évkönyve	391
Ügyvédjelöltek kamarai igazolványa. — A kir. Curia és a budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Irodalom. — Váltópénz-e a korona? — Botrányos ügyfélhajtás	400
Plósz Sándor váltójogi tankönyve. — Az új sommás eljárás a gyakorlatban. — Az első szóbeli felebezési tárgyalás. — Kereskedelmi bírósági hatáskör nem pergatóló kifogás. — Irodalom. — Ingeny ügyvédi munka. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséhez	411
Magyar Jogászegylet. — Az 1893. XVIII. tcz. átmeneti intézkedései. — Felebbezett bagatellügyek. — Irodalom. — Német nyelvű, magyar tárgy jogi szaklap. — Bagatell-bűnügyek. — Az ügyvéd felelőssége. — A per-költségek megszüntetésének egy esete	419
II. Nemzetközi szemle.	
<i>Ausztria.</i>	
Jogi lexicon	72
Schroeder Ágost könyve	200
A polgári perrendtartás javaslata a képviselőház bizottságában	208
Az ügyvédi kérdés	224
Bankóhamisító, a ki írni se tud. — Joggyakor-nokok kerestetnek	280
A csábítás elleni küzdelem. — A perrendtartás javaslata sorsa. — Megkegyelmezések. — A törvény szelleme és a betű	288
Exner. — A perrendtartás javaslata irodalma. — Az írás-szakértői vélemény megbízhatósága. — Lengyel jogászegylet	304
A perrendtartási javaslat	328
Lelketlen anya bűnügye	349
A büntetőjogi melléktörvények. — Egy híres védőügyvéd hagyatékából	384
<i>Németország.</i>	
Balesetek elleni munkás-biztosítás. — Végrehajtás alóli mentesség. — Sajtójog. — Üzleti titok elárulása és a titkos hírekkel üzérkedés	24
A birodalmi legfőbb törvényszék döntvényeinek gyűjteménye	32
A bűnvádi eljárás novellája. — A XXII. jogászegylet	48
Balesetek elleni munkásbiztosítás	59

Lap		Lap		Lap
64	Irodalom	360	Ügyvédség	
72	Joggyakornokok kiképzése. — Jubiláló szaklap	368	A bírói szervezet reformja	
80	A bírod. legfőbb törvényszék magánjogi működése		A numerus clausus	
88	Gerichtssal	376	A fiatal büntetettekkel való elbánás. — A kérdészi jog gyakorlása	
96	A bűnvádi eljárás novella-javaslat	384	Berner tankönyvének új kiadása	
104	A védőügyvéd jogköre	412	Seminárium a joggyakorló fiatalság részére	
128	Az ingatlan birtok elaprózása ellen	420	Irodalom. — A német egyetemekről	
144	Balesetek elleni biztosítás. — Az ingatlanok elaprózása ellen. — Örökösödési illeték		<i>Franciaország.</i>	
152	Aggkor és rokkantság elleni biztosítás — A bűnvádi felelősség	23	Annuaire de législation Comparée	
176	A berlini jogászegylet pályázata. — A jelenkori büntető törvényhozása	48	Annuaire de législation Française	
184	Törvényhozás. — Irodalom. — Egy törvény-széki elnök tendentiosus nyilatkozatai	80	Büntetőjogi reformok a gyakorlatban	
208	Bírói függetlenség	184	Feltételes elítélés egy esete	
232	A botbüntetés	312	Magánjogi kézikönyv	
264	Műtét véghezvitele kiskorú gyermeknél atyja akarata ellen. — Sociálpolitikai eszmék terjesztésére alakult egyesület		<i>Belgium.</i>	
296	Ihering utolsó műve	24	Feltételes ítéletek	
312	A vasúti fuvarozás iránt kötött berni szerződés ellen	168	Bűnügyi kongresszus	
328	Liszt büntetőjogi tankönyvének új kiadása	312	Összehasonlító büntetőjog	
			<i>Olaszország.</i>	
		120	Katonai büntető kódex	
		288	Az anarchisták ellen	
		304	Lombroso legújabb munkája	
			<i>Schweiz.</i>	
		24	Egységes büntető kódex	
		88	Baleset elleni biztosítás	
		304	Színházi jogeset	
			<i>Anglia.</i>	
		152	Munkáskérdések	
		176	A szegény-adó reformja. — A munkás viszályok kiegyenlítése	
			Szerelmes levelek visszakövetelése per útján	
			<i>Spanyolország.</i>	
		80	Nemzetközi jogi irodalom	
			<i>Oroszország.</i>	
		136	Reform-korszak	
		344	Reformok	
			<i>Finnország.</i>	
		344	Büntetőjogi codifikáció	
			<i>Amerika.</i>	
		48	Macdonald: A rendellenes ember (The abnormal man)	
		312	A női jog állása	

A melléklapban megjelent közel 500 felsőbbirósági határozat. Ezen kívül:

Lap		Lap		Lap
31	Igazságügyminiszteri rendelet a postai kézbesítések tárgyában	86	A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből	
47	A budapesti egyetem jogi karának tanrendje	111	Rendelet-tervezet a lakfelmondási eljárás tárgyában	
63	Igazságügyminiszteri rendelet a bélyegfőljegyzés tárgyában	147	A bélyeg-novella javaslata	
		279, 286	A győri kir. tábla elnökének körrendelete a sommás eljárás életbelépte alkalmából	
		359	A Magyar Jogászegylet magánjogi értekezleteiből	
		317	Pénzügyminiszteri rendelet az 1894. XXVI. tcz. végrehajtása tárgyában	
		320	A budapesti kir. tábla elnökének körirata	
		333	Törvényjavaslat a magánbiztosítási vállalatokról	

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: Törvényjavaslat a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — A bűnvádi felelősség visszahozatala Németországban. Sz. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Az 1868. évi LIV. tcz. 100. §-ának értelmezéséhez. Dr. BERCZELI ANTAL budapesti ügyvédtől. — A peressé vált hagyaték biztosítása és kezelése. Dr. HEXNER GYULA lipótvárosi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Rendkívüli melléklet: A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egy. rk. tanártól.

Törvényjavaslat a házassági jogról.¹

A) Érvényességi akadályok.

1. *A cselekvőképesség hiánya.* A törvényjavaslat a vegyes határozatok közt (149. §.) megmondja, hogy kik értendőek cselekvőképtelenek alatt. Ezek: a) a 12 éven alól lévők; b) az elmebetegek vagy egyéb okból eszök használatától megfosztottak, míg ezen állapotuk tart, ezek közzé sorolhatók a teljesen részesek is; c) azok, a kik az 1877: XX. tczikk 28. §-ának a) pontja alapján gondnokság alatt vannak, a miből következik, hogy ily elmebetegek még világos pillanataikban sem köthetnek házasságot; d) a kiknek gondnokság alá helyezése az 1885. évi: VI. tcz. 1. §-ához képest előzetesen el van rendelve; e) azok, a kiknek kiskorúsága az 1877: XX. tcz. 28. §-a pontjával egybeeső okból meg van hosszabbítva.

Ez a casuistikus és idézetektől hemzseggő és azért laikusnak nehezen hozzáférhető szakasz czélszerűbben lenne szövegezve, ha a sok casus felállítása helyett a törvény egyszerűen kimondaná, hogy nem köthetnek házasságot a 12 éven alól lévők, az elmebetegek, vagy egyéb okból eszük használatától megfosztottak, míg ezen állapotuk tart, és a magukat jelekkel megértetni nem tudó siketnémák. Ezzel a 149. §-ban felsorolt minden casus ki van merítve.

2. *Korhiány.* A javaslat a férfiaknál a 18-ik és a nőknél a 16. életév betöltéséhez köti a házasság érvényességét. Miután ezen akadály alól felmentésnek van helye, nem teszünk arra vonatkozólag megjegyzést, hogy különösen a nőknél a természetes képesség a házasság megkötésére gyakran már a 16. életév betöltése előtt is megvan.

Az ellen sincs kifogásunk, hogy a felmentést úgy ezen, valamint a többi felmentési esetekben az igazságügyminiszter adja meg. Kivétel van a nagybátya és unokahug és nagynéne és unokaöcsnél, a hol a felmentést a király adja meg. Ezen akadályról később fogunk szólni.

3. *Törvényes képviselő beleegyezésének hiánya.* Kiskorúaknál a cselekvőképesség korlátolva lévén, észszerű, hogy a házasságkötés érvényességéhez, mely az elhatározás és az akarat érettségét megköveteli, a törvényes képviselő beleegyezése megkívántatik. Hogy ezen beleegyezés hiányában azt a gyámhatóság beleegyezése pótolhatja (13. §.), szintén helyes, mert a törvényes képviselő indokolatlan ellenzésével szemben ez a remedium szükséges és fel nem tételezhető, hogy a gyámhatóság a törvényes képviselő alaposan indokolt ellen-

zésével szemben a beleegyezést megadja. A javaslat nem mondja meg, vajon a gyámhatóság határozata ellen van-e felelősségnek helye vagy nincs? A gyámhatóság törvényből az következne, hogy van. Miután azonban a javaslat nem mondja, hogy abban az esetben, ha az elsőfoku gyámhatóság a törvényes képviselő ellenzése daczára a beleegyezést megadja, a határozat jogerőre emelkedését be kell várni, kétség támadhat az iránt, vajon elég-e az elsőfoku gyámhatóság beleegyezése a házasság érvényességéhez. Ezen kétely eloszlatása végett szükséges, hogy e törvényben kifejeztessék, miszerint a házasság csak a gyámhatóság beleegyező nyilatkozatának jogerőre emelkedése után köthető meg érvényesen.

4. *Gyámhatósági jóváhagyás hiánya.* (12. §.) Ez szükséges, ha a 20 éven alól kiskorúnak szülője nincs. Ily esetben a törvényes képviselő beleegyezése nem elegendő, hanem még ezenfelül gyámhatósági jóváhagyás is megkívántatik. Nem helyeselhetjük ezen akadályt, mert ha a gyámolt és a törvényes képviselő egyetértenek, akkor a gyámhatóság jóváhagyásának kikérése felesleges formalitás.

5. *A szülői beleegyezés hiánya.* A szülő nem mindig egyszerűen törvényes képviselője a gyermeknek és a szülő iránti tisztelet respektálása szempontjából jónak látja a javaslat ezen beleegyezés hiányát bizonyos esetekben bontó, más esetekben tiltó akadályul felállítani. Elfogadjuk ezt az akadályt mint tiltó akadályt, mert a szülő iránti tisztelet megkívánja, hogy a gyermeknek meg ne engedjék a házasság megkötését, ha ezt szülője ellenzi. Tovább azonban nem mennénk, mert a szülői beleegyezés hiánya nem képez oly momentumot, a mely az akarat teljességére visszahat, miután annak hiányosságát a törvényes képviselő beleegyezése már pótolta. A gyakorlatban ez a két akadály amugy is többnyire összeesik, és azokban az esetekben, a hol a gyámhatóság az apát apai hatalmától, az anyát a gyámhatóságtól, hacsak vagyonkezelés okából is, megfosztandónak találta, azoknak beleegyezése amugy sem bírhat oly nyomatékkel, hogy hiánya miatt a házasságot érvénytelennek kellene nyilvánítani. Miután a törvény a testi vagy elmebeli fogyatkozás avagy távollét által tartósan gátolt, ugyszintén a más okból mint vagyonkezelés okából megfosztott szülő beleegyezését nem kívánja meg a házasságkötés érvényességéhez, azok az esetek pedig, melyekben az anya a gyámhatóságról önként lemond, felette ritkák, a szülői beleegyezés, mint házassági akadály, azokra az esetekre fog redukálódni, a melyekben az apa az apai hatalomtól vagy az anya a gyámhatóságtól vagyonkezelés, tehát megbizhatatlanság okából fosztott meg, továbbá azokra, a hol a törvénytelen anya beleegyezéséről van szó.

Ezen akadály elejtése a törvényt egyszerűsíteni, mert a 11. és 12. §-okban foglalt casuistikus szabályozást szükségtelemné tenné. De ha már mint érvényességi akadály fentartatik, mivel sincs indokolva, hogy a husz éven alól kiskorú házasságánál a szülői beleegyezés hiánya érvényességi akadály, míg a 20 éven felülinél csak tiltó. Hiszen mind a kettőnél az akadály egyedüli alapja a szülő iránt tartozó tisztelet, nem pedig az érettség hiánya, melyet a törvényes képviselő beleegyezése pótol, és nem látjuk át, miért kelljen a 20 évet meghaladott kiskorúnak szülőjét kevésbé tisztelni, mint a 20 éven alólinak?

¹ Az előbbi közl. 1. a multheti számban.

6. *Vérrokonság.* (15. §.) A javaslat a rokonsági és sógor-sági akadályt, mint érvényességit, a legkisebb körre szorítja. Szülők és gyermekek, após és meny, anyós és vő, és ezek fel- és lemenői, és a testvérek el nem vehetik egymást (15. §.), a távolabbi rokonság és a sógorság nem egyenes ágon nem képeznek érvényességi akadályt. Ezen szabályozás, bár messze elüt a kanonjogtól, lényegében még sem idéz elő nagy változtatást. Mert a kanoni jog szerint is felmentésnek volt helye a most megengedett esetekben és rendszerint meg is lett adva az. A lehetőség ily házasságokat megkötni előbb is megvolt tehát, csak hogy költséggel járt a felmentési díjak miatt. Fen van tartva a házassági tilalom a nagybátya és unokahug, a nagynéne és unokaöcs közt, de csak mint tiltó akadály (20. §.). Lehet, hogy egyéni izlés dolga, de szerintünk a természetes jó érzésnek repudiál az, hogy a leányunkat elvehesse az öcsénk, vagy éppen a bátyánk és még inkább, hogy a fiunk elvehesse a nénénket. Lehetnek esetek, a hol egy szegény leányra nézve nagy szerencse az, ha egy gazdag nagybátya elveszi, de hogy nézünk ki a házasság erkölcsi alapjával? Ugy ez, valamint közegészségügyi tekintetek javasolják, hogy az ily házasságok egyáltalában ne engedtesse meg.

7. *Fenálló házassági kötelek.* (16. §.) Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szűnt vagy érvénytelené nyilvánítva nincs, *kivéve, ha korábbi házassága semmis.* Ezen oly nagyon egyszerűnek látszó szabály nálunk mégis kételyeket hagyhat fen. A javaslat 158. §-a szerint a törvény hatályba lépte előtt kötött házasságok érvényessége a korábbi jogszabályok szerint ítélendő meg. Tehát a kath. ember házassága a kanoni jog szerint. Ezen jog szerint egy katolikusnak elvált személylyel az előbbi házastárs életében kötött házassága semmis volt, és így az ilyen házasságban élő katolikus a 16. §. szerint, tekintet nélkül az ujabban kötött házasságra, új házasságra léphetne. Miután ezt a törvény nem akarhatja, czélszerű lesz a zárhatózatok között intézkedni az iránt is, hogy az oly házasság, mely a korábbi jogszabályok szerint, ha csak az egyik félre nézve is érvényes házasság volt, érvényesnek tekintendő, a mint ezt különben az állami bíróságok annak is tekintették. Nem teszi ezen intézkedést feleslegessé a törvényjavaslat 158. §-ának második bekezdése, mert ez csak arról intézkedik, hogy oly akadály alapján, melyet a jelen törvény el nem ismer, a házasság csak akkor támadható meg, ha alóla a korábbi jogszabályok szerint nem volt felmentésnek helye. A ligamen házassági akadály alól ugyanis nem volt felmentésnek helye és a 158. §. nem mondja, hogy korábbi jogszabályok alatt ily esetben csak állami jogszabályok érthetők, a törvényszakas értelméből pedig éppen az ellenkező következik.

8. *Büntett.* (17. §.) Midőn a házasulandók az egyik házastárs meggyilkolására szövetkeztek és azt az egyik vagy a másik a házasulandók közül meggyilkolta. Ezen, a kanoni jogból átvett akadályt a német javaslat nem ismeri. Hogy a házassági akadálynak a hitvesgyilkolást illetőleg elrettentő hatálya lenne, el nem ismerhetjük, mert az ily egyének az alatt a feltevés alatt szövetkeznek a hitvestárs meggyilkolására, hogy az titokban fog maradni, s ha valami őket elrettenthetné, az inkább a halálbüntetés lenne, mint a házassági akadály. Az esetek vajmi ritkák, de ha előfordulnak, akkor is meggondolandó, nem elég büntetés-e a gyilkosoknak az, ha halálra ítéltetnek és szükséges-e a megzavart erkölcsi rend helyreállítására még az a sanctio is, hogy az ily viszonyból született ártatlan gyermekek törvényteleneknek jelentessenek ki? Más értelme ezen házassági akadálynak amugy sincs, mert a házasság halál vagy hosszú ideig tartó börtönbüntetés folytán amugy is megszűnik; szerintünk tehát ezen házassági akadály elejtendő.

Ezen nyolcz érvényességi akadályon kívül a törvényjavaslat még négy házassági akadályt ismer, melyeket azon-

ban, a mint már jeleztük, nem itt, hanem a házasság érvénytelenségéről szóló fejezetben szabályozza. Mi a rendszeresség kedvéért itt fogjuk azokat elővenni. Az akadályok a következők:

9. *Illetékesség és a kellő ünnepélyesség hiánya.* (61. §.) Ez tulajdonképen két különböző akadály, de miután a javaslat egy szakaszba foglalja, mi is együtt ismertetjük azokat.

A javaslat nem úgy állítja fel a tételt, hogy az a házasság semmis, mely nem az illetékes polgári tisztviselő előtt kötött, hanem a semmisséget arra az esetre szorítja, ha a polgári tisztviselő nem a saját kerületében jár el. Ha tehát egy budakeszi ember bejön Budapestre és az itteni anyakönyvvezető előtt házasságot köt, az nem lesz semmis, míg az a házasságkötés, a melyet budakeszi ember egy Budakesziben nyaraló budapesti anyakönyvvezető előtt köt, semmis lesz. Nem ismerjük ezen sajátságos intézkedés indokát, mert hát a részletes indokolás máig sem jelent meg, de miután az intézkedés a német Entwurfból (1245. §.) vétetett át, utána néztünk a német javaslat indokolásának. Ott szó szerint ezt találjuk: Nur dann würde es angängig sein, eine Ehe, bei deren Schliessung ein Standesbeamter ausserhalb seines Amstbezirkes mitgewirkt hat, als formgültig zu behandeln, wenn man der Vorschrift, nach welcher ein Standesbeamter für einen bestimmten Bezirk bestellt wird, einen nur reglementarischen Charakter beilegen könnte. Dem steht jedoch entgegen, dass die Standesbeamten nicht Beamte des Reiches, sondern der einzelnen Bundesstaaten sind, und die von dem einen Bundesstaate bestellten Standesbeamten jedenfalls nicht in dem Gebiete eines anderen Bundesstaates mit rechtlicher Wirksamkeit als Standesbeamten würden handeln können. Az az érv tehát, a melylyel a német javaslat indokolja, hogy miért kell ebben az esetben a házasságot semmisnek tekinteni, nálunk be nem válik, mert nálunk minden anyakönyvvezető a magyar állam és nem valamely «Bundesstaat» tisztviselője lesz és így nálunk még a német javaslat indokolása szerint is ezen intézkedésnek tisztán szabályzati jellege (reglementarischer Charakter) lehet és nem kell a házasság érvényességét érintenie. Ha az a szempont, mely a rend megtartása és a keletkező zavarok megakadályozása végett kívánja, hogy a házasság mindig az illetékes anyakönyvvezető előtt köttessék meg, vétetnék a semmisség alapjául, akkor azt kívánná a következetesség, hogy ez a joghatály a rendszegés másik teljesen hasonló esetében is alkalmaztassék, mert nem csupán a területi hatáskör betartását kívánja meg az állami jogrend, hanem a személyi hatáskör betartását is. Az előbbi példát folytatva, igen sajátságos és vigjátékba való dolog lenne, ha a Budakeszen nyaraló budapesti anyakönyvvezető, hogy érvényes házasságot köthessen, az egész násznéppel és muzsikaszóval felvonulna a mai Budapest főváros területén fekvő Szép Juhásznéhoz és ott adná össze a feleket.

Sajátságos, hogy a törvényjavaslat, a mely pedig házassági tilalmak felállításában elég bőkezű, még tilosnak sem mondja azt a házasságot, a mely nem az illetékes anyakönyvvezető előtt kötött, és így még a 146. §-ban kiszabott büntetés sem alkalmazható az illetéktelen anyakönyvvezető előtt házasulókra.

Szerintünk az illetékesség hiányát, mint *érvényességi* akadályt, el kell ejteni. Hogy e tekintetben nagyobb zavarok ne álljanak elő, arra az anyakönyvvezetőnek ügyelni kötelessége, a ki a törvény 47. és 48. §-aira, miután azok meg nem tartása esetében a 144. §. szerint két hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal és a viselt hivatal elvesztésével büntetendő, bizonyosan ügyelni is fog. Arra azonban, hogy egy különben házasságkötésre képes személyek között egy arra más esetekben alkalmas polgári tisztviselő előtt kötött házasság, csakis az illetékesség hiánya miatt semmisséggel sujtassék, semmi szükség nincs. A rendet tartsuk fen rend-

büntetésekkel, de ne sujtuk érvénytelenséggel a különben érvényes jogügyletet.

Ha az illetékesség hiányát, mint érvényességi akadályt elejtjük, akkor eszik annak a méltán feltűnő intézkedésnek szüksége is, mely arra az esetre provideál, ha a közhiedelem az anyakönyvvezetőt az illető kerület polgári tisztviselőjének tartotta, mert ha az a képzhető eset beállana, hogy a közhiedelem valakit az illető kerület polgári tisztviselőjének tartotta és az tényleg nem az, mert már más területbe áthelyeztetett és ez a körülmény még nyilvánosságra nem jutott, az illetékességi hiány, mint érvényességi akadály elejtése esetében ez a megkötött házasság érvényességén mit sem változtatna.

A házasságkötésnél megkívánt ünnepélyességet illetőleg az 56. §. előírja, hogy a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlévő házasulók két tanu jelenlétében személyesen kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek. Ha ezen kellékek közül bármelyik hiányzik, a házasság semmis. Miután a házasságnak az anyakönyvbe való bejegyzése és általában valamely okirat felvétele a házasságnak nem érvényességi kelléke, a törvénynek gondoskodnia kellett arról, hogy az akaratkijelentés oly formában történjék, hogy azt az egyszerű eljegyzési ígérethől megkülönböztetni lehessen. Az anyakönyvvezető és a két tanu tehát nem bizonyítási, hanem ünnepélyességi kellék, ámbár a házasságkötésnek az anyakönyvbe való bejegyzésének elmulasztása esetén az anyakönyvvezető és a tanuk, mint bizonyító tényezők is szerepelni fognak.

Nem helyeselhetjük, hogy ezen ünnepélyességi kellékek közül a két tanu elengedtetik, ha a házasság a megkötéstől fogva egy éven át, mint férj és feleség együtt éltek. Ezen kivételre egyrészt szükség nincs, mert két tanu mindig lehet könnyen kapni, másrészt, különösen olyan, 150 frtos dotatióval ellátott anyakönyvvezetőknél, a milyeneket az anyakönyvvezetőkről szóló törvényjavaslat létesíteni akar, nagy szükség lesz arra a kis garantiára, a mely az érvényességet a két tanu jelenlététől feltételezi.

10. *A kényszer.* (73. §.) A kényszer miatt megtámadható a házasság, ha valamelyik fél erőszak hatása alatt, vagy fenyegetéssel jogtalanul előidézett alapos félelem következtében kötötte.

Ezen felette ritka házassági akadálynak egy gyakorlati esete van, ez az, midőn a szülők rákényszerítik a kiskorú gyermeket, hogy a házasságot megkösse. Ezt az egy esetet azonban a törvényjavaslat a kényszer kategóriája alól kiveszi, kijelentvén, hogy a szülői akarattal szemben való megadás még nem alapos félelem.

Lássunk egy példát az életből. Egy uzsorás fenyegeti a fiatal leányt, hanem megy hozzá nőül, feljelenti a leány atyját, mint váltóhamisítót. Ez a házasság a javaslat szerint kényszer miatt megtámadható. A másik esetben az uzsorás nem fenyegeti a leányt, de az apát, és az apa reakényszeríti a leányt, hogy menjen nőül az uzsoráshoz, mert ha nem teszi, ő mint váltóhamisító börtönbe kerül. Ebben az esetben a javaslat szerint a házasság nem érvényteleníthető, már pedig kétségtelen, hogy a leány mind a két esetben ugyanazon ellenállhatatlan kényszer alatt cselekedett. A kényszernél közömbös az, hogy honnan jön a fenyegetés, és az a körülmény, hogy a kikényszerített cselekvény előidézésebe a szülői akarat beleszól, a kényszer levetését le nem rontja, sőt a legtöbb esetben a kényszer hatása még fokozza. Szerintünk tehát a 73. §. 2. bekezdését, a mely szerint a szülői akarattal szemben való megadás még nem alapos félelem, el kell ejteni. Baj ebből nem lehet, mert ha a bíró látja, hogy az állítólagos szülői kényszer nem volt egyéb, mint rábeszélés és muló házi perpatvar, úgy sem fogja ezen az alapon a házasságot érvényteleníteni.

11. *A tévedés.* (74. §.) A tévedés előfordulhat a személy-

ben és a személy lényeges tulajdonságaiban. A személybeni tévedést illetőleg kijelenti a javaslat, hogy megtámadható a házasság tévedés miatt, ha valamelyik fél mással kötött házasságot, mint a kivel akart és nem tudta, hogy a személy más.

A személy lényeges tulajdonaira vonatkozó tévedést a javaslat a következő esetekre szorítja: a házasságkötést megelőző impotentia; halálra, fegyházra vagy börtönre vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fogházra történt elítélés a házasság megkötése előtt; ha a férj a nőt mástól házasságon kívül teherbe ejtve találja. Mind a három esetben csak akkor támadható meg a házasság, ha a megtámadás alapjául szolgáló körülményeket a megtámadó a házasság kötésekor nem tudta. Ezeken felül megtámadható a házasság, ha valamelyik fél egyáltalán nem akart házasságot kötni és nem tudta, hogy kijelentésével házasságot köt; végre abban az esetben, ha a holtta nyilvánított házastárs az új házasság megkötése után jelentkezik. Az első esetet rendes körülményekhez képest nem tudjuk elképzelni, mert hiszen a kijelentés, hogy valaki házasságot akar kötni, az 56. §. szerint lényeges kellék. Ha tehát ezen kijelentést meg nem teszi, nincs házasság, ha pedig megteszi, ez csak akkor nem vehető figyelembe, ha a fél cselekvőképtelen. Ebben az esetben pedig nem tévedés, hanem cselekvőképtelenség okából semmisítendő meg a házasság.

Azt pedig, hogy a holtta nyilvánított házastárs jelentkezése után a házasság tévedés alapján megtámadható legyen, igazságtalannak tartjuk az új házastársra nézve. Annak a házasságfelelnek a ki holtta nyilvánítás, tehát a halálnak pusztán vélelmezése alapján más frigre lépett, számolnia kellett azzal az eshetőséggel, hogy előbbi házastársa esetleg jelentkezni fog. Ha tehát ezen eshetőség dacára arra határozta el magát, hogy mással keresi fel a földi boldogságot, akkor maradjon meg ezen elhatározása mellett. Az ilyen esetek szerencsére vajmi ritkák, de ha már a javaslat az ilyen szinpadra való eshetőségeket szabályozni jónak látja, akkor ne sértse meg annak az új házastársnak szerzett jogát, melyre az a bírói ítélet és az adott szóra építve méltán hivatkozhatik.

12. *A megtévesztés.* (75. §.) Ez abban különbözik az egyszerű tévedéstől, hogy ennél a tévedést a másik házastárs maga idézte elő, vagy tudta avagy tudnia kellett a megtévesztést, a mely egy harmadiktól ered. Ebben az esetben a javaslat az érvénytelenítés határait jobban kiterjeszti, helyt adván annak nemcsak a 74. §-ban tüzetesen meghatározott, hanem egyáltalában a lényeges személyi tulajdonságokra vonatkozó tévedés esetében. Miután a javaslat csak a személyi tulajdonságokra fektet súlyt, nyilvánvaló, hogy az oly megtévesztés, mely valamely házasságfelel vagyoni viszonyaira vonatkozik, nem jöhet figyelembe. Ebben szigorubb a javaslat a német «Entwurf»-nál, mely a vagyoni viszonyokra vonatkozó megtévesztésnél a házasság megtámadhatóságát ki nem zárja. Igaz ugyan, hogy a törvény nem támogathat oly eljárást, mely a házasságkötést vagyoni üzérkedés tárgyává teszi, de ott, a hol valaki csalással a másik házastársat vagyoni viszonyaira nézve tévedésbe ejtette, hiányzik a házasságnak erkölcsi alapja és az kétségtelen, hogy a jogosság követelménye ilyen esetben a házasság megtámadását megengedni.

Hiányzik a javaslatban a megtámadhatóságnak az az esete, a midőn valaki a másik házasságfelel előtt oly lényeges tulajdonságokat vagy körülményeket titkol el, a melyekről feltételezhető, hogy azok tudomása esetére a másik házasságfelel a házasságot meg nem kötötte volna. (Német javaslat 1259. §. 1. pontja.)

Ha ezt a szabályt átvennők, felesleges lenne a tévedésnél a javaslat 74. §-ában c), d) és e) pontok alatt felsorolt esetek különös kiemelése.

(Folyt. köv.)

Sztehlo Kornél.

A bünvádi felebbezés visszahozatala Németországban.

Nagy mozgalom fejlődött ki jelenben Németországban úgy a jogászörökben, mint a törvényhozók kebelében, azon kérdés körül: hogy a «*Strafkammer*» ítéletei ellen a felebbezési jogorvoslat be- illetőleg visszahozattassék-e vagy sem? Számos szakvélemény jelent már meg, a jogászok minden körben élénken vitatják s nyilatkoznak felette; mindenféle *pro et contra* érvelésekkel s nézetekkel. Az igazságügyi kormányzat is komolyan foglalkozik vele; s az államminiszteriumtól javaslat előterjesztését várják. A reform barátjai is elismerik azonban, hogy annak létesítése sok nehézségbe ütköznék; az aggályok sem hiányoznak következményei tekintetében. Újabb bírósági szervezkedés szükségeltetnék, a birói létszámnak elkerülhetetlenül megszorításával; a bünvádi perrend is módosítandó lenne; és a költségek nem kis mérvben nagyobbodnának. Így magában Poroszországban évenként 5—600,000 márka kiadástöbbletet idézne elő. E mellett megoldandó azon nehéz kérdés is, hogy mi képezze a felebbviteli forumot? hogy a felső törvényszékekhez utaltassanak-e ezen felebbezések is, vagy e célra az országos törvényszékeknel alakittassanak-e külön tanácsok. Utóbbi rendszer mellett némely németországi jogászok különösen a költségkimelés érvével harcolnak. A távol fekvő felső törvényszékek felkeresése, utiköltsége, azzal járó idővesztés nem csekély terhet képez; mihez járulnak a tanúk, szakértők díjai, utiköltségei is. Ezek elkerülése, s mind az állam, mind a magánosok terhének enyhítése végett különféle szervezési eszmék merültek fel. Némely jogász arra a gondolatra is jött, hogy mintegy Angolország jogintézményének utánzásául, minden tartomány egyes részeire felebbezési *mozgó tanácsokat* kellene létesíteni, utazó felebbviteli bírásokból; a minnek hátrányai s visszasságai iránt azonban kételkedni alig lehet a német jogásztekintélyek nyilatkozatai szerint.

A távolság s költségesség terheinek enyhítése végett némely jogászok nem vonakodnának a bünvádi perrend egyes fő-szabályainak megváltoztatásától sem. Javasolják, hogy a tárgyalás a vádlott távollétében is megtartathassék; és hogy kérelmére a megjelenéstől felmentessék, ha bizonyos körülmények miatt megjelenése nem lehetséges, és érvényesítették azon jog, hogy vádlott távollétében védő által képviseltethesse magát. Tehát hajlandók a *közvetlenség* nagy fontosságú elvéről is lemondani, az attóli jelentékeny eltérések megállapításával, azon ürügy alatt, hogy a felek a nagy költség miatt inkább lemondanak ezen jogorvoslatról, vagy csak ritkán fognák azt használni. Ez azonban a német jogásztöbbség alapos véleménye szerint a felebbezés célját és a 2-ik forum behozatalának érdekét hiúsítaná meg, a mi épen abban áll, hogy az alsóbíróságok esetleges alaptalan, igazságtalan ítéletei elleni biztosítékok szaporíttassanak és megerősíttessenek, melyek közt a közvetlenség intézménye legelső helyen áll. Ha azt akarjuk, — mondják, — hogy a felebbezés behozatala céljának igazán megfeleljen, akkor nem nélkülözhető az, hogy a 2-ik forumon a bizonyítási eljárás egészben s teljesen ne ismételtessék. Erre annál nagyobb súly fektetendő, mivel a közvetlenség elvének megbolygatásával a gyakorlatban kísérletek tétethetnek arra, hogy a tanúk kihallgatása a felebbviteli forumon, az elsőbíróság előtt tett vallomásaik felolvasásával helyettesíttessék; a mi a felebbezés jogi értékét annyira gyöngitené s leszállítaná, hogy nem lenne érdemes annak visszahozataláért annyit küzdeni. Sőt attól is tartanak, hogy ily változtatásokkal, s ily utakon az írásbeliség behozatala előkészíttetnék s az ily hátsó ajtókon át becsempésztetnék Németország bünvádi tanácsstermeibe s jogéletébe. Ezen veszély ellenében a felebbezésnek akkép kell szervezteni, hogy művelete teljesen az első forum közvetlenségen alapuló eljárásának jogi magaslatán álljon;

tehát birái magok kezeljék a bizonyítást s vizsgálják a bizonyítékok erejét, hogy saját tudásuk, s észlelésük alapján hozhassanak ítéletet. Ha nem így alakíttatnék a felebbezési eljárás, — mondják a németországi jogászok, — akkor inkább fel kell hagyni visszahozatalával, mert «*eine Scheinberufung ist schlimmer, als der Mangel jeder Berufung*».

A legnagyobb vita a német jogászok közt a felebbviteli jogorvoslatra vonatkozólag azon kérdés körül folyik: hogy a felebbviteli bíraskodás az alsó törvényszékekre, vagy a felsőtörvényszékekre bizassék-e? épen azon kérdés, mely hazánkban alig ébresztett figyelmet s vitát, akár annak idejében a bünvádi ügyekben, akár legújabbban a polgári sommás perekben alkalmazandó felebbezés bírósági szervezésénél.

Németország összes fő-törvényszékei s fő államügyészségei összhangzólag a mellett nyilatkoztak, hogy a felebbviteli bíraskodással nem az alsó forum, hanem a fő-törvényszékek ruházandók fel. És az állítatják, hogy ez az összes számbavehető német jogászság véleményének a kifejezése.

Érdekes reánk nézve azon érvelés, melylyel azt a fő-törvényszékek indokolták, lényegileg a következőkben.

A biztosság az iránt, — fejtegették, — hogy alapos s a közbizalmat kiérdemlő felebbviteli ítélet hozassék, sokkal nagyobb mérvben feltalálható a fő-törvényszékeknel, miután általában biráik tapasztaltabbak, a kik mint törvényszéki birák hosszabb idejű működésük folyamán magokat kitüntették és ennek alapján előléptetve lettek a fő-törvényszékhez; és a kik a helybeli viszonyoktól, érdekektől és személyektől távolabb állnak, mintsem hogy itélkezésükben külső körülmények által befolyásoltathatnának. És a német államrendszernek egyik alapelve, hogy a jogorvoslatok mindig valamely felettes hatósághoz intéztesse s egy ilyen által bíraltassanak el; mitől épen a bűnügyekben eltérni aggályos lehetne már azért is, mivel a nép azt meg nem értené, annak indokoltságát fel nem fogná. Azért is a nép a koordinált törvényszék határozatában nem látna mást, mint egy újabb első-bírósági ítéletet; a miben a valódi felebbviteli forum s judikatura létesítésének felszínre hozott kivánalmát megtestesülni teljességgel nem látná; miért is ily ujtás iránt kétségtelenül alig legyőzhető bizalmatlansággal viseltetnék.

A német fő-törvényszékek indokolt véleményezésében kiválóbb jelentőség tulajdoníttatik azon és pedig sürgős szükség érzetének, hogy a fő-törvényszékek a bünvádi jogszolgáltatással többet s nagyobb terjedelemben foglalkozzanak, a melyekhez pedig jelenleg csak a nem is igen gyakori jogorvoslat esetei tartoznak, úgy hogy birái mindinkább elszoknak a bünvádi működéstől s kijönnek annak gyakorlatából. Már pedig a birodalmi fő-törvényszék büntető tanácsainak tagjai is részben a fő-törvényszékek birái közül szemeltetnek ki. Megjegyeztetik az is, hogy a törvényszékek felebbviteli hatásköre mellett a fő-törvényszékek elnökségétől elvonatnék a legjobb alkalom, hogy az elsőfoku bíróságok judikaturájáról közvetlen tudomást nyerhessen. Különösen kiemeltetik, hogy a fő-törvényszékek ebbeli hatáskörének megállapításával, a német törvényhozás összhangzásba hozatnék az előhaladott külállamok újabbkori intézményeivel, Belgium s Franciaország kivételével, melyekben azonban 1846—1856. években már szintén létesíttettek reformok a felsőbb bíróságokhoz intézendő felebbezés érdekében.

Felhozatik és pedig alaposan azon körülmény is, hogy a kis törvényszékek nagy számban létezően, ezeknél nem létezik elégséges személyzet a felebbviteli külön büntető tanácsok alakítására, tehát személyszaporítás szükségeltetnék, mi legtöbbször csak a kizárólag polgári ügyekben működő birák igénybevetelével eszközölthetnék; ez pedig épen nem vezethetne a tökéletes bünvádi judikatura megteremtésére. És a fő-törvényszékek nyilatkozata szerint, az oly fontos egyöntetűség a revisio alá nem tartozó büntetési mértékre nézve

kizáratnék; a mely egyöntetőség a főtörvényszékeknel legalább a nagyobb kerületek tekintetében eszközölhető lenne. A költségesség, az emelkedő kincstári teher kifogása a törvényszékek felelőviteli hatáskörénél is előállana, mert itt is szaporítani kellene a birói létszámot és pedig a főtörvényszékek számítása szerint még nagyobb mérvben, mint ily hatáskör mellett a főtörvényszékeknel; azon kimutatás szerint a főtörvényszékeknel csak 60-al lenne a személyzet emelendő, a törvényszékeknel pedig 90-el.

A mi a főtörvényszékeknel a nagyobb távolságból eredő teheremelkedést illeti, ezt reálisnak tekinteni nem akarják, mert a legtöbb főtörvényszék a tartomány központján létezik, a mely a nagyon kiterjedt vasuti hálózatokon minden részről könnyen s kevés költséggel rövid idő alatt elérhető.

A német főtörvényszékeknek ezen tüzetesen indokolt szakvéleménye folytán, és miután egy külön enquete is bőséges anyagot szolgáltatott a jelen szervezési kérdés megoldására: reménylik a németországi jogászok, hogy nem sokára törvényjavaslat fog a birodalmi gyűlés elébe terjesztetni, a melyben a főtörvényszékek fognak a bünvádi felelőviteli hatáskörrel ismét, mint hajdanában, felruháztatni. Ezen feltevés annál alaposabb, minthogy a német államok szövetségstanácsában is nagy érdeklődés mutatkozik iránta. Itt a kezdeményezést ily irányban már évek előtt a bajor kormány megtette; és számítani lehet reá, hogy a főtörvényszékek felelőviteli hatáskörét megállapító törvényjavaslat a szövetségstanácsban nagy többséggel fog elfogadtatni. Sz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

4. Helyes elvet mond ki a 3. sz. D. (B.J.T. 3. k. 307. 1.), mely szerint, ha a Btk. 2. §-a alapján vétség kihágásnak minősítettik, az elévülésre a Kbt. 31. §-a irányadó. De ily alakban a D.-nek aktualis jelentősége többé nincs. Minthogy azonban a D. csak egy általános elvnek specialis esetre alkalmazása, az általános elvnek pedig gyakorlati jelentősége fenmarad, a D.-nek általánosítása javasolható oly értelemben, hogy: «az elévülés fenforgására nem az absztrakt büntetési tétel, hanem a concret esetben alkalmazandó büntetés, nem a büntetés in thesi, hanem a büntetés in hypotesi irányadó; az általános elvnek megfelel a correctionalisált vétség elévülése tárgyában hozott 59. sz. D. (u. o. 12. k. 226. 1.). Kivételes szempont alá esik azonban a Btk. 85. §-ának 4. esete, a melyben a rendőri büntetés daczára nem a kihágásokra, hanem a vétségekre megállapított elévülési idő irányadó, mert az ott contemplált vétség a rendőri büntetés daczára nem kihágás, hanem vétség.

5. Egyetérteni lehet a 4. sz. D.-el is. (u. o. 3. k. 207. 1.), mely a vizsgálati fogságnak beszámítását szabályozza. A tény, hogy a börtön vagy a fegyház a vizsgálati fogságnál sokkal súlyosabb, ellene szól annak, hogy a börtön vagy a fegyházbüntetésből a vizsgálati fogságnak megfelelő egész időtartam vételessé kitöltöttnek, vagyis ugyanannyi idő, a mennyit az elítélt vizsgálati fogságban töltött. A beszámítás mértékét a törvény a bíróságra bizta. Abból a felfogásból indult ki, hogy az, hogy a büntetésből a vizsgálati fogság által mennyi vételessé kitöltöttnek, esetről-esetre az eset körülményeihez képest határozható meg legczélserűbben s legigazságosabban. A felfogásnak helyességét nem bírálok, de konstátálom, hogy a judikaturában nem ez a felfogás honosult meg. Hanem a mennyiben a beszámítás mérve nem egészen ötletszerű, a vizsgálati fogságnak a különböző büntetésnemekhez bizonyos állandó arányosítására találunk. Így pl. fog-

háznál a vizsgálati fogság tartamának megfelelő egész idő, börtönnél annak fele; fegyháznál annak $\frac{1}{3}$ -a vétetik a vizsgálati fogság által kitöltöttnek. Más bíróságok más, a vádlottra kedvezőbb, vagy kedvezőtlenebb aránykulcsot fogadtak el és követnek. A vádlott sorsa az elfogadott aránykulcstól függ, s ez kétségtelenül oly egyenlőtlen séget eredményez, melyet helyeselni alig lehet. Csak hasznára válnék a judikatura egységének egy általános, nem épen fix, hanem minimalis és maximalis határaiban meghatározott aránykulcsnak elfogadása, mert az ily kulcs mégis kevésbé kifogásolható, mint a lutri, a melynél a vádlottnak sorsa attól függ, hogy mely bíróság, vagy melyik tanács jár el ügyében. A kulcs tekintettel lehetne a vizsgálati fogságnak tartamára is, mert kétségtelen, hogy a feltűnően hosszú vizsgálati fogság más szempont alá esik. Hogy concret javaslatot is tegyék, a mely természetesen távol áll attól, hogy elfogadásra igényt tartson, az arány ez lehetne:

fogháznál és államfogháznál a vizsgálati fogság tényleges tartamának megfelelő egész idő veendő kitöltöttnek; hat hónapot meg nem haladó vizsgálati fogság esetében: börtönnél annak $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ -ede; fegyháznál annak $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ -ada. A hat hónapot meghaladó vizsgálati fogság, illetve a vizsgálati fogságnak a hat hónapot meghaladó többete egész tartamában számítandó be. Elméleti igazolását a kulcsnak meg nem kíséreltem, mert azt elméletileg igazolni nem is lehet. A mit annak igazolására felhozni lehet, az a gyakorlati ítélkezés egyöntetősége, a vádlottak érdekében a sors egyenlőségének biztosítása.¹

6. De annál nagyobb kifogást kell emelnem a Btk. 284. §-ára vonatkozólag hozott 5. sz. D. ellen (u. o. 4. k. 113. 1.), a mely szerint a 284. §-nak privilegiált büntetési tétele nem alkalmazható a férjes nőre, a ki nem férjével nemzett, de már a házasság tartama alatt született gyermekét megöli. A D. által érvényesített felfogás ellen egy hasonértelemben hozott s a D. előhírnökét képező curiai ítélet alkalmából a BJT. 3. k. 369. s köv. lapjain fejtetem ki ellenkező nézetemet. Ott iparkodtam bizonyítani:

a) hogy ha a «házasságon kívüli születést» nem materialis, hanem jogi értelemben vesszük, a férjes nőtől, de a ki nem férjétől esett teherbe — született gyermek, házasságon kívül születettnek tekintendő;

b) hogy a törvény ebben a tekintetben legalább is nem annyira határozott és világos, hogy az enyhébb felfogást feltétlenül kizárná;

c) hogy elméletileg épen az enyhébb felfogás az egyedül helyes, s azért kétség esetében a törvénynek az az értelmezése fogadandó el, «quae vitio caret»;

d) hogy az egész európai jogfejlődés ezt az irányt követi, s így indokolatlan elszigetelt álláspontot foglalni el akkor, midőn arra a törvény határozottan nem kényszerít;

e) hogy épen azért, mert a törvény az enyhébb felfogást ki nem zárja, az utóbbit kell elfogadni, mert általános érvényű jogelv az, hogy: semper in dubiis benigniora praeferenda sunt.

Ezáltal tehát az ott bővebben kifejtettekre hivatkozva, a következő két megjegyzésre szorítkozhatom.

1. a privilegiált büntetési tételnek két indoka van, az egyik physiologiai, a másik psychologiai; ez utóbbi jelesül kettős irányban: szegényérzet és a hozzátartozóktól való félelem. Ki állítaná, hogy ezek az indokok csak a nem férjes nőnél, hajadonnál, özvegnél forognak fen? Nemcsak, de ki merné tagadni, hogy az egyik psychologiai indok, a hozzátartozóktól való félelem, a férjes nőnél még nagyobb arányban fenforog, mint a nem férjes nőnél?

2. mellőzve bár ezt a szempontot, mely első sorban két-

¹ Az előbbi közl. az 50. és 52. számban.

¹ A régi D. szerint a büntetés felénél több kitöltöttnek nem vétethetik. Ez tulszigoru,

ségkívül törvényhozási szempont, s kizárólag a tételes törvény értelmezésében, nem mondhatjuk-e joggal házasságon kívül születettnek azt a gyermeket, a melyet a férj, ha akarja, s ha a nem juris et de jure, hanem egyszerűen juris praesumptiót «pater est quem nuptiae demonstrant» megdönteni képes, a házasság által részére biztosított családi állástól megfoszthat? Mihelyt a házasságon kívüliséget nem materialis, hanem jogi értelemben veszszük, nem zárkozhatunk el annak elismerése előtt, hogy «házasság tartama alatt született» és «házasságban született» gyermek nem synonym fogalmak.

Az, hogy a gyermek a házasság tartama alatt született, természetesen oly erős vélelmet képez a mellett, hogy a gyermek nem házasságon kívül való, hogy az ellenkezőnek bizonyítása méltán a férjes nőre nehezül. Nem is képezne ez kivételt az elv alól, hogy büntetőjogban praesumptióknak a vádlott terhére helye nincs, mert ez nem «praesumptio juris», hanem «praesumptio hominis vel facti», a melynek a büntetőjogban is helye van. Ez lerontja azoknak aggályait, kik netalán attól tartanak, hogy a férjes nő alaptalanul, az enyhébb szakaszt vehetné igénybe.

A judikaturának megfigyelése különben itt is azt mutatja, a mi hasonló esetekben rendszeren megvalósulni szokott. A tulzott s azért igazságtalannak felismert minősítésnek szigorát a bíróságok a büntetések kimérésénél korrigálni törekzenek. Ha más nem volna, ez egymagában elegendő a D. reformjára. Oly minősítésnek, melynek következményeit senki sem akarja elfogadni, — egyszerűen — nincs létjoga.

7. Bünvádi ügyben a bírósághoz intézett beadványban foglalt, a bíróságot sértő kifejezések megtorlására vonatkozó 8. sz. D. (u. o. 161. l.); az élelmi cikk fogalmát meghatározó 10. sz. D. (u. o. 5. k. 137. l.); a pénzbüntetéseknek átváltozására vonatkozó 12. sz. D. (u. o. 5. k. 373. l.); a Btk. 308. §-ának súlyos testi sértés vétségének esetében nem alkalmazhatóságára vonatkozó 13. sz. D. (u. o.); a Btk. 116. §-ára vonatkozó 14. sz. D. (u. o. 5. k. 397. l.); az ÉLT. 19. §-ára vonatkozó aktualis jelentőségét most már elveszített 16. sz. D. (u. o. 6. k. 50. l.); a Btk. 165. §-a védelmének hivatalos köréhez tartozó ügyben külön utasítás nélkül eljáró pénzügyőri közegre kiterjesztését tárgyazó 17. sz. D. (u. o. 6. k. 145. l.); az ÉLT. 36. §-ára vonatkozó 18. sz. D. (u. o.) érdemleg helyesek. Elvi jelentőségük leginkább a 14. és 18. számúaknak van. A többieknek nem az érdemleges eldöntés, hanem legfőleg az lehetne kérdéses, vajon a kérdések eléggé fontosak-e arra, hogy D. tárgyát képezzék.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

Az 1868. évi LIV. tcz. 100. §-ának értelmezéséhez.

Egy mózes vallású budapesti kereskedő ellen egy ugyan-csak mózes vallású adonyi kereskedő az adonyi kir. járásbíró előtt 44 frt s jár. iránt keresetet tett folyamatba, melynek tárgyalására az eljáró bíróság a zsidó újév napját tűzte ki határnapul. Midőn alperes, ki hitbuzgó zsidó, a kereset kézbesítésekor észrevette, hogy vallása ünnepére lett idézve, nyomban kérvényt menesztett az adonyi járásbíróhoz, melyben e körülményre való tekintettel a tárgyalás elnapolását kérelmezte. A bíróság azonban e kérvényt nem vette figyelembe s felperes kérelmére alperest, ki kérvénye sorsáról a tárgyalási határnapig nem is nyert értesítést, az 1868: LIV. tcz. 111. §-a alapján marasztalta. Alperes ennek következtében igazolással élt, de az adonyi kir. járásbíró annak nem adott helyt. Alperes a hozott végzést felfolyamodással támadta meg, a budapesti kir. ítélő tábla azonban az elsőbíró végzését a következő indokolással hagyta helyben: «Az a körülmény, hogy a kereset feletti tárgyalás oly napra tüzetett ki, a mikor alperesnek ünnepe volt, az iga-

zolás megadására okul nem szolgálhat, mert alperesnek módjában állott a tárgyalásra személyesen vagy meghatalmazott által megjelenni s az ünnepre való tekintettel a tárgyalás elhalasztását kérni. Nem mentette fel alperest a megjelenés kötelezettsége alól a . . . szám alatt beadott kérvénye sem, halasztási kérelem a sommás eljárásban csak a tárgyaláson szóval lévén előterjeszhető, a bíróság az írásban előterjesztett elnapolási kérelmet figyelembe nem vehette. Minthogy tehát a tárgyalás elmulasztása vétlennek nem tekinthető, az elsőbíró neheztelt végzését, a mennyiben alperes igazolási kérelmét megtagadta, ezen okból, a mennyiben pedig őt az igazolási kérelem tárgyalásánál felmerült költségnek megfizetésére kötelezte, az 1881. évi LIX. tcz. 64. §-a alapján helyben kellett hagyni».

Nézetünk szerint a kir. ítélő tábla végzésének ezen indokolása a kritika előtt meg nem állhat.

Az 1868. évi LIV. tcz. 100. § a ugyanis kimondja, hogy «sürgős eseteket kivéve, senki sem idézethetik megjelenésre vallásának ünnepein. Ilyen idézés elrendelése vagy elhalasztása miatt azonban nincs helye perorvoslatnak.» Mi ezen utóbbi mondatból a kir. ítélő tábla véleményétől eltérőleg azt olvasuk ki, hogy akár sommás eljárásban, akár a rendes perben azon félnek, kit vallása ünnepére idéz meg a bíróság, joga van utóbbi előtt a tárgyalási határnapot megelőzőleg az «idézés» elnapolását kérelmezni, viszont ennek belátásától függ, vajon e kérelmet teljesítendőnek tartja-e vagy sem. Igen jól tudjuk, hogy a judikatura általánosságban azt tartja, miszerint sommás eljárásban kérelmek csak a tárgyaláskor szóval terjeszthetők elő. De épen ezt a judikaturát azon egyetlenegy esetre alkalmazhatónak el nem ismerhetjük, midőn a fél a kitűzött határnapot megelőzőleg írásbelileg azért kéri az idézés elhalasztását, mert a határnap vallása ünnepére esik.

A fentidézett törvényszakasz az eljárásra vonatkozó általános határozatok között foglaltatik s így kétségtelen, hogy ugy a sommás, mint a rendes eljárásban alkalmazandó. Már pedig annak második mondata megengedhetőnek mondja ki, hogy az idézés elhalasztassék. Ezen lehetséges elhalasztás azonban csakis úgy következhetik be, hogy vagy a bíróság veszi észre, hogy az első mondat ellenére valakit vallása ünnepére idézett maga elé s hivatalból intézkedik (a mi sohasem történik meg), vagy pedig ez megidézett fél hívja fel kérvényileg a bíróság figyelmét a tévedésre (ez a mindenkor fenforgó eset) s kéri az idézés elhalasztását. No már most a fél ezt a kérelmet nem a tárgyaláskor fogja előterjeszteni a sommás eljárásban, mert hiszen ekkor a kérelem tárgytalan, az idézés már el sem halasztható, hanem a tárgyalási határnapot megelőzőleg, mert akkor az idézés elhalasztása még helyt foglalhat. Hogy pedig e kérelmet másként is lehetne a félnek előterjeszteni, mint kérvény alakjában, mi gyarló eszünkkel felfogni képesek nem vagyunk.

Vagy azt kell tehát bevallanunk, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 100. §-ának záró mondata értelmetlen — s azt reménylen, sem a budapesti kir. ítélő tábla, sem judikaturánk tenni nem fogja, — vagy pedig úgy kell értelmeznünk e szakaszt, mint tettük. Tertium non datur. Mert egészen más az idézés elhalasztása s ismét más a tárgyalás elhalasztása. A mikor tudniillik az idézés elhalasztásáról szólnunk, akkor azt úgy értjük, hogy a halasztás az idéző végzés kelte és a tárgyalásra kitűzött határnap közti időben következik be. Látjuk tehát, hogy alperes a kérdéses esetben a törvény által megengedett jogával élt, midőn az idézés elhalasztását kérte a tárgyalást megelőzőleg az eljáró bíróságtól. Ezen kérelmet, miután a törvény szabad kezét engedett a bírónak ez irányban, tettése, vagy mondjuk bölcs belátása szerint teljesíthette vagy elutasíthatta. De mindenesetre köteles volt a kérvényt elintézni s tartozott volna gondoskodni arról is, hogy alperes a hozott határozatról még a tárgyalási határnap előtt értesít-

tessék. S úgy véljük, hogy a kir. ítélő táblának épen ezen körülményeket kellett volna vizsgálat tárgyává tennie, vajon alperes rövideden az idéző végzés vétele után adta-e be kérvényét s idejekorán értesült-e annak elutasításáról úgy, hogy képviseltetéséről még gondoskodhatott volna. Ha alperes a maga részéről kellő gondossággal járt el s a bíróság mulasztotta el őt idejekorán kérvénye sorsáról értesíteni, akkor a tárgyalásról való elmaradása vétlennek lett volna kimondandó s az igazolási kérelemnek hely adandó. Ha ellenben alperes elkésztetten terjesztette elő kérelmét az idézés elhalasztása iránt s a bíróság kérvénye sorsáról a tárgyalási határnap előtt már nem is értesíthette, akkor az elmaradás vétkes volt.

Nem is foghatjuk fel, mi célja legyen annak, hogy az idézés elhalasztása iránti kérelemnek írásban leendő előterjesztését csupa formalismusból kizárjuk s kényszerítsük a vallása ünnepére megidézett felet, hogy a lakhelyétől mérföldekre eső bíróság székhelyén csupán azért jelenjen meg, hogy hivatkozással ünnepére, a tárgyalás elnapolását kérelmezze? Pedig a budapesti kir. ítélő tábla ily eljárást követel, azt méltányosnak, igazságosnak is tartja, csak kár, hogy célszerűsége okait velünk meg nem ismerteti. Mi kimutattuk, hogy a követelés a törvényben nem gyökerezik s nem habozunk kijelenteni, hogy azon esetre, ha a törvény nem adná meg a feleknek a lehetőséget, hogy ünnepjeikre bíróság elé való idézésöknek elejét vehessék oly célból, hogy azokat nyugalomban tölthessék, akkor a bíróságoknak lett volna feladatuk a törvény hiányának pótlásáról a judikatura útján gondoskodni.

Dr. Berczeli Antal.

A peressé vált hagyaték biztosítása és kezelése.

A budapesti kir. ítélőtábla 3-ik számu — e lapok f. é. 49-ik számának mellékletén közölt — polgári döntvényére, mely szerint a peressé vált hagyaték biztosítása iránti intézkedések megtételére az 1868. évi LIV. tcz. 588. §-a értelmében a hagyatéki bíróság, nem pedig az örökösödési per bírósága illetékes, a gyakorlatnak a hatáskör tekintetében ugyan nagy szüksége vala, de *összes igényei* evvel még távolról sincsenek kielégítve, a mennyiben még megoldatlanul marad azon további két kérdés, hogy vajon az ily hagyaték föltétlenül és kivétel nélkül, vagyis mindig biztosítandó-e és továbbá, hogy vajon e biztosítás ex officio vagy pedig a felek szorgalmazása alapján eszközözendő-e.

Igazságügypolitikai szempontból tekintve, nem sajátos állapotok-e ezek, hogy a törvény egy negyed évszázad hatályban léte után egy mindennapi jogkérdésben a felsőbb bíróságok, hol döntvényeznek, hol pedig különféleképpen határoznak, ámbátor a törvény — megengedem, hogy talán nem jogászilag fegyelmezett ész előtt — egész világosnak és még szándékosan sem félreérthetőnek látszik.

«A peressé vált hagyaték biztosításáról és kezeléséről — szól a törvény — ha ez iránt az érdekeltek közt megállapodás nem történt, a bíróság mindaddig gondoskodik míg az örökség átadása jogérvényes ítélet folytán nem eszközölhető.»

Nyomatékkal emeljük ki e szavakat: «a bíróság gondoskodik», és kérjük, szorulnak-e ezek a törvény hatályba lépésének 25-ik éve multán igazán még külön értelmezésre és magyarázatra? S mit *nem* lehetne már elmagyarázni, ha azon felfogás érvényesül és diadalra jut, hogy e két szó *nem* teszi a bíróság kötelességévé, hogy a hagyaték biztosításáról és kezeléséről *mindenkor és hivatalból gondoskodjék*. A budapesti kir. ítélőtábla mondott döntvénye indit e sorokra, kimutatandó egyrészt, hogy a szorosán vett Magyarország területén, még *írott törvény mellett* miféle bírói felfogások érvényesülhetnek és másrészt figyelmeztetendő, hogy az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslatban mily szükség, hogy a hagyaték biztosítása iránt *még világosabb* rendelkezések foglaltassanak.

A törvényes örökös, a szerződési ellenében perre utasítván, miután a peressé vált ingatlan hagyaték biztosításáról és kezeléséről megállapodás létre nem jött és aziránt hivatalból a bíróság sem intézkedett, pedig aratás előtt vala, örökösödési keresetének beadása után azon kérelemmel fordult a törvényszékhez, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 588. §-a értelmében a hagyaték biztosításáról és kezeléséről gondoskodjék. Erre a törvényszék következőképen határozott:

A kir. törvényszék ezen kérvénynek helyt nem ad és azt a beadó képviselőjének visszaadni rendeli. Mert: a hagyatéki vagyont birtokló P. A. a hagyatékot a hagyatéki iratokhoz bemellékelte s a — — kir. közjegyző előtt fölvetett *örökösödési szerződés alapján bírja*, úgy az ingóságokat, mint az ingatlant is, és kérvényező azt, hogy a hagyatéki vagyon utóbb nevezett birtokosnál *veszélynek* volna kitéve, mivel sem igazolta, ennél fogva a biztosítás elrendelésére *törvényes ok* fen nem forogván, ebbeli kérelmével elutasítandó volt.

A *pozsonyi kir. ítélő tábla* 4619/893. szám alatt az elsőbíróság végzését, a veszély nem igazolására fektetett érvelés mellőzésével felhozott egyéb indokolása alapján helybenhagyta. Az 1881. évi LIX. tcz. 92. §-a értelmében a másodbírósági végzés ellen további felfolyamodásnak helye nem lévén, kérdés, *ki szavatol majd a törvényes örökösnek, ha az örökösödési szerződés érvénytelennek fog esetleg nyilvánítani, az időközi rongálások és hasznokért?* Tény az, hogy a *pozsonyi kir. ítélőtábla* területén a törvényes örökös által megtámadott *örökösödési szerződés*, még mielőtt azt a bíróság érvényesnek nyilvánítaná, *már elegendő alap a birtoklásra*. Beati possidentes. «A törvény szavai szerint ugyan a biztosítás feltétele a hagyaték peressé váltdával következik be», mondja ismét ennek ellenében a *budapesti kir. ítélőtábla* a fent hivatkozott döntvény indokolásában.

Dr. Hexner Gyula,

líptó-szt.-miklósi ügyvéd.

Különfélék.

— **Vértessy Sándor**, a budapesti kir. ítélő tábla elnöke, ezen állásának elfoglalása alkalmából, a budapesti ügyvédi kamarához a következő nagyérdékű átiratot intézte:

«Van szerencsém a tekintetes ügyvédi kamarát tisztelettel értesíteni, hogy Ő császári és apostoli királyi felsége mult évi november hó 19-én kelt legfelsőbb elhatározásával elődömnök Czorda Bódog urnak a m. kir. Curia másodelnökévé történt kineveztetése következtében a budapesti kir. ítélő tábla elnökévé engem méltóztatott kinevezni, és hogy e minőségben a hivatalos esküt mult év december 5-én letévén, a nevezett ítélő tábla vezetését átvettem. Gyakorlati jogi pályámat az ügyvédi működés körében kezdvén, nemcsak meleg részvétellel és élénk érdeklődéssel kísértem a tisztelt ügyvédi kart fontos feladata teljesítésének útján, hanem úgy ott, mint a gyakorlati igazságszolgáltatás terén szerzett tapasztalataim alapján meggyőződtem arról, hogy a jogvédelem és jogszolgáltatás karöltve járó kölcsönös együttműködése képezi a helyes igazságszolgáltatás legbiztosabb alapját. Tőrekvéseim összege tehát oda leend irányítva, hogy a vezetésem és felügyeletem alatt álló bíróságoknak, az igen tisztelt ügyvédi karral való testvéries egyetértése és egyhevágó közreműködése szilárdittassék és a jó igazságszolgáltatás érdekében az együvé tartozás meggyőződése tartósan biztosittassék; felettébb kívánatos ez még azért is, mert történelmünk tanúsága szerint a mindenkor lelkes és nemes hazafias érzés által vezetett ügyvédi kar kebeléből nemcsak kiváló államférfiak, hanem korszakot alkotó codicátorok és a bírói kar legkitünőbb alakjai emelkedtek ki. Annak biztosítása mellett, hogy az ügyvédi érdekek előmozdítása hatásköröm keretében és szerény tehetségemhez képest nálam a legmelegebb pártolásra találand, és azon meggyőződésben, hogy közérdekű tőrekvéseimben a tekintetes ügyvédi kamara hathatós támogatására és nagybecsű közreműködésére számíthatom szabad leend, fogadja a tekintetes ügyvédi kamara őszinte tiszteletem és meleg rokonszenvem őszinte kifejezését. Vértessy Sándor s. k.

Erre a *budapesti ügyvédi kamara* a következő átiratban válaszolt: Méltóságos ur! Méltóságod szives volt 1976/93.

elnöki számu átiratában velünk tudatni, hogy Ő császári és apostoli királyi Felségének legfelsőbb elhatározásával a budapesti kir. ítélő tábla elnökének neveztetett ki és hogy ezen állását elfoglalta. Igazi örömmel fejezzük ki a felett, hogy Ő Felsége Méltóságodat állította ezen felsőbiróság élére. A királyi ítélő táblai elnöki állás, ma kétszeres fontosságú, mert nem csak a saját elnöklete alatt álló testület ügyeit intézi, nem csupán ennek judikaturájára gyakorol jótékony hatást, hanem hatásköre kiterjed az összes, kerületben működő bíróságok felügyeletére és igazgatására. Ily körülmények közt elsőrendű fontossággal bír az igazságszolgáltatásra és az ennek egyik tényét képező ügyvédi karra nézve az, hogy mily eszmék vezérlik a vezető kezét és mily szellem lengi át a vezetést. Méltóságod becses átiratában pedig az igazságszolgáltatás ügye iránt való mély lelkesedés és az ügyvédi kar iránt való meleg érzés áramlik ki. Fogadja Méltóságod őszinte meleg köszönetünket a nagybecsülés ezen megtisztelő szavaiért, melyben karunkat részesítette. Mi mindenkor hangoztattuk, hogy az igazságszolgáltatás csak akkor haladhat a tökéletesedés útján, ha annak minden egyes tényezője át van hatva az összetartozandóság érzetétől és az összhangzatos együtt működés szükségességének tudatától. Méltóságod s mint felső bíróságunk elnöke, a leghivatottabb helyről utalt erre s oly kifejezést adott ezen eszmének, mely bennünket az ez uton való haladás tekintetében megerősít és lelkesít. Törekedni fogunk saját hatáskörünkben, hogy a méltóságod által oly nemes buzgalommal hangoztatott feladatok mielőbb megvalósuljanak s legnagyobb örömkre fog szolgálni, ha szerencsések leszünk Méltóságodat üdvös működésében támogatni. Fogadja Méltóságod új állásában őszinte tiszteletünk és üdvözlésünk kifejezését. A budapesti ügyvédi kamara, Dr. Györy Elek s. k. elnök. Dr. Nagy Dezső s. k. titkár.

A birói és ügyvédi kar összetartozandóságának és együttműködésének szükségességét oly melegen hangoztató ezen két irat ismét egy lépés abban az irányban, a mely uton való haladás az igazságszolgáltatás sikeres működését van hivatva előmozdítani.

— **A budapesti ügyvédi kamara** évi jelentésének szerkesztésére a választmány dr. Nagy Dezső titkár, dr. Liedemann Károly ügyész, Pollák Illés és dr. Szóhner Lajos választmányi tagokból álló bizottságot küldött ki. A választmány célja a kamara működését és a törvénykezés terén szerzett tapasztalatokat a lehető legrészletesebben felölelni, ezekről híven referálni. S miután a törvény értelmében a jelentés a választmányból terjesztetik fel az igazságügy-miniszterhez, a melyet a közgyűlés sem nem pótolhat, sem meg nem változtathat, igen kívánatos, hogy a kamara minden egyes tagja már most tegye meg azon észrevételeit, melyeket a jelentésbe felvételni óhajt. Ha a kamarai tagok ez irányban érdeklődést tanusítanak, ez által az évi jelentés teljességében és súlyában nyerni fog. Felkéretnek tehát a kamara tagjai, hogy a törvénykezés terén tett tapasztalataikra vonatkozó észrevételeiket, adataikat, orvoslandónak vélt hiányokat, a mennyiben azokat az évi jelentésbe felvételni óhajtják, a kamara titkári hivatalához január 10-ig sziveskedjenek okvetetlenül beküldeni.

— **A budapesti ügyvédvizsgáló bizottság tagjaiul a budapesti ügyvédi kamara** a következő kamarai tagokat választotta meg: dr. Ardó Alfréd, dr. Barna Ignác, dr. Basch Gyula, Brückler Mihály, dr. Burián Béla, dr. Darvai Fülöp, Enyiczkei Gábor, dr. Fraenkel Sándor, Frivaldszky Sándor, dr. Glósz Ferenc, dr. Gráner Gyula, Horváth Mihály, dr. Jellinek Arthur, dr. Kelemen Gyula, dr. Kenedi Géza, dr. Kern Tivadar, Kollár Lajos, Komjáthy Béla, dr. Környei Ede, dr. Messinger Simon, dr. Nagy Dezső, ifj. dr. Neumann Sándor, dr. Reichard Zsigmond, dr. Róth Pál, dr. Sik Sándor, dr. Stiller Mór, dr. Schwarcz Gusztáv, dr. Spett Vincze, dr. Szabó József, Szmik Lajos, dr. Szóhner Lajos, dr. Végh Artur, dr. Visontai Soma, dr. Weinek József, dr. Wittman Mór, dr. Wolf Vilmos.

— **Dr. Stiller Mór** a budapesti ügyvédi kamara könyvtárát rendkívül becses ajándékokkal lepte meg. Az 1790/91., 1792., 1796., 1802., 1805., 1807., 1808., 1811/12., 1825/27., 1830. évi országgyűlések diáriumait és irásait, összesen 48 kötetben adományozta a kamarának. Ezen adomány annál becsesebb, mert a választmány által kiküldött könyvtárbizottság határozata folytán beszerezettek az 1867. évtől folyólag mindazon országgyűlési iratok, melyek a jogi és az ezzel szorosabb kapcsolatban levő közigazgatási törvényho-

zásra vonatkoznak. Így tehát a budapesti ügyvédi kamara könyvtára a törvényhozási munkálatoknak csaknem teljes anyaggyűjteményével bír, s oly jogi könyvtár áll a tagok rendelkezésére, mely az igényeknek minden tekintetben megfelel. A kamara könyvtára vasárnapokon d. e. 10—1 óráig, hétfőn és szerdán pedig d. u. 5—7 óráig a kamarai könyvtárnok vezetése alatt a tagok rendelkezésére áll.

— **Ügyvéd kerestetik.** A budapesti ügyvédi kamarához érdekes felszólítás érkezett e napokban. A levél írója Katona János, aczélgyári raktárnok panaszkodik, hogy községében Salgó-Tarjánban, nincsen egyetlenegy ügyvéd, a ki jogügyekben a közönségnek tanácsokat adjon, őket képviselje s az illető jogkeresők minden csekélységért Fülekre kénytelenek fáradni; a községi jegyzőn kívül nincsen senki a községben, a ki egy szerződést vagy valamely más nagyobb okmányt képes volna kiállítani. Pedig a község 10,000 lelket számlál, rohamosan emelkedik, rövid időn rendezett tanácsú várossá fog átalakulni; az ügyvédnek igen jó dolga lenne ott. «Most szeretném tudni, sóhajt fel a levélíró, miért nem részesülünk mi abban a kedvezményben, hogy egyelőre csak egy ügyvédet is kaphatnánk, holott a fővárosban talán fölös számban vannak.»

— **A budapesti ügyvédi kamara segélyalapjának gyarapítása** céljából a választmány felterjesztést intézett a pénzügyminiszterhez, hogy hozza javaslatba Ő Felségének ezen jótékony alapnak az állami jótékony sorsjáték jövedelmében való részesítését. A választmány e felterjesztésében kimerítően tárgyalta az ügyvédi kamara közhasznú tevékenységét, azon szolgálatokat, melyeket a köznek díjtalanul teljesít, s azon jótékonyt, melyet tagjai a szegényvédelem által a vagyontalan jogkereső felekkel szemben tanusítanak. S midőn a kamara ily általános közjótékonyt tanusít, mondja a felterjesztés, méltányos és jogos, hogy ott, a hol jótékonyt célból az ország polgárai megadóztatnak, a jövedelemben vizontszolgáltatásképen a kar tagjainak szegényei is részesíttessenek. A pénzügyminiszter 74685/93 sz. határozatával értesítette az ügyvédi kamarát, hogy e kérelemnek elég nem tehet; «mert bármennyire méltányolja is folyamodó kamarának általa figyelemmel kísért üdvös tevékenységét, a kérelem teljesítését legfelsőbb helyen sajnálatra azért nem hozhatja javaslatba, mert Ő Felségének legfelsőbb elhatározása szerint, a jótékonyt célú államsorsjátékok tiszta jövedelmében csakis szigorúan jótékonyt intézetek és egyesületek, vagy kivételesen valamely országos közczél részesíthetők». Az ügyvédi kamara választmánya elhatározta, hogy azon téves felfogás eloszlatása tárgyában, mintha a kamara segély alapja nem volna «szigorúan jótékonyt intézet» újból felterjesztést intéz a pénzügyminiszterhez és ez alapos kérelmét megújítja. Nem kételkedünk, hogy a miniszter, meggyőződve a kamarai segély alap szigorúan jótékonyt természetéről, a választmány kérését nem fogja elutasítani.

— **Az ügyvédek száma a budapesti ügyvédi kamaránál a legközelebb elkészült** és a hatóságoknak megküldött hivatalos névjegyzék szerint 1893-ban 35-el növekedett, 1893 december 31-én a kamarának 1022 bejegyzett tagja volt, kik közül 939 Budapest főváros területén lakik, 83 pedig a pestvidéki és kalocsai törvényszék területén. 1892-ben a kamarai tagok száma 987 volt.

— **A budapesti kir. tábla** a Berde-ügyben a gyanúsítottakat szabadlábra helyezte — kivéve a két ápolót, kiknek kibocsátását 100-100 frt kautio letételéhez kötötte. Mi azt hisszük, hogy szökés veszélye épen az ilyen foglalkozású egyéneknél jobban ki van zárva, mint a vagyonosaknál, kibocsáthatók lettek volna tehát ezek is. Most, hogy a két ápolót benn tartották, a laikus előtt úgy tűnik fel e határozat, mintha a szegény ember ellen másképp alkalmaznák a törvényt, mint a vagyonos ellen.

— **A budapesti kir. törvényszék** a napokban a következő esetet tárgyalta. Valaki egy helyiségben leszakított egy darab gázcsovet és azt elvitte. A gáz hosszabb ideig kiömlött és megtöltötte a zárt helyiséget. Szerencsére a tulajdonos nem gyertyával ment be — mint szokott; mert ha ezuttal is gyertyával megy, robbanás történt volna. A törvényszék nem mondott ki egyebet, mint lopást. Holott ha a robbanó szerekről intézkedő törvényünk volna, emberéletnek és vagyonnak a gáz kiömlése által okozott könnyelmű veszélyeztetése is büntetés alá vétethetett volna.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal.

Irta Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

ügyvéd, egyetemi rk. tanár.

Minél nagyobb és általánosabb a lelkesedés, melylyel a szakközönség a házassági jogról szóló javaslat eszméit fogadja, annál parancsolóbb a kötelesség, hogy a közös nagy feladatban vállvetve részt vegyünk és hogy a javaslat lehető tökéletesítéséhez kiki a maga erejéhez képest hozzájáruljon. Ily értelemben irattak a következő fejtegetések, melyek tartalmilag a javaslat eszméit elfogadva és fentartva, a javaslatnak inkább jogtechnikai szempontból való bírálatát tüzték feladatul. A javaslatot e tekintetben is kiváló munkának tartom, és valamint anyagi rendelkezéseinek méltányossága, úgy a formulázás technikája szempontjából is legujabb elődjével és részben mintaképével, a német birodalmi javaslattal szemben, határozott haladásnak vélem. E szerint bármi számosak legyenek is a kifogások, a melyeknek a következőkben kifejezést adok: ezek a munkának, mint egésznek, értékén mitsem változtatnak, nem a kicsinylés, hanem a javaslat egésze iránti lelkesedés sugallatai.

Hogy bírálatom merőben negatív ne maradjon, a kifogásolt szabályokkal szemben ellenjavaslatot is koczskáztattam. Ezen ellenjavaslat igen sokszor csak *formai* változást jelent. Ám a ki tudja, hogy a törvényhozás technikájában mit jelent a forma, az ilyen vállalatot kicsinyelni nem fogja. Ez ellenjavaslatot azon természetes fentartással bocsátom közzé, hogy ha itt-ott a pozitív formulázásban magam se találtam el az igazat, kifogásaim értéke az ellenjavaslattól független.

A javaslat az első fejezetben az «eljegyzésről», a másodikban a «házassági akadályokról», a harmadikban a «házasságkötésről», a negyedikben a «házasság érvénytelenségéről» szól. Az alant kifejtendő okokból az első fejezetet elhagyandónak, a másodikat a negyedikkel egyesítendőnek tartom. E szerint ellenjavaslatom sorrendje a következő: I. fejezet, A házasságkötés; II. fejezet, Érvénytelen és tilos házasságok; III. fejezet, A házasság megszűnése. A többi fejezetek rendje ugyanaz, mint a javaslaté. Bírálatomban azonban a javaslat fejezeteinek rendjét tartom be.

Az *eljegyzésről* szóló első fejezetet elhagyandónak tartom.

A javaslat ugyanis az eljegyzést mint házassági *jogi* intézményt el nem ismeri: sem keletkezése, sem megszűnése feltételeit nem szabályozza, azt sem mint házassági akadályt nem ismeri el, sem abból a házasságkötésre jogi kötelezettséget nem származtat. Az egész eljegyzés e szerint csak az erkölcs, az élet tényleges intézménye, melynek *jogi* következménye össze-vissza csak abban áll, hogy az eljegyzéstől való visszalépés esetében a jegyességi ajándékok a *condictio ob causam* szabályai szerint visszaadandók, a tett kiadások pedig attól, kinek hibájából a jegyesség felbomlott,

megtérítendő. Ezen visszakövetelési és kártérítési jog sem házassági jogi, hanem vagyoni jogi természetű, és ha teljes magánjogi *codexünk* volna, amaz a *condictio* fejezetében, emez a *quasidelictumok* fejezetében találna helyet, ha e két tételt a *condictio* és kártérítési tan általános elvei mellett egyáltalában külön ki kellene mondani. A lényeges, a mit a javaslat az eljegyzésről mond, merőben negatív valami: hogy abból *jogi* kötelezettség a házasságkötési ígéret beváltására *nem* származik, sőt hogy ily kötelezettséget jogügylettel (kötéssel) sem lehet jogilag kikényszeríthetővé tenni. Ám a *codexnek jogviszonyokat* kell rendeznie. A mi szerinte *nem* jogviszony, sőt a mit jogviszonnyá tenni a 3. §. szerint *nem is lehet*, ez a házassági *jogról* szóló törvénybe *nem is* iktatandó, legkevésbé külön fejezetben, külön felirat alatt. A mit a törvény az eljegyzésről — tekintettel a hagyományra és félreértések kikerülése céljából — el akar mondani, az, mint alább mutatjuk, három §-ba foglalható össze, és leghelyesebben hátul a «vegyes határozatok» fejezetébe tehető. E szerint ellenjavaslatom a javaslat I. fejezetével szemben a következő (a zárjelbe tett számok a javaslat szakaszait jelentik, a melyek helyébe az ellenjavaslat illető szakasza teendő):

§. (2. §. 3. §.)

Házasság megkötését per útján követelni vagy kötéssel biztosítani nem lehet.

A jav. 2. és 3. §-ának törvényhozási gondolata ugyanaz: mindkettő azt akarja kifejezésre hozni, hogy a házassági ígéret beváltása jogilag *ki nem kényszeríthető*, minthogy a házasságkötés erkölcsi természeténél fogva a jogi kényszert meg nem türi. E kényszereszköz lehet *perügylet* vagy *jogügylet* — mindkettőt a javaslat kizárja és helyesen. E közös gondolatot a fenti közös rövid szakaszban vélem összefoglalhatónak.

A javaslat 3. §-a sokat mond: szerinte semmis lenne *bármilyen* teljesítés kikötése az esetre, ha a házasság meg nem köttetik: tehát pl. a vőlegény és a háziúr között létrejött oly megállapodás is, hogy az esetre, ha a tervezett házasság létre nem jönne, az új háztartás számára kibérelt lakást át nem veszi, de 200 frt kártalanítást fizet neki stb. Sőt a jegyesek között is képzelhető akárhány érvényes kikötés az esetre, ha a házasság létre nem jönne: pl. a vőlegény kötelezi magát a menyasszonynyal szemben, kit teherbe ejtett, hogy ha a házasság létre nem jönne, tartás czimén havonként egy bizonyos összeget fizet stb. Az ellenjavaslat tehát a «bármely teljesítés» helyébe a «kötéssel» teszi, a mi a gondolatot teljesen kimeríti. «Kötés» alatt úgy az adott

kötbér (arrha poenitentialis), mint az ígért kötbér (poena conventionalis) levén értendő, e szakaszban mindkét jogügylet hatálytalannak van kimondva, holott a javaslat csak «kikötött» teljesítésről szól, tehát az előre adott kötbér érvényes maradna, a mi a javaslat céljának bizonyára meg nem felel.

§. (4., 5., 1. §§.)

A mit a jegyes vagy szülői a másik jegyesnek a kötendő házasság okából ajándékoztak vagy az eljegyzés jeléül adtak, az eljegyzéstől való visszalépés esetében a gazdagodás erejéig visszakövetelhető.

Ezen visszakövetelési jogot elveszti az, a ki az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépett vagy a visszalépésre alapos okot szolgáltatott; ily jegyes ezenfelül a másik jegyesnek és szülőinek kártérítéssel is tartozik azon kiadásokért, melyeket a kötendő házasság céljából tettek.

Korlátolt cselekvőképességű jegyes e kártérítésre csak akkor köteles, ha eljegyzésébe törvényes képviselője is beleegyezett.

A jav. 4. §-ának második bekezdése a kártérítés tárgyát helytelenül fejezi ki: a tett «kiadások» a kártérítésnek nemcsak mértékét, hanem tárgyát képezik.

A jav. 5. §. 1. bekezdése egy szükségtelen bizonyítási praesumptio-ba burkolva csak közvetve fejezi ki a lényegest: t. i. a visszakövetelési jogot.

A gazdagodás általános jogi elvek szerint a rendelkezésre képtelentől is visszakövetelhető. A jav. 1. §-ának intézkedése tehát csakis a kártérítési kötelezettségre vonatkozik és ezért a fenti §. végén van a maga helyén.

§. (6., 7. §§.)

A visszakövetelési és kártérítési jog másra csak az esetben szállhat, ha a jogosult keresettel érvényesítette.

E kereset az eljegyzés megszűnésének napjától számított egy év alatt elévül.

A jav. 6. §-a csak az örökösre való jogátszállásról intézkedik, holott arról is kell intézkedni, hogy a fenti jogokat a jogosult hitelezői akarata nélkül le ne foglalhassák, vagy hogy a jogosult, ki maga többnyire feszélyezve lesz e jogok érvényesítésében, engedményes mögé ne buj hasson. Ezért az «örökös» szó helyébe «más» tétetett.

A fenti három §. — mint említettem — a vegyes határozatokról szóló (javaslat szerint kilenczedik) fejezetbe helyezendő át.

A javaslat sorrendjét követve, áttérek a második fejezet megbeszélésére.

II. Fejezet. Érvénytelen és tilos házasságok.

A javaslat a második fejezetben a «házassági akadályok»-ról a negyedik fejezetben «a házasság érvénytelenségé»-ről szól. Amott felsorolja a házasságkötési tilalmakat, emitt pedig e tilalmak megszegésének sanctióját. Az összetartozónak ily szétszakítására elfogadható okot nem találok. A helyett, hogy így beszélne: «Cselekvőképtelen személy házassága semmis», a javaslat ezen egyszerű tételt kettőre bontja: a «házassági akadályok» fejezetébe csak annyit iktat: a «Cselekvőképtelen személy nem köthet házasságot» (8. §.), és csak két fejezettel később, a házasság érvénytelensége fejezetében, egészíti ki a sanctiót: «A 8. §. ellenére kötött házasság

semmis.» És ez így ismétlődik minden egyéb házassági akadálynál is. Ez által egy szakasz helyett mindenhol kettő kellett, és egyik helyen sem találni az egész tételt. Még egy más baj is járt e módszerrel. Minthogy egy-egy tényállási §-nak mindig egy-egy sanctionalis §-ra kellett rászakatnia, ott, a hol hason tényállásnak többféle sanctio felelt meg, az egységes tényállást több szakaszra kellett szakítani, hogy mindegyikre külön-külön lehessen kimondani a sanctiót. Így pl. e tételt: «Kiskorunak házasságához az atyának, és ha atya nincs, az anyának beleegyezése szükséges», a javaslat két részre szakítja: «Husz éven aluli kiskorunak házasságához az atyának, és ha atya nincs, az anyának beleegyezése szükséges» (11. §.), majd később (19. §.): «Tilos házasságot kötni a szülő beleegyezése nélkül annak a kiskorunak, a ki 20-ik évét meghaladta» — csak azért, mert az első tételnek más a sanctiója, mint a másodiknak. Ezen módszer tehát az egységes tényállást többfelé darabolja; a tényállást külön szakítja a maga sanctiójától; a törvényhozási gondolatot sehol a maga teljességében ki nem fejezi, hanem az olvasót arra kényszeríti, hogy azt e javaslat legkülönbözőbb zugaiból keresse össze; ezzel alakilag hol fölösleges ismétlés (11. és 19. §., 16. és 24. §.), hol fölösleges §. utalgatás (64., 65., 71., 72.; 19. §. «A 11., 13. és 14. §-ok megfelelően alkalmazandók») járt vele: oly technikai hibák, melyek miatt e módszert elejtendőnek tartom.

A «házassági akadályok» közé a tévedés, tévesztés és kényszer nincs felvéve, hanem ezeket az ember ugyancsak a «házasság érvénytelenségéről» szóló IV. fejezetben találja. Nem látom okát. Hogy a tévedés és kényszer valaki a házasságkötés «akadályának» akarja-e *nevezni*, az izlés dolga; magam az egész házassági «akadály» elnevezését legszivesebben elejteném, mert nem präcis jogi fogalom, hanem meg-tévesztő képlet. De ha az akaratnak vagy öntudatnak állandó vagy muló hiányait az «akadályok» közé felveszszük; ha a mulólagos eszméletlenséget, vagy az állandó elmeengedet, szóval a cselekvőképtelenség vagy a korlátolt cselekvőképesség alapjául szolgáló akarat vagy öntudati hiányokat «akadályoknak» nevezzük (8., 10. §.): nincs ok a tévedés vagy tévesztés folytán beálló nem-tudás vagy rosszul-tudás, vagy a kényszer folytán egy valódi akaratunknak meg nem felelő nyilatkozat által palástolt nem-akaras állapotától az «akadály» elnevezést megtagadnunk. A hagyomány, melynek hiszen az egész «akadály» szó a maga fentartását köszöni, szintén az akadályok közé sorolja a tévedést, tévesztést, kényszert is. Gyakorlati szempontból pedig épen nem látom ezen különböző elbánás célját. Ellenkezőleg, a javaslat módszere anyagi helytelenségekre vezet. Így pl. a polgári tisztviselő a házasság megkötésénél csak akkor működhet közre «ha törvényes házassági *akadály* nem jutott tudomására» (51. §.) és hasonló értelemben intézkednek a 38., 49., 52., 144., 146. §-ok is. Megtagadhatja-e tehát a polgári tisztviselő a közreműködést, ha meggyőződik, hogy a házasság fél a másik fél személye iránt tévedésben van, vagy ha látja, hogy a vőlegény csak azért köti a házasságot, mert leendő apósa a töltött pisztolyt szegzi feléje? Nyilván meg kell tagadnia, pedig a javaslat szerint a tisztviselő itt nem «akadályokról» szerzett tudomást. Ellenjavaslatomban tehát a tévedés és társai a többi akadályok mellett fordulnak elő.

A javaslat a II. fejezetben különbséget tesz a «Nem köthet házasságot» és «tilos házasságot kötni» kifejezések között; amazzal azt akarja jelölni, hogy a rendelkezés ellenére kötött házasság semmis vagy megtagadható, emezzel hogy érvényes. Ezen megkülönböztetést nemcsak feleslegesnek, de helytelennek is tartom.

Felesleges. Mert ha — mint fent javaltam — a sanctio mindjárt teljesen ki van fejezve a rendelkezés mellett, akkor ez az előleges allusio a várható joghatásra szükségtelen. Ha mindjárt világosan kimondom, hogy «Cselekvőképtelen személy házassága semmis», akkor szükségtelen az előzetes szójáték az ilyen tételben: «Cselekvőképtelen személy nem köthet házasságot». Ez a «köthet» vagy «tilos» a II. fejezetben mintegy előzetes hozzávetőleges tájékoztató akar lenni az iránt, hogy a IV. fejezetben miféle sanctio várható (hozzávetőleges, mondom, mert az iránt, hogy a sanctio semmiség lesz-e vagy megtámadhatóság, ez a «köthet» bizonytalanságban hagy); de ez az előzetes tájékoztatás szüksége eszik, ha a tiltó tétel mellé mindjárt oda iktatjuk a präcis sanctiotételt is.

De *helytelen* is ez a «nem köthet» és «tilos» szóhasználat. Mert 1. a «tilos» tételeknek szembeállítás a «nem köthet»-féle tételekkel azt a képzetet költi, mintha *csak* amazok volna tilosak, nem pedig ez utóbbiak is. Pedig világos, hogy *minden* akadály ellenére kötött házasságkötés *tilos*, tehát a semmis, a megtámadható házasság kötése is. A különbség valóságban abban áll, hogy a semmis házasság *tilos és semmis*, a megtámadható házasság *tilos és megtámadható*, az u. n. tilos házasság pedig *tilos és érvényes*. Hogy pedig csakugyan mindhárom fajta házasság kötése «tilos», bizonyítja, hogy mindháromnak megkötése büntetés alá esik. (146. §.) A «tilos házasság» tehát a genus, nem a species, és azért helytelen a tilos házasságok egy *faját* a többiekkel szemben «tilosnak» elnevezni.

2. De a «nem köthet» is helytelen. Nem *köthetőnek* lehet mondani oly jogügyletet, melynek a célba vett jogi hatása nincs, vagyis az *ipso jure semmis* jogügyletet. De a javaslat szerint az u. n. semmis házasság, annál inkább a megtámadható házasság nem ipso jure érvénytelen, hanem ipso jure *érvényes* házasságok (66., 87. §§.). A mit a javaslat semmisnek mond, az voltaképpen csak megtámadhatóság. Elméleti fogalomfejtegetésbe e tekintetben e helyütt, jelen sorok gyakorlati céljánál fogva, nem bocsátkozom, de utalok reá, hogy azon újabb írók, kik a semmiség és megtámadhatóság fogalmaival tüzetesen foglalkoztak, ugyanezen állásponton állanak. (Sok más helyett l. *Wendl* Pandekten 166. l. «Wo ein besonderes Verfahren und ein richterliches Urtheil erforderlich ist, um ein Vorhandenes zu entkräften und zu beseitigen, liegt in Wahrheit nicht mehr ein Fall der Nichtigkeit, sondern schon Anfechtbarkeit vor. Sachlich liegt es in der That so, dass trotz impedimentia dirimentia eine rechtgiltige Ehe so lang besteht, bis dieselbe durch Richterspruch für ungültig erklärt ist.» Hasonlóan: *Mitteis* Iher. Jahrb. 28. köt. 115. l. és köv. és az ott idézettek.) Akárhogy állítja is a javaslat szövege, hogy az ilyen házasság nem *köthető*: azért azt kötni bizony mégis *lehet*, sőt *teljes joghatálylyal lehet*, mely joghatály mindaddig, míg a házasság meg nem szűnt, vagy jogerősen bíróilag érvénytelenítve nincs, meg is marad (66. §.) — az ily teljes hatályu jogügyletre pedig nem lehet találoán mondani, hogy az nem «köthető». A megtámadható házasság eseteire pedig e kifejezés még kevésbé talál. Mert a semmis házasság a javaslat szerint legalább *megszűnt* után ipso jure semmis, amennyiben akkor a semmiségre mindenki incidenter is hivatkozhatik (66. §. 2. bekezdés). De a megtámadható házasság, ha a 81., 82. §-okban meghatározott időben meg nem támadatik, *végképen és absolute érvényes marad*: az ilyen házasságra tehát épenséggel nem lehet mondani, hogy az meg nem «köthető». Ehhez járul, hogy a javaslat a szóhasználatot következetesen nem is viszi keresztül. Mert ha valahol, akkor a 45. §-ban kellett volna mondania, hogy «a házasság

csak polgári tisztviselő előtt *köthető*», holott itt már maga is csak így beszél: «polgári tisztviselő előtt *kell* megkötni». Ép így a 11. §. 1. bekezdésében «nem köthet» helyett azt mondja «szükséges». A «tilos» és «nem köthető»-féle kitételeknek a javaslatban contemplált technikai használatát ezért ellenjavaslatomban mellőztem és a tilalmat a sanctióra való tekintet nélkül — eddigi törvényhozásunk példáját követve, mely a fenti megkülönböztetést szintén nem ismeri — így fejeztem ki «nem köthet». Ezzel lehetővé vált, hogy az egyseges tényállást, ha mindjárt a sanctio többféle is, részekre szakítanom nem kellett. (V. ö. például az alanti 3. §-t a jav. 16. és 19. §-aival.)

Ellenjavaslatomban a II. fejezetben «tilos házasságok» neve alatt a bontó és tiltó akadály ellenére kötött házasságokat foglaltam össze. A sorrend az, hogy előbb a semmis, azután a megtámadható, végül az érvényes tilos házasságok eseteit sorolom fel. A semmis házasság sorát a formahiba okából semmis házasság nyitja meg. Minthogy az ilyen házasság semmis, a nélkül, hogy egyuttal tilos is volna, a fejezet czime: «Érvénytelen és tilos házasságok».

1. §. (61., 63. §.)

*A *§. második bekezdése ellenére kötött házasság semmis. Ily házasság nem semmis, ha a felek annak megkötésétől fogva egy éven át mint férj és feleség együtt éltek.*

A javaslat 61. §-ának szövegezése nem szerencsés. Szerinte «semmis a házasság, ha megkötése polgári tisztviselő előtt, de *a)* annak nem a saját kerületében; vagy *b)* az 56. §. első bekezdésében megszabott kellékek bármelyikének mellőzésével történt».

Mindkét pont helytelen. Az *a)* pont *contradictio in adjecto*, mert polgári tisztviselő a javaslat szerint «az anyakönyvvezető *saját kerületében*» (46. §.): saját kerületén kívül tehát az anyakönyvvezető stb. *nem is polgári tisztviselő*. Ehhez képest tehát az, hogy egy házasság *polgári tisztviselő* előtt, de annak *nem a saját kerületében* köttethessék, fogalmi ellentmondás. De helytelen a *b)* pont is, mert a benne hivatkozott 56. §. első bekezdésében megszabott kellékek abban állanak, hogy «1. a tisztében eljáró 2. polgári tisztviselő előtt 3. együttesen jelenlevő házasulók 4. két tanu jelenlétében 5. személyesen 6. kijelentsék, hogy egymással házasságot kötnek.» Már most eltekintve azon inelegantiától, hogy ezen mellőzötnek gondolt «kellékek bármelyike» alá a 2. alatti «polgári tisztviselő» is tartozik, holott a §. bekezdése «polgári tisztviselő» előtt kötött házasságot tételez fel, a *b)* pontnak tehát helyesen «az 56. §. első bekezdésében megszabott *egyéb* kellékekről» kellene szólnia: az 56. §. első bekezdésében megszabott kellékek között van egy, melynek mellőzése nem *semmissé* teszi a házasságot, hanem *semmivé*: t. i. a feleknek

* Ezen, a javaslat 45. és 56. §-ai helyébe tervezett ellenjavaslati §. szövege a következő:

§. *Házasság az által köttetik, hogy a polgári tisztviselő előtt megjelenő férfi és nő kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek.*

E kijelentést a polgári tisztviselő saját kerületében, hivatalos eljárása alatt, két tanu jelenlétében, személyesen és együttesen kell tenniük.

Ezen szakaszt kiegészíti a javaslat 45. §. 3. bekezdése és a 62. §. helyébe tervezett ellenjavaslati következő §.:

§. *A §. alkalmazásánál polgári tisztviselőnek, illetve a házasságkötés helye polgári tisztviselőjének tekintendő az is, kit a közhiedelem annak tartott, kivéve, ha az ellenkezőt mindkét házasuló fél tudta.*

a fent 6. alatt említett azon kijelentése, hogy egymással házasságot kötnek. Ez is az 56. §. első bekezdésben megszabott kellék, sőt ezen kellék *csakis* az 56. §. első bekezdésben van megszabva: helytelen tehát, ha a javaslat 61. §. b) pontja az idézett 56. §. első bekezdésben megszabott *bármely* kellék mellőzésére azt mondja, hogy *semmissé* teszi a házasságot.

E hibát kiegészíti a 45. §-nak hézagosszerű szerkezete, mely szerint «oly kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt történt, a törvény erejénél fogva semmi vonatkozásban sem tekintetik házasságnak». Ez hézagosszerű, mert nem csak az olyan kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt kötött, hanem az olyan kötés sem tekinthető házasságnak, mely polgári tisztviselő előtt történt ugyan, de a melynél a felek az 56. §-ban kivánt azon kijelentést nem tették, hogy egymással házasságot kötnek. Ha tehát a felek a polgári tisztviselő előtt az 56. §-ban kivánt alakosságok bármely szorgos megtartása mellett például azt jelentik ki: «értesítjük a tisztviselő urat, hogy mához egy hétre egybe *fogunk* kelni», vagy egyéb bármely oly nyilatkozatot tesznek, mely az 56. §-ban követelt nyilatkozat értelmétől különbözik: nem semmis házasság jön létre, hanem házasság egyáltalán nem jön létre.

A javaslat szerint igen fontos, hogy a *nem-házasságot* (matrimonium non existens) meg tudjuk különböztetni a (bár semmis) *házasságtól*. Mert a semmis házasság is — mint már fent említettem — házasság a javaslat szerint, melynek addig, míg meg nem szűnt vagy bíróilag érvénytelenítve nincs, olyan hatásai vannak, mint az érvényes házasságnak, sőt még megszűnte vagy érvénytelenítése után is vannak hatásai: a sógorság bontó akadályát (15. §. c), 21.), a női tilos idő (27. §.) akadályát képezik, a jóhiszemű házastárs és gyermekek állása, a harmadik jóhiszemű személy joga, ki a semmis házasság külszínébe bízott, más, mint a puszta concubinatus esetében. A ki nem-házasságban él, az bármikor mással házasságot köthet; a ki (bár semmis) házasságban él, annak előbb le kell folytatnia a semmiségi pert (24. §.), mely semmiségi per a nem-házasság ellenében nem szükséges, sőt nem is lehető. Ezen és sok más okból nem elegendő, hogy a javaslat megmondja, mikor *semmis* a házasság, hanem kell, hogy megmondja, mi az a tényállási minimum, mely kell, hogy egyáltalában *házasságról* lehessen szólni. A 45. §. erre csak negative felel: *nem* jön létre házasság, ha a kötés nem polgári tisztviselő előtt történt, de nem mondja meg positive: mily tényeknek kell megvalósulniuk, hogy házasság jöjjön létre? A 61. §. b) pontja viszont tulsokat mond: szerinte (semmis) házasság jön létre akkor is, ha az 56. §. 1. bekezdésének *bármely* kelléke hiányzik, tehát esetleg maga a házasságkötési nyilatkozat is, holott ilyenkor házasság egyáltalán létre sem jött. Kétséges a javaslat 61. §. b) pontja szerint az is, hogy vajon ha a felek nem együttesen, hanem külön-külön jelentik ki a polgári tisztviselő előtt, hogy házasságot kötnek: semmis-e ilyenkor a házasság, vagy nincs-e ilyenkor házasság? A 61. §. b) pontjának szóhangzata az előbbi mellett látszik szólni, de a §. bekezdése (megkötése polgári tisztviselő *előtt* történt) inkább az utóbbit látszik igazolni. A jav. 61. §. b) pontjának szövege ily kételyekre ad alkalmat. Szükséges tehát, hogy kétségtelenül ki legyen fejezve először: mi a *házasságkötés* tényállása? másodsor: mi a formai *semmisség* tényállása? A házasságkötés tényállása az, hogy férfi és nő a polgári tisztviselő előtt kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek. A hol ezen minimum sem történt, ott házasság nincs, tehát semmis házasság sem lehet. Formailag semmis pedig a házasság, ha a fenti kijelentés nem a polgári tisztviselő saját kerületében, vagy nem hiva-

talos eljárása alatt, vagy nem két tanu előtt, vagy nem személyesen, vagy nem együttesen történt. Ellenjavaslatom ezt a * jegyzet alatti és a fenti §-ában világosan kifejezi.

2. §. (8., 64. §.)

Cselekvőképtelen személy által kötött házasság semmis.

A jelen §. alapján nem semmis a házasság, ha a cselekvőképtelen fél a cselekvőképtelenség megszűnte után a házasságot megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt helybenhagyja, kivéve, ha időközben újabb nem semmis házasságot kötött.

Ezen helybenhagyás a 7—13. §-ok alapján megtámadható.

A javaslat szerint a helybenhagyás folytán «*elenyészik* a semmisség». Ezzel nincs kifejezve, hogy a semmisség *ex tunc* elenyészik. Ezért «*elenyészik* a semmisség» helyett azt mondom: nem semmis a házasság, stb.

A javaslat 4. és 5. bekezdése ellen több a kifogásom: «Hatálytalan a helybenhagyás, ha a felek között időközben a 15. §. c), 17. vagy a 16. §. akadály keletkezett, még akkor is, ha ez utóbbi a helybenhagyás idején már megszűnt.»

Először is a helybenhagyás ez esetben nem hatálytalan. Mert a cselekvőképtelenség alapján való semmisség a helybenhagyás folytán elenyészik, csak hogy a helybenhagyott házasság most már *más* okból (a 15. §. c), 17., 16. §. okából) lesz semmis. De magát a gondolatot sem pártolhatom, hogy mind e *később* beálló bontó okok a helybenhagyott házasságot semmissé tegyék. Az indokolás (98. l.) ezt azzal támogatja, hogy nem helyeselhető, hogy «helybenhagyás folytán érvényessé válhassék és fennállhasson oly házasság, mely az esetben, ha a törvény helybenhagyás helyett a házasságkötés ismétlését kívánná meg, a fenforgó akadályok miatt a helybenhagyás idejében érvényesen nem lenne megköthető». Ez sokat bizonyít. Mert ha a helybenhagyás csak oly esetben volna érvényes, a mikor a házasság ismétlése is lehető volna, akkor nemcsak a 15. §. c), 17. és 16. §-ok akadályai, hanem az összes többi akadályok is utjában állának a helybenhagyásnak: tehát a helybenhagyás «hatálytalan» volna akkor is, ha pl. időközben a *másik* házastárs cselekvőképtelenné (pl. elmebeteg) lett volna; sőt következetesen még a tiltó akadályokat is kellene respektálni és így tehát pl. tilos volna a helybenhagyott házasság, ha az elmebeteg férj neje második semmis házasságra lépven, ezen második férj halála utáni tíz hónapon belül hagyná helyben az első férj, ki időközben felgyógyult, a cselekvőképtelenség okából semmis házasságot (27. §.) stb. Ha a javaslat indoka csakugyan az, hogy helybenhagyni csak akkor lehet a házasságot, a mikor azt újból is lehetne megkötni: akkor ezen consequentiákat is kellett volna huznia.

De ha a javaslat a kivételek felállításában egyrészt nem következetes, másrészt gyakorlati szükség sem szól a 15. §. c) és 17. §. akadályainak ezen forcirozása mellett. A javaslat azon esetre gondol — l. indokolás (98. l.) — hogy a cselekvőképtelenség okából semmis házasságban élő egyik házastárs egy harmadik személylyel új házasságot kötött. «Ha ezen harmadik személy — mondja az indokolás — a korábbi házastárs egyenes ágbeli vérrokona, a cselekvőképtelenség okából semmis házasságban élő házastársak között a sógorság akadály (15. §. c.) keletkezik. Ha pedig ez utóbbiak az új házastárs ellen a 17. §-ban említett cselekményt követik el, közöttük a 17. §. akadály jön létre.» Hát igaz, ezekben az elmésen kigondolt esetekben ez a kétrendbeli akadály csakugyan létrejön és új házasság nem volna érvényesen köthető a régi két házastárs között; a kérdés csak az, hogy kell-e ezen akadály-

nak a helybenhagyást is gátolnia? Az indokolás, mint láttuk, logikai okokkal érvel, szerinte a helybenhagyás az új házasságkötést pótolja és ezért vele egy elbánás alá esik. Csakhogy láttuk, hogy ezen érvelés tovább visz, mint a javaslat kívánja, tehát helyt nem áll. Benső indok pedig nem szól a rendelkezés mellett. Végre is ne feledjük, hogy a két személy, a kik közötti akadályról szó van, már is — ha mindjárt semmis házasságbeli, de mégis — házastársak. Nem arról van szó, hogy újabb házasságot kössenek; a cselekvőképes fél egyáltalán részt sem vesz az új ügyletben, hanem a másik, volt cselekvőképtelen fél *egyoldalú* helybenhagyási jogügyletéről van szó. Az erkölcsi botrányt, a mellyel az incestus jár, nem a helybenhagyás által kelti, hanem ez már fel van kelve, midőn a cselekvőképtelen fél a második (incestuosus) házasságot kötötte. A mennyiben pedig ily esetben, valamint a 17. §. esetében, a semmis házasság helybenhagyásában csakugyan erkölcsi visszásság van: ugyanezen visszásság ismétlődik akkor a *megtámadható* házasság utólagos helybenhagyása (85. §.) esetében is, ha a jóváhagyás előtt a 15. §. c) vagy a 17. §. akadály keletkezett. Miért nem mondja a javaslat ezen helybenhagyást is hatálytalannak? Ha a megtámadható házasságban élő férj második (semmis) házasságra lép és ezen második neje az első nejével a 15. §. c) szerinti rokonságban áll; vagy ha első nejével szövetkezve, második nejének élete ellen tör: ez esetekben az első házasság helybenhagyásának, sőt az utólagos felmentés, vagy jóváhagyás általi convalescentiának ugyanazon akadályok állanak utjában, mint milyenekre a jav. 64. §-a utal: miért nem zárja ki a javaslat a helybenhagyás, felmentés, jóváhagyás hatását az ilyen esetben is? Sőt ugyanezek az akadályok a holtányilváníás alapján kötött második házasságnál is ismétlődhetnek: a holtányilvánított visszatér, házastársa időközben a holtányilvánítottnak fel- vagy lemenő rokonával kelt egybe (15. §. c.); vagy ha idegennel kelt egybe, a holtányilvánított vele a második házastárs élete ellen szövetkezik: nem ismétlődik-e itt is a fenti erkölcsi botrány, ha a második házasság ezek után a 74. §. f) alapján megdöntetik és ez által az első házasság — a második házastárs közel vérrokonával, illetve azzal, ki élete után tört — ismét helyreáll? Ha a javaslat az ilyen esetekre nem terjesztette ki a 15. §. c) és 17. §. akadályait, nincs ok azokon inszistálni a fenti esetekben sem.

Fenn kell azonban tartani igenis a 16. §. akadályát. Ha a cselekvőképtelen fél cselekvőképességének meg- vagy visszanyerése után második (érvényes) házasságra lépett: akkor az első házasság többé fel nem éledhet. Ez részben ugyan a 16. §-ból önként is következik; de ki kell mondani, hogy ez akkor is áll, ha az újabb házasság időközben megszűnt; különben, minthogy a helybenhagyásnak visszaható ereje van, ez esetben is egy időben két érvényes házasság ismertetnék el. A javaslat ezt külön kifejezni kénytelen («ha a 16. §. akadály *keletkezett, még akkor is, ha ez utóbbi a helybenhagyás idején már megszűnt*»); ellenjavaslatom egyszerűbb szövegezése mellett ennek szüksége elesett («ha időközben újabb nem semmis házasságot kötött»).

Az 5. bekezdés ellen is több a kifogásom: «A 9., 10—13. §-ok alapján a házasság megtámadható akkor is, ha a 8. §-on alapuló semmiség elenyészett.» A javaslat itt nyilván mást akar mondani, mint a mit kifejez. Hiszen az magától érthető, hogy azért, mert a 8. §-on alapuló semmiség elenyészett, a házasság ellenében netán fennálló egyéb akadályok erejüket nem veszítették. Tehát, ha cselekvőképtelenség akadályával még más — semmiség vagy megtámadhatóság alapjául szolgáló — akadály is concurrált, akkor a cselekvőképtelenség

okán való semmiség a helybenhagyás folytán elenyészik ugyan, de a többi akadályok alapján a házasság mégis semmis, illetve megtámadható marad (ezt fejezi ki ellenjavaslatom ezen tétéle: «A *jelen §. alapján* nem semmis» stb.).

A mit azonban a javaslat mondani akar és a mit mondania kell is, abban áll, hogy a *helybenhagyás* érvényességére ugyanazon cselekvési képesség és szabadság szükséges, mint magára a házasság kötésére és ezért, ha a cselekvőképességét megnyert személy még fejletlen, vagy kiskoru, akkor a felmentés, gyámi, illetve szülői beleegyezés, esetleg gyámhatósági jóváhagyás nélkül a *helybenhagyási ügylet* is megtámadható. Csakhogy világos, hogy megtámadható a helybenhagyás akkor is, ha az tévedés, tévesztés vagy kényszer behatása alatt történt — ez nyilván csak elnézésből maradt ki a javaslatból. Ellenjavaslatom utolsó mondata ezt is kifejezi.

3. §. (15., 65. §.)

Nem köthetnek egymással házasságot:

- a) *vérrokonok egyenes ágon;*
- b) *testvérek akkor sem, ha csak atyjok vagy anyjok közös;*
- c) *az egyik házastárs a másik házastársnak egyenes ágbeli vérrokonával, a házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása után sem.*

A származás törvényes vagy törvénytelen volta nem tesz különbséget.

A jelen § ellenére kötött házasság semmis.

4. §. (16., 19., 65. §.)

Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szűnt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs.

A jelen §. ellenére kötött házasság semmis, kivéve ha a korábbi házasság semmis.

Holtányilváníás esetében a 94. és 95. §-ok irányadók.

A javaslat 16. §-a szerint «Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szűnt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs, *kivéve ha korábbi házassága semmis.*» Ha e tételt a 66. §. mellé állítjuk («a semmis házasságot megszűnése előtt *csak akkor lehet semmisnek tekinteni, ha semmiségi perben annak lett nyilvánítva*»), akkor a 16. §-ból magában való ellenmondás sül ki. Valójában a javaslat a «semmis» szót kétféle értelemben használja: egyszer jelenti azt, hogy a házasság érvényteleníthető, másszor azt, hogy meg van érvénytelenítve. A javaslat szövegét tehát vagy a 16. §-ban, vagy a 66. §-ban meg kell változtatni. Én ez utóbbit tettem.

5. §. (17. §.)

Semmis a házasság azok között, kik egyetértve egyikök házastársának élete után törtek.

A javaslat a tényállást így írja körül: «meggyilkolta, szándékosan megölte, vagy élete ellen tört». Az «élete ellen tört» kétségtelenül magában foglalja azt is, hogy «meggyilkolta, szándékosan megölte», ez utóbbi kitételek tehát kihagyhatók. «A kivel egyetértve *vagy a kinek közreműködésével*»: ez utóbbi kitétel sem mond többet, mint az első, tehát kihagyható. A javaslat a) és b) pontja az értelem érintése nélkül a fenti egyszerű mondatba foglalható össz

6. §. (9., 71. §.)

Férfi 18-ik, nő 16-ik évének betöltése előtt nem köthet házasságot.

Az igazságügyminiszter felmentést adhat.

A jelen §. ellenére kötött házasság megtámadható.

7. §. (10., 72. §.)

Cselekvőképességében korlátolt személy által törvényes képviselőjének beleegyezése nélkül kötött házasság megtámadható.

A javaslat 10. §-a csak «kiskoruról» szól. Pedig szó sem fér hozzá, hogy a gondnokság alatt álló gyengeelméjű (1877: XX. tcz. 28. §. b) se köthessen házasságot gondnoka beleegyezése nélkül — ezt talán csak nem kell indokolnom. De azt tartom, ily intézkedés az olyan siketnémára és tékozlóra is áll, kik az 1877: XX. tcz. 28. § b) és c) pontja alapján gondnokság alatt állanak. A házasság az élet egyik legfontosabb elhatározása, de mélyen bevágó vagyoni következményeket is von maga után — a gondnok, illetve a gyámhatóság beleszólása itt legalább is oly indokolt, mint holmi mindennapos vagyoni ügyletnél. Egyébiránt már itt jegyzem meg, hogy a cselekvőképességben korlátolt személyek felsorolása a 150. §-ban hiányos: ki vannak felejtve azok, «kiknek kiskorusága más, mint az 1877: XX. tcz. 28. §. a) pontjával egybeeső okokból meg van hosszabbítva». (V. ö. Sípöcz gyámügyi törvény 29. l.) A «kiskoru» helyett korlátolt «cselekvőképességű» teendő megfelelőleg a jav. 76., 77., 81. §-aiban is.

8. §. (11., 12., 19., 72.)

Kiskoru nem köthet házasságot atyjának, ha ez nincs, anyjának, és ha ez sincs, gyámhatóságának beleegyezése nélkül.

A jelen §. alkalmazásánál nem létezőnek tekintendő oly szülő, kit a gyámhatóság testi vagy elméleti fogyatkozás vagy távollét miatt beleegyezése adásában tartósan gátoltnak jelentett ki; továbbá oly szülő, ki az atyai hatalomtól vagy a gyámságtól más mint vagyonkezelés okából meg van fosztva; végül oly szülő, kinek házassága fel van bontva, vagy ki ágytól vagy asztaltól el van választva, a gondozására nem bízott gyermek házassága tekintetében.

A jelen §. ellenére kötött házasság, ha a házasuló 20-ik évét be nem töltötte, megtámadható.

A javaslat lényegileg a fenti tételeket 4 elszórt §-ban körülbelül kétszer annyi szóval fejezi ki, sok casuisticával és igen complicáltan. Iparkodtam a 4 szakaszt tartalmilag és alakilag egyszerűsítve összefoglalni.

A jav. 11. §. 1. bekezdésében helytelen az «is» szó. Az «is» azt jelenti, hogy a szülő beleegyezésén kívül másnak beleegyezése «is» szükséges, holott oly esetben, midőn a szülő egyuttal törvényes képviselő is (a mi többnyire így van), a szülőn kívül másnak beleegyezése nem szükséges. A javaslat szóhasználata szempontjából helytelen a «szükséges» kitétel is e helyett: «beleegyezése nélkül nem köthet».

A jav. 11. §. 2. bekezdése feleslegessé válik az által, hogy a törvénytelen gyermeknek jogilag atyja nincs.

A 4. bekezdés casuisticája, mely az örökbefogadásról szól, feleslegessé vált az által, hogy az 54. §-ba az elvet iktattam, mely szerint: «A jelen törvény szerint, a mennyiben az mást nem rendel, szülő és gyermek alatt addig, míg az örökbefogadás felbontva nincs, örökbefogadó és örökbefogadott értendő».

A 6. bekezdés, valamint a 72. §. második bekezdése feleslegessé vált az által, hogy a «gyámhatósági kijelentést» mindjárt a főrendekezés szövegébe bevettem («oly szülő, kit a gyámhatóság . . . gátoltnak jelentett ki»).

A jav. 12. §. feleslegessé vált, mert e rendelkezés ellenjavaslatom 7. §. 1. bekezdésében már benne van.

A 19. §. és 72. §. 1. bekezdése magától elesett.

A 11. §. 3. és 5. bekezdését összefoglaltam.

Tartalmi változás csak kettő történt, mindkettő alantjáró: az egyik, hogy elválás vagy ágy- és asztaltól elválasztás esetén a gondjára nem bízott gyermekre nézve a szülőt a beleegyezési jog nem illeti, holott a javaslat szerint őt a másik szülő csak «megelőzi». Eltekintve attól, hogy ez utóbbi kifejezés felette homályos (az indokolás elolvasása nélkül magam se jöttem volna e különbségre), azt tartom, méltányos, hogy ily esetben a beleegyezés *csakis* azon szülőt illesse, a ki annak kizárólag gondját viseli. A másik tartalmi változás, hogy a jav. 12. §. második bekezdése, mint felesleges casuisticus szabályozás, elmaradt.

9. §. (13.)

Ha a törvényes képviselő vagy a szülő a beleegyezését nem adja meg, a házasság megkötéséhez a gyámhatóság beleegyezése szükséges. A jelen §. ellenére kötött házasság megtámadható.

10. §. (14.)

A gyámhatóság a kiskoru meghallgatása nélkül nem határoz és kizárólag annak érdekét tartja szem előtt.

A jav. 14. §-a azt mondja: «annak érdekét és jövőjét». Ez tautologia, a jövő érdeke is érdeke.

11. §. (73. §. 76. §. c.)

Megtámadható a házasság az által, ki kényszer következtében kötötte.

A javaslat a 73—75. §-okban így szól: «megtámadható a házasság kényszer (tévedés, tévesztés) miatt, ha stb.»; e helyett helyesebb volna ily constructio: «megtámadható a házasság, ha stb.» — először, mert a megtámadás alapjának technikus névvel való elnevezése törvénykönyvbe nem való, másodsor mert ezen eljárást a javaslat más érvénytelenségi alapoknál sem követi (nem mondja pl. «megtámadható a házasság kettős házasság miatt, ha stb.», vagy: «megtámadható rokonság miatt, ha stb.»), és végül mert felesleges.

A javaslat 73. §-a a kényszer definitióját adja. Az ilyen dolog törvénykönyvben mindig veszedelmes, legkevésbé való pedig az ilyen az általános részbe tartozó fogalomnak meghatározása a házassági codexbe. A §. két esetet különböztet meg: 1. ha valamelyik fél erőszak hatása alatt kötötte a házasságot; 2. ha fenyegetéssel jogtalanul előidézett alapos félelem következtében kötötte. Mindkettőt helytelennek tartom. Az «erőszak hatása» alatt a javaslat természetesen nem gondolhatja a vis absoluta-t, mert testi kényszer folytán létrejött actus nem is a kényszerített fél cselekménye, hanem a kényszerítőé; ilyenkor a kényszerített fél nem tette meg a jav. 5. §-ában követelt «személyes kijelentést» — az ilyen kötés tehát nem megtámadható házasságot, hanem semmi házasságot sem hoz létre. Amennyiben pedig az «erőszak» mint vis compulsiva szerepel, annyiban az erőszak a fenyegetéssel összeesik: az ilyen erőszak csak annyiban hat mint kényszer, amennyiben az, a ki ellen az erőszak alkalmaztatott, annak folytatásától vagy ismétlésétől *alaposan fél*, és ezen

félelem behatása alatt teszi meg azt, a mit a kényszerítő kíván. Az erőszak tehát csak mint *tettlegetes fenyegetés* jön tekintetbe, és ezért nem külön sorolandó fel a fenyegetés mellett. De helytelen a *«jogtalanul előidézett félelem is»*. Mert ha ezen meghatározás minden más ügyletnél talál is, és ennyiben az általános részben nem is volna kifogásolható: de a házasságkötés e tekintetben kivételt képez. Jogos kényszer — ez ma már minden tankönyvben olvasható — nem olyan kényszer, a melynek alkalmazására a kényszerítő általában jogosítva volt, hanem olyan kényszer, a melyre a kikényszerített cselekmény *kikényszerítése céljából* volt jogosítva. Tehát ha valakit, ki nekem 10,000 frttal tartozik, végrehajtással fenyegetek oly célból, hogy fizesse meg a tartozását, akkor jogos kényszert alkalmaztam; de ha ugyanazzal fenyegetem az esetre, ha hugomat nőül nem veszi: ez jogtalan kényszer, mert a végrehajtási jog engem nem házasság kikényszerítése céljából illet. Ily helyes felfogás mellett pedig *minden* (jogiilag egyáltalán tekintetbe jöhető) fenyegetés a házasságkötéssel szemben *jogtalan* fenyegetés, *minden* kényszer jogtalan kényszer, *minden* alapos félelem, melyet valaki másban házasságkötés céljából gerjeszt, «jogtalanul előidézett alapos félelem» — egyszerűen azért, mert minden modern jog, és vele a javaslat joga is, a házasságkötés *kikényszerítésére* való *jogos* eszközt egyáltalában nem ismer és el nem ismer (v. ö. jav. 2., 3., 32. §. és *Rittner* Oesterr. Eherecht 198/99. l. «so ist auch der Fall eines rechtmässigen Zwanges bei der Ehe-

schliessung undenkbar»). A mennyiben tehát a «jogtalanul előidézett alapos félelem» azt a képzetet szüli, hogy van a házasságkötés kikényszerítésére szolgáló «jogosan előidézett» alapos félelem is: e kitétel helytelen, mindenesetre pedig felesleges. Általában pedig azt tartom, a törvényhozó a kényszer körülírását a codexben — plane a házassági codexben — mellőzheti és kifejtését, a metus reverentialis elbírálásával együtt, mely szintén nem törvénykönyvbe való, a tudományra és gyakorlatra bízhatja.

Ellenjavaslatom szövegezése által a jav. 76. §. c) pontja is feleslegessé vált.

12. §. (75. §. 76. c.)

Megtámadható a házasság az által, kit házastársa vagy más annak tudtával, lényeges személyi tulajdonságaira nézve, tudva tévedésbe ejtett, hacsak alaposan fel nem tehető, hogy a megtévesztett fél a házasságot a megtévesztés nélkül is megkötötte volna.

A «tudva» szó hiányzik a jav. 75. §-ában. Pedig e nélkül meg volna támadható a házasság akkor is, ha az egyik fél a másikat *nem szándékosan* megtévesztette; például egy «Báró» nevezetű ur, minden tévesztési célzat nélkül, azzal mutatja be magát: «Én Báró vagyok» és ezzel a nőben azon hiedelmet költi, hogy báróval van dolga, stb. Nem hiszem, hogy a javaslat ezen esetet is a megtámadhatók közé kívánja helyezni.

(Folytatása következik.)

A FRANKLIN-TARSULAT kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI KÖZIGAZGATÁS KÉZIKÖNYVE.

A fennálló törvényekből és rendeletekből rendszeresen összeállította

GRÜNWALD BÉLA.

Első rész: A közigazgatás feladatai.

I. kötet: A közigazgatás és a személyi élet.

II. kötet: A közigazgatás és a gazdasági élet.

III. kötet: A közigazgatás és a gazdasági élet (folytatva). — A közigazgatás és a társadalom. — Gyámi és gondnoksági ügyek. — Igazságszolgáltatás. — Katonai ügyek.

Második rész: A közigazgatás közegei a törvényhatóság körében.

IV. kötet (befejező): A község. — A törvényhatósági joggal felruházott város. — A vármegye.

HARMADIK, BOVITETT ÉS JAVITOTT KIADÁS.

Ára füzve 12 frt, vászonkötésben 14 frt. — A négy kötet csak együtt kapható.

DÖNTVÉNYTÁR

A MAGYAR KIR. CURIA A BUDAPESTI KIR. ITÉLŐTÁBLA ÉS A PÉNZÜGYI FÖZIGAZGATÁSI BIRÓSÁG ELVI JELENTŐSÉGŰ HATÁROZATAI.

Kiadja a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősege.

Uj folyam. I—XXXVI. kötet (XXIX—LXIV. folyam).

Ára a 25—26 ivre terjedő kötetnek füzve 2 forint.

Előbb megjelent:

I—II. folyam. frt 2.—	VIII—IX. folyam egyenként frt 2.—
III—VI. folyam egyenként frt 2.—	X. folyam. frt 3.50
VII. folyam. frt 2.50	XI—XXVIII. folyam egyenk. frt 2.—

A FELSŐ BIRÓSÁGOK GYAKORLATA.

UTMUTATÓ A «DÖNTVÉNYTÁR» ÖTVENNÉGY KÖTETÉNEK REVISIÓJÁVAL.

Kiadja a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősege.

(Dr. DÁRDAY SÁNDOR.)

Ára vászonkötésben 6 forint.

A felső bíróságok által az évek hosszú során át hozott elvi jelentőségű atározatoknak nagy része az időközi törvényváltozások folytán elavult, s ezért komoly tanulmányt igényel a mai napon is érvényben levő joganyagnak meghatározása.

E célznak megfelelően a joganyag revisiójára kellett szult fektetni e munkában, hogy a felső bíróságok gyakorlata a ma érvényben levő jog alapján legyen feltüntetve és az «Igazságügyi Törvénytar» anyagbeosztását követve, könnyű áttekintést nyújtson.

E munkában egyuttal fel vannak véve nemcsak a kir. Curia és a budapesti királyi ítélő-tábla teljes-ülési megállapításai, hanem az egyes tanácsok által u. n. «házi használatra» szánt elvi megállapítások is, és tartalma kiterjed a «Döntvénytar» egész régi és uj folyamára.

A BÉLYEG ÉS JOGILLETÉKI SZABÁLYOK BETÜSOROS TÁRA.

1850. évtől 1892. év december végéig terjedő időben megjelent törvény, rendelet és döntvényekre nézve, különös tekintettel a még érvényben lévő tételekre.

Összeállítá: HORINKA RIKÁRD.

Bíróságok, törvényhatóságok, hivatalok, egyházak, kir. közjegyzők, ügyvédek, községek, pénzintézetek s magánosok használatára.

Ára füzve 4 frt.

A MAGYAR BÜNVÁDI ELJÁRÁS MAI ÉRVÉNYÉBEN.

Irta Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyet. rendkívüli tanár

Atalakított és bővített második kiadás.

Ára füzve 3 frt 60 kr.

A MAGYAR BÜNTETŐ ELJÁRÁS KÉZIKÖNYVE.

Irta SZÉKÁCS FERENCZ.

Második átdolgozott kiadás.

Ára füzve 1 frt 60 kr.

A HÁZASSÁGI ELVÁLÁS JOGA

MAGYARORSZÁGON ÉS AZ ORSZÁG ERDÉLYI RÉSZÉIBEN.

Gyakorlati használatra az elválásból eredő személy- és vagyonjogi kérdésekben és az egyházi és világi bíróságok elé tartozó válóperekben, különös tekintettel a m. kir. Curia gyakorlatára.

Irta SZTEHLO KORNÉL köz- és váltó-ügyvéd.

Második lényegesen átdolgozott kiadás.

Ára füzve 2 frt 40 kr.

A BÉLYEG- ÉS ILLETÉKÜGYI TÖRVÉNYEK ÉS SZABÁLYOK KÉZIKÖNYVE.

Az ide vonatkozó törvények, szabályok, pénzügyministeri rendeletek, pénzügyi közigazg. bírósági döntvények és elvi jelentőségű határozatok teljes és rendszeres gyűjteménye. Magyarázó példákkal, terjedelmes kiszámítási táblázatokkal és kimerítő betürendes tárgymutatóval.

Összeállította GÁLFFY FERENCZ

kir. pénzügyi fogalmazó a pozsonyi pénzügyigazgatóságnál.

Második teljesen átdolgozott kiadás.

Ára füzve 3 frt.

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY MAGYARÁZATA.

(1881. LX. t. cz.)

Irta IMLING KONRÁD.

Második bővített kiadás.

Ára füzve 4 frt 50 kr.

A MAGYAR PÉNZÜGYI JOG KÉZIKÖNYVE.

Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak a legujabb időig terjedő tényleges eredményeire.

Irta Dr. MARISKA VILMOS, egyetemi ny. r. tanár.

Ötödik teljesen átdolgozott kiadás.

Ára füzve 5 frt.

A MAGYAR TELEKKÖNYVI RENDTARTÁS MAI ÉRVÉNYÉBEN.

Irta ZLINSZKY IMRE.

Az ujabb törvényekkel és rendeletekkel kibővítve és a felsőbb bíróságok ujabb megállapodásainak felhasználásával átdolgozta Dr. IMLING KONRÁD kir. curiai bíró.

Ötödik kiadás

Ára füzve 3 frt 60 kr.

A PÉNZÜGYI KÖZLÖNY

BETÜSOROS TÁRGYMUTATÓJA.

Az 1874—1892. év végéig megjelent azon rendeletek és utasításokról, melyek a kir. adóhivatalok, pénzügyigazgatóságok, számvevő osztályok, pénzügyőrség és a községi adóügykezelés körébe tartoznak.

Összeállította MÁTÉFFY DOMOKOS, m. kir. adóhiv. segéd.

Ára füzve 40 kr.

A BÜNTETTEKRŐL ÉS VÉTSÉGEKRŐL SZÓLÓ MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY

(1878. V. t.-cz.)

MAGYARÁZATA.

A magyar tudományos Akadémia által a nagy díjjal kitüntetett munka.

Irta Dr. SCHNIERER ALADÁR.

Átdolgozott, s a judicatura tekintetbe vételével bővített harmadik kiadás.

Ára füzve 5 frt.

A RÓMAI JOG KÜLSŐ TÖRTÉNETE ÉS INSTITUTIÓI.

Irta Dr. VÉCSEY TAMÁS,

a budapesti kir. tudományos egyetemen a római jog nyilvános rendes tanára, a m. tud. Akadémia r. tagja.

Harmadik javított kiadás.

Ára füzve 5 frt 60 kr.

AZ ÁLLAMGAZDASÁGTAN (PÉNZÜGYTAN)

KÉZIKÖNYVE.

Irta Dr. MARISKA VILMOS,

köz- és váltóügyvéd, a kassai kir. jogakadémia ny. r. tanára.

Ára 3 frt 60 kr.

MAGYAR CSÓDTÖRVÉNY

(1881. XVII. törvénycikk.)

AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ JOGTUDOMÁNY IGÉNYEIRE VALÓ TEKINTETTEL.

Irta Dr. HERCZEGH MIHÁLY, budapesti egyet. ny. r. tanár.

Második bővített kiadás.

Ára füzve 4 frt.

A MAGYAR CSALÁDI HITBIZOMÁNY.

Irta Dr. KATONA MÓR, a kassai kir. jogakadémia ny. r. tanára.

Ára füzve 4 frt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre .. 6 frt negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvényjavaslat a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Jogtalan kamatkövetelés. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok.

Rendkívüli mellékletek: I. A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egy. rk. tanártól. — II. A közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Válasz Dr. CONCHA GYÖZÖ egy. tanárnak. Irta Dr. NÉMETHY KÁROLY.

Törvényjavaslat a házassági jogról.¹

B) Tiltó akadályok.

1. *Gondnokság alá helyezési eljárás folyamatban léte.* (18. §.) Ennek az akadálynak célja megakadályozni azt, hogy valaki oly személylyel kössön házasságot, a kiről valószínű, hogy cselekvőképességgel nem bír, de miután ez bírői ítélettel még jogerejűleg megállapítva nincs, a házasságkötés egyelőre csak eltiltatik. Ha a házasság a tilalom ellenére megkötetik, az a fél, a kinek a cselekménye beszámítható, a javaslat 146. §-a szerint büntetve lesz, a házasság érvénye azonban a gondnokság alá helyezési eljárás végleges eredményétől tételeztetik fel. Az ily házasság tehát érvényes lesz, ha ezen eljárás folyamán a cselekvőképtelenség meg nem állapítatik, érvénytelen azonban, ha az állapítatik meg, hogy a cselekvőképtelenség már a házasság megkötésekor megvolt. Miután a házassági tilalom attól feltételeztetik, hogy az illető ellen már a zárlat el legyen rendelve; vagy a gondnokság alá helyezés még nem jogerős ítélettel legyen kimondva, és miután ezen tilalom által egy valószínűleg érvénytelen házasság akadályoztatik meg, jogrendészeti szempontból ezen akadály megtartása kívánatos.

2. *A szülői beleegyezés hiánya a 20-ik életévet meghaladott kiskorunál.* (19. §.) Erre nézve már az érvényességi akadályok tárgyalásánál kifejtettük, hogy mi a szülői beleegyezés hiányát egyáltalában csak tiltó akadály gyanánt fogadjuk el.

3. *Rokoni kötelék.* (20. §.) A felmenő ágbeli vérrokon testvérével kötendő házasságot, a mint már fent nyilatkoztunk, nemcsak eltiltandónak véljük, hanem érvénytelennek kívánjuk kimondatni.

4. *Örökbefogadási viszony.* (21. §.) Az örökbefogadás a szülő- és gyermek közötti viszonyt helyettesítvén, indokolt, hogy míg ez a viszony tart, az örökbefogadó és az örökbefogadott és ez utóbbinak vérszerinti leszármazója között a házasság tiltva legyen, de nem terjesztenők ki a tilalmat az örökbefogadó és az örökbefogadottnak, valamint ez utóbbi vérszerinti leszármazójának volt házastársa között, ugyancsak az örökbefogadott vagy ennek vérszerinti leszármazója és az örökbefogadónak volt házastársa közötti esetekre, mert ezek az örökbefogadáson alapuló quasi sógorság fogalma alá esnek. Miután pedig a sógorságnál a házassági akadálynak egyetlen észszerű alapja a nemi összeköttetés, ez pedig az örökbefogadási viszonynál nincs meg, nem tartjuk indokoltnak az ily házasságot eltiltani. Szerintünk tehát az örökbefogadó apa nőül veheti örökbefogadott elhalt fiának özvegyét, vagy örökbefogadott fiának elvált feleségét.

Kétséget hagy fen, hogy mit ért a javaslat azon kifejezés alatt: míg az örökbefogadás *felbontva* nincs? Értendő-e ez alatt a halál általi felbontás is, vagy csak az örökbefogadásnak bírői ítélettel vagy szerződéssel, illetve kormányhatósági rendelettel történt megszüntetése? Szerintünk helyesebb lenne ezt a kifejezést választani: «míg az örökbefogadási viszony tart». Ha a felbontást így értelmezzük, akkor az örökbefogadott halála is megszüntetné a házassági akadályt. Ugyde a 21. §. b) pontjából mást lehet következtetni, mert e szerint tilos a házasságkötés az örökbefogadó és az örökbefogadottnak volt házastársa között is. Volt házastársá az új házastárs, a kivel az örökbefogadó egybekelni akar, kétféle módon válhatott; vagy azáltal, hogy az örökbefogadott meghalt, vagy azáltal, hogy a házasság bírői ítélettel érvénytelenített vagy felbontott. Az első esetben a halál nemcsak a házasságot, hanem az örökbefogadási viszonyt is megszüntetné. A másik esetben az örökbefogadási viszony fenmarad, tehát csak ebben az esetben áll fen a tilalom? Nyilvánvaló, hogy ezeket a kétegyeket el kell oszlatni. A 31. §. végül határozottan mondja, hogy a jelen szakasz b) pontjának esetében a megszünt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön. Hogyan egyeztethető meg ez a rendelkezés a 21. §. b) pontjának avval az intézkedésével, hogy az örökbefogadó és az örökbefogadott volt házastársa között tilos a házasság? Itt kétségtelenül ellenmondás van a két rendelkezés között.

5. *Gyámsági viszony.* (22. §.) Helyes, hogy a gyám, valamint annak leszármazója és a gyámolt között, míg a gyámsági viszony tart, a házasságkötés tiltva van. Indokolva van ez azon visszaélések lehetősége által, melyeket a gyámnak a gyámoltra való befolyása előidézhet. Ámde ugyanezek az indokok eltiltandónak javasolják a házasságot a gyám felmenője és a gyámolt, sőt a gyám testvérei és a gyámolt között is. Mi tehát a házassági tilalmat ezekre az esetekre is kiterjesztenők. Ezekben az esetekben persze a felmentési lehetőséget meg kellene adni.

6. *Bírői ítélet.* (23. §.) A javaslat szerint tilos a házasságkötés azok közt, a kiket a felbontó ítélet házasságtörés miatt a házasságkötéstől eltiltott. A király az igazságügy-miniszter előterjesztésére felmentést adhat.

Ezen házassági akadály részint mint bontó, részint mint tiltó-akadály úgy a József-féle nyiltparancsban, valamint az erdélyi protestans házassági jogokban benne van. A német Entwurf, mint tiltó-akadályt ismeri. Mi határozottan ellene vagyunk, hogy ezen akadály akár mint érvényességi, akár mint tiltó-akadály megmaradjon. Az érvek, a melyek ezen akadály mellett felhozhatni szoktak, tarthatlanok. Arról, hogy e házassági akadálynak a törvénybe való iktatása az embereket a házasságtöréstől visszaretenthetné, szó sem lehet, az ilyen érvre csak mosoly a válaszuk; azt, hogy az erkölcsi érzület kívánalma lenne a házasságtörőket a házasságkötéstől eltiltani, határozottan tagadjuk; az erkölcsi érzület inkább azt követeli, hogy ezek a házasságtörők ezentul mint tisztességes házasok éljenek együtt, és ne szaporítsák az ágyaságban élők számát. A tilalom egyenesen erkölcstelen, mert kényszeríti a házasságtörőket, hogy a tiltott nemi viszonyt továbbra is folytassák. Gondoljunk csak az ily viszonyból születendő gyermekekre. Ezen akadály csakis annak a közép-

¹ Az előbbi közl. l. az 1893. 50., 52. és 1894. 1. számokban

kori felfogásnak feltétele alatt bir értelemmel, a mely szerint a tilos ágyasságban élőkét szabadságvesztéssel és testi büntetésekkel lehetett sújtani. Ennek a lehetősége megszűnván, a tilalomnak sincs többé értelme. Egy másik hátrányos következménye is van ennek az akadálnak. Ez az, hogy a csábítónak, ki egy nőt szerencsétlenné tett, alkalmas ürügyül szolgál ígérését meg nem tartani. Az angol jog felfogása, a mely szerint a csábító bírólal is köteleztetik az elcsábított nőt feleségül elvenni, szerintünk a helyesebb és a jogosságának és a társadalmi morálnak inkább megfelelő. Büntetésnek se alkalmas ez a tilalom, mert hát ez a büntetés, a melynél a királyi kegyelem több mint valószínű, sem javítani, sem visszaretteneni senkit sem fog és az még nagyon precíz és nagyon is az adott eset körülményeitől függ, vajon büntetés számba megy-e ez a tilalom?

7. *Tilos házasságot kötni, míg a korábbi házasság érvénytelené nyilvánítva nincs, akkor is, ha a házasság semmis* (24. §.) Ez a szakasz nem jól van szövegezve, mert csak akkor és nem akkor is tilos házasságot kötni, ha a korábbi házasság semmis. Ha ugyanis a korábbi házasság nem semmis, akkor az új házasságkötésnél nem tiltó, hanem a 16. §-ba ütköző érvényességi akadály forog fen. A tilalomnak nem az a célja, hogy érvénytelenséget statuáljon, hanem csak az, hogy mindaddig, a míg ítéletileg kimondva nincs, hogy a korábbi házasság semmis, új házasság, mely esetleg érvénytelen házasság is lehet, köthető ne legyen. A tilalmat tehát ehhez képest kell szövegezni.

8. *Tilos holttnyilvánítás alapján házasságot kötni, ha a holttnyilvánított házastársa, vagy az, kivel új házasságot akar kötni, tudja, vagy ha igazolva van, hogy a holttnyilvánított a vélelmezett elhalálozás napját túlélte.* (25. §.) Ezen szakasz szó szerinti szövege szerint a vélelmezett elhalálozás napjának túlélése egymagában tiltó-akadályt képezne, tekintet nélkül arra, hogy a korábbi házastárs az újabb házasságkötés idejében élt-e vagy nem. No már most, ha csakugyan bebizonyul, hogy az a korábbi házastárs túlélte azt a vélelmezett elhalálozási napot és ha ezt az új házasságok egyike tudta, mi értelme van ennek a tilalomnak abban az esetben, ha a korábbi házastárs a vélelmezett elhalálozási nap után ugyan, de az újabb házasság megkötésének napja előtt halt meg? Ha pedig úgy értendő a tilalom, hogy ez csak akkor áll fen, ha a korábbi házastárs az újabb házasság megkötésekor még életben van, akkor nem tiltó, hanem érvényességi akadály forog fen. A holttnyilvánítás ugyanis csak vélelmet állapít meg arra, hogy az eltűnt házastárs meghalt. Ez a vélelem és annak minden jogi hatálya megszűnik, ha bebizonyul, hogy a korábbi házastárs még életben van. Ha az életben lét a házasság előtt a házasságkötéskor tudva nincs, az új házasság, mint törvényesen és jóhiszeműleg kötött frigy többé nem bolygatható, de ha csak egyikük is tudja, hogy a korábbi házastárs él, akkor a házasságkötés az ő részéről a holttnyilvánítási ítélet dacára roszhiszemű és az ily házasságot hivatalból is érvényteleníteni kell. Ez a felfogás teljesen megfelel a javaslat 95. §-ában kifejezett szabálynak, miért is a 25. §. ha úgy értelmeztetik, hogy a tilalom a korábbi házastársnak elhalálozása utáni házasságkötésre szól, tényleges akadály nem léte miatt értelmetlen, ha pedig úgy értelmeztetik, hogy a tilalom a korábbi házastársnak elhalálozása előtti házasságkötésre vonatkozik, a javaslat 95. §-ával, mely nem tiltó, hanem érvényességi akadályt statuál, ellentétben van.

Csak mellékesen jegyezzük még meg, hogy a §. ama passusa: *«vagy ha igazolva van»*, nagyon is tág értelmű. Hol van igazolva, ki előtt van igazolva, mikép van igazolva?

9. *Büntett.* (26. §.) Tilos házasságot kötni az egyik házastársnak azzal, a ki a másik házastárson elkövetett vagy megkísértett gyilkosság miatt mint tettes vagy részes elítéltetett. Ez a tilalom pendantja a büntett érvényességi akadálnak. Abban különbözik tőle, hogy csak akkor van helye, ha

nincs szövetkezés, egyetértő közreműködés a gyilkolásra, mert az utóbbi fenforgása esetében érvénytelen a házasság. Feltétele az is, hogy a gyilkos már mint tettes vagy részes elítéltetett legyen, és ez az utóbbi körülmény teszi a tilalmat impraktikussá. A gyilkosság miatt elítélt egyének ugyanis rendszerint börtönben vannak, de elvégre előfordulhat, hogy a halálra ítélt is akar házasságot kötni, és ha előfordul, ám alkalmaztassék a tilalom. Nincs kifogásunk.

10. *Tilos idő.* (27. §.) Tilos a nőnek új házasságot kötni házasságának megszűnésétől vagy érvénytelenné nyilvánításától számított tíz hónap eltelté előtt. Elhárul ezen akadály, ha a nő időközben szült. Nem alkalmazható a tilalom a holttnyilvánítás esetében és akkor, ha a házasság a férj előzetes nősztetlensége alapján semmisített meg.

Nincs ellene kifogásunk.

11. *Egyházi rend vagy fogadalom.* (28. §.) Mindenesetre sajtószzerű és az egész javaslat elvi álláspontjába ütköző, hogy egy tisztán egyházi akadály a polgári házasságról szóló törvénybe hábar csak mint tiltó akadály is felvétel. De hát a németeknek is megvolt a «Kaiserparagraphjuk» és elvégre ezt a concessiót az állam a katolikus egyháznak megteheti. A javaslat által a papi coelibatus érdemileg különben is el van törölve és ha valamely pap reá tudja a polgári tisztviselőt venni, hogy az ő házasságkötésénél assisztáljon, a felek ugyan meg lesznek büntetve, de a házasság érvényes és a katolikus papnak gyermekei törvényesek lesznek. Hogy mit mond majd hozzá a katolikus papnak felettes egyházi hatósága, az a pap dolga. Mindenesetre lesz már most ut és mód törvénytelen papi gyermekek törvényesítésére, és humanitási szempontból nem is ártana, ha a halálos ágyon fekvő papoknak ily esetben a 28. §. tilalma alól felmentés adatnék.

Feltűnő, hogy a javaslat supponálja, hogy az egyházi felsőbbség a papnak nősülési engedélyt adhat. (1. a 38. §-t)

12. *Tilos a házasságkötés a véderőről szóló törvény értelmében szükséges nősülési engedély nélkül.* Ez az akadály szülője most is a legtöbb vadházasságnak. Megszüntetni a fenálló honvédelmi viszonyok mellett alig lehet.

13. *Kihirdetés hiánya.* (30. §.) A József-féle nyiltparancs és az udvari cancellariai rendelet ezt mint érvényességi akadályt ismerték. Helyeseljük, hogy csak tiltó akadálnak vétetett föl.

A házassági akadályokról szóló fejezetet a javaslat egy homályos szakasszal zárja be (31. §.), mely így szól:

«A 17., 21. §. b) és 26. §-ok alkalmazásánál a megszünt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön.»

Ez megint egy olyan szövegezés, a milyent szerintünk oly törvényben, melyet 150 frtos dotatióval ellátott polgári tisztviselők fognak kezelni, kerülni kell. Nézzük különben, mit tartalmaznak a rejtelmes számok? Azt, hogy ha a házastárs vagy czinkosa az *elvált* házastársat vagy azt, a kivel kötött házassága már megsemmisített, gyilkolta meg, nincs házassági akadály.

Azt továbbá, hogy az örökbefogadó elveheti az örökbefogadottnak vagy az utóbbi vérszerinti leszármazójának házastársát, ha a házasságkötéskor az örökbefogadott vagy vérszerinti leszármazója már meghalt, házastársától elvált vagy evvel való házassága érvénytelenített.

A törvény tehát abból az elvből indul ki, hogy ilyen esetekben a megszünt házasság nem házasság.

Nem lehetne ezt a törvénymagyarázatot a judikaturára és a jogtudományra bizni?

III. FEJEZET. A házasságkötés.

Ez a fejezet az egész javaslatnak Achilles-sarka, mert dacára annak, hogy a polgári házasságnak lényege nem annak kötelező alakjában és nem abban a megkötési formában van, a házasságkötés módja mégis az a tényező, a mely

az egész reformnak karakterét megadja, a melynek helyes konstruálásától tehát az egész reformnak sorsa és keresztülvihetősége függ.

Az a kérdés, vajon a polgári házasságnak melyik alakját kell behozni, nem a jog, hanem a czélszerűség kérdése. Az eszmény, a mely felé törekedni kell, kétségtelenül a kötelező alak, mert csak ennél érvényesíthető az állami és egyházi hatalomkör teljes szétválasztása és csak ez által érhető el a két hatalomkör között fenálló surlódások megszüntetése. Ennek az eszménynek a megvalósításához azonban csak akkor szabad hozzáfognunk, ha megvannak azok az előfeltételek, a melyek a kötelező alaknak behozatalát akképp lehetővé teszik, hogy maga az intézmény a reform hiányos keresztülvitele által ne compromittáltassék. A kötelező polgári megkötési forma első és elengedhetlen feltétele az, hogy meg legyenek azok a polgári tisztviselők, a kik előtt a házasság köttetni fog, hogy azok a reájuk bizott teendők ellátására elég szakértelemmel és elég tekintélyvel bírjanak, és hogy megbízhatók legyenek. Szükséges továbbá még, hogy ezek könnyen hozzáférhetők legyenek és egyéb teendők által az anyakönyvvezetői tisztség ellátásában ne legyenek akadályozva.

Ha körütekintünk a hazai viszonyokon, azt kell constátálnunk, hogy a jelenleg működő állami és törvényhatósági tisztviselőkben ezen kellékek nincsenek meg. Mert a kikben megvan a szakértelem, a tekintély és a megbízhatóság, azoknál nincs meg a hozzáférhetőség és megfordítva. Hivatalos teendőkkel pedig úgy az állami, valamint a törvényhatósági tisztviselők egyaránt túl vannak terhelve, ha tehát az anyakönyvvezetői tisztséget, mint mellékfoglalkozást, reájuk bizzuk, nagyon is attól lehet tartani, hogy az intézmény vallja kárát. Lehetséges, hogy a közigazgatásnak állami szervezése után más lesz a helyzet. Az állami közigazgatás szervezésekor mindenesetre az anyakönyvvezetői hivatalnak helyes szervezésére is ki kell terjeszkedni. Azt azonban, hogy mi lesz ezután, nem tudjuk. Most csak a fenálló viszonyokkal számolhatunk, és a fenálló viszonyok mellett a kötelező forma behozatalára elengedhetlen szükségnek tartjuk, hogy legalább a vidéken oly állami polgári tisztviselők bizassanak meg az anyakönyv vezetésével, kiknek ez nem mellék-, hanem-egyedüli foglalkozásuk.

A mi a szakértelmet illeti, az érettségi vizsga és ezen felül egy külön anyakönyvvezetői vizsga lenne a minimum, a mit ezektől a polgári tisztviselőktől megkövetelni kellene; ezt a qualificatiót indokolja az a körülmény, hogy rájuk lesz bízva egy felette fontos és meglehetősen komplikált törvénynek a végrehajtása. A mi pedig a megbízhatóságot és a tekintélyt illeti, ezeket még a szakértelemnél is előbbre tesszük, mert semmi sem volna képes az egész polgári házasságot alaposabban compromittálni, mintha a házasság megkötését olyan közegekre bízónk, a kikben a közönség megbotránkoznék. Az állami tisztviselőnek, a ki előtt a házasság köttetik, kell, hogy legalább annyi tekintélye legyen és oly megbízható legyen, mint a falusi pap, mert különben joggal azt vethetik szemünkre a polgári házasság ellenségei, hogy mi a házasság intézményén csak rontottunk.

A tekintély és a megbízhatóság előfeltétele tudvalévóleg az anyagi gond nélkül való megélhetés lehetősége. Azokat a polgári tisztviselőket tehát úgy kell díjaznunk, hogy tisztességesen megélhessenek.

Azt, hogy az állam akár közvetlenül, akár közvetve a házasságkötésért stoladijakat szedjen, a melyek azután az anyakönyvvezetők jutalmazására lennének fordítandók, nem tartjuk czélszerűnek. A dijnak igen nagyoknak kellene lenni, hogy az egész szükségletet fedezze, mert ha 10 frtot szednének is minden házasságkötés után, a mi földnépünknel keresztülvihetetlen, ez 130,000 házasságnál csak 1.300,000 frtot tenne ki évenként.

De nem szabad a házasságkötés után az államnak díjakat

szedni azért, mert ezt a nép joggal egy új adónemnek tekintené, a mely azt a házasságkötéstől egyenesen elriasztaná.

A polgári tisztviselőket tehát az államnak kell fizetnie. A fizetés mérvét illetőleg a vidéki viszonyokat tekintve, mert a városokban amugy is másféle szervezés volna lehetséges, legalább 1000 frt évi fizetéssel kellene az anyakönyvvezetőket javadalmazni.

Miután Magyarországon abban a 13,000 községben, a melyben jelenleg 10,000 lelkeszi hivatal látja el az anyakönyvvezetői teendőket, legalább 5000 anyakönyvvezetői hivatalt kellene szervezni, az anyakönyvvezetők évi dotációjára kell évenként öt millió forint.

Kétségtelenül nagy áldozat, de ha az állami nagy kiadásokhoz arányosítjuk és azt a nagy állami érdeket tekintjük, a mely a reformot szükségessé teszi, elenyészőleg csekély ama összeg, a melyet elő kell teremteni.

Szomorú volna, ha a magyar államnak nem volna meg az öt milliója, ha annak előteremtését az állami jogrend és jogbiztonság és a vallásfelekezetek közötti béke helyreállításának szüksége megkövetelik.

Mi tehát abból, hogy a polgári házasság kötelező alakjának behozatala nagy anyagi áldozatokkal jár, nem azt a conclusiót vonjuk le, hogy a reformot el kell ejteni, hanem azt, hogy az életbeléptetéséhez szükséges pénzt elő kell teremteni. Kétségtelen azonban, hogy a reformot mindaddig életbeléptetni nem lehet, míg az anyakönyvvezetői ügy rendezve nem lesz. *Előbb kell tehát megcsinálni az anyakönyvvezetőkről szóló törvényt, és azután a házassági törvénynek harmadik fejezetét.*

Azt már most kijelentjük, hogy azt a rendezést, a mely az anyakönyvvezetőkről szóló törvényjavaslat indokolására a belügyminiszter által a bizottságban felhozott, és a mely szerint anyakönyvvezetőkül esetleg hat osztályt végzett alárendelt tisztviselők 150 frtos évi javadalmazással lennének mellékfoglalkozásként az anyakönyvvezetői tisztséggel megbízandók, elfogadhatónak nem tartjuk.

Képzeltető azonban a házassági törvényjavaslat III. fejezetének *partialis* életbeléptetése is. Mindenesetre czélszerű lenne egyelőre a polgári megkötési formát kötelező alakjában csak azon a helyeken behozni, a hol az anyakönyvvezetői tisztség helyes szervezésének nincsenek akadályai. Azokon a helyeken pedig, a hol az anyakönyvvezetői hivatalok szervezése nehézségekbe ütközik, egyelőre csak a fakultatív megkötési mód hozatnék be, és a törvényhatóság első tisztviselői volnának megbízandók ily helyeken az anyakönyvvezetői tisztséggel.

V. FEJEZET. A házasság megszűnése.¹

A 94-ik szakasz statuálja azt a nagy elvet, hogy a házasság felbontható. Ezen elv helyességének indokolását e helyütt feleslegesnek tartjuk.

Felesleges a törvényben azt kimondani, hogy a házasság az egyik házastárs halálával megszűnik. Ez így lenne akkor is, ha a törvény ki nem mondaná. Helyesebb a német javaslat szövegezése, a mely így hangzik: «Die Auflösung der Ehe vor dem Tode eines der Ehegatten kann . . . nur durch gerichtliches Urtheil erfolgen (Scheidung). E mellett a szövegezés mellett azután a 96. §. is felesleges.

A 95. §. szerint a holtányilváníás még magában véve nem szünteti meg a házasságot, csak lehetővé teszi az új házasságkötést. A korábbi házasság csak az új házasság megkötése folytán szűnik meg. A kivételek ellen nincs kifogásunk, azt a kifogást azonban, hogy a holtányilváníás folytán az újabb házastárs részéről jóhiszeműleg kötött házasság tévedés címén megtámadható ne legyen, most is fentartjuk.

¹ A közbeeső részek megbeszélése később következik.

A 96. §. a 94-iknek helyes szövegezése mellett felesleges. Felesleges annak kimondása is, hogy a házasság csak a 97—102. §-okban foglalt okokból bontható fel, mert hiszen magától értetődik, hogy a bírói ítélet más okokra, mint a melyeket a törvény statuál, nem alapítható.

A válási okoknak a helyes meghatározása a törvényhozói tudomány egyik legnehezebb problémája. A különböző korok és különböző nemzetek törvényhozói évszázadokon keresztül törték a fejüket azon esetek meghatározásán, a melyek a házasság felbontását jogossá teszik. Nem egy törvényhozás belekerült ezen az uton a casusok tömkelegébe, a melyeken azután az élet eligazodni nem tudott és generalis felbontási okokkal, mint a milyen például az engesztelhetlen gyűlölség, segített magán. A sok próbálgatás után a codificátorok végre annak a felismerésére jutottak, hogy a felbontási okokat taxative szabatosan megállapítani nem lehet, mert ha 100 casust sorolnánk fel a törvényben, az élet még szolgáltatni fogja a százegyediket. Belátták tehát, hogy czélszerűbb a felbontási okoknak elvi határozatait egy ugynevezett generalis clausulában körülírni, és annak megítélését, vajon az adott eset a generalis clausulában foglalt elveknek alárendelhető-e, a bírói arbitriumra bízni.

Nem zárja ki ezen generalis clausula alkalmazása egyes specifikus, hogy úgy mondjuk, absolut válási okoknak a felsorolását, a melyek fenforgása esetében a bíró a válást kimondani köteles.

A válási okok megállapításának ezt a módját tartalmazza a német javaslat, és ebből átvette ezt a mi javaslatunk is.

A fő elv, a melyet a német javaslat és utána a miénk is a válási okok megállapításánál szem előtt tart, a *vétkesség alapelve*. (Das Princip der Verschuldung.) *Vétkesség nélkül nincs válás, és a válást csak a vétkes fél ellenében lehet kérni.* Az, hogy a válást kérő fél vétlen legyen, nem szükséges (103. §. második bek.), csak az alperes is vétkes legyen.

Ennek az elvnek egyik folyománya az, hogy a vétkes cselekmény megbocsátása megszünteti a kereseti jogot. (104. §.) A vétkességi elv rideg alkalmazása kizárja az elválást azokban az esetekben, midőn a házasság közötti életközösség folytatását nem a panaszolt fél valamely vétkes cselekménye, hanem betegség okozta, — elmebetegség és impotentia — és kizárja a válást a kölcsönös beleegyezés esetében, kizárja végre mindazokban az igen gyakori esetekben, midőn a házasság közötti életközösség állandó felbomlását nem a felek valamelyikének kimutatható vétke, hanem a felek között fenforgó ellenszenv idézte elő.

Mi a törvényjavaslat alapelvét nagyban és egészben elfogadjuk, de annak azt a rideg keresztülvitelét, a mint a törvényjavaslat contemplálja, az egyéni szabadság követelményeivel és a magyar társadalom életnézeteivel megegyeztetetők nem tartjuk.

A magyar nép egyik jellemvonása, hogy az egyéni szabadságérzet benne erősen ki van fejlődve. Különösen a magyar középosztálynak az erényei közé soha sem tartozott az a keresztényi lemondás, mely az egyéni kívánságokat elvont eszméknek alárendelni tanítja. Az egyéni szabadság ezen cultusának tulajdonítható nagy részben az a laza törvénykezési gyakorlat is, mely a válóperek terén nálunk lábra kapott. A magyar bíró nem zárkozhatott el az élet követelményei előtt és midőn a házasságot engesztelhetlen gyűlölség címén ugyan, de tényleg kölcsönös beleegyezés alapján felbontja, csak a magyar nép jogéletében uralkodó erkölcsjogi nézeteknek ad kifejezést.

A magyar középosztálynak, melyhez a zsidókat is számítjuk, ezen erkölcsjogi nézetével szemben már most fellép a javaslat az ő puritán alapelvvel, mely a válás kimondását a panaszolt vétkességétől feltételezi. Nem mondjuk, hogy az egyéni szabadságnak az a nagy cultusa, a mely a jelenlegi gyakorlatot teremtette, jogosult. Azt is megengedjük,

hogy ez egy oly baj, a melynek orvoslásáról gondoskodni kell. Csak attól félünk, hogy az orvosság erős lesz, azt a gyakorlat majd be nem veszi, és épen úgy fogja majd tul-tenni magát a korlátokon, a mint ezt a József-féle nyiltparancs-csal szemben tette.

Az az egy bizonyos, hogy miután a válóokok mérlegetése a 102. §. szerint a bíróság mérlegelésére van bízva, a törvény maga megadja a gyakorlatnak a módot a javaslat rideg elveit halomra dönthetni. Nem fogja megvédeni ezeket a kir. ügyész sem, a kit a javaslat a közjogi érdekek céljából a házassági perekbe belevisz, mert ő is csak a kor. gyermeke, ő sem vonhatja magát ki az uralkodó társadalmi nézetek befolyása alól.

A kérdés abban culminál, czélszerű-e az olyan törvény, melyről előre lehet sejteni, hogy azt, miután a nép egyéni szabadságérzetével és erkölcsjogi nézeteivel ellentétben van, megtartani nem fogják?

A vétkességi elv rideg alkalmazása következményeiben gyakran erkölcstelen állapotokat teremt, és még gyakrabban lehetetlenné teszi a törvénytelen állapotban élőknek ezen bajok szanálását. Tudjuk, hogy a legtöbb válás rendszerint új házasságkötés céljából történik. Ha már most a váló felet keresetével elutasítjuk, mert házastársának vétkességét bebizonyítani nem tudta, féltő, hogy ez a szándékba vett új házasság, házasságtörési viszonyná fajul és azok, a kik talán már a szándékba vett házasságot anticipálták, ezentul ágyasságban fognak élni.

Igen gyakran előfordul továbbá, hogy az egyik házastárs a másikat különös válókok nélkül, vagyis a nélkül, hogy erre a másik házastárs vétkessége okot szolgáltatott volna, már évek előtt elhagyta. Előfordul, hogy az egyik vagy mind a kettő új viszonyt kezdett, évek óta mással él és ezen törvénytelen viszonyból gyermekek is vannak. A gyermekek felnőnek és a szülők, a kik időközben tisztességes társadalmi állásra tettek szert, szeretnék ezt a dolgot rendbe hozni. A válóper ez idő szerint alkalmas orvosa az ily bajoknak. Az új puritán törvény szerint az ilyen szerencsétleneknek tovább is ágyasságban élőknek fog kelleniök maradni és az ily viszonyból született gyermekek egész életükre magukon viselendik a törvénytelen születés bélyegét.

Őszintén kimondom, törvénycsináló uraim, ezt a magyar nép humánus jogérzete be nem veszi és ilyen esetekben tágitani kell a vétkesség alapelvének korlátain.

Hasonló visszasságokra vezet a vétkesség elvének rideg alkalmazása, ha azt vesszük, hogy gyógyíthatatlan elmebetegség és impotentia miatt a házasság felbontása soha meg nem engedtetik. Igaz, hogy az orvosi tudomány megbízhatlan és hogy előfordulhatnak esetek, midőn egy gyógyíthatatlanul elmebetegnek vagy egy gyógyíthatatlanul nőstehetetlennek kijelentett egyén utólag meggyógyul. Ugyde ezen esetek vajmi ritkák; kellő garantiák felállítása, hosszabb időn keresztül való megfigyelés szüksége mellett még ritkábbá tehetők, és az ilyen ritka kivételek kedvéért ne sujtuk az ily szerencsétlen helyzetbe jutott emberek nagy számát.

Előfordulhat, hogy egy nagy név utolsó sarja, egy nagy vagyon birtokosa kénytelen a családalapításról lemondani, mert neje gyógyíthatatlanul megőrült, de a szegény ember is, a kinek a feleség az ő kereső élettársa, a kinek apró gyermekei szükséglik a női gondozást, ha ily helyzetbe kerül, kénytelen lesz a vétkesség alapelvének kedvéért vad házasságban élni. Már faji szempontból és a családalapítás megkönnyítése szempontjából is kívánatos tehát, hogy az ily szerencsétlen sorsra jutottak ne zárassanak el az új házasságkötéstől.

A vétkességi elv rideg alkalmazása végre okvetlenül maga után vonja az *összejátszást* a válni akaró felek között. Ha két ember annyira megalégtelte egymást, hogy komolyan elakar válni, nincs az a törvény, nincs az a bíróság vagy

kir. ügyész, a ki ezt megakadályozni tudja. Ha a törvény nem elégszik meg a kölcsönös beleegyezéssel és vétkeiséget kíván, nohát lesz *vétkeiség*. Ha nem volt, majd csinálnak a felek váló-okot. Nem is kell az igen egyszerű hűtlen elhagyást (98. §.) választani, mert hát ennél egy évig várni kell. A férj jól elveri a feleségét tanuk előtt vagy csinálnak egy kis házasságtörést. A törvényjavaslat vétkeiségi elve nem akarva oda tereli a dolgot, hogy ezentul a válóperek mind botrányosak lesznek és senki simán, művelt emberhez illően nem szabadulhat a házassági kötelékből. Nem is veszi a törvényjavaslat észre, milyen kegyetlen az ő consequentiáiban. A férj rájött arra, hogy neje házasságtörést követett el egy férfival, a ki szintén házasságban él. A nő meg van törve, készséggel beleegyezik az elválásba. Ha a kölcsönös beleegyezés elegendő lenne az elváláshoz, a felek a válási ok elhallgatásával szépen szétmennének és a nő büne titokban maradna. De a törvényjavaslat szerint a nő házasságtörését be kell bizonyítani, a dolgot a bíróság elé kell vinni, tanukat kell heidézni, sőt a kir. ügyész is beleavatkozik. A piszkos ügy száz kézen megy keresztül és a nő büne nyilvánosságra kerül. Megtudja ezt természetesen a nő kedvesének házastársa is, és ime a vétkeiség puritán alapelve az ő következményeiben a másik házasságot is összetöri.

A válást, igaz, meg kell nehezíteni, de nem így. *A ki a válási problémát a szigorú jog elvei szerint akarja megoldani, az maradjon meg a felbonthatlanság mellett*, mert a rideg jogossági elvnek az felel meg, hogy az, a ki életfogytiglan lekötötte magát, maradjon életfogytiglan lekötve. Ez azonban nem a helyes elv, mert az ember nemcsak jogalany, hanem a társadalomban élő és társadalom törvényeinek alávetett és a mellett nem eszményi lény, a kinek mindenekelőtt egy kis földi boldogságra szüksége van. Azt a szabadságot tehát, mely arra szükséges, hogy az egyén bizonyos kényes és nehéz helyzetekből szabadulhasson, nem kell eszményi elvek kedvéért tulságosan korlátozni, mert ezen korlátozás következményeiben épen oda vezet, a hová a felbonthatlansági tan.

(Folyt. köv.)

Sztehlo Kornél.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

8. Teljesen tévesnek s elhibázottnak tartom a 20. sz. D.-t, melynek értelmében a Btk. 219. és 221. §-ai szerint a hamis eskü büntetést, illetőleg vétségét csak az ügyre nézve lényeges valótlan körülménynek esküvel való megerősítése állapítja meg. A tévedés, melybe nézetem szerint a D. meghozatalánál a m. k. Curia esett, egyenesen megfoghatatlan. Legfőbb bíróságunk egyet hagyott tekinteten kívül, azt t. i., a mit ha arra gondol, bizonyára kétségbe nem vesz, mert azt eddig kétségbe soha senki nem vonta, s nem vonhatta, mert helyessége tenyeren fekszik és napnál világosabb, azt t. i., hogy az esküvel — legyen az fő-, pót-, becselő- vagy felfedező eskü — erősített körülmény a polgári ügy eldöntése szempontjából kivétel nélkül, feltétlenül és szükségszerűen mindig «lényeges», mert hiszen ügydöntő, s mert a polgári pernek sorsa tényleg ezen a körülményen fordul meg. Felperes 10,000-et követel alperestől. A polgári bíró jogerős ítélete elmarasztalja alperest, de csak arra az esetre, ha felperes az X. körülményre esküt tesz; vagy megfordítva, felperest keresetével elutasítja, de csak az esetre, ha alperes az Y. körülményre az esküt le nem teszi. Vajon milyen érveléssel lehet bebizonyítani azt, hogy az X. körülmény az egyik esetben, az Y. körülmény a másik esetben nem

lényeges? Hát lehet-e nem lényeges, tehát közömbös az a körülmény, a melytől a pernek mikénti eldőlése függ? A D. a *lényeges* szót helytelenül értelmezi. Az ugyanis nagyon könnyen képzelhető, hogy ha a polgári bíró ítéletét kritikai bonczkés alá vesszük, azt találjuk, hogy az ítélet a jogászai bírálatot ki nem állja, hogy a bíró az ítélet meghozatalánál egészen téves jogi felfogásból indult ki, hogy a helyes jogi felfogás szerint egészen más körülményre kellett volna az esküt megítélni, vagy hogy az eskünek egyáltalán helye nem is volt, s a pert eskü nélkül kellett volna eldönteni. Ez mind igaz lehet, s igaz lehet az is, hogy annak, hogy a bíró mégis úgy ítélte, a mint ítélte, nem valamely vitás jogi kérdés körüli nézeteltérés, hanem a bírónak járatlansága vagy felületessége volt az oka. Ez mind igaz lehet, de megszünteti-e ez azt a tényt, hogy a polgári bíró tényleg így és nem másként ítélte? megszünteti-e ez azt a tényt, hogy a polgári ügy, bár a helyes jogi felfogás ellenére, de tényleg azon a körülményen fordult meg, a melyre a bíró az esküt megítélte? Megakadályozza-e a bírónak talán nem helyes, talán egészen téves jogi felfogása az ítéletnek jogerőre emelkedését, ha a fél jogorvoslással nem élt, vagy az ítélet olyan, mely ellen jogorvoslatnak a fenálló törvények szerint helye nincs? A polgári bíró ítéletétől eltérő, s engedjük meg, hogy helyesebb (bár nem mindig szükségszerűen helyesebb) jogászai felfogásnak elméleti értéke lehet, gyakorlati jelentősége nincs. A perben tényleg lényeges körülmény nem az, a mi a helyes jogászai felfogásnak megfelel, hanem az, a mit az illetékes bíró jogerős ítéletében annak nyilvánított. Ehhez talán kétség nem fér.

A D. pedig ennek a tekintetbe vételét feltűnően mellőzi. Ezekben épenséggel nem hivatkozom arra, hogy mint mondani szokás, «res judicata pro veritate habetur». Büntető ügyekben ez az elv nem feltétlen. Azokban a kérdésekben, a melyekben eldöntésétől függ, hogy létezik-e és mely büntetendő cselekmény, a büntető-bíró önállóan határoz. Ezt a hatáskörét nem korlátozza az, hogy a kérdésben a polgári bíró már jogerőre határozott. A tételt, hogy a polgári bíróságnak ily köz- vagy magánjogi előleges — praejudicialis — kérdésre vonatkozó, bár jogerős határozata a büntető-bíróságra nem kötelező, a büntető per egyik sarkitételének tekintem, mely nélkül a büntető eljárásnak egyedüli célja: az anyagi igazság, nem egyszer áldozatul esnék az alaki igazságnak. De, ha ez az elv volt a D. meghozatalánál irányadó, akkor a helyes elv helytelenül alkalmaztatott. Itt nem előleges magánjogi kérdéstről van szó, hanem «tény»-ről, a melynek valósága a büntető-bíró előtt kétségtelenül fekszik, bizonyos, s a melyet azért a büntető-bíró nem ignorálhat, nem mellőzhet, s melyet annál kevésbé tehet meg nem törtétté, mert a megtörtént dolgot meg nem törtétté tenni, még a büntető-bírónak sincs hatalmában. Egy példa elegendő lesz, hogy a nézetem szerint különben is világos kérdés még jobban megvilágíttassék. Péter egy lovat vett Páltól. A vevő a vételért kifizette, az eladó a lovat átadta. Ennek daczára Pál polgári pert támasztott Péter ellen a ló visszaadása iránt, azt állítván, hogy a lovat csak haszonkölcsönbe adta Péternek. Felperes a polgári per során bebizonyítván a haszonkölcsönt, a pert megnyeri, s Péter a lovat Pálnak, mint tulajdonát, visszaadni köteles. Péter a bíróság előtt nem boldogulván, úgy segít magán, hogy a lovat Páltól ellopja, s ezért lopás miatt bünperbe keveredik. A bünperben azzal védekezik, hogy a ló az elmondottak alapján az ő tulajdona. Fogja-e a bíró a vádlott által felajánlott bizonyítékok felvételét mellőzhetni azon az alapon, mert a ló tulajdonjogának kérdését jogerős polgári ítélet már eldöntötte, s mert «res judicata pro veritate habetur?» s fogja-e ugyanezen az alapon Pétert lopás miatt elítélhetni akkor is, ha vádlott védelmét bebizonyította? Bizonyára nem. Az előzetes magánjogi kérdés, a melynek eldöntésétől függ, vajon Péter lopást követett-e el az, kié

¹ Az előbbi közl. az 1893. 50., 52. és az 1894. 1. számokban.

a ló? Ha Péter a tulajdonos, a lopás vádja bukik, mert saját dolgán lopást elkövetni nem lehet. A polgári bírónak a kérdés tárgyában hozott határozata a büntető-bíróra nem kötelező. A büntető-bíró, a ki ily körülmények között Pétert lopás miatt itélné el, tényleg azt mondaná ki, hogy Péter lopást követett el, daczára annak, hogy nem idegen, hanem tulajdonát képező dolgot vett el, s daczára annak, hogy ebből folyólag kétségtelenül, animus furandi nélkül cselekedett. Megállapítana tehát lopást ott, a hol a lopásnak egyik lényeges materialis eleme, s moralis eleme is hiányoznak. Vajon így áll-e a dolog az eskü kérdésében, melyet a hamis esküvel vádolt oly körülményre tett le, melyet a polgári bíró lényegesnek tartott, mert különben az esküt arra meg nem ítélte volna, de a melyet a büntető-bíró nem tart lényegesnek? A dolog kézzelfoghatólag nem úgy áll. Míg amott a büntető-bíró ugyanazt a jogkérdést veszi a bírálata alá, a mely a polgári bíró határozatának képezte tárgyát, azt a kérdést, t. i. kié a ló? az utóbbi esetben a büntető-bíró a polgári jogkérdés fölött egyáltalán nem határoz, és azt határozata körébe a fenebbi elv alapján sem vonhatja, mert a büncelekmény létezése ettől a kérdéstől teljesen független. Nem az a kérdés, kinek van a polgári jogkérdésben igaza, hanem a kérdés egyszerűen az: először, letette-e vádlott a neki megítélt esküt, igen vagy nem? másodsor: valótlan körülményt erősített-e meg az esküvel, igen vagy nem? Ha erre a két kérdésre a felelet igenlő, a hamis eskü tényálladéka objective meg van állapítva, s a bűnösség kérdése a subjectiv momentumon fordul meg. Ha a bíró a körülmény lényeges voltát is kérdés tárgyává teszi, akkor a tételes törvény szempontjából tul megy a törvényen, mert a törvény a «lényeges» szót nem tartalmazza, anyagilag s érdemleg azonban az eredmény ekkor sem változhatik, mert az a körülmény, a melyen a pernek sorsa megfordult, abban a perben tényleg kétségkívül lényeges volt, mert a mi ügydöntő tényezőként szerepelt, az nem lényeges nem lehet. És az anyagi igazság kérdésében is a két eset közötti különbség szembeszökő. Amott a lopás alól vádlott felmentését az anyagi igazság parancsolja, mert cselekményében a lopásnak materialis és moralis elemei hiányoznak, emitt vádoltotnak a hamis eskü vádja alól azon az alapon felmentése, mert a bíró arról, hogy a polgári perben mit kellett volna lényegesnek tekinteni, a polgári bírótól eltérő nézetben van, egyenesen az anyagi igazságba ütközik, mert ha

vádlott tudta, hogy perének kimenetele a bíró által meghatározott körülménynek esküvel való megerősítésétől függ, hogy tehát ez a körülmény az ügyre nézve lényeges;

ha tudta, hogy ez a körülmény valótlan;

s ha azt ennek daczára esküvel megerősítette: a Btk. 219. §-ában meghatározott hamis eskünek úgy materialis, mint moralis elemei teljességökben fenforognak.

De valamint a büntető-törvény egyes §-ainak értelmezésénél nem szabad azokat egyenkint s a rendszerből kiszakítva magyarázni, s a látszólag plausibilis értelmezésnek téves voltát nem egyszer annak felismerése teszi kétségtelenné, hogy az a törvény más intézkedéseivel ellentétben áll; úgy a büntető-törvény értelmezésénél, szerves összefüggésnél fogva, melyben a jognak egyes ágai egymással állanak, a tételes jognak egész területére kell tekintettel lenni, máskülönben könnyen tévedhetünk. Nem felesleges tehát egy kis pillantást vetni a szomszédba, s megnézni, mi történik ott, a polgári jogban, ha megáll a D.-nek az a tétele, hogy az eskü által megállapított körülményeknek lényeges voltát a büntető-bíró felülbíráhatja. A polgári bíró a per kimenetelét jogerős ítélettel X. körülményre leteendő eskütől tette függővé. A fél a neki megítélt esküt letette. Az ennek folytán pervesztes fél hamis eskü miatt tesz feljelentést, abból a célból, hogy perujtással élhessen, a mint az 1868: LIV. tcz. 317. §. a) pont a és a 321 §. egybevetett értelme szerint

eljárnia kell. A büntető per során az eskü hamisnak bizonyul, a büntető-bíró azonban vádlottat felmenti, mert a körülményt, a melyre a polgári bíró az esküt megítélte, a polgári jogkérdés szempontjából a polgári bírónak ellentétben nem tartja lényegesnek. A pervesztes fél, noha kétségtelen igazsága van, perujtással nem élhet, mert az 1868: LIV. tcz. 321. §-a szerint a perujtást csak akkor kérheti, a mikor a bűnösség jogérvényes ítélet által kimondatott. Ha az esküt tett fél meghalt, vagy a büntethetőség elévülés vagy más ok miatt elenyészett, az 1881. évi LIX. tcz. 73. §-a szerint kell a perujtással élni óhajtó félnek eljárnia. A különben büntető uton megállapítandó kérdéseket ebben az esetben az újított polgári pernek bírója a perujtás kérdésével kapcsolatosan dönti el. Ebben az esetben, ha a D. megáll, első sorban az a, legenyhébben szólva, anomalia áll elő, hogy ha nem azért tartozik az ügy a polgári bíróhoz, mert a tettes meghalt, a perujtásnak lehetősége a kézzel fogható hamis eskü daczára ki van zárva, mert az a bűntetlenségi ok, hogy a polgári bíró jogilag tévedett, midőn valamely körülményre, mint lényegesre, az esküt megítélte, nem vonható az alá az eset alá, hogy a büntethetőség elévülés által vagy más ok miatt elenyészett, mert a mi nem büntetendő, annak büntethetősége nem enyészhetik el. Az eset tehát a priori nem tartozhatik a polgári bíró elé, kinek hatáskörét a hivatkozott 73. §. taxative meghatározza. A büntető-bíró elé pedig eo ipso nem tartozhatik mert mihelyt a büntethetőség elévülés vagy más ok miatt elenyészett, a büntető-bíró a további eljárást ebből az okból azonnal megszünteti, s az ügy érdemébe nem is bocsájtkozik. A károsított tehát bírót Diogenes lámpájával sem talál. De feltéve, hogy a polgári bíró belemegy a kérdésbe, akkor, hogy összhangban maradjon e D.-nyel s hogy a hamis eskü által károsított pervesztes félnek joga ne attól függjön, vajon büntető vagy polgári bíró ítél az eskü hamis volta felett, a polgári bíró kénytelen a perujtást megtagadni, habár az esküvel erősített tény valótlan, mihelyt abban a nézetben van, hogy az alapperbeli polgári bíró nem lényeges körülményre ítélte meg az esküt. Az eredmény tehát az, hogy ha a polgári bíró oly körülményre ítélte meg az esküt, mely egy másik bírónak eltérő jogi felfogása szerint nem lényeges, a fél büntetlenül tehet hamis esküt, s biztosíthatja magának az azzal járó vagyoni előnyöket s a pervesztes fél igazságát sem a büntető sem a polgári bíró előtt nem érvényesítheti. Az elméletet, melynek ily eredménye van, nem lehet elfogadni. E mellett az elmélet mellett az anyagi igazságot csak úgy lehetne biztosítani, ha új perujtási alapul fogadtatnék el: az alperben eljáró bírónak jogi tévedése. Miután pedig ezt a perujtási alapot jogrendszerünk el nem fogadta, a D. elmélete nem lehet a mi jogrendszerünknek elmélete; s miután ezt a perujtási alapot tudtommal még semmiféle jogrendszer el nem fogadta, s ellenkezőleg bizonyos az, hogy a bíró jogi tévedése perujtás útján nem orvosolható, e D. elmélete egyáltalán nem lehet helyes. Az előadottak után könnyű lesz meggyőződni, hogy a D. indoklása részint önmagát czáfolja meg, részint könnyen megczáfolható. A D.-nek 1-ső indoka: hogy a bizonyítékok csak annyiban bírnak a vitatott jogviszonyokra nézve fontossággal, a mennyiben azoknak megállapítására szolgáló, tehát az ügy szempontjából lényeges tényekre vonatkoznak. Kérdem: Nem szolgál-e a jogviszony megállapítására azok a körülmények, melyektől a bíró akár helyesen, akár helytelenül, de jogérvényesen, tehát joghatálylyal, a jogviszonynak megállapítását függővé teszi?

2-ik indoka, hogy hamis bizonyíték-koholás büntethetőségének előfeltétele az, hogy az illető bizonyíték jogsérelem előidézésére alkalmas legyen. Kérdem: Nem alkalmas-e jogsérelem előidézésére oly bizonyíték, a melytől függ, hogy az illető fél pernyertes lesz-e vagy pervesztes?

3-ik indoka, «hogy a hamis tanuvallomásnál, szakértői véleménynél s fordításnál is a törvény «lényeges körülményt» követelt, s nem forog fen ok arra, hogy a hamis eskü szigorubb tekintet alá vétessék». Ez igaz, de ennek megvan az a magyarázata, hogy a tanuvallomás, szakértői vélemény, fordítás igen gyakran a polgári perre befolyással nem bír, egészen közömbös, lényegtelen körülményre vonatkozik. A hamis eskünél ez nem fordulhat elő, mert az eskü a polgári perre mindig befolyással bír, mert az eskütől feltételezett peres kérdés mikénti eldőlése mindig az eskü letételétől vagy le nem tételétől függ, az esküvel megerősített körülmény tehát mindig lényeges.

4-ik indoka, hogy a Btkvi javaslatban ben volt szavakat: «s annak lényeges körülményeire nézve», a képviselőház jogügyi bizottsága épen azért hagyta ki, «mert a bíró polgári ügyben esküt csakis ily körülményekre ítél meg»: ez az érv, a mennyiben érvként használni akarjuk, épen a D. ellen s az itt képviselt nézet mellett szól, mert ha igaz, hogy a bíró polgári perben esküt csakis lényeges körülményre ítél meg, ez ép azt jelenti, s akkor bizonyos az, hogy az a körülmény, a melyre a bíró esküt ítél meg, a polgári ügyben mindig lényeges.

5-ik indoka, hogy a büntető-törvénykönyv XII. fejezetében nyilván felismerhető az az uralkodó eszme, hogy jelentéktelen körülményekre megítelt és letett esküt a törvényhozás nem kívánta büntetendő cselekménynek tekinteni: logikailag téves syllogismus, mert bizonyítottnak veszi azt, a mi ép bizonyítandó lenne, azt t. i., lehetséges-e, hogy az a körülmény, melyre a bíró esküt ítél, jelentéktelen legyen. Minthogy pedig a bíró, midőn valamely körülményre esküt ítél, a pernek mikénti kimenetelét ettől az eskütől teszi függővé, az a körülmény, a melyre a megítelt eskü vonatkozik, soha sem lehet jelentéktelen, hanem mint olyan, melytől a pernyertesség az egyik részen, a pervesztesség a másik részen függ, mindig lényeges.

Mindezekhez járul utolsónak egy oly érv, a melyet első helyen említettem volna fel, mint olyat, mely egymagában minden fejtegetés nélkül a D.-t megdönteni alkalmas, ha törvényünk magyarázata megtartaná mindig szigoruan az interpretatio határait, s ez az, hogy a törvény 219. és 221. §-a «lényeges körülményről» mélyen hallgatnak. És hogy hallgatnak, annak megvan az az észszerű s megcáfolhatlan indoka, hogy az esküvel erősített körülmény, minthogy a per sorsa az eskütől függ, de facto mindig lényeges. A lényeges körülménynek külön kiemelése tehát pleonasmus lett volna, s egyuttal alkalmul szolgált volna arra a tévedésre, a melybe épen a D. esett, hogy oly körülmény, mely lényeges, mert a polgári perre kétségtelenül befolyással bír, lehet nem lényeges is, vagyis olyan, mely a perre befolyással nem bír, a mi kézzel foghatóan contradictio in adjecto. (V. ö. értekezésemet Jogt. Közl. 1893. évi 30. sz.)

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

Jogtalan kamatkövetelés.

Nem lesz talán érdektelen a közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat előkészítésekor egy adattal járulni ahhoz, hogy mily égető szükség van a magyar közigazgatási jog terén a független bíróságra.

Tudjuk, hogy a vesztett földesuri jogokért az állam, a volt földesur részére kárpótlást nyújtott.

Ezen kárpótlások a földtehermentesítési országos bizottmányok által eszközölt hivatalos nyomozatok alapján állapítottak meg és utaltattak ki az illető földesuraknak.

Minthogy azonban ezen előleges nyomozat teljesen biztos adatokat nem nyújthatott a vesztett urbériség mennyiségének megállapítására, az urbéri bíróságok megfelelő utasi-

tással lettek ellátva, hogy az urbéri rendezési ügyekben hozandó ítéleteiket a nyújtott előleges kárpótlás mennyiségének végleges megállapítása céljából a földtehermentesítési pénzalap országos igazgatóságával esetről esetre közöljék, hogy a netán fölösen nyújtott kárpótlás az illető földesurtól vissza-követelhető legyen.

Ugy, de az urbéri bíróságok igen sok esetben megfeledeztek ezen utasításról és az urbéri ügyekben hozott jogerős ítéleteiket, az illető pénzalap-igazgatósággal nem közölték, ezen pénzalap-igazgatóság is — hivatása ellenére — nem szorgalmazta ezen ítéleteknek közlését, a minek aztán az lett a következménye, hogy ezen ügyek évtizedeken keresztül feledésbe merültek.

Legujabb időben azonban a pénzalap-igazgatóság sorra vette a kir. törvényszékeket és felhívta őket az illető urbéri ítéleteknek közlésére.

Ennek az eljárásnak aztán a volt földesurra, s legtöbb esetben annak ártatlan leszármazóira, rettenetes következményei lettek.

A pénzalap-igazgatóság ugyanis, az urbéri ítéletek alapján nemcsak a fölösen kifizetett kárpótlási tőkeösszegeket, és ennek tényleg készpénzben kifizetett kamatait, de ezen fölösen kifizetett tőkéknek összes hátralékos kamatait, a legtöbb esetben 30—34 éves kamathátralékokat követel vissza az illető jogutódoktól és pedig csak amugy közigazgatási uton, a nélkül, hogy érdemesnek találná megkérdezni az illető örökösöktől, hogy örökölték-e valamit vagy sem, attól a ki ezen fölös kárpótlást felkezelte. Sőt elég neki, ha közigazgatási uton a községi bíró által kinyomoz a sok közül egy örököst, erre az egy szerencsétlenre rárovja az egész család elleni követelést, és behajtja rajta irgalmatlanul.

Ezen határozatok végén írott malaszként említik ugyan, hogy a ki ezen határozattal megelégedve nincs, az 28 nap alatt a belügyminiszterhez felebbezhet, de ebben nincs köszönet, mert a belügyminiszter az első foku határozatot minden indokolás nélkül helybenhagyja.

Ekkor aztán megkezdődik a közigazgatási végrehajtás, mely az államkincstárnak 30 éven felüli kamathátralékokat behajt, s a mely kamathátralékok felszaporodásának nem az illető fél, a ki ezen adósságáról mit sem tud, hanem a közhatóságok mulasztása az oka.

Nem lehet itt másról szó, bármely kivételes jogokat igényeljen is magának az államkincstár, mint egy tartozatlan fizetés visszaköveteléséről, a mely magánjogi és e szerint kontradiktórius eljárást igénylő természeténél fogva nem közigazgatási, hanem bírói utra tartozik.

Ugyanis, azon kérdések megoldása, tartozik-e a jogutód fizetni, s ha igen, mily összegeket, örökölt-e az egyenes kötelezett után valamit, s ha igen, mennyit, s vajon örököse-e az illető jogelődnek vagy sem, s vajon a követelt 30 évet meghaladó kamatok terhelhetik-e őt, mind oly kérdések, a melyek, ha csak a jogszabályokon és a polgároknak törvény által biztosított legevisebb jogain keresztül gázolni nem akarunk, csak alapos megvitatás és megállapítás által oldhatók meg.

Ily megvitatás és megoldásra azonban a közigazgatási hatósági hatáskör jelenleg garantiákat nem nyújt, s ezen kérdések csakis bírói uton intézhetők el és oldhatók meg.

A mi pedig a visszakövetelés iránti jog anyagi részét illeti, azt határozottan lehet állítani, hogy ezen követelési igény a kamatokra vonatkozólag az urbéri perben hozott ítélet jogerőre emelkedésétől számított időtől kezdve egész végig teljesen tarthatatlan, és ezen kamatok követelése jogtalan.

Mert kétségtelen mulasztást követett el a bíróság akkor, midőn a hozott urbéri ítéletet a pénzalap-igazgatósággal jogerőre emelkedéskor nem közölte, s ezen alap-igazgatóság szintén mulasztott, hogy a bíróságot annak idején fel nem

avta az ügy állásáról értesítésre. A mulasztást tehát nem az adós, hanem a hitelező követte el, így ezen mulasztásból az adósra joghátrány nem hárulhat. Jogellenes és méltánytalan, hogy az adós minden hibáján kívül ily súlyos anyagi hátrányt szenvedjen s családjától a megélhetési alap elvonassék.

Hát még, ha ehhez hozzávesszük a kamatok elévüléséről intézkedő 1883. évi XXV. tcz. 19. §-át, mely szerint minden kamat elévül, ha azt a hitelező 3 éven belül nem követeli.

Vagy talán ezen köztörvényünk csak a polgárokat kötelezi s az államot nem?

Alig hiszszük, hiszen a közadók is 5 év alatt elévülnek az államkincstárral szemben, ha azok nem szorgalmaztatnak.

Egy másik, nem kisebb veszély az adósra abban fekszik, hogy ily hosszú idő után az emberi dolgokban roppant változások állanak be. 30—34 év nagy idő egy család vagyoni viszonyaiban. Még 30 évvel ezelőtt fizetéképesek lehetnek a család összes tagjai, ma már egy-kettő fizethet, mivel a többi tönkre ment. A kincstár nem törődve ezzel, kiveti az egész összeget és behajtja azon, a ki fizetni tud.

Végül álljon itt egy kis számítás a fentebbiek illusztrálására:

1. fölösen kárpótolt $\frac{7}{8}$ -ad telek után tőkében 420 frt; 2. ennek 1857. évi november 1-től 1889. évi október végéig lejárt 5% kamata 628 frt 31 kr.; 3. tőkekiegyenlítési összeg 6 frt 56 kr.; 4. kamathátralék kiegyenlítési összeg 47 frt 74 $\frac{1}{2}$ kr.; 5. a 420 frt után 1889 november 1-től 1890 nov. végéig 4% kamat 118 frt 20 kr.; összesen 1120 frt 81 $\frac{1}{2}$ kr., a mely összegtől a jogerőre emelkedésig 4%, attól kezdve pedig a kifizetésig 6% kamat követeltek; tehát kamatoknak a kamata is, mert a 2. pont alatti 32 éves tőkésített kamatok után is folynak a 6% késedelmi kamatok.

Megjegyzendő, hogy ezen ügyben az urbéri ítélet még 1862-ben jogerőre emelkedett, a pénzalap-igazgatóság a visszakövetelési jogot csak most érvényesíti. z.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** az 1893. évben beérkezett 28,023 ügy. Az 1892. évről hátralékban maradt 10,654 ügygyel együtt elintézendő volt 38,677. Elintéztetett 25,326, hátralékban maradt 13,351 ügydarab, ezek közt az 1892. évről hozatott át 1894-re 365. A beérkezések összege az elintézéseket 2697-el multa felül. A mult év ügyforgalmához viszonyítva több érkezett be 609-el, több intéztetett el 840-el, a hátralék nőtt 2697-el.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

November hóban Dicső-Szent-Mártonban egy végrehajtást foganatosítottam. Ezen ügyben a végrehajtó az árverést december hó 13-ára tüzte ki.

Nem akarván sem végrehajtást szenvedettet, sem ügyfeletem fölös költséggel terhelni, december 5-én egy kérvényt küldtem a dicsőszentmártoni járásbíróhoz, hogy a végrehajtás hivatalból s ne közbenjöttöm mellett foganatosítottassék. (Notabene a végrehajtó kijelenté, hogy ily utasítást tőlem nem, csak a bíróságtól fogad el.)

A bíróság kérvényemet, mely emberi számítás szerint decz. 6-án vagy legkésőbb 7-én hozzá beérkezett, szerencsésen elintézte 14-én és akkor utasította a végrehajtót, hogy a 13-ára tüzött árverést hivatalból tartsa meg. Az sem utolsó dolog, hogy e végzés nekem decz. 27-én lett kézbesítve.

A végrehajtó természetesen sem hivatalból, sem közbenjöttöm nélkül nem foganatosította a végrehajtást, s ügyfelem várhat a pénzére, Isten a megmondhatója, meddig.

— **A budapesti VI. ker. kir. járásbíróhoz** 1893. évben 60,311 beadvány érkezett, a mely mind elintézést nyert. Ezek közt volt sommás kereset 14,892 s így a mult évről maradt 2963 perrel együtt folyó s elintézendő volt 17,855 per. Ezek közül elintéztetett érdemleges ítélettel 1460, makacsági ítélettel 6410, egységgel 895, illetékességi végzéssel 58, ügydöntő végzéssel 5414, folyamatban maradt 3618 per. Folyó ügy volt 1499, melyek közül 62 maradt folyamatban. Kisebb polgári peres ügy volt 3868, elintéztetett

3349, folyamatban maradt 519. — E számokból is látható a VI. ker. járásbírósi óriási ügyforgalma. De még élelkebb illusztráció szolgál az a körülmény, hogy az 1892. évhez viszonyítva a beérkezések száma 14,863 többletet tüntet fel, és hogy 3598-al több per volt folyamatban, mint az előző évben. A bíróság alapos munkáját dicséri a felsőbírósgoktól leérkezett ügyek statistikája; a 853 felsőbírósgági határozatból 547 volt helybenhagyó. Általán azt hiszszük, hogy e bíróság ügyforgalmának emelkedése annak tulajdonítható, hogy a jogkereső közönség lehetőleg azon bíróságot keresi fel, a melynél leggyorsabb és legalaposabb jogvédelmet talál. Az elért eredményekről szólva, a bíróság tagjai mellett a bíróság vezetőjének érdemeit kell különösen kiemelni.

— **Költségmegállapítás.** Egy 10,000 frtos perben a kir. tábla a három ives, és teljes eredményre vezetett felebbezésért a bélyegkiadáson felül 14 frtot állapított meg a felebbező ügyvédje javára. Ha a felebbezés *blanquettán* lett volna benyújtható, legalább is 50 frt állapított volna meg a bírósági skálák szerint. (Ügyvédi körökből.)

— **A vallás mint a politikai jogok gyakorlásának alapfeltétele.** Ezen a czimen *dr. Horváth Ödöntől*, az eperjesi jogakadémia dékánjától egy újabb kötet jelent meg, mely érdekes és időszerű tanulmányt foglal magában a magyar államjognak egyik legfontosabb, legszövevényesebb fejezetéből. Az alapjogok és a politikai jogok fogalmának kifejtése mellett behatóan tárgyalja szerző azokat a feltételeket, a melyekhez a politikai jogok gyakorlása kötve lenni szokott s melyeket ő elő, alap- és járulékos feltételekre oszt fel. Az alapfeltételek között különös figyelmet szentel a vallásnak s nagy fáradsággal gyűjtven össze az idevonatkozó államjogi adatokat, világos áttekintésben mutatja be azokat a jogszabályainkat, melyek ezt az alapfeltételt részint általában, részint pedig a politikai jogok egyes ágainál — a törvényhozó és a végrehajtó hatalomba való befolyásnál — szabták elő. Majd a vallás szabad gyakorlásáról szóló törvényjavaslat 2. §-ának igazolásául, felsorolja azokat az okokat, melyek szükségessé teszik azt, hogy ez az alapfeltétel eltörültséssék, s ezt a lelkiismereti szabadság és a jogállam egyik elengedhetetlen követelménye gyanánt tünteti fel. Ez alapfeltétel egyik consequentiájaként emeli ki azt, hogy a hivatali állások elfoglalásánál, illetőleg a közjelentős funkciók teljesítésénél a vallási vonatkozású eskü helyett fogadalomnak a letétele is elég legyen minden olyan esetben, a hol az ilyen eskü a letevő vallásos meggyőződésével meg nem egyezik és e tekintetben a vallás szabad gyakorlásáról benyújtott törvényjavaslat 2. §-ához pótlást ajánl. Különös érdeket kölcsönöz a munkának az, hogy szerző teljes figyelmére méltatta újabb alkotmány-történetünket s az országgyűlési irományokban és naplókban idevonatkozó adatokat szorgalommal használta fel, nemkülönben, hogy a külföldi államoknak s különösen a német birodalom államainak idevonatkozó törvényhozásai is figyelemben lettek részeseitve általa. Az államjogi irodalmunkban számottevő munka *dr. Berzeviczy Albert* államtitkárnak, «az eperjesi jogakadémia egykori jeles tanárának» van ajánlva. Ára 3 korona. Kapható szerzőnél és Kósch Árpád könyvnyomdájában Eperjesen.

— **A Dárday-féle Közigazgatási Törvénytar,** mely a rövid idő alatt három kiadásban megjelent «Igazságügyi Törvénytar» módszerében az összes közigazgatási törvényeket és rendeleteket egységes és rendszeres kiadásban fogja tartalmazni és a törvények és rendeletek különböző szakgyűjteményét teljesen nélkülözhetővé teszi, a jövő hó folyamában fog hat kötetre terjedő terjedelemben az «Athenaeum» kiadásában megjelenni.

— **Többek kérdése folytán** megemlítjük, hogy a Szántó-féle Nemzetközi Jog, melyről egyik utóbbi számban szoltunk, kapható Horovitz Lajos könyvkereskedésében (Budapest, Földfa-utca 1. sz.). Ára 3 frt 50 kr.

Felen számunkhoz van mellékelve Dr. Némethy Károlynak következő című füzet: A közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Válasz Dr. Concha Győző egyet. tanárnak.

A Magyar Jogászegylet f. hó 13-án esti 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Concha Győző előadása a közigazgatási bíróság törvényjavaslatáról.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal.*

Irta Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

ügyvéd, egyetemi rk. tanár.

13. §. (74., 76. §.)

Megtámadható a házasság azon házaspár által:

a) ki egyáltalán nem akart házasságot kötni és nem tudta, hogy kijelentésével házasságot köt;

b) ki mással kötött házasságot, mint a kivel akart, és nem tudta, hogy a személy más;

c) ki a házasság kötésekor nem tudta, sem a körülményekből nem következtethette, hogy házastársa már ekkor a házassági tartozás teljesítésére állandóan képtelen volt;

d) ki a házasság kötésekor nem tudta, hogy házastársa büntett miatt jogerejüleg halálra, fegyházra vagy börtönre, vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fogházra volt ítélve, ha csak alaposan fel nem tehető, hogy ezt tudva is megkötötte volna a házasságot;

e) azon férj által, ki nejét mástól házasságon kívül teherbe ejtve találta, és ezt a házasság kötésekor nem tudta.

A jav. 74. §. d) pontjában a 100. §-ra és 102. §. d) pontjára való hivatkozás felesleges. Az a)–e) pontoknak fenti formulázását («megtámadható azon házaspár által, ki») egyszerűbbnek, de annyiban helyesebbnek is tartom, mint a javaslatét, a mennyiben a 76. §. c) pontja sokat mond; jelen absolut alakjában ugyanis («a megtámadásra jogosítva van a tévedő házastárs») azon félreértésre ad okot, hogy pl. a nősztehetetlen házastárs maga is megtámadhatja a házasságot, ha a házasság kötésekor a maga állapota iránt tévedésben volt, és csak a 74. §. c) pontjával összevetve sül ki ezen 76. §. c) restrictiv értelmezése.

A javaslat a fenti öt eseten kívül, akkor is engedi a házasságnak tévedés okából való megtámadását, «ha a holtta nyilvánított házastárs az új házasság megkötése után jelentkezik».

Eltekintve ezen pont helytelen formulázásától (mert a megtámadás alapja itt is, valamint a többi pontokban, nem csak a jelentkezés ténye, hanem a megtámadó fél tévedése akar lenni, a mi ezen pontban kifejezve nincs): tartalmilag is anomáliának és következményeiben türethetetlennek tartom.

A javaslat a tévedés tekintetében elég szigorú: szerinte csak az error in negotio és error in persona a szó legszűkebb értelmében (személycseré) vehető figyelembe, az error in qualitate csak három, különösen eclatans esetben (c)–e) pontok), az u. n. *indokban* való tévedés pedig egyáltalában nem. Bármi alapos legyen tehát a feltevés, hogy a házaspár, ha házastársának bizonyos tulajdonságait ismerte volna, vele házasságra nem lépett volna; bármi kétségtelen, hogy bizonyos

feltevéseknek későbbi meghiusulása esetében a házassági köteleknek a csalódó házaspárra nézve türethetetlennek kell lennie: a javaslat mindaddig, míg a tévedés a másik fél dolusából nem eredt, megdönthetetlen érvényben tartja a házasságot. Egy pap tehát, vagy egy magasállású hivatalnok, kinek élete egész értéke azon állásban van, melyet a közbecsülésben elfoglal: ha később reájön, hogy felesége, mielőtt elvette, közismeretes ledér nő volt stb., — belenyugodni kénytelen sorsába, a javaslat nem segít rajta. Ez álláspontot, bármi méltánytalan következményekre vezessen is az ilyen esetekben, a házassági kötelek biztossága érdekében el lehet fogadni. De ily elvi szigor mellett egészen idegenszerű valami az f) pont: megtámadás oly *indokban* való tévedés alapján, mely nem is ezen házasságra, vagy annak feleire, hanem egy harmadik, ezen házasságban nem is szereplő személyre vonatkozik. Itt tehát *indokban*, még pedig elég távol fekvő *indokban* való tévedés képezi a megtámadás alapját. Ez nemcsak következetlen, de igazságtalan is. Bármi tágra terjesztené is ki a javaslat az error in qualitate alapján való megtámadást, ezt védeni lehetne, mert ilyenkor az egyik házastárs mindig azon alapon támadja meg a másikat: én *benned* tévedtem. De a jav. §. f) pontja esetében azt mondja a megtámadó fél: én *első házastársam* tekintetében tévedtem. Erre a megtámadott joggal feleli: «Ehhez semmi közöm. A *velem* való házasság semmi részében tévedésben nem voltál. Még arra nézve sem lehattél tévedésben, hogy első házastársad még életben nem lehetne, hisz holttanývánítás alapján keltél velem egybe, el lehattél hát készülve reá, hogy a holttanývánítási vélelem esetleg hiunak bizonyul. Most csak az történt, a miről már akkor is, mikor velem egybekeltél, tudtad, hogy meg fog *történni*. Már pedig, ha a törvény a *bennem* rejlő bármi lényeges, és előtted bármi sejtethetlen tulajdonságokban való tévedés okából a házasságot megtámadni nem engedi, akkor nem engedheti megtámadtatni az ilyen, rajtam kívül fekvő, előtted kezdettől fogva *lehetőnek* ismert tény alapján sem. Ha a törvény az ilyen megtámadást engedné, akkor a házasság, melyet én jóhiszemben és a törvény engedelmevel (jav. 95. §.) kötöttem, «rebus sic stantibus» clausulája alatt kötött házasság volna, ilyet pedig egy törvény, mely az error in qualitate-t a házassági kötelek biztossága vezérszava alatt kizárja, következetlenség nélkül el nem ismerhet.» Így beszélne a megtámadott házastárs, és szerintem helyesen.

A méltánytalanságot, mely ezen 74. §. f) pontban rejlik még fokozza a jav. 59. §-ának intézkedése. Ezen 95. §. sze-

* Az előbbi közleményt l. a múlt számban.

ant, ha a holtányilvántott fél jelenkezik, és házastársa, ki időközben újabb házasságot kötött, ezen újabb házasságot megtámadja: az új házasság megdőltevel ipso jure helyreáll (ex tunc) a régi házasság; sőt nem hiszem, hogy tévedek a feltevésben, hogy az egész 74. §. *f*) pont csak azért vétetett a javaslatba, hogy annak alapján a 95. §. ezen intézkedése lehetővé váljék. Már most nézzük, hová vezet ez a szabály.

A férj (nevezzük *A*-nak) évek óta eltűnt, a feleség (*B*) holtányilvántattja, és új házasságra lép *X*-szel. Évek múltán — a második házasság időközben egy sereg gyermekkel is meg lett áldva — *A* jelenkezik. A nő most a javaslat szerint azon helyzetbe jut, hogy optióval élhet a két férj között. Ha úgy tetszik, megtámadja a második házasságot és ez által az első házasság ex tunc helyreáll. Ha pedig a második ura kell jobban, fentartja a második házasságot.

De nemcsak a hátramaradt nő támadhatja meg a második házasságot, hanem a második férj (*X*) is, mert ő is a 76. §. *c*) szerint «tévedő házastárs». E megtámadással pedig *X* nemcsak a saját házasságát érvényteleníti, hanem egy füst alatt feleségének régibb megszűnt házasságát is helyreállítja (95. §.). Akármennyire idegenkednek tehát egymástól a volt házastársak, *A* és *B*, akármennyire nem akarják a köztük megszűnt házasságot feléleszteni: az *X* önkényétől függ, nemcsak hogy «tévedés» címén saját feleségétől szabaduljon, hanem hogy felesége és annak régi férje között a házasságot ismét helyreállítsa, megkérdezésük és akaratuk nélkül!

A dolog pedig még complicálható, valóságban az abszurdumig. Tegyük fel, hogy a holtányilvántott *A* (kinek régi házassága az által, hogy hátrahagyott hitvese új frigyre lépett, megszűnt: jav. 95. §.) maga is új házasságra lépett *Y*-nal. Ez esetben *X*, ha a maga házasságát megtámadja, nemcsak ezt dönti meg, nemcsak az *A* és *B* közti házasságot állítja helyre, hanem minthogy ez esetben az *A* és *B* közti házasság olybá tekintendő, mintha soha meg nem szűnt volna, az *A* és *Y* között érvényesen kötött házasság is az *X* megtámadása folytán ex post *semmissé* lesz (jav. 16. §.).

Sőt tovább megyek. Tegyük fel, hogy az *A* és *B* közötti házasság maga *semmissé* házasság volt. Ezen feltevés mellett a fenti példában azon eredményre jutunk, hogy *X* az által, hogy a maga házasságát megtámadja, két érvényesen kötött házasságot (*X* és *B* közt, és *A* és *Y* közt) dönt meg csak azért, hogy egy *semmissé* házasságot restitváljon! Ez türhetetlen eredmény,

Ezek után azt hiszem, hogy a 74. §. *f*) pontja, és vele a 95. §. utolsó mondata («avagy a 74. §. *f*) pontja alapján érvénytelené van nyilvánítva») elejtendő. A kérdésre egyébiránt a 95. §. megbeszélésénél még visszatérek.

14. §. (18. §.)

Nem köthet házasságot, ki ellen vagy elmebetegség vagy jelekkel megértést is gátló siketnémaság okából:

a) gondnokság alá helyezési eljárás indított és ellene a zárlat elrendeltetett, ennek közzétételétől megszünteig; vagy a gondnokság alá helyezés ítélettel kimondatott, ennek hozatalától jogerőre emelkedéseig;

b) kiskorúság meghosszabbítása iránti eljárás indított és a teljeskorúság ideiglenes felfüggesztése gyámhatósági határozattal kimondatott, e határozat hozatalától megszünteig; vagy a kiskorúság meghosszabbítása ítélettel kimondatott, ennek hozatalától jogerőre emelkedéseig.

A *b*) pont a javaslatban hiányzik, nyilván elnézésből. Mert valamint a jav. 149. §-a annak *c*) és *d*) pontja alatt

említett gondnokoltak mellé *e*) alatt azokat állítja, «kiknek kiskorúsága az 1877: XX. t.-cz. 28. §. *a*) pontjával egybeeső okokból meg van hosszabbítva», úgy a nem jogerős gondnokság alá helyező ítélet és annak biztosítására szolgáló zárlat egy sorba állítandó a kiskorúságot meghosszabbító nem jogerős ítélettel és annak biztosítására szolgáló, a teljeskorúságot ideiglenesen felfüggesztő gyámhatósági határozattal. (V. ö. *Sipőcz*, Gyámsági törvény 32/33. l.) A szülő ugyanis, ki elmebeteg kiskorú gyermekét 24. évének elérése után a szükséges gyámsági védelemben részesíteni akarja, két út között választhat: előzetesen gondnokság alá helyezheti vagy kiskorúságát meghosszabbíttathatja. Mindkét eljárásnak kihatása a cselekvőképességre ugyanaz, kell tehát, hogy ha az egyik eljárás tiltó akadályt képez, képezze a másik is.

15. §. (20. §.)

Nem köthet házasság a felmenő ágbeli vérrokon testvérével. A rokonság és testvéri kapocs a 3. §. szerint ítélendő meg. A király az igazságügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat.

16. §. (21. §.)

Nem köthet házasságot, míg az örökbefogadás felbontva nincs:

a) az örökbefogadó az örökbefogadottal, vagy annak vérszerinti leszármazójával;

b) az egyik házastárs a másik házastársnak vagy egyenes ágban felmenő vérrokonának örökbefogadójával, nemkülönben az egyik házastárs a másik házastársnak vagy egyenes ágban lemenő vérrokonának örökbefogadottjával, a házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása után sem. Az örökbefogadás elbitt megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön.

Az igazságügyminiszter felmentést adhat.

A *b*) pont teljes párdarabja a 3. §. (jav. 15. §.) *c*) pontjának, ezért a formulázásnak is lehetőleg azonosnak kell lennie, mit a javaslat elhanyagolt. Az utómondat «a házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása után sem», ha szükség volt reá a jav. 15. §. *c*) pontjában, akkor szükség van reá itt is.

Helytelen a jav. 31. §-ának azon hivatkozása, hogy «a 21. §. *b*) alkalmazásánál a megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön». Ellenkezőleg: a megszűnt vagy érvénytelenített házasság alapján is fenáll a jelen §. akadálya, még pedig ugyanazon okból, a miért az ilyen házasság a jav. 15. §. *c*) pontjának akadályát is képezi; csak a mennyiben a házasság az örökbefogadás *előtt* szűnt meg vagy érvénytelenné nyilvánított, annyiban nem képezi a jelen §. akadályát. Ellenjavaslatom szövege ezt világosan kifejti.

17. §. (22. §.)

Nem köthet házasságot, míg a gyámi, gondnoki viszony tart: a gyám, gondnok, valamint ezeknek leszármazója, a gyámolltal, gondnokolltal, valamint ezeknek leszármazójával.

Hogy a gondnokra és gondnokoltra is kiterjesztem a fenti akadályt, melyet a javaslat csak a gyám és gyámoltra felállít: nemcsak annak következménye, hogy a 7. §-ban (jav. 10. §.) «kiskorú» helyébe «cselekvő képességében korlátolt személyt» tettem, hanem e kiterjesztést a javaslat álláspontjából is szükségesnek vélem. A szempont ugyanis, melyből

a jav. ezen akadályt felállítja, az, hogy a gyám a maga befolyásával vissza ne élhessen. De ugyane szempont talál a gondnoki viszonyra is. Sőt, ha a gondnokotnak házassága tekintetében szabad kezét engedünk és annak érvényét a törvényes képviselő beleegyezéséhez nem kötjük (mint a javaslat óhajtja), akkor kétszeres szüksége áll elő annak, hogy őt a gondnokával való házasságtól eltiltsuk. Ellenkező esetben, pl. a tékozló nő, kinek személye vagy vagyona a gondnoknak megtetszik, ugyszólván a törvény kerítése mellett ki van neki adva, annál is inkább, mert a tékozló egyuttal könnyelmű is, és épen könnyelműsége okából van gondnokság alá helyezve. Ez absolute meg nem engedhető. Az 1875 febr. 6. német birodalmi törvény, melyből a jav. ezen intézkedést átvette, nem is tesz különbséget gyám és gondnok között, a jav. indoklása pedig ezen eltérést meg se okolja. Talán csak fordítási hibával van itt dolgunk, a mennyiben a Vormund és Mündel szavak, melyek a német törvényben gyám és gondnokot, gyámoltat és gondnokoltat jelentenek, helytelenül a gyám, gyámolt szavakkal adtak vissza.

18. §. (23. §.)

Nem köthetnek egymással házasságot azok, kiket a felbontó ítélet házasságtörés miatt az egymással való házasságkötéstől eltiltott.

A király az igazságügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat.

Az «egymással» szó a javaslatban hiányzik.

ad (24. §.)

A jav. 24. §-ára (mely ellenjavaslatomban mint külön §. esedik, l. ellenj. 4. §.) pótlólag megjegyzem, hogy rosszul van szövegezve. Helyesen így kellene hangzania: «Tilos házasságot kötni annak, kinek korábbi *semmis* házassága *meg nem szűnt* vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs». A jav. mostani szövegezése szerint tilos volna új házasságot kötni annak is, kinek korábbi *semmis* házassága, bár érvénytelenítve nincs, de *megszűnt*. Ez nyilván elnézés.

19. §. (25. §.)

Nem köthető holttanylevél alapján házasság, ha stb. (mint a jav.-ban).

20. §. (26. §.)

Nem köthet házasságot az egyik házastárs azzal, a ki stb. (mint a jav.-ban).

21. §. (27. §.)

Nem köthet a nő új házasságot korábbi házasságának megszűnésétől vagy érvénytelenné nyilvánításától számított tíz hónap eltelté előtt.

Ezen tilalom esedik, ha a nő időközben szült, vagy ha a korábbi házasság a 13. §. c) pontja alapján érvénytelenné nyilvánított.

Az igazságügyminiszter felmentést adhat.

A második bekezdésben foglalt két kivétel ugyanazon gondolaton alapszik: hogy a turbatio sanguinis veszélye nincs, vagy már nincs. Ezért összefoglaltam.

A jav. azon rendelkezése «Ezen tilalom a holttanylevél

ítélet alapján megengedett új házasságkötésre nem terjed ki», oly felesleges, mint valami. A mi lehetetlen, azt parancsolni sem lehet. Minthogy pedig a nőnek korábbi házassága holttanylevél nyilvánítás esetében az új házasság kötése *által* szűnik meg (95. §.): fogalmi lehetetlenség, hogy az új házasság csak a korábbi házasság megszűnése *utáni* 10 hónap múlva legyen köthető. Egyébiránt, ha valahol, úgy itt világos, hogy a 30, 10 vagy 3 év óta távol levő férj esetében a turbatio sanguinis veszélye képzelhetetlen. Ha tehát a javaslat nem találta szükségesnek, hogy ezen kivételt a jav. 16. és 24. §-ainál is külön kiténtesse: itt sincs reá szükség.

22—24. §§. (28—30. §§.)

Nem köthet stb. — úgy mint a javaslat.

ad (31. §.)

Ezen §. részben helytelen, részben felesleges és megtevesztő.

Helytelen a jav. 21. §. b) pontjára való hivatkozás tekintetében, a mint azt fenebb a 16. §. megokolásánál kifejtettem.

Felesleges a jav. 17. és 26. §-ai tekintetében. Mert mint-hogy a házasság érvénytelenné nyilvánítása után olybá veendő, mintha meg sem kötöttet volna (jav. 66. §. 2. bek. és 87. §. 2. bek.): ennél fogva a házasság érvénytelenítése után nincs házasság, tehát nincs «házastárs» sem.

Ugyanez áll a megszűnt házasság tekintetében is, mert a kinek házastársa *volt*, annak *nincs* házastársa. Egyébiránt a hol (a 66. és 87. §. és a nyelvszokás ellenére) a jav. a *volt* vagy az *érvénytelenné* nyilvánított házasságbeli házastársat is «házastárs» alatt akarja érteni, ott azt világosan kimondja, mint a jav. 15. §. c) pontjában, valamint ki kellene mondania a jav. 21. §. b) pontjában is (lásd ellenjav. 16. §. b) pontját). Ebből elég világosan következik, hogy a hol a kivétel expressis verbis kifejezve nincs, ott a szabály irányadó.

De megtevesztő is a jav. 31. §-a. Mert e szavak alatt: «A 17. és 26. §-ok alkalmazásánál a megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön» azt lehetne érteni, hogy ha a nő, ki férje élete után tört, ezen házasságát *utóbb* megsemmisített, vagy ha a házasság *utóbb* megszűnik: ezen házasság most már sohasem létezettnek tekintendő és így a büntársával szemben fenállott akadály is elhárult. A §. nyilván azt akarja mondani, hogy az élet ellen törő cselekmény elkövetése *előtt* megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön — ezen nehézkes alakjában a tétel helyes, de szükségtelen.

Mielőtt az érvénytelenítési per szakaszaira átmennék, van egy-két észrevételem. Ellenjavaslatomban a javaslat anyagi rendelkezéseinek alapját lehetőleg megtartottam és inkább csak arra törekszem, hogy a javaslatnak *saját álláspontja* szerint kitünő hiányait kimutassam. Ezért legislatív-politikai bírálatba csak kivételesen bocsátkozom, hanem jobbadán a jog-technikai kritikára szoritkozom. Innen van, hogy a fentiekben azon kérdést, vajon a javaslat *akadályai* mind megállják-e a kritikát, nincsenek-e feles számmal, és a bontó akadályok némelyike nem volna-e helyesebben a tiltók közé helyezendő? fel se vettem. Végre is, a jog-technikai hiányokat *bizonyítani* lehet, politikai kifogások miatt csak *plaidirozni* lehet — bírálatomat pedig lehetőleg stringenssé kívántam tenni. Ezért itt csak futtában jegyzem meg, hogy az akadályok közül a szülői beleegyezés (illetve ezek hiányában a gyámhatósági beleegyezés) hiányát czélszerűbben a tiltó aka-

dályok közé vélném felvételni, ez alapon azonban a megkötött házasság érvényét megtámadtatni nem tartom szükségesnek. Ugyanezt tartom a jav. 17-ben felállított akadályról is, mely e szerint a jav. 26-ának tényállásával kibővítve, a tiltó akadályok közé volna felvehető. Kisebb súlyt fektetnék a tiltó akadályok kevesbitésére (bár itt is talán kelletténél többet tett a javaslat), minthogy a bajt nem annyira abban látom, ha a törvény a házasságkötést bizonyos esetekben megtiltja, mint inkább abban, ha az egyszer megkötött (és talán legjobb hiszemben kötött) házasság érvényessége utólag, talán hosszú évek múlva, megdőlni és ez által az egész család léte kockára jut. Különösen az *alaki* semmisség az, mit lehetőleg meg kell szorítani. Mert míg az anyagi bontó akadályok többnyire oly ethikai természetűek, hogy azoknak fenforgását még az egyszerűbb ember is érzi, addig a házasságkötés alakiséga merőben positiv természetű, a nem törvénytudó ember által nehezen ellenőrizhető valami és súlyosan sértő méltánytalanság, ha legjobb hiszemben kötött házasság az ilyen okból bármikor és bárki által megdőnthető. A javaslat egyik legszerencsésebb tételének tartom azért a jav. 63. §-át, mely szerint a házasulók egyéves együttélése az alaki kellékek hiányait majdnem mind orvosolja. Ellenjavaslatomban még ezen 63. §-nál is tovább mentem — és azt hiszem, veszély nélkül — amennyiben annak 1. §-a szerint egyéves együttélés után az alaki semmisség elenyészik, ha a felek polgári tisztviselő előtt a házasságkötést kijelentették, tehát az *együttes* jelenlét és a *személyes* kijelentés hiányát is orvosolja az egyéves *tényleges* együttélés. Talán még ennél is tovább lehetne menni, és már az egy év lefolyása *előtti* időre is törvényes *vélelmet* felállítani oly tartalommal, hogy: ha a házasság az anyakönyvbe be van vezetve, vélelmezendő, hogy az *kellő alakban* kötött. Ezzel, azt hiszem, a formai okon való semmisség veszélye ellen a tehető meg volna téve.

A tiltó akadályok sanctiójára is van egy észrevételem. A jav. e tilamokat büntető sanctióval látja el (3 hónapig terjedhető fogház és 1000 koronáig terjedhető pénzbüntetés). Ez a drasticus sanctio néha sok lehet (pl. a jav. 25. §. esetében, ha a házasuló tudja ugyan, hogy holtányilvántott volt házastársa a vélelmezett elhalálozás napját túlélte, de egyuttal *tudja* azt is, hogy egy nappal a vélelmezett datum után valóságban meghalt), de néha kevés is. Így pl. a gyám, ki gazdag kiskorú gyámoltját elveszi, talán tulteszi magát a fogház-büntetésen, mert gyámoltjának pénze után vágyik. Itt civilis sanctio is szükséges: az ilyen férjet a házasság *vagyon*i előnyeitől kell elűzni: a hozomány haszonélvezetétől, a tartástól, a nő ilyenkor továbbra is 24. évéig bizonyos tekintetben a gyámhatóság vagyoni ellenőrzése alatt maradjon, a nőnek 24. éve előtt férje javára tett ajándékozások érvény-

telenek legyenek stb., a mint azt pl. a porosz jog rendel. (*Dernburg* Pr. Pr. R. III. köt. §. 16.) Hogy ily civilis sanctióval látandó-e el — a róm. jog és az osztrák polg. törvk. (121. §.) mintájára — a női várasi idő (jav. 27. §.) akadályai is, már sokkal kétségesebb dolog, részemről ezt ily esetben indokoltnak nem találom.

Az érvénytelenségi per alábbi szabályozásánál a következő rendet tartottam be: előbb jönnek a semmiségi perre vonatkozó szakaszok, azután azok, melyek a megtámadási, végül azok, melyek mindkétnemű perre közösen vonatkoznak. E szakaszok nagyobb része perjogi természetű, ezért szerintem helyesebben a házassági eljárásról szóló törvénybe volnának átteendőek. Az ilyen szakaszokat alább csillaggal jelöltem.

25. §. (67. §.)*

Semmiségi per indítására jogosítva vannak: a házasfelek, a kir. ügyész és mindenki, a ki kimutatja, hogy a semmis házasság érvénytelenné nyilvánításától valamely jogi érdeke függ.

Kettős házasság alapján ily per indítására jogosítva van különösen a korábbi házastárs is mindaddig, míg a korábbi házasság meg nem szűnt.

A jav. 67. §. *b)* és *c)* pontja nemcsak felesleges, de helytelen is. Felesleges, mert ha az első bekezdés alkalmazása *valakire* kétségtelen, ugy ez bizonyára azon második házasságbeli házastárs, kinek házassága érvénye az első házasság semmiségétől függ (jav. 16. §.), és vele egyenlő helyzetben van minden harmadik személy is, ki az ilyen második házasságban jogilag érdekelve van. Ezen *b)* és *c)* pontok, melyek voltaképpen ugyanazt kétszer mondják, tehát merőben feleslegesek.

De helytelen is ezen *b)* és *c)* pont, mert nemcsak a *későbbi* házasság érvénye függhet a *korábbi* házasság semmiségétől, hanem a *korábbi* házasság fenállása is függhet a *későbbi* házasság semmiségétől. A javaslat csak a jav. 16. §. esetére gondolt, megfeledezett azonban a jav. 95. §. esetéről. A visszatérő holtányilvántott házastárs házasságának fenállása attól függ, hogy a második házasság semmisnek nyilváníttassék. Tőle és mindazoktól tehát, kik az ő házasságának fenállásában jogilag érdekelve vannak, a semmiségi per indítását ép oly kevéssé lehet megtagadni, mint azoktól, kiket a jav. 67. §. *b)* és *c)* pontjai emlitenek. Amennyiben e pontok tehát *keveset* mondanak, *helytelen* mondanak. E két pontot tehát vagy ki kell bővíteni, vagy — a mi helyesebb — törölni.

(Folytatása következik).

* Az eljárási törvénybe átteendő.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: lélekre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közvetlen idézés. Dr. TARNAI JÁNOS budapesti kir. táblai bírótól. — Törvényjavaslat a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédől. — *Törvénykezési Szemle:* A vizsgálóbíró intézményéről. *Egy vizsgálóbírótól.* — Az 1868; LIV. tcz. 140. §-ának értelmezéséhez. Dr. DÉVAI IGNÁCZ budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. *Rendkívüli melléklet:* A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egy. rk. tanártól.

A közvetlen idézés.

A mai büntető eljárás előkészítő része ellen az a főki-fogás, hogy tulságosan késlelteti az ítélethozatalt. A törvényhozónak ezzel van a legtöbb nehézsége s az 1882. és 1886-i magyar javaslatok elfogadását talán az gátolta leginkább, hogy e részük, a kötelező elővizsgálatnak majdnem korlátlan alkalmazása és a vádáláshelyező procedura hosszadalmassága miatt, nem felelt meg a gyakorlat követelményeinek.

A reformtörekvések is főképp e pontra irányulnak. Az osztriai eljárásnak legeredetibb és legszerencsésebb ujitása a vádáláshelyező eljárásban van, s tudvalevő dolog, hogy a magyar törvény előkészítőinek, a felebbvitelen kívül, ez adta a legtöbb munkát.

Az előkészítő eljárás rövidebbre szabása másutt is komoly megfontolás tárgya. Az angol jog is ismeri a vádáláshelyezés mellőzését; a helyébe lépő eljárás neve: information, s azt jelenti, hogy az illető ügy a nagy jury mellőzésével egyenesen az ítélő esküdtszék elé vihető. A mellőzés főfeltétele Angliában is az, a mi a continensén: az ügy kisebb jelentősége. A mellőzésnek csak akkor van helye, ha a vád vétségre (misdemeanor) vagy még kisebb cselekményre szól, sőt nagyobb jelentőségű misdemeanoronál is csak akkor szokás igénybe venni, ha az esetnek közveszélyes vagy botránnyos volta a gyorsabb megtorlást teszi kívánatossá.¹ Egy további előfeltétele az angol jogban is az, hogy a vádló rendelkezék azon adatokkal, melyek a fő tárgyalás akadálytalan megtartását valószínűvé teszik, más szóval: hogy a vádalap helyessége, melyet rendes esetekben a nagy jury állapít meg, komolyan kétségbe vonható ne legyen.²

Franciaországban vétségek esetében általában szabadságában áll a vádlónak az előzetes eljárást mellőzni és egyenesen az ítélő bíróság elé idézheti vádlottat (Code d'instr. crim. 182. sz.). A rendelkezés ratiója itt is szembeötlő. Mikor a tényállás világos és a vádló bizik bizonyítékáiban, a törvény az elővizsgálatot és a vádáláshelyezést nélkülözhetőnek tartja. Az intézmény czélszerűsége nem vitás; a francia írókon kívül *Glaser* is fényes bizonyítványt ad neki.³ A code sikerein felbátorítva, a francia törvényhozás még tovább ment, és az 1863 május 20-iki törvénnyel még egyszerűbbé tette az eljárást a tettenkapás eseteiben, megengedvén az

¹ *Mittermaier*, Das englische, schottische und nordamerikanische Strafverfahren, 136. s k. ll. — *Glaser*, Das englisch-schottische Strafverfahren, 247. s k. §§. — *Liepmann*, Das Vorverfahren im englischen Strafprocesse, 16. §.

² *Blackstone*, Commentaries, B. IV. ch. 23.

³ Die unmittelbare Vorladung im französischen Strafprocesse. (Ges. kl. Schriften, 1868. I. k. 481. s k. ll.)

államügyésznek, hogy a vétségen ért terheltet rögtön vagy másnap a törvényszék elé állítsa.

A magyar gyakorlat soká idegenkedett a közvetlen idézés intézményének befogadásától. Oka az volt, hogy bíróságaink tulságosan fontosnak nézték az előkészítő eljárást. A terhelt érdekét akarták óvni, midőn ugyszólván mesterséges akadályokat helyeztek el azon az uton, mely a fő tárgyalás felé vezet; pedig azok az akadályok, a mennyit használnak, annyit árthatnak is a védelemnek. A mi különösen a dolog erkölcsi oldalát illeti, ugy lényegileg csak olyan hátrány vizsgálat alatt állani, mint «a vádlottak padjára ülni»; ellenben vádhatározat nélkül oda ülni sokszorta előnyösebb, mint vádhatározat alapján, mert az utóbbi tagadhatatlanul a bünnőség vélelmével jár.

Bíróságaink most érintett felfogása okozta, hogy bár az ideigl. bünv. elj. szabályok 87—90. §§-nak gyakorlati czélszerűségéhez kétség sem fért és bár e rendelkezések érdeme ellen sem hoztak fel lényeges kifogásokat, az elővizsgálat és a vádáláshelyezés mellőzésének gondolata eleinte mégis antipathiával találkozott. Az utolsó évek folyamán változott ugyan e felfogás, de nem egészséges irányban. Az előbbi idegenkedés az ellenkező végletbe csapott át és jelenleg széltiben használják az intézményt, de lényegének és czéljának kézzelfogható félreértésével.

A közvetlen idézés alkalmazásának első feltétele, a mint a fent felhozott külföldi példákól is kiviláglik: az eset egyszerűsége. Értjük ezalatt nem a cselekmény csekélyebb súlyosságát, hanem azt, hogy az ügy a bizonyítékok tekintetében annyira tisztázva legyen, hogy a tárgyalás valószínűség szerint fenakadás nélkül megtartható lesz. Az ideigl. bünv. elj. szabályok 87. §-ának intézkedése e részben helyes; helyes a kir. Curia gyakorlata is, mely azt kívánja, hogy a tárgyalásnak a «meglepetések» ellen biztosítva kell lennie (Döntvénytár, uj f. 19. k. 345. l.). Lényegileg ez alapon tervezte az intézményt Fabiny javaslata is (266. §.).

A közvetlen idézés alkalmazásának második feltétele az, hogy az ügynek az előnyomozás alatt történt tisztázása folytán *ne csak a vádhatározat, hanem az elővizsgálat is mellőzhető legyen.* E ponton gyakorlatunk nagy hibába esett. Bár a szabályok 87. §-a világosan előírja e kelléket és bőven részletezi is, mégis naponta látjuk, hogy a vádhatóság terjedelmes elővizsgálat lefolytatása után, a tagadásban levő terhelttel szemben indítványozza a közvetlen idézést.

Ez látszólag nagyon ártatlan dolog; mert contradictorius vádáláshelyező eljárásunk nem levén, az ezen indítvány értelmében kelt határozat és a vádhatározat közötti különbség az elnevezésre látszik redukálódni.

A gyakorlatban azonban a különbség épen nem ily lényegtelen. A kir. Curia újabb gyakorlata szerint ugyanis a közvetlen idézést rendelő végzés ellen nincs felebbvitel. Ilyképen a névcseré igen súlyos következményekkel jár.

A kir. Curia praxisát helyesnek elismerni nem lehet. A kellékszerű közvetlen idézésnél nagyon rendjén van a per-orvoslatok korlátozása; nemcsak azért, mert illusoriussá tethetnék az intézmény czélját, hanem azért is, mert egyszerű és világos esetekben a korlátozás anyagilag is jogosult. De a gyakorlat, mely ellen felszólalnak, nem így jár el. A kir

Curia nem nézi, hogy megvannak-e a fent megjelölt kellékek; tisztán a *név* után indul és kizárja a felebbvitelt akkor is, ha az ügy nem «egyszerű», a vádlott tagad és rendes elővizsgálat volt.

Ezen egyoldalulag expeditiv felfogásnál nézetem szerint többet ér az eddigi, végleg talán még nem mellőzött felfogás, mely a közvetlen idézést egyszerűen azonosítja a vádhatározattal s ennél fogva egyrészt megkivánta, hogy indokoltassék, másrészt a vádhatározat módjára felebbezhetőnek tekintette (Bünt. jog tára 4. k. 77. l., 17. k. 301. 302. ll. Döntvénytár, új f. 19. k. 227. l., 23. k. 335. l. V. ö. *Fayer*, Magyar bünv. eljárás, 2. kiad. 180. l.). Ez a gyakorlat, ha nem is felel meg egészen az intézmény szellemének, mert a gyors eljárásu ügyet is késlelteti, mégis legalább nem jelent jogfosztást és összhangban van az alkotmányos felfogással is, mely kétség esetén mindig helyet ad a perorvoslatnak.

Az intézmény ratiójának és egyuttal az ügymenet követelményeinek megfelelő eljárás nézetem szerint ez volna:

Közvetlen idézés ellen használt felebbvitel esetében hivatalból kellene vizsgálni, hogy a bünv. elj. szab. 87. és 88. §§-ban felsorolt feltételek megvannak-e. Az ezen feltételek hiján hozott közvetlen idézési végzés egyszerűen vádhatározatnak tekintendő s a felebbvitel kérdésében is ugyanazon tekintet alá esik. Ha ellenben ama feltételek megvannak, akkor nincs ok az idézett szabályok 89. §-át nem követni és a felebbvitelt kizárni, mert a szabályszerű közvetlen idézés céljával ellenkeznek, ha a perorvoslat megengedésével az intézmény sikerét tennők kockára.

A mai rendezetlen viszonyok között talán elfogadható volna ez a közvetítő álláspont. *Dr. Tarnai János.*

Törvényjavaslat a házassági jogról.¹

Az egyes válási okok.

1. *A házasságtörés.* (97. §.) Ezen válási okot elfogadja minden törvényhozás, mely a házasság felbontását megengedi. Egyenértékűnek veszi a javaslat a természet elleni fajtalanságot és a kettős házasságot.

A házasságtörést, a mely pedig igen gyakori oka az elválásnak, rendszerint nehéz bebizonyítani. Több törvényhozás tehát, közöttük a canonjog is, bizonyítottnak tekinti a házasságtörést akkor is, ha az szerfelett gyanus körülmények által valószínűvé van téve. (*Suspiciones vehementissimæ.*) Így pl. a házastárs idegen személylyel bezárkózott egy fürdő-cabinba. Az asszony éjnek idején éjjeli pongyolában a szobaur szobájából kilopódzott stb. Nálunk a törvénykezési gyakorlat következetesen vonakodott ily esetekben a házasságtörés tényét bebizonyítottnak elfogadni, és meg lévén az expediens, inkább engesztelhetlen gyűlölet indokából bontotta fel a házasságot.

A javaslat szerint a házasságtörés súlyos gyanuját megállapító tények szintén nem lesznek elegendők ezen válási ok megállapítására, mert a házasságtörés, ha miatta a válás kimondatik, büntető uton lévén üldözhető, a bíró természetesen idegenkedni fog a házasságtörést kimondani ott, a hol az teljesen bebizonyítva nincs. Nem fog tehát egyéb hátra maradni, mint ilyen esetekben a 102. §. generalis clausulájához folyamodni és a házasságtörés gyanuját megállapító tényeket a házassági kötelességek szándékos és súlyos megsértésének fogalma alá vonni, a mint hogy azok a legtöbb esetben kétségtelenül azok is.

2. *A hűtlen elhagyás.* (98. §.) A javaslat két esetet különböztet meg. Az egyik az, ha a házassági életközösséget szándékosan és jogos ok nélkül megbontó házasság fél bírói határozattal az életközösség visszaállítására lett kötelezve, és e határozatnak egy év alatt igazolatlanul eleget nem tesz.

(*Quasidesertio.*) A másik az, ha a hűtlenül elhagyó házastárs, kinek tartózkodási helye ismeretlen és legalább egy év óta híre veszett, az életközösségnek egy év alatt leendő visszaállítására bírói hirdetmény útján siker nélkül hivatott fel.

A hűtlen elhagyás miatti bontás megvan a nyiltparancsban is. Habár pedig a nyiltparancs csak «*pars absens*»-ről beszél, és ebből még nem következik, hogy az elhagyó félnek ismeretlen tartózkodásának kell lennie, a gyakorlat nálunk a hűtlen elhagyás alapján kérhető bontást az ismeretlen tartózkodás eseteire szorította. Az ismeretes tartózkodásu hűtlen elhagyóval szemben már azért sem érezte szükségét a gyakorlat, a hűtlen elhagyást mint külön bontási jogcímet statuálni, mert hiszen az elhagyóval szemben az engesztelhetlen gyűlölet jogcímmel könnyen boldogult.

Miután a válás az új törvényben meg van nehezítve és a vétkesség bizonyítása esetében is a válási akaró felek egy 6—12 havi ágytól és asztaltól való elkülönítésnek néznek elébe, a melynek a javaslat 121. §-a szerint a hűtlen elhagyás alapján indított perekben helye nem lesz, előre látható, hogy azokban az esetekben, a hol mind a két fél kívánja az elválást, a javaslat 98. §-ának a) pontját fogják a felek válási okul megválasztani és így ez a szakasz lesz hivatva a kölcsönös beleegyezés válási okát helyettesíteni. Azok, a kik a házasságnak kölcsönös beleegyezés alapján való felbontását ellenzik, belátják ezt, de azt vetik ellen, hogy az még sem mindegy, mert hát ott van az egy évi határidő, azután meg más az, ha a törvényhozó maga statuál egy a házasság erkölcsi alapjába ütköző szabályt és más az, ha a felek a törvény kijátszásával igyekeznek magukon segíteni. A mi az egy évi határidőt illeti, ez a kölcsönös beleegyezés esetében is feltétlenül kiköthető, vagyis a felbontás csak akkor engedendő meg, ha a felek válási szándékukat egy év leforgása után ismétlik, és azt igazolják, hogy egy éven át tényleg elkülönítve éltek. A mi pedig a dolog erkölcsi oldalát illeti, mi szeretjük a törvényhozásban az őszinteséget, és az oly törvényt, mely a törvény kijátszására provokál, nem tartjuk erkölcsösnek.

De ám nézzük az érem másik oldalát. Hogy nézünk ki a quasiderelictio válási okával, ha az elhagyás nem kölcsönös megegyezésből történt, hanem ha valóságos szándékos elhagyás a másik házastárs akarata ellenére forog fen. Ebben az esetben az összejátszás elleni garancia gyanánt felállított egy évi határidő nemcsak indokolatlan akadály a elválásnak, hanem sok esetben igazságtalan és a javaslat 102. §-ában elfogadott elvbe ütköző.

A menyecske kapja magát és egy szép reggelen elutazik Párisba, azzal a kijelentett szándékkal, hogy ő férjéhez vissza nem tér, mert azt megunta. A férj rögtön bead kérvényt a bírósághoz, hogy nejét a 98. §. a) pontjában foglalt következmények terhe alatt visszaparancsolják. A menyecske, a ki a farsangot Párisban tölti, azt feleli a bíróságnak: Tekintetes kir. Törvényszék! Férjem nagyon unalmas ember, ne kívánják, hogy oldala mellett az unalom megöljön. Én most egyszer ki akarom magamat mulatni. A 98. §. a) pontja szerint ráérek egy éven belől visszatérni. A farsangot itt töltöm, később elmegyek Monte-Carloba, azután Emsbe, őszszel talán Rómába és karácsonyra hazavetődöm, hozok majd talán az én epedő férjemnek egy kis krisztkindlit. És a menyecske karácsonyra csakugyan haza jön és a férj ujjain számlálgatja, ha vajon az apai örömöknek ő lehet-e az okozója.

A törvényjavaslat 102. §-a szerint a házasság az egyik házasság fél kérelmére felbontható, ha a másik házastárs a házastársi kötelességeket szándékos magaviselete által súlyosan megsérti. Az egyszerű józan ész szerint annak a mulatni vágyó menyecskének az eljárásában megvan a házastársi kötelességek szándékos magaviselet által való súlyos megsértésének a criteriuma és a bíró mégis a törvény világos rendelkezése folytán nem alkalmazhatja ebben az esetben a

¹ Az előbbi közl. l. az 1893. 50., 52. és 1894. 1. és 2. számokban.

102. §-t, mert a 98. §. a jogsértő félnek teljes immunitást ad, ha a jogsértést egy éven belül visszatérése által megszünteti.

Igy történhetik majd, hogy egy sokkal kisebb köteleltségesség miatt lesz helye az elválásnak, míg egy nagyobb miatt nem lesz. Tegyük fel pl., hogy az a renitens menyecske nem hagyja el férjét, hanem minden estve lefekvés előtt szobájába zárkózik és a férjet be nem ereszt. Ha ezt hónapokon keresztül következetesen cselekszi, azt hiszem, hogy a bíró ebben elvégre is a házastársi köteleltség szándékos és súlyos megsértését fogja látni és mégis mennyivel kisebb köteleltségesség ez, mint annak a másíknak a magaviselete, a ki férje akarata ellenére a bal mobillet és café chantantokat látogatja.

Mindebből világos, hogy a 98. §. a) pontja az összejátszás meghiusítására nem alkalmas, ott pedig, a hol az elhagyás a másík fél akarata ellenére történt, igazságtalan.¹

A 98. §. b) pontja ellen nincs kifogásom. Nem pótolja ezt a holttányilvántási eljárás, mert annak egészen más előfeltételei vannak. A bírói cognitio dolga lesz azt elbírálni, vajon a hire veszett házastárs oly körülmények között távozt-e el, hogy abból hűtlen elhagyásra következtetni lehet. Helyt kellene adni azonban a hirdetmény általi idézésnek abban az esetben is, ha a hűtlen elhagyó nem ugyan ismeretlen tartózkodásu, de oly távoli helyre költözött, a honnan egy könnyen meg nem idézhető. Az Európán kívüli helyre költözött hűtlen elhagyó ellen bátran ez az eljárás lenne alkalmazandó. Igy volt az az eddigi jogunk szerint is és a német javaslat szerint is így van.

3. *Élet elleni merénylet és a házastárs súlyos testi bántalmazása.* (99. §.) Voltaképen ez sem egyéb, mint a házastársi köteleltség súlyos megsértése, de annak, hogy ezek a válási okok így különösen kiemeltetnek, a testi bántalmazások súlyának mérlegelését illetőleg elvi jelentősége is van. Abból ugyanis, hogy a törvény a házastárs élete elleni törést és a házastársnak oly szándékos súlyos bántalmazását, mely annak testi épségét avagy egészségét veszélyezteti, válási okul megjelöli, az is következik, hogy az oly testi bántalmazások, a melyek a testi épség vagy egészség veszélyeztetésével nem járnak, nem szolgálhatnak váló okul. Ezekben az esetekben az orvosi láttelelet fogja majd eldönteni azt, hogy a panaszolt verés vagy arczulütés oly foku volt-e, a mely a sértett fél testi épségét vagy egészségét veszélyeztette.

A súlyos testi bántalmazást, ha egyszer is történt, a javaslat válási okul elfogadja, és a válást az ily bántalmazások ismétlésétől nem feltételezi.

Ebben a tekintetben a javaslat szigorubb lehetne. Mindenesetre kisebb megszegése ez a házastársi köteleltségnek, mint pl. a szándékos elhagyás vagy a hamis vád. Egy rendesen felindulás közben, meggondolatlanul ejtett ütés, melyet a sértő fél a legközelebbi perczen megbán, még akkor is, ha a testi épséget veszélyezteti, sokkal kevésbbé rendíti meg a házassági együttlét erkölcsi alapját, mintsem hogy csupán e miatt a házasság felbontása indokolt lenne. Én a bontást még a súlyos testi bántalmazás esetében is csak akkor engedném meg, ha a sértő házastárs a bántalmazásokat vagy ismételte, vagy pedig egész magaviselete oly ellenséges indulatot árul el, a melynél fogva az ilyen bántalmazások ismétlésétől tartani lehet.

4. *Büntett miatt való elítélés.* (100. §.) A házasság fel-

¹ Az igazságügyi bizottság által elfogadott szöveg enyhít ezen válási ok visszáságain. De miután ezen szöveg szerint is a visszaparancsolást az elhagyott házastárs csak az elhagyástól számított 6 hónap után kérheti és a bíróság is határidőt fog szabni a visszatérésre, a végzés kézbesítése pedig ilyen esetben könnyen meghiusítható, és ezáltal is eltelik az idő, elég ideje lesz annak a hűtlen menyecskeknak magát kimulatni az igazságügyi bizottság szövegezése mellett is. Abban a részben, hogy az eredeti javaslat szerint az elhagyott házastárs mindjárt kérheti a visszaparancsolást, a bizottság szövege szerint pedig hat hónapig tétlenül várni kénytelen, a miniszteri szöveg volt a helyesebb.

bontását kérheti az a házastárs, kinek házastársát büntett miatt a házasság megkötése után jogerejüleg halálra vagy legalább öt évi fegyházra vagy börtönre ítélték. Ez a büntetés abszolút váló ok, vagyis ha ez fenforog, a bíró egyebet nem tartozik vizsgálni, hanem kimondja a válást. Ez csak akkor van kizárva, ha a büntett elkövetése a házasság megkötése előtt történt és erről a házastársnak a házasság megkötésekor tudomása volt. Relatív váló okot képez a büntetés a 102. §. szerint azokban az esetekben, midőn a házastárs a házasság megkötése után jogerejüleg öt évnél rövidebb tartamu fegyházra vagy börtönre, avagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fogházra lett ítéltve. Ezekben az esetekben maga a büntetésre való elítélés nem adja meg teljesen a válási okot, a bírónak még a házastárs egyéniségét és életviszonyait gondosan meg kell figyelni és csak akkor bontja fel ilyen criminalitások miatt a házasságot, ha meggyőződött, hogy ezek következtében a házassági viszony annyira fel van durvulva, hogy a felbontást kérő félre nézve a további életközösség elviselhetlenné vált.

Elvileg ezen megkülönböztetést helyeselve, a határvonalnak az öt évi börtönbüntetésben való megállapítását nem tartjuk helyesnek, mert ha pl. valaki betöréses lopás miatt 2 évi börtönre ítéltetett, legyen az a nép legalsóbb osztályából való, indokoltnak tartjuk, hogy házastársának az abszolút válási jog megadassék. A mi demokratikus gondolkodásunk elítéli azt a feltevést, hogy annak a szegény pórónőnek nem sérti erkölcsi érzetét, ha férjét betöréses lopás miatt két évi börtönre elzárják, míg a börzianer neje, ha férjét csalás miatt három hónapra elítélik, az erkölcsi felháborodás nagyobb fokára van feljogosítva.

Valahol persze csak meg kell állapítani az abszolút válási ok határvonalát, de szerintünk az öt évi börtönbüntetésnél jóval lejjebb, a két évi börtönbüntetésig kellene lemenni.

5. *A házassági köteleltségek megszegése.* (102. §.) Ezen szakasz a következő:

«A házasság az egyik házastárs kérelmére felbontható, ha a másik házastárs:

a) a házastársi köteleltségeket szándékos magaviselete által súlyosan megsérti;

b) a házastársnak családjához tartozó gyermeket büncselekmény elkövetésére vagy erkölcstelen életre rá bírja vagy rá bírni törekszik;

c) erkölcstelen életet megdalkodottan folytat; vagy

d) a házasság megkötése után jogerejüleg öt évnél rövidebb tartamu fegyházra vagy börtönre, avagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fogházra ítéltetett; és a bíró a házastárs egyéniségének és életviszonyainak gondos figyelembevételével meggyőződött arról, hogy a felsorolt okok következtében a házassági viszony annyira fel van durvulva, hogy a felbontást kérőre nézve a további életközösség elviselhetlenné vált.»

Már előbb mondtuk, hogy erre a válási okra, a generalis clausulára abszolút szükség van. Ha ezt a válási okot töröljük, akkor dobjuk el az egész törvényt. Nem a protestans álláspont megvédéséről van itt szó. A protestans egyház mint egyház csak két válási okot ismer: a házasságtörést és a hűtlen elhagyást. Az új testamentomban csak ezek vannak meg, a többi válóokot az élet fejlesztette ki azon az alapon, hogy a házassági köteleltségek súlyos megszegését a házasságtöréssel egyenlőnek vették. (L. Bod, Synopsis connub. 174.)

Protestans jognak ez csak azért látszik, mert a protestansoknál a felbonthatóság megvolt. De azért a katolikusok épen úgy igénybe veszik a többi válóokot, mint a protestansok. Itt tehát nem a protestans egyház valamely privilegiumáról vagy valamely protestans érdekről, itt a magyar társadalom életszükségleteiről van szó. A ki azt hiszi, hogy ezen válóok eltörlése által a magyar társadalom erkölcsösebb lesz, az nagyon téved. Mikor volt a francia társadalom erkölcsötebb, mint a második császárság korában, már pedig akkor

a francziák házassága felbonthatatlan volt. A németeknél a házasság századok óta felbontható, még pedig sok helyütt kölcsönös beleegyezés alapján is, és az erkölcs dolgában mégis előbbre vannak, mint a francziák vagy a spanyolok. Ausztriában a házasság felbonthatatlan és a statisztika azt mutatja, hogy a míg minálunk a felbontás teljes lehetősége mellett 1000 születésre jön, 10 évi állagot véve, 75 törvénytelen gyermek, addig Ausztriában 1000 születésre 145 törvénytelen gyermek esik.

Ha Magyarországon a válást szerfelett megnehezítjük, azt fogjuk megélni, hogy magyar honpolgárok válás okából kiköltöznek Romániába vagy más államba, a hol az elválás könnyű és külföldi honosságot szereznek, hogy elválhassanak, úgy mint ezt most az osztrákok teszik.

Ha a 102. §-t el nem fogadjuk, akkor a legsúlyosabb okok miatt nem lenne helye az elválásnak, holott kevésbé súlyos okok miatt igen. Vegyük csak azt az esetet, midőn az egyik házastárs a másikat hamis orvosi bizonyítványok alapján tébolydába csukhatja, abból a célból, hogy tőle szabaduljon, vagy hogy vagyonát kézhez kerítse. Vegyük azt, midőn az egyik házastárs a másik ellen tudva hamis vádat emel, ellene hamis bizonyítékokat kohol és őt ártatlanul börtönbe juttatja. Hát nem-e sokkal jobban megrendül-e az ily cselekvények által a házasság erkölcsi alapja, nem-e sokkal súlyosabb megsértése-e ez a házassági köteleességeknek, mint az a mindennapi körülmény, hogy egy nem egészen szilárd erkölcsű férj a házon kívül valahol egy gyanús helyre betért vagy utazás közben egy vendéglői szobacizussal a házassági hűségéről megfélemedezett. Ezekben a nyomot nem hagyó esetekben felbontjuk a házasságot, ha a nő nem oly okos, hogy a vétket megbocsátja, azokban a súlyos esetekben pedig, a melyek a házasság életközösség folytatását egyenesen lehetetlenné teszik, a válást meg nem engednők.

Azok, a kik a 102. §-t eltörölni kívánják, vagy nem gondolkoznak, vagy nem ismerik az életet, vagy mondjuk ki őszintén, klerikális velleitásoknak hódolva, így akarják a lelkiismeretüket megnyugtanni, hogy a polgári házasságot megszavazták. Legyünk őszinték és következetesek, uraim, a kit ily aggályok bántanak, az menjen át a másik táborba és ellenezze a házasság felbontását.

Igaz, hogy a 102. §., különösen annak a) pontja a bírónak bölcs belátására bizza annak megítélését, vajon forog-e fen a házastársi köteleesség oly súlyos megsértése, hogy ennek folytán e házassági viszony annyira fel van dülva, hogy a felbontást kérőre nézve a további életközösség elviselhetetlenné vált. Igaz, hogy ezzel a bírónak nagy hatalmat adunk a kezébe, sőt azt is megengedjük, hogy a magyar bíró a magyar társadalomban ez idő szerint uralkodó felfogásnak és az élet kényszerítő hatalmának hódolva, a javaslat vétkességi alapelvén gyakran csorbát ejteni fog, de a mint már fent mondtuk, a kérdés casuistikus szabályozást meg nem enged és ha példaképpen a házassági köteleességek néhány súlyosabb esetét felhoznók is, a mint ezt a javaslat is megteszi, a generalis clausulát nem mellőzhetjük és a bírói arbitriumnak helyt kell engednünk.

Az ellen, hogy az ország különböző részeiben e tekintetben nagyon eltérő gyakorlat ne fejlődjék és hogy egyes törvényszékek ne vegyék át az unitarius papi székek örökségét és mint a válásra nagyon alkalmas helyek hirnévre ne tegyenek szert, gondoskodni lehetne azáltal, hogy a 102. §. alá eső válóperekben az ítéletnek a jogkérdésben a Curia által való kötelező revíziója alapították meg, a mely aztán az ily laza gyakorlatra valló ítéleteket hivatalból megsemmisíthetné.

A 102. §. d) pontját még azzal toldanók meg, hogy abban az esetben is, ha a vétkes házastárs külföldre szökött és e miatt büntető ítélet nem volt ellene hozva, helye legyen az elválásnak, mert a válási ok nem a büntető ítéletben,

hanem a büntettségben van meg. Így például egy váltóhamisító Amerikába szökött. Ez tulajdonképpen nem hűtlen elhagyás, sem a házastársi köteleesség súlyos megsértése, mert a cselekmény nem a házasság ellen irányul, és miután a d) pont elítélést kíván, ebben az esetben az itthon maradt nő a válást nem kérhetné.

A válókereset *megszűnését* illetőleg csak a kereseti jog elévülésére van megjegyzésünk. Az elévülési időt — hat hónap — elfogadjuk, de nem adnánk helyt ily rövid elévülésnek abban az esetben, midőn a körülményekből, különösen a házassági együttélés állandó megszakításából nyilvánvaló, hogy a sértett fél meg nem bocsátott. A házassági elválás igazi célja tudvalévőleg tulajdonképpen nem az, hogy a házassági viszony felbontassék, hanem az, hogy egy új házasság megköthető legyen. Ezt hiába szépítgetnők, ez így van és ez így lesz mindig! és elvégre a felbontás megengedésének államérdekből is egyik indoka az, hogy egy új, talán boldogabb család alapítása lehetségessé tétessék. A legtöbb ember tehát, ha a válásra alapos oka van is, *addig nem indít válóperet, míg új házasságot kötni nem akar.* Ezzel a tapasztalati ténynyel a rövid elévülési határidőt szembeállítva, mi lesz a következmény? Vagy serkenteni fogja az embereket a rövid elévülési határidő a válóper mielőbbi megindítására, és így oly esetekben is meg fog indulni a válóper, a hol az, ha a rövid elévülési idő nincs, talán egészen abba maradt volna, vagy pedig elvész a kereseti jog csak a miatt, mert a sértett fél az első hat hónapban új házasságkötésre nem gondolt. Ha a kereseti jog elévülése egyértelmű volna a felek kibékülésével és ha a feleket az elévülési határidő eltelte után boldog együttélésre kötelezhetnők, nem volna ellene semmi kifogásunk, de hogyan leszünk ezzel az elévüléssel az életben? A férj elkergette nejét, a kit házasságtörésen ért. Válást hat hónap alatt nem kért, mert úgy megutálta az egész asszonyi fajzatot, hogy új házasságkötésre nem is gondol. Egy-két év lefolyása után az asszonygyűlölő megszelidül és egy kedves és derék nővel új házasságra akar lépni. A javaslat szerint ezt nem teheti, mert kereseti joga elévült. Nyugodjék tehát bele, mondjon le és vagy maradjon coelibatusban vagy vegye vissza elkergetett nejét az időközi szaporulattal együtt.

Azt se tartjuk helyesnek, hogy tíz év elmúlása a vétkes cselekmény elkövetése óta, a kereseti jogot egészen kizárja. Az életből meritett esetre hivatkozunk. Egy könnyelmű nő férjét husz évvel ezelőtt elhagyta. A férj többet nem törődött vele, külföldre ment lakni, a nő itt maradt, egy idegen férfiúval fiut nemzett és a gyermeket törvénytelennek iratta be az anyakönyvbe. Valamely incidens folytán az árvaszék a 18 éves fiu születési bizonyítványát vizsgálat tárgyává teszi és kideríti, hogy az a fiu helytelenül van törvénytelennek anyakönyvezve, mert hát az anyának férje van és a házasság nem lett felbontva. Az árvaszék kihallgatja a férjet és ez most 18 év múltán értesül először arról, hogy tőle távol élő neje gyermeket szült, melyet a törvény most neki oktrojál. A javaslat szerint a férj, daczára annak, hogy a házasságtörést csak most tudta meg, nem kérheti a házasság felbontását, mert a keresztlevél által constatált házasságtörés óta — későbbit a férj bizonyítani nem tud — tíz évnél több mult el.

A javaslat szerint megtörténhetik, hogy a szegény családapának, a kit már öt gyermek gondja nyom, felesége egy szép reggelen bemutat egy hatodik — tizenegy éves fiúcskát, a ki akkor született, mikor a férj egy esztendeig a tengeren vitorlázott, és a férjnek ebbe a javaslat szerint bele kell nyugodnia. Ugyes titoktartás a földolog! A ki tíz esztendőn keresztül egy jól elrejtett titok nem közlése által csalta házastársát, az a keresettől szabadul. A mintául vett német javaslat szerint csak harmincz év mulva szünik meg a kereseti jog.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A vizsgálóbírói intézményről.

Az 1891: XVII. tcz. által felállított vizsgálóbírói intézmény már egy éve hogy életbe lépett, a mennyiben a kirendelt vizsgálóbírák már 1892. év november hótól kezdve mint ilyenek működnek.

Egy rövid év elég arra, hogy ez intézmény felett bírálat mondassék; hisz bonyolultabb, nagyobb szabásu bűnügy minden törvényszék területén előfordul s el is huzódik sokszor éveken tul ugyan, ezek azonban számszerint csekélyebb részét teszik a vizsgálatoknak, s az évi forgalom menetének általános eredményét kevésbé zavarják.

Az intézmény nem egyebet czélt, mint egységes vezetés által lehetővé tételét annak, hogy a bűnvizsgálatok alaposabban és gyorsabban vezetessenek. Ezt a czélt feltétlenül elérte. Elérte pedig először a büntető ügyvitel szabályainak megalkotása és életbeléptetése által, a melynél fogva ugy a vizsgálóbírói hatáskör s viszony a kir. ügyészséghez meghatározottat, másrésztől azáltal, hogy a kirendelt vizsgálóbírák ez ügyviteli szabályokban körvonalozott eljárás szerint, a feljelentések közlése által s írásbeli több sablonszerűség mellőzésével, 24 óra alatt a feljelentések vizsgálatát foganatosíthatják, míg ezelőtt a vizsgálatokat minden egyes esetben törvényszéki megbízás folytán gyakorolták.

Az, a ki vizsgálatok vezetésével foglalkozik, tudja azt, mily különbség van az eljárás kezelési oldalán az eddigi s a jelenlegi mód szerint. A panasz, mely ezelőtt a bírósághoz beadatott, a bíróság által indítványtétel végett a kir. ügyészhez tételét át, onnan indítvánnyal ellátva a bírósághoz visszaérkezett s ha az eljárás indítványoztatott, végzéssel lett megbízva a vizsgálóbíró annak teljesítésével. Nem sürgős dolgoknál, tekintve a társas bírói intézkedés alakosságait, ez az eljárás *időben* legalább 2—3 hetet vett igénybe, még pedig azért, mert a régebbi ügyviteli szabályzat így rendelkezett; a midőn tehát addig, míg a panaszos, vagy terhelt megidézett, előzetesen két törvényszéki végzés és egy ügyészi indítvány született, ma mindez nem létező dolog; a panasz feltétlenül a vizsgálóbírósághoz kell hogy jusson a törvényszéki iktatói számmal ellátás után, a vizsgálóbíró 24 óra alatt köteles azt a vádhatósággal közölni, közli is, s 24 órán belül már intézkedhetik a dolog vizsgálatára iránt; azalatt az idő alatt tehát, míg ezelőtt kezéhez kapott, azt most, kisebb jelentőségű ügyekben már el is intézte.

Ez a gyorsaság pedig nem tudható be az alaposság rovására, mert az időbeli nyereség az eljárás egyszerűsítésében áll.

Az egységes vezetés a másik tényező. Egy-egy törvényszéknél 3—4 személy, bíró, jegyző, aljegyző, joggyakornok foglalkozott vizsgálatokkal. Ezek működésének egységessége csak abban nyilvánult, hogy egy bűn bűnvizsgálati lajstromba voltak bevezetve az összes ügyek.

Hiányzott azonban az egységes vezetés. Az ügydarabok a kir. törvényszék elnöke vagy helyettese által osztattak ki egyes, a vizsgálattal megbízott egyénnek, azontul a vizsgálat befejeztéig annak ellenőre, — eltekintve a hivatali felsőbbség t. i. elnöki ellenőrzéstől, — csak a kir. ügyészség volt. Minthogy pedig a kir. törvényszék elnöke csak egy ember, a kinek számtalan az elfoglaltsága, ennél fogva nem volt csoda, ha a vizsgálatok menete tekintetében sok volt a kívánni való.

A büntető eljárási szabályok II. fejezete, a törvény általános rendelkezéséhez képest részletes intézkedéseket tartalmazván, s a vizsgálatok vezetését a *vizsgálóbíróra* s esetleg mellé osztott egyénekre bizván, eleje lett véve sok

eddig fenforgott nehézségnek. A fontosabb teendők teljesítését neki magának kellvén végeznie, míg egyrészt ez által biztosíték van azok alaposabb elintézésére is, másrészt egyöntetűbb az összes vizsgálatok menete, s minden egyes vizsgálat miképeni állásáról ő ad s adhat is bármikor felvilágosítást, ellenőrzi — mert felelős érette — a mellé osztott egyének munkálatát; a megkereséseket ő irván alá más hatóságokhoz, ez által a nem általa végzett teendők miként elintézésébe bele lát s bele folyik, s ő terjeszti a bevégzett munkálatokat a vádhatósághoz további eljárás végett.

A vizsgálat folyamán letartóztatottak nyilvántartását a fogházfelügyelő öt naponkénti s havonkénti jelentése alapján ugyanő vezetvén, emberi számítás szerint ki van zárva lehetősége a «börtönben feledés» eseteinek. Hatásköre a központi helyeken a járásbíróóságok által eddig teljesített büntető eljárásra is kiterjedvén, sőt a járásbíróóságok ilyenmü ügyekkel a törvényszék székhelyein nem is foglalkozván, ez által a járásbíróóság helyzetét lényegesen megkönnyítette. Működése folytonossága az eljárási szabályok és törvény által levén megállapítva, bármikor rendelkezésére áll az elégtételt kereső közönségnek.

A törvény és eljárási szabályok e czélszerű egyszerűsítése idézte elő azt, hogy egy év leforgása alatt a vizsgálóbírói intézmény helyesnek s jónak bizonyult s hogy nemcsak javult ez intézmény által a bűnperek vizsgálata, hanem mennyiségileg is sokkal több végeztethetett és végeztetett tényleg is, annak igazolásául az év végén szerkesztendő általános statisztikai adatok fognak szolgálni, melyeknek egy vizsgálóbírói területre szóló adatait összehasonlítva az 1892. év adataival, ime itt közlöm.

1. Volt 1892. évben az X-i törvényszéknél alkalmazott vizsgálóbírák előtt a központban a korábbi hátralékokkal vizsgálat 545 drb. 2. Elintéztetett 1892. év folyamán 340 drb. 3. Elintézetlen maradt 205 drb.

1. Ugyane törvényszéken 1893. év folyamán az átvett 205 régi darabbal együtt volt összesen 1893 december 19-ig 1007 drb., 2. ebből elintéztetett 871 drb., 3. maradt befejezetlen 136 drb. Meg kell jegyezni, hogy e 136 drb között 1893. évnél régebb vizsgálat legfeljebb 12 drb van.

Az igen tetemes különbséget a két év adatai között, mint mindenütt, itt is az idézte elő, hogy a járásbíróóság a központban fel lett törvény által mentve bűnvizsgálatok, sőt megkeresések teljesítésétől is; de miután a fent kimutatott 1007 drbban ily megkeresés csak 210 fordul elő, látszik, hogy az eljárás egyszerűsítése volt leghatásosabb tényező az ily mennyiségű munkahalmaz feldolgozhatására nézve, melyet egy bíró, albíró, egy jegyző mint kiegészítő, 1 irnok és 1 dijnok végzett el.

Azt vélem, hogy az év végén szerkesztendő adatok hasonló arányt fognak feltüntetni másutt is. A számok beszéljenek.

Egy vizsgálóbíró.

Az 1868: LIV. tczikk 140. §-ának értelmezéséhez.

A. felperes rendes pert indított *B.* és *C.* alperesek ellen. *B.* összes periratait beadta, és ítéletet kért. *C.* ellenben egyetlen periratot sem adott, mivel *A.* felperes, kinek a per függőben tartása érdekében állott, vele összejátszva, neki folytonos halasztásokat engedett.

Az a kérdés, hogy *B.* alperes, ha e halasztásokat ellenzi, polgári törvénykezési rendtartásunk értelmében köteles-e tünni, hogy a per akarata ellenére alperestársa és felperes által tetszés szerint elhuzassék, vagy követelheti-e a pernek bírói eldöntését.

A mennyire értesülesem terjed, törvényszékeink, melyek előtt e kérdés felmerült, az előbbi nézetet valloták. Minthogy pedig az 1881: LIX. tcz. 52. §-a értelmében a törvény-

székek ebbeli határozatai ellen külön felfolyamodásnak helye nincs, és az esetleges orvoslás csak az ítélet elleni felebbezésben kérhető, a midőn azonban a megadott halasztásból származó sérelem rendszerint már ugyis megszűnt: a fenforgó kérdés felsőbbirósági döntés alá alig kerülhet, és tudtommal nem is került.

Ezen igénytelen sorokban annak kimutatását kísértem meg, hogy a kérdéses halasztások megadása, és ezzel a pernek valamely alperes akarata ellenére való elhuzása polgári perrendtartásunkkal ellenkezik.

A rendes perben a keresetet követő periratok határidejét a polgári törvénykezési rendtartás 132. §-a általánosan 15 napban szabja meg. Ezen határidőt azonban a törvény nem tekinti zárosnak, hanem a végiratot és ellenvégiratot kivéve, a többi perirat beadásánál többféle halasztást ismer.

1. Minden perirat beadásánál a fél feltétlenül igénybe vehet egy, 15 napot meg nem haladó halasztást (138. §.), ez a törvényes halasztás.

2. A törvényi halasztás igénybevétele után a fél indokolt kérelmére a bíróság adhat egyetlen további halasztást. (139. §. és 140. §. 1. bekezdése), ez a bírói halasztás. Végül

3. «a feleknek... szabadságukban áll, egymásnak a törvényben megszabott határidőkön túl terjedő többszöri halasztást engedni...» (140. §. 2. bekezdése) ez az u. n. egyezségi halasztás.

Ha akár egy, akár — a törvény 67. §-ánál fogva különben is egy személynek tekintendő — több felperes és egy alperes állanak egymással szemben, az egyezségi halasztásról szóló, előbb idézett szabálynak alkalmazása nehézséggel nem jár: a szóban levő halasztásnak t. i. csak úgy van helye, ha az iránt alperes és a felperesi fél megegyeznek. Ugyanez áll akkor is, ha passzív pertársaság vesz ugyan részt a perben, de az alperestársak mindnyájan közös periratokat adnak. De miképpen alkalmazandó a törvény rendelkezése és illetőleg mikor van helye az egyezségi halasztásnak az esetben, ha passzív pertársaság forog fenn, és az alperestársak a törvény 133. §-a alapján külön periratokat adnak? elegendő-e, ha a felperesen vagy felpereseken kívül azon alperes egyezik belé a halasztásba, a kinek perirata benyújtandó vagy a kinek periratára válasz adandó, vagy pedig szükséges a többi alperestársnak hozzájárulása is?

Mínt hogy a törvény a «felek»-ről általában szól, a feleknek — és nem a felek egy bizonyos, közelebről körülírt csoportjának — adja meg a jogot az egyezségi halasztás megállapítására; nézetem szerint már ebből is következik, hogy az ilyen halasztáshoz valamennyi pertárs beleegyezése szükséges, és hogy a polgári törvénykezési rendtartás kérdés alatti 140. §-ában a «fél» alatt a per egyik vagy másik oldalán érdekelt valamennyi pertárs értendő, miként ez az idézett törvény 130. §-ában előforduló azonos kifejezésről kétségtelenül áll.

Ha azonban a törvénysszöveg eme nyelvtani értelmezésének helyessége kételylyel találkozánk, úgy segítségül vehetjük a logikai magyarázatot is, a mely hasonló eredményre vezet.

A perrendtartás, melynek célja a perek gyors elintézésének biztosítása, és mely e végből a periratok beadásánál a törvényi és bírói halasztást szűk határok közé szorítja, midőn megengedte, hogy a felek egymásnak korlát nélkül adhassanak halasztást, csak a polgári peres eljárás végigvonuló és a törvény 7. §-ában világosan kifejezésre jutott tárgyalási elvnek akart megfelelni, melynél fogva a felek a polgári per tárgya felett szabadon rendelkeznek, és valamint a pert letehetik, egyezséggel bevégezhetik stb., épúgy annak tárgyalását el is halaszthatják, mert: *volenti non fit iniuria*. Ámde ezen szabadrendelkezési jog indoka egyuttal megjelöli annak határát is, mely kétségtelenül megvonandó ott, hol a rendelkezés a rendelkezőtől különböző harmadik félnek érdekét is sérti, a kiről már nem mondható, hogy: maga akarta, tehát sérelemtől nem panaszkodhatik. A tárgyalási elv

tehát, mely indokolja, hogy az összes érdekelt alperesek a felperesekkel együtt a per tárgyalását és befejezését tetszésük szerint elhalaszthassák, nem indokolhatja, hogy e jogot a felperesekkel együtt az alperesek egy része alperestársaik akarata ellenére gyakorolja és a halasztást ellenző alperesek érdeke felett szabadon rendelkezék.

De a törvény indokán kívül nézetemet megerősíti az is, hogy midőn a törvényhozó a polgári perrend megalkotásával a perek elintézését, még pedig gyors elintézését kívánta biztosítani, nem akarhatott egyuttal módot nyújtani arra, hogy a csupán az alperes bosszantására irányuló per a felperes és egy vele összejátszó alperestárs roszakaratából perpetuáltassék és abban az ítélethozatal állandóan meghiusittassék. Már pedig a perrend kérdéses 140. §-ának olyan magyarázata, hogy az egyezségi halasztást egyik alperes a többi társának akarata ellen a felperessel megállapíthatja, a kiemelt visszaélésnek tág kaput nyitna.

Az előadottakból azon tételt vezetem le, hogy midőn a rendes perben több az alperes és ezek külön periratokat adnak, ha az alperesek egy része az egy vagy több felperessel valamely perirat beadására nézve halasztásban egyeznek meg, az alperesek másik része azonban e halasztást ellenzi: egyezségi halasztásnak helye nincs; és ha a halasztást ellenző alperes vagy alperesek által az ügynek ítélet alá terjesztése kéretik, e kérelem teljesítendő és az ítélet a perrendtartás 112. §-a értelmében hozandó meg.

Dr. Dévai Ignác,
kir. törvényszéki bíró.

Külföldi judikatura.

583. A nő válópert indít férje ellen, mert szeretőjével házasságtörési viszonyt folytat. A férj ezt beismeri, de elutasítani kéri a keresetet, mert neje az ő viszonyát tudva türte, sőt még kedvezményezte is. A karlsruhei felsőbbiróság helyt adott a keresetnek, mert ha a nő annyira sülyedt is volna, ha férje házasságtörését türte, azért nincs mindenkorra megvonva tőle a jog, hogy az egyes házasságtörési actusra alapítsa válókeresetét és joga van tiltakozni azon viszony folytatása ellen. Ha pedig a folytatást meg nem gátolhatja, úgy ezen alapon indíthatja meg válókeresetét. A kereset maga pedig erélyes tiltakozást jelent a folytatás ellen.

584. Turpis causán alapuló szerződésből az folyik, hogy egyik fél sem igényelhet jogi kényszert a másik fél szerződési kötelessége teljesítésének a kieszközlésére, és hogy teljesítés után is mindkét fél a másiktól az előbbi állapotnak visszaállítását, tehát szerződési teljesítés czimén adott pénzének a visszaadását is követelheti. (Német birodalmi törvénysszék.)

585. Egy 20 éves fiu fajtalankodott egy 10 éves leánnyal és nemi bajával azt megragályozta. A leány atyja a fiu atyját kártérítésre perelte, mely keresetnek a bíróság helyt adott a következő okokból: Az apa csak akkor nem felelős a nála lakó kiskoru fia által okozott kárért, ha bizonyíthatja, hogy a gondos családapa minden gondosságát alkalmazta és minden elővigyázata dacára elkövettetett a jogellenes cselekedet. Jelen esetben azonban az apai ellenőrzés hiányos volt, ő mit sem tudott fia nemi bajáról, és azon körülmény, hogy a fiu 20 éves volt már, a gondos örökös alól fel nem menthette, mert ilyen életkorban is szükséges még az apai gondozás, főleg nemi tekintetben. Az sem mentheti az apát, hogy a fiu mindenkire szelid és erkölcsös ember benyomást tett, mert az apa ne elégedjék meg az ilyen benyomásokkal, hanem fia jelleméről szerezzen magának bizonyosságot. (Karlsruhei felsőbbiróság.)

586. Az ügynök rábeszél valakit, hogy életét biztosítsa. Ez nem sikerülvén, kéri, hogy a nevét írja az ajánlat alá, ez őt semmire sem kötelezi. Az ajánlatban az a passus is foglaltatik, hogy ha a társulat az ajánlatot visszautasítja, az ajánlattevő a biztosítási összeg 2%-át tartozik a társaság kiadásainak megtérítésekképp fizetni. Alperes kötvényt átvette, de két nap mulva rendelkezésre bocsátotta. A társulat perli a 2%-ot. A felsőbbiróságok a keresetet a következő megokolással elutasították. Az ajánlat aláírása folytán a szóbeli

megállapodások nem veszítették el hatályukat, mert indokolt ama feltevés, hogy az ajánlatot aláíró hihette, hogy aláírásával semminémű kötelezettséget sem vállal el. A kötvény átvétele sem ró az aláíróra kötelezettséget, mert elolvasása után azonnal kijelentette, hogy az ügylettől eláll. (*Bécsi legfőbb bíróság.*)

587. A keresk. társaságoknál kiköthető, hogy egyes tag csak a nyereségben részesüljön, a veszteségben ne. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

588. A betéti társaság kültagja az üzletvezetésben nem vehet részt mint társtag, hanem csak mint cégvezető vagy keresk. meghatalmazott. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **Magyarország halálbüntetési statisztikáját** a Btk. életbeléptetése, vagyis 1880 szeptember 1. óta évről-évre szoktuk közölni, hogy ezen büntetési nem térfoglalásáról vagy térvesztéséről a szakközönséget tájékoztassuk. Az 1892 végén közölt adatokat az 1893-ikiakkal kiegészítve, az egész statisztika ilykép alakul.

Év	A Curia, ill. rögtön-bíróság által halálra ítéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	1	—	—
1893	1	—	—	—

Kitűnik ezen adatokból, hogy a halálbüntetés tekintetében a legkedvezőtlenebbek voltak az 1884. és 1885. évek; az elítéltek száma e két évben összesen harminczra, a kivégzéseké tizenkettőre megy. Ellenben az 1886—1889. évek eredménye határozottan kedvezőnek mondható, a mennyiben a kivégzések száma ezen évek mindenikében *egy*. Az 1890. évben a szám ismét felmegy *négyre*, 1891-ben és 1892-ben leszáll *egyre*, s 1893-ban előfordul az az eset, mely a Btk. életben léte óta példátlan, hogy a Curia egy esetben mondotta ki a halálítéletet, kivégzés pedig *egy sem* volt. Az illető kivégzése ugyanis 1894-ben történt. A halálra ítélték összes száma 13 év alatt 88, kivégeztetett 33, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 51; a halálra ítéltéknek tehát jóval *több mint fele* kegyelmet nyert.

— **A közigazgatási bíróságról szóló vita a Magyar Jogászegyletben.** *Concha Gyözzö*, a véleményadásra legkompetensebb szakférfi nyitotta meg az előadások sorozatát, lényegileg lapunkban kifejtett álláspontjából ítélve meg a törvényjavaslatot. *Reichard Zsigmond* felszólalása új szempontokból világította meg a kérdést s a szólásra jelentkeztek egyéniségéből következtethető, hogy a vita tudományos színvonalon fog maradni. Igen üdvös a törvényjavaslatoknak a jogtudomány álláspontjából való megvitatása, annál is inkább, mivel teljesen tárgyilagos szempontok az irányadók s a kérdéseknek politikai szempontok szerinti felfogása a vitakozás keretéből kiesik. Egyébként a politika férfiai is látogatják e vitákat.

— **A kir. Curia** ügyforgalmi statisztikáját, melyet a múlt heti számban közöltünk, kiegészítik a következő adatok. Az 1893. év folyamán elintézett 26,859 ügy közül helybenhagyólag 13,125, visszautasítólag 5239, megváltoztatólag 4501, feloldólag 387, megsemmisítőleg 206, rendkívülileg 607, egyéb intézkedés útján 2794 ügydarab intéztetett el. Ülésben előadatott 24,872, ülésen kívül intéztetett el 1987 ügy. Összülés

tartatott 7, teljes-ülés 5, nyilvános ülés 2073. Birságotlás előfordult polgári ügyben 9-szer 305 frt, kereskedelmi és váltóügyekben 15-ször 630 frt erejéig. Összesen kiszabott tehát 935 frt birság.

— **A budapesti kir. táblához** 1893. évben érkezett 19472 polgári, 11380 büntető, összesen 30852 ügy, s így az 1892-ről maradt 7214 hátralékkal együtt elintézésre várt 38066 ügydarab. Elintéztetett ülésben 19841, ülésen kívül 9921 ügy. Hátralékban maradt 7230 polgári (közte 1413 váltó és kereskedelmi) és 1075 büntető ügy, összesen 8305.

— **A kolozsvári kir. táblához** beérkezett 1893. évben 9835 ügy; a múlt évről maradt hátralék 559, s így összesen elintézendő volt 10394 ügy. Elintéztetett ülésben 7279, ülésen kívül 2738, összesen 10017 ügy; hátralék maradt 377 ügy.

— **Halis István:** «Színes mozaik Nagy-Kanizsa történetéből» cz. munkájából veszszük át a következő régi feltételes ítéleteket:

1. Suh Felix Barókás (paróka készítő) felesége Flach Náni el akarta hagyni a férjét 1803-ban. A tanács által «a Barókás a feleségihez való illendőbb bánásra, ez pedig a férjével való egyetértő lakásra megintettek, ellenkező esetre mind a ketten a Büntetést el nem kerülük».

2. Vezinger Györgynek pedig *kemény büntetés* alatt meghagyatott, hogy minden, a felesége Horváth Karolin terhes állapotjában elkövetendő kegyetlenségtől fenthagyjon, és neki élelmet adjon.

3. Mayer Józsefnek, ki a nála tartózkodó mostoha leányával rosz életet viselni hallatik, meghagyta a tanács, hogy ötlet magától 14 napok alatt utasítsa el, különben a városban meg nem szenvedtetik.

4. Ozv. Szerdahelyiné köztudomás szerint Plánder Ferenc özvegy emberhez járogatni tapasztaltván, nehogy egymásnak a rosz életre alkalmatosságot nyujtsanak, keményen megintetett, hogy a házhoz járnai ne próbáljon, mert különben példásan fog onnét elvadéttatni.

5. Halász Józsi, Proszenyák Józsi és Vukovits Józsi, miután testiképen megbüntetődek veszekedéseikért, egyszersmind tudokra adatott, hogyha valamelyik közülök valami csinyért a város házába fog jutni, azonnal katonának lesz adva.

6. Az itten lakozó Piktör (1801-ben) az ellene tett panaszok folytán fertelmes káromkodás miatt 12 pácza ütésekkkel büntetni rendeltetett; és ha egy fertály esztendő alatt maga jobbulását nem mutatja, ezen Város kebeléből is elutasítatik.

— **Irodalom.** «Felsőbírószágaink elvi határozatai.» A kir. Curia és a kir. táblák döntéseinek rendszeres gyűjteménye. Készítette dr. Márkus Dezső. Ezen mű második kiadásának III. kötete jelent meg. Ára e kötetnek 5 frt. — Az egyházi közigazgatás kézikönyve. Irta Eötvös Károly Lajos. Két kötet; ára 6 frt. — Ugyanezen szerzőtől megjelent Magyarország egyházi közigazgatási térképe. Ára 2 frt. — A mesterséges borok készítésének és forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló törvényt adta ki magyarázó jegyzetekkel dr. Lónyay Ferencz. Ára 80 kr.

— **A férj jogai.** A férj egyedül ezen viszonyánál fogva nem tekinthető a magánvádló meghatalmazottjaként, midőn nejét illetik a magánvádló jogai. (Magy. kir. Curia az 1893. évi október 13-án 3751. sz. a. hozott ítéletben.)

— **A német jogászggyűlés** vezetősége közzéteszi, hogy az utóbbi jogászggyűlés tárgyalásai legközelebb szét fognak küldetni.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **Az Annuaire de Législation Comparée** ezuttal később jelent meg a szokottnál. A legújabb kötet magában foglalja az 1891-ben a föld kerekességén hozott törvényeket majd szószerint, majd kivonatban. A magyarországi részt ezuttal is *Dr. Nagy Dezső*, a budapesti ügyvédi kamara titkára szerkesztette. Több 1891-iki törvény szószerinti fordításban fel van véve a kötetbe. Így: a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény (fordította *Bellom* mérnök), a betegsegélyezési törvény (fordította *ugyanaz*), az óvodákról szóló törvény (fordította *Dubois* ügyvéd), a bírósági és ügyészégi törvény (fordította *Martinet* törvénytörvénybíró), a konszularis bíróságokról szóló törvény (fordította *Fromageot* ügyvéd), a közigazgatás reformjáról szóló törvény (fordította *Dares*)

semmitőszéki ügyvéd. A Magyarország törvényhozásának szentelt tér, Dr. Nagy Dezső bevezető cikkét is beleértve, több mint 50 oldal.

— **A balesetek elleni munkásbiztosítás kérdése** Németországban is megérett a törvényhozási megoldásra; a közvélemény mindenfelé sürgeti; mind a mellett még nem bizonyos, hogy a kormány most törvényjavaslatot terjeszt be; valószínűbb, hogy a birodalmi gyűlés kebeléből fog a kezdeményezés kiindulni. Legújában a kármentesítés érvényesítése utjának kijelölése foglalkoztatja a szakférfiakat. A kormány azt tervezi, hogy a baleset által sujtott egyén a törvény útjára lépés előtt, igényével a kormányhoz forduljon. A birodalmi gyűlés nagy része s a jogászság határozottan ez ellen nyilatkoztak. Tisztába hozatott s megállapított azon elv, hogy a kármentesítési igény felett csakis a rendes bíróságok határozhatnak; ennél fogva senkisé nem kényszeríthető arra, hogy előlegesen az igazságügyi igazgatáshoz s közegeihez járuljon igényével.

— **Végrehajtás alóli mentesség.** A XXII. német jogászygyúléson számos, különféle indítvány tétetett azon irányban, hogy a végrehajtási eljárás alóli mentesség több tekintetben kiterjesztessék. Felmerült azon indítvány, hogy készpénzben az átlagos napszám hatszorosa maradjon a foglalás alól ment és több egyéb részletes indítványok. A jogászygyűlés nem ment bele az egyes indítványok tárgyalásába és csak azt mondta ki, hogy a mentesség kiterjesztendő mindazon vagyონrészekre, a melyek egy rendes háztartás vezetése és a kereseti képesség teljes értékesíthetése végett szükségesek.

Büntetőjog.

— **Belgiumban** 1888. évben hozatott be, a május 3-iki törvény által a feltételes szabadon bocsátás és a feltételes ítélet intézménye.

Az igazságügyi miniszter a napokban tett jelentést s kimutatást az eredményekről, és pedig először is 1892. év folyamából. Ezen év végéig 216 indítvány terjesztetett a miniszterhez feltételes elbocsátásra s ugyanaz iránt 121 kérelem. 313 esetben vizsgálat eszközöltetett és 199-ben a szabadon bocsátás megengedtetett; 19 esetben pedig megkegyelmezés vagy büntetés-leszállítás adatott; 95 visszautasított. Azon számban nő csak 30 jelent meg. A 169 férfi között, a kik ezen törvényes kedvezményben részesültek, volt 106 munkás, 37 kereskedő s iparos, 12 mezei gazda, 9 cseléd, egy művész, 1 colporteur. A szabadon bocsátottak közül 127 nem volt még előzőleg büntetve; ellenben 38 már egyszer, 34 pedig többször is volt büntetve. A 199 szabadon bocsátott közül az év folytán csak 3 vonatott vissza, a kik még nem voltak 25 évesek, és lopásért s csalásért ítéltettek el. Két visszavonásnál ismételt elítélés forgott fen, lopásért; a harmadik visszavonás rossz viseletnek következménye volt.

A miniszter az 1888-tól lefolyt öt év mozzanatairól is közölt egyenmény adatot; nevezetesen, hogy ezen törvény életbe lépésétől 1892. év végéig 647 szabadon bocsátatás eszközöltetett, és ezek közül csak 17-et kellett visszavonni.

A feltételes elítélések köréből, a rendőrbíróságnál 21,791 közt 200 visszaesés jött elő, fegyelmi rendőrhatalóságnál 15,719 közt 1106 recidiv volt. Ezen sajnos esetek leginkább a nagy városokban fordultak elő; így Brüsszelben 2311 közül nem kevesebb mint 258 volt a visszaeső; Antwerpenben pedig még nagyobb számban, tudniillik 1584-ből 289 visszaesés történt.

— **Sajtójog.** Feltűnést keltett a frankfurti büntető-törvényszéknek közelebbi időben hozott egy ítélete, a journalistikára vonatkozólag. Németországban is vannak lapok, folyóiratok, melyeknek szerkesztői csak névlegesek és azért gunyosan «*Sitzredakteur*»-öknek neveztetnek. Egy ily szerkesztői folyóiratban (Die Sonne) megjelent cikk bűnvádi üldözés tárgya lett, a mely azzal végződött, hogy a törvényszék a névleges szerkesztő mellőzésével, a heti lapnak kiadóját ítélte el. Ennek indokolásában kifejtetett: hogy a névleges felelős szerkesztő egész működése abban áll, hogy a neve állandóan minden számban a lap végére oda van nyomtatva; de a lap tartalmára semmi befolyást sem gyakorol s azért az inkriminált cikk megjelenését meg sem gátolhatta. Ellenben az irányadó személy ezen hetilap szerkesztésében maga a kiadó, a ki a tárgyalás folyamán be is vallotta, hogy tudomása volt azon cikkről, s annak felvételét ő eszközölte is. Ennél fogva irányában a szerzőséget a törvényszék megállapítottan vette s így terjesztőjének is volt tekintendő.

— **Üzleti titok elárulása és a titkos szerekkel való üzérkedés.** Az üzletvilág Németországban nincsen megelégedve minden tekintetben az áruvédjegyek törvényjavaslatával, melyről egyik számunkban tettünk említést. Nem tartják azt elégésnek, kimerítőnek. Különösen azért, mivel az ugynevezett *üzleti titkokról* megfeledeztek. Oly reformot sürgetnek tehát az üzletemberek, a mely azokat nagyobb védelemben részesítené. Az erre irányzott mozgalom legújában nagyobb mérvet öltött, mivel az üzleti titkok sértései feltűnően megsaporodtak. Eltagadhatlan, — mondják, — hogy az üzleti titok sértései nemcsak üzleti érdekekből, hanem erkölcsi tekintetben is elítélendők; mert valóságos jogsérelmet tartalmaznak s ravasz fondorlattal mások kárára a jogtalan haszonlesés kielégítésének szolgálnak, tehát a jogállamban el nem tűrhetők. Újabb időkben ugyanis gyakrabban előfordul, hogy üzleti, kereskedelmi titkokat harmadik személynek elárulnak, valódi elárusítanak, pl. valamely üzlet rendes vevőinek névsorát, vagy árucikkeinek árjegyzékét tilos uton megszerzik s bizonyos díjért vagy haszonért mással közlik, a ki azután olcsóbb árakat szab, és ezen árjegyzéket megküldi az idegen üzlet vevőinek, hogy így azokat magának elhódítsa; a mely jogtalan s erkölcstelen manipuláció az illető üzletet tetemesen megkárosítja, sőt a bukás veszélyének is kitéheti.

A német büntető kodexben vannak ugyan egyes büntető szabályok, a melyek ily visszaélésekre vonatkoznak, de azt vitatják, hogy azok nem felelnek meg ezen jogtalan cselekvények vétkességének s az itt nem mellőzhető súlyos beszámítás jogi követelményének; nagyon is enyhe büntetési szabályokat képeznek. De arról sincsen az eddigi törvényben gondoskodva, hogy — mint az áruvédjegyeknél — ily jogtalan üzérkedésnél a tulajdonában s jogaiban sértett fél a törvény útján kármentesítést kereshessen és érvényesíthessen. Ennél fogva a valódi s minden érdeket kielégíthető reform abban keresetik, hogy ne csak megbüntettessék az üzleti titkot eláruló egyén, hanem hogy az, ki az ily titkot kihasználja, nyereszkesedésre fordítja, valamely módon kártérítésre is szoríthatassék.

Még egy üzleti visszaélés képezi Németországban a szükségessé vált reformintézkedések tárgyát, t. i. a *titkos gyógyszerekkel való üzérkedés*. A német büntető kodex erre sem terjeszkedett ki. A 367. §. ugyanis csak azon szerek készítését s elárusítását tilalmazza, a melyek a kereskedésben szabadon nem árulhatók. Berlinben 1887-ben kiadatott egy rendőrségi szabályzat, mely a kuruzsolás s a titkos szerek árusításának elnyomására irányult. Ennek — mint állítatik — jó hatása s kedvező sikere lett, de csak Berlinben, mert a vidéken annál nagyobb mértékben terjedt el, oda huzódván az ily üzlet. Most tehát sürgettetik, hogy a büntetőjogi codificatio is terjeszse ki figyelmét a titkos szerekkel való üzérkedésre s annak ugy káros kifolyásainak is elhárítására a büntetési szigor alkalmazásával.

Az erre a célra a felmerült javaslatok következőkben összpontosulnak: 1. A titkos szereknek nyilvános hirdetése s bármily módon ajánlgatása törvényileg tilalmaztassék, habár összeállításuk, elemi szerkezetük állítólag köztudomásra hozatnék is. 2. A gyógyszerárakon kívüli elárusítás szigorubb korlátozás alá vétessek, mint eddigelé rendeletek alapján a gyógyszereknél gyakoroltatott s gyakoroltatik. 3. Sürgetik, hogy a törvényhozás világos s határozott intézkedéseket tegyen annak meggátlására, hogy ezen kereskedés a gyógyszerárakban s nagykereskedésekben a kicsiben való árusítás által el ne terjedhessen.

— **A schweizi egységes büntető-kodex** javaslatának általános része jelent meg indokolással. Szerzője *Stooss*, ki a schweizi büntetőjogi törvényhozás egységesítése érdekében évek óta szorgos tevékenységet fejt ki. Visszatérünk a javaslatra.

A Magyar Jogászegylet f. hó 20-án esti 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Lánchy Gyula, dr. Némethy Károly és dr. Lukács György.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal.[†]

Irtta Dr. SCHWARZ GUSZTAV.

ügyvéd, egyetemi rk. tanár.

26. §. (76. §.)*

Felmentés (6. §.), szülői (8. §.), illetve törvényes képviselői (7. §.) beleegyezés hiánya alapján mindaddig, míg a házastárs fejletlen korát, 20 éves korát, illetve teljes cselekvőképességét el nem érte, a megtámadási jog a gyámhatóságot, ezentul magát a házastársat illeti.

A jav. a megtámadási szerep felosztásában nem szerencsés. A 76. §. a) pontja szerint addig, míg a házastárs fejletlen kora tart, a megtámadásra a kir. ügyész van jogosítva. A jav. ezt a «közérdekkel» indokolja. De ezen szempontból a fejletlen kort következetesen nem a megtámadási, hanem a semmisségi okok közé kellett volna helyezni, minthogy a jav. álláspontja szerint az impedimentum publicum semmisséget, az imp. privatum megtámadhatóságot von maga után. Ha a jav. a házasságkötési cselekvőképtelenséget nőknél a 14., férfiaknál a 16. évig kitolta volna (a mit nézetem szerint bátran tehetett volna, mert semmi szükség, hogy egy 13 éves leány és egy 15 éves fiu érvényesen egybekelhessenek!): akkor legbotrányosabb esetek, melyeknek «megtámadása» most az ügyészre bizatik, csakugyan semmisek lettek volna. Az ezen koron felül, de 16, illetve 18 éven alul kötni szándékolt házasságra felmentést lehetett volna követelni, de csak tiltó akadály erejével, és ekkor az «Eheunmündigkeit» alapján való megtámadásra, nézetem szerint, szükség sem lett volna. A javaslat mostani rendszere mellett azonban az ügyész «Eheunmündigkeit» czimén «közérdeket» véd, de a magánérdek fegyverével, a megtámadási keresettel — ez következetlen. De a kir. ügyész a jav. indokainak felfogása szerint arra is van hivatva, hogy addig, míg a házastárs fejletlen kora tart, ennek magánérdekét is védje — ez azonban a kir. ügyésztől idegen feladat, sőt ezen kettős feladata: a közérdek és a házastárs magánérdeke igen gyakran össze is ütközhetik.

A közérdeket védő kir. ügyész mellett azért a fejletlen kora házastárs érdekében a gyámhatóságnak is meg kellett volna adni a megtámadási jogot. A jav. álláspontjának azonban jobban felel meg, ha a fejletlen kort *csakis* mint magánakadályt fogjuk fel (ennek felel meg a megtámadhatóság) és ezért a kir. ügyész helyett *csakis* a gyámhatóságnak adjuk a megtámadási jogot. Ellenjavaslatom 6. §-a szerint ezen akadály alól a felmentést is a gyámhatóság adja meg.

A jav. 76. §. b) pontja sem következetes. E pont a szülői

[†] Az előbbi közleményt lásd a mult számban. Az ellenjavaslat 6. §. 2. bekezdésében e helyett: «az igazságügyminiszter» olvasandó: «a gyámhatóság».

* Az eljárási törvénybe átteendő.

és törvényes képviselői beleegyezés hiányára vonatkozik. Ám a szülői beleegyezés hiánya a jav. 11. és 72. §-ai szerint csak a 20 éven alóli házasságát teszi megtámadhatóvá. Ha tehát az a) pont a fejletlen kor elérével már magának a házastársnak adja meg a támadási jogot, akkor a szülői beleegyezés hiánya alapján való megtámadás jogát is meg kell adni a házastársnak, mihelyt ez 20. évét elérte, holott a javaslat azt (miért?) egész kiskorúsága alatt megtagadja tőle.

Teljesen hibás az utolsó bekezdés: «Az a házastárs, a ki fejletlen korának elérése után a házasságot helybenhagyja, azt a 72. §. alapján meg nem támadhatja.» E szerint tehát: Ha egy 17 éves ember atyja beleegyezése nélkül és felmentés nélkül nősül, akkor 18 éves korában helybenhagyhatja a házasságát; de ha ugyanez az ember atyja beleegyezése nélkül, de felmentés mellett nősül, akkor 24 éves kora előtt nem hagyhatja helyben a házasságát. Ez commentárra nem szorul! Az indokolás (126. l.) ez intézkedést azzal okolja meg, hogy visszásság volna, «ha a házastárs, a ki fejletlen korának elérése után a házasságot (a 76. §. a) pontja alapján) helybenhagyja, helybenhagyása daczára a házasságot a 76. §. b) pontja alapján még továbbra is megtámadhatná». Ebben semmi visszásságot se látok: hiszen természetes, hogy ha több concurráló támadási ok közül az egyik helybenhagyás folytán megszűnik, a többi fenmarad. Hiszen lehet, hogy a fejletlen korról még tévedés stb. is concurrál mint támadási ok: miért nem «visszásság», ha a házastárs a 76. §. a) pontja alapján való helybenhagyás után a házasságot ily czimén támadja meg? És nem ugyanezt a visszásságot kifejezetten *rendeli-e* a jav. a 64. §. utolsó bekezdésében? Ezen §. szerint is lehető, hogy a házastárs, ki a cselekvőképtelenség okából semmis házasságot helybenhagyta, azt utóbb kiskorúság stb. czimén megtámadja, és ebben semmi következetlenség sincsen. De igenis erősen következetlen, ha egy 18 éves embert, ki a jav. 85. §-a szerint a kiskorúság alapján megtámadható házasság helybenhagyására képtelen, a jav. 76. §. i. f. erre mégis képesnek jelenti ki, sőt képesnek még akkor is, mikor a házasságot *ez alapon* nem is *akarta* helybenhagyni!

27. §.* (83, 84, 85, 77, 88, 82. §§.)

Ha a hiányzó felmentés, szülői illetve képviselői beleegyezés a házastárs fejletlen korának, 20 éves korának, illetve teljes cselekvőképességének eléréig pótoltatik;

ha a házastárs ezen időpontok elérte után, illetve a kényszer alól való felszabadulás, a tévedés vagy tévesztés felismerése után a házasságot helybenhagyja;

ha a házastárs ezen időpontoktól, vagy ha a gyámhatóság a

megtámadhatóság tudomásul vételétől számított egy év alatt a házasságot meg nem támadja ;

végül ha a megtámadás visszavonatik : a megtámadhatóság ugy tekintendő, mintha fen sem forgott volna.

A jelen §. szerkezete — megengedem — egy kissé nehézkes, de alig nehézkesebb, mint a jav. 82. §-a, pedig a fenti §. a jav. ezen, és még további öt szakaszának tartalmát is adja vissza.

A jav. 77. §-ának utolsó pontja szerint «az *a*) és *b*) pontok esetében a házastárs megtámadási jogának kezdőnapjáig a hatóságok ellenében egészben vagy részben lefolyt határidő a házastársra nézve is lefolytnak tekintendő». Ez körülbelül annyit tesz, mint a házastárs megtámadási jogát, melyet a jav. jobb kezével adott, bal kezével ismét elvenni. A házastárs helyett tíz esetben kilencszer a kir. ügyész vagy a gyámhatóság tetszésétől függne, vajjon a házasság érvényben maradjon-e vagy sem, mihez még további megszorításul a jav. 78. §-ának fictiója is jár (mely §-t szintén törlendőnek tartok), úgy hogy a házasság sorsa végelemzésben nem is a gyámhatóság akaratán (a hatóságban még némi garantiát lehetne találni), hanem esetleg a gyám vagy gondnok indolentiáján dőlne el. Mindez absolute meg nem engedhető. Az indokolásban (127. l.) hangoztatott az a «visszásság», hogy a hatóság támadási határideje esetleg előbb folyhat le, mint a házastársé kezdődik, nem sokat nyom a latban; mert ha a támadási jogot — a német javaslat mintájára — csak a házastársnak adnók, a házasság érvénye csak addig maradna függőben, mint a jav. szerint. Ez állapoton csak úgy lehetne segíteni, ha a jav. 77. §. *b*) pontja esetében is a házastárs támadási jogát annak nem teljes, hanem fejlett korától számítanók (és a képviselőház jogügyi bizottsága legujabban e módosítást el is fogadta). Csakhogy ez sem egyéb, mint a házasság támadási jogának kijátszása. Mert ha a kiskorut nem tekintjük elég érettnak annak megítélésére, hogy a házasságot megkösse-e, akkor nem érett annak elbírálására sem, vajjon a megkötött házasságot megtámadja-e?

A jav. 77. §. utolsó bekezdésének elestével feleslegessé vált a jav. 79. §-a is, mert ha a hatóság a támadást el is mulasztja, a házastárs támadási joga még fenmarad.

A jav. 88. §-a a visszavonásról szól, de nem mondja meg a visszavonás hatását. Ezt a fenti §-ba belevettem. Ez annál szükségesebb, mert a jav. 82. §-a az esetről szól, ha «a házasság megtámadva nem volt», pedig a házasság, ha a támadás vissza is vonatott, meg volt támadva.

A jav. 80. §-a, mely szerint «ha a házastárs a megtámadás megtételében erőhatalom vagy cselekvőképtelenség által gátolva van, míg ezen akadály tart, a határidő folyása szünetel» — oly intézkedést tartalmaz, mely nemcsak a megtámadásra, hanem a javaslatban foglalt mindennemű záros határidőkre vonatkozik (v. ö.: jav. 98. §. 1 év, 105. §. 6 hó, 10 év, 122. §. 3 hó), tehát nem ide, hanem a «vegyes határozatok» fejezetébe való.

28. §.* (86. §., 88. §. 2. és 3. bek.)

A házasság érvénytelenné nyilvánítása, valamint megtámadása esetében a házasság megszűnése után felmentés vagy beleegyezés pótlásának, helybenhagyásnak vagy megtámadás visszavonásának nincs helye.

29. §. (66, 87. §.)

Az érvénytelen házasság mindaddig, míg meg nem szűnt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs, érvényes házasság hatályával bír.

A semmis, valamint megtámadása esetében a megtámadható házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása után, a mennyiben a törvényből más nem következik, ugy tekintendő, mintha meg sem kötötték volna.

A jav. 66. §-a azt mondja: «A semmis házasságot csak akkor lehet semmisnek tekinteni.» A «semmis» szó itt — mint már a 4. §-nál említettem — oly értelemben van használva, mely a jav. 16., 24. és 95. §-ai mellé állítva, magában való ellenmondásra vezet. A fenti szövegezést ezért helyesebbnek tartom. Ezen és a következő §-okban a semmis és a megtámadható házasság közös határozatait, melyeket a jav. kétszer mond el, összevontam.

A jav. a német javaslat mintáját követte, a mennyiben a semmis házasság, valamint megtámadás esetében a megtámadható házasság megszűntével annak ipso jure ex tunc beálló hatálytalanságát rendeli. Ezen rendelkezés annak következménye, hogy a jav. szerint érvénytelenségi per a házasság megszűnése után nem indítható. Álláspontomhoz híven, hogy a javaslat alapjait fel ne forgassam, ez elvet ellenjavaslatomban is megtartottam, de aggályaimat el nem nyomhatom. Ugyanez az ok, a miért az ipso jure való semmiséget a házasság terén el nem ismerjük, hanem az érvénytelenségnek külön per útján egyszer s mindenkorra való megállapítását követeljük, t. i. hogy e kérdés fontosságánál fogva ne per incidens, hanem külön, a nyomozási elv minden garantiáival ellátott eljárásban és inter omnes való jogerő hatásával döntessék el: ugyanez ok áll a házasság megszűnése után is. Az exceptio ne præjudicium fiat matrimonio jogosultsága a házasság megszűnése után ugyanaz, mint fenállása alatt. Az indok, a miért a jav. mégis a pert csak a házasság tartama alatt követeli, megszűnése után pedig az ipso jure érvénytelenséget vallja, állítólag (ind. 101. l.) a per nehéz konstruálásában rejlik. Erre három válaszunk van: 1. E nehézség nem mindig forog fen; 2. A javaslat néha elismeri e pert ott is, a hol e nehézség fenforog; 3. E nehézség nincs arányban az érdekekkel, melyet kizárása sért.

1. A per nehézsége fen nem forog, ha mindkét (pl. elválás esetében) vagy legalább egyik házasság fél még életben van. Miért ne legyen az érvénytelenségi per legalább ilyenkor megengedve? Az indokolás szerint «különösen a házastársak halála esetében ily pernek szervezése azon kérdést illetőleg, kit illessen meg a felperesség és alperesség, alig leküzdhető nehézségekbe ütköznék» (101. l.) Ez tuzás. A felperesi szerep nem okoz nehézséget, ha az alperes még életben van; felperes ilyenkor a semmiségi perben még mindig az ügyész és minden harmadik is, a ki kimutatja, hogy a házasság semmiségében jogilag érdekelve van; a megtámadási perben esetleg a gyámhatóság (a javaslat szerint a kir. ügyész is); mindkét esetben pedig az elhunyt házastárs jogutódjai. Példát mondok; *A* semmis házasságban él *B*-vel és ezen házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt új házasságra lép *C*-vel. A *C* házasságának érvénye tehát attól függ, hogy az *A* és *B* közti házasság semmisnek ismertessék el (javaslat 16., 65. §.). *A* meghal. Lehet-e már most *C*-t elütni attól, hogy *B* ellen a semmiségi pert megindítsa? Van-e erre ok? A per lefolytatása semmi technikai nehézségbe nem ütközik. Pedig nyilvánvaló, hogy *C* el nem lehet e per nélkül, hacsak saját házassága érvényességét örökre kétségben hagyni nem akarja. Igaz, hogy a javaslat 91. §-a szerint ő a maga házassága érvényességét megállapítási keresettel is elismertetheti. Ámde ezen perben hozott ítélet «csak a perben állókkal szemben hatályos», tehát *C* ki van téve annak, hogy ezen megállapító ítélet

daczára boldog-boldogtalan mind újból és újból meghercze-hurczálja az ő házasságát. Absolut hatálylyal, mindenkivel szemben érvényesnek házassága csak akkor lesz tekinthető, ha érvényességének előfeltétele: a korábbi házasság semmisége *absolut* kihatásu ítélettel elismertetik, az pedig csak semmiségi perben lehetséges. Ily esetben a semmiségi per kizárása semmivel sincs indokolva.

2. De a javaslat maga sem tekinti e nehézséget komoly-nak, mert több helyen maga is szembeszáll vele. Teszem a következő esetet: *A* semmis házasságban él *B*-vel. *B* eltűnik és holtánnyilvánítatik. *A* új házasságot akar kötni, de nehogy a javaslat 25. §. büntető következményeinek, vagy a javaslat 74. §. *f*) pontja alapján való megtámadhatóságnak, vagy éppen a javaslat 95. §. semmiségének tegye ki új házasságát, előbb régi házasságát semmisnek akarja nyilvánítatni. Mint-hogy a régi házasság a pusztá holtánnyilvánítás által még meg nem szűnt (javaslat 94., 95. §.), ez meg van engedve. Pedig kérdem: más ilyenkor a semmiségi per constructiója, mintha *B* meghalt volna? Ha a per itt lehető, lehető a *B* halála esetében is. Más eset: *A* semmiségi per két házastárs közt megindul, a kereset beadása után az egyik meghal. A javaslat 69. §. 2. bekezdése szerint a per folytatható. Kivel és ki ellen? Vajon «a felperesség és alperesség leküzdhetetlen nehézségei» kisebbek-e, ha e nehézség a keresetlélvél átvétele után, mintha azelőtt felmerülnek? Harmadik eset: A javaslat 70. §-a szerint «a semmiségi perben keletkezett jogerős ítélet mindenkivel szemben hatályos». Tehát akkor is, ha abban — a házasság időközben történt megszűnése folytán — a kereset átvétele után egyik házastárs sem vett részt, hanem ha az harmadik személyek között lett lefolytatva. Ha ez lehetséges, akkor semmivel sincs indokolva, hogy a semmiségi per megindítását és az abban hozott ítélet absolut hatályát akkor is el ne ismerjük, ha a házasság már a kereset indítása előtt megszűnt. Negyedik és ötödik eset: a javaslat 90. §-a a fenti 2. és 3. eset intézkedéseit a megtámadási perre is kiterjeszti. A «leküzdhetetlen nehézséget» tehát a jav. nemcsak a semmiségi, hanem a megtámadási per esetében is megdöntötte.

3. A jav. indokolása feltűnően gyenge annak kimutatásában, hogy a házasság megszűnése után érvénytelenségi perre *szükség nincsen*. «A közérdek — ugymond — a házasság megszűnése után többé nincs szóban» (101 l.) Ehhez szó fér. De az érvénytelenségi per magánérdeket is szolgál, hogy pedig ezeknek az érvénytelenségnek per incidens tárgyalása, vagy az inter partes kiható megállapító ítélet is «teljesen eleget tesz» — mint az ind. u. o. mondja — fent megczáfoltuk. Ha az ind. (106. l.) azt állítja, hogy «önálló semmiségi pernek a házasság megszűnése után nincs is többé tárgya, mert valamint a megszűnt házasságot bíróság felbontani nem lehet, úgy az semmissé sem nyilvánítható abban az értelemben, hogy az ítélet egyszermind a házassági viszony megszűnését is vonja maga után» — akkor közel a válasz, hogy a semmiségi pernek nem a házasság *megszűntetése*, hanem kezdettől fogva való *érvénytelenségének elismerése* a tárgya. Hogy pedig az érvénytelenség kérdésének a házasság megszűntetése után csak «némely jogkövetkezmény szempontjából lehetne jelentősége» (101 l.), oda helyesbitendő, hogy a házasság megszűnésével csak újabb joghatások nem állanak be, de a már beállott joghatások továbbra is érvényesek vagy érvénytelenek maradnak a szerint, a mint a megszűnt házasság érvényesnek vagy érvénytelennek ismer-tetik el: ezen «némely jogkövetkezmény» pedig rendkívül fontos lehet, mint a fent 1. alatt felhozott példa mutatja.

30. §.* (69, 90, 81, 88. §. 1. bek.)

Érvénytelenségi pert csak addig lehet indítani, míg a házasság meg nem szűnt.

Ha azonban a megtámadható házasság a megtámadásra nem jogosított házastárs halála által szűnt meg, a megtámadásra jogosított túlélő házastárs a házasságot a bírósághoz intézett bejelentéssel megtámadhatja.

A jav. 81. §-ának complicált rendelkezése és a jav. 88. §. 1. bekezdése a fenti második bekezdésben, a jav. 69. §. 1. pontja és 90. §-a pedig a fenti első bekezdésbe foglalható össze. A jav. 81. §. *c*) pontja a 15. §-nál kifejtett indokokból eszik.

31. §.* (68, 89. §.)

Érvénytelenségi perben és bejelentésben a házastárs, ha cselekvőképességében korlátozva van is, csak személyesen járhat el.

Cselekvőképtelen házastársat a semmiségi perben, valamint alperesi minőségben a megtámadási perben is, törvényes képviselője képviseli.

A jav. 89. §-a homályos. Mert ha a korlátolt cselekvőképességű házastársra a «perképes» szót el is fogadjuk, és e szerint az első és harmadik bekezdés összevetéséből meg is értjük, hogy a korlátolt cselekvőképességű házastárs mint felperes *csak* személyesen járhat el: kétes marad, vajjon alperesi minőségben *csak* személyesen, vagy személyesen és (alternative) képviselő útján *is* állhat-e perben? Továbbá, ha a jav. 80. §-ából és a jav. 89. §. 1. bekezdéséből meg is értjük, hogy cselekvőképtelen házastárs megtámadást *nem indíthat*, kérdés marad, vajjon alperesi minőségben áll-e a törvényes képviselő általános szabálya. Tekintve, hogy a jav. 68. §. 2. bek. ezt egyenesen kimondja, a jav. 89. §-a pedig erről hallgat, inkább az ellenkező eredményre juthatna az ember.

A fenti szövegezés e kérdésekre megfelel. A javaslat 80. §-ának megfelelő intézkedés — mint már említettem — a «vegyes határozatok» fejezetébe vétetett fel.

32. §.* (70, 90. §.)

Érvénytelenségi perben hozott jogerős ítélet mindenkivel szemben hatályos.

Ha kettős házasság alapján indított semmiségi perben a korábbi házastárs részt nem vett, az elutasító ítélet hatálya reá ki nem terjed.

A javaslat ezeket a rendelkezéseket külön a semmiségi és külön a megtámadási pernél mondja ki, a mi a törvényhozási ökonomia szempontjából hibás.

33. §.* (92. §.)

A (jav. 123—125.) §-ok rendelkezései az érvénytelenségi perre is megfelelően alkalmazandó. Semmiségi perben a bíró a házastársak különélését hivatalból is elrendelheti.

A jav. 91. §-a helytelen és felesleges. Helytelen az első fele: «A házasság megszűnése után bárki érvényesítheti a házasság érvényességéből és érvénytelenségéből függő jogait.» Mert a házasság *érvényességétől* függő jogait kiki a házasság megszűnése *előtt* is érvényesítheti, sőt *érvényesítheti* már ekkor a házasság érvénytelenségétől függő jogait is, a különbség csak az, hogy a jog érvényesítése iránti per felfüggesztetik mindaddig, míg az érvénytelenségi per lefolytatva nincs. Helytelen a mondat második fele is: «(A házasság megszűnése után) bárki... a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapítása iránt is indíthat keresetet». Mert a házasság *érvényessége* iránt a házasság *fenállása* alatt is in-

dithatni megállapítási keresetet, csak az érvénytelenség iránti megállapítási kereset van kizárva, mert helyébe az érvénytelenségi per lép. Sőt ily megállapítási per nemcsak a házasság érvényessége iránt lehetséges, hanem kell, hogy lehetséges legyen az iránt is, vajjon fenáll-e *egyáltalában* «házasság» (mindegy, érvényes-e vagy érvénytelen) a felek között: tehát megállapítási per nem a házasság érvényessége, hanem *fenállása* iránt. Egy völegény például kihirdetést eszközölt az anyakönyvvezetővel, ekkor megjelenik az ő szeretője, kivel évek óta együtt él és a fenálló házasság akadályát jelenti be. A férfi tagadásba veszi, hogy ezzel a nővel valaha házasságot kötött, de az anyakönyvvezető a jav. 24. §-a alapján a házasságkötésnél való közreműködést megtagadja. Mit csináljon most a mi emberünk? Semmiségi pert nem indíthat szeretője ellen, mert sohasem esküdött vele. Megállapítási pert kell tehát indítania oly tartalommal: mondassék ki ítéletileg, hogy közte és alperesnő között házasság *nincs*. A jav. 91. §-a tehát részben hamisat, részben keveset mond, és ez is, sok mással együtt, nem ide, hanem az eljárási törvénybe való, mert a mi *anyagit* mondani akar, hogy t. i. a házasság megszűnte után érvénytelenségi per nincs és hogy az érvénytelenségre ekkor már mindenki ipso jure hivatkozhatik, az a jav. 69, 90, 66. és 87. §-aiban már ki van mondva. E §-t tehát ellenjavaslatomban teljesen elejtettem.

A mi végül a jav. 93. §-át illeti: az a putatív házasság egyéb hatásaival együtt később lesz tárgyalandó.

* * *

A javaslat sorrendjét, a mennyire lehet, követve, csak most térünk át a házasságkötés fejezetére, mely ellenjavaslatomban az *első* fejezetet képezi. A szakaszok számait könnyebb áttekintés céljából folytatólag jelölöm meg, úgy hogy ellenjavaslatom 1. §-a itt a 34. §-t képezi. A javaslat azon szakaszait, melyek az anyakönyvi törvénybe átviendők, kihagytam.

(I. Fejezet). Házasságkötés.

34. §. (34. §. 1. bek.)

A házasság megkötését kihirdetés előzi meg.

35. §. (45. §. 1. bek., 56. §. 33. §.)

Házasság az által köttetik, hogy férfi és nő polgári tisztviselő előtt kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek.

E kijelentést a polgári tisztviselő saját kerületében, hivatalos eljárása alatt, két tanu jelenlétében, személyesen, idő vagy feltétel kikötése nélkül kell tenniök.

E §. indokolását már az 1. §-nál adtam. A jav. 56. §. második bekezdése («Ennek megtörténte után a polgári tisztviselő a házasságkötés után a törvény értelmében házastársaknak jelenti ki») merőben instructionalis természetű. A házasságkötési actus lényegéhez ez nem tartozik, a kötés érvényét nem érinti, sanctio ezen instructio elhanyagolására nincs. Ezért inkább az anyakönyvvezetői utasításba valónak tartom. Itt még csak az «idő vagy feltétel kikötése» szavak szorulnak magyarázatra, A jav. 33. §-a szerint «A házasságkötést időhöz vagy feltételhez fűzni nem lehet. Ilyen kikötés nem létezőnek tekintetik.» Ezen intézkedés nem egyéb, mint a házassági consensus *fictioja*. A tényállási minimum, mely nélkül házasságkötés nem képzelhető, a felek házasságkötési beleegyezése. Már most az, ki kijelenti, hogy csak *bizonyos fel-*

tétel alatt akar házasságot kötni, ezzel világosan kijelenti, hogy feltétlenül *nem akarja* megkötöni. Ő nem akar házasságot kötni, hanem csak *akkor* akar házasságot kötni, ha a feltétel beáll, ha nem áll be, *nem akar*. A legnagyobb önkény tehát, a fél kijelentésének ezen lényeges részét egyszerűen «nem létezőnek tekinteni» és ezen feltételes akarást, vagy a mi ugyanaz: ezen *feltételes nem-akarást* a törvény erejénél fogva feltétlen akarásnak értelmezni. Hogy a házasságkötés czélja a feltételt és időhatározást meg nem engedi, bizonyos igaz. De ebből csak az következik, hogy a feltétel vagy dies alatt kötött házasság semmis, nem pedig az, hogy érvényes még azon esetben, vagy azon időben is, melyre nézve a felek határozottan kijelentették, hogy a házasságot *nem* akarják. Ellenjavaslatom egybehangzásban van az összes újabb törvényhozással, sőt az osztrák polg. törvénykönyvvel is, melyet a jav. indokolása tévesen soroz — mint egyetlen — a maga álláspontja pártolói közé. (L. az egész kérdésre: *Rittner*, Öst. Eher. 199. és köv. II.)

A jav. 32. §-a, mely merőben doctrinaire, semmit sem rendelő, különben is helytelen (mert *minden* tévedés kizárja ugyan a szabad beleegyezést, de azért a házasságkötésnél mégis csak a jav. 74. §-ában *nehány* tévedési eset jön figyelembe, nem áll tehát ily általánosságban, hogy «tévedés és megtévesztés kizárja a szabad beleegyezést») kihagyandó.

36. §. (46. §.)

Mint polgárt tisztviselő eljár:

a) *az anyakönyvvezető saját kerületében* stb. mint a jav.

A jav. 46. §-a szerint: «polgári tisztviselő: az anyakönyvvezető saját kerületében stb.». E szerint az anyakönyvvezető saját kerületén kívül nem is polgári tisztviselő. Ugyde akkor a jav. 61. §-a (*polgári tisztviselő* előtt, de annak *nem a saját kerületében*) fogalmi lehetetlenséget fejezne ki. Ezt kikerüli a fenti szövegezés.

37. §. (45. §. 3. bek., 62. §.)

A 34. §. alkalmazásánál polgári tisztviselőnek, illetve a házasságkötési hely polgári tisztviselőjének tekintendő az is, kit a közhiedelem annak tartott, kivéve, ha az ellenkezőt mindkét házasságkötő fél tudta.

A jav. 45. és 62. §-a ugyanazon gondolaton alapszik, ezért ajánlatos e két §. összefoglalása.

38. §. (48. §.) mint a jav.

39. §. (49. §.)

mint a jav.: — *csak akkor adhat, ha a jelen törvény II. fejezetének rendelkezéseibe ütköző akadályról tudomása nincs.*

A polg. tisztviselő tehát akkor is megtagadja a közreműködést, ha a házasságkötő fél tévedéséről, tévesztéséről vagy kényszerítéséről szerez tudomást. A jav. szerint ilyenkor közre kell működnie, mert a tévedés stb. szerinte nem «házassági akadály».

40–44. §§. (50–52, 55, 57. §§.)

mint a jav. A (52.) §-ból az «illető» és «ünnepélyesen» szavak (mit tesz az jogilag, hogy egy haldokló «ünnepélyesen» jelentsen ki valamit?) kihagyandók.

(Folytatása következik.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

télevre	6
negyedévre	3

 Ft. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A katonai szolgálat ügyei a közigazgatási bíraskodásban. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — Törvényjavaslat a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Az iparszerűség mint hatásköri kifogás. Dr. DÁRDAY DEZSŐ-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — A kir. igazságügyminiszter 611/1894. I. M. számú rendelete a bírói határozatok postai kézbesítése tárgyában.

A katonai szolgálat ügyei a közigazgatási bíraskodásban.

A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat — nehéz feladatát tekintve — elismerést méltán érdemlő munkát ugyan, de a hozzáértőknek jómódon egyetértő véleménye szerint lényeges átgyúrás, beható átdolgozás nélkül törvényerőre nem emelhető; mert elég távol áll a tökéleteség azon fokától, melyet a tudomány állása és a gyakorlati élet tapasztalatai nyomán kívánhatunk. Különösen a hatásköri rész lényeges módosításától fog függeni, hogy nyerünk-e a közigazgatási bíróságok intézménye által egy organikus, rendszeres és fejlődésre képes intézményt.

Szerény nézetünk az, hogy a taxatio elve magában nem zárja ki a jó alkotás lehetőségét, de mindenestre nehezíti azt; mert a felsorolás mellett is szükséges egy egységes szempont kitűzése és érvényre emelése egész vonalon. Ezt az egységes szempontot sajnosan nélkülözzük a magyar javaslatban.

Az indokolás 84. lapján azt olvassuk, hogy az esetek kiválasztásánál *első- és főkövetelményül* szolgált, hogy lehetőségig csak olyan ügyek kerülhessenek a közigazgatási bíróságok elé, hol egyesek vagy testületek *jogai* sértetnek meg a hatósági intézkedések által. A legnagyobb baj, hogy ezen követelmény a *lehetőségig* betartva nem lőn, hanem kellő szükség nélkül figyelmen kívül maradt. Találunk a felsorolásban *hatósági hatáskört* illető eseteket, találunk jelentékeny mérvű kihágási bíraskodást, találunk magánjogi kérdéseket (cselédbérügyek), melyek mivoltuk szerint, nem képeznek közigazgatási perutra tartozó ügyeket; másrészt azt látjuk, hogy igen nagy részében a hatóság által elkövethető jogsértéseknek, megmarad az eddig bírói védelem nélküli állapot. Azt mondja az indokolás: «valamint nem találtam feltétlenül kizárhatóknak azon *érdeksértéseket*, melyek tárgyalása és eldöntése a *«közigazgatási szempontok»* veszélyeztetése nélkül a bíróságokra bízható, más oldalról gondosan óvakodtam, oly természetű jogsértéseknek a bíróság hatáskörébe való bevonásától, melyeket az *érvényben levő jogszabályok szerint* ugyan, de csak a közigazgatási célszerűség gondos figyelembe vételével kell és lehet helyesen elintézni». Megvalljuk, közigazgatási *«gyakorlati érzékünk»* nem oly magas foku, hogy ezen álláspontot méltányolni tudnók. Ha az érdeksérelem az érdeket biztosítani célzó jogszabály megsértésével járt, akkor jogsérelemi eset és minden körülmények között közigazgatási bírói ügy; ha pedig az érdeksérelem a discretionális körben követtetik el, semmi esetre sem képezheti közigazgatási bíraskodás tárgyát. Ha a «jogszabályok szerint intézendő» ügyeknél, a jogszabály egyesekre vagy testületekre

sértő hatással, sérelmet szenved, úgy semmiféle közigazgatási célszerűség alapján nem szabad megakadályozni, hogy e sérelem közigazgatási peruton orvosoltassék. «Közigazgatási szempont», «közigazgatási érdek» s e féle határozatlanságok *jog bizonytalanságban* hagyására semmikép nem szolgálhatnak indokul. Ha a törvény, jogszabályilag határozott körülmények között jogot ad egy kisközségnek nagyközséggé átalakulására, akkor az átalakulás hatósági megtagadása contentiosus eset; de ha az átalakulás kellei között akár csak egy is olyan, melynek fen vagy fen nem forgása iránt a hatóság discretionálisan határoz, akkor már átalakulási jog nincs, akkor az ügyet közigazgatási perre engedni nem szabad. Természetesen nagyon alapos vizsgálat kell gyakorta az egyes esetekben annak eldöntésére, hogy van-e biztosítva valamely morális, vagy anyagi előny, illetőleg teher, *jogigény*, respective *jogi köteletség* gyanánt.

Hogy mily számos körében a közigazgatásnak találta elég fontosnak a *közigazgatási szempontot* a javaslat arra, hogy valóságos jogigényeket kizárjon a bírói védelemből, arra nézve csak egy korántsem teljes felsorolást lássunk:

1. Van nálunk bizonyos szolgálati állásokra *jogigény* biztosítva meghatározott minőségű egyéneknek, 1873. évi II. tcz;
2. az államhivatalnokok, altisztek, szolgáknak nemcsak nyugdíj igénye, de fizetésre, lakbérre és számos mellékjavadalmakra, továbbá néhol magasabb fizetési fokozatba lépésre való igénye is valóságos jogigény, biztosítva törvény, illetve rendeleti jog, alkalmazási actus által;
3. a gyámügyi törvényben;
4. egyházszervezeti jogszabványokban;
5. szegényügyi jogszabályokban;
6. betegsegélyezési jogszabályokban;
7. tűzoltási rendeletekben;
8. állategészségügyi törvényben;
9. a bányügyi jogszabályokban;
10. kisajátítási törvényben, etc.

vannak nagy számban valóságos jogigények és jogi köteleességek meghatározva, melyek a közhatósági intézkedések és határozatok által sérelmet szenvedhetnek s magánjogi bíróság elé nem vihetők. Mindezekről megfeledezett-e a javaslat, vagy csakugyan közigazgatás-veszélyesnek tartja-e azok bírói védelmét? Ehhez járul még, hogy a közegészségi, vízjogi, halászati ügyekre nézve is nagyon hiányos az enumeratio.

A közigazgatási érdek és szempont mellett szerepel még a felsorolás hiányosságának indokául azon államjogi kapcsolat, a mely egyrészt Magyarország és Horvátország, másrészt a magyar birodalom és birodalmi tanácsban képviselt országok között fenáll. Az elsőre tekintettel, a honossági és iparügyeket, a másodikért a külügyi és hadügyi közigazgatás contentiosus eseteit mellőzi a javaslat, mely utóbbiak között rendkívül fontossággal a katonai szolgálat jogvitái bírnak. Az iparügyeket illetőleg tisztázta a kérdést, általános megelégedésre, kitűnő tudósunk dr. Concha, e lap hasábjain.

Részünkről ez alkalommal a katonai szolgálati ügyeknek a közigazgatási bírói hatáskörbe felvételéről kívánunk szólni; főleg azon felfogással szemben, mintha a monarchia másik államával való kapcsolatunk ennek jogi lehetőségét gátolná.

Nem szükséges talán vitatni sem azt, hogy a hadszolgálati

kötelezettség, a «véradó» minősége, mértéke, az egyéves önkéntességi igény, az elbocsajtás, a tetteges és póttartaléki s tartaléki szolgálatra vonatkozólag biztosított kedvezmények, mentességek, általában szigorúan és szabatosan jogszabályok által meghatározvák, s nem függenek a katonai igazgatás szabad belátásától. Nem kétséges, hogy az ezek iránt hozott sérelmes határozatok valóságos közjogi igényt, illetve kötelezéseket sértenek, melyek a véderőnek legcsekélyebb hátránya nélkül élvezhetik a teljes bírósági védelmet. A magyar javaslat indokolása is azon álláspontot foglalja el, hogy ezek mívoltuk szerint közigazgatási peres ügyek, s csak az Ausztriával fenálló kapcsolat miatt, az 1867. évi XII. tcz. értelmében zárandók ki a magyar közigazgatási bírászkodás köréből. Idézzük az indokolást: «Az 1867. évi XII. tcz. értelmében *közösök*-nek elismert ügyekre és az 1878. évi XX. tcz. illetőleg 1887. évi XXIV. tcz. értelmében egyenlő törvények és közigazgatási szabályok illetőleg, egyenlő elvek alapján készült törvények és közigazgatási szabályok szerint kezelt ügyekre vonatkozó sérelmek, nem vonhatók a magy. közig. bíróság oltalma körébe, ha az *intézkedés vagy határozat közös hatóságtól származik, vagy valamely közös hatóságnak vagy a másik állam hatóságainak egyetértésével jött létre.*

Az osztrák közig. bírászkodást szabályozó 1875. évi okt. 22-én kelt birodalmi törvény idevonatkozólag szószerint így rendelkezik: «A közigazgatási bíróság hatásköréből ki vannak zárva:

1. azon ügyek, melyek a monarchia két állama között közösek; 2. azon ügyek melyek e két államban azonos alapelvek szerint intéztetnek, a mennyiben a megtámadott intézkedés vagy határozat valamely közös közigazgatási hatósággal vagy valamely magyar közigazgatási hatósággal egyetértőleg történt, vagy közös megegyezéssel megállapított rendeleten alapul».

A magyar javaslat indokolásában mondottak korántsem fedezik ugyan az osztrák törvény szavait, de a felfogás amabban is az, hogy a katonai szolgálati ügyek közösségüknél, illetőleg közös hatóság által vagy ennek egyetértésével való intézésüknél fogva nem vonhatók egyik állam bíróságának felülvizsgálata alá.

Mindenek előtt világos az, hogy a reánk egyedül irányadó 1867. XII. tcz. értelmében a hadkiegészítési ügynek és a *katonai szolgálati* kötelezettségnek törvényhozási szabályozása, valamint annak igazgatási *intézkése külön ügye* Magyarországnak. A szolgálati kötelezettséget illetőleg úgy a közös hadseregnek, mint a honvédségnek és a népfölkelésnek lehet, sőt pl. a mentességek tekintetében van is eltérés a két állam jogszabályai között.

A mennyiben a fenálló törvények, illetőleg rendeletek, hadkiegészítési, nevezetesen a szolgálati kötelezettség hatósági megállapítását illető ügyekben közös hatóságokat is teendőkkel biznak meg, esetleg azok egyetértő eljárását szabják elő, ez nem mint szükségképi folyománya az 1867: XII. tcz.-nek tekintendő, hanem oly tisztán magyar igazgatási ügykör, melyet a magyar törvény vagy rendelet meg nem kötött souverainitása alapján ruházott ezen szervekre.

A közös hatóságok tehát a magyar katonaszolgálati jog végrehajtásában nem közösügyi funkciót, hanem tisztán magyar kormányzati ügyet intéznek. Emlékezetbe hozzuk itt a consuli bírászkodásról szóló törvényjavaslatnak képviselőházi tárgyalását, melyben az igazságügyminiszter, első közjogi kapacitásunk, oly világosan és meggyőzőleg mutatott arra, hogy mi a közös szerveknél közösügyi és mi a különügyi functio.

A közös hatóságot oly teendőjében, a melyet mint magyar igazgatási teendőt végez, alárendelhetjük tisztán magyar állami hatóságnak, tehát bíróságnak is, a nélkül, hogy a közös hatóság állásának természetét megsértenők.

Vajon a cs. és kir. consul birói ítéleteit nem osztrák

bírósághoz felebbezik-e maig, s nem többször kinyilvánították e, hogy a kiegyezést nem alterálná, ha a consuli bírászkodás felebbvitelben az osztrák illetve magyar állami felsőbíróságok között osztatnék meg. Vajon a tengeri kikötőkben székelő consulainknak tengerészeti hatósági határozatai az érdekllett felek (hajók) állami illetősége szerint, a felebbvitelben nem tisztán magyar (fiumei) illetve osztrák (triesti) tengerészeti hatósághoz jutnak-e? Vajon a sorozó bizottság közös jellegű tagjának határozatai, nem a m. kir. honvédelminiszterhez felebbezhetők-e? Még más esetek is vannak annak tanúsítására, hogy a közös szervek nem közös hatáskörökben, egyik állam hatóságának vannak alárendelve, s határozataik ehhez felebbezhetők. De mindettől eltekintve, hogyan indokolja a törvényjavaslat előbb idézett érvelésével azon szolgálati ügyek kizárását, a melyeknél «közös szervek» nem intézkednek, azok egyetértése sem szükséges, hanem intézkedik a sorozó bizottság polgári elnöke, a polgármester vagy alispán, felebbvitelben pedig egészen önállólag a honvédelminiszter; vagy intézkedik a bizottság honvédségi tagja s felebbvitelben a honvédelminiszter. Ez van pl. a honvédségi szolgáltra; hasonlóan van a népfölkelési kötelezettségre.

A törvényjavaslat álláspontja tehát nem tartható. Bennünket az sem irányozhat, hogy Ausztria honosai, a szolgálati kötelezettség tekintetében nélkülözni fogják a jogvédelmet; a beálló különbség még közös védszervezetünket sem befolyásolja hátrányosan.

Van még itt egy figyelemreméltó körülmény: a közös közigazgatási bíróság feltolakodó gondolata. Az executiva tekintetében valóban közös ügyekre mennyiben lesz ez szükséges, azt nyílt kérdésnek hagyjuk; annyi azonban bizonyos, hogy a magyar állampolgároknak védkötelezettsége iránti jogvitákat ily közös bírósághoz nem utalhatjuk, ha csak a közös ügyeket az 1867: XII. tcz. ellenére, egy nagyon jelentékeny ügykörrel növelni nem akarjuk.

Dr. Kmety Károly,
pozsonyi kir. jogtanár.

Törvényjavaslat a házassági jogról.¹

III. FEJEZET. A házasságkötés.²

Ezen fejezet részleteire vonatkozólag kevés a megjegyzésünk. Miután az többnyire közigazgatási rendszabályokat tartalmaz, a jogászt kevésbé érdekli. Már azt megróttuk, hogy annak kiemelése, hogy a szabad beleegyezés nélkül kötött házasság érvénytelen, s hogy kényszer, tévedés és megtévesztés kizárja a szabad beleegyezést, nem ide, hanem a házassági akadályokról szóló fejezetbe tartozik.

Helyeseljük azt a rendelkezést, hogy a házasságnak fel-tételhez vagy időhöz kötése nem létezőnek tekintendő. Ha az ilyen kikötés mellett kötött házasság semmisnek tekintetnék, az csak annak válnék előnyére, a ki ily kikötést roszhiszeműleg azért tesz, hogy a házasságot, a mikor neki tetszik, megsemmisíthesse. Megczáfolja ez a kijelentés azt a némely szent helyről hangoztatott vádat is, hogy a polgári házasság nem egyéb, mint egy időre kötött és a felek által bármikor felbontható polgári szerződés.

A 45. §. következőleg szól: «A házasságot polgári tisztviselő előtt kell megkötöni.

Oly kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt történt, a törvény erejénél fogva semmi vonatkozásban sem tekintetik házasságnak.

Polgári tisztviselő előtt kötöttnek tekintendő a házasság, ha azt, a ki előtt kötötték, a közhiedelem polgári tisztviselőnek tartotta, kivéve, ha az ellenkezőt mind a két fél tudta».

¹ Az előbbi közl. I. az 1893. 50., 52. és 1894. 1., 2. és 3. számokban.

² Ez azon közbeeső rész, mely az utolsóelőtti közleményből elmaradt.

A 46. §. azután meghatározza, hogy ki a polgári tisztviselő, és ebből tudjuk meg, hogy az anyakönyvvezetőn kívül megköthető még a házasság az alispán, a polgármester, a főszolgabíró, a rendezett tanácsú város polgármestere és az osztrák-magyar követ vagy consul előtt is.

Miután az utóbb megnevezett tisztviselők nem vezetnek anyakönyvet, — kivéve talán a követet és consult, — és az előttük megkötött házasság is a rendes anyakönyvvezető által vezetendő be az anyakönyvbe, nyilvánvaló, hogy ezen tisztviselőknek a házasságkötésnél való szerepeltetése csak abban az aristokratikus nususban találja magyarázatát, hogy nagy urak részére, a kiknek esetleg derogálni fog a szerényebb állású anyakönyvvezető előtt házasságukat megkötni, legyen egy előkelőbb házasságkötési forum; a mit a javaslat részletes indokolása is megerősít, kiemelve «hogy a házasságkötésnél való közreműködésre oly egyéneket is célszerű felhatalmazni, kik annak ünnepélyes jellegére való tekintettel, hatósági állásuknál fogva arra kiválóan alkalmasak».

Miután azt, hogy ki veheti igénybe a polgári tisztviselőket, az 50. §. szerint a főispán, illetve Budapesten a főpolgármester határozza meg, előrelátható, hogy ebből az extra házasságkötésből nem mindenkinek fog kijutni és a szegény embert, meg azt, a kinek protectiója nincs, valószínűleg kivétel nélkül a rendes anyakönyvvezetőhöz fogják utasítani.

Nyilvánvaló, hogy a házasságkötéseknek ezen kasztszerű megkülönböztetése a polgári jogegyenlőség elvébe ütközik és kiválóan alkalmas arra, hogy a közvélemény előtt a rendes anyakönyvvezető előtt kötendő házasságok értékét lejjebb szállítsa és így épen az ellenkezőjét éri el annak, a mit az ünnepélyesség fokozása által a javaslat szerint elérni akar. Főhibája ezen rendszernek végre az, hogy a főispáni illetőleg főpolgármesteri kegy fogja majd appretiálni azt, hogy az adott esetben a folyamodó előkelő házasságkötésre igényt tarthat-e vagy nem?

Az állami törvényhozásnak, mely a polgári jogegyenlőség elvéből kiindul, ily rendszabályokat, melyek a mellett még a saját állami közegeinek tekintélyét kisebbitik, felállítania nem szabad.

A 45. §. második kikezdését, mely azt a nagy elvet mondja ki, hogy oly kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt történt, a törvény erejénél fogva semmi vonatkozásban sem tekintetik házasságnak, helyeseljük. Ki van ezzel mondva az, hogy a pap előtt kötött házasság ezentúl nem tekinthető oly viszonynak, melyet állami szempontból közjogi és magánjogi vonatkozásaiban házasságnak tekinteni lehetne. Ez az állam szemében egyszerű ágyasság, a melyet mint házasságot még bíróilag érvényteleníteni sem kell; ha valaki ilyen házasságkötésre hivatkozik, csak azt kell rá mondani, hogy az nem házasság.

Ez a rendelkezés, igaz, kiválóan alkalmas az egyházak érzékenységét sérteni, mert hát az oly kötetést, mely az egyházi törvény szerint érvényes házasság, sőt a katolikus egyház szerint szentség, ágyasságnak declarálja. De ezt a rendelkezést a kötelező polgári házasságról szóló törvény nem nélkülözheti, mert nélküle az egyházi házasság addig, a míg bíróilag érvénytelenítve nincs, legalább külsőleg érvényesnek lenne tekintendő, a minek folytán sokan megköthetnék azt, abban a reményben, hogy érvényét majd senki sem fogja megtámadni. Ennek folytán a megsemmisítési perek beláthatatlan sokasága állhatna elő, a mi pedig a jogbiztonságot szerfelett megrenditené.

Nem mondható szerencsésnek a 45. §. harmadik bekezdésének az a szövege, hogy «polgári tisztviselő előtt kötöttnek tekintendő a házasság, ha azt, a ki előtt kötötték, a közhiedelem polgári tisztviselőnek tartotta». A rendelkezésnek az értelmét a különös indokolás azzal magyarázza meg, hogy téves közhiedelem akkép alakulhatott, hogy a «polgári tisztviselő felhatalmazása nem volt szabályszerű, avagy vissza-

vonatott és ezt kellőleg közzé nem tették, vagy a helyettesítésre vonatkozó szabályok lettek megsértve».

Miután a főispán (főpolgármester) által kirendelt polgári tisztviselő nem rendes, hanem csak esetről-esetre a házasságkötéssel megbízott tisztviselő, ezt a közhiedelem rendes polgári tisztviselőnek, ki előtt a concret esetben a házasságot megkötni lehet, sohasem tarthatta, ily esetekben tehát közhiedelemre hivatkozni nem lehet. Másrészt pedig messze vezetne, ha a miatt, mert a főispán által kiállított meghatalmazás nem egészen szabályszerű, például hiányzik rajta a pecsét, kelet vagy a kiadványon az aláírás, a házasság a 45. §-ban körülírt semmisséggel sujtatnék.

A közhiedelem mentő körülménye tehát csak a rendes anyakönyvvezetőre vonatkozhatik, mert csak ezt tekintheti mindenki egy bizonyos anyakönyvi kerület rendes tisztviselőjének. Ennél pedig a jogosultság hiányát illetőleg az az egyedüli eset képzelhető, hogy a tisztviselői minőségét megszüntető rendelet már a zsebében volt, midőn a házasság előtt megkötött, de a megszűnés még nyilvánosságra nem jutott. Ha már most ezt az egy képzelhető esetet tekintjük, épen a házasságkötő felek jogbiztonsága szempontjából nem tartjuk a rendelkezést célszerűnek. A §. szerint ugyanis a közhiedelem fenforgása, mint érvényességi feltétel van odaállítva, ezt tehát jogvita esetében a feleknek bizonyítaniok kell. Így előfordulhat például, hogy husz évvel a házasság megkötése után valaki azt a rendeletet producálja, a mely szerint az anyakönyvvezető, a ki előtt a házasság kötött, már 5 nappal a házasságkötés előtt el lett mozdítva hivatalától. Tessék már most husz év múlva bizonyítani, hogy a házasságkötés napján a közhiedelem az illetőt még polgári tisztviselőnek tartotta.

Szerintünk ezen rendelkezés, az eseteknek szerfeletti ritkaságánál fogva, egészen felesleges, de ha már az elképzelhető casus kedvéért valamit mondani akarunk, sokkal észszerűbb volna azt kijelenteni, hogy az a házasság, a mely a törvényben előírt szabályok megtartása mellett az illető kerületben polgári tisztviselőként szereplő egyén előtt kötött meg, akkor sem támadható meg a 45. §-ba ütköző semmisség miatt, ha az eljáró polgári tisztviselőnek felhatalmazása a házasságkötés előtt megszűnt, kivéve, ha ezen megszűnésről mind a két fél tudomással birt.

Helyeseljük, hogy a javaslat a házasságot, a mely a személyileg nem illetékes anyakönyvvezető előtt kötött meg, semmisséggel nem sujtja. Helyeseljük a 47. §-ban foglalt azt a rendelkezést is, hogy a polgári tisztviselő a házasságkötésnél csak saját kerületében működhetik közre, fenntartjuk mindamellet azt a megjegyzésünket, hogy nem tartjuk indokoltnak a területi hatáskör hiányában kötött házasságot semmisséggel sujtani (61. §.), mert ez a rendelkezés a consensust és a házasságkötés lényegét nem érinti. A felek kötik a házasságot és nem a polgári tisztviselő, a rend megzavarását pedig tessék rendbüntetésekkel sujtani.

E helyütt kellene megoldani az ellenzék részéről felvetett azt a kérdést is, vajon magyar honosnak lehessen-e Ausztriában a magyar törvény szerint polgári házasságot kötni, avagy az ily magyar honos kénytelen-e a házasságkötés céljából Magyarországra jönni? Miután a magyar polgári tisztviselő hatósága csak saját területére terjed ki, nyilvánvaló, hogy a törvény szerint az a házasság, a mely egy magyar polgári tisztviselő előtt Ausztriában kötött meg, semmis lenne, Ausztriában pedig nem lévén oly közeg, a ki előtt a magyar törvény szerint kötött polgári házasság köthető lenne, az ott lakó magyar honos, ha a magyar jog szerinti polgári házasságot akar kötni, kénytelen e célból hazajönni.

Azt javasoljuk különben, hogy a 46. §. d) pontjának analogiájára, mely pont a házasságot az osztrák-magyar követ vagy consul előtt megköthetőnek jelenti ki, ruháztassék fel a Bécsben lakó Ő Felsője személye körüli miniszter is a

polg. tisztviselői hatáskörrel, a ki esetleg államtitkárját vagy miniszteri tanácsosát helyettesítheti. Ez nem lesz valami szokatlan dolog, mert hiszen a honossági esküt is, a mely különben a törvényhatóság első tisztviselője előtt teendő le, kiveszi a bécsi miniszter és ha ez elfogadtatik, legalább a Bécsben lakó 30,000 magyarnak lesz illetékes polgári tisztviselője. Más kérdés az, vajon az Ausztriában lakó magyar honosnak az osztrák jog szerint megkötött egyházi házasságát érvényes házasságnak fogjuk-e elismerni?

Erre vonatkozólag a 136. §. intézkedik, kimondván, hogy a házasság érvényessége alakszerűségek tekintetében a házasságkötés idejében és helyén fenálló törvények szerint ítélendő meg. Azután hivatkozik a szakasz a 46. §. e) pontjára, vagyis a követ, illetve consul előtti házasságkötésre. Ha az Ő Felsége körüli miniszter ruháztatnék fel polgári tisztviselő hatáskörével, akkor ezt az esetet is a 46. §. e) pontja mellé kellene sorolni. Kérdés támadhat az iránt, vajon magyar honos oly helyen, a hol osztrák-magyar követ vagy consul van, de a hol különben az egyházi házasság is érvényes, köthet-e egyházi házasságot vagy a követ vagy a consul előtt kötött házassága érvényes csupán? Szóval a consul vagy követ hatóságának igénybevétele a consul hatósági területén kötelező-e vagy csak fakultatív? Erre a kérdésre a feleletet a javaslat nem adja meg. Ha az a joghatóság csak fakultatív, akkor a javaslat szerint, mely a kötelező polgári házasságot statuálja, bizonyos esetben fakultatív polgári házasságnak is van helye.

Azt, hogy az anyakönyvvezetői tisztség lelkészre soha sem bizható, a mi javaslatunk nem mondja ki. Ez azonban a javaslat szelleméből következik és a különös indokolásban a 49. §-nál ki is van jelente, hogy az anyakönyvvezető lelkésznek felhatalmazást soha sem adhat.

A törvényjavaslatnak a házasság kihirdetésére, a kihirdetés alóli felmentésre, a házasságkötés megtagadására és az erre vonatkozó jogorvoslatokra, valamint a házasságkötés helyére vonatkozó intézkedéseit illetőleg nincs megjegyzésünk.

Igen fontos §-a a javaslatnak az 56., a mely a házasságkötés lényeges alaki kellékeit tartalmazza. A törvény megkivánja, hogy *a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt együttesen jelenlévő házasulók két tanu jelenlétében személyesen kijelentsék, hogy egymással házasságot kötnek.*

Eddig a lényeges kellékek, azután következik ugyanazon szakasz második bekezdésében az a rendelkezés, hogy *ennek megtörténte után a polgári tisztviselő a házasulókat a törvény értelmében házastársaknak jelenti ki.*

Ez utóbbi már nem lényeges kellék. Jó lett volna tehát ezt technikai szempontból külön szakaszba foglalni.

A javaslat szerint az anyakönyvi bejegyzés nem képezi a házasságkötésnek lényeges alaki kellékét, hanem csak bizonyítékát.

Nem ártott volna a törvényben kifejezetten kimondani, hogy a házasságnak a házassági anyakönyvbe lett bejegyzése törvényes bizonyítékul szolgál annak, hogy a házasság érvényesen megkötött.

A ki az ellenkezőt állítja, azt bizonyítani tartozik.

A ki oly házasságkötésre hivatkozik, a mely az anyakönyvbe bejegyezve nincs, ezt bizonyítani tartozik.

Ez talán magától értetődik, de azt, hogy ez a bizonyítás ezekben az esetekben közigazgatási vagy bírói uton történhet-e meg, a törvényben kellene meghatározni. Ily fontos kérdésnek az eldöntése miniszteri rendeletre nem bizható.

IV. FEJEZET. A házasság érvénytelensége.

Már a bevezető cikkben kimutattuk, milyen helytelen ez a fejezet a törvényszerkezet és beosztás szempontjából. A semmisség eseteinek meghatározása ebből a fejezetből

kiküszöbölendő és a házassági akadályokról szóló fejezetbe átteendő. A IV. fejezetnek kizárólag a semmisségi és megtámadási per anyagi szabályait kellene felölelnie és ehhez képest a fejezet címe is át volna alakítandó. Abban a javaslatban, a mit én dolgoztam ki 1880-ban, ezt a fejezetet a *«köteléki per»* címmel láttam el.

Kétségtelenül ez a törvényjavaslat legszerencsétlenebb fejezete. A törvényjavaslat szerkesztői itt egészen az érthetlenségig belementek a tudományos törvénycsinálásba, a melynek az élet kevés hasznát veszi. Bámulatos jogászi elmeéllel és a casuistikának legmesszebb menő kimerítésével felállítottak törvénytételeket, a melyeket még a szakember sem képes kommentár nélkül megérteni. Vegyük csak pl. a 88. §-t:

«A megtámadás, a míg a házasság meg nem szűnt, keresettel, esetleg viszonkeresettel, a házasság megszűnése után a bírósághoz intézett bejelentéssel történik.

A keresettel történt megtámadást csak a házasság megszűnéséig lehet visszavonni.

A bejelentés visszavonása hatálytalan.»

A ki ezt egyszerű elolvasás után, magyarázat nélkül megérti, az előtt kalapot emelünk.

A ki pedig ezt a szakaszt, az erre vonatkozó különös indokolás elolvasása után megérti, azt meg mindjárt megválasztjuk egyetemi professornak.

Az igazságügyi bizottság persze szó nélkül elfogadta ezt a szakaszt, mert mindenki restelte bevallani, hogy nem érti. Mindenik azt hitte, hogy csak ő oly korlátolt eszü.

Mi nem resteljük bevallani, és a mi *«korlátolt alattvalói eszünk»* számára megérthető törvényt kérünk.

De van ebben a fejezetben, a mint látni fogjuk, több ily szakasz.

A semmisségi esetekről, melyeket ezen fejezet szabályoz, (61. §., 62., 73., 74., 75. §§.) már a házassági akadályok megbeszélése alkalmával szólottunk. Itt még csak azt jegyezzük meg, hogy a 63. §. helyett nem ártott volna azt a rendelkezést felvenni, hogy oly házasság, a mely *az anyakönyvbe szabályszerűen bejegyeztetett*, ha a házasfelek a megkötéstől fogva egy éven át mint férj és feleség együtt éltek, a megkötésnél előirt lényeges kellék hiánya miatt (56. §.), a házasság többé ne legyen érvényteleníthető. A mindig többékevésbé ingatag tanubizonyítéknál, a mely a javaslat szerint ily esetben döntene, mindenesetre több garantiát nyújt a közokirat; hogy pedig a házasság akkor is érvényes legyen, ha sem tanuk nem voltak jelen, sem az anyakönyvbe be nem jegyeztetett, azt még sem fogadnám el.

A 64. §. így hangzik:

«A 8. §. ellenére kötött házasság semmis.

Elenyészik a semmisség, ha a cselekvőképtelen fél a cselekvőképtelenség megszűnte után a házasságot megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása előtt helyben hagyja.

Hogy az együttélés folytatása helybenhagyás-e, azt az eset körülményei szerint kell eldönteni.

Hatálytalan a helybenhagyás, ha a felek között időközben a 15. §. c) 17., vagy a 16. §. akadály keletkezett, még akkor is, ha ez utóbbi a helybenhagyás idején már megszűnt.

A 9., 10—13. §-ok alapján a házasság megtámadható akkor is, ha a 8. §-on alapuló semmisség elenyészett.

Maradjunk a negyedik bekezdésnél. Milyen iszonyu casuistika. A szabály az, hogy egy cselekvőképtelen pl. elmebeteg fél által kötött házasság semmis. Az elmebeteg a házasság megsemmisítése előtt meggyógyul és helybenhagyja a házasságot. A házasság most már nem semmis. Közönös emberi észnek ez elég volna, de a szörszálhasogató kritikus észnek ez nem elég. Hát ha a felek időközben oly közeli sógorsági viszonyba jutottak, a mely a 15. §. c) pontja szerint érvényességi akadályt képez. Annak az elmebetegnek a nejét pl. nőül vette az elmebeteg házastárs apja. Nőül

vehette, mert a 16. §. szerint semmis házasság nem érvényességi akadály. Vagy hát ha az elmebeteg házastársa tudván azt, hogy első házassága amugy is semmis, új házasságot kötött?, vagy hát ha ezek a semmis házasságban élők, miután az elmebetegnek az esze megjött, az új házastársnak meggyilkolására szövetkeznek és azt agyonütik? Ebben az esetben a 17. szakaszba ütköző akadály keletkezik.

Még azt is kimondja végül a törvény a szakasz utolsó bekezdésében, hogy hiába hagyja helyben az a cselekvőképtelen házastárs a semmis házasságot, ha az korhiány, törvényes képviselő vagy szülői beleegyezés hiánya miatt különben megtámadható.

Hát ez nem értetődik magától és azt, hogy több semmisségi vagy megtámadási ok fennforgása esetében az egyik megszűnése folytán még a többi meg nem szűnik, még külön kimondani szükséges?

Be könnyű dolga lesz a magyar bírónak! Nem fog kellenie a fejét törni, mert a törvény mindent megmond. Csak aztán meg is értse azt!

A javaslatnak a semmisségi per hatályára, a permegindítási jogosultságra, a perképességre és a semmisségi per megszűnésére vonatkozó szakaszait, (66—70. §§-ok) egyetlen pont kivételével elfogadjuk.

A javaslat abból a helyes elvből indul ki, hogy a semmisségi perben hozott ítélet mindenkivel szemben (inter omnes) hatályos. A semmisség kérdését ezért önálló semmisségi perben kell eldönteni és nem lehet más perben incidentaliter megoldani.

Habár pedig a semmisség kimondása esetében úgy tekintendő, mintha a semmis házasság meg sem kötöttet volna, a semmisség csak bírói ítélettel állapítható meg, a melynek megállapítása előtt nem lehet a semmis házasságot semmisnek tekinteni.

A közérdek kívánja meg azt, hogy valamely házasság fenállásához vagy fen nem állásához kétség ne férhessen. Azért nem dönthető el ezen kérdés más perben incidentaliter, hanem önálló semmisségi perben azon garantiák mellett, a melyeket ilyen perekre a törvény felállít. (Kir. ügyész, nyomozó eljárás.) Ez a közérdek azonban csak addig van meg, míg a házasság fenáll, nem pedig akkor is, ha az egyik fél halála vagy felbontás folytán megszűnt. A megszűnés után is lehet azonban magánfélnek jogi érdeke kimutatni azt, hogy a házasság semmis volt. A keresetet tehát ebben az esetben is megadja a törvény az érdekelt félnek, de ez már nem semmisségi kereset, mely inter omnes való döntést eredményez.

Ilyen kereset folytán (91. §.) a semmisség kérdése csak a perben álló felek között döntetik el (inter partes), és a házasság megszűnése után a semmisségre incidentaliter is lehet hivatkozni.

Eddig egyetértünk a javaslattal. Azt azonban nem tartjuk indokoltnak, a különös indokolás elolvasása után sem, hogy abban az esetben, ha a házasság a semmisségi per folyamata alatt megszűnik, az eljárás az érdekelt fél kérelmére az inter omnes-féle per hatályával folytatható legyen. Az a körülmény ugyanis, hogy ilyen esetben a semmisségi per már megindítva van, nem változtat azon a tényen, hogy a házasság megszűnése folytán a közérdek a házasság fenállását illetőleg megszűnik, a mi azután következik, az pusztán a felek magán-, többnyire vagyoni érdeke. Ennek kedvéért pedig nincs indokolva egy inter omnes hatályával bírói ítéletet produkáltatni.

Nem is szólunk az ily per konstruálásának nehézségeiről, a melyek annak folytán keletkeznek, hogy alperes nem létében, hirdetményi eljárás segélyével kell azokat össze- csődíteni, a kik az elhalt alperes helyett a perben szerepelni hivatvák.

(Folyt. köv.)

Sztehlo Kornél.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

9. Nem érthetek egyet a 21. sz. D. annak a részével, a mely ingatlan kétszeres eladása esetében a fennforgó csalással együtt eszmei bűnhalmazatban a Btk. 400. §-ában meghatározott büntetést is megállapítja. De nem érthetek egyet a D.-nek a cselekményt csalássá minősítő részének indokolásával sem. Az előbbi nézetem szerint határozottan téves, az utóbbi részben elégtelen, részben hasonlóan téves, s a D.-nek értékét lerontja, mert alkalmazásának körét jogilag nem indokolható mérvben megszorítja. Mindkét irányban volt már alkalmam nézetemet kifejteni Bűnt. Jog T. 18. k. 5. és 23. k. 386. lapjain, s így az ott elmondottakra utalva, ezuttal rövid lehetek. A 400. §-t illetőleg megmondottam s ezuttal csak ismétélhetem, hogy az az állítás, hogy a kétszeri eladás esetében valótlán tények vezetettek be a nyilvántönyvbe, egyszerűen — nem igaz. Mert a tényleg megtörtént eladás, épen azért, mert tényleg megtörtént, nem valótlán, hanem való, nagyon is való. Az eladó részéről a tény minden esetre jogtalan, de azért nem valótlán. Mert a jogtalanosság s a valótlanság nem azonos fogalmak. Bár így lenne! Akkor mi szükség sem lenne a büntető törvényekre, s a pénzt, a mit a büntető igazságszolgáltatás s a fegyházak elnyelnek, más dolgokra lehetne fordítani. De mikor, fájdalom, nem így van! Ha valakit megölnek, vagy jól elvernek, az mindenesetre jogtalan, de a hulla, a törött csontok félreérthetetlenül azt bizonyítják, hogy a tény szomorú, de való. De szorosán tárgyunknál maradva, ha a második vevő jóhiszemű, és ő kérte előbb a bekeblezést, az ingatlan az osztrák polg. törvénykönyv 440. §-a értelmében őt illeti. Az első vevő tehát az ingatlant a második eladás folytán elveszti, hát ekkor is a második eladás nem megtörtént, hanem valótlán tény? Ezt a felfogást a m. k. Curia is a D. után több ízben magáévá tette. A Bűnt. Jog Tára 23. k. 386. lapján IX. és X. alatt két ítélete van a Curiának, melyben egyenesen kimondja, hogy a 400. §-ról szó sem lehet, mert a másodszori eladás nem valótlán, hanem való tény. (1890. évi nov. 20. és 1891. évi okt.) A D.-nek azt az egyedüli indokát, hogy a kétszeri eladás, a mennyiben büntetendő szempont alá foglalható, csakis a vagyoni elleni büntettek vagy vétségek egyikét, és ezek között első rendben a csalás büntetést, illetőleg vétségét állapíthatná meg, alig lehet kielégítőnek mondani, sőt ez nem is indok, hanem egyszerű állítás, a mely bizonyítást igényelt, és pedig annyival inkább, mert egyáltalán nem ismeretlen az ellennézet, a mely szerint a kétszeri eladás a ravasz fondorlat s a tévedésbe ejtés állítólagos hiánya miatt csalásnak nem minősíthető. Ezzel szemben a D.-nek feladata volt az, hogy behatóbban indokolja álláspontját s nem egyszerűen azzal, hogy a kétszeri eladás azért csalás, mert csalás. Közel fekvő indokok pedig nem hiányozhattak. Elég lett volna arra utalni, hogy a forgalom bizonyos fokú minimalis bizalom nélkül lehetetlen. A példabeszédnek helyessége: «szemesnek a világ, vaknak az alamizsna», ebben leli természetszerű határát. A ki nem csak könyvekből ismeri az életet, tudja, hogy ez így van, s másként nem lehet. De ha ez igaz, akkor az elkerülhetlen bizalmat büntetőjogi védelemben részesíteni, a jognak kétségtelen feladata; máskülönben hivatásának meg nem felel. Mihelyt az egyéni jogvédelem elégtelen, társadalmi jogvédelemnek van helye. Az elkerülhetlen bizalom pedig, épen azért, mert elkerülhetlen, s így az egyéni jogvédelem tehetetlen, társadalmi jogvédelemre szorul. Így fogva fel a dolgot, nem lehet tagadni, hogy ravaszul tévedésbe ejtettek kell tekinteni azt, kinek a forgalmi életben elkerülhetlen

¹ Az előbbi közli az 1893. 50., 52 és az 1894. 1. számokban.

bizalmával visszaélés történt, s hogy az ejtette őt ravasz fondorlattal tévedésbe, a ki ezzel a bizalmával visszaélt. Az a bizalom pedig, hogy az, a ki az ingatlanát eladta, átadta s a vételért felvette, a tkvi intézmény ravasz felhasználásával nem fogja azt hátunk mögött másra átruházni, a forgalomban nélkülözhetlen bizalomnak mértékét meg nem haladja. Ez több, mint a polgári ultra tartozó egyszerű szerződészegés. A többlet szembeszökő, kézzelfogható, s ebben a többletben fekszik a kriminalistikai momentum, s a ravasz fondorlat. De határozottan téves a D. az a további indoka, mely a károsítási szándékot, s így a csalást kizártnak tekintti, mihelyt a másodszori eladó az okozott kárnak megtérítésére képes. Ez nem egyéb, mint annak kijelentése, hogy a ki a kárt megtérítheti, szabadon csálhat, de félreismerése annak, hogy a kártérítést, a károkozás tényét meg nem történtté nem teheti.

10. A Btk. 272. §. 2. pontjára vonatkozó 22. számú D. a törvénynek kétségtelen hézagát akarja pótolni. Én nekem ez ellen az a kifogásom van, a) hogy ez a bíróságnak hatásköréhez nem tartozik. A törvényhozó mulasztását nem a bíró, csak a törvényhozó teheti jóvá; b) a hézagpótlás másként, mint a hogy a D.-ben történt, alig történhetett, de kétségtelenül ellentétben áll a törvényhozónak, a felhatalmazásra jogosultak körül követett, s a törvényben kifejezésre jutott alapeszméjével.

ad a) Hogy az u. n. felhatalmazási vétségek (Ermächtigungs Delikte) nem indítványi vétségek, annálkevésbé magánvádnak esetei, s hogy ellenkezőleg hivatalból üldözendők, ez iránt nézeteltérés alig lehetséges. De miután nem minden hivatalból üldözendő vétség egyuttal felhatalmazási vétség is, kétségtelen az is, hogy a törvény által hivatalból üldözendőnek nyilvánított vétség nem eo ipso felhatalmazási vétség, hanem felhatalmazási vétség csak az, melyet a törvény kifejezetten annak nyilvánít. Ebből kétségtelen, hogy a büntetőtörvénykönyv 270. §-ának bevezető sorai: «hivatalból van helye a bünvádi eljárásnak, ha:» csak azt jelentik, hogy a §. további pontjaiban foglalt vétségek hivatalból üldözendők, de nem egyuttal azt is, hogy felhatalmazási vétségek; s hogy csak annyiban felhatalmazási vétségek, a mennyiben azokat a törvény ilyenekül nyilvánítja. A törvény azonban csak azokat az eseteket nyilvánította felhatalmazási eseteknek, melyekről a 270. §. zárbekezdése s a 271. §. intézkednek, mert csak ezekben az esetekben szólt felhatalmazásról, s meghatározta a felhatalmazásra jogosultakat. Ebből következik, hogy a többi esetek a 270. §. bevezető szavainak kétségtelen értelme szerint egyszerűen hivatalból üldözendők, de nem felhatalmazási eseteket képeznek. Hogy itt a törvényben hézag van, hogy a törvény ezeket az eseteket is felhatalmazási esetekké tenni akarta, azt megengedem, s magam is azt hiszem. Sed lex ita scripta. A törvény-magyarázat érinthetetlen sarkitételének tartom pedig részéről azt, hogy ha a törvényhozó mást mondott, mint a mit tényleg mondani akart, az képez törvényt, a mit tényleg mondott. Ha megbotlott, botlását csak ő teheti jóvá. Lazítsunk e sarkitételen bármily keveset, azzal az egyéni szabadságot, mely a törvény s egyedül a törvény uralma és oltalma alatt áll, kiszolgáltatják az ismeretlennek. Ezért szükséges az alapelvnek kivétel nélkül sértetlen fentartása, orthodox ragaszkodás az elvhez, ott is, a hol, mint ebben az esetben, az elven való lazítás, az elvvel való megalkuvás kézzelfoghatóan nem veszélyes. A D. azért de lege lata nem indokolható, s annak meghozatalánál nem abból kellett volna kiindulni, hogy — a 4-ik tekintve szerint — a törvény a 270. §. 2. pontja esetében meg nem jelöltje a felhatalmazás megadására jogosult közeget, hanem abból, hogy ezt az esetet a törvény felhatalmazási vétségnek nem is nyilvánította.

ad b) A 269., 271., 272. §§-ok és a 270. §. zárbekezdésének áttekintéséből azt látjuk, hogy a törvény csakis a legkritikább esetekben a közvetlenül sértettet ruházza fel a fel-

hatalmazás megadásának jogosultságával; az országgyűlés, annak valamelyik háza a közösügyi bizottság, a minisztertanács, a miniszter; a külföldi uralkodó, a külállamnak meghatalmazott követe vagy ügyviselője, ime ennyire szoritkozik azoknak száma, kik mint közvetlenül sértettek, a felhatalmazást megadhatják, a többiek, bármily kimagasló állás daczára, ily joggal nem birnak, s a felhatalmazást nem is a felsőbb, hanem csakis a legfelsőbb hatóság adhatja meg. Biróságoknál pl. csak az igazságügyminiszter. A Curiának elnöke, az országnak első bírója nem követelhet elégtételt, ha az igazságügyminiszter a felhatalmazásnak megadását megtagadja. Ez elvi álláspont, melyet lehet helyeselni, lehet hibáztatni, de a mely a törvényben praegnans, félreismerhetlen kifejezésre jut. A döntvény elvi álláspontjának félreismerésére mutat a D. indokolásának 5-ik tekintvéje, a mely a minden közhivatalnoknak korlátlanul megadott jogot azzal indokolja, hogy a törvény nem tartalmaz intézkedést arra nézve, hogy a 270. §. 2. pontjának eseteiben a bünv. eljárás csupán a felsőbb hatóság meghatalmazása folytán lenne megindítható.

Ha tehát a m. kir. Curia a Btk. 270. §. 2. pontjának eseteit felhatalmazási vétségeknek nyilvánította, a felhatalmazásra való jogosultság kérdésében abból kellett volna kiindulnia, hogy a törvény szerint a legkritikább kivételektől eltekintve, a közvetlenül sértett közhivatalnok a felhatalmazást meg nem adhatja.

Dr. Heil Fausztin,

kir. ítélő táblai bíró.

(Folyt. köv.)

Az iparszerűség mint hatásköri kifogás.

A kereskedelmi és váltótörvénytörvény 2785/94. sz. végzésében az illetékességet nem állapította meg a következő esetben.

A tényállás az, hogy felperesek alperessel kifőzési vállalat folytatására egyesültek.

Az elutasítás indoka pedig a következő: «Minthogy alkalmi egyesületnek csak az tekinthető, ha az egyesülés egy vagy több, de már előre szabatosan meghatározott ügyletre vonatkozik, a mig pedig a kifőzésnél fen nem forog; — a szóban forgó vállalat alkalmi egyesülésnek nem tekinthető»;

«tekintettel másrésről arra, hogy a kifőzés a korcsmaüzlettel egy tekintet alá esik és hogy a kereskedelmi törvény 5. §-a szerint a korcsmárosok egyesületei csak akkor tekintetnek kereskedelmi társaságoknak, ha üzletük a kisipar körét meghaladja; ezen vállalat kereskedelmi társaságnak szintén nem volt tekinthető, minthogy a per adataiból kitűnik, hogy az üzlet a kisipar körét meg nem haladja.»

«Ily körülmények között a kérdéses egyesülés a kereskedelmi eljárás 6. §-ának egyik pontja alá sem lévén sorolható; a törvénytörvény illetékessége megállapítható nem volt, stb.»

Ha tehát arra egyesültek volna a felek, hogy csak egy bizonyos személy részére és csak bizonyos számú esetekben főzzenek; az illetékesség megállapított volna; de mert akárkik számára és akármennyi időre való kifőzés tekintetében történt az egyesülés, az illetékesség nem állapított meg.

Önkéntelenül felmerül ezen felfogással szemben az a kérdés, hogy: megfelelő-e az a kereskedelmi eljárást szabályozó rendelet szellemének, hogy mig egyrésről egyetlen egy előre határozottan kijelölt kereskedelmi ügyletre irányuló egyesület részeseinek egymásközti viszonyából felmerülő keresetek a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utasítvák, kizárva legyenek abból számos oly egyesület részeseinek egymásközti viszonyából eredő keresetek, melyeknek nem egyedileg, hanem fajilag meghatározott kereskedelmi ügylet képezi a tárgyát; mely egyesületek tehát nem előre meghatározott számú, hanem az összes, majdan kínálkozó s csupán fajilag meghatározott ügyletek tekintetében létesülnek; tehát *iparszerűen* foglalkoznak bizonyos kereskedelmi ügyletek kötésével?

Éléré állítva tehát a kérdés tulajdonképen az, hogy az *illetékességi kérdés eldöntéséhez tartozhatik-e az iparszerűségnek kutatása*, midőn arról van szó, hogy forog-e fen a felek között alkalmi egyesülés vagy sem?

Szerény nézetem szerint az iparszerűség kutatásának ily körülmények között helye nincsen, mert maga a törvény az alkalmi egyesületek definitiójához az iparszerűség fogalmát semmiképen sem fűzi;

abból pedig, hogy a kereskedelmi társaságokra nézve az iparszerűség mint kellék van kimondva (kereskedelmi törvény 4. és 5. §§.), még nem következik, hogy azon egyesületek, melyek kereskedelmi ügyletekkel iparszerűleg foglalkoznak ugyan, de azért, mert üzletük a kisipar körét meg nem haladja, kereskedelmi társaságot nem képeznek, alkalmi egyesületet se képezhessenek.

Ezért igénytelen felfogásom szerint az iparszerűség kérdése az alkalmi egyesülés fogalmával kapcsolatosan csak ezen utóbbinak a kereskedelmi társaságoktól való megkülönböztetésének kérdésében jöhet esetleg tekintetbe. Ezen utóbbi kérdés azonban a hatáskör megállapítására befolyással nincsen, minthogy ugy az alkalmi egyesületi, mint a kereskedelmi társasági viszonyból eredő keresetek a kereskedelmi eljárás alá tartoznak.

Az ellenkező nézet oda vezetne, hogy a kereskedelmi törvény 5. §-a által megjelölt üzletek (zsibáros, korcsmáros közönséges fuvaros, hajós, stb.) folytatása végett keletkezett egyesületek részeseinek egymásközi viszonyából eredő keresetek ellenében az iparszerűség mint hatásköri kifogás volna érvényesíthető.

Ezen álláspont annyival inkább téves, mert, ha a felek kereskedelmi ügylettel iparszerűleg foglalkoznak, akkor kereskedőknek tekintendők, ennél fogva pedig a felek egymásközi szerződésai mellékügyletek, s mint ilyenekből, továbbá a kereskedelmi törvény 261. §-a szerint is, az ezekből felmerülő keresetek a kereskedelmi eljárás 5. §-a alapján feltétlenül a kereskedelmi bíróságok hatásköréhez tartoznak.

Dr. Dárday Dezső.

Különfélék.

— **Kérdés dr. Imling Konrád urhoz.** A kir. járásbíró-ságok előtti peres eljárást szabályozó törvény 132. §-ának utolsó bekezdése (dr. Imling kiadása szerint) így szól: «Ha a feleb-bező a feleb-bezési határidő elmulasztása miatt igazolással akar élni, az igazolási kérelemben kell a feleb-bezést is előadni». Dr. Imling pedig e pontot így commentálja: «az igazolási kérelmet a feleb-bezésben kell előadni». Tehát épen megfordítva. Már most hol a hiba, a törvény szövegében vagy a commentálásban? Továbbá ugyanezen törvény-szakasz hatodik bekezdése meghatározza, hogy mit kell a feleb-bezésben előadni; t. i. az új tényállításokat, nyilatkozatokat és bizonyítékokat, melyeket a feleb-bező a tárgyaláson elő akar adni.

Ezen ponthoz irt magyarázatban dr. Imling azt mondja: «hogy ha a feleb-bezés szóbeli tárgyalás utján intéztetik el, lényeges kellék csupán a feleb-bezés kijelentése és a feleb-bezett ítélet megjelölése». De ez a magyarázat ellentétben áll a törvény szövegével, mert a szerint az új tényállítások, nyilatkozatok, bizonyítékok föltétlenül, tehát akkor is elő-adandók a feleb-bezésben, ha a feleb-bezés szóbeli tárgyalás utján intéztetik el.

Szívesen vennék azok, a kik dr. Imling-féle munkát használják, ha a szerző ur e részben nyilatkoznék.

Egy olvasó.

Ime az «Egy olvasó» által kívánt nyilatkozat.

Az 1893: XVIII. tcz. 132. §-ának utolsó bekezdése csakugyan úgy szól, hogy «az igazolási kérelemben kell a feleb-bezést előadni»; és bünbánólag beismerem, hogy ezzel szemben azt irtam, hogy «az igazolási kérelmet a feleb-bezésben kell előadni».

De hát érdemes volt-e ezen hiba miatt felszólalni? Ugyan szíveskedjék az «olvasó»-nak megmondani, hogy az eredményben mi a kettő között a különbség! Én azt hiszem, hogy

tökéletesen egyre jár, akár valaki az igazolási kérelemben a feleb-bezést is, akár a feleb-bezésben az igazolási kérelmet is előadja, így is, amugy is az igazolási kérelmet és a feleb-bezést *egybekapcsolja*, az egyik és a másik percselekményt *együttesen* s nem elkülönítve teljesíti. Ez az, a mit a törvény kíván; és ezt fogja tenni mindenki, akár a törvényszakas, akár «commentálásom» értelmében jár el.

Hogy mennyire nem érdemelte az említett lapsus a felszólalást, ez kitűnik abból, hogy a mig a törvény és a törvényjavaslat szerint is (127. §.) az igazolási kérelemben a feleb-bezést kell előadni, addig a javaslat indokolása szerint «megemlítendő, hogy a 127. §. végpontja, az eddigi eljárás-tól eltérőleg, az igazolási kérelmet a feleb-bezésben rendeli elő-adatni».

Felszólalásának második részében az «olvasó» urnak meg már épen nincs igaza.

A feleb-bezés *lényeges* kellékeinek én azt nevezem, a melyeknek hiánya miatt a feleb-bezési tanács a feleb-bezést a 136. §. értelmében *visszautasítja*. Már pedig a 136. §. nem rendeli, és nem is fogja állítani senki sem, hogy a feleb-bezést vissza kell utasítani, ha abban a feleb-bező «új tény-állításokat, nyilatkozatokat és bizonyítékokat» nem közöl.

Ha ilyen közlés a feleb-bezésben nem foglaltatik, ez rend-szerint annak lesz a jele, hogy a feleb-bező novumokat a feleb-bezési tárgyalás alkalmával elő sem akar adni. Ha ezt tenni nem akarja, természetesen nincs sem oka, sem módja a feleb-bezésben új tényállításokat, nyilatkozatokat vagy bizonyítékokat közölni.

De még abban az esetben is, a mikor a feleb-bező a feleb-bezési tárgyalás alkalmával novumokkal *akar* előállani, eme szándékának kivitelében nem szolgálhat akadályul az, hogy azokat a feleb-bezésben nem közölte. Mert ebbeli mulasztásának a 142. §. értelmében csak az lesz a következménye, hogy ha e miatt a tárgyalás elhalasztása válik szükségessé, az okozott költségekben elmarasztalandó.

A novumok előadásának lehetőségét azonban, vagy épen a feleb-bezés visszautasítását az új tényállítások, nyilatkozatok és bizonyítékok közlésének elmulasztása nem vonja maga után.

Hogyan lehet tehát állítani azt, hogy hibáztam, a mikor ezt a közlést a feleb-bezés *lényeges* kellékének nem minősítettem?

Még egyet: Azt mondja az «egy olvasó», hogy «az új tényállítások, nyilatkozatok, bizonyítékok föltétlenül (?), tehát *akkor is* előadandók a feleb-bezésben, ha a feleb-bezés szóbeli tárgyalás utján intéztetik el». «*Akkor is*» — e szerint abban a véleményben van, hogy a mikor a feleb-bezés nem szóbeli tárgyalás utján intéztetik el, vagyis a feleb-bezés nyilvános előadása esetében (172—179. §§.) az új tényállítások, nyilatkozatok és bizonyítékok közlése a feleb-bezésnek még föltétlenebb kelléke; holott a törvény 175. §-a szerint a novumok a feleb-bezés nyilvános előadásánál ellenkezőleg csak némely kivételes esetekre vannak korlátozva, és ezért itt a többször említett közlést még kevésbé lehet a feleb-bezés lényeges vagy feltétlen kellékének minősíteni.

Vagy talán az «egy olvasó» megírta a felszólalást, még mielőtt a törvény 172—179. §-ait elolvasta volna?

Azt az egyet hibámul fel lehet róni, hogy a 132. §-hoz irt jegyzetekben a §. utolsóelőtti bekezdésére ki nem terjeszkedtem. De tessék szíves figyelembe venni, hogy én nem irtam meg a törvény commentárját, hanem hogy a nevem alatt kiadott füzet, mint a törvénytár jegyzetes kiadásának kivonatos lenyomata, az 1893: XVIII. tcz. «jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázattal ellátott» kiadásának szerény alakjában jelentkezik, melynél a részemre nyitott hely korlátoltsága sem engedte, hogy a törvény valamennyi rendelkezésére kiterjeszkedhessem.

Dr. Imling Konrád.

— **A Magyar Jogászegylet** e hó 20-án tartott teljesülésében folytatólag tárgyalta a *közigazgatási bírászkodás* kérdését s a kormánynak erre vonatkozó törvényjavaslatát. A múlt szombati ülést egyébiránt kizárólag a *dr. Lánczy Gyula* egyetemi tanár urnak két óra hosszant tartó szóbeli előadása töltötte be, a melynek tartalmát a következőkben vázoljuk:

Reflektálva *dr. Concha Győző* mult heti előadására, mely azon alapelvől indult ki, miszerint a közigazgatási jogsértések, mint minden jogsérelem, a rendes bíróságok által bíraltassanak el, ezzel szemben az előadó saját álláspontját oda preciszírozta, hogy a közigazgatási bírászkodás specialis közigazgatási bíróságok által gyakoroltassék. Egyszersmind pedig arra utalt, hogy ez az elvi ellentét az 1882. évi Magyar Jogászegyülés tárgyalásai folyamán, közte és Concha között részle-

tesen kifejtetett s így e helyütt nem forog fen szüksége, hogy ismét visszatérjenek az alapelvek vitatására. A hazai közvélemény tényleg előadónak álláspontját fogadta el s azon nyugszik a kormány által előterjesztett javaslat is. De ez a javaslat az egész intézménynek voltaképeni rendeltetési körét nem jól írja körül akkor, midőn ismételve azt mondja, hogy a közigazgatás által elkövetett sérelmek orvoslása képezi a közigazgatási bíróság hatáskörét. Ez nem áll sem általánosságban, sem a javaslat szerint, mivel a közigazgatás által okozott sérelmeknek csak *egy része* tartozik a közigazgatási bíróságok elé, más része maguk a közigazgatási hatóságok vagy a rendes bíróságok által orvosoltatik. Pedig ezen lételevének pontos megjelölésére mindenestre szükség van; független az a közigazgatási bíróság hatáskörének az elvi meghatározás vagy a taxatív felsorolás általi eszközzése kérdésétől. Ez utóbbira nézve mindenekelőtt azt jegyzi meg, hogy törvényszerkesztés szempontjából akármelyik álláspontra áll a törvény az alsó közigazgatási bíróságok hatáskörének megállapítása tekintetében, a felső közigazgatási bíróság hatáskörét mindenestre az elvi megállapításra kell alapítania. A javaslat indokolásának előadásával szemben kimutatja, hogy az 1882-iki Magyar Jogászyülés dr. Láczy által javasolt határozatainak véleményes indokolásában is ezen álláspontot foglalta el. Kimutatja továbbá, hogy a javaslat indokolásának azon állítása, hogy a francia közigazgatási bíróság hatásköre taxative volna megállapítva, téves, mert ott a Conseil d'état hatásköre elvileg minden közigazgatási jogsérelemre meg van állapítva.

Áttérve a törvény egyes intézkedéseire, kimutatja, hogy a javaslat csak a *törvényes* intézkedések megsértését utasítja a bíróság elé, míg pl. az osztrák és minden egyéb jó törvény, egyéb jogforrások által alkotott és különösen a rendeleti jogszféraára visszavezethető sérelmek elbírálását is oda utasítja. A közigazgatási jog egy nagyon változó alkat-elemekből, az írott törvényeken kívül, tulnyomólag a végrehajtó hatalom rendeleti jogából alakult *normákon* sarkalló jog, a melynek megsértésénél csupán a formális törvénysértést utasítani a bírósági felülbírálat alá, voltaképen annyit tesz mint a közigazgatási bíróságnak hatályát egy minimumra redukálni. Kimutatja továbbá, hogy az, a mit a javaslat «discretionarius elemnek» nevez, mely alatt voltaképen nem ért egyebet, mint a rendeleti szabályozást, melyet kizárva a bírósági felülvizsgálat alól, bár ezen ügyekben a javaslat indokolásának bevallása szerint is «előfordulhatnak jogsértések», e specialis intézménynek legsajátlagosabb területét zárta ki.

Ha a közigazgatási bíróságoknak a javaslat által instituált hatáskörét tekintjük, akkor konstatálni kell, hogy a sajátképeni belügyi igazgatás terén megalkotott hatásköre sivár, szűken alkalmazott, és kevés jelentőségű, és tulnyomólag csak a tiszteletbeli önkormányzati jogokon esett sérelmeket sorol fel. Ily jogokon kívül vannak azonban a belügyi igazgatás terén a jogoknak nagy jelentőségű és igen fontos körei, a melyek nem is mind törvényen, hanem nagy részben egyéb normákon alapulnak, és a melyek nagy mérvben sérthetők, és ezek a törvény felsorolásából mind kimaradtak. Ellenben kétségkívül becses az a jogoltalom, mely az anyagi érdekű rendszet terén a javaslat által biztosítottatik.

Az alsó közigazgatási bíróság szervezete a javaslatban a mostani közigazgatási szervezetből indul ki, s ehhez képest kétségkívül helyesen van megállapítva. S e részben előadó különösen a *tiszti ügyészek* természetszerű illetékességét és hivatását hangsúlyozta. De a javaslat egészben véve nem veszi figyelembe, hogy a mostani administratív szervezet egy positiv törvény rendelkezéséhez képest államosítandó lesz, és akkor azon közegek jogállása is megváltozandó, a melyekből a javaslat a bíróságot megalakítja. Még kérdés, hogy ki fog akkor a tényleges belügyi igazgatás élén állani: a főispán vagy az államilag kinevezett alispán? A bizonytalanság a reformálandó közigazgatási szervezet ideiglenes természete és jövő alakulása tekintetében nem csak a közegek állására vonatkozik, hanem mint a javaslat becses indokolása maga is nyíltan beismeri, magára az egyes hatósági körök (község, megye, közp. kormány) egymás közötti jogviszonyára is kiterjed és lényegesen módosítandó lesz.

Ily körülmények között a javaslat által contemplált bíróság csak azon tudatban emelhető törvényerőre, hogy ideiglenes természetű szervezetet alkot. Mert közigazgatási bírászkodás, főleg alsó fokon, másképen, mint az egyetemes közigazgatási szervezettel való harmóniában, véglegesen nem alkotható. Kimutatja, hogy egész Európa közigazgatási bírósági szervezete tekintetében az általános közigazgatási

szervezetbe beilleszkedtek. Még Olaszországra nézve is áll ez, mely az 1865-iki organikus törvényhozás alkalmával ruházta volt a rendes bíróságokra.

Előadó ezek után ismét visszatér a hatáskör kérdésére s ennek világában vizsgálja a *felső közig. bíróság* alakulatát a miniszteri javaslat rendelkezéseihez képest. Kimutatja, hogy a hatáskör nagyjában az elsőfoku bíróság részére kijelölt határok között mozog s így tulnyomólag felebbviteli bíróságul jelenkezik, melynek hatásköre nagyjában emezekével egyező, tehát a fentebb mondottak értelmében, megszorított. A felsőbíróság hatályára nézve azonban az a főcriterium, hogy miképen viszonylik a *központi kormánynak* széles és végleges rendeleti hatalmához?

A törvényjavaslat csak három ügykört ismer, a melyben az állami középfoku hatóságok vagy a miniszter határozatai közvetlenül a közigazgatási bíróság elé vihetők. Ezek egyike a pénzügyi igazgatásból folyó határozatok csoportja, a melyek még 1883 óta működő pénzügyi bíróság hatáskörének kiterjesztését képezik, és a melyek e javaslat szempontjából tulajdonképen nem tekinthetők új rendszabálynak. A másik a nyugdíjügyekben, harmadik a vasuti ügyekben hozott miniszteri határozatoknak bizonyos szűk kategóriája. Ezek azonban csak csekély terjedelmű és viszonylag alárendelt jelentőségűek, azon széles és súlyos fontosságú ügykörhöz képest, melyre a miniszterium szabályozási, rendelkezési hatalma közvetlenül és kizárólag, első és utolsó fokban kiterjed. Ezekkel szemben nyilvánul a javaslat hatáskörének korlátozottsága, a taxatív felsorolás nagy gyengesége, mert a közvélemény jogérzete első sorban egy hatályos felső közigazgatási bíróságot követel, a mely a legfőbb hatóság, a miniszterium által netalán elkövethető jogsértések sanálására képes.

Az eljárási szabályozás taglatára előadó ezen vezérlő szempontok beható fejtegetése után, melynek csak elvi kiinduló pontjait adhattuk vissza a fentebbiekben, többé ki nem terjeszkedhetett.

Az elnök a hallgatóság nevében köszönetet mondott az előadónak e beható és tartalmas tárgyalásért. R.

— **A Juristakörben** — előbb ügyvédjelöltek és joggyakornokok köre — dr. Plósz Sándor egyetemi tanár néhány estére terjedő felolvasó ciklust fog legközelebb tartani az új sommás eljárásról. Az első előadás e hó 26-án, pénteken este fél 7 órakor lesz a kör helyiségében (IV. himző-utca 4. sz.), mely alkalommal a kör a bírói és ügyvédi kart s az egész érdekelt jogászvilágot szívesen látja.

— **Bagatell bűntügy.** A budapesti kir. törvényszék előtt idegen ingó vagyon megrongálása miatt állott a napokban egy kocsis, a ki gazdája lovát vasvillával megütötte, mert a ló őt megharapta. A ló az ütés után kirugott és lába beléakadt a kocsis kezében tartott vasvillába, mi által 14 nap alatt gyógyuló seb ejtetett a lovon. A törvényszék mellőzve a védőnek a gondatlanságra alapított érvelését, egy havi fogházra ítélte vádlottat. Ezen eset alkalmából a hallgatóság egy tagja jegyezte meg, hogy az ítélet álláspontjára helyezkedve, ha valaki egy emberen könnyű testi sértést követ el, hat hónapig, ha súlyos testi sértés vétségét követi el, egy évig terjedhető fogházzal büntetettik, míg ha egy lovat bármily kis mértékben megsebesít, három évig terjedhető fogház a büntetés. S míg testi sértés eseteiben a kísérlet nem büntethető, addig a vagyonrongálás kimondása esetén a kísérlet is büntetés alá esik.

— **A német birodalmi legfőbb törvényszék polgári osztálya** által kiadott döntvény-gyűjtemény *harmincz* kötetéhez megjelent az általános tartalommutató, mely maga egy ezer oldalas kötetet képez. A tartalommutatót *Specht* törvényszéki bíró állította össze.

A Magyar Jogászegylet f. hó 27-én esti 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Némethy Károly dr. Lukács György és dr. Neumann Károly.

A jövő heti számmal szétküldjük a melléklet mult félévi tartalommutatóját.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Curia tevékenysége az 1893. évben, megvilágítva az utolsó évtized adataival. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Törvényjavaslat a házassági jogról. STEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Hatóság előtti rágalmasz. (Btk. 260. §.) Dr. ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1893. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A Curia tevékenysége az 1893. évben, megvilágítva az utolsó évtized adataival.

I.

A magyar kir. Curia 1893. évi ügykimutatása, mely január közepén jelent meg, ismét visszás, mondhatni elszomorító állapotokról tesz tanúságot egy jogállam legfelsőbb törvényszékének működési köréből, dacára, — a mit nyomtatékosan kell kiemelnünk, — elnöke s tanácselnökei kiváló szakképzettséggel párosult buzgalmának s bírái önfeláldozó munkásságának.

Visszás állapotok mind a jogállam céljai, mind az igazság ügy tökéletesb, korszerű fejlődése tekintetében *három szempontból*.

Első a nagy s folyton szaporodó felebbviteli ügybejövétel, a mely jóformán már tulságos tehernek legyőzése nem maradhat zsbasztó hatás nélkül az erőkre, azon életkorban, mely ezen körben uralkodó.

Második az elintézendő ügyeknek még nagyobb tömege, a mi némi lelkiismeretes erőltetés mellett, könnyen kockázathatja a judikatura alaposságát, a mi pedig a legfelsőbb jogszolgáltatás terén leglényegesebb s legfontosabb.

Harmadik az évenként szaporodó, ugy a lefolyt évben is nagyobbodott *ügyhátralék*; a mi az ügybejövétel emelkedésének természetszerű, sőt szükségképeni következménye, de a mi elmaradhatlanul a jogszolgáltatás gyorsaságának kizárását is vonja maga után.

Ezek annál nagyobb megvilágításba helyezhetők, ha a Curia tevékenységét s ügyforgalmát hosszas időről vesszük vizsgálat alá.

Először is előadjuk azokat az adatokat, a melyek a bejövétel s az elintézendők összegeinek mozzanataira vonatkoznak.

	Bejövétel	Elintézendők		Bejövétel	Elintézendők
1884-ben	20,797	25,374	1889-ben	25,409	32,808
1885-ben	20,331	24,113	1890-ben	25,867	33,328
1886-ban	21,373	25,914	1891-ben	24,759	32,861
1887-ben	22,589	27,577	1892-ben	27,414	35,140
1888-ban	25,431	31,800	1893-ban	29,555	40,218

Ezekből látjuk, hogy a curiai bejövétel tíz év alatt néhány hijával 10 ezerrel szaporodott, 20 ezerről felmenvén 29¹/₂ ezerre; és minden öt év alatt 5 ezer volt a szaporulat.

Az ügybejövételnek, mely a társadalmi tevékenységnek s mozgékonyaságnak, vagyonszerzésnek is kifolyása szokott lenni, szaporodását magában szerencsétlenségnek nem tartjuk, sőt bizonyos tekintetben az képezhetne bajt, ha visszaesést mutatna, a mennyiben ezt a társadalmi erők terjedésével, a vagyoni, gazdasági tényezők tértelenségével kellenék kapcsolatba hozni.

Elismert tény, hogy utóbbi években a nyugateurópai országokban, a legkifejlődöttebb jogállamokban is, a peres

s a felebbviteli ügyeknek száma folyvást emelkedőben van, a mi mindenekfelett a nemzetgazdasági gyorsabb fejlődésnek, a forgalom rohamos emelkedésének, az iparvállalatok tömegének, a pénzügyi műveleteknek s ezekből keletkező jogügyletek összetorlódásának tulajdoníthatik.

Találunk erre *némi* bizonyítékokat, illetőleg jelenségeket curiai ügyforgalmunknak kimutatásában is. Nevezetesen a *kereskedelmi* ügyekben.

Ezek a 80-as években csak ezer körül forogtak, és a lefolyt évtized alatt a bejövétel megkétszereződött, kétségtelenül azon nagy mérvű kifejlődésnek s előhaladásnak kifolyásául, mely ezen évtized alatt nemzetgazdaságunk minden ágában nyilvánult. Az adatok következők:

Bejövétel: 1880—81-ben 1000, 1884-ben 1131, 1885-ben 1100, 1886-ban 1200, 1887-ben 1199, 1888-ban 1364, 1889-ben 1530, 1890-ben 1860, 1891-ben 1613, 1892-ben 1891, 1893-ban 1950.

Ezen kívül a *produktív erők*re visszavezethető perszaporításban részük van a *polgári pereknek* is, a mennyiben az ingatlan forgalmat képviselő telekkönyvi ügyekre, a bérlet s haszonbérletekre, pénzügyi műveletekre, kötelmi jogviszonyokra stb. vonatkoznak. A nemzetgazdasági fejlődés s átalakulások folytán ezen ügyletek is szaporodtak, a mi a polgári pereknek az utolsó évtized alatti folytonos szaporodásában leli kifejezését, a következők szerint:

A Curian a *polgári ügyek* bejövetele volt 1884-ben 8575, 1885-ben 8306, 1886-ban 7672, 1887-ben 9359, 1888-ban 10490, 1889-ben 9900, 1890-ben 10910, 1891-ben 10,430, 1892-ben 12740, 1893-ban 13110.

A Curian tehát a felebbvitt perek száma *polgári ügyekben* 5 ezerrel, a bejövételnek felével szaporodott az utolsó évtized alatt, a mi a közigazgatási tényezők befolyása nélkül nem történhetett volna.

Azonban nem állítjuk, s tévedés is lenne azt állítani, hogy a polgári perek szaporodása, a mi a Curian is oly nagy mérvet öltött, egyedül a közigazgatási erők fejlődésének lenne tulajdonítandó. Be kell vallanunk, hogy abban az ósdi rendszer hatályán kívül, nagy részük van azon tévedéseknek s hibáknak is, melyek alsóbíróságaink jogszolgáltatásában nagyon is sűrűen mutatkoznak.

Ennek egyik tanuságául szolgálnak azon számok, melyeket a Curian a megváltoztató, feloldó, kiegészítő határozatok képviselnek különösen arányban az elintézés s a helybenhagyások összegével.

A polgári jogügyekben a Curian 1884-ben 8848 elintézésnél: 4493 volt helybenhagyó és 2400 megváltoztató, feloldó, stb.; 1885-ben 8489 elintézésből helybenhagyó volt 4590 és 2300 megváltoztató stb.; 1886-ban 8100 elintézésből 4478 volt helybenhagyó és 2250 megváltoztató stb.; 1887-ben 8266 elintézésnél 4733 volt a helybenhagyó s a megváltoztatók 2085; 1888-ban 9834 elintézésnél 5439 helybenhagyó s 2900 megváltoztató stb.; 1889-ben 9448 elintézésnél volt helybenhagyó 5659 s 2200 megváltoztató stb.; 1891-ben 10,184 elintézésnél helybenhagyó 6081 s 2400 megváltoztató stb.; 1893-ban pedig 11,347 elintézés mellett 6960 helybenhagyó és 2600 megváltoztató, feloldó, kiegészítő határozat fordult elő.

Az elintézesek összegéhez való arányt tekintve, az utolsó öt év alatt kedvezőbb az e részbeni alakulás, mert 1889-től kezdve a megváltoztatások stb. az elintézeseknek rendszeresen jóval kevesebb, mint egy negyedét állították elő; míg az előbbi öt év alatt az elintézesek negyedét elérték, tul is haladták, egyszer az $\frac{1}{3}$ -dát is megközelítették. Magában véve azonban a kedvezőtlen határozatok száma ujabban emelkedett és pedig 2000—2200-ról 2600-ra. És ez igen tekintélyes szám egy legfelsőbb bíróság hatáskörében.

Nem szükséges kifejtenuk, hogy az ily számokban kifejezett állapot mily kapcsolatban áll az alsóbb bíróságok iránti bizalommal, s az ítélkezésükben való megnyugvással, a minek megrendítése főforrásául szolgál a perek s felebezések szaporodásának. *Dr. Szokolay István.*

Törvényjavaslat a házassági jogról.¹

A megtámadási kereset.

A megtámadási keresetet a javaslat a megsemmisítési keresettől élesen megkülönbözteti. A német minta után indul ebben is. Még annak a hibás beosztását is követi, a miben eltér az, hogy a korhiány esetében is a kir. ügyészt szerepelteti, és hogy a beleegyezés hiánya esetében a kereseti jogot a gyámhatóságra ruházza még azokban az esetekben is, a hol a házasság nem a gyámhatósági beleegyezés, hanem a szülő, vagy törvényes képviselő beleegyezésének hiánya miatt támadható meg. A megtámadási pernek a materiája magában véve is bonyolult és sok fejtörést okoz. A német javaslatot sem könnyű megérteni, de messze tulszárnyalja ebben az irányban a magyar javaslat. A jogi vizsgáknak a réme lesz ez a fejezet.

A helytelen beosztás csak növeli a zavart és nehezíti a megérthetést. A javaslat a megtámadási és megsemmisítési esetek felsorolásánál még azt a sorrendet sem tartja meg, hogy az egyik kategóriába tartozókat egymásután külön sorolná fel. Első helyen van egy semmiségi eset, a cselekvő képesség hiánya (8. §.), azután jön négy megtámadási eset: a korhiány (9. §.), a törvényes képviselő (11. §.), a szülő (12. §.) és a gyámhatóság (13. §.) beleegyezésének hiánya. Ezek után jön megint három semmiségi eset: vérrokonság, fenálló házasság, gyilkosság; azután soká nem jön semmi, majd 44 szakasz után a 61. §-ban megint egy semmiség és azután megint 10 szakasz után a megtámadhatóságnak három esete: a kényszer, tévedés és tévesztés.

A megtámadási eseteket már a házassági akadályokról szóló fejezetben tárgyaltuk, itt tehát csak a megtámadási per anyagi szabályaira teszünk néhány megjegyzést.

Mi sem helyeseljük, hogy megtámadási pert, a melyben első sorban a felek magánérdeke forog szóban, a kir. ügyész indíthasson. Az ügyészi ingerentia ugyis minden házassági perben, még a felbontási perben is meglesz, a közérdek szempontjából tehát ezekben az esetekben ügyészi actoratusra szükség nincs (lásd dr. *Schwarz Gusztáv* ellenjavaslatát *Jogtud. Közlöny* 3. szám).

Nem tudunk továbbá megbarátkozni azzal az eszmével, hogy a törvényes képviselő, illetve szülői beleegyezés hiánya esetében indított támadási perekben az actoratus egészen a gyámhatóságra megy át. Ismerve a magyar gyámhatóságok indolentiáját, attól tartunk, hogy a törvényes képviselőnek megtámadási joga az által, hogy a megtámadás fentartása a gyámhatóság három hónap alatti hozzájárulásától feltételezzetik (79. §.), igen sok esetben illusoriussá fog válni. Az az indok, hogy a gyámhatósági actoratus azért a helyesebb, mert nem lehet megengedni, hogy a kiskoru házások makacs szülők, vagy gyámok privát boszuja miatt szenvedjenek, el

nem fogadható, mert a törvény 13. §-a megadja a kiskorunak a módot, a szülő, vagy gyám ellenzésével szemben a házasság megkötése előtt a gyámhatósági beleegyezést kikérni és a 84. §. megadja a lehetőséget ily esetekben a gyámhatóság utólagos jóváhagyását is megnyerhetni. Többre a kiskoru érdekeinek megvédése szempontjából nincs szükség, az árvaszéki ügyész felperessége tehát azokra az esetekre volna szorítandó, midőn a házasság a gyámhatósági beleegyezés hiánya miatt megtámadható.

Az actoratus meghatározásánál legtermészszerűbb és leghelyesebb, ha azt a személyt ruházzuk fel a kereseti joggal, a kinek jogköre meg lett sértve, a visszaélések ellen megvan a correctivum a gyámhatóság előleges és utólagos beleegyezésének megadhatóságában.

Eltekintve ettől, már a költségkérdés szempontjából sem indokolt, hogy a gyámhatóság tisztán magánérdekű pereket vigyen, és a gyámhatósági actoratus létesítésének már ebből a szempontból is természetes és magától értetődő következménye az lesz, hogy a gyámhatóságok és az árvaszéki ügyészek az ily pereket magukról lerázni iparkodni fognak.

A javaslat 78., 80., 82., 85. §§-ai mint törvénytárgyat tartalmazók, tankönyvbe valók.

A 81. §. a következő: *Megtámadásnak nincs helye:*

- a) ha a házasság bírói ítélettel fel van bontva, vagy a 95. §. értelmében megszűnt;
- b) ha a fejletlen koru, kiskoru, kényszerített, tévedő vagy megtévesztett házastárs meghalt;
- c) a 74. §. f) pontja alapján, ha akár a korábbi, akár az új házasság megszűnt.

A 95. §. azt mondja, hogy «megszűnik a házasság az által is, hogy az egyik házastárs a másiknak holtánnyilváníttása után új házasságot köt, kivéve, ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudta, hogy a holtánnyilváníttott él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis, avagy a 74. §. f) pontja alapján érvénytelené van nyilvánítva.

A 74. §. f) pontja végül azt tartalmazza, hogy: «megtámadható a házasság tévedés miatt, ha a holtánnyilváníttott házastárs az új házasságkötés után jelentkezik».

Nem lehet jó az a törvény, a mely ily iszonyu casuistikát szükségessé tesz. Közönséges emberi elme az eseteknek ezt a complicatióját nem képes egyszerre felölelni. De meg is bosszulja magát ez a codificatori remekelés az által, hogy az ellenmondások és következetlenségek egész sorát idézi fel.

Igy például ezen szakasz szerint nincs helye megtámadásnak, ha a kiskoru a megtámadási kereset megindítása előtt meghalt. Ugyde a 88. §. szerint a házasság megtámadásának (bejelentéssel) a kiskoru halála után is van helye és a 69. §. a 90-ik §. szerint a megtámadási perekre is megfelelően alkalmazandó lévén, a már megindított per, mint mindenkivel szemben hatályos per, a kiskoru halála után is folytatható.

Ugyanaz áll a házasság felbontásának esetében is.

A 81. §. szerint nincs helye a házasság megtámadásának ha az felbontás által már megszűnt. Ennek azonban megint ellentmond a 88. és a 90. §., a melyek szerint van helye a megtámadásnak.

Nem lehet megtámadni a 81. §. szerint tévedés miatt a házasságot, ha a holtánnyilváníttott házassága, vagy a holtánnyilváníttás után kötött újabb házasság már megszűnt.

A ki ennek a tételnek a consequentiáit levonni és a különféle eshetőségekre alkalmazni akarja, az olyan tömkelegbe téved, a melyből nehéz a kibontakozás.

Miután mi nem akarunk t. olvasóink türelmével visszaélni, nem fogjuk megpróbálni ezeket az experimentumokat, a kinek kedve telik benne, az törje a fejét.

Csak még egyre van megjegyzésünk.

Mire való az, hogy a házasság megszűnése utáni megtámadást nem kereset, hanem «bejelentés» alakjában kell

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. az 1893. 50., 52. és 1894. 1., 2., 3. és 4. számokban.

megtenni? A németektől vettük át ezt is. A bejelentés nem a per megkezdése, csak a per fentartására szolgáló eszköz.

Miért ne lehessen továbbá ezt a bejelentést visszavonni? (88. §. harmadik bekezdése.)

Erre a különös indokolás nem ad feleletet.

Mi ugy értjük ezt a rendelkezést, hogy például:

A tévedő házastárs a házasság megszűnése után bejelenti, hogy a házasságot megtámadja.

Utóbb bármi okból vissza akarja vonni ezt a támadást.

A javaslat szerint ezt többé nem teheti.

Miután azonban a kereseti jog csak őt illeti meg, hát mi lesz ennek a consequentiája, ha ő keresetet nem indít.

Az-e, a mit a különös indokolás 147. lapján foglaltakból sejteni lehet, hogy ily esetben a házasság úgy tekintendő, mintha azt meg sem kötötték volna?

A házasság tehát tévedés miatt érvénytelen lesz, a tévedés bizonyítása nélkül is, sőt abban az esetben is, ha a bejelentő a bejelentést utóbb visszavonja, vagyis ha utóbb kijelenti, hogy nem tévedett.

Hogy mire legyen ez jó, azt nem vagyunk képesek megérteni.¹

C) A házasság felbontásának következményei.

Ezek lehetnek *személyjogiak* és *vagyonjogiak*. A személyjogiak a házassági kapocs megszűnése és ebből kifolyólag a lehetőség új házasságot kötni. Ezt a törvényjavaslat kifejezetten ki nem mondja ugyan, de a 94. §-nak a 16. §-sal való egybevetéséből következik. Személyjogi következmény továbbá a névviselés esetleges elvesztése és a gyermekek elhelyezése tekintetében előforduló változások. A vagyonjogi következmények közül a javaslat csak az adott ajándékok visszakövetelését, továbbá a nőtartást és a gyermektartást, végre a nőnek szükséges tárgyak visszaadását illetőleg állít fel szabályokat, a házassági viszonyból kifolyó egyéb vagyoni kérdésekre nézve az érvényben levő jogszabályokat mondja alkalmazandóknak. Az itt tárgyalt kérdéseket azért öleli fel, mer ezek a válással szoros kapcsolatban vannak és a nő és gyermektartás sürgős természete megkívánja, hogy az a válóperben, sőt mindjárt a per megindítása után, a végítéletet be nem várva rendeztessék.

Nincs eléggé indokolva, hogy miért terjeszkedik ki a javaslat az adott ajándékok visszakövetelésének kérdésére, mert az a körülmény, hogy a visszakövetelési jog a vétkeséggel van kapcsolatban, nem teszi indokolttá, hogy ez a kérdés a házassági vagyonjog keretéből kiszakittassék és abban a törvényben szabályoztassék, a melyben a házasság megkötésének és megszűnésének feltételeiről van szó. A 112. §. tehát itt ki lenne hagyandó és a házassági vagyonjogba átteendő, annál inkább, mert a szakasz utolsó bekezdéséből, a mely szerint a kereset a házasság felbontásától számitott egy év alatt elévül, azt kell következtetni, hogy a javaslat ezt a kérdést nem a válóperben, hanem egy későbbi perben kívánja megoldatni.

A javaslat egyáltalában nem mondja meg, hogy a házassági viszonyból kifolyó vagyoni kérdések magában a válóperben lesznek-e megoldhatók avagy ezek csak a válóper befejezése után külön perben lesznek rendezhetők. Ez a kérdés tulajdonképen a házassági perrendtartásba tartozik, a melynek épen tárgyalás alatt lévő előadói tervezete a vagyoni kérdéseket a válóperből egészen ki akarja küszöbölni. Eddigi jogunkban mind a két szabályozási mód élő jog és így mindennap alkalmunk van tapasztalni az előnyöket és a hátrányokat, a melyek vele járnak. A Királyhágón inneni protestansok válópereiben ugyanis a válás kérdésével együtt a házassági viszonyból kifolyó összes vagyoni követelések tárgyalatnak és a válóperben hozott ítélettel döntetnek el,

¹ Eddig tart a közbeeső részlet. A továbbiakban a törvényjavaslat hátralevő részeit tárgyaljuk.

mig az egyházi bíróságok előtt befejezett perekből ezen vagyoni kérdések egészen, a zsidók válópereiből pedig a nő- és gyermektartási követelések kivételével a többi vagyoni követelések ki vannak zárva és külön perre maradnak.

A tapasztalat azt tanítja, hogy ott, a hol a vagyoni per a válási perrel összekapcsolatik, a válni akaró fél már csak azért, hogy célját mihamarább elérje és hogy a vagyoni kérdések miatt a per fenakadást ne szenvedjen, siet ezen vagyoni kérdéseket lehetőleg még a válóper megkezdése előtt rendezni, a mi által már magában véve sok vagyoni pernek eleje vétetik. Az esetek nagyobb többségében a vagyoni kérdések megvitatása csak akkor marad a válóperre, midőn a vagyoni kötelezett, rosszakaratu fél a másik félnek, többnyire a nőnek jogos igényeit kielégíteni nem akarja, sőt azok kielégítését esetleg roszhiszemű fondorkodások által meghiusítani iparkodik. Ha már most a vagyoni kérdések rendezését a válóper befejezése utáni külön perre utasítjuk, a mely tekintve a törvényben előirt egy évi ágy- és asztaltóli különválva élést, esetleg csak két év múlva lesz megindítható, a vagyoni per kiküszöbölése által annak a jogsértő és rosszakaratu házastársnak a malmára hajtjuk a vizet, a ki kötelezettségei teljesítésére a válóper folytán két évi és a később indítandó vagyoni per szüksége miatt újabb 2—3 évi időhaladékot nyer.

A vagyoni pernek a válóperrel való összekapcsolása ellen a következő érveket hozzák fel: hogy 1. ennek a két pernek egészen különböző természete van, az egyik officialis eljárást feltételez, a másik nem; 2. a válóper gyors befejezése nemcsak a válófelek érdekében van, hanem állami érdek is, már pedig a vagyoni kérdések belevegyítése a válóper hosszadalmassá teszi; 3. a vagyoni követelések pl. hozomány, közszerzemény csakis a házasság megszűnésekor keletkeznek, az actio tehát a válóperben időelőtti, mert keletkezési ideje a házasság megszűnésével összeesik; 4. a vagyoni követeléseknek a válóperbe való bevonása zsarolásokra szolgáltat alkalmat a válni akaró féllel szemben, végre 5. az összekapcsolás sem a németeknél, sem a francziáknál nincs meg.

Ezekre az érvekre a következő ellenérvekkel felelünk.

ad 1. A perek különböző természete nem gátolja azok együttes tárgyalását. A perrendtartásban mindössze intézkedni kell arról, hogy az officialis eljárás elvei a per vagyoni kérdéseiben nem nyernek alkalmazást. ad 2. Sajátságos, hogy azok mondják a válóperek gyors befejezését állami érdeknek, a kik a pert egy egész évre terjeszthető ágy és asztaltól való különválva éléssel megakasztandónak tartják. Eltekintve ettől, nemcsak az állami érdek, hogy egy botrányos és közgazdaságilag és káros állapot mielőbb véget érjen, de az is, és főleg az, hogy ugy érjen véget, hogy az igazság követelményeinek elég legyen téve és egy jogviszony személyjogi része annak a vagyonjogi részétől elkülönítve ne bontassék fel.

A házasság nemcsak személyjogi kapcsot, hanem gazdasági kapcsokat, vagyoni összeköttetést is létesít a házaspár között. Ha az egyik kapcsot idő előtt elszakítjuk és a másikkal nem törődünk, a gazdasági érdek vallja kárát. Ezen perek különválasztása a házastársak közötti leggyűlöletesebb pereskedésnek évekig eltartó kiterjesztését vonja maga után, és gyakran megmételjezi még a korábbi házasság felbontása után kötött újabb házasságot is. ad 3. Valótlan az, hogy a házasság fenállásával szervi összefüggésben álló követelések a hozomány, közszerzemény, hitbér csak a házasság megszűntével keletkeznek, hogy tehát a válóperben érvényesítésük időelőtti lenne. A követelések megvannak már a házasság tartama alatt, csak érvényesítésük időpontja, a teljesítés esik össze a házasság megszűnésével. Nincs tehát abban semmi anomalia, ha a hozomány visszaadása vagy a közszerzemény kiadása a válást kimondó ítéletben elrendeltetik, a mint a gyakorlat eddig sem talált benne semmi anomaliát. Az az ellenvetés, hogy a közszerzemény a válást kimondó

ítéletben meg sem határozható, mert a közszeremény a házastársaknak a házasság egész tartama alatt, tehát a válóper befejezéseig való gazdálkodásának eredménye azért nem jöhet figyelembe, mert a közszereménynek ez a definitiója hamis. A közszereménynek alapföltétele a házastársak együtt gazdálkodása, nyilvánvaló tehát, hogy ott, a hol az együttélésnek bármilyen okból történt megszakítása folytán az együttes gazdálkodás megszűnt, a közszereménynek jogi alapja is megszűnt. Nem tekinthető tehát közszereménynek az oly vagyon, melyet tényleg különválva élő házastársak külön-külön szereznek.¹ *Nem forog fen tehát szüksége annak, hogy a közszeremény misége és mennyisége a felbontást kimondó ítélet percéig kiszámítottassék*, a tényleges elkülönítés idején létezett közszeremény pedig a perben megállapítható. ad. 4. Zsarolásra nem az szolgáltat alkalmat, hogy a vagyoni kérdés a válóperben rendezhető, hanem éppen annak az ellenkezője. Ha a nő látja, hogy hozománykövetelését per esetében csak évek múlva kaphatja meg, inkább hajlandó lesz valamit engedni belőle, csak hogy előbb pénzéhez jusson. A ki pedig az elválásba való beleegyezést megfizeteti magának, az megteheti azt akkor is, ha a vagyoni kérdések a válóperben nem tárgyalhatók. Nem értjük egyáltalában, hogy lehet abból, hogy valamely jogos vagyoni igény korábban a válással együtt érvényesíthető, a zsarolás veszélyére következtetni. ad. 5. Azzal, hogy a németeknél és a francziáknál nincs így, nem törődünk. Nálunk így van száz év óta a József-féle nyiltparancs leghumanusabb szakasza szerint. (59. §.) Arra tessék argumentumot felhozni, miért kelljen az élő jogot megváltoztatni, és nem mi tartozunk bizonyítani, miért nem recipialjuk az idegen jogot.

Ezen kis kitérés után visszatérünk a házasságjogi törvényjavaslatra.

Ha a válóperben, a mint akarjuk, vagyoni kérdések is tárgyalatni fognak, akkor a javaslat 108. §-át, a mely szerint a cselekvőképességében korlátolt házastárs a házasság felbontása végett indított perben perképes, azzal egészítendő ki, hogy vagyoni kérdésekben a képviselői jog a törvényes képviselőt illeti meg. Ha ez a perbe pertársként bele nem avatkozik, magától értetődik, hogy a gondnokság alatt levő házastársnak a vagyoni kérdésekre vonatkozó nyilatkozatai csak a gyámsági törvény korlátai között lesznek figyelembe vehetők.

A javaslat 109. §-ából az következik, hogy elmebeteg házastárs ellen válóper egyáltalában nem indítható. A különös indokolás kifejti, hogy ez azért van, mert az elmebeteg házastárs jogainak sikeres megvédése, az ellene emelt vádak ellenében, a törvényes képviselő által alig képzelhető. Nem helyeseljük ezt a rendelkezést. Ott van a gondnok, ott van a kir. ügyész és ott van a bíróság. Elég garancia a visszaélések ellen. Ha egy iszákos férj magát és családját tönkretette, csak azért ne kérhessen elválást a nő, még ágy- és asztaltól valót sem, mert a férj iszákosága folytán végre delirium tremensbe esett?

Hát miféle érdek kívánja azt, hogy ily esetben az ártatlan nő egész életére a nem általa okozott nyomor vagy a bűn között válaszszon, és lehetetlenné tétessék neki újabb tisztességes házasságra lépni? Várja be férje halálát! Igen, de addig éhen halhat, mert iszákos férje hozományát elverte és ha ő talán várhatna is, de a völegény nem fog várni.

A női *tartásra* vonatkozólag sem értünk egyet a javaslattal. Mindenütt az a törekvés látszik ki belőle, hogy a női tartást, a mennyire lehet, mérsékelni kell. Először is attól teszi függővé a tartás kötelezettségét, hogy a nőnek magának ne legyen elég jövedelme magát eltartani. Majd azt határozza meg, hogy az örökösök a tartásnak a hagyatéki tiszta jövedelmei erejéig való leszállítását kérhetik. Végre

¹ Lásd a *Házassági elválás joga* című munkám 106. l. *Fancsó*, A házassági vagyonjog II. k. 176. l. *Curia* 1886: 125. *Ügyv. Lap.* 1886. évi 23. sz.

a 125. §. a per bíróságának azt a jogot adja meg, hogy a férjet a válóper tartama alatt a tartás teljesítése alól fel is mentheti.

A helyes elvet, a mely a női tartásdíj megállapításánál irányadóul veendő, a belga Avant Projet 152. §-ában van kifejezve (különös indokolás 208. l.) és ez az, *hogy a tartásra jogosult fél részére az a vagyoni helyzet biztosítottassék, a melytől önhibáján kívül a házasság felbontása következtében el-esett*. Ezt az elvet kellett volna a javaslatban kifejezni. Ezen elv helyes alkalmazása azután lehetetlenné tenné azt a nálunk lábra kapott bírói gyakorlatot, a mely a tartásdíj mennyiségének megállapításánál alamizsnát osztogat.

Erre a nálunk divó gyakorlatra az új törvény megalkotásánál figyelemmel kellett volna lenni. Miután csakis az ártatlan nő kap tartást, és a nő az, a ki a házasság felbontása által gazdaságilag is legtöbbet veszít — a férj többnyire csak nyer — nem lehet elég szigorú szabályokat felállítani az ártatlan nők megvédése érdekében. Hogy az e tekintetben megbízhatatlannak bizonyult bírói bölcs belátás ne legyen a tartás megállapításával az egyedül irányadó tényező, nem ártott volna azt is kimondani, hogy az ártatlan nő, a férj jövedelmének legalább egy harmadát kapja meg tartásdíj gyanánt.

Az ily rendelkezésnek még az a jó oldala is lenne, hogy a vétkes férjeket a könnyelmű válástól visszarettené.

Azt, hogy a női tartásdíj, ha a nő új házasságot nem köt, a nő haláláig fizetendő, a javaslat elfelejtette kimondani.

A törvényjavaslatnak a gyermekek elhelyezésére vonatkozó intézkedéseit, melyek nagyban és egészben a mai jognak megfelelnek, nem kifogásoljuk, habár azt az intézkedést, hogy a gyámhatóság a változott viszonyok folytán a bírói határozattól eltérőleg intézkedhetik, ismervé némely gyámhatóságunk megbízhatatlanságát, aggodalommal fogadjuk.

A törvényjavaslat 121. §-a szerint a bíró minden esetben, kivéve a hűtlen elhagyás esetét, a *kibékülés megkísérlése* céljából a házasság felbontása előtt rendszerint a házasság felbontásától és asztaltól való különélését rendeli el.

A különélés elrendelését csak akkor lehet mellőzni, ha a házastársak kibékülése egyáltalában nem remélhető.

Sajátságos, hogy a különélés csaknem valamennyi élő jogban, mint kibékítési kísérlet szerepel, mintha az a bírói határozat, a mely a felek közt már tényleg fenforgó különélést bizonyos időre papíron is megengedi, a felekre békítőleg hatna. A mi békítőleg hat, az az idő folyása, lévén mindig az idő a legjobb orvos. A különélés maga nemcsak hogy békítőleg nem hat, de még inkább elidegeníti a feleket egymástól. «Aus den Augen, aus dem Sinn», mondja a német közmondás. Régente más fogalmuk volt az embeereknek a kibékítési kísérletekről. A tizenhatodik századbéli «Wittembergische Eheordnung» szerint a viszálykodó házasságokat nem különítették el, hanem 14 napra együvé zárták. Ott aztán alkalmuk volt kibékülni és meg vagyunk győződve, hogy ez a drasztikus kibékítési kísérlet mai napság is sok válópernek elejét venné.

A tapasztalatból tudjuk, hogy a per folyamán kimondott ágy- és asztaltól való különválasztás a kibékülést a legritkább esetben eredményezi, másrészt azonban felesleges akadály, a melyet éppen azoknak kellene kifogásolni, a kik szerint úgy a házasságok érdeke, valamint a közérdek meg kívánja, hogy a válóperek gyorsan lebonyolítottassanak. Ha már tehát annak az ágy- és asztaltól elválasztásnak meg kell lennie, kívánatos, hogy az a lehető legrövidebb időre szorítottassék. A hosszú idő csak a vétkes félnek előny, a ki az alatt a házassági viszonyból kifolyó vagyoni előnyöket is jogtalanul élvezi. Nagy hiba tehát, hogy a törvényjavaslat az eddigi jogtól eltérőleg, mely csak három havi ideiglenes elválasztást alkalmazott és ezt is csak az engesztelhetlen gyűlölségre alapított válóperekben, a határidő minimu-

mát hat hónapra kiterjesztette, sőt ezt egy évre kiterjeszhetőnek mondja. Nincs különösen indokolva ezen hosszú határidő az abszolút való okoknál, a hol az ártatlan felet a kibékülésre mintegy rákényszeríteni legalább is méltatlanság. Lehetséges különben, hogy a javaslat az által, hogy túlló a célon, épen az ellenkező eredményt fogja előidézni, és a bíróságok a törvény rendelkezésének czélszerűtlenségét belátva, a kivételt fogják általános szabályul felhasználni, és az ágy- és asztaltóli elválasztást csak kivételes esetekben kimondani.

Az ágy- és asztaltól való különélés birói elrendelése a per befejezéseig (123. §.), egészen felesleges. Miután az indokolás szerint és az igazságügyi bizottság szövegezése szerint a bíró a per folyama alatt kért különélést meg sem tagadhatja, mire való itt birói határozatot provokálni? Elég ha a törvény kimondja, hogy a házastársak a válóper folyama alatt együttélésre és a házassági tartozás teljesítésére nincsenek kötelezve.

E mellett a bíró, mihelyt a válóper folyamatba tétetett, sőt mihelyt a pert megelőző birói békéltetés kéretett, a tartás és a gyermekek elhelyezésének kérdéseire nézve a 125. §-hoz képest intézhetnek.

VI. FEJEZET. Ágytól és asztaltól való elválás

A ki a javaslatot azzal vádolja, hogy az a katolikus hitelvek sérelmével a protestáns egyház felfogásának hódol, az megczáfoltatik a javaslatnak a hatodik fejezete által, mely az örökös ágy- és asztaltóli elválasztást mint önálló intézményt létesíti. Az örökös ágy- és asztaltóli elválás intézménye annyira ellenkezik a protestáns egyház felfogásával, hogy azt a reformatorok és a későbbi egyházi írók egyenesen erkölcstelennek, *pápista* intézménynek jelentik ki. Tagadhatlan tény az, hogy az az állapot, midőn két különemű személy között az életközösség véglegesen meg van szüntetve és ők, daczára ennek, kölcsönös házastársi hűségre és életfogytiglani coelibatusra vannak kötelezve, erkölcstelen állapotokat teremt. Ez a szempont indította azokat a külföldi törvényhozásokat, melyek az ágy- és asztaltóli elválasztást mint külön intézményt nem ismerik, annak elejtésére.

Hogy a mi javaslatunk az intézményt, daczára ennek, fentartja, az leginkább bizonyítja annak szabadelvűségét. A javaslat a lelkiismeretre kényszerít gyakorolni nem akar és ha valakinek az a vallásos meggyőződése, hogy a házasság felbontása által vallásának hitelveit sérti, nem akarja a javaslatot ott abba a kényszerhelyzetbe juttatni, hogy vagy a házassági együttélés törvényes megszüntetéséről vagy pedig vallásos meggyőződéséről mondjon le.

Mi ezt a tekintetet méltányolni tudjuk és habár elvi szempontból az örökös ágy- és asztaltóli elválasztást nem helyesljük, ebből a czélszerűségi szempontból a mi viszonyaink között helyesnek, sőt igen szerencsésnek találjuk a javaslat álláspontját, annál inkább, mert a javaslat 130. §-a módot nyújt az ágy- és asztaltól való elválasztást két évi tartama után bármelyik fél kérelmére végleges felbontássá átváltoztatni, ezzel tehát azoknak a helytelenségeknek, a melyek az örökös ágy- és asztaltóli elválással járnak, eleje van véve.

Az ágy- és asztaltól való különválasztás intézményével még más dolgokon is lehetne segíteni. A hol a bontás okairól szólottunk, kimutattuk, milyen káros consequentiái lehetnek annak, ha mindig és minden esetben a vétkesség bebizonyítása követeltetik a váláshoz, és hogy egyéni jogos érdekek és állami érdek is sok esetben megkivánják új család alapíthatása, vagy erkölcstelen, nehéz helyzetek megszüntetése céljából a válás kimondását vétkesség nélkül. Hasonló szempontok nyilvánulnak a gyógyíthatlan betegség eseteiben is. Ezen érdekek megóvása céljából czélszerű lenne tehát az ily esetekben, valamint akkor, ha azt mind a

két fél egyetértőleg kéri, az ágy- és asztaltóli elválasztást külön bontó ok bizonyítása nélkül is megengedni. Ha pedig a törvényhozás abban az esetben, midőn az elválasztás kölcsönös beleegyezés alapján mondatott ki, a 130. §-ban megállapított két évi határidőt rövidnek tartaná, ezt a külföldi törvények mintájára (Német alföldi törvény, Belga Avant Projet) öt évre terjeszthetné ki.

VII. FEJEZET. Külföldön kötött házasságok és a külföldiek házassága.

Ennek a fejezetnek az intézkedései különösen Ausztriához és Horvátországhoz való viszonyunkat tekintve, felette fontosak. A javaslat általában véve az európai nemzetközi jog általánosan elfogadott elveinek színvonalán áll ugyan, de némely részben szerintünk nem tartja meg a helyes határt és a Horvátországhoz való viszonyunkat különösen megoldatlanul hagyja.

A 131. §. így szól:

«Külföldön kötött házasságok érvényességét a kor és cselekvőképesség tekintetében mindegyik házastársra nézve kizárólag hazájának, *egyéb tekintetben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint kell megítélni*, ha csak ezek más törvény alkalmazását nem rendelik, vagy a jelen törvény másként nem intézkedik.»

Ezen szövegezés először is kételyt hagy fen arra nézve, hogy abban az esetben, ha a megkötött házasság az egyik fél hazájának törvénye szerint érvényes, a másik félé szerint azonban érvénytelen, melyik törvényt kell alkalmazni? A javaslat szerint mind a két fél törvényét, de az egyszerűen lehetetlen, mert a házasság egyszerre érvényes és érvénytelen nem lehet. A javaslat indoklásából megtudjuk, hogy ily esetben a házasság érvénytelen, mert ha az csak az egyik fél törvénye szerint is az, a másikra nézve sem lehet érvényes. Ugyde *a szöveg mást mond*, mert e szerint a házasságot mind a két fél törvénye szerint kell megítélni, ez pedig ebben az esetben nem történik.

Ettől eltekintve, mi épenséggel nem helyeselhetjük azt, hogy a magyar törvény magyar honosnak házasságát, mely saját hazája törvénye szerint érvényes, érvénytelennek jelentse ki csupán azért, mert az a másik fél hazájának törvénye szerint érvénytelen. A magyar bíróság magyar honosra soha sem alkalmazhat idegen jogot és így abban az esetben sem, ha a másik házastárs joga szerint a házasság érvénytelen lenne. Tegyük fel például, hogy egy katolikus vallású elvált magyar nő Berlinben házasságot köt egy osztrák férfival. A magyar nőre nézve a katolicismus házassági akadályja nem létezik, az osztrák férfira nézve igen.

A javaslat 131. §-a szerint tehát ily esetben a házasság érvénytelen volna, de ezt a szakaszt a 134. §. második bekezdésével egybevetve, érvénytelen lenne ez a házasság akkor is, ha belföldön kötötték. Nyilvánvaló, hogy ezzel tulmegyünk azon a határon, a melyet az idegen állam törvénye iránti tisztelet megkövetel.

A javaslat érzi is ezt, és mindjárt a reá következő szakaszban kivételt állapít meg a magyar honos férfira, a kinek házassága mindig a magyar törvény szerint itélendő meg. Igaz, hogy a férfinál, miután az érvényes házasság folytán neje az ő honosságát megszerzi, ennek a rendelkezésnek a jogosultsága kiválóan szembeszökik, de ez a momentum már csak azért sem lehet döntő, mert hiszen épen az kérdéses, vajon *érvényes-e* a házasság? és ha nem érvényes, akkor a házasságkötés által nem szerez az az idegen nő magyar honosságot. Az egyedül helyes szempont férfira és nőre nézve ugyanaz és ez az, hogy magyar törvény a maga felfogását a házasság érvényességéről idegen törvény felfogásának alá nem rendelheti, midőn az egyik fél magyar honos és a jogviszony az ő megítélése alá kerül.

A javaslat 138. §-a lehetővé teszi, hogy külföldiek, a

kiknek hazai joga szerint a házasság fel nem bontható, ezután is bejöhessenek Magyarországra és itt a magyar honosságot megszerezvén, házasságuk felbontását kérhetik. Ezt azonban a javaslat két feltételhez köti. Először megkivánja, hogy az a tény, amely bontási okul felhozva lesz, a házastársak korábbi joga szerint is bontó, vagy ágytól és asztaltól elválasztó okot képezzen, másodsor, hogy az a tény a jelen törvény szerint is bontó okul szolgáljon.

Az utóbbi feltételhez köti a külföldi bíróság által kimondott ágy- és asztaltóli elválasztásnak felbontásá leendő átváltoztatását is.

Alkalmazva ezeket a szabályokat az ugynevezett «erdélyi házasságokra» vagyis azokra a házasságokra, amelyek az osztr. polg. törvénykönyv III. §-ába felállított házassági akadály (katholicismus) ellenére kötöttek, a dolog az új törvény szerint következőleg fog alakulni.

A válni akaró osztrákok ezután is meg fogják szerezni a magyar honosságot.

Az unitárius vallásra nem kell áttérniök és az unitárius bíróságok elésnek a díjaktól.

Egyoldalú bontásnak nem lesz helye, hanem a házasság, ha az illetékesség megállapítható lesz, — a mi a perrendben nyer szabályozást, — az osztrák honosnak maradt felet illetőleg is fel fog bontatni.

Vajon az osztrák judikatura, mely az erdélyi házasságokat legkivált az egyoldalú felbontás képtelensége folytán nem ismerte el érvényeseknek, ezt a bontást érvényesnek fogja-e ismerni? kérdés marad.

A válni akaró osztrákok, ha még otthon bíróság elválasztva nem lettek, kénytelenek lesznek oly bontó okot igazolni, amely a jelen törvény szerint is az, meg az ő előbbi törvényük szerint is ok volt az ágy- és asztaltóli elválasztásra.

Sietniök fog azonban kellő a honosság megszerzésével, hogy a bontó ok elévülésére kiszabott hat hónapi határidő el ne muljon. Ez az elévülési idő az egész procedurát a legtöbb esetben lehetetlenné fogja tenni.

Miután a legtöbb ágy- és asztaltóli elválasztás Ausztriában kölcsönös beleegyezés alapján történik, ez pedig a magyar törvény szerint nem bontó ok, az osztrák bíróság által előbb kimondott ágy és asztaltóli elválasztásnak sem igen fogják az osztrákok hasznát venni.

A 139. §. így szól: «külföldiek házassági pereiben a belföldi bíróságok csak az esetben járhatnak el, ha abban az államban, amelynek a házastársak honosai, ezen honosok házassági pereiben az idegen bíróságok ítéletei is hatályosak».

Ez a szabály a bírói hatáskört szabályozván, a perrendtartásba való. Szerintünk helytelen, mert a «lex fori» alkalmazásának elvét sérti. A belföldi bíróság az ő ítéletét arra a területre való érvényességgel hozza meg, amelyre törvénye kiterjed. Hogy milyen véleménynyel lesz eziránt a külföld, azzal törődni nem tartozik.¹ A jelenleg érvényben lévő perrendünk (1868: LIV. tcz. 36. §.) evvel nem törődik és a bírói hatáskört csakis a felek utolsó együttes lakásától feltételezi. Leküzdhetetlen nehézséggel találkozhatik ennek az elvnek alkalmazása Horvátországhoz való viszonyunkat tekintve. Hátha a horvát országgyűlés, látván, hogy a magyar törvény szerint a katolikusok házassága felbontható, kimondja, hogy a magyar bíróságok ítéletei a horvátokra nézve nem hatályosak. Miután Horvátország a törvény érvényességi területét tekintve, külföld, ebben az esetben magyar bíróság

¹ Helyesen mondja *Glasson Le Mariage civil et le divorce* című munkájában II. kiadás 291. l.: «Il est vrai que les tribunaux italiens sont tenus, d'après leur loi (art. 12.) comme les nôtres en France, d'éviter entre étrangers des décisions contraires à une loi d'ordre public du pays; mais quand les étrangers leur demandent l'application pure et simple de la loi du pays où ils se trouvent, les tribunaux ne doivent pas se préoccuper des effets que leurs jugements pourront produire au delà des frontières».

horvát ember házassági perében nem ítélné, daczára, hogy ez magyar honos. És mi kvalifikálja a horvátot külföldivé? Talán a községi illetőség? Eltekintve attól, hogy ez gyakran kétes, ez biztos alap azért sem lehet, mert a férj önkényétől függ annak megváltoztatása. A horvát ember és csakis a horvát férj önkényétől függne tehát ez esetben a magyar bíróság hatalomkörének a megállapítása. Sőt még az is lehetséges, hogy az a magyar honos, a ki az elválást meg-hiusítani akarja, Horvátországban községi illetőséget szerez és ezzel honosságának és lakásának megváltoztatása nélkül magát a magyar bíróság hatalomköre alól kivonja.

Nem sokkal egyszerűbb volna-e kimondani, hogy a magyar bíró házassági perekben a kötelék érvényességétől eltekintve, mely külön szabályozást igényel, a magyar törvény szerint ítélné és azzal nem törődik, mily hatályt tulajdonitanak majd ítéletének Horvátországban, vagy valamely külföldi államban?

A javaslatnak a büntető határozataira, vegyes határozataira és zárhatározataira ez alkalommal megjegyzést nem teszünk.

Sztehlo Kornél.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Hatóság előtti rágalmazás.

(Btk. 260. §.)

I.

Mint valamely szemölcs egy különben szabályos arczon: úgy disztelenkedik a 260. §-a Btk. XVII. fejezetében. A különbség csak az, hogy a szemölcsöt a természet, bár abnormis fejlődés útján, hozza létre: míg a jelzett §-t annak idején a képviselő igazságügyi bizottsága, a dolgok természetes rendje ellenére, szándékosan erőszakolta be a rágalmazás és becsületsértés esetei közé.

A büntető-törvénykönyv felosztásának alapelve az, hogy mindegyik büntetendő cselekmény a maga objektuma szerint foglalja el a deliktumok sorozatában azt a helyet, amely megilleti. Így pl. a hamis vád objektumául az állami igazságszolgáltatás megsértését fogadta el a törvényhozó, s ehhez képest e büntetést az igazságszolgáltatás ellen intézett büntetendő cselekmények, névszerint a hamis tanúzás és hamis eskü mellé, iktatta be.

A hamis tanúzásnál és hamis eskünél megkülönböztette a törvényhozó a szándékos és a gondatlan elkövetés eseteit (221. §.). A törvény tervezői ugyane különbséget akarták megtenni a hamis vádnál is, melyet az eredeti javaslat szerint szintén szándékosan (tudva hamisan) és gondatlanságból lehetett volna elkövetni.

Az utóbbi cselekményt, szemben a tudatos hamis váddal, a javaslat 217. §-a így határozta meg:

«A ki a vád valótlanágát nem tudva, mást a hatóság előtt valamely büntetendő cselekménynyel vagy fegyelmi eljárás tárgyát képező kötelességszegéssel vádol: egy évig terjedhető fogházzal büntetendő».

Ez lényegileg nem más, mint alaptalan, de nem tudatos, tehát gondatlan hamis vád. A javaslat készítői számot vetettek azzal, hogy némely büntető-törvénykönyv (így pl. a német birodalmi) ez esetet rágalmazásnak minősíti; de ez nem tántorította meg őket abban, hogy a büntető-törvénykönyv rendszerének alapelvét e pontra nézve is következetesen alkalmazzák.

«A minnek nem objektuma az egyéni becsület: annak nem lehet azt objektumául mesterkélni.» E szavakkal fejezte ki a M. i. az itt irányadó eszmét; s minthogy a törvényhozás az által, hogy a hamis vádat kihelyezte a becsület elleni deliktumok sorából, elismerte azt, hogy annak tárgya nem az egyéni becsület, hanem az állami igazságszolgáltatás megsértése: ebből kifolyólag nem is juthatott más eredményre, mint a melyre a törvény eredeti tervezete jutott.

A képv. ig. biz. azonban itt is, mint sok más esetben, nagyobb tekintélynek fogadta el a német büntető-törvényt, mint a logika követelményét. A külföldi tekintélyekre való hivatkozással állította e bizottság, hogy a hamis vád tényálladéknak lényeges kelléke, hogy az «gonosz szándékból,

tudva reáfogott büntetendő cselekmény iránt történjék». A ki tehát a vád valótlanágát nem tudva, valakit a hatóság előtt vádol: annak cselekménye a körülményekhez képest rágalmazás lehet, de a hamis vád fogalma alá nem vonható.¹

Igy keletkezett a javaslat 217. §-ának kihagyásával a Btk. 260. §-a.

Nyilvánvaló azonban, hogy ezzel az okoskodással a gondatlan hamis tanuzást és hamis esküt is ki lehetett, sőt ki kellett volna hagyni a XII. fejezetből. Ha ugyanis a «hamis» jelző a vádlásnál egyértelmű a tudva hamis váddal: úgy a hamis tanuzásnál és hamis eskünél is azt kell mondanunk, hogy e büntetteket csak az követheti el, a ki állítása valótlanágának teljes tudatával tesz vallomást, illetőleg esküt a bíróság előtt. Ha azonban a hamis tanuzásnál és eskünél nem ezt az értelmet tulajdonította a törvényhozó az említett szónak, hanem az állítás objectív hamissága mellett ugyan-e fejezetben a gondatlanságot is büntetendőnek jelentette ki: ép úgy megtehetette volna ezt a hamis vádnál, ama nagy igazság ellenére is, hogy ezt a roszhiszeműleg, tehát szándékosan csak «gonosz szándékból, tudva reáfogott cselekmény-nyel» való vádolással lehet elkövetni.

A törvényhozás nem vonta le a hamis tanuzásról és hamis esküről szóló fejezetben követett eljárásból ezt a konsequentíát; s ez által egyfelől kihelyezett a hamis vád fejezetéből egy odatartozó esetet; másfelől pedig beillesztette ezt oly fejezetbe, a melybe nem tartozik.

Ha ez nem volna egyéb, mint elvi szempontból hibás helycsere: úgy kár volna a dologra szót vesztegetni. Mert ha az intézkedés magában véve jó: akkor a gyakorlati jogászra nézve egészen mindegy lehet, hogy melyik §-ban s a törvény melyik fejezetében fordul az elő.

Csak hogy a dolog e tekintetben nem ilyen ártatlan természetű; mert tényleg sok hibás következménye van annak, hogy a hamis vád egyik esetét a rágalmazás fejezetébe tették át. Zavarólag hatott ez első sorban magára a vétség fogalmára, másfelől pedig megzavarta a XVII. fejezet többi intézkedéseinek harmoniáját s tiszta és világos értelmét.

II.

A 260. §. szerint *rágalmazást követ el*, a ki mást valamely hatóság előtt büntetendő cselekmény elkövetésével vádol, ha vádja valótlanak bizonyul és *a hamis vád esete fen nem forog*.

Ime itt maga a törvény kifejezi az érintkezést a két cselekmény között. Világosan kimondja, hogy a jelen eset subsidiarius helyet foglal el a hamis váddal szemben, s hogy e szerint tényálladéka ott kezdődik, a hol az utóbbi véget ér.

De hát miért nevezi mégis ez esetet rágalmazásnak? s ha már ennek nevezi és tekinti: minő értelme van itt a törvény említett megszorításának, hogy a jelen vétség csak annyiban létesül, a mennyiben a hamis vád esete fen nem forog? E megszorítás csupán a jelen vétség subjektív elemére vonatkozhatik, mert hiszen egyébként mindenben meg-egyeznek az a hamis vád tényálladékaival.

Subjektív tekintetben azonban a két eset szembeállításával mellett is, nagyon elmosódik a különbség a kettő között; s ennek oka főleg a 260. §. helyzete a rágalmazás fejezetében, s fogalmának ebből kifolyó meghatározása.

Elsőben is feltűnik, hogy a hatóság előtti rágalmazás *szándékos* vétség; mert hisz a 260. §. sem kifejezetten, sem implicite nem említi a gondatlanságot. Már pedig a 75. §. szerint vétséget is csak szándékosan elkövetett cselekmény képez, kivéve, ha a *gondatlanságból elkövetett cselekmény a törvény különös részében vétségnek nyilvánítottatik*. Minthogy a 260. §. ily kinyilatkoztatást nem tartalmaz: bizonyos az, hogy e vétség a dolosus cselekmények közé tartozik.

Ámde a hamis vád subjectív eleme szintén a dolus, és pedig kettős irányban. Roszhiszemű, tehát dolosus a hamis vád egyfelől akkor, ha a tettes tudja, hogy vádja valótlan, másfelől akkor, ha nem tudja, hogy mi a valóság, s ezt mégis valónak mondja. Az utóbbi esetben is hazugul állítja igaznak azt, a minek való vagy valótlan voltát nem tudja. Eljárása tehát ez esetben is roszhiszemű, és így vádlása a hamis vád körébe esik.

Ezzel azonban teljesen ki van merítve minden vádlási cselekmény, mely a tettes dolusára vihethető vissza; és így méltán kérdés merülhet fel az iránt, hogy mi marad még fen ezek után a hamis váddal határos rágalmazás részére,

mely a 260. és 75 §§. szerint szintén szándékot tételez föl.

E fogas kérdéssel a gyakorlatnak is meg kellett küzdenie. Meg is küzdött vele emberül, s mindannyiszor úgy vágta ketté a gordiusi csomót, hogy a 260. §. alá a *könyvelmü, a gondatlanságból elkövetett vádlás eseteit* subsummálta Számtalan példát lehet erre a szaklapokban közölt ítéletek közt találni, melyek minden kétséget eloszlatnak a gyakorlat ez álláspontja iránt.

Ámde mit bizonyít e gyakorlat? Azt bizonyítja, hogy a helytelen törvényt a bíróság meg nem tartja.

A jelen esetben a törvény construált egy szándékos vétséget, a bíróság pedig ezt lassan átalakította gondatlanságból elkövetett hamis váddá. A gyakorlat tehát tényleg visszaállította a dolog ama logikai rendjét, melyet a min. jav. kontemplált, midőn a szándékos hamis vád mellett a gondatlan hamis vádat is büntetés alá helyezte.

E megoldás kétségkívül eleget tesz a gyakorlati szükségnek, de bizonytalanná teszi a törvény valódi értelmét, tehát alkalmazását is. Ez pedig oly hátrány, a melyet kicsinyelni nem lehet, s a mely csak onnan veszi eredetét, hogy a törvényhozó a gondatlan hamis vádból hatóság előtti rágalmazást csinál.

De más hátránya is van e «reformatio in peius»-nak.

A XVII. fejezet további §§-ai több helyen közelebbi meghatározás nélkül szólnak a rágalmazás és becsületsértésről, s ez a körülmény a gyakorlatban sok kétséget támasztott az iránt, vajon a kérdéses intézkedések a hatóság előtti rágalmazásra is vonatkoznak-e.

Ily intézkedéseket találunk különösen a 262. és 263., s a 269—272. §§-ban.

Annyi kétségtelen, hogy mikor e §§-at eredetileg alkották: a hatóság előtti rágalmazás még nem volt a fejezetben. Ekkor tehát csak a tulajdonképeni rágalmazást érthette a törvényhozó. De bizonyos másfelől az is, hogy midőn később a jelenlegi 260. §-t a fejezetbe felvették: a többi §§. intézkedéseit e körülményre való tekintettel nem változtatták meg, hanem eredeti szövegükben érintetlenül hagyták.

Itt állunk tehát most már a rébusz előtt: mit kell a további §§-ban a «rágalmazás» kifejezés alatt érteni, s vajon vonatkozik-e e szó a hatóság előtti rágalmazásra is?

A megfejtést mindegyik §. szempontjából külön kell megkísérelnünk.

(Vége köv.)

Dr. Illés Károly.

Különfélék.

— A Magyar Jogászegylet folytatta a közigazgatási bíróság feletti vitát.

Dr. Némethy Károly belügyminiszteri segédtitkár elsőben is utal a megfelelő közigazgatási bíraskodás lényeges előfeltételeinek ez időszertint hiányaira, melyek felismerése és elismerése a törvényjavaslat tárgyilagossá megbirálásának egyik nélkülözhetetlen kellékét képezi. A törvényjavaslat ellen intézett különböző támadások és emelt kifogások bizonyítják legjobban, hogy az a középut, melyen a javaslat halad, vivmányaink közt a leghelyesebb s a melyről letérés könnyen veszedelmes lehetne. A javaslat tudományos szempontból sok kifogás alá eshetik, a mi azonban még nem azt jelenti, hogy a javaslat rosz. Egy törvénynek a tudományos szempontokon kívül más körülményekkel is kell számolnia.

Részletesen foglalkozik aztán a törvényjavaslatnak két legjobban támadott pontjával, az elsőfoku bíróságok szervezetével és a bírói hatáskörre különösen a Magyar Jogászegyletben idevonatkozólag felmerült kifogásokkal.

Elismeri, hogy a tervezett *elsőfoku bíróság*, a mint ez egyáltalán az érdemben döntő több fokozatu külön közigazgatási bírósági rendszernél történni szokott, nem bír a valóságos bírói jelleg minden ismérvével, a mi természetes azért, mert az alapul vett rendszer mellett alsó fokon a bíraskodást a közigazgatástól egészen elszigetelni nem lehet. A törvényjavaslat helyesen cselekszik, midőn az alsó fokot tényleges közigazgatási tisztviselők és autonóm elemek bevonásával tervezi. Szemlét tart az elsőfoku bíróság összes tagjai felett. Sorra veszi elsőben is a *főispáni* elnökség ellen felhozott összes érveket és kimutatja, hogy a főispánnak az elsőfoku bíróság élére állítása ez időszertint nélkülözhetetlen szükség, mert a míg a főispáni és alispáni funkciók egy kézben összpontosítva nincsenek, más, mint a főispán, elnök nem lehet. Azonfelül a főispáni elnökség a közigazgatásra üdvös, a bíróságra magára nem hátrányos, de semmiesetre

¹ Anyagg. II. k. 381. és 382. l.

nem veszedelmes. A főispánok ugyanis a függetlenséget és szakképzettséget egészen nem nélkülözik. Alaptalan aggodalomnak látja azt, mintha a főispáni elnökség a jogvédelem érdekeit veszélyeztethetné, mert teljesen ki van zárva az, hogy a főispán a bírói székbe subjectiv szempontokat, melléktekineteket vagy éppen pártszempontokat vihessen; a mennyiben pedig mint bíró a hatalmaskodást megkísértené, ennek az elsőfoku bíróság előtt is uralkodó nyilvánosságban és contentiosus eljárásban hathatós ellenőre, a felsőbíróságban még hathatósabb ellensúlyozója és fékezője lesz. Végül a bíraskodásban részvétel a főispánt administratív ellenőrzési jogainak is szakszerűbb ellátására képesítendő és a főispáni állásnak kívánatos intézményszerű átalakítását előmozdítja.

Az *alispán* nélkülözhetlen, senki más által nem pótolható tagja a bíróságnak, mert nagyobb közigazgatási ismerettel és érzékkel, mint ő, senki nem rendelkezik. Azonfelül az imperiumot gyakorló alispánnak a jurisdictióba bevételével közvetve ut lesz nyitva a joguralomnak az adminisztrációba, sőt még a discretionális döntésekbe is.

A *tiszti ügyészről* kimutatja, hogy annak administratív teendői és a bíróságban közreműködése közt nincs semminemű incompatibilitás, mert a tiszti ügyész a közigazgatási szervezetben semminemű egyenes intézkedési vagy határozathozatali joggal nem bír és mert mindazon közigazgatási ügyek, melyekbe bárminő minőségben befolyt, a törvényjavaslat szerint kizárólag a felsőbíróság hatáskörébe vannak utalva. A magán-ügyvédi praxistól a tiszti ügyészek eltávolítván, a bírósági előadói teendők végzésére lesz idejük és e működés lassankint bizonyára a főfunctio jellegét öltendi magára. A tiszti ügyésznél szakképzettebb előadót be nem állíthatunk; bárki mást tennék helyére, az az állandó előadó-bíró szakképzettségben mindenesetre háta mögött maradna a tiszti ügyésznek. A mellett a megoldás nemcsak költséges, de gyakorlatilag is hátrányosabb lenne, mert kisebb törvényhatóságokban az állandó előadónak elég dolga nem akad; nagyobb törvényhatóságokban pedig helyettese nem lévén, a parallel tanácsok alakíthatása ki lenne zárva és akadályoztatása esetén a bíróság működésében könnyen zavar állhatna be.

A *választott autonom* és igazán független tagoknak különösen ellenőrzési szempontból igen becses közreműködése az alsó fokon nem nélkülözhető.

Az elsőfoku bíróságnak ily módon összetétele minden látszólagos bírói hiányok daczára megfelelő, melynél jobb jelenlegi viszonyaink között a közigazgatás átalakulása küszöbén és az alsófoku bíróság rendelkezését tekintve, alig alkotható. Érdemben döntő külön közigazgatási bíróságoknál ugyanis az *alsófokon a fősúly nem a valóságos bírói szervezetre, de a valóságos bírói eljárásra helyezendő*, mely kívánalomnak a javaslat teljes mértékben megfelel. A provisoriusnak gondolt szervezet, esetleg végleges szervezetnek is épügy beválhatik, a mint ehhez hasonló szervezetek külföldön is sok helyen beváltak.

Áttérve a *hatásköri* részre, azt fejtegeti, hogy közigazgatási jogunk rendezetlenségére, valamint specialis közjogi viszonyainkra való tekintettel, és a midőn érdemben döntő bíróságokat szervezünk, a *bírói hatáskört jóformán lehetetlen lenne elvi általánosítás útján írni körül*, illetőleg e módozatot csakis oly bő negatív taxatióval összekötve lehetne megnyugvással alkalmazni, hogy a végeredmény lényegileg ugyanaz lenne, mint most positiv taxatio mellett. Ily körülmények közt a *hatáskörnek egyik vagy másik módozat mellett megállapítása első sorban nem is elvi kérdést, de törvényszerkesztési feladatot képez*. Részletesen kiterjeszkedik aztán Concha és Lánzy egyetemi tanároknak, valamint Reichard ügyvédnek a taxativ ellen felhozott kifogásaira.

A Concha által proponált két általános elvnek a taxatióba beillesztését, vagyis a *rendőrhatalósági intézkedéseknek és a discretionális döntés formáinak* általában bírói cognitio tárgyává tételét jelen viszonyaink közt lehetetlennek tartja; mert éppen a rendőri igazgatás és a közig. eljárás (különösen ez utóbbinak végrehajtási része) a különben is szabályozatlan közig. jognak éppen legszabályozatlanabb részét képezvén, a bírói ítéleteknek itt kellő fix alapja hiányoznék. Ellenben a *rendőri kihágási ügyek* minden aggodalom nélkül a közig. bíróságokhoz utalhatók, valamint mindjárt most tágítható lenne a bírói hatáskör, nem általános és oda be nem illeszhető elvek bevitele, de több fontos ügycsoport (így különösen a *gyám gondnoksági, katonai, állampolgársági és ipari ügyek*) köréből gondosan kiválogatott contentiosus ügyek beillesztésével.

Lánzynek válaszul megjegyzi, hogy a *csupán cassatorius hatáskörű osztrák bíróság hatáskörét az érdemben döntő magyar bíróság hatáskörével összehasonlítani nem lehet*; hogy még a felsőbíróság hatáskörét sem lehetne nálunk általános formulával határozni meg; végül, hogy a felsőbíróság előtt oly sok fontos miniszteri határozat ellen lehet panaszt emelni, hogy különösen a *felsőbíróság hatásköre tulszüknek nem jellemezhető*.

Reichardnak a javaslat 42. §-a ellen felhozott kifogását, nem mint általában a taxatio, de kizárólag csak mint az idézett szakasz szövegezése ellen felhozott kifogást fogadhatni el. A 39. §-al szemben kifejezett aggodalom pedig meg lehetne tárgytalan azért, mert a jelentés közigazgatási hatóságoknak e §-ban fentartott megsemmisítési joga a legszűkebb körre lévén szorítva, az ennek gyakorlásából eredhető sérelem a más oldalról támadó előnnyel bőven ellensúlyozva van.

Előadását azzal végzi Némethy, hogy az *elsőfoku bíróság szervezete* azok szempontjából, kik már alsó fokon is valóságos bíróságot szeretnének látni, támadható ugyan, de a bírói jellegét annyira nem nélkülözi, mint sokan állítják. A *hatáskör* pedig jelen alakjában is tisztességes kezdet, mely némi leg már most is tágítható ugyan, de még inkább és pedig természetszerűleg tágulni fog a jövőben minden megalkotandó új törvény alkalmával. De az az idő talán soha nem fog bekövetkezni, hogy az egész közigazgatást bírói control alá vegyük. *A főcélt nem a közigazgatás által elkövetett sérelmek megorvosolása, de a közigazgatás által elkövethető sérelmek lehető megelőzése képezi. Magába az adminisztrációba kell bevinni a jogot: a közig. tisztviselők jogi qualificatiójának emelése szigorú fegyelmi törvény, megfelelő szolgálati pragmatika, mindenekfelett pedig oly jó közigazgatási törvények által, melyek a jogokat és köteleességeket szabatosan meghatározzák és a bírói eljárásnak is fix alapját képezik. Egyetlen törvényt és a közig. bíraskodással nem lehet egyszerre megorvosolni a közigazgatásnak összes képzelt és valódi bajait.* A törvényjavaslat által tenni készült lépés kezdetnek elég. A közig. bíraskodásról megalkotandó törvényben le lesz fektetve az alapkö, melyen az erős magyar állam, mint jogállam, idővel kiépíthető.

A Magyar Jogászegylet febr. 3-án esti 6 órakor ülést tart, melynek tárgya: a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. Szólásra fel vannak jegyezve: dr. Neumann Károly, dr. Gráner Ernő, dr. Concha Győző, dr. Lánzy Gyula.

Legközelebbi csődbejelentési határidők (Február 11-étől febr. 18-ig.): I. Maier Gewürz e. a besztercei tsz. febr. 12. (1). — Pul P. e. a miskolci tsz. febr. 12. (5). — Kammerer Mihály e. a szabadkai tsz. febr. 12. (11). — Urbach Mór e. a gy.-fehérvári tsz. febr. 13. (296). — Sterczfinger R e. a pécsi tsz. febr. 14. (285). — Feder Ignác e. a n.-kikindai tsz. febr. 14. (288). — Neumann Hermann e. a szombathelyi tsz. febr. 15. (298). — Stauber P. Lipót e. a bpesti keresk. és vtsz. febr. 15. (7). — Pauker Vilmos és Gusztáv e. a bpesti keresk. és vtsz. febr. 15. (10). — Engel József e. az ujvidéki tsz. febr. 16. (9). — Vetric István e. a szolnoki tsz. febr. 16. (16).

Csődök: Szücs Lajos e. a gy.ri tsz.; csb. Limbeck Sándor, t. Legény Béla, ht. Németh Károly; bh. febr. 20., felsz. t. márcz. 5., csödv. vál. márcz. 8. (19). — Fischer Mór e. a szabadkai tsz.; csb. Oláh Ferencz, t. Somogyi János, ht. Vécsei Samu; bh. febr. 20., felsz. t. márcz. 2., csödv. vál. márcz. 5. (20).

Pályázatok: Az orsovai jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 11. a karánsebesi tsz. elnökéhez (20). — A kalocsai tsz. elnökéhez (20). — A bpesti keresk. és vtsz. elnökéhez (21). — Az orsovai jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 12. e tsz. elnökéhez (21). — A nagykatái jbságnál **járásbíró**; bh. febr. 14. a pestvidéki tsz. elnökéhez (22). — A szombathelyi tsz. elnökéhez (22). — A besztercebányai jbságnál **albíró**; bh. febr. 15. e tsz. elnökéhez (23). — A szabadkai tsz. elnökéhez (23). — A zólyomi jbságnál **albíró**; bh. febr. 15. a besztercebányai tsz. elnökéhez (23). — A bpesti tsz. elnökéhez (23). — A n.-váradai tsz. elnökéhez (24). — A kaposvári és szegvárdi kir. ügyészségeknél **1-1 alügyész**; bh. febr. 14. a bpesti kir. főügyészhez (24). — A károlyfalvi jbságnál **albíró**; bh. febr. 16. a fehértemplomi tsz. elnökéhez (24). — A hajduszoboszlói jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 16. e tsz. elnökéhez (24). — A nagykanizsai tsz. elnökéhez (24).

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 t

Tartalom: A polgári házasság sorsa. — A Curia tevékenysége az 1893. évben, megvilágítva az utolsó évtized adataival. Dr. SZOKOLAY ISIVÁNTÓL. — Gyógyíthatlan elmebetegség. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A közkereseti társaság képviselőinek hatásköre. Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad kir. jogakad. ny. rk. tanártól. — Az 1868. LIV. tcz. 140. §-ának értelmezéséhez. WEÉR GYÖRGY csikszeredai kir. törvényszéki bírótól. — A magánjogi szakosztály. Dr. BERCZELI ANTAL budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A polgári házasság sorsa.

Minél jobban közeledik a polgári házasság javaslatának törvényhozási tárgyalása, annál erélyesebben folyik a javaslat ellen való agitálás.

A polgári házasság elleni szavazatok legnagyobb része olyanokból toborzódik össze, a kik azt hangoztatják, hogy elvileg a polgári házasság hívei, de mindennemű cautiálák és fentartások mellett mindig az épen szőnyegen levő törvényjavaslat ellen küzdenek.

Ugyanilyen volt a párttaktikájuk a Tisza-féle 1883-iki javaslat tárgyalása alkalmával és ugyanilyen álláspontot foglaltak el a Szapáry-miniszterium szükségbeli házassági programjával szemben is.

A jogászokra így kettős feladat vár a javaslat törvényerőre emelése körül.

Egyrészt megvédelmezni a javaslatot az intézmény ellenségeivel szemben, másrészt pedig az alkotandó törvényhozási munkát minden tekintetben a tökély elérhető fokára emelni.

Annál természetesebb és fontosabb a magyar jogászközvéleménynek a javaslat mellett való sorakozása, mert a magyar jogászgűlés már a hetvenes évek elején a legnagyobb lelkesedéssel hozta meg határozatát, melylyel a kötelező polgári házasság intézményének mielőbbi megvalósítását kívánatosnak jelezte és sürgette.

Husz esztendő alatt pedig nemcsak nem javultak házasságjogi viszonyaink, de sőt annyira összevissza bonyolultak, a felmerült vitás kérdések annyira elmérgesedtek, hogy már állandóan kísértett a kulturharcznak réme.

A jogászság reversálist adott a polgári házassággal szemben a szakirodalomban kifejtett működésével is, mely sohasem tért el rég kitűzött céljától, a jogállam nagy eszményétől.

Tulzás nélkül mondhatjuk, hogy a képviselőház előtt fekvő törvényjavaslat már benyújtásakor egyike volt az utóbbi évtizedben alkotott nagyobb törvényhozási munkáitaink legkiválóbbjainak. Jogtechnikai tekintetben egyik sem vetekedhetett vele.

Azóta az igazságügyi bizottság sokban tökéletesítette a javaslatot, szerkezetileg sok tekintetben javította, és pedig számos dologban a szakirodalom részéről vett utmutatások szerint.

Mostani formájában még nyugodtabban kísérjük a javaslatot a képviselőház plénuma elé azon őszinte, meleg óhajjal kíséretében, hogy minél előbb törvényerőre emelkedjék.

A Curia tevékenysége az 1893. évben, megvilágítva az utolsó évtized adataival.¹

II.

Bármilyen hozassék fel Európaszerte a legkifejlődöttebb szervezésű jogállamokban is a perek szaporodásának indokolására, illetőleg bármily közgazdasági és társadalmi alakulások soroltassanak fel a perlekedés elterjedésének megmagyarázására, előttünk kétségtelen, hogy ha az oly fokra emelkedik, mint nálunk a Curia hatáskörében, azt már komoly igazságügyi bajnak kell tekintenünk. Az, hogy a legfelsőbb bíróságnál az évi ügybejövétel megközelítse a 30 ezret és az elintézendők összege meghaladja a 40 ezret, — a tökéletes jogszolgáltatás érdekeivel teljességgel össze nem egyeztethető.

Ezen igazságügyi baj komoly voltát eléggé feltűnteti az, hogy a legnagyobb birói erőfeszítéssel sem győzhető le.

Minél nagyobb munkásságot fejtettek ki a curiai bírák a felebbvitt ügyek elintézésében, annál nagyobb mérveket öltött a hátralékoknak az év végéni megjelenése; jóformán a mily arányban szaporodtak az elintéztések, oly arányban növekedett a hátralékok összege. Ez a kétségbevonhatlan tanúság a lefolyt évtizednek a curiai ügyforgalomra vonatkozó adataiból, — a melyeket összeállítva itt közlünk:

1884-ben *elintéztetett* 21592, és ezek közül 19876 ülésbeni előadás mellett, a *hátralék* volt 3782; 1885-ben elintéztetett 19572, ülésben 17993, hátralék 4541; 1886-ban elintéztetett 20926, ülésben 19293, hátralék 4988; 1887-ben elintéztetett 21208, ülésben 19561, hátralék 6369; 1888-ban elintéztetett 24401, ülésben 22740, hátralék 7399; 1889-ben elintéztetett 25336, ülésben 23831, hátralék 7472; 1890-ben elintéztetett 25226, hátralék 8102; 1891-ben elintéztetett 25131, ülésben 23630, hátralék 7730; 1892-ben elintéztetett 25886, hátralék 10654; 1893-ban elintéztetett 26859, ülésben 24812, hátralék 13359 ügy.

Ezek szerint, midőn az elintéztések száma 19 ezerről egészen 26 ezerig nagyobbodott, akkor a hátralék 3 ezerről egészen 13 ezerig felszaporodott; tehát az utolsó évtized alatt, illetőleg ennek végén 7 ezerrel több intéztetett el egy év alatt, mint az évtized elején; és 1893-ban tizezerrel több hátralék maradt, mint volt 1884. évben.

Már pedig a hátraléknak ily nagy mérvű felszaporodásáért a birói munkásság legkevésbé sem okolható. Hiszen rendszerint mindenik curiai bíró, ha betegség nem gátolja, évenként, úgy 1893-ban is, 300 ügydarabot intézett el, számosan 400 körül s azontul is voltak, a mi szerintünk egy legfelsőbb fórumon igen sok.

És ezen, nem kevésbé aggasztó adatokból azon következtetést is kell levonnunk, miszerint a folyton megújuló, sőt jóformán folyvást tartó bajon, nem a személyszaporítás által, mi utolsó évtizedekben már annyiszor megkíséreltetett, de kielégítő sikerre nem vezetett, hanem csak más gyökeres reformok által segíthetni, milyenek például a nyugateurópai jogállamokban annyira elterjedt választott bíróságok, a felebezés erősebb korlátozása, a bíraskodásnak a végrehajtási

¹ Az előbbi közl. I. a multheti számban.

adminisztratív teendőktől elválasztása, bűnügyekben esküdt-székek.

Igazságügyi bajaink súlyosságának emeléséhez nem kevés járul a bűnvádi ügyforgalom is, a bejövétel szaporodásával s így a hátralékoknak is növekedésével. Ezen bejövétel a Curián a lefolyt tíz év alatt folytonosan nagyobbodott s tetemes összegre nőtte ki magát, daczára a felebbezés korlátozásának s a bírói szám emelésének, a mely reformok így csak palliatív eszközöknek bizonyultak be.

Az ennek igazolására szolgáló adatok következők:

1884-ben a bűnvádi *bejövétel* 8980 és év végén a *hátralék* 1117 volt; 1885-ben a bejövétel volt 8900, a hátralék 2170; 1886-ban bejövétel 9620, elintézetlenül maradt 2948; 1887-ben bejövétel 9900 bűnügy és hátralék lett 3440; 1888-ban bejövétel 11400 és a hátralék 3683 volt; 1889-ben bejövétel 11980 és a hátralék 2985; 1890-ben bejött 12400 és hátralékkal maradt 3088; 1891-ben bejövétel 10440 és a hátralék 2296; 1892-ben a bejövétel 11820, hátralék 3014; 1893-ban bejövétel 12100 és a hátralék 3738.

Ezekből látható, hogy a bűnvádi ügyek curiai bejövetele a lefolyt évtized alatt ép úgy folytonos emelkedésben volt, mint a polgári ügyeké. Míg az utóbbiak az 1874. évi 8¹/₂ ezerről 1893-ban 13 ezerre növekedtek, a bűnvádiak 8900-ról 12 ezerre szálltak fel. És a mi sajátságos, de sajnálatos is, kivéven a két utolsó évet, melyek mindenkéiben egyezzerrel haladta meg a polgári bejövétel a bűnvádit, különben a többi években 1892. évig a bűnvádiak jóval tulszárnyalták a polgáriakat, 1884—85. években közel 5 százzal, 1887-ben 6 százzal, 1889-ben 11900 bűnvádi állt szemben 9 ezer polgári bejövettel, 1890-ben 12 ezer 10 ezerrel.

Daczára ennek, a bűnvádi hátralékok, kivéven egy pár évet az utóbbi időkből, kedvezőbben alakultak a polgáriaknál.

1884-ben polgárügyi hátralék volt 2282, bűnvádi 1117. 1885-ben polgári 2099, bűnvádi 2170; 1887-ben polgári 2764, bűnvádi 3440; 1888-ban polgári 3420, bűnvádi 3683; 1889-ben polgári 3870, bűnvádi 2985; 1890-ben polgári 4146, bűnvádi 3088; 1891-ben polgári 4392, bűnvádi 2296; 1892-ben polgári 6297, bűnvádi 3014; 1893-ban polgári hátralék volt 8060 és bűnvádi 3738.

Az urbéri ügyek bejövetele a Curiára mindinkább kevesbedik, 1884—1887. években el nem érte a 200-at, 1888-ban csak 150 volt, kivételesen 1890-ben felszállt 222-re, de 1893-ban csak 143 jött fel.

A *fegyelmi* ügyek a Curián még mindig nagy számot képviselnek. Az 1893. évi bejövétel 588, kisebb ugyan az 1892. évi 672 ügybejövetele, de még mindig jóval nagyobb, mint az 1889-iki 460, mint az 1890-iki 490 és az 1891-iki 541.

A *bírságolás*, mely tíz év előtt százakra menő esetekben alkalmaztatott, újabb években a Curia gyakorlatához következetesen ritkán fordul elő. 1884-ben 22 esetben alkalmaztatott 965 frtig; 1886—1888. években csak 12—12 esetben 6—700 frtig; 1889-ben 20 esetben 885 frtig; 1890-ben szintén 20 esetben; 1891-ben 22 esetben 1040 frtig és 1893-ban 24 esetben 935 frtig, mint rendesen, mindig csak a polgári s a váltó- és kereskedelmi perekben. *Dr. Szokolay István.*

Gyógyíthatlan elmebetegség.

Sajnáljuk, hogy úgy a házassági javaslat, mint a felette megindult kritika nem foglalkozott behatóbban azon állapottal, melybe a házasság sodortatik, ha az egyik házsfél gyógyíthatlan elmebetegségbe esik. Jelszavakkal e kérdés elől kitérnünk nem szabad és bármennyire is megértjük a javaslat igyekezetét, különösen a kánonjoggal való összekötés terrenumát minél szűkebbre szorítani, ennek az igyekezetnek a megalkuvást nem ismerő élet postulatumait feláldoznunk nem szabad.

A kérdés megoldása helyett azt a választ nyertük, hogy

a törvény nem ismerhet el válóokot a vétkeességi principiumon túl, hogy a gyógyíthatlan elmebetegségnek biztos kriteriumait megadni nem lehet, hogy következetesen hasonló álláspontot kellene elfoglalnunk a többi gyógyíthatlan betegségekkel szemben és hogy végül nem felel meg a házasság ethikai természetének, ha a házasság akkor hagyhatnák el egymást, a mikor a beteg támogatásra szorul.

Concedáljuk, hogy a vétkeesség egészen következetesen alkalmazott principiuma a törvénynek, a mikor a *válókokat* statuálja. De nem képez és nem is képezhet mérvadó elvet a vétkeesség, ha egyáltalában a *házasság megszűnésének* eseteit fixirozza a törvény. A házasság megszűnik az egyik házastárs halálával, megszűnik már vélelmezett halálával holttányilvánítás esetén, miért nem szünnék meg tehát ott, a hol nem vélelem, hanem rideg valóság kettéhasította a házasság minden feltételét és különösen azt a szellemi kapcsolatot, mely nélkül házasság egyáltalában nem képzelhető. Ha megsemmisült az ész, úgy megszűnt lenni az ember a házasság alanya és így a törvény logikus alkalmazása mellett maga a házasság is. A vétkeesség jelszavával kérdésünket tehát elintézni nem lehet, mert itt a házasság megszűnésének egy sajátos esetéről van szó, mely a vétkeességgel causalitásban ép oly kevés lehet, mint a halál vagy a holttányilvánítás.

A gyógyíthatlanság begyőzésének nehézsége sem mondható leküzdhetetlennek. Hosszan tartó és lelkiismeretes megfigyelés után megállapítható lesz, vajon az elmebetegség gyógyíthatlan karakterrel bír-e vagy sem. Az előfordulható visszaéléseknek pedig elejét vesszük, ha, — a mint ez a száz polg. törvény 1743. §-ában történt, — megköveteljük, hogy a megfigyelésnek nyilvános intézetben, szakadatlanul legalább 3 éven át kell eszközöltetnie és hogy ennek alapján tanúsítsák az intézeti orvosok, miképp az elmebetegség gyógyíthatlannak bizonyult. Czélszerű kautelára tehetünk szert még az által is, ha a holttányilvánítás körüli intézkedéssel analogice a törvény olyképen intézkednék, hogy a bíróság megállapított gyógyíthatlan elmebetegség esetén is a házasság csak akkor szűnik meg, ha a másik házastárs újabb házasságot köt.

Egy czáfolatra alig érdemes argumentum az, mely más gyógyíthatlan elmebetegségekre utal. Mily különbség a testnek más, akár legsúlyosabb megbetegedése és az elmebetegség közt! Mindaz, a mi az individualitást megalkotja, fenmarad, bármely betegség gyötörje is a testet és csakis az elmebetegség az, mely kirekeszti az embernek minden vonatkozását a külvilággal. Milyen kapocs létezik egy gyógyíthatlan elmebetegség és annak családja közt? Hiába költ a pietás érzelmeket, hiába erőszakoljuk magunkra azt a képzelődést, mintha az elmebeteg, mint ember, azonos volna avval a ki volt mint épelméjű, az élet olvasztójában ez érzelmek gyorsan elpárolognak és megmarad a szomorú való. A gyógyíthatlan elmebeteghez lánczolt házastárs a pietásból nem merithet annyi erőt, hogy gyermekeit felnevelje, mert a nevelés realisabb faktorokra szorul, sőt egyénileg is egy, talán rövid házasság emlékében megnyugvást hiában fog keresni. A törvény nem egy beteg és egy egészséges ember közti házasság védelmére kel, hanem egy árnyalakot felidéz és azt embernek, házastársnak dekretálja.

Értelemnélküli az ethikai principiumra való hivatkozás. Nem a házastárs hagyja el beteg házastársát, hanem a tébolyda az, mely őket elválasztja. Ha léteznek ezután még az egyest terhelő kötelezettségek, úgy ezeknek elég lesz téve, ha a beteg házastárs javára tartási kötelezettséget állapítunk meg.

A javaslatban elfogadott irány ellen, mely az újabb házasságkötéseket megnehezíti, fontos socialpolitikai okok szólnak. Ha azt látjuk, hogy a kisiparost, a parasztot gazdasági helyzete kényszeríti újabb házasságkötésre, ha azt látjuk, hogy a gyári ipar körül alkalmazottaknál a gyermekek felnevelése, a szűken dotált háztartás fentartása lehe-

tetlenné válik a nő közreműködése nélkül, úgy valóban az újabb házasság megnehezítése nem egy ethikai magaslatra, hanem a concubinatus fertőző kloakáiba vezet. Végül is egy házassági törvény nemcsak a vagyonosok számára készül, a kik mindig abban a helyzetben vannak, hogy a pietás külső látszata érdekében egy kis áldozatot hozhassanak. Az a törvényhozó, a ki még ma is egy jogviszonyt szabályozottnak vél, ha sok etikát követel, a gazdasági postulatumoknak pedig mit sem nyújt, — korát meg nem értette.

Az eredeti javaslat 95. §-a után tehát felveendő voltának a következő rendelkezések:

«Meggzünik a házasság akkor is, ha a bíróság kimondja, hogy az egyik házsfél gyógyíthatlan elmebetegségben szenved és a másik házastárs ennek kimondása után házasságot köt.

A bíróság csak akkor mondhatja ki az elmebetegséget gyógyíthatatlannak, ha a beteg nyilvános intézetben legalább is 3 évig állott szakadatlanul megfigyelés alatt és az intézet orvosai tanusítják, hogy az elmebetegség gyógyíthatlan.

Ha a körülmények szükségessé teszik, a bíróság szakértők meghallgatása után meghatározott tartamu újabb megfigyelést rendelhet el.»

Dr. König Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közkereseti társaság képviselőinek hatásköre.

A K. T. a képviseletnek két csoportját ismeri. Az egyikbe tartozik a cégvezetés és a kereskedelmi meghatalmazás, a másikba a kereskedelmi társaságok (K. T. 61. §.) képviselete. A kettő közti legfőbb különbség abban áll, hogy az előbbi minden kereskedőnél fordulhat elő, legyen az akár physikai, akár jogi személy, ide értve a kereskedelmi társaságokat is, ellenben az utóbbinak csakis a kereskedelmi társaságoknál van helye, s nyilvánul azon szervekben, melyek által a társaság kifelé érvényesül. Ebből a különbségből foly egy további, az, hogy a kereskedelmi társaságok képviselőinek hatásköre egészen más, mint a cégvezetőké és a kereskedelmi meghatalmazottaké; amaz sokkal tágabb hatáskörrel bírnak, mint az utóbbiak. A kereskedelmi meghatalmazott hatásköre csak egy bizonyos üzletben rendszerint előforduló ügyletekre terjed ki, a cégvezetőé ennél ugyan sokkal tágabb és kifelé nem is korlátozható, de még sem korlátlan, ellenben a kereskedelmi társaságok képviselőinek hatásköre kifelé nemcsak hogy nem korlátozható, de korlátlan is. Minden jogviszony, mely a kereskedelmi társaság és harmadik egyének közt létrejöhet, szükségképen a képviselők *cselekvénye* által létesül. És ez természetes; mert itt a képviselők mögött nem áll egy physikai személy, mely az egyes cselekvényeket maga vihetné végbe, ennél fogva szükséges, hogy minden, kifelé nyilvánuló jogviszony a kereskedelmi társaság képviselői által létesíttessék. E részben a közkereseti és betéti társaságoknál sem az akarathatározás, sem a cselekvés tekintetében semmiféle korlátozás nincs; ilyen csak a részvénytársaságoknál és a szövetkezeteknél áll fen annyiban, hogy egyes, a K. T. 179. §-ában felsorolt ügyek az igazgatóság *akarathatározása* alól ki vannak vonva és feltétlenül a közgyűlés hatáskörébe vannak utalva. De a közgyűlés akaratának végrehajtása, tehát az egyes jogcselekvények véghez vitele ama ügyek tekintetében is az igazgatóság hatáskörébe tartozik.

Szükségesnek látszott ezeket az alapelveket röviden felüntetni akkor, midőn egy a Jogtudományi Közlöny f. évi 48. számában közölt jogeset kapcsán azt a kérdést kívánom megvilágítani, vajon mennyiben lehetséges a közkereseti társaságok képviselőinek hatáskörét olyképen korlátozni, hogy

azok az egyes jogcselekvényeket csak egy cégvezető hozzájárulásával vihessék végbe?

A német s a magyar birói gyakorlat és számos író, így pl. *Lastig* (ez Endemann-féle II. B. des deut. Handels-See u. Wechselrechts I. 390. l.) az ilyen korlátozást lehetőnek tartják. Ez a felfogás jut kifejezésre a Jogt. Közl. fentebb idézett számában közölt jogesetben is.

Az eset a következő: A «Fessler és Hämmer közkereseti társaság» tagjainak mindegyike csak Schulcz Gusztáv *cégvezetővel* együttesen jogosított fel a képviseletre. Ennek daczára a társaság tagjainak egyike önállóan kötött szerződést áruk vétele iránt s a kiállított kötlevelben egyuttal a budapesti áru- és értéktőzsde bíróságának illetősége is lett megállapítva. A tőzsde-bíróság — egész helyesen — a perbevont mindkét társasági tagot elmarasztalta, azzal az indokolással, hogy a K. T. 92. §-a értelmében a tagok képviseleti jogának olyatén korlátozása, hogy azok csak egy cégvezető hozzájárulásával köthessenek ügyleteket, nem lehetséges; tehát az egyik tag önállóan is köthetett a társaságot kötelező ügyletet. Határozata ellen kifogást csak annyiban lehet tenni, hogy a közkereseti társaság tagjait beltagoknak nevezi. A K. T. ezt az elnevezést a közkereseti társaságnál nem használja; itt minden tag egyaránt lévén felelős, bel- és kültagok közt különbséget tenni nem lehet.

A budapesti kir. ítélő tábla és a kir. Curia épen ellenkezően határozta. Szerintük kifelé is joghatályos az a megállapítás, mely szerint a közkereseti társaság tagjai a céget csak egy cégvezetővel együttesen képviselhesék. Ennél fogva nem ismerték el joghatályosnak a társaságra s így a másik társra nézve az egyik tag azt a jogügyletét, melylyel a társaság számára a cégvezető hozzájárulása nélkül árukat rendelt s melyben a felmerülhető perre nézve a budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának illetősége lett kikötve. Ez alapon a másik társra nézve a tőzsde-bíróságot nem illetékesnek mondták ki.

Ez a megoldás azonban helytelen.

A közkereseti társaság képviselő tagjainak hatásköre *korlátlan és nem korlátozható*; s így már magában véve is ellenmondás az, hogy ama képviselők valamelyikének hatásköre egy szűkebb hatáskörrel bíró képviselőnek, a cégvezetőnek hozzájárulása által egészíttessék ki, illetve korlátozassék. Korlátlan hatáskörénél fogva ugyanis arra is fel van jogosítva, mi a cégvezető hatáskörébe tartozik, s így nem lehetséges, hogy ily módon hatásköre kiegészíttessék; azon oknál fogva pedig, hogy hatásköre a törvény értelmében kifelé nem korlátozható, ki van zárva az, hogy képviselői hatásköre, a nélkül, hogy megszűnnék a közkereseti társaság képviselő tagja lenni, olyanná fokoztassék le, mint a milyen a cégvezetőé.

Ha ez áll, akkor felmerül a kérdés, hogy a bíróságok mégis milyen elvek szerint tartják lehetőnek a képviselő tag hatáskörének szóban forgó korlátozását?

A megoldásra három mód kínálkozik.

Az egyik, hogy a cégvezető kirendelése *együttes képviselet* hatályát idézi elő; tehát az a megállapítás, hogy egyik tag csak egy cégvezetővel együttesen képviselhesse a céget, azzal a hatálylyal bir, mintha több tag rendeltetett volna ki az együttes képviseletre. A másik, hogy ebben az esetben csak *együttes cégvezetés* forog fen; a harmadik, hogy ilyenkor a képviseletnek egy saját szerű neme jön létre.

Hogy e harmadik mód K. T.-ünk szerint nem foglalhat helyt, az bővebb indokolást nem igényel, azért csak az első kettőt szükséges szemügyre venni.

A mi a legelsőt illeti, a tekintetben az együttes képviselet helyes fogalmából kell kiindulni. S ez az, hogy a közkereseti társaságnál együttes képviselet csak akkor forog fen, ha *több tag* jogosított fel arra, hogy a társaságot együttesen képviseljék. Ez a K. T. 65. §-ának 4. pontjából, 66. és

91. §-aiból kétségtelenül kitűnik. Valamennyiben csak tagokról van szó. Ha a törvény. ezen intézkedést más képviselőkre, nevezetesen cégvezetőkre is akarta volna érteni, azt bizonyára külön kifejezte volna. De hogy ezt nem akarta, kitűnik már abból is, hogy a cégvezető kirendeléséről egészen más helyen és összefüggésben intézkedik.

S mégis a budapesti kir. ítélő tábla ezen megállapodás jogi hatályának harmadik egyénekkel való elismerésénél az együttes képviselet fogalmából indult ki. Azt mondja ugyanis, hogy «a K. T. 65. §. 4. pontja értelmében az a megállapodás, hogy a közkereseti társaság tagjai a képviseletet csak közösen gyakorolhatják, a cégjegyzékbe való bevezetés és közzététel esetében harmadik személyek irányában is hatályos. Mint hogy pedig a közkereseti társaság tagjai által közösen kirendelt cégvezető a tagok bármelyikét érvényesen helyettesítheti, ugyanoly hatályal kiköthető az is, hogy a képviseleti jogot bármelyik tag csak a kirendelt cégvezetővel közösen gyakorolhassa.»

Ezen érvelés első tétele egészen helyes. De már homályos a második, mely szerint «a közösen kirendelt cégvezető a tagok bármelyikét érvényesen helyettesítheti». Ha ez annyit jelent, hogy az együttes képviselet esetén a képviselők által közösen kirendelt cégvezető a maga hatáskörében a társaság javára és terhére érvényesen köthet ügyleteket, akkor az kétségtelenül helyes. De ebben az értelemben nem áll kellő összefüggésben az utolsó tétellel. Ennélfogva értelme csak az lehet, hogy a közösen kirendelt cégvezető ugyanazzal a hatáskörrel bír, mint a tagok bármelyike, a ki önállóan vagy másokkal együttesen van hivatva a képviseletre s épen azért kiköthető, — s ez a harmadik és utolsó tétel — «hogy a képviseleti jogot bármelyik tag csak a kirendelt cégvezetővel közösen gyakorolhassa». Azonban nyilvánvaló, hogy abban az értelemben a második tétel téves s ennek következtében helytelen az arra alapított harmadik tétel is.

Kétségtelen, hogy úgy egy egyes kereskedőnek, mint pedig társaságnak jogában áll cégvezetőt tágabb hatáskörrel kirendelni, mint a minőt a K. t. megállapít, miként ez a 38. §. 2. bekezdéséből kitűnik. S így meg van engedve az is, hogy a cégvezető ugyanazzal a hatáskörrel ruháztassék fel, mely a társaság tagjait megilleti. Vajon ebben az esetben lehetséges-e a társaság valamelyik tagját a cégvezetővel együttes képviseletre feljogosítani? Nem tudom, hogy a kir. ítélő tábla erre az esetre nézve mondotta-e ki az együttes képviselet megengedett voltát; de nem hiszem, mert az indokolásból ez semmiképen sem tűnik ki. De ha ezt tartotta volna is szem előtt, a korlátozást még akkor sem tartom megengedhetőnek.

Az, hogy a cégvezető a törvényben megállapítottnál tágabb hatáskörrel bírjon, csak a cégvezető által kötött ügyleteknél bír jelentőséggel. De semmi kihatása sem lehet annak a tagok hatáskörére; annál kevésbé, mert az a körülmény, hogy a cégvezető a rendesnél tágabb hatáskörrel bír, a cégjegyzékből nem tűnik ki s így a közönség nem is tudhatja, hogy a cégvezető hatásköre a tagokéval egyenlővé van téve. Természetes, hogy még kevésbé megengedhető a korlátozás, ha a cégvezető hatásköre csak a rendes, melyet bizonyára a kir. ítélő tábla is szem előtt tartott.

Erre épen nem áll az, hogy a kirendelt cégvezető a tagok bármelyikét helyettesíthetné, mert egészen kétségtelen az, hogy a cégvezető rendes hatásköre a közkereseti társaság tagjai bármelyikének hatáskörével nem egyenlő, annál sokkal szűkebb.

Kizártnak tekintendő tehát az, hogy a közkereseti társaság tagjai bármelyikének, a nélkül, hogy megszűnnék a társaság képviseletére jogosult tag lenni, hatásköre olyképp korlátoztassék, hogy a társaságot csak a cégvezetővel együttesen képviselhesse, a mint ezt legkiválóbb szaktekintélyek is

tanítják. (Igy Nagy Ferencz: A magyar kereskedelmi jog kézi könyve 2. kiad. 251. l. 11. jegy.)

De nincs kizárva az ellenkező. Az nevezetesen, hogy egy cégvezető olyképp rendeltessék ki, hogy a társaságot csak egy képviselő taggal együttesen képviselhesse. Ez a cégvezetőre nézve az együttes cégvezetés joghatályával bír. Ő tehát nem járhat el önállóan, hanem csak a képviselő taggal együtt. Ezt az elméletet sokan elismerik (V. ö. Lastig Endemann H. B. I. 390. Nagy: i. m. 152. l. R. O. H. G. VIII. (80) 339. l.), mások (Wendt Endemann-féle H. B. I. 285. Neumann: A kereskedelmi törvény magyarázata. 2. kiad. I. k. 174. l.) nem tartják minden kételyen felül állónak. Elismertnek tekintendő a bírói gyakorlat által is. (Fuchsberger: Entscheidungen 2. k. 79. és 501. l.; Márkus: Felsőbíróóságaink elvi határozatai I. k. 477., 478. l. és III. k. 129. l.); bár az itt idézett határozatok csak azt az esetet tartják szem előtt, midőn a cégvezető egy részvénytársaság igazgatósági tagjával képviseli együttesen a részvénytársaságot, De a szabály alkalmazásának indoka a közkereseti társaságoknál is ugyanaz.

Abból azonban, hogy a cégvezető az ilyen együttesesség esetén nem járhat el önállóan, nem következik, hogy a társaság képviselő tagja sem járhatna el a cégvezető nélkül. Ez az, a mit sokan szem elől tévesztenek; így a fentebb közölt jogesetben a tábla és a kir. Curia is. A közkereseti társaságot képviselő tag hatásköre korlátolhatlan voltánál fogva nem lehet kötve egy cégvezető hozzájárulásához.

A megoldás másik lehető módja az, hogy a közkereseti társaságot képviselő tag hatásköre, ki az egyes ügyleteknél a cégvezető hozzájárulásához van kötve, lefokoztatik cégvezetői hatáskörre s ennélfogva az együttes cégvezetés fogalma alá esik; de a nélkül, hogy az illető tag megszűnnék a társaságot képviselő tag lenni. Ebben a nézetben van Lastig (Endemann H. B. I. 390) s ugyanaz jut kifejezésre a R. O. H. G. következő kijelentésében: Ein Vorstandsmitglied, welches dem anderen Procuristen mitwirkend und mitzeichnend zur Seite gestellt wird, *betheiligt sich*, indem es diesen Functionen sich unterzieht, nur an einem Acte der Procuraverwaltung mit den *dieser gesetzlich zugewiesenen Befugnissen* und tritt für diesen Fall aus seiner Stellung als Vorstandsmitglied insoferne heraus, als es in letzterer statutenmässig für sich allein nicht, sondern nur wieder in Verbindung mit einem andern Vorstandsmitgliede (ez alatt itt a cégvezető értendő) die Gesellschaft vertritt (Fuchsberger I. 500 s k. l.).

Mindenesetre különös egy megoldás, hogy egy igazgatósági tag — mert itt arról van szó — majd cégvezető, majd pedig igazgató; de nem kevésbé sajtászerű volna az, ha egy közkereseti társaság képviselő tagja majd ebben, majd pedig a cégvezető szerepében működhetnék. De nem is lehet ezt a szerepcserét jogilag megérteni. Ez okból a második megoldási mód is helytelen.

Az ugyan nincs kizárva, hogy a közkereseti társaság egyik tagjától a képviseleti jog megvonassék s azután cégvezetőnek rendeltessék ki. Ámde ez egészen más, mint a mit Lastig és a R. O. H. G. mondanak.

Vajon a közkereseti társaság egyik tagja cégvezetőül kirendeltnek már az által is tekintessék, midőn csak arra jogosított fel, hogy a társaságot csak egy más cégvezetővel együttesen képviselhesse? A képviseleti jog megvonása nem képezi bejegyzés tárgyát, hanem az, hogy a tagok közül kik ruháztattak fel azzal a joggal (K. T. 65. §. 4.) sőt ennek a bejegyzése sem szükséges azokkal szemben, kik erről tudomással birtak (91. §.). Ebből következik, hogy már magában véve azt, hogy az egyik tag a társaságot csak a cégvezetővel együttesen képviselhesse, lehet a képviseletből való kizárásnak és cégvezetőül való kirendelésnek tekinteni. Ámde ő ekkor ellenkező megállapodásig csak cégvezető, s nem lehetséges az, hogy ő ugyanakkor a társaság képviselő tagja is legyen, mint ez a R. O. H. G. határozatából folya.

Ahhoz azonban, hogy a kizárt tag csak cégvezető legyen, valamennyi tagnak, tehát a kizárt tagnak is a *beleegyezése* szükséges. Ha a bíróságok ezen az alapon mondták volna ki, hogy az egyik tag ügylete a másik cégvezető hozzájárulása nélkül a társaságot nem kötelezi, ez kétségek nélkül helyes lett volna. De a szóban forgó esetben a felek szándéka nem erre irányult, mint ez a tőzsde-bíróság és a kir. ítélő tábla ítéletének indokolásából világosan kitűnik. Ennélfogva a társaság azon tagja, ki *képviselési jogának* megvonása nélkül jogosított fel arra, hogy a társaságot csak a cégvezetővel együttesen képviselhesse, a cégvezető hozzájárulása nélkül joghatályos köthette a társaság részére az ügyletet s joghatályos volt a választott bíróság iránti szerződése is.

A tőzsde-bíróság tehát egész helyesen marasztalta el az alpereseket.

Dr. Magyary Géza,
n.-váradí jogakad. ny. rk. tanár.

Az 1868 : LIV. tcz. 140. §-ának értelmezéséhez.

A *Jogtudományi Közlöny* idei 3. számában dr. Dévai Ignác kir. tszéki bíró ur a fenti cím alatt azt teszi kérdés tárgyává, hogy vajon passiv pertársaság esetében, midőn ezenfelül az egyes alperesek — B. és C. — külön képviselőben részesülnek s közülök B. már összes periratait beadta, ítélet alá terjesztést is kért, ellenben a másik alperes C. azon okból, mert A. felperes, kinek a per halasztása érdekében áll, vele összejárva, neki folytonos halasztásokat engedett, még elleniratot sem adott: a halasztásokat ellenző B. alperes *polg. törvénykezési rendtartásunk értelmében* a pernek ily módon való elhuzását eltűrni köteles-e, vagy követelheti-e a pernek bírói eldöntését?

És cikkében oda concludál, hogy a felvetett esetben egyezségi halasztásnak helye nincs, hogy a kérdéses halasztásnak megadása *polg. törvénykezési rendtartásunkkal* ellenkezik és ha a halasztást ellenző alperes által az ügynek ítélet alá terjesztése kéretik: a kérelem teljesítendő és az ítélet a prts. 112. §-ának értelmében hozandó meg.

A kérdés — a mint az feltéve is van — érvényben levő *polg. perrendtartásunk értelmében* levén megoldandó, dr. Dévai kartárs urétól eltérő szerény nézetemet ez alapon kívánom az alábbiakban kifejteni s indokolni azon felfogásomat, hogy a perbiróság a jelzett esetben a felperes által adott halasztás figyelmen kívül hagyásával ítéletét a prts. 112. §-ához képest meg nem hozhatja.

Czikkiró ur fentebbi magyarázatát első sorban a törvény (140. §.) azon általános kifejezéséből vonja le, mely általában csak a «felek»-et említi, a nélkül, hogy ezeknek egy közlebről körülírt csoportjáról szólna, és e kifejezésnek azon értelmet tulajdonítja, hogy a prts. 140. §-ában jelzett egyezségi halasztáshoz ennél fogva *valamennyi pertársnak, tehát az egyik alperesnek adandó egyezségi halasztáshoz a külön képviselőben részesülő másik alperestárs beleegyezése is szükséges* lenne. Ezen nyelvtani értelmezés támogatásául dr. Dévai bíró ur a törvény szelleméből levont logikai magyarázatot is igénybe veszi, hivatkozva arra, hogy perrendtartásunk a *tárgyalási elvnek* következetes érvényre juttatását foglalja magában s hogy a feleknek a per tárgya feletti szabad rendelkezési jogát *ennek* megfelelőleg kétségtelenül érintetlenül kívánta hagyni, de csak azon határon belül, melyen túl a rendelkezés már a rendelkezőktől különböző harmadik félnek sértené érdekét.

A mi a törvény hivatolt általános kifejezésének idézett nyelvtani értelmezését illeti, ennek helyessége ellen már csak azon okból is kételyeim vannak, mert a törvényhozás a «felek» alatt, kik «egymásnak» a törvényben megszabott határidőkön, tulterjedő többszöri halasztást engedhetnek, az *ugyanazon oldalon álló pertársakat*, kik periratok váltására s ebből folyólag *egymástól* halasztást kérni, *egymásnak* halasz-

tást adni a periratok váltásának határidejére nézve hivatva sincsenek, semmiképen sem érthette, minélfogva magam részéről a nyelvtani értelmezés alapján is csak azon magyarázatot tartom helyesnek, hogy az egyezségi halasztáshoz a perirat beadásra és átvételére hivatott felek megegyezése teljesen elégséges.

A mi a dr. Dévai kartárs ur által levont logikai magyarázatot illeti, az sokkal tetszetősebb, ugy további indoklása is: mindazáltal a feleknek a tárgyalási elvből folyó rendelkezési jogának teljes respectálása mellett is arra kívánok reá mutatni, hogy az idézett magyarázat a pertársat oly joggal ruházza fel, melyet perrendtartásunk neki nem szánt, sőt melyet kifejezetten a mindenkori «ellenfél»-nek tartott fen.

Ha ugyanis a perbiróság a C. alperesnek A. felperes részéről engedett halasztást B. alperestárs kérelmére figyelmen kívül hagyva, ítéletet hozna, ez esetben C. alperes védelmének önálló kifejezhetőségét esnék el *per contumaciam* és pedig *saját pertársának B.-nek kérelmére*, kinek pedig a törvény az elmakcsolás jogát a periratozás tekintetében késedelemben levő *saját* pertársával szemben nemcsak hogy kifejezetten nem adja meg, sőt azt mint már érintettem, *minden hasonló esetben és minden alakjában kifejezetten* csak az «ellenfél»-nek tartja fen.

Ez azon elv, mely a törvény több intézkedésében nyílt kifejezésre jut s mely igénytelen nézetem szerint a tárgyalási elvből folyó rendelkezési jognak az ugyanazon oldalon álló pertársakat illetőleg határt szab.

Ezen elv jut kifejezésre a prts. 139. §-ában, mely szerint az ott jelzett esetben a halasztási kérelem teljesítése vagy megtagadása kérdésében is csak az *ellenfélnek* van ellenindokolási vagy észrevételezési joga s ha az *ellenfél* a halasztásba beleegyezett vagy arra nézve észrevételt nem tett; a kért halasztást a bíró meg nem tagadhatja.

Ez következik a perrendtartás 141. §-ából, mely az igazolás hiányában szintén makacssági sanctiót maga után vonó ama körülményt, hogy valamely perirat a kitűzött határnapon be nem adatott szintén csak az *ellenfél* kértére rendeli a percsomóban megjegyzendőnek, valamint a perrendtartás 143. §-ából, mely szerint ha valamely fél a periratok benyújtásának határnapján a 111. §-ban kijelölt (makacsolási) határidőben meg nem jelent és periratát be nem adta, az *ellenfélnek* van megadva a jog a percsomóban az ügynek ítélet alá terjesztését kérhetni. Ezen utóbb hivatolt törvényszakasz intenciójának megfelelőleg fejlődött ki azon általános bírósági gyakorlat is, mely szerint a késedelmes periratozó periratát mindaddig beadhatja, míg az *ellenfél* a percsomóban az ügy ítélet alá terjesztését nem kérte.

A prts. 143. §-ának utolsó bekezdése ugyan a most idézett intézkedésnek folytatásaként azt mondja ki, hogy: «ha az *egyik* fél az ügynek ítélet alá terjesztését kérte, a pertárnok az elkésett periratot többé el nem fogadhatja»: ezen intézkedésnek azonban oly értelmezés, mely szerint az «*egyik fél*» alatt más, mint a perirat beadására kötelezett félnek *ellenfele* volna érthető, azért nem adható, mert e törvényszakasz elől idézett bekezdése az ítélet alá terjesztés kérhetésének jogát kifejezetten az *ellenfélnek* adja meg.

Hogy a 140. §-nak általam kifejtett értelmezése a periratozását befejezett alperes részére egyes esetekben talán sérelmes is lehet, elismerem és ez képezheti érvényben levő polgári perrendtartásunknak egyik hiányát. A kérdés itt azonban a körül fordul meg, hogy polgári perrendtartásunk értelmében a prts 140. §-a szerinti egyezségi halasztáshoz a feltett esetben B. alperesnek hozzájárulása szükséges-e, hogy az megadható legyen?

Ha sikerült tehát azon igénytelen felfogásomat elfogadhatólag indokolnom, hogy a *pertársaknak* a kifejtett irányban *egymással szemben való* makacsolási joguk polgári per-

rendtartásunkban alappal egyáltalában nem bír: úgy önként folyik ebből, hogy a pertársnak a pertárssal szemben érvényesíteni kívánt ítélet alá terjesztés iránti kérelme figyelemre nem méltatható, a feltett esetben tehát a perbiróság az A. felperes részéről C. alperesnek engedélyezett halasztást respectálni tartozik.

Weér György,
kir. tszéki bíró.

A magánjogi szakosztály.

Néhány hét előtt közölték a lapok, hogy a Jogászegylet választmányának ülésében indítvány tárgyát képezte, hogy az egylet kebelében magánjogi szakosztály alakíttassék. Mi részünkről örömmel üdvözlöttük e hirt, mert úgy véljük, hogy az egylet a kormány által a képviselőháznak már benyújtott s még ezután benyújtandó törvényjavaslatoknak tisztán jogászi, a politikai szempontok teljes mellőzésével való megbeszélése és megvitatása, valamint a kész törvényeknek fesztelen módon leendő megismertetése által egyrészt a törvények előkészítésére, másrészt a kész törvények intézkedéseinek gyors és alapos megismerésére üdvös befolyást fog gyakorolhatni. Sajnálattunkra azonban, dacára annak, hogy már is bőséges anyag állana a létesítendő szakosztály rendelkezésére, annak életbeléptetése még mindig késik.

Meg akarjuk tehát kísérelni annak kimutatását, hogy a magánjogi szakosztály alakítása nemcsak czélszerű, de szükséges.

Elvitázhatatlan tény, hogy a jogi irodalom oly óriási mérveket öltött, hogy egyes ember, hacsak abban a kivételes helyzetben nincsen, hogy egész idejét a tudományoknak szentelheti s egyuttal nem rendelkezik a közép mértéket messze túlhaladó szellemi képességekkel, a jogtudománynak csak bizonyos körére kénytelen szoritkozni alapos tanulmányokban. Szóval a kor irányainak befolyása mutatkozik a jogi tudományok művelőinél is, s arra készíti őket, hogy speciálistákká legyenek.

Ezen irányeszme hatása elől nem zárkozhatnak el azon egyletek sem, melyek a jogi tudományok művelését és fejlesztését tüzték ki feladatukul. Természetesen ezek közül azok, melyek figyelemmel kívánnak lenni az összes jogi tudományokra, a milyen a Magyar Jogászegylet is, csak akkor fognak nagyobb eredményeket felmutathatni, ha az egyes tudományágak szerint szakosztályokat létesítenek. A tapasztalat azt tanúsítja, hogy a szakosztályok sokkal behatóbb és rendszeresebb működést fejtenek ki, semmint a teljes-ülések erre képesek volnának, a nélkül, hogy az összetartás szükségességének érzése eltompult vagy az összekötő kapocs meglazult volna. Elegendő lesz ez irányban a német jogászgűlésre hivatkozunk, mely bámulatra méltó tevékenységet fejt ki dacára szakosztályokra való szaggatottságának. Sőt ez a német jogászgűlés odáig volt kénytelen menni az általunk megjelölt irányeszme iránti concessióiban, hogy az egyes szakosztályokban hozott határozatok felett a teljes-ülésben nem szavaztat többé, hanem azokat egyszerűen a teljes-üléssel tudomásvétel végett közlik.

De ott van a Magyar Jogászegylet kebelében működő bürtönügyi bizottság, melynek tevékenységéről mindenki csakis elismerőleg nyilatkozhatik. Vajon ez csak legtávolabbról is meglazította-e az egylet tagjait összefűző köteléket? Vagy nem vonzott-e inkább a jogászi körökön kívül álló egyéneket az egylet körébe?

Nézetünk szerint a magánjogi szakosztály felállítása bizonyos felelősséget is háritana a kiválóan a magánjoggal és perrendtartással foglalkozó szakférfaikra. Már is eléggé gyakran hallhatni a — véleményünk szerint egyébként alaptalan — panaszt, hogy a büntetőjog tulteng az egyletben. Módot és alkalmat kell tehát nyújtani magánjogászaiknak,

hogy egy, az általok tárgyalandó kérdések iránt érdeklődő és fogékonyabb hallgatóság előtt hathatósabb tevékenységet fejthessenek ki. S kétségtelennek tartjuk, hogy a mód megadása esetére magánjogi szakférfaik, felelősségük érzetében, oda fognak hatni, hogy a magánjogi és a polgári perrendtartási kérdések a legbehatóbb művelésben részesüljenek.

Végül az egylet anyagi viszonyaira s beléletére is a legüdvösebb befolyással volna a magánjogi szakosztály felállítása. Miként bevezető sorainkban kiemeltük, mi ezen szakosztály egyik fontos feladatának tekintenők a magánjogi és perrendtartási törvényeknek fesztelen módon való megbeszélését, megvitatását. Azt hisszük, hogy a gyakorlati jogászi körök örömmel fogadnák ez ujitást, s miután itt alkalmuk nyilnák a legszakavatottabb tudósok közvetítésével a törvényeket alaposan megismerniök, tömeges belépésekkel s a szakosztály üléseinek tömeges látogatásával az egylet felvirágoztatására szívesen működnenek közre.

Dr. Berczeli Antal.

Külföldi judikatura.

589. A tömeggondnokot a tömeg teljes felosztása után is megilleti ugyan a jog, hogy a csődtömeg részére valamely utólag felosztandó követelést behajtsion, de nem azon esetben, ha a csőd kényszeregyesség folytán szűnt meg. (Német birodalmi törvényték.)

590. A csőd megszűnté után a tömeggondnok által indított megtámadási perbe a közadós nem lép be a tömeggondnok helyébe, mert megtámadási pernél a tömeggondnok nem képviseli a közadóst, az ily perek tisztán a csődhitelezők érdekében vitetnek. A megtámadási jog a csődeljárás elrendelésével kezdődik, annak megszűntével pedig tárgyalanná válik és elenyészik. Ez okból sem a volt közadós nem folytathatja, sem ellene nem folytatható a megtámadási per. (Német birodalmi törvényték.)

591. «Szállítandó franco N-be» kitétel nem csupán azt jelenti, hogy az eladó tartozik N-ig a szállítási díjat viselni, hanem azt is, hogy a felek akaratához képest N. tekintendő teljesítési helynek, a hol a szerződésből eredő per folyamatba tehető. (Bécsi legfőbb törvényték.)

592. A társas czég kilépett tagja is szavatol azon áruk vételáraért, melyek még akkor rendeltettek, midőn ő czégtag volt, bár csak kilépése után szállítottak el és vétettek át. Ha azonban váltó adása kötetet ki és az eladó elfogadta csak a czégben maradt tagnak a váltóját, úgy ő magának ennek a tagnak hitelezett és ezzel a kilépett társtag elleni követeléséről lemondott. Ellen esetben a kilépett társtag még évek mulva is felelőssé volna tehető oly ügyletekért, melyeknek rendben való lebonyolítását joggal várhatta. Ez ellenkeznék a keresk. forgalom követelményeivel és a kereskedővilág felfogásával, míg a hitelező a kellő kereskedői gondosság szem előtt tartásával kellő biztosítékot nyerhetett volna. (Német birodalmi törvényték.)

593. A kiskoru által tett váltónyilatkozat akkor is hatálytalan, ha a kiskoru annak tételekor önálló keresettel birt és ha nagykorúságának elérése után fizetési ígéretet tett, mert az utóbbi csak köztörvényi kötelezettséget alapíthat meg, de nem váltóit. (Bécsi legfőbb törvényték.)

Közli: Dr. Gold Simon.

Külömfélék.

— A Magyar Jogászegylet folytatta a közigazgatási bíróságról szóló vitát.

Dr. Lukács György: Nem szükséges annyira féltetni a jogot a közigazgatástól és a közigazgatási hatóságoktól. A gyakorlati közigazgatás minden munkása érzi, mennyire lényeges elem a jog a közigazgatásban. Épen közigazgatási körök sürgetik, hogy a közigazgatási szakmára való előkészítés körében a politikai tanulmányok mellett biztosíttassék a jogi ismeretek alapos megszerzése is.

A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat nem hagy bizonytalanságban a felől, vajon jogvédelmet vagy érdekeméltánylást kíván-e nyújtani. A törvényjavaslat sarkalatos elve, hogy oly ügyek tereltesse a közigazgatási bírások útjára, melyekben törvény — vagy korlátozt

mérven más jogszabály — által kifejezetten biztosított jogokról illetőleg ezeknek az adminisztráció által netalán való megsértéséről van szó.

Kifogásoltatott a törvényjavaslat a miatt, mert a közérdeket minduntalan előtérbe állítja a jog mellett, a nélkül, hogy a közérdeknek a joghoz való viszonyát határozott formában megállapítaná. Ajánlatott, hogy mondassék ki, miszerint a közérdek annyiban jó tekintetbe, a mennyiben a fenálló joggal nem ellenkezik. Ez a formula szabatos ugyan, de nem szükséges, mert a jog és közérdek általában nem ellentétesek egymással, és a közérdek képviselőjének nem az a feladata a közigazgatási perben, hogy egyesnek vagy testületnek törvény biztosította jogát az összesség előtérbe állított érdekével legyőzze, hanem az, hogy bebizonyítsa, miszerint az felel meg a fenálló jognak, a mit ő hivatásánál fogva, mint az összesség érdekében állót ismert fel. A közérdek képviselőjére külön apparatus felállítása azért szükséges, mert ennek hiányában a közszempontok csak azon kevés esetben találnának szószólóra, midőn véletlenül magánérdeknek is szolgálnak.

A közigazgatási bíróságok hatáskörének megállapítását illetőleg általában a taxativ rendszer az, mely gyakorlatilag bevált. A francia közigazgatási bírászkodás rendszere is beillik a taxativ rendszerek körébe. Mert igaz ugyan, hogy a conseil d'étatnak mint semmitőszéknek (tribunal de cassation) hatásköre ma már az elvi általánosításnak hódol, de a conseil d'état hatósági köre egyéb részben taxatió alapszik. A conseil de préfecture hatásköre pedig kizárólag csak taxatió nyugszik. Sőt Olaszországban is, a hol a közigazgatásnak magán vagy politikai jogot sértő cselekményei a rendes bíróságok jogi ellenőrzése alatt állanak, 1889 óta a közigazgatási bírászkodásnak az érdek-sérelmek orvoslására hivatott új rendszere fejlődött ki, a mely a hatáskör megállapítás tekintetében szintén taxatióra van fektetve. Az elvi általánosítás rendszerének szószólói a külföldi gyakorlati példák közül csak Ausztriára és részben Olaszországra hivatkozhatnak, a taxatio hivei pedig majdnem az összes többi tételes rendszerekkel támogathatják álláspontjukat.

A kormány javaslatának azon álláspontja, hogy a közigazgatási bíróságok eljárását a *rendeleti jogra* is kiterjeszti, hézagot pótol, mert mód van nyujtva ez által arra, hogy sok oly tere a közigazgatásnak, mely törvényileg még szabályozva nincs, a statutarius jog útján szintén bírói ellenőrzés alá jusson. Ez lesz egyelőre az utja annak is, hogy a törvényekkel nálunk még nem is szabályozott rendőri jog köréből az alkalmas esetek a közigazgatási bíróságok elé utaltassanak.

A rendőri *kihágások* közigazgatási bíróságok elé inkább valók, mint a mozgó közigazgatási hatóságok hatáskörébe, mert természetöknél fogva alkalmasak a contentiosus eljárásra. Egyébiránt nem lehet mereven betartani azt, hogy a közigazgatási bíróságok subjektív irányzatú és repressiv tartamu tevékenységtől egészen elzárassanak, mert akkor pl. fegyelmi ügyekben nem lehetne nekik hatáskört biztosítani, pedig ez a közvéleménynek hangosan nyilvánult alapos óhaja és egyszersmind lényeges közszabadsági biztosíték ts.

A *főispánt* mint az elsőfoku bíróság elnökét adminisztratív szakértelem hiánya okából támadni ma már nincs helyén, mert a főispán ez idő szerint pontos és rendszeres munkához kötött köztisztviselő, kinek már munkaköre, a közigazgatás minden ágának folytonos kötelességszerű ellenőrzése, a legintenzivebb képző erővel bír.

A *főispán és alispán* dualismusának kérdését a közigazgatási reform során meg fog kelleni oldani. Lehet mind a két állást fentartani, az egyiket mint vezetőt, a másikat mint ellenőrt; lehet a két állást egyesíteni, hogy egy feje legyen a testületi közigazgatásnak; lehet mind a két állást megtartani úgy, hogy az alispán a közigazgatási szervezet fejevé tétessék, a főispán pedig a kormány és a középhatóságok közötti közbeeső kerületi forum elé állíttassék. Hogy melyik a jó megoldás, megválik, de az bizonyos, hogy ezt a principális kérdést incidentaliter, az elsőfoku közigazgatási bíróság szervezésének keretében akarni megoldani nemcsak impolitikus, de következményeiben káros eljárás is lenne.

A mi a közigazgatási bíróságok szervezésének időszerűségét illeti, igaz ugyan, hogy közigazgatási szervezetünk most átalakítás előtt áll s ezért úgy tűnik fel, mintha a mai szervezetbe létesített közigazgatási bíróságok csak ephemer életre számíthatnának, de nem szabad feledni, hogy az átalakulásnak normalis viszonyok között csak fokozatosnak szabad lennie, és ha így fog, a mint kell is történnie, akkor a mai

rendszerben létesített közigazgatási bírói szervezet a reformált adminisztratív szervezettel disharmoniába jutni nem fog s legfeljebb csak kis átalakítások lesznek szükségesek, melyek segítségével a már biztosan, a megszokottság erejével működő közigazgatási bírászkodási szervezet egészen könnyen és zajtalanul fog beilleszkedni a megreformált adminisztratív gépezetbe.

— A budapesti kir. törvényszék 1893-ik évi ügyforgalma:

	1892. évről hátralék	beérkezett 1893. évben	összesen tett	hátralék 1893. év végével
Elnöki beadvány	26	5521	5547	37
Polgári, telekkönyvi, büntető- és fegyelmi ügydarab	1763	133861	135624	1220
Közpolgári per	752	1071	1823	843
Csődügy	57	111	168	48
Örökösödési ügy	308	1041	1349	330
Polgári folyó ügy	60	1540	1600	60
Telekkönyvi ügy	76	11730	11806	188
Bűnügyi vizsgálat	817	4705	5522	1054
Bűnvádi per	783	5029	5812	845
Sajtóper	11	81	92	30
Pézügyi kihágási ügy	71	171	242	23
Fegyelmi ügy	3	6	9	1
Fegyelmi folyó ügy	—	2	2	—
Közjegyzői fegyelmi ügy	1	—	1	—
II-od foku elbírálás alá eső vét- ség és kihágási ügy	56	364	420	55
II-od foku elbírálás alá eső ki- sebb polgári peres ügy	1	108	109	1

Házassági válóperekben a polgári törvényszék előtt békéltetési tárgyalás volt 520, válóperekben bíró által vezetett és megtartott tárgyalás volt 297. Csődügyekben bíró által vezetett tárgyalás volt 674, kiadványozást igényelt csödbiztosi darab volt 584, gondnokság alá helyezési ügyekben bíró által vezetett s megtartott tárgyalás volt 432. Végrendelet kihirdtetett 372, hagyatéki ügyekben bíró által vezetett tárgyalás volt 256. Bűnügyekben megtartott végtárgyalások száma 2095, vidéki bíróságoktól megkeresvény folytán kihallgatott tanuk száma 706, polgári perekben a bizonyítási eljárás folytán kihallgatott tanuk száma 1359, bírói szemle összesen tartatott 108.

Polgári ügyekben: felterjesztetett a II. és III-ad bírósághoz 1026; ezek közül leérkezett a II. bíróságtól 434 helybenhagyó, 73 részben, 88 egészben megmástitó, 24 feloldó, 10 pótlás végett; a III. bíróságtól 181 helybenhagyó, 25 részben, 26 egészben megmástitó, 2 feloldó.

Telekkönyvi ügyekben: felterjesztetett a II. és III. bírósághoz 68; ezek közül leérkezett a II. bíróságtól 50 helybenhagyó, 20 részben, 8 egészben megmástitó, 3 feloldó, 10 pótlás végett, a III. bíróságtól 6 helybenhagyó, 1 részben, 1 egészben megmástitó.

Bűnügyekben: felterjesztetett a II. és III. bírósághoz 2267; leérkezett a II. bíróságtól 1019 helybenhagyó, 181 részben, 142 egészben megmástitó, 65 feloldó és 44 pótlás végett; a III. bíróságtól leérkezett 506 helybenhagyó, 75 részben, 33 egészben megmástitó, 8 feloldó, 4 pótlás végett.

Sommás átnézet: I. A budapesti kir. törvényszék polgári, telekkönyvi, büntető, fegyelmi s a budapesti 7 ker. kir. járásbírósághoz 1893. évben befolyt 49951 beadvány, elintéztetett 497812, hátralékban maradt 1739.

II. A budapesti kir. törvényszék területén levő 6 polgári kir. járásbírósághoz 1893. évben befolyt 59400 sommás per, elintéztetett 47127, folyamatban maradt 12273.

III. Ugyancsak a budapesti 6 polgári járásbírósághoz 1893. évben befolyt 18612 kisebb polgári peres ügy, elintéztetett 16824, folyamatban maradt 1758.

IV. A budapesti büntető kir. járásbírósághoz 1893. évben befolyt 14196 vétség és kihágási ügy, elintéztetett 11381, folyamatban maradt 2815 vétségi és kihágási ügy.

Az 1892-ik évvel szemben a polgári perek száma 145-el, az örökösödési ügyek beérkezése 50-el, a telekkönyvieké 3058-al, a bűnügyi vizsgálatoké 302 vel, a bűnvádi pereké 709-el, a sajtópereké 31-el szaporodott. A polgári járásbíró-

ságok általános ügyforgalma is emelkedett 55000-el, a sommás perek száma 7000-el, a büntető járásbiróság forgalma pedig öt és félezerrel.

— **A debreczeni ügyvédi kamara** egy ügyvédet, a ki a kérdezési jog tekintetében a bírósággal támadt conflictusa folytán elhagyta a védői széket és ez által védencének vizsgálati fogságát meghosszabbította, írásbeli feddésre ítélte. A Curia helybenhagyta az ítéletet. (Legközelebb közöljük az egész esetet.)

— **Korhammer János ügye a szegedi kir. tábla előtt.** Olvasóink talán emlékeznek arra a bűnpörre, melyben a Curia volt II. büntető tanácsa Korhammer Jánost lopást és hamis vád címén aktaellenesen két évi fegyházra ítélte. Mi, midőn az ítélet közlés végett hozzánk jutott, észrevettük, hogy a Curia a hamis vádat illetőleg a tényeket az alsó foku ítélet által megállapított tényektől eltérően tünteti fel s figyelmeztettünk is azonnal az ellenmondásra. Utólag megszereztük a per iratait és ezek csak megerősítettek abban, hogy itt aktaellenesség forog fen. A perújítás a védő által megindítván, a Curia helyt adott a kérelemnek. A napokban tárgyalta perújítási stádiumban a kérdést a szegedi kir. tábla, és mint nekünk onnan írják, Korhammer Jánost a hamis vád alól *felmentette* és lopás vétsége miatt három havi fegyházra ítélte. (A per előzményeit l. *Fogt. Közl.* 1892. 30. és 57. ll.; a bírósági határozatokat az alapperben *Dtár* u. f. XXXI. 188. l., a Curia perújítási határozatát XXXII. 20. l.)

— **Jogirodalom. Anyakönyvvezetés külföldön és nálunk.** Irta dr. Lukács György. Szerző részletesen ismerteti a francia és német anyakönyvvezési rendszereket s arra az eredményre jut, hogy a német rendszer modernebb, a mi viszonyainkhoz közelebb áll és egyszerűbb. A francia rendszerből csak egyes részletek átvétele ígérkezik üdvösnek. Az anyakönyvvezetők közegek kérdésében azonban — sajátos hazai viszonyainknak megfelelőleg — nem lehet a külföldet mintául vennünk. — **A bizonyításról** dr. Pap József igen érdekes monographiát tett közzé, a mely a vonatkozó jogirodalom, törvényhozás és joggyakorlat feldolgozása mellett felöleli az bizonyítási tant. — **Értékművelési szokások és az értékművelési leszámolás rendje a budapesti áru- és értékművelésben.** A tőzsde-tanács a tőzsdei szokásokat revideálván, az új kiadás Grill Károly czég kiadásában jelent meg. — **A magyar kir. ügyészségek** czim alatt dr. Megyeri István kir. alügyész füzetet bocsátott közre, melyben a közbírói tisztnek fejlődését adja elő a 40-es évek előtti időktől kezdve. Érdekesen ismerteti szerző a 43-iki és 44-iki törvényalkotási kísérleteket, azután a tételes jog fejlődését. — Balázs Ignác hirlapíró **A törvény előtt** czim alatt a törvényszéki jelenetek vig oldalait örököltte meg s előfizetést hirdet kötetére, melynek ára 1 frt.

— **A rendbüntető jog kezeléséhez.** A Kassai Jogi Közlönyben olvassuk a következő esetet:

Egy vizsgálat alatti terhelt a vallomási jegyzőkönyvet következőleg írta alá: «Mit Vorbehalt der richtigen Übersetzung meiner Aussage. N. N.»

A vizsgálóbíró újra kezdte iratni a jegyzőkönyvet, hogy a terhelt ezt megjegyzés nélkül írja alá, de az utóbbi előre megjegyezte, hogy kár a fáradságért, mert azt a záradékot mindig odairja.

Ingerültségének hevében hat órai elzárással fenytette a bíró a terheltet, — az eredmény azonban nem változott, mert kibocsátás után is vonakodott törölni a záradékot, sőt panaszt emelt a bíró ellen hivatalos hatalommal visszaélés és a személyes szabadság megsértése miatt, miután ő (a terhelt) illetlenül nem viselkedett.

Nemzetközi Szemle.

— **A német bűnvádi eljárás** sokat hányatott novelláját végre valahára mégis benyújtották a szövetségtanácshoz. Többször foglalkoztunk a kérdéssel és ismertettük a különböző fázisokat, melyeken a felelősség ujalagos behozatalának actiója keresztülment. Azon első módozatot, mely szerint a törvényszék két tanácsa egymásnak felelősségi foruma legyen, vagy hogy két-két törvényszék lépjen egymással ugyanily viszonyba, úgy látszik, végleg elejtették. A legújabb javaslat versiója az, hogy a középsúlyosságú bűncselekményekben — mert csak ezekről van szó, az eskütszékiekben lényeges módo-

sitást nem terveznek — a felelősség menjen a 28 másodfoku bírósághoz (Oberlandesgericht) és itt az ügy egészen újra tárgyalassék. A megszorítások azonban számosak. *Elsőször* is csak azon ügyekben fogadják el a felelősséget, melyekben ezt a felelősséget kellőleg támogatja; *másodszer* a bizonyítási anyagnak ujalagos reprodukciója csak annyiban történik, a mennyiben a másodfoku bíróság ezt szükségesnek itéli, tehát előreláthatólag írásbelivé fog fajulni a másodfoku eljárás; *harmadszer* az elsőfoku ítélő tanácsok tagjainak száma ötről háromra szállíttatik le, hogy így a másodfokon szükségessé váló személyszaporítás részben az első fokon ellensúlyoztassék; *negyedszer* a másodfoku tanács tagjainak száma ugyan öt lesz, de meg van engedve, hogy a nagyobb területű másodfoku bíróságok a felelősségi tárgyalást valamelyik, a helyszínéhez közelebb fekvő törvényszéki városban tartsák és itt a tanács vegyesen alakíttatik meg másodfoku és elsőfoku bíróból, és az elsőfokiak annyira prævaleálhatnak, hogy csak az elnöknek kell feltétlenül másodfoku bírónak lennie. Ezek a főbb megszorítások. A többiről — és a javaslat egyéb részeiről — majd alkalmilag szólunk. Előrelátható, hogy a németek nem igen fognak ezen toldott-foldott javaslat mellett lelkesedni.

— **A rendellenes ember.** Az Egyesült-Államok nevelési irodájának (*Bureau of Education*) kiadásában megjelent *Macdonald Arthur* «Abnormal Man» című munkája, a mely az új büntetőjogi irányokhoz tartozó anyagnak nagy bőséggel és rendszerességgel való összeállítását foglalja magában. A könyv tartalmazza a nevelés és deliquentia egymáshoz való arányának statisztikai kimutatását, a börtönügyi kérdések ismertetését, a részegségekre és ennek leküzdésére vonatkozó statisztikai adatokat, a genie és büntettség egymáshoz való viszonyának kérdését, és végre egy mindezen kérdésekre vonatkozó bibliographiát. A bibliographia, mely a különben eredetiségre számot nem tartó munkának legbecsebb részét képezi, körülbelül 250 lapra terjed, és nemcsak a könyveket, hanem a folyóiratokban megjelent cikkeket is tartalmazza.

— **Az «Annuaire de Législation Française»** tizenkettedik évfolyama jelent meg és tartalmazza az 1892-iki francia törvényeket. Ezen gyűjtemény kiegészíti az «Annuaire de Législation Étrangère»-t, mely utóbbi minden ország törvényeit közli, kivéve Franciaországéit. A két évkönyv együtt képezi a «Société de Législation Comparée» című egylet évkönyvét.

— **A XXII. német jogászgyűlésnek** szeptemberben folytatott tárgyalásairól a gyorsirati feljegyzések egy vaskos kötetben megjelentek. A gyűlés elnöke ismét az agg *Gneist* volt, a ki már közel jár nyolczvanadik évéhez. Érdekes a nyilatkozat, melyet a gyűlés bezárásakor tett. Midőn egyik tag az egész gyűlés nevében megköszönte, hogy az elnöki ügyeket «mit gewohnter Rüstigkeit und Frische» vezette, Gneist így válaszolt: Ja, die Rüstigkeit und Frische wäre mir sehr lieb; aber wenn es an die 80 Jahre geht, spricht doch die Vernunft dafür, zu sagen: bis hieher und nicht weiter. Es war das letztemal, ich werde bis zum achzigsten Jahre munter mitspielen, aber präsidiere werde ich nicht mehr; da könnte ich mich doch etwas blamieren.

— **Az ügyvédjelöltek magaviseletéről** az ügyvédi rendtartás értelmében, minden egyes főnök az év elején jelentést tenni tartozik, a mely kötelezettségüket azonban legtöbben nem szokták mindaddig teljesíteni, míg a kamarától bírsággal való fenyegetés terhe mellett külön felszólítást nem kapnak. Érdeklükben áll tehát az ügyvédeknek, már csak e kellemetlenség kikerülése végett is, a köteles jelentést mielőbb megtenni. A kik erről talán megfeledeztek volna, szolgáljon azoknak e közlemény figyelmeztetűl.

A Magyar Jogászegylet febr. 10-én esti 6 órakor ülést tart, melynek tárgya dr. Róth Pál előadása: a biztosítási jog revisiójáról.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új osztrák jogtanulmányi és vizsgálati rendszer. Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradai kir. jogakad. igazgatótól. — A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi rk. tanártól. — *Jogirodalom:* Nevill Geary, The law of marriage and family relations. London, 1893. B. M. — *Törvénykezési Szemle:* A kir. törvényszéki elnök teendőiről. Dr. PAP JÓZSEF m.-szigeteki kir. törvényszéki bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrende az 1893/94. tanév II. felére. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Az új osztrák jogtanulmányi és vizsgálati rendszer.

A Lajthán tul már a m. évi április 20-án kelt törvény törölte el a kötelező jogtudorságot. Ezen törvény szerint ugyanis a valamely osztrák egyetemen szerzett jogtudori foknak nem lesz többé egyenlő hatálya a sikerrel letett három elméleti államvizsgálattal, úgy hogy azok az ifjak, kik az államszolgálatnak szentelik magokat, az erre való képesítést csak az államvizsgálatok sikeres letétele által szerezhetik meg, mit a jogtudori szigorlatok letételével többé pótolni nem lehet. Maga a törvény csak egész röviden és általánosságban intézkedik, a részletek megállapítása, szóval a törvény végrehajtása a közoktatásügyi miniszterre bízott. Az új miniszter *Madeyszki* Szaniszló (azelőtt krakói egyetemi jogtanár) m. évi december 24-én bocsátotta ki a fent idézett törvényt életbeléptető rendeletét, melyet legalább nagyjában ismertetni szándékozom, miután a kötelező jogtudorság elejtéséről szóló törvényjavaslat nálunk is be van nyújtva. Az új szabályzat az 1894/5. tanévvel lép életbe. Lényeges pontjai a következők:

Jogtanulók, kik a közszolgálatra készülnek, jog- és államtudományi tanulmányaikat akként kötelesek berendezni, hogy a szabályzat értelmében három elméleti államvizsgálatot tehessenek le, u. m. jogtörténetit, a jog- és az államtudományit. (1. §.)

Tanulmányi rend. A tanulmányi idő legalább nyolcz semesterre terjed, még pedig olyformán, hogy a jogtörténeti államvizsgálat letétele *előtt* (első tanulmányi időszak) legalább 3, a jogtörténeti államvizsgálat letétele *után* (második tanulmányi időszak) legalább 4 semester elvégzendő. A második tanulmányi időszaknak tartama ennél fogva *a)* legalább 5 semester azokra a jogtanulókra nézve, kik a jogtörténeti államvizsgálatot már három semester leteltével teszik le, *b)* legalább 4 semester azokra a jogtanulókra nézve, a kik a jogtörténeti államvizsgálat letétele előtt négy vagy több semestert végeztek. (2. §.)

Egy-egy semester a szabályszerű tanidőbe csak akkor számítható be, ha a jogtanuló legalább heti 20 óra hallgatását kimutatja. Azonban 12 órai leczkelátogatás is elégséges *a)* a negyedik semesterben, ha ez a jogtörténeti államvizsgálat előtti időbe esik, *b)* a második tanulmányi időszak valamelyik semesterében, ha az az időszak 5 semesterre terjed. Ugyanabban a tanulmányi időszakban egyik semester óra hiánya egy másik semester órafölöslegével kiegyenlíthető. A jog- és államtudományi tanfolyamot akár téli, akár nyári semestertel lehet kezdeni. (3. §.)

Az első tanulmányi időszakban t. i. a jogtörténeti államvizsgálat előtt következő leczkék hallgatandók mint kötelező

collegiumok 1. *Római jog* 20 órán át, legalább két semestere felosztva; az előadó tanár belátására van bízva, vajon a történeti fejtegetést a dogmatikaival egybe akarja-e kapcsolni, avagy a szokott módon institutiókat és pandektákat külön-külön előadni; az előbbi esetben ezen körülmény a tanrendben megjegyzendő; szintugy az egy semesterben előadandó részletek tüzetesen fölemlitendők. 2. *Egyházi jog* 7 órán át egy semesterben vagy két semestere felosztva. 3. *Német jog* (a jogforrások és az államjog története, a magánjog története és rendszere) 10 órán át két semestere felosztva. 4. *Az osztrák birodalom története* (a birodalom alakulásának és államjogának története) 5 órán át egy semesterben; oly egyetemeken, a hol ennek szükségét látják, ennél az előadásnál figyelembe veendik az illető terület jogfejlődését. Ez a tárgy akár a jog- és államtudományi, akár a bölcsészeti karban hallgatható. 5. Egy collegium a bölcsészeti karban a *bölcsészet* köréből 4 órán át egy semesterben. Bizonyos sorrend, melyben ezeket a leczkéket hallgatni kell, nincs előírva; de a jog- és államtudományokat oly előadással kell kezdeni, melynek tárgyát a római jog institutiói képezik. (4. §.)

A második tanulmányi időszakban hallgatandók: 1. *Osztrák magánjog* 18 órán át, két semestere felosztva. 2. *Osztrák kereskedelmi és váltójog*, akár külön-külön, akár együttesen 7 órán át egy semesterben avagy két semestere felosztva. 3. *Osztrák perrendtartás* 12 órán át két semestere felosztva. 4. *Osztrák büntetőjog és eljárás* 10 órán át két semestere felosztva. 5. *Általános és osztrák államjog* 5 órán át egy semesterben. 6. *Közigazgatás és osztrák közigazgatási jog* 6 órán át egy semesterben. 7. *Nemzetgazdászati politika* akár külön-külön, akár együttesen 10 órán át két semestere felosztva. 8. *Pénzügytan* különös tekintettel az osztrák pénzügyi törvényhozásra, 5 órán át egy semesterben. Bizonyos sorrend ezen leczkék látogatására nézve nincs előírva, de nem hallgathatók beszámíthatólag a jogtörténeti államvizsgálat letétele előtt. Államvizsgálatra csak az bocsátható, ki a fentebbi collegiumokat a megnevezett óraszámokban és semestereken át hallgatta. (5. §.)

Azonkívül a jog- és az államtudományi államvizsgálatra bocsáthatás szempontjából kimutatandó, hogy az illetők akár a jogtörténeti államvizsgálat előtt, akár utána a fentebb (4. §. 5. pont) említett előadáson kívül még a következőket hallgatták legyen, u. m. *a)* egy collegiumot a bölcsészeti karban 3 órán át, *b)* egy collegiumot a jogbölcsészet történetéről 4 órán át, *c)* egyet az általános összehasonlító és az osztrák statistikáról 4 órán át. (6. §.)

Az előbb (4., 5., 6. §§.) megnevezett kötelező leczkéken kívül az osztrák jog- és államtudományi facultásokban még a következő előadások rendes megtartásáról kell gondoskodni, u. m. 1. a jog- és államtudományok encyclopaediája, 2. az osztrák bányajog, 3. a nemzetközi jog, 4. a törvényszéki orvostan, 5. az államszámvitel, 6. az osztrák agrártörvényhozás és 7. az osztrák pénzügyi jog előadásáról. Gondoskodni kell tovább, hogy lehetőleg az összehasonlító jogtudomány is előadassék. A *lengyel jog* előadására nézve a krakói és lemergi egyetemeken az eddigi határozományok továbbra is irányadók. (7. §.)

A jog- és államtudományi fakultások tanári testületei kötelesek a jog- és államtudományi előadások teljességéről gondoskodni és a leczkéket akként berendezni, hogy minden jogtanulónak, ki tanulmányainak államérvényes befejezése céljából az illető karnál az előszabott időn át tartózkodik, alkalma legyen az összes kötelező szakokat, még pedig szabály szerint tanároktól az előszabott minimális óraszámban hallgathatni. (8. §.)

A fölött, vajon egy vagy több, más mint a jog- és államtudományi karnál töltött semester a törvényes tanulmányi időbe beszámíttassék-e vagy sem, a jog- és államtudományi kar tanári testületének meghallgatása után a közoktatásügyi miniszter határoz. (9. §.)

Mennyiben lehessen a valamely külföldi főtanodában a jog- és államtudományi tanulmányoknak szentelt időt a 2. §-ban előírt semesterek számába betudni, vagy egyes, ott hallgatott előadásokat betudhatókként tekinteni, az ott fenálló tanulmányi rend s a kimutatott leczkelátogatás terjedelmének figyelembevétele mellett a közoktatásügyi miniszter dönti el. Egyébiránt a külföldi egyetemeken töltött tanulmányidőnek beszámíthatása tárgyában később fog még általános utasítás kibocsáttatni. Mindenesetre legalább egy semester a jogtörténeti államvizsgálat letétele előtt és legalább kettő annak letétele után valamely osztrák egyetemen töltendő. (10. §.)

A jogtörténeti államvizsgálat tárgyai: 1. Római jog; 2. egyházi jog; 3. német jog (a források s az államjog története, a német magánjog története és rendszere); 4. az osztrák birodalom története (az államalakulás és államjog története). (12. §.)

A jogtudományi államvizsgálat tárgyai: 1. Osztrák magánjog; 2. osztrák kereskedelmi és váltójog; 3. osztrák polgári perrendtartás; 4. osztrák büntetőjog és eljárás. (13. §.)

Az államtudományi államvizsgálat tárgyai: 1. általános és osztrák államjog; 2. közigazgatás és osztrák közigazgatási jog; 3. nemzetgazdászati és nemzetgazdászati politika; 4. pénzügytan, különös tekintettel az osztrák pénzügyi törvényhozásra. (14. §.)

A joghallgatók által leteendő elméleti államvizsgálatok megtartására a közoktatásügyi miniszter minden egyetem székhelyén egy külön vizsgálati bizottságot szervez. (15—18. §.)

A jogtörténeti államvizsgálat letételére évenként 3 terminus állapíttatik meg, u. m. a nyári félév elején és végén és a téli félév elején. *A jog- és az államtudományi államvizsgálatok* a nagy és a közbeneső szünetek kivételével, az egész éven át tarthatók. (19. §.)

A jogtörténeti államvizsgálat csak azon egyetem székhelyén működő bizottság előtt tehető le, a melyen a jelölt a vizsgálat idején beiktatva volt (vagy a melyen a tanulmányok félbeszakítása esetén utoljára volt beiktatva). Ugyanez áll a jog- és az államtudományi államvizsgálatokról is, ha ezek az utolsó semester alatt (11. §.) tétetnek le. Tanulmányi befejeztével a jelölt maga választhatja a vizsgáló bizottságot, mely előtt a vizsgálatot letenni óhajtja. Visszautasítás esetén azonban a javító vizsgálat ugyanazon vizsgáló bizottság előtt teendő, mely a jelöltet visszautasította. Kivételeket ezen szabályok alól csak a közoktatásügyi miniszter engedélyezhet.

A következő 21—31. §§-ok a vizsgálatokra való jelentkezés, a vizsgáló bizottság szavazásának módozatairól és a visszautasítás következményeiről intézkednek. Az ismétlésre vonatkozólag a szabályzat következőleg határoz: *a) a jogtörténeti államvizsgálatnál* a visszautasítás két semestertől szól. A visszautasított köteles hetenként legalább 10 órai leczkéket a vizsgálati tárgyak köréből hallgatni; *b) a jog- és az államtudományi államvizsgálatnál* a visszautasítás legalább 6 hónapra és legfeljebb egy évre mondatik ki. A vizsgáló bizottság belátásától függ, hogy miféle leczkék ismételt hallgatására kötelezze a jelöltet. Mielőtt a jelölt a vizsgálatot

sikeresen kijavította volna, nem bocsátható más államvizsgálat letételére. Ha egy visszautasított jelölt a javító vizsgálatra való idő előtti, vagy más, mint az illetékes bizottság előtti bocsáttatását *kicsalta*, nemcsak a metalán sikerrel letett javító vizsgálat érvénytelen, hanem az illető, az őt az általános büntető határozatok szerint érhető egyéb hátrányoktól eltekintve, a mennyiben tanulmányait még be nem fejezte volna, az összes jog- és államtudományi karok látogatásától bizonyos időre vagy mindenkorra eltiltható.

Végül még átmeneti intézkedések foglaltatnak a szabályzatban azokra a joghallgatókra nézve, kik az új vizsgálati rendszer életbeléptekor már legalább két semestert hallgattak.

A vizsgáló bizottság minden egyes vizsgálatnál az elnökön kívül 3 tagból áll, kiket a miniszter az egyetemi tanárok és más szakférjak közül nevez ki. Ugyanezen bizottság előtt egyszerre több mint 3 jelölt nem vizsgázhat.

A vizsgálatok *szóbeliek* és *nyilvánosak*; a vizsgálat eredménye fölött a bizottság nem nyilvános ülésben határoz. A bizottság általános szótöbbséggel hozza határozatait, az elnöknek a tagokéval egyenlő szavazata van, szavazategyenlőség esetében a kedvezőtlenebb eredmény emeltetik határozattá. Visszautasítás esetén mindjárt a határidő is kimondandó, mely előtt a jelölt a vizsgálat ismétlésére nem bocsátható. Közelebbi intézkedések az államvizsgálatok megtartására és a vizsgáló bizottságok hivatalos működésére nézve, egy részletes utasításban fognak következni.

Az új tanulmányi és vizsgálati rendszer keresztülvitele céljából a közoktatásügyi miniszter felszólította az összes egyetemeket, hogy legkésőbb február végéig megfelelő javaslatokat hozzá felterjeszszék.

Az előadottakból láthatjuk, hogy miben áll az új reform. Most is meg van tartva az 1874-ig nálunk is érvényben állott három elméleti államvizsgálat, csak hogy bővítve, mint a hogy a megváltozott viszonyok követelik. *De el van ejtve az az elv, hogy a doctoratus az államvizsgálatokat pótolná, ezentul nem fogja pótolni, úgy hogy az, a ki a tudori fokot megszerezni kívánja, azért nincs felmentve az elméleti államvizsgálatok letételétől, ha közszolgálatba akar lépni.* Ennek természetes következménye lesz a doctoratus hanyatlott nimbusának újra emelkedése, mert a doctoratus ismét tisztán tudományos fok lesz, melyre az illetők nem közvetlen kenyérkereset céljából, hanem csak a tudomány szigorú követelményeinek elsajátítása és documentálása után fognak érdemeseknek nyilváníttatni.

Kiemelendőnek tartom, hogy a szabályzat *csak szóbeli* vizsgálatot ismer, holott a nálunk készülő reform zárthelyi *írásbeli* dolgozatokat is kontemplál, s megvallom, nem bánám, ha az írásbeli dolgozat (a közbeneső írásbeli államvizsgálat) nálunk is elejtetnék, mert az írásbeli készütség kimutatása inkább a *gyakorlati*, bírói és ügyvédi vizsgálat keretébe való.

Figyelemreméltók a külföldi egyetemeken töltött semesterek beszámítása körül statuált nehézségek. Hasonló intézkedések nálunk is szükségesek lesznek annyival inkább, mert míg nálunk az osztrák polgári magánjog mindenütt kötelező tantárgy (a mit egyébiránt a szakemberek előtt ugyis tudva levő okokból csak helyeselhetek), addig tudtommal egyetlen osztrák egyetemen sem adják elő a magyar magánjogot, a mire szomszédainkat legalább is figyelmeztetni kellene. Elő fogják ugyan ezentul adni az összehasonlító jogtudományt is, de ennek keretében sokkal kevesebb hely fog a magyar magánjognak jutni, mint a mennyit az államjogi kapcsolatunknál fogva az örökös tartományokkal méltán igényelhet. Nagyobb súlyt fognak ezentul odaát az osztrák alkotmány- és jogtörténetre fordítani, sőt ez szomszédainknál csaknem egészen új stadium lesz, melyre minden osztrák egyetemhez új tanerőket kellend alkalmazni — nálunk ellenben a magyar alkotmány és jogtörténet eddig

is mindig kötelező tan- és vizsgatárgy volt. De mert nincs kizárva, hogy ezentul egyes magyar ifjak, (ha egyébért nem, hát azért, hogy a német nyelvet jobban elsajátítsák, melyre a katonaságnál szükségük van), egy-két semestert osztrák egyetemeken fognak tölteni — okvetetlen ahhoz kellend ragaszkodni, hogy az ottan töltött semesterek idehaza csak úgy számíthatók be a tanulmányi időbe, ha az illető a speciális magyar tantárgyakat hazai főiskolában hallgatja.

Végül odaát a jogi tanfolyam mindenkire nézve egyaránt *nyolcz* semesterben van kötelezőleg megállapítva, holott nálunk az 1889: XXVI. tcz. értelmében a katonai szolgálatba bevont ifjak már 7 semester után kapnak absolutoriumot s az ő kedvükért a 8-ik semester csupa speciál collegiumokból áll, még azokra nézve is, a kik vagy nem is voltak önkéntesek, vagy a kik nem kívánják a törvény ezen kedvezményét igénybe venni, ámbár azok is, ezek is, bizony csak igen kevés számmal vannak. Ez az állapot nem üdvös, de mert még sem kívánám ifjainkat a törvény által részökre biztosított kedvezménytől megfosztani, melyre különben is becsülettel és fáradtsággal rászolgálnak, a nyolczadik félét csak úgy indítványoznám kivétel nélkül mindenkire nézve visszaállítani, hogy önkénteseinknek a praxisból engednék el inkább egy félét. Az ügyvédi rendtartás javaslata is most van munkában, könnyen megtehetjük.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradí kir. jogakad. igazgató.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal.¹

III. Fejezet. A házasság megszűnése.

45. §. (94., 95., 96. §.)

A házasság megszűnik:

- a) az egyik házastárs halálával;
- b) az által, hogy az egyik házastárs a másiknak holtánnyilváníttása után házasságot köt, kivéve ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudja, hogy a holtánnyilváníttott él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis:
- c) birói ítélettel való felbontás által.

A jav. 94. §-a még a következő bekezdést tartalmazza: «Holtánnyilváníttás esetében az a vélelem irányadó, hogy a holtánnyilváníttott nem élt tovább annál az időpontnál, a mely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva.» Megvallom, hogy ezen mondat célját nem értem, az indoklás pedig hallgat róla. Az 1881. évi LIX. törvényzcikk 90. §-a szerint a holtánnyilváníttási ítéletben megjelölt nap «tekintendő az eltűnt egyén elhunyt napjául; e holtánnyilváníttás azonban nem zárja ki annak igazolását, hogy az eltűnt előbb vagy később halt el, vagy hogy még életben van». Ezen §-ban megállapított vélelem tehát csak abban különbözik a jav. 94. §-ában felállított vélelemtől, hogy amaz szerint a holtánnyilváníttott praesumptive az ítéletben jelölt napon halt meg, emez szerint pedig praesumptive *legkésőbb* az ítéletben jelölt napon halt meg. Mire való e változás? Akár így, akár amugy formulázzuk a holtánnyilváníttási vélelmet: a jav. 95. §-a mindkét esetben kivételt képez a jav. 16. §-a alól, és mindkét esetben összhangban van a jav. 25. §-ával, tehát a javaslat szempontjából ezen ujtásra szükség nincsen. De hibás is ez ujtás. E szerint ugyanis most már kétféle holtánnyilváníttási vélelem léteznék: az 1881: LIX. tcz. 90. §-é az örökösödési eljárás számára (mert e §-t a jav. 155. §-a kifejezetten hatályban tartja) és a jav. 94. §-é a házassági eljárás számára. De ezzel hogy egyeztethető össze a jav. 155. §-a, mely szerint: «az

1868: LIV. tcz. 522 §. b) pontjának esetében hozott holtánnyilváníttási ítélet egyenlő hatályu az a) pont esetében hozott ítélettel?» Tehát mégis csak egyféle praesumptio létezik? És melyik? A perrendtartási novelláé vagy a javaslaté? Ez a dolog nincs végig gondolva. A jav. idézett tételét kihagyandónak vélem.

A jav. álláspontja az — egyezőleg a német javaslattal — hogy a holtánnyilváníttott házassága az új házasság kötése által szűnik meg. Ez álláspontot, elvemhez híven, hogy ellenjavaslatomban, a mennyire lehet, a jav. *anyagi* gondolataim ne változtassak, a fenti szövegben is megtartottam. Aggályaimat azonban el nem nyomhatom. Az első logikai természetű. A vélelem értelme az, hogy tartalma mindaddig, míg az ellenkező bizonyítva nincs, valóságnak veendő. A holtánnyilváníttott házastársa tehát — ellenbizonyításig — özvegy és új házasságot köthet. *Ellenbizonyításig*: ez látszólag különbség a holtánnyilváníttás és a bizonyított halál esete között. Valóságban a két eset között semmi különbség sincsen. Mert az anyakönyvi kivonattal vagy ítélettel (1881: LIX. tcz. 91. §.) igazolt halál esetében is az *ellenbizonyítás lehető*: ha utóbb kisül, hogy az anyakönyvi bevezetés téves vagy hamisított volt, vagy ha a szinhalott sirjából kitámadt és évek után tér haza (regényben valahol ilyet is olvastam), vagy ha a két tanu, a kik igazolták, hogy az elhalálozáskor jelen voltak, utóbb tévedőnek vagy hazugnak bizonyul — a «holt» ember, ha hazatér, mégis csak «eleven», és minden közokirati vagy ítéleti bizonyíték daczára az «özvegy» még sem özvegy. A «vélelmezett» és a «bizonyított» halál hatása között tehát valóságban jogi különbség nincs és ezért a legegyszerűbb és legkövetkezetesebb rendezésnek azt tartottam volna, hogy a házasság valamint halál, úgy holtánnyilváníttás által is megszűnik. Ezzel kikerültük volna a jav. azon logikai furcsaságát, hogy a honmaradt házastárs a holtánnyilváníttott, tehát ellenbizonyításig meghaltnak tekintendő hireveszettel tovább is érvényes házasságban marad és kikerültük volna a jav. 16. §-ával való ellenmondást. Ha a holtánnyilváníttott visszatér, akkor is ugyanaz állana be, mint ha a «holt» ember visszatér: a házasság ex tunc feléled. Hát ha a hátramaradt házastárs időközben jóhiszemben újabb házasságot kötött? Ez esetre vonatkozik második aggályom. Ilyenkor kétféle álláspont képzelhető. Vagy azt mondjuk: a válóság erősebb mint a jóhiszem, és akkor az előbbi házasságot érvényben maradtnak kell elismernünk, az újabb házasság pedig ipso jure semmis. Vagy pedig azt mondjuk: a jóhiszemet honoráljuk még az utóbb kisülő valósággal szemben is, és ez esetben a megkötött második házasság érvényben marad, az első pedig a második házasság jóhiszemü megkötése által *végkép* megszűnt. A javaslat — a német javaslatot ebben is követve — a «bebizonyított halál» esetére az első, a vélelmezett halál (holtánnyilváníttás) esetére a második álláspontot foglalja el, ez pedig szerintem következtelen. Hiszen, ha már különbséget akarunk tenni a két eset között, akkor épen az ellenkező eltérés még inkább indokolható. Mert ha a jóhiszemben kötött második házasságnak azt az erőt tulajdonítjuk, hogy az első házasságot megszünteti, akkor kérdelem: nem erősebb és alaposabb jóhiszemben köti-e meg második házasságát az, kinek első házastársa *bebizonyítottan* meghalt (noha e bizonyítás később csalfának is mutatkozik), mint az, ki második házasságkötését az eltűnt első házastársa halálának pusztá *vélelmére* alapítja? Ha a halál *vélelme* elég alap a második házasság jóhiszemüségére, akkor a halál *bizonyítása* (1881: LIX. tcz. 91. §.) még inkább az. Ki kellett volna tehát mondani, hogy a jóhiszemben kötött második házasság érvényben marad akkor is, ha a

¹ Az előbbi közleményt l. az 1., 2. és 3. számokban.

holtányilvánított vagy bírói ítélettel vagy közokirattal holt-nak igazolt előbbi házastárs utóbb jelenkezik is. Hogy ez utóbbi esetben az új házasságot nem tartom megtámadható-nak, már a jav. 74. §. *f*) pontjának megbeszélésénél kifejtettem. Ezért itt csak mellesleg jegyzem meg, hogy helytelennek tartom a jav. 95. §-ának utolsó mondatát is, mely szerint a holtányilvánított házassága nem szűnik meg a hátramaradt fél második jóhiszemű házassága által akkor «ha, az új házasság a 74. §. *f*) pontja alapján érvénytelené van nyilvánítva». Mert igaz, hogy érvénytelenítése esetében a megtámadható házasságot úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna (jav. 87. §.), de ez áll a bármely alapon való megtámadás esetében. Ha tehát a jav. a 71—75. §-ok egyéb pontjai alapján való érvénytelenítéshez a fenti hatást nem füzte, következetlen volt azt épen ez egy esetre kimondani. Ellenjavaslatomban a jav. 74. §. *f*) pontjával ezen tétel magától is elesett.

De ha a jav. a holtányilvánítást a maga hatásában az igazolt elhalálozással egyenlősíteni nem akarta és ha másfelől mégis el akarta érni, hogy a hátrahagyott házastárs *biztosan* köthessen második házasságot, volt erre is mód, melyet részemről igen ajánlatosnak tartok. Értem a házasság bírói *felbontását*. E megoldási mód a külföldi törvényhozásban nem ismeretlen, magában pedig igen méltányos. Ha a hűtlen elhagyás tényállása nem is forog fen, vagy be sem igazolható, a holtányilvánítás előfeltételei olyanok, hogy fenfor-gásukkor bátran mondhatjuk, hogy a házasság *ténylegesen* és emberi előrelátás szerint helyrehozhatatlanul meg van törve, ezért bíróilag is felbontható. Persze ez ellen a javaslat azon elve szól, hogy a házasság csak az egyik fél *vétkeisége* alapján bontható fel. Csakhogy magának az elvnek ily rideg és kivétel nélküli felállításához is szó fér. A mit *Bähr* Ottó és utána mások a németbirodalmi javaslat ezen álláspontja ellen mondtak, és a mit nálunk *Sztehlo* ugyanez irányban felhozott, magam is aláírom. Nem tartom igazolhatónak különösen, hogy a gyógyithatatlan elmebeteg házastárs ellen felbontás-nak helye nincs; nem továbbá, hogy a törvény ott, a hol a felek között a házasság közösség tényleg és helyrehozhatatlanul meg van törve, vétkeiségre *kényszerítse* a feleket, csak-hogy szétmeheessenek. Mert ne ámitsuk magunkat, a köz-megegyezésből való válást a törvény meg nem akadályozhatja, mert ha a törvény vétkeiséget kíván a válásra, a felek *meg-egyezésből* fognak vétkezni. Hiszen egy kis házasságtörés, vagy hűtlen elhagyás könnyen teremthető elő! Ellenjavaslatom-ban a többször említett okból e tekintetben sincs újítás.

46. §. (97—99. §.)

A házasság felbontását kérheti az a házaspár:

a) *kinek házastársa házasságtörést követ el, vagy tudva, hogy házassága még fenáll, új házasságot köt;*

b) *kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott, ha az életközösség visszaállítására bírói határozattal, vagy a mennyiben tartózkodási helye legalább egy év óta ismeretlen, bírói hirdetményvel felhivatván, e felhívásnak egy év alatt igazolatlanul eleget nem tesz;*

c) *kinek házastársa élete ellen tört.*

Míthogy a jav. a relativ válókokat egy §-ba foglalja, formai congruentia szempontjából kívánatos, hogy az absolut okokat is egy szakaszba foglaljuk. Az *a*) pontból a természet-elleni fajtalanság kimaradt, melyet a jav. 97. §-a említ, de melyre nézve az indoklás arra figyelmeztet, hogy e kitétel nem a büntető törvény technicus értelmében veendő, hanem értelmének megállapítását esetről-esetre a bírói gyakorlatra

kívánja hagyni. Egy törvényileg megállapított értelmű kifejezésnek eltérő értelemben való felhasználását, szövegezés-technicalai szempontból hibásnak tartom. De érdemileg is azt tartom, hogy a fajtalanság oly tág fogalom, hogy annak minden esetét absolut válóoknak venni, igazságtalan; eléggé fedi ez eseteket a jav. 102. §. *a*) és *c*) pontja.

A «hűtlen elhagyás» a jav. 98. §-ában igen gyengén van szövegezve. («Hűtlen elhagyás akkor áll fen, ha a hűtlenül elhagyó házastárs, stb.») Az egész különbség a desertio és a quasidesertio között a jav. szerint csak a hirdetményi és a kézbesített határozatbeli visszatérési felhívásban van; egyéb tekintetben a két tényállás azonos, tehát azonos módon szövegezendő is, vagy — mint fent tettem — egy pontba összevonandó.

A «testi épséget vagy egészséget veszélyeztető módon való súlyos bántalmazást» (jav. 99. §.), mint absolut válókot vagy soknak vagy kevésnek találom. Van bántalmazás, mely, bár a testi épséget vagy egészséget nem veszélyezteti, a hitves-társi érzés nagyobb hiányára mutat, mint amaz: pl. egy férj kutyakorbáccsal veri a feleségét vagy arcába köp. Nincs-e ez olyan súlyos válóok, mint ha egy hevesvérű féltékeny férj életében egyszer megfélekedve magáról, olyat üt feleségére, hogy több órai hideg borogatásra van szükség? Az ilyen, az eset más-más alakzata szerint más-más erkölcsi beszámítás alá eső cselekmények nem az absolut, hanem a relativ okok közé sorolandók.

47. §. (100—102.)

A házasság felbontását kérheti az, kinek házastársa a 46. §. esetein kívül az iránta, vagy gyermekei iránt tartozó kötele-ségeinek súlyos megsértése, különösen erkölcstelen életmód foly-tatása, vagy büntett avagy nyereségvágyból eredő vétség elkövetése által a házasságot annyira feldulta, hogy annak folytatása a felbontást kérőre nézve elviselhetetlen.

A jav. 102. §-a szinteg taxative sorolja fel egymásután a relativ válókokat. Valóságban azonban az *a*) pont («a házastársi köteleseket szándékos magaviselete által súlyosan megsérti») csak egy clausula generalis, mely alá a többi relativ válókok is esnek, és mely mellé a többi *b*)—*d*) pon-tok inkább csak colorandi causa sorakoznak. Ezt a fenti szö-veg kifejezésre hozza. De a jav. 102. §. *a*) pontja úgy van szövegezve, hogy még az absolut okok tényállásai is alája esnek, úgy hogy pl. az, kit házastársa hűtlenül elhagyott, a jav. 98. §. *b*) pontjában előírt 1 évi idő bevétele nélkül a jav. 102. §. *a*) pontja alapján «házastársi köteletség megsér-tése» címén fog valókeresetet indíthatni. A törvény ily kiját-szását a fenti szövegben («a 46. §. esetein kívül») kizártam. A jav. nem a bűncselekmény elkövetésében, hanem az a miatt való elítélésben (100., 102. §. *d*) pont) látja a válókokot. Nem bírom okát látni. A bűn a válóok, nem a bűnhődés. E mellett a jav. technice is nehézségekre vezet. Ha a házastárs kettős házasságot, természetelleni fajtalanságot (jav. 97. §.), ember élete elleni büntettet, testi sértést (jav. 99. §.), szemérem elleni bűncselekményt (jav. 102. §. *c*) pont) stb. követ el és e miatt elítéltetik, ugyanazon cselekményből kettős válóok származik; először a cselekmény alapján, másodsor az elité-lés (jav. 100., 102. §. *d*) pont) alapján. A másik házastárs tehát magát a bűncselekményt megbocsáthatja, de az elítélés alapján mégis bontást kérhet; a bűncselekmény alapján a kereseti jog elévülhet, de az ítélet alapján újból előáll (jav. 105. §.) — ily méltánytalan eredményekre vezet a jav. formulázása. Ezenfelül kívánatos-e, hogy a házastársat arra kényszerítsük, hogy hitvese ellen fenyítő pert folytattasson

le, mielőtt válhatna? És méltányos-e, hogy megtagadjuk tőle a válást, ha a bűnös ellen — pl. azért, mert megszökött — fenyítő ítélet nem hozható? Az önkényes határszabást, az öt éven felüli és ezen időn aluli szabadságbüntetés között — az egyik abszolút, a másik relatív válóokot állapítana meg — sem tartom ajánlatosnak. Az ilyen méltányossági casuistica nem kodifikálható. E megkülönböztetést ezért itt ép úgy, mint ellenjavaslatom 13. §. d) pontjában (jav. 74. §. d)) eljuttattam.

48. §. (103., 104. §.)

A házasság fel nem bontható, ha a házastárs vétkes cselekményébe a másik házastárs beleegyezett, benne részes volt, vagy megbocsátotta. Megbocsátásnak a per folyama alatt is van helye.

A jav. 103. §. 2. bekezdése a jav. 107. §. 3. bekezdésében már benne van, tehát itt felesleges.

49. §. (105. §.)

A vétkes cselekmény elkövetése után tíz év múlva, és ezen időn belül azon naptól számított hat hó múlva, a melyen a házastárs a vétkes cselekmény tudomására jutott, felbontó kereset nem indítható.

A fenti két határidő a 46. §. b) pontja esetében azon naptól számítandó, a melyen az elhagyó házastárs a visszatérésre tűzött egy évi határidő lefolyása után visszatér, illetve a melyen e visszatérés a másik házastárs tudomására jutott.

A jav. 105. §-a szerint hűtlen elhagyás esetében a kereset záros határidőhöz kötve nincs. Megvallom, hogy ezen anomalia szükségétől sem a magyar, sem a német bir. jav. indokaiból meg nem győződhettem. A jav. álláspontja szerint a hűtlen elhagyás vétkes cselekménye be van fejezve, ha az életközösség visszaállítására bíróilag tűzött egy évi határidő eredménytelenül lefolyt (jav. 98. §.). Ha tehát az elhagyó házastárs a határidő lefolyása után tér vissza, házastársa neki *megbocsáthat* ugyan és visszafogadhatja, de erre nem *köteles*: a vétkes cselekmény el van követve, be van fejezve, a felbontásra a jog meg van szerezve. A jav. indokolása más nézetnek ad ugyan kifejezést és azt tartja, hogy *bármikor* tér is vissza az elhagyó, ezzel «a hűtlen elhagyás már fen nem forog és a kötelék felbontását e czimen többé nem kérhetni» (45. §.), azonban e nézet a jav. szövegének meg nem felel, hanem a közönséges jog és a szász törvénykönyv (1732. §.) álláspontjának folyománya, mely a jav. álláspontjától épen e pontban eltér. A jav. szerint hűtlen elhagyás esetében épúgy mint a többi válóokok esetében, a felbontó kérelem alapja nem *jelen* állapot, hanem *multban* elkövetett vétkes cselekmény. *Lehet* ugyan, hogy az elhagyás a kereset indításakor vagy a per egész folyama alatt *folytatódik*, csakúgy mint a kettős házasság vétkes cselekménye mindaddig, míg a második házasság meg nem szűnik vagy érvénytelenné nem nyilvánítatik. De e folytatódás nem szükséges: a bontó kereset meg lehet indítani a jav. 97. §-a alapján, noha ekkor a második házasság már megszűnt, és meg lehet indítani a jav. 98. §-a alapján, noha az elhagyó időközben már visszatért. Hogy ez így van, elismeri a német jav. indokolása is (IV. köt. 591. l.). De ha így: akkor nincs ok, miért ne kössük a kereset indítását itt is a jav. 105. §. határidejéhez. A legkövetkezetesebb szabályozás az volna, hogy a zárhatáridőt itt is a cselekmény elkövetésének befejezésétől számítsuk: azaz a bíróilag tűzött 1 évi visszatérési határidő eredménytelen lefolytatól. Ha a felhívott előbb tér vissza, *nincs* hűtlen elhagyás, ha később tér vissza, a hűtlen elhagyás cselekménye többé nem történtté nem tehető: ez időtől számított 6 hó alatt tehát indítandó a kereset. És ebben a szabályozásban méltánytalansá-

got sem látok. A kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott és a birói felhívás daczára egy év múlva sem tér vissza, az további hat hónap alatt szánja el magát, akarja-e ezt a viszonyt tovább tűrni vagy a házasságot felbontatni. E határidő itt ép oly indokolt és igazságos, mint a többi bontó esetben. Ellenjavaslatomban azonban még tovább mentem, a határidő nem kezdődik mindaddig, míg az elhagyó vissza nem tér. Ezzel a hűtlen elhagyás mint *folytatólagos vétkes cselekmény* van elismerve. Tovább menni nézetem szerint nem lehet. Ha a fentihez hasonló intézkedést nem teszünk, akkor elérjük, hogy a hűtlenül elhagyó férj két év után Amerikából visszatér, de neje, ki időközben szüleihez ment, az életközösség folytatását — jogosan — megtagadja és csak évek után adja be a válókeresetet. Ezt nem lehet megengedni.

A jav. 105. §. szerint «a keresetet csak attól a naptól számított hat hónap *alatt* lehet megindítani, a melyen a házastárs a vétkes cselekmény tudomására jutott», vagyis a keresetindításra nemcsak végidőpont, hanem kezdőidőpont is van szabva. Erre szükség nincs. Vagy gondolható-e, hogy alperes időelőtti kifogást emelhetne az alapon, mert tagadja, hogy a megtörtént vétkes cselekmény felperesnek már «tudomására jutott volna»?! De nincs is jól megjelölve a kezdő időpont, mert oly esetben, midőn az elmebeteg házastárs nevében a törvényes képviselő indítja a bontó keresetet (jav. 109. §.), a határidő nem az elmebeteg házastárs, hanem a képviselő tudomása napjától számít, mert különben megtörténhetnék, hogy a képviselő (minthogy az elmebeteg már nem *szerezhet* semmiről sem tudomást) sohasem indíthatná meg keresetét. Nem azt kell tehát meghatározni, hogy mikor indítható a kereset, hanem azt, hogy mily időpont után *nem* indítható többé.

A jav. 105. §. utolsó bekezdését, mint általános intézkedést, a vegyes határozatok fejezetébe vettem fel. Méltányosnak vélem azonban, hogy a cselekvőképtelenség tartama alatt a határidő folyása ne csak az elmebetegre, hanem a képviselőre nézve is szüneteljen. Mert különben, míg a gondnok a gyámhatóságtól a felhatalmazást kapja, a 6 havi határidő már lejárt.

A jav. 106. §-át saját indokolása alapján («e szakasz rendelkezését külön kijelentés nélkül is alkalmazni kellene») feleslegesnek tartom.

Dr. Schwarz Gusztáv.

(Bef. köv.)

ügyvéd, egyetemi rk. tanár.

Jogirodalom.

Nevill Geary, The law of marriage and family relations. London, 1893.

Az angol jogi irodalom körülbelül egy évtized óta nagy átalakuláson ment keresztül. Ezelőtt igen nehézkesen és szárazon tárgyalták a jogot, nem volt rendszer és az esetek nagy tömege kevés élvezetet nyújtott azon kontinentális jogászoknak, a ki valamely angol jogintézményről nem a németek közvetítése mellett, hanem egyenesen angol írónál akart tájékozást szerezni. Az újabb angol írói nemzedék nagy szolgálatot tett a jogtudománynak az által, hogy egyszerűséget és tisztább tárgyalási rendszert honosított meg a jogi szakirodalomban.

Az új angol jogi nemzedék sűrűen kereste fel a német, belga és a schweizi egyetemeket. Itt megbarátkoztak a kontinentális jogi fogalommal és megtanulták, miképen kell jogi anyagot tárgyalni.

Ez nagy haladást jelent a régi módszerrel szemben.

Ma vannak angol jogi könyvek, a melyek élvezetet nyújtanak a kontinentális olvasónak is, mert nem csupán

arra vannak szánva, hogy a bírónak és az ügyvédnek a gyakorlatban hasznos utmutató kézi könyvei legyenek. Ilyen könyv Nevill Geary műve az angol házassági és családjogról. Mondjuk mindjárt, hogy egyike a legjobb könyveknek e tárgyakról. Mindenre ad felvilágosítást, a mi e tárgy körébe esik. A mellett irányja világos és határozott. A bevezetésben a szerző érdekesen írja le az angol házassági jog történetét. Az első korszak tart a reformatióig. Akkor a canonjog volt érvényben és az egyházi bíróságok jártak el kizárólag házassági ügyekben. A királyi bíróságok elismerték ezek határozatait, midőn a házasság érvénye vagy érvénytelenségétől függött a törvényes leszármazás és az öröklési jog (legitimacy and bastardy)

Az egyházi bíróságoktól a felebbvitel Rómába a pápához ment.

A reformatio által az alaki házassági jog Angliában nem szenvedett sok változást. Az egyházi bíróságok hatásköre megmaradt. Csak az apellata a pápához eltöröltetett. A ki annak daczára Rómába mert fordulni, büntetés alá esett. A legfőbb forum egy esetről esetre alakított bizottság volt. The high court of delegates, a mely állott világi lordokból, püspökökből és bírákból. 1833-ban a felebbezés minden egyházi bíróság ügyében a főkormánytanács (Privy Council) igazságügyi bizottságához lett utasítva.

Az anyagi házassági jogban a reformatio a következő lényeges változásokat hozta törvény által. A rokonsági tilalom szűkebbre lett szabva, mint a canonjogban. A dispensatiót eltörölték, a papoknak a nősülést megengedték.

Az angol házassági jogban 1753-ig azon elv uralkodott, hogy papnak jelenléte multhatatlanul szükséges a házasság megkötésénél, de az bárhol, bármikor és bármely módozatok mellett érvényesen volt megköthető. Akkor a Fleet-utczában sétaközben kötött házasságok is érvényesek voltak. Lord Hardwicke törvénye kimondotta, hogy előleges hirdetés, vagy attól való felmentés szükséges a lakhely szerinti papnál és házasság csak templomban, vagy erre megjelölt kápolnában (parish church or chapel) köthető. Különösen szigorította ezen törvény a kiskorúak házasságát, a mennyiben az az atya beleegyezése nélkül érvénytelen volt. Ezt némileg enyhítette az 1822. évi törvény, a mennyiben valamennyi házasságot érvényesnek mondotta ki, a melyek egyik fél haláláig fenállottak, vagy a mennyiben e törvény életbe léptekor a házaspár együtt élnek, ha esetleg atyai consensus nélkül is lett kötve a házasság.

Számtalan kivándorlás által Amerikába, az atyai beleegyezés nem volt megkapható és ha oldalági örökösök ezt kimutatták, több generatio esett el az öröklési jogtól, mint nem törvényes házasságból származó.

Jelenleg két statutum szabályozza a házassági jogot. IV. György 76 fejezete az anglican egyház és IV. Vilmos 67-ik évi uralkodási évéből a 85 fejezet más hitűek (dissenters) részére. 1865-ben egy királyi bizottság ült össze a Nagy-britannia és Irhonban uralkodó házassági jog megvizsgálása tekintetében.

Ezen bizottság jelentése (Report of Marriage Law Commission 1867—1868.) a legjobb forrás az érvényben levő házassági jogról. A bizottság egységes házassági jog megalkotását ajánlotta és megjelölte az alapelveket. De eddig a legcsekélyebb lépés sem történt e tekintetben.

A régi angol jogban, mely a canonjog — a házasság felbonthatatlan. Házasságtörés vagy kegyetlen bánásmód esetében (Adultery or cruelty) elválásnak ágy- és asztaltól helye volt.

A reformatio után a felbonthatatlanság elvét az angol egyház 1550—1602 elvitette és házasságtörés esetében a felek újra köthettek házasságot. 1641-ben a Kingsbench kimondotta, hogy új házasság bigamia. Azóta a házasság újra fel nem bontható volt Angliában. 1700 körül kezdték

a felbontást parlamentaris törvény által (divorce by act of Parliament), körülbelül 250 házasság lett másfél század alatt Angliában törvény által felbontva. Nagyon költséges és hosszadalmas eljárás volt ez.

Végre 1857-ben Lord Palmerston kormánya alatt Sir R. Bethell hozta be a törvényt, mely által az egyházi bíróságok hatásköre házassági ügyekben eltöröltetett és az elválás egy külön törvényszéknél (Court of divorce and matrimonial causes) lehetővé lett.

Gladstone ezen törvény legnagyobb ellenzője volt. A szerzőnek a mult évben erre vonatkozólag, következő érdekes levelet írt: Uram! röviden és gyorsan, nézeteim az elválásról azok, a melyek 1857-ben voltak, azonban sem most, mint akkor, nem tagadom a tárgy nagy nehézségeit. Gladstone.

A mai angol házassági jog szerint valláskülönbség nem akadály. Régi időben keresztény és zsidó közt a házasság felonía volt és a felek máglyán lettek elégetve. Ha zsidó házaspár közül egy áttért keresztény hitre, akkor a kikeresztelkedett új házasságot köthet. Most azonban cultus disparitas nem létezik és zsidó és keresztény közt érvényes házasság létre jöhet.

A mai angol jog következő bontó akadályt ismer: force or duress, fraud error, insanity (szellemi betegség, őrült vagy tébolyodott), nonage (14 éves kor férfinél, 12 nőnél), relationship (rokonság), prior marriage existing, és impotence.

1836-ig a nem anglican hitű angol (non conformist) keresztény honosak csak anglican pap előtt köthettek házasságot. Akkor hozatott törvény, mely nekik saját imaházájukban a házasságkötést licencia mellett megengedi. Ez a törvény a zsidók és quakerek házasságára is kiterjesztetett.

Igen érdekesek Nevill Geary fejtegetései az angol királyi házassági jogáról, a mely nem a közöséges angol jog, hanem több különleges szabályokból áll. 1772-ben a Royal Marriages Act kimondotta, hogy a királyi ház valamely tagjának házassága a király írásbeli engedélye nélkül semmis.

Nevill Geary az eljárást is ismerteti részletesen és a kontinentális jogász tiszta képet kaphat a házassági ügyekben Angliában divó eljárásról.

B. M.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kir. törvényszéki elnök teendőiről.

A törvényszék elnöke vállaira a törvények és rendeletek annyi terhet rónak, hogy bámulni lehet, ha az igazságügyi administratio mellett még tulajdonképeni törvényszerű hivatását mint bíró is betölti.

Hogy mennyire igénybe veszi a tulajdonképeni igazságügyi igazgatás az elnököt, lássuk, mennyi minden teendő vár reá, a nélkül, hogy ez a teendő tulajdonképeni bírói tevékenysége köréhez tartoznék.

Az elnök minden hóban köteles havi jelentést tenni a kir. ítélő tábla elnökének az ügyforgalom és tevékenységről, köteles a felvett bélyegleleteket a kir. adóhivatalhoz beküldeni, a telekkönyvi bejegyzéssel biztosított váltók jegyzékét a pénzügyigazgatásnak megküldeni, az ingatlanokat terhelő s a kincstárt illető zálogjogokra vonatkozó változásokról havi jelentést tenni, a fogházban lévő törvényszéki le-tartóztatottak és vizsgálati foglyok jegyzékét nyilvántartani, az irodai tevékenység és telekkönyvi bevezetéseket havonként ellenőrizni, s legalább minden hóban a bírák s az iroda tevékenységét beható bírálat tárgyává tenni, a járásbírói e tárgyban tett jelentéseket átvizsgálni, s ott, a hol a tevékenység egy vagy más ok miatt meg nem felelő, megfelelőleg intézkedni.

Ez a rendes havi tevékenység, mely minden hóban előfordul. De ezenkívül még számtalan teendő nehezedik az elnök vállaira.

Telekkönyvi átalakítások állásáról költségelírányzattal, a telekkönyvi átalakítás és póthelyszinelés alkalmából fölmerült költségekről utinaplókkal együtt jelentést tesz, ugyszintén a czéggjegyzésekért fizetett díjakról, adóhivatali nyugták és a vonatkozó czégek jegyzékével.

Kezeli az irodai átalányt, telekkönyvi átalakítási átalányt; s ezekről számadást vezet.

Hivatalsszolgák ruhailletményéről vezetett számadás, ugy az irodai anyagok és szerekrol vezetett számadásért szintén felelős, — a közjegyzők óvás könyvét hitelesíti, vizsgálja s láttamozza az ügyforgalmi tevékenység s egyéb kimutatásokat, melyeknek terjedelmére elég utalni arra, hogy 182 rovat betöltésére kell felügyelni s azt átvizsgálni.

Az ügyvédjelöltek magaviseletéről az 1874. évi XXXIV. tcz. 13. §-a értelmében jelentést tesz. Az irodaátalány számadás kivonatát a tábla elnökéhez küldi, ugy a bírósági végrehajtók könyveinek megvizsgálásáról jelentést tesz. A tolmácsok könyvét lezárja.

Az igazságügyminiszteriumhoz jelentést tesz azokról a községekrol, melyekben a félév alatt a maradvány földváltás állami közvetítése befejeztetett. Félévenként előre a vezetése alatti bíróságok részére a nyomtatványok beszerzését eszközli.

A hasznavehetetlenné vált leltári tárgyakról a kimutatás szeptember hó végéig a kir. tábla elnökének bemutatandó. Január hóban a bírák névjegyzéke, december hóban a hivatalsszolgák névjegyzéke felterjesztendő.

A 20763/882. I. M. rendelet értelmében átmeneti letétet kezel, s a bírói ügyviteli szabályok 51., 53., 58., 59. és 60. §-ában reá ruházott kötelezettségeket teljesíti, az 1891. évi XVII. tczikben reá ruházott felügyeleti hatóságot gyakorolja és a bírói ügyviteli szabályok 72., 73., 76., 79., 168. és 172. §-ában körülírt teendőket teljesíti, s a 84. és 86. §-ok értelmében eljárni köteles.

A 91. §-ban megszabott fegyelmi hatóságot gyakorolja s a 92. §. szerint véleményt nyilvánítani köteles, a 171. §. szerint a tanácsokat beosztja, s a 163. §. szerint az ellenőrzést teljesíti.

A 252. §. szerint naplót vezet, s a 261. §. szerinti kiadásokat külön könyveli. A 174. §. szerinti vizsgálatot teljesíti.

A csődbiztos ügykezelésére felügyel. A népfölkelési kötelezettségben álló tisztviselőkről jelentést tesz. A bírósági bérleteket és a tömeggondnokok kirendelését nyilvántartja. A bírák s bírósági hivatalnokok szabadságolását, betegségi eseteit, ugy a hivatali székhelyről hivatalos ügyben lett kiküldéseit ellenőrzi.

A járásbíróóságok megvizsgálása egy hónapot legalább is igénybe vesz.

Az elnök által elintézendő ügydarabok száma átlag legalább 2200 drbot kitesz.

Körülbelül ennyi az a teendő, mi évenként az elnökre vár, s mely teendők a tulajdonképeni bírói functióhoz nem tartoznak.

Ennyi teendő mellett alig lehet jogosan megvárni, megkövetelni a törvényszék elnökétől, hogy még mint a tanács elnöke is rendszeresen működjen. Az elnököket kétségtelenül a kiválóbb jogászok köréből kell kiválasztani, s ezekből is szemeltetnek ki, hogy a vezetése alatt álló bíróságoknak világító fátylaja legyen s tudásának tekintélyével irányt adjon. Ha azonban csak az igazgatás körében működik, ha az ügyek elintézésében maga is részt nem vesz, azt a jótékony irányadó befolyást gyakorolni alkalma nincs. Okvetetlenül szükségesnek mutatkozik, hogy valamint a kir. ügyészeknek a n. mélt. igazságügyminiszter ur segített, egyszerűbbé tette

az addig komplikált és sok időt rabló számadásokat és eként inkább visszaadta őket tulajdonképeni közvádloi teendőiknek, ép ugy s még inkább adja vissza az elnököket annak a curulis széknek, melyben most tömérdek egyéb administrationális teendők mellett alig működhetnek.

Dr. Pap József,
m.-szigeti kir. tszéki bíró.

Külföldi judikatura.

594. Romániában hozott ítéletnek Ausztriában való végrehajtása esetében a román bíróság illetékessége az osztrák jog szerint bírálendő el. A román törvények értelmében, ha a külföldi Romániában köt ügyletet, vagy román emberrel külföldön, ugy az ügyletből kifolyólag a román bíróság előtt megperelhető. Ilyen intézkedést az osztrák törvény nem tartalmazván, az annak alapján meghozott ítélet folytán elrendelt végrehajtás Ausztriában nem fogantositandó. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

595. A nagyon poloskás lakás rendeltetésének meg nem felelvén, a bérlő azt elfogadni és megtartani nem tartozik. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

596. Az érték meg nem kapásának kifogását a kibocsátó a rendelvényes ellen támaszthatja, ha érték adása kikötöttet és az érték leolvasásától tétetett függővé a váltóösszeg megfizetésének kötelezettsége. Ha a váltóban azon kitétel foglaltatik, hogy «értékét felvettem», ez felmenti ugyan a rendelvényest annak bizonyításától, hogy az értéket leolvasta, de nem zárja el a kibocsátót az ellenkezőnek a bizonyításától. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

597. Magyar állampolgárt kértek Ausztriában pazarlás miatt gondnokság alá helyezni. A bíróságok kimondták, hogy az ügy átteendő az illetékes magyar bírósághoz, kifejtven azt, hogy annak megítélése, vajon állama törvényei szerint pazarlás miatt gondnokság alá helyezendő-e és mily módon, a magyar bíróság hatáskörébe tartozik és az osztrák bíróság csak ideiglenesen intézkedhetnek sürgős szükség esetében. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

598. A készfizető kezest nem illeti meg a jog, hogy a hitelezőnek a főadós elleni késedelmes eljárására kifogást alapítson, mert a hitelezőnek joga volt bármikor követelésével egyenesen ellene fordulni. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

599. Kiskoru által tett váltónyilatkozat akkor is hatálytalan, ha önálló keresettel és háztartással birt és nagykorúságának elérése után elismerte váltótartozását és annak kifizetését ígérte. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Külömfélék.

— A védői szék elhagyása mint fegyelmi vétség. A debreczeni ügyvédi kamara fegyelmi bírósága a dr. — — — debreczeni ügyvéd elleni fegyelmi ügyben következőleg ítélte: Dr. — — — az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. a) pontjában meghatározott fegyelmi vétség elkövetésében vétkesnek mondatik ki, s ezért írásbeli feddésre ítéltetik, stb.

Indokok: A debreczeni kir. törvényszék mint büntető bíróság által hiteles másolatban 978/1891. sz. a. áttett végtárgyalási jegyzőkönyvvel, valamint panaszlott beismerésével bizonyítva van, hogy dr. — — — 1891. július 18-án — — — elleni bünügynek végtárgyalása alkalmával a védői széket elhagyta s a teremből a tárgyalás befejezése előtt eltávozott. Panaszlott ezen cselekményének előzménye az volt, hogy a védelemmel oda törekedett, miszerint kellő világításba helyezze azon nemi viszonyt, mely védencze és a sértett fél között fenállott, hogy ez által kitünjen, hogy mily romboló hatással volt a viszony vádlott elmebeli állapotára, annyira, hogy beszámítási képességét is elvesztette. E czélból tette védő kérdéseit sértetthez, vádlotthoz és tanukhoz, melyekre a feleletet a törvényszék megtiltotta s panaszlottat a további kérdésektől eltiltotta, minek folytán panaszlott a védelmet félbeszakította s a termet elhagyta. Panaszlottnak ezen cselekménye az ügyvédi kötelesség megszegését képezi, mert a törvényszéknek a kérdezést és a feleletadást eltiltó rendelkezése nem jogosította fel védőt a védelem megszüntetésére. Mert a törvényes eszköz: a felebbezés és a semmiségi panasz mindig rendelkezésére állott azon

esetre, ha a védelem alkalmazásában gátoltatott. Mert az 1874: XXXIV. tcz. 41. §-a határozott rendelkezést tartalmaz a felől, hogy az ügyvéd ügyfelének érdekeit a képviselőről lemondástól számított 30 nap alatt minden joghátránytól megoltalmazni köteles, panaszlott cselekménye által ellenben védencze érdekei sérelmet szenvedtek, mert a tárgyalás elhalasztása folytán vizsgálati fogsága meghosszabbodott. De vétséget képez panaszlott cselekménye azért is, mert az által a törvényszék és az ügyvédi kar s általában az igazságszolgáltatás iránti köteles tisztelet megsértetett s annak tekintélye csorbított. A büntetés kiszabásánál enyhítő körülményül tekintetett panaszlott kezdő ügyvédi minősége, melynél fogva magát túlbuzgóságában könnyen elragadtathatta, továbbá, hogy szándéka nem volt kötelelességre irányulva, figyelembe vétetett továbbá a törvényszék eljárása, melynél fogva a védelmet az igazságszolgáltatás többi factoraival egyenrangunak nem tekintve, a védelem szabadságát korlátozta s ez által alkalmat adott panaszlottnak arra, hogy felingerült lelki állapotában magát törvénytelen lépésre határozza el. Végre tekintetbe vétetett, hogy panaszlott fegyelmileg büntetve még nem volt. Minélfogva őt az ítéletben foglalt vétség elkövetésében marasztalni kellett, stb. (1893. június 24. 194/1893. f. sz. a.)

A m. kir. Curia: A debreczeni ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata a törvényszéknek a védelem szabadságát korlátozó eljárására fektetett indok elhagyásával a többi felhozott indokok alapján helybenhagyatik.

Indokok: Minthogy a bíróság eljárásának bírálata a felsőbbfoku, esetleg az illetékes fegyelmi bíróság jogkörébe tartozik és az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának hatáskörén kívül áll — az illető felsőbbfoku, esetleg fegyelmi bíróság határozata előtt — annak a mérlegelése, vajon a fegyelmi vétséggel terhelt ügyvédnek cselekményére a bíróság eljárása mily mértékben birt befolyással és ekként magát a bíróság eljárását ítékezésének tárgyává tenni: ez okból a debreczeni ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozatából is a törvényszék eljárását mérlegelő rész elhagyandó volt. (1894. január 27. 451. sz. a.)

— **Bagatell-bűnügy.** A budapesti kir. törvényszék előtt a napokban két nő állott a miatt, mert *12 kr. értékű fát* akartak egy pinczéből ellopni, a mely pinczét saját pinczékük kulcsával nyitottak fel. A törvényszék — persze védő nem létében — álkulcs segélyével elkövetett befejezett lopás miatt hat-hat havi börtönrre ítélte a 92. §. alkalmazásával mindkettejüket, daczára, hogy az ügyész az egyikre nézve csak bűnségélyt látott fenforogni s daczára, hogy a fát a pinczéből nem is vihették el, mert abban megakadályoztattak.

— **A gyorsaság netovábbja.** A mult 1893. évi szeptember hó 22-én az ó-becsei kir. járásbírósnál egy sommás keresk. keresetre hozott végzés 1894. január hó 31-én kézbesített, és abból láthatólag a fentebb jelzett napon beadott kereset 1894. évi január hó 8-án lett elintéztve és hogy a kereset tárgyalására határnapul 1894. évi április hó 24-ik napja tüzetetett ki. Ha esetleg tanuhallgatás lesz ezen perben, minő hosszú határidőre fog az kitüzetni és mikor lesz abban ítélet? (Szegedi Jogászlapon.)

— **Kolozsvártt** a Jogászegyletben dr. Haller Károly egyet. tanár a szokásjognak mai jelentőségéről és az alkotandó magyar polgári törvénykönyv mellett való jövőendő sorsáról értekezett. A felolvasó visszapillantást vetett a magyar szokásjognak Werbőczy följegyzésétől az 1848-ban bekövetkezett eseményekig birt kiváló jelentőségére, azután ecsetelte azt a változást, a melyet az európai szárazföld főbb országaiban a szokásjog jelentősége tekintetében a rendszeres codificatio megindulása előidézt, továbbá részletesen jellemezte a jelenlegi hazai jogállapotot, a melyben a szokásjognak még mindig tekintélyes szerepe van; átmenve pedig arra a kérdésre, hogy a szokásjognak az alkotandó magyar polgári törvénykönyv mellett mily szerepe leendő, beható kritika alá vette a közönséges szokás, jogszokás és szokásjog fogalmait. Megérintve a jogszokásnak és szokásjognak a birói gyakorlathoz és u. n. jogászjoghoz való viszonyát, a felolvasó arra az eredményre jutott, hogy az általános polgári törvénykönyv mellett szokásjog keletkezése lehetetlen, hogy azonban a különös magánjogi törvények, azok tárgyainak sajátos természeténél fogva, a szokásjog fennmaradását, sőt keletkezését ki nem zárhatják.

A következő ülésben dr. Kis Mór egyetemi tanár választott dr. Haller Károlynak. Dr. Kis eltekintve a törvény-

hozásnak e kérdésben elfoglalandó álláspontjától, az általános magánjog terén csak lokális jelentőséget tulajdonít jövőre nézve az esetleg kifejlődő szokásjognak.

— **A pozsonyi kir. jogakadémián** az 1893/4. tanév II. felében következő special-collegiumok tartatnak:

Bányajog. Dr. Ekmayer Ágost. — Hitbizományok és helyettesítések. Ugyanazon tanár. — A magyar bűnvádi eljárás. Dr. Scheffer Vilmos. — Római örökösödési jog. Dr. Rentmeister Antal. — Államszámviteltan. Dr. Fésüs György. — Csödtörvénykezés. Révfy László. — Gyámság és gondnokság. Ugyanazon tanár. — A nemzetgazdaság különös tanai. Dr. Virozsil Tivadar. — Conversatorium a magyar közigazgatási jog különös részéből. Dr. Kmety Károly. — Közigazgatási közegészségtan. Dr. Lendvay Benő. — Törvényszéki elmekörtan. Dr. Fischer Jakab. — A mezőgazdaság, müipar és kereskedelem nemzetgazdasági elmélete. Dr. Virozsil Tivadar. — A végrehajtó hatalom szervezete Franciaországban. Dr. Kmety Károly.

— **Munkás-balesetek elleni biztosítás.** A német birodalomban állami biztosítási hivatal létezik a *munkás-balesetek* elleni biztosítási ügyek kezelésére s azokra vonatkozó panaszok birói elintézésére felelősségen uton. Ez a felelősségi fórum a rokkantak s elaggottak biztosítási ügyeiben is. Ezen hatóság újabb időben lassu eljárása, késedelmes intézkedései miatt meg lett támadva. Most közöltettek működéséről a legújabb adatok, melyek legkevésbé sem tanúsítják az eljárás hosszadalmasságát, sőt a mi hatóságainknak mintául is szolgálhatnának a gyorsaságban. A balesetek elleni biztosítási ügyekben a folyó 1893. évben január 1-től július 15-ig 2880 recursus adatot be, az előbbi 1892. évről pedig elintézetlenül 1680 fenmaradván, az elintézendők összege lett: 4560. Ezekből az első fél év alatt 3299 biztosítási panaszos ügy intéztetett el; hátralékul maradván júliusban: 1261. Ezen ügyek elintézésével 8—9 tanács foglalkozott hetenkint ugyanannyi ülésben. Megjegyzendő még, hogy eddig az 1893-iki ügybejövétel, az 1892. évi bejövettel szemben 419 ügyapadást tüntetett fel.

Az elaggottak s rokkantak biztosítási ügyeiben az említett fél év alatt: 1824 revisio használtatott, mihez 1892. évről: 1238 járult s így elintézendő revisiók összege lett: 3062. Ezekből elintéztetett: 2420 s elintézetlenül csak 642 maradt. Itt 7—8 tanács működött. Ezen felelősségi hatóságnál is július 15-től szeptember 15-ig szünet van.

Az azonban nyilvános s eltagadhatlan, hogy a balesetek elleni biztosításról rendelkező német birodalmi törvény is a gyakorlati életben hiányokat tüntet fel. Nagyobb városokban az üzleti forgalom rögtönös változásai s alakulásai sokszor arra kényszerítik a vállalkozókat, hogy gyorsan nagyobb számban fogadjanak fel munkásokat, a kik, hogy felfogadtassanak, hamisan azt vallják, hogy már tartoznak valamely biztosító társulathoz, szövetkezethez. Ha tehát munkába lépésük után csakhamar valamely baleset éri, a jelen törvény értelmében a munkaadó köteles ápolásukról gondoskodni s ápolásuk költségeit viselni. Ily visszaélések ellen a munkaadók nagy szövetkezete fogságbüntetés alkalmazását sürgeti; míg mások a munkások büntetésének elkerülésével — önségélyt ajánlanak a vállalkozók érdekeinek biztosítására — az által nevezetesen, hogy közös megállapodás folytán csak azok véteszenek fel munkába, a kik könyveik felmutatásával tényleg kimutatják, hogy biztosítva vannak. Ezen ügy törvényhozási reformintézkedés kieszközlése végett a birodalmi biztosítási főhatóság elébe terjesztetett.

Másrészt a balesetek elleni biztosítás érvényesítésének kiterjesztése sürgettetik az összes iparágakra. A köztapasztalat ugyanis azt tanúsítja, hogy a biztosítási kötelezettség alá nem tartozó iparosok nehezen kapnak munkásokat, miután a munkások a balesetek ellen az iparos által biztosítva nem levén, inkább a gyárakba mennek dolgozni, a hol biztosítva vannak. Ámbar ezen intézmény ellen minden részről azon kifogás is emeltetik, hogy az azzal járó költségek igen nagyok, majdnem elviselhetlenek.

A mellékleten közöljük a budapesti egyetem jogi karának második félévi tanrendét.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre . . . 3 rt
negyedévre . . . 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kötelező doctoratus eltörléséhez. *x. y.* ügyvédtől. — A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyet. rk. tanártól. — *Fogirodalom*: Diritto Marittimo . . . a cura di alessio Dr. Feichtinger . . . Seconda edizione. Fiume 1894. 8-rét XI. és 506. lap. N. F.-től. — *Törvénykezési Szemle*: A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Az 1887: VIII. és az 1892. XVII. törvénycikkhez. FÉNYES VINCZE aradi kir. aljárásbírótól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi bíróság határozatai.

A kötelező doctoratus eltörléséhez.

Tekintélyes oldalról a következő sorokat vettük:

Tisztelt Szerkesztő Ur!

A «Jogtudományi Közlöny» mult számában dr. Bozóky Alajos nagyváradi kir. jogakadémiai igazgató ur az új osztrák jogtudományi és vizsgálati rendszert ismertetvén, mindjárt azzal kezd, hogy «a Lajthán tul már a m. évi április 20-án kelt törvény törölte el a kötelező jogtudorságot».

Bocsánatot kérek a különösen tudós szerzőtől, de vagy nincs jól informálva vagy szándékosan tullozza az osztrák törvény jelentőségét, hogy ezzel is kedvezőbben hangolja azokat, a kik a kötelező doctoratus eltörlését pártolják. Az osztrák törvény, a mint ez különben a szerző közléséből is kitünik, egyesegyedül az államszolgálat szempontjából szabályozza a jogi tanulmányokat s erre nézve sem mondja ki azt, hogy a doctoratus többé nem kötelező, hanem azt, hogy többé nem minősítő. Nem is mondhatott ki egyebet, mert hisz a doctoratus Ausztriában az államszolgálatra nézve előbb sem volt kötelező, époly kevésbé, mint nem az Magyarországon.

A mire nézve a doctoratus Ausztriában épugy mint Magyarországon kötelező, az nem az államszolgálat, hanem az ügyvédség. Erre pedig az ismertett törvény nem terjed ki, hanem tovább is fenmarad az 1868. évi osztrák ügyvédi rendtartás 1. és 3. §§-nak azon szabálya, hogy az ügyvédi vizsga csak a doctori fok elérése után tehető le. Nem is szándékozik az osztrák kormány ebben változtatást tenni; sőt jól emlékszem, hogy a birodalmi tanács az ügyvédi qualificatio leszállítása ellen határozottan tiltakozott.

Ausztriában nem létezőn oly magas színvonalon álló jogi tanodák, mint nálunk például Sárospatakon, Mármaros-Szigeten, Eperjesen, Egerben és Pécsen, hanem csak szerény egyetemek: ott per-se hiányzik is annak előfeltétele, hogy az ügyvédi qualificatio olyan módon emeltessék, a mint ezt nálunk a deputatióba járó jogakadémiai tanár urak csupa önzetlenségéből óhajtják s kormány és parlament az ügyvédi kar iránt mindig tanusított előzékenységgel keresztülvinni hajlandók. Képzem, milyen lenéző büszkeséggel fognak a római katolikus egyházfejedelmek és a protestáns egyházak munificentiájából oly gazdagon dotált europai híru jogakadémiák által a magyar állam nevében graduált leendő ügyvédek szegény osztrák kollegáikra tekinteni, a kik nem szégyenlik magukat, hogy nevük elé olyan czimet ragaszszanak, a melyet nem is örökségképen, hanem csak alámunkával lehet szerezni s a mely az embert annak a gyanunak teszi ki, hogy tudományjal pótolja fogyatékos praxisát!

Fogadja egyébiránt t. szerkesztő ur, kiváló nagyrabecsülésem kifejezését, maradván a t. szerkesztő urnak a doctori czimet megvető hiva
x. y. ügyvéd.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal.¹

50. §. (107. §.)*

A felbontó ítéletben vétkesnek nyilvánítandó az a házasság, kinek hibájából a házasság felbontatik, mindkét fél vétkessége esetében pedig mindkét fél.

Alperes viszongkereset nélkül is kérheti, hogy a házasság felbontása esetében felperes is vétkesnek nyilváníttassék, ha ellene oly bontó okot igazol, melynek alapján a kereseti bontó ok keletkezése után alperes is kérhette volna a házasság felbontását.

A házasságtörés okából vétkesnek nyilvánított házastárs a felbontó ítéletben eltiltandó a házasságkötéstől azzal, a kivel a házasságtörést elkövette.

E szövegezés rövidebb, de világosabbnak is tartom a javaslaténál. A jav. 107. §. 2. bekezdése azon látszatot kelti, mintha viszongkereset esetében csak mindkét fél volna vétkesnek nyilvánítható, holott világos, hogy ha a viszongkeresetnek hely adatik, a keresetnek pedig nem, csak felperes mondható ki vétkesnek. A jav. 3. bekezdése sem eléggé präcis.

51. (108. 109. §.)*

Cselekvőképességében korlátolt házastárs a felbontás iránti perben csak személyesen járhat el.

Cselekvőképtelen házastársat törvényes képviselője képviseli, de ez a házasság felbontását csak a gyámhatóság felhatalmazásával kérheti.

A jav. 108. és 109. §. tökéletlensége kitünik, ha a jav. 68. és 89. §-aival összehasonlítjuk. A korlátolt cselekvőképességü házastársra a jav. 108. §. ép ugy, mint a jav. 68. §. annyit mond, hogy «perképes», a miből azonban még nem következik az, a mit a jav. 89. §. a megtámadási perre nézve külön kimond, hogy csak személyesen járhat el, nem pedig a törvényes képviselővel concurrálólag. Ezért a fenti első bekezdést az ellenjav. 31. §. 1. bekezdésének mintájára szövegeztem.

A cselekvőképtelen házastársról, mint ilyenről, a jav. 68. §-a intézkedik, a 109. §. hallgat róla. Ebből csak kétféle lehetne érteni, és mindkettő hamis volna: vagy azt, hogy a cselekvőképtelen házastársra nézve a bontó perben is a «törvényes képviselet szabályai alkalmazandók», a mi nem igaz, mert a jav. felperesi minőségben nyilván csak az elmebeteg képviseletét akarja megengedni; vagy pedig azt hogy a törvényes képviselet itt nem foglal helyet, a mi ismét nem lehet igaz, mert be nem látható, hogy alperesi minőségben miért ne foglalna az itt is helyet? A javaslat indokolása mégis ez utóbbi magyarázatot adja. (5. füz.: 48. l.) Minthogy azonban az indokolás magyarázata nem kötelező, én, még ha a jav. szövege törvény lenne is, az ellenkező magyarázatot vitatnám, mert a szöveg kétértelmű, a ratio legis és a gyakorlati szükség pedig az indo-

¹ Az előbbi közleményt l. az 1., 2., 3. és 6. számokban.

* Az eljárási törvénybe átteendő.

kolás ellen beszél. Mert az még hagyján, hogy elmebetegség okából nem lehet bontást kérni, bár ehhez is sok szó fér, mint fenebb érintettem; de hogy azért, mert házastársam elmebeteg lett, én az *előbb* elkövetett vétkes cselekménye alapján se indíthassak ellene válópert, ez egyenesen képtelen; ily esetben a cselekvőképtelen alperesért a törvényes képviselőt meg kell engedni ugyanazért, a miért a jav. a semmisségi és megtámadási perben is megengedte. Ugyanigy rendelkezik a német jav. 1451. és 1254. §-a is, és nem kétlem, hogy az indokolás írója itt a javaslat szerzőjét csak félreértette. Hogy pedig ily félreértés lehető volt, eléggé indokolja, hogy e §-t átszövegezzük.

A jav. 109. §-a csak az «elmebeteg» képviselőjének adja meg a jogot, hogy a gyámhatóság felhatalmazásával a felbontást kérhesse. Én az «elmebeteg» szót, tekintettel a jav. 149. §-ára, a «cselekvőképtelen» által tartom helyettesítendőnek. Ezzel természetesen még nem mondtuk, hogy minden cselekvőképtelen, azért *mert* cselekvőképtelen, már bontást is kérhet, hanem *amennyiben* a bontó kereset egyéb előfeltételei fenforognak, a cselekvőképtelen házastárs nem maga, hanem képviselője személyében indítja a keresetet. Ezzel elesik az aggály, a melyet az ind. (5. füz. 47. l.) a 12 éven aluli házastárs tekintetében emel, egészen eltekintve attól, hogy az még nem is olyan kétségtelen, vajon semmis házasságot mindaddig, míg érvénytelenné nyilvánítva nincs vagy meg nem szűnt, nem lehet-e felbontani? (L. Fischer Ungültigkei d. Ehe Jahrb. f. Dogm. N. F. 17. köt. 275 l. és az ott közölt esetet.) A mi pedig a «muló eszméletlenség» esetét illeti: ettől nem kell félni. Ha valaki 2 napon át holtreszeg, a gyámhatóság erre a két napra nem fogja a törvényes képviselőt — ha egyáltalán van — a bontó kereset indítására felhatalmazni. De ezt nem fogja kötelességsértés nélkül tehetni a mulólagos, előreláthatólag egynehány hét vagy hónap alatt helyreálló elmebetegség esetében sem, hanem ilyenkor rendszerint az lesz az eljárás, hogy bevárják egy ideig, felgyógyul-e, hogy maga dönthessen sorsa felől. Tehát nem is elmebetegség, hanem *lartós* vagy épen gyógyíthatatlan elmebetegség esetén lesz helye ennek a képviselőnek. Másfelől pedig helye lesz akkor is, ha a házastárs az orvosok egybehangzó bizonyítványa szerint tényleg *nem* elmebeteg, de — talán birói vagy hatósági tévedésből — az 1887. évi XX. tcz. 28. §. a) pontja alapján gondnokság alatt áll, vagy kiskorusága hason okból meg van hosszabbítva. Az «elmebeteg» szó tehát sok vagy kevés.

A jav. 109. §. 2. bekezdését, épugy mint a jav. 14. §-át feleslegesnek tartom, mert az, hogy a gyámhatóság a gyámolt érdekét szem előtt tartani köteles, magától érthető trivialis, melyet vagy mindenhol kellene kimondani, a hol a gyámhatóságnak valami funkciót adunk (pl. jav. 118., 119., 120. §§.) vagy soha. Utóbbi helyesebbnek tartom.

A jav. 110. §-át feleslegesnek tartom, ha az ellenjav. 45. §. c) pontját így módosítjuk: (a házasság megszűnik) c) *jogerős* felbontó ítélet által.

A jav. 111. §. és 128. §. 2. bekezdése, mint a házassági vagyonjogról szólók, a jelen fejezet keretén kívül esnek és ezért helyesen a vegyes határozatok fejezetébe teendők át.

52. §. (112. §.)

A vétlen házastárs a vétkestől azt, mit neki a házasság okából vagy annak fenállása alatt ajándékozott, a gazdagodás erejéig visszakövetelheti.

E visszakövetelési jog másra csak az esetben szállhat, ha a házastárs keresettel érvényesítette.

E kereset a házasság felbontásától számított egy év alatt elévül.

A jav. 112. §-a ugyanazon gondolatot fejezi ki, mint a jav. 5. §-a, ezért mindkettő formailag is azonos módon formulázandó.

A jav. csak a házasság «fenállása alatt» adott ajándékról intézkedik, tehát kiveszi azon ajándékokat, melyek *előbb*, pl. a házasságkötés előtti napon kötött házassági szerződésben adatnak, — ezeket is beveendőnek tartom.

Hogy az ajándékozási ígéret is «hatályát veszti»: valamint nincs kifejezve a jav. 5. §-ában, ugy itt sem tartom szükségesnek kimondani. Az első bekezdés a fenti szövegezésben kétségtelenül magában foglalja a *condictio dati*-t ugy mint a *condictio promissi*-t. Ily ajándékozási ígéret érvényesítésének a fenti első bekezdés alapján mindenkor utjában állana az *exceptio doli*: *petis, quod mox redditurus es*. Ezenfelül a «hatályukat veszti» messze is megy: nincs szükség reá, hogy az ajándékozási ígéret *ipso jure* hatályát veszítse, valamint az *adott* ajándékokra nézve sem rendeli a jav., hogy ezek feltétlenül *visszaadandók*, hanem az ajándékoztól teszi függővé, *akarja-e* visszakövetelni vagy sem? Nincs ok, hogy az ígért ajándékkal miért bánjunk el szigorubban, mint az adottal.

Az «örökösre átszállás» helyébe «másra» átszállást tettem, a jav. 6. és 7. §-nál kifejtett okból.

53. §. (113., 115., 116. §.)

Míg a vétlen nő új házasságot nem köt, őt a vétkes férj más megállapodás hiányában, vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelelően eltartani köteles, a mennyiben ily tartásra a nőnek jövedelme elégtelen.

A tartás készpénzben előre, rendszerint havi részletekben fizetendő és a nő kívánságára biztosítandó. E kötelezettség a tiszta hagyatékok erejéig az örökösre is átszáll.

A jav. 115. §. szerint a tartásra nézve a házaspár «per megindítása után» egyezkedhetnek. Miért csak a per indítása után? És miért nincs ily megszorítás a jav. 118. §. 2. bekezdésében? E korlátozást, mint indokolatlant, töröltem.

54. §. (mint a jav. 114. §.)

55. §. (117. §.)

A vétkes nő férje nevét a házasság felbontása után is megtarthatja, ha ezt a perben kérte.

A nő ezen joga az ítéletben kimondandó.

A jav. 117. §. 1. bekezdése felesleges, mert tartalma a 2. bekezdésben már benne van.

A 3. bekezdés (fenti szöveg 2. bekezdése) helyesebben az eljárási törvénybe volna átteendő.

56. §. (118. §. 2--4. bek. 126. §.)

Ha a szülők másként nem egyeztek meg, vagy ha a gyermekek érdeke ez egyezségtől avagy a jelen szabálytól való eltérést nem teszi szükségessé, a gyermekek szülőiknél, még pedig hét éves korukig anyjuknál, e koron túl a vétlen szülőknél, mindkét szülő vétkessége esetében a fiúk atyjuknál, a lányok anyjuknál maradnak.

A szülő a gondozására nem bízott gyermekével is rendszerint érintkezhetik és nevelését ellenőrizheti.

A gyermekek tartása és nevelése költségét mindkét szülő jövedelme arányában köteles fedezni, ha arra a gyermekek vagyonának jövedelme elégtelen.

Az anyagi törvénybe csak a fenti szakasz való. A mit

ezenfelül a jav. 118. §. 1. és 5. bekezdése és a jav. 119., 120. §-ai mondanak, az eljárási törvénybe volna átteendő, a következő §. alakjában:

57. §. (118. §. 1. és 5. bek. 120. §.)*

A bíró a felbontó ítéletben a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása felől is határoz. Ha azonban a perben kiderített tényállást erre elegendőnek nem találja, e rendelkezést mellőzi és a per befejeztével az ügyiratokat intézkedés végett a gyámhatósághoz teszi át. Ez utóbbi a bírósági határozattól eltérőleg is intézkedhetik, ha az a változott körülmények következtében a gyermekek érdekének többé meg nem felel.

Veszély esetén mind a bíróság, mind a gyámhatóság elrendelheti a gyermekek számára szabott tartás biztosítását.

58. §. (123. §.)*

A bíró a felek bármelyikének kérelme folytán a per tartamára az ágytól és asztaltól való különélést rendeli el.

Ez is perjogi intézkedés, mely az eljárásba való. A jav. 123. §-a helytelenül mondja, hogy a felek az elrendelést csak a «per befejezéséig», tehát csak per folyama alatt kérhetik. Kérhetik azt a jav. 141. §-ától kitünőleg per előtt is. (V. ö. az eljárási jav. előadói tervezetét 39. és 40. §.)

59. §. (121. §.)*

A bíró a házasság felbontása előtt a kibékülés megkísérlése céljából az ágytól és asztaltól való különélést rendeli el, kivéve a 46. §. b) esetét és azon esetet, ha a kibékülés egyáltalában nem remélhető.

A különélés elrendelését ismételni vagy tartamát a felek egyező kérelme nélkül hat hónapnál rövidebb és egy évnél hosszabb időre szabni nem lehet.

60. § (125. §.)*

Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetében a bíró a közös kiskorú gyermekek elhelyezése, ezeknek, valamint a nőnek tartása és a szükséges tárgyaknak ez utóbbi részére kiadása iránt a körülményekhez képest ideiglenesen intézkedik. A női tartást a házastársak vagyoni viszonyaihoz képest állapítja meg, sőt a férjet alóla fel is mentheti.

Mindkét §. az eljárásba való.

61. §. (127. §., 128. §. 1. bek.)

A házastárs felbontás helyett ágytól és asztaltól való elválást is kérhet. Ezen kérelmet addig, míg az első bíró a perben nem ítél, felbontó kérelemmé változtathatja át.

A 46—54., 56—58. és 60. §-ok az ágytól és asztaltól való elválás esetében megfelelően alkalmazandók.

Az ágytól-asztaltól való különélés és az ágytól-asztaltól való elválás párhuzamos intézmények. Mindkettő a házasság felbonására vezethet, mindkettőnek hatása az életközösség visszaállítása által megszűnik. A jav. 124. §-a, melyet a jav. csak a különélésre nézve állít fel, az elválásra is áll, viszont a jav. 129. §-a, melyet a jav. csak az elválásra vonatkoztat, a különélésre is alkalmazandó. Perjogi constructiója is mindkét intézménynek — a mennyiben az eljárási törvényjavaslat előadói tervezetéből látom — azonosnak van contemplálva. Ugy hallom ugyan, hogy az eljárási javaslatról tartott enquête ezen változtatott, a mennyiben a különélést nem ítéletben, hanem közbeszóló végzéssel kívánta kimondatni. De tartok tőle, hogy e változtatás nem javítás. A per érdemi elbírálása nélkül a bíró meg nem ítélt, vajon a különélés elrendelésének helye van-e vagy nincs?

Az enquête módosítása szerint megtörténnék, hogy a bíró a perbeszédék lefolytatása után végzésileg elrendelné a különélést és csak egy év után, felperes felbontó kérelmének érdemi elintézésénél győződnek meg arról, hogy felbontó ok nem is igazoltatott, tehát a különélés el sem lett volna rendelhető! Nem is szólva arról, hogy a szóbeli per leglényegesebb követelményeit sérti, hogy a tárgyalás befejezte után egy évnél tovább függesztessék fel az ítélethozatal. A dolog a gyakorlatban úgy nézne ki, hogy a tárgyalások befejezte után 1½ évvel sokszor egészen más bírák ítelnének arról, vajon a rég elfelejtett tárgyaláson nyert «közvetlen benyomás alapján» a házasság felbontására kellő ok igazoltatott-e vagy sem! Nem hiszem, hogy ezt a szóbeli per követelményeivel össze lehetne egyeztetni. Szükséges tehát, hogy az előadói tervezet gondolatát tartsuk meg: a bíró, ha a felbontás alapját igazolva látja, *ítéletileg* mondja ki a különélést, épügy mint ítéletileg mondja ki — ha a felperes kérte — az asztaltól-ágytól való elválást. Ha felperes a különélésre szabott idő letelte után a házasság felbontását kívánja, ezt a különélést rendelő ítéletre alapított *keresettel* kell kérnie, épügy mint ha az ágytól-asztaltól elválasztó ítélet alapján annak — mint a jav. nevezi — felbontó ítéletté való átváltoztatását, vagy — mint én nevezem — a házasság felbontását kéri. Az egész különbség a különélés és az elválást rendelő ítélet között az, hogy a felbontási kérelemre szabott időhatárok mások. Ily körülmények között én az ágytól-asztaltól való elválást a különéléssel együtt a jelen fejezetbe vélem felveendőnek. Igaz, hogy az ágytól- asztaltól való elválás által a házasság nem *szűnik meg*; de a házasság az ítélet alapján bármely fél kérelmére bármikor *megszüntethető* épügy mint a különélést rendelő ítélet alapján. Ennyiben tehát az elválás époly joggal való a «házasság megszűnése» fejezetébe, mint a különélés. A jav. VII. fejezetének feliratát tehát törleendőnek, a különélés és elválás közös rendelkezéseit pedig egyesítendőnek tartom, a következőképen:

62. §. (122. §. 130. §.)

Az ágytól és asztaltól való különélésre szabott idő letelte után három hónap alatt a felperes, vagy viszonkereset esetében az alperes, az ágytól és asztaltól elválasztó ítélet jogerőre emelkedésétől számított két év után pedig bármelyik házastárs kérheti, hogy a házasság a perben érvényesített ok alapján felbontassék.

63. §. (124., 122., 129. §§.)

Az ágytól és asztaltól való különélés vagy elválás ideje alatt a házastársak az életközösség folytatására nincsenek kötelezve.

Ha a házastársak az életközösséget visszaállítják, a visszaállítás időpontjától kezdve az ágytól és asztaltól való különélés vagy elválás jogkövetkezményei megszűnnek és a perben érvényesített ok alapján a házasság felbontása többé nem kérhető.

A jav. 128. §. 2. bekezdése a jav. 111. §-ával együtt a vegyes határozatok fejezetébe tartozik.

Dr. Schwarz Gusztáv,

(Bef. köv.)

ügyvéd, egyetemi rk. tanár.

Jogirodalom.

Diritto Marittimo ... a cura di Alessio Dr. Feichtinger ... Seconda edizione. Fiume 1894. 8-rét XI. és 506. lap.

Jelen munka az egyedüli, mely bár olasz nyelven, a magyar tengerjogot rendszeresen tárgyalja. Az első kiadás 1888-ban jelent meg. A mostani négyszerte nagyobb terjedelmű. Eredeti célja csak az volt, hogy a tengerészeti iskolák növendékei rövid tankönyvet kapjanak. Az új kiadás

azonban ezen messze tulmegy s oly terjedelemben adja a tengerjog anyagát, hogy vezérfonalul szolgálhat mindenkinek a ki a tengerjogi viszonyaink iránt tájékozást akar szerezni.

A munka bevezetésre és három részre oszlik. Az első rész tárgyalja a nemzetközi tengerjogot ugy béke, mint háboru idejében; a második a tengeri közigazgatási jogot, beleértve a tengeri kereskedelemre vonatkozó pénzügyi szabályokat; a harmadik a tengeri magánjogot. Ezenkívül még több függelék is van. Mindegyik részben fel vannak tüntetve az illető intézmény fogalmi kellékei, s az arra vonatkozó szabályok az uralkodó tengerjogi felfogás értelmében, a hol különös hazai jogforrások nincsenek; ezeknek ismertetésével, a hol vannak. Utóbbi eset legfőképen a második részben forog fen, mely különben is a munka felénél többet tesz ki. A mi különösen a *magánjogi* részt illeti, ez a nálunk érvényes francia *Code de commerce* ismertetését tartalmazza, kiegészítve azt mindazon különleges szabályokkal, melyek nálunk léteznek, ugyszintén a bíróságok határozataival. A hajószemélyzet szolgálati viszonyaira vonatkozó szabályoknál közölve vannak az új tengerészrendtartás javaslatának intézkedései is.

A munka könnyen érthető nyelven, czélszerű rendszerrel és jó módszerrel van írva s szerző szakavatottságáról és tapasztaltságáról, melyet mint fiumei pénzügyigazgatónak és a fiumei tengerészeti tanoda tanárának bő módjában volt szerezni, előnyös bizonyítványt ad. Ugyanazért melogen ajánljuk annak olvasását mindenkinek, a ki az olasz nyelvet bírja, s a tengerjog iránt érdeklődik.

N. F.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.

11. A 23. sz. D. (BJT. 6. K. 218. 1.) kétségtelen és kézzelfogható igazságokat tartalmaz. A Btk. 434. §-a a büntett tényálladáshoz a «megrongálást» követelven, az, hogy a megrongálás tényleges bekövetkezése nélkül befejezett büntett meg nem állapítható, s hogy a megrongálás tényleges bekövetkezése előtt legfőlegb kísérletről lehet szó, sokkal egyszerűbb igazságok, semhogy azokhoz döntvény kellene. De a büntett nem mutat oly sajátságoséget sem, a mely miatt a kísérlet kezdőpontjának meghatározása is döntvényi apparátust igényelne. Nem is ezeknek a D-re nem szoruló igazságoknak kijelentése volt a 23. sz. D.-nek czélja, hanem inkább a törvény egyik feltűnő hiányának pótlása. A törvény szerint a büntettnek elkövetési cselekedete «a megrongálás». Ez alatt fogalmilag csakis a dologra gyakorolt oly hatás érthető, mely a dolognak állagát, állagának épségét érinti. Olshausen tétele: «Unter Beschädigung einer Sache ist begriffsmässig nur eine solche Einwirkung auf dieselbe zu verstehen, durch welche die Substanz der Sache alterirt, ihre Unversehrtheit aufgehoben wird», a külföldi judikaturának vitátlan tételeit képezi. De a veszélyt, melynek előidézését a törvény bünteti, nemcsak megrongálás, p. o. sineknek felszakítása által, hanem a vaspályának s ahhoz tartozó tárgyakkal állagát nem érintő módon is lehet előidézni, így jelesül köveknek v. más tárgyakkal a sinekre helyezése által. Az egy horvát javaslatnak kivételével, a mely a 370. §-ban csak megrongálást és hamis jelzés által való veszélykozást említ, az újabb törvények kivétel nélkül a törvényt akként szövegezik, hogy ez az eset is nehézség nélkül a törvény alá foglalható legyen. Leghelyesebb mindenesetre a németalföldi törvény 164. §-a, mely az elkövetési módok felsorolásának casuistikáját teljesen mellőzve, a büntettel fogalmilag, s azért legtökéletesebben határozza meg akként: «Wer vorsätzlich Gefahr für den Verkehr mit

Dampfkraft auf einen Schienenwege verursacht». A német Btk. 315. §-a a megrongálás «Beschädigung» mellett kiemeli: «oder auf der Fahrbahn ... oder auf andere weise solche Hindernisse bereitet, dass dadurch der Transport in Gefahr gesetzt wird».

Az olasz Btk. a 313. §-ban meghatározott megrongálás mellett a 312. §-ban különösen felemlíti tárgyakkal a sinekre helyezését, a sorompóknak felnyitását vagy bezárását, s mindezek után a casuistikát feleslegessé tevő generalis clausulával él, «vagy bármely más módon veszélyt okoz». Épenugy a tessini btk. 409. §. s az osztrák javaslatok, stb. A felfogásnak ily egyhangu volta mellett talán felesleges azt bizonyítani, hogy tárgyakkal a sinekre letevése a megrongálás fogalma alá nem vonható, de nem vonható a megrongálás kísérletének fogalma alá sem, a mit a D. indokolása bizonyítani törekszik, mert igaz ugyan, hogy ha a vonat a sinekre elhelyezett akadályba ütközvén, kisiklik, s annak folytán szerencsétlenség bekövetkezik, rendesen megrongálás is fog történni, de alig szükséges komolyan bizonyítani azt, hogy ez nem az a megrongálás, a melyet a Btk. 434. §-a kontemplál. Mert a törvény azt a megrongálást bünteti, mely a vasuti szerencsétlenséget okozta vagy okozhatta. A tényleg megtörtént szerencsétlenség alkalmával bekövetkezett megrongálás pedig nem «ok», hanem «okozat», nem «előzmény», hanem «következmény», nem «antecedens», hanem «subsequens». A törvény kétségtelenül hiányos; a lapsust, az elnézést eltagadni nem lehet. A D. ezt a hézagot akarta pótolni, s a hézagpótlást el kell fogadni. Óhajtandó lenne azonban, ha a törvény hézagát a parlament elé terjesztett novella alkalmával, a törvényhozás pótolná.

12. A 24. sz. D. (BJT. 7. k. 169. 1.), mely a cselédtársak között elkövetett lopások esetében az indítványozás jogát szabályozza; — a 25. sz. D. (u. o. 185. 1.) mely a Btk. 113. §-ára vonatkozólag a 16-ik évét meghaladott kiskorú törvényes képviselőjének önálló, s a kiskorúval konkurráló indítványi jogát elismeri; a 26. sz. D. (u. o. 187. 1.), mely szerint a hamis tanuzás tényálladékát (a 218. §. 1. pontjának esetétől eltekintve) csak esküvel megerősített vallomás állapíthatja meg: a tételes törvénynek mindannyi helyes értelmezései.

13. A halmazat helyes elméletének megfelel a 28. sz. D. (u. o. 266 1.) is, mely szerint a hatósági közeg elleni erőszak esetében, ha az erőszak testi sértést okozott, hatóság elleni erőszak és testi sértés anyagi halmazatának esete forog fen. Sajnálhi lehet, hogy a m. kir. Curia a casuistikára szoritkozott, s a kínálkozó alkalmat elvi kijelentésre, a kérdésnek elvi megoldására fel nem használta. Ez által kiváló szolgálatot tett volna a jogegység érdekeinek, s elejét vette volna nemcsak az elsőbíróságok még mindig gyakori tévedéseinek, hanem a saját kebelében felmerült ellenmondásoknak is. A bünhalmazat kérdésében e soroknak írója már annyiszor fejtette ki álláspontját, a melyhez a judikaturának mindinkább észlelhető közeledését örömmel tapasztalja, hogy ezáltal az elvi D. óhajtandó irányának következő rövid meghatározására szoritkozhatik. Minthogy az emberi magatartás nem önmagáért, hanem mint okság érdeklí a büntetőjogot, s képezi a büntetőjognak tárgyát, vagyis csak annyiban, a mennyiben büntetőjogilag relevans eredményeknek oki tényezőjét képezi, a delictum többség szempontjából is nem a magatartás egysége vagy többsége, hanem a büntetőjogilag relevans eredményeknek egysége vagy többsége irányadó. Ennélfogva eredménytöbbség mindig delictum többség, és pedig valóságos realis delictum többség, tehát anyagi halmazat. Az elv szándékos, s gondatlanságból elkövetett bün-cselekményeknél egyaránt áll.

14. A 29. sz. D. (u. o. 8. k. 1. 1.), mely a Btk. 333. és 421. §-a közötti határvonal helyes megvonásában, idegen földi terméknek a földtől jogtalan elvadásztását (p. o. leara-

tását) és eltulajdonítását lopásnak minősíti; a 30. sz. D. (u. o. 3. l.), mely szerint a Btk. 85. §. 3. pontja esetében a cselekmény vétségének minősítendő; a 32. sz. D. (u. o. 179. l.), mely szerint a 258. §. esetében a «több» kettőnél több személyt tételez fel, megjegyzésre alkalmat nem nyújtanak. A rabruhával megszökött fegyenczre vonatkozó 34. sz. D.-re (u. o. 241. l.) alkalmazható Shakespeare vigjátékának czime: «Much ado about nothing», s halhatatlan Andrassy Gyulánk mondása a verebekről, a melyekre nem kell — ágyukkal lőni. A helyesen megoldott kérdés lehet u. n. «Schulfrage», de curiai Döntvénynek méltó tárgyát nem képezheti. Alig mondhatunk mást a 35. sz. D.-ről (u. o. 243. l.), mely három nyomtatott hasábon át azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a városi közgyűlésen a város tisztviselője ellen kimondott bizalmatlansági szavazat mennyiben képezheti bünv. eljárásnak tárgyát. A 37. sz. D.-t (u. o. 9. k. 161. l.) a Btk. 302. §-ának kétségtelenül kissé laza szövegezése tette szükségessé. A 39. sz. D. (u. o. 30. l.) pedig szintén azok közé a D.-ek közé tartozik, melyeknek tárgya a D. jelentőségének meg nem felel.

15. A 42. sz. D. (u. o. 385. l.), mely szerint «a viselt hivatal elvesztésének» mellékbüntetése az 54. §. 2. pontja alapján nem mellőzhető, határozottan téves. A törvény laza szövegezésének dacára is kizártnak tekintendő oly értelmezés, mely egyenesen elfogadhatlan eredményre vezet. A viselt hivatal elvesztése csak egy részét képezi a hivatalvesztés «mellékbüntetésének», ha tehát az 54. §. alapján mellőzhető az egész hivatalvesztés, mely mindig magában foglalja a viselt hivatal elvesztését is, annál inkább mellőzhető az utóbbi, mely mindig enyhébb mellékbüntetés s annak csak egy részét képezi. Benső ellenmondás nélkül nem állithatni, hogy a viselt hivatal elvesztése mellőzhető, de csak akkor, ha azzal még más következmények, jelesül hivatal elnyerésére való képességnek elvesztése is járnak. Tehát a súlyosabb esetekben; ellenkező, tehát ép ez enyhébb esetekben, ellenben azt mellőzni nem lehet. A D. szerint p. o. a közhivatalnok a Btk. 193—196. §-ok eseteiben megtarthatja hivatalát, melyet a sokkal enyhébb 197—201. §-ok eseteiben feltétlenül el kell vesztenie. S hogy csak egy példát hozzak fel. A közhivatalnok, a ki valakit törvényellenesen letartóztatott, a büntető ítélet miatt megmaradhat hivatalában, de a közhivatalnokot, a ki arról hivatalos tudomással bírván, azt azonnal fel nem jelenti, feltétlenül el kell csapni.

17. A 338. §. értelmezésére vonatkozó 43. D. (u. o. 386.); a 335. §-ra vonatkozó 44. sz. D. (u. o.); a 45. sz. D. (u. o. 10. k. 145. l.), mely szerint a Btk. 92. §-a esetében államfogház helyett pénzbüntetés nem alkalmazható; a 336. §. 7. pt. szerinti minősítés a cselédre akkor is alkalmazó 47. sz. D. (u. o. 149. l.), ha a cseléd nem tettesi minőségben vesz részt a gazdája kárára, nem cseléd által elkövetett lopásban, — a mi által ugyan épen a legkevésbé vitás kérdést döntötte el, ellenben a sokkal vitásabb kérdést, azt t. i., hogy a cselédi minőség osztható vagy oszthatatlan, tehát a Btkv. 74. §-a alá eső személyes körülményt képez-e, el nem döntötte, a D.-re nem méltó tárgyát; a körjegyző által adóczímen beszedett pénz elsikkasztását hivatali sikkasztásnak minősítő 48. sz. D. (u. o. 11. k. 289. l.); a helyesebben az első gymnasiumi osztály számára készült számtan tárgyát képező, a büntetés középtartamát meghatározó 49. sz. D. (u. o. 11. k. 243. l.); az 50. sz. D. (u. o. 11. k. 275. l.) az orgazdaságnak büntetvé minősítéséről, (ha a lopás csak a 335. §. alapján képez büntetést): eltekintve a tárgyaknak a legtöbb esetben alig helyes megválasztásától, a felvetett kérdést helyesen oldották meg. Kivételt képez az 50. sz. D. A büntetésnek középértékét, a mi a D. elé bocsájtott kérdés szerint a D.-nek egyedüli tárgyát képezné, helyesen állapította ugyan meg; de hisz ez nem is jogi, hanem a legegyszerűbb számtani kérdés. Az első osztályba járó gymnasistát, a ki azt mondaná, hogy 2-nek és 5-nek középértéke $2\frac{1}{2}$, kegyelem

nélkül meg kellene buktatni. Ámde ezt az ártatlan és egyszerű számtani kérdést a m. kir. Curia a feltett kérdésen tulmenő határozatában (a kérdés egyenesen csak arra vonatkozik, hogy a szabadságvesztés-büntetésének középértéke mikép állapítandó meg) egy másik, sokkal nagyobb jelentőségű elvi kijelentéssel kötötte össze; azzal t. i., hogy ha sem enyhítő, sem súlyosító körülmények fen nem forognak, vagy ha a súlyosító és enyhítő körülmények egymást egyensúlyozzák, a büntetés a büntetési tétel középértékében állapítandó meg. Hát ez számtanilag helyes lehet. Csakhogy a büntetés kiszabásának kérdése nem számtani feladat, hanem a legnagyobb jelentőséggel bíró socialis problema. És a büntető jogtudomány mindenkor óvást fog emelni az ellen, hogy legnehezebb, de egyuttal társadalmi jelentőségénél fogva legnagyobb horderejű problémája a törvényes büntetési tétel legalacsonyabb és legmagasabb mértékét kifejező két szám középértékének czége alatt egyszerű számtani feladvánnyá süllyesztessék. A D.-nek ez a kijelentése azonban, mely könnyen végzetessé válhatott, s a judikaturát eddig példátlan szigorba sodorhatta volna, szerencsére észrevétlen maradt maga a m. kir. Curia kebelében is. A D. consequentiáit, a melyek szerint p. o. a csekély mindennapi lopások rendes büntetése 6 hónapi fogház, a legcsekélyebb orgazdasági eseteknek rendes büntetése egy évi fogház kellene hogy legyen, — a judikatura nem vonta le. A vést tartalmazó mag nem kelt ki. Ez a tapasztalás felment attól, hogy a büntetőjog alapelveibe ütköző tételnek bővebb czáfolatába bocsájtkozzam, s megelégedhetek annak az óhajnak nyilvánításával, hogy a téves tantétel mielőbb töröltessék. Ha a büntetés-kiszabás irányadó elvének döntvényi kijelentése szükséges irányadóul, nem a büntetési tétel középértéke, hanem csak az fogadható el, a mi az egész büntetőjognak alapját képezi: a feltétlen szükség. Valamint a büntetés in thesi, úgy a büntetés hypothesi (eltekintve a büntetésnek céljaitól) ebben a feltétlen szükségben találja alapját és igazolását. Valamint a törvényhozó, úgy a büntető bíró — ez utóbbi természetesen csak a törvény határain belül — szem előtt tartani köteles, hogy a büntetés fogyasztás, consumtió, élet- és erőfogyasztás; s hogy azért a büntető igazságszolgáltatásnak társadalmi termékenysége (irányadó csak ez lehet, mert az absolut igazság nem társadalmi feladat) attól, mindenesetre attól «is» függ, hogy a feladatát képező productió, — a jogrend fentartása, — minél kisebb consumtióval eszközöltessék. A fő tehát nem a «büntetési tételnek középértéke», hanem a «büntetés oekonomiája».

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

(Folyt. köv.)

Az 1887 : VIII. és az 1892 : XVII. t.-cikkekhez.

Az 1892. évi XXVII. tcz. hatályba lépte óta a bíróságok eltérő gyakorlatot követnek a tekintetben, hogy a kiszabott pénzbüntetés mely tczikk alapján fordítottassék az előirt czélokra: az 1887. évi VIII. tcz. 1. §-a avagy az 1892. évi XXVII. tcz. 3. §-a alapján-e?

A bíróságok legnagyobb része, követve a kir. ítélő táblák gyakorlatát, a pénzbüntetéseket az 1892. évi XXVII. tczikkben megjelölt czélokra rendeli fordíttatni, míg néhány bíróság az ítélet ide vonatkozó rendelkezésénél még mindig az 1887. évi VIII. tcz. első §-ára hivatkozik.

Az eltérő gyakorlat onnan származik, hogy a bíróságok az 1892. évi XXVII. tcz. 3. és 6. §-ainak eltérő magyarázatot adván, az 1887. évi VIII. tczikknek is különböző rendelkezéseit tartják az 1892. évi XXVII. tcz. által hatályon kívül helyezettnek.

Mínthogy pedig e kérdésben az egyöntetűség annyival inkább kívánatos, mivel tudok rá esetet, hogy egy adóhivatal visszautasította a pénzbüntetés elfogadását oly esetben, midőn az ellennyugtában az 1892. évi XXVII. tcz. és a

«büntetés pénzek országos alapja» hivatoltatott, azt mondván, hogy neki semmiféle utasítása nincs a pénzbüntetéseket az 1887. évi VIII. t.-czikktől eltérőleg kezelni, nem vélek felesleges dolgot cselekedni, ha e kérdést az alábbiakban megvilágítani s esetleg megbeszélés tárgyává tenni igyekezem.

Hogy a dolgot alaposan lehessen elbírálni, szükségesnek tartom az 1887. évi VIII. és 1892. évi XXVII. t.-czikkek egymással rivalizáló, vagy rivalizálni látszó intézkedéseit összehasonlítólág közölni a következőleg:

1887. évi VIII. tcz.

1. §. «A kir. bíróságok ítéletei alapján befolyó pénzbüntetések — hacsak azoknak más célra fordítását az ítélet alapjául szolgáló törvény világosan nem rendeli — egy negyed részben elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és ifju foglyok számára rendelt javító intézetek fentartására, háromnegyed részben pedig fogházak, börtönök, államfogház és fegyház, valamint a szükséghez képest új javító intézetek felállítására fordítandók.»

2. §. «A közigazgatási hatóságok által megállapított pénzbüntetések, hacsak az ítélet alapjául szolgáló törvény, miniszteri rendelet, vagy törvényhatósági szabályrendelet más világos rendelkezést nem tartalmaz, közigazgatási fogházak és tolonczházak létesítésére fordítandók.»

«Ezen czélokra fordítandók az 1876. évi XL. tcz. alapján kirótt pénzbüntetések is, a mennyiben azok a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utaló kihágások esetében a közigazgatási hatóságok által szabhatnak ki.»

5. §. «A pénzbüntetések-ből az 1. és 2. §. alapján építkezésekre fordítandó összeg évenként az igazságügyi, ill. a belügyi költségvetésekre veendő fel és felhasználása zárszármadásilag igazolandó.»

«Az 1887. év folyamán esz-közlendő ily építkezések csak zárszármadásilag igazolandók.»

3. §. «A pénzbüntetések ez idő szerint rendelkezésre álló készletéből egy millió frt elkülönítendő és mint elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és ifju foglyok számára rendelt javító intézetek fentartására szolgáló tartalék-alap az igazságügyminiszter által gyümölcsözőleg kezelendő. Ezen egy millió frt kamatjövödelme a rabsegélyezésre és javító intézetek folyó kiadásaira szintén felhasználható.»

4. §. «Az egy mill. frton felül meglevő pénzkészletből egyszersmindenkorra 100,000 frt a 2. §-ban kijelölt czélokra a belügyminiszter rendelkezésére bocsátandó, a többi pedig már az 1887-ik évben az 1. §-ban említett építkezésekre fordítható.»

1892. évi XXVII. tcz.

1. §. 3. bek. «külön közigazgatási fogházak építése mellőzendő.»

3. §. «A jelen törvény erejénél fogva mindennemű pénzbüntetés, akár kir. bíróságok, akár pedig közigazgatási hatóságok állapították meg, hacsak az ítélet alapjául szolgáló törvény, miniszteri rendelet, vagy az 1879. évi XL. tcz. 1. §-ának 3. és 4. pontja alapján megállapított szabályrendelet világosan más rendelkezést nem tartalmaz, az igazságügyminiszter kezelése alá tartozik és a felmerülő szükséghez és célszerűséghez képest letartóztató intézeti építkezésekre, javító intézeti és rabsegélyezési czélokra fordítandó.»

4. §. «Az ekként befolyt összegek «büntetés-pénzek országos alapja» elnevezés alatt kezelendők; ezen alap állása valamint az abból fedezett kiadások természete és mennyisége évenként a zárszármadásokban kimutatandó.»

6. §. «Az 1887. évi VIII. tcz.-nek a jelen törvény-nyel ellenkező rendelkezései hatályukat elvesztik.»

5. §. «A letartóztató intézetek gyorsabb megjavíthatása végett az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a felmerülő szükséghez képest, a pénzügyminiszterrel egyetértőleg a pénzbüntetések-ből évenként befolyó összegek alapján kölcsönműveleteket is létesíthessen, de csak oly mértékben, hogy ezen kölcsönműveletek következtében tőke-, és kamattörlesztésül évenként fizetendő összeg a pénzbüntetések-ből várható bevételek egy évi mennyiségének két harmad részéből fedezhető legyen.»

7. §. «Ezen törvény a kihirdetéssel azonnal hatályba lép s végrehajtásával az igazságügyi és belügyi miniszterek bizatnak meg.»

7. §. Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyi, belügyi és pénzügyi miniszterek bizatnak meg.»

Ez összevetésből kitünőleg a czélt úgy az 1887. évi VIII. tcz. első, mint az 1892. évi XXVII. tcz. 3. §-a egyformán határozván meg, közöttük ellentét nincs, s így az 1887. évi VIII. tcz. 1. §-ára az 1892. évi XXV. tcz. 6. §-a nem is vonatkozhatik. Eltérés a fent említett két szakasz között a tekintetben sincs, hogy a pénzbüntetések mily arányban fordíttassanak a megjelölt czélokra; mert míg az 1892. évi XXVII. tcz. 3. §-a csak annyit mond, hogy azok a szükséghez és célszerűséghez képest fordítandók a megjelölt czélokra, addig az 1887. évi VIII. tcz. 1. §-a szintén használván a «szükséghez képest» kifejezést, már az arányt is tüzetesen megjelöli, melyben a rendelkezésre álló összegek a czélok között megosztandók. E tekintetben tehát az 1887. évi VIII. tcz. 1. §-a csak bővebben fejti ki a pénzbüntetések rendeltetését, melyet az 1892. évi XXVII. tcz. 3. §-a csak per tangentem érint; miből folyólag — a törvénymagyarázat általános szabályai szerint — itt törvények collisio-járól annyival kevésbé lehet szó, mivel ha az 1892. évi XXVII. tcz. az arány tekintetében is változtatást akart volna tenni: nem elégszik meg a felvett általános kifejezésekkel, hanem bizonyára határozottabb intézkedést tesz; minthogy pedig ezt nem tette: az előbbi törvény közelebbi meghatározását tartalmazó intézkedése hatályban hagyottnak tekintendő.

Nézetem szerint tehát az 1892. évi XXVII. tcz. 3. §-a az 1887. évi VIII. tcz. 1. §-át sem meg nem változtatta, sem hatályon kívül nem helyezte, minélfogva lényegében teljesen egyre megy, ha a bíróságok akár az 1887. évi VIII. tczikkre, akár az 1892. XXVII. tcz. 3. §-ára hivatkoznak büntető ítéleteikben, de mégis az előbbi præcisebbnek tartom, mert ez által az arány is megjelöltetik, melyben a pénzbüntetés kezelendő.

E magyarázat helyességébe vetett hitemet nem dönti meg az 1892. évi XXVII. tcz. 4. §-ának azon intézkedése sem, hogy a befolyó összegeket «büntetés-pénzek országos alapja»¹ czim alatt együttesen rendeli kezelni, mert ez által csak azt jelenti ki, hogy czimet kíván adni ez összegeknek, mi eddig kifejezetten nem történt, de azt egy szóval sem mondja ki, hogy az 1887. évi VIII. tcz. 1. §-ában meghatározott arányon változtatást kívánna tenni.

E magyarázat ellen csak abból a szempontból lehetne kifogást felhozni, hogy a törvényhozás intentiója az 1892. évi XXVII. tcz. meghozatalánál az volt, hogy a pénzbüntetések felhasználási aránya tekintetében az egyes meghatározott czélokon belül az igazságügyminiszternek szabad kéz engedjessék. Ez intentio azonban ismeretes nem levén, az 1892. évi XXVII. tczikkben pedig nem nyilvánulván, azt a törvény világos szavai ellenére, a törvénymagyarázat szabályai szerint, feltételezni nem lehet.

Mindezekből kifolyólag nézetem az, hogy az 1892. évi XXVII. tcz. 3. §-a az 1887. évi VIII. tcz. 1. §-át érintetlenül hagyván, annak csak 2. §-át változtatta meg, a mennyiben a közigazgatási hatóságok által megállapított s eddig külön kezelt és külön czéllal bíró pénzbüntetéseket is egy kalap alá vonta, s egységes kezelésbe vette a bíróság által kiszabottakkal.

Az 1887. VIII. tcz. többi összehasonlított szakaszaira

¹ Mellesleg megjegyezve, a «büntetés-pénzt» sem a törvényszerű, sem a magyar nyelvjárásnak megfelelő kifejezésnek nem tartom. Nem törvényszerű, mert úgy a Btk. mint a Kbt. csak *pénzbüntetés* ismer; a magyar nyelvjárásnak nem megfelelő, mert a büntetés-pénz neve alatt a kisebb rendetlenkedésekre kiszabott pénzbírságokat érti, melyek részint pénzbüntetéseké, részint rendbíróságokká alakultak az újabb jogfejlődés folyamán.

vonatkozó részletes fejtegetése helyett elégnék tartom csak a törvények szövegére utalni, a mi teljes világosságba helyezi azt az indokot, mely az 1892. évi XXVII. tcz. 6. §-ának megalkotását szükségessé tette s e rövid fejtegetés zárttételeként még csak abbéli nézetemnek akarok kifejezést adni, hogy az 1892. évi XXVII. tcz. a fentiek szerint a bírósági ítélkezés technikájában változtatást nem tett, hanem csakis a közigazgatási hatóságokéban, melyeknek az 1887. évi VIII. tcz. 2. §-a helyett feltétlenül az 1892. évi XXVII. tcz. 3. §-ára kell hivatkozniok.

Mindenesetre kívánatos volna, ha e törvények értelmezése körül felmerült eltéréseket a legilletékesebb factor, az igazságügyminiszterium rendeleti uton szüntetné meg.

Fényes Vincze,
kir. aljárásbíró.

Különbélek.

— **A Magyar Jogászegyletben** a közigazgatási bíróságról folytatott vita utolsó fasisát a következőkben vázoljuk¹:

Dr. Neumann Károly a közigazgatási bíraskodás feladatát abban látja, hogy jogvédelem nyújtassék a közigazgatási hatóság eljárása által okozott sem magán-, sem büntetőjogi természetű nem bíró jogsértések ellen. Ha a tételes jog szigorú határt szab a magán- és büntetőjogi s másrészt a közigazgatási jogsértések közt és elválasztja a jogsértést az érdeksérelmekről, a «freies Ermessen» eseteitől, akkor helyén való a taxatio; de ha ezt nem teszi, csak az elvi elkülönítés vezethet célhoz. Kimutatja, hogy ez lehetetlen, s hogy másrészt elvi elkülönítés nélkül taxatiót képzelni sem lehet. Felemlíti, hogy tételes jogunk gyakran utalja közigazgatási ntra a magánjogi eseteket, s hogy e magánjogi esetek a javaslatba is átmentek. Majd kifejti, hogy elvi elkülönítés esetén koránt sincs szükség oly számos kivételre, mint azt állították.

Ezután áttér a javaslat vasuti részére, s azt védi azon vád ellen, mintha a taxatio nem volna kimerítő. Ellenkezőleg azt tartja, hogy itt is magánjogi esetek jutottak a javaslatba, s hogy mindenesetre többet tartalmaz a törvényjavaslat, mint a külföldi hasonló törvények.

Helyeslőleg emeli ki azután, hogy a javaslat nem kisértette meg, olyformán belevinni a jogot a közigazgatásba, mint a porosz törvény, mely nem vitás ügyek egyszerű közigazgatási eldöntését is bírói formák közé szorította. A javaslat, ha törvényenyé válik, sokkal helyesebben fogja a jogot a közigazgatásba bevinni, mert a jogsértéseket fogja sujtani.

Dr. Lánčzy Gyula a minapi (jan. 15.) előadása ellenében *dr. Némethy és Lukács* által emelt némely kifogások bírálata, helyreigazítására kíván szoritkozni. Utóbbival szemben mindennek előtt hangsulyozza, hogy a közigazgatási végrehajtás végleges szervezete s a közigazgatási bíraskodás megalkotása közötti kapcsolat s összhang követelményének nincs semmi köze azokhoz a factiósus pártpolitikai «sorrendbeli» hánytorgatásokhoz, vagy alanyi programtervezésekhez, melyek nálunk politikai téren felvetettni szoktak. Itt érdemleg arról léven szó, hogy a végrehajtó hatalom keretén belül, bizonyos bírói vagy quasi bírói funkciók létesítenek, a hatáskörök és illetékességi attributumok végleges megállapítása és szigorú elhatárolása válik szükségessé, mely benső következetességgel csak a közigazgatás egész rendszerének összefüggésében oldható meg. A külföldi törvényhozások köréből vont példákat egészben még az 1889—90-iki olasz bíraskodási legislatióval egészíti ki, mint a mely az egész belügyi kormányzat átalakításával kapcsolatban (tartományi és községi törvény, államtanácsi újjászervezés) alkotott. Azon állítás ellenében, hogy Franciaország «contentieux» szervezetét a taxative felsoroló rendszerek osztályához kelljen számítani, *dr. Lánčzy* utal a Conseil d'Etat hatalmas történeti állására és modern jogalkotó működésére, mely Európában a justice administrative fogalmát, annak jó értelmében, voltaképen megteremtette, a mihez képest a Conseil de préfecture, a maga eredetileg szűkre szabott hatáskörével, meglehetősen eltörpül; a francia államtanács pedig széles elvi joghatóság alapján dönt *en contentieux*. *Dr. Némethy* nek azon ellenvetése, hogy ezek a közigazgatási bíraskodás lényegére vonatkozó általános definitiók eddigelé mindannyian

ki nem elégitők, *Lánčzy* tanár arra utal, hogy mihelyt a dolog lényegébe hatolunk, azt tapasztaljuk, hogy a legtágabb hangzású és szerkezetű illetékességi meghatározások, melyek az egyéni, alanyi jogsértések orvoslását proclamálják, a gyakorlati alkalmazásban mindig positiv, egyszerű feloldásokra vezetnek, mert a jogkereső egészen concret, positiv tény- és jogelemeket allegál, melyek felülbírálása részleges, mondhatni esetenként preciszírozható ismervek szerint történik. A mi azonban csakugyan lényegileg tág, szinte végérhetetlen, abstract és ruganyos, az az «állami közérdek» fogalma, melylyel a kormány javaslata oly bőven operál; mert ez mindig valamely complex általánosító okkapcsolatnak felállítását igényli, még pedig kizárólag alanyi mérlegelés útján, melyet többé-kevésbé sem a tényállás, sem a jogkövetkeztetés tekintetében positiv criteriumok taglalata alá vetni nem sikerülhet. Kétségtelen, hogy ezt a tág magyarázatu tényezőt a közigazgatási bíraskodás rendszeréből teljesen kizárni nem lehet, — de a külföldi törvényhozások ennek érvényesítését a kormányzati közegeknek nyújtott felelhetőségi jog által eszközlik, de óvakodnak ezen ruganyos fogalomnak, mint jogczimnek sűrű hangoztatásától. *Lánčzy* tanárnak az 1882. jogászygyűlés határozata alkalmából eziránt fejtegetett álláspontját, miszerint még az esetenkénti felsorolás követésénél is egy irányadó elv mindenképen felállítandó lesz, gyakorlatilag igen tanulságosan megvalósította «az államtanács»-ról szóló 1889-ki olasz törvény, mely a «quarta sezione» hatásköréről szóló czimben a francia államtanácsi hatásköri szakaszhoz hasonló teljtartalommal megállapítja az érdeksértések elbírálása jogát, s azután nagy áttekintő csoportokban speciális ügyköröket sorol fel. Különös figyelmet érdemel, hogy az olasz törvényhozás, melyet a felszólaló ez alkalomból különös taglatat alapjául vón, *az eljárási formák sértését is* semmitő döntés tárgyává tette (se trattisi di violazione di forma, annulla la decisione e rimette l'affare alla Giunta provinciale 1890. törvény 19. art. sull'ordinamento della giustizia amminist.)

Dr. Neumann szakszerű fejtegetéseivel szemben a vasuti ügyekben való bíraskod. hatáskörre végre *dr. Lánčzy* megjegyzi, hogy Magyarországon, hol az 1868-iki rendelet, a vasuti ügyet csaknem teljesen a miniszterium intézkedési hatalma alá helyezte, mindenesetre bizonyos tényleges jogosultsággal bír a közjogi törvénytörvény hatályos jurisdictiójának fejtegetése. *Neumann*, a ki az elvi hatásköri meghatározás hive gyanánt nyilatkozott, e téren se akarja a jövőben netalán felmerülhető contentiosus kérdések összeségét eleve megkötni és felszámolni. Egyébként a felszólaló korábbi előadásában nem a vasutügyi hatáskörnek szűk voltát kívánta különösen kiemelni, hanem megemlítette odavetőleg abbéli érvelésének bizonyítékai között, melynél fogva e javaslat szerint a tervezett felső közigazg. bíróságot a központi kormánynyal, a miniszterium közvetlen intézkedési körével szemben csak *felette* megszorított hatáskör illetné meg. Sajnálja, hogy az ezen alapvető érdekre vonatkozó aggályait a lefolyt vita nem volt képes oloszlatni.

Dr. Concha Győző előadó ecseteli, mily nehéz helyzetben volt a javaslat bírálatánál, minthogy az saját elvi álláspontjával, mely minden közjognak független bíróság általi védelmét követeli, oly igen ellenkezik. Látva azonban, hogy a javaslatban rejlő ellenkező irányzat a valóság felé közeledik, meg kellett kísérteni ennek legalább legkirívóbb hiányait kiküszöbölni.

Örömeire szolgál konstatálhatni, hogy *Reichard Zsigmond* meggyőzőleg mutatta ki, mennyire képzeleti a reménység, mintha a taxatio által a hatásköri kételyeknek eleje vétetnék, de még becsesebb *Lánčzy Gyula* felszólalása bírálata helyességének támogatására. Mert *Lánčzy* nem ellenzi elvileg a javaslatot, de annak a javaslatbani kivitelét látva, azt kérdi *Lánčzy* is, érdemes-e ily csekély jogvédelemért ily nagy szervezettel létrehozni.

A javaslat védői közül *Némethy Károly* szerint a hatalmat a kormány nem adhatja ki kezéből. Ámde ha a hatalom megtartása a cél, akkor egészen felesleges közig. bíróságokat szervezni.

A nemzetiségi viszonyokkal való ijesztgetés a hatalom megtartása érdekében, abból a hitből indul ki, hogy a nemzetiségi kérdés apró közigazgatási mesterkedésekkel, a fenálló törvények adta jogok közigazgatási letagadásával oldható meg, a mi a legnagyobb tévedés. Az államnak azt, a mit törvényében jogként elismert, nem szabad bármely nemzetiségű polgárától megtagadni.

A főispán azért nem lehet a közig. bíróság elnöke,

¹ Térhiány miatt késett.

mert a kormánytól jogilag nem különböző személy, s felelősséggel bíróság előtt nem terhelhető, a minthogy a kormány is, melynek a főispán értelmes eszköze, csak a parlamentben vonható felelősségre.

A javaslat a porosz minta szerint készült, s Némethy szerint mégis ellenmondás lenne, ha ebbe is fölvetetnék a mi a poroszban megvan, hogy általában minden rendőri intézkedés ellen jogorvoslatnak legyen helye, mert ily általános elv bevitele ellenkezne a javaslat specializáló irányával. Ámde nem a legnagyobb ellenmondás-e a fölvetett mintát egyik lényeges részében elejteni?

A javaslat másik védője, dr. Lukács György, megkísérette a jogászegylet előtt úgy tüntetni föl a dolgot, mintha Olaszországban, Franciaországban is a javaslat elfogadta taxativ-rendszer állana fenn, fölszólalása után azonban az elnök rögtön szükségesnek látta Olaszországra nézve ily kísérlet teljes lehetetlenségére rámutatni, a következő ülésben pedig ugyanezt tette Franciaországot illetőleg Lánzy. Lukács György ugyanis azzal akarta állítását plausibilissé tenni, hogy Franciaországban a közj. bíróság külön törvényszöveg nélkül csakis cassatorius hatalmat gyakorolhat a közigazgatási intézkedések fölött. A jogászegylet tagjai azonban jól tudják Ausztria példájából, mily hatályos e jogvédelem, a hol a Verwaltungsgerichtshof hasonlóképp csak cassatorius, nem reformáló hatalommal bír.

Még kevésbé sikerült azon tételének bizonyítása, mintha a javaslat által fölállítani akart közérdek képviselője, a jogvédője, nevezetesen az összesség jogának védője lenne a magános jogával szemben. E részben ugyanis a javaslat indokolása maga czáfolja meg védőjének elhamarkodott állítását.

Dr. Concha Győző azzal zárja be előadását, hogy a javaslat mai alakjában a jogvédelemnek igen csekély biztositékot nyújt, a jövőt pedig úgy jogvédelmi, mint közigazgatási szempontból kedvezőtlenül praecipuálja.

Dr. Lukács György: Megjegyzi, hogy a közigazgatási hatóságokkal szemben nem szabad a priori bizalmatlankodni. Azt, hogy Franciaországban a közigazgatási bírászkodás rendszere a taxativ rendszer, ily merev formában szóló nem állította, hanem oda concludált, hogy a francia rendszer beléillik a taxativ rendszerek körébe, mert szóló a francia közigazgatási bírászkodást a maga egészében vette tekintetbe és a conseil d'état, valamint a conseil de prefecture működésének vizsgálata alapján constatálta, hogy az utóbbi kizárólag a taxatio alapján áll, míg a conseil d'état eljárásában részben szintén taxatiohoz van kötve, de mint tribunal de cassation az elvi általánosítás alapján áll.

Az olasz rendszerre nézve is kiemelte szóló, hogy az érdeksértések elleni védelemre szervezett új rendszerben a taxatiókat határozott jelei vannak s így nem lehet az olasz rendszert, mint a taxatio merev ellenlábását feltüntetni.

A közigazgatási bíróság feladatára nézve pedig szóló rectificálja félreértett szavait, a mennyiben véleménye szerint a közigazgatási bíró nem arra van hivatva, hogy az összesség érdekét emelje előtérbe az egyesével szemben, hanem hogy megítélje, hol a jog, ott-e, a hol az egyes vagy a hol az összesség állítja.

Végül elnök bezárja a vitát.

— **Pályázati hirdetmény.** A magyarországi kir. közjegyzők egylete, 1893. évi december 10-ik napján Budapesten tartott közgyűlésének határozata folytán, a honalapítás ezredik évfordulójának alkalmára a következő munkára hirdet pályázatot.

1. *A munka tárgya: A magyar kir. közjegyzői intézménynek története.*

Tárgyalandó pedig ebben:

Mindenekelőtt a *perenkívüli eljárásnak (jurisdictio voluntaria)* mindazon teendőire nézve általában, melyek az 1874. évi XXXV. törvényczikkkel a kir. közjegyző hatáskörébe utaltattak, különösen pedig a közhitelességgel felruházott okiratokra nézve: *a magyar közjegyzői intézmény életbeléptetése* előtt követett gyakorlat, az idevonatkozó fontosabb törvényeknek közlése mellett, és pedig a hazánkban már a XIII. de főleg XIV. század óta működött *«notarii publici»* (tabelliones), a később működött hiteles helyek intézményének és az 1855. évi május 21-én kelt osztrák közjegyzői törvény alapján működött osztrák cs. kir. közjegyzőknek eljárására való különös tekintettel.

Tárgyalandó azután különösen a jelenlegi magyar közjegyzői intézménynek története, a jogszolgáltatás egyéb fontosabb tényezőihez (a bírósághoz és ügyvédséghez) való

viszonya, a jogélethez kihatása és működésének nehézségei, és pedig az intézmény életbeléptetése óta alkotott idevágó fontosabb törvényeknek bírálata mellett.

Előbbséggel bir azon munka, mely a közjegyzői intézmény továbbfejlesztését is tárgyalja.

2. Csak tudományos becsü mű részesülend díjazásban.

3. Az egylet ezer (1000) forintos és ötszáz (500) forintos díjakat állapít meg.

4. Az első díjban részesített munka tulajdona kizárólag az egylet-re száll át.

5. Pályázhat bárki, a ki arra hivatást érez.

6. A pályázati munka az egylet központi bizottságának elnökéhez legfeljebb 1895. évi szeptember 30-ig bezárólag beadandó és pedig a szerző nevét lezáró és jelígyével ellátott borítékkal együtt. A pályamunkának és az azt kísérő levelet lezáró borítéknak idegen kézzel kell irva lennie. A pályadíjban nem részesített munka a központi bizottság elnökétől a pályázat eredményének kihirdetése után azonnal visszavehető, míg az azt kísérő levél, borítékával együtt, a központi bizottság ülésében elégetés által, felbontatlanul megsemmisítetik.

7. A pályamunkák sorsa felett, különösen a pályázati díj megítélésének kérdésében és általában az egylet és a pályázó szerző közt elintézendő bármely egyéb kérdés körüli intézkedési jog az egylet központi bizottságát illeti meg, mely szótöbbséggel és titkos szavazás mellett határoz.

8. Szabadságában áll a központi bizottságnak magát a történetbuvárlat, vagy a jogirodalommal foglalkozó egyéb egyénnel kiegészíteni, illetőleg azoknak véleményét kikérni. Ezen személyeknek szavazati joga nincsen.

9. Fel van különösen jogosítva az egylet központi bizottsága a pályanyertes munkának szerzőjétől a netán szükséges kiigazításokat és az egylet rendelkezésére álló fontos adatokkal való kiegészítést követelni.

Kiadatott Budapesten, a magyarországi kir. közjegyzők egylete központi bizottságának 1894. január hó 27-én tartott üléséből.

Feszenszky Danó,
alelnök.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék** ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása. 1894. évi január havában érkezett: 8386, elintézetlen volt 1573, volt elintézendő 9959. Elintéztetett per 285, sürgős 1585, rendes 4438, ülésen kívüli 1951, összesen 8260. Elintézetlen maradt 1699, csőd nyitott 5, csőd megszüntetett 2, csőd folyamatban maradt 71.

— **A kir. Curia** hivatalból felhívta a kolozsvári kir. törvényszéket, hogy arra való tekintettel, miszerint Bokross Elek *köztudomásúlag* elhalálozott, szerezze be a vonatkozó halotti bizonyítványt. A kolozsvári kir. törvényszék e bizonyítványt beszerezvén, azt a Curiahoz felterjesztette, mire a Curia az ügyet megszüntette.

— **Irodalom.** Dolgozatok a vallásszabadság köréből. Ily czimen *dr. Horváth Odón,* a liberális reformok buzgó hive, ismét egy füzetet adott ki, mely öt, érdekesen és sok tudással megirt közleményt tartalmaz. — A jog- és államtudományi szakoktatást érintő szabályzatok és rendeletek gyűjteményét adta ki *Kustár Sándor.* A nagy szorgalommal összeállított és könnyen kezelhető könyvecske magában foglalja az összes, a jogi képesítésre, vizsgálatokra és tanulmányi rendre vonatkozó szabályokat.

— **A «Pécsi Jogi Közlöny»** czimű heti lapra hirdet előfizetést *Pleininger Ferencz* a pécsi ügyvédi kamara titkára. A szerkesztő mellé felügyelő-bizottságot is alakított az ügyvédi kar. A lap ára egy évre 4 frt. — Kivánatos volna, hogy az új lap a pécsi kir. tábla judikaturájának közlésére fordítsa főfigyelmét.

— **Egyházpolitikuskainkat** érdekelni fogja a következő munka, mely a napokban jelent meg: *Die Verfassung der Kirche von England.* Von Felix Makower. Berlin. Gutentag. Ára 10 márka.

— **Privatrecht und Prostitution.** Ily czim alatt dr. Franz Wenzel Krassel tanulmányt tett közzé, melyben sürgeti a prostitutio intézményének magánjogi szabályozását. Többek közt azt kívánja szerző, hogy a prostituált nők gondnokság alá helyeztessenek, hogy kizsákmányolásuk és szabadságuktól való megfosztásuk megakadályoztassék.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 4.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A községek jogi ügyeinek ellátásáról. Dr. ZOLNAY JENŐ Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei tiszti ügyésztől. — A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyet. rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Szövetkezetek ellenőrzése. Dr. BALOG ARNOLD-tól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A kir. igazságügyminiszternek 313/1894. I. M. számú rendelete, a gyámhatóságok által folyamatba tett örökösödési ügyekben eljáró ügyvédek meghatalmazásairól kiadott belügyminiszteri rendelet közzétevése tárgyában. — A kir. igazságügyminiszternek 2187/1894. I. M. számú rendelete, a bélyegfőljegyzés tárgyában. — A pénzügyi bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A községek jogi ügyeinek ellátásáról.

Az 1886: XXII. tcz. 116. §-a a községek köteletségévé teszi, hogy a község ellen indított minden per az alispánnak bejelentessék, ki (a mennyiben a község érdekeit komoly veszélynek látná kitéve), a tiszti ügyészt a község képviselével megbizhatja, erről az eljáró hatóságot értesíti, s ezzel a netaláni korábbi meghatalmazás hatályát veszti.

Engedtessek meg nekem, hogy e §-hoz néhány megjegyzést fűzzek az általam közvetlen tapasztaltak alapján, de azért is, mivel a küszöbön lévő községi s utóbb a törvényhatóságok szervezéséről szóló törvények megalkotásánál nem lehet érdektelen kérdés az, mikép láttassanak el a községek jogi ügyei.

I.

Az idézett törvényhely intézkedése, tapasztalatom szerint, igen czélszerűnek bizonyult s alulirott mindig csak igen üdvös eredményeket tapasztaltam mindazon — nem csekély számú — esetekben, melyekben törvényhatósági megbízatás folytán községeinket képviseltem.

A községek *szenvedd* pereiben ugyanis, a minőket a hivatkozott törvényhely szabályoz, a perindításra rendszerint a községi képv. testületnek, vagy az előljáróság valamely tagjának jogellenes, téves vagy helytelen intézkedése ad okot; passív perek tehát általában véve a község életében, ügykezelésében előforduló valamely bajról, rendtelenségről tesznek tanuságot, s ily esetekben a felsőbb hatóság által kirendelt megbizott hivatva van teljesen objective a helyzet megítélni s a már birói utra terelt vitás jogigénynek mélyére hatolva, a szükséges intézkedéseket a baj keletkezési okához képest megtenni. Általa jut a törvényhatóság közvetlen tudomására a község kebelében fenforgó oly állapotoknak, oly káros irányoknak, rendtelenségeknek, a melyeket az ügyész a legapróbb részletekig közvetlen megismerve, kezdeményezheti, sőt kötelessége is kezdeményezni a helytelenségek megszüntetését, tekintet nélkül azon személyekre, kik azokban részesek.

Volt már pl. arra is esetem, hogy a per elvesztése után az illető községben képv. testületi közgyűlést hivatván össze, a per elvesztésének okait felderítvén, maga a képv. testület előtt ecseteltem, hogy a képv. testületben évekig uralkodó káros s pártos irányzatoknak a per elvesztése lett a következménye, mit a képv. testület belátván, az idő óta a képv. testület iránya megváltozott, a pártoskodások megszűntek, s a község megromlott anyagi viszonyai is jóra fordultak.

De igen gyakori esetekben egyenesen szükséges az,

hogy a községet passiv perekben érdektelen hatósági személy képviselje. A legtöbb passív per ugyanis — mint említettem — a község képv. testületének, vagy valamely előljárójának hibás intézkedéséből eredvén, szüksége merül fel annak, hogy a helytelen határozatot hozó községi képv. testületi tagok, vagy a helytelen intézkedést elrendelő előljárók az 1881: LIX. tcz. 9. és 10. §-ai alapján perbehivassanak.

Már most vegyük az ily esetet úgy, a hogy van. Ha a község bírása a község ellen indított perben magánügyvédet biz meg a község képviselével, ez bizony ritkán fogja megtenni azt, hogy épen az őt megbízó bíró, a község többi előljárói, vagy plane a községi képv. testület tagjai ellen perbehívó kérvényt nyújtson be. Hiszen a perbehívó kérvényben a perbehívottakat felelősekké kell tenni pervezetés esetére az okozott kárért, s ez a nem-jogász előtt csaknem annyit jelent, mintha az illető maga bepereltetnék. Magánügyvéd tehát rendszerint mellőzöndi a perbehívást, mert hiszen a perbehívással jóformán saját megbízói ellen kellene fordulnia, kik bármikor tőle a megbízást el is vonhatják, s így a perrel járó jövedelmétől elűthetik.

Ellenben a hatósági képviselőt hasonló tekintetek nem fészélyezik, — az tehát tárgyilagosabban, elfogulatlanabban viheti a pert.

Van azután más tekintet is, mely a hatósági képviselőt czélszerűvé teszi, s ez az, hogy a hatósági t. ügyész a közigazgatás minden ágában, így a község szervezetének, a község s a törvényhatóság közti törvényszerű viszonyok ismeretében általában jártasabb lévén, míg egyrészt gyakran jut abba a helyzetbe, hogy a concret per adatait, annak egyes szárait a törvényhatóságnál könnyű szerrel összeszedheti, ha kell, az eredeti iratokat is a törvényhatóságtól használat végett kiveheti (mit magánügyvéd nehezebben, több idő alatt, vagy tán épen alig tehet meg): addig másrészt a községi pereket — lehet mondani — sokszor specialis természetöknél fogva könnyebben, nagyobb routinnal fogja vezethetni. A község szervezeténél fogva, annak pereit sokszor más tekintetek alá kerülnek, mint magán- vagy más jogi személyek ügyei, s ily perekben a t. ügyész közigazgatási ismereteinél fogva is könnyebben eligazodik, mint más. Sőt szükséges lehet helylyel-közel magát a bíróságot is, mely a község törvényszerű szervezetével s a közigazgatási ügyek természetével nem mindig teljesen ismerős — felvilágosítani, hogy a per kellő irányba tereltessék.

Hogy erre példát hozzak fel, az 1886: XXII. tcz. 32-ik §-ában csakis egész általánosságban mondja ki, hogy a község az önkormányzat jogát képv. testülete által gyakorolja, de az 56. §-ban s a törvény 110., 112. és 115. §-aiban jelzett eseteken kívül nem jelöli ki azokat az eseteket, melyek tartoznak a képv. testület, s melyek az előljáróság hatáskörébe. (62. §.)

Midőn aztán arról van szó a perben, jogosult volt-e az előljáróság valamely tagja a képv. testület határozata nélkül valamely megrendelést, intézkedést tenni, s a bíróság maga kénytelen belemenni indirecte annak bonczolásába, vajon a concret eset a községi törvény szerint a képv. testület, vagy valamely előljáró (a községi bíró) hatáskörébe tartozott-e, vagy sem, ekkor igen is szükséges, hogy a köz-

séget képviselő hatósági ügyész járuljon szakszerű fejtegetéseivel az ügy megvilágításához, mit saját tapasztalatai s az általa részletesen ismert általános közigazgatási gyakorlat neki megkönnyítenek.

Itt azonban nem hallgathatom el azt a körülményt, hogy, bár tudtommal a kir. bíróságok felsőbb rendelettel is utasítják arra, hogy a községek ellen indított keresetek megindításáról az illetékes törvényhatóságot értesítsék — minek a kereset elintézésakor van helye — azt lehet mondani, csak kivételesen teszik meg. Igaz ugyan, hogy az 1886: XXII. tcz. 116. §-a a bejelentést a község előjárásának teszi köteletségévé, ámde ha figyelembe vesszük, hogy — főleg sommás perekben — rövid határrap szokott tüzetni, s a község alispánjával csakis a főszolgabíró útján közlekedhetik és így megtörténhetik, hogy mire az alispán a keresetet a t. ügyésznek kiadja, a sok retortán keresztül ment, a keresetben kitűzött határidő már elérkezett, esetleg el is múlt: akkor arra a tapasztalatra kell jutnunk, hogy legczélszerűbb, ha a bíróság a keresetindításkor erről a törvényhatóság első tisztviselőjét értesíti.

Legczélszerűbb volna ugyan, ha maga a község küldené be passiv pereit közvetlen az ügyészi tisztségnek, de mivel a hivatkozott törvényhely más eljárást szab meg: így ezen közvetlen érintkezési mód igénybe nem vehető.

A passiv perekon kívül még fontosabbak talán tárgyuknál s azok anyagi értékénél fogva azon ügyek, melyeket az 1886: XXII. tcz. 114. és 115. §-aiban említ, melyek gyakran igen értékes jogokra vonatkoznak. Ilyenek leginkább a község volt urbéreseinek, ezen, a legtöbb helyt szervezetlen s mégis létező közönségeknek ügyei, melyek a községi ügyekkel többnyire összekevertettek s összevegyítettnek ma is, nem ritkán oly esetekben, midőn a község érdekei az övéikkel ellentétesek. Minthogy azonban a községi képvis. testületekben leginkább a tehetősebb, tekintélyesebb, jobb módu gazdák foglalnak helyet, kik a volt urbéresék közt is az első szerepeket viszik, a volt urbéresék s a község közt ellentétes érdekek fenforgásakor közelebb állanak rendszeren a magok, mint a község érdekéhez s többször fordulnak elő oly esetek, midőn a község érdekét az urbéresék közé nem tartozó községi jegyzőn kívül ugyszólván csak a közs. törvény 115. §-a alapján ily esetekben kiküldött törvényhatósági küldöttség képviseli, a községi képvis. testület tagjainak tulnyomó része, mint a volt urbéresék közönségének tagjai ellenében.

Ily esetekben elkerülhetlenül szükséges, hogy a törvényhatóság a község érdekeit saját tisztviselői által védesse meg. Ez egyébként mindkét félre nézve a legczélszerűbb, mert ha az ügy — mint rendszerint megtörténik — barátságos egyezség útján fejeztetik be a község s a lakosság valamely osztálya közt, ebben a felek is rendszerint megnyugosznak, meg lévén győződve a törvényhatósági küldöttek pártatlan igazságosságáról, s megnyugszik maga a törvényhatóság is, midőn az egyezség jóváhagyás végett elébe kerül, mert saját küldötteiben megbizik.

Ily ügyek rendszerint magánjogi alappal bírván, azoknak elintézésében a főtenyező a t. ügyész.

Az ügyek és vitás kérdések ezen nemein kívül még a községek *activ pereit* kellene emlitenem, melyekre az 1886: évi XXII. tcz. 114—116. §-ai ki nem terjednek, kivéve a 115. §-ban említett azon eseteket, midőn a község s annak egyes osztályai vagy kártérítésre kötelezett tagjai ellen védendő meg a község érdeke, vagy a törvényhatóság által községi vagyonnak tartott javak visszavételéről van szó.

Ezen három eset tehát csak az, a melyekben a törvényhatóság a község akarata ellenére s *activ* perek vitelére is adhat saját ügyészének megbizást, más esetekben a törvény 26. §-a értelmében a község autonom joga és hatásköre *activ* perekben képviselőjének választására sértetlen marad.

Indokolt ez az intézkedés a község önkormányzati jogainak épségben tartása szempontjából, de indokolt az azért is, mert *activ* perekben, hol legfelebb arról lehet szó, hogy valamit a község *nem kap meg*, nem pedig arról, hogy valamely *jogától*, melyet élvez és bír, *megfosztatik*: nem annyira fontos a község képviselőjének kérdése. Ezen felül számtalan *activ per* nem is bírja meg a vármegye központjában székelő tiszti ügyész képviselőjével járó költségeket, máskor pedig czélszerűbben bizható a per a helyi viszonyokkal ismerős, s helybeli vagy közel lakó magánügyvédre.

De az *activ* perek kötelező vitele a törvényhatósági ügyészek olymértvű megterhelésével is járna, mely őket tulajdonképi hivatásuktól elvonná, s így e részben a mai viszonyok közt változtatni nem lenne helyes.

Ez tehát a községek jogi vagyis inkább peres ügyeinek ellátása mai napság.

II.

Arra óhajtok most már áttérni, hogy — a közigazgatási reform-törvények küszöbén állván — de lege ferenda mit vólnék helyesnek a községek jogi és peres ügyeinek ellátására.

E részben a jelenleg fenálló s fentebb ecsetelt felsőhatósági octroyált képviselőt nézetem szerint czélszerű, sőt szükséges lenne kiterjeszteni a községek *activ* pereire s fontosabb perenkivüli jogügyeire is.

A mi első sorban az *activ* pereket illeti: tetemes előnyök azok, melyeket hasonló ügyek vitelénél a község élvez akkor, ha ezeket is hatósági megbizott viszi.

Több vagy legalább gyakran több lehet ebben — hivatalos állásánál fogva is — a megbizhatóság, az elfogulatlan tárgyilagosság, mely esetleg könnyelmű egyezkedések, vagy kizártnak a község részéről sem tekinthető perlekedési viselkedet esetében nagyon is latba jöhet, úgy akkor is, ha az *activ per* indításánál egyéni érdekek vagy tán személyes bosszu érzete is szerepel — a culissák mögött. Ily esetekben könnyelmű vagy indokolatlan s ép azért elvesztendő perek költségeitől és kellemetlenségeitől mentheti meg a tiszti ügyész a községet, a kinek módjában áll az ügy szárait felkeresve, a törvényhatósághoz fordulni, ha káros vagy könnyelmű irányzatot lát s mint tisztviselőnek kötelessége is ezt tennie önértékének háttérbe szorításával.

Ezenfelül, miként fentebb kifejtetett, mint jogi és közigazgatási szakember, ebbeli ismereteit jobban érvényesítheti.

Vannak azonban még a községeknek gyakran fontos jogügyletei, melyek nem ritkán a községnek úgy szólván létérdekét érintik, nagyobb szabásu bérleti, adás-vevési stb. szerződések, melyek bonyolódottak, és szabatos, csakis jogásztól elvárható szövegezést tennének kívánatossá.

Ily jogügyletekről pedig az okmányokat jelenleg a község rendszerint jegyzője által készítetteti el, minek aztán ezrekre menő kártérítési peres követelések lehetnek közvetlen következményei, s peresztés esetére a szerződésbe csuszott hibák valamely szegényebb községnek csaknem tönkretételét idézhetik elő.

Ily ügyekben is tehát, hol a jogügylet tárgyánál fogva fontosabb, vagy egyébként is bonyolultabb: a jogász közreműködése igen kívánatos lenne.

Világos azonban az, hogy a törvényhatóságok a községek peres és jogügyeit központi tiszti ügyészeik által el nem végeztethetik.

Ha csak a közigazgatási bíróságokról szóló javaslat törvénynyé válik, de egyébként is a jövőben csak az várható, hogy a törvényhatósági ügyészek hivatalos hatás- és működési köre az eddigihez képest tágulni fog s így arról szó alig lehet, hogy ezek a gyakran távol eső községek jogi ügyeit, pereit vezethessék.

S itt érek azon módhoz, melyet e célra megfelelőnek

tartanék, t. i. ahhoz, hogy a jövőbeli törvény «a törvényhatóságokról» *járásügyi* állásokat is szervezne.

A járásnak már az eddigi rendszerben észlelhető niszus szerint is meg van a maga nyomatéka bizonyos, magát a járást legközelebb érintő kérdésekben; így a járási tisztviselők választásánál a járás kifejezett óhajta rendszerint figyelembe vétetik stb.

A jövőben pedig, midőn az egyes járások jobban fognak tömörülni, a járási székhelyek végleg megállapíttatnak, s egy helyen összpontosulnak majd a különböző hivatalok, a járási szervezet erősebb, kidomborodottabb egész lesz, s mivel a decentralisatio határozottan üdvös lesz a járás lakosságára, melynek saját ügyei nagy részben a járás székhelyén intéztetnek el, a járás összetartozósága is jobban lesz érezhető.

Szóval előrelátható az, hogy a járás, mint ilyen, a jövőben nagyobb szerepet fog játszani közigazgatási tekintetben is, mint ez eddigé volt.

Ily körülmények közt akkor, midőn a járásnak ma közigazgatási szolgabírái, orvosa, számvevője, esetleg állatorvosa van, s lehet a jövőben tán mérnöke, gyámügyi szolgabírája is, miért ne legyen épen olyan szerve, a mely a közigazgatási teendők helyes ellátása szempontjából csaknem oly fontossággal bír, mint bármely más szakközeg, s a mely szerv a községi jogélet helyes vezetésénél is konkrét esetekben közreműködhetnék.

A járási ügyész feladata lenne a járás területén fekvő községeknek activ és passiv pereit, ügyeit vinni, s azoknak fontosabb jogügyletei megkötésében főleg az ezekről szóló okmányok fogalmazásában rendszerint részt venni.

Megengedhető lenne azonban itt az a felsőbb, esetleg a járási hatóság részéről indokolt előterjesztésre, vagy pedig a járási ügyész érdekeltsége esetében, hogy egyes specialis esetekben a község az ügy vitelével mást bizzon meg. Az ügyész érdekeltsége esetére természetes, hogy más ügyvivőről kell gondoskodni, de lehetnek oly specialis természetű pl. urbéri, bányai vagy más perek, melyekben az ily ügyekben teljesen szakavatott és jártas magánügyvéd a község érdekeit hatályosabban védheti meg. Ily esetekben tehát a szabály alul nem csak lehet, de kell is kivételt tenni.

De nemcsak a községek jogi ügyei azok, a melyekben a járási ügyész közreműködésére szükség lenne, hanem maga a járási hatóság is gyakran van ma is abban a helyzetben, hogy reá szorulna jogi szakértő véleményére vagy segélyére. Közigazgatás és jog a jogállamban szorosabban függnek össze s vannak egymásra utalva, de tán inkább a közigazgatás a jogra, mint viszont.

Hiszen számtalan közigazgatási, főleg peres természettel bíró ügy van ma is olyan, melyben tulnyomó szerepet játszik a jog, s melyben a jogi szakértő segélye más, helyesebb irányt adna az ügy elintézésének, a mely ennek hiányában elhúzódik, közigazgatási jogorvoslatokra adván alkalmat, míg csak egyszer jogi szakértő elé nem kerül s annak részvételével nem nyer helyes megoldást.

Közigazgatási járási tisztviselőink általában véve nem képzett jogászok, s így az előbbi pontban foglaltakat ellenőrkben nem vádkép hozom fel. Ez annál kevésbé érhetné őket, mert köztudomásu, hogy egyrészt teendőkkel tul vannak halmozva, s hivatalos teendőiket úgy szólván csak lázas munkával képesek ellátni, másrészt a jogi élet maga is oly rohamosan, napról-napra fejlődik és változik, hogy a képzett jogásznak is elég dolgot ad az, hogy a jogélettől el ne maradjon. De legyenek bár a járási hatóság tagjai még oly képzett jogászok is, a jövőben alig van rá kilátás, hogy akkor is teendők kevesbedjenek, s így előre látható, hogy mint jogászok alig fognak tovább fejlődhetni a jogélet hullámzásával, azzal haladni a jog mezején előre, annál kevésbé, mert a közigazgatás terén működven, gyakorlati jogászok megszűnnek

lenni. Ha tehát a közigazgatási ügyek jobb, helyesebb ellátását tartjuk megvalósítandónak az alsóbb fokokban is, alig fogjuk nélkülözhetőnek találni a jogi szakértő működését. Garantiája lenne ez annak is, hogy a közigazgatási bíróságok előtt folyó perek száma kisebb lenne, mint különben lesz, mivel az ügyek, a határozatok, az alsóbb fokon jogi természetű esetekben jobban, helyesebben készítettven elő hozatván meg: a dolog természetéből foly, hogy a felebbezés is kevesebb lesz.

Nem lehet ugyan előre tudni, miképen fog jövőre szerveztetni az árva- és gyámhatósági ügyek ellátása, de nézetem szerint ezekben is üdvös változást okozna az, ha ezek is — legalább részben — decentralisáltatnának. Legyen azonban a szervezet akár olyan, hogy azokat a járási hatóság maga intézi el (gyámügyi szolgabíróval) vagy utaltassanak azok egyenesen a kir. járásbíróságok körébe: ezen a téren is üdvös működést fejthetne ki a járási ügyész. Hagyatékok, egyes hagyatéki követelések biztosítása, behajtása, községi árvapénztári követeléseknél hasonló működés, továbbá vizsgálatok önálló vezetése, gyámhatóság alá tartozók érdekében jogügyletek megkötése stb., mind olyan tárgyak, melyekre a járási ügyész czélszerűen lenne igénybe vehető. Az ügyeknek egész halmaza van tehát olyan, a mely azok természetéhez képest a járási ügyész hatáskörébe lenne utalandó.

S így még csak egy kérdés van hátra, — és «nunc venio ad fortissimum», — mikép szerveztessenek ezen állások, minő dotatióval? akkor, midőn az állami közigazgatás amugy is sokkal tetemesebb költséget fog igényelni a jelenleginél.

De, azt hiszem, egy kis jóakarattal és aránylag kis áldozattal ez a kérdés is megoldható.

Számításom szerint van ugyanis ez idő szerint 407 szolgabírói járás az országban.

Ha már most akár rendszeresített járási ügyészi állások szerveztetnek, akár pedig tiszteletbeli ügyészek neveztetnek ki minden járás székhelyén, s ezek csak 4—500 frtnyi évi fizetéssel, illetőleg tiszteletdíjjal láttatnak is el, ebben az esetben az egész szervezet mintegy 160—200 ezer frtnyi évi áldozattal létesíthető. És én merem hinni, hogy még ezen szerény dotatióval is jó erőket fog nyerhetni a közigazgatás, de csak azon feltétel alatt, ha az ügyészek magángyakorlatát érintetlenül hagyja, illetőleg akként korlátolandja azt a törvény, a miként a jelenlegi törvényhatósági t. ügyészek magángyakorlatát az 1886: XXI. tcz. 70. §-a korlátolja. Ismerek ma is tekintélyes alföldi várost, hol a tisztí ügyésznek 200, mondok kétszáz o. é. frtnyi évi fizetése van, s törvényhatósági vármegyei ügyészeink évi fizetése is leginkább csak tiszteletdíjnak tekinthető.

Nem kétlem tehát, hogy a jelzett díjazással — a magángyakorlat megengedésével — még keresett állásokká is lehetnek a járási ügyészi állások, melyek ha az ügyészt hivatalos teendőkből igénybe veszik is az aránylag csekély díjazásért, mégis a községi, hagyatéki, árva perek stb. hozzáutalásával, a hivatalos utakért stb. járó napdíjakkal s e mellett a magángyakorlat megengedésével türhető anyagi állást biztosítanak a járási ügyésznek, kinek mint ügyvédnek is ezen állását s tekintélyét a hivatali állás csak emelhetné. Igaz ugyan, hogy a törvényhozásilag elejtett közigazgatási törvényjavaslatban (a törvényhatóságokról) a törvényhatósági tisztí ügyészekre nézve a magángyakorlat elvonása volt tervbe véve, s ha ezen elv fentartatnék, azt a járási ügyészekre nézve is per consequentiam alkalmazni kellene. Ámde szerény nézetem szerint erre szükség nincs.

Ha az állam képes lenne oly fizetéseket adni ügyészeinek, a minőt azok hivatásuk fontosságához s tanulmányukhoz képest megérdemelnek, legalább is hasonlót, a minőben a járási vagy központi főtisztviselők, vagy pedig járás- és törvényszéki bírák részesülnek, akkor még lehetne arról szó, hogy ügyészeit csakis a hivatalos ügyekre szorítsa, de

mivel erre alig lesz képes; ennél fogva céltévesztettnek tartanám, ha — hogy úgy mondjam — ily olcsó ügyészi állások szervezetenének. Bár nem kétlem, hogy akadna ily állásokra is pályázó, de a jobb erők bizonyára az első alkalommal más boldogabb pályára mennének, s a kevésbé jók, a jogi élettől elmaradottabbak vinnék bürokratikus szellemben s irányban jól-rosszul (ugy hiszem inkább rosszul) a törvényhatóság jogi ügyeit.

S minő veszedelem van abban, ha a magánygyakorlat az ügyészeknek megengedtetik, a hivatalos állásokkal járó természetes korlátok között? Bátran lehet mondani, hogy semmi.

Hivatalos állásával visszaélhet a magánygyakorlattól eltiltott tiszti ügyész is, holott a kinek ez meg van engedve, az kedvezőbb jövedelmi viszonyok közt lévén, megbízhatósága csak növekedhetik s másrésztől még több ellenőrző hatóság felügyelete alatt áll, mert a törvényhatóság fegyelmi hatalmán kívül reá, mint valamely ügyvédi kamara tagjára nézve még a kamara fegyelmi hatósága is kiterjed.

Jogi képzettsége ellenben határozottan többoldalú, mint a bürokratává vált állami ügyészé, a ki oly változatos jogi gyakorlatot nem folytathatván hivatalos teendői minőségénél fogva, mint a gyakorló ügyvéd, gyakran nem fejlődhetik, nem képződik mint jogász úgy tovább, a mint lehetne és kellene is.

Ezen elvekből kiindulva, a járási ügyészek magánygyakorlata ellen is alig lehetne nehézség, és én meg vagyok győződve, hogy azon összeg, a melyet az általam a közigazgatás államossítása esetében ezen állások szervezésére évenként kiadna, még tetemes megtakarításokat idézne elő más oldalról, mert lényeges befolyással lenne a közigazgatási bíróságok ügyforgalmának kevesbitésére, s mert a szintén köztekintetek alá eső községi közvagyon s árva- és hagyatéki vagyonok érdekeinek biztosabb megóvásával ismét csak a köz- az állami érdek nyerhetne lendületet.

Dr. Zolnay Jenő,
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye
tiszti ügyésze.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal.¹

VI. fejezet. Külföldön kötött házasság és külföldi házassága.

64. §. (143., 133. §.)

A jelen törvény alkalmazásánál belföld alatt a jelen törvény hatályának területe, belföldi alatt az ezen területen községi illetőséggel bíró magyar állampolgár, belföldi bíróság alatt ezen területen bírói hatósággal felruházott bíróság értendő.

A mennyiben államszerződés nem rendelkezik, belföldinek külföldön kötött házassága, valamint külföldinek házassága ügyében a jelen fejezet határozatai, a mennyiben pedig ez sem rendelkezik, a jelen törvény egyéb határozatai irányadók.

A fenti első bekezdéssel az u. n. «horvát sérelmet» elűthetőnek tartom. A jav. «magyar honos», «magyar honoságról» stb. beszél — közjogi kifejezések, melyek a horvát-szlavont is magukban foglalják. Ha tehát egy francia ember a magyar honosságot valamely horvát község kötelékébe való fölvetel útján nyerte (1879: LVIII. tcz. 8., 11. §.), ő «magyar honos» lett ugyan, de a jav.-nak a magyar honosra felállított rendelkezései reá ki nem terjednek. E célra tehát egy szóhasználat-magyarító §. szükséges. A «belföld» szónak a fenti értelemben való használata nem új dolog. (L. pl. Plósz, Magy váltójog kézikönyve 89. §.: «A törvényben előforduló belföld és külföld kifejezések a

váltótörvény szempontjából használatnak, azok a váltótörvény érvényességi területére vonatkoznak».) A fenti első bekezdés által egy külön «horvát szakasz» felvétele is szükségtelenné válik, mint a melyet az igazságügyi-bizottság javaslatba hozott. (Mellékesen megjegyzem, hogy ezen újabban javaslatba hozott §. (147. §.) az igazságügyi bizottság szövegezése szerint szűken van fogalmazva, a mennyiben csak «magyar községi illetőségű magyar állampolgárnak Horvát-Szlavonországok területén és horvát-szlavon községi illetőségű magyar állampolgárnak Magyarország területén kötött házasságára» akar vonatkozni, holott a benne hivatolt §-okból kitűnőleg nyilván a horvát-szlavon községi illetőségűnek Horvát-Szlavonországokban, vagy külföldön kötött házasságára is vonatkozik.)

A második bekezdés magába foglalja a jav. 143. és 133. §-ait, ezenfelül pedig kimondja — a mit kimondania szükséges, mert a nemzetközi jog mai zavaros állapotában az magától nem értetődik — hogy a mennyiben államszerződés vagy a jelen fejezet másképp nem intézkedik, a magyar hatóság (polgári tisztviselő stb.) és a magyar bíróság nemzetközi viszonyokban is a jelen törvény szerint járnak el.

67. (136., 131., 132., 134. §. 2. bek.)

A házasság érvényességének alaki kellékei a házasságkötés idejében és helyén fennálló törvény szerint itélendő meg.

Egyéb tekintetben a házasság érvényessége, valamint a házasság megszűnése azon állam törvénye szerint itélendő meg, melynek honosa a férj a házasság kötése, illetve megszűnése idejében volt.

A jav. 131. §-a így szól: «Külföldön kötött házasságok érvényességét a kor és cselekvőképesség tekintetében mindegyik házastársra nézve kizárólag hazájának, egyéb tekintetben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint kell megítélni, ha csak ezek más törvény alkalmazását nem rendelik vagy a jelen törvény másként nem intézkedik».

Ez ellen a következő aggályaim vannak:

1. A megkülönböztetést egyrészt a «kor és a cselekvőképesség», másrészt az «egyéb tekintetek» között a házassági jog terén helytelennek tartom. Példával megvilágítom: Egy német 11 éves leányt elvesz egy magyar férfi. Érvényes-e ez a házasság? Minthogy a német törvény szerint 7 éven felüli személy felmentvény mellett, mely a jelen esetben meg legyen adva — házasságot köthet, a cselekvőképesség pedig a német nőre nézve, a jav. szerint, német törvény szerint bírálandó meg: e házasság «kor és cselekvőképes» tekintetében érvényes. Igen, de a magyar férjre nézve a nőnek 12 éven aluli kora a jav. 8. §-a szerint házassági akadályt képez. A jav. 8. §-ának értelme ugyanis nemcsak az, hogy «12 éven aluli személy nem köthet házasságot», hanem az is, hogy «12 éven aluli személylyel nem lehet házasságot kötni», és hasonlóan vagyunk minden a korra és cselekvőképességre vonatkozó szabályllyal: a mi az egyik félre nézve cselekvőképességi szabály, az a másikra nézve házassági akadály. A fenti példában tehát a házasság mégis csak érvénytelen, és kor és cselekvőképesség tekintetében is mindkét törvény jutott érvényre. Vagyis, hogy még világosabban beszéljek: A házassági cselekvőképességnek két oldala van, activ és passiv. A jav. már most azon kérdésre «hány éves koromban köthetek házasságot?» a magam törvényét rendeli alkalmazni, azon kérdésre pedig «hány éves koromban lehet velem házasságot kötni?» a másik házasság fél törvényét. De akkor eszik a megkülönböztetés jogosultsága egyfelől a kor és cselekvőképesség, másfelől az «egyéb tekintetek» között, és követ-

¹ Az előbbi közleményt l. az 1., 2., 3., 6. és 7. számokban.

keztesen azt kell mondanunk, hogy a jav. álláspontja szerint a házasság érvényessége *minden* tekintetben ugyanazon törvény (vagy: törvények) szerint ítélendő meg.

2. De *melyik* törvény szerint? A jav. azt mondja «*mindkét* fél hazájának törvényei szerint». Ez helytelenül fejezi ki azt, mit a jav. mondani akar. Példán kezdem itt is. Nagybátya és unokahug közötti házasság francia jog szerint érvénytelen, német jog szerint érvényes. Ha tehát egy francia nagybátya elveszi német unokahugát és mi a jav. szerint e házasságot «*mindkét* fél hazájának törvénye szerint» megítéljük, kétféle egymással ellenkező ítéletet kapunk: először, hogy a házasság érvényes, másodsor hogy érvénytelen — ez eredménynyel nem megyünk semmire. Helyesen a jav. gondolata így volna kifejezhető: «a házasság érvényes, ha az *mind* egyik házafélre nézve hazájának törvénye szerint érvényes». E szabály szerint ugyanis a fenti példa esetében a házasság a német unokahugra nézve hazájának törvénye szerint érvényes volna ugyan, de minthogy a francia nagybátyára nézve saját hazájának törvénye szerint érvénytelen, ezért a házasság *mindkét* félre nézve érvénytelen. Eredményünk tehát az, hogy ha a jav. gondolatát megtartjuk, a házasság nemcsak kor és cselekvőképesség, hanem «*minden* egyéb» tekintetben is mindegyik házafélre nézve saját hazájának törvénye szerint bírálendő meg olyképen, hogy ha a házasság bármely félre nézve érvénytelen, egészben érvénytelen.

3. Ám a jav. álláspontját tartalmilag sem találom kielégítőnek. Mert e szerint választ nyerünk ugyan azon kérdésre: érvényes-e a házasság vagy sem? de hogy *mily értelemben* érvényes vagy érvénytelen: semmis-e, és ha igen, feltétlenül vagy feltételesen semmis-e, megtámadható-e, non existens-e vagy mi egyéb, erre a jav. szabálya meg nem felel. Ha tehát a házasság az egyik házafél joga szerint semmis, a másik joga szerint megtámadható (és e két kategoria nem kimerítő, mert a teljes érvényességtől a teljes nullitásig számos fokozat vezet, mely mind képviselve van egyik-másik törvényhozásban): akkor mily értelemben lesz érvénytelen a házasság, semmis-e? megtámadható-e? A jav. azon válaszával, hogy a házasság «*érvénytelen*», ilyenkor semmit sem nyerünk. Mert a bírónak azt is kell tudnia, hogy az érvénytelenség *hatását* mily jog szerint ítélje meg? Ex tunc vagy ex nunc állanak-e a hatások? Ki van jogosítva a házasságot megtámadni? Mennyi idő alatt? Van-e vagy nincs-e utólagos convalidatio? Ezen és hasonló száz kérdésre meg nem felelhetünk, ha a házasság a férj és a feleség hazai joga szerint más-más értelemben «*érvénytelen*» — pedig ily felelet nélkül a bíró a házasság érvényessége ügyében nem ítélhet. A jav. azáltal, hogy e kérdésekben is *kétféle* — esetleg egymással ellenkező — jog szerint rendeli a házasságot megbírálni, épen azt *teremti*, a minek kikerülésére ezen egész fejezet szolgálni akar: a collisio statutorumot. E kérdésekre tehát csak úgy lehet felelni, ha nem *mindkét* fél, hanem csak az *egyik* fél jogát fogadjuk el irányadónak. Melyikét? Ha a jav. alapgondolatát — hogy t. i. *mindkét* fél hazai jogát respectáljuk és hogy döntő azon jog, mely szerint a házasság érvénytelen — meg akarjuk tartani, akkor következetesen azt javasolnám, hogy egymásközött való eltérés esetében azon jog szerint ítélendő meg a házasság, a mely annak érvényességére nézve *kedvezőtlenebb*. Ha tehát a házasság az egyik házafél joga szerint semmis, a másiké szerint megtámadható volna, akkor az egészben semmis volna stb. Csakhogy azt, melyik a «*kedvezőtlenebb*» jog, sokszor és sok tekintetben igen bajos meghatározni, pl. ha a két jogrendszer a megtámadásra jogosult személyek tekintetében

különbözik stb. Az alkalmazandó jogot pedig lehetőleg kétségtelen módon kell megjelölni.

Ily körülmények között a jav. álláspontjával szemben, mely *mindkét* házafél joga szerint rendeli a házasságot megbírálni, de mely épen azért, mert minden kérdésre kétféle feleletet ad, egyet sem ad: a régi Savigny-Unger-féle álláspontra tértem vissza és a *férj* személyes jogát tekintem egyedül irányadónak. Jól tudom, hogy az újabb irodalom inkább a jav. álláspontja felé hajlik (V. ö. *Donle*, Über internat. Eheschliessung, Deutsche Zschr. f. Kirchenr. 2. k. 20. l. *Rittner*, Öst. Eher. 43. l. Règlement international des conflits des lois en nature de mariage et de divorce art. 5: Pour que le mariage puisse être célébré dans un pays autre que celui des époux on de l'un d'eux il faut que le futur et la future se trouvent dans les conditions prévues par leur loi nationale respective.) De én a fenti érveket döntöknek tartom. Szöveggemmel elértem azt, a mit a javaslattal szemben követeltem: hogy *egy* jog, még pedig egy kétségtelenül meghatározható jog legyen az irányadó. E szabályt ajánlja *Mommsen* is (Arch. f. civ. Praxis 61. köt. 199. l.) és ezt fogadja el a jav. is oly esetben, midőn a férj magyar honos (jav. 132. §.). Azonban a mit mi a magyar férjre nézve követelünk, azt méltán követelheti velünk szemben a külföldi állam is a maga honosságabeli férj tekintetében. Én tehát a jav. 132. §-a elvét — a fent 1. alatt indokolt módosítással — általánosítottam és ez által egyszerűbb, biztosabb, de egyuttal *teljes* rendezést is nyertem. De anyagilag is méltányosabbnak tartom e rendezést a javaslaténál. Ha a férj joga a házasságot érvényesnek ismeri el, akkor a nő majdnem minden állam törvénye szerint (l. az összeállítást *Donle* id. cikkében 38. l.) férje honosságát nyeri meg, méltányos tehát, hogy jövőben csakis ezen új honossága szerinti törvény alkalmaztassék reá.

Szövegem szerint a férj joga nemcsak a házasság érvényessége tekintetében, hanem *megszűnése* tekintetében is irányadó. A jav. erre nézve hallgat. Pedig e kérdés elbírálása ép oly fontos és ép oly kétes lehet, mint a házasság érvényességeé. Egy külföldi ember pl. valamely jogot formál az alapon, hogy házassága házastársának¹ holtánnyilváníttása által megszűnt. Hazájának törvénye szerint a házasság holtánnyilváníttás által ipso facto megszűnik, a jav. joga szerint nem szűnik meg. Melyik jog alkalmazandó? Az ilyen kérdésre meg kell felelhetni.

67. §. (134. §.)

Belföldön kötött házasság esetében a jelen törvény 3., 4. és 5. §-ai a külföldre is alkalmazandók.

68. §. (136. §. 2. bek., 51. §. 2. bek.)

Belföldinek külföldön, valamint külföldinek belföldön kötendő házassága belföldön a jelen törvény határozatai szerint kihirdetendő.

A külföldi férj kimutatni köteles, hogy házassága hazájának törvénye szerint akadályba nem ütközik. Az igazságügyminiszter ennek kimutatása alól felmentést adhat.

A jav. 52. §. 2. bekezdését idevalónak tartom. A szöveg módosítása az ellenjav. 66. §-ának folyománya.

69. §. (135. §.)

Belföldön rendes lakhelylyel bíró külföldi részére, ki a házasságkötéshez szükséges szülői, gyámi vagy gondnoki beleegyezést önhibáján kívül megszerezni nem képes, a belföldi gyámhatóság gondnokot rendel és ennek meghallgatása után a házasságkötéshez a beleegyezést megadhatja.

A jav. e §-ba az osztr. polg. törvénykönyv 51. §-át vette

fel és helyesen. De helytelen a «kiskoru» szó, minthogy külföldi jogok szerint a szülő stb. beleegyezésére nagykorunak is lehet szüksége (pl. gyengeelméjü).

70. §. (137. §.)

Belföldiek házassági perében csak a belföldi bíróság ítélete hatályos.

71. §. (139. §.)

Külföldiek házassági perében a belföldi bíróság csak az esetben ítélhet, ha ezen ítélete az illető külföldön hatályos.

Ezen óvatosabb formulázás Horvát-Szlavonországra való tekintetből vált szükségessé.

72. §. (138. §.)

A belföldiség elnyerése előtt létrejött oly tények alapján, melyek a házastársak korábbi joga szerint bontó vagy ágytól és asztaltól való elválasztó okot képeztek, a belföldi bíróság a házasságot felbonthatja, ha azon tények a jelen törvény szerint is bontó okot képeznek.

Ha az ágytól és asztaltól való elválasztást a külföldi bíróság kimondta, mielőtt a házaspár belföldieké lettek, a belföldi bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elválasztás oly tény alapján történt, mely a jelen törvény szerint bontó okot képez.

73. §. (140. §.)

Ha belföldi nő belföldön külföldivel kötött házasságot, a nő mindaddig, míg lakhelyét belföldön tényleg megtartja, a külföldön lakó férje ellen belföldi bíróság előtt érvénytelenségi pert indíthat.

Ha belföldi férj bontó okot képező tény elkövetése után külföldivé lesz, a nő mindaddig, míg lakhelyét belföldön tényleg megtartja, a külföldön lakó férje ellen belföldi bíróság előtt a házasság felbontása vagy ágytól és asztaltól való elválasztás végett pert indíthat.

A jav. azt mondja, «ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte». Ez sokat mond, mert ha a nő férjét a házasságkötés után pl. nászutra egy pár napra külföldre követte is, de egy hét múlva szülőihez visszatér és házasságát meg akarja semmisíteni: ettől a jav. bizonyára nem kívánja elütni. A lényeges az, hogy a nő lakhelyét tényleg (mert jogilag ő szükségkép férje lakhelyével bir) külföldre át nem tette. Nem vagyok bizonyos benne, hogy a «tényleges lakhely» egészen szerencsés kifejezés-e; de a jav. kifejezésénél ajánlatosabbnak tartom.

74. §. (141. §.)

Külföldi házaspáraknak belföldön tartózkodása esetében a belföldi bíróság az 58. és 60. §-oknak megfelelő intézkedéseket akkor is megtehetik, ha a házassági per hatóságuk alá nem tartozik.

A jav.-ban nyilván elnézésből áll «124—126. §-ok» e helyett 123. és 125. §-ok.

78. §. (142. §.) mint a jav.

V. fejezet. Vegyes határozatok.

79. §. (149. §.) mint a jav.

80. §. (150., 151., 152. §.)

A jelen törvény alkalmazásában korlátolt cselekvőképességük alatt értendők:

a) azon kiskorúak, a kik az előző §. értelmében nem cselekvőképtelenek;

b) azon teljeskorúak, a kik az 1877. XX. tcz. 28. §-ának

b) vagy c) pontja alapján gondnokság alatt vannak.

c) a férjhez ment 24 éven aluli nő. Mint ennek törvényes

képviselője a jelen törvény értelmében a házasságkötés idejéből törvényes képviselő jár el. Ugyanez áll a gyámhatóságról.

Kiskorúnak tekintendő a jelen törvény értelmében az is, kinek kiskorúsága meghosszabbított. A ki az 1877. évi XX. tcz. 4., 5. vagy 6. §-ai alapján teljeskorúvá lett, a jelen törvény értelmében is teljeskorú.

A jav. sem a korlátolt cselekvőképesség, sem a kis- és teljeskorúság kérdésében a javaslat szóhasználatát teljesen meg nem fejt. Így pl. azok, kiknek kiskorúsága az 1877. évi XX. tcz. 28. §. b) pontjával egybeeső okból (gyengeelméjük és jelekkel magukat megértetni tudó siketnémák) meg van hosszabbítva, a korlátolt cselekvőképességük közül ki vannak felejtve. A jav. 153. §-a szerint a kiskorúság meghosszabbítása «a jelen törvény alkalmazásában tekintetbe nem vétetik», a mi azonban a jav. 149. §. e) pontjával ellentétben van. Hogy a korengedély a jav. értelmében teljeskorúságot állapít-e meg, válasz nélkül maradt. Minde kérdésekre a fenti szöveg világosan megfelel. Minthogy e szerint az, kinek kiskorúsága meg van hosszabbítva, kiskorúnak vétetik, ennél fogva a gyengeelméjűség czimén meghosszabbított kiskorúságu egyén a fenti a) pont alapján korlátolt cselekvőképességű.

A jav.

(153.) §-át

teljesen kihagyandónak vélem. E §. a «leszármazó» szót magyarázza. Már most e szó az egész törvényben csak kétszer fordul elő: a jav. 21. és 22. §-aiban, és e két hely közül is a 21. §-ban nem az itt magyarázott értelemben, hanem a «vérszerinti leszármazó» értelmében fordul elő. Hogy az örökbefogadott gyermek is «gyermek» szó alatt értendő, azt a következő §-ban ugyis megmondjuk. Ez után pedig a jav. 153. §-ára csak azon kérdés szempontjából lehetne szükség: vajon az örökbefogadott gyermek örökbefogadott gyermeke is az első örökbefogadónak «leszármazója». Ezen kérdés pedig, mely csakis a jav. 21. §-ának tiltó akadály szempontjából válhat érdekessé, oly ritkán fog előfordulni, hogy bátran a gyakorlatra bizhatjuk, hogy arra minden száz esztendőben egyszer megfeleljen.

81. §. (154. §.)

A jelen törvény alkalmazásában oly örökbefogadás, a melynél a vérszerinti atya az atyai hatalmat vagy a vérszerinti anya a gyámságot fentartotta, tekintetbe nem vétetik.

Szülő és gyermek alatt addig, míg az örökbefogadás felbontva nincs, örökbefogadó és örökbefogadott is értendő.

E második bekezdés egyfelől megmondja azt, a mit a jav. 153. §-ából elmondani érdemes, és ennyiben magyarázza a jav. 21. §-ának szóhasználatát; másfelől pedig feleslegessé teszi a jav. 11. §-ának 4. bekezdését (ellenjav. 8. §.). Az örökbefogadottnak ugyanis a fenti második bekezdés szerint két atya van: vérszerinti és örökbefogadó atya. Minthogy pedig az előbbi az ellenjav. 8. §. szerint a szülői beleegyezés szempontjából nem létezőnek tekintendő (mert az atyai hatalomtól meg van fosztva): csakis örökbefogadó atya jöhet tekintetbe.

A jav.

(155.) §-át

is feleslegesnek tartom. Mert igaz ugyan, hogy az 1868: LIV. tcz. 522. §-ának a) pontja a jav. után többé meg nem állhat, mert a jav. 95. §-a szerint a házasság holtánnyilváníttatás által meg nem szűnik. De hát a jav. jogával ellenkező ezen anyagi tétel a jav. 166. §-ának 2. bekezdése szerint ugyis hatályát veszti. A mi pedig a fenálló perrendtartás eljárási §-ainak módosítását illeti, erre az anyagi codex nem a kellő hely, az eljárás egyes szakaszainak módosítására

most, midőn ugyis az egész perrend reformja előtt állunk, kellő alkalom nincs, de a javasolt módosításra égető szükség sincsen. Mert ha egyelőre, míg új perrendünk nem lesz, a házastárs által indított holttanvilvántási eljárásban a házasságvédőt meg is tartjuk — ez a jav. anyagi tartalmával nem ellenkezik, mert ha a jav. szerint holttanvilvántás által nem is «oldatik fel» a házasság, de *vélelmezetten* mégis megszűnik. Megengedem, hogy szükségtelen, hogy a holttanvilvántás két különböző eljárásban, egyszer a házastárs, és ismét egyszer az örökös által legyen kérhető. De e vizátság nem anyagi, hanem perrendi természetű, a perrendnek alkalmi kitarozása pedig, ha anyagi szükség nincs rá, a házassági codexbe nem való.

A vegyes határozatok fejezetébe felveendőnek vélem ellenben a *vélt* (*putatív*) házasságra vonatkozó rendelkezéseket. A jav. e tárgyról hallgat, pedig nyilvánvaló, hogy e házasság a legsúlyosabb méltánytalanság nélkül meg nem hagyható. A ki jóhiszemben kötött érvénytelen házasságot, nem sujtatható azzal, hogy ha a hiba évek után kisül, a házasság a jav. 66. és 87. §-ai szerint minden tekintetben olybá tekintessék, «mintha meg sem kötötték volna». Az ilyen jóhiszemű feleséget férje, ki — tegyük — ismerte a kötés hiányát, sőt feleségét szándékosan félrevezette, bárnikor kitehetné az ajtón, ő férje nevét nem viselhetné, a milliomos felesége holnaptól fogva koldus lenne, sőt talán a multban magára fordított vagyont is meg kellene férje javára (a *condictio sine causa* elvei szerint) térítenie, gyermekei törvénytelenek volnának stb. Ez képzelhetetlen állapot és minden művelt nép házassági joga ezért kivételes helyzetben is részeseíti az érvénytelen házasságban levő jóhiszemű házastársat, valamint az ily házasságból származott gyermekeket. Ily szempontból alakult a következő két szakasz, a melyek közül az első a jóhiszemű házastárs, a második a gyermekek oltalmát célozza. E két szakaszhoz mint harmadik csatlakozhatik azután a jav. 93. §-a, mely a jóhiszemű *harmadik* személyt védelmezi.

82. §.

A semmis, valamint megtámadása esetében a megtámadható házasság a megszűnése vagy érvénytelenné nyilvánítása időpontjáig beállott joghatásokat továbbra is megtartja azon házastársra nézve, a ki a házasságot jóhiszeműen kötötte. Ezen időpontok után a jóhiszemű házastársat a rosszhiszeművel szemben ugyanazon jogok illetik, mint házasság felbontása esetében a véltlen házastársat a vétkezéssel szemben (52—55. §§.).

A kényszerített házastárs jóhiszeműének tekintendő.

83. §.

A gyermekek törvényessége és törvényesítése tekintetében az érvénytelen házasság az érvényes házasság hatásával bír, ha szülőiknek csak egyike is jóhiszemben kötötte a házasságot. Érvénytelenítés esetében a gyermekek tartása és nevelése tekintetében a 56. és 57. §-ok megfelelően alkalmazandók azzal, hogy rendszerint mindkét szülő jóhiszeműsége esetében is hét éves életkorukon túl a fiúk atyjuknak, a lányok pedig anyjuknak gondviselésére bízhatnak.

84. §. (93. §.) mint a jav.

85. §. (III. §., 128. §. 2. bek.)

A házasság felbontása esetében a házastársak vagyoni jogi viszonyaira, a mennyiben a jelen törvény mást nem rendel, az érvényben levő jogszabályok alkalmazandók.

Az ágytól és asztaltól való elválás e tekintetben a felbontás joghatályával bír.

86. §. (80., 98., 105., 122. §.)

A jelen törvényben jogcselekmények tekintetében szabott záros határidők folyása szünetel mindaddig, míg a cselekmény véghezvitelében az arra hivatott személy erőhatalom vagy cselekvőképesség által gátolva van.

A «büntető határozatok» és «zárhatározatok» fejezeteire, mint részben nem magánjogi, részben pedig csak átmeneti természetűekre, jelen dolgozatomban ki nem terjeszkedem.

Dr. Schwarz Gusztáv,
ügyvéd, egyetemi rk. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Szövetkezetek ellenőrzése.

Általánosan elismert dolog, hogy szövetkezeti miseriánk-nak egyik főoka a hiányos ellenőrzés.

A bíróságok a formalistikus ellenőrzésen, a törvényes formák betartásának evidentiáján kívül másnemű felügyeletet nem gyakorolnak, a politikai hatóságoknak pedig nem áll hatáskörükben beavatkozni az egyes kereskedelmi társaságok belügyeibe.

A szövetkezetek részben a hozzá nem értő, tudatlan, részben a roszakaratu, kapzsi vezetés folytán egymásután dőlnek ki, egyrésztük bíróságon kívül felszámol, másrésztük csőd alá kerül, sőt az utóbbi években nem egynek gyült meg a baja a büntetőbírósággal is.

Ily szomorú sors érte az alapszabályok szerint nemes célra törekvő, de hangzatos jelszavakkal megindult szövetkezetek jó részét.

Most végre a kereskedelmi és váltótörvénytudatára ébredt törvényben gyökerező ellenőrzési kötelezettségének és hozzányult büntetési jogához, melyet igen ritkán, vagy eddig talán sohasem vett igénybe.

A kereskedelmi törvény I. r. VII. fejezete részletesen felsorolja az igazgatóság tagjainak azon cselekvényeit és mulasztásait, a melyek a büntetőtörvénybe ütközőknek nem minősíthetők ugyan, de oly természetűek, hogy a társaság lételet támadják meg és a tagokat megkárosítják, s részint fogház-, részint magas pénzbüntetéssel rendeli azokat sujtani.

Hány és hány eset fordult elő, a melyben a részvénytársasági és szövetkezeti igazgatóság a közgyűlésen tett előterjesztésében a társaság helyzetét valótlannal adta elő s a mérleg készítésénél törvényellenesen járt el; midőn a társaság saját részvényeit megszerezte; midőn a részvényesek az alaptőkéből osztalékot, illetve kamatot kaptak; midőn daczára annak, hogy a társasági vagyon a tartozásokat nem fedezte, a csődeljárás nem kéretett; midőn a közgyűlésnek fentartott ügyekben az igazgatóság önhatalmulag eljárta, stb. stb.

Ezen tényeket és mulasztásokat természetesen az extraneus nem észlelheti és nem bizonyíthatja, s így azok csak a büntető eljárás során szoktak kitűnni. És éppen az a sajnós, hogy odáig fejlődhetnek a dolgok, hogy a büntetőbíróságnak kell közbelépnie; pedig az ügymenet kellő ellenőrzése, a jegyzőkönyvek, mérlegek, számadások és jelentések gondos átvizsgálása és egybevetése mellett a kereskedelmi bíróság is még idejekorán észlelhetné azon tényeket, és elég jókor gátat vethetne a szabálytalanságoknak.

Sok csalás és csalárd bukás miatt lefolytatott monstre-bünpör nem öltött volna oly mérvet, ha a kereskedelmi bíróság idejekorán közbelépett és erélyesen szétütött volna a népboldogító igazgatók és ügynökeik csoportja közt.

Mert alig van szövetkezet ügynöksereg nélkül.

Az ügynök csalja lépze a szegény embert, a kinek természetes, hogy kellene az olcsó hitel, olcsó élelmiszer, vagy

nyersanyag és a ki drágán szeretné természetményeit és iparcikkeit értékesíteni.

Egy-egy szövetkezetből egész csapat ügynök élösködik, mert hisz ők minden becsalogatott tag után — az ő műkifejezésük szerint: «per Kopf» — megkapták a maguk pár forintját. Olyan pedig, a ki be engedi magát fenni, akad bőven, a fővárosban is, a vidéken is.

Mi két esztendővel ezelőtt rámutattunk azokra az üzelmekre, a melyeket az Országos keresztény önszegélyző és fogyasztási szövetkezet, — *ugyanaz, a melynek igazgatóival a kereskedelmi és váltótörvényszék minapi határozatával érezette a törvény szigorát* — ügynökei által évek hosszú során át elkövetett.

Idézünk akkori felszólalásunkból:

«A nevezett szövetkezet a perek százaival árasztja el a keresk. és váltótörvényszéket, 50 frt törzsbetéti tőkét követelvé az ország minden vidékéről perbe vont — különösen falusi — alperesektől.

Alperesek kifogása e perek majd mindenikében oda irányul, hogy ők ugyan, a nélkül, hogy alapszabályokat csak láttak is volna, aláírtak egy belépési nyilatkozatot, melynek tartalmát szintén nem ismerték s melyben 50 frt törzsbetétnek heti 25 kros részletekben való megfizetésére kötelezték magukat, de ezt csak a tagszerző ügynök azon határozott ígéretére, tehát feltétel kikötése mellett tették, hogy a felperes szövetkezet bizonyos rövid határidő alatt alperes lakóhelyén üzlettelepet állít, boltot nyit és ily módon a tagoknak azt az előnyt biztosítja, hogy gazdasági és egyéb fogyasztási szükségleteiket a felállítandó üzletből gyári áron szerezhetik meg, másrészt pedig a tagok által eladásra szánt terményeket helyben, községükben a budapesti napi piaci árakon készpénzzel megveszi. Ezen és ilyesféle, minden perben teljesen bebizonyított kikötéseknek azonban felperes szövetkezet semmi tekintetben nem felelt meg».²

Hogy felszólalásunk jogosult volt, azt a történetek teljesen igazolták.

Az így megindított perekre vétetett fel a szövetkezet mérlegébe az a *21,009 frt előleg*, a mely egyik főoka volt a fogházbüntetés alkalmazásának.

Sok száz ember volt kénytelen az 50 frt törzsbetéti tőkét kamataival, valamint három forumon át tisztességesen felszaporodott költségeivel egyetemben a szövetkezetnek megfizetni, hacsak valmely más ok miatt nem volt valami kibuvó található.

A szövetkezet könyörtelenül behajtotta az 50 frtokat, az ügynökök zsebre tették a provisiót.

Végül most, évek multán eljött az igazságszolgáltatás is és meghozta a maga ítéletét.

Csak folytassák bíróságaink az ellenőrzést és csak gyakorolják az ellenőrzésben a szigorot, mert annyi visszaélés után szükség van a példaadásra. *Dr. Balog Arnold.*

Külföldi judikatura.

600. Egy külföldi herceg nagyobb mennyiségű ruhát rendelt. A perben kitünt, hogy pazarlás miatt gondnokság alá van helyezve, a mit ő elhallgatott. Az alsóbíróságok elutasították a ruhák vételárára irányuló keresetet, mert a gondnokság elhallgatása nem oly activ viselkedés, mely a szabó megtévesztését eredményezte. *A bécsi legfőbb törvényszék* azonban megítélte a követelést, mert a herceg az által, hogy ruhát rendelt s elhallgatta az ő gondnokság alatt lételetét, azt a tévhitet keltette, hogy van neki cselekvési képessége, és felhasználta a szabó tudatlanságát arra, hogy dolose oly üzleti összeköttetésre bírja, melytől a tények ismerete esetén tartózkodott volna. Az elhallgatás e szerint a jelen esetben positiv ténykedés jellegével birt és a megtévesztésre annyival alkalmasabb volt, mert a szabó nem is sejtette a

valót és mert tekintettel a hercegnak külföldi voltára, a tudakozódás nagyon meg volt nehezítve.

601. Az általános biztosítási feltételekben ki volt kötve, hogy a biztosító elleni igénye elévül, ha a biztosító társaságnak elutasító nyilatkozata után három hó alatt a kereset folyamatba nem tétetik. A kedvezményezett néhány nappal a három hó eltelte után tette keresetét folyamatba. Mind a három bíróság elutasította keresetét elévülés okából, mert a biztosítási ajánlatban a biztosított kijelentette, hogy ismeri a biztosítási feltételeket és azokat kötelezőknek elfogadja és nincs megtiltva a törvényesnél rövidebb elévülési időnek a kikötése és mert az ily jogviták függőségi idejének a megkurtítása nem is a biztosítónak egyoldalú érdeke. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

602. A kényszeregyesség esetén az egyik hitelezőnek külön tett fizetési ígéret hatálytalan akkor is, ha nem a közadós, hanem harmadik személy részéről tétetett és akkor is, ha váltó adatott róla. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

603. 1872-ben egy magyar bíróság előtt egyesség kötött 250 frt tőke s annak 25% kamata iránt. A végrehajtás adósnak Ausztriában levő ingatlanára rendeltetett el, de az osztrák bíróság csak 6% kamatot kebelezett be, s ezt a felsőbbbíróságok is helybenhagyták, mert alperes azon egyességet vagy tudatlanság vagy szorultság miatt kötötte meg, s felperes azért nem hivatkozhatik a jogerős magyar bírói határozatra, mert az osztrák uszoratörvény tiltó törvény jellegével bír, mely a szorongatott adós érdekében a végrehajtási stádiumban is alkalmazandó. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*
Közli: *Dr. Gold Simon.*

Külömfélék.

— **Erdély Sándor** igazságügyi államtitkár átiratot intézett *Manojlovits Emil* curiai tanácselnökhöz, mint a Magyar Jogászegylet büntönügyi bizottságának elnökéhez, melyben kérdést intéz, vajon a bizottság szándékozik-e magát a Párisban 1895 ben tartandó büntönügyi kongressuson kiküldött által képviseltetni s a tagok a congressus napirendjére kitűzött kérdések egyikére-másikára nézve fognak-e véleményt adni. Az átiratot a Jogászegylet igazgató-választmánya folyó hó 3-án tárgyalja. (Ugyanezen ülés napirendjére van ujlag kitűzve a magánjogi szakosztály alakítása iránti indítvány is.)

— **Sybilla Romában, írta Flamma.** Ez irat, mely ritka virtuositással hámozza ki ama rejtett szálakat, a melyekkel a polgári házasság kérdése társadalmunk egész organismusával összefügg, a politikai actualitást is túlhaladó jogi értékkel bír. Így csak utalnunk kell ama részekre, a hol szerző kimutatja, hogy maga a kánonjog is megengedettnek tekintti a házasságjog továbbfejlesztését. Figyelmet érdemel az állami és egyházi álláspont plastikus szembeállításása és a kutfökből kidomborított ama tétel, hogy az egyház engedékenysége addig terjed, a míg a házasság megkötésének funkciója a kath. papság kezében marad. Érdekes világításban jelennek meg az osztrák házasságjogi fluctuatiók, találók a megelőző polg. esketés szükségességének és a Tridenti Decretumra alapított álokoskodásoknak szánt deductiók. Úgyesen emel ki szerző néhány esetet is a mai házasságjogi chaosból. *Dr. K.*

— **Osztrák jogi lexikon** indul meg Prágában. Fölkarolja a jog egész területét és különös tekintettel van a Lajtántuli tartományokra. Megjelent az első füzet, mely az *A* betű egy részét tartalmazza. A szerkesztők: *Duschenes, Belsky* és *Baretta* prágai ügyvédek.

— **A német bíróságoknál** külön gyakorlati kursusokat állítanak fel a gyakornokok kiképzésére. A berlini egyetemen pedig *Stölzel*, az államvizsga elnöke tart így kursust, melyet úgy az egyetemi polgárok, mint a bírói személyzet nagy számban látogatnak.

— **A «Zeitschrift f. d. gesammte Staatsrechtswissenschaft»,** a röviden u. n. «Tübinger Zeitschrift» belépett *övenedik* évfolyamába és ezt a szerkesztő, *Schäffle* volt osztrák miniszter, jubileumi köteté alakítja. A napokban megjelent első füzetbe *Roscher* írja a bevezető közleményt: *Ueber die Pathologie der Armuth.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

¹ L. Jogtudományi Közlöny 1892. évfolyam 11. szám.

² Ebbeli felszólalásunkra akkoriban Dr. Blum János, a szövetkezet jogigazgatója (ugyanaz, a ki most 3 havi fogházra ítéltetett) önérettől duzzadó hangon válaszolt, tiltakozván a «gyanusítások» ellen.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- -- 6 irt negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A házassági jogról szóló törvényjavaslat az igazságügyi bizottságban. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyet. rk. tanártól. — Biztosítási törvényünk revisiója. (RÓTH PÁL és NAGY FERENCZ jogászegyleti előadásai.) — *Törvénykezési Szemle:* Hatóság előtti rágalmazás. (Btk. 260. §.) Dr. ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvéd-től. — Zárlat az arányosítási perben. BIRÓ VILMOS m.-szigeti kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A házassági jogról szóló törvényjavaslat az igazságügyi bizottságban.

A házassági jogról szóló törvényjavaslatról irt bírálatom kapcsán legyen szabad röviden azon változásra utalnom, melyen a javaslat a képviselőház igazságügyi bizottságában keresztülment.

E változás minden részében szerencsésnek mondható. A bizottság — ez egyszer a közmondás ellenére, hogy a sok baba a gyereket elveszti — a javaslaton sehol sem rontott, mindenütt javított. A magam álláspontjáról radicalisabb gyomlálásnak lettem volna ugyan szószólója. De ha mindjárt a bizottság oly *messze* nem ment, mint magam, mégis megelégedéssel constatálom, hogy módosításainak *iránya és tendenciája* párhuzamos volt azzal, melyet ellenjavaslatomban követtem: a javaslat rövidebb, egyszerűbb és világosabb lett. Az alantiakban felsorolom a bizottság azon módosításait, melyek ellenjavaslatommal találkoznak (a zárjelbe tett számok a jav. azon szakaszainak számát jelentik, a melyekre a módosítások vonatkoznak):

1. (1., 4., 5. §§.) Össze lettek vonva; az 5. §. 1. bekezdésének szükségtelen bizonyítási praesumptiója elejtve; az 1. §. csak a kártérítésre vonatkoztatva.
2. (6. §.) Az «örökös» helyébe «engedmény, végrehajtás, öröklés» tétetett.
3. (10. §.) A korlátolt cselekvőképességnek a kiskorúságon kívül való esetei legalább mint tiltó akadályok ismertettek el. (Bizotts. szöveg 15. §.)
4. (10—13. §§.) Igen világosan lettek egybevonva.
5. (14. §.) Az «és jövőjét» elmaradt.
6. (16. §.) A «kivéve ha korábbi házassága semmis» mellékmondata elmaradt.
7. (17. §.) Ellenjavaslatom módjára átszövegezve.
8. (21. §.) «Az örökbefogadás előtt megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön. A származás törvényes vagy törvénytelen volta nem tesz különbséget» — úgy mint az ellenjav.
9. (24. §.) Átszövegezve, úgy mint «ad 24. §.» alatt javasoltam.
10. (27. §.) A holtányilvánításra való hivatkozás kimaradt.
11. (31. §.) Ezen helytelen §. kimaradt.
12. (33. §.) Az idő és feltétel kikötése a bizottság szövege (39., 41. §§.) szerint semmissé teszi a házasságkötést — mint az ellenj.

13. (46. §.) A «polgári tisztviselő» meghatározásánál a «saját kerületében» stb. elmaradt.
14. (51. §.) A külföldre vonatkozó rendelkezés a nemzetközi fejezetbe tétetett át.
15. (52. §.) Az «ünnepélyesen» elmaradt.
16. (61. §.) Az *a)* pont most, a jav. 46. §-ának kijavítása után, helyes. A *b)* pontba az «egyéb» szó tétetett.
17. (64. §.) «Elenyészik a semmisség» helyébe: «nem semmis».
18. (69. §.) A második bekezdés elmaradt.
19. (73. §.) A kényszer meghatározása lényegileg ellenjav indokolása értelmében átszövegezve.
20. (74. §.) Az *e)* és *f)* pont ellenjav. indokolása szerint átszövegezve.
21. (75. §.) A «tudva» szó felvétetett.
22. (77. §.) Az utolsó bekezdés elmaradt.
23. (87. §.) A 2. bekezdésbe e szavak szurattak be: «avagy bejelentéssel történt megtámadása után».
24. (89. §.) Az 1. bekezdés világosabban szövegeztetett.
25. (91. §.) Az «érvényességtől» függő jogokra valamint a megállapítási keresetre való utalás elmaradt.
26. (93. §.) Ezen §. a vegyes határozatok fejezetébe tétetett.
27. (95. §.) «Avagy a 74. §. *f)* pontja alapján érvénytelenné van nyilvánítva», elmaradt.
28. (98. §.) Az *a)* és *b)* pont helyesebben szövegeztetett.
29. (100., 101. §§.) Összevonattak.
30. (102. §.) Az *a)* pontba felvétetett «a 97—100. §. esetein kívül».
31. (105. §.) «A határidő folyása úgy reá, mint a törvényes képviselőre nézve szünetel».
32. (111. §.) A vegyes határozatok fejezetébe tétetett.
33. (112. §.) Öröklés mellé «végrehajtás és engedmény» tétetett.
34. (115. §.) «A per megindítása után» elmaradt.
35. (122. §.) A jav. 80. §-ának szabálya e §-ra is kiterjesztetett.
36. (139. §.) «Idegen bíróság» helyébe «magyar bíróság» tétetett.
37. (150. §.) «*b)* Azok, kiknek kiskorúsága az 1877. évi XX. tcz. 28. §. *b)* pontjával egybeeső okból meg van hosszabbítva» — hozzávétetett.
38. (151. §.) «Mig huszonnegyedik életévét be nem tölti».
39. (152. §.) Átszövegezve.
40. (153. §.) Kimaradt.
41. (155. §.) Átszövegezve.
42. A 7. fejezet végére egy ellenjavaslatom 64. §-ának megfelelő szómagyarázó §. is vétetett fel.

Mindez persze jóval elmarad azon gyökeres átdolgozás mögöl, melyet ellenjavaslatomban megkísérlettem és ezért ez átdolgozásnak a képviselőházban a javaslat feletti részletes vita alkalmával talán még hasznát lehet venni.

De jelen alakjában is ismételnem kell a javaslatról azt,

a mivel fejtegetéseimet kezdtem: hogy jogtechnikai tekintetben is kiváló munka és — hozzáteszem — az igazságügyi bizottság átdolgozásában még inkább azzá lett. A bírálathoz tartozó feladatának természetében van, hogy ott, a hol helyesel, hallgat vagy egy-egy helybenhagyó szóval tovább halad, míg azt, mit kifogásol, szélesre veri. Ezért, ha dolgozatomban több szó jutott is a gáncsnak, mint a dicsőretnak: ez nem a javaslat feletti összitéletem mértéke. Meggyőződésem, hogy ha az ellenőrzés azon nálunk szokatlan módszerét, mely szerint bírálatom készült, bármely fenálló nagyobb törvényünkre alkalmazzuk, nem egyenlően állja meg a sarat. És ha a javaslat bírálataiban a porszemnyi hibát sem hagytam említés nélkül, szolgáljon engesztelő magyarázatul, hogy a porszem csak a *tiszta* tükrön tűnik szembe.

Dr. Schwarz Gusztáv,
ügyvéd, egyetemi rk. tanár.

Biztosítási törvényünk revisiója.¹

Felolvasó mindenek előtt rámutat azon élénk mozgalmakra, melyek a külföldön a biztosítási ügy törvényhozási szabályozása érdekében kifejtettek, míg nálunk ezen kérdésben a legnagyobb közömbösség uralkodik úgy tudományos, mint kormánykörökben. Ezen közömbösség okát felolvasó annak tulajdonítja, hogy egyrészt a *biztosítási jog nálunk az egyetemeken és jogakadémiákon a kellő művelésben nem* részesül, másrészt az *igazságügyminiszteriumban a biztosítási jognak, mint egyáltalában a kereskedelmi jognak semmiféle organizációja nem létezik, úgy hogy ezen a téren a vezetést a kereskedelmi miniszterium vindikálja magának, hol azonban a biztosítási ügy szintén nincs szervezve.* Ennek következményét az képezi, hogy nincsen hivatalos közeg, mely a kormányt ezen kérdésben kellőleg informálni képes volna és azért nem bír a kormány ezen kérdésben a kellő tájékozottsággal.

Felolvasó ezután áttér a kereskedelmi törvény megalkotásának történetére, hogy kimutassa, miszerint a kereskedelmi törvénynek a biztosítási vállalatokra vonatkozó része (keresk. törv. 453—462. §§.) a kellő előkészítés nélkül utólag vétetett fel a törvényjavaslatba és pedig helytelenül, mert ezen *közigazgatási intézkedések* egy magánjogi kodexbe nem valók. Ezen elhamarkodásnak képezik következményét ezen törvényhelyek hiányosságai, melyek immár tarthatatlan állapotokat idéztek elő.

A különböző államok — így folytatja felolvasó — három rendszer szerint gyakorolják a felügyeletet a biztosítási vállalatok fölött, ezek: az államengedélyezés, állami beavatkozással kapcsolatos ellenőrzés és a nyilvánosság rendszere. Hazánkban az 1875-iki kereskedelmi törvény megalkotása előtt szintén az engedélyezés rendszere állott fen. Az 1875-iki törvény azonban a biztosítási vállalatokra nézve az állami ellenőrzés kizárásával a nyilvánosság rendszerét honosította meg oly alakban, a mint azt sehol más államban nem találhatjuk. Ezen rendszer szerinti ellenőrzés semmi értékkel nem bír és semmi garantiát nem nyújt a biztosítási vállalatok solid ügyködésére nézve. Nem tekinthető egyébnek, mint törvénybe iktatott phrasisnak. *Nálunk szükséges volna, hogy egy független szaktestület szerveztessék, mely a bejegyzést kérő biztosítási vállalat üzleti elveit szakszerűleg megbírálja és a törvényszékhez véleményes jelentést tegyen a tekintetben, vajon ezen üzleti elvek helyesek és a törvénynek megfelelők-e. Maga a bejegyzés azonban továbbra is a törvényszék hatáskörének tartassék fen. A fokozatos felelősségi jog úgy a szaktanácsnak, mint a biztosítási vállalatoknak megadandó.*

Kereskedelmi törvényünk a biztosítási ügyletek minden ágára nézve 100,000 frt *biztosítási alap kimutatását* követeli

¹ Kivonat dr. Róth Pál ügyvédnek a Magyar Jogászegylet 1894. évi február 10-iki teljes-ülésében tartott felolvasásából.

meg. A biztosítási alapot tehát nálunk *csak kimutatni és nem letenni* kell. A törvény ezen intézkedése oda volna módosítandó, hogy a *biztosítási vállalatok cégök bejegyzése előtt igazolni tartoznak, hogy az előírt biztosítási alapot valamely közpénztárnál készpénzben vagy óvadékképes értékpapírokkal elhelyezték és ezen letét csakis bírói határozat folytán volna kiadható.* Egyébként pedig a biztosítási ügynek solid alapra való fektetése megkövetelné, hogy a *biztosítási alap belföldi vállalatoknál legalább 300,000 frtra, külföldiekénél legalább 500,000 frtra emeltessék.*

A kereskedelmi törvénynek további hiányát képezi, hogy a *kártartalékok és a kárbiztosítási díjtartalékok* elhelyezési módját nem állapítja meg. Ezen tartalékokat csak biztos és könnyen folyósítható értékekre szabad elhelyezni.

Az *életbiztosítási díjtartalékok* elhelyezését szabályozó törvényintézkedésnek hiányát képezi, hogy a díjtartalék fekvéseibe el nem helyezhető, a minek folytán a jelzálog kölcsönökbe való tőkebefektetés is illuzoriussá válik, mert a jelzáloghitelező gyakran jut abba a helyzetbe, hogy jelzálogkölcsönét csak az ingatlan megvásárlása által mentheti meg. A törvénybe tehát felveendő volna, hogy az életbiztosítási díjtartalék tehermentes és kellő jövedelmezőségű fekvéseibe is elhelyezhető.

Az életbiztosítási díjtartalék nálunk továbbá *úgy belmint külföldi állampapírokkal* fektethető, holott a külföldön a kormányok mindinkább oda törekednek, hogy a díjbevételek legalább részben belföldi állampapírokkal helyeztessenek el. Nálunk tehát szintén hasonló intézkedések mutatkoznának czélszerűeknek.

Ezek után felolvasó áttér a biztosítási ügyletet tárgyazó *magánjogi* intézkedések főbb hiányaira.

A kereskedelmi törvény 464. §-a azon téves régebbi elméletből indul ki, hogy a biztosítás tárgyát a pénzben kifejezhető érték képezi, a mi téves consequentiákra vezet. A törvényhozások ujabban és hazai judicaturánk is, a biztosítás tárgyának a biztosított tekintetében fenálló vagyoni érdeket tekintik. A 464. §. tehát ily értelemben volna módosítandó.

A 468. §. hiányát képezi, hogy a biztosítási ügylet *érvényessége* felcseréltetik annak *hatályával*, a mi sok perre szolgáltat alkalmat. Kimondandó volna tehát, hogy a biztosítási ügylet csakis írásbeli szerződés, illetve kötvény kiállítása mellett jöhet létre, úgy azonban, hogy a kötvény bizonyos határidőn belül kiállítandó.

A kereskedelmi törvény 470. §-a szerint a tulbiztosítás feltétlenül érvénytelen, holott a felek jogos érdeke néha megkívánja az egyidejűleg vagy később eszközölt többszörös biztosítást.

A kereskedelmi törvény 474. és 475. §§-ait (fontos körülmények elhallgatása) az ujabbi törvényhozások és judicaturánk sok tekintetben kiterjesztették, ezen §§-ok tehát szintén átdolgozást igényelnek.

A díjkötelezők perelhetőségének kérdése (kereskedelmi törvény 485. §. 4. pont) a törvény által világosan szabályozandó volna.

A *baleset-biztosítás* új és nagy fejlődésnek örvendő biztosítási ágat képezvén, a törvény által részletesen szabályozandó, annál is inkább, mert vitás kérdést képez, vajon a kár- vagy életbiztosítás kategóriájába tartozik-e.

A kereskedelmi törvény 505. §-a értelmében az életbiztosítási szerződés hatályát veszti, ha a kijelölt kedvezményezett meghal. Ez nagy méltánytalanságot képez és ezen intézkedés a törvényből törölnendő volna.

Előadása befejezéseül felolvasó rámutat azon mozgalmakra, mely a *nemzetközi biztosítási jog* érdekében megindult.

Dr. Nagy Ferencz: A friss impressio igen alkalmas arra, hogy az ember, ha röviden is, kifejtse véleményét,

ambátor szívesen constatálom, hogy sokban megegyezem az előadó ur felolvasásával. Így különösen, a mi az első részt illeti, abban egészen helyes nyomokon jár, s mint maga is hangsúlyozta, e tekintetben majdnem azonos eredményekre jutott, mint Beck igen t. tagtársunk, ki néhány évvel ezelőtt szintén e tárgyról tartott előadást. Orvendek, hogy az előadó ur a mi miniszteriumaink organisatióját is szóba hozta, a mely fölött már magam is gondolkoztam, s a mely bizony vajmi kevésbé mondható czélszerűnek. A mostani szervezet mellett a kereskedelmi jog, beleértve a biztosítást és fuvarozást stb., mondhatni, két szék közt a pad alá esik. Az iniciativa természetesen a kereskedelmi miniszteriumból vagy néha a pénzügyminiszteriumból indul ki, de ott ujabban mindig azt mondják, hogy «mi nem vagyunk jogászok», s ennek következtében az ügy vagy egészen áttétetik az igazságügyminiszteriumba, hogy csinálja meg ez, vagy pedig megcsinálják ugyan maguk, de azután az igazságügyminiszteriumnak quasi felülbíráta alá bocsátják. Egyik eljárás sem jó, mert legalább is iszonyu idő vész el, gyakran pedig bizony itt is megvalósul a mondás, hogy több szakács elsózza a levest. A biztosítási jog reformja eklatans példa e tekintetben. Egyik miniszterium sem mer komolyan hozzányulni, az egyik tolja a másikra s várja tőle, hogy valamit kitaláljon, a mi jó volna. Ezt az organisatiót, ha azt akarjuk, hogy a kereskedelmi s általában hiteljogi legislatio jobb mederben mozogjon, tehát okvetlenül meg kell változtatni. De hogy mikép történjék ez, azt hamarjában nem könnyű megmondani. Az a gondolat, a melyet az előadó ur megpendített, hogy oly közeg létesíttessék, a mely a kereskedelmi és igazságügyi miniszteriumnak közös képviselője, letéteményese lenne, úgy hogy az ügyeknek nem kellene egyik helyről a másikra vándorolni, hanem az az egy csinálná meg mindkettő nevében, kétségkívül igen tetszetős.

Ez a közeg különös felelősségérzettel is bírván, bizonyára sokkal gyorsabban folynának a dolgok. Hogy milyen nehézkes és impraktikus a mai eljárás, arra nézve nemrég frappans esetet tapasztaltam. A kereskedelmi miniszteriumban elkészült egy törvényjavaslat, s miután enquete is tárgyalt fölötte, a szöveg végleg megállapítottatott, átküldetett az igazságügyminiszteriumba, a nélkül azonban, hogy egy szóval is említették volna, hogy a javaslat fölött szaktanács folyt s az ennek az eredménye. Minthogy pedig évekkal előbb egy hasontárgyu javaslat készült, a melyre az igazságügyminiszterium annak idején már megtette volt észrevételeit, itt azt hitték, hogy ugyanaz a javaslat kerül most megint vissza s látván, hogy nem felel meg az előbb elfogadott szövegnek, azt ennek alapján sorra kifogásolták. Én véletlenül tudomást szerezvén erről, nem mulasztottam el figyelmeztetni, hogy hisz az új szöveg enquetszerűleg lett megállapítva, nem lehet tehát a régi szövegre visszatérni. A mire azt a meglepő választ nyertem, hogy erről az igazságügyminiszteriumban nem tudnak semmit! Ily eljárás mellett valóban nem lehet csodálni, hogy így folynak a dolgok. Nincs is ambíció egyik miniszterium hivatalnokai közt sem, hogy magukat a hiteltörvényhozás terén alaposan kiképezzék s még inkább hiányzik a törekvés, hogy a függő reformkérdéseket gyorsan megoldásra juttassák.

A mit az előadó ur a biztosító társulatok, különösen a külföldiek ellenőrzését illetőleg mondott, azt elvileg el lehet fogadni, úgy hogy csak a közelebbi részletek volnának megvitandatók. Tény az, hogy a mai ellenőrzési rendszer semmit sem ér. A publicitás elvénél fogva mindenki megtekintheti ugyan a cégjegyzékeket, de valósággal senki meg nem tekinti azokat, a nagy közönség ezen az alapon nincs is képesítve arra, hogy kellő ellenőrzést gyakorolhasson. A biztosítási vállalatok s különösen az életbiztosítási társulatok ellenőrzése nagy szakértelmet tételez fel, ez pedig sem a bíróságnál, sem a közönségnél nincsen meg. Szükséges volna tehát

olyan közegről gondoskodni, a mely ezen ellenőrzési feladatnak teljesen eleget tud tenni. Hogy azután ez a közeg a bírósággal mikép hozassék kapcsolatba? az oly kérdés, melyet hamarosan igen nehéz eldönteni. Az a megoldás, melyet az előadó ur javasolt, hogy egy szaktestület mintegy véleményezési hatáskörrel ruháztassék fel, a melynek előterjesztése alapján határozná a bíróság, első tekintetre jobbnak látszik, mint az osztrák vagy akár a porosz rendszer, a hol a bíróság közvetlenül nem avatkozik az ellenőrzésbe, de azért mégis nagyon meggondolandó az a szervezet, a melynek a keresztülvitele sok nehézségbe ütközhetik. Épügy nagyon kell vigyázni a külföldi vállalatoknál. Hogy ezek nálunk annyira elhatalmasodtak, annak nem annyira a törvény az oka, mint inkább az, hogy a hazai biztosító-társaságok legnagyobb része erősen compromittálta a hazai biztosítási ügyet, mert sorra buktak; a mely társaságok pedig époly biztosaknak bizonyultak, mint a nagy külföldi társaságok, pl. az «Első magyar általános biztosító társaság», bizonyos bürokratikus eljárással és a modernebb haladásokkal szemben való elzárkózással járultak hozzá, hogy a külföldi társaságok a magyar publikum által fölkaroltattak. Így állván a dolog, nagyon nehéz a mi közönségünk elé azzal járulni, hogy a külföldi társaságokat dobjuk ki az országból, a mint ezt az előadó ur óhajtani látszik, ráutalván arra, hogy a külföldi társaságok közzgazdaságunkra könnyen krízist hozhatnak s hogy mennyi pénz vándorol külföldre.

En azt hiszem, talán legjobb volna oly középutat találni, mely mellett a külföldiek üdvös concurrentiát fejthessenek ki, hogy a belföldiek ne zárkózhassanak el a modern biztosítás követelményeitől s a mely teljesen respektálja a fenálló nemzetközi szerződéseket, de a mely másrészt teljes szigorral megköveteli, hogy a külföldi biztosító társaságok mindenestre kellő biztosítékot is nyújtsanak a magyar publikumnak. S itt megjegyzem, hogy én nem elégszem meg az olyan biztosítékkal, a mely abból áll, hogy a külföldi társaság ingatlanokat vesz az országban. Az ilyen biztosíték annyi, mint semmi. Ha pl. a New-York — bocsánat, hogy megnevezek egy társulatot — nagyszerű palotát emel, ez reklámnak kitünő ugyan, de biztosítéknak nem ér semmit, mert akármikor átruházhatja annak tulajdonát. Másfelől az előadó ur által javasolt azt az intézkedést, hogy a biztosító-társaságok a díjtartalékokat deponálják az államkincstárnál, nagyon is megfontolandónak tartom, nehogy a társaság rendelkezési jogát tulságosan korlátozzuk.

Áttérve az előadás *magánjogi* részére, itt már őszintén megvallva, kevésbé tudok megegyezni az előadó urral s általánosságban azt az impressiót nyertem, hogy egyes kérdések általa — a mit különben nem lehet csodálni, mert hisz egy előadás keretében nem lehet annyi kérdést kimeríteni — nagyon is felületesen lettek érintve. Egyik másik dologban tévedésben is van a t. előadó ur. Így pl. a tulbiztosításra nézve. Ez nálunk nem okvetetlen érvénytelen, csakis a roszhiszemű tulbiztosítás, mert ha jóhiszeműleg köttetett, akkor redukáltatik a valóságos értékre, sőt a kereskedelmi törvény arról is gondoskodik, hogy ilyenkor a díj is redukáltassék. Az előadó ur által a biztosítási ügylet írásbeli formájára vonatkozó észrevételei helyesek ugyan, de másrészt még sem pártolhatom azt, a mit egyes biztosító társaságok mivelnek, hogy beleteszik a kötvény-ajánlatokba azon kikötést, hogy az ajánlattevő 30 napi halasztást ad a társaságnak, a kötvény kiállítására. Ez egyenes kijátszása a törvénynek, s nem is szükséges, hogy ennyi idő álljon rendelkezésére a társaságnak. A közlési kötelezettségre nézve azt hiszem, helyes a törvény s nem igényel reformot, mert a mi hiány van az erre vonatkozó szabályokban, azt a gyakorlat már nagy részben helyesen kitöltötte. Ugyanez áll a kárbejelentésről, a melyre nézve ki kell emelnem, hogy a Curia gyakorlata nem olyan, a mint az előadó ur emli-

tette, sőt úgy tudom, hogy a Curia a kötvényfeltételeknek azt a kikötését, mely szerint ha a kár bizonyos idő múlva be nem jelentetik, a biztosított nem követelheti a kár megtérítését, érvénytelennek nyilvánította. Abban is most már megállapodott a Curia gyakorlata, hogy ha a kötvényben a kár megállapítása szakbizottsághoz lett utalva, ez a biztosítottat köti, a minthogy a kereskedelmi törvény 481. §-a világosan utal az egyéb megállapodásra. A tulajdonátruházásra vonatkozó 484. §-ban is fen van tartva az ellenkező kikötés s azért nincs miért annak megváltoztatását követelni.

Különösen kifogásolta az előadó ur a kereskedelmi törvény 485. §-a alapján kifejlődött azt a gyakorlatot, hogy a biztosított nem köteles a később lejáró díjakat fizetni, hanem visszaléphet a szerződéstől. Szerinte ez ellenkezik a szerződési elvekkel. Lehet. Csakhogy abból, hogy a közönséges szerződési elvekkel ellentétben áll, még nem következik, hogy a specialis biztosítási jogi elvekkel is ellentétben áll. Én a magam részéről azt hiszem, hogy a bírói gyakorlat e részben igen jogos és méltányos. Az életbiztosításnál maga az előadó ur sem kifogásolta azt, a minthogy minden emberben fel fogna lázadni az igazságérzet, ha pl. egy 20 éves ember, a ki egyszerű halálesetre szóló biztosítást kötött, egész életére lenne az illető társaságnak tributáriusa. Hiszen az a társaság 10 év múlva egészen más társaság lehet, s maga a biztosított egész más viszonyok közé juthat. De én azt hiszem, hogy a kárbiztosításnál is ugyanarra az eredményre kell jutni. Igaz, hogy a kártalanításnál oly hosszú időre kötött szerződésről, mint az életbiztosításnál, nincs szó, legfeljebb 5—6, kivételesen 10 esztendőre szóló szerződésről, a melynél a fél, az utolsó esztendőt ingyen kapja, esetleg más előnyökben is részesül. De ez nem határoz. A döntő szerintem az, hogy miután a biztosítási technika berendezése szerint a hosszabb időre terjedő rizikók egy-egy évi időszakokra osztatnak fel s a biztosított díjfizetése is ehhez képest van meghatározva: az ő díjfizetési kötelezettsége is ezzel összhangzó kell hogy legyen.

A mikor tehát több évre kötetik a biztosítási szerződés, az már nem felel meg a biztosítási technika berendezésének, hanem csak arra az érdekre vezetendő vissza, hogy a clientela hosszabb időre biztosítottassék s a concurrentia szűkebb határok közé szorítottassék. Ezzel szemben áll azonban a fél érdeke, a mely követeli, hogy a szerződés ne legyen rá nézve tovább kötelező, mint a mennyi időre a helyzet úgy a rizikó, mint a felek személyére nézve azonos marad. Ha ennél fogva a bíróság úgy magyarázza a törvényt, hogy a fél a második, harmadik stb. évre nincs kötelezve, akkor csak a társaságok concurrentiális érdekét akarja ellensúlyozni; s hogy mennyire helyesen cselekszik e tekintetben, azt legjobban tudjuk a mi társulataink példájából, a melyek bizony néha fölverték a pénzt további esztendőre és miután megbuktak, a fél kénytelen volt magát másutt biztosítani újabb fizetéssel.

Közbe szóltam egy külföldi bizonyíték, t. i. Anglia említésével. Az angolok pár évvel ezelőtt törvényben mondták ki azt, hogy minden kárbiztosítási szerződés, a mely egy évnél tovább tart, érvénytelen. Hát ha az angolok, a kik legelsők a biztosítás terén, azt ki tudják mondani törvényileg és az angol biztosító társaságok azt nyugodtan fogadták, a nélkül, hogy üzletüket veszélyeztetve látták volna, én nem láthatom be, hogy a mi jogi praxisunk miért legyen sérelmes a mi biztosító társaságainkra?

Dr. Róth Pál: Mások a közgazdasági viszonyok!

Dr. Nagy Ferencz: Engedelmet kérek, a biztosító és biztosított közti érdekviszony nem más nálunk, mint Angliában!

Azért terjeszkedtem ki erre a kérdésre hosszasan, mert az előadó ur nagyon környen bánt vele, a mikor arra

az általános jogelvre hivatkozott, hogy ha a szerződést megkötötte az ember, tartsa is meg. Elvégre vannak magánjogi szerződések is, a melyektől az ember egyoldalulag visszaléphet, pl. egy társasági szerződéstől, egy bérleti szerződéstől, ha határozatlan időre kötött, sőt a megbízásnál az idő tekintetbe sem jön. Itt mindenütt oly érdekek volnának megtámadva a szerződő fél lekötöttsége által, a melyek magasabban állanak, mint a közönséges szerződési elv s épen azért a jog ezt inkább elejti. Miért ne legyen tehát helyes, ha a jog a biztosítottat sem kényszeríti a szerződés további fentartására? a midőn nyilvánvaló, hogy a biztosítási szerződés époly bizalmi természetű, mint az említett magánjogi szerződések s épúgy mint ezek, könnyen és gyorsan változó feltevésekre van alapítva.

Ezzel be akarom fejezni már hosszúra nyult felszólalásomat, már csak azért is, hogy másoknak is legyen idejük a kérdéshez hozzászólni, melynek újabb feltevéseért az előadó urnak a magam részéről őszinte köszönetet szavazok.

Dr. Beck Hugó curiai bíró ugyane tárgyban felszólalását legközelebb közöljük.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Hatóság előtti rágalmaszás.¹

(Btk. 260. §.)

III.

A gondatlan hamis vád helytelen áttétele a rágalmaszás esetei közé nemcsak e fogalom denaturalizálására vezetett, hanem a XVII. fejezet egész területén érezteti zavaró hatását.

Itt van mindjárt a 262. §., mely a hatóságok s a törvény által alkotott testületek és ezek tagjainak nyilvános rágalmaszásáról szól.

E §. szerint az említett subjectumok ellen: «habár nem nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalmaszás», egy évig terjedh. fogházzal és kétezer forintig terjedh. pénzbüntetéssel büntetendő. Minthogy a törvény itt a *rágalmaszt egész általánosságban említi*: kérdés, hogy ez alatt a hatóság előtti rágalmaszás is értendő-e; mely kérdés gyakorlati jelentőséget nyer az által, hogy az utóbbinak büntetése csak egy évig terjedh. fogház, míg a 262. §. ezenfelül kétezer forintnyi pénzbüntetést is állapít meg.

Mindenekelőtt kétségtelen, hogy midőn a 262. §-t eredetileg megalkották: a mai 260. §. még nem volt a XVII. fejezetben, hanem a hamis vád fejezetében fordult elő, és pedig ugyanily büntetéssel a megfelelő intézkedés. E tényállással szemben semmi sem bizonyosabb, mint az, hogy a mennyiben a javaslat ily módon törvénynyé vált volna, ha tehát a törvény a hatóság előtti rágalmaszás felállítására helyett megmaradt volna a gondatlan hamis vádnál: ez esetben a mai 262. §. soha és semmi körülmények között sem volna viszonyba hozható a kérdéses cselekménnyel. Ez, mint a rágalmaszástól teljesen különböző deliktum, mindenkor megmaradna gondatlan hamis vádnak, és senki sem gondolna arra, hogy azt annál fogva, mert passiv alanya valamely hatóság vagy közhivatalnok, a 262. §. pénzbüntetésével is megtorolják.

De vajon megváltozott-e a viszony az által, hogy a kérdéses cselekmény a kodexben helyet és nevet cserélt. Véleményem szerint nem: mert lényegéből és természetéből azért nem vetkőzött az ki, s mert a törvényhozó akkor, mikor a 262. §-t eredetileg megalkotta, távolról sem gondolt

¹ Az első cikket lásd a folyó évi 5. számban.

arra, hogy annak rendelkezését a közönséges rágalalmazáson kívül (258. §.) a gondatlan hamis vádra is kiterjeszse, habár azt esetleg hatóság előtti rágalmazásnak neveznék is.

E körülmény magában véve visszatarthatná a bíróságot attól, hogy a 260. §-t a 262. §-sal kapcsolatban alkalmazza. Ámde a gyakorlatban ez még sincs így, mert a 260. §. helyzete a XVII. fejezetben, s az ebben meghatározott cselekmény felvétele a rágalmazás esetei közé, már nem egyszer arra csábította a bíróságot, hogy a 262. §-ban említett «rágalmazás» kifejezést a hatóság előtti rágalmazásra is kiterjeszse.

Igy pl. a 260. §-ba ütköző vétség miatt a 262. §. alapján szabta ki a büntetést a Curia vádlott ellen, ki egy dohányjövédéki hivatalnokot az illetékes hatóság előtt büntetendő cselekmény miatt feljelentett (Bj. T. XV. 297.), s ki egy községi bíró ellen beadott feljelentésében oly tényeket állított, a melyek a büntető eljárás megindítását vonták maguk után, s a melyek valótlanoknak bizonyultak be. (XXIII. 241.)

Ez ítéletek azonban véleményem szerint nemcsak azért helytelenek, mert a 262. §-ban említett rágalmazást oly esetre is kiterjesztik, a melyre az a törvényhozó intentiója szerint ki nem terjed, hanem hibás alapon nyugosznak annyiban is, hogy 262. §. által föltételezett nyilvánosságfogalmát e §. alapgondolatával szemben tulságosan kitágították.

A törvény e kifejezése: «habár nem nyomtatvány által elkövetett nyilvános rágalmazás» — nézetem szerint azt jelenti, hogy itt a nyilvánosság oly foka szükséges, mely a sajtó útján való közlésnek a 134. és 171. §-ok értelmében megfelel. Csupán e magyarázat szerint van kellő értelme annak, hogy a törvény itt a nyomtatvány által való elkövetést, mintegy párhuzamban a nyilvánosság megfelelő másik módozatával felemlíti. E másik módozat a nyilvános gyülekezeten való elkövetés.

Mínthogy pedig a hatósághoz intézett beadvány egyáltalában nincs a nyilvánosságnak szánva s mínthogy annál kevésbé felel az meg a 262. §. által feltételezett nyilvánosságnak: ennél fogva általánosságban is, eltekintve a 260. §-tól, kimondhatjuk, hogy az ily beadványban elkövetett rágalmazás nem esik a 262. §. alá. A 260. §. esete tehát ez okból sem lett volna a 262. §-sal összeköttetésbe hozható¹

IV.

A 263. §. is egész általánosságban említi a rágalmazást, melyre nézve az állítás valódiságának bebizonyítása a törvény által felsorolt esetekben meg van engedve. E körülménynél fogva itt is felmerült a kérdés, hogy alkalmazható-e ezen §. a hatóság előtti rágalmazásra is.

Elméletileg könnyen tisztába jöhetünk e kérdéssel. Csak azt kell tudnunk, hogy a hatóság előtti rágalmazás lényegileg nem egyéb, mint gondatlan hamis vád: s a válasz készen áll. A mint ugyanis a hamis vádra általában nem terjed ki a jelen, s az ezzel kapcsolatos 264. §., ép oly kevésbé alkalmazhatók ezek a 260. §. esetében.

De a dolog természete, s a 263. és 264. §-ok szövege is kizárja ezt. A 263. §. nem alkalmazható, mert e szerint az exceptio veritatis csak az ebben kiemelt esetekben van megengedve, holott a hatóság előtti rágalmazásnál mindenkor hivatalból vizsgálendő, hogy objektive való, vagy valót-

lan volt-e a följelentés: mert hisz a 260. §. csak akkor alkalmazható, ha a vád valótlannak bizonyult be. A vád valótlanságának bebizonyítása tehát ez esetben tényálladéki ismérv lévén, ezzel szemben mindenkor bizonyítás tárgyává kell tenni a vád való vagy valótlan voltát. Ámde ez épen ellenkezője a 263. §. rendelkezésének.

Ebből azonban önként következik a 264. §. alkalmazhatatlansága is, a mennyiben ez csak kivételt állapít meg a 263. §. 4. pontja alól. Másfelől pedig a 264. §. feltétlenül kizárja a valódiság bebizonyítását, tehát olyasmit rendel, a minek alkalmazása a 260. §-ra egyenesen lehetetlenné tenné azt, hogy ennek tényálladéka adott esetben megállapíttassék.

E mellett a 263. és 264. §-okban a rágalmazó «állítás» bebizonyíthatásáról, illetőleg ennek kizárásáról van szó, holott a 260. §. tárgya nem valamely állítás vagy kifejezés, hanem a hatóságnál emelt «vád». A 263. §. a vádlottra bizza, hogy állítását vagy kifejezését bebizonyítsa, a 264. §. pedig szintén a vádlottól tagadja meg e jogot; ellenben a 260. §. esetében a bíróság van hivatva megállapítani, hogy objektive való vagy valótlan volt-e a vád, s hogy a mennyiben az valótlan volt, szándékosság (227. §.), avagy könnyelműség (260. §.) terhelt-e a miatt vádlottat.

Mindez kétségtelenné teszi, hogy a jelen §-ok a 260. §-sal kapcsolatba nem hozhatók; s hogy a mennyiben ez mégis megtörténik, ennek oka ismét csak az a visszás helyzet, melyet a 260. §. beékelése a jelen fejezetbe előidézett.

A bíróság tényleg gyakran megbotlik a visszásságban. Így pl. a 263. §. 1. pontját alkalmazta a Curia vádlott ügyében, ki a pénzügyminiszterhez beadott kérvényében azzal vádolta a megyei főügyészt, hogy egy aranyelet tárgyában önérből járt el (260. §.), mert bebizonyult, hogy a találóra eső jutalékot ettől előre megvette (Bj. T. VIII. 161.), holott ezt nem vádlott bizonyította be a 263. §. első pontjának engedélye alapján, hanem a hivatalos vizsgálat derítette ki. Egy más esetben a 260. §. és a 263. §. első pontja alapján mellőzte a C., midőn valaki a belügyminiszternél feljelentést tett egy szolgabíró ellen hivatali visszaélés miatt, s e visszaélés, a bűnügyi vizsgálat alatt valónak bizonyult (XIX. 33.); viszont a 264. §. 3. pontját alkalmazta valaki ellen, ki panaszost a bíróságnál hamis eskü miatt feljelentette, minek folytán ez, midőn a bíróság irányában megszüntette az eljárást, az illető ellen a 260. §. alapján emelt vádat (VIII. 249.).

Az utóbbi esetben elítélte a Curia vádlottat, mert vádját valótlannak tekintette már annál fogva, mínthogy a bíróság a hamis eskü miatt folyamatba tett ügyben megszüntette az eljárást. Ez azonban magában véve nem elég az elítélésre: mert lehetnek esetek, midőn a feljelentő vádja nem bizonyul be valótlannak, s a bevádolt személy mégis felmentendő. Ennél fogva a hatóság előtti vádlás esetén, mindenkor hivatalból vizsgálendő, hogy más volt a felmentés vagy megszüntetés oka, névszerint: vajon a vád valótlannak bizonyult-e be, avagy csak nem bizonyult be valónak; ez pedig egyenesen kizárja a 264. §. 3. pontjának alkalmazhatását.

V.

A 270. és 271. §§-ban is előfordul a rágalmazás fogalma, és pedig abban az összefüggésben, hogy az itt megjelölt esetek, a sértett közhivatalnok vagy hatóság felhatalmazása alapján hivatalból üldözendők.

Kérdés, hogy idetartozik-e a 260. §. esete is. Ha igen, akkor a 270. és 271. §§. eseteiben a hatóság előtti rágalmazás is hivatalból üldözendő. Ha azonban itt csak a közönséges rágalmazásról van szó, úgy a 260. §-ban meghatározott vétség mindenkor megmarad magánindítványu deliktumnak.

A bírói gyakorlatot e kérdés eldöntésénél is megzavarta és téves kijelentésekre vezette az a körülmény, hogy büntető-törvényünk a közönséges rágalmazáson kívül hatóság előtti

¹ Tudjuk, hogy a judikatura tulnyomóan az itt képviselt nézettől eltérően értelmezi a 262. §-hoz megkivánt nyilvánosságot. Dr. Heil Fausztin is helyesli a 260. és 262. §-ok összekapcsolását; mert a midőn valaki egy közhivatalnokot hatóság előtt, tehát nyilvánosan rágalmaz, ily esetben a 262. §. mint specialis intézkedés, a 260. §-t megelőzi. (Bj. T. XV. 292.) Ellenben Vargha Ferencz a kérdés beható elemzése után arra az eredményre jut, hogy a 171. §-ban meghatározott nyilvánosság semmiben sem különbözik a 262. §-ban körülírt nyilvánosságtól, s hogy e szerint a nyilvánosság főismérve itt is meg nem határozható személyek jelenléte a cselekmény elkövetésénél, a mi egyértelmű a gyülekezettel. (J. 1886. 193., 216.)

rágalmazást is ismer, e különbséget azonban a rágalmazásokra vonatkozó intézkedéseknél figyelmen kívül hagyta; a mi oly színben tünteti fel a dolgot, mintha a XVII. fejezetben mindenütt, a hol rágalmazásról van szó: ez alatt a hatóság előtti rágalmazás is értendő.

Ezen a réven a 270. és 271. §§-at is kapcsolatba hozták a 260. §-sal.

Igy pl. az utóbbi §. alapján, hivatkozással a 271. §-ra, ítélte el a Curia vádlottat, ki egy járásbíró ellen több pontból álló feljelentést tett, a mely valótlannak bizonyult be (BJT. VI. 87.); egy más esetben pedig azért mentette fel a 260. §. alól vádlottat, a ki két éjjeli őr ellen valótlán feljelentést tett, melylyel szemben az utóbbiak a vádat visszavonták, mert a sértett fél indítványának visszavonása a vád képviselőjére a 270. §. szerint hivatott kir. ügyész irányában is teljes joghatálylyal bír. (IX. 82.)

Hogy mennyire tévesek e kijelentések: ezt nem nehéz belátni.

A 270. §. első és második pontja, s a 271. §. olyan tény állításáról szól, a mely valóságában esetében bünvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után. Ez megfelel a 258. §. fogalmának, de nem azonos a 260. §. meghatározásával, melynek sulypontja a hatóság előtt emelt vád. De feltéve, hogy a «vádol» kifejezés egyenlőnek vétethetnék is azzal, ha valaki a hatóság előtt másról olyan tény «állit», a mely miatt az büntethető volna: a 260. §-t meg ebben az esetben sem lehetne a 270. és 271. §§. alá helyezni.

Minthogy az utóbbi §§-at eredetileg a hatóság előtti rágalmazásra való tekintet nélkül alkották meg, s minthogy eredeti szövegüket később sem módosították, midőn a mai 260. §. a XVII. fejezetbe jutott: már ebből kitűnik, hogy a törvényhozó intentiója nem terjedt ki arra, hogy a 270. és 271. §§. rendelkezése a hatóság előtti rágalmazással is kapcsolatba hozassék.

Van azonban egy más szempont is, mely ez ellen hangosan tiltakozik.

Szándékos hamis vád miatt is csak a sértett fél indítványára van helye a bünvádi eljárásnak, ha a hamis vád folytán a vádlott ellen büntető eljárás nem indított meg. (229. §.) E cselekmény tehát ily esetben mindenkor indítványi vétség. Ámde a hatóság előtti rágalmazás lényegileg nem más, mint gondatlan hamis vád, és így szükségkép enyhébb megítélés alá esik, mint a szándékos hamis vád legenyhébb esete.

Ha már most az utóbbi a törvény világos rendelete szerint csupán a magánfél indítványára büntethető, vajon megyeztethető volna-e a törvény ratiójával, hogy a beszámítás alantibb fokán álló könnyelmű hamis vád, mint hatóság előtti rágalmazás, bizonyos esetekben hivatalból üldöztessek. Ez oly ellentmondás és következetlenség volna, melyet a törvényhozóról nem szabad feltételeznünk, a törvény magyarázatába pedig nem szabad bevinnünk, midőn a törvény szavai is az ellenkező következtetésre jogosítanak.

VI.

A XVII. fejezet más szakaszainak értelmét is megzavarta már a hatóság előtti rágalmazás felvétele e fejezetbe.

Ilyen pl. a 266. §. a mely kimondja, hogy rágalmazás vagy becsületsértés miatt nincs helye a bünvádi eljárásnak, ha a tény vagy gyalázó kifejezés a hatóság előtt folyamatban levő ügyben stb. állittatik, illetőleg használtatik.

E §. alkalmazhatóságának feltétele a hatóság előtt folyamatban levő ügy lévén, ez arra a félreértésre vezetett, hogy a hatóságnál tett följelentés is olyan ügy, a melyre vonatkozólag a 266. §. alkalmazásának helye lehet. Ilyesmi természetesen senkinek sem jutott volna eszébe, ha a mai 260. §. esetét meghagyták volna gondatlan hamis vádnak; de mint-hogy azt a rágalmazás esetei közé sorozták, a külső látszat

szerint úgy tűnhetik fel a dolog, hogy mindaz, a mi a rágalmazásról általában áll, erre az esetre is vonatkozik.

E látszat folytán a budapesti kir. tábla egy esetben a 266. §-sal is kapcsolatba hozta a 260. §-t, az előbbi §. alapján mentvén fel vádlottat, ki a községi előjáróságnál meglopotása miatt följelentést tevén, panaszos ellen gyanuját fejezte ki a lopás elkövetése iránt (Bj. T. X. 176.). A kir. tábla itt arra alapította a 266. §. alkalmazását, hogy ámbár a községi előjáróság csak szóbelileg intézkedett, vádlott mégis az ügyre és ügyfélre vonatkozólag használta a nehezelt állítást; holott nyilvánvaló, hogy itt csak arról lehetett szó, vajon följelentette-e vádlott a hatóságnál panaszost lopás miatt, — s ha igen, vajon ezt jó- vagy rosszismüleg, illetőleg könnyelműen tette-e. Az utóbbi esetben a 260. §. alapján elítélendő, jóhiszeműség esetén pedig ugyane §. alapján felmentendő lett volna; a 266. §-ra való hivatkozás azonban egyik esetben sem volt helyén.

Ezekből kitűnik, hogy mennyire megzavarta a XVII. fejezet harmoniáját a hatóság előtti rágalmazás. De kitűnik a fenebbiekből egyszersmind az is, hogy a törvény helyes értelmezése kikerülhetőkké teszi mindama visszasságokat, a melyek e helytelen törvényszerkesztésből eddig előállottak.

Alaptételül csak azt kell elfogadnunk, hogy a hatóság előtti rágalmazás, mint a hamis váddal kapcsolatos vétség, a rágalmazás többi eseteivel nincs közösségben, s hogy e szerint a XVII. fejezetnek csak ama rendelkezései alkalmazhatók a 260. §-ra, a melyek arra, mint gondatlan hamis vádra is alkalmazandók volnának.

Ilyenek: a 268. §., mely szerint a bünvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg, s a 277. §., a mely — egyezőleg a hamis vádra vonatkozó 231. §-sal — kimondja, hogy a marasztaló ítélet a sértett fél kívánatára hirlapilag közzéteendő. Ezenkívül minden más esetben izoláltnak tekintendő a 260. §. a XVII. fejezet többi intézkedéseitől.

Dr. Illés Károly.

Zárlat az arányosítási perben.

Az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a részletesen felsorolván a zárlat elrendelésének eseteit, a 254. §. azt az intézkedést tartalmazza — teljesen egybehangzólag az 1868. évi LIV. tcz. 337. §-a rendelkezésével, — hogy a fenálló törvényekben előforduló másnemű zárlat (sequestrum) eseteiben a szokott eddigi eljárás tartandó meg.

Ez a kifejezés, illetve rendelkezés bizonyos kételyt hagy fen a tekintetben, melyek azok a fenálló törvényekben előforduló zárlatok (sequestrumok) s melyek, hol találhatók fel az eddigi szokott eljárás szabályai? a melyeket tehát úgy az 1868. évi LIV. tcz. 337. §., mint az 1881. évi LX. tcz. 254. §. jónak látott fentartani.

Minthogy az 1868. évi LIV. tcz. 324. §-ban csak röviden, — de az 1881. évi LX. tcz. 237. §-ban nagyon is részletesen fel vannak sorolva azok az esetek, a midőn akár perindítás előtt, akár a per folyama alatt zárlat kérhető: alig tud az ember esetet elképzelni, amely e §. rendelkezése alá joggal bevonható nem volna, csupán egyik legjelentékenyebb nemzeti vagyon, az erdőségek pusztítása meggátlása céljából alkotott 1807. évi XXI. tcz. és az erdélyi részeken fenálló erdészeti szabályok képezhetnek tehát oly fenálló törvényeket, illetve szabályt, a melyekre e szerint az 1881. évi LX. tcz. 254. §-a azt mondja, hogy az eddigi szokott eljárás fentartandó.

Igen, de e hivatolt törvényt és szabályokat az 1879. évi XXXI. tcz. 211. §-a hatályon kívül helyezte. Az a kérdés tehát, mit tart fen az 1881. évi LX. tcz. ez utóbbi törvény hatályon kívül helyező rendelkezésével szemben.

Magam részéről, mint fentebb mondtam, nem tudok elképzelni zárlati esetet, mely az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a

alá, és ezenkívül az erdőtörvény által hatályon kívül helyezett 1807. évi XXI. tcz. rendelkezései alá ne volna vonható; ugyde ez az utóbbi törvény a most hivatolt erdőtörvény által hatályon kívül helyezett, a későbbi 1881. évi LX. tcz. 254. §-a által pedig hatályába visszaállítottnak látszik, mert más törvényt, a melyre az *eddiggi szokott eljárás* fentartandó, nem ismerék.

Az erdőtörvény 211. §-a feloldatni rendelte az erdőségekre korábban elrendelt zárlatokat, akár magánerdők, akár jogi személyek tulajdonát képezik azok s elegendő biztosítékot vélt nyújtani s nyújt is a kezelés szabályozásának s állami ellenőrzésének behozatala által. Teljesen indokolt is tehát, hogy az ok megszűnván, az okozat is megszünttetetik, mert a törvény abból a feltevésből indult ki, hogy ezen országos vagyon csak állami ellenőrzés mellett óvható meg a rablógazdálkodástól.

De midőn ezt tette, nem is egyébire gondolt a törvényhozó, mint arra, hogy az erdők fentartassanak, s szabályszerűleg kezelve biztosítsanak a jövőre nézve is, — de távolról sem volt, s nem lehetett célja a zárlatok feloldása által a közbirtokosságok fejetlenségének s százkezü gazdálkodásának szabad tért engedni. Az erdők az 1807. évi XXI. tcz. értelmében elrendelt zárlatoknak nemcsak az erdők fentartása volt a célja, hanem egyuttal az is, hogy azok jövedelmei se harácsoltsanak el; a zárlat tehát nemcsak az erdők kezelését volt hivatva az erdőtörvény életbe lépte előtt biztosítani, hanem egyuttal azok jövedelmét is megóvni ott, a hol arra szükség volt. Nézetem szerint tehát az erdőtörvény által feloldott zárlat egy közbirtokossági erdőre azt jelenti csak, hogy ezentulra e törvény szerint kezelendő az, de ha a zárlat egyes érdekeltek kérelmére abból az indokból is volt kérve és elrendelve, hogy a zárlati vagyon *már bevételezett* évenkénti jövedelmei is megóvassanak, erre nézve a törvény feloldó rendelkezése nem terjed ki. Mert egy közös vagyon például, ha zárlat alá tétetett, nemcsak erdőből állván az, hanem erdei jövedelmekből is, mig az erdő az erdőtörvény szerint kezeltethetik, tehát szükségtelen, hogy zárlat alatt maradjon, addig nagyon is fenforoghatnak az indokok arra, hogy annak mint erdőségnek jövedelmei zárlatilag kezeltessenek.

Gyakorlati példa jobban megvilágosít:

Zárlat kéretett s rendeltetett el egy közbirtokosságnak arányosítás alatt álló erdőségére, s az arányosítási per tárgyát képező egyéb osztatlan közös javaira.

Az elsőbírói végzést a kir. tábla feloldotta s a zárt fentartandónak nem találta, azért, mert:

a) arányperben nem a jog vitás, hanem a részesedési arány;

b) mert meghatározott tulajdoni vagy birtokjog nincs kimutatva a zárt kérő részéről;

c) mert az arányperekben a kir. törvényszék, mint külön ügybiróság hivatott eljárni, a fenforgó esetben pedig nem az 1871. évi LIII. tcz. szerinti külön ügybiróságként járt el a bíróság, hanem az 1881. évi LX. tcz. 237. §. alapján;

d) mert mint külön ügybiróság sem járhatott el az 1871. évi LIII. tcz. szerint sem, miután a végrehajtási törvényben a 254. §. szerint említett másnemű zárlatokra (sequestrumokra) nézve fentartott eddigi eljárás (mely alatt csakis az 1807. évi XXI. tcz. cikkét érthetni) az erdőtörvény által hatályon kívül helyezett.

Arról nem szól a kir. táblai határozat, hogy a zárt kérő igényeinek veszélyeztetése nyilvánosan fenforog az adott esetben és igazoltatott is.

Nézetem szerint az adott esetben nem helyesen alkalmaztatik az erdőtörvény 211. §-a, midőn ennek alapján oldatik fel a zárlat, mert:

a) mint fentebb mondtam, a régi törvények célja csupán

az erdőpusztítások meggátlása volt, s azt most az erdőtörvény tényleg feleslegessé tette s ezért helyezte hatályon kívül;

b) mert ha állana ez a nézet, ugy *arányosítási perben* ítélethozatal előtt zárlatról egyáltalán nem lehetne szó, miután meghatározott, számszerint, vagy terület szerint kimutatható tulajdoni része az ítéletig senkinek sem mutatható ki;

c) mert végül midőn a zárlat a közbirtokosság közös vagyonára elrendeltetett, elrendeltetett annak nem csupán erdőségeire, hanem készpénze, cselekvő követelése s egyéb vagyonára is, a melyekre nézve tehát az erdőtörvény 211. §-a által hatályon kívül helyezett régi törvények nem szólnak.

Lehetetlenné volna téve ez által az arányosítási perekben magának a per tárgyának, a vagyon állagának a végrehajtás bekövetkeztéig fentartása, mert a közbirtokossági közösök felett — aránykulcs nem léteben — a fejenkénti szavazás levén divatban, a jobbérzésű, jövőbe is belátó és számító egyesekkel szemben, ha csak legnagyobb birtokosok is, érvényesül mindig a tömeg megfontolatlan s csak a jelen hasznait néző akarata, s mint az adott perben is fenforog, előáll az eset, hogy az adó és folyó kiadások rendetlen kezelése miatt árverés kéretett a közös vagyonra, holott az évi bevételek $\frac{1}{10}$ -ed része fedezi az évi kiadásokat.

Nézetem szerint tehát a közbirtokossági közös vagyónokra kérhető zárlatoknál, ha a kérelmező a közösből való részesedéshez közokmányilag bizonyítottan jogosult: az esetben az 1881. évi LX. tcz. 237. §. 1. pontja alapján, egyéb feltételek fenforgása mellett, a zárlat feltétlenül elrendelendő, mert a kérelmező joga kétségtelenül megvan; mérve, számszerinti mennyisége az arányper megállapításának feladata és tárgya, de tekintettel az efajta perek lassu menetére: valóságos kár és a törvény intenciójának félreértése volna, a hozandó ítéletig megfosztani a jogosult felet veszélyeztetett jogainak védelmétől, mely utójára is a többi jogosultak érdeke is.

Biró Vilmos.

Különbélek.

— A doctorátus kötelezőségének kérdésében a következő sorokat vettük:

A «*Jogtudományi Közlöny*» 1894. évi 8. számában «A kötelező doctorátus eltörléséhez» című cikkből kivehetőleg a Sárospatakon, Mármaros-Szigeten, Eperjesen, Egerben és Pécsen levő jogi tanodák mint «magas színvonal» alattiak említettnek, a miből azt kell következtetni, hogy a többi, a cikkben fel nem sorolt jogakadémiák (Kassa, N.-Várad, Pozsony) azon a *magas színvonalon* állanak és pedig azért, mert a) utóbbiakról a kormány közvetlenül rendelkezik, és b) kellőleg dotálja. Bár cikkiró azt a *magas színvonalat* satyrica hangoztatja, mégis annak, ki ez intézetek szervezetét és működését kellőleg ismeri, be kell vallani, hogy a közoktatásügyi kormány ezen intézeteket emeli, arról gondoskodik, hogy a tudomány színvonalán álljanak, és hogy ezek bizony azokkal a «szerény egyetemekkel» kiállják a versenyt.

Cikkiró a pécsi jogakadémiát a nem kedvezményezett közé sorolván, egy irányban, t. i. a fenti a) pont tekintetében tévedett. Ugyanis ennek a jogakadémiának ismétli megnyitása, nyilvánossági jelleggel és közérvényességű bizonyítványok kiállításának jogával, ő Felsője 1865 aug. 2-án kelt legfelsőbb elhatározásával azon feltétel alatt lett engedélyezve, hogy a királyi jogakadémiák iránt «már előbb kibocsátott és jelenleg is érvényes vagy még ezentul kibocsátandó rendeletek határozatai ezen tanintézetre nézve is kötelező erővel birjanak» hogy «a tanári fizetések a kir. jogakadémiákra nézve meghatározott összegekben lesznek megállapítandók». (Magy kir. helytartótanácsnak Budán, 1865 aug. 25-én 65415. sz. a. k. rendelete.) A kormánynak közvetlen rendelkezése a pécsi jogakadémiára tehát biztosítva van; és a mi jelenség annak ellenére magát fentartja, nem vált előnyére; a reform elodázhatatlan. Mégis a mennyiben cikkiró a kormányi rendelkezést figyelmen kívül hagyta, annyiban elvi tévedés forog fen.

Dotatio dolgában cikkirónak igaza van; ugyanis az alap, melyet az 1832/6. évi XXIV. tcz. értelmében báró

Szepessy Ignác pécsi püspök létesített, V. Ferdinand király, Pécs városa és mások is gyarapítottak, az idő szerint nem elegendő; mit abból kell következtetni, hogy a tanárok részére az a fizetésfelemelés, melyet ő Felseje 1892 nov. 19. kelt legfelsőbb elhatározása alapján a kir. jogakadémiai tanárok élveznek, eddig utalványozva nem lett; oly baj ez, melyet cikkiró már méltán kiemelhetett, és melyen csak a magas kormány segíthet.

— **A Magyar Jogászegylet** e napokban teljes-ülést tartott, melynek tárgyát dr. Róth Pál felolvasása «Biztosítási törvényünk revisiójáról» képezte. A felolvasás után a tárgy fölött eszmecsere fejlődött ki és a kérdéshez dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár és dr. Beck Hugó curiai bíró hozzá szólottak. Ugy a felolvasást, mint az egyik felszólalást mai számunkban kivonatban közöljük. A másik felszólalást legközelebb.

— **Mikor a jelzálogos hitelező nem juthat követeléséhez.** Adós ingatlanaira a végrehajtási árverés kitűztén, miután az adós minden képzelhető jogorvoslatot igénybe vett, megveszi az ingatlanokat több ezer forintért — igen jó áron — egy *hordár*, a ki a bánatpénzt le is tette. Ez a hordár azonban csak Strohmanni és természetesen a vételár-hátralékkal adós marad. Az újabb árverésen — a sokszoros jogorvoslatok után ismét egy év elteltével — ugyancsak jó áron kel el az ingatlan (az előbbi vevő nem is fizet különbözetet), most megveszi egy másik *hordár*, a ki a bánatpénzen kívül ismét nem fizet több vételárat. Így ismétlődik ez több ízben, a végrehajtást szenvedettek pedig a bánatpénzek árán birtokban maradnak, míg a hitelezők végre megújítják a komédiát, herce-hurczát s abban hagyják a további árverési kérelmeket. Így hallottuk ezen esetet a minap az I—III. ker. járásbírósnál a bánatpénzek fölötti sorrendi tárgyaláson. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti VII. ker. kir. járásbírósnak** febr. 19-én kelt végzésével a tárgyalást június hó 11-ikére halasztja el.

— **A bírói határozatok** olvashatósága ellen sok panaszt veszünk. Egy fővárosi ügyvéd azon nyílt kérdést kívánja a fővárosi bíróságok vezetőihez intézni, hogy miért tartanak nagyrészt rossz írásu irnokokat, a midőn annyi szegény szép írásu irnok keres kenyeret?

— **Dr. Csarada János** rk. egyetemi tanár előfizetési felhívást bocsát ki a következő című munkára: «A nemzetközi jog története a legrégibb időktől a vesztfáli békéig, különös tekintettel Magyarország nemzetközi viszonyaira a középkorban». A munka tartalma: Első rész. Alapvető bevezetés. — Második rész. A nemzetközi jog történeti fejlődése a legrégibb időktől a római birodalom bukásáig. Első korszak. Az ó-kor. Első fejezet. A keleti népek. Második fejezet. A görögök. Harmadik fejezet. A rómaiak. — Harmadik rész. A nemzetközi jog történeti fejlődése a népvándorlástól a vesztfáli békéig. Második korszak. A középkor. Negyedik fejezet. A germánok. Ötödik fejezet. A frank monarchia. Hatodik fejezet. A germán császárság. Hetedik fejezet. A hűbériség. Nyolczadik fejezet. A keresztény egyház befolyása a nemzetközi viszonyokra. Kilenczedik fejezet. A pápaság. Tizedik fejezet. A kereszties háboruk befolyása a nemzetközi viszonyokra. Tizenegyedik fejezet. A szellemi, jogi és anyagi érdekeken alapuló nemzetközi viszonyok fejlődése. Tizenkettedik fejezet. A nemzetközi jog általános forrásai a középkorban. Tizenharmadik fejezet. A politikai érdekeken alapuló nemzetközi viszonyok fejlődése. Tizennegyedik fejezet. Magyarország nemzetközi viszonyai a középkorban. A munka körülbelül 23—25 iv terjedéssel f. évi ápril második felében fog megjelenni. Előfizetési ára 3 frt 50 kr., bolti ára 4 frt. Az előfizetési pénzek lehetőleg márczius végeig szerző lakására, Budapest, IV., Szerb-utca 9. sz. a. kéretnek beküldetni.

— **Az Egyetemi Kör** kiadta egy csinos füzetben azon vitát, mely a Kör jogtudományi szakosztályában a büntetőjogi determinismusról folyt. A füzet hat előadást tartalmaz és tanulságot tesz az ifju nemzedék abbéli komoly törekvéséről, hogy alaposan tájékozza magát a napirenden levő tudományos kérdések iránt. Igen kívánatosnak tartanók, hogy az Egyetemi Kör évről-évre adna ki egy ily gyűjteményt, mely feltüntetné a Kör belső életét és szakbeli munkálkodásának tartalmát.

Nemzetközi Szemle.

— **A német birodalmi legfőbb törvényszék** magánjogi működésének tíz évi ciklusáról *Rintelen* legfőbb törvény-

széki bíró a «Beiträge zur Erläuterung des deutschen Rechts» cz. folyóirathban érdekes adatokat tesz közé, melyekből kiemeljük a következőket: Először is kitűnik az adatokból, hogy 1886-ig az ügybejövétel szaporodott, 1886-tól 1891-ig csökkent. Oka ezen utóbbi jelenségnek az, hogy némely ügyek az újabb törvényhozás által más hatóságokhoz utaltattak. Az 1892. évben 1877 ügy jött a legfőbb törvényszékhez. A tárgyalt másodfoku ítéletek közül a legfelső fokon 27% semmisített meg, és ez épen nem kedvező eredmény, ha meggondoljuk, hogy a legfőbb törvényszékhez csak a jogkérdés kerül. Némely másodfoku bíróságot illető megsemmisítések felmennek egész 40%-ig.

— **Forchard Henri.** Commentaire de la loi de 26 mars 1891 sur l'atténuation et l'aggravation des peines et considerations sur la récidive. Paris 1893. A francia Code pénal a legrégibb európai büntető-törvénykönyv, de azért még nem avult el. Számos definitiója bent van a legújabb büntető-törvénykönyvekben is. A francia törvényhozás a keretet gondosan megtartja, de újabb törvények által igyekszik a tudomány haladásának és a gyakorlati élet követelményeinek eleget tenni. Két kérdés foglalkoztatta a francia kriminalistákat az utóbbi időben leginkább, a visszaesés (recidive) és az enyhítő vagy súlyosító körülmények megállapítása. A visszaesés átlag véve több mint 40%, 1889-ben 216,071 elítélt közt 96,440 visszaeső s tehát 44% volt. A francia írók ebből azt következtetik, hogy a büntetés leglényegesebb feladatát, a javítást, nem segíti elő és ennél fogva helytelen és rossz a jelenlegi francia börtönrendszer. A philantropok és a jogászok két táborban állanak, az előbbieket azt mondják, nagyon szigorúak a büntetések; azért enyhébben kell eljárni, jobban individualisálni, akkor kevesebb lesz a visszaesés. A jogászok ellenben nagyobb szigort ajánlanak, mert ennek hiányában találják a visszaesés okát. Forchard igen önállóan gondolkodik, behatóan elemezi az egyes nézeteket. A feltételes ítéletekre vonatkozó 1891. évi törvényt minden részletében és összefüggésében az eljárással ismerteti. E tekintetben alaposabb monographia alig van a francia irodalomban. Nem helyesli az enyhe irányt; mint a köztársaság ügyésze inkább súlyos rendszabályok felé hajlik. Ellen-szenvvel van az u. n. «fausse philanthropie» ellen. Irálya könnyű és világos. *F. R.*

— **Alejandro Guesalaga.** Agentes diplomaticos, la exterritorialidad. (Berlin 1893.) A spanyol nyelvet beszélő román nemzeteknél néhány év óta igen élénk irodalmi mozgalom vehető észre a nemzetközi jog fejlesztése körül. Spanyolországban külön társaság alakult e célra, és a dél-amerikai köztársaságok minden egyetemén van külön tanszék «a directio internacional» részére. Két év előtt a délamerikai jogászok Buenos-Ayresben nagyon látogatott jogászyűlést tartottak, a melyben összeállították azon elveket, a melyek a délamerikai köztársaságok törvényeiben, a nemzetközi jog minden ágára vonatkozólag felveendőek. Eddig ott a francia Codexek voltak a minták. Most a délamerikaiak önállóságra törekednek.

Ezen önállóságról tanuskodik Guesalaga könyve, a ki mint az argentiniai köztársaság berlini diplomatiái képviselője, gyakorlatilag is tudja, milyen a diplomatiái képviselők jogköre.

Kitűnő könyvet irt, mely a francziák tetszését is nagy mértékben elnyerte. Világosabb és kimerítőbb munka most nincs a területkivüliségről és a követek jogáról sem a francia, sem az olasz irodalomban. Oly szép világos nyelven van írva, hogy az is olvashatja, a ki csak némi tájékozással bír a spanyol nyelvben.

Guesalaga művét három részre osztja. A területkivüliség (exterritorialidad). A követek jogai és kiváltságai. (Directios y privilegios.) A követek működése és kötelességei. (Funciones y deberos.)

Ez a nemzetközi közjog egyik legfontosabb tárgya. Ma sokan azt ajánlják, hogy a követek kiváltságai megszorítottassanak. De a diplomatia a régi traditiókon függ. Egy diplomatiái követ oly kiválóan fontos hivatást teljesít, hogy függetlensége első sorban biztosítottassék. Ezt a szerző igen alaposan kimutatja. *A. B.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- 6 irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre .. 3 .

Tartalom: A Plósz-féle perrendtartási javaslat. Dr. DEÁK ALBERT kolozsvári ügyvédtől. — Biztosítási törvényünk revisiója. (Dr. BECK HUGO jogászegyleti előadása.) — *Törvénykezési Szemle:* Kiutalványozás és behajtás a végrehajtási törvény szerint. NEMO-tól. — Eskütek felebbezése a sajtó-ügyekben. K. NAGY SÁNDOR n.-váradai kir. törvényszéki bírótól. — Egy érdekes eset. Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Plósz-féle perrendtartási javaslat.¹

A mi a reformtervezet érdemét illeti, abban első sorban annak vizsgálata érdekel bennünket, hogy az:

1. *Minő alapelvekre van fektetve?* és
2. *Ezen alapelvek az általa konstruált szerkezetben miképen érvényesülnek?*

Mielőtt azonban vizsgálódásaink ezen tulajdonképeni tárgyaira áttérnénk, czélszerűnek tartom a tervezet által contemplált pernek *dióhéjba szorított vázlatát előrebocsájtani.*

1. A per — és pedig, hogy a tervezet tárgyalási rendszerét kövessük — egy rendes, helyesebben törvényszéki normalis per a felperesi részről a kir. t.-székhez beadott idéző- és előkészítő jellegű *keresetlevél* által veszi kezdetét.
2. A felperes azonban perindítás előtt (a törvényszékhez tartozó ügyben is) a jbiróságnál *békéltetési kísérletet* kérhet, mely ha célhoz vezet: az egyezség végrehajtható közokmány erejével bíró jkvbé vétetik.

3. A keresetlevélre a törvényszék *idéző végzést* bocsájt ki, melyben a különbeni joghátrányok terhe alatt, meghagyja a feleknek, hogy az egyidejűleg 8—10—15 napra kitűzött perfelvételi tárgyaláson megjelenjenek.

4. *A perfelvételi tárgyalás* tulajdonképeni *egyetlen célja:* a per megalapítása, vagyis eldöntése annak a kérdésnek, vajon megvan-e a per tényálladéka és nem akadályozza-e valamely pergátló körülmény a per létrehozását?

Ennélfogva *alperesnek pergátló kifogásait, különbeni jogvesztés terhe alatt, a perfelvételi tárgyaláson kell előadnia.* Ezenkívül a perfelvételi határnapon elintézendők azon ügyek, a melyekben mulasztás, elismerés, elállás vagy lemondás alapján kell határozatot hozni, vagy a melyekben egyezség létesül. Ha az ügy az alábbi módon el nem intézhető, megtörténik a *perbécsozás*. Felperes felolvastván kereseti kérelmét: alperes pergátló kifogásait nyomban előterjeszti, azok legott tárgyaltnak, vagy ha ilyenek nincsenek, alperes felolvassa ellenkérelmét.

Ezzel a perfelvételi tárgyalás ki van merítve. A bíróság mintegy 30 napra kitűzi az érdemleges tárgyalás határnapját.

5. Ezen a perfelvételi tárgyalás és az érdemleges tárgyalás körébe eső 30 nap alatt történik az *érdemleges tárgyalás előkészítése.*

Ezt a felek ügyvédjei, *előkészítő periratok* s azok mellett esetleg okmányaik közlése alakjában eszközlik.

Ezen előkészítő-iratok száma nincs korlátozva. Az iratváltás addig tart, míg a felek az ügyet kellőleg előkészítettnek nem tekintik.

Az eljárás gyorsítása céljából a bíróság az érdemleges

¹ A kolozsvári jogászegyletben tartott előadás részlete.

tárgyalást 30 napnál rövidebb terminusra is kitűzheti, elhatározhatja, hogy 15 napnál rövidebb terminus esetén előkészítő-iratok egyáltalán ne adassanak; ha pedig az első perfelvételi tárgyaláson a pergátló kifogások tárgyalását bevégezni nem lehetett, felperes kérheti, hogy a folytatólagos perfelvételi tárgyalás az érdemi tárgyalással együttesen tüzessék ki. Sürgős ügyekben felperes kérheti, hogy az érdemleges tárgyalás a perfelvételi határnapon tartassék meg.

6. *Az érdemleges tárgyalás szóbeli.* Az esetlegességi elv teljes elejtésével egységessé van téve. A tárgyalás nyilvános. A felek kérelmeinek *előszóval való előadásával* kezdődik. De a felek kérelmeket és előterjesztéseket azon tárgyalás bezárásáig tehetnek, mely a fenforgó kérdést elintéző határozatot megelőzi. A bizonyításfelvétel nyomban eszközölhető és ha lehetséges, nyomban eszközöndő. A bizonyítás szabad. Törvénybizonyításhoz a bíró csak a tv. által meghatározott különös esetben van kötve. A *bíróságnak* a tárgyalási anyag tisztába hozatala végett, s a czélszerű pervezetés tekintetéből tág *discretionarius hatáskör* adatik. A pereket, sőt egyes perekben egyes követelések tárgyalását elkülönítheti és egyesítheti. Közbenszólo és részítéletet hozhat. E mellett bizonyos nyomozási és teljes kérdezősi jog, és pedig a felek személyes megidézésével kapcsolatban illeti meg.

7. *Az ítélet* az első érdemleges tárgyaláson meghozható és kihirdethető. A tanácskozás nem nyilvános. Határozathozatal előtt az indokolásra vonatkozó vitás kérdések döntendők el. A fiatalabb bírák a szavazásnál megelőzik az idősebbeket.

Az ítélet kihirdetése alkalmával annak rendelkező része írásba foglalandó, indokainak lényege szintén előadandó.

Ez azért szükséges, mert a kihirdetéstől kezdődnek a jogerőssé válás és felebbezés határidői.

8. *Jogorvoslat* 6 féle van, u. m.:

a) *Mulasztással szemben:*

1. *Igazolás.*

2. *Ellentmondás.*

Utóbbival csak alperes s csak a perfelvételi határnap elmulasztása miatt élhet. Minden más mulasztás esetében igazolásnak van helye.

b) *Érdemi jogorvoslatok:*

3. *Felebbezés.*

4. *Felfolyamodás.*

5. *Felülvizsgálat,* és végre

6. *A perújítás.*

A felebbvitel általános alapszabálya: *az egyszerű felebbezés a ténykérdésben.*

Ehez képest a jbirósági határozatok a kir. tszékhez, az utóbbiaké ellen a kir. táblához lehet felebbezni.

Jogkérdésben a felebbviteli, vagyis a *felülvizsgálati* bíraskodást a kir. táblák, mint felebb. bíróságok ítéletei felett a kir. Curia, törvényszékekéi felett a felettes kir. tábla gyakorolja.

Az *esetlegességi* elv a felebbvitelnél is ki van zárva. Novumok is felhozhatók. A tárgyalás azonban *csak azon esetben szóbeli,* ha a felebbezési bíróság az elsőbíróság előtt nem tárgyalta ténykérdéseket akar tisztázni. Tehát a *szóbeliség itt facultativ.*

A felülvizsgálati eljárás teljesen az írás és referáda alapjára van fektetve, de a felek itt is jelen lehetnek és a referáda után felszólalhatnak s annak correctióját kérhetik. A felebbvitel kisebb mérvű előzetes végrehajthatóság és értékhatárok által korlátoztatik.

A perujtás nagyjában a jelenlegi perrendnek megfelelően, de a szóbeli per alapján van construálva.

Szabályozza ezenkívül a tervezet a fizetési meghagyásos eljárást közokiratok, telekvi bejegyzés alapjául szolgáló magánokiratok és váltók alapján; — egyszersmind véget vetvén a specialis váltó- és keresk. eljárásoknak.

A tervezet általános indoklásának II. fejezetében ugyan az van mondva, hogy a tervezet, *jelenlegi eljárásunktól eltérőleg, a rendes és sommás eljárás közti különbséget sem ismeri*, oly értelemben, a mely nem egyedül az eljáró bíróság, hanem az eljárás különbözőségét is jelentené.

Ez azonban egy kissé merész kijelentés, a mennyiben a törvényszéki és járásbirósági eljárások között lényeges eltérések vannak; a mely megjegyzéssel persze nem ezen intézkedések czélszerűtlen voltát, mint inkább az indoklás tulságosan optimisticus voltát akarom kiemelni.

A tervezet először is a törvényszéknek hatáskörét *abszolút* jellegű szabályokkal írja körül és *különbözteti meg* a járásbirósági hatáskörtől. Ezenkívül, hogy csak a lényegesebb eltéréseket említsem, a járásbirósági eljárásban elejti a per caesurát s ezzel együtt az előkészítő és u. n. megállapító iratokat is, melyeket némileg a kereset közlése az idézéssel és a teljes tárgyalási anyagot magukban foglaló, s a törvényszéki eljárástól ebben is eltérőleg a felek által aláírandó jegyzőkönyvek helyettesítenek.

Alkot ezenkívül a tervezet egy a számadási és vagyonekülönítési s más bonyolultabb perekben alkalmazandó kivételes eljárást is, mely lényegében, a francia enquête szellemében van contemplálva, egyes kiküldött és referens alkalmazása mellett.

Megemlítem még a tervezet függelékét képező bérletmegszüntetési, választott bírósági és holtánnyilváníti eljárást.

S ezzel, nagy, bár töredékes vonásaiban conturját adván a tervezet által keresztül vitt permenetnek, áttérek azon kérdésre, hogy *minő elvek és miképen érvényesülnek ezen keretben?*

Már a fentebb előadott rövid vázlatból is kitűnik, a mint talán fölösleges önök előtt kiemelnem, hogy a tervezet *a szóbeliség elve dominálja*.

Ennek az elvnek feltétlen érvényre emelése azonban, az írásbeli per constructiójának átalakítását is involválja, szükségképen maga után vonja.

Van valami abban, hogy ép úgy, mint a lélek, a jellem kinyomata az emberi arczon, annak karakteristikusabb vonalain rendszerint, felismerhető: ép úgy az intézmények alapelvei, melyeket az intézmény szellemének, lelkének nevezhetünk, nem maradhatnak hatás nélkül azok külső alakulatára.

A dolog természetében fekszik tehát, és erről egy futó tekintettel is meggyőződhetünk, hogy az írásbeli és szóbeli perek menete, külső szerkezete is lényeges eltéréseket mutat.

Az írásbeli pernek a szóbeli pertől való lényeges szerkezeti különbsége két alapindokra, az írásbeli per *két természeteszerű alappjellemből* vezethető vissza.

Az egyik, a pernek *annyi szakra való oszlása*, széttagolása, a hány írásbeli nyilatkozat abban tétetik, a hány periratot a felek váltanak. Az iratváltás általi tárgyalás lényegének szükségszerű folyománya, hogy ez a tárgyalás egységes, egyidejű nem lehet, mert a válaszolás, a védelemre előkészülés, a megelőző iratok áttanulmányozását, a czáfolatra szükséges adatok egybegyűjtését, szóval az előkészületet s az erre szükséges időközt feltételezi.

A másik alappjellemből, az előbbivel kapcsolatban és szintén szükségszerűen kifejtett *esetlegessége*, melynek, hogy az írásbeliséggel karöltve kell járnia, illusztrálására csak az összes írásbeli perrendekre hivatkozom. Hiszen épen magának az esetlegességi elvnek az írásbeliséggel való egybefüggése az egyik főindok, a miért a különben sok cautelát nyújtó írásbeli tárgyalási formát manapság a tudomány és az élet feladni kénytelen.

A szóbeli per ellenben feltétlen ellensége a szakadozott, az elnyújtott, halasztásokkal terhelt tárgyalásnak, mint a mely az elröppenő szóban megtestesült tárgyalási anyagnak a bíró és felek elméjében való elmosódását és így épen a közvetlen informatió és benyomások eredményeit hiúsítaná meg.

A szóbeliség gyári tempója s lehetőleg *egységes tárgyalást* követel, a mi megint lehetségessé teszi az eventualitás elejtését, és ez által a tényállás hamisítatlan előállítását.

Ámde, ha az ily formán egységes és gyors szóbeli tárgyalásra utalt eljárás a szóbeli tárgyalásról ki nem küszöböli azon tuczat számra menő kérdéseket, a melyek a per tényálladéka és a vitatott jog földerítésére okvetlenül szükséges elemeken kívül a perben fölmerülni szoktak, ezen detalle, vagy néha érdemsúlylyal bíró kérdések agyonnyomják terhükkel az egész érdemi tárgyalást s azt megoldhatlan gombolyaggá változtatják.

A szóbeli pernek tehát *alaptermészete: lényege követeli meg ezen kérdések különválasztását*.

Ezen szétválasztás feladata hárul az u. n. *per-caesurákra*.

Sajnálatomra, lehetetlen — ismét csak szükre mért teremnél fogva, — ismertetni, hogy a különféle perrendek mikép jártak el a caesurák ezen alkalmazásában.

De azt meg kell említenem, hogy sem a francia, sem a német, sem a genfi perrend, — habár némelyikben igen gyakorlati előnyök is érvényesülnek, — nem vette eléggé figyelembe, vagy ha igen, eléggé ki nem használta azon tanulást, melyet e tekintetben a *rómaiak pere* nyújtott.

Ezen bámulatos jogász genievel bíró nép felismerte a per u. n. *megalapításához szükséges cselekményeknek* lényeges különbségét: *a perbeocsájtkozás* és illetve azután a per *folytatásához tartozó cselekményektől*.

Ezek pedig a dolog természetében fekvő különbségek, melyeket a német irodalomban különösen *Bülow* fejtett ki nagyon szellemesen.

Lehet, hogy Plószra Bülow fejtegetései voltak hatással, midőn tekintetét a római pernek in jure és in judicio eljárásra való feltagozására: világos két szakra való felosztására fordította. De a gondolat practikus alkalmazása a perrendre a Plósz érdeme.

A legis actiók nem voltak egyebek, *mint peralapítási cselekmények*; a formulák perében pedig ezek, az in jure eljárásban, a formulák kiadásával zárattak le.

A rómaiak tiszta ratiója előtt világos volt, hogy a pernek *előbb* meg kell alapítatni, hogy azután folytatható is legyen. Hogy a per tényálladékanak létezése vagy hiánya, külön és előbb bírálendő el, mintsem a perbe vitt jog tényálladéka.

A római jog ezen ujjmutatása vezette tervezetünk szerzőjét a caesura elhelyezésében.

Ő, ennek megfelelően, különválasztandónak és előzőleg eldöntendőnek találta mindazon kérdéseket, a melyek esetleg a per létrejöhetését lehetetlenné, existenciáját semmissé tehetik.

Mindezen kérdések, mint pl. a per tárgyának a perre való alkalmassága, a per és cselekvő képesség, törvényes képviselő, a bíróság szabályszerű alakulása, hatásköre és illetőség kérdései a javaslat által a perfelvételi tárgyalásra vannak utasítva.

Ellenben ezektől megszabadítva, a perbe vitt és már egy-

szer kétségtelenül vitathatónak ismert jog földéritesére irányuló cselekvények, az érdemi tárgyalásra utaltattak.

Szükségesnek tartottam, hogy mielőtt Plósz ezen, a szóbeli perrendben első ízben alkalmazott originális gondolatának practikus előnyeit felsorolnám, rámutassak annak a *per alaptermészete által indokolt voltára*.

Most már könnyű belátni, hogy mennyire megtisztultá, áttekinthetővé vált ez által a szóbeli tárgyalás. Ugyszólván, visszaadatik önmagának.

Miután a perfelvételi tárgyalást nem kell előkészíteni és az egész kevés időt vesz igénybe, rövid határidőre kitűzhető. A felperes gyorsan nyer makacssági ítéletet, köthet egyességet, vagy ér el, alperes elismerése által, gyors perbefejest. A pergátló kifogások gyors elintézése miatt alperes felhagy a czéltalan és huzavonát nem eredményező kifogásokkal. Már a perfelvételen kénytelen levén ügyvédet vallani, nem mentheti magát az érdemi tárgyaláson informatio, kellő előkészület hiányával, mert az előkészítés a perfelvételi tárgyalás és érdemi tárgyalás közti időközben történik. A bíróság se lesz annak kitéve, hogy a tárgyalásra kitűzött darabok közül többnek egyesség stb. általi elintézése miatt ne legyen dolga egy nap, s tulterhelve legyen másnap; mert ekkép munkáját ő is czélszerűbben oszthatja be. Hiszen már a perfelvételi tárgyaláson láthatja, melyik ügy mennyi munkát fog adni, melyik bonyolultabb, melyik tisztább? És így tovább.

Ezen caesura ellen alig lehet komolyabb ellenvetést tenni, mint azt, hogy esetleg egy megjelenéssel több lesz, mely az ügyet előbbre nem viszi. Ezt az ellenvetést Garay Dezső is megtette az 1883-ki jogászegyleti vitán. De míg ez csak a tszéki perekre áll, — a jbság előtt nincs külön perfelvétel, — addig azon ügyek fontossága, bonyolultabb természete és nagyobb substratuma által igazolva is van; másfelől a gyakorlatban ma is mindennapiak az oknélküli halasztások.

Meggyőződésem az, hogy ezen percaesura nemcsak egy kiválóan originális gondolat; hanem egy oly practikus ujtás, melynek rendkívüli előnyei és a szóbeli per lényegéből folyó természetes jellege, indokltsága és az általa teremtett per-karakter *leglényegesebb cauteláját képezendik az írásbeli perről való átmenet esetleges nehézségei elhárításának*.

En a szóbeliség *természete által dictált* ezen perszerkezetben látom *egyik legnagyobb akadályát annak, hogy a merőben más structurát igénylő írásbeli pertractatióra eljárásunk visszafajulhasson*.

(Folyt. köv.)

Dr. Deák Albert.

Biztosítási törvényünk revisiója.¹

Dr. Beck Hugo: Csak néhány észrevételt kívánok tenni. Az előadó ur azon nézetét, hogy biztosítási törvényünk gyökeres orvoslást igényel, osztom; de a mig egyrésztől sürgősnek tartom, hogy a közigazgatási intézkedések mielőbb és minél gyorsabban javíttassanak meg, mert a biztosító és biztosítottak érdekeit s ezzel kapcsolatban magát a biztosítási ügyet is veszélyeztetve látom az által, ha a mai állapot megmarad: úgy másrészt a magánjogi intézkedéseknek hosszabb tanulmányt és nagyobb munkálatokat igénybe vevő átalakítását nem tartom annyira sürgősnek, és pedig annál kevésbé, mert állandó megállapodásra jutott és — nézetem szerint — nagyrészt helyes, constans birói gyakorlatunk a törvénynek kétséges, homályos és bizonytalan intézkedéseit helyes értelmezés által megjavította.

A közigazgatási intézkedések orvoslása tekintetében nem kívánom az alapelveket részletesen kifejteni, hisz volt szerencsém két évvel ezelőtt e helyen lehetőleg minden

¹ *Dr. Beck Hugo* curiai bírónak a Magyar Jogászegylet 1894. évi február 10-iki teljes-ülésében tartott előadása.

irányban ez iránti nézeteimet tüzetesen előterjeszteni, csak az előadó ur mai előadására kívánok pár megjegyzést tenni. Én eltogodom és helyesnek tartottam már előbb is az állami ellenőrzés intézményét; már azután nekem az mindegy, hogy egy alkotandó szakbizottság után gyakoroltatik ezen ellenőrzés vagy más alkalmas módon, de teremtsék meg ezen intézmény, mert a mostani állapot tarthatatlan.

Ha az állami ellenőrzés megvan, ennek alapul vétele mellett főfeltétel nézetem szerint először is az, hogy a biztosítási vállalatok megalakulásánál és egész fenállásuk tartama alatt kellő anyagi garantiák és cautelák nyujtassanak arra nézve, hogy a biztosítási vállalatok a biztosítottak irányában köteleességeiket teljesíteni képesek. Erre nézve első sorban az alakulás tekintetében a mai állapotot helytelennek tartom, mert nem találok semminemű garantiát a biztosítottak érdekeinek megvédésére. Megjegyzem mindjárt itt, hogy az állami ellenőrzés fenforgása esetében semminemű különbséget a belföldi és külföldi vállalatok tekintetében tenni nem akarok; ma azonban úgy áll a dolog, hogy a külföldi társulatok privilégiummal bírnak a belföldiekkel szemben. Megalakulnak a magyar határon kívül, a törvény szerint megkivánt tőkét kimutatják, megkezdik működésüket, megkötik az ügyleteket, felszedik a milliókra menő biztosítási díjakat és akkor hagynak itt benünket, akkor szüntetik be működésüket és akkor viszik ki vagyonukat, a mikor nekik tetszik. Ez a mai törvényes állapot. A biztosítási alap kimutatása százezer forinttal nem vonja maga után azt a kötelezettséget, hogy az érintetlenül a biztosítottak érdekében letéteményeztessék vagy megőriztessék, ezen összegből szervezkedhetnek, ügynökségeket felállíthatnak és a szükséges beruházásokat megtehetik, úgy hogy semmi törvényes akadály sem áll utjában annak, hogy egy fillér vagyon nélkül kezdjék meg az üzletet.

De ha a reform folytán a szakbizottság által való állami ellenőrzés meglesz, akkor én azt hiszem, hogy a belföldiektől és a külföldiektől egyaránt megkövetelendő garantiák fenállásáról kellő megnyugvást fog ezen intézmény nyujtani. Ennyit általánosságban a kül- és belföldi vállalatokra vonatkozólag. A mi az alakulást illeti, lényegesnek nem tartom, hogy 300,000 vagy 500,000 frt kívánatlik-e meg, bár a nagyobb alaptőkét helyesebbnek tartom. De mire való ezen alaptőke? Első sorban arra, hogy a társaság magát organizálja, üzemét megkezdhesse s e tekintetben oly módon megkötni a társulatot, hogy mennyit költsön, nem lehet s nem is volna se jogosult, se méltányos; továbbá arra való, hogy subsidiárius biztosítékot nyujtson a biztosítottaknak, mert a kár- és életbiztosításnál a díjtartalékok nem mindig elégségesek arra, hogy a biztosítottak követeléseit kielégíttessenek, hogy a társulatok kötelezettségüknek megfelelhessenek.

Nem oszthatom az előadó urnak azon nézetét, hogy ezen alaptőkét pénztárba csukassuk. Ha a társulat egy millióval megalakul, ezen tőke bizony nem arra való és nincs arra szánva, hogy pénztárba helyeztessék, hanem, hogy az üzlet folytattassék, a szükséges költségek fedeztessenek és az esedékessé váló kötelezettségek esetleg ennek alapján beváltassanak. Hogyha van állami ellenőrzés, akkor kellő garantia van egyuttal arra is, hogy ezen alap, ha nem is helyzetetik el az államkincstárba, kellő módon a biztosítottak érdekeinek megvédésére fog szolgálni. (Felkiáltás: Az előadó ur ezt csak a díjtartalékról mondta.)

Dr. Róth Pál: A biztosítási alapról is mondtam!

Dr. Beck Hugó: Bocsánatot kérek, a biztosítási alap a mi törvényünk szerint jelentőséggel nem bír. Ha a biztosító vállalat, bármely formában alakuljon is, a megkivántató biztosítási alappal, vagyis 100,000 forint befizetett tőkével bír, törvényszerűen megalakult, annak cégjegyzését megakadályozni nem lehet, működését megkezdheti, ez az alap tehát az alaptőkével azonos. Elég sajnós, hogy a törvény

20 évi fenállása után a biztosítási alap rendeltetését és jelentőségét még mindig félreismerik és félremagyarázzák. Azt hiszik, hogy ez arra való, hogy a biztosítottak érdekeinek megvédésére érintetlenül megőriztessék és másra, mint a biztosítottak követeléseinek kielégítésére nem fordítható. Cautiót látnak benne. Mi sem az angol, sem az amerikai rendszert nem fogadjuk el, a hol a biztosítási alapot depónálni kell; de igenis azt megköveteljük, hogy a biztosítási vállalat bizonyos meghatározott, jelentékenyebb alaptőkével létesüljön és így már az első időben is az esedékessé váló kötelezettségeknek megfelelhessen; erre szükséges a törvény által fixirozott és alaptőkével azonos biztosítási alap befizetése. Ezért a biztosítási alapot alaptőkének tekinteni s ez okból az alaptőke megkötését oly értelemben, mint azt az előadó ur kívánta, részemről méltánytalannak tartom annál is inkább, mert az állami ellenőrzés gondoskodik arról, hogy ezen alaptőke jogtalan módon el ne vonassék. De ennél sokkal fontosabb a díjtartalék, különösen az életbiztosításoknál.

Itt egészen osztom az előadó ur azon nézetét, hogy a díjtartalék a biztosítottak érdekeinek megóvására, illetőleg kielégítésére van matematikai alapokon kiszámítva és megalkotva; és én is szükségesnek tartom, hogy ezen díjtartalék elhelyezéséről kellő gondoskodás történjék; de nézetem szerint legfontosabb és legszükségesebb a díjtartalékra nézve az, hogy — a mi a mostani törvényes intézkedések mellett nem áll fen — a díjtartalék létesítésére és gyarapítására nézve bizonyos, törvény által meghatározott irányelvek alkottassanak.

Helyesen jegyezte meg az előadó ur, hogy a mai állapot mellett a díjtartalék elhelyezésére és gyarapítására nézve követendő tetszés szerinti elvek és kamatláb jelenthető be és épen nincs kizárva, hogy ezen irányelvek és kamatláb mellett nem alkotható oly díjtartalék, mely — helyes matematikai számítás alapul vétele mellett — a biztosítottak igényeinek kielégítésére elégséges lehet. Nem azt kívánom, hogy a törvény a díjtartalék megalkotásánál és gyarapításánál követendő irányelveket szabja meg, melyeket a biztosítási vállalat követni tartozik és melytől eltérő irányelveket nem alkalmazhat, hanem igenis decretáltatni kívánom azon elveket, melyek a díjtartalék létesítésénél legalább is követendőek, a nélkül, hogy a vállalatnak ne álljon módjában a díjtartalék megalkotásánál a biztosítottak érdekeire nézve kedvezőbb elveket alkalmazásba venni.

Dr. Róth Pál: A kamatláb változik!

Dr. Beck Hugo: Igen, de a latitude megvan, 5% volt, ma már 3½%, sőt van már 3% is; arra való az állami ellenőrzés, hogy az idők folyama alatt a viszonyok megváltoztatása által szükségessé váló módosítások eszközöltessenek úgy az elvekre, mint a kamatlábra nézve, hiszen a halandósági táblázatra nézve is beállanak ily változások. Hogy a díjtartalék az államkincstárba elhelyeztessék, azt inpraktikusnak tartom. Ha az állami ellenőrzés intézménye megteremtetik, erre nincs szükség. Mi volt az oka annak, hogy a magyar biztosító vállalatok sorban elbuktak, talán tizenegy közül nyolcz? — Nézetem szerint egyik oka az volt, hogy igen csekély alaptőkével indultak meg, úgy hogy már kezdetben is képtelenek voltak kötelezettségeiket teljesíteni; de a főok az volt, hogy a díjtartalékok megalkotásánál nem reális módon jártak el, s hogy a díjtartalékok tényleg meg nem voltak, hanem csak a papíron szerepeltek. Hiszen láttuk egy magyar biztosító vállalat bukása alkalmából, hogy a díjtartalék a könyvek szerint ötszörösét tette ki annak, mint a mennyi tényleg megvolt. Ép arra való az állami ellenőrzés, hogy tetszés szerinti időben, bármikor, minden hónapban, vagy minden negyedévben, meggyőződést szerezzon magának arról, hogy a díjtartalékok a törvény által meghatározott elvek szerint vannak-e megalkotva, úgy

vannak-e elhelyezve, a hogy a törvény azt kívánja, s hogy végre tényleg léteznek-e? — Ha az állami ellenőrzés által nyújtott biztosíték megvan, akkor én a biztosítási vállalatok üzletmenete érdekében levőnek találom, hogy a díjtartalék ne zárossék el az államkincstárba, mert annak utalványozása és kipótólása oly nehézkes volna, hogy — azt hiszem — az üzlet menetére csak káros hatást gyakorolna.

A magánjogi intézkedések tekintetében — mint felszólalásom elején jeleztem — a reformokat nem tartom oly sürgőseknek. Kétségtelen, hogy igen hiányosak ezek is, más helyütt volt is szerencsém az e téren szükségesnek tartott reformeszméket részletesen kifejteni; azokra ez alkalommal visszatérni nem kívánok, csak pár megjegyzést teszek az előadás e részére.

Az előadó ur fölemlítette a Curia azon judikaturáját, hogy megengedi a biztosított félnek, hogy a szerződésileg kikötött szakbizottsági eljárás alapján megállapított kárbecsléssel szemben, a törvényben megengedett bizonyítási instrumentumokkal esetleges nagyobb kárt bizonyíthasson, vagyis ily szakbizottsági eljárás útján megállapított kárt nem tekint irányadónak. Ilyen határozat az újabb időben tudtommal, elő nem fordult, sőt consequenter az mondattott ki, hogy a törvény megengedi a szerződő feleknek a kár megállapítására vonatkozólag szerződési intézkedéseket tenni; ha tehát ilyen kikötések fenforognak, azok a szerződő felekre nézve kötelezők és az ily módon meghatározott szakbizottsági eljárás útján megállapított kár irányadó a felekre nézve. A szakbizottsági eljárás eredménye csak azon esetben nem szolgál bizonyítékul, ha a szakbizottság eljárása nem teljesen szabályszerű és mondhatom saját tapasztalataimból és gyakorlatomból, hogy csaknem valamennyi társulatnak Compromissvertragja, a melyben t. i. a szakbizottság eljárása s a kár megállapítása iránti intézkedések kijelöltetnek, helytelenül van szerkesztve.

Arra nézve, a mit t. barátom, dr. Nagy Ferencz fel-említett: a kárbejelentési kötelezettségre nézve nem tudok esetet, hogy annak elmulasztása azon jogkövetkezményt vonta volna maga után, hogy az által a kártérítési igények elenyésztek volna. Tudtommal a Curia nem mondotta ezt ki. Itt van a törvény, a mely mondja, hogy mely esetben veszti hatályát a szerződés; ezeket szerződésileg kibővíteni vagy korlátozni nem lehet; ily intézkedés, mint a törvény abszolút határozmányaival ellenkező, egyáltalán figyelembe nem vehető. Más kérdés az, melyet itt tárgyalni nem kívánok, hogy mily elbirálás alá esnek azon szerződési kikötések, melyek a kárkövetelési igények létesülésének előfeltételét képezik és melyeknek teljesítése a követelési igény keletkezésére és megállapítására kívántatik meg. És ezzel befejezem megjegyzéseimet.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kiutalványozás és behajtás a végrehajtási törvény szerint.

A végrehajtási törvény egyes rendelkezéseinek elhelyezéséből azt lehet kivenni, hogy a törvény a végrehajtást szenvedőnek mint állandóan alkalmazottnak fizetését, annak más lefoglalható követelésétől külön akarta választani; miután azonban a lefoglalt fizetésnek miként leendő folyósítása iránt a törvény külön rendelkezéseket nem tartalmaz, a gyakorlat a fizetést egyéb követelésekkel egyforma elbánás alá veszi, ehez képest azon lefoglalt fizetést, mit a végrehajtást szenvedő nem közpénztárból vehet fel, a bíróság egy része nem utalványozza a végrehajtató részére, hanem e helyett feljogosítja a lefoglalt fizetésnek mint követelésnek

behajtására, de vannak bíróságok, melyek a lefoglalt fizetéseket nem azonosítják másnemű követelésekkel és utasítják a végrehajtást szenvedő alkalmazóját, hogy a foglalás alá vett fizetést a törvény korlátai közt tartsák vissza és az esedékes részleteket a foglaltató nyugtájára fizessék ki, a mi tehát egy értelmű az utalványozással, sőt az életben az alkalmazó vállalatok vagy egyesek is úgy értelmezik a bíróságoknak a behajtásra való feljogosítást tartalmazó végzését, hogy végrehajtást szenvedő alkalmazottjaiknak visszatartott fizetését a behajtásra feljogosítottnak egyszerűen kiszolgáltatják, és ez a feljogosított az így birtokába jutott összeget soha nem mutatja be a bíróságnak, a bíróság ezt nem is követeli, mi által a bíróság maga is elismerni látszik azt, hogy a fizetés nem egészen azonos azon követelésekkel, melyek a törvény 123. s következő §§-aiban körülírt eljárás alá esnek.

Igy tehát a törvény hézagait a gyakorlat úgy a hogy kitöltötte volna, de hogy a törvénynek fent vázolt rendelkezései hézagossá és szorosan keresztülvive a legnagyobb zavarokra adhatnak alkalmat, az egy perczig sem szenved kétséget, mert hiszen az a behajtásra feljogosító végzés nem akadályozhatja meg a végrehajtást szenvedő alkalmazóját abban, hogy alkalmazottjainak letiltott fizetését, mondjuk, havonként 8—10 frtot, a helyett, hogy a behajtásra feljogosítottnak kiadja, a végrehajtó bíróságnál tegye le, mely esetben neki a törvény 82. §-a értelmében a letétkörűli költségek a letett összegből visszautalványozandók, de sőt ha az alkalmazó minden eshetőség ellen védeni akarja magát, ha a nagyobb kellemetlenséget ki akarja kerülni, nem is tehet ennél okosabban, mely esetben — dacára annak, hogy a végrehajtató elsőbbségi joga nem kétséges — a havi letétek és a havonként tartandó elsőbbségi tárgyalások egy olyan végrehajtást szenvedőt, kinek lefoglalható fizetése évenként csak 100—200 frt, képtelenné tesznek egy 100—200 frtos adósságnak kifizetésére, mert a sok költség a havi 8 frt lefoglalható részt minden hónapban felemészti.

Hogy a végrehajtást szenvedőnek nem közpénztárból járó fizetése behajtandó-e, vagy pedig kiutalványozandó, azzal a bíróságok nincsenek egészen tisztában, mit bizonyít egy ilyen rendelkezés: «végrehajtást szenvedő A. az X. társulattól megillető és az 1881. évi LX. tcz. 61. §. korlátai közt lefoglalt fizetésének behajtására a végrehajtató ezennel feljogosítottatik és a behajtandó összegből — a mennyiben azt mások le nem foglalták — tőke, kamat és költségből álló követelését levonhatja, de ha mások is lefoglalták, akkor a behajtandó követelés bírói letétbe helyezendő».

E szó szerint idézett végzésben a törvény betűit követve, benne van a behajtásra való feljogosítás, de tulajdonképeni értelme mégis csak kiutalványozás, mert a feljogosított, ha egyedüli foglaltató, a felkezelt összeget meg is tarthatja, és meg is tartja, mert arról, hogy ezt a fizetést mások is foglalták, tudomása nincsen, de hogy a pénzt megtarthassa, nem is akar tudomást szerezni. Megtörténhet azonban az, hogy a követelés kielégítése nem sürgős, a behajtásra jogosított tudomást szerez más foglalásról is, és hogy a pénzletétellel és elsőbbségi tárgyalással költségeit szaporítsa, a felszedett összeget bírói letétbe helyezi, de mikor? Esetleg megvárja, míg a követelés teljesen fedezve van, de esetleg megteheti ezt minden hónapban ahoz képest, a mint az ügy sürgős befejezését, vagy a költségek szaporítását tartja szem előtt. Igy az adós anyagi helyzete a behajtásra feljogosított hitelező vagy gondnok kezébe van letéve, az ő lelkiismeretére bízva, a ki ha a törvény rendelkezéseit az adós megrontására akarja felhasználni, felhasználhatja; a törvény védi eljárását.

A törvényhozó ezt nem akarhatta, és ha nincsen — a tiz évet meghaladó gyakorlat azt igazolja, hogy nincs — mód arra, hogy a törvény hézagait a gyakorlat pótolja, pótolni kell azt törvényhozás útján és pedig úgy, hogy a

fizetéseket külön kell választani más lefoglalható követelésektől és kimondani, hogy

1. közpénztárból és nyilvános számadásokra kötelezett vállalatok pénztárából járó fizetések mindig utalványozandók;

2. az 1. ponthoz nem tartozó vállalatok, cégek vagy magánosok alkalmazottjainak letiltott fizetését, a mint azzal a végrehajtás alatt álló követelés fedezve van azonnal, ellenesetben minden naptárszerinti év első havában, vagy ha az alkalmazott állását elhagyta, kilépését követő 15 nap alatt kötelesek a végrehajtó bírósághoz bemutatni.

A 2. pontban említett alkalmazók, a letiltó rendvelény kézbesítésétől számított 8 nap alatt kötelesek nyilatkozni az iránt, hogy végrehajtást szenvedő alkalmazottjuknak van-e lefoglalható fizetése és havonként mennyi? hogy továbbá terheli-e ezen fizetést korábbi foglalás, mely hatóságtól, mikor és kinek javára jött az? Erről a foglaltatót a bíróság értesíti, mely értesítés, úgy szintén az 1. pont alatti esetekben a kiutalványozó végzés feljogosítja a hitelezőt, hogy többszörös foglalás esetén a kielégítési sorrendnek a bíróság által leendő megállapítását szorgalmazza.

Gyakran van szó arról, hogy a végrehajtási törvény novellaris uton módosítottatik, kívánatos, hogy az minél előbb bekövetkezzék, és hogy az egészséges, egyuttal világos intézkedéseivel azon zavarokat, melyek most fizetések lefoglalása esetén napi rendben vannak, megszüntesse. *Nemo.*

Esküdtek felebbezése sajtóügyekben.

Megtörténik, hogy — kivált az új sajtóbíróóság székhelyén — a törvényekben, különösen a sajtóügyi rendeletekben nem járatos *esküdtek* könnyen veszik esküti minőségüket s ha meg nem jelenhetnek a sajtótárgyalásra, elegendőnek tartják egy egészen magánjellegű levélben a tárgyalás napján tudomására hozni a sajtóbíróóság elnökének, miszerint a sajtótárgyalásról elmaradnak.

Az 1867. évi május 17-ikén 307. sz. a. kiadott sajtóügyi igazságügyminiszteri rendelet 28. §-a szerint azonban: «a *meg nem jelent*, vagy idő előtt s a bíróság elnökének engedelmével eltávozott *esküdt*, ha kimaradásának, vagy eltávozásának *nyomós okát* nem adhatja, 100 frtig terjedhető bíróóságban marasztaltatik el ugyanazon (t. i. sajtó) bíróóság által».

Minthogy a pusztá bejelentés, sőt a magánlevélben felemlített, de semmivel nem bizonyított elmaradási ok olyan «nyomós oknak», mely az említett 28. §-ban megkivántatik, nem tekinthető: ugyanazért a sajtóbíróóság az *esküdtre* nyomban kiszabja a bíróóságot s az erre vonatkozó végzést az esküdtnek kézbesítetteti.

Az *esküdt* a marasztaló végzés ellen «felebbezést», vagy «felfolyamodást» ad be, mint polgári ügyekben s kéri a sajtóbíróóságot az ügynek «a kir. táblához» fölterjesztésére s ugyanezen beadványában hivatkozik arra, hogy elmaradásának okát igazolni tudja.

Sajtóügyekben azonban a kir. tábla nem intézkedik, — *felebbezésnek*, vagy *felfolyamodásnak* az 1867. évi máj. 17-iki 307. sz. sajtóügyi rend. 98. §-a értelmében nincs helye, csupán semmiségi panasznak és *igazolásnak*.

Az *igazolásra* vonatkozólag az 1867. évi július 25-ikén 307. sz. a. kiadott sajtóügyi igazságügym. pótrrendelet 4-ik pontja a következőket rendeli:

«A 28. §-ban (t. i. az 1867. évi máj. 17-iki 307. sz. rend. 28-ban) a meg nem jelent, vagy idő előtt engedelem nélkül eltávozott *esküdt* elmarasztaltatását illetőleg kétségtelen, hogy ezen elmarasztalás mindenkor *feltételes* s az elmarasztalt *mindenkor megkísértheti igazolását* ugyanazon bíróóság előtt, mely őt behívta és pedig a *közönséges perrendtartás szabályai* szerint, az abban kitűzött határidő alatt, mely az akadály megszüntétől számítandó.»

Most már az a kérdés, hogy az *esküdt* által beadott «felebbezés», vagy «felfolyamodás» című beadvánnyal mi történjék?

A kir. táblához fölterjeszteni nem lehet, mert ez a sajtóügyekbe be nem avatkozhatik. A kir. Curiához szintén nem terjeszthető fel, mert oda csak semmisségi panaszszal lehet fordulni.

De a beadvány még azért sem terjeszthető fel sem egyik, sem másik helyre, mert az 1867. évi július hó 25-iki 307. sz. sajtórend. 4. pontja világosan kimondja, hogy az esküdtnek bírságban elmarasztalása esetében, a mennyiben az elmarasztalt ezt magára nézve sérelmesnek találja, ugyanazon sajtóbírótság van hivatva az elmaradás okait mérlegelni.

Ezek szerint nem marad más hátra, mint az ilyen beadványt vagy elutasítani olyan cím alatt, hogy sajtóügyekben sem felebbezésnek, sem felfolyamodásnak nincs helye, vagy pedig a *beadványt igazolásnak* venni s mint ilyen tenni elbírálás tárgyává.

Határozott rendelkezés hiányában ez utóbbi fogadandó el a jog és igazság szempontjából.

Az 1867. évi július 25-iki 307. sz. pótrendelet 4. pontja nyíltan kimondja, hogy az esküdt elmarasztalása csak *feltételes*, a melynek megváltoztatása iránt joga van a sajtóbírótsághoz fordulni és elmaradását igazolni. Ezen jogától nem lehet és nem szabad az esküdtet megfosztani csupán azért, mert *beadványát helytelenül címezte*, nem szabad elvárni attól, hogy elmaradásának igazolásával magáról a büntetést elhárítsa.

És ez nem a humanitáson, nem a kegyelmezési szándékon, hanem a törvényen alapszik.

Az 1867. évi július 27-iki 307. sz. sajtóügyi pótrendelet 4. pontja kimondja, hogy az igazolási kérdésnek elbírálása a *közönséges perrendtartás* szabályai szerint történik, a miből következik, hogy *mindazon esetekben, a melyekben a sajtótörvény vagy rendelet határozottan nem rendelkezik*, a fenálló *polgári törvények* és rendeletek irányadók.

A polgári perrendtartás *hatodik címe* a perorvoslatok között említi fel az *igazolást* is. És e cím alatt az 1881. évi LIX. tcz. 25. §-a második bekezdése szerint: «*Helytelen elnevezés esetében* a felebbezési beadványok *minősége* azok *tartalma* szerint *ítélendő meg*». Azért tehát, ha az *esküdt* a jogorvoslatot célzó beadványát helytelenül címezi s azt a helyett, hogy «igazolási kérelemnek» mondaná, «felebbezésnek», vagy «felfolyamodásnak» nevezi, de abban azt terjeszti elő, hogy ő az esküdtzéki tárgyalásról elmaradásának «nyomós okait» tanukkal, vagy más módon igazolni tudja: a beadvány tartalmából kétségtelen levén az igazolási szándék, a beadványnak *nem címe, hanem tartalma veendő irányadóul* s az *igazolási kérelemnek tartandó* és mint ilyen bírálható el.

E beadvány folytán aztán az 1881. évi LIX. tcz. 64. §-a értelmében jegyzőkönyvi tárgyalás rendelendő.

Kérdés merülhet fel az iránt, hogy a *beadási határidő* mitől *számíttatik* az esetben, ha az esküdt egy indokolatlan levélben már a sajtótárgyalás napján bejelenti, hogy a tárgyaláson meg nem jelenhet?

E tekintetben az 1867. évi jul. 25-iki 307. sz. sajtóügyi pótrendelet 4. pontja azt tartalmazza, hogy az igazolás a perrendtartásban meghatározott idő alatt történjék, mely «*az akadály megszűntétől számítandó*».

Az 1881. évi LIX. tcz. 63. §-a szerint az igazolási kérelem 15 nap alatt terjesztendő elő.

Azonban e 15 nap az *akadály megszűntétől* csak az esetben számítható a sajtóságos állapotokat teremtő sajtóügyekben, ha az *esküdt* egyáltalában nem jelentette be elmaradását a sajtótárgyalás napján, vagy azt megelőzőleg írásban, de ha bejelentette, a nélkül, hogy a bejelentésben az elmaradás indokait bizonyította volna: akkor már nem az akadály megszűntétől, hanem azon naptól számítható az igazolási

határidő, a mely napon az esküdtnek tudomására jutott, hogy elmaradása miatt elmarasztaltatott, vagyis a *marasztaló végzés kézbesítésétől*.

Kitűnik ez az 1867. évi máj. 17-iki 307. sz. sajtóügyi rend. 28. §-ából és az erre 1867. évi július 25-ikén kiadott pótrendelet 4-ik pontjából, t. i. hogy csak a marasztaló végzés ellen van igazolásnak helye s ez ellen nem léphet fel a marasztalt előbb, mintsem az neki tudomására hozatott. Ha az igazolás «*jogorvoslat*», a minthogy kétségtelenül annak kell venni, akkor azzal csak akkor lehet előállni, midőn a jogsérelmet tartalmazó végzés az *esküdtnek* kézbesítettett.

Ugyanez tűnik ki az *igazolást* szintén a *perorvoslatok* közé számító 1881. évi november 1-én 2851. I. M. sz. a. kiadott *váltó eljárásból*, melynek 40. §-a szerint:

«Az igazolási kérelem azon napot, melyben a *mulasztás következményeit kimondó bírói határozat* kézbesítettett, követő 3 nap alatt stb. adandó be».

Végre ez tűnik ki a *csbdtörvényből* is. Ugyanis az 1881. évi XVII. tcz. 79. §-a szerint:

«A jogorvoslatok, mennyiben azoknak a jelen törvény szerint helye lehet, rendszerint a *határozat kézbesítésétől* számítandó 8 nap alatt nyújtandó be».

Minthogy tehát a *sajtóügyi eljárás* az *esküdtnek* jogot ad arra, hogy a sajtóügyi eljárásról való elmaradását igazolja, azonban ezen igazoláson kívül reá nézve kizár minden más jogorvoslatot: bátran kimondhatjuk, hogy az *esküdt* a *bírságban elmarasztalása ellen s elmaradása okának igazolása céljából beadott* bármily című *beadványa igazolási kérelemnek veendő* s ennek beadási *határideje* a marasztaló *végzés kézbesítésétől* az 1881. évi LIX. tcz. 63. §-a értelmében számítandó.

K. Nagy Sándor,
n.-várad kir. tiszéki bíró.

Egy érdekes eset.

R. Z. kolozsvári lakos és neje M. S. ugyanottani lakos házassága, mely a zsidó vallás szertartásai szerint kötött meg, a házasság kölcsönös beleegyezése folytán véglegesen és jogerősen felbontott és a kolozsvári kir. törvényszék megengedte, hogy az elvált házastársak új házasságra léphessenek. Természetes, hogy az ítélet, melyet a legfelsőbb bíróság is jóváhagyott, nem nélkülözte azon szokásos clausulát sem, hogy a férj 15 nap alatt köteles nejeinek a rituális válólevelet kiadni s a nő köteles ezen válólevelet átvenni, mivel különben a bírói végítélet szolgálja a házasság végleges felbontásának teljes igazolásául.

Azonban az is természetes, hazai házassági jogunk nagyobb dicsőségére, hogy ez a clausula édes keveset ér, mert, ha a férj a válólevelet (get) rituális módon kiadni vonakodik, a polgári bíróság ítélete szerint véglegesen elválasztott felek újabb *zsidó* házasságra nem léphetnek, mert elkezdve a budapesti haladó irányu zsidó nagyhitközség főrabiján, Magyarország legutolsó zsidó papjáig egy sem fog akadni, a ki a «get» nélkül elvált feleket összeeskesse.

S az államhatalom kezei éppen úgy meg vannak kötve ezzel az ósdi törvénnyel szemben, mint a hogy a katolikus pap nem kényszeríthető arra, hogy az olyan hitbelijét részesítse a házasság szentségében, a kinek előző házassági köteleke a protestánsokra nézve érvényes szabályok szerint lőn véglegesen felbontva. Hogy a zsidóknál mennyi visszaélésre, a katolikusoknál pedig vallási csereberére ad okot az, hogy az ellentétes állami és vallásfelekezeti jogok parallel érvényesek, azt bővebben kifejtetem fölösleges.

Mint már említettem, a bírói gyakorlat annyiban fölötte áll a tételes jognak, hogy míg az előbbi — bár minden sanctio nélkül — *kötelezi* a feleket a válólevél átadása és átvételére, addig a tételes jogot képező 1863. évi udvari rendelet még ennyit sem kíván, hanem csupán *engedélyt* ad a feleknek, hogy a válólevelet átadják vagy átvegyék, sőt a

bíró a végelválást csak azon alapon mondja ki, hogy a felek a válóperben *hajlandóságukat* fejezték ki arra nézve, hogy a per befejezése után kiadják, illetve átveszik a válólevelet.

Hogy azonban a per befejezése után valósággal mi történik, azzal a bíróság épen nem törődik, de nincs is joga törödni, úgy hogy in ultima analysi, a zsidó válóperben a polgári bíróság ítélete csak irott malaszt, ha az elvált férj úgy akarja, mert ha ő a válólevelet ki nem adja, a házasság, melyet három forum oldott fel, továbbra is fenáll.

«Különösen nem kényszerítheti a férjet semmi hatalom arra, hogy a válólevelet nejeinek átadja» — mondja Szezhlo a «Házassági elválás joga» című művében — s így természetes, hogy a magyar polgári bíróság a válólevél dolgába bele nem avatkozik, annál kevésbé, mert hisz a «get» adása tisztán zsidó vallási szertartás, melynek az 1863. évi novemberi rendelet és a zsidó vallási törvények értelmében okvetetlenül az illetékes rabbiság előtt *kell* végbemenni, azaz inkább *kellene*, mert a rabbinak sincs hívei fölött kényszerítő hatalma.

Ezek előrebocsátása után visszatérhetünk az e sorok elején jelzett esetre. . . . Tehát a Curia is kimondotta a végelválást és M. Sarolta újból férjhez mehetne, ha utjába nem áll az ex-férj s azt nem mondja, hogy «nem oldalak fel, nem adom ki a válólevelet, ép oly keserű legyen a helyzeted, a mint megkeserítetted az én életemet!»

S most következik a java: a menyecske ügyvédje (befolyásos, tekintélyes ember) folyamodik a kolozsvári törvényszékhez, mint a válóper bíróságához, s az rabbinatussá alakulva, *határnapot tűz ki a válólevél átadására és átvételére!* A férj nem respectálja az idézést; a bíróság az újabb határnapra *pénzbírság terhével* hívja maga elé, ismét sikertelenül s ekkor a következő rendeletet bocsátotta ki:

«Sz. 1910/894. polg. Kérélmé M. Saroltának R. Z. elleni válóperében. Ezen bejelentés tudomásul vétetik. Egyuttal fenti ügyben a válólevél átadása és átvételére határnapul f. é. márczius hó 1. napja d. e. 10 órája tüzetik ki e kir. törvényszék telekkönyvi kiküldött bírása hivatalos helyiségében, mely határidőre érdekelt felek és pedig (R. Z. — a férj —), tekintettel már több ízben történt sikertelen idéztetésére, az osztr. prts 662. §-a értelmében *különböni elővezetése terhe mellett*, ezennel megidéztenek. A kir. törvényszék Kolozsvárt, 1894 február 21-én. (P. H.) (A jegyző aláírása.)»

Mellékesen megjegyzem, hogy az osztrák perrendtartásnak nincs is 662 szakasza, továbbá, hogy a bíróság a végzés kelte és a határnap között 7 napot hagyott, hogy R. Z. a fővárosban lakik és ezt a törvénytelen bírói határozatot csak február 28-án vette kézhez Budapesten.

Idéző végzés ellen nem lévén jogorvoslatnak helye, R. Z. kérvényt adott be a kolozsvári törvényszékhez és teljes tisztelettel felvilágosította a rosszul informált bíróságot s arra kérte, hogy ne avatkozzék a rabbinusok dolgába.

Ha ennek a kérvénynek nem volna sikere, kíváncsiak vagyunk, miként fogja a bíróság R. Z.-t rendőri fedezet mellett Kolozsvárra vitetni, a héber nyelvű válólevelet megszővegni, a cerimóniákat megejteni s főleg miféle «szközökkel» fogja a férj urat a válólevél kiadására kényszeríteni.

A fejleményekről lesz szerencsém a Jogtudományi Közlöny tisztelt olvasóit értesíteni. Addig is: polgári házasság jöjjön el a te or-zágod!

Dr. Berényi Sándor,
budapesti ügyvéd.

Külföldi judikatura.

604. A megtámadás sikeréhez szükséges, hogy a fizetések megszüntetése külsőleg nyilvánult legyen, elegendő azonban, hogy az adósnek képtelensége arra, hogy fizetési kötelezettségeinek megfelelően, *egyetlen* actusban jusson külső kifejezésre. Ezen egy actushoz azonban nem elég, hogy adós ellen a keresetindítással egyidejűleg biztosítási végrehajtást rendeltek el. (Német birodalmi törvényszék.)

605. Hugo évek előtt biztosította birtokait a lipcei tűzbiztosító intézetnél és utóbb áruraktárát. Mindez leégett, és Hugo az árukban szenvedett kárát roszhiszeműen túlzottan számította fel, minek folytán a biztosító társulat úgy az áruraktár, valamint a butorok tekintetében megtagadott minden kártérítést, támaszkodva biztosítási feltételeinek azon pontjára, mely szerint roszhiszemű kárfelszámítás esetén. A biztosítottnak minden a biztosító elleni igénye elenyészik. A bíróság igazat adott a biztosító társulatnak, hatályosnak mondva ki az idézett biztosítási feltételt azon nagy érdeknél fogva, mely a kárösszegnek a valóságnak megfelelő felszámításához fűződik. (Német birodalmi törvényszék.)

606. Ha ki van kötve, hogy valamely értékpapír kisorsolása után már nem kamatozik és tévesen mégis beváltja az adós testület a későbbi kamatszelvevényeket, úgy a kisorsolási összeg kifizetésekor levonásba helyezheti a tévesen kifizetett kamatösszeget és az értékpapír tulajdonosa nem élhet regressussal azon bankár ellen, a ki az ő kárát okozta azon mulasztása által, hogy a kamatszelvevényeket a sorsolási lajstromok pontos áttekintése nélkül beváltotta. Ezen elvet a párisi *semmitlészék* több ízben kimondta, de a közönség körében nagy resensust szült, mert a ki bemutatóra szóló papírt vásárol, az nem nézheti meg mindig az összes sorsolási lajstromokat és így ok nélkül károsul, ha utóbb kitűnik, hogy ki volt már sorsolva és akkor neki levonásokat eszközölnek. A párisi tőzsde-ügynökök egyesülete elhatározta, hogy azon társulatok papírjait, a melyek ebbeli jogukról le nem mondanak, a tőzsdén nem jegyzik; utóbb azonban megváltoztatta határozatát, mert a *semmitlészék* fentartotta álláspontját.

Közli: Dr. Gold Simon.

Külömfélék.

— A központi vizsgáló-bírói intézményhez. A következő sorokat vettük:

Részint saját közvetlen tapasztalatom, részint értesülések útján arról szereztem tudomást, hogy a vizsgálatot elrendelő végzéseknél a kir. törvényszékek egy általán nem követnek egyöntetű eljárást, sőt némelyik törvényszéknél az új büntető ügyviteli szabályok némely részét kisebb-nagyobb mértékben figyelmen kívül hagyják. Leginkább nyilvánul ez abban, hogy a vizsgálatokkal még ma is legtöbb esetben a járásbírókat bízzák meg, kivéve a keblbi járásbírók területén elkövetett és a *kiválóban nevezetes* bűncselekményeket.

Szerintem ez nem helyes. Nézetem e tárgyban a következő: *A járásbírók csak a nagyon csekély jelentőségű bűnügyi vizsgálatokkal bízhatók meg; s a kissé fontosak közül csakis azokkal, melyeknek a központban eszközölt vezetése az államkincstárra aránytalanul nagy terhet róna.* E nézetemet a következőkkel leszek bátor indokolni: Az 1892. évi 4510. IME. sz. a. életbeléptetett, bünvádi ügyviteli szabályok egyik főintentiója a közp. vizsg. bírói állás rendszeresítése által a vizsgálatoknak egyöntetű, szakavatott kéz által eszközölhető vezetése. A bv. ü. sz. 12. §-a szerint: «A tvszék által elsőfokon elbírálandó büntető ügyekben az illetékes törvényszék vizsgálóbírója teljesíti a vizsgálatot (előnyomozást, elővizsgálatot, részletes vizsgálatot)», miből kitetszik, hogy a *törvényszék területén felmerülő összes vizsgálatot, a központi vizsgáló bíró tartozik vezetni.* Igaz ugyan, hogy a 13. §. második bekezdése az általános szabály alól kivételt tesz, úgy de ez csak erősíti a főtételt, kimondván, hogy a vizsgálat foganatosításával járásbírók csak *fontos* czélszerűségi okok fenforgása esetén bízandó meg. Hogy pedig a rendeletnek az intentiója tényleg *az összes vizsgálatoknak* a közp. vizsg. bíróhoz történendő bevonására irányul, a fentiek kivül igazolja az is, hogy a vizsg. bírónak állandó helyetese van (14. §.); melléje a tvszk elnöke segítségét (15. §.), irodai személyzetül tvszki irnokot és szolgát (19. §.) rendel ki; végül az 1891. évi XVII. tcz. 33. §-a értelmében a közp. vizsg. bíró évenként 300 frt pótlékban részesül.

A fentebb irtakat reasummálva, szerény véleményem szerint az eltérő gyakorlat oly módon lenne egyöntetűvé tehető s illetve helyesbíthető, ha az igazságügyminiszter, vagy legalább a kir. táblák elnökei kettős rendeletet adnának ki, a melyben felsorolva lennének:

a) azon bűncselekmények, melyekben tekintet nélkül az elkövetés helyére,

b) azon (a közp. jbiróság területén kívül eső) községek, a melyekben elkövetett bármily minőségű bűncselekményekben, a közp. vizsg. bírónak kell a vizsgálatot vezetni.

Unger Géza.

— **Adalék a büntetés elengedéséhez.** A budapesti kir. törvényszék f. é. február 3-án 6145. számú végzésében megszüntette az eljárást egy lopással vádolt egyén ellen a következő indoklással: «St. A. azzal volt vádolva, hogy édes atyja S. Fülöp molnárnak és nagybátyja St. Mihály lisztkereskedőnek kárára azoknak szemházából 90 frt ára 12 zsák búzát lopott el. (Btk. 333., 334., 336. §. 8. pont.) A nevezett panaszosok a főtárgyaláson megjelenván, kinyilvánították, hogy a vádlottnak *megbocsátanak, ha az jó utra térését megígéri*; minthogy pedig St. A. a törvényszék színe előtt édes atyjától és nagybátyjától *bocsánatot kért, őket megkövette és kézzel is ígérte, hogy megjavul és becsületesen fogja magát viselni*, mire a panaszosok a feljelentésüket visszavonták, ennél fogva a büntető eljárást a Btk. 342. és 116. §-ai értelmében meg kellett szüntetni. Ez a végzés valamennyi félnek megnyugvása folytán jogerőre emelkedett.»

— **A megvédélmezett római jog.** Érdekes epizód történt a napokban az egyetem első számú tantermében. Vécsey Tamás, a római jog tanára, egy újságpapírról elolvasta Ugron Gábor beszédének azt a részét, a melyben annak okát, hogy a jogászok nagy többsége a szabadságot korlátozó reformnak (kötelező polgári házasság) és nem a szabad- elvűbb intézménynek (fakultatív polgári házasság) a hive, abban találja, hogy a római jogból, mely tudományuk alapja, az állami mindenhatóságot és a cäsarismust sajátították el. Ezután figyelmeztette a hallgatóságot, hogy épen a szabad szellem az, a melyre a tanítás folyamán tanítványait annyiszor figyelmeztette s nagyszámu eredeti cizitáttal döntötte meg Ugron érvelését. Végül egy hasonlattal élve, hogy virágból csak pök szivhat mérget, azon reményének adott kifejezést, hogy a római jog, mint eddig, ugy ezután is, a legnemesebb eszmék forrása lesz az ifjúságra nézve. A lelkes szavakat élénk éljenek követték.

— **A képviselőház könyvtárának katalogusa.** A képviselőház könyvtári bizottságának megbízásából *Dr. Küffer Béla*, képviselőházi könyvtáros egy 66 ives kötetben kiadta a képviselőház házi könyvtárának katalogusát.

E könyvtár 1866 ban alapított a képviselőház határozata folytán. Jelenleg 29,390 kötetet tartalmaz. Kötetszámra a főváros három nagy könyvtárához: az egyetemi, muzeumi és az akadémiai könyvtárakhoz negyediknek sorakozik. Évi szaporulatra második helyen áll. Tulnyomólag jog- és államtudományi, valamint történelmi tárgyú könyveket tartalmaz.

A katalogus összeállítása maga is igen nehéz és fáradságos dolog volt, de még nehezebb és fáradságosabb munkával kellett megbirkóznia *dr. Küffer Béla* könyvtárosnak, amíg a könyvtárt annyira rendbe szedte, amint az most van.

A tulajdonképeni rendszeres katalogust megelőzi egy betűrendes mutató, a melyben a legnagyobb könnyűséggel megtalálható a lapszám, melyen a keresett mű a katalogusban foglaltatik.

Maga a rendszeres katalogus a képzelhető legpontosabban specialisál, úgy hogy pl. a magánjog fő felosztásán kívül az egyes részek albeosztása is keresztül van vevé.

Igy a családjogra vonatkozó művek előbb országoként, azután részenként vannak beosztva. Az egyes részekben ismét alrovatok: házasság, házasságkötés (ismét 16 alrovattal), házassági szerződés, házasság felbontása, elvált felek új házassága, házassági vagyoni jog, gyermekek viszonya, gyámság, gondnokság.

Encyclopedikus ismereteket, széles körű műveltséget feltételező, pontos munkát végezett *dr. Küffer Béla* ezen katalogus megszerkesztése által.

Azért fontos reánk nézve a könyvészeti irodalom e becses terméke, mert a képviselőház könyvtára a jog- és államtudományok terén a leggazdagabb és a legrendszerezettebb kiegészített valamennyi magyar könyvtár között.

— **Dr. Illés Károly** büntetőjogi kommentárjának második kiadásbeli második kötete pár nap mulva megjelen. Tartalmazni fogja a különös részt a lopásig.

— **A budapesti kir. törvényszék mint sajtóbíróóság előtt a napokban lefolytatott sajtóper alkalmával történt,** hogy azután, hogy az esküdtek tanácskozás végett visszavonultak, az esküdtek szobájából csengetés hallatszott. Az elnök oda ment az ajtóhoz, kinyitotta és hamarosan be is lépett az esküdtek szobájába, honnan majd egy fél órai tartózkodás után kijött és kijelentette, hogy az esküdtek a kérdések tekintetében nem lévén tisztában, felvilágosításokat kértek, melyeket ő meg is adott. A felek a hozott ítéletben megnyugodván, az ügy nem került fel a Curiához. Minden- esetre kedélyes eljárás az elnök részéről.

— **A kassai jogakadémián** a jelen félévben a következő special-kollegiumok adatnak elő: A statisztika elmélete. Szele Andor. — Az európai államok statisztikája. Ugyanaz. — Telekkönyvi rendtartás. Katona Mór. — Urbériség. Ugyanaz. — Nemzetközi magánjog. Rössler István. — Gyakorlatok a nemzetközi jog köréből. Ugyanaz. — Válogatott fejezetek a nemzetgazdaságtan különös részéből. Zorn Vilmos. — Illetékügy. Ugyanaz. — Csődrendtartás. Klupaty Antal. — Kereskedelmi ügyletek. Ugyanaz. — A bünvádi eljárás alapelvei. Esterházy Sándor. — A positivizmus a jog- és államtudományokban. Ugyanaz. — Lombroso elmélete a prostituált s gonosztevő asszonyról. Ugyanaz. — Törvényszéki orvostan. Kosztká József. — Közegészségtan. Ugyanaz. — Egyházi törvénykezés. Milbek Károly. — Az államadósságról. Zorn Vilmos.

— **A kecskeméti jogakadémián** a jelen félévben a következő special kollegiumok tartatnak: Házassági vagyoni jog. Csilléry Benő. — Új sommás eljárás. Bagi Béla. — Magyar csödeljárás. Bagi Béla. — Büntetőjogi seminarium. Magyar István. — Magánjogi praktikum. Helle Károly. — Büntetőjogi lélektan. Kecskeméti Lajos. — Közigazgatási bíráskodás. Kovács Pál. — Mezei ipar elmélete. Szigethy Lehel. — Fogyasztási adók elmélete. Ugyanaz. — Tételes nemzetközi jog forrásai. Ugyanaz. — Politikai elméletek. Jászy Viktor.

— **A budapesti törvényszék polgári pertára** utánozza a keresk. és váltótörvényszék pertárát abban, hogy írószereket nem tart, hanem a szolgáló ad «kölcsondij» mellett tollat használatra. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A Gerichtssaal** legújabb füzete (XLIX. kötet 2. és 3. füzet) a következő tartalommal jelent meg: A rendkívüli revisio az osztrák büntető eljárásban. Irta dr. Rosenblatt, krakkói tanár. — Az osztrák kriminalstatisztika 1889-ről. Irta dr. Hoegel Hugó, gráci állománygyász-helyettes. — A feltételes elítélés legújabb eredményei Franciaországban és Angliában. Irta dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyész. — A nemzetközi criminalistikai egyesületek és ezeknek céljai. Irta dr. Stenglein M., a lipcei bírodalmi törvényszék tagja. — Az elhanyagolt gyermekek és az ifjúkori bűnösök. Irta Schmölder, a felebbviteli bíróság tagja. — A kornak a büntethetőségre gyakorolt befolyásáról az osztrák jog és törvényjavaslat szerint. Irta dr. Singer Agost egyetemi tanár. — Ezen kívül irodalmi híreket tartalmaz ezen füzet.

— **A balesetek elleni biztosítás** ügyében Schweizban is már nagyobb mozgalom fejlődött ki. De kevés kilátás van reá, hogy sikerüljön. A mezei gazdák attól tartanak, hogy a javaslat social irányt és szerkezetet nyerend; de azért sem rokonszenveznek vele, mert nagy áldozatok kívánatnának részükről; de a social munkás-társulatok és a katolikus egyletek is ellenzik, mert igen bürokratikus irányu és a létező segélypénztárakra s biztosítási egyletekre kevés tekintettel leend, a munkások irányában pedig nagy követeléseket támaszt.

A Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága f. hó 17-én (szombaton) este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) ülést tart, melynek tárgya: Dr. Oláh Gusztávnak, az angyalföldi tébolyda igazgatójának következő című előadása: Defect elméjü kalandorok.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- -- 6 Ft
negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

KOSSUTH LAJOS.

A jogegyenlőségért és az alkotmányos szabadságért vívott harc vezérének ravatalánál könnyes szemekkel áll a nemzet. Mélyen átérzi a gyászt a nemzet minden rétege, de a magyar jogászság, a jogegyenlőség és az alkotmányos szabadság leghivebb támasza nemcsak átérzi, hanem átérti is. Hiszen családja után a magyar jogászsághoz állott Kossuth legközelebb. Bár képzettségének, szellemének sokoldalúságával bámulatba ejtett mindenkit, műveltségének alapja jogász volt. A jogi gyakorlat terén vívta Kossuth fényes tehetsége első harcait, aratta első sikereit, a jog tanulmányozása öntötte lelkébe az igazság, a szabadság, a jogegyenlőség szeretetét. És a magyar jogászság méltányolja első sorban Kossuth alkotásait, megértve, hogy az általa nyitott ut vezet a tökéletes jogállamhoz.

A jog hatalmas bajnoka hunyt el Kossuth Lajossal. Életének egész története: Küzdött a jogért. Ott hagyta az apró csete-páték szinterét, a hol csak apró győzelmet vivhatnak ki a jogeszmé katonái és reá lépett a gyakorlati jog széles, nagy csataterére, a hol jogintézményekért csatáznak és nem egyes emberek, hanem a nemzet számára vivják ki a diadalt.

Már első nagyobb politikai szereplésében, az országgyűlési és a törvényhatósági tudósítások körül folytatott küzdelmében a modern jogászság nagy elvéért: a nyilvánosságért szállott sikra. És politikai szereplésének minden későbbi mozzanata egy-egy új küzdelmet jelent a modern jogászság elveiért, céljaiért. Jogot a nemzetnek mint egésznek és jogot az egyénnek a nemzet kebelében: ez volt vezérlő elve. Így működött közre a népképviselő, a felelős miniszteri rendszer, a sajtó-szabadság, a közös teherviselés, az erdélyi unió, a polgári és a vallási egyenlőség megalkotásában.

Kossuth megértette, hogy milyen összetartó erő van a jogegységben. Egységes jog nélkül nincs egységes nemzet. A jog nemcsak véd, a jog nemcsak sujt, hanem nevel is. A míg nem karolja át az ország összes fiait egy jog, egy törvény, darabokra szakad a társadalom és a nemzet fogalma kisebbségi mint a népességé. Kossuth működése előtt a magyar nemzet csak a nemességből állott, tehát csak töredéke volt Magyarhon népességének. Kossuth a jogegység fegyverével ledöntötte a válaszfalakat nemesség, papság, polgárság és jobbágyság között és Magyarhon egész népességéből lön most a magyar nemzet.

Kossuth megértette, hogy a jog a nemzeti lét alapja. Míg Széchenyi azt hitte, hogy gazdasági haladással nemzetet lehet alkotni, Kossuth világosan látta, hogy minden gazdasági haladás kudarcra vezet, ha nincs lerakva az alkotmány alapja és rendezett jogi élet nem biztosítja a gazdasági fellendülés eredményeit. Kossuth tudta azt, hogy az alkotmány, a jog nem csengő frázis, hanem minden további haladás, minden nemzeti lét reális, szükséges alapja. A jog nem adhat kenyeret a nemzetnek, de jog nélkül nincs biztosított kenyér. Mikor ma a szociális tanok félremagyarázása alapján olyan szokásossá vált az alkotmány és a jog kicsinylése, harczosainak kigunyolása, oly jól esik nekünk arra hivatkozni, hogy a magyar nemzet két korszakalkotó férfija, Kossuth 1848 és Deák 1867 alkotója a jog harczosainak sorából emelkedtek fel a nemzet vezéri méltóságra és mind a ketten az alkotmányért, a jogért vívták harczukat.

A magyar jogászság igaz kegyelettel gyászolja a jog hatalmas bajnokát, Kossuth Lajost. A bajnok elesett, de zászlója árván maradni nem fog. A magyar jogászság tovább fog küzdeni a jogegységért, az alkotmányos szabadságért és küzdelmeiben sohasem fog megfélekedezni a nagy uttörők egyikéről, Kossuthról.

Legyen áldott és éljen örökké emléke!

A Plósz-féle perrendtartási javaslat.¹

Nagy Dezső — kitünő kartársunk — abban a felolvasásában, mely a Magyar Jogászegylet 1883 őszén megindult nagy vitájának kiindulási pontjául szolgált, azon panaszkodott, hogy a szóbeliség, nyilvánosság, közvetlenség kifejezései üres jelszavakká váltak, és ezen állítását az egyidejű magyar jogi irodalomból vett idézetekkel támogatva, arra alapította, hogy a tudományos irodalom dicshymnusokat zeng a hármaskörrel, a nélkül, hogy a dolog lényegének, t. i. ezen elveknek a perrendben való tulajdonképeni alkalmazása mikéntjének és céljának, beható kritikai méltatásával foglalkoznék. És szellemes fejtegetéseinek révén, arra az eredményre jutott, hogy annak a codificációnak, a mely a szóbeli pert konstruálni akarja, az eredeti történelmi fejleményt, a francia szóbeli pert, mint ilyent, kell alapul vennie; oda kell mennie az *eredeti forráshoz* és onnan, nem pedig az ösgermán elveknek a német elmélet generalisáló retortáján keresztülment elméleteiből, merítenie.

Maga a javaslat is érdemesnek és szükségesnek találja a szóbeliség, mint perrendi elv ezen lényegével foglalkozni és egynémely téves, a tudomány terén e tekintetben tért foglaló felfogással egyéni felfogását szembe állítani.

Igy állván a dolog, s mert magam is meg vagyok győződve arról, hogy a javaslat alapos méltatása szempontjából feltétlenül szükséges a *szóbeliség elvének a perrenddel szemben való jelentőségét* tisztázni, erre vonatkozó nézetemet leszek bátor mindenekelőtt előrebocsátani.

Mellőzve itt a sokkal nagyobb teret kívánó történelmi áttekintést, egyszerűen konstatalem, hogy a szóbeliség se nem egy kor, annál kevésbé a XIX. század, se nem egy nemzet kizárólagos szabadalma. Még azt sem lehet állítani, hogy a mai tudomány és törvényhozások által egyedül üdvösnek tartott perrendi szabály.

Szóbeli volt a római, sőt a régi magyar és germán per is.

Szóbeli volt évszázadok óta az angol, francia és amerikai Egyesült-Államokbeli per. Csakhogy, míg az utóbbiak meg is maradtak szóbelinek máig, addig az előbbieket többé-kevésbé a canonjog befolyása alatt, formalistikus — írásbelivé változtak át.

A szóbeliség elve értékének és lényegének ismeretére nézve, kétségkívül tanulságos lenne annak vizsgálata, hogy minő okok idézték elő a szóbeliségnek az írásbeliség által való kiszorítását, és ismét, minő okok az ő renaissanceát s manapság teljesnek mondható diadalát az írásbeliség fölött?

Ennek a kérdésnek kiterjedtebb vizsgálata mellőzésével s egyszerű felvetése alapján, merem állítani, hogy nem annyira az írás lényegének, mint inkább az írásbeli perrel kapcsolatos merev formalismusnak s a kortársként jelentkező általános jogi rendtelenségnek van a szóbeli per ujkori diadalában a legjelentékenyebb szerepe.

Utóvégre a szó is, meg az írás is az emberi közlekedés, gondolatközlés eszközei lévén, és pedig oly eszközök, melyek mindenikének megvan a maga előnye úgy, mint hátránya, (maradandóság — mulandóság; élettelen merevség — közvetlenség) a másik felett, egyik sem lehet, bármily teljes sanccionálásában, az *egyetlen* perrendi szabály; mert a perrend, mint a *perlekedők céljának* elérését biztosító közjogi statutumok összege ezen célú csupán annak kimondásával, hogy a peres felek beszélni vagy írni tartoznak, igen természetesen, távolról sem közelítené meg.

Bármely perrendi intézkedésnek ennél fogva ezen célú kell tartania szem előtt és a szerint alkalmaznia az eszközöket, melyekkel ezen cél megvalósítható.

A *polgári per célja* pedig sem több, sem kevesebb, mint hogy a *peressé lett anyagi jog megállapíttassék és annak érvény szerzettséék.*

¹ Az előbbi közl. a múlt heti számban.

A per ezen céljával szemben már most úgy a szóbeliség, mint az írásbeliség, mint a perben szereplő felek egymásközötti és a bíróság közötti gondolat- és akaratközlés *alárendelt eszközei* szerepelnek.

A miből ismét foly, hogy a szóbeliség és írásbeliség tehát nem öncélok, hanem a per célját többé-kevésbé előmozdító eszközök, a melyeknek felhasználása tehát attól függ, hogy a per tulajdonképeni céljának: a vitássá lett anyagi jog földerítésének, megállapításának és érvényesítésének melyik felel meg jobban.

A javaslat — indokolásából kitetszőleg — lényegében ugyanezen álláspontot, tehát meggyőződésem szerint a leghelyesebbet foglalja el a szóbeliség és írásbeliség elveivel szemben.

Meg kell azonban itt említenem azon lényegtelennek látszó differentiát, a mi a *per céljának* általam fenebb adott definitiója és a kereset indokolásának definitiója között van.

A tervezet a polg. per céljának meghatározásával az indokolás 16. lapján foglalkozván, miután előrebocsátotta, hogy sem azon definitió, mely szerint «a polgári perben csak az *alaki* igazság érvényesülhet», sem ama másik, mely szerint «a polgári per célja, ép úgy, mint a bünt. pernek az *anyagi igazság* érvényesülése» — nem megfelelők, — a definitiót így adja:

«A per célja az *anyagi jog* érvényesülése.»

Én ezzel szemben ezt a definitiót adtam:

«A polgári per célja a *peressé lett anyagi jog* megállapítása és érvényesítése.»

Nem kétlem ugyan, hogy a javaslat nagyérdemű szerzője és illetve indokolója a felek dispositiójának jogát a polgári per criteriumának integrans momentumául ép oly mértékben ismeri el, mint én — kivált a hivatalbóli büntető perrel szemben; de én a per polgári, tehát dispositív jellegét, annak szükségképi kifejezését, hogy polgári perben a bíró *csak a felek felhívására léphet föl, a definitió elemévé* akarom tenni.

Erre különben — a javaslat által a bírónak adott rendkívül tág discretionarius hatáskört itt nem is említve, — az készlet különösen, hogy a javaslat indokolása, talán megelégedvén az indokolás 16. lapján mondott elítélő kritikáról és felállított definitióról, az indokolás 71. lapján a *novum judiciumot* a felebbezésben, a per *eszményi végcéljául szolgáló materiális igazság* megközelítésével igazolja.

A polgári per feladatát bőven megoldotta, ha a *peressé tett anyagi jogot* teljesen megállapította, — ne igyekezzünk hát a materiális igazság, mint eszményi cél megközelítésével kirugni magunk alól a biztos és helyes alapot; — ha alapelvünk és definitiónk jó, úgy a *novum judicium* megengedése felel magáért.

Ezen kis kitérés után lássuk a javaslat *szóbeliségét közelebbről. Az elv a javaslat 224. §-ában van lefektetve.*

Igy szól e §:

«A tárgyalás szóbeli.

Szóbeli előadás helyett iratok tartalmára hivatkozni nem szabad. Iratok felolvasása is csak ott engedhető meg, a hol szó szerinti tartalmuk irányadó.»

Ez ugyan hatalmasan hangzik! És valójában egy hatalmas intézkedés is. Mi mindent nem jelent ez a négy rövid sor!? Sőt csak az a két szócska is a §. elején!:

A tárgyalás szóbeli!

Mint az éj sötétjén átnyiláló villamfény előtt, bizony káprázik egy kissé szemünk, mialatt dobogó szívvel érezzük, tudjuk, hogy a Prometheusi fény nyilatkozott meg; szinte látjuk, mint vonul háttérbe a titokzatosság, a sötétség, az intrika, a chicane és az éj minden undok része... s ragyog fel égő szövétnékként a jog, az igazság tündöklő alakja!..

Ki csodálkoznék az ilyes lelkesültségen, mikor a szá-

raz, a pedans német commentator: *Freiherr von Bülow* is, pápaszeme mögött, igazi germán pedanteriával bonczol-gatva, sistematisálva a «C. P. O.» §-ait, elérkezvén az egy-jelentőségű 119. §-hoz, meg nem állja, hogy föl ne kiáltson lelkesülten:

«*Der § ist das Herz der «C. P. O!» (L. Die «Civilpr. O. u. Nebengesetze». Erleutert v. Freh. v. Bülow. 179. 7. o. l.)*

Nos, hát mi hagyjuk a lelkesülést, ha nem is addig, a mig ezen §. védszárnyai alatt plaidirozunk, de legalább is addig, — hisz még ebbe is beletelhetik egy kis idő, — a meddig törvény lesz belőle.

És most már tegyük fel — mint Bülow ur tette, rögtön felkiáltó jele után — a pedans vizsgálódás kritikai szem-üvegét. Hiszen már az imént leglelkesültebb pillanatomban sem tudtam megállani, hogy a német C. P. O. megfelelő §-ára, — t. i. a melyben a szóbeliség elve proclamáltatik, — ne hivatkozzam. És itt sietek kijelenteni, hogy az «eredeti forrás» a Code de procedure, ilyen, csak hozzávetőleg megfelelő §-sal nem rendelkezik.

Csodálatos! A szóbeli mintaper, a szóbeliség igazi hazájának törvénykönyvét hiába venné kezébe egy avval ismeretlen idegen jogbuvár, hogy abból a szóbeliség elvét decretáló intézkedésekről meggyőződjk! Átlapozhatná azt elejétől végig, elolvashatná szóról-szóra, silabizálhatná betűről betűre, még se kapna abban egy, a mi tervezetünkével csak némileg is analog szabályt. Van abban mindenről, s többek közt sok, egy szóbeli per apostola előtt szükségfelettinek tetszhető dologról szó, a közvetlenséggel sehogy nem harmonisáló enquêtekről, birói kiküldetésekről, referádákról, sőt még az írásbeliség elrendeléséről is, — csak épen hogy *a szóbeliségről nincs*. Végig mehet a II-ik könyv mind a huszonöt titulusán, elolvashatja újra és újra az V. titulus mind a nyolcz §-át és láthatja constatálva ott, a nyilvánosság elvét, a politialis szabályokat.

A 85. §-ból megtanulhatja, hogy «ha a feleknek jogukban is áll ügyvédek jelenlétében önmagukat védeni, de a birónak is szabadságában áll tőlük ezen jogot megvonni, ha azt találja, hogy akár a szenvedély, akár a tudatlanság őket abban gátolja, hogy ügyüket a kellő illendőséggel és világossággal adják elő».

A következő §-ban meg van mondva, hogy a felek védelmét — sem szóval sem írásban — szolgálatban levő birák, ügyészek, stb el nem vállalhatják.¹

De világos §, a melyikben meg legyen határozva, — mert utóvégre a felek lehetnek szenvedélyesek írásban, ép ugy, mint szóval, tudatlanok annál inkább, — a miben kimondva legyen legalább akkép és annyi, hogy «a bíróság előtti védelem szóbeli», — ilyen rendelkezés a Code-ban nem foglaltatik, annál kevésbé olyan, hogy «iratok tartalmára hivatkozni sem szabad.»

És a mi még csodálatosabb, hiába fordulunk ilyen irányu felvilágosításért a Code commentatoraihoz is; nem véve ki az újabbakat sem. A *Naquet* által 1885-ben, tehát a német perrend megszületése után jóval kiadott munkának a Code de proc. V. fejezetéhez irt commentárja megemlékezik ugyan arról a nálunk köznapi dologról, hogy a bíróság (párisi parlament) előtt még nők is (Pl. Mlle Gracilix de la coste 1807-ben) személyesen védték magukat — de a «szóbeliség» elvének proclamálása iránt a Code által, absolute nem érdeklődik. Így a többi.

Valóban, a ki a francia per szóbeliségét keresi, azt a törvényben nem találja statuálva, legfőlebb ha kiokoskodja az «audience» ethymológiájából, mely utóvégre is «hallgatást», meg a «pledoire»-ből, mely beszélést jelent.

S ha ennek daczára a francia per, — eltekintve a «deliberé» esetétől — mégis szóbeli: azt nem a Code-nak, hanem egy-

szerüen annak lehet tulajdonítani, hogy a francia nép *soha sem is ismerte az írásbeliséget*, az u. n. *írásbeli per*, hanem ugy szólva vele született és nőtt századokon át, a történelmével fejlődő és tökéletesedő szóbeli perrel. Ennélfogva tudomást sem vett az írásbeli perről, azt nem is ismerte, ennél-fogva feleslegesnek tartotta, hogy azon egyetlen performát, melynek érvényét maga fölött tudta, még külön is eltitulálja «szóbelinek», avagy abba oly definitiv határozatot vegyen fel, a mely előtte ugy is önkényt értetődött.

Másként volt ezzel a német birodalom. Abban a C. P. O. megalkotása előtt annyiféle perrendtartás volt, a hány államocskából megszületett a német egységes «Reich». És eltekintve a rajnai tartományoktól, — a hol a francia perrend szerint folyt az ítélkezés és némely kivételektől, a hol a C. P. O.-ot megelőzőleg már kísérleteket tettek a szóbeli perrend megalkotására — a közönséges német per maga volt a megcsontosodott írásbeliség, a maga Eventuel- és mindenféle egyéb maxima-jával és összes formalisticus nyügeivel, a mit a bíróságok és a felek szabad cselekvésének «óvatos megfékezésére» a német pedanteria századokon át kitalálhatott.

Itt triumphált a «*Quod non est in actis, non est in mundo*» elve.

Plank, a kitünő német processualista ezt a kort így jellemzi:²

«Hiemit war also dem blos mündlich vor dem Gericht gesprochenen Wort jedes maasgebende Wert entzogen, und der aus der unzweifelhaft richtigen Forderung der ausschliesslichen Berücksichtigung des Inhalts der *gerichtlichen Verhandlungen* hervorgegangene Satz: *quod non est in actis, non est in mundo* mit dem scharfen Nebensinn versehen, dass für das abzugebende Urtheil nur das in der Welt sei, was und wie es in den schriftlichen *Akten* (nicht Verhandlungen) zu finden sei. Man erwartete, dass Gericht und Partheien hinreichend bemüht sein würden, den Hergang und Inhalt des Rechtsschtreits in allem Wesentlichen vollständig und warheitsgetreu in diesen schriftlichen Akten in der vom Gesetz dafür so oder anders bestimmten Form ersichtlich zu machen.»

Milyen hatással lehetett az ilyen szellemü perrend kálodájába zárt német jogász világra: a — különben gyülölt hódító — Napoleon által e század elején Németország nagy részére reá octroyált francia szóbeli perrend szabad, nyílt, tiszta formáival: azt semmi sem mutatja jobban, minthogy a német közvélemény a zsarnok gyüloletes uralmának lerázása után azonnal a legnagyobb mohósággal esett neki az octroyált törvény szellemében tartott codexek gyártásának.

Paradoxon, de megengedhető, hogy a német C. P. O. igazi teremtője Napoleon volt.

A szóbeliség apostolait tényleg az ő uralma, és az ez alatt Németországra octroyált «Code» szülte.

Ki venné tőlük rossz néven, ha a francia per remek voltát, az ő formalisticus, írásbeli perükkel összehasonlítva, első megkapatásukban a szóbeliségnek, a közvetlenségnek és nyilvánosságnak, de különösen az elsőnek, melyet a francia perben tényleg tapasztalhattak — tulajdonították.

De visszatetszett előttük, — közelebbi vizsgálat után az a hogy ugy nevezem: sistemátlanság, az a pongyolaság s az a látszólagos rendszertelenség — a mi a történelmi fejleményt képező «Code»-nál csakugyan olybá tűnhetett fel az előtt a nép előtt, mely mindent elméletbe önt, törvénybe foglal és principekből szeret levezetni.

S mig egyfelől a «Code» pongyolaságát szidták, fennen dicsőítették az állítólag ősgermán eredetü «Mündlichkeit», »Offentlichkeit» und »Unmittelbarkeit» principiumait.

De ez, bár a C. P. O. megalkotására nem maradt hatás nélkül, csak a nagy többségre áll.

¹ A következő tit. már az *iratok letételéről* szól.

² L: «Lehrbuch des Deutschen Civilprocessrechts» cz. m. 1887. 176. l.

Némelyek — mint Wetzel — még 1878-ban sem értették, micsoda kapni való van a szóbeliségen, mely — mint igen helyesen jegyezték meg — nem egyéb, mint a fél és bíró közti közlekedés egy alárendelt eszköze, akár csak az írás.

Mások — és ezek a német jogtudósok örökké hervadhatlan érdemü karához tartoztak — a perrend igazi igazságainak kutatásához fogtak, igazi, a német jogászok diszére váló német alapossággal, logikával és tudományos kritikával.

Igy készítette elő a közvélemény a tudósokat és a tudósok a laikus elemet a C. P. O. megalkotására.

Abban, hogy a közönséges német perrendből az írásbeliséget és esetlegességi elvet minden járulékaival gyökeresen kiirtani kell, mindnyájan megegyeztek.

És ennek pregnans kifejezése a C. P. O. 119. §-a, mely így hangzik:

«Die Verhandlung der Parteien über den Rechtsstreit vor dem *erkennenden* Gerichte ist eine mündliche.»

(Magyarul: A feleknek a jogvita feletti tárgyalása az ítélő bíróság előtt szóbeli.)

Hogy ez mit jelent, azt röviden *Endemann* következő szavaival óhajtom illusztrálni: (Dr. W. Endemann: Der deutsche Civilprocess. Berlin, 1878. I. k. 443. l.) (V. ö. u. a. i. m. 434. l.)

«Ezzel a rendelkezéssel egyáltalában ki van zárva a per írásbeliségének még csak gondolata is, akár annak, hogy csak írásbeli tárgyalás is, szóbeli végtárgyalással legyen képzelhető.»

És így nyilatkozik *Plank* (Id. m. 176. l.) «die Reichs-Civ. P. O. hat ihn (t. i. az írásbeliség elvét) nicht nur völlig aufgegeben, sondern auch dem ihm entgegengesetzten Grundsatz der Mündlichkeit in allen seinen Folgerungen durchzuführen unternommen», így *Bülow* (L. id. helyét és folyt.), így *Rintelen* (L. V. Rintelen, Der Civilprocess» cz. m. 1891. 307. l.) és így tovább valamennyi commentatora a C. P. O.-nak.

Mindnyájan kiemelik, hogy a bíró ítéletét arra és *csakis* arra alapíthatja, a mit a felek a tárgyaláson előtte *szóval* felhoztak.

És ennek dacára *Endemann* aggodalmasan kiált föl (I. m. 434. l.): «Mégis a szóbeliség nem látszik teljesen abszoltnak és még mindig kérdés, hogy az írásbeliséggel való jelenlegi összeköttetése, névszerint az iratok általi előkészítés, *nem rejt-e veszélyt* magában a szóbeliségre nézve? Mert az iratok, nemcsak a felek közt cserélődve ki, az ő informálásuk végett, hanem a bíróságnál is letétetvén, nincs messze annak lehetősége, hogy azok szorosan előkészítő jellegükön túlterjedő jelentőséget nyernek.»

Ime! Mennyire féltik az új perrendet a legkitünőbb német jogászok is a magukban százszor elátkozott írásbeliség visszatérő kísérletétől.

S hogy állunk mi ezzel a dologgal?

Nem tuzok, ha *Plank*nak, a német perrendnek a C. P. O., illetve az új porosz perrend előtti állapotáról szóló fentebb idézett szavait, oly ítéletnek tartom, mely a mi jelenlegi — legalább rendes — peres eljárásunkra meglehetősen ráillik.

Mi is szomjazzuk a reformot, mi is sóhajtozunk a szóbeli, közvetlen és nyilvános perrendtartásért teljes erőnkben.

Helyzetünket egy cseppet sem tartjuk — már vagy 30 év óta — rózsásabbnak, mint a németeké volt a C. P. O. előtt. A szóbeliség keselyűje mindennap eszi szivünket, míg tagjaink az írásbeliség békóiba vannak kötve.

Nemcsak várjuk, követeljük az «Ígát!»

És midőn azt *Plósz* javaslatában nemsokára testté válandónak hisszük, örömmel látjuk benne a C. P. O. 119. §-ának mását a javaslat 224. §-ában.

(Bef. köv.)

Dr. Dedák Albert.

Jogirodalom.

Dr. Reichard Zsigmond: *Psychiatria és büntetőjog* A Magyar Jogászegylet kiadványa.

A jogtudomány egész területén észlelhető a XIX. század legújabb bölcséleti irányának behatása. A régi dogmák, az ódon kategóriák valami vegybomlásnak indultak s átalakulásukból a jövő század jogi világnézetének körvonalai kezdenek kibontakozni. Ezek a körvonalak még néhol elmosódtak, de azért már sejtetik a jövő kor jogrendszerének egyes alkotásait. Már észrevehető a *forgalom* joga a magánjog, az u. n. *anthropologikus* rendszer a büntetőjog helyén. Már látszik, hogy a jövő társadalom jogi intézményei nem elvont kijelentésekre, és ezekből logice levont következtetésekre, hanem a sociologia és az exact tudományok igazságaira lesznek felépítve.

Mi magyar jogászok csak akkor látjuk e forrongást, ha a latin népek határain nézünk keresztül. Itthon még szilárdan állanak az ősi római, germán és magyar intézmények. A sociologia eddigelé még igen kevés kárt tett bennük.

Időnkint azonban mégis felbukkan egy-egy tanulmány vagy értekezés, a melyben valaki olyan nézeteket fejteget és olyan elveket construál, a melyek már nem egyedül a jogtudomány dogmáin, hanem a jognak az exact tudományokkal való egybevetésén alapulnak. A jog kapcsolatba lép más társadalmi tudományokkal, s ezek igazságaira alapítja a saját elveit. Így — Spencer szavai szerint — a tudomány generalizálódik. Ezeket az értekezéseket és tanulmányokat pedig *Reichard Zsigmond* szokta irni.¹

Legújabb füzeté — a melynek címét e sorok élére irtam — egy részét képezi a Magyar Jogászegyletben legutóbb lefolyt vitának.

A vita többi résztvevőitől igen értékes és igen figyelemreméltó fejtegetéseket hallottunk, hogy meddig tart az orvosszakértő hatásköre, és mennyiben kötelezi az orvosi szakvélemény a bírót, és míg azt a meg nem található határvonalat kutatták, a mely a *psychiater* hatáskörét a *jogásztól* elválasztja, addig *Reichard* magának a büntetőjognak a *psychiatriával* való összefüggését fejti ki, és ebből az összefüggésből oldja meg a beszámíthatóság latens kérdését.

Reichard a nélkül, hogy az *akaratszabadság* kérdését a vitába vonná, constatálja, hogy az *elmezavar büntetőjogi* fogalmának köre más, mint az *elmezavar fogalmának* köre a *psychiatriában*. Így esik, hogy a *psychiater* némely esetben megállapítja az *elmezavar* jelenlétét, a nélkül, hogy ezen megállapítását a bíró a magáévá tenné és annak következményeit levonná. (Példa: a moral insanity.) Más esetben a *psychiater* nem állapít meg *elmezavart* ott, a hol a bíró az *elmezavart* megállapítja, s ennek következményeit applikálja. (Példa a justa ira, a férj, a ki hűtlenségen ért nejét erős felindulásában megöli.)²

A két felfogás divergentiája gyakran zavarja meg a szakértő véleményét. A szakértő *psychiater* maga is érzi, hogy az *elmezavar* számos alakja olyan, a mely a büntetés alkalmazását abból a szempontból, a melyet ő laikus szempontnak ítél, de a mely nem egyéb, mint a büntetőjog szempontja, nem csak nem zárja ki, hanem egyenesen szükségessé teszi. A *psychiater* szakértő ezen, hogy úgy mondjuk «jogi ösztöne» gyakran irritálja az ő szakvéleményét, mert a tettes megbüntetését szükségesnek ítéli, s így a *psychiatria* szempontjából vett *elmezavar* constatálásától vonakodik, és okoskodásokkal segít

¹ Reichard idevonatkozó tanulmányai a most megbeszélte füzetben kívül, a következők: *A bíró büntetés-enyhítési joga*. 1890. Külön lenyomat a Jogtudományi Közlönyből. — *A feltételes elítélés* 1891. — *Az anthropologikus büntetőjogról* 1892. Mindkettő a Magyar Jogászegylet kiadványában.

² Reichard példájánál, minthogy az nálunk *egyellen* esetre utal, jobb a jogos védelem határainak ijedség vagy megzavarodásból történt átlépése.

magán. Ebben áll a psychiatriai szakvélemények leggyakrabban előforduló hibája.

A mi a psychiatria körébe vágó elmezavart illeti, Reichard ezen elmeállapotnak három kategóriáját különbözteti meg, s világosan megvonja a határvonalat, hogy mely esetekben fogadja el a bíró az elmezavart (büntetőjogi vonatkozásban) egyáltalában, mely esetekben feltételesen, és mely esetekben zárja ki azt egészen.

A füzet végső conclusiója — bár a szerző annak kifejtésétől e helyütt tartózkodik — a *korlátozott beszámítás* tanának elfogadása, úgy a hogyan azt az olasz büntetőtörvény tartalmazza.

Reichardnak ezen füzete is a Magyar Jogászegylet értékesebb közleményei közé tartozik. (§§.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Zárlat az arányosítási perben.

I.

A «Jogtudományi Közlöny» f. évi 10-ik számában felvettett azon kérdés, vajon az arányosítási perben kérelmezett zárlat elrendelhető e az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a alapján és cikkiró azon conclusióra jut, hogy a zárlat az arányosítási perben is elrendelhető.

Cikkiró nézetét nem osztom, ezzel szemben ellentétes álláspontot foglalván el, ezen ellentétes álláspont indokolására a következőket hozhatom föl.

Az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a a), b), c) pontjaiban határozott kifejezésre jut azon elv, hogy a ki zárlatot kér, bizonyos meghatározott dolgot vagy jogot helyezzen követelésbe.

Az arányperben pedig, mint ezt a debreczeni kir. ítélő tábla a fölhozott esetben helyesen mondotta ki, egyes közbirtokosnak, ki netán zárlatot kér, mindaddig, míg ítélettel jogerősen el nem döntenek, meghatározott tulajdoni vagy birtokjoga nincs. Főfeltétele tehát a zárlat elrendelésének: a meghatározott tulajdoni avagy birtokjog, nyilvánvalóan hiányzik.

De az 1836: IV., VI., VII., X. tczikkekben, az 1871. évi LIII., LV. tcz., 1877: XII. tcz., úgy az erdélyi birtokrendezést szabályozó 1880: XLV. tczikkekben egyáltalában sehol, a hol a törvény az arányosítás kérdéséről intézkedik, nem tétetik arról is intézkedés, hogy a közbirtokossági vagyon zár alá helyezhető lenne.

A törvényhozó akarata tehát, azt hiszem, egészen világosan előttünk áll, mert ha a közbirtokossági vagyont az arányper lejártáig a közbirtokosok használata alól elvonni akarta volna, akkor úgy a hivatolt törvényzcikkekben, valamint az 1881. évi LX. tczikkeknek a zárlatról szóló fejezetében erről okvetlenül intézkedett volna.

A végrehajtási törvény 254. §-a fenhagyja a fenálló törvényekben előforduló másnemű zárlatot, melyre nézve az eddigi szokott eljárás fentartandó.

Cikkiró ezen másnemű zárlat alatt csak az 1807. évi XXI. tcz. rendelkezései alá vonható zárlatot ismeri s más zárlati esetet elképzelni nem tud.

Legyen szabad felvilágosítanom cikkiró urat arról, hogy igenis létezik másnemű zárlat is, mely az érvényben lévő törvények szerint fenáll.

A 254. §. által fentartott másnemű zárlatok a következők:

a) gazdasági tiszt vagyona, ha számot adni vonakodik, az 1622. évi LXV. és 1723. évi LXIII. tcz. alapján;

b) főpapok ellen, midőn javadalmi jószágait és épületeiket pusztulni hagyják, az 1723: LXXI. és 1741: XVI. tcz. alapján;

c) tékozlás esetében a törvényes örökösök kérelmére az 1723. évi XLVIII. tcz. alapján;

d) hitbizományi birtokos ellen az 1869. évi április 7-én kibocsátott ig. rendelet 18. §-a alapján;

e) szökésben lévő vádlott vagyona ellen;

f) gyámügyekben az 1885. évi VI. tcz. 5. §-a alapján;

g) a szerzői jogról szóló 1884. évi XVI. tcz. értelmében követendő eljárásban;

h) a községekről szóló 1886. évi XXII. tcz. 117. §-a eseteiben;

i) az 1868. évi LIV. tcz. 588. §-a alapján.

Ime tehát, azt hiszem, teljesen előttünk állanak a zárlat esetei és sehol sem találjuk azt, hogy a közbirtokossági vagyon zár alá tétele tárgyában a törvényhozás intézkedett volna.

Hazánkban oly számos közbirtokossági vagyon van, hogy föl nem nem tehető a törvényhozásról, hogy midőn az arányosításról intézkedett, ugyanakkor, avagy később az idézett törvényekben, ha az arányper lejártáig a közbirtokossági vagyont zár alá helyezni akarta, erről törvényhozásilag ne intézkedett volna.

Ha eként a törvényhozó intencióit mélyebben vizsgáljuk s keressük azon indokokat, hogy miért nem rendelkezett a közbirtokossági vagyon zár alá tétele iránt, okvetlenül arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy nem akarta a közbirtokosokat közös birtokuk használatától igen hosszú időre megfosztani.

Előre bocsátom azt, hogy a törvény előtt egészen mindegy, vajon 1000 holddal bíró, avagy kisebb birtokos lép föl.

Azt tartom magam is, hogy «*exempla docent*».

Ime egy példa: Egy beltelek, s egy pár hold külsőség birtokosa s tulajdonosa a közös legeltetés és faizásból nagyobb használatot igényel, mint a mennyi őt a közbirtokosok között, talán századok óta megállapított elvek szerint, illetné; fenyegeti a közbirtokosságot, adjanak neki többet, mert különben megfosztja az egész közbirtokosságot a közös vagyon további használatától az által, hogy ellenök zárlatot kérelmez. A közbirtokosság nem enged.

A fenyegetést tehát beváltja, zárlatot kér, s ez cikkiró ur szerint elrendelhető lévén és az arányossági per befejeztéig fentartatván, a közös birtokosok évtizedekre, — mert hisz tudjuk, hogy az arányperek évtizedekig tartanak, — meg vannak fosztva attól, hogy a közös legeltetést és faizást gyakorolhassák.

Igaz, hogy zárlat alkalmazásával az arányper lejártakor szép összeg gyűlhet össze s kerülhet felosztás alá, de ez nagyon hasonlítható volna ahhoz, a midőn valaki, hogy vagyonát gyarapítsa, éhhalálnak teszi ki magát; igaz, hogy a vagyona gyarapodott, de ő már hasznát nem veszi.

A törvényhozás bölcsesége nyilatkozott meg tehát akkor, a midőn a közbirtokossági vagyon zár alá vételét ki nem mondotta.

Az erdőpusztítások meggátolására az 1879. évi XXXI. tcz.-ben mód van nyújtva, a közbirtokossági vagyon fentartása pedig biztosítva van az által, hogy a közbirtokosság a vagyonkezelést az általa választott tiszt kar által eszközli, s a kezelésről ezen tisztikar számot adni tartozik, ellenőrizheti pedig minden egyes birtokos, s hogy még jobban megóvassék minden egyes birtokos érdeke, ottan van a büntető törvénykönyvnek a hűtlen kezelésről s a sikkasztásról szóló intézkedése. Veszély tehát ennyi biztosíték mellett fen nem forog.

Arányosítási perben nem lehet tehát szó, nézetem szerint, zárlatról, annak elrendelése az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a a), b), c) pontjai határozott rendelkezésébe ütköznék s a már kifejtettek szerint csakugyan a törvény intenciójának félreértése lenne.

Dr. Pap József,
m.-szigeti kir. t.-széki bíró.

II.

E lapok 10. számában Biró Vilmos m.-szigeti törvényszéki bíró ur azon nézetének ad kifejezést, hogy a mennyiben az 1881. évi LX. tcz. 237. §-ában nagyon is részletesen fel vannak sorolva azon esetek, midőn akár perindítás előtt, akár a per folyama alatt zárlat kérhető, alig tud az ember az 1807: XXI. tcz., illetve az erdélyi részekben fenálló erdészeti szabályok alapján igénybevehető zárlaton kívül oly esetet elképzelni, mely a végrehajtási törvény 237. §-ának rendelkezése alá joggal bevonható nem lenne s így a most hivatolt törvény 254. §-ában foglalt azon rendelkezés, hogy a fenálló törvényekben előforduló másnemű zárlat — sequestrum — eseteiben a szokott eddigi eljárás tartandó meg, bizonyos kételyt hagy fen a tekintetben, melyek azok a fenálló törvényekben előforduló zárlatok, melyeket az 1881. évi LX. tcz. 254. §-a jónak látott fentartani.

Ezen állításra subjectiv vonatkozásában megjegyzést tenni nem lehet, de hogy annak dacára fenálló hazai jogunkban a zárlatnak, mint valamely dolog vagy jog biztosítását, illetve fentartását célzó intézkedésnek csakugyan vannak a 237. §. alá nem vonható esetei, az kétségbe nem vonható tényt képez s így a 254. §. rendelkezése sem nem felesleges, sem pedig kételyre okot nem ad.

De eltekintve attól, hogy a végrehajtási törvénynek célja által korlátolt és meghatározott keretébe a tételes jog minden vidékén előforduló zárlati esetek be sem illeszthetők, nehogy a t. czikkiró ur nézetével ellenkező meggyőződése kifejezése csupán indokolatlanul odavetett állításként jelentkezzenek, a nélkül, hogy megemlékezzenek az állami igazgatás különböző ágazataiban helyt fogható zárlati esetekről, illetve azon hatósági tevékenységekről, melyek a zárlathoz hasonló, azzal lényegileg egészen azonos jogi hatás előidézését célozzák és eredményezik, a nélkül továbbá, hogy a zárlatnak az 1881: LX. tcz. megalkotása után hatályba léptetett jogszabályokban engedett eseteit is a t. czikkiró ur becses figyelmébe ajánlanám, a nélkül végre, hogy alábbi felsorolásom a zárlatnak a 234. §-ban előadottakon kívül fenálló eseteit kimeritené, szükségesnek tartom felemlíteni a zárlat némely, a 234. §-ban fel nem sorolt eseteit, melyek a végrehajtási törvény hozatalakor is érvényben voltak és jelenleg sem veszítették el hatályukat, melyek tehát a végr. törv. 254. §-ában említett és fentartott másnemű zárlatok fogalma alá joggal sorolhatók.

Már régi törvényeink (1567: 31., 1723: 71., és 1741: 16.) is zárlatot engedélyeznek azon esetben, midőn a javadalmas főpap nem lakik hivatala helyén, hivatalát be nem tölti s a gondjaira bizott javadalmat és épületeket pusztulni engedi.

A káptalanbeliek eladósodása esetén szintén sequestrumnak van helye s az annak folytán alkalmazott curator sequestri a püspöknek számadással tartozik.

A hitbizományi birtokos ellen az 1869. évi ápril. 7-én kibocsátott igazságügymin. rendelet 18. §-a alapján (v. ö. 1862. okt. 9. kir. leirat 67. §.) szintén elrendelhető a zárlat, ha bebizonyítatik az, hogy a birtokos az adósság törlesztését elmulasztja, vagy nem pontosan teljesíti, vagy ha a hitbizományi birtok állagát lényegesen rongálja avagy veszélyezteti.

A mennyiben a 237. §. c) pontja csak a 227. §-ban meghatározott köztisztviselőkre vonatkozik, ezen intézkedés alá nem tartozhatik a számot adni vonakodó gazdasági tiszt ellen elrendelhető zárlat, melyre pedig az 1622: LXV. és 1723: LXIII. tcz. 8., 11. §-ai alapul szolgálhatnak.

Hogy a gyám- és gondnokságügyi, valamint a végr. törv. 253. §-a által is felemlített hagyatéki eljárás során a zárlat elrendelhető, azt nézetem szerint bővebben tárgyalni nem szükséges.

Szólanom kell azonban a pazarlás miatt elrendelhető zárlatról.

Az ösiség eltörlésével az ősi vagyon is elvesztette előbbi jogi jelentőségét s ezzel kapcsolatban természetesen az aviticum fentartását célzó s az 1723: LXVIII. tcz. s az erdélyi 1772. évi ápril 8-iki legf. rendelet által szabályozott sequestrum sem foglalhat többé helyet tételes jogunkban.

Az országbírói értekezlet által szabályozott öröklési rend keretében azonban a 4. §. szerint tékozlás esetében az egyenes leszármazó örökösök, ezek nem létében pedig az életben levő szülők törvényes osztályrészüket — legitima — zárlat által biztosíthatják.

Hogy az így életrehívott zárlat a judikaturában minő és pedig nézetem téves megvalósulást nyert, annak fejtegetése e czikk szűk körét túlhaladná s azért itt csupán annak constatálására szoritkozom, hogy a zárlat e neme ma is alkalmazást találhat.

Szólnék itt a csödeljárás során, továbbá a bányatörvény keretén belül igénybevehető zárlati intézkedésekről, avagy a criminalis praxisban régóta ismert és a vizsgálóbíró által foganatosítandó zárlatról stb., de nem folytatom tovább, mert mint előrebocsátottam, jelen soraimmal nem a zárlati eseteknek összeségükben való kimerítését céloztam, hanem csupán álláspontom igazolása céljából kívántam felemlíteni a zárlat fentjelzett némely eseteit.

Dr. Róth Ferencz,
budapesti kir. albiró.

Tömeggondnokságok.

Nem volna jogunk e kérdést nyilvánosan tárgyalni, ha a tömeggondnokságok kiosztásánál tapasztalt rendszer csak az egyéni sérelmek szempontjából provokálná a kritikát. De mivel mi igazságügyi marasmusunk egyik nem jelentéktelen okát véljük itt felismerhetni, nem térhetünk ki kötelességünk teljesítése elől.

Lehetetlen volna szépítgetni azt a viszonyt, mely ma a bírói és az ügyvédi kar közt uralkodik. A tehetségek kölcsönös kicsinylése, a féltékenykedés és a gyanu két ellenséges táborba szoritja az igazságszolgáltatás közegeit. És meg kell engednünk, hogy ez állapot előidézésében nagy része van az ügyvédségnek, de az okok, melyek benne ellenséges indulatokat gerjesztenek, akaratán kívül fekszenek. A bírói testület már természetszerűleg nagy hatalom birtokában van; ha ehhez most oly előjogok járulnak, melyek a bírónak módot nyújtanak, hogy hatalmát az ügyvéddel még egyéni vonatkozásban is éreztesse, ha módjában áll egy neki nem tetsző egyént mellőzni vagy egy sympathikus ügyvédet előnyökben részesíteni és ha így az ügyvédség érzi függőségi viszonyát, lehet-e csodálkozni azon, hogy az ellenséges indulat tápot nyer?

E mellett tagadhatlan az is, hogy a bíróságok nem bírnak igazságosak lenni a gondnokságok kiosztásánál. A protectio ostrom alá veszi a bírót és ekkor ismét nem az egyéni érdek az, mely a legnagyobb sérelemnek lesz kitéve. Visszataszító látvány, ha a bíróságok hivatott ellenőrei egymást tullicizálják magas és még magasabb állásu protektorok kiállításában, visszataszító a kegyhajhászat és visszataszító a szokásos audientia, melyen a győztes köszönetet mond. Hogy e rendszer a függetlenségére féltékeny ügyvédben az ellenséges indulatokat még csak jobban szítja, ez természetes, a mint természetes az is, hogy ez indulatok árát az igazságügy maga adja meg.

Az orvoslást tehát nem az ügyvédi kar egyes tagjai, hanem a bírói kar tekintélyének érdekében követeljük, követeljük a moral érdekében, mely bárhol is szenvedjen megalázást, az igazságszolgáltatás köreiben kell hogy noli me tangere legyen; követeljük főleg pedig azért, hogy a bírói és ügyvédi kar közötti folytonos surlódások egyik végtelen oka megszűnjék, hogy az ügyvédi kar a bíróságoktól független legyen és tudja, hogy azoktól előnyt nem várhat, kárt nem szenvedhet.

Tiszta objektív szabályok szerint kell a gondnokságokat kiosztani. Elismerjük azonban, hogy a névsor vagy a bejegyzés anciennitása ily objektív mértékre alkalmatlan, mert igaz, hogy ezek a megbízhatóság garantiáit nem nyújthatják. Alkalmas instrumentumot csakis úgy nyerhetünk, ha a bíróságok és az ügyvédek együttesen megállapítanak azt a sort, mely a tömeggondnokok kinevezésénél betartandó volna. E jegyzék elkészítése semmi különös nehézséggel nem járna, törvényhozási actusra sem szorulna; az egész eljárás rendezhető szabályozható.

A procedurát úgy képzelem, hogy az ügyvédi kamarák választmányai minden egyes törvényszék területén lakó ügyvédek jegyzékét a bejegyzés sorrendjében elkészítenék. E jegyzékből töröltetnék az, a ki fegyelmileg megfenyítettett, míg a büntetés az ügyv. rdts 102. §-a értelmében hatályát veszti. Törölendők volnának továbbá mindazok, a kik az ellenük folyamatban levő vizsgálatok természetéhez képest megbízhatlanoknak bizonyulnak. A bejegyzés időpontja alapján készült jegyzékből kihagyandók volnának azon ügyvédek, a kik már tömeggondnokságot vittek; ezek megbízatásuk időbeli sorrendjében az előbb említett jegyzék után kerülnek a lajstromba.

Az így elkészített jegyzéket a kamara az érdekelt ügyvédeknek és a törvényszéki elnököknek kézbesítené. Záros határidő alatt minden érdekelt fél észrevételeket tehetne az alapon, hogy a lajstromba felvettek kihagyandók lettek volna avagy megfordítva. Az észrevételek a sorrendre vagy a bejegyzés anciennitása szerint készült jegyzékbe való felvételre is vonatkozhatnak, utóbbi esetben az alapon, hogy a kapott gondnokság csak csekély díjazással járt. A kamara választmánya most már ezen és különösen a törvényszéki elnökök részéről beérkezett észrevételek alapján elkészítené a végleges jegyzéket. A bíróságok e jegyzék szerint a törvényszéki székhelyeken kívül levő csődök eseteiben pedig az ott lakó ügyvédek sorából, de szintén a jegyzék szerinti sorrendben neveznék ki a tömeggondnokot. E jegyzék évről-évre újból állíttatnék össze és attól eltérésnek csak akkor volna helye, ha annak összeállítása óta merültek fel aggályok, egyesek megbízhatósága tekintetében.

Ilyképen az ügyvédi kar egy régi gravamenje volna megszüntethető. Hogy ezt elérhessük, nincs szükségünk újabb ügyvédi rendtartásra, nincs szükségünk komplikált munkálatokra vagy újabb közegekre. Csakis a kamara discretionális hatalmára kell bízunk a döntő szót és ezen még folyton irritáló kérdés megnyugtatóan lesz megoldva. Nem foglalkozunk szándékosan a szellemi képesség, a jogászai képzettség kérdésével, mert ha minden bíró qualificatióval bír arra, hogy csődbiztos legyen, úgy minden ügyvédről ép annyi joggal lehet feltételezni, hogy a tömeggondnokság szellemileg épen nem leküzdhetlen feladatainak is meg fog felelhetni. A csőd-törvény 104. §-a különben a bíróságoknak eléggé messze menő jogokat nyújtott, felhatalmazván azokat a tömeggondnokot elmozdítani, ha kötelességeinek pontosan meg nem felel.

Az előadott módon az összes gondnoki kirendelések is volnának szabályozhatók, a mi hogy nem alárendelt jelentőségű kérdés, el fogja ismerni mindenki, a ki szíven hordja az ügyvédség igazán megvalósított függetlenségét és a ki belátja, hogy bíróság és ügyvédség közeledése egymáshoz ép annyira szükséges a szóbeliség behozatalához, mint maga a bíró és az ügyvéd.

Dr. Kömög Vilmos.

Különfélék.

— **Kossuth Lajos** Pesti Hirlapja 1841-ben a bünvádi eljárás reformja tárgyában rendszeres agitációt fejtett ki.

Január 23-án a 7. számban jelenti, hogy a büntető rendszer ügyében kiküldött országos választmány ősszel össze fog gyűlni; addig a roppant fontosságú munkához minden szükséges előzmények gyűjtetnek. Ez alkalomból a lap ki-

kel a gyakorlatban levő torturális vallatási rendszer ellen s követeli a visszaélések megszüntetését, hogy a közzévélemény előkészítve legyen azon politikai oktatásra, mely az országos választmány összeülésétől remélhető.

A 8. számban ajánlja a megyei igazságszolgáltatásnál a nyilvánosság behozatalát s felemlíti, hogy a bírói eskü a titoktartást nem foglalja magában, hogy abusus útján hozott be a titkosság és hogy Pozsonyban és Nógrádban a törvényszékek nyilvánossága meg is maradt.

A 20. számban tárgyal egy kir. táblai ítéletet, mely egy a megye által rendkívül hanyagul vitt perre nézve az eljárást feloldja. A legfőbb sérelmet abban látja a kir. tábla, hogy halálítélet lett kimondva védelem nélkül.

Ugyanazon számban programot állít fel: 1. Nyilvánosság a vallatásnál, vádnál, védelemnél; 2. szóbeli eljárás az ugynevezett keresztkérdésekkel (cross-examination). 3. Csak az ítélhessen vád és vádlott felett, ki előtt a perbeli eljárás történt, tehát nem úgy, hogy egyik törvényszék a tanúk és vádlottak vallomásait hitelesíti s egy másik, ki ezekben részt nem vőn, ítél. 4. Más ítéljen a tény fölött, más a jogkérdés fölött, más mondja ki a bűnöst, más a bűnösre az ítéletet. Vagyis másszóval, állíttassék fel a jury. 5. Akármily rendszert fogadjunk is el, ne legyen különbség igazság tekintetében ember és ember közt. A mit mi nemesek magunkra nézve követelünk, hogy személyünk kintől, üldözéstől, elnyomástól, méltatlanságtól ment s biztos legyen: adjuk meg azt minden embertársunknak.

A 39. számban: A büntetőjoggal birt uradalmak közül csak azok gyakorolhatják e hatalmat, melyek azt rendesen, minden hiány nélkül gyakorolják; ha tehát valamely uradalomnak vagy rendes fogháza s rendes fogházi őrszemélyzete nincs, vagy rendes időkből törvényszéket nem tart, vagy fogházának állapotjáról időszakonként a szabályszerű lajstromot legfelsőbb felügyelés végett a nemes megye által fel nem terjeszti, ezt olybá kell tekinteni, mintha büntetőjoggal nem bírna.

A 45. számban gyökeres orvoslást sürget.

Az 55. számban ujjal felszólal a lap a nem-nemesi perekben is kötelező védelem behozatala mellett s utal arra, hogy ez fogja létesíteni a szóbeliséget és a nyilvánosságot.

Ugyanazon számban a lap thuróczi levelezője felveti a kérdést, hogy ki fogja fizetni a szegények ügyvédeit; szerinte a házi pénztár. Mihez a szerkesztőség hozzáteszi, hogy igazság és méltányosság szerint lehetetlen nem óhajtanunk: bár törvény hozatnék, hogy a megyékben az adófizető népnek tisztí ügyészei legyenek, kiket helységenként szavazattal oly módon, mint pl. az evang. hitűek egyházkerületi főnökeiket az adózó nép választana, mert bizonyosak lehetünk, hogy azon ügyvédekhez, kiket a nép kirekesztésével a földesurak választanak és három év múlva tetszésük szerint kihagyhatnak, többség szerint ítélve, az adózóknak bizalmuk nincs és lélektanilag nem is lehet.

— **Az ügyvédi létszámról és az ügyvédi kinevezésekről** a budapesti ügyvédi kamara jelentése ezeket írja:

Kamaránk tagjainak száma (a budapesti, pestvidéki és kalocsai kir. törvényszékek területén) ez évben meghaladta az ezeret, 1893 december 31-én a létszám 1022-öt tett ki, a mi az 1892. évi 987 tagszámhoz képest 35 szaporulatot jelent, a mely szám csaknem mind a főváros területére esik. Kamaránk tagjainak ezen számbeli növekedése hasonló arányban csaknem állandónak mutatkozik. Ezen növekedés részben a fővárosi népesség és ügyforgalom gyarapodásával áll arányban s részben arra vezethető vissza, hogy az ország összes ügyvédjelölteinek körülbelül fele a fővárosban gyakorolnak s miután az ügyvédi vizsgát leteszi, nagyobb irodákban itt folytatja gyakorlatát, várva hivatali kineveztetését, esetleg az ország valamely vidéki helységében való letelepedésre a kedvező alkalmat.

Nem habozunk azonban e szaporulatot részben azon visszás jelenségnek is tulajdonítani, hogy a jogi pályára való tördulás a fiatalság részéről aránytalanul nagyobb, mint a mennyit e pálya megbirna. Kétségtelen ugyanis, hogy a jogi pályának számos kecsegtető csábjai vannak, többé-kevésbé jogosult becsvágyak kielégítésére; kétségtelen az is, hogy az ügyvédi oklevél az, mely ezen a pályán a legnagyobb minősítési fokot megadja, és ebben is kell az ügyvédi kar túltömöttségének fő okát megpillantanunk. Az ügyvédség nálunk még most is, részben átmeneti pálya, előkészületi iskola, várakozó állomás a különböző hivatalokra s a politikai pályákra.

A szaporulat részben tehát ebből a szempontból is ité-

lendő meg. Sajnos azonban e mellett az, hogy a mai közgazgatási és bírói szervezet az ügyvédek alkalmazására nem nyit elegendő tért. Az állami közigazgatási és bírósági hivatali tisztségek aspiránsai ma az irodákban neveltetnek, a minek káros voltát már volt alkalmunk több ízben erősen hangsúlyozni, míg az ügyvédi kar, habár e téren Nagyméltóságod kormányzásának első éveiben örvendetes javulást tapasztaltunk, ma a kinevezéseknél figyelembe alig vétetik, a minek illusztrálására szolgáljon azon tény, hogy kamaráinknak több mint ezer tagja közül a lefolyt évben csupán öt kinevezés történt.

Az ügyvédeknek hivatali tisztségekre való alkalmazása azzal a nagy előnnyel is jár, hogy kikerülhető jó részben az a létraszerű előléptetés, mely az igazi tehetségeket és munkaerőket szükségszerűleg háttérbe szorítja az anciennitás elvénél fogva. Az ügyvédi pálya az, mely alkalmat nyújt arra, hogy az igazi tehetség magát a korra való tekintet nélkül felküzdhesse, hogy mindenki arra a helyre legyen állítható, melyet tehetségével, szorgalmával és képzettségével magának kiérdemelt.

Reméljük, hogy közigazgatásunk és igazságszolgáltatásunk haladó reformjával ez a kérdés mielőbb megnyugtató megoldásra fog vezetni. Különösen sokat várunk e részben a szóbeli polgári és bünvádi eljárás behozatalától és a bírói szervezetnek ezzel kapcsolatos átalakulásától, mely természetszerűleg oda fogja fejleszteni a dolgokat, hogy a bírói kar sucsrescentiáját az ügyvédi karban keresse és találja fel.

— **A fegyelmi bíraskodásról** a kamarai jelentés így szól:

Daczára a kamarai tagok ez évben tapasztalt jelentékeny szaporulatának, a fegyelmi panaszok száma nemcsak hogy nem emelkedett, hanem ellenkezőleg jelentékenyen apadt. Míg 1892-ben 196 panasz érkezett be, addig az elmúlt 1893. évben azok száma 178-ra csökkent, vagyis 18-al fogyott, a mit mint örvendetes jelenséget constátálni kívánunk. Élénken bizonyítja ez a kar erkölcsi színvonalának emelkedését, a kamarai autonóm bíraskodás becsét, hatályosságát s azt, hogy a kamara fegyelmi választmánya e joggal kellőképpen tud élni. Fontos bizonyíték ez arra, hogy az ügyvédi rendtartás tervezete által kibővíteni szándékolt önkormányzati hatáskör úgy az ügyvédi karnak, mint a jogkereső közönségnek az esetleges visszaélések ellen csak fokozott garantiát lesz hivatva nyújtani, s hogy ezen kiterjesztéstől nemcsak nincsen mit tartani, hanem annak megvalósítása sürgető szükségnek felel meg.

De még inkább meggyőződhetünk az ügyvédi kar erkölcsi színvonalának emelkedésétől, ha ezen panaszok elintézési módját közelebbi vizsgálat tárgyaivá tesszük.

177 elintézett panasz közül ugyanis 70 lett tényálladék hiányából, vagy visszavonás folytán megszüntetéssel elintézve, vagyis 40%, a mi kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a panaszoknak csaknem fele alaptalan zaklatásokra vezethető vissza. S ez leginkább abban leli kuforrását, hogy az illető fél az ügyvéd jól megérdemlett munkadíjainak és készkiadásainak megtérítésétől ily módon kíván szabadulni, tudván, hogy az ügyvéd kész arról inkább lemondani, semhogy magát esetleg éveken át meghurczoltassa.

Még élesebben illusztrálja azonban a beérkezett panaszok tulnyomó részének alaptalan voltát az az adat, hogy az elintézett 177 panasz közül csupán 26 esetben lett a fegyelmi eljárás megindítása elrendelve, tehát a panaszok 17%-ában. A vétkeesség pedig csupán 7 esetben mondatott ki, a melyhez, ha hozzáveszünk azt a 10 esetet, a melyben rendbüntetés (a 73. §. alapján) alkalmaztatott, úgy arra az eredményre jutunk, hogy az elintézett 177 panaszos ügynek csupán 10%-ában volt a fegyelmi hatóság megtorló intézkedése alkalmazható.

Ez az eredmény, tekintve kamaránk tagjainak tekintélyes számát, tekintve az ügyvédi hivatás szerfelett kényes természetét, mely a lehető legnagyobb elővigyázatot, önmegtartóztatást és önuralmat követeli meg, valóban örvendetesnek mondható.

S mindezt betetőzi az, hogy ezen 177 elintézett panaszos ügyben csupán 22 felebbezés adatott be a Curiahoz, a mi tekintve azt, hogy csaknem minden egyes ügyben, a mely t. i. a végtárgyalásig jut, három ízben való felebbezésnek van helye, mindenesetre igen csekély számnak mondható. Annak bizonyítékául szolgál ez, hogy a kamarai bíraskodás iránt úgy a jogkereső közönség, mint az ügyvédek részéről a bizalom növekvőben van, a mi még inkább kitűnik onnan, ha fontolóra vesszük, hogy 1892-ben 49 felebbezés adatott

be, tehát a felebbezett határozatok száma több mint felére apadt le.

Felmerülhet azonban ezzel szemben az a kérdés, hogy a kir. Curia fegyelmi bíróságunknak ezen csekély számú felebbezett határozatát miképen méltatta?

A kir. Curia fegyelmi bírósága e részben kamaránk fegyelmi bíróságának a legszebb bizonyítványt szolgáltatotta ki, a mennyiben 22 felebbezett határozata közül csupán egyetlen fegyelmi eljárást rendelő végzését változtatta meg; vádhatározatait és ítéleteit pedig egytől-egyig helyben hagyta. Bizonyosága ez annak is, hogy a kir. Curia oly sok panaszra okot adott ama gyakorlata, hogy egyesekkel szemben rosszul alkalmazott könyörületességből, de az ügyvédi kar hátrányára tulságos enyhe mértékkel mért, ma immáron csaknem végképen letűnt.

S kiemelendőnek tartjuk e helyen még azt is, hogy határozataink csaknem kivétel nélkül «indokaiknál fogva» hagyattak helyben, a mivel nemcsak az van elismerve, hogy a kamara fegyelmi bírósága a szigor alkalmazásában mér helyes mértékkel, hanem e két fegyelmi bíróságnak az ügyvédi tisztesség mivoltának megítélésében is összevágának nézeteik és felfogásuk.

— **A budapesti kamarához** ügyvédjelölt felvételét kérte 217, felvétel 194, az összlétszám 509 volt (11 el kevesebb mint 1892-ben). Ezek közül ügyvédeknek működött 461. Zugirászat miatt a kamara ügyésze 8 esetben emelt panaszt 4 egyén ellen. Fegyelmi panasz 177 ügyvéd ellen érkezett 178. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő 275 fegyelmi ügy. Elintéztetett: megszüntetés által 96, panasz visszavonása folytán 4, áttétel a törvényszékhez és más kamarához 22, rendreutasítással 10, fegyelmi eljárás megindításával 26, más módon 19. Vétkeesség 7 esetben, nem vétkeesség 6 esetben mondatott ki, 1 esetben áttétettek az iratok a büntető-bírósághoz, 5 esetben írásbeli feddés, 2 esetben pénzbírság alkalmaztatott, egy esetben az ügyvédi lajstromból való kizárás mondatott ki.

— **A kamarai jelentésnek** a törvénykezési tapasztalatokat tárgyazó részét a mellékleten közöljük.

— **Dr. Schwarz Gusztáv**tól hat ivnyi füzet jelent meg, mely bővített lenyomatban tartalmazza szerzőnek a házassági jogi javaslatról lapunkban közzé tett nagybecsű dolgozatát.

— **Az 1843/44-iki alsó tábla kerületi üléseinek naplóját** adta ki három vaskos kötetben *Kovács Ferencz* ügyvéd. Eltekintve közjogi tartalmától, a büntetőjogra és a bünvádi eljárásra is nagybecsű adalékokat tartalmaz. Fel vannak ugyanis véve azon tárgyalások, melyekkel az 1843/44-iki javaslatokat készítették elő a kerületi ülésekben. Egyik-másik adaléka ugyanis eddig ismeretlen volt.

— **A német bünvádi eljárás novella-javaslatáról** ujabban három füzet jelent meg: 1. Wider die Berufung, *Stenglein* legfőbb törvényszéki bírótól; 2. Die Berufung in Strafsachen, *Bade* törvényszéki bírótól; 3. Die Berufung in Strafsachen. Ein einfacher Weg zum Ziele. Szerző nincs megnevezve. — A törvényjavaslat mellett egyik sem foglal állást. Még azok is, a kik elfogadják a felebbezést, az Oberlandesgerichthez semmi esetre se tartják vihetőnek, hanem az elsőfoku törvényszék másik tanácsához, vagy a szomszéd elsőfoku törvényszékhez.

Tartalom: Kossuth Lajos. — A Plósz-féle perrendtartási javaslat. Dr. DEÁK ALBERT kolozsvári ügyvéd. — *Jogirodalom:* Dr. Reichard Zsigmond; Psychiatria és büntetőjog. A Magyar Jogászegylet kiadványa. (§§.) — *Törvénykezési Szemle:* Zárlat az arányosítási perben. I. Dr. PAP JÓZSEF m.-szigeti kir. törvényszéki bírótól. — II. Dr. RÓTH FERENCZ budapesti kir. albirótól. — Tömeggondnokságok. Dr. KÖNYG VILMOS budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *csímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- -- 6 frt
negyedévre -- 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kereskedelmi társaságok reformja Franciaországban. Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól. — A Plósz-féle perrendtartási javaslat. Dr. DEÁK ALBERT kolozsvári ügyvéd-től. — *Jogirodalom:* A magyar családi hitbizomány. Irta Katona Mór. Dr. STAUD LAJOS pozsonyi kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezelés Szemle:* A m. kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Külföldi judikatura. Közli; Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kereskedelmi társaságok reformja Franciaországban.

Mult évben augusztus 1-én lett kihirdetve Franciaországban egy törvény¹, mely az 1867. évi július 24-iki törvényt a kereskedelmi társaságokról több irányban módosította és kiegészítette.

E törvény felette tanulságos, mert élénk világosságot vet a francia kereskedelmi társaságok jogviszonyaira; nem hasztalan munka tehát vele néhány sorban foglalkozni.

Franciaországban a kereskedelmi társaságok szabályozása legelőször nem az 1867. évi július 24-iki törvénnyel ment végbe; sőt ellenkezőleg e törvény egy hosszabb fejlődési menetnek befejezését képezi s különben is a kereskedelmi társaságok közül csak a betéti részvénytársaságot (société en commandit par action), a részvénytársaságot (société anonyme) és a société à capital variable nevű társasági alakzatot, mely nagyjából a mi szövetkezeteinknek felel meg, szabályozza.

E törvény főirányelve az, hogy az engedélyezési rendszert elejtve, a részvénytársaságok felállítását bizonyos normatív szabályokhoz köti, melyek által ugy a részvényesek mint a hitelezők érdekeit akarja megvédeni. S habár e részben számos, igen célszerű intézkedést tartalmaz, még sem kielégítő, mert felette hézagos. E helyütt inkább a törvény hiányai érdekelnek, ennél fogva azok főbbjeit röviden felsorolom.

A legelső az, hogy a társaság alapítása a nyilvánosság által nincs kellően ellenőrizve. A törvény ugyan előírja az alaptőke aláírását, de bizonyos kellékekkel bíró tervezetet nem kíván. A részvénytársaság megalakulásának időpontja sem állapítható meg biztosan, mert a cégbejegyzés Franciaországban ismeretlen. E hiányok különösen azért szűlnék számos vizsátságot, mert a törvény mindegyik alapítási kellék meg nem tartásához semmisséget fűz. Helytelen továbbá az is, hogy a törvény az igazgatóság hatáskörét kifelé sem írja körül. A felügyelő-bizottság ellenőrző tevékenysége nem állandó, hanem az csak az évi rendes közgyűlést megelőző negyed esztendőre terjed ki. A részvényeseknek nincs eléggé hatályos ellenőrzési joguk; nevezetesen nincsenek jogosítva bizonyos feltételek mellett sem a közgyűlés összehívását követelni. A társaság vagyoni állapota nincs a közönség ellenőrzésének alávetve. Leltár és mérleg

¹ L. a szövegét Revue de droit commercial stb. 1893. évi szeptember havi füzetében; magyarázatát pedig Lyon-Caen-Renault: Traite de droit commercial II. kötetének függelékében. (1894.)

évenként készítendő ugyan, de azok a nyilvánosságból ugy a közgyűlés előtt, mint után, el vannak vonva. Az alaptőke leszállításának módozatai nincsenek megállapítva; a 61. cz. alapján csak a leszállítás bejelentése és közzététele szükséges. A részvények megszerzésének tilalma nincs kimondva. Végül a feloszlás esetei s a felszámolás módozatai sincsenek megállapítva.

Szükséges volt ezeket előrebocsátanom, mert az új törvény intézkedéseinek horderejét s azt, hogy azok mennyiben kielégítő, csak ugy lehet megítélni, ha ismerjük a megelőző jogállapot hiányait, megjegyezvén még csak azt, hogy az eddigiekben csak a részvénytársaságokra voltam tekintettel s az alábbiakban is különösen azokat fogom szem előtt tartani, bár az, a mi azokra vonatkozik, csekély eltérésekkel a betéti részvénytársaságokra is áll.

Az új törvény legelső fontos módosítása a részvények minimalis névértékének megállapítására vonatkozik. Franciaország is azon államok közé tartozik, melyekben a részvények névértéke egy bizonyos összegben alul nem állhat. Ennek megállapításánál azonban az új törvény engedékenyebb a réginél. Az 1867. évi törvény szerint a részvények névértéke nem lehet kisebb 100 franknál, ha az alaptőke a 200,000 frankot meg nem haladja, ellenkezőleg pedig nem lehet kisebb 500 franknál. Az új törvény szerint pedig a névérték 200,000 frankot meg nem haladó alaptőkénél 25, az azt meghaladónál 100 franknál kisebb nem lehet. Ezzel összefügg az is, hogy az új törvény a réginék azt a tilalmát, mely szerint a szövetkezetek 50 frankon aluli részvényeket nem bocsáthatnak ki (50. cz.) eltörölte. Ezen intézkedések eléggé igazolják azt, hogy Franciaországban belátták, mikép a részvények minimalis névértékét egy magasabb összeghez kötni, azon célból, hogy a részvényekkel való üzérkedéstől a szegényebb osztály távol tartassék: célra nem vezet.

Midőn az új törvény enyhébben intézkedik a réginél a részvények névértéke tekintetében, szigorubb szabályokat állapít meg annál az érték befizetése körül. A régi törvény szerint a társaság megalakulásának egyik feltételét az egész alaptőke aláírása s minden egyes részvény névértéke negyed-résznének befizetése képezte. Az új törvény az egész összeg befizetését kívánja, midőn a névérték 25 frank; a negyedrészfizetése csak akkor elegendő, midőn a névérték a 100 frankot meghaladja. Továbbá a részvények névre szólók mindaddig, mig az egész érték befizetve nincs, holott a régi törvény szerint az érték fele részének befizetése után bemutatóra szólókká is alakíthatattak át. Nevezetes az új törvény azon intézkedése is, hogy a befizetésnek azon részvényeknél, melyeknél a szolgáltatás nem pénzből, hanem más vagyoni értékekből (apport) áll, azonnal a megalakuláskor kell megtörténnie, hogy e részvények két éven belül nem forgathatók s hogy e jellegük az igazgatóság pecsétjével rajtuk feltüntetendő. Ezen két utóbbi intézkedés célja, meggátolni azokat a visszaéléseket, melyekkel előbb az apport-okkal való üzérkedéssel elkövettek.

Szigorítja az új törvény a felelősséget is a részvények be nem fizetett értékeért. Az 1867. évi törvény szerint az alapszabályokban megállapíthatott, hogy a részvények a

közgyűlés határozata alapján, a befizetés fele részének megtörténte után bemutatóra szóló részvényekké alakíthatók át. Azonban ez esetben is, akár történt a részvények átalakítása bemutatóra szólókká, akár nem, az aláírók, továbbá azok, a kikre a részvények a közgyűlés határozata (a törvény tévesen a felerésznek befizetését említi) előtt átruháztattak és azok, kik azokat a közgyűlési határozat meghozatalakor birták, a határozat hozatalának idejétől kezdve két éven át a be nem fizetett összegért felelősek maradtak. Ellenben a határozat meghozatala utáni birtokosok, ha a részvényeket átruházták, egyáltalában nem voltak felelősek; de számos író nézete szerint akkor sem, ha a részvényeket nem ruházták át, a részvénytársaságnak, a mennyiben a fizetés két éven belül meg nem történt, csak a részvények eladására lévén joga. Ellenben az új törvény úgy az aláírókat, mint az időközi, mind pedig a tényleges birtokosokat a be nem fizetett összegért egyetemlegesen teszi felelőssé; azonban az aláíró és az időközi birtokos felelőssége az átruházástól számított két év elteltével megszűnik, úgy hogy ezentul csak a részvény tényleges birtokosa marad felelős.

Az 1867. évi törvény az alapítási kellékek meg nem tartását semmisséggel, magánjogi felelősséggel és büntetéssel sújtja. Ez kétségek nélkül helyes. De számos vizsátságot szült az, hogy a törvény a semmisségi és a kártérítési kereset elévülési idejét nem állapítván meg, az előbbi még a semmisségi ok megszűnése után is bármikor volt támasztható, az utóbbit pedig a rendes 30 évi elévülési időn belül lehetett indítani.¹ Azonfelül vitás volt a kártérítés terjedelme is. A gyakorlat és számos tekintélyes író azon felfogás felé hajoltak, hogy a törvény 42. cz.-nek értelme csak az lehet, hogy a részvényesek a vétkes alapítóktól és az igazgatóktól épen csak a semmisség által okozott kárnak megtérítését követelhetik, ellenben mások, az ügyletek teljesítését is.² Az új törvény mindezen nehézségeket következőleg háritotta el. A semmisségi kereset csak addig indítható meg, míg a semmisség oka fenforog. Ha pedig a semmisségi ok elhárítására közgyűlés hivatott össze, a szabályszerű összehívás idejétől kezdve a semmisségi kereset szintén meg nem indítható többé. De ha a semmisségi ok nem is szűnt meg, az alapítási kellékek meg nem tartása miatt a semmisségi kereset csak tíz éven belül indítható meg; azontul tehát a társaság létét többé megtámadni nem lehet. A kártérítési kereset, mely egyforma terjedelmű úgy a részvényesekkel, mint harmadik személyekkel szemben, a mennyiben minden esetben csak a semmisség által okozott kár megtérítésére irányulhat, meg nem indítható, ha a semmisség idejétől három év eltelt, feltéve, hogy ezen belül a semmisségi ok is megszűnt. Ellenkező esetben, bár ezt a törvény nem mondja, a semmisségi keresetre megszabott tíz év elteltével évül el.³

Az 1867. évi törvény nem juttatta érvényre azt az elvet, hogy minden részvény ad egy szavazati jogot, hanem az alapszabályok határozták meg, hogy a szavazati jog gyakorlásához mennyi részvény szükséges. Ez által sokszor a részvényesek egy része a társasági ügyek intézéséből kizárattott, ha nem volt annyi részvényük, mint a mennyit az alapszabályok megszabtak. Hogy ez a vizsátság is megszűnjék, az új törvény megengedi, hogy azon részvényesek, kiknek kevesebb részvényük van, mint a mennyi a közgyűlésen való részvételre szükséges, egyesülhessenek s magukat a közgyűlésen közös meghatalmazott által képviseltethessék.

Végül az új törvénynek még egy intézkedése érdemel különös figyelmet. Az 1867. évi törvény eldöntetlenül hagyta azt a kérdést, vajon oly vállalatok, melyek tárgyát nem képezik kereskedelmi ügyletek, felölthetik-e a részvény-

társasági formát az azzal járó jogokkal és kötelességekkel együtt? A nézetek nagyon eltértek. Így *Lyon Caen* és *Renault* lehetők tartották, hogy társaságok, melyek vállalata nem kereskedelmi jellegű, a részvénytársasági forma felvétele által tagjaik felelősségét kifelé korlátozzák s hogy általában alá legyenek vetve az 1867. évi törvény rendelkezéseinek; de tőlük a *kereskedői* minőséget mégis megtagadták.¹ Ezen megoldás különösen a csőd szempontjából járt fontos következményekkel, a francia jog szerint mások, mint kereskedők nem juthatván csödbe. Az új törvény e nehézségeket olyképp háritotta el, hogy kimondotta, miszerint a társaság, mely a betéti részvénytársaság² vagy részvénytársaság formáját ölti fel, bármi legyen is a vállalat tárgya, *kereskedelmi* jellegűnek tekintendő s mint ilyen, alá van vetve a kereskedelmi törvényeknek és szokásoknak.

Ha ezen, főbb vonásokban ismertetett új intézkedéseket összevetjük az 1867. évi törvénynek fentebb kiemelt hiányai-
val: akkor arról kell meggyőződnünk, hogy az új törvény nem képez mélyreható reformot, bár elkészítése hosszú időt vett igénybe. Néhány intézkedése üdvös, de van számos nem kielégítő is; sok hiányt pedig egyáltalában nem orvosol, holott szakérők az orvoslást régóta sürgetik. Így könnyű belátni, hogy az új törvény a reform befejezve nincs s hogy újabb rendszabályokról kell majd gondoskodni, melyekkel a részvényesek és a hitelezők ellentétes s így nehezen kiegyenlíthető érdekei méltányos kiegyeztetést fognak nyerni. Ámde épen ez a legnehezebb s kellően alig megoldható feladatok egyike. E tekintetben elég Németországra hivatkozni. Itt három évtized alatt a harmadik, sőt, ha a korlátolt felelősségű társaságokat is számba vesszük, mert ezeket is a részvénytársaságok egy enyhébb formájának lehet tekinteni, a negyedik részvénytársasági törvény van érvényben. S habár az 1884. évi július 1-ről kelt törvény a részvényesek és a hitelezők érdekeit a legrészletesebb szabályok által iparkodik megvédeni, az összes kivánalmaknak még sem felel meg.³ Számos intézkedése, melyek visszahatást képeznek az 1870. évi törvény szabad irányával szemben, tulszigorunak bizonyult. Részben ez is szolgált alkalmul az 1892. évi április 20-iki törvény meghozatalára a korlátolt felelősségű társaságokról, mely ismét szabadabb irányt követ.

Dr. Magyary Géza,

n.-váradí kir. jogakad. ny. rk. tanár.

A Plósz-féle perrendtartási javaslat.⁴

A német törvényben látunk sok olyat, a mit a magyarban nem, és viszont amabban nem látunk sok olyat, a mit meg emebben olvashatunk, — a mellett, hogy némely dolgok mindkettőben megvannak.

Jelesen a német §-ban szó van a «felek»-ről és a «bíró-ság»-ról, még pedig az *ítélő* bíróságról.

A miből a német jogászok azután egy egész sor — többnyire helyes következtetést vonnak.

Igy: A *felek* tárgyalása «szóbeli», tehát a felek és *egy harmadik* közti tárgyalás nem szükségkép szóbeli.

Továbbá: «A feleknek az *ítélő*-bíró előtti tárgyalása szóbeli, tehát az oly tárgyalás, mely nem ezen bíró előtt történik, bizonyításfelvétel stb. nem szükségkép szóbeli.»⁵ És így tovább.

Ellenben a német §-ban hiányzik az egyenes tilalom, hogy: «szóbeli előadás helyett *iratok tartalmára hivatkozni*

¹ I. m. II. k. 769. s k. II.

² A törvény tévesen általában betéti társaságot mond. V. ö. *Lyon-Caen-Renault* i. m. II. k. fűg. 33. l.

³ *Hergenbahn*: Das Reichsgesetz betreffend die Kommanditgesellschaften auf Aktien und die Aktiengesellschaften. 1891. Einleitung XXXIX. s k. II.

⁴ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 11. és 12. számban.

⁵ L. Endemann, Bülow id. m.

¹ Lyon-Caen-Renault i. m. II. k. 580. és 599. l.

² I. h. 591. l.

³ Lyon Caen Renault i. m. II. Fűg. 24. l.

nem szabad stb. Ellenben ugyanez különszakitva és szerfelett kibővitve instructiv elemekkel, benne van a C. P. O. 128. §-ában, a mi meg Endemannak szolgál nagyobb megnyugtatóására.

Pro és contra tehát lehetnek előnyök és hátrányok némelyek szemében.

Én azonban feltétlenül előnyt adok a magyar javaslatnak.

Világosabb, tömörebb is, correctebb is, és a mi a német javaslatból bele nem ment, *az jó*, hogy nem ment bele, — a mi pedig csak a miénkben van benne, *az jó*, hogy benne van.

A javaslat szerencsés constructióját a per remek szerkezetének, s jelesen a caesurának s ez által az érdemleges tárgyalás és bizonyítás egységessé tehetésének köszöni. Mig a német javaslat külön bizonyításfelvételi végzést, felvételi tárgyalást stb. létesít s ez által a pert megannyi darabra szakítja, s így a különben is hosszadalmasabb szóbeli tárgyalásokon rést ütni, s az írásbeli eljárást itt-ott elnézni kénytelen, addig a mi javaslatunk ettől megvan mentve.

És ha már az a cél, hogy a szóbeliség uralmát, az elv sértetlenségét biztosítsuk, a mire a német perrend oly aggodó óvatossággal igyekszik, és a mire a mi javaslatunk is igen nagy súlyt fektet, úgy az a Plósz §-ával sokkal jobban van biztosítva.

Itt nincs különbség tárgyalás és tárgyalás közt, és a szóbeliség azonnal helyet foglal, ha a felek jelen vannak.

Legalább én a javaslat intentióját így fogom fel, s ezt mutatja a jkvezés teljes purificatioja és a per főbb momentumának egyszerű fixirozására való szorítása.

Még azt is a magyar javaslat előnyére tudom be, a mit különben sokan az előkészítő iratok aggasztó tulbecsülésének tarthatnának, hogy a 207. §-ban a következő bekezdés foglaltatik:

«Hogy az előkészítő iratokban foglalt beismerés mennyiben tekinthető bíróságon kívüli beismerésnek, és mint ilyennek mily bizonyító ereje van, a bíróság a 277. §. értelmében ítéli meg». A 277. §-ban pedig a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve van felállítva.

Mit szól ehhez Endemann?!

Tehát az előkészítő, — tehát javaslatunk indokolása szerint is pusztán a feleknek egymás informálására szolgáló — iratok nemcsak letétnak a bíróságnál, hanem az idézett §. a bíróságnak mintegy különös utasítást ad arra, hogy az iratok tartalmát bizonyos esetekben, daczára a 224. §-nak, hivatalból figyelembe vegye!

Mennyivel közelebb fekszik immár itt annak lehetősége, hogy az iratok, azok *szorosan előkészítő jellegén tulterjedő jelentőséget* nyerjenek.

Hát bizony ez az aggodalom kétségtelenül jogosult és javaslatunk itt ellentétbe látszik jönni önmagával, de különösen indokolásával, a melynek 32. lapján többek közt az mondatik azon veszélyről, a mit az iratok tulságos előtérbe tolésa okozna:

«Kettős ezen veszély oly országban, melynek birái és ügyvédei az írásbeliséghez vannak szokva. Ha a szóbeli eljárást facultativvé tennők, vagy *megengednők*, hogy a bíróság az *előkészítő iratokban foglaltakat akkor is figyelembe vegye, ha azok szóval elő nem adattak*, az írásbeliséghez szokott ügyvédek és bírák között csakhamar az a hallgatag megegyezés jönne létre, hogy a szóbeli tárgyalás lehetőleg mellőzendő és pedig annyival inkább, mert ez az érdekeltek pillanatnyi kényelmének is inkább megfelel és a feleket biztosítja, hogy a tényállás, melyre súlyt fektetnek úgy van írásba téve, és úgy kerül a felső bíró elé, mint ezt ők óhajtják.»

Hát ez bizony még kevésbé felületes szemlélő előtt is vagy egy a javaslatba becsuszott lapsus, vagy pedig egy jókora ellenmondás, következetlenség gyanánt tűnhetik fel.

És én mégis meg merem koczkáztatni, hogy ezt a vakmerőséget a javaslat érdemes szerzője öntudatosan követte el.

Jól tudta ő azt, hogy mi lesz a 224. §-ban akkor, midőn a csaknem közvetlen azt megelőző 207. §-t megszerkesztette, és valószínűleg átnézte a különben Fodor Ármin által készített kiváló indokolást is s annak idézett passusát, a nélkül, hogy a 207. §. szóban levő bekezdését kihuzta volna.

Mert talán így gondolkozott. (Én legalább így gondolkozom.)

Igaz, hogy ezen bekezdés által a 224. §-ban szentesített elv némi csorbát szenved; igaz az is, hogy az indokolás idézett részével is ellentmondásban lenni látszik.

De jóformán csak látszik.

Mert hát elvégre a javaslat, egész constructiójában, és az indokolás is *azon állásponton áll, hogy a szóbeliség nem öncél*, a mit ott is és akkor is tűzön-vízen keresztül kell hajtani, a midőn ezen szabály merev alkalmazása a per céljának árt, s az arra célzó egyéb üdvös intézkedések érvényesülését lehetetlenné teszi.

A per célja a peressé tett anyagi jog érvényesülése, s mindenekelőtt földerítése lévén, ez azon cél, melynek minden mást, ha még oly féltett elv — de mégis, mint ilyen, csak alárendelt eszköz — is az, mint a szóbeliség, alá kell rendelni.

Igaz, hogy a szóbeliség a bíró informálására és így a peranyag tisztázására igen fontos eszköz; de nem kevésbé fontos a bíró informálására és a helyes ítélet hozatalára a bírói szabad meggyőződés, a független cognitio; a mit meg a bizonyítási anyagnak, az előtte földerített egész tényállásnak szorgos méltatása biztosít.

És minő alapon történik ezen szabad cognitio, ezen szorgos méltatás? Ismét csak a kérdéses bekezdés által idézett 277. §. alapján, a hol meg az mondatik, hogy a bíró a *szóbeli tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján ítél*.

A szóban levő kikezdés alapján képzelhető visszaelés tehát első sorban a szóbeli tárgyalás és bizonyítás *egész tartalma* által van korlátozva.

Ez pedig nem kis korlátozás, mert azt jelenti, hogy a szóbeli tárgyalás és ezzel egységes kapcsolatban álló bizonyítás anyaga az, a mi *első sorban* a bírói cognitio-t dominálja.

Egy jó bíró tehát — már pedig a jó perrend mindig jó és okos bírót feltételez, mert a rossz bíró kezében a jó perrend sem ér egy ütöt taplót — a törvény szellemébe mélyebben fog behatolni és soha sem fog addig, a különben is bíróságon kívüli beismerés jelentéktelen szerepével bíró és önmagában bizonyítékot alig képező előkészítő iratokban beismerésre reflektálni, a mig a szóbeli tárgyalás és bizonyítás őt megfelelően tájékoztatja.

És nem feledkezve meg arról, hogy az előkészítő iratok lényege és célja épen csak a szóbeli tárgyalás zavartalan menetének biztosítása, előkészítése, az előkészítő iratok tartalmának netaláni jelentősége felől is épen a szóbeli tárgyalás útján fog magának tájékoztatást szerezni.

A törvénytervezet itt is ujmutatást ad, úgy a bírónak, mint a feleknek, illetve ügyvédeknek, midőn ezen iratok szorosan előkészítő feladatát hangsúlyozza, — midőn használatukat nem absolut szabályként írja elő, hanem csak mint célszerű intézkedést, melynek elhanyagolása érdembeli hátrányt nem, csak költségbeli marasztalást von maga után, midőn előkészítés hiánya miatt a szóbeli tárgyalást el kell napolni.

Végre is ebből a szempontból az előkészítő iratok sem merő formalitás, hanem komoly perbeli teendő; nyilatkozat, a melynek, mint ilyennek valami sulya mégis csak van.

És én e nyilatkozatoknak a tervbe vett figyelembe vétele miatt, nem féltém a szóbeliséget.

Elvégre is nem a bírák, hanem a *felek* teszik meg a legtöbbet arra, hogy az eljárás az írásbeliséggel telítessék, arra visszafejlődjék.

Oly törvény, a mely a *per valódi célját*, a valódi tényállás felderítését, a valóságos anyagi jog uralmát biztosítani és nem elejteni akarja, nem zárhatja el a bírót, hogy az igazságot ott kutassa, a hol feltalálni véli, még akkor sem, ha netán ezzel egy fő principium, de valójában a célnak alárendelt eszköz némi sérelmére is kénytelen tért hagyni fen.

E mellett azonban a javaslat technikája, mely szerint a főelv abszolút általánosságban állítatik fel, s a kivételek mindig, mint ilyenek specialisáltak, erős fegyver az ellen, hogy a kivételekből általános szabály fejlődhessenek.

Ugyanez a technika szállítja le a tárgyalt kikezdésben foglalt veszélyt is a jelentőség minimumára.

Az előiratoknak a 207. §-ban megengedett figyelembe vétele, törpe és picziny kivételként, s mint ilyen is, a 277. §. szoros korlátozása által összezűgoritva jelentkezik a 224. §. dominans szabálya mellett. Ugy, hogy a mennyit általa nyer a bizonyítás szabad mérlegelésének lényeges követelménye, bizonynyal annyit nem vesz a szóbeliség elve.

De itt megint csak hivatkoznom kell arra, mennyit tesz egy perrend üdvös eredményére nézve a kezelésére hivatott egyéneknek hivatásuk magaslatára és azon öntudatra való emelkedése, hogy annak összes üdvös eredménye az ők szilárd, képzett és lelkiismeretes gyakorlatán fordul meg.

A bíró nagy hatalmat nyer a javaslatban. Ő ugyszólva a *per* fejedelme. Sőt, a mit kevés reformjavaslatról lehet mondani, — az *ügyvédség is* megtisztelő szerepéhez jut abban; hivatásának emelése, a kar tekintélye és kiváltságai léptenyomon csupán mások valódi jogainak respectálásával ápolatnak és hangsúlyoztatnak.

Legyenek tehát hálások a javaslattal szemben az által, hogy a *per* tiszta szellemét, melynek őrizetét a javaslat kezeikre bizza: védjék meg szilárdan, emelkedett felfogással, minden nyílt és orvtámadás ellenében!

Hátra volna még, hogy a *szóbeliség elvének a felebbezés rendszerére való alkalmazásáról* emlékezzem meg.

A mint futólag érintettem, ebben a tekintetben a tervezet nemcsak a német, hanem a többi európai perrendektől is elüt (és talán legközelebb jár e tekintetben a genfi perhez) a mennyiben a *felebbezésben a szóbeliséget facultativvá teszi*; vagyis a felebbezésben szóbeli tárgyalás megtartását csak ott írja elő, a hol a bíróság elé novumok vitetnek, helyesebben, a hol a felebbezési eljárásban felhozott, de az első bíróság előtt meg nem fordult és tisztába nem hozott tényállások földerítése szükséges.

A tervezet itt megint azon helyes felfogásból indul ki, hogy a szóbeliség nem öncél, hanem eszköz; kötelező alkalmazásának jogosultsága tehát megszűnik ott, hol arra szükség nincsen.

A szóbeliség a legjobb eszköz ott, a hol a ténykérdés tisztázásáról van szó.

Miután pedig a ténykérdés legtöbb esetben plane a teljes szóbeliség, közvetlenség és szabad bizonyítás elvein alapuló elsőbíró tárgyaláson tisztába hozatott s így — a mint még a mai gyakorlat is mutatja — a felebbezés gyakran, a felülvizsgálat pedig a tervezet szerint, mindig, csakis a jogszabály megsértése miatt támadja meg az ítéletet; a jogszabályt pedig a bíróság mindig tartozván hivatalból is figyelembe venni: — a felebbezési eljárásban a szóbeli előadás, a bírói cognitio kizárólagos alapja lenni megszűnik.

A feleket sem volna méltányos, a többnyire távolabb eső felebbezési bíróság előtti kötelező megjelenés költségeivel terhelni.

Ugyanezért a felebbezési bíróság előtt — novumok fen nem forgása esetén — a felülvizsgálati bíróság előtt pedig

kivétel nélkül, bizvást szorítható a felek tevékenysége arra, hogy a felebbezést írásban kifejtsék s annak előadásánál jelen lehessenek, s netaláni correctio szempontjából felszólalhassanak.

Németországban is már a C. P. O. tervezeteinek tárgyalásánál is emelkedtek egyes hangok, és emelkedik még több a törv. megalkotása után a mellett, hogy a szóbeliséget a felebbezési eljárásban többé-kevésbé korlátozni kellene. Ott azonban — kivált mert éppen a felebbezési bíróságok merev írásbeliségének tulajdonították a régi perrend minden nyomorát: a teljes szóbeli felebbevitel talált elfogadásra. S a felebbeviteli bíróságok munka-szaporulata és a közlekedési akadályok elhárítása ellen, a felebbezési értékhatárok, a birói szervezeti tv. intézkedései és az ügyvédi kényszer teljes keresztülvitele által vélték megfelelő — de a mint ma látszik, ki nem elégitő — repressaliákat találni.¹

Nálunk, — különösen a jogászegylet 1883-ki ülésén Dell'Adami Rezső s mások részéről — heves támadások intéztettek a felebbezési eljárás szóbelivé tétele ellen s mig Herczegh azt a táblák *decentralisatioja nélkül is* kivihetőnek találta, a mi egy kicsit mégis nehéz lett volna, addig mások — mint Nagy Dezső is — a contemplált tiszta szóbeliség alapján már az elsőbíró előtt is absurdumnak jelentették ki pl. a tanukkal egybekötött szóbeli tárgyalásokat a távolság és a közlekedés nehézségei miatt.

Nagy D. különösen a tárgyalás egységét féltette, s ebben volt is valami igazza.

De ma már a közlekedés állapota még a 80-as éveknél is jóval előrehaladottabb, a táblák decentralisatioja megtörtént; a mi a törvényszékek felebbeviteli hatósággá való avatásával egyetemben ezen aggályokat tetemesen — ha nem végleg — eloszlatta.

Mindenesetre azonban tervezetünk csak a viszonyokkal számol, midőn a felebbezést facultativvá teszi s így ezen szempontokból sem szól mi sem az ellen, hogy a felebbezést azon alapon és azon indoklás teljes magamévá tétele mellett el ne fogadjam, a mint azt nekünk a tervezet nyújtja.

Ezekben, azt hiszem, leszámoltan azon főbb észrevételekkel, melyeket a tervezet által elfogadott szóbeli alapelv alkalmazásának mérve és mikéntje tekintetében e helyen felhozhattam.

Elismerem, hogy az előkészítő iratok egyéni s általában az iratok ismertetése, lényegök és a javaslat által nekik szánt szerep érdekesebb és érdemesebb tárgy, mintsem az az általam történt szintugy mellékes tárgyalást érdemelhetné.

De mennyi mondani valóm volna még ez érdekes codificatori munkáról!? Mennyi a szóbeliséggel közvetlen lényegi kapcsolatban álló közvetlenségről, nyilvánosságról, a birói mérlegelés, és a bizonyítás szabadságáról, a novum judiciumról, az ügyvédi kényszerről s általában a birói és ügyvédi functióknak, a felek szereplésének a javaslat által nyújtott teréről és megannyi gyökeres reformról, mely abban contempláltak.

Hiszen a javaslat minden egyes §-áról egy legalább is oly hosszas értekezést lehetne írni, mint a minővel az önök becses türelmét — hiszem — már eddig is tulong-tul fárasztottam.

De mentségül ezért, kérem tekintsek a tárgy fontosságát, a mi kissé terjedelmesebb fejtegetésre kényszerített. És mentségül azért, hogy a tárgyhöz felolvasásom mégis méltatlan maradt — ismét csak azokat, a miket bevezető szavaimban mondtam.

Engedjék meg végre, hogy felolvasásomat azon ígérettel végezzem — a melyet különben önmagamnak tettem — hogy a félben maradt tanulmányt más helyen folytatni fogom.

¹ L. a II. ném. jog. gy. megállapodásait «Plank», Preu. Jahrb. B. 31. Bähr, Das Rechtsmittel 2. Ist. 1871 Levy sat. m.

A javaslat szépségei, mélysége és a benne fekvő genialis gondolatok csábitottak ez önmagának tett ígéretre.

A javaslat, melynek tanulmányozása közben lassanként reájöttem a szerző tehetségeinek, annak a nagy harcznak — hogy Emmer szavaival éljek — csodálatára, a melyet «a codificator önmagával küzdött ki» és fényesen megnyert.

Dr. Dedk Albert.

Jogirodalom.

A magyar családi hitbizomány. Irta Katona Mór 1894.

«Hazánk hajdani virágzásának korában fidei commissumok nem valának. 1687-ben I. Leopold hozta be azokat, a magyar oligarchiának ajándékul; a külföld feudalismusától eredett ezen intézetet adta főrendeinknek cserébe az aranybulla utolsó záradékáért, melyet mint veszedelmest akkor eltörölték.» A magyar hitbizomány ez az ajánlása nem kisebb embertől ered, mint épen a magyar jog legalaposabb ismerője: Deák Ferencztől, a haza bölcsétől; a ki kötelességünké tette azt az «intézetet, mely idegen földről hazánknak a tapasztalás bizonyága szerint naponként súlyosodó kárával behozatott, törvényeinkből ismét kitörölni». Amióta Deák Ferencznek ez a parancsa elhangzott, a hitbizományoknak száma egyszer annyinál többre emelkedett s az alkotmány visszaállításának 1867-iki évétől az akkor létezett 29 hitbizomány száma 56-tal szaporodva, 85-re emelkedett s a *hitbizományi ingatlanok Magyarországon összerületének huszad részét teszik ki!* Ez az emelkedése folyton növekvő irányt mutat, elannyira, hogy immár ideje érkezett s a valódi szükségességgel felel meg «a természet rendével és igazsággal ellenkező, hazánkra káros fidei commissumok» (Deák Ferencz szavai) jogi structurájáról és egész tanáról könyvet írni. *Difficile est satyram non scribere*, főképp a mi viszonyaink között, a mikor, a mint alább láthatjuk, a hitbizomány engedélyezésének nálunk uralgó formája s illetve forrása a jogállam eszméjének épen meg nem felel s az alkotmányosság követelményeivel ellenkezik.

Melegen óhajtom, hogy az ismertetni szándékolt munka többet érjen el céljánál s a politika napirendjére hozza a XIX. század e nagy anachronismusát. E helyütt csak a megjelent műről óhajtok vázlatos ismertetést feltenni, remélve abban, hogy magát az ügyet nálam avatottabbak fogják felkarolni.

Katona Mórnak a jogirodalomban kivivott jó hírnevéből következik, hogy újabb művének megjelenését a jogászvilág annál nagyobb várakozással fogadta, mert a műve által elfoglalt jogterület, minden érdekessége és fontossága dacára nálunk teljesen parlagon hevert. Gyakorlati érzékre vall, hogy a szerző ép erre a jogterületre lépett s a családi hitbizományok — a nemzetgazdasági és társadalmi mellett — főképp jogi állását kívánta művében feltüntetni. Ezt a célját, a hazai jogforrásoknak, számos hitbizományt alapító oklevélnek és a meglevő külföldi jogirodalomnak lelkiismeretes és körültekintő felhasználásával oly sikerrel érte el, mely a szerző nevéhez fűzött várakozásnak teljesen megfelel. De hasznos szolgálatot tesz a szerző a gyakorlati életnek is, mert, miként érintettem már, mindinkább emelkedő lendületet vesz egyes társadalmi rétegeknek hitbizományok alapítására irányuló azon hajlama, melynek forrása csak az a hiúság, mely hogy ismét Deák szavaival éljek: «a haza virágzását, az egész nemzet emelkedését, szóval a közboldogságot» egyesek szeszélyének aláveti.

A külföld hason jogirodalmának egyenlő színvonalára emelkedve, világos és nyílt gondolatmenetével, egészséges következtetésekkel és mindig szép, zamatos, erőteljes lendült irmodorával s ezek mellett bő tudásával imponálva e mű értékes terméke jogirodalmunknak.

Tiszta és átlátszó jogtörténeti fejtegetések s a tárgyalt intézmény közgazdasági és társadalmi jelentősége egyszerű,

de igaz előadásának fonalán a családi hitbizomány fogalmához érve, ezt a szerző ekkép állapítja meg: «A családi hitbizomány elidegeníthetetlenül leköötött vagyonnak osztatlan átszállása egyetlen fiörökösre.» Helyesebbnek találnám e definitiót, ha az «egyetlen fiörökösre» helyébe «az alapító oklevél szerinti örökösre» kitétel alkalmaztatnék, mert hisz míg egyrészt maga a szerző is megengedi, hogy bár kivételesen, de mégis előfordulhat az eset, hogy a hitbizomány nőre is átszállhat, másrészt az sincsen kizárva, hogy több személyre átszálljon a hitbizomány. A hitbizomány lényegét az individualis successióban találja a szerző. Ez teljesen helyes; mert a hitbizomány fogalma is merőben célfogalom s így annak lényegét másban, mint e jogintézmény céljában keresni sem gyakorlati, sem aprioristicus szempontból nem szabad. Osztom a szerzőnek azon tanítását is, mely szerint az 1848. év utáni jogállapot szerint a hitbizomány alapításához a nemességnek kimutatása nem szükséges, s azt is, hogy a hitbizomány alapításának engedélyezését királyi kegyelemtől függőnek hagyni nem lehet. Helyes ez a tanítás, mert való, hogy az objectiv jognak oly sokáig forrását képező privilegiumok korszaka lejárt s annak helyét a köztörvény foglalta el, már pedig a hitbizomány a köztörvény nyel ellentétben áll, azt, hacsak egy meghatározott vagyonra nézve is, megszünteti, midőn a nemzet közgazdasági és társadalmi viszonyaiba mélyen belenyulva, egyuttal számos családot von ki az országosan helyesnek tartott öröklési rend alól. Szépen és alaposan emeli ki a szerző a hitbizomány jelentőségét az anyagi jogrendszeren belül, a midőn ezeket mondja: «Mi a hitbizomány kiváltság-levél tartalma? Egy külön jogszabály, mely a közönséges jogtól elütő és eltérő öröklési rendet állapít meg az alapító által kijelölt vagyonra és a hitbizományi családra, mely ezen vagyon felett utódlási igényt nyert. Ezen privilegialis jogszabály ép oly hatályos, mint a törvény, mert a törvény uralma alól von el vagyont és specialis öröklés alá helyez egy családot: mint extraterritorialitást nyújt, exemptiot létesít, bizonyos körben, a hol a külön jogszabály, ép ugy dominál, mint egyebütt a törvény. A hitbizománynak ez a törvényhez hasonló jellege állapítja meg annak a szükségét, hogy ha már ezt az intézményt törni kell, annak engedélyezése a törvényhozó hatalom teljességétől s nem csupán egyik alkatelemétől tétessék függővé. Azt tartom azonban, hogy jobb, ha a hitbizomány alapításának engedélyezése a törvénytől tétetik függővé, mint ha minden egyes hitbizománynál ujlag mozgásba hozatnék az egész törvényhozó hatalom, mely külön időben különböző módon alakulva nem biztosítaná az egységet, melyről legalább bizonyos időn belül, mégis kívánatos, hogy irányadóul szolgáljon a hitbizomány alapításának engedélyezésénél s ez ha már megvan, mindig objectiv alapon adassék meg. Ehhez képest azt tartom, hogy a törvényhozás állapítsa meg a feltételeket, melyek mindenkire nézve irányadók s a törvény végrehajtását bizza a birói hatalomra.

Ezen törvénynek meghozatala nem csupán alkotmányjogi szempontból szükséges, de azért is, mert a hitbizományi eljárásban számos kérdés merül fel, melyek rendezve nincsenek s melyeknek rendezését, mert mélyen bele vágnak a magánjogba, nem lehet kormányintézkedésekre bízni. Hogy többet ne említsek, ott van a hitbizományi utódlással összekapcsolt leszámolás rendezetlen és bonyolult kérdése, mely maga is elég fontos arra, hogy törvényhozásilag szabályoztassék. Kár, hogy a szerző de lege ferenda keveset szólt, bár készséggel elismerem, hogy művének tartalma e tekintetben is sok becses anyagot tartalmaz.

A hitbizomány-alapítás módja és formai kellékei, a hitbizomány módosítása, visszavonása, megszünetése, annak biztosítása, a várományos és a hitbizományos jogállása alaposan és terjedelmesen vannak tárgyalva, a műnek legérdekesebb s egyuttal leggyakorlatibb részei azonban azok, a

melyekben a hitbizományban való utódlási képesség, a hitbizományban való utódlás és ennek nemei, s főképen a hitbizomány jogállása, annak elterhelése és a hitbizományi utódlással járó leszámolás kérdése tárgyalatik. Ezekből tűnik ki, hogy mennyi bonyolult és nehéz kérdés merülhet fel a hitbizományok kezelése és elbírálása körül s hogy egyuttal mennyi a rendezetlen kérdés, mely sürgős s óvatos rendezést igényelne, a melyek a jogforrások szegénysége folytán manapság csakis a gordiusi csomó módjára oldatnak meg a gyakorlatban. Ezen kérdések körül dől el a műnek belső értéke s gyakorlati haszna, de eldől a szerző javára s érdemére, mert ha nem is osztom a szerzőnek minden — főképp az elszámolásra vonatkozó több — nézetét s hiánynak tartom, hogy többek között a hitbizományi gondnokok felelőségének és működésének kérdését de lege ferenda nem tárgyalja, ezt főképp annak tulajdonítva, hogy a szerzőnek nem volt bővebb alkalma tárgyát e gyakorlati életben megelevenedve látni, azt tartom, hogy e kérdések széles látkörét nyújtó álláspontokról s minden körülmények között oly alapos-sággal vannak tárgyalva, hogy azok is, a kik hivatásuknál fogva foglalkoznak e kérdésekkel, sok becses adatot, hasznos eligazodást találhatnak e műben s ezt haszonnal fogják kezelni ott és akkor is, a hol és a mikor a szerzővel egyet nem értenek, mert az a nagy előnye is megvan a szerzőnek, hogy szembeszállva vele, az ellenkező felfogást is lényegéhez hiven és megbízhatólag tünteti fel.

A mű függelékét képezi a magyarországi hitbizományok időrendszerinti összeállítása s illetve a magyar hitbizományos családok névsora, 8 különféle alapító levél s annak kimutatása, hogy a családi hitbizományi birtokok az egyes megyékben mikép oszlanak meg s az illető megye ösztérületéhez miképen aránylanak. Ez utóbbi adatokból kitűnik, hogy Magyarország ösztérületének 5%-a hitbizományi birtokot képez s hogy a míg a XVII. században 6, a XVIII. században 8 hitbizomány lett alapítva, addig a XIX. században 71 s ebből 1867-től, tehát az alkotmányosság visszaállításától 56 hitbizomány lett Magyarországon alapítva. Fényes példája annak, hogy az alapító nagy nevű családok fejei, mily kevéssé bíztak utódaiknak a splendor familiae fentartására vonatkozó erényeiben, ha ugyan a vagyonnak fentartását a haladó korban azonosnak lehetne venni a splendor familiae fentartásával, «mert a nemzet kincse nem a nemzetségek régi nevének megtartásától, nem az értéknek egynéhány kezekre halmozásából áll». (Deák Ferencz.)

A magyar jogászvilágnak sok oka van örülni, hogy jogtudósai ilyen becses művekkel gazdagítják a jogirodalmat.

Dr. Staud Lajos,
pozsonyi kir. törvényszéki bíró.

semhogy czáfolatra szorulna. A büntető jognak alfájához tartozik, hogy a «cél», ha a bűncselekménynek tényálladáki elemét nem képezi, a tényálladék szempontjából közömbös. A helyes indokot másban kell keresni. Alapelv az, hogy a bűncselekmény, mely valamely más bűncselekmény elkövetésének eszközéül szolgál — az u. n. eszköz-delictum — ez utóbbival — a cél-delictummal — nem áll halmazatban, hanem a két bűncselekmény delictum-egységet képez akkor, ha amaz emennek oly rendszerinti v. gyakori elkövetési módját képezi, hogy a törvényhozó a cél-delictumnál az eszköz-delictumnak is elkövetését hallgatag feltételezi. Ebben az esetben pedig a bűncselekmény minősítésénél nem az eszköz-delictum, hanem a cél-delictum az egyedüli irányadó, és pedig akkor is, ha különben az eszköz-delictum a súlyosabb. Ez tehát kivétel az általános szabály alól, mely a Btk. 95. §-ában is nyert kifejezést, s mely szerint a minősítésnél a súlyosabb delictum az irányadó. A kivételt kétségtelenné teszi az, hogy a törvényhozó a hallgatag elkövetettnek feltételezett eszköz-delictumot a cél-delictum büntetésének megállapításánál szükségszerűen tekintetbe vette. Ezt pedig épen az eszköz-delictum elkövetésének feltételezése apodiktice bizonyítja. Azt mondják erre, hogy a szentírás szerint is a czethal elnyelte Jónást, de Jónás a czethalat nem nyelheti el. Hát ez igaz: de a szójáték, melynek szelleműs voltát kétségbe vonni nem akarom, megfelelnek arról, hogy a «cél», valamint egyrészt súlyosabbá teheti a bűncselekményt, és súlyosbíthatja a beszámítást (p. o. a 392. §., 376. §., 318. §.), ugy másrészt enyhébb beszámításra vezethet, hisz néha a bűncselekmény büntetendőségét megszünteti (p. o. 214. §. 1. pontja., 263. §. 5. pontja eseteiben). S hogy a D. tárgyát képező esetben ezek az elvek az irányadók, alig lehet kétség tárgya, ha figyelembe vesszük, hogy a) az élet tapasztalatai szerint az udvarból, a házból történő lopások nem annyira kivételesek, hogy az udvarba, a házba lopás céljából való belépést, a lopás kivételes elkövetési eszközének lehetne tekinteni; b) hogy ugy a Btkv. 333., mint a Kbtvk. 126. §-a a között, hogy a lopás hol történt, különbséget nem tesznek; c) hogy a törvény az épületben elkövetett lopást csak bizonyosan meghatározott esetekben vette különös tekintetbe. (336. §. 1., 3., 4. p.)

Ha pedig nem delictum egységet, hanem delictum többséget akarunk megállapítani, akkor nem eszmei bűnhalmazatról, hanem csakis anyagi bűnhalmazatról lehet szó. Eszmei bűnhalmazatot csak az állapíthat meg, a ki eszköz-delictum és cél-delictum között kivétel nélkül csak eszmei bűnhalmazatot tart lehetségesnek. A m. kir. Curia pedig ettől az állásponttól tudvalevőleg távol áll. Ettől a szélsőségtől eltekintve, eszmei bűnhalmazat csak a következő két esetben állapítható meg: a) a magatartás, a természeti értelemben vett cselekmény egysége esetében. Erről ebben az esetben nem lehet szó, mert az udvarba való behatolás és az elvétel két különböző cselekmény; b) az eszköz-delictum és a cél-delictum közötti absolut elválaszthatlan összefüggés alapján, vagyis oly összefüggés alapján, hogy az első nélkül a másikat elkövetni absolut nem lehet. Itt erről sem lehet szó. Mert csirkét másképp s jelesül az udvarba való behatolás nélkül is lehet lopni.

Az elválaszthatlan összefüggés pedig természetesen csakis ily értelemben az absolut elválaszthatlanság értelmében veendő, mert in concreto az elválaszthatlanság mindenkor fenforog. A 28. sz. D. után az 51. sz. D. egyenes lehetetlenség.

19. Az 53. sz. D. (u. o. 12. k. 97. l.) a 336. §. 7. pontjának az iparos és kereskedő segédekre, az indokolás szerint a gazdasági tisztekre is alkalmazásánál a minősítés büntetőjogi alapjának megfelel.

20. Az 55. sz. D. a kettős házasság elvüléséről, de lege ferenda elfogadható; de lege lata tarthatatlan. A kettős házasság a törvény meghatározása szerint nem folytonos

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

18. Az 51. sz. D. (u. o. 11. k. 277. l.), mely a meg nem érdemelt hirre vergődött csirkepernek döntvényi megörökítését képezi, eltekintve a tárgynak és egy döntvénynek fontossága közötti aránytalanságtól — határozott tévedés. Az első, s nézetem szerint a fő tévedést a delictum-többség megállapítása képezi. A ki idegen udvarból csirkét lop, az, ha a csirke értéke 2 frtot meg nem halad, csak a Kbtvk. 126. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágást követi el; delictum többségről, a kihágás és magánlaksértés halmazatáról absolute szó nem lehet. Nem azért, mert a tettesnek célja nem irányult a magánlak megsértésére.

Ennek az indoknak téves volta sokkal kézzelfoghatóbb,

¹ Az előbbi közleményeket l. az 1., 4. és 8. számokban.

(d. continuum), hanem pillanatnyi büntett. Elkövetési cselekedete: «a házasságra lépés» nem jelent folytonosságot, miként p. o. a letartóztatás. Semmiféle dialektika a világon nem képes bebizonyítani azt, hogy a bigamus e viszony folytatása alatt folyton házasságra lép. Ez különben annyira el van ismerve, hogy azok a törvények, amelyek az elévülést a viszony folytatása alatt büntető politikai okokból kizárni akarták, az elévülés kezdőpontját specialis rendelkezéssel szabályozták. Így a német Btkv. 171. §-a: «Die Verjährung der Strafverfolgung beginnt mit dem Tage, an welchem eine der beiden Ehen aufgelöst, für ungiltig oder nichtig erklärt worden ist.» Így az olasz Btkv. 360. §. La prescrizione dell'azione penale per il delitto preveduto nell'articolo precedente decorre dal giorno in cui sia sciolto uno dei due matrimoni, o sia dichiarato nullo il secondo per la bigamia.» A magyar Btk.-ben hasonló rendelkezés hiányozván, a kettős házasságnak elévülésére a Btk. 107. §. 1. pontja irányadó, ez pedig a D. tételét kizárja.

21. Az 56. sz. D. (u. o. 12. k. 193. l.) a ferbli játékról, mely aligha tartott valaha igényt arra, hogy D. tárgya legyen; az 58. sz. D. (u. o. 225. l.), mely a m. kir. állami vasutaknál alkalmazott hivatalnokoknak s szolgálknak a 462. §. szempontjából közhivatalnoki minőségét állapítja meg; a correctionalisált vétségeknek elévülését szabályozó 59. sz. D. (u. o. 226. l.); az aberratio ictusnak vitás kérdésére vonatkozó 60. sz. D. (u. o. 226. l.); a Btk. 336. §. 7. pontjának a napszamosokra alkalmazhatóságát kizáró 62. sz. D. (u. o. 14. k. 1. l.); a postakönyvben eszközölt hamisításokra vonatkozó 65. sz. D. (u. o. 15. k. 66. l.); a közrendőr ellen elkövetett becsületsértést nem a 262., hanem a 261. §. szerint minősítő 67. sz. D. (u. o. 16. k. 193. l.); végül a tulajdonosnak cselekményét, a ki a másnál lefoglalt dolgát önhatalmulag elveszi, nem a 359., hanem a 368. §. alá vonó 68. sz. D.-ek (u. o. 194.) közül elvi magaslaton csak az 59. és 60. sz. D.-ek állanak. A többi kérdések nézetem szerint Döntvényt nem érdemeltek; legalább addig nem, míg sokkal fontosabb s égetőbb kérdésekben a Curia döntő szavát nélkülözzük. A 65. sz. D.-el különben érdemleg sem érthetek egyet. A postaszolgának kézbesítési könyve vagy közokirat vagy nem az, ha közokirat, akkor a címzett nevének hamis aláírása mindig közokirathamisítás, ellenkező esetben sohasem az, tekintet nélkül arra, hogy a hamisítást ki eszközölte vagy eszközölte. A címzettnek a küldemény átvételét bizonyító aláírása a postakönyvben pedig nem köz-, hanem magánokirat; elég legyen itt helyütt arra hivatkozni, hogy az aláírás valódisága a címzett ellen tagadásával szemben mindig bizonyítandó, ha pedig ez áll, akkor az okirat nem közokirat, mert nem bír a közokiratnak bizonyító erejével. Közokirathamisítás közokirat nélkül pedig lucus a non lucendo. Az 59. sz. D.-nek helyességét már a 3. sz. D.-nél kiemeltem. Az aberratio kérdésében én a 60. sz. D. által elfogadott elméletet tartom helyesnek s legfőleg azt sajnálom, hogy a kérdésnek egy másik nem kevésbé érdekes részét a D. megoldás nélkül hagyta. A D. csak az egyszerű esetet oldja meg, ha az A.-nak szánt golyó per aberrationem B.-t találja, de hallgat arról az esetről, ha a lövésnek mindketten A. és B. estek áldozatul. Nézetem szerint eredménytöbbség esetében a beszámítható eredmények anyagi bűnhalmazatot állapítanak meg; a beszámítás az előrelátás, illetve előreláthatóság alapján történik; az előrelátott eredmények szándékosoknak, az előre nem látott, de előre láthatott eredmények gondatlanságnak számítandók be; az előre nem láthatott eredmények a beszámításból kiesnek, mert a tettet azokra vonatkozólag bűnösség nem terheli.

Ezzel befejeztem az anyagi jogra vonatkozó D.-ek átnézetét. Az alaki jogra vonatkozókról legközelebb.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

Külföldi judikatura.

604. A sajátkezüleg irt végrendelet semmis, ha valótlan keletet tartalmaz. Minthogy a törvény a keltezést követeli, fel kell tenni, hogy súlyt helyez annak valóságára. A kelet különben is fontos a végrendelező cselekvési képességének megítélése tekintetében és mert a sajátkezüleg irt végrendelet kevés alakszerűséget követel, annál nagyobb súlyt helyezendő a megkívánt kellékek betartására. (*Karlsruhei felsőbbíróság.*)

605. Egy üvegeségéd 300 frt kötbér kikötése mellett kötelezte magát valamely üvegyárba való belépésre. Más üvegyárba lépett be. A *járásbiróság* elutasította a 300 frt kötbér iránti keresetet, mert a kötbér csak károsodás esetén követelhető, felperes pedig kárt nem igazolt. A *prágai felsőbbíróság* megítélte az egész 300 frtot, mert kikötött kötbér esetén nem kell kárt bizonyítani, hanem az adósnak volna feladata azt igazolni, hogy túlmagas a kötbérszeg, ha szerződésileg le nem mondott volna azon jogáról, hogy a kötbér mérséklését igényelhesse. A *bécsi legfőbb törvényszék* 100 frtban marasztalta alperest, mert a kötbér jár, a nélkül, hogy felperesnek a kárát külön igazolnia kellene. Minthogy azonban a kikötött összeg túlmagas, a bíróság azt mérsékelte annak daczára, hogy alperes előre lemondott a mérséklés követelhetőségéről, mert ezen lemondás a bírónak ebbeli jogát ki nem zárhatja.

606. Valaki nagyobb összeget hagyományozott azon nőnek, a kivel vadházasságban élt. Az örökösök megtámadták a hagyományt. A bíróság elutasította őket, mert a kérdéses viszony a nőt nem teszi öröklésre képtelenné, az ingyenes jogügyletnek causája csak a vonalom és közömbös, hogy utóbbit minő indító okok idézték elő. A hagyomány érvényteleníthető csak az esetben volna ob turpem causam, ha célja volt a jó erkölcsökkel ellenkező szolgáltatásokat előidézni, mert ez esetben kölcsönös szolgáltatásokról szóló szerződés esete fogna fen, a melyek közül az egyik mint a törvény által tiltott nem szolgálhatna a másikkal jogalapjául. (*Lüttichi felsőbbíróság.*) Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **Előterjesztésre hozott végzésben — főeskü!** Kuriosum okából szószerint közöljük a békési kir. járásbiróság következő végzését: «Ha előterjesztéssel élő Somlyai Mátyás a főesküt leteszi arra, hogy Deutsch Mór foglaltatóval pénzbehajtási viszonyban nem állott és a Czepléden 1890. évi június 1-én 500 frtról *kiállított váltót alá nem írta*: az esetre a kir. járásbiróság az 1893. november 17-én foganatosított végrehajtást megsemmisíti.» Hozzá kell még tennünk, hogy a főeskü oly körülményre ítéltetett meg, a mely a végrehajtás alapjául szolgáló váltóperben jogerősen elbíráltatott, hogy t. i. alperes írta-e alá a kereseti váltót? (*Ügyvédi körökből.*)

— **Kereseti jog hiányának utólagos pótlása.** Alperes a tőzsdebiróság előtt a kiskoru felperes felperessége ellen kifogást emel azon okból, mivel az kiskoru és így saját személyében perrel fel sem léphet. A kir. tábla az elsőbiróság ítéletét megsemmisíti. A Curia rendkívényileg elrendeli a születési bizonyítvány becsatolását. Felperes be is csatolja a születési bizonyítványt, melyből csakugyan kitűnik, hogy kiskoru, de egyszersmind igazolja, hogy időközben nagykorúsította magát. Ezen iratok egyenest felküldetnek a Curia, mely most már a kir. táblai ítéletet megsemmisíti és kimondja, hogy felperesnek önálló kereseti joga igazolva van, habár a nagykorúsítás az elsőbirói ítélet hozatala után történt is.

— **Végtárgyalási napok.** A bíróságok büntető ügyvitelének szabályai 96. §-a értelmében a rendes végtárgyalási napokra tüzetnek *ki sörban* a végtárgyalások. Ez intézkedésnek intenciója kétségtelenül az, hogy az ügyek *érkezések* sorrendjében kerüljenek elintézés alá.

Egyik vidéki törvényszéknél e sorok írójának épen alkalma volt védői minőségben egy végtárgyalási napon közreműködni, melyen — nem tudja, hogy szándékosan vagy véletlenül-e — a büntettek és vétségek nemcsak egy genusa, de egy specise (Btk. 403. §. 1. p.) alá tartozó — három egymással különben semmiféle összefüggésben álló eset tárgyalatott.

Meglepően hatott e sorok írójára az eredmény és hatás, melylyel a látszólag csekély jelentőségű intézkedés magára a jogszolgáltatás és annak összes tényezőire és felekre jár.

A törvényszék tagjainak értelmi tevékenysége ámbátor

azáltal, hogy egy napon át a Btk. különös részének csak egy fejezete, sőt gyakran egy §-a terén mozog — tetemesen megkönnyítették — eredmény tekintetében épen a koncentrálás folytán pedig fokoztatik. A nyilvánosság ellenőrzése alatt az egyik perben elfogadott elvek és eszméknek a másikban is kérlelhetlenül érvényesülniök kell, mi a perfelekre felette megnyugtató hatással bír.

Különösen a büntetés kimérése tárgyában ily hasonnemű ügyek egy napon tárgyalása egyenesen kényszeríti a feleket az összehasonlításra és annak mérlegelésére, hogy mi szabad és mi nem szabad, mi igazságügypolitikai szempontból is igen nagyra becsülendő eredményre vezet.

Egy szóval a nyert impressio alapján az illető köröknek nagyon ajánlom, hogy a bűnesetek egy napon, lehetőleg *hasonneműségök szerint* tárgyalassanak. *Dr. H. Gy.*

— **Hatáskör megállapítása, vallás és közrend elleni kihágás miatt indított ügyben.** A kir. miniszterium egy néptanító elleni botrányos viselettel terhelt T. Pável muszkai lakos ellen indított ügyben a világosi kir. járásbiróság és Arad vármegye világosi járásának főszolgabirósága között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1893. évi szeptember hó 13-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A feljelentett tényállás szerint T. Pável muszkai lakos az ottani gör. kel. népiskolában 1893. évi május hó 10-én az előadás folyama alatt részeg állapotban megjelenvén, egy vizes dézsát az udvarra kihajított, majd az istent káromolta, a tanító anyját szidta s e botrányos viseletével fel nem hagyva, az előadást annyira megzavarta, illetve akadályozta, hogy a tanító kénytelen volt az iskolás gyermekeket hazabocsátani.

Ezen cselekmény, tekintettel arra, hogy az istenkáromlás és részeg állapotban való megjelenés egy népiskolában az előadás alatt, tehát többek jelenlétében történt s közbotrányt okozni alkalmas volt: a KBTk. 51. §-ában körülírt vallás elleni kihágásnak és a KBTk. 84. §-ában körülírt közrend elleni kihágásnak ismerveit látszik magában foglalni.

Ennélfogva tekintettel arra, hogy a KBTk. 51. §-ába ütköző kihágás az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-a szerint nincs a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalva, tehát az ugyanazon törvénycikk 40. §-a 5. pontja értelmében a kir. bíróságok hatáskörébe tartozik, tekintettel továbbá arra, hogy habár a KBTk. 84. §-ába ütköző kihágás elbírálása a most hivatkozott törvénycikk 41. §-a 1. pontja értelmében, ha önállólag képezne a büntető eljárás tárgyát, a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartoznék ugyan, de a jelen esetben halmazatban áll egy kir. bíróság elé tartozó kihágással s hogy ekként a kir. járásbiróságok hatáskörébe utalt vétéségek és kihágások eseteiben követendő eljárást szabályozó 2265/1880. I. M. E. számú rendelet 10. §-ának végpontja értelmében ennek elbírálása is a kir. bíróság hatáskörébe tartozik: az eljárásra kir. bíróságot kellett illetékesnek kimondani (31335/1893. I. M. sz.).

— **Hatáskör megállapítása hagyatéki ügyben, ha oly örökös van érdekelve, a ki a haláleset-fölvételi iven tévesen szerepel mint gyámhatóság alá tartozó egyén.** A kir. miniszterium néhai D. András helczmanóczy volt lakos hagyatéki ügyében a gölnczbányai kir. járásbiróság és Szepes vármegye árvaszéke közt felmerült hatásköri összeütközés esetét 1893. évi szeptember hó 22. napján tartott tanácsában vizsgálat alá vevén, az 1869: IV. tcz. 25. §-a alapján következőképen határozott:

a jelen ügy elintézése a bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: D. András 1886. évi márczius 31-én rendes lakhelyén Helczmanóczon ingó s ingatlan vagyon és végrendelet hátrahagyásával meghalt. Özvegy és három gyermek maradt utána, mely utóbbiak atyjok halálakor 24. életévüket mindannyian betöltötték volt; de közülök az egyik, névszerint D. Márta állítólagos hárgyuság miatt, mint gyámhatóság alatt álló szerepelt a haláleset-fölvételi iven.

Szepes vármegye árvaszékének megbízásából a lőcsei kir. körjegyző által tárgyalat ezen hagyatéki ügyben az érdekeltek közt az egyezés nem sikerülvén, a lőcsei kir. törvényszék 1887. évi márczius 24-én 1093. p. szám alatt hozott végzésével az örökhatyó végrendeletét megtámadó örökös Cs. szül. D. Annát perre utasította. E per során kiderülvén, hogy a fentnevezett D. Márta nem bányu, hanem önképviselőre jogosult, a felperes, miután D. Mártát nem saját személyében, hanem a képviselőre nem jogosult

anyja képviselőjében idézte perbe, keresetével ezuttal elutasított.

Az említett per jogérvényes befejezése után az egyik örökös D. György a lőcsei kir. törvényszéknél 1893. évi 601. p. szám alatt iktatott folyamodványában, annak kiemelése mellett, hogy az érdekeltek közt barátságos egyezsége van kilátás, az iratok a gölnczbányai kir. járásbirósághoz való átküldését kérte a hagyatéki folytatólagos tárgyalása végett. A hagyatéki folytatólagos tárgyalására a gölnczbányai kir. járásbiróság Szepesvármegye árvaszékét, az utóbbi viszont a kir. járásbiróságot tartja illetékesnek és így hatásköri összeütközés merült fel közöttük.

Miután D. Márta, ki a perben megállapított tényállás szerint önjogu, tévesen jegyeztetett be atyjának haláleset-fölvételi ivébe gyámhatóság alatt álló személy gyanánt; miután továbbá a többi örökösök sem állanak gyámhatóság alatt; miután végül az örökösök egyike sincsen távol ismeretlen helyen;

ennélfogva figyelemmel az 1877: XX. tcz. 233. §-ának 1. és 2. pontjára, valamint 236. és 257. §-ára, néhai D. András hagyatéki ügyének folytatólagos tárgyalása nem tartozik az árvaszék hatáskörébe.

Ellenben a bíróság tárgyi illetékességét ez ügyben azért kellett megállapítani, mert az egyik örökös D. György a lőcsei kir. törvényszéknél 1893. évi 601. p. sz. alatt iktatott folyamodványában a hagyatéki folytatólagos tárgyalását kérte és így a hagyatéki bíróság az 1868: LIV. tcz. 560. §-ának c) pontja alapján eljárni köteles. (34379/1893. I. M. sz.)

— **A dr. Vaisz-féle alapítvány vagyonának állása az 1893. év végén.** A hazai igazságügyi célokra, jelesül a bírói pályára készülő ifjak segélyezésére tett dr. Vaisz-féle alapítvány tőke-vagyona az annak nevére leköttött egy darab 230,400 forint névértékű 4%-os magyar földtehermentesítési és egy darab szintén az alapítvány nevére leköttött 63,800 korona, vagyis 31,900 forint névértékű magyar járadék-kötvényből, összesen tehát 262,300 forint névértékű értékpapirokból, továbbá a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület terézvárosi fiókjánál gyümölcsözőleg elhelyezett 4104 frt 18 kr. készpénzből és a folyó kiadások fedezésére az alapítvány kézi pénztárában kezelt 8 frt 99 kr. ugyancsak készpénzből áll. Az értékpapirokknak 10,592 forint évi jövedelméből a Budapesten székelő kir. bíróságoknál alkalmazott 23 joggyakornok segélyeztetik fejenként 500, évente tehát 11,500 frttal, ezenkívül ugyanezen joggyakornokoknak a jogi szigorlatok és a vizsgák letétele alkalmával felmerülő összes vizsgadíjak is megtérítetnek.

A kiadásoknak az értékpapírok jövedelmét meghaladó része a készpénznek és a félévi kamatoknak takarékpénztári gyümölcsösztetéséből s illetve az intercalarekból fedeztetik. (4001/1894. I. M. sz.)

— **A berlini büntető-törvényszék nem régiben a védő ügyvédek jogainak gyakorlatára vonatkozólag érdekes határozatot hozott, mely sok törvénykezési kellemetlenségnek véget vetett.** A német bünvádi perrend 274. §-a szerint a bünvádi tárgyalás alatt az indítványok tétele egyedül a jegyzőkönyv által bizonyítható; más bizonyíték használata nincs megengedve. Ebből kifolyólag a törvényszéki gyakorlatban nagy vélemény-ellentétek, sőt összeütközések merültek fel a védők s a törvényszéki elnökök közt a felett, hogy a tárgyalásnál a védők által tett bizonyítéki indítványok felvétesenek-e a jegyzőkönyvbe? Azok rendszeren akkép végződtek, hogy az elnök magának tartotta fen a jogot a felett határozni s csakugyan legtöbbször nem engedte meg az indítvány felvételét. Sokszor azután az ügyvédek a beadott revisiót azzal indokolták, illetőleg arra fektették, hogy bizonyítéki indítványuk figyelembe nem vétetett; a siker azonban rendszerint azon mult, hogy az indítvány a jegyzőkönyvben fel sem lett említve. A német birodalmi fő-törvényszék az által akart e bajon segíteni, hogy a jegyzőkönyv utólagos kiigazítását megengedte; a mi azonban csak nagy ritkán eszközölthetett. Legujabban egy ügyvéd a kiigazítás visszautasítása ellen panaszt emelt, a minek végre még is lett sikere. A törvényszék ugyanis kimondotta, hogy a törvény (274. §.) értelmében felveendő a jegyzőkönyvbe mindazon bizonyítéki indítványok, a melyek a tárgyalás alatt tétettek s vissza nem vonattak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 ft negyedévre 3 ft. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Eszrevételek a polgári perrendtartás tervezetéhez. (Válasz dr. Deák Albert megjegyzéseire.) Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. törvényszéki bírótól. — *Fogirodalom:* A királyi placetum a magyar alkotmányban. Irta dr. Vázsonyi Vilmos. B. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Még egyszer az arányperekben előforduló zárlatokról. BIRÓ VILMOS m.-szigeti törvényszéki bírótól. — Orvosi titoktartás a törvényszék előtt. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Észrevételek a polgári perrendtartás tervezetéhez.

— Válasz dr. Deák Albert ur megjegyzéseire. —

Dr. Deák Albert ur a Plósz-féle perrendtartási tervezetről e lap 11., 12. és 13. számaiban figyelemre méltó, nagy szakavatottságról tanuskodó cikksorozatát tett közzé, mely azonban néhány, nézetem szerint téves megjegyzést is foglal magában.

1. A cikkíró ur az indokolásnak azon kitételét, hogy a tervezet a rendes és sommás eljárás megkülönböztetését nem ismeri, «egy kissé merész kijelentés»-nek mondja, miután a tervezet is lényeges eltéréseket állapít meg a törvényszéki és a járásbirósági eljárás közt.

Hogy a törvényszéki és járásbirósági eljárás közt eltérések vannak, az kétségtelen. Hogy ezen eltérések lényegesek-e vagy nem, az attól függ, hogy mit tekintünk az eljárás lényegének. Nézetem szerint a tervezetben foglalt eljárás lényege: a szóbeliség, a közvetlenség és a bizonyítékok szabad mérlegelése; mindezek pedig egyenlően érvényesülnek a törvényszéki és a járásbirósági eljárásban. A cikkíró ur által felhozott különbséget én nem tekintem olyanoknak, a melyek az eljárás lényegét érintenék. Hogy a törvényszékek hatásköre abszolút jellegű szabályokkal van körülírva, míg a járásbirósági hatáskör kikötése bizonyos esetekben meg van engedve: ez egyáltalában nem tartozik a szoros értelemben vett eljárásra. A külön perfelvételi határnap, az előkészítő iratok, valamint a jegyzőkönyv mellékletét képező iratok pedig már azért sem távozhatnak a törvényszéki eljárás lényegéhez, mert el is maradhatnak. A tervezet 196. §-a értelmében a törvényszék az érdemleges tárgyalást a perfelvételi határnapon is megtarthatja. A tervezet 199. §-a értelmében a bíróság 15 napnál rövidebb tárgyalási időköz esetében meghatározhatja, hogy előkészítő iratok közlésének nincs helye; és egyáltalán az előkészítő iratok hiánya nem akadályozza a szóbeli tárgyalást, ha a felek e nélkül is el vannak készülve. A 250. és 251. §-ok értelmében a jegyzőkönyvhöz csatolandó irat pedig egyáltalában ritka lesz, és csatolása attól függ, hogy a bíróság azt elrendeli, vagy hogy valamely fél szükségesnek tartja. Ezek tehát nem *lényeges* különbségek; de akár lényegesek, akár nem, minden esetre nem oly különbségek, hogy azok miatt a járásbirósági eljárást *különleges sommás* eljárásnak lehetne tekinteni. A *sommás eljárás* alatt ugyanis a *Clementina Saepe* által megalkotott és az európai törvényhozásokba átment rövidített eljárást értik, és jelenlegi sommás eljárásunk ezt az elnevezést azért kapta, mert a perszakokban lejátszó rendes perrel szemben a felek egyszerű, formátlan meghallgatása útján vezet az ügy elintézéséhez. Ily különbség a

Plósz-féle tervezet törvényszéki és járásbirósági eljárása közt nincs és ezért anachronismus volna a rendes és sommás per megkülönböztetésének fentartása. Ezt és csakis ezt akarta az indokolás idézett helye mondani és ezért nem értem azt, hogy miért tartotta a cikkíró ur ez alapon szükségesnek «az indokolás tulságosan optimisticus voltát kiemelni».

2. A per célját a tervezet indokolása abban találja, hogy az anyagi jogot érvényre juttassa. A cikkíró ur e kitétel kifogásolja, mert nem tartalmazza azt, hogy a *perressé lett* anyagi jogról szól. Azonkívül ellenmondást lát abban, hogy az indokolás — «*megfelekedzően*» a per célja tekintetében felállított definitióról — a *beneficium novorum*-ot a per eszményi végcéljául szolgáló materialis igazság megközelítésével igazolja.

Hogy a tervezet a felek rendelkezési jogát a polgári per alaptételének tekinti és a tárgyalási elvet a célszerűség korlátain belül keresztül viszi, az az általános indokolás III. fejezetében kimerítően elő van adva. Természetes, hogy a konkrét per tárgya csak a *perressé lett* anyagi jog lehet. A midőn az általános indokolás III. fejezete a polgári per céljából kiindulva kifejti, hogy azt egyrészt nem célszerű a nyomozó eljárásra alapítani, másrészt azonban nem célszerű a bíróságot merev passivitásra sem kárhóztatni: a kérdés jogpolitikai oldalát akarja kidomborítani és nem kíván iskolakönyvszerű definitókat adni. Én részemről azt hiszem, hogy az általános indokolás azon kitétele, a mely a per célját kijelöli, világos és hogy minden kétely ki van zárva az irányban, hogy a tervezet a nyomozó eljárást akarná bevinni a polgári perbe.

Nem ellenkezik ezzel az sem, hogy a tervezet a *beneficium novorum*-ot a per eszményi végcéljául szolgáló materialis igazság szempontjából is indokoltnak tartja. A materialis igazság nem ellentéte a felek rendelkezési jogának és nem ellentéte a tárgyalási elvnek sem, a mely a peranyag szolgáltatását a felek feladatává teszi. A materialis igazság kiderítése sok tekintetben a felek kezébe van letéve a polgári perben. Hogy mi képezze a bírói észlelés és döntés tárgyát, tőlük függ. Ezért nem lehet a bíró feladata, hogy a materialis igazságot a polgári perben oly mértékben kutassa, mint a büntető perben, és azért kell az előbbiben a törvényhozónak a materialis igazság szempontján kívül más szempontokat is szem előtt tartani. Azonban ott, a hol a materialis igazság nyomozó eljárás nélkül érvényesülhet, érvényesülnie kell a polgári perben is.

3. A cikkíró ur a tervezet 207. §-ának azon, különben általa helyeselt intézkedéséről, mely a bíróság szabad belátására hagyja annak megítélését, hogy az előkészítő iratokban foglalt beismerés mennyiben tekinthető bíróságon kívüli beismerésnek és mint ilyennek mily bizonyító ereje van, azt véli, hogy az ellentétben van a kötelező szóbeliség elvével és az előkészítő iratoknak tisztán előkészítő jellegével, továbbá mindazzal, a mi az általános indokolás 32. lapján el van mondva.

A cikkíró ur következőleg nyilatkozik a tervezet 207. §-ának idézett intézkedéséről:

«Hát ez bizony még kevésbé felületes szemlélő előtt is vagy egy a javaslatba becsuszott lapsus, vagy pedig egy jókora ellenmondás, következetlenség gyanánt tűnhetik fel.»

«És én mégis meg merem kockáztatni, hogy ezt a vakmerőséget a javaslat érdemes szerzője öntudatosan követte el.»

«Jól tudta ő azt, hogy mi lesz a 224. §-ban akkor, midőn a csaknem közvetlen azt megelőző 207. §-t megszerkesztette, és valószínűleg átnézte a különben Fodor Ármin által készített kiváló indokolást is s annak idézett passusát, a nélkül, hogy a 207. §. szóban levő bekezdését kihuzta volna.»

«Mert talán így gondolkozott. (Én legalább így gondolkozom.)»

«Igaz, hogy ezen bekezdés által a 224. §-ban szentesített elv némi csorbát szenved; igaz az is, hogy az indokolás idézett részével is ellentmondásban lenni látszik.»

«De jóformán csak látszik.»

«Mert hát elvégre a javaslat, egész constructiójában, és az indokolás is *azon állásponton áll, hogy a szóbeliség nem öncél,* a mit ott is és akkor is tüzőn-vizen keresztül kell hajtani, a midőn ezen szabály merev alkalmazása a per céljának árt, s az arra célzó egyéb üdvös intézkedések érvényesülését lehetetlenné teszi.»

Őszintén megvallva, engem nem kevésbé lepett meg, hogy a tervezet 207. §-a a még kevésbé felületes szemlélőre is ily benyomást tehet.

Én részemről azt hiszem, hogy a cikkíró ur itt tévedésben van. Igaz ugyan, hogy a tervezet a szóbeliséget nem tekinti öncélúnak és ennek erős bizonyítékát adja főleg a felelősségi eljárásnak és a mulasztás következményeinek a német birodalmi perrendtől eltérő szabályozásában. A 207. §. idézett intézkedése azonban nem innen ered, hanem ellenkezőleg egyenes folyománya a kötelező szóbeliségnek egyrészt, és a bizonyítékok szabad mérlegelésének másrészt.

A szóbeliségnek és az előkészítő iratok jellegének egyenes folyománya az, hogy az előkészítő iratokban foglalt beismerés nem bíróság előtti beismerés, azaz nem olyan beismerés, a mely a tervezet 270. §-a értelmében az ellentétet a bizonyítás terhe alól felmenti. Eddig és csak eddig terjed a fenti alapelvek hatása. Ha a tervezet azt mondaná, hogy az előkészítő iratokban foglalt beismerés, még mint bíróságon kívüli beismerés sem vehető semmi esetben figyelembe, ellenmondásba jönne a szabad mérlegelés elvével, mely nem engedi meg a birói meggyőződés ilyenmő korlátozását.

Egyenesen érthetetlen volna, hogy a bíróság egy magánlevélben foglalt beismerést figyelembe vehessen, az előkészítő iratokban foglalt beismerést pedig ne vehesse figyelembe. Nem hozható fel az ellen az sem, hogy a tervezet 277. §-a értelmében a bíróság *a szóbeli tárgyalásnak és a bizonyításnak tartalmát* mérlegeli és nem az előkészítő iratokét.

Mihelyt valamely fél a szóbeli tárgyaláson azt adja elő, hogy ellenfele az előkészítő iratokban beismert valamit és ennek bizonyítására hivatkozik a bíróság előtt fekvő előkészítő iratokra: ez már a szóbeli tárgyalás és bizonyítás alkatrésze.

Nincs tehát itt még látszólag sem «lapsus, jókora ellenmondás, vagy következetlenség», nem követett el a tervezet érdemes szerzője semmiféle «vakmerőséget» és a legkisebb csorbát sem ejtette a 224. §-ban szentesített elven, — hanem csakis azt mondta ki, a mi e nélkül is a 207. §. első bekezdéséből, valamint a 224., 270. és 277. §-okból szükségszerűleg folyik. És ha ezen, az idézett §-ok folytán magától érthető szabályt világosan kifejezte, ezt nézetem szerint talán nem azért tette, hogy az előkészítő iratokban foglalt beis-

merésnek a szóbeliség elve ellenére némi figyelembe vételt biztosítson, — hanem tette főképp azért, hogy azt ne tekinték semmi körülmények közt bíróság előtti beismerésnek.

Miután a cikkíró ur a tervezet intézkedéseit érdemileg helyesli, a cikksorozatából kiragadott fenti helyek nem bírnak nagy fontossággal; azonban a cikksorozat egészében oly figyelemre méltó dolgozat, hogy ezen alárendelt kérdésekben is ki akartam fejteni eltérő nézetemet. Csak sajnálni lehet, hogy az egész előadás, melynek e cikksorozat részét képezi, nem fekszik előttünk. Reméljük, hogy a kolozsvári jogászegylet ezen érdekes dolgozaton mielőbb egész terjedelmében közzé fogja tenni.

Dr. Fodor Ármin.

Jogirodalom.

A királyi placetum a magyar alkotmányban. Irta *dr. Vázsonyi Vilmos.*

A jelenleg domináló egyházpolitikai kérdések hullámai felszínre hozták a magyar apostoli király tetszvényjogát is.

Ez alkalomból a publicistika a királyi placetum jogi természetére és keletkezésének történetére nézve ellentétes magatartást tanusított.

Ez az alkalom készítette dr. Vázsonyi Vilmost a tetszvényjog intézményének tanulmányozására.

Előszavában azonban hangsulyozza szerző, hogy semmi nemü actualitást nem vindikál művének, mert az tisztán alkotmányjogi monographia számba kíván vétetni.

Kitűzött céljának megfelelőleg szerző sohasem téveszti szem elől a szigorú tárgyilagosságot, sőt ott is, a hol álláspontjából folyólag alkalmat vehetne magának kétségtelenül erőteljes irányát az ellentétes felfogásokkal szemben érvényre juttatni s a pathetikus hangot használni: a legnagyobb önmegtágadással és mérséklettel tárgyalja a kérdéseket, teljesen az alkotmányjogi tanulmány keretében és irányával.

Szerző műve a történeti buvárlatok és eredeti forrástanulmányok gyümölcse.

Az intézmény gyökerénél kezdi a fejlődést feltüntetni; kimutatja a placetum állami eredetét, közli a Zsigmond és Ulászló alatt hozott törvényeket.

A régibb egyházi írókra támaszkodva szerző bizonyítja, hogy a placetum nálunk nem volt soha egyházellenes intézmény s a belföldi egyházi hatóságok rendeleti jogát nem szorította meg, de sőt a nemzeti egyház védelmére szolgált, szemben a külföldi beavatkozással.

A történeti levezetés során szerző erélyesen küzd azon elterjedt téves nézet ellen, mintha a placetum II. József alkotása volna és kimutatja, hogy a magyar és az osztrák placetum eredete, terjedelme és fejlődése teljesen eltérő.

Ezután áttér szerző a placetum szerepére az 1843—44-iki országgyűlésen. Az által vált e kérdés azon időben fontossá, mivel a nagyváradi püspök 1839-ben pásztorlevelet bocsátott ki, melyben elrendeli, hogy reversális hiján a vegyes házasságoknál a lelkészeknek a passiv assistentiára kell szoritkozni; a pápa pedig egy 1841-iki breve-jében a váradi püspök kezdeményezésének követésére buzdította a magyar főpapokat, a minek az lett az eredménye, hogy az egész főpapság a breve értelmében instruíta a lelkészkező papságot. A megyék többsége azt törvénytelennek találta, az engedetlen papokat súlyos bírsággal sújtotta és felhatalmazta a protestáns lelkészeket a vegyes házasságok kötésére.

Az alsó tábla erre törvényileg akarta kimondani, hogy a megyei felhatalmazással protestáns lelkész előtt kötött vegyes házasságok érvényesek.

Ezzel szemben a főpapság és a conservatív főurak szintén nem tagadták ez alkalommal a placetum tényleges lételetét.

Az alsóház üzenete erősen hangsulyozta, hogy a pap, a ki a polgári törvényeknek nem akar engedelmessé válni, mondjon le állásáról, mert az államban a törvény fölötté áll az egyes

egyházak dogmáinak, és hogy a placetum a király alkotmányos joga, melyet csak a törvények korlátai közt és az országgyűlés ellenőrzése mellett gyakorolhat és a király placetuma törvénytelen pápai iratnak törvényes erőt nem adhat.

Megállapítható a vitákból, hogy a katolikus klérus, mely IX. Pius óta oly elkeseredetten ellenzi a placetumot, 1843-ban azt még elismerte.

1848-ban a klérus a szabadság jelszava alatt azt követelte, hogy a katolikus egyház teljesen szabadon közlekedhessék az egyház látható fejével, a mi semmi egyéb, mint e tetszvényjog eltörlése, mit Ausztriára nézve meg is hozott az 1850-ik évi nyiltparancs.

A nyiltparancs megjelenése után egy püspöki értekezlet feliratot intézett a királyhoz, azon kívánság kifejezése mellett, hogy a király a pápával kössön concordatumot és kéri, hogy a monarchia többi püspökeivel egyenlő jogokat adjon nekik is.

Erre következett be az 1855-iki concordatum, és a placetum gyakorlása megszűnt. «Megszűnt, mint maga az egész magyar alkotmány.» Az alkotmány visszaállításával azonban ipso jure feléledt ezen alkotmányos jog is, mert törvényes módon megszüntetve soha sem lett.

Actuálissá tette a placetumot a vatikáni zsinat. Ez ellen irányítva adatott ki az 1870 augusztus 10-iki rendelet, mely kijelenti, hogy a placetum újra gyakorlásba vétetik és joggal a király felelős kormánya utján fog élni.

A székesfehérvári püspök mindazáltal a vatikáni zsinat határozatait kihirdette, mire a minisztertanács a király megbízásából a «királyi visszatetszést, rosszalást és megfeddést» nyilvánította ki a püspök előtt.

Schopper rosznyói püspök később szintén kihirdette a vatikáni zsinat határozatait, mire a miniszter levélileg dorgálta meg a püspököt.

Ez esetekkel kapcsolatban több interpelláció történt a képviselőházban és a kormány programjába felvette a polgári házasság mellett a placetum szabályozását is.

A placetum fejlődésének tárgyalása után szerző azon fontos kérdést fejtegeti, hogy megsértésének mi képezi a sanctióját.

Itt azon eredményre jut szerző, hogy a placetumról külön büntető intézkedéseink nincsenek, hanem azon törvénycikk alkalmazandó, a melyek általánosságban a törvénytörő papok ellen irányulnak. Ezen törvények ismeretése után rendkívül érdekes adatokat tár fel szerző a 40-es évek egyházpolitikai mozgalmából, melyek folyamán Pest-nyegy közgyűlése a hercegprimás elmozdítását követelte, majd a megye a hercegprimást megintette. Ismerteti Kossuth Lajos házassági ügyét.

Az alsótáblán és a főrendek közt folyt viták s az 1843-iki büntető törvényjavaslat vonatkozó intézkedéseinek taglalása után szerző kifejti, hogy az 1647: XIV. tczikk a megyék által ma is alkalmazható közigazgatási uton.

Fegyelmi uton a korona szintén eljárhat a törvényértő papság ellen, s e tekintetben a sulypont az országgyűlésen van, mely parlamentáris eszközökkel szoríthatja a kormányt, hogy a koronának a fegyelmi jog használatát támasztja.

Fejtegetéseiből szerző azon conclusiót vonja le, hogy a placetum törvényes szabályozása felesleges, de szabályozni kell a király általános fegyelmi jogát és meg kell állapítani a placetum megsértésének büntető sanctióját.

Szerző fejtegetéseiből kitűnik, hogy mily előszeretettel anulmányozza a régibb magyar jogfejlődést és mennyire otthonos régibb törvényeinkben. Álláspontját mindig történelmi adatokkal indokolja, melyeket a legnagyobb bizalommal kezel.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

1. Az u. n. régi D.-ek közül az *alaki* jogra vonatkoznak: *a*) a hivatalból való felülvizsgálatot szabályozó 1881. évi márczius 5-ki D. (B. J. T. 1. k. 338. l.), mely az addigi gyakorlathoz viszonyítva kétségtelenül haladás volt; *b*) az 1881. évi május hó 27-ki D. (u. o. 2. k. 183. l.) kihágási ügyekben károsnak felebbezési jogáról a kir. jbiróságok előtti eljárást szabályozó rendelet szerint épen nem vitás kérdésre vonatkozik; *c*) ugyanaz nap kelt D. (u. o.) és az 1881. évi november 26-ikán kelt D. azokra a területekre vonatkozik, a melyekre az osztr. bpdt. van hatályban, s így bennünket közvetlenül kevésbé érdekel. Az első, mely kimondja, hogy a visszavonható indítványra üldözhető delictumok kivételével a törvénytörők előtti eljárásban a sértett vagy károsultnak felebbezési joga nincs (a jbiróságok előtti eljárásra az elj. rend. irányadó), az osztr. bpdt. 301. §. *a*) pontja és a 302. §-nak zárbekezdésén alapszik, s ha érdemleg a D.-t csak helyeselni lehet, kétségtelen, hogy az a «sértett fél» és a «magánvádoló» fogalmainak helytelen összezavarásán alapszik; míg a másik, mely vétségeknél a harmadbirósághoz feltétlen felebbezést enged, a mennyiben a kir. jbiróságok előtti eljárásra vonatkozik (osztr. bpdt. 427. §.), az 1883. évi VI. tcz. óta tárgytalan; a mennyiben pedig a törvénytörők előtti eljárásra vonatkozik, határozott ellentétben áll az osztr. bpdt. 301. §-ával; s azt egyszerűen hatályából kilépteti, a mi a bíróság hatáskörét nézetem szerint meghaladja. (A későbbben kivételesen engedélyezett u. n. rendkívüli felülvizsgálattól eltekintve, az osztr. bpdt. 301. §-a szerint két egybehangzó ítélet ellen felebbezésnek helye nincs; a vádlott s az érdeklében felebbezési joggal bíró hozzátartozói nem felebbezhetnek a harmadbirósághoz, ha a másodbiróság az elsőbiróságnak ítéletét vádlott javára megváltoztatta.)

2. Az új D.-ek közül az ÉLT. 43. §-ára vonatkozó 6. sz. D.-nek (u. o. 4. k. 113. l.) első része, mely szerint oly esetben, midőn a kir. ítélő tábla a büntett vagy vétség miatt a törvénytörő előtt lefolytatott ügyben a vádbeli cselekményt kihágásnak minősíti, határozata ellen további rendszeres felebbezésnek helye van, — helyes, mert a felebbezési kérdésére a vádczim irányadó; a D.-nek második része az 1883. évi VI. tcz. 7. §-a mellett tárgytalan. Helyes a 7. sz. D. (u. o. 4. k. 114. l.), mely az indítvány visszavonása esetében a felmerült eljárási költségekben a magánvádolt (sic! — helyesen: az indítványt visszavont sértett felet) marasztalandónak rendeli.

3. A 9. sz. D. (u. o. 4. k. 209. l.) egyáltalán nem áll elvi magaslaton. Csak sajnálni lehet, hogy a m. k. Curia az alkalmat nem használta fel arra, hogy jövő perrendeinkben bizonyára elismerendő pótmagánvád intézményének a talajt kellően előkészítse. A pótmagánvád felebbezési joga körül a nézetek eltérők lehetnek. A felebbezésnek — különösen nálunk a tulságos perlekedési viszketegre való tekintettel kívánatos — korlátozása érdekében fontos érvek harcolhatnak a mellett, hogy a pótmagánvád felebbezési joggal ne bírjon. De ha felebbezési jogát elvileg elismerjük, indokolatlan s helytelen a felebbezési jogot attól függővé tenni, hogy a sértett vagy károsított a bünperben magánjogi igényeket érvényesített-e. Részemről a D.-nek ily értelemben reformálását óhajtanám, hogy:

«a sértett, vagyis az, a kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkísérelt bün-cselekmény, ha vádat emelt, jogosítva van a felebbezési per-orvoslatot, a kir. ügyészre nézve fenálló feltételek mellett

és hatálylallyal használni. A felebbezési jog gyakorlása érdekében a befejezett vizsgálat fölött hozott határozatok a vádat emelt sértettnek is kézbesítendő; s ugyanő a végtárgyaláshoz oly megjegyzéssel idézendő, hogy meg nem jelenése esetén úgy fog tekintetni, mint a ki a végtárgyaláson hozott határozatban megnyugodott».

4. Az ÉLT. 43. §-ára vonatkozó 11. sz. D. (u. o. 5. k. 138. l.) az 1883. évi VI. tcz. 7. §-ánál is alkalmazandó. A partialis igazság helyett azonban itt is helyesebb lett volna az általános elvnek szentesítése, melynek a D. csak egyik folyományát képezi, — s annak kijelentése, hogy:

«a vádlott által használt felebbezés alapján — a hivatalból való felülvizsgálás eseteinek kivételével — (1. régi D. 1. alatt) az ítélet a vád szempontjából felül nem vizsgálható».

A gyakorlatnak erre az elvi kijelentésre, — melynek helyessége, azt hiszem, indokolásra nem szorul — szüksége is van. Abban ugyan nincs eltérés, hogy a vádlottnak büntetése az általa használt felebbezés alapján nem súlyosbítható. De azon tul kedélyes zavar uralkodik. Biróságaink az alatt az ürügy alatt, hogy a bíróság az anyagi büntető törvényt helyesen tartozik alkalmazni, s az anyagi törvénynek megsértése hivatalból észlelendő, az egyedül a vádlott által felebbezett ítéletet a büntetés kérdéséről eltekintve, korlátlanul felülvizsgálják, s azt hiszik, hogy annak a perjogi alapelvnek, hogy vádlott által természetesen a maga érdekében használt felebbezés kárára nem szolgálhat, eleget tettek az által, hogy a büntetését föl nem emelik. Mintha a büntetés a vádlottnak érdekét egészen kimeritené. Pedig a büntetés nem az egyedüli s nem is mindig a fő érdeke vádlottnak. Vajon mi súlyosbitja jobban vádlottnak helyzetét, az-e pl. hogy 3 napi fogház helyett 8 napot kap, vagy az-e, hogy az alsóbíró által jogtalan elsajátításnak minősített bűncselekményt a felsőbíró lopásnak minősíti, s ez által a felebbező vádlottra, a ki már egyszer lopás miatt büntetve volt, oly helyzetet teremt, hogy az általa esetleg elkövetendő legcsekélyebb lopás a Btk. 338. §-ának sulya alá esik! A felsőbíró hatáskörének alapját s azért határát is a felebbezés képezi, mely nélkül az ügy nem is került volna a felsőbíró elé; a mit senki sem felebbezett, arra a felsőbíró cognitiója s hatásköre nem terjed ki. Az u. n. anyagi semmiségi okokra jelesül alapelv az, hogy azok csakis a vádlott érdekében vehetők hivatalból is figyelembe. A hajlam hivatalból észlelni a törvényellenességet, mely miatt senki panaszt nem emelt, érthető, de nem indokolható. A felsőbíró különben másképp is jöhet abba a helyzetbe, hogy törvényteleniséget lát, s azt észlelnie nem lehet, p. o. ha csak az egyik vádlottárs felebbez, a másik vagy a többi vádlottárs pedig megnyugodott, s így ezekre az ítélet jogerőre emelkedett. Ebben az esetben pedig, a mi gyakorlatunk szerint is kétségtelen, hogy a felsőbíró az ítélet jogerős részét a nem felebbező vádlottárs hátrányára nem bolygathatja. Factum cuique suum non adversario nocere debet.

És a szoros összefüggés alapján felhasználható lenne az alkalom annak a másik elvnek is döntvényi kijelentésére, hogy:

«a vádló által a vádlott terhére használt felebbezés mindenkör a vádlott érdekében használnak is tekintendő». A Curia az elvet feltétlenül elismeri, a kir. ítélő táblánál azonban néha ellenkező felfogás is érvényesül.

5. A 15. sz. D. (u. o. 6. k. 49. l.), mely szerint a vádlott az ítéletkihirdetéstől számított 24 óra alatt felebbezhet akkor is, ha az ítéletkihirdetéskor megnyugodott; — az ÉLT. 36. §-ára vonatkozó, az anyagi jogot is érintő 18. sz. D. (u. o. 6. k. 146. l.) a büntetés egységesítésének fentartása érdekében; — a törvszéki jegyzőt a bűnügyek előadásából semmiség terhe alatt kizáró 19. sz. D. (u. o. 6. k. 148. l.); a védőnek önálló felebbezési jogot biztosító 27. sz. D. (u. o.

7. k. 295. l.); — a kir. ügyésznek felebbezési bejelentését szabályozó, s egy úgy látszik meglehetősen elterjedt, de valóságos visszaélést képezett szokásnak megszüntetése érdekében hozott 31. sz. D. (u. o. 8. k. 177. l.); — a Btk. 96. §-ára vonatkozó, de az alaki jogba tartozó 33. sz. D. (u. o. 8. k. 180. l.); az ÉLT. 45. §-ára vonatkozó 36. sz. D. (u. o. 8. k. 244. l.), mely szerint a kir. ítélő táblai határozat ellen, mely csak a minősítésre nézve változtatta meg az elsőfoku vádhatározatot, felebbezésnek helye nincs; — a választási jog elleni delictumoknál a feljelentőt felebbezési joggal felruházó 38. sz. D. (u. o. 9. k. 305. l.); — az ügyvédi kamara ügyészét az 1874. évi XXXIV. tcz. 106. §-ába ütköző bírói határozatok ellen, s az ügyvédet díjai megállapítására vonatkozó bírói határozat ellen önálló felebbezési joggal felruházó 40. és 41. sz. D. ek (u. o. 9. k. 307. és 308. l.); általános helyesléssel találkoztak. A 38. sz. D. után pedig a 9. sz. D.-nek fentartása vagy elnézés, vagy következetlenség. Mi az, a mi a 38. sz. D-t igazolja! Bizonyára nem a D.-nek az az indoka, mely a kormány érdekelttségéből indul ki, s a D.-nek ezt az indokát nem is fogadhatom el. A büntető perrendtartás nem képez s nem képezhet alkalmas alkotmányos biztosítékot a kormány esetleges visszaélései ellen. Az általános felfogással ellenkező ez az indok azért a D.-ből bátran kimaradhatott volna. A helyes indok, mely különben a D.-ben is kifejezésre jut: «az állampolgárnak a választások tisztaságához kötött jogérdeke, tehát politikai joga». Az állampolgár «sértett», mert a bűncselekmény az alkotmány által elismert politikai jogát sértette. Összevetve most a 38. és 9. sz. D.-t, azt kell mondani, hogy a m. k. Curia csak két esetben ismeri el a sértettnek felebbezési jogát, és pedig politikai és vagyonjog megsértése esetében; minden egyéb jogaiban a sértettől a felebbezésben rejlő jogvédelmet megtagadja. Ennek az álláspontnak tarthatlansága nem igényel bizonyítást.

6. Határozottan téves az 52. sz. D. (u. o. 11. k. 279. l.), mely szerint indítványi D.-eknél a sértett félnek a végtárgyaláson meg nem jelenése esetében az indítvány visszavontnak tekintendő. Az indítvány jogi természetének félreismerése, az indítványnak és a magánvádnak összezavarása sehol sem mutatkozik feltűnőbbben, mint ebben a D.-ben. A megtámadások után, melyekben a D. ép ezen az alapon részesült, az indítvány és a magánvád közötti különbséget fejtegetni annyi lenne, mint baglyokat vinni Athenébe. — De a D. határozott ellentétben áll a tételes törvénytől; mert a törvény (Btk. 116. §-a) megengedi ugyan az indítványnak visszavonását, de nem állít fel praesumptiókat, a melyek mellett az indítvány visszavontnak lenne tekinthető. A bíróságnak ily praesumptiók felállítására vonatkozó jogát pedig elismerni nem lehet. A D.-nek kirívó gyakorlati hátrányait a m. kir. Curia annak kijelentésével igyekezett orvosolni, hogy a sértett félnek személyes jelenléte nem szükséges, az sem szükséges, hogy a sértett fél külön meghatalmazott által képviseltesse magát, mert képviseltetésével a kir. ügyészt is megbizhatja. De hát akkor még a téves kiindulási pont mellett is, mely az indítványt a magánváddal téveszti össze, nem sokkal egyszerűbb, természetesebb s gyakorlatilag helyesebb lett volna azt mondani, hogy a végtárgyalásra meg nem jelent sértett fél úgy fog tekintetni, mint a ki képviseltetésével a kir. ügyészt megbizta?

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

Még egyszer az arányperekben előforduló zárlatokról.

A *Jogtudományi Közlöny* utóbbi számában az általam felvetett kérdés két választ is vont maga után, de mindkét közlemény eltéveszteni látszik szem elől a kérdés lényegét.

Dr. Pap József ur azt mondja ugyanis, hogy én közleményemben arra a conclusióra jutok, mintha az 188

LX. tcz. 237. §-ában felsorolt eseteken kívül zárlat *egyáltalán* el nem képzelhető, s jóakaratu felvilágosítással szolgál, el-sorolván a zárlatnak régibb és újabb törvények szerinti eseteit.

Nem volt reá szükségem, hogy ezeket a hivatolt törvényeket a tett idézésből ismerjem meg, vagy így szerezzek azokról tudomást s ismételten fentarthatom abbéli állításomat, a mit első közleményemben mondtam, hogy t. i. alig tud az *ember elképzelni esetet*, a mely a törvény 237. §. alá vonható nem volna. Az idézett 2—3 százéves törvények a zárlati intézkedésekkel ugyanazt a célt akarták elérni, a mit ma a végrehajtási törvény tartalmaz; a gyámügyi törvényre hivatkozás épügy nem czáfolja meg fenti állításomat, mint a szerzői jogra, vagy még inkább a bűnügyi zárlatra való hivatkozás, még pedig azért, mert a gyámtörvény ugy a vitássá vált hagyatéki vagyonok biztosításánál, mint a gondnokság alá helyezett egyének vagyona zár alá vételénél ugyanazokat az alapfeltételeket supponálja, a melyek szerint az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a rendel zárlatot, tehát az a sequestrum is joggal vonható alája a végrehajtási törvénynek.

A szerzői jogról szóló törvény nem *zárlatot*, hanem *elkobzást* rendel, s inkább bűnügyi természetű; a bűnügyi zárlat pedig, melyet a Curia 69. számú döntvénye szabályoz, nem oly sequestrum, a melyet a tisztán polgári peres s perenkívüli eljárás körében a végrehajtási törvény 254. §-a ért.

Az általam e lapok 10. számában felvetett kérdés conclusiója nem az, hanem az a rövid közlemény azt tartalmazza, hogy felmerült esetben a másodbiróság egy arányperbeli zárlatot nem a végrehajtási törvény 237. §-ában megkövetelt alapfeltételek hiánya miatt oldott fel, hanem azért, mert a bíróság az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a alapján rendelte el a zárlatot, holott az arányperekben a törvényszék az 1871. évi LIII. tcz. értelmében mint külön ügybiróság jár el s hivatott eljárni, intézkedései, határozatai tehát nem a végrehajtási törvény, hanem e törvény szerint hozandók, vagyis hatásköri kérdést állított fel, s így oldotta fel a zárlatot.

Nem arról van tehát szó az én közleményemben, hogy melyek a zárlat esetei, hanem arról, hogy arányperekben van-e helye s mily feltételek alatt zárlatnak? s alkalmazható-e az erdőtörvény 221. §-a, a mely specialis intézkedései által feleslegesnek mondja ki az 1807. évi XXI. tcz. alapján az erdőkre elrendelt zárlatok további fentartását, s miután a fenforgó esetben nemcsak erdőségek, hanem egyéb jövedelmek is sequestráltak, lehet-e oly kiterjesztő magyarázatnak helye, mely az erdőtörvény 221. §-a által feloldott zárlatokat nem csupán az erdőkre, hanem egyéb javakra is értelmezi.

Dr. Róth Ferencz ur hasonlóan a végrehajtási törvény 237. §-ában foglalt eseteken kívül előfordulható zárlatok felsorolásával foglalkozik, feledni látszván a soraim élére irt címet t. i. *arányperekben zárlatok* eseteit, s mindkét közlemény nem azzal foglalkozik, a mit soraimban én felvettem, hogy t. i. arányosítási perekben lehet-e s van-e zárlatnak s mily feltételek alatt helye, hanem a soraim elején felhozott s az 1881. évi LX. tcz. 254. §-a által csak általában említett *másmemű zárlatok* felsorolásával, melyek hogy különösen a gyámtörvény életbe lépte óta, de meg az 1868. évi LIV. törvényzikk életben léte óta is tényleg alkalmaztatnak, minden gyakorlati téren működő jogász ember tudja ugyan, de egyuttal nem tévesztheti azokat össze sem a bűnügyi, sem a közigazgatási uton eszközölhető zárlatokkal annál kevésbé, mert a végrehajtási törvény idézett §-a perből eredő, vagy peres viszonyonnyal kapcsolatos zárlatokról szól, holott a gyámtörvény peren kívüli eljárásban ad ehez jogot, a büntető uton kérhető zárlat szintén más természetű.

De tegyük fel, hogy régi törvény nem intézkedik arányperekből eredő zárlatokról s e szerint állana az, a mit dr. Pap József ur sorai állítanak, hogy t. i. arányperekben nem köthető le a közös birtokosság szabadrendelkező joga a per

bizonytalan befejeztéig s e szerint semmi esetre sincs zárlatnak helye; ez a conclusio csakugyan téves, mert igaz ugyan, hogy az ítéletig nem a joga vitás az egyeseknek, hanem részesedési hányada s tehát ítéletileg a törvény a) pontja szerint nem volna helye, de menjünk tovább s vegyük fel, hogy meghozatik az elsőbirói ítélet, megállapítatnak az aránykulcsok s felebbeztetik az ítélet, nos ekkor nemde feltétlenül elrendelendő bárkinek kérésére, a zárlat a veszély kimutatása nélkül is a 237. §. b) pontja alapján? vagy ha ez a törvény nem volna applikabilis az arányperekre, az esetben per analogiam.

Biró Vilmos,
törvényszéki bíró.

Orvosi titoktartás a törvényszék előtt.

E lapok f. é. február 9-iki számának mellékletében közölt 89. sz. bűnügyi esethez, melynek lényegét az orvosi titok elárulásának kérdésében hozott bírósági határozatok képezik, a «Gyógyászat» legközelebbi száma a következő — általunk is helyeselt — megjegyzéseket fűzi:

. Bármennyire örvendhetünk is annak, ha nehéz hivatásunk teljesítése közben a jog- és igazságszolgáltatás támogatásában részesülünk, annyira bántó és önértetünket is sértő, ha e támogatás nem reális alapokon, hanem csak elnézésen nyugszik. Igaz, hogy a legfelső ítélő forum felmentette a vád alól kartársunkat, de ha evvel jó szolgálatot tett is a vádlottnak, határozottan sérti az orvosi etikát maga a felmentés ténye, úgy, mint az ehez csatolt indokolási kommentár. Lehet, hogy a jogi tételek körül való járatlanságunk az oka annak, hogy midőn az eset fent közölt történetét elolvastuk, úgy képzeltük, hogy a Curia határozata talán tévedésből tulajdonittatik ezen nagytekintélyű testületnek, annyira inferiornak mutatkozik az a kir. tábla határozatával és legkivált ennek classicus indokolásával szemben. Midőn azonban általános *jogi ismereteink* hézagosságát bevalljuk, a fenforgó esetben *jogérzetet* és e jogérzet alapján hozzászólást allegálhatunk mi mint orvosok magunknak azért is, mert az orvosi titoktartás kérdése, természeténél, de genesisénél és történelmi leszármazásánál fogva is tulajdonképen orvosi kérdés. «Nem törvényhozó volt az, ki az orvosokra a hivatásbeli titoktartás kötelességét kötelezőleg kimondta, hanem az orvosok maguk voltak azok, kik ezt kötelességnek tekintették és kik azt kívánták, hogy ez szabály legyen», mondja a párisi egyetem legkiválóbb tanárainak egyike, Brouardel.

És tényleg több ezer évvel ezelőtt, már akkor, midőn Görögország classicus földjén az orvosi tudomány első aranykorát élte, a hyppocratesi orvosi eskünek egyik alkatrészét képezte: «... bármit lássak vagy tapasztaljak hivatásom gyakorlása körül, hallgatni fogok mindenről, a minek felfedeztetni nem szabad, a titoktartást ily esetekben kötelességemnek tartván». És az évezredekken keresztül, bármennyire haladt és bármennyire eltért is tudományunk iránya az Asklepiadák korának tudományától, az orvosi titoktartás kötelességének érzete, mindig idegen része maradt hivatásunk etikájának és a változás, illetőleg haladás e téren inkább csak abban mutatkozik, hogy a modern jogszolgáltatás a maga hatáskörébe is belevonván ezen kérdést, azt pontosan körülírni és a társadalmi jogrend egyéb igényeivel és követelményeivel összeegyeztetni iparkodik.

Valóban úgy áll a dolog, hogy az orvosi titoktartás a társadalom, az orvosi kezelésre szoruló emberiség és az orvosi hivatás szempontjából egyaránt szükséges és nélkülözhetlen. «A családok becsülete és békéje védelmének» mondja a párisi legfőbb ítélőszék egy 1885-ben hozott ítéletében az orvosi titoktartást, és mi orvosok, kik hivatásunk közben a bizalmat nem nélkülözhetjük, a titoktartás törvénybiztosította kötelessége nélkül egyáltalában nem is működhetnénk. Igaz, hogy ezen kötelességünk és az életnek

némely sajátságos fölmerült kérdése között néha nehéz az összeegyeztetés; titkot kell tartanunk, mert ezt törvény és hivatásunk egyaránt így követelik, és másrészt néha ugyancsak hivatásunk és a közérdek azt kívánják, hogy áruljuk el a titkot, mivel talán sokaknak javára szolgálnánk.

Ily esetek és ily alkalmak azok, a melyekből kifolyó bonyodalmakat tárgyalja azon nagy irodalom, mely az «orvosi titoktartás» kérdését illetőleg az idők folyamán fejlődött, és ily esetnek látszik első pillanatra az is, a mely jelen megbeszélésünk tárgyát képezi. Azonban csak *látszik*, mert tényleg az eset oly egyszerű és világos, elbírálása oly kevésbé komplikált, hogy azt «érdekessé» csak az teszi, hogy az orvos nem járt úgy el, a mint azt hivatásának jól felfogott feladata kívánja és «érdekesebbé» így csak azáltal válik, hogy az igazságszolgáltatás ezen mulasztást még sem tartotta megtorlandónak.

Tisztán orvosi oldalát kívánjuk megvilágítani a kérdésnek, és nem bocsátkozunk annak vitatásába, hogy a rá-galmazás ténye mennyiben forog fen, és hogy csupán csak az ártási «rosz szándék» büntetendő-e az orvosi titok felfedezésében, vagy nem helyesebb-e a párisi legfőbb ítélőszék azon döntvénye, hogy már akkor is büntetést érdemel, ha tudatosan, azaz nem véletlenül történt a titok fölfedezése, mert arra nézve, ki ez által kárt szenved, mindegy, akár mi okból történik ez, a minthogy a törvény a gondatlanságból elkövetett egyéb vétségeket is bünteti; — nem ezen oldalról akarjuk mi a fenforgó esetet megvilágítani, hanem csupán azon oldalról, a mely az orvost hivatása teljesítésében mutatja be.

És itt mindenekelőtt felmerül az a kérdés: kötelessége volt-e a vádlott orvosnak a nála gyógykezelés céljából jelentkezett tanonczt az állítólagos fertőzés eredete iránt kikérdezni, vagy mint a kir. tábla indokolásában olvassuk, ily irányban kifaggatni. Vagy így is formulázhatjuk a kérdést: szükség volt-e erre a gyógykezelés szempontjából? Egész határozottan felelhetünk erre a kérdésre: nem. Az orvos, ha fölismerte a bujakóros fertőzést, annak gyógykezelésére vállalkozhatik, a nélkül, hogy annak forrását kutatná. Általában fontos ugyan a betegség anamnézisé, eredetét ismernünk, hisz gyakran ez tájékoztat a betegség lényege felől, és vannak a bujakórnak is oly megjelenési alakjai, különösen az u. n. harmadlagos bujakóros betegségek, melyeknél a betegség, vagy hogy úgy mondjuk, a beteg élettörténete szolgáltatja a kórisméhez szükséges pozitív adatokat. A fenforgó eset azonban nem tartozik ezen kategóriába; mert a bujakór, ha jelen volt, kétségen kívül elsődleges volt, a melynek kórisméjéhez, ha az szokott helyén, t. i. a nemzőszerveken mutatkozik, nem is szükséges annak kipuhatólása, miképen, még kevésbé az, hogy kitől kapta az illető.

Mint gyógykezelésre felszólított és erre vállalkozó orvosnak tehát semmi szüksége sem volt a tanonc kifaggatására; de sőt tovább mehetünk, azt mondhatjuk, hogy ezen faggatással kockáztatta a gyógykezelés sikerét. Akár indokolt, akár indokolatlan ugyanis az az előítélet, melylyel az emberek és a társadalom a bujakóros betegekkel szemben viseltetnek, tény az, hogy ezen előítélet létezik és ezen ténynyel az orvosnak is számolni kell. De számolnak is, nem csupán «a titkos betegségek» hirdetett és hirhedt orvosai, kik ezen számításból tőkét kovácsolnak, de számolnak ezzel orvosi rendünk legkiválóbb és integer jellemű tagjai is, kik első sorban a venericus betegségeket sorolják fel mint olyanokat, a melyek iránt az orvosi titok a leggondosabban őrzendő. És erre nem csupán magasabb etikai momentumok, hanem kézzel fogható praktikus okok kényszerítenek bennünket.

A bujakóros ragályozás tovaterjedésének megakadályozására ugyanis a legbiztosabb eszköz a bujakóros egyén gyógykezelése, és erre a beteg egyéneket csak úgy vehetjük rá, ha

számukra a gyógykezelő orvos részéről a legscrupulozusabb discretiót biztosítjuk. Csak ha az iránt nem kell, hogy aggódjának, hogy őket embertársaik előtt pro momento és jövőre is diffamálni alkalmas betegségükről mások is tudomást szereznek, csak akkor lesznek hajlandók ily betegek már bajuk kezdetleges stádiumában is orvosi segélyért fordulni, és ezáltal nemcsak azt érzük el, hogy ők maguk is mihamarabb meggyógyulnak, hanem azt is, hogy időközben számos más ember óvatik meg a fertőztetéstől.

Ez a praktikus oldala a bujakóros betegek számára biztosítandó abszolút titoktartásnak, és ezen praktikus oldalát méltányolja kétségen kívül az állam is, a midőn a bujakóros betegekkel szemben eltekint a «bejelentési köteleességtől», a melyet minden más fertőző vagy ragályos betegséggel szemben az orvosra ró. Mert valóban a typhus, a diphteritis, a skarlát, a himlő, trahoma stb. nem oly betegségek, melyeket az emberek megszegyenítőknak tartanának, és így ha azokat az orvosok bejelentik, ez ugyan ott, a hol a fertőtlenítést végzik, némi alkalmatlanságra vezet, de azért nem dehonestál, és azért nem féltő, hogy inkább eltagadják az emberek, semhogy orvoshoz forduljanak.

Ellenben a bujakór köztudomásúvá válása a társadalom minden rétegében kimondhatatlan zavarnak, a családokban alig elképzelhető szerencsétlenségnek válnék okozójává, és a czélt, t. i. a bujakóros megbetegedések korlátozását nemcsak hogy el nem érné, hanem a fent jelzett okból egyenesen meghiúsítaná. De nemcsak hogy nem kívánja az állami egészségügyi administratio az orvostól a bujakóros betegek bejelentését, hanem a notoricus, mert kórházban kezelt bujakóros beteggel szemben is a discretio lehető legvégső határáig megy akkor, midőn az ily betegek ápolási költségeit nem az illetékes hozzátartozókon illetőleg községeken kívánja behajtani, hanem közvetlenül a saját pénztárából fedezi.

És ezen discretio az állam részéről nemcsak humanus, hanem bölcs is, mert csak így válik lehetővé a bujakóros betegeknek oly gyógykezelése, mely mellett a fertőzés tovaterjedésének veszélye a legcsekélyebb és ezen discretióval valóban többet ér el a modern állam, mint ért el azon időben, midőn a bujakóros betegeket maga diffamálta, kirekesztette, ha tehette büntette; mert mig ezen drákói rendszabályok korszakában a syphilis nemcsak terjedt, hanem az által, hogy kezdeti stádiumaiban lehetőleg eltitkoltatott, a legborzasztóbb és legpusztítóbb alakjaiban lépett fel és valóságos járványokká fajult, addig ma az orvosi tapasztalat azt bizonyítja, hogy a bujakóros megbetegedések tulnyomó része az u. n. elsődleges formákra esik, és ezen stádiumban megfelelően gyógykezeltetvén, ama irtózatossá megjelenési formák ma már ritkaság számba mennek és innenonnan már csak könyvekből lesznek tanulmányozhatók.

Mindezek tekintetbe vételével a fenforgó esetben az orvosnak nem volt a gyógykezelés szempontjából szüksége a fertőzés eredetének kipuhatólására, de sőt az által, hogy ezt tette, meghiúsította a gyógykezelés eredményét, mert, a mint a tények mutatták, a beteg tanuló többé nála nem jelentkezett, valószínű, hogy a tapasztaltak után más orvoshoz sem mert fordulni, nem gyógykezeltetett, és így egyáltalában nem, vagy sokkal későbben gyógyult és időközben a maga részéről bőségesen fertőzhetette kis- és nagykoru embertársait.

Ha tehát a *gyógykezelő* orvosnak nem volt szüksége a fertőzés eredetének kifürkészésére, az a másik kérdés: forog-e fen szüksége, mint *városi tiszt* orvos részéről? Itt úgy látszik, első pillanatra, hogy: igen, és valóban ezen látszat szolgált mentségül és felmentési indokul a vádlott kartársnak is. Pedig ez a látszat is csal. Mert mindenekelőtt nem áll az, a mire a Curia indokolásában is történik hivatkozás, hogy a városi tiszt orvosnak a bujakórrol, melynek mint *kezelő* orvos jutott tudomására, jelentést kellene tenni; —

ilyen törvény vagy szabály, mint a hogy azt a kir. tábla helyesen mondja, — valóban nincs, de másodsor, ha már mint tiszti orvos kötelességének tartaná is azt, hogy az észlelése alá került eset eredetét kutassa azért, hogy nem-e valamely felügyelete alatt álló nyilvános bordélyból indult-e ki az, a hol a baj forrása az ő figyelmét addig elkerülte, — és az ily irányban való óvatos puhatólódzás valóban az ő állásában indokolt, — semmivel sem okadatolható a magánéletbe, a családba való ily beavatkozás. Hisz akkor oly helyt, hol a tiszti orvos az egyedüli gyakorló orvos is, ki volna zárva a lehetősége, hogy az esetleges bujakórban megbetegedett ember orvosi segílyt keressen — ha csak hazulról el nem akar utazni, — mert ily helyen az egész lakosság családi élete, boldogsága, békéje, becsülete ki volna szolgáltatva az orvos állítólagos lelkiismeretességének, de mint látjuk, tényleges indiscretiójának. Ha a beteg tanulóhoz intézett azon kérdéseire, hogy bordélyban szerezte-e az infectiót, a városi orvos tagadó választ kapott, úgy tovább kutatni, fürkészní nem volt sem joga, sem oportunitása, mert arról a hatóságot értesíteni nem kötelessége és ha e nélkül teszi, a törvényt és orvosi esküjével jó ellenkezésbe, másrészt a hatóságnak, még ha az orvos indiscretiója folytán az eset tudomására is jut, intézkedési joga nincsen.

Mert a konkrét esetről maradván, mit érhetett volna el a hatóság? Feltéve, hogy a leány tényleg bujakórban szenvedőnek találtatott volna, consequensül megállhatott volna-e itt a hatóság, vagy nem kellett volna-e tovább fürkészní, persze a városi orvos segítségével, hogy az a legény ki által inficiáltatott és harmadizról negyedizre tovább fürkészní és így talán kiderült volna, hogy a felhágó ágak talán már mind meggyógyultak — denunciáltatás nélkül, ellenben a láncz utolsó szeme, t. i. a beteg tanuló elveszett, illetőleg fertőző bajával tova fut és fertőz.

Látható tehát, hogy ez esetben nem forgott fen a «col-lisio officiorum», mert kezelő orvosnak és városi orvosnak egy személyben csak egy kötelessége volt: a beteg fiu gyógyítása és ha a fenforgó fertőzés forrását bordélyra nem tudta visszavezetni, semmi oka sem volt erről a rendörközönek szóbeli jelentést tenni. Mert hiszen, ha a fertőzés tovaterjedését akarta megakadályozni, ép oly joggal értesíthette volna a tanuló hozzátartozóit, ép annyi jogosultsággal és bölcs providentiával idézhette volna meg a rendörhadnagy vagy a tanuló apját, vagy gazdáját, vagy tanítóját, és ez talán még enyhébb alakja lett volna az orvosi titoktartás megsértésének, mint midőn annak egy kiskoru leány szeplőtlen hırneve esik áldozatul.

Talán keménynek és szigorúnak tetszik a bírálát, melylyel kartársunk eljárását illetjük, de ezzel tartozunk az orvosi rendnek, melyről nem szabad azt a véleményt lábra kaptatnunk, hogy az orvosi titoktartás kötelességét könnyen veszi. Ha a Curia ezt a kérdést egy fenforgott eset alkalmából a kedélyes oldaláról veszi, nekünk orvosoknak kerülni kell még a látszatot is, hogy ezzel hallgatólág teljesen egyetértünk. Mert nem állapodhatunk meg itten. Nekünk hivatásunk teljesítése körül szükségünk van a törvény szellemének támogatására, még néha a törvény betüjével szemben is. A magyar büntetőtörvény revideálása alkalmával az orvos tanuzási kötelezettségét az orvosi titoktartási kötelességével is præcisebben össze óhajtanók egyeztetni, — nem az orvosok, hanem az orvosok segílyére szoruló emberek érdekében.

Midőn Dupuytren híres párisi sebész osztályán a megsebesült zendülöket keresték, azt felelte: «Én osztályomon sebesülteket és nem insurgenseket kezelek»; és nyilvánvaló, hogy az állam, mely a párbajt üldözi, a párbajorvost azért menti föl minden felelősség és zaklatás alól, mert lehetővé akarja tenni azt, hogy a baj, melyet a duellum képez, legalább az által enyhíthessék és csökkentessék, hogy szakértő orvosok is vállalkozhatnak a segédkezésre.

A midőn a törvények szelleme nyilván istápol minket az orvosi titok megtartásában, és a midőn mi még hivatásunk és a köz jól felfogott érdekében az orvosi titoktartást még jobban körül akarjuk bástyázni, akkor nem szabad, hogy hallgatólágos hozzájárulásunkkal e nemes kötelesség lazítását előmozdítsuk. Ha mi magunk komolyan veszszük e kötelességet, komolyan fogják azt respectálni mások is és ezért minden collegialitás mellett is szivesebben vettük volna az orvosi titoktartás kötelezettsége ellen indokolatlanul vétett kartárs elmarasztalását. A Curia fölmentő ítéletét azonban azért is sajnáljuk, mert épen a mi hivatásunk terén és épen ezen kérdésben állván gyakran látszólag egymással szemben a kötelesség és a lelkiismeret, tényleg az áll, mit Bruno-Lacombe mondott: «Nul n'est assez sur de lui même pour mettre sa conscience à la place de la loi», senki sem elég biztos, hogy a saját lelkiismeretét tegye a törvény helyébe. Ezt a törvényt megszilárdítani pedig a fenforgó esetben a kir. Curianak — állott volna módjában.

Különfélék.

— **Ügyviteli szabályok** a sommás és a fizetési meghagyások körüli eljáráshoz.

Az igazságügyminiszter szétküldte a sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvények életbeléptetésével egyidejüleg kibocsátandó ügyviteli szabályok előadói tervezetét, a melyet Lányi Bertalan dolgozott ki. E tervezet csupán a szorosabb értelemben vett ügyvitelt tartalmazza; a törvény birói alkalmazásának előkészítése czéljából egy külön utmutatás van készülöben, a mely iratmintákat és példákat is fog tartalmazni s csak későbbben jut nyilvánosságra.

A kíséző levél, melynek kapcsán a tervezetet megkaptuk, a következőket tartalmazza:

«Eredetileg az volt a terv, hogy a szorosabb értelemben vett ügykezelési szabályok a bíróságok ügyrendjének szabályaival közös rendeletbe foglaltassanak, úgy hogy az ebben az alakban kibocsátandó ügyviteli utasítás vezérfonalul szolgáljon nemcsak a segédhivatalok ügykezelési teendői, hanem a birói működés amaz alakszerüségéi tekintetében is, melyek a nélkül, hogy a birói cognitio szabadságát érintenék, az ítékezés külső formáinak egyöntetüségét biztosítják.»

«Ennek megfelelően egy nagyobb terjedelmü munkálat készült, mely összesen 302 §-ban kimerítően foglalkozik a fentebbi értelemben vett ügyviteli utasítás körébe eső összes kérdésekkel.»

«Bővebb megfontolás után, főleg pedig egyes szakférfiak véleményének s az ez évi február hóban megtartott szaktanácskozmány megállapodásainak figyelembevételével célszerűbbnek mutatkozott az ügyviteli utasítás tervezetébe felvett anyagot kétfelé osztani, s az ügykezelési teendők szabályozását az ügyrend körébe eső teendőktől elkülöníteni.»

«Ennek az elkülönítésnek eredménye az ide csatolt tervezet, mely csupán a szorosabb értelem vett ügyvitel szabályozására szorítkozik.»

«A törvény gyakorlati alkalmazásának a birói tevékenység körébe eső, s jobbára instruktív jellegü szabályai a fõntemlitett első dolgozat anyagának felhasználásával külön utmutatás alakjában fognak megjelenni, a melyben az egyes esetek megfelelő iratmintákkal és példákkal lesznek megvilágítva, úgy hogy a bíróságok minél könnyebben küzd-hessék le a törvény életbeléptetése után az új rendszerbe való átmenet nehézségeit.»

A hozzánk beküldött ügyvitel-tervezetből a következő közérdekübb intézkedéseket emeljük ki:

A járásbiróságoknál azok vezetője az év végén jelöli ki a következő év tartalmára azt a bírót, a ki az egyezségi ügyeket, a fizetési meghagyásos ügyeket elintézi és a szóbeli kereseteket, kérelmeket és nyilatkozatokat jegyzőkönyvbe veszi. Nagyobb forgalmu járásbiróságnál e tennivalók mindegyik csoportját más-más bíróra lehet bizni, sőt az egy csoportba tartozókat is akár a kérelmező nevének kezdőbetüi, akár községek szerint több bíró között lehet felosztani.

Egy külön fejezet szól a törvényszékeknél alakítandó felelbezési tanácsról és jegyzői irodáról.

A felebbezési tanács ítélőbírói tagjait minden év végén a következő év tartamára a törvényszék elnöke osztja be. E tanács elnöke rendszerint a törvényszéki elnök, de elnöke lehet oly ítélőtáblai bírói címmel felruházott vagy más törvényszéki bírósági elnök is, a kit az igazságügyminiszter a törvényszék elnökének és az illetékes ítélőtábla elnökének előterjesztésére a felebbezési tanács vezetésének jogával felruház. A törvényszék elnöke jelöli ki a felebbezési tanács elnökének állandó helyettesét, a ki különben nem is tagja a tanácsnak. A felebbezési tanács tagjai, ha e minőségükben nem volnának kellőleg elfoglalva, másnemű bírói teendőkre is alkalmazandók lesznek.

E mellett minden törvényszéknél a felebbezési tanács mellé jegyzői iroda állittatik fel. Ez iroda vezetésével a törvényszéki elnök jegyzőt, aljegyzőt, vagy a kezelő személyzetnek arra alkalmas tagját bizza meg. Ha az iroda vezetője jegyző vagy aljegyző, az a tanácsulések jegyzőkönyvét is viszi. Ő köteles a felebbezési tanács ügyvitelével járó összes teendőket végezni, az ügyiratokat őrizni, értesítéseket adni.

A királyi ítélőtáblánál és királyi Curianál működő polgári tanácsok közül egy vagy több tanács jelölendő ki, mely a tábla, illetőleg a Curia felülvizsgáló tanácsa lesz. Ugy a táblákon, mint a Curian e tanácsok mellett jegyzői iroda szerveztetik. A kijelölt előadó köteles legalább három nappal a tárgyalási határnap előtt az iratokat a határozat tervezetével a tanács elnökének a jegyzői iroda útján átadni.

— **A vasuti üzletszabályzat és a királyi tábla.** E cím alatt egy cikk jelent meg a «Vasuti és Közlekedési Közlöny» f. évi 36. számában, mely a budapesti kir. táblának lapunk folyó évi 8. számában (Melléklet 118. sorszám alatt) közölt ítéletét veszi bírálat alá. A budapesti kir. tábla ezen határozata ugyanis azon elvi kijelentést tartalmazza, miszerint az 1893. évi január hó 1-én életbe lépett vasuti üzletszabályzat 61. §-ának 4. pontjában foglalt az az intézkedés, hogy a fuvardíj-többség a fizetés napjától számított egy éven túl vissza nem követelhető, érvénytelen nem bír. Cikkirő ezzel szemben meggyőző érvekkel kimutatja, hogy a vasuti üzletszabályzat említett rendelkezése teljesen törvényes alapon nyugszik s annak jogérvénye minden kétségen felül áll. A vasuti áru fuvarozás tárgyában 1890. évi október hó 14-én Bernben létrejött nemzetközi egyezményt becikkelyezve 1892: XXV. tcz. 2. §-a ugyanis felhatalmazza a miniszteriumot arra, hogy ezen «nemzetközi egyezmény határozmányait — a mennyire azt a vasuti forgalom érdekében szükségesnek találja — a vasuti üzletszabályzat módosítása útján az említett egyezmény hatálya alá nem eső fuvarozási ügyletekre is (tehát a belforgalomban is) rendelettel kiterjeszthesse, még azon részeiben is, melyek a kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz.) rendelkezéseitől eltérnek.»

A kormány tehát csak a törvényadta felhatalmazással élt akkor, midőn a díjszabás helytelen alkalmazásából vagy a fuvardíjak és illetékek megállapításánál felmerült számítási hibákból származó igényekre nézve a berni egyezmény 12. cikkében egy évre szabott elévülési időt az üzletszabályzat 61. §-ával a hazai jogba átültette s ez által azon számos visszaéléseknek, melyek az e részben — más törvényi rendelkezés hiányában — fenállott 32 évi általános magánjogi elévülési idő mellett lábra kaptak, utját vágta. A fölött lehet vitatkozni, vajon célszerű volt-e ezen intézkedés, de az üzletszabályzat szóban levő pontjának jogérvénye szempontjából ez teljesen közömbös s ahoz annál kevésbé fér szó, mivel a kereskedelmi miniszter a berni egyezményhez csatolt indokolásban a törvényhozásnak kifejezetten is bejelentette abbéli szándékát, miszerint az 1892: XXV. tcz. 2. §-ában kért általános felhatalmazást különösen ez irányban igénybe veendi. És épen abban áll a kir. tábla sarkalatos tévedése, hogy a bírálat tárgyát képező határozatának megokolásában az 1892: XXV. tcziket, mely az új üzletszabályzat jogi természetének megítélésénél alapvető jelentőséggel bír, a mennyiben ez az üzletszabályzatot még a kereskedelmi törvénnyel szemben is derogatív hatálylyal ruházta fel, teljesen ignorálja, jöllehet az igazságügyminiszter annak idején külön rendelettel felhívta a bíróságok figyelmét a jogi helyzetben beállott ezen gyökeres változásra. (Rendeleték Tára 1892. évi folyam 226. szám.) A budapesti kir. tábla még kizárólag a kereskedelmi törvény szempontjából vizsgálja a vasuti üzletszabályzat törvényszerűségét, mintha 1875 óta semmi sem történt volna.

De egészen eltekintve az 1892. évi XXV. tcz. közbejöttétől, a kereskedelmi törvény alapjára helyezkedve sem

állja ki — cikkirő szerint — a budapesti kir. tábla határozata a bírálatot. Az indokolás ugyanis abból indul ki, hogy a kereskedelmi törvény 425., 426., 428. és 432. §-aiban tüzetesen fel vannak sorolva azok a kedvezmények, melyeket a vaspályák a fuvarozási ügyletekre vonatkozó általános intézkedésektől előzőleg kiköthetnek; ezek között azonban nem foglaltatik az, hogy a helytelen számítás vagy tévedés folytán beszedett fuvardíjtöbbség visszafizetésére irányuló igények elévülését a vaspályák az általános elévülés határán belül rövidebb időre szorítani jogosítva volnának. Innen az üzletszabályzat 61. §. 4. pontjában egy évre szabott elévülési idő érvénytelensége. A kérdés súlypontja azonban cikkirő szerint nem a kir. tábla által hivatolt §-okban, vagyis a megengedett eltérésekben, hanem a kereskedelmi törvény 424. §-ában statuált módosítási tilalomban rejlik. A 424. §. azonban csak az elveszés, sérülés, vagy késedelem esetére megállapított felelősség tekintetében állítja fel a módosítási tilalmat. A vasutak szerződési szabadsága tehát csak annyiban van korlátozva, a mennyire a törvény ezen imperatív rendelkezése kiterjed. Kétségtelen, hogy a vasutak elveszés, sérülés, vagy késedelem esetén kártérítési kötelezettségük tartamát (kt. 390., illetőleg 410. §.) külön megállapodás által saját előnyükre nem módosíthatják. Másrésztől azonban az is kétségtelen, hogy a kt. 424. §. egy szóval sem említi a fuvardíjtöbbségek elévülését, ezt pedig, hogy az elévülésre nézve az általános magánjog korlátozná a szerződési szabadságot, maga a kir. táblai indokolás sem állítja. A legérdekesebb végül a kérdésben az, hogy a kir. táblai ítélet oly jogigényre vonatkozik, melynek elévüléséhez az 1893. évi január hó 1-én életbe lépett vasuti üzletszabályzat hivatkozás tárgyát egyáltalában nem is képezheti, mert az igény az üzletszabályzat megelőző időből származott; az pedig, hogy az üzletszabályzat elévülési szabálya a multa nézve — az általános jogelvek értelmében — bírói figyelembe jöhessen, ki volt zárva annál fogva, mivel a kereset még az új elévülési idő letelte vagyis 1894. évi január hó 1-je előtt megindított.

— **Egy érdekes eset** című, lapunk egyik múlt számában dr. Berényi Sándor tollából megjelent cikkelyre vonatkozólag dr. Obetko Dezső pécsi kir. törvényszéki aljegyző annak helyreigazítására kér fel bennünket, hogy az osztrák perrendtartásnak nemcsak hogy van 662 szakasza, de sőt 683 szakasza is van. Mire a kérdéses cikk írója megjegyzi, hogy ő a kifogásolt állítást csak kifejezetten «mellékesen» tette, hogy továbbá az osztrák perrendtartás alatt ő nem az 1852. évi május 3-án Erdélyre nézve kihirdetett ideiglenes perrendtartást értette. Egyébként el sem képzelhette, hogy zsidó házassági válóperekben mi keresni valója van az osztrák perrendtartásnak és köszönettel venné, ha a felszólaló aljegyző ur a kérdés érdemében védelmezné a kolozsvári kir. törvényszéket.

— **Az egri jogakadémián** a II. félévben a következő specialkollegiumok tartatnak: Nemzetközi magánjog, Dr. Kiss István. — Római magánjogi practicum, Dr. Fekete Ferencz. Észjogi repetitorium, Dr. Martinovich József. A büntető ítéletek végrehajtása, Dr. Martinovich József. A kihágásokról szóló büntető törvénykönyv, Dr. Martinovich József. Államadósság, Dr. Kerekes Arvéd. Mezőipar, Dr. Kerekes Arvéd. Kánoni büntetőjog, Dr. Udvary László. Európai államok statisztikája, Dr. Falcsik Dezső. A hazai gazdasági élet igazgatása, Dr. Falcsik Dezső. Alkotmányunk fejlődése a mohácsi vész óta, Dr. Udvary László. A fizetési meghagyásokról szóló törvénycikk, Dr. Hubert János.

— **A Magyar Jogászegylet** tagjainak a napokban megküldettek a következő füzetek: A közigazgatási bíró-ságokról szóló vitából: dr. Lánzy Gyula, dr. Concha Győző, dr. Lukács György, dr. Némethy Károly, dr. Neumann Károly előadásai. Továbbá a biztosítási jog revisiójáról: dr. Róth Pál, dr. Nagy Ferencz és dr. Beck Hugo előadásai.

Megjelent: Tanulmányok a büntetőjog és a bünvádi eljárás köréből. Irta dr. Fayer László. Pfeiffer Eerdinand bizománya. Ara 1 frt. (Különlenyomatok.)

A Magyar Jogászegylet folyó hó 7-én (szombaton) este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. szám) teljes-ülést tart, melynek tárgya Dr. Deutsch Izidor ügyvéd előadása: a szabadalomból folyó jogviszonyokról.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- -- 6 frt
negyedévre -- 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közigazgatási hatóságok mint bíróságok. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd-től. — A szabadalomból folyó jogviszonyok. (Dr. DEUTSCH LIZIDOR jogászegyleti felolvasásából.) — *Jogirodalom:* A végrehajtói hatalom a magyar alkotmányban. Irta dr. Polner Ödön Ifj. dr. VUTKOVICS SÁNDOR-tól. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A párbér kérdéséhez. Dr. KÉRI MIKLÓS albiró, tanácsjegyzőtől. — A bélyegtörvények módosításához. NEMO-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Igazságügyministeri rendelet-tervezet a lakbérfelmondás, lakáskiürítés és a bérelt lakás átadása iránti ügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közigazgatási hatóságok mint bíróságok.

Legujabban a minisztertanács egy hatásköri összeütközési esetben döntött, mely járásbíró és főszolgabíró között merült fel. A kérdést az képezte, vajon a korcsmában verekedő egyének azon ténye, hogy verekedés közben kést ragadtak és azzal támadták meg ellenfeleiket, a nélkül azonban, hogy testi sértést okoztak volna, a bíróság vagy a közigazgatási hatóság elítélése elé tartozik-e? A minisztertanács azon indokolással, hogy ezen cselekmény nem képez önálló büntetendő cselekményt, nem is képezi a veszélyes fenyegetés kihágását, hanem nyilvános verekedést, az esetet elbírálás végett tehát a közigazgatási hatósághoz utasította.

Nem kívánjuk ezuttal a hozott miniszteri tanácsi határozat helyességét bírálni, nem különösen azt, vajon helyes-e, hogy az ily, rendesen súlyos következményű cselekmények a verekedés szakaszai alatt dédelgettetnek, noha ép ezen cselekmények megakadályozása és példás büntetése megakadályozná a testi sértés eseteinek különösen a magyar vidékeken való óriási elharapózását. Mellékesen jegyezzük csak meg, hogy mi sokkal jogosultabbnak tartanánk a drákói szigort oly cselekmények ellen, melyek az ember testi épségét sértik meg vagy azt veszélyeztetik, mint a kisebb, u. n. bagatell lopási eseteknél, hol egy ketreczbe zárt tyúk törvény által a minősítés, visszaesési szigorítás, feltételes szabadság kedvezményének elvonása által van körülsánczolva.

Az, a mi a határozatban szembetűnő, az az összefolyó határ, mely a közigazgatási hatóságok és bíróságok közt van, melyhez egy miniszteri tanács határozata szükséges, hogy kijelölje, hol is van a bírói hatalom vége s hol kezd a főszolgabíró itélni a polgárok szabadsága fölött.

Évszázados küzdelem eredménye volt a közigazgatásnak a bíraskodástól való elválasztása. Alig pár évtized óta tünt el az autonóm deres a megyeház kapuja előtt, de mint látjuk, a régi idők szelleme még ott kísért törvénykezésünkben, s a korcsmában duhajkodó legények elítélése felett még most is lehetséges az illetékességi harc főszolgabíró és járásbíró között. Ugyanazon törvény különböző paragrafusai majd a vármegye, majd az állam ítélkezése alá vonatnak, és az okoskodások egész láncolata kell ahhoz, vajon a verekedő legények a kihágási törvény alapján az állam fogházába, vagy ugyanezen törvény 75. §-a alapján a vármegye saját külön czelláiba kerüljenek.

Mintha bizony az az elv, hogy magyar állampolgár felett csakis a független magyar bíró ítélhessen, csak olyan

alárendelt elv volna, melyet paragrafusról paragrafusra fel lehetne váltani a vármegyei bíraskodás elveivel, mintha az idő tapasztalata nem utalna arra, hogy ideje volna már egységesen kimondani, hogy minden oly esetben, hol egy polgár törvényt vagy törvényhez hasonló erejű intézkedést sértett meg, egyes egyedül független bírója mondhat ítéletet.

S ime ott működnek a vidéken a szolgabírók, nálunk a rendőrkapitányságok, saját külön praxisuk, külön büntető perrendtartásuk szerint, a nyilvánosság kizárásával működő felebbezési hatóságaikkal.

Egy rendőr által kézbesített idézés hívja meg a «kihágót» a hatalmas kapitánysághoz, melynek előszobájában a két órai várakozás kellemességei fogadják, s ha végre bejut, egy éles hang rivall felé, ez a rettenetes fogalmazó hangja: «A vásárfelügyelő azt állítja, hogy ön rosz mérleget alkalmazott, ön tagadja, a vásárfelügyelő nem hazudik, írja alá a jegyzőkönyvet», s aztán odaszól a díjnoknak: «vigye be a jegyzőkönyvet a kapitány urnak, mondja, hogy a vásárfelügyelő állítja, az asszony tagadja». Egy percz múlva a díjnok kijön és odasugja a fogalmazónak 50 frt. A fogalmazó pedig kihirdeti a határozatot. «Tehát a kapitányság önt 50 frt pénzbüntetésre ítéli.» Így történt szószerint a IV.—V. ker. kapitányságnál. Így történik mindenütt, a hol a rendőri hatalom tullépi tulajdonképeni hatáskörét, a nyomozást és karhatalmat, és bírói funkciót végez.

Felebbezés folytán az ügy a főkapitánysághoz, innen a belügyminiszteriumhoz kerül, hol zárt ajtók mögött intéztetik el majd egy főkapitánysági, azután egy belügyminiszteri fogalmazó által.

Igy tárgyalatik egy kihágási ügy hazánkban három forumon keresztül.

S ha ezen bíraskodás áldásait látjuk, akaratlanul is felmerül előttünk a kérdés, hogy meddig tart még a rendőrfogalmazók és irnokok bírói joga, meddig tart még az általuk alkotott perrendtartás, mely a modern bizonyítási rendszer egyenes negatívóját képezi, meddig kell még az ügyvédnek naponként harcot vívni, hogy az 1874. évi XXXIV. tcz.-ben biztosított jogait a közigazgatási hatóságok előtt folyó kihágási ügyekben is érvényesíthesse?

A törvény egyedül hivatott alkalmazója a bíró, s a rendeletek, mint a törvény pótlói szintén csak a bíró által alkalmazhatók, s ha vannak, a kik kicsinyesnek tartják az külföldi rendszert, hol a legkisebb kihágás fölött is a bíró ítél, magunk részéről helyesnek csakis ezt tarthatjuk, mert valamint a törvényhozás nem hozhat ítéletet saját maga által hozott törvényei alapján, ugy a közigazgatási hatóság sem lehet hivatva egyesekre alkalmazni rendeleteit, ha azokat ő statuálta.

Szakítás, teljes szakítás a régi rendszerrel, ez az, mit a modern jogfejlődés követel, s a nyilvános bírói eljárás alá vonandó minden cselekmény, mely bármely tiltó állami jogszabályba ütközik.

Mert becses a legutolsó polgár vagyoni érdeke is, becses szabadsága, s megóvandó becsülete, így követeli ezt a jogegyenlőség elve, mely legszentebb minden elvek között.

Dr. Szakolczai Árpád.

A szabadalomból folyó jogviszonyok.

(Dr. Deutsch Izidor jogászegyleti felolvasásából.)

A szabadalommal járó és abból folyó jogok *kezdetére* vonatkozólag eddigi törvényünk 26. §-a szerint a szabadalommal összekötött jogositványok kezdőpontja a szabadalmi okirat kiállításának napja. Az érvényesíthetés kezdőpontja eredetileg a kihirdetés napja volt. A jogok fennmaradására a szabadalmi kérvény beadásának napja, az ugynevezett elsőbbségi nap visszahatással bír, a mennyiben a szabadalom létezésének feltételei ezen elsőbbségi nap alapul vételével bíraltatnak el. Itt *két kérdés* merül fel.

Az első kérdés az, vajon mindaddig, míg a szabadalmi okirat kiállítottatik, helyes-e, hogy a találmány feltalálója és a szabadalom kérvényezője teljesen jogotalom nélkül maradjon és hogy addig összefont karokkal nézni tartozzék, míg más valaki kizárólagos tulajdonát képező találmányán, illetve jövendőbeli szabadalmán a bitorlást elköveti?

A másik kérdés az, vajon nem kell-e a törvénybe intézkedést felvenni, melylyel a feltaláló a beadáskor keletkező elsőbbségi jogot a szabadalmat kiállító hatóság határozata ellen is megvédhesse?

Első tekintetre kívánatosnak mutatkozik, hogy a feltaláló jogának védelme ne legyen feltételezve azon időponttól, melyben a szabadalmi okmányt kikapja, illetve melyben a szabadalom kihirdettetik. Joga találmányának bejelentése napján keletkezett. Különösen állt ez eddigelé nálunk, a hol 1894 jan. 1-ig egy szabadalmi okirat kiadása legalább is négy hatóságon, u. m. a két miniszteriumon és a két műegyetemen átment és a hol gyakran egy egész év is elmulik, míg a feltaláló a szabadalmi okmányt kikapja. Nem mondható tehát méltányosnak az, hogy a feltaláló mindaddig, míg ezen okmány birtokában nincsen, védtelenül álljon, illetve minden fegyvert nélkülözzen az ő találmánya ellen elkövetett bitorlások megtorlására. Az ideiglenes okmányoknak kiállítása lenne itt fontolóra veendő, melyek alapján a feltaláló feltételesen ideiglenes védelmet kap olyként, hogy az ideiglenes oltalmi intézkedések véglegesekké válnak az esetre, ha szabadalmi okmány részére ki fogna állíttatni, mi mellett visszavételük elkerülése céljából bizonyos szigorú cautelák követtethetnek. Az ideiglenes védelemre találunk példákat a külföldi törvényekben, bár természetesen nem mindenütt egyenlő elvi alapokon és irányokban.

Az elsőbbségi nap meghatározásánál a feltaláló jogait feltétlenül meg kell óvni. A szabadalom kezdőpontjának ugyanis az első bejelentési nap és azon óra veendő, melyben a feltaláló és jövendőbeli szabadalom-birtokos találmányának szabadalmaztatása iránti kérvényét a hatóságnál benyújtotta. Ezen elsőbbségi nap megállapítására vonatkozó igény egyrészt határozottan a feltaláló jogának tekintendő, melyet a szabadalmi kérvény benyújtásának ténye által megszerzett, de másrészt az anyagi jog tekinteténél fogva ezen kérdésnek elvi szempontból való szabályozása igen fontos, mert sok életbe vágó következmény fűződhetik ahhoz. Előfordulhat, sőt a leggyakoribb esetben megtörtént, hogy a feltaláló, azon hiszemben, hogy most már minden, őt titoktartásra szorító békótól szabadult, azonnal szabadalmi kérvényének beadása után találmányát nyilvánosan gyakorlatba veszi és így a szabadalmi kérvény benyújtásának ténye által védett illetve védettnek vélt találmányt maga köztudomásra hozza. Igen gyakori eset továbbá, hogy a szabadalmat adományozó hatóság, t. i. a miniszteriumok egyike vagy másika vagy a szakértő testület, a műegyetem véleménye alapján vagy más indoknál fogva a szabadalom alapjául szolgáló leírást kielégítőnek nem találja és ennek egyik vagy másik irányban kiegészítését, pótlását, vagy módosítását kívánja. A feltaláló az adományozó hatóság ezen utasításának feltétlenül eleget enni köteles lévén, a szükséges pótlást, kiegészítést, módo-

sítást megtette és meglepetésére a szabadalmi okmány kézbesítésekor arról értesül, miszerint a szabadalom elsőbbségi napjául nem az eredeti benyújtási nap lett megállapítva, hanem azon nap, melyen ő a kiegészített, módosított, kibővített vagy megváltoztatott leírást a szabadalmat adományozó hatóságnak bemutatta. Ilyen szabadalomnak értéke a szabadalom-tulajdonosra nézve azután tulajdonképpen semmi, mert a későbbre kitolt elsőbbségi nap és a feltaláló saját, bár jóhiszeműleg és beadott szabadalmi kérvényében bizva elkövetett, a találmány nyilvános előállításában álló cselekményei által a szabadalom alapfeltételét képező ujság jellege le lett rontva. Előfordultak esetek, a hol a miniszterium a feltalálótól azt kívánta, miszerint egy szabadalmi kérvény helyett két szabadalmi kérvényt adjon be, miután két technikai eszme megvalósításának tekintették az ezen egy kérvényben bejelentett találmányt. A feltaláló részéről ez megtörtént. Az ezen utasításhoz képest benyújtott két szabadalmi kérvény tartalma, az ahhoz csatolt rajzok ugyan identikusok voltak, csak benyújtásuk napja volt különböző és megtörtént azután azon feltűnő eset, hogy a miniszterium az egyiknél meghagyta az első kérvény benyújtási napját elsőbbségi napnak, míg a másiknál a későbbi benyújtási napot tekintette elsőbbségi napnak, mi által az illető szabadalom újdonsági jellege lett veszélyeztetve.

Ilyen viszás állapotoknak lehetőségét a törvénynek ki kell zárnia, annál is inkább, mert, mint a felhozott példából kitűnik, a külföldi államoknak a szabadalmi leírások közzétételét elrendelő intézkedései által az egyidejűleg több országban szabadalmat kérő feltaláló veszélyeztetve van.

A szabadalomból folyó jogok kezdetének megállapításánál de lege ferenda fontolóra veendő lesz továbbá az, vajon nem létesítendő-e az ideiglenes szabadalmi intézmény azon okból is, hogy a feltalálónak lehetőség nyujtassék, miszerint az általa feltalált technikai eszmét valósító iparművet, melyet azonban tökéletesen és teljesen még ki nem dolgozott és melyet ennél fogva a gyakorlatban még teljesen kivinni és valósítani nem képes, találmányának illetve találmánya leírásának ideiglenes depositiója által megvédhesse olyként, hogy a későbbi tökéletesült és teljes iparmű veszélyeztetése nélkül nyilvánosan ezen találmány perfectionálása céljából kísérleteket, műveleteket tehessen és ipari tevékenységet fejthessen ki találmánya körül. Észak-Amerikában ez mint a Caveat intézmény honosítva van és rendkívül célszerűnek mutatkozott.

A szabadalomból folyó jogositványok tekintetében a szabadalmi törvény főfontosságú rendelkezéseit azok fogják képezni, melyek a szabadalommal összekötött jogok alányának kérdéseit szabályozzák.

Fenálló törvényünk nem intézkedik szabatosan a felől, hogy ki legyen tulajdonképpen a szabadalmi jogok alánya. Ez nem pusztán theoretikus kérdés, van annak igen messze menő gyakorlati jelentősége. Az általánosan elfogadott elv az, hogy mindenki, legyen az fizikai vagy jogi személy, lehessen a szabadalmi jogok alánya. Az itt felmerülő kérdések közt első helyen figyelmet érdemel a valódi feltaláló és azon személy közti különbség, ki az államhatalomnál mint első kérte a szabadalmat. Ha azon felfogásból és elvi alaptól indulunk ki, hogy a valódi első feltaláló legyen a szabadalmi jog alánya, akkor ebből azon jogtétel is folyik, miszerint a valódi első feltalálónak, ki szabadalmat nem kért és nem kapott, a feltalálás ténye prioritásának bizonyítása esetén jogában álljon per útján a szabadalmat adományozó hatóság előtt követelni azt, miszerint az a magát első feltalálónaként feltüntető, de tulajdonképpen és tényleg későbbi feltaláló által kért és kieszközölt szabadalom, a szabadalmat kiállító hatóság által reá átruháztassék, és hogy az általa perrel megtámadott korábbi szabadalom-tulajdonosnak, de valóságban későbbi feltalálónak jogai tulajdonképpen az ő, vagyis a valódi első feltaláló részére szeretteknek tekintendők.

Sok országban a valódi első feltaláló jog nélküli és védtelen volt. Egyéb elégtételt nem szerezhetett magának, mint azt, hogy találmánya prioritása alapján a későbbi feltalálónak adott szabadalom megsemmisített, ha beigazolta azt, hogy a szabadalom birtokosa az ő találmányából, az ő szellemi munkájából, az ő szellemi vagyonából szerezte a szabadalmazott találmány constitutív elemeit. Ilyen intézkedés által az első feltalálónak, az amerikai first inventornak, csak a megtorlás adatik, de nem valóságos elégtétel. Ezen határozottan segíteni kell a jövő szabadalmi törvény létesítése alkalmával, mert a helyes szabadalmi törvény feladata a találmányok világában és az ipari jog terén az erők egyensúlyának rendszerét létesíteni.

A szabadalommal összekötött jogok alanyisága körében a *honosság* kérdése is tekintetbe jön. Az eddigi szab. törvény 3. §-ában találunk egy intézkedést, mely által a belföldiek és külföldiek között különbség tétellett és mely intézkedés azonfelül oly annyira nélkülözi a szabatos szövegezést, hogy a gyakorlatban ezen törvényszakasz alkalmazása igen nehéz volt és sok méltánytalanságnak kiindulási pontját képezte. A törvény 3. §-a következőleg hangzik: «Auf eine Entdeckung, Erfindung oder Verbesserung, welche aus dem Auslande in das österreichische Staatsgebiet eingeführt werden will, kann nur dann ein ausschliessliches Privilegium verliehen werden, wenn die Ausübung derselben in dem Auslande noch auf ein ausschliessendes Privilegium beschränkt ist. Eine solche Verleihung kann aber nur dem Inhaber des ausschliessenden Privilegiums oder dessen Rechtsnehmer zu Theil werden, ohne diese Beschränkungen ist das Privilegium auf eine im Auslande gemachte, im Inlande aber noch nicht in Ausübung stehende Entdeckung, Erfindung oder Verbesserung unstatthaft.» Ezen §. tárgyát az u. n. «Einführungsprivilegium» alkotja. Ezen szakasz ratio legis-e a következő volt az eddigi törvényünk legelső commentatorai szerint. Lehetséges ugyanis az, hogy egy találmány a belföldön ismeretlen, de a külföldön ismeretes és ott ezen ismeretségnél fogva, vagy más okból szabadalmi oltalomban nem részesül. Ha már most egy ilyen, a belföldön nem ismeretes, de a külföldön ismert, sőt ott gyakorlatban álló, de szabadalmi oltalommal nem bíró találmányra a belföldön mégis szabadalom adatik, akkor a belföld kedvezőtlen helyzetben lesz a külfölddel szemben és pedig úgy a belföldi gyártás, mint a belföldi fogyasztás. A belföldi gyártás nem lesz jogosítva ezen szabadalom tárgyát előállítani és a belföldi fogyasztás ezen tárgyat csak drágábban fogja szerezhetni, mint a hogy azt szabad verseny mellett és szabadalmi oltalom nélkül kaphatná. Midőn a jelenlegi törvényt, mely tulajdonképen az 1820-ki és 1832-ki törvényeknek újabb kiadása, alkották volt, akkor a jelenlegi határokat nem ismerő nemzetközi nagy anyagi és szellemi forgalom nem létezett. Az előbbi időkben képzelhető volt tehát azon eset, miszerint a külföldön egy-egy bizonyos szükségletet kielégítő találmány, tehát egy ipari cikk vagy gép gyakorlatban áll, egy szóval önálló ipart képez és a belföldön mégis ismeretlen. Ez ma ugyan képzelhetetlen, képzelhetetlen pedig azért, mert minden, a mi a technikai élet terén megvalósulásra talál, minden, a mi az ipar körét nagyobbítja, azonnal nyomtatásban le lesz írva és az egész európai ipari világ közös szellemi tulajdonává válik. Hiányozni fogna tehát ma a szabadalmaztatás előfeltétele és azon előfeltételnek fenforoghatása mai nap már nem igen képzelhető, melynek ezen törvényes intézkedés köszöni existenciáját. Ha egy állami nemzetgazdasági érdekről volna szó, a kérdéshez pro és contra szót emelni lehetne, de mindenesetre, ha a honosság tekintetében ilyen irány fentartatnék, magát a törvényszakaszt és a törvény rendelkezését szabatosan, jogászián kellene szövegezni, mert ezen szabatos szövegezés az eddigi törvény 3. §-nál nem található.

Kétségre ad ugyanis első sorban okot ezen kifejezés: «eingeführt». Kétség tárgyát képezi, vajon az illető találmánynak a külföldön kell feltaláltatnia vagy kell-e ezen találmánynak a külföldön gyakorlatban is állania. Kétségre adhat továbbá okot a «külföld» fogalmának megállapítása és kérdés támadhat, melyik az a külföld, midőn esetleg több külföldi ország fog szoban? A feltaláló hazáját értik-e alatta vagy azon országot, melyben a találmány legelőször gyakorlásba vétetett. A törvény 3. §-a szerint kötve van egy ilyen belhoni szabadalom létideje a külföldi fenállásához; gyakran előfordul azon eset, hogy több külföldi államban van a szabadalom megadva, de mindegyikben különböző ideig tart; kérdés támad, melyik legyen azon külföldi szabadalom, melynek viszonya a belföldi szabadalomhoz olyan leend, mint pl. a fő tárgy mellék tárgyához.

Ha már a honosság szempontjából különbséget kell tenni, akkor egyedül a reciprocitás elvén alapuló különbségnek volna létjogosultság tulajdonítható, mely a legújabb német szab. törvény 12. §-ának 2. bekezdésében van szabályozva: «Unter Zustimmung des Bundesrathes kann durch den Reichskanzler bestimmt werden, dass gegen die Angehörigen eines ausländischen Staates ein Vergeltungsrecht zur Anwendung gebracht werde.»

A jogalanyiság szempontjából figyelmet érdemel még azon kérdés, mely a hivatalnokok, alkalmazottak és munkások tekintetében merül fel azon irányban, vajon egy találmány szabadalmaztatását szolgálati viszony fenforgása esetén ki van jogosítva kérni. Ezen kérdés különböző módon fog megoldatni, a szerint, a mint az egyik törvényhozás döntő szempontnak tekinti az állam és a közönség érdekeinek megóvását a találmány köztudomásra hozatala által, mely esetben az első bejelentő fog különös figyelemben részesülni, vagy a szerint, a mint egy törvényhozás mindenképp az első feltaláló szellemi munkáját akarja jutalmazni. Azon törvényhozó szempontjából, ki a szabadalmat az első bejelentőnek illetve kérvényezőnek adja, a bejelentő lesz a szabadalom és a szabadalmi jog szempontjából a viszony főnök és alkalmazott közt érdeknélküli. Ha azonban a törvényhozó a tulajdonképi és valódi első feltalálót azaz egy találmány eredeti szerzőjét fogja a szabadalom kinyerésére jogosultnak tekinteni, akkor a kérdés különösen azon esetben igen nehéz lesz, a hol a munkás vagy alkalmazott különösen a célból volt szerződtetve, hogy technikai haladásra törekedjék, hogy új módszereket találjon fel, melyek azután a gyári vállalatban alkalmaztatni szándékoltnak. Ilyen esetben a főnököt fogja illetni a szabadalom és alkalmazni fog kelleni a képviselőlet fictióját, a mennyiben az alkalmazott feltaláló tevékenysége olyannak lesz tekintendő, mely a főnök nevében gyakoroltatott. Figyelmet érdemel mindenesetre ezen kérdés és megfontolás tárgyává teendő, vajon egy ujonnan alkotandó és a modern forgalom exigenciáihoz simuló szabadalmi törvénybe egy ezen kérdést megoldó rendelkezést nem kellene-e fölvenni?

(Bef. köv.)

Jogirodalom.

Végrehajtó hatalom a magyar alkotmányban. Irta dr. Polner Ödön igazságügyminiszteri fogalmazó. Budapest. 1893.

Dr. Polner Ödön a végrehajtó hatalomról irt monographiájában a magyar közjogi irodalom hivatott munkásának bizonyult. Széleskörű olvasottságra valló dolgozatának mindjárt első lapjai is arról tanuskodnak, hogy kitűzött céljához komoly ambícióval fogott s a mi főleg elismerésre méltó, mindenütt önálló igyekszik lenni. Talán ép e törekvésének tudhatjuk be, hogy sok helyütt oly tételeket állít fel, melyeket közjogi íróink többsége aligha tehetne magáévá. Dolgozata nem egy kérdésben szakít közjogi íróink oly tanáival, melyek hova-tovább igazi dogmákká váltak.

Bizonyos merevséggel ragaszkodik a törvény holt betüi-hez s a kelletténél kevesebb ügyet vet a kifejlődött és a nemzet vérébe átment eszmékre. Ujitásai sok helyütt épen-séggel nem mondhatók szerencséseknek. A tér szüke nem engedi meg, hogy munkájának gondolatmenetét reprodukáljam s csak néhány feltünőbb tételét óhajtom bírálat tárgyává tenni.

Mindjárt a bevezetésben szemet szur a szerző ama ki-jelentése, hogy az államot nem tekinti *személyiségnek*, hanem úgy fogja fel, mint «az emberek bizonyos *állapotát*, melyben az emberek egymáshoz bizonyos viszonyban állanak».

«A jogi szempontból tekintett állami állapot — a szerző szerint — az egyes embernek a másik alá való alárendelt-ségi és egyiknek a másikkal szemben való felhatalmazott-sági viszonya.» Dr. Polner ur tehát az államban semmiféle magasabb etikai organismust nem lát. Az állam szerinte tehát nem más, mint a hatalom tényleges megosztózkodásának szervezete.

Ez a bizonyos «állapot» nézetem szerint azonban még nem állami lét. Az ekép construált államfogalom alapelve veszedelmesen hasonlít Spinoza és Darwin azon tételéhez, mely szerint «a hatalom jog»; tehát minden hatalmi viszony egy-szersmind jogi viszony is volna. Nézetem szerint óvakodni kell attól, hogy az állam fogalmát ily ridegen fogjuk fel, mert az állam ekép minden ideális alap nélkül szükölködve, csak az önzés szervezett rendszerévé sülyedne. Nem helyes tehát az államtól a személyes létet megtagadni, mert az államélet ezer meg ezer nyilvánulása utal arra, hogy az állam, bár az embertől különbözőleg, de azért épügy, mint az ember, valódi személy.

Dr. Polner ur ezen alaptételét ismerve, nem lephet meg, ha munkájának V. részében, melyben a király és miniszterek állását fejtegeti, oly elveket állít fel, melyeket a magyar közjog eddig határozottan perhorreskált.

A szerző maga is érzi, hogy merész állításai vissza-tetszhetnek s már előre is azzal védi magát, «hogy nem lehet az 1848: III. tcz. rendelkezéseiből oly következtetéseket vonni, a melyek a törvény *tételes* rendelkezéseiből le nem vonhatók, hanem a melyeket csak elméletileg szokás hozzáfűzni, talán azoknak az alkotmányoknak nyomán, a melyeknek képe lebegett az 1848. évi III. tczikk megalkotói előtt.»

Fejtegetése során onnan indul ki, hogy az 1848: III. tcz. az ellenjegyzés szükségessé tevésén kívül nem tartalmaz semminemű intézkedést arra nézve, hogy a miniszterium a királyhoz mily viszonyban álljon; ennélfogva ugyanazon viszonyban áll, mint állottak azok a kormánytestületek, melyeknek helyébe lépett. Más szóval, hogy a mit azelőtt a fenállott kormánytestületek testületileg végeztek, azt a miniszterek most egyénileg végelik. Dr. Polner ur tehát itt a törvény *holt* betüiből akarja az *élő* alkotmányt construálni.

Kétségtelenül igaza van abban, hogy a törvény betüi nem rendelnek mást, de megfelelnek arról, hogy a magyar parlamentarismus épülete az idők folyamán kiépült s ma már korántsem hasonlít a régi dicasterialis kormányforma functio köréhez s így minden analogia ki van zárva. Oly ellentét ez, mint ég és föld. A modern magyar miniszter nem a király szolgája, mint a milyenek voltak a dicasterialis rendszer szervei, hanem a nemzet-souverainitás organuma. Azért tehát teljesen érthetetlen, midőn a szerző a minisztereknek a királyt helyettesítő hatásköréről szól. A magyar miniszter nem helyettesít senkit sem, tehát a királyt sem, mert ő nem a király patrimonialis hatalmának végrehajtó közege, hanem a nemzet-akarat foganatosítója. Veszedelmes volna, ha a tényleges állapotnak megfelelné a szerző azon tétéle, hogy «mivel a miniszterek önálló hatáskörének terjedelme királyi rendelkezésen (!) alapul, azt a király bármikor korlátozhatja s attól őket megfoszthatja s teheti őket

pusztán foganatosító szervekké». Azt hiszem, hogy e tétel tarthatatlansága annyira szembeszökő, hogy bővebb czáfolgatásra nem is szorul. Dr. Polner ur szerint az sincs kizárva, hogy a király bizonyos ügyekben maga intézkedjék, mert a magyar alkotmány szerint a végrehajtó hatalom a királyt illeti s ebben a miniszterek vele nem is osztoznak. Véleményem szerint parlamentarismus mellett a király teljesen önálló intézkedése ki van zárva. Avagy miként egyeztethető ez össze a miniszterek felelősségével! A felelős miniszter máshoz nem adhatja beleegyezését, mint a mi a nemzet akaratának megfelel. Ne sülyeszszük tehát le a minisztert arra a szerepre, melyet helyesen neveznek «Prügelknaben-theorie»-nek. Parlamentaris miniszter soha sem fogja magát a fejedelem céljainak eszközéül odadobni. A szerző úgy okolja meg e különös álláspontját, hogy hiszen a miniszterek nem saját hatalmukat gyakorolják, hanem csak azt a hatalmat, a mely a királyé. Pedig épen ebben téved, mert a miniszterek nem a király, hanem csakis a nemzet hatalmát gyakorolják, melynek letéteményese ép a fejedelem.

Hasonlóan téves azon állítás is, hogy a miniszterek egyáltalában nem *független* szervek, hanem ott is, hol önállóan járnak el, nem mások, mint a királynak felhatalmazott helyettesei, kiknek a rendelkezésre és az eljárásra való felhatalmazásuk bármikor visszavonható és rendelkezésük s eljárásuk a király által *esetenként* bármikor meghatározható. Igaz, hogy a király elbocsáthatja minisztereit, de eljárásukat, rendelkezésüket nem határozhatja meg meggyőződésük ellenére. A miniszteri felelősség elve nem engedi meg, hogy a felelőtlen fejedelem felelős miniszterének cselekményeit önkényüleg irányítsa. A felelősségének tudatában levő miniszter nem is fogja türni, hogy oly irányba tereljék működését, melyért a felelősséget nem vállalhatja el.

A miniszteri ellenjegyzés jelentőségét is oly módon értelmezi dr. Polner ur, melyet egyáltalában nem lehet elfogadni. Szerinte az ellenjegyzés nem lehet érvényre emelése a királyi rendelkezésnek, hanem annak a tanúsítása, hogy a királytól ered. A törvény világos rendelkezései azonban semmikép sem türnek e fajta értelmezést, mert ellenkező esetben igazán szánalmasan alárendelt szerepük volna a minisztereknek, ha aláírásuk csak ily külsőségre vonatkoznék s nem terjedne ki a lényegre is. Megjegyzem különben, hogy a belga alkotmány is szóról-szóra úgy intézkedik, mint a miénk.

Nem értek egyet szerzővel abban sem, midőn folytatólag azt állítja, hogy a minisztereket a miniszterelnök *javaslatára* kell kinevezni, a javaslat azonban *lényegesen különbözik az ellenjegyzéstől*. A parlamentarismus gyakorlat, mely hasonló kérdésekben egyedül az irányadó, egyenesen megkívánja, hogy úgy a kinevezésnél, mint a felmentésnél közreműködjék a miniszterelnök s ezt aláírásával is tanúsítsa. S így korántsem elégedhetünk meg azzal, hogy a szerző szerint csakis «nincs kizárva, hogy mégis más miniszter, nevezetesen a miniszterelnök közreműködjék s a felmentés tőle ellenjegyeztessék».

A fentebbiekben ismertetett állítások, melyekhez még több hasonlót idézhetnék, azt hiszem, eléggé tanuskodnak arról, hogy Dr. Polner ur sok kérdésben egészen különleges álláspontot foglal el, melyet közjogi íróink aligha tehetnek magukévá. A szerző e sajátos felfogását annak tulajdonítom, hogy tanulmányai közepette nagyon is elmerült a német fél constitutionalismus szemléletébe, melylyel a német írók műveiben ismerkedett meg s e szempont azután a magyar viszonyok tárgyalásánál is oly nagy hatással volt reá, hogy nem tudott tőle szabadulni. Dr. Polner ur munkája különben, mint már említém, határozott nyereség közjogi irodalmunkra, mely tőle még számos jeles dolgozatot várhat.

Ifj. dr. Vutkovich Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

7. Az 1883. évi VI. tcz. 7. §-ának 1. pontjára vonatkozó 54. sz. D. (B.J.T. 12. k. 98. l.) azt mondja ki, hogy bírói ügyekben elévülés fenforgása esetében a Curiához felebbvitelnek helye nincs. Minthogy a hivatkozott törvény szerint felebbvitelnek a Curiához csak akkor van helye, «ha büntetendő cselekmény esete nem forog fen», a D. azt jelenti, hogy az elévülés nem szünteti meg a cselekménynek büntetendő cselekmény jellegét. A D. különbséget tesz tehát «büntetendő» és «büntethető» cselekmény között; a büntethetőség nem enyészeti el a «büntetendőséget». A bűnösséget kizáró és a büntetést kizáró okok (Schuld und Strafausschliessungs Gründe) közötti különbségnek, s a különbségnek legalább elméleti jogosultságát kétségbevonni nem akarom. Azt hiszem azonban, hogy a törvény szempontjából elévülés esetében büntetendő cselekményről szó nem lehet, hogy a hivatkozott törvény értelmében oly cselekmény, mely megszűnt büntethető lenni, nem «büntetendő cselekmény», hogy más szóval a törvény nemcsak a bűnösséget, hanem a büntetést, sőt a Btk. terminológiájának tekintetbevételével a bünv. eljárást kizáró okokra is vonatkozik. S erre három érvem van. Az első a törvénynek ratiója, mely kétségtelenül az, hogy ne büntetessék meg az, a kit a törvény szerint büntetni nem lett volna szabad, de ez a ratio a bűnösséget, a büntetést s a bünvádi eljárást kizáró okoknál egyaránt fenforog, mert a jogi eredmény mindegyiknél ugyanaz, a büntetendőség kizárása. Ubi eodem legis ratio, ibi eadem legis dispositio. Második érvem az anomalia, melyre a törvénynek a D. szerinti értelmezése vezet. E szerint jelesül: felebbezésnek van helye a Btk. 76. és 77. §-a alapján; felebbezni lehet jogos védelem — 79. §. 1. pontja — alapján, de nem lehet felebbezni a jogos védelem tulhágása — 79. §. 3. pontja — alapján s nem a végszükség alapján, mert mindkét esetben a törvény által használt kifejezés szerint («nem büntetetik») csak büntetést kizáró ok forog fen; felebbezni lehet a Btk. 82. §-a alapján, de nem a 83. §. alapján, mert a 12. éven alóli életkor a törvény szerint nem a beszámítást, hanem csak a bünvádat zárja ki. A felebbezhetőség szempontjából ezeket a különbségeket indokolni nem lehet; s tegyük hozzá, hogy maga a Btk. ezeket az eseteket a VII. fejezet címfeliratában egyaránt «a beszámítást kizáró okoknak» nevezi. Harmadik érvem a büntetendő cselekmény ily szűk értelmezésében rejlő ellenmondás. A Btkv. 227. §-a szerint hamis vádat követ el, a ki más «büntetendő cselekménnyel» vádol. Az elmélet és a gyakorlat egyetért abban, hogy elévült büncselekménnyel való vádolás a tényálladékot meg nem állapítja.

Természetesen csak akkor, ha az elévülés magából a feljelentésből kitűnik. Ellenkező esetben a tényálladék fenforog, mert ebben az esetben nem elévült büntetendő cselekményre irányul a vád. Az 54. sz. D.-t ezek alapján megváltoztatandónak vélem.

8. A szökésben levő elítélt vádlottal szemben az ítélet kihirdetése érdekében követendő eljárást szabályozó 57. sz. D. (u. o. 12. k. 225. l.); — az erdélyi unitárius egyházbíróságokra vonatkozó 61. sz. D. (u. o. 13. k. 205. l.); — a sértett félnek a büntetés sulyosbitása végett felebbviteli jogát szabályozó 63. sz. D. (u. o. 14. k. 2. l.); — a 64. sz. D. (u. o. 15. k. 65. l.), mely a vizsgálati fogság kérdését egészen a Curiáig felebbezhetőnek nyilvánítja; — a 66. sz. D. (u. o. 15. k. 385. l.) mely szerint vádlott a határidő vétkes elmulasztása miatt igazolással élhet; végül a bünygyi zár-

latot s biztosítási végrehajtást szabályozó 69. sz. és egyuttal — eddig — utolsó D. (u. o. 18. k. 209. l.) megjegyzésekre alkalmat nem nyújtanak. A 63. sz. D.-nek azt az indokolását, mely a vád képviselőjére nézve különbséget tesz hivatalból üldözendő és indítványi büncselekmények között, mint az indítvány és magánvádnak összezavarását magamévá természetesen nem tehetem. S ezzel az alaki jogi Döntvények bírálatát is befejeztem. A bírálat végeredménye az, hogy

1. A m. kir. Curia több kérdést helyesen, több kérdést nem helyesen, több kérdést helyesen bár, de kifogásolható indokolással oldott meg;

2. hogy különösen az anyagi jog terén sok esetben alárendelt jelentőségű s oly kérdéseket ölelt át, melyek a Döntvény fontosságával s jelentőségével arányban nem állanak. A mi annál sajnosabb, minthogy számos, aránytalanul nagyobb jelentőséggel bíró kérdés eldöntetlen maradt, melyeknek megoldása pedig a jogegység érdekében feltétlenül és sürgősen szükséges.

3. Az 1. sz. D. 1882. évi febr. hó 8-án kelt; a 69. sz. D. mely egyuttal — eddig — az utolsó is, 1889. évi június 12-én. A m. kir. Curia tehát 7 év alatt 69 Döntvényt hozott; az utolsó négy és fél év alatt, melynek az előbbi termékenységnek alapulvétele mellett körülbelül 45 D. felel meg — egyet sem. A feltűnést keltett elhallgatásnak okait nem kutathatjuk. Tárgyiányban nem kereshetjük. A jogegység érdekében reményljük, hogy a hosszú hallgatásnak mihamarabb — vége szakad.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

A párbér kérdéséhez.

A kir. Curiának 30. és 31. sz. a. hozott döntvényei kijelölték azt az irányt, a melyet a judicatura a párbért illető főbb kérdésekben kövessen, és tényleg követ is. Ámde a részletekben, különösen a kánoni visitatiókról felvett feljegyzések értelmezésében a bíróságok még eddig sem jutottak egyöntetű megállapodásra, sőt a 31. számú döntvény indokolásának befejezése alkalmat szolgáltatott arra, hogy a kánoni visitatiók egy részének értelmezésében új controversia támadjon.

A hivatkozott döntvény indokolása kifejtve azt, hogy a párbér eo ipso dologi tehernek nem tekinthető, következő kijelentéssel végzi:

«Ezen általános elvi szempont azonban nem zárja ki azt, hogy a párbér egyes esetekben szerződés és más jogalkotó tények folytán ingatlanhoz kötött dologi teherre nem válhatott, mert a törvényhozás fentebbi intézkedései a felek cselekményeit és szabad rendelkezését semmi irányban nem korlátozták; ily esetekben tehát, és valahányszor átváltalt vagy községileg avertált párbérről van szó, a fent kifejezést nyert elv nem állhat útjában annak, hogy a fenforgó külön jogcíménél fogva a parochiális kötelékhez nem tartozók is a kath. lelkészt illető párbér fizetésére vagy kiszolgáltatására köteleztessenek.»

Némely canonica visitatióról felvett feljegyzésekben benfoglaltatik az is, hogy a párbér-kötelezettség megállapítása a «communitas» jelenlétében, hozzájárulásával, beleegyezésével, stb. történt; ily esetekben a községi bíró és esküdt jelenléte is constatáltatik, esetleg ezeknek aláírása is ott szerepel az illető feljegyzésen.

A kath. lelkészek ez alapon «községileg avertált párbér» czimén oly nem katolikus, nevezetesen zsidó vallású községi lakosoktól is igénylik a párbért, a kik az illető községben ingatlannal bírnak ugyan, de azt sem a párbér teljesítésének kifejezett elvállalásával meg nem szereztek, sem a párbér teljesítésére személyes kötelezettséget nem vállaltak.

¹ Az előbbi közleményeket 1. az 1., 4., 8., 12. és 14. számokban.

A pozsonyi kir. ítélő táblának a legutóbbi időben alkalmat volt ily kérdésekben határozni, és a döntés a felsőbiróság két különböző tanácsában különböző volt. Véletlenül a vonatkozó — sommás — perekben az elsőbiróságok is eltérően határoztak, s így mindkét felebbviteli tanács helybenhagyó határozatot hozott; miért is a szóban forgó perekben befejezett tényekkel állunk szemben.

Az eltérés az, hogy míg az egyik elsőbiróság és az ennek ítéletét felülvizsgáló tanács a «communitas»-nak és az azt törvényesen képviselő községi előjárásnak hozzájárulásában a községi aversiót megállapítottak vette, — addig a másik instantiák ily átvállalás és áthárításhoz külön szerződést kívánnak meg; a kánoni látogatásról felvett feljegyzés eme kitételében: «communitas» nem a politikai községnek, hanem az egyházközségnek kifejezését látják, és a községi bírót és esküdtet egyszerűen «testimonium legale»-nek tekintik.

Az ekként felmerült controversiának elvi alapon leendő eldöntésénél részéről az utóbbi nézet mellett foglalnék állást.

Mert elfogadva kiindulási alapul azt, hogy a párbér nem közjogi természetű szolgáltatás, s így a közteher jellegével senkire sem hárulhat, viszont annak az elvnek a szemeltartásával, hogy a politikai község az ő tagjaira magánjogi természetű kötelezettségeket nem róhat, a jelzett kánoni feljegyzések ama tartalmának, hogy a conscriptio mintegy «sub auspiciis communitatis» történt, oly községi tagokra és azok örököseire nézve, kik ahhoz saját személyükben hozzá nem járultak, kötelező erőt tulajdonítani nem lehet. Feltéve tehát azt az esetet is, hogy a «communitas» alatt a feljegyzés alkalmával nem az egyházközség, hanem a politikai község lebegett a feljegyző szemei előtt (a mire pedig semmi alap sem volt), még akkor sem tekinthető ez községi aversiónak oly értelemben, hogy ezzel a párbér teljesítésének kötelezettsége minden (akár katolikus, akár nem katolikus) községi lakosra is jogszerűen hárult volna.

Dr. Kéri Miklós,
albíró, tanácsjegyző.

A bélyegtörvények módosításához.

A bélyeg- és illetékügyi törvények és szabályoknak a peres és a végrehajtási eljárásra vonatkozó része a perrendtartásnak és a végrehajtási eljárásnak egészben vagy részben történt minden megváltoztatása vagy módosítása alkalmával újabb és újabb toldozgatáson esett keresztül. Ezen, még az ötvenes évekből reánk maradt szabályok soha nem voltak elég világosak és könnyen áttekinthetők, most pedig a sok toldozás-foldozás annyira zavarossá tette, hogy annak rendelkezéseit minden esetben biztosan és úgy alkalmazni, hogy az ember magát a leletezés veszélyének ki ne tegye, majdnem lehetetlen.

Arról gondoskodott a törvényhozás, hogy a bélyegilletéket felemelje, ismételve szigorította a bélyegilleték le nem rovásiának, vagy nem szabályszerű lerovásiának büntetését, és tekintet nélkül arra, hogy a lerovási elmulasztása vagy a szabálytalan lerovási szándékosságból vagy véltlen mulasztásból ered-e vagy sem, kivételesen bár, de meghonosította a szabadságvesztés büntetését is. Most az új sommás eljárás életbeléptetésével kapcsolatosan bélyegtörvényeink ismét egy új foldozási művelet beköszöntését várják; az összehívott bizottság tanácskozásainak eredményéből eddig csak az szivárgott ki a nyilvánosság elé, hogy a bélyegilletékek egyes esetekben érzékenyen emeltetnek, arról azonban a nagyközönség eddig semmit nem hallott, hogy ezen szabályok áttekinthetőbbé tétele érdekében történt-e valami? Ugy látszik, erről az illetékes körök megfélemedtek, tehát az illeték emelésével kapcsolatosan csak egy új folthoz jutunk, a mi a létező szabályok zavarosságát ismét csak növelni fogja.

Nagy sérelmére van a jogkereső közönségnek, de igazságtalan is az illetékszabályok azon rendelkezése, mely a bélyegilleték szabálytalan lerovásiából kifolyólag büntetést állapít meg. Az államnak a bélyegilleték megállapításával nem az a célja, hogy a megállapított bélyegilletéket többszörösen kapja meg, a cél csak az egyszeres illeték elérése, és a szabálytalan lerovási intézménye úgy tűnik fel, mint háló kivetése az illetékszabályok szövevényein eligazodni nem tudó közönség megkárosítására. A fődolog az, hogy az illeték lerovassék és azon esetekben, a mikor a felragasztott bélyeg azonnali felülbélyegzés alá nem kerül, elegendőnek mutatkozik a felragasztott bélyeg keresztül írása, de hogy miként irassék keresztül, azt oly szigorú rendszabályokkal körülírni, mint a hogy azt a mi törvényeink megkövetelik, teljesen felesleges, mert bármiként legyen is a bélyeg átírva vagy bélyegzővel átütve, az ezen művelet által már megsemmisített, ismételt használatra alkalmatlanná tétetett, mi által az állam a megfelelő jövedelemhez jutott. De nemcsak az átírás kérdésében jelent ki a törvény egyes eseteket szabálytalanoknak, vannak egyes rendelkezések, melyek a feleket a szó szoros értelmében zaklatják; így gyakori eset, hogy a váltó I. fokozatu bélyegének II. fokra kiegészítése válik szükségessé, legtöbbször 30—90 kr. közt van a pótlendő összeg, és ha az ember ezt szabályszerűen akarja leróni, akárhányszor egész délelőttöt veszít el, míg ha a kiegészítésre szükséges néhány krajczárt bélyegjegyekben ragasztja a váltóra — dacára, hogy a kincstár már ezzel is megkapta a magáét — keservesen fizeti az ötvenszeres büntetést; egy 100 frtos váltó 10 kr. illeték alá esik, egy 100 frtos kötvény 32 kr. bélyeggel látandó el, tehát a pótlendő összeg 22 krt tesz ki, de a ki ezt a 22 krt a telekkönyvi iktatóba beadandó váltón bélyegjegyekben pótolja, 11 frt büntetést fizet. Így kénytelen órákon keresztül szaladgálni, míg a 22 krt szabályszerűen lefizetheti. Ily államérdekeket óvó rendszabályok már túl lépik a méltányosság határát, de nem is szükségesek, marad a bélyegtörvényekben elég szigorú rendelkezés, ha a «szabálytalan lerovásiok» intézménye eltöröltetik is. Ezek szerint az újabb toldozgatás alkalmából örömmel fogadná a jogkereső közönség, ha minden megtörtént bélyeg- és illetéklerovási szabályosnak nyilváníttatnék és a szabálytalan lerovási intézménye megszüntetetté.

De nem csak ezen büntetés terhe alatt hajszálalig betartandó szigorú rendelkezések tartják a nagy közönséget folytonos bizonytalanságban és a leletezés veszélyének állandóan kitéve, hanem az illeték-szabályoknak a peres és végrehajtási eljárásoktól elütő kifejezései és bizonytalan, részben elavult rendelkezései is.

Semmiségi panasz a polg. peres eljárásban csak a 20—50 frtos kis. polg. perekben van, most megszűnik ez is, de az illetékszabályok 13. t. 13. pontja ilyen jogorvoslatot a peres eljárás minden nemében ismer.

A perrendtartás csak végzéseket és ítéleteket ismer, kimondván, hogy a végzések ellen felfolyamodásnak, az ítéletek ellen felebbezésnek van helye; az illetékszabályok ilyen megkülönböztetést nem ismernek, a 48. t. B., pontjában végzések és ítéletek illetékezés szempontjából egy kalap alá vonatnak; így bár a felfolyamodások a 13. t. 14. pontja szerint 1 frt bélyegilleték alá esnek, vannak felfolyamodások, melyek után 2 frt 50 kr. illeték jár, tehát az ítélet elleni jogorvoslatok sorába tartoznak, de sőt a 13. t. 14. pontja megenged olyan felfolyamodásokat is, melyek a 13. t. 12. pontja alapján — mint felebbezések — bélyegezendők, de ezen kívül van egy gyakorlat is, mely a felfolyamodást a semmiségi panasz helyettesítőjének tartja és ha a felfolyamodás nem a 13. t. 13. pontja szerint bélyegeztetik, az osztalékkal kecsegtető leletezésre csábítja az iktatót, végül vannak felebbezések, melyek a 13. t. 12. pontjának 2. jegyzete szerint felfolyamodási és semmiségi panasz bélyeg alá esnek.

Nagyban előmozdítaná a törvény áttekinthetőségét és könnyebb alkalmazását, ha a bírói határozatok után lerovandó illeték a szerint állapíthatnák meg, a mint a határozat ítélet vagy végzés; a tulajdoni igénypererek — annak kimondásával, hogy az illeték nagysága mindig az igényelt ingók becsértéke szerint irányul — áttehetők volnának a 48. t. C., a., b., c. és D., a. pontja alá, mert ha ez a per drágul, azt a jogkereső közönség csak örömmel veszi tudomásul; a perujtás, a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti perekre vonatkozó intézkedés a 48. t. A. pontjában foglalhatna helyet, a mikor aztán a 48. t. B. pontjában elég volna kimondani, hogy minden illeték alá eső végzés után 100 koronáig 2, azontul 4 korona illeték rovandó le bélyegjegyekben; az állam az egy korona veszteséget az egyöntetőség és a nagy közönség érdekében áldozatul hozhatná a nélkül, hogy azt megérezné.

Ha a határozat után járó illetékek így egyszerűsítettnek a 13. t. 12. pontjában elég volna kimondani azt, hogy a felebbezés illetéke azon ügyekben, melyekben az ítéleti illeték bélyegjegyekben rovandó le, mindig ugyanannyi, mint az ítéleti illeték, és minden más esetben 20 korona, a 13. t. 13. pontjában felveendőek volnának azon felfolyamodások, melyek illeték alá eső végzések ellen intéztek és pedig a végzések után járó illetékek arányában 2 és 4 koronával, míg a 13. t. 14. pontja helyett kimondandó volna, hogy ugy a peres, mint a végrehajtási eljárásban illeték alá nem eső végzések ellen intézett felfolyamodások kivétel nélkül 2 korona illeték alá esnek.

Sok helyen szokásban van, hogy a tanuhallgatási és szemle-jegyzőkönyveket az ezen bizonyítékra hivatkozó fél tartozik felbélyegezni, de a bíró rendszeren felperes javára írja a bélyegeket, ezek az ő költségeit szaporítják. Az ebből eredő félreértéseknek elejét veszi annak kimondása, hogy minden jegyzőkönyvet — mit a felperes is aláír — ez tartozik felbélyegezni, kivételt csak a pertári kezelésben felvett halasztási jegyzőkönyv képez és ezt a halasztást kérő fél tartozik bélyeggel ellátni.

Mellékleteknél is vannak zavarok; a rendes iv nagyságát meghaladó mellékletek sok helyen kétszeres bélyeggel látandók el, sok helyen az az irányadó, hogy mily terjedelmet foglal el az a rész, a mi a perre tartozik. Ez utóbbi az igazságnak inkább megfelel és így a pénzügyi bíróság azon gyakorlata, hogy például a hivatalos lap akkor is kettős mellékleti bélyeggel látandó el, ha annak csak 10—20 soros tartalma tartozik az ügyre, nem felel meg a legalis kívánalmaknak.

Ingatlan árveréseknél a vevő az ügyleti 50 kros bélyegget azonnal köteles leróni és ezt a kincstár nem téríti vissza akkor sem, ha jogorvoslat vagy utóajánlat következtében az árverés hatályát veszti. Erre vonatkozólag kimondandó volna, hogy ezen 50 kros az árvereltető tartozik adni és a költségek közt felszámítani, de még helyesebb volna ezt az illetéket az árverésen nem követelni, hanem ha az árverés hatályban marad, azt a vagyonátruházási illetékekkel kapcsolatosan előírni és a fizetési meghagyásba befoglalni.

Ugyancsak az ingatlan árverések körüli eljárásra vonatkozóan kimondandó volna az is, hogy azon esetre, ha a vevőnek a bánatpénz azért utalványoztatik vissza, mert az árverés jogorvoslat vagy utóajánlat következtében hatálytalannak nyilvánított, a visszafizetés bélyegtelen nyugtára eszközendő.

Mind ezek kicsiny dolgok ugyan, de mert a bírói árverések legnagyobb része is — a vidéken — kicsiny, a menyiben csak 1000—2000 frt vételárat is ritkán eredményez, a versenyre nyomasztólag hat; elég baj az már magában véve is, hogy a vevő 15 napig bizonytalanságban van és bánatpénzül letett vagyona a takarékpénztári kamatozat sem hozza meg, ezek mellett szükségtelen a versenyt az 50 kros

vételbélyegekkal és azon rendszabályokkal nyomni, hogy a vevő a saját pénzének visszavétele alkalmával abból még II. fok. bélyeget is fizessen.

A kirendelt ügygondnok legtöbb esetben ingyen dolgozik; az illetékszabályok 14. t. d) pontja szerint bélyeg- és illetékmentesség engedélyezése iránt benyújtott kérvénye bélyegmentes, de hogy a perbiróság ezen bélyeg- és illetékmentességet megadni is köteles, arról a bélyegtörvényekben nincsen szó, a gyakorlat megállapította az ügygondnokok bélyegmentességét, de vannak bíróságok, melyek az illetékszabályok 14. t. d) pontja alapján beadott kérvényt visszautasítják, tehát itt is zavar van, miért is ezen d) pont akként volna szövegezendő, hogy bíróságok által kirendelt ügygondnokoknak, ugy azon ügygondnokoknak, kiket az árvaszék gondnokság alatt állók vagy kiskorúak — érdekösszeütkezés esetében — érdekeinek képviselőre kirendel, a kirendelő hatósághoz, ugy azon hatósághoz, melynek a kirendelésről hivatalos tudomása van, vagy melynél a kirendelés megtörténte igazoltatik, intézett összes beadványai bélyeg- és illetékmentesek és ezek határozatok után sem tartoznak illetéket fizetni; hogy ez mennyire szükséges volna, szolgáljon pl. egy megtörtént eset: Atya és kiskorúak közt érdekösszeütkezés van, az árvaszék a kiskorúak képviselőre ügygondnokot rendel, a hagyatékbiróság a kiskorúakat illetve azok ügygondnokát az apával szemben perre utasítja, most a gondnok köteles a pert megindítani, de hogy bélyegmentességet élvezzen, arról törvényes intézkedés nincsen, pedig az árvaszék a bélyegköltségeket nem fedezi, talán nincs is ott a kiskorúaknak vagyona, az apa tehetős, ő meg nem akar egy ellene indítandó perre költséget adni, a gondnok kénytelen vagy bélyegezni vagy magát a leletezés veszélyének kitenni. A fővárosban mindennapi dolog, hogy a gyám a végrehajtást szenvedő, a gyámolt pedig az igénylő; ügygondnokot rendel az árvaszék, a ki végig hajt egy t. igénypert a végrehajtást szenvedő nagy öröme egészen díjtalanul, sőt ha a leletek ellen küzdeni nem akar, anyagi áldozatot is hozva.

Ha nem kapunk egészen újat, ha csak a folt lesz új, legyen legalább az olyan, hogy ne csak hosszankodjunk rajta, ne csak zugolódjunk ellene, hanem — ha csak egy kis részben is — örüljünk is neki.

Nemo.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** f. é. márczius hóban beérkezett 2790, ez évben összesen 7086 ügy s az elintézendők főösszege a mult évi hátralékkal együtt 20,437-et tett. Elintéztetett 7226, hátralékban maradt 13221 ügy. A mult év megfelelő negyedéhez viszonyítva kevesebb érkezett be 252-vel, több intéztetett el 711-el, a hátralék azonban — a mult évről maradt hátralék nagyobb számánál fogva — 1734-el nagyobb, mint tavaly ilyenkor.

— **A budapesti kir. táblához** ez évben beérkezett 8697 ügy, a mult évi hátralékkal együtt elintézésre várt 17,002 ügy. Elintéztetett ülésben 5501, ülésen kívül 2835, összesen 8336, hátralékban maradt 8666.

— **A Magyar Jogászegylet** f. hó 7-én igen látogatott teljes-ülést tartott, melyen *Dr. Deutsch Izidor* ügyvéd értekezett a szabadalomról folyó jogviszonyokról. A nagyérdékű felolvasást vita követte, melyben az előadón kívül részt vettek *dr. Schnierer Gyula* keresk. miniszteri osztálytanácsos és *dr. Nagy Ferencz* egyetemi tanár. Az ülésen a jogászvilág kitünőségein kívül jelen volt a keresk. miniszterium szabaddalmi osztályának, valamint a műegyetem tanári karának számos tagja.

— **A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék** következetesen visszaadja a nála ausztriai honosok ellen beadott váltókereseteket, ha a czimlapon a tartomány megjelölve nincsen. Miután a bíróság látja, hogy cs. kir. járásbíróság útján való kézbesítést kér felperes, s azt is tudja,

hogy a megnevezett járásbíróság Ausztriában van, teljesen felesleges a gyámkodás és minden nehézség nélkül ki volna bocsátható a sommás végzés.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbíróság** f. évi január 31-én árverésen befolyt vételár-felosztás tárgyában sorrendi tárgyalást tartott, s a hozott végzést nyomban ki is hirdette. Miután a pénz kiutalványozásáról a bírói letét hivatal is értesítendő, a végzésnek írásba foglalása is szükségessé vált. Ma, két hónap elteltével, a hozott és kihirdetett végzés kézbesítése még mindig késik. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Tanuskodási kötelezettség alóli felmentés.** Egyik fővárosi kir. járásbíróság elé, mint tanu volt megidézve egy ügyvédjelölt, a ki arra hivatkozva, hogy a perben, a melyben tanuként kihallgattatni kéretett, ő mint a perbeli képviselő meghatalmazott helyettese, érdemleges tárgyalást végzett, kérte magát a tanuzási kötelezettség alól felmenteni. A bíróság különösen arra való tekintettel, hogy az illető ügyvédjelöltet ama tárgyalásból kifolyólag felelősség terheli, — a tanu kérelmének helyt adott.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbíróság** kezelő hivatalában nagy a zürzavar. Az iktatóban a mutató könyvekbe való bevezetésnél *egy heti* restancia van, úgy hogy a 4-ikén iktatott darabok még 10-ikén nincsenek a mutató-könyvekbe átvezetve, a mi az ügyek keresését nagyon megnehezíti. A 4-iki tárgyalási darabok pedig csak 9-ikén kerültek le az irattárba, a hol még 10-ikén sincsenek a csomókba elrakva. A személyzet, úgy látszik, mindenütt elégtelen a forgalom igényeinek megfelelni.

— **A VII. ker. kir. járásbíróság** egyik albirája márczius 3-ról augusztus 8-ra, márczius 15-től augusztus 18-ra ad halasztási határidőket. Az *öt hónapos* terminusok miatt persze a felek az ügyvédek okolják, a kik a pereket csak huzzák-halasztják! (*Ügyvédi körökből.*)

— **Felfolyamodási indokok beadásának határideje.** A Szegedi Jogász Lapokban olvassuk a következő esetet:

K. Eszter és K. András alperesek az E. Sándor felperes által ellenük indított sommás perben a h.-m.-vásárhelyi kir. járásbírósnál igazolással éltek. Az első bíró az igazolásnak nem adott helyt, s erre vonatkozó határozatának kihirdetésekor igazoló alperesek felfolyamodást jelentettek be. Írásba foglalt felfolyamodásukat, tekintve, hogy a felfolyamodási határidő utolsó napja vasárnapra esett, a legközelebbi köznapon, tehát az 1868: LIV. tcz. 255. § a értelmében kellő időben nyújtották be. A bíróság a felfolyamodást mint elkövetetlen benyújtottat visszautasította.

Ezen visszautasító határozat ellen alperesek felfolyamodással éltek.

Ezen felfolyamodás folytán a szegedi kir. ítélőtábla következő végzést hozott:

Az elsőbíróság neheztelt végzése helybenhagyatik. Felfolyamodók ügyvéde részére díj a 101. számú beadványért saját felei irányában sem állapittatik meg. *Indokok:* Az 1881. évi LIX. tcz. 32., 33. és 51. §-ai utolsó bekezdésének egybevetéséből kifolyóan, ha mint jelen esetben a neheztelt végzés kihirdetésekor, az ellen a felfolyamodás bejelentetett, a felfolyamodási indokok külön beadásának helye nem lévén, az elsőbíróság helyesen járt el, a midőn az igazolók részéről külön beadott felfolyamodási indokokat hivatalból visszautasította, minél fogva az elsőbíróság végzését ez oknál fogva helybenhagyni kellett. Az eljáró bírónak a felfolyamodási költségekben való marasztalására vonatkozó kérelemnek tehát azért nem volt hely adható, mert a fentiek szerint az eljáró bíró helyesen intézkedett s így olyan ok fen nem forog, mely miatt az illető a felfolyamodás költségeiben az 1871. évi VIII. tcz. 66. §-ának 2-ik bekezdése értelmében marasztalható volna. Végül mivel a felfolyamodás teljesen alaptalan és sikertelen volt, az azt ellenjegyző ügyvéd részére díj saját fele irányában sem volt megállapítható. Szegeden, 1894. évi február 1-én. Sélley Sándor s. k. kir. ítélő táblai elnök. Dr. Despinitz Péter s. k. kir. ítélőtáblai bíró.

— **A budapesti rabsegélyző egyesület** fenállásának 20-ik évét töltötte be. Vagyona, a 35,000 frt értékű menedékház is beleszámítva, 95,873 frtot tett ki. A kormány a múlt évben is 6000 frttal segélyezte az egyesületet. Ezen kívül befolyt adományokból 302 frt, tagsági díjakból 502 frt, kamatokból 2305 frt, a menedékház bevételeiből 1465 frt 20 kr. Az összbevétel 10,630 frt 38 krt tett ki. Ezzel szemben a főbb kiadási tételek: a menedékház költségeire 4729 frt, pénzbeli segélyekre 1163 frt, titkár tiszteletdíjára 600 frt, nyomtatási és kezelési költségre 204 frt. *Az egyesület vagyona*

a lefolyt évben 7700 frttal gyarapodott, miből 3850 frt esik az egyesület tulajdonát képező értékpapírok konvertálásából felmerült haszonra. Ismét hangsúlyoznunk kell, a mit már évek óta hangoztatunk, hogy az ily czélu egyesületeknek nem feladata a tőkegyűjtés, hogy rendes évi bevétele arra való, hogy egyesületi célokra fordíttassék, nem pedig, hogy holt tőkeként lekötessék. Az állam sem azért adja az államsegélyt, hogy annak egy részét az egyesület évről évre az alap-tőkéhez csatolja.

Az egyesületi menedékházban megfordult 102 ember. Ezek közül elmenetelését bejelentette 58, az év végén benmaradt 14, kiutasított 16, megszökött 1, elfogatott 2, kórházba szállított 11. *A menedékház látogatottsága évről-évre csökken.* A benlakók kerti és házi munkákkal, valamint szalmatok készíttéssel foglalkoztak. Munkakeresmény czimén 763 frt 44 kr. fizettetett ki összesen.

Pénzbeli segély 108 esetben 1163 frt erejéig osztatott ki. A múlt évben az egyesület nagyobb összeggel segélyezett két intelligens egyént, azon czélból, hogy a fővárosban üzletet nyissanak. Az üzlet most 40 munkással dolgozik. Az egyesület a kiszabadult intelligensebb egyéneket ezen üzletben foglalkoztatja. **B.**

— **Irodalom.** Dr. Márkus Dezső *Felsőbíróságaink elvi határozatai* című munkájának második bővített és javított kiadásából a IV. kötet jelent meg, mely tartalmazza a kereskedelmi, váltó és csódtörvényekre, valamint ezen anyagi jogi törvényeknek megfelelő speciális eljárásokra vonatkozó curiai határozatokat. — *Sajtó- és esküdtszéki törvénykezés* czim alatt K. Nagy Sándor kiadta a sajtótörvényt, valamint az erre vonatkozó törvényeket, rendeleteket és curiai határozatok teljes gyűjteményét rendszeresen feldolgozva. — *Egyház és idealismus* czim alatt dr. Herczegh Mihálynak a kath. körben tartott felolvasása megjelent. — *Távollevők közötti szerződés-kötés a kereskedelmi jog szerint, tekintettel a magánjogi elméletre.* Rácz Dezső ily című művét, mely az egyetemi pályázatokon pályadíjjal lett kitüntetve, az Egyetemi Kör jog- és államtudományi szakosztálya kiadta. A munka komoly tanulmány és nagy olvasottság eredménye.

— **Az eperjesi jogakadémián** a jelen félévben a következő special-kollegiumok tartanak: Művelődés-történet. Dr. Horváth Ödön. — Európai államok legújabb története. Hörk József. — Bölcséleti ethika. Dr. Szlávik Mátyás. — Bölcsészettörténet. Dr. Szlávik Mátyás. — Pénzügyi jogunk fejlődése 1867-től. Glós Károly. — Bányajog. Schulek Gusztáv. — Biztosítási jog a magyar kereskedelmi törvény szerint. Dr. Sarudy Vilmos. — Az új sommás eljárásról. Dr. Szechlo János. — Csódtörvényünk magyarázata. Dr. Sarudy Vilmos. — Jogbölcséleti repetitórium. Dr. Horváth Ödön. — Törvényeségi elmekörtan. Dr. Pelech E. János. — A szegényügy hazai törvényeink szerint. Dr. Sarudy Vilmos.

— **Olaszországban a katonai büntető kodex.** Az olasz parlamentben az oly régóta várt s közszükséget képező büntető-törvény tárgyalása már befejeztetett. A legújabb mozgalmak és zavarok nem mulhattak el, vagyis nem nyomathattak el a nélkül, hogy ezen törvényalkotásra is hatással ne legyenek. A miniszter, ugyszólván, a kapuzárás előtt tett ezen codificatiohoz új indítványt a 337. §. pótlására, a mely pótczikk így szól: «Az ostrom-állapot elrendelhető zendülés esetében, és akkor is, ha közvetlen veszély fenyegeti a közbékét s közrendet. Azonban a katonai jogszolgáltatás s illetőség megszűnik a hadsereghez nem tartozó polgárok irányában, mihielyt az ostrom-állapot megszüntet elrendel-tetik.» A ház bizottsága az elfogadta, következő tordalékkal: az ostrom-állapotnak elrendelése mindig királyi decretum által eszközöndő.

— **Lapunk zártával** vettük a következő munkát: A Magyar Kereskedelmi Jog Kézikönyve. Irta Dr. Klupaty Antal, a kassai jogakadémia tanára. I. Rész. Ezen rész 34 ivre megy.

A mellékleten közöljük a lakbér-felmondás iránti rendelet előadói tervezetét.

A Magyar Fogászegylet igazgató választmánya folyó hó 14-én ülést tart, melynek tárgyai: 1. Az értekezlet szabályzat kidolgozása iránti bizottság jelentése; 2. Folyó ügyek.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Le Jeune. — A szabadalomból folyó jogviszonyok. (Dr. DEUTSCH IZIDOR jogászegyleti felolvasásából.) — *Törvénykezési Szemle:* Jö-hiszemü telekkönyvi jogszerző ellen elbirtokolni nem lehet. (Tanulmány az anyagi tabularjog köréből.) Dr. KLEIN EDE szepsii ügyvédtől. — Voluntas curiae. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Felhívás Magyarország első folyamodású bíróságainak ítélő bíráihoz. MUT-NYÁNSZKY ÁDÁM pestvidéki kir. járásbírótól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Le Jeune.

Messze Belgium határain túl, a hova csak elhatott az újabb büntetőjogi reformmozgalom hullámcsapása, mindenütt ismerik az állásától imént megvált belga igazságügyminister nevét.

E névvel a reformok egész rendszere van összekötve, a mely reformok Belgiumot a büntető igazságszolgáltatás tekintetében a legelső kulturállammá tették.

A feltételes elítélést Le Jeune vezette be a kontinens jogintézményei sorába, a jogérzet ékesen szóló hangján legelőször küzdve meg a régi iskola konservatismusával.

Europa minden államában elmondható és igaz marad az, mit ő a feltételes elítélés parlamenti tárgyalásain az igazság benső meggyőződésével oly fényesen kifejtett.

«A mióta igazságügyminiszerre lettem — mondá — halomszámra gyűlnek nálam össze a kegyelmi kérvények, melyek elolvasása közben szemem előtt láttam az aláírókat: gyermekeket, kik meg akarták menteni szerencsétlen apjuk nevét, családokat, melyeket megfosztottak volt eltartójuktól, és a melyeket kiszolgáltattak a nyomornak és a szegyennek. És miért? Mert az elítélt a saját gyermekei éhségétől indítatva, egy kenyeret lopott vagy a hidegtől üzetve, egy melegítő ruhadarabot tulajdonított el vagy eltagadott egy francot, melylyel többet kapott vissza. És ha ilyen emberek mögött, a kikből nem halt ki a becsület és a családi szeretet érzete, becsukódott a börtön ajtaja — mikké válnak odabenn ők és mikké válnak odakünn övéik!»

Nem az igazságügyi administratio rideg főnökének szavai ezek, hanem az előrelátó jogpolitikusé, a ki ismeri az életet és számol egyrészt az emberi természet nem mellőzhető tekinteteivel, másrészt az állam és a társadalom okosan fel-fogott érdekeivel.

Le Jeune minisztersége alatt a praeventio egész rendszerét valósította meg.

Különös figyelmet fordított a fiatalok egyénekre, a kiknek a bűn lejtőjére való jutását a legkülönbözőbb módokon iparkodott megakadályozni.

Ezen czélt szolgálták a gyermekek védelmére, valamint a koldulás és kóborlás ellen törvénybe iktatott rendszabályok.

A 18 éven aluli gyermekek eme törvények értelmében nem a rendes szabadságvesztés-büntetési intézetekben, hanem a javítóházakban töltik ki büntetésüket és büszkén említhette a belga igazságügyminiszer, hogy nincsenek gyermekek elzárva Belgium egyetlen fogházában sem.

A koldulás és kóborlás elleni törvények szerint azon egyéneket, a kik a nélkül, hogy büntetendő cselekményt követnének el, munka nélkül kóborolnak, bizonyos hosszabb

időre menedékházba utalják és itt rászoktatják őket a munkára, a nélkül, hogy ezen intézménynek szabadságvesztés büntetési jellege volna.

És a tapasztalás Le Jeunenek teljesen igazat adott, mert míg a menedékházaknak 1891. évben 16,500 lakója volt, addig 1893-ban e szám 7800-ra redukálódott.

Nem kerülte el Le Jeune figyelmét a vizsgálati fogság intézményének jelenlegi szervezetével járó számos visszásság sem.

Utastotta az ügyészségeket, hogy a vizsgálati fogság elrendelését csak valóságos szükség esetében, gondosan mérlegelve indítványozzák.

Intézkedett, hogy minden vizsgálati fogságba helyezéssel járó esetről 24 óra alatt az igazságügyminiszerium értesítették és öt nap alatt az illető bíróság jelentést tegyen, hogy a törvényszék miként határozott a vizsgálati fogság kérelésében. Ha a vizsgálati fogság fentartatott, a miniszterium pontosan értesítendő a tárgyalás napjáról, valamint a bünvádi eljárás eredményéről is.

A szabadságvesztés büntetés alatt állókra nézve bizonyos kivételes esetekben, mint például nagy családi betegség, halálozás esetében megengedte Le Jeune a büntetés végrehajtásának felfüggesztését.

Legutóbb a kamaráon tartott nagyszabású beszédében, többek között erélyesen kikelt a totalisateur intézménye ellen, mely a szegény néposztályt károsítja s a játékszenvedélyt öregben, fiatalban, férfiban, nőben, gazdagban szegényben egyaránt kifejleszti és fokozza.

Ezen beszéde is mutatja, mily nemesen gondolkodik Le Jeune és mily igazán és komolyan fogta fel államférfiúi hivatását.

Minisztersége kivívta a legszélesebb körök méltó elismerését, mert hazájában oly eszméket juttatott megvalósulásra, oly intézményeket létesített, a melyek az összes kulturállamok követendő mintáiul szolgálnak.

A szabadalomból folyó jogviszonyok.¹

(Dr. Deutsch Izidor jogászegyleti felolvasásából.)

A szabadalom birtokával járó jogok tartalmára vonatkozó rendelkezések különösen fontosak, mert a szabadalmazottra nézve főképp az bir érdekekkel, mire jogosítja őt a szabadalom birtoka? A szabadalommal járó jogok tartalmáról intézkedik a jelenlegi törvény 3. fejezete a 21. és 22. §-aiban. Komoly bírálat tárgyát csakis a szab. törvény 21. §-a képezheti, mert jogászas constructióról csakis ezen §-nál lehet szó. A 22. §. nem egyéb, mint az elavult szavak és fogalmak rendszeretlen halmazata, mely eredetét azon fel-fogásnak köszöni, mely a szabadalomban még csak az állam kormányára által nyújtott kitüntetést látott és mely egyáltalán iparrendészeti szempontból tekintette a szabadalom adását.

A 22. §. következőképp hangzik:

«Der Privilegirte ist berechtigt, alle jene Werkstätten zu errichten und jede Art von Hilfsarbeitern für dieselben, welche zur vollständigen Ausübung des Gegenstandes seines Privilegiums in der beliebigen weitesten Ausdehnung nöthig sind,

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a mult heti számban

aufzunehmen — folglich überall im ganzen Reiche Etablissements und Niederlagen zur Verfertigung und zum Verschleisse des Gegenstandes seines Privilegiums zu errichten und Andere zu ermächtigen, seine Entdeckung, Erfindung oder Verbesserung unter dem Schutze seines Privilegiums auszuüben, beliebige Gesellschafter anzunehmen und die Benützung seines Privilegiumsgegenstandes nach jedem Masstabe zu vergrössern, mit seinem Privilegium selbst zu disponiren, es zu vererben, zu verkaufen, zu verpachten oder sonst nach Belieben zu veräussern, oder auch im Auslande auf den nämlichen Gegenstand ein Privilegium zu nehmen.»

Ezen szövegezés teljesen elavult. E §. értelmében a szabadalmazott jogositva van műhelyeket felállítani, segéd munkásokat felfogadni, raktárakat és telepeket berendezni, társakat maga mellé fogadni, gyártását nagyobbítani, szabadalmával rendelkezni, azt örökölni, eladni, bérbe adni vagy egyéb tetszése szerint elidegeníteni, végül a külföldön is e tárgyra szabadalmat venni. Mindezen jogositványok olyanok, melyek a szabad forgalom és szabad tevékenység országában, a szabad költözködés idejében törvénybe nem valók. Ezen §-ban az egyedüli szabadalomjogi kitétel az, melyben megengedik a szabadalom tulajdonosának, hogy másokat feljogosíthat találmánya gyakorlására, de ez is oly magától értetődő jogositvány, hogy ennek törvénybeli szabályozása felesleges. Eltekintve attól, hogy ezen törvényszakasznak gyakorlati jelentősége absolute nincsen, a törvény alkalmazásában ezen §. visszasságokra, sőt teljes jogeludálásokra adott okot és alkalmat. Ausztria-Magyarországban, a bejelentési rendszer e classicus országában előfordult ugyan és előfordul gyakran azon eset, hogy egy bitorló a más ember szabadalmát képező találmányra vagy teljesen azonos, vagy pedig némi csekély eltérést mutató találmányra szabadalmat kért. A sértett feltaláló szabadalombitorlási eljárást tesz folyamatba. A szabadalombitorlási eljárás folyamán előáll a panaszolt és védekezik avval, hogy ő neki szabadalma van, ő szabadalom alapján gyártja az incriminált árut vagy készítményt és erre neki a szab. törvény 22. §-a értelmében elvitázhatlan joga van. Ezen fércintézkedés a szabadalmi törvényt alkalmazó hatóságainknak nem épen szerencsés felfogása folytán oda vezetett, hogy a gyors eljárást szükségű szabadalombitorlási eljárás felfüggesztésével a tulajdonképi sértett fél utasított arra, hogy egy más lassu eljárásu hatóság előtt, t. i. a ministerium előtt tegyen megsemmisítési eljárást folyamatba bitorlója ellen és csak ennek befejezte után, tehát évek sora után folytathassa a bitorlási eljárást, addig azonban bitorlóját nem bánthatja. Ezen intézkedésnek és ezen felfogásnak következménye igen sokszor az volt, hogy a szabadalmazott türte a folytonos bitorlást az ál szabadalomtulajdonos által, mert restelte a hosszadalmas perlekedést, melynek gyakorlati foganatja ugy sem volt, a mennyiben gyakran 3—4 év alatt, a meddig ez a per eltartott, ezen cikkek kelendősége és szükséglete megszűnt. Világos, hogy ezen 22. §. a törvénybe egyáltalán nem való. A szab. törvény 21. §-a nem mondható épen szerencsétlenül concipiáltnak, mert ezen §. a törvény helyesebb és jogászasabban szövegezett intézkedései közé sorolható. «Ein ausschliessliches Privilegium sichert und schützt dem Privilegirten den ausschliessenden Gebrauch seiner Entdeckung, Erfindung oder Verbesserung, so wie sie in seiner vorgelegten Beschreibung dargestellt worden ist, für die Anzahl der Jahre, auf welche sein Privilegium lautet». Ezen szövegezés mellett a törvény e §-ban a szabadalombirtokosnak elegendő, sőt nagyon is messzemenő oltalmat nyújt, melynek terjedelme azonban szabatosabban volna meghatározandó. Ezen §. kiegészítetik és pedig kényszerűleg egészítetik ki a szab. törvény 38. §-a által, mely §. a szabadalombitorlás eseteit sorolja fel.

Ezen 38. §. értelmében szabadalomsértésnek tekintendő, ha valaki a szabadalmazott beleegyezése nélkül:

a) a szabadalom tárgyát a leírásban foglalt módon után csinálja vagy utánozza,

b) ha egy szabadalomnak utánzott, vagy utána csinált tárgyait iparszerű elárusítás céljából vagy ilyen elárusítás végetti kiállításra vagy őrizetre külföldről behozza, vagy beszerzi és végül

c) ilyen tárgyaknak elárusítását, vagy elárusítás céljából való kiállítását elvállalja, vagy átveszi.

Mig tehát a 21. §. alapján egy nagyon messze menő elv látszik megállapíthatni, t. i. azon elv, hogy senkinek, mint a szabadalom tulajdonosának jogában nem áll a szabadalom tárgyát képező találmányt használni, és mig ezen elvnek consequens keresztülvitelénél a szabadalomtulajdonos beleegyezése nélkül a szabadalmazott palaczkzárót, vagy a szabadalmazott lámpagyujtót sem lehetne használni és az ezen törvényszakaszban a szabadalombirtokosnak adott jognál fogva ez minden magánlakásnak átkutatására jogositva lenne, addig a törvény 38. §-ában ezen általánosan declarált jog ismét lényegesen megszoríttatik, a mennyiben csak egyes taxative felsorolt esetek mondatnak olyanoknak, melyek a szabadalomsértés tényálladékát képezik; és mig a 21. §. kétségtelenül tulságosan tág, addig a 38. §. ismét tulságosan szűk. Különösen szűknek kell mondani a 38. §. b) pontját, melynek értelmében a szabadalomsértést az követné el, a ki egy szabadalomnak után csinált, vagy utánzott tárgyait iparszerű elárusítás céljából, vagy ilyen elárusításra szolgáló kiállításra, vagy megőrzésre a külföldről behozza vagy beszerzi. Az iparszerű elárusítás képezi ezen 38. §. b) pontjának criteriumát, és ezen kifejezés által egy szabadalomnak értéke, hatása annak tulajdonosára nézve gyakran megsemmisítetik. Egy példa ezt meg fogja világítani. A belföldi találmány csak a belföldön képezi szabadalom tárgyát és a külföldre nem terjed ki, ennél fogva a találmány tárgyát a külföldön mindenki fogja készíthetni. Ha már most a külföldi gyáros, a ki menten minden szabalmi korlátozástól, producálhat és valószínűleg olcsóbban fog gyártani, a fogyasztóknak egyenesen beküldi a cikket, mivel szemben a belföldi szabadalom-birtokos védtelen lesz, mert nem lesz jogositva az utánzott tárgyakat, melyeket a belföldiek nem iparszerű elárusítás, hanem saját használatuk céljából a külföldről behoznak, lefoglalni. A törvénynek, midőn a szabadalmazott jogkörét megállapítja, egy középutat fog kellene találnia, mely a fogyasztó, a forgalom, és a magánháztartás érdekeit egyfelől és a szabadalomtulajdonos érdekeit másfelől egyformán fogja megővni.

E szerint a 21. §. rendelkezése daczára senki sem akadályozható meg a jelen törvény szövegezése alapján abban, hogy után csinált vagy utánzott tárgyakat házi vagy üzleti célokra használhasson, ha csak nem ő maga az után csináló vagy utánzó. Ép oly kevésbé akadályozható valaki abban, hogy ilyen tárgyakat az egyszerű és nem iparszerű továbbelárusítás céljából a külföldről behozasson vagy megszerezzen vagy ismét tovább eladjon, ha csak ez az iparszerű elárusítás érdekében nem történt. E példából az következik, hogy megfontolás tárgyát kell hogy képezze, vajon egyáltalában a szabadalombitorlás meghatározása a törvénybe vétessék-e fel és vajon különösen a taxativ meghatározásnak van-e helye a törvényben, mert ha a szabadalombitorlás exemplificative meghatározatnék, akkor a bírónak, a judikaturának tág tere nyílik a szabadalommal összekötött jogokat az institutiohoz képest fejleszteni, magyarázni és meghatározni. Az 1832-ki osztrák szabadalmi törvényben a szabadalomsértésnek fogalmi meghatározása befoglalva nem volt.

A szabadalomban foglalt jogositványok meghatározásánál, a gyártásra, elárusításra vonatkozó jogoknak megállapításánál az összes törvényhozások jóformán egybehangzó, a mennyiben azok a szabadalombirtokosnak mindenütt megadják azon jogot, hogy a szabadalom tárgyát képező talál-

mányt csak egyedül, kizárólagosan előállíthassa és elárusíthassa. Az előállítás tilalmának nemcsak a találmány egészére, hanem minden lényeges részére kell vonatkoznia. A használat kizárólagossága tárgyában a helyes középut az iparszerű használatban fog találatni, bár kétségtelen, hogy az egyszerű használat is már sok tekintetben sérelmeket fog okozni, különösen ott, a hol a találmány tárgya nagyobb szabású és természetű eljárást vagy gépkezelést feltételez. Tegyük fel, a mint az a német törvény revisiója alkalmával tartott szakértkezleten igen helyesen megjegyeztetett, hogy a szabadalom tárgyát egy világítási berendezés vagy egy nagy erőmű fogja alkotni és valaki ilyent nem a szabadalom birtokostól, hanem a szabadalom bitorlójától fog előállíttatni. A mint ezen világítási telep, erőmű vagy malomberendezés a harmadik személy, t. i. a vevő tulajdonába átment, a ki a tárgyat nem maga állította elő, akkor megszűnnék a feltalálónak jogositványja a megtorlásra. Ez azonban nem helyes és ezen is segíteni kellene az által, hogy az iparszerűséggel hasonló fogalom, mint pl. az üzemi használat felvétele által egy létesítendő törvényben ilyen kijátszásnak elejét lehetne venni.

A szabadalommal járó jogok érintésénél figyelemben részesítendő kétség kívül azon kérdés, vajon ki ellen érvényesíthetők ezen jogok; vajon kivétel nélkül mindenki irányában vagy csak azok irányában, kik öntudatosan követik el a szabadalomsértést és ne fűződjenek-e qualicáltabb jogkövetkezmények azon szabadalomsértéshez, mely el lett követve ismételtén vagy öntudatos utánzó által.

A szabadalommal járó jogositványok fejezetében továbbá egy kérdést kell érinteni, mely az újabb időben az érdekeltség körében gyakran lett felvetve. Ezen kérdés a javítási vagy pótszabadalom kikérésének jogában áll és a melyre nézve különösen nálunk a törvény hiányának tekintetik, hogy egy bizonyos találmány feltalálása után mindenkinek joga legyen javítási szabadalmat kérni. Összefügg ezen kérdés a szabadalmi jog több fontos részletével. A feltalálónak, ki féltékenyen megőrizni kénytelen találmányának titkát, sietnie kell a szabadalmaztatással, nehogy ő önön maga ténykedése által saját találmánya ujságát lerontsa. Tudvalevő dolog azonban az is, hogy egy találmány nem mindjárt tökéletes és hogy a tökéletesítés csak több kísérlet és próbálgatás után történik. A vezéreszme a találmányban fekszik, ez adja meg az ingert és fonalat a tökéletesítésre. Gyakran a főtalálmánynál lényegesebb és gyakorlatibb javításokat azonban olyanok fognak feltalálni, kik a feltaláló szabadalmának közhírré tétele előtt a találmányról nem is álmodtak. Ezért egy méltányos és szerves fejlesztése a feltaláló jogainak olyan intézkedés volna, miszerint a szabadalom bejelentésétől számított bizonyos, nem igen hosszú idő múlva — egy-két év alatt — csakis a feltaláló legyen jogositva javítási vagy pótszabadalmat kérni. Ilyen intézkedést találunk a francia szabadalmi törvényben, mely egy évig harmadik személyek kizárásával csak a feltalálónak adja a jogot találmányának javításaira szabadalmat kérhetni. Összeegyeztethető volna ezen kibővítése a szabadalom birtokos jogainak más feltalálónak és pedig azok egymás közti jogviszonyaik rendezésével egy oly intézkedés által, miszerint egy javítás harmadik feltalálójának jogában álljon saját javítási találmánya elsőbbségi igényének megóvására más személyekkel szemben (az eredeti találmány feltalálójának kivételével) a javítás leírását és rajzait a hatóságnál letenni, miből azután az folynék, hogy neki a feltalálónak reservált idő sikertelen lefolyása után a javítási szabadalom a letétel idejétől számított elsőbbséggel megadatnék. Ilyen intézkedés által azon kedvezmény nyújtatnék az eredeti találmánynak, hogy ő, ki találmánya nyilvánosságra jutásának veszélyes nyomása alatt kéri szabadalmaztatását oly időben, midőn találmánya még hiányos, ez által bizonyos időtartam lefolyása alatt azon helyzetbe

jut, hogy a szellemi tulajdonát képező találmányt tökéletesíthesse.

A szabadalomból folyó jogok megállapításánál szükségesnek mutatkozik egyrészt a szabadalombitorlás, másrészt az általános ipari forgalom szempontjából a szabadalomból folyó jogoknak alaki forrását szabatosan meghatározni. Ezen alaki forrást csakis a szabadalmi ujság igénypontok képezhetik, vagyis a szabadalmi leírás végén a szabadalom birtokos által felállított és az adományozó hatóság által szabatosan megállapított ugynevezett ujság igénypontok, azaz rövid, szabatos és a találmány technikai lényegét felölelő meghatározásai annak, a mit a szabadalom birtokos a szabadalom tárgyát képező találmányban ujnak tart. Ezen szabadalmi ujság igénypontok védendő, ezeknek oltalmára a szabadalom birtokos feltétlen igényt tarthat, de csakis ezeknek szoros tartalmára.

A jelenleg érvényben álló törvény a szabadalmi ujság igénypontok tekintetében intézkedést nem tartalmaz. A gyakorlat több ujság igénypont létezése esetén egyetlen egynek a megsértését is bitorlásnak tekinti. Az igénypontok mikénti szövegezésének kérdése, a szabadalmazott találmány valódi lényegének megállapítása és a vonatkozó eljárásnak megállapítása ugy a feltaláló, mint az általános forgalom szempontjából czélszerűnek fog mutatkozni. A szabadalom lényege és terjedelme fölött a feltalálónak és a közönségnek tisztában kell lennie, nehogy a kiterjesztő vagy megszorító magyarázatának helye legyen, mert a szabadalombitorlási perekben a feltaláló, a szabadalom megsemmisítési perekben ismét a feltaláló ellenfele arra fognak törekedni, hogy a szabadalom terjedelme minél inkább kiterjesztessék és viszont.

A szabadalommal járó jogok érvényesítésének kérdésénél fel kell vetni még azon kérdést is, vajon nem képezi-e törvényünk hiányát az, hogy exemptio nincsen statuálva arra nézve, kik ellen legyenek érvényesíthetők a szabadalomból folyó jogok és nem kellene-e határozottan a törvénybe ilyen kivételt bevenni, annál is inkább, miután ezen exemptióknak egy különleges esete már a külföldi törvényhozásokban is gyökeret vert. Lehetséges ugyanis azon eset, miszerint egy találmány két feltaláló által találatik fel, egy szóval, hogy e két találmány egy helyen nyer concret megvalósulást és hogy e tekintetben azon különbség forog fen, miszerint a találmány az egyik helyen szabadalmaztatáshoz vezetett és a másik helyen a feltaláló nem gondolt arra, hogy szabadalmat vegyen, hanem arra szoritkozott, hogy találmányát gazdaszatilag léptesse életbe. A közönséges életben előfordulhatnak esetek és elő is szoktak fordulni, hogy a szabadalom tárgyát képező találmány a szabadalmi kérvény benyújtása idejében más által, mint a szabadalom birtokos által már fel volt találva és hogy ezen illető feltaláló már mindent megtett volt, hogy a találmányt valósítsa, a nélkül azonban, hogy azt nyilvánosan alkalmazta volna (ez utóbbi eset ugyanis mindkét feltalálóra nézve az ujságot lerontaná). Méltánytalan volna most már, ha a szabadalmat ki nem kért feltalálóval szemben, ki időt, erőt és tőkét fordított a találmányra, a szabadalom birtokos negatorius és kizáró jogot érvényesíthetne, annál is inkább, mert gyakran az is előfordul, hogy a szabadalmat kérvényező egyik feltaláló a találmányt még kifejtetlenebb állapotban jelentette be, míg a másik feltaláló, a ki nem kért mindjárt a feltalálás után szabadalmat, a ki addig várni akart, míg találmánya tökéletesbitve lesz és a ki most ezen kiváló alaposságáért megbüntethetőnének az által, hogy ő a találmány második, de szabadalmat kérvényező feltalálója által ezen találmány gyakorlásából kizáratnék. Képzeltető azon eset is, hogy egy közönséges iparos vagy munkás, szóval egy theoretice nem képzett technikus gyakorlati működésében megtette mindazon előkészületet és berendezéseket, hogy az általa feltalált tárgyat gyárilag vagy iparilag előállítsa, a nélkül, hogy a találmány

horderejét felismerte és szabadalmat kért volna. Elő szokott fordulni, hogy megismerkedik most a találmánnyal egy képzett technikus, ki a találmány jelentőségét felismeri és azt szabadalmaztatja. A méltányosság követelménye ezen esetben az lesz, hogy azon feltaláló, ki bebizonyíthatólag amaz időben, midőn a szabadalom kéretett, már ismerte és feltalálta volt a találmányt, szintén megvédezzék és hogy a találmány gyakorlására és a találmány érvényesítésére irányuló jogosítvány neki a szabadalom birtokosa mellett is megadassék. Erre vonatkozik a német szab. törvény 5. §-ának intézkedése, melyben a második és szabadalmat nem kért feltalálónak ezen jog megadatik, csak azon korlátozással, miszerint a találmányt csakis saját üzemének szükségletére használhassa ki.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jóhiszemű telekkönyvi jogszerző ellen elbirtokolni nem lehet.

Tanulmány az anyagi tabularjog köréből.

A czimbeli jogelv ily általános szövegezés mellett teljesen tarthatlan, pedig proclamálása mélyreható következményekkel jár. Szinte gondolkodóba esik az ember, ha azt tapasztalja, hogy legfelsőbb bíróságunk oly fontos és mindennapi kérdésben ily téves elvekkel operál. Ennek magyarázatát csak azon tényben találhatom, hogy jogrendszerünk egy tere sem hever oly parlagon, mint az ugynevezett *anyagi telekkönyvi jogunk* (materieller Tabularrecht), ezt aztán megszynyli joggyakorlatunk, mint a czimbeli jogelv mutatja.¹

Pedig bátran és tulzás nélkül állithatni, hogy a jogrendszernek nincs fontosabb alkatrésze, mint épen az anyagi telekkönyvi jog. Hiszen a telekkönyvi rendtartás csak csontvázát képezi az anyagi tabular jognak, a rendes birtok- és tulajdonpernek ennek legalaposabb ismerete nélkül helyesen el nem dönthetők. Pedig jogirodalmunk e tekintetben alig mutathat fel egy-egy cikkecskét.²

Az anyagi telekkönyvi jog beható ismerete nélkül egy rendes birtok- és tulajdoni per alapos elbírálása sem képzelhető, mert ezek mindegyikében felmerül a jogi kérdések egész sora, melyekre csakis az anyagi telekkönyvi jog adja a választ.

A jogbizonytalanságot e téren csakis anyagi tabularjogunk sajnos fejletlensége okozza.

Az anyagi magánjog, tehát az osztrák vagy helyesebben a római tulajdonjog rendszere és az alaki telekkönyvi szabályok kölcsönhatása — mondhatjuk keresztezéséből — a legváltozatosabb jogszabályok nyerne új létet.

De térjük in medias res.

A., ki a telekkönyvben tulajdonosképp van bejegyezve, eladja X. ingatlant B.-nek és azt neki át is adja. Kétségtelen, hogy B. míg tulajdonjogát X. felett tkvileg be nem kebelezte, még akkor sem nyer tulajdonjogot X. felett, ha A. B.-nek nyilvánkönyvi bekebelezésre alkalmas okiratot kiállított.

Ez az osztrák p. tkv. 431. §-a szerint már kérdés tárgyát sem képezheti.

Tehát B. birtokolja X-et bona fide és iusta causa, a formális tulajdonjog pedig A.-t illeti.

Tegyük most fel, hogy A. azon alapon, hogy neve tulajdonosképp a telekkönyvben szerepel, most rei vindicatiót indít a törvényszéknél B. ellen. Akkor B. arra fog hivat-

¹ L. melléklet 202. k. jogeset.

² Dicséretes kivételt képez Schwarz Gusztávnak egy talán 5 év előtt megjelent ily irányú cikke, mely, ha nem csalódom, e lap hátsó oldalán látott napvilágot.

kozni, hogy te A. magad adtad el nekem X.-et, vagyis az adásvételi ügyletre alapított kifogása folytán A. el fog utasíttatni, sőt B. viszonykeresetileg a megvett ingatlan tkvi bekebelezését is eredménnyel kérheti. Én ezen kifogást Strohállal ellentétben, ki B. védekezésében csak minősített tagadást lát, technicus exceptiónak tartom, mert B. A. formális tulajdonjogát nem tagadhatja.

Miután jelen esetben B. a vétel kötelejogi kifogásával teljesen czélt ér, az exceptio rei venditæ és traditæ fegyveréhez nyulnia felesleges.

Ép így győz B., ha az *actio* emtivel A. ellen a tulajdonjog bekebelezését végrehajtás terhe mellett offensive kéri. Menjünk most tovább.

A., ki tkvi átruházásokra legitimálva lévén, átruházza X.-et C.-re, ki tulajdonjogát nyomban be is kebelezte.

Most kérdés quid iuris?

Ha C. mint tkvi tulajdonos vindikálja X.-et, akkor B. — *«általános jogi elvek szerint»* — az exceptio rei venditæ et traditæ alapján pernyertes leend, sőt viszonykeresetileg a tulajdonjog tkvi bekebelezését végrehajtás terhe mellett is követelhetné.

Kétséget sem szenvedhet, hogy B. kifogása nem birna C. mint harmadik személy ellen joghatálylyal, ha pusztán a közte és A. közt létesült adásvétel kötelmi viszonyára hivatkoznék, de B. hivatkozik arra, hogy bár tulajdonjogot nem szerzett, közte és A. közt oly jogviszony létesült, melynek alapján A. neki X.-et meghagyni köteles. Ez pedig nem egyéb, mint az exceptio rei venditæ et traditæ.

Az, hogy a római jogi kézikönyvekben az exceptio rei venditæ et traditæ csak 4 rendes és 4 analog rokonesete¹ van felsorolva, melyek közt a taglalt eset természetesen elő nem fordul, teljesen irrelevans, mert tudjuk, hogy a római jogrendszer alapjellegeténél fogva ezen enumeratiók nem kimerítőek. Ezen termőképeességében rejlik jelentőségének nem utolsó gyökere, mely arra képesíti, hogy évszázadok után az új jogi formatiók igényeinek (telephon, vasut, posta, távirda stb.) megfelelhessen.

A l. 2. D. de exc. rei venditæ et traditæ (21. 3.) és az azzal majdnem szóról-szóra azonos l. 72. D. de rei venditæ (6. 1.), de különösen a l. 1. p. 5. D. de exc. rei venditæ et traditæ (21. 3.) frappsans analogiát képeznek a most fejtegetett esethez.²

Ezen exceptio rei venditæ et traditæ A.-nak nemcsak universalis, de singularis utódai ellen is érvényesíthető. l. 3. §. 1. h. t. «Pari ratione venditoris etiam successoribus nocebit sive in universum ius, sive in eam duntaxat rem successerint.»

De B. offensive is felléphet C. ellen. Hanem milyen keresettel?

Rei vindicatiója nincs, mert tkvi bekebelezés hiányában tulajdonjoga nincsen, de élhet publiciana in rem actióval;

¹ Hogy ezen kereset *actio* emti és nem mint azt joggyakorlatunk kényelmi szempontból nevezi; rendes tulajdoni per, azt annak, ki a jus és az *actio* egymáshoz viszonyáról csakis legkisebb sejtélemmel is bír, magyarázni is felesleges. Nem is emliteném, ha a «Jog» egy 1888-ban megjelent cikkében valaki e barbár terminológiában a magyar genius egyik megnyilatkozását nem ismerte volna fel. Szerző ugyanis az *actio* osztályozásánál nem az azok alapját képező jogokat, de azok czélját vette kiindulási pontjának, tehát miután jelen perben a tulajdont keresi, tehát ez tulajdoni kereset, miután a rei vindicatióval a birtokot keresi, tehát az birtokper.

Igy a növények osztályozásánál szintén nem az impracticus Linné-féle rendszer szolgálna irányadóul, hanem az, vajon meg lehet-e azokat enni vagy sem.

² Windscheid idézett helyen az utóbbi esetet ugyan nem ismeri el szabályos *exceptio rei venditæ et traditæ*-nek, de nézetem szerint a tagadásának megerősítésére hivatolt helyek l. 9. §. 4. D. de Publ. (6. 2.), l. 15. C. de R. V. (3. 32.), l. 6. C. de H. v. A. V. (4. 39.) nem a «sine vitio sit vectus» esetét tartják szem előtt; egyes concret esetek eldöntésénél, mint az idézett helyeken, pedig nem lehetnek figyelemmel minden egyes abnormitásra.

C. akkor bekebelezett tulajdonjoga alapján kétségkívül exceptio dominiit fog támasztani, mely azonban B. replicatio rei venditæ et traditæ-jén fog hajótörést szenvedni, és C. B. keresete értelmében köteles lenne tünni, hogy a tulajdonjog X. ingatlan felett B. javára tkvileg bekebeleztessek.

De mint fent jelzém, így állana a dolog általános jogi elvek szerint, szabatosabban jogrendszerünk római jogi alkateleme szerint.

Ezen szabványok azonban lényeges módosulást szenvednek a telekkönyvi intézmény, jelesül a *publicitas* elve által, melynél fogva a nyilvánkönyvbe vetett bizalom senkinek semmi tekintetben kárára nem lehet.

Ha tehát A. eladta és átadta X.-et B.-nek, ki tulajdonjogát bekebelezeteni elmulasztotta, akkor A. formailag, mert neve a tkvben szerepel, tulajdonos marad, de az anyagi jog szempontjából tulajdonjoga merő formalitás, hasonló a nudun ius quiritiumhoz, B. pedig az anyagi jog szempontjából a tulajdon összes jogositványait fogja élvezni, de nyilvánkönyvi legitimitáció nélkül, megint analog a bonitar tulajdonhoz.¹

Ha A. X.-et C.-re ruházza és ez jóhiszeműleg, a nyilvánkönyvben bizva, tulajdonjogát bekebelezeti, akkor a publica fides elutasíthatlan követelménye, hogy C. oly elbánásban részesítendő, mintha a fentjelzett ellentét a nyilvánkönyvi állapot és az anyagi jogi helyzet közt fen nem forogna.

Ebből tehát kétségtelen, hogy a publica fides-nél fogva a jóhiszemű C. ellen B. sem exceptio rei venditæ et traditæ, sem offensive publiciana in rem actióval nem bírhat.

Ezt a publica fides, ismétlem, elodázhatlanul postulálja. A publica fides a jogi forgalom biztonságának fontos tekintetéből rést tör az anyagi jog- és consequentiába.

De természetesen csak addig a határig, és annyiban, a meddig és mennyiben a publica fides azt postutálja.

Hivatkozhatik-e a publica fides követelményeire a roszhiszemű C. is?

Azt hinné az ember, nem képzelhető, hogy valaki e kérdésre igennel feleljen.

Hogy hivatkozhatik a mala fides a publica fides-re?

Hiszen a roszhiszemű nem igényelheti, hogy kivételes kedvezményben részesítsék az anyagi jogrend ellenében, azon okból, mert a nyilvánkönyvbe *bizva* szerezte jogát?

S mégis egyike a legvilágosabb főknék, kik e kérdéssel foglalkoztak, Dr Strohal Emil (Zur Lehre vom Eigenthum an Immobilien) védtelennek nyilvánítja B.-t a roszhiszemű C. ellenében is.

Constructiója röviden az, hogy B.-nek traditioja daczára csakis obligatorius igénye van, az pedig egy harmadikkal² szemben nem érvényesíthető.

Strohal könyve 1876-ban jelent meg. Azóta a constructiók nimbusa kissé elhalványult.

Az egyéni jogi nézet úgy idomitja és alakítja a constructuálandó anyagot, mint a viaszt, az csak önámítás, hogy a constructió befolyásolja a jogi nézetet.

A publica fides tehát megköveteli, hogy B., ki az ingatlant megvette (kifizette), azt éveken keresztül bírta, avval éveken át quo ut dominus bánt, a jóhiszemű C.-vel szemben védtelen, hogy az, ki a nyilvánkönyvbe vetett bizalommal szerezte az ingatlant, feltétlenül részesüljön védelemben azon egyén ellenében, ki jogát tkvi bejegyzés által kellő időben perfectionáltatni elmulasztotta, bár e súlyos hátrányok nem mindig és feltétlenül indolentia következményei, kivált nálunk, hol az eltérés a nyilvánkönyvi állás és a materiális jogállapot közt legtöbb esetben áthidalhatlan, a tkvi bejegyzések akadályai sokszor csaknem legyőzhetlenek.

¹ Kiemelem, hogy e két jogintézményt congruensnek nem tartom, de igenis insruktiv párhuzamnak, képletnek, mely e sajátos jogviszony illustratiójára szolgálhat.

² De nem A. örökösével szemben.

Nagy áldozat, ezer meg ezer becsületes, de nem elég élelmes existenciára végzetes elv, de csak ily áldozat árán létesíthető a jogi forgalom biztonsága.

A nyilvánkönyvbe vetett jóhiszemű feltétlen védelme oly alapaxióma, melyből egy jottát sem lehet, sem szabad lealkudni, vagy feleslegesek a milliók, melyekbe a telekkönyvi intézmény került.

De kérdés, megengedheti-e a jog, hogy saját paragraphusaiból hurkot fonjon a roszhiszemű a nem elég élelmes becsületeség vesztére? Hogy a szintén jóhiszemű elleni küzdelemben a rövidebbet huzza, az a tkvi intézmény egyik árnyoldala, de egy elutasíthatlan hátrány, melylyel megbecsülhetlen előnyeivel szemben kénytelen-kelletlen meg kell barátkoznunk, vigasztalnunk kell magunkat azon általános jelenséggel, hogy a jog, mint gyarló emberi intézmény, nem létesíthet oly tökéletes rendszert, melynek árnyoldala, hátrányai ne volnának, csakis viszonylag kevesebb hátránnyal járó rendszerek közt választhatunk, ez az érem hátsó része, — hol sok a fény, sok az árnyék is.

De minden kényszerítő szükség nélkül a tapasztalatlan jóhiszeműt martalékkul dobni a roszhiszemű cselszövényeinek, azt a jog nevében kivánni nem lehet.

És mi okból? Csak hogy egy többé-kevésbé szellemdus constructió megmentessék.

Nem habozom kijelenteni, hogy a mala fides ezen jogi istápolását az esetben is hibának, sőt bűnnek tekinteném, ha a jóhiszemű védelmének elméleti igazolása constructiós nehézségekkel járna. Pedig, hogy az épenséggel nincs úgy, fentebb kimutattam. A fent előadott constructio még a fogalom-jurisprudentia minden követelményének is megfelel. Az oppugnált jogelv megvilágítására gondoljuk csak végig annak következményeit és képzelhetlen, hogy leglelkesebb hívei e consequentiáktól vissza nem borzadnának; pedig ha az elv helyes, akkor legszélsebb következményeiben is valónak kell lenni.

Egy hajdan jómódu ember eladja házat B.-nek, B. elhal, örökösai közül néhányan Amerikába vándoroltak, a többiek békességgel bírják a házat és a tkvi átírással nem is nagyon törődnek. A., ki fokról-fokra süllyedt és teljesen koldusbotra jutott, rég elfelejtette, hogy neki valaha háza volt, de egy zugírász pajtása, ki a tkvi átírásokat literenkint méri, véletlenül rábukkan, hogy A. még tkvi tulajdonos és a házat magára iratja.

Stohal és követői szerint B., illetve örökösai nem fordulhatnak C. ellen, sőt a vindicaló C.-nek a birtokot kiadni tartoznak, vigasztalhatják magukat, hogy a constructio megvan mentve, különben is van kártérítési igényük a koldus A. ellen.

Örömmel constatálom, hogy a magyar judicatura, mely józan eszével és egyenes becsületeségével legigézőbb theoremák és legtündöklőbb tekintélyek által sem engedi magát egyenes irányáról eltántoríttatni, ilyen következményekkel járó elvet nem vallhatott.

Ritka egybehangzással elítéli a mala fidest.

A Márkus döntvénygyűjteménye egyetlen egy ítéletet sem tartalmaz, mely azon világos kijelentést nem hirdetné, «a roszhiszemű a tkvi állapotra sikerrel nem hivatkozhatik».

Füzzük most alappéldánkat tovább. B. X. ingatlant 32 évig az o. p. tkv.-nek az elbirtoklásra vonatkozó rendelkezéseinek megfelelőleg bírja. Kérdés, minő joga van? Teljes tulajdonjogról szó sem lehet, már csak azért sem, mert az o. p. tkv. 431. §-a oly lex cogens, mely kivételt nem tűr. Tulajdonjog szerzése ingatlan dolgon csak tkvi bekebelezés által történhetik. Hiszen ezen tkvi bekebelezés nélkül a tkvi actusokhoz a legitimitáció ugyis hiányoznék; hogyan lehetne teljes tulajdonjogról beszélni, midőn az állítólagos tulajdonos tulajdonát sem el nem idegeníthetné, sem meg nem terhelhetné.

De B., bár technicus értelemben tulajdonosnak nem

mondható, mégis *dologbeli* jogigénnyel bír, és ennek alapján a tulajdonjogot *X.* felett nyilvánkönyvileg bekebelezheti. (o. p. tkv. 1498. §.)

E dologbeli jog már jóformán hajszálynira közeledik a tulajdonjoghoz. Anyagi feltételei mind fenforognak.

Itt el vagyok készülve azon ellenvetésre, hogy a dologbeli jogok száma taxative meg van határozva, és miután a most tárgyalt jog az ismeretes dologbeli jogok egyikéhez sem sorolható, az dologbeli jog nem lehet.

Csakhogy a fejlődő jogélet hajtásait nem lehet rideg sablonokba szorítani, ezt épen a classicus római jogászok leginkább belátták; szinte képzelem a derék Publius Juventius egyik válaszát a betűjogászok ily objectiójára, utalással a quasi contractus és quasi delictumra és midőn ezen quasi képzemények sem valának elegendők a rendszerbeli deficit fedezetére, akkor minden scrupulus nélkül az «ex varüs causarum figuris»-hoz kellett folyamodni.

És ezen dologbeli jog *A.* örökösei ellen is feltétlenül érvényesíthető.

Ha *A.* az elbirtoklási határidő eltelte előtt *X.*-et *C.*-re tkvileg átruházza, akkor itt is a főkérdés, vajon *C.* jó- vagy roszhiszemű. Ha roszhiszemű, akkor az elbirtoklás ellene tovább folyik, az ellenkező megállapítására nem forogván fen a legkisebb jogi ok.

Ha azonban *C.* jóhiszemű, akkor a publica fides tekintete azt kívánja, hogy az elbirtoklás *C.* ellen feltétlenül megszakittassék, sőt ha *B.* az elbirtoklását már teljesen be is fejezte, és csak akkor ruházza *A.* *C.*-re az elbirtokolt ingatlant tkvileg, mielőtt *B.* a tulajdonjogot magára bekebelezte volna, *B.* hátrálni kénytelen, mert a publica fides elvénél fogva *C.* feltétlen védelemben részesül. Az elbirtoklás által szerzett jog annak, ki a nyilvánkönyvekben biztában valamely dolgot vagy jogot még annak bekebelezése előtt szerzett meg, kárára nem lehet (o. ptk. 1500. §.).

Tény tehát, hogy a megkezdett elbirtoklás a jóhiszemű harmadikkal szemben félbeszakad (sőt a befejezett elbirtoklás is hatálytalanná válik), de ha az új tkvi tulajdonos *C.* a birtok elnyerését maga részéről szintén elhanyagolja, azt továbbra is *B.* kezei közt hagyja, teljesen érthetlen, miért nem kezdődhetnék *C.* a jóhiszemű harmadik ellen a tkvi átruházás időpontjától egy új elbirtoklás. Hiszen az elbirtoklás összes okai, melyek *A.* ellen fenforogtak, *C.* ellen is szólnak, s nem képzelhető elfogadható ok, mért bírjon ő az elbirtoklás ellen immunitással. Hiszen módjában állott 32 éven át a birtokot vindicálni, ha azt elmulasztotta, saját hibájának köszönheti *B.* elbirtoklását. De *C.* nemcsak rei vindicációval szakíthatja meg 32 éven át az egész elbirtoklást, de ha utolsó napon *X.*-et tkvileg *D.*-re átruházza, már az elbirtoklás megszakad. *D.* a publica fidesre joggal hivatkozik. Sőt, ha *C.* az ingatlant akkor ruházza át tkvileg *D.*-re, midőn *B.* már keresetét az o. ptk. 1498. §-a alapján a tulajdonjog bekebelezése végett benyújtotta, sőt ha az ítélet már *C.*-nek kézbesített, akkor is védelemben részesül a jóhiszemű *D.*

Tehát *C.*-nek oka a panaszra nincsen.

Ha 32 évig tétlen marad, és bevárja, hogy *B.* elbirtokolt tulajdonjogát tkvileg bekebeleztesse, be nem láthatni, miért védje őt a jog. Sőt az elbirtoklás megtagadása a jóhiszemű *C.* ellen a legtűrhetlenebb inconvenientiákra vezetne.

Ha *C.* a jóhiszemű harmadik 32 éven át nem vindicálja *X.*-et *B.*-től, akkor természetesen a rei vindicationális keresete elévült, 32 év leforgása után tehát *C.* nem vindicálhatja többé *X.*-et, az összes birtoklási előnyök és hasznok tehát *B.*-t illetik, *C.*-nek csakis a tkvi legitimitáció marad meg, mely megint *B.*-től örökre el volna vonva, és e jogi betegségre még orvoszer sem létezhetnék, *C.* nem szeresheti soha a birtokot, *B.* pedig a tulajdont, pedig e jogi discrepentia beszüntetésére szolgál esetleg az elbirtoklás jogintézménye.

Hogy e sorok homlokán álló curiai jogelv: «jóhiszemű tkvi szerző ellen elbirtokolni nem lehet», helytelen, mutatja azon megfontolás is, hogy akkor példánkban *C.* (és örökösei) 40., 50., 100., stb. év múlva is vindicálhatná a birtokát, ez pedig az elévülés alap gondolatával megoldhatlan ellentétben áll, és azt hiszem, nem találkozhatnék senki, ki e jogi consequentiát elfogadná.

Fejtegetésem végeredménye tehát az, hogy a jóhiszemű tkvi jogszerző ellen is lehet elbirtokolni, de az elbirtoklás ellene a tkvi bekebelezés időpontjától újra kezdetét veszi.

Végre egy gyakorlati megjegyzést kívánok tenni.

Ha *B.* az elbirtoklást befejezte és a tulajdonjog bekebelezése végett keresetét már benyújtotta, akkor méltányos volna, hogy ezen keresetre a perfeljegyzést megadják, az által az, ki az elbirtoklást befejezni engedte, meg volna gátolva, egy tollvonással *D.*-re való átruházással *B.* összes jogait illusoriussá tenni. Evvel csak a bona fidesnek tennénk szolgálatot.

Dr. Klein Ede.

Voluntas curiae.

Jelen szám mellékletén 201. sz. a. közölve van egy curiai határozat, mely jogérzetünket csillapíthatlan vibrációba hozza. Mindössze arról van szó, hogy felsőbb bíróságaink a perek bizonyos csoportjával szemben a positiv hatályban levő törvények alkalmazása alól magukat emancipálják és azoknak kötelező erejét negálják. És nem is burkoltan, hanem dogmatica ex cathedra történik a kijelentés, melyhez hasonlóval judicaturánkban még nem találkoztunk.

A kir. Curia azt állítja, hogy a felebbviteli bíróságok az 1881: LIX. tcz. 95. és 96. §-aiban körülírt esetekben a perjogban megállapított szabályokhoz kötve nincsenek. E szerint tehát minden törvényes korláttól menten, tetszés szerint kimondhatja a tábla és Curia, hogy a tőzsdebíróság ill. más külön bíróság illetékes vagy illetéktelen, hogy a fél szabályszerűen volt beidézve vagy nem, hogy a törvényes képviselő mellőztetett vagy nem lett mellőzve, hogy egy harmadik meghatalmazással vagy e nélkül járt el, hogy az érdekeltségi kifogás alapos vagy alaptalan, hogy a bíróság szabályszerűen volt alakítva vagy nem és hogy az ítélet a kérelmen tulerjeszkedik-e vagy sem. Mindezen kérdésekben pedig azért nem köteleznék a Curia-t a perrendszerü törvényes szabályok, mert az 1870: II. tcz. által visszaállított külön bíróságok a perrendtartás által megszabott minden formások alól szintén fel vannak mentve!

Nem képzelhetek paradoxabb feladatot, mint a legfőbb bírósággal szemben azt bizonyítani, hogy a törvény őt is kötelezi. E feladatot azonban teljesítenem kell. A kir. Curia azt állítja, hogy mivel a külön bíróságok nincsenek kötve a perrendtartáshoz, ebből a törvény ellenkező rendelkezésének hiányában és okszerűen az következik, hogy a felebbviteli bíróságok sem lehetnek kötve a törvényileg megállapított perrendhez. Az «ellenkező rendelkezés» hiányára való hivatkozás felköltötte kíváncsiságunkat az iránt, hogy a kir. Curia hogy képzei az ellenkező rendelkezést?

Az állam életbe léptet egy perrendtartást, egy közjogilag kötelező törvényt, mikép történjék most már az az «ellenkező rendelkezés», hogy ezt a törvényt alkalmazni is kell? Csak egy módon volna ez lehetséges, ha minden egyes per a törvényhozás elé kerülne!

Még több kifogásunk van a következtetés «okszerüségé» ellen. A külön bíróságoknak minden formások alóli mentességét egy 1865. udv. kancz. rendelet állapította meg. Az 1870. II. tcz. a külön bíróságot hatáskörére és eljárására úgy a mint az az 1868: LIV. tcz. előtt fenállott, visszaállította. És épen, mivel e külön bíróságok eljárása formai korlátokon kívül állott, vált szükségessé az illetékesség kérdésében, valamint oly esetekben, melyek a perrendtartásban semmisségi

okul szolgálnak, a szigorú perszabályok szerint eljáró állami bíróságokhoz utalt felfolyamodást concedálni. Ha már most eme bíróságok is azt mondják, hogy ők sincsenek kötve perrendtartáshoz, mi célja lehet a felfolyamodásnak? A törvénynek csak nem lehetett intentiója egy II. és III. foku külön bírósággal szaporítani bíróságainkat és ezek organizációjába egy törvényen kívül álló forumot beilleszteni.

Mi lesz most már az eredmény, ha a felsőbb bíróságaink a törvényes sánczokon kívül keresnek positiót? Az, hogy az 1881: LIX. tcz. előtti állapot visszaállítását kell majd követelnünk. Mert azt értjük, ha egy választott bíróság formailag szabadon ítél. E forumnak a felek magukat alávetették, e bíróság meggyőződésének van az ügy átutalva és végül is, bármiképen határoz: volenti non fit injuria! De semmi esetre sem lehetne eltérni azt, hogy oly bíróságok, melyek belátására a felek ügyeket nem bíztak és mely bíróságokat a fél ép csak azért vesz igénybe, mivel tudja, hogy törvényeink szerint kötelesek eljárni, hogy ezen bíróságok is reklamálják maguk számára a jogot ad libidum ítélkezni. Ha e jog megáll, akkor a fél egy szerződéssel három választott bíróságnak vetné magát alá. Igazán furcsa, hogy bíróságok, melyek nem szerződésből hanem törvényből származtatják hatáskörüket, ugyanezen törvény korlátait respectálni nem akarják.

A kir. Curia álláspontjának összes folyományait áttekinteni még nem lehet, de annyi bizonyos, hogy az a külön bíróságoknak törvényileg kijelölt hatáskörét végkép felforgatja. Ha a voluntas Curiae ma a tőzsdebírói hatáskör megállapítását eredményezte, száz más esetben annak lerontásával fog érvényesülni. A mint a kir. tábla és a Curia perjogi szabályokhoz kötve nincs, úgy minden külön bíróságnak kijelentését félre teheti, csak akarnia kell. A mit külön bíróság esküvel, tanuval vagy okirattal bizonyítottnak ismer fel, azt a perjogi szabályokhoz nem kötött felsőbb bíróság igazolatlanul tekintheti. Egy csapásra a külön bíróságok sok vajadás után megállapodott hatásköre gyökerét veszíti és a felsőbb bíróságok e specialis forumok teljhatalmu uraivá lesznek. A perjogi garantiákat nem nyújtó külön bíróságoktól a jogkereső közönség a táblához, a Curiához folyamodhatott. Hova forduljon ezentúl a táblának, a Curiának külön bírósága ellen? Nem hiszszük, hogy e momentumok a bíró látkörébe estek volna, midőn elvét felállította.

A ki pedig kíváncsi volna arra, hogy a felsőbb bíróságok ugyan helyes irányban fognak-e működni perjogi függetlenségük tudatában, a concret esetben megtalálja a választ. A budapesti áru- és értéktőzsde közölt határozatában oda nyilatkozott, hogy ha egy kereskedő alkalmazottját megbizta liszt eladásával és ez a megbízott tőzsdeügynökköz fordul, ennek segítségével létesített az ügyletet és erről tőzsdebírói kikötést tartalmazó kötjegyet vesz át, hogy mindez a megbízó főnök ellenében a külön bíróság hatáskörét meg nem állapíthatja, mert liszt eladására irányuló megbízás még nem jogosíthat fel tőzsdeügynök alkalmazására és ezzel kapcsolatban a tőzsdebírói kifejezett vagy concludens kikötésére. Ellenkezőleg a kir. tábla és Curia; ezek azt állítják, hogy 1144 zsák liszt eladásánál szükséges tőzsdeügynököt alkalmazni és szükséges tőzsdebírói kikötést tartalmazó kötjegyet kifogástalanul (!) átvenni, ergo a meghatalmazott erre is feljogosítottnak tekintendő.¹ A tőzsdebírói, e practikus kereskedőkből alakult forum, 1144 zsák liszt eladásánál nem tartja szükségesnek a tőzsdeügynök alkalmazását és a tőzsdebírói kikötését, a kir. Tábla és a Curia pedig jobban ismerve a lisztkereskedés módozatait és szokásait, kijelenti, hogy 1144 zsák lisztet csak tőzsdeügynök segítségével lehet eladni.

¹ A ktk. 43. §-nak perjogi irányban való felhasználása egyáltalában téves és erre adandó alkalommal vissza fogunk térni. Avagy nem furcsa, hogy most már minden keresk. meghatalmazott jogosítva van megbízója terhére külön bíróságot statuálni?

Ez a perjogi függetlenség első gyümölcse, melynek diadalutja akadályokra immár nem találhat. Már első felépésével is azonnal további fejlődésnek indult, a mennyiben annak segítségével az eljáró ügyvéd költsége szerencsésen 30 frtról 15 frtra leszállított. Az indokolás, mely e nagy jelentőségű eseményt kíséri, nevezetes. «Annak meghatározása, hogy a nyertes fél részére elsőbíróságilag megállapított perköltségből milyen összeg essék az ügyvesztes fél terhére, a bírónak, általában tehát a felebbviteli bírónak is kétségtelenül hatáskörébe tartozik.» Igen t. ítélet! ez áll, hanem csak ott, hol *érdemleges* felülbírálásnak van helye, nem pedig ott, hol a felebbviteli bíró hatásköre az 1881: LIX. tcz. 96. §-a által kizárólag «alaki sérelmekre» szorítkozik. És azután, ha a felebbviteli bíróság a költség kérdésében reformálhatja a különbíróság ítéletét, miért nem tehetné azt a kamat vagy a tőke kérdésében is?

Tulzás nélkül állíthatjuk, hogy a felebbviteli bíróságok az ujonnan teremtett perjogi függetlenséget rosszul alkalmazták.

Dr. König Vilmos.

Felkérteünk a következő felhívás közlésére:

Felhívás Magyarország elsőfolyamodásu bíróságainak ítélő bíráihoz.

Az államszolgálat összes ágazataiban alkalmazottak szolgálatukkal kapcsolatos személyi érdekeiket, azoknak javítását évek óta a nyilvánosság előtt tárgyalják.

Csak mi — az igazságügyet szolgálók — engedjük át magunkat, az 1893. évi IV. tcz.-nek a képviselőházban tárgyalásáig, a hallgatás kényelmességének és ekkor is nem egybevágó actiót fejtettünk ki, hanem a külön érdekek szerint, külön kérvényezéssel értük be.

Az eredmény az eljárásnak meg is felelt.

Elértük azt, hogy az 1891. évi XVII. tcz. szabadelvű és az igazságot szem előtt tartott intézkedései az 1893. évi IV. tcz.-ben lerontattak.

Tudom, hogy ennek daczára, ezen törvényben mindnyájan a rangsor felállításával elérni reményelt elvnek, a bírói függetlenség biztosításának diadalát, igaz és kiérdemelt érdekeinknek biztosítását, egy új korszaknak megnyíltát üdvözöltük.

Sajnos azonban, e törvénynek már első alkalmazásakor nagyon sokan kénytelenek voltunk tapasztalni, hogy e törvény még ezen alakjában is csak irott malaszt. Már a rangsor is sok felszólalásnak tárgyát képezte.

A rangsor közzététele előtt ezen törvény alapján eszközölt kinevezések, hogy milyen sérelmet involválának, meg nem állapíthatom, azonban a rangsornak közzététele után 1894. évi január, február egész márczius hó 15-ig terjedő időben követett eljárást a következőkben tüntetem fel:

I. A járásbírói kinevezéseknél:

Az aljárásbírók rangsorában 153. sorszám alatt soroltak járásbíróvá kinevezése által mellőztetett a 2. sorszám alatti;

a 249. s. sz. alatti kinevezésénél a 7., 122., 243. s. sz. alatti;

a 394. s. sz. alatti kinevezésénél a 96., 132., 208., 322. s. szám alatti;

a 217. s. sz. alatti kinevezésénél a 43., 155. sorszám alatti;

a 330. s. sz. alatti kinevezésénél a 67., 149., 164. és 210. s. sz. alatti;

a 390. s. sz. alatti kinevezésénél a 66. s. sz. alatti;

a 241. s. sz. a. kinevezésénél az 1., 49., 54., 188. s. sz. alatti aljárásbíró mellőztetett.

II. A törvényszéki bírói kinevezéseknél:

a 222. szám alatt sorolt aljárásbírónak, törvényszéki bíróvá kinevezése által mellőztetett a 67., 164. és 210. s. sz. alatti aljárásbíró;

a 261. s. sz. a. kinevezésénél a 161. s. sz. alatti;

402. s. sz. a. kinevezésénél a 65., 81., 95., 97., 102., 120., 126., 127., 136., 139., 146., 148., 150., 161., 162., 165., 170., 182., 194., 197., 198., 199., 203., 229., 268., 277., 307., 309., 317., 320., 369., 371., 379., 397., 400. s. sz. alatti;

a 64. s. sz. alatti kinevezésénél a 26. és 53. s. sz. alatti;

a 310. s. sz. alatti kinevezésénél a 207. s. sz. alatti;

a 633. s. sz. alatti kinevezésénél a 43., 155., 217. és 398. s. szám alatti;

a 82. s. sz. alatti kinevezésénél a 70. s. szám alatti;

a 72. és 135. s. sz. alatti kinevezésénél az 58. s. sz. alatti aljárásbíró mellőztetett. Ezek azon törvényszék, esetleg annak területén levő járásbíróóságok egyikénél működtek, hová a rangsorban hátrább sorolt fent kitett sorszámú aljárásbíró kineveztetett.

Nincs ugyan kizárva az, hogy egyik-másik a mellőzöttként kitüntetett, figyelembe nem vétethetett, mert a betöltött állásra nem folyamodott; azonban legió lehet azon mellőzöttek száma, a kik más törvényszékek területéről folyamodtak, de ez a rangorból meg nem állapítható.

A jegyzői karral szemben követett eljárásról nem is szólok ezuttal.

III. Királyi táblai bírakká kinevezettek:

a 179., 274., 345., 424., 450., 472., 61., 210. és 721. sorszám alatti törvényszéki bíró.

IV. Jelenlegi működésükben meghagyás mellett kir. táblai bírói cím és jelleg adományoztatott:

57., 73., 83., 96., 97., 117., 129., 150., 219., 225., 230., 242., 266., 279., 281., 306., 359. s. sz. a. törvényszéki és járásbíróknak.

V. A 7. fizetési osztályzatba kinevezettek:

5., 6., 113., 18., 26., 34., 39., 81., 110., 2., 4., 11., 17., 22., 27., 68., 71., 78., 89., 94., 106., 124. és 209. sorszám alatti törvényszéki és járásbírók és ügyészek a VIII. fizetési osztályba sorolt 927 közül.

A. III., IV., V. alatt felsoroltak keveréke és a feltüntetett folytonossági hiányok megdöbentők. Annyi érdeketlen van, hogy alig 54 állás betöltésénél a 927 bíró és ügyész közül a 472., illetve 721. számokig kell felnyulni? Még megdöbentőbb az a tudat, hogy pályázat ezen állásokra kiírva nem lesz. Mégis, kérdezze meg a kimaradtak bármelyike kimaradásának okát az illetékesektől; ők nem kapják meg a feleletet, de megtörténik, hogy a mostani államtitkár ur, bár a kihallgatás végett beküldött kártyát elfogadta, egy órán felüli antichambrirozással a jelentkezőt elüzi.

Pedig nemcsak az érdekelt bíró, hanem az államra is fontos érdekét képez az, hogy a mellőzés oka az érdekeltnek megmondassék; mert az igaz helyzet kiderítése csak ilyként biztosítható és gyakran hasznos és kitűnő tisztviselő mentetik meg az állam számára.

De ezt így is rendeli más miniszteriumokban irányt adó szolgálatteljesítés, a melyek egyike — a minősítvényi lapokat illetőleg így szól: «Azon befolyás, melyet a minősítvényi lapok a hivatott egyénnek sorsára gyakorolnak, az ezen okmányok szerkesztésére hivatott főnököknek szigorú kötelességévé teszi, hogy alárendeltjeiket tökéletesen kiismerjék és azoknak tulajdonságait hivatalos esküjükhöz hiven, minden befolyástól függetlenül, elfogultság és előítélet nélkül, legjobb meggyőződésük szerint lelkiismeretesen írják le.

A főnökök minden igazságtalanságért, melyre magukat a minősítvényi lapok szerkesztésénél, felületesség, pártolás, ellenszenv, vagy más mellékletek által indíttatni engedik, becsületökkel felelősek. A minősítvényi lapok tartalmát igazság és nyíltság jellemezze», stb.

Tovább azt rendeli: «A minősítvényi lapokat sem eredetben, sem másolatban, az érdekeltnek kiadni, valamint azokat betekintés végett, külön engedély nélkül megmutatni nem szabad.»

Ezen körülírást oly egyén készíthette, kinek lelkében a tisztaság és becsületesség érzelmének oltára volt, a ki az államszolga sorsát, mint kincset becsülte.

Az pedig, a ki ezen szolgálatteljesítést kiadta és aláírta, az egy nemes gondolkozású gavallér.

Ezekben nemcsak a főnök, hanem a felügyelet alatt állónak tisztessége és becsületessége elismertetik, de biztosítható is.

Ily szolgálatteljesítésünk nekünk, uraim nincsen, pedig ilyenre szükségünk van; mert: sajnos, vannak oly felügyeleti közegeink, a kik azt sem tudják, hogy mily fán terem a jog. Így a felügyelete alatt állónak jogi ismereteiről és munkaképességéről, és arról, hogy felmutatott munkájával kötelességének mily mérvben felelt meg, alapos véleményt nem adhat.

Ez áll sok esetben a felügyelet alatt állónak erkölcsi-ségét illetőleg is; mert: van főnök, a ki a felügyelet alatt állóval egyáltalán nem érintkezik, de sok esetben, localis viszonyoknál fogva nem is érintkezhet.

Az ilyenek miként adnak minősítést? tán nem tévedek, ha azt mondom, hogy az elnyomatás korszakának erényei, midőn a gyanakvás, csuszás és mászás volt sok esetben a tudomány, a spicliszkedés pedig az érdem, burjánozni kezdenek a curialis magyar bírói szék körül. A mely methodus azonban újabb elnevezéssel informálásnak neveztetik. Az, hogy az informáns ki, mi és mire képes, miért informál, nem igen puhaltatják.

Családfőek előmenetele, becsületes munkájuk jutalma, családjaik existenciája függ ilyes módon létrejött minősítéstől; mely tán az 1871. évi VIII. tcz. keretén túl, a politikai állásfoglalásra is kiterjed, hogy a független magyar bíró képe tökéletes legyen, hogy az is, ki nem ismeri a bírót, azt tán főleg ez utóbbi tulajdonáról helyesen megítélhesse.

A III., IV. és V. számok alatt felsorolt kinevezésekkel feltüntetett folytonosság hiányok oka, leginkább ebben, tán egy kis önkényben, mely a nem hivatali információk által erősítettik és nem egyedül a sorozottaknak fogvatkozásaiban keresendő.

A bíró működése nyilvános, functiója az igazságnak és szókimondásnak gyakorlásából áll, és ép ezért valóban érthetetlen, hogy épen a mi személyes ügyeink kezelése miatt legyen titkos?

Szóljanak ezen kérdéshez mások is, és beszéljük meg e helyen annak módját, miként lehetne ezen szomorú és sok igazságtalanságot, mondjuk erkölcsi orgyilkosságot tartalmazó helyzetnek gyors megszüntetését kieszközölni; mert a rangsoron végig nézve elegendő vagyunk, kiknek érdekei, kiérdemelt aspirációi már eddig is tán örökre irreperabilisokká lettek, legalább dolgoztunk azok számára, a kik-é a jövő.

Magam részéről azt indítványozom, hogy egy az összkormányhoz és a képviselőházhoz benyújtandó memorandumban a minden irányban igazságtalan helyzetnek megszüntetését és a szolgálatteljesítés behozatalának elrendelését sürgezzük.

Mutnyánszky Ádám,
pestvidéki kir. járásbíró.

Külömfélék.

— **A Magyar Jogászegylet értekezéseinek** 99. és 100-ik füzetei adattak postára. Ezzel be van fejezve a tizedik kötet. Az általános tartalom-mutató, mely valamennyi 10 kötet számára fog szolgálni, a napokban küldetik szét. — Ugyancsak a napokban készült el a választmány a szakosztályi értekezletek szabályzatával. A magánjogi és perrendtartási értekezletek elnökévé a választmány *Plósz Sándor* egyetemi tanárt, a büntetőjogi értekezletek elnökévé *Kelemen Mór* curiai bírót választotta meg. Kívánatos, hogy az értekezletek lehetőleg még a szünidő beállta előtt életbe is lépjenek és megkezdjék munkálkodásukat.

— **Igazolási kérvény kézbesítése.** Némely bíróság azt a — nézetünk szerint helytelen — gyakorlatot követi, hogy az igazolási kérvényre határnapot tűző végzést nem az ellenfél igazolt ügyvédének, hanem magának az ellenfélnek kézbesítetteti. Helytelen ez azért, mert az igazolási kérvény nem bir első idéző végzés jellegével, arra csak közbenszóló határozat hozatik és nincs ok, hogy a kézbesítésnél eltérés történjék a közbenszóló végzések kézbesítésére nézve fenálló szabályoktól, annál is kevésbé, mivel a felek folyton változtatják lakásukat és az ügyek így sok késedelmet szenvedhetnek. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Poroszországban** a legújabb codificationalis műveletek közt jelenik meg az, melynek tárgya: az ingatlan birtok elaprózásának meggátolása. A minimum kérdése nagyban foglalkoztatja mind a jogászokat, mind a nemzetgazdaság köreit. Annak törvényileg való megállapításától vonakodnak; de más eszközökkel elérni óhajtanak. Ilyen lenne az, hogy az ingatlan parcellizációja a közigazgatási hatóság engedélyétől tétetnék függővé. Ez azonban nem igen talál helyeslést; miután Bajorországban, hol előbb alkalmazásban volt s Würtenbergben, hol most is érvényesül, semmi gyakorlati sikert sem mutathat fel; mert a hatóságok rendszerint megadták az engedélyt reá, s csak akkor avatkoztak be, ha valamely vidéket az ingatlanokkal úzerkedők lepték el.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- -- 6 ft
negyedévre -- 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A felebbezésről a ténykérdésben. EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól. — *Fogirodalom:* Közigazgatási törvénytár. A fenálló törvények, rendeletek és döntvényekből rendszeresen összeállította Dárday Sándor. CONCHA GYÖZŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az új kir. táblák működése 1893-ban. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Zárlat az arányosítási perben. Dr. PAP JÓZSEF m.-szigeti kir. törvényszéki bírótól. — Néhány szó a «Felhívás»-ra. FÉNYES VINCZE aradi kir. aljárásbírótól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A felebbezésről a ténykérdésben.

Tudvalevőleg a bünper legtágabb értelmében három fő-részre oszlik; ezek: az előzetes eljárás, mely felöleli a bírói nyomozatot s vizsgálatot, a szoros értelemben vett bünper, mely kezdődik a vádhatározattal s befejezést nyer az első-bírói ítéletével, s végre a jogorvoslati rész; — a végrehajtás már a bünper keretén kívül esvén. Eme hármastagolás alól csak a — tulajdonképp bünpernek nevezeteni sem szokott — járásbírói eljárás alá tartozó ügyek képeznek kivételt, a mennyiben ezeknél az előzetes eljárás hiányzik, s a vádpanaszra közvetlenül a tárgyalás tüzetik ki.

A bünperrendtartás kell, hogy mind eme három részt egyenlő figyelemben részesítse, mert egyiknek sem tulajdonítható a másik felett fontosság, s helyes megoldása az eljárás mindhárom részének feltétele a per sikerültének s mindhárom résznek teljes harmoniában kell lennie; a részek bármelyike ha helytelenül oldatik meg, hijába való munka volt a másik két résznek a legtökéletesebb elrendezése, az egész alkotás fogyatékos marad, sőt értéktelen.

Fájdalom, mindhárom eljárási rész mikénti elrendezése felett vitás a criminalisták nézete még a főelvek tekintetében is. Vita tárgyát képezi ama kérdés, független vizsgálóbíró vezesse-e az előzetes eljárást, avagy a vádhatóságra bizassék a bizonyítékok összegyűjtése; ép oly vitás, hogy pusztán szakbíróssa hozza-e meg az ítéletet, avagy az ügyek bizonyos kategóriája esküdtzék döntésére bizassék; végre vitás, vajon a felsőbíróssa a tényállás megállapításába bocsátkozhassék-e, vagyis legyen-e felebbezés a ténykérdésben, avagy csak a jogkérdés kerülhessen felülvizsgálat (revisio) alá, mely utóbbi kérdés eldöntése természetesen maga után vonja büntető bírói szervezet kérdését is.

S épen mert mind e kérdések vitások, s mert bünperrendtartásunk, mely hivatva lesz mind eme kérdéseket megoldani, már készülöben van ugyan, de még attól, hogy az a mai tervezeti stádiumból törvénynyé válják, ki tudja, mily hosszú idő választ el, szükséges és időszerűnek is mutatkozik e kérdésekhez hozzászólni.

Minthogy az első vitás kérdés tekintetében dr. Baumgarten Izidor «Az előzetes eljárás reformja» című munkája a leghatározottabban nyilatkozik, s a bírói vizsgálat felett pálczt törve, a kérdést a legteljesebben kimeríti, s érveit s végkövetkeztetését a gyakorlat embere csakis oszthatja, — minthogy továbbá azok, a mik leendő bünperrendünk tervezetéből eddig kiszivárogtak, azt engedik hinnünk, hogy ama csalódásoktól, melyekben más nemzeteket az esküdtzék intzmény részesítette, talán mégis csak meg fogunk kimél-

teni: annak a szóvátételét tüzetik ki feladatombul, vajon kívánatos-e, hogy a ténykérdésben felebbezés engedessék, vagy sem?

Előre jelzem, hogy eme felebbezés megengedését nemcsak nem tartom kívánatosnak, de a büntető igazságszolgáltatásra egyenesen károsnak vélem; s e nézetem indoklását az alábbiakban fogom megkísérteni, — egyuttal kijelentvén, hogy a járásbíróssa ügyekről az elmondandók nem állanak — ennek is alább okát fogom adni.

A felebbeviteli bírósága, midőn a ténykérdéssel is foglalkozik, négyféle módon járhat el. A tiszta írásbeliség alapján, miként ez mai nap nálunk történik; a teljes szóbeliség s közvetlenség alapján, a midőn minden hozzá felebbezett ügyet újabb végtárgyaláson egész terjedelmében maga előtt reproducáltat; a vegyes rendszer alapján, midőn belátásához képest a felebbezés alá kerülő ügyeknek csak egy részét reproducáltatja; végre ama rendszer alapján, melyet kettősen vegyes rendszernek lehetne nevezni, a midőn a felsőbíró csak némely ügyeket, de ezeket sem teljességükben, hanem csak részlegesen tárgyalta le újra a színe előtt.

A készülöben levő bünperrendtartásról eddig annyit sejtünk, hogy az ezen legutóbbi rendszert szándékozik elfogadni, tehát a felebbeviteli bíró saját belátásától fog függni, magát kizárólag csak a periratokkal tájékozni az elébe került ügy tényállása felől, de szükség esetén azok tartalmát közvetlen kihallgatások segítségével kiegészíteni, vagy pedig egészen önálló végtárgyalást tartani. Ha ezen rendszer fogadtatott el csakugyan, ez már egymagában a leghatározottabb pálczatörés mai írásbeli felebbeviteli rendszerünk felett, melynek kárhóztatásában a jogászok közt nincs eltérés, sőt még a gondolkozó laicus előtt is szembetünő lehet a ferdeség, hogy a felekkel, tanukkal, szakértőkkel közvetlenül érintkezett, a vád és védelem elemezéseire is támaszkodható elsőfoku ítélő bíró ténybeli megállapításait, a megismerésnek mind eme most felsorolt segédeszközök nélkülözö s pusztán írásbeli feljegyzésekre utalt bíró bírálja felül, s esetleg corrigálja; — hát ha még az a laicus ugy tudná, mint a gyakorlati jogász, hogy ama írásbeli feljegyzések és pedig ugy a vizsgálati, mint a végtárgyalási jegyzőkönyvek mily gyakran mennyi fogyatkozásban sinlödnek. Hiszen a vizsgálati, de még inkább a végtárgyalási jegyzőkönyvek szerkesztése nem mesterség, nem is tudomány, de valóságos művészet, mely bizonyos tudományos képzettségen felül még egy jó rész genialitást is igényel, mit semmiféle szorgalom, s lelkiismeretesség nem pótol. Mit segíti a végtárgyalási jegyzőt a jóakarata, lelkiismeretesség, minden tudományos előkészület, mikor ő nem várhatja be, hogy a vallomást tevő az előadását befejezze, hogy aztán ennek a lényegét jegyzőkönyvbe vegye, — ha ő erre vár, akkor a jegyzőkönyvével már elült, abból soha többé jegyzőkönyv nem lesz. A jegyzőnek éreznie kell, hogy a vallomást tevő előadásában mi a lényeges, mi a felesleges sallang, s a lényegest rögtön papírra kell vetnie, az utóbbit mellőznie. A végtárgyalási jegyzőn az sem segíthetne, ha ő beható ismeretével birna a vizsgálati iratoknak — pedig ezzel nem birhat, mert azt megszerezni sem ideje, sem feladata, s mert emlékezetében még sem volna szabad biznia, s ezért, meg

azért, mert a végtárgyalási jegyzőkönyv kell, hogy a végtárgyalás teljes képét nyújtsa, a vizsgálati vallomásokra való hivatkozás a vallomás feljegyzése helyett perhorrescálandó; hozzá akárhány ügy van, mely a vizsgálat stádiumán keresztül sem ment, — ép úgy nem járná, hogy a végtárgyalási elnök az egyes kihallgatásoknál akár értesítse a jegyzőt, hogy csak utaljon a vizsgálati jegyzőkönyvre, akár bedictálja neki a beveendő lényeges dolgokat, mert ez a végtárgyalást teljesen kivetkőztetné a természetéből. Igaz, hogy a végtárgyalási elnöknek kötelessége az elkészült jegyzőkönyvet helyessége tekintetében behatóan felülvizsgálni s ennek tanusításául aláírásával ellátni, s ily módon az elnök annak helyességeért felelősséget vállal. Ámde az lehet szép dolog a papíron, a valóságban azonban úgy áll, hogy a jegyzőkönyv csak napok, nagyobb ügyeknél hetek múlva készül el, mialatt az elnök ki tudja, hány ügyet dolgozott fel s hány végtárgyalást vezetett, s ama ügynek, melynek hü képét a jegyzőkönyv volna hivatva nyújtani, minden fázisára emlékezni ember létére már képtelen.

De feltéve, hogy mind eme legyőzendő nehézségek legyőzésével a jegyzőkönyv a végtárgyalás hü képét adandja, annak élő képét a felsőbírónak még sem nyújthatja s így mind ama előnyök, melyekkel a közvetlenség és szóbeliség jár, ő reá nézve el vannak veszve. És az ily nehezen sikerülhető, tehát rendesen gyarlón is sikerülni szokott végtárgyalási jegyzőkönyvekből, melyek már de sokszor ép a felebbviteli bíró megrovásában részesültek, meriti ép ő a tényállás ismeretét, s ezen gyarló módon közvetített ismerete alapján legyen hivatva ellenőrizni az alsóbíró ténymegállapításait, ki ismeretét az élő szó és közvetlen érintkezés és szemlélés frissen bugyogó forrásából merítette!

Ez a rendszer valóban túlélte magát s a közvetlenség és szóbeliség életbeléptetése pillanatában az elsőbíró előtt elvesztette minden létjogát s ma már csak élő anachronismus.

Ugyde ekként állván a dolog, azon kérdés tolja fel magát, miként kívánhatja hát a tervbe vett bünperrend az írásbeliség eme maradványát — hacsak részben is — fentartani? Mert hiszen a felebbviteli bíró csak ama ügyeket reprodukáltatván maga előtt, melyekben ezt szükségesnek látja, lesznek ügyek, és pedig bizonyára nem csekély számban, sőt — a reproductionális tárgyalás nyilván a kivételek sorába tartozand, — a melyekben az anachronismus tovább élni fog. És hijába mondaná valaki, hogy hiszen a felsőbíró sohasem fogja mellőzni a reproductiont, ha csak némileg is kéteseknek tartja az alsóbíró ténybeli megállapításait! Minthogy a forrás, melyből a felebbviteli bíró a még is mellőzött esetekben ismeretét meríti, a fenébb méltatott jegyzőkönyv, ezen forrásban a tényállás valódi képét biztosan visszatükröződni nem láthatja, tehát biztos meggyőződést sem alkothat magának az iránt, vajon kétesek-e az alsóbíró ténybeli megállapításai vagy sem.

Hogy pedig az írásbeliség eme most vázolt hátrányai orvosolhatók lesznek ama rendszer keretében, melynél a felebbviteli bíró nem az egész ügyet, hanem annak csak ama részeit reprodukáltatja maga előtt, melyeket homályosaknak tart, ez, azt hiszem, oly remény, mely teljesezésbe nem mehet, mivel az ügy egész képéből kikapott egyes részek éppen nem lehetnek alkalmasak a teljes valódi tényállás megismerését közvetíteni.

Ha tehát már megadatik a felebbezés a ténykérdésben, akkor e felebbezés érvényesülésének csak egyetlen logikus módja van: reproductionja minden felebbezett ügynek egész terjedelmében.

Ugyde arról még csak halvány fogalmunk sem lehet manapság, hogy micsoda munkaszaporulatot jelentene ez a felsőbírósnál. A jelenlegi munkateher talán megtízszereződne, a mi pedig annyit tesz, hogy vagy a hátralékok tízszer annyira rugnának, mint manapság, vagy a felebb-

viteli büntetőbírószámát meg kellene tiszszerezni. A két lehetetlenség közt valóban nehéz volna a választás!

De ez még nem minden! A számításból semmikép sem szabad kifeledni a bünperben érdekettek, egyszóval a végtárgyaláson szereplők magánérdekeit sem. Már pedig lehetetlen, hogy ezen érdekek igen gyakran súlyos sérelmet ne szenvedjenek, a midőn előbb a vizsgáló bíró előtt, majd az elsőbírósi végtárgyaláson, s nem ritkán mindkét forum előtt már több ízben megjelentek s még egy a felebbviteli bíró előtt tartandó végtárgyalásra is, és sokszor igen messze földről — pl. Zólyom megye valamely félreeső zugából, vagy Fiuméből Budapestre — beidéztenek s foglalkozásuk hosszas félbeszakításával napokat kénytelenek családjuktól, tűzhe-lyüktől távol tölteni, s ezeknek a készkiadásait a kincstár mind megtéríteni köteles, tehát a már is tekintélyes összegre rugó bünvádi eljárási költségek még sokkal nagyobb positionban fognak jelentkezni; mely hátrányok különben — csak hogy kisebb mérvben — a részleges reproductio mellett is mind érezhetőek lesznek.

S mindezen súlyos aggályokat méltán felkeltő körülmények mellett mit jelent az ügyek reproductioja a felsőbíró előtt? Vajon jelenti-e a ténykérdés biztosabb megoldását a törvényszéki megoldással szemben? Határozottan nem.

Még ha állana is egyáltalán, s állván, alkalmazható lenne is a tényállás megállapítását képező bírói miveletnél az, hogy több szem többet lát, a több szem eme több látási képessége teljesen ellensúlyozódik az által, hogy a nézők egy része messzebb távolból látja a látandót, vagyis az által, hogy a felebbviteli bíró az ő ténymegállapítási miveletével csak hónapok, bizonyára olykor sok hónapok, sőt nem ritkán egy-egy év múlva követi az alsóbíró ebbeli miveletét. S ha már a ténymegállapítás gyakran sok gondot okoz az elsőbírónak azért, mert a végtárgyalást hosszú idő választja el a vádbeli tett elkövetése idejétől, mily sanguinismus kell annak a képzeléséhez, hogy a felsőbíró biztosabb sikert aratand! Ellenkezőleg a felebbviteli bíró helyzete hasonlíthatlanul kedvezőtlenebb lesz. Először is a vádlott, ki a bizonyítékokkal alaposan csak a végtárgyaláson ismerkedhetik meg, de a meghozott ítéletből aztán egész biztossággal megtudja, hogy a bizonyító adatok közül melyek voltak reá előnyösek, melyek terhelők, s mily mérvben s ezen ítéletet írásban is kikapván, annak minden betűjét tanulmányozás tárgyává teheti, első sorban is védelmét a reproductionális tárgyaláson eme ismeretének s tudásának megfelelően fogja berendezni; másod-, vagy talán ezt kellett volna említeni első-sorban, igyekezni fog a terhelőnek bizonyult adatokat előnyére idomítani, hogy miként, az az ő dolga, de hogy ennek utja s módja van, és pedig sokféle, azt minden gyakorlati kriminalista jól tudja. Minden éles látás nélkül előre meg lehet jövendőlni, hogy a terhelő vallomások a felsőbíró előtt lehetőleg ártatlanokká fognak elsimulni, a mentők pedig még határozottabb alakot öltendének, a melyek pedig mesterséges uton nem idomíthatók, azokon az idő foga gyakorlandja fakító munkáját s már az alsóbíró előtt oly gyakran előforduló, a visszaemlékezés fogyatékoságáról tanuskodó tétovázó, határozatlan vallomások száma a másodbíró előtt megerősödött kiadásban fog jelentkezni. Hogy aztán a gyarlóbb alapra fektetett másodfoku megállapítások miben nyújtandják nagyobb garantiáját annak, hogy a valósághoz közelebb járnak, nehéz elképzelni, s az ily minden ízében kétes eredmény nagyon drágán lett megfizetve a már fenébb elősorolt hátrányokkal.

De ha a több szem többet lát szójárásban kifejezést nyert tapasztalati tény analogonja állana is a ténykérdés felismerése körül, akkor a több szem eme előnyét a kevesebb szem felett csak egy mód volna biztosítani olykép, hogy ezen előnyt az időbeli térség ne ellensúlyozza. Ez a mód, ha

nem másként is, mint elmefuttatás alakjában, már több oldalról contempláltatott, s abban állana, hogy a törvényszék előtt végbemenő végtárgyaláson a felebbviteli bíróság is jelen legyen, s passiv hallgató szerepét vigye, de ezen passivitásából egyes általa szükségeseknek vélt kérdések intézésével ki is léphessen, s ilykép lehetségessé válna, hogy a szóbeliség és közvetlenség behatása alatt, de menten a reproductio fennebb vázolt hátrányaitól, a tényállást saját kebelében megállapíthassa. Az elsőbírósági ítéletnek jogerőre emelkedése esetén a feleknek azonnali megnyugvása folytán a felebbviteli bírónak igaz, hogy eme jelenléti fáradsága kárba veszett volna, felebbezés esetén azonban az ügy reproductiója nélkül azonnal, esetleg a szóbelileg előadandó felebbezési indokok meghallgatása után, meghozhatná, a ténykérdésre is biztos alapon való kiterjeszkedés mellett, az ítéletét. Azonban szembetűnő, hogy eme módszer mellett az elsőbíróság funkciója tulajdonkép feleslegessé válnék s pusztá időtöltésnél egyebet alig jelentene, minthogy helyette az ítéletet a másodbíróság is azonnal meghozhatná.

Ámde a több szem többet lát féle analogon nem is fogadható el a ténykérdés megállapítása terén. Semmi sem indokolja annak a feltevését, hogy több ember jobban képes a tényállást felismerni, s kevésbé van tévedésnek kitéve, mint kevesebb. Hiszen, ha ez így volna, akkor a dolgon még egyszerűbben lehetne segíteni az ítélő tanácsok megerősítése által, s bizonyos fokú megerősítés mellett a tévedés eshetősége egy minimumra szállna alá, illetve egészen megszűnnék. Én azonban nemcsak hogy erősebb tanácsok alakításában, vagy, a mi egyre megy, két tanácsnak, és pedig egy hármas és egy ötös tanácsnak egyidejűleges helyett egymás után való működésében több biztosítékot nem látok a tényállás helyes felismerése tekintetében, de úgy vélem, hogy itt is úgy áll a dolog, mint egyáltalán testületileg megoldandó ügyek lebonyolításánál, a midőn a lebonyolítás céljából a testület egy bizottságot, s ha ezen bizottság nagyszámu, ez ismét egy szűkebb körű, lehetőleg kevés tagot számláló albizottságot küld ki a kebeléből, tapasztalati dolog levén, hogy eredményes megállapításokra nagyobb testületek nem alkalmasak. A végtárgyalás kétségtelen adatait a tanács mindhárom bíró tagja szükségkép kell, hogy egyenlően percipálja, eme egyenlően percipált adatokból pedig a logika szabályai szerint nem is juthatnak a tényállásnak csak egyhangú megállapítására. Ha azonban a végtárgyalás csak kétes adatokat, vagy épen csak sejtelmeket nyújt, akkor igaz, hogy a tanács tagjai az ezen adatokból levont ténybeli consequentiák tekintetében már divergálhatnak, azonban ezen divergentia okvetlen ismétlődni fog a felebbviteli tanács kebelében is, csak hogy itt, nagyobb levén a tanácstagok száma, a divergentia is nyilván erősebb s több irányú lesz. Az ítélő tanácsok megerősítése, illetve megkettőzése tehát nem jelentheti a garantiák erősödését a ténybeli megállapítások helyességére tekintetében.

De menjünk az argumentációban tovább. Minthogy most nem a jogkérdés, hanem a ténykérdésről van szó, a bíró szerepét eme két kérdés eldöntésében nem szabad össze téveszteni. A jogkérdés megállapítása a tudomány dolga, a ténykérdés megállapításában ellenben a tudománynak csak alárendelt szerep jut, itt első sorban a józan ész, párosulva bizonyos adag élettapasztalattal, van hivatva dönteni. A ki ezt kétségbe vonná, azt csak az esküdtszéki intézményre utalom. Ha nem így állana a dolog, akkor az esküdtszéki intézmény egyáltalán el sem volna képzelhető, a büntető igazságszolgáltatás eme gépezete a legelső alkalommal felmondaná, illetve felmondta volna a szolgálatot, mert hiszen az esküdtek nem kizárólagosan a tudományosan képzett, annál kevésbé pedig a jogtudós osztályból kerülve ki, s ennél fogva valamely concret esetben az esküdtszék akként is alakulhatván meg, hogy az hijával van minden tudomá-

nyosan képzett elemnek, miként lehetne azt a ténymegállapítás feladata elé állítani, ha ezen megállapításhoz a jogtudomány — mert csak e tudományról lehetne szó — ismerete volna szükséges.

A ténykérdés megállapításához szükséges józan ész egy bizonyos mennyiségű, bizonyos minimális korról járó élettapasztalattal párosulva, az alsóbíróság tagjai azonban ép oly mértékben bírhatják, mint a felebbviteli bírák, és semmi elképzelhető ok nincs e tekintetben az utóbbiaknak az előbbiek felett fölényt tulajdonítani. De ha talán a hosszabb élettapasztalat mégis az utóbbiak javára billentené le a mérleget, úgy ne téveszszük szem elől helyzetüknek fennebb ecsetelt kedvezőtlenebb voltát a tényfelismerés tárgyi eszközei tekintetében.

Az eddigieket röviden összegezve tehát azt találjuk, először: hogy az alsóbíróság tagjai a tényállás felismerésére ugyanazon szellemi képességgel bírnak, mint a másodbíróságé, másodsor: hogy a felebbviteli tanács erősebb száma a biztosabb tényfelismerés garanciáját nem nyújtja, harmadsor: hogy reproductiónális eljárás mellett a felebbviteli bíró a tényfelismerésére vezető anyagot silányabb, mert már többé-kevésbé megromlott vagy megrontott minőségben kapja, végre negyedsor: hogy reproductio nélkül, pusztán írásbeliség mellett, teljesen a homályban evez.

Mindebből tehát csak azon eredményre lehet jutni, hogy a ténykérdésben nem kívánatos a felebbezés.

Van azonban még egy körülmény, mely mindeneknél jobban igazolja, hogy a felebbezés szükségtelen — ha pedig szükségtelen, akkor üdvös nem is lehet; értem az esküdtszéki verdictek felebbezhetlenségét, vagyis, hogy az esküdtek ténymegállapításai megtámadhatlanok. Már pedig az esküdtszéki intézmény legmelegebb szószólói sem merhetik komolyan állítani, hogy az esküdtek ténymegállapításai a tévedésektől mindenkor mentesek, — sőt azt hiszem, hogy a megbízhatóság biztosítékaiban eléggé szűkölködnek.

«A jog ismerete nélkül, — mond dr. Baumgarten Izidor már fennebb idézett munkájában, — melyet csak a tanulmány, jellemzilárság nélkül, melyet csak a hivatás, külső és belső függetlenség hiján, melyet csak az állás és műveltség adhat; homályos érzelmek, és nem az ész parancsai után indulva az esküdt — nem ritkán — testileg és szellemileg képtelen egy hosszú tárgyalás menetét figyelemmel kísérve, az ügy magvát biztos kézzel kihámozni és azon erőszakos orvosokra emlékeztet, kiktől mondják, hogy bunkóval kezükben közelítvén meg a beteg ágyát, majd a betegséget sujtják agyon, majd a beteget. Gyűlölség és félelem az egyik, szánakozás a másik oldalon, mely a jogtudós bírónál legfőlebb a büntetés kimérésénél juthat érvényre, a bűnösség és felmentés felett határoznak.»

S ezeknek a ténybeli megállapításai megdönthetetlenek (a különböző bűnperrendtartások is csak annyit engednek, hogy ha a bíróság egyhangulag akként vélekedik, hogy az esküdtek az ügy érdemében a vádlott hátrányára tévedtek, akkor az ügyet a más esküdtek elé utalja, ezeknek a verdictjére azonban az ítélet feltétlenül meghozandó); viszont a szakbíróságok, melyek mindazon tulajdonokkal, mikben az esküdtek szűkölködnek, dicsekedhetnek, melyek ténybeli megállapításait ugyanonnan meritik, honnan az esküdtek, s ezenfelül azokat indokolni is kötelesek, ugyanazon bizalomra ne legyenek érdemesek?!

Örökösök a panaszaink igazságszolgáltatásunk lassu menete felett — a polgári és bűnügyi téren egyaránt. Nem ritkák, de mindennapiak az esetek, hogy a büntető ítélet évek mulva a tett elkövetése után lesz csak jogerős. Maga a tett réges-rég feledésbe ment volna már, ha épen a bűnvádi eljárás egyes mozzanatait azt nem hozzák újra és újra felszínre s frissítik fel a közemlékezetben. Ez csakugyan egészségtelen állapot. Mily gyökeres orvoslást nyer ez, ha

a ténykérdés felebbezése elesvén, megszűnnek a felsőbbiróságok által oly gyakran elrendelt, s ügyeket messze visszavető pótlások, s az egyetlen s csak a jogkérdésre kiterjeszkedő felülvizsgálat után az ítélet azonnal jogerőre emelkedik nemcsak, de bizonyos, hogy a ténymegállapítások megváltoztathatlanságának tudatában igen sokszor a felek jogorvoslathoz folyamodni sem fognak.

Részemről az elmondottak után csak egyetlen aggályt találok a javasolt felebbezhetlenséggel szemben, melyet azonban alaposan eloszlathatónak vélek. Ezen aggály azon körülményből merülhet fel, hogy a törvényszékek kevés kivétellel teendővel felette elhalmozva levén, egy-egy bűnügy végtárgyalására hiányzik azon idő, mely szükséges ugy az ügy legbehatóbb letárgyalására, valamint az ítélet feletti higgadt s nyugodt tanácskozásra. S valóban ezen aggály birhat jogosultsággal, ha tanui vagyunk, hogy akárhány törvényszék előtt egy délelőtt 4, 5, 6, sőt 7 bűnügy is letárgyalatik s ítélettel elláttatik. Ezen a visszás helyzeten azonban a nagy forgalmu törvényszékek büntető tanácsainak szaporításával lehet segíteni, a mi semmi nehézségbe sem fog ütközni, mihelyt a felsőbbiróság a felebbezésnek a jogkérdésre szorításával nagy mértékben tehermentesítettik.

Végre áttérek röviden még arra, hogy az elmondottak a járásbiróságok hatáskörébe tartozó ügyekről miért nem állanak?

A járásbiróságok mint egyes bírák járván el, nélkülözik a tanácskozás hatalmas factorát megállapításaiknál, s míg a collegiális bíróságnál az egyik bíró téves felfogását bírótársai kikorrigálhatják, aggályait elenyésztethetik, az egyes bíró aggályait s kétségeit senkivel nem közölheti, saját tévedését pedig észre sem veszi. A ténymegállapítást tehát az egyes bíróra teljes megnyugvással mindenkor bizni nem lehet, ennél fogva elkerülhetlenül helyt kell adni a felebbezésnek a ténykérdésben is. Hozzá ezen felebbezés érvényesítése ama nehézségekbe, melyek a fennebbiek szerint a törvényszék ítéleteinek megfelelő felebbezésében mutatkoznak, nem ütközik, s a mindenkori s teljes reproductio a szereplőknek — kiknek száma is minden egyes ügyben rendszerint csekélyebb s lakása a felebbeviteli bíróságnak (mely alatt én kizárólag a törvényszékeket képelem) székhelyétől nagyon távol nem is lehet, — hasonlíthatlanul kisebb megterheléssel jár. Talán mondani sem kell, hogy másodfoku felebbezésnek a ténykérdésben helye nem lehetne, sőt még jogkérdés is beérhetné az egyfokúval.

Eördögh András,
budapesti törvényszéki bíró.

Jogirodalom.

Közigazgatási törvénytar. A fenálló törvények, rendeletek és döntvényekből rendszeresen összeállította Dárday Sándor.

A fennebbi cím alatt 6 vaskos kötetben igen czélszerű gyűjteményét veszi a közigazgatási gyakorlat mindazon törvény- és rendeletbeli szabályoknak, elvi jelentőségű döntvényeknek, melyekre működésében szüksége van, s melyeket ma a törvény- és rendelettar tömkelegéből, a döntvényeket közlő közigazgatási szaklapok elszórt számaiból csak nagy idővesztéssel vagy egyáltalán nem találhat meg.

A magyar közigazgatás a lefolyt félszázad alatt óriási átváltozáson ment keresztül.

Ha belétekintünk a nagyérdemű Zsoldos Ignácznak 1842-ben megjelent «Szolgabíró Hivatal»-a második kötetébe, mely a közigazgatással foglalkozik, megtaláljuk ugyan mindazon feladatokat, melyek a közigazgatásnak ma is ügykörébe tartoznak, de a most 50 éve még vékony csemete terebélyes fává magasodva, szétágazva áll előttünk.

Közigazgatásunk mai elágazása mellett annak közegei nem nélkülözhetnek oly kényeseket, melyek gyorsan adnak utbaigazítást az alkalmazandó szabályt illetőleg.

E hiányon nem segítenek a szoroson tudományos és rendszeres művek sem, a mennyiben azok a törvények és rendeletek szövegét nem adják, a gyakorlat emberének pedig épen arra van szüksége, hogy intézkedését valamely törvényes szabály különös szakaszára alapíthassa.

Ezért látjuk, hogy a legfejlettebb közigazgatásu nemzeteknél ilyen közigazgatási szabály-gyűjtemények nagy keletnek örvendenek.

Az angol közigazgatás Burn-nek hatalmas Justice of the Peace-ben bir ily segédeszközt, a francziáknál a Recueil-ök, Dictionnaire-k teljesítnek hasonló szolgálatot.

Mentül gyorsabban változnak e szabályok, annál szükségesebb azoknak oly egybeállítására, a mely az elavult, hatályukat veszített törvények és rendeletek mellőzésével a tényleg érvényben levők iránt tájékoztat.

Dárday Sándor igen fáradságos, igen érdemes munkát végzett a «Közigazgatási Törvénytar»-a kiadásával.

Az első kötet 862 lapon nyújtja az alkotmányi és közigazgatási szervezetre, a gyámügyre, a közigazgatás körébe tartozó jogszolgáltatásra és az administratív statisztikára vonatkozó szabályokat.

A második kötet 999 lapon nemcsak az egész közművelődési igazgatást minden rendű oktatási és művészeti közintézetének szabályaival felöleli, hanem az összes bevett és elismert egyházak alkotmányi és igazgatási szervezetét is. Ezen igazgatási ágak egyrésze, az ország általános közigazgatásától nagyon elkülönített szervezeténél fogva, ugy a közigazgatási közegekre, mint magánosokra eddigelé meglehetősen terra incognita-t képezett, pedig ugy hivatalos, mint nem hivatalos szempontból gyakran merül fel az érintkezés szüksége s jó gondolat volt a vonatkozó anyagot a közigazgatási törvénytar útján megközelíthetővé tenni.

A harmadik kötet 723 lapon a rendészeti, a közegészségügyi és iparügyi igazgatásnak van szentelve.

A negyedik kötet 854 lapon adja a mezőgazdasági, állategészségügyi, erdészeti, vadászati, halászati, vizügyi, közlekedési igazgatás szabályait.

Az ötödik kötet 672 lapon a katonai s vele kapcsolatos igazgatást tartalmazza.

A hatodik kötet a legterjedelmesebb, 1031 lapon foglaltatik benne össze a pénzügyigazgatás szervezete, az összes adók, illetékek, egyedáruságok rendszere.

Miután ily gyűjtemény azonban csak kellő tárgymutatóval válik könnyen használhatóvá, egy 103 lapra terjedő külön füzet tesz eleget a kívánalomnak. A munka igen szép kiállítású. Különösen ki kell emelnünk kezelésre alkalmas könnyű formáját, mely nagyban emeli használhatóságát.

Valóban elismerés illeti Dárday Sándort, hogy ily hézagpótló munka létrehozására épen ő vállalkozott, ki arra különös hivatottsággal bir. Mint a «Közigazgatási Lapok»-nak több éven át szerkesztője, mint a legfontosabb közigazgatási törvényjavaslatok előadója a képviselőházban, mint jogi szakember ismert közigazgatásunk összes vidékeit, meg tudta különböztetni a lényegest a lényegtelenről s fáradságot nem sajnálva, munkájával fontos szolgálatot tett a közérdeknek.

Concha Győző.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új kir. táblák működése 1893. évben.

Jogi szervezetünkben s jogszolgáltatásunk menetében jelenleg — nézetünk szerint — ezen felebbeviteli forum igényelheti a legnagyobb figyelmet, miután a decentralisatióban új szervezetet nyervén, a reá vonatkozó gyakorlati jogélet adataiból kell meggyőződést szereznünk életrealitáságáról s igazságügyi hasznosságáról; működése mozzanatainak kell tanu-

ságot szolgáltatni arról, hogy kedvező sikert arathat-e jogéletünkben is ezen reform, a mely már hosszas idők óta létezik minden jogállamban.

Ezen kedvező tanúságtételt s meggyőződést bőven megszerezhetjük az új kir. táblák 1893. évi ügyforgalmának adataiból s működésüknek számokban kifejezett eredményéből. És különösen évi hátralékuk alakulásai tehetnek bizonyosságot ezen reform jó sikeréről, a melyek legfényesebb kapcsolatban állnak a jogszolgáltatás magas céljainak s érdekeinek megvalósításával; a bírósági hátralékok nagyobb mérvű emelkedésétől vagy apadásától függvén a jogérvényesítés gyorsasága, a mi korunk társadalmi fejlődésének egyik létfeltétele.

A hátralékok az új tábláknál 1893-ban tetemesen kevesebültek és így — a mi legjelentősebb — azok az új æra alatt folytonos apadásban vannak, míg az egységes kir. tábla rendszerében épen ellenkezőleg azok folyvást évről-évre szaporodtak, annyira, hogy majdnem a jogszolgáltatás fenakadása miatt lehetett aggódni. Ime itt vannak a megvizsgálató s kétségbe nem vonható adatok.

A hátralék az egységes tábla súlyos hagyományai folytán 1891-ben még 28,585 volt, 1892-ben csak 22,729, 1893-ban leszállt 19,484-re.

Távrolról sem akarjuk állítani, hogy ezen igazságügyi állapot kielégítő lenne, az még mindig nem normális állapot; nem felel meg a helyes igazságügyi politika elveinek. De hátrányai tekintetében össze sem hasonlítható a decentralisatio előtti évek mozzanataival, a melyekben a hátralékok felülhaladták a 30 ezret évenként. És igazságügyérünk igyekszik a törvényhozás útján a bírói létszám szaporításával is segíteni e bajon; óhajtandó, hogy még nagyobb mérvben is tegye azt.

Ez annál nagyobb szükségét képez, mivel vannak egyes kir. táblák, a melyeknél a hátralékok nem apadtak, hanem szaporodtak. Így a budapesti kir. táblánál ezerrel több lett a hátralék, 1892-ben 7214 volt, 1893-ban 8305. A nagyváradi kir. táblánál 1819-ről 1884-re emelkedett, ennél azonban az évi ügybejövétel is nagyobbodott 10,790-ről 10,895-re, ellenben a budapestinél a bejövétel kevesebült 31,125-ről 30,852-re. A pécsi kir. táblánál a hátralék 468-ról szintén emelkedett 764-re, de a bejövétel is, t. i. 10,428-ról 10,874-re. A temesvári kir. táblánál pedig 868-ról 1119-re és a bejövétel is 12,273-ról 12,412-re.

A többi táblánál a hátralékok a lefolyt évben kevesebültek. Így a debreczeni táblánál 1902-ről leszálltak 1456-ra, a győrinél 763-ról 625-re, a kassainál 2984-ről 2403-ra, a kolozsvárinál 559-ről 377-re, a pozsonyinál 2009-ről 1320-ra, a marosvásárhelyinél 380-ról 192-re, a szegedinél 3063-ról 1039-re.

A hátralékok ezen alakulása még nagyobb érdeklődést kelthet, ha azt a táblák ügybejövételével hasonlítjuk össze. A hátralékok kevesebülésével a bejövétel szaporodása áll szemben; ez 1891-ben 138,956, 1892-ben 147,287 és 1893-ban 148,010 számot képviselt.

Míg tehát a táblák ügybejövetele 3 év alatt 10 ezerrel szaporodott, azoknak hátraléka 9 ezerrel kevesbedett.

Így volt ez többnyire az egyes tábláknál is, mint a a kassainál, hol a bejövétel 13,198-ről 13,225-re emelkedett, a marosvásárhelyinél 6913-ról 7122-re, a nagyváradinál 10,790-ről 10,895-re, a pécsinél 10,428-ról 10,874-re, a pozsonyinál 9310-ről 9809-re, a szegedinél 17,240-ről 17,779-re, a temesvárinál 12,273-ról 12,412-re. Ellenben a budapesti tábla bejövetele — mint fentebb említettük — 1893-ban kevesbedett; így a debreczeni tábla bejövetele is és pedig 13,745-ről 13,501-re, a győri tábláé 12,093-ról 11,706-ra, a kolozsvárié 10,172-ről 9835-re.

Mínt hogy ezek szerint az új táblák ügybejövetele folytonos szaporodásban volt, daczára annak, hogy a nagy munkásság folytán a hátralékok nagyobb mérvben kevesebültek,

kellett, hogy az *elintézendő* ügyek száma is emelkedjék. Míg tehát 1891. évben összesen elintézendő volt 162,443, 1893-ban az már 170,739-re emelkedett — tehát 3 év alatt 8 ezer növekedés, de szemben az 1892. évvel 5 ezer kevesbülést mutat fel, azon évben 175,872 levén az elintézendői összeg.

Ez az egyes táblák közt következőleg oszlott meg. Elintézendője volt a budapestinek 38,066, a debreczeninek 15,403, a győrinek 12,469, a kassainak 16,209, a kolozsvárinak 10,394, a marosvásárhelyinek 7502, a nagyváradinak 12,714, a pécsinek 12,042, a pozsonyinak 11,818, a szegedinek 20,842, és a temesvárinak 13,280.

A bírák munkásságát, ügybuzgalmát természetesen az elintézésök összege tünteti ki, valamint a jogszolgáltatás minőségének megítélésére közvetlenül azon arány szolgálhat, a mely a bíróságok ügybejövetele és elintézésének összege közt fenforog.

Az 1891. év bizonyosan a szervezési átalakulás nehézségei következtében, még a tekintetben nem mutathatott fel kedvező eredményt, annak folyamán az új táblák által 138 ezer ügybejövételből csak 133 ezer intéztetvén el. A legújabb évek azonban azt helyrehozták, miután 1892. évben 147 ezer ügybeérkezés mellett nem kevesebb mint 153,143 ügy intéztetett el, 1893-ban pedig 148 ezer bejövetelel 151,255 elintézés állt elő.

Ennek folytán — szerintünk — nem tekinthető merész állításnak az, hogy ha a volt egységes táblai rendszer nagy hátraléka nem lett volna, vagy ha ezen átöröklött teher eltávolítottatnék, az ügymenet az új táblákon is azon rendes lefolyást nyerhetné, a melyet, mérsékelt hátralékokkal, minden előhaladott jogállamban észlelhetünk.

Ezen arány — bejövétel s elintézésök közt — az egyes tábláknál következőleg fejlődött ki.

A budapesti táblára 1892-ben bejött 31,125, elintéztetett 30,446; 1893-ban bejött 30,852, elintéztetett 29,761.

A debreczeni táblára 1892-ben bejött 13,745, elintéztetett 14,392; 1893-ban bejött 13,501, elintéztetett 13,947.

A győri táblára 1892-ben bejött 12,093, elintéztetett 12,727; 1893-ban bejött 11,706, elintéztetett 11,844.

A kassai táblára 1892-ben bejött 13,198, elintéztetett 13,237; 1893-ban bejött 13,225, elintéztetett 13,806.

A kolozsvári táblára 1892-ben bejött 10,172, elintéztetett 10,163; 1893-ban bejött 9835, elintéztetett 10,017.

A marosvásárhelyi táblára 1892-ben bejött 6913, elintéztetett 7611; 1893-ban bejött 7122, elintéztetett 7310.

A nagyváradi táblára 1892-ben bejött 10,790, elintéztetett 11,015; 1893-ban bejött 10,895, elintéztetett 10,830.

A pécsi táblára bejött 1892-ben 10,428, elintéztetett 11,869; 1893-ban bejött 10,874, elintéztetett 11,278.

A pozsonyi táblára 1892-ben bejött 9310, elintéztetett 9687; 1893-ban bejött 9809, elintéztetett 10,498.

A szegedi táblára 1892-ben bejött 17,240, elintéztetett 19,001; 1893-ban bejött 17,779, elintéztetett 19,803.

A temesvári táblára bejött 1892-ben 12,273, elintéztetett 12,295; 1893-ban bejött 12,412, elintéztetett 12,161.

A jelen közleményben foglalt adatok mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy felelbbviteli forumunk új szervezése lényeges befolyással leend felsőbb jogszolgáltatásunk tökéletesítésére.

Dr. Szokolay István.

Zárlat kérdése arányosítási perben.

A «Jogtudományi Közlöny» 14-ik számában azt állítja Bíró Vilmos ur, hogy az általa a 10-ik számban felvetett kérdésekre a 12-ik számban adott válaszom a kérdés lényegét szem elől tévesztette volna.

Lássuk, ezen állítás megállja-e a tűzpróbát?

Bíró Vilmos ur a «Zárlat az arányosítási perben» czimű rövid közleményében két kérdést is vet föl, melyek ugyan

egymással szorosan összefüggnek, de mégis két különálló s külön-külön is tárgyalható kérdést képeznek.

Az egyik kérdés az, hogy vajon melyek az 1881. évi LX. tcz. 254. §-ában fentartott zárlati esetek? s e felett elmélkedvén, azt állítja, hogy nem tud elképzelni zárlati esetet, mely az 1881. évi LX. tcz. 237. §-a úgy az erdő-törvény által hatályon kívül helyezett 1807. évi XXI. tcz. rendelkezései alá ne volna vonható, azt állítja, hogy más törvényt, melylyel az eddigi szokott eljárás fentartandó, nem ismer.

E kérdésre úgy én, mint dr. Róth Ferencz collegám, megadtuk a választ, s fölvilágosítottuk Biró Vilmos urat, hogy az emberi képzelődés a positiv jogtudomány terén kevés szerepet játszik s reá mutattunk azon zárlati esetekre, melyeket az 1881. évi LX. tcz. 254. §-a fentartott.

E kérdés tekintetében a «Jogtudományi Közlöny» 14-ik számában még tovább megy s úgy látszik, valamennyi létező zárlati esetet a 237. §. fogalma alá von.

Distingváljunk egy kicsit.

A 237. §. a), b), c), d), e) és f) pontokból áll, mindegyik pont más és más föltételek mellett rendelkezik a zárlatról. Az általam s dr. Róth Ferencz ur által felsorolt zárlati eseteket az 1881. évi LX. tcz. 237. §-ának melyik pontja alá vonja czikkiró ur? hiszen az általunk felsorolt, a 254. §. szerint fentartott zárlati esetek mind más és más törvényes intézkedéseken alapulnak.

Mi itt tehát arról beszéltünk s beszélünk, hogy mely esetekben, minő törvények alapján rendelhető el zárlat. Positiv intézkedésekről van tehát szó, melyek külön-külön állanak s egymással azért, mert valamennyi a vagyon megóvását czélozza, semmiképen össze nem zavarhatók a nélkül, hogy fogalmi zavar ne álljon elő.

Értekezhetünk ha tetszik a zárlat elméletéről in abstracto, de ha a positiv törvényekről beszélünk s azt vitatjuk, hogy törvény szerint mi áll fen s mi nem, akkor nem szabad a törvényt, mely positiv, az elmélettel, mely tisztán tudományos, összecserélni. E kérdésre nézve, mely a tételes jogtudomány szempontjából a «Jogtudományi Közlöny» 12. számában kimerítettnek látszik, többet nem hozok fel, mert nincs reményem, hogy Biró Vilmos urat, kinek felvilágosításra nincs szüksége, meggyőzzem arról, hogy az 1881. LX. tcz. 237. §-a s az 1807. évi XXI. tczikkben felsorolt zárlati eseteken kívül még más zárlati esetek is léteznek, melyek a 237. §. egyik pontja alá sem vonhatók.

Magam részéről, ha netán tévedésben volnék, a jóakaratú helyreigazítást és felvilágosítást mindig készséggel fogadom.

A másik kérdés, a mit felvetett, az volt, hogy arányosítási perben van-e egyáltalában, s mely törvény alapján van zárlatnak helye.

Természetes, hogy miután czikkiró ur minden zárlati esetet a 237. §. fogalma alá von, ezen szakasz a) pontja alapján az ezen pontban körvonalozott feltételek mellett a zárlatot elrendelendőnek tartja.

Ezen kérdésre is megadtam a választ a «Jogtudományi Közlöny» 12-ik számában, s így alig vagyok azzal vádolható, hogy a felvetett kérdések lényegét szem elől tévesztettem volna.

Úgy látszik, hogy ezen kérdésre adott válaszom mégis némi meggyőző hatást tett czikkiró urra.

Nem czáfolja meg e kérdés tekintetében fejtegetéseimet, hanem a 237. §. b) pontja rendelkezéséhez képest felebbezett elsőbírói ítélet alapján a zárlatot elrendelendőnek tartja.

Itt ismét rájövünk arra, hogy a 237. §-ban statuált zárlati esetek mennyiben különböznek egymástól. Hogy az a) pont alapján el nem rendelhető a zárlat, úgy látszik, már-már egyetértünk, hogy pedig a b) pont alapján sem rendelhető el, megkísérlem kimutatni.

Arányperekben, mint ezt a debreczeni kir. ítélő tábla a törvénnyel teljesen összhangzólag kimondotta, a kir. tvszék az 1871. évi LIII. tcz. szerint mint külön ügybiróság jár el, intézkedéseinél tehát csakis az arányosításról alkotott törvények szolgálhatnak irányadóul.

Már pedig az arányosításról alkotott törvények zárlatot nem ismernek, s ilyet nem statuálnak.

Ha a közös vagyon felosztásának aránya bíróilag megállapított, következik ezen ítéletnek végrehajtása.

Nem szükséges nagyon magyaráznom, hogy az arányperben hozott ítélet végrehajtása egy külön nagy munkát, mely bírói s nem végrehajtói funkciót igényel, s mely nem a végrehajtási törvény intézkedése alapján fogantatott.

Végül csak még egyet. Tudjuk nagyon jól, kik a hazai viszonyokat ismerjük, hogy hazánk mintegy 17 ezeret tevő községeiben igen sok közös, még felosztatlan közbirtokosági vagyon van; ha egynek a zár alá tétele kimondatik, nem kétlem, hogy valamennyi zár alá kerül, ekkor a zár alá vett vagyon zárgondnoki kezelés alá adatik, s azt a királyi törvényszékek zárgondnok útján adminisztrálják, ez esetben azonban ezen administrationális teendők a kir. tvszékeket annyira igénybe vennék, hogy ez a budgetbe okvetlenül a törvényszéki személyzet szaporításában hatályos kifejezésre jutna.

Ime ez is egyik érv, hogy a törvényhozó miért szoritotta meg a zárlat eseteit és miért nem terjesztette ki a zárlatot, ha már előbb nem tette az 1881. évi LX. tcz. alkotása alkalmával az arányperekre is.

A kérdés Biró Vilmos ur által vettetvén fel, én a magam részéről a vitát befejezettnek tartom.

Dr. Pap József,
m. szigeti kir. tszéki bíró.

Néhány szó a «Felhívás»-ra.

«Felhívás Magyarország elsőfolyamodásu bíróságainak ítélő biráihoz» című czikkben Mutnyánszky Ádám pestvidéki kir. járásbíró ur arra szólítja fel az elsőfolyamodásu bírakat, e b. lap f. é. 16-ik számában, hogy: «egy az összkormányhoz és a képviselőházhoz benyújtandó memorandumban a minden irányban igazságtalan helyzetnek megszüntetését és a szolgálati utasítás behozatalának elrendelését sürgezzük».

A szolgálati utasítás behozatalának szorgalmazása tekintetében teljesen csatlakozom t. czikkiró ur kívánatához, de már az indokolás tekintetében nem érthetek mindenben egyet czikkiró urral, mert kétségtelen ugyan, hogy helyzetünk sok más államszolgálati ággal szemben is sok tekintetben igazságtalan s különösen az a katonasággal szemben, — de erről szólni nem akarok, mert a katonaság olyan nebántság virág, melynek érintése már sok embernek okozott kellemetlenséget; — de hogy helyzetünk e visszas volta a t. czikkiró ur által kifejtett okokból származnék, abban nem mindenben érthetek egyet vele.

Ugyanis a t. czikkiró ur b. cikkének I—IV. pontjában felsorolt eseteknek sérelemként való felhozásából azt a fel fogást vélem kiolvashatni, hogy ő a kinevezéseknél egyedül a rangsort tartaná irányadóul elfogadandónak, kivéve a világos érdemtelenség és nem folyamodás eseteit. Vagyis világosabban szólva, azt olvasom ki t. czikkiró ur soraiból, hogy ő egy megürült járásbírói vagy hasonrangu állásra azt az albirót vagy hasonrangu egyént kívánná kineveztetni, a ki az albirák és hasonranguak létszámában az első helyet foglalja el, kivéve ha nem folyamodik, vagy fegyelmi eljárás alatt áll.

Isten őrizzen e rendszer elfogadásától. Hiszen ez in optima forma a drasticusan elnevezett «szamar lajtorja» elfogadása volna, a mit pedig hogy a törvényhozás az 1891. évi XVII. és 1893. évi IV. tczikk megalkotásánál nem akar-

hatott, kitűnik abból, hogy az ily kinevezési rendszer behozatala mellett a sommás eljárás és a szóbeliségen alapuló több törvényes alkotások életbe lépte által feltétlenül megkövetelt megerősítése az e. f. bíróságoknak lehetetlen volna. De hogy nem is ezt akarták a fentidézett törvenczykkek, az világos az 1891. évi XVII. tcz. 22—23. §-ából és különösen a 27. §-ból, mely a magasabb czimmel és fizetéssel felruházást egyenesen a «fontos közszolgálati érdekekhez» és nem a rangsorban elfoglalt álláshoz köti.

E törvényes intézkedésekkel szemben tehát a t. czikkiró ur által I—IV. pont alatt felhozottakat sérelmeknek nem tarthatom, hanem a törvény helyes alkalmazásának, nem szólhatván természetesen arról, hogy egyes esetekben nem mellőztettek-e érdemesebb egyének, mert hisz a kinevezettek és mellőzöttek mindenikét egyikünk sem ismeri.

A t. czikkiró ur által az V. pontban felhozottakat azonban már magam is kénytelen vagyok sérelmekül elismerni, mert az ott közlött hézagos előléptetések kétségtelenül az 1891. évi XVII. tcz. 48. §-át sértik, mint a mely §. határozottan kimondja, hogy: «Előléptetésre a magasabb fizetési fokozatba annak van igénye, a ki a következő első fizetési fokozatban az összlétszám sorrendje szerint az első.» Ha tehát az előléptetés nem e sorrend szerint történt, az kétségtelenül sérelem, mert az előléptetéseknel nem a képesség és munkásság, hanem csakis a szolgálati idő, illetve a rangsor az irányadó; azt pedig nem hiszem, hogy az összes mellőzöttek fegyelmi eljárás alatt állás indokából mellőztettek volna.

Egyik okát a felhozott valódi és vélt sérelmeknek a t. czikkiró ur a minősítés helytelen és megbízhatlan voltában találja s azt a kívánatot fejezi ki, hogy a mellőzés oka az illetőknek megmondassék.

Hogy e kívánat teljesítése mennyiben volna kivihető s mennyiben volna helyes vagy nem helyes, annak taglalása messze túlhaladná jelen soraim célját, s így csak annyit jegyzek meg, hogy a t. czikkiró ur által más valamely miniszteriumtól felhozott példából egyáltalán nem tudom kiolvasni azt, a miért a példát t. czikkiró ur felhossa, s mit ő e példából kiolvasni látszik, t. i. hogy az illető miniszteriumnál ez a közlés megtörténik és csak az igazságügy-miniszteriumnál nem.

Tudomásom szerint a minösítvényi táblázatokról az 1834 aug. 28-iki és 1843 jul. 12-iki udvari kamarai rendeletek intézkednek, melyek minden államhivatalnoknak egyaránt megengedik, hogy minösítvényi táblázatának megtekinthetőségét felettes hatóságánál kérelmezhesse, mely kérelem felett — a gyakorlat szerint — az illető miniszter határoz. Ha tehát e rendelet egyik miniszteriumra irányadó jogforrás: ugyanaz az az igazságügyminiszteriumra nézve is.

Annak, mint személyi dolognak, fessegetésébe nem akarok bocsátkozni, hogy mennyiben képesek a hivatalfőnökök alantasaikról relatiót adni, s mennyiben nem. A jogtalanul mellőzött tehetséget bizonyára vigasztalni fogja tiszta öntudata s az igazi kötelesség; ezeket bizonyára nem fogja megbénítani az anyagi veszteség s a mellőztetés fájó érzete s ekként az ily eljárás ha sérelmes is az egyénre nézve, de az államra — mindig igazi és nemes munkaerő mellőztetését téve fel — kárt nem hoz, mint azt a t. czikkiró ur állítja.

Másik okát a t. czikkiró ur a sérelmeknek a következőkben találja: «... tán nem tévedek, ha azt mondom, hogy az elnyomatás korszakának erényei, midőn a gyanakvás, csuszás, mászás volt sok esetben a tudomány, a spiclikedés pedig az érdem, burjánozni kezdenek a curialis magyar birói szék körül.

A mely methodus azonban újabb elnevezéssel informálásnak nevezetik. Az, hogy az informáns ki, mi és mire képes, miért informál, nem igen puhatoltatik.»

Továbbá: «... a sérelmek oka egy kis önkényben, mely a nem hivatali informatiók által erősítették és nem egyedül a sorozottaknak fogvatkozásaiban keresendő.»

De ha jól értem, a protectiót akarja vele t. czikkiró ur elítélni, másrészt pedig azt fejezni ki, hogy a nem hivatali informatiók figyelmen kívül hagyásával csakis a hivatali informatiók vétessenek figyelembe.

Azonban itt nem veszi észre a t. czikkiró ur, hogy a hivatali informatiókat fentebb maga is teljesen megbízhatlanoknak s részrehajlóknak bélyegezte, melylyel szemben — ha úgy áll a dolog, mint t. czikkiró ur mondja — épen a kötelességét komolyan vevő miniszternek kell az informatió más forrásaihoz, a nem hivatalos informatióhoz, ha úgy tetszik protectióhoz fordulnia, avagy t. czikkiró ur hívánata szerint a rangsorozat sorrendje szerint a legnagyobb chablonszerűséggel és a közérdek óriási sérelmére, de kényelmes módon eszközölnie a kinevezéseket.

A protectió felvetésével eljutottunk ahhoz a kérdéshez, mely évek óta képezi gravamenek tárgyát, melyre existenciáját alapítani szokta a stréber, de a melylyel vigasztalni szokta magát az érdem elismerése által fájoan érintett középserűség is, s mely az öblös torku demagogok által mint társadalmunk rákfenéje szokott hangzatos frázisokkal megtámadtatni.

Én e támadásokat nagyrészt — sporadicus esetek kivételével — nem tartom jogosultaknak; természetesen a protectiót sohasem zavarva össze a nepotizmussal, melynek kiirtását magam is a társadalom életbevágó érdekének tartom.

Mert mi a protectió? Az érdemesnek elősegítése más érdemesek rovására, tehát jogok küzdelme. S mi a nepotizmus? Az érdemtelen elősegítése az érdemesek rovására. A kettő közötti különbség tehát óriási, s mig a protectió indokát Horac ama szavaiban találom: «nil humani alienum puto» — addig a nepotizmust lelkem teljes erejével elítélem.

A ki ismeri az életet és számol egyrészt az emberi természet nem mellőzhető érdekeivel és sajátságaival, másrészt pedig az állam és társadalom okosan felfogott érdekeivel, az a protectio emberi voltát, s így kiirthatlanságát, sőt jogosultságát kénytelen elismerni. Mert hisz emberi természetben gyökeredző az, ha valaki inkább megbizik egy olyan ember képességeiben, kit neki egy oly rokona, barátja, ismerőse ajánl, a kit szavahihető embernek ismer, mint azokban a chablonszerűen, s t. czikkiró ur nézete szerint is felületesen és megbízhatlanul kiállított minösítvényi táblázatokban, melyek az egyéni megbízhatóság s alkalmazhatóság tekintetében legtöbbszörre semmi concret támaszpontot nem nyújtanak.

Ez értelemben tehát a protectió emberi és jogos, s csakis akkor veszedelmes, ha megbízhatlan informatiókra alapítva, vagy a világos tények és érdemek figyelembe nem vételével s érdemtelenek javára gyakoroltatik.

Azt hiszem egyébként, hogy e tekintetben a jelenlegi igazságügyér kormányzata alatt még azoknak sem lehet okuk panaszra, kik egyébként akár az igazságügyminiszter ur személyének, akár az ő elveinek nem barátai.

Ennyi az, a mit t. czikkiró ur «Felhívására» megjegyezni kívánatosnak tartottam, a mennyiben magára a dolog érdemére is befolyással van, hogy mit tekintünk sérelemnek s mit nem, tehát hogy mit tartunk orvoslandónak és mit nem.

A szolgálati szabályzatot én is szükségesnek és szorgalmazandónak tartom, de az igazságügyi kormány discretionalis hatalmát megnyirbálni nem óhajtom, a protectió megszüntetése végett pedig szélmalom-harczot folytatni nem akarok.

Fényes Vincze,
aradi kir. aljársbíró.

Különfélék.

— **Sánta Gábor**, a kir. Curia tagja, a kit az elmúlt héten kísérték örök nyugalomra, egyike volt a magyar bírói kar ama kiváló képviselőinek, a kik szerencsésen egyesítik jellemükben a régi magyar faj conservatív erényeit, nagyszabásu modern tudással. Mint ember egyike volt a ma már mind ritkábban található harmonikus egyéniségeknek, ki biztosan futotta meg pályáját és meggyőződéssel töltötte be hivatása körét. A szive és az esze egyaránt helyén volt és tudott szigorú lenni és jóságos, gyöngéd és igazságos egyszerre. Jelleme, modora, sőt külseje is nagyon emlékeztetett ama típusra, melynek a haza bölcse volt a legkiválóbb képviselője.

Mint bírót óriás munkaképesség, rendületlen kötelességérzet és megalkuvást nem ismerő igazságérzet jellemezte. Könnyen és sokat dolgozott, páratlan munkaképességét érthetővé tette ritka jó emlékező tehetsége, a mely miatt tisztelői az élő kodexnek nevezték. A törvénykönyveket, melyeknek tartalmát szakaszonként betéve tudta, csak akkor használta, ha valakit meg akart győzni idézeteinek helyes voltáról.

— **Illés Károly** nagyszabásu kommentárjának második kiadásából megjelent a második kötet. E kötet tartalmazza a büntetőtörvény második részét a magánlak megsértéseig bezárólag. A feldolgozott 206 §-nak 581 oldalt szentel a szerző, régi s kiválóan gyakorlatinak bizonyult rendszeréhez képest közölve minden szakasz teljes szövege után a miniszteri indokolás vonatkozó részét, azután részletes magyarázatot és végül a judikaturát. Különösen a mi a judikaturát és az irodalmat illeti, Illés műve teljesnek és tökéletesnek mondható. Alig van döntvénygyűjteményeink és jogi szaklapjainkban megjelent bűnügyi jogeset, a mely Illés kommentárjában feldolgozva ne volna, s nincs oly könyv vagy értekezés, melylyel ő ne foglalkoznék. Melegen ajánljuk ez alkalomból is Illés könyvét a gyakorlati szakférfiak figyelmébe.

— **Ki tartozik előlegezni és fedezni az elhunyt ügyvéd iratai leltározásának költségeit?** Egy kir. járásbíró, mely a törvény értelmében a székhelyén kívül elhalt ügyvéd iratai leltározására hivatott, utasította az ügyvéd özvegyét, hogy a kiküldött aljegyző 7 frtban megállapított díjait és költségeit 8 nap alatt és végrehajtás terhe mellett előlegezze, majd később, hogy a 20 frt 50 krtban megállapított költséget végrehajtás terhe mellett fizesse be. A bíróság ezen intézkedése alkalmából a budapesti ügyvédi kamara felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, a melyben azt sérelmesnek jelentette ki. Hivatkozott arra, hogy ezen irat-leltározás a közérdekben történik, hogy mindenki nyugodt lehessen az iránt, hogy iratai megbízható, gondos kézre vannak bízva, akkor, midőn erről az ügyvéd már nem gondoskodhatik, nehogy a jogkereső közönséget addig is, míg új képviselőt nevezhet, valamely ténykedés elmulasztása által hátrány érhesse. Ennélfogva a leltározásnál felmerült díjak és költségek nem terhelhetik az elhalt ügyvéd örökösét, hanem a bírói irodaátalányból fedezendő. Kérte a kamara, hogy a miniszter a bíróságokhoz hasonló értelmű körrendeletet intézzen.

Az igazságügyminiszter 43774/93. sz. rendeletében értesítette a kamarát, «hogy az ócsai kir. járásbírósnak kifogásolt eljárása az 1874. évi XXXIV. tcz. 37. §-a alapján kifejlődött állandó gyakorlatnak megfelel, és hogy tekintettel arra, miszerint az ügyvéd feleinek iratait és értékeit hiven megőrizni és sértetlenül kiadni tartozik, az ennek biztosítása céljából szükséges leltározás költségei az államkincstár terhére, ily irányu törvényes rendelkezés hiányában át nem vállalhatók.»

A budapesti ügyvédi kamara, miután az általa elfoglalt elvi álláspontot az állandó gyakorlatra való hivatkozással megdöntve nem látta, újból felterjesztést tett a miniszterhez, a melyben kifejtette, hogy habár az ügyvéd a fél iratait hiven megőrizni tartozik, ez a kötelezettség nem hárul át örökösére, kik az ügyvédi rendtartás szabványainak alávetve nincsenek, így tehát az elhalt ügyvéd iratai leltározásának költségei sem terhelhetik. Hozzájárul ehhez, hogy az

1874. évi XXXIV. tcz. 37. §-a az által, hogy a leltározás tekintetében a rögtöni intézkedést teszi a kamara kötelességévé, sőt az esetben, ha a kamara székhelye távolabb esik, az azonnali intézkedést az illetékes járásbírósnak feladatává teszi, nem tehető függővé attól, hogy az elhunyt ügyvéd örökösai, kiknek személye esetleg hosszabb hagyatéki eljárás útján állapítható meg, akarják-e vagy képesek-e a költségeket előlegezni és fedezni, kifejtette továbbá a kamara felterjesztésében, hogy az ügyvédség «az állam által felállított törvényes intézmény, mely a jogkereső közönség érdekeinek megóvása szempontjából bizonyos tekintetben állami felügyelet alatt áll, melynek egyik lényeges tulajdona az, hogy a jogkereső közönség ez intézményben a szükséges garantiákat megtalálja, a mely garantiákat épen ezért nem lehet a kar kötelekén kívül álló személyek jó akaratától és vagyoni képességétől függővé tenni. E törvényben gyökerező biztosítékot a jogkereső közönség csak úgy találhatja meg, ha az állam a közérdekben a leltározás hivatalos közegeinek költségeit előlegezi és fedezi».

Az igazságügyminiszter még ezen indokokat sem vette figyelembe. A miniszteri rendelet, melynek indokolása eléggé sajtószerű, egész terjedelmében következőképen hangzik: «5848/1894. I. M. A kamara f. é. január 26. án 29. sz. a kelt felterjesztésében az 1893. december 28. án 43774. sz. a kelt rendeletnek hatályon kívül helyezését és a bíróságokhoz intézendő körrendeletben annak kimondását kérte, hogy az elhalt ügyvéd ügyvédi iratainak és értékeinek leltározása folytán felmerülő díjak és költségek, a bíróságok irodai átalányából fedezendő».

Értesitem a kamarát, hogy a felterjesztésében felhozottak nem győztek meg a kamara kívánságának jogosságáról, mert az általános jogelvek szerint a megbízottnak örökösai is felelősek a jogelődük által a megbízótól átvett iratokért és értékekért, illetve az ezek hiányából származó károkért az örökség erejéig. Ennélfogva az 1874. évi XXXIV. tcz. 37. §-ában előírt intézkedések nemcsak a jogkereső közönség érdekeinek megóvása szempontjából szükségesek, hanem bizonyos tekintetben az örökösök javára is szolgálnak.

A mennyiben az elhalálozott ügyvéd ügyvédi iratainak és értékeinek leltározásából felmerült költségek némely esetben az állampénztárból utalványoztattak, az csak előlegezés-képen, a hagyaték elleni jogfentartással történt. Budapesten, 1894. február 21. én. A miniszter helyett: *Erdély* s. k. átalánytár.

— **Oroszországi reformok.** Az orosz czár birodalmából a jogi előhaladás szempontjából kedvező hírek érkeznek. *Murawiewben* új igazságügyi minisztert nyert, ki úgy látzik, komolyabban veszi hazája igazságügyének reformját. Miniszteri helyét elfoglalván, hivatali környezetéhez programbeszédet tartott, melynek lényege abban összefoglalt, hogy ő gyűlöli a formalizmust, s azt óhajtja, hogy az orosz jogszolgáltatás karöltve járjon a mai előhaladott kor követelményeivel. A jogszolgáltatásnak itt is minden tekintetben igazolnia kell a nevét; kell, hogy az ne csak hü űre legyen a törvénynek, hanem hogy a társadalom érdekeinek is valódi védője legyen.

Ezen szabadelvű iránynak már jelét is adta az új miniszter, működése rövid négy hónapos ideje alatt. Először is január folyamán memorandumot nyújtott át a czárnak, melyben az orosz földön sok részről megtámadott *esküdtársék* intézményének további fentartása mellett nyilatkozik, annak jogi hasznosságát erős érvekkel, s a nyugateurópai államok előhaladott jogéletéből merített adatokkal támogatta. És az — hitelt érdemlő források szerint — a czár helyeslésével találkozott.

Továbbá miniszteriumában bizottságot alakított arra, hogy új *ügyvédi rendtartást* szerkesztszen; és pedig különösen oly irányban, hogy eltávolítottassanak azon korlátok, a melyeknek eddig az orosz ügyvédségi szervezet vallás tekintetében alávetve volt; nevezetesen megszüntetessék az, hogy a nem keresztény ügyvédek száma, mint jelenben, csak 10%-át képezhesse az ügyvédek összszámanak. Reform tervéi közé tartozik az is, hogy a parasztság a törvénykezésben ingyen, díjtalan képviselést s védelmet nyerjen; a minek létesítésére külön, az állam által fizetendő jogvédők lennének kinevezendők.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre -- 6 frt
negyedévre -- 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A szegénységi jog és a polgári perrendtartási javaslat. Dr. RÁDAI LAJOS székesfehérvári ügyvédtől. — A miniszterek állása a királylyal szemben. Dr. POLNER ÖDÖN igazságügyminiszteri fogalmazótól. — *Törvénykezési Szemle:* Voluntas curiae. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Az orgazdaság esetei. Dr. POLLÁK IMRÉ-től. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A szegénységi jog és a polgári perrendtartási javaslat.

Polgári perrendtartási javaslatunknak legmélyebbre ható intézkedései közé tartozik a Második Czim V. fejezetének a szegénységi jogot szabályzó része.

I. A mig mostani jogunk szerint a szegény-félnek teljes vagyontalanság esetén van csak bélyegmentességhez, és az ügyvédi rendtartás némely szakaszai szerint pártfogó ügyvédhez joga: addig a perrendtartási törvényjavaslat 113—124. §-a a törvény előtti egyenlőségnek és az egyenlő jogvédelemnek elvét sokkal inkább juttatja érvényre. Mindenki, a ki a peres eljárás költségei által a saját maga vagy hozzátartozói ellátásában sérelmet szenvedne, szegénységi jogban részesül (113. §.), minek folytán a perbeli költségek viselésétől, a biztosíték-adástól, a bírói, végrehajtói, tanu- és szakértői díjak fizetésétől fel van mentve s kötelező ügyvédi képviselő esetén ügyvéd kirendeléséhez van joga (114. §.), de mégis csak úgy, hogy ha perlekedése eredménytelennek nem látszik. A 116. §. szerint azonban az ellenféllel szemben a perköltségek megtérítésének kötelezettségét a szegénységi jog nem érinti, vagyis a pernyertes ellenfél részére költségben is marasztalando a szegény-fél s azon ez, ha lehetséges, be is hajtható.

A szegénységi jog engedélyezése a fél kérelmére történik, mely kérelem a per bíróságánál adandó be. Tekintve azonban, hogy a 95. §. szerint a törvényszékeknél a felek csak ügyvédi képviselővel jelenhetnek meg, s így itt a szegénységi jog is ügyvéd által volna kérelmezendő, a mi értelmetlen, kimondandó volna a 117. §-ban, hogy a szegénységi jog engedélyezése a per bármely foku bíróságánál szóval vagy írásban ügyvédi ellenjegyzés nélkül kérelmezhető.

A kérvényben a félnek állását, vagyoni és családi viszonyait kitüntető bizonyítványt, és bizonyító eszközeit be is kell mutatni, ez utóbbiakat azért, hogy a perlekedés eredményessége vagy eredménytelensége már eleve elbíráltságuk.

S itt a javaslat megvitató álláspontot foglal el. Nem fogadhatom el a javaslatnak és az indokolásnak azt az álláspontját, hogy a szegénységi jog elbírálása a bíróságtól el nem vonható; mert bármiként magyarázzuk is a dolgot, a bíróság már a perre határozottan praëjudikál, hogy ha már eleve határoz abban, hogy a szegény-fél perét nem látja eredménytelennek, de különösen praëjudikál akkor, ha azt mondja ki, hogy a pereskedést eredménytelennek látja. Ez a kérdés a külföldi törvényhozásokban sincs kellőleg megoldva, s az a bureau d'assistance, mely a francia eljárásban különféle hivatalnokokból állított föl a szegényjog elbírálására, nem helyeselt, mert a szegényjog engedélyezése igazságszolgáltatási kérdés. Ha a törvényhozás indokolatla-

nul nem félne az ügyvédi kamaráktól, s ha nem frázis, hogy az ügyvéd a per első bírója, úgy helyesen lenne megoldható ez a vitás kérdés. *Az ügyvédi kamarákra kellene bízni annak elbírálását,* vajon a szegényjog megadható-e vagy sem?

A kérelmet tehát a bíróság a saját székhelyére illetékes ügyvédi kamarához tenné át határozathozatal céljából, a honnét a hozandó határozat egyenesen a félnek kézbesítenék. A megtagadó végzés elleni felfolyamodás (124. §.) a per bíróságánál volna beadandó, még pedig írásban vagy szóval, mely felfolyamodás az (ügyvédi) curiai vegyes tanácshoz menne. Igaz ugyan, hogy így a szegénységi jog engedélyezése, különösen ott, a hol a bíróság székhelyén ügyvédi kamara nincsen, némi késedelmet szülne; de ez lényegesnek nem tekinthető, mert a szegényjog kérelmezése a perrendtartási törvényjavaslat szerint a peres eljárásra befolyással úgy sincsen, és a bíróság a 246. §. szerint bizonyos esetekben hivatalból fogja elhalasztani a tárgyalást még akkor is, ha a szegényjog engedélyezése a bíróság hatáskörében marad. Sőt a javaslat szerint feltétlenül halasztást kap a fél, ha a kötelező ügyvédi képviselő esetén kap szegény jogot, mert akkor a bíróság ugyanis a kamarához fordul ügyvéd kirendelése céljából; hiszen nálunk nem lesz úgy, mint a német birod. perrendtartási törv. 110. §-ában van, hogy a bíróság mindjárt ki is rendeli a pártfogó ügyvédet, mert a mi ügyvéd rendtartási javaslatunk 29. §. 6. pontja szerint a bíróság pártfogó ügyvéd kirendelése céljából ezentul is az ügyvédi kamarát hívja fel. És itt közbevetőleg felemlíthetem, hogy a perrendtartási javaslat és az ügyvéd rendtartási javaslat rendelkezései nem egyöntetűek, s összevágóan volnának átdolgozandók, mert mig amott a 114. §. 3. pontja szerint a szegény-félnek ügyvéd díjtalan kirendeléséhez csak akkor van joga, ha az ügyben az ügyvédi képviselő kötelező, addig emitt a 29. §. 6. pontja és 57. §-a szerint a vagyontalan fél ügyeiben a bíróságok vagy hatóságok fölhívására ügyvéd mindig kirendelendő, vagyis nemcsak oly peres ügyekben a hol a képviselő nem kötelező, de még oly közigazgatási eljárás során is, a hol talán az ügyvéd nem is szükséges.

II. Az ügyvédi kamarák mellett meghagyható a bíróság hatáskörében a szegénységi jog megvonása (119. §.) és az utólagos befizetés elrendelése (120. §.), a melyek szerint a feltől a szegénységi jog az eljárás bármely szakában a feltételek megszűnése esetén megvonható, s a fél azon összegek befizetésére kötelezhető, melyek megfizetése alól eddig föl volt mentve.

III. Az itt tárgyalt álláspontom alapján feleslegesnek vélem azt, hogy a szegénységi jogot a felebbezési eljárásra a felsőbíróság külön engedélyezze minden esetben (118. §.), még akkor is, ha a fél az alsó fokon már szegény jogon perelt; feleslegesnek vélem annál inkább, mivel a szegénységet a felsőbíróság úgy sem vizsgálja felül, ha a félnek a jogot már az alsóbíróság megadta, sem az eredménytelenséget nem bírálhatja el, ha a szegény-fél az alsó fokon pernyertes volt. A 118. §. elég következetes ugyan, de tulságosan nehézkes akkor, a mikor annak a félnek, a ki szegénységi jogot nem az első fokon, de a felsőbíróságnál nyert, kötelességévé teszi, hogy a végrehajtási stb. eljárásra megint szerezzen szegényjogot az elsőfoku bíróságnál. Sokkal

helyesebb volna, ha a 118. §. kimondaná, hogy a már megszerzett szegénységi jog a felfolyamodásra, a felebbezési, felülvizsgálati és végrehajtási eljárásra kiterjed, s ha a fél az elsőfoku bíróságnál nem kért szegényjogot, úgy azt a felsőfoku bíróság előtt kérelmezheti.

A javaslat 124. §-a szerint a szegénységi jogot megtagadó végzés ellen felfolyamodással lehet élni, ámde ha a fél a legfőbb forumnál kér szegénységi jogot s azzal ott elutasítatik, nincs hely a hová felebbezhetne (582. §. 2). Míg ha a szegényjogot mindig az ügyvédi kamara bírálná el, mindig volna foruma a felfolyamodásnak a Curia vegyes (ügyvédi) tanácsánál, a mint ezt már megemlítettem.

IV. Minden félreértés kikerülése czéljából kimondható volna, hogy akkor, ha az alperes a per bíróságánál szegényjog engedélyezéseért kérelmez, ez által a bíróság illetékességét vagy hatáskörét hallgatagon el nem ismeri (prorogatio).

V. A német birodalmi perrendtartási törvény 111. §-a szerint abban az esetben, ha a felperes szegényjogon perel, az alperes is fel van mentve egyelőre és feltételesen a költségek és kiadások alól, s ezt csak akkor köteles megtéríteni, ha marasztaltatik. Ezt azért tartotta a német Justizkommission a törvényjavaslat és indokolás ellenére fölveendőnek, hogy a szegényjog ne legyen oly előny, mely a vagyonosok kárát és zaklatását eredményezze. A magyar perrendtartási javaslat indokolása a 138. lapon eléggé kiemeli, hogy azt az intézkedést miért mellőzte, s magam is helyeslem a magyar javaslat álláspontját, s a vagyonos feleknek a zaklatástól való külön megóvása teljesen és tulajdosan fölösleges akkor, ha a szegényjog megadásánál a per eredményessége már előre elbiráltatik, s ha a bíróság a féltől a szegényjogot az eljárás bármely szakában megvonhatja.

VI. Viszont azonban az sem volna indokolva, hogy a szegény fél több előnyt élvezzen, mint a mennyi őt perjogilag megilleti, a miért is az alábbiak figyelmen kívül nem hagyhatók:

a) a 191. §. szerint felperes elállhat (alperes beleegyezése nélkül) keresetétől, *de a per költségekben elmarasztalandó*;

b) a 447. §. szerint ha felperes a per felvételét határnapot elmulasztja, úgy alperes kérelmére az egész idézési eljárás feloldatik (érdemben felperes nem «makacsoltatik el»); de felperes a *költségekben elmarasztalandó*;

c) ha felperes a 191. §. szerinti pert újra megindítja, — vagy a 447. §. szerint az idézés ismétlését kéri, az alperes a perbeocsájtkozást mindaddig *megtagadhatja, míg a felperes a költséget meg nem téríti*, — sőt a javaslat 185. §. 6. pontja szerint ily irányu *pergátló kifogás* a per megszüntét vonja maga után.

Már most nem tudjuk, ha 191. és 447. §-beli felperes szegényjogon perelt vagy perel, — *emelhető-e ellene* az újabb per esetén a 185. §. 6. pontja alapján az a *pergátló kifogás, hogy a megelőző eljárás költsége még megtérítve nincsen*, — *avagy mentesítve van-e ezen költségek megtérítése alól?*

Nézetem szerint a javaslat 116. §-a, mely szerint a szegény-fél ellenfele a neki járó költségeket a szegény-félen behajthatja: annyiban összefügg a 185. §-sal, hogy itt a költségek nem fizetése tárgyában tett kifogás, végrehajtás jelleggel bír, tehát a szegény-félnak is meg kell fizetnie az előző per költségeit. Itt igazán védelemre szorul a vagyonos fél, a kinek legkevesebb joga az, hogy megóva legyen azon szegény-fél perével szemben, a ki neki tartozik. Ellenvehetné valaki, hogy ez nem áll azon szegény-félnél szemben, a kin tényleg nem lehet behajtani a költséget, és a kivel szemben a nemfizető vagyonos fél ezt a kifogást csak roszhiszeműen hozhatja fel: ámde nem szabad elfeledni azt, hogy a 191. §. és 447. §. a *szegény-fél mulasztása folytán* állt elő, hogy a mulasztás joghatályai perrendszerü kifogásokban nyilvánulnak, s hogy a perrendi kifogások általánosak s

mindenkire érvényesek, akár vagyonos legyen a fél, akár szegény. — Ezért nézetem szerint a javaslat 185. §-ában ki kellene mondani:

«Pergátló kifogások» stb.;

6. hogy a felperes az újabb indított per előtt a megelőző peres eljárás költségét a törvény értelmében meg nem térítette, *tekintet nélkül arra, hogy a felperes nyert-e vagy nem szegényjogot.*

Dr. Rádai Lajos,
ügyvéd Székesfehérvárott.

A miniszterek állása a királylyal szemben.

A magyar alkotmány szerint létező végrehajtó hatalomról irt s a «Jogi Szemle» IX. kötetének (1893. évfolyam) 2—16. számában megjelent cikksorozatomban, e lapok folyó évi 15. számában ifj. dr. Vutkovich Sándor ur szives volt birálata tárgyává tenni. Itt veszek magamnak alkalmat arra, hogy elismerő birálatáért köszönetemet nyilvánítsam. Cikquem nem egy tétele azonban bíráló ur ellenvetésével találkozott, a mely ellenvetésekre most egy pár szóval reflektálni akarok.

Midőn munkámat irtam, számoltam azzal, hogy annak egyes tételei ellenmondásra fognak találkozni. Ezzel az eshetőséggel számot vetve, már előre is igyekeztem álláspontomat védeni, a mennyiben munkám befejező pontjában ezeket irtam: «Lehet, hogy a mit abban (t. i. értekezésemben) egyes dolgokra vonatkozólag, p. o. a királynak jogszabályalkotó hatóságára, a *miniszterek függő viszonyára, ellenjegyző és tanácsadó hatóságára* kifejtettem, az *általánosan elterjedt nézetekkel* ellenkezik, a mennyiben az általános nézetek a király végrehajtó hatalmának oly nagy terjedelmét, a mi az általam kifejtettekben következik, tán alkotmányos érületből nem tartják megengedhetőnek. De ezek az általánosan elterjedt nézetek a kérdésnek *nem annyira jogi*, mint *inkább politikai oldalára* vonatkoznak. A mit azonban politikailag kívánatosnak tartunk, azt még nem lehet jogi tételként felállítani; ha egyes szervek hatalmukat, politikai szempontokat tekintetbe véve, nem fejtik ki egész teljességükben, abból még nem lehet azt következtetni, hogy ama hatalomnak ilyen gyakorlása jogi szabály. A hatalma a királynak megvan azokra a dolgokra, a miket jelzünk és úgy, a miként azt kifejtettük; de ebből nem következik, hogy a gyakorlatban azzal teljes mértékben él is, hogy a teljes mértékben való élésben ne lenne, *nem jogilag, de ethikailag gátolva*. A királyi hatalom gyakorlásának ebből az ethikai korlátolásából fejlődik ki a parlamentarismus. Az angol alkotmány *elmélete* szerint is nagyobb az angol király hatalma, mint a *gyakorlatban*. Az alkotmányos szabályok «*constitutional law*», ott is több hatalmat adnak neki, mint az alkotmányos gyakorlat «*constitutional custom*». A mit erre vonatkozólag Concha ur az angol alkotmányról irt munkájában oly szépen fejteget, ahhoz csak hozzájárulhatok, de hozzá semmit nem tehetek.

Kisebb-nagyobb mértékben így van ez minden alkotmányban, így van ez a mienkben is. Így van ez a nélkül, hogy erre jogi szabályok volnának, mert erre nézve jogi szabályok nem is lehetnek. Nem a jogi szabályok azok, a melyek a király hatalmának teljes mértékben való gyakorlását korlátok közé birják szorítani, hanem a társadalmi, gazdasági, műveltségi állapotok. És ennek semmi hátrányos következménye nincs, mert a társadalmi, gazdasági, műveltségi állapotok által vont korlátok hajlékonyabbak, mint a jogi szabályok által vontak, de gyakran erősebbek amazoknál.»¹

Mindannak daczára, hogy munkám eme szavaiból kitűnik, hogy nagy fontosságot tulajdonítok az alkotmányos gyakorlatnak, a mely hivatva van a jogrend által adott hatalom teljes kifejtését visszatartani, ifj. dr. Vutkovich ur nem találja elfogadhatóknak munkámnak azokat a tételeit,

¹ Concha: Ujkori alkotmányok II. k. 464—487. l.

a melyeket a minisztereknek a királyt helyettesítő, tőle függő állására, a király személyes tevékenységére, a miniszteri ellenjegyzés lényegére nézve felállíték.

Miután így most concret ellenvetésekkel találkoztam, talán senki sem fogja vitatkozás viszketegének tekinteni, ha azokkal szemben álláspontomat védelembe veszem.

Védelmem alól kiveszem munkám kiinduló álláspontját, a melyet bíráló ur szintén helytelenít. Ifj. dr. Vutkovich ur helyteleníti, hogy az államot nem tekintem személyiségnek, hanem állapotnak; s azt a nézetet tulajdonítja nekem, hogy az államot nem tekintem egyébnek, mint az egyes emberek pusztá hatalmi viszonyának, s hogy abban semmiféle ethikai organumot nem látok. Igaz, hogy a német irodalomban, s az onnán hozzánk átszivárgott ma uralkodó elmélet szerint az állam személy, s én ezt a felfogást nem osztom. De nem bocsátkozom álláspontomnak a védelmébe, mert utóvégre is ez felfogás dolga, s messze is vezetne annak a controversiának a fejtegetése, vajon az állam organismus-e, személy-e vagy egyik sem? Csak azt jegyzem meg, hogy az államot nem tekintem én sem kizárólag az egyes emberek hatalmi viszonyának. Az egyes emberek hatalmi viszonyát az állami állapot, az állami élet, vagy ha úgy tetszik, az állam egyik, még pedig csak külső jelentkezésének tekintem. Van, kétségtelenül van az ethikai momentumnak is fontossága az állami életben, és hogy ezt munkámban sem hagytam figyelmen kívül, kitűnik az előbb hivatkozott szavakból. Nem is tartom az állam fogalmát kimerítettnek abban a meghatározásban, a melyet az államról úgy adok, hogy az egyik embernek a másik alá való alávetettségi és egyiknek a másik felett való felhatalmazottsági viszonya. Nem kimerített ezzel az állam fogalma, mert ez a meghatározás az államnak csak a jogi szempontból tekintett oldalát kívánja megvilágosítani, épen csak azt, a melyen egyes embereknek egymás irányában jogaik és kötelezettségeik, egymás felett hatalmuk van. Annak a jelzésére, hogy ezt a jogi és hatalmi viszonyát az embereknek milyen társadalmi állapot teszi lehetségessé, arra ama meghatározás ki nem terjed, arra nem is akar kiterjedni. Az a meghatározás nem definitió, hanem csak az állami élet egy tulajdonságának a megjelölése.

Jogi szempontból az államot nem lehet másképp, mint ridegen felfogni. A jogrend rideg, hajthatatlan valami. A jogi és hatalmi viszonyokat a maguk csupaszságukban kell megismerni. Épen akkor, ha azt hisszük, hogy a hatalomnak gátat kell vetnünk, hogy azt sikeresen telessük, a hatalmat a maga egész valóságában kell megismernünk. Nem érünk semmi célzt azzal, ha valamely szervnek kevesebb hatalmat tulajdonítunk, mint a mennyit a jogrend biztosít neki. A jognak, a hatalomnak a kezelésénél ott van helye a méltányosságnak, a körülményekhez való alkalmazkodásnak, érzületek figyelembe vételének. De hogy a jogot, a hatalmat, hogyan kezeljék azok, a kik bírják, arra nézve jogi szabályokat nem lehet felállítani, arra nézve irányadók az ethikai momentumok is.

Ifj. dr. Vutkovich ur többi ellenvetései, a mint említém, azokat a tételeimet illetik, a melyeket a minisztereknek a királyt helyettesítő, tőle függő állására, a király személyes tevékenységére és a miniszteri ellenjegyzés lényegére vonatkozólag állítottam. Az ő nézete szerint helytelen az, hogy a minisztereknek helyettesítő hatásköréről szólok, mert a miniszterek nem helyettesei senkinek, tehát a királynak sem. Midőn a minisztereknek helyettesítő hatásköréről szólok, az alatt azt a hatáskört értem, a melyben a miniszterek rendszerint önállóan járnak el, s ezért ezt a hatáskört többször önálló hatáskörnek is nevezem. Helyettesítőnek pedig nem azért, mintha annak a körébe eső teendőket a király valamikor maga végezte volna. Ez physikailag lehetetlenség. Hanem azért, mert ezeket a teendőket a király maga is elvégezheti. Bírálómnak az ellenvetése épen erre a tételre

vonatkozik, mert szerinte veszedelmes állapot volna, ha tételtem a valóságnak megfelelné. De nem bírom elképzelni, hogy a többi ide vonatkozó alkotmányos szabály mellett ebben mi veszedelmes volna. Munkámban fejtegettem azt is, hogy olyan esetben, a mikor a király maga rendelkezik, a mikor valamely rendelkezés megtételét — hogy úgy mondjuk — kiveszi a miniszter kezéből, a felelős minisztereknek a közreműködése akkor is mellőzhetetlen. Mellőzhetetlen akár azért, mert azt más, mint miniszter nem foganatosíthatja, akár azért, mert azt miniszternek ellenjegyezni kell. A miniszterek közreműködésükért felelősek. Semmi esetben sem kerülhető el tehát, hogy a király személyes tevékenységéért a felelősség a miniszterre háruljon. Mihelyt pedig a felelősségnek a miniszterre való hárulása megvan, elértük azt a célzt, a melynek elérése ifj. dr. Vutkovich ur nézete szerint ki volna zárva, akkor, ha a király a miniszterek helyett személyesen rendelkezne. Nem olyan személyes tevékenységről van itten szó, a melynek segítségével a miniszteri felelősség ki volna játszható. És ezért semmi okunk sem lehet, hogy féljünk a király személyes tevékenységének lehetőségét kimondani.

A király személyes tevékenységének lehetősége mellett sem kell a miniszternek magát a fejedelem céljainak eszközül odadobni. Mert ha ezt nem akarja, csak tőle függ, hogy állásától megváljon. De feltéve, hogy a király személyesen nem rendelkezhetik, vajon nem áll-e hatalmában a királynak, a bíráló ur nézete szerint is, olyan minisztert, a ki céljainak eszközül szolgálni nem akar, elbocsátani és más, kezebbel helyettesíteni? Hogyan akadályozzuk meg ilyen állapot mellett is a király akaratának teljesültét mással, mint ha nem ugyanazzal a felelőséggel, a mely egyaránt fenáll akkor, ha a király rendelkezhetik személyesen és akkor, ha nem rendelkezhetik személyesen?

A másik kétségbe vont tétele munkámnak az, a mely a miniszterek függő állására vonatkozik. Ifj. dr. Vutkovich ur nézete szerint a király minisztereinek rendelkezéseit nem határozhatja meg, cselekményeiket nem irányíthatja. Én ezzel ellenkező tételtemet abból a szabályból vonom le, hogy a végrehajtó hatalom a királyt illeti és nem a minisztereket. Ha a minisztereket a király ilyen vagy olyan rendelkezésre nem utasíthatná, hanem a miniszterek irányában a király keze meg volna kötve, és a miniszterek teljesen szabadon és csak saját belátásuk szerint rendelkezhetnének, akkor, azt hiszem, ők gyakorolnák a végrehajtó hatalmat s nem a király. Ifj. dr. Vutkovich ur azzal argumentál a minisztereknek a királytól való függetlensége mellett, hogy a miniszteri felelősség elve nem engedi meg, hogy a felelőtlen fejedelem felelős minisztereinek cselekményeit önkényüleg irányítsa; hogy a felelőssége tudatában levő miniszter nem fogja tűrni, hogy oly irányba tereljék működését, melyekért a felelőséget nem vállalhatja el. De hiszen épen ez az, a miért a miniszteri felelősség elve nem ellenkezik a minisztereknek a királytól való függetlenségével. Ha a miniszter tartozik a király utasításait teljesíteni, s az utasítás meggyőződésével ellenkezik, annyira, hogy azt felelőssége tudatában teljesíthetőnek nem tartja, állását ott hagyhatja. Ha nem teszi, hanem teljesíti az utasítást, a jogi és politikai felelősség ráhárul. Világos tehát, hogy meggyőződése ellenére a miniszter rendelkezéseit meg nem határozhatja a király. De semmi esetre sincs joga a miniszternek «nem tűrni» azt, hogy a király ilyen vagy olyan irányba akarja terelni a működését.

Azért, hogy a miniszter meggyőződése ellenére ne legyen kénytelen cselekedni, és hogy a minisztert cselekedeteiért felelősség terhelje, még nem szükséges a minisztert a király utasításaitól függetlennek állítanunk. Ifj. dr. Vutkovich ur nézete szerint azonban a király minisztereit csak elbocsáthatja, különben nem irányíthatja tevékenységüket. Ha ez így volna, ennek az állapotnak egy hátrányos követ-

kezménye volna. Ha ugyanis a király valamely irányban hatni akarna független minisztereire, a kiknek tevékenységét alkotmány szerint nem irányíthatná, és ezt nem bírná elérni, csak az volna hatalmában, hogy minisztereit elbocsássa. Ámde ha olyan valamiért bocsátaná el a király a minisztereit, a mit azok nem tartoztak teljesíteni, a király tette és akarata sokkal inkább kihívja a bírálót önmaga ellen, mint abban az esetben, ha a miniszter tartozik a király utasításait teljesíteni, s a miniszter a teljesítés kötelessége alól önmaga vonja ki magát. Ha pedig a miniszterek függetlensége mellett a miniszterek elbocsátása oly körülmények között történne, hogy azt indokoltnak és jogosnak tartanák, akkor kerülő uton ott vagyunk, a hol a miniszterek függő állása mellett, hogy t. i. a király meghatározhatja a miniszterek tevékenységét.

Igaz, hogy az 1848: III. tcz. *független magyar* felelős miniszterium alakításáról intézkedik. Annak 3. §-a szerint a király a végrehajtó hatalmat a törvények értelmében *független magyar* miniszterium által gyakorolja. De ennek az intézkedésnek nem lehet azt az értelmet adni, hogy a király a minisztereknek nem adhat utasítást, hogy a miniszterek a királytól függetlenek. A *független magyar* miniszterium azt jelenti, hogy *osztrák* miniszteriumtól, vagy bármi más hatóságtól független. Ép úgy biztosítani akarták idegen hatóságtól való függetlenségét a miniszteriumnak 48-ban, a mint akarták biztosítani függetlenségét hasonló kifejezésekkel a 48 előtti kormányzerveknek, nem egyszer azóta, mióta Ausztriával létrejött a kapcsolat. A miniszterium függetlensége ugyanaz az independentia, a mely independentiája a régi dicasteriumoknak is ki volt mondva. A magyar miniszteriumoknak függetlensége minden más, különösen nem magyar hatóságtól való függetlenséget s csak a királytól való függést jelenti, mert elvégre is a végrehajtó hatalom, a mely a miniszterium által gyakorlandó, nem a miniszteriumot, hanem a királyt illeti.

Valamint — s ebben bírálómmal egyetértek — nem helyes a törvény holt betüihez ragaszkodni akkor, a mikor az keveset mond, ép úgy nem helyes a törvény betüibe kapaszkodni akkor, a mikor annak olyan magyarázat is adható, a mely nem hangzik össze a történelmileg kifejlett magyar alkotmánynyal. Ez vonatkozik az 1848: III. tcz. «független» szavára is. És azt hiszem, hogy a magyar alkotmány történeti fejlődésének inkább megfelel a miniszteriumnak a királytól való függése, mint függetlensége. Az 1848: III. tcz.-et nem úgy kell felfogni, mint a francia alkotmányokat, a melyek egymástól különböző alapelvekből indulnak ki, s a melyek az alkotmányt alapjából ujonnan szabályozzák, hanem a történeti alkotmányfejlődésbe mint annak egyik mozzanatát bele kell illeszteni s az egész alkotmánynyal összhangzásba hozni. S nem is lehet neki olyan magyarázatot adni, mintha más alapelvből kiinduló alkotmánynak volna része. És ekkor az 1848: III. tcz., de még inkább az 1848: IV. tcz. s a megváltozott politikai viszonyok és körülmények következtében a miniszteriummal való kormányzás bármennyire különbözik is a régi dicasteriumokkal való kormányzástól, a miniszteriumnak a királytól való jogi függését hasonlóan fogjuk találni ahhoz a függéshez, a melyben a dicasteriumok voltak. Ebből nem következik még, hogy a miniszter szolga volna, hogy a miniszter szolgálai függésben volna a királytól olyan értelemben, hogy a királynak vakon tartozik engedelmeskedni, mert hiszen a miniszternek joga van a királynak felelősség terhe mellett tanácsokat adni, a melyeket az meg tartozik hallgatni, és a miniszter a függő viszonyból bármikor szabadulhat. De ha szolgának mondhatta, még a dicasteriumok felállítására előtt 1606-ban a nádort a Magyarország és az uralkodóház között létrejött első kiegyezés Deák Ferencze: Illésházy István, mondván, hogy «Magyar országban az Palatinus soha sem

volt királi, hanem az királinak szolgálai volt».¹ Akkor bizony szolgának mondhatjuk a mi modern minisztereinket is, mert nem gondolnám, hogy ifj. dr. Vutkovich ur az 1608 előtti és utáni korszak nádorának kisebb függetlenséget akarna tulajdonítani, mint most a minisztereknek.

Igenis függ tehát a miniszterium a királytól, a király utasíthatja őket. A miniszterek a király végrehajtó hatalmának a közegei s nem a nemzeti souverainitas organumai sans phrase. Hogy ez a felfogás a gyakorlati parlamenti felfogástól sem idegen, azt mutatja a képviselőházban épen napjainkban a Kossuth-kérdésben a kormány iránt benyújtott bizalmatlansági indítvány felett a miniszterelnök és a bizalmatlansági indítvány benyújtója között kifejtett vita, a melyben a miniszterelnöki álláspont egyáltalán nincs messze attól, a melyet munkámban és itt elfoglalok. És ha megengedem, hogy a miniszterek a nemzet hatalmát gyakorolják, ezt csak azért teszem, mert bírálómmal egyetértek abban, hogy a fejedelem a nemzet hatalmának letéteményese, a mint ezt a Hk. I. 3. és II. 3. tanusítják, és mert a miniszterek így a királynak a nemzetben gyökerező hatalmát gyakorolják. Hogy a miniszter máshoz ne adja beleegyezését, mint a mi a nemzet akaratának megfelel, vagy talán helyesebben, hogy a miniszter mellőzhetetlen közreműködésével és ezen kívül tanácsával máshoz hozzá ne járuljon, mint a miről azt hiszi, hogy az a nemzet törekvéseinek, óhajainak, céljainak, érdekének megfelel, ez kívánatos, de ez az ő dolga; ez erkölcsi szabály, de nem jogi tétel. Hogy ez történjék, arra való a parlamentarismus, de a parlamentarismust jogi tételben formulálni nem lehet. A parlamentarissal pedig nincs ellentétben a minisztereknek az az állása, a melyet én tulajdonítok nekik. Ezt tán sikerült kimutatnom.

Bizonyos az, hogy ha a királynak a miniszterek felett nincs több jogi hatalma, mint az, hogy elbocsáthatja őket, akkor a királyság tartalma igen csekély, hatalma nagyon kicsi. Voltak a magyar alkotmány történetének is időszakai, a melyben a királyság közel volt ahhoz, hogy árnyékhatalommal váljon, de ha a magyar alkotmányt fejlődési egészében tekintjük, azt fogjuk látni, hogy a királyság mindig valódi hatalom volt; csak hogy mindig voltak olyan intézkedések, a melyek ennek a hatalomnak korlátjai voltak, olyan intézkedések, a melyek arra valók voltak, hogy ennek a hatalomnak a folyása medréből ki ne lépjen.

Ifj. dr. Vutkovich ur kifogásolja azt is, a mit a miniszteri ellenjegyzésre vonatkozólag irtam munkámban. Való, hogy a törvény szavaival itt is ellentétbe helyezkedtem és azt állítottam, hogy az ellenjegyzés nem lehet a király rendelkezéseinek érvényre emelése; mert ha az ellenjegyzés emelné érvényre a király rendelkezéseit, akkor a miniszterek a király fölébe volnának helyezve, hanem, hogy az ellenjegyzés a király rendelkezéseinek csak a tanusítása. De tévedne az, a ki azt hinné, hogy a tanusításkép felfogott ellenjegyzés, a mely mellőzhetetlen és a mely felelősséggel, — jogival és politikaival — van összekötve, fontosságban és jelentőségben csekélyebb annál az ellenjegyzésnél, a melyet a király rendelkezéseinek érvényre emelésének fogunk fel. Mert ha egyetlen állami szerv és egyetlen magános sem tartozik, és egyetlen állami szervnek sem szabad engedelmeskedni olyan királyiként jelentkező rendelkezésnek, a melynek királyi volta nincs miniszteri ellenjegyzéssel tanusítva, akkor tökéletesen elértük azt a célt, a melyet el akarunk érni akkor, a mikor azt mondjuk, hogy a király rendelkezése a miniszteri ellenjegyzés nélkül érvénytelen, mert a királyi rendelkezésnek mind a két esetben sikertelenség és eredménytelennek kell maradnia. Csak hogy a királyi rendelkezésnek tanusításként való felfogása mellett nem helyezük formailag sem a minisztert a király fölé, az ellen-

¹ Frankl: A nádori és országbirói hivatal 98. l.

jegyzés nélkül kiadott rendelkezésnek való engedetlenséget pedig azzal lehet indokolni, hogy a rendelkezésnek királyi volta nem volt alkotmányszerűen tanusítva. Ellenben az ellenjegyzésnek érvényre való emeléseként való felfogása mellett a minisztert formailag a királynak fölébe helyezzük; az ellenjegyzés nélkül kiadott királyi rendelkezésnek való engedetlenség pedig az engedelmesség megtagadása egyenesen a királylyal szemben. A második esetben a királyi tekintélyt formailag és lényegileg sértjük. Pedig azt hiszem, monarchiában, ha azt nem akarjuk támadni, vagy gyengíteni, az alkotmánynak olyan magyarázatot kell adnunk, a mely a monarchia alapelvének leginkább megfelel. És csakis magyarázatról van itt szó s nem arról, hogy valamely alkotmányos intézményt fontosságától vagy jelentőségétől megfoszszunk. Csak magyarázatról, mert legyen bár az ellenjegyzés érvényre emelés vagy tanusítás, csekélyebb fontosságú következtetésekben lehetnek eltérések, sőt mutatam is ki olyanokat munkámban, de a cél, a végeredmény ugyanaz. Ha nem volna ugyanaz, nem is mertem volna az ellenjegyzést tanusításnak magyarázni.

Ifj. dr. Vutkovich ur nem ért velem egyet abban sem, hogy a miniszterek kinevezését nem okvetetlenül a miniszterelnöknek kell ellenjegyezni, mert a miniszterek kinevezésére csak az van kimondva, hogy annak a miniszterelnök javaslatára kell történnie, a javaslat pedig lényegesen különbözik az ellenjegyzéstől. A javaslatnak és tanácsnak alkotmányos fontosságát és az ellenjegyzéstől való különbözését munkámban bővebben fejtegetem, azért nem akarom ismételnit itt, a mit ott mondtam. Hogy a parlamenti gyakorlat szerint a miniszterelnök ellenjegyzzi a miniszterek kinevezését, azt elismerem, de ez a gyakorlat épen csak «constitutional custom» s nem «consitutional law». De nincs semmi különös szükség arra, hogy a miniszterelnök javaslatán kívül, a miniszterelnök ellenjegyzését is megkivánjuk a miniszterek kinevezéséhez. Hogy a kinevezés a miniszterelnök javaslatára történt, azért jogilag felelős a kinevezést ellenjegyző miniszter, a javaslatért pedig felelős a miniszterelnök.

A minisztereknek a királytól való függése nélkül, a király hatalma nem igazi hatalom; a miniszteri ellenjegyzésnek olyan felfogása mellett, hogy az ellenjegyzés a király rendelkezéseinek érvényre emelése, a minisztert formailag a királynak fölébe helyezzük. Midőn én ezt állítom, nincs szándékomban a király állását a magyar alkotmányban előnyben részesíteni, a király hatalmának kiterjesztésére kedvező magyarázatot keresni, vagy a nemzet jogait kisebbiteni, a nemzet hatalmát csekélyíteni. Csak azt tartom: adjuk meg a királynak, a mi a királyé, a nemzetnek, a mi a nemzeté. Ha a királynak nem korlátlan, de igazi hatalmát elismerjük, még nem csökkentjük annak a lehetőségét, hogy a nemzetnek hatalmas befolyása legyen a király gyakorolta végrehajtó hatalomra. Ezt a befolyást, a melynek legfőbb módja a parlamentarismus, a gazdasági, társadalmi fejlődés tette lehetővé. A királynak igazi hatalma pedig, ha a királyság azonosítani tudja magát a nemzet törekvéseivel, óhajai-val, ha a nemzetet lelkesítő eszmék hordozójává, a nemzeti élet vezetőjévé bír válni, nem hogy ártalmas volna, de a nemzet érdekében van. S azért nem kell félnünk azt egész teljességében elismerni.

Dr. Polner Ödön.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Voluntas curiae.

E czim alatt jelent meg e lap f. évi 16. számában egy ugyanott közölt curiai határozatnak a bírálata. Ezen bírálatra az alábbiakban néhány megjegyzést óhajtunk tenni. Mert, ha kívánatos, hogy bíróságaink működését a szaksajtó

éber figyelemmel kísérje s ellenőrizze és határozataikat, a mikor kell, meg is támadja: nem kevésbé kívánatos az, hogy alaptalan támadás esetén védő akadjon, a ki a jogász-közönség foruma előtt sikra száll, hogy a bíróságnak a kellő elégtételt megszerezze.

Jelen esetben pedig alaptalan volt a támadás és súlyos a vád, melyet a czikkiró ur legfőbb bíróságunk ellen emel. A Curia kimondotta, hogy miután az első fokon eljáró tőzsdebíróságot mint külön bíróságot az eljárásában a rendes bíróságok előtti eljárásra vonatkozó perjogi szabályok nem kötelezik: a felebbviteli bíróságokat sem kötelezhetik ezen szabályok az említett külön bíróságoktól felebbvitt peres ügyekben.

Ezen határozata miatt a czikkiró ur úgy tünteti fel a Curiát, mint a mely a perek egész csoportozatával szemben önkényüleg tulteszi magát a törvénynek kötelező szabályain, azért, hogy a törvényes igazság helyébe saját akarata — voluntas curiae — léphessen.

Arra nézve egyetért czikkiró ur az általa bíráló tárgyává tett határozattal, hogy a tőzsdebíróságokat az eljárás általános szabályai nem kötelezik, de ezen közös kiindulási ponton túl elágazik a nézete. Szerinte ugyanis abból, hogy az elsőbíróság különleges formákhoz nem kötött eljárás szerint működik, nem következhetik, hogy a felebbviteli bíróság is ezen eljárás szerint ítélhessen, mert — ez a czikkiró ur főérve — a felek, a kik magukat első forumban külön bíróságnak alávetették, nem akarhatják magukat alávetni egy másodfoku és harmadfoku külön bíróságnak is, hanem ellenkezőleg a perjogi garantiákat nem nyújtó külön bíróságoktól a rendszerinti eljárási szabályok szerint ítélkező táblához és Curiához akarnak folyamodhatni. Czikkiró ur véleménye szerint elengedhetetlenül szükséges, hogy az első forum külön eljárása által vert sebeket a felsőbb forumok a rendszerinti eljárás gyógyító irjával betapasszák.

Ezen nézettel szemben kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy egy perben csak egyféle eljárást képzelhetünk. Perjogi lehetlenségnek tartjuk, hogy a felsőbb bíróságok — egyedüli kivételével az ezen bíróságok társas alkata és felebbviteli természete által feltételezett változásoknak — más eljárási szabályok szerint bíráljanak el egy ügyet, mint az elsőbíróság. Egy két példa ezt a legélénkebb világításba fogja helyezni. A tőzsdebíróság törvényes bizonyítási szabályokhoz nincsen kötve, hanem szabadon mérlegeli a bizonyítás eredményét. Ugyanezért egy adott esetben a tőzsdebíróság megelégszik a felperes által hivatkozott egy tanunak vallomása által szolgáltatott bizonyítékkal, mivel ezen tanu vallomása a legteljesebb meggyőző erővel birt, és e vallomás alapján megállapítja saját illetékességét. Alperes felfolyamodással él. Mit tesznek ilyenkor a kir. tábla és a kir. Curia, ha a polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint kell eljárniok? Nyilvánvaló, hogy az egy tanu vallomását nem tekinthetik elegendő bizonyítéknak, mert az 1868. évi LIV. tcz. 190. §-a értelmében teljes bizonyítékot csak két tanu egybehangzó vallomása képez. Pótesküt nem ítélhetnek meg felperesnek, mert annak illetékességi kérdésben nincs helye: kénytelenek tehát az illetékességi kifogásnak helyt adni, daczára annak, hogy felperes az elsőbírósággal szemben az illetékességet teljesen beigazolta és daczára annak, hogy felperes egy második tanuval is bizonyíthatott volna vagy akart is bizonyítani, de nem bizonyított, mert az elsőbíróság a második tanu kihallgatását, mint feleslegeset, mellőzte.

Vagy vegyük azon esetet, hogy a tőzsdebíróság csak azon feltétel mellett mondja ki magát a perre illetéktelennek, ha alperes bizonyos körülményre leteszi a főesküt. A felsőbb bíróságok ilyenkor, ha őket az általános szabályok kötelezik, az eskü általi bizonyítást nem hagyhatják helyben, mert ily bizonyításnak az 1868. évi LIV. tcz. 221. §-a értelmében csak érdemben döntő körülményre nézve van

helye. Kénytelenek tehát az elsőbíróság illetékességét feltétlenül leszállítani.

De, kérjük joggal, minek akkor az elsőbírósági különleges eljárás, ha annak eredményét a felsőbbbírósági eljárás hatálytalanná teszi? Mert nyilván ez az eredmény! Ha a felsőbbbíróság elveti az elsőbíróság által teljes bizonyítékként elfogadott egy tanu vallomását, az elsőbíróság által megítélt esküt, viszont azonban teljes bizonyíték gyanánt elfogadja azon két tanu vallomását, kiknek az elsőbíróság nem adott hitelt: mi az egyéb, mint az elsőbírósági különleges eljárásnak lerontása a felsőbbbírósági perrendszerü eljárás által?! Kérdezzük czikkiró urtól, hogy azért statuálták-e a felek ügyük számára az első forum különleges eljárását, hogy az különleges eljárás ne legyen?

Perjogi szörnyszülött volna olyan eljárás, mely az egyes instantiákban ekként különböznék. Egy per nem tartozhatik az amphibiák családjához, hogy elbirhatná a kétféle életet. Vagy szabad, vagy formákhoz kötött eljárás — tertium non datur. A törvényhozó, ki ily tertiumot létesíteni akarna, sisyphusi munkát végezne, mert a felsőbb forumok eljárása ellentáthatlan kényszer erejével a maga mintájára átalakítaná az alsóbbakét.

Épen a kétféle eljárás mellett állana be tehát azon, czikkiró ur által rettegett következmény, hogy a felsőbb bíróságok a specialis elsőbíróságok teljhatalmu uraivá lesznek. Czikkiró ur kérdezi, hogy mi célja lehet a felfolyamodásnak, ha a felsőbb bíróságok sincsenek a perrendtartáshoz kötve. Véleményünk szerint felette egyszerű a válasz. Itt sem lehet a felfolyamodásnak más célja, mint egyebütt. E cél pedig mindenütt az, hogy az egy izben eldöntött jogvita ujabban is felülvizsgálatban részesüljön, de sohasem volt a felfolyamodásnak célja valamely ügyet más eljárás alá vinni.

Nagyon furcsának találná mindenki, ha a Curia azon indokolással, hogy mint Magyarország legfőbb bírósága csak magyar törvények szerint köteles eljárni, nem alkalmazná az osztrák polgári törvénykönyvet ott, a hol az elsőfokon eljáró erdélyi törvényszék azt alkalmazni köteles volt. És ha ilyesmi absurdum az anyagi jog terén: nem kevésbé absurdum volna az alaki jog terén, ha a felsőbb bíróság más perjogi szabályok szerint járna el, mint a melyek az elsőbíróságot kötelezik. Igenis «okszerüen következik», hogy a felsőbb bíróságok sem járhatnak el más szabályok szerint; igenis, «ellenkező rendelkezés» kellene ahhoz, hogy ezen nagyonis logikus következtetés helyet ne foghasson.

Czikkiró ur a curiai határozat érdeméből is igyekszik kimutatni, hogy a legfelsőbb bíróság helytelenül ítélte csak azért, mert a rendes perszabályokon magát tultette. Ezzel szemben vállalkozunk annak kimutatására, hogy akár helyesen, akár helytelenül ítéltek a felsőbb bíróságok a kérdés érdemében — a mit eldönteni nem akarunk — *nem azért* ítéltek helyesen vagy helytelenül, *mert* a perrendtartás szabályait mellőzték, hanem hogy a czikkiró ur által kiemelt érdembeli kérdésben ép úgy határoztak volna akkor is, ha a perrendtartás szabályait mindenben követik. A budapesti áru- és értéktőzsde bírósága kimondotta, hogy a liszt eladására irányuló megbízás még nem jogosítja fel a megbízottat tőzsdeügynök alkalmazására és ezzel kapcsolatban a tőzsdebíróság kikötésére, mert a megbízott ez esetben a kereskedelmi törvény 43. §-a szerinti különös meghatalmazottnak tekintendő, kinek jogköre e §. értelmében csak azon jogcselekményekre kiterjed, melyeket az ilyennemű ügyletek rendszerint szükségessé tesznek. A tőzsdebíróság tehát nem tartotta a tőzsdeügynök alkalmazását és a tőzsdebíróság kikötését olyan jogcselekvénynek, melyet az ügylet tárgyát képező 1144 zsák lisztnek eladása szükségessé tett volna. A kir. tábla és kir. Curia az ellenkező nézetben voltak és azt állapították meg, hogy ily nagymennyiségű lisztnek, eladása a kereskedelmi forgalomban rendszerint követhető

jelesül tőzsdei ügynök igénybevétele mellett szokott eszközöltetni. Legyen, hogy a praktikus kereskedőkből alakult tőzsdebíróság helyesen, a felsőbbbíróságok pedig helytelenül döntöttek e kérdésben: de mely perjogi szabály az, a melyet tábla és Curia e nézetük megalkotásánál megsértettek? Czikkiró ur a válaszzsal adós maradt és nyilvánvaló is, hogy a két felsőbb bíróság akármely eljárási szabályok mellett is ugyanezen meggyőződésre juthatott volna és — ceteris paribus — jutott volna is.

De akármiként ítélte is legyen a Curia a concret esetben, megdönthetetlen az általa ez alkalomkor proklamált elv: hogy ott, a hol az 1881: LIX. tcz. 94. §-ában említett különbíróságok a perjogi szabályokhoz kötve nincsenek, ott azokhoz kötve a felebbviteli bíróságok sem lehetnek.

Dr. Kobler Ferencz.

Az orgazdaság esetei.

A magyar büntetőtörvény 370. §-a értelmében az orgazdaság csupán a birtokosához vagy birlalójához öt vagyoni delictum után jutott dolog vagyoni haszon végetti megszerzése, elrejtése vagy elidegenítésére való közreműködés által követhető el.

Ezen öt delictum: a lopás, sikkasztás, rablás, zsarolás és jogtalan elsajátítás, és pedig egyaránt akár büntett, akár vétség legyen a megelőző delictum.

Mellőzve itt teljesen azon theoretice nagy fontosságú kérdést, hogy a bünpartolásnak és az annak specialis alosztályát képező orgazdaságnak az egyes büntettek sorában van e helye, csupán azon egy, a praktikus jogi gyakorlatban egészen mindennapos kérdést kívánom fejtegetni, hogy a bünpartolás általános fogalmából ezen, mintegy kiemelt csoportnak az említett öt delictumra való szorítása helyes, jogilag indokolt, szükségszerű és a mindennapos élet kifejtette jogi gyakorlat követelményeinek megfelelő-e?

Ugy a bünpartolásnál, mint az orgazdaságnál — büntető törvényünk értelmében egyes külön-külön delictumok gyanánt tárgyalva — megköveteltetik a tárgy eredetének ismerete és a dolosus szándék. De ezen szándék más a bünpartolásnál és más az orgazdaságnál. Míg az előbbinél a szándék a megzavart jogi rend helyreállításának lehetetlenné tételére vagy megnehezítésére irányul, a nélkül, hogy szükséges volna, hogy a tettes az által *saját hasznát* előmozdítsa, addig az orgazdaság feltétlen kelléke, hogy a tettes «vagyoni haszon végett» cselekedjék. Megeshetik ugyan a bünpartolásnál is, hogy a tett rugója azon körülmény, hogy a tettes «magának vagy másnak vagyoni hasznot» akar szerezni (376. §.), de ezen eset csak súlyosabb minősülésben részesülő alosztálya a bünpartolás általánosabb fogalmának. Mint tehát kitünik, a bünpartolás általános fogalmának alosztályát képezi úgy a 370. §-ban körülírt orgazdaság, mint a bünpartolásnak a 376. §. szerint minősülő esete. E két alosztály egymástól a teoriában csupán abban tér el, hogy míg az előbbi csak az említett öt vagyoni delictum által szerzett tárgyakra vonatkozik, utóbbi minden büntett vagy vétség mellett elkövethető, — továbbá, hogy az orgazdaság rugója — mint fent említettük, — a *saját* vagyoni haszon utáni vágy lehet csupán, utóbbié másnak vagyoni haszna végett is elkövethető. Ezek szerint elkövethető ugyan a bünpartolás a lopás, sikkasztás, rablás, zsarolás és jogtalan elsajátítás palástolására is, mikor az említett vagyoni haszon rugója nem működik, de sohasem képezhet orgazdaságot oly cselekmény, mely más vagyoni delictum által szerzett ingó dolog megszerzésére vonatkozik, még ha vagyoni haszon végett cselekednék is a tettes.

És ez azon pont, melyre kiterjeszkedni kívánok.

A magyar büntető-törvénykönyv ugyanis az orgazdaságra sokkalta magasabb büntetést szab ki, mint a bünpartolásra.

Már pedig szerény nézetem szerint ezen distinctio eléggé indokolva nincsen. Mert semmiképen sincsen indokolva, hogy miért büntetessék enyhébben az, ki zártörés, hűtlen kezelés, csalás és csalárd bukás által szerzett dolgot tudva megszerez, mint az, ki a büntető-törvénykönyvben körülírt orgazdaságot követi el, feltéve természetesen mindig, hogy a tettes a dolog provenientiaját ismeri. A csalárd bukás esete oly szorosan függ össze a csődjoggal és oly terjedelmes külön complexumot képez, hogy jelen czélomnak megfelelően azt nem fontosságához mérten, hanem csak cum ceteris leszek kénytelen tárgyalni.

A hűtlen kezelésnek a 363. §. szerint minősülő esete, mely természeténél fogva is sokkalta veszélyesebb minden sikkasztásnál, mert hiszen csak oly egyén követheti el, kit a törvény védelemre nem képes egyén jogainak gondozásával biz meg, 5 évi börtönnel, tehát sokkal szigorubban büntetnek, mint pl. a sikkasztás vétsége, mely által szerzett dolog megfelelő dolosus megszerzése az orgazdaság vétségét képezi és így két évig — és a mennyiben ezen üzelmek évekig mintegy üzletszerűen folytattatnak, a Btk. 97. §-a esetében maximaliter három évig — terjedhető fogházzal, tehát ugyanoly büntetéssel sujtatik, mint a sokkal szigorubban büntetett hűtlen kezelés nyomán haladó analog cselekmény. Annál méltánytalanabb ez, mert hiszen az alapcselekmény mineműsége nagy befolyással van büntető-törvénykönyvünk szerint az orgazdaság minősülésére, ez tévén a tettet büntetté vagy vétségévé és az alapcselekményre szabott büntetés az orgazda büntetésének megállapítására tetemes befolyással bír és azt öt évi fegyházbüntetésre fokozhatja.

A praktikus életben kiváltképen gyakori a delictumok azon neme, melyeket nehéz tisztán a lopás, de époly nehéz a csalás névvel is megjelölni. Ezen delictumok egy ép a minap felmerült példája a következő: Egy kereskedelmi alkalmazott megrendeléseket szinelve, árukat vesz ki főnöke raktárából és ezeket idegeneknek, kik azonban az áruk provenientiaját ismerik, eladja, és ezen eljárást évekig üzi. Hogy a főnök üzelmét fel ne fedezhesse, a megrendeléseket a hozzáférhető üzleti könyvekbe bevezeti ugyan, de melléje megjegyzi, hogy vagy az ügylet storniroztatott vagy az áru vissza lett adva. Ezen tett nézetem szerint lopás, mert a tettes maga vitte el egészen egyszerűen az árukat és csupán üzelméi felfedezésének megnehezítésére használt ravasz fondorlatot. Ezen és hasonló sok más eset már most apró vonásokkal oda variálható, hogy a tett mind közelebb áll a csaláshoz és akkor a bíró az anyagi igazságot az alaki igazság rovására fogja alkalmazni, azaz az anyagi igazság érdekében némi erőszakkal az ily tettet sokkal szivesebben fogja lopásnak és így a vevők megfelelő eljárását orgazdaságnak declarálni, mint csalás nyomán bünpártolásnak.

Igaz ugyan, hogy némely jogtudósok a csalást enyhébben ítélik meg minden egyéb delictumnál, sőt némelyek — de lege ferenda — a csalásból, a római jog példája szerint, csupán civilis actiót vélnek megengedhetőnek, azon elvből kiindulva, hogy nehéz az éles számítást a ravasz fondorlat általi tévedésbe ejtéstől megkülönböztetni, mikor a megcsalt mintegy beleegyezik az ellene elkövetett delictumba. De miután a magyar büntető-törvény a csalást büntetendőnek nyilvánítja és pl. a sikkasztásnál magasabb büntetéssel sujtja, úgy következetes volna a bünpártolás ugyanazon specialis esetét — az orgazdaságot — a csalás által szerzett dolgok rosszhiszemű szerzőire is alkalmazni.

Fel kell említenem e helyütt Dr. Illés Károlynak, «A magyar büntető-törvények magyarázata» című kiváló munkájában kifejtett azon véleményét, hogy az orgazdaság a csalás által szerzett dolgokra ki nem terjeszthető, mert a csalás oly finom szövevényű, nagy complicatiojú cselekmény, hogy nehéz lenne feltételezni, hogy a csalás által nyert dolog megszerzője tudta, hogy az csalás útján szerzett. Ezen

véleményt magamévá nem tehetem, mert ezen kérdés tisztázása már nem a törvényhozás, hanem az ítélkezés dolga. Amennyiben be nem volna bizonyítható, hogy tudva követte el e delictumot, fel volna az orgazdasággal vádolt mentendő, de nem vele a törvény intézkedése folytán mindaz is, ki tudva, mint pl. az említett esetben, üzletszerűen üzte a csalás által szerzett dolgok beszerzését.

Mindezek alapján véleményem oda irányul, miszerint a praktikus élet követelményeinek és a jogi rendszernek sokkal megfelelőbb volna, ha ugy szabályoztatnék a bünpártolás, mint egy nagy általános nem, melynek egy speciesét képezi csupán az orgazdaság, mely bármely *vagyoni delictum* következtében birtokosa vagy birlalója kezéhez jutott dolognak annak provenientiaját ismerő egyén általi megszerzése, elrejtése vagy elidegenítésére való közreműködése által követhető el, a mennyiben ezen tett rugója a vagyoni haszon czélzata.

Ily módon elesnék a vagyoni delictumoknál a 376. §. — amennyiben a tett rugója az elkövetőnek *saját haszna* — és be nem látható, hogy az idegen haszonért cselekvő tettes miért büntetnének szigorubban más bünpártolónál, nem forogván fen jogpolitikai ok sem, mert alig-alig követ el valaki delictumot önzetlenül más hasznára, és elesnék az igazság érdekében elkövetett gyakori erőszak, mely abusussá kinőve, a tiszta fogalmakat idővel megzavarni képes.

Dr. Pollák Imre.

Külföldi judikatura.

607. A személyek állapotára és cselekvési képességére vonatkozó szabályok a hazán kívül is a hazai törvények alkalmazandók. Ugyanezen szabály áll azon határozatokra nézve, melyek a cselekvési képesség megszorítása, pl. a gondnokság alá helyezés tekintetében hozattak. (*Tribunal de la Seine.*)

608. Joubert Antal az Union életbiztosításnál 5000 frca volt biztosítva s kedvezményezettül neje, már meglevő és még netán születendő gyermekei voltak megnevezve. *A párisi semmitűszék* kimondta, hogy a biztosított összes gyermekei részére egyenlő jogot kívánt biztosítani s a gyermekek nem szereztek ezen biztosítási összegre saját jogot, hanem csak mint örökösök igényelhetik azt, minélfogva az örökhagyó hitelezői által lefoglalható. A Pandectes français ezen eset közlésével egyidejűleg felvetik azon kérdést, hogy nem kellene-e különbséget tenni a már meglevő és a még csak megszületendő gyermekek közt. A csak netán megszületendő gyermekekről bizonyos, hogy saját jogot a biztosítás napjától kezdve nem szereztek, mert akkor még nem is léteztek és lehet, hogy nem is fognak létezni. De a már létező gyermekek megvannak, pontosan és biztosan megvannak jelölve, ők tehát szerezhetnek saját jogot akkor is, ha atyjuk oly elővigyázó volt, hogy még netán születendő gyermekeiről is akart gondoskodni.

609. *A. kereskedő* neje javára biztosította életét olyképp, hogy ha ő 15 éven belül meghal, neje 50,000 frcot kap, ha pedig a 15 évet túlélné, neje több kombináció közt választhat. A nő életjáradékot választott, mely férje haláláig járt, és utóbb kézi zálogba adta a kötvényt férje egyik hitelezőjének és erről a biztosító társaságot értesítette. *A. utóbb csődbe jutott és a tömeggondnok megtámadta a zálogügylet hatályát, de keresetével a következő okokból elutasított. A nő mint kedvezményezett személyes és kizárólagos jogot szerzett a kötvényből eredő előnyökre és ezek férje vagyonának soha alkotó részét nem képezték, mert az ahhoz való jog a szerződésnapjától kezdve a nőt illette. Minthogy ezen követelés soha a férj tulajdonát nem képezte, az a csődtömeget sem illetheti és a tömeggondnok ez okból nem lehet jogosítva a kérdéses jogügyletnek a megtámadására. (Párisi felelbiteli bíróság.)*

610. A kereskedelmi tudakozódó-intézet a valamely kereskedőről adott kedvezőtlen tudósítás által ennek okozott kárért felelős, ha a tudósítás bár jóhiszeműen, de nem a kellő gondossággal történt és ezen felelősséget meg nem szünteti azon körülmény, hogy az értesítést bizalmas természetűnek jelezte. Ezen utóbbi esetben visszkeresete van azonban azon megbízója ellen, a ki az értesítést másokkal közölte. (*Párisi felelbiteli bíróság.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különbélék.

— **Osztrák bíróság akadékoskodása.** Ismét olyan eset fordult elő, a melyből az látszik, hogy a külföldi, de különösen az osztrák bíróságok mibe sem veszik a magyar bíróságok megkereséseit. Az «eset» különben a következő: Stojkovits és Hercz szegedi cég sommás keresetet indított Kabelár E. reichenbergi kereskedő ellen. A szegedi kir. járásbíróság annak rendje és módja szerint elküldi a keresetet a reichenbergi cs. kir. járásbíróságnak azzal, hogy azt alperesnek kézbesítse. A reichenbergi cs. kir. járásbíróság azonban a keresetet nem kézbesítette, mert mint az átiratában jelzi, alperes neve nem «Kabelár», hanem «Kabelár». Ezen állítólagos hiba kijavítottván, a kereset ismét elküldetett, de azt kézbesíteni megint nem lehetett, mert a cs. kir. reichenbergi bíróság értesítése szerint alperes neve nem «Kabelár», hanem «Kabelač». Felperes adósa nevét így kiigazítván, a kereset ismét elküldetett, de újból nem lett kézbesítve, mert mint a többször említett cs. kir. bíróság írja, alperesnek a neve nem «Kabelač», hanem «Kabelár». Az ekként kiigazított kereset csodálatos módon végre kézbesítve lett és felperesnek sikerült a kereset beadásától számított nyolcz hónapra alperes ellen makacssági ítéletet kapni, a mely ítélet alperesnek kézbesítendő lett volna. Ámde az meg nem történhetett még máig sem, mert az osztrák bíróság a fentebb említett játékot a névcserékkel újból elővette, azzal a változtatással, hogy most a neveket hátulról előre számítva cserélgeti. A kétségbeesett felperes az osztrák bíróság ezen sajátos eljárásában jogait sértve érezvén, az esetet a magyar kir. igazságügyminiszteriumnál feljelentette. («Szegedi Fogsálapok.»)

— **Illetékességi határozat.** A kolozsvári kir. törvényszék mint kereskedelmi bíróság: Alperesnek a bírói illetőség ellen emelt kifogása elvették. Mert felperes keresetét egy erdő-vásár közvetítése céljából, a közte és alperes cég megbízottja között állítólag létrejött szerződési megállapodás teljesítése iránt indította, mint ilyen pedig a perrendtartás 35. §-a értelmében azon bíróság előtt indítható, melynek területén a szerződés létrejött, avagy teljesítendő. Ennélfogva, *miután felperes állítása szerint*, a kérdéses szerződési megállapodás, melyből követelését származtatja, ezen bíróság területén jött létre és alperesnek B. alá mellékelt levele szerint a teljesítés helyéül is ezen bíróság területe tekintendő: a kereset feletti eljárásra ezen bíróság illetősége megállapítandó volt; tekintet nélkül alperes azon kifogására, hogy ő bécsi lakos s így mint idegen magyar bíróság illetékessége alá nem tartozik, mert e tekintetben a polg. perrendtartás 35. §-a kivételt nem tesz és a szerződés létrejötté vagy teljesítésének helye, idegen lakos ellen is a bíróság illetékességét megállapítja. Miről peres felek képviselői értesítettek.

A kolozsvári kir. ítélő tábla az elsőbíróság végzését helybenhagyja indokainál fogva s a felfolyamodásban felhozottakra tekintettel még azért, mert az alperes beismerte, de a B. alatti utalvány is bizonyítja, hogy az alperes ezt az ügyletet, melyből a felperes a kereseti összeget közvetítési díj (provisio) követeli, Jokl S. megbízottja után kötötte.

Tekintve, hogy a most nevezett alperesi megbízott beismerés szerint az ország erdélyi részében lakik s az alperes a B. alattiból kitetszően Jokl S. megbízottnak e szóban forgó ügyletre vonatkozó jelentése folytán a keresetben említett 3000 frt közvetítési díj egy részét a felperes részére Kolozsvárra küldötte, hol a felperesnek a kereskedői telepe s lakása van, és mert az alperes csak általánosságban tagadta, hogy a kereset alapjául vett ügylet a kolozsvári kir. törvényszék területén jött létre, de olyanul más helyet maga sem nevezett meg; a kir. ítélő tábla a trts 155. §-a értelmében bizonyítottan látta azt, hogy az ügylet a kolozsvári kir. törvényszék területén jött létre.

— **A sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról** szóló törvények magyarázata jelent meg dr. Herczegh Mihály-tól. Szerző az országgyűlési előmunkálatok gondos felhasználásával 23 iven tárgyalja két legújabb perjogi törvényünket, különös tekintetbe vevén az egyes jogintézmények tárgyalásánál a bel- és külföldi jogirodalmat is. Előszavában kiemeli azon fontos feladatot, melyet az új törvény a bírói és ügyvédi karra ró, s abbéli meggyőződésének ad kifejezést, hogy az igazságszolgáltatás e két fontos testülete le fogja küzdeni a kezdet nehézségeit és meg fog felelni az általános várakozásnak, sőt erősödni fog a szóbeliség behozatala folytán.

— **A nemzetközi jog története a legrégibb időkől a vesztfáli békéig.** Irta dr. Csarada János. E mű első

részét képezi szerző nagyobb nemzetközi munkájának, mely a jelenleg érvényben levő tételes nemzetközi jog rendszerét tárgyalja s a mely közelebb szintén meg fog jelenni. Szerző különös sulyt helyez Magyarország középkori nemzetközi viszonyainak feltüntetésére s e célból önálló forrástanulmányokat is tett.

— **Illés Károly munkájáról** a mult számban gondotlankal kapcsolattal megemlítjük, hogy az első kötet, mely az általános részt tartalmazza és mely különösen tanulási és vizsgai célokra nagyon alkalmas, külön is megjelent s ezen kötet megvétele semmi további kötelezettséggel nem jár.

— **Krafft-Ebing báró Psychopathia sexualis** című művét dr. Fischer Jakab, pozsonyi kórházi főorvos magyarul adta ki. A 25 ivre terjedő tanulmány igen fontos segédkönyvet képezhet egy a védői, mint a bírói kar részére a törvényszéki esetek megbíralásánál.

— **Németországban** hosszabb idő óta foglalkoznak a «Balesetek elleni biztosítás» intézményének reformjával, egy novella készítésével az arra vonatkozó törvényhez. Az újítások, melyeknek szükségességét a gyakorlati élet tüntette elő, körülbelül következők lennének. A biztosítási kötelezettség az összes építészeti iparosokra is kiterjesztetik. Azon munkások s üzleti alkalmazottak, kik eddigelé csak egyes üzleti munkáknál tartoztak a biztosítási kötelezettség alá, ezentul az üzlet minden munkásságában biztosítandók. A hivatásos egyleteknek megengedtetik, statutumokkal elrendelni, hogy a biztosítás mindazon balesetekre kiterjedjen, a melyeket a biztosításra kötelezett munkások oly munkásságnál szenvednek, e melyre a munkaadók adnak alkalmat. Kiterjesztetik a biztosítás a rabokra is, ha a baleset őket a biztosításra kötelezett munkánál éri, a melyben a büntetésük végrehajtása folyamán foglalkoztak; kármentesítésük a fogságbóli elbocsáttatásuk idejében teljesítettén.

A társulatok feljogosítottak a kármentesítésre jogosultakkal, a kiknek munkaképtelenségük esetére 15% vagy kevesebb évi járadék van kijelölve, megfelelő tőkepénz fizetése által kiegyezni. Arra is jogosítottak a gyógyítási eljárás befejeztével, hogy a járadék helyett munkásaiknak valamely gyógy- vagy tápintézetben díjmentes gyógyítást s ellátást adhassanak. A járadék fizetése szünetel, míg a jogosult fél távol lakik hazájától. A német birodalom területét végleg elhagyó külföldinek kielégítése egyszer mindenkorra az évi járadék háromszoros összegében állapítandó meg.

A biztosítási kötelezettség körébe bevonatik a kereskedelmi fuvarozás is s a kisebb fuvarozási ipar, a mely külön munkások nélkül üzemel. A tengeri biztosítás minden 50 kubikméter tartalmu tengeri hajókra is alkalmazást nyerend; az illető társulat feljogosítottván, hogy az elveszett hajók személyzetének utódjai számára egy év leforgása előtt is kiutalványozni a biztosítási járandóságot.

— **Az ingatlanok minimumáról** szözlünk egyik utóbbi számban. A német szakférfiak kívánatosabbnak tartják, hogy a törvényhozás az eladási szerződések tartalmára fordítana nagyobb gondot, különösen a «Verfalls-klausel» tekintetében, melyben kikötetik, hogy ha a vevő egy részletfizetéssel hátramarad, az egész hátralevő vételár követelhető legyen. A porosz kormány főleg ez ellen foglal állást. Az azzali visszaélések ellen irányul egy törvényjavaslat, mely a birodalmi gyűlés előtt fekszik, de az csak az ingók forgalmára szorítkozik. Most annak az ingatlanokra való kiterjesztése sürgettetik, mivel ezeknél is számosak a visszaélések. Nemcsak a porosz, hanem a többi német államokban is érzik ennek szükségességét, mivel az uzora-novella által nem sikerült a birodalomban a szerződési szabadsággal való visszaéléseket megakadályozni. A záradéokra vonatkozó korlátozást sürgettek azon esetben is, ha az valamely közokiratban foglaltatik.

— **A bajor képviselőház** közigazgatási bizottságának egyik januári ülésében következő indítvány fogadtatott el: «Az állami illetékek kiszámításánál, midőn ingatlanok a szülőkről átszállnak törvényes leszármazóikra vagy osztályegység folytán átmennek a fekvőségek az özvegyre vagy törvényes leszármazóira, a jelzálogos adósságok, a házastárs részének kivételével levonandók.» Ezen szabály kiterjed nemcsak a mezei birtokokra, hanem a városi s iparbeli ingatlanokra is. Indítványoztatott, hogy az összes nem jelzálogos adósságok s terhek is bevonattassanak, de ez mellőztetett.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre --- 6 ft negyedévre 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A vizsgálóbírói működésnek reformigényei. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — *Jogirodalom*: Rouard de Gard. La nationalité française. X. Y. — *Törvénykezési Szemle*: Voluntas curiae. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Válasz a «Néhány szóra.» Dr. MUTNYÁNSZKY ÁDÁM pestvidéki kir. járásbírótól. — Külföldiek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A vizsgálóbírói működésnek reformigényei.

Jogszerkezeti alkotásaink között az 1891: XVII. tcz. 33. §-ában letéteményezett intézkedés nem kicsinylendő elvi újításnak alapjait vetette meg.

Az új vizsgálóbírói intézményt, tekintve a vizsgálóbírói működés jelentőségének s az annak irányításául megszabott ellenőrzésnek sarkelveit, mélyreható reformnak kell tekintenünk.

Az által, hogy a vizsgálóbírói állás színvonalának emelését célul tűzte, annak *kellő* betöltésében büntető jogszolgáltatásunknak megkivántató biztosítékait elérhetővé is tenni iparkodott.

Büntető ügyviteli szabályainkban nagy arányokban s egyszersmind elapróztottan állítják fel a vizsgálóbírói működésnek tagozatai.

Azokat minden irányban helyesen alkalmazni, megfelelő gyakorlati kezelésben elsajátítani még annak is terhes munkakört nyújt, ki előbből is ugyanazon működési kört töltötte be.

Régi, de maradandó jogi axioma, hogy a törvény és szabályok, ha azok hiányos végrehajtásra számíthatnak, egymagukban elvárható sikert alig biztosítanak.

Az egyének lelkiismeretességének hiánya, a megkivántató segéderőknek kényszerült elvonása, s a munkahalmaz egyaránt közrehatnak, hogy valamely intézménynek népszerűsége megcsorbuljon.

Előttem főleg a két utóbbi feltétel mikénti elhárításának módozata bir értékkel; mert az államnak azok hátrányos kinövéseit elodázní módjában áll. Mig az első helyen említett bajnak kiküszöbölését: a kirendelés körüli gondosság van hivatva orvosolni.

A vizsgálóbírói intézmény helytállósága iránt szakköreink nem egy irányban táplálnak igényeket. Ezeket elemezni s gyakorlati szempontból megvilágítani feladatam.

Hogy a vizsgálóbírói székhelytől távol eső járásbíróóságok területkörén felmerülő, tehát törvényszéki összes vizsgálatok, a kirendelt központi vizsgálóbíró hatáskörébe vonassanak, szaklapjainkban ezen kérdés a legsűrűbb megbeszélésre nyújtott okot.

Tény, hogy a bünt. ügyviteli szabályok 13. §-ának kijelentése alig hagy fen kétséget a tekintetben, hogy az új vizsgálóbírói intézményhez kötött intentio a vizsgálóbírói működésnek minél szélesebb kiterjedtséget kívánta biztosítani.

Az itt vitatott jogalapot én is készséggel elfogadom. Készséggel helyezkedem azon álláspontra, hogy a vizsgálóbírói működés egy és ugyanazon törvényszék területén, egyöntetűen alkalmazott jogelvek nyilvánulásaként oldassék meg.

E kiváncsalm népünk jogérzetének fejlesztésére nem kicsinylendő horderővel bir.

Ha a nép látni és tapasztalni fogja, hogy a vele teljesen hasonló körülmények között bünöző, már a bünüldözés első szakában mindenben azonos büntetőjogi felelősség alá vonva lesz, ezen megfigyelése gyakran mélyebb erkölcsi impressióknak enged helyet, mintha egymástól különböző s ingatag jognézetek közé látja beékelve magát.

Ezen szempontból azok óhajtását, kik a vizsgálóbírói hatáskör *kiterjedtségének* tágítása mellett nyilatkoznak, elfogadható kiváncsalmnak kell tekintenem.

Végeredményében a kérdésnek ide is kell fejlődnie.

A vizsgálóbíró működési területkörének szélesítéséről s minden vizsgálat átvállalásáról komolyan csak akkor beszélhetünk, ha a vizsgálóbírónak az *ügyv. szabályok 15. §-ában előírt, megfelelő számú segédszemélyzetet rendelkezésére bocsát-hatjuk.*

Ujító intézkedésre szorul a vizsgálóbírói lajstrom 9. és 10-ik rovatának mai elhatárolása.

A bünv. ügyv. szabályok 32. §-a szerint a 9-ik rovatnak rendeltetése, hogy a befejezett vizsgálatok könnyen áttekinthető nyilvánlatban tartassanak.

De egyszersmind ugyanezen §. oly értelmű rendelkezésnek is helyt ad, hogy a vizsgálóbíró által ezen rovat töltendő ki akkor is, ha a vizsgálóbíró az előnyomozásnak vagy vizsgálatnak helyét nem látja és az ügyiratokat határozathozatal végett a törvényszék elé terjeszti.

Ezen kettős intézkedéssel áldozatul van dobva a főczél, mely a *befejezett* vizsgálatoknak nyilvánlatján könnyíteni akart.

A mostani rovatolás mellett első áttekintésre nem bírálható el, vajon a 9-ik rovatban tényleg hány befejezett vizsgálat mutattatik ki.

Miután abban nem csupán a befejezett vizsgálatok lesznek feltüntetve, hanem az *átfutó* vizsgálati ügyek is kimutatva lesznek, abból a vizsgálóbírói működés mérvének teljes átnézetét alig merithetjük.

Ily szempontból szerfelett kívánatos lenne, ha a mai 9. és 10-ik rovatok között egy új s önálló rovat nyitattának az oly *átfutó* vizsgálati ügyeknek, melyek szoros értelemben vett vizsgálóbírói működés nélkül csupán továbbittatnak. Akár azon okból, mert a vizsgálóbíró az illető panaszra nézve a kir. ügyészség indítványához alkalmazkodva, vagy attól eltérőleg, a vizsgálat elrendelését mellőzi, akár azon incidensből, mert a vizsgálatot célszerűségi okból valamely járásbíróóság bizatik meg.

Ha az általam javasolt intézkedés életbe lép, ez által elérhető lesz, hogy a kir. járásbíróóságok és a központi vizsgálóbíró által kimutatott vizsgálati szám, a maga valóságában fogja feltüntetni a központi vizsgálóbírónál felmerülő összes vizsgálatokat.

• Vagyis a központi vizsgálóbíró nem lesz kénytelen egyidejűleg oly befejezett vizsgálati ügyeket is kimutatni, melyek, miután töle a kir. járásbíróóságokhoz tétettek át, tényleg a kir. járásbíróóságoknál is mint befejezett vizsgálatok szerepelnek.

A javaslatom szerint kimutatandó vizsgálatok száma, a

törvényszék területén folyamatban volt vizsgálati ügyek számának mindenben meg fog felelni. S ugyanazon vizsgálat mint befejezett vizsgálat a központi vizsgálóbírónál és a kir. járásbírósnál *kétszeresen feltüntetve nem lesz* abban az esetben se, ha valamely vizsgálatra nézve a kir. járásbíró illetékességét leszállítja, s azt törvényszéki kompetenciális okból a törvényszék elbírálása, illetve vizsgálata alá bocsátja. A javasolt intézkedés tehát nem csupán az igazságügyi statisztika, hanem a vizsgálóbírói működés mérvét tekintve is lényeges követelmény.

A 10-ik rovaton túl ugyancsak oly külön lajstromrovatra lenne szükség, melyben a vizsgálóbíró a hozzá érkező panasznak a kir. ügyészséghez történt áttételét tüntetné ki.

Tekintve a vizsgálóbírónak ebbeli intézkedését, ez irányban manap egységes eljárás alig követtetik.

Midőn a vizsgálóbíró a beérkezett panaszt a kir. ügyészséggel indítványozás végett közli, hogy ezen intézkedésének nyoma legyen, ennek kitüntetését vagy a 9-ik rovatba kénytelen bevezetni, hol tudniillik csupán a befejezett vizsgálatok bejegyzése van előírva, vagy pedig ezen intézkedését a lajstromba egyáltalán nem vezeti be, hanem a postakönyvben nyert átadási bizonylattal mutatja ki, hogy az illető panasz tényleg a kir. ügyészségnél áll elintézés alatt. Kétséget nem szenved, hogy ez utóbbi eljárás az előbbinél inkább javasolható. De hátránya az, hogy ily eljárás mellett a vizsgálóbírói lajstrom nem nyújthat pontos áttekintést, vajon a keresett bünvádi panasz mi okból nem található fel a vizsgálóbírónál, s hogy az tényleg mely hatóságnál keresendő.

Sőt annak lehetősége is előfordul, hogy a kir. ügyészség az indítványozás céljából vele közölt panaszt indítványával a vizsgálóbíró elkerülésével közvetlenül a kir. törvényszékhez terjeszti be.

Ily esetben a vizsgálóbírói lajstromnak illető rovata minden bevezetés nélkül hagyatva, csaknem folytonosan akként szerepel, mintha a kir. ügyészséghez áttett panasz még mindig a vizsgálóbírónál heverne elintézetlenül.

Hogy a bünvádi panasz holléte a postakönyvből esetleg kimutatható, ez csak részben könnyít a kívánt cél elérésén. Ugyanis a postakönyvben csupán a kir. törvényszék iktató számai vezetettek. S miután a vizsgálóbírónál nincs kéznél oly mutatókönyv, melyből a törvényszék iktató számai után a vizsgálóbíróilag lajstromozott ügy feltalálható lenne, ebből következik, hogy a postakönyvben kitüntetett iktató szám után nem állapítható meg, vajon a vizsgálóbíró által áttett bünvádi panasz a vizsgálóbírónál miféle lajstrom szám alatt fordul elő.

Az előadottnál fogva tehát kívánatos lenne, hogy a 10-ik rovaton túl *egy külön rovat nyitnának azon factum igazolására, midőn a panasz mint átfutó tétel nyer bevezetést.*

A vizsgálóbírói lajstrom 10-ik rovatába jegyzendő be, a mint ezt a 32. §. elrendeli, ha a vizsgálóbíró által befejezettnek tartott ügyet a kir. ügyészség kiegészítő indítvánnyal visszaküldi.

A vizsgálóbírói működést rendszerint ezen rovatnak külszine után szokás megítélni.

Ha a vizsgálóbíró a legszélesebb mederben vezetett eljárásával annyira kimeríti a vizsgálat anyagát, hogy a legcaptiosusabb oldalról is a kir. ügyészségnek kiegészítő indítványt tenni alkalma nincs, ezen mozzanatot a vizsgálóbírói működés fénypontja gyanánt szokás számítani. Viszont ha a vizsgálóbíró nagyobb számú pótlásokra ad okot, ugyanez a vizsgálóbírói működés sötét háttére gyanánt tekintetik. Innen van, hogy közönséges felfogás szerint a 10-ik rovatnak mily mérvű kitöltésétől függ, vajon a vizsgálóbíró az elismerésre, vagy inkább gáncsolásra tarthat-e igényt.

Kik a vizsgálóbíró működését azonos oldalról ítélik

meg, legtöbbször az éremnek csupán egyik oldalát látják maguk előtt.

A vizsgálatok vezetésében két egymástól eltérő irányzatnak küzdelmét látom kifejlődni.

Az egyik methodus a bünvádi alapot terhelő költségeknek *lehető megtakarítását* kívánja biztosítani. A vizsgálóbírónak legfőbb igyekezete, hogy az ok nélküli költségek és munka elhárítására alkalmat nyújtson. S a mennyiben az elővizsgálati iratok beterjesztésével a kir. ügyészség a vádnak esetleges megszüntetésére alapot lát, vagy a vele közölt anyagot a vád érvényesítése szempontjából elégséges vizsgálati anyagnak fogadja el, ez által a vizsgálat további felesleges szálainak felderítése mellőzhető lesz.

A vizsgálóbíró tehát, hogy a megjelölt cél elérhetővé tegye, az elővizsgálat iratait nem egy esetben lesz kényszerítve a kir. ügyészségnek indítványozása alá bocsátani.

A másik irányzatnál a vezérlő szempontot a vizsgálati mozzanatoknak túlzó kiaknázása szolgáltatja. Itt a vizsgálat a büntetőjogi szempontok legtávolabbi árnyalataira is kiterjesztetik. Következőleg a minden részében befejezett vizsgálat anyagával a kir. ügyészség csupán akkor ismerkedik meg, midőn megmásíthatlan tényekkel kell számolnia. Ugyanakkor a felesleges tanukihallgatás s esetleges szakértői szemle költségek többé meg sem kimélhetők.

Azon vizsgálóbíró, ki előtt a pótvizsgálat rémképgyanánt jelenik meg, eljárásában az utóbbi irányzat békőhöz alkalmazkodik. Viszont az előbbi irányzatnak híve, mint említve volt, működésében leginkább az előirt takarékoságnak szempontjai által vezetetik. S midőn a vizsgálatnak beszerzett adatait elégséges anyagnak fogadja el, nehogy az ok nélküli költségzaporodásnak odiumával illetessék, előtte az elővizsgálat közlésének elve az irányadó.

A kényelmi szempontok, hogy a kir. ügyészség az ügynek többszöri áttanulmányozásától mentesítve legyen, előnyt az utóbbi esetben felállított elméletnek biztosítanak, eldöntetlenül hagyva, vajon az ismertett működési irány közül gyakorlatilag követendőbbnek melyik válik be.

A vizsgálóbírói intézmény mai szervezetében a pótvizsgálatnak egész más természetű jelentősége van, mint volt annak előtte, midőn a vizsgálóbíró az illető vizsgálati ügyet közvetlenül a törvényszék útján kapta vissza pótlásra.

Akkor az észlelt hiányok teljesítését minden esetben a vádtanács rendelte el. S a vádtanács kiegészítést elrendelő határozatának sulya volt, a mennyiben a vádtanács arra kényszerített, hogy a vád formulázása vagy az eljárásnak megszüntetése helyett eljárását felfüggeszse.

Ellenben ma, kir. ügyészség és vizsgálóbíró egymással közvetlenül érintkeznek.

A vizsgálóbíró nem egy kérdésben utalva van arra, hogy a kir. ügyészségnek a vád szempontjából szükséges kijelentését alkalma legyen megismerni.

A vizsgálóbíró a vád folytatásának elvállalásáról, vagy a vádszempontok elejtéséről némely ügyben csak úgy értesülhet, ha az általa sikertelennek tartott további vizsgálati cselekményeknek elhárítása szempontjából, a vizsgálatnak addig beszerzett adatait a kir. ügyészséghez beterjeszti. S ha a kir. ügyészségnek felfogása a vád folytatásának helyét látja, s e célból az iratokat a vizsgálóbíróhoz visszaküldi, a 10-ik rovatban ezen bejegyzés mint pótvizsgálat vezetetik, holott a pótvizsgálat elvi elhatárolásának ily esetben helye alig lehet.

Ma ugyancsak mint pótvizsgálat vezetetik, ha egy és ugyanazon terhelt ellen vagy a társtettesek valamelyike ellen újabb feljelentés érkezik s a vizsgálóbíró ezen társtított feljelentést az összes iratokkal a vád érvényesítése indokából a kir. ügyészséghez átteszi. Ha az iratok a kir. ügyészség indítványával ellátva visszaérkeznek, a vizsgálati ügy megfelelő rovat hiányában ismét a 10-ik rovatba jegyeztetik be.

A vizsgálat folyamán érkező zárlati kérvény s vád-visszavonási kérvények stb., ha az iratokkal a kir. ügyészséghez indítványozásra áttétetnek, s onnan visszaérkeznek, pótvizsgálatnak természetével szintén nem bírnak, de megfelelő rovat hiányában a mai rovatolás mellett nem egy helyütt ezek is a 10-ik rovatban fordulnak elő.

Szintugy nem tekinthető pótvizsgálatnak, ha befejezett vizsgálatoknál a vád képviselőjének elejtését gyakorló kir. ügyészséggel szemben a vádtanács vagy felsőbb bíróságaink vádhatározatuk meghozatala előtt sértett félnek oly irányu megkérdezését látják szükségesnek, vajon sértett a maga részéről a vádat fentartja-e, avagy a vádhatározat kézbesítése körül tanusított szabálytalanságok felderítése céljából a kézbesítői közegek pótlólagos meghallgatása iránt rendelkeznek.

Hasonló eljárásával a vizsgálóbíró tág értelemben véve pótlást teljesít ugyan, de mert ezen pótlása nem a vizsgálat keretében merül fel, szoros értelmű pótvizsgálatnak nem tekinthető. Ellenben pótvizsgálati számba esik, s a jelzett rovatnak árnyfoltjául tekintetik, ha a vizsgálóbíró a kapcsolatos polgári vagy telekkönyvi iratok nélkül, vagy az erre irányuló megkeresésének sikertelensége esetén, mert esetleg azon iratok felebbezés alatt vannak, a vizsgálati iratokat a kir. ügyészséghez átteszi s az imént megjelelt iratok a vizsgálóbíróhoz visszaérkeznek.

A kir. ügyészség és a vizsgálóbíró közvetlen érintkezésének legszembetűnőbb mozzanata, midőn a vizsgálóbíró a szakértők alkalmazásának költségeit megkimélni akarva, az iratokat ezen kérdésben mutatja be a kir. ügyészségnek.

Főleg a vagyonbukási esetek azok, hol a könyveknek szakértők általi vizsgálata, a szerint a mint 2 vagy 3 szakértő alkalmaztatik, 100—200 frt szakértői díj megállapítását vonhatja maga után.

A vizsgálóbíró, midőn az elővizsgálatot befejezte s annak adataiból már eleve valószínűséggel bír, hogy a bűnösség megállapíthatásának ismérvei fen nem forognak, hogy ezen szakértői díjakat a bűnvádi alapnak megkimélje, az elővizsgálat iratait indítványozásra a kir. ügyészséghez átteszi. A vizsgálóbírónak ezen eljárása a személyi felelősség elvénel fogva alig kifogásolható.

Ha a kir. ügyészség a vizsgálóbíró által vallott álláspontot elfogadja, a terhelttől rendszerint behajthatlan eljárási költségeket a vizsgálóbíró megtakarította. Eltérő nézet esetén a kir. ügyészségnek mód és alkalom adatott, hogy a vád folytatásának szempontjait újabb indítványában fixirozza.

A kir. ügyészségnek ily természetű indítványai szintén a 10-ik, tehát a pótvizsgálatok rovatába jegyzendőek be. Holott a vizsgálóbírónak ily eljárása lényegében az államnak legfontosabb fiskális érdekeit kívánja megóva látni.

Ily eljárás annyival indokoltabb, mert vagyonbukás eseteiben kir. ügyészségeink a vizsgálat megindítását célzó indítványaikban csupán a velük hivatalból közölt csődnyitási végzésnek adataira kénytelenek szorítkozni. A csődnyitási végzés pedig vádlásra alapot nyújtó mozzanatok rendszerint alig tartalmaz. A kir. ügyészségnek elővizsgálati indítványa csupán általános és chablonszerű kijelentésre szorítkozik.

Vajon a csalárd bukás büntette, vagy a vétkes bukás vétsége tényálladékainak jelenségei fenforognak-e, ily alaku indítványozásuk képezi azon határkövet, mely a vád apodiktikus kellékeinek hiányában a vizsgálatnak egész folyamán át zárókijelentésnek tekinthető.

Ily esetekben annál kívánatosabb a vizsgálóbírónak eljárása, hogy a vizsgálatnak beszerzett további adatait a kir. ügyészséghez terjessze át, mert vizsgálóbíróinkra nem alaptalanul már is azon vád hárittatik, miként tulzott lelkiismeretességéből s a pótvizsgálat rémlátományainak elkerülése érdekében a vizsgálatot jóval messzebb menő irányban kiterjesztik, mint annak eszközlése a vád szempontjából kívánatos.

Dr. Baumgarten Izidor hasonló nézetének ad kifejezést, midőn kijelenti, hogy a vizsgálóbíró soha sem tudja meg, hogy kelleténél többet tett.¹

A vizsgálóbíró mai vizsgálati rendszerünk keretében tényleg nem is értesülhet, vajon a vád érdekeit eljárásával mennyiben haladta túl.

Nem értesülhet, hogy mennyiben terjeszkedett túl oly lényegtelen tanuk kihallgatásában, kiknek megidézése aprólékos jelentőségüknél fogva, vagy az által, hogy vallomásuk más tanuk vallomásaival már túl kimerítve van, tekintve a bizonyításra szoruló büntetőjogi mozzanatot, közömbös jelentőséggel bír.

Ha az itt vitatott feltevés áll, s vizsgálóbíróink a vizsgálatot lényegében szélesebb mederben vezetik, akkor okszerűleg következik, miként ezen eljárásuk által a bűnvádi alap nem egy esetben felesleges költségkiadásokkal terheltetik.

Hogy pedig ennek eshetősége elhárítható legyen, a vizsgálóbíró működésének is más szempontok alá kell esni, midőn a vizsgálat iratait az általa szükségesnek tartott esetekben a kir. ügyészséghez további indítványozásra átteszi. *Az előadottaknál fogva a vizsgálóbírói lajstromban egy önálló külön rovatra lenne szükség, a kir. ügyészség közbeeső indítványainak kimutatására, melyben a kir. ügyészségtől a vizsgálat folytatása iránt visszaérkező indítványok tüntetnének ki.*

A szorosan vett pótvizsgálati kimutatások számára pedig szintén külön rovat lenne nyitandó, melybe a törvényszéktől vagy a felsőbb bíróságoktól visszaérkező pótvizsgálati ügyek jegyeztetnének.

Viszont a kir. ügyészség és a vizsgálóbíró közötti közvetlen érintkezésből a régi értelemben vett s ma már elavult pótvizsgálati kifejezés kiküszöböltetnék. Avagy azon esetekre szoríttatnék csupán, midőn a kir. ügyészség a vizsgálatot a vizsgálóbíró által követett iránytól eltérő alapon vagy lényegében más terheltek ellen kívánja folytatatni.

Vannak, kik a kir. ügyészség és a vizsgálóbíró közötti írásbeli érintkezésnek szükségét kizártnak vagy legalább is korlátozhatónak fogadják el, ha a vizsgálóbíró és a kir. ügyészségnek illetékes tagja egymás között szóbeli eszme-cserét váltanak oly irányban, vajon az illető vizsgálati ügy befejezéséhez annak mily irányu kiegészítése lenne kívánatos.

Ezen nézet szerint csökkenthető lenne azon esetek száma, melyekben a vizsgálóbíró a kir. ügyészségnek a vizsgálat folytatására irányuló írásbeli indítványára kíván tért nyujtani.

Hogy a kir. ügyészség tagjai és a vizsgálóbíró közötti szóbeli érintkezés az egyes vizsgálati mozzanatok kölcsönös megbeszélésével azok megállapodásszerű könnyed elintézését közvetíti, ezen nézetnek helytállóságát alig lehet elvitatni. De a gyakorlati élet tapasztalásai ezen eszme kivihetlenségét demonstrálják.

A kir. ügyészség tagjai nem minden esetben szakíthatlanak annyi időt, hogy a vizsgálóbíró referálását — főleg valamely komplikált vizsgálatnál — meghallgathassák.

Viszont nem minden vizsgálóbíró fog vállalkozni, hogy a vizsgálati ügynek minden mozzanatát szóbeli uton újabb és újabb kísérletezések után feltárni igyekezzék.

De ettől eltekintve kivihetlen ez eszme még azért is, mert előttünk teljesen más színben áll valamely ügy, ha az *actaszerűleg bocsátatik tanulmányozásunk alá*, midőn annak minden részletébe behatoló megfontolással saját felfogásunknak ellentétei után kutathatunk, s az ügyről magunknak más képet alkothatunk, ha *ítéletünk a szóbeli ismertetés fogyatkozásaira* kénytelen támaszkodni. A vizsgálóbíró tehát az írásbeli érintkezés helyett a szóbeli közvetítés útját minden előforduló esetben sikerrel alig választhatja.

¹ L. B. J. T. XXV. k. 373. l.

Hogy üdvös intézkedésnek bizonyulna, ha vizsgálóbíráink az általuk befejezett vizsgálatok érdemi elintézéséről tudomást szereznének, ennek gyakorlati kihatását alig szükséges kiemelni.

Előnyössége mellett érvel azon nem kicsinylendő mozzanat, hogy vizsgálóbíráink ez uton értesülnének, vajon az általuk feldolgozott és irányított vizsgálatok a vád és ítéleti tanácsok jogfelfogásával mennyiben helyesbülnek, s mennyiben vonatnak eltérő minősítés alá.

Vizsgálóbíráink mai eljárásunk szerint a vizsgálat befejezésével *annak további sorsáról*, ha csak az iránt privátim nem érdeklődnek, többé semmi tudomást nem szereznek.

Holott a vád- és ítéleti tanácsok határozatainak ismerete, a már teljesített vizsgálati cselekmények helyességének avagy azok tulhajtásának felismerését lényegesen előmozdítaná. Sőt vizsgálóbíráinknak mód és alkalom adatnék, hogy eljárásuk adandó hasonló jogesetben a törvényszéki enunciacióban kifejezésre jutó jognézethez alkalmazkodhassék. Ekként az ott feltárolt szempontok követésével a vizsgálati cselekményeknek tulterjengőssége, esetleg azoknak mellőzése nem egy esetben elkerülhető lenne.

Az itt kijelentett nézetnek megvalósítása jelentéktelen költséggel járna, a mennyiben a törvényszék határozatainak könyvatos példánya az eljáró vizsgálóbírónak is kézbesítendő lenne.

A vizsgálóbírói működés gyors ellátásának alig van jelentősebb akadálya, mint a kibocsátott idézések kézbesítése, s az ennek megtörténtét tanúsító vétivek beküldése körül tapasztalható késedelem.

Ha a vizsgálóbíró ez irányban minden esetben a törvényszékhez vagy a kézbesítő felettes hatóságához fordul, ezen intézkedésével az ügymenet szenved hátrányt. Ily szempontból kívánatos, hogy a vizsgálóbíró az illető kézbesítőt késedelmes eljárásáért saját hatáskörében közvetlenül bármily csekély összegű s egyfokulag felelhető rendbüntetéssel illethesse, mely esetben a vizsgálóbírói meghagyásoknak gyorsabb foganatosítására lehet számítani.

Szó fér a bünv. ügyv. szab. 14. §-ában szervezett s a vizsgálóbíró mellé rendelt állandó helyettesnek intézményéhez.

A vizsgálóbírót az iménti §. rendelkezése szerint távollét, betegség, érdekeltég vagy más akadályoztatás esetében s ezeknek tartamára állandó helyettese helyettesíti.

A 24. §. pedig elrendeli, hogy ha a terhelt egyszerre tömegesen kísértetnek a vizsgálóbíró elé, ez állandó helyettese közreműködését veheti igénybe.

Az itt szó szerint idézett intézkedésben, a vizsgálóbíró helyettese ténykedésének összes feltétele kimerítve van. A vizsgálóbírót annak állandó helyettese tényleg csupán a 24. §-ban meghatározott esetekben helyettesíti. A helyettesítés ezen §. intencióinak megfelelőleg *oly szük működési körre szorítkozik*, hogy a vizsgálóbírónak törvényes szabadságideje alatt annak állandó helyettese, a legsürgősebb természetű foglyos ügyekben előirt intézkedésre van csupán kötelezve.

Ott, hol az érkező s halomra gyűlt vizsgálatoknak kényszerült hátralékos elintézése a bünv. ügyv. szabályok 2. §-ában vezéreszméül felállított *gyors* és *helyes* büntetőigazságszolgáltatás követelményeivel ellentétben áll, jogosan elvárható, hogy a hátralékoknak feldolgozásában az állandó helyettesnek együttes közreműködése biztosítsék.

Szóval, hogy a nagyobb számú vizsgálati ügyek elintézése az állandó helyettesnek parallel működésével ellensúlyozható legyen.

Ha a bünv. ügyv. szabályok ily irányu kijelentéssel pótoltnak, esetleg administratív uton történik ily irányban intézkedés, elérhető lesz, hogy a vizsgálati ügyek gyors elintézésre tarthassanak igényt.

Itt van helyén, hogy a vizsgálóbírói működésnek elő-

nyére célzó további intézkedések megvalósítására hívjam fel a közfigyelmet.

Ily előnyös intézkedésnek szükségességére vall, ha vizsgálóbíráink egymás között közvetlen s kölcsönös érintkezésre utaltatnak.

Üdvös s költségtelen ujitást képezne egyelőre, ha a vizsgálóbíró a vizsgálati foglyoknak havi jegyzékét valamennyi vizsgálóbíróval közölni tartozna.

Ezzel kettős cél lenne elérhető.

A vizsgálóbíró könnyü szerrel és biztos uton értesülést szerezhetne, vajon az általa körözött egyén időközben valamely más törvényszéknél nincs-e vizsgálati fogságba helyezve? Másrészt a nála vizsgálati fogságba jutó egyénekről már eleve tájékozással bírna, vajon azok valamelyike hol és mely törvényszéknél állott bünvád alatt, s esetleg elítéltetett.

A visszaesők, tehát a legveszedelmesebb gonosztevők nyilvántartása ez által megközelítőleg ellenőrizhető lenne.

Ugyancsak a fenti célú mozzanat elő, ha vizsgálóbíráink részére a hivatalos «Rendőri Közlöny» megrendelésének szüksége felismertetnék.

Mai gyakorlatunk szerint a vizsgálóbíró nem szerez tudomást, vajon az általa nyomozott egyénnek köröztetése végrehajtásra talált-e? S arról sincs tudomása, vajon a más törvényszékek, vagy azok vizsgálóbírái által körözött egyén nincs-e az általa vizsgálati fogságban tartott, vagy már elítélt egyének között.

A vizsgálóbírói működés fejlesztésének kívánalmaként tekinthető még, ha a vizsgálóbírói állás, mint önálló perjogi intézmény, vagyis mint teljesen *különálló* hivatali szerv statuáltatik.

Ha a vizsgálóbírói hivatal szintugy mint a kir. ügyészség, a megfelelő állandó személyzettel bir s közhatósági intézményeink közé mint önállósított hivatali szerv osztatik be. Előnyeit az ily intézkedésnek alig szükséges kiemelni azok előtt, kik a vizsgálóbírói működésnek minden árnyalatáról kellőleg tájékozva vannak.

Az állandósultabb viszony, mely a vizsgálóbíró és a melléje rendelt személyzet között létesül, s mely a hivatal vezetését szükségkép a vizsgálóbíró egyéni működésére ruhazza át, az összetartozandóság kölcsönös érzeténél fogva nagyban hozzájárul, hogy a vizsgálóbírói hivatal személyzete fokozott tevékenységre sarkaltassék.

A bünvádi ügyviteli szabályok 15. §-a elrendeli, hogy a törvényszék elnöke a vizsgálóbíró segítségére egy vagy több albirót, törvényszéki jegyzőt vagy aljegyzőt rendel ki, kik a vizsgálóbírónak vezetése, ellenőrzése és *felelőssége mellett működnek és kötelesek* utasításait teljesíteni.

De ezen általános kijelentéssel megoldva nem találjuk, hogy az itt megjelölt kötelmeket lanyhán teljesítő bírósági közzeggel szemben a felelősséggel tartozó vizsgálóbíró, kimondott felelősségének mérve mily fokban válik osztékonnyá. Más szóval a vizsgálóbíró nincs tájékozva, vajon felelősségének tudatában annak elhárítására mily repressiv intézkedésnek engedjen helyet, hogy panaszaival a bíróság vezetőjének folytonos zaklatását elkerülje.

Már ezen szempontok feltárása is oda utal, hogy a vizsgálóbírói működés nem *ad hoc*, tehát esetről-esetre kirendelt személyzetre szoríttassék, vagy ennek segédkezése több oldalú elfoglaltság mellett kegyként teljesített működésből álljon, hanem a fentebb megjelölt kívánalom állandósított viszonyban találjon szabályozást.

Megkönnyítve lesz ezen feladat, ha az első két évi időköz alatt gyűjtött statisztikai adatokból vonunk következtetést s összehasonlítást, hogy vizsgálóbíráink közül melyik, mily mérvű tevékenységre szoríttatott.

Azon statisztikai adatokból kimutatható lesz, hogy vizsgálóbíráinknak mily segédezők közreműködésével, hány és mily mérvű vizsgálatot kelle megküzdenniök; s viszont egy

más vizsgálóbíró ugyanazon vizsgálati ügyszámot mely feltevélek hozzájárulása mellett végezte el. Okszerűleg következik, hogy ezen mozzanatok csálhatatlan megítéléséhez a vizsgálati ügy lelkiismeretes kezelésének, sőt az elért vizsgálati eredménynek is számításba kellene jönni.

Az évi hányad megközelítőleg utmutatást fog nyújtani, hogy a vizsgálóbírótól, nehogy munkaképessége idő előtt megbénuljon, a jövőben mely mérvű tevékenység várható el.

Szóval a vizsgálóbíró mellé kirendelendő segéderőnek száma iránt a statisztikai kimutatásból kellő tájékozást fogunk meríthetni. A midőn is az ügyv. szab. 2. §-ában vezéreszműl felállított gyors és helyes büntető szolgáltatásnak kívánalmái, miután azok a honpolgárok legfontosabb érdekeinek szemeltartásával állnak kapcsolatban, joggal teljesülésre számíthatnak.

A vizsgálóbírák tevékenységének *első két évi mérczéje* a munkaképesség kipróbálásának alig hatványozható eredményét fogja bizonyára feltüntetni.

De egyszersmind feltüntetnie kell, hogy az új vizsgálóbírói intézménynek életképessége a kilátásba vett tűzpróbát feladatának nehézségei között is derekasan kiállotta, sőt abból megizmosodva került elő.

Farkas Lajos,
kir. tszéki bíró.

Jogirodalom.

Rouard de Gard. La nationalité française. Paris 1892.

A francia forradalom alkotta az állampolgárság fogalmát, a midőn az osztálykülönbséget eltörölte. Azóta ezen fogalom, mint a modern államjog egyik sarkalatos elve bejárta a világot és még a keleti államok fejedelmei is szabályokat állítottak fel annak megállapítása végett, kik tekintendők államuk honosainak.

Franciaország azonban a legujabb időkig sem birt oly általános és kimerítő törvénnyel az állampolgárság tekintetében, a mely a gyakorlatnak megfelelt és a tudomány igényeit is kielégítette volna. Nagyon tanulságos e tekintetben, hányszor alkottak Franciaországban törvényt és rendeletet, a mely az állampolgárságra vonatkozik. A forradalom előtti korszakban az első rendelet 1499-ből való, mely több idegen honfűsítését megsemmisítette, a kik a francia királynak alattvalói hűséget esküdtek, hogy hivatalokat és javadalmakat kapjanak. Ebből a korszakból összesen hat szabályrendelet van. A forradalom alatti időben a Code civil kihirdetéséig összesen hét törvény és rendelet szabályozza a modern állampolgárságot. A harmadik korszak tart 1804-től 1889-ig. Ez idő alatt összesen tizennégy törvény és rendelet lépett életbe az állampolgárságra vonatkozólag. 1882-ben a közigazgatási irodalomban előnyösen ismert Batbie terjesztett be egy tervezetet az állampolgárságról. Ez a kormánynak kiadatott. Az államtanács igen lényegesen bővítette és módosította, és a kormány ezt terjesztette be. Sok megvitatáson ment keresztül, a míg végre az új törvény 1889 június hó 16-án kihirdettetett (Loi sur la nationalité). Összesen hat cikket és egy átmeneti intézkedést tartalmaz. De mivel ez által a Code civil 11 §-a hatályból kihelyeztetik, maga az első cikk magában foglal tizenegy önálló és elég terjedelmes §-t, a melyek a Code civil hatályon kívül helyezett §-ai helyére lépnek. A francia új törvény az állampolgárságról tehát kijavítása a polgári törvénykönyvnek és a mi fogalmunk szerint novelláris jelleggel bírna, de lényegében nem az. Ujra szabályozza az állampolgárság megszerzését, elvesztését és a visszahonosítást és hatályból helyez — egynek kivételével, a mely a kikeresztelt hugenották ivadékainak visszahonosítására vonatkozik — minden más törvényt vagy rendeletet, a mely az állampolgárságot szabályozza.

A törvény célja az, hogy a francia állampolgárság

megszerzését könnyítse. A francia törvényhozók látván, hogy a születések folytonos csökkenése miatt a népesség fogy, a szaporítást a könnyű honosítás által akarták elérni. A törvény tárgyalása idejében közel másfél millió idegen tartózkodott Franciaországban. Módot kellett ezeknek nyújtani, hogy könnyen francia honosok lehessenek, ha ott letelepedtek. Nem kell figyelmen kívül hagyni, hogy az idegenek irányában a francia törvényhozás elég szűkkeblű és soktól zárja el. Ezen dispositiók oly kevéssé ismeretesek, hogy czélszerűeknek tartjuk itt részletesen elősorolni.

Az idegen, kitiltható a francia területről vagy a belügy-miniszter vagy a külfölddel határos departementek prefektusai által. Ha engedelem nélkül visszatér, hat hónapig elzárható. Az idegen, a ki valamely községben kereskedelmet vagy ipart akar folytatni, köteles 8 napon belül a községházánál jelentkezni, a hol személyének igazolása mellett jelentkezési igazolványt kap, melyet minden más községben előmutatni köteles, a hol szintén az idegenek névjegyzékébe beiratik. Ezen szabály meg nem tartása büntetéssel sújtatik. Az idegentől a határon utlevél vagy más, francia diplomatiái képviselő vagy consul által láttamozott igazolvány követelhető. Idegen nem lehet Franciaországban megjelenő lap szerkesztője. Idegen nem taníthat Franciaországban miniszteri engedély nélkül. Nem halászhat a francia és az algiri területi vizekben. Idegen nem lehet ügyleti tanu közjegyzői okiratok, végrendeletek szerkesztésénél, sem a végrehajtási eljárásnál és nem lehet bíróság előtt orvosi szakértő (medicin expert). Idegen nem élvezheti szerződés hiányában a bíróságok előtt a szegényjog oltalmát. Idegen nem részesül a szegények segítségében és a hatóság adományában; nem kap ingyen gyógyítást, ha nincs viszonyosság saját államukkal, nem részesülnek az ingyen iskoláztatás kedvezményeiben és különös engedelem nélkül idegen a következő francia főiskolákat nem látogathatja: a műegyetemet, a tengerészeti iskolát, St. -cyri katonai iskolát, a bányász akadémiát, a müipari iskolát. Idegen csak szűk korlátok mellett, az aggkorban élvezendő nyugdíj biztosító pénztárakba fizethet be. Idegen nem kap ingyen faosztalékot az állam erdeiből. Idegen nem a francia hadseregben, hanem csak az idegenek ezredében szolgálhat.

A francia új honossági törvényt már 1893-ban diplomatiái felszólalások következtében módosították, a mennyiben a francia területen született idegenek, a kinek egyik szüleje szintén francia területen született, nem ipso jure, hanem csak declaratio alapján fog francia honosnak tekintetni.

Rouard könyve igen világosan és röviden van írva. A szerző a toulousei jogi facultás tanára. Teljesen uralja a tárgyat. Kitűnők fejtegetései, a melyekben egyes alapelveket a törvényhozás minden phasisain keresztülvezet. Nincs kérdés a francia honosság körül, a melyre alapos jogász érvekkel feleletet nem adna. Nyelvezete éles és világos. Könyve mindazon előnyökkel bír, a melyeket egy jó monographiától megkivánunk.

X. Y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Voluntas curiae.

A *Jogt. Közlöny* 16. számában közzétett bírálatom ellenbírálatot provokált, melyre néhány észrevételem van. Az ellenbírálat bevallott intentiója a Curianak elégtételt szerezni; vajon elégtételt képez-e most már, ha egy helytelen ítélet helyesnek mondunk, ezt nem tudom; annyi azonban bizonyos, hogy az általam megbeszélte ítélet a törvény és jog minden kritériumát nélkülözi és azért még ma is megfelelőnek tartom azt az elnevezést, mely Curiank védelmezőjére oly bántólag hatott. Az ellenbírálat mindenekelőtt megfelelnek arról,

hogyan védelme a Curianak 13 éven át követett praxisát elítéli, mert tudtommal először ragadtatta magát legfőbb bíróságunk annak kijelentésére, hogy a törvény őt nem kötelezi. Ha csakugyan oly természetes valami az, a mit a Curia most kimondott, akkor valóban nagy mulasztást követett el, a mikor 13 éven át a törvényt helytelenül alkalmazta és azért talán az ellenbírálat olyas valomit nyújt, a mit védelemben venni nem könnyű, valamint az én támadásom is talán nem minősül oly súlyosnak, mikor a Curia 13 évi gyakorlatának niveauját védem egy ítélet hatása ellen.

Az ellenbírálat csak egy tévedésben laborál, ez az egy tévedés azonban oly dimenziókkal bír, hogy az egész ellenbírálatot betölti. Abból indul ki ugyanis a cikkíró ur, hogy egy perben csak egyféle eljárás lehet és hogy lehetetlenséget követel az, a ki a Curiat arra akarja szorítani, hogy más eljárási szabályok szerint ítélkezzék, mint az elsőbíróság. Czikkiró ur úgy tünteti fel tehát az állapotot, mintha a tőzsdebíróságnak egy külön perrendtartása volna, mely modern is, jó is, mert a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvén nyugszik és evvel szemben most már azt követelné valaki, hogy a Curia ne e szerint, hanem a mi elavult perrendtartásunk, tehát más eljárási szabályok szerint gyakorolja felülvizsgálati jogát. E kiinduláspontban következő tévedések vannak. Mindenekelőtt *semmilyen perrendtartása sincs a tőzsdebíróságnak*; egész perjogi törvénytára a lelkiismeret és meggyőződése. Nem követelhetjük tehát, hogy a Curia más perrendtartás szerint ítéljen, mert a tőzsdebíróságnak egyáltalában nincs perrendje. De abból, hogy a tőzsdebíróságnak nincs perrendje, nem következhetik, hogy a táblának és a Curianak se legyen, avagy talán azt hiszi, hogy ha a Curia egy jury verdiktjét a törvény helyes alkalmazása szempontjából vizsgálat alá veszi, úgy ipso-facto juryvé alakul át?

És evvel a második tévedés is jelezve van. Czikkiró ur a tőzsdebíróság fölé helyezi a táblát mint II. foku és a Curiat mint III. foku tőzsdebíróságot és azután nyugodtan kérdezi, vajon van-e értelme annak, hogy a II. és III. bíróság más perrendtartás szerint ítéljen, mint az I. bíróság? A törvény felsőbb bíróságainknak a leglényegesebb alaki sérelmekre szorított felülvizsgálati jogot adta, mely felülvizsgálat nélkül bárki megfosztható volna az illetőségben vagy az idézésben rejlő törvényes garantiáktól. Ez tehát *nem II. és nem III. foku tőzsdebíróság funkciója*. Ezt csakis állami bíróság végezheti és csakis úgy végezheti, ha a perrendtartásban rejlő elveket érvényesíti. Ha azonban ezt megtagadja, úgy megtagadta a célt, mely miatt életbe hivatott és evvel önmagát is.

Miképen alakult a felsőbb bíróságoknak törvényesen kijelölt hatásköre és viszonya a tőzsdebírósághoz, különösen az illetékeség kérdésében? A törvény két esetet különböztet meg és eszerint kettős irányban is nyert tartalmat a törvényes forma. Az első eset az, a midőn a tőzsdebíróság kijelentette, hogy a rendelkezésére álló bizonyítékokkal illetőségét meg nem állapíthatja. Ez ellen a nov. 95. §-a felfolyamodást engedett és most már a felsőbb bíróság vagy azt mondta, hogy a *perrendtartásban foglalt mérték alkalmazása mellett* az illetőség megáll, vagy azt, hogy meg nem áll. A második eset az, hol a tőzsdebíróság illetőségét megállapította és itt a felsőbb bíróságok azt vizsgálták, vajon meg lett-e állapítva ismét csak perrendtartásunk szerint a *perrendszerű bizonyosság* ama tények tekintetében, melyek az illetőséget megállapítják, de emellett — igen helyesen — nem zárta el az utakat, melyeken a tőzsdebíróság perjogi függetlenségénél fogva járhatott. Mindkét esetben alkalmazta tehát a perrendtartást és e mellett respektálta a tőzsdebíróság jurszerű természetéből folyó különleges helyzetét. Maga azonban akár helybenhagyólag döntött, akár megváltoztatott, mindig a perrendtartás basisára helyezkedett és legkevésbé sem tért el ettől akkor sem, midőn kimondotta, hogy a

tőzsdebíróság perjoghoz kötve nem lévén, jogosítva van alperesnek esküt itélni még az illetőségi kérdésben is. A perrendszerű bizonyosság kimutatva lett, a bizonyíték törvényes volt. Így jött létre az összhang a közt, hogy a felsőbb bíróságok a perrendtartás szerint gyakorolhatták csak a felülvizsgálatot és a közt, hogy a tőzsdebíróság perrendtartást nem ismert.

Forgassuk fel azonban e helyzetet, mondjuk ki csak, hogy a felsőbb bíróságok sincsenek kötve a perrendtartáshoz, úgy hiába fog valaki hivatkozni okiratra, a Curia ki fogja mondhatni, hogy ez nem bizonyíték, két tanu nem bizonyíték, ellenben bizonyíték egyéni czégeknél a viz-, és társas czégeknél a tűzpróba.

Ezek után cikkíró ur példáira talán reflektálnom sem kellene. Az esküpéldára már megfelelttem, a mi pedig azt a közelfekvő és mindennapi esetet illeti, hogy a tőzsdebíróság két tanu közül csak egyet akar kihallgatni, úgy még itt sem kellene a Curianak kétségbeesni, mert a végzést egyszerűen feloldhatná és a tőzsdebíróságot utasíthatná, hogy hallgassa ki a második tanut.

Ha ezt nem tenné, úgy ez egyszerűen arra fog visszavezethető lenni, hogy a tőzsdebíróság nem szokta mellőzni a második tanu kihallgatását, mert tudja, hogy egy tanu nem nyújthat oly bizonyosságot, melyet a perrendtartáshoz kötött állami bíróság respektálhatna, különösen ott, hol oly fontos kérdésről van szó, vajon választott bíróság vagy állami bíróság ítéljen végleg és jogerejűleg és vajon törvény vagy belátás döntsön jogaim, érdekeim felett. E példa csak akkor válhatnék valósággá, ha fentarthatná magát a cikkíró ur által védett és propagált elv.

A cikk végén azt mondja az ellenbírálat, hogy adós maradtam a válaszzsal arra, hogy perrendszerű eljárás esetén miért ítelt volna másképen a Curia abban a kérdésben, vajon 1149 zsák liszt eladásánál szükséges-e ügynök vagy sem. Válaszolni csak kérdésre lehet, sőt még azt sem tudhattam, hogy erre nekem kell majd válaszolni, mert a választ a perrendtartás már 1868-ban megadta. Ha a Curia nem értett volna a lisztüzlethez és ennél fogva szakértőket kérdez meg, úgy megtudta volna, hogy az összes malmok utazók, más alkalmazottak és nem tőzsdeügynökök utján adják el örleményeiket. Az a perrendtartás tehát még sem egészen felesleges valami lett volna és ha a tőzsdebíróság arra nincs is utalva, úgy annál inkább vagyunk mi utalva a perrendtartásra a Curival szemben. Mert si duo faciunt idem, non est idem.

Dr. König Vilmos.

Válasz a «Néhány szóra».

Az 1869. évi IV. tcz. a magyar bírák függetlenségét biztosította; már ezen törvény az elmozdithatlanság és áthelyezhetlenség megállapításával oly intézkedést foglalt magában, a mely a bíróvali önkénykedést korlátozza.

Az 1891. évi XVII. és 1893. évi IV. tcz. intézkedéseivel a bírói függetlenség biztosításában haladást látunk; irányelvek állítottak ezekben fel, a bírónak előmenetelét illetőleg és korlátok állítottak fel ezekben a kinevezéseknél lehető önkénykedésnek és a munkás, kifogástalan bíró előmenetelét biztosításával megalégedést keltő helyzetbe hozta.

Ezen most idézett törvényvel a felhívásban konstataált tényeket indokolni nem lehet; és ha ezek a bírói függetlenséget biztosító törvényeknek nem mellőzéséből származnak, úgy azok reánk bírákra felette szomorú ítéletet képeznek.

Felhívásban felhozott okokat nem érintette a «néhány szó» írója, csak az alábbi hatalmas frázissal siklik el ezen legfontosabb kérdés felett.

Képzeltetlen, hogy ne magában maradjon a t. cikk írója azon feltevésében, hogy «a jogtalanul mellőzött tehetség»

bizonyára vigasztalni fogja tiszta öntudata és az igazi kötelesség; ezeket bizonyára nem fogja megbénítani az anyagi veszteség és a mellőzés fájdó érzete».

Mintha csak azt akarná a világgal elhíttetni, hogy minden bíró vagyonos, és hogy az előmenetele csak hiúság kielégítése és nem egyszersmind anyagi kérdés is.

Sajnos, nagyon sokan is vagyunk, kik szolgálatuk kezdeté óta az anyagiakkal küzdenek, de függetlenségüket mi sem érintette, és ezzel arról is bizonyosság tétetett, hogy nem a vagyon egyedül az, mely függetlenné tesz; és nem képelem, hogy ezeknek mellőzése a munkakedvnek emelésére vezethetne.

A bírói állás elnyerése adófizetési cenzushoz — mint a felsőház tagjainál — kötve nincsen, a szegény bírák kiemelt jogos igényeit figyelmen kívül hagyni, ép szegénységüknél fogva nem szabad.

Ha pedig a szegénység incompatibilitási ok az előmenetelre, úgy változtassék meg az 1869. évi IV. tcz. és mondassék ki az, hogy a szegénység a bírói állásra képtelenné tesz.

Ép így érthetetlen egy bírótól azt hallani, hogy «a jelenlegi igazságügyér kormányzata alatt még azoknak sem lehet okuk panaszra, kik egyébként akár az igazságügyér ur személyének, akár az ő elvének nem barátai».

A bírói függetlenséget a politikai hitvallás nem alterálja; vagy ki oly elvetemült azt feltételezni, hogy a kormány elveit nem követő bíró, a felek politikai állásfoglalásukhoz képest intézi el az elejébe kerülő ügyeket.

De mi nem is a kormánynak, hanem a magyar államnak vagyunk független bírái; és függetlenségünk veszélyeztetve van, ha akár a kormány személyes, akár politikai ellenfeleként bírálat tárgyai lehetünk.

A politikai állásfoglalásra nézve csak az 1869. évi IV. tcz. és a fegyelmi törvény képezheti a határt.

Nem kevésbé veszélyes a bírói függetlenségre a protectio-nak, — «mely nem is az érdekesnek elősegítése más érdekes rovására, tehát jogok küzdelmét jelenti»; hanem egyszerűen előnybe részesítést, kegyesség általi előnyt — jogosságra emeltetése.

És valószínű, hogy a «néhány szó» írója, azért nem átalja kimondani, hogy a «szamár létránál» — melyet felhívásban lát — jobban szereti a protectiót, mert valószínűen irtózik annak hosszú foksorától, főként reá vonatkozólag, mert előtte nem több mint 854 aljárásbíró bizonyosan ma már nem usus, hanem qualificatio alapján van sorolva. Bizony nem értette meg felhívásomnak szellemét; az nem oda concludál, hogy számár létrát állítsunk fel, mely epitheton használata, a qualificatiohoz kötött állások viselőivel szemben egyáltalán nem is jogos és én azt magam részéről visszautasítom, és hiszem, a «néhány szó» írója is maga részéről ezen visszautasításhoz hozzájárul;

felhívásom oda irányul, hogy azon módokat keressük, melyek a bírói függetlenséget megtámadó felsorolt tényeknek megszüntetésére, de legalább enyhítésére vezethetnek.

A «néhány szó» írója, felszólalásával ezen intentiómat a célhoz közelebb nem hozta azzal, hogy sorai elején úgy végén is a szolgálati szabályzat behozatalának szükségét elismerte, főként midőn a főnökök eljárása feszegetésébe bele nem megy; majd a főnökök minősítésének megbízhatlansága miatt, a protectiót jogosnak mondja, mit indokol is ezzel: «mert, hisz emberi természetben gyökeredző az, ha valaki — már t. i. a miniszter ur — inkább megbizik olyan ember képességeiben, kit neki *egy oly rokona, barátja, ismerőse ajánl, kit szavahihető embernek ismer,* mint azokban a chablonszerűen stb. készített minősítvényi táblázatokban, melyek az egyéni megbízhatóság, alkalmazhatóság tekintetében legtöbbszörre semmi concret — tán helyes — szempontot nem nyújtanak».

Ez pedig, az a nepotismus, melyet a «néhány szó» írója nem helyesen úgy distinguál, hogy: «az érdemetlen elősegítése az érdekesek rovására», mert ennek értelme azoknak elősegítése, a kiket a protectio definitiójában mint protegáltakat felsorol. Különböztetnén tán megengedi, hogy a miniszter rokonai közt is lehetnek érdekesek.

Milyen bírói testületet lehetne ezen elveken összeállítani. Mily jogbiztonság lenne ott, hol az érdekesek küzdelmének és nem az érdekesek nyugodt munkásságának biztos és kimaradhatlan jutalmára nyitnának tér.

Legközelebb lesz alkalmam, a szolgálati utasításnak a a minősítések részét illető megoldására nézve egyet-mást elmondani.

Most még csak azt kell kiemelnem, hogy a t. cikkirő által idézett 1891. évi XVII. tcz. 22—23. §§. és különösen 27. §-a nem vonatkozik felszólalásomnak I—IV. sorszám alatt felsoroltjaira, hanem csak a IV. sorszám alatt felsoroltakra; azonban ezen utóbbiak előléptetésénél sem volt a törvényhozónak az az intentiója, hogy az előbb sorozott érdekes a később sorozott érdekes miatt mellőztessék, hanem épen az, hogy a kötelességét teljesítő helyén hagyása mellett is előléptettessék, és ha sorban volt, kell hogy bekövetkezzék kinevezése.

Mert a kötelesség teljesítésének határa, és az érdem kezdetének megállapítása individualis felfogáson alapul és nem jogos, hogy a kötelességet teljesítő a más ilyen minősítvénynyel bíró, de utóbb sorolt miatt mellőztessék.

És így nem szerencsés a t. cikkirőnek, a felhívás V. szám alatt sorozottakra az 1891. évi XVII. tcz. 48. §-ának idézése, mert: ezen törvény az ugyanazon fizetési osztályban levő alsó fokozatból, a felsőbb fokozatba előléptetésre vonatkozik; míg az V. sz. a. soroltjaira az 1893. évi IV. tcz. 5. §-a vonatkozik, mert ez intézkedik a kisebb VIII. osztályból, a magasabb VII. osztályba kinevezettek nézve.

Mutnyánszky Ádám.

pestvidéki kir. járásbíró.

Külömfélék.

— A kereskedelmi óvásoknak kir. járásbiróságok által való felvétele tárgyában az igazságügyminiszter 13766/94. sz. a. következő körrendeletet bocsátotta ki:

Az összes kir. járásbiróságokhoz, kivéve a budapesti büntető járásbiróságot.

Hivatalos uton arról értesültem, hogy némely kir. járásbiróság, melynek területén közjegyzői székhely nincs, a kereskedelmi törvény 357. §-ában említett kereskedelmi óvások felvétele iránt hozzá forduló feleket ebbeli kérelmükkel az 1874: XXXV. tcz. 104. és az 1886: VII. tcz. 9. §-ára való hivatkozás mellett, hatáskör állítólagos hiányából elutasítja, azon az alapon, mert az 1876: XXVII. tcz. 98. §-ának, mint a kereskedelmi törvénynek későbbi keletű törvénynek amaz intézkedését, mely szerint bizonyos helyeken a váltó-óvások felvételét járásbírák, albirák, jegyzők és aljegyzők teljesítik, a kereskedelmi óvásokra nem tartja alkalmazhatónak.

Ez alkalmából figyelmeztetem a kir. járásbiróságokat, hogy az 1875: XXXVII. tcz. 357. §-ának második bekezdése helyesen csakis akkép értelmezhető, hogy a kereskedelmi óvások felvételére nézve az óvatolás időpontjában érvényben levő váltótörvénynek, tehát jelenleg az 1876. évi XXVII. törvényzikknek határozatai szolgálnak irányadóknak.

Miután a most idézett váltótörvény 98. §-a világosan akkép rendelkezik, hogy a közjegyzői székhelyen és e helyhez csatolt járásbirósági területen kívül eső járásokban a váltó-óvásokat a járásbíró, aljárásbíró, a járásbirósági jegyzők és aljegyzők teljesítik; miután továbbá e rendelkezést sem az 1886: VII. tcz. 9. §-a, sem más törvény meg nem változtatta: ennél fogva a kir. járásbiróságok, melyeknek területén közjegyzői székhely nincs, a kereskedelmi óvások felvételére irányuló kérelmek teljesítését jogszerűen meg nem tagadhatják.

Kelt Budapesten, 1894. évi április hó 15-én.

— **A javító intézetek** szervezetére vonatkozólag az igazságügyminiszter új alapszabályokat bocsátott ki, melyek főbb vonásukban megegyeznek a régibb szabályokkal.

— **A bírósági kiadványok** olvashatlansága miatt állandó a panasz. Volt alkalmunk egy budapesti kir. táblai határozat litografiáját látni, a mely teljesen olvashatatlan.

— **Németországban** a rokkantság s aggkor biztosítási ügye a Bundesrath reform-tárgyalása alatt van. Itt azt kiterjeszteni kívánják a biztosítási kötelezettség tekintetében több iparágra is, nevezetesen oly házi iparosokra, kik saját műhelyeikben, más iparosok megbízásából szövési és himzési munkákat végeznek akkor is, ha magok szerzik be az anyagot s azon időre is, a mely alatt átmenőleg saját kezükre dolgoznak; kiterjesztetik az említett árucikkek előállításához szükséges mellékmunkákra s a kész munkák további elkészítésére is. De ki nem terjed a biztosítási kötelezettség a tervezet szerint azokra, a kik azon ipart rendszerint saját kezükre üzik s csak alkalmilag dolgoznak mások számára; a mint azokra sem, a kik az ily ipart mellékesen s oly kis terjedelemben folytatják, hogy az nem elégséges életfentartásukra, és nincsen kellő arányban a biztosítási járulék fizetéséhez; végre azokra sem, kik szolgálati viszonyban állnak s ily házias iparüzéssel csak mellékesen szoktak foglalkozni.

— **A bünvádi felebbezés Németországban.** Rendkívül nagy a szellemi mozgalom Németországban a bünvádi felebbezés forumának törvényhozási megállapítása körül, s jóformán háttérbe szorítja magának a magánjogi codificatio nagy műveletének szereplését is. Minden szakkörben, a közvélemény nyilvánulásának minden terén vitatják, fejtegetik, hogy a felebbviteli forumot a törvényszékek vagy a feltörvényszékek képezzék-e? A vélemények még ma sem összhangzó; pro et contra nyilvánulnak nézetek, s érvelések. Az eszmék fejlődése lassan érlelődik; a törvényalkotási megállapodások alapos megfontolással, a rögtönzés teljes kizárásával alakulnak e tárgynál is. Nem úgy mint hazánkban, hol ezen bünvádi felebbezési kérdés évek előtt valóban «im Handumdrehn» oldatott meg.

Németországban a bünvádi novella első tervezete, melyben a felebbviteli forum kérdése is előfordult, 1885-ben terjesztett a «Bundesrath» elébe, és pedig a törvényszékek felebbezési hatáskörének megállapításával; elégségesnek találtatván, ha új tárgyalás tartatik, és ez egy más bíróság előtt folyik le, mely az első bírósági ítéletet corrigálhatja vagy megerősítheti. Azóta azonban a szövetséges államkormányok álláspontja is megváltozott. Azon meggyőződésre jutottak azok is, hogy e kérdés kielégítő megoldásánál döntő szempont az, miszerint a német birodalom tulnyomó részében, a nép a felebbviteli bíróságban, egy felsőbb, egy magasabban álló bírót lát, a kinek magasabb állást is kell elfoglalnia. Azért az oly felebbezés, mely egyik törvényszéktől egy másik hason foku törvényszékhez, vagy épen ugyanazon törvényszéknek egyik tanácsától a másikhoz intéztetnék, a nép legnagyobb része által valódi felebbezésnek nem tekintetnék s a közbizalom ezen hiánya miatt meghiusulna. A német nép nagy része ugyanis a hasonállású bírakat, még inkább az ugyanazon collegium tagjait nem tartja alkalmasoknak collegiák ítéletének felülvizsgálatára; mert nem feltételeznek nálók alaposabb ítékezést annál, a mely az első folyamodási uton nyilvánult; és mert a szoros társadalmi életviszonyok, a melyek köztük s az első fokon ítélt collegiák közt fenforognak, könnyen veszélyeztethetik a bírói függetlenséget. A jogkeresők bizalmát csak azon tudat idézheti elő vagy erősítheti meg, hogy ügyük további vizsgálata valódi felsőbb bíróság által eszközöltetik, a melynél ők mélyebb, alaposabb judiciumot s teljes részrehajlatlanságot vélnek feltalálhatni. Ehhez járult az államkormányok megállapodására az is, hogy a feltörvényszékek képezik s jövőre is képezendik az elsőfoku törvényszékek ellenében a panaszjog gyakorlatának forumát; az pedig a helyes igazságügyi politika igényeivel nem lenne összeegyeztethető, hogy a panaszjog gyakorlata s a felebbezés különböző utakon haladjanak, különböző forumokon érvényesítenek. Ezen tekintetek döntő befolyást gyakoroltak. A porosz államminiszterium ily irányban már határozott állást foglalt el s végleges megállapodásra jutott; minek következtében a büntető perrendnovella azon módosítással, hogy a feltörvényszékek képezendik a bünvádi felebbezések forumát, nemrég a «Bundesrath» elébe került; hol, azt hiszik, nem fog többé nagyobb nehézségekbe ütközni. A szászországi kormány eddig ellene volt ezen reformnak,

de reménylik, hogy a törvénytervezetbe oly szervezeti részletek fognak felvétetni, melyek a jogi aggályokat minden részről eltávolítani fogják. Ily részletek lennének a legújabb értesítések szerint: hogy a felebbezés a feltörvényszékekhez vitetvén, ezekben e célra külön tanácsok alakíttatnak és mivel némely államban, különösen Poroszországban, egyes feltörvényszékek területe igen nagy arra, hogy a jogszolgáltatás érdekeinek megfelelően egyesíthetessenek ott az összes felebbviteli ügyek: ez okból a törvényhozás felhatalmazást fog adni, hogy az azt szükségelő és alkalmas helyeken ugynevezett: «Abgezweigte Berufungssenate des Oberlandesgerichts» alakíttassanak és pedig részben a törvényszékek bírói köréből. Poroszországnak majd minden kerületében fognak ily külön tanácsok szerveztetni, Szászországban Chemnitzben, Württembergben Ulmban, Badenben Constanz s Elsassban Metz városában.

Az ártatlanul elítéltek kármentesítésének reformja is közel áll a megvalósuláshoz.

Ezen két reform a bírói szervezet s bünvádi perrend számosabb intézkedéseinek módosítását vonandja maga után; nevezetesen a «Wiederaufnahmeverfahren» szabályainak revidióját oly irányban, hogy kellékei, feltételei szigorúbbakká tétessenek. Különben a tervezett módosítások tulnyomólag azt célozzák, hogy nagyobb gyorsaság s energia létesíttessék a bünvádi eljárás vezetésénél s keresztülvitelében, főképen az esetekben, a melyekben a vétségek természetének megfelelő gyors s erős bünhődés különös fontossággal bír.

— **Angolországból.** Nagy-Britannia törvényhozása — köztudomásként — számos évtized óta különösebb gondot fordít a munkásviszonyok rendezésére, állapotjuk javítására, illetőleg türhetőbbé tételére, mindenesetre nagyobb mérvben, mint bármely más állam a continensen. Erre szolgáltató a jelen parlamentben a kormánynak azon törvényjavaslata, a melynek tárgya: a munkásoknak balesetek elleni védelme, illetőleg kármentesítése. Erre nézve a kormány s ellenzék közt oly ellentétek merültek fel s különösen a lordok házával oly összeütközések fejlődtek ki, miszerint attól lehetett tartani, hogy Gladstone a parlament feloszlatásához forduland. Az ellentétek súlypontja abban állt, hogy a kormány s alsóházi többsége a munkásoknak kármentesítését törvényileg kötelezővé kívánta tenni; míg a lordok azt a szabad egyezkedésre akarták bizni. Ily irányban jelent meg a Dudley-féle módosítvány, melyben az az elv állítottatott fel, hogy: «Azon munkaadók, a kik munkásaikkal való szabad, szerződéses megegyezés által, a balesetekbeni elégséges kármentesítéséről gondoskodnak, a törvény szabályai alól felmentvék.» És ez a határozmány a felsőházban el is fogadtatott.

A kormány nagy hévvel s teljes erővel küzdött ezen módosítvány ellen; de a lordok reándíthetetlenül ragaszkodtak azon irányelvhez: hogy szabad megegyezés lépjen a törvénykényszere helyébe; hivatkozva arra is, hogy ezen elvet maguknak a munkásoknak nagy része is támogatja.

Ezen ellentétek kiegyenlítése megkíséreltetett, nevezetesen a Cobb-féle módosítvány beterjesztése által, melyben az mondatott ki: «A szerződéses baleseti kármentesítés, a törvény kötelező intézkedése helyében, még rövid átmeneti időre, t. i. a következő három évre fentartandó.»

A kiegyenlítés azonban az alsóház miniszteri többsége s a lordok háza között nem létesülhetett azon alapelvre nézve, hogy a törvény által előirt kármentesítés helyébe a szabad egyezés útján megállapítandó kártérítés léphessen. Hasztalan fejtegette Gladstone, hogy magukra a munkásokra nézve csekély értékkel bírhatna oly törvény, mely nem feltétlenül kötelező. A szabad egyezkedés, melyen alapszik a módosítvány, a munkaadók által igen gyakran a kármentesítési kötelezettség kijátszására használtatik. A belügyminiszter által is hangsúlyoztatott, hogy tapasztalati adatok szerint a Dudley-féle módosítvány s ebben rejlt elv a munkaadók általi leggonoszabb kizsákmányolásokra vezetne. Ilyen uton tehát a kitűzött célhoz, a munkásosztály érdekeinek biztosításához, teljességgel nem lehet eljutni. A kormány tehát nem vállalhat felelősséget az életbeléptetés sikere iránt.

Ezek következménye lett, hogy a kormány visszavonta ezen törvényjavaslátát.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 ft negyedévre 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A «bélyeg-novella.» Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédől. — **Jogirodalom:** Egy monographia a beavatkozásról. («Die Intervention nach österreichischem Rechte.» Irta dr. Eckstein József. Dr. BAINNER HUGÓ kolozsvári kir. aljárásbírótól. — A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Irta dr. Klupaty Antal a kassai jogakadémiai ny. r. tanára. x. y. — **Törvénykezési Szemle:** A kártérítés tanához. Dr. MENYHÁRT GÁSPÁR-tól. — Adalék a kötbér tanához. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédől. — Különlék. — **Melléklet:** Curiai Határozatok. — Törvényjavaslat a törvénykezési bélyegekre és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok módosításáról és kiegészítéséről. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A «bélyeg-novella».

Az a törvényjavaslat, a melyet a pénzügyminiszter ur f. évi május 9-ikén a képviselőház asztalára letett, ismét csak novelláris intézkedéseket tartalmaz ugyan, de ha csak az 1893: XVIII. tcz. életbeléptetését nem akarjuk beláthatatlan időig elhalasztani, el kell ismernünk, hogy a fenforgó körülmények között novellánál többet nem várhattunk. Egyrészt az új sommás eljárás egyes mozzanatait az illetéki esedékességeket eddigi helyökből kimozdítják s másrészt oly új intézmények is létesítenek, mint például a részítélet, a felelbiteli tárgyalás, a felelbiteli bíróság előtt kötött egyezség stb., a melyeknek illetékjogunk rendszerébe való beillesztése nem kis gonddal és fáradsággal jár. E mellett az állam kormányzata a sommás eljárás által okozott személyzetsaporitást és ennek költségeit is emlegeti, s ezzel meg volt adva az ugynevezett novelláris intézkedések kerete, melyek minden reformáló irányzat mellett egy kis felemelés nélkül nem maradhattak.

Készséggel elismerjük, hogy az általános bélyeg- és illetékreform mindaddig nem létesíthető, a mig magánjogunk nincsen codificálva és végleges perrendünket meg nem alkottuk s azt sem vonjuk kétségbe, hogy az illetékjog terén minden intézkedés vagy reform, felette mód veszélyessé válhatik, mert az állami bevételekre való kihatásuk épséggel nem számítható ki előre; annyit azonban mégis csak konstatálhatunk, hogy a jelzett veszélynek, ha már nem is elkerülésére, úgy legalább lehető csökkenése céljából 1867 óta majdnem mindig csak — — — felemelésekben dolgoztunk, a mi kétségtelenül szintén nem adott biztos támpontot valamely felemelés számszerű eredményének előre való kiszámítására, de a «veszély» miatti aggodalmakat okvetlenül tetemesen eloszlatta.

Igy a jelen törvényjavaslat is sok irányban emeli fel a bélyegeket és az illetéket, a minek örülni természetesen nem lehet még akkor sem, ha a fentebb említett okok meggyőző ereje elől nem is zárkozhatunk el.

A törvényjavaslat czime egyébként elég szabatosan körvonalozza annak tartalmát és ha ezzel mégis közelebbről akarunk foglalkozni, teszünk azért, mert néhány oly újítás foglaltatik a javaslatban, a mely eddigi rendszerünkkel szemben illetékjogi szempontból határozottan haladást jelent és a jogegység utáni törekvés erejénél fogva ki fog terjesztetni a törvénykezési eljárás kívüli illetékkötelezettségi esetekre is. Mielőtt azonban a javaslatnak főbb vonásait közölnök, legyen szabad megjegyeznünk, hogy tudtunkkal ez az első illetékjogi törvényjavaslat, a melynek készítésében

az ügyvédi kar tagjai is meghívás folytán részt vettek, a mi a budapesti ügyvédi kamara kezdeményezésének és az igazságügyminiszter ur készséges hozzájárulásának köszönhető.

A javaslat nem egy irányban bolygatja meg az eddigi «rendszer»t. A ki például a jelenleg érvényes díjszabás 48. tételét vagy a 13. tétel IV. 12., 13., 14. pontjait és az ezekhez fűzött számos jegyzetet tanulmány tárgyává tette, bőven és szomoruan tapasztalhatta, hogy a határozati és a felelbiteli illetékek szabatos meghatározása és helyes lerovása majdnem leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Rég elavult törvények szerint fenállott intézményekre való hivatkozások, fogalmak összezavarása, jelenleg létező illetékesedékeségi momentumoknak csak fáradságos, sőt erőltetett következtetések útján lehetséges meghatározása, örökös ingadozás, számtalan önkényes leletezés és sok keserű hangú felelbités, — mindezek csak halvány képét adják az e téren uralkodó zavarnak. A javaslat gyökeresen óhajt segíteni ezeken a bajokon. A 8. és 9. §§. a birói határozatoktól járó állandó bélyegilletéket a sommás és a rendes, valamint a végrehajtási eljárás szerint külön-külön szabályozzák és a két első eljárás szerinti közös eseteket is egybefoglalják. A 21. és 22. §§. pedig a felelbiteli beadványok, illetőleg bejelentésektől járó állandó bélyegilletékeket szabályozzák könnyen áttekinthető és nézetünk szerint szerencsés módon.

Fontos továbbá a határozati bélyeg esedékessége időpontjának az eddigőtől eltérő meghatározása, mert mig eddig a 48. tételhez fűzött 1. jegyzet szerint az állandó határozati bélyeg «az iratoknak a határozathozatal alá terjesztése előtt» volt lerovandó, a mi a sommás eljárásban sehogy sem tudott érvényesülni és számtalan bosszantó leletre adott okot, addig a javaslat 15. §-a szerint ezen bélyegilleték a sommás eljárásban «a határozat hozatalakor» rovandó le, még pedig a 17. §. értelmében részítélet esetében csupán a peres tárgynak ítélet alá kerülő része után.

A birói egyezségtől járó bélyegilleték is ujonnan szabályoztatott, a mennyiben az ítéleti illeték fele, illetőleg negyed-részeben határoztatott meg oly módon, hogy 25 frtig bélyegjegyekben rovandó le (25., 28. §§.). Minthogy azonban az 1%-os ítéleti illeték $\frac{1}{10}$ %-kal felemeltetik és ezért 50 frtos ítéleti illeték egyáltalán nem lehet, mert a bélyeg- és illetékszabályok 77. §-a szerint a százalékos illeték tizes számra kiegészített értékösszeg után szabatik meg, az egyezségi bélyeg maximumának meghatározása vagyis inkább az egyezség tárgyának állandó bélyegilleték szempontjából való legmagasabb összege zavarokkal és . . . leletekkel lesz kapcsolatos. Ezért jó megjegyezni, hogy 4545 frt után az ítéleti illeték 49 frt 94 kr. és az egyezségi bélyegilleték, mint fele rész 24 frt 97 kr., a miért jobb lenne az egyezség utáni állandó bélyegilletéknek maximumát a nem létező 25 frt helyett 27 frt 50 krban meghatározni, mert ennek kétszerese mint ítéleti illeték 5000 frtnyi értéknek felel meg és a 25 frtos tétel nem is valami általános érvényű, mivel a bélyeg- és illetékszabályok 4. §. 3. b) és c) pontjai szerint 28 frtos maximum is van.

Általában véve a javaslat az ítélet alá kerülő tárgy értékének meghatározását és az egyezségek kedvezményezését az emelési tendencia mellett elég szerencsésen oldotta meg.

A lerovási kötelezettség még a contentiosus eljárásban is majdnem kizárólag a felperest terheli (10. §.), a mi tekintettel az állandó határozati bélyegnek 25 frtig való felemelésére, az ügyvédi karnak tetemes megterhelésével jár.

Ellenben ép oly fontos, mint üdvös ujitást tartalmaz a javaslat 31. §-a az odiosus leletekre vonatkozólag, a mennyiben a bélyeglerováásra kötelezett fél bármely irányban való felebbezési jogának sérelme nélkül a fizetési meghagyás vételétől számított 8 napon belül a megrövidített illetékeknek csak kétszeresét tartozik fizetni, ezen túl azonban hatszorosát. Azt hisszük, hogy ez a rendszabály nagyban fogja apasztani nemcsak a felebbezések, hanem a könnyelmű leletek számát is és legfeljebb az sajnálatos, hogy a törvénykezési eljáráson kívül megmarad a 3-, 4-, 10- és 50-szeres felemelt illeték — a jogegység hátrányára.

Ha még reáutalunk arra, hogy a 2500 frton felüli ügyekben kelt váltóbirósági sommás végzések utáni határozati illetékek kiszabása és kezelése a javaslat 20. §-ában elég szerencsés megoldást nyert és a sommás felebbviteli eljárásban köthető birói egyezségektől járó illetékek, valamint a már kellően felbélyegzett vagy illetékkiszabás végett már bemutatott okiratba foglalt jogügyletekre vonatkozó és végre a több alperes közül egy vagy néhánynyal kötött birói egyezés utáni illetékek is világosan és szabatosan vannak meghatározva (25. és 27. §§.), körülbelül kimerítettük a törvényjavaslat azon intézkedéseit, a melyek az eddigiekhez képest határozottan haladást jelentenek.

Az általános reform pedig továbbra is megmarad hő óhajunk tárgyának — hosszú, talán nagyon hosszú időre.

Dr. Fraenkel Sándor.

Jogirodalom.

Egy monographia a beavatkozásról. (Die Intervention nach österreichischem Rechte.) Irta dr. Eckstein József. Lipcse. Duncker és Humblot kiadása. 1893.

1892. évi február hóban a prágai német jogászegylet díjat tűzött ki az avatkozás intézményét úgy anyagi, mint perjogi szempontból tárgyzó műre. E díjat Eckstein József dr. pályaműve nyerte el. Minthogy ez a közel 300 lapra terjedő munka az avatkozást elismerésre méltó alapossággal, eddig szokatlan terjedelemben tárgyalja és több tekintetben igen fontos új eredményekre jut; nem lesz időszerűtlen vele behatóbban foglalkoznunk. Hiszen a perjog reformjának kérdése immár nálunk is actualissá vált, Eckstein fejtegetései pedig a kodifikálás problémáját, habár csak egy speciális kérdést illetően, de mégis közvetlenül érintik.

Lássuk mindenekelőtt a munka tartalmát. A mű 8 fejezetre oszlik, a melyek elsejében a szerző bevezetésül a *mellékavatkozás* (accessorische Intervention) kérdésének egész anyagát ismerteti. A *másodikban* a fő- és *mellékavatkozás* fogalmait bírálva, mint a legtöbb német író, arra az eredményre jut, hogy a fő- és mellékavatkozás között semmi közösség sincs. A *harmadik* fejezetben a szavatos és a viszkeresettől fenyegetett egyéb személyek avatkozását, a *negyedikben* pedig a házasságvédő s a hitbizományi gondnok és a várományosok avatkozását tárgyalja. Az 5—7. fejezetben az avatkozás egyéb eseteiről, s a *nyolczadik* fejezetben az avatkozásra vonatkozó perjogi részletkérdésekről szól.

Figyelmünket mindenekelőtt a harmadik fejezet köti le. A benne foglalt problema megérthetése végett azonban a következőket kell előre bocsátanunk.

Németországba a jelen évszáz folyamán az az elméleti nézet lett uralkodóvá, hogy a mellékavatkozó annak az ügyfélnek, a kinek oldala mellett a perben megjelenik, *segédje*, hogy perbeli helyzete teljesen annak akaratától függ, hogy cselekményei csak úgy bírnak hatálylyal, ha az ő cselekményeivel nem ellenkeznek. Ezt tekintették szabálynak.

Az ügyfél akaratától független, önálló jogkört a mellékavatkozóknak csak kivételesen tulajdonítottak. Ennek megfelelően az avatkozásnak több osztályát is különböztették meg.

Ezt a rendszert fogadta el a német birodalmi perrendtartás is. A mellékavatkozó cselekményeinek hatálya, eme törvény szerint, csak abban az esetben független az illető ügyfél akaratától, ha az ítélet joghatálya a polgári jog szabályai szerint az avatkozóknak a perbeli ellenfélhez való jogviszonyát is éri. E föltétel mellett a mellékavatkozó a 66. §. értelmében a főügyfél *partársának* tekintetik.

Ugyanezt az álláspontot foglalták el az osztrák és a magyar törvényjavaslatok is.

A német birodalmi perrendtartás mondott intézkedései több tekintetben controversiákra adtak alkalmat.

A kritika egyetért abban, hogy a mellékavatkozó jogkörének mondott megszorítása ellenkezik a gyakorlati követelményekkel, s hogy a német birodalmi perrendtartás 66. §-ában foglalt kivételes intézkedés sokkal szűkebb kört ölel föl, semhogy az ez irányban fenforgó méltányos kiválmaknak megfelelhessen.

Az írók egy része a szavatos és egyéb viszkeresettől fenyegetett személyek avatkozása esetében elfogadhatónak találja az avatkozások az ügyfél akaratától függő helyzetét, s a német birodalmi perrendtartás elleni támadását csak az avatkozás egyéb esetei szempontjából intézi. Az írók másik része ellenben a mellékavatkozás osztályainak megkülönböztetését egészen elveti és szabályul az *avatkozóknak az ügyfél akaratától való függetlenségét* állítja fel.

Ezek közé az írók közé tartozik különösen *Schultze* is. Ő az avatkozót az ügyfél *törvényes képviselőjének* tekinti. Szerinte a római perjog fejlődésének második korszakában a formula volt épen úgy az avatkozás, mint a képviselő szabad kifejtésének technikai akadály. Az avatkozó ennél fogva csak az ügyfél akaratával, mint annak *segédje* vehetett in judicio részt a perben, és csak a felebbezési fokban fejthette ki szabadon tevékenységét, a hol a formula már akadályt nem képezett. Csak a harmadik korszakban, a jus és judicium szakainak megszűnte után tudott az avatkozás az elsőfoku bíróság előtti eljárásban is szabadon kifejlődni, s akkor az avatkozó perbeli helyzete az *ügyfél akaratától tényleg független volt*. Hogy a német irodalomban s a birodalmi törvényhozásban mégis az az irány érvényesült, a mely az avatkozást elvben az ügyfél akaratától teszi függővé, ez *Schultze* szerint onnét van, hogy az írók a formula korszakabeli jogot tartották kizáróan szem előtt, s hogy ennek következtében a törvényhozás is azt recipiálta.

Eckstein is azok közé az írók közé tartozik, a kik az *avatkozó perbeli tevékenységét az ügyfél akaratától függetlennek* állítják.

Az avatkozó jogai megszorításának valódi alapja azonban szerinte nem a formula korszakából való római pernek a német írókra gyakorolt hatásában, hanem a *római és német jogelvek összeharadásában* rejlik.

Ezt az avatkozás kérdésénél eddig figyelmen kívül hagyott tényt használja ő fel igen sikeresen, mint ujonnan fölfedezett fegyvert az avatkozó függetlensége kiküzdése iránti harcban. Munkáját különösen az teszi érdekessé és becsesté, hogy a régi tant épen ott támadja meg merészen, a hol legkevésbé látszott megtámadhatónak, a *szavatos avatkozásánál*.

Idevágó fejtegetései rövid kivonatban a következők:

Német jog szerint a szavatos első sorban köteles volt jogutódját a perben megvédeni. *Kártérítési kötelezettsége* csak másodsorban, csak az esetben állott elő, ha e védelmet vagy nem teljesíté, vagy ha védelme sikertelen maradt. Ha a jogutód elmulasztotta e védelmet elődjétől kérni; esetleges kártérítési igényétől már előre elesett.

A német jog e sarkalatos tételeiből világosan kitűnik,

hogy a jogelődnek, ha perben álló utódjától a köteleességszerű védelemre föl nem szólítottott, *semmi érdeke sem volt a perben résztvenni.*¹

A szavatosnak ehhez képest *nem joga, hanem kötelessége* volt jogutódját a perben megvédelmezni.

A szavatos, ha a védelemre felszólítottott, az ügyfél helyett lépett a perbe, épen úgy, mint a jogelőd megszerzése (nominatio auctoris) esetében. Másképen állott a dolog római jog szerint.

Itt *anyagi kártérítés iránti kötelezettség* terheltte a szavatos. Nem az volt a kötelessége, hogy jogutódját a perben megvédelmezze, hanem az, hogy evictio esetében kárát megtérítse. Az evictionális perben hozott, a jogutódra nézve kedvezőtlen ítélet az auctor elleni viszkeresetnek volt a kiindulási pontja. A szavatosra nézve ennél fogva nem volt közömbös a jogutódja ellen harmadik részről indított pernek a kimenetele. A viszkereseti perben ő ugyan mindama kifogásokat érvényesíthette, a melyek az evictionális perben az ellenfél irányában érvényesíthetők voltak volna; ha azonban sikerült jogutódját ebben a perben győzelemre segítenie, akkor viszkeresettől egyáltalán nem is kellett tartania.

Ez a helyzet volt a római jogban az auctor *avatkozási jogának* az alapja.

Hogy az auctor avatkozása a jogutódnak is előnyére szolgált, az való; de nem ez képezte az auctor avatkozásának a célját és alapját. A jogutódra gyakorolt e hatás nem volt egyéb az auctor avatkozása reflex-hatásánál.

Azonban a jogutódnak is megvolt a maga eszköze, a melylyel érdekét megvédezhette. Ez a *litis denunciatio* volt. Az auctor általa tudomást nyert a per folyamatban létéről és ennél fogva avatkozhatott. Ily esetben ezért épen úgy nem élhetett a viszkereseti perben a jogutódja pervitele elleni kifogással, mintha avatkozott volna.

A litis denunciatióknak célja az ítélet joghatályának, az értesített auctorra való kiterjesztése volt.

Minden belső ellentétjük daczára azonban a *litis denunciatio*, s a német jog szerint *defenzióra való felhívás* egyrészt, valamint a római *avatkozás* s a német *defensio* másrészt, külsőleg, valamint hatásukat tekintve, vajmi nagyon hasonlítottak egymáshoz. A *defensor* tevékenysége azonos volt az avatkozó auctor tevékenységével s a *defenzióra való felhívás* szükségképen magában foglalta az *evictionális perről való értesítést*.

És tényleg, midőn a római és a német jog összehasonlított és összeolvasztásuk folyamata megindult, *ama különbségnek a tudata elveszett.*

Az ebből eredő tévedésektől a litis denunciatio és a mellékavatkozás tana mai napig is át meg át van hatva.

E zavar hatása első sorban a litis denunciatióknak mutatkozik. Ebben az intézményben, a mely *merőben értesítő jelleggel* birt, most már *felhívást, requisitiót láttak*. Így keletkezett a közönséges német perjogban a *litis denunciatio requisitorinak* téves, mert ellentmondást rejlő fogalma.

A további hatása annak a zavarnak a szavatos és egyéb viszkeresettől fenyegetett személyek avatkozásának felfogásában nyilvánult. Ebben ugyanis nem láttak immár egyebet az *illető ügyfélnek nyújtott segítségnél*.

Az avatkozásnak ily felfogása a német jogtudományban majdnem általánosan elismert dogmává lett.

Brauer mondotta volt ki legelőször, hogy az esetben, ha a vevő a litis denunciatióval az eladó avatkozását követeli; akkor lehetetlen, hogy az avatkozóknak önálló *joga* legyen az avatkozáshoz. Szerinte az auctor csak úgy jelenhetik meg a perben, ha a jogutód őt hívja; viszont azonban a jogutód őt megint el is távolíthatja, minden tényét, minden

nyilatkozatát hatálytalanná teheti. Brauer szerint az auctor avatkozása *csakis a jogutód érdekében* történik. Az auctornak avatkozási érdekéről ő következetesen hallgatott.

Lényegében ez a felfogás maradt meg mai napig is, csakhogy eltérve a Brauer következetes szerkezetétől, az avatkozás ez eseteiben, mint Brauer előtt, úgy most is *avatkozási jogról* beszélnek megint. Hogy azonban ez a jog csak lényeg nélkül való látszat lehet, oly jog, a melynek tartalma nincs, az világos.

Fejtegetései további folyamában Eckstein rámutat arra a körülményre, hogy az osztrák tartományokban a szavatosra vonatkozó német jogelvek még tovább tartották fen magukat, mint Németország egyéb részeiben. Ezt az osztrák jog és törvénykezés történetére vonatkozó bő adatokkal igazolja. Kimutatja, hogy a múlt évszázban keletkezett Gerichtsordnungok a bennünket érdeklő kérdésre nézve *tisztán német jogot* tartalmaznak, a mely az ausztriai tartományokban akkor divott anyagi jogra támaszkodott.

A polgári törvénykönyv életbe léptetésével a helyzet lényegesen megváltozott.

A polg. törvénykönyv 931. §-a, a római jog elveinek megfelelően, a jogutód *anyagi viszkereseti igényét* állapítja meg az auctorral szemben. E mellett azonban abból a téves felfogásból kiindulva, hogy a Gerichtsordnung szerinti «Vertretung» a római litis denunciatióknak felel meg, egyuttal annak szabályaira is utal.

A római és német jogelvek mondott összezavarása s a belőle folyó ellentmondások tehát az osztrák jogban még fokozottabb mértékben éreztették hatásukat. Gyakorlat és elmélet hol az egyik, hol a másik jogrendszer felé hajolt s ez ingadozásában nem tudott megállapodásra jutni.

A gyakorlat a Gerichtsordnungban meghatározott «Vertretung»-ot egészen különös célokra is használja. Hol az ügyfél hiányzó legitimitatióját pótolja egy idegen személynek azon czímen való perbe vonásával, hol pedig «freiwillige Vertretungsleistung» czime alatt oly személyeket léptet a perbe, a kik a perdöntő körülményekről közvetlen tudomással nem bíró ügyfelek helyett esküt tesznek.

Jogtörténeti felfogásának megfelelően Eckstein arra az eredményre jut, hogy a Gerichtsordnungnak a «Vertretung»-ról szóló IV. fejezete a polgári törvénykönyv vonatkozó intézkedései által, a már mondott téves hivatkozás daczára is hatályon kívül van helyezve s hogy a szavatosnak az evictionális perben való részvéte, a melyet a polgári törvénykönyv szem előtt tart, nem lehet egyéb, mint a római *avatkozás*.

Az auctort e szerint osztrák polgári jog szerint is megilleti az *avatkozás joga*. Ebből pedig szükségképen az avatkozó szavatosnak az illető ügyféltől való perbeli függetlensége következik.

Az auctornak, ha nem avatkozik is, érdeke van a per kimenetelében; ha pedig avatkozik, érdeke még fokozódik, épen úgy, mintha irányában a jogutód litis denunciatióval élt volna.

Az ítélet joghatálya, ha a jogutód pervesztes lesz, most már reá is kiterjed.

A jogutód meg akarja nyerni a pert, nehogy viszkeresettel kelljen élnie; a szavatos meg akarja nyerni, nehogy jogutódjának kártérítéssel tartozzék. Mindegyiköknek ugyanaz a célja; *de mindegyik a maga részére, a maga nevében, a a maga érdekében igyekszik azt elérni.*

Hogy a szavatos avatkozási tevékenysége az illető ügyfélnek is előnyére van, az csak másodlagos jelenség.

Azonban az is lehet, hogy az ügyfél különleges célokat követ. Ez az evictio esetében is épen úgy előfordulhat, mint az avatkozás többi eseteiben. Az ügyfél összejátszhatik az ellenféllel. Csak látszólag akar győzni; valósággal le akar győzetni.

¹ Ugyanezt az álláspontot foglalta el a szavatosság kérdésében, régi hazai jogunk is.

Ez alatt az avatkozó érdekei nem szenvedhetnek.

Az objectiv jog nem veheti tekintetbe az ügyfél ama különleges érdekét. Hiszen ily érdek már magában véve kárhoztatandó.

Itt bir jelentőséggel az avatkozó önállósága.

Azt a kérdést illetően, vajon az avatkozó önállósága gyakorlatilag kivihető és elméletileg megengedhető-e, Eckstein az u. n. anyagi pertársaság esetére utal, a hol az egyes pertársak között egészen hasonló viszony forog fen. Mindkét viszony szabályozására nézve egyfelől az egyes személyek önállósága és másfelől az ítélet közös volta irányadó.

Magukban véve az ügyfél és az avatkozó cselekményei és nyilatkozatai egyenértékűek. Ellenkezés esetében az bir hatálylyal, a mely az ügyre nézve előnyösebb. Elismerésre, lemondásra, egyesség kötésére az avatkozó jogositva nincs. Az ügyfél ily ügyleteket köthet, de azok az avatkozót, ha hozzájuk nem járult, nem kötelezik.

E felfogásából Eckstein szigoruan és igen szerencsésen vonja le a következményeket.

Az avatkozás joga a perbeli mindkét ügyfél ellen irányul.

Az ügy közös voltából s az ítéletnek szükségképen való egységes természetéből következik úgy az avatkozás, mint az u. n. anyagi pertársaság esetében az ügyfél és az avatkozó illetően a pertársak cselekményei kölcsönösen mindig a másakra nézve is hatnak, és hogy az avatkozó a pert egyedül is folytathatja, a nélkül, hogy e tekintetben az ügyféltől eredő meghatalmazásra szorulna.

Ilyen Eckstein szerint az avatkozó perbeli önállósága.

Ez ellenében, így folytatja, az *ügyfél rendelkezési jogára* s a *litis dominiumra* szoktak hivatkozni, oly tekintélyre, oly bálványra, a mely előtt az egész jogtudomány meghajlik.

Még a kik az avatkozó önállóságát vitatják, azok is elismerik, hogy ez által az *ügyfél rendelkezési joga csorbát szenved* és e tekintetben nincs más mentségük, mint hogy azt kivételképen meg kell engedni.

Eckstein erre vonatkozóan azt mondja, hogy a rendelkezési jog a bíróság ellen irányul inkább és nem nyilvánulhat teljes mértékben az egy félen harczoló ügyfelek között. Több pertárs egymás rendelkezési jogát kölcsönösen korlátozza.

Ily korlátozás mindenütt megvan, a hol az elszigetelésnek vége szakad. A mint nincs korlátlan tulajdon, a hol emberek társadalomban élnek, épen úgy nincs korlátlan litis dominium, a hol több személy közösen perel. Ez nemcsak az u. n. anyagi pertársaság esetében áll, hanem az avatkozás esetében is. A per többé nem kizárólag az ügyfélnek az ügye, miután idegen érdekét is érint.

Hogyan is követelheti az ügyfél, hogy ő másnak az érdeke fölött rendelkezehessék? És mi panasza lehet ez esetben, ha az avatkozó önállósága biztosittatik? Az ő tényeinek azért megvan a teljes hatályuk, a mennyiben az avatkozót nem biztosítják; de a mi az avatkozót károsítja, az őt magát is károsítja.

Erre vonatkozóan meg kell jegyezni, hogy a *rendelkezési jog* iránt fenforgó e kérdés csak az u. n. *indirect dispositóra* vonatkozhatik, a mennyiben az ügyfél *direct* rendelkezését az avatkozó, mint ilyen nem korlátozhatja. *Ez az indirect dispositio azonban, nézetem szerint, — a mint már más helyütt kifejtettem¹ — nem is jog, nem törvény biztosította hatalom, hanem csakis tényleg fenforgó lehetőség, a mely addig létezik, a míg közbejött más körülmények meg nem szüntetik.* Az avatkozás tehát, midőn az indirect dispositiót korlátozza, nem az ügyfél *rendelkezési jogát* szorítja meg, hanem *a merőben tényleges jellegű indirect dispositiót akadályozza meg az avatkozónak a jogánál fogva, annyira a mennyire.* Rendel-

kezési jogról tehát ezen a ponton szó nem lehetvén, a rendelkezési jog megszorításának tárgya is hiányzik.

De az avatkozó vitatott önállólansága, így folytatja Eckstein érvelését, azonkívül gyakorlatiatlan is. Az avatkozásnak célja az *ítéletnek terjedtebb hatálya* által a perek számát apasztani. Ha azonban az ügyfél az avatkozó tevékenységét megszoríthatja; akkor ugyanoly mértékben szorítandó meg az ítéletnek az avatkozóra gyakorolt joghatálya is. Ez még megjárja a szavatossági esetekben; de az avatkozás többi eseteiben épenséggel körben forgunk, ha egyfelől azt mondjuk, hogy az avatkozásnak az ítélet kiterjesztett hatálya a föltétele, s azután másfelől megint az ítéleti hatályt szorítjuk meg azért, mert az avatkozó szabad perbeli tevékenységét megakasztottuk. *Igy nem lehet a perek számát apasztani; így ellenkezésben épen a legbonyolultabb pereket idézzük elő.*

Az avatkozás eseteinek második csoportjára vonatkozó fejtegetéseit szerzünk azzal a megjegyzéssel kezdi, hogy Ausztriában a német kereskedelmi törvény életbeléptetése előtt, a viszkeresettől fenyegetett személyeken kívül, az avatkozásnak más eseteit nem ismerték.

A német kereskedelmi törvény 194. és 195. cikkelyei szerint avatkozhatnak a betéti társaságnál a felügyeleti bizottságtól, nemkülönb a betevők összeségétől a személyesen felelős tagok ellen indítandó perekbe a betevők, a részvénytársaságoknál pedig, a 226. cikkely szerint, az igazgatóság vagy a felügyelő bizottság ellen indítandó perekbe az 194. és 195. cikkely analogiája szerint a részvényesek. Hasonló eseteit ismeri még az avatkozásnak az osztrák újabb törvények közül a szövetkezetekről szóló 1873. évi ápril 9-ről való, valamint az 1874. évi ápril 24-ki törvény is, a mely a bemutatóra szóló vagy nem forgatható értékpapírokra vonatkozó részkötelezvények birtokosai közös képviseléről rendelkezik.

Azokkal az elméletekkel szemben, a melyek ez esetekben a perben álló összeségtől csak formailag különböző harmadik személyek, vagy épen az összeség neve alatt ügyfelekül szereplő tagok pertársának tekintik az avatkozót, Eckstein azt a nézetet vallja, hogy *a perben álló jogalany az összeség mint ilyen*, a melylyel szemben az avatkozó tagtárs tényleg mint harmadik személy jelentkezik. Szerinte az avatkozás rendes eseteitől semminemű eltérés sem forog fen.

Reá mutat arra a körülményre, hogy oly összeségek is birnak tényleg jogokat, a melyeket az uralkodó elmélet jogi személyeknek el nem ismer.

Eckstein arra is figyelmeztet, hogy *jogképesség* még nem *jogalanyiség* és *jogalanyiség* még nem *személyiség*, és hogy viszont a *jogképesség* és *jogalanyiség* nem jár okvetlenül a *képességgel magát lekötelezni*.

Személyiség együttvéve a teljes *jogképesség* és a teljes *képesség* magát lekötelezni.

További fejtegetéseiben Eckstein a *subjectiv jog* fogalmát is érinti, a melyet mint *vonatkozást* vél általánosságban meghatározandónak.

Ecksteinnak eme tételei a jogtudomány alaptanai szempontjából tekintve kétségtelenül igen becsesek, és azt is el kell ismerni, hogy azok alapján az avatkozás szóban forgó eseteit igen egyszerűen és igen következetesen tudta megszerkeszteni; kérdés azonban, hogy a dolog lényegének épen ez a szerkezet felel-e meg leginkább és vajon nem helyesebb-e a mondott esetekben a tagtárs avatkozását a pertársaság szempontjából, mint a *közös képviselő pervitele ellenében gyakorolt ellenőrzést* felfogni? Erre nézve igen közel fekvő példa a római jogban *a dominusnak a procuratortól vitt perbe való avatkozása*.¹

Az általános eredmény, a melyre Eckstein jut, az, hogy

¹ L. 69. D. de proc. 3. 3. — L. 4. §. 2. D. de app. 49. 1. — L. 9. C. d. de app. 7. 62.

¹ Magyar Igazságügy XXXV. kötet 267. s köv. lap.

az avatkozó perjogilag az összes esetekben egyaránt önálló, az ügyfél akaratától független és hogy ehez képest az avatkozás különböző eseteinek szokott osztályozása teljesen jogosulatlan.

Az avatkozás célját nem az ügyfélnek nyújtott segítségben, hanem abban látja, hogy oly személyek, a kiket az ítélet hatálya érint, azon ítélet keletkezésére a perben befolyást gyakorolhassanak.

Ez a felfogás tökéletesen helyes. Nem lehet azonban helyeselni, hogy Eckstein evictio s az avatkozó és az ügyfél jogai közötti feltételezési viszony esetében is az ítéletnek az avatkozó jogviszonyára gyakorolt joghatályát látja fenforogni. Evictio esetében ugyanis, ha élt is a jogutód litis denunciatioval, vagy ha egyébként az auctor avatkozott, a szavatos az ítélet ellen mindig megteheti azt a kifogást, hogy a litis denunciatio, illetően az avatkozás elkésve történt, vagy hogy egyébként is az ügyfél csalárd eljárása következtében oly védelmi eszközök maradtak használatlanul, a melyek az evictiót elhárították volna. E kifogások még mindig bírói cognitio tárgyát képezik: ez a körülmény pedig az ítélet joghatályának a fogalmát nyilván kizárja.

Hasonlóképen a jogok közötti feltételezési viszony esetében sem hat ki már magában véve az ítélet joghatálya az avatkozóknak a jogviszonyára. A quærela inofficiosi testamenti következtében hozott ítélet csak kivételt képezett e részben a római jogban.

Nem eléggé határozott végül az avatkozó miségének a megjelölése. Eckstein az avatkozót «Mitreiter»-nek mondja s azt állítja, hogy a pertárs kifejezés, ha már más fogalom jelzésére lefoglalva nem volna, épen reá illenék. Tagadja azonban, hogy az avatkozó ügyfél. E tételt kritika nélkül veszi át az uralkodó elméletből. Nem viszonyítja egymáshoz az ügyfél és az avatkozó fogalmait. Hogy az avatkozót cselekvőleg vagy szenvedőleg megillető actio sohasem forog-e a perben? az éppen oly kérdés, a mely tüzetes vizsgálatot igényelt volna.

Mindent összefoglalva, el kell ismerni, hogy Eckstein műve igenis figyelemre méltó jogtörténeti eredményeket, a magánjog elmélete szempontjából pedig nagyon becses új eszméket tartalmaz. Az avatkozás intézményét illetően munkájának kiváló érdeme, hogy az avatkozóknak önállóságát vitató tant meggyőző jogtörténeti és jogpolitikai fejtegetéseivel teljesen tarthatatlanná tette s ezzel reményt nyújt arra nézve, hogy az ez utáni törvényhozások ama hibás, avult rendszerrel szakítani s a tisztult felfogás és jobb meggyőződés elől immár elzárkózni nem fognak. Várjuk ezt különösen a magyar törvényhozástól, a mely, ha mégis a régi elméletet követné, e tekintetben hazai jogunk traditióiban támpontot, mentséget egyáltalában nem találhatna.

Dr. Baintner Hugó,
kir. aljárásbíró.

A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Irta Dr. Klupaty Antal, a kassai jogakadémia ny. r. tanára. I. rész Budapest 1894.

A kereskedelmi jog irodalma ujabbban örvendős lendületet mutat nálunk. Mintha csak élő czáfolata akarna lenni azon nézetnek, hogy a codificatio ellensége a jog tudományos továbbfejlődésének, egymásután jelennek meg a kereskedelmi jog rendszeres feldolgozását és magyarázatát tárgyáló munkák, míg általános magánjogunk a legszomorubb tespedésben van. A múlt év Nagy Ferencz kézikönyvének és Neumann Ármán kommentárjának második kiadását hozta meg. És most ismét egy nagyobb terjedelmű kézikönyv megjelenéséről adhatunk számot.

A munka, melynek czímét fent idéztük, középhelyet foglal el a rendszeres feldolgozás és a kommentár közt. Szerzője azon nézetből indul ki — a mint azt az előszóban mondja — hogy míg a commentárszerű alak nem alkalmas a jogelvek kellő csoportosítására, a jogintézményeknek

szorosán vett tudományos fejtegetésére és egymáshoz való viszonyoknak kellő feltüntetésére, addig a rendszeres feldolgozás mellett eszik az egyes törvényes szabályoknak szó szerinti való idézése és a szükséges — elméleti s gyakorlati — fejtegetéseknek azok körül való csoportosítása, a mi pedig szintén sok előnnyel jár. Ennélfogva egyik alakot sem tartja kizárólag szem előtt, hanem mindkettőt egyesíti olyképp, hogy a rendszeres munka beosztása és terve mellett az egyes szakaszok szövegében a törvényes intézkedéseket vastag betűkkel emeli ki és azok körül csoportosítja az anyagot.

Az előttünk fekvő első kötet a bevezetés után, mely a kereskedelmi jog alapfogalmait, történeti fejlődését és irodalmát tárgyalja, — a kereskedelmi törvény első részének feldolgozását foglalja magában, a melynek tárgyát az általános határozatokon kívül a kereskedők és a kereskedelmi társaságok képezik. Minden egyes kérdésnél a hazai irodalmon és joggyakorlaton kívül ott találjuk a német irodalmat és bírói gyakorlatot is, a mit csak helyeselhettünk, miután kereskedelmi törvényünk a német keresk. törvény alapján készült. A többi külföldi jogot azonban csak ritkán és általánosságban érinti a szerző, nem úgy, mint Nagy Ferencz, a ki különösen a francia és olasz jog és irodalom felhasználásával megmutatta, mennyi tanulság rejlik reánk nézve e téren is az összehasonlító jogtudományban.

Különös kiemelés érdemel, hogy szerző a legujabb időig szemmel tartotta törvényhozásunkat, joggyakorlatunkat és irodalmunkat. Így például figyelemmel van már az 1893: XVIII. tcz. intézkedéseire is és a nemzetközi magánjog terén felhasználja Szántó Mihálynak nemrég megjelent nagybecsű munkáját. Nagy Ferencz kézikönyvét minden jelentékenyebb kérdésben idézi, a mi által a két könyvnek együttes használata nagyon meg lesz könnyítve.

Szerző maga kijelenti előszavában, hogy «az eredetiség hajhászása» nem volt célja és szerényen mentegetőzik annak megjelenése miatt. Nem volna tehát helyén, ha azt más szempontból itélnék meg, mint a minőből szerző írta, a ki nem a már meglévő munkákat tulszárnyalni, azoknál minden tekintetben tökéletesebbet alkotni akart, hanem használható kézikönyvet akart csak nyújtani, mely a meglévők mellett sem fölösleges. E szempontból el is érte célját, mert ha bizonyos tekintetben mögötte marad is Nagy Ferencz kézikönyvének, egyes kérdésekben elméleti és gyakorlati fejtegetéseivel kiegészíti azt.

X. Y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kártérítés tanához.

A) Jog és méltányosság.

Alaptétel, hogy a kár vagyis azon hátrány, melyet valaki vagyonában, egyéb jogaiban vagy személyében szenvedett, fogalmilag objectiv s a subjectiv cselekvéstől független.

Ámde az is alaptétel, hogy a kár megtérítésére, a megzavart vagyoni egyensúly helyreállítására csak az kötelezhető, a kinek positiv vagy negativ ténykedése (cselekvés, mulasztás) az eredménynyel, a kárral okozati összefüggésbe hozható; továbbá a ténykedésnek jogellenesnek kell lennie s beszámíthatónak.

És csak ha ezen alkatelemek mindegyike bebizonyítottan fenforog, lehet kártérítési kötelezettségről szó.

Ez a jognak viszonya in thesi. Csak ebben az esetben lehet a kárt szenvedettnek joga a kár megtérítését kívánni s a kárt okozót a beállott kár megtérítésére csak ebben az esetben terhelheti kötelezettség.

Ezt a positiv törvények így is rendelik.

A szigorú jog szempontjából ennek alapján azon tétel

következnék, hogy a hol tehát a beállott kár és az alanyi ténykedés között a causalis nexus helyre nem állítható azért, mert egyik vagy másik kiemelt mozzanat, mint tényálladási alkatelem hiányzik, ott kármegtérítési kötelezettséget megállapítani sem lehet. Tehát pl., ha valakinek fizikai működése, a mely felett azonban a szellemi erő nem örködött, idézett elő másnak vagyonában kevesbedési különbözetet; vagy ha valaki pl. egy kereskedő ellen zaklatásból biztosítási végrehajtást vezet, a mi által ennek hitele megrendül s csődbe jut: sem ott az öntudatlanul kárt okozót, sem itt a jogával élőt a szigoru jog alapján kártérítés nem kötelezi.

Érezzük azonban, ilyen eseteket látva többször, hogy a formális jog és a materiális igazság között valamelyes hézag van s jogérzésünk nem nyugszik meg, a viszony olyatén elrendezése nem elégíti ki.

A mi ezt a hézagot betölti, a mi a jogérzést megnyugtatója: az a *méltányosság*nak belevitele a kérdés elbírálásába.

Mit értsünk alatta? A rómaiaknál az *æquitas* azt jelentette, hogy legyen a viszony teljesen fedezett, vétessék minden tekintetbe az eldöntésnél, a mi tekintetet érdemel, de semmi olyan, a mi azt nem érdemli.

Ezt ma is elfogadhatjuk alapelvül: legyen az eset megítélése egyenlő az eset szerinti kívánattal.

S ha valahol a magánjog terremunán, úgy leginkább a kártérítésről rendelkező szabályokban van helye a méltányosságnak.

Sehol máshol nem indokolt annyira, hogy a törvény az embert nem mint abstrahált individuumot, hanem a maga emberi mivoltában érzéseivel együtt vegye tekintetbe, mint épen itt s nem figyelve a jogelvek szoros dialectikai összefüggésére, kövesse a méltányosságot.

Mert kétségtelenül szép és helyes s az emberi érzés sugallatát követi a törvény, ha az idegen jó indulatot jutalmazza, midőn pl. igényt ad annak, a ki az idegen ingó dolgot tulajdonosa számára végenyészettől menti meg, költsége megtérítését s külön jutalmat követelni (osztr. polg. törvénykönyv 403. §.); vagy midőn statuálja a *lex Rhodia de iactum cum levandi navis gratia iactus mercium factus est* s az ott maradt tárgyak tulajdonosainak kötelességökké teszi a kidobott áruk tulajdonosait aránylag kármentesíteni (osztr. polg. törvénykönyv 1041., 1043. §§.): de még inkább emberi, hogy a kár megtérítésére számíthasson az, a kinek ezt bárminő idegen emberi cselekvés okozta.

Találólág tanít idevonatkozólag már Frank: „Hogyan áll az igazság, midőn nincs a ki ellen akár gondatlanság, akár más hiba miatt panaszkodni lehetne?”

Személyes kötelezésről itt szó sem lehet. De úgy látszik, hogy a ki javaiban kárt szenvedett maga hibája nélkül, már saját igazsága erejével is a kár helyreigazítását keresheti, ha t. i. jóságot talál, melyhez magát tarthassa; illőbb is, hogy akárkinek és *akárminő* tette inkább magának ártson, mintsem másnak.*

A mit Frank illőnek mond, az a méltányosság criteriuma: az embert az ő vagyoni viszonyaiban szemügyre venni akkor, a midőn a formai jog szerint a kár megtérítése követelhető nem volna.

Gondoljuk el a felhozott példákat abban a formában, hogy az első eset szerint egy epilepsiában szenvedő, különben vagyonos ember épen mikor egy porcellánkereskedő vagy majolika árusnál értékes tárgyakat válogat, lesz rosszul, elájul, az asztalt feldönti, a sok értéket képviselő vázák, edények összetörnek; vagy egy más eset szerint, — a mi állítólag megtörtént, — valaki hirtelen rosszul lett, jómódu ember, a legközelebbi házba bevitték, eret vágtak rajta s a kiszökellő vér bemocskolta a nemrég festett falakat s értékesebb butort is.

Mondjuk, hogy a kár mindkét esetben tetemes, az illető moraliter nem érzi magát indíttatva a kárt megtéríteni.

Perbe vonatván, nem találnók igazságosnak, ha a kár megtérítésére nem köteleztetnék.

A kárt okozó cselekményben ő nem hibás, a szigoru jog szempontjából ennyi elég volna a kártérítést követelő keresetének elutasítására. De érezzük, hogy a materiális igazság más ítéletet kíván.

Vagy abban az esetben, midőn valaki nem komoly érdekből, zaklatásból élve jogával, egy kereskedőt csődbe juttat vele: bárha positiv törvény nem is állapít meg kártérítési kötelezettséget erre az esetre, mégis elvárjuk a bírótól, hogy ha evidens a zaklatás s kimutathatólag nem a jognak komoly használata forog fen, a formális és materiális igazságot hozza egyensúlyba az által, hogy a zaklatót az okozott kár megtérítésére kötelezze.

S ha a törvényhozás nem is követi az alkotáskor a méltányosságot, a bírótól elvárjuk, hogy a törvény értelmezésével, a mennyire ez lehetséges, juttassa az enyhébb elvet diadalra az ítélezésnél.

El nem tagadhatólag gyakorlati judicaturánkban e tendentia föllelhető; ott vannak pl. a Márkus-féle gyűjteményben az 1394—97. sz. alatt közölt esetek. Egyik szerint utasítja a budapesti tábla az egri törvényszéket a *peres felek vagyoni viszonyainak kiderítésére*, stb. s ez alapon új ítélet hozatalára egy kártérítési perben.

Felesleges említenem is, hogy ott, a hol az osztr. polg. törvénykönyv van érvényben, az 1306. és 1310. §§. már a méltányosságon nyugodván, ennek a perbe való bevitelére a bíró utasítva is van.

Van azonban a felhívott eldöntések között egy, az 1396. alatti, melynek indokolása igen problematikus értékű. Az eset az: két gyermek egymás között pajzánkodván, egymást kölcsönösen földhöz ütögették, miglen az egyiknek lába a földhöz ütéssel eltört.

A kir. Curia ezt véletlen esély szüleményének mondja s fájdalomdíjat nem állapít meg, de a felmerült gyógyítási költségek megfizetésére kötelezi alperest, mint kiskorú fia természetes és törvényes gyámját, „mert a sérülés, habár véletlenségből is, azon alkalommal történt, midőn alperes fia ütötte földhöz felperes fiát, következőleg az ezen cselekményből eredő kiadások megtérítésére alperes jogosan köteleztetett”.

Ha a sérülés a véletlen következménye, akkor jogszerint az ebből bekövetkezett kárért csak a *véletlen* lehet felelős. Ha egyáltalán nem lehet az atya vétlenségét bele vinni — a mint csakugyan nem lehet — az által, hogy a köteles felvigyázást elmulasztotta: akkor őt *jogosan* kötelezni a gyógyítási költségek megfizetésére, mint kárnak megtérítésére, nem lehet. Illetőleg, ha a kiskorúnak a cselekmény be nem számítható, — mert ez itt az eset, — akkor jogszerint a következményekért sem felelős.

Az ítélet rendelkezése láthatólag a méltányosságon nyugszik. Helyesen. Ámde akkor az indokolást is csak ebből lehet igazában meríteni a társadalmi és vagyoni viszonyokra való tekintettel, — a mint az történt is pl. az 1397. sz. alatt közölt eset elbírálásánál.

A jognak materiája különböző azon életviszonyok szerint, a melyeket rendez. Itt az erkölcsi elem tulnyomóságánál fogva elasticusabb, ott a rendezendő viszonyok szerint merevebb; itt általános jellegű, — ott az ember gyöngédségi érzelmeivel, speciális körülményeivel is számol. A kötelmi jogok sorában a kártérítési jogok — mint már említettem is — kiválnak, mint különös természetűek, mint a többtől elütő materiájuk. S ez épen abban áll, hogy ezeknél az ember mint jogalany a maga speciális életviszonyaiban lép inkább előtérbe, mintsem e viszonyoktól abstraháltan. Ebből is magyarázható részben a régi theoria, mely a kártérítés fokát illetőleg sulyt helyez a cselekmények között a dolus és culpa fenforgása alapján tett különbségre.

Nem új tételekképen mondom el ezeket e helyt. Ha-

nem csak azért, mert ráakarok mutatni arra, hogy a kötelmi jogot tárgyazó törvénytervezetünk ezeket egészen figyelmen kívül hagyja. S nemcsak hogy rendelkezéseiben egészen ignorálja a méltányosságot, hanem ezenfelül oly merevek szabályai, hogy azokban a bíró támpontot az æquitas követelte értelmezésre, az enyhébb elv alkalmazására, jobb meggyőződésének érvényre juttatására egyáltalán nem talál.

Nem árt pedig soha, ha a törvény ott, a hol lehet, kelőleg ügyet vet az emberi érzésekre is. Mert emberek számára iratik, a kik ha azt látják, hogy életviszonyaik kellőleg számba vétetnek és mérlegeltetnek általa, nagyobb tiszteletben tartják s jobban vérökbe veszik.

(Folyt. köv.)

Dr. Menyhárth Gáspár.

Adalékok a kötbér tanához.

A kereskedelmi törvény 274. §-a így szól: «A kötbér, ha valaminek abbanahagyása végett kötött ki, a kikötéssel ellenkező cselekmény folytán . . . jár le.» Apáthy tervezetének indokolásában ezen, a német kereskedelmi törvényből hiányzó intézkedést azzal motiválja, hogy a német kereskedelmi törvény hiányos intézkedései és magánjogunk ingadozásai szükségessé tesznek olyan intézkedéseket, melyek majdan a praxisnak szilárdabb alapjait szolgálni legyenek hivatva. Nem hiszük, hogy törvényünk ezen intézkedései az alapot szilárdabbá tennék, mint az lett volna nélkülük.

Különösen az abbanahagyás végett megállapított kötbér olyan enfant terrible, mely semmiképen sem akarja magát a törvényes intézkedések keretébe szoríttatni. A nemleges ténykedést, illetőleg valamely ténykedés abbanahagyását a kötelezett megszegi, minden «a kikötéssel ellenkező cselekménnyel», mint a törvény helyesen mondja, de mivel a 273. §. értelmében egyrészt a kötbér összege semmiféle korlátozásnak alávetve nincsen és másrészt kétség esetében az adcsnak nem áll jogában a kötbér lefizetése által magát a teljesítés alól kivonni, ebből logice következik, hogy a) a valaminek abbanahagyása tekintetében kikötött kötbér követelhető a kötelezettnek ellenkező cselekménye folytán, és b) mivel az egy ízben lefizetett kötbér nem menti fel a kötelezettet az abbanahagyás kötelezettsége alól, a kötbér minden újabb szerződéshez képest követelhető.

Kérdés már most: követelhető-e a kötbér többször, annyiszor mennyiszor és hányszor?

A kérdés annál fontosabb, mert némileg socialistikus jelleggel is bír. Az ilyen abbanahagyás esetére kikötött kötbér ellen ugyanis rendszerint nem annyira jogi, mint gazdasági érvekkel szoktak fellépni, azzal, hogy a kötbér kikötése turpis causa, mivel a kötelezettnek gazdasági tevékenységét támadja meg, azt keresetétől teljesen megfosztja, és felsőbbiróságaink ezen kifogásra mindannyiszor reagáltak és nagyon óvatosan a korlátozás rövid időtartamából következtetve kijelentették, hogy nem olyan korlátozásról van szó, mely a közérdeket sértene, a miből a contrario következtetni lehetne, hogy ha a kötbér kikötése hosszú időre korlátozná az iparszabadságot, a Curia indítatva érezné magát a 273. §. azon rendelkezéseit áttörni, hogy a kötbér összege semmiféle korlátozásnak alávetve nincsen; — míg másrészt épen újmutatást szolgáltat a felsőbbiróságok ezen kijelentése, hogy az abbanahagyásra kikötött kötbér elbírálásánál *nem az egyedüli kereskedelmi szempont a mérvadó.*

És csakugyan úgy hiszem, hogy a gazdasági szempont kell, hogy vezérelje a jogászt ezen kérdés elbírálásánál, Kereskedelmi törvényünk intézkedései — szerencsére — olyan hézagok, hogy segítségül kell és lehet hívunk az általános magánjogot, különösen midőn a kötbér természetéről van szó.

Kétségtelenül két momentum dominálja a kötbér tanát. A kötbér első sorban a kártérítés jellegével bír. Ezt kifejezi

a kereskedelmi törvény is, a midőn kijelenti, hogy a kötbér lefizetése nem zárja ki a kötbért meghaladó kár megtérítéséhez való igényt. Csakhogy a forgalom megkönnyítése érdekében a szerződő feleknek megengedik, hogy interesse-jök meghatározását ők vegyék előre foganatba. A másik momentum a büntetés (Conventionalstrafe) jellege, a melylyel a szerződészegőt sujtani akarják. Míg az első momentumból a szerződési szabadság — az összeg korlátlanúsága — következik, a másikkal következménye az, hogy a kötbér fizetési kötelezettsége *a kötelezett javára legszigorubbán magyaráztassék.*

Ezen két, a kötbér természetéből következő momentum, mely kétségtelenül belefér a kereskedelmi törvény kötbér szakaszaiba, sőt kell, hogy beleférjen, módot nyújt arra, hogy a 274. §-nak az abbanahagyás esetére kikötött kötbérre vonatkozó rendelkezése ne fadjuljon el és ne legyen a korlátlan kikötés lehetőségével összepárosítva jogi monstrummá.

Midőn a vállalat kiköti, hogy igazgatója, kilépése után egy bizonyos időn át ne legyen más hasonló vállalat igazgatója, midőn a kilépő társtag kötelezi magát, hogy a társaság üzeméhez hasonló vállalkozástól tartózkodni fog, midőn a szállítmányozó lemond azon jogáról, hogy másnak is szállítsa áruait — és ezen kötelezettségeket kötbérrel erősítik meg, a kötbér rendszerint oly magas, hogy a legtöbb esetben a kötelezett inkább koplalni fog, mint sem hogy a kötbért lejártá tegye, de egyszersmind olyan magas, hogy a jogosított kifejezte benne azon érdekét is, még pedig busásan, melylyel az abbanahagyás megszegését magára nézve taksálja. Eltekintve már most attól, hogy ugy a kir. Curia, mint különösen a Reichsoberhandelsgericht indítatva érezték magukat, kiindulva a kötbér kártérítési jellegéből, mérsékelni a kötbér összegét, a jelen esetben, ha már lemondunk is a mérséklésről, a kereskedelmi törvény ezen szavait «kétség esetében» (273. §.) teljes joggal arra magyarázhatjuk, hogy az abbanahagyás megszegése esetére kikötött kötbér lefizetésével a kötelezett salválva van, hacsak az ellenkező határozottan ki nincsen kötve, ekkor pedig előállana a mérséklés joga, mert nem akarhatjuk, hogy a consequentiák tulhajtásával maga a kötbér intézménye kompromittáltassék, illusoriussá tétessék. Mert gondoljuk csak meg, hova vezetne, ha a 274. §-t alkalmazni kívánnák a 273. §. első bekezdésével kapcsolatban? A jogosított mindennap indíthatna keresetet a kötelezett ellen a kötbér erejéig, a mi olyan visszáságokra vezetne, a kötbér végtére milliardokat tenne ki, hogy ez a kérdés nem arra szolgálna, hogy komolyan foglalkozzanak vele, hanem hogy kaczagjanak felette.

De a positiv ténykedés megszegésére kikötött kötbérrel való összehasonlítás is ugyanezen eredményre vezet. Itt, a hol az okozott kár valósága sokkal plausibilisebb, a felek megállapítják a kötbért. A kötelezett nem teljesít, lefizeti a kötbért, lefizeti esetleg az ezt meghaladó kárt és azzal vége van. *Arra, hogy teljesítsen a 273. §. első bekezdése alapján, kényszeríteni nem lehet.* Az abbanahagyás eseténél a szoros magyarázatot véve alapul, a jogosítottnak érdekében áll valamely ténykedés abbanahagyása. A vagyoni érdek — bár ennek létezése sem tagadható — inkább csak platonikus valami. Tudjuk valamennyien, hogy a tényleges kár megállapítása ilyen esetekben a bizonyítási nehézségek szikláján hajótörést szenved, úgy, hogy a kötbér itt igazán csak büntetés jellegével bír. Amott a kötbér lefizetése, bár a felek és a törvény ezt el nem ismerik, tényleg salválja a kötelezettet, itt a különben is csak büntetés jellegével bíró kötbér lefizetéséről azt akarják, hogy ne változtasson semmit a felek közötti jogviszonyon. A kötbér abbanahagyásra, megszegésére lőn kikötve; a kötbér esedékessé vált, a kötelezett megkapta büntetését, további ténykedése már abbanahagyásnak nem minősíthető — kivéve ha a többszöri kötbér fizetésének kötelezettsége világosan ki nincs kötve és így a «kétség esetében» tisztába nincs hozva — bár még így is a bíró leszen hivatva megállapítani

az ilyen játéknak a certi fines-eit. Azon iskolaérv pedig, hogy a kötbér akkor a bánatpénz jellegével bírna, ne alteráljon bennünket. A fenforgó esetben különben még ez az érv sem bír súlylyal, mert hiszen a szerződéstől való önkéntes visszalépésről itt soha sincsen szó. A bánatpénz nem a szerződészegésért köttetik ki és fizettetik, hanem épen a szerződésből kifolyólag *adott jog* alapján; de mindenesetre az *egyszeri* kötbérfizetés teljesen kimeríti a kötelezettséget és pedig annál is inkább, mert az abbanhagyás egyszeri megszegése is teljesen kimerítette azon ténykedést, melyhez a kötbér fizetése kötve van, a későbbi ténykedések már csak amaz elsőnek folyományai, a melyek pedig, bár a jogositottra nézve nem is egészen közömbösök, de a melyekért a kötelezett már lakolt, a midőn megfizette a kötbért, tehát azon összeget, melyben a jogositott maga megállapította érdekét azon esetre, ha a kötelezett az abbanhagyás ellen vétene.

Dr. Fleischmann Sándor.

Különfélék.

— **Az új bélyegtörvény novella tervezetre** vonatkozólag a következő felszólalást vettük:

A tervezet új terhet ró a bíróra, t. i. a lelet-ellenőrzést. Ez oly annyira odiosus feladatnak egyikünk sem örülhet, különösen pedig azért sem, mivel még vagyoni jogi felelősséget is von maga után.

Tehát ezentul a bírónak is buvárolnia kellene a pénzügyi törvények, rendeletek, döntvények és elvi jelentőségű határozatok labirintusát és lesni minden ügynél, hol nincs bélyeg leróva és vigyázni, vajon a lelet felvétel-e?

Ilyen feladatra nem szívesen vállalkozik a magyar bírói kar, nemcsak azért, mert egyéb munkával tul vagyunk terhelve, de főleg, mert ez nem bírói functio. *Egy bír.*

— **A bélyegtörvény novella** indokolásából kiemeljük a következőket. (A szöveg a mellékleten):

A tárgyalásnak s különösen a bizonyítás-felvételnek egyszerűsítése és könnyítése általában elő fogja segíteni a peres ügyek megoldását, vagy azok gyorsabb lebonyolítását. Ehhez képest mindenekelőtt gyakrabban fognak előfordulni a kiegyezkedések. De ez önérdőleg csökkenteni fogja az illetékköteles tárgyalások, ítéletek, felebbezések számát, ha el is tekintünk attól, hogy a felebbvitel több tekintetben korlátoztatik az új sommás eljárásban. Azonfelül vagy teljesen hiányozni, vagy legalább is az eddiginél kisebb számban fog felmerülni az új szóbeli perrendszerben különféle oly cselekmény, beadvány, irat stb., mely az érvényben álló bélyeg- és illetékszabályok szerint a külön bélyegkötelezettség tárgyát képezi. És mentül inkább fognak érvényesülni a perrendszer megváltoztatásától várható igazságügyi előnyök, annál hátrányosabb helyzetbe juthat a kincstár eddigi bélyegjövédeme tekintetében, ha nem alkalmazkodik az új peres eljáráshoz. A pénzügyi hátrány jelentőségét az a körülmény fokozza, hogy a sommás eljárásra vonatkozó reform a peres ügyek tulnyomó zömét, vagyis több mint 90%-át érinti. A törvénykezést illető bélyeg- és illetékszabályoknak némi módosítása tehát elkerülhetlen.

Kétségtelen, hogy a javaslatba hozott módosításokban némi felemelések is rejlenek. De ezek általánosságban eléggé indokolva vannak a kincstárt fenyegető veszteségek ellensúlyozásának mulhatlan szükségességével. Nem is kellene tehát arra a további különös indokra utalnom, hogy az igazságügyi és közigazgatási reform roppant költségei már épen szükségessé teszik az eddigi bélyeg- és illetékjövédemeknek nemcsak megóvását, hanem némi fokozását is.

A jelentékenyebb ítéleti illeték-felemelés kétségkívül az 500 frtról 1000 frtig terjedő fokozatban mutatkozik, de nem a felállított új skálához, hanem csakis az eddigi rendelkezésekhez képest. Igaz ugyan, hogy a javaslatba hozott új skála is némi aránytalanságot foglal magában a kisebb perérték hátrányára. De ez az aránytalanság már eddig is fenforgott, a mennyiben eddig már 800 frttól kezdve csak 1% volt fizetendő, holott a kisebb perérték, különösen az 50—200 frtig terjedő fokozatban többre mint 4%-ra rugott. Oly javaslatot nem tehettem, mely a kisebb és nagyobb perérték illetéktételében mutatkzó aránytalanságot teljesen

megszüntetné, minthogy a kisebb perérték eddigi illetékteleinek általános leszállítása tulságos pénzügyi kockázattal járna. Egyébként a javaslat szerint fizetendő ítéleti illeték összege még távolról sem lesz oly magas, a milyen az ítéletek után más elsőrendű államokban szedetik.

A felebbezési illeték úgy, mint eddig, arra az alapelvre van fektetve, hogy a felebbezéstől bizonyos értékhatárig ugyanannyi illeték fizetessék, mint a mennyi az ítélettől lerovandó. Tekintettel azonban arra, hogy a 9. §. szerint a bélyegjegyekben fizetendő állandó ítéleti illetékre nézve az értékhatár kiterjesztetik, a felebbezésekre meghatározott eddigi illetéktételt is megfelelően módosítani kellett. A módosításban foglalt némi illeték-felemelés lényegesen enyhítve van az által, hogy javaslatom szerint ezentulra a felebbezési illeték kifejezetten csakis a felebbvitel tárgyának értéke szerint fizetendő. Új rendelkezés ebben a szakaszban az, hogy a felülvizsgálati kérelemtől a sommás eljárásban és a másodfoku ítélet elleni felebbezéstől a rendes eljárásban mint ísmételt, illetve kivételes jogorvoslatoktól a rendes felebbezési illeték egy ötödrészevel magasabb bélyegilleték jár. Ennek ellenében hatályon kívül helyezendőnek véltem az 1873. évi IX. tcz. 5. §-ának azt a rendelkezését, mely szerint a két egybehangzó ítélet ellen beadott felebbezés a rendes bélyegilleték kétszeres összege alá esett.

Sulyt kellett helyeznem arra, hogy a kincstár visszaélések ellen, a minők különösen a beszoigáltatott bélyegjegyek fel nem használása, vagy a felhasználtnak utólagos leszedése által elkövethetők, a lehetőségig biztosítva legyen. Ezt az által vélem elérhetni, hogy a bíróságnak, illetve a kezelő tisztviselőknek a bélyegleróvás pontos teljesítése körüli ellenőrzési köteleességét s ennek elmulasztásából keletkezhető felelősségét újabban körvonaloztam, illetve, hogy azokat a rendelkezéseket, melyek e részben az illetékszabályokban már eddig is benfoglaltattak, a célnak megfelelően bővítettem. A bíróságnak a pénzügyi érdekek biztosítása körüli közreműködését és gondoskodását csakis a mulhatlan szükség határai között hozom javaslatba s a lehetőségig figyelemmel voltam arra, hogy a bíróság e részbeni feladatát a jogszoigaltatás fontos érdekeinek minden sérelme nélkül teljesíthesse.

Ha már a bélyegrovidítések esetében foganatosítandó hivatalos leletezést és annak következményeit bélyegadórendszerünkben mulhatlanul fen kell tartanunk, úgy mégis fontolóra kellett vennem azt, hogy a bélyeghiány igen gyakori esetben csak tájékozatlanságból vagy elnézésből ered. Ily esetekre nézve, a mennyiben a felmerült bélyeghiány rövid idő alatt pótoltatik, a mulasztás szabályszerű sulyos következményeit a lehetőségig enyhítendőnek véltem. De viszont azzal a féllal szemben, a ki a felmerült és tudomására jutott bélyeghiány pótlására nem mutat hajlandóságot, a mulasztás következményeit még sulyosabbakká tettem.

— **A kereskedelmi törvényt** a vonatkozó bírósági elvi jelentőségű határozatokkal *dr. Barna Ignácz* második kiadásban adta ki. Ezen második kiadás gyökeres átdolgozását képezi az elsőnek. Számos határozatot, melyek tulhaladott álláspontokat képviseltek, elhagyott szerző és másrészt könyvét tetemesen kibővítette az újabb határozatokkal. Méltán mondható tehát, hogy *dr. Barna* könyve a jelenlegi kereskedelmi jogi judikaturát teljesen és világosan tünteti fel. Az egyes törvényszakaszok szövege után sorszámokkal megjelölve közöltetnek a vonatkozó bírói határozatok, néhol bő kivonatban, másutt egész terjedelemben. A határozatokat megelőzi mindenütt azok tartalmának reassumptiója. Az azonos tárgyú határozatok összefüggőleg, egymás után következnek. Minden határozat után közölve van az illető felsőbirósági iktatószám és évszám, valamint a gyűjtemény, a melyben a határozat közölve van. Szerző művének e kiadása a gyakorlati szakférfiak körében az első kiadáshoz hasonló elterjedtségnek fog örvedeni.

— **Az igazságügyminiszter** rendeletben értesíti a bíróságokat, hogy a szegényjog tekintetében Ausztriával szemben teljes viszonzosság áll fen és kijelenti, hogy az osztrák állampolgárnak engedélyezett szegényjog esetén mindennemű díjak és kiadások az irodai átalányból előlegezendők.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- 6 ft negyedévre -- 3 ft. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jegyzőképző tanintézetek kérdéséhez. Dr. ZORN VILMOS kassai jogakad. tanártól. — Dr. Schnierer Aladár kir. egyetemi Rektor 1894. évi május hó 12-én az egyetemi ünnepélyén tartott előadásából. — *Törvénykezési Szemle:* A «kikötött vagyontételektől» járó illeték. Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvéd. — Polgári «Justizmord.» Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd. — Voluntas curiae. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jegyzőképző tanintézetek kérdéséhez.

A közeli jövőben megoldandó kérdések egyike a községi jegyzők kiképzésének kérdése. A reformnak szükségesége és fontossága általában el van ismerve s azért arra lehet szoritkoznom, hogy miként kellene legmegfelelőbben szervezni azon intézeteket, melyekben a községi jegyzői pályára készülők a szükséges ismereteket fogják maguknak megszerezni.

Mint egész felfogásomnak kiindulási pontját, mindenekelőtt kiemelendőnek tartom, hogy én a kérdéses intézeteket *jogi* tanintézeteknek tekintem. Különös czéllal, feladattal bírnak ugyan, de azért mégis jogi tanintézetek, tehát ezen alap gondolatnak megfelelően szervezendők.

Annak oka, hogy ily intézetek általában szükségeseknek tartatnak, abban rejlik, hogy a községi jegyzői pályára lépőktől a jogvégzettség nem követelhető, de nem is épen szükséges.

Jogvégzettséget csak akkor lehetne követelni, ha a községi jegyző közönséges «hivatalnok» volna, ki szerény állásából majd magasabb hivatalokba fog juthatni, kire tehát előléptetés vár. Csakhogy akkor a jegyzőt a nép nem tekintené többé bizalmas barátjának, hanem egyszerűen a község fölé rendelt közegnek, idegennek. Nem is volna azután a jegyzőnek oly nagy társadalmi befolyása, mint jelenleg. Idegen szavára nem ad sokat a nép. Különben örülhetünk, hogy ily reformra nincs kilátásunk.

Jogvégzettséget tehát nem követelhetünk, jogi ismeretek, jogi minősítés azonban mégis szükségesek s így nem marad hátra más, mint különös és *rövidebb* tanfolyam berendezése.

Megfelelően a különböző hivatásoknak, kell különbözőnek lenni az előképzésnek, a tanintézetek szervezetének is.

Mindazonáltal miután *jogi* tanintézetekről van szó, természetesen fog lenni, hogy azon elvek, melyek a jog- és államtudományi tanulmányt szabályozzák, a jegyzőképző intézetekre is annyiban alkalmazást nyerjenek, a mennyiben itt a speciális körülmények megengedik.

I. Áttérve a részletekre, a legelső kérdés, melylyel foglalkoznunk kell, arra vonatkozik, hogy milyen jellegűek legyenek az intézetek, inkább elméletiek, vagy pedig inkább a gyakorlati irányt szem előtt tartók.

Az eddigi tervezetek tulnyomón gyakorlati irányúak voltak és az elméletet aránylag kevés figyelemben részesítették.

Az én véleményem szerint az ellenkező felfogás helyes.

Mérsékelt terjedelemben semináriumi gyakorlat fölötté hasznos, de tovább ne menjünk, mert mindenre nem jut idő s az eredmény az elmélet elhanyagolása volna.

Pedig a gyakorlati ügyesség megszerzésére — mint a

mindennapi tapasztalat bizonyítja — a praktikus élet elégséges. A hiányt a gyakorlati kiképzés terén későbbben és könnyen lehet pótolni, a hiányzó elméleti ismereteket csak igen nehezen.

Különös fontossággal bír ez jelen esetben, midőn aránylag rövid tanfolyamot kell szem előtt tartanunk.

II. Eddig egy és két évre terjedő tanfolyamok kerültek szóba és lettek ajánlva. Hogy mennyi idő szükséges, csak úgy állapítható meg, ha előbb tisztába jövünk az elérendő czél iránt.

Bár rövidebb és különleges tanfolyamról van szó, mégis szükségesnek tartom, hogy telhetőleg tudományos legyen színvonala és hogy a hallgatók legalább a hivatásuknak megfelelő irányban szerezhessék meg maguknak a tudományos kiképzést.

Hogy az egyes tárgyak mértékét szükségességök arányában kell megállapítani, sajnos ugyan, de az intézeteknek mint szaktanintézeteknek jellegéből folyik, azonfelül pedig a — szemben a közönséges jogi tanfolyammal — rövidebb tanulási idő követelménye. Szükségesnek azonban a jog- és államtudományok egész körét kell tartanunk.

Elsősorban természetesen azon tárgyak szerepelnének, melyek a jegyzői hivatás körében az alaptudományok, u. m. a közigazgatási és a pénzügyi jog. Ezek lehetőleg részletesen volnának előadandók, részletesebben, mint a közönséges jogi tanfolyamban lehetséges, hol a sok tárgy között, az egyensúlyt kell fentartani.

Ezekhez csatlakoznék, bár a divó határok között, a magánjog. Behatóbb előadást igényelnének még: a nemzetgazdaság- és pénzügytan, továbbá a váltójog, végre az anyagi büntetőjog.

A többi tárgyak rövidebben volnának előadandók.

Csak így lehet elérni, hogy a hallgatók egyrészt teljes jártassággal birjanak az illető szaktárgyakban, másrészt meg elégséges tájékozottsággal az egész tudománykörben, és el lehet háritani az egyoldalúságból származó veszélyt.

Ezen anyag elsajátítására egy év magától érthetően elégtelen. Még két évi tanfolyam mellett is kitartó szorgalom szükséges. Mindazonáltal hosszabb tanulmányi idő ki van zárva, mert már alig volna különbség a jegyzői és a közönséges jogi tanfolyamok között.

III. További kérdés arra vonatkozik, vajon a felállítandó jegyzőképző tanfolyamok a fenálló főiskolákkal kapcsolatba volnának-e hozandók.

Igaz, hogy a főiskolák tulajdonképen a tudományt hivatják terjeszteni, nem pedig azt nyújtani, mi bizonyos pályára szükséges, de tényleg még egyetemeken is létezhetnek szakiskolák, mint a gyógyszerészi vagy szülésznői tanfolyamok. Ezenkívül az egyes pályák követelményeit egyébként sem lehet teljesen mellőzni.

Ennek dacára azonban még sem tartanám czélszerűnek a jegyzőképző tanfolyamoknak kapcsolatba hozatalát egyetemi vagy akadémiai jogi karral, mert:

1. a hallgatóság körében a két hasonló elem között épen azért, mert *hasonlók* — viszályok keletkezhetnének;
2. az egyetemek szervezete még komplikáltabbá válnék;
3. pénzügyi előny sem kínálkoznék, miután új tanerők

stb. mégis csak szükségesek volnának, és olyan vidéken, hol egyetem vagy jogakadémia nincs, különösen az országnak déli vidékén, önálló intézet volna szervezendő.

A felekezeti jogi tanintézeteken jegyzőképző tanfolyamnak felállítását már pénzügyi nehézségek miatt sem tartom lehetségesnek.

Az elnevezésről is megemlékezve, megjegyzem, hogy legegyszerűbb volna ezen önálló tanfolyamokat közigazgatási tanintézeteknek vagy közigazgatási akadémiáknak nevezni.

IV. Hátra van még, hogy röviden szóljak a vizsgálatokról és a tanárokról. Mi a vizsgálatokat illeti, úgy én azon elvből folyólag, hogy a jegyzőképző tanfolyamok lehetőleg a rendes jog- és államtudományi tanulmány elvei szerint legyenek szervezve, csak keveset mondhatok, mert az érintett elv követelménye, hogy a vizsgálati rendszer — nagyban és egészben — mindig az egyetemi és akadémia közönséges jogi vizsgálatok rendszeréhez legyen hasonló.

Óhajtanó azonban, hogy:

1. minden tárgy legyen vizsgálati tárgy is;
2. a rövid tanulási idő és a sok tárgy miatt a hallgatónak meg legyen engedve valami vizsgálatnak letétele, az egyes félévek végén. Áttérve most a *tanárookra*, úgy — még akkor is, ha mint óhajtom, önálló tanintézetek szervezetenének — szükségesnek tartom, hogy a minősítést a magántanári képesítés adja meg, bár az első szervezés alkalmával ettől nem egyszer el kellene tekinteni. E minősítésnek pénzügyi következménye természetesen elég tekintélyes összeget fogna kitenni, de másként nem lehetne kellő tanerőket megnyerni és — megtartani.

Dr. Zorn Vilmos.

Dr. Schnierer Aladár kir. egyetemi Rector 1894 máj. hó 12-én az egyetem ünnepélyén tartott előadásából.

A mult században Európaszerte mindinkább meggyökerezett azon meggyőződés, hogy a jogtudomány elmélete a római jog tanainál általánosabb elvekre alapítandó, és a magánjogon kívül a közjogra s a nemzetközi jogviszonyokra is nagyobb figyelem fordítandó, — a jogi oktatás rendszerére nemcsak a külföldön, hanem hazánkban is döntő befolyással volt; és ennek tulajdonítandó, hogy kormányunk még a nagyszombati főiskola újjászervezése előtt a természetjog tanítása iránt intézkedett, elrendelvé, hogy e tantárgy, mint a gyakorlati bölcsészet alkotó része, a bölcsészeti karban taníttassék. Ennél tovább ment Mária Terézia, ki áthatva azon meggyőződéstől, hogy a jog bölcséleti alap nélkül, tudományosan nem is mivelhető, a természetjognak külön tantervet alapított a jogi kar keblében.

A bölcséleti jog illetéknép az egyetemi tantárgyak sorába iktatva, a hazai jogtudomány megdönthetlen alapjává vált, oly annyira, hogy e tudomány mivelése és tanítása egyetemünkön még azon válságos időben sem szűnt meg, sem szakadt félbe, midőn az általános közjogi reactio befolyása alatt hazánkban egy idegen, — a centralisatióra és unificatióra törekvő kormány az észjog elveit az absolut államhatalomra nézve veszélyeseknek tartván, azok terjesztését minél nyomasztóbb megszorításoknak iparkodott alávetni.

Bátran állithatni tehát, hogy a jogi oktatást illetve egyetemi életünkre nézve jellegzetes azon szívós ragaszkodás és kiváló kegyelet, melylyel elődeink az észjog tudománya iránt mindenkor viseltettek, kifejezésre juttatván, így a magyar társadalom köztudatát, mely az emberi jogokért küzdő észjogban a modern szabadelvűség forrását és támaszát látta.

Annál feltűnőbb, hogy épen napjainkban, és oly politikai rendszer uralma alatt, mely a szabadelvűség jelszavát tűzve zászlájára, az észjog számos követelményei gyakorlati érvényesítésére vállalkozik, oly áramlatra akadunk, mely az

észjog fontosságát, sőt létjogát is kétségbe vonja. Ily áramlattal szemben helyén levőnek tartom, ha a mai alkalommal azon kérdéssel foglalkozom: vajon van-e az észjognak realis létalapja? vagy más szavakkal: vannak-e az igazságnak általános és örökkévaló törvényei? A felvetett kérdések azonosak a jogtudománynak azon alapvető problémáival, melyek definitív megoldása az emberi szellem végességénél fogva beláthatlan nehézségekbe ütközik! És valóban a kísérletek e kérdéseket eldönteni az idők különböző eszméirányai, a változó világnézet és a koronként uralkodó iskolák különfélesége szerint a legeltérőbb, gyakran a legellentétebb eredményekre vezettek. Innét van, hogy a jog fundamentális igazságait kutatva, lépten-nyomon majdnem legyőzhetlen nehézségekre akadunk és hárhova fordulunk, mindenütt a legvitásabb kérdések ingoványos talajára jutunk.

Már midőn a jogtudomány küszöbét átlépve azon primár kérdést vetjük fel: mi a jog? bárhova forduljunk is, kielégítő, a dolog lényegét felvilágosító választ sehol sem kapunk. A hányféle a jogi iskola, annyiféle a jogról adott definitio, de fájdalom, a sok között nem találunk egyetlen egyet sem, mely a jognak bizonyos rokonfogalmaktól, az emberi közélet egyéb területeiről való biztos elválasztására és megkülönböztetésére pontos ismérvet nyujtana.

Kövessük-e a positivisták azon váltig elterjedt tanát, mely a jog megkülönböztető ismérvét az álladalmi kényszerbe helyezi, hogy e nézetet elfogadva, a nemzetközi jogot egész kiterjedésében és az államjognak jó részét a jog területéből kirekesztve, a morál körébe utasítsuk? Adjunk-e igazat azoknak, kik állítják, hogy jogról csak ott lehet szó, a hol annak biztosítása és érvényesítése végett szervezett intézet vagyis állam létezik, hogy csak az államhatalom tekintélye az, a mi a jognak lételt ad? e szerint az államon kívül, az emberi közélet egyéb köreibe nem volna helye semmiféle jogalkotásnak és jogfentartásnak, minélfogva a keresztény egyháznak külső rendje nem tarthatna igényt a jog elnevezésére!

De ha egyelőre elvonatkozva a jogfogalom külső lételemétől, felvilágosítást keresünk a jog eredete, lényege és céljára nézve, az elágazó vélemények még szövevényesebb labirintusába kerülünk, melyben majdnem minden reményről le kell mondanunk az iránt, hogy a különböző világnézetekben gyökerező ellentétek között valaha kiegyezés jöjjön létre.

Mi legyen a jog ősforrása? vajon Isten változatlan lényege? immanens igazságossága, melynélfogva azt, a mi jogos, még Isten sem tehetné jogtalanná (Leibnitz); avagy Isten akaratát fogadjuk-e el a jog valódi létokának? és ha igen, honnét merítsük az isteni akarat biztos ismeretét, vajon a világegyetemben uralkodó törvényszerűségből (Pufendorf), vagy a tételes isteni kinyilatkoztatásból, a keresztény vallás dogmáiból (hittani iskola)? Vagy az emberi lényegétéve a vizsgálódás tárgyává, úgy tekintsük-e a jogot, mint az ember érzéki természetében nyilvánuló ösztönök szüleményét? (Grotius, Hobbes), vagy pedig az ész változatlan gondolatörvényei hozzák azt létre? (Kant). Ezen végső létokok bármelyikét fogadjuk is el, a jog lényege ezzel még koránt sincs tisztába hozva, sőt újabb meg újabb nehézségek tornyosulnak elénk: mert a kérdés most már annyifelé ágazik, a hányféle mód képzelhető, mely szerint a teremtő ok hatályossá válhatik és hányféle az az organum, melynek segélyével az hatását gyakorolja.

Nem mellőzhető tehát azon kérdés: mily módon keletkezik a jog, mikép megy végbe annak képződése és továbbfejlődése? Sarjadzik és nő-e a jog, úgy mint valamely természeti növény, vagy szabad fontolgtatással és céltudatos számításal készítik-e azt, mint akár valamely remekművet? Ki formulazza a jog szabványait; talán egyes főnkelt szellemek eszelték ki annak törvényeit és csak személyes autori-

tásuknak köszönhető, hogy a nagy tömeg azokat mint feltétlenül kötelezőket elismeri? vagy az egyezkedő majoritások alkotják a jogi törvényt önös érdekeiknek megfelelően és oktroálják azt hatalmuk tulsúlyánál fogva a gyöngébb, ellenállásra képtelen kisebbségre? avagy az egész közület átható nemzeti szellem-e azon tényező, mely a jogot öntudatlanul létrehozta?

E sokféle lehetőség mellett fenmarad még a kérdés: mi legyen a jog célja? Szorítkozik-e feladata csupán az egyéni szabadság védelmére, biztosítására? vagy az ellentétes érdekek kiegyenlítése és a közjóllét megvalósítása képezi-e a jog tendenciáját?

Végül, mi legyen a jogfogalom lényeges tartalma: vajon az egyéni szabadság vagy a társadalmi életben nélkülözhetlen rend? — vagy más szavakkal téve fel a kérdést: vajon a korlátozó norma az, a mi a jog lényegét alkotja, úgy, hogy az alanyi jogositvány nem volna egyéb, mint ama korlátozás reflexhatása — a cselekvésnek szabadon hagyott sphaerája — vagy megfordítva, az alany cselekvési képességét tekintsük-e a jog tulajdonképeni tartalmának, melynek a törvény csak védbástyaül szolgál?

Mindezen kérdések megoldását a különböző iskolák és rendszerek a legeltérőbb, gyakran a legellentétebb módon kísérelték meg, és a vélemények sokfélesége oly nagy, hogy alig volna reményünk azok tömkelegében eligazodni, ha nem sikerülne a divergáló nézeteket egy főellentétre visszavezetni.

Ha a jog- és államtan első kezdeményeire visszapillantunk, már a görög ó-korban feltűnő nézeteltérést észlelünk a jog s az állam lényegét illetve. Mig ugyanis Platon az igazságot úgy fogja fel, mint az emberiség felett uralkodó örökké való eszmét, addig Aristoteles empirismusa a jogban nem lát egyebet, mint a közélet külső rendjét, mint az idő s a tér viszonyaitól feltételezett külső jelenségek összegét.

Ekként már két évezred előtt a görögök legjelesebb bölcsei irataiban azon ellentétnek csiráira akadunk, mely még ma is a jog- s államtudomány terén küzdő bölcsészeti és történelmi irány között mutatkozik.

Azon kétségbe nem vonható tény, hogy amaz ellentét teljesen és végkép soha el nem tűnt, hanem különböző alakot öltve, koronként élesebben előtérbe lép, arra látszik mutatni, hogy az egymással küzdő felfogások mindegyike a valóság egy részét magában foglalja, úgy, hogy a fejlődés magasabb stádiumában a mélyebben ható tudományos kutatásnak legyen fentartva ama partialis igazságokat egy felsőbb egységben és tökéletesebb rendszerben egyesíteni.

Az első kísérletre az ellentétes nézpontokat összeegyeztetni Montesquieu-nél akadunk, ki a törvények szelleméről irt művében azon benső összefüggésre utal, mely egyfelől a társadalmi élet berendezése és másfelől a természeti viszonyok, meg a történelmi állapotok között létezik. Nézete szerint az álladalmi intézmények nem annyira — vagy legalább nem kizárólag az emberi önkénynek, a céltudatos megállapodásnak művei, hanem inkább productumai a physikai viszonyoknak és a társadalmi élet fejlődésének; de mind e mellett az emberi szellemnek is enged Montesquieu amaz intézmények alkotására és átadomítására némi befolyást, a mennyiben a szellem hivatása: amaz adott viszonyok és állapotok figyelembevételével a polgári szabadság, egyenlőség és a humanitás eszméit a társadalomban érvényre juttatni. Ez által elismerte Montesquieu, hogy a tételes törvények, mint a törvényhozói önkény alkotta szabályok, könnyen ellenkezésbe juthatnak a tényleges viszonyok természetében rejlő objectiv szükségességgel, és e szerint a közéletet szabályzó jogban két elemet különböztet meg, t. i. az élet felett uralkodó örökkévaló eszmét, az igazság elvét, és másfelől azon külső alakot, melyben amaz eszme a változó viszonyoknak megfelelően az időben és térben jelentkezik.

Bármily iskolának legyünk is hivei, azon nagy igazság elől soha nem zárkozhatunk el, hogy a jog totalitásban szemlélve, mindenesetre több mint a pusztá tapasztalati tényekből elvonás által szerzett fogalom; hogy a jog, mint az emberi lényeknek változatlan attribútuma, mint örökkévaló eszme, a társadalmi életben feltétlen uralomra van hivatva; de ép oly kétségtelen másfelől, hogy ezen eszme a szüntelenül változó viszonyok közepette folytonos fejlődésnek van alávetve, minélfogva az a mivelődési állapotoknak meg a concret viszonyoknak megfelelően külső alakot öltve, külsőleg is felismerhető ténynyé válik.

A jog eszméje s annak alakja tehát egyaránt fontos tényezők, és ép jogéletről csak ott lehet szó, a hol e két elem egymással kellő összhangzatban van. Ezt az igazságot gyakran félreismerték, de ily tévedésnek csak káros következményei lehettek.

Félreismervén egyrészt azt az általános igazságot, hogy az emberi élet felett eszmék uralkodnak és hogy a belső szellemi élet mozgató ereje a külső társadalmi életnek, sokan a jogeszme fontosságát, sőt lételetét is kétségbe vonták és azt hitték, hogy a jog nem egyéb, mint az, a mit a tételes törvények mint olyat elénk szabnak, hogy a jog a történelmi fejlődés műve, mely minden észbeli reflexio nélkül keletkezik, és a belső szükség törvénye szerint módosul. Ez a rideg történelmi iskola hibája; veszélyes tévedése azon iskolának, mely a szüntelen haladásra hivatott emberiséget Prometheusként az elavult intézmények szirtjéhez akarja bilincselni.

Ellenkező végtelenben némelyek merően elvont eszmei szempontból kiindulva, nem vették figyelembe azt, hogy az élet szüntelenül változó viszonyok körül forog, minélfogva a jognak is e viszonyoknak megfelelően kell módosulnia; ezt figyelmen kívül hagyva, némelyekben azon gondolat támadt, hogy magának az észjognak közvetlen és általános érvényt lehessen szerezni; azaz: a pusztá deductio utján egy oly jogrendszert véltek alkotni, mely mint a feltétlenül legjobb, legegyszerűbb, minden időre és helyre egyaránt kiterjedő hatálylyal volna felruházandó.

Ez az ugynevezett rationalistikus, észjogi iskolának a hibája, mely a nemzeti különbözőségeket, az idő és tér viszonyait számba nem véve, mindent egy azonlagos elv Procrustes-ágyára akar feszíteni.

Az ellentét e két iskola között élesebb alakot csak azon időben öltött, midőn Savigny¹ az első kísérlette meg a történelmi iskola nézetét a jog keletkezése és fejlődésére vonatkozólag concis tételekben összefoglalni. Lendületet arra Thibaut azon javaslatára² adott, melynélfogva egy közös német polgári törvénykönyv alkotását egyrészt a német nép nemzeti érzületének fejlesztése és megszilárdítása, másfelől pedig a zilált jogállapot consolidálása céljából szükségesnek mondá. E nézetet megczáfolandó, Savigny bebizonyítani igyekezett, hogy azon vérmes remények, melyek ily mű alkotásához fűződnek, soha sem fognak teljesedésbe menni, sőt, hogy minden kísérlet az egész jogállapotot ily rögtönzött müben fixirozni, a jog természetes fejlődésének erőszakos megszakítása miatt következményeiben ártalmasnak fog bizonyulni.

Szerinte a jog a népelet egyik megnyilatkozása, mely annak egyéb nyilvánulásaival, a nyelvvel, az erkölcsessel és a művészettel szoros összefüggésben van. Nem a megfontolás, nem az önkényszerű megállapodás utján, hanem bizonyos belső szükségből és e szükség felőli ösztönszerű meggyőződésből jön létre a jog; tehát nem különben szülemlik valamely népnél, mint annak nyelve, költészete, művészete és alkotmánya. Minden nemzet egy organikus egészet

¹ Savigny: Vom Berufe unserer Zeit für Gesetzgebung. 1814.

² Thibaut: Ueber die Nothwendigkeit eines allg. bürg. Rechtes. 1814.

képez, mely saját közszellemének befolyása alatt él és fejlődik, és ennek csendes hatása folytán keletkezik a nemzeti jog is. Tulajdonképeni ősforrása a nép öntudata, mely eredetileg jogszokást szül; később a jogforgalom növekedésével és kifejlődésével a jogtudósok külön osztálya támad, mely a nép öntudatából eredt jogelveket részletesebben kifejti és tudományosan tovább fejleszti. E felfogás szerint nincsenek a jognak általános változatlan elvei, hanem a mivelődés állapotainak és a concret viszonyoknak megfelelően a jog elveinek is szüntelenül változniok kell; egy szóval, a jog a történet *productuma*, melynek képződési folyamata immanens törvényeknek van alávetve.

A történelmi iskola, midőn a tételes jogon kívül semmi más jogot el nem ismer, kénytelen elfogadni azt is, hogy minden joghatározat és jogintézmény, mely valamely népnél valamikor tényleg érvényben volt, csak a történelmi fejlődésnek lehetett eredménye, melyet a belső szükség feltartóztatlanul így hozott létre; mert ha a jogképződés immanens törvényeiről szóló tant komolyan kell vennünk, akkor ki van zárva lehetősége annak, hogy a főhatalom bármely birtokosa ama törvényekkel ellenkező joghatározatoknak valaha érvényt tudott volna szerezni.

És ha mindannak daczára van mégis a történelmi felfogásnak néhány követője, kik ily ellentétet (antinomiát) a jogeszmé és a jog tényleges alakulata között lehetők tartanak, akkor saját alapelveiket hűtlenül megtagadva, egy — a tételes jogintézmények felett álló jognak lételet ők is elfogadják

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A «kikötött vagyonbetétektől» járó illeték.

A ki illetéki díjjegyzékünkben azt, a mit keres, a megfelelő vezérszó alatt véli megtalálhatni, könnyen csalódik és sokszor csodálkozhatik azon az egyvelegen, a melyet egyik-másik vezérszó alatt egybegyűjtve lel. Az alanyi vonatkozások tultengők a vezérszavak alá összehalmozott tárgyaknál és a különbségek, a melyek az egyes tételek elvi alapját jellemzik, még kellemetlenebbé teszik a törvényalkalmazás nehézségeit. Egyik kirívó példája az ilyen musivikus módon összetett tételnek a 89-ik, a mely tizenkét pontban a társaságok által *fizetendő és nem fizetendő* illetékeket oly rendszertelenül tárgyalja, hogy csak illetékjogunk alapos ismerőjének juthat eszébe egynémely határozmányt épen a «Társaságok» vezérszó alatt keresni, lévén ott szabályozva olyan ügylet utáni illeték is, a mely ügylet sehol törvényeinkben nincsen társaságokhoz kötve, mint például állam- vagy más értékpapirokra vagy bármely árucikkre való előleg vagy kölcsönadás (89. tétel II.) vagy gőzhajózási és vaspálya vagy közuti vaspályavállalatok (VI. és VII. pontok) üzlete, a melyek mind egyesek által is folytathatók.

Ez az egy díjjegyzéki tétel is mutatja, mily sürgős szükség van már illetékjogi codexünk megfelelő reformjára. A díjjegyzék csak úgy hemzseg az antiquált, érthetetlen, sőt egyenesen a keresett kifejezéssel homlokegyenest ellenkező értelmű elnevezésektől, mert annak rendszeréhez egy negyedszázad óta nem mertünk hozzányulni és a mi ujat a törvényhozás létesített, az mind beleszorított a díjjegyzék szűk és elavult formáiba. Példa erre az illetékegyenérték is, melyet természetesen (!) a «vagyonátruházások» vezérszó alatt találunk, a hova nézetünk szerint épenséggel nem való.

Ugyanezt tapasztaljuk az elől említett 89. tételnél, a melynek alapvonásait az 1869: XVI. tcz. adja meg, azzal a terminológiával és a törvényalkotásnak azzal a fejlettségével, a mely akkor nálunk divott. Az újabb törvényhozás és az élet föl nem tartóztatható fejlődése már régen szét-

feszítették ugyan ennek a törvénynek kapcsait, de jogélet és a forgalom mégis beleszorítottak ezekbe az elavult szűk formákba, a mi természetesen nem egy jogos érdek fájdalomosan érintő csorbitásával jár.

Ezuttal az I. pontot és különösen *B. b)* alpontját akarjuk szemügyre venni, mert hiszen azokról a *közkereseti társulatokról*, a melyeknek *részvényei* vannak, a fentebb mondottak után nincs már mit mondanunk és az 1869: XVI. tcz. 7. §-ának terminológiáját nem óhajtjuk most bírálat tárgyává tenni. A többi pontot pedig alkalomadtán szándékozunk megvilágítani, ha ugyan e lapokban tért találunk további illetékjogi tanulmányokra.

A társasági szerződések tehát illeték tárgyát képezik (1. §. *A.*) és az illeték mérve különböző a szerint, vajon a szerződő felek *az egyesek előnye nélkül* csak fáradságukat vagy vagyonukat egyesítik (az 1. ivtól 2 frt), vagy a közös cél *előnyre* van irányozva és csak fáradságukat egyesítik (az 1. ivtól 5 frt) vagy vagyonukat vagy fáradságukat is egyesítik, a mely esetben «minden egyéb társulatoknál» a *kikötött vagyonbetétek* összegétől a II. fok szerinti illeték jár, de sohasem kevesebb az előbb említett 5 frtnál. Ez a «minden egyéb társulat» a törvényben való elhelyezésénél fogva ellentétben a részvénytársaságokkal és szövetkezetekkel a keresk. törvény szerint megengedett egyéb társulásokat jelenti, nevezetesen a közkereseti, a betéti társaságokat és az alkalmi egyesületeket.

Világos tehát, hogy az ilynemű társaságok létesítését tárgyaló szerződések alapján a kikötött vagyonbetétek után a II. fok szerinti illeték rovandó le s ép oly világos az is, hogy a törvény írott szerződést feltételez és kikötött vagyonbetétet.

Hogy mi történetük abban az esetben, ha a társtagok nem kötnék írásos szerződést, erre nézve a törvény határozott felvilágosítást nem nyújt, mert bár a 2. jegyzet szerint akkor, a mikor írott szerződés nem készült, a cégbejegyzési kérvény tekintendő a «szerződés felett kelt okiratul», a mely kérvényre a díjjegyzék 13. tételének IV. 17. pontja alkalmaztassék, mégis helyesnek kell elismernünk Lasitz Pál ismeretes jeles magyarázatának nézetét (477. old.), a mely szerint a jelenlegi kereskedelmi törvény mellett a 2. jegyzet nem igen alkalmazható. Mindazonáltal a 13. t. IV. 17. pontja elég világosan állítja fel azt az elvet, -hogy a társaság létesítését tárgyaló jogügylet illeték alá vonandó még írásos szerződés hiányában is, a mely elv a nyomozás érdekében adott törvényes kényszereszközök segítségével könnyen érvényesíthető.

Nehezebb azonban annak a kérdésnek megoldása, hogy mit tekintsünk illetékjogi szempontból «kikötött vagyonbetét»-nek és különösen mely illeték alá esik ez a vagyonbetét? A törvény ugyanis a II. fok szerinti illetékkötelezettségen kívül a 9. jegyzetben azt az esetet is szabályozza, a melyben a társasági szerződés, tehát az egyesüléssel létesített jogügylet által valamely ingatlan dolog tulajdona, haszonélvezeti vagy haszonvételi szolgálma ruháztatik át a társaságra. Ezen utóbbi esetre a 3. jegyzet szerint a díjjegyzék 95. tétele («Vagyonátruházások») *D.* pontja (Illetékegyenérték) alkalmazandó. S ha ennek az utalásnak alaposan utána járunk, akkor azt találjuk, hogy a 95. t. *D.* pontja csak a legkritkább esetekben alkalmazható, mert az ehez fűzött 1. jegyzet, illetőleg az 1881. évi XXVI. tcz. 24. §. szerint az illetékegyenértéktől *mentesek* oly közkereseti társaságok, a melyek csak a társulati tagok vagy örökösök élettartamára vagy 15 évet meg nem haladó időre alakultak, a miből világos, hogy a tapasztalat szerint a legtöbb közkereseti vagy betéti társaság kikötött vagyonbetéteinek megilletékezése nehézségbe ütközik, ha ingatlan a betét.

Ezen zavar forrása pedig abban van, hogy a bélyeg- és illetékszabályok 1882. évi kiadásában a többi között a 89. t.

I. B. b) pontjához fűzött 3. jegyzetének szövege is meg-bolygattatott és az azelőtt benne foglalt azon utalás, a mely szerint az említett esetben a 95. t. A. 2. pontja («Vagyon-átruházások: A. Élők között: 2. ingatlan dolgok tulajdon-jogának, stb. átruházása — $4\frac{3}{10}\%$ ») alkalmazandó, kihagyatott és helyébe iratott a D. pontra való hivatkozás, való-szinűleg azért, mert ugyancsak az 1881: XXVI. tcz.-ben szabályoztatott újra az illetékegyenérték és az 1882. évi kiadás ugyanezen törvény alapján készült.

A pénzügyi közigazgatási bíróság a törvény szövegének visszaállítása helyett felmerült esetekben (pl. 1845. sorszámu elvi határozat) egyszerűen adásvételnek minősítette az ingatlanból álló vagyonbetétnek adását (díjjegyzék 1. t. B.) és így fictio útján állította helyre az illetéki jogrendet. Idézett határozatával kimondotta a bíróság azt is, hogy a 89. tétel I. B. b) pontja alapján fizetendő II. fok szerinti illeték *csak az ingó vagyonbetétől jár* s ezzel felmerül az ezen tárgy körül legfontosabbnak mondható kérdés, t. i. mit tekinthetünk ingó vagyonbetétnek?

Magyarázatra nem szorul az, hogy nemcsak akkor léte-sül társasági szerződés, a mikor két vagy több személy tár-saságot alapít, hanem akkor is, a mikor egy vagy több személy egy már fenálló társaságba belép, mert hiszen ez az illetékszabályok 52. §-a szerint illetékköteles ügyletújítás. Az sem szenvedhet kétséget, hogy abban az esetben, ha a belépő tag betétül nem pénzt vagy egyéb ingó értéket hoz a társaságba, hanem ingatlant, akkor utóbbinak tiszta érté-kétől akár a helyesen alkalmazandó 95. t. A. 2. pontja, akár a birói gyakorlat által elfogadott 1. tétel B. pontja szerint vagyonátruházási illeték czimén $4\frac{3}{10}\%$ jár. De mi-képen szabandó meg az illeték abban az esetben, ha a már fenálló társaság vagyona nem csupán készpénz, követelések, árukészletek és berendezésekből áll, hanem ingatlanból is, erre nézve a törvény intézkedést nem tartalmaz és így az illetékkiszabással megbízott alsófoku közigazgatási hatóságok törvényt magyarázata felette mód veszélyessé válhatik.

Magában véve a kérdés egyszerű. A törvény a tár-sasági szerződések után elvben és általánosságban a II. fok szerinti illetéket írja elő; kivételesen pedig, t. i. abban az esetben, ha a *társasági szerződés által* valamely ingatlan tulajdonjoga a társaságra átruháztatik, a $4\frac{3}{10}\%$ illetéket. Az ingók adásvétele utáni III. fok szerinti illetéket a tör-vény társaságoknál nem alkalmazza, jóllehet a keresk. törvény szerint ingó javakat is lehet joghatálylyal betétül adni. Világos ebből, hogy a II. fok szerinti illeték a szabály és az ingatlan vagyonátruházás utáni $4\frac{3}{10}\%$ -os illeték a kivétel, a mely ebbeli minőségénél fogva természetesen csak szorosan magyarázható. A magyarázatnál pedig semmi esetre sem szabad tulterjeszkedni a törvény által adott tárgyi alap határain, a melyek abban nyernek praegnans kifejezést, hogy valamely ingatlan tulajdonjoga a *társasági szerződés által* ruháztassék át a társaságra.

Nem igényel magyarázatot vagy vitatást az, hogy egy már fenálló társaság ingatlana a belépés által előálló ügy-letújítás esetében nem ruháztatik át a társaságra. A társaság vagyona állhat sok mindenféleből, de ha a belépés által a társaság ingatlanának tulajdonában változás nem történik, nézetünk szerint a társaságnak betétül tekintendő egész tiszta vagyona nem eshetik más illeték alá, mint a melyet a törvény szabályul felállít, t. i. a II. fokozat szerinti illeték alá.

Áll ez annival inkább, mert a belépő tag ellenkező kikötés esetét kivéve, a keresk. törvény szerint a társaság javaira, mint ilyenekre semmiféle jogot nem nyer, és mint-hogy az egyes, azaz a belépő társtagnak a társaság vagy-onára vonatkozó jogai nem különbözhetnek és nem is külön-böznek a vagyon ingó, vagy ingatlan volta szerint és a törvény az ingó vagyon tekintetében sem a társaság eredeti létesítése, sem valakinek belépése folytán előálló ügyletújítás

esetében nem ir elő III. fokozat szerinti illetéket, nem lehet a társaságnak már a belépés előtt tulajdonát képezett ingatlanait, illetőleg ezek értékét más illeték alá vonni, mint a II. fokozat szerinti alá.

Azt hiszszük, hogy ez jogi szempontból elég világos, és ha még hozzáfűzzük azt, hogy a társaságok, nevezetesen az ipari vállalatok, a melyek rendszerint ingatlanokat is birnak, a minden egyes belépés esetében saját ingatlanaik után kiszabandó vagyonátruházási illetékeket el sem viselhetnék, hanem egyszerűen tönkre juttatnának, eléggé reá-mutattunk az illetékkiszabási kísérletezés veszélyeire.

Meggyőződésünk szerint a pénzügyi közig. bíróság az őt jellemző egészséges jogi felfogásával, nem fog elzárkózni annak felismerése elől, hogy ha egyéb nem indokolja a II. fokozat szerinti illeték alkalmazását, annyi bizonyos, hogy a törvény ezen esetről egyáltalában nem intézkedik, világos jelöl annak, hogy magának egy már fenálló tár-saság vagyonának különböző alkatrészei belépés esetében elvi szempontból nem képeznek különböző illetékmérvek alkalmazására alapot, hanem marad általában a II. fokozat és kivételesen, akkor t. i., a mikor valaki ingatlant betétül ad be a társaságba, — a $4\frac{3}{10}\%$ -os illeték.

Dr. Fraenkel Sándor.

Polgári «Justizmord».

Szerencse, hogy az emberek jobbak, mint tövényeik. Hogy aránylag kevesen vannak, kik azok hiányait saját részükre kihasználják, de maga azon tény, hogy van tör-vényünk, mely mint a Damokles kard, minden ember, de különösen minden kereskedő feje fölött függ, elég ok arra, hogy a baj sanálása fölött gondolkozzunk. És ez a törvé-nyes intézkedés a biztosítási végrehajtás elrendelése azon esetben, ha a sommás végzés ellen kifogás adatott be.

A kereskedő nyugodtan folytatja üzletét s egy szép napon kézbesítenek neki egy sommás végzést néhány ezer forintról. A váltó hamisítva van; alperes kifogásokat ad be, de nem rendelkezik az üzletét jóval meghaladó kereseti összeggel, s így a pénzt letétbe nem helyezheti, minek természetes következménye, hogy az üzlet a biztosítási végrehajtás folytán szoros zár alá vétetik. Évek multán jön a jogerős ítélet, melynek folytán esküre bocsáttatik. Ezen esküre azonban már mint tönkrejutott ember jelentkezhetik, egy harmadik jóhiszemű váltóbirtokos irányában igen kétes kimenetelű kártérítési per halvány reményével. Az iratok ugyan átmennek a fenytő bírósághoz, s ott lehet, hogy a vagyontalan vádlottat ismét évek multán elítélik, de még itt is valószínűbb hogy a hamisítót vagy meg nem lelik, vagy bizonyíték hiányában felmentik.

Vajon nem a legszomorubb esete ez a polgári Justiz-mordnak, mikor ártatlan ember bűnhődik másnak büneért, midőn az állam kényszereszközeivel a tönk szélére juttatik az, kinek egyedüli büne, hogy nem rendelkezik elég tőkével arra, hogy hamisított váltókat is kifizethessen.

A váltóbirtokos elleni kártérítési kereset e tekintetben orvoslást nem nyújthat. Mert ha teljesen jóhiszemű a váltó-birtokos, úgy vele szemben is igazságtalanság a marasztalás. Vagy ha egészben vagy részben roszhiszemű, de sőt ha tulteszszük magunkat minden scrupuluson, s azt mondjuk, hogy a váltóbirtokos tényeért feltétlenül felelős, még akkor sem elégíthető és kárpótolható egy kártérítési perrel mind-azon vagyoni érdek, mely egy virágzó üzlet tönkretételéből származik, de másrészt nincsen garancia arra nézve, hogy a megítelt kártérítési összeg a váltóbirtokoson behajtható.

Nincs okunk bővebben az állami kárpótlás eszméjével foglalkozni, hisz idealismus volna az hazánkban, hol még az ártatlanul halált szenvedett családja, s az ártatlanul börtönben sinylődött sem nyer állami kárpótlást.

A kereskedelmi forgalom szempontjából nem tarthatjuk helyesnek továbbá azon megoldást sem, hogy sommás végzés csak azon váltókra hozassék, hol az aláírás közjegyzőileg hitelesítve van.

Szerintünk az egyedüli orvoslás egy kivételes gyors eljárásban áll, olyképen, hogy a kereset kézbesítésétől számított 3 nap alatt alperes, ha aláírása hamisítva van, esküre jelentkezhetik, mely tőle újabb 3 nap alatt kiveendő. Ha három nap alatt esküre nem jelentkezik, úgy ellene minden egyéb kifogás folytán a biztosítási végrehajtás, mint eddig is el volna rendelhető. Az, a ki eskükérvényét az ügy huzavonája miatt adja be, pénzbírsággal volna sújtandó. Ezen megoldás megfelel a mindennapi élet követelményének is, mert a perek 99%-ában, hol az aláírás valódisága tagadtatik, az ítélet — évek múltán — az eskü megítélését tartalmazza, s javulást is jelentene az másrészt a mai helyzettel szemben is, a mennyiben egy váltóper nem volna huzható évekig, az aláírás egyszerű megtagadásával.

Nem vindikálunk e megoldási módnak csálhatatlanságot, s igen örülnénk, ha más jobb módja lenne a sanálásnak, de az kétségtelen, hogy intézkedésnek kell történnie, mert a hol ártatlanok bűnhődéséről van szó, nem lehet célunk hazánk legkedveltebb remediuma — a csendes resignatio.

Dr. Szokolczai Árpád.

Voluntas curiae.

Néminemü önmegtagadásunkba kerül azon válasza felelni, melyben ellenbirálatunk e lap 19. számában részesült. Mert ha e válasz erős érvekkel viaskodott volna: azok ellen edző és frissítő lenne a mi küzdelmünk is; de czikkiró ur olyanokat mondat velünk, a milyeneket nem mondtunk és ezen költött állítások ellen felveszi azután a természetesen igen könnyű harcot.

Mindenekelőtt egész röviden azon helyreigazítással szolgálunk tisztelt ellenfelünknek, hogy ellenbirálatunk sehol sem nevezi a táblát másodfoku, a Curiaát harmadfoku tőzsdebiróságnak. Nem is tartja ellenbirálatunk ezen bíróságokat felsőbb foku tőzsdebiróságoknak, mint ezt czikkiró ur nekünk imputálja, mert sem kifejezetten, sem közvetve nem mondja az ellenbirálat, hogy a két felsőbíróság *érdemben* is felülbíráhatná a tőzsdebiróság ítéletét. Pedig nyilván csakis ilyen állításból lehetett volna következtetni, hogy a két felsőbíróságot felsőbbfoku tőzsdebiróságoknak tekintjük. Olyasmit azonban, hogy a táblának és Curiaának érdembeni felülbírálási hatáskörük van, nem is volt szükség állitanunk, mert már azon pusztán alaki sérelmekre vonatkozó felülbírálatnál is, melyet az 1881 : LIX. tcz. 95. és 96. §-ai egyedül megengednek, eléggé kitűnik azon felfogásunk helyessége, hogy egy perben kétféle eljárás nem lehetséges.

Czikkiró ur szerint továbbá mi azt hinnők, hogy «a tőzsdebiróságnak egy külön perrendtartása volna, mely modern is, jó is, mert a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvén nyugszik».

Valóban nem tudjuk megérteni, ezt hogyan olvashatta ki czikkiró ur a mi ellenbirálatunkból. Ott ugyanis egy szóval sincs mondva, hogy a tőzsdebiróságnak külön «perrendtartása» volna. A mi ott mondva van, az az, hogy a tőzsdebiróságnak más *eljárása* van, mint a melyet a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868 : LIV. tcz. megállapít. Ezt mondtunk, ezt fentartjuk és be is bizonyítjuk. Elég a tőzsdebiróságot visszaállító 1870 : II. tczikkre hivatkoznunk. E törvény 1. §-a a tőzsdebiróság «eljárását» is, «ugy mint az az 1868 : LIV. tcz. életbelépte előtt fenállott», visszállítja. A tőzsdebiróságoknak e törvényszakaszban hivatkozott és törvényerőre emelt eljárása pedig az 1865-iki tőzsderendtartáson alapul, melynek 28. §-a kimondja, hogy a tőzsdebiróság a perrend szabályaihoz kötve nincsen.

E mellett figyelmébe ajánljuk tisztelt ellenfelünknek, hogy a budapesti áru- és értéktőzsde választott bírósága a maga számára megállapított különleges «eljárási szabályok»-at, melyek egyebek közt a keresetre, idézésre nézve tartalmaznak intézkedéseket, sőt a szóbeliség, nyilvánosság és a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét is kimondják. De czikkiró urral nem is vitatkozunk azon kérdés felett, hogy ezen, mindenesetre hézagos eljárási szabályok «perrendtartás»-nak tekinthetők-e vagy sem. Nem vitatkozunk vele azért, mert nem kívánunk hozzájárulni ahhoz, hogy a vita tulajdonképi tárgyától eltereltessek.

Ezért egyszerűen annak konstatálására szoritkozunk úgy ellenbirálatunkban, mint szoritkozunk most is, hogy a tőzsdebirósági eljárás a polgári törvénykezési rendtartásban foglalt szabályokhoz kötve nincs. Joggal mondhattuk tehát, hogy a tőzsdebirósági eljárás *más*, mint a polgári törvénykezési rendtartásban foglalt eljárás.

Ez képezte különben a czikkiró ur egész érvelésének is basisát és elég furcsa, hogy ép ellenében kell bizonyítanunk azt, a miből ő maga is kiindult.

A kérdés, mely vitánk magvát képezi, az, hogy a tőzsdebiróságtól felebbvitt, — hogy czikkiró urnak félreértésre ne adjunk alkalmat, hozzáteszszük: alaki sérelmek miatt felebbvitt — ügyekben kötve vannak-e tábla és Curia a perrend szabályaihoz vagy sem. Czikkiró ur erre igenlőleg felelt, mi tagadólág feleltünk és czikkiró ur álláspontjának tarthatatlanságát példákkal beigazoltuk.

Egyik példánkat, t. i. hogy a tőzsdebiróság illetékességi kérdésben esküt megítél, míg a két felsőbb bíróság, ha a perrendtartási szabályokhoz kötvék, az esküt meg nem ítélik és így az elsőbíróság különleges eljárását megsemmisítik, czikkiró ur semmivel sem czáfolta meg. Csak egyetlen példánkra vonatkozólag van oly ellenvetése, melylyel foglalkozni érdemes. A példa az volt, hogy illetékességi kérdésben a tőzsdebiróság két tanu közül csak egyet hallgat ki, mert ennek vallomását elegendő bizonyítéknak találja; a kir. tábla vagy a kir. Curia ellenben — ha, mint czikkiró ur kívánja, a perrendtartási szabályokhoz kötve vannak — az egy tanu vallomása által szolgáltatott bizonyítást elegendőnek nem veheti és mivel pótesküt sem ítélt, kénytelen az illető perbeli állítást nem bizonyítottnak tekinteni. Czikkiró ur szerint azonban ezen igen könnyen lehet segíteni, mert a Curia «a végzést egyszerűen feloldhatná és a tőzsdebiróságot utasíthatná, hogy hallgassa ki a másik tanut». Különben is, mondja czikkiró ur, «a tőzsdebiróság nem szokta mellőzni a második tanu kihallgatását, mert tudja, hogy egy tanu nem nyujthat oly bizonyosságot, melyet a perrendtartáshoz kötött állami bíróság respektálhatna».

Köszönjük czikkiró urnak ezen hatalmas argumentum szolgáltatását, melyet ellenbirálatunkban magunk akartunk felhozni *a saját álláspontunk védelmére*, de a melyet ott a rövidség kedvéért elejtettünk. Mert mit tesz a Curia, ha póteltjárást rendel és a második tanu kihallgatására utasítja a tőzsdebiróságot? Nyilván a perrendtartási szabályoknak megfelelő eljárásra kényszeríti a tőzsdebiróságot, mely pedig törvény erejénél fogva e szabályok alól fel van mentve. Mit tesz a tőzsdebiróság, ha a póteltjárás kikerülése céljából előzetesen kihallgatja a második tanut? Onként lemond perjogi függetlenségéről, különleges eljárásáról; önként lemond, hogy a lemondásra kényszerítve ne legyen. Mi az eredmény? Az, hogy a felsőbb forumok eltérő eljárása minden ügyben, melyben felebbvitelnek helye van, megsemmisíti, lehetetlenné teszi az elsőbírósági különleges eljárást, azon eljárást, mely az elsőbíróságnak a törvény — az 1870 : II. tczikk — által biztosítva van.

Plastikusabban, mint a feloldás és póteltjárás által, melyeket tisztelt ellenfelünk felhozott, magunk sem illusztrálhattuk volna azon tételünk helyességét, hogy a felsőbb

foku eltérő eljárás az elsőfoku eljárást ellentállhatlan erővel a maga mintájára átalakítja.

Hogy az eredmény csak ez lehet, az különben egyenesen folyik czikkiró ur felfogásának következetes keresztülviteléből. Mert, ha a felsőbb bíróságokat a polgári törvénykezési rendtartás — 1868: LIV. és 1881: LIX. tcz. 39. §-a és különösen ennek o) pontja is, melynek értelmében mindenkor meg kellene semmisíteni a tőzsdebíró ítéletét, valahányszor a perrendtartás szabályait mellőzte. Hogy ez mily kiáltó visszasság volna, mondanunk sem kell.

Egyébként igen furcsának találjuk, hogy czikkiró ur annyira perhorreskálja a táblának és Curiának perjogi függetlenségét azon csekélyszámu ügyek elbírálásában, a melyek *alaki sérelmek* miatt a nevezett bíróságokhoz felelővisek és hogy nem riad vissza inkább magának a tőzsdebíró perjogi függetlenségétől, mely pedig *érdemben* és ekkor a jogorvoslat kizárásával érvényesül. A mi felfogásunk szerint ugyanis fontosabb a jogvita érdeme, mint alaki része és nagyobb garantiákat nyújt a Curia, mint a tőzsdebíró. Ugyanazért — azt hisszük — veszély nélkül concedálhatjuk alaki kérdésben a Curiának azt a szabadságot, a melylyel érdemben és alaki részben a tőzsdebíró is bír. Ezek után még csak egy pár szavunk van czikkiró ur egyes megjegyzéseire. Mindenekelőtt a Curia állítólagos eddigi gyakorlatát illetőleg kénytelenek vagyunk konstatálni, hogy egyetlen curiai határozatról sincs tudomásunk — pedig kutattunk e tekintetben — a mely a czikkiró ur által megátadott curiai végzéssel ellentétes álláspontot vallana. Vannak ugyan oly curiai határozatok, a melyek a perrendtartási szabályoknak is megfelelnek, de ez mitsem bizonyít czikkiró ur mellett. Ellenbírálatunkban ugyanis csak azt állítottuk, hogy a Curia a polgári törvénykezés rendtartás szabályaihoz *nincs kötve*, de azt nem állítottuk, hogy a Curiának *nem szabadna* ezen szabályokat alkalmazni ott, a hol ez a tőzsdebírói eljárás megsértése nélkül lehetséges. Sőt mi több, azt sem tagadhatjuk, hogy a tőzsdebírói eljárásnak magának is *szabadságában* áll magát a perrendszerü szabályokhoz tartani. Hogy tehát czikkiró ur az állítólagos curiai gyakorlatot bebizonyíthassa, oly curiai határozatot kellene felhoznia, a melyből nemcsak az tűnjék ki, hogy a Curia a perrendtartás szabályait alkalmazta, hanem hogy *magát kötelezettnek* is tartotta azokat alkalmazni. Ily határozatra t. ellenfelünk nem hivatkozhatott. A részéről állított 13 éves curiai gyakorlat tehát csak képzelt.

És ennek kapcsán áttérünk magára azon végzésre, mely polemiank okozója volt. Czikkiró ur ujabban is állítja, hogy a Curia másként határozott volna, ha magát a perrendtartás szabályaihoz kötöttnek tartja. Mert ez esetben, úgy érvel, szakértőket kellett volna kihallgatnia, a szakértők pedig mindenesetre az ellenkező konklúzióra jutottak volna, mint a melyre határozatában a Curia jutott, következésképpen ezen szakértői vélemény alapján a Curiának ellenkezően kellett volna döntenie is. Ez az érvelési menet, — még ha el is fogadjuk, hogy a szakértők oly véleményt adtak volna, a minőt czikkiró ur feltételez, — sarkalatos két hibában szenved. E két hiba elseje annak ignorálásában áll, hogy a perrendtartás szerint sem köteles a bíró szakértőt alkalmazni, a midőn ezt szükségesnek nem tartja. Második hibája annak nem tudásában van, hogy a perrendtartás szerint sincs a bíró a szakértők véleményéhez kötve; (1868: LIV. tcz. 217. §-a). Áll tehát az, a mit multkorai czikkünkben mondtunk: hogy a Curia ép úgy határozhatott volna akkor is, ha teljesen a perrendtartás szerint jár el. Czikkiró urnak az ellenkezőt bizonyítani akaró kísérlete dugába dőlt.

Végül megteszszük t. ellenfelünknek azon örömet, a melyre maga is alig számíthatott, hogy t. i. komolyan veszszük, a mit a perjogi függetlenség következményeiről

mond. Azt mondja, hogy ha a Curia szabályokhoz kötve nincs, akár a víz- és tűzpróbát rendelheti el bizonyításul. Komolyan veszszük ezen szavait, mert az óriási tulzásban egy piczinyke valóság látszik lenni. Azonban ezen látszat is csal. Fentebb kiemeltük már, hogy, ha abban nincs veszély, hogy egy választott bíróság *érdemben* ítéelkezhessen minden szabálytól menten és ítélete ellen nincs jogorvoslat, akkor veszély nem lehet abban sem, ha az ország legfőbb állami bírósága aránylag elenyésző számu pereknek *csupán alaki részében* ugyanezen szabadsággal bír. Ettől azonban eltekintve, pillanatig sem lehet feltételezni, hogy a Curia, midőn magát a perrendtartás szabályain tulteszi, mert magát tultennie *kell* azokon, egyszersmind a józan ész, a logika szabályain tultenni fogná magát és példának okáért bizonyításul oly eszközt alkalmazni, a melylyel mindent, csak bizonyítani nem lehet. Hogy a Curia ilyesmit tegyen, azt, úgy hisszük, eléggé kizárja a judikaturánkban, bírói karunkban élő, minden szabálynál erősebb *szellem*.

Ha ez így van és az általunk kifejtettek állanak — pedig állanak, — akkor a tisztelt ellenfelünk által oly hangzatos czimmal ellátott gravamen, a voluntas curiae rémképe nem volt más, mint szappanbuborék, mely pár pillanatig csillogott, de szétpattant.

Dr. Kobler Ferencz.

Külömfélék.

— **A demografiai kongresszusra**, mely tudvalevőleg f. é. szeptember hó első hetében fog Budapesten megtartani, számos oly előadás is jelentetett be, mely a jogász-közönséget is közelebről érdekli. Ezek között felemlítjük a következőket: reformtörekvések a fogházépítészet terén *Baer*-től, a fogház-zárkák hygieniája *Griffith*-től, elmebeteg bűnösök és elmebeteg foglyokról *Kirn*-től és *Mendel* től, a törvényszéki orvosok állami alkalmazása mellőzhetlen szükségessége *König* től, ugyanez a rabélelmezésről. Bűncselekményt elkövetett elmebeteg és elmebeteg fegyenczek kérdése *Moravcsik*-től, a bűnös elmebetegek kérdése *Orange*-től, notes sur les grandes contagions psychopathiques du Moyen-Age et sur l'élément pathologique dans les courants historiques *Lánczy* Gyulától, a történeti demografia forrásai Magyarországon *Acsády* Ignácztól; az alkoholizmusról *Csillag* Gyula, *Fekete* Gyula, *Nagy* Béla és *Neményi* Ambrus értekeznek; a vidék és város közötti népességi áramlat jellege és iránya történetileg vizsgálva *Mandello* Gyulától. A demografiai kutatások nem kevésbé mint a szoroson vett socialpolitikai feladatok statisztikai tárgyalása megkívánja-e a társadalmi osztályok kellő elkülönítését; kérdés, hogyan vihető ez keresztül? erről *Ráth* Zoltán, *Stuart* C. A. Verrijn és *Westergaard* Harald értekeznek; *Mandello* Gyula: a mezőgazdasági munkásstatisztika céljairól, módszeréről és eredményeiről, *Fuld* Lajos: minő különböző szempontok jönnek a munkás-biztosítás kérdésnél a mezőgazdasági és ipari munkásoknál tekintetbe? *Guttstadt* és *Wagner* Gyula: a psychiatria statisztikáról; *Krafft-Ebing*, *Kirn* és *Kowalewski* a progressiv paralysis terjedéséről, a sociologiai tényezőkre való tekintettel értekeznek; *Ledé*: sur la protection de l'enfance en France, *Szalárdi*: a lelenczügy külföldön, gr. *Teleki* Géza: a lelenczügy Magyarországon. F. é. márczius hó 31-ig 545 előadás jelentetett be, melyek 26 szakosztályban fognak tárgyalatni. Ezek között igen sok oly kérdés van, mely bennünket is közelebről érdekel, melyekről azonban tér hiánya miatt meg nem emlékezhetünk. Még csak azt jegyezzük meg, hogy hallomás szerint *Lombroso* is fel fog kéretni, hogy a kongresszuson szintén tartson előadást.

— **A cselédkönyv forgalmi értékkel nem bír, de beszerzési értéket mindenesetre képvisel.** Ezen elv kifejezésre jut a budapesti kir. táblának 1860/94. sz. következő ítéletében:

«Vádolt S. J. azon beismert ténye által, hogy a vele egy szálláson lakott W. Bertának cseléd-igazolványát és négy darab szolgálati bizonyítványát annak beleegyezése nélkül eltulajdonította, a Btk. 333. §-ában körvonalozott lopás cselekményét követte el, mert az ellopott dolgok, ha forgalmi értékkel nem bírnak is, de beszerzési értéket mindenesetre képviselnek és sértett nevére kiállítva ennek oly tulajdonát képezték, melyeknek eltulajdonítása panaszos károsnak hátrányt és kárt okozhattak; mivel pedig a *beszerzési értékre*

nézve felszámítás nélkül is megállapítható, hogy az 50 frt értéket túl nem halad, vádlottat a Btk. 334. §-a alapján lopás vétségében kellett bűnösnek kimondani és a Btk. 339. és 341. §-ai értelmében megfelelő büntetéssel sújtani. A büntetés kimérésénél súlyosító körülmény, hogy vádlott szegény és betegségben szenvedő cselédtársát lopta meg», stb. — A budapesti kir. büntető járásbírósnak 4328/94. sz. ítéletével vádlott a Kbt. 71. §-a alapján három napi elzárásra ítéltetett, mert a panaszostól lopott szolgálati bizonyítvánnyal hamis név alatt szolgálatba lépett. A budapesti kir. ítélő táblának fentebb említett ítéletével vádlott ezen cselekmény miatt lopás vétsége alapján nyolcz napi fogházra ítéltetett.

— **A fizetési meghagyásokról szóló 1893: XIX. tcz.** 26. §-a felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy a fizetési meghagyást tárgyzó eljárás során lerovandó bélyegilletékeket a törvényhozás további intézkedéseig az igazságügyminiszterrel egyetértőleg megállapíthassa.

A most előterjesztett bélyeg-novellában szó sincs a fizetési meghagyás folytán meginduló eljárás bélyegilletékeiről. Pedig nem volna felesleges egyben ezen bélyegilletékeket is törvényhozással szabályozni.

— **A bélyeg-novella javaslatára** vonatkozólag a következő sorokat vettük:

A törvényjavaslat 5. §-a szerint a felelbiteli tárgyalásról felvett jegyzőkönyvtől, ha a felelbitel tárgyának értéke 50 frtot meg nem halad, ivenkint 50 kr., egyéb esetekben 1 frt bélyeg jár.

E szakasz kontroverziára fog alkalmat adni, mert az 1893. évi XVIII. tczikk szerint a felelbiteli tárgyalás nem okvetlenül szóbeli és a felek jelenlétében történik. Hogy rovandó le tehát a jegyzőkönyvi bélyeg akkor, ha a felelbitel nyilvános előadás utján intéztetik el?

De ugyancsak a sommás eljárásról szóló törvény 160. §-a szerint a felelbitési tárgyalásról vezetendő jegyzőkönyvet a felek nem írják alá, s az — ép úgy, mint jelenleg a törvényszéki bűnügyi végtárgyalásoknál történik — nem készül el a tárgyalásra azonnal, sőt az is megtörténik, hogy csak napok multával lesz a jegyzőkönyv készen. Hova és mikor ragaszszák már most a felek a bélyegjegyeket és milyen ivszám után rovassek le bélyeg?

— **Illetékességi összeütközés gondnokság alá helyezési eljárásban.** A m. kir. Curia azon illetőségi összeütközés elintézése tárgyában, mely Hamar Vinczéné szül. Kis Mária elmebetegsége megállapítására nézve a pozsonyi kir. törvényszék valamint a győri kir. törvényszék között felmerült, az elmebetegség megállapítására szükséges vizsgálat megejtésére a pozsonyi kir. törvényszék mondotta ki illetékesnek; mert egyelőre csak arról van szó, hogy az országos kórház elmebajos osztályába ideiglenesen felvett Hamar Vinczéné szül. Kis Mária elmebetegsége az 1876. évi XIV. tcz. 73. §. utolsó bekezdése értelmében nevezett elmebajos felvétele céljából megállapíttassék, a melyre nézve szükséges vizsgálat a helyszínén lévő eszközrendő, ugy ezen indokból, valamint az ügy sürgős természeténél fogva is az eljárás a pozsonyi kir. törvényszékhez volt utasítandó, és pedig annyival is inkább, mert a győri kir. törvényszék illetékességének megállapítása esetén is, megkeresés utján az eljárás amugy is a pozsonyi kir. törvényszék által volna teljesítendő, és mert másfelől az elmebaj megállapítása körüli eljárás a győri kir. törvényszéknek a gondnokság alá helyezés kérdésében az 1881. évi november hó elsején 3263. szám alatt kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet 28. §-ában megállapított illetékességén mit sem változtat.

— **Az antwerpeni nemzetközi kongresszus,** mely f. é. július hó 25-től 31-ig fog ülésezni, a gyermekoltalommal, a letartóztatottak és szabadulók oltalmazásával, a vagabondage, a koldulás és az elmebetegek sorsával fog foglalkozni. Ezenkívül a következő büntetőjogi kérdések is kerülnek megvitatás alá: a visszaesés tudományos és egyetemes statisztikájának szervezése, a rabsegélyezés, a határozatlan időtartamu büntetések rendszere, a rövid időtartamu elítéltek büntetésének szigorítása és azon kérdés, vajon a bíró hatásköre egyedül a repressióra terjedjen-e ki? Ezen kérdések négy sectióban fognak megvitatatni és egy külön osztály azon kérdésekkel fog foglalkozni, melyeket a nemzetközi büntetőjogi egyesület tűzött ki napirendre. A belga kormány az utóbb említett egyesületnek tagjait meghívta, hogy ezen kongresszuson vegyenek részt.

— **Angolország.** Angliában a kormány részéről két nagyobb érdekű törvényjavaslat jelent meg; első a szegényadó reformjáról, melynek szükségességét az ezen községi

teher viselésében nyilvánuló nagy aránytalanságok igazolják; másik a «Mundella-féle» javaslat a munkás vizsályok kiegyenlítési eljárásáról s választott bíróságáról. E célra Mundella, a kereskedelmi hivatal elnöke, terjesztett elő javaslatot, mely szerint a kereskedelmi hivatal feljogosíttatnék, a munkások s munkaadók közti vizsályok előfordultával azok okai s természetete iránt vizsgálatot tartani, s ha mindkét fél kívánja, azok kiegyenlítésére választott, vagyis inkább kibékítő bírót nevezni. Ezen tervezetnek, melynek a tömeges sztrájkolás irányában is fontosságot tulajdonítanak, több előzménye is vannak mind az angol iparos világban, mind a törvényhozáásban. Így a rossinghami szövőiparosok körében, midőn a munkások s munkaadók közt összeütközések jöttek elő, Mundella kezdeményezésére a kiegyenlítési eljárás már előbb jó sikerrel alkalmaztatott. Ott a munka-szerződésből kifolyó vizsályok először is a «board of conciliation», a kiegyenlítési hivatal bizottsága elébe terjesztetnek a kiegyezés megkísérlése végett, s ha az nem sikerül, az egész hivatal mint board of arbitration összeül, s határoz a vizsály felett, erkölcsileg kötelező erővel. Természetesen az feltételeztetik, hogy a vizsálykodó felek már előzőleg készülnek nyilatkozni, hogy magokat ily határozatnak alávetik; a mi különben a munkaszerződésben rendszeren ki is köttetik. Sőt keletkezett is törvényi intézkedés, mely szerint, ha a munka-kötésekben gondoskodva van a kiegyenlítő hivatal igénybe vételéről, az érdekelt felek kötelesek vizsályukat az elébe vinni. Ez azonban nem ért el kedvező sikert a tömeges sztrájkolások meggátolására nézve, miután a munkakötések majd mindig rövid felmondási időre alakíttatván, mind egyik, mind másik fél által könnyen felbonthatók.

A mi atörvényhozást illeti, az előbbi parlamenti ülészekben is jelent meg ily törvényjavaslat, de a Home Rule küzdelmek miatt a képviselőházban tárgyalás alá sem kerülhetett. De ezen s a most beterjesztett javaslat közt többrendbeli eltérések fordulnak elő. A mostaniban bizonyos jogosultság adatik a kereskedelmi hivatalnak, hogy választott-bírói határozatokat idézhessen elő, felszólíthatván a feleket, hogy a vizsály békés kiegyenlítésére közösen választott elnök vezetése alatt egyesüljenek; a mely módon lépett fel a kormány mult évben a bányamunkások zavargásában. További szabály lenne, hogy a kereskedelmi hivatal, ha a körülmények alkalmasak reá, bizonyos vitás esetre közbenjárót vagy kiegyenlítő közeget nevezhessen ki. A választott-bíró hivatalból kinevezésére nézve szabályok állíttatnak fel a javaslatban. Felhatalmaztatik a kereskedelmi hivatal arra is, hogy a kiegyeztető hivatalok létesítését előmozdítsa, minthogy számos vidéken, hol munkabér-vizsályok el vannak terjedve, még nem ismeretesek; valamint arra, hogy egy vagy több személyt megbizhasson a munkások s vállalkozók közt felmerült vizsály közelebbi viszonyainak megvizsgálására, azok a békítő hivatalok alakításánál is segédkezhetvén.

A jelenlegi javaslat gyakorlati jelentősége különösen arra fektettetik, hogy a conciliatio hivatalai elterjednek, s azok működési sikere kipróbált eljárási szabályok által előmozdítottassék; s azok részére a közvélemény közérdekű határozatok hozatala által megnyerettessék. Ezen érdeken, a javaslat szerint, évenkint jelentős teendő a parlamentnek a kibékítő hivatalok működéséről.

Való, mikép a parlamentben is ezen javaslat első felolvasásakor az ellen különféle kifogások emeltettek. Felhozott, hogy ily intézmény külön Bill nélkül is létezhetik, a mint lényegében Anglia több vidékén tényleg léteznek is. Legnyomatékosabb ellenvetés az volt, hogy ily választott bíróságok mit sem érnek, hacsak jogi kötelező erővel fel nem ruháztatnak. Azért is többen kiemelték annak szükségességét, hogy ezen választott bíróságok határozatai jogilag kötelezők legyenek, a nélkül mégis, hogy önkényes, nem peres törvénykezési jellegűtől megfosztassanak. És ily szellemenben a Bill első felolvasásakor tétetett is indítvány, a mi későbbi felolvasáskor talán nagyobb megfigyelést nyerend. De bármikép alakuljon is ezen intézmény, el kell ismerni, hogy a törvényjavaslat igen üdvös s korszerű eszmét fog megvalósíthatni; a mi helyesléssel találkozhatik már azért is, mert az a kormány részéről első, bár igen szerény kíséreltül szolgáló, a tömeges sztrájkok meggátolására, a melyeknek különösen legujabban a kőszénbánya-munkások mozgalmában oly borzasztó kinövéseik voltak. Sz.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- -- 6 Ft negyedévre -- 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Wenzel Gusztáv. Dr. VÉCSEY TAMÁS egyetemi tanártól. — *Jogirodalom*: Magyar tengerjog. Irta dr. Nagy Ferencz. x. — Handtmann Otto: Bestimmungen und Vorschriften über die dauernd oder zeitweilig in Russland sich aufhaltenden Angehörigen fremder Staaten. R. T. — *Törvénykezési Szemle*: A közszerzemény biztosítása judikaturánkban. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — A bélyeg-novella. NEMO. — A kártérítés tanához. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR-tól. — Különfélék. *Melléklet*: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Wenzel Gusztáv.*

Harminczöt évvel ezelőtt (1859-ben) hallgattam Wenzel-től az 1848 előtti magyar jogot. Ez a tantárgy volt az ő öröme és büszkesége. Igaz ugyan, hogy nem végezte be az egész tananyagot, de megismertette a rendszert és módszert; megtanította, hogy miképen tanuljuk a magyar jogot, mely épen akkor (1853—1861) élte az alkotmányellenes mellőztetésnek nyomasztó éveit.

Ha forradalomnak nevezik a törvényes hatalom elleni törvénytelen támadást, úgy az osztrák-jog behozatala forradalmi tény a hazai jog ellen. Ismételten megsértették a magyar jogot, mikor azt az ifjuság tanulmányai köréből is ki akarták szorítani. Ezen mesterkedtek, mikor 1855-ben életbe léptették a jogi karban a három államvizsgát, melynek tárgyai közé a magyar jogot fel nem vették, hallgatását pedig az egyetemen nem kötelezőnek nyilvánították. Mindez ellenkezett a Wenzel bécsi javaslaival; ő ugyanis minden lojalitása és pártonkivülisége mellett se tanácsolt Bécsben mást, mint a magyar jog érvényben hagyását.

Az előadások alkalmával Wenzel, noha eléggé burkoltan, de gyakran tett célzást az idegen jog behozatala elleni fellépésére, mit mi mindig hazafias büszkeséggel hallgattunk s meg-«éljen»-eztünk. Küzdelmei, melyeket a magyar jog érdekében folytatott, könyveiben alig hagytak nyomokat; de mi, kik tanítványai voltunk, elvéve hallottuk tőle, hogy illetékes helyen az idegen jognak Magyarországra való kiterjesztését nem javasolta, a magyar jog érvényben hagyását tanácsolta, de nem követték véleményét ebben a kérdésben. A magyar jog mellőzésének emlegetésekor Wenzel gyakran elérzékenyült, néha egész a könyezésig. Könyezett fájdalomában, hogy a magyar egyetemen a magyar jognak minden idegen jogot elébetolnak. De bármennyire fájts neki a magyar jog háttérbe szorítása, mégis óvakodott oly irányban s mértékben izgatni a hevesvérű fiatalságot, mely ezt tüntetésekre ragadta volna. Annyival inkább óvakodott, minél kevésbé kételkedett abban, hogy a magyar jog előbbutóbb helyre fog állíttatni. Talán ennek a szent meggyőződésnek tulajdonítható, hogy az ő előadása nem volt a hazai jognak nekrológja, hanem annak apotheosisa. A magyar jognak II. József alatti történetével vigasztalt és biztatott bennünket. Így a hazafias bánat nem lágylt szájalomná, s jogunk mellőzése ellenségeinknél nem fajult el lenézéssé, főleg, miután Wenzel kifejtette, hogy a magyar jog, bár mellőztetik, sőt elnyomatik, de ki nem irtható, meg nem

semmisíthető. Mintha a Szentírás emez igéit hallottuk volna: «Mindenütt nyomorgattatunk, de nem esünk kétségbe. Háborúságot szenvedünk, de abban el nem hagyattatunk».¹ Örömlükre kimutatta, hogy a vagyoni és a családi jogban, sőt még az öröklési jogban is, számos viszonyokra nézve folyvást alkalmaztatik a magyar magánjog. Örültünk, mikor hallottuk, hogy még az akkori katonai határőrvidéken se halt ki a magyar és erdélyi jog, jelesül az egyházi, pénzügyi és bányajog ott magyar maradt, továbbá, hogy az erdélyi katonai határőrvidéken, hol a középkori viszonyok legtovább éltek, a magánjog kérdéseiben csak ritkán lehetett az osztrák törvényekre hivatkozni. Mindezekből azt a következtetést vontam le Wenzel, hogy minden osztrák törvény és rendelet, mely hazánk területén hatályba lépett nem mint ausztriai jog, hanem mint az illető vidékek számára absolut hatalommal, tehát illetéktelenül hozott részszerű (particularis) intézkedés kapott érvényt. Később, midőn az országbirói értekezlet, az osztrák jognak a telekkönyvvel kapcsolatos részét megtartotta, annak szokásjogi alapja támadt. De az ide alkotmányellenesen behozott osztrák jog a magyar jognak soha se volt mellé rendelve, hanem annak alá volt és alá van rendelve, úgy mint az egykori római-német szent birodalomban a subsidiarius római jog a német jognak. Ez az analogia találó és a koronázás előtt vigasztaló volt. Elismerete Wenzel, hogy az osztrák polgári törvénykönyv hazánkban kiváló részszerű (particularis) jog, de figyelmeztetett bennünket arra, hogy a magyar és az osztrák jogok dualismusáról vagy épen paritásáról hazánkban szó semmiképp nem lehet.² Nagyfontosságú közjogi kijelentések ezek, melyek az osztrák törvénykönyv és egyéb rendelet itteni érvényét kellő világításba helyezik s a háttérbe szorított s elnyomott hazai jognak érvényét arra az időre is igazolják, midőn a kétségbe esett magyar közönség, a romok közt, könyben uszó szemeivel, meg se látta magánjogának folytonosságát. Soha meg nem hálálható érdeme Wenzelnek, hogy a mostoha időkben lelkesen képviselte a magyar jogot. Beszért róla elragadtatással s minél jobban fájts neki alkotmányunk s 1848-iki törvényünk háttérbe szoríttatása, annál melegebben élesztette hallgatóiban a magyar magánjog iránt a szeretet lángját, életképessége iránt a buzgó hitet, s jövője iránt a vigasztaló reményt. Nemzeti intézményeinket Wenzel a hazafiság szent ügyévé tudta tenni s elő birta idézni a hazai Törvénytárért való lelkesedést akkor, mikor a magyar államnak területét feldarabolták, eszméjét hirdetni tilalmazták. A magyar jognak elnyomott helyzete hozta magával, hogy az a félveföltett nemzeti jog nemcsak agyunkat foglalkoztatta, hanem szívünket is. Tanultuk, mert magyar, szívünkhöz öleltük, mert a hatalom mellőzte. Megtanultuk magyar szemmel és szívvel vizsgálni a jogot.

Előadásai közben Wenzel sokszor fejezte ki azt a meggyőződését, hogy a magyar magánjog: *nemzeti jog*, mind történeti előzményeire, mind fejlődési főirányaira nézve. Szerinte ez a nemzeti jog a magyar nemzet jogalkotó szel-

* Wenzel Gusztáv felett, a Magyar t. Akadémia összesülésén, 1894 május 28-án nagyszámu válogatott közönség előtt emlékbeszédet mondott Vécsey Tamás. A terjedelmes jogtörténeti s jogirodalmi tartalmu emlékbeszédből közöljük a fentebbi töredéket.

¹ Pál. II. Corinth. levél. 4. r. 9 v. Διωκόμενοι ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλείπομενοι, καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλόμενοι.

² Wenzel: Az 1848. előtti magyar jog. II. §.

leméből fejtett ki s nemzeti életünk egyéniségét és önállóságát tükrözi vissza. Még olvasni is szép ezt. Hát még az ötvenes évek végén hogy tetszett nekünk e rajongó beszéd, melyben több a lelkesedés, mint a kritika? Mig Werbőczy szerint a magyar jognak forrása az egyházi és a római jog, addig Wenzel azt mondta nekünk, hogy a magyar jog nemzeti szellemünk jogalkotó működésének gyümölcse. Werbőczy a XVI. századnak tudós felfogását közölte, Wenzel a XIX. század nemzeti szellemét visszhangoztatja. Werbőczy a renaissance hirdetője, Wenzel korunk uralkodó eszméjének, a nemzetiségnek szószólója. A nemzetnek és jogának összefüggését nálunk hitvallásszerűen Wenzel hirdeti legtöbbször. A jognak nemzeti jellege egészséges gondolat ugyan, de óvakodni kell a túlzásoktól. Az kétségtelen, hogy a magyar magánjog nem valami elvont általános eszmék alapján előre (apprioristice) kiokoskodott rendszer; kétségtelen, hogy a magyar magánjog nem a nemzetre alkalmazott külső eredetű szabályozás; kétségtelen, hogy a magyar magánjog nem valamely idegen, bár még oly remek jogrendszernek pl. a római jognak befogadása (receptio) vagy utánzása. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a nyugat-európai jogélet hatását mindig tapasztaljuk a honfoglalás óta. A magyar nemzet állami és jogi élete az európai népek nagy családjában fejlődött s fajunk mindig fogékony volt az uralkodó eszmék és intézmények terjeszkedése iránt, a melyek utjokba ejtették hazánkat is. Ezért a jognak történetét európai fejlődésében kell vizsgálni, ha megérteni s méltányolni akarjuk a magyar jognak helyzetét s más művelt népekéhez mért haladási fokát.

Európai látókörű és izlésű volt a «legnagyobb magyar» Széchenyi. Európai jogtörténeti kapcsolatba hozta a magyar jog történetét ennek leglelkesebb tanára Wenzel.

Jogirodalom.

Magyar Tengerjog. Dr. Nagy Ferencztől.

A tengerjog a legújabb időig tudományos művelésben nálunk nem részesült. Nem csekély érdeme ennél fogva Nagy Ferencznek, a ki a tengerjog iránt nemcsak hogy jogász közönségünk érdeklődését felkeltötte, de szabályozása tárgyában az igazságügyi miniszter megbízásából oly javaslatot dolgozott ki, mely ha törvénynyé válik, a magyar jogtudománynak külföldön is maradandó hírnevet szerez. Ugyanis nem kevesebbről, mint arról van szó, hogy a tengerjog, mely Ausztriával közös egyetértéssel elintézendő ügyet képez, Magyarország kezdeményezésére s az általa kijelölt elvek szerint codificáltassék.

Akadémiai székfoglaló értekezésének legbecsesebb részét a szabályozás elveinek meghatározása képezi.

Miután röviden kifejti a magyar tengerjog történetét s megismerteti jelenleg érvényben levő forrásait, annak a kérdésnek megoldására tér át, hogy a jövő codificatiójának milyen alapra kell helyezkednie. S e tekintetben azt a fontos tételt állítja fel, hogy a szabályozás nem állhat egyszerű receptióból. Különösen nem a német tengerjog az, melyet recipiálnunk lehetne. Ennek okait a tengerjog egyes intézményeinek és a követendő elvek rövid ismertetése kapcsán részletesen kifejti. Ugyanis nemcsak a német tengerjog számos hiánya, de közgazdasági érdekeink is annak receptiója ellen harcolnak; tengeri forgalmunk nem Németország, hanem a déli államok felé, nevezetesen Olasz- és Franciaország felé irányulván. Mindazáltal arról is le kell mondanunk, hogy Olaszország tengerjogát egyszerűen átültessük. Ennek 1882-ben létrejött ker. törvénye, melynek II. könyve a tengerjogot szabályozza, ugyan kiváló alkotás, de egyszerű receptióra tengerjogi része sem alkalmas. Így tehát arra az eredményre jut, hogy nem lehet egyszerűen recipiálnunk, hanem mindent fel kell használnunk «mit a hazai jogforrá-

sok mellett a mérvadó külföldi törvényhozások, elmélet és gyakorlat nyújtanak».

A mély tudományossággal s mind a mellett világosan megírt értekezés mindenkinek kellemes s könnyen megérthető olvasmányul szolgálhat. S így mindenesetre nagy mértékben fog hozzájárulni szerzője óhajának megvalósulásához, hogy jogász közönségünk a tengerjog tanulmányozása iránt az eddiginél nagyobb érdeklődést tanúsítson. x.

Handtmann Otto: Bestimmungen und Vorschriften über die dauernd oder zeitweilig in Russland sich aufhaltenden Angehörigen fremder Staaten. Riga 1894.

E század első felében a világ minden részében utazó angol bámulat és irigység tárgya volt. Sokan mondták: Könnyű neki, mert az angol kormány honosait az egész világon hathatósan oltalmazza és nem engedi meg, hogy «Her Most gracious Majesty subject» egy hajszála is meggörbítették. Az angol büszkeség abban találta alapját, mert tudta, hogy saját kormánya soha cserbe nem hagyja, hanem ha elégtételre nincs kilátás, akkor Nagybritannia flottája ágyugolyó záporral és bombákkal vesz elégtételt vagy nem nyugszik, a míg fényes összegben a megsértett britt honos kárpótlást nem nyer.

Huszonöt év óta azonban már más szél is fúj. A németek nagyon sokat tanultak az angoloktól és azt is, hogy kell külföldön élő németet védeni. E tekintetben a német diplomatai és a német consularis testület óriási haladást tett. Ma azt lehet mondani, nincs senki jobban megvédve és oltalmazva külföldön, mint a német honos. A német diplomatai és a consularisok nem oly brüsk módon lépnek fel, mint az angolok. Ovatosabbak és kitartóbbak. Jobban ismerik az illető ország törvényeit és szokásait. Ezeket számba véve, nagyobb sikert is érnek el. Pontosság és előzékeny, de határozott modor jellemzi a német diplomatiát és a consularis testületet. Azt lehet mondani, hogy a német birodalmi külföldi képviselő egész új irányt, új módszert léptetett életbe, a mely nagyon elősegíti a nemzetközi érintkezést, és nem-sokára általánosan mintaszerűnek fog elismertetni.

A német birodalom consularis közegei élesen figyelik meg minden ország sajtószerűségeit és ezekre figyelmeztetik honosaikat.

Ismeretes azon feszült viszony, a mely a német birodalom és az orosz czár birodalma közt 1870 óta fenáll. Nagy a száma azon németeknek, a kik az orosz czár területén letelepedtek, ott kereskedést üznek vagy ipart folytatnak. A német diplomatai és consularis képviselő hathatós pártfogás alá veszi őket. De hogy a német maga is tudjon mozogni az oroszok nagy birodalmában és nehogy gyakran segítség után kiáltson, megírta Handtmann kézikönyvét, az orosz törvények tüzetes ismerete alapján, mit tehet és mit nem az idegen az oroszok földjén.

Az orosz törvények, a melyek az idegenek jogait szabályozzák, sok tekintetben barbaroknak mondhatók, de azért elég érdeklődéssel bírnak, hogy Handtmann könyve nyomán néhány vonásban ismertessük. Handtmann könyvét három részre osztja: I. az idegenek forgalma Oroszországban, II. az idegenek jogviszonyai Oroszországban, III. az orosz alattvalói kötelékbe való felvétel és az elbocsátás ebből.

I. Idegen csak orosz diplomatai közeg vagy consularis által láttamozott utlevél előmutatása mellett bocsáttatik orosz területre. Ezen utlevél a határon csendőröknek átadandó, a kik a határállomás pecsétjével ellátják. Nem bocsáttatnak Oroszországba azon személyek, a kik már előbb kitiltva vannak, a kiket orosz diplomatai képviselő vagy consularis gyanusaknak jelez, cigányok, verklisek, házalók és csavargók. Külföldi zsidók az orosz belügyminiszter különös engedelmével, az ipartelepkeket és az orosz vásárokat látogathatják. Rendes utlevél mellett mindenki fél éven át tartózkodhatik

orosz területen. Azon idegen, a ki ideiglenesen először letelepedik, köteles az illető közeg előjárósága előtt megjelenni és jegyzőkönyvben magáról részletes felvilágosítást adni. A ki hat hónapon túl akar az orosz területen maradni, köteles tartózkodási oklevelet váltani (Aufenthaltsschein). Ez egy évig érvényes és utazási jogot ad az egész birodalomra.

Egy év lejártá mulva ezen engedély megújítandó.

A visszautazó külföldi csak akkor bocsáttatik ki az orosz területről, ha az utlevél oly hatósági záradékkal van ellátva, hogy ez ellen törvényes akadály fen nem forog.

A német birodalom összesen 34 consulsági hivatalt tart Oroszországban, a míg monarchiánk 11 consulatussal megelégszik.

A külföldiek Oroszországból bármikor kiutasíthatók. Különben ottlétük alatt azon oltalomban részesülnek, mint a belföldiek.

Külföldi Oroszországban iskolát nem vezethet.

Külföldi öt évi benlakás után az orosz alattvalók közé felvehető nevével együtt. De nem a felvétel előtt született gyermekek az előbbi állampolgárságot megtartják. Külföldi izraeliták az orosz alattvalók közé fel nem vétetnek. A felvételt a belügyminiszter adja meg. Honossági eskü leteendő.

A kilépés az orosz alattvalói kötelékből törvényesen nincs szabályozva. Az elbocsátás csak a csárhoz intézendő kegyelmi kérvény alapján engedélyeztetik. Ezen folyamodványban igazolni kell, hogy az illető semminemű adóval sincs hátralékban és hogy összes tartozásait kifizette.

R. T.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közszerzemény biztosítása judikaturánkban.

Jogéletünk szenvedő állapota s jogrendszerünk elmaradottsága mellett kiváló bizonyítékot szolgáltat közszerzeményi jogintézményünk s ennek alakulásai, különösen ezen jog érvényesíthetése tekintetében. Valamint birtok- s örökjogi viszonyaink részben, úgy közszerzeményi jogszabályaink is még mindig magukon hordják az ősiség rendszerének jellegét, mely különösen a jog- s *vagyonközösségben* nyilvánult, a mi a régi államnak a családíságra fektetett létéréjével legszorosabb kapcsolatban állt; de a mai kor közgazdászati fejlődésével legyőzhetlen ellentétet képez.

Ily vagyonközösségen alapszik nálunk most is a házastársak közötti közszerzeményi intézmény, mely így a tulajdon kizárólagosságának háttérbe szorításával, s a vagyonszerzés, a vagyonosodás ösztönének gyöngítésével, összeütközik a legfőbb közgazdászati érdekekkel, nemcsak, hanem annak éltető elemét, a jogbiztosságot is kockáztatja. Ez történik naponta, a férj kezelési hatáskörében és tulnyomó hatalmi fölénye mellett könnyen előállható visszaélései által, szemben a nőknek gyöngeségével, s a jogügyletekbeni járatlan-ságával s tapasztalatlanságával. Még gyakrabban a közszerzeménynek, a közösséget megszüntető elválasztása s kiadása eseteiben, a mely jogi műveletek többnyire csak költséges perekkel, és hosszabb idő lefolyásával vihetők keresztül.

Ezen jogi s nemzetgazdászati hátrányok következtében a mai tudomány s törvényhozás a házastársak közti vagyonközösséget, hacsak az különleges factumok által nem létesítetik és szabályoztatik, kizárja és szerzeményi jogukat individualisálja, — megállapítván, hogy a mit bármelyik házastárs szerez, az az ő kizárólagos tulajdonát képezi; ide értve mindazt, a mit bárhonnan kap, nevezetesen öröklés utján is, a mihez a másik házastársnak semmi jogigénye sincs. Ennek természetes következménye, hogy mindenik

házastárs, különösen a nők is, szerzeményük felett, ha a kezelés a férjet illeti is, szabadon rendelkezhetnek s az együttélés megszűntével azt elvihetik, — a szétválasztás s a szerzemény állaga tisztázásának nehézségei s jogi bajai nélkül, a melyek a mai rendszerben oly nagymérvűek, s annyi perlekedésre vezetnek.

Ehhez járul a jogbiztosság súlyos rovására azon eszmé-zavar, mely joggyakorlatunk terén, a judicaturában is nem kis mérvben elterjedt a közszerzemény jogszabályainak alkalmazása körül; nevezetesen: a keresmény természete, a férj szerzési képessége s ennek a közszerzésre való befolyása, az elválás s ennek minősége tekintetében, a melyhez kötve van a közszerzemény illető részének kiadása; valamint a perindíthatás, vagyis a jogérvényesítés ideje s időelőttisége, a nő kereshetősége, a hozomány s közszerzemény közti rokonság s különbség szempontjából.

Ezen zavaros s ingatag állapotra befolyással lehetnek az ősiségen alapult régi jogrendszerünk maradványai s reminiscenciái is, melyek szerint a férj főkeresőnek tekintett, és mint ilyen az egész szerzeményről is rendelkezhetett; hogy a nő felerészbeni örökösre akkor volt hivatva, ha a szerzés az ő neve alatt is történt, hogy a férj által tett adósságok a közszerzeményt felemészthették, sőt a közszerzemény az elidegenített ősi javak kiegészítésére, visszaállítására fordíthatott.

Még a különböző egyházjogi s hitfelekezeti intézményeknek is van nálunk befolyásuk a jogi nehézségek és zavartságoknak e téren előidézésére és szaporítására. Míg a protestánsoknál, a magánjogi szerződés természeténél fogva, a kötelék felbontása, s az elválás nagyon meg van könnyítve; a katolikusoknál az nagy nehézségekbe ütközik, — a közszerzeményi jog s keresetek érvényesítésének tetemes hátráltatására s megnehezítésére. A katolikusoknál ezen baj enyhítettik az által, hogy az ágy- és asztaltóli elválás meg van engedve, a minél a közszerzeményi javak elválaszthatók s kiadhatók; ellenben a görög-keleti egyházban az ágy- és asztaltóli elválás nem létező, a közszerzemény csak a végelválasztás alapján érvényesíthetetik, mi nagy nehézségekkel jár; bizonyos esetekben p. o. szemben a lelkészekkel, nem is kivihető.

Ezen igazságügyi vizátságok s nehézségek a jogkiszolgáltatás rendkívüli hosszadalmasságát s késedelmeit vonják magok után. Azok okozzák például, hogy legujabban a *Vlasity* féle közszerzeményi per, mely 1888. évben indított, csak *imént 1894 január végén fejeztetett be* — miután abban a törvényszék s a kir. tábla 3—3, és a Curia két ítéletet hozott. És ezen hat évig tartott per nem is a közszerzemény szétválasztására s a nő részére kiadására, hanem csak *biztosítására* vonatkozott.

De ez nem is lehet meglepő azon ingadozás, azon ellentétek s ellenmondások folytán, a melyek a judikaturában nyilvánultak a közszerzeményi jognak úgy természete, mint érvényesítésének szabályai iránt.

A szabadkai törvényszék 1890-iki ítéletében felperesnőt időelőttiségből utasította el keresetével, mivel a válóper még nincsen befejezve; 1891-ben már nem találta fenforogni az időelőttiséget, habár a házassági kötelék még fel nem bontott; és 1893. évi ítélete indokolásában kimondotta: hogy a házassági kötelék jogi fenállása nem szolgál indokul a közszerzeményi keresetnek elutasítására.

Az időelőttiséget a törvényszék 2-ik s 3-ik ítéletében elhagyván, a midőn előbbiben nemcsak megállapította a közszerzői jogot, hanem annak tulajdonjogi bekebelezését is elrendelte, a 3-ik ítéletében felperesnőt már egészen elutasította keresetével.

Ezen 1891-iki ítélete indokolásában világosan azt fejezte ki: hogy kölcsönös beismeréssel, tanukkal s nyugtákkal igazoltatott felperes nő részéről, miszerint a kereseti ingat-

lanság a házassági együttélés alatt szereztetett, és pedig akkép, hogy ezen idő alatt a felperesnő körülbelül 3000 frt értéket vitt a házhoz s ez képezte a kereseti ház s telek vételének alapját s az a felperesnő tevékeny vagyoni hozzájárulásával szereztetett, a mely vagyona a nőnek közszerzői joga van. Ellenben 1893. évi ítéletében már azt enun-ciálta, hogy felperesnő a kereseti ingatlan közszerzeményi minőségét be nem bizonyította; mert ha bebizonyította volna is felperesnő, hogy a kérdéses pénzüsszeget hozomány czimén megkapta s férjének átadta, és hogy az a kereseti ingatlan szerzésére fordított; ezen beruházás még meg nem állapítja a közszerzemény minőségét, mivel a nő csak a hozományi pénzüsszegeket követelheti s nem a férje által azon vásárolt ingatlan illető részét is; miután köztük a vételre nézve nem jött létre oly kötelező megállapodás, miszerint alperes annak felerészét a beruházott hozomány fejében nejeének átengedni tartoznék. Tehát a törvényszék a közszerzeményre nézve be nem bizonyítottan vette 1893-ban azt, a miről 1891-ben azt állította, hogy be van bizonyítva.

Ily ellenmondás rejlik abban is, hogy 1892. évben a törvényszék felperesnő részére a bekebelezést tulajdonjoggal a közszerzemény felére elrendelte; míg 1893-iki ítéletében arra még a biztosítást sem engedte meg.

A felebbviteli forum sem ment a habozástól s ellenmondásoktól. Nevezetesen, a midőn a *budapesti kir. tábla* 1890-ben határozottan elvetette az időelőttiség kifogását, a melyet mint fent láttuk, a szabadkai törvényszék érvényesített, és ezt azért is az ügy érdemleges elintézésére utasította, — a szegedi kir. tábla 1891-ben, felperesnőt elutasító ítéletének indoklásában azt hozta fel, hogy felperesnő nem bizonyította, miszerint a közte s alperes közt létrejött házassági kötelék végleg felbontatott légyen, a házasság fenállása alatt pedig a közszerzemény nem követelhető. 1893. évi ítéletében pedig ismét nem látta az időelőttiséget fenforogni.

A szegedi tábla 1891-beni ítéletében a közszerzeményt kapcsolatba hozta a női hozományval s azt utóbbi szempontból vizsgálta s ennek alapján tagadta meg. 1893-ban pedig egészen elvonatkozott a hozomány intézményétől és a felperesnő által férje házához hozott pénzben s ennek férje általi átvételében tisztán a közkeresményt állapította meg s azt kizárólag közszerzeménynek tekintette.

Továbbá 1891-ben a szegedi kir. tábla is — mint a szabadkai törvényszék — azon sajtáságos jogelvet állította fel, hogy a nő által készpénznek házhoz hozatala esetében, a házassági kötelék felbontásánál a nő csak a házasság folyamán házhoz hozott készpénzbeli összegre, s nem az azon vásárolt tárgyra, vagy megfelelő részére támaszthat jogot; tekintve — így szól az indoklás — hogy a nő a készpénzbeli hozományához való tulajdonjogot, habár a pénzt férjének kezelés, illetve használatra átadta, a házasság tartama alatt megtartja; tekintve, hogy felperesnő nem is állítja, hogy a hozományul adott, általa örökölt pénzt egyenesen azzal a meghatározással adta át alperesnek — a férjének — hogy azért szerezze meg a szóban levő ház tulajdonát; ennél fogva a ház és telek felerészének tulajdonát felperes nem követelheti az alapon, hogy felperes hozományi pénzüsszege is a ház vételárára fordított. És 1893-ban ugyanez a tábla azt mondta ki, hogy felperes nőnek magára az ő pénzén megvett ház felére nyílt közszerzői joga, úgy igénye is annak biztosítására.

Nagy elvi ellentét nyilvánult jelen perben a közszerzeményi jog érvényesítésére nézve az alsó s felsőbb bíróságok ítéleteiben is. A törvényszék 1891. évi ítéletében, közszerzeményi czimen felerészben magát a tulajdonjogot bekebelezettni rendelte; míg a kir. tábla 1893-ban csak az előjegyzés általi biztosítását engedte meg. A kir. Curia is, mint alább látni fogjuk, csak az előjegyzésnek találta helyét.

Ezen eszmezavar s jogi ellentétek nem szorítkoznak egy

vagy más ügyre; el voltak azok általában terjedve a judikatúrában, és pedig a jogbiztosságra legaggályosabban azon szabály következtében, mely a közszerzemény érvényesítését időfeltételhez, a házassági kötelék felbontásának, a végelválás birói kimondásának idejéhez köti. Ennek magyarázata s alkalmazása odáig terjesztetett, hogy közszerzeményre nézve minden jogbiztosítéktól megfosztatott azon nő, a ki válóper utján még el nem választatott, de *tényleg már elvált* a férjétől, oly nő is, kit férje üzött el házától, talán épen azért, hogy a neje pénzből keletkezett közszerzemény zsákmányul egészen nála maradjon.

Ez a *tényleges elválás* itt mindenestre nagy figyelmet igényelhet. És alapos ellentmondásra alig is találhat, ha azt állítjuk, hogy tényleges elválásnál a nő közszerzeményi jogának, s ebbeli biztosítékainak háttérbe szorítása, nagy méltánytalanság, de a jogossággal is ellenkezik. Mert a házassági együttélés s életközösség vagyoni tekintetben is már megszűnván, semmi jogos ok sem forog fen arra, hogy a nő közszerzeményi részét ki ne vehesse s ennek megtagadása jogigényeivel ellentétben áll. És a birói elválasztás hosszas idejü elhuzódása, vagy elmaradása folytán alkalom s lehetőség nyújtatik a férjnek, hogy ravasz műveletek által nejeének közszerzeményi jogbiztosságát veszélyeztethesse, sőt ebbeli jogát meg is hiúsithassa.

És a közszerzeménynek tényleges elválás esetébeni érvényesíthetőségét nem gátolhatja azon érvelés sem, mely az ellenrendesen felhozatni szokott s a kir. Curia által is felhozatott 1889. évi márczius 1-én kelt határozata indoklásában, t. i. «Mint hogy a házassági kötelék, a házasság életfogytaig vagy annak törvényes felbontásáig tart s ezen időtartam alatt a házasság vagyoni állapota többrendbeli esélynek van kitéve, ebből következik, hogy csak a házassági kötelék megszűntével áll be azon időpont, a midőn meghatározható az: van-e a házasság saját külön vagyonát, esetleg azok tartozásait meghaladó felesleg, azaz van-e közszerzemény? Azon időpont előtt, a vagyon szaporodása vagy apadása tekintetében a végeredmény bizonytalan lévén, közszerzemény jogilag nem létezik.»

Ezen érvelés tényleges elválásnál nem alkalmazható, mert a házassági kötelék itt is megszűnt, a kereseti összműködés, s közös vagyonszerzés kizáratott a házastársak között; tehát a további vagyonszaporodás vagy apadás esélyei is kizárvák.

A jogi egyöntetőség hiányára mutat az is, mikép vannak ebbeli judikatúránkhoz mozzanatai, a melyek kedvező támpontokat nyújtanak a közszerzeményi jogoknak a tényleges elválás esetébeni biztosítására is. Így p. o. 1874. évben 2241. sz. alatt a Soós-féle perben, mely a tényleg különvált nő által férje ellen a közszerzeményi tulajdon megállapítása s átadása, illetőleg a hibás helyszínelési telekkönyv kiigazítása iránt indított, az időelőttiségből elutasító táblai határozat ellenében a kir. Curia kimondotta: «hogy a nőt a kiigazítási kereset megindításában azon körülmény, hogy közte s férje közt a házassági kötelék felbontva nincs — nem akadályozhatja».

1882. évben pedig azt mondta ki: «hogy habár a házassági kötelék fenállása alatt a házastársakat egymás ellen vagyoni viszonyaik kérdésében kereshetőségi jog rendszerint meg nem illeti: ennek daczára a közös használat alatt álló vagyona, vagy annak jövedelmére vonatkozó oly cselekmények miatt, melyek az egyik házastárs részéről önkényüleg tett változtatást képeznek, a másik még el nem vált, de különélő házastárs a visszahelyezés iránt keresetet indíthat; mert a házastársak közös birtoklása megszűnik, mihelyt a tényleges együttélést megszüntetik; s így ezután az egyiknek nincs joga, az őt tulajdonjogilag csak fele részben illető ingatlanról a terményeket önhatalmilag elvitetni s felhasználni».

1886. évben 3865. sz. a. ügyben a Curia azt az elvet enuniciálta: hogy az ágy- és asztaltóli elválásznak a közszerzemény kihasítása ép úgy következménye, mint ha a házassági kötelék felbontott volna; mert az életközösség annál is megszűnt.

Csak hogy ha az életközösség megszűnt alapul elfogadjatik, akkor azon elv a tényleges elválásra is kiterjesztendő lenne, miután a házaseleti közösség ebben az esetben épen úgy megszűnik.

Azonban a kir. Curia a tényleges elválás eseteiről s ezekben a közszerzeményi jogérdekek megóvásáról sem feledkezett meg egészen.

Nagyérdekű e tekintetben az 1889. évi 41. sz. polgári plenaris döntvénye, melyben azon kérdésre: «A házasság tartama alatt van-e joga az egyik házastársnak a másik házastárs ellenében a közszerzemény megosztását vagy biztosítását követelni?» következő elvi határozat hozott: «A házasság tartama alatt egyik házastársnak sincs joga a másik házastárs ellenében, a közszerzemény megosztását avagy biztosítását követelni».

Magától értetődik egyébiránt, hogy ezen határozat ki nem terjed azon esetre, midőn a házaselek egymástól már tényleg elváltak és közöttük a válóper, melyben a közszerzemény megosztása is követelhető, már folyamatban van. Ily esetben mindazon biztosítási intézkedéseknek helye lehet, a melyek törvény szerint valamely peres követelés biztosítására nézve helyt foghatnak.»

Ezen elvi határozat nyert most legujabban alkalmazást 1894 január 24-én 9202. sz. a. a kir. Curia a Vlasity ügyben, melyben a háztól elüzött s különválva élő nő keresetet támasztott férje ellen a házasságuk alatt saját hozományi pénzéből szerzett ingatlanra vonatkozó közszerzeményi jogának biztosítása végett, a mit felerészbeni tulajdonának telekkönyvi bekebelezése által kért eszközöltetni.

A *törvénytörvény* felperest keresetével elutasította, mert a kereseti ingatlan közszerzeményi minőségét nem bizonyította.

A *szegedi kir. tábla* 1893 máj. 25. helyt adott a keresetnek, felperes közszerzői jogát megállapította s feljogosította, hogy az ingatlan fele részére a tulajdonjogot, igazolás feltételével előjegyeztethesse, következő érdekes *indokolással*:

«Felperes keresetét arra állapítja, hogy a szülőitől és a fivéréitől öröklött pénzét és Braupanky Eugeniától kapott két ló árát 320 frtot, összesen 2640 frtot, részint 1863. évben, részint 1865. évben férjének, az alperesnek általadta, az átvett pénzen alperes megvette a zentai 7110. sz. tjkben I. 726. hrsz. 534. ö. i. sz. házastelket, és azt kizárólag a maga nevére telekkönyveztette. Minthogy azonban vele szemben férje türehtelen durva modort tanusított, sőt tettleg is súlyosabban bántalmazta, nemcsak, hanem a háztól is elüzte, s azóta tényleg különválva élven, a válóper is folyamatba tette; joga nyílt arra, hogy az előirt módon megvett ház fele részére *közszerzői jogának* telekkönyvileg való *biztosítását* kérhesse. Hogy felperestől az alperes összesen 2640 frtot még a ház megvétele előtt tényleg átvett és hogy a szóban lévő házastelket csupán ezen a pénzen vásárolta alperes, teljesen bebizonyítottnak vehető alperesnek azon beismerésével, hogy a felperes pénzéből 1130 frtot tényleg átvett, továbbá Joannovits Dusan, Nikolics Kata, Branovaczký István tanuk vallomásával, és ezen tanuk vallomásának valódiságát támogató s az 1892. évi október hó 1-én felvett jegyzőkönyvhöz csatolt ama községi bizonylattal, a mely szerint alperes a szóban lévő házastelken kívül egyéb vagyonnal ma sem rendelkezik, s végül a még szinte lényegesnek vehető azzal a körülménnyel, mely szerint alperes lelki-készsége történt választása előtt 600 frttal díjazott tanítói fizetésével volt kénytelen családját fentartani, és hogy ezzel szemben az alperes bizonyítani meg nem kísérelte, hogy a jelenleg 4000 frt értéket képviselő házastelkek megvételére elegendő saját vagyonnal vagy jövedelemmel rendelkezett volna, tehát hogy a ház vételárát még csak részben is a saját vagyonából fedezte volna. Ezek szerint kétségtelen az, hogy a szóban lévő házastelkek a felperes öröklött vagyonából szerzettetett és így eldöntés tárgyát még az képezheti,

hogy miután peres felek közt folyamatban lévő *válóper még befejezést nem nyert, a felperes mint közszerző követelheti-e a házastelkek fele részére tulajdonjogának bekebelezését*; a keresetnek ily irányban való megítélése azonban az adott esetben helyt nem foghat azért, mert a felek között saját beismerésük szerint a válóper befejezést még nem nyert, tehát a felek között a házassági kötelék törvény szerint még fenáll; már pedig a törvénykezési gyakorlat szerint is elfogadott jogelv az, hogy a házasság tartama alatt egyik házastársnak sincs joga a másik házastárs ellenében közszerzemény megosztását vagy kiadatását kérni, a kereseti kérelem pedig a tulajdonjog bekebelezésére irányulván, ez a kérelem egyenlő hatályúnak vehető a közszerzemény megosztásával. A kérdéses ház fele részére a tulajdonjognak bekebelezése iránt előterjesztett az a kérelem azonban nem zárja ki a kérelemben benne foglalt kevesebb résznek, vagyis a közszerzemény biztosításának teljesítését annál is inkább, mivel lényegében a felperes keresete is a közszerzeménynek csak biztosítását czélozza. Tekintve, hogy a fentiek szerint bebizonyított, hogy a házastelkek csupán felperes öröklött pénzen szerzettetett, bebizonyított a becsatolt községi bizonyítvánnyal, hogy alperesnek a házastelken kívül egyéb vagyona most sincsen, bebizonyított, hogy alperes nem birt oly jövedelemmel sem, hogy a ház árában bármily összeget is a sajátjából fizethetett volna; bizonyított a becsatolt telekkönyvvel, hogy a szóban lévő házastelket adósság nem terheli, mivel a bekebelezett összeg a felperes ama pénzének egy része, a mely részben a jelen kereset tárgyát teszi, és így ez a követelés a felperes pernyerése esetén alperes ellen teher lenni megszűnt; és végül minthogy bebizonyított, hogy a peres felek régiebb idő óta *tényleg különválva élnek*. Tekintettel arra is, hogy felperesnek esetleg joga volt volna a közszerzemény kiadását a válóperben követelni, mindezeknél fogva nem forog fen ok arra, hogy a válóperen kívül, tehát külön önálló per alapján a tényleg különválva élő házaselek közt a közszerzemény megfelelő biztosításának hely ne adassék».

A kir. Curia 1894 január 24-én következőleg ítél:

A másodbiróság ítélete helybenhagyatik.

Indokok: Habár a fenálló jogszabályok értelmében házasság tartama alatt a közszerzemény nem követelhető, sőt nem is biztosítható, mégis eme törvényi intézkedés által nincs kizárva az, hogy arra az esetre, midőn a házaselek egymástól tényleg elváltak s közöttük a válóper, melyben a közszerzemény megosztása is követelhető, már folyamatban van, mindazon biztosítási intézkedések megengedtesse, melyek törvény szerint valamely peres követelés biztosítására nézve helyt foghatnak; amint hogy eme jogi nézetnek a kir. Curia 41. sz. polgárjogi döntvényében kifejezést is adott.

Az imént kifejezett jogszabály lényege az levén, hogy mindenik házastárs azon időponttól kezdve, midőn a házastársak tényleg elváltak s a válóper közöttük folyamatba tetetik, a közszerzemény biztosítását ép úgy követelhesse, a mint az bármely peres követelésre nézve történhetik.

Eszerint semmiféle törvényen nem alapulna, de az általános igazsággal s méltányossággal sem lenne összeegyeztethető, hogy azok a hitfelekezetbeliek, a kiknek válópere az egyházi bíróságok illetősége elé tartozik, melyeknek hatásköre tehát a vagyoni kérdések eldöntésére ki nem terjed, a válóper végleges befejeztéig, a közszerzemény biztosítása tekintetében, hátrányosabb elbánás alá essenek, mint azok a hitfelekezetbeliek, a kik törvénytől fogva a rendes polgári bíróság előtt indítandó válóperben ezzel kapcsolatosan közszerzeményi jogukat is érvényesíthetik.

Ebből kifolyólag s tekintettel arra, hogy fenforgó esetben olyan házastársak állnak egymással szemben, kik a válás tekintetében a gör. kel. egyházi bíróság illetőségéhez tartoznak, a hol a megindított válóperben a közszerzemény sem megosztása, sem biztosítása nem kérhető; s tekintettel arra, hogy a peres felek mint házastársak tényleg különválva élnek s a válóper közöttük már folyamatban van: meg kellett állapítani felperesnek abbeli jogát, hogy a válóper befejeztéig a közszerzemény biztosítását a rendes bíróság előtt külön s önálló keresettel követelhesse.

Minthogy pedig alperes a házasság megkezdése idejében elemi tanító volt s ebbeli minőségénél fogva nem tartható olyannak, a ki a házasság tartama alatt szerzett vagyonukra nézve, törvénytől fogva egyedüli szerzőnek tekintethessék; s minthogy továbbá a másodbirósági ítélet indoklásában kifejtettek szerint a közszerzeménynek állított ház és beltelek majdnem kizárólag felperes hozománypénzen vásároltatott,

a mennyiben alperes teljesen vagyontalan volt, sőt jelenleg sem bír a kérdéses ház s beltelek kivételével más egyéb vagyonnal: felperesnek azon követelése, hogy a kérdéses ház s beltelek, habár kizárólag alperes nevén áll telekkönyvileg, közszerzeménynek tekintessék, s hogy erre vonatkozó igénye biztosíttassék, jogos alapon nyugszik ehhez képest a másodbiróság azon rendelkezése, hogy felperes közszerzői joga a kérdéses ház s beltelek felére tulajdonjogi előjegyzés által biztosíttassék, a törvénynek megfelelő; de helyes azon intézkedése is, mely szerint felperes a tulajdonjog bekebelezése iránti kereseti kérelmével elutasított; mert a tulajdonjog bekebelezése a közszerzemény kiadásával egyenlő joghatályal bírna; ehhez pedig felperesnek, mint-hogy a házassági viszony még mindig fenáll, joga nincs.

Ehhez csak azon szerény óhajást csatoljuk, bárha ezen curiai megállapodások ismerete s alkalmazása minél nagyobb mérvben elterjedne a bíróságok közt és a judikaturában, az ebben a közszerzeményre vonatkozólag nem kevésbé elterjedt eszmezavar s hibás kiindulási pontok eltávolítása végett.

Dr. Szokolay István.

A bélyeg-novella.

Közel egy éve, hogy a sommás eljárásról szóló törvény megalkottatott, s a bélyegtörvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslattal ismét közelebb jutottunk e törvény életbeléptetéséhez.

Sok ujtás és sok olyan rendelkezés van ezen új bélyegtörvény-javaslatban, mi hivatva van az eddigi zavaros állapotokat tisztázni, sok részben meg is szüntetni, de vannak ezen javaslatnak olyan intézkedései is, melyek a jogász-igényeket nem elégítik ki teljesen.

Mindjárt az 1. §. azon kezdí, hogy a régi törvény a javaslatban megállapított eltérésekkel — érvényben marad. Milyen jó alkalom lett volna a javaslat 21. §. 3. pontjának utolsó bekezdése értelmében eljárni, és kimondani, hogy mely rendelkezések veszítik hatályukat. A javaslat 1. §-a csak új alkalmat szolgáltat jogászoknak és pénzügyi hatóságoknak arra, hogy ellentétes véleményben legyenek, a mi pedig eddig is kutforrasa volt a leleteknek és az azok ellen intézett felebbezéseknek.

A 3. §. első bekezdése ujtás, mert eddig a jegyzőkönyvbe foglalt panaszoktól, keresetektől csak a jegyzőkönyv bélyege volt lerovandó, az ellenféllel való közlésre szolgáló másolatok pedig bélyegmentesek voltak; az egyöntetűség érdekében az új intézkedés helyes.

A 6. §-ban kimondandó lenne az is, hogy az egy rendes ivnél nagyobb terjedelmű mellékletek csak azon esetben esnek kétszeres illeték alá, ha a mellékletnek a per tárgyát illető része a rendes iv nagyságát meghaladja, tehát ha a csatolmányoknak csak egy része vonatkozik a peres vagy végrehajtási ügyre, csak a vonatkozó rész térfogata lehet irányadó.

A 7. §-ban az eddigi ellentétes gyakorlatok megszüntetése végett kimondandó volna határozottan, hogy a felemelést tartalmazó jegyzőkönyv bélyegilletékénél már a felemelt összeg is tekintetbe veendő, és hogy a leszállítást tartalmazó jegyzőkönyv még a kereseti összeg nagysága szerint bélyegezendő, mert ebben még az eredeti összegekről is szó van.

A 9. §. bevezetésébe fölveendőek volnának a 8. §-ban felsorolt összes ítéletek, tehát a 8. §. I. c) pontja is, sőt kimondandó volna, hogy ujtott perben a per tárgya külön illeték alá esik-e vagy nem.

Ugyancsak a 9. §. utolsó bekezdésébe be lehetne illeszteni az 1893. évi XIX. tcz. szerinti fizetési meghagyásokat is. A jogász világ ugyanis semmi reményt nem táplál arra nézve, hogy ezen fizetési meghagyások illetékmentesek lesznek, vagy hogy a lerovandó illeték alatta marad az ítéleti illetékeknek, de azt sem gondolja senki, hogy a fizetési meghagyások illetéke magasabb lesz, mint az ítélet után

járó illeték. A vonatkozó beadványok a fizetési meghagyásokról szóló törvényen alapulva is ugyanolyan bélyegilleték alá esnek, mint más peres beadványok, legalább az egyöntetűség megkivánja, hogy ezekre külön §. ne legyen; a törvény 26. §-a csak a törvényhozás további intézkedéseig ad felhatalmazást a szakminisztereknek, hogy rendeleti úton intézkedjenek — így nagyon kedvező alkalom nyílnék a XIX. tcz. szerinti bélyeg-szabályok kérdését is ezen törvényjavaslat keretében véglegesen megoldani.

A 10. §-nak a távollevő fél érdekeiről rendelkező része sok kellemetlenségnek veszi elejét, de ha már a bíróság ilyen perenkívüli eljárással is terheltetik, esetleg köteleességévé lehetne tenni a bíróságnak azt is, hogy a nem ügyvéd vagy az ügyvéd által nem képviselt feleket a bélyegilleték lerovására figyelmeztesse.

A 11. §-ban kimondandó volna, hogy a 8. §. 1. c), d), 2. b), pont eseteiben lerovandó e az 1 frt és 2 frt 50 kron tul az érték utáni 1 $\frac{1}{10}$ % is, mert ha ezen esetek nem képeznek kivételt, a következtetés arra vezet, hogy ezen ítéletek után az állandó illetéken tul a százalékos ítéleti illeték is lerovandó, és ha a 19. §. ezen esetekre vonatkozik, úgy ez mindjárt a 11. §. után volna helyezendő.

A 20. §-ban a pénzügyi közegnek köteleességévé volna teendő az is, hogy az érték meghatározására alkalmas adatokat körül is írja, nehogy a fél olyan adatokat szolgáltatson be, melyeket a pénzügyi hatóság alkalmasnak nem talál és az ismételt felhívás helyett a bírságot alkalmazza.

Abba, úgy látszik, belenyugodott a közönség, hogy a javaslat alkotóit fiskális szempontok is vezették, mi az illetékek felemelésére vezetett, de az mégis felette méltánytalanok látszik, hogy a 21. §. II. b), pontja a 12. §. eseteit is 20 frt illeték alá veszi. A 21. §. II. c), pontja nagyon ritka esetben menti meg a feleket a b) pont alkalmazásától, és tárt kapu nyitattik a leletezésnek. Különös figyelmet igényelnek e helyen a tartási perek, melyekben a felebbezés tárgya, úgy a pertárgyának értéke összszerüleg soha meg nem állapítható, mert ezen perekben a fizetési kötelezettség tartama bizonytalan, rendesen feltételtől függ. Így a gyermek-tartási kötelezettség 12—14 évre terjed, de a gyermek halálával korábban, esetleg egy-két hó alatt megszűnik. Ilyen az ideiglenes nőtartás, mely évtizedekre terjedhet, de tarthat csak pár hónapig. Ezen esetekben szokásos a 10 évi átlagot venni, pedig ez nagyon helytelen, mert ha a feltétel, mely a fizetési kötelezettséget megszünteti, pár hónap, vagy egy év alatt bekövetkezik, ezen esetben a fizetett illetékek nagyon sokszor meghaladják azon értéket, mit felperes esetleg kapott. Ezek szerint a tartási perekre különösen kimondandó volna, hogy ezek után az ítéleti illeték állandóan és a megítélt összegre való tekintet nélkül 12 frt, és a felebbezési illeték állandóan 10 frt, illetve a másodbirói ítélet ellen érvényesített felebbezés után 12 frt.

Ugyancsak a 21. §-ban, mikor a bíróság minősíti a felebbeviteli beadványt felebbezésnek vagy felfolyamodásnak, a leletezés csak akkor volna foganatosítandó, ha az esetleges bélyeg-többlet felhívás daczára záros határidő alatt nem pótoltatik.

El nem vitatható tény, hogy ma már mindenki óvakodik leleteztetéstől, hogy a bélyeghiány tévedésnek, akárhányszor a törvény zavaros voltának a kifolyása; csak ritka esetben volna megállapítható, hogy valaki feledékenységből nem használt bélyeget; akarva bélyegcsonkítást elkövetni hallatlan dolog napjainkban, így bár a javaslat nagyon enyhíti a 31. §. rendelkezéseivel az eddigi szigort, tekintettel kellene lenni az államhatóságnak arra, hogy legtöbb lelet a törvény hézagoss, zavaros és szövevényes rendelkezéseinek a kifolyása, és tekintetbe kellene venni azt is, hogy a tulságosan magas illetékek a feleket egyszeresen fizetve is nagyon érzékenyen sujtják, ily körülmények közt 100% bün-

tetés, mint késedelmi kamat, nagyon is soknak jelentkezik, akkor mikor az állam a 8%-nál magasabb kamatot tiltja; tehát a 31. §-ra még ráférne egy kis módosítás, talán olyképen, hogy az 1 frtig menő hiányt nyolcz napon belül a hiány kétszeresével lehet kiegyenlíteni; de ha a hiány 1 frtot meghalad, a megrövidített és mindenestre fizetendő illetéknek csak 10 vagy 20%-ka, de legalább 1 frt legyen a büntetés, a ki azután 8 nap alatt nem fizet, az büntettség hatszorosan.

Ohajtandó volna ezt a 31. §-t megtoldani azzal, hogy ennek intézkedése minden peres és perenkívüli bélyegcsonkításra és leletezésre kiterjed.

A sommás eljárásról szóló törvényben forint, a fizetési meghagyásról szóló törvényben korona a pénzegység, a bélyegtörvényjavaslat ismét a forintra megy vissza, talán jó volna ezt a remélhetőleg rövid idő alatt érvénybe lépő koronaértékre átváltoztatni?!
Nemo.

A kártérítés tanához.¹

B) Jóvátétel.

A kár mindig differentiát jelent a vagyonban. Ez abból áll elő, hogy a károsítottnak vagyona kisebb lett valamely cselekmény következtében, mint a mekkora *lett volna* különben, ha a cselekmény be nem következik.

Ebből meg önként foly az, hogy csak a különbség helyrehozásával térül meg a kár.

Valakinek csikózó kanczáját gondatlanságból lelövik; valakinek sorsjegyét a huzás előtti napon gondatlanságból megsemmisítik, s másnap reászik a főnyeremény.

Ha a kanczát le nem lövik, lett volna kancza, + csikó; — a sorsjegyet, ha meg nem semmisítik, lett volna sorsjegy + főnyeremény.

Vagyonban különbség ennél fogva kancza meg csikó — sorsjegy meg nyereményösszeg együtt. Ez a kár.

Ennek tekintetében egészen közömbös, hogy valaki szándékosan lövi le a kanczát, semmisíti meg a sorsjegyet, avagy csak csekély foku gondatlanságból. Az eredmény egyformán ugyanaz a vagyonbeli különbség.

E különbséget alkotja úgy a *damnum emergens*, mint a *lucrum cessans* — a kettő együtt. A kár fogalma fedi mind a kettőt, a hol fenforognak. Nem minden esetben vannak együtt jelen. S ezért is relativ a kár. Alkothatja azt csak *damnum emergens*, csak *lucrum cessans* vagy mind a kettő — a konkrét eset szerint.

De ám, ha a körülírtam differentia a kár, akkor a megtérítésre kötelezettnek ezt a differentiát kell kiegyenlítenie, — különben a kár nincs helyreütve.

Még kísért olykor a hazai praxisban — az igazság kedvéért legyen azonban mondva, hogy csak szórványosan — az osztrák jogból átkölcsönzött theoria: a kárt okozó akaratának minemősége, a *dolus* és *culpa* s ennek fokozatai szerint taksálni a kártérítés fokát.

Eleget vitatták ennek helytelenségét, már maga Unger élesen támadta. Ugy látszik azonban, hogy a rossz szokást bajos leküzdeni. Pedig evidens, hogy a különböztetéssel csekélyebb gondosságra intetnek az emberek cselekvéseikben — no meg talán tettetésre is.

A ki tudja, hogy tetteinek minden következményeiért felelősséggel tartozik, nagyobb figyelemmel és óvatossággal fog eljárni ügyeiben s jobban vigyáz, hogy másokat jogaiiban meg ne sértsen, mint az, a ki azt tudja, hogy csak a *dolus malus*ért felelős. Ettől óvakodni fog, de ezentul a gondosságra nem sok ügyet vet, sőt ha dolussal cselekszik is, igyekszik annak azt a színezetet adni, mintha csak a gondosságot mulasztotta volna el.

S ki mondhatná, hogy ez nagyon sok esetben nem

¹ Az előbbi közl. l. a 20. számban.

sikerül? Ki lát a vesékbe? *De internis praetor non iudicat.* A követelő legtöbb esetben e subjectiv szempontot alig bizonyíthatja még közvetve is, ennek terhe pedig rajta fekszik. S a vége a nótának az, hogy marad kárával, a mit más okozott, csak azért, mert a bebizonyítottan kárt tevő nem bizonyított dolussal cselekedett, vagy a *culpa levis* tág köpenyébe burkoltan lépett a forumra.

Azt dictálhatja a humanismus, hogy egy szegényebbnek kárát az azt okozó gazdag megtérítse akkor is, ha szigoru elvek szerint erre kötelezhető nem volna s erre adhat a törvény *directivumot*; de az nem volt soha a humanismus követelménye, hogy az elkövető válláról leemeltessék a tettéért tartozó felelősség. Ha ilyet tartalmaz a törvény, az rossz, s ha a bíró mondja, igazságtalan.

Nem érdektelen annak hangsúlyozása sem, hogy sok esetben nehéz elhatárolni a *damnum emergens*t a *lucrum cessans*tól.

Példa: valaki elvállal megbízást egy bizonyos sorsjegy megvásárlására. A megbízást nem teljesíti s a kijelölt sorsjegy kihuzatván, nagy nyereményösszeg esik rá.

Mi itt a tényleges kár és mi a megszünt nyereség? E fölött lehet vitázni.

A kérdés fontos, mert mondjuk, hogy a megbízott *levis* culpában vétkes csak.

Ha tekintet nélkül a cselekmény legsubjectivebb szempontjaira, egyformán köteles a kárt megtéríteni: egészen mindegy, hogy ez vagy az *damnum emergens*nek minősítetik-e, holott *lucrum cessans* s megfordítva. Míg a subjectiv szempontokra tekintettel a kártérítés megítélése a legsérelmesebb lehet a kárt szenvedettre akkor, midőn *culpa levis* forog fen a kárt okozó cselekvésben.

Nehéz okot találni — eleget meg soha — arra, hogy a kártérítésnek fokozatait lehessen megkülönböztetni az alanyi szempontok szerint.

Ide is illik a Frank tanítása: «akárkinek és *akárminő* tette inkább magának ártson, mintsem másnak».

Itt meg ez jogkövetelmény, mely a viszonyok constellációjából kényszerítőleg foly.

Csak mellékesen érintem a már sokszor hangsúlyozott tételt, hogy a cselekvésben nyilatkozó akarat különféleségére helyezni a kártérítés mennyiségének eldöntését, büntetőjogi jelleggel bír, melyet a magánjogba keverni nem szabad. Eleget tartották úgy is közjogi ügyök békóban a magánjogi elvek kifejlődését, különösen épen minálunk.

A civiljogban a megsértett jogrend helyreáll a sértés jóvátételével s ha a sértés csak félig állítatik helyre, a jogrend megzavarva marad. Büntetésre, a melyről különben is csak az okozott kár teljes megtérítésén felül lehet szó, szükség egyáltalán nincs.

Kereskedelmi törvényünk cassálta az osztrák törvény helytelen megkülönböztetését, törvénytervezetünknek sincs e részben mit hibájául felróni. 191. §-a határozottan tartalmazza, hogy a kártérítésre kötelezett a *damnum emergens*t s a *lucrum cessans*t egyaránt megtéríteni tartozik és az indokolás minden kétséget kizárólag tanítja, hogy a *culpa* egyes fokozatai között különbséget azért nem tesz, mert a kártérítés mértékére ez befolyással azon okból nem lehet, mivel «az mindig az okozott kár nagysága szerint és tekintet nélkül arra, hogy a kár dolose vagy *culpose* okoztatott-e, állapítandó meg».

(Folyt. köv.)

Dr. Menyhárth Gáspár.

Külömfélék.

— **Ügyvédi karba való felvétel feltételei 6 évi fegyházbüntetés kiállása után.** *A pozsonyi ügyvédi kamara:* — okleveles ügyvédnek felvétele s bejegyzése iránt következőleg *határozott:* Folyamodó — hites ügyvéd minősítését, az eredetben bemutatott ügyvédi oklevéllel be-

igazolta ugyan, de mert a nyitrai kir. törvényszék fenyítő osztályának 421/882. számú jogérvényes ítéletével hat évi fegyházbüntetésre lón elítélve s elítéltetése számtalan, nyereszkedési vágyból elkövetett büntetnek volt következménye; miután szabadságvesztés-büntetésére csakis 1887. évi márczius havában telt le s mert az 1880. évi XXXVII. tcz. 28. szakasza akként rendelkezik, hogy a hivatalvesztésre ítélt egyén csakis a szabadságvesztés büntetésének kiállása után tíz év múlva folyamodhatik felvételért, azért a kamara egyéb indokok mellőzésével a felvételt ezért törvény értelmében mint nem teljesíthetőt megtagadta és folyamodót kérelmével elutasítja. (1894. január 24. 1312. sz. a.)

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara választmányának határozata megváltoztatik s — ügyvéd felvételi kérvénye érdemileg elintézhetőnek kimondatván, az ügyvédi kamara választmányára utasítatik, hogy — — kérvényét a vonatkozó bűnügyi iratok beszerzése mellett vegye érdemleges elintézés alá; mert — — az 1878. évi V. tcz. életbeléptetése után ítéltetett el hat évi hivatalvesztésre és politikai jogának felfüggesztésére, ily esetben pedig az 1880. évi XXXVII. tcz. 28. §-a utolsó bekezdésének azon rendelkezése alkalmazandó, mely szerint az illető a mellékbüntetésre kiszabott határidő eltelte után jelentkezhetik felvétel végett, következésképp — — kérelme azon egyedüli okból, hogy büntetésének kiállításától tíz év le nem telt, elutasítható nem volt, hanem kérvénye érdemleges elintézés alá veendő. (1894. évi apr. 27. 3526. sz. a.)

— **Közjegyzőjelölti gyakorlati idő számítása.** *A temesvári kir. közjegyzői kamara:* P. Mátyás temesvári kir. közjegyzőnek helyettes bejelentése iránti ügyében *következőleg határozott:* A kérelem nem teljesíthető, mert az 1886. évi VII. tcz. 5. §-ának c) pontja szerint a közjegyzői jelöltekre nézve, vagy az ügyvédi vizsgát megelőző két évi vagy azt követő egy évi közjegyzői gyakorlat van előírva; bejegyzést szorgalmazó közjegyzői jelölt pedig az ügyvédi vizsgát megelőző 21 havi, s azt követő 3 havi közjegyzői gyakorlatot mutatott, és az idézett törvény ezen két gyakorlatnak összeházasítását ki nem mondja. (1894. évi január 14-én 19. szám alatt.)

A m. kir. Curia: A kamara választmányának határozata megváltoztatik s dr. M. Dezső jelölt, P. Mátyás kir. közjegyző helyettesével elfogadtatik, mint ilyen a nyilvántartási jegyzéke bevezettetni rendeltetik; mert dr. M. Dezső az 1886. VII. tcz. 5. §-a a) pontjában megkivánt azon keléleknek, hogy a jelölt az ügyvédi vizsgát letette, megfelelt s kifogás ellene a) b) pont alapján fel nem vettetett; mert továbbá tanusított, hogy a c) pont rendelkezéséhez képest két évig közjegyzői gyakorlaton volt és különböző gyakorlat összeházasításának esete egyáltalában fen nem forog, mivel a jelölt az ügyvédi vizsga letétele után is közjegyzői gyakorlaton lévén, ezen közjegyzői gyakorlat vétetett számításba, tehát nem valamely az ügyvédi vizsga letétele után folytatott külön ügyvédi gyakorlat kivántatik a közjegyzői gyakorlatához házasítatni. (1894. évi április 27-én 3736. sz. alatt.)

— **Ügyvédjelölt gyakorlati idejének számítása.** *A szegedi ügyvédi kamara:* K. Pál végzett jogásznak a kamarai ügyvédjelöltek lajstromába leendő felvétele iránti ügyében *következőleg határozott:* Folyamodó kérvényéhez csatolt, 1892. évi június hó 27-én VI. 201. sz. a. kelt szigorlati bizonyítványt beigazolván, hogy jogi tanulmányait a fenálló törvényeknek megfelelőleg bevégezte s az előírt elméleti vizsgákat letette; másrésztől 25/94. sz. a. V. Imre zsombolyai ügyvéd bizonyítványa által kimutatván, hogy gyakornokképen felvéve van, ennél fogva K. Pál ügyvédjelölt kérelmének az 1874: XXXIV. tcz. 11. §-a értelmében hely adatván, — a kamarai ügyvédjelöltek lajstromába 1894. évi márczius 13-tól kezdve hatályos joggyakorlattal felvétetik, — részére az igazolvány azzal, miszerint jelenleg V. Imre ügyvéd urnál van gyakorlaton, kiadatni rendeltetik stb. (1894. évi márczius 13-án 162. sz. a.)

A m. kir. Curia: A kamara választmányának határozata részben akkép változtatik meg, hogy K. Pál jelölt 1894. január 11-étől számítva rendeltetik a jelöltek lajstromába bevezettetni. Mert az 1874: XXXIV. tcz. 14. §-ának rendelkezéséből kifolyólag az ügyvédjelölt csak a bejelentés idejétől számítva jegyezhető be, minél fogva kérvényező azon kérelme, hogy 1893. évi december 3-ától számítva vétetnék be, helyesen tagadtatott meg; minthogy azonban az 1893. évi január 11-én beérkezett kérvényben a kamara választmányának bejelentetett, hogy kérvényező V. Imre ügyvédnél

gyakorlatra lépett, s ez a kamara választmányára által tudomásul vétetett, és később a megfelelő okmányok beadattak, annak utjában mi sem áll, hogy a felvétel a január 11-én beadott kérvény elsőbbségével eszközöltessék. (1894. évi április hó 27-én 3597. sz. a.)

— **A magyar ügyvédség története.** A mult évben Szegeden megtartott országos ügyvédgyűlés tudvalevőleg a budapesti ügyvédi kamara titkára, Nagy Dezső indítványára elhatározta, hogy a magyar nemzet ezredéves ünnepségében a magyar ügyvédi kar szintén részt vegyen s ez alkalomra a magyar ügyvédség történetét megírattja. A budapesti ügyvédi kamara kiállítási bizottsága abban állapodott meg, hogy e nagyfontosságú mű megírására nem hirdet pályázatot, hanem a mult héten tartott ülésében ennek megírására Sik Sándor fővárosi ügyvédet kérte fel, ki ezen megbízást el is fogadta.

— **Irodalom.** *A francia közigazgatás szervezetét* ismerteti dr. Lukács György egy imént megjelent füzetben. — *A miniszteri felelősség* czim alatt ifj. dr. Vutkovich Sándor 5 ivre terjedő tanulmányt bocsátott közre. — *Dr. Mandello Gyula* a Revue Internationale de Sociologie cz. folyóirat márcziusi számában a magyar szociális mozgalmakról nagyobb értekezést tett közzé, mely most különlenyomatban is megjelent.

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** szétküldetett az Értekezések sorozatából a 101. füzet, mely tartalmazza dr. Deutsch Izidor szabadalmi előadását és Schnierer Gyula, továbbá Nagy Ferencz felszólalásait.

— **A sárospataki ev. ref. jogakadémián** a 8-ik jogi tanszék szerveztetett, ennek betöltése végett a pályázat a hivatalos lapban közzététetett, a pályázatok beadásának határideje 1894. július 31-ik napja. Az akadémia előjárósága nem várta meg a jogakadémiák új szervezését, nem is hirdetett előre semmit, hanem tett; felállította a 8-ik jogi tanszékét. A jövő iskolai évben, tehát e jogakadémián *nyolcz rendes jogtanár*, két rendes bölcsész tanár, a főiskolai orvos és egy kisegítő tanár, összesen 12 tanerő fog előadást tartani.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbiróság** végrehajtóinak hivatalos órája d. e. 1/2 9-től 1/2 10-ig tartana, ha t. i. a végrehajtó urak a hivatalos időt betartanák. Legtöbben azonban 9 óra tájban jönnek hivatali helyiségükbe és 1/2 10 óra előtt távoznak onnét. Néha egyáltalán be se jön némely végrehajtó ur a hivatalba. Menjen utánuk az ügyvéd délben avagy este a lakásukra. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A kir. Curian** a tárgyalás alá kerülő ügyek kifüggesztése igen rendetlenül történik. Gyakran még szombat délután 5 órakor is hiányzik egy-egy tanács vagy egy-egy bíró bejelentéseinek kiírása, úgy hogy több ízben kell az ügyvédnek beküldeni, míg ügyeinek kitűzéséről meggyőződhetik. Ennek a rendtelenségnek azonban tudtukkal nem a kezelő hivatalok az okozói, hanem maguk a referensek, a kik az utolsó pillanatban adják át jövő heti referádájuk jegyzékét. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A berlini jogászegylet** 1500 márka pályadíjat tűzött ki azon kérdésre, hogy a nemzetközi magánjog mely jogtétellei alkalmasak a polgári törvénykönyvbe való felvételre. Kivántatik a törvénytervezet szövege és indokolása. Határidő 1895. február 1.

— **Szerelmes levelek visszakövetelése — per utján.** Az angol Queensbench a minap különös jogi kérdésben mondott ítéletet. Sievier Mabel asszony beperelte volt vőlegényét Crosbie kapitányt ez utóbbi birtokában levő szerelmes levelei kiadása iránt. A kapitány azzal védekezett, hogy volt menyasszonya és családja azt hírszéli rőla, hogy csak pénzért akarta Mabel kisasszonyt elvenni, ezen hírek megczáfolására, jogos védelemképpen tartja meg a peressé tett szerelmes leveleket, a melyek igazolják, hogy volt menyasszonya a legáradozóbb szerelmi nyilatkozatokat írta neki, a mi alatt mással jegyezte el magát és máshoz ment is férjhez. A bíróság a kapitány érvelését elfogadta és a levelek jogos tulajdonát neki odaitélte.

— **A jelenkor büntető törvényhozása** czim alatt, mint már említettük, a nemzetközi büntető-ügyi egyesület *Liszt Ferencz* szerkesztésében egy nagy gyűjteményes munkát ad ki. E mű legközelebb meg fog jelenni.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új sommás eljárás és a kereskedelmi ügyek. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Az új viz jogi törvényjavaslat. Dr. LINDNER GUSZTÁV kolozsvári egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* Die Phantasie im Rechte. Vortrag von Dr. Heinrich Dernburg. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* A büntett elkövetési helye és a forum delicti commissi. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A házasságon kívüli nemzésen alapuló vérségi összeköttetés büntetőjogilag rokonságnak veendő-e? Dr. BERCZELI ANTAL budapesti ügyvédttől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új sommás eljárás és a kereskedelmi ügyek.

Az 1893: XVIII. tcz. 2. §-a lényeges módosításokat tartalmaz magában a kereskedelmi ügyletekből eredő perekre nézve. E módosítások fontossága abban van, hogy az élet mindennapi eseteit érintik, hogy azokat a bíró és ügyvéd lépten-nyomon szem előtt tartani lesz kénytelen.

Ebből az okból nem tartom feleslegesnek, hogy ezen kérdésre a gyakorlat embereinek figyelmét felhívjam.

E kérdés annál is inkább szorult megbeszélésre, mert az 1893: XVIII. tcz. 2. §-a a kereskedelmi eljárásban több oly változást fog előidézni, a melyek magában a törvényben világosan kifejezve nincsenek.

Az 1893: XVIII. tcz. 2. §-a lényegében a kereskedelmi ügyletekből eredő ugyanazokat a pereket utasítja a járásbírók hatáskörébe, a melyek a kereskedelmi eljárás 7. §-a alapján jelenleg is oda tartoznak, és csakis a keresk. törvény 258. §-ának 3. és 4. pontjaiban, továbbá 259. §-ának 2. pontjában felsorolt ügyletekből eredő perekkel bővíti ki a járásbírók hatáskörét.

A leglényegesebb eltérés a jelenlegi eljárástól abban van, hogy a kir. járásbírók az 1893: XVIII. tcz. életbe lépte után sohasem fognak «mint kereskedelmi bíróságok» eljárni, tehát akkor sem, ha a 2. §-ban felsorolt ügyekben ítéleznek. Kivételt képeznek mégis e szabály alól azon kir. járásbírók, melyek a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területéhez tartoznak (a budapestieken kívül tehát a pestvidéki, gödöllői, monori, nagy-káta, ócsai, ráczkevei, szentendrei és váci kir. járásbírók), még pedig csakis azért, mert ezen kir. járásbíróknak az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-ában felsorolt ügyekben hozott ítéleteit a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez kell felebbvinni. (125. §.) A többi felebbviteli ügyektől való megkülönböztetés céljából szükséges tehát, hogy akkor, midőn a kir. járásbíró a 2. §. alapján jár el, «mint kereskedelmi bíróság» tüntetessék ki úgy a hozzá érkező beadványokon, mint határozataiban is.

Azonban daczára annak, hogy az utóbb megjelölt bíróságok az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ában felsorolt ügyekben mint kereskedelmi bíróságok járnak el, az eljárásra nézve ezek előtt is csak az 1893: XVIII. tcz. irányadó, nem pedig a kereskedelmi ügyekben követendő eljárást szabályozó 3269/1881. sz. rendelet; ez utóbbi a kir. járásbírók hatáskörébe tartozó peres ügyekben egyáltalában nem jöhet többé figyelembe. Így például a perújítás és a semmiségi per határidejére nézve az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ában felsorolt ügyekben csakis az 1881: LIX. tcz. 50. és 69. §-ai

irányadók, nem pedig a kereskedelmi eljárás 27. §-a. A törvény csak a felebbvitel szempontjából állapítja meg azt, hogy a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbírók a 2. §-ban körülírt esetekben mint kereskedelmi bíróságok járnak el, de nem akarta és nem akarhatta (a mint az különben az indokolásból is kitűnik), hogy az eljárás ezen kir. járásbírók előtt más legyen, mint más kir. járásbírók előtt.

Az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ában említett ügyek sohasem tartoznak a községi bíróság hatáskörébe, még akkor sem, ha a pertárgy értéke 20 frtot meg nem halad. Nem változtat ezen az, hogy a kir. járásbírók ezen ügyekben általában nem mint kereskedelmi bíróságok járnak el. Nem a bíróságnak, mint kereskedelmi bíróságnak megjelölése, hanem az ügy természete a döntő. Az 1877: XXII. tcz. 11. §-a értelmében kereskedelmi ügyek egyáltalában nem tartozhatnak a községi bíróság alá; ezen az új törvény nem változtat.

Kérdéssé válhatik, hogy oly esetben, midőn az ügylet csak felperes részéről képez kereskedelmi ügyletet, midőn tehát eddig sem volt kereskedelmi eljárásnak helye, 20 frt értékhatáron alul községi bíróság alá tartozik-e az ügy. Nézetünk szerint ily esetben is csak a járásbíró járhat el sommás eljárás szerint, és sohasem a községi bíróság. Az 1877: XXII. tcz. 11. §-a nem mondja meg, hogy mi a kereskedelmi ügy. Nézetünk szerint azon ügyeket értette ez alatt, melyekre a kereskedelmi törvény intézkedései alkalmazandók. A kereskedelmi törvény 264. §-a értelmében pedig ezen törvény második részében foglalt határozatok mindkét félre egyaránt alkalmazhatók, ha egyik szerződő fél részéről képeznek kereskedelmi ügyletet, kivéve, ha magukból e határozatokból kitűnik, hogy csak azt a felet kötelezik, kire nézve az ügylet kereskedelmi ügylet. Nincs tehát semmi támpont arra nézve, hogy csak azt tekintsük kereskedelmi ügyletnek, a mi alperesre nézve kereskedelmi ügylet; ez annál is visszasább volna, mert az ügylet minőségét csak peressé válta után a peres felek perbeli szerepe szerint lehetne meghatározni.

Különben megemlítjük e helyen, hogy az 1893: XIX. tcz. 17. §-a közönséges, nem kereskedelmi ügyekben is módot ad a községi bíróság megkerülésére. Az 1877: XXII. tcz. 14. §-a szerint a községi bíróságra utasított ügyek is a kir. járásbírók hatáskörébe és sommás eljárás alá tartoznak, ha fizetési meghagyás kibocsátása előzte meg a pert. Ezekben az ügyekben a sommás eljárás szabályai, az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ának 3. és 4. pontjaiban foglalt eltérésekkel alkalmazandók. Addig, míg az ilyen követelésre nézve kieszközölt fizetési meghagyás hatálya meg nem szűnik, a követelés a községi bíróság előtt nem érvényesíthető. Az 1893: XVIII. tcz. 225. §-ának 4. pontja azt mondja, hogy ily ügyekben a járásbíró ítélete ellen felebbvitelnek helye nincsen.

És itt ismét felmerül szüksége annak, hogy a bíró különöztessen kereskedelmi és más ügy közt. Mert a 20 frton aluli kereskedelmi ügyre is a sommás eljárás általános szabályai alkalmazandók az 1893: XVIII. tcz. 225. §-ában foglalt eltérések nélkül. A képviselő költségeinek megítélés-

sében itt a bíró nincs korlátozva és ítélete ellen az 1893: XVIII. tcz. 180. §. b) pontja alapján felülvizsgálatnak van helye.

Figyelemre méltó továbbá azon hatásköri módosítás, melyet az új eljárás a kereskedelmi törvény 258. §-ának 5. pontjában felsorolt ügyletekre nézve eredményez. Az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-ának 1. pontja értelmében a járásbíró-sági hatáskör értékhatárán belül sommás eljárás alá tartoznak a kereskedelmi törvény 258. §-ának 3. pontjában felsorolt ügyletekből (állampapírok, részvények vagy más, a kereskedelmi forgalom tárgyát képező értékpapírok vétele vagy egyébkénti megszerzése) felmerülő keresetek, és a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbíró-ságok ily ügyekben, mint kereskedelmi bíróságok járnak el, ha alperes kereskedő vagy az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez.

Miután ezen ügyek eddig a kereskedelmi eljárást szabályozó rendelet 6. §-ának 11. pontja értelmében a kereskedelmi bíróságok (és pedig a 7. §. értelmében a kir. törvényszékek) hatásköréhez tartoztak, tekintet nélkül arra, vajon alperes kereskedő-e vagy nem: a sommás eljárás 2. §-ának fenti intézkedése e tekintetben módosítást foglal magában a jelenlegi joggal szemben.

Nézetem szerint ezen módosítás folytán a kir. törvényszékek is a kereskedelmi törvény 258. §-ának 3. pontjában felsorolt ügyletekből eredő perekben (természetesen az 500 frtos értékhatáron felül) csak akkor járhatnak el mint kereskedelmi bíróságok, ha alperes kereskedő vagy az ügylet reá nézve kereskedelmi ügyletet képez.

Ez ugyan nincs kifejezetten kimondva, de nem lehet, hogy e tekintetben a kereskedelmi bíróságok hatáskörének feltételei különbözzenek a kir. törvényszékekénél és járásbíró-ságoknál.

Az 1893: XVIII. tcz. 215—220. §-ai a sommás eljárás számos intézkedését, különösen a bizonyítékok szabad mérlegelését és a bizonyítás rendszerének ez által szükségessé vált módosításait kiterjesztik a rendes eljárásra, ideértve a rendes kereskedelmi eljárást is. Ezen rendelkezések tehát nem különlegesek a kereskedelmi ügyekre nézve és csak annyiban módosítják a kereskedelmi eljárást, a mennyiben a rendes eljárás általában módosul.

Fodor Ármin.

Az új vízjogi törvényjavaslat.

Hazánk vízrajzi viszonyai, az árvizek okozta károk és töltés-szakadások statisztikája, a hazai vízi ügy szabályozása céljából eddig tett intézkedések elégtelensége, az államkincstár és számos társulatoktól folyók szabályozására és ármentesítésre már eddig fordított s még ezentúl is fordítandó tetemes költségek, az alkotmány helyreállítása után is e téren alkotott számos törvényeink és kormányrendeleteink, a földmivelésügyi miniszterium szakközegeinek folyton emelkedő munkamennyisége stb. meggyőzhetnek arról, hogy hazai vízi ügyünk szabályozása és vízi jogunk codificatiója az állam törvényhozása- és közigazgatásától megoldandó legfontosabb, de egyszersmind legbonyolódottabb és legköltségesebb országos feladatok közé tartozik.¹

S az ügynek elfogulatlan bírálója nem fogja elhallgatni azt, hogy a hazai vízi ügynek célszerű szabályozását rendkívül meglátsították nemcsak hazánknak kedvezőtlen vízrajzi viszonyai, hanem a megkivántató szakértők kiképzésével és a szükséges tőkék megszerzésével járó nehézségek,

valamint jogrendszerünk és közigazgatási intézményeink sajátosságai is.

Kedvezőtlenek hazánk vízrajzi viszonyai kivált azért, mert legjelentékenyebb álló vizünket, t. i. az Adriai tengernek ama kis részét, melyen a magyar tengerpart a fiemei és néhány kisebb kikötővel fekszik, hajókázható folyók nem kötik össze az ország belsejével.

Bent az országban csak a Balaton tava szolgál, — úgy a hogy — a hajózás céljainak.

Hazánk folyói csaknem kivétel nélkül a Duna folyamrendszeréhez és ennél fogva a Fekete-tenger vízkörnyékéhez tartoznak.

Csak Fiume környéke s az ogulini, otasácsi és likkai volt határövezredek polgárosított területének nagyobb része az Adriai, Szepesnek pedig körülbelül fele, meg Sárosnak egy kis része, t. i. a Poprád, illetőleg a Dunajec vidéke a Keleti tenger vízkörnyékébe való.

Ha hazánk térképén Zimony felől tekintünk szét, látjuk, hogy hazánk fővizerei közül kettő, a Száva meg a Dráva, az ország déli szélén északnyugotra; kettő: a Duna és a Tisza, annak majdnem közepén északra; végre három, a Béga, Maros és Körös keletre, meg északkeletre vonulnak.

Ámde az erdélyi részeket és Magyarország északi harmadát egy rendesen hajózható folyó sem hasítja, s így az ország keleti és északi vidékei el vannak zárva a rendes vízi közlekedéstől.

Hangsúlyozandó továbbá, hogy azon vízi utak is, melyek az ország derekán és nyugoti részén átvonulnak, mind egy irányban futnak össze, keletnek tartva, hová mezőgazdaságunk terményeit haszonnal ki nem vihetjük.¹

Hazánk folyamrendszerének viszonyai tehát a közlekedésre nézve korántsem kedvezők; mert a víziutak mind egybeszögellenek s az országnak csak nyugoti és délkeleti széleit kapcsolják össze, északi és keleti szélei pedig, valamint a tengerpart is, a hajózható folyók hálózatán kívül esnek s ezen bajokon csatornák építése segélyével is — a mire szerintem a közlekedési rendszerünk fejlesztése tekintetében jelenleg uralkodó áramlat mellett vajmi kevés kilátás van — csak némileg segíteni sikerülend.

A XVI. évszázamban megkezdett Dunaszabályozási munkálatok (1569: XXI. tcz.) és az 1646-ban a Tisza mentén teljesített árvédelmi munkák, valamint a III. Károly idejében tervezett csatornázások inkább történelmi, mint gyakorlati jelentőséggel bírnak.

A rendszeres Dunaszabályozási munkálatok megbízható alapját képezi szerintem a Dunának számos helytartó-tanácsi rendeletek alapján 1823-ban megkezdett és 1830-ban befejezett helyrajzi felvétele Dévénytől Péterváradig, mely felvétel a rákövetkező években a fényes porta beleegyezésével Péterváradtól a Vaskapun túl Tráján hidjáig terjesztetett ki; az 1831—38-ki időszakban pedig a Duna és mellékfolyóinak vízműtani felvétele hajtattott végre.

Az 1838. évi katastropha folytán alkotott 1840: IV. tcz. alapján kiküldött bizottságnak a m. kir. helytartó-tanács elé terjesztett jelentése helyes és elég fontos elveknek adott ugyan kifejezést, de gyakorlati jelentőséget nem nyert.

Az 1840: IV. és az 1848: XXX. tcz. szerintem a mellett látszanak tanuskodni, hogy akkor a megoldandó feladat terjedelme és nehézségei tekintetében kellő tájékozottság még nem uralkodott.

Az 1870: X. tcz. életbeléptetése óta kezdődnek aztán

¹ A hazai vízi ügyre vonatkozó irodalmi és statisztikai adatok tekintetében legyen szabad utalnom a b. e. Baross Gábor kereskedelmi miniszterünk megbízásából az országos m. kir. statisztikai hivatal felügyelete alatt Zawadovski Alfredtől szerkesztett «Magyarország vizeinek statisztikája» című 2 kötetből álló értékes munkára, valamint a földmivelési és kereskedelmi miniszterek hivatalos jelentéseire is.

¹ Összes folyóink hossza kitesz 14300 kmt; ezek közül hajókázható 5227 km; s még ezek közül is csak 2747 km. használható gőzösök vagy nagyobb evezős hajóktól. A gőzösök által járható folyókhoz tartozik első sorban a Duna egész hosszában Dévénytől Orsováig 997 km., a Tisza Szolnokig 767 km., a Száva Sziszekig 595 km., a Dráva Barcsig 155 km., a Maros Aradig 112 km., a Temes Tomasovactól a torkolatáig 7 km., a Béga Temesvártól a Tiszáig 114 km.

a Duna-szabályozásnak azon czéltudatos és következetes munkálatai, melyek egyrészt már befejeztettek, másrészt a befejezés felé közelednek.

Talán elégséges, ha az 1856-ki párisi szerződés XV-ik, az 1871. évi londoni szerződés VI-ik és a berlini szerződés LVII-ik cikkére, valamint az 1888: XXVI., 1889: XII. és 1892: XXXII. tcikkekre hivatkozva kiemelem, hogy a Duna felső szakaszának szabályozása ugy a hajózás érdekében, mint az árvíz elleni védelem céljából történt, míg a Vaskapu szabályozása hajózási akadályok eltávolítására irányul.

Nem lehet feladatomban, folyóink szabályozási ügyével behatóbban foglalkozni; de azt a megjegyzést még sem hallgathatom el, hogy az ország anyagi kulturája szempontjából legfontosabb folyóink, t. i. a Tisza és mellékfolyóinak szabályozása — mely mindenkorra egybekapcsolva marad a nagy reformer nevével — szerintem csak akkor fog teljesen sikerülni, ha a szabályozási munkák hatásában a Tisza és mellékfolyói egész forrásterületén vitt észszerű erdőgazdaság előnyös következményei által kellően fognak támogattni.

S mert az árvizek elleni védelem és az ármentesítés ügye a legbensőbb összefüggésben áll az ország anyagi jólétének emelkedésével s kétségbevonhatlan országos jelentőséggel bír, azért a helyzet megvilágítása céljából néhány érdekes adatot idéztek «Magyarország vizeinek statisztikájából» és a földmivvelésügyi miniszternek 1892. évi működéséről szóló jelentésből.

A folyó-szabályozásokra fordított költségek megbízható kimutatása régebbi időkből hiányzik.

A tiszai átmetszésekre 1851-től 1866-ig 10.388,256 frt 85 krt költöttek.

Az 1867-től 1889-ig terjedő időszakban utalványoztak szabályozásokra: a Dunára 25.351,963 frt 77 krt, a Tiszára 17.931,007 frt 15 krt, egyéb folyókra 14.822,354 frt 49 krt, összesen 58.105,325 frt 41 krt.

Jelenleg a Duna és Tisza, valamint azok mellékfolyói mentén 49 ármentesítő társulat működik; még pedig a Duna és mellékfolyói mentén a 16 régebbi mellett a földmivvelésügyi miniszter urnak 1892 július 1-jén 29,006 sz. a. kelt rendeletével hivatalból megalakított Győr- Moson- vármegyei szigetközi ármentesítő társulat, valamint a szintén 1892-ben alakult apatin-szontai ármentesítő társulat; tehát összesen tizenhét.

A Tisza és mellékfolyói mentén működik összesen 31 ármentesítő társulat.

A 47 már 1889 előtt alakult társulat tartozása volt 1889 végével: államkölcsön 30.960,401 frt 98 kr., egyéb kölcsön 44.036,973 frt 86 kr., összesen 74.997,375 frt 84 kr.

Ezen összegből esik: A Duna és mellékfolyói mentén alakult társulatokra államkölcsön 6.930,855 frt 83 kr., egyéb kölcsön 2.681,862 frt 12 kr.

A Tisza és mellékfolyói mentén alakult társulatokra államkölcsön 24.029,546 frt 15 kr., egyéb kölcsön 41.355,111 frt 74 kr.

A töltésekre, csatornákra, zsilipekre s egyebekre még szükséges építési tőke 1889 végén körülbelül 30 millió frtra rugott, mely tőkének olcsó beszerzésére az 1889: XXX. tcz. alkottatott.

A felvett kölcsönökkel a társulatok kiépítették védőtöltéseiket, még pedig a Duna és mellékfolyói mentén levők 10.337,339 frt 44 kr., és a Tisza és mellékfolyói mentén alakultak 67.761,307 frt 17 kr., összesen 78.098,646 frt 61 krnyi összegben.

Az ármentesített területek nagysága 4.199,211 kat. holdat tesz ki, a miből a Duna és mellékfolyói mentén alakult társulatokra 1.167,124 kat. hold, a Tisza és mellékfolyói mentén alakult társulatokra 3.032,087 kat. hold esik.

A társulati terület	becsértéke	kat. tiszta jövedelme
a Duna és m.-folyói társulatainál	144.300,105 frt	1.064,247 frt 91 kr.
a Tisza és m.-folyói társulatainál	289.533,062 frt	10.583,385 frt 06 kr.
összesen	433.833,167 frt	11.647,632 frt 97 kr.

A társulatok leltári vagyona kitett 1889. év végével 4.315,529 frt 05 krt.

Az ármentesítő társulatok egyéb kiadásaira, igazgatási és kezelési költségeire nézve a földmivvelésügyi miniszter urnak 1891. és 1892-ik évi működéséről szóló jelentések (535, illetőleg 676-ik és k. l.) nyujtanak tájékozást.

A rendelkezésemre álló tér szűke kényszerit arra, hogy ezen, a hazai vízi ügy fontosságát némileg feltüntető számok elősorolásával megelégedve, a többiekre nézve az előbb idézett forrásművekre utaljak.

A hazai vízi ügy szabályozására vonatkozó törvények és rendeletek rövid jellemzése.

Eltekintve azon számos törvénytől, melyek a vámszedés, a hidépítés, valamint a rév- és komp-jogot királyi kiváltság adományozására alapítják s ezenkívül vámok, díjak és vizbérek (naulum, telonia, vada) szedését eltiltják vagy egyes folyók avagy folyamszakaszok szabályozására vonatkoznak, régebbi országos törvényeinknek a vízi ügy rendezését célzó határozatai igen gyérek.

Szent István II. végzeményének 6-ik cikke ugyan rendel, hogy a regalek és a fiscus dolgai érintetlenül maradjanak és senkitől el ne tulajdonittassanak; de a királyi regáljogok tartalmára és terjedelmére vonatkozó közelebbi meghatározások hiányoznak.

A hármaskönyv I., 24. czime a jus regium és a jus possessionarium fogalmi meghatározásánál a tartozékról (pertinentiæ) szólva, ezalatt összefoglalja az eke alá való, mivelletlen földeket, szántóföldeket, réteket, mezőket, legelőket, kaszálókat, minden erdőt vagy berket és cserjét, hegyeket, dombokat, völgyeket, szőlős-kerteket és szőlő-hegyeket, nemkülönbén a hegyvámot, továbbá minden álló és folyó vizet, halas tavakat, halászatot, rekeszeket, mocsárokat és vízfolyásokat, minden kertet és gyümölcsöst, malmokat s malom helyeit stb. és általában véve mindennemű jövedelmet és hasznot.

A hármaskönyv I., 87. czime a folyó erejétől elszakított föld tulajdonjogával foglalkozik.

Igen becsesnek nyilvánítva, kivált a hajózható folyónak jövedelmét, azt rendel, hogy bárhová ömöljék és folyják is a viz vagy a folyó, azon város, mezőváros vagy birtok, melynek területéről másnak területére fordul vagy eltér, ez által nem fosztatik meg jövedelmétől.

Innét van, hogy némelyeknek megengedtetik, saját birtokuk védelmére mások földterületén gátakat és töltéseket építeni és fentartani.

Hasonló áll a malmok gátairól és töltéseiről, melyeknek vége, ha másoknak kárt nem okoz, idegen földön is feküdni megengedtetik, mi által sem a folyó, sem másnak földterülete nem szereztetik meg, hanem valódi tulajdonosánál megmarad. Szerintem nagyon jellemző ugy nemességünk birtokviszonyai, mint általános magánjogunknak, mint a nemességi jognak jellegére nézve a rendi alkotmány korszakában, hogy a szolgálomakra vonatkozó jogszabályok — (eltekintve a városoktól) — teljesen hiányoznak, és azoknak csak elmosódott nyomai, — mint pl. az előbb felhozott czimben — találhatók.

A vízi ügynek egyes oldalaira vonatkozó, régebben alkotott törvényeink, nevezetesen: az 1351: VIII., 1478: IV., 1596: LII., 1613: XXVII., 1618: LIV., 1622: XLII., 1630: XIV., 1635: XLI. és LXIV., 1638: XIII., 1647: CXXIX., 1655: XXX., 1681: XXIII., 1687: XVI., 1715: LXIX., 1723: CXV. és CXXII., 1729: I. 7. §., 1751: XIV. és XX., 1764/65: XIX. és 1790/91: LXVII. tcz.-ek nem gyakoroltak döntő befolyást a hazai vízi ügy szabályozására.

A hajózás az ország folyóin biztosított szabadságának elismerése mellett tanuskodnak szerintem főképp az 1351: VIII. és az 1751: XIV. tcz.-ek.

Az 1807: XVII. tcz. a magánosok költségén létesítendő

vizi művek iránt intézkedik, mely törvénynek intézkedéseit az 1836: XXXVI. tcz. még szigorította.

A vizi jog körébe való egyes főbb elveket tartalmaz a vizekről és a csatornákról szóló 1840: X. tcz.

Ezen törvény értelmében:

1. a vizek természetes lefolyását és lefolyhatását másnak kárával akármely módon és alakban gátolni s akadályozni tilos; az e részben előforduló panaszok közigazgatási uton intézendők el;

2. újabb vizi munkálatok a hatóság engedélye nélkül nem készíthetők;

3. vizek szabályozására vagy leeresztésére az érdekelt birtokosok a többség által kényszeríthetők s e részben a megye támogatását igénybe vehetik;

4. a folyók szabályozása által netalán károsodó birtokosok kártérítésre igényt tarthatnak;

5. a vizek partjai mellett a legeltetés tilos;

6. a vízmosások keletkezésére alkalmas helyeken az erdőirtás tilos;

7. a vizeknek szeméttel, trágyával, földdel stb. való befertőztetése tilos; végre

8. tilos a partok és töltések rongálása is.

Későbbi törvényeink is (kivéve az 1870: XXXIV. és az azt kiegészítő és módosító 1873: XVII. tcz.-et, mely a Ferencz-csatorna használatának és üzletének átruházása és ezen csatorna kiegészítése iránt intézkedve, több tekintetben a vízhasználat magánjogi viszonyaira vonatkozólag is tartalmaz intézkedéseket), csak a vizi jog egyes részeire terjeszkednek ki; még pedig:

Az 1871: XXXIX. tcz. a vízszabályozó társulatokról;

az 1871: XL. tcz. a gátrendőrségről;

az 1874: XI. tcz. a belvizek levezetése körüli eljárásról;

az 1879: XXXIV. tcz. a vízszabályozási társulatokról szóló 1871: XXXIX. tcz. módosításáról és kiegészítéséről;

az 1879: XXXV. tcz. a Tisza és mellékfolyói mentén alakult vízszabályozó és ármentesítő társulatoknak adandó állami előlegekről;

az 1880: XX. tcz. a Tisza és mellékfolyói mentén alakult vízszabályozó és ármentesítő társulatok és Szeged sz. kir. városa részére kötendő állami kölcsönről;

az 1881: XLII. tcz. az 1875: VII. tcz. ármentesített területekre vonatkozó rendelkezéseinek megváltoztatásáról;

az 1881: L. tcz. az 1870: X. tcz. által elrendelt Duna-szabályozási munkák folytatásáról;

az 1881: LII. tcz. a Tiszavölgy ármentesítése érdekében a kormány által teendő intézkedésekről;

az 1882: VII. tcz. a Tisza és mellékfolyói mentén alakult vízszabályozó és ármentesítő társulatok és Szeged sz. kir. városa részére kötendő állami kölcsönről szóló 1880: XX. tcz. némely rendelkezéseinek módosításáról;

az 1884: IV. tcz. az 1879: XX. tcz. hatályának megszűnése után Szeged sz. kir. városában szükséges átmeneti intézkedésekről és az 1882: VII. tcz. 2. §-ában foglalt intézkedésnek módosításáról;

az 1884: XIV. tcz. a Tiszának és mellékfolyóinak szabályozásáról, ezen folyók völgyeinek ármentesítéséről, ugyancsak a vízszabályozó és ármentesítő társulatok igazgatási szervezetéről; és az 1884: XXVIII. tcz. az 1840: X. tcz.-ben megállapított hatósági illetékesség némely határozmányainak módosításáról.

Ezen törvények — elég nagy számban — előzték meg vízjogi törvényünknek, az 1885: XXIII. tcz. alkotását, melynek végrehajtása céljából a következő rendeletek bocsátottak ki:

1. A tiszavölgyi társulatnak a közmunka- és közlekedési miniszterium 1884 november 10-én 41,151. sz. a. k. rendeletével az 1884: XIV. tcz. rendelkezései értelmében módosított alapszabályai;

2. a földmiv., ipar- és kereskedelmi miniszter 1885. évi december 31-én 45,689. sz. a. k. körrendelete a vízjogi törvény végrehajtása iránti általános rendelet kiadása tárgyában;

3. a földmiv., ipar- és kereskedelmi miniszter 1885. évi december 31-én 66,654. sz. a. k. körrendelete a vizikönyvek berendezése és kezelése tárgyában;

4. ugyanannak 1885. december 31-én 66,655. sz. a. k. körrendelete a vízduzzasztó művek ügyében;

5. a közmunka és közlekedési miniszternek 1885. évi 39,506. számú rendelete a vízrendező társulatok tisztviselői ellen indított fegyelmi eljárás tárgyában;

6. ugyanannak 1885. évi 39,507. számú körrendelete a vontató utak és a szabad kikötés tárgyában;

7. a földmiv., ipar- és kereskedelmi miniszternek 1886. márczius 30-án 17,202. sz. a. k. körrendelete a kulturmérnöki hivatalok szervezete tárgyában;

8. ugyanannak 1886. márczius 30-án 45,689/885. sz. a. k. rendelete 31. §-ának kiegészítése, valamint a 105. és 109. §-ok kiigazítása iránt;

9. az igazságügyminiszternek 1886. április 20-án 13091. sz. a. kelt rendelete a vízjogi törvény III. fejezetében meghatározott vízvezetési szolgálmat bekebelezése tárgyában;

10. a közmunka és közlekedési miniszternek 1888. évi február 5-én 50,515/887. sz. a. kelt rendelete a vízrendezésre alakult társulatok tisztviselőinek fegyelmi ügyekben követendő eljárásra vonatkozó utasítás tárgyában;

11. a közmunka és közlekedési miniszternek 1889. évi febr. 15-én 6517. sz. a. kelt rendelete az árvizek lefolyási viszonyait jellemző adatok beszerzése, gyűjtése és feldolgozása tárgyában;

12. a kereskedelmi miniszternek 1890. február 24-én 10,804. sz. a. kelt körrendelete, mely szerint a vízjogi törvény és az annak végrehajtása iránti általános rendelet, valamint a közigazgatási bizottságok részére kiadott utasítás alapján folyamatba teendő tárgyalásokhoz, a magyar kir. vasuti és hajózási főfelügyelőség és a magyar kir. államvasutak igazgatósága külön-külön hivandók meg, s a határozatok is ugyanazokkal külön-külön közlendők.

13. a földmivelésügyi miniszternek 1891. január 17-én 73,725/890 sz. a. kelt rendelete a közúti műtárgyakra és különálló hidak ujjáépítésére vagy átalakítására, valamint a vízhasználati munkálatokra vonatkozó engedélyezési eljárás egyesítése tárgyában;

14. ugyanannak 1892. november 27-én 58,943. sz. a. kelt rendelete az ártézi kutak furásának engedélyezése körül követendő eljárás tárgyában.

15. a földmivelésügyi miniszternek 1893. márczius 1-jén 3050. sz. a. kelt körrendelete a kulturmérnöki kerületek új beosztása tárgyában s végre

16. a földmivelésügyi miniszternek 1893. évi 30350. sz. a. kelt körrendelete a kerületi kulturmérnöki hivatalok felügyelői kerületi beosztása tárgyában.

Dr. Lindner Gusztáv,

(Folyt. köv.)

kolozsvári egyetemi tanár.

Jogirodalom.

Die Phantasie im Rechte. Vortrag von Dr. Heinrich Dernburg.

Dernburgnak a bécsi «Juristische Gesellschaft»-ban tartott felolvasása megjelent a könyvpiacra is. Bennünket ama véletlen folytán is érdekelhet, hogy D. ép akkor foglalt állást a kötelező polgári házasság ellen, a mikor az nálunk az abstract viták kódéből kilépve, positiv megoldás felé tartott. E vonatkozás miatt D. sok támadást provokált és ezek ellen egy utószóban védekezett: ő nem csinált politikát, nem célzott Magyarországra és nem is hiszi, hogy szavai Magyarországon valami nagy hatást tettek volna. Ez igaz, de az intentio talán még sem volt távol az ellenkezőtől

erre mutat legalább a házasságkötés formájára vonatkozó rész bevezetése: «Ich betrete brennenden Boden, wenn ich hier von der Form der Eheschliessung rede». Jogászi szempontból azonban bennünket főleg azon deductiók érdekelnek, melyeken át álláspontjához jut.

Kiindul abból a tételből, hogy a phantasia végoka minden jognak, éltető eleme, mely «által létezik» Ezáltal nyer karaktert és formát a házasság, az apai hatalom, tulajdon, büntetőjog és királyság. Ez magyarázza meg a szokás jelentőségét is, a szokás imponál, uralja a kedélyt, mert régi. Mindenütt a phantasia játszik közre; a 10 parancsolat mennydörgés és villámlás közt lett kihirdetve, a római világjog kapuján áll a 12 táblás törvényhozás, és mily drámai a római per! A német jog is mily poetikus vallásos és symbolikus tartalmu volt! Mindezt kiirtották a 16. század doktorai és még inkább pusztított a modern törvényhozás, mely ok nélkül belenyul a nép érzelmvilágába. Leszállítja a kiskoruság éveit, elveszi a nő előjogait a csödben, gyors lefolyást enged az ingatlanárveréseknek, megszünteti a tallér egységét, melyhez annyi emlék fűződik és behozza a kényszer (!) polgári házasságot, mely után a nép már nem megy a paphoz, holott a facultativ házasság intézménye mellett másképp állana a dolog, mert itt szabadságukban áll a jegyeseknek az egyházi vagy polgári formát választani! Tehát az első esetben nem megy a nép a paphoz, bár szabad, a második esetben megy, bár nem kell mennie.

Csak rövid jelzésekkel mutattam be Dernburg fejtegetéseit e pontig és azt is főleg azért, hogy megmutassam, minő eszmekörben lép fel házassági theoriája. Az igaz, hogy nagy szerepe van a phantasiának a jogban, hisz a phantasia a synthesis eszköze és így ép oly kevésbé hiányozhatnék a jogban, mint a művészetben vagy a természettudományokban és ily értelemben a jog végokának is mondható; de ezáltal a jog nincs megkülönböztetve a művésztől, hanem csak egy közös forrása van megjelölve. Dernburg tényleg nem is a phantasia szerepét keresi a jogban, hanem inkább foglalkozik azzal, a mi a phantasiára hat és itt nagy előszeretettel vezeti őt minden iránt a mi sötét, a mi mystikus. Nem lehet tagadni, hogy a mystikus hat a phantasiára, csak hogy beteggé teszi és minő jogfejlődés várható ott, hol a jog ilyen phantasiát vallhat végoknak. A jog terén ma már nem lehet operálni a hit eszközeivel és a törvények más végrehajtási eszközöket igényelnek, mint a mysticismus. Dernburg felolvasásában bánatosan megemlékezik arról, hogy valaha a földek felmérésénél a «macskaugrás» mint oly egység szerepelhetett, mely egyuttal istenitéletkép is tiszteltetett és a jogok eme megállapítási módját rendkívüli poetikusnak találja. Lehet, de mi több örömet találunk ama néhány macskaugrásban, melyet a felvilágosodás azóta megtett.

Dr. König Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntett elkövetési helye és a forum delicti commissi.

A büntett elkövetési helyének kettős jelentősége van. Az egyik anyagi jogi, a másik processuális, perjogi. Az anyagi jogi az alkalmazandó büntető-törvényre, a perjogi a bírói illetőségre vonatkozik.

I. Az első természetesen csak akkor bir gyakorlati jelentőséggel, ha különböző büntető-törvények uralmának alávetett területekről van szó. Tehát jelesül akkor, ha a kérdés tárgyát az képezi, vajon a büntett belföldön vagy külföldön elkövetettnek tekintendő-e? A kérdésnek gyakorlati jelentősége s nagy hordereje abban van, hogy a büntető-törvények, közvetlenül az államnak politikai és gazdasági

életét érdeklő büntetteknek kivételével, kisebb-nagyobb mértékben irányadóul a területiség elvét fogadták el.

A büntető-törvények feltétlenül csak a hatályuknak alávetett területen elkövetett bűncselekményekre nyernek alkalmazást, az egyéb területen, tehát büntetőjogi értelemben vett külföldön (melynek nem szükségszerűen az országnak politikai határaival kell összeesnie, a mint hogy nem esett össze p. o. Olaszországban, hol az egységes Btk. életbeléptetése előtt három Btk. volt hatályban, s a mint Horvátországra való tekintettel hazánkban sem esik össze) elkövetett bűncselekményeknél, ha az elkövetés helyén hatályban levő törvény enyhébb, ez utóbbi irányadó. Vajon a külföldi törvénynek irányadó volta alatt az értendő-e, hogy a bűncselekményre egyenesen a külföldi törvény alkalmazandó, tehát a bűnösség s a büntetés egyenesen a külföldi törvényre alapítandó, vagy pedig abban az esetben is a belföldi törvény alkalmazandó az enyhébb külföldi törvény által megengedett határon belül, oly módon t. i., hogy a bíróság súlyosabb büntető ítéletet nem hozhat, mint a milyennek hozatalát a külföldi enyhébb törvény megengedi, az az eredmény azonossága mellett másodrangu kérdés; habár kétségtelen, hogy az állami souverenitásnak ez utóbbi felfogás jobban felel meg.

A Btk. I., III. és IV. fejezeteiben meghatározott bűncselekményeknek, a XI. fejezetben meghatározott pénzhamisításnak, és a magyar honosokra vonatkozólag (a mely kifejezés alatt a Btk. 6. §-a szerint mindazok értendőek, a kik a magyar állam területén honossággal birnak) a II. fejezetben is meghatározott bűncselekményeknek kivételével, külföldön elkövetett büntett vagy vétség miatt a Btk. 11. és 12. §-ai szerint is az enyhébb külföldi törvény alkalmazandó. A Kbt. 13. §-a szerint pedig külföldön elkövetett kihágás miatt büntetésnek nincs helye. A törvénynek ily intézkedése mellett az elkövetési helynek az alkalmazandó törvény szempontjából fontossága természetszerű.

Habár a modern törvényhozásokban a bűncselekmények jobbra nemzetközi jellegűek, oly értelemben t. i., hogy mindenesetre csak kivétel számba mennek az egyik törvényhozás által büntetendőnek elismert oly cselekmények, a melyek a másik törvényhozás szerint bűncselekményt nem képeznek: a büntető-törvények közötti különbségek ennek daczára még mindig elég jelentékenyek arra, hogy az elkövetési hely kiváló jelentőséggel s fontossággal birjon. A bűnösség, a büntethetőség, a bünvádi eljárás megindíthatása, s a büntetés mértéke az elkövetési hely kérdésén fordul meg, s minthogy nem minden büntető-törvény ismeri, vagy legalább nem egyenlő terjedelemben alkalmazza a halálbüntetést, az elkövetési helynek kérdése nem egyszer az élet vagy halál kérdésével azonos.

A Btk. a kérdést, hogy valamely bűncselekmény hol tekintendő elkövetettnek, el nem döntötte, minek folytán a bíró ennek a kérdésnek eldöntésénél, mely nem egyszer az ügynek leglényegesebb kérdését képezi, a tudomány elveire van utalva. Igen sok esetben a kérdés mikénti eldöntése egyáltalán nem kétséges, midőn pl. valaki Bécsben lopott vagy rabolt, az elkövetési hely kétségtelen. Máskor a nehézség csak ténykérdés jelentőségével bir. p. o. vasuton utazás közben elkövetett bűncselekmény esetében. Hogy ilyenkor a célállomás, a kiszállás helye, vagy utközben történt elfogatás esetében az elfogatásnak helye elkövetési helynek tekintessék, ezek csakis processuális tekintetben igénybevehető expediensek lehetnek. Anyagi jogi tekintetben, ha a valóságos elkövetési hely meg nem állapítható, a kérdést a vádlottra nézve legenyhébb értelemben kell eldönteni, mert az elvnek «in dubio mitius» feltétlen uralma ezt követeli.

Nem ténykérdés, de jogkérdés jelentőségével bir az elkövetési hely az u. n. távolsági bűncselekményeknél —

Distanzverbrechen, — a melyekben t. i. a bűnösnek magatartása nem a bűnösnek tartózkodási helyén lesz causalissá, melyeknél mint Liszt mondja: «die Handlung als Körperbewegung und der Erfolg örtlich auseinanderfallen». Példák: Bécsből Budapestre küldött levél, mérgezett süteményt, pokolgépet tartalmazó csomag, a Caprivi s a német császárnak címére nemrég Franciaországból küldött pokolgépek.

Változtassuk meg a feltűnést keltett tényállást annyiban, hogy a tettes a pokolgépet nem Franciaországból, hanem Olaszországból küldötte, s hogy az eredmény alapját a német Btk. szerint halállal büntetendő bűncselekmény forogna fén.

Ime az elkövetés helyének kérdése élet vagy halál kérdését jelenti, mert az olasz Btk. halálbüntetést nem ismer. Más esetek: a határon át lőtt golyó; a határon át kiáltott becsületsértés; a határon túl levő csoporthoz a határon innen intézett lázító beszéd, stb.

Az elmélet ebben a kérdésben egyhangu megállapodásra még nem jutott (s ép ezért a kérdésnek mikénti eldöntése a tételes törvényhozásnak képezné feladatát), s minden lehetőségnek akadnak s akadnak hívei és ellenesei.

A kérdés négyféleféleképpen oldható meg.

Először: elkövetési hely az a hely, a hol a tettes a magatartás idejében létezett. Bécsből Budapestre postán küldött s pokolgépet tartalmazó csomag esetében: Bécs.

Másodszor: elkövetési hely az a hely, a hol az emberi magatartás causalissá lett, a hol a büntetőjogilag relevans materiális eredmény előidéztetett. A fenebbi példában tehát nem Bécs, hanem Budapest.

Harmadszor: mindkét hely egyaránt elkövetési hely. A fenebbi példában tehát a bécsi bíró a cselekményt Bécsben, a budapesti bíró Budapesten tekintheti elkövetettnek.

Negyedszer: nemcsak e két helyen, hanem a bűncselekmény mindazonon a helyeken is tekintendő egyaránt elkövetettnek, a melyeken a cselekvő által mozgásba hozott erő p. o. a levél, a csomag áthalad. A fenebbi esetben tehát ha a csomag feladási helyének Páris veszsük, s feltéve, hogy Párisból a csomag Németországon és Ausztrián át érkezett Budapestre, a gyilkosságnak Franciaország, Németország, Ausztria és Magyarország egyaránt elkövetési helyét képezik.

Több eshetőség fogalmilag nem képzelhető. Mert két végpontról: *A.* és *B.* pontról levén szó, elkövetési hely csak vagy ezeknek egyike lehet, vagy mindkettő, vagy végre mindkettő és a közéjük eső terület is. Valószínűleg ennek a fogalmi lehetetlenségnek köszönhetjük, hogy a kérdésben a nézetek még jobban szét nem ágaznak.

A négyféle nézet közül, a két első az elkövetési hely egységének elvét követi: míg a másik kettő az elkövetési helyek többségének lehetőségét megengedi.

Kézen fekszik továbbá, miként az első nézet a bűncselekménynek csak subjectiv, a másik nézet a bűncselekménynek csak objectiv oldalát veszi tekintetbe. A harmadik és a negyedik nézetet a bűncselekménynek mindkét oldalán van tekintettel.

Az első nézet abból indul ki, hogy a büntetésnek alánya a bűnös levén, s a büntetés a bűnös ellen irányulván, az általa megsértett törvény csak annak a helynek a törvénye lehet, a hol a bűnös létezett akkor, midőn tevékenységét kifejtette.

Ezzel szemben Liszt — a második nézetnek híve — helyesen figyelmeztet arra a fontosságra, melyet az emberi magatartásnak a külvilágban hatályossága bír, s abból a kétségtelenül helyes praemissióból, hogy a cselekmény a causalitással azonos — «handeln heisst causal sein; Handlung ist gleichbedeutend mit Causalität; — Causalität aber ist Entfaltung der Naturkräfte» arra a következtetésre jut, hogy: Das Verbrechen als Handlung ist an dem Orte begangen, an dem wir durch Entfaltung der Naturkräfte

wirksam werden», a mi azokban az esetekben, a melyekben a büntető-törvény által védett jogérdek egy testi dologban, vagy testi alanyban megtestesült, azt jelenti, hogy a büntettnak elkövetési helye az a hely, a hol az a dolog vagy az az alany létezett akkor, midőn a mozgásba hozott természeti erők rajta mint érzekeink alá eső tárgyak hatályosságukat kifejtették.

Mindkét nézetnek hiánya az egyoldalúság, az, hogy mindegyik féligazság. Az egyedül helyes kiindulási pontot a büntető-törvénynek célja képezheti. A büntető-törvénynek célja megvédeni a jogrendet azon a területen, a melyre hatálya kiterjed. A bűncselekmény tehát annak a területnek törvénye alatt áll, a melynek jogrendét megsértette. Ha tehát lehetséges, hogy valamely cselekmény több területnek a jogrendjét sértheti, akkor a cselekmény a területek mindegyikének törvényébe ütközik, s így a cselekményre e területek mindegyikének törvénye egyaránt alkalmazandó, mert mindegyik törvény egyaránt megsértetett. A kérdés tehát csak az, hogy ez lehetséges-e. A felelet erre nem lehet kétséges. A mint ugyanis bizonyos az, hogy a büntetőjogilag relevans eredmény előidézése sérti annak a területnek a jogrendjét, a hol ez a változás előidéztetett, ép oly bizonyos az, hogy megsértettnak tekintendő annak a területnek a jogrendje is, a honnan a változást előidéző causalitást a tettes mozgásba hozta. Ha valamely változás a jogrenddel ellenkezik, okvetlenül ellenkezik azzal a változást előidéző emberi magatartás is. A nem közömbös okozatnak oka nem lehet közömbös. A szörszálhasogatás legfőleg azt kérdezhetné, hogy miután az *A.* területen kifejtett tevékenység *B.* területen idézte elő az eredményt, *A.* területen tehát eredmény nélkül maradt, vonható-e a bűnös az *A.* területen bevégzett bűncselekmény miatt felelősségre, — a mi a bűnösnek legfőleg kísérlet miatti felelősségét vonná maga után, s kizárná felelősségre vonhatását azokban az esetekben, melyekben kísérlet fogalmilag kizárva van, vagy a tételes törvény szerint nem büntetendő. Látni való azonban, hogy miután az eredmény bekövetkezett, kísérletről, s a bűnösnek kísérlet alapján felelősségéről szó nem lehet. A bűncselekményt tehát mindkét helyen — a fenebbi példa esetében Bécsben és Budapesten — egyaránt kell elkövetettnek tekinteni. Ez a nézet legjobban elégíti ki a társadalom jogosult érdekeit is, mert kétségtelen, hogy a társadalom mindkét helyen egyaránt s közvetlenül érdekelve van. Az egyik helyen a bűnös jelenléte, a másik helyen az eredmény alapján.

A közbeneső terület ellenben elkövetési helynek nem tekintendő, mert a bűnös által mozgásba hozott eszköznek egyszerű áthaladása az illető terület jogrendjét nem sértheti. Mily módon sérthetné p. o. Németország jogrendjét az, hogy a Párisból Budapestre küldött pokolgép Németországon átment.

Az u. n. transito büntettek fogalma azért jogosultsággal nem bír. Magától értetik, hogy a megsértett területek mindegyike a maga törvényét fogja alkalmazni, tekintet nélkül a másik területnek törvényére. Hogy a bűnös melyik törvény szerint fog tényleg bűnhődni, az attól függ, hogy a cselekmény hol kerül bűnvádi eljárás alá. Mindegyik terület természetesen a maga törvényét fogja alkalmazni, és helyesen, mert az, hogy a bűncselekmény más területnek jogát is sértette meg, nem szünteti meg a tény, hogy a bűnös a cselekményt az ő területén is követte el. Ily esetekben tehát a magyar Btk.-nek nem 11. és köv. §-ai, hanem az 5. §. alkalmazandók.

Részesség esetében: *a)* belföldről intézett felbujtás, belföldről nyújtott segély, külföldön elkövetett bűncselekményhez belföldön követtetvén el, a bűnös a belföldi törvény alá esik; *b)* ugyanez áll külföldről intézett felbujtás, belföldön elkövetett bűncselekményhez külföldről nyújtott segély esetében. *c)* társtetteségnél ugyanezek az elvek irányadók.

Sajtó útján elkövetett bűncselekményeknél a nyomtatás helye, a kiadás, megjelenés helye, a hely illetve a helyek, a honnan és a hol a terjesztés történt, egyaránt elkövetési helyek.

II. Processualis tekintetben minden locus delicti «commissi», egyaránt «forum d. c.» is, ha csak a törvény az ellenkezőt nem rendel; s czélszerűségi tekintetből az elkövetési helyek valamelyikének elsőbbséget nem ad. De ez az elsőbbség csak processualis jelentőséggel bír. Csak a forumot szabályozza. A locus-ra fenálló anyagi jogi elveket nem érinti.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

A házasságon kívüli nemzésen alapuló vérségi összeköttetés büntetőjogilag rokonságnak veendő-e?

Nem rég a fővárosi napilapok törvényszéki rovatában, a szereplők neveinek mellőzésével azon hir jelent meg, hogy a budapesti kir. törvényszék büntető osztálya egy esetben, midőn valaki *természetes* szülőjének *törvényes* leszármazója kárára lopást követett el, daczára annak, hogy a sértett fél a végtárgyalás alkalmával kijelentette, hogy a vádlott büntetését nem kívánja s panaszát visszavonja, — azon indokolással, hogy *a szülő törvénytelen gyermeke törvényes leszármazója testvérének nem tekinthető*, a vádnak visszavonását tekintetbe nem vette, az ügyész indítványához képest a vádlottat a lopás vétségében vétkesnek mondta ki s négy napi fogházra ítélte el és miután az ítélet ellen senki sem felebbezett, az jogerőre emelkedett.

A napilapok a vád visszavonására vonatkozó ítéleti indokot dőlt betűkkel közölték, nyilván fel akarván hívni a közönség figyelmét azon bámulatos jogászi elmeélre, mely e kijelentésben rejlik. Mi azonban nemcsak hogy egyet nem értünk a törvényszék elvi jelentőségű határozatával, hanem azt találjuk, hogy a törvényszék végzetes, helyrehozhatatlan hibát követett el, midőn a közölt esetben a vád visszavonása következtében vádlottat fel nem mentette.

A Btk. 342. §-a kimondja, hogy azon esetre, ha a lopás testvérek között követtetik el, a bünvádi eljárás csak a sértett fél indítványára tehető folyamatba. Nézetünk szerint ezen törvényes intézkedésre nem csupán azon természetes szeretet szolgált indokul, mely a testvéreket egymáshoz fűzi, s őket egymás iránt a legmesszebb menő elnézésre készíti; a törvényhozónak nem volt célja pusztán az, hogy megakadályozza, hogy a büntető bíró hatalmával a családnak subtilis kezelést igénylő viszonyaiba bele ne nyuljon, hanem döntő befolyással bírt amaz intézkedésnél az is, hogy a törvényhozó meg akarta kimélni a testvére lopása következtében károsult testvért azon lelki gyötrelmekről, melyeknek erőt kell vennie természetszerűleg rajta, midőn feljelentése folytán tolvaj testvérét a vádlottak padján s utóbb a fogház, börtön vagy épen fegyház kapuit mögötte bezárulni látja. Ha a törvényhozó szándékára vonatkozó e feltevésünk helyes, akkor tekintve azt, hogy a törvényes leszármazó, szülője törvénytelen gyermeke irányában épen azért, mert a társadalom és a társadalmi rend utóbbit amugy is eléggé mostoha bánásmódban részesíti, rendszerint, de különösen akkor, midőn ezt szenvedni látja, hatványozott mértékű gyöngédséggel viseltetik, nincs okunk feltételezni, hogy a törvényhozó a házasságon kívüli nemzésből származó testvért a törvény nyújtotta kedvezményből ki akarta volna zárni.

De bármi volt is a törvényhozó szándékának rugója, kétségtelen az, hogy ott, hol a törvény nem különböztet, nekünk sem kell különböztetnünk. Már pedig a törvény, a hol a törvénytelen leszármazásra tekintettel kívánt lenni, azt világos szavakkal ki is emelte. Egyetlenegy szakasza van a büntető-törvénynek, mely kételyt támaszthat az iránt, vajon a törvényhozó nem szándékolta-e a házasságon kívüli

nemzésből származó vérségi összeköttetést a rokonság fogalma alól kizárni s ez a csábítás büntetése vonatkozó szakasz. Itt ugyanis kimondja, hogy a csábítás büntetést elköveti az a szülő, a ki *törvényes* vagy *természetes* nőgyermekét, más-sal nemi közösülésre, úgy szintén az, a ki a *törvényes* vagy *természetes* gyermekét más-sal nemi vagy természetelleni fajtalanság elkövetésére csábítja. Itt tehát a törvény nem szól egyszerűen *nőgyermek-ről* és *gyermek-ről*, hanem szükségesnek tartja még kiemelni azt is, hogy a gyermek *törvényes* vagy *természetes* leszármazása a cselekmény törvényszerinti minősítésén nem változtat. Nézetünk szerint azonban az csak látszólagos, mintha a törvény azzal, hogy e szakaszban a gyermek akár törvényes, akár természetes voltát külön kiemelendőnek találta, azt akarta volna decretálni, hogy a házasságon kívüli nemzésből keletkezett vérségi összeköttetést a rokonság fogalma alá vonni nem kívánja. A természetes apa ugyanis a jogi műnyelv szerint nem lévén «szülő», a fent idézett szakaszban ily alakban való szövegezése célirányosnak tűnhetett fel a törvényhozó előtt, hogy ne legyen kénytelen a szöveg concisiójának rovására a kérdéses büntetett alanyainak bővebb felsorolásába bocsátkozni. Egyébként a magunk részéről nem habozunk egy pillanatig sem annak kijelentésével, hogy e szakasz a szavak hypertrophiájában szenved, mert úgy találjuk, hogy a legconcisebb formula ez lett volna: a csábítás büntetést követi el az, a ki nőgyermekét más-sal nemi közösülésre, ugyszintén az, a ki gyermekét más-sal nemi vagy természetelleni fajtalanság elkövetésére csábítja.

Látjuk tehát, hogy a büntető-törvény a természetes és törvényes leszármazás között különbséget nem tesz. Kétségtelennek tartjuk, hogy a vérfertőztetés büntetést állapítaná meg bármely hazai bíróságunk, ha a természetes apa törvénytelen leányával vagy az apának törvényes leányával annak természetes fia nemileg közösülne. Már pedig azt egyetlenegy bíróságunk sem tartaná igazságosnak, hogy a törvénytelen gyermekek csak akkor tekintessenek vérrokonoknak, mikor a törvény szigora alkalmazandó ellenök, ellenben a rokonsági köteléken kívül állóknak vétessenek, valahányszor a törvény kedvezményeiben volnának részesíthetők.

A budapesti kir. törvényszék büntető osztályát, úgy látszik, a törvénytelen gyermekek magánjogi helyzete vezette tévutra a jelen soraink bekezdésében közölt elv megállapításánál. De eltekintve attól, hogy a büntető bíró a jogi fogalmakat nem veszi át egyszerűen magánjogból, hanem azokat a büntető-törvény szempontjából maga construálja, még a magánjogban sem áll az, hogy a szülő törvénytelen gyermeke törvényes leszármazója testvérének nem tekinthető. Nem fogunk itt egyébire hivatkozni, mint arra, hogy ezek egymással házasságra nem léphetnek épen azért, mert testvérek, hogy amaz elvnek még a magánjog szempontjából való tarthatatlanságát is kimutassuk. Szívesen concedáljuk azt, hogy az ugyanazon szülőtől származó törvényes és természetes gyermekek, hogy úgy mondjuk, nem teljes jogu testvérek, de mindenesetre még magánjogilag is testvérek. A büntető-törvény szempontjából azonban, úgy tartjuk, mi különbséget sem tesz, hogy a vérrokonság törvényes házasságban vagy házasságon kívül történt nemzésen alapul-e. Itt egyedül mérvadó az, hogy a vérségi összefüggés legyen meg s teljesen közömbös, a magánjog rokonoknak ismeri-e el a házasságon kívüli nemzésből származókat vagy sem.

Már az «in dubio mitius» elvnel fogva is helyesebben tette volna a budapesti kir. törvényszék büntető osztálya, ha az említett esetben a vádlottat felmenti. Nem esett volna azon végzetes hibába, hogy egy, ugyan nem ártatlan, de a törvény szerint nem bűnös emberre büntetést mért.

Dr. Berczeli Antal,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A sommás eljárási törvény életbeléptetése.** Nagy horderejű rendeletet bocsátott ki az igazságügyminiszter f. é. május 30-ikán. E szerint az 1893: XVIII. és XIX. törvény-cikkek 1894. évi november 1-én lépnek életbe. Igen nehéz feladat hárul ezzel bírói és ügyvédi karunkra, nemcsak mert az új törvények beható ismerete és akadálytalan kezelése újabb tanulmányokat igényel, de azért is, mert részben ismeretlen jogintézmények honosítatnak meg a perjogban és a szóbeliségnek most inaugurált rendszere nagy leleményeséget, széles körű ismereteket és a törvények gyors kezelését feltételezi ügyvédben, bíróban egyaránt.

Reméljük, hogy a kezdet nehézségeit gyorsan le fogjuk küzdeni.

A miniszter rendelete így hangzik:

Az 1893: XVIII. törvény-cikk 222. és 234., továbbá az 1893: XIX. törvény-cikk 24., 27. és 28. §-ában nyert felhatalmazás alapján rendelem:

I. A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. és a fizetési meghagyásokról szóló 1893: XIX. törvény-cikkek az 1894. évi november hó 1-én lépnek életbe.

II. Ezen a napon hatályba lépnek a fenti törvény-cikkekre vonatkozó s a jelen rendelettel megállapított ügyviteli szabályok.

Budapest, 1894 május 30-án. *Szilágyi Dezső* s. k.

A fenti rendeletben említett ügyviteli szabályok szövege és az ahhoz tartozó minták az «Igazságügyi Közlöny» idei 7. számában fognak megjelenni.

— **A kir. Curiához** folyó évi május hóban beérkezett 2625, ez évben összesen 12480 ügy, s így a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 25831. Elintéztetett 12554, hátralékban maradt 13277 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest a beérkezések száma 524-el kevesbedett, az elintézésüké 869-el, a hátraléké 1304-el szaporodott.

— **Érdekes felmentő ítéletet** hozott a Curia egy esetben, hol az alsó fokok a törvénytelen gyermek anyját a Btk. 290. §-a alapján elítélték. A Curia ítélete így hangzik:

Az alsóbíróságok ítéletei megváltoztattatnak, vádlott a vád és annak következményeinek terhe alól felmentetik. *Indokok:* Tekintettel arra, hogy a kir. törvényszék ítéletében vádlott gondatlanságát bizonyító adatul felhozott azok a körülmények, hogy vádlott a szüléskor senkinek sem vette igénybe segélyét, és a megszült gyermeket meg sem nézve, ruhába göngyölytette és az ágyra, azzal mit sem törődve, elhelyezte: jelen esetben vádlott gondatlanságát bizonyító adatoknak azért nem fogadhatók el, mert a megszült gyermek a bonczjegyzőkönyv adatai és orvosszakértői vélemény szerint koraszülött volt, és mert vádlott meg nem czáfolt állítása szerint a gyermek születésekor semmi életjelet sem adott magáról; ezek az adatok és jelenségek pedig vádlottban a szülés után, tekintve, hogy vádlott ekkor tudta már, hogy a szülés korai, gyermekének életben létre nézve alapos kételyt támaszthatnak; tekintettel továbbá arra, hogy vádlott a szülési fájdalmak tekintetében is, és pedig épen a bekövetkezett korai szülés miatt tévedésben is lehetett, a segély igénybevételenek elmulasztása tehát eme szempontból sem róható fel vádlott terhére; tekintettel arra is, hogy ily körülmények közt a gondatlanság nagyobb fokára az sem mutat, hogy vádlott előzően már két ízben szült, minden egyéb terhelő adat pedig, mely a kir. törvényszék ítéletének indokaiban vádlott cselekményét illetőleg felhozott, nem szolgálhat a gondatlanságnak bizonyítására, ezek az adatok vádlottat nem terhelhetik, mert a szándékoság tekintetében ellene vád nem forog fen; ezeknél fogva, és tekintettel a Btk. 1. §-ára is, vádlott a vád és annak következményei alól fel volt mentendő. (6538. sz. a. máj. 18.)

— **Megjelent** a Márkus-féle esetgyűjtemény első kiadásának pótkötete.

— **A német Reichsanzeiger** közli a részletügyletekről szóló törvény szentesített szövegét. A törvény határozmányait már közöltük.

— **A német jogi irodalom köréből:**

1. Megjelent a Liszt-féle büntetőjogi tankönyv hatodik kiadása. Ugy látszik, ezen tankönyv már teljesen kiszorítja Bernerét az egyetemekről.

2. **Érdekes jogtörténeti tanulmány:** Strafrechtspflege unter König Friedrich Wilhelm I. Von Friedrich Holtze. Szerző a Stölzel-féle nagy jogtörténeti munkához kíván adalékokat szolgáltatni, és a berlini Kammergericht-nek 1738 ban alapított bűnügyi osztályával foglalkozik leginkább.

3. Die Frage nach dem gebornen Verbrecher, von Dr. Koch. Szerző egy tébolydának igazgató orvosa és követeli, hogy minden fegyintézetben pszichiatrikus megfigyelő osztály rendeztessék be.

4. Das Militär-Strafverfahren in Russland, Frankreich und Deutschland. Von E. F. Weisl. Ismertetés.

5. A bírósági határozatok nyelvezetéről ír Daubenspeck egy érdekes füzetet. Ugyanazon hibákat ostromozza, a melyeket a mi curiális stílusunk ellen is fel szoktak hozni. Horribilis példákat közöl a német határozatokból s azt állítja, hogy azok vegyületek képeznek a régi burokratikus stílusból és a gigerli-stílusból. A füzet címe: Die Sprache in den gerichtlichen Entscheidungen. Berlin. Vahlen kiadása.

6. Jäger ír az elővételi jogról (Das Vorkaufsrecht nach gemeinem Rechte). Szerző szerint az elővételi jog: pactum de contrahendo.

7. Az osztrák polgári törvénykönyvnek Stubenrauch-féle kommentárjából a *hatodik* kiadás jelent meg. Fel van benne dolgozva a legújabb irodalom és a judikatura.

8. Die Geschichte der menschlichen Ehe. Ezen czim alatt jelent meg *Westermarck* finn tudós munkájának német fordítása. Szerinte a család képezi az eredeti társasági csoportot, nem pedig az u. n. promiscuitas, melyet sok tudós vall. A monogamia a régibb házassági forma; a polygamia csak később honosult meg.

9. A német jogtörténet intensivebb tanítása érdekében szólal fel Ehrenberg egy füzetben, melynek címe: Die deutsche Rechtsgeschichte und die juristische Bildung.

— **Egy sajtópör** alkalmából, melyet a német kormány több lap ellen indított egy socialista gyűlésről hozott tudósítás miatt, nagy feltűnést keltett a berlini törvényszék elnökének, Brausewetternek a tárgyalás folyamán tanúsított magatartása. Kijelentette, hogy ő nagyon jól tudja, miszerint az emberek a gyűlésekre azért mennek, hogy ott botrányt provokáljanak. Az újságok — az elnök szavai szerint — rendesen össze-vissza beszélnek valótlanosságokat. Mindenből csak egy parányi részt kell hinni. Mikor a védő azt kérdezte egy rendőrtiszt tanutól, hogy minek vágattak a lovasok a békés nép közé, az elnök megtiltotta a kérdésre felelni, mert ez nem tartozik a védőre. Egy ízben kijelentette az elnök, hogy az «agent provocateur»-ség képzelet szüleménye és nem engedi meg e thémát tárgyalni. «Nyilvánosság nincs» volt egy másik bon mot-ja. Az ügyész ugyanilyen tónust használt a védővel és vádlottakkal szemben. A tárgyalás természetesen súlyos büntetéseket eredményezett a vádlottakra nézve.

— **Feltételes elítélés Párisban.** *Lambert Nándor* egy párisi gazdag gyáros fia szerelmi viszonyt folytatott egy varrólánnyal, *Lemonie* Juliával. A fiatal ember örök hűséget ígért a lánynak, és megígérte neki, hogy mihelyt atyja gyáranak birtokába jut, őt nőül veszi. A fiatal ember atyja azonban tudomást nyert a viszonyról, és kényszerítette fiát, hogy azt abba hagyja. Ennek folytán a lány elkeseredésben egy utolsó talákozást kért a fiatal embertől, és ott őt néhány revolverlövéllyel igen súlyosan, bár nem halálosan megsebesítette. Az ügyészség a lányt nem gyilkossági kísérlettel, hanem csak testi sértés büntetével vádolta azon célból, hogy bíróság hozzon ítéletet az ügyben, ne pedig esküdtszék, mely ily esetekben mindig felmentő ítéletet szokott hozni. A bíróságnál a lány bűnösnek is mondatott ki, és hat havi fogházbüntetésre ítéltetett, azonban a feltételes elítélés kedvezménye mellett, úgy hogy végeredményben a lány ép úgy felmentetett a büntetés alól, mintha esküdtszék elé állítottatott volna. Ez az eset is mutatja, — mire különben már többször utaltunk — hogy a hol az esküdtszék felment, ott a szakbíróság rendszerint ugyanazt teszi.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szilágyi Dezső. — Az új vizjogi törvényjavaslat. Dr. LINDNER GUSZTÁV kolozsvári egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle*: A személyes szabadságnak közhivatalnok általi megsértéséről. (Btk. 193—195., 301., 473. §§.) KUNFALVY ISTVÁN nyíregyházi kir. törvényszéki bírótól. — A «kikötött vagyonbetétektől» járó illeték. SZÜRS ISTVÁN pénzügyi segédtitkártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szilágyi Dezső.

Szilágyi Dezsőnek nem a positio nagysága, az ő egyéniségének nem a miniszteri szék adott jelentőséget. A hozzá hasonló férfiak nem kölcsönöznek erőt senkitől, de erőt kölcsönöznek minden területnek, melyre rálépnek.

Megoszlott érzelmekkel fogadta a jogászi közvélemény Szilágyi Dezsőt, midőn a miniszteri széket elfoglalta. Mint erős és határozott karakter nem szükölködött ellenségekben. A nagy szellemi képességet senki sem vitathatta el tőle, de ellenségei kétségbe vonták alkotó erejét. Torzvonásokkal, mint valami Saturnust tüntették fel, a ki mindent agyonkritizál és megeszi saját szellemi gyermekeit.

És ime a robbantó erejűnek híresztelt Szilágyi Dezső folytonos munkásságban tölti igazságügyminiszteri éveit. A reformok egész sora fűződik nevéhez és számos reform előkészítését ő kezdeményezte.

A királyi táblák és a királyi főügyészségek decentralizációja az ő műve; ő végezte a birói és ügyészi szervezetnek az 1891: XVII. tcikkbe lefektetett nagyszabású módosítását, reformálva a birói előléptetés nálunk megszokott sablonos módszerét és lehetővé téve, hogy a kitűnő bíró előlépjen anélkül, hogy ott kellene hagynia a hatáskört, melyet megszeretett és melyben bevált. Tőle származik az új vizgálóbírói intézmény, mely hivatva van arra, hogy véget vessen a jogászi közvélemény által gyakran felpanaszolt vizsgálati atrocitásoknak és a tapasztalatlan elemeket a vizsgálatból kizárja. Elavult perrendünkön ő ütött rést az új sommás eljárással és a fizetési meghagyással; alatta készült el az örökösödési eljárás és mindezen eljárási reformok betetőzéséül megtette az előkészületeket a perrend átható, teljes reformjára.

Bár Szilágyi Dezső erős, határozott és eredeti egyéniség, sohasem volt szorosabb a kapocs az igazságügyi kormány és a jogászi közvélemény között, mint milyen ő alatta. Reformalkotásai legjobban czáfolják ellenségeinek ama állítását, hogy megveti az embereket. Hiszen ezek a reformok azt valószínűsítették meg, a mit a magyar jogászság színe-java évek óta sürgetett. Az az éles kritikai szellem, mely Szilágyi Dezsőben lakozik, nem gátolta tehát az alkotásban, hanem csak arra szolgált, hogy megrostálja, tökéletesítse a felvetett terveket. A közvéleményt sohasem kicsinyeli, csak a közbeszédet. A közbeszéd után pedig csak a hiu és félénk lelkek szoktak igazodni.

Hasztalan bírálta Szilágyi előtt a jogi kritika a büntető-törvénykönyvet. Hiába mutatta ki, hogy a kodex sok helyütt ok nélkül rideg, másfelé pedig büntető sanctió nélkül hagy olyan cselekményeket, melyek megtorlást érdemelnek. Szilágyi a büntető-törvénykönyv novellájának eszméjét szeretettel felkarolta és teljesen előkészítette.

Alatta készült el a Curia választási bíráskodásáról szóló

javaslat, mely az alapeszme angol származása dacára, kidolgozásában eredeti.

És végül a kötelező polgári házasságról szóló javaslatot is ő terjesztette be, és e nagy, korszakalkotó reformtervezet benne találta leghatalmasabb parlamenti támaszát. A házasságjogi vitában elmondott beszédeit barát és ellenfél egyaránt csodálta; e beszédek mindenkor a jogászi ékesszólás remekei közé fognak tartozni.

Igazságtalanok volnánk számos jeles férfiú iránt, ha ki nem emelnők, hogy reformalkotásaiban Szilágyi Dezső igénybe vette a szakerők közreműködését; de épen abban találjuk Szilágyi nagy érdemét, hogy szakítva a burokratikus czopffal, a képességeket onnan vette, a hol épen találta és a kodifikáció szakszerűségére elődeinél nagyobb gondot fordított. Az erőteljes egyéniségek rendes hibáját, hogy apró és tehetségtelen emberekkel szeretik környezni magukat, Szilágyi nem ismeri; ő ellenkezőleg mindig a tehetséges embereket keresi és valóban elmondható, hogy az egyéni kiválóság sohasem volt oly kevésbé beleszorítva a sablonok Prokrustes-ágyába, mint épen ő alatta.

Előítéleteket az ő minden ízében jogászi és épen azért a jogegyenlőségért hevülő egyénisége nem ismer. Azt a bástyát, melyet a kasztszellem a jogászok két nagy osztálya, a bírák és az ügyvédek közt emelt, ha le nem is ronthatta, de legalább áttörte. Az ügyvédek sorából számos bírót nevezett ki, hogy így a két osztályt egymáshoz közelebb hozza.

Nincs itt most helye, hogy alkotásainak kritikáját adjuk. Ritka éles ész, nagy szónoki képesség, erős polgári érzés és puritán jellem összpontosulnak benne. Valósággal teremtve van a reform-működésre.

A második kinevezés alkalmából kifejezést adunk azon reményünknek, hogy reformeri egyénisége jogéletünk hasznára még sokáig fog érvényesülni.

Az új vizjogi törvényjavaslat.¹

A vizjogi törvény és az új törvényjavaslat.

A vizjogi törvény célja és feladatai tekintetében, a törvényjavaslatához csatolt indokolás és a v. j. t. j. tárgyalására kiküldött bizottság jelentése valamint a képviselőház tárgyalásai után ítélve, nem létezett teljes egyetértés a kormány és a képviselőház tagjai között.

Az államkormány az általa benyújtott vizjogi törvényjavaslatához csatolt indokolásában erősen hangsúlyozta:

«Mindezen, jóllehet idő- és célszerű intézkedéseket tartalmazó törvényeink már speciális rendeltetésüknél fogva sem felelhetek meg azon követelménynek, hogy a bőven rendelkezésre álló viz és a benne fekvőt ermelő erők minden irányban értékesítenek és az esetleg általuk okozható károk ellen rendszeres védekezés keresztülvitessék.»

«Ily czélnak csak egy az egész anyagot rendszeresen magába foglaló törvény (a vizjogi törvény) felelhet meg.»

«Átlátta ezt a kormány és a törvényhozás, a midőn az előbb említett speciális törvények előterjesztésénél és tár-

¹ Az előbbi közl. l. a múlt heti számban.

gyalásánál több ízben hangsúlyoztatott az, hogy e speciális törvények csak a legsürgősebb igények kielégítésére szolgálnak és mellőzhetők volnának, ha rendszeres vízjog előterjesztése akkor már lehetséges lett volna; és másrészt a képviselőházban egy ily rendszeres törvény előterjesztése több ízben tényleg szükségesnek is mondatott és az illető szakminiszter világosan kijelentette, hogy ez ügygyel tényleg foglalkozik is, stb.¹

Nem annyira határozott és némi ellenmondást magában foglaló a vízjogi t. j. tárgyalására kiküldött bizottság álláspontja, mely birálatában «*czélszerűnek ismerte el a törvényjavaslat azon irányát, hogy a vizek iránti tulajdon kérdésének teljes mellőzésével s az eddigi jogos alapon vagy tényleges használaton alapuló szerzett jogok teljes épségben tartása mellett, csakis a vizeknek lehető legteljesebb kihasználása iránti rendelkezésekre szorítkozott.*»

Más helyen ezeket olvassuk nevezett bizottság jelentésében: «*A vizek kártékony hatása elleni védelem a vízjognak legegyszerűbb elemi feladatai közé tartozik s e tekintetben már legrégebb hazai törvényeink elég egészséges és gyakorlati elveket állapítottak meg; újabb törvényalkotásaink pedig a tökély oly fokán állanak, hogy e részben jóformán csak a már meglevő törvényes rendelkezéseknek receptiója foglaltatik e törvényjavaslatban*» stb.

Más helyén a jelentésnek ezek találhatók: «*A rendszeretlen törvényalkotások hátrányainak felismerésére a meglevő vízszabályozási törvények elég bizonyosságot szolgáltatnak s a bizottság ezért elismeréssel fogadta, hogy a kormány a speciális törvények számát nem szaporította egy még újabbal — egy netaláni vízhasználati törvénynyel — hanem a szükségnek egy az egész anyagot rendszeresen magába felölelő törvényjavaslattal felelt meg, a mint ez a törvényhozás gyakori tárgyalásai alkalmával ismételt hangsúlyoztatott.*»

A vízjogi törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottságnak vízi ügyünk szabályozása végett alkotott törvényeinket dicsőítő megjegyzései a Szeged városának rekonstrukciójánál elkövetett hibák után s az 1881: XLII. tcz. intézkedéseivel szemben, melyeket az 1889: XXIX. tcz. csak részben paralyzálhatott, valamint végre tekintettel azon körülményre, hogy a földmivelésügyi miniszter ur új vízjogi törvényjavaslatot a képviselőház asztalára letenni készül, kissé sajátságosan hangzanak.

De mert e helyen nem feladatom birálatot mondani a jelenleg érvényben levő vízjogi törvény és annak előmunkálatai fölött, arra szorítkozom, hogy az új vízjogi törvényjavaslatra vonatkozólag néhány kritikai megjegyzést tegyek.

Az új vízjogi törvényjavaslat ellen szerintem emelhető legelső alapos kifogás az, hogy annak beterjesztése időelőtti.

Tudom igen jól, hogy a parlamentaris kormányrendszerrel bíró államok viszonyainak nem épen legkellemesebb sajátságaihoz tartozik a miniszteriumok folytonos változása és a törvényeknek lázas sietséggel való alkotása.

Mind a mellett indokoltnak tartom e helyen annak hangsúlyozását, hogy az 1869-ben és az 1870-es évek elején életheléptetett osztrák (birodalmi és tartományi) vízjogi törvények, melyek rendszere és tartalma sok tekintetben hasonló a miénkéhez, még mindig érvényben vannak, s hogy ott még senki sem gondol e törvények teljes átdolgozására.

A mi vízjogi törvényünket, mely csak 1886 január 1-én lépett életbe, már öt év múlva érte az a sors, hogy az illetékes szakminiszter megindította az átalakítására célzó előmunkálatok keresztülvitelét.

A vízjogi törvény és az új törvényjavaslat szövegének összehasonlítása meggyőzött arról, hogy a systematika tekintetében lényeges változások az új vízjogi törvényjavaslat-

ban nem találhatók; mert a vízjogi törvény anyagának beosztását és rendszerét követi az új vízjogi törvényjavaslat is. Csupán csak a védő területekre vonatkozó határozmányok némileg kibővitve, külön fejezetben foglaltattak össze, a mi, különösen tekintettel gyógyvizeinknek még nem eléggé méltott nemzetgazdasági és közegészségügyi jelentőségére, indokolható is.

De ez ép oly kevéssé igazolhatja a vízjogi törvény teljes átdolgozását, mint az 1884: XIV. tcz. határozatainak a vízjogi törvényével való egybeolvasztására irányuló óhajtás; mert a felemlített két törvény egymás mellett állva épen azt a hatást teszi, mint ha határozataik egy és ugyanazon törvényben foglaltatnak össze.

A törvényjavaslat egészen új határozatokat is tartalmaz. Újak, ha nem csalódom, a 22., 24., 26., 27., 30., 34., 35., 39., 58—61., 63., 64., 67., 75., 84—86., 91., 93., 97—99., 116., 119., 126—128., 130., 131., 133—135., 138., 140., 144., 153—155., 159., 167—170., 177., 184., 188., 192., 195., 208., 225., 226., 248—250., 270—274., 284., 288—290., 294., 297—298., 303., 308., 314., 315., 319., 321., 324—326., 331., 333., 337., 348., 358. § ok.

De ezen újítások sem számuk, sem jelentőségüknél fogva még nem indokolhatják a vízjogi törvénynek hatályon kívül helyeztetését.

Ha mindamelllett új vízjogi törvény alkotásának kezdeményezése czéloztatik, akkor a törvényalkotás szükségének beható és tárgyilagos kimutatása oly kötelesség, melynek teljesítése elől kitérni nem szabad.

Ezen indokolást nélkülöztem; feltűnt továbbá egy synopsis hiánya, s nem hallgathatom el azt a megjegyzést sem, hogy, a törvény és a javaslat szövegeinek szembeállítását a változásokat és újításokat jobban kiemelte volna, s ennél fogva a törvényjavaslat tanulmányozását és megbirálását tetemesen megkönnyitené.

Áttérve a törvényjavaslat anyagi részére, annak néhány alapelvével és főirányával behatóbban foglalkozni szándékozom.

Vízjogi törvényünknek egyik alaphibája az, hogy a vízi ügynek teljesen megfelelő rendezését feláldozta a létező jogállapot sértetlen fentartásának.

A vízjogi törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottság előadója a képviselőháznak 1855 május 5-én tartott ülésében ugyan jónak látta a következőket mondani: «*Tény az, hogy a vizeknek tulajdonjogi kérdése ezen törvényjavaslatban mellőzve van; megengedem, hogy az megoldva sincsen, de szándékosan nem törekedett sem a törvényjavaslat, sem a bizottság annak megoldására, sőt azt hiszem, hogy még a magánjogi törvénykönyv megalkotásánál sem lesz szükséges a víz tulajdona iránt intézkedni, s hogy még ott is mellőzhető lesz ezen kérdés.*» — (?) —

«*A kérdés egyáltalában csak az, vajon lehetséges-e a víz tulajdonjoga kérdésének megoldása nélkül a vízhasznosítás kérdését megoldani. Én azt hiszem, hogy nemcsak lehet, hanem még sokkal könnyebbé is válik ez által a vízhasználat kérdésének megoldása.* Nem akarok én itt azon kérdés tárgyalásába bocsátkozni, vajon a földtehermentesítés után mennyiben és mily arányban igényelhetik a partbirtokosok az ő partjuk hosszában a vízhasználat bizonyos részét; de tény az, hogy a külföldi törvényhozások, melyek a közvizek és magánvizek közti megkülönböztetés álláspontjára helyezkedtek, ez által csak önmaguknak teremtettek nagy nehézségeket és kénytelenek voltak az elfogadott magánvizeket oly korlátozásokkal és oly kivételes intézkedésekkel megnyirbálni, hogy a magánvizek és közvizek közt különbségül egyéb alig maradt, mint annak pusztá jogcíme...»

Ámde a bizottsági előadónak e véleménye mindenesetre csak egyéni és nem is egészen helyes.

Mert a törvényhozási politika szempontjából nem az

¹ Az 1884-ik évi országgyűlés képviselőházi irományai VI. 63. 1.

dönt: vajon nehéz-e vagy könnyű valamely ügynek a teljesen megfelelő szabályozása? hanem az: vajon elkerülhetlenül szükséges, vagy legalább nagyon előnyös-e?

Egyébiránt az eddigi jogos alapon vagy tényleges használaton alapuló szerzett jogok épségben tartásának a törvényhozási politika szempontjából nem lehet más értelme, mint az, hogy a törvényhozó test részéről tekintettel a közérdekre esetleg megszüntetett (eltörölt) magánjogi jogositványokért kellő kárpótlás adassék.

A bizottsági előadónak azon további állítása is, «hogy a mi törvényhozásunk soha sem fogadta el a közvizek és a magánvizek közti megkülönböztetést», tekintettel az 1351: VIII. és 1751: XIV. tcz.-ekre, talán némileg kétségbe vonható, úgy mint az előadónak azon további állításai, «hogy nálunk a vízhasználati regale is kiterjedt épen úgy a Dunára, mint bármely patakra; azonban viszonylag épen úgy fenállott az állam fenhatósági joga és ingerentiája, tekintet nélkül, hajózható-e a folyó vagy sem» — legvilágosabban bizonyítanak a mellett, hogy az állam és a magánszemélyek jogköre között huzott éles határvonal sehogy se található.

Eltérő köz- és magánjogi íróinknak erre vonatkozó véleménye is: Gr. Cziráky A. M. közjogi munkájának 454. §-ában azt tanítja, *hogy patakok és folyók azok tulajdonát képezik, kiknek területén át folynak*; hogy azonban a folyóknak egyeseknek átengedett használata *soha sem zárja ki az állam főfelügyeleti jogának gyakorlását*. Mert a közérdek kívánja, hogy a folyók a hajózásnak s a kereskedelemnek szolgáljanak, hogy áradás utján kárt ne okozzanak s ezért szabályoztassanak és tisztán tartassanak, hogy védtöltésekkel elláttassanak s új, a hajózásnak ártalmas vízi művek fel ne álltassanak.

Ezért az összes vízi művek létesíttetésük előtt a király jóváhagyására szorulnak. Egyébiránt a hajók- és tutajoknak folyókon közlekedése szabad.

Állításainak igazolására gr. Cziráky az 1723: CXXII., 1751: XIV., 1836: XXV. és XXVI. tcz.-ekre hivatkozik.

Virozsil közjogi munkájában (II. 241. l.) a patakokat és kisebb vízfolyásokat azon telkek tartozékának mondja, melyeken vannak s ebből vezeti le a halászati és a malomjogot.

A nagyobb folyókat és tavakat *Virozsil* mint a királyi területi fenhatóságának alárendelt dolgokat képzeli.

Ezen *királyi folyó- és vízi regalejogból* *Virozsil* a következő jogokat vezeti le.

«Az államfőt megillető területi fenhatóságnál fogva a királyi az államterületen lévő összes vizek, partok, tengerpartok, öblök, kikötők stb.» *Virozsil* állításait törvények idézésével nem támogatja.

Frank Ignác (I. 199. l.) különbséget tesz közjavak közt és a király, a kincstár avagy a közületek javai közt.

Az előbbieket, u. m. az országutakat, folyóvizeket minden ember használhatja, de azokat elfoglalni, vagy azok használatát eltiltani nem szabad. A király, a kincstár vagy a közületek vagyona (kivéve az elidegenítést) a köztörvény alá tartozik.

Huszty (Jurispr. pract. II. 3.) és *Kelemen* (Inst. jur. hung. II. 5.) különbséget tesznek közös és közdolgok (res communes et publicæ) közt.

A közös dolgok tulajdona senkié; azok használata mindenkit illet meg; pl. a lélegzésre való levegő, a látásra való napvilág.

A közdolgok az egész magyar nemzetéi, u. m. országutak, folyók hajózás- és állatok itatására, a kir. kuria, a közlevéltárak, stb».

Dosa Elek (II. 182.) a közhasználatu dolgok közé számítja 3) a folyó vizeket, mondván: «A folyó vizek nevezetes hasznai, milyenek a halászat és a malomtartás, azon

föld tulajdonosát kirekesztőleg illetvén, melyen fekszik a folyam medre, a H. K. I. 87. cz.-e szerint csak bizonyos tekintetben számíthatni a közhasználatu dolgok közé, a mennyiben t. i. 1. a folyó vizeken alá s fel hajókázhatik és tutajozhat mindenki vámfizetés nélkül az 1351: VIII. tcz. szerint; 2. a folyóvizek fővényéből aranyat mosni a föld tulajdonosának engedelmé nélkül is, kártétel kikerülése mellett mindenkinek szabad. (A. C. II. XVI. 4.)»

Zlinszky-Dárday (5-ik kiadás, 72. l.) állami és magánvagyonot különböztet meg s szerintem az o. á. polg. törv. könyv 287. §-ának álláspontjára helyezkedett.

Az idézett törvények egyetemben néhány köz- és magánjogi íróknak elősorolt véleményeivel, szerintem a mellett szólnak, hogy a vízhasználati regale és az állam vagy a király vízi- és folyó regale jogának fogalmai úgy az elmélet, mint a gyakorlat terén nagyon is határozatlanok és ingadozók voltak.

Előbb-utóbb mégis állást kell foglalnia törvényhozásunknak ezen kérdéssel szemben is; mert jogrendszerünk ezen elavult részének sértetlen fentartása csak fokozhatja azon nehézségeket, melyekkel már eddig is törvényhozásunknak a vízi ügy szabályozására vonatkozó törvények alkotásánál küzdenie kellett.

Ugy mint nem akadályozhatta meg a malomtartás joga a nemzetgazdaságunk szempontjából oly fontos gőzmalmi ipar keletkezését és felvirágzását, úgy nem tartóztathatja vissza jogrendszerünk e részének hiányossága és elmaradottsága törvényhozásunkat az ujkori állam- és gazdasági élet követelményeinek teljesen megfelelő vízjogi törvény alkotásától; sőt épen ezen körülménynek serkentőleg kell hatnia korszerű vízjogi törvény alkotására.

Dr. Lindner Gusztáv,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A személyes szabadságnak közhivatalnok általi megsértéséről.

(Btk. 193—195., 301., 473. §§.)

Az alábbi ítéletek elsejében a vádlott rendőrbiztos és két rendőrtársa ellen a Btk. 301. §-ába ütköző könnyű testi sértés vétsége, továbbá a Btk. 193. §-ába ütköző személyes szabadság megsértésének vétsége, végre a Btk. 473. §-ába ütköző hivatalos hatalommal való visszaélés vétsége miatt tetetett folyamatba a büntető eljárás azon okból, hogy egy országos vásár alkalmával egy ott áruló vagyonos bádogosiparost a rendőrséghez erőszak alkalmazásával bekisértek, a mikor az testi sértést is szenvedett.

A második esetenél egy éjjeli csendzavarót kísértetett be a rendőrbiztos, a mikor ez szintén olyan, nyolcz napon belül gyógyuló testi sértést szenvedett, mint az előbbi esetenél bekisért bádogos-mester. És ezért a rendőrbiztos ellen ugyanazon, a Btk. 193., 301. és 473. §-aiba ütköző vétségek miatt emeltetett vád, mint az első esetben.

Olyan két analog eset, a melyenhez hasonlót ritkán találhatni. A mi különös bennök, az az, hogy mégis oly ellenkező eredményre vezetnek, a melyet ritkán találhatni. Pedig az ítéleteknek is, mint az eseteknek, hasonlóságnak kellene lenniök. Mégis az egyik esetben a rendőrbiztos felmentetett, míg a másik esetben hat hónapi fogházra ítéltetett.

A bádogkereskedő bekisértetése azért történt, mert az általa elárusítás végett a vásárba vitt bádogedények nem voltak meghitelesítve. A másik eset panaszosa pedig éjjeli csendzavarás miatt kísértetett be.

Nem volt jogos a bádogkereskedő bekisértetése, mivel a törvény szerint sem az üveges, sem a bádogos, sem a

pintér nem köteles hiteles üveget, bádogot, hordót árulni. Hanem a ki megveszi és forgalmi köz- s nem magán használatra akarja ezeket használni, az köteles azokat meghitelesíttetni.

Ellenben jogos volt az éjjeli zavargó bekisértetése.

Daczára ennek, az első esetben a jogtalan rendőri eljárást is jogosnak, nem büntetendőnek látta a Curia; miből folyólag azt, hogy a második esetben meg a rendőrség inkább jogosnak nevezhető eljárása jogtalannak s mint ilyen büntetendőnek vétetett, következetesnek mondani nem lehet. Kimondotta az első esetben, hogy a vásárban lármájával botránnyt okozó egyént a rendőrségnek bekisértetni joga van. Mig a második eset consequentiája az, hogy az éjjeli rendzavaró, a rendőrséget insultáló egyént bekisértetni hivatalos hatalommal való visszaélés, holott ennek az ellenkezője a Curia által számtalan esetben megállapított.

Az is kitűnik az első esetből, hogy a rendőrök azon cselekménye, hogy őket arczul ütő és bekisérés végett nekik átadott egyént, ha visszafogozzák, nem büntethető.

A különbség a két eset közt az, hogy mig az első esetben a könnyü testi sértést a sértett úgy kapta, hogy a rendőrökkel dulakodás közben egy gödörbe esett, és jobb arca megsérlemezett, addig a másik esetben a rendőrbiztos a kardjával sértette meg a sértettet. Mindkét esetben nyolcz napon belül muló testi sértés okoztatott. Az első esetben az mondattott ki, hogy a testi sértést nem a rendőrök okozták. A másodiknál bizonyítottnak vétetett, hogy a rendőrbiztos szándékosan okozta a testi sértést. Pedig itt is véletlen okozta a sérelmet. A sértett kapott a rendőrbiztos kardjához.

Büntetendő cselekmény tehát a mint az első esetben a rendőrség részéről nem volt semmi, a második esetben a sértett letartóztatása, a városházához kísértetése annál kevésbé volt büntethető. A rendőrséghez kísértetés tehát egyik esetben sem lévén törvényellenes tett, a Btk. 193. §-ának az esete sem forog fen egyik esetben sem.

De nem forgott fen a Btk. 194. §-ának az esete sem. Mert ez a büntető ítéletek végrehajtása és a vizsgálati fogság foganatosítása körül előfordulható dolosus és culposus kötelességszegésekről szól. Kolcsál Károly rendőrbiztos pedig ilyen cselekményt el nem követett.

Nem forogván e szerint fen a Btk. 193. és 194. §-ainak az esete a Kolcsál Károly rendőrbiztos eljárásában, a Btk. 195. §-ának az esetei sem állapíthatók meg. Mind a Btk. 195. §-ában lévő két rendbeli vétség és két rendbeli büntett csak úgy állapítható meg, ha a Btk. 193. és 194. §-aiban irt két rendbeli vétség valamelyike elkövetetik. Ezen befejezett két rendbeli vétség valamelyikének továbbcselekvése állítja elő a Btk. 195. §-ában irt négyféle büntényt. Eme négy rendbeli büntény oly szorosán összefügg ama két rendbeli bünténnyel, hogy ezen büntényeket elkövetni, ama büntények megelőző elkövetése nélkül nem lehet.

Hanem ily esetben eme büntények másként fognak minősülni. A büntető-törvény ezen szakaszát magában foglaló X. fejezetével rokonbűncselekmények vannak a büntető-törvény LXII. fejezetében. Ezen két fejezetbeli bűncselekmények rokonsága abban áll legfőbbként, hogy itt is, ott is a büntett fő cselekvő alanyainak büntetőjogi minősége a közhivatalnoki minőséget megköveteli.

Ezen két fejezetbeli bűncselekmények ezen rokon minőségénél fogva a törvényellenes felkisértetés törvényellenességének meg nem állapíthatása esetén, a tetteges bántalmazás marad csak a cselekmény objectumául. Csupán ez a jogsértés.

Eme büntetendő cselekmény pedig a Btk. 473. §-ába ütközik. De ha a sérelem súlyosabb beszámítás alá esnék, mint az ezen szakaszbeli vétség, akkor a törvény elenyészettnek tekint a közhivatalnoki minőséget. Nem érdemli azon büntető, hogy a közhivatalnoki pallium alatt cselekvőnek tekin-

tessék, a ki a közhivatalnoki állás tisztességéről annyira megfejtkezik, hogy a Btk. 473. §-ában irt korlátot túllép. Hanem ezen szakasz rendelkezésénél fogva átlépnek a cselekmények a súlyosabb beszámításu cselekmények categoriájába, ott hagyván úgy a cselekmények, mint a cselekvő és szenvedő alanyok mindenféle criminalistikus simbolumait, a melyek pedig addig nélkülözhetetlenek voltak. Ez esetben a cselekmény a Btk. 301. §-ában irt három rendbeli bűncselekmény valamelyikét fogja képezni. A minek az a büntetőjogi logikája, hogy ha viszont sérelmeztek a közhivatalnok, ez is csak közönséges viszonysérelmezésnek tekinthető, nem pedig a Btk. 165. és 168. §-aiba ütköző hatóság elleni erőszak büntetése.

A második esetben is csak a könnyü testi sértés vétsége képezi tehát a cselekmény objectumát, a sértett jogot. És a mint az első esetben kimondattott, hogy a sértett a könnyü testi sértést nem szándékosan kapta, hanem a rendőrökkel való dulakodása közben, a második esetben még inkább az a való, hogy Keresztényi János hozzákapott a Kolcsál Károly rendőrbiztos kardjához, így sérült meg az uja.

Igaz ugyan, hogy a jelen esetbeli bűncselekményekre mondja a büntető-törvény javaslati indokolása, hogy a közhatalom kezelése garantiákkal lévén körülvéve, mindenik közhatalmági tisztviselő, az állam által reá bizott hatalom mikénti kezeléseért felelőssé tétessék. A közhatalmági hivatalnok felelőssége képezvén a sarkalatos tételt, természetes, hogy a felelősség beltartalmának az esetekhez képest különböznie kell. Mig tehát a visszaélések a felügyelő és fegyelmi hatóság intézkedésében megtalálják a szükséges repressiót, addig a súlyosabb visszaéléseknek, mint az állami rendre és a polgári szabadságra veszélyes merényleteknek a büntető-törvény alá vonását a legfontosabb közérdek követeli.

Ugyde a jelen esetek egyikében sem lévén jogtalan a bekisértetés, csakis a Btk. 473. §-ának az esete: «a ki hivatala gyakorlatában valakit tetteges bántalmaz» forog ezen második esetben is legfelebb fen, ha már elfogadható nem volt a második esetben az első eset azon curiai megállapítása, hogy a sértések visszasértése a köteles higgadság oly megszegését képezik, a mi fel nem róható.

Ilyen és ezekhez hasonló esetekben azonban a Btk. 193., 194. és 195. §-ai nem is alkalmazhatók. Ily értelmezés mellett a bíróságok ellen is megállapíthatók lennének ezen büntetendő cselekmények, a mikor a letartóztatott felmentetik. Legkülönösebben pedig a Btk. 195. §-a 4. pontja legfőbbképen a kizóvállatás büntetését foglalja magában, a melynek büntetése tíz éven felüli fegyház is lehet.

A mi abból is kitűnik, hogy ily büntettet magánosok el sem követhetnek. A jelen esetekben pedig ily cselekmény fen nem forog. Egyik esetben sem volt célja tehát a vádlottaknak a Btk. 193., 194. és 195. §-aiban irt specialis bűncselekmények elkövetése. Miért is a mily helyesek a curiai megállapítások az első esetben, épen olyanok, sőt helyesebbek lettek volna azok a másodikban.

Érdekes a második esetben a debreczeni királyi ítélőtábla által megállapított és a Curia által is elfogadott azon helyes álláspontja, hogy a Btk. 193., 301. és 473. §-aiban irt személyes szabadságsértés, könnyü testi sértés és hivatali hatalommal való visszaélés vétségei egységes tettet képeznek. Ezen delictum complicatioja is a törvénykönyv alapját képező tulsúlyelméleten nyugszik egyfelől. Mely elmélet szerint büntetést két §. alapján kiszabni nem szabad, bármily nagy halmazban vannak is a cselekmények. Másfelől pedig a continuitás adván meg a delictumok complexióját, az absorptio elvének kell a continuitásban lévő delictumokban érvényesülni.

A büntető jogtudomány az ily bünteteket összetett büntetteknek nevezi, mivel ezek elkövetése nem pillanatnyi, de hosszantartó. Mely tartam alatt többféle lehet a jogsértés,

részint a cselekvés következményeképen, részint a cselekvések olymódu összefüggése által, hogy az egyik cselekvés a másik végrehajtásának az előkészítését képezi. A legkimagaslóbb pont adja a kvalitást. A többi csak a quantitást növeli az egybevágó bűncselekményeknél, a melyek egy contiguitásban vannak, egy egészet képeznek.

A Curia eddig inkább az anyagi halmazatot állapította meg a hason-cselekményeknél. A maga subjectiv alakjaira tördelte szét a különben egy objectiv egészet képező cselekményt. Ezért is kiemelendő a debreczeni kir. ítélőtáblának a judikatura eddigi megállapodásától eltérő és a Curia által is elfogadott, a büntető jogtudomány kiváló tantételei egyikét képező ezen álláspontja.

Ítéletek: A nyiregyházi kir. törvényszék: Kolcsál Károly, városi rendőrbiztos, vádlott, a Btk. 193. §-ába ütköző s minősülő s ezen és a 202. §. szerint büntetendő személyes szabadság megsértése, — továbbá a Btk. 473. §-ába ütköző, ugyane §. szerint minősülő s ezen és a 484. §. szerint büntetendő hivatali hatalommal való visszaélés, — végül a Keresztényi János testén elkövetett s a Btk. 301. §-ába ütköző s minősülő, s a 302. §. szerint büntetendő könnyü testi sértés vétségében *vétkesnek* mondatik ki s ezért a 96. és 97. §. alapján összbüntetésül az ítélet foganatba vételétől számítandó egy hónapi fogházra ítéltetik . . .

Indokolás: A vizsgálat adatai és a megtartott végtárgyalás során kiderített tényállás szerint, Kolcsál Károly 1891 július 27-nek éjjelén, mint városi rendőrbiztos, éjjeli szolgálatot teljesítvén, úgy reggeli 4 óra tájban találkozott az utcán a társaival haza felé menő Keresztényi Jánossal, s azt szóváltás után megtámadta, nyakon ragadta, arcul ütötte, s lökdösés által maga előtt menni kényszerítette, majd a sipolására odajött Oravec Lajos közrendőr által panaszost a városházához bekísértette, úgy a bekísérés alatt, mint különösen a városházán, több ízben ok nélkül tetteleg bántalmazta, számtalanszor arcul ütésekkel illetve, kardjával is ütlegelte, sőt a városházánál kivont karddal is rárohant, hogy keresztül szurja, mely azonban az által, hogy panaszos a kard végét megkapta, czélt tévesztvén, csak az ablakot szurta ki; s daczára, hogy a napos rendőrbiztos és őrmester a letartóztatást foganatosítani nem akarták, kijelentvén, hogy panaszost letartóztatni nem lehet, panaszost reggeli 9 óráig fogva tartotta, Dulebák József városi őrral őriztette; mely bántalmazások következtében, a kard a panaszos kezét is megvágván, a panaszos testén nyolcz napig tartó sértéseket okozott. Minthogy pedig vádlott ezen tette a hivatkozott vétségeket képezi, ezekben őt bűnösnek kimondani kellett.

A debreczeni kir. ítélőtábla: Az elsőfoku bíróság ítélete a minősítés és a büntetés tekintetében megváltoztattatik, vádlott a Btk. 193. §-ába ütköző és a 195. §. 4. pontja szerint büntetendő személyes szabadságnak, közhivatalnok által való megsértése vétségében mondatik ki bűnösnek, ezért elítéltetik három hónapi fogházbüntetésre, valamint a Btk. 200. §-a értelmében két évi hivatalvesztésre; egyebekben az elsőfoku bíróság ítélete helybenhagyatik.

Indokolás: Az eljárás adatai szerint vádlott Keresztényi János sértett felet a bekísértetés közben és a városházán a hajdu-szobában bántalmazta, és sértetten ezen utóbbi helyen ejtette azokat a testi sértéseket, melyek az orvosi látélet adatai szerint sértetten észlelhetők voltak. Vádlott tehát ezek szerint a már letartóztatott Keresztényi Jánoson a jogtalan letartóztatáson felül egyéb erőszakot és sanyargatást is követett el, a mennyiben azon bánásmódja sértett irányában, hogy azt ököllet ütlegelte és keresztül szurással fenyegette, a védekező sértettet pedig jobb hüvelyk ujján meg is sértette, az erőszak és a sanyargatás fogalmait teljesen kimeríti.

Minthogy pedig az említett bántalmazások és a könnyü testi sértés, mint a Btk. 195. §. 4. bekezdése szerint büntetendő személyes szabadság megsértése vétségénél enyhébb beszámítás alá eső cselekmények, beleolvadnak az erőszak és a sanyargatás fogalmaiba, és azokkal egybeforognak: ezeknél fogva külön büntetendő cselekményeknek sem a hivatali minőségben elkövetett fentebb jelzett bántalmazások, sem a könnyü testi sértés, nem minősíthetők, hanem ezek a cselekmények, egybefoglalva a jogtalan letartóztatással, a Btk. 195. §. 4. bekezdése szerint a súlyosabb beszámítás alá eső személyes szabadság megsértése vétségének voltak

minősítendő, mint összetett de csak egy büntetéssel sújtható bűncselekmények . . . (1892 decz. hó 21. 3018. sz. a.)

A m. kir. Curia: A kir. ítélőtábla ítéletében kiszabott fogházbüntetés sem a Btk. 193. és 195. §-aiban meghatározott büntetési tétellel, sem a vádbeli cselekmény súlyosságával arányban nem lévén, vádlott fogházbüntetése hat havi tartamra felemeltetik. Ennyiben az alsóbírósági ítéletek megváltoztattatván, egyebekben a kir. ítélőtábla ítélete felhozott és felhívott indokaiból helybenhagyatik. (1893 márczius 28-án 2110. sz. a.)[†]

Kunfalvy István,
nyiregyházi kir. tszéki bír.

A «kikötött vagyonbetétektől» járó illeték.

E czim alatt tétetett közzé a «Jogtudományi Közlöny» f. 1894. évi május 25 én megjelent 21-ik számában dr. Fraenkl Sándor ur tollából egy igen figyelemre méltó értekezés, mely ezen bonyodalmas illetékügyi tárgyat, dicséretre méltó tárgyilagossággal, szakismerettel és mély felfogással igyekszik szellőztetni.

Azon általánosan hangoztatott nézetet, hogy bélyeg- és illetéki törvényünk nem tiszta és világos, és az illetékköteles ügyleteket szabályozó törvényeinkkel lépést nem tart, s azok változtatása szerint nem módosíthatik, értekező sem mulasztja el bevallani, s ezt megtagadni magamban én sem érezek hajlandóságot.

Illetékdíjgyűjűnknek a társaságokról rendelkező 89. tétele ugyanis *B. 2. a)* pontja alatt a vagyonbetéteknél közkereseti társulatok részvényei után, és *b)* pont alatt minden egyéb társulatok vagyonbetétei után járó illetékről szól, holott úgy a régi (1840: XVIII. tcz.), mint az új (1875: XXXVII. tcz.) kereskedelmi törvényünk a közkereseti társaságoktól a részvényes vállalatokat határozottan megkülönbözteti.

Helyesen tehát az ill. díj: 89. tétel *B. 2. a)* pontja alatt foglalt rendelkezések a részvénytársaságokra, és csakis ezekre, a *B. 2. b)* pontja alatt foglaltak pedig egyéb társulatokra, nevezetesen a közkereseti- s betéti társaságokra és a szövetkezetekre vonatkoznak.

Ekként a társaságok egyes nemeire nézve a bélyeg- és illetékdíjgyűjűk is a kereskedelmi törvény által használt kifejezések közti különbséget feltüntetve, azt hiszem, az illetékdíjgyűjűk 89. tételének, a kikötött vagyonbetétek után járó illetékre vonatkozó rendelkezései is könnyebben érthetők és distinguálhatók lesznek.

A társasági szerződéseket ugyanis az illetékdíjgyűjűk először két főrésze osztja, a szerint, a mint a szerződő felek az egyesek előnye nélkül egyesítik fáradságukat vagy vagyonukat, vagy ha a közös cél előnyre van irányozva.

Az első esetben, ha tudniillik az egyesülés az egyesek előnye nélkül jött létre, a társasági szerződés első ivétől az ill. díj. 89. tétel *A.* pontja értelmében 2 frt bélyeg jár.

Hogy mit ért a bélyegtörvény az előny alatt, arra nézve a 89. tételhez fűzött 1. jegyzet szolgálhat irányadással, mely szerint «előny alatt kamatozás nélküli tőkebetétel nem értetik».

Mindazon közművelődési s egyéb közhasznú társaságok, melyeknek tagjai bár bizonyos betétet fizetnek, de attól kamatot nem kapnak, mint az egyesek előnye nélkül létesült társaság, vagy szövetkezet, mennyiben azokat az illetékdíjgyűjűk 85. tétel 2. pontja alatt érintett bélyegmentesség meg nem érinti (1484/90. sorsz. hat.), a társasági szerződés, illetve alapszabályok első ivétől 2 frt bélyeget tartoznak leróni.

Ennyit az egyesek előnye nélkül létesült társaságok szerződésétől járó bélyegről. Ha pedig a társaság elé tűzött közös cél a tagok előnyére van irányozva, azon esetben az illetékdíjgyűjűk többször idézett 89. tételének *I. B. 1.* pontja,

[†] A másik esetről szóló ítéleteket legközelebb közöljük. *Szerk.*

ha a tagok csak fáradságukat egyesítik, a szerződés első ivétől 5 frt állandó bélyeget szab meg, ha ellenben a tagok vagyonukat, vagy fáradságukat és egyszersmind vagyonukat is egyesítik, azon esetben az illetékdíjjegyzék 89. tétel I. B. II. pontja megkülönbözteti a részvénytársulatokat és a többi társulatokat, mely többi társulatok alatt a kereskedelmi törvényben közkereseti társaságok, betéti társaságok és szövetkezetek elnevezésével előforduló társulatok és egyesületek értendők.

A részvényes vállalatok, vagy törvény szerinti kifejezéssel élve, a részvénytársaságok, a társasági szerződés illetéke fejében az ill. díj. 89. tétel I. B. 2. a) pontja értelmében a kibocsájtott részvények után, ha ezek meghatározott névre vagy czégre állíthatnak ki, II. fokozatu, ha pedig előmutatóra szólanak, III. fokozatu bélyeget fizetnek, s ezen, a részvénytársaságokra vonatkozó rendelkezés annyira világos, hogy arra nézve tüzetesebb fejtegetés nem igen szükséges. Ingatlan különösen itt szóba sem jöhet, mert ha a részvénytársaság ingatlant szerez is, vagy ingatlan vagyon fölött az alapszabályokban intézkednék is, az ingatlanra vonatkozó jogügylet illeték tekintetéből, mint vagyónátruházás az általános szabályok s nevezetesen az ill. díj. 1. tétel B. s 95. tétel A. és D. pontjai szerint lenne elbírálandó és illekezendő.

Kétségesebb és határozatlanabb azonban az illetékdíjjegyzék 89. tétel I. B. 2. b) pontja és az ahhoz fűzött 3. jegyzetnek az értelme, mely szerint a részvénytársaságokon kívül minden egyéb társulatok, melyek tagjai vagyonukat vagy fáradságukat és egyszersmind vagyonukat is egyesítik, s melyeknél a közös cél előnyre van irányozva, a kikötött vagyonbetétektől II-od fokozatu bélyeget fizetnek, mely bélyeg azonban kisebb, mint a B. 1. alatti, vagyis 5 frtnál kevesebb nem lehet; hogyha pedig a társasági szerződés által valamely ingatlan dolog tulajdona, haszonélvezeti vagy haszonvételi szolgálma ruháztatik át valamely társulatra, ily esetekben a 89. tételhez fűzött 3. jegyzet szerint az illetéki díjjegyzék 95. tétel D. pontja jön alkalmazásba.

A «Jogt. Közl.» 1894. 21. számában a «kikötött vagyonbetétektől» járó illetékről szóló értekezés írója főleg két körülményt emelt ki, mint különösen homályos és eltérő magyarázatokra alkalmat szolgáltató illetékkiszabási esetet, s melyekre nézve határozott megfejtéshez író a maga részéről is alig tudott jutni.

Egyik kifogásolt eset, hogy az illetéki díjjegyzék 89. tételhez fűzött 3. jegyzetben az ingatlan betéti vagyontól járó illetékre nézve az ill. díj. 95. tétel D. pontjára, vagyis az illetékdíjjegyzéknek az illetékegyenértékre vonatkozó részére van hivatkozás.

Igaz, hogy a bélyegtörvény és illetékdíjjegyzék 1882. év előtti régiebb kiadásának 89. tételéhez fűzött 4. jegyzetben nem a 95. tétel D. pontra, hanem az ill. díj. 95. tétel A. 2. pontjára, vagyis az ingatlan vagyon tulajdona, haszonélvezete vagy haszonvételi szolgálmanak élők közti átruházásától járó $4\frac{3}{10}$ százalék illetékre volt hivatkozás (tulajdonképen csak «95.2» pontra, az «A.» betű a régi kiadásból is ki volt hagyva, s így kis lakonikussággal következtetni lehetne azt is, hogy a bélyegtörvények és szabályok 1882. évi újabb összeállításánál a «95.2» helyett elnézési tévedésből szedtek «95. D.»-t), de vajon a társaságoknak, melyekről a kifogásolt 3. jegyzet rendelkezik, nem legnagyobb része illetékegyenértéket tartozik-e fizetni a szerzett ingatlantól, s mennyiben a társaságok nagy része, melyeknek tagjai ugyanis a törzsvagyomban részszel bírnak, az 1887. évi XLV. tcz. értelmében már most csak 10 év elteltével fizetnek illetékegyenértéket, az ingatlan vételétől pedig a $4\frac{3}{10}$ százalék átruházási illetéket tartoznak fizetni, ezen szabályok, vagyis, hogy az egyes társaságok mikor tartoznak az ingatlan vagyontól

átruházási $4\frac{3}{10}$ százalékot, vagy illetékegyenértéket fizetni, csakis az ill. díj. 95. D. pontja alatt csoportosított, az illetékegyenértékre vonatkozó rendelkezésekben vannak egybefoglalva, s a helyes kiszabás csakis ezen illetékegyenértéki szabályok alapján eszközölhető.

Hogy a többször hivatkozott 3. jegyzetben a 95. tétel D. pontjára való hivatkozás helyes és tévedésnek nem mondható, ezt már igazolja a gyakorlat is, s jelesen a pénzügyi közigazgatási bíróság 1845/93. sorsz. elvi jelentőségű határozata, melyben a 89. tétel 3. jegyzetére, és az abban hivatkozott 95. D. pontra többször történik utalás, a nélkül, hogy a szöveg helyessége ellen bármilyen kifogás is tétetnék.

Bővebben kifejtve, talán érthetőbben lehetett volna a szóban forgó 3. jegyzetet szerkeszteni, de hogy a 95. D. pontra való hivatkozás helyesebb és általánosabban kiterjed a társaságok ingatlan szerzésétől járó illeték kiszabásánál követhető szabályokra, mint az ill. díj. 95. tétel A. 2. pontja, az kétségbe nem vonható.

A 3. jegyzet azonban nem terjed ki, és nem alkalmazható a részvénytársaságokra, hanem a többi, közkereseti, betéti társaságokra és szövetkezetekre, mert a részvénytársaságoknál a társasági szerződéstől járó illetéket a részvények után fizetendő II-od vagy III-ad fokú illeték képezi, s ezen illeték ott az ingatlantól járó és fizetendő illetékekkel semmi kapcsolatban vagy vonatkozásban nincs. A részvénytársaságoknál betét csakis a részvény, s az ingatlan maga betétet nem képezhet, hanem az ingatlan a részvényekből befolyó tőkéből szerezhető; ellenben a közkereseti, betéti és egyéb társaságoknál a betét ingatlan is lehet, a betétet az ingatlan közvetlenül képezheti, s ezért, ha közkereseti vagy betéti társaság keletkezésénél valamelyik társtag vagyoni betétként ingatlant ruház a társaságra, vagy több társulat egyesülése alkalmával egyik társulat ingatlan vagyona az egyesülés folytán ujonan alakult társaságra száll át, ezen ingatlan értékétől a vagyónátruházási illeték kiszabandó, de az ingatlan ezen értéke a közkereseti és betéti társaságok összes készpénz és ingó felszerelésből álló betéti vagyontól ill. díj. 89. tétel B. b) pontja értelmében általánosan előszabott II. fokozatu illeték kivetésénél, az összvagyon értékéből levonandó.

Ezen felfogást igazolja már a gyakorlat is, s nevezetesen a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság 1887. évi 954. sorsz. elvi jelentőségű határozatában világosan kijelentette, hogy közkereseti és betéti társaságoknál, ha a betéti vagyon egy részét ingatlan vagyon képezi, ezen ingatlan vagyon értéke az ill. díj. 89., 83. b) értelmében előirt II. fokozatu illeték kiszabásánál mellőzendő.

Különben a pénzügyi közigazgatási bíróság most hivatkozott elvi jelentőségű határozata a pénzügyigazgatóság azon végzését, melylyel az ingatlan betét után nem $4\frac{3}{10}\%$, hanem az ill. díj. 16. tétel A. b) pontja alapján csak $1\frac{9}{10}\%$ illeték szabott ki, indokainál fogva helybenhagyta.

Ezen határozat tehát, ha az illetékdíjjegyzék 89. tétel 3. jegyzete a részvénytársaságokra is kiterjedne, ezen jegyzet rendelkezéseivel ellentétben lenne, de mivel a határozat hozásánál alapul épen csakis 3 részvénytársulat egyesülése szolgált, így ezen esetben a létesült új részvénytársulatra az egyesülés folytán jutott ingatlan után járó illeték kiszabásánál az ill. díj. 89. tétel 3. jegyzete alkalmazható nem volt, hanem az új részvénytársaság terhére a birtoka és telekkönyvi tulajdonába jutott ingatlan vagyon értékéből az ill. díj. 16. tétele A. b) pontja értelmében csakis az $1\frac{9}{10}$ bejegyzési illeték szabott ki.

Igy tehát ki van mutatva, hogy az ill. díj. 89. tételnek 3. jegyzete a részvénytársaságokra nem alkalmazható, hogy továbbá a közkereseti és betéti társaságoknál a betéti vagyontól az illetékdíjjegyzék 89. tétel B. b) pontja értelmében járó II. fokozatu illeték kiszabásánál a betétként adott ingatlan értéke az összvagyon értékéből levonandó, s

ekként mindazon kérdések, melyekre dr. Fraenkel ur idézett értekezésében kiterjedt, körülbelül kellőleg megvilágítottak.

Az illetékdíjjegyzéknek 95. tétel *D.* 3. pontja, s illetőleg az 1881. évi XXVI. tcz. 22. §. *c)* pontja értelmében azon részvényes társulatok és közkereseti társaságok, melyeknek tagjai a törzsvagytonban részszel bírnak, az ingatlan vagyton értéke után $\frac{2}{10}$ százalék illetékegyenértéket fizetnek, az 1887. évi XLV. tcz. 6. §-a értelmében (ill. díjj. 95. tétel *D.* 3. jegyzet) pedig, midőn az illetékegyenérték alá eső jogi személy — az 1881. évi XXVI. tcz. 22. §. *e)* pontjában említett vállalatok kivételével — az év folyama alatt visszteher mellett kötött jogügylet alapján valamely ingatlan birtokába lép, ezen ingatlanra nézve az illetékegyenértéket a szerzés napjától tartozik megfizetni.

Az 1881. évi XXVI. tcz. 22. §. *c)* pontjában említett részvényes vállalatok és közkereseti társaságok tehát, melyeknek tagjai a törzsvagytonban részszel bírnak, a szerzett ingatlantól rendes átruházási illetéket fizetnek, s illetékegyenértékkel ezek csak a szerzéstől számított 10 év elteltével rovatnak meg.

A társasági szerződésekkel a közkereseti s betéti társaságok vagy szövetkezetek tulajdonába betétként juttatott ingatlan vagyontól az ill. díjj. 89. tétel 3. jegyzete értelmében járó átruházási illetékre nézve is más szabályok, mint a melyek az 1887. évi XLV. tcz. 6. §-ában az illetékköteles jogi személyekkel kötött ügyletekre nézve előírva vannak, nem vonatkozhatnak.

A közkereseti, betéti társaságok és szövetkezeteknél is a tagok a törzsvagytonban többnyire részszel bírnak, ezek terhére tehát az 1887. évi XLV. tcz. 6. §-a értelmében, midőn egyesülés, vagy bel- vagy kültag csatlakozása folytán a társulat ingatlan vagyton tulajdonához jut, a szerzett ingatlan értékétől mindig a $\frac{4}{10}$ % illeték irandó elő, az illetékegyenérték pedig, ha a társulat különben illetékegyenértékköteles, csak 10 év elteltével szabandó ki.

Közművelődési egyletek és más szövetkezetek, melyeknek tagjai a törzsvagytonban részszel nem bírnak, milyen például a különben kereskedelmi ügyletekkel is foglalkozó kisbirtokosok országos földhitelintézete, a szerzett ingatlantól s ingatlan vagyton betétől $\frac{4}{10}$ % vagytonátruházási illetéket nem fizetnek, de az ingatlantól a szerzés napjától az illetékegyenértékkel megrovatnak.

Mindezen fejtegetések után fenmaradna még a kérdés, hogy oly társaságoknál, melyeknél a tagok a törzsvagytonban részszel nem bírnak, tehát a vagytonbetétet képező ingatlan vagyontól átruházási $\frac{4}{10}$ % illeték nem fizettetik, hanem a társulat terhére az ingatlan vagytontól a szerzés napjától az illetékegyenérték szabatik ki, az ill. díjj. : 89. tétel *B.* *b)* pontjában a kikötött vagytonbetétek után általánosan megállapított II. fok. illeték megszabásánál az illetékegyenérték alá vont ingatlan értéke szintén mellőzendő-e?

Erre nézve tudtommal eddig még elvi jelentőségi határozat vagy döntvény nem fordult elő, részemről azonban az eddigi fejtegetések és a bélyeg- és illetékszabályoknak a társaságokra és vagytonátruházásokra vonatkozó rendelkezéseiben foglalt elvek alapján felállítani bátorodom a tételt, hogy miután az illetékegyenérték a vagytonátruházási illetéket helyettesíti, és van hivatva pótolni, oly jogi személyeknél, melyeknél vagytonátruházás különben ritkábban jönne elő, azon társaságoknál, melyek az ingatlan vagytonbetétől, mint illetékegyenérték-köteles jogi személyek, a szerzés napjától az illetékegyenértékkel megrovatnak, ezen illetékegyenértékkel megrótt ingatlan vagyton értéke az ill. díjj. : 89. tétel *B.* *b)* értelmében a kikötött vagytonbetétől általánosságban előírandó II. fokozatú illeték megszabásánál szintén számitáson kívül hagyandó.

Szűts István,
pénzügyi segédtitkár.

Különfélék.

— **Évek óta** küzdünk a büntető-törvény oly irányu módosítása érdekében, hogy a becsületsértésnek rendkívül alacsony büntetési tételei súlyosbittassanak, s mindannyiszor nem mulasztottuk el annak hangoztatását sem, hogy a praxis még ezen tulenyhe büntetési tételekkel is rendkívül tartózkodóan élt, s mindig csak a minimum körül mozgott. A párbajmávia ellen nemrég megindult mozgalom is igazolta álláspontunkat, s remélhettük, hogy az talán legalább annyi eredménnyel fog járni, hogy a bíróságok addig is, míg a novella életbe lép, legalább törvényünk szük keretében hatályosabb repressióval fognak élni a becsületsértések ellen. De a következmények nem igazolták e várakozásunkat. Élénken tünteti fel ezt többek közt a következő eset is.

Egy vidéki hirlapiró azzal felelt egyik kollegájának ellene intézett hirlapi támadására, hogy egy kávéházban őt többek jelenlétében arczul ütötte. Az insultált hirlapiró, mint tartalékos tiszt kijelentette, hogy megtámadójától nem kérhet lovagias elégtételt, mivel az az általa felmutatott ítélet szerint *lopás büntetéseért 2 $\frac{1}{2}$ évi fegyházra volt ítélve*. Feljelentette tehát őt becsületsértésért a járásbírósnál. A védelem elől elsánczolt katonai becsületbírósnak az insultált hirlapirót tisztí rangjától megfosztotta, s a szerencsétlen fiatal ember egyedül a polgári bíróságban bizott, mely neki hivatva lett volna most már a katonai bíróság ítélete ellen is elégtételt adni. S fényes elégtételt kapott. A járásbírósnak a napokban döntött ez ügyben, s az insultáló hirlapirót *20, azaz husz forint* pénz-büntetésre ítélte. A panaszos természetesen mit sem tehet, mert a büntetés súlyosbitásáért nem felelbezhethet, s így kénytelen belenyugodni ez ítéletbe. Hova jutunk, ha a törvénykönyvnek általánosan elismert hibáját még a bíróság ily lanyha eljárása is tetézi?

— A következő sorokat vettük:

Városunk közjegyzői állásában történt személyváltozás folytán új közjegyzőnk a kereskedelmi könyvkirovatok hitelesítésénél a közjegyzői törvény 99. §-ban kapott jogosultságával akként kíván élni, hogy azon esetben, ha a megvizsgált könyv használatba vétele előtt közjegyzőileg hitelesítve, bélyegezve s összefűzve nincs, a hitelesítési záradékban azt constatálja, hogy *a könyv az annak hitelességére megkívántató törvényes kellékekkel nem bír*. Új közjegyzőnk tehát a kereskedelmi s üzletkönyv hitelességét a könyvnek még intact állapotában eszközölt hitelesítésétől teszi függővé.

E nézetét régi kereskedelmi törvényünk ide vágó szakaszaira alapítja.

Hivatkozásom az 1875: XXXVII. tcz. 25. §-ára, mely szerint a könyvek szabályszerűségének feltételül az előzetes hitelesítés megszabva nincs, az 563. §-ra, mely az eddigi törvények alkalmazását csakis a törvény hatályba léptéig történt könyvbejegyzések bizonyító erejére s ennek tartamára tartja fen, az 549. §-ra, mely a törvény hatályba léptétől kezdve azon törvényeket és rendeleteket, melyek a kereskedelmi törvény tárgyaira s az ez által szabályozott viszonyokra vonatkoznak, hatályon kívül helyezi: csakis annyit eredményezett, hogy a hitelesítési clausula formájában tett a közjegyző ur engedmenyt, a mennyiben azt constatálja, hogy a könyv közjegyzőileg hitelesítve nincs s így indirecte mégis tagadja a könyv szabályszerűségét s a lényegben álláspontján nem változtatott.

Felfogását a törvények hatályának principialis tanánál fogva egészen elhibázottnak tekintem ugyan, nem érintve, hogy joggyakorlatunk sem köti a bizonyító erőt a könyv előzetes hitelesítésének nyügéhez, mégis szellőztetem e kérdést.

Dr. K. L.

— **Sajtóügyben szükséges-e** a magánvádlónak a vizsgálat során való kihallgatása?

A pozsonyi kir. törvényszék mint esküdtzéki bíróság: K. G. magánvádló panaszára, pozsonyi cipészsegédek segítő egyesületének elnöksége és választmánya ellen, rágalmasz vétsége miatt folyamatba tett sajtóügyben következőleg végzett: Minthogy panaszolt cselekménye csupán magánvád folytán üldözhető, s ily esetben a magánvádlónak személyes kihallgatása már a vizsgálat folyamán szükséges; minthogy magánvádlónak kihallgatása a jelen esetben foganatosítható

azért nem volt, mert a magánvádlónak lak- és tartózkodási helye ismeretlen: ezen ügyben a további eljárás a magánvádlónak a *panasztételre* kiszabott elévülési határidőn belül leendő személyes kihallgatását *lehetségesítő jelentkezéseig felfüggesztetik.* (1894 április 27. 2659. sz. a.)

A m. kir. Curia: A kir. törvényszéknek 2659/94. sz. a. végzése megsemmisítettik, és ugyanez a bíróság az alábbiakban megjelölt szabályszerű eljárásra utasítottak. *Indokok:* A sajtóügyi eljárásban a vizsgálat teljességéhez rendszerint nem szükséges a magánvádlóképen fellépett sértett félnek személyes kihallgatása és ez a jelen esetben sem mutatkozik szükségesnek, minélfogva az 1867. évi október 1-én 733. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 4. pontjában megszabott intézkedések — a magánvádló meghatalmazottjának közreműködése mellett — megtehetőek, és szükség esetén csak a főtárgyalás kitűzése halasztandó el a magánvádló hollétének bejelentéséig, a mennyiben a védelejtés a magánvádlónak személyes jogát képezi és így, ha magánvádló életben van, ama jogának gyakorlásában, a főtárgyalásnak tudta nélkül való megtartása által nem korlátozható, ha pedig a magánvádló *meghalt* volna, akkor egész vádjogával együtt meghatalmazása is *megszűnt* és legfőlegb a rokonoknak a Btk. 273. §-án alapuló joga érvényesülhet. A kir. törvényszék tehát az eljárás lényeges szabályát sértette meg, midőn a vizsgálat befejezését a magánvádlónak kihallgatásáig felfüggesztette. De helytelen a panaszolt végzésnek azon rendelkezése is, a melylyel a magánvádló hollétének bejelentését a panasztételre kiszabott határidőre korlátozta, holott magánvádló a Btk. 112. §-ának megfelelően, a kellőképen folyamatba tett sajtóügyi eljárás — elévülés indokából — az 1848: XVIII. tcz. 28. §-a értelmében csak két évi szünetelés után szüntethető meg. (1894. évi június hó 5-én 5368. sz. a.)

— **Hatáskör megállapítása, késsel való támadás melletti nyilvános verekedés miatt indított ügyben.**

A kir. miniszterium a nyilvános verekedés kihágásával terhelt G. Antal és K. János ó-pécskai lakosok elleni ügyben a pécskai kir. járásbíró és Arad vármegye pécskai járásának főszolgabíró között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1893 december 23-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A feljelentett tényállás szerint 1893. évi május hó 21-én Ó-Pécskán a korcsmában többen nyilvánosan verekedtek s közülök ketten, névszerint G. Antal és K. János kést is ragadtak s azzal támadták meg ellenfeleiket. A kések azonban — mielőtt még azokkal testi sértést ejthettek volna — tőlük elvették.

Ezen cselekmény a Kbt. 75. §-ában körülírt nyilvános verekedés kihágásának tényálladékát foglalja magában s elbírálását az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-ának 1. pontja értelmében, annál inkább a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett utalni, mert G. Antal és K. János azon ténykedése, hogy verekedés közben késsel támadták meg ellenfeleiket, a nélkül azonban, hogy testi sértést okoztak volna, nem képez önálló büntetendő cselekményt, különösen nem képezi a veszélyes fenyegetés kihágását, hanem csak a Kbt. 75. §-a második pontja értelmében a nyilvános verekedés kihágásának minősített esetét. (44,823/1893. I. M. sz.)

— **A birtokrészletek felesleges megosztásának mellőzése a telekkönyvi betétek szerkesztésekor.** A magyar királyi pénzügyminiszter urtól vett értesítés szerint a telekkönyvi betétek szerkesztésekor az azonosítással megbízott közegek olyan esetekben, a mikor a telekkönyvi birtokrészletek területei a telekkönyvi átalakítás, illetőleg az urbéri rendezés vagy tagosítás mérnöki munkálatainak adatai alapján vannak a telekjegyzőkönyvbe bevezetve, gyakran akként járnak el, hogy nemcsak azt állapítják meg, hogy a telekjegyzőkönyvekben felvett birtokrészletek mindenikének minő kataszteri helyrajzi számú részlet felel meg, hanem ezenfelül még úgy az alaknak, mint a térmértéknek megállapításába és a foglalások nyomozásába is bocsátkoznak és ha a tényleges birtoklás alapuló kataszteri terület és a telekkönyvi, illetőleg a mérnöki felvétel szerinti terület között csak némi csekély eltérés mutatkozik, a helyett, hogy ezt az eltérést a kataszteri terület elfogadása mellett figyelmen kívül hagyják, a különbözetet térrajz útján feltüntetik és külön helyrajzi számmal látják el.

Tekintve, hogy a telekkönyvi szempontból felvett térrajzok a kataszteri térképen és munkarészekben is keresztülviendők, az említett eljárás által a kataszteri munkálatok

nemcsak megtört részletekkel tulhalmoztatnak, hanem az az adómunkálatok áttekinthetőségét, helyességét és kezelését is veszélyezteti, annál inkább, mivel a keletkezett kis területek a kataszteri térképen elenyészőleg csekély szélességök miatt szabatosan sokszor be sem vezethetők. Ezenfelül ez az eljárás a telekkönyvi birtokrészletek utóbb bekövetkező megosztásánál a szabályszerű lejegyzést felette megnehezíti és gyakran lehetetlenné teszi.

Ennélfogva a kir. igazságügyminiszter felhívta a telekkönyvi betétek szerkesztésével foglalkozó összes közegeket, hogy a fentebb leirt helytelen eljárást mellőzzék és jövőben szorososan az 1893. évi 19,665. sz. utasítás 49. §. második és 87. §. utolsó bekezdésének szabályaihoz alkalmazkodjanak.

A betétszerkesztő bizottságok birói tagjainak pedig különösen feladatukká tette az a fölötti felügyeletet, hogy a felesleges megosztásokat tárgyazó vázrajzok fel ne vétessenek és ha fel vannak véve, figyelmen kívül hagyassanak és a betétszerkesztési utasítás 108. §-ának megfelelő jegyzékébe fel ne vétessenek. (20,461. I. M. sz.)

— **Hatáskör megállapítása, közut fölé feszített lánczba való ütközésből származó könnyű testi sértés miatt indított ügyben.** A kir. miniszterium F. Illés panasz folytán a közegészség és testi épség elleni kihágás miatt az aldunai vaskapu szabályozási vállalat kozlai szakaszának vezetője ellen indított ügyben az orsovai kir. járásbíró és Krassó-Szörény vármegye moldovai járásának főszolgabíró között fölmerült hatásköri összeütközési esetet 1894. évi február hó 10-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Az aldunai vaskapu szabályozási vállalat kozlai telepén egy árbocz-daru felszerelése vétevé munkába, a munkások egy oszlop megerősítése végett az ott elvonuló állami ut fölé mintegy 5 méter magasságban egy lánczot feszítettek ki. Ezen láncz 1893. május hó 11-én megereszkedvén, az ut egyik oldalát mintegy 1¹/₂ méter magasságban elzárta s a közlekedést akadályozta. Ugyanez nap esti 8¹/₂ órakor F. Illés nyug. cs. és kir. főhadnagy panaszos az uton kocsin haladva s a világitó jellel el nem látott akadályt észre nem véve, a lánczba ütdött s szeme fölött könnyű testi sérülést szenvedett.

Ezen tényállás az 1879: XL. tcz. 117. §-ában és az 1890: I. tcz. 135. §-ában körülírt kihágás ismérveit látszik magában foglalni, a mennyiben az építkezéseknél a közegészség és testi épség fentartása végett szükséges rendszabályok, illetve a közlekedés és személybiztonság érdekében előírt óvintézkedések szegettek meg.

A most hivatkozott törvényszakaszokba ütköző kihágások az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-ának 1. pontja, illetve az 1890: I. tcz. 151. §-a értelmében a közigazgatási hatáskörbe lévén utalva, ezek elbírálására a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapítani.

Az a körülmény, hogy panaszos könnyű testi sértést is panaszol, tekintve, hogy sem a feljelentésben, sem a közigazgatásilag fogatosított nyomozat alatt nem merült fel adat arra nézve, hogy a sértés szándékosan okoztatott volna: az ügynek a kir. bíróság hatáskörébe utalására okul azért nem szolgálhat, mert a gondatlanságból okozott könnyű testi sértés a büntető-törvénykönyvekbe ütköző cselekményt nem képez s ennélfogva az, mint önálló cselekmény nem büntethető, hanem a fent megjelölt kihágás elbírálásánál esetleg mint súlyosító körülmény jöhet csak figyelembe.

A sértett fél kártérítési követelése pedig, a mennyiben az a büntető eljárás során tisztába hozható, ugyanazon hatóság hatáskörébe tartozik, mely magának a büntető cselekménynek elbírálására van utalva. (5105/1894. I. M. sz.)

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 6 lrt negyedévre 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új sommás eljárás köréből. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — Az új vizjogi törvényjavaslat. Dr. LINDNER GUSZTÁV kolozsvári egyetemi tanártól. — *Fogirodalom:* Keen Richard. La contrebände de guerre et les transport interdits aux neutres. R. T. — *Törvénykezési Szemle:* A bizományi viszony jogi természetéhez. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új sommás eljárás köréből.

I. A kereskedelmi illetőség.

A jelen év őszen életbelépendő sommás eljárás a kereskedelmi illetőséget mint általános illetőségi szabályt nem ismeri. A járásbiróságok és a felebbviteli bíróságok általában a kereskedelmi ügyekben is mint sommás bíróságok és nem mint külön kereskedelmi ügybíróságok járnak el. Csupán a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényszékre való tekintettel van ezen szabály alól kivétel téve és pedig úgy, hogy ezen törvényszék területén ez képezi a kereskedelmi ügyeknek felebbviteli bíróságát. A három Budapesten székelő törvényszék területén tehát a másodbirósági eljárásban van egy sommás ügybírósági hatáskör, a melynek gyakorlására a budapesti és pestvidéki törvényszékek illetékesek, és egy kereskedelmi ügybírósági hatáskör, a melynek gyakorlására a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényszék illetékes.

Ezen, a felebbviteli eljárásra megállapított külön ügybírósági hatásköröknek visszahatása van az elsőbirósági eljárásra is és pedig az, hogy a törvény 2. §-ának utolsó bekezdése szerint az ilyen kereskedelmi ügyekben a Budapesten székelő törvényszék területén levő járásbiróságok *«mint kereskedelmi bíróságok járnak el»*.

A törvény ezen kifejezése azt látszik mutatni, hogy az említett három törvényszékek területén nemcsak a felebbviteli eljárásban van a külön kereskedelmi ügybíróság megállapítva, hanem már az első bírósági eljárásban is. E szerint a budapesti és pestvidéki törvényszékek területén levő járásbiróságok kétféle ügybírósági hatáskörrel bírnának és az ügyek egy részében a sommás, az ügyek más részében a kereskedelmi ügybírósági hatáskört gyakorolnák. Ez következne a törvény azon kifejezéséből, hogy eme járásbiróságok a kereskedelmi ügyekben, *«mint kereskedelmi bíróságok járnak el»*, de ezen magyarázat a törvény általános elveivel meg nem egyez. Az egész elsőbirósági eljárás során eme járásbiróságoknál sincs semmi különbség a között, hogy a járásbiróság mint kereskedelmi bíróság jár-e el vagy nem, és a különbség csak felebbvitel esetén kezdődik és abban áll, hogy a kereskedelmi ügyek a kereskedelmi- és váltótörvényszékhez, a többi sommás ügyek pedig a budapesti, illetve pestvidéki törvényszékekhez terjesztetnek fel másodbirósági elintézés végett. A törvény azon kifejezése, hogy ezen járásbiróságok bizonyos ügyekben *«mint kereskedelmi bíróságok járnak el»*, sem a hatáskör, sem az eljárás tekintetében semmiféle consequentiákkal nem jár, még — mint látni fogjuk, — avval sem, hogy az elsőbiróságnak kereskedelmi bíróságként való megjelölése vagy e megjelölés mellőzése a felebbviteli bíróság hatáskörét megállapítaná.

A törvény egy egységes sommás eljárást ismer, és ezen eljárást követik ezen járásbiróságok is, akár mint kereske-

delmi, akár mint egyszerűen sommás bíróságok járnak el. Felebbvitel esetén pedig, mint alább látni fogjuk, nem az állapítja meg a kereskedelmi vagy polgári törvényszék hatáskörét, hogy az elsőbiróság mint kereskedelmi bíróság járt-e el vagy nem, hanem az, hogy az ügy minősége szerint a kereskedelmi vagy a polgári törvényszékhez van-e utasítva. Világos tehát, hogy a törvény azon kifejezése, hogy az említett járásbiróságok a törvény 2. §-ában felsorolt ügyekben *«mint kereskedelmi bíróságok járnak el»*, nem hatásköri vagy illetékességi ügykört szabályoz, hanem csak azt czélozza, hogy a kérdéses járásbiróságok a kérdéses ügyekben *«kereskedelmi bíróság» elnevezéssel* jelöltessenek meg, és hogy e rendelkezés egyedüli célja az, hogy már az elsőbirósági eljárásban lehetőleg kitüntettség, hogy az ügy az esetleges felebbvitel esetén melyik ügybírósághoz fog tartozni.

A törvény intézkedésének ezen felfogásából következik, hogy nem lehet illetőségi vitát provokálni azon kérdésben, hogy az említett járásbiróságok mint kereskedelmi bíróságok jelöltetnek-e meg vagy nem. Ez nem annyit jelent, hogy a feleknek ne volna joguk kérelmet előterjeszteni a tekintetben, hogy a bíróság magát mint kereskedelmi bíróságot jelölje meg vagy hogy ezen megjelölést mellőzze. A feleknek érdekében állhat ezt a kérdést már az elsőbirósági eljárásban tisztáztatni, és így joguk van e tekintetben kérelmet előadni és a bíróság határozatát provokálni. Ezen kérelem azonban nem illetékességi kifogás, és erre az illetékességi kifogás törvényes szabályai ki nem terjednek. A törvény 27. §-ának 1. bekezdése értelmében az illetékességi kifogás, a mennyiben nem hivatalból veendő figyelembe, az érdemleges tárgyalás előtt adandó elő, és a 28. §. 2. bekezdése szerint a bíróság, ha az illetékességi kifogás alapos, permegszüntető végzést hoz. E két szabály egyike sem alkalmazandó akkor, ha a felek azon kérelmet terjesztik elő, hogy a bíróság mint kereskedelmi bíróság vagy mint egyszerűen sommás bíróság járjon el. Például a fél azt a kérelmet, hogy a bíróság mint kereskedelmi bíróság járjon el és ne mint egyszerű sommás bíróság, előterjesztheti a tárgyalás közepén vagy végén is, ámbár ez a törvény 154. §-a értelmében még a felebbezési eljárásban sem képezne hivatalból figyelembe veendő körülményt. Továbbá a bíróság, ha helyt is ad valamelyik fél azon kérelmének, hogy mint kereskedelmi bíróság vagy mint egyszerűen sommás bíróság járjon el, nem fog permegszüntető végzést hozni, hanem az eljárást mint egyéb incidens kérdések eldöntése után, egyszerűen tovább folytatja.

Végre következik e felfogásból, hogy a keresetnek a törvény 15. §-a szerint magában kellvén foglalni *«a bíróság megjelölését»*, a kereseten a bíróság a törvény 2. §-a szerinti kereskedelmi ügyekben mint kereskedelmi bíróság jelölendő meg. Következik azonban egyszersmind az is, hogy azon esetben, ha e megjelölés téves volt, a bíróság a keresetet illetéktelenség okából hivatalból vissza nem utasíthatja. A téves megjelölésű beadványokat, akár a *«kereskedelmi»* megjelölés használatában, akár e használat mellőzésében áll a tévedés, a bíróság vagy egyszerűen elfogadja, és a helytelen megjelölést hivatalból kijavítja, illetve a helyes megjelölést hivatalból használatba veszi, vagy pedig a keresetet

a félnek a törvény 17. §-a szerinti kijavítás végett visszaadhatja. A kijavítás végetti visszaadás azonban nézetem szerint csak akkor volna indokolható, ha a felek tévedései zavart okoznának a bírósági ügyvitelben, mert különben egyszerűbb és helyesebb, ha a bíróság a fél által használt téves megjelölés daczára hivatalból alkalmazza a helyes megjelölést. A mennyiben a félnek a bíróság ezen intézkedése ellen kifogása volna, módjában van azt a tárgyaláson előadni.¹

A felebbviteli eljárásban, mint már említettem, a kereskedelmi illetőség megállapítása lényeges hatásköri intézkedést képez a Budapesten székelő törvényszékekre nézve, mert ettől függ az, hogy a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék, vagy pedig a budapesti és pestvidéki törvényszékek legyenek-e illetékesek az ügy másodfoku elbírálására. Az illetékességi kérdés felvetése és eldöntése azonban itt is a rendszerintitől eltérő módon van szabályozva, ugyannyira, hogy a törvény idevágó intézkedései még az illetékesség és illetéktelenség kifejezését is kerülik.

A törvény idevágó intézkedéseinek elseje az, hogy a 125. §. szerint «a budapesti és pestvidéki törvényszékekhez tartozó kir. járásbíróóságok felett, ha ezek mint kereskedelmi bíróságok jártak el, a felebbezési bíróságot a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék gyakorolja», egyéb esetekben pedig a budapesti és a pestvidéki törvényszék, a szerint, a melyikhez az illető járásbíróóság tartozik. Ezen intézkedésből úgy látszik, mintha már az elsőbíróósági eljárásban döntetett volna el, hogy melyik lesz a felebbviteli bíróság, illetve, hogy a felebbviteli bíróság illetékességét az állapítja meg, hogy az elsőbíróóság mint kereskedelmi bíróság járt-e el vagy nem.

A törvény 154. §-ában foglalt intézkedés azonban e magyarázatot kizárja. A törvény 154. §-a értelmében ugyanis a felebbviteli bíróság azt is vizsgálat alá veszi, hogy az első bíróság helyesen alkalmazta-e a törvényt, mikor mint a

¹ A törvény miniszteri javaslatában a járásbíróóságok kereskedelmi hatásköre úgy volt szabályozva, hogy a törvény 2. §-a által megállapított ügyekben az összes járásbíróóságok mint kereskedelmi bíróságok jártak volna el, azonban szintén a nélkül, hogy ezen intézkedésnek az eljárásra valamiféle befolyása lett volna. A javaslat azonban e mellett külön intézkedést is tartalmazott arra nézve, hogy ebből illetőségi viták ne támadhassanak.

A javaslat idevágó intézkedése így hangzott: «Hogy a kir. járásbíróóságok mint kereskedelmi bíróságok járjanak el, erre nézve szükséges, hogy a felperes a bíróságot keresetében kereskedelmi bíróságnak jelölje meg, vagy hogy a felek valamelyike az eljárás folyamában kívánja, hogy a bíróság mint kereskedelmi bíróság járjon el. A bíróság e kérdés felett vita esetében és ha az ügy nem tartozik a jelen §-ban említett ügyek közé, hivatalból is, az ítéletben, illetőleg, ha ezt megelőzőleg külön felebbvitellel megtámadható végzést hozna, ebben határoz. A határozat ezen része ellen külön felebbvitelnek nincsen helye.» Ezen intézkedés indokolása az volt, hogy «azon kérdés, hogy a bíróság mint kereskedelmi bíróság járjon-e el, az elsőbíróóság előtt sem hatásköri, sem eljárási kérdés, hanem tisztán a felebbvitel szempontjából bír jelentőséggel és semmi ok sem harczol a mellett, hogy annak felvetése és megvitatása az illetőségi kifogás alapján szabályoztassék.»

A képviselőház igazságügyi bizottsága a miniszteri javaslat §-át megváltoztatta és a kereskedelmi bírósági eljárást csak a Budapesten székelő törvényszékek alá tartozó járásbíróóságokra szorította, és a §-nak most idézett részét egyszerűen és indokolás nélkül kihagyta. Ennek daczára azonban a fent előadott indokokból, nézetem szerint, nem lehet más következtetésre jutnunk, mint arra, hogy a járásbíróóságok mint kereskedelmi bíróságok nem tekintendők ügybíróóságoknak, és hogy az e tekintetben felmerülő kérelmek vagy jogviták nem tekintendők illetékességi kifogásoknak. Ha a törvény szempontjából nem fogadjuk el ezen következtetést, akkor azon következtetésre kell jutnunk, hogy a bíróság helytelen megnevezése esetén a bíróság a törvény 17. §-a értelmében a keresetét illetéktelenség okából hivatalból visszautasítani és illetőségi kifogás esetén a törvény 28. §-a értelmében permegszüntető végzést hozni tartozik. Ez pedig nyilván nem a törvény intentiója, és gyakorlati eredményében még a mai állapotnál is rosszabb volna azért, mivel az új törvény még azt az expedienst sem ismeri, a mely a mai eljárásban gyakorlatban van, hogy t. i. ily illetékességi kifogás esetében a járásbíróóság a kereskedelmi illetőség leszállítása mellett a saját illetőségét mint sommás bíróságot megállapítja.

kereskedelmi bíróság vagy mint egyszerűen sommás bíróság járt el, és a nélkül, hogy e kérdés mikénti eldöntése miatt az elsőbíróóság eljárását megsemmisítené, maga határozza meg, hogy a törvény 2. §-a értelmében megilleti-e őt a felebbviteli bíróságot vagy nem.

A rendszerinti illetékességi szabályoktól való eltérést képez a törvény 154. §-ában foglalt azon intézkedés, hogy a budapesti és a pestvidéki törvényszékek az ő illetékességüket hivatalból nem vizsgálhatják, hanem csupán a felek kérelmére, és ha a felek e tekintetben kérelmet elő nem terjesztenek, a hozzájuk felterjesztett ügyeket mindenesetre elintézni tartoznak. A kereskedelmi- és váltótörvényszék ellenben ugyancsak a 154. §. értelmében hivatalból vizsgálja saját illetékességének fenforgását, a mely intézkedés indoka az, hogy a kereskedelmi bírósági illetékesség szakbíróósági illetékességnek tekintetik.

A rendes illetékességi szabályoktól eltér továbbá a 154. §. azon intézkedése, hogy az a bíróság, a mely hivatalból, illetve a felek kérelme folytán úgy találja, hogy az ügy nem hozzá lett volna felterjesztendő, nem hoz permegszüntető végzést, hanem az ügyet elintézés végett azon bírósághoz teszi át, a mely az ügy elintézésére illetékes és ezen határozat a felek részéről nem felebbezhető és azon bíróságra nézve, a melyhez az ügy áttételt, kötelező.

Eltér végre a rendes illetékességi szabályoktól a törvény azon intézkedése is, hogy az ügynek, a másik bírósághoz való áttétele a 154. §. értelmében «szóbeli tárgyalás kitüzése előtt is» elrendelhetők, a miből, bár ez a törvényben kimondva nincs, következik, hogy az áttétel a felekkel megtartott tárgyalás nélkül is elrendelhető, még az esetben is, ha az nem hivatalból, hanem az egyik fél kérelmére történt.

A törvény nem határozza meg azt, hogy a félnek az ügy áttétele iránti kérelme mikor terjesztendő elő. A most idézett azon intézkedésből, hogy az áttétel a szóbeli tárgyalás kitüzése előtt is elrendelhető, következik, hogy ezen kérelem előadható a felebbezést vagy a csatlakozást tartalmazó iratban, vagy végre a szóbeli tárgyaláson. A szóbeli tárgyalásnak azonban csak kezdetén adható elő ezen kérelem, a mi abból következik, hogy a törvény 34. §-a szerint a fél az eljárásnak semmiféle szabálytalansága miatt fel nem szólalhat, ha már az ügynek tárgyalásába bocsátkozott.

Ezen szabály figyelembe vételére itt azért is szükség van, mert az egyik bíróságtól a másikhoz való áttétel esetén az egész tárgyalást és bizonyításfelvételt újra kell kezdeni, és így az ügynek a tárgyalás folyamán való áttétele felesleges munkapazarlással járna.

Meg kell végül emlitenem azt a kérdést, hogy a fél az áttétel iránti kérelmét előterjesztheti-e akkor is, ha az elsőbíróóságnál elmulasztotta azon kérelmet előterjeszteni, hogy az mint kereskedelmi bíróság járjon el. A kérelem praclusiója ily esetben a törvény 153. §-ának első bekezdéséből látszanék következni, a mely szerint a pergátló körülmények a felsőbíróóság előtt csak akkor érvényesíthetők, ha az elsőbíróósági eljárásban kellő időben érvényesítve voltak. Nézetem szerint azonban ezen intézkedés itt nem alkalmazható, és pedig azért nem, mivel azon körülmény, hogy az elsőbíróóság mint sommás vagy mint kereskedelmi bíróság jár-e el, az elsőbíróóság előtt sem nem pergátló, sem egyáltalán nem relevans körülmény. Ez csak a felebbezési bíróság előtt meginduló eljárásban válik pergátló és relevans körülménnyé, és így, ha a fél ekkor terjeszti elő az áttétel iránti kérelmét, nincs semmi ok arra, hogy evvel pracludálnak tekintessék. A törvény 154. §-a, mely az áttételről intézkedik, különben is kivételeket állapít meg a 153. §-nak a pergátló körülményekre vonatkozó intézkedései alól, és szerkezetével is oda mutat, hogy az áttétel iránti kérelem előterjeszthetése nem függ attól, hogy az elsőbíróósági eljárásban hasonló kérelem előterjesztett-e.

Dr. Reichard Zsigmond.

Az új vízjogi törvényjavaslat.¹

Vízjogi törvény szerintem nem tekinthet el a vízi jogi alapjának lerakásától.

A vizek jogi tulajdonságainak helyes meghatározása minden vízjogi törvénynek legelső és legfontosabb feladatai közé tartozik.

Nem mellőzhetők a vizek osztályozását a mi vízjogi törvényünknek alkotói sem; mert a szabad és a hatósági rendelkezés alatt álló vizek majdnem az összetévesztésig hasonlítanak a magán- és közvizekhez.

S azért mondja *dr. Randa is*, *Das österreichische Wasserrecht* című értekezésében (II-ik kiadás 8-ik l. n.), vízjogi törvényünk 8. és 10-ik §-át idézve, *«hogyanálunk az összes folyók közvizek»*.

Az új vízjogi törvényjavaslat vízjogi törvényünknek e határozatlanságát megszüntette az által, hogy magáévá tette a köz- és magánvizek közti megkülönböztetést.

Az új vízjogi törvényjavaslat 1. §-a, mely meghatározza az általános magánjogi törvények és szabályok viszonyát a vízjogi törvény határozmányaihoz, szerintem helyesebben tüntetné fel e viszonyt, ha a vizekre vonatkozó jogviszonyokat mindenekelőtt az általános magánjog uralma alá helyezné.

Mert ha derogál is a vízjogi törvény, mint külön törvény az általános magánjog szabályainak mindott, hol külön jogszabályokat állít fel, azért mégis érvényben maradnak ez utóbbiak a külön törvénytől nem érintett viszonyokra nézve, u. m. másrészt az egyes ügyeket rendező bányá, pénzügyi, erdészeti és hasonló törvények és szabályok külön határozmányai megint kizárják a vízjogi törvénynek e tekintetben való alkalmazhatóságát.

A vízi jognak megfelelő rendezése, mindenekelőtt a víz elemi természetének kellő tekintetbevételétől tételezzük föl

A vizek hasznos és káros befolyása messze túlhaladja azon hely határait, a melyen vannak.

S ez a körülmény létesít a vizek helyi környékén található közös érdekeket és korlátozásokat.

Az újkor vízi jogban a tulajdonnak merev fogalma elvesztette teljes alkalmazhatóságát.

Nincsen ugyan feltétlenül és teljesen kizárva az egyes embernek a víz fölötti uralma, a mint ezt a tulajdonjog feltételezi, mindamelllett lényegesen korlátozva van e rendelkezési hatalom a víznek közös érdekekkel való benső összefüggése következtében.

Ha az egyesnek a vízre vonatkozó jogát tulajdonjognak nevezzük is, azért e jog mégis korlátoltabb, mint más forgalmi tárgyakra vonatkozó jog, s tekintve lényegét, nem egyéb, mint a vízhasználat mások kizárásával gyakorolt jogosítványainak bizonyos mértéke, mely többé-kevésbé korlátozva van, a szerint, a mint valamely víz természeténél fogva kisebb-nagyobb mérvben közös használatra szolgál.

Az egyesnek telkéből kifakadó forrástól kezdve a tengerig a víz jogi természete mindinkább táguló határvonalak közt fejlődik, melyek ott a tulajdon teljes tartalmával kezdődve, itt a tulajdon fogalmát teljesen megsemmisítik.

Az által, hogy a vizek a magántulajdon területéből az állam viszonyain és határain túl az egész emberiség érdek-körébe érnek, azoknak állása a jogrendszerben is, külön jelleget ölt magára.

Egyrészt nem is tartoznak a vizek a jog uralma alá; mert a tenger, mint olyan, jogi meghatározásoknak nem képezi tárgyát. A mennyiben azonban alávétvük a vizek a jog uralmának, annyiban azok jogi rendezése nemcsak a magánjog körébe esik, hanem a közjogéba is.

Ez a körülmény, valamint a víz jogi viszonyainak gazdasági érdekekkel való benső összefüggése végre oda is

vezetett, hogy e viszonyok állami rendezése nem kizárólag a bíróságokra bízott, hanem a közigazgatási hatóságokra is.

Mert a vízi jog hivatása a víz iránti tulajdon, a vízhasználat és a víz elleni védelem irányában oly általános kötelező és az egész vízi ügyet olyformán szabályozó jogrendet létesíteni, hogy az a nemzet physikai és gazdasági élete mindazon fejlődési feltételeinek eleget tegyen, melyek előállítására egyáltalában képes.

A vízre vonatkozó tulajdonnál mindenekelőtt a víznek ama kettős természete jó számba, melynél fogva előfordul-tának bizonyos formáiban alkalmas arra, hogy egyrészt egyesek magánérdekeit szolgálva, a magánjog tárgyává válják, másrészt azonban oly célokat és érdekeket megvalósítani és kielégíteni igyekeznek, melyek mint a személyi és gazdasági élet általános fejlődésének előfeltételei a közjog körébe esnek.

Meghatározott, elhatárolt, s nem folyton változó vízmennyiségre, melyet az egyes hatalmába ejteni képes, rendszerint tehát az álló vizekre, a magánjognak összes elvei, úgy mint más magántulajdonnál, alkalmazhatók; t. i. a jogszerzés és — vesztés, birtok és átadás, szolgálomak, zálogjog, elbirtoklás, kártérítésre stb. vonatkozó szabályok.

A hol ellenben a víz sem állaga, sem használata tekintetében az egyes számára nem határozható meg, ott nem lehet többé tárgya a tulajdonjognak, s ennél fogva a magánjognak sem.

Az újkor tudománya és vízjogi törvényei nagyjából azon, már a római jogban uralkodott felfogás felé hajlanak, mely a folyóvizre (*aqua profluens*) vonatkozó magántulajdon nem ismerve, azt közvagyonnak tekinti.

A vízre vonatkozó tulajdon, a vízhasználatot és az ár-víz elleni védelem módozatait megállapító jogrenden kívül a vízjogi törvény még azokat a szabályokat is szerkeszti, melyek a művelődési élet szerveinek összhangzó működését biztosítják az egész vízi ügynek észszerű rendezése érdekében.

Beteljesedtek-e azok a várakozások, melyeket az országgyűlés és a kormány köreiben a vízjogi törvény életbeléptetéséhez kötöttek?

Ha a földmivelésügyi miniszteriumban e törvény értéke tekintetében uralkodó nézet helyes, akkor bizonyára nem.

Talán jobb a vízjogi törvény, mint annak hirneve.

A vízjogi törvény védelmére kelő mindenestre jogosan hivatkozhatik arra, hogy 8 évi időszak minden körülmények közt igen rövid arra, hogy oly fontos, egyeseknek, úgy mint társulatoknak gazdasági érdekeibe oly mélyen bevágó, s a magán-, úgy mint a közjog területébe érő törvénynek hatásait minden irányban alaposan és teljes biztonsággal megítélhessék.

A vízjogi törvény életbeléptetésének minden tekintetben örvendetes következménye a rendeleti uton szervezett kultur-mérnöki hivataloknak üdvös működése, melyek száma a földmivelésügyi miniszter urnak 1893. évi 30350. sz. a. kelt rendeletével 8-ról 10-re emeltetett.

Ezen kétségbe nem vonható sikerrel szemben kissé nyomasztólag hat az a körülmény, hogy a vízjogi törvény életbeléptetése óta tulnyomólag *mezőgazdasági* célokra kérétek és adtak vízhasználati engedélyeket.

Kissé optimistikus szerintem a földmivelésügyi miniszter ur 1892-ik évi működéséről szóló jelentés 761-ik lapján olvasható e nyilatkozat: *«Örvendetes tényként kell másfétől kiemelnem, hogy a vízjogi törvény életbelépte óta mindinkább tért hódít a víz termelő erejének kihasználására irányuló törekvés s különösen az öntözésre egyes vízfolyások mentén már ez idő szerint is a víz nagy része, sőt az egész vízmennyiség le van kötve.*

Viszont azonban legalább bizonyos arányban *jelentékeny csökkenés mutatkozik a víznek ipari célokra való felhasználása körül*, a mennyiben például örlőmalmok hajtására vízhasználat éveken keresztül alig vétetett igénybe.

¹ Az előbbi közl. l. a 23. és 24. számban.

Ezt azonban részemről közgazdaságilag hátrányos körülménynek nem tartom, mert ha figyelembe vesszük, hogy a régebbi időkben a víz ereje majdnem kizárólag ily célra használtatott fel, s hogy ezen vízhasználatok nagy része mai nap is gyakoroltatik, ezen közöny indokát nem a vállalkozási kedv apadásában, hanem inkább a tényleges szükséglet kielégítésében kell keresnünk, mi annál is valószínűbb, mert az ily vállalatok panaszaiból kivehetőleg, üzleti hasznuk a gőzerőre s a technika újabb vívmányainak felhasználásával berendezett őrlőmalmok versenyé következtében a minimumra redukálódott.

Ez esetben pedig inkább örvendetes, ha a víz ereje más célokra takarított meg, mintsem üzleti szempontból sem előnyös hasonló vállalatok által vétessék igénybe.

Ellenben más ipari s különösen gyári célokra a vízhasználat jelentékeny számú vállalat által vétetik igénybe. Így legújabbán a selypi, hatvani és szerencsi czukorgyárak, továbbá számos más ipari vállalat céljaira kéretett s adatott vízhasználati engedély».

Optimisticusnak nyilvánítám a jelentés véleményét, mert az ipari célokra kért vízhasználati engedélyek számának hivatalból bevallott jelentékeny csökkenése mellett a 3 czukorgyáron kívül számos más ipari vállalat céljaira adott vízhasználati engedélyek számának *elhallgatása* rebus sic stantibus nem szólhat annak magassága mellett

Tekintettel az ipari célokra adott vízhasználati engedélyek számának jelentékeny csökkenésére, nem hallgathatom el azon aggodalmamat, hogy a vízjogi törvény jelenleg — némileg az ipar rovására — első sorban és főképp a mezőgazdaság céljait és érdekeit szolgálja, holott a vízjogi törvényjavaslathoz csatolt indokolásban s annak országgyűlési tárgyalása alkalmával erősen hangsúlyozták, hogy e törvény a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem céljait egyaránt előmozdítani lesz hivatva.

Ki kételkedhetnék jogosan abban, hogy a mezőgazdaság felvirágzása, s a belterjes és észszerű gazdaságra való áttérés a nemzeti művelődés szempontjából kívánatos.

Ámde az már kérdéses, vajon igazolhatók-e egyes vidékek földbirtokos osztályának gazdasági érdekei előmozdítása céljából nyújtott állami kedvezmények, u. m. előlegek, adómentességek stb. észszerű és igazságos megadóztatási politika szempontjából az adózók összességével szemben?

Dr. Lindner Gusztáv,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Bef. kőv.)

Jogirodalom.

Keen Richard: La contrebande de guerre et les transports interdits aux neutres. La Hage 1893.

A nemzetközi jog egyik legkényesebb és legnehezebben megoldható kérdése az: mit nem adhat el valamely semleges hatalmasság illetőleg annak alattvalója oly államoknak, a melyek egymással háboruban vannak. A semleges hatalom legkiválóbb kötelessége sem az egyik, sem a másik háboruban levő ellenfélnek oly eszközök beszerzését könnyíteni, melyek a háboru viselésére szükségesek. Mi szükséges a háboru viselésére? Majdnem minden tárgy, mely az élethez szükséges. Az élelmi szerek, a ruházati cikkek, az ásványok, a kőszén, a lovak, a gépek mind szükségesek a háboru viselésére. Hát még a pénz! Azért semleges államban háboru viselésére felvett pénzkölcsön szintén «contrebande de guerre».

Grotius óta próbálgatják a nemzetközi jog leghivatottabb művelői, oly általános formulát feltalálni, mely a hadi contrebande fogalmát megállapítaná. Mai napig sem sikerült és valószínűleg nem is fog sikerülni. Megkísérlették nagy csoportban a «contrebande de guerre» alá a tárgyakat felsorolni, de ez sem találtatott kielégítőnek. Ma ezen kérdés újra napi renden van. Az «Institut de droit international» tüzte ki.

Midőn mai nap a kereskedés és a javak forgalma, a gyors és könnyű szállítás, elősegítő eszközök által, oly nagy arányokat vett, mint soha sem azelőtt, a semleges állam semlegességének terhét igen súlyosan érezheti, és megeshetik, hogy hosszú háboru után a semleges állam a tulajdonképi vesztes fél, mert kereskedése kipótolhatlan károkat szenved és egy romboló kereskedelmi krisissel fizeti meg semleges magatartását.

Ma az a fogalom talált némi elismerésre, mely szerint «hadi contrebande» minden tárgy, mely azonnal felhasználható a háboru viselésére (Tout objet susceptible d'être immédiatement employé à la guerre.)

Azonban ez sem találtatik kielégítőnek, mert számosan azt kívánják, hogy az mondassék «fait expressément pour la guerre et d'y servir spécialement».

A semleges állam köteles azon honosait büntetni, a kik a semlegességet nemcsak a nyílt tengeren, hanem saját területeiken megszegik. De nem elég, hogy a «contrebande» fogalma körül igen nagy nézeteltérések uralkodnak, a zavart még azzal tetőzték, hogy «quasi contrebande» fogalmat is állítottak fel, a mely abban áll, ha a semleges állam szállítási eszközein a hadviselő felek hivatalnokai, polgári vagy katonai közegei szállíttatnak és ha a semleges állam postája vagy távirádája levelezéseket vagy táviratokat továbbítanak, mert a tudósítás és értesítés szintén a háboruban nagy jelentőséggel bír.

Az Institut de droit international 1887-ben dolgozott ki egy tervezetet a hadi contrebanderól, de ez eddig nem talált általános elismerésre. Keen ritka jártassággal és éles bonczolással egy új tervezetet dolgozott ki, melyet az Institut elé terjesztett. A szövege elég határozott, az indokolás világos. Mindenesetre igen illetékes ezen kényes kérdéshez hozzászólni. Kísérlete nyom nélkül nem maradhat. Meg kell várni, miképen nyilatkoznak a modern nemzetközi jog írói ezen tervről. A ki tájékozást kíván ezen nehéz kérdéstről, annak jobb mű nem ajánlható.

R. T.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bizományi viszony jogi természetéhez.

A megbízó és a bizományos közötti jogviszonyra vonatkozó nagy jelentőségű elvi kijelentéseket állít fel, a kir. Curia egyik előttem fekvő ítélete.¹

Az egyik elvi kijelentés az, hogy a bizományos az általa megkötött ügyletek után szerződészerűleg csak később befolyó összegekkel már azon pillanatban közvetlen adósa a megbízónak, a mely pillanatban azon ügyleteket megkötötte; vagyis a bizományos az általa megkötött ügyletek létrejöttének időpontjában már adósa a megbízónak azon összegekkel, a melyeknek az ügyletek lebonyolítása után majd be kell folyniok.

A másik elvi kijelentés pedig az, hogy a megbízónak, minden bizománynál önszerződőnek vagyis közvetlen vevőnek, vagy eladónak kell tekintenie a bizományost, ha a bizományos a megbízás teljesítéséről szóló jelentésében, tudósításában eladóként, vagy vevőként nem nevezett meg valamely harmadik személyt.

Ezen tétélekkel szemben meg kívánom mutatni, hogy miben áll a bizományosnak a megbízóhoz való tartozási viszonya és vele szemben fenálló felelőssége, és hogy mely időpontban adósa a bizományos a megbízónak azon összegekért, melyek az általa kötött ügyletből befolyának.

És meg kívánom mutatni azt, hogy a bizományosnak

¹ 1894 márczius 1. 1733. sz. Közli «Jogtudományi Közlöny» melléklete 1894. évi 20. sz.

önszerződő minőségét nem teremti meg azon körülmény, hogy ő jelentésében nem nevezett meg szerződő félként harmadik személyt, és hogy a bizományosnak csak joga, nem pedig kötelessége az, hogy a bizományost önszerződőnek tekintse, ha az a megbízás teljesítéséről szóló jelentésében nem nevezett meg más harmadik személyt szerződő félként, sőt némely bizománynál ki is van zárva ezen önszerződő minőségnek fenforgása, dacára annak, hogy a bizományos jelentésében nem közli más szerződő félnek nevét.

Az első kérdés tehát az, hogy miben áll a bizományos felelőssége a megbízóval szemben?

A válaszadásnál maga a bizományi jogügylet fogalma már a helyes utra vezet.

E szerint pedig a bizományi ügylet azon jogügylet, a melynél a megbízott, a bizományos valakinek a megbízásából és annak részére valamely ügyletet köt, azonban ezen ügyletet a maga nevében és akként köti, hogy az abból folyó anyagi eredmény nem érinti őt.¹

Vagyis a bizományos valamely ügylet megkötésére megbízást kap oly formában, hogy magánál az ügylet megkötésénél, — s a hol nincs kizárva, — annak lebonyolításánál a megbízónak egyáltalában nem keli szerepelnie, és közvetlen szerződő félként, saját nevében és saját személyében a bizományos szerepel; azonban ezért maga az ügylet mégis a megbízóé.

Azon szerződő fél, a kivel a bizományos ügyletet köt, a kitől például valamit vesz, vagy a kinek valamit elad, azon fél nem ismer mást, mint a bizományost; az ő ügylete egyszerű vétel, vagy eladás, a melyre nézve csak azon jogügyletnek általános és közönséges szabályai irányadók, a nélkül, hogy a bizományos és a megbízó közötti különös jogviszony, bármely irányban befolyással lenne ezen szabályokra.

A bizományossal kötött jogügyletből származó kötelezettség teljesítését azon szerződő harmadik csak a bizományostól követelheti, és viszont azon harmadik szerződő féllel szemben közvetlenül a bizományost illetik meg azon jogügyletből folyó jogok.

Ez képezi a bizományi jogügyletnek egyik oldalát, a melyben ez az egyszerű megbízástól különbözik; mert a míg az egyszerű megbízásnál, meghatalmazásnál, a megbízottnak jogalkotó tényei közvetlenül a megbízó javára teremtenek jogokat, s annak terhére állapítanak meg kötelezettségeket, addig a bizománynál a megbízó nem lép bele saját személyében azon jogügyletbe, s így azon harmadik a megbízónak közvetlenül sem adósa, sem hitelezője nem lesz.

S ez még akkor sem áll be, ha azon harmadik személy tudja, hogy a bizományos ezen minőségében, és harmadik személynek megbízásából és érdekében köti meg az ügyletet, a mely tudomása mindig fen fog forogni, ha pl. kizárólag bizományi ügyletekkel foglalkozó kereskedővel köti meg az ügyletet.

Azon harmadik szerződő személynek egész jogi állását az határozza meg, hogy a bizományos saját személyében vele jogügyletet kötött.

A bizományi jogügyletnek másik oldala, ezen jogügyletnek különös jogi természettel bíró része.

Ezen oldala az, a mely a megbízó és a megbízott bizományos közötti viszonyt öleli fel.

Ez a bizományi jogügyletnek belső tartalma.

¹ Kereskedelmi törvény 368. §. Az ide vonatkozó összes fejtegetésekre I. dr. Nagy Ferencz. A magyar kereskedelmi jog kézikönyve II. kiadás. Budapest 1893 643. s köv. l. — Dr. Fr. v. Hahn. Kommentar zur allgem. deutschen Handelsgesetzbuch. II. kiad. Braunschweig 1883. II. köt. 412. s köv. l. — Dr. E. S. Puchelt. Kommentar zur allg. d. Handelsgesetzbuch. III. kiad. Leipzig 1882. II. köt. 338. s köv. l. — Dr. C. S. Grünhut. Das Recht des Kommissionshandels. Wien. 1879. — Dr. R. Lepa. Die Lehre v. Selbsteintritte d. Kommissionärs etc. Stuttgart 1883.

Ennek az alapja az, hogy a megbízó a bizományost megbizza azzal, hogy valamely meghatározott jogügyletet a saját nevében megkössön oly hatálylyal, hogy az abból származó jogok és kötelezettségek őt, t. i. a megbízót illessék.

A bizományos a megbízás alapján megköti az ügyletet; a vele szerződő félnek köteles szolgáltatni a jogügylet tárgyát, és ez viszont köteles neki teljesíteni az ellenszolgáltatást; azonban a bizományos soha sem utasíthatja a vele szerződő félt az ő megbízójához — a kivel azon harmadik személy semmiféle viszonyban nem áll — és viszont a megbízó sem léphet föl azon harmadik személy ellen pusztán azon czimen, hogy ő a bizományosnak megbízója s azon ügylet az övé.

De már a bizományos az ő megbízójával szemben nem tekintheti azon ügyletet az ő sajátjának; és viszont a megbízó köteles azt az ő sajátjának, az ő részére kötöttnek tekinteni, hacsak a megbízás keretén belül lett az megkötve.

Ennek a megbízás szükségképi folyamánát képező tételnek a következménye az, hogy a bizományos, az általa megkötött ügyletből folyó s azon alapuló jogokat — a megbízó kívánatára — annak átengedni s az abból folyó vagyoni eredményeket s kezeihez jutott összegeket neki kiadni köteles, és hogy viszont a megbízó is felelős a bizományosnak megbízása következményeiért.

Vagyis a bizományos köteles pl. az eladási bizománynál az árut a vevő részére szállítani s a vevő azt csak tőle követelheti; a bizományos maga a megbízótól kapja és követelheti ezen árut, azonban viszont a vételárra vonatkozó követelési jogot köteles átengedni és ha a vételár tényleg befolyt, ezt köteles kiadni a megbízó részére.

Ugyanigy a vételi bizománynál, a harmadik szerződő fél az árut a bizományosnak szolgáltatja, s ez köteles azt átvenni s érte a vételárt fizetni; azonban a bizományossal szemben a megbízó felel a vételárért, és az ügyletből folyó egyéb kötelezettségek teljesítéséért.

A bizományos és a megbízó közötti ezen belső viszonynak a határozó vonása tehát az, hogy a bizományos által — a megbízás körén belül — kötött ügyletből folyó követelés nem része a bizományos vagyonának, materialiter véve az nem is az övé, hanem a megbízóé.

Miután azonban a követelés alapját képező jogügyletet tulajdonképen a bizományos hozza létre és teremti meg, azért természetesen mindig külön actusra van szükség azon célra, hogy a bizományos nevére és személyére megszülemlett követelési jog a megbízóra menjen át, és hogy ez azt érvényesíthesse.

Ezért nem érvényesítheti a megbízó azon követelést a harmadik szerződő fél ellen, ha nem igazolja azt, hogy a bizományos reá engedményezte a követelést,¹ és nem elegendő egyszerűen azt igazolni a harmadikkal szemben, hogy ő — t. i. ezen megbízó — bizta meg a bizományost az ügylet megkötésével.

Azonban arra nincs szükség, hogy a megbízó ezen követelést saját személyébe átvegye a bizományostól, és nem szükséges az sem, hogy a megbízó saját személyében érvényesítse azon követelést.

Ellenkezőleg a legtöbb esetben a bizományos fogja nemcsak megkötni, hanem lebonyolítani is az ügyletet és érvényesíteni az azon alapuló követelést.

Azonban a megbízónak joga van arra, hogy magát a követelést átvegye a bizományostól, és azt saját személyében érvényesítse.

Ha ily esetben a bizományos nem akarná átadni, át-

¹ Kereskedelmi törvény 374. §. 3. Kir. Curia 1882 május 3. 275. sz. Közli Márkus: Felsőbíróságaink elvi határozatai. Budapest 1891. I. k. 627. l. Ily engedmény hiányát nem pótolja a bizományosnak — mint tanúnak — a per során tett azon nyilatkozata, hogy a megkötött ügyletből eredő jogok nem őt, hanem a megbízót illetik.

engedni ezen követelést, akkor a megbizót kereseti jog illeti meg arra nézve, hogy a bizományos köteles legyen neki átengedni ezen követelést.

Ezen kereseti jog, az actio mandati directa, a megbizás alapján — ex mandato — illeti meg a megbizót, a ki azt követelheti, hogy a bizományos engedje át neki azon követelési jogot, a melyet az ő megbizásából és a megbizásnak megfelelőleg szerzett meg.¹

Nem lehet szó arról, hogy ezen actio mandati többre és egyébire irányuljon, mint arra, hogy a bizományos azt legyen köteles ki- és átadni a megbizónak, a mi a megbizás folytán kötött ügylet alapján őt tényleg megilleti.

A megbizó és a bizományos között fenálló belső viszony egyszerűen megbizás, mandatarius viszony, a melyből a bizományosra nézve nem származhatnak más köteleességek, mint az, hogy az ügyletet a megbizásnak megfelelően kösse meg, s esetleg bonyolítsa is le, és a mi abból reá átmegy, azt adja ki a megbizónak.

Természetes, hogy így nem vagyunk képesek ezen belső bizományi, megbizási viszonyba beleconstruálni a bizományosnak különös tartozását, felelősségét, szavatosságát, vagy ehhez hasonló bármely felelősségét, az ügyletből és ügylet után a jövőben befolyandó, resultálandó vagyoni eredményért.

Vagyis lehetetlen a bizományi viszonyba beleconstruálni azt, hogy a bizományos pl. az eladási bizománynál adósa a megbizónak azon vételárért, a melynek csak később kell befolynia, s a mely esetleg nem is fog befolyjni.

S ezt azért lehetetlen beleképzni és belekényszeríteni ezen jogügyletbe, mert a bizománynak a tartalma semmi egyéb, mint azon megbizás, hogy a bizományos a megbizó részére, a saját személyében, saját nevében kössön bizonyos ügyletet, a nélkül, hogy ezen megbizáshoz olyasmi is járulna, a mi a bizományosnak oly külön lekötését is szükségessé tenné, vagy föltételezné, a melylyel a bizományos az ügylet materiális eredményéért a jótállást is elvállalná.

Ez — s főleg az egyenes adóskénti felelősség — különben praktikus tekintve is megnehezítené, ha talán nem is tenné lehetetlenné a bizományi ügyletek szélesebb körű kifejlődését, mivel valamely bizományi ügyletekkel foglalkozó kereskedő oly nagy kötelezettségeket s tartozásokat lenne kénytelen egyszerre átvenni, a mely lehetetlenné tenné annak fenállását vagy legalább meggátolná azt, hogy az nagyobb keretekben mozoghasson.

Azért a bizományos a megbizási viszonynak megfelelőleg nem lehet többre köteles, mint arra, hogy kiadja a megbizónak azt, a mi a megbizás folytán tényleg a jogkörébe vagy kezeihez jutott.

Igy köteles átengedni neki a követelést azon pillanatban, a melyben az megszülemlött s az ő személyében létesült; köteles továbbá kiadni a megbizónak azt is, a mi az ügyletből kezeihez tényleg befolyt és köteles erre azon időpontban, a melyben az valósággal az ő kezeihez jutott.

Ha tehát az ügylet megkötésekor a vételár azonnal kifizettetett, köteles a bizományos azt kiadni a megbizónak; ellenben, ha az csak később fizetendő s így a bizományos csak az erre vonatkozó követelést szerezte meg, akkor csakis ezt köteles átengedni a megbizó részére — föltéve, hogy ez kívánja az átengedést; — s ha azután utóbb a vételár tényleg befolyt, akkor ezt is köteles kiadni a megbizónak.

A további felelősség, a mely itt szóba jöhet és a bizo-

¹ Grünhut i. m. 244. s. köv. 1. E keresetben csak azt kell a megbizónak igazolnia, hogy a megbizást adta, s azt a bizományos elfogadta, valamint azt, hogy a megbizás tárgyát képező követelést a bizományos megszerezte; de azt nem köteles a megbizó bizonyítani, hogy a követelést a bizományos épen az ő megbizása végrehajtása folytán szerezte meg. Ellenkezőleg azt, hogy a követelést nem ezen megbizás végrehajtásaképpen szerezte meg a bizományos, ezt a bizományos érvényesítheti, esetleg kifogásképpen is köteles bizonyítani.

mányi ügyletnél előfordulhat vagy onnan származhatik, hogy a bizományos megsértette a megbizás rendelkezéseit, megbizotti minőségében kárt okozott a megbizónak; vagy saját ténye által önállóan elvállalja ezen felelősséget; vagy pedig különös kereskedelmi szokás állapítja meg azt.

A mi kereskedelmi törvényünk rendelkezései szerint a megbizó nem köteles az ügyletet saját részére kötöttnek elismerni, s minden esetben kártérítést követelhet, ha a bizományos nem a megbizás értelmében jár el; a limito tul-lépése esetén a bizományos az árkülönbséggel közvetlenül adós; a felhatalmazás nélküli hitelezés esetében pedig közvetlen adósként felelős a bizományos, úgy szintén a del credere bizománynál.¹

Vagyis ezen tételes jogszabályok igazolják azon tételt, hogy mindaddig, a míg be nem foly a bizományos kezeihez az általa kötött ügylet alapján követelhető szolgáltatás, ellenérték, azon szerződő harmadik személytől, a kivel a bizományos, a megbizás alapján, a megbizó részére ügyletet köt, mindaddig a bizományos saját személyében nem lehet adós és nem lehet felelős azon szolgáltatásért, s ellenértékért, kivéve, ha a megbizás körét megsértette, vagy ha azon szolgáltatásért a felelősséget elvállalta, vagy ezt egyes helyeken a kereskedelmi szokás megállapítja.

Hogy különben a bizományos nem is lehet közvetlenül és saját személyében adós az általa harmadik személylyel kötött ügyletből eredő tartozásért, szolgáltatásért, azt azon körülmény is mutatja, hogy a bizományos által kötött ügyletből folyó követelések — mint ilyenek — a bizományos és annak hitelezőivel szemben a megbizó követeléseinek tekintetnek.²

Már pedig, ha a megbizót megilleti a harmadik szerződő fél elleni azon követelési jog, a melyet a bizományos köteles neki átengedni, akkor lehetetlen az, hogy a bizományos nemcsak a követelést legyen köteles átengedni, hanem ugyanekkor a megbizónak külön is közvetlen adósa ugyanazon szolgáltatással, ugyanazon összeggel, a mely szolgáltatás, és illetőleg összeg iránti követelés valamely harmadik személy ellen ugyis megilleti a megbizót.

Vagyis e szerint a bizományos köteles volna átengedni a követelést a megbizónak, és egy időben közvetlen adósa is lenne.

Ezen téves feltevés ugyan még ezen alakjában sem jelenthet mást, és nem terjedhet többre, mint arra, hogy a megbizó vagy a bizományostól, mint közvetlen adóstól követelné a bizományi ügyletből kifolyólag őt illető szolgáltatást, még mielőtt azon szolgáltatás, ellenérték a bizományos kezeihez befolyt; vagy pedig azt követelné tőle, hogy engedje át neki azon követelést, a melynek alapján ő — t. i. a megbizó — a harmadik szerződő ellen követelheti azon szolgáltatást, azon ellenértéket, s ha azután azon harmadik egyáltalában nem, vagy csak részben eszközli a teljesítést, akkor a bizományos, mint közvetlen adós felelné s lenne köteles fizetni.

Ez természetesen azt jelentené, hogy a megbizót egyszerre két követelés illetné meg, a melyet tetszés szerint érvényesíthetne.

Azonban erre sem a bizományi jogügylet természete nem nyújt alapot, sem pedig a positiv törvények, mert ezekben a megbizó és a bizományos közötti viszonynak az az alapja, hogy a bizományos köteles, a megbizás értelmében, az abban foglalt ügyletet megkötni, és esetleg köteles az általa megkötött ügyletet lebonyolítani, — a mi nem áll ellentétben a tulajdonképpen határozó előbbi köteleességgel, — hanem ezen kötelezettségek elvállalásával még nem jár együtt azon kötelezettségnek elvállalása is, hogy a bizományos a maga személyében eszközölje azon szolgáltatást, s adósként

¹ Kereskedelmi törvény 369. §. 2. bekezd. 370., 375., 376. §§.

² Kereskedelmi törvény 374. §. 2. bekezd.

szolgáltassa azon összegeket, a melyek az általa megkötött ügylet alapján, valamely harmadik részéről majdan teljesítendő s szolgáltatandók lesznek.

Vagyis ily követelési jog nem illetheti meg a megbízót a bizományos ellen, minden különös kikötés és különös körülmények hozzájárulása nélkül pusztán a megbízás alapján, — *ex mandato*.

S a megbízó eléggé fedezve van az által, hogy a harmadik szerződő személy elleni követelés az övé, s ő annak átengedését követelheti.

Ha azután a bizományos tudva, vagy nem, a rendes kereskedő gondosságával úgy járt el, s olyannal kötötte meg ezen ügyletet, a ki pl. fizetéképtelen, azért a bizományos ugyis felelős dolusáért, vagy azon czimen, hogy nem a rendes kereskedő gondosságával járt el.¹

Hogy azonban a bizományos nem tekinthető a megbízó közvetlen adósának azon szolgáltatással, s azon összegekkel, a melyek a megbízás alapján kötött ügylet alapján még csak jövőben fognak teljesítettetni s befolyjni, azt a bizományi jogügylet azon különös formái is mutatják, a melyeknél a megbízáshoz járuló, vagy a bizományos eljárásában jelentkező különös körülmények a felelősséget tényleg megállapítják.

Igy azon bizománynál, a melynél limitó ár van meghatározva, a bizományos köteles ezen maximális, vagy minimális árt megtartani, vagyis a minimális áron alul nem szabad eladnia, s a maximális áron felül nem szabad vennie.

Ha azonban ezen határozott kikötés daczára, tehát a megbízás megsértésével — *excessus mandati* — tullepné ezen limitált árt, akkor közvetlen adósként felelőssé lehet, azonban csak a limitó ár és a tényleges ár közötti különbözettel.

Beáll pedig ezen felelősség, a megbízás tullepése miatt, tehát önálló jogczimen.

Azokban ez sem szükségképen beálló következménye a megbízás köre tullepésének, a mennyiben a bizományos felelőssége nem áll be, ha igazolhatja, hogy az eladás a kijelölt áron nem volt eszközölhető, hogy a teljesített eladás által a megbízót kártól óvta meg.²

A közvetlen felelősségnek további esete, a megbízás nélküli hitelezés, vagy előlegezés.

A megbízás alapján kötött ügyleteknél, külön megállapítás nélkül, ki van zárva a hitelezés, hacsak erre nézve nem forog fen kereskedelmi szokás az üzlet helyén, s ha a bizományos ennek daczára, különös felhatalmazás nélkül hitelez, akkor közvetlen adósként köteles megfizetni a vételárt.³

Itt is nem a megbízás adása, vagy elfogadása, nem a bizományi ügylet, mint ilyen állapítja meg a bizományosnak ezen felelősségét, hanem az, hogy a bizományos a hitelezésnél megbízás nélkül járt el.

Azokban itt is lehetséges a megbízás nélküli eljárásnak utólagos jóváhagyása, a mely esetben sanálva lévén a megbízás tullepése, megszűnik a közvetlen felelősség is.

Tehát nem azért felelős a bizományos, mert ezen minőséggel bír, mert bizományos, hanem azért, mert a megbízóra nézve — annak beleegyezése, megbízása nélkül — oly helyzetet, oly módozatokat teremtett, a melyek nem járnak rendszerint az ügyletekkel.

Ha azonban az üzlet helyén divatozó kereskedelmi szokás által igazolható a vételár hitelezése, ezen esetben viszont nem felelős a bizományos a hitelezésért, hacsak nem lett ettől eltöltve s ekként nem lépte át a megbízás korlátait.

Igazolja a mi tételünket a *del credere* bizomány is.

Itt a bizományos kifejezetten elvállalja a vele szerződő

személyért a felelősséget — a mely tartalma szerint a készfizető kezességgel esik össze, — vagy a saját üzlete helyén divatozó kereskedelmi szokásnál fogva terheli őt az.¹

Tehát nem a bizományi jogügylet, mint ilyen, hanem a kifejezett elvállalás vagy a különös kereskedelmi szokás alapja ezen felelősségnek.

De ezen felelősségnek elvállalása külön ellenértékben, a *del credere* provisióban részesül.

Maga a felelősség természete sem abban áll, hogy a bizományos a harmadik személylyel kötött szerződés létrejötté időpontjában, ezen jogügylet alapján és annak létrejötté tényénél fogva lenne felelős, tehát mint eladó vagy mint vevő, hanem felelőssé lesz ő azon időponttól kezdve, a melyben ezen felelősséget — a *del credere*-t — elvállalta s felelős ezen elvállalás ténye alapján.

S épen azért különbözik ezen felelősség attól, a mely az önszerződő bizományosra nézve beáll, a ki közvetlen eladóként vagy vevőként felelős.

De igazolja azon tételt, hogy a bizományos mindaddig nem adósa a megbízónak, az általa kötött ügyletből folyó szolgáltatásért, a míg az az ő — t. i. a bizományos — kezeihez be nem foly, még az is, hogy a bizományost zálogjog illeti meg a bizományi ügyletre fordított költségek, a bizományi díjak, előlegek, kölcsönök és az elvállalt váltói és egyéb kötelezettségek, nemkülönben a folyó számlán alapuló és a bizományból származó követelések erejéig, a bizományi ügyletből eredő s még künn levő követelésekre nézve is.²

Már pedig, ha a bizományos saját személyében adós lenne azon bizományi ügyleten alapuló szolgáltatásokért s még csak befolyandó összegekért, úgy nem lehetne azokra zálogjoga, hanem csak beszámítási joga, a mely jog illeti is meg azon esetben, ha az általa kötött ügyletből a vételár kezeihez befoly, a melylyel ő azután azon pillanattól kezdve adósa a megbízónak.

Mindez arra mutat, hogy a felelősségnek a bizományos részéről történt kifejezett elvállalása, egyes üzleti helyeken divatozó különös kereskedelmi szokás, vagy a megbízás tullepése által megteremtett felelősség esetén kívül nem lehet szó arról, hogy a bizományos felelős a megbízónak azon szolgáltatásért s azon összegekért, a melyeknek még csak később kell majd befolyjniok az általa megkötött ügylet alapján.

Láttuk, hogy még ily különös esetekben is, a felelősség nem mindig az adósnak egyenes felelőssége, — mint a valószínű, vagy *præsumált* önszerződési bizomány esetében, — hanem csak a készfizető kezesnek felelőssége, mely legtöbb esetben nem is az egész követelési összeg erejéig áll fen.

A kereskedőkről szóló régi magyar törvényben — 1840: XVI. tcz. 38. §. — volt alapja azon szabálynak s tételnek, hogy a bizományos tartozik az általa eladott áruk-
nak eladási áráért úgy felelni, mintha ő maga lenne a vevő — *star del credere*, — hacsak ez iránt a megbízóval egyéb kikötés nem történt; vagyis itt is ki volt zárható ezen felelősség.

Azokban a mai kereskedelmi törvény nem tette magáévá ezen szabályt.

Mai jogunk szerint, — mint kimutattam, — a bizományosnak a megbízóval szemben fenálló felelősségére nézve az a jogi szabály, a mit Grünhut a következő tételekben fejez ki: Bei der Verkaufscommission ist der Commissionär selbst Gläubiger rücksichtlich des Kaufpreises; gemäss Abs. 2. Art. 368 (ebenso § 374 Abs. 2 ungar. Hgb.) gilt aber die Forderung des Commissionärs im inneren Verhältnisse zwischen dem Committenten und dem Commissionär und dessen Gläu-

¹ Kereskedelmi törvény 369. §.

² Kereskedelmi törvény 370. §.

³ Kereskedelmi törvény 375. §.

¹ Kereskedelmi törvény 376. §.

² Kereskedelmi törvény 379. §.

bigern als eine Forderung des Committenten... Der Commissionär ist allerdings ex mandato verpflichtet, die Forderung auf den Kaufpreis abzutreten... Hat der Commissionär den Kaufpreis bereits bezogen, so wird er Schuldner des Committenten.¹

Vagyis a bizományos csak azon időpontban adósa a megbízónak az általa kötött ügyletből folyó összegekért, a midőn azok a bizományos kezeihez valósággal, tényleg befolytak, s csak ekkor keletkezik azon összegek kiadása iránt a megbízónak követelése a bizományos ellen, azonban nem az alapul fekvő ügyletek megkötése időpontjában.

Dr. Reiner János.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara a bélyegilleték szabályok módosítására vonatkozó törvényjavaslat tárgyában a képviselőházhoz kérvényt nyújtott be, melyből átveszszük a következőket:

Méltóztassék kimondani, hogy az elsőfoku bírósági ítélettől, ha a per tárgyát pénzkövetelés vagy megbecsülhető vagyoni jogi igény képezi, a peres tárgy értéke szerint járulékok nélkül

50 frtig 1 frt

50 frton tul 200 frtig 2 frt

200 frton tul 1000 frtig minden megkezdett 100 frt után további 1 frt állandó bélyegilleték jár, mely bélyegjegyekben rovandó le (9. §.); hogy a törvényjavaslat 8. és 9. §-ában meghatározott állandó bélyegilletéket a peres felek az eddigi szabályok szerint, azaz ha mindkét fél megjelent, azok egyenlő részben kötelesek leróni (10 §.), hogy már 1000 frtot meghaladó pertárgy felett hozott ítélet után az ítéleti illeték kiszabás alapján fizetendő; ha a per tárgya csak részben ítéltetik meg, az illeték 10 frtnál kisebb nem lehet s hogy a kereset teljes elutasítása esetében az illeték 10 frtnál kisebb s 25 frtnál nagyobb nem lehet. (11. §.)

Az illeték mérvének megállapításánál a legigazságosabb eljárás az, mely az illetéket a per tárgyának értékéhez arányosítja. Követi ezt az elvet a törvényjavaslat is, de 1000 frtig nagy ugrásokkal, melyek az elvet nagyrészt megdöntik, s csak 1000 frton felül oly fokozatokban, melyek az állandó bélyegilleték alkalmazásában további csökkentést csakugyan nem tünnek. De a mi helyes a törvényjavaslat szerint 1000 frton felül, az kell, hogy helyes legyen 1000 frton alul is.

Nem akadályozhatja a helyes elvnek 200 frtnál kezdődő alkalmazását — nézetünk szerint — a pénzügyi szempont sem. Mert igaz ugyan, hogy eddig az állandó ítéleti illeték 200 frton felül 400 frtig is már 5 frt volt, de ugyancsak 5 frt volt az az illeték 500 frton felül 800 frtig. Ha már most azt tekintjük, hogy a mi javaslatunk és kérelmünk szerint csak 200—300 frt közti pertárgynál csökkennék az ítéleti bélyeg 5 frtről 3 frtra és 300—400 frt közti pertárgynál 5 frtről 4 frtra, ezt a csekély csökkenést ellensúlyozza az, hogy míg eddig 800 frtig 5 frt volt csak az ítéleti illeték, ezentul javaslatunk szerint 500—600 frt közti pertárgynál 6 frt, 600—700 frt közti pertárgynál 7 frt s 700—800 frt közti pertárgynál 8 frt lesz.

Nem tagadjuk, hogy több oly per van, melyben a pertárgy értéke 200 frt és 400 frt között van, mint oly per, melynél a pertárgy értéke 500 és 800 frt között mozog, s hogy ennél fogva több perben lesz az ítéleti illeték az eddigi 5 frtnál kisebb, mint nagyobb; de e csekély jövedelemcsökkenéssel szemközt állanak a többi bélyegemelések is, nemcsak a kiszabás alapján fizetendő ítéleti illetéknél (1¹/₁₀% az eddigi 1% helyett), hanem a felebbezési, felülvizsgálati és felfolyamodási bélyegilletékeknél is, továbbá abban, hogy a kiszabás alapján fizetendő ítéleti illeték legkisebb tételét teljes pervesztesség esetén 5 frt helyett 10 frtban, részleges pervesztesség esetén 8 frt helyett 10 frtban javasoljuk megállapítani.

Olyan jövedelem-csökkenés, melyet — jelen javaslatban javasolt — egyéb illetékemelések ne ellensúlyoznának, meggyőződésünk szerint a bélyegilletékeknél nem fog bekövetkezni, ha az ítéleti illeték arányosítása már a 200 frtot meg-

haladó pertárgy-értéknél ugyan egy elv alapján alkalmaztatik, miért az elv következetes alkalmazásának szempontja mindenesetre figyelmet érdemel.

Fent előterjesztett kérelmünk második lényeges része az, hogy bélyegjegyekben csak 10 frtig legyen az ítéleti illeték lerovandó.

Ezt a kérelmet karunk érdeke indokolja, mert a jelenlegi viszonyok között, a midőn az ügyvéd ritkán számíthat fele részéről előlegre, a 25 frtig terjedő ítéleti illetékeknek bélyegjegyekben való lerovása az ügyvédeknek oly megterhelésével járna, mely azok anyagi helyzetével, a legtöbb esetben, épen nem áll arányban. Már a 10 frtig terjedő ítéleti illetékeknek a per folyama alatt való lerovása megkétszerezi az eddigi állapothoz képest az ügyvéd megterhelését, de számolunk azzal, hogy kívánatos az, mikép az illeték lerovásában is alkalmaztassék a minden téren elfogadott tizedes rendszer, hogy az új sommás eljárás behozatala folytán okvetlenül módosítandó illetékszabályok terheinek viselése alól — egy bizonyos elviselhető határig — noha többségében nyomasztó körülményekkel küzdő karunk sem vonhatja ki magát; fel kell azonban emelnünk kérő és tiltakozó szavunkat a teher oly emelése ellen, melyet a mai viszonyok között karunk tulnyomó részére elviselhetetlennek tartunk.

Igaz, hogy az illetékkiszabással megbízott hivatalok munkája — a törvényjavaslat tervezetével szemben — emelkedni fog, ha már 1000 frtot meghaladó pertárgy felett hozott ítélet után az ítéleti illeték kiszabandó lesz, holott a törvényjavaslat szerint a kiszabás csak a 2500 frtot meghaladó pertárgyra vonatkozólag hozott ítéleteknél venné kezdetét, de ez a munkatöbblet ellenértéket talál a javaslatunk elfogadása esetén bekövetkező jövedelem-többletben, a mennyiben a törvényjavaslat szerint az ítéleti illeték 2500 frtnyi pertárgyig csak 1%, míg ha már 1000 frtnyi pertárgynál kezdődik az illeték kiszabása, már 1000 frton felül az ítéleti illeték 1¹/₁₀% lesz, úgy hogy javaslatunk pénzügyi szempontból sem mondható károsnak.

Ha — mint reméljük — meghallgatásra talál az a kérelmünk, hogy az ítéleti illeték csak 10 frtig legyen bélyegjegyekben lerovandó, ennek természetes következménye lesz a törvényjavaslat oly módosítása, hogy 1000 frtot meghaladó pertárgy felett hozott ítélet után az illeték kiszabassék; hogy a kiszabandó ítéleti illeték legkisebb összege úgy teljes, mint részleges pervesztesség esetére 10 frt legyen.

Végül oly irányban kérjük a törvényjavaslatnak az ítéleti s határozati bélyegilleték lerovására vonatkozó módosítását, hogy az állandó ítéleti bélyegilleték lerovására nézve maradjon meg az eddigi szabály, hogy t. i. egység után vagy az egyik fél meg nem jelenése folytán avagy az ellenfél meghallgatása nélkül hozott bélyegköteles határozatok után felperes, illetőleg a megjelent vagy folyamodó fél, ellenben tárgyalás folytán hozott határozatok után mindkét peres fél egyenlő arányban tartozzék a határozati bélyegilletéket leróni. Tapasztalatból tudjuk, hogy jelenleg igen sok alperes, ki tudja a kereset alaposságát, csak azért nem jelenik meg a tárgyaláson, mert tudja, hogy az ítéleti illeték felét ő tartozik a tárgyaláson leróni s így előlegezni. A törvényjavaslatnak az a rendelkezése, hogy rendszerint felperes tartozik a bélyegjegyekben lerovandó határozati illetéket leróni, a rosszhiszemű alpereseket felmenti attól az egyetlen teheről, hogy az ítéleti illetékhez járulni tartoznak, s teljesen szabaddá s tehermentessé teszi a legalaptalanabb védekezést.

— **Schroeder Ágost Edének** *Das Recht in der geschlechtlichen Ordnung* című művéről megjelent bírálatok lapunk jelen számához vannak mellékelve. Ezen mű a házasságról szóló fejezetében házasságjogunk kormánytervezetével szoros szellemi rokonságot tanúsít, és a mi legérdekesebb, szerző könyve megjelenése előtt a magyar javaslatot nem is ismerte, nem is ismerhette. A magyar jogászra e mű kettős értékkel bír, mert megerősítéseül szolgál a szabadelvű kodifikatio irányzatának. Egyébként szerző neve már lapunk olvasói előtt nem ismeretlen. (L. lapunk 1892. évi május 20-ki számában dr. Schnierer Aladár bírálatát.)

— **Azon jogesetet**, melyet mult számunkban Kunfalvy István bíró ur tárgyalta, közöltük a m. é. 52. sz. mellékletén és így annak ujlagos közlése felesleges.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

¹ Dr. C. S. Grünhut. Das Recht des Commissionshandels. Wien. 1879. 301. l.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Tóth Lőrincz. — Az új sommás eljárás köréből. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — Az új vizjogi törvényjavaslat. Dr. LINDNER GUSZTÁV kolozsvári egyet. tanártól. — *Jogirodalom:* Kornfeld Ignác: Civilprocessuale Grundsätze. Studie zu dem oesterreichischen Regierungsentwurf einer Civilprozessordnung vom Jahre 1893, nebst einer vergleichenden Uebersicht der neuen ungarischen Summarprozess-gesetze. B. M. — *Törvénykezési Szemle:* Ellenvélemény. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Illetékességi potpourri. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tóth Lőrincz.

Örvendünk az örvendőkkel ama kitüntetés fölött, mely Tóth Lőrinczet a korona részéről érte, mert az igazságszolgáltatás kitartóbb, buzgóbb, nemesebb munkását keresve se lehet találni. De az alkalom, mely a kitüntetésnek időszzerűségét megadta, nem szolgált örömeinkre; azt jelenti, hogy Tóth Lőrincz megvált birói székétől, melynek annyi éven át diszt kölcsönzött.

A tudományos életnek Tóth Lőrincz mindig lelkes munkása volt és az még mai nap is.

Hü maradt a jogirodalomhoz, s nem tett úgy, mint ujabban sokan, hogy a jogirodalmi működést csak lépcsőül használják magasabb positió elérésére.

Tóth Lőrincz működésében állandóan a haladási eszmék híve.

Fiatal éveiben hévvel küzdött a szabad ügyvédség jogaiért, most öreg napjaiban pedig ifjui lelkesedéssel karolja fel a büntetőjogi reformeszméket, propagandát csinálva azoknak minden téren.

Mint birónak elve mindig az igazságosság volt, ettől az elvtől nem tántorodott soha el senki kedvéért. A törvény szellemében ítélkezett, az emberi tekintetek figyelembe vételével. Nem hódolt üres jelszavaknak, nem kereste a népszerűséget, de mindig a tudomány igaz tanai szerint alkotta meg ítéletét, teljesen elfogulatlanul.

Tóth Lőrincz olyan volt mindig és olyan is marad élte fogytáig, a milyennek a birónak lennie kell: *igaz ember.*

Életrajzát és széles munkálkodási körét a következőkben vázoljuk:

Született 1814-ben decz. 17-én; tehát midőn curiai tanácselnöki állásáról lemondott, már közel 80 éves volt. Ennyi éves koráig még senki sem tartotta ki a hivatalviselés terhét; a nyugalmazottak során ekkorig legkorosabb volt Lukács Ignác tanácselnök, de az is csak 77 éves koráig maradt meg a hivatalban.

Tóth Lőrincz a jogot a pesti egyetemen végezte, hol tanulótársa volt Pauler Tivadar, a volt igazságügyi miniszter, ki holtáig hü barátja maradt. Ügyvédi vizsgát tett 1838-ban. Ekkor rögtön gr. Batthyány Gusztáv és Kázmér központi kir. táblai fiskálisa lett, a híres öreg táblai ügyvéd Kubinyi Miklósnak, a grófok jogigazgatójának vezetése mellett, ki nagyon kedvelte a fiatal ügyvédet és halála után neki hagyományozta Corpus Jurisát és Decisióit, teli becses jegyzetekkel. Az öreg Kubinyi Miklós tipikus régi magyar jurista volt, kire az országbirák és septemvirek is hallgattak, s tanácsait olykor kikérték. Számos nagy családnak volt

jogigazgatója, tanácsosa. Kubinyi Miklós 30 éven át sohasem hagyta el Pestet, a nyarat városligeti szerény házában töltötte, s a Verböczy Hármaskönyvét és a Planum Tabulárét minden törvényszünet alatt elolvasta.

Tóth Lőrincz e minőségében, mint fiatal ügyvéd, gróf Batthyány Kázmérral jelen volt az 1840-iki s 1843/4-iki országgyűléseken Pozsonyban s annak bizalmas titkára volt; a lelkes magyarrá lett grófot a magyar nyelvben gyakorolta, a magyar közjogba bevezette, s midőn a gróf a magyar iparvédegyelet elnöke lett, Tóth Lőrincz az egyletnél a jegyzői hivatalt vitte Kossuth Lajos igazgató mellett.

Már 1836-ban az akadémia levelező tagjává választatott, még ekkor csak szépirodalmi munkáiért.

1839-ben a Kisfaludy-társaság első titkárává (Fáy András és b. Jósika Miklós elnöksége alatt), 1841-ben pedig annak tagjává választatott. A Bajza Athæneumba, akkor nagy tekintélyű irodalmi közegbe, sokat dolgozott, és pedig már némely jogirodalmi cikket is. A jogi irodalmat magyar nyelven akkor kevesen művelték; az Athæneumban Fogarasi, Fabriczy neveivel találkoztunk leginkább.

1847—48-ban Breznóbánya sz. k. város képviselője a pozsonyi diétán, s a kir. városi követek sorában a városok jogait védő, szabályozását szabadelvű szellemben sürgető csoport egyik vezértagja volt. Divatba jött akkor, hogy a kisebb sz. k. városok fiatal liberális írókat választottak meg képviselőikre, p. o. Szalay Lászlót, Trefort Ágostont, Szontagh Pált, kik aztán Házmán Ferencz budai, Zomborsevits szabadkai, stb. szabadelvű képviselőkkel kezét fogva, a haladó megyei követekhez csatlakoztak, sőt ezeknél is liberálisabbak, mert erősebb színezetű demokraták voltak.

E minőségében tagja volt az 1848-iki törvényeket kivívott nagy bécsi küldöttségnek, gr. Batthyány Lajos és Kossuth Lajos vezetése alatt, és midőn a magyar alkotmányos miniszterium megalakult, 1848 ápril 15-én Deák Ferencz első igazságügyi miniszter őt választotta elnöki titkárjává. Deáknak s politikájának azután minden időben tántoríthatlan híve maradt. Az igazságügyminiszter akkor az István főherceg fogadóban lakott, ott fogadta a Dunaparton tolongó falusi küldöttségeket, melyek tulságos követeléseit bölcs tanácsaival s utasításaival mérsékelte. Tóth Lőrincz ott végezte be politikai neveltetését, az öreg ur feltétlen bizalmát élvezve.

1848 nyarán szülővárosa, Rév-Komárom választotta képviselőjévé a pesti parlamentbe. Az igazságügyi miniszterium részéről többször vett részt, mint tollvezető, a honvédelmi bizottság üléseiben. Az év végén Debreczenbe menekült a Pestről kiszorított országgyűléssel, s ott Vukovich Sebő igazságügyi miniszteriumában osztálytanácsos és helyettes osztályfőnök volt a kormánybiztosi minőségben távollevő Bónis Samu helyében.

Kísérte az országgyűlést Szegedre és Aradra is. A világosvári nap után, hosszabb ideig bujdosva s elrejtve, a fegyverneki pusztán barátainál tartózkodott, szeptemberben elfogatott s az Ujépületbe záratván, a hadi törvényszék által halálra ítéltetett, de b. Haynau teljhatalmu magyarországi kormányzó által mintegy 30-ad magával megkegyelmeztetett, azon összetűzés folytán, melybe Haynau a bécsi kormánnyal jutott, ki azután elbocsájtatása előtti napokban, dacból és

a bécsiek boszantására, az elítélt politikai foglyokat megkegyelmezte. Ezeknek megkegyelmeztetése azután a több százra menő kevésbé kompromittáltaknak felmentését is vonta maga után.

Életben maradt tehát s a fogságból elbocsáttatott; de hosszabb ideig Pesten volt internálva, s ügyvédi gyakorlatától felfüggesztve. Ezt csak pár év múlva foglalhatta el ismét, mi alatt az ösiségi nyiltparancs alapján megkezdett s lefolyó nagy perekben való munkálkodástól el volt zárva; holott az e nemű perekben volt speciálista. Az ösiségi nyilt parancsról irt magyarázata, mely két kiadást ért s Görgey István által német nyelvre is fordítottatott, az akkori tanuló jogász-ifjúság részére hasznos utmutató volt, s a bécsi legfőbb ítélőszék német birái előtt oly tekintélyvel bírt, hogy «*dr. Lorenz*» (e név alatt ismerték Tóth Lőrinczet) fejtegetéseire gyakran hivatkoztak. Másik nagyobb műve «*Az urbéri utmutató*» s végre «*Ügyvédreform*»-ja akadémiai pályanyertes munka volt, melyet 1848 előtt a cenzura elnyomott; — nyomtatásban tehát csak a Tóth Lőrincz által később szerkesztett *Jogtudományi s Törvényhozási Társ*-ban jelent meg.

E jogirodalmi munkálkodásának s akadémiai tagi minőségének köszönhető, hogy ügyvédi felfüggesztett hatáskörébe rehabilitáltatott, és pedig az osztrák jogból leteendő vizsgálat elengedésével, — miután az osztrák örökösödési jog kommentárját adta, tiszta és szabatos magyar nyelven.

E közben Helmezy Mihály halála után a m. tud. akadémia pénztárnokává is választatott s e hivatalát egész 1868-ig viselte, midőn állami hivatalba lépés által annak további viselésében gátolva lett. E minőségében, gr. Dessewffy Emil akadémiai elnök oldala mellett a palotaépítés alkalmából roppant munkásságot fejtett ki. Dessewffy gróf ugy emlékezett meg róla egy ünnepi alkalommal, mint oly hü pénztárnokról, ki az akadémiai pénztár kulcsát *szívében* hordozta

1858. évben a m. tud. akadémia r. tagja lett a második (jog- és államtudományi) osztályban, nagyszámu jogtudományi munkái jutalmául, melyek közül az említett három akadémiai díjat s koszorut nyert. E szakban azután egész mostanáig, 80 éves koráig, szorgalmasan munkálkodott. Részt vett a Hármaskönyv fordításának munkájában; irt bírálatokat, székfoglalókat: «a magyar örökösödési jog szelleméről» szól; felolvasott értekezései nagyszámuak: *a párbajról*; *az angol innék vagy ügyvédi egyletekről*; *urbéri és örökösödési kérdésekről*; *a magyar jogász-gyűlésekről*, s utóbbi időben büntetőjogi s börtönügyi tartalmúak: *a római börtönügyi kongresszusról*, melyen a m. tud. akadémiát képviselte 1886-ban; *az illavai fegyházról*; *a visszaesés okai s óvszereiről*; *a feltétlen elítélésről*; *a szóbeliség és közvetlenségéről magyar szempontból*. Olvasott elhalt tagok, főképen jogász és bíró tagok felett több mint 20 emlékbeszédet.

1867 márczius 15-én miniszteri tanácsos, s kodifikációs osztályfőnök Horváth Boldizsár miniszteriumában; mint ilyen, újra képviselővé választatott a csákvári kerületből.

1869 június 1-én semmitőszéki bíró, hol mint a sajtó-ügyek előadója s gyakran mint tanácselnök fungált. A semmitőszék megszűnte után a m. kir. Curia bírója lett; a büntető osztályba beosztva, 1883-ban tanácselnökké nevezetett.

1894 májusban, látó ereje elgyengülése miatt, nyugalmaztatását kérte.

Az új sommás eljárás köréből.¹

II. A félnek eskü alatti kihallgatása.

Az új sommás eljárás 95. §-a szerint az egyik peres félnek eskü alatti kihallgatása rendelhető el, «ha valamely döntő ténykörülmenyre nézve más bizonyíték egyáltalán nem forog fen, vagy a bizonyíték kiegészítése válik szükségessé».

Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

E szerint a félnek eskü alatti kihallgatása az új eljárás szerint hivatva van mind a régi főesküt, mind a régi pót-
esküt helyettesíteni. Az eskü alatti kihallgatás elrendelésének szabálya ennek megfelelőleg az, hogy akkor, ha az eskü alatti kihallgatás a már szolgáltatott bizonyíték kiegészítésére van hivatva, első sorban azon felet fogja a bíróság eskü alatt kihallgatni, a kinek állítása mellett már bizonyíték volt szolgáltatva, míg ellenben akkor, ha még semmi bizonyíték szolgáltatva nincs, a bíróság első sorban a bizonyító fél ellenfelét fogja kihallgatásra bocsájtani.

A törvény értelmében azonban az által, hogy a bíróság valamely felet ezen szabályok értelmében kihallgatásra bocsájt, még nincs eldöntve az, hogy a bíróság tőle az esküt is kiveszi. A törvény szabad bizonyítási rendszerének megfelelőleg a bíróság a vallomás kivétele után köteles mérlegelni és eldönteni azt, hogy a kihallgatott felet vallomásának esküvel való megerősíthetésére bocsájtathja-e. E célból a törvény 95. §-ának 5. bekezdése megadja a bírónak azon jogot, hogy az egyik fél kihallgatásának megejtése után, mielőtt az eskü kivételének kérdésében határozná, a másik fél kihallgatását is elrendelje, és a másik fél kihallgatásának és esetleg a törvény 98. §-a szerint megengedett szembesítésnek megtörténte után határozzon azon kérdésben, hogy melyik felet bocsássa esküre.

Ezen intézkedések mellett, a melyek a bizonyítási rendszer reformjának legértékesebb részét képezik az új sommás eljárásban, a törvény még egy szabályt állít fel az eskü alatti kihallgatás tekintetében, a mely nézetem szerint többféle szempontból aggályos. A 95. §. 4. bekezdése szerint ugyanis nemcsak a bíróságnak van joga arra, hogy az egyik fél kihallgatása után a másik felet is kihallgassa, *hanem ezt a másik félnek is joga van kívánni*, és ezen kívánat teljesítése, ha az a kihallgatott fél esküre bocsátása előtt előterjesztetik, meg nem tagadható.

Ezen intézkedés nem egyezik meg a különben nagy következetességgel szerkesztett törvénynek azon alapelvével, hogy a bíró a bizonyítékokat szabadon mérlegelje. Számos esetben ugyanis a fél vallomása, ha ő arra az esküt letenni hajlandó, annyira kétségtelenné teszi a per mikénti eldöntését, hogy az ellenfél eskü alatti kihallgatásának többé semmi célja nincs. Ha például a fél a kihallgatáskor azt vallja, hogy az ellenfél által bemutatott okiratot alá nem írta, vagy ha egy már kihallgatott tanu vallomását kiegészíti avval, hogy ő is kész megesküdni, hogy a felperes által állított alkalomkor kezességet nem vállalt vagy fizetési ígéretet nem tett, és ha a bíróság ezáltal a tényállást tisztázottnak látja, akkor teljesen felesleges és a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvével ellenkező intézkedés a bírót arra utasítani, hogy az eskü kivétele előtt még az ellenfelet is kihallgassa.

Az ilyen esetekben, a melyek pedig az esküvel eldöntendő esetek nagy számát képezik, az említett intézkedés nyilván felesleges munkaszaporítással jár. Ennél azonban még nagyobb baja ezen intézkedésnek az, hogy sok esetben egészen kényelmes módot nyújt a peres feleknek a per elhuzására. A ki nem hallgatott fél azon kívánata ugyanis, hogy a bíróság őt is kihallgassa, a most idézett törvényszakasz értelmében «az eskü letétele előtt» terjesztendő elő, tehát egész azon időpontig, a míg a kihallgatott fél az esküt le nem tette, előterjeszhető. Ebből következik, hogy ha az egyik fél kihallgatásakor az ellenfél nincs személyesen jelen a tárgyaláson, hanem ügyvéd által van képviselve, akkor az ő perbeli képviselője által előterjesztett azon kérelem, hogy az eskü kivétele előtt ő is kihallgattassék, szükségkép maga után vonja a tárgyalás elhalasztását. Az ily alapon kért halasztást a bíróság még a törvény 33. §-ában megadott discretionarius jogkörre támaszkodva sem tagadhatja meg, mivel ezen szakasz csupán arra az esetre engedi meg a halasztás megtagadását, ha valamely bizonyíték nem a kellő időben,

hanem «utólagosan» ajánlatott. Már pedig a kihallgatott fél ellenfelének azon kérése, hogy az eskü kivétele előtt ő is meghallgattassék, a 95. §. 4. bekezdésének világos értelme szerint nincs elkésve akkor, ha a kihallgatott fél kihallgatása alatt, illetve annak bevégeztekor terjesztetik elő, sőt a törvény az eljárást úgy contemplálja, hogy az épen a kihallgatás eredménye alapján legyen előadható. Ez helyes intézkedés is volna, ha a bíróságra volna bízva annak megállapítása, hogy az ellenfél kihallgatása a fenforgó körülményekhez képest elrendelendő-e. Így azonban, minthogy a törvény értelmében az ellenfélnek minden esetben *joga van* az ő kihallgatását is kívánni, ő ezen joggal visszaéléskép is élhet és a tárgyalás elhalasztását oly esetekben is kívánhatja, a melyekben a tárgyaló bíró előtt a halasztás czéltalansága vagy rosszhiszeműsége nyilvánvaló.

Tetézi az így származható inconvenientiákat azon körülmény, hogy a kihallgatott fél ellenfele nemcsak akkor igényelheti a saját kihallgatását, ha a kihallgatott fél a saját vallomásán kívül semmi bizonyítékot nem szolgáltatott, hanem akkor is, ha a kihallgatás valamely, már szolgáltatott bizonyíték kiegészítéseként történt. A törvény az esetek minden megkülönböztetése nélkül adja meg a kihallgatott fél ellenfelének azon jogot, hogy a saját kihallgatását kérhesse és így ez oly esetekben sem tagadható meg tőle, a mikor a kihallgatás például egy tanu vallomását volt csak hivatva kiegészíteni, és a mikor a tárgyaló bíró előtt egészen világos, hogy a per annak javára döntendő el, a ki a tanut állította és ennek vallomása mellé még maga is megesküdni kész.

Érdekes megjegyezni, hogy a törvény kodifikálásának alapját képező 1890. évi Plósz-féle javaslatban ezen aggályos intézkedés nem foglaltatott ben. Ezen javaslat 78. §-ában, a mely különben a mai szabályozástól annyiban is különbözik, hogy az eskü alatti kihallgatást egyedül a póteskü helyettesítéseként contemplálta, csak azon szabályt találjuk, hogy a bíróságnak van joga mindkét felet kihallgatni és nem azt, hogy az ellenfélnek is joga van a saját kihallgatását kívánni. Ezen intézkedés az enquete tanácskozmányai alatt került javaslatba és nézetem szerint hibáját képezi az általában kitűnően kodifikált törvénynek, és egyuttal bizonyítékát az enqueteben való kodifikáció természetzerű hátrányainak.

A gyakorlatban a bíróságoknak mindenesetre törekedniök kell majd arra, hogy ezen intézkedés káros következményeinek mentől inkább elejét vegyék. Ennek egyik módja az volna, hogy a bíróság az ellenfél kihallgatása iránti kívánságnak csak akkor adjon helyet, ha az ellenfél a tárgyaláson jelen van, s így a kívánság teljesítése a tárgyalás elhalasztásával nem jár. Ezt teheti a bíróság akkor, ha az ellenfél már a korábbi tárgyaláson, a kihallgatás elrendelése előtt nyilvánította azon kívánságát, hogy ő is meghallgattassék, mert ily esetben az ellenfélnek kötelessége volt a tárgyaláson, a saját esetleges kihallgatása végett megjelenni. A bíróság nézetem szerint e célból helyesen teszi, ha az egyik fél kihallgatásának elrendelése előtt hivatalból intéz kérdést az ellenfélhez az iránt, hogy ez a saját kihallgatását is kívánja-e és őt az esetben, ha kívánja, az ő esetleges kihallgatása végett szintén megidézi.

A másik módját a visszasságok elkerülésének a bíróság azon joga teszi lehetővé, hogy az ellenfél kihallgatását hivatalból is elrendelheti. Oly esetekben tehát, a melyekben a bíróság azt hiszi, hogy az ellenfél bármely okból szintén fogja a saját kihallgatását kívánni, helyesen teszi, ha mindkét fél kihallgatását egyszerre hivatalból rendeli el, meghatározván természetesen azt a sorrendet is, a melyben őket kihallgatásra bocsátja. A felekre nézve az ily bírói intézkedés teherrel nem jár, mivel azon fél, a ki nem reméli, hogy esküre fog bocsátatni, az idézés daczára is minden joghátrány nélkül elmaradhat a tárgyalásról. Sőt még az esetben

sem éri joghátrány az elmaradó felet, ha a másik fél kihallgatása alatt váratlanul merülne fel oly körülmény, a melyre nézve az ő meghallgatása indokolt, mert a törvény 99. §-a értelmében a bíróságnak megvan azon joga, hogy a fél elmaradása folytán nem foganatosított kihallgatást újból elrendelheti.

A törvény idézett intézkedése, mint már említettem, minden megkülönböztetés nélkül mondja ki azt, hogy az egyik fél kihallgatása esetén a másik fél is igényelheti saját kihallgatását úgy annyira, hogy e szerint akkor is kérhetné az ellenfél önmagának eskü alatt leendő kihallgatását, ha az eskü alatti kihallgatás által bizonyítandó körülményről közvetlen tudomása nincs. Azt hiszem azonban, hogy a bíróságok a törvény intézkedését így fel nem foghatják és hogy az eskü alatti kihallgatás céljából következtetve, a bírói gyakorlat meg fogja szorítani a törvény szó szerinti magyarázatát oly értelemben, hogy az eskü alatt kihallgatott fél ellenfele csak akkor kérheti a saját kihallgatását, ha oly körülményről akar vallani, a melyről teendő vallomását a maga esküjével megerősítheti.

A törvény 98. §-a szerint a fél kihallgatása fontos okokból megkeresett bíróság útján is történhetik. «Ilyen esetben, — mondja a törvény, — a vallomás beérkezte után a perbíróság dönti el, hogy a kihallgatott fél esküre bocsátandó-e.» A törvény ezen idézett intézkedéséből következik, hogy ilyen esetekben voltaképp kétszeres megkeresés fog intézteni, egyik az iránt, hogy a megkeresett bíróság a fél vallomását jegyzőkönyvbe vegye, a másik pedig az iránt, hogy a megkeresett bíróság a féltől az esküt kivegye. A törvény ezen intézkedéseiből világos, hogy csak nagyon fontos okok lehetnek azok, a melyek ily esetben a megkeresés intézését indokolják, mert a kétszeri megkeresés a per tulságos halasztásával jár, és a félre nézve is nagyon kényelmetlen.

Világos, hogy a kétszeri megkeresés intézménye gyakran felesleges munkapazarlással is fog járni. Akkor, a mikor az eskü alatti kihallgatás valamely egyszerű körülményre történik, például, — mint fentebb említettem — arra, hogy valamely okirat valódi, vagy arra, hogy valaki egy bizonyos alkalomkor tett-e fizetési ígéretet, könnyen rá lehetne bízni a megkeresett bíróságra azt, hogy az esküt, ha a kihallgatás közben aggály fel nem merül, a vallomással együtt kivegye. Hogy ez a törvény értelmében nem lehetséges, az nyilván azon intézkedés folyománya, hogy az eskü letétele előtt az ellenfél is követelheti a saját kihallgatását. De lehetnek oly esetek is, mikor a rendelkezés ezen indoka sem forog fen, t. i. mikor a megkeresés útján kihallgatandó fél ellenfele ki sem hallgatható. Ily esetekben a törvény abszolút rendelkezése a kétszeres megkeresés tekintetében indokolatlan.

A megkeresés útjani kihallgatás ezen nehézsége folytán csak a legkritikább esetekben fog előfordulni és a gyakoribb eset az lesz, hogy a per bírósága a távol lakó feleket is a saját székhelyére fogja idézni. Ily esetekben a bíróságnak kétszeres oka lesz ügyelni arra, hogy ezen tárgyalásra a másik fél is, mint esetleg kihallgatandó, megidéztesék, nehogy a perbíróság székhelyén lakó félnek módot nyújtson arra, hogy a messziről megidézett fél megeskütését megakadályozhassa, a mit az által, hogy a saját kihallgatása iránti kérelmet a megidézett fél kihallgatása után terjeszti elő, könnyű szerrel megtehet.

A törvény 38. §-a értelmében a bíróság «a tényállás felderítése végett» a felek személyes megjelenését rendelheti el. A felek ezen meghallgatása a megeskütés mellőzésén kívül abban is különbözik az eskü alatt való meghallgatástól, hogy a törvény ezt nem bizonyítéknak tekinti, hanem az alapos tárgyalás egy segédeszközének, és e felfogáshoz képest az illető törvényszakaszt nem is a bizonyításról, hanem a szóbeli tárgyalásról szóló fejezetbe illeszti. Mint-hogy azonban a perben egyébről, mint tény- és jogkér-

dések tisztázásáról szó nincsen, és a személyes kikérdezés a törvény szavai szerint is az utóbbi végett rendeltetik el, világos, hogy a személyes kikérdezés a bizonyításnak egy, bár az eskü alatti kihallgatásnál kevesebb súlyu, de mégsem sulynélküli módját képezi. Nézetem szerint a személyes kikérdezés alkalmas módon kapcsolható össze az eskü alatti kihallgatással úgy, hogy a bíróság első sorban a személyes kikérdezést rendeli el és annak eredményét is felhasználja annak megítélésénél, hogy a fél eskü alatti kihallgatása elrendelendő-e, illetve, hogy melyik fél eskü alatti kihallgatása rendelendő el. A bíróság a személyes kikérdezés megejtése után azonnal elrendelheti valamelyik félnek eskü alatti kihallgatását és azt nyomban foganatosítván, az esküt is nyomban kiveheti.

Dr. Reichard Zsigmond.

Az új vízjogi törvényjavaslat.¹

Kérdéses az, vajon helyes arányban is állanak-e az összesség részéről hozott áldozatok az általuk létrehozott közérdekű előnyökkel?

Hogy a vízjogi törvény életbelépte előtt létezett vízhasználati jogoknak kellő tisztázása a vízjogi törvény végrehajtására hivatott hatóságoknak és szakközlegeknek nehézségeket fogna okozni, azt mindenki bátran jövendölhet.

A többször idézett miniszteri jelentés (754. l.) kiemeli:

«Míg a törvény egyéb intézkedéseinek végrehajtása járt uton haladt, a víz kihasználásánál a jogi szempontok s a gazdasági tekintetek helyes összeegyeztetése uttörő és nehéz feladat, s épen azért az irányítás nemcsak általánosságban, de a legcsekélyebb elvi fontossággal bíró részletekben is a vezetésem alatti miniszterium által vétetett át, és részben a vízjogi törvény végrehajtásánál hatósági szakértőkként alkalmazott műszaki közegek útján, legfőként pedig az egyes konkrét esetek elbírálásánál tett elvi kijelentésekkel megszabott azon irány, melyben a végrehajtásnak haladnia kell.

Hogy mily szükség volt ezen, az ügynek egyöntetű elbírálása szempontjából is fontos központi irányításra, kiténik abból, hogy már a feladat első részének megoldásánál, t. i. a szerzett jogok és a tényleges állapot törvényesítésénél küzdenie kellett a végrehajtásnak a törvény hiányaiból származó nehézségekkel, s azon összeütközésből származó bonyaldalmakkal, mely összeütközés sok esetben a törvény szigorú intézkedései s a gazdasági követelmények között előfordult.»

A földmivvelésügyi miniszteriumnak a vízjogi törvény életbeléptetése előtt létezett vízhasználati jogok törvényesítésére vonatkozó intézkedései, annak előírása, hogy a vízhasználati jogok igazolása a vízjogi törvény részéről a vízhasználatok engedélyezésére előírt módozatok mellett történjék, a magánjogi és különösen a vízbéres ügyeknek a törvény rendes útjára utasítása s több effélék kétségbevonhatlanul a mellett bizonyítanak, hogy a vízjogi törvény végrehajtására főleg hivatott központi hatóságunk a törvény határozmányainak szellemét helyesen felfogva, azt alárendelt közegei által pontosan végrehajtatni is igyekezett.

Ha ez nem mindig és nem teljesen sikerült, akkor ez szerintem nem annyira a vízjogi törvény hiányainak, mint a kezdet nehézségeinek és az alsófoku közigazgatási hatóságok járatlanságának tulajdonítandó.

Azon állításom igazolására, hogy elhamarkodott lenne vízjogi törvényünknek hatályon kívül helyeztetése és új vízjogi törvénynek életbeléptetése, a már ismételt idézett miniszteri jelentésnek 758-ik lapján található e szavaira hivatkozom: «Bár tehát az összes, a törvény életbelépte előtt fenállott vízmunkálatok s gyakorolt vízhasználatok teljes rendezése még ez idő szerint sem mondható befejezettnek, mindazon munkálatok és vízhasználati jogositványok, melyek törvényesítés végett bejelentettek, tehát melyek a jövőben is jogos

létre tarthatnak igényt, a végrehajtás előtt ismerve vannak s a vízjogi hatóságoknál nyilvántartatnak».

Ha a vízjogi törvény életbeléptétől kezdve a mai napig még a régebben létezett vízmunkálatok és használatok teljes rendezése sem sikerült, ha a vízjogi törvénynek számos §-ai még nem is jöttek gyakorlati alkalmazásba, ha még egyetlen egy jelentékenyebb irodalmi munka sem iratott hazai vízjogi törvényünkről, hogyan alkossunk magunknak a törvény előnyös és káros hatásairól találó és megbízható ítéletet?

Az 1889 július 1-je óta a földmivvelésügyi miniszteriumban működő vízjogi tanács, mely tudtom szerint az V-ik főosztály főnökén kívül a 14., 15. és 16-ik osztály vezetőiből áll, kétségkívül üdvösen működött, mert döntvényei után ítélve, irányítva és javítgatva hatott a vízjogi törvényt végrehajtó alsófoku közigazgatási hatóságok hivatalos működésére. A «Vízügyi és hajózási közlöny» 3. évfolyamában (1891—1893-ig) közzétett döntvények áttekintésénél azonnal feltűnt az alsóbbfoku hatóságok megsemmisített határozatainak és ítéleteinek megdöbbenlően nagy száma.

Ezen kevésbé örvendetes, de azért kétségbe még sem vonható tény közigazgatási hivatalnokaink hol hézagos, hol teljesen hiányzó szakképzettségének szükségképi következménye és semmi se lehet jellemzőbb közigazgatási intézményeink és állapotaink sajátságára nézve, mint a politikai tisztviselők szolgálati vizsgájának teljes hiánya s az a másutt megérthetetlen 2-ik tény, hogy a már 1883-ban (1883: I. tcz. 3. §-a) kilátásba helyezett vizsgálati rendszer életbeléptetése 1894-ben még mindig csak — pium desiderium.

A közigazgatási tanfolyam berendezése és a közigazgatási gyakorlati vizsga részleteinek elemzése jelen feladatom körén tul esik. Csak még azt szeretném e helyen minél erősebben hangsúlyozni, hogy a leggondosabban szerkesztett, s az általa szabályozandó életviszonyoknak teljesen megfelelő törvény csak akkor nyilváníthatja üdvös és jogosan várt hatását, ha értelmesen és helyesen végrehajttják.

Nem a vízjogi törvény határozmányainak czélszerűtlenségében és hiányaiban rejlik szerintem a főbaj, hanem inkább a törvénynek helytelen értelmezésében és nem megfelelő végrehajtásában. Épen a mi vízjogi törvényünk tág — szerintem igen tág — hatáskört tulajdonít közigazgatási hatóságainknak, melyek a vízi ügy minden oldalának rendezésébe befolyanak.

Pedig, ha valahol indokoltta tehette a közigazgatási intézmények sajátsága a közigazgatási hatóságok hatáskörének vízjogi ügyekben való korlátozását, akkor ez minálunk vala helyén.

Nincs szándékom, alkotmányjogi elmékedések vesszőparipájára ülve, arra hivatkozni hogy a birói hatalom gyakorlásáról szóló 1869: IV. tcz. 1. §-a az igazságszolgáltatást elkülönítette a közigazgatástól.

Az államhatalom e két funkciójának különválasztása különösen az alsófoku hatóságoknál keresztülvive nincsen, a mennyiben tudvalevőleg az alsófoku bíróságok administratív teendőket is teljesítenek és az alsófoku közigazgatási hatóságok kisebb polgári peres ügyekben és kihágásokban bíraskodnak is.

Készségesen elismerem, hogy a vízjogi tanács szervezése azon közjogi felelősség teljes tudatának szüleménye, mely a földmivvelésügyi miniszteriumban uralkodik.

Az adott körülmények közt a vízjogi tanács szervezése kétségkívül kisebb baj vala, de nevezett tanács jelenlegi szervezetében állandóan nem tartható fen.

Szervezési módja mindenesetre anomalia; nem annyira azért, mert e közigazgatási szerv rendeleti uton szerveztetett, hanem azért, mert szervezése semminemű garanciát nem nyújt tulkapások ellen s mert e csupán közigazgatási hivatalnokokból álló s a földmivvelésügyi miniszter nevében és helyett birói funkciókat is teljesítő szerv e teendők teljesítésére kevésbé alkalmas.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 23., 24. és 25. számban.

Ha jogállam alatt oly államot értünk, mely nemcsak a magánjog, hanem a közjog terén is hatásteljes jogvédelmet nyújt az államhatalom közegeinek netaláni tulkapásai ellen is, akkor e magaslatra még nem emelkedtünk.

Hiányzik nálunk erre még a közigazgatási bíróságok működése, melyek szervezését a vizjogi törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottság már tíz évvel ezelőtt mint égető szükségletet követelte.

Bajos a bizalom előlegezése azon *elsőfoku* közigazgatási bíróságok tehetségével szemben, melyek szervezését a közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat ajánlotta.

E szervezés szerintem inkább név-, mint rendszerváltozást jelentene.

A régi jó ismerőseinkkel itt is találkozunk, s ez nem is lehet másképp, míg kellően nem lesz gondoskodva teljesen szakavatott közigazgatási hivatalnokok kiképzéséről, a jog- és államtudományi tanintézetek tantervében és vizsgálati rendszerében keresztülvitt célszerű változások útján.

Valjon tágasabb hatáskör lenne-e tulajdonítandó az újjászervezendő közigazgatási bíróságoknak, mint a közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat VIII. címében megjelölt, annak behatóbb fejtegetését e helyen mellőzhetőnek tartom.

Mindenesetre közigazgatási hatóságaink részéről a vizjogi törvény végrehajtásánál is kifejtett működés sok más köztudomású ténynyel együtt szerintem megczáfolhatlanul bizonyít a mellett, hogy e hatóságok szervezete már rég meg van érve gyökeres átalakításra s hogy e követelés huzamos ideig époly kevéssé lesz elnémitható, mint a közigazgatási bíróságoknak a belügyigazgatás terén is való működtetésére vonatkozó s napról-napra erősebben hangoztatott igény.

A közigazgatási hatóságok korszerű átalakításának és a közigazgatási bíróságok szervezésének szerintem minden körülmények közt meg kell előznie az új vizjogi törvény életbeléptetését.

Az új vizjogi törvényjavaslat nyelvezeti részleteinek elemzésébe nem bocsátkozom. A javaslat számtalan kis változásokat és módosításokat, — nagyobbbrészt javításokat tartalmaz.

Csak egyetlen egy, erre vonatkozó megjegyzést legyen szabad tennem.

A «*birtok*» és «*tulajdon*» kifejezések, melyek nálunk a hatósági gyakorlat terén is olykor helytelenül alkalmaztatnak, úgy látszik, a javaslat 4-ik §-ában s talán másutt is nem helyesen, azaz nem igazi értelmük szerint használtattak.

Ha az országgyűlés magáévá teendi a földmivelésügyi miniszter urnak ama nézetét, hogy új vizjogi törvény alkotása elkerülhetlenül szükséges, akkor nemsokára törvény lesz a bírálathoz vett javaslatból.

Ha azonban az országgyűlés jónak látná bevégni, hogy érvényben levő vizjogi törvényünk határait úgy az irodalom, mint a gyakorlat terén még jobban érvényre juttathassa, akkor is az új törvényjavaslat szerzőjének mindenestre azt róhatjuk fel érdemül, hogy a vizjogi törvény beható tanulmányozása alapján egyes hiányainak és hézagainak orvoslására alkalmas javaslatokat téve, jövőndbbeli vizjogi törvényünk alkotására értékes anyagot gyűjtött és rendezett.

Dr. Lindner Gusztáv,
kolozsvári egyetemi tanár.

Jogirodalom.

Kornfeld Ignác: Civilprocessuale Grundsätze. Studie zu dem oesterreichischen Regierungsentwurf einer Civilprozessordnung vom Jahre 1893 nebst einer vergleichenden Uebersicht des neuen ungarischen Summarprocessgesetzes. Lipcse 1893.

A mai polgári pernek mint jogi intézménynek egy nagy baja van, hogy nincs classicusnak — mintaszerűnek — elismert perrendtartás. Általánosan elfogadott auctoritas hiányában az összes európai törvényhozásban és a perjogi irodalomban

minden kérdéses és hiányos. A törvénykezési gyakorlat és az irodalom folytonosan javítást, tökelesbitést, egy szóval haladást sürget. Ez pedig a jog egyik ágában sem oly nehéz, mint a polgári per terén. Tizenöt év óta áll érvényben a jelen kor első jogász-nemzeténél — a németnél — egy polgári perrendtartás, a mely mint egységes jog, annak idejében nagy örömmel üdvözöltetett, a melyet a legkiválóbb perjogászok alkottak, a kikre biztosan lehet mondani, hogy európai színvonalon és feladatuk magaslatán állottak és ma már a gyakorlat hiányosnak és nehézkesnek, az elmélet pedig elhibázottnak nyilvánítja. Anyagi törvények, ha elhibázottak is, 100 évet is élhetnek, alakító törvények azonban már husz év alatt kopásnak indulnak. Ezt igazolja a német polgári peres eljárás.

Nekünk magyaroknak azon olcsó vigaszunk marad, hogy az első millenium alatt, a mi a polgári pert illeti, mindig kopott ruhában jártunk.

Soha sem volt nekünk olyan tisztességes perjogi köntösünk, a melyben a művelt Európa előtt, habár szerényen is, megjelenhettünk volna.

Mindig külföldről vett darabokkal elég ügyetlenül foltoztattuk perjogi ködmönünket. Soha valami kielégítő, valami gyakorlatilag igazán üdvöset nem voltunk képesek létrehozni.

Innen van, hogy a «*magyarische Justiz*» mindenütt a lehető legrosszabb hirben áll. Körülbelül ezt a rossz hirt meg is érdemeltük.

A közel jövő fogja megmutatni, mennyiben képes ezen állapotokon változtatni az új sommás törvény.

A szomszéd Ausztria is halad.

Nagy a szellemi kapocs az osztrák és a német birodalom joga közt. A németek a világtörténelemben számot tevő politikai átalakulás folytán erősen előre törtek a haladás terén. Első sorban az egységes jog alkotása volt a döntő. Ezen az alapon lehet a javítás felé haladni. Az osztrákok folyton és serényen dolgoztak két évtized óta a perjog javítása körül és elismerést érdemel azon igyekezetük, hogy a német jog által nem hagyják magukat teljesen dominálni, hanem önállóan akarnak újabb követelményeknek megfelelő polgári perjogot alkotni. A legújabb osztrák javaslat önállóságánál fogva is nagy feltűnést keltett a német jogászok közt. Már most is azon érdeme van, hogy az irodalomra buzditólag hatott.

Ezen osztrák polgári perrendtartási javaslatnak köszöni létét Kornfeld tanulmánya is. Világosan és szabatosan írott munkát adott. Fejtegetéseit a következő öt csoportba foglalja.

I. A tényálladéknak hivatalból való megállapítása (Officialmaxim).

II. A per írásbeli felszerelése (Die schriftlich protocollarische Processinstruction).

III. A felelkezés alapelvei.

IV. A praecusiók és a makacsság következményei.

V. Nehány eszköz a per gyorsítására és összpontosítására.

Nagyon messzire vezetne, ha szerző véleményeit részletesen taglalnánk.

Kornfeld az első fejezetben erősen kikel az osztrák javaslat 199. §-a ellen, mely szerint a bíróság a tényállás kiderítését hivatalból is elrendelheti és nem csak a felek előadásaira van utalva. Kornfeld a tárgyalási elv mellett nyilatkozik, a mint a francia és a német perjogban van, és számos irodalmi tekintélyt idéz.

Nagyon vitatott kérdés az elméletben, vajon a felelbbviteli forum előtt a per egészen újra felszerelendő új bizonyítékokkal (teljes felelbbvitel) vagy vajon ezen második bíróság ítélete csak az elsőbíró által megállapított tényállásra legyen korlátolva (korlátolt felelbbvitel vagy revisio). Az osztrák javaslat, ellentétben a német és francia perrendtartással, az utóbbi elvet fogadja el és új bizonyítékokat a felelbbviteli

fokban rendszerint nem enged meg. Szerző a német rendszer mellett részletesen érvel.

Műve végén szerző az új magyar törvényt a sommás eljárásról kivonatossan ismerteti és mint annak előnyeit kiemeli, hogy a német perrendtartás alapelveit gondosan figyelemre méltatta.

B. M.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ellenvélemény.

Köszönettel tartozunk dr. Fodor Ármin bíró urnak, a miért eleve rámutatott¹ ama nehézségekre, melyek az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ából a gyakorlatban előállani fognak. A törvény szerint a járásbírók ezentul nem mint kereskedelmi bíróságok fognak eljárni, és ebből most már dr. Fodor ur azt következteti, hogy a kereskedelmi ügyekben követendő eljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet alkalmazhatósága a járásbírók előtt pure et simple megszűnik. Abban teljesen egyetértek cikkíró urral, hogy a budapesti és a pestvidéki törvényszék területén levő járásbírókra vonatkozólag megállapított ama kivételtől, hogy ezek ezentul is mint kereskedelmi bíróságok fognak eljárni, semmiféle acceptabilis következtetést levonni nem lehet, mert a legis ratio ismeretes és tudjuk, hogy a megejtett distinctio oka az, hogy eme bíróságok fölé mint felebbezési forum a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék lett helyezve. De magát azt a kijelentést, hogy a járásbírók ezentul a fent hivatkozott rendeletet kereskedelmi ügyekben egyáltalában nem fogják alkalmazhatni, a törvény tartalmával nem tartjuk igazolhatónak, sőt azt merjük állítani, hogy a törvényhozás inteniójának sem felel meg.

A mint dr. Fodor ur helyesen kiemeli, a többször hivatkozott rendelet eliminálása azt a fontos változást idézné elő, hogy a járásbírókhoz utalt kereskedelmi ügyekben a perújítás határideje a törvény 69. §-ának 2. és 3. p. esetében nem 5, hanem 10 évet, a semmiségi kereset pedig szintén nem 10, hanem 5 évet tenne. Nem kevésbé fontos az is, hogy a rendelet 28. §-ának hatálya is megszűnnék, mely szerint, ha a jóhiszeműleg eljáró félnek visszkereseti igényei időközben elévülés folytán elenyésztek, vagy pedig idő rövidsége miatt már nem érvényesíthetők, perújításnak és semmiségi keresetnek egyáltalában nincs helye. Előállana tehát az a helyzet, hogy perújítás és semmiségi kereset 500 frtos kereskedelmi ügyben 10 éven belül és feltétlenül, 10000 frtos kereskedelmi ügyben pedig csak 5 évig és akkor volna helyén, ha a visszkereseti igények időközben veszélyeztetve nem lettek. *A kisebb kereskedelmi ügyben a remedium alkalmazhatóságának határideje tehát kétszerte oly nagy volna, mint a fontosabb, a nagyobb kereskedelmi ügynél. Nem* hihetjük, hogy a törvényhozó megfontolt vagy csak lehető célzata is támogatná ezt az eredményt.

Nem is találunk erre támpontot a törvényben, vagy annak előzményeiben. A hivatkozott igazságügyminiszteri rendelet a kereskedelmi ügyek formális, illetve processuális megjelöléséből indulván ki, úgy intézkedett, hogy ezekben 1. a kereskedelmi törvényben; 2. a rendeletben megállapított eltérésekkel az 1868. évi perrendtartás, az azt módosító későbbi törvények és az 1881: LIX. és LX. tcz. cikkek alkalmazandók. A sommás eljárás javaslatának 2. §-a egészen a rendelethez simult; a járásbírók mint kereskedelmi bíróságok jártak volna el és kereskedelmi ügyeknek is azokat tekintette, melyeket taxative hatáskörükbe utalt. Eme helyesen javasolt szakaszhoz azonban a javaslat tartalma által épen nem igazolt indokolás fűződött. Az indokolás szerint a

járásbírók mint kereskedelmi bíróságok járnának el ugyan, mindazonáltal a bíróságok előtt nem léteznék kereskedelmi eljárás. Ez indokolásnak következménye volt, hogy a törvény eltekintett a járásbírókknak kereskedelmi bíróságokképp való megjelölésétől, bár kifejezetten hatáskörükbe utalt kereskedelmi ügyeket. És ezzel lényegileg ismét csak a régi állapot tartatott fen, mert különben *mi értelme lett volna az ügyek kereskedelmi jellegére való tekintettel egy külön classificatióhoz folyamodni.* A 2. §. keletkezése tehát ugyan nem mutat átgondolt tervszerű munkát, de nem is vet világot oly körülményre, melyből a kereskedelmi eljárás megszüntére következtetni lehetett; a kereskedelmi ügyek csoportjának megtartása pedig ép az ellenkezőre enged következtetni. Az eredeti javaslat 2. §-ához készült indokolás állítja ugyan, hogy a javaslat szerint nem létezik kereskedelmi eljárás, de épen a javaslat 2. §-a szerint igen is létezett volna kereskedelmi eljárás és ezenkívül az így indokolt 2. §. nem is lett törvényté. Sőt ha a javaslat 2. §-a törvényerőre emelkedik, nézetem szerint az indokolás e kijelentését csak a kereskedelmi eljárásnak a sommás eljárásról szóló törvény által szabályozott részeire, vagyis *szorosan magára az eljárásra* lehetett volna értelmezni. Nem képzelhető, hogy az, a mi ezelőtt kereskedelmi ügy volt, megmarad kereskedelmi ügynek, az ezek érvényesítése körül fenállott oly szabályok pedig, melyekkel az új törvény még csak nem is foglalkozik, minden indok nélkül hatályukból kizorítottának.

Egyébként elvitázhatlan az a tény, a mint ezt dr. Fodor ur is constatálja, hogy maga a törvény a kereskedelmi eljárást kifejezetten hatályon kívül nem helyezte. Ha azonban következtetések útján a rendelet megszüntét igazoló állapothoz közledehetnénk, úgy consequenter meg kellene állapodnunk abban is, hogy *a kereskedelmi törvényben foglalt eljárási szabályok* szintén hatályukat veszítették, mert ezen szabályoknak az 1868: LIV. tcz. és az 1881: LIX. és LX. tcz. cikkekkel szemben statuált módosító erejét ép a rendelet 2. §-a állapította meg és különben is kereskedelmi ügyekben azzal egy tekintet alá esik. Ez tehát szintén csak azt bizonyítja, hogy a járásbírók kereskedelmi ügyekben igen is követni tartoznak ezentul is a kereskedelmi eljárási szabályokat

Azt pedig, hogy mily mérvben maradtak eme szabályok hatályban, azt az 1893: XVIII. tcz. 13. §-a egészen világosan megmondja: *«A polgári peres eljárás szabályai, melyek nem kizárólag különösen a sommás eljárásra vonatkoznak, ezentul is alkalmazandók, hacsak a jelen törvényből más nem tűnik ki».* A javaslat 9. §-a még exemplificative hozzá tette volt: *«Ilyen szabályok jelesen azok melyek ... a perújításra és a semmiségi keresetre vonatkoznak».* Hogy azonban a polgári peres eljárás alatt a kereskedelmi ügyekben követendő eljárási szabályokat is kell érteni, ezt talán bizonyítani felesleges. Hisz minden egyébtől eltekintve, a kereskedelmi ügyekben követendő eljárási szabályok az 1881: LIX. tcz. kiegészítő részét képezik és annak 107. §-a alapján lettek a novella által eszközölt változtatásoknak megfelelően rendeletileg megállapítva.

Összegezve a mondottakat, abban a nézetben vagyunk hogy *a mint a sommás törvény 13. §-a alapján hatályban maradtak az 1881: LIX. tcz. cikkek a perújításra és a semmiségi keresetre vonatkozó intézkedései, ép úgy hatályban maradtak ezen törvényeknek kereskedelmi ügyekben követendő módosításai.* Minden számbavehető logikus ok és minden direct törvényes kijelentés hiányában tehát a szóban forgó rendelet mindazon részeit, melyek nem kizárólag a sommás eljárásra vonatkoznak (tehát különösen a 27. és 28. §-okat), ezentul is alkalmazandóknak tartjuk.

Nem szabad azonban elhallgatnunk azt, hogy e rendelet további alkalmazása sommás ügyekben egy más, nem pro-

¹ «Jogt. Közl.» 23. sz.: Az új sommás eljárás és a keresk. ügyek.

videált nehézségbe fog ütközni. A mig ugyanis a rendelet szerint ennek szabályai a Kt. 258. §. 1., 2., 4. pontjaiban, továbbá a 259., 260. és 261. §-aiban felsorolt ügyletekből származó keresetekre csak akkor alkalmazhatók, ha alperes kereskedő, vagy e nélkül is, ha az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez, tehát csak ezeket tekinti processualiter kereskedelmi ügyeknek, addig a sommás törvény 2. §-ának 1. pontja, eltérőleg a rendelettel azonos szöveggel birt javaslatától, kereskedelmi ügyeknek tekinti a Kt. 258. §. 1., 2., 3., 4., továbbá a 259. §. 1., 2., 3., 6. és 7. pontjaiban, valamint a 260. és 261. §-aiban felsorolt ügyletekből felmerülő kereseteket, tekintet nélkül arra, vajon alperes kereskedő-e vagy reá nézve kereskedelmi ügyletet képez-e? És most már felmerül az a kérdés, hogy a szűkebb értelemben vett kereskedelmi ügyekre statuált szabályok miképen alkalmaztassanak azon kereskedelmi ügyekre, melyeknél alperes nem kereskedő, és melyeknél alperest illetőleg nem is forog fen kereskedelmi ügylet?!

Mindez tehát szükségessé teszi, hogy a kereskedelmi ügyeket érintően hatályban maradt szabályok az 1893: XVIII. tcz. által az e téren is eszközölt változtatásoknak megfelelően rendeletileg újból is revidéaltassanak. Meg vagyunk győződve, hogy maga a gyakorlat az e kérdés körül összetorlódott akadályokat nem fogja legyőzhetni soha és azért kötelessége igazságügyi kormányzatunknak mielőbb helyreállítani az összhangot törvény és rendelet között.

Dr. Könyig Vilmos.

Illetékességi potpourri.

«Az illetékességet leszállítom», így szól jelen sorok írójához járásbíróságaink egy kiváló bírāja, de a költségeit a minimumban állapítom meg, mert hogy tudja felperes, hogy melyik bíróság illetékes, mikor én is alig tudom.» Egy hidépítésnél alkalmazott művezetőről volt szó, és azon kérdéstről, vajon ennek bérkövetelése a vállalkozóval szemben az iparhatóságához vagy a járásbíróséghez tartozik-e mint első forumhoz.

Volt ez a sokat üldözött felperes az előljárásnál is, honnét a járásbíróséghez utasították, s innét a fent említett végzéssel visszaküldték az előljáráshoz.

A bérköveteléseknél nem kevesebb mint háromféle illetékesség létezik. Rendőri, közigazgatási és birói. Három egész külön, czéljában teljesen eltérő hatóság ítél a felett, vajon *A.* tartozik-e *B.*-nek, tehát egy tisztán a bíróság hatáskörébe eső kérdés felett és a háromféle illetékesség abban nyeri indokát, hogy a tartozás szolgálati viszonyból ered.

Mily sympathiával viselkedünk a rendőrség, mint birói közeg iránt, volt alkalmunk többször kifejtteni, leirtuk és ecseteltük annak káros hatását, hogy a rendőrség a kihágási ügyekben törvényt hoz és törvényt ül, de a logika összes fegyverei között nem tudnánk indokot találni arra, hogy mily indokból bíraskodik a cselédek bérkövetelése, tehát tisztán polgári természetű követelés felett a bűnyogi előnyomozás és karhatalom gyakorlására hivatott közeg? Hogy mi alapon hozhat igazságos ítéletet egy oly forum, mely tanut meg nem eskethet, esküt ki nem vehet, mely tehát elesvén a bizonyítékok beszerzésének lehetőségétől egyéni impressiója vagy mondjuk ki őszintén egyéni ön-kénye alapján ítél.

De mégis lehetett indokot találni: A gyorsaság. A cseléd nem várhat, mig a bíróságok döntenek követeléseik tekintetében s így a statariális rendőri eljáráshoz kell folyamodni.

Helyes a gyorsaság, teljesen indokolt, nélkülözhetlen, de nem helyesebben érhető-e el az külön e czélra létesített bíróságok által? Vajon melyik törvénykönyvünkben áll az, hogy a birói eljárásnak éveken át kell tartania s vajon megfordítva, a felelőzés folytán a főkapitánysághoz felterjesztett ügy olyan nagyon gyorsan intéztetik-e el?

És hogy áttérjünk mindjárt a további absurdumokra, ha a bérkövetelések tekintetében a gyorsaság irányadó, mivel indokolható az, hogy kereskedelmi és ipari alkalmazottak előbb az előljáráshoz kénytelenek menni, hol — a bizonyítás korlátolva lévén — legtöbbször eredménytelenül töltik a felek az időt, hogy azután hónapok mulva a járásbíróság előtt ott kezdjék el a dolgot, a hol az előljárásnál elhagyták.

De van az éremnek egy más oldala is. Az előljárással marasztal néha úgy, mint a rendőrség, belátása szerint, s talán nem sértés, ha azt mondjuk, nem tulságosan bölcs belátása szerint, mert az eddigi szervezet mellett joghoz egyáltalában nem értő emberek hoztak felelőzésre való tekintet nélkül végrehajtható ítéletet.

Az ily ítéletek alapján behajtott pénz azután elvész örökre, mert a vagyontalan segédteől hiábavaló dolog volna azt visszaperelni.

Visszas eljárás tehát úgy a főnök, mint az alkalmazottakra nézve. Illetékességi egyveleg, melyből azonban hiányzik a józan ész hangja és a harmonia.

És ha csakugyan beköszöntött a reform-æra tavasza, jó lesz gondolni azokra is, a kik nem várhatnak pénzükkel, mert tőkék felett nem rendelkeznek, és jó lesz megfontolni azt is, hogy a bérkövetelés szintén civilis-per, mely nem tartozhatik rendőri, közigazgatási és tudj'isten miféle eljárás alá, hanem egyes-egyedül a bíróság, a törvények alapján ítélő bíróság elé.

De annyi bizonyos, hogy ha már bűn a mostani birói eljárás neveléséges lassúsága minden követelés tekintetében, százszorosan bűn volna az a bérkövetelések tekintetében. És azért resumálva a mondottakat, *mi minden bérkövetelés megítélésére csakis a bíróságokat tartjuk illetékesnek, de kiváratosnak tartjuk egy külön szakértő bírákból álló collegiális birói forumot, mely kivételes gyors eljárással felelőzhetlenül hozza meg ítéleteit.* E forum elé tartjuk utalandóknak, mint azt már más cikkben kifejtettük, a tartási pereket is.

A mai állapot fentartása menthetlen mulasztás, s nem tudunk komoly reform-actiót e kérdés bevonása nélkül képzelni.

Dr. Szokolczai Árpád.

Különfélék.

— **Tóth Lőrincznek Vajkay Károlyról** tartott aka lémiai emlékbeszédéből egy részletet legközelebb közlünk.

— **A polgári törvénykezési rendtartás kézikönyve.** Dr. Fodor Ármin és Dr. Márkus Dezső művéből a II. kötet jelent meg, mely az új sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokon kívül tartalmazza a községi és békebirói, kereskedelmi és váltó-, gondnoksági alá helyezési és házassági eljárást. Kiváló érdekű a sommás eljárás és a fizetési meghagyások feldolgozása. Szerzők e törvények teljes anyaggyűjteményét adják, a mennyiben a miniszteri javaslatokon kívül a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentései, valamint a képviselőház és főrendiház tárgyalásai is fel vannak a munkában dolgozva. De e mű nem bir pusztán anyaggyűjtemény jellegével, mert szerzők igen becses magyarázatot nyújtanak minden egyes szakasz után, a mi azok előtt, kik szerzők eddigi irodalmi működését ismerik, a mű értékét nagyban fogja fokozni. A munka III. kötete, mely a jogsegélyre és a perenkívüli eljárásokra vonatkozó törvényeket foglalja magában, szintén nem fog sokáig késni. Örvendünk, hogy új eljárási törvényeinket ily kiváló munka vezeti be a gyakorlati életbe.

— **Káplány Géza** szegedi kir. ítélő táblai bíró *«Telekkönyv, birtokrendezés, telekkönyvi átalakítás, betétszerkesztés»* című két kötetes nagy munkája első kötetének második kiadása jelent meg a napokban. A 75 nyomott ivre terjedő vaskos kötetnek ára 5 frt. Tartalmazza az összes helyszínelési szabályokon, a két telekkönyvi rendtartáson és az ezekre

vonatkozó rendeleteken, utasításokon és egész a legújabb időig terjedő felsőbbbíróági döntvényeken, határozatokon és megállapodásokon kívül a vasutak és csatornák központi telekkönyvezésére, a kisajátításra, a határörvidéki házközösségre, a magyar földhitelintézetre, az osztrák-magyar bankra, a kisbirtokosok országos földhitelintézetére, a vízszabályozási és talajjavítási kölcsönökre vonatkozó törvényeket és rendeleteket, valamint a végrehajtási eljárásról szóló törvényt és az erre vonatkozó s egész a legújabb időig terjedő felsőbbbíróági döntvényeket, határozatokat és megállapodásokat, úgy nem különben a bírósági végrehajtókról szóló törvényeket és rendeleteket. E munka első kiadása 1890. évben Budapesten jelent meg.

— **Az ausztriai általános polgári törvénykönyv kommentárját** adták ki Tetétleni A. és Feles S. (Politzer Zsigmond kiadása.) A munka közli a polgári törvénykönyv teljes szövegét, bő magyarázatokkal. A mű főleg az egyetemi élet szükségletének van szánva, de a gyakorlatot is szolgálja. A törvény szövegében szerzők a Haller-féle kiadást követték, a mennyiben ki vannak tüntetve a betűk különbözősége által azon szakaszok, melyekre vonatkozólag újabb magyar törvényhozás történt.

— **A bírósági végrehajtók mozgalma.** A «Bírósági Végrehajtók Közlönye» országos egyesület megalakítására hívja fel a bírósági végrehajtókat s egyben közli a bírósági végrehajtók kívánalmait felölelő memorandumot, mely sok igazságos és egészséges eszmét foglal magában s így nagyon is kívánatos lenne, hogy az illetékes helyen kellő méltatásra találjon.

A memorandumot a következőkben ismertetjük.

A bírósági végrehajtó jelenleg meg nem határozható állást foglal el a társadalomban, mert daczára annak, hogy működésük minden ízében állami feladat, a bírósági végrehajtók szorosán vett köztisztviselőknél, bírósági hivatalnokoknak nem tekinthetők s a köztisztviselők minőségéről alkotott 1883: I. tcz. sem szól róluk, de a kir. közjegyzők s az ügyvédek példájára jogokkal ellátott önkormányzati testületet sem képeznek.

Ennek a bizonytalan helyzetnek okát a törvényes minőség alacsony voltában találja fel az emlékirat, miért is a bírósági végrehajtói minőség alapfeltételeül a középiskolai érettségi bizonyítványt kívánja kimondani. A végrehajtói vizsga újból lévén szabályozandó, a vizsgálat tárgyai közé a végrehajtói törvény, valamint az eljárási törvények és rendeleteken kívül a magánjog, perrendtartás, perenkívüli és bünvádi eljárások alapelemei is felveendőek lennének; vizsgáló-bizottságok pedig a kir. ítélőtáblák székhelyein volnának szervezendők az ügyvédi kar és a végrehajtók bevonásával.

Kívánja ezenkívül az emlékirat a vizsgát megelőző és követő végrehajtói gyakorlatot is, mert kezdő végrehajtóinknál nagyon sok bajnak szülő oka, épen a gyakorlat hiányából ered.

A magasabb fokú qualificationnak megfelelőleg a végrehajtói ügykör kiterjesztendő lenne; különösen megbízandók volnának a kézbesítések eszközésével, mi által az e téren tapasztalható számtalan vizátság megszüntetnének. Ezenkívül megbízhatók lennének a bírságok, pénzbüntetések és hivatalból beszedendő költségek behajtásával, a lakás felmondások, váltó-óvások, ingatlan árverések és csődleltározások teljesítésével.

A kenyérkérdést illetőleg, a dolog természetének megfelelőleg, leghelyesebb lenne a végrehajtók közhivatalnoki jellegének elismerése s ennek folyományaképp állami fizetésben és nyugdíjban való részeltetése. Ha ez azonban legyőzhetlen akadályokba ütköznék, a francia végrehajtók példájára önkormányzati szervezet lenne nekik adandó, mely esetben is a végrehajtói jövedelem minimuma törvényileg biztosítottassék olyképp, hogy azok, kik e jövedelmet el nem érnék, államilag segélyeztessenek s részükre nyugdíjalap szerveztessék. A díjszabás legyer. világos és könnyen áttekinthető; elemeit képezzék: az eljárási és napidíj, idő és összeg szerint, távozási díj pedig (vidékre) távolság szerint.

A gyakorlati kiképzés kötelezővé tétele maga után vonja a helyettesi rendszer behozatalát. A végrehajtói vizsgát letett gyakornok végrehajtói helyettesképp működhessek a helyettesített végrehajtó felelőssége mellett.

Ha állami hivatalnoki jelleget és fizetést a törvényhozás nem adhat, úgy szervezze a végrehajtók önkormányzati testületeit, a kamarákat, melyeknek feladata lesz a kari érdekek felkarolása, a testület tisztaságának megőrzése, a jelöltek ellenőrzése, a végrehajtók elleni panaszok elintézése

meghatározással. A fegyelmi eljárásban vádhatóságot a kir. ügyészség, a felelősségi fórumot a kir. tábla képezhetné.

Végül szükségesnek tartja az emlékirat a felelősség biztosítása végett a végrehajtói óvadék megkivánását, mely már a helyettesi rendszer behozatalának megkönnyítése végett is szükséges. Ebből az óvadékból nyernének kielégítést a végrehajtó hivatalos eljárásából felmerülő kártérítési igények.

— **Hatáskör megállapítása, vagyoni károsításnak közhivatalnoki jelleg és hatósági megbízás szinlelése mellett való megkísérlése miatt indított ügyben.** A kir. ministerium a csalás kísérletével terhelt Sz. József lippai lakos elleni ügyben a temesvári kir. törvényszék és Temes vármegye lippai járásának főszoigabíróága között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1894. évi márczius hó 11. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A feljelentett tényállás szerint Sz. József lippai lakos W. Henrik társaságában B. János ujfalusi lakosnál megjelenván, magát vizsgálóbírónak adta ki, a ki a lippai kir. járásbíróág által azért lett kiküldve, hogy B. János vejének H. Jánosnak — ki nejétől külön vált — B. Jánosnál visszamaradt holmait adassa ki, s ennek folytán irományokat véve ki zsebéből, mintha jegyzőkönyvet venne fel, felszólította B. Jánost, hogy H. Jánosnak holmait adja ki. B. János azonban a felszólításnak nem tett eleget.

Ezen cselekmény a Btk. 381. §-ának 1. pontjában körülírt csalás büntette kísérletének ismervét látszik magában foglalni, a mennyiben Sz. József közhivatalnoki jellegű és hatósági megbízást szinlelt a végből, hogy másnak jogtalan vagyoni kárt okozzon s e részben a csalás elkövetésére maga részéről mindent megtett, de a csalás azért nem létesülhetett, mert a tényálladáshoz tartozó eredmény, a vagyoni kár okozása be nem következett.

Tekintve pedig, hogy az 1880: XXXVII. tcz. 39. §-ának 1. pontja értelmében a büntettek kivétel nélkül a kir. törvényszékek hatáskörébe vannak utalva, a jelen ügyben való eljárásra a kir. bíróság illetékességét kellett megállapítani.

A KBTK. 44. §-a, melyre a kir. törvényszék hivatkozott, csak oly esetekre alkalmazható, a melyekben valaki magát illetéktelenül közhivatalban, vagy közszolgálatban álló személynek adja ki, a nélkül azonban, hogy — a mint ez a jelen esetben történt — a közhivatalnoki jelleg szinlelése eszközül szolgáljon valamely büntett elkövetésére. (9668/1894. I. M. sz.)

— **Az osztrák parlament bizottsága** néhány ülés alatt letárgyalta a polgári perrendtartás javaslatát. Szakkörökben azt remélik, hogy a parlament meg fog elégedni az elvek tárgyalásával és a ministeriumot megbizsa, hogy léptesse életbe a javaslatot azon eshetőleges módosításokkal, melyeket a parlamenti vita nyomán a munkálaton keresztül vinni jónak lát. Tudvalevőleg így lépett életbe nálunk az 1868: LIV. tcz. Ís ugyanezen módozatot követte az olasz parlament 1888-ban a Btk. javaslatát illetőleg. Az azonban tagadhatlan, hogy az olasz kormány a parlamenti tárgyalás utáni átdolgozásban sokkal messzebb ment, mint ezt azon tárgyalás magával hozta volna.

— **A német szakkörökben** kinos feltűnést keltett, hogy az ismert hannoveri játékosok perében elnökölt bíró a tárgyalás után a kormány részéről rendjel-kitüntetésben részesült. Egy politikai perben pedig az elnököt azért, mivel a tanács nem fogadta el az államügyész indítványát, át-helyezték a magánjogi osztályba, — mire az illető bíró lemondott birói állásáról. — Kapcsolatba hozzák ezeket a dolgokat különösen azon kormányjavaslattal, hogy a birói tanácsok összeállítása kivétessek az elnökök kezéből és ezen-tul az igazságügyministerium állítaná össze minden év elején a tanácsokat. Az elnökök ezt a jogot 1879 óta gyakorolják és állítólag nem kielégítő módon.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre . . . 6 frt
negyedévre . . . 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A nemzetközi börtönügyi kongressus kitűzött kérdései. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd. — Az új sommás eljárás köréből. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A bizományi viszony jogi természetéhez. Dr. REINER JÁNOS egyetemi m.-tanár, budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A nemzetközi börtönügyi kongressus kitűzött kérdései.

A francia köztársaság belügyi miniszteriuma a m. kir. igazságügyminiszterium utján a «Magyar Jogászegylet»-tel közölte az 1895. évben Párisban tartandó VI-ik nemzetközi börtönügyi kongressuson megvitatásra kerülő kérdéseket.

A kongressuson úgy a m. kir. igazságügyi miniszterium, valamint a «Magyar Jogászegylet» képviselteti magát.

A képviselettel eltekintve, a «Magyar Jogászegylet» tagjainak a kérdések egyikére vagy másikára adandó alkalmas szakvéleményét közölni fogja — és pedig a m. kir. igazságügyi miniszterium utján — a kongressus elnökével, s felhívja tagjait, hogy a mennyiben egyik vagy másik kérdésre szakvéleményt óhajtanának adni, ezen munkálatukat az egyetemes titkárnál lehetőleg francia nyelven nyújtsák be.

A kongressus tárgyalásainak, valamint a beérkező szakvélemények közlésének és benyújtásának szabályzata a «Magyar Jogászegylet» titkárnál megtekinthető.

Az 1895-iki párisi nemzetközi börtönügyi kongressus programjába felvett kérdések a következők:

I. SZAKASZ.

Büntető törvényhozás.

1. Csak azon esetben tekintendő-e visszaesőnek a büntettes, ha *ugyanazon* bűncselekményt követte el újból?

Fokozatosan súlyosbítható-e a büntetés minden újabb visszaesés alkalmával?

2. Felvehető-e valamely észszerű büntető rendszerbe a számkivetés (transportation) legtágabb értelmében; s ha igen, mily különös feladata lehetne?

3. Van-e hatásuk a külföldön hozott büntető ítéleteknek?

4. A modern törvények a sértett félnek elégséges eszközöket szolgáltatnak-e azon célra, hogy a büntettes részéről kártérítésben részesüljön?

5. A büntett, vétség és kihágás hármas felosztása fentartandó-e?

Ha nem tartandó fen, hogyan egyszerűsítendő ez a felosztás?

6. Melyek azon különös ténykörülmények, melyek a csavargás és a koldulás vétségét megállapítják?

Mily határokon belül és milyen eszközök segélyével nyomandók el az ilyféle cselekvények?

7. Miként büntetendők azok, a kik csalárd fogásokkal fiatal leányokat kivándorlásra bírnak, azon célból, hogy őket a prostitúciónak szolgáltassák ki?

8. Mily bűncselekményeknél, mily körülmények között és mily mértékben volnának alkalmazhatók:

a) A tetteshez intézett bírói intés vagy feddés a teljes elítélés helyett?

b) A feltételes elítélés akár a birság, akár szabadság-

vesztés, akár bármi más büntetésnem helyett; úgy, hogy a kihirdetett bírói ítélet végrehajtása mindaddig felfüggesztésék, míg a bűnös új büntetést nem von magára?

II. SZAKASZ.

Börtönügyi kérdések.

1. Ajánlatos-e az anthropométriával összefüggő eljárások általánosítása s egységesítése? Tanulmányozandó-e, hogy mily feltételek mellett lehet e szempontnak jelentőséget tulajdonítani?

2. Helyes-e a női börtönökben oly különös szabályzatokat alkalmazni, a melyek a férfibörtönök szabályzataitól úgy a munka, mint a fegyelem és az ételmezés tekintetében lényegesen eltérnek?

Vagy épen a nőkkel szemben külön büntetőrendszert nem kell-e alkalmazni?

3. Alkalmazhatók-e oly szabadságvesztéssel járó büntetések, a melyek tartama alatt a tettes munkára nem kötelezendő?

Nem szükséges-e feltétlenül a munka *minden* börtönben, mint eleme a rendnek, az őrizetnek (préservation) az erkölcsi javításnak és az egészségügynek?

4. Van-e joguk a letartóztatottnak munkabérhez. Vagy inkább az egy osztályba sorolt összes elítéltek fentartási költségeinek fedezésére kell-e fordítani a munka jövedelmét, azon meghatározott egyenlő részletek kivételével, a melyek minden egyes elítéltnak juttatandók, valamint azon kedvezmények kivételével, melyekkel azokat kell megjutalmazni, a kik legtöbbet érdemelnek?

5. Célyszerű-e jutalmazásokat a végett növelni, hogy a rabokra ne egyedül a félelem, hanem a remény által is hathassunk?

6. Mily formában és mily feltételek mellett alkalmazandók a fegyelmi büntetések?

7. Az elítéltek általános fegyelmezése s javulása érdekében a legjobbak vagy a leggonoszabbak elkülönítés: célyszerűbb-e?

8. Melyik elv legyen irányadó az elmebetegek büntetési tartamának megszabásánál:

a) hogy a börtönügyi igazgatás körébe tartozó *külön* intézetekben tartassanak fogva?

b) vagy tébolydába vitéssenek-e?

9. Eléggé számba vétetett-e ez ideig a börtönszervezetben a testgyakorlatok fontossága, az elítéltek kiszabadulásának idejére való tekintettel?

Ha nem, mily eszközök volnának ajánlatosak?

III. SZAKASZ.

Praeventiv eszközök.

1. Mily rendszabályokkal lehetne megakadályozni, hogy a rabok kiszabadulásukkor el ne pazarolják pénzüket, s így minden segédforrás híján mintegy végzettszerűleg ne kényszerüljenek a visszaesésre?

2. Hogyan kell szervezni a börtönök iskoláit és könyvtárait a végből, hogy valóban hasznára váljanak úgy a vizsgálati, mint az elítelt foglyoknak? Van-e helye kiváltképen annak, hogy kezükbe *külön az ő számukra szerkesztett folyóiratokat s egyéb kiadványokat* adjunk?

3. Hogyan kell védekezni a társadalom biztonsága érdekében a beszámíthatatlan büntettek, vagy azok ellen, a kiknek felelőssége a büntett vagy vétség pillanatában megcsökkent? (szellemi gyöngeség, elmebetegség stb.)

4. Nem volna-e célszerűbb a visszaesésben felnőtt csavargókat közigazgatási uton határozatlan időre dologházban tartani, mint őket meghatározott időre elítélni?

5. Mily előnyei vannak, praeventiv szempontból, az iszákosok gyógykezelésére alkotott intézeteknek, s melyek lehetnek az ily intézmények eredményei?

IV. SZAKASZ.

A gyermekekre és a kiskorúakra vonatkozó kérdések.

1. Nem volna-e helyes a büntetőjogi kiskorúságot a hadkötelezettség éveig kiterjeszteni? (Büntetőjogi kiskorúság alatt azon életkor értendő, melynek idejében a bíró a beszámíthatóság hiánya miatt, felmentő ítéletet vagy javító intézetet alkalmazhat.)

2. Mily esetekben helyettesíthető előnyösen a hiányzó atyai hatalom az állam felügyeleti jogával?

Minden körülmények között a büntető bíróságokra kell-e bízni ezen felügyeleti jog kezelését?

3. Nem kell-e a javító intézet egyetlen neme helyett többféle intézetet berendezni, a kiskorúak különböző osztályainak megfelelő elnevezések alatt?

Nem kell-e különösen a közönséges koldusok és csavargók számára első foku intézet gyanánt őrző iskolát (école de préservation) fentartani?

Hogy lehetne leghatásosabban elejét venni a kiskorúak koldulásának és csavargásának?

4. Mely hatóság intézkedjék a vétkes vagy büntettes gyermekek sorsa felett?

Mily körülmények alapján és mily elvek szerint kell határozni, ha a gyermekek bűncselekményei

a) büntető ítéletet és bebörtönöztetést;

b) bűnös vagy nevetlen gyermekek számára berendezett javító intézetekbe való elzárást; vagy

c) közhatósági gyámság alatt állók számára rendelt nevelőintézetekben való elhelyezést vonnak maguk után.

A gyermek életkora vétessék-e *egyedül* tekintetbe ezen intézkedéseknél és mily szempontok szerint?

d) Mely elvek és mely eljárás mellett szüntetendő meg a fentemlített intézetekben elhelyezett gyermekek detentiója; — ideiglenesen, feltételesen vagy véglegesen?

e) Mikor válnak visszaesőkké a kiskorúak, s hogyan kell ellenük eljárni?

5. Nem kell-e nagy súlyt fektetni a fiatal foglyok számára alkotott intézetekben az észszerű testi nevelésre?

6. Helyes-e (a büntető-törvény szerint) a kiskorúak számára a javító intézetbe küldés tartamának minimumát megállapítani?

Helyes lehet-e annak kimondása, hogy a kiskorúak minden oly esetben, mikor elítéltek volna, nagykorúságukig javító intézetben helyezendők el?

7. Kinek és mi módon kellene ellenőrizni, azon gyermekeknek családoznál való egyenkénti elhelyezését, a kik javító intézetekből kerülnek ki, ha vannak gyámolaik s ha erkölcsileg teljesen elhagyatottak? Mily mértékben volna célszerű e tekintetben a védnök-társulatokat (sociétés de patronage) igénybe venni?

8. Mi módon kell megelőzni és elfojtani a kiskorú nők prostitutióját? (A büntető-törvény szerint.)

Nem volna-e kívánatos, hogy a különböző államok között egyezmény keletkezzék a végett, hogy a külföldön levő és bizonyos személyek vagy ügynökségek által bűnre csábított fiatal lányok prostitutiója megelőztessék?

Dr. Bleuer Samu,
budapesti ügyvéd.

Az új sommás eljárás köréből.¹

III. A felülvizsgálat.

A felülvizsgálati jogorvoslat alapját képező szabályt a törvény 185. §-a tartalmazza, a melynek értelmében «felülvizsgálat csak azon alapon kérhető:

a) hogy az ügy eldöntésénél valamely anyagi jogszabály helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve;

b) hogy a 165. és 166. §§-ban említett feloldási esetek valamelyike a felebbezési eljárásban fordult elő;

c) hogy az ítéletben, vagy az ennek alapjául szolgáló eljárásban valamely lényeges, az ügy eldöntésére befolyással bíró eljárási szabály helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve.

Ezen rendelkezések értelme röviden összefoglalva az, hogy felülvizsgálat kérhető akkor, ha *bármely* anyagi jogszabály vagy ha valamely *lényeges* peres eljárási jogszabály megsértetett.

Ezen szabály képezi a felülvizsgálati eljárásnak egyik főelvét és azt határozza meg, hogy mily *esetekben* van helye felülvizsgálatnak. Hogy a felülvizsgálati bíróság hatásköre azon esetekben, a melyekben a 185. §. szerinti felülvizsgálatnak helye van, mily *kérdések* felülbírlására terjed ki, illetve, hogy a vitás jogkérdések eldöntésén kívül bír-e, és mily mértékben bír hatáskörrel a ténykérdések eldöntésének felülbírlatára, azt a törvény 197. §-a szabályozza.

Ez utóbbi törvényszakasz pedig a ténykérdések felülbírlatára vonatkozólag főszabályként azt mondja ki, hogy «a felülvizsgálati eljárásban a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás irányadó», a mely rendelkezés azon elv kifejezése, hogy a felülvizsgálati bíróság hatásköre az eléje tartozó ügyekben, csak a jogkérdés és nem a ténykérdés felülbírlatára terjed ki.

E szerint hatáskör tekintetében a törvény főszabálya az, hogy a tényállás felülbírlata a felülvizsgálati bíróság hatásköréből ki van zárva, és a felülvizsgálati bíróság a francia eljárásban használatos kifejezéssel élve, *nem a ténynek*, hanem csak *jognak bírájaként* van instituálva. Ezen elv alól azonban a törvény egy nagy jelentőségű kivételt tesz, a melynek folytán a felülvizsgálati bíróság hatásköre a gyakorlati esetek igen nagy részében a jogkérdés felülbírlata mellett a ténykérdés felülbírlatára is kiterjed. Az ugyancsak a törvény 197. §-ában statuált kivétel abban áll, hogy «a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás csak azon az alapon támadható meg, hogy az ítéletben valamely jogszabály megsértésével voltak tények megállapítva, figyelmen kívül hagyva vagy felhozottaknak tekintve», a mi másképp kifejezve azt jelenti, hogy a felülvizsgálati bíróság a tényállást is felülbírlhatja, azaz a ténykérdés bírájaként is szerepel akkor, ha az alsóbíró a tényállást valamely jogszabály megsértésével állapította meg.

Ezen kivétel gyakorlati jelentőségének méltánylása végett azt kell megállapítanunk, hogy mi tekintendő oly jogszabálysértésnek, a melynek fenforgása esetén a felülvizsgálati bíróság a tényállást felülbírlhatja. Világos mindenekelőtt, hogy «jogszabály» alatt mind az anyagi jog, mind a peres eljárás jogszabályai értendők, mivel a törvény, a mely különben a kétféle jogszabályt kifejezetten megszokta különböztetni és a felülvizsgálatra vonatkozó 185. §-ban is megkülönbözteti, e szakaszban megkülönböztetést nem tesz. Azaz akár az anyagi jog szabályai, akár a peres eljárás szabályai lettek megsértve és a tényállás ennek folytán helytelenül megállapítva, annak felülbírlata a felülvizsgálati bíróság hatáskörébe tartozik. Hogy minő anyagi jogszabályok azok, a melyeknek megsértését a törvény contemplálja, azt könnyű megállapítani. Ha az alsóbíró oly tényállást állapít meg, mely

¹ Az előbbi közl. I. a 25. és 26. számban.

valamely magánjogi praesumptiót vagy fictiót figyelmen kívül hagy, ha például megállapítja egy gyermek törvénytelen voltát olyankor, mikor az atya annak törvényességét meg nem támadta, akkor egy anyagi jogi szabályt sértett meg a tényállás megállapításánál és a tényállás ezen alapon felülbírálandó, illetve a gyermek törvényes volta kimondandó. Nehezebb azonban pontosan körülírni, hogy minő peres eljárási jogszabályok azok, a melyeknek megsértését, felülbírálatát a törvény contemplálja, és a melyeknek megsértése esetén a helytelenül megállapított tényállás felülbírálatát megengedi.

A peres eljárás jogszabályainak egy része, mint tudjuk, szigorúan és szorosan megszabott eljárást ír elő a bíróság számára, más része pedig a szabad belátásnak tág teret enged, a melyen belül a bíróság a konkrét esetek körülményeihez képest választhatja meg eljárását. A peres eljárási szabályok e szempontból való különbözőségét könnyen konstatálhatjuk a törvénynek mind a bizonyításra, mind a szorosabb értelemben vett eljárásra vonatkozó szabályainál. A bíróság eljárását például szorosan köti azon bizonyítási szabály, hogy a közokiratok teljes bizonyító erővel bírnak, a míg hamis voltuk be nem bizonyítottak, vagy azon szabály, hogy a szóbeli tárgyaláson beismert tényállítások bizonyítása nem követelhető, míg ellenben a bíróságnak az eset körülményei szerinti belátására van bízva, hogy nem teljes hitelű magánokiratnak minő bizonyító erőt tulajdonítson, vagy hogy a korlátolt beismerést beismerésnek vagy tagadásnak tekintse-e. Épen így a szoros értelemben vett eljárási szabályok közül a bíróság szorosan kötve van ahhoz, hogy a pergátló kifogásokat a per érdemétől elkülönítve tárgyalja és döntse el, vagy hogy a felek eskü alatti kihallgatása esetében az egyik fél megesketése előtt a másik felet is kihallgassa, míg ellenben szabad belátása szerint itéli meg, hogy a törvény 42. §-a értelmében a keresetben együtt érvényesített több követelés tárgyalását különválaszsa-e vagy nem, vagy hogy a törvény 40. §-a alapján az okiraton kívüli bizonyítást kizárja-e vagy nem.

Ha a peres eljárási jogszabályokat a felülvizsgálat szempontjából ezen megkülönböztetés szerint tekintjük, akkor mindenekelőtt világos, hogy a mikor a tényállás helytelen megállapítása valamely szigorúan meghatározott eljárást, vagy bizonyítási módot előíró jogszabály megsértésének következménye, akkor a tényállás a felülvizsgálati bíróság által felülbírálandó. Azaz, ha a bíróság a tényállás megállapításánál a közokirat bizonyító erejét figyelembe nem veszi, vagy, ha valamely beismert tény bizonyítatlannak tekint, vagy ha az egyik felet esküre bocsátotta, mielőtt a másik felet is kihallgatta volna, akkor az ítéleti tényállás a felülvizsgálati bíróság által mindenestre felülbírálandó. Ily esetekben a felülvizsgáló bíróság nem a felülvizsgált ítéletben megállapított tényállás alapján határoz, hanem, a mennyiben ez a felülvizsgálati eljárásban lehetséges, a tényállást maga állapítja meg, és a mennyiben ez nem lehetséges, annak újabb megállapítása végett az ítéletet feloldja.

De vajon felülbírálandó-e az ítéleti tényállás a felülvizsgálati bíróság részéről akkor, ha az alsó bíróságra nézve a tényállás megállapításánál az alapot nem ilyen határozott eljárást előíró szabály képezte, hanem valamelyike azon számos, az új törvény tulnyomó részét képező szabályoknak, a melyek a bíróság szabad belátásának tág teret engednek? E kérdés felvetésénél természetesen fel kell tennünk azt, hogy a bíróság a tényállást szabad belátásnak teret engedő jogszabály alapján, de a felülvizsgálati bíróság nézete szerint kételyt engedőleg vagy helytelenül döntötte el, és a kérdés oly alakban merül fel, hogy a felülvizsgálati bíróság a kétes vagy helytelenül megállapított tényállást valóban tartozik-e elfogadni vagy nem.

Elvileg egyszerű az így felvetett kérdés eldöntése is.

Elvileg e kérdésre is egyszerűen alkalmaznunk kell a 197. §. 2. bekezdésének fentebb említett szabályát és ennek alapján a kérdést eldöntenünk úgy, hogy az esetben, ha az alsó bíróság a törvény által a szabad belátásnak engedett körön belül maradt, a tényállás megállapítása, mint a mely nem jogszabály megsértésével történt, a felső bíróság által nem helyesbithető akkor sem, ha előtte a megállapítás kétesnek, helytelennek látszik.

Ezen elvi szabály alkalmazása azonban a gyakorlati esetek eldöntésénél gyakran nehéz azért, mert a törvény ott is, hol a bíróság szabad belátásának valamely szabály alkalmazása tekintetében teret enged, ezt mégis gyakran bizonyos korlátozással teszi. Ezen esetekben pedig könnyen merülhetnek fel nehézségek azon kérdés körül, hogy hol kezdődik a szabad belátásnak korlátozása, a melynek meg nem tartása által a bíróság jogsértést követ el.

A bíróság belátásának tág teret enged például a törvény 40. §-a, a mely szerint «a bíróság olyan körülmények tekintetében, melyeket a fél beszerezhető okirattal bizonyíthat, egyéb bizonyítást *kizárhat*.» E szakasz értelmében a bíróság szabad belátásától függ, hogy az okiraton kívüli bizonyítást megengedi-e vagy kizárja, de ugyanezen szakasz szerint a bíróság ezen intézkedései jogkörének korlátozását képezi az, hogy csak akkor zárhatja ki az egyéb bizonyítást, ha a fél a bizonyító okiratot beszerezni képes. A szabad belátás alkalmazásának hasonló korlátozását látjuk a törvény 96. §-ában. E törvényszakasz a bíróság belátására bizza annak megállapítását, hogy a kihallgatott két peres fél közül melyiket bocsássa esküre, de ezen szabad belátásnak ugyanezen szakasz szerint azon korlátja van, hogy a bizonyító fél ellenfele *előbb* hallgatandó ki, mint a bizonyító fél.

Ha ilyen vagy ehhez hasonló esetek kerülnek a felülvizsgálati bíróság elbírálása alá, akkor a felülvizsgálati bíróságnak egyrészt azt kell meghatároznia, hogy a tényállás helytelenül van-e megállapítva, másrészt pedig azt, hogy a helytelen megállapítás a szabad belátás helytelen alkalmazása, vagy a törvény által szabott korlátok be nem tartása folytán történt-e, és ez alapon dönteni el azt, hogy a helytelenül megállapított tényállás helyesbithető-e vagy nem. Ha például, a fenti példákál élve, a tényállás helytelen megállapításának okát az képezte, hogy a felforgó esetben az okiraton kívüli bizonyítást kizárni czélszerűtlen volt, akkor a tényállás felül nem bírálható, ellenben akkor, ha a kérdéses okirat, a melylyel a félnek bizonyítani kellett volna, a fél által beszerezhető nem volt és ennek folytán lett helytelen a tényállás megállapítása, akkor a tényállás a felülvizsgálati bíróság által felülbírálandó. Hasonlóképp döntendők el a felek eskü alatti kihallgatásánál felmerülő kérdések. Ha a tényállás helytelen megállapítása ily esetekben azon okból történt, hogy a bíróság a szabad mérlegelést czélszerűtlenül alkalmazta, a tényállás felül nem bírálható, de igen is felülbírálandó akkor, ha a helytelen megállapítás oka az volt, hogy a bíróság magát a bizonyító felet bocsátotta előbb kihallgatásra.

A felülvizsgálati bíróságnak tehát az oly bizonyítási és eljárási szabályok alkalmazása tekintetében, a melyek a bíróság szabad belátásának adnak teret, mindig vizsgálni kell nemcsak azt, hogy a tényállás megállapítása helytelenül történt-e, hanem az is, hogy a helytelenség annak következménye-e, hogy a bíróság a szabad belátás alkalmazását körülíró és korlátozó jogszabályokat meg nem tartotta. Ezek a jogszabályok pedig a törvényben a legtöbb és legfontosabb esetekben csak nagy általánosságban vannak megjelölve és a határok, a melyeket a törvény a szabad belátás alkalmazásának szab, nagyon ingadozóak és a konkrét esetekben pontosan csak nehezen állapíthatók meg.

Azon szabályok között, a melyek a bíróság szabad belátásának engednek teret, a legfőbb, és majdnem az összes

többi bizonyítási szabályokat magában foglaló az, a mely kimondja, hogy a bíróság szabad belátására van bízva a perben előadott összes bizonyítékok mérlegelése. Az ezen elvet tartalmazó 64. törvényszakasz szerint a bíróság, — a mennyiben a törvény kivételt nem tesz, — «valamely tényállitásnak valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján itéli meg.» Minthogy pedig a törvény ezen bizonyítási főelv alól csak kevés kivételt tesz és a bíróság a tényállás megállapításánál legtöbbször ezen törvényszakasz alapján fog eljárni, természetesen, hogy a gyakorlatban legtöbbször oly alakban fog a kérdés a felülvizsgálati bíróság előtt felmerülni, hogy vajon az alsó bíróság az ítéleti tényállás megállapításánál a 64. §. jogszabályait megtartotta-e vagy nem. Ezen kérdés vizsgálatánál láthatjuk legjobban, hogy a konkrét esetekben mennyire ingadozók a szabad belátásnak a törvény által szabott korlátai. Mert a mint bizonyos az elvileg, hogy a bíróság szabad belátásának törvényszerinti korlátját az képezi, hogy a bíróság a tényállást «a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján» itélje meg, ép oly kevéssé határozott az egyes konkrét esetekben az, hogy a tényállás megállapításának minő fokú helytelensége az, a melyre a felső bíróság rámondhatja, hogy az *nem* «az egész bizonyítás szorgos méltatásának» eredménye. A gyakorlatban a felülvizsgálati bíróság eljárása e kérdésben úgy fog alakulni, hogy a mikor az alsó bíróság a józan következtetéssel meg nem férő és a bizonyítás eredményével nyilvánvalóan ellentétes tényállást állapított meg, akkor a felső bíróság ezt nem fogja a 64. §-nak megfelelő mérlegelésnek tekinteni és ennél fogva a tényállást felül fogja bíráltni. Ellenben a mikor a tényállás megállapítása kétes, de nem nyilvánvalóan helytelen, akkor a felülvizsgálati bíróság nem fogja a 64. §. szabályainak megsértését konstatálni és a tényállás helyességének vagy helytelenségének felülbírálatába nem bocsátkozik.

(Folyt. köv.)

Dr. Reichard Zsigmond.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bizományi viszony jogi természetéhez.¹

II.

A kir. Curiának — e lapok 25. számában megbeszélni kezdett — határozatából már a mult alkalommal kiemeltem azon elvi tételt, hogy a megbízó mindig önszerződőnek köteles tekinteni a bizományost, ha ez utóbbi nem nevez meg szerződő félként valamely idegen, harmadik személyt azon jelentésében, a melyet az ügylet végrehajtásáról tesz.

Ezen tétel téves voltának kimutatása előtt reá akarok mutatni a következő lehetőségre, mint példára, a tétel helytelen következményeinek illusztrálása végett.

Valamely bizományos nagyobb ügyletekre vonatkozó megbízásokat fogad el oly időben, a midőn az ő vagyoni viszonyai egyik ügylet vagyoni következményeiért sem képesek fedezetet nyújtani.

Ő az ügyleteket megköti fizetéképes személyekkel, az árukat kapja a megbízóktól, azonban szerződő félként senkit sem nevez meg azon jelentésében, a melyet az ügylet megkötése, effectuálása felől küld a megbízónak.

Most már ha a megbízó tényleg köteles lenne a bizományost szükségképen önszerződőnek tekinteni, akkor azon saját szerű helyzet állana be, hogy a megbízó nem lenne képes fedezetet találni a bizományosnál, holott ez a vele szerződő feleknél teljes kielégítést talál, és ezen kényszer-

helyzettől eltekintve, itt oly követelések állanak fen, melyek a bizományos hitelezőivel szemben is a megbízó követeléseinek tekintendők.

Tényleg azonban nem szükségképen ez az általános, a szerződő személy megnevezése nélkül eszközölt jelentés-tételnek jogi következménye.

A bizományos megbízott, mandatárius, a kinek feladata az, hogy megbízójának érdekeit minden tekintetben a rendes kereskedő gondosságával vegye figyelembe és szolgálja, vagyis kötelessége odahatni, s úgy eljárni, hogy a megbízó javára a lehető legmagasabb áron adjon el és a lehető legalacsonyabb áron vásároljon.

Ezzel szemben igen természetes az, hogy a bizományos érdeke a megbízó érdekével collisióba jöhetne és jönne is, ha minden korlátozás nélkül meg lehetne engedni azt, hogy a bizományos a reá bizott ügyletet a maga személyében és a maga javára köthetné meg — tekintet nélkül arra, hogy mily tere van ott a speculációnak, hogy van-e az ügylet tárgyát képező árunak piaczi, vagy tőzsdei ára, vagy más ellenőrzés képzelhető-e annál?

Ezen collisio igen természetes jelenség, mert az is igen természetes, hogy a bizományost a maga anyagi érdeke viszont arra fogja indítani, hogy ő lehetőleg olcsón vásároljon és lehetőleg drágán adjon el, a mi kizárja azt, hogy ugyanazon árura nézve a megbízó az ellenkező eredményeket érje el és viszont.

Ezen ellentétes érdekek szembenállása és találkozása folytán kérdés lehetne az, hogy megengedhető-e egyáltalában, hogy a bizományos, mint önszerződő lépjen be a reá bizott ügyletbe?

Azon kérdéssel nem lehet célom foglalkozni, hogy jogilag lehetséges-e már az is, hogy a megbízott önmagával szerződjék, s azért csak egyszerűen constatálom azon tényt, — a mely fölöslegessé is teszi a foglalkozást e kérdéssel e helyen, — hogy a kereskedelmi forgalom már a XVIII. században kifejlesztette a bizományosnak azon jogát, hogy ő a maga saját személyében eladóként, vagy vevőként szerepeljen a bizományi ügyletnél.²

Azon okok, a melyek a kereskedelmi forgalmat, majd a törvényhozásokat arra indították, hogy az önszerződési bizományt elfogadják és szabályozzák, ezen okok el vannak mondva a német, s utána a magyar kereskedelmi törvénykönyvek tervezetéhez irt indokolásokban.³

És tényleg igaz az irányadóul szolgált érvek és okok közül az, hogy nem létezik forma, a mely kizárná azt, hogy a bizományos szinleg valamely harmadik személylyel köti meg bizományi ügyleteit, azt tünteti fel eladónak, vagy vevőnek, tényleg pedig maga veszi, vagy szolgáltatja az árut.

E mellett az is igaz, hogy a bizományos előnyösebben adhat, vagy vehet, ha nem kell a piacra vinnie, vagy ott keresnie az árut, s ha ekként a kereslet, vagy kínálat fokozásával egyik, vagy másik irányban nem kell levernie, vagy fokoznia az árt.³

De épen azért, mivel ezen előnnyel járhat azon körülmény, hogy a bizományos maga, saját személyében lép föl eladóként, vagy vevőként, ezen körülmény is azt mutatja, hogy nemcsak igen komoly okok szólanak a mellett, hogy az önszerződési bizomány intézménye észszerű és helyeselhető, hanem azt is mutatja, hogy in concreto igen gyakran

¹ Lepa i. m. 46. l.² Magyar terv. ind. 514. s. köv. l. — L. továbbá Nagy i. m. 162. §. 1. jegyz. — Dr. Apáthy István. Kereskedelmi jog. Budapest 1876. 706. l. — Hahn i. m. 502. s. köv. l. — Grünhut 452.³ De a bizományos önszerződési minőségben való belépése daczára befolyhat az ár alakulására. Erre nézve A. Eschenbach: Das Kommissionsgeschäft mit Selbsteintrittsrecht des Kommissionärs. Ztschft. f. d. Gesamte Handelsrecht 1892. 41. köt. 1. füz.¹ Egész általánosságban l. az első közleményben felsorolt irodalmat s főleg Lepa monographiáját: Die Lehre v. Selbsteintritte d. Kommissionärs Stuttgart. 1883.

érdekében állhat a megbízónak az, ha a bizományos maga veszi meg, vagy maga adja el a bizományi ügylet tárgyát képező árut.

Az önszerződési bizománynak további előnye még az, hogy a megbízó tudja, hogy kivel áll szemben, a midőn a bizományosnak megbízást ad, holott azt nem tudhatja, hogy ki lesz azon harmadik, a kivel a bizományos esetleg megkötöti az ügyletet; s míg előbbi esetben még a fedezet tekintetében is tájékozva lehet a megbízó, addig utóbbi esetben gyakran egészen ismeretlenül áll vele szemben valamely idegen harmadik személynek minden vagyoni viszonya.

Ezen okok azt mutatják, hogy gyakran állhat a megbízónak érdekében az, hogy a bizományos legyen vevője, vagy eladója.

Azonban nem mindig, és nem minden ügyletnél.

S épen azért gondoskodott a törvény is arról, hogy kivegye az önszerződési bizomány köréből azon ügyleteket, a melyeknél a megbízó érdekeinek ellenőrzése nehéz, vagy a melyeknél a megbízó akarata s az ügylet természete zárja el azt, hogy a bizományos lépjen be az ügyletbe közvetlenül szerződő félként.

Ezért vannak az önszerződési bizomány korlátaiként felállítva a következők: Ily bizománynak 1. csak eladási vagy vételi bizománynál van helye; 2. csak oly áruk, váltók vagy értékpapiroknál, a melyeknek tőzsdei, vagy piaci ára van; 3. ha a megbízó nem zárta ki azt, hogy a bizományos, mint önszerződő beléphessen az ügyletbe.¹

Ezen korlátokon belül joga van a bizományosnak vevőként megszerezni, vagy eladóként szolgáltatni a megbízás tárgyát képező árut.

És ha a bizományosnak az ügyletbe való belépése a törvényes korlátokon belül megy végbe, akkor a megbízónak ezen belépést el is kell fogadnia, mihielyt a bizományos azt a megbízónak kifejezetten tudtára adta, s az erről szóló értesítést a bizományos feladta.²

Azonban a bizományos nem köteles kifejezetten megmondani, hogy ő saját személyében kötötte meg az ügyletet, sem pedig arra nem köteles, hogy jelentésében megnevezze azon személyt, a kivel ő az ügyletet megkötöti.

Már most a megbízó nem tudja ezen egész általánoságban tartott jelentésből, s az ügylet végrehajtásáról szóló tudósításból, hogy ki az, a kivel az ügylet meg lett kötve.

S épen azért a bizományos azt tehetné, hogy később valamely fizetéképtelen s vagyontalan személyt nevezne meg, mint olyant, a kivel ő az ügyletet megkötötte.

Ennek elkerülése végett állítja fel a német s utána a magyar törvény azon rendelkezést, a melylyel jogot ad a megbízónak arra, hogy ily esetben ő a bizományost tekintse eladónak vagy vevőnek, vagyis hogy teljesítést s kielégítést közvetlenül a bizományoson keressen.

Az ügylet, a megbízás természeténél fogva, s erre való tekintettel ugyan annak kellene irányadóul szolgálnia, hogy minden esetben bizonyítás tárgyát kellene képeznie annak, hogy tényleg kivel lett az ügylet megkötve, s ebből folyólag a megbízót a közvetlen követelés is csak az ellen illetné meg, a ki az ügyletet tényleg megkötötte.

Azonban épen azért, mivel ez, — mint jeleztem, — a szinleges ügyletekre vezet, illetőleg arra, hogy a bizományos kijátszhatná a megbízót az által, hogy oly személyt nevezne meg vevőnek, vagy eladónak, a ki semmi irányban sem nyújthat fedezetet s kielégítést, azért kellett arról gondoskodni, hogy ily kijátszás ellen védelmet találjon a megbízó.

S ezen védelmet nyújtja neki azon jog, hogy ő a bizományost tekintheti felelősnek az ügylet következményeiért, s tekintheti eladónak, vagy vevőnek.

Vagyis csak jog van a megbízónak adva, a mely joggal nem köteles élni, hanem élhet vele, mert az az ő előnyére van megállapítva, — habár megeshetik az is, hogy ez hátrányára lesz egyes esetekben, ha t. i. a bizományos utóbb nem képes fedezetet nyújtani, a midőn pedig a megbízó már őt veszi igénybe, mint önszerződőt.¹

A mi kereskedelmi törvényünk is csak jogot, és nem kötelezettséget állapít meg ezen irányban a megbízó részére, a midőn azt mondja ki, hogy a megbízó vevőnek, illetőleg eladónak a bizományost tekintheti.²

Ebből az következik, hogy a megbízó nem köteles önszerződőnek tekinteni a bizományost azért, mivel ez jelentésében nem nevezett meg valamely harmadik személyt szerződő félnek, — és kétségtelen, hogy csak joga van annak tekinteni.

Vagyis itt a bizományos felelősségének, a közvetlen adósi viszonyának egyik neme van felállítva, melyben a megbízó nem köteles azt bizonyítani, hogy a bizományos tényleg saját személyében eladó, vagy vevő, hanem csak azt köteles bizonyítani, hogy az ügylet végrehajtásáról szóló jelentésében a bizományos nem nevezett meg harmadik személyt szerződő félnek; és a bizományosnak nincs is joga azon kifogással élni, és nem illeti meg a bizonyítás joga oly irányban, hogy a valóságban valamely harmadik személylyel kötötte meg az ügyletet.

Mert az által, hogy ő jelentésében nem nevezett meg ily harmadik személyt, — elvállalta ezen közvetlen felelőséget, és lemondott ama kifogásolási jogáról.

Azonban a megbízó nem köteles a bizományost önszerződőnek tekinteni csak azért, mivel ez jelentésében nem nevezett meg más harmadik személyt szerződő félnek.

Az ellenkezőre vonatkozó jognak practicus érvényesítése akként történik, hogy a jelentés beérkezése után a megbízó kérdést intéz a bizományoshoz az iránt, hogy kivel kötötte meg az ügyletet, sőt kérheti azonnal azt is, hogy ha más harmadikkal kötötte meg az ügyletet, azt engedményezze mindjárt reá.

Ezen jog practicus érvényesítésének másik módja az, hogy a megbízó a bizományossal szemben bizonyíthatja azt, hogy a bizományos tényleg nem lépett önszerződőként az ügyletbe, hanem tényleg valamely harmadik személylyel kötötte meg azon ügyletet.

Mert maga az általános, vagyis a tényleg szerződő személynek megnevezése nélküli jelentéstétel még nem jelentheti azt — mint Lepa hiszi³ — hogy ez az önszerződés végrehajtásának jelentését képezné, mert hisz igen sok esetben ez nem felelne meg a tényleges valóságnak, tehát nem mondható az, hogy a bizományos azt vitathatná, hogy szerződőként belépett az ügyletbe, holott tényleg nem lépett be abba.

S ha az általános fogalmazott jelentéstétel már magát az ügyletbe való belépést eszközölné, akkor a törvény azt ily önálló jogczimként állította volna fel.

Holott a valóságban ezen — harmadik szerződő személy megnevezése nélkül eszközölt — jelentéstétel jogi következménye semmi egyéb, mint surrogatum, a megbízó biztosítására adott jog, a melylyel azonban ő nem köteles élni; s a mely in concreto, a jog igénybe vétele esetén fölmenti őt annak kutatása és bizonyítása alól, hogy tényleg ki a szerződő fél; az egész egy vélelem, a mely gyakran nem fedi a valóságot, de fölmenti a megbízót annak bizonyítéka alól, hogy tényleg kivel lett megkötve az ügylet.

Azonban az ellenkezőnek bizonyítása nincs kizárva a megbízó részéről; ellenben a bizományos részéről igen, mert ő

¹ Nagy i. m. 162. §. 7. jegyzet.

² Kereskedelmi törvény 381. §.

³ I. m. 5. §. 59. jegyzet.

¹ Kereskedelmi törvény 381. §.

² Kereskedelmi törvény 382. §.

épen az általánosan tett, s harmadik személy megnevezése nélkül eszközölt jelentéstétel tényében és által lemondott ezen bizonyításról.

Igaz ugyan, hogy a megbizótól meg nem tagadható bizonyítás a legtöbb esetben nagy nehézségekkel fog járni, és sokszor lehetetlen is lesz, azonban nem képzelhetlen — mint azt Lepa hiszi.

Ő ugyanis úgy érvel, hogy ha a bizományos a bizományi ügylet tárgyát képező árut, a jelentéstétel előtt, vagy azzal egyidejűleg adja is el valamely harmadik személynek, azért ő mindig hivatkozhatik arra és tényleg lehet is azon bizományi ügyletre nézve önszerződő, mert hisz ő oly árut is eladhat, a melyet csak később akar és fog megszerezni.¹

Hanem ezzel szemben épen nincs kizárva az, hogy a midőn a bizományos, valamely harmadik személylyel ügyletet köt a bizományi ügylet tárgyát képező árura nézve, ezt oly módon, oly kifejezésekkel teszi, a mely kizárja azt, hogy ő önszerződőként akart volna az ügyletbe lépni; pl. a bizományos kifejezetten megmondja a vevőnek, hogy *A.* megbizta azon áru eladásával, a melyet ezennel elad; megbizta pl. 1000 mm. buza eladásával, a mely csak később lesz szállítandó, s a melyet ő mint a megnevezett megbizó bizományát adja el.

Egyáltalában igen sok forma létezik, mely lehetővé teszi annak bizonyítását, hogy az ügyletet a bizományos úgy kötötte meg valamely harmadik személylyel, hogy közvetlenül annak bizományosaként, s a megbizás effectuálása végett eszközölte azon eladást, vagy vételt, és nem saját tulajdonát adta el, vagy nem saját maga részére vette az árut.

S épen azért Lepával szemben helyesnek és igaznak találok a német birodalmi kereskedelmi főtörvényszéknek azon határozatait, a melyek megengedik a megbizónak annak bizonyítását, hogy tényleg kivel lett megkötve a bizományi ügylet, s hogy miként lett az végrehajtva.²

Azonban vannak oly bizományi ügyletek, a melyeknél az általánosan hangzó jelentés daczára, a bizományos nem tekinthető önszerződőnek, mert egyáltalában nincs helye az önszerződésnek, a bizományos belépésének az ügyletbe.

Már említettem, hogy ki van zárva az önszerződés joga a vételi és eladási bizományon kívül eső, más természetű ügyleteknél, s csak tőzsdei, vagy piaci árúknál, váltóknál, értékpapiroknál van helye, és ki van zárva, a hol azt a megbizó akarata kizárja, vagy ellenkezik az önszerződési bizomány lényegével.

A megbizó általi kizárás alatt nemcsak a kifejezett tilalmat kell érteni, hanem azt is, hogy a concret ügylet körülményei, annak természete zárhatják ki az önszerződést.³

Ily hallgatólagos kizárás lehet az, hogy bizonyos kereskedő és annak bizományos között, hosszas összeköttetésükben mindig az volt szokásban, hogy csak idegen harmadik személyekkel kötött az ügylet;⁴ vagy ha a megbizó oly bizományoshoz fordul, a ki kizárólag csak bizományi ügyletekkel foglalkozik, és saját rovására egyáltalában nem kereskedik.

Az ügylet természete zárja ki a bizományos önszerződési jogát, a szorosabb értelemben vett különbözeti ügyletekre vonatkozó bizományoknál is, a hol a megbizó nem valóságos áruvételt, vagy eladást kíván eszközölni, hanem akarata csak arra van irányozva, hogy fogadásszerű oly differentialis ügyletet kössön, a melynél a felek a tényleges szállítást

kizárták, s akaratuk csupán a vételár és a meghatározott, vagy megválasztandó időpontban jegyzett árfolyam közötti különbözet kifizetésére van irányozva.

A német birodalmi főtörvényszék egyik határozatában¹ kimondja azt, hogy ily differentialis ügyleteknél nem lehetett a felek szándéka az, hogy a bizományos személyesen léphessen be az ügyletbe.

Ennek az a magyarázata, hogy az ily ügyletnek is mindig az a célja, hogy a megbizó nyerjen az ügyleten, a mi viszont a tulsó oldalon azt hozza magával, hogy a bizományosnak a megbizó javára megfelelő kára legyen, föltéve, hogy a bizományos önszerződőként lép be ezen ügyletbe.

Igaz ugyan, hogy a praxisban az ár meghatározására számos más körülmény is befolyással bír, úgy, hogy az ügylet a megbizó kárával is záródhatik; azonban az elvi szempont mindig az, hogy a megbizó valóságos áruszállítás nélkül nyerjen, s ennek elérése végett kellene működni a bizományosnak saját hátrányára.

Ily differentialis ügyletek közül különösen azok zárják ki az önszerződést, a hol a bizományos maga ad tanácsot bizonyos ügylet megkötésére, vagy a hol széleskörű határidő áll a bizományos rendelkezésére, a melyen belül a speculációnak nagy tér nyílik.

A következmény, a melyet itt constatálni kell, az, hogy az ügylet természete, vagy a felek akaratja is kizárhatja azt, hogy a bizományos önszerződő lehessen, jóllehet nem nevezi meg jelentésében a szerződő harmadik személyt, mert arra nincs kötelezve.

A mi törvényünk szövege — mint már láttuk — különben szintén mutatja, hogy itt a megbizónak csak jogáról, de nem kötelességéről van szó, a midőn az van a törvényben mondva, hogy a harmadik szerződő személy megnevezése nélkül jelentést tevő bizományos eladónak vagy vevőnek tarthatja, azonban nem kell annak tartania.

Vagyis végeredményként konstatálhatjuk azt, hogy a megbizó a bizományos közvetlen vevőnek, vagy eladónak tekintheti, ha ez az ügylet végrehajtásáról szóló jelentésében nem nevez meg harmadik szerződő személyt, azonban nem köteles annak tekinteni, sőt ennek még ellenkezőjét is bizonyíthatja.

Dr. Reiner János.

¹ Idézi Grünhut 450. l. 5. jegy. Közli R. O. H. G. XI. köt. 109. sz.

Es ist zwar richtig, dass die Unterlassung der im Art. 361 H. G. B. dem Commissionär zur Pflicht gemachten, sofortigen Anzeige von der Ausführung des Geschäfts nicht die Nichtigkeit des letzteren, sondern nur die Schadenersatzpflicht des Commissionärs zur Folge hat, und dass insbesondere die Unterlassung der Anzeige von der Person des Käufers resp. Verkäufers nach Art. 376, Abs. 3, in der Regel nur die Folge hat, dass der Committent befugt wird, den Commissionär selbst als Contrahenden in Anspruch zu nehmen; allein die Anwendung der ersterwähnten Regel setzt ein hinreichend bestimmtes Mandat voraus, woran es im gegebenen Falle nach der Annahme des Aph. Richters gebricht; die Befugnisse des Commissionärs, selbst als Contrahent einzutreten, aber findet, wie in Abs. 1, des Art. 376, ausdrücklich vorgesehen ist, nur dann Anwendung, wenn der Committent nicht ein anderes bestimmt hat, und diesem Falle steht derjenige selbstverständlich gleich, wenn die Natur des in Frage stehenden Geschäfts es in einer für Jedermann greifbaren Weise mit sich bringt, dass es nicht die Absicht des Committenten sein könne, ein persönliches Eintreten des Commissionärs als Contrahenten zuzulassen. Dahin sind aber Aufträge zum Abschlusse von Differenz-Geschäften allerdings zu rechnen. Nun will zwar der Cassationskläger dem Beklagten mündlich die sofortige Erklärung gegeben haben, dass er das Geschäft, wie aufgetragen, vollziehen werde, allein er verwechselt hierbei einerseits die Erklärung, ein Geschäft ausführen zu wollen, mit der dann wesentlich verschiedenen Anzeige der wirklich erfolgten Ausführung, und übersieht andererseits, worauf es hier wesentlich ankommt, dass selbst die Anzeige über die wirklich erfolgte Ausführung unter den gegebenen Verhältnissen nicht genügen würde, wenn Kläger nicht zugleich dem Beklagten bekannt gegeben hätte, dass er das Geschäft mit sich selbst gemacht habe, und wenn vom Beklagten nicht hierzu seine Zustimmung erteilt wäre.

¹ I. m. 5. §. 60. jegyzet.

² U. o.

³ Nagy i. m. és h. 2. jegyzet. — Lepa i. m. 50 l. Grünhut — i. m. 460. l. s a többi író megegyezően.

⁴ Nagy id. m. és h.

Külföldi judikatura.

611. Az óvás elengedése csak azon váltókötelezett ellenében hatályos, a kitől az elengedés származik. Ha tehát a kibocsátótól ered az elengedés, abból nem következik, hogy az elfogadó elleni igény fentartására nem kellett a váltót ovatolni. (*Kölni felsőbbíróság.*)

612. Ha a felsőbbíróság megváltoztatja az alsóbíróságnak a csődöt elrendelő végzését és nem ad helyt a csőd elrendelése iránti kérelemnek, a tömegkiadások s költségek, melyek közé a tömeggondnok díjai is tartoznak, mégis a csődvagyomból fedezendőek. A csődnyitással ugyanis beállnak annak következményei és a felfolyamodásnak felfüggesztő hatása nincs. Ha tehát a felsőbbíróság a csődöt elrendelő határozat hatályát meg is szünteti, ezen határozatának visszaható ereje nincs, s nem jár vele főleg az a hatás, hogy a csődeljárás megindítottak sem volna tekinthető. A megszüntető határozat hatása csak a megszüntetés utáni időre szól s így azon igények, melyek előzőleg a tömeggondnok ténykedéséből az ő vagy más személyek javára keletkeztek, fenmaradnak mint jogszerűen szerzett s a közadós által is elismerendő jogok. Ez okból a közadós a csődvagyont csak azon állagban követelheti vissza, melybe az a hitelezők kielégítése után jutott. (*Kölni felsőbbíróság.*)

613. Az adóslevél birtoka az adósnál bizonyítéka a tartozás kiegyenlítésének. Fel kell azonban tételezni, hogy a hitelező akaratával került a birtokhoz, a mire nézve tényleges vélelem áll fen, mely azonban nem zárja ki az ellenkezőnek a bizonyítását. (*Kölni felsőbbíróság.*)

614. Kölcsön adására vonatkozó szerződés másra át nem ruházható, még akkor sem, ha az átruházó fél a kölcsönadóval szemben egyenes fizetési kötelezettséget vállalna. (*Kölni felsőbbíróság.*)

615. A kereskedelmi tudakozó intézet, mely valamely kereskedőről kedvezőtlen hírt ad, felelős neki az okozott kárért, habár jóhiszeműen, de könnyelműen cselekedett. Azon körülmény, hogy az értesítést bizalmas természetűnek jelezte, felelősségét meg nem szünteti. (*Párisi felelőtleni bíróság.*)
Közli: Dr. Gold Simon.

Külömfélék.

— **A kir. Curiához** beérkezett június hóban 2732, ez év első felében összesen 15212 ügy s így a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 28563. Elintéztetett 15339, hátralékban maradt 13224 ügy. A múlt év első feléhez viszonyítva több érkezett be 2110-el, több intéztetett el 921-el, a hátralékok szaporodtak 1189-el.

— **A Vajkay Károly** fölött Tóth Lőrincz által tartott akadémiai emlékbeszéd eszmemenetét a következőkben vázoljuk:

Azon a méla akkordon kezdte a szónok, hogy ő, a ki már annyi mesterét elparentálta, most a magyar birói karnak olyan jeleséről emlékezik meg, a kit a természet rendje szerint az elköltözésben meg kellett volna előznie. Ő mondott emlékbeszédet Péchy Imre, Zádor György, Fogarasi János, Zsoldos Ignác és Zsivora György felett. Most a nála sokkal fiatalabb Vajkay Károly következnek, a ki egyike volt mégis azoknak a régi és már végkép kivesző leszármazottaknak, a kik a jogtudományok buzgó művelése mellett üres óráikban a szépirodalomnak is sikerrel áldoznak. Ezen a réven kellett aztán mint jogtudósnak és poétának egy személyben emlékbeszédet mondani Vajkay felett is, a ki a birói asztal mellett annyi szépirodalmi érdemet szerzett, hogy az akadémiaiban tulajdonképen nem is az ő jogi osztályának, hanem a nyelvi és szépirodalmi osztálynak volt tagja.

Vajkay (eredetileg Zenger) Károly 1825-ben született Bécsben. Atyja az Esterházy-család házi és uradalmi orvosa volt. Jogi tanulmányait Pozsonyban végezte, valamint a patvariátusi éveket is, majd Zarka János ítélőmester oldalán jegyzői alkalmazást nyert, később pedig Ürményi József alnádor kancelláriájába volt beosztva. 1845-ben már megszerezte a közügyvédi diplomát, egy évre rá letette a váltóügyvédi vizsgálatot is és a forradalom kitöréséig pesti irodákban dolgoztatott. A szabadságharcot honvéd tiszti ranggal küzdötte végig, a miért később az osztrák hadseregbe nyolcz évre közlegénynek lett beosztva. Midőn azonban itt is kitüntette magát, újra elnyerte a tiszti bojtot. Innen miniszteri jóváhagyásra távozott, hogy kitűnő jogi

ismereteit Themis táborában értékesíthesse. 1860-ban áttéte-tett a «stuhlweisenburgi k. k. Landesgericht»-hez. 1861-ben a helyreállított magyar királyi táblánál találjuk, a hol 1867-ben már a segéd-előadósáig emelkedett.

Ebben az állásban Horvát Boldizsár miniszter ismerte fel képességeit. Még ugyanebben az évben számfeletti bíró lett, 1869-ben pedig a legfőbb ítélőszéknél számfeletti, majd egy évre rá rendes bírónak nevezetett ki. Innen nyitva volt neki az ut a magasabb birói polczok felé. És csakugyan két év múlva már a tábla tanácselnöke, 1880-ban alelnöke s Szabó Miklós után elnöke lett.

E pontnál megállapodva Tóth Lőrincz jellemezte benne azt a bírót, a ki Széchenyi és Kossuth légkörében izmosodva meg, egész életében a közjóra munkált és még 190 alája rendelt előadó bíró munkájának felülvizsgálása mellett sem tévesztette szem elől mindazokat az eszményeket, melyekért még mint ifju lelkesült. Szabad óráit a szépirodalomnak szentelte. Írt több elbeszélést és regényt, a mi Véka Lajos álnév alatt jelent meg. Bennök azonban a gondolkodó fő agyonnyomta a naiv képzelmek és érzelmek költői erét; de minden hiányai mellett is ékesen hirdetik tősgyökeres magyarságát és finom, sokszor szinte művészi stílusát. Ez a valódi írói véna tulajdonképen nem is a szépirodalomban, hanem a magyar törvénykezés nyelvében hagyott maradandó nyomot. Ő volt az első, a ki nálunk a stílus curialisnak hadat izentt és a ki a rendelkezésére álló rendkívül nagy hatáskörben ezt a veszedelmesnek vélt harcot meg is nyerte.

Hatásköre a királyi tábla felosztásával megbomlott. Az elvesztett munkatér buskomorra tette. Nyugalomba vonult, kitüntetésekkel kapott, a bucsu- és üdvözlő szónoklatokra erős, szókimondó válaszokat adott, aztán végleg elhallgatott. Mikor végül az elégtelenségtől a halál megszabadította, a felső birói kar egy pótolhatatlan oszlopát, az akadémia pedig egy érdemdu «nyelvmívelő» levelező tagját siratta el benne.

— **Mely kifejezés állapít meg az ügyvéd ellen fegyelmi vétséget?**

I.

A debreczeni ügyvédi kamara választmánya: Dr. — — nyirbátori ügyvéd ellen az 1887. évi XXVIII. tcz. 3. §-ában körülírt fegyelmi vétség miatt a fegyelmi eljárás elrendeltetik, egyidejűleg ugyanó vád alá helyeztetik.

Indokok: Szabolcsmegye nyirbátori járása főszolgabírája által ide 627/1893. sz. a. beadott feljelentés szerint panaszlott a nevezett hatósághoz 72/92. kh. és 29. kh. sz. a. beadott felebbezésében oly kifejezéseket használt, melyek a hatóságot sértik, s ezért panaszlottat felelősségre vonni kéri. A sértő kifejezések, hogy a «szolgabíró határozatának indoka mivel sem indokolt», a valóságnak meg nem felelő állítás és vérig sértő gyanusítás sértő kifejezés; a midőn «a hatósági eljárás az igazságtalanságoknak egész halmazát feltárónak mondatik», sértő azon kifejezés, mely az ítéletet indokaival együtt «valóságos csodabogárnak» mondja. Minthogy pedig panaszlott nyilatkozatában beismeri, hogy ő a jelzett kifejezéseket használta, azon védelmét pedig, még ha beigazoltatnék is az abban foglalt állítás, hogy a hatóság több rendbeli szabálytalanságot követett el s hogy a hatóság által követett eljárás önhatalmu és panaszlott által használt hangnak megfelelő volt, figyelembe venni nem lehet, ennél fogva panaszlott ellen a fegyelmi eljárást elrendelni s további vizsgálatra szükség nem lévén, őt vád alá helyezni kellett stb. (1893. november 15. 355. fegy. sz.)

A m. kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozatának megváltoztatása mellett, a fegyelmi eljárásnak elrendelése mellőztetik; mert a panaszlott ügyvéd által felebbezésében használt kifejezések nem oly mérvűek, melyek az 1887: XXVIII. tcz. 3. §-ában megjelölt fegyelmi vétségnek ismerveit foglalják magukban.

II.

A szegedi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága: — — ügyvéd fegyelmi ügyében következőleg ítél: — — ügyvéd az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §-ának b) pontjába ütköző fegyelmi vétségben vétkesnek kimondatik és ennek megfenyítéssel a fölhívott tcz. 70. §-ának 1. pontja alapján ellene «írásbeli feddés» nyer alkalmazást.

Indokok: A szegedi kir. pénzügyigazgatóság — — ügyvéd ellen panaszt emelt azért, mert nevezett egy ellene kiszabott bélyegilleték és birságügyben használt felebbezésében a pénzügyi hatóságot és közegeit sértő kifejezésekkel élt.

A fegyelmi bíróság előző határozataival nem látott ugyan vádlott terhére fenforogni sem oly foku vétséget, mely fegyelmi megtorlást igényelhetne, sem nem tartotta hatásköréhez tartozónak, a saját ügyében felebbező ügyvéd ellen a kihágási törvény 46. §-a ellenére eljárni.

Minthogy azonban a kir. Curia 405. és 577/93. sz. a. határozataival, a fegyelmi vétség tényálladékát és ezen fegyelmi bíróság hatáskörét megállapította, a fegyelmi bíróság ezek után kötelezve van az ügy érdemét elbírálni.

Mindazonáltal a fegyelmi bíróság a megállapított fegyelmi vétséget az 1887. évi XXVIII. tcz. 3. §-ába ütközőnek nem találhatta, hanem abbéli cselekményében vádlottnak, — hogy a hatóságokkal való érintkezéseiben az azok iránt tartozó tiszteletéről — habár felindulásban is — megfeledkezett, — oly magatartást és viselkedést lát, mely össze nem fér az ügyvédtől minden körülmények között várható, higgadt komolysággal. Az ezzel ellenkező viselkedése tehát a kar tekintélyére sértő és így vádlott az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §-ának b) pontjába ütköző fegyelmi vétségben volt vétkesnek kimondandó és ellene az írásbeli feddés, mint legenyhébb fegyelmi büntetés alkalmazandó. (1894. évi április 14-én 174. sz. a.)

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának ítélete helybenhagyatik;

mert az ítélet hozatalánál egyedül döntő végtárgyalás eredménye alapján is megállapítható volt az, hogy a meghatalmazotti minőségéből kifolyólag eljáró vádlott ügyvéd akkor, midőn felebbezvényében azt állította a kir. pénzügyigazgatóság felől, hogy határozata a természetes észjárással ellentétben áll, s hogy határozata, melyet utóbb a kir. pénzügyi közigazgatási bíróság is helybenhagyott, «roszhiszemű», — ezen hatóságot csakugyan sértő kifejezéssel illette.

— A kir. pénzügyminiszter a következő rendeletet bocsátotta ki: Többször előfordult, hogy egyes ügyvédekre a hátralékos ügyvédi jutalomdíj és egyéb ügyvédi költségek biztosításául, ügyfelek ellenében vezetett telekkönyvi bejegyzések alapján, tőkekamat- és járadékadó vettetés ki. Ezen adókövetések rendszerint onnan keletkeztek, hogy a kir. bíróságok vonatkozó ítéleteik és a végrehajtást elrendelő végzéseikben a követelést nem jogalapja, hanem egyszerűen «tőke» szóval jelölték meg, minek folytán a bekebelezési végzésekből nem tűnven ki a követelés tulajdonképi természete, a pénzügyi közegek jóhiszeműen tőkekamatadót irtak elő a biztosított ügyvédre, holott az illető ügyvéd III-ad osztályu kereseti adójában a bejegyzés tárgyát képező keresmény már természetszerűen adóztatás alá vonatott. Nehogy tehát a jövőben hasonló helytelen adókövetések történjenek, kijelentem, hogy az ügyvédi munka jutalomdíj és költségek biztosítását célzó telekkönyvi bejegyzésekből az ügyvédre nézve tőkekamatadó-kötelezettség nem háramol. Mihez tartás végett közlöm egyuttal a m. kir. igazságügyminiszter urnak ezen tárgyban f. évi április 4-én 10,708. sz. a. kiadott körrendeletét, mely a pénzügyi közegek megfelelő működésének biztos támpontjául szolgál. Kelt Budapesten, 1894. évi május hó 26-án.

— A bírósági segédhivatalok hivatalos óráinak meghatározása. A hivatalos munkaidőnek beosztására vonatkozó jog csak a bírói ügyviteli szabályok által vont korlátokon belül gyakorolható. Minthogy pedig a bírói ügyviteli szabályok értelmében az iktatóhivatalnak hétköznapokon a felek számára délelőtt 9 órától 11-ig, délután 3 órától 5-ig nyitva kell állani (110. és 300. §.) s a sürgős természetű beadványok a bírónak való haladéktalan átadhatás végett az irattárban azonnal felszerelendők (125. és 300. §.), elintézés után pedig sürgősen kiadmányozandók (166. §. 2. bekezdés és 302., valamint 313. §., 202., 204. és 315. §.): világos, hogy a délelőtti 9—11 és délutáni 3—5 óra közti időben az összes segédhivataloknak működésben és azok vezetőinek a hivatalos helyiségben jelen kell lenniök.

A bírói ügyviteli szabályok fennebb jelzett rendelkezéseivel tehát a segédhivatalok hivatalos óráinak csak olyan berendezése egyeztethető össze, melynél a munkaidő közbeeső megszakítással a nap délelőtti és délutáni szaka között osztatik meg. (38.588/1893. I. M. sz.)

— Közjegyzői előlegekről és közjegyzői díjak felszámításáról hagyatéki eljárás során. Egyik kir. törvényszék elnöke felszólalt a vezetése alatt álló bíróság kerületében működő több kir. közjegyző részéről követett azon eljárás ellen, hogy a bíróságok által reájuk bízott hagyatéki ügyekben olyan esetekben is, midőn a tárgyalást szék-helyükön tartják meg és tekintet nélkül a hagyaték értékére,

az összes érdekelteket azzal a figyelmeztetéssel idézik meg, hogy a hagyatéki tárgyalás költségeinek fedezésére előlegül 5 frtot a tárgyalási napon fizessenek le, a mely eljárás mellett az előlegek, különösen ha több érdekelt van, a hagyaték értékével és a megállapítandó költségekkel arányban nem álló összegre rugnak és a tájékoztatlanabb feleket a tárgyaláson való megjelenéstől gyakran visszariasztják. A kir. törvényszék elnöke azon nézetének adott kifejezést, hogy a közjegyzői hagyatéki ügyek tárgyalásánál az 1886 : VII. tcz. 34. §-a értelmében, mint bírói kiküldött járván el, ha szék-helyén tárgyal, előleget rendszerint nem is követelhet, mivel költségei nincsenek és azon esetekben is, midőn előleges költségei merültek fel, nem követelhet többet, mint a mennyit részére a bíróság az egész eljárásért előreláthatólag megállapítani fog.

E tárgyban a kir. igazságügyminiszterium akképen nyilatkozott, hogy az 1874 : XXXV. tcz. 203. §-ának 1. bekezdése, mely a közjegyzőt feljogosítja, hogy készpénzbeli (tehát: bélyeg, postabér stb.) kiadásainak fedezésére megfelelő előleget követelhet, általános és így a hagyatékok tárgyalásának eseteire is alkalmazandó; mert a méltányossággal ellenkezők, hogy a közjegyző a működését igénybe vevő felek helyett készpénzbeli kiadásokat fedezzen. Ezek azonban a legtöbb esetben csak csekély összegre rughatván, midőn a közjegyzők rendszeren a megfelelőnél, tehát a felmerülhető készpénzbeli kiadások fedezésére szükségesnél nyilvánvalóan nagyobb összeg előlegezését követelik, ez oly szabálytalan eljárás, mely szükség esetén a törvényengedte megtorló intézkedésekkel is megszüntetendő.

Az előlegek kérdésével kapcsolatosan az illető kir. törvényszéki elnök azt is megemlítette, hogy a vezetése alatt álló bíróság kerületében a tárgyalásról felvett jegyzőkönyvben a közjegyzők, illetve helyetteseik rendszeren nem számítják fel illetményeiket s ennek összegét díjjegyzék kapcsán csak azon esetekben közli a bírósággal, ha dijaik a felek által kiegyenlítve nem lettek s így hiányzik a felek, valamint a bíróság részéről az ellenőrzés arra nézve, ha vajon a díjak helyesen lettek-e a közjegyző által felszámítva és a kapott előlegek elszámolva.

A kir. igazságügyminiszterium kijelentette, hogy az 1880 : LI. tcz. 26. és illetve az általános bírói ügyviteli szabályok 268. §-a értelmében a közjegyző, mint bírósági kiküldött a hagyatékok tárgyalása esetén is tartozik felszámítani díjait és kiadásait és kitüntetni a felvett előleg összegét, minek alapján azután a bíróság a járandóságot megállapítja és esetleg az előleghől fenmaradt felesleg visszafizetésére iránt is intézkedik. Ha a közjegyző a részletes felszámítást elmulasztotta, annak pótlására hivatandó fel és a felhívás teljesítésére kényszereszközök alkalmazásával is szoritandó.

Ugy az előleg követelése, mint a díjfelszámítás körül szabályellenesen eljáró közjegyző ellenében szükség esetén a fegyelmi eljárás szorgalmazása is eszközöndő. (48.635/1893. I. M. sz.)

— Érthetetlen végzés. «Ezen megkeresés figyelembe tartás és annak idején a . . . i kir. járásbíróóság további intézkedésére leendő intézkedés végett a . . . számú iratokhoz csatoltatni rendeltetik. A mennyiben pedig a . . . számú telekkönyvbéli ingatlanokra nézve, úgy annak a hivatolt járásbíróisági végzés . . . szám a. az intézkedés megtörtént, ezekre nézve intézkedés szüksége fen nem forog.» (Szegedi Jogászlapok.)

— A Budapesten megjelenő jogi szaklapok alulírt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz július 6-tól augusztus 26-ig bezárólag, lapjaik félívvvel kisebb terjedelemben fognak megjelenni. A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetszerűen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1894 július 1-én.

Németh Péter s. k.

Dr. Stiller Mór s. k.

a «Büntető Jog Tára» szerkesztője

és

Dr. Fayer László s. k.

Dr. Révai Lajos s. k.

a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője

a «Jog» szerkesztői

Dr. Wolf Vilmos s. k.

az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felolós szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre - - - 6 Ft
negyedévre - 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Egy szervezeti kérdés. EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól. — Az új sommás eljárás köréből. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — *Fogirodalom:* A magyar honpolgár jogai s kötelességei népszerű modorban. Irta Horváth József kir. törvényszéki bír. ZSÁMBOKRÉTHY JÓZSEF országgyűlési képviselőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Extra-bíróságok. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat. Dr. SZÁSZ BÉLA törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Egy szervezeti kérdés.

Méltán hasonlíthatni a tengeri kigyóhoz a fővárosi jogáskörökben évek óta minduntalan megújuló ama hirt, hogy a budapesti és pestvidéki törvényszékeket egyesítik. Maga e hír oly gyakori felmerülte arra látszanék mutatni, hogy ezen egyesítés a közóhajnak, ebből következtetve pedig valamely szükségnek felel meg; ez azonban épen csak látszat s mi úgy véljük, hogy eme már is nagy két birói testületnek az egyesítése csakhamar ugyanazon bajokat szülné, melyek jórészt indító okai valának a budapesti kir. tábla szétosztásának. A tapasztalat azt mutatja, hogy ily nagy birói testületek igazgatása, valamint azok ítélkezése mindig fogyatékos és sok kívánni valót hagy s ilyenek alkotása ennél fogva ép úgy kerülendő, mint a nagyon kis törvényszékeké, melyek hogy feladatuknak szinte nem képesek kellőleg megfelelni, mutatta amaz időbeli tapasztalat, melyet a kir. bíróságok szervezésétől kezdve a kisebb törvényszékek megszüntetéséig s a nagyobbakba történt beolvasztásokig szerezni bő alkalmunk volt. Hogy azonban daczára e tapasztalatnak legújabbban is tartja magát, illetve ismét napirendre került a két fővárosi törvényszék egyesítésének eszméje, nyilván a sommás eljárásról szóló új törvénynek tulajdonítandó.

E törvény 125. §-a szerint ugyanis nemcsak a budapesti járásbíróságok, de azok is, melyek a pestvidéki törvényszék területén fekszenek, s mely utóbbiakra tehát a pestvidéki törvényszék képez felelbbviteli forumot, ha kereskedelmi ügyekben mint kereskedelmi bíróságok jártak el, ítéleteik a budapesti kereskedelmi s váltótörvényszékhez felelbbvitetnek.

Ezen intézkedés pedig egyenesen arra látszik utalni, hogy a pestvidéki törvényszék fenállása vagyis helyesebben megszűnése és pedig beolvadás után a budapesti törvényszékbe, csak idő kérdése, mert különben alig érthető, hogy mi okból kerüljenek a területén fekvő járásbíróságok kereskedelmi ügyekben hozott ítéletei ugyanazon felelbbviteli forumhoz, mint a budapesti járásbíróságok ítéletei, holott ezen intézkedéssel szemben az ország többi járásbíróságai egyáltalán el sem is fognak jární «mint kereskedelmi bíróságok» még kereskedelmi ügyekben sem, s kereskedelmi ügyekben hozott ítéleteik ép azon jogorvoslati elbánás alá esnek, mint a köztörvényi ügyekben keletkezettek.

Ezen, az árnyékát előre vető egyesítésnek mi azonban szószólói nem lehetünk a már fentebb előadottaknál fogva, de meg azért is, mivel ezen egyesítés mellett teljesen kivihetetlennek mutatkozik a felügyeleti jog gyakorlásának az egysége a fővárosi és vidéki, összesen tehát 15 járásbíróság felett, melyeknek legalább is fele rendkívül nagy forgalmu. Ezen egyesítés helyett mi egy más szervezeti megoldást ajánla-

nánk, melynek eszméje az igazságügyi kormányzatnál már régebben fel is merült, melynek az igazságszolgáltatás minden igazi barátja csak szószólója lehet, s mely egyedül abban állana, hogy minden egyesítés mellőzésével a budapesti törvényszék büntető osztálya önállósíttassék akként, amint ez a kereskedelmi s váltótörvényszékkel történt, s ezen önálló büntető-törvényszék gyakorolja a felügyeletet a büntető járásbíróság felett. Ezen ajánlatunk indokolásánál szabadjon első sorban is a budapesti törvényszék büntető osztályának jelenlegi működését s viszonyait ismertetni és pedig visszatekintéssel a rövid múlt időre, s azután ezekből a következtetést levonni.

E büntető osztály létszáma volt az 1891-ik évben 16 törvényszéki bíró, 8 albiró és a megfelelő fogalmazó és segéd-személyzet. A jelen 1894-ik évben a bírák száma felszaporodott, és pedig a törvényszéki bíráké 21-re, az albiráké 13-ra. A jegyzői kar áll 20, a joggyakornoki 18 tagból, van 4 irodatisztje, 12 irtoka, 28 dijnoka és 20 szolgál. Az összlétszám az osztály élén álló alelnökkel együtt 137!

E létszám mellett köztudomásu az egész fővárosi jogász-közönség előtt, hogy az egész személyzet, az iroda ép úgy, mint a bírák, tul vannak halmozva teendőikkel; az overworking, a mint nemrégiben egyik szaklap jellemzően kifejezte, teljes virágzásban van.

Illustrálásul legyen szabad csak felemlítenem, hogy nem ritkán egy-egy szavazó bíró két héten át, nap nap után végtárgyalásokban vesz részt, melyek d. e. 9 órától minimáliter d. u. 2 óráig tartanak. Ezen végtárgyalások eredményeznek reá legkevesebb 10—15 megszerkesztendő ítéletet, melyek elsejébe még alig hogy belefogott; egy két napi pihenő után ismét végtárgyalásokra kell mennie. Hogy a közvetlenség hatása az oly ítéletben, mely nem közvetlen a végtárgyalás lefolyása után s annak behatása alatt, hanem más 10—15—20 végtárgyalás közbenjötté után szerkesztetik meg, mily mérvben juthat kidomborodásra, azt a szakértő jogász könnyen megítélheti.

Ezen szakadatlan végtárgyalások s ítéletszerkesztések tömegéhez jönnek az ugynevezett currentiák, tehát az összes feljelentések félretételét, a vizsgálatok megszüntetését rendelő határozatok, melyek mind a szavazó bírák jutalékát képezik.

De szóljanak a számok:

Bejövétel volt az iktatóban: 1891-ben 44713, 1892-ben 53887, 1893-ban 62191, 1894 május 15-ig pedig máris 3752 számmal több, mint 1893 május 31-ig, mely többlet biztos következtetést enged arra, hogy az 1894. év végén a szaporulat 9000 szám lesz, vagyis az összes bejövétel meghaladandja a 71000 számot!

Hogy hány bűnügy érkezett a törvényszékhez, azt a lajstrom mutatja. Ennek számai a következők:

1888-ban 6758, 1889-ben 6476, 1890-ben 7324, 1891-ben 7365, 1892-ben 7834, 1893-ban 7385, mely utóbbi számcsökkenés arra vezetendő vissza, hogy ha ujr felvétele rendeltetik el valamely ügynek, vagy a véghatározatot a felsőbíró feloldja s az ügyet ismét a törvényszékhez visszautasítja, ezen ügyek nem kapnak, miként az 1893. év előtt történt, új lajstromszámot, hanem az eredeti lajstromszám alatt folytatódnak.

Ezen 1893-iki 7385 ügy közül a vizsgálóbírákhoz került vizsgálatra 4727, 1894 május 31-ig pedig került hozzájuk 2171 új ügy, mely utóbbi szám biztosít arról, hogy az 1894. évben a vizsgálóbíráknak kiosztandó ügyek száma meg fogja haladni az 5000-et.

Végtárgyalás volt 1891-ben 1859, 1892-ben 1708, 1893-ban 2905, 1894 május 31-ig 1184, s ez óriás munkahalmazzal, melynek méltánylásához nemcsak pusztán eme utóbbi tekintélyes számokat, de azt is figyelembe kell venni, hogy számtalan végtárgyalás két napig, némelyik 3 napig, sőt egy hétig s azonfelül is eltart, naponta 3, 4, olykor 5, volt eset, hogy 6 párhuzamos ítélő-tanács birkózott meg.

De ne feledjük, hogy ehhez jönnek a vidéki és külföldi megkeresések is; ezen megkeresések közül a vizsgálóbírák intéztek el 1893-ban 2919 drbot, 1894 május 31-ig 1219 drbot, s legalább ugyanennyire rug az előadó bírák s jegyzők által elintézett megkeresések száma. Mind e megkeresések nemcsak magyar, de igen nagy részben német, sőt tekintélyes számban egyéb nyelveken is érkeznek, mindannyi igen sürgős, s nem ritkán kényes természetűek, s méltán állithatni, hogy gyors, helyes és figyelmes elintézésük a külföld előtti jó reputációnk kérdése!

Az ügyforgalom ekként ismertetett mennyisége mellett másod sorban számba veendő az ügyek mennyisége. Itt emnenter előtérbe kerül az, hogy a budapesti törvényszék mint büntető bíróság országos illetőségű, és pedig a Btk. második részének I., II., III., IV. és XI. fejezeteiben foglalt büntettekre és vétségekre nézve, tehát felségsértés, királysértés, a királyi ház tagjainak megsértése, hűtlenség, lázadás és pénzhamisítás, vagyis a legsúlyosabb bűncselekmények egész csoportja felett, bárhol lettek légyen is ezek a szorosan vett Magyarországon elkövetve, kizárólag ezen büntető-törvényszék ítéli.

Ugyancsak e törvényszék előtt szokott jórészt lefolyni a közérdeklődést keltő, politikai hátterű sajtóperek nagy száma, nemkülönben a legsensatívabb, mondhatni világra szóló bűnperek, melyek száma az újabb időkben már-már legio s ezekkel karöltve plaidiroznak e bíróság sorompói előtt az ország barreaujának legjelesebb képviselői!

Nem utolsó helyen említendő e bíróságnak működése, mint felebbviteli forumé, ama óriás mennyiségű ügyekben, melyek hozzá a büntető-járásbíróságtól kerülnek, nemkülönben a jövedéki kihágások oly tömege tárgyában, a melyet csak a főváros rendkívüli forgalma produkálhat! Tessék már most ezen büntető osztálylyal akár létszám, akár ügyforgalom s tevékenység, akár az illetősége alá tartozó, akár sorompói előtt lezajló ügyek fontossága tekintetében az ország bármelyik törvényszékét összehasonlítani — ha ugyan összehasonlításról szó lehet ott, hol az összehasonlítandó egyik fél a másik mellett teljesen eltörlődik. Hiszen a legnagyobb vidéki törvényszékek birói összlétszáma a budapesti törvényszék büntető bírái számának a felét sem teszi. Hát ügyszám bejövetelük hol marad a 71000 megett. S ez így áll a mai napon. De a fenti összehasonlító statisztikai adatokból világosan kiolvasható, hogy a birói létszám szaporítása nemcsak szükséges, nemcsak legrövidebben ismét bekövetkezendő, de előreláthatólag a főváros rohamos fejlődésével a bűnügyi forgalom növekvése, — és pedig geometriai progressióban — karöltve járván, a létszám s ügyforgalom is szakadatlanul gazdagodni fog!

De nemcsak a vidéki törvényszékek bármelyike, de maga a budapesti törvényszék polgári osztálya is messze megette marad a büntető osztály arányainak s bár az új sommás eljárás életbeléptetése után a polgári osztály birói létszámában s talán némileg az ügyforgalomban is (mely utóbbin azonban a járásbírósági kompetencia fölemelése nagyot csökkent) szaporulat fog előállni, nagyban és egészben mégis a büntető osztály fog úgy munkatöbblettel,

mint szervezeti állásával praedominálni, s a büntető osztály eme dominálása akkor sem fog, vagy fogna megszűnni, ha a budapesti és pestvidéki törvényszékek egyesítése ténynyé válnék.

Eme állapot azonban határozottan anomalikus. A maga egészében véve a budapesti törvényszéket, annak egy dirigens általi vezetése a legnagyobb buzgalom, odaadás, körültekintés és szakavatottság mellett is alig képzelhető kielégítő módon, s de facto ezen egységes vezetés nem is existál, mert hiszen a büntető osztály élén az alelnök áll, ki osztályának belkezelését a saját belátása szerint intézi, a mi más-kép nem is történhetik, mert ő az, ki a dolgok minden csinját-binját szakadatlanul saját szemével látja s felismeri, s a lehetőségig azonnal orvosolja, — mely orvoslás lehetősége, gyorsasága és erélye ép a megosztott vezetés és megosztott felelősség által korlátoztatik, s e korlátozás, és vele együtt az igazgatás hiányossága a szerint lesz többé vagy kevésbé érezhető — mindenkor az igazságszolgáltatás kárára — a mint a vezetésben osztozkodók között bizonyos nézeteltérések s elvi ellentétek többé-kevésbé kidomborodnak, ezek elsímitására szükséges tapintat pedig kisebb vagy nagyobb mértékben képezi sajátjukat. Hogy az ily visszás állapot csak öregbedhetne akkor, ha a most is nagy törvényszék a pestvidékivel történt egyesítés folytán még jóval nagyobbá válna, azt mondani sem kell, mert a testület megnagyobbodásával az igazgatási nehézségek is, és pedig geometriai arányban, növekednek.

E nehézségek bekövetkezésének egy csapásra, egyszer mindenkorra elejét venné a budapesti törvényszék büntető osztályának teljes önállósítása, egy új bíróság kreálása budapesti büntető törvényszék elnevezése alatt, melynek teljesen, bármely oldalról befolyásolatlan működése a leg-sikeresebb lehetne, sőt mi pillanatig sem kételkedünk, hogy ezen tisztán a büntető jogszolgáltatás feladatának szánt bíróság az ő egységes vezetése mellett nagy kihatással lenne magára a jogfejlődésre, a birói és védői kar színvonalának emelésére s minden időkben erős garantiáját képezné a jogbiztonságnak.

Ha pedig várakozás ellenére az általunk ajánlatba hozott szétoztás ellenében az hozatnék fel, hogy eme létesítendő büntető-törvényszék jurisdicciója nem lenne teljes, hanem csonka, s a teljes jurisdicció attribútuma nélkül törvényszéknek helye nem lehet, legyen elég eme aggály elosztatásául arra reá mutatni, hogy hiszen maga a mai budapesti törvényszék is ily értelemben már csonka, mert hiszen nincs illetősége a kereskedelmi s váltó ügyekben, mert ezeket a budapesti kereskedelmi s váltótörvényszék látja el, mely utóbbi, minthogy az ő illetősége meg épen csak ez ügyekre terjed ki, még teljesebb értelemben nevezhető csonkának s mindamellert mégis önálló törvényszék!

De csonkák az összes fővárosi járásbíróságok is, mert míg a büntető járásbíróságnak csak büntető ügyekre van illetősége, addig a többinek meg ép ezen illetősége hiányzik, sőt az V. kerületet kivéve, hiányzik az illetőségük a végrehajtási s vele kapcsolatos ügyekre is, melyek kizárólag az V. kerületi járásbírósághoz tartoznak. S mégis e fővárosi járásbíróságok ép oly önállóak, mint bármely vidéki járásbíróságok, daczára fogyatékos jurisdicciójuknak.

De ép a büntető járásbíróságnak a létezése egy érvel több a törvényszék büntető osztályának önállósítása mellett. Ha szemben a physikai lehetőséggel, hogy minden fővárosi járásbíróság ítéljen bűnügyekben is, mégis szükségesnek mutatkozott egy önálló büntető járásbíróságot kreálni, akkor ugyane szükséges méltán lehet hangoztatni ajánlatunk mellett, mely egyebek mellett legalább megszüntetné ama visszás helyzetet, hogy a külföldi megkeresések az ország fővárosában találnak egy büntető járásbíróságot, de büntető törvényszéket nem!

Még egyet nem hallgathatunk el.

Lehetetlen, hogy a megfigyelő jogásznak, de minden politikával foglalkozónak szemébe ne tünjenek bírói szervekedésünknek ama sajátságos vonása, hogy szemben ama közjogi áramlattal, mely az egyéni és közszabadságot minél több garanciával kívánja biztosítani és körülsáncolni s e szempontból a bírói függetlenséget és elmozdithatatlanságot is mindenütt törvénybe iktatta, nálunk némán eltűrjük, hogy büntető bíróságaink, ama garanciák kiváló szervei, a bírói szervezetben másod-, sőt harmadrangu szerepet játszanak s ezzel a nyilvánosság előtt is tekintélyben hátrább állanak; sőt mert «a büntető osztályok» minden forumon át csak alelnöki vezetőkre számíthatnak, megszoktuk volt azt is, hogy a meglevő jó erők és tehetségek megosztásánál mindenkor a rövidebbet huzzák.

Hál' Isten, ez irányban már javulás mutatkozik; s arra ne legyen remény, hogy az ország fővárosában, a politikai mozgalmak góczpontján egy független, tekintélyes, jól szervezett büntető bíróság keletkezzék? Bizzunk benne, hogy a vajudó eszme hovahamarább testet ölt! *Eördögh Andrá.*

Az új sommás eljárás köréből.¹

A felülvizsgálati bírónak a tényállás felülbírlására való hatásköre ezen felfogás szerint tágabb, mint a hogy azt a törvény miniszteri indokolása, a mely különben a kérdést nem e vonatkozásban tárgyalja, felfogni látszik. A miniszteri indokolás nem említi fel, hogy a tényállás felülbírlható akkor, ha az — mint fentebb említettem — nyilvánvalólag helytelenül lett megállapítva, és e helyett a miniszteri indokolás azt említi, hogy «a bizonyítékok mérlegelésének felülvizsgálata nincs kizárva ott, a hol az alsóbb bíró a törvény 64. §-a szerint meggyőződését nem indokolta». A miniszteri indokolás ezen tétele azonban nézetem szerint nem meríti ki azon eseteket, a melyekben a bizonyítékok mérlegelése, a mi nem egyéb, mint a tényállás mikénti megállapítása, felülbírlható. A 64. törvényszakasz azon szabálya, hogy a bíróság az ő meggyőződését tüzetesen indokolni tartozik, igen fontos eljárási szabály, de mégis csak formális biztosítékául szolgál a szabad mérlegelés azon törvényes szabályának, hogy a tényállás a teljes bizonyítási anyag szorgos méltatása alapján állapítandó meg. Ha a felsőbíróság a szabad mérlegeléssel megállapított tényállást csak az indokolás *hiányának* esetén vizsgálhatná felül, akkor a felülbírlás lehetősége olyan mellékes körülményektől függne, hogy a bíróság a tényállás megállapítását esetleg valamely semmitmondó indokolással kíséri-e vagy nem. Olyan indokokat, mint a minő például, hogy «a fél vallomása a per körülményei szerint valószínűtlennek látszott», vagy hogy «a kereskedelmi könyv a vételügylet megtörténtének bizonyítékául nem tekinthető», vagy hogy «a tanu vallomása, a tanu megbízhatóságánál fogva bizonyítékul nem volt elfogadható», — akár ily, akár az ilyennél részletesebb alakban, mint tudjuk, mindenféle ténymegállapításhoz könnyen lehet találni, és ha csak az ily indokok felemlítése vagy mellőzése döntene a tényállás felülbírlatának kérdésében, akkor sok esetben épen az alsóbíró tetszésére volna bízva, hogy az indokolás formális fogalmazása által a tényállás felülbírlatát kizárhassa.

Ha pedig nem az indokolás formális fogalmazását, hanem azt tekintjük döntőnek, hogy az indokok felhozása biztosítékát képezze annak, hogy a bíróság a tényállást tényleg az összes bizonyítékok szorgos méltatása alapján állapította meg, akkor ismét azon elvhez kell jutnunk, hogy az esetben van helye a tényállás felülbírlatának, ha az alsóbírósági megállapítás az *egész* bizonyítás *szorgos* méltatása alapján létrejöttek nem tekinthető. Ezen elv következik

különben a szabad mérlegelés szabályának céljából is. A tényállás szabad mérlegelése nem azért van a bíróságra bízva, hogy az a tényállást *tetszése szerint* állapítsa meg, hanem azért, mert a legjobb bizonyítási módot képezi a bíróságra bízni, hogy a tényállás megállapításában a concret eset természete szerint mérlegelje az egyes bizonyítékokat. Ez a szabad mérlegelés azonban csak akkor lehet helyes, ha a bíróság az egész bizonyítási anyag minden egyes momentumát szorgosan mérlegeli, és a törvény azon szabálya, hogy az egész bizonyítási anyag szorgosan mérlegelendő, a szabad belátásnak épügy törvényes korlátját képezi, mint a hogy a fél esküje alkalmazásánál a szabad mérlegelés korlátját képezi azon már említett szabály, hogy a bizonyító fél ellenfele bocsátandó először kihallgatásra.

Hogy a felülbírlati hatáskör ezen felfogása a miniszteri indokolás ez iránti felfogásánál valamivel tágabb, azt azon körülmény is bizonyítja, hogy a miniszteri indokolás szerint «a felülvizsgálati bíró előtt írásban fekvő bizonyítékok megítélésére» a felülvizsgálati bíró hatásköre ki nem terjed. Ez annyit jelent, hogy ha az alsóbíró valamely okiratból, vagy szerződésből interpretálja a felek szándékát, az ő e tekintetben való megállapítása, a törvény értelmében, mint tényálláshoz tartozó megállapítás felül nem bírálható.² Nézetem szerint azonban a törvény nem így értelmezendő. Az okiratok és szerződések interpretálásának kérdésében, a mennyiben a szerződés interpretálása a felek szándékának, tehát a tényállás egy részének megállapítását képezi, szintén a fentemlített általános szabály döntő a tekintetben, hogy az felülbírlható-e vagy nem. Ha a szerződés interpretálása a józan következtetési mód ellenére nyilvánvalólag helytelenül történt, akkor az felülbírlható azért, mivel a tényállás megállapítása ily esetben nem tekinthető a bizonyítékok szorgos méltatása alapján történtnek, míg ellenben ha a felek szándékának interpretálása csak bizonyos fokig kétes és az interpretálásban a 64. §. azon szabálya, hogy az egész tényállás szorgosan méltatandó, megsértettnek nem tekinthető, akkor a felülvizsgálati bíróság az interpretáció felülbírlatába nem bocsátkozik.

Természetes, hogy a gyakorlatban úgy az ily kérdésben, mint a tényállás megállapításának egyéb kérdéseiben gyakran igen nehéz lesz megállapítani, hogy az alsóbíróságok eljárása mikor tekintendő olyannak, mely az egész bizonyítási anyag szorgos méltatásának jogszabályát sérti és a tényállás felülbírlatára okot szolgáltat. E kérdésben tág tere van a bírói gyakorlatnak azon irányban, hogy a törvény elvének megszorítottabb vagy kiterjesztettebb felfogása váljék-e uralkodóvá. Az alsóbíróságok nagyobb megbízhatósága a megszorítottabb felfogás elterjedését fogja elősegíteni, míg ha azok kevésbé megbízhatóknak bizonyulnak, a felülvizsgálati bíróság könnyebben fog belemenni a tényállás felülbírlásába. Azon körülmény, hogy a felülvizsgálati bíróság hatáskörét nemcsak a megsemmisítés, hanem az új ítélet hozatala is képezi, mindenesetre oly tényező, mely a tényállás felülbírlásának hajlamát fogja elősegíteni. Akár valamivel tágabb, akár valamivel szűkebb felfogás fog azonban a gyakorlatban uralkodóvá válni, nézetem szerint a gyakorlatban ez fogja a felülvizsgálati eljárás legnehezebben kezelhető szabályát képezni.

A miniszteri indokolás szerint a ténykérdésnek a jogkérdéstől való elkülönítése képezné a felülvizsgálat legnagyobb gyakorlati nehézségét. Nézetem szerint ez a nehézség amannál kisebb. A ténykérdés a jogkérdéstől elkülöníthető

¹ A francia semmiségi eljárás szerint, az alsóbíróságnak ezen megállapításai felülbírlhatók. Minthogy pedig a francia semmiségi panasz tendenciája az, hogy a semmitőszék hatásköre lehetőleg megszorítottassék, ez azt mutatja, hogy a francia felfogás, mely nézetem szerint legjobb alapját fejlesztette ki a semmiségi panasznak, szükségesnek tartja e kérdésben a felülbírlat megengedését.

² Az előbbi közl. l. a 25., 26. és 27. számban.

azon eléggé gyakorlati szabály alkalmazásával, hogy tényállítás az, a minek megtörténte tagadás esetén bizonyítás tárgyát képezheti, és jogállítás az, a mely tagadás tárgyát nem képezvén, esetleges tagadás esetén, sem nem bizonyítandó, sem a bizonyítás közönséges módjaival nem bizonyítható.¹ Például egy kölcsönügylet tekintetében ténykérdés az, hogy mit tett, mit mondott és mit szándékolt egyik vagy másik fél, és jogkérdés az, hogy e tények kölcsönügyletnek minősítendők-e, és belőle minő kötelezettségek következnek. Ép így egy szerződésnél ténykérdés az, hogy mit irtak alá a felek, és mit szándékoltak létrehozni, és jogkérdés az, hogy a létrejött szerződés minő jogügyletnek minősítendő, és belőle minő következmények származnak. Az ilyen kérdések, bár eldöntések bizonyos esetekben nehézséggel jár, a végeredményben mégis határozottan megoldhatók, mivel tényállítás és jogállítás közt átmenet nincs, és nem képzelhető. Ellenben azon fentebb említett kérdés, hogy az alsóbírósi tényállás az egész bizonyítási anyag szorgos méltatása alapján megállapítottak tekintendő-e, olyan, a melynél az egyik s másik csoportba tartozó esetek között a határvonal nagyon ingadozó, és a szűkebb s tágabb magyarázatnak és az egyes esetek különböző felfogásának mindenféle irányban teret enged.

A tényállás felülbírási iránti hatáskör ezen megállapítása után azt kell figyelembe vennünk, hogy a felülvizsgáló bíró a tényállást *mily bizonyítékok alapján* bírálja felül. Erre nézve a 197. §. két szabályt tartalmaz. Az egyik az, hogy a mennyiben «az ítéletben valamely jogszabály megsértésével voltak tények megállapítva, figyelmen kívül hagyva, vagy felhozottaknak tekintve», a tényállás megtámadásának bizonyítékául «csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel», a másik pedig az, hogy «az első és a felebbezési bíróság előtt nem érvényesített tényeket és bizonyítékokat a felülvizsgálati eljárásban csak akkor hozhatni fel, ha valamely eljárási szabály nem alkalmazása, vagy nem helyes alkalmazása forog kérdésben».

E két szabály elsője egészen világos, másodika azonban értelmezésre szorul. Az első szabály azt jelenti, hogy *novumok* a felülvizsgálati eljárásban fel nem hozhatók, és a felülbírálat az alsóbíróságnál perbe vitt tényállás alapján történik. A második szabály oly tényekről beszél, a melyek az alsóbíróságok előtt nem hoztak fel és a felülvizsgálati bíróság előtt mégis felhozhatók akkor, ha valamely eljárási jogszabály forog kérdésben. Mivel a felülvizsgálati eljárásban a felek jogainak megállapítására vonatkozó új tények felhozása az eljárás alapelve által minden esetben ki van zárva, világos, hogy itt csak oly új tények hozhatók fel, a melyek a *panaszolt eljárási jogszabálysértést bizonyítják*. Azaz ezen szabály értelme az előbbivel együttesen szemügyre véve az, hogy a tényállás megállapításának megtámadása azon esetekben, midőn a megtámadásnak helye van, általában csak a jegyzőkönyv és mellékletei alapján történhetik, oly esetekben azonban, a melyekben *eljárási* szabály megsértése panaszoltatik, ez a jegyzőkönyvön kívüli bizonyítékokkal is igazolható. Ezen szabály célja igen természetes, mert az eljárási szabályok megsértése, mint például az, ha a bíróság valami lényeges tényállást jegyzőkönyvbe nem vesz, vagy hogy a bíróság egy tagja érdekelt, a jegyzőkönyv alapján, a dolog természeténél fogva nem bizonyítható. A törvény azon kifejezése, hogy «az első és felebbezési bíróság előtt nem érvényesített tények és bizonyítékok» hozhatók fel, nem szerencsés, részint azért, mert ily tények akkor is bizonyíthatók jegyzőkönyvön kívül, ha az alsóbíróságok előtt felhozattak, de

¹ A törvény szerint ugyan, köztudomású tények *nem* bizonyítandók, és külföldi jogok esetleg bizonyítás tárgyát képezik, de ezek a szabály gyakorlati alkalmazhatóságát nem csökkentik, és ezek a törvényben is kivételeknek tekintetnek.

jegyzőkönyvbe nem vétettek, részint pedig azért, mivel nincs határozottan kifejezve, hogy a felhozható jegyzőkönyvön kívüli bizonyítékok csupán az eljárási szabály megsértésére vonatkozhatnak, és nem a tényállásnak egyéb részeire is. Így a törvény fogalmazása által nincs elég határozottsággal kizárva az, hogy oly esetben, midőn az eljárási jogszabály megsértése egyszersmind a tényállás hiányos felvételét okozta, a bizonyítás a tényállás kiegészítésére ki nem terjedhet.

Ilyen eset fordulhat elő például, ha az alsóbíróság egyik felet a másik félnek megesketezése előtt kihallgatásra nem bocsátja, vagy ha valamelyik felet valamilyen kérdésnek tárgyalásához nem bocsátja, mivel a kihallgatást, vagy azon kérdés tárgyalását lényegesnek nem tartja, és egyszersmind ezeknek a jegyzőkönyvben való felemlítését ugyanezen okból megtagadja. (Ily eset könnyen képzelhető, miután a bíróság a jegyzőkönyv aláírásának megtagadása esetén a megtagadás indokát felemlíteni nem tartozik.) Ilyen esetekben a törvény helyes értelmezése csak az lehet, hogy a felülvizsgálati eljárásban a jegyzőkönyvön kívüli bizonyítékokkal is bizonyítható az, hogy a fél ki nem hallgattatott, vagy az ő előadása jegyzőkönyvbe nem vétetett. A fél kihallgatása azonban, illetve a jegyzőkönyvbe nem vett ténykörülmények bizonyítása, nem a felülvizsgálati bíróság előtt fog történni, hanem a kihallgatás, illetve a bizonyítás végett, a mennyiben ezek lényegeseknek találtnak, az alsóbíróság az ítélet feloldása mellett új eljárásra lesz utasítandó. Ezt az értelmezést teszi szükségessé a felülvizsgálati eljárás természete, mely szerint az nem bizonyítás megejtésére, hanem bizonyítás felülbírálatára van hivatva, és ezt bizonyítja az idézett törvényszakasz azon kifejezése is, hogy a jegyzőkönyvön kívüli tények a felülvizsgálati bíróság előtt csak akkor (helyesebben: csak annyiban) érvényesíthetők, ha (helyesebben: a mennyiben) valamely eljárási jogsértés *«forog kérdésben»*.

A felülvizsgálati eljárásnak a fentiekben tárgyalt alapelvei, tehát a következőkben foglalhatók össze:

1. Felülvizsgálat csak azon alapon kérhető, hogy bármely anyagi jogszabály, vagy hogy valamely lényeges eljárási jogszabály megsértetett.

2. A felülvizsgálati eljárásban, az alsóbíróság ítéletében megállapított tényállás irányadó.

3. Ezen tényállás azonban szintén felülbíráható, ha annak megállapítása bárminő jogszabály megsértésével történt, jogszabálysértésnek tekintetvén az is, ha az alsóbíróság a szabad mérlegelés törvényszabta korlátait túllépi.

4. Ezen jogszabálysértés rendszerint a jegyzőkönyv és mellékletei által szolgáltatott bizonyítékok segítségével bizonyítandó.

5. A jegyzőkönyvön kívüli bizonyítékok segítségével is bizonyítható azonban azon körülmény, hogy valamely eljárási jogszabály lett az alsóbíróság eljárásában megsértve.

Dr. Reichard Zsigmond.

Jogirodalom.

A magyar honpolgár jogai s kötelességei népszerű modorban. Irta Horváth József kir. törvényszéki bíró. 494 lap.

Nem tagadhatjuk, hogy a mindennapi életben előforduló jogviszonyok, az azokból folyó jogok s kötelek, ugy a teendők forrásául szolgáló törvények s jogi szabályok körüli tájékozatlanság s kellő ismeret hiánya hazánkban nagy mérvben el van terjedve; és pedig nemcsak a köznép körében, a melynek e téren csak legelemibb képzésére is semmi gond sem fordítottatik, hanem az intelligens osztályoknál s azoknál is, kik hivatottak lennének a nép utbaigazítására s felvilágosítására. Sőt a joggyakorlattel, s annak érvényesítésével foglalkozók körében is nem ritkán találkozunk bizonytalansággal s ingadozással az iránt, hogy az előforduló esetben mit követel a jog, s mi lenne biztosan teendő a jogszabályoknak

megfelelőleg. A minek oka különben nem rejlik mindig az alapos ismeretek hiányában, *hanem a codificatio hiányában*, s a törvények s rendeletek folyvást változó tömkelegében is keresendő.

Ez okból örömmel látjuk mindig, ha irodalmunkban valamely mű jelenik meg, a mely a polgárok jogai s kötelezettségei iránt alapos tájékozást nyújt mind a magánjogi viszonyok, mind az állami igazgatás terén.

És ily dicséretre méltó munka az, a mely fentebbi czim alatt nagy szakértelemmel s fáradhatlan szorgalommal állított elő egy jogászunk által, a ki a közpályán s különösen a joggyakorlat terén sok évi működése által dus tapasztalatokat szerzett magának a jogok alkalmazása körül.

Célja az: hogy népszerű modorban, a magánjogra s az államigazgatás összes ágazataira vonatkozó intézményeket, jogokat s köteleket a nem jogászokkal is megismertesse, akkép, hogy az élet mindennemű körülményeiben kiki nemcsak felvilágosítást, hanem megbízható tanácsot is nyerhessen. De a jogászok is hasznát vehetik ezen munkának, nemcsak azért, mivel az egész joganyagot abban kimerítően ismertetve s feldolgozva találандják; hanem az okból is, mivel minden tárgynál hivatkozik szerzője az illető törvényekre s fontosb miniszteri rendeletekre is; mi által könnyítve van a törvények s jogszabályok kutatásának s tanulmányozásának nehézségein.

Ezen érdek előmozdítására a jelen munkában a mindennapi élet szükségleteinek megfelelő igen terjedelmes tárgysorozatot találunk. A Felső, uralkodóház s törvényhozás viszonyain kívül megismerteti: a honpolgárságra, községi illetőségre, személyes szabadságra s korlátozására vonatkozó szabályokat; a vagyonjogot, hitbizományok intézményét, az örökösödést, a családi s házassági jogot, a vallás-, sajtó-, tanszabadságot s kötelezettséget; a gyülekezési, kérvényezési s egyesülési jogot; közös teherviselés rendszerét, hadkötelezettséget, hivatalviselési s választói jogot; a közhatóságok szervezetét s hatáskörét stb. stb.

Mindezekre nézve világos, népszerű előadásban, gyakorlati utbaigazítások, tanácsok s fölvilágosítások adatnak, melyeknek felhasználása, a tévedések s hibák elkerülésével, sok jogi hátránytól s károsodástól mentheti meg a honpolgárokat.

Hogy a munka ezen gyakorlati irányzatáról némi tájékoztatást nyujtsunk, felemlítjük az ingatlanokra vonatkozó részét, a mi nagyobb fontossággal bír különösen földbirtokosaink, mezei gazdáink, haszonbérloink stb. tekintetében.

A tulajdonjog, birtok, birlálás közötti jogi különbségeket megmagyarázván, előadja, hogy mit kell tenni s mire kell a jogi sérelmek elhárítása végett az ingatlanok tulajdonának megszerzésénél vigyázni — különösen a telekkönyvekre vonatkozó törvények irányában.

Továbbá megmagyarázza, hogy miképen nyerjük el az ingatlanok használatát, mily jogokkal jár a haszonbérlet, miben különbözik a haszonélvezeti jog s ennek mily jogi természete van.

Előadja, hogy az ingatlan tulajdona mily korlátozásokat szenved a szolgalmak s kisajátítás által, a melynek törvényi szabályait kimerítően ismerteti; valamint az erdő-törvény által, melynek elveit szintén bőven kifejti.

Előnkbe állítja, hogy mily jogokat s kötelezettségeket állapított meg a vadászati s vizi jog rendezése; s a közhatóságok által az ingatlanokra vezetett végrehajtás s ennek folyamánya a kényszerű árverés, a melyek szintén mind az ingatlan tulajdonának korlátozását foglalják magokban.

Igen tanulságosak azon fejtegetései is, melyek az ingatlan hitel elveit tárgyzák, és ily szerződések kötésének szabályait, feltételeit adják elő; és pedig a mezei gazdálkodásban szereplő különböző viszonyokra, úgy mint a mezei munkásokra, cselédekre vonatkozólag is. Hasznos utmutatá-

sokat foglal magában a munka arra nézve is, hogy az ingatlanra vonatkozó jogok mikép szűnnek meg, mikép mennek át harmadik személyekre, és hogy mikép védekezhünk törvény alapján ingatlan tulajdonunk megtámadásai ellen, s mikép orvosolhatjuk ebbeli jogsérelmeinket.

Ép ily tüzetesen tárgyalja s magyarázza szerző becses munkájában az összes társadalmi viszonyokat is, s azokat illető törvényes intézkedéseket, úgy, hogy azt mint igen hasznos, bizonyos tekintetekben szükséges művet melegen ajánlhatjuk a nagy közönségnek.

Zsámbokrétthy József
országgyűlési képviselő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Extra-bíróságok.

Megengedem, jól eshetik hazai bíróságainknak, ha a legkülönbözőbb hatóságoknak módjukban van velök az igazságszolgáltatás terheit megosztani. Különösen az ilyen restanciás világban ez jótétemény számba is mehet. Hogy azonban a jogkereső közönség valami nagyon el volna ragadtatva az ilyen laikus bíróságok ítéleteitől, abban már alaposan lehet kételkedni. Igaz, manapság az összes modern államok igazságügyi szervezetének egyik alkatelemét képezik a laikus bíróságok. Azon elven alapul ez, hogy egyes érdekkörök szívesen fogják ügyes-bajos dolgaik elintézését az érelk-társakból alakult választmány elbírálására bizni, sőt ezen elv támogatását involválja épen az érdekcsoportok között fenálló czéhszellemnek, a mely féltékenykedik, mihelyt harmadik, tőlük különálló faktor akar belenyulni a nyárspolgári darázfészkekbe. Az 1884. évi XVII. tcikkbe foglalt ipartörvényünk által létesített ipartestületek, bár a törvényhozó előtt kétségtelenül magasabb, ideálisabb czélok lebegtek, nem egyebek, mint a czéhbéli exclusivitas melegágyai. Nem kívánok ezen ipartestületek egyéb viselt dolgairól beszélni, melyekkel a napilapok egyes rovatai telve vannak, csupán az ezen ipartestületek kebelében alakult békéltető bíróságoknak az igazságszolgáltatás körüli tevékenységéről, a nélkül azonban, hogy eljárásukat és ítéleteiket bírálgatni óhajtanám; csupán az idézett törvény 141. §-ában letett elvek képezik e sorok tárgyát.

Ha a békéltető bíróság választott bíróság jellegével birna, akár a tőzsdebíróság, akkor ezen bíróságok elé kiki a hozzájuk fűzött bizalom szerint fordulna, vagy nem fordulna és nem panaszkodhatnék, ha várakozásában csalódott volna. Azonban már egészen más kérdés igazságügyi szempontból, ha valamely bíróság kötelezőleg előiratik, illetőleg a törvény értelmében bizonyos ügyekben egyedül illetékes. Ilyen esetben a törvényhozó új bíróságot alkotott. Ennek pedig természetes következménye az volna, hogy felruháztassék ezen bíróság mindazon alkotmányos biztosítókkal, melyek az igazságszolgáltatás, és a jogkeresők érdekeit megvédelmezik.

De mit látunk a békéltető bíróságok tekintetében. Az új ipartörvénynek 141. §-a valósággal igazságügyi monstruositás mely akármerre fordítjuk, nem egyéb egy nagy kérdőjelnél. Létesítettett egy önálló bíróság, mely esetleg oly nagy összegről mond ítéletet, melyet törvényhozásunk nem mert a járásbíróságokra bizni, mert nagy érdeket látott, mely komolyabb, oly komoly megfontolás alá esik, hogy a sommás eljárás keretén belül ez nem várható. Igaz, hogy ezen elvhez szó fér, igaz, hogy az összeg nem mindig mértéke valamely ügy fontosságának, de csupán a békéltető bíróságok helyéről igazságszolgáltatásunkban legyen itten szó. A békéltető bíróság el nem kerülhető; a rendes bíróságok hivatalból beszüntetik az eljárást, ha nem estek át a felek az iparhatóság ítéletén. Már mostan ítéel ezen bíróság, anélkül, hogy törvénytudó egyének hoznák az ítéletet; ítéel ezen bíróság, anélkül, hogy

módjában volna minden bizonyítékot alkalmazni. Tehát a törvényhozó előre megbénította e bíróság működését, mert rendesen segédek és mesterek közötti ügyről levén szó, a tanubizonyítás, az okiratokra való hivatkozás a legkritikább esetekben leszen alkalmazható és az ítéletek tulnyomó nagy része meddő marad, mert bizonyítékok híján hozattak. De megbénította a törvényhozó ezen bíróság működését az által, hogy a határozattal meg nem elégedő félnek jogában áll a határozat kihirdetésétől nyolcz nap alatt igényeit a törvény rendes útján érvényesíteni, mi által már a törvényhozó maga kifejezést adott e bíróság iránti bizalmatlanságának, mert szükségesnek találta a feleknek megadni a jogot, hogy igényeiket a törvény rendes útján keressék. A felek tehát ezen bíróságot csak törvényszabta idővesztésnek fogják tekinteni; megjelennek az iparhatóság előtt, mert muszáj, de szándékosan otthon hagyják bizonyítékaikat, hogy már az első tárgyaláson elutasíttassanak, hogy így minél előbb szabaduljanak. De ime, ezen kétes értékű bíróságok ítéleteinek a törvényhozó jónak látta sokkal nagyobb és intensívebb sanctiót adni, mint a rendes törvényhozó bírák által hozott, kontradiktórius eljárás teljes kimerítésével létrejött bírói ítéleteknek. A felek ugyan a rendes bíróság elé mehetnek, de ez a békéltető bíróság határozatának végrehajtását nem gátolja. Ilyet még ember nem hallott. Azt, a mitől a rendes bíróságok ítéleteinek végrehajtása tekintetében minden ország törvényhozása tartózkodott, és csak kivételesen tartotta megengedhetőnek, azt a békéltető bíróságok ítéleteinek rövid egy sorban megadta a mi törvényhozásunk, jól figyeljünk, olyan ítélet alapján, mely tökéletlen bizonyítási eljárás eredménye.

No de hagyján! Bizonyára volt oka a törvényhozónak ilyen példátlan bizalommal viseltetni az iparhatóságok és ipartestületek salamoni ítéletei iránt. De miért vonta a törvényhozó ezen bizalmából ama consequentiát, hogy ha nyolcz nap mulva meg nem indítja a meg nem elégedő fél az eljárást a rendes bíróságnál, akkor igénye örökre elveszett? Rendesen rusticus és az értelmiség alantas fokán álló egyénekkal állunk itt szemben, legalább az egyik részen. Az iparhatóság figyelmezteti a feleket, hogy nyolcz nap mulva a rendes bíróság elé mehetnek. De mit tud az a segéd, vagy tanoncz a rendes bíróságról. Azután vannak az országban tuczatszámra olyan viszonyok, hogy az iparhatóságtól a rendes bírósághoz csak valóságos utazással lehet eljutni. Téli időre esik például az iparhatóság bölcs ítélete, az utak rosszak, a meg nem elégedő fél nem kap azonnal szabadságot, már az iparhatóság előtti eljárás alkalmával mulasztott, nem volt keresete, már most szaladjon ügyvédhez, vagy utazzék a járásbíróság székhelyére, a hol szóbeli panaszok tán épen nyolcz nap mulva vétetnek csak fel. De sietnie kell, mert nyolcz nap mulva az iparhatóság határozata szentírás.

Nem akarok konkrét eseteket felhozni, bár évek óta gyűjtöm a tarkábbnál tarkább eseteket. Nem tudják a felek sohasem felfogni, hogy most már mi okból veszítik el igényeiket a felmondási időre, vagy megszolgált keresetökre. Nekik sok dolguk volt, jelenlegi gazdájuk elküldötte őket vidékre, most érkeztek vissza, és így tovább. A jelenlegi állapot valóságos tyrannizálása a gyengébbnek, a járatlanabbnak az erősebb és tehetősebb javára. Ha a rusticus már az óvatos rendes eljárásnál a rövidebbet huzza, bár a bírónak módjában van az ő igazait megvédeni, hallatlan dolog, ezen tökéletlen iparhatósági határozatokat oly erővel ellátni, a melylyel semminemű bíróság ítélete nem dicsekedhetik.

Minden ügyvéd százával szolgáltatathatna erre adatkot. Ezen, minden józan gondolkodással ellenkező állapoton segíteni kell. Van ennek pedig egy nagyon egyszerű módja. Ha a fél bejelenti az iparhatóságnál meg nem elégedését, akkor az iparhatóság hivatalból terjeszse fel az

ügyet a rendes bírósághoz, és ez maga elé idézi a feleket, akkor ezek szabadulnak azon veszedelemtől, mely a határidő elmulasztásában rejlik. Nincsen ok arra, miért fizessék meg a felek annak az árát, mert a törvényhozó őket az iparhatóság elé kényszerítette. Ha már meg akarta adni a lehetőséget arra, hogy az iparhatóság határozatát félre dobva, a rendes bírósághoz fordulhasson, ha már a törvényhozó maga csak interimnek tekintette a békéltető bíróságot, hát segítsen a feleken gyökeresen. Hiszen van erre példa a községi bíraskodásnál és nincsen ok arra, miért legyen egy pár szabó ítéletének oly veszedelmes joghatálya.

Dr. Fleischmann Sándor.

A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat.

A Btk. módosításáról szóló igazságügyminiszteri javaslat bevezető részében indokoltan kimondja, hogy a Btk. alapelveit megbolygatni s az érdemleges revízió területére lépni tartózkodik és egyedül a lényegesebb hiányok helyre hozását s az alapos revízió útjának egyengetését tűzte célul maga elébe.

Az alább adott rövid elmefuttatás sem akar annál tovább menni, és épen azért, minden általános, elméleti és az egész büntető codexre kiható fejtegetések helyett csupán a módosítás iránt előttünk fekvő javaslat néhány pontját kíséri egy-egy észrevétellel, s aztán — mintegy függelékül — a Btk. egynehány oly intézkedésére nézve veti fel a csekélyebb módosítás eszméjét, melyeket a fennebb körvonalazott munkásság és törekvés keretébe nemcsak megférőknek, de beilleszthetőknek tart, a nélkül, hogy általok a Btk. alapelvei megtámadtatnának, s a módosítás az alapos és általános revízió terére csapna át.

I. A novella 42. a) §-ához.

A javaslat a büntetés felfüggesztésének alkalmazását első sorban a kiváló figyelmet érdemlő körülmények fenforogásától teszi függővé, de egyuttal annak korlátjául a törvényben meghatározott maximumot, tehát egy teljesen objectiv körülményt, állítja fel.

Pedig ha van kérdés a büntetőjog terén, a melynél a subjectiv momentumok ily szigorú korlátozás nélkül veendő figyelembe, úgy az bizonyára a büntetés felfüggesztésének kérdése. Ez intézmény létjogosultságát csakis arra alapíthatja, hogy oly egyének, a kik akár koruk, akár más egyéb, bennök rejlő okoknál fogva akaratelhatározási szabadsággal teljes mértékben nem bírnak, s a kiket a bűnözésbe nem akaratuknak törvényellenes irányzata visz, hanem egy meg gondolatlan pillanat ingere, vagy akaratukon kívül fekvő körülmények csábja, talán kényszere sodor belé, — mielőtt velök szemben egy utolsó mentési kísérlet meg nem próbáltatnék, ne vettessenek oda a meggyaláztatás martalékaul s a tisztességes emberek társaságából ne taszítottassanak egyenesen a kiérdemesült latrok közé.

E feltételek fenforogását pedig nem az elkövetett büntendő cselekmények abszolút súlyossága, hanem azon körülmények állapítják meg, melyek közt azok elkövetettek.

Ily körülmények pedig a 20 éven aluli egyéneknél magán a fiatal koron és a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátásnak abból folyó korlátoltabb voltán kívül rendszerint: a kevésbé kifejlődött szellemi és testi képesség, a mely a létért való küzdelemben a boldogulhatást megnehezíti, az idegen befolyásokkal szemben a csekélyebb foku ellenállási képesség, az indulatok és gerjedelmek feletti kevésbé uralkodni tudás, melyet a kevésbé kifejlett önfegyelmezés hoz magával.

Ezek a körülmények pedig a törvényben meghatározott maximumok megállapításánál ugyszólván teljességgel tekin-

teten kívül hagyattak és csakis a büntetésnek in concreto kiszabásánál mérlegeltethetnek érdemek szerint.

Egyedül a Btk. 85. §-a az, mely az abszolút bűnösség megállapításánál annak relatív részét kellően figyelembe veszi. De a novella nemcsak határozottan ki nem jelenti, hogy a törvényes maximum tekintetében a 85. §. alkalmazását tekinti követendőnek mindazoknál az eseteknél, a hol annak alkalmazása egyáltalán helyt foghat, de indokolásában épen az ellenkező álláspontra helyezkedik. De az említett 85. §. alkalmazása is kizártnak hagyná még a büntetés felfüggesztését úgy a 16 éven felüliekkel szemben, mint az összes büntettekre nézve.

Méltányosabb lenne tehát a büntetés felfüggesztését az in concreto megállapított büntetés mérvétől tenni függővé, de ez esetben ez a mérték alább is volna szállítható pl. talán hat hónapra.

Azzal az ellenvetéssel szemben pedig, hogy ezzel a bírói szabad arbitriumnak felettébb széles tér engedtetnék és a kérdéses intézkedés a biztos határvonalat elveszitené, szabadjon csak annyit megjegyezni, hogy hiszen a büntetés felfüggesztése a javaslat szerint is a bírói cognitióra lesz bízva, mert a kiváló figyelmet érdemlő körülmények fenforgásának megítélése ugyanis a bíró szabad mérlegelésére fog hagyatni. Ezzel együtt pedig bátran tehető a bíróságok kezébe az a discretionális jog is, hogy ha ily kiváló figyelmet érdemlő körülmények felettébb nagy számmal forognak fen, vagy az előforduló esetekben felettébb nyomatékosak, a büntetés felfüggesztését oly esetekben is kimondhassák, melyek in abstracto súlyosabb beszámítás alá esnek.

De hogy a bíróságok a joggal vissza ne élhessenek, annak biztosítékául szolgálna már magában véve is az, ha az időtartam hat hónapra szállíthatnák le, a mely esetben a fegyházzal büntetendő — tehát valóban aljas — cselekményeknél a felfüggesztés egyáltalában nem, az egyéb büntetteknel pedig csakis akkor lenne kimondható, ha a 92. §. alkalmazása különben is kellően indokolt.

De van egy más biztosíték is, és pedig abban, ha az elsőfoku bíróságnak a felfüggesztés kérdésében hozott határozata ellen a jogorvoslat nem záratik ki, a mely esetben a kérdés a másod-, sőt harmadfoku bíróság elé terjesztethetnék, a mi pedig kellő garantiát nyújthat az állam büntető hatalmára legfélétekenyebb lelkeknek is. És ez annál is inkább lehetséges volna, mert a jogorvoslatok a bírói ítéletek végrehajtását, vagyis magát a büntetést rendszerint ugyanis felfüggesztik, hacsak oly körülmények nem forognak fen, melyek a vizsgálati fogság elrendelését teszik vagy tették szükségessé, de a mely esetekben — vagyis ha a vádlott szókozásban fogatott el, ha rendes lakással nem bír, stb. — úgy sem lehet helye feltételes ítéletnek.

És a fentebb kifejtett álláspont mellett szól még a büntetés felfüggesztésének másod-sorban való célzata, t. i. lehető elkerülése a rövid tartamu szabadság-büntetéseknek, a mik ismét nem a bűncselekmények abszolút súlyosságától, hanem az adott esetben megállapított büntetés mérvétől függenek.

II. A novella 113. §-ához.

E §. első alinéájába a következő toldás vétetett fel: «és ha ezzel (t. i. törvényes képviselőjével) nem él közös háztartásban, azon személy is, a ki gondozásával van megbízva».

Ha nem csalódom, ez ellen a kitétel ellen már tettek észrevételek, arra való utalással, hogy annak szó szerinti értelmezése esetén valamely cselédre vagy lakásadóra is bizattathatnék az indítványozás joga. Ily — elismerem: erőltetett — magyarázat elkerülése végett lehetne talán a toldást még azzal megtoldani: «a mennyiben annak házi fegyelme alatt áll».

De a kérdéses toldásnak még egy másik toldást is kellene maga után vonnia. Ha ugyanis az illető gondozó a

törvényes képviselő jogaiba lép — még pedig, mint a novella indokolása ki is fejté, azért, nehogy ennek későn történt értesítése, vagy csak elkéssetten megtett fellépése folytán a cselekmény büntetlenül maradjon — nem volna-e ép oly jogos, mint szükséges, hogy azzal egyenlő elbírálás és bánásmód alá essék abban az esetben, ha valamely indítványra üldözendő bűncselekményt a gondjaira bizott kiskorú ellen ő maga követett el. Tessék figyelembe venni, hogy a törvényes képviselő kellő időben való értesítésének az esetben már nem csak az irni nem tudás vagy a nagy távolság áll útjában, hanem a gondozónak rossz akarata és a megakadályozásra irányított minden fűrfangja is.

Ugyanezen §. utolsó bekezdése az indítványozási jog átszállásáról intézkedik.

Maga az indokolás utal egy előfordult esetre, a mely a Btk. ez irányban való hiányára oly frappáns módon mutatott rá. Hasonló esetek előfordulásától azonban a novella sem véd meg feltétlenül. Ha az illető körösi leánynak sem felmenő rokona, sem testvére nem lett volna (hogy lemenő rokona és házastársa nem volt, az az egy bizonyos), a helyzet semmivel sem lett volna az igazságszolgáltatásra nézve alkalmasabb. Pedig lehetséges, hogy nem volt, és még inkább lehetséges, hogy az előforduló esetek egy némelyikében nem lesz. Nem lenne-e tehát jobb, elejét venni az ilyen égbekiáltó igazságtalanságoknak azzal, hogy a módosított 113. §-ba még bele tétetnék az is, hogy azon esetben, ha az elhalt sértett félnek hozzá a felsorolt viszonyokban álló rokona nincsen, az eljárás hivatalból indítandó meg, legalább is azokban az esetekben, melyeknél az előterjesztett magán indítvány visszavonásának helye nincs?!

Az érintett — ha nem csalódom: mindössze — két esetben ugyanis a bűnvádi eljárás hivatalból megindítása nem a büntetendő cselekmény csekély foka és a magánérdek tulnyomó volta miatt mellőztetett, hanem tisztán az egyéni szegényérzet és a családi szentélyek kimelésére való tekintetből. Ily tekintetek pedig már többé fen nem forognak ott, hol a sértett fél maga már halva van, családja pedig nem létezik. Igaz, hogy ez esetben a bűnös rosszabb helyzetbe hozatnék, mert lehet, hogy a sértett fél életben maradása esetén kikerülné a büntető-igazságszolgáltatás sujtó kezét, de azt hiszem, hogy a törvényalkotónak, ha már választania kell, inkább a bűnöst kell hátrányosabb helyzetbe hoznia, mint az igazságot.

Szabadjon egyuttal még egy analogiára hivatkoznom. A Btk. 113. §-ának utolsó bekezdése oly esetekről szól, mikor a különben magánvádra üldözendő cselekmény hivatalból üldözendővé lesz.

E módosítvány ellen talán egy oly körülményt vehetnének ellen, a mely — elismerem — nem üres frázis: a halottak emlékének és nyugalmanak minden megbolygatástól való lehető megóvását.

A kérdéses cselekményeknek a mondott esetben hivatalból való üldözése által ugyanis talán az elhalt sértett félén ejtett oly meggyaláztatás szellőztetnék, a mely különben örök titok maradt volna, melyet az különben magával vitt volna sirjába, s az sem lehetetlen, hogy a bűnös a maga védelmére oly vádakkal lépend fel az elhalttal szemben, melyek ellen az többé nem védekezhetik.

Ez ellenvetés súlyos, de talán nem megoldhatatlan.

Ha a kérdéses bűncselekmény teljesen titok maradt, úgy bűnvádi üldözés úgy sem fog bekövetkezni, ha csak — a mi alig hihető — a bűnös maga nem adja fel magát.

De lehetséges, hogy arról csak kevesen tudnak, vagy azok is inkább csak sejtik, vagy legfőlebb következtetik.

Ily esetekben talán még indokolt lehetne az elkövetett bűntényre a felejtés fátylát borítani.

Ez is elérhető lenne az által, hogy a hivatalból üldözésnek csak oly esetben adatnék hely, midőn az illető cselek-

mény már ugyis köztudomásra jött, vagy legalább is a köz-hiedelembe ment át, a mi a törvényben kellő formában kifejezendő lenne.

De ha mellőzhetnék is a szóban forgó büntények hivatalból üldözése, az indítvány átszállása esetén az arra jogosítottak körébe talán még felvételhetnék egy: — a sértett fél jegyese. Az eljegyzés oly formáságokhoz van kötve, hogy a jegyes persona incertának nem tekinthető, pedig hogy — különösen a kérdéses természetű bűncselekmények által — felettébb érdekelve van, kétségtelen.

(Folyt. köv.)

Dr. Szász Béla.

Különfélék.

— **Botrány.** Nem először történik, hogy Budapest székes fővárosban fényes nappal hajtanak a rend és csend őrrei végig embereket, kik bűncselekmények elkövetésével vannak gyanúsítva. Már számos ízben felszólaltunk ezen eljárás ellen. Ujabban f. hó 10-én kísért három intelligens ruházatu férfit két csendőr, szuronyos puskák között, egymáshoz lánczolva, a legfőbb közlekedési utvonalakon végig, a budapesti kir. törvényszék fogházáig, a menethez csatlakozott nagyszámu utczai nép gaudiumára. Nos, ez igazi *botrány*. Mivel pedig a belügyi kormányzatnak, — úgy látszik, nincs érzéke az ilyes dolgok iránt — ideje, hogy igazságügyi kormányunk erélyesen közbelépjen. Hiszen csak egyetlen rabszállító kocsi beszerzése is segítene ezen állapotokon!

— **A részletügyletekről** a kereskedelmi miniszterium törvénytervezetet dolgozott ki, melynek tartalma a következő:

A javaslat első szakasza szerint úgy az eladó, mint a vevő köteles kölcsönösen visszatéríteni az átadott ingóságokat, illetve befizetett összeget az esetben, ha az eladó a vevővel szemben fentartotta a jogot, hogy a szerződés be nem tartása esetén, a szerződéstől visszaléphet. Ezzel ellenkező egyezkedés nem érvényes.

A második szakasz a fenti esetekben felelősségre kötelezi a vevőt a szerződés okozta károkért, és a vásárolt tárgyak értékének oly csökkenéseért, a mely az ő hibájából származott.

Az eladott ingóság használása esetén a vevő köteles annak értékét megtéríteni. Ezen túlterjedő egyezkedés vagy esetleges bírság megállapítása érvénytelen.

A harmadik szakasz értelmében a részletek be nem fizetése esetén az egész hátralékos összeg csak akkor esedékes, az eladó csak akkor követelheti annak egyszerre való lefizetését, ha a vevő már három részlettel adós és ha az esedékes részletek az egész vételár tizedrészét teszik ki.

A negyedik szakasz kimondja, hogy a három első paragrafus oly szerződésekre is alkalmazandó, a melyeket a részletfizetésre történt vásárlás céljából más jogügyleti formában, pl. bérszerződés alakjában kötöttek.

Az ötödik szakasz szerint, ha írásban kötötték meg az egyezséget, a vevőnek is át kell szolgáltatni az okmány egy példányát.

A hatodik szakasz értelmében a sorsjegyeket és más, nyeresémmel járó értékpapírokat részletre eladni nem szabad. E tilalomnak alá vannak rendelve azok a társaságok és egyesületek is, a melyek ily értékpapírok megszerzése céljából keletkeztek, ha nem az 1875: XXXV. t.-czikk 11. §-ának megfelelőleg alakultak meg. Egyéb értékpapírokra vonatkozólag az 1883: XXI. t.-czikk intézkedései maradnak érvényben.

A hetedik szakasz 10—600 koronával sújtja azokat, a kik a jelen törvényjavaslat intézkedései ellen cselekszenek, és e kihágások felett az iparhatóság ítél. A bírságpénzeket az ipari és kereskedelmi szakoktatás céljaira fordítják.

A nyolczadik szakasz értelmében ez a törvény oly üzletekre nem terjeszkedik ki, a melyeknél a vevő bejegyzett kereskedő.

A kilencedik szakasz szerint a javaslat a kihirdetés napján lép életbe, de az életbelépése előtt kötött üzletekre nem alkalmazható.

A tizedik szakasz a kereskedelmi és igazságügyi minisztereket, Horvát-Szlavonországban a bánt bizza meg a törvény végrehajtásával.

— **A magyar büntető-törvénykönyv bírálata erkölcsi szempontból.** A magyar kir. tud. egyetem hittudományi kara ily czimű pályakérdést tűzött ki, melyen *Egry Endre* szatmári törvényszéki bíró művét a bírálóbizottság dicsérettel tüntette ki. E mű most könyvalakban jelent meg. Konkluziója a büntető-törvényre nézve nem valami kedvező. Szerző fejezetről-fejezetre előadja a Btk. sarkalatos hibáit, különösen kiemelve annak indokolatlan tulszigoru voltát. Lelkes híve szerző az újabb reformiránynak, különösen pedig a feltételes elítélés intézményének és nagy kegyelettel emlékezik meg az 1843-iki Btk. javaslatáról, összehasonlítva annak intézkedéseit a jelenlegi törvény határozásaival.

— **A pozsonyi kir. akadémián** a most lefolyt 1893/94-iki tanévben 115 joghallgató volt beírva, és pedig az I. évi jogi tanfolyamban 39, a II. évi jogi tanfolyamban 32, a jogtudományi (III.) tanfolyamban 28, az államtudományi (IV.) tanfolyamban 16. Az igazgatón kívül az említett kir. akadémián működött az 1893/94. tanévben 10 rendes tanár, 3 magántanár, s az akadémiai könyvtárnok. A nevezett tanév első felében 26 tantárgy adatott elő, hetenkénti 110 órában, a második félévben pedig 29 tantárgy, hetenkénti 105 órában. Az akadémiai könyvtár könyvállománya a tanév végén 14419 kötetből áll.

— **Az ügyvédi kérdés Ausztriában.** Az osztrák állam ügyvédi kamaráinak kongresszusát a múlt hó végén nyitotta meg gróf Schönborn igazságügyminiszter, s ezen kongresszus (Delegirtentag) működését osztatlan megalégedéssel fogadják a bécsi szaklapok.

A kongresszus már szervezeténél fogva is kiváló figyelmet érdemel. Az egyes kamarák tagjaik számához arányosan képviseltették magukat benne. Csak a dalmátországi és az egyik galicziai kamara küldöttei maradtak el. Az így szervezett kongresszus hivatva volt az ügyvédség és az igazságügyi szervezet egyes kérdései tekintetében az egész ausztriai ügyvédség nevében nyilatkozni.

Elismerést érdemel ezen kongresszus első sorban azért, mert jóllehet Ausztria minden népének ügyvédeit egyesítette magában, a *nemzetiségi kérdést* ezuttal nem engedte a jogszolgáltatás kérdéseinek helyére vonszolni.

A mi az *ügyvédi kérdést* illeti, ennek megvitatása új eszmét nem vetett fel. A vita azon gondolkörben forgott, a melyben a mi ügyvédségi vitáink zajlottak le két évvel ezelőtt.

A numerus clausus most is napirendre került.

A numerus clausus eszméjét, — a melyet a brünni kamara azon alakban proponált, hogy a felvétel ne kinevezéstől, hanem a kamara organumának optiójától függjön, — nagy szótöbbséggel leszavazták. Érdekes, hogy nagyon tömött kamarák (Bécs, Prága,) mind a numerus clausus *ellen* nyilatkoztak.

A felvételt megelőző gyakorlat hét évi tartamát a kongresszus fentartandónak vélte, azon ujtással, hogy a gyakorlati időből két esztendő az ügyvédi vizsga letétele után essék.

Foglalkozott a kongresszus az ügyvédvállás kötelezősége, a helyettesítés, a retentio jog, a bírói megbízások (gondnokságok, tömeggondnokságok) turnusszerű kiosztása, tiszteltidj, díjtartifa kérdéseivel stb.

Kívánatosnak jelentette ki annak kimondását is, hogy a bírói állások bizonyos hányadrésze minden fokon ügyvédek által legyen betöltendő. A bíróság és az ügyvédség szervezeteinek kapcsolatára — úgy mint annak idején nálunk — szintén kiváló figyelmet fordítottak az osztrák ügyvédek küldöttei.

Általában elmondhatjuk, hogy az osztrák ügyvédek kongressusa egyetlen egy olyan eszmét vagy ötletet nem vetett fel, a melyet a magyarországi ügyvédek a sajtóban, a kamarák közgyűlésein, az ügyvédgyűlésben, meg nem vitattak volna.

Figyelemre méltó momentuma azonban az osztrák ügyvédi kongressusnak, — a mely momentumot mi nélkülöztünk annak idejében, — hogy az osztrák jogszolgáltatás vezéregyéniségei: Unger, gróf Schönborn, Steinbach, Cramer állandó figyelmet szenteltek a kongressusnak, s annak megnyitásánál, valamint az elmaradhatatlan banketteknel rendre megjelentek.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utcza 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: lélévre -- -- 6 frt
negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Részletfizetések. Dr. KOHN DÁVID-tól. — Az új sommás eljárás köréből. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Esküdtszéki élelmezés költségei. K. NAGY SÁNDOR nagyvárad kir. törvényszéki bírótól. — A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat. Dr. SZÁSZ BÉLA budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Részletfizetések.

A kereskedelmi miniszteriumban törvényjavaslat készül a részletfizetésre kötött ügyletekről. A javaslat talán az őszszel kerül a ház elé s a lapok már közölték annak tartalmát is.

Poroszországban a minap tették közzé a részletfizetéses ügyletekről szóló 1894. május 16-iki törvényt s alkalmasint ez vitte rá a kormányt arra, hogy ő is alkosson egy ilyen törvényjavaslatot. Ennyiben a szándék nagyon helyes és dicséretes, de már kevésbé lehet helyeselni azt a tényt, hogy a miniszteriumban — ha alaposak a közlések — egyszerűen lemásolták a német törvényt, a mely önmagában se mondható sikeres alkotásnak s meg se próbálták nálunk a részletfizetéses ügyleteket úgy szabályozni, a mint azok itt ki vannak fejlődve.

Mondom, egy csöppet se tartom sikeres alkotásnak a német törvényt se, mert abban csak annak a ténynek a kifejezését látom, hogy akartak Berlinben valamit tenni, de azért még sem volt meg az elhatározás ereje valósággal körülírni törvényben ezeket az ügyleteket úgy, a mint azok szabályozását kívánatosnak tartanók. Már pedig egy ilyen speciális törvény alkotásánál az az első, hogy meg legyen a törvényhozóban az akarat bátorsága. Vagy az az álláspont, hogy a törvényhozó nem akar belenyulni polgárainak szabad elhatározásába és akkor aztán nincs szükség olyan törvényes szabályokra, a melyeket — s a német törvényben majdnem kizáróan ilyenek vannak — a bíró ugyis megkonstruálhat magának nagyon könnyen a kereskedelmi jogból, vagy a magánjogból. Vagy az az álláspont, hogy az az állam igen is arrogálja magának a jogot, hogy a maga szabályait tegye a tapasztalatlanok és gyöngék akaratának a helyébe és akkor aztán meg kell keresni mindazokat a pontokat, a melyekben gyöngé lehet az egyén tudása vagy akarata. A két álláspont között föltétlenül választani kell; az első esetben fölösleges az olyan speciális jogi intézkedés, a mely benne van már az általános törvényben; a második esetben meg haszontalan az olyan törvény, a melynek nem volt bátorsága elmenni az akarat effektuálásáig. Ugy látszik, ebbe a második kategóriába tartozik a német törvény és föltétlenül idevaló annak másolata, a most készülő magyar javaslat is.

A német törvény kimondja, hogy kölcsönös beleegyezéssel mindkét fél elállhat a szerződéstől s ez esetben kötelesek a felek visszatéríteni egymásnak a kapott teljesítményeket. Hát ez nagyon helyes; de mi szükség volt arra, hogy ez külön törvényben kimondassék? Vagy hogy az eladó köteles visszaadni a már lefizetett részleteket, ha előbbi megállapodás alapján visszalép az ügylettől, ennek a kimondására csak nem volt valami nagy szükség? Fölsőleges volt

azt is szabályozni, hogy mily cselekedetek tekintendők az ügylettől való elállásnak, hiszen ezt a bíró ugy is konstatálhatta eddig is minden adott esetben. Igaz, hogy vannak e mellett kötelező szabályok is e törvényben; így például az, hogy semmis az olyan kikötés, melynek értelmében a vevő a megvásárolt cikk visszaadása esetén nagyobb kárpótlással tartoznék, mint a mennyi rongálódás az árun, a mig ő nála volt, beállott. De még ezek a szabályok se olyanok, hogy egy kis jóakarattal mellett a bíró eddig is rá ne jöhetett volna azokra, másfelől pedig nem olyanok, hogy a részletfizetésre kötött ügyletek valódi jogi és forgalmi természetét érintenék.

Nem akarom itt a porosz törvényt bírálni, de szólanom kellett róla, mert a magyar javaslat annak egyszerű lefordítása s mert példával akartam illusztrálni, mennyire céltalan volna minálunk is olyan törvény, a melynek tulajdonképpen nincs is semmi tartalma, a mely akar valamit szabályozni, de nincs bátorsága, vagy nincs meg a kellő komolysága, hogy ahhoz igazán hozzányuljon.

Általánosságban én nem vagyok barátja az olyan törvényeknek, a melyek az egyén cselekvési szabadságát korlátozni akarják s az egyéni önállóság helyébe az állam akaratát teszik. Jól látom a tendenciát, a mely minden téren ez irányba tör s tudom azt is, hogy e tendenciának huzamosabb ideig nem fogunk ellentállhatni. Azt is nagyon kérdésesnek tartom, lesz-e ok panaszra, ha az ily alapon fölépült jognak már meg lesz a maga terjedelmes rendszere. De viszont nem tartom kívánatosnak, hogy ok nélkül sietessük a dolgok ilyenén fejlődését s úgy hiszem, hogy a mai gazdasági viszonyok mellett még fen kell tartanunk a régebbi liberális álláspontot mindenütt, a hol csak lehet. De ugy látom, hogy a részletfizetéses ügyletek azok közé tartoznak, a melyek már kívánatossá teszik ez új elveken alapuló szabályozást. A kis ember érdekeiről van itt szó, s a kis embert nemcsak az ő törekvéseiben, de az ő elhatározásaiban is segíteni és oltalmazni kell. Nem szabad megengedni, hogy ő a kereskedő vagy ügynöke által kijátszassék ép akkor, a midőn ő anyagi viszonyainak megfelelő ügyletet köt, a mikor az ő szegénysége ugy is terhet ró reá, mert hiszen ő már különben is drágábban fogja megfizetni az árut, mint az a gazdagabb ember, a ki a vételösszeget egyszerűen leolvassa. Másfelől meg nem szabad megengedni, hogy károsodjék a kereskedő, a kinek sok ily ügylete van, a ki ezzel jelentékeny kockázatot vállal magára s nem tudja oly pontosan szemmel tartani mindegyik ilyen eladását, mint más, a ki rendszerint nagyobb üzleteket köt, avagy azokat röviden bonyolítja le. Tény az, hogy ez ügyletek körül ugy az eladók, mint a vevők oldalán nagyfokú hazárdirozás uralkodik, sok könnyelműség és sok roszakarattal.

De viszont meg tény az is, hogy ez az üzlet egyre inkább terjed s annak megvan a maga gazdasági jelentősége, szükségessége. Ha pedig biztos az, hogy az az üzlet jó és szükséges s ha másfelől biztos, hogy azzal a dolog természetere szerint szédelgés van vagy lehet összekapcsolva, akkor nem látom be azt, hogy miért riadjunk vissza pusztán csak nagy, általános jogpolitikai elvek kedvéért az ügyletek meritorius szabályozásától? Az, hogy a porosz törvény se jó,

épen nem elég ok; ellenben épen ideje volna már, hogy felhagyjunk a mi régi szokásunkkal és ne másolgasuk az osztrák meg a porosz törvényeket, valahányszor tenni akarunk valamit.

Mindezek alapján a részletfizetéses ügyletekről olyan törvényt tartok kívánatosnak, a melynek tartalma is van, s a mely nem egyszerű foglalatja általánosan tudott jogi vagy méltányossági elveknek. S mert a magyar javaslat nem ilyen, azért az alább következőkben nem is ennek a javaslatnak a kritikájával akarok foglalkozni, hanem — csak a részleteknél ügyelve annak tervezett szabályaira — meg akarom mondani, milyennek gondolom egy, a részletfizetéses ügyletekről szóló helyes törvény tartalmát.

Olyan törvényt kell alkotni, a mely biztosítja a részletfizetéses ügyletek fenmaradását, az ezen üzletág fejlődését s másfelől megakadályozza azt a sok visszaélést, a mit e téren elkövetnek. A részletfizetéses ügyletek egyre nagyobb szerepet játszanak, kivált a szegényebb néposztályok életében; azok révén ők hozzájutnak sok oly árucikkhez, a melyet különben tán épen nem tudnának megszerezni; a fizetésnek hosszú időre való kitolása és földarabolása nagy jótétemény rájuk nézve: nem szabad tehát semmit tenni, a mi őket ettől megfosztaná. És biztosítani kell ezt az üzletágot a kereskedők számára is, nemcsak a vevők, de a kereskedelem érdekében is. Az üzletág gazdasági jelentősége és használhatósága adja meg aztán a természetes határait annak, hogy ezek az ügyletek meddig terjeszkedhetnek, mily határig kell azokat törvényes oltalomban részesíteni. A törvénynek tehát első sorban korlátokat kell megállapítania arra nézve, hogy kik lehetnek ily ügyletek alanyai és mik lehetnek azok tárgyai.

Kereskedőknek egymás közötti ügyleteire a részletfizetéses ügyletekről szóló törvény a dolog természete szerint nem alkalmazható. Ez üzletág egész természete olyan, hogy fogyasztási cikkek juttasson könnyű feltételek mellett a szegényebb fogyasztó kezébe s így nem volna értelme annak, hogy az a kereskedők közötti forgalom közvetítésére használtassék fel. Különbösen is ha az a kereskedő nem tudja egyszerre kifizetni a megvásárolt portékát, ismer a kereskedelem akárhány oly eszközt, a mely ezen a bajon segíthet. De viszont nincs értelme annak se, hogy a kereskedőt pusztán ezért teljesen kizárjuk a részletfizetéses ügyletekből. Nem helyes tehát a magyar javaslat 8. §-a, melynek értelmében a törvény nem terjeszkedik ki oly üzletekre, a melyeknél a vevő bejegyzett kereskedő. Akár be van jegyezve a kereskedő, akár nincs, meg kell neki engedni, hogy vásárolhasson részletfizetésre oly cikkek, a melyek eladásával rendszerint nem foglalkozik, a melyeknek az a rendeltetése, hogy háztartásában használtassanak, vagy üzletének folytatására segédeszközkül szolgáljanak. Nem látom be, hogy a legbejegyzettebb kereskedő is miért ne vásárolhasson részletfizetésre egy varrógépet vagy például egy létrát az üzletébe. A szakasz intézkedése tehát tulságosan korlátozó, de másfelől tulságosan bő is, mert kiterjed arra az esetre is, ha a be nem jegyzett kereskedő vásárol részletfizetésre olyan cikkek, a melyek eladásával foglalkozik, a melyek tehát ő rá nézve nem fogyasztási cikkek. Az ügylet karaktere szempontjából nagyon közömbös az, hogy a vevő szerepel-e valamely cégjegyzékben vagy sem, ellenben fontos az, hogy a részletfizetéses ügylet további kereskedésre ne használtassék fel. Azt kell tehát kimondani, hogy kereskedő nem vásárolhat részletfizetésre olyan cikkek, a melyek elárusításával foglalkozik. Azt lehetne mondani, hogy a concret esetekben sokszor bizonytalan lehet az, vajon volt-e joga a kereskedőnek ezt s ezt a cikket részletfizetésre megvásárolni s illetve alkalmazhatók-e reá a concret esetben az új törvény szabályai, de hát a kereskedelmi törvényben ennél jóval fontosabb tények eldöntése van a bíró belátására bizva s így ez nem járhat semmiféle nehézséggel.

Nagyobb korlátozás szükséges abban az irányban, hogy részletfizetéses ügyletekben kik szerepelhessenek mint eladók. Természetesen csak kereskedők és csak olyan kereskedők, a kikkel szemben lehetséges valamilyen hatósági ellenőrzés. Ki kell mondani a törvényben, hogy csak bejegyzett kereskedők foglalkozhatnak részletfizetésre való eladással s ezek is csak annyiban, ha ebbeli szándékukat az iparhatóságnál bejelentették. Hogy csak bejegyzettek foglalkozhassanak ezzel az üzletággal, az ellen nem tehető kifogás, mert hiszen ahhoz nagyobb tőke kell s az a fölött rendelkező kereskedők ugyanis be vannak jegyezve. A mi pedig a bejelentést illeti, az szükséges, egyfelől mert már a bejelentés ténye is némi garancia a szoliditásra, másfelől mert föltétlenül szükséges valamilyen ellenőrzés és végül azért, mert ez teszi majd lehetségessé az ügynökök erősebb ellenőrzését, a mi föltétlenül szükséges.

Az ellen, hogy ily kereskedők ügynököket alkalmazzanak, nincs semmi kifogásom, mert ügynökök nélkül ép ennél az üzletágnál legnehezebb a boldogulás és mert ügynökök tartása gyakran már az incasso céljából is szükséges. De másfelől bizonyos az is, hogy épen az ügynökök követik el a legnagyobb visszaéléseket, a melyek ellen az ő ellenőrzésük útján is kell orvosságot találni. Szükségesnek tartom az ellenőrzést oly irányban, hogy ne foglalkozhassanak ügynökösködéssel oly egyének, a kik a vevők kárára egy vagy több ízben nem egészen egyenes cselekedeteket követtek el. Szükséges ezért, hogy a bíróság, ha hivatalosan tudomására jut valamely ügynöknek ilyen eljárása, közölje azt a területén levő iparhatósággal s az iparhatóságok viszont közöljék azt egymással. Ilyképen a részletfizetéses ügyletekkal foglalkozó kereskedők is megtudhatnák, hogy kiket ne alkalmazzanak. A ki pedig mégis használ ily ügynököt, azt — ha az így létrejött ügylet a bíróság elé kerül — valami hátránnyal kellene sújtani, nevezetesen jogot kellene adni a bírónak arra, hogy erősebben terhelje a bizonyítás kötelességével a kereskedőt, a ki a vitás ügylethez ily ügynök útján jutott. Hisz az új perrend keretében erre megvan bőven az alkalom.

Egyáltalán nagyobb szabadságot kell adni a bírónak ez ügyletek megítélése körül, abban az irányban is, hogy mit tekintsen részletfizetéses ügyletnek. Tudvalevő, hogy ez ügyleteket nagyon sokféle formába lehet és szokás öltöztetni, és ily szabadság nélkül a legjobb törvényt is ki lehet játszani. Már pedig az a cél, hogy a mire lehet alkalmazni a törvényt, arra kell is azt alkalmazni.

Tárgyi oldalról tekintve a korlátozásokat, mindenképp előtt szükségesnek tartjuk, hogy ingatlanokra ne terjedjen ki a törvény hatálya. Ez a korlátozás benne van ez ügyletek természetében s azt a porosz törvény is említi. Ki kellene továbbá mondani, hogy értékpapírok részletfizetésre egyáltalán nem adhatók el s az eladó, ha mégis köt ily ügyletet, egyfelől bírsággal sújtandó az iparhatóság által, másfelől teljes egészében viseli az abból származó consequentiákat, úgy t. i., hogy esetleges igényét a vevő ellen bíróság előtt nem érvényesítheti. Ily értelemben kellene megszövegezni a javaslat 6. §-át, a mely mégis enged e szabály alól kivételeket. Ezzel kapcsolatban meg kellene szüntetni az 1883. évi XXI. t.-cikket is, a mely — mint a tapasztalat mutatja — nem tudja megszüntetni a sorsjegyek eladásával járó visszaéléseket. A ki értékpapírt akar venni s nem fizetheti le az árát egyszerre, tegye félre, tegye takarékpénztárba a részletekre szánt pénzt; sokkal jobban jár mindenképp, ha azután így veszi meg a papírját. Olcsóbban jut hozzá és biztosabban is és attól se kell tartani, hogy az említett törvény megszűnésével kisebbednék a takarékoság, vagy a befektetési papírok vételére való hajlam. Azok a sorsjegyek, a melyeket így részletfizetésre vásárolnak, ugyanis csak a legkritkább esetekben szolgálnak befektetési célokra.

Dr. Kohn David.

Az új sommás eljárás köréből.¹

IV. Átmeneti intézkedések.

Az új sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. 222. §-a szerint az oly sommás perekben, a melyekben az új törvény életbeléptekor már elsőbírósági ítélet van hozva, az egész további eljárásra, azaz mind a felebbvitelre, mind az esetleges feloldás vagy megsemmisítés esetén szükségessé váló eljárásra nézve a régi törvények nyerne alkalmazást, míg ellenben azon sommás perekben, a melyekben az új törvény életbeléptének időpontjában még ítélet nem hozott, az új törvény összes szabályai alkalmazást nyerne.

A törvény ezen szabályából következik, hogy az oly sommás perekben, a melyekben 1894 november 1.-ig ítélet nem hozott, a per az új törvény intézkedéseire való tekintettel újra lesz tárgyalható azon részeiben is, a melyekben a régi törvény hatálya alatt már letárgyalatott. Hogy az új törvény életbeléptekor a főeskü kínálása és a főeskü elfogadása a folyó perekben hatálytalanná válik, az nem szorul bizonyításra, miután a sommás perekben a törvény életbelépte után többé főeskü megítélhető nem lesz, és természetesen, hogy az ily főeskünek a felek eskü alatti kihallgatásával vagy más módon leendő helyettesítése végett a folyó perekben új tárgyalás tartandó. De újra tárgyalhatók az ilyen perek például azon okból is, hogy a bíróság, mely a régi törvény hatálya alatt valamely felajánlott tanubizonyítást a tanunak a tanuskodásból kizárt volta folytán el nem rendelt, azt az új törvény hatálya alatt elrendelje, vagy hogy a felek esetleg ily tanukra való hivatkozásukat megtehessek. Mindezekből következik, hogy a bíróság az 1894 nov. 1. napján folyamatban levő sommás perekben az ítélet előtt a felek kívánatára azon szempontból is köteles az ügyet letárgyalni, hogy a felek az új törvény intézkedéseire való tekintettel, amennyiben kívánják, bizonyítékaikat pótolhassák vagy a bizonyítási módot megváltoztassák. Sőt következik ezekből az is, hogy a bíróság, miután a sommás pernek kimerítő letárgyalására hivatalból ügyelni tartozik, a felek ily irányú kérelme nélkül is tartozik ítélethozatal előtt az ügyet az új törvény intézkedéseire való tekintettel röviden ujlag tárgyalni és a feleknek előadott kérelmeik és bizonyítékaik pótlására hivatalból módot nyújtani.

Ugyancsak a 222. törvényszakasz szabályozza a sommás perekben a perújításra és a semmisségi keresetre vonatkozó átmeneti intézkedéseket és e tekintetben azt mondja ki, hogy «a perújítás és a semmisségi kereset a jelen §. szempontjából új keresetnek tekintendő». E szerint tehát a megújított per és a semmisségi kereset, ha az új törvény életbeléptekor még elsőbírósági ítélettel eldöntve nem voltak, vagy ha az új törvény életbelépte után lettek megindítva, az új törvény szabályai szerint tárgyalandók és döntendők el akkor is, ha az alapper tárgyalása és eldöntése a régi törvény szabályai szerint történt. Az ilyen újított perekben tehát a bíróság nemcsak az újított fél által felhozott új ténykörülmenyeket fogja az újított perben méltányolni, hanem egyszersmind az alapperben felhozott és bizonyító erejük szerint elbírált bizonyítékokat az új törvény bizonyítási szabályai szerint ujlag és az alapper eredményétől függetlenül fogja mérlegelni.

A perújítás ezen szabályozásából folyólag felmerül azon kérdés, hogy *van-e helye perújításnak olyan új bizonyíték alapján, a melyet a régi törvény nem ismert és csak új törvény instituált.* Az új törvény például új bizonyítékokat tesz lehetővé avval, hogy kevesebb tanut zár ki a tanuság tételből, mint a korábbi törvény, és avval, hogy bizonyos esetekben a feleknek eskü alatti kihallgatását írja elő, és konkrét esetekben megtörténhetik, hogy épen ezen, az új törvény által instituált bizonyítékok teszik valamely félre nézve le-

hetővé valamely oly állításnak bizonyítását, a melynek bizonyítatlan volta miatt az alappert elvesztette.

Nézetem szerint az ilyen új bizonyítékok alapján perújítás kérhető. A perrendtartási novellának a perújításról szóló és az új törvény szerint is érvényben maradó 69. §-a minden «új bizonyítékok» alapján megengedi a perújítást, a melyet a fél «az alapperben nem használt», a nélkül, hogy lényegesnek tekintené azt, hogy minő indokból nem használta a fél az alapperben a bizonyítékot. Miután pedig az új törvény 222. §-ának most idézett rendelkezése értelmében az újított perben az új törvény összes szabályai alkalmazást nyerne, ennél fogva a bíróság az újított perben felmerülő új bizonyítékot is, a mely a régi törvény szerint bizonyítékul használható nem volt, az új törvény értelmében bizonyítéknak tekinteni és ez alapon a perújításnak helyt adni tartozik.

Nem lehet tagadni, hogy a perújításnak ily esetekben való megengedése a perújítást nagyobb körre terjeszti ki, mint a mi annak céljából okvetlenül következne. A perújítás intézménye alapján úgy van kontemplálva, hogy a jogerős ítélet csak oly új tények segítségével legyen megtámadható, a melyeknek felhozása az alapperben is döntő lett volna. Azon körülmény, hogy egy új eljárási törvény hozatala tegye lehetségessé jogerős ítéletek hatálytalanságát, ellenkezik a szerzett jogok és az ítéleti jogerősség magánjogi elveivel. Mindazonáltal nézetem szerint helyes a törvény intézkedése, mivel az új törvényes szabályok célja az, hogy a való tényállás helyesebben kideríthető legyen, mint a régi törvény uralma alatt lehetséges volt, és ezen cél elősegítése bőven kárpótolja a jogerő elvének az átmeneti esetekben való megsértését.

A perújítás szabályozásának alapelve ezek szerint az, hogy *perújításnak helye van akkor is, a mikor a produkált új bizonyíték olyan, hogy az a régi törvény hatálya alatt bizonyítékot nem képezett volna.* Hely adandó ennek folytán a perújításnak azon az alapon, hogy az újított fél a felek eskü alatti kihallgatását, vagy egy, a régi törvény szerint a vallomástételből kizárt tanu kihallgatását érvényesíti új bizonyíték gyanánt, és nem akadály a perújítás megengedhetőségének azon körülmény, hogy ezen új bizonyítékok az alapperben mint bizonyítékok érvényesíthetők nem lettek volna.

Természetes azonban, hogy a perújítás a törvény rendelkezésének legtágabb értelmezése mellett sem terjedjék messzebbre, és hogy perújítás meg nem engedhető azon alapon, hogy a régi törvény hatálya alatt lefolyt perben produkált bizonyítékok az új törvény szabályai értelmében ujlag mérlegeltessenek. A perújításnak ez alapon való megengedése egy jelentőségű volna avval, hogy mindenféle, bármily alapon eldöntött per az új törvény bizonyítási szabályai alapján revisio alá vétethessék, — a mit a törvény megengedni nyilván nem akart. Igaz ugyan, hogy ha a perújításnak bármily alapon hely adatott, akkor az összes, már a korábbi perben produkált bizonyítási anyag mérlegelése az új törvény szabályai szerint fog revisio alá kerülni, de ez csupán azon esetekben történik, ha az a kérdés, hogy a perújításnak hely adható, valamely új bizonyíték alapján el van döntve.

E szabályok alkalmazásánál a gyakorlatban bizonyos nehézségekre fog okot adhatni azon kérdés eldöntése, hogy a bíróság mit tekintsen *az alapperben nem használt új bizonyítéknak.* A régi törvény hatálya alatt ezen kérdés megoldása egyszerű volt, de az új törvény hatálya alatt azon körülmény válhatik nehézségek okává, hogy az új törvény hatálya alatt *más tények* szerepelnek bizonyítékokként, és a tények bizonyító ereje másként mérlegeltetik, mint a régi törvény hatálya alatt. Ily nehézség állhat elő például azon esetben, mikor a perújításhoz szükséges új bizonyítékot valamely oly tanu vallomása van hivatva szolgáltatni, a ki a régi törvény hatálya alatt a tanuskodásból ki volt zárva. Ha az újított fél ezen tanura, az alapperben, — az ellenfél kifogását előre látva, — nem is hivat-

¹ Az előbbi közl. I. a 25., 26. és 27. számban.

kozott, akkor az említett nehézség fen nem forog, és a perujításnak nyilván helye van, daczára annak, hogy az alapperben az illető tanu kihallgatható nem lett volna. De felmerül a nehézség akkor, ha a perujítást kérő fél a tanura már az alapperben is hivatkozott, de annak kihallgatását a bíróság az ellenfél kifogása és a tanu kizárt volta folytán mellőzte. Ilyenkor a kérdés az, hogy tekinthető-e az ily tanu vallomása *új és az alapperben nem használt* bizonyítéknak, és hogy a perujításnak ily esetben hely adandó-e vagy nem. Nézetem szerint a perujításnak ezen esetben is helyt kell adni egyrészt azon okból, mert az a tanu, a kinek kihallgatása meg nem történt, alig tekinthető *használt* bizonyítéknak, másrészt és pedig különösen azon okból, mert ez az eset lényegében nem különbözik attól, a mikor az ily tanura hivatkozás sem történt, és a mikor a perujításnak kétségtelenül helye van.

Könnyen merülhetnek fel továbbá nehézségek akkor, a mikor a felajánlott új bizonyítékot a feleknek eskü alatti kihallgatása képezi. A feleknek eskü alatti kihallgatása ugyanis alakilag véve mindig új bizonyítékot képez, de lényegileg a régi törvény szerinti főesküt s egyéb esküket helyettesíti. Világos tehát, hogy oly esetekben, a melyekben a régi törvény szerinti eskü általi bizonyítás már felhasználtatott, nem lehet perujítást kérni azon alapon, hogy a felek eskü alatti kihallgatása ajánlatik fel új bizonyítékként. Ha például az alapperben nem ítéltetett meg az egyoldalú főeskü azért, mert az illető fél állítását eléggé valószínűsíteni nem tudta, akkor ő nem kérheti a perujítást azon alapon, hogy ő ugyanezen körülményre nézve eskü alatt kihallgattassék, mert ez nem volna egyéb, mint egy már használt bizonyítéknak új alakban való érvényesítése. Ellenben hely adandó a perujításnak akkor, ha valaki ellenfelének vagy akár önmagának eskü alatti kihallgatását szolgáltatja új bizonyítékul oly esetben, a mikor az alapperben az eskü által való bizonyítás még nem kíséreltetett, és ily esetben nem tagadható meg a perujítás azon alapon sem, hogy az alapperben az eskü által való bizonyításnak bármely okból helye nem lett volna.

A szabály, a melyet a nézetem szerint a gyakorlatban az ilyen igen sok változatban előfordulható kérdések eldöntésénél követni kell, az, hogy *új bizonyítéknak és perujítás alapjának csak új tények felhozása tekintendő*, és pedig akkor is, ha azon tény az alapperben bizonyítékot nem is képezett volna, míg ellenben *az alapperben már appreciált ténynek az új törvény szerinti méltatása új bizonyítéknak és perujítási alapnak nem tekinthető*. Ezen szabály következik abból, hogy a perujítás célját mindig a korábbi perben nem méltatott tények méltatása képezi, és hogy a törvény e szerint «új bizonyítékok» alatt nem a már felhozott tények új méltatását, hanem újabban felhozandó tények méltatását érti. Ezen szabályból viszont következik az, a mit már fentebb említettem, hogy t. i. az alapperben ki nem hallgatott tanu vallomása, mint a mely egy, a bíróság által még nem appreciált tényt képez, a perujítás alapjául elegendő, és hogy elegendő erre az is, ha az ujonan appreciálendő tényt az képezi, hogy valaki a saját eskü alatti vallomását szolgáltatja új bizonyítékul. Ily esetekben nem tagadható meg a perujítás azon alapon, hogy ezen új tények az alapperben bizonyítékot nem képeztek volna, mert hiszen az új törvény a bizonyítékul szolgáló tények körét kiterjeszti és mivel az, hogy mely tény képez bizonyítékot, a perujításnál is az új törvény szabályai alapján bírálendő el.

Ugyancsak ezen most említett szabályból vezethető le az is, hogy a felek eskü alatti kihallgatása új bizonyítékot nem képez akkor, ha ugyanazon körülményre nézve az eskübizonyítás az alapperben már appreciáltatott. A bizonyítékot képező tény ily esetben ugyanis az, hogy valamely fél az ő kijelentését esküvel kész megerősíteni, és ez mint tény már appreciáltatott az alapperben, akkor, a mikor a

bíróság az eskü bizonyítás kérdésében döntött, és azt el nem fogadta.

Természetes, hogy a perujítás mindezen szabályai azon korlátozással értendők, hogy az alapperben eskü által eldöntött kérdés valósága az ujított perben sem vonható kétségbe, mert a régi törvény ezen szabályát az új törvény nem érinti.

(Polyt. köv.)

Dr. Reichard Zsigmond.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Esküdtzéki élelmezés költségei.

«Miután a sajtóvétségek felett ítélő esküdtzékek iránti rendeletbe, mely a közrebocsátott s lehetőségig rövidre vont alakjában is 105. §-t tartalmaz, az egész perrendtartást befoglalni szükségesnek nem mutatkozott, mindenütt, hol a rendeletben külön szabály felállíva nincs, a *közönséges perrendtartás* szabályai alkalmazandók», — mondja az 1867. évi július 25-én kibocsátott sajtóügyi igazságügyminiszteri pótrendelet negyedik bekezdése.

Bizony, e rendelet felhatalmazását, vagy utmutatását gyakran igénybe kell vennie a sajtóbíróságnak, midőn a sajtótörvényre vonatkozólag kiadott rendeletekben nem találja biztos alapját intézkedéseinek.

De az esküdtzéki intézmény oly sajátos, hogy törvényének és rendeleteinek hézagait más eljárási szabályokból is csak félve lehet kitölteni.

Egy ilyen bizonytalanság az *esküdtzéki élelmezés költségeinek* kérdése is.

És ezt a kérdést nem szabad kicsinyelni. Megérdemli a figyelmet. Megérdemli, hogy illetékes helyről kapjanak a sajtóbíróságok e tárgyban oly biztos kalauzt, a mely ne engedje őket letérni a helyes utról, hogy se jogkörüket át ne lépjék, se kötelességüket el ne mulasztják.

Hasztalan kutatunk a sajtótörvény és rendeletek egymást pótolgató szakaszai között, nem találunk azo-
an egy szót sem az *esküdtzéki élelmezési költségekről*.

Az 1867. évi május 17-iki sajtóügyi eljárás 84. §-a annyiban szól az eljárási költségekről, hogy vádlott — ha első, izben ellene makacsságból történt az eljárás — mind az első, mind a második *eljárás költségeiben* elmarasztaltatik. Az 1867. évi július 25-iki igazságügyminiszteri sajtórendelet 14. pontja szerint «*perköltségek* megítélésének mind a magán, mind a közvádoló irányában helye van».

A kir. Curia egy sajtóügyben kimondta: «A bünvádi eljárás költségei s ezek között az ügy tisztába hozatala tekintetéből a bíróság által kihallgattatni szükségesnek talált tanuknak megjelenhetése végett adandó előlegek, különbség nélkül, vajon az eljárás tárgyát hivatalból, vagy magánvád folytán üldözendő cselekmény képezi-e, a *bünvádi átalányból* előlegezendők és az elítélt vádlott, vagy esetleg a magánvádoló azoknak megtérítésében csak az ügy befejezése után hozandó véghatározat által marasztalható. (Döntvénytár XV. 27.)

Ezekből kitünik, hogy az *eljárási költségek* vádlott, magánvádoló, vagy az állampénztár ellen megállapítandók s esetleg a *bünvádi átalányból* előlegezendők.

Az 1890: XLIII. tcz. 1. §-a szerint «*bünügyi költségek* alatt nemcsak a *bünvádi* és *fegyelmi* eljárásnak, hanem a büntetések végrehajtásának költségei is értendők». E törvényben *sajtóügyi költségekről* nem tétetik ugyan említés, de hogy ezek egy tekintet alá jönnek a *bünügyi* költségekkel: az nyíltan ki van fejezve az ezt a törvényt életbe léptető 1891. évi június 17-iki 21,815 sz. igazságügyminiszteri rendelet 2., 3., 4., 5., 6. §-aiban, a hol a *sajtóbírósági* ügyekben vezetendő költségjegyzékekről és beszerzendő vagyoni bizo-

nyitványokról történik rendelkezés. Itt a költségjegyzék vezetésére s azzal való elbánásra ugyanaz van megszabva a *sajtóügyekben* is, mint a *bűnvádi* ügyekben, csupán a bizonyítvány tartalmára tételik különbség, a mennyiben a 6. § szerint: «*sajtóbírószági* és fegyelmi ügyekben megfelelő külön minta használása mellett csupán vagyoni bizonyítvány beszerzése iránt teendő intézkedés».

Ezekből kitűnik, hogy az *eljárás*i költségek *sajtóügyekben* is épen úgy megítélendők, mint a *bűnügyekben*, és pedig itt a magánvádra üldözendő esetekben a vádlott vagy magánvádló ellen, a hivatalból üldözendő esetekben pedig az állampénztár ellen s e költségek esetleg a bűnvádi átalányból előlegezendők is.

De vajon mik számíthatók a *sajtóügyi eljárás*i költségek közé?

A sajtóügyi eljárást szabályozó 1867. évi máj. 17-iki 307. sz. igazságügyminiszteri rendelet 23. §-a a tanúk és műértők, a 40. §-a a tolmács berendeléséről intézkedik; így kétséget nem szenved, hogy ezek napi díjai és egyéb költségei az eljárás költségei között állapíthatók meg.

Midőn a sajtóügyi eljárás 63. §-a szerint «a törvény vétkesnek, vagy nem vétkesnek kimondását szabad és független polgárokra bízta, a kiknek élő lelkiismerete biztosabban ítél, mint a holt szabályok», — alig akarhatta azt, hogy ezek — habár a sajtóeljárás szabályok 7. §-a szerint legalább 200 frt tiszta jövedelemmel, vagy oklevéllel kell bírniok, — a teendőikből elvont időpazarlásán kívül még anyagi áldozatot is hozzanak, akkor, midőn nem a saját kényükre van bízva, hogy részt vegyenek-e az esküdtszéki tárgyalásban, hanem kénytelenek abban részt venni, mert különben ha elmaradásuknak, vagy eltávozásuknak «nyomós okát nem adják», a sajtóügyi eljárás szabályok 28. §-a értelmében 100 frtig terjedhető bírságban marasztaltatnak el.

Már pedig a rendszerint egész napot, sőt néha napokat igénybe vevő sajtóügyi tárgyalás alkalmával nem lehetnek *éhen* az esküdtek, élelmezést, sőt néha lefekvést is kell venniük igénybe.

Az esküdteknek pedig a tárgyalás megkezdésétől az ítélet kimondásáig nemcsak eltávozni, de még a külvilággal érintkezniök sem lehet. Mert az eljárás szabályok 47. §-a szerint: «megnyitván a tárgyalás, ez minden megszakadás és a külvilággal minden közlekedés nélkül mindaddig folytatandó, míg az esküdtek határozatot hoztak a vétkeség kérdésében. Az elnök csak annyi időre függesztheti fel a tárgyalást, mennyi a bírák, esküdtek, tanúk és vádlottak kipihenésére szükséges».

«A szobájukba visszavonuló esküdtekhez — mondja az elj. szab. 65. §-a — senki sem mehet be s a határozat hozatala előtt ők sem távozhatnak el. Ennek eszközlésére a terem ajtója elé őt állíttatik s csak az elnöknek írásban adott engedelmével jöhetnek érintkezésbe a külvilággal.»

De hogy mégis ki kell szolgálni az esküdteket, hogy a hivatalszolgákat mégis az esküdtek rendelkezésére kell bocsátani, az nyilvánvaló a kir. Curia következő határozatából: «A *törvényszéki szolgák* a visszavonult *esküdtek szolgálatára* az elnök által levén *szolgálatára* kirendelve és így az, hogy az esküdtek ezek szolgálatát igénybe vették, noha erre az elnöktől írásbeli engedély kiállítva nem volt, a külvilággal való oly érintkezésnek, mely lényeges formsértést képezne, nem tekinthető. (Döntvénytár XV. 198.)

Minthogy tehát az esküdtek a számukra kijelölt helyiségből el nem távozhatnak, akkor sem, ha egész napot, vagy napokat venne igénybe az esküdtszéki tárgyalás s minthogy a gyomor is megkívánja a magáét: az esküdtek kénytelenek volnának élelmi-szereket vitetni maguknak, vagyis a helyett, hogy otthon kényelmesen s minden különkiadás nélkül ebédelnének, kénytelenek volnának költekezni.

Az állam, midőn ilyen kitüntetés cím alatt kötelessé-

geket ró az állampolgárookra, nem kívánja, hogy a kötelesség teljesítése az esküdtekre költekezéssel járjon.

De ha az élelmezést az esküdtek a sajátjokból tartoznának is fedezni, az képtelenség, hogy olyan esetben, midőn a sajtótárgyalás hosszasága miatt kénytelenek az esküdtszéki helyiségben aludni, ágyakról saját maguk gondoskodjanak. Nem is gondoskodnak, hanem gondoskodik erről részükre a sajtóbírószág elnöke s ennek a költségei pedig nem a sajtóbírószág elnökét terheli, hanem az *eljárás*i költségek között számítható fel és állapítandó meg.

Már pedig ha az esküdtek miatt, ezeknek ágyakkal való ellátásából felmerült költségek helyt foghatnak az eljárás költségei között: bizony az egyenes logika nyilvánvaló arra, hogy az esküdteknek élelmezéssel ellátása is az eljárás költségei számlájára irandó . . .

Azonban menjünk tovább, nézzük a *sajtóbírószág* élelmezését.

A sajtó elj. szab. 47. §-a szóról-szóra ezt mondja: «Megnyitván a tárgyalás, ez minden megszakadás és a külvilággal minden közlekedés nélkül mindaddig folytatandó, míg az esküdtek határozatot hoztak a vétkeség kérdésében.»

Ebben a szakaszban nem az van mondva, hogy csak az esküdtek nem érintkezhetnek a külvilággal, hanem hogy a *tárgyalás a külvilággal minden közlekedés nélkül folytatandó* stb. Ebből és ennek szelleméből azt a következtetést lehet levonni, hogy a *sajtóbírószág tagjai sem távozhatnak el* az esküdtszéki helyiségből.

E magyarázatot megerősíti az eljárás szabályzat 47. §-ának befejezése: «Az elnök csak annyi időre függesztheti fel a tárgyalást, mennyi a bírák, esküdtek, tanúk és vádlottak kipihenésére szükséges.» Tehát ez a felfüggesztés csak *rövidebb* időre történhetik és annyi időre semmi esetre sem, hogy a *sajtóbírószág* egyik távolabb lakó tagja haza mehessen és otthon megebédelhessen, feltéve, hogy az ilyen távozás a szabályokba nem ütköznék.

Pedig beleütköznék, mert a sajtóbírószág tagjainak — a kik a büntetés mértékét kiszabják — nem lehet kevésbé jelentékeny szerepök, mint az esküdteknek, tehát ha a tényezők egyikének — a vétkeséget, vagy ártatlanságot kimondó esküdteknek — nem szabad a külvilággal érintkezni, ugyanez áll a tényezők másikára, a sajtóbírószág tagjaira is.

Azonban tegyük fel, hogy a sajtóbírószág tagjainak joga volna is eltávozni az esküdtszéki helyiségből: a sajtóbírószág elnökének onnan eltávozni nyíltan a szabályokba ütköznék. Ugyanis a sajtóbírószág elnökének kötelessége *örködni* a felett, hogy az esküdtek az ülés tartama alatt a közönségtől teljesen elszigetelten maradjanak, s az eljárás szabályok 65. §-a értelmében csak ő adhat *írásbeli engedélyt* az esküdteknek a külvilággal való érintkezésre. És így a sajtóbírószág elnökének megszakítás nélkül ott kell maradni, nem tudhatván azt, hogy ilyen írásbeli engedélyre melyik perczen lehet szükség.

A sajtóbírószág elnöke tehát el nem távozhatván az esküdtszéki helyiségből, kénytelen oda vitetni magának az élelmi cikkeket, — s e tekintet alá esnek és eshetnek a sajtóbírószág többi tagjai is.

Már most ki kényszerítheti ezeket arra, hogy azért, mert a különben is fárasztó esküdtszéki tárgyalásra beosztva vannak, élelmezésükre költekezzenek? A magas állam ezt nem akarja s nem is akarhatja, a mi nyilvánvaló abból, hogy az államszolgálatban levő egyének minden olyan alkalommal, midőn kirándulnak a vidékre s így költekezést kénytelenek tenni, *napdíjat kapnak* s ez a *napdíj* épen az *élelmezésre* tett kiadások fedezésére való, mert az illető otthon nem élelmezheti magát. Épen ilyen tekintet alá esik az az eset is, midőn meg van fosztva attól, hogy családja körében végezhesse ebédjét, vacsoráját.

Vagy *napidíj* vagy *élelmezés* illeti tehát a sajtóbírószág

tagjait, vagy a tárgyalásnak olyan megszakítása, — a mi képtelenség, — hogy rendes házi étkezésében akadályozva ne legyen, de ez utóbbi esetre biztosítani kell azt is, hogy a sajtóbírók tagjainak távozása az eljárás megsemmisítését nem vonja maga után.

Mindezeknek figyelembevételével nem lehet kétség, hogy az esküdtzéki élelmezésről a sajtóbírók elnöke tartozik gondoskodni s hogy az esküdtzéki élelmezés költségei az eljárási költségek közé számítandó.

De mégis, hogy minden felesleges aggodalomnak vége szakadjon: kérjük az illetékes köröket, hogy e tekintetben irányadó intézkedést téve, a sajtóeljárás e hézagát pótolják.

K. Nagy Sándor

n.-váradai kir. tszéki bíró.

A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat.¹

III. A novella 168. §-ához.

A hatóság elleni erőszak egyszerű — a Btk. 165. §-ában meghatározott — esetét a novella minden tekintetben kifogástalan indokolás alapján vétséggé fokozta le, de a hatóság elleni erőszaknak a Btk. 168. §-a szerint minősített esetét nemcsak hogy meghagyta büntettnak és annak büntetési tételén mit sem változtatott, — a mit magunk is helyesnek és igazságosnak tartunk, — de ezen bűncselekmény ismérveit is változatlanul vette át az eredeti törvény-szövegből, és ez által — nézetünk szerint — a törvény szigorán csak nagyon keveset, kevesebbet enyhített, mint magára a novella indokolására támaszkodva, indokolt lenne.

A novella szerint ugyanis ezután is büntettet fog képezni a legutolsó kukoricza-csösz tetteleges bántalmazása, ha azt ketten vagy hárman követték el.

Mi helyesebbnek és igazságosabbnak tartanók a hatóság elleni erőszak minősített esetévé csak azt tenni, a mely a hatóság működésének útjába már lényegesebb akadályt gördít s a közbiztonságra nézve jelentékenyebb veszélyt rejt magában. Azért a 168. §-nak oly módosítását bátorkodunk indítványozni, hogy a 165. §-ban megállapított cselekmény büntettet csakis azon esetben képezzen, ha az csoportosan, vagy legalább tíz ember által együttesen követtetik el, mert a javaslat szövege szerint — ismételjük — a legtöbb esetben ott volnánk, a hol ma vagyunk.

A tizes számot nem épen ötletszerűleg vetettük fel, e tekintetben az olasz Btk. 190. §-ának 2. pontjára hivatkozhatunk. Ha már a hatóság elleni erőszaknál vagyunk, felvetjük azt az eszmét, hogy tekintettel arra, miszerint ezen bűncselekmény nagyon gyakran a testi sértéssel alakul halmozottan fordul elő, helyén való volna talán e kettős bűncselekményt delictum complexumként állapítani meg, és pedig annál is inkább, mert a novella 473. §-a a hivatalos hatalommal való visszaélés és a testi sértés concursusa esetére ezt szintén megtette.

A novella 302. §-a ugyan a testi sértésnek említett fajtát minősített esetté tette, de ez által a concursus ideális fenforgása nem szüntettetett meg, és különben is ezen delictum complexum helye a hatóság elleni erőszakról szóló fejezetben van, miután a testi sértés itt csak eszköz-cselekmény, míg a cél-cselekmény a hatóság megakadályozása. A mély beosztást már maga az is, hogy a hatósági közeg tetteleges bántalmazása ide soroztatott, de a Btk. 349. §-ának 2. pontja is indokolja.

IV. A novella 213. és 220. §-aihoz.

A novella elejét iparkodik venni annak, hogy valaki büntetlenül tehessen hamis tanuvallomást, ha elég óvatos vagy szerencsés arra meg nem esküdni.

¹ Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

Egyet azonban elfeledt a novella. És ez az, hogy az igazságszolgáltatás nemcsak a tanuvallomások, de a vallomástételnek hamis ürügyek alatt kikerülése általi megtévesztés ellen is megvédelmezendő, lévén az igazságszolgáltatás célja: hogy az igazság kiderítették, ez pedig nemcsak aktiv, de passiv ténykedés által is megakadályozható, vagy legalább megnehezíthető.

A német Btk. 138. és az olasz Btk. 210. §-a büntetőjogi sanctióval látja el azon cselekményt is, ha valaki a tanúság-tétel alól magát hamis ürügyek alatt kivonja. Hasonló intézkedést látnánk mi szívesen a módosított magyar Btk.-ben is.

A bűnvádi ügyekben elkövetett ily passiv cselekményekre nézve a Btk. 230. §-a állít fel bizonyos tekintetben sanctiót, ezen szakasz azonban a tanúság kikerülésének csak nagyon kevés eseteire alkalmazható, de viszont ezekben az esetekben nemcsak a tanuul felhívás folytán megjelenés és tanúság-tételre, hanem feljelentésre kötelez, és így külterjességére nézve kevés, belterjességére nézve sok arra, hogy az általunk javasolt értelemben szóló szakasznak a büntető törvénykönyvbe iktatását feleslegessé tehetné.

V. A novella 247. §-ához.

A novella a magyar büntető-törvényben egy egészen új delictumot állapít meg, midőn a kerítésnek némely eseteit is büntetendő cselekményeknek dekretálja.

Helyre akarja ezzel hozni azt, — mint az indokolás vallja, — hogy a Btk. a kerítés iránti tartózkodásból tulment a kellő határon.

De — a mi nézetünk szerint — a kellő határig a novella sem ment el, ez pedig a mennyire idején, ép oly igazságos is lett volna.

Miután a novella 250. §-a ezen eredeti szakasznak a bűncselekmény indítványi minőségére vonatkozó rendelkezését a kerítésre is kiterjesztette, ezen bűncselekmény meghatározásánál minden oly szempont, mely a sértett fél szegényérzete és családi viszonyaira vonatkozik, mellőzhető.

Igy tehát a büntetethez határainak megvonásánál egyedül a kerítőre és a kerítés indokai, célja, eszközei és módjára kell figyelemmel lennünk.

Ezek közül a novella csak a három utóbbit tartja szem előtt, és csupán az üzletszerű kerítést vonja az idézett szakasz körébe. A második bekezdés ugyan csak azon ismérvet állítja fel, ha a kerítés ravasz fondorlattal követtetik el, de miután az első bekezdés az üzletszerűséget egyáltalán megkivánja, mi a második bekezdésnek más értelmezést nem adhatunk, mint hogy a ravasz fondorlattal kerítés is csak üzletszerűség esetén büntetendő.

Mi — a fentebb érintett szempontokból — büntetendőnek tartanók a kerítést bármely esetben, — tehát ha nem üzletszerűleg gyakoroltatik is, — ha az ravasz fondorlat segítségével, valamint ha egyáltalán nyereségvágyból, s nem kevésbé, ha 16-ik évét még be nem töltött tisztességes leány, vagy a kerítőnek felesége, testvére vagy anyja ellen követtetik el.

Az indokolást szinte feleslegesnek tartjuk.

A ravasz fondorlat, a legcsekélyebb anyagi érdek megkárosítása ellen irányozva is, büntettetik. Azt hisszük, hogy az erkölcsi javak egyik legértékesebbje is érdemel annyi védelmet!

A Faust-beli Márthák a Valentin szavaiban megnyilatkozó erkölcsi ítéletnek méltán tétethetnek ki, de jól tudjuk, hogy az ily cselekmények a bíróság ítélőszéke előtt ép oly kevésbé meghatározhatók, mint beigazolhatók. A direct e végből adott pénzért való kerítés azonban, ha egyszer felfedezhető, a jogérzék érzékeny megsértése nélkül büntetlenül sem hagyható.

A legközelebbi hozzátartozók védelmét nemcsak azért

ajánljuk a törvényhozók figyelmébe, mert a kerítésnek ez az esete a legaljasabb, hanem mert az áldozat védekezése itt a legnehezebb, a tizenhat éven aluli leányoknak pedig tapasztalatlanságát, hiszékenységét kívánjuk a büntető codex sanctiójának védbástyájával megoltalmazni az e fajta támadások ellen.

Álláspontunk védelmezésére különben még a novella indokolásában idézett külföldi törvényekre, s így első sorban a német Btk. 180. §-ára — mely a haszonlesésből elkövetett kerítést egyáltalán büntetendőnek mondja ki — és 181. §-ára — mely a nem önérdekből elkövetett vagy iparszerű kerítést is, ha az fondorlattal, vagy a kerítő hozzátartozói ellen követték el — büntetéssel sújtja, ugyszintén az olasz Btk. 345. §-ára is hivatkozunk.

De a mennyiben a fenebb mondottak tekintetbe vehetőeknek nem találhatnának is, és pedig különösen ez esetben, a Btk. 247. §-ának oly kiegészítését óhajtánók, hogy a férj, a ki feleségét mással nemi közösülésre csábítja, szintén büntetessék.

E helyütt még egy másik delictumra is felhívjuk a figyelmet. Ez: a csábítás, vagyis azon cselekmény, midőn valaki egy nő-személyt nemi közösülésre bír reá.

E bűncselekményt — csekélyebb súlyánál fogva — a csábítás vétségének tekintenők, s azon esetekre terjesztenők ki, midőn valaki a nemi közösülésre vagy fajtalanságra reá bírást 16 éven aluli lány, vagy bár ennél idősebb nőszemély ellen, de ravasz fondorlat vagy valamely e célból használt alkalmas szerek beadásának segélyével követi el.

Magáról a cselekményben rejlő szemérem elleni merényletről nem is szólunk. Az ismérvek két elsejére nézve pedig a fenebb mondottakra utalunk.

A szerek beadása alatt értjük azt, midőn nem az értelem tévesztetik meg, hanem a phisikum hozatik oly állapotba, mely a csábító céljának kivitelét az ellenálló akarathoz az érzéki ingerek felidézése által való legyőzése folytán lehetségessé teszi.

Az orvosok tudományosan igazolhatnák, de a nélkül is tudhatja bárki is, hogy vannak oly szerek, melyek oly erős nemi ingert idéznek elő, hogy a legnagyobb szeméremérzet sem képes azon többé uralkodni. Az illető — kinél a szer alkalmaztatott, — nem tekinthető öntudatlan vagy védelemre képtelen állapotban levőnek, és így ezen esetekben a Btk. 232. §-ának 2. pontja nem alkalmazható, — mégis aligha fogja elvitathatni akárki is, hogy ily szerek beadásával egy tisztességes nőnek nemi közösülésre vagy fajtalanságra reá-bírása nem volna oly cselekmény, a mely büntetést érdemel!

VI. A novella 258. §-ához.

A novella a rágalmazás vétségének körét egy újabb meghatározással bővíti, védelmébe vevén a kereskedők hitelét.

Maga a törvény-szöveg ugyan nem mondja ki határozottan, hogy csakis a kereskedőket akarja védelmezni, de az indokolás e tekintetben minden kétséget kizár.

Tagadhatatlan, hogy ezzel a legégetőbb szükségén van segítve. De — kérdem — ha már büntetőjogi sanctió terhe alatt tiltva lesz egyik vagy másik kereskedőről tudva oly valótlán tény állítani, mely annak hitelét megingathatja, miért marad szabad az egyik ügyvédnek a másik ügyvédről tudva oly valótlán tény, vagy akár a tények egész légióját állítani, melyek ugyan valóságuk esetében még nem képeznek büntető eljárás okát, de épen elegendők arra, hogy azt a jogkereső közönség előtt teljesen diszcreditálják, clienseit pedig megbízásuk visszavonására indítsák?!

Ha már a rágalmazás fogalma így kibővítettik, nem lehetne-e hozzá még azt a fogalom-meghatározást függeszteni: «vagy keresete megrontására alkalmas». A német Btk. sem szorítja védelmét kizárólag a kereskedők hitelére. (l. 187. §.)

VII. A novella 261. §-ához.

A novella 261. §-a egy igen tiszteletre méltó újítást foglal magában. De ne feledjük, hogy a verbalis injuria igen gyakran súlyosabb a realisnál. Valakinek becsületében gázolni és ezt aztán pénzen megválthatni, könnyen oly színezetet adhat a dolognak, mintha a sértett fél becsülete pénzben megállapítható értékkel bírna. Minthogy pedig az alternatív büntetést büntetőtörvénykönyvünk rendszere meg nem engedi, bizony nem marad más fen, mint a becsület-sértés vétségére fogházbüntetést állapítani meg.

A társadalom alsóbb rétegeihez, plane söpredékéhez tartozókkal szemben ez körülbelül úgy is egyre megy, mert ezek a pénzbüntetést úgy is többnyire úgy ülik le, ha pedig a becsületsértés vétségét oly egyének követik el, a kik inkább fizetnek, sem hogy bezárattatni engedjék magukat, ha a becsületsértést csak pillanatnyi felindulásban s talán nem is teljesen alaptalanul követték el, a bírónak mindig módjában leend pénzbüntetést alkalmazni, ha pedig a sértés meggondolt aljas célzattal követtetett el, akkor a fogházbüntetés indokolt, és a legtöbb esetben az egyetlen valószínűsleges megtorlás. És ne feledjük, hogy kötelességünk mindent megtenni, a mi a párbaj-mánia kiirtására alkalmas, már pedig, hogy a rajtunk elkövetett becsületsértést a sértő néhány forinttal — mert bármily magas legyen is a pénzbírság összege, az a nagy vagyonnal bírókkal szemben csakis néhány forint számba megy — váltsa meg, ez ugyan nem alkalmas.

A régi jogrendszerre való hivatkozás, mely szerint a becsületsértés miatti kereset magánjogi természetű volt, és így csakis pénzbeli marasztalásra irányulhatott, alig állhatja meg helyét, ha csak nem akarunk visszamenni a kisebb és nagyobb hatalmaskodási és vér-dijakra.

Szabadjon még azt is megjegyezmem, hogy a «bántalmazás» kifejezés nem eléggé præcis, mert a verbalis injuria is bántalmazás, a mennyiben a sértett felet bántja. Helyesebb volna tehát a «testi bántalmazás» kitétele.

(Folyt. köv.)

Dr. Szász Béla.

Külföldi judikatura.

616. A büntetőbírság négy havi fogházra ítelt egy pékmestert, mert egy tizenhatodik évét még el nem ért leányt nemi közösülésre csábított. A leány gyermeket szült és perelte az apát 3000 márka kár megtérítésére. Alperes beismerte a közösülés tényét, de azt használta kifogásul, hogy a leány akkor már erkölcsileg romlott volt és a leány hívta őt fel a közösülésre. A tanuk bizonyították, hogy a leány a szülés előtt és után általában nagyon kihívó magaviseletet tansított. A bíróság 1200 márkát megítelt és kifejtette, hogy a leány 14 éves volt csak, a midőn alperes szolgálatába lépett és kezdetben kifogástalanul viselkedett. Ha röviddel ezután már megtörtént a közösülés, úgy minden más lehetőség ki van zárva, mint az, hogy a lány romlottságát a gazdája idézte elő vagy előmozdította. Ha alperes a közös lakást, főnöki tekintélyét és a leánygyermek tapasztalatlanságát arra használta fel, hogy reábirja bizalmaskodások türesére és utóbb nemi közösülésre, úgy olyan viselkedést tanusított, mely őt csábítónak bélyegzi és kártérítésre kötelezi. Ilyen körülmények közt közömbös az, hogy a gyermek atyja tényleg alperes-e, vagy nem. Minthogy alperes kötelességzegő és lelketlen viselkedése tompította el az erkölcsi érzést a leányban és vitte azt az erkölcsstelenesség lejtőjére, ennél fogva ő a kárért akkor is felelős, ha a gyermeket más nemzette. Az sem fontos, hogy a gyermek elhalt, mert a leány női becsületén ejtett folt megnehezíti élete fontartását és csökkenti férhezmenetele lehetőségét. (Zweibrückeni felsőbbbírság.)

617. Ugyancsak a zweibrückeni felsőbbbírság 1200 márka kártérítésre ítelt egy férfit, a ki éveken át szerelmi viszonyt folytatott egy leánynyal, neki házasságot ígért, vele gyermeket nemzett és őt reábirta, hogy mással történt eljegyzését felbontsa. Az ítélelhozatal idejében a leány férjhez ment már egy harmadik férfihez a kinek jövedelme azonban csekélyebb volt, mint első jegyeséé. Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **Az új sommás eljárási törvény** életbeléptetésével járó személyzeti szaporítások szükségessé teszik fővárosi járásbíró-ságaink helyiségeinek bővítését illetőleg áthelyezését. Nem mulaszthatjuk el az illetékes körök figyelmét ez alkalommal felhívni arra, hogy jó fekvésű, azaz könnyen hozzáférhető és a főbb közlekedési vonalakhoz s közlekedési eszközökhöz közel fekvő helyiségek választassanak ki s emellett nagy súly helyezzék az egyes tárgyaló termek tágas és szellős voltára, mert pl. a VIII.—X. ker. járásbíró-ság helyiségeiben tárgyalni kín bíróknak, ügyvédnek, félnek egyaránt.

— **Az új sommás eljárási ügyviteli szabályok** állandóan hivatkoznak a régi ügyviteli szabályok érvényben hagyott szakaszaira és egyéb miniszteri rendeletekre, az átmeneti intézkedésekben pedig a régi ügyvitel bizonyos szakaszai hatályon kívül helyeztetnek. Véleményünk szerint sokkal egyszerűbb és világosabb lett volna a sommás eljárás számára teljesen új ügyviteli szabályokat készíteni, a mely felölelt volna mindennemű intézkedést, míg a jelenlegi rendszer sok értelmezési zavarra fog okot szolgáltatni s azonfelül az ügyviteli szabályok kezelése nehézkes is lesz. (*Bírói körökből.*)

— **A m. kir. pénzügyi közgazgatási bírósághoz** 1894. év I-ső felében beérkezett 10,508, a múlt évi hátralékkal összesen elintézendő volt 12,760, ebből elintéztetett 1894. év I. felében 10,095, elintézetlen 2665 ügydarab. Az elintéztetett ügydarabok közül helybenhagyó ítélet volt 4058, megváltoztató 1511, helybenhagyó végzés 391, megváltoztató 97, megsemmisítő 647, egyébként intéztetett el 997 ügydarab.

— **Az örökösödési eljárást** tárgyalja Dr. Fodor Ármin és dr. Márkus Dezső nagy perrendtartási kézikönyvének imént megjelent része. Szerzők ezen kötetben is teljes anyaggyűjteményt adtak s e mellett a régibb törvényeket és rendeleteket is beleillesztették könyvükbe, és legtöbb szakasznál énymagyarázattal is szolgálnak. A mit e nagy mű előző teiről mondtunk, az teljesen reá illik e kötetre is, mely szintén nagy gondnal s pontossággal van szerkesztve. A mű utolsó része (azaz a III. kötet második fele), mely a végrehajtási eljárást, jogsegélyt, bélyeg- és illetékszabályokat fogja tartalmazni, az ősz folyamán jelenik meg.

— **A n.-váradí kir. jogakadémián** a lefolyt tanév második felében beírva volt 105 hallgató. Előadást tartott 7 rendes, 1 rendkívüli és 3 magántanár. Előadatott 14 speciálkollegium.

— **Árvaszéki jegyző nem vehető fel az ügyvédjelöltek lajstromába.** *A kolozsvári ügyvédi kamara választmánya* dr. — — ügyvédjelölt ügyében *határozott:* Minthogy az 1874: XXXIV. tcz. 5. §. 2., 11 §. b) pontja szerint ügyvédjelöltek bíróságnál, ügyvédnél, kincstári, közalapítványi kir. ügyészségnél, vagy közjegyzőnél folytathatnak joggyakorlatot, dr. — — 26/894. számú jelentéséből pedig az tűnik ki, hogy habár kamaránknál, mint dr. — — ügyvédnél joggyakorlaton levő ügyvédjelölt van bejegyezve, tényleg Kolozsvármegye árvaszékénél jegyzői hivatalt tölt be, ügyvédjelölti joggyakorlatot az idézett cikk 5. §-a ötödik bekezdése ellenére csak délutánonként (szerinte nemcsak 1—1 óráig, hanem leggyakrabban egész délután) folytat, — s minthogy ilyképen a megyei árvaszéki jegyzői állás az ügyvédjelöltséggel összeférhetetlen, dr. — — az ügyvédjelöltek lajstromából kitöröltetik. (1894. január 23. 26. sz. a.)

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara választmányának idézett keletű és számú határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1894. június 20-án. 5797. sz. a.)

— **A telekkönyvi betétek szerkesztésekor a birtokrészletek eldarabolásához a politikai hatóság engedélye mely esetekben szükséges?** A kir. igazságügyminiszter a budapesti I—III. ker. kir. járásbíró-ság mint telekkönyvi hatóság vezetőjéhez intézett rendeletében kijelentette a következőket:

A telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló törvények a telekkönyvi rendelettel elválaszthatlan kapcsolatban állanak, a mennyiben az amazok szerinti munkálatoknál olyan telekkönyveket kell létesíteni, a melyek a közforgalomnak való átadás után a telekkönyvi rendelet szabályai szerint vezethetők, a mennyiben a betétszerkesztő bizottságok

hatáskörébe számos oly ügy elintézése van belevonva, a melyet a betétszerkesztés esetén kívül a telekkönyvi hatóság van hivatva elintézni a telekkönyvi rendelet szabályainak értelmében.

Ezért a most említett ügyek állásánál a betétszerkesztő bizottságok a telekkönyvi rendelet szabályait figyelmen kívül nem hagyhatják, habár ezekre a betétszerkesztést tárgyazó törvényekben és a végrehajtási rendeletekben tüzetes hivatkozás nem történik. Kivételt csupán azok az esetek képezhetnek, a melyekben a betétszerkesztési törvények és rendeletek határozottan a telekkönyvi rendelet szabályaitól eltérőleg intézkednek.

A telekkönyvi rendelet 56. §. a) pontjának értelmében a le és hozzájegyzések a többek között csak annak föltétele alatt engedtetnek meg, hogy a netalán köztekintetekből szükséges politikai engedély igazolása előterjesztetik és ezt a szabályt felfüggesztő vagy attól eltérőleg rendelkező intézkedés a betétszerkesztést tárgyazó jogszabályokban nem foglalják.

Ennélfogva kétségtelen, hogy valahányszor a betétszerkesztő bizottság az 1891: XVI. tcz. 18. §. b) pontjához és a betétszerkesztési utasítás 85. §-ához képest arra irányzott működést fejt ki, hogy a telekjegyzőkönyvekben közös tulajdonul bevezetett, de tényleg felosztott ingatlanok helyett az egyes tulajdonostársak betétjeiben a közös ingatlanokból nekik jutott külön területek legyenek bevezethetők: a telekkönyvi lejegyzéssel egyenlő hatályu emez eljárásánál a politikai hatóság engedélyének igazolását kell követelnie, a mennyiben ilyen engedély a birtokrészlet telekkönyvi eldarabolásához törvény vagy törvényerejű szabályrendelet értelmében szükséges; és ha az engedély nem igazoltatik, a telekkönyvileg közös birtokrészlet eldarabolása s a betétekbe ekként leendő bejegyzése iránti kérelmet meg kell tagadnia.

A mondtak arra az esetre is állanak, a mikor valamely telekkönyvi birtokrészlet elkülönített részére a tulajdonjog a tényleges birtoklás alapján bejegyzendő, valamint arra az esetre is, a mikor a felek az 1891: XVI. tczikk 12. §-ához képest a betétszerkesztési bizottság előtt telekkönyvi bekeblezésre alkalmasnak mutatkozó okiratot és egyszerűs mind ugyane szakasz harmadik bekezdése értelmében eldarabolási vázrajzot mutatnak fel. (23163/1894. I. M. sz.)

— **Telekkönyvi betétekről hivatalos másolatok kiállítására, a hat havi hirdetményi határidő alatt.** Tekintettel arra, hogy az 1886: XXIX. tcz. 58. §-a szerint a törlési kereset, ellentmondás és felszólalás joghatálya a 6 havi hirdetményi határidőn belül az időközben nyilvánkönyvi jogokat szerzett harmadik személyekre és az általuk időközben szerzett nyilvánkönyvi jogokra is kiterjed, ennél fogva utasította a kir. igazságügyminiszter azokat a telekkönyvi hatóságokat, melyeknél telekkönyvi betétszerkesztés folyamatban van, hogy valahányszor oly község, pusztai birtok, vagy más önálló terület telekkönyvi betétjeiből adatik ki teljes, kivonatos vagy részleges hivatalos másolat, a mely községre nézve az 1886: XXIX. tcz. 58. §-ához képest megállapított hat havi hirdetményi határidő még le nem járt, a hitelesítési záradékban a hitelesítő telekkönyvvezető által azt, hogy a hirdetményi határidő még le nem járt, világosan tüntesse ki. (25579/1894. I. M. sz.)

— **A botbüntetést** kívánja vissza a «Kreuzzeitung». Nem szabad időt veszteni, — így szól, — hogy a durvaságok és az emberi élet elleni merényletek ellen oly hathatós nevelési és fenytési eszközt ismét a büntetési rendszer keretébe felvegyük. A gonosz fráterek légioja élvezi a fegyházak falain belül a gondtalan életet, és ezeket és milliókat tevő kiadásokat okoz az államnak. Ezeket nem ijeszti el a szabadságvesztés-büntetés, tehát kiegészítőképp kell meghonosítani a szabadságvesztés-büntetések mellé a testi fenytéket. A büntetések ilyenén szigorítása ellen nem is lehet — már t. i. a Kreuzzeitung szerint nem lehet — komolyan érvelni. Ezen érvelésre a «Vossische Zeitung» azon megjegyzést teszi, hogy a mint a halálbüntetés nem bír elrettentő hatással, épugy a botbüntetés sem bír azzal. Ellenben a botbüntetéssel igen könnyen visszaélések történhetnek, ha olyanokkal szemben is alkalmaztatik, a kik nem érdemlik ezen durva elbánást és az erkölcsi érzületre is nagyon visszasan hat.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre --- 6 ft negyedévre 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bermentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőjog története. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Az új sommás eljárás köréből. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — A részletügylet reformjához. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az özvegyi jog (ius viduale) tartalma és terjedelme. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR-tól. — A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat. Dr. SZÁSZ BÉLA budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőjog története.¹

Magyarország.

—1832.

I. A magyar bűnügyi igazságszolgáltatás a mult században nem volt oly kegyetlen szigorú, mint a nyugati államokban. Ott megszervezték a szigort, nálunk pedig megvolt ugyan a rendszer a papiron és tettek is egyes kirohanások a szigor és a féktelenség irányában; de az általánosságot tekintve, a megyék és városok inkább patriarchális módon szolgáltattak igazságot.

Már az az egy körülmény, hogy nálunk a feltételes ítéletek egész közönségesek és rendes használatuak voltak, lényegesen enyhítette az igazságszolgáltatást. A feltételes ítéletek hozatalát úgy látszik leginkább a városok gyakorolták. Bizonyára az autonomikus szervezet és a városok magokra hagyottsága hozta létre e szokást. Nem befolyásolta őket semmiféle írott jog, tehát szabadon választhatták kisebb sulyu esetekben ezen észszerű formáját az ítéleteknek. (Ha Német- és Franciaországban a római és egyéb jogok nem szorították volna a bírót bizonyos szabályok közé, ott is megtalálta volna ezen utat a józan ész.)

Eddig következő városainkban jöttünk nyomára a feltételes ítéleteknek: Kecskemét, Kassa, Miskolcz, Zilah, Debreczen.

Ezenkívül a következő megyékben: Sopron, Heves.²

Kétséggel fel lesznek ilyenek találhatók a többi városokban és megyékben is.

A másik tényező, melyet itt ki kell emelnünk, az, hogy a halálbüntetés nálunk sokkal kisebb mérvben vétetett alkalmazásba, mint a külföldön. A mig Németországban, Ausztriában és Franciaországban néha százra és többre is ment évenként a kivégzettek száma, addig nálunk kivégzés tényleg alig volt 10—20. Kétségtelen ugyan, hogy a halálbüntetés kevesbitéséhez járult lényegesen az, hogy a halálbüntetéses ítéleteket a megyék kénytelenek voltak végrehajtás előtt felsőbb helyre terjeszteni, és mivel a felterjesztéstől idegenkedtek, inkább nem is mondták ki a halálbüntetést. De akármi okozta, az eredmény mégis csak az volt, hogy Magyarországon csekélyebb sulyu büntetésekkel elégedtek meg, mint a külföldön.

¹ Mutatvány dr. Fayer Lászlónak sajtó alatt levő büntetőjogi kézikönyvéből.

² A 16., 17. és 18. századból származó, eddig kiderített magyar feltételes ítéleteket összeállítva l. *BRR.* III. 107. és köv. ll. — Továbbá Debreczen város jegyzőkönyve nyomán számos feltételes ítéletet közölt *Szél Farkas* kir. táblai tanácselnök a *Jogt. Közl.* 1893. 2. számában.

Teljesen igaz, a mit *Pulszky Ferencz* 1843-ban irt, hogy bár Magyarországon a halálbüntetés a középkor barbár nyelvén poena ordinariának nevezetik, hogy harmincz megyében ki van ugyan hirdetve a statarium, de az egész inkább formalitás, mert a végrehajtott halálbüntetések száma évenként nem haladja meg a 10—15-öt.

Ugyanezt megerősíti Szemere, sőt az akkori állapotot még sokkal kedvezőbben tünteti fel, mikor írja:

«Ezeket s több efféle tekinteteket azonban mellőzvéen, ama lajstromból egy mégis világos, t. i. hogy míg más müveltebb nemzeteknél évenként 10—50, Ausztriában 1824—1828-ig 90, tehát évenként 22 ember mult ki verpadon, mi 1837-ben ugyanazon szabadságot birtuk két ember vére után.» (A büntetésről s különösebben a halálbüntetésről. 190. l.)

A mi a statistikai adatokat illeti, azok természetesen nagyon hiányosak. Schwartner¹ szerint 1804-ben kivégeztetett 33, 1805-ben 42 egyén. Springer² szerint 1827-től 1834-ig 86 halálos ítélet hajtatott végre, vagyis évenként 10³/₄, más kutfő szerint négy év alatt 74, tehát évenként 18¹/₂. (L. Csatskó Imre: Büntetésjogi elméletek. 1843. 72. lap.)

Az akkori statistikáról *Szemere* ezeket írja:

«Gyilkosaink száma, 1681, összevetvén a külföldi táblákkal, első pillanatra megijeszt. De ha meggondoljuk, hogy e számban vannak azok is, a kik évek óta lakolnak, azok is, kiknek pöre évek óta foly, tehát talán egy évtized gyilkosai is; hogy nálunk egy-egy verekedésbeli emberölésért tiz, s több is mint gyilkos jelen meg a rovatban; hogy külföldi tudósításokban a gyilkos név alatt egyedül a szándékos ölö értetik s néha ettől a szüle-, hitestárs-, gyermekgyilkos ismét el van különözve, nálunk ellenben a szándékos gyilkos, ölö, étető, gyermekvesztő, mind e czim alá jön; hogy közügyvédeink a vádat mi könnyedén keresztelik főben járó keresetté, ha meggondoljuk mindezt, e nagy szám egy nagy felleggé válik, melyben kevés villám van. Mutatja az is, hogy 1400-ból 1127 mentetett fel, vagy kapott kisebb büntetést és így százból 77.» (U. o.)

Mindezeket összefoglalva, annyi kétséggel megállapítható, hogy a magyar igazságszolgáltatás, ha nem is volt annyira rendszeres és rendezett mint a külföldi, de az igazságszolgáltatási áldozatok megkövetelésében is messze mögötte maradt a nyugati államoknak.

2. Biróságaink gyakorlatára a speciális törvényeken kívül befolyást gyakorolt III. Ferdinandnak 1656-ban kiadott törvénykezési rendtartása, az ugynevezett Praxis Criminalis. Elismerve azonban soha sem volt.

A mult század eleje óta állandóvá lett a törekvés, hogy kodifikáltassék a büntetőjog és a bűnvádi eljárás. Az 1715 : XXIV. tcz. megkezdte az intézkedések sorozatát. Következik utána 1726-ban III. Károly rendelete, melyben felszólítja a törvényhatóságokat, hogy dolgozzanak ki büntető törvénykezési rendtartást. Mária Terézia 1752-ben a kidolgozást újra elrendelte. Majd II. József törvényen kívül büntető-törvénykönyvet hirdetett ki, az osztrák tartományokban is életbeléptetett Josefínikus Kodexet, melyben — a katonai delictumokat kivéve — megszüntette a halálbüntetést és helyébe a

¹ Statistik des Königreichs Ungarn. 1841.

² Statistik d. österr. Kaiserstaates. 1840.

dunai hajók vontatását léptette mint pótló büntetésnem. (Ilykép vélte II. József ezen kényes kérdést a francia philosopha értelmében megoldhatni.)

Majd ezen törvénykönyv hatályon kívül helyezettvén, az 1791 : LXVII. tcz. rendszeres büntető-törvénykönyv kidolgozását hagyta meg. A kidolgozott javaslatok 1807-ben tétettek közzé. Befolyást gyakoroltak a kidolgozásnál különösen a francia forradalom eszméi és kiválólag mutatkozik azokban a törekvés, hogy demokratikus szellemben a nemesek és nem-nemesek közt nivelláljon.

Az 1827 : VIII. tcz. újabb választmányt alakított. A dolgozat elkészült és 1830-ban közzé is tétetett; de most már nem a jogegyenlőségi eszmék vétettek alapul, hanem — az akkori idők szellemének megfelelőleg — a bűnügyi törvényhozást is arra akarták felhasználni, hogy a nemesség jogait a jobbágysággal szemben megerősítsék. Ad obvallandam constitutionem. A munkálat egyébiránt sokban hasonlít az 1803-ki osztrák büntető-törvénykönyvhöz.

3. A mi a büntetőjog irodalmi művelését illeti, hazánkban a rendszeres tárgyalás a mult század közepén kezdődött, midőn *Husztly István* egri jogtanár, főleg pedig *Bodó Mátyás* gömörmezei tiszti ügyész törvényeink és az akkori törvényszéki gyakorlat elveit fejtették ki. Azután hosszabb szünet állott be, melyet a hazai jog munkába vett átalakítása és a reform reménye okozott. A jelen század második évtizedében *Vuchetich Mátyás* budapesti jogtanár († 1824), *Fabrizy Samu* ügyvéd († 1858), *Szlemencs Pál* pozsonyi jogtanár († 1856) rendszeres dolgozatai újra megindították a büntetőjog művelését. (L. Pauler 31. l.)

1832—1848.

4. A harminczas években új szellem kezd nálunk uralkodni a büntetőjogi és bünvádi eljárási problémák tárgyalásában. Addig a hivatásszerű jogászok foglalkoztak e kérdésekkel, és — a mint ez különben másutt is történt — behelyezkedtek a tudományosnak jelölt szakbeli keretekbe. Most átvették a vezetést az államférfiak.

Az események sajátos láncolata folytán a büntetőjogi kodifikáció mindinkább előtérbe nyomult. Ha a vezérlő államférfiak bizonyos politikai céljaikat el akarták érni, kénytelenek voltak a büntetőjogi kodifikációba belémenni. A jobbágyok személyes szabadságának biztosítása iránti törekvés, az azon időben elharapódzott politikai perek elleni oltalom, de különösen a rendi szerkezetnek a szorosán vett alkotmányjogon kívüli ostromlása: mindez összejátszott arra, hogy az államférfiak vették kezökbe magát a kodifikációt.

Az ország első szellemei a büntetőjog és a bünvádi eljárás tanulmányozását tüzték maguknak feladatul s ezen idők fiatal államférfiui gárdája ugyszólván kivétel nélkül a bűnügyi törvényhozás terén vitva első nagyobb harczeit.

Deák Ferencz, Szalay László, Eötvös József, Szemere Bertalan, Kossuth Lajos, Pulszky Ferencz, Zsedényi Ede, Kauzál Gábor akkoriban kiválólag büntetőjoggal foglalkoztak.¹

¹ Természetes, hogy ezzel háttérbe szorultak a szakbeli kriminálisták. Nem egyszer erős összeütközés is volt a két elem közt. Különösen Szalay László üldözte a legistákat. Ő irta róluk, hogy :

«a tespedésnek s mondhatni, a retrograd mozgalmaknak oka nem csekély mértékben az öszves jogi irodalom példátlan leketlenségében is keresendő;»

«a Gusztermann-féle közjogi ármánykodásoknál lehetetlen, hogy eszünkbe ne jöjjön a rómaiaknak szerződéseknél használtatni szokott sacramentalis formulájuk: absit dolus malus et jurisconsultus; évekig csak remegő báméskodást és jajveszékést idéztek elő, nem visszatartást, nem czáfolatot;»

«s ha mindezt tekintetbe vesszük, természetesnek fogjuk találni, hogy 1825. táján a büntetőjog irodalma Husztynál csak alig-alig haladt előbbre;»

«az ész s az igazság szövétnekével le akarunk világítani a birói tapogatózás s a rabulismus odúiba; nem akarunk többé egyre foltozni, enyvezni, nem egy sereg ármányforralót táplálni, kik a centuriæ dubietatum feloldásából élőködnek.»

5. A harminczas és negyvenes évek kodifikationális törekvéseit tüzetesen tárgyalja «A Magyar Bünvádi Eljárás mai érvényében» című munkánk. Itt csak röviden összefoglaljuk az előzményekről ott mondottakat és azután áttérünk az anyagi jog kodifikációjának mozzanataira, melyekről amott, hol különösen a bünvádi eljárást kellett szem előtt tartani, nem szóltunk.

A büntetőjogi reformot az 1832—6-iki országgyűlésen Deák Ferencz kezdeményezte. Az akkori büntetőjog és eljárás leginkább a jobbágyokat nyomta; ezek sorsán akart tehát ez uton is segíteni. Előbb különösen az uri székek ellen irányuló részleges intézkedéseket javasolt, a jobbágyok személyes szabadságának biztosítását és a botbüntetés megszorítását, majd eltörlését illetőleg.¹ Sürgette egyszersmind elvtársaival együtt a börtönügyi reformot. De sem az 1832—36., sem az 1839-iki országgyűlésen célta nem ért. A rendszeres kodifikációra utalták az ügyet.

Időközben Eötvös József, Szemere Bertalan és mások a botbüntetés megszüntetése, a börtönreform és a halálbüntetés kérdése iránt annyira tudták a megyék és az országos közvélemény érdeklődését felkeltetni, hogy hosszas vitatkozások után némely javítások tényleg keresztülvitettek.

Eötvös ezeket írja a fogházjavításról szóló munkájának előszavában :

«Azon kérdések között, melyekre utolsó időszakunkban haladó nemzetünk figyelmét kiterjeszté, alig van egy, mely általánosabb részvétet s pártolást talált volna, mint a fogházak javítása. Legyen maga ez ügynek igazsága, vagy az, hogy tömlöczeink óriási hibáit s visszaéléseit tagadni még azoknak sem lehetett, kik egyébiránt minden fenállót helyesnek, s mindent, mi önszemélyöket nem sérti, igazságosnak tartanak; legyen, mert e reform azoknak egyike, melyeknél keresztényi szeretet a külön álló politikai véleményeket központosítja: elég az, hogy mihelyt *Böloni Farkas Sándor* utazásának leírásában a hazát az amerikai büntető-rendszerre figyelmessé tevő, azonnal az ügy számtalan lelkes pártolókra talált. Tanusítja ezt több, a tömlöczök iránt tett javítás, mely azóta több egyes törvényhatóságnál létrehozott.»

A M. T. Akadémia pedig 1839-ben a következő büntetőjogi pályakérdést tüzte ki:

Határozottassék meg a büntetés értelme és célja; adassanak elő annak biztos elvei s ezekhez alkalmazható nemei; fejtsék meg, található-e köztök helyet a halálbüntetés, és mely esetekben, miképen és mily sikerrel gyakoroltatott ez a régi és újabb népeknél, különösen hazánkban?

A kérdésre tizenkét pályamunka érkezett. A 100 arany pályadíjat tudvalevőleg *Szemere Bertalan*, a második díjat *Sárváry Jakab* nyerte el.

Az 1840-iki országgyűlésen megalakították a nagy országos bizottságot a büntetőjogi kodifikáció keresztülvitelére.

Deák Ferencz az 1840-iki országgyűlésről szóló követjelentésében következőleg emlékszik meg a büntetőjogi törvényhozás ügyéről:

«Büntető törvényeink nagy részben a hajdankornak elavult maradványai, melyeket már azóta sokféleképp változtatott a gyakorlat, úgy, hogy jelenleg sem a bűnnek mértékére, sem a büntetésnek nemére és nagyságára nézve biztos alapot nem nyújtanak, sőt több esetekben a bírónak személye szerint ugyanazon vétkekért ugyanazon körülmények között a büntetések felette különbözők és önkényesek, börtöneink pedig sok helyütt oly állapotban vannak, hogy azoktól az emberiség legszelidebb

¹ Deák, midőn a főrendek a «természetjog» nevében követelik, hogy a kisebb vétségekre nézve a büntető hatalom a jobbágyokra nézve az uraság kezén maradjon, ekkép válaszol :

«A büntető hatalom ezen legfőbb az életben, mely által a természettől egyenlőnek alkotott ember önszemélyét mások ítéletének aláveté, csupán és egyedül a társaságos egyesületből veszi eredetét s csak az összes státus nevében s egyedül az által gyakorolható, kit az megbizott.»

érzete méltán visszaborzad. A büntetés célját veszti a közállományra nézve, midőn vétkest sujtva csak boszul, de nem javít s a hol a börtön egyedül szenvedések helye, de az erkölcsi jobbulásra figyelem nincsen, ott sem a büntetések szigorúsága, sem annak a vétkest bizonyosan sujtó gyorsasága nem elég a büntettek kevesbitésére, mert félelem jobb erkölcsök nélkül még nem nyújt kezességet a közállománynak arról, hogy törvényei tiszteletben tartatnak. Nálunk pedig, fájdalommal kell megvallanunk, a tömlöczök még eddig nem javító helyek, hanem nagy részben a vétek iskolái valának s gyakran kit az indulás vagy könnyelműség vétekbe kever, de keble fogékony volt még a jóra s az erkölcs útján csak megbotlott, de szive romlott nem vala, mint vétkét bánó bűnös került a tömlöczbe s mint kitanult gonosztevő hagyá el azt. Korunkban minden mivel nemzet különös figyelmet fordított büntető törvényeinek javítására s börtöneinek s a javító rendszernek czélszerű rendezésére s az újabb tapasztalás e részben már sok régi ítéleteket megczáfolva, kivivta azon igazságot, hogy a szelid emberiséget a közbátorság biztosságával egyeztetni s a büntetéssel az erkölcsi jobbulást is összekapcsolni nehéz ugyan, de nem lehetetlen, sőt első és legszentebb feladata a törvényhozásnak. Nekünk tehát, kik e részben leginkább hátra vagyunk, az elismert hibáknak javítását, a számos hiányok pótlását ismét utóbbra halasztgatni vétek volna hazánk és az emberiség ellen. Számos hiányaink között ezen tárgy az, mely a halasztás nélküli gyökeres orvoslást leginkább megkívánja s azok tárgyalásánál a nemzet jusainak legkisebb sérelme nélkül tanácskozás alá vétethetnek majd azon törvények is, melyek a *fölségsértésnek* és *hütlenségnek* eseteit s a politikai vétségeknek egyéb nemeit tárgyzazzák.»

A törvény utasítása az volt, hogy a büntető és javító rendszer kidolgozása és az 1827-iki javaslat revisiója veendő munkába. Ezen megbízáson azonban egyszerűen tultették magukat. Szalay László *Codificatio* című dolgozatában azonnal utalt arra hogy a megbízás tulszük, s a megállapodás tényleg az lett, hogy egészen új hármast kodexet fognak kidolgozni, büntetőjogit, bűnvádi eljárásit és börtönügyit.

(Folyt. köv.)

Az új sommás eljárás köréből.¹

IV. Átmeneti intézkedések.

Az új törvény eddig tárgyalat átmeneti intézkedései csupán a sommás perekre vonatkoznak. Ezekon kívül átmeneti intézkedései vannak a törvénynek a rendes perekre és a kisebb polgári peres ügyekre vonatkozólag, a melyek azonban sem nem oly helyesek, sem nem oly teljesek, mint a sommás perekre vonatkozó, most tárgyalat intézkedések.

A rendes perekre vonatkozólag azért voltak szükségesek átmeneti intézkedések, mivel az új törvény 215. §-a értelmében az új törvény szabályainak egy része, és pedig különösen a bizonyítási rendszer nagy része, a rendes perekre is ki van terjesztve. Ezekre vonatkozólag az új törvény 227. §-a kimondja, hogy ezen szabályok az új törvény életbeléptekor már folyamatban levő rendes perekre *nem* alkalmazandók. Ez, nézetem szerint, nem helyes megoldása a kérdésnek. Azok a szabályok, a melyek az új törvényből a rendes eljárásra is vonatkoznak, többnyire a bizonyítékok mérlegelésének szabályai, azaz oly szabályok, a melyeknek segítségével a bíró azt dönti el, hogy mi az ügyben a való tényállás. Ezen szabályokat nem szabad alaki szabályokként kezelni, hanem ezeknek, különösen az új törvény szabad mérlegelési rendszere mellett, a bírói meggyőződés alakulásának megszokott módjává kell válniok a végett, hogy helyesen kezeltethessenek és a törvény most említett átmeneti intézkedése akadályát képezi az ily irányu megszokás megalkulásának. Ezen intézkedés következtében ugyanis egy-két év mulva a rendes pereknek kétféle csoportja lesz a bíróságok előtt: egyik, a melyben a bizonyítékok szabad

mérlegelése szerint itél, a másik, a melyekben a tényállást a régi törvény alapján állapítja meg; a két csoport csupán azon alapon levén egymástól elválasztandó, hogy a kereset 1894. évi november 1-je előtt vagy után adatott-e be.

Igaz, hogy a bizonyítékok mérlegelésének ezen kétfélesége már a sommás és rendes eljárás kétféleségénél fogva is megvan az új törvény szerint a törvényszékeknél és a kir. tábláknál. Ez azonban nem baj, mivel ott, a hol a bizonyítékok mérlegelése az egész bírói eljárás különbözőségével függ össze, a bizonyítékok mérlegelésének kétfélesége az eljárás különbözőségéhez természetes módon csatlakozik. Ellenben a mikor a kétféle mérlegelés a teljesen ugyanazon eljárás szerint letárgyalt perekben csupán a kereset iktatásának időpontjától függ és a mikor a különbözőkép elintézendő perek a rendes eljárás hosszadalmassága folytán bizonyos idő mulva ugyanazon időszakban és esetleg a bíróság ugyanazon ülésében fognak ítélet alá kerülni, akkor a bizonyítékok kétféle mérlegelése egyrésztől akadályozni fogja a szabad mérlegelés teljes érvényesülését és másrésztől ingadozást fog előidézni a régi és új törvény egymást nem fedő intézkedéseinek alkalmazásában.

A törvény ezen átmeneti intézkedéseinek indoka nyilván az volt, hogy a már letárgyalt vagy tárgyalás alatt levő rendes perek ne bíraltassanak el más bizonyítási rendszer szerint, mint a melyet a felek a tárgyalás közben kontemplálnak. Ez mindenesetre figyelembe veendő körülmény; ezen a nehézségen azonban talán jobban lehetett volna segíteni avval, ha a már tárgyalás alatt levő vagy letárgyalt perekben mód adatott volna a feleknek az új törvény intézkedéseire való tekintettel póttárgyalást tartani.

Az új törvény hatályba lépte után a rendes perekben indítandó perujítási és semmiségi keresetekre vonatkozólag az új törvény intézkedést egyáltalán nem tartalmaz és sem azt nem mondja ki, hogy az ujtott perekben a régi törvény alkalmazandó, sem pedig azt, hogy az új törvény alkalmazandó. A törvény előkészítési munkálataiban sem találunk utalást ezen kérdés mikénti eldöntésére nézve, mivel az idevágó törvényszakaszok csak a képviselőházi tárgyalások alatt vétettek fel a törvénybe. E kérdés megfajtásánál nem szabad egyszerűen a sommás perek szabályát analogia útján követni, már csak azért sem, mert a sommás perek analogiáját a törvény abban sem követte, hogy az új törvényt a tárgyalás alatt levő rendes perekre is kiterjesztette volna.

Nem marad tehát egyéb mód a kérdés eldöntésére, mint az, hogy az általános perrendtartási alapelvekhez folyamodjunk. Általános elv, hogy a törvény azért instituál új eljárást és új bizonyítási rendszert, mivel a régit kielégítőnek nem tartja, és ebből folyik, hogy az új szabályok alkalmazandók mindig, ha csak valamely különös körülmény azok alkalmazását nem gátolja. Ebből folyik, hogy miután a törvény a perujításra és a semmiségi keresetre vonatkozólag nem intézkedik, *ezek tárgyalása az új törvény értelmében történik akkor is, ha az alapper a régi törvény szabályai szerint tárgyalatott le.*

A perujítás és a semmiségi per ezen szabályozása helyes azon szempontból is, hogy különben, t. i. akkor, ha a perujításra és a semmiségi keresetre a régi törvény szabályait alkalmaznók, a régi törvény hatálya a helyes mértéken tulerjedne. Képzelnék csak azt el, hogy évek mulva, a mikor már az összes perek az új törvény hatálya alatt folynak, jönne egy-két kereset, a melyben egy elavult, és természetesen a feleknek és bírának már emlékezetében is alig levő bizonyítási rendszer szerint kellene eljárni és itélni. Ez nem lehet a törvény helyes célja, és ezért törvényes intézkedés nélkül is arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a perujítás és semmiségi per az új törvény szabályai szerint tárgyalandó és bírálendő el.

¹ Az előbbi közl. I. a 25., 26., 27., 28. és 29. számban.

E szabályból természetesen folyik az is, hogy mindazok a szabályok, a melyeket a perujításra vonatkozólag a sommás perekre nézve fentebb kifejtettem, az ujitott rendes perekre alkalmazandók. Az új törvény bizonyítási rendszere ugyanis a rendes perekben is — habár kisebb terjedelemben mint a sommás perekben — lehetőségessé tesz oly új bizonyítékokat a melyek a régi törvény hatálya alatt bizonyítékokként nem voltak felhasználhatók. Ilyenek alapján a perujítás a rendes perekben épen azon elvek alapján adandó meg, mint a melyeket a sommás perekre vonatkozólag fentebb kifejtettem.

A kisebb polgári peres ügyek azon része, a mely eddig nem a községi bíraskodás alá tartozott, szintén az új törvény szerinti sommás eljárásra fog tartozni. Ezen ügyekre vonatkozólag az átmeneti intézkedést a törvény 226. § tartalmazza, és ennek értelmében az idetartozó oly ügyekben, a melyek a törvény életbe léptekor már folyamatban vannak, az eljárás a régi törvény szerint folytatandó tovább. Látjuk tehát, hogy ezen intézkedés is eltér a sommás perekre vonatkozó átmeneti intézkedéstől, a mely szerint a folyó perekben az új törvény alkalmazandó. Ezen intézkedés ugyan, nézetem szerint, szintén kevésbé helyes, mint a sommás ügyekre nézve kimondott szabály, mindazonáltal az ily ügyek gyors lefolyása és a bizonyítási rendszernek ezen ügyekre nézve a régi törvény szerint is fenálló relativ szabadsága folytán a gyakorlatban bajokkal járnai nem fog.

Nagyobb baj az, hogy az ily ügyekre vonatkozólag sem tartalmaz a törvény intézkedést a perujítás tekintetében és sem direkte sem indirekte nem mondja meg, hogy perujítás esetén a régi (a bagatell) vagy az új (a sommás) eljárás alkalmazandó-e. A törvény előkészítő munkálatai e kérdésre nézve sem tartalmaznak utmutatást és így e kérdésre vonatkozólag is, épúgy mint a rendes perek ujitásának kérdésére vonatkozólag, az általános elvekhez vagyunk kénytelen fordulni megoldás végett.

E perekre vonatkozólag azonban nézetem szerint a megoldás más lesz, mint a melyhez fentebb a rendes perekre vonatkozólag jutottunk. Ezen ügyekben a perujításnak a régi törvény szerint más jelentősége van, mint a rendes perekben. Ezen ügyekben a perujítás szabályozása a régi törvényben avval függ össze, hogy a felebbvitel ez ügyekben majdnem teljesen ki van zárva, illetve a semmiségi panasz némely ritka eseteire van szorítva és a perujítás itt voltaképp a felebbvitelt akarja pótolni.

A perujításnak ezen szerepe kitűnik onnan is, hogy az ily ügyekben, mint a törvény mondja «feltétlenül», azaz minden új bizonyíték felhozása nélkül kérhető. Ebből világos, hogy ily ügyekben a perujítás nem ugyanazon czélu intézmény, mint egyéb ügyekben és nem új bizonyítékok méltánylása végett adott jogeszköz, hanem az ügy revisiójának ép oly módja, mint a felebbvitel. A régi törvény szerint tehát a perujítás az ily ügyekben inkább a felebbviteli jogorvoslat szerepét viszi, mint a perujításét. Mivel pedig az új törvény szabályai a már folyó ügyekben a régi felebbviteli szabályozást nem érintik, és felebbvitelként továbbra is csupán a szűkkörű semmiségi panaszt hagyják meg, ebből következik, hogy az ily ügyekben a perujításra nézve is a régi törvény intézkedései alkalmazandók.

Ezt annyival is inkább kell következtetnünk, mert különben a perujítás eseteit a régi törvényvel szemben, a mely azt minden feltétel nélkül megengedi, a perrendtartási novella által megengedett esetekre kellene szorítanunk. Ez pedig a mellett, hogy a törvény ily magyarázata alig volna indokolható, tekintettel a szűkre szabott semmiségi panasz szabályainak az ily ügyekben való fenmaradására, helytelen megszorítása volna a perujítás eseteinek.

A régi törvénynek az ily ujitott perekre leendő alkalmazása végül avval a veszélylyel sem jár, a melyet a rendes

perekre vonatkozó átmeneti intézkedéseknél említettem, t. i., hogy a régi törvénynek hatályát tulhosszura terjeszti. A perujítás az ily esetekben a régi törvény szerint az ítélet jogerőssé válta után harmincz nap alatt levén megindítandó, természetesen, hogy az összes, a régi eljárás szerint eldöntendő perujítások rövid idő alatt meg fognak indíttatni és ítélettel befejeztetni.

(Bef. köv.)

Dr. Reichard Zsigmond.

A részletügylet reformjához.

Tisztán jogi szempontból a részletügylet mint oly vételi ügylet jelentkezik, a melyben felek abban állapodnak meg, hogy a vételár ne egyszerre, és pedig sem azonnal egyszerre, sem egy bizonyos határidő múlva egyszerre, hanem apró, akár havi, akár heti részletekben fizetessék. Rendesen azon kikötéssel is megtoldják szerződő felek megállapodásaikat, hogy a mennyiben vevő egy részletet pontosan be nem tartana, az egész, még hátralékos vételár esedékessé és így perelhetővé válik. A jogásznak tehát nincsen különös oka a részletügyletnél a közönséges vételtől eltérő szabályokat keresni vagy felállítani, az ő szempontjából a részletügylet legitimálása vagy pláne megengedhetősége ellen aggályokat támasztani nem lehet, sőt neki határozottan tiltakoznia kellene a szerződési szabadság megszorítása ellen, mely a részletügylet szabályozásánál rendesen alkalmaztatik.

A részletügylet azonban nem a jogtudomány, hanem a socialistikus irányeszmék gyermeke és azon körülmény, hogy a continens különböző államai egy és ugyanazon időben foglalkoznak a részletügylettel, symptomatikus jellegű, mely elől a jogásznak, ha az élettől elmaradni nem akar, kitérnie nem szabad és nem lehet. A részletügylet socialistikus termék és ismét bizonyítéka annak, hogy a socialistikus teoriákra nem szabad jogi teoriákkal felelni, mert amazoknak van egy legyőzhetetlen érvök: az élet követelményei és a részletügylet is egyike azon foltoknak, melyeket a modern törvényhozások a jogállam régi köpenyére illesztettek, hogy apránként adják meg az élet új irányának azt, a mit követel — t. i. a törvény előtti egyenlőség mellé a gazdasági egyenjogusítást. Mert azt mondják — és helyesen mondják — a magánjog mai rendszere nagy urak számára teremtetett. A fizetési kötelezettség nem bírálható meg ugyanazon elvek alapján, ha a vagyonos polgárnak és a kérges tenyerű parasztnak vagy gyári munkásnak kell fizetnie. Itt a jognak alkalmazkodnia kell a viszonyokhoz és meg kell alkudnia a socialismussal. A minimum, a mit a «socialistikus» társadalmi osztályoknak joguk van követelniök az államtól, az, hogy az életből és az élet élvezetéből, kényelmeiből annyit biztosíthassanak maguknak, a mennyit a rendelkezésökre álló eszközökkel biztosítani módjukban van. A részletügylet módot akar nyújtani a kevésbé tehetőseknek, hogy szükségleti tárgyakat megszerezhessenek olyankor, a midőn még nem rendelkeznek az egész vételárral vagy épen semmivel. Rationálisan alkalmazva tehát a részletügylet csakugyan hivatva van, hogy a szegényebb néposztályok standard of life-ját emelje. De csakis rationálisan alkalmazva. És az észszerűség szempontjából azon törvényjavaslat ellen, melyet a lapokban közöltek, nevezetes hiányokat vélünk felfedezhetni. Első sorban érthetetlen és különösen jogi szempontból elvetendő azon, majdnem animositásnak nevezhető szigor, melyet az eladókkal szemben alkalmaz. Azért, mert a vevőt beneficiumban akarják részesíteni, az eladót minden jogaitól megfosztani, — ez sem jogilag, sem gazdasági szempontból nem indokolható. És ha valami utját fogja állani, de sőt egészen lehetetlenné tenni a részletügyletet, sokkal biztosabban, mintha azt egyszerűen eltiltották volna, akkor bizonyára azon körülmény leszen az, hogy tökéletesen a vevő szeszélyére bizza a javaslat, hogy a vételi ügylet meg-

semmissítésével az előbbi állapot állíttassék helyre. Ezen intézkedés mutatja, hogy a javaslat nem indult ki a tényleges szükség mérlegeléséből. Hiszen meg akarják tartani a részletügyletet, de sőt szabályozni akarják, hogy a benne kétségtelenül rejlő jótéteményt élvezhessék azok, a kik rászorulnak. De képzeljük csak el a javaslat által intendált állapotot. Lesz-e majd kereskedő, a ki azon veszély mellett, hogy bármikor nyakába sózhatják a már használatba vett árut, még hajlandó leszen részletfizetésre eladni? Igaz, a vevő köteles megtéríteni a deterioratio által csökkent értéket. Ámde így végnélküli perlekedéseknek néznek a felek eléje. A butorkereskedő, a varrógépgyáros használt butorral, használt varrógéppel nem tud mit kezdeni, reá nézve semmit sem ér. Biróságainkat még ezzel is terheljük tán? Szakértői szemléket rendeljenek el ezen bagatellek miatt? Ezt komolyan nem akarhatta senki.

Vagy akar a javaslat legitim részletügyletet teremteni, vagy nem. Ha akarja fentartani a részletügyletet, mint gazdasági szükségletet, akkor vonja le azon consequentiákat, melyek érvényesen létrejött szerződéssel egyáltalán járnak. És itt határozottan követelhetjük, hogy a törvényhozó mondja meg, hogy mikor tekinti a részletügyletet legitimnek és legyen óvatos. *Első sorban taxative fel kell sorolni, hogy mely tárgyak képezhetik a részletügylet tárgyát.* Azon könnyű szerződésmód, melyet a részletfizetés mellett való vétel magában rejt, egyszersmind azon csábítást is foglalja magában, hogy a vevő olyan tárgyakat szerezzen be, melyekre komoly, realis szüksége nincsen. A képek, tükrök stb. stb., a melyek így részletenkint eladatnak, és melyek a vevő szerény gazdasága mellett terhet képeznek, — még pedig természetlen terhet — teszik a részletügyletet veszedelmessé. A szerszámot, a varrógépet, a legszükségesebb butordarabokat megvenné az illető akkor is, ha nem részletekre kapná. Annál nagyobb jótétemény leszen, ha részletfizetés mellett kaphatja. Az ilyen beruházások elősegítik a gazdaságot és segítik a részletek törlesztését is. De nem szabad a részletügyletet egyáltalán megengedni épen azon kinövések alapján, melyek az illegitim és káros ügyletekkel járnak; ez politikai szempontból is nagy hiba. A jogtudomány csak akkor foglalkozhatik a részletügylettel, mint rendszerében immár polgárjogot nyert alakzattal, ha a törvényhozó megalkotja azon keretet, melyben a részletügyletet legitimálni kívánja. És ha ezen irányban óvatos leszen a törvényhozó, akkor, a nélkül, hogy az eladót tulságosan sujtaná, segíteni fog a vevőkön is.

De különös sulyt látszik fektetni a törvényhozó a sorsjegyek és értékpapiroknak részletfizetésre való eladására. Itt sem követhetjük a törvényhozót. Mi igen nagy sulyt fektetünk a részletügyletnek épen ezen ágára. Igen gyakran ez az egyetlen mód arra, hogy különösen a jobb munkásosztályokat takarékosagra serkentse. Csak arra kell itt ügyelni, hogy az értékpapir ne adassék el a kurzusnál drágábban. Eladó legyen jogositva a kamatokat hozzáadni az árhoz és azután ügyeljünk arra, hogy — a mire nézve különben már van törvényes intézkedésünk — az eladott értékpapir az eladó birtokában legyen. Miért ne szerez-hessen a vevő azon pénzen, melyet különben a lutriba vinne, vagy elinna, néhány, mindenesetre kis tőkét képviselő értékpapirt, melyet szükség esetére értékesíthet? Ha szavaznának e felett épen azok, a kiket a törvényjavaslat védelmébe akar fogadni, a tulnyomó többség bizonyára ellene szavazna. Nem szereti az ember a tulságos gyámkodást és a legrosszabb módja a munkások sorsa javításának, ha nekik úgy juttatunk bene-keket, hogy azzal másokat sujtunk.

Különben pedig, a mint a javaslat a tulságos szigorral a gyermeket kiönti a fürdővel, úgy másrészt épen nem veszi figyelembe az eddig tapasztalt visszaéléseket. A főbaj onnan eredt, hogy a vevő nem saját lakhelyén pereltetett, hanem eladó illetékes bírósága előtt, úgy hogy a legtöbb

ítélet makacsságból hozatott, a nélkül természetesen, hogy vevő kellőképen védelmezhetette magát. Ezen makacssági ítéletek teremtették azon leirhatatlan állapotokat, melyeknek a javaslat elejét akarja venni. De épen erre nem találunk rendelkezést a javaslatban. És épen ez adott okot azon panasza, hogy a részletügylet rendesen végrehajtással végződik és a vevő elveszti azt, a mit vett, és még hozzá azt is, a mije volt.

A javaslat azt sem tudja, hogy rendesen váltókat adatnak maguknak az eladók a vételár erejéig, melyek addig nem perelhetők, míg a részletek betartatnak. Ezen váltók is nagy ellenségei a részletügyletnek. Itt ugyanis plane vevő nem áll az eladóval szemben, hanem harmadik személylyel, a ki ellen kifogással még akkor sem élhet, ha történetesen védekezni akarna. Ennek kell elejét venni az által, hogy a váltó adását egyszerűen el kell tiltani — és miután nem szabad a váltóeljárást meglazítanunk a részletügylet kedvéért, az ellene cselekvő eladót a büntetőbíróság által kell felelősségre vonatni és esetleg szigorúan megbüntetettetni.

Meg kell tehát adni a vevőnek a fokozottabb erélylyel való védekezés lehetőségét. Nem a részletügyletet kell sujtani, hanem a visszaéléseket. Így leszen ezután a javaslatnak azon hatása, melyet el akar érní, t. i. a részletügylet hasznosítása a közérdek szempontjából. A részletügyletben való sággal socialis irányu reformja rejlik a vételnek, mely a legmodernebb kor szüleménye; jelentőségét elvitatni nem lehet, és a reform szüksége ellől elzárkózni ép oly kevéssé. De ne feledjük sohasem, hogy egyes osztályok kedvéért nem szabad egy másikat jogaiból kisajátítani, úgy mint a javaslat teszi ezt az eladóval szemben. Ez nem adhatja meg a vevő könnyelműségének az árát. Tessék a könnyelműségre való alkalmat lehetetlenné tenni!

Ennyit most, a midőn a javaslatnak csupán hézagosan ismerjük alapelveit; annak idején majd rátérünk az egyes rendelkezésekre bővebben és kimerítőbben.

Dr. Fleischmann Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az özvegyi jog (ius viduale) tartalma és terjedelme.

Valamely jog tartalmáról szólván, annak kell a vizsgálódás tárgyát képeznie, hogy mit foglal az magában, minő jogigények származtathatók le abból.

Az özvegyi jog tekintetében az ideigl. törv. szab. 16. §-a visszaállította a régi törvényeket hatályba azon változtatással, hogy e jog megszorítását csak a leszármazó egyes örökösök igényelhetik. Vizsgálni kell tehát előbb a régi törvényeket.

Íróink, régiek úgy mint ujak, abban találják e jog tartalmát, hogy az özvegy férje javaiból illendő lakást, tartást és ha férjhez menni kívánna, kiházásitást követelhet.¹ Zlinszky tesz egyedül kivételt,* ő is azonban csak az újabb jog szempontjából, mikor meg a gyakorlat felfogása hajlik a régi irányhoz. Akárhogy olvasom a régi törvényeket, a punctum dirigenst másban találom. Ha nézem a Hk. I. 98. címének I. §-át (de bonis et juribus possessionariis, domoque residentiae et curia mariti, quam diu sub nomine et titulo defuncti mariti viduitatis tempora peregerit et ad alia vota se non transulerit excludi non poterit); akár Zsigmond VI. 18. articulusát vagy Mátyás VI. 26-át, mely szerint a birtokot az özvegy kezéből mindaddig kivenni nem lehet, míg jogai iránt ki nem elégített; vagy olvasom az 1840: VIII. tcz. 16. §-át (a mag nélkül elhalt jobbagynak özvegye míg él és férje

¹ Kövy: Elementa etc. 128. l. Kelemen: Institutiones I. II. 205. Venzel G.: II. k. 483. l. Herczegh: 92. §. Dózsa: II. 440—442. l.

² Magyar magánjog III. kiadás 502. l.

nevét viseli, annak minden ősi javaiban benmarad): egyet látok főszabályként, t. i. hogy az özvegy elhunyt férje javainak hasznélvezetében marad. Az, hogy illő lakás, tartás és kiházásitás legyen része, az esetleges és másodlagos valami, egyéb körülményektől feltételezetten, s nemcsak ma élő jogunkra áll az, mint Zlinszky véli, a mikor az özvegyi jog megszorítását csak a leszármazó egyenes örökösök követelhetik, hanem a multra is, mikor még a restrictiót a férj minden törvényes örököse igényelhetette.

Világos azonban, hogy a lényegét és alkotó jegyet nem az esetlegek határozzák meg, mint másutt sem s ha az orszb. ért. csak a megszorítás jogát kívánta szűkebb körre korlátozni, magán a jog tartalmán ezzel mit sem változtatott; s ha ma helyesen a férj javainak hasznélvezete alkotja a tartalmát, akkor 1861 vagy 1853 előtt is ez adta meg a jog tartalmát, mely módosulhatott, reducáltathatott esetleg a szűkebb körű igényekre, de ez kivétel volt a törvény szerint, ha mindennap előfordult is. Nekünk pedig csak az lehet irányadó; mert hiszen az is irva volt, hogy csak a férj halálától számított esztendő után lehetett fellépni a korlátozásra irányzott követeléssel.¹

Am ha a megszorításra a törvényes lépések eredményesen megtétettek (mire régen minden törvényes örökös jogosult volt), a melynek előfeltétele volt Werbőcziként, hogy a javak a nő hitbérét messze túlhaladják, a későbbi gyakorlat és szokás értelmében pedig, hogy legyen a javak jövedelme nagyobb, mint a mennyi az elhunyt és az özvegy rangjához illő s a gyermekek számához is mért eltartására az özvegynek elég és illő, a mint ezt olvashatni Kelemennél, Kövynél,² akkor a jog tartalma szűkült a lakás, tartás és kiházásitás igényére s csak akkor állott elő tehát, mindig feltételezetten a kérdés, hogy mit követelhet az özvegy?

Egyáltalán nem szerencsés, felfogásom szerint, a Curia körülírása: Az özvegyi jog tartásból, lakásból, ruházatból és esetleg kiházásitásból áll. Ezen jogok képezik az özvegyi jogok összegét, melyekből kifolyólag az özvegy férjének azon vagyonát, melyben nem örökösödik, megtartani és mindaddig hasznélvezni jogosítva van, míg a hasznélvezetben az erre jogosított leszármazó örökösök által nem korlátoztatik.³ Szabatosan úgy lett volna kifejezhető e tétel, hogy a feleség özvegyi jogánál fogva benmarad elhunyt férje vagyonában és azt hasznélvezi, e jogát azonban a leszármazó egyenes örökösök korlátozhatják lakásra, tartásra stb. Itt állhat a Zlinszky tanítása.

II. A terjedelem a tartalommal áll viszonyban. Ha benmarad az özvegy a jószágban, a hasznélvezeti jog irányadó, ha korlátoztatik, akkor egyéb körülmények a döntők.

a) A lakásra nézve határozottan rendelkezik a Hk. I. 30. 7. §. és 98. 4. §. (De loco tamen et domo, curiaque solitæ residentiaë mariti excludi mulier ipsa nequibit) és ez ma is szabály. A mit a várta mond, hogy ha ez lett volna lakóhely, ehez nem volt az özvegynek joga, hacsak több ilyen lakhelyül szolgált vár nem maradt, hanem akkor a férjnek más háza jelöltetett ki az özvegy számára, ezt ma a változott viszonyok alatt egészen elévültnek kell tekinteni. Természetesen, ha több lakház maradt is, csak egyhez van igénye, illetőleg illő lakáshoz, mely állhat egy vagy több lakrészből is. Egy birói határozatot találtam ide vonatkozólag, az is régi időből való. Ha a férjnek több lakai voltak az özvegy nőnek nem a legnagyobb adatik. (Draskovits pörben 1820.)⁴

¹ Kallós: Magyarországi főtörvényszék ítéleteinek gyűjteménye.

² Hk. I. 30. §. 7. Cserei: 233—241. l. Wenzel i. m. II. k. 484. l; A. C. 3 R. 25. Cz.

³ Kelemen: i. m. 206 l. Kövy: i. m. 129. l. «Sustentatio pro caractere et pro numero prolium mariti et simul quantitate bonorum, non pro quantitate dotis, ut 1-mal 98. §. 3. dicitur.» Frank: Principia iuris civilis hungarici 295. l.

⁴ Márkus gyűjtemény 2443. (Dt. VIII. 83.); 2457. (Dt. XIX. 215.)

b) Tartást illetőleg, a mihez a ruházattal való ellátás külön kiemelés nélkül is tartozik, már fennebb a korlátozási jog gyakorolhatásának előfeltételeiről szólva kiemelttem az irányadó szempontokat, melyek a terjedelmet is meghatározzák s ez az 1840: VIII. tcz. 16. §-ában tételezve is van, hol megmondatik, hogy a tartásnak mennyiségét az özvegynek sorsára, a vagyonnak mennyiségére és arra is, a mit az özvegy közszerezménynek és hitvestársi viszonyos örökösödésnek fejében, mint tulajdonát megtartott, figyelmezve, az illető bíróság határozza meg. Kivételt állapít meg a 18. §. arra az esetre, a midőn a hátrahagyott gyermekek atyjoknak elébbi házasságából származtak, az özvegy férjének öröklött javaiból és azon szerzeményekből, melyek nem az utolsó házasság ideje alatt szereztek, közszerezménynek nem tekintethetnek, csak egy gyermekrészt követelhet özvegyi tartás fejében. A gyakorlat ezen elvet követi is.¹

Erdélyben a tartás tekintetében 1848 előtt élesebben kidomborodott a különbség a tutrix relicta és a dotalista között s előbbire a Hk. érintett rendelkezései nyertek alkalmazást, utóbbira nézve pedig az A. C. 3. R. 25. Cz. vonatkozott, mely szerint a jószágbeli rész (gyakorlatnál fogva fele az örökségnek) az özvegy kezébe adatott özvegyisége tartamára birói uton, legrövidebb perrel.²

c) A kiházásitásra való igényt némelyek már szt.-István decretumában gyökerezőnek mondják a congrua vestimenta, sumtis vestimentis (II. 28.) kifejezések alatt,³ de a Hk. I. 67. §. 2. (nuptui pariter tradere s az I. 98. szerint már félre nem érthetőleg adatik meg a jog újabb férjhez menetel esetére a férj állása és a vagyon értékéhez arányosított, a törvény kifejezése értelmében illő kiházásitáshoz, mely mindig a concret eset körülményeinek figyelemben tartásával itélendő meg. Igen ritkán vétetik ez alkalmazásba a mindennapi életben s alig hiszem, hogy a megfelelő nász készüléken és az illő menyegzői költségeken túl terjedne.⁴

Szorosan véve e kiházásitási igény csak a főurak és birtokos nemesek özvegyeire nézve volt szabályozva; nem rendelkezik a törvény a szab. kir. városok polgárait illetőleg e tekintetben s az 1840: VIII. tcz. is hallgat erről a jobbágyokra nézve.

Nem szenved azonban kétséget, hogy ma, midőn törvény előtt rég megszűnt a különbség nemes és jobbágy között s a szab. kir. városok külön jogállása is eltűnt: a mennyiben igénybe vétetnék a kiházásitás, megkülönböztetés az özvegyek között a jelzett tekintetekből nem tehető. Kivételt e részben az ideigl. tvk. szab. 17. §-a állapít meg a jászok, kunok özvegyeire, a mennyiben statutaik továbbra is érvényben maradván, az V. 1. §. értelmében az özvegy asszony férjének halála után annak jószágában csak úgy fog maradni, hogy abból éljen. Dr. Menyhárth Gáspár.

A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat.⁵

VIII. A novella 336. §-ához.

A minősített lopások eseteit felsoroló ezen fejezet első pontjába felvétetni szeretnők a tudomány, művészet vagy ipar céljaira szolgáló nyilvános gyűjteményekben őrzött — vagy, hogy a novella szavaival éljünk — művészeti, történelmi vagy egyéb tudományos jelentőséggel bíró tárgyakon elkövetett lopást is — mint az olasz Btk. 403. §-ának 1. pontja teszi, — a mit ezen célok különös védelmén kívül — melyet a mi Btk.-ünk 420. §-a is megtesz a meg-

¹ Dtár. XIV. 136. 2. Márkus gyűjtemény 2458.

² Dósa: i. m. II. k. 442. l.

³ Igy Endlicker: 125. l.

⁴ Kasenczky József: A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint Jogt. K. 1874.

⁵ Az elébbi közl. l. a 28. és 29. számban.

rongálásokkal szemben — még azzal is vélünk indokolhatónak, hogy a nevezett tárgyaknak forgalmi értéke sokszor ugyszólván nincs, sokszor pedig a jogosult pretium affectionisnál sokkal csekélyebb, és így azok eltolvajlása sok esetben enyhébben büntetnének, mint a legtöbb más egyéb ingóké, de pláne néha egyáltalán nem volna lopásnak minősíthető, végül, hogy e tárgyak sokszor a tolvajnak könnyebben hozzáférhetőek, a mi onnan van, hogy gyakran ugyszólván csakis a közönség oltalmába vannak ajánlva.

A szakasz 3-ik pontjának értelme — ha nem csalódunk — az, hogy a feltöréssel elkövetett lopás csakis épületben — oda bemászás vagy álkulcsos bejutás útján — elkövetve képez minősített esetet. Legalább az «a hol» kitétel ezt látszik jelenteni. Az érvényben levő Btk.-ön eszközölt eme változtatást a novella azzal indokolja, hogy eképen kikérültesse az, hogy a nyílt helyről ellopott ládának később feltörése is minősített lopásnak tekintessék.

Szerintünk az is minősíti a lopást, ha az pl. egy nyílt helyen álló zárt tartály — pl. egy posta szekrény feltörésével követték el. De hogy az érintett anomália elkerültesse, a szöveg talán úgy lehetne változtatandó, hogy: «vagy ha a tolvaj a lopás elkövetésének helyén . . .» stb.

De ugyanezen pont alá sorozandónak tartjuk még az oly esetet is, ha a tolvaj a lopás megakadályozása vagy felderítése végett alkalmazott bármely készüléket vagy eszközt működésre alkalmatlan állapotba hoz.

Némely helyütt pl. az ajtó vagy tartály nem záratik be, hanem ahhoz oly készülék alkalmaztatik, mely azok felnyitásakor jelt ad vagy a visszavonulást lehetlenné teszi. A tolvaj, a ki ezt kilesi és a lopás biztos elkövetése végett az ily készüléket elrontja, vagy működésében bármiképp megakadályozza, nem csak egy őrizetre szolgáló akadályt győzött le, hanem a mellett még mindenestre nagyobb ravaszságot tanusít, mint a ki egy szekrény gyöngye zárát feszíti fel.

A szakasz 5. pontját mellőzendőnek tartjuk. Ha a 3. pont az általunk javasolt szövegezés szerint tétetnék fel, az 5. pont a legtöbb esetben ugyis feleslegessé válnék. Oly eseteket pedig, midőn az 5. pontban felsorolt helyeken oly körülmények között — melyekre a 3. pont nem illenék — követték el a lopás, minősítetté tenni az utazó vagy szállítató közönség vagy-biztonságának érdeke által sem tartjuk kellően indokoltnak.

Ugyanezekből az indokokból tartjuk mellőzhetőnek a 6. pontot is.

E helyett inkább a zsebtolvajlást tennők a lopás minősített esetévé (mint az olasz Btk. 403. §-ának 4. pontja), midőn ugyanis a lopás a birtokos testén levő tárgyon nyilvános helyen, ravaszsággal követték el.

Az alkalmazott ravaszság, a közhelyen való védekezés nehézsége (otthon vagy zárt társaságban ugyanis az ember kevésbé van annak kitéve, hogy tolvajok mellé kerül, de meg jobban szemügyre is veheti a szomszédját), az ember-tömegben a tolvaj könnyebb menekülése, végül a lopás ezen fájának nagy elterjedettsége és leggyakrabban üzletszerűsége — azt hisszük — ezt eléggé indokolja.

IX.

Szabadjon egy rövid kitérést tennem és egy kis polémia-ba bocsátkoznom.

Dr. Fayer László¹ azt javasolja, hogy a rablásra nézve konstruáltassék annak vétsége, midőn az elrablott dolog 5 frt értéket nem halad felül.

Szerintem a rablás súlypontja nem az elrablott értékben, hanem a személy ellen alkalmazott erőszakban vagy veszélyes fenyegetésben fekszik, s ha onnan kimozdittatván,

máshová helyeztetnék, könnyen a legnagyobb igazságtalanságokra adhatna okot.

Egy rövid példa talán többet mond, mint a leghosszabb okoskodás.

A. és még néhány cimborája tudomást szereznek róla, hogy B. kereskedő 10,000 frt ára gabonát adott el és a pénzt kézhez is kapta.

Éjjel fegyveresen betörnek hozzá, és követelik, hogy adja elő a 10,000 frtot. A kereskedő azt feleli, hogy azt nem teheti, mert egy órával előbb már átadta megőrzés végett bankárjának. A rablók azonban ezt nem hiszik el és elkezdik a kereskedőt kizozni és fojtogatni, hogy kicsikarják belőle, hová rejtette a pénzt. Végre azonban mégis kénytelenek 30 krral távozni, — melyet a kereskedő aprópénzes tárczájából szedtek elő — mert a pénzt B. tényleg nem tartotta többé magánál . . .

Ily esetekre igen bajos és veszélyes volna a vétség tényálladékát fogni rá!

De a felhozott példa még a Curiának 1885. évi 6691. s más ezzel azonos értelmű határozatainak tarthatatlanságát is beigazolja, ha tekintetbe vesszük, hogy a rablás tényálladékának meghatározása a lopásból van véve, s e szerint ott, a hol lopást nem lehet elkövetni, rablást még kevésbé lehet (mert ehhez még több ismérv fenforgása szükséges), és e szerint ha a fennebb nevezett rablók a kereskedőtől egy krajczár nélkül távoztak volna, mert ott egyetlen krajczár sem volt található, még rablás kísérletében sem lennének bünösöknek kimondhatók!

Az azonban tagadhatatlan, hogy a Btk. 348. §-a a bírót néha kinos dilemmába hozza, pl. az oly eseteknél, mint mikor két pajkos legény egy perez-áruló fiutól két darab sós-perezet erővel vett el.

Ily kinos dilemmák kikerülésére azonban az idézett módosítás a felhozott példa igazolása szerint talán még sem lenne feltétlenül helyes mód.

Bátorkodom két más módozat eszméjét vetni fel.

Az egyik a 348. §-ból a minimumnak egyszerű elhagyása és ugyanakkor az erőszak, illetve veszélyes fenyegetésnek a gyakorlatban lehető szigorú értelmezése lehetne. Ez esetben nygvan a bírónak módjában lenne egészen a 6 hónapi börtönig szállani alá, a mi pedig oly esetben, a hol a csak-ugyan a lehető legszűkebb értelemben vett erőszak vagy fenyegetés forog fen — a hová tehát az egyszerű ráíjesztés, elkapás, elrántás nem soroztatnék — még a legcsekélyebb értéknél sem volna megdöbentőleg szigorúnak mondható.

A másik mód az lenne, ha az elvlasztó vonal az erőszak vagy a fenyegetés mérvéhez képest helyeztetnék el.

Ez esetben a szigorubban büntetendő rablás fogalmához az erőszaknak oly mérve szükségeltetnék, a mely a megtámadottat eszméletlen vagy védelmére teljesen képtelen állapotba helyezi, vagy pedig a mely által annak komoly, és tőle kitelhető ellenállása teljesen legyőzetik és megbénítatik, míg az enyhébben minősülő rabláshoz elegendő lenne, ha valami erővel vétetik el. A mi az erőszaknak ezen két fajra elkülönítését illeti, bátorkodunk az olasz Btk. 406. §-ának utolsó bekezdésére utalni, a mely viszont az erőszak általános meghatározásával szemben enyhébben minősíti az oly erőszakot, a mely csupán valamely ingónak a birtokos kezéből kirántása, vagy testéről leszakítása végett alkalmaztatik.

A mi pedig a fenyegetést illeti, a Btk. 347. §-a — ha kellően értelmeztetik — ugyis csak azokra a fenyegetésekre alkalmazható, melyek a rablásnak súlyosabban mérlegelendő esetének tényálladékát állapítják meg. Ezzel szemben tehát legfőlebb az enyhébb esetekre volna valamely megfelelő meghatározás megállapítandó, pl. midőn valamely könnyebb testi sértés vagy kisebb vagyoni kár imminens okozatával történik a fenyegetés.

¹ Dr. Fayer László: Büntetési Rendszerünk Reformja. III. f. 97. l.

Különfélék.

— Az igazságügyi munkaprogramról a napilapokban a következő adatokat olvassuk:

A képviselőház őszi üléseinek elején — az igazságügyi bizottság vonatkozó jelentésének beérkezése után — tárgyalni fogja a már régebben beterjesztett törvényjavaslatot a büntető törvények módosításáról, míg másrészt a kormány sürgetni fogja az orsz. képviselőválasztások feletti (curiai) biráskodásról az igazságügyminiszter által szintén már régebben beterjesztett törvényjavaslatnak a kiküldött külön bizottságban és a plenumban tárgyalását és törvényerőre emelését.

Az igazságügyminiszter az ősszel újból összeülő képviselőház elé a következő törvényjavaslatokat fogja terjeszteni:

A bűnvádi eljárásról szóló javaslatot, a házassági ügyekben való eljárásról szóló javaslatot, mely a házassági jogról szóló törvény anyagi intézkedéseit kiegészítő alaki rendelkezéseket tartalmazza és a végleges polgári perrendtartásnak lesz egyik része, ugy mint a november 1-én életbe lépő sommás eljárás és a fizetési meghagyásokról szóló törvény; a végrehajtási eljárásról és a bírósági végrehajtókról szóló törvények (1881: LX., 1871: LI. és 1875: IX. törvénycikkek) módosításáról szóló törvényjavaslatot, melyet első sorban az új sommás eljárás tesz szükségessé, a mely azonban egyuttal az említett törvények egyes fontosabb hézagait is pótolni fogja, továbbá a bírák és a bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényjavaslatot (fegyelmi törvény), mint az utolsó években átalakított bírói szervezetnek természetes betetőzését.

Ugyancsak az ősszel törvényjavaslatot terjeszt az igazságügyminiszter az országgyűlés elé, a jász-kun kerületekben az arányosításnál és a közösek felosztásánál követendő eljárásról, és a zsellérségek megváltásáról.

Az eddig felsoroltakon kívül az igazságügyminiszter még a mostani ülészek folyamán a következő törvényjavaslatokat szándékozik az országgyűlés elé terjeszteni, mely javaslatok tervezetei már hosszabb idő óta közkezen forognak és a melyekre vonatkozóan az illetékes szakköröktől a kikért vélemények is már beérkeztek az igazságügyminiszteriumba. Ezek: az ügyvédi rendtartásról szóló törvényjavaslat, továbbá a csódtörvény módosításáról, a fizetésbeszüntetés és csődön kívüli egyezségről és a fizetésektelen adós vagyont érintő jogcselekmények csődön kívüli megtámasztásáról szóló törvényjavaslatok. E négy javaslat végleges megállapítás végett az ősz elején szaktanácskozás alá kerül, melynek befejezése után az országgyűlés elé fog terjeszteni.

Ugyancsak szaktanácskozás tárgyai lesznek a házassági joggal együtt a családjogot alkotó törvénytervezetek. Ezek: a házassági vagyonségről, a szülék és gyermekekről és a gyámság és gondnokságról szóló törvényjavaslatok. Végül a tél folyamán szaktanácskozás alá kerül a tengeri magánjogról szóló javaslat, melynek tervezetét ép most küldte meg az igazságügyminiszter az illetékes köröknek, tanulmányozás és véleményadás végett.

Folyamatban van a kereskedelmi törvénynek a szövetkezetekről és a biztosítási ügyletről szóló részeinek módosítását tárgyaló törvényjavaslatok kidolgozása. Az igazságügyminiszter a legközelebbi hónapokban fokozatos egymásutánban Fiumében is életbe lépteti a polgári eljárásra vonatkozó törvényeket, úgy, hogy a törvénykezés legnagyobb része ezentúl Fiumében is a magyar és nem a provizórium alatt keletkezett törvényeken fog alapulni. A vonatkozó rendeletek az igazságügyminiszteriumban már elkészültek és megküldettek az illetékes köröknek véleményadás céljából.

— **Magyar jogászyűlés.** Öt esztendeje volt az utolsó magyar jogászyűlés és azóta semmi mozgalom, semmi jel, a mi arra mutatna, hogy a vezetőség a közel jövőre tervezné a jogászyűlés megtartását. Pedig itt a millenium, a millenárius kiállítás, a mely alkalmat minden szak művelői fel fogják használni országos gyűlések tartására. Csak a magyar jogászyvilág hiányozna a millenium méltó megünneplésénél? Már most kell az előkészületeket megtenni a legközelebbi jogászyűlésre, hogy ha ez évben, vagy jövő évre már nem is lesz megtartható, de 1896-ban méltó programmal járulhasunk az ezredéves ünnepek sorozatához.

— **A nyilvánosság megszorítása a sommás eljárásban.** Az új sommás ügyviteli szabályok 100. §-a szerint a

felelbbviteli eljárás során nyilvános tárgyalás esetében hallgatók csak a felelbbvezési tanács jegyzője által aláírt jegy felmutatása mellett bocsáttatnak be. A kiosztható jegyek számát a felelbbvezési tanács elnöke állapítja meg és azok kiszolgáltatásánál a jelentkezés sorrendje tartandó szem előtt. Az ügyviteli szabályok 39. §-a ezen intézkedést a járásbiróságokra is kiterjeszti, hozzá tevé, hogy a hallgatók közül kizárhatók azok, kik nem a hely méltóságának megfelelő módon jelennek meg. Ha már a felelbbviteli bíróságok eddigi korlátozott nyilvánossága fentartott, teljesen felesleges és helytelen volt azt kiterjeszteni a járásbirósági eljárásra. Azt fogja ez eredményezni, hogy vidéki bíróságoknál a bíró kiparancsolhat mindenkit, a ki pl. nem vesz fel kabátot, vagy nadrágot, pedig vidéken nyár idején a köznép e nélkül jár. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti kir. táblához** ez év első felében beérkezett 10,830 polgári, 6760 büntetőügy. A múlt évről maradt hátralékkal együtt tehát elintézendő volt 25898 ügydarab. Elintéztetett 18026, hátralékban maradt 7872 ügy. A hátralékból 5846 közpolgári, 1195 váltó- és kereskedelmi és 833 büntetőügy. Ezen adatokból láthatólag a kir. tábla nagy súlyt helyez a bűnügyek gyors elintézésére.

— **A gyorsírásnak a bűnügyi törvénykezés terén való szerepéről** Kossuth Lajos a «Pesti Hirlap» 1841. január 27-iki számában a következőleg nyilatkozott:

A stenographiára az országgyűlés előtt és jövőben talán országgyűlésen kívül is, naponkint nyiltabb és bővebb tér várakozik. Országgyűlés előtt, mert pl. a büntető-rendszer ügyébeni országos választmány tanácskozásainak is mondhatlan kár volna elveszniök és velök elveszni ama politikai oktatásnak, melyről lapjaink előbbi számában szözlöttünk. Mondottuk, hogy az országgyűlésen kívül és midőn ezt mondottuk, nemcsak az forgott szemünk előtt, hogy a nyilvánosság mezeje naponkint szélesedik, hogy naponkint több meg több egyesületek támadnak s azok közt bizonyosan olyanok is lesznek, mikre nézve a nemzet érdekében fekszik, hogy tanácskozásaik nyomósabb része a közönség tudomására jusson, miként az Angliában csaknem minden közczélú egyesületnél úgy van; hanem különösen eszünkbe jutott, mit a büntető törvénykezés körében nem egyszer volt gyakorlati alkalmunk tapasztalni: miképen t. i. vallatásoknál sokszor egyetlen szótól vagy a szavak elrendezésétől igen sok függ, emberek élete, szabadsága, becsülete. És ne emlitsük bár, miként a valló tanu vagy vádlott szóbeszédét papirosra tevő tollnok, itt gyakorlatlansága (mert hiszen nem szoktuk-e meg a tiszteletbeli jegyzőiséget első lépésnek használni, melylyel a megyei közéletbe lépünk?) ott ügyetlensége vagy hanyagsága, nagy sietsége egészen mást ír föl, mint a tanu mond és tegyük föl, hogy a vallatóval szemközt vagy törvényszék előtt nem minden ember bir elég lelki éberséggel, a jegyző vagy vallató által papirosra tett vallomás egyszeri felolvasásánál minden szót szoroson latra vehetni; de vegyük csak azt az egy körülményt figyelembe, hogy a tanu vagy a vádlott néha idegen nyelven válaszol a kérdésekre s vallomása nyomban egy hallás után fordításban tollra vétetik, következőleg, hogy a vallomást a valló előtt felolvasni nem lehet, mert nem értené; ha mindezt s a mi még ide tartozik megfontoljuk, lehetetlen meg nem győződnünk, mennyire kívánatos, sőt mennyire elkerülhetetlen, hogy a vallomások betűről-betűre, a valló szájvallomása szerint jegyeztessenek fel s ha kell, azután fordítottassanak le; már pedig ily följegyzés csak gyorsírók által történhetik. Mi hát valóban a bonczoló logika nagymesterének, Bentham Jeromosnak javaslatát szívünk-ből helyeselve, óhajtanók, hogy ha egyszer a büntető törvény rendszeresítve lesz, minden törvényszéknek egy-két stenographja legyen, hittel kötelezve s az egészítő tagok sorába számítva. Van ugyan egy jótékony institutio, mely a szabad nemzetek palladiumának tartatik s melynek elemei megyerendszerünkben is tisztán fölaltatvák; van egy institutio, melynél ily intézkedés mellőzhető, sőt mellőztetik is, értjük az esküdtzékét, a «Jury»-t, természetesen a szóbeli pörrel és nyilvánossággal. De a hol ez nincs, a büntetőügyek irott perekből íteltetnek s fölelbbvitetnek oly bíróságok elébe, melyek holt betűk egyhangu száraz felolvasása után törnek pácztát élet-halál fölött: a gyorsírókat a büntető törvényszolgáltatás multhatatlan eszközei közé számítjuk.»

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre --- 6 ft
negyedévre --- 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőjog története. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — A szakbirósági rendszer. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvéd-től. — Részletfizetések. Dr. KOHN DÁVID-tól. — Az új sommás eljárás köréből. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — Külön-félék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőjog története.¹

Magyarország.

6. A törvény szentesítéséig az időközt a bizottság tagjai felhasználták a tájékozódásra. Pulszky Ferencz Bécsbe utazott és érintkezésbe helyezte magát az ottani szakkörökkel. Információik azonban nem elégitették ki. Később Heidelbergbe indult Mittermaierhez. A nagynevű tudós érdeklődéssel fogadta a fiatal törvényhozó közléseit és ott tartózkodása alatt naponként értekezett vele.

Megkért, — így ír Pulszky Életem és Korom című emlékiratai I. kötetében — fordítsam le számára javaslatainkat, ő szívesen megírja nekünk megjegyzéseit; egyáltalában különösen érdeklődött a magyar büntető-törvénykönyv iránt s nagy reményeket fűzött hozzá, a mint megtudta, hogy azok közt, kik ki fogják dolgozni, nincs bíró, sem hivatalnok, sem professor: ugyanazért eredetét várt tőlünk, mi a francia, osztrák és porosz sablontól elüt.²

7. A sajtónak is igen nagy része van abban, hogy a közvélemény e kérdések felé fordult. Különösen a Kossuth Lajos által szerkesztett «Pesti Hírlap» hétről-hétre vezércikkkezett a büntetőjogba és bünvádi eljárásba vágó kérdésekről. Előkészítették a közvéleményt a megyékben és a megyék az utasításokkal megjelölték a reformok irányát. Később az országgyűlésen a követek gyakran panaszkodtak, hogy ők szívesen mellőznék egyik-másik reformot, de az utasítás nem engedi. Szalay László a sajtó befolyását következőleg jellemzi:

«Adjuk meg kinek-kinek a magáét, s ismerjük meg, hogy ez ügyben a sajtó volt a kezdeményező, a sajtót illeti meg a dicsőség, hogy irányt adva a közvéleménynek, az alkotmányos élet egyik tényezőjévé vált. A sajtó, természeténél fogva, a schlandrián szegletességéi által — mindössze is ezekből áll néha az, mit gyakorlati életnek nevezgetünk, — utjában meg nem akasztva, egyenesen tartott a cél felé, s lesöpörte az összes alapzatot, melyet törvényhatóságaink 1831-ben, midőn a rendszeres munkák közt a büntetőjog felett tanácskoztak, Isten tudja micsoda sedriai mintára, annyi mállékony töredékből együvé enyveztek.» (Publicistikai Dolgozatok. II. 19. l.)

8. A bizottság hivatalosan 1841. december 1-én kezdte meg működését. Először is az alapelvek felett tanácskoztak és ezen tanácskozások eltartottak 1842. január 3-áig. A 14-ik ülésben határozatot el, hogy három albizottság fog alakíttatni a három munkálat számára.

Deák Ferencz az anyagi jogi bizottságba ment, mivel az előzetes értekezések nyomán kitünt, hogy az anyagi jogot

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Mittermaier és a magyar bizottság tagjai közti levelezést jó bevezetéssel közli Tarnai János. (Huszonkét levél az 1842--1854-ig terjedő időszakból. Magyar Jogászegyleti Értekezések XX. füzet.)

illető nézeteivel keresztül fog hatolhatni a plenumban, ellenben az már előre is tudva volt, hogy a mi a bünvádi eljárásról illeti, a bizottsági plenumban a conservatívek fognak győzni.

Az anyagi jog albizottságának tagjai voltak még: Bezerédj István, b. Eötvös József, Fábry István, Haader Pál, Klauzál Gábor, Pulszky Ferencz, b. Wenkheim Béla.

Az albizottság dolgozási rendszeréről Pulszky Életem és Korom című munkájában ezeket írja:

«A mint a büntető-törvénykönyv kidolgozásához hozzáláttunk, Deák mindjárt kifejtette nézetét, hogy a büntető-törvénykönyv nem csupán a bírák és ügyvédek számára készül, hanem főleg a nép számára, annak tehát oly nyelven kell írva lenni, hogy azt megérthesse minden vádlott, e szerint világos legyen, egyszerű s kerülje a tudós technikai kifejezéseket. Ezután reám bízta az adatok összeszedését, minden cikknél elő kellett adnom a Code Napoléon s mintegy 14 kodex szövegét, ezeknek egymástól való eltérését, s a hol voltak, Mittermaier nézeteit. Erre megindult a discussio, melynek bevégeztével mindegyikünknek a cikk szövegét kellett szerkeszteni és felolvasni; formulázásunkat Deák reassumálta, élesen megbírálta s végre maga *megírta* vagy *megdiktálta* a szöveget. A mint egy fejezetet bevégeztünk, lefordítottam németre s megküldtem Mittermaiernek, kinek észrevételeit még egyszer megfontoltuk, s hol elfogadtuk, hol elvetettük.»

Ugyancsak *Pulszky Ferencz a Jogt. Közl.* 1890. évi 50. számában ezeket írta:

«Mindjárt első ülésünkben kimagyarázta nekünk Deák, hogy a büntető-törvénykönyvet nem annyira a bírák, ügyvédek és szaktudósok számára kell készítenünk, mint inkább a nagy közönség számára, úgy hogy minden vádlott, férfi és nő, még a béres és juhász vagy napszámos is megértse, tehát kerülnünk kell minden technicus terminust, az irány minden mesterkedését, minden félremagyarázható kifejezést, szóval, hogy a törvény csak szabatossága által különbözzék a mindennapi beszédétől; továbbá, hogy a büntető kodex célja nem lehet sem az elrettentés, sem a javítás, hanem csupán a megsértett erkölcsi érzületnek elégtétele, mely követeli, hogy a büntény büntetését ki ne kerülje. . . . Elmondtuk véleményünket s miután megvitattuk a tárgyat, Deák reassumálta s felszólított, hogy mindegyikünk formulázza azt. Bezerédj mindig az első volt, ki azzal elkészült, de ritkán találta helyeslésünket, azután következett Eötvös, Klauzál és én. Minden javaslatot megbíráltunk, kimutattuk a hiányokat és hibákat, legszigorúabban Deák, ki a vita után maga is hozzálátott a formulázáshoz, felolvasta előttünk, meghallgatta észrevételeinket, nem vette rossz néven, ha azt sem találtuk tökéletesnek, javított rajta s végre *tollamba mondta*. Ily módon készült szorgalmas, szakadatlan munka után a büntető-törvénykönyv javaslata, *melyben minden szó a Dedké.*»

Az országos bizottság munkálatát az 1843. július 5-én tartott egyes ülésen mutatta be az elnök.

9. Az anyagi büntetőjogot tárgyazó javaslat főbb tételei ezek:

1. A hármas felosztást mellőzi; csak büntetteket és kihágásokat ismer.

2. A menedékjogot mereven betartja. «Más ország közhatalmának senki elítélés vagy megbüntetés végett ki nem adathatik, habár a büntettet külföldön követte volna is el.» (4. §.)

3. A halálbüntetést megszünteti.

4. A «rabság» vagy életfogytig tart, vagy ha időleges, 24 évig tarthat.

5. A «fogság» maximuma egy év.

6. A rabságról a fogságra, a fogságról megdorgálásra való átmenetelt megengedi a javaslat; és pedig csaknem ugyanazon szavakat használja, mint a Btk. 92. §-a. «Azon büntetteknel, melyeket a törvény rabsággal rendel büntetni, rabság helyett fogsági büntetést csak akkor rendelhet a bíróság, midőn a fenforgó körülmények annyira enyhítik a beszámítást, hogy azokhoz képest a legrövidebb ideig tartó rabság is felettebb súlyos büntetés volna. Azon büntetteknek pedig, melyekre fogsági büntetést rendel a törvény, fogság helyett bírói dorgálásnak csak akkor leendő helye, midőn a beszámítás körülményeihez képest a legcsekélyebb fogság is felettebb súlyos büntetés volna.» (20., 21. §§.)

7. A javaslat minimumot nem ismer. A büntetési tételeknek csak maximumai vannak a törvényben megállapítva. A legsúlyosabb büncselekményre is kiszabható tehát a legcsekélyebb büntetés. Az országos választmány jegyzőkönyve a minimumot illetőleg a következő kijelentést tartalmazza: «Azon kérdésre: meg legyen-e határozva a büntető-törvénykönyvekben az elzárás idejének minimuma is minden egyes vétségek iránt vagy nem? nemmel felelt az országos választmány, mert határozottassék meg bármi csekély minimum, mégis nem ritkán olyatén esetek fordulhatnak elő, melyekre a büntetést még e minimum alá is parancsolja szállíttatni a méltányosság.»

8. Jogkövetkezményeket szintén nem ismer. «A büntetéseknek még magokban becstelentő következtései nincsenek, s törvényes hatásuk hosszabb időre nem terjedhet, mint a mennyire azt a bírói ítélet határozottan kimondotta. A közhivatalnak büntetésképen kimondott elvesztése által senki el nem zárathatik attól, hogy a büntetésnek kiállása után ismét közhivatalra választathassék vagy nevezethessék. Kivételnek azonban oly esetek, melyekben a törvény a tettet valamely különösen megnevezett közhivatalnak viselésétől jövedőre is eltiltandónak rendeli; de ily esetben is nyerhet az elítelt, a büntetésnek kiállása után, másnemű közhivatalt.»

9. Külön büntetésnek: a közhivatalnak ítélet által kimondott elvesztése, a pénzbeli büntetések, a bírói megdorgálás.

10. Azon cselekmények, a melyek a törvényszegőnek *czélzatában* voltak, szándékosoknak tekintendők. Az aberratio ictus és az error in objecto kérdéseit illetőleg azt mondja, hogy ha a cselekmény véletlenül vagy tévedésből más személyt vagy tárgyat ért, s nem azt, melyre a cselekvőnek célzata irányozva volt, szándékosnak tekintetik a bekövetkezett eredmény. (Ugyanaz a szabály ez, melyet a kir. Curia 60. sz. TŰH. kimondott és melyet megtalálunk a legújabb olasz BTK.-ben is.)

11. A kísérletet az *elkövetés elkezdéséhez* köti. «Büntetésnek pedig csak oly cselekvések vagy mulasztások tekintethetnek, melyek szándékosan és egyenesen a célbavett büntettnék véghezvitelére voltak a tettes által irányozva.» ... Majd ismét megkülönbözteti, ha valaki valamely büntettnék még csak oly előkészületeket tett, melyek az eset körülményei szerint valóságos bünkezdésnek még nem tekintethetnek. Mindenkép iparkodik tehát az előkészületi cselekményeket külön tartani a véghezviteliaktól. A mi pedig a kísérlet büntethetőségét és büntetési mérvét illeti, általános szabály felállítását mellőzi s a különös rész határozmányaira utal. Szám szerint tíz büntettnék kísérletére (118., 136., 153., 188., 194., 242., 304., 326., 343., 394. §§.) van büntetés rendelve. A többire nézve a szabály az, hogy a mely esetekben a törvény a kísérletre büntetést nem rendel, azokban bünkés kísérletért büntetés alá senki sem vonathatik. Végül a kísérletet illetőleg megemlítendő, hogy a ki oly valamit csele-

kedett vagy mulasztott, mi különben bünkezdésnek tekintethetnék, de a büntettnék folytatásától s bevégtésétől szabad akaratóból önként ismét elállott, csak annyiban vonathatik büntetés alá, a mennyiben az, a mit már véghezvitt, magában is oly cselekedet vagy mulasztás volt, melyre büntetést rendel a törvény.

12. A részesség tana nagyon casuistikus. Összesen huszonkét §-ra terjed. A részletek ismertetését czélszerűbbnek mutatkozik a részesség tanába foglalni. Kiemeljük itt mint specialitást: «A ki másnak valamely büntettnék irányzott készülését bizonyosan tudja, s az iránt sem a felsőbbségnek jelentést nem tesz, sem azt, ki ellen a büntettnék irányoztatik, idején nem figyelmezteti, ha bérrel vagy jutalom ígéretével volt hallgatásra megvásárolva, vagy ha a feljelentés hivatalos kötelessége lett volna, bünsegédnek tekintetik.»

13. Igen érdekes a 91. §., mely a büntetőjogi compensatióról és a vizsgálati fogság teljes beszámításáról szól. «Azon kinzások, melyeket a törvényszegő azoktól szenvedett, kik az elkövetett büntettnék rajta magok hatalmával törvénytelenül akarták megboszulni, és azon fogság, melyet az a büntettnék eljárás alatt a végítéletig kiállott, büntetésének kimérésénél tekintetbe fognak vétetni.»

14. A visszaesés kérdését az általános részben szabályozza.

15. Megvan a javaslatban mind a kétféle elévülés. Ez annyival inkább feljegyzendő, mivel még az 1851-iki porosz büntető-törvénykönyv is mellőzte a francia 1810-iki büntető-törvénykönyv azon határozmányát, hogy a kiszabott büntetés is elévittethessék. Az 1843-iki magyar javaslat azonban mind a kétféle elévülést attól teszi függővé, hogy a büntettnék semmi büntettnék el nem követett az elévülés ideje alatt s az okozott kárt is tehetsége szerint megtérítette.

16. A kegyelmezési jog is megvan szorítva annyiban, hogy «a kegyelmezésnek csak a bíróság végítélete után lehet helye s a törvényes közkeresetet és büntettnék eljárást kegyelem útján megsemmisíteni vagy gátolni nem lehet.»

17. Az azon korbéli kodexek példája szerint külön specifikálja a súlyosító és enyhítő körülményeket. Ide igtatjuk ezen nagy gonddal kidolgozott három szakaszt:

81. §. A beszámítás alá eső törvényszegésnek büntetése a törvény által kitűzött mértékig annál nagyobb leendő, minél számosabtak vagy súlyosabbak a beszámítást nevelő körülmények és minél csekélyebbek azok, melyek azt enyhítik.

82. §. A beszámítás pedig annál súlyosabb:

Minél több gonoszság (malitia) látszik ki a törvény szegőnek cselekvéséből, s különösen abból, hogy a büntettnék régen forralta.

Minél alacsonyabbak voltak indító okai.

Minél több akadályt kellett legyőznie, hogy tettét elkövetesse.

Minél több készüléteket tett, s minél gondosabban kereste arra az alkalmat.

Minél több álnoksággal vagy vakmerőséggel követte el a törvényszegést.

Minél szorosabb és szentebb kötelességet sértett meg, és

Minél közelebbi viszonyban állott a megsértettel.

Minél erősebb és hatalmasabb volt a törvény szegő, — s minél gyengébb, tehetetlenebb és szegényebb volt a sértett fél.

Minél inkább megcsalta törvényszegése által másnak benne helyezett bizodalját.

Minél inkább beláthatta helyzeténél, vagy miveltségénél fogva tettének rosszaságát és következtései.

Minél nagyobb a törvényszegőnek bünbeni megrogzottsága.

Minél nagyobb volt az okozott kár.

Minél veszélyesebb volt a törvényszegés egyesekre és a közbátorságra nézve.

Minél inkább olyan volt a törvényszegés nemére vagy elkövetése módjára nézve, hogy azt elhárítani, vagy kinyomozni nehéz.

Minél nagyobb volt az elkövetés alatti és utáni kegyetlenség.

Minél botránkoztatóbb volt a törvényszegés személyre, tárgyra, helyre és időre nézve; különösen ha az valamely közcsapás, vagy inség idejében követtetett el.

83. §. Enyhíti ellenben a beszámítást:

Ha a törvényszegő más által csábítottatott el.

Ha a sértett fél által különösen ingereltetett.

Ha neki a törvényszegés olyan által parancsoltatott, kinek egyébként engedelmességgel tartozik.

Ha midőn egyenesen tőle függött büntette által magának több hasznot, másnak több kárt okozni, kisebb haszonnal is megelégedett.

Ha bűntársait nagyobb bűnnek elkövetésétől vagy kegyetlenségtől visszatartóztatni igyekezett.

Ha mielőtt büntette felfedeztetett, azt maga önként feljelenti.

Ha az okozott kárt, még mielőtt ellene a büntető eljárás megindított, teljesen megtéríti.

Ha a büntető eljárás alatt tettét maga megvallja s bűntársait fölfedezi.

Ha életkorának tizennyolczadik évét még be nem töltötte, a tizenkettediket azonban már meghaladta.

Ha büntette a teljes bevezetés után legalább öt évig fel nem fedeztetvén, az alatt magát minden tekintetben fedhetetlenül viselte, s az okozott kárt is a lehetőségig megtérítette.

Ha midőn a törvényszegést elkövette, oly igen részeg volt, hogy e miatt teljes eszmélettel nem bírt és szokásán kívül és csak szándéktalanul részegedett meg; mert ha a részegeskedés már egyébként is szokása, vagy czélzatosan és egyenesen azért élt szesz italokkal, hogy magát a büntetetre még inkább felingerelje, a részegség a beszámítást enyhíteni nem fogja.

84. §. Örültség, betegség, tompaelműség, mely még azon fokon ugyan nincsen, hogy a 73. §. szerint minden beszámítást megszüntessen; de mégis olyan, hogy a törvényszegőnek józan belátását megzavarta; továbbá olyan erőszak vagy fenyegetés vagy szükség, mely a 73. §-ban kijelölt feltételeknek meg nem felel ugyan, a törvényszegőnek elhatározására azonban mégis tetemes befolyással volt; végre az önvédelem, ha az egészen vétlen ugyan nem volt, de legalább némileg menthető, a beszámítást szintén enyhítik.

10. Látható már ezekből is, hogy a munkálat, melyet a bizottság készített, teljesen önálló. Az elvi kérdések megoldásában leginkább az jellemzi, hogy az előítéletes tradíciókkal akar is, tud is szakítani. Az európai kodexek legtöbbje még ma is szenved azon nyüögök alatt melyeket az 1843-iki magyar javaslat már lerázott magáról. És évtizedről évtizedre tapasztaljuk, hogy az újabb kodifikációk lépésenkint fogadják el azon megoldásokat, melyeket az 1843-iki magyar javaslatban határozottan kifejezve találunk. Még jó hosszú időre lesz szüksége az európai kodifikációnak, hogy a tisztult felfogás azon fokára jusson, melyen a mi akkori kodifikátoraink voltak.

Szalay németre fordította a javaslatot és egy lipcsei kiadó útján (Frohberger Adolf) közrebocsátotta.

Mittermaier rövid idő múlva közre bocsátotta dolgozatát. Ezeket írta a javaslatról:

«Kein legislatives Werk trägt in so hohem Grade das Gepräge des Strebens an sich, ein, den Fortschritten der Zeit, den Forderungen der Gerechtigkeit und den neuen Ansichten im Strafrechte entsprechendes Gesetzbuch zu liefern, als dies bei dem ungarischen Entwurf der Fall ist. Die Mitglieder der Commission zeigen, dass sie mit den Gesetzarbeiten des Auslandes, insbesondere Deutschlands ebenso, wie mit den wissenschaftlichen Forschungen über Strafrecht vertraut sind; kein Gesetzbuch ist so originell gearbeitet als der ungarische Entwurf. Wenn man auch nicht immer den Ansichten des Entwurfes zustimmen kann, so ist doch das Studium desselben für Jeden höchstbedeutend, weil hier ein Versuch vorliegt, wie die neuen Ideen in einem Gesetzbuche durchgeführt werden können...

Der Entwurf droht nicht, wie andere Gesetzbücher dies thun, ein Minimum der Strafe, sondern überall nur

das Maximum. Das System dient unfehlbar dazu, eine Masse von Unterscheidungen, die sonst die Gesetzbücher aufstellen, unnöthig zu machen und die Härten zu vermeiden, die nach der Erfahrung überall in der Rechtsanwendung sich ergeben, weil das gedrohte Minimum der Strafe zu hoch ist...

Als einen grossen Vorzug des ungarischen Entwurfes erkennen wir die Verbannung der entehrenden Strafen und des Ehrenverlustes als Folge gewisser Strafarten. Sammelt man die Stimmen der Praktiker aller Länder, so erfährt man wenigstens immer mehr, dass die zu häufige Anwendung dieser Folgen als ungerecht und als vielfach nachtheilig anerkannt wird. Vergleicht man die Ansichten der neuesten Gesetzgebungswerke, so liegt Allen das Streben zu Grunde, die Zahl der Fälle zu vermindern, in welchen ein Ehreverlust eintreten soll. Man versucht entweder dies dadurch zu thun, dass man die Strafarten in entehrende und nicht entehrende scheidet und im Gesetzbuche nur bei gewissen Verbrechen die Ersten droht, oder dass man neben den entehrenden auch eine nicht entehrende Strafe droht, und es dem Richter überlässt, in dem einzelnen Falle eine oder die andere Strafe zu erkennen, oder man gestattet Vorbehalt der Ehre im Urtheile oder die Befugniß der Richter und auf eine gewisse Zeit den Ehrenverlust im Urtheile auszusprechen. Allen diesen neuen Experimenten liegt ein System der Halbheit, ein dunkles Gefühl der Anerkennung der Unzweckmässigkeit aller entehrenden Strafen und eine Selbsttäuschung der Gesetzgeber zum Grunde, welche sich einbilden, dass sie voraus nach einem gewissen Titel des Verbrechen und nach gewissen Vorstellungen über die regelmässige Verübung desselben im Gesetzbuche bestimmen können, welches Verbrechen ein entehrendes oder ein nicht entehrendes sei...

Warum hat kein Gesetzgeber den Muth, bei diesem Stande der Verhältnisse, bei der entschiedenen Halbheit seiner Bestimmungen, lieber die entehrenden Strafen ganz zu verbannen, dem Bestraften die Aussicht zu öffnen, dass er durch ein tadelloses Benehmen das Vertrauen seiner Mitbürger gewinnen könne, und dem Volke zu überlassen, wie weit es nach genauer Beobachtung desjenigen, der einmal bestraft wurde, ihn als würdig seines Vertrauens erkennt? Die Redactoren des ungarischen Entwurfs hatten diesen Muth und zahllose Schwierigkeiten, welche in allen Ländern durch das System entehrender Strafen im Leben entstehen, verschwinden nach dem Entwurfe leicht...

Eine lobenswerthe Eigenthümlichkeit des vorliegenden Entwurfs bilden die Vorschriften über den Versuch der Verbrechen. Jeder Praktiker weiss, wie das System der deutschen Gesetzbücher, nach welchem bei allen Verbrechen der Versuch derselben als strafbar erklärt wird, in der Rechtsanwendung als nachtheilig sich darstellt. Eine Masse grundloser, kostspieliger und zeitraubender Untersuchungen wird dadurch veranlasst, welche entweder zu keinem Resultat führen oder Strafurtheile in Fällen veranlassen, in welchen kein öffentliches Interesse der bürgerlichen Gesellschaft an der Bestrafung vorliegt. Nur die Sucht der deutschen Gelehrten zu generalisiren, bewirkte den aus den Lehrbüchern in die Gesetzbücher übergangenen Satz, dass bei jedem Verbrechen der Versuch strafbar sei...

Der ungarische Entwurf hat noch consequenter in §. 49 den Grundsatz durchgeführt, dass der Versuch da, wo das Gesetz bei den einzelnen Verbrechen den Versuch nicht mit Strafe bedroht, auch nicht bestraft werden darf...

Wir glauben, dass das System weise ist und vielen unnöthigen Untersuchungen vorbeugt...

Die Aufstellung der einzelnen Verbrechen ist einfach ohne systematische Eintheilung oder doctrinelle Gesichtspuncte, wie sie in ein Compendium gehören, geschehen...

Diese Behandlungsweise des Gesetzbuches ist unfehlbar zweckmässiger, als die Zusammenstellung mehrerer Verbrechen unter einem gewissen doctrinellen Gesichtspuncte, wodurch die Gesetzesanwendung nicht erleichtert wird...

Die bisherige Darstellung mag zeigen, dass auf jeden Fall der ungarische Entwurf ein durch Originalität und richtiges Erkennen der wahren Bedürfnisse der

Strafgesetzgebung höchst beachtungswürdige Gesetzeswerk ist, dessen einzelne Mängel leicht verbessert werden können.¹

Mittermaier dolgozatát Szalay magyarra fordította és külön füzetben kiadta ily cím alatt: Mittermaier a magyar büntető-törvénykönyvi javaslatról. (Pest, 1843. Heckenast Gusztávnál.) Szalay előszót irt a füzethez és ebben válaszolja a bizottság és az albizottság tárgyalásainak menetét. Nevét a füzetre nem tette ki.

(Folyt. köv.)

A szakbirósági rendszer.

Éltrevaló eszmét ujit fel Eördögh András tszéki bíró a Jogt. Közlöny f. é. 28. számában, midőn a budapesti törvényszék büntető osztályának önállósítását, illetőleg egy új, teljesen önálló büntető-törvényszékké átalakítását hozza javaslatba.

Czikkiró e kérdést csupán a budapesti törvényszéki és bíráskodási szempontokból tárgyalja; kíséreljük meg ennek általános, országos szempontból való megvilágítását.

Az összes vidéki törvényszékeknél az új sommás eljárás életbeléptetése után legalább 3—3 tanácsnak kell alakulni: polgári, büntető és polgári felelbiteli tanácsnak; a polgári tanácsnak kell ellátni a társas birósági hatáskörben maradt vagyoni jogi, váltóügyi, urbéri, tagosítási és házassági válópereket és ügyeket, a kivételes hatáskörrel felruházott törvényszékeknél a bányaugyeket és pereket is; a büntető tanácsnak a bűnyügyeket és a sajtó-ügyi hatáskörrel felruházott törvényszékeknek a sajtó-ügyeket is; a felelbiteli tanács fogja inaugurálni a szóbeli közvetlen eljárást a sommás eljárás által hozzáutalt ügyekben és perekben.

A három tanács tagjain kívül minden törvényszéknél alkalmazva kell még lenni egy központi vizsgálóbírónak és a telekkönyvi ügyek ellátására szintén egy-egy törvényszéki bírónak.

Ha már most figyelembe vesszük, hogy három törvényszéknél 4—4, hét törvényszéknél 5—5, nyolcz törvényszéknél 6—6, hét törvényszéknél 7—7, kilencz törvényszéknél 8—8, 15 törvényszéknél 9—9 és csupán tizenhárom törvényszéknél van 10—10 vagy ennél több bíró alkalmazva és figyelembe vesszük ehhez, hogy minden bírónak évenként hat heti szabadságidőre van igénye: önként merül fel a kérdés, miként fognak a törvényszékek 4—8 bírói létszám mellett három tanácsot állandóan megalakítani? és e mellett két-két tagot a már fent jelzett egyes bírói működésre kijelölhetni?

Az elsőfolyamodású törvényszékeknél törvényszünet nincs, tehát az egész éven át működni kell három tanácsnak, arról meg már épen nem lehet szó, hogy akár a telekkönyvi, akár a vizsgálóbíró hatáskörébe utalt teendők időközönként szüneteljenek.

Az első remedium a bírói létszám szaporítása; ez terven van. — De ha a mostani 4, 5 vagy 6 bírónak még egy-egy bíró jó, képes leszen-e akkor az ily mérvben megerősödött törvényszék a szükséges számú tanácsokat megalakítani? semmi esetre! miből önként következik, hogy az igazságszolgáltatásnak magasabb színvonalra emelése a hatásköri kérdés reformja nélkül képzelhetetlen.

Hogy ugyanis egy és ugyanazon tanács minden tagja egyenlően jártas legyen a polgári perek minden fájának helyes elbírálásában és jártas legyen a büntető igazságszolgáltatás terén is, ezt senki sem követelheti. — Lehetnek, kétségkívül vannak is bíráink, kik évek során át szerzett tapasztalat és folytonos tanulmány által megszerezték a jogi

ismeretek oly bőségét, mely nekik ama kétségkívül igen magas kvalifikációt megadja; de azt hiszem, nem sértem meg tiszteletreméltó bírói karunkat, ha azon nézetemet fejezem ki, hogy az ily magas kvalifikációval megáldott bíránk nem igen sok lehet; mert habár tény is az, hogy a gyakorlati bírói, vagy az ügyvédi vizsgán a jogélet minden terére kiható vizsgálaton kell a jelöltnek keresztül menni: kétségtelen tény az is, hogy részint hajlam, részint szükség, részint az életviszonyok kényszerítő körülményei arra utalják az egyest, hogy az általános jogi ismeretek tárházából kiválaszt magának egy-egy szakot, egy-egy részt, melyet előszeretettel vagy kénytelenségből behatóbban tanulmányoz, és így ebben nagyobb jártasságra tesz szert; ez azonban rendszerint a többi, kevésbé cultivált szakok rovására megy.

Ezt mondja a tapasztalat; ezt látjuk az életben minden nap. — S minthogy ez így van, nagyon természetes, hogy a törvényszékeknél és társas-bíróságoknál a lehetőség szerint szaktanácsok alakítására törekcsenek. — A felsőbb bíróságoknál, sőt Budapesten az első fokon is, a szaktanácsok intézménye tényleg már megvan; ugyanez okvetlenül szükséges a vidéken is, mert hiszen fokozottabb biztosíték van benne. S ha már most a fejlődés természetszerű rendje azt követeli, hogy Budapesten a szétválasztás teljes legyen: nem állitható-e, hogy ez a követelmény a jogszolgáltatás egész terén fenáll?

Mindezekből ama következtetésre kell jutnunk, hogy a polgári bíróságoknak a büntető bíróságoktól való elkülönítése, az igazságszolgáltatás eme tényezőinek ketté választása nemcsak Budapestre nézve helyi, hanem az egész országra kiterjedő általános követelmény.

A törvényszékek szervezeti és hatásköri kérdésével foglalkozván, el nem mulaszthatjuk, hogy rá ne mutassunk egy kiváló ellentétre, mely abból áll, hogy a társas-bíróság egy-egy tagja a telekkönyvi ügyeket mint egyes bíró intézi el. Hogy ezen ügyeket az első fokon egyes bírónak bizta a törvény, ez helyesnek bizonyult. Nem lehet már most elzárkózni ennek további következményei elől sem; ezen további következmény pedig az, hogy a társas-bíróági keretbe be nem illő egyes bírói önálló functio a törvényszékektől teljesen elválasztassék és a vele rokon természetű, egyes bírói hatáskörrel ellátott járásbíróiaggal hozassék szerves kapcsolatba, vagyis a telekkönyvi hatóságok a törvényszékektől elválasztassanak és mindenütt a járásbíróágok mellett szerveztesenek.

Egy további hatásköri kérdés, mely megoldásra vár, a váltóperek kérdése is. Ha a pereket egyszerűség szempontjából osztályoznánk és a bíróági hatáskört az elintézés egyszerűbb vagy complicáltabb volta határolná el; lehetetlen lenne a jelenlegi rendszert fentartanunk, mert a váltóperek I. foku elintézésénél, t. i. a fizetési meghagyás kibocsátásánál vagy megtagadásánál egyszerűbb elintézési mód alig képzelhető. Ezek a perek mintha csak praedestinálva lennének az egyes bíróság számára; valóban fölösleges erő- és munkapazarlás ezeknek már az első fokon társas-bíróági hatáskörbe való utalása.

De még ennél is nagyobb erő és munkapazarlás a büntető pereknek kétszeri revisió alá vétele.

Nincs Európában állam, mely az első fokon szóbeli közvetlenségi eljárás alapján eldöntött bünvádi perben az I. foku törvényszék ítélete ellen revisiót és a revideált ítélet ellen még egy revisiót engedne meg.

Nálunk az I. fokon eldöntött bünvádi perben hozott ítélet ellen helytelenül felelbezésnek nevezett revisiónak és a II. fok ítélete ellen szintén helytelenül felelbezésnek nevezett új revisiónak van helye.

A helyesen szervezett bünvádi eljárás majd semmisségi panaszt, másutt revisiót enged meg; de ennek ismétlése sehol sem fordul elő.

¹ Die Strafgesetzgebung in ihrer Fortbildung. II. 217. és köv. II. — Itt csak egyes szemelvényeket adtunk az elismerés és hozzájáruló részekből. A kritikai megjegyzéseket, melyeket Mittermaier tett, a részleteknél lesz helyén figyelembe vennünk.

Ime a módok, melyeknek mielőbbi keresztülvitele a törvényszékeket képesekké tenné az új sommás eljárással rájuk ruházott felebezési hatáskör megbírására, a felsőbb fokokat pedig vajmi hamar megszabadítaná a restantiák özönétől.

A budapesti törvényszék ketté osztása magában véve helyes ugyan, de banális hasonlattal élve: egy csepp a szomjazónak; nem hogy szomját eloltaná, hanem inkább fokozza azt!

Tóth Gáspár.

Részletfizetések.¹

A részletfizetéses ügyletekről szóló első cikkem megjelenése óta közzétették az ide vonatkozó törvénytervezet hivatalos szövegét is, a melyet véleményadás végett elküldtek a kereskedelmi kamaráknak. Ez a szöveg teljesen megegyezik azzal, a melyet a «Jogtudományi Közlöny» is kinyomatott s így most már megvan a biztos alapja a további fejtegetéseknek.

A részletfizetéses ügyletek kívánatos korlátait elmondtam s így most már arról kell szólanom, hogy az én véleményem szerint milyenek kell lennie a törvény egyéb tartalmának. Nem tartanám helyesnek, hogy e korlátok túlságosan szűkek legyenek, mert különben megfojtánók magát az üzletet, a melynek pedig nagy gazdasági jelentősége van. Ép így el kellene ítélnem azt is, ha a törvény egyéb intézkedései olyanok volnának, hogy a szolid és reális részletfizetéses ügyleteket megakasztanák, de másrészt természetesen szükségesnek találok olyan intézkedéseket, a melyek az itt üzött szédelgésnek és parasztfogásnak, a mennyire lehet, elejét veszik. A szédelgés, a parasztfogás ellen igenis kell garantiákat szerezni mindkét fél javára, de a garantiáknak nem szabad tulterjedniök azon a határon, a melyet a szoliditás érdekei vonnak meg.

E garantiákat pedig három csoportba lehet osztani; az elsőbe tartoznak az ügylet létrejöttének garantiái, a másodikba az ügylet felbontásának s a harmadikba a fizetésnek garantiái. Ilyen sorrendben fogom azokat kifejteni.

Tudvalevő dolog, hogy az utazó ügynökök rengeteg szédelgést követnek el olyformán, hogy effektuáltnak főnökeikkel olyan ügyleteket, a melyek tulajdonkép nem is jöttek létre. Kinálgatják a tudatlan embernek a portékájukat s a mikor látják, hogy az szeretne venni, de nem mer venni, hát akárhányszor aláíratnak vele «csak úgy» valami papirozt — persze a megrendelő levelet, — azt beküldik a kereskedőnek; az aztán ahhoz tartja magát, elküldi az árut; a paraszt ember nem tudja, mit tegyen az áruval, nem veszi át, de nem is bocsátja rendelkezésre s csak akkor áll elő, hogy ő nem vásárolt semmit, a mikor bepörölik. Ebből aztán nagy pörlekedés támad; tagadják az aláírás valóságát, tagadják, hogy az alperes megrendelés céljából írta alá a nevét. Sa pör kimenetele nagyon kétséges mindkét félre nézve. Nem is szólva azokról az esetekről, a mikor alperes azzal áll elő, hogy neki nem olvasták fel, nem magyarázták meg a rendelő levelet s így ő nem is tudja, mik hát a kötelezettségei.

Tiszta sor, hogy ezt nem lehet megtűrni, mert már ezek a fonáságok is oly kockázatot visznek belé az üzletbe, a melynek árát a jóhiszemű vevő fizeti meg a vásárolt cikkek tulnag vételárában s a mely risico másfelől a bíróságoknak is sok dolgot ad s épen nem járul hozzá azok tekintélyének fokozásához. De közbeléphet itt a törvényhozás már azért is, mert az egyik fél roszhiszeműsége ellen a másik a mai rend mellett ép itt védekezhetik legkevésbé. E visszasságok elkerülése végett pedig ki kell mondani első sorban azt, hogy az új törvény hatálya alá tartozó részletfizetéses törvényeknél kötelező az írásbeli szerződés. Nem úgy értem

ezt, hogy a mely részletfizetésre szóló ügylet nincs írásba foglalva, az kibujhassék az új törvény hatálya alól, hanem úgy, hogy ha a bíró valamely ügyletet az új törvény alá tartozónak tekint s az ügylet nincs írásba foglalva, akkor attól megvonja a védelmét. Nem bocsátkozik a tulajdonképeni jogvita elintézésébe, hanem elutasítja felperest azzal, hogy nincs a törvény előtt érvényesíthető jogigénye.

Nagyon kegyetlen dolognak látszik ez, de tényleg nem az, mert hiszen az írásbeli forma ma is csaknem kizáróan használatos. S ez intézkedés horderejét nem is az írásban látnám, hanem abban, a mit szintén statuálni kell, hogy t. i. kisközségekben ezt a szerződést csak a jegyző jelenlétében volna szabad aláírni. Ezzel megszűnnének az ügylet létrejöttére vonatkozó kételyek, mert a jegyzőnek névaláírással kellene konstatálnia, hogy a felek a megrendelő levél tartalma tekintetében valósággal megegyeztek, a megrendelő levelet a vevőnek felolvasták és meg is magyarázták. Bizonyítva lenne egyuttal, hogy az aláírás valósággal a vevőtől származik. A jegyző aláírásának valóságát és az ő közbenjöttét nem kellene bizonyítani, mert hiszen azt bizonyítaná a község pecsétje. Ilyformán megszűnnének még az azonoság tagadásával és bizonyítgatásával járó kellemetlenségek is, valamint igen egyszerűen meg volna oldva az a kérdés is, hogy mily álláspontot foglaljon el a törvény azokkal szemben, a kik írni és olvasni nem tudnak. Semmi akadály sem volna annak, hogy ezeket is nyugodt lélekkel bocsássuk ily ügyletekhez, mert hisz a jegyző jelenléte pótolná az ő fogyatékoságukat. Ha lehetséges lenne, keresztül kellene vinni ezt az elvet az összes részletfizetéses ügyletekre nézve, csakhogy ez administrative lehetetlen, azért kívánom csak a kisközségekre nézve, a melyekben ugysis legkisebb a kommertialis tudás.

Szükségesnek tartom, hogy ennek a ténynek az észlelésére hivatalból köteleztessék a bíró s a tény hiánya ép oly irányban rontsa le a bíró előtt való perelhetőséget, a mint azt előbb az írásbeli szerződésre vonatkozólag mondtam. El lehet képzelni egyéb eszközöket is, a melyekkel talán szintén elérhető ugyanaz a cél. Így pl. lehetne azt mondani, köteleztessék a kereskedő, hogy a megrendelő levél keltétől számított bizonyos idő alatt kérdezze meg a vevőt, vajon tényleg vásárolt-e a közölt feltételek mellett; az állítólagos vevőt meg kötelezni lehetne a válaszlásra. Csakhogy ez nagyon komplikált história volna, ellenkezne a kereskedelem gyorsaságával s a mellett módot adna az ügylettől való jogtalan elállásra is. Míg ellenben a másik mód föltétlen bizonyosságot adni és a közigazgatásra se járna nagyobb megterheléssel, még ott sem, a hol több kisközségnek van egy jegyzője.

És mert ez így van, nem szabad megengedni, hogy ez ügyleteknél a fizetés alól ki lehessen bujni azzal a kifogással, hogy az asszony vásárolta azt a cikket, már pedig nem volt joga annak megvásárlására. Az általános magánjogi elvek szerint is csak nagyon ritkán volna e kifogásnak jogosultsága épen a részletfizetéses ügyletek körül s így az eladót nem szabad kitenni az azok által való zaklattatásnak.

Az ügylet létrejöttének egyéb feltételeire nézve elegendőnek tartom a kereskedelmi törvényben foglalt szabályokat. Azokat kell fentartani az ügylet effektuálásánál tehető kifogások tekintetében is.

A garantiák második csoportjába sorozom a részletfizetéses ügylet felbontásának garantiáit.

Az eladó gyakran jut abba a helyzetbe, hogy nem effektuálhatja az ügyletet, hacsak biztosra nem akarja magát kitenni a megkárosításnak, csak utólag tudja meg, hogy a vevő nem hitelképes s az ügynök vele szemben is roszhiszemű volt, vagy legalább tájékozatlan. A vevőnek viszont kételyei lehetnek, hogy tud-e majd fizetni, vagy jó lesz-e neki azzal a kereskedővel elkezdni. Jogot kell tehát adni mindkét

¹ Az előbbi közl. I. a 29. számban.

félnek arra, hogy bizonyos rövid határidőn belül az ügylet effektuálásától visszaléphessen, minden további következmények nélkül, akár ki volt ez kötve a szerződésben, akár nem, s illetve semmisnek kell kijelenteni az ellenkező megállapodást.

Ez e határidő rövidebb lehetne a vevőre mint az eladóra nézve, minthogy a vevőnek több alkalma van, hogy az ügylet még egyszer meggondolja. Az ügylettől való ilyen kölcsönös elállás esetén az eladónak természetesen nem volna szabad költségeket felszámítani a vevő terhére, mivel egyrészt nem történt teljesítés, másrészt pedig az ily elállásért való kockázat díja ugyanis benn van az ily ügyleteknél szokásos és természetes magasabb árban.

Megfontolást igényel, ha vajon ne adjunk-e a vevőnek jogot, hogy bizonyos rövid határidőn belül a megvásárolt és átvett portékát minden további hátrány nélkül visszaadhassa. Sok szól ennek megengedése mellett, sok szól ellene, de azt hiszem, el lehet attól tekinteni, ha a teljesítés előtt való kölcsönös visszalépést megengedjük.

A miniszteri tervezet első két szakaszát ily értelemben helyeslem, de szükségesnek tartom, hogy azok az itt előadottakkal kibővítettessenek. Természetes, hogy a vevő kiköttesse magának a teljesítés után való visszalépés jogát, a kár vagy az elhasználás megtérítése mellett. Természetes az is, hogy a vevőnek ez a visszalépési joga ne legyen bírságokkal megköthető, a mint ezt a javaslat 2. §-a is ellenzi. De már azt nem tartom helyesnek, hogy az eladó is egyszerűen vissza vehesse az árut, illetve erre nézve magának a jogot a szerződésben biztosíthassa. Az effektuálás előtt való visszalépés joga ő rá nézve, az ő biztonsága szempontjából ezt teljesen feleslegessé teszi s ha mégis biztosíthatná magának az utólagos visszalépést, ez csak arra vezetne, hogy ő ezzel a jogával a vevő iránt mindenféleképpen visszaélhessen s azt pressióvá kihasználhassa, például olyan irányban, hogy a vevő nagyobb részleteket fizessen, vagy rövidebb idő alatt fizesse azokat.

Egy szóval: olyan garantiákat kell fölállítani, a melyek mindkét felet megóvják a meggondolatlan ügyletektől, de azért egyiknek érdekét se szolgáltatják ki az indokolatlan visszalépés által való megkárosításnak.

(Bef. köv.)

Dr. Kohn Dávid.

Az új sommás eljárás köréből.¹

V. Az eljárás vezetése.

A perrendtartás szabályai, mint tudjuk, két nagy csoportot képeznek. Egyik a bizonyításra vonatkozó szabályok csoportja, a melyek t. i. azt szabályozzák, hogy minő eszközökkel lehet a tényállást bizonyítani, a másik a szorosabb értelemben vett eljárási szabályok csoportja, a melyek t. i. azt szabályozzák, hogy minő módon kell a jogvitának a bíróság előtt lefolyni. A bizonyítási szabályokra vonatkozólag az új sommás eljárás főelve, a mit a törvény 64. §-a határozottan ki is mond, az, hogy a bíróság a tényállást az összes konkrét körülményeknek szabad mérlegelése alapján állapítja meg.

Az eljárási szabályokra vonatkozólag a törvény ily főelvet ki nem mond, hanem az eljárás megindulásától annak befejezéseig felmerülő perbeli cselekvényeket és azok mikénti lefolyását egyenkint szabályozza. Mindazonáltal, ha e perbeli cselekvények lefolyását a per egésze szempontjából tekintjük, azt tapasztaljuk, hogy az eljárási szabályok körében az új sommás eljárás a birói szabad mérlegelésnek szintén ilyen tág teret enged, azaz, hogy az új törvény a szoroson vett eljárási szabályok körében is azon elvből indul ki, hogy

lehetőleg az eljáró birónak szabad belátására és a konkrét eset körülményei szerinti mérlegelésére legyen bízva annak megállapítása, hogy minő módon legyen a per a befejezéshez juttatva.

A szoroson vett eljárási szabályok kötött rendszerének példája a mi rendes eljárásunk. Ebben a felek minden perirat beadására igénybe vehetnek egyszeri halasztást, a bíróság a halasztást egy periratra csak egyszer adhatja meg, a feleknek joguk van legalább négy periratot váltani, és többet, mint hatot, nem válhatnak, a felek minden bizonyítékot és állítást bizonyos időben tartoznak felhozni, a bíróság a tárgyalás mikénti vitelére befolyást nem gyakorolhat, — csupa oly szabályok, a melyek az eljárás legfontosabb fázisait szoroson meghatározzák, és a melyek a bíróságnak a konkrét esetekben csak igen kis szabad mozgást engednek. Az 1868. évi LIV. és az 1881. évi LIX. törv.-cikk szerinti sommás eljárás már sokkal kevésbé köti a bírót az eljárási szabályok körében, megengedvén a feleknek, hogy nyilatkozataikat bármikor megtegyék, és megengedvén a birónak, hogy a tárgyalást az eset körülményeihez képest vezesse és a feleket nyilatkozatokra felhívhassa.

Az 1893. évi XVIII. törvénycikk által instituált új eljárás azonban a birói szabad mérlegelésnek az eljárás lefolyása tekintetében is még sokkal tágabb kört enged, mint a régi sommás eljárás. A különbség a régi és az új sommás eljárás közt itt ép oly nagy, mint a bizonyítékok mérlegelésére vonatkozólag. A mennyivel szabadabbá lett a bíróság az új törvényben a bizonyítékok mérlegelése tekintetében, annyival szabadabbá lett a tekintetben is, hogy a pert minő eljárás szerint juttassa a befejezéshez. Azaz, a mint a törvény legjobbnak tartotta a bíróság szabad belátásának nagy teret engedni abban, hogy a bizonyítékokat a konkrét eset körülményei szerint mérlegelhesse, ugy legjobbnak tartotta ugyane belátásnak lehető tág teret engedni abban is, hogy a bíróság a konkrét eset körülményei szerint válaszsza meg azon eljárást, a melyet a per lefolytatására a legjobbnak tart.

Ezen szabály a törvényben nincs egy egységes elvvel kifejezve, ugy, miként a törvény 64. §-a az elvet a bizonyítási szabályokra vonatkozólag kimondja, de ha a törvény által kontemplált eljárást végigtekintjük és a régi sommás eljárással összehasonlítjuk, az egész eljárás folyamán konstatálhatjuk, hogy az új törvény intézkedései ezen elvet az eljárás egész vonalán megvalósítani igyekeznek.

Ezen elv jut kifejezésre a szóbeli tárgyalás vezetésének szabályozásában. A 35. törvényszakasz szerint ugyanis a szóbeli tárgyalást a bíróság vezeti, ő nyitja meg és ő rekeszti be a tárgyalást. Arra nézve, hogy a feleknek mennyi alkalom nyujtandó a felszólalásra, és hogy a tárgyalás mikor rekesztendő be, a törvény 46. §-a csupán azon intézkedést tartalmazza, hogy «ha az ügy vagy valamely külön eldöntésre alkalmas kérdés a bíróság nézete szerint a határozathozatalra megérett, a bíróság a tárgyalást berekeszti», a mi nem egyéb, mint annak kijelentése, hogy a bíróság a konkrét eset körülményei szerint itéli meg, hogy a feleknek mennyi-szer és mily mérvben adja meg a jogot felszólalni, hogy mily stádiuma az ügynek az, a melyben a tárgyalás berekeszhető, és hogy ezek tekintetében szorosabb szabályokhoz kötve nincs.

A bíróság belátására van bízva továbbá annak meghatározása, hogy minő mederben folyják le a tárgyalás. A 35. §. szerint a bíróság gondoskodik arról, hogy az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön, de felesleges kitérésekkel ne zavartassék, és a 37. §. szerint arról is, hogy a felek mindennemű szükséges felvilágosításokat megadjanak és nyilatkozatokat megtegyenek. A bíróság továbbá a 39. §. szerint *elrendelheti*, hogy a fél okiratokat, vázlatokat vagy felvilágosító rajzokat terjesztszen elő, sőt a 40. §. szerint, ha

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 25., 26., 27., 28., 29. és 30. számban.

a konkrét eset körülményeihez képest czélszerűnek látja, az okirat általi bizonyítást oly hatálylyal rendelheti el, hogy másféle bizonyítást egyenesen kizár. Elrendelheti továbbá a 42. §. szerint, hogy az egy keresetben érvényesített több követelés, vagy a követelésnek egy része, vagy valamely előkérdés elkülönítve tárgyalassék, elrendelheti a 43. §. szerint, hogy több per közös tárgyalás végett egyesíttessék, sőt a 42. §. második bekezdése szerint joga van az ugyanazon követelés tekintetében fenforgó több vitapontot egymástól elkülönítve és természetesen az általa megállapított sorrendben tárgyalatni.

E rendelkezések együttvéve annyit jelentenek, hogy a bíróság a tárgyalásnak nemcsak mérvét, hanem lefolyásának módját is a konkrét eset körülményei szerint szabad belátás alapján határozza meg. Kiegészíti ezen rendelkezéseket a bíróságnak a 45. §. szerint megadott azon jog, hogy az elkülönítés és egyesítés tekintetében hozott határozatait a szükséghez képest megváltoztathatja, továbbá a 33. §. által megadott azon joga, hogy a felek oly utólagos előadásait, a melyeknek figyelembe vétele a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, egyenesen figyelmen kívül hagyhatja, ha arról győződik meg, hogy a fél az illető előadást az ügy késleltetése végett halogatta.

Az eljárásnak a birói szabad belátás szerinti vezetésével áll végre összefüggésben az ítélethozatal módjának szabadsága, t. i. az, hogy a bíróságnak a 102—106. törvényszakaszok szerint jogában áll, a mennyiben az eset körülményei szerint szükségesnek látja, a peres követelés egyes elkülöníthető részei tekintetében részítéletet és a követelés alapkérdése tekintetében közbenszóló ítéletet hozni.

A bíróságnak az eljárás vezetése tekintetében megadott jogkör nyilvánul a jegyzőkönyv felvételének szabályozásánál is. A 48. törvényszakasz szerint ugyanis a jegyzőkönyvbe felveendő: a tárgyalás menetének általános feltüntetése, a felek *lényeges* kérelmei, a feleknek az ügy eldöntésére vagy az eljárás menetére nézve *lényeges* tényállításai és a bizonyítás eredménye. Természetes, hogy azon körülményt, hogy a felek valamely tényállítása lényeges-e, a bíróság az ő szabad mérlegelése alapján itéli meg, és így a jegyzőkönyv felvételének módja nem attól függ, hogy a felek mit kívánnak jegyzőkönyvbe vétetni, hanem attól, hogy a bíróság az ő szabad mérlegelése alapján az eset körülményeihez képest mit tart lényegesnek és jegyzőkönyvbe veendőnek. Ugyanez következik a 49. törvényszakasz rendelkezéséből a jegyzőkönyvnek a felek általi aláírására vonatkozólag. Ezen törvényszakasz szerint ugyanis a jegyzőkönyv ugyan a felek előtt felolvasandó, és ezek megjegyzései alapján kiigazítható és kiegészíthető, de az, hogy a kiigazítás illetve kiegészítés megtörténjék, nincs kötelezőleg előírva, hanem ismét a bíró szabad belátásától függ.

Ugyanezen törvényszakasz szerint azon körülmény, hogy a felek a jegyzőkönyv aláírását megtagadták, a jegyzőkönyvben megjegyzendő, de a törvény nem írja elő, hogy az aláírás megtagadásának indoka akár csak röviden is jegyzőkönyvbe veendő.

A sommás eljárási törvényhez kibocsátott ügyviteli szabályok 43. §-a e tekintetben úgy intézkedik, hogy a felek által előterjesztett kiegészítési vagy kiigazítási kérelem megtagadása esetén a bíró e körülményt a jegyzőkönyvben «a kérelem tárgyának megemlítése nélkül jegyzi meg». Azon esetre, ha valamelyik fél a jegyzőkönyv aláírását tagadná meg, az ügyviteli szabályok ugyanezen szakasza úgy intézkedik, hogy «a megtagadás okát a jegyzőkönyvben nem kell megemlíteni». Ezen fogalmazás kétséget hagy fen a tekintetben, hogy e szerint tilos-e a megtagadás okának felemlítése, vagy a bíró belátásától függ annak felemlítése vagy mellőzése.

Azon körülmény, hogy a kiegészítési és kiigazítási

kérelem megtagadása esetén az ügyviteli szabályok most idézett szavaiból következőleg tilos a kiegészítési illetve kiigazítási kérelem tárgyának megemlítése, arra engedne következtetni, hogy az aláírás megtagadásának indokát megemlíteni szintén tilos, azonban a bírónak a jegyzőkönyv felvétele körül megadott szabadságból mégis inkább azt kell következtetnünk, hogy az aláírás megtagadásának okát felemlíteni vagy mellőzni a bíró belátására van bízva.¹

A jegyzőkönyv felvételének szabályai tehát szintén azon elvből indulnak ki, hogy a bíró szabad mérlegelésére van bízva az eseteket oly módon tárgyalni, a hogy azt a konkrét körülményekhez képest legjobbnak látja. A bírónak ezen szabadságát a régi törvény alatt lényegesen korlátozták a jegyzőkönyv felvételének szabályai, a melyek a feleknek, ha egyébként nem, hát az aláírás megtagadása után módot nyújtottak a jegyzőkönyvbe azt felvétetni, a mit ők tartottak lényegesnek, és ez által indirekte a tárgyalás menetét is a saját belátásuk szerint irányozni. E korlátozás az új törvény most idézett jegyzőkönyv-felvételi szabályai szerint elesett és ez által a birói szabad belátásnak az eljárás vezetése körül ez irányban is a legtágabb tér nyitott.

Még egy intézkedése van az új törvénynek, a mely indirekte ugyan, de szintén lényegesen elősegíti a birói szabad belátásnak az eljárás vezetése körüli érvényesülését, és ez az, hogy az új törvény szerinti felebbezési eljárás a régi törvény szerinti ítéletfeloldási rendszert nem ismeri. Az új törvény feloldás kifejezése alatt a régi törvény szerinti megsemmisítést érti és az ítélet ily feloldását csak a legszűkebb körben engedi meg. A bizonyítás kiegészítése végetti feloldás az új törvény felebbezési rendszerében ismeretlen, mert ezen rendszer szerint a felebbezési bíróság a bizonyítás kiegészítését, ha szükségesnek látja, maga viszi keresztül. Ennélfogva az alsóbíróság az oly ügyekben, a melyek felebbezés tárgyát képezik, nem lesz kénytelen, mint ez ma gyakran történik, a tárgyalást a felsőbíróságnak esetleg az övétől eltérhető nézetére való tekintettel vezetni, és e miatt oly szempontokból is tárgyalni, melyek az ő belátása szerint feleslegesek, hanem tárgyalhatja azt egyedül azon mód szerint, a melyet a saját belátása szerint alkalmasnak tart.

Mіндеzen intézkedések együttesen tekintve, nézetem szerint igazolják azon felfogást, hogy az új törvény intentiója szerint az eljárás vezetésének alapelvét épen úgy a bíróságnak szabad belátása képezi, mint a bizonyítékok mérlegelése tekintetében.

A bíróság, a mely itélni hivatott, ezen hivatásában lehető kevés szabályozásnak van alávetve, és eljárását, a melylyel a pert maga előtt lefolytatja, épen úgy a konkrét esetben általa legjobbnak tartott mód szerint választhatja, mint a hogy a bizonyítékokat ugyanezen elv szerint mérlelheti.

Az eljáró bíróságnak megadott ezen nagy jogkör az ily irányu reformok természetéhez képest a gyakorlatban sok bajjal járhat, ha a bíróság vele nem elég körültekintően él, és épen ezért ezen nagy jogkör a bíróságnak fokozott kötelezőségével jár azon irányban, hogy avval a törvény intentióinak megfelelően éljen.

Dr. Reichard Zsigmond.

¹ Az ügyviteli szabályok intézkedésének kétes voltát az okozza, hogy a rendelet azon kifejezést használja, hogy a megtagadás okát *nem kell* megemlíteni. A «kell» kifejezést a törvény is és az ügyviteli szabályok is gyakran használják olyan értelemben, mint a hogy a megszokott törvényes nyelv az egyszerű jelentőmódban való kijelentést vagy a «teendő» és ehhez hasonló kifejezéseket használta. A «kell» kifejezés ilyen használatából könnyen származhatik félreértés, mivel megszoktuk ezt a kifejezést a törvények nyelvezetében inkább hatósági utasítás, mint törvényes rendelkezés jellegével bíró intézkedéseknél használni. Ha az ügyviteli szabályok 43. §-ában az elv úgy volna kifejezve, hogy «a megtagadás oka fel nem említhető», vagy úgy, hogy «a bíró a megtagadás okát fel nem említi», a fogalmazás kétségre okot nem adna.

Különfélék.

— **Különös szövegű teljes-ülési döntvényt** hozott a pozsonyi kir. tábla.

Az 1890 : XXV. tcz. 13. §-a szerint a kir. ítélő tábla azokban az ügyekben, melyekben törvény szerint mint utolsó foku bíróság jár el, a *felmerült vitás elvi jelentőségű jogkérdéseket* teljes-ülésben dönti el.

A törvény eme szakaszából, valamint a teljes-ülési döntvény fogalmából és az eddigi gyakorlatból következik, hogy teljes-ülésben nem dönthető el semmiféle *concrét eset*, sem pedig a *concrét esetek bizonyos előre meghatározott csoportja*.

A pozsonyi kir. táblának 1. számú teljes ülési döntvénye azonban — melyet teljes szövegében lapunk jelen számának mellékletén 300. sz. a. közlünk — nem egy elvont, «elvi jelentőségű kérdést» dönt el, irányt jelölve a hasonló jogkérdést tartalmazó esetek mikénti megoldására, hanem egy *concrét szerződés bizonyos pontjainak* pusztá magyarázatát tartalmazza. E szerint e döntvény csupán azon esetekre hat ki, a melyek ezen szerződésből folyólag a jövőben fel fognak merülni, — ha ugyan azon néhány személy, ki azon szerződés alapján érdekelve van, a jövőben még perlekedni kíván.

Nem ily terjedelmű és minőségű jogkérdéseket kívánt a törvényhozó a teljes-ülések elé terelni, nem az esetek ily szűk körére contemplálta a döntvények intézményét kiterjeszteni.

Egyes szerződések magyarázatának kérdései nem képeznek elvi jelentőségű kérdéseket és így teljes-ülés elé való vitelre nem is alkalmasak.

De különösen nem alkalmas a döntvényhozatalra a kérdés feltevésének azon formája, mely szerint a concrete megnevezett szerződés pontjainak minő értelem tulajdonittassék. Ha már az ügy teljes-ülés elé vitetett, az csak oly módon történhetett volna legalább formailag helyesen, ha a kérdés úgy tételik fel, hogy ha valamely concrete meg nem nevezett, de formailag körülírott szerződés ilyen és ilyen tartalommal bír, minő jogi consequentiák vonandók le abból.

De teljes-ülési döntvények által határozni az egyes, elbírálás alá kerülő jogesetek fölött, ellenkezik az intézmény szellemével, valamint az eddigi joggyakorlattal.

— **Párbaj bicskával.** Pocsajon (Biharmegye) Almásy Károly és Bartha József nevű parasztok egy leányba voltak szerelmesek s féltékenységükben elhatározták, hogy párbajt vívni egymással — bicskával. A korcsmában volt a párbaj. Előbb vigan iddógáltak együtt s barátságosan elbucsuztak egymástól, aztán éles késekkel egymásra támadtak. A párbaj vége az volt, hogy Almásy Barthát sziven szurta, úgy, hogy az orvos menthetetlennek mondja az állapotát. A csendőrség elfogta Almásyt, a ki azzal védekezik, hogy ő párbajt vívott.

— **Váltóperben mely esetben függeszthető fel az eljárás?** *A szegedi kir. törvényszék mint váltóbíró:* Az 1892. évi szeptember 23-án 18,848. sz. a. kelt sommás végzés hatályának fentartása mellett tartozik alperes a Szentesen 1892. évi április 15-én 260 frtról kiállított váltó alapján, mint kibocsájtó a kereseti 260 frt tőkét, ennek 6% kamatait felperesnek megfizetni.

Indokok: Jóllehet a kihallgatott tanúk azt vallják, hogy az *A.* alatti eredeti váltón levő, számmal kifejezett érték 200 frtról 260 frtra kijavított s illetve a 260 számnál a 6-os szám más tintával iratott, de miután a váltótörvény 4. §-a értelmében még az esetre is, ha a szám és betűvel kiírt összeg között eltérés volna — a mi a jelen esetben fen nem forog, — a betűkkel kiírt összeg az irányadó, ezen összeg pedig a keresetben is kifejezett 260 frt és így miután kifogásoló az aláírás valódiságát tagadásba nem vette, sőt azt kifejezetten elismerte, s miután az, hogy az állítólag kiigazított összeg felperes által tételik volna, igazolást nem nyert, ugyanazért a kifogásoknak helyt adni nem lehetvén, a sommás végzést teljes joghatályában fentartani kellett.

A szegedi kir. ítélő tábla. Az elsőbíróság ítélete feloldatik, a perbeli eljárás felfüggesztetik s elrendeltetik, hogy az iratok a büntető bírósághoz áttéssenek.

Indoklás: Az alperes részéről hivatkozott Dr. Purjesz János, Ringvald Zoltán, Szántó Lajos, Szinassy Ferencz, Dr. Filó Tihamér tanúk vallomása alapján a keresetlevélhez

A. alatt mellékelt váltó összege 200 frtról 260 frtra hamisítottnak jelentkezik. Ezért az 1874. évi XVI. tcz. 1. §-a értelmében az eljárást felfüggeszteni s az iratoknak a büntető bírósághoz áttételét elrendelni kellett.

A m. kir. Curia: A másodbírósági végzés megváltoztatásával a perbeli eljárás fel nem függesztetik és a másodbíróság utasítatik érdemleges határozat hozatalára, stb.

Indokok: Az 1874. évi XVI. tcz. 1. §-ának 3. és 4. bekezdése értelmében a váltóeljárás felfüggesztésének az esetben, ha a váltótulajdonosnak kereseti vagy vizskeretségi joga a váltóhamisítás és az ezzel összefüggő körülmények kiderítése nélkül is megállapítható, helye nincs, hanem ez esetben a váltóperben hozott határozat jogerőre emelkedése után teendők át az iratok a büntető bírósághoz. Minthogy pedig a fenforgó esetben a váltótörvény 82. §-a alapján felperes vizskeretségi joga megállapításának mi sem áll utjában: az eljárás felfüggesztésének helye nem találtatott és a másodbíróság érdemleges határozat hozatalára utasítandó volt.

— **Tartásdíj iránti perek illetékes bírósága.** *A budapesti VIII—X. ker. járásbíró.* Ezen bíróság illetősége le szállítatik, felperes keresetével elutasítatik. *Indokok:* Felperes azért kéri a kereseti havi 25 frt tartásdíjat, mert mint tanoncz alperes gyárában alkalmazva lévén, alperes egy segédje oly munkára alkalmazta, melyhez nem értett és ez által munka közben 2 ujját veszítvén el, időlegesen munkaképtelenné vált.

Minthogy azonban az 1881. évi LIX. tcz. 13. §-ának c) pontja szerint az ilyenmű tartás iránti keresetek csak akkor tartoznak a sommás utra, ha a főkötelezettség törvényen, vagy szerződélen alapul, minthogy itt okmány nincsen, a főkötelezettség megállapítása pedig nem tartozik a sommás utra, — ennél fogva a bíróság — hatáskör hiánya miatt — illetéktelennek volt kimondandó.

A budapesti kir. ítélőtábla: Az elsőbíróság végzése megváltoztatik, az elsőbíróság illetősége e perben megállapítatik, ugyanaz utasítatik, hogy a további szabályszerű eljárás befejezése után a per érdemében hozzon határozatot. *Indokok:* Felperes keresetét arra alapította, hogy kiskoru fia alperes czég gondatlansága folytán súlyos testi sértést szenvedvén, munkaképtelenné lett, minél fogva alperes czég neki kártérítéssel tartozik. Tekintve, hogy alperesnek ezen állítólagos kötelezettsége törvényen alapul, a mennyiben az 1878. V. tcz. 311. §-a szerint a testi sértés eseteiben a megfelelő kártérítés is megítélendő, mely egyszer mindenkorra megállapítandó tőke vagy évi járadék, tartás lehet; s tekintve, hogy tartási kötelezettségek iránti keresetek, ha a főkötelezettség törvényen alapszik, az 1881: LIX. tcz. 13. §-ának c) pontja szerint sommás eljárás alá tartoznak: az elsőbíróság végzésének megváltoztatásával annak e perben illetőségét megállapítani és a per érdemének megbírálását elrendelni kellett.

A m. kir. Curia: A felfolyamodás hivatalból visszautasítatik; mert az 1881: LIX. tcz. 59. §. 4. pontja értelmében a másodbírósági végzések ellen további felfolyamodásnak csupán akkor van helye, ha a másodbíróság azon esetekben, a melyekben a rendes bírói illetőségtől eltérésnek helye nincs, az illetéktelen bíróságot illetéktelennek mondotta ki, azonban jelen ügyben ezen eset fen nem forog és ennél fogva a másodbíróság végzése nem tartozik az 1881: LIX. tcz. 4. pontjában említett ama végzések közé, melyek ellen további felfolyamodásnak helye van.

— **A budapesti ügyvédi kamara könyvtárának gyarapodása.** Dr. Andaházy László budapesti ügyvéd 36 éves doktori jubileuma alkalmából a budapesti ügyvédi kamara könyvtárát becses könyvadománygyal gazdagította. E könyvadomány néh. Grünwald Róbert ügyvéd könyvtárának értékesebb darabjaiból áll. E könyvtár leginkább az osztrák jogra vonatkozó munkákat tartalmaz és ezenkívül magában foglalja a Reichsgesetz- und Regierungsblatt 62 kötetét. A kamara választmánya köszönettel fogadta ez adományt. — A budapesti ügyvédi kamara könyvtára a dr. Andaházy-féle könyvadományokon kívül több újabb beszerzésekkel is gazdagodott, úgy hogy a kamara mai bérhelyisége ujabban teljesen elégtelennek mutatkozott arra, hogy a könyvek ott szakszerűleg s kellőleg beosztva elhelyeztethessenek, a mi a könyvtár használatát is igen megnehezíti. Valóban kívánatos, hogy a házépítés ügye mielőbb a megvalósulás stadiumába lépjen.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Plósz Sándor. — A büntetőjog története. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* A közkereseti társaság tagjai elleni keresetek elévülése csűd esetében. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédttől. — A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat. Dr. SZÁSZ BÉLA budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Plósz Sándor.

Néhány nap előtt értesült a közönség a reformok és kodifikációs munkálatok azon sorozatáról, a mely az igazságügyminiszteriumot foglalkoztatja és a törvényhozás legközelebbi teendőit fogja képezni. Ezen munkálatok sikerének legjobb biztosítékát látjuk abban, hogy az igazságügyminiszter *Plósz Sándor* egyetemi tanárt miniszteriumához államtitkárnak megnyerte és őt e munkálatok vezetésével megbizta.

Felesleges munkát végeznénk, ha *Plósz Sándor* eddigi működését a magyar jogászközönség előtt ismertetni akarnók. Neve már maga program, a komoly munka és a tudomány programja. Művei egyaránt tanusítják a tudós széles látókörét és mély alaposágát, valamint az élet gyakorlati szükségleteinek ismeretét. A szóbeliség eszméjének nemcsak lelkes hirdetője, de legbuzgóbb munkása volt már akkor, mikor az a legtöbbször csak üres szó, tartalom nélküli frázis volt. Körülvéve egyrészt szűk látkörű rutinier-ktől, a kik nem bírnak az eszmék magaslatára felemelkedni, és másrészt csillámló szavakkal dolgozó szónokoktól, a kik az eszmébe nem tudtak tartalmat önteni, ő képviselte az eszmét a maga realitásában. Az ő éles szeme előtt, a melylyel belátta a reform egész terét, soha sem tűntek el a részletek. Ez jellemzi minden munkáját. Ez adja meg nekik egyrészt a conceptio egységét, a mely mellett másrészt ott találjuk a részletek leggondosabb kidolgozását.

Ezért jelöli meg *Plósz Sándor* kinevezése az igazságügyi kormány reformtervének egész irányát. E név a reformmunkálatok élén azt jelenti, hogy azok széles elvi alapon fognak nyugodni, az egységes nagy conceptiót gondos, körültekintő módon, alapos munkákkal fogják megvalósítani.

Két nagy feladat vár az új államtitkár: a teljes polgári peres eljárás és a magánjogi törvénykönyv megalakítása.

Az elsőnek tervezetét ő maga már elkészítette. A jogászközönség elismeréssel fogadta e munkát, mely több új eszme (a per-caesura, a szóbeliség keresztülvitelének módja a felebezési eljárásban, stb.) folytán haladást jelez a többi európai perrendtartásokkal szemben. Az ez év őszén életbelépő sommás eljárással a szóbeliség keresztülvitelének legnagyobb nehézségei ugyanis le lesznek küzdve. E téren tehát nem lesz akadály.

Nehezebb feladat lesz a magánjogi törvénykönyv kidolgozása. Elérkezettnek tartjuk az időt, hogy elvégre e téren is gyorsabb lépésben haladjunk előre. Jól tudjuk, hogy e munka befejezése csak az évek hosszú sorának eredménye lesz, de ép ezért nem szabad annak szünetelni. Egyes részeinek tervezetei már készen vannak, de azok közül a régiebbek alapos átdolgozást igényelnek. Az új államtitkár

feladata lesz e munkának egységes irányt adni és azt a megvalósítás felé vezetni.

Nem új munkakörbe lép az új államtitkár. A kodifikációs munkálatok legnagyobb része az utolsó időben ugyanis az ő vállain nyugodott. Neve a tudomány és a kodifikáció terén olyan, hogy az új állás nem ad annak nagyobb fényt, hanem ellenkezőleg, az ő neve szolgál diszül az állásnak és a miniszteriumnak, melyhez ez által még szorosabb viszonyba lép. Az igazságügyminiszterium elmondhatja róla azt, a mit a francia akadémia Molièreről: rien ne manque à sa gloire, il manquait à la nôtre.

A büntetőjog története.¹

Magyarország.

II. Felhozott igen gyakran, hogy az 1843-iki javaslat a badeni javaslatból merített sokat s hogy nem tekinthető egyébnek, mint ezen javaslat átdolgozásának. Határozottan tévesnek kell mondanunk ezen állítást. A badeni javaslatból átvettek némely tisztán technikai meghatározásokat, melyek egyetlen egy kodexben sem képezik a jellemző vonást. Elvi jelentőségű fontos dolgokban azonban a magyar javaslat teljesen önálló. Mittermaier szerint is önállóbb mint minden addigi kodexek. Inkább volna mondható, hogy némely fontos dolgokban előszeretettel volt a francia Code iránt, — a mint akkori államférfiaink képzettsége is inkább francia jellegű volt mint német. Azonban sem egyik, sem másik nem gyakorolt reájuk nyomasztó befolyást. Az érvényben levő magyar *BTK.* merített az osztrák 1870-iki javaslatból és a német *BTK.*-ből legalább is annyit, mint az 1843-iki javaslat a badeniből, s még sem állítja senki, s nem is állíthatja, hogy át van véve.

Arról, hogy az 1843-iki javaslat mennyiben nevezhető *merész* alkotásnak, — a mely vád sokkal inkább volna a javaslat ellen érvényesíthető, — Szalay László a következőket írta:

«Már, hogy illetően merészség, illetően eredetiség távolról sem jellemezheti törvénykönyvi javaslatunkat, világos, ha tudjuk, hogy az *kivált* Deáknak köszöni lételét. Hiszen Deákot mindnyájan annak ismerjük, a ki akkor is, midőn politikai eszményért lelkesül, erős lábbal szerezni a földön s ki a közönséges mértéket megütő fej gondolatát többre becsüli a visszasan organisált agy legfényesebb bogarainál. A büntető-törvénykönyvi javaslat merészsége abban áll: hogy szerzői az 1840: V. törvényczikkelyt, mely az 1827-iki munkálat tökéletesbítéséről szól, úgy értették s úgy vélekedtek a törvényhozó célzatának leginkább megfelelően: ha látván, miszerint ama javaslaton egyes módosítások által nem segíthetni, a lehetőségig tökéletes új tervet, azaz vezéreszme fonalán alakult, magából kiinduló s magában bevégezett egész művet ügyekeznek a törvényhozás elébe terjeszteni, — keveset töprenkedvén azzal, ha e munkálatnak az 1827-iki választmányától leszármazása talán a legnagyobb genealogiai tudománnyal sem bizonyodhatnék be.» (Publicistikai Dolgozatok. II. 94. l.)

12. Ki tekintendő az 1843-iki javaslatok szerzőjének? A mi az anyagi jogot illeti, az, mint láttuk, Szalay és Pulszky tanúsága szerint Deák műve. Az eljárási kodexre

¹ Dr. Fayer Lászlónak sajtó alatt levő büntetőjogi kézikönyvéből. — Az előbbi közl. I. a 30., 31. és 32. számokban.

vonatközlőlag 1861-ben az Országbirói Értekezleten maga Deák beismerte, hogy a külön vélemény alapján létrejött munkálat az ő szerzőségére vezethető vissza. A magyar büntetőjog ezen korszakát tehát egész bátran *Deák-korszaknak* nevezhetjük. És ugyanily határozottsággal mondható, hogy ez volt a magyar büntetőjog *fénykora*.

13. Az augusztus 16-ik kerületi ülésben Klauzál Gábor indítványozta, hogy a legközelebbi ülésre tüzessék a büntető-törvénykönyvről szóló javaslat. Többen elleneztek ugyan ez indítványt azon czímen, hogy nincsenek utasítások, de a gyűlés, tekintettel arra, hogy «a kerületi ülés inkább csak előkészítő mint határozó s utasítás főleg az eldöntő országos ülésben szabályoz»: elhatározta a javaslat felvételét.

Másnap megkezdődött a javaslat tárgyalása. Kiemelendő különösen a halálbüntetésnek a javaslat által tervbe vett eltörléséről folytatott vita.

A javaslat álláspontja mellett szóltak, vagyis az eltörlést támogatták: Klauzál, Beöthy, Bezerédj, Palóczy, Szentkirályi, Szemere, Somssich.

Ellene: Zsedényi, Kruplanicz, Ghyczy.

A vita magasabb színvonalu, tüzetesebb és kimerítőbb volt, mint az a vita, melyet ugyanezen kérdés iránt 1878-ban a képviselőház és a főrendiház folytatott. Szemere beszéde remekmű.

Ezután szavazás történvén, a halálbüntetés eltörlése mellett volt a következő 30 megye: Zemplén, Sáros, Szathmár, Szabolcs, Gömör, Borsod, Heves, Bereg, Torna, Csongrád, Békés, Csanád, Arad, Temes, Torontál, Nyitra, Sopron, Nógrád, Bihar, Somogy, Hont, Győr, Baranya, Zólyom, Pest, Tolna, Árva, Bács, Hajdu-kerület, Fiume.

Ellene: Abauj, Ung, Szepes, Máramaros, Pozsony, Vas, Komárom, Fehér, Esztergom, Turóc, Pozsega, Verőcze, Jász-Kun kerületek.

Nem szavaztak: Trencsén, Ugocsa, Bars, Veszprém, Mosony, Szerém, Krassó.

Nem volt jelen: Liptó.

Az anyagi jogra vonatkozó I. részt a kerületi ülés hat ülésen át tárgyalta.¹

Az országos ülés szeptember 1-én vette tanácskozás alá a javaslatot és nyolcz ülésen tárgyalta.

A munkálat átküldetvén a főrendekhez, ezek a javaslat-hoz egészben hozzájárultak, de a halálbüntetés eltörlését nem vélték elfogadhatni.

Másrészt a Karok és Rendek is ragaszkodtak a maguk álláspontjához és a javaslatból nem lett törvény.

Kétségkívül az volt a Karok és Rendek ragaszkodásának egyik oka, hogy Deák Ferencz hiányzott az 1843-iki országgyűlésről s az ő munkálatán változtatni s az ő kitűzött célpontjait alterálni senki sem érezte magát feljogosítottnak.

A főok pedig az, hogy a követek az utasítások által kötve voltak. Talán lehetséges lett volna egyik-másik megyét mégis az utasítás visszavonására bírni, de az apparatus nehézsége és Deák távolléte folytán ez is elmaradt.

Ha a Karok és Rendek akkor engedhetnek, Magyarország büntetőjogi igazságszolgáltatása sok súlyos megpróbáltatástól meg lett volna óva.

Szemere Bertalan ezeket mondotta követjelentésében Miskolczon, 1845 január 9-én:

¹ Igen jól közli a kerületi ülések tárgyalásait azon nagybecsű munka, melyet *Kovács Ferencz* ily czim alatt adott ki: Az 1843-iki magyar országgyűlési alsó tábla kerületi üléseinek naplója. A büntető-törvénykönyv tárgyalásai leginkább a II. kötetben találhatók. De a további kötetekben is van sok adat a büntetőjogi javaslatokról. — Helyén lesz itt talán megemlítenünk, hogy az 1843-iki javaslatok teljes és rendszeres anyaggyűjteményét érdemes volna kiadni. Nagyon sok tanulságos dolgot foglalnak azok magukban, melyeket a kodifikáció, az irodalom, de a gyakorlat is felhasználhatna. A processuális igazi javaslatot, az 1844-ikét, nem is ismerik, mivel csak az 1843/4-iki országgyűlés irományai közt jelent meg. (L. erről *Bűnv. Elj.*)

«És nem hitte-e mindenki, hogy ama jeles büntető törvényjavaslat életbe lép s ekképen megszűnik különösen azon botrány, hogy Magyarországon a bíró büntet, holott a törvény azt sem határozza meg mindig, mi a bűn, azt sem szabja ki, mi a büntetés; s megszűnik ama másik botrány, hogy midőn egyrészt a nép nevelésére semmi gond sem fordítottatik, másrészt a köz-költségen tartott tömlöczök által leginkább a bűn terjesztésének szándéktalan célja éretik el? De mindez nem szűnt meg, a bűn s büntetés mint volt, határozatlan maradt, a népnevelés tespedend régi állapotában s a tömlöczök ezután is lesznek a gonoszság status-iskolái.» (Megjelent ezen beszéd külön füzetben, 1847. — Ezenkívül összegyűjtött munkáinak 6. kötetében.)

14. A bűnügyi kérdések iránt ezután az érdeklődés lassankint csaknem teljesen megszűnt. Egyedül Szalay László tett kísérletet, hogy a figyelmet e kérdések felé fordítsa. A Pesti Hirlapban állandóan cikkezett az 1843/4. javaslatokról, és később összegyűjtve is kiadta dolgozatait.² Az ország érdeklődését azonban most már a szoros értelemben vett politikai kérdések kötötték le.

A büntetőjog, mely ép úgy, mint Franciaországban, megindítója volt a nagy átalakulásnak, háttérbe szorult.

Deák Ferencz 1848-ban átvette az igazságügyi tárczát, de a javaslatot nem nyújtotta be a törvényhozásnak, mivel némi módosításokat tartott szükségesnek, s ezek előkészítésére nem volt idő.³

1849—1860.

15. Az 1852. év szeptember havában behozatott az osztrák büntető-törvénykönyv, ugyanaz, mely Ausztriában még ma is érvényben van.

E törvény nem egyéb mint az 1803-iki kodex némi átdolgozása és a később megjelent törvényekkel való kiegészítése. (Kaiserliches Patent vom 17. Mai 1852, wodurch eine neue, durch die späteren Gesetze ergänzte Ausgabe des Strafgesetzbuches über Verbrechen und schwere Polizey-Übertretungen vom 3. Sept. 1803, mit Aufnahme mehrerer neuer Bestimmungen, stb.) A maga idejében az 1803-iki törvény kiváló munka volt és befolyást gyakorolt a francia Code-ra és a bajor büntető-törvénykönyvre. De az idők folyamán teljesen elavult.³

A bíraskodás Magyarországon szigorubb lett mint addig volt. Az ítéletek indokolásai gyakran hivatkoztak arra, hogy a cselekmény elkövetése idejében enyhébb törvény uralkodott. Egy kassai esetben kimondotta a bíróság, hogy a régi magyar gyakorlatra való tekintettel a büntetés ezuttal elengedtetik.

1860—1867.

16. Az 1860. októberi diploma kibocsátásával egyidejűleg összehivatott az Országbirói Értekezlet. A bűnügyi törvénykezés iránt külön albizottság szerveztetett, melynek Deák Ferencz is tagja volt. Az albizottság véleménye szerint az 1843-iki javaslat lett volna életbe léptetendő. Az Országbirói Értekezlet azonban ezt — különösen Ghyczy Kálmán ellenzése folytán — nem fogadta el s egyszerűen kimondá, hogy visszaállítatik az 1848. előtti magyar gyakorlat s az a II. részben foglalt pár szakasszal egészítette ki.

Az anyagi jogra nézve csakis a következő két tétel emelendő ki:

¹ A Publicistikai Dolgozatok 1847. Két kötet.

² Deák Ferencznek e tárgyban Szalayhoz írt levelét l. Kónyi Manó: Deák Ferencz beszédei I. k.

³ Az 1852-iki kodex módosítása iránt már 1867-ben megtették az előintézkedéseket. Javaslat javaslat után látott napvilágot. Eddig több mint husz a kormányjavaslatok és bizottsági javaslatok száma. Kiemelendő az 1870-iki u. n. Ausschuss-Entwurf, mely bizonyos mérvig a magyar kodex-javaslatnak alapul szolgált, továbbá fontos az 1874-iki Glaser-féle javaslat, mely szakított az osztrák büntetőjogi tradíciókkal és a német *Btk.*-et vette alapul. Az utolsó javaslat, az u. n. Schönborn-javaslat, mely most van napirenden (1891.), még mindig a Glaser javaslata nyomán indul.

1. «A nemesek és nem-nemesek által elkövetett bűntettek büntetési módjának, nemének és mértékének meghatározása tekintetében a nemes és nem-nemes között többé-kevésbé különbség nem lehet és e szerint a nem-nemes a nemeshez emeltetvén, a kir. Curia által az 1848. évtől fogva követett gyakorlatnál fogva is, a testi büntetés alkalmazásának helye büntettekénél egyáltalában nem leendő.»

2. «A magyar büntető-törvények és törvényes gyakorlat az osztrák büntető-törvénynél *szelvidebb* lévén, azok szerint lesznek a magyar törvények visszaállítására előtt elkövetett bűntettek és kihágások is elítélendők.»

A büntetőjog tekintetében tehát ismét helyreállott a régi állapot. Kikeresték az 1848. előtti kompendiumokat, hol az időközben feledésbe ment jogrend részletei voltak megírva. Szlemenics büntetőjogi kézikönyve új kiadásokat ért, s az egyetemen és a jogtanodákon ebből készültek a vizsgákra.

Ezen átmeneti időben tünt fel a pesti egyetemen egy tanár, a ki vállalkozott azon feladatra, hogy írjon büntetőjogi kézikönyvet, mely vázolja az érvényben levő magyar büntetőjogot, de azt egyszersmind doctrinális alpra fektesse. Szerencsés tapintattal sikerült neki a magyar gyakorlatból, az 1843-iki javaslatból, a német észjogi iskola tanaiból és az osztrák büntető-törvénykönyv határozányaiból egy oly kombinációt létesíteni, a mely az akkori helyzetnek éppen megfelelt. Tankönyve rohamosan elterjedt és kiszorította az 1848. előtti felfrissített kiadásait. És nemcsak az egyetemen és a jogakadémiákon, de a bírói termekben is ugyszólván kizárólagos uralomra vergődött *Pauler Tivadar* tankönyve és úgy idézték mint a törvényt.

A tankönyv meg is érdemelte azt a kitüntetést, melyben a közönség részesíté. ² Az a büntetőjog, melyet Pauler ott tanított, csak egy nemes gondolkozású elme szüleménye lehet.

Egyébiránt Pauler befolyásának a tankönyvvel egészen egyenrangú tényezője volt az ő katedrai előadása. Szónoki lendülettel adta elő a büntetőjog tanait s a nagy számban összesereglett ifjuság mindig egy bizonyos ihlettel hagyta el a tantermet. Érezte mindenki, hogy a ki így beszél, az hiszi is a mit mond. Magyarország akkori jogászgenerációja ugyszólván kivétel nélkül Pauler tanítványa volt. Az 1861-től a hetvenes évek közepéig terjedő időközt a magyar büntetőjog tekintetében teljes joggal Pauler-korszaknak nevezhetjük. ³

(Folyt. köv.)

Az ipari szellemi tulajdon védelme.

A szabadalmi találmányok és a használati mustrák oltalmáról szóló törvényjavaslatok elkészítésével és közzétételével megtörtént az első lépés, az ipari szellemi tulajdon körébe tartozó jogintézmények szabályozására. Az eddigi visszás állapotok további fentartatása ugyanis már teljesen lehetetlen volt és az önálló codificatio kényszerítő szükség-

¹ Ezen Szlemenics-féle kézikönyvnek 1872-iki *ötödik* kiadásában még a következő bevezető okoskodás foglaltatik: «Ezen törvényt lehetne *fővesztő* vagy *vérhatalmu* törvényszéki törvénynek is nevezni, azonban mivel nem minden idetartozó törvényrendelésnek sérelme von maga után fővesztést, de továbbá a büntett-boszuló pert és abban előforduló bírói lépéseket sem lehetne fővesztésnek nevezni: véltem a *fenyítő* szóval élni.»

² A tankönyv 1864-ben jelent meg Pfeiffer Ferdinándnál. Címe: *Büntetőjogtan*. Az 1872. évig három kiadást ért. A könyv azokkal kodex-szerű lapidáris mondatokkal, külső berendezései tekintetében legközelebb áll Feuerbach tankönyvéhez.

³ Pauler Tivadarról az egyetemen 1887. november 9-én Schnierer Aladár emlékbeszédet tartott, mely az egyetem nyomtatványai közt megjelent. Ugyancsak mint az Akadémia másodelnökéről emlékbeszédet tartott az 1887-iki nagygyűlésen Kautz Gyula. Ezen emlékbeszéd az Akadémia kiadványai közt található. — Pauler Tivadar életrajzát és irodalmi munkásságát nagy gonddal összeállította Dr. Máté Sándor, egyetemi könyvtárőr. A füzet címe: Pauler Tivadar élete és művei. 1887.

nek mutatkozott. Sem anyagi sem alaki tekintetben nem feleltek meg a régi, illetve még most fenálló szabályok, melyek az önálló igazságszolgáltatási fenhatóság sarkalatos elvével is ellentétben állottak. A jelenleg érvényes szabadalmi jogot az 1852. évi augusztus 15-én kibocsátott cs. kir. nyiltparancs képezi még. Ezen nyiltparancs tudvalevőleg törvényes elismerést nyert az 1867. évi XVI. tcz.-be iktatott vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikke által, mely az 1878: XX. tcz. XVI. cikke, illetve az 1887: XXIV. tcz. 1. §-a által 1897. évi december 31-ig meghosszabbított.

Ezen kereskedelmi szövetségben kimondatott, hogy szabályszerűleg kieszközölt találmányi szabadalmak a monarchia mindkét területén birnak érvénynyel, hogy e célból a szabadalmak adományozásának feltételei mindkét állam területén egyforma elvek szerint, kölcsönös egyetértéssel törvényhozási uton megállapítandók, és ha a szükség kívánná, hasonló uton megváltoztatandók, és hogy mindaddig, míg az megtörténhetik, az e részben mindkét állam területén jelenleg fenálló, lényegben egymástól el nem térő szabályok maradnak érvényben. A szabadalom kiadása tekintetében a vám- és kereskedelmi szövetségben az is kimondatott, hogy a szabadalom megadása iránti kérvények azon terület kereskedelmi miniszterénél nyújtandók be, melyben a feltaláló lakik. Külföldiek tetszésük szerint a találmányi szabadalom megadását akár az egyik, akár a másik államterület miniszteriumánál kérhetik. Az egyetértő eljárás abban állott, hogy azon kereskedelmi miniszterium, melyhez a szabadalom megadására iránti kérvény initiative benyújtott, ezen kérvényt a megadhatóság kérdése tekintetében megvizsgálta és azon esetre, ha a szabadalmat megadhatónak vélte, a másik terület kereskedelmi miniszteriumához hozzájárulás végett hivatalból áttette. Ezen hozzájárulás esetén a megkeresett miniszterium a szabadalmi okmányt kiállította (miután a szabadalmi okmány mindegyik kereskedelmi miniszterium által kormányzási fenhatóságának területére nézve külön adatott ki) és az iratokat az eredetileg megkeresett miniszteriumhoz küldte vissza, mely maga részéről is saját területére nézve a szabadalmi okmányt ugyanazon kelettel kiállítván, mindkettőt a kérvényezőnek adta ki. Találmányi szabadalmak meghosszabbítása vagy érvénytelenítése hasonlóképen közös egyetértéssel történt.

Ezen közösség azonban az intézményre nézve nem mutatkozott üdvösnek. Az eljárás az engedélyezés és meghosszabbítás körül fölötté nehézkes és hosszadalmas volt és a két miniszterium közötti nézeteltérések, eltekintve a levelezési ut, valamint a két intéző és két vizsgáló szakforum általi elintézés lassúságától, az adományozás terén jogbizonytalanságot idéztek elő. Ezen jogbizonytalanság még kirívóbb volt a szabadalom visszavételét és megsemmisítését érintő kérdésekben, olyannyira, hogy a szabadalmakból folyó és azokon alapuló jogok érvényesítése ugyszólván illusoriussá vált. Ha valaki szabadalmi jogát gyakorlatilag érvényesítette, és a szabadalmán elkövetett sértéseket megtorolni akarván, a szabadalombitorlási pert tette folyamatba, akkor ezen perekkel nagyobbára kapcsolatosak voltak a felperesi szabadalom érvénye ellen a panaszolt részéről indított megsemmisítési vagy visszavételi perek. A megsemmisítést vagy visszavételt célzó per az eddig létezett megállapodások szerint azon kereskedelmi miniszteriumnál volt folyamatba teendő, melynél a szabadalom initiative kéretett, azon felfogásnál fogva, hogy ép úgy, mint a szabadalom kiadása az egyik miniszterium által a másiknak hozzájárulásával történt, ép úgy illeti a megsemmisítés, vagy visszavétel fölött a döntés az eredetileg adományozó miniszteriumot, csak azon korlátozással, hogy a másik miniszterium hozzájárulása e tekintetben kieszközölendő.

A szabadalmat eredetileg kiadott miniszteriumnál letárgyaltatott a megsemmisítési illetve visszavételi per az illető

országban fenálló perrendi szabályok szerint, ugyanezen szabályok figyelembe vételével fogantatott a bizonyítási eljárás és meghozatott az ítélet, mely azonban csak tervezet maradt mindaddig, míg a másik miniszterium, melyhez az összes iratok hozzájárulás véget áttették, hozzá nem járult. Mindegyik államban külön meg lettek kérdezve a szakértői testületek — az esetek legtöbbjeiben a műegyetemek, bár ez a miniszterium tetszésétől függött — és ha az egyetértés a két hatóság között nem volt meg, akkor nuntiumváltás állott be, mely mindaddig tartott, míg az egyetértés létre jött, vagy az egyetértés létrejöttének minden reménye meg hiúsultnak tekintett. Így történhetett, hogy a szabadalom-megsemmisítési per három, négy, sőt öt esztendeig is tartott és ezen idő alatt a szabadalmi jog érvényesítését tárgyzó bitorlási per függőben maradt. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy a miniszteriumok a szabadalmak fenállását tárgyzó perekben az egyedüli forumot képezték, világos, hogy az eddigi állapot absolute tarthatatlan volt, és hogy az egész intézmény jellege a jogbizonytalanság volt. Nem maradt tehát egyéb hátra, mint ezen folytonos levelezéseknek és hosszadalmas tárgyalásoknak véget vetni és oly állapotot teremteni, mely az országnak az önálló kodifikációt lehetővé tette, mi a kereskedelmi és vámszövetségnek az 1893 : XLI. törvénycikkbe foglalt módosítása által eléretett.

A kereskedelmi miniszterium elismerést érdemlő gyorsasággal megkezdte a törvényelőkészítési munkákat, melynek eredményeit a dr. Schnierer Gyula miniszteri tanácsos által kidolgozott tervezetek képezték, a melyeknek ismertetését a következőkben megkísérteni kívánom. Azt hiszem, hogy ez nem fog fölösleges munkának tekinteni, mert az ezen törvényjavaslatok által érintett jogi és gazdasági kérdések igen fontosak, és mert mindenesetre szükséges, hogy a jogi közvélemény e téren határozott állást foglaljon.

Számot kell tartanom a rendelkezésemre álló kerettel és helyviszonyokkal és azért — bár semmi esetre sem fölösleges és a szabadalom jogkörének meghatározására nézve gyakran döntő befolyással bír a szabadalom jogalapja iránti elvi felfogás — nem is akarom fejtegetéseim tárgyává tenni e helyütt azon különböző elméleteket, melyek a szabadalom fogalma és jogi természete tekintetében a tudományban eddig felmerültek. Így tehát csak röviden felemlitem, hogy a tulajdon elmélete a feltaláló részére a szabadalmi oltalmat követeli, mert a szellemi termék a feltaláló kizárólagos tulajdonát képezi és az állam minden tulajdont védeni tartozik, hogy a szerződési elmélet hívei szerint a feltaláló és az állam között egy szerződés jött létre, melynek alapján az előbbi egy idő szerint korlátolt egyedüli monopolium engedélyezése ellenében a találmányt köztudomásra hozza, hogy az egyéni jogra visszamenő elmélet védőinek felfogása azt vitatja, miszerint a jogrend minden egyénnek azon jogot adja, hogy érvényesülhessen, szellemi termékeit kizárólag használhassa és ezen használatot másnak megtilthassa. Kohler és Reuling azon álláspontot foglalják el, hogy minden tulajdonszerzés munkán alapulva, a feltaláló joga egy a dologi jogokhoz koordinálódó és nem anyagi természetű munkaterményekre (immaterielle Arbeitsprodukte) vonatkozó jognak tekintendő. Meili, Renouard Gerber és Laband szerint a szabadalmi jog egy bizonyos requisitumokhoz kötött, bizonyos időre az állam által engedélyezett külön jog, melyet monopoliumnak neveznek és mely a tételes törvény rendelkezésein alapulva a társadalmi politika indokaiban és méltányossági tekintetben felelő gyökerét. Ugyanezen tekintetből mellőzöm a szabadalmi oltalom jogosultsága vagy indokolatlan volta fölötti, különösen a hatvanas években a nemzetgazdasági írókat foglalkoztatott kérdések érintését. Egyszerűen megjegyzem, hogy a magyar törvényjavaslat a feltalálóval szemben barátságos álláspontot foglal el és hogy abban — bár ez természetszerűleg még az indokolásban sem nyerhet ki-

fejezést — a tulajdoni és szerződési elmélet elfogadása és méltánylása vehető észre. Ezeknek előrebocsátása után átmegegyek a törvényjavaslat ismertetésére és megbeszélésére, és itt első sorban a szabályozandó intézmény tárgyával és a törvényjavaslat rendszerével kell foglalkoznom.

A törvényjavaslat által szabályozandó jogintézmény tárgya a törvényjavaslat 1. §-ában «minden új találmány, mely iparilag értékesíthető» — jelöltetik meg. A törvényjavaslat nem nyújtja a találmány közelebbi meghatározását és attól egészen tartózkodik. Még az indokolás sem nyújt e tekintetben utmutatást. Tényleg a külföldi törvények is kerülnek e tárgyban a definitiót, bár a legújabb német szabadalmi törvény hozatalát megelőző tárgyalások során az érdekelt körök a jogbiztonság szempontjából a találmány fogalmának törvénybeli meghatározását erélyesen és szívósan követelték. A találmány fogalmi meghatározása nélkül az adományozási stádiumban különböző időkben, de esetleg egyidejűleg is különböző felfogások érvényesülhetnek a felől, vajjon egy bizonyos szellemi productum tényleg találmány-e. Hivatkoztak arra, hogy a közönség soha sem fogja tudni, mi egy találmány és mi nem az, hogy megtörtént már, miszerint a szabadalmi hivatal egyik tanácsa egy bejelentést a találmányi kellék hiányából visszautasította, míg egy másik osztály címváltozás eszközlése után azt elfogadta. Ilyen állapotoknak eredménye szükségkép jogbizonytalanság és bizalmatlanság lesznek, mi ismét azt fogná eredményezni, hogy a feltalálók az alaptalan elutasítást és találmányuk mégis ismertté tételét (legalább bizonyos körben) kikerülendők, találmányaikat inkább gyári titokként fogják kihasználni és kiaknázni, mely gyári titok megszüntetése leginkább lebegett a törvényhozó előtt a szabadalmi intézmény létesítésekor. Nem tagadható, hogy egy a törvényben foglalt fogalom-meghatározás a judicatura részére szilárdabb alapot teremt és hogy ez esetben az érdekelt ipari világ a találmánynak szabadalmaztatásra való bejelentésénél maga is elbirálhatja előre, vajon a bejelentés tárgya fog-e találmánynak elismertetni. A definitiónak a törvénybe való felvétele által a szabadalmat adományozó hatóságok nézeteltérései mindenesetre szűkebb határok közé szoríttatnak. A legújabb német törvényt megelőző tárgyalások alkalmával és az érdekeltségi mozgalom folyamán több rendbeli fogalmi meghatározás ajánlatot. A németországi mérnökök tekintélyes egyesülete által elkészített törvényjavaslat szerint a szabadalom adatik az ipar új termékeire és ipari értékesítést megengedő új eljárásokra, új vagy ismert célok elérésére vezető új eszközök továbbá új célok elérésére vezető ismert eszközök alkalmazására, különösen még azon összeállításokra, melyeknek célja több szerszámot vagy munkaeszközt egygyé egyesíteni. Klostermann a találmányt mint az emberi használat új tárgyainak vagy már ismert használati tárgyak készítésére szolgáló új segédeszközöknek felkeresését és előállítását definiálja. Gareis szerint a találmány egy előbb nem ismert ténynek felfedezése, hogy a külvilág egy anyagára eszközölt műszaki behatás által egy ismétlődhető eredmény éretik el; Dambach a találmányt egy anyagi használati célokra szolgáló új, eddig nem létezett tárgynak vagy termelési eszköznek teremtésében és előállításában látja. Reuleaux javaslata szerint találmány egy berendezés vagy termék az ipari téren, mely egy anyag vagy eszköz vagy eljárás vagy a műszaki hatásra egyesült részek összeállítása tekintetében létező berendezésektől és termékektől messzibbre menő hatás által elüt. Hartig német híres technológus szabadalomképes találmányt lát egy műszaki problema minden megoldásában mely technológiai fogalma szerint új és megvalósításának módjához képest legalább egy kiviteli alakban létezik. Knoop szerint találmányoknak tekintendők iparilag értékesíthető termékek és eljárások, melyek által egy új műszaki hatás új módon szándékoztatik elérteni. Staub definitiójához képest

a találmány a természetöröknek az okok ismerete alapján előidézett és előállított új hatása. Oechelhauser és Bolze negatív módon kísértik a találmány fogalmi meghatározását, a mennyiben javaslatuk szerint az új találmány fogalma alá nem esnek ismert berendezések — eljárási módok — és termékektől eltérések, melyek nem lényeges és elvi természetiek. Németországban a törvényhozás ezen definitiók egyikét sem fogadta el és a találmány fogalmi meghatározása a törvényből egészen elmaradt. Ezen álláspont indokai a következőkben összegezhetők.

A fogalmi meghatározás elvileg nem tartozik a törvénybe, hanem az a tudományra és judikaturára bízatik. A definitio felvételének céljául az tekintetik, hogy a hatóság önkénye vagy tévedése kikerültesse, de a minden önkény vagy tévedés eleve lehetetlenítését célzó törekvés — mely a definitio hiveinek vezérelveül tekintendő — általános formalismushoz vezethet. Jobb ugyanis, ha a hatóság csak egyes esetekben hibázik, mintsem hogy a hatóság egy a hibák kikerülése végett előírt bizonyos vonalon folyton haladni kénytelen. Mert ha ezen vonal hamis, akkor a hatóság egy és ugyanazon hibát, miután a törvény megváltoztatásáig ezen vonalon maradni kell, folyton fogna elkövetni. A találmánynak a culturalis élet fejlődése szerint folyékony és változékony fogalma csak a mindenkor észszerű elbírálás által állapítható meg, mely elbírálás definitiók és osztályozások által megnehezítették. Ezen fogalom tisztázása és szilárd megállapítása legjobban éretik el a gyakorlatnak az évek folyamán képződő egyöntetűsége által, mely képződés azonban egyelőre bizonyos irányt szabó elvi normativum által lehetetlenné tétetnék.

Az angol példa, hol definitio definitióra halmoztatik és dacára annak, hogy az egyik fogalom meghatározás a másik követő definitio által történik, a kívánt cél elérve nincs, e tekintetben nem bír vonzó erővel, míg a panaszokra e téren okot nem adott francia törvényhozás a hatóság arbitriumának a legmesszebb menő tért engedi. A gyári titok elismert káros volta dacára a német törvény szerzői ezen körülményt még sem tartották egész nyomós oknak arra nézve, hogy a találmány definitiója a törvénybe felvétesse, mert felfogásuk szerint a gyári titok ez által koránt sem lett volna megszüntetve, miután a feltalálót a gyári titok megőrzésére nagymérvű, még a megadott szabadalom által is el nem osztatott aggályok szokták indítani és a német codificatorok épen a gyakorlati élet sokoldalúsága folytán a minden eshetőséget fedni alkalmas fogalom meghatározást lehetetlennek mondva, egyuttal azt emelték ki, hogy ezen fogalom meghatározás iránt a szükséglet sem oly nagy többé, a mennyiben a német hatóságok által az utóbbi évek folyamán hozott határozatokban egy bizonyos elvi állandóság is nyilvánul és a mennyiben ezen állandósított gyakorlat megnyugtatót nyújthat a fogalmi meghatározás hiánya dacára.

Látszik ezekből, hogy a nagy fejlődött iparral, szélesre szétágazó technikai intelligenciával és a legmagasabb niveau álló technikai tudomány számos tanítási és theoretikai közponjaival bíró Németországban a szóban forgó kérdés tekintetében az ellentétes nézetek igen élesen kidomborodva nyilvánultak és hogy figyelemre méltó érvek hoztak fel a definitio törvényes megállapítása mellett. Ha a fogalmi meghatározás ellen felhozott érveket szemügyre vesszük, látjuk, hogy olyanok vannak közöttük, melyek a mi viszonyainkra egyáltalán nem alkalmazhatók és hogy különösen nem létezik még nálunk fejlődött judicatura vagy állandósított gyakorlat, mely a törvény ezen hiányát pótolná. Mennyire szükséges a találmány fogalmi meghatározása, arra legyen szabad egy példát felhozni.

Egy feltaláló egy általa feltalált új petroleum-lámpa égetőre Németországban szabadalmat kérve, ezen kérvényével elutasított, miután a bemutatott szerkezetben a német

szabadalmi hivatal találmányt egyáltalán nem látott. Ausztriában és Magyarországon az illető szabadalmat nyert és itt a szabadalom tárgya oly fontos és nagymérvű haladásnak mutatkozott a petróleumlámpa technikai terén, hogy a szabadalom nagy értéke miatt a concurrentia által perekkel megtámadtatott és most, miután e perek a szabadalom tulajdonos javára befejeztettek, ezen szabadalom egy nagy gyárnak ugyszólván létezési alapját és fejlődési alapfeltételét képezi. Hogy ilyen hibát, mint ez esetben Németországban elkövettek volt, nálunk ne lehessen elkövetni, erről a törvényben gondoskodni kell. Ezért mindenesetre sajnálandó, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslatban a találmány fogalmi meghatározására biztos kiindulási pont nem lett teremtve. A Magyarországon szabadalmat kereső feltalálónak tevékenységének hordereje fölött tisztában kell lennie és a szabadalomhozi joga mindenesetre biztosabb alapon fog nyugodni, ha annak érvényesíthetése attól függ, vajon tevékenységének eredménye a törvény fogalmi meghatározásának határain belül marad, mint sem ha annak sorsa a judicatura változékonyasága által fog befolyásoltatni. Igaz, hogy az egyes jogtudósok és technikusok által proponált fogalom meghatározások ellen többé-kevésbé alapos kifogásokat lehetett felhozni és hogy teljesen sikerültek egyetlen egy sem ismertetett el, de az még inkább állani fog a szabadalom adományozási eljárás során in praxi érvényesülő definitiókra nézve. Concedálni kell ugyan, hogy ezen meghatározás nagyon nehéz, és hogy a találmány fogalmát ugyszólván alig lehet oly élesen meghatározni, hogy ennek segítségével az egyes esetben mindenkor el lehessen dönteni, vajon itt tényleg forog-e fen találmány, vagy sem. De még sem lehetetlen kérdésben forog egy szellemi munka termékének becslése és annak elbírálása, vajon ezen termék a már létező termékekkel szemben egy oly jelentékeny technikai (tehát emberi munka által előidézett és nem egyszerűen a természet által eredményezett) haladást képez-e, mely indokoltá teszi, hogy ezen haladás okozójának, a szellemi munkát elvégzett személynek egy az általános előállítási, gyártási, elárúsítási és használati szabadságot korlátozó külön jog adassék. Abban az összes definitiók szerzői egyetértenek, hogy ezen külön jogban nem minden új termék, nem minden újítás részesüljön, hanem csak az, mely a közönséges ipari és műszaki fejlődés magaslatán tartalma és hatásai által tulemelkedik. Ezen általános elv a szabadalmi törvényben kifejezést nyerhet és annak kifejezést kell is, mert csak akkor bír a szabadalmat adományozó hatóság mérvszabálylyal a felől, mit subsumálhat a szabadalmi törvény alá és mit nem. Igen helyesnek találjuk Schuloff definitióját (bár ő maga nem kívánja a definitiónak törvényben leendő megállapítását), miszerint a találmány egy oly új teremtés technikai téren, mely a jelen átlagos ipari képességet felülmulja. A mi ezen átlagos képesség alá esik, a mit minden szakember egyszerű megrendelésre egy bizonyos szükséglet kielégítésére elkészíteni képes, az constructio és nem találmány. A találmány fogalmának elvi megállapítása a törvényben végül azért is mutatkozik szükségesnek, mert általánosan el van már ismerve, hogy egy a szabadalmi nagymérvű oltalomnál kisebb oltalom mutatkozik indikálnak, a csekélyebb jelentőségű találmányokra nézve és kétféle oltalom létezése esetén a találmány fogalmi meghatározása szükséges és célszerű. Eddigi jogunk ismerte a definitiót. A régi törvény 1. §-a szerint szabadalom adható minden új felfedezésre, találmányra, vagy javításra, melynek tárgya az ipar egy új terméke, egy új előállítási eszköz vagy egy új eljárási mód. A felfedezés egy bár korábbi gyakorlásban állott, de ismét teljesen elveszett, vagy egyáltalában a belföldön ismeretlen ipari eljárási mód minden feltalálása. A találmány egy új tárgynak új eszközökkel vagy egy új tárgynak már ismert eszközökkel vagy

egy ismert tárgynak más, mint a már ismert eszközökkel való előállítás (Darstellung). Egy berendezésnek vagy eljárás módjának egy már szabadalmazott tárgyhoz való hozzáadása javítást képez, ha ezen hozzáadás által a tárgy céljában vagy előállításának módjában kedvezőbb siker vagy nagyobb oeconomia éretik el.

(Folyt. köv.)

Dr. Deutsch Izidor
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közkereseti társaság tagjai elleni keresetek elévülése csőd esetében.

A kereskedelmi törvény 121. §-a foglalkozik a közkereseti társasági tagjai elleni keresetek elévülésével és ezen elévülési határidőt öt évben állapítja meg. Számittatik pedig ezen elévülés az idézett szakasz második bekezdése szerint azon naptól fogva, melyen a társaság feloszlása vagy az egyes tag kilépése a kereskedelmi cégjegyzékbe történt bevezetés alapján közzététetett. Nem kell bővebben magyarázni ezen rövidebb elévülés megállapításának indokait. A társaság mint olyan a feloszlás időpontjában megszűntnek vétetik és megszűnik jogok alanyává lenni. Némileg ellentétben van ugyan ezen felfogással a kereskedelmi törvény 122. §-a a mely feltételezi, hogy a *társaságnak* feloszlása után is lehet felosztatlan vagyona, úgy hogy kérdés támadhat az iránt, hogy a társaságot, mint olyat, feloszlása után lehet-e perelni. Mert ha a törvény consequenter keresztül akarja vinni a feloszlás = megszűnés elvét, akkor a volt. társasági tagoknak lehet ugyan felosztatlan vagyona, de sohasem a társaságnak és miután ezen 122. §. hozzáteszi, hogy a társasági hitelezők e vagyonból az öt évi elévülési idő után is követelhetnek kielégítést, közel áll azon feltevés, hogy a társaság elleni keresetek még nem évültek el akkor, a midőn a volt társasági tagok már elutasíthatnak minden keresetet elévülés címén. De ezt ne bántsuk most. A törvény véget akart vetni azon bizonytalanságnak, mely kétségtelenül káros befolyással lehet a volt társasági tagokra, ha tulságosan hosszú ideig maradnak kitéve annak, hogy a társaság kötelezettségei fejében igénybe vétetnek.

Az a kérdés merül már most fel, vajon a törvény által statuált ezen rövidebb elévülési idő csőd esetében is megilleti-e a társasági tagokat. Hozzászoktunk már ahhoz, hogy a csődöt olyan jogintézménynek tekintjük, mely a vagyombukott vagyoni helyzetében teljes dissolutiót jelent. Mindazon szabályok és cautelák, melyek csődön kívül az adóst hitelezőjével szemben megilletik, csőd esetében elesnek, a követelések lejártaknak tekintetnek, azok valódisága és fenállása sommásan, hosszabb eljárás mellőzésével állapíttatnak meg és így tovább. Kétségtelen tehát, hogy a közkereseti társaság tagjainak jogi állása a társaság hitelezőivel szemben csőd esetében jelentékeny változást szenved. A törvényhozó, a mint hogy ezen esetet fel sem említi, nem akarhatta, hogy a hitelezők elessenek azon lehetőségtől, hogy a közkereseti társaság tagjai ellen ne érvényesíthessék követeléseiket, ha ezek tán később vagyonhoz jutnának. Itt azután egészen más jelentősége van az öt esztendőnek. Csődön kívül joggal mondhatta a törvényhozó, hogy öt esztendő elégséges idő arra, hogy valaki keresse jogait a közkereseti társaság tagjai ellen, de nem áll ez csőd esetében. Csődtörvényünk alapján úgy áll a kérdés, hogy ha a hitelezők bejelentették követeléseiket a társasági tagok csődtömege ellen és a követelés megállapított, akkor jogerős ítéletök van a hitelező kezeiben, melyre azután a rendes elévülési idő mérvadó. De tudjuk azt, hogy ez a bejelentés a társasági tagok csődtömege ellen platonikus jellegű és rendszeren elhanyagoltatik azon

okból, mert rendszeren nincsen a tagoknak külön vagyona, vagy pedig nagyon csekély. Már most azon formai mulasztás, hogy valaki nem jelentette be követelését a tagok csődtömege ellen, melyre annak idején sulyt egyáltalán nem fektetett, okul szolgáljon arra, hogy a társasági tagok szabaduljanak kötelezettségeik alól, azért, mert a hitelezők nem akartak céltalanul perlekedni addig, míg nem látták, hogy van remény követelésök behajtására?

A német birodalmi törvényszék határozottan oda nyilatkozott, hogy a 121. (146.) §. rendelkezései a csőd általi feloszlás esetére nem alkalmazhatók. Alapította ezen határozatát arra az igazán véletlen eltérésre, mely a magyar és német keresk. törv. között e szakaszoknál fenáll. A magyar törvényből ugyanis hiányzik a német törvény 129. (104.) §-ának első bekezdéséből ezen mondat: «wenn sie nicht in Folge der Eröffnung des Concurses über die Gesellschaft geschieht». Az értekezleti jegyzőkönyvek nem mondják meg, hogy miért maradt el azon mondat. A német főtörvényszék azonban épen ezen mondatot használja fel arra, hogy magából a törvényből indokolja fenti határozatát. Mivel a törvény a csőd által történt feloszlás bevezetését nem írja elő, ebből az következik, hogy a törvényhozó a csőd esetét ki akarta vonni a törvény rendelkezései alól, mert a csőd bejegyzése egyrészt nem jelenti a társaság feloszlását és másrészt a csőd nem szünteti meg a hitelezők követeléseit. De a német főtörvényszék nem elégszik meg ilyen külső, inkább accidentalis jellegű motivumokkal. A felszámolás eseteiben (csődön kívül) feltehető, hogy a társasági vagyon a társasági tartozások fedezésére elegendő és épen azért gondoskodott a törvény a társasági ügyek gyors és biztos lebonyolításáról és ebben az esetben van értelme, hogy nem akarják a kivált tagok tevékenységét tulságos hosszú időre megbénítani. A csőd esetében azonban majdnem feltétlen bizonyossággal el lehet fogadni, hogy még a legéberebb hitelező követelésére sem fog elegendő tőke lenni és miután a törvény a társasági tagok magánvagyonára csak akkor engedi a hitelezőket, ha a társasági vagyon elegendőnek nem bizonyult. De a tagoknak egyhamar nem lesz vagyonuk és azon biztos előrelátás mellett, hogy a tagoknak nincsen vagyonuk, a hitelezőket a rövid öt évi elévülésre szorítani ép oly igazságtalan, mint a törvény szellemével ellenkezik.

A m. kir. Curiának is volt alkalma ezen kérdésben nyilatkozni. Nem követte a német főtörvényszék példáját. A mint a főtörvényszék alapul vette a kérdés gazdasági oldalát, a midőn döntött e kérdésben, úgy a Curiának sem lett volna szabad tisztán a törvény száraz szavaira fektetni ítéletét. Igaz, a kir. Curia szintén meghosszabbította az elévülési időt az által, hogy — helyesen — a csőd megszűntétől számítja az öt évet, de — ugymond — a kereskedelmi törvény 121. §-a nem tesz különbséget a csőd megszűnésének esetei között. Ez igaz, de ha a kereskedelmi törvény nem is tesz különbséget, megteszi a csődtörvény. Azt mondani, hogy a törvényhozó előtt teljesen közömbös volt, vajon a társasági tagok maguk liquidálnak-e, vagy pedig csőd útján történik a feloszlás — nem lehet. Azon felfogás, mely a törvényhozót vezérelte, nem talál a csőd esetében. A közkereseti társaság nem jogi személy, az a tagoknak — mint személyeknek — személyes szövetkezése, mely szövetkezés nem alkot új jogi személyiséget. A csőd megszűnteti teljesen ezen köteleket a tagok között, *nem a tagok, mint olyanok*, hanem a hitelezők eszközlik a bíróság közbenjöttével a felszámolást, itt tehát a tagok azért felelősek, mert csődbe kerültek és a társaság vagyonára csakis azért nyitnak csődöt, hogy a társasági hitelezőket nem akarják megrövidíteni az által, hogy a tagok magánhitelezőivel közösen kapják meg quotáikat. Itt hát megszűnik a 121. §. ratiója. Annak alkalmazása tehát ellenkezik egy a csődtörvény szellemével, mint magával a csőd fogalmával.

Mert ne feledjük, hogy azon esetben, midőn a közkereseti társaság és annak tagjai ellen egyidejűleg nyitják meg a csődöt, előtérbe nyomul a közkereseti társaság tagjainak azon jellegzetes kötelezettsége, hogy a társaság tartozásaiért korlátlan és egyetemleges felelősséggel tartoznak. A midőn tehát a bíróság elismeri a társasági csőd ellen bejelentett követelések fennállását, azon esetben, ha egyidejűleg a tagok ellen is csőd nyitattott, kimondja a tagok, illetve ezek csőd-tömegeinek egyetemleges felelősségét, Igaz, hogy az eddig elfogadott és hosszú ideig a praxis által is követett felfogás szerint a társasági tagok csak akkor vétethetnek igénybe a társaság kötelezettségeiért, ha a társasági vagyon nem elegendő azok fedezésére. De a tudomány és utána a bírói gyakorlat is oda magyarázza újabban helyesen a korlátlan és egyetemleges felelősséget, hogy már csődön kívül is megállapítható a társasági kötelezettségek teljesítése directe a tagok ellen, a minek természetes folyománya az, hogy a társaság ellen hozott ítélet végrehajtható a társasági tagok ellen, anélkül, hogy ezekre nézve különös ítéletet kellene kérni. Már pedig a csődbejelentés folytán történt megállapítása a követeléseknek bírói ítélet jellegével és hatályával bir, a mely bejelentés alapján tehát a tagok elleni követelés az öt évi elévülési időn túl is érvényesíthető. Érvényesíthető pedig annál is inkább, mivel a csődben a tagok nem is jelentkeznek már kizárólag az ő viszonyuk világában a társasághoz, hanem mint azon egyének, kik azért jutottak csődbe, mert felelősséggel tartoznak a társasági tartozásokért. Nézetem szerint tehát a Curia fent idézett határozata, mely az 5 évi elévülést a csőd megszüntetésétől számítja, ellentétben áll úgy a Curia legújabb gyakorlatával, mely határozottan előtérbe tolja már csődön kívül is a társasági tagok közvetlen felelősségét, mint a csődtörvény szellemével. A csődtörvény 251. §-a is tartalmazza az általam vitatott elvet, ha nem is teszi ezt a kellő szabatossággal, de benne rejlik ez azon tételben, hogy a mennyiben a társasági hitelezők követelése valódiaknak ismertettek el, akkor az egyes tagok csődjében meg nem támadhatók. A csődtörvény itt egyszerűen biztosítani kívánta a társaság hitelezőinek azon előnyt, mely őket a társasági vagyon irányában megilleti, de mivel természetesen nem zárhatta ki a tagok magánhitelezőit, ezekkel közösen részesíti őket a tagok magánvagyonában is. Ha tehát a tagok ellen is nyitattott csőd és a társaság csődjében a társasági hitelezők követelése megállapított, *ennek alapján* érvényesíthetők e követelések a tagok külön csődjében is. A társasági csődben történt megállapítás tehát jogot ad a tagok magánvagyonára is, mely annál kevésbé lehet kötve az öt évi elévülési határidőhöz, *mert hiszen a társasággal szemben, melyért a tagok felelősséggel tartoznak, jogerős ítélet van a hitelezők kezében, mely ítélet joghatálya nincs a rövid elévüléshez kötve, nem lehet tehát annak megfelelő kötelezettség illetőleg felelősség sem.*

Dr. Fleischmann Sándor.

A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat.⁵

X. A novella 385. §-ához.

Ez a törvényszakasz az eredeti javaslaton lényegileg csak annyiban tesz változtatást, hogy a «jelentékeny» jelzőt kitörli.

E változtatással szemben szabadjon büntető-törvénykönyvünket védelmembe vennem.

Véleményem szerint az új javaslat indokolása félreértette az eredeti törvény intencióját.

Ez ugyanis — azt hiszem — nem az abszolút, hanem a

⁵ Az előbbi közl. l. a 28., 29., 30. és 31. számokban.

relatív jelentékenységet akarta érteni, vagyis a büntethetőséget nem attól akarta függővé tenni, hogy a meghatározott delictum által 5 vagy 500 forint kár okozatik-e, hanem, hogy a szolgáltatás és a viszontszolgáltatás közötti aránytalanság lényeges-e vagy sem. (A mint azt az 1883 : XXV. tcz. 1. §-a is contemplálja.)

A csalás rendes eseténél lehetséges volt a legcsekélyebb károsítást is büntethetővé tenni (mert ott a tévedésbe ejtett fél, ha a valódi tényállást ismeri, a másikat egy fillér vagyoni haszonhoz sem juttatja), illetve a büntethetőség mérvét a kárnak számszerűleg kitett összegétől teszi függővé. De a 385. §-ban meghatározott delictum sajtáságos természetű. Valamely pénzüzer felhasználhatja egy kiskoru tapasztalatlanságát arra, hogy 2% provisió helyett tőle 2½%-ot szed és az esetleg lehet több ezer forint, de a szolgáltatások közti aránytalanság még sem oly nagy, hogy az eljárás büntetendő cselekmény jellegét venné magára.

És ezért talán még sem volt olyan egészen jelentéktelen az a «jelentékeny» szó.

Részünkről a Btk. 385. §-ának inkább oly értelmű megváltoztatását tartanók indokoltnak, hogy az abban felsorolt körülmények között a kiskoru becsületszavának vagy esküjének lekötése illetve kivétele mellett oly nyilatkozat tételére bírás, mely által az jelentékeny kárral járó kötelezettséget vállal el, szintén csalásnak tekintessék.

Az ily kibővítés némiképen összhangban volna az uzsora-törvény 1. és 17. §§-aival, mindazáltal ezek által nem pótolthatik, miután az uzsora-törvény csak a hitelezés és hitelügyletekre szorítkozik, már pedig: ezeken kívül a kötelezettségvállalásnak számtalan faja van, továbbá: az eskü vagy becsületszó a tapasztalatlan könnyelmű fiatal embert sokszor jobban köti, mint az okmány aláírása.

XI. A novella 387. és 387. a) §§-aihoz.

Ezeknek a §§-oknak nagyon is meg lett volna a jogosultságuk, ha a csalás meghatározását a novella meg nem változtatja. Így azonban kénytelen vagyok őket feleslegesen tartani, mert a bennök meghatározott delictumok a csalás általános ismérveit úgy is mind magukon viselik, és kihagyásukkal el lenne kerülhető az, hogy a törvény a cassus-istikus részletezés terére lépjen.

Ugyanis: ha A. telekkönyvi jóságát vagy jogát előbb B.-re, aztán pedig — az átkebelezés elmulasztásának felhasználásával — C.-re ruházza át, a ki azt B. megelőzésével magára iratja, kétségtelen, hogy A. ravasz fondorlattal tévedésben tartotta C.-t és ez által B.-t jogtalanul megkárosítja.

Midőn ugyanis C. a telekkönyv betekintésével arról győződik meg, hogy az illető jog vagy jóság A. nevében áll és ő A. a B.-vel kötött ügylet felől fel nem világosítja, hanem jóságát, illetve jogát neki eladja, mintha a felett még joggal rendelkezhetnék, világos, hogy A. C.-t tévedésben tartotta. Hogy pedig a tévedésben tartásra vonatkozólag ravasz fondorlat is forog fen, arra nézve talán elégséges a ravasz fondorlatról az eredeti javaslat II. kötetének 379. lapján mondottakra s az ott felhozott példára — a kihuzott sorsjegyet eladó bankárról — utalnom.

S a novella 387. §-ában construált esetben a ravasz fondorlat annál inkább fenforog, mert C.-nek alig lenne módjában az igazságról meggyőződni, még ha gyanakodnék is, mert hol keresse azt az embert, a kinek A. jóságát vagy jogát esetleg már eladta?! A.-nak telekkönyvi tulajdonosi minősége egészen másképpen minősíti az általa elkövetett tévedésben-tartást, mintha azt C.-vel szemben egy olyan harmadik egyén követte volna el, a ki egyszerűen előállván, minden bizonyíték nélkül azt állítja, hogy ő ennek vagy annak a telekkönyvi testnek tulajdonosa.

De látok a 387. §-ban még egy hibát. Az ott meghatá-

rozott büntetendő ténykedés más eredménnyel végződhetik, és ezzel egyszerre kiesik a §. meghatározása alól és mégis csak a 379. §. alá lesz sorozandó. Lehetséges ugyanis, hogy az adott esetben mégis talán *B.* előzi meg *C.*-t a telekkönyvi bejegyzéssel, és így ez utóbbi károsodik.

Hogy a 387. §. ezt is a maga körébe vonná, azt szövegből nem tudom kivenni, de annak ellenkező értelmet vagyok kénytelen tulajdonítani mindaddig, a míg az «a jogot nyert fél» helyett: «valamelyik jogot nyert fél» nem tétetik.

Ugyancsak e szempontok javallanak a 387. a. §. kiagyását is.

Nem gondolnám, hogy ez a §. a létező befolyásokkal való üzérkedés vagy a megvesztegetés kiirtását, illetve a hatóságok tekintélyének illetően megrontásának megtorlását czélozná, mert első esetben: az «a ki azt állítván» kitétel nem eléggé szabatos és a szakasz egyszerűen úgy volna szövegezendő, hogy: «a ki valamely hatóságnál leendő közbenjárásáért...», második esetben pedig a hivatali büntettek és vétségek szakaszába, míg a harmadik esetben a jogszolgáltatás elleni delictumok közé — mint azt az olasz bünt. törvény teszi — lett volna sorozandó.

Ha pedig a szakasz azt akarja büntetni, a ki mással elhitetvén, hogy neki itt vagy ott ilyen vagy olyan befolyása van, azt eképen megszarolja, akkor kétségtelen, hogy az illetőt a saját befolyására nézve ravasz fondorlattel tévedésbe ejté, s ez által megkárosítja vagyis: egyszerűen — megcsalta.

Mindezek helyett a csalásnak inkább egy más fajtát vélnék delictum sui generis gyanánt constituálni, azt t. i., midőn valaki álhírek terjesztése, vagy egyéb fondorlatos eszközökkel a nyilvános piaczkokon vagy tőzsdéken a munkabér, az élelmi szerek vagy egyéb közszükségleti áruk vagy értékek árának felszökését vagy leszállását idézi elő, azzal a célzattal, hogy abból mások károsodásával magának anyagi előnyt szerezzen, és ezen bűncselekmény minősített eseténél megállapítandónak tartjuk, ha az általános szükség idején az árak felhajtásával, vagy pedig: börze-ügynök vagy alkusz által követtetik el.

Indokolásul talán elég annyi: hogy ezen cselekmény nemcsak a ravasz fondorlattal való megtévesztés és a jogtalan gazdagodás összes ismérveit magán hordja, hanem igen gyakran egész vidékek vagy osztályok érzékeny megkárosítását, sőt közszerencsétlenséget képes előidézni, s hogy a csalás meghatározása alá sok esetben még sem vonható, mert a megtévesztés nem egy bizonyos személy, hanem ugyszólván az egész közönség ellen követtetvén el, a megtévesztett személy tulajdonképen mindenki és mégis senki, miután directe talán senki sem lett tévedésbe ejtve, s mert egyik oldalról a vagyoni károsodás, másik oldalról a vagyoni haszon egymással sokkal távolibb, sokkal több közben eső faktor által közvetített összeköttetésben áll, mint a csalás rendes, sőt a Btk. 387. §-a által meghatározott esetében is, s így ezen bűncselekmény nem jelentkezik olyan markans módon, mint a csalás többi fajtái, s hatására, veszélyességére nézve azokat mégis felülmulja.

Az utoljára említett esetek különös súlyos voltát pedig az elkövetés körülményei — a mennyiben az általános szükség a védekezést ugyszólván kizárja s a veszélyességet növeli, — valamint az illető személyek személyes körülményei, melyek folytán beléjük több bizalom helyeztetik, s így részokról a bizalommal való visszaélés könnyebb, s annak módjai közelebb fekvők és jobban adva vannak, s melyek folytán a közönség azon személyeknek jobban ki van szolgáltatva — szintén eléggé igazolják.

Különfélék.

— **A napilapok törvényszéki rovata** utóbbi időben bizonyos egyoldalúságot mutat a vádlottakat terhelő adatok közzétételében. Minthogy a napilapok közleményei nagy befolyást gyakorolhatnak a közvélemény alakulására, és így egy-egy — talán ártatlanul vádolt személy — existenciájának fentartására vagy esetleg teljes tönkretételére, a források megválogatásában és a gyanúsított személyek megnevezésében nagyobb óvatosság volna óhajtandó. A tudósítók közölnek oly adatokat és gyanuokokat, a melyek a vádlottak ellen szólnak, de gyakran elhallgatják azután azokat a tényeket és vizsgálati eredményeket, a melyek a vádlottak tisztázására vonatkoznak. Ennek oka — ha nem csalódunk — az, hogy eme közlemények végső forrása a rendőrség vagy az ügyészség, avagy nem ritkán a panaszos fél, míg a lapok tudósítói nem vesznek maguknak fáradságot a védőt is megkérdezni az ügy állása és a kiderített eredmények felől. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A kir. Curiához f. é. július hóban** beérkezett 2826, ez évben összesen 18038 ügy; a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 31389. Elintéztetett 15678, hátralékban maradt 15711 ügy. A mult év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 600-al, több volt elintézendő 2097-el, több intéztetett el 894-el, a hátralék nőtt 1203-al.

— **A sommás eljárásról szóló törvény** azon rendelkezést tartalmazza, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvbe a feleknek semmit sem szabad beiktatniok, s ezen szabály megtartását a felsőbiróságok hivatalból ellenőrzik. Tudvalevőleg pedig jelenleg legtöbb bíróságunknál a felsőbiróságok elnöke mellett a jegyzőkönyveket az ügyvédek veszik fel maguk között. Minthogy pedig az 1893: XVIII. tcz. 222. §-ának rendelkezése szerint a törvény életbeléptekor folyamatban levő sommás perekben, melyekben az elsőbirósági ítélet még nincs meghozva, a további eljárás az új törvény szabályai szerint történik, kérdés, hogy azon számos perben, melyben a felek vették fel a jegyzőkönyvet, az eddigi egész eljárás meg fog-e semmisített, avagy a felsőbiróságok opportunitási okokból ismét szemet fognak-e hunyni ezen szabálytalan eljárás fölött? (*Bírói körökből.*)

— **A tengeri magánjogról szóló törvényjavaslat** előadói tervezete, melyet dr. Nagy Ferencz, budapesti egyetemi tanár szerkesztett, nyomtatásban megjelent. A javaslat tizenhárom czimből áll és 356 §-t tartalmaz. Az I. czim az általános határozatokat tartalmazza, megállapítván a törvény hatályát. A II. czim azt szabja meg, hogy mi az a tengeri hajó, a melyre a jelen törvény vonatkozik s mikép lehet annak tulajdonát átruházni. A III. czim a hajóvállalkozó, a IV. a hajóparancsnokok jogviszonyait szabályozza, kiváló figyelemmel a felelősség kérdésére. Az V. czim a fuvarozási ügyletről szól, nevezetesen annak megkötéséről, a be- és kirakodásról, a fuvarozó felelősségéről, az áru kiszolgáltatásáról és átvételéről, a fuvardijról, a fuvarozási szerződés megszűnéséről, a hajóselismervényről. A VI. czim a személyfuvarozásról intézkedik; a VII. a hajókölcönt, a VIII. a hajókár esetében beálló jogviszonyokat, a IX. a hajóösszeütközésekből előálló jogi konzekvenciákat, a X. a mentést és a segélynyújtás magánjogi oldalát szabályozza. A XI. czim a tengeri hajózás körül szereplő kiváltságos hitelezőkről gondoskodik, szabályozván a tengeri jelzalog, a törvényes zálogjogok, valamint a kiváltságos hitelezők rangsorozatának kérdéseit. A XII. czim 80 §-ban részletesen szabályozza a tengeri biztosítás ügyét, a mi egyike a tengeri magánjog legfontosabb részeinek. Az utolsó czim az elévülésről és elbirtoklásról szól, valamint az életbeléptetési és ideiglenes intézkedéseket tartalmazza.

— **Ügyviteli szabályok** a sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvényekhez, megjelent jegyzetekkel és utalásokkal Politzer Zsigmond kiadásában. Ára 50 kr. A nevezett törvényekkel egybekötve ára 1 frt 80 kr.

A melléklet félévi tartalommutatóját e havi utolsó számunk fogja hozni.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 frt negyedévre 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Nemzetközi egyesület az összehasonlító jogtudomány művelésére. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti törvényszéki jegyzőtől. — A büntetőjog története. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédtől. — Részletfizetések. Dr. KOHN DÁVID-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Kolozsvári dolgok. Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Nemzetközi egyesület az összehasonlító jogtudomány művelésére.

Berlin, 1894. július hó.

Közönségesen ismert tény, hogy a mint átlépjük hazánk határát, bármerre fordítsuk lépteinket, mindenütt és minden rangu társadalmi rétegekben a legnagyobb ignorantiaival találkozunk Magyarország társadalmi és jogi élete tekintetében. Kivételt úgy látszik még Ausztria sém képez és ezzel kevésbé hálálja meg azt az érdeklődést, melyet a Lajthán innen szinte sportszerűen tanusítunk az osztrák viszonyok irányában.

Bécsből Prágába utaztamban alkalmam volt egy bécsi ügyvéddel honi viszonyokról eszmecsere folytatni és megdöbbenéssel kellett a legképtelenebb közjogi vallomásokot hallanom, a nélkül, hogy sikerült volna kartársamat makacs álláspontjában megingatni. A tévedhetlenség biztosságával megmaradt állítása mellett, hogy Horvátország Szt.-István koronájával csak formai kapcsolatban van, egyébként mindenben különálló állam, melynek országgyűlése ép oly teljes souverainitással bír, mint a magyar parlament, a nemzetiség elnevezését erőltetettnek és jogtalanak tartotta, mert a magyarhon oláhok, szerbek, stb. törvénynél fogva ép úgy nemzetek számába jönnek, mint a magyar ajku nemzetiség, arról pedig, hogy a Magyarország Ausztriától független állam és a mennyiben külön önálló rendelkezési jogát a közös ügyekben megszorította, ugyanabban a mérvben tette ezt Ausztria velünk szemben, már épen semmit sem akart hallani, czáfolatul a hádseregére hivatkozott és közjogi falláciának jelentette ki azt az állításomat, mely szerint a magyar király épen oly souverain fejedelem, mint az osztrák császár. És már itt constatálnom kell, hogy úgy látszik az oroszok sokszorta helyesebben itélik meg közjogi viszonyainkat mint szomszéd féltestvéreink. Berlinben ugyanis előkelő társas körben szerencsém volt megismerkedni Dr. Pergamont orosz jogtudóssal és egyetemi docenssel, a ki a szt.-pétervári akademia által közjogi munkára kitűzött nagy díjat egy művével nyerte el, melyben az európai államalkatokat tette tanulmányozás tárgyává. Meg kell vallani, hogy politikai hitvallása hazánkra vonatkozólag felette kellemesen meglepett. Soha magyar közjogász meggyőzőbben és nagyobb lelkességgel nem fejtegette a Magyarország és Ausztria közötti viszonyt törvényeinknek egyedül megfelelő szellemében, mint ez a nagytudományu fiatal orosz jogász. Fokozta meglepetésemet, midőn dr. Pergamont biztosított róla, hogy az ő meggyőződése az orosz intelligentiának közvéleménye, a mely épen oly loyális barátsággal kíséri figyelemmel hazánk hatalmas culturalis fejlődését és nemzeti megerősödését, mint ő. Sajnálom, hogy — mivel könyve orosz nyelven készült, —

annak reánk vonatkozó részét ezuttal nem ismertethetem; de talán fogok módot találni a mulasztást később jóvá tenni és a magyar jogászvilággal egy velünk annyira rokonszenvező publicista eszmejárását megismertetni.

Ilyen szórványos jelenségektől eltekintve, a független magyar államnak fogalma külföldön csaknem egészen ismeretlen. Hiszen bizonyára tapasztalta ezt mindenki, a ki külföldön járt. Végre is azon nem szabad tulságosan csodálkozni, hogy az u. n. nagy közönség nem ismeri a kiegyezési törvényt és minthogy folyvást Ausztria-Magyarországot hall említeni, nem bocsátkozik közjogi elmékedésekbe; hanem ezt az államalkotmányt egységes fogalomnak veszi és megszokja, hogy osztrák és magyar egy és ugyanaz, a miből könnyen abba a másik tévedésbe esik, hogy mindenki, ki magyarnak vallja magát, osztrák. Csakhogy ez a balvélemény a külföldi jogászvilágot is áthatja és ez már sem nem természetes, sem nem menthető. Azt hiszem, e szemrehányást joggal tehetem, mert alkalmam lévén itt mindennemű nemzetbeliekkel, mint francziákkal, angolokkal, görögökkel, szerbekkel, schweiziekkel, olaszokkal, sőt japáni jogászokkal illetve politikussal is érintkeztem, kevés kivétellel mindenütt ugyanazt a járatlanságot tapasztaltam honi viszonyainkat illetőleg. De sőt a berlini egyetemnek egyik jogtanára csodálkozva vette a hirt, hogy Magyarországnak saját büntetőtörvénye van.

Az osztrák új perrendtartási javaslatot mindenki ismeri, de arról sejtelmük sincs, hogy a sommás eljárásról már közelebb életbelépő törvényünk van.

Ha pedig ennek a körülménynek okát kutatjuk, azt tulajdonképpen részben önmagunkban találjuk. A külföldi államok t. i. gondolnak vele, hogy honfiaiik mennél sűrűbben látogassák a tudományosság metropolisait és ha ez első sorban abból a czélből történik is, hogy a kiküldöttek a külföld viszonyait tanulmányozzák, ezzel kapcsolatban önkénytelenül felkeltik az érdeklődést saját viszonyaik iránt és hathatósan közreműködnek azoknak mennél tágabb körökbeni ismertetésére. Magyar jogász szinte feltűnést kelt, ha nem mint joghallgató, hanem befejezett honi tanulmányainak kibővítése czéljából jelenik meg külföldön. Pedig nem szabad tagadni, hogy a mi különösen a németeket illeti, azok sok érdeklődést mutatnak a magyar jogi állapotok irányában. Kiváltképen a heroicus egyházpolitikai harcz idekűnn valóssággal népszerűvé tett minket és csak azt csodálták sokan, miképen engedheti meg Ausztria a polgári házasság általános behozatalát, mikor ott csak a Noth-Ehe intézménye van elfogadva? És alig hiszik odahaza, hogy az elmúlt hónapok nagy parlamenti és nem parlamenti küzdelmei mily nagy szolgálatot tettek a magyar állami eszmének külföldön való megismerésére, midőn a legradikálisabb skeptikusok is gondolkodóba estek oly nemzetnek politikai érettsége és hivatottsága felett, mely a maga akaratát annyi elszántsággal és kitartással érvényre emelte. A hazai jogviszonyok iránti gyakran feszült érdeklődésnek ismételt voltam tanuja és szenvedő tárgya, midőn mindenfelé úgy magán és büntetőjogi, de kiváltképen közjogi adatokkal és a vonatkozó törvények idézésével valamint az irányban való felvilágosítással is kellett szolgálnom: hol s miként szerezhetők meg azok német avagy francia nyelven?

Ezen visszás helyzetben nagyban lehetne segíteni az által, ha gondoskodás történnék, hogy törvényeink német nyelvű szövege a külföldi nagyobb városok könyvkereskedőinek bizományba küldessék és hogy megjelenésük az olvasott külföldi szaklapokban rendszeresen közzétéssék. Természetes, hogy a közvetlen érintkezés hiányát ez az eljárás sem pótolhatná, annál kevésbé, mert az érdeklődés a törvények tartalmának legalább vázlatos ismertetése nélkül csak lankadt mérvben fogna nyilvánulni.

A kétségtelenül kívánatos cél elérésére rendkívül kedvező alkalmat nyújt az a tudományos egyesület, amely a párisi, részben hasonlírtó egyesület mintájára az elmúlt tél folyamán Berlinben *«Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre zu Berlin»* cím alatt megalakult és amelyre a magyar jogász-közönségnek figyelmét ezen alkalommal különösen fel akarom hívni. Az egyesület alapszabályai szerint annak célja «az összehasonlító jogtudomány és nemzetgazdaságtan ápolása, az ismereteknek bővítése a bel- és külföldi törvényhozás terén, nemkülönben a tudományos közlekedés egyengetése a különböző nemzetek jogászai és nemzetgazdászai között». Erre a célra az egyesület rendszeresen havonként üléseket tart felolvasások érdekében, amelyek német és francia nyelven közzé fognak tétetni. Ezen program mintha csak arra készült volna, hogy hazánk jogi, társadalmi és közgazdasági viszonyai a művelt külföld előtt megismeressenek. Alkalmom nyílik, hogy élő jogunk fonálán szétosszassuk azokat a tömeges hamis előítéleteket, melyek honi viszonyainkról általánosságban elterjedtek és tanúságot tegyünk róla, hogy a művelt continens államai és nemzetei körében helyet foglalni nemcsak akarunk és szándékunk, hanem jogunk is van hozzá. Eddigél, sajnos, ez előkelő egyesületnek egyetlen egy magyar tagja van csak, egy fővárosi törvényszéki jegyző és bármily tisztelettel viseltem is ezen hierarchiai és társadalmi rang irányában, mégis azt hiszem, kevésbé alkalmas arra, hogy méltóan képviselje hazánkat a nagy tudományosság és a fényes nevek ezen gyülekezetében. Minden országból találunk már a tagok sorában egy-egy nagy név hordozóját. A németek közül ott ékeskednek Goldschmidt, Liszt, Bar, Laband, Becker stb. neveik, az osztrákokat Unger, a szerbeket a volt cultusminister Milenko Vesznits képviseli, Oroszország részéről az egyesület-tagjai között van Iván Toinitzky szt.-pétervári és dr. Ivanovszky odessai egyetemi tanár, Görögország részéről dr. Antonopulusz diplomáciai ügyvivő és dr. Demaras athéni jogtanár, Törökország részéről Refik-Bey követségi titkár, Olaszországból Pietro Coglielo genuai és Guido Fusinato turini jogtanárok, Belgiumból Rivier, Németalföld részéről az utolsó nemzetközi magánjogi congressus elnöke Asser, Svájcban Meili zürichi, dr. Huber berni, Louis Bridel genfi jogtanárok, Londonból dr. Schuster barrister at law, Kopenhágából dr. Scharling és dr. Deutzer jogtanárok, Alexandriából a vegyes bíróság elnöke dr. Diomedes, Granadából dr. Torres Campos jogtanár, Brasiából dr. Vergueiro ügyvéd stb. neveivel találkozunk. Az egyesület, melynek élén a jogi szakdolgozók tekintetében dr. Meyer Amtsrichter, a közgazdaságiakban dr. Warschauer az államtudományok tanára személyében két kiválóan képzett szakférfi áll, titkára pedig dr. Kronecker Landgerichtsath, rövid idei fenállása dacára már eddig is serény tevékenységet fejtett ki. Az elmúlt idényben az ári népek intesztált örökjogát tárgyalták, melynek során beható ismertetés és vitatkozások tárgyát képezte a hollandi, a lengyel, orosz örökösödési jog, a német Entwurf, melyre vonatkozólag Bernhöff rostocki tanár tett általános figyelemre méltatott előterjesztéseket; Liszt Ferenc az összehasonlító jogtudományról, dr. Cherpentier Finnország alkotmányáról, dr. Weber a tőzserendezerekről és az európai és amerikai tőzsdék szervezetéről tartottak előadásokat. Igen

sajnálom, hogy a rendelkezésemre álló csekély idő nem engedte, hogy a megfeszített felhívásnak engedve, rendszeresen ismertessem hazánk örökjogi rendszerét, melynek egyes különösségeit rendkívüli figyelemmel vették tudomásul; meg kellett azonban ígérnem, hogy a házassági jog törvényjavaslatát az egyesület első évkönyvében ismertetni fogom és ezt az ígéretet annál készségesebben tettem, mert sulyt fektetek rá, hogy — habár eddigél honfitársaim még nem is tagjai ezen előkelő testületnek, — mégis tanúság tétessék már annak első jelentésében arról, hogy nem csupán avult jogrendszerünket fejlesztjük, de a kor haladott szükségleteihez képest új jogot alkotunk is, mert igényt tartunk rá, követeljük, hogy a nyugati civilizáció körében méltó hely jelöltessek ki számunkra és ezt a helyet méltóan betölteni szilárd elhatározásunk. Ezekkel azt hiszem megfeleltem feladatomnak, — hogy felhívjam az illetékes körök figyelmét egy hazafiui szempontból rendkívül háladatos és nemes működési térre. Legyen szabad remélnem, hogy elméleti és gyakorlati jeleseink sikra fognak szállani a nemzetközi tudományos versenyben, mert arról van szó: kívánjuk-e a mostanáig általánosan uralkodó állapotokat tétlenségünk folytán fentartani avagy megérkezettnek hisszük az időt, hogy hazánk culturalis állapotai, köz- és magánjogi viszonyaink helyes ismeretét bevezessük a külföld tudományos rétegeibe. Nem kétlem, mindenki, legyen bár hivatása által még annyira is igénybe véve, szakíthat egynehány órát, hogy egyik-másik jogi avagy közgazdasági intézményünket az egyesület számára ismertesse és ezzel bármily kicsinyke részzel is közreműködjön arra a hazafias célra, hogy Magyarország valódi hamisítatlan képe a művelt külföld előtt kidomborodjék. De ezen kívül társadalmi tekintetek is felette ajánlatossá teszik az egyesületbe való belépést, mert vele alkalmom nyílik, hogy az idegenbe érkező magyar ember azonnal kellemes és előkelő társaságot látogathasson, melynek minden tagja, de kiváltképen elnöksége oly szeretetreméltó előzékenységgel fogadják az idegent, mely alig áll mögötte a magyar szives vendéglátásnak.

Még csak azt jegyzem meg, hogy az egyesületnek tagja minden jogász és közgazdász lehet, a belépési bejelentések az elnökséghez (dr. Meyer Amtsrichter, W. Kurfürstendamm 127 vagy dr. Warschauer, Prof. der Staatswissenschaften, W. Augsburgerstrasse 53) intézendők, a tagsági díj 10 márka. Egyébiránt a nevezettek készséggel szolgálnak alapszabályokkal, valamint minden, az egyesületre vonatkozó tájékoztatással a magam részéről is örömmel állok rendelkezésre.

Dr. Doleschall Alfréd.

A büntetőjog története.¹

Magyarország.

1867—1880.

17. Rövid idővel a felelős magyar miniszterium kinevezése után 1867. április 29-ére Horváth Boldizsár igazságügy-miniszter sürgősen bizottságot hívott egybe az igazságügyi reformok feletti tanácskozásra.² E bizottság Fábry István

¹ Dr. Fayer Lászlónak sajtó alatt levő büntetőjogi kézikönyvéből. — Az előbbi közl. I. a 30., 31., 32. és 33. számokban.

² Az alkotmányos kormány 1867-ben teljesen feldult közbiztonsági állapotokat talált. S minthogy a baj legérezhetőbb az alföldön volt, a szegedi várat szemelték ki egy kir. biztosság központjául. Ráday Gedeon gróf kineveztetett kir. biztossá és már 1868 végén megtette az előkészületeket a nagy actióra. Az 1869. év elejétől kezdve tetemes elfogatásokat vitetett véghez. Eleintén a kir. biztosság minden bírói beavatkozás nélkül működött; kutatta az elkövetett bűncselekményeket, többek közt azokat is, melyeket 10—20—30 évvel az előtt követtek el. (Az elévülést nem ismerte el.) Már 1869 közepe táján felmerült annak sürgős szükségése, hogy a beismerésben levők vallomását a bíróság hitelesítse. Az igazságügyminiszterium Pestmegyét delegálta e célra s a megye törvényszéke Szilágyi István alispán elnöklete alatt le is utazott Szegedre. Az 1870. év folyamán meg lehetett indítani az érdemleges tárgyalásokat.

hétszemélyes táblai bíró elnöklete alatt albizottságot alakított és az anyagi büntetőjogot illetőleg azon javaslatot terjesztette a miniszter elé, hogy az 1843-iki javaslat némi módosításokkal, melyeket az elkészülte óta letelt hosszú idő tesz szükségessé, minél rövidebb idő alatt emeltessék törvényerőre. A miniszter a javaslatot elfogadta és megbizta *Csatskó Imre* kir. táblai bírót, hogy a javaslaton a kellő módosításokat vigye keresztül. Csatskó be is nyújtotta rövid idő múlva javaslatát, de ezen elaboratumot, eddig ismeretlen okoknál fogva mellőzték.¹

Itt szünt meg az 1843-iki javaslat aktuális jellegű lenni. Többször azon pontig jutott el, hogy csaknem törvénynyé vált. Így 1844-ben, midőn csak a halálbüntetés kérdésében mutatkozott eltérés a két ház között, 1848-ban, midőn a javaslat szerzője lett az igazságügyminiszter, továbbá 1861-ben, midőn Deák az Országbírói Értekezletnek ajánlotta az életbeléptetést, végre 1867-ben. Habent sua fata libelli. Már a legközelebbi kodifikáció más utakon jár.

18. A következő évek alatt az igazságügyminiszterium munkáját ugyan lekötötte a polgári perrendtartás és a bírói szervezet átalakítása; de volt az igazságügyminiszteriumnak egy szerény állásu hivatalnoka, a ki ambícióját helyezte abba, hogy Magyarország számára büntető-törvénykönyvet szerkeszt: *Csemegi Károly*.

Tanulmányait a negyvenes években végezte; az ötvenes években ügyvédi gyakorlatot folytatott Aradon és az alvidék leghiresebb bűnügyi védője lett. Széleskörű tanulmányai, melyek kiterjedtek a német és a francia közjogi és a büntetőjogi irodalom egész területére, elragadó ékesszólása, dialektikája és gyors feltaláló képessége dominans állást biztosítottak neki az ügyvédi karban. A hatvanas években a politikai életbe is belévegyült, több közjogi dolgozatot tett közzé; és csak természetes, hogy midőn Horváth Boldizsár az igazságügyi reformok keresztülvitelét avval a hévvel, mely őt minden munkálkodásában jellemzé, megindította, nem mellőzheté Csemegi Károlyt. Az 1868. év február havában neveztetett ki Csemegi igazságügyminiszteri titkárrá, osztálytanácsosi címmel. A tért itt különösen bámulatos nagy munkaereje és közjogi kérdésekben kiváló jártassága által rohamosan meghódította magának. Oly gyorsan haladt a hivatalnoki lajtorján, hogy midőn Horváth Boldizsár 1871-ben visszalépett, Csemegi már helyettes államtitkár volt. Bittó István tette őt meg államtitkárrá.

Ezek voltak az utolsó és legnagyobb írásbeli perek. A megye urai azonban nem érték meg e perek végét. Az 1872. évben életbe lépett az új bírói szervezet és az aradi törvényszék váltotta fel a pestmegyei delegált bíróságot. Az új bíróság új szellemet hozott magával. Az írásbeliség helyett az egész vonalon a szóbeliséget juttatta érvényre. A kir. biztosság és a mellette levő bíróság 1873. április haváig működött. Ekkor a közvélemény nyomása alatt feloszlatták a kir. biztosságot és átadták a még függőben levő ügyeket és illetékes rendes bíróságoknak. — A kir. biztossági bíróságnál, működése egész tartama alatt, 4 és fél évig, dr. Illés Károly képviselte a vádat, előbb mint pestmegyei tisztí ügyész, utóbb mint kir. ügyész. A vizsgálatokat Laucsik Máté vizsgálóbírói típus valódi mintaképe: a föld népével bánni tudó, ravasz és erőszakos. Előbb kivette — szükség eseteire — kinzásokkal a beismerést és azután könnyedén összegyűjtötte a beismerést megerősítő tárgyi adatokat. (Lásd ezekről bővebben dr. Illés Károlynak «Emlékeim a szegedi várból» érdekes című munkáját.)

¹ A szakbizottság munkálkodását így írja le Pauler a Csatskó felett tartott akadémiai emlékbeszédben: A büntetőjogi albizottság az 1843-iki javaslat anyagi részét átvizsgálván, utasításához képest azon csak annyiban tett módosítást, a mennyiben ezt a változott viszonyok szükségkép követelték; az eljárásra nézve azonban, kellő tekintettel hazánk körülményeire, a gyakorlat legégetőbb szükségéinek megfelelő szabályokat hozott javaslatba. E munkát átvizsgálását és végszerkezetét a miniszter Csatskóra bizta, a ki e munkához 1867 októberben fogott és azt 1869 november elején fejezte be. A mennyiben a nyomtatásban is megjelent általános részből következtetést az egész munkára vonhatni, az a bizottsági munka átdolgozásából állott, az 1843-iki javaslat lényeges intézkedéseinek teljes épentartásával. (Pauler: Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. 240. l.)

Vajon a büntető-törvénykönyv kidolgozása iránti megbízást már Horváth Boldizsártól kapta-e, vagy csak Bittótól, az eddig nincs tudva. Annyi bizonyos, hogy Csemegi dolgozott a javaslaton már Horváth alatt, sőt a legenda szerint már Aradról készen hozott egyes részeket.

19. A javaslat 1873-ban elkészült és közzététetett.

A fogadtatás épen nem volt szívélyes.

Először is megdöbbenést okozott, hogy Csemegi az 1843-iki javaslatot teljesen mellőzte. Az 1843-iki javaslat részint Pauler tankönyve, részint a javaslat új kiadása révén¹ már félig-meddig át is ment a gyakorlatba. Az ország hozzá szokott azon gondolathoz, hogy ez lesz Magyarország büntető-törvénykönyve és szerették hinni, hogy a Mittermaier által annyira magasztalt kodex ki is fogja állani azt a nagy harcot melyet egy törvénynek az élettel meg kell vívnia.

És most egyszerre azt látták, hogy mindez el van ejtve, hogy az új javaslat valamennyi nagy kérdésben nemcsak hogy nem követi a régit, de mindannyiszor az ellenkező irányban dönt. A halálbüntetést megtartja, a minimumokat szintén, a hármas felosztást szintén, behozza a mellékbüntetések, szaporítja a szabadságbüntetések nemeit. Azt is érezték sokan, hogy a maximális öt éves büntetési spatiumok a bíró kezét nagyon meg fogják kötni s a teljesen szabad arbitrarius rendszerből ebbe a túlzott megkötöttségbe sulyos lesz az átzökkenés.

Hozzájárult, hogy a politikai delictumok tüzetes körülírása az ellenzékot megriasztotta. Politikai célzatot sejtettek a dolog mögött. Azt hitték, hogy a hatvanhetes kiegyezés erősítésére történik a kodifikációs művelet.

És végül nehezítette a javaslat helyzetét, hogy Csemegi Károly, a mióta magas államhivatalt töltött be, épen nem volt népszerű ember. Sőt ellenkezőleg; intolerans modora a szakkörökben, de különösen a politikai világban hidegséget támasztottak irányában. S ha csak ő képviseli a parlamentben a javaslatot, a keresztülvitel nehézségbe ütközött volna. Titka annak, hogy hogyan lehetett a parlamentet aránylag könnyen rávenni az eddigi jogállapottal teljesen szakító javaslat elfogadására, abban van, hogy később az előadói tisztet Pauler Tivadar fogadta el. Pauler a parlamentben nagy tekintélynek és népszerűségnek örvendett; az ő előadósága volt a javaslat utlevele.

20. De ha az 1843-iki magyar javaslatot mellőzte, tehát melyik külföldi törvénykönyvre támaszkodott Csemegi?

Munkája eklektikus jellegű. Először is használta az osztrák 1870-iki bizottsági javaslatot (Ausschuss-Entwurf), melyet a kormányjavaslat átdolgozásával az osztrák birodalmi tanács bizottsága készített. Másod sorban használta a német büntető-törvénykönyvet, és pedig leginkább technikai kérdések tekintetében, harmad sorban a francia-belgát, negyed sorban az olasz javaslatokat. És egyáltalán az európai szakirodalmat.

Ezt a sokféle elemet nem tudta kellőleg összegyűrní és ennyiben egységesség tekintetében a munka kétségkívül nagy kívánni valót.

Annyit azonban el kell ismerni, hogy a munkát önálló. És ha nincs is annyira önálló mint a legújabb olasz, de ezen kodexen egy negyed századig dolgozott a büntetőjog klasszikus hazájának valamennyi kriminalistája és hozzájárult kritikájával Carrara is. Ha számba vesszük, hogy Csemegi egészen önmagára volt utalva, hogy aránylag rövid idő állott rendelkezésére és hogy e munkája alatt mint államtitkár még adminisztrált is és átszervezte a megyei bíróságokat államilag kinevezett bíróságokká: mindezt számba véve, a szó legjobb értelmében: nagy munkát végzett.

És nem szabad felednünk a kodex indokolását. Ez egy

¹ 1865. Kugler Adolf kiadása. Közrebocsátotta Réső Ensel Sándor.

hatalmas dolgozat, mely a büntetőjog egész területét felöleli és itt-ott monografikus tüzetességgel fejt ki a büntetőjog tanait. Két nagy kötetben jelent meg successive ezen dolgozat, s hivatása épen nem az volt, hogy a javaslat határozmányait indokolja, hanem hogy egyrészt kézi könyvül szolgáljon, és másrészt hogy Csemeginek mint kodifikátornak ezen munkára való illetékességét kimutassa. És tagadhatlan, hogy mind a két czélt kitelhetően szolgálta az indokolás. A kodex érvényének első éveiben ugyszólván kizárólag ezt használták a bíróságok. Az indokolásnak a parlamentben történt szétosztása pedig jórészen segített legyőzni azt az ellenszenvet és a skepsist, melylyel Csemegi javaslata találkozott.

21. A büntető-törvénykönyv I. javaslatát a miniszter 1873. október 29-én tette le a képviselőház asztalára. A javaslatot az igazságügyi bizottsághoz utasították, az országgyűlés azonban bezárattott, még mielőtt a bizottság a javaslat tárgyalását megkezdte.

Az országgyűlés befejeztével Csemegi újólag átdolgozván a javaslatot, annak átvizsgálására Perczel Béla igazságügy-miniszter szakértekezletet hívott egybe. Részt vettek: Perczel Béla, Csemegi Károly, Bónis Sámuel, Fabinyi Theofil, Funták Sándor, Kozma Sándor, Sárkány József.¹

Az értekezlet hét ülést szentelt a javaslatnak.²

Ezután Csemegi ismét átdolgozván a javaslatot, úgy az első, mint a második módosított szöveg egymás mellé állítva, nyomtatásban megjelent. Ez az u. n. II. miniszteri javaslat, minthogy a második átdolgozás csak tervezetkép csekély számú példányban nyomatott ki és külön javaslatnak nem tekintetett.

Perczel Béla igazságügyminiszter a képviselőházban 1875. nov. 5-én terjesztette elő ezen javaslatot.

Az igazságügyi bizottsághoz utasítottatott. Ennek tagjai voltak: Bokros Elek, Chorin Ferencz, Hammersberg Jenő, Hodossy Imre, Horánszky Nándor, Horváth Boldizsár, Horváth Lajos, Juhász Mihály, Komjáthy Béla, Marsovszky Jenő, Pauler Tivadar, Schmausz Endre, Szilágyi Dezső, Szögyényi László, Teleszky István.

A bizottság 62 ülésen tárgyalta. A börtönrendszerre vonatkozólag mint szakértőket meghallgatták Kozma Sándor főügyészt, Tauffer Emil lipótvárosi és Zobel Pál munkácsi fegyházigazgatókat.

Az igazságügyi bizottság előadója Pauler Tivadar 1877 szeptember második felében nyújtotta be terjedelmes jelentését a képviselőháznak.

A legtöbb módosítvány, mely a javaslaton tétetett, az igazságügyi bizottságtól származik.

A bizottság módosításai két irányban mozogtak.

Egyrészt egyszerűsítették a javaslat szerkezetét és ezzel legtöbbnyire enyhébbé tették a büntetési határozmányokat. Többek közt kihagyták a vétségi büntetési nemek másodikát, az elzárást, és leszállították a fogház minimumát három hónapról egy napra. Ugyancsak leszállították a börtön minimumát egy évről fél évre. Továbbá kimondták, hogy ha a büntetés nem több, mint hat hónap, a mellékbüntetés elhagyható. A különös részben az öt éves büntetési spatiumokat kitágították három helyen nyolcz évesre.

Másrészt pedig a javaslat definitióin módosítottak és kitöltöttek egy-egy hézagot.

Megkísérelték némelyek azt is, hogy az irlandi szabad-

¹ Alexi Albert és e sorok írója vitték a jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyvek szövege feltalálható az anyaggyűjtemény II. kötetében,

² Bónis Sámuel, curiai tanácselnök, a negyvenes évek kodifikatorainak kortársa és eszméinek hive, azon javaslatot tette a szakértekezleten, hogy a javaslat minden büntetési tételéből hagyassék ki a minimum; az ő tanácsában 22,000 bűnügy tárgyalásán elnökölt, és mindig azt tapasztalta, hogy az egyéni eseteknek oly sajátságai vannak, melyeket a törvényhozó nem láthat előre.

ságbüntetési rendszert, mely úgy, a mint a javaslatban foglaltatott, nagyon költségesnek ígérkezett, egyszerűbbel cseréljék fel; de e tekintetben a kormány semmi concessiót nem tett. Külföldi szakértők véleményének provokálása segélyével, valamint az 52. §. átmeneti határozmányára való hivatkozással sikerült is az ellenzést elnyomni.

A jogügyi bizottság a módosítások keresztülvitelénél leginkább az 1874-iki osztrák javaslatból és a német büntető-törvénykönyvből merített. És tagadhatlan, hogy ezen módosítások keresztülvitelével a magyar kodex közelebb hozott azon két törvényműhöz. Alább a részletek tárgyalásánál többször lesz alkalmunk erre rámutatni.

A képviselőházban 1877 november 22-én kezdődött a tárgyalás és tartott tizenhárom ülésen át. Kiemelkedő vita folyt a halálbüntetésről. Teleszky István lendületes beszédben indítványozta a törlést; felelt neki Pauler Tivadar. A ház a javaslat álláspontja mellett döntött.

A főrendiház 1878 február 18-án vette tárgyalás alá a javaslatot s öt ülésben letárgyalta. A halálbüntetés eltörlése iránti vitát itt megújította b. Vay Miklós. Támogatta őt gr. Cziráky János. A javaslat álláspontját megvédélmezte Csemegi Károly.

A törvény május 27-én nyert szentesítést. A törvénytarban mint 1878. évi V. tcz. foglal helyet.

A kihágási törvény javaslata egy évvel később lett törvénynyé. (1879. évi XL. tcz.) Ennek is szerzője Csemegi Károly, képviselőházi előadója Teleszky István.

A két kodexet életbe léptető törvény az 1880. évi XXXVII. tcz.

Az életbe léptetést 1880 szeptember 1-jére határozta a törvényhozás.

Ezzel befejeződött az évszázados küzdelem, mely a büntető-törvénykönyv kodifikációját tűzte célul.

Csemegi Károlyé az érdem, hogy Magyarországon az anyagi büntetőjog kodifikálva van. Magyarország történetében korszakot alkotó esemény, melynek számtalan kihatásai vannak úgy a köz- mint a magánéletre. Egy darab szervezet ez, mely az államélet alapját rakja le. (Bef. köv.)

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

A szabadalmi jog megszerzése, illetve megadása körül követendő eljárás tekintetében a törvényhozásokban különféle rendszerekkel találkozunk. Ezen rendszerek az egyszerű bejelentési rendszer, mely eddig nálunk az uralkodó volt és Franciaországban, Belgiumban és Olaszországban most is érvényben van, a tiszta elővizsgálati rendszer, a melyet egyedül az északamerikai Egyesült-Államokban alkalmaznak, a felhívási rendszer, mely Angliában honos, az elővizsgálattal párosult felhívási rendszer, mely Németországban áll fen és végül, az «avis préalable» rendszere, melyre vonatkozólag az első példát a svájci törvény nyújtja.

Ha ezen rendszereket vizsgálat tárgyává tesszük, a következő jellemző vonásokat állapíthatjuk meg. A bejelentési rendszer mellett az államhatóság egyszerűen csak arra szorítkozik, hogy a szabadalmazás általános feltételei, jobban mondva a szabadalmi kérvény alaki kellékei tétessenek vizsgálat tárgyává és ennek utána a szabadalom megadatik, a nélkül, hogy az államhatalom vizsgálná azt, vajon a szabadalom tárgyát képező találmány uj-e avagy nem. S ki a törvény által előírt alakban legelőször bejelenti szabadalmaztatás végett a találmányt: az a szabadalmat megkapja. Ezen rendszernek főjellemonása tehát az, hogy a szabadalom megadatik a kérvényezőnek saját felelősségére, aux risques et aux périls des demandeurs sans garantie du gouvernement, hogy tehát a szabadalmat megadó állam semminemű fe-

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

lelősséget sem vállal az iránt, hogy a szabadalom tárgya bir-e a szabadalmazhatásnak belső kellékeivel. E rendszernek nagy előnye a kezelés egyszerűsége és az azzal járó csekély költség, miután ezen rendszer alkalmazása mellett mellőzni lehet a drága és komplikált hivatalnoki szervezetet, előnye továbbá a gyorsaság és azon lehetőség kizárása, hogy a szabadalmat kérő feltaláló a vizsgáló közeg téves felfogása folytán helyreépíthetetlen kárt szenvedjen.

Az elővizsgálati rendszernek lényege abban áll, hogy a szabadalom megadása előtt, az illető a találmány új voltának és a legtöbb esetben ipari értékesíthetésének szempontjából hivatalból megvizsgáltatik és a szabadalom csak akkor adatik meg, ha mind a két kellék, de főleg az első, megvan. A bejelentési rendszer ettől a rendszertől tehát abban különbözik, hogy amannál a lényeges kellékekre vonatkozó megvizsgálás csak a szabadalom megadása után, per során, tehát az érdekek összekocczanása esetén történik, míg az utóbbinál ezen vizsgálat előzetesen és hivatalból eszközöltetik.

Mielőtt a többi rendszerek ismertetésére rátérnék, valamivel behatódobban kell foglalkoznom a bejelentési rendszernek és az elővizsgálati rendszernek egymáshoz való viszonyával, miután a vélemények harcza főképen e két rendszer körül forog. Az elővizsgálati rendszer hívei a bejelentési rendszer ellen felhozzák, hogy alkalmazása mellett gyakran kivihetetlen és teljesen hiábavaló találmányok szabadalmaztatnak, hogy általa újdonsággal nem bíró tárgyak szabadalmaztatása folytán a szabad forgalom megakadályoztatik, hogy ugyanazon találmányra egy időben több személy részére adatik szabadalom, mely körülmény számos, az ipari tevékenységet megakasztó érdekösszeütközésre szolgáltat okot. Az elővizsgálatot ellenben a biztonság első követelményének mondják, a mennyiben kizárólagos jogok csak annak adatnak, a kinek arra találmányának új voltánál fogva belső jogosultsága van s ezt csak úgy lehet elérni, ha a találmány előzetesen megvizsgáltatik azon irányban, vajon a szabadalom tárgya tényleg új-e?

Az elővizsgálati rendszer hívei szerint az államnak az a kötelessége, hogy a bejelentett találmányokat újdonságuk tekintetében vizsgálja meg, mert úgy erkölcsi mint jogi tekintetben köteles az állam a nagy közönség érdekeit az egyesek részéről igényelt *alaptalan* különjogok megtagadása által támogatni. Előnyét látják az elővizsgálati rendszernek abban is, hogy a szabadalmi különjog alapját képező szabadalmi újdonság correct formulázása csak vele érhető el, miután az állam csak e rendszernek az alkalmazása mellett van azon helyzetben, hogy egy új találmány elemeit megállapítsa és a szabadalom újság igénypontjainak szövegezésére a szükséges befolyást gyakorolja. Az elővizsgálati rendszer hívei ugyanis azt tartják szem előtt, hogy nemcsak a már szabadalmazott tárgyak újabb szabadalmazásától kell óvakodni, hanem kerülni kell azon bizonytalanságot is, mely a szabadalmi újság igénypontok közé bevett régi és új elemek egybevetése következtében keletkezhetik. Utalnak Németország példájára, a hol e rendszer mellett a szabadalmi újság igénypontok formulázásában a legtöbb sikert aratták. Az elővizsgálat emeli a szabadalmak értékét, mert az elővizsgált szabadalom kiaknázására és ipari vállalatban leendő érvényesítésére könnyebben lesz lehetséges tőkét szerezni.

A másik rendszer hívei ezzel szemben arra utaltak, hogy a kivihetetlen és értéktelen találmányok az elővizsgálati rendszer mellett sem küszöbölhetők ki; továbbá, hogy az elővizsgálat mellett is lehetséges, hogy egy és ugyanazon találmányra több szabadalom adatik, a mint az tényleg több esetben már előfordult, és végül, hogy a kivihetetlen és értéktelen találmányok szabadalmazása tulajdonképen senkinek sem okoz kárt. A bejelentési rendszer alkalmazása esetén az állam semmiféle garantiát nem vállal, míg az elővizsgálati rendszer mellett

erkölcsi szavatosság terheli az államot a találmánynak a hivatalosan elismert újdonsági jellegre alapított értékeért és csorbát szenved az állam tekintéiye, ha közegei, még pedig e célra kinevezett közegei által újnak deklarált tárgy mégis réginek és ismertnek bizonyul. A hivatalból történő elővizsgálat híveinek amaz érvelése, hogy e rendszer mellett a szabadalmazásra bejelentett tárgy újdonsága és ipari értékesíthetése biztosabban állapítható meg, hogy ez által a szabadalmak forgalmi értéke és megtámadhatatlansága fokoztatik és hogy a szabadalmi igénypontok jól történt formulázása folytán úgy a feltalálónak, mint a nagy közönségnek érdekei jobban meg lesznek óva: az ellentáborban heves ellentmondásra talált. Az ellenérvek abban kulminálnak, hogy gyakran ugyan megállapítható, vajon valamelyik találmány ismert és régi, de korántsem mindig, mert vannak esetek, a mikor a vizsgáló hatóságnak rendelkezésére álló anyag szorgos átkutatása után is, már ismert találmány ismeretlennek és újnak mondatik. Utalás történik épen a német szabadalmi hivatalra, a mely ismert tárgyakra már nem egyszer adott szabadalmat, a mit bizonyít az a körülmény is, hogy e hivatal részéről biztosított szabadalmak később az ellenük támasztott megsemmisítési perek folytán meg lettek semmisítve.

Az elővizsgálati rendszer híveinek azon érvét, hogy az elővizsgálat révén az értékesíthetés megállapítható, tévesnek mondják, mert az ipari értékesíthetés elbírálása egyáltalában lehetetlen, már azért is, mert itt az egyéni nézetek bírnak döntő súlylyal és az erre irányuló vélemények feltevésen alapulnak még akkor is, ha a legképzettebb szakembertől erednek. Hiszen első látásra is képtelenségnek tűnik fel, hogy meg lehessen állapítani ipari értékesíthetését egy olyan találmánynak, a melyet addig nem ismertek, melynek hatását és eredményét empirikus szempontból nem ismerik és e szerint azt meg sem állapították! Számos példa van arra nézve, hogy jelentékeny találmányokat eleinte figyelembe se vettek, pedig később évek után jelentékeny iparágak alapjait képezték.

Skepsis a válasz azon, az elővizsgálat mellett felhozott érvre, hogy az elővizsgálati rendszer mellett adott szabadalmaknak értéke és megtámadhatatlansága nagyobb volna, mint más szabadalmaké és e tekintetben hivatkozás történik a statistikára. Összehasonlították ugyanis Németországnak — a hol tudvalevőleg nemcsak az elővizsgálati, hanem evvel kapcsolatosan a felhívási rendszer is divik — szabadalmi statisztikáját Ausztria és Magyarország szabadalmi statisztikájával és olyan eredményekre jutottak, a melyek az elővizsgálati rendszer híveinek ezen feltevését korántsem approbálják. Németországban ugyanis az adományozott összes szabadalmaknak 0'44%-át egészen, és 0'76%-át részben megsemmisítették. Vagyis Németországban ezer bejelentett szabadalom után, daczára az elővizsgálatnak, kettővel több szabadalom semmisítettik meg, mint Ausztriában és Magyarországon az egyszerű bejelentési rendszer mellett. Ebből folyik, hogy az elővizsgált szabadalmaknak sem hosszabb élettartamuk, sem nagyobb értékük és megtámadhatatlanságuk nincs, mint a más a vizsgálatot nélkülöző rendszer során kiadott szabadalmaknak.

A mi a szabadalmi igénypontoknak hivatalból eszközölt formulázását illeti, arra nézve megjegyzendő, hogy ez nem szükségképeni és specifikus előnye az elővizsgálati rendszernek, a mennyiben ez nem tartozik az újdonság kérdésének megállapításához és az állam más rendszer alkalmazása mellett is megkövetelheti, hogy közegei a szabadalom igénypontjait szabatosan és a szabadalom lényegét meghatározó minden kétséget kizáró biztos módon állapítsák meg. Ha tehát ezek szerint valósággal nagyobb és biztosabb eredmény az elővizsgálatnál nem éretik el, mint a bejelentésnél, akkor felesleges, hogy az állam rendkívüli költség és hosszadalmas

szabadalmazási eljárás mellett egy tagadhatlanul fenforgó erkölcsi felelősséget vállaljon a szabadalom ujdón voltáért és azért, hogy a szabadalmazott találmány ilyen exclusiv jog elnyerésére tényleg érdemes.

A két tábor érveinek egymással szembe állításából és különösen a statisztika minden kétséget kizáró adatainak mérlegeléséből kitűnik, hogy az elővizsgálati rendszer *ellen* felhozott érvek és aggályok mindenesetre jelentékenyek és komoly megfontolást és tekintetbe vételt igényelnek.

A felhívási rendszernél az ellenőrzésnek bizonyos módja a szabadalom megadása előtt gyakoroltatik és eltérőleg a bejelentési rendszertől, nem adatik meg a szabadalom egyszerű bejelentésre minden vizsgálat nélkül, hanem az állam igenis ellenőriz, csak hogy a controlle gyakorlását a közönségre és az érdekeltekre bizza. A felhívási rendszer alkalmazásánál lejátszódó eljárás lényegileg abban áll, hogy a szabadalom iránti kérvény, illetve az annak alapját képező találmányi leírásból az ujdón állított essentialis tartalom közzétételik. Ezen közzététel célja az, hogy ilyen módon még a szabadalom megadása előtt alkalom adassék bárkinek, első sorban tehát az érdekelteknek, az illető szakma többi iparosainak, tehát egy szóval a concurrensnek bizonyos megállapított határidőn belül, a szabadalom megadása ellen felszólalhatni és a szabadalom kiadása ellen azért tiltakozni, mert a szabadalom tárgyát képező találmány nem új vagy egyéb, a szabadalmazást kizáró defektusokban szenved. A felhívási rendszer célja és eszméje tehát ugyanazonos az elővizsgálati rendszerével, t. i. az, hogy olyan találmányok, a melyek az ujdonság requisitumát nélkülözik vagy egyéb okból nem érdemelnek szabadalmat, már eleve a szabadalmazásból kizárassanak.

Ezen rendszer előnyei a csekélyebb költség, a belhoni iparosoknak serkentése és az, hogy az érdekelteknek mód nyújtatik — a minden érdekeltektől követelhető éberség és figyelem alkalmazása mellett — arra, hogy a szabadforgalom egy béklyója még olyan időben tétethessék lehetetlenné, a mikor ez könnyű szerrel még a szabadalmazottra nézve is kevésbé súlyos következményekkel és a zaklatás veszélye nélkül, történhetik meg. Sokkal nagyobb csapás ugyanis a szabadalmazottra, ha hat esztendei fenállás után, midőn ő szabadalmában bizva, már esetleg nagy mérvű gyárat alapított, elveszik tőle a szabadalmat, mint ha az adományozási eljárás során rá bizonyítják a találmány ismert voltát és ő egyáltalán nem kap szabadalmat. Gyakran legjobb hiszemben van a feltaláló, hogy valami egész újat talált fel és maga sem tudja, hogy ezt mások előtte, bár kis terjedelemben, már csinálták volt.

A felhívási rendszer ellen felhozzák, hogy a szabadalmak azonnali vagy legalább gyors adományozhatását lehetetlenné teszi és hogy az ipari világ csak ritka esetben él a felszólalással, a minek következtében gyakorlati értéke ennek a rendszernek sem valami nagy. Ezen szemrehányás azonban nem igen alapos, mert összehasonlítva az elővizsgálattal, a felhívás rendkívül gyorsan folyik le és az iparosok bizonyára jövőben gyakrabban fognak élni felszólalási jogukkal, ha látni fogják, hogy érdekeik ez által érintve vannak.

Egyébként is tagadhatlan, hogy a bejelentett szabadalmi kérvények lényeges tartalmának közzététele az ipari világra mindenesetre instructiv és serkentő hatással lesz.

(Folyt. köv.)

Dr. Deutsch Izidor
budapesti ügyvéd.

Részletfizetések.¹

Azt hiszem, hogy az ügylet megkötésének szabályozása mellett a fizetés garantiáira kell a legnagyobb súlyt fektetni, mert a körül is nagy visszaélések vannak s mert itt több olyan kérdés is van, a mely kelletlen következményeket

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 29. és 31. számban.

vonhat maga után, még akkor is, ha mindkét fél a legnagyobb jóhiszeműséggel jár el.

Igy első sorban a részletfizetések tartamát kell szabályozni, még pedig egyfelől azért, hogy a részletek ne legyenek túlkicsinyek s a portékák ára ne legyen túl magas, másrészt azért, hogy az ügyletek ne maradjanak tulságos ideig függőben. Minél több részletben lehet az ár megfizetni, annál hosszabb ideig van kint a kereskedő pénze, úgy, hogy a vételár már ezért is annál nagyobb lesz. De annál tovább tart a koczkázat is, a mit a kereskedő szintén megfizettet magának. A vevő szempontjából azért se előnyös, hogy az ügylet teljes lebonyolítása tulságos ideig várásson magára, mert akkor annál tovább nyomja őt a pontosan visszatérő fizetési kötelezettség és annál tovább kell a miatt aggódnia, hogy nem tart be egy részletet és ezzel kellemetlenségeknek teszi ki magát. Az időbeli korlátozást valamilyen összefüggésbe lehet hozni a vételár nagyságával, ha például kimondatnék az, hogy 25 forintig terjedő összeget legföljebb egy évre, 50 frtig terjedőt két évig huzódó részletekre lehet fölosztani.

A fizetés teljesítésére némi latitude-öt kell adni a vevőnek, megállapítván, hogy például a kikötött fizetési napon túl, két napon belül még mindig fizethet, a nélkül, hogy ebből ő reá nézve valami hátrány származnék. A kereskedő elbirja ezt a két nap különbözetet, míg a vevőre nézve nagyon súlyos dolog az, ha esetleg perköltségek hozatnak a nyakába pusztán azért, mert egy-két nappal a fizetési idő után fizetett. A szegény ember nincs úgy hozzá szokva a pontossághoz, hogy azt méltányosan valami nagy rigorositással lehetne tőle követelni.

Azt a kikötést pedig semmisnek kell kijelenteni, hogy a fizetések pontos de nem tartása esetén a vevő visszaadja az árut és elveszti a már befizetett részleteket. A tulajdonjog fentartásának e jogát koncedálni kell az eladó számára, a hol az ügylet természete ezt egyáltalán megengedi. Nem mindenütt lehetséges ez, mert ha például veszek egy vég vásznat részletfizetésre, az eladó nem tarthatja fen a tulajdonjogot, mert hisz én a vásznat szétszabdalom, mihelyt kézhez kapom. De ott, a hol ez a jogfentartás lehetséges, nagyon helyes annak megengedése, mert hisz nagyon gyakran csak ez védi meg a kereskedőt a vételár elvesztésétől. Sőt gyakori eset az is, hogy a vevő fogja kivánni az eladó tulajdonjogának rezerválását. De az semmi esetre se állhat a vevő érdekében s az eladónak is méltánytalan hatalmat adna, ha ő úgy gyakorolhatná a reservati dominii pactumot, hogy a mellett a vevő elveszítse mindazt, a mit eddig fizetett. A pactum reservati dominii, a részletfizetéses ügyleteknél a legtöbb esetben összeesik az eladónak abbeli igényével, hogy az ügylettől annak effektuálása után is visszaléphessen. Ha pedig már ezt se lehet megengedni, még kevésbé engedhető meg, hogy ő abbeli igényének a vevő súlyos megkárosításával szerezhesen fogamatot. A helyes és a méltányos dolog az, hogy az eladó gyakorolhassa a tulajdonfentartás jogát, de csak olyan korlátok között, a melyeket a vevőnek jóhiszemű birtokosi minősége szab meg. Követelhesen tehát a vevőtől kárpótlást a roszhiszemű, vagy a normálison tulmenő megkárosításért, de másfelől meg úgy bánjon a vevővel, mint hogy ha ő, az eladó az ügylettől annak effektuálása előtt lépett volna vissza.

A pactum reservati dominii egyik használatos formája a bérszerződés. Az eladó azt mondja a vevőnek: Én neked bérbe adom ezt s ezt az árut, havonkint 3 frt bérösszeg fizetése fejében; de ha 12 hónapon keresztül megfizetted ezt a 3—3 forintot, akkor a dolog minden további fizetés nélkül átmegy a te tulajdonodba. Világos, hogy itt a bérszerződés csak egyszerű forma s valósággal egyszerű részletfizetéses ügyletről van szó s világos az is, hogy csak a tartalmat kell respektálni, de nem a formát. Respektálni kell tehát a

tulajdonjog fentartását, de ilyen forma mellett se szabad kikötni azt, hogy ha a bérlet megszűnik, a bérbeadó egyszerűen visszaveszi az árut s a bérlő elveszti a hónaponként fizetett bérösszeget.

A miniszteri javaslat 3. §-a azt mondja, hogy a részletek be nem tartása esetére az egész hátralékos összeg csak akkor esedékes, az eladó csak akkor követelheti annak egyszerre való lefizetését, ha a vevő már három részlettel adós és ha az esedékes részletek az egész vételár tizedrészét teszik ki. Az mindenesetre nagyon helyes, hogy az egész összeg esedékességét legalább így akarják korlátozni. De azt hiszem, még ez is aggályos. Megfelelőbb volna azt mondani, hogy az eladó ily esetekben csak az áru kiadatását, vagy a mindig esedékes részleteknek az esedékesség napján bírói uton való behajtását követelhesse, persze egyszersmindkorra szóló ítélet alapján. Az eladónak csak arra van joga, hogy az ő követelése biztosított legyen, ezt pedig ő eléri, ha vagy visszakapja — természetesen a már megkapott részletek visszatérítése mellett — az áruját, vagy pedig bírói ítéletet kap, melynek értelmében az esedékes részleteket az esedékesség idején behajthatja. Az nem volna méltányos, hogy ő kedvezőbb helyzetbe jusson, mint a milyenre az eladásakor gondolt s a vevő viszont rosszabb situációba kerüljön, mint a milyennek alá akarta magát vetni eredetileg. A méltányosság csak az eladó érdekeinek biztosítását követeli, ez pedig megvan, ha ő az egész összegre szóló ítéletet kap, a melyet aztán részletekben, az esedékességek napján végrehajthat. Az ő érdekei ezzel meg vannak óva, de meg van óva a vevő is attól, hogy a kereskedő esetleg újabb szerződést csikarjon ki tőle, fenyegetődözvén az egész összegnek egyszerre való követelésével.

A fizetés garanciái között még egy nagyon fontos kérdéssel kell foglalkozni s ez a váltó-adás kérdése.

Az ügynök eget-földet ígér a szegény embernek, beleirat a szerződésbe akármit, de váltót vesz a vételárról. A váltót úgy tölti ki, a mint neki tetszik, abban különben se lehetnek meg a szerződés pontozatai. Ezt a váltót átadja a kereskedőnek s a kereskedő viszont X. név alatt lejáratkor a váltót bepörölteti. Hasztalan áll elő a szegény ember a sommás végzés ellen az ő panaszával, hogy ő így meg úgy kötötte az ügyletet: a váltót ki kell fizetni s akkor aztán ő fordulhat a kereskedő ellen, ha ugyan tud rá valami formát találni. Az is gyakori, hogy bekebelezik a váltót a földjére, persze az ő költségén. Szóval egy sereg inconvenientia áll elő abból, hogy a részletfizetéses ügyleteknél váltóval való fizetést követelnek, mikor pedig az itt érdekelték jó nagy része igen keveset ért a váltóhoz és épen nem üdvös, hogy azzal foglalkozzék.

Ezért a fizetési garanciák között szabályozni kell a váltó-adás kérdését, még pedig oly formán, hogy bizonyos összegben alul maradó ügyletnél, ha például a részletekben fizetendő vételár 50 frtot meg nem halad, az eladó a vevőtől váltót ne követelhesse. Nagyon nehéz a kérdés szabályozása, mert az nem engedhető meg, hogy e cél kedvéért a váltójog megbolygattassék, hogy például megteremtsük a váltók egy külön osztályát, a részletfizetéses váltókat, vagy hogy a jóhiszemű váltóbirtokossal szemben megengedjük azt a kifogást, hogy az a váltó részletfizetéses ügyletből származik, tehát annak kibocsátása helytelen volt, jogosulatlan volt. De nem lehetetlen a megoldás, kivált ha figyelembe vesszük, hogy a részletfizetéses ügyleteket kisközségekben a jegyző előtt kellene kötni és ha administratív vagy bírósági büntetést szabunk arra a kereskedőre, a ki a törvény ellen váltót követel.

Végezetül még a bírói illetékességről és a bírói ítélethozatal módjáról kell megemlékezni.

Sok visszaélés származik abból, hogy a kereskedők ily csekély összegre szóló ügyleteket a könyvvezetés székhelyén

perelhetnek. A szegény ember akárhány esetben megnyerhetné a pörét, de inkább elmakacsoltatja magát, minthogy sokat költsön. Nagyon gyakoriak az olyan perek, — mindenki tudja — a melyek csak azért keletkeznek, mert a kereskedő arra számít, hogy az alperes úgy se fog védekezni, mert ha megnyeri is a pert, kevesebbet nyer, mint a mennyit a védekezésre költenie kellene. Viszont azonban a kereskedőt se lehet arra kötelezni, hogy minden keresetével a vevő lakóhelyén illetékes bírósághoz folyamodjék. Ezért meg kellene állapítani azt, hogy részletfizetéses ügyleteknél bizonyos összegig, például 100 frtig alperes lakóhelyének bírósága legyen illetékes s ne a könyvvezetés székhelyének bírósága. Ennél nagyobb összegekre nézve fen lehetne tartani a mostani állapotokat. Ez az intézkedés egyuttal nagyobb óvatosságra is serkentené a kereskedőket, a mi egy csöppet se volna fölösleges se az ő érdekükben, se a vevők érdekében.

Egyben pedig nagyobb szabadságot kellene adni a bírónak annak megítélésére, hogy mely ügyletek tartoznak a részletfizetéses ügyletekről szóló törvény hatálya alá. Ezeket az ügyleteket nagyon sokféle formában lehet és szokták megkötni s így könnyen ki lehetne játszani az egész törvényt, ha az mondatnék, hogy az csak oly ügyletekre terjed ki, a melyek expressis verbis részletfizetéses ügyletekként szerepelnek. Említettem egynehány esetet máris, a melyekben a törvényt ki lehetne kerülni s csak azért nem említék még többet, mert a bírói hatalom nagyobbítása ugyanis megfelel a bíraskodásról való modern felfogásnak.

A miniszteri javaslat 5. §-a szerint ha a felek írásban kötötték meg az egyezséget, a vevőnek is át kell szolgáltatni az okmány egy példányát. Ezt a pontot úgy kellene kiegészíteni, hogy az okmányon rajta kell lennie a részletfizetéses ügyletekről szóló törvény szövegének s az okmány egy példányát minden esetben át kell adni a vevőnek.

Ezeket akartam megírni az új javaslattal kapcsolatban. A miket proponálok, kevésbé liberálisak, mint a miket a javaslat tartalmaz, de már az a javaslat maga is sértés a tiszta liberális jogfelfogás ellen s én úgy tartom, hogy ha már bántjuk a liberális elvét, tegyük azt legalább úgy, hogy elérjük a célt, a mire törekszünk. Iparkodtam azon, hogy ne javasoljak olyan intézkedéseket, a melyek akár az egyéni szabadságot kellenék túlságosan megkötnék, akár a forgalmat megakasztanák s azt hiszem, hogy propositióim nem is túlzottan terhesek.

A ki tudja, hogy milyen szédelgés van, milyen visszaélések vannak; a ki szükségesnek találja, hogy a törvény azok ellen megvédje a kis embert is és a kereskedőt is: az elfogadhatja propositióimat. Nem fog véteni se a célszerűség ellen, se a liberalizmus ellen.

Dr. Kohr Dávid.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kolozsvári dolgok.

A «Jogtudományi Közlöny» f. 1894. évi márczius 16-iki számában «Egy érdekes eset»-et volt szerencsém közölhetni a kolozsvári törvényszék judikaturájából.

A kolozsvári törvényszék ugyanis egy zsidó férjet, kinek házassága jogerősen és végleg felbontott, karhatalommal, illetve *elővezettetés terhével* akart kényszeríteni arra, hogy nejjének a válólevelet átadja, holott, mint az említett cikkelyben kifejteni alkalmam nyilott, nincs az a hatalom, mely erre a férjet kényszeríthetné, a mennyiben a zsidó törvény a «geth» átadását a férjnek csak jogává, de nem kötelességévé teszi.

A hazai törvényt képező 1863. évi udvari rendelet

ugyanis ezen régi zsidó vallási szokást annyiban respectálja, hogy az ítéletekben a váló házaseleket a válólevél átadására és átvételére minden sanctio nélkül kötelezi, azaz helyesebben szólva kimondja, hogy a mennyiben a felek a válólevelet kiadni és átvenni vonakodnának, az ítélet szolgáland a házasság végleges felbontásának igazolásául.

Ez csak elég világos. Így szólott azon ítélet is, melyet R. Z. és M. Sarolta válóperében a kolozsvári kir. törvényszék hozott.

Midőn pedig a férj — R. Z. — a válólevelet kiadni vonakodott, a per bírósága a feleség kérelmére a válólevél átadására határnapot tűzött ki s arra az elvált férjet előbb barátságos módon, majd pedig *elővezetettés terhe mellett* idézte meg. Ez történt február hóban, ebben a polgári házasságos esztendőben.

A férj nem ment el Kolozsvárra a tárgyalásra, hanem együtt nevetett a curiosumon a jogászvilággal, mely az esetet e lapok hasábjairól ismerte meg. Együttal kérvényileg tudatta a kolozsvári törvényszékkal, hogy esze ágában sincs a rituális szertartást elvégezni s e végből Budapestről Kolozsvárra utazni.

A kolozsvári törvényszék határozatának e nagy respectálásán annyira felháborodott, hogy a kérvényre nem válaszolt, az ügy érdemében pedig 4 hónapig várt s ekkor az itt következő végzéssel kezdte meg a takarodó fuvását:

Jegyzőkönyv. Felvétel a kolozsvári kir. törvényszék részéről 1894 márczius 1-én M. S. felperesnek R. Z. alperes elleni házassági válóperében.

V. Főbbi ügyben, tekintve, hogy a 7871/93. sz. a. kelt ítélet azon rendelkezésének, melyben R. Z. a válólevélnek M. S. részére való 15 napi átadására köteleztetett — elég nem tétetett, a 11180/893. p. sz. a. beadott kérés folytán a válólevélnek átadására és átvételére határnapul f. évi szeptember hó 18. napja délelőtt 8 órája tüzetik ki a kir. törvényszék telekkönyvi előadójának hivatalos helyiségébe, mikorra a felek személyes vagy a levél átvételére, illetve átadására meghatalmazandó képviselőjük által leendő megjelenésre és pedig R. Z. 100 frt pénzbírság terhe alatt újból megidéztetnek, mely eljárásra az ort. hitközség főrabbija is azzal hivatik meg, hogy a szokásos válólevelet szabályszerűen kiállítva, e tárgyalásra hozza magával, egyttal tekintve, hogy R. Z. a 11130/893. p. sz. a. kelt végzésnek eleget nem tett, szabályszerű idéztetése dacára meg nem jelent, ennél fogva a 20 frt pénzbírságnak 15 nap, végrehajtás terhe alatt a kolozsvári kir. adóhivatalhoz leendő befizetése elrendeltetik.

A felszámított költségek megállapítása s az azokon való marasztalás kérdése iránt az eljárás befejezése után fog határozat hozatni.

A kolozsvári kir. törvényszéknek 1894 június hó 20-án tartott üléséből (2256/94. sz. a.)

Látható ebből a végzésből, hogy a kolozsvári törvényszék nézete részben megváltozott, a mennyiben t. i. most már megelégszik azzal is, ha a férj meghatalmazott képviselője által jelenik meg és nem személyesen, továbbá az elővezetéssel való fenyegetést szintén nem tartja már szükségesnek. De lényeges különbség van a régi és az új idézés között annyiban is, hogy míg előbb a törvényszék maga akarta végezni a válólevél átadásának tisztán zsidó rituális szertartását, addig most már az orthodox rabbint is meginvitálja.

Kíváncsiak vagyunk, mit fog tenni a kolozsvári törvényszék, ha R. Z. ügyvédje a kitűzött határnapon előtte megjelenend és a válólevél átadását, megtagadja; hogy fogja ezt a zsidó törvény szerint is szabad actust kierősokolni; mit tesz, ha R. Z. keresztény ügyvédet talál megbizni s az orthodox rabbi ezen helyettesítést a czerimoniáknál el nem fogadja; mit csinál, ha a rabbi az ő funkcióját egyáltalán megtagadja?

A történetekről kötelességemnek fogom tartani a beszámolást.

Dr. Berényi Sándor,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— A budapesti kir. táblához július hóban érkezett 2863, ez évben összesen 20456 ügy; a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 28761. Elintéztetett 19433, hátralékban maradt 9328 ügy.

— A budapesti V. és VI. ker. kir. járásbíróóságok augusztus elején beadott sommás keresetre, október elejére tűznek határidőt.

— A n.-várad kir. jogakadémián a következő speciál-collegiumok fognak a jövő félévben tartatni:

Római perjog. Dr. Bozók Alajos. — Gaius olvasása. Ugyanaz. — Az örökösödési törvényjavaslat ismertetése. Dr. Sipos Árpád. — Törvényhatóságaink és községeink szervezete és igazgatása. Dr. Szolcsányi Hugó. — Statisztika elmélete. Ugyanaz. — Iparügyi igazgatás. Ugyanaz. — A politika irodalomtörténete. Dr. Nagy Ernő.

— Az elmebetegség miatt bűnvádi eljárás alól elvont egyének orvosi vizsgálata tárgyában az igazságügyminiszter következő rendeletet bocsátotta ki:

Az 1877. évi január 29-én 2519. sz. a. kibocsátott körrendeletben hivatali elődöm azt hagyta meg az elsőfolyamodású kir. bíróságoknak és kir. ügyészségeknek, hogy ha a bűnvádi eljárás a vádlott ellen annak elmebetegsége miatt beszüntetettnek és az elmebeteg a közbiztonságra nézve veszélyesnek találtatnék, annak átvétele végett, hivatkozással az 1876. évi XIV. tcz. 71. §-ára, a legközelebbi közigazgatási, illetve közbiztonsági közeget haladéktalanul keresse meg.

A most említett közigazgatási közeget teendőjét ily átadás után az képezte, hogy a neki átadott elmebeteget saját hatósági orvosa által is megvizsgáltatta és csak ennek nyilatkozata alapján intézkedett a tébolydába való elhelyezés iránt.

Ezen eljárás hosszadalmas és körülményes voltát tapasztalva, azon megállapodás jött létre köztem és a kir. belügyminiszter ur között, hogy ezentul hasonló esetekben az elmebeteg vádlottat megvizsgált törvényszéki orvosok, esetleg orvosi bizottság, vagy az igazságügyi orvosi tanács szakvéleményeikben, illetve felülvéleményeikben ne csak az elmebaj fenforgását, hanem tüzetes vizsgálat alapján azt is állapítsák meg, ha vajon a megvizsgált egyén elmebaja:

1. őt önmagára vagy a közbiztonságra nézve veszélyessé teszi-e?

2. hogy ennél fogva orsz. tébolydába való elhelyezése az 1876. évi XIV. tcz. 71. §-a alapján szükséges-e? s végre

3. hogy a megállapított elmebaj gyógyíthatónak vagy gyógyíthatatlannak minősítendő-e?

Felhivom tehát a (czimet), hogy elmebetegnek vélelmezett vádlottak orvosi megvizsgálatajánál, az orvosi szakközegtől a fent kitett három kérdésre minden esetben lehetőleg határozott választ kérjenek, s hogy a mennyiben a bűnvád alól az ily módon beszerzett orvosi vélemény alapján a vádlott elvonatnék, s átadása az 1877. évi 2519. sz. a. kibocsátott rendelet alapján a közigazgatási hatóság irányában bekövetkezendő volna, az elmebeteggel együtt a múlt évi november 1-én 40335. sz. a. kelt utasításom végpontja értelmében átadandó orvosi szakvéleményekben a fentebbi három pontra adott válasz is befoglaltassék.

Kelt Budapesten, 1894. évi augusztus hó 2-án. (30323/94. szám alatt.)

— Műtét véghezvitele kiskorú gyermekek atyja akarata ellen. K. porosz földbirtokos 7 éves leányát atyja akarata ellen egy kórházi orvos operálta, miután egyébként a leányt megmenteni nem lehetett. Az atya feljelentést tett az orvos ellen, habár a sérült láb amputálása után a leány teljesen jobban lett. A törvényszék a vádlottat felmenté, azonban a német Reichsgericht vád alá helyezte, mivel az atya a gyógykezelésre való felhatalmazást visszavonta s mivel — bár a vádlott cselekménye orvosilag igazolt és emberileg menthető lehetett, — de büntetőjogi szempontból meg nem engedhető.

— Socialpolitikai eszmék terjesztésére tudományos egyesület alakult néhány évvel ezelőtt Eisenachban, mely f. é. szeptemberben Bécsben tartja közgyűlését. Számos tudományos tekintély vesz a gyűlésen részt.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: élelvtre -- 6 ffr
negyedévre -- 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A német polgári perrendtartás reformja. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. törvényszéki bírótól. — A büntetőjog története. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Jogirodalom:* Alkotmánytan polgári és felsőbb népiskolák, tanítóképezdek s más hasonfoku tanintézetek és magánosok számára. Jánosi Ferencz munkája nyomán egészen ujjonnan írta dr. Bacsoni Lajos jogakadémiai tanár. BALLAGI GÉZA sárospataki jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az özevgyi jog korlátolása. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR-tól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A német polgári perrendtartás reformja.

Kevés törvényhozási alkotás találkozott oly szigorú bírálattal, mint az 1879-iki német birodalmi perrend. Már megalkotása közben is nem egy tekintélyes oldalról támadták meg. Eltekintve azoktól, a kik nemzetiségi szempontból mint a francia per utánzását elítélték, a gyakorlati jogászok kikelték nehézsége és az elveknek egyoldalú, túlzásba menő keresztülvitele ellen. És e támadások legnagyobb része jogosnak is bizonyult. Már a szóbeliség merev keresztülvitele a felebbezési és felülvizsgálati eljárás keretében is túlzás volt; de ez legalább egy nagy elv megvalósítását czélozta. De abba már egyáltalában nem tudott belenyugodni a német jogászság, hogy a felek szorgalmazásának elve merevségében költségessé és nehézkessé teszi az eljárást, — hogy a tárgyalás egységének elve túlzásaival, különösen a makacssági eljárásban a legmélyebben sérti a jogérzetet és kárára van az anyagi igazságnak. Az eljárás hosszadalmassága a legegyszerűbb ügyekben a panaszok kiapadhatlan forrásává vált.

Mindezen okokból a közvélemény mindig sürgette a polgári perrend reformját. E panaszok és sürgetések eredményezték, hogy a német igazságügyi kormány, a mint a lapokból értesülünk, terjedelmes, a perrend minden részére kiterjedő reformjavaslattal fog ez ősszel a törvényhozás elé lépni.

A német jogi lapok egyuttal közlik a javaslat főtartalmát. Érdekesnek találjuk ezt, különösen a mi viszonyaink közepette, miután mi is a polgári perrend reformjának küszöbén állunk.

A javaslat általában arra törekszik, hogy a *birói jogkört* kitágítsa és a tárgyalási elv kinövéseit megnyirbálja. Végre oszladozni kezd amaz előítélet is, mely a német jogászoknak századok óta egyik dogmáját képezte, hogy a tárgyalási elv a polgári per legfőbb szabálya, melynek minden egyebet alá kell rendelni. Soha a francia jog erről mitse tudott, sőt a bíróság souverainitásának tanában annak ellenkezőjét tanította. És csodálatos, hogy a németek ép azon téren tévedtek, a melyen legerősebbek, a fogalmak elkülönítésének terén. Tévedésök abban áll, hogy nem különböztették meg a rendelkezési elvet a tárgyalási elvtől. Hogy a felek a per tárgya felett szabadon rendelkeznek, hogy kereset nélkül nincs per, hogy a felektől függ a pertől elállani, azt letenni vagy folytatni, az ítéletbe belenyugodni vagy azt felebbvinni, stb., az természetes, mert az anyagi magánjogban gyökerezik. A tárgyalási elv azonban nem ebben áll, hanem abban, hogy kizárólag a felek szolgáltatják és gyűjtik össze a polgári per anyagát, hogy a bírónak e körül semmi teendője nincs. Ez

pedig túlzás, mely az anyagi igazság rovására megy. Igenis, czélszerűségi elv, de nem axioma, hogy a polgári perben lehetőleg a felek szolgáltatassák a peranyagot, hogy a bírót ne terheljük oly teendőkkel, melyeket egészen jól rábizhatunk a felekre, mert hiszen az ő érdekeikről van szó. De ez még nem jelenti azt, hogy a bírót köztött kézzel üljön ott a felek előtt, hogy szerepe a némaság legyen, hogy ne nyulhasson bele a tárgyalás menetébe, ne egészíthesse ki és ne tisztázhassa a peranyagot, a hol azt látja, hogy a felek maguk nem képesek az anyagi igazságot teljesen előterjeszteni, kiderítésére az eszközöket megadni.

Messzire vinne, ha e kérdésbe mélyebben belebocsátkoznánk. A közzétett rövid kivonatból nem is vehető ki tisztán, hogy meddig megy a német javaslat a birói jogkör kiterjesztésében. Csak annyi tűnik ki, hogy a javaslat nagy súlyt helyez ezen ujításra és a tárgyalási elvet még a törvényszéki eljárásban is az ügyvédi kényszerképviselő daczára nagyon korlátozza.

A német perrend egyik legnehézkesebb része a *kézbesítés*. A fél szorgalmazására a végrehajtó útján történő kézbesítés különben is nagyon drágának bizonyult. Miután a postai kézbesítés a közigazgatási eljárásban a legjobb sikerrel történik, a javaslat a polgári perben is ezt kívánja a kézbesítés szabályszerűségi rendes alakjává megtenni.

A bizonyítási eljárásban a legnagyobb jelentőséggel bír a fél esküjének helyettesítése a *fél eskü alatti kihallgatásdval*. A német birodalmi perrend tárgyalásakor az volt egyik főérv az utóbbi ellen, hogy inquisitorius és nem fér meg a tárgyalási elvvel. Valószínű, hogy azon irány, mely nem bizik már meg teljesen a tárgyalási elv dogmájának csálhatatlanságában és az anyagi igazságot föléje helyezi annak, idézte elő a nézetváltozást e téren is.

Nagy jelentőséggel bír továbbá az *egyes-bírói hatáskör értékhatárának emelése* is. Az Amtsgericht, mely jelenleg csak 300 márkáig terjedő perekben jár el, ezentúl 500 márkáig terjedő ügyekben fog eljárni, sőt vannak, a kik az értékhatárt 1000 márkáig kívánják kiterjeszteni. Az értékhatár ezen emelése által az ügyvédek helyesebb területi megoszlását is várják.

Nagy átalakuláson megy át a *végrehajtási eljárás* is. Az eljárás egyszerűsítése mellett a socialistikus csöpp olaj is, mely Bismarck szerint szükséges az államban, érvényesíti magát. A végrehajtás alól elvont tárgyak köre sokkal tágabb lesz, a mi csak helyes, mert a végrehajtási eljárásnak nem lehet célja, hogy egyesektől a létföltételeket elvonja.

Ezeket jelzik mint a reform főponjait. Nem ismerjük a javaslatot teljes szövegében és azért nem mondhatunk felette véleményt, de kívánatosnak tartjuk, hogy a reform még sok más pontra is kiterjedjen. Különösen ohajtandó volna, hogy a perek gyorsítása végett a percæsurát fogadnák el, ugy a mint az a Plósz-féle tervezetben javasolva van.

Ha végig tekintünk a reform egyes pontjain, nem találunk egyet sem, a mely *Plósz Sándor* perrendtartási tervezetében már nem volna benne, sőt ez utóbbi jóval tovább megy az ujításban, mint a német javaslat a közlemény szerint. Sajnáljuk, hogy e tervezet nem lett németre fordítva; a német javaslat kidolgozói nagy hasznát vehették volna.

Nem képzelhető erősebb czáfolat azon könnyen oda vetett váddal szemben, hogy e tervezet le van fordítva a német perrendből. Nincs könnyebb, mint két törvénynek néhány hasonló intézkedését egymás mellé állítani és abból azt következtetni, hogy az egyik másolata a másiknak. Ily bírálatokra kár szót vesztegetni. A ki egy perrendben nem azt vizsgálja, hogy mikép építi fel egészében a per szerkezetét, mikép valósítja meg a per céljait, hanem kiragad néhány mellékes jelentőségű szakaszt és azokból vonja le az egészre következtetéseit: — azzal ép oly kevéssé lehet perjogról beszélni, mint nem lehet építészettről beszélni azzal, a kinek egy gót- és egy renaissance-stylu épület ugyanaz, mert egyikben épügy van kő és téglá, mint a másikban.

Dr. Fodor Ármin.

A büntetőjog története.¹

Magyarország.

1880—

22. A munka a törvénybe íggyatással még nem volt befejezve. Igen sok függött attól, hogy mikép fogják a törvényt életbe léptetni.

Először is nem volt könnyű kérdés, hogy lesz-e képes helyesen functionálni az anyagi büntetőjog a bünvádi eljárás kodexe nélkül. Tagadhatatlan, hogy a bünvádi eljárás kodifikációja sürgősebb volt, mint az anyagi jogé és hogy kevesebb veszéllyel járt volna előbb a pert szabályozni és eshetőleg ezt életbe léptetni az anyagi jog szabályozása nélkül is. Az anyagi jog bünvádi eljárás nélkül nem az anyagi igazságot létesíti, hanem a féktelenséget. Csakis a jó bünvádi eljárás képes közel jutni az anyagi igazsághoz. Megtörténik ugyan, hogy mögötte marad egy kissé, de az anyagi jog meg nagyot tul megy rajta. És az előbbi baj csekélyebb bajnak van elismerve mindenütt a mai államrendben.

Egész bizonyos, hogy midőn az anyagi jogról szóló Csemegi-javaslat megjelent és tárgyalás alá vétetett, a szakemberek, kik ezen megfordított sorrendbe beleegyeztek, abból a biztos feltevésből indultak ki, hogy a bünvádi eljárás is kodifikáció alá vétetik és talán még a kettő együtt is életbe léphet.

A másik aggály meg az volt, hogy a kodex által feltelezett letartóztatási és praeventionális intézetek fognak-e kellő rövid idő alatt létesíthetenni.

A két nehézség egyikének megoldására sem történt komoly lépés. Csemegi még 1878 május havában elhagyta az igazságügyminiszteriumot és átvette a kir. Curian a II. büntető tanács vezetését s ezzel az igazságügyminiszterium elvesztette a sarkaló, az előrehajtó elemet. Megbízott ugyan Csemegi a bünvádi eljárás javaslatának kidolgozásával, de a javaslat közzététele évekig váratott magára, csak 1882 végén jelent meg az első szöveg s ezt is csak jó soká vették szakbizottsági tárgyalás alá, mignem 1885 tájékán elejtették és új javaslat készítése iránt tették meg lassan-lassan az előkészületet.

A börtönügy átalakítása még ennél is nehezkesebben vétetett foganatba. A soproni czukorgyárat átalakították fegyházzá, építettek egy javító és berendeztek egy közvetítő intézetet; de mindez természetesen alig lendített valamit a büntetés végrehajtásán, lévén a kodex olykép construálva, hogy az megkívánta volna az egész börtönügynek és praeventionális ügynek átkaroló reformját. Ez előreláthatólag az egész kriminalitásra gyógyítólag hatott volna. Így azonban, hogy csak egy-egy intézetet mintá gyanánt és inkább csak muta-

tási célzattal állítottak fel, a hatás a dolog természete szerint elenyésző csekély lett.

A mily jeles tanár volt Pauler az egyetemen és a mily jeles előadó a parlamentben, époly gyengének mutatta magát mint igazságügyminiszter.

23. Másrészt a *BTK.* szerzője sem találta meg a kellő objectivitást és nyugalmat a kodex alkalmazásában.

Az életbe léptetés első éve alatt ugyan a kir. Curian inkább arra helyezett súlyt, hogy a bünvádi eljárás menetébe hozzon rendet curiai kijelentések folytán, s a kodex magyarázati kérdéseiben épen nem mutatkozott a végletes irányok hívének. Sőt még a korrekcionálisítót is, materialis consequentiával együtt, elfogadta és utóbb irodalmilag is támogatta.²

Később azonban nehéz idők következtek a kodexre. A várpalotai rablógyilkosság, hol egy egész családot mészároltak le,³ izgatottságot szült az országban s követelték a tettesek kivégzését. Midőn a Curia Hoszter Fülöpöt, az egyedüli részest a kit elfogtak, — mert nem volt kimutatható, mily mérvben vett részt a véghezvitelben — 1882 junius 23-án hozott ítéletével még nem is ítélte halálra, hanem csak életfogytig tartó fegyházra, a közvélemény a büntető-kodex ellen fordult, mint a mely oltalmába veszi a rablógyilkosokat. Ekkor történt — 1883 márczius 29-én — Mailáth György országbírónak rablók általi megtámadása és megöletése. Az izgatottság az országban oly fokra hágott, hogy követelték a *BTK.* szigorítását. Körülbelül olyan kirohanása volt ez a magyar közvéleménynek, a melyet a mult században is párszor lehetett tapasztalni.

Egyik tekintélyes napilap a törvényszéki tárgyalás alkalmából ezeket írta:

«A rémeset törvényszéki tárgyalása országszerte a legnagyobb figyelmet keltette, a mennyiben a büntető-törvénykönyv és az ahhoz ragaszkodó bírói gyakorlat álhumanismusát és ellentétét az uralkodó erkölcsi és jogérzettel a legfrappansabb világitásba helyezte. Mindenki kíváncsian lesi a kir. Curia majdani ítéletét, mely testület épen amaz irányban lesz elfogulva, hogy minden áron az áldozat személyiségének a bíró előtt közömböségét kijelenteni akarja és talán tulságosan tart attól, hogy szigoru ítélet esetében az ellenkező feltevésből gyanusíthatatnék. Már a Hoszter-eset alkalmával a legélénkebb rekriminációk hallatszottak azon skrupulosus curiai ítélet ellenében, mely a praemeditációt beigazoltnak nem vette. És ha most a kodex betüinek és szerzője indokolásának értelmében Berecz és társai is elkerülik a bitófát, méltó felháborodás fogja sürgetni ezen kodex revisióját.»

Különösen a közigazgatási tisztviselők körében hangoztatták intensive, hogy a rabokat elkényeztetik és hogy nem nekünk való ez a nagyon is humánus büntetési rendszer. Több főispán és alispán nyilvánosan felszólt e tárgyban.

Abban igazuk is volt, hogy a szabadságbüntetés minálunk nem elég komor és a munkáltatás nem súlyos. De ez nem a kodex hibája, hanem ered onnan, hogy a kodex büntetési rendszere nincs végrehajtva.

Innen kezdődik az elsőfokulag kiszabott büntetések curiai rendszeres emelése. A Curia a helyett, hogy az alsó fokok eshetőleges tulkapásait leszállította volna hatásukban, mint ez évszázadokon át kultivált hivatás volt, folyton emelte, és pedig itt-ott exorbitáns mérvben, a büntetéseket.³

¹ A korrekcionálisítóról. *M. I—gy.* XV. 477. l.

² A várpalotai rablógyilkosságot 1881 október 22-én követték el. Öt embert öltek meg és négyet igen súlyosan megsebesítettek. Két tettes volt: egyik Hoszter Fülöp, a másik nyomtalanul eltűnt. A büneset vázlatát l. *Dtár* II. 112. sz.

³ A felsőbbbíróóságok hivatását jól fejezte ki az 1872-iki bünvádi eljárási szabályzat 119. §-a: «A kir. táblának és a Curia legfőbb ítélőszéke osztályának a büntető ügyek tekintetében mint másod-, illetőleg harmadfoku bíróságnak hatósága, valamint a büntetések tekintetében a fenálló szabályokon alapuló *enyhítési* joga a jelen törvény áttal nem érintetik.

¹ Dr. Fayer Lászlónak sajtó alatt levő büntetőjogi kézikönyvéből. — Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 30., 31., 32. és 33. számokban.

Egy év helyett hármát, ötöt, néha tizet; az alsó foku felmentés helyébe fogyatékos és hanyag irati feljegyzések alapján, súlyos büntetésekre való elítéléseket mondott ki.¹

24. A Curia nem elégedett meg mindezzel.

A kir. ügyészek és alügyészek ellen valóságos hajsztát indított a miatt, hogy nem emelnek eléggé súlyos vádakat. A vádemelésre azért helyezett különösen a II. tanács nagy súlyt, mivel ugyancsak e tanács gyakorlata szerint az ügyészi vád *kötölte* a bíróságot s nem volt súlyosabb büntetés kiszabható, mint a mennyi az ügyész által allegált §-ban foglaltatott.² Folyton mentek a feljelentések az ügyészek és alügyészek ellen, hogy nem emelnek eléggé súlyos vádakat, rendszerint a főügyészséghez, itt-ott az igazságügyminiszterhez. Mindez természetesen fokozta az alsóbíróságok szigorát. Ugy, hogy lassankint odajutottunk, hogy Magyarország, hol a bűnügyi igazságszolgáltatás mindig sokkal enyhébb volt, mint Ausztriában vagy Németországban, most sokkal hosszabb szabadságbüntetéseket szabott, mint bármelyike ezen országoknak.

A szakkörök régóta megdöbbenve látták a hibás irányzatot és ostorozták is. A közvélemény szélesebb köreinek figyelme csak akkor fordult feléje, midőn végzetes bírósági tévedések is derültek ki.

A fegyházak és fogházak pedig megteltek. A tömeg, melyet a bíraskodás folyton lehetőleg hosszú időre oda beterelt, természetesen lehetetlenné tett minden kombinált kezelést. A túltömöttség oly nagygyá lett, hogy még azon legprimitívabb osztályozást sem vihették keresztül, mely a kriminalistikus contagium elterjedésének megakadályozására feltétlenül szükséges. Össze kellett zárni a megrögzött gonosztevőt az alkalmi büntetettel, az öreget a fiatalal, vizsgálati fogságban a tettest a segéddel, stb.

És a mi elmaradhatatlan volt, bekövetkezett. Az országban minden oldalról követelték a törvény módosítását. Csak-hogy most már nem szigorító irányzatu módosítást, mint 1884-ben és 1885-ben a két rablógyilkosság behatása alatt, hanem enyhítő tendenciával. Különösen pedig a kegyetlen lopási judikatura ellen fordult a közhangulat. «Tekintet nélkül a dolog értékére», ez azon tétel, mely a *BTK.* lopási határozmányait elékteleníti és a mely többet ártott a kodex hitelének, mint a mennyit ártottak a Hoszter és Berecz esetek együttvéve.

A bíróságok ugyan képesek lettek volna észszerű magyarázattal enyhíteni a törvényszöveg határozmányának szögleletességét, de nem tették. Egyik rész azért nem, hogy annál élénkebben feltűnjék a törvénymódosítás szüksége, a másik rész pedig, a Curia II. tanácsa t. i. és a vele egy uton haladó egyéb forumok a miatt, mert még mindig az előbbi roham hatása alatt állottak és minden alkalmat meg akartak ragadni a törvénynek in pejus magyarázására. Így a törvény elleni és ugynevezett barátai találkoztak egy ponton: A törvény tekintélyének lerontásában. Mind a kettő egyformán tám-

¹ Ugyszólván semmit sem ismertek el enyhítő körülménynek. Ide igtatunk néhány kijelentést, melyek mutatják, hogy mily szemmel nézték a Curia-n a társadalmi állapotokat: Az alkalom kínálkozása talált dolog elsajátításánál mindig fenforogván, az enyhítő körülménynek nem nevezhető. (*Dtár* XXXI. 86. sz. — XXXIV. 37. sz.) — Azon körülmény, mely szerint a vádlott abban a véleményben lehetett, hogy panaszlónót a szöktetés által fogja a házasságba egyezésre birni, mint minősítő körülmény enyhítőül nem fogadható el, és pedig még azon vidékeken sem, a hol az ily esetre való szöktetés és leányrablás a népszokásokhoz tartozik. (*Dtár* XXXIV. 59. sz.) Ugyanezért XXXII. 33. sz. — Az, hogy a sértett fél nem kívánja a megbüntetését, nem képez enyhítő körülményt. (*Dtár* XXXII. 47. sz.) — Nem korlátozhatja a bíróságot a megfelelő büntetés kiszabásában az, hogy a súlyosabb büntetés által az elítéltnak ártatlan családja hátrányt szenvedne. (*Dtár* XXXI. 52. sz.) — A számos tagból álló család nem képez enyhítő körülményt. (*Dtár* XXXII. 31. — XXXIII. 74. sz.)

² L. erről bővebben *Bűnv. Elj.* 210. és köv. ll.

pontot adott a közvéleménynek, hogy a revisiót mind erősebben követelje. — —

Ezen sajnálatos jelenségeket konstatáltuk kiválólagon azon anulóság levonására, hogy a novella-mozgalmat nem annyira a kodex hiányai, mint inkább a gyakorlat tévelygései élesztették. Még ma is lényegesen redukálható volna novella terjedelme, ha a gyakorlat maga létesitené azokat, a miket a törvény keretén belől létesíthet. Ez különben hivatása és kötelessége is.

25. Fabinyi Teofil igazságügyminiszter 1888. május havában véleményt kért a kir. Curia és a kir. táblák elnökeitől, hogy a *BTK.* egyes intézkedései a tapasztalati adatok szerint novelláris uton javítást vagy pótlást igénylőknek nem mutatkoznak-e, és ha igen, adják elő azon egyes intézkedéseket, a melyek javítandók vagy pótlandók lennének. A miniszter leirata szerint az illető tanácselnökök véleménye is kikérendő és felterjesztendő. Ezen felül véleményezésre hívta fel a miniszter a főügyészeket, a budapesti ügyvédi kamarát és néhány kir. ügyészt.

Időközben miniszterváltozás állott be s a novellajavaslat kidolgozására már *Szilágyi Dezső* adta a megbízást.

Az első közzétett szöveg, az I. (előadói) javaslat, ugyszólván csak a lopás fejezetére szorítkozott és még e tekintetben sem volt kielégítő.¹ Szakbizottság elé terjesztetvén a novella, ott messzemenően kibővítettetett. Az enquête figyelme ugyanis a kodex és a judikatura egyéb hiányaira is kiterjedt és felkarolta a feltételes ítéletek intézményét is.²

Az enquête-határozatok alapján a tervezet ismét szövegeztetvén, 1892 május 19-én az igazságügyminiszter a képviselőháznak betérjesztette.

Ezen II. javaslat főbb határozmányai a következők:

1. Behozza a feltételes ítéleteket azon egyének csekélyebb súlyu cselekményeiben, a kik huszadik életévüket még nem haladták meg.
2. A pénzbüntetésre kimondja, hogy az részletekben is leróvható.
3. Az egész vizsgálati fogság a szabadságvesztés-büntetésbe beszámítandó.
4. Kimondja az indítványi jogosultságnak átörökölhetését.
5. A hatóság elleni erőszak büntetését *vétségge* alakítja.
6. Behozza a kényszerítés (Nötigung) bűncselekményét.
7. Az esküvel meg nem erősített hamis tanuvallomást bünteti.
8. Ugyancsak a kerítést is büntetendő cselekménynyé teszi.
9. Az u. n. culposus rágalalmazást pontosabban körülírja.
10. A reális injuria büntetését szabadságvesztés-büntetésben állapítja meg.
11. A közhivatalnokokat és az országgyűlés tagjait közfunkcióikban az eddiginél nagyobb büntetőjogi oltalomban részesíti.
12. A minősített lopás körülírását megváltoztatja és büntetését tetemesen leszállítja; a 2000 frton felüli lopás büntetését pedig emeli.
13. Az önbíraskodási kérdés szabályozását megkísérli.
14. A csalást hivatalból üldözendőnek mondja ki.
15. A telekkönyvi csalást a csalási esetek közt külön írja körül és külön büntetés alá helyezi.

¹ Az irodalom ellene nyilatkozott. Az ügyvédi kar szintén. Az ügyvédi kamara nagy terjedelmű véleményét *Dr. Gruber Lajos*, akkor még ügyvéd, most kir. alügyész szerkesztette.

² Az enquête elnöke volt Daruváry Alajos, a kir. Curia másodelnöke; tagjai: Csemegi Károly, Schedius Lajos (a javaslat szerzője), Székács Ferencz, Csider László, Sárkány József, Schnierer Aladár, Wlassics Gyula, Heil Fausztin, Fayer László.

Az enquête határozatai egész terjedelmökben megjelentek a *Jogt. Közl.* 1891. 51. számában. A jegyzőkönyveket eddig nem tették közzé.

16. A külföldi bélyegek hamisítását a büntetendő cselekmények közé sorozza.

17. A robbanó szerekkel elkövetett bűncselekményekre megfelelő büntetési tételeket állapít meg.

18. Az iskolai bizonyítványok hamisításának kérdését félig-meddig tisztázza.

19. Végül kibővíti a tulajdon elleni kihágás fogalmi körét. Azóta több mint két év telt el, s az igazságügyi bizottság még nem talált időt a javaslat tárgyalására.

26. Visszatérve a judikaturára, megjegyzendő még, hogy a jelen évtized kezdete óta a II. tanács bíraskodása kevésbé végletes lett, legalább a büntetések oly feltűnő emelése, milyenek a múlt évtizedben napirenden voltak, nem mutatkoztak többé. Az igaz, hogy nem is igen mutatkozhattak annyira, mert most már a felülről a «tudomány» nevében jövő pressio megtette hatását; most már maguk az alsó bíróságok is hosszabb büntetéseket mondanak ki és kerülnek a Btk. 92. §-ának alkalmazását, melyről a II. tanács ugyszólván minden ítéletében kijelentette, hogy alkalmazása helytelen és hogy csak a legrendkívülbb esetben határozhatja el magát a bíró a fegyházzal börtönre, a börtönről fogházra való átmenetelre.

Az 1893-ik év végén Csemegi Károly nyugalomba vonult.

Tizennégy évi bírói működésével igazolta Solon mondását, hogy saját törvényét az alkalmazásban jól kezelni emberi erőt meghaladó feladat.

27. Daczára ennek, fényes emlékek fűződnek Csemegi Károly bírói állásához és a II. tanács működéséhez. Eltekintve a bűnvádi eljárásba vágó határozatoktól, melyeknek csaknem mindegyike a személyes szabadság biztosításául szolgál, az anyagi jogban is vannak határozatai, melyek még nagyon-nagyon soká világitó tornyok lesznek az igazságot kereső bíró számára.

És a mit mi részünkről legmagasabbra helyezünk: a bűnesetnek gondos, minden részletet felkaroló tárgyalását a II. tanács honosította meg.

Az a tárgyalási mód, hogy felolvassák az alsófoku ítélet indokolását és a referensnek «per summos apices» előadott pár felvilágosító észrevétele után meghozzák a legfelső ítéletet: a II. tanácsban nem fordult elő. E tanács kevés pert végzett, de legalább törekedett alapos lenni.

Csemegi Károly volt az, a ki Fábry István legfőbb-ítélőszéki elnök azon sürgető kérésére, hogy többet végezzen a tanács, mert elnyeli a Curiát a hátralék, azt felelte: mint bíró arra megesküdtem, hogy lelkiismeretesen fogok itélni, de arra nem, hogy nem lesz hátralék.

És Csemegi Károlynak még nagy hivatása van a büntetőjogi irodalom terén.

Most, hogy a hivatali teendők mindennapi nyüjét lerázta, hogy nem revideál, illetőleg nem szerkeszt ítéleti indokolásokat: előreláthatólag átveszi az irodalomban a vezetést.

Meg vagyunk győződve, hogy az irodalomban universalisabb eszméket fog képviselni, mint a milyeneket a büntetések kiszabásában képviselt.

28. A mi a Curia által legujabban követett irányt illeti, arról még határozott véleményt nem mondhatni. Némely jelek arra mutatnak, hogy a curiai körök az előbbeni «tudós» judikatura helyébe a tudományos megállapításokat és kifejtéseket óvatosan kerülő tisztán törvényi bíraskodást, vagy jobban mondva: a betű-bíraskodást akarják helyezni.

Ez épügy helytelen volna, mint az előbbi volt.

Egy legfelső forumtól megnyugvással csak az a bíraskodás fogadható el, melyben a törvénytisztelet és a tudomány-tisztelet egyensúlyba tud helyezkedni egymással.

Ez hű története a magyar büntetőjog harmadik korszakának: a Csemegi-korszaknak.

Jogirodalom.

Alkotmánytan polgári és felsőbb népiskolák, tanítóképezdek s más hasonfoku tanintézetek és magánosok számára. *Jánosi Ferencz* munkája nyomán egészen újonnan írta *dr. Baczoni Lajos* jogakadémiai tanár. Budapest, 1894. Lampel Róbert kiadása. 8-r., IV+132 lap.

Midőn a hetvenes években a Dárday által szerkesztett Közigazgatási Lapokban szemlét tartottam az alkotmánytani kézikönyvek felett, arra az eredményre jutottam, hogy ilyen kézikönyvünk van ugyan elég, de hasznavehető, a tanítás céljainak mindenben megfelelő alig akad közöttük, a minek oka az, hogy szerzőik az e nemű munka írásához megkívántató qualificációt nélkülözték. Papok, tanítók, szobatudósok vállalkoztak ugyanis alkotmánytan írására, melyhez rendkívül finom pædagogiai tapintaton, népies, jó előadási képességen kívül még a jog- és államtudományokban való teljes jártasság és alapos szakképzettség is kívántatik.

A cél, a mit az alkotmánytan tanításával el kell érünk, az, hogy a népiskola, vagy a polgári iskola, vagy a tanítóképezde növendéke különösen azokat az intézményeket, melyeknek fentartásában mint állampolgár, majdan ő maga is közre fog működni s azokat a jogi intézményeket, melyek a közéletben leggyakrabban előfordulnak, — annyira megismerje, hogy az iskolában szerzett alkotmánytani ismeretei alapján polgári jogait öntudatosan gyakorolhassa, azoknak öntudatos gyakorlására másokat is oktathasson s az egyszerűbb jogügyletekben képes legyen a saját lábán megállni.

Ugyanakkor, a midőn eme célra törekszünk, természetesen a növendék jogérzetét is igyekszünk mindinkább fejleszteni s a mennyiben tanításunk egyik célját elértük, a másik, vagyis ez utóbbi, eo ipso megvalósul, mert egyik a másiknak föltétele.

Mennyit és mit adjunk tehát az alkotmánytanból a polgári iskolai vagy tanítóképezdei növendéknek, ezt a tanítás célja fogja meghatározni; de az óriás anyag helyes megválasztása csak annak sikerülhet, a ki mint jogász uralkodik a jog- és államtudományok anyag-halmazán s mint pædagogus viszont ki tudja szemelni az ismeretek tömegéből azt, a mi a tanítás célját tekintve szükséges, mellőzvéen mindent, a mi fölösleges.

Dr. Baczoni Lajos, a debreczeni jogakadémia egyik tudós tanára, örömmel jelezhetjük, egyenesen rátermett a munkára, melylyel kiadója megbízta.

Egy régi firma kitarozását bízták rá, miután az üzleti érdek úgy kívánta, hogy ezt a firmát — bármily elavult is különben — ne lökjék félre. A magyar tanítók — kevés kivétellel — a világ legkonservatívabb emberei. Kényelemszeretők vagy talán inkább szegénységök, mely visszatartja őket attól, hogy kizárólag a hivatásuk körébe tartozó tanulmányoknak éljenek s hogy ismereteiket nagyobb arányokban bővítsék, — teszi őket konservatívakké. Ez okozza, hogy ahhoz az egy-két tankönyvhöz, melylyel pályájukat megkezdték, makacsul ragaszkodnak s irtóznak tőle, sőt anyagi gondjaik miatt idejük sincs hozzá, hogy új kézikönyveket tanuljanak meg. Ennélfogva a kiadók régi firmák alatt kénytelenek új könyveket csempészni be a tanítók bírodalmába.

A Jánosi Ferencz könyve, — melynek első kiadása — ugy tudom — 1873-ban jelent meg s melynek nyomán — mint a czimlapon olvassuk — «egészen újonnan írta meg» Baczoni előttünk fekvő alkotmánytanát, — első rendű állami pályadíjjal koszoruztatott meg. Hogy ily nagy kitüntetésben részesült, abban talán a külföld utánzása, hogy ne mondjuk, a nagyzás is szerepet játszhatott, ugy gondolkozván közoktatási kormányunk, hogy ha Franciaországban nemzeti jutalmakat adhatnak az igazán kitűnő népiskolai kézikönyvek szerzőinek, ha a francia akadémia Maurice Block «Petit manuel d'économie pratique»-ját a legelső díjjal megkoszo-

ruzhatta: mi is bizonyosságát adhatjuk a közoktatással szemben áldozatkészségünknek oly módon, hogy jobb hiányában kevésbé jó, de a célnak annyira a mennyire megfelelő iskolai kézikönyvek szerzőit az állam nevében pályadíjjal tüntetjük ki.

Mindamellet nem vonjuk kétségbe, hogy Jánosi művét éveken át jó sikerrel használhatták az iskolákban s így az elismerést úgy az állam, mint a szakkörök részéről méltán megérdemelte.

Bacsoni a Jánosi-féle alkotmánytannak csupán beosztását tartotta meg, de azt sem minden tekintetben; a munka szövegéből pedig alig vett át mindössze egy-két lapra terjedőt, inkább csak azért, hogy a kiadó cég szándékának megfelelőleg, műve a Jánosi-félével némi kapcsolatba legyen hozható.

Ami a tananyagot illeti, sokkal többet ad ugyan, mint a mit az alkotmánytan általa használt hibás definitiója szerint adhatna, mert szerinte «az alkotmánytan Magyarország alkotmányával ismertet meg bennünket»; de ez munkája értékét annyival kevésbé csökkenti, mert a tanítás célját, a növendékek jövő élethivatását tekintve, az alkotmánytan írójának nem is szabad kizárólag Magyarország alkotmányának ismertetésére szorítkoznia; hanem a közjogi alapismereteken kívül, szükségképen ki kell terjeszkednie a közigazgatási jog, a büntetőjog, a magánjog, a pénzügytan, a pénzügyi jog, sőt a közgazdaságtan elemeire is.

Ez a hiba, ha ugyan annak nevezhetjük, onnan ered, hogy ő is, mint általában mindenki, alkotmánytannak nevezi azt a tantárgyat, a minek anyaga sokkal szélesebb terjedelmű, semhogy ennek az elnevezésnek nagyonis szűk keretébe beférne. Fogalom meghatározása tehát a tantárgy elnevezése szempontjából egészen logikus; de nem fejezi ki hiven az illető studium tartalmát.

Az 1868-iki népiskolai törvényben az elemi iskola tantárgyai közt szereplő «hazai alkotmánytan», a polgári iskola tanrendjében elemeire bontatván szét, «mezei gazdaság- vagy ipartan», «statisztika», «köz-, magán- és váltójog elemei» címek alatt fordul elő. Azok tehát, kik a polgári iskolák számára irtak ugynevezett alkotmánytanokat, kereshettek volna megfelelőbb gyűjtő címet munkájoknak, illetőleg az általuk feldolgozott tantárgyaknak. Ha azonban a törvénynek elemi iskolai tanrendjét tartva szem előtt az alkotmánytan elnevezését vették használatba: a tantárgy fogalmának meghatározásánál — a mennyiben már a definitiót semmiképp sem mellőzhették s nem elégedhettek meg egyszerűen azoknak a tárgyaknak elsorolásával, melyek az alkotmánytan tartalmát képezik — ügyelniök kellett volna legalább arra, hogy a definitió a valódi fogalmat fejezze ki s ne legyen paraphrasisa a hibás elnevezésnek.

A tananyag megállapítása tekintetében Baczoninak az nehezítette meg különösen feladatát, hogy a polgári iskolák, felsőbb népiskolák és tanítóképezdek számára együtt irt alkotmánytant. Maga is kifejezi előszavában, hogy «egyes kérdések könyvében részletesebben vannak tárgyalva, mint a hogy azt a polgári iskolák céljaira talán némelyek szükségesnek tartják.» Mi határozottan sokaljuk a polgári-, még inkább a felsőbb népiskolák növendékei szempontjából a felöltet tananyagot. A polgári iskolai növendéket főképen azokkal az alkotmányos jogokkal és intézményekkel kell megismertetnünk, melyek által mint állampolgárok a közhatalom gyakorlásában majdan résztvesznek s azokkal a jogintézményekkel, melyekre nézve az egyén önmagára van utalva s melyekben bizonyos tekintetben önállóan, ügyvéd nélkül is eljárhat. A tanítóképezdei növendéknek ellenben, kinek hivatása lesz a jogi és politikai elemi ismeretekre oktatni az ifjúságot, hogy rendeltetésének megfelelőhessen, az egyes jogi és politikai institutiókat, ha röviden is, de mégis szélesebb alapon, rendszeresebben, egymásra való ha-

tásuk figyelembevételével kell bemutatnunk. Így és csakis így felelhet meg az alkotmánytani oktatás a maga céljának. De épen ezért azt az alkotmánytani kézikönyvet, melyet a polgári iskolák és a tanítóképezdek számára együtt irtak, sem ott, sem emitt nem használhatják igazítás vagy változtatás, kihagyások vagy toldások nélkül.

Ha valakinek, úgy Baczoninak mégis leginkább sikerült a lehetetlen feladat olyatén megoldása, hogy ahhoz értő tanárok, illetőleg tanítók kevés correcturával a különböző intézetekben jó eredménnyel alkalmazhatják könyvét tanítási vezérfonalul.

Művének kiváló előnyei hatalmasan ellensúlyozzák említett, lehet mondani egyetlen számbavehető hibáját, melyért a felelősség első sorban különben sem őt, hanem a kiadót terheli, kinek érdekében állt, hogy a könyv vevőinek körét minél inkább kiterjessze.

Hogy Bacsoni Lajos, a jeles jogász, — ki husz év óta foglalkozik jogtanítással, kinek kiváló tanári tehetségéről, nagy eruditiójáról úgy tanártársai, mint tanítványai bizonyosságot tehetnek, — olyan tévedést nem követ el, mi a jog- és államtudományi ismeretek hiányosságából ered, — ezt mondanunk sem kell. Paedagogiai finom tapintata mellett, magas színvonalu szakképzettségének tulajdonítható az is, hogy az egyes kérdések tárgyalásánál nagy ügyességgel különbözteti meg a lényegest a kevésbé lényegestől s úgy az állami, mint a jogi intézmények bemutatásánál a legjellemzőbb vonásokra fektetvén a súlyt, kevés szóval tiszta képét adja a különböző intézményeknek.

Az anyag illetén tapintatos distingválása mellett, az ő ritka világos, tömör, de mégsem nehézkes előadásában az abstractiókat is megértheti a növendék, a pozitív intézményeknek pedig ugyszólván szellemébe hatolhat be, annyival inkább, mert Bacsoni nem elégszik meg a törvények száraz kivonatolásával, hanem ott, a hol szükségesnek látszik, egyegy talpraesett észrevétellel is megvilágítja a szóbanforgó tárgyat.

A lottó-jövedéknél például megjegyzi, hogy a lottón való játszástól a polgárok ovakodjanak, mert a kinek ez szenvedélyévé válik, sokkal valószínűbb, hogy elszegényedik, mint hogy meggazdagodik s azonkívül még erkölcsileg is megromlik; az italmérsi jövedéknél, az állami jószágoknál kiemeli a regale megváltásának, valamint az állami jószágok eladásának közgazdasági jelentőségét; az aktív választási jognál figyelmezteti a leendő választót azokra a kötelességekre, melyeket a képviselőválasztások alkalmával majdan szem előtt kell tartania, hogy méltó legyen a legbecsesebb alkotmányos jog élvezetére; a közös vámterületnél megmagyarázza, miben áll annak előnye a két országra nézve, stb. stb.

Paedagogiai szempontból csakis ezt a módszert tartjuk helyesnek; mert ez teszi lehetővé, hogy a növendék egyrésztől megértse, másrésztől megkedvelje az alkotmánytant. Alkalmazni nem könnyű; de — a mivel, sajnos, vajmi kevesen vannak tisztában — maga a tankönyv-írás sem tartozik a legkönnyebb feladatok közé.

A tankönyv-gyártók nálunk még mindig gomba módra szaporodnak s elárasztják a piacot hitvány termékekkel. Annál nagyobb örömkre szolgál, hogy oly igazán hivatott erő, mint Bacsoni Lajos, az akadémiai katedréről leereszkedik a gyermekekhez s egész tudását rendelkezésükre bocsátja, hogy lelkek megtermékenyítésében közreműködjen. Az a munka, a mit Bacsoni végzett, midőn a gyermekek számára egy valóban jeles tankönyvvel gazdagította irodalmunkat, értékére és jelentőségére nézve vetekszik a felsőbb oktatás körül kifejtett közhasznú munkásságával. A föltétlen elismerést azért, ép úgy mint ezért, megérdemli.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az özvegyi jog korlátozása.

I. Ha igaz is egyfelől, hogy terjedelmesek az előnyök, melyek az özvegyet elhunyt férje hagyatékában özvegyi jogánál fogva megilletik, áll az is másfelől, hogy a mennyiben az által az örökgyóhoz közel állóknak igényeik és érdekeik mélyebben érintetnének, gondoskodott a jog mindenha a szemben álló igények védelméről is.

Werbőczy korában is, ha az elhunyt férj javai az özvegy hitbérét sokkal túlhaladták értékben, mindaz, a kire a javak háramlottak, tehát a törvényes örökösök, köztük a fiscus is, annak megszorítását követelhetette.¹

Idők multán a megszorítás jogát a fiskusra nézve Magyarországon megszüntette a gyakorlat.² Erdélyben a törvény³ és ok tekintetében a hitbér helyett az újabb gyakorlat egyéb és már említett körülmények figyelembe vételét kívánta. Az orszb. értekezlet pedig, visszaállítván a régi törvényeket érvényükbe, azt a változtatást adja hozzájuk, hogy jövőre az özvegyi jog megszorítását csak a leszármazó egyenes örökösök követelhetik (16. §.), tehát még szűkebb körre szorítja a megszorítás lehetőségét; vagyis azt jelenti ez, hogy ha az elhunyt férjtől egyenes leszármazó örökösök nem maradtak, özvegye mindazon javainak — legyenek azok öröklöttek, vagy szerettek — a melyekben öröklése nincs, benne marad haszonélvezetében özvegyisége tartama alatt s csak az özvegyi jog megszüntével vehetik azokat az öröklésre hivatottak birtokba s még ha bebizonyítanak is az örökösök, hogy az özvegy az általa haszonélvezett birtokot rongálja, akkor is ez nem az özvegyjog megszorítására, hanem csak arra jogositja fel őket, hogy az özvegyet a birtok jókarban tartására s esetleg kártérítésre köteleztessék.⁴ A leszármazó egyenes örökösök is azonban csak akkor jogositottak a megszorítást követelni, ha a hagyaték jövedelmei meghaladják azon értéket, a mi az özvegy tartására szükséges.⁵ Ez a régi törvények szelleméből foly, a mely tekintetben az orszb. értek. nem változtatott semmit.

Másként áll a dolog, ha a férjnek első házasságából származott gyermekei s a második feleség, mint özvegy állanak egymással szemben. Ez esetben ugyanis az 1840: VIII. tcz. 18. §-a értelmében az özvegy férje öröklött s előbbi házasságában szerzett javaiból csak egy gyermekrészt követelhet s ezt is úgy, hogy e rész külön szakítottván, annak egyedül évenkinti jövedelmét huzhassa, míg özvegyisége tart. Igaz, hogy e rendelkezés csak jobbágyokra nézve állapított meg; de általánosítása ellen nem szól semmi, mellette pedig harcol az, hogy a törvényből kitetszőleg rendelkezései a nemesi özvegyi jog gyakorlatából vétettek, tehát e szabály is; és mert más, a nemesekre vonatkozó törvény ez esetről nem rendelkezvén külön, a rendi különbség elenyésztevel az e kategoriába tartozó esetek egyöntetűen bírálendók el, úgy, a hogyan ezt érvényben levő törvény előírja.⁶

A korlátozás tekintetében eddig elmondottak nem nyerne alkalmazást a jász-kun kerületben, hol a jövőre is érvényben fentartott statutum a megszorításról egyáltalán nem intézkedik, következésképp a jog korlátozását még az egyenes leszármazó örökösök sem jogositottak követelni, miután az általános törvény a kivételelessel szemben hatálytalan.⁷

¹ HK. I. 98. §. 3.

² Dec. 21. ad. acquisit. mrb. (Wenzel: i. m. II. k. 485. l.)

³ Dósa: i. m. II. k. 442. l. Cserei. i. m. 235. köz. l.

⁴ Dtár XIV. 136. l.

⁵ Márkus: 2447. (Dtár XIII. 329.)

⁶ Ez elvet követi a gyakorlat is: I. Márkus i. m. 2470., 2471. (Dtár. u. f. XVI. 14.): 247. l.: Dtár XV. 31. l.

⁷ Igy a gyakorlat is: Márkus i. m. 2466.

II. A végrendekezés kifejlődése nem maradhatott hatás nélkül az özvegyi jogra sem. A végintézkedési szabadság gondolatával nem fér össze, hogy a rendelkező akaratának érvényesülése néhol távoli időpontra elhalasztassék s a megengedett akarat hatásában akadályoztassék. Nagyon közelfekvő, hogy ha az, a mit a törvény a jog statuálásával elérni akart, (biztosítani t. i. az özvegy megélhetését, «ne sub alienis tectis divagari coguntur et a juribus familiae quasi extorres esse videantur», a mint ezt XIV. és XV. századbéli bírói ítéletek igen jellemzőleg mondják), eléretett az által, hogy a végrendelet tartalmazott gondoskodást ez irányban: akkor a férj akaratát az özvegy is tiszteletben tartani tartozott. Nem lehetett megtagadni a férjtől, hogy a mit örökösei, azt ő is megtehesse, — szabályozza özvegye járandóságát.

Élénk kinyomata e felfogásnak az 1840: VIII. tcz. 16., 17. § ai, a melyekben világosan kijelentetik, hogy az özvegyi jogról bennök foglalt intézkedés csak azon esetre értetik, ha az elhunyt férj özvegye tartásáról végrendelet által nem intézkedett. E törvény szerint a végrendelező férj felesége özvegyi jogát szabályozhatta s azt szűkebb igényekre korlátozhatta.

Kétség lehet azonban a korábbi idők nemeseit illetőleg e tekintetben, kikre világos törvény nem szól.

Már említve volt, hogy az 1840: VIII. tcz. rendelkezései az akkori gyakorlatban találják alapjukat és magyarázatukat, a miben a szóban forgó kérdésre vonatkozólag megerősít a Kövy tanítása,¹ mely szerint nemes ember is szabályozhatta felesége özvegyi jogát. E gyakorlat pedig a HK.-re támaszkodott, s abból meritette a maga szabályait. Az I. 98. cz. — bevezetéséből olvashatólag — a gyermekek és végrendelet nélkül elhunyt férj hagyatékáról rendelkezik, — a miből következik, hogy ezen előtérbe állítása a végrendelet nem létének azt kívánja jelteni, hogy a czimben foglalt rendelkezésnek érvénye csak arra az esetre értendő, hogy ha végrendelet nincs s ha van, ez lesz irányadó.²

E mellett nem szabad felednünk azt sem, hogy a végrendekezés idegen növény volt jogunkban, s hogy a hármas könyv a végrendeleti öröklésről nem intézkedik és csak annyit tudnak belőle mindössze, hogy a végrendeletek bizonyos esetekben helyet foglalhattak,³ a mint ez az előbb idézett helyből is kitetszik. Ha tehát a czim további folyamában s különösen ott, hol az özvegy haszonélvezetét meghatározza, a végrendeletről több említést nem is tesz, ezt nem lehet oda magyarázni, mintha a nemes végrendeletileg nem szabályozhatta volna az özvegyi igényeket.

A jász-kun statutum 1. §-a világos intézkedést tartalmaz a tekintetben, hogy a férj végrendeletileg szabályozhatja az özvegyi jogot s az ott lévő rendelkezés — hasonlóan a jobbágyok özvegyi jogát szabályozó törvényhez — csak végrendelet nem léte esetére értetik s ebből is lehet következtetést vonni a nemesekre vonatkozó helyessége mellett.

Az elv ma élő jogunkban is él és hatályos. E tekintetben az orszb. értekezlet nem változtatott; mert a mi bővítés a 16. §-ban van, az a törvényes öröklés esetére szól, s abból a férj megszorítási jogának kizárását magyarázni nem lehet. Az pedig, hogy a 7. §-ban a végrendelezési szabadság kiterjesztetett az öröklött javakra is s ugyanott a szabadság csak a köteles rész tekintetében korlátoztatott, a mellett beszél, hogy a férj jogositva van nevének özvegyi jogát végrendeletileg szabályozni és korlátozni, és pedig hogy ezt tenni nemcsak leszármazói érdekében jogositott, az ismét a végrendekezés szabadságából és abból következik, hogy a

¹ I. m. «Ius viduale nec testamento potuit viduae unferri sed tantum regulari.» 183. l.

² Kasenczky: A női és özvegyi jogok stb. «Jogt. Közl.» 1874.

³ Zlinsky: Magánjog: 662. l.

16. §-a végrendelező férj ellenében sem bővítette az özvegyi jogot.¹

Magától értetődik azonban, hogy a korlátolás nem mehet túl azon a minimumon, mit a törvény megszorítás esetére ad az özvegynek s ha a végrendelet nem felel meg a törvény kívánalmának, az nem kötelező az özvegyre s rá nézve érvénytelen;² — de az is igaz, hogy ha a végrendeletet elfogadja, az abban rendelt szolgáltatással özvegyi jogára ki van elégítve, mert egy érdekeltnek sem áll jogában a végrendeletnek rá nézve kedvező rendelkezését elfogadni s a mellett törvényen alapuló külön jogát érvényesíteni.³

III. Az özvegyi jog megszorítását követelni nem jogosított örökösökre kétségtelenül lehet bántó, hogy hosszú időn át kizárva látják magukat azokból a vagyoni hasznokból, melyek különben őket illetnék. Benne fekszik ez az emberi természetben s elő is tör, ha különösen nem a családi érzés által egybekapcsoltak ellentétes érdeke áll szemben egymással, vagy ha az erkölcsnél jobban az anyagi érdek jut felszínre az emberben. És az is bizonyos, hogy rejthet veszélyt magában az özvegy korlátlan joga főként ha az özvegy könnyelmű gazda, melynek terhét az örökösök fogják érezni.

A gyakorlati életben tehát látni törekvést helylyel-köz- zel a törvény megkerülésére és a mit direkt uton tenni a törvény értelmében nem lehet, közvetve igyekeznek korlátozni az özvegy jogát.

A mód a *zárlat*. Kérdés csak az, hogy megengedi-e a törvény, illetőleg — mert az iránt kétség sem lehet, hogy nem, — résen áll-e a bíró utját vágni e törekvéseknek?

Fogantyu lehet az 1868: LIV. tcz. 588. §-a, mely szerint a peressé vált hagyaték biztosításáról és kezeléséről, ha ez iránt az érdekeltek között megállapodás nem történt, a bíróság mindaddig gondoskodik, míg az örökség átadása jogérvényes ítélet által nem eszközöltetett. A végrehajtási eljárásról szóló törvény 248. §-a egybevetéséből kitetszőleg pedig e biztosítás a sequestrum elrendelése és foganatosítása által történik. Az élelmes örökösöknek nem kell tehát egyebet tenniök, mint a polg. törv. rdts. 560. §. c) pontja alapján⁴ a hagyatéki eljárást folyamatba tételni s azután az 588. §. értelmében zárlatot kérni s így törvényes formában szépen kivetik az özvegyet a hagyatéki vagyomból. S ha ez nem volna elég, akkor aztán bíróságon kívül az örökösök kiegésznek, az osztályegység a hagyatéki bírósághoz beterjesztik s kéri, hogy ennek és az 590. §-nak alapján a hagyaték bíróság átadassék és a zárlat feloldassék; — az özvegy pedig pereljen a maga haszonélvezeteért, ha akar.

Ez az okoskodás elég jól összeállítottnak és tetszetősnek látszik, csak egy nehézség van a kivitelben, az t. i., hogy alig fog akadni bíróság, mely lépre menjen.

A hagyaték peressé váltának kérdése ugyanis nem az özvegyi jog korlátozásnak kérdése. Az az ellentétes érdekű örökösökre nézve merülhet fel, az özvegy pedig özvegyi jogán nem örökös, hanem az örökösöket megelőző jogosított. Az örökösök meg- vagy meg nem egyezése a hagyatékot illetőleg, az özvegyre nem tartozik, végezzék az örökösök egymás között el azt, a mi ugyanis arra az időre vonatkozik, a mikor ők lépnek birtokba, — ő él a maga specialis legum privilegio gaudens jussával. Itt a törvény maga rendelkezik arról, hogy a hagyatéki vagyon miképen kezelendő: birtokol és haszonélvez az özvegy s az örökösök vitája erre nem hat ki.

¹ E felfogásnak hódol a gyakorlat, l. Márkus: i. m. 2457.; 2470. Dtár u. f. XIX. 49. Dtár u. f. X. 296. XI. 49. stb

² Dtár u. f. X. 296.

³ Márkus i. m. 2456.

⁴ A hivatalos beavatkozásnak helye van az örökség birtokba vételénél c) ha egység hiányában a hivatalos beavatkozást az érdek- lettek közül valamelyik kérelmezi.

Nem lehet tehát zárlatnak helye nemcsak azért, hogy a törvény, mely az özvegyi jog megszorítását csak az egyenes leszármazó örökösöknek engedi meg, kijátszassék; hanem azért sem, mert a zárlatnak ilyen esetben célja nincs s az elrendelésnek ama előfeltétele, hogy per esetén az egyik peres fél érdeke a másik fél birtoklása által veszélyeztetve legyen, fen nem forog.

S még ha a megszorítás iránt perelnek is az örökösök; akkor sem lehet a zárlatot elrendelni, mert egyfelől az özvegy, özvegyi jogánál fogva ily esetben is mindaddig benne marad férjének azon javaiban, melyeket özvegyi joga terhel, a míg jogára ítélet által ki nem elégítették s a jogot a fenebbi okokból itt sem lehet zárlat által hatálytalani- tani; másfelől pedig, ha az özvegytől a kezelés elvonat- nék a zárlat alkalmazása által, kedvezőtlenebb helyzetbe jutna, mint a minő helyzetbe jut akkor, ha az ítélet ellene végrehajtvá válik, — a zárlatnak egyéb célja itt ugy sem lehetne, minthogy a per alatti tárgyak további forgalma megállíttassék s azok az esetleges végrehajtás idejéig meg- óvassanak.¹

Dr. Menyhárh Gáspár.

Külföldi judikatura.

618. Ha a vevő a specificatióval késelemben van, fizetési késelemben is jut, mert nem lehet a vevőnek joga ahhoz, hogy a specificatio elodázása vagy elutasításával fizetési haladékot is szerezzen magának. Ily esetben az el- adót a német kereskedelmi törvény 354. §-ában foglalt jogok illetik csak meg. (*Kölni felsőbbbíróság.*)

619. A vevő rovására való eladásnak nem kell feltétle- nül az utólagos teljesítésre engedett határidő után közvet- lenül megtörténnie, mert az átvételi késelemben továbbra is főnáll és a vevő akkor is azon helyzetben van még, hogy az áru átvétele és kifizetésével megfelelően szerződési köte- lezettségének. Az sem szükséges, hogy az ily eladás mind- azon feltételek mellett történjék, a melyek a vételi szerző- désben ki voltak kötve, nem kívánhatja például azt a vevő, hogy az ily eladásnál is scontót adjon az eladó, mert az vele szemben ki volt kötve és nem kifogásolhatja az eladást akkor sem, ha a szerződési mennyiségnél valamivel több adatott is el. (*Kölni felsőbbbíróság.*)

620. A vevő a reá forgatott ordreconnossement átvétele mellett váltót ad az eladónak a vételárról és az uszó árut a connossement forgatása és átadása után elzalogosítja. A vevő csődbe jut és csak ezután érkezik az áru rendeltetési helyére. A tömeggondnok elismeri az eladó jogait, a ki a zálogjog- nak megdöntésére keresetet indít a zálogbirtokos ellen. A bíróság elutasította. Az eladó ugyanis a csődtörvény szerint csak akkor állhat el az ügylettől, ha az elküldött áru rendeltetési helyére meg nem érkezett és a vevő, vagy más birlalatába át nem ment. De nem akarta a törvény megszorítani a vevő rendelkezési jogát csak azért, mert a vételárral adós maradt. A zálogbirtokos jóhiszeje nem függ attól, hogy tudta-e, hogy a vevő még adós, elég, hogy a vevő tulajdonos és rendelkezésre jogosult volt. (*Német biro- dalmi törvényszék.*)
Közli: Dr. Gold Simon.

Külömfélék.

— A budapesti balparti központi kir. járásbíróság eszméje, mely a fővárosi ügyvédi karban általános rokonszen- vvel fogadtatott, a megvalósulás küszöbén áll, a mennyi- ben az igazságügyminiszter nagy sulyt helyez a mielőbbi egyesítésre. Mint értesülünk, a reform már az 1895. évi költ- ségvetésben kifejezést fog találni. — Ugyancsak az 1895. évi költségvetésbe felvették a végrehajtói intézmény államo- sításával járó kiadások, mert az államosítás a végrehajtási törvény novellája által fog törvénybe iktattatni.

— «Vérző szívvél.» A budapesti kir. törvényszék a napokban öt darab baracknak bemászás általi ellopásáért hat

¹ A gyakorlatra l. Márkus i. gyűjtemény 2483., 2484. továbbá Polgár József. Az özvegyi jog és zárlat. («Jog» cz. heti lap 1892. 43. sz.)

havi börtönbüntetést szabott ki egy büntetlen előéletű 19 éves suhancra, a ki e miatt már egy hónapja vizsgálati fogságban ült. Az ügyész maga is elismerte, hogy ez horribilis büntetés, a minek azonban szerinte a törvény az oka. — Ugyanazon tanács egy már többször büntetett egyént, ki egy ismerősétől 10 frt értékű ruhaneműt vett kölcsön és azt nem adta vissza, sikkasztás miatt egy évi börtönre ítélte, súlyosító körülményül véve, hogy a vádlott «kétszernél többszöri visszaeső». Mind a két ítélet jogerős.

— **Esküdtszéki tagok információjá.** A Szegedi Jogász-Lapokban olvassuk a következőket: Nincsen még két éve, hogy a szegedi kir. törvényszék sajtóbirósági hatáskörrel felruházott, alig volt még előtte egy-két esküdtszéki tárgyalás és már is lábrakapott azon eléggé el nem ítéhető szokás, hogy a képviselő ügyvéd védenczével végigjárja a tárgyalásra beidézett esküdteket s ezeket — mindenestre egyoldalulag — megismerteti az általuk eldöntendő ügy állásával és kikéri jóakarukat.

Az esküdtszéki eljárást szabályozó miniszteri rendelet 65. §-a azt rendeli, hogy «a szobájukba visszavonult esküdtekhez senki sem mehet be s a határozat hozatala előtt ők sem távozhatnak el». Ezen rendeletnek az a világos célja, hogy az esküdtek minden befolyásolástól menten döntsének. Csakhogy ezen célú puszta ezen rendelet nem segíti elő, ha lehetséges az esküdteket a tárgyalás előtt informálni és ezáltal őket befolyásolni.

— **Jogi és cselekvési képesség megítélése Magyarországon nemzetközi jogi szempontból.** Fölmerül esetben alkalma volt a kir. igazságügyminiszteriumnak akképen nyilatkozni, hogy arra vonatkozó általános törvényünk, hogy nemzetközi magánjogi viszonyokban a felek jog- és cselekvési képessége milyen törvény szerint ítéendő meg, nincs. De vannak egyes törvényeink, a melyekben az az elv nyert alkalmazást, hogy magyar állampolgár jog- és cselekvési képessége mindig a magyar törvények szerint s viszont a külföldiek jog- és cselekvési képessége saját hazájuk törvényei szerint ítéendő meg. Ilyen az 1876: XXVII. tcz. 95. §-a, az 1877: XX. tcz. 61–64. §-a, az 1881: LX. tcz. 5. §-a.

Ezt az elvet tekintette irányadónak az igazságügyminiszterium rendszerint eddig is és ez az elv nyert alkalmazást akkor, midőn az a kérdés merült fel, vajon a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országoknak 1868. évi május hó 25-én kelt hitfelekezeti törvénye az ottan honossággal bíró s a szolgálat tekintetéből Magyarországon tartózkodó katonai személyekre is kiterjed-e vagy sem. Az akkori igazságügyminiszterrel egyetértve ugyanis az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter 1881. évi szeptember 11-én 25503. szám alatt kelt körrendeletében (B. T. 1828. 1.) minden hasonló esetben zsinórmértékül szolgáló elv gyanánt kijelentette, hogy Magyarországon az a szabály áll fenn: hogy a magyar állam területén tartózkodó idegeneknek személyállapota és jogképessége saját hazájának törvényei szerint ítéendő meg. (46132/1893. I. M. sz.)

— **Hatáskör megállapítása, saját területén elfogott és felszólítás daczára a tulajdonos által ki nem váltott idegen kacsnak elfogyasztása miatt indított ügyben.** A kir. miniszterium a jogtalan elsajátítás vétségével terhelt M. Lévi pusztaházi lakos elleni ügyben a tiszafüredi kir. járásbiróság és Heves vármegye tiszafüredi járásának főszolgabírója között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1894. évi márczius 11-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

Jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A feljelentett tényállás szerint P. Andrásné kacsája a M. Lévi tulajdonát képező tóra ment, a honnét azt M. Lévi kifogván — minthogy az általa követelt 1 frt 20 kr. kiváltási árt P. Andrásné megfizetni vonakodott — a kacsát ez utóbbinak tiltakozása daczára megtartotta és elfogyasztotta.

Ezen cselekmény — tekintve, hogy M. Lévi a véletlenségből birlalatába jutott s másnak tulajdonát képező kacsát, tehát ingó dolgot jogtalanul sajátította el — a Btk. 367. §-ában körülírt jogtalan elsajátítás vétségének tényálladékát látszik magában foglalni, ezen vétség elbírálása pedig az 1880: XXXVII. tcz. 40. §-ának 1. pontja értelmében a kir. bíróság hatáskörébe van utalva. (9670/1894. I. M. sz. a.)

— **Tőzsdei judikatura.** A *Tőzsdei Értesítő* nyomán közöljük a következő elvi jelentőségű felsőbbirósági határozatokat:

A közkereseti társaság tagjai hatályosan kiköthetik, hogy a társasági cégjegyzés csak úgy legyen érvényes, ha azt az egyik társasági tag s a cégvezető írják alá. Ily kikötés mellett a csupán egyik társasági tagtól származó cég-aláírás a cézget nem kötelezi, s a tőzsdebiróság illetékességének kikötését tartalmazó kötlevelnek ily módon történt aláírása a cég ellenében a tőzsdebiróság illetékességét még akkor sem állapítja meg, ha a szóban forgó ügyletet a cég részben teljesítette is. (Kir. Curia 1130/93. sz. a.)

Az a kereskedelmi meghatalmazott, kit főnöke ügyletek kötésével bizott meg, nincs feljogosítva főnökét a tőzsdebiróság ítéletének alávetni még akkor sem, ha igazoltatnék, hogy a meghatalmazott a tőzsdebiróság illetékességének kikötését tartalmazó nyomtatott kötlevelűrlapokat főnökétől kapta. (Kir. tábla 2364/93. sz. a.)

Ha a tőzsdeügynök által közvetített ügyletről kiállított s a tőzsdebiróság illetékességének kikötését tartalmazó ügynöki kötjegyet a felek egyike el nem fogadja, a másik fél által ez ellen indított perben nem állapítható meg a tőzsdebiróság illetékessége a perrend-novella 94. §. a) pontja szerint azon az alapon, hogy a tőzsdeügynök az ügyletet a gabonacsarnokban közvetítette. (Kir. tábla 4552/93. sz. a.)

Tőzsdebiróság előtt folyamatban levő perben megítelt eskületéti határnap elmulasztása miatt még akkor sincs igazolásnak helye, ha a megítelt eskü nem a tőzsdebiróságnál, hanem megkeresés útján rendes bíróság előtt volt leteendő. (Kir. Curia 1198/93. sz. a.)

A kereskedelmi meghatalmazottnak ahhoz, hogy az általa az ügyletnél képviselt cézget a tőzsdei választott bíróság illetékességének alávehesse, külön meghatalmazásra nincs szüksége. (Kir. tábla 2354/94. sz. a.)

Az ügyvéd a tőzsdebiróság előtt lefolyt perben már megállapított díjat és költséget a még meg nem állapítottakkal együtt egy költségjegyzékbe foglalni és mint az utóbbiak egy jogalpból eredő követelést egy keresettel érvényesíteni, az 1868: LIV. t.-cz. 66. §. a) pontja értelmében jogosult.

A tőzsdebiróság illetékessége nem áll fenn az ügyvédi díjak erejéig kezességet vállalt személylyel szemben. (Kir. tábla 892/94. sz. a.)

A spekulatív eladási ügyletnél, a mennyiben az eladó az árut nem szállítja, a vevő fel van jogosítva azt máshonnan szerezni be; az ezen vételből származó követelésre az eladásnál kikötött bíróság illetékessége fennáll. (Kir. tábla 735/92. sz. a.)

A főnök és üzletvezetője közt fennálló szolgálati szerződésből felmerülő peres kérdésekre a tőzsdebiróság hatásköre hatályosan ki nem köthető. (Kir. tábla 4209/93. sz. a.)

A ki a tőzsdén iparszerűleg foglalkozik értékpapírok vételével és eladásával, az, tekintet nélkül arra, hogy a cégjegyzékbe be van-e jegyezve, vagy a jogosított tőzsdeügynökök sorába fel van-e véve, és tekintet nélkül arra is, hogy iparigazolvánnyal bír-e, a k. t. 3. §-a értelmében kereskedőnek tekintendő.

A bíróság tudomása arról, hogy valaki a tőzsdén iparszerűleg foglalkozik értékpapírok vételével és eladásával, a kereskedői minőség megállapítására elegendő. (Kir. tábla 2790/94. sz. a.)

— **A kecskeméti kir. jogakadémián** a mult tanév első felében 52, a második félévben 48 hallgató volt. A tanári kar a leczkelátogatások ellenőrzésénél és a vizsgálatoknál szigorú fejtett ki, a mennyiben az első félévben 5, a másodikban 15 hallgató leczkekönyvének aláírását tagadta meg és az első félévben 13, a második félévben 18 hallgatót leczkelátogatási hanyagság miatt fegyelmi büntetéssel sújtott. Az első alapvizsgára jelentkezett 25 jelölt közül képesítettett 14, a második alapvizsgára jelentkezett 13, képesítettett 12, államtudományi államvizsgán 11 közül 10, jogtudományi államvizsgán 13 közül 5 képesítettett.

Az 1894/95-iki tanévben a kecskeméti jogakadémián következő special-kollegiumok fognak tartatni: Római jog forrásai. Dr. Helle Károly. — Szemelvények a magyar magánjog köréből. Ugyanaz. — Magyar magánjog forrásai. Csilléry Benő. — Ausztria és Magyarország közjogi viszonya. Dr. Jászi Viktor. — Követségi jog. Ugyanaz. — Büntetőjogi anthropologia. Dr. Magyar István. — Államszolgálat. Dr. Kovács Pál. — Statisztika elmélete. Ugyanaz.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. ítélő táblai bírótól. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* Az otthon védelme. ARANY SÁNDOR budapesti kir. aljárás-bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.
Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1894. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A m. k. Curiának büntetőjogi döntvényei.

A meghozott döntvényeknek kritikai átnézete után átterek kitűzött feladatának (l. Jogt. Közl. 1893. évi 50. számát) második részére: a döntvényt igénylő vitás kérdéseknek megjelölésére. Nem lehet természetesen célom a büntetőjog összes kontrovers kérdéseinek tárgyalása; tisztán a gyakorlat s az annyira kívánatos jogegység érdekeit tartva szem előtt, azokra a kérdésekre szoritkozom, melyekben a judikatura ingadozása vagy az elfoglalt téves álláspont miatt a kérdésnek döntvény által való szabályozása gyakorlati szükség.

I. Anyagi büntetőjog.

1. *A büntettt elkövetésének helye.* A kérdés anyagi jogi, de egyuttal perjogi jelentőséggel is bír, sőt a gyakorlatban épen az utóbbi jelentőségénél fogva érezhető inkább szabályozásának szüksége.

A kérdés tudvalevőleg leginkább az u. n. távolsági büntetteknél — Distanz-Verbrechen — áll elő. Levél által elkövetett becsületsértés esetében a budapesti kir. ítélőtábla 1888. évi szeptember hó 11-én kelt határozatában (BJT. 18. k. 79. l.) elkövetési helynek azt a helyet nyilvánítja, a hova a tettes a levelet a posta útján küldötte, s a hol a sértett a levelet kézhez vette; ellenkezőleg a Curia 1889. év márczius 19-én a kir. tábla határozatának helybenhagyásával (u. o. 18. k. 80. l.) azt a helyet, a hol vádlott a levelet írta, «mert az, hogy az eredmény hol következett be, figyelembe nem jöhet», 1890. évi január 23-án (u. o. 22. k. 175. l.) azt a helyet, a hol a m. kir. miniszteriumhoz intézett rágalmazó beadvány készült; 1893. évi január 31-én (Jogt. Közl. 1893. évi 10. sz.) a postára feladás helyét; 1891. évi december 31-én több cselekvőségéből álló büntető cselekmény — in specie magánokirathamítás — esetében az utolsó tényálladáki cselekedetnek elkövetési helyét (Magy. Igazságügy cur. döntv. 8. k. 62. lap).

Anyagi jogi jelentőséget nyerhet továbbá a kérdés a részességénél, jelesül belföldről külföldre intézett felbujtás, belföldről külföldre nyújtott segély esetében vagy megfordítva. A kérdés a külföldi judikaturában és tudvalevőleg az irodalomban is vitás s ép ez az utóbbi körülmény leginkább teszi szükségessé, hogy egyik vagy másik irányban eldöntések, mert ma már elismertnek mondható téves volta annak a nézetnek, mely a tudomány iránt való tiszteletnek álérve alatt s a jogegység érdekeinek félreismerésével az elmélet vitáinak auktoritativ eldöntését kerülni akarja. A külföldi judikaturát illetőleg: Maltából Messinába hordókban csempészett dohánynak küldése esetében az olasz bíróságok a csempészetet Olaszországban tekintették elkövetettnek (Római Sem. szék 1885. évi január 16. Riv. Pen. 22. k. 458. l.);

levélben foglalt fenyegetés elkövetési helyének a feladás helyét tekintették, azért, mert a büntetendő fenyegetés tényálladákhöz, az effektív intimidatio, a tényleges megfélemlítés nem szükséges, a factum tehát be van végezve a levélnek akként történt feladásával, hogy annak visszavétele lehetetlen (Palermo 1874. november 9. U. o. 4. k. 335. l.). Hason értelemben a francia semmitőszék annak ügyében, a ki Párisból Brüsszelbe intézett levelekben az orániai herceget megöléssel fenyegette, ha a levélben meghatározott helyen bizonyos pénzösszeget le nem tesz. Ugyanigy becsületsértés esetében a római semmitő szék (1881. év február 11. U. o. 14. k. 283. l.), a mely a levélnek a sértett által történt kézhezvételének nem a delictum bevégezése, hanem csak a bizonyítás szempontjából tulajdonit jelentőséget, levél által elkövetett csalás (1879. évi június 9. U. o. 11. k. 539. l.) és fenyegetés esetében (1879. július 11. U. o. 12. k. 561. l.). Ellenkezőleg a kézbesítési helyet veszik elkövetési helynek: becsületsértés esetében Flórencz (1876. július 6. U. o. 5. k. 206. l.); Turin (1876. július 20. U. o.); fenyegetés esetében Bresczia (1877. augusztus 15. U. o. 7. k. 212. l.); a legfőbb hadi törvényszék (1879. november 18. U. o. 11. k. 516. l.); távirat által elkövetett csalás esetében Róma (1879. május 25. U. o. 335. l.). A részben igen érdekes indokolásokból kivehető, hogy mindezek az ítéletek gyakran a büntettt consumtiv momentumára helyezik a fősulyt s a bevégezés helyét tekintik elkövetési helynek, azonosítván ekként a «bevégezés» és az «elkövetés»-nek épen nem azonos fogalmait. Ez fejt meg továbbá azt is, hogy ugyanazon elv alapján a bíróságok eltérő eredményre jönnek, pl. fenyegetés esetében a szerint, a mint az effectív intimidatiót s a személyes szabadságnak ebben rejülő megsértését a fenyegetésnek tényálladákhöz szükségesnek tartják vagy sem. Kontroversiákban még gazdagabb az irodalom. Az elkövetési hely egységével szemben áll a több elkövetési hely lehetőségének elmélete.

Az első elmélet hívei két táborra szakadnak, s a szerint, a mint a subjectív végrehajtásra, az emberi magatartásra, vagy pedig az objektív véghezvitelre, a kausalitásra helyezik a sulyt, elkövetési helynek vagy azt a helyet tekintik, a hol a tettes tartózkodik, vagy azt, a hol kausalissá válik, a hol az u. n. legközelebbi eredmény, a magatartás által a külvilágban előidézett változás beáll: a hol a tettes «okoz», s minthogy «cselekedni» annyit tesz, mint «okozni», ily értelemben ezek is azt a helyet mondhatják elkövetési helynek, a hol a tettes cselekszik. A másik nézetnek hívei ezeket a helyeket egyaránt egyenjogú elkövetési helyeknek tekintik, de egy részök abba a tuzásba esik (igy Olshausen is), hogy elkövetési helynek azokat a helyeket is tekinti, melyeken a tettes által mozgásba hozott eszköz áthaladt. A Jogt. Közl. f. év 23. sz. hasontárgyu cikkemben kifejtettem állásponantomat, a mely szerint távolsági büntetteknél (Distanz-Verbrechen) az elkövetési helyek többségének elmélete, az Olshausen-féle tuzás nélkül az, mely a büntetőjogi szempontoknak s a büntetőjog céljainak leginkább megfelel. Távolsági büntetteknél a tartózkodási hely a bünös jelenléte alapján, a közvetlen eredmény helye az ő jogrendjének megzavarása és megsértése alapján vannak közvetlenül érdekelve. A miért

p. o. a bécsi törvényszék helyesen Bécsben tekintette elkövetettnek az egy bécsi czég által Bécsből levél útján m. kir. Curiánk egyik bírása ellen merényelt megvesztegetést (1875 nov. 16. U. o. 4. k. 86. l.), a melyet viszont a budapesti bíró helyesen tekinthetett volna Budapesten elkövetettnek. Francia területéről az elzászi határról hangoztatott, de Elzász területén hallható «Vive la France!» lázító szavak által elkövetett bűncselekményt (cri séditieux, publiquement proféré) a Reichsgericht helyesen tekintette Németországban elkövetettnek, mert a cselekménynek fogalmából (die bewusste, willkührliche, durch körperliche Bewegung Kraft des Gesetzes der Causalität hervorgerufene Einwirkung auf die Aussenwelt) önkényt következik, hogy kiáltásnál a tettes addig cselekszik, «so lange die von ihm in Bewegung gesetzte Kraft der Fortpflanzung des Tones wirkt», a miért elkövetési hely: «der gesammte Umkreis, den der Thäter mit seiner Stimme beherrscht» (1889 decz. 23. Entsch. 21. k. 146. l.). Az összetett tényálladékoknál a m. kir. Curiának álláspontja körülbelül elszigetelten áll. A külföldi judikaturában alig van eltérés az iránt, hogy egyenrangú elkövetési helyek mindazok a helyek, a melyeken a tettes a tényálladékhöz tartozó cselekedetek valamelyikét elkövette. V. ö. Reichsgericht hütlenség esetében (1886 febr. 11. Reichsger. 8. k. 113. l.), csalás esetében (1887 jan. 25. U. o. 9. k. 93. l.) annak helyes kiemelésével, hogy valamint a belföldön történt elkövetés szempontjából a törvény nem követeli, hogy az egész bűncselekmény a véghezvitel első kezdetétől a bevégezés pillanatáig a belföldön játszódtott légyen le, úgy másrészt az elkövetés fogalma nem azonos a bevégezés — *consumtio*) fogalmával.

Processualis tekintetben az itt elfoglalt álláspontnak az a következménye, hogy az egyenrangú elkövetési helyek bíróságai egyaránt illetékesek, s közöttük a megelőzés elve határoz.

A részességnél a kérdés eldöntésének gyakorlati szükségése nem igen merült fel. Processualis tekintetben általánosan elfogadott elv az, hogy a tettes bírósága a részesekre is illetékes, oly esetek pedig, melyekben a kérdésnek anyagi jogi oldala lépett volna előtérbe, tudtommal nem igen fordultak elő. Azért nem annyira döntvény provokálása céljából, mint inkább összefüggés alapján röviden megjegyzendőnek vélem, hogy 1. belföldről külföldre nyújtott segély a belföldi bíróság előtt belföldön elkövetettnek tekintendő, de a) csak akkor büntetendő, ha a külföldön elkövetett büntett, a melyre vonatkozik, a belföldi törvény szerint is bűncselekményt képez. Így p. o. Angliában elkövetett csempészethez Hamburgban nyújtott segély büntetlen maradt, mert a külföldi kincstár kárára elkövetett csempészet külön szerződés hiányában a belföldi törvény szerint nem büntetendő (Reichsg. 1886. évi ápr. 12. Riv. Pen. 24. k. 463. l.); b) ha a büntett, a melyre a segély vonatkozik, a belföldi törvény szerint büntetendő, a segédre a belföldi törvény alkalmazandó. Így abban az esetben, melyben X. czég Svédhonban az ott székelő biztosító társaságot az által károsította meg, hogy kárt szenvedett hajójuk után a tényleg fizetetteknel magasabb javítási költségeket számítottak fel, a melyeket a Németországban kiállított számlával igazoltak. A Reichsg. a számlának segédként elítélt kiállítójára a belföldi törvényt alkalmazta. (1883. év jun. 14. Rechtspr. 5. k. 434. l.) Az a) alatti elv a bünségély járulékos természetének, a b) alatti elv a területiségnek folyománya. 2. Külföldről belföldre nyújtott segély belföldön van elkövetve, s a belföldi törvény alá esik. Mert a segéd-cselekedet belföldön lett kausalissá. Így a Reichsgericht a következő esetben: X. a marhavész terjedése ellen elrendelt zárszabályok megsértésével Lengyelországból Poroszországba egy tehenet hozott be. A 2-od r. vádlott az ez által elkövetett vétséghez akként nyújtott segélyt, hogy a tehénvásárlásnál — Lengyelországban — közvetítőként közreműködött

(1884. évi jun. 24. Rechtspr. 6. k. 473. l.). 3. Ugyanezek az elvek a felbujtásnál is állanak.

2. *Horvátországban elkövetett bűncselekményekre* a m. k. Curia ismételt kijelentése szerint a Btk. 12. §-a nem alkalmazható, mert Horvátország nem külföld. Ily esetekben azért nem az esetleg enyhébb osztrák, hanem kizárólag a magyar Btk. rendelkezései irányadók. Így jelesül 1882 június 26. BJT. 4. k. 318. l. és 1893 márczius 16. U. o. 26. k. 258. l. Ez a felfogás büntetőjogilag egyenesen helytelen s az u. n. külön jogterületek fogalmának félreismerésén alapszik. Általánosan elismert elv szerint külföld alatt nem a közjogi értelemben vett külföld, hanem minden terület értendő, a melyre a törvény területi hatálya ki nem terjed. A Btk. 5. §-a folytán tehát Horvátország a magyar Btk. területi hatálya szempontjából külföld. Hogy ez közjogi praëjudiciomot nem képez, felesleges bizonyítani, azt pedig, hogy p. o. (gyakorlatomban előfordult eset) a cseléd, a ki gazdája kárára Horvátországban egy 20 frtos szoknyát lop, a mely cselekménye az osztr. Btk. szerint csak kihágást képez, a magyar Btk. aránytalanul súlyosabb büntetésével sújtassék csak azért, mert az ügyben véletlenül magyar bíró ítél, indokolni nem lehet. Az elv, melynek döntvényi elismerését óhajtanám, azért az lenne, hogy «a Btk. 11. és 12. §-ai a Horvátországban elkövetett bűncselekményekre is alkalmazandók». A kérdésnek azonban van még egy másik — processualis — oldala. A gyakorlatunkban érvényes perjogi elv szerint, ha a vádlottat több bűncselekmény terheli, a külön ügyek lehetőleg egyesítendőek. A bűnhalmazat tehát mint illetékességet megállapító körülmény szerepel, a mennyiben különböző bíróságok területén elkövetett bűncselekmények halmazata esetében az egyesítés folytán eljáró bíróság oly ügyben is illetékessé válik, mely a *forum delicti commissi* elve alapján más bírósághoz tartoznék. Bíróságaink az egyesítés elvét ezen, u. n. *subjectiv connexitás* alapján, a szorosabb értelemben vett Magyarországon és Horvátországban elkövetett bűncselekmények találkozása esetében is alkalmazzák, a mi Horvátországnak az 1868. évi 30. tcz. 48. §. által biztosított igazságügyi önkormányzati jogával alig összeegyeztethető. Egy a zágrábi és a fumei kir. törvényszék között felmerült illetékességi összeütközési ügyben a m. k. igazságügyminiszter, egyetértve a horvát bánnal, a kérdést, tekintettel épen Horvátországnak igazságügyi autonómiájára, akként döntötte el, hogy az alanyi összefüggés önmagában a magyar bíróságnak illetékességét a horvát területen elkövetett bűncselekményekre vonatkozólag meg nem állapítja; ezekre tehát a horvát bíróság illetékessége érintetlen marad. (Meg nem jelent határozat.)

3. *Mentelmi jog.* 1891. évi decz. 30-án a m. k. Curia kimondotta, hogy országgyűlési tag ellen beadott bünvádi feljelentés tárgyában a bíróság félretételi határozatot nem hozhat, mielőtt a feljelentett országgyűlési tag mentelmi jogának felfüggesztését ki nem eszközölte. (BJT. 24. k. 51. l.) Alig néhány hónapra reá az ellenkező szélsőségbe esvén — les extrémis se touchent. 1892. évi ápr. 20-án kimondja, hogy a törvényhozás tagjainak mentelmi joga meg nem akadályozhatja a felsőbb foku bíróságokat az alsóbb foku bíróságok bünvádi ítéletének az országgyűlés, illetve a ház engedelme nélkül való felülvizsgálásában, mindazokban az esetekben, a melyekben a vádlott a bünv. eljárás megindításakor nem volt tagja a törvényhozásnak és azzá csakis a felülvizsgálat tárgyát képező ítélet meghozatala után lett. (U. o. 397. l.)

Minthogy azonban úgy tételes forrásaink (ilyen jelesül az 1867. évi nov. 18-iki képviselőházi határozat), mint a mentelmi jognak természete szerint, a mentelmi jognak tartalma az, hogy a törvényhozásnak tagja ellen az illető háznak beleegyezése nélkül bünvádi eljárásnak helye nem lehet, tehát ellene bünvádi eljárás sem nem indítható, sem nem folytatható, minthogy a feljelentés félretételével a bíróság a fel-

jelentettet bünv. eljárás alá nem fogja nemcsak, hanem ép ellenkezőleg a bünvádi eljárásnak megindítását is mellőzi; minthogy viszont a felsőbb bíróságok előtt való eljárás a «bünvádi eljárás», kézzelfogható, hogy mindkét esetben épen a m. kir. Curia által kimondott elv ellenkezője vagyis az áll, hogy a feljelentés félretételéhez a mentelmi jog felfüggesztésének kieszközlése nem szükséges, ellenben igen is szükséges az alsóbb foku bíróságok bünvádi ítéleteinek felülvizsgálásához mindazokban az esetekben, a melyekben a vádlott csak a felülvizsgálat tárgyát képező ítélet meghozatala után lett a törvényhozás tagjává. A feljelentésre vonatkozólag elismerte ezt a m. kir. Curia 1893. évi ápr. 7-én (BJT. 26. k. 161. l.).

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

(Folyt. köv.)

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

A kereskedelmi miniszterium által kidolgozott törvényjavaslat a felhívási rendszeren alapszik. A hivatalból való vizsgálat elvének mellőzésével, a nyilvános tárgyalás és az érdekelték ellenőrzése képezi alapeszméjét. A találmány bejelentése a szabadalmi hivatalnál történik; a bejelentés magában foglalja a bejelentő nevét, állását, lakhelyét, esetleg ha a feltaláló külföldi, a meghatalmazottnak belföldi lakását, a szabadalmazandó találmány címét, vagyis általánosságban való megjelölését, azon nyilatkozatot, hogy a folyamodó feltalálója a szabadalmazandó tárgynak, vagy, hogy ő a feltalálónak jogutódja. A bejelentéshez csatolandók továbbá a bejelentési díj lefizetését igazoló állampénztári elismervény, meghatalmazott létezése esetén a meghatalmazás, a találmány leírása és jogutódlás esetén az átruházásra vonatkozó okmány. A bejelentés a szabadalmi hivatalnál megvizsgáltatik és a mennyiben a felsorolt kellékek valamelyike hiányoznék: a bejelentő a szükséges pótlásokra utasítottatik. Ha a kellékek mind meg vannak, a bejelentés közzétételük és a felhívási eljárás megindítása elrendeltetik. A bejelentés közhírré tétele ugy történik, hogy a bejelentő állása, neve, lakhelye, a találmány leírása, vagyis mindaz, a mi az igénypontokban ujnak jeleztetett: a hivatalos lapban egyszer közzétételük, azzal a figyelmeztetéssel, hogy a közzétételétől számítandó két havi határidő alatt a bejelentés ellen felszólamlások beadhatók. A közzététel napjától két hónapig a bejelentett találmány leírása minden ahhoz tartozó rajzzal, mintával, modellel, bárkinek megtekintésre, rendelkezésre áll. A találmány ellen beadott felszólalás csak arra alapítható, hogy a találmány nem új, hogy iparilag nem értékesíthető, továbbá, hogy a leírás nem felel meg a valószínűségnek és hogy a találmány nem a bejelentőt illeti. A magyar szabadalmi törvényjavaslat ezek szerint tehát a tiszta felhívási rendszert fogadta el és ezen rendszert rideg következetességgel viszi keresztül. Szabadalmi jogunk jellemző elvét adja a kifejtettek szerint egy olyan rendszer, a mely mellett az állam semmiféle szavatosságot nem vállal, melynél a szabadalmi oltalom tárgyát képező találmány előállításából és elárusításából kizárt ipari világ a «vigilantis jura» szavakat szem előtt tartani kénytelen lesz és a mely mellett az ellenőrzésnek bizonyos neme gyakoroltatik ugyan, mely ellenőrzés dacára azonban az egész vonalon észrevehető a törekvés, hogy a szabadalmi oltalom az érte folyamodónak lehetőleg gyorsan és könnyen adassék meg.

A kereskedelmi miniszter által a szőnyegen forgó törvényjavaslat megbeszélésére összehívott szaktanácskozmány tárgyalásai alatt azonban ezen rendszeren mégis rés törtetett, a mennyiben az enquête által oly indítvány fogadtatott el, mely a mellett, hogy az eddig gyakorlatban levő rendszerektől teljesen elütő, hogy sehol alkalmazásban még nem volt,

a hivatalos vizsgálat egy bizonyos nemét fogja meghonosítani. Az indítvány nem tétel ugyan a rendszer kérdésénél, hanem a törvény egy egészen más részének a megvitatásánál: t. i. azon esetek tárgyalásánál, melyek alapján a szabadalom megsemmisítésének, vagy visszavételének van helye. A törvényjavaslat elvi intézkedése e tekintetben abban állott, hogy a szabadalom ujdonság-kellék hiányában, illetve az ujdonság perbeli bizonyítása esetén, bármikor a szabadalmi idő tartama alatt megsemmisíthető, vagy jobban mondva semmisnek nyilvánítható, miután ilyen esetekben az irányelv az, hogy a szabadalom, a mely az ujság kellékét nélkülözi, ex ovo semmis volt, tehát olyannak tekinthető, mintha nem is létezett volna, és hogy az ujdonsági fogyatkozás oly hiány, mely mindig a szabadalom fentartását kizáró hatással bír. A német szabadalmi törvény tartalmaz azonban egy intézkedést, mely szerint a szabadalom ujdonság hiánya miatt a szabadalom keltétől öt éven túl többé meg nem támadható. Ezen intézkedésnek a magyar törvénybe való átvétele a szakbizottságnak különösen azon tagjai részéről lett indítványba hozva, kik állásuknál és hivatásuknál fogva az iparfejlesztési mozzanatokra leginkább tartoznak tekintettel lenni, kik a szabadalmi oltalom létesítéséből a hazai iparra fejlesztő kedvező hatást várnak és kiknek törekvése ennél fogva odairányul, hogy megtámadhatatlan szabadalmak teremtesenek, mely épen megtámadhatatlanságuknál fogva abszolút biztossággal bíró szabadalmak, Magyarországon ipartelepek létesítésére, gyári vállalatok teremtésére és ez által az ipar terjedelmének nagyobbítására ösztönző hatással lesznek. Természetes volt, hogy ezen álláspont hívei ellenállásra találtak. Ezen ellenállásnak elvi megokolása abban kulminálódott, hogy Németországban a megtámadhatatlanság, tehát a kereseti jog elévülése, vagy jobban mondva a szabadalmi jog elbirtoklása azért foglalhat aggály nélkül helyet, mert Németországban mindegyik szabadalom amugy is megvizsgáltatik a szabadalom megadása előtt, a hivatalos elővizsgálati eljárás során és mert ennél fogva bizonyos praesumptio, sőt garancia van mégis arra nézve, hogy egy hivatalból megvizsgált, öt éven át háborítatlanul létezett, konkurrencia által meg nem támadott szabadalom tényleg új lehet. Ezen, az ujdonság fenforgása tekintetében létező garancia a felhívási rendszerénél nincsen meg és közelfekvő a veszély, hogy valaki rég ismert dologra szabadalmat kap és ezen szabadalom gyakorlati felhasználását, — a mely alól különben is három évig fel van mentve és a törvény vonatkozó részének már a tárgyalás e stadiumában elfogadva volt enyhe szövegezése folytán bizonyos további időre is felmenthetik — az ország egy elrejtett zugában eszközölheti, a hová az érdekelt konkurrencia nem igen jut el. A szabadalmat nyert fél azután csak a megtámadhatatlanság korában fog fellépni a nyilvánosság előtt azon találmányával, a mely volta-képen nem új és a melynek megtámadtatását a szabadalmazó a szabadalom első éveiben kikerülni elég szerencsés és ügyes volt. A megtámadhatatlanságot ellenző szempont továbbá arra is támaszkodott, hogy nem szól semminemű szabadalomjogi tekintet, sem állami, sem közgazdasági érdek a mellett, hogy valakit olyan jogokban oltalmazzon a közhatalom, a mely jogok kezdettől fogva vitiumban szenvedtek.

A két álláspont igen merev ellentétet mutat fel és ezen ellentétek miatt ridegen állottak egymással szemben. Ezen ellentétek áthidalására a szaktanácskozmányban részt vett egyik kiváló műszaki tekintély részéről közvetítő indítvány tételük, hogy hozassék be a fakultatív vizsgálat, a melynek hatása és eredménye a szabadalom megtámadhatatlansága lenne és a melynek feltételét az képeznék, hogy a szabadalomnak már öt éven keresztül fen kell állni, de a vizsgálat csak a hatodik év első napjától kezdve foglalhasson helyet. Ezen fakultatív vizsgálat mellett felhozott, hogy azon szabadalmak, a melyek a szabadalmi időtartam hatodik évét

¹ Az előbbi közl. l. a 32. és 33. számban.

elérik, már is értékesebb találmányra vonatkozhatnak, mert a statisztika mutatja, hogy a szabadalmaknak csak csekély töredék része áll fen öt éven keresztül. Egy találmány által megvalósított technikai eszmének valódi jelentősége az indítványozó szerint csak akkor bírálható meg teljesen, ha a találmány már bizonyos ideig gyakorlatilag alkalmaztatott és a találmány tulajdonképeni mibenléte fölött szabatos nézetek és megállapodott felfogások csak későbbi időben keletkeznek, s ezek egyedül képesek az ujdonság megvizsgálásánál gyakorolt összehasonlító tevékenységre nézve szilárd és biztos alapot nyújtani. A fakultatív vizsgálattal tehát eléretnek a szabadalom megtámadhatatlansága bizonyos időtartam után és eléretnek azoknak megnyugtatója, a kik egyszerűen a bejelentésen alapuló külön jognak elbirtoklásában a szabad közforgalomra veszélyt és rendkívüli sérelmet látnak. Ezen indítvány a szaktanácskozmány többségének tetszését nyerte el, habár nem lehet elzárkózni annak felismerésétől, hogy a fakultatív vizsgálat még a hatodik év kezdetével sem képes teljes megnyugtatót nyújtani, a mennyiben a vizsgálat teljesen jó és megnyugtató keresztülviteléhez jól és nagyszabású dimenziókban szervezett apparátus szükséges, melynek segéd-személyei és eszközei ilyen fakultatív vizsgálat esetén nehezen lennének meg.

A fakultatív vizsgálat által a magyar törvény uttörő lenne ugyannyira, hogy megvalósulása esetén magyar rendszerről lehet majd szó, habár fel kell említeni azt, hogy ez az eszme nem egészen képez novumot, miután 1876-ban az első német szabadalmi törvény megalkotását megelőzőleg tartott szaktanácskozmány alkalmával dr. Brinkmann, a hamburgi kereskedelmi és iparkamara titkára szintén a fakultatív vizsgálat kérdését vetette fel. Ezt Brinkmann olyformán kontemplálta akkor, hogy a feltaláló azt vagy azonnal a kérvény benyújtásakor, vagy később indítványozhatja és a vizsgálatért a feltalálónak bizonyos nagyobb díjat kelljen fizetnie. Brinkmann annak megfontolása vezette, hogy a kis feltaláló eleinte közönséges bejelentési szabadalmat venne, de később módjában állana, ha találmánya a publikumnak tetszését megnyerte, azt vizsgálatnak alávetni és annak alapján valóban értékes szabadalmat nyerni. Az első német szabadalmi törvény előmunkálatainál közreműködő személyiségeknél azonban ezen eszme nem talált rokonszenvre és a második német szabadalmi törvény tárgyalása alkalmával ezen eszme már fel sem merült.

Az elmondottakkal a rendszerre vonatkozó megjegyzéseimet befejezhetném, konstatálván, hogy az új magyar szabadalmi törvényt a felhívási és a fakultatív vizsgálati rendszer jellemzik, ha nem volna szükséges a fenforgó kérdések teljes ismertetése céljából még két más rendszert röviden érinteni. Ezek a felhívással kapcsolatos elővizsgálati rendszere, és a système de l'avis préalable. Az első kombinálni akarja az elővizsgálat és a felhívás előnyeit. Jellegzője azonban mindenesetre a hivatalos elővizsgálat és azért az ez ellen felhozott aggályok e rendszer ellen is irányulnak, mely a gyorsaság szempontját fontosnak tartó feltalálók előtt még inkább ellenszenves lesz. A système de l'avis préalable a Schweizban lett legelőször alkalmazva. Ez a szabadalmat az alaki kellékek fenforgása esetén az ujság megvizsgálása nélkül megadja. Ha azonban a szabadalmat megadó hatóság egy semmisségi okot, tehát különösen ujdonsági hiányt észlel, erre a kérvényezőt a szabadalom megadása előtt bizalmas módon figyelmezteti, mely figyelmeztetésnek azonban semminemű jogi hatása nincsen, a mennyiben a kérvényező akarától fog függeni, vajjon kérvényét fentartja, módosítja vagy visszavonja. A svájci törvény az avis préalable által az elővizsgálati és a bejelentési rendszer előnyeit akarja egyesíteni. Ezen rendszer ilyen alakban, a mint az a Schweizban fenáll, aligha fog követőket találni. Az eszme a felszólalási eljárás során azonban tovább fejleszt-

hető, a mennyiben a felszólalás, mely nem egyéb, mint az állam által az iparos világ irányában gyakorolt coulantia, egy lépéssel tovább mehet, és a szabadalom iránti kérvény beadásától külön értesítheti az ismeretes érdekelteket, pld. a hason tárgyú szabadalom tulajdonosát, hogy jogaira figyelemmel legyen. Ez tulajdonképen egy megfordított avis lenne. Hogy Schweizban az avis préalable ilyen alakban behozták, a mint fentebb említettük volt, annak okát az képezheti, hogy Schweizban a szabadalmi oltalom mindeddig egyáltalán nem létezett és a schweizi közhatalom feladatának tarthatja iparosainak és az érdekelteknek a szabadalmi jog terén érzékeny joghátrányok kikerülését célzó iskoláztatását és az azok érdekében konszultatív támogatását.

(Folyt. köv.)

Dr. Deutsch Izidor
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az otthon védelme.

I.

Ez a kérdés a francia, olasz és osztrák törvényhozásokat, valamint a német XXII. jogászyűlést abban az irányban, hogy az otthon mennyiben nélkülözhetetlen az adós létérdekében és hogy az kiveendő-e a foglalás alól — már foglalkoztatta.

Az említett törvényhozások törvényt alkottak az otthon védelmére; a német jogászyűlés pedig kiegészítendőnek jelentette ki a polgári peres eljárás szabályait a végett, hogy a végrehajtás a háztartásban nélkülözhetetlen tárgyakra korlátoztassék.¹

A mi végrehajtási törvényünk elég gondosan felsorolja a foglalás alól kivett ingókat és követeléseket; azonban az adós otthonát nem védi meg; ez irányban tehát a végrehajtási törvényt — annak a kormány által most tervezett módosítása alkalmából — szintén kiegészítendőnek tartom.

Nem tévesztem szem elől, hogy a megszerzett jogok respektálandók, mert a kötelezettségek könnyelmű lazításával a jogérzet szenvedne; — hogy továbbá sokszor nem az adós, hanem a (sok rossz adóssal bíró) hitelező a gyengébb, a ki tehát védelemre szorul.

Az azonban már be lévén hozva végreh. intézményünkbe a hitelező végrehajtási jogának korlátozása, ennél fogva többé már nem annak megengedhetősége, hanem csak az a kérdés, hogy ez az elv megfelelően van-e érvényre emelve?

A felvetett kérdés az igazságszolgáltatás és a socialpolitika leglényegesebb kérdései közé tartozik, jóllehet csak a jelen század ismerte fel azt az elvet, hogy a vagyoni kötelezettség nem jogos alapja az adós személyére vezetendő végrehajtásnak, s ez alapon csak a jelen században törölték el az adósok börtönét. A végrehajtás korlátozásának alapelvei azonban korábbi keletűek. A rómaiaknál, — a hol a késedelmes adós maga, valamint családja és vagyona korlátlanul ki volt szolgáltatva a hitelező tetszés szerinti rendelkezésének, — az V. században kifejlődött a beneficium competentiae, a mely szerint bizonyos személyek és vagyontárgyak tekintetében, ha lefoglaltattak, a korlátozás kérhető volt.

Ekkor is, később is többször összeütközésbe jöttek az adósok és a hitelezők érdekei a végrehajtás folyamán, s ha ezek kiegyenlítése jött szóba, így az adósok börtönének megszüntetésekor is, a korlátozást ellenzők mindig a hitel veszélyeztetésével hozakodtak elő, holott a kérdés e részben kiviteli módozat jellegével bir s a döntő kérdés az állam-

¹ Verhandlungen des XXII. deutschen Juristentages. Berlin 1893. I., II. és IV. kötet. E cikk befejezése után lett közrebocsátva a német birodalmi, 1879. polg. prts. reformjavaslata, melyben a jogászyűlés véleménye érvényesül.

eszme alapján helyezkedik el, a melynél fogva kell, hogy az egyén joga a többi egyén jogaiban nyerjen korlátot. Az összesség kiegészítő részét tevő adóst magának az összességnek áll érdekében oly irányban megvédeni, hogy az az államnak továbbra is hasznos, az állam többi tagjaira kevésbé terhes és kevésbé veszélyes maradjon.

A korlátozás jogosultsága ekként kétségen kívül lévén, — az a további kérdés, hogy az adós és a hitelező jogai a végrehajtásban milyen elvek szerint és mi módon egyenlítőek ki, hogy egyrésztől jogosan a hitelező se panaszkodhassék, másrésztől az adós existenciája ne veszélyeztessék?

Állami szempontból a hitelező jogai korlátozásánál első sorban közgazdasági érdek forog fen.

A jogok kiméretlen érvényesítését a humanitás is kizárja. Tekintettel azonban arra, hogy az államnak a hitelező is tagja, a kit jogilag az adós minden vagyona vezetéendő végrehajtás megillet, — a korlátozás a hitelező érdekeit méltatlanul háttérbe ne szorítsa.

Mindezek folyományaként azt kell következtetni, hogy csak az vétessék ki a foglalás alól, — de az aztán mindenestre kivétessék, — a mi az adós és családja létfenntartásához szükséges.

Ebbe a meghatározásba azonban sokat is, keveset is lehet belemagyarázni, ennél fogva *ama meghatározás elfogadhatósága attól függ*, hogy annak mi a tartalma; ez pedig szükségessé teszi, hogy tételesen és pontosan határoztassanak meg a kivételek.

II.

Végrehajtási törvényünk, mint említettem, hiányos; nem zárja ki, hogy összes ingói visszatartása után az adós lakása ajtaja elé kitéssék (törvényes zálogjog) és törvényünk az otthont, a törvényes zálogjogtól eltekintve, sem védi meg.

Akár a házbér-hátralék, akár más adósság behajtása folyamán lesz is az adós háztartásának berendezése és otthona lefoglalva és eladva, az adós existenciája kétségtelenül lehetetlenné válik, a szegények házába jut, vagy elzüllick és büntényre vetemedik. — Midenestre elveszti munkakedvét és az a lehetőség is szétfoszlik képzelő tehetsége előtt, hogy magának új otthont s existenciát teremtsen, a mint ez a lehetőség tényleg a legnagyobb akadályokba ütközik is.

Szóval az adós vagy azonnal teljesen hajléktalanná lesz, vagy még egy ideig tengődik. A hitelezőt ma a mondott mértékben megillető jog nem igazságos s nem opportunus. Az a jog, a maga kiméretlenségével, éppen jogtalansággá fajul és azt a tapasztalást igazolja, hogy — mivel az adós gazdaságát teljesen tönkre teszi, — éppen okozója szokott lenni annak, hogy a rendszerint részben mégis kielégítetlen hitelező többé nem nyerhet kielégítést. — Ha látja is ezt a hitelező, tart attól, hogy a másik hitelező elég rövidlátó lesz majd az adós háztartását tönkre tenni; a mi aztán arra ösztönzi az összes hitelezőket, hogy tekintet nélkül az adós existenciájára, annak mindenét lefoglalják; de az árverésnél aztán — rendszerint a városokban — kitűnik, hogy a foglaltató a (nem előnyös) foglalási költségeket ráfizeti, mert a házbérhátralékban van, a mely törvényes zálogjogon első sorban nyer kielégítést.

Az ilyen árverések a tulnyomóak. A tapasztalat igazolja, hogy a foglaltató hitelező csak minden 20 vagy 25-ik esetben (a hitelezők 4—5%-a) kap törlesztést követelésére; mert a vételár bélyegre, ügygondnoki díjakra, árverési, hirdetési, végrehajtói, becsüs díjakra és a hitelező ügyvédjének az árverésen közbenjárásért megállapított díjra és végre — ha zárgondnoki díj (a mi egymaga is sokat megemészt) és adókövetelés nincs — a hátralékos házbérre is kevés.

Hogy a dobra került adósok oly nagy százalékánál van házbérhátralék, az nagyon természetes; mert ha az adós már előzően nem szedte össze minden erejét a végett,

hogy a foglalást kikerülje, annak már mindegy, akár egy hitelező, akár kettő tegye őt tönkre. Az már nem fél semmi-féle kényszerítő nyomástól; az már a házbért sem fizeti; a lejtőn, a melyre lépett, siet lefelé.

Ellenben, ha idegen hitelező nem kér árverést, azt tapasztaljuk, hogy a háztulajdonosoknak abból a 94—95%-ából, a kik az árverésen törvényes zálogjogukat érvényesítik, lényegtelen, szinte elenyésző csekély része (2—3%) kér foglalást és árverést a bérlő ellen. Ebből kétségtelen, hogy hajlékát könnyelműen senki sem áldozza fel, — hogy tehát otthonát s annak berendezését mindenki az elsőrendű szükségletek közé sorolja és hogy hajlékát fentarthassa, megfeszíti erejét.

De nagyrésze az adósságoknak olyan is, a melynek kiegyenlítése iránt az adós semmi erkölcsi érzékkel sem bír. Most, midőn még a butort is lefoglalhatják, kétségtelenül nagyobb a hitel, s minél nagyobb az, annál inkább kiaknázák, — ez a körülmény viszi a kis adósok tulnyomó részét adósságba.

Ezt az egészségtelen hitelt korlátozni kell, — különösen a még nélkülözhető tárgyakat részletfizetésekre drágán vásárló egyéneknél. Lényegesen korlátot alkot ez irányban, ha a berendezett otthon lefoglalása megtiltatik, mert ez esetben a kishitel reálap hiányában a *személyes bizalomra*, az *adós józan életmódjára* fog helyezkedni. — A közzétett törvényjavaslat a részletügyletekről, nem fogja a hitel igénybevételét korlátozni.

Mindezekből kitűnik, hogy tulajdonkép nem az adós védelmét, hanem azt kell itt czélozni, hogy az állam a vagyoni romlás további következményeit előzze meg.

Végrehajtási törvényünk ismeri azt a józan szabályt, hogy a költségeket sem fedező ingók nem foglalhatók le, ily esetben csak felsoroltatnak a fogl. jkben a kiküldött megbecsülte csekély értékű ingók. A hitelező megfizeti a költséget s vár, míg adósának vagyona lesz.

Vajon nem egy-e az eredmény a hitelezőre akkor is, ha *találnak foglalni valót, de az előnyös tételek (törv. zálogjog) az egész vételárt felemésztik?*

Ha már most azt tapasztaljuk, hogy az árverések tulnyomó részében (majdnem valamennyinél) *az árverés egyedüli célja, a hitelező kielégítése* — mint azt fentebb előadtam — *épen nincs elérve*, vajon jogaiban szenved-e a hitelező sérelmet, ha az ilyen foglalása előre lehetetlenné tétetnék? Én azt hiszem, hogy nem szenved s ennél fogva az államnak kötelessége a teljesen czéltalan eljárást a végett megakadályozni, hogy abból további terhes következmények a többi polgárookra ne háruljanak.

A foglalásnak az adós hajléka tekintetében való helyes korlátozása a hitelezőknek azon 4—5%-ára, a kik eddig kielégítéshez jutottak, nem lesz káros hatással, mert ezek a hitelezők soha sem a háztartásban nélkülözhetetlen tárgyakból, hanem üzleti cikkekéből vagy olyan ingókból nyertek kielégítést, a melyek a kisebb adósoknál különben sem fordulnak elő, a mely kisebb adósoknál, ha a háztartásbeli tárgyak teljesen lefoglaltatnak is, a vételárból soha sem jutott még a hitelezőnek, mert a házbért soha sem fedezi a butorok s a hason tárgyak vételára.

III.

Itt megemlítem a budapesti viszonyokat, a melyek bár sokban elütők a vidékiektől, mégis elég támpontot szolgáltatnak az általános rendelkezés szükségességére.

A szokásos árverelőkön kívül tisztességes árverelő az árverés helyét egyáltalán meg nem közelítheti. Így van ez különben Európa minden nagyobb városában. Ez nem nevezhető nyilvános árverésnek. Ez a nyilvánosságnak éppen ellenkezője. E téren az államnak már rég be kellett volna avatkoznia, először, mert ha egyéb téren büntető szabályt állított fel mások.

jogai kijátszása miatt és az erkölcs védelme végett, ugy ezen a téren is az a kötelessége; másodsor, mert ilyen eljárás az államhatalomnak erkölcsi arculcsapását jelenti.

Mindenki tudja már, hogy mennyire egyszerűsítették ezek az «árverelők» az egész eljárást. Vagy előre sápot kívánnak s ez esetben, ha kell, félre állanak, vagy ők vásárolják meg a 3—500 frtra becsült ingókat 30—40 frtéért; de száz ily esetben csak egyszer vitetik el a megvásárolt butort, mert az adós családjának valamely tagjával előzetesen megállapodtak abban, hogy az árverés alá kerülő összes ingókat, sokszor már előre számszerűen is meghatározott összegért (a mennyi pénzcsekét az adós családja saját erejéből s a szána-kozó rokonoktól össze birt kaparítani) visszaadják, — vagy némi előzetes tájékozódás után, a visszavásárlás reményében veszik meg az árverelők az ingókat és hagyják azokat az adós háztartásában.

Ezek a tisztelt közbenjárók — ha kell — ki is tanítják a kétségbeesett adóst arra a módra is, a mely alkalmas a végett, hogy néhány évig még legyen otthona (üzletszerű humanitás), esetleg a további foglaltságokat feloldathassa. Ezen közkeletű tanítás szerint a közbenjáró árverelők, az esetben, ha a visszavásárlás folytán a korábbi helyen maradó ingókat valamelyik hitelező az árverés után (tehát ismét) lefoglalná, *tanuszkodni* fognak a mellett, hogy a kérdéses tárgyakat tőlök mint árverési vevőktől egy jóakaratu egyén megvette s csak könyörületből vagy pénzért csak használatra hagyta azokat az üldözött adósnál.

Ez a vevő tehát, ha az árverés után lefoglalták a kérdéses tárgyakat, mint igénylő felperes lép fel *és pedig tulajdoni jogon*; tárgyalás, többszörös tanuidézés s több halasztás után, tehát 1—2 év multával, a pert — nézetem szerint — a fent irt tényállás igazolása után is el fogja veszteni; mert az ingókkal való szabad rendelkezési jog nem tulajdonjogon, hanem tényleges birlaláson alapszik.

Lehet ugyan a birlalatot más által is gyakorolni s ezen lovagolnak is az összes igénylők; de vajon elfogadható-e valóságnak az az állítás, hogy az adós nem a saját nevében birlalja a kérdéses butorokat? — föltéve, még azt is, hogy nem is «árverelők», hanem direkt oda hívott tisztességes ember bizonyítja, hogy az igénylő csakugyan megvette s csak használatra hagyta a kérdéses butorokat továbbra is az adós családjánál.

Az élet azt bizonyítja, hogy hason ügyletek rendszerint nem s csakis ott fordulnak elő, a hol igényper indításának lehetősége már eleve fenforog; tapasztalat az is, hogy az ilyen árverés daczára az adósnak rendes háztartása megmarad; fizeti továbbra a nagy házbért, s keresetkétségében semmi változás sem állott be; kitűnik, hogy az igénylőnek nem tartozik foglalkozásához a hasonló ügyletek létesítése, sőt nincs is abban a kedvező anyagi helyzetben, hogy más részére butorokat vásároljon, tehát olyan tárgyakat, a melyeknek rendeltetése az állandó használat és ennek folytán azok elhasználása. Ezeken kívül az igénykeresetnek kétségtelen célja az, hogy az adós birlalata helyreálltassék, az tehát az adós érdekében is indítottnak látszik; mindezeknél fogva kifejlődött az a joggyakorlat, hogy hasonló esetekben az adós a saját nevében tekintetik birlalónak s kifejezésre jut ez a gyakorlat abban az elfogadott jogelvben, hogy «a birlaló fentartotta háztartásban való állandó jellegű használatra szánt ingók fölött a birlaló családfő szabadon rendelkezik».

Alább visszatérek a «nélkülözhetetlenség» folyamánára. Ezuttal a felállított elv perbeli viszontagságairól kívánok egyet-mást elmondani.

Az igényperben a felállított jogvédelem ellen a bizonyítás meg van engedve. Ebből sokan azt következtetik, hogy a mondott vélelmet két tanuval, a kik az árverést s a kölcsönügylet külszerű valóságát bebizonyítják, lerontják; ez

azonban tévedés, mert a felállított jogvédelem épen azon alapszik, hogy a bizonyítani kívánt tények csak alakilag lehetnek valók, de anyagilag nem. Való lehet az, hogy felperes és az adós (végrehajtást szenvedő) közt két tanu előtt az a nyilatkozat tétetett, hogy egyik átadja, a másik átveszi használatra a butort; de a fent előadottak szerint épen ez a nyilatkozat a koholt. Azt kellene tehát bizonyítani először is, hogy semmi koholmány sincs az ügyben, hogy felperes nem az adós megbízásából jár el az adós érdekében; azt pedig csak úgy lehet bizonyítani, ha igazolják a kifejtett jogvédelem alapjául szolgálóknak fentebb felsorolt ténykörülmények ellenkezőjét, *bizonyítani kellene olyan tényeket, a melyek a szinlelt ügylet fenforogását kizárják*.

Ennek, tehát a jóhiszeműségnek bizonyítása ez esetekben nem a kifogást tevő alperest, hanem a felperest terheli, azért, mert a kifejtett jogvédelem az adós birlalatából jogot szerző alperes mellett lévén, a bizonyítási kötelezettség áthárul a felperesre.

Okszerű tehát az ilyen s ehhez hasonló perekben, ha a tények alakszerűségének bizonyítására felhívott tanuk addig, míg a jóhiszeműség bizonyítva nincs, ki sem hallgattatnak; a mit az elsőbírók eddig ritkán tettek meg; mert a másodbírók számtalanszor megkivánta a hivatkozott, de nem perdöntő tanuk kihallgatását. Az elsőbírók közvetlen szóbeli eljárásával merőben ellentétes írásbeliségnek folyamánya volt ez, de ezentul bizonyára megszűnik a fölösleges tanuhallgatás, a bíróságok s különösen az amugy is tulterhelt budapesti V. ker. kir. járásbírók ettől a tehertől bizonyára megszabadulnak s a felebbezési bíróság is közvetlenül tárgyalván, meg fog győződni arról, hogy akár hallgattatnak ki ama tanuk, akár nem, az eredmény ugyanaz marad (már t. i. a fentirt esetekben); vagy ha szükségét látja a kihallgatásnak, maga fogja a kihallgatást teljesíteni s nem lesz módjában az elsőbíróval végeztetni el a fölösleges munkát.

A bizonyítékok szabad mérlegelése is hozzá fog járulni ahhoz, hogy a nyilvánvalóan az eddig perjogi formalismuson nyargaló hasonló perek óriás nagy száma korlátoltassék. Mihelyt az érdekeltek körében meg fognak győződni arról, hogy többé nincs formalismus, évekig nem lehet huzni az igénypert, hogy nem érdemes arra is költeni, akkor az adós, ha még teheti, részletfizetésekre kiegyezik.

De mi lesz, ha nem egyezhet ki?

IV.

És itt kezdődik a nyomor! itt segítsen az állam! mert, ha, — mint említém, — az otthonához ragaszkodó szegény megfeszíti is erejét, mások által megvásároltatja saját butorát, — ha azok ismét lefoglaltatnak, az illető adós vagy csak a legkivételesebb esetekben áll ismét lábra, vagy — a mi valószínűbb — soha többé lábra állni nem fog. Ez lesz a természetes következménye a fingált igényperrek ellen való szigoruan törvényes eljárásnak. Nagyon nehéz a bíró helyzete. A bíró a jogszabályok értelmében köteles eljárni, csak így tesz eleget hivatásának; a midőn azonban azt megteszi, kénytelen inhumanus is lenni, mert a törvény, mely az otthont nem védi meg, szintén az; kénytelen az előtte a legcsekélyebb butorzatért is rendszerint a legvehemensebben folyó küzdelmet, a mely a létért való küzdelemmel azonos, kiméletlenül elutasítani.

Az elutasítás után most már következik az árverés — másodsor és utoljára; a melyen minden tárgyat a becsértéssel arányban nem álló csekélységért adnak el. Az már régi dolog, hogy az ilyen kótya-vetye mindig kárral jár az adósról nézve, de általános tapasztalható az is, hogy mióta a bírósági végrehajtók mellékdijai a becsértékhez viszonyítva vannak meghatározva, azóta az árverési vételárak — a becsér-

tékhez viszonyítva — az egész országban szembetűnően siralmasak.

Vajon mi értelme van ilyenkor a becslésnek? Erkölcsei szempontból is tehát — a többek között — már most *igen sürgősnek tartom, hogy a végreh. törv. 71. §-ából a becselő kötelező használata töröltessék s a becserék hozzávetőleges bejegyzése* — mint ama §. többi esetében — a végrehajtóra bizassék, mint-hogy arra a becserékre különben is csak azért van szükség, hogy bizonyos kikiáltási áron az árverés megkezdessék; az árverelő, akár ismeri az értékét, akár nem (s rendszerint jobban ismeri azt, mint az ilyen becslésekhez alkalmazni szokott közegek), mindig a minimumot fogja ígérni s ha verseyen nincs: adni.

Az említett kétes értékű becslések az okai különben ama számos esetnek, a melyekben a végreh. törv. 47. §-ának 3. pontjában foglalt józan szabály, hogy t. i. az árverési költséget sem fedező ingók lefoglalása mellőzendő: nem jöhet alkalmazásba. Négy—tíz forint a vételár s a költség 12—20 frt. A hitelező ráfizetett, az adós és gyermekei koldusokká lettek.

V.

Mi szükséges tehát az adós és családja fentartásához? Nézetem szerint a már a végrehajtási törvényünk szerint a foglalás alól kivett tárgyakon kívül szükséges, hogy:

1. az adós mindenkori lakásának berendezése — családjához mért kiterjedésben — a foglalás alól kivétsessék, úgy, hogy az ilyen lakás berendezésére még a törvényes zálogjog se legyen érvényesíthető,

2. a legkisebb értékű vidéki lakházak a foglalás alól kivétsessenek.

A fentebb ismertetett igényperekből is kitűnik, hogy tisztán az elkerülhetlen szükség viszi az adóst arra, hogy közvetítőkkel folytathassa háztartását, hogy a haszonkölcsönt csak azért koholták, hogy az adós abban a lakásban továbbra is megmaradhasson s háztartását tovább vezethesse.

Az ily indokok mérlegelése nem tartozik a bíró feladatához. A törvényhozásnak sürgős feladata arról gondoskodni, hogy mindenkinek megmaradjon annyija, hogy földönfutó, gonosztevő ne váljék belőle vagy övéiből, hogy gyermekeit felnevelhesse, iskolába járathassa; hogy erkölcsileg, anyagiilag és egészségi szempontból se veszélyeztesse a társadalmat. Az ilyen veszélyek, ezen végletek előidézéséhez az államhatalom részéről segédkezet nyújtani nem szabad.

Hogy pedig városokban s különösen a székes fővárosban a butorok nélkülözhetetlenek, azt nemcsak az igényperekből tudjuk meg, hanem abból is, hogy a hónapos szobában lakó családtalan embernek is van butorra szüksége, hát még egy családos embernek, kis gyermekekkel, a ki, ha nejével s kettőnél több gyermekével huzódik meg egy szobában, a közegészségügyi közegek azok közé sorozzák, a kik *tulzsufolt lakással* bírnak. Vegyük el tőle azt a nagyon is szerény butorzatát, akár egyik, akár a másik szobájából, bizonyára oly állapot áll elő, a melyet állami szempontból elnézni nem szabad, a melynek következményeit eleve meg kell akadályozni.

Lakásából — én ilyent civílisált embernél butorzat nélkül, nem is képzelhetek — valakit kiűzni, a csekély nap-számjukból élő embereket az értékkel alig bíró egy szobás épületeiktől megfosztani engedni, az állam feladatával ellenkezik s én különösen azt tartom most *sürgősnek, a fentebbieken kívül, hogy a szükséges butorzat a foglalás alól már most kivétsessék*. Ennek a többek közt az is előnye lenne, hogy sok foglalás abban maradna, — sok fölös munkától szabadulna meg a bíróság, és hogy könnyebbé teszi az általam e lapokban négy évvel ezelőtt indokolt államosítását a végrehajtói intézménynek.

Arany Sándor.

Külföldi judikatura.

621. A harmadik személyek javára kötött szerződések tanához a következő eseteket közöljük:

A biztosított csődbe jutván, a tömeggondnok visszavonta a közadós azon intézkedését, hogy kedvezményezett a biztosított neje, s perelte utóbbit a biztosítási kötvény kiadására és annak elismerésére, hogy ő van jogositva a biztosítási összegnek a felvételére. A másodbíróság helyt adott a keresetnek, abból indulva ki, hogy a biztosított bármikor mást nevezhetett meg kedvezményezettnek, és ezen joga átment a tömeggondnokra. *A német birodalmi törvényszék* azonban elutasította a keresetet. A harmadik személy javára kötött életbiztosítási szerződéssel ugyanis a kedvezményezett közvetlen, személyes jogot nyer a biztosítóval szemben a biztosítási összegre, a mely nem képezi a biztosított vagyonának alkotó elemét és a haláleset bekövetkeztekor a biztosító által a kedvezményezettnek kifizetendő. A kedvezményezett hozzájárulására szükség nincsen; ha azonban ő elfogadási nyilatkozatát megtette — a mely nyilatkozat megtétele semmiféle alakisághoz sincsen kötve, — úgy a biztosított nincs már jogositva, más kedvezményezettet megnevezni.

622. *A párisi semmitőszék* következetesen követi azt az elvet, hogy a biztosítási összeg akkor nem képezi a hagyaték tárgyát, ha kedvezményezettül határozott személy van megjelölve, de akkor igen, ha oly személy a kedvezményezett, a ki ez időben még határozatlan vagy még nem létezik (personnes futures ou encore incertaines). Ezen gyakorlatot elfogadta a német birodalmi törvényszék is.

623. *A.* eladta jószágát nővérének *B.*-nek azon kikötéssel, hogy a vételár egy év múlva fizetendő neki, ha pedig ő ezen éven belül elhalna, a vételárnak 5%-os kamata *C.* nevű szolgájának fizetendő annak egész élete végeig. *A.* azon éven belül elhalván, *C.* követelte az évi kamatokat és a szerződést bekebelezte telekkönyvileg. A bíróság helyt adott a keresetnek. Mert a harmadik javára történt szerződésnél a harmadik azonnal jogi igényt szerez, noha igénye feloldó feltételtől függ; a harmadik részéről elfogadás nem kell, de ha történt, úgy a stipuláns visszavonásra nincs már jogositva. A jelen esetben a szerződés megkötésével elvállalta a vevő az azt a terhet, hogy fizet vételárt, esetleg évi járadékot, ha csak az eladó a harmadik részéről történt elfogadás előtt visszavonási jogával nem élt. Igaz, hogy *B.* egyedüli örököse *A.*-nak és ezzel megszűntek összes kötelezettségei az eladóval szemben, de nem szűnt meg a *C.*-vel szemben fenálló kötelezettsége is. Mint örökös belépett ugyan az örökhagyónak összes jogaiba, tehát a mint az örökhagyó tehetett volna visszavonó nyilatkozatot, úgy tehet ő is. Ha azonban nem élt ebbeli jogával, ez esetben a harmadik elfogadó nyilatkozata épúgy köti őt, mint ha ezen nyilatkozat az örökhagyóval szemben történt volna. A kamatok követelése és a telekkönyvi bekebelezés eszközöltetése kétségtelenül pótolja *C.*-nek elfogadási nyilatkozatát és ettől kezdve a *C.* részére kikötött előnynek biztosítása visszavonhatatlanná vált. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **A jelenkor bűnügyi törvényhozása összehasonlító jogtudományi előadásban.** A nemzetközi bűnügyi egyesület nagy vállalatba kezdett, midőn elhatározta, hogy a fenti cím alatt a világ minden államának büntető törvényhozását rendszeresen összeállítva kiadja. Mindegyik rész előbb az illető állam büntetőjogának történeti vázlatát nyújtja, azután a tételes törvényeket, valamint a jogirodalmat és joggyakorlatot ismerteti. A mű német és francia nyelven jelenik meg s első kötete már elhagyta a sajtót. Ezen első kötet tartalmazza az Európa összes államaira vonatkozó adatokat. A hazánkra vonatkozó részt dr. *Wlassics Gyula* egyetemi tanár dolgozta fel, kinek a speciális törvények összeállításában dr. *Reichard Zsigmond* ügyvéd segédkezett.

A képvisellel, melyben e nagy műben részesülünk, minden tekintetben meg lehetünk elégedve. Dr. *Wlassics* ismerteti előbb a legrégebb idők büntetőjogát, azután átmegy a jelen század mozgalmainak elbeszélésére, melegen méltatja az 1843-iki javaslatot, majd vázolja jelenlegi tételes jogunk

megalkotásának történetét és részletesen ismerteti az 1878. évi V. tcz., valamint az életbeléptetési törvényt tartalmát. Ezt követi a Btk. és Kbt. általános jellemzése, e törvények hatálya kérdésének fejtegetése, a büntetőjogi specialis törvények ismertetése, a vonatkozó jogirodalom vázlata és végül Horvát-Szlavonországok büntetőjogának megbeszélése. A 26 oldalnyi magyar rész nagyban hozzá fog járulni a külföld előtt büntetőjogi törvényhozásunk jelentőségének emeléséhez.

— **Az új sommás eljárás köréből.** E cím alatt dr. Reichard Zsigmond lapunkban cikksorozatot tett közzé, mely most különnyomatban jelent meg. Reichard e műve a legelső nagyobb dolgozat, mely az új törvény egyes intézkedéseit beható megbeszélés tárgyává teszi. Szerző tárgyalja a törvény következő intézkedéseit: a kereskedelmi illetőség; a félnek eskü alatti kihallgatása; a felülvizsgálat; az eljárás vezetése és az átmeneti intézkedések.

— **A budapesti kir. törvényszék** büntető végtárgyalásainak vezetői a jogorvoslatra rendszerint úgy tanítják ki a védő nélküli vádlottakat, hogy annak ne legyen kedve felebbezni. «A legkisebb büntetés 2 évi fegyház és mi már 1 évi börtönt adunk, — mondja az elnöklő bíró, — gondolja meg jól, hogy felebbez-e; kaphat sokkal többet is.» Azt pedig elfelejtik megmagyarázni a vádlottnak, hogy az ő felebbezése csak előnyére szolgálhat, és hogy más minősítés esetén esetleg 1 napi fogház is kiszabathatik.

— **A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrende.** Magyar közjog. (Alkotmány.) Lechner Ágost. — Magyar közigazgatási jog. Általános rész és belügyi igazgatás. Ugyanaz. — Egyetemes európai jogtörténet. Hajnik Imre. — Jogbölcsezet. Schnierer Aladár. — Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (Bírósági szervezet. Ügyfelek. Sommás és rendes eljárás). Herczegh Mihály. — Magyar magánjog. (Bevezetés. Általános rész.) Ugyanaz. — Magyar csódtörvény. Ugyanaz. — Ausztriai általános magánjog. Sághy Gyula. — Az egyházjog nevezetesebb forrásai és a katolikus egyház szervezete, különös tekintettel a hazai egyházi viszonyainkra. Ugyanaz. — Pandekták. (Általános rész.) Ugyanaz. — Római jog. (Bevezetés. Módszertan. Forrástörténet. Intitutiók a források exegetikus olvasásával.) Vécsey Tamás. — Magyarország statisztikája. (I. Népeségi statisztika) Láng Lajos. — A monarchia kereskedelmi politikája 1850-től napjainkig. Ugyanaz. — Egyházjog. Antal Gyula. — Ausztriai öröklési jog. Ugyanaz. — Az egyházi jog és politika rendszere. Kovács Gyula. — Görögkeleti egyházi jog. Ugyanaz. — Államszámviteltan, tekintettel a törvényhatósági és községi számtartásra. Bochor Károly. — Nemzetgazdaságtan. (Elmélet.) Földes Béla. — Részletek a közgazdasági politikából. Ugyanaz. — Nemzetgazdasági és statisztikai seminarium. Ugyanaz. — Magyar magánjog. (Általános rész.) Zsögöd Benő. — Magyar magánjogi praktikum. Döntvénytári esetek fejtegetése. Ugyanaz. — Kereskedelmi és váltójog. Nagy Ferencz. — Magyar büntetőjog és eljárás. (Anyagi jog általános része. Perjogi alapelvek.) Wlassics Gyula. — Büntetőjogi seminarium. (Elméleti gyakorlatok és praktikum.) Ugyanaz. — Magyar alkotmány- és jogtörténet. Timon Ákos. — Magyar pénzügyi jog. Mariska Vilmos. — A kereskedelem és közlekedés elmélete. Ugyanaz. — Politika. (Alkotmánytan.) Concha Győző. — Társadalomtan. Ugyanaz. — Közegészségügy. Fodor József. — Telekkönyvi rendtartás magyarázata. Csillag Gyula. — Büntetőjog (Általános tanok.) Fayer László. — Bünvádi eljárás. Ugyanaz. — Büntetőjogi seminarium. Ugyanaz. — Kereskedelmi vételről. Neumann Ármin. — Nemzetközi jog. Csarada János. — A nemzetközi jog története. Ugyanaz. — Észjogi előadások. Ugyanaz. — Jogbölcselet. A jog alakulásának és fejlődésének törvényei és visszavezetések elemi okokra. Pikler Gyula. — Jogbölcseleti seminarium. (Jogbölcseleti és összehasonlító jogtudományi dolgozatok.) Ugyanaz. — Római jogi praktikum. Kezdők számára. (Az institutiók kiegészítéséül.) Schwarz Gusztáv. — Bevezetés a nemzetgazdaságtanba. Ráth Zoltán. — Igazságügyi statisztika. (Különös tekintettel a bűnügyi statisztikára.) Ugyanaz. — Morálstatisztika. Dobránszky Péter. — Közgazdasági statisztika. (Összehasonlító módon.) Ugyanaz. — Törvényszéki orvostan. Csatáry Lajos. — Egyházi törvényhozás. Melichár Kálmán. — Magyar bünvádi eljárási jog. Balogh Jenő. — Büntetőjogi praktikum és dolgozatok a büntetőjog és börtönügy köréből. Ugyanaz. — Agrár kérdések. Pólya Jakab. — Werbőczy Hármaskönyvének ismertetése és

magyarázata. Csiky Kálmán. — Iparpolitika. Kovács Gyula. — A kegyuri jog. Reiner János. — A római jog alaptana. (Personae, res, actiones.) Hoffmann József. — A római jog alaptanai. Kajuch Márton. — Közgazdaságtan. (Elmélet.) Mandello Gyula. — Sociologia. Ugyanaz.

— **Bankóhamisító, a ki irni sem tud.** A stank-i (Osztrák-Lengyelország) bíróság a minap egy fiatal embert pénzhamisítás miatt 3 évi börtönre ítélte, aki sem olvasni, sem irni nem tud s ennek dacára kitűnő utáztatokat készített.

— **A bécsi esküdtszék előtt** a napokban egy 56 éves postahivatalnok sikasztással volt vádolva. Vádlott elismerte, hogy 1000 frtot sikkasztott és a sikkasztás palástolására különféle okiratokat meghamisított, de azzal védekezett, hogy nagyon el volt adósodva és hitelezői büntető feljelentéssel fenyegették, mi őt olyannyira kétségbeejtette, hogy nem tudta, mit cselekszik. A tényállás beigazoltatván, az esküdtszék 11 szóval 1 ellen felmentette a vádlottat azon okból, mert a tett elkövetése idején beszámíthatlan állapotban volt.

— **Joggyakornokok kerestetnek.** Ausztriában, ép úgy mint nálunk, nagy hiány van bírósági joggyakornokokban, habár a bécsi egyetem jogi kara tul van tömve. A *Neue Freie Presse* a roszt fizetési és előléptetési viszonyoknak rója fel e jelenséget. Az igazságügyminiszter imént kiadott rendeletében e baj leküzdése céljából elrendelte, hogy joggyakornokul felvehető legyen minden végzett joghallgató, habár nem is tette le az előírt államvizsgálatokat.

Legközelebbi csődbejelentési határidők (Szeptember 9-től szeptember 16-ig.): Fülöp Netti e. a s.-a.-ujhelyi tsz. szept. 10. (160). — Spitzer és Donáth e. a bpesti keresk. és vtsz. szept. 10. (166). — Hirsch és Stern e. a kolozsvári tsz. szept. 10. (174). — Engel Lipót e. a bpesti keresk. és vtsz. szept. 10. (177). — Pollák Regina e. a kassai tsz. szept. 10. (180). — Weisz Simon e. a kalocsai tsz. szept. 13. (178). — Kohn Arnold e. a szegedi tsz. szept. 15. (149). — Káspár Mihály e. a broodi jbság szept. 15. (164). — Zenke István e. a szegedi tsz. szept. 15. (167). — Vermes Lajos e. a szabadkai tsz. szept. 15. (174).

Csődök: Singer Leopold e. a s.-a.-ujhelyi tsz.; csb. Emödy Béla, t. Krasznapolszky Ferencz, ht. Kellner Toma; bh. szept. 28., felsz. t. okt. 26., csödv. vál. okt. 30. (193). — Grósz Móríc e. a n.-váradai tsz.; csb. Jelentsik István, t. Bónyi Adorján, ht. Aczél Béla; bh. szept. 29., felsz. t. okt. 15., csödv. vál. okt. 18. (194). — Stern Károly e. a szombathelyi tsz.; csb. Mennyey László, t. Szabó László, ht. Babos István; bh. okt. 6., felsz. t. nov. 2., csödv. vál. nov. 5. (194). — Brasch Simon e. az aradi tsz.; csb. Fischer Miklós, t. Pálmai Lajos, ht. Szilvássy László; bh. okt. 29., felsz. t. nov. 22., csödv. vál. nov. 29. (194). — Kacz és Rosenberg e. a beregszászi tsz.; csb. Szük Lajos, t. Berkovics Lázár, ht. Schlesinger Frigyes; bh. szept. 20., felsz. t. okt. 3., csödv. vál. okt. 6. (196). — Kohn Lázár e. a szabadkai tsz.; csb. Oláh Ferencz, t. Manheim Ármin, ht. Demidor Imre; bh. szept. 21., felsz. t. szept. 29., csödv. vál. okt. 1. (196). — Ligeti Ferencz e. a b.-gyarmati tsz.; csb. Vida Géza, t. Frank Dezső, ht. Hudecz Zsigmond; bh. okt. 1., felsz. t. okt. 29., csödv. vál. nov. 3. (197).

Pályázatok: A módosi jbságnál jegyző; bh. szept. 9. a n.-becskereki tsz. elnökéhez (193). — Az aradi tsz. elnökéhez; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (193). — A siklósi jbságnál aljegyző; bh. szept. 9. a pécsi tsz. elnökéhez (193). — A lengyeltóti jbságnál aljegyző; a kaposvári tsz. elnökéhez; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (193). — A németújvári jbságnál jegyző; bh. szept. 9. a szombathelyi tsz. elnökéhez (193). — A b.-csabai jbságnál aljegyző; bh. szept. 11. a gyulai tsz. elnökéhez (194). — A zentai jbságnál jegyző; bh. szept. 11. a szabadkai tsz. elnökéhez (194). — A pestvidéki tsz. elnökéhez; bh. szept. 11. e tsz. elnökéhez (194). — Az eperjesi tsz. elnökéhez; bh. szept. 12. e tsz. elnökéhez (195). — A sziráki jbságnál aljegyző; bh. szept. 13. a b.-gyarmati tsz. elnökéhez (196). — Marczaliban kir. közjegyző; bh. szept. 14. a pécsi közjegyzői kamarához (197). — A perlaki jbságnál albiró; bh. szept. 14. a n.-kanizsai tsz. elnökéhez (197).

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Felirat díj: ^{telje} ^{re} ^{szá} ^{ra} ³ ³ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Curia és a bünvádi eljárás. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédttől. — *Fogirodalom*: Étude de droit international conventionnel. Par Léon Poincard. Dr. TARNAI JÁNOS budapesti kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle*: A sommás törvény 156. §-a. Dr. ZAKARIÁS ADOLF szatmári ügyvédttől. — A közkereseti társaság tagjainak egyetemleges felelőssége. Dr. POLLÁK IMRÉ-től. — A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat. Dr. SZÁSZ BÉLA budapesti törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia és a bünvádi eljárás.

Ritkán olvasunk a határozatgyűjteményekben egy-egy bírósági ítéletet, amely arra vall, hogy felsőbb bíróságaink nem feleltek el hagyományos magyar tradícióikat, hogy t. i. őrei legyenek a közszabadságnak.

Kodifikált bünvádi eljárás híján, épen felsőbb bíróságainknak volna hivatása a bünvádi eljárás terén törvénytörő állandó joggyakorlatot teremteni s ezzel irányt jelölni a judikaturának és korlátot szabni az egyes hatósági és bírói közegek önkényének.

Azonban táblai és curiai teljes ülési döntvények hozatnak «az égetett szeszes folyadékoknak nyílt helyről más kiviteli körzetbe való bevitelére által elkövetett jövedéki kihágásokról», de egyöntetű és modern felfogású bünvádi eljárási gyakorlatot inaugurálni, ez a feladat nem foglalkoztatja a Curia irányadó szerveit.

A vizsgálat ma is teljesen titkos, inquisitorius jellegű, és a védelemnek behatásától légmentesen el van zárva; a vizsgálati fogság intézménye jelenleg is sablonos, szűkkeblű felfogásban részesül; a végtárgyalás a vád előnyére vezetetik; szakszerű védelemről az ügyek tulnyomó nagy részében nincs gondoskodva; a felelővétel a ténykérdésben a vádlott terhére a képzelhető legtágabb térre van kiterjesztve.

Ezek a jelenségek jellegzik mai bünvádi eljárási gyakorlatunkat.

Valamikor, a nyolczvanas évek elején megpróbálta a Curia a tisztultabb eljárási elveknek megfelelőleg irányítani a gyakorlatot, néhány pontban erősítette a védelmet, iparkodott érvényre emelni a tiszta vádelvet: de ugyan ki emlékszik erre a — mindenesetre kellemetlen utó hatással: tömeges megsemmisítésekkel — járó epurativ tevékenységre?

Régen volt, annyira feledésbe ment mindez, hogy talán igaz se volt.

Ebből a stagnatióból magyarázható meg a szakajtó magatartása, valahányszor csak egy helyes irányu s a bünvádi eljárás terén elvi jelentőséggel bíró felsőbb bírósági határozattal találkozik.

Ilyen, külön feljegyzésre érdemes a kir. Curianak azon ítélete¹ amely kénytelenségből felmentett öt vádlottat a vád alól, mert az elővizsgálat, amelyen az egész eljárás minden további fázisa alapult, szabálytalanul vezetett.

A csendőrség előtt ugyanis a vádlottak beismerték cselekményüket, később azonban ezen vallomásukat visszavonták. Mivel pedig a csendőrség eljárása törvénytelen volt, a

Curia nem találta ítéletét ezen törvénytelen eljárásra alapíthatónak.

Pedig itt nem is a szokásos kizások képezték a törvényellenességet, hanem csupán azon körülmény, hogy a vádlottakat napokon át szükségtelenül a csendőrségi lak-tanyában tartották s ott vallatták a csendőrök, hogy még a bírósági fogságban levő egyik vádlottat is kiadták a csendőröknek, a helyett, hogy az egész vizsgálatot a törvényszéki vizsgálóbíróra bízták volna és végül, hogy egyik vádlottat saját atyjával szembesítették a beismerő vallomás kieszköz-lése végett.

Nem bocsátkozunk annak mérlegelésébe, hogy a konkrét esetben a fenforgó u. n. összetett bizonyítékok magukban is elegendők lettek volna e talán a marasztaló ítélet hozatalára és megengedjük azt is, hogy más esetekben ezen adatok még nem lesznek elégségesek a felmentő ítélet indokolásához: de a Curia ezen határozatából világosan látható, hogy a hatósági közegek tulkapása, a bíróságok szabálytalan eljárása és az eljárási formák be nem tartása az igazságszolgálatásnak csak árthat, mert gyakran valódi bűnösök menekülnek egy-egy csendőr, vizsgálóbíró vagy ügyész túlbuzgó-sága folytán.

Várva-várjuk a bünvádi eljárás legujabb javaslatát.

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

Áttérhetek most már a szabadalmi jog tárgyának közelebbi és részletesebb meghatározására. Fentebb említettem volt, hogy a szabadalom tárgyának első kelléke az, hogy az tényleg találmány legyen. Ha a törvényjavaslat mostani szövegezése megmarad, ha abba a találmány fogalmi meghatározása be nem vétetik, akkor esetről-esetre a hatóság fogja bírálat tárgyává tenni, vajon a bejelentésnek objektuma fogalmilag találmány-e vagy sem?

A törvényjavaslat azt is követeli a találmánytól, hogy az iparilag értékesíthető legyen. Ezen követelménynek indító oka az, hogy szabadalmi oltalom alá csak azt akarják venni, a mi az ipar körét valóban nagyobbitja, a mi a fogalom és az elv határain tulmegy, egy szóval, mindazt, a mi az absztrakt világból konkrét alakulássá kifejlődik. Bárha ezen vezérelv ellen kifogás nem tehető, még sem lehet az értékesíthetés fogalmával a válaszfalat helyesen megjelölni és pedig azért nem, mert az ipari értékesíthetés kelléke a törvény olyan rendelkezésévé válhat, mely egyes, sőt számos esetben is az egyéni jogokra sérrelmes lehet.

A ki valamit feltalál és a ki olyan tárggyal jelentkezik szabadalmazásra, mely új, olyan ipari szellemi termékkel jelenik meg a szabadalmaztatás iránti igénynyel, melyet addig nem ismertek, a minek folytán hatásait és technikai befolyását sem ismerték fel és így annak hatásai is ismeretlenek lesznek. És épen azért, mert a találmánynak jövőbeni hatásai felől tisztában még nem lehet az ipari világ, nehéz volna a szabadalmat adományozó hatósági személyeknek, a kik előtt a találmány szintén novum, azt a jogot megadni, hogy előre kifejezhessék véleményüket az iránt, vajon a

¹ L. lapunk jelen számának mellékletén a 317. sz. esetet.

¹ Az előbbi közl. l. a 32., 33. és 35. számban.

találmány értékesíthető lesz-e, vagy sem? Ha a törvényhozó a szabadalmat kérő feltaláló részére bizonyos korlátokat állít fel: ezen korlátok csakis az összesség, vagyis a szabadalmazott tárgy élvezetéből kizárt általános ipar érdekében állíthatók fel. Az ipari értékesíthetés követelménye az összipar szempontjából és a contemplált cél elérése tekintetéből egyáltalában nem mutatkozik szükségesnek és pedig azért nem, mert ha nem értékesíthető a találmány (és ekkor természetesen az abszolút értékesíthetlenséget kell szem előtt tartani), akkor a szabadalom létezése által senkin sem ejtetik sérelem, ha pedig a találmány értékesíthető, akkor eo ipso joga van a szabadalmazottnak a szabadalomra.

Hogy melyik álláspont helyesebb, azt csak a tényleges következmények fogják megmutathatni. Hogy inconvenientiák kikerültesse, az ipari értékesíthetés fogalmának más fogalommal leendő helyettesítése szükséges és ez irányban a legjobb helyettesítés volna, ha a szabadalmazandó tárgytól az ipari alkalmazhatóság, vagy az ipari megvalósíthatás kelleke kivátnának meg.

Ha a bejelentés tárgyára a találmány fogalma ráillik, továbbá ha iparilag értékesíthető, jobban mondva iparilag alkalmazható, vagy valósítható, akkor további sarkalatos kelleke mindegyik találmánynak az, hogy az új legyen. Az újság fogalmának egyedüli megállapítási módja az, ha kimondatik, hogy mindaz új, a mit eddig nem ismertek. Mint-hogy pedig egy ipari tárgy ismertté válására nézve a törvényben bizonyos irányelveket fel kell állítani és miután valamelyik tárgy ismertté válhatik az által is, hogy korábbi időben le lett írva, vagy mások által használva: általában újdonság lerontó mozzanatnak tekinthető, ha a találmány tárgya már a szabadalmazandó találmány bejelentése előtt, vagy nyilvánosan közzétett nyomtatványban le volt írva, vagy nyilvánosan alkalmazásban állott. Az újdonsággal összekötött kérdések természetesen azok közé tartoznak, melyek a legvitalisabbak, a mi csak természetes, miután az újdonság jogczimén teremtetik meg a kizárólagos különjog.

Ugy a közzétett, nyomtatvány mint a gyakorlatban létező általi ismertté válás tekintetében mindenekelőtt két, egymással homlokegyenest ellenkező nézet fenforgását lehet konstatálni. Az egyik nézet támaszkodva az ipari forgalomnak manapság határokat nem ismerő hullámzására és gyors terjedésére, az iparvilág mozgékonyaságára és a közlekedési eszközöknek napról-napra való tökélesbülésére: semminemű földrajzi, vagy politikai határokat nem akar respektálni, hanem egy találmány újdonságának lerontását már azon eset fenforgása esetén látja szükségszerűleg beállottnak, ha az a világ bármely országában megjelent és közzétett nyomtatványban le volt írva, vagy ha a találmány tárgya bárhol nyilvánosan alkalmazásban volt. Ezen nézettel rideg ellentétben áll az, mely úgy a nyomtatásban való közzétételnek, mint a gyakorlatban létező újság-lerontó hatást csak akkor tulajdonít, ha ezen nyomtatvány olyan területen jelent meg, melyre a szabadalmi törvény érvénye kiterjed és ha a nyilvános gyakorlatba vétel ugyanazon országban történik. Az utóbbi álláspontra helyezkednek különösen a belföldi iparfejlesztés hívei, kik a szabadalmi oltalomban is nagyobbára csak egy eszközt látnak a honi ipar körének emelésére és növesztésére. Az első álláspontot védik azok, kik a szabadalomban egy nagy horderejű kivételes jogot látnak, mely csak akkor engedélyezhető valakinek, ha arra az önálló szellemi munkálkodáson alapuló okok forognak fen.

A két álláspont védelmére felhozott indokok vizsgálatánál kitűnik, hogy mindegyiket többé-kevésbé figyelemreméltó momentumok támogatják. Azok, a kik a találmánynak nyilvános nyomtatványban történt leírása által csak akkor akarják a találmány újságát lerontva látni, ha ezen nyomtatvány a belföldön terjesztett, különös okul hozzák fel erre nézve azt, hogy a megszorítás nélküli nyomtatványok általi

priorisálás azt eredményezné, hogy japáni, vagy sanskrit nyelven megjelent nyomtatvány által a találmány újdonsága lerontatnék, a mi pedig semmi esetre sem volna helyes. Ezen indok jogosultsága tényleg nem vonható kétségbe, mert a törvényhozó mindenesetre csak azon nyomtatványokat akarta az újdonsági jellegre nézve ártalmas hatással felruházni, a melyek egy az ipari köröknek hozzáférhető módon lettek közzétéve. Az a közvetítő nézet is felmerült, hogy az újdonság a közzétett nyomtatvány által csak azon esetre tekintessék megsemmisítettnek, ha ezen nyomtatvány az európai ipari világ által értett egyik nyelvben jelent meg. Ezen érv azonban nem bír olyan nagy jelentőséggel, hogy a miatt a törvény strukturáját lényegesen változtatni kellene, a mennyiben tekintettel kell lenni a konkrét életviszonyok által igazolt azon körülményre, hogy olyan messze országokban és Európában nem értett nyelveken nem igen jelennek meg ipari találmányokat leíró nyomtatványok. Tulnyomó sulylyal bírnak mindenesetre azon érvek, melyek az ellen szólnak, hogy csak a belföldön megjelent nyomtatványok legyenek a találmány újságát kizáró joghatással felruházva. Nem volna igazságos valakinek tizenöt évi időtartamra szabadalmat adni egy olyan gépre, a melynek leírása Bécsben vagy Berlinben megjelenő szakfolyóiratokban már régen volt közzétéve és egy ilyen találmányt csak akkor fosztani meg újság jellegétől, ha ezen Berlinben vagy Bécsben megjelenő nyomtatvány Magyarországon is elterjedt. A törvényhozónak egy fictiót kell alkalmaznia, vagy jobban mondva egy praesumptiót. A technikai tudomány jelen állásával és haladásával szemben egy nyomtatvány a szakkörök előtt akkor is ismertnek tekintendő, ha ennek az ország határain belüli létezése perrendszerűleg nem is bizonyítható, annál is inkább, mert annak az igazolása, hogy valaki egy szakmunkát olvasott, a legnehezebb perrendi feladatok közé tartozik. Helyesnek kell tehát mondani a törvényjavaslatnak azon álláspontját, hogy territoriális korlátozás nélkül a találmány új voltát attól teszi függővé, hogy az a bejelentés idejében bárhol közzétett nyomtatványban leírva ne lett légyen.

Az állami határokhoz ragaszkodó felfogásnak azonban nagyobb jogosultsága van a találmány újdonság voltának a gyakorlatba vétel által történő kizárása esetén. Az újdonsági jellegétől ugyanis csak akkor akarják a találmányt megfosztani, ha ezen gyakorlatba vétel, vagy mint a németek mondják: használás (Benutzung), az országban belül történik. A feltalálónak, illetve a szabadalmat kérő személynek módjában állhat ugyan a szakfolyóiratokat és a szakirodalmat tanulmányozni, akárhol jelentek meg azok, de már nehezebben vagy egyáltalában nem áll módjában megismerkedni mindazon viszonyokkal, a melyek alatt ezen találmány gyakorlatba vétele távoli országokban történt. Egy nagy-számu hívekkel bíró felfogás azt is vitatja, hogy azon személy, ki az országban nem ismert és távoli országokban létező ipari terméket vagy ipari eljárási módot az országba behoz: már az ezzel járó fáradságért megérdemli azt, hogy szabadalmi oltalmat kapjon. A magyar törvényhozás a gyakorlatba vételt az újdonságra károsnak mondja akkor is, ha az nem a belföldön, hanem a külföldön is történt. Ezen rendelkezés indoklására arra utal a javaslat, hogy a mai nemzetközi forgalom élénksége mellett az, a mi külföldön történik, épen olyan ismeretessé válik, mint az, a mi belföldön történt és ehhez még azon körülmény is hozzájárul, hogy Magyarországon egyes iparágak, például a textil-ipar, nem igen fejlődtek és az újdonsági kelleknek a belföldi gyakorlatra való megszorítása esetében egyes furfangos iparosok az összes külföldi találmányokra ezen a czimen az ipari fejlődésnek nagy hátrányára, maguknak egyedárusági jogokat biztosítanak. Az első német szabadalmi törvény megjelenése után hasonló aggályok nyilvánultak Németországban azon felfogás ellen, hogy az újságra nézve káros

gyakorlatba vételnek csakis a belföldi gyakorlatba vétel tekintessék. Felemlitem erre nézve egy kiváló szakembernek dr. Alexander Katz-nak azon megjegyzését, hogy abban az erkölcsök súlyos károsítása fekszik, miután ezen törvényes rendelkezés által azon iparszerű törekvés fogna kifejlődni, hogy a külföldnek legujabb és legjutányosabb találmányait ellessék és azokra a belföldön kizárólagos jogokat szerezzenek. A tapasztalat ezen aggályokat nem ratificálta. A jelentékenyebb találmányokat a nagyobb államokban a feltalálók amúgy is szabadalmaztatják és jelentéktelen találmányok behozatala ellen, eltekintve attól, hogy azok nem nagyon károsak, a szabadalmi díj elegendő korlátot képez. Nem szabad szem előtt téveszteni, hogy ha egy olyan találmány behozatik, a melyet külföldi személy szabadalmaztatni feleslegesnek tartott volt, akkor ezáltal a feltalálási jogsérelem nem történik, hiszen ő maga nem élt azon jogával, hogy az általa feltalált tárgy szabadalmi oltalmát biztosítsa. De azt sem lehet mondani, hogy a belföldi közönség szenved az által, mert a belföldi közönség az idegen technikai újításokkal csak úgy ismerkedhetik meg, és azok a belföldre nézve csak úgy válhatnak gyakran hozzáférhetőkké, ha az illető, a ki azokat átplántálja, azokra a szabadalmi oltalom által jogot szerezhet.

Ha tehát a két álláspont mellett és ellene szóló indokokat és érveket latolgatjuk, azt fogjuk találni, hogy kevésbé káros hatás jár azon rendelkezéssel, a mely a nyilvános gyakorlatba vételnek ujság-rontó hatását csakis a belföldi gyakorlatba vételtől teszi függővé, mint a másikkal. A magyar törvényjavaslat megvitatására egybehívott szaktanácskozmány kebelében ugyanezen nézpontok érvényesültek és míg az enquête a törvényjavaslatnak a nyomtatványokban való közzétételre vonatkozó intézkedéseit érintetlenül hagyta, a nyilvános gyakorlatba vétel tekintetében a törvényjavaslattól eltért és annak ujság-ronró hatását csakis a belföldi gyakorlatra kívánta szorítani.

(Folyt. köv.)

Dr. Deutsch Izidor
budapesti ügyvéd.

Jogirodalom.

Études de droit international conventionnel. Par Léon Poinsard. Paris. 1894.

Szerző a Bernben létező nemzetközi iroda főtitkára, hivatásos foglalkozása körébe tartoznak tehát a szerződéses nemzetközi jog kérdései. Minél ritkábban találkozunk az irodalom terén az e szakba vágó munkákkal, annál nagyobb érdemét tudjuk be e könyv írójának, hogy tanulmányait közrebocsájtotta, s reméljük, hogy jelen kötetet mielőbb követni fogja az ígért második.

Ezuttal négy nagyobb értekezést vesz az olvasó. Az elsőnek tárgyai: *A nemzetközi fuvarozás, béke és háboru idején.* (Des transports internationaux en temps de paix et en temps de guerre.). Szerző kifejti a fuvarozás socialis jelentőségét, mely abban áll, hogy a munka gyümölcseinek könnyebb elhelyezhetése folytán a munkaképesség fokozódik, s az ember függetlenné válik a helyi körülményektől; azután ismerteti e gazdasági eszköz befolyását a jogra, különösen a nemzetközire, mely befolyás abban nyilvánult, hogy a közlekedés folytonossága érdekében a különböző népek forgalmi hálózatait mintegy összeforrasztották és az önkényes, szűkeblü helyi törvényhozást tágabb látkörű, nemzetközi szempontok szerint módosították. A fuvarozás egyes alakzatainál (tengelyen, tengeren, folyamon való szállítás) beható méltatásban részesülnek az előforduló jogviszonyok és az ezekre vonatkozó nemzetközi jogszabályok. *A tengeri közlekedés* című részben megismerkedünk, a szabad és a zárt tenger, a szoros, a tengeri csatorna (Panama, Suez) fizikai és jogi meghatározásával és az ezekről szóló nemzetközi egyezményekkel, a territorialis tenger fogalmával, a hajózási szabály-

zatokkal, a kutatásra, a rabszolgakereskedés és a kalózás elnyomására vonatkozó intézkedésekkel, nemkülönb a halászatról, a tenger alatti kábelekről szóló rendelkezésekkel stb. és külön fejezet tárgyazza ama módosításokat, melyeknek e szabályok háboru idején alávetvék. *A folyamokon való fuvarozás* czime alatt részletes ismertetését veszszük a Rajna, a Schelde, a Duna és egyéb nemzetközi folyamok jogviszonyainak; *a vasuti fuvarozásról* szóló czimben terjedelmes feldolgozásban találjuk az 1890 október 14-én kelt berni egyezményt.

A második dolgozatnak felirata: *Des transmissions internationales en temps de paix et en temps de guerre.* Ez a nemzetközi posta- és távirórendszerrel foglalkozik. Ismertette van benne a postaintézmény története egész a posta-unió létrejöttéig (1874) és az unió szervezete. Hasonló gonddal van tárgyalva a telegráfra és a telefonra vonatkozó nemzetközi jogállapot.

A harmadik értekezés tárgya: *A nemzetközi gazdasági viszonyok.* Ebben a kereskedelmi szerződések, a pénzegyezmények, és a súly és mérték egységére vonatkozó szerződések tárgyalatnak.

A negyedik dolgozat *a szellemi tulajdonról* (De la propriété intellectuelle) szól, és két fejezetben tárgyalja az ide tartozó anyagot: Az első az irói és művészi tulajdont, a második az ipartulajdont öleli fel. Az előbbi, igen jó történeti bevezetés után, mely különösen a francia jogfejlődést ismerteti, áttér a szerződések útján alakult jelenlegi állapotra s végre az 1886 szeptember 9-én létrejött berni szerződés alapos ismertetésében kulminál. Ugyanígy tárgyalja szerző az ipari tulajdont, melyre nézve 1883 márczius 20-án létrejött a nemzetközi unió.

A munkát rövid bibliografia és igen hasznos betűsoros jegyzék zárja be.

Dr. Tarnai János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A sommás törvény 156. §-a.

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz kiküszöbölő a fő- és póteskü s a helyett behozza a félnek eskü alatt kihallgatását. Ez által megszűnik az eskü perdöntő eszköz lenni, hanem az csak bizonyíték, melyet a bíró a 64. §. alapján szabadon mérlegel; s miután az eskü alatt kihallgatott félnek hamis vallomása sem a hamis tanuzásra, sem a hamis esküre nézve a büntetőtörvény által megállapított fogalom alá nem esik, szükséges volt a 221. §-ban kimondani azt, hogy az eskü alatt kihallgatott félnek hamis vallomására a hamis tanuzásra nézve megállapított szabályok alkalmazandók. Ezen elvekből kiindulva helyesen intézkedik a 95. §. a tekintetben, hogy az egyik fél kihallgatása után a másik fél is kihallgatható mindaddig, míg az ellenfél az esküt le nem tette, mert ha az egyik fél kihallgatása és megeskütése után is lehetne kihallgatni a másik felet, a törvény a hamis tanuzásra adna alkalmat s nagyon gyakran át kellene tenni az iratokat a bűnügyi bírósághoz hamis tanuzás miatt.

A főeskü helyett behozott eskü alatti kihallgatást a 96. §. szabályozza és azt mondja, hogy valamely döntő ténykörülményre más bizonyíték hiányában a feleknek eskü alatti kihallgatása veendő igénybe s pedig olyképen, hogy rendszerint a bizonyító fél ellenfele bocsáttatik esküre, a bizonyító fél pedig csak akkor, ha a bíró a fenforgó körülményeknek a 64. §-a szerinti mérlegelése után úgy találja, hogy az ellentétes vallomások közül a bizonyító fél vallomása mutatkozik valószínűnek. Mindez a járásbíró előtt eljárásra vonatkozik; de mi történik, ha a járásbíró előtt valamely más bizonyíték hiányában a félnek eskü alatti kihallgatása alapján eldöntött ügyben hozott ítélet feleb-

bezés folytán a másodbiróság elébe kerül? Ugyanezen eljárás követendő-e vagy sem, t. i. a félnek eskü alatt kihallgatott ellenfele kihallgatandó és megesketendő-e vagy sem. A 130. §. szerint, a mennyiben eltérő intézkedés nincsen, a járásbiróság előtti eljárás szabályai alkalmazandók, annál is inkább, mert a 152. §-ban azon elv van kimondva, hogy a felebbezési tárgyalás az első bíróság előtti tárgyalásnak a folytatása, mindebből tehát azt kell következtetni, — és ez a helyes — hogy ha az első bíróság az egyik felet már eskü alatt kihallgatta, az esetben a felebbezési bíróság a másik felet eskü alatt már ki nem hallgathatja. Igen ám, csak hogy a 156. §. világosan mondja, hogy a felebbezési bíróság az elsőbiróságtól eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét is kihallgathatja és megesketheti. Vagyis, hogy egyszerű példával illusztráljam az esetet: *A.* bepereli *B.*-t 200 frt kölcsöntöke visszafizetése iránt, *B.* tagadja, hogy *A.*-tól kölcsön vett 200 frtot s miután más bizonyíték nincs, a járásbiróság mindkét felet kihallgatja, mindkét félnek a vallomását mérlegelve, azt találja, hogy *A.*-nak a vallomása mutatkozik valószínűnek s a 96. §-ban felruházott jognál fogva *A.*-t esketi meg s annak alapján *B.*-t elmarasztalja. *B.* az ítéletet felebbezi s a felebbezési bíróság a 156. §. alapján ismét kihallgatja mindkét felet s *B.*-nek a vallomását találja valószínűnek, megesketi és ennek folytán *A.*-t keresetével elutasítja. Ebből világosan kitűnik, hogy vagy *A.* vagy *B.* a büntető törvényben a hamis tanúzásra nézve megállapított szabályokat megsértette s hivatalból üldözendő büntényt követett el. Már most kérдем, helyes-e a 156. §-ban foglalt intézkedés? Hiszen a törvénynek nem az a hivatása, hogy az embert a bünténybe belekergetse, hanem ellenkezőleg, hogy attól megmentse, ennél fogva én a 156. §. második bekezdésének olyképeni módosítását találok szükségesnek, hogy a felebbezési bíróság az elsőbiróságtól eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét is kihallgathatja, de meg nem esketheti.

Dr. Zakariás Adolf.
szatmári ügyvéd

A közkereseti társaság tagjainak egyetemleges felelőssége.

A kereskedelmi társaságoknak leggyakoribb, mert legalkalmasabb formája a közkereseti társaság. A kereskedelmi társaság minden alakulatánál és neménél a törvény bizonyos garantiákat állít fel, melyek a kereskedelmi forgalom megkivánta biztonság és bizalom feltétlen kellékei. Ezen garantiák között foglal helyet a kereskedelmi törvény azon intézkedése, hogy a részvénytársaság alaptőkéjének nagysága a kereskedelmi cégjegyzékből mindenki által megtudható, valamint hogy azon szövetkezeteknél, melyeknél a tagok a szövetkezet kötelezettségeért korlátolt felelősséget vállalnak, ezen felelősség terjedelme is nyilvánosságra hozandó. Ellenben szükségtelen az üzletbe fektetett tőke közlése a közkereseti társaságnál, a betéti társaságnál, a melynek tagjaira nézve a közkereseti társaság tagjaira vonatkozó szabályok nyerne alkalmazást, és a szövetkezetek azon neménél, melynél a tagok korlátlan felelősséget vállalnak. Szüségtelen is ez azért, mert hiszen ezen társaságok tagjai egész vagyónukkal felelnek azon tartozásokért, melyek közvetlen a társaságot terhelik.

Kiválókép a közkereseti társaság az, mely részben a megkivánt formalitások minimuma, másrészt a tagok korlátlan, egyetemleges és közvetlen felelőssége által a kereskedelmi forgalom nehézkes formákat kerülő, mozgékony szükségleteinek leginkább megfelel. Nagy Ferencz a közkereseti társaság tagjainak egyetemleges kötelezettségét úgy magyarázza, hogy ez nem egyéb, mint hogy a tagok a társaságnak kezesei. Ezen állásponton áll a magyar judikatúra, mikor a közkereseti társasági cég ellen nyert ítéletet közvetlen a

társaság tagjaival szemben végrehajthatatlannak mondja ki, — sőt a közkereseti társaság ellen elrendelt végrehajtást a társaság igazolt tagjaira nézve ki nem terjeszthetőnek mondja.

Sérelmes ez már akkor is, ha a közkereseti társaság tagjai — mihez joguk van — vagyonukat az üzletből kivonták, mivel szemben a pernyertes hitelező kénytelen a már egyszer megnyert pert azon petitiummal, hogy a társaság ellen hozott ítélet annak tagjaira kiterjesztessék, újra megindítani, mi által az ügy kimenetele néhány évre újra elhalasztatik, de még sérelmesebb ez akkor, ha a pervesztes társaság tagjaiban változás állott be, vagy a társaság feloszlott. Mert, ha a társaság tagjai megmaradtak, megtehető a hitelező felperesnek legalább azon szemrehányás, hogy miért nem kérte a társaság elleni perében a tagokat névszerint felemlítve egyetemleg elmarasztalni, bár ez oly komplikációk szülője lehet, melyek a per kimenetét ismét tetemesen elhalasztják, — de egészen hibátlanul jut a társaság jelenlegi tagjai ellen végrehajthatatlan ítélethez a hitelező, ha a társaság tagjaiban változás állott be, vagy a társaság feloszlott. Igaz ugyan, hogy a volt tagok az obligóból a keresk. törvény 121. §-ánál fogva ki nem szabadulnak, de az új tagok ellen, kiknél valószínűleg nagyobb a végrehajtható alap, a végrehajtás ez idő szerint lehetetlen, mi által a kereskedelmi törvény 89. §-a, mely szerint az újonnan belépő tag a belépése előtt keletkezett társasági kötelezettségeikért a többi tagokkal egyenlően felelős, praktikus hasznát veszti és szinte illusziussá válik.

De hát még, ha a marasztalt társaság feloszlik?

Ily esetben ismét nincsen senki sem, ki ellen a végrehajtás foganatosítható lenne, mert a marasztalt társaság megszűnt, a volt tagok pedig elmarasztalva nincsenek és csak nagy idő és költség árán lennének elmarasztalhatók.

Annak, hogy a közkereseti társaság ellen hozott ítélet annak tagjai ellen foganatosítható legyen, de lege ferenda két akadály áll ellent, és pedig egy alaki és egy anyagi. Az alaki akadály épen azon, a végrehajtási törvény 13. §-ában is kifejezett általános szabály, hogy a végrehajtás csupán az elmarasztalt ellen rendelhető el. Azonban ezen szabály sem áll kivétel nélkül, a mennyiben a végrehajtási törvény 14. §-ában felemlíti a végrehajtott személyében beállott változást. Ezen §. értelmében «ha a marasztalt fél időközben meghalt, s a jogositott a végrehajtást csupán azon vagyonokra kívánja vezetetni, melyek a végrehajtást szenvedő fél hagyatékában találhatók, vagy róla az örökösökre szállottak, a végrehajtás az ismert vagy igazolt, esetleg az ismeretlen örökösök ellen rendelendő el». Igaz ugyan, hogy ezen esetben tulajdonképen változás nem történik, mert a végrehajtás csupán az öröklött vagyonra vezethető, és minthogy az átöröklött vagyon csupán az, mely az új tulajdonosnál végrehajtható, a végrehajtási alapon nagyobb változás nem történt. De nem ez az oka ama megszorító rendelkezésnek, hogy a végrehajtás csupán az átöröklött vagyonra vezethető, hanem a magyar magánjog azon alapelve, hogy az örökös az örökhagyó adósságaiért csupán az örökség erejéig szavatol, így tehát nagyobb tartozás fizetésére még új perrel sem szorítható. Így tehát ugyanannyi a végrehajtható alap ez esetben, akár az örökhagyó ellen nyert ítélet, akár az örökös ellen nyert ítélet alapján kéressék a végrehajtást utóbbi ellen.

Nagyobb jelentőségű azon anyagi jogi akadály, mely útjában áll annak, hogy a közkereseti társaság ellen hozott ítélet annak tagjai ellen végrehajtható lenne. Ugyanis mint azt a keresk. törv. 96. §-ának második kikezdése implicite kifejezi, a közkereseti társaság tagjait megilleti azon jog, hogy beszámítással élhetnek magánköveteléseik alapján, a mennyiben a cégHITELEZŐ nem a közkereseti társaságot, hanem az egyetemleges és közvetlen felelősség alapján a társaság elleni követelés-el a társaság tagjait támadja meg.

Már most pedig, ha a per eredetileg a közkereseti társaság ellen folyt és a nélkül, hogy a társaság tagja magánkövetelésével a beszámítás jogával élhetett volna, a társaság elmarasztaltatott és a pernyertes fél a tag ellen is végrehajtást vezethetne, úgy a közkereseti társaság tagja nem csak véletlen folytán esnék el a fentemlített és a keresk. törv. 96. §-ában biztosított jogától, hanem ettől biztos számításal elüthető is volna.

De semmi esetre sem áll ez, ha ujonnan belépett tagról van szó és nem áll akkor, ha a közkereseti társaság a per folyama alatt vagy után feloszlott. Kivált utóbbi eset nagyon közel áll ahhoz, melynek szabályozását a végrehajt. törv. 14. §-a foglalja magában. Itt is egy személy — a mennyiben a közkereseti társaság jogi személynek vehető, — egy vagyoni jogi alany megszűnt lenni és az előbb azt megilletett jogok és kötelezettségek másokra szállanak át.

Az sincs kizárva, hogy valamely örökös hitelezője az örökös végrehajtatójának, mindazonáltal ez nem fogja az az utóbbi ellen a végrehajtási törv. 14. §-a értelmében elrendelendő végrehajtást akadályozni.

Legalább is ezen említettem két esetben szükséges lenne a közkereseti társaság ellen elrendelt végrehajtásnak annak tagjai ellen való foganatosításának lehetősége, mert az egyik esetben lehetetlen, hogy a hitelezőnek szándéka lett volna a cégtagot — ki hiszen még akkor cégtag nem is volt — beszámítási jogától elütni; a második esetben, mert ez eset a végrehajtást szenvedett halálakor beállott viszonyokhoz annyira közel álló, mint közel áll a tételes jogban a jogi személy a természetes személyhez.

E két esetben szükséges lenne a végrehajtás lehetősége a társasági tagok ellen a társaság ellen hozott ítélet alapján.

Különben is sokkal közelebb fekvő a gyanu, hogy valamely végrehajtást szenvedő közkereseti társaság tagja fog iparkodni a cég hitelezőjével szemben beszámítás utján oly magánkövetelést érvényesíteni, mely nem létezik, a czélből, hogy ezzel időt nyerjen, mintsem hogy a cég hitelező csupa kedvtelésből végrehajtsa a társaság tagját, ki neki hitelezője.

Ha így véleményem értelmében a közkereseti társaság tagja kénytelen lenne a közkereseti társaság ellen elrendelt végrehajtást eltérni és azután külön perben érvényesíthetné csak a társasági végrehajtatóval szemben fenálló jogait, úgy ez alkalmas lenne sok haszontalan huza-vonát megakasztani, de nem tartóztatná a perléstől azon tagot, kinek követelése tényleg fennáll.

És csak ily alapon volna a közkereseti társaság tagjainak egyetemleges és közvetlen felelőssége következetesen keresztülvihető, s volna a jóhiszemű hitelező sok kellemetlen meglepetéstől s felesleges és haszontalan perlekedéstől megóva.

Dr. Pollák Imre.

A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslat.¹

XII. A novella 421. §-ához.

A novella 421. §-a megtartotta az eredeti szakasz eme kitételét: «vagy annak a földtől el nem választott termékét jogtalanul felhasználja». A következő közbeszúrás, hogy t. i. a mennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fen, megnyugtathatna arra az esetre nézve, mikor valaki a más vetését barmaival lelegelteti, ha ezt az esetet az eredeti javaslat indokolása külön fel nem említené, mint ezen §. alá tartozót s ha abból, hogy a novella az er. javaslat kitételét változatlanul megtartotta, azt nem kellene következtetnem, hogy annak szellemét is magáévé teszi. Hogy ugyanis az említett eset mért esik enyhébb beszámítás alá, mint ha az illető a más vetését előbb lekaszálja és úgy adja

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 28., 29., 30., 31. és 32. számban.

oda a saját barmainak, azt kellően indokoltnak nem találom, mikor általánosan elfogadott jogi nézet, hogy az oktalan állatok által elkövetett cselekmény annak, a ki általok azt elkövetette, teljes mértékben betudandó, s a tolvaj egyformán büntetetik, akár maga veszi el az idegen ingó dolgot, akár jól betanított kutyájával véteti azt el.

Talán legjobb volna ezt az egész «felhasználás»t az idegen dolog szándékos megrongálása bűncselekményének meghatározásánál fel nem használni!

Szabadjon még az alábbiakban a fenebbiekkel kapcsolatosan a Btk. néhány oly pontjára is tennem egy-két észrevételt, melyeket a novella nem érint, de melyek talán a módosítás alkalmával minden lényegesebb változtatás eszközése nélkül is revideálhatók lennének.

XIII.

1. A Btk. 55. §-ához.

A 3. pontba pótlásul még felveendőnek tartanók, hogy az illető az 1877. évi XX. tczikk I. rész VII. fej. értelmében felállított családi tanácsnak sem lehet tagja.

Az egész szakaszt pedig még megtoldanók azzal, (mint azt a német Btk. 34. §-ának 5. és 6. pontjában is olvashatjuk), hogy az illető nem szerepelhet mint tanu végrendeletek vagy egyéb okmányok kiállításánál, miután ezen szereplések bizonyos hitelességet tételeznek fel, már pedig ilyenek azok, kik a kérdéses bűncselekményeket elkövettek, nem birhatnak.

Azzal az ellenvetéssel szemben pedig, hogy ez által a jóhiszemű végrendeletek vagy szerződőknek, — a kik az illetőket tanukul hívták meg — szerezhetnék csak baj, azt feleljük, hogy az ügyvédségtől eltiltottakkal szemben a közönség ép így megtévedhet, és hogy ennyi óvatosságot bárkitől is meg lehet várni — saját érdekében!

2. A 74. §-hoz:

Az eredeti javaslat valamely tettes vagy részes személyes tulajdonságait vagy körülményeit a többi tettes vagy részesekre csak abban az esetben mondotta ki tekintetbe nem vehetőnek, ha arról nem birtak tudomással. Nem volna talán egészen indokolatlan az er. javaslat intenióját állítani helyre. Nagyon sok esetet minősítenek a tettes személyes tulajdonságai és körülményei és nem eléggé felel meg az igazság követelményének, hogy ezek tekintetbe ne vétessenek azokkal szemben, a kik azokat tudták, és a tett elkövetéséhez mégis hozzájárultak, ahhoz segínyt nyújtottak, vagy azt támogatták. Ha valamely cselekmény a tettes személyes minőségénél fogva minősül büntetetté, és az orgazda, a ki ezt tudta, orgazdaság büntetettét követi el, mért ne lenne szintén büntetett miatt büntetendő az is, a ki az illető cselekmény elkövetésénél nyújtandó segélyre nézve a tettessel előre megállapodott?! Az olasz Btk. 65. és 66. §-ai szerint is: a büntetés fokát növelő személyes tulajdonságok ép úgy, mint a ténybeli körülmények az összes részesek terhére esnek, csak hogy az előbbi esetben a többiek büntetése bizonyos fokban lejjebb szállítható, de az utóbbiban már nem.

3. A 79. §-hoz:

A jogos önvédelem esete csak akkor forog fen, ha a támadás a megtámadott személye vagy vagyona ellen irányul. Miután azonban a Btk. nemcsak a személyt és vagyont veszi körül a büntetőjogi sanctió védbástyájával, hanem némi — ugyszólván eszmei — jogot, a levéltitkot, a házjogot, stb. is, — méltánytalan, hogy ezen jogok megtámadása esetén jogos önvédelmet alkalmazni ne szabadjon.

Hiszem ugyan, hogy a liberális bíró a személy fogalmát nem csak a fizikai személyre fogja korlátolni, hanem kiterjeszteni a személyiségből folyó összes jogokra, első sorban pedig mindenesetre azokra, melyeket a Btk. büntetés terhe alatt védelmébe vesz is, de azért talán nem lenne felesleges ezt nem egyedül a bíró liberalismusára bízni.

4. *A 80. §-hoz:*

A végszükség esete csakis az életnek veszélyben forgásával merül fel, s e szerint büntetendő az oly cselekmény, amely az életnél gyakran még értékesebb javak megmentése végett végszükségben követtetik el, habár mások sokkal csekélyebb értékű jogainak megértésével. Ha valaki annak a veszélynek tétetik ki, hogy hosszas betegségbe esik, vagy valamelyik tagját vagy érzékét veszti el, akkor sem sértheti meg mások jogkörét büntetlenül, pl. nem veheti el másnak a közelben fekvő zsebkendőjét, hogy azzal sebeit bekötözze!?

Szövegezhető lenne talán ez a §. olyanképen, hogy ha a cselekmény a tettes vagy hozzátartozói életének, egészségének vagy testi épségének véletlenül származott, más módon el nem háriható közvetlen veszélyből való megmentése végett végszükségben követtetik el, ha az így megsértett jog a végszükségben levő fenyegetett jogánál kisebb értékű, — a mivel még az is el lenne kerülhető, hogy valakinek a saját drága bőre megmentése végett szabadjon 10—20 más ember életét büntetlenül feláldoznia, a mi megint az ellenkező irányban kissé nagyon is messze menne.

Ez ellen talán az fog felhozni, hogy a végszükség joga azon esetre konstruáltatott, midőn a végszükségben levő valamely veszély által annyira fenyegettetik, hogy e fenyegető veszély folytán felismerő és szabad elhatározási képessége vagy teljesen megszüntetetik vagy oly fokra redukáltatik, hogy a fenyegetés hatása alatt elkövetett cselekmény — legalább büntetőjogilag — neki be nem számítható; ily mérvű megfélemledés pedig csakis az életnek veszélyben forgása esetén fordulhat elő és ha az fenforog, az illetőnek többé semmiféle cselekmény sem lesz beszámítható.

Részemről azonban nem vagyok abban a véleményben, hogy a fennebb idézett §. arra a föltevésre alapítottatott volna, mert akkor egyáltalán nem lett volna szükséges az egész fogalmat megteremteni, mert maga a végszükség, is a 76. §. alá lett volna sorozható.

Szerintem a végszükségben levő a legtisztább öntudattal és a legszabadabb elhatározásból kifolyólag cselekedhetik. Ez esetben pedig módjában, de egyszersmind köteletségében is áll mind a maga veszélyeztetett javát, mind azon jog értékét, melynek megsértésével a véletlen veszélyből szabadulhat, mérlegelni. És méltányosnak találom, hogy ha ily esetben amant emennél jóval értékesebbnek méltán tarthatja, úgy a más javát a magáénak megmentése végett feláldozhassa, de viszont nem találnám igazságosnak, hogy ezt oly esetben tehesse, mikor jól tudhatja, sőt tudnia kell, hogy a jog, melyet fel akar áldozni, legalább is olyan értékű, mint a mit meg akar menteni.

Az olasz Btk. (49. §. 3.) szintén elismeri a végszükség jogát, ha a veszély egyáltalán az illető vagy egy harmadiknak személyét fenyegeti, — és szintén úgy a német büntető-törvénykönyv (54. §.) végszükségnek tekinti az élet vagy a testi épség veszélyeztetését.

Megjegyzem még, hogy a Btk. 77. §-a jobban hajlik az általam vitatott állásponthez, mint az idézett 80. §. E szerint a beszámítást kizárja az oly fenyegetés, amely a fenyegetett testi épsége ellen irányul, ha a fenyegetés valamely személy részéről történik, de ha ily veszélylyel valamely vis major vagy más egyéb véletlen körülmény fenyeget, akkor már csak az élet elleni fenyegetés ment fel a büntetőjogi beszámítás alól, mert a 77. és 80. §-ok közt más különbség nem létezik, mint hogy amott valamely személy, itt pedig véletlen veszély fenyeget, mert a véletlen veszély a kérdéses cselekmény elkövetésére ép úgy kényszerít, mint valamely személy fenyegetése, habár természetes, az előbbi nem azzal a célzattal működik, mert nem birván öntudattal, célzattal sem birhat.

5. *A Btk. Általános rész IX. fejezetéhez.*

Tekintettel, hogy a büntetőjogi elévülés legfőképen az

által indokoltatik, hogy a kérdéses bűncselekmények emléke bizonyos idő alatt a köztudatban elmosódik, és a bűnös hosszabb idő alatt tanusított jó magaviseletével az igazságszolgáltatást mintegy expiálta, folytonos rettegésével pedig a büntetést úgy szólván leszenvedte, s hogy a régen elavult bűncselekmények megtorlásával, a helyett, hogy a felháborodott közérzület lecsillapittatnék, a morális érzék ellen inkább támadás inéztetnék, mert a köztudat a bűncselekményt már elfeledvén, a bűnös megbüntetésében már szinte az ártatlan üldöztetését látná, miután mindezek a tekintetek nem forognak fen ott, a hol a tettes ujabban bűncselekményt követ el, szerintünk az igazságosság elvének tétetnék elég, ha a Btk. 108. §-ába pótiólag felvétetnék, hogy a cselekmény elévülését bármely más vétség miatti eljárás is, — a 124. §-ba pedig: hogy a büntetés elévülését az elítélt által elkövetett újabb büntetett vagy vétség is félbeszakítja.

6. A Btk. 144. §-ának 6. pontjához betoldandó lenne, hogy az ott meghatározott bűncselekményt követi el az is, a ki az adott körülmények között valamely távirót, vagy táviróhuzalt rongál, vagy semmisít meg.

7. A 145. §-ban a 142. és 144. §-ok rendelkezései kiterjesztendők lennének a magyar állam területén vendég-jogot élvező, valamint az itt lakó, de állampolgárságot még nem nyert külföldiekre is.

Az illető szakaszok ugyanis csakis a magyar honosokra vonatkoznak, magyar honos alatt pedig a Btk. 6. §-a és az 1879. évi XL. tczikk összevetéséből kitűnőleg, csakis a magyar állampolgárok érthetők.

Igaz, hogy az állampolgári hűség az állampolgári kötetlek, tehát: az állampolgárság attributumául szokott tekinteni, de ne feledjük, hogy az állampolgári hűség fogalma közjogunkban együtt fejlődött és szüntelen együtt említettik az állampolgári engedelmségével, már pedig ez utóbbira az idegenek is kötelezvék, s hogy az állampolgári kötelesek egyéb fajtái is — mint a közteher viselés és tankötelezettség, — ezekre ép úgy kiterjed, a mint amazokra, hogy viszont az idegenek ma már sok oly jogot is élveznek, a mik azelőtt par excellence a honfúsághoz voltak kötve (az 1886. évi XXVI. t.-czikk választási jogot ad nekik), — hogy a honfúsítás valamely község kötelékébe való felvételhez és az országban huzamosabb ideig való állandó tartózkodáshoz lévén kötve, az idegen — mielőtt még honpolgár lehetne — már valamely község kötelékébe tartozik, s az országban régebb óta lakik, — hogy az állampolgárrá lével magában véve egy egyszerű formáság, melynek tulajdonképen beltartalmát a nála nélkül is fenforogható említett körülmények adják meg, — hogy az idegen, hazánkban minden tekintetben ugyanazon oltalmat élvezzi, mint bármely állampolgár; s mindezekből kifolyólag a 142. és 144. §-okban körvonalozott hűség legalább azon idegenektől, kiket fentebb említünk, épen úgy megvárható, mint magoktól a honpolgároktól.

Ha a német Btk. kimerte mondani ezt a nagy elvet (1. 91. §. 2. bekezdés), úgy nekünk magyaroknak, a kiket a hazánk földjén táplált idegeneknek ellenünk irányzott merényletei sokkal inkább veszélyeztetnek, — nincs miért restellenünk hasonló rendelkezéseket tenni!

8. *A Btk. 146. §-ához:*

Hütlenségnek volna tekinthető az is, ha a szakaszban említett személy az ott érintett célzattal az illető iratot megsemmisíti.

És ugyanezen cselekménynek gondatlanságból való elkövetését vétség gyanánt tartjuk büntetendőnek, miután a hűségi köteletség az illető személyektől a szükséges, az adott esetekben különös gondosságot talán nem egész méltánytalanul várhatja.

9. *A 153. §-hoz:*

E szerint a §. szerint nem képez lázadást oly csoportosulás, melynek célja a magyarságot fegyveresen megtá-

madni. Mert hogy a magyarság nem nemzetiség, ezt tán nemcsak a tulzó chauvinisták állítják. Egyszerűen bele illeszthető a szakasz szövegébe: Az államot alkotó nemzetet, vagy: — és a magyarság megtámadását «a bíró lázadásnak minősítheti a nélkül, hogy e miatt azt nemzetiséggé kellene degradálnia.

10. A 161. §-ban meghatározott vétség minősített esetévé lenne teendő (mint az ol. btk. 113. §-ában van), ha az által a magyar állammal barátságos lábon álló állam ellen irányoztatik valamely támadás, vagy a magyar állam a háboru veszélyének tétetik ki.

11. A Btk. VIII. fejezete a polgároknak csakis szabad választási jogát védi, az egyéb politikai jogok azonban, mint az esküdtszéki, kérelmezési, panasz stb. jogok védtelenül maradnak. Nem lennének-e büntetendők azok is, a kik ezen jogok gyakorlatát hiúsítják meg?!

12. A 178. §-hoz.

Nem vonja körébe a szakasz azokat, a kik a választási jog szabad gyakorlatát «ravasz fondorlattal» akadályozzák meg, pedig talán ez a leggyakoribb eset.

13. A 190. §. ugyanabba a hibába esik, mint a 153., t. i. kitétele nem fedi a törvényesen elfogadott és gyakorlatilag is használt terminus technikust. Elismert vallás nálunk egyedül a zsidó, pedig alig hihető, hogy a törvény csak azt akarta volna védeni, — bár tagadhatatlan, hogy a legtöbb támadásnak van kitéve és így leginkább szorul védelemre; — míg a keresztény vallásokat az 1848. évi XX. t.-cikk törvényesen bevetteknek nevezi. Igaz ugyan, hogy a bevett vallás több, mint az elismert és egyuttal elismert is, s így az erre kiterjesztett védelem kiterjed amarra is, a mennyiben a több mindig magában foglalja a kevesebbet — itt ugyan épen a contrarió áll az — de a szabatoság biztosabb meghatározást követelne.

13. A 199. §. első bekezdésében megállapított bűncselekmény tulajdonképen nem egyéb, mint közhivatalnok által elkövetett (és különben a 330. §-ba ütköző) magánlaksértés és reá mégis enyhébb büntetés szabatik, mint a közönséges magánlaksértésre, holott a törvény a közhivatalnokok által elkövetett egyéb, a magánosok jogaiba ütköző sértéseket, mint a levél- vagy távirtdai-titok megsértését sokkal súlyosabban sanctionálja, mintha azokat magánosok követik el.

14. A hamis vádról szóló (XIII-ik) fejezetbe beiktatandónak véljük a hamis önvádaskodást is (mint az ol. btk. 211. §-ának 2. p. is teszi), vagyis midőn valaki valamely hatóság előtt saját magát tudva hamisan vádolja, vagy saját maga ellen hamis bűnjeleket állít elő.

Tudunk egy ily esetről, a mely a bűnvádi általánynak tetemes kárt okozott.

És ettől nem tart vissza az sem, hogy az illetőnek a hamis önvádaskodás által más célja alig lehet, mint magát becsukatnia, és az önvádaskodás miatti megbüntetésével ezt még csak inkább elérné, mert az igazságszolgáltatás megtevése mindig megtorlást követel és mert a hamis önvádaskodás a bűnpártolás egyik leplezett faja is lehet.

Legfőlebb azt az esetet vennők ki — a bűnpártolás analogiájára — ha az önvádaskodás valamely hozzá tartozó megmentése végett követtetik el.

15. A 240. §. az erőszakos nemi közönsülésre nézve csak az esetben állapít meg büntetlenséget, ha a tettes és a sértett között jön létre házasság. Igen méltánytalannak tartatná akárki is, ha a bűnsegéd még abban az esetben is büntetnének, ha a sértettet ő veszi nőül.

16. A magyar btk.-nek, de a kbt.-nek sincs egyetlen szava sem a hullákon elkövetett nemi közönsülés vagy fajtalanság megtorlására.

Miután ez az eset — bármily természetelleni is — előfordulhat (sőt elő is fordult!) a büntetőjogi sanctiót szükségesnek tartjuk.

A külföldi bünt. codexek mind ösmerik ezt a bűncselekményt (lásd a többi közt: német büntetőtörvénykönyv 168., ol. btk. 144. §.).

17. A 251. §. minősített esetté teszi a kettős házasságnál, ha az a másik fél tévedésbe ejtésével követtetik el. Ha a törvény ez alatt azt akarta érteni, hogy a bűnös a másik félnek egyszerűen lehazudja fenálló házassági viszonyát, ugy felesleges volt ezt az esetet külön qualifikálnia, mert valaki azzal, hogy magát egyszerűen nőtlenné vagy hajadonnak nyilvánította, nem csak többet nem tett egy másik félnek az ő házassági viszonyát illetőleg leendő tévedésbe ejtés végett, mint az által, hogy elvette vagy férjhez ment hozzá, hanem igen sokkal kevesebbet. Ha azonban a törvény itt a ravasz fondorlatot érti, akkor igen helyes lenne ezt expressis verbis meg is mondania, nehogy a bíró qualifikált esetnek vegye az egyszerű kijelentést is.

18. A párbajnak egy minősített esetét látjuk és a 283. §. analogiájára öttől tiz évig terjedő államfogházzal büntetendők tarjuk az amerikai párbajnak azt a nemét, a hol előre kikötetett, vagy a párbaj feltételeiből következik, hogy az egyik félnek okvetlenül halva kell maradnia, és ez be is következik.

19. A 313. §. szerint a gazda, a ki cselédjét, az atya, a ki gyermekét ugy elveri, hogy nyolcz napig beteg belé, nem büntetetik, ha pedig egyszerűen arcul üti vagy megfricskázza, becsületsértés vétségét követi el.

Nem lenne talán helytelen a becsületsértésről szóló (XVII.) fejezetbe a 313. §-hoz hasonló intézkedést tenni bele, hogy bíróságaink az érintett anomália elkerülése végett ne legyenek kénytelenek az ilyen esetekben a cselédtörvény 45. §-ára hivatkozni.

20. A 302. §. a súlyos testi sértésnek súlyosabb esetét állapítja meg arra az esetre, ha az felmenő ágbeli rokonon követtetik el. Talán következetesebb és igazságosabb is, ha a 280. §. meghatározását itt is megtartotta volna, mert ne feledjük, hogy a törvénytelen gyermek természetes apjának gyakran sokkal kevesebbet köszönhet, mint egy merőben extraneus személynek.

21. A személyes szabadság megsértését (Btk. II. Rész X. és XII. fej.) látjuk abban is, ha egy orvostudor hamis bizonyítványt állít ki egy lelkileg egészséges emberről, ha az annak alapján valamely tébolydába felvétetik, ugyszintén ugyanezen bűncselekményt követi el az is, a ki az illetőnek ily bizonyítvány alapján valamely tébolydába vitele és ott felvételében szándékosan közreműködik, már pedig ezt a bűncselekményt a Btk.-nek sem 193. és 194., sem 323. és köv. §-ai fel nem ölelik.

22. A Btk. 327. §-ában pedig — a 200. és 201. §-ok analogiájára — felveendő lenne a másnak szóló levél, vagy sürgönynek magánszemélyek által jogtalanul történt megsemmisítése is.

23. A 328. §-t pedig olyképen tartanók kiegészítendőnek, hogy a titok tiltott felfedezése akkor is fenforog, ha nemcsak közhivatalnok, ügyvéd vagy orvos, hanem ügynök és ügyvivő is, és pedig nemcsak a jó hirnevet, hanem anyagi érdekeket veszélyeztető titkokat fedez fel (mint az olasz Btk. 288. §-a is kimondja), a mi pl. valamely találmány vagy más gazdasági tudósítás tiltott felfedezésénél fordulhat elő, és a mire nézve a Btk. 479. §-a legfőlebb a köztisztviselőket illetőleg, de a 361. és 372. §-ok sem provideálnak.

24. A 423. §. 1. pontjának szövegéből a 422. §. 1. pontjára való utalást mellőzendőnek tartjuk, mert itt nem az objectum, hanem az emberi élet veszélyeztetése képezi a minősítő körülményt, ez pedig bármely épület vagy alkotmány felgyújtásánál is fenforoghat, ha abban azon időben ember tartózkodik.

Részünkről azt az ellenvetést, hogy az emberek más

helyütt, mint a 422. §. 1. pontjában említettek, huzamosan úgy sem tartózkodnak, az embernek veszélyeztetése pedig oly helyeken, a hol csak átmenetileg tartózkodik (a hol tehát pl. se le nem fekszik, se el nem alszik), csekélyebb, mint az állandó tartózkodásra szolgáló épületekben, nem fogadhatjuk el, mert sok esetről tudunk, a hol pl. nyári „nunkaidőben az aratók istállókban” sőt még annál rosszabb helyeken is töltik az éjszakát, a hol tehát épen oltalmat keresnek.

25. A gyújtogatásról szóló (XXXVII-ik) fejezetet különben (az olasz Btk. 307. és a német Btk. 307. §-a példájára) kiterjesztenők még az oltás meggátolására, a XXXVIII-ik fejezetet pedig a vízáradás megakadályozásának meggátolására irányuló cselekményekre melyekre nézve a Kbtk. 141. és 142. §§-ait elegendőknek nem tarthatjuk.

26. A Btk. 434. §-át pedig talán ki lehetne még terjeszteni a közutak, a 439. 440. és 441. §§-okat pedig a telefon és mindennemű távjelző vagy távbeszélő hálózatnak megrongálására is; a közveszélyes cselekmények körébe pedig még felvehetők lennének a gépek megrongálása vagy működtetése által elkövetett sokféle közveszélyes cselekmények is (1. olasz Btk. 315. §.), miután ezekkel szemben a Kbtk. 111. §-a sem kül-, sem belterjességére nézve ki nem elégítő.

27. És bármennyire az ember természetes jogának tekintjük is a szabadságot s a védekezést még a jogrend és az egész társadalommal szemben is, a rabok fellázadásra vagy kitörésre irányuló szövetkezését és közös megállapodás, összebeszélés folytán történt fellázadását vagy kitörését mégis nemcsak a jogrendet veszélyeztető, de az ellen intézett jogtalan támadásnak, s ennél fogva: büntetendő cselekménynek tartjuk.

28. A 465. §. vétséggé minősíti az oly hivatali sikkasztást is, mely által 100 frtnál több sikkasztatott el, ha az elsikkasztott összeg a kauczióból kitelik, míg ezt az esetet a közönséges sikkasztásnál tekintetbe nem veszi. A javaslat indokolásában ez az inconsequentia aképen van kimagyarázva, hogy a kérdéses esetben hivatalos viszonyon kívül sikkasztás egyáltalán fen nem forog.

Hát különbözik a hivatalos sikkasztás a nem hivatalostól? Ezt alig lehet feltennünk, mikor a 462. §. egyáltalán nem is adja a sikkasztás külön meghatározását, hanem mintegy csak utal a 355. §-ra.

A javaslat álláspontjának megvédelmzése helyettesíthető dolgoknál is igen bajos, de nem helyettesíthetőknél még nehezebb. Mert a ki a reá bizott 200 frtos arany gyűrűt eladja és aztán a visszakövetelésre jogosított előtt eltagadja, habár 300 frt cautiót tett is le a reá bizónál, aligha állíthatja, hogy a gyűrűt el nem sikkasztotta. Igaz, hogy az átadó nincsen kárnak kitéve, mert a cautióból kielégítheti magát, de a dolognak nem a megkárosításra, hanem csakis a jogtalan eltulajdonításra kell irányulnia, a mi pedig az adott esetben is fenforog.

Az eset nagyon kevésbé különbözik attól, ha a megbízó nem valamely letett kauczióknak, hanem az átvevő bizonyos vagyონrészének egészen más alapon van birtokában, pedig ha az arany gyűrű jogtalan eladása még ez esetben sem tekintetnék sikkasztásnak, akkor ezt a cselekményt a megtérítés vagy kártalanításra nézve fenforgó bármely kilátás is büntetlenné tenné.

29. És végül részünkről hivatali bűncselekményt látunk abban is, ha valamely közhivatalnok a hivatali hatáskörében tudomására jött hivatali titok fel- vagy kihasználásával magának vagy másnak anyagi érdekeit mozditja elő.

Ez a bűncselekmény mindenütt és — fájdalom nálunk is — igen gyakran előfordul. És ezt a bűncselekményt az olasz Btk. (176. §.) nem is késett sanctióval látni el.

Magyarázat és indokolás szükségtelen. Ily eset pld. mikor valamely hivatalnok mint hivatalos titkot megtudja,

hogy itt vagy amott valamely terület ki fog sajátítani és kéz alatt megveszi azon területet olcsó pénzen, hogy aztán a fiscusnak jó drágán eladhassa.

A büntetőjogi motívumok pedig a hivatalos titokkal való visszaélés mellett a jogtalan nyerészkedési vágy és a hivatalos érdeknek előmozdítás helyett megkárosítása.

Talán még sok egyéb, kisebb-nagyobb revisót lehetne a módosítók figyelmébe ajánlani. *Dr. Szász Béla.*

Külömfélék.

— **A budapesti kir. törvényszék** büntető osztálya előtt nemrégiben egy 18 éves árvaleány állott lopás büntetésének vádja alatt. A leány gyámja, a ki nem bír ügyvédi képesítéssel, elfoglalta a védő-ügyvéd helyét és gyámi minőségének igazolása mellett védőbeszédet mondott gyámoltja érdekében.

— **Kettős házasság elévülése.** A budapesti kir. törvényszék előtt egy kettős házassági eset alkalmából a védő az eljárást beszüntetni kérte az alapon, mivel vádlott a szabályszerűen megkötött második házasságbeli viszonyát már 10 év óta tényleg nem folytatja, a mennyiben ezen házasság ugyan sem felbontva, sem érvénytelenítve nem lett, de a férj és nő ezen idő óta külön élnek. A védő érvelése szerint pedig az 55. sz. curiai teljes-ülési döntvény a második házasság tényleges megszűnésétől, nem pedig érvénytelenítésétől számítja az elévülést. A törvényszék e felfogást magáévá nem tette, hanem vádlottat a kettős házasságban bűnösnek mondta ki.

— **Dr. Fayer László** büntetőjogi kézikönyvének általános része elhagyta a sajtót és a legközelebbi napokban már kapható lesz a könyvkereskedésekben. A munkát a Franklin-Társulat adja ki.

— **A bécsi rendőrség** igen erélyesen hozzálatott a leányok üzletszerű csábításával foglalkozó egyének üldözéséhez. A napokban is egy asszonyt, a ki ily célra cseléd-asymlumot tartott, a járásbiróság három havi fogházra ítelt.

— **Az osztrák perrendtartás javaslatának** sorsa sokoldalú megbeszélés tárgyát képezi. Mivel az irányadó körök attól tartanak, hogy a terjedelmes javaslat bizottsági és plenáris tárgyalása túlhoszu volna, azt javasolják, hogy a képviselőháznak és az urak házának igazságügyi bizottságai párhuzamosan tárgyalják a javaslatot és üzenetek, esetleg közös ülés tartása által (a mit a házszabályok megengednek) jusson a két bizottság minden tekintetben meg egyezésre. Ezután a javaslat a két ház elé terjesztessék, s a két ház külön törvény által felhatalmazná a miniszteriumot, hogy a javaslatot rendelet által — esetleg csak próbaképen — életbeléptesse, vagy pedig a javaslat részletes tárgyalásának mellőzésével a két ház azt en bloc fogadná el.

— **Megkegyelmezések.** Ausztriában Ő Felsege egyszerre három esetben kegyelmezett meg négy halálra ítéltnek.

— **A törvény szelleme és a betű.** Egyik bécsi járásbiróság előtt töpörödött öreg asszony állott koldulás kihágása miatt. A szegény asszony sirva beszélte el, hogy az nap bocsátották el a kórházból, a hol huzamos ideig betegen feküdt és két árva unokája részére nem tudott másként kenyeret szerezni, mint hogy — először életében — koldult. Az ügyész kijelentette, hogy bár a törvény betűszerinti értelme a vádlott megbüntetését követelné, de ő nem tehet elitélésre indítványt, mert ennek ellene szól a törvény szelleme. A bíróság felmentő ítéletet hozott.

— **Az anarchisták ellen.** Az anarchisták elleni legújabb olasz törvény szigor tekintetében messze tulszárnyalja a francia törvényt. Olaszország ugyanis behozza az anarchistákra való tekintettel az administratív száműzést a kolóniákba. E tekintetben Oroszországot utánozza, a hol szintén közigazgatási uton expediálják az embereket Sibériába. Németországban szintén igen erős mozgalom van folyamatban, melynek célja, hogy az anarchisták ellen a legszigorubb rendszabályok alkalmaztassanak. Különösen a „Nationalzeitung” agitál ily értelemben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre - - - 6 ft
negyedévre - 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A perjogi reformok életbeléptetésének előkészítése. — A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédtől. — *Fogirodalom:* Naturgeschichte des Verbrechers. Grundzüge einer criminellen Anthropologie und Criminalpsychologie für Gerichtsärzte, Psychiater, Juristen und Verwaltungsbeamte, von Dr. H. Kurella. (rh). — Bornhak Conrad: Die deutsche Socialgesetzgebung. — Dr. Johann Nickel: Die sociale Gesetzgebung des deutschen Reiches in verflossenen Jahrzent. — *Törvénykezési Szemle:* Közhivatalnok fizetésének lefoglalása. (Az 1881: LX. tcz. 54. §-a.) —r— —r—. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A perjogi reformok életbeléptetésének előkészítése.

Jogász körökben nagy érdeklődéssel várják november elsejét. Az új korszak küszöbén ügyvéd és bíró egyaránt azaz foglalkozik, mint fognak az igazságügy szervei a rájuk várakozó nagy feladatnak megfelelni, minő átalakulást idéznek elő új perjogi törvényeink a bírói szervezet, az anyagi jog és az eljárás terén, és hogy milyen hatása lesz a reformnak a bíróságok munkájára, a felek perlekedési hajlamára és az ügyvédség anyagi helyzetére.

Mindez azonban csak magándiscursus tárgya. Egyesületeink közül eddig egyik sem tartotta szükségesnek a sommás eljárás nagyszabású reformjával kapcsolatban ezen fontos kérdéseket megbeszélés tárgyává tenni s így a discussiót a közérdekű megvitatás terére áttérlni.

Pedig nem csekély fontossága van annak, hogy a reform életbeléptetése mint készítettik elő. Ez alatt nem értjük a hivatalos előkészítést a szó administratív értelmében, hanem értjük azt, hogy a bírói és ügyvédi kar átérti-e minden ízében az új törvényeket, behatol-e azok szellemébe s részleteibe és megtudja-e elegendőképpen érteni a törvényhozó intencióit.

Mert az új törvényeket a jelenlegi érvényben levő törvényeinkkel homlokegyenest ellenkező szellem uralja.

Az 1868-iki perrendtartásban és az 1881-iki novellában még a sommás eljárásban is jórészt a formalismus uralkodott, vagy legalább is a gyakorlat több tekintetben formalistikus irányban értelmezte a törvényt.

A törvény határozta meg azt, hogy mi fogadtassék el a konkrét esetben bizonyítékul és nem a bíró. A bíró kénytelenítve érezte magát nem ritkán meggyőződése ellenére ítélni.

Ezentul a törvény módot ad a bírónak arra, hogy úgy ítéljen, a mint legjobb meggyőződése sugallja, oly bizonyítékok alapján, a melyeket szükségeseknek és elegendőknek tart.

Igaz, hogy ez a szabadság is elfajulhat szabadossággá, ha azzal visszaélés történik, de hiszen minden intézmény sorsa a megvalósítástól függ, nem pedig a holt betűtől.

Hány és hány nagyérdékű kérdés merül itt fel, a mely alapos, mindenoldalu megbeszélésre vár, hány és hány részlete a törvénynek, a mely beható kifejtést, pontos magyarázatot igényel!

Ezt a feladatot a magán beszélgetés nem képes teljesíteni, sem pótolni.

A Magyar Jogászegyletnek lesz hivatása a rendszeres vitákat a jogász-körökben meghonosítani és szervezni, a bírói

és ügyvédi testületeket e nagy feladat előkészítésében összehozni.

Csak a tavasszal határozta el a Jogászegylet választmánya a magánjogi értekezletek intézményének meghonosítását, nyilván már ekkor szem előtt tartva a fent vázolt feladatot is.

Nem felolvasásokra, ismertetésekre van e cél érdekében szükség, mert hiszen minden magyar bíró és ügyvéd már eddig is kötelességének tartotta ezen, a közel jövőben életbeléptetendő törvényeket megismerni, hanem szükség van az egyes új jogintézmények *kötetlen alakban* való kollegiális megvitatására, a kételyek eloszlátása, a magyarázati kérdések felvetése és megbeszélése érdekében.

Nagyon alkalmasak lesznek erre a célra a magánjogi szakosztály értekezletei, a melyeken minden feszélyezés nélkül részt vehet minden tag, bíró és ügyvéd, öreg és fiatal egyaránt.

Mindenki tanulhat ezen conference-okon; az is, a ki a törvényeket legjobban ismeri, mert a kontrovers kérdések megvitatása mindenkinek tanulságára szolgál.

A Jogászegylet magánjogi szakosztályának vezetősége szolgálatot tesz az ügynek, ha mielőbb megkezdí az egyleti működést.

x.

A m. k. Curiának büntetőjogi döntvényei.*

4. A Btk. 53. §-ának 2-ik bekezdése a pénzbüntetésnek átváltoztatására oly egyszerű és világos rendelkezést tartalmaz, hogy kételyek felmerülésének lehetőségét is kizártnak lehetne tekinteni, ha a gyakorlat az ellenkezőt nem bizonyítaná. A hivatkozott törvényszakasz szerint a főbüntetés-ként megállapított pénzbüntetés fogházra, a mellékbüntetés-ként megállapított pénzbüntetés arra a szabadságvesztés-büntetésre változtatandó, melyre a bűnös a pénzbüntetésen felül ítéltetett. — A fő- vagy önálló és a mellékbüntetés fogalmát a Btk. 20. §-ának végbekezdése hasonlóan félre nem érthető módon határozza meg. A szerint oly bűncselekményeknél, a melyekre csak pénzbüntetést rendel a törvény, a pénzbüntetés főbüntetés, a szabadságvesztéssel és pénzbüntetéssel sujtott bűncselekményeknél ellenben a pénzbüntetés mellékbüntetés. Ez, azt hiszem, világos, s nem kevésbé világos az is, hogy a főbüntetés-ként megállapított pénzbüntetés nem válik mellékbüntetéssé azért, mert a vádlottat pénzbüntetéssel büntetett vétségen felül szabadságvesztés-büntetéssel sujtott bűncselekmény is terheli. Ha a vádlottat terhelő bűncselekmények között kihágás is van, akkor a főbüntetésre nézve a Btk. 53. §-ának helyébe a Kbt. 20. §-a lép, mely szerint a csakis pénzbüntetéssel büntetendő kihágás esetében a pénzbüntetés elzárásra változtatandó át, — a kihágásra mellékbüntetés-ként kiszabott pénzbüntetésre ellenben a Kbt. 32. §-ának zárbekezdése alapján a Btk. 53. §-ának rendelkezése irányadó. A törvény határozott rendelkezéseinek szoros szem előtt tartásával kételyek nem is fordulhatnak elő.

Az egyszerű szabály mindig az: A főbüntetés-ként meg-

* Az előbbi közl. 1. a 35. számban.

állapított pénzbüntetés vétségnél fogházra, kihágásnál elzárásra, — a mellékbüntetésként megállapított pénzbüntetés arra a szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatandó, a melyre a bűnös a pénzbüntetések felül íteltetett. Hogy ezen törvényes intézkedés alapján, halmazat esetében a bűnös két, sőt három nemű szabadságvesztés-büntetésre is ítélhető, az bizonyos, mert pl. a 336. §. 3. pontja szerinti lopás, a 302. §-ban meghatározott súlyos testi sértés vétsége, a 261. §-ba ütköző becsületsértés vétsége, a Kbt. 41. §-ában meghatározott közcsend és a 46. §-ba ütköző hatóság elleni kihágás miatt elítelt vádlott büntetendő: 1. összbüntetésként fegyházzal; 2. a testi sértés miatt és a Kbt. 41. §-ából kifolyólag alkalmazandó pénzbüntetés, mint mellékbüntetés fegyházra; 3. a becsületsértés vétsége után járó pénzbüntetés fogházra; 4. a hatóság elleni kihágás után járó pénzbüntetés pedig elzárásra változtatandó. Távoll ál tőlem, hogy ily eredményért a törvénynek dicshymnust zengeni akarnék. Sed lex ita scripta. A gyakorlat a törvénynek eredményeit elfogadni nem akarván, egyszerűen — félretette a törvényt; az eredmény új bizonyítékát képezi annak, hogy senki sem lehet okosabb a törvénynél. Nemcsak a judikatura ingadozása, de a cifrábbnál cifrább eredmények bizonyítják, hogy nem tuloztam. Ime néhány példa mutatványul:

Becsületsértés és fenyegetés (Kbt. 41. §-a) halmazata esetében 1882. év okt. 17-én kelt curiai ítélet mindkét pénzbüntetést fogházra; az 1883. évi márcz. 8-iki ítélet elzárásra változtatta. (BJT. 6. k. 41. l.). Sikkasztás és csupán pénzbüntetéssel sujtott kihágás találkozása esetében a pénzbüntetést a kir. ítélő tábla (helyesen) elzárásra; a Curia fogházra változtatta (1891. évi jan. 30. U. o. 25. k. 49. l.), míg ellenkezőleg súlyos testi sértés büntette és a Kbt. 88. §-ában meghatározott szerencsejáték halmazata esetében a helyes elvet emelte érvényre (1892 okt. 20. U. o. 25. k. 146. l.). Ugyanigy a Btk. 165. §-a és a Kbt. 88. §-ának (1892. jan. 29. U. o. 148. l.); — Btk. 391. §. és Kbt. 43. §-ának (1892 márcz. 22. Cur. D. 8. k. 81. l.); — Btk. 391., 470. §-ainak és 1888. évi VII. tcz. 154. §-ában meghatározott (állategészségügy elleni) kihágás esetében (1892 jun. 10. Cur. D. 8. k. 113. l.). A gyakorlat azonban mind a mai napig ingadozó.

5. A Btk. 66. §-ának második bekezdése értelmében a bíróság jogosítva van-e a bevégzett büntetettre megállapítottnál enyhébb bármely büntetési nemet alkalmazni, vagy pedig csak a közvetlenül enyhébb büntetési nemet alkalmazhatja s a további enyhítést csak a Btk. 92. §-ának igénybevételével eszközölheti? Az első értelemben a m. k. Curia 1892 márcz. 30. (Cur. D. 8. k. 105. l.); ellenkezőleg — bűnsegély esetében — 1886 márcz. 16. (BJT. 12. k. 175. l.) kimondván, hogy bűnsegély épugy, mint kísérlet esetében a 66. §. alapján fegyházról csak börtönre lehet leszállani, a mi azonban a további leszállítást a Btk. 92. §-ának igénybevételével ki nem zárja. A gyakorlat ingadozó. Nézetem szerint a 66. §. 2-ik bekezdése az enyhítés jogának megszorítását kifejezetten kizárja. A törvény szerint a büntetés a bevégzett büntetettre megállapítottnál enyhébb büntetési nemben is kiszabható. A bíró tehát fegyház helyett nemcsak börtönt, hanem fogházat, sőt pénzbüntetést is alkalmazhat, mert mindkettő a fegyháznál enyhébb büntetési nem. Az ellenkező felfogás annál kevésbé fogadható el, mert a törvényben nyert felhatalmazás nélkül a bűnös helyzetét súlyosbitja, mert a szerint fegyházzal büntetendő bűncselekményeknél a kísérlet büntetése fogháznál enyhébb egyáltalán nem lehetne (börtön a 66. §., fogház a 92. §. alapján). Ha tehát a törvény rendelkezéséhez kétely férhetne is, a mint hogy a törvény szövegezésénél fogva nem férhet, még akkor is az enyhébb magyarázatot kellene elfogadni, mert in dubio mitius. Ugyenez áll bűnsegély esetében is (Btk. 72. §.).

6. A 67. §. 1. pontja szerint az önkényes elállás a kísér-

létnek büntetendőségét megszüntető, tehát objektív büntetést kizáró körülményt, vagy csak az elállóra szorító, az el nem állott részesekre tehát ki nem terjedő subjektív büntetést kizáró körülményt képez-e? Az első értelemben döntötte el incidenter a kérdést a m. k. Curia 1884 febr. 8. (BJT. 7. k. 396. l.), — ellenkezőleg 1884 márcz. 5. (U. o. 8. k. 134. l.)

A gyakorlat azóta is ingadozó. Habár a törvény szövegezése: «nem büntetetik a kísérlet, ha» stb. (a kétségtelenül helyesebb szövegezés helyett: «kísérlet miatt nem büntetendő az, a ki»), az önkényes elállásnak objektív hatálya mellett látszik szólani, minthogy a törvény által használt kifejezés, csak az irányba becsuszott gyarlóságnak tulajdonítható, mert a törvény soha sem bünteti, s nem büntetheti a cselekményt, hanem a cselekmény miatt a bűnöst; — minthogy az önkényes elállás, a dolog természeténél fogva «személyes körülmény», s mint ilyen a Btk. 74. §-a szerint megítélendő; — minthogy a büntetlenségnek törvényhozási indoka is, mely nem jog, hanem contra strictum jus tisztán célszerűségi, büntető politikai tekinteteken alapszik, — az önkényes elállásnak subjektív hatálya mellett szól; — részemről a kérdést ily értelemben vélem eldöntendőnek.

7. A Btk. 77. §-ában említett «ellenállhatlan erő» alatt a helyes nézet szerint a «vis absoluta» értendő. Az az eset az, melyben az ember mint akarat nélküli eszköz, «non agit, sed agitur». Az az erőszak, a melynek Vuchetich szerint «coactus nullo modo resistere potest». Ezt az álláspontot foglalja el a magyar Btk. indokolása. Igaz, hogy vannak kik az ellenállhatlan erőt a vis compulsiva eseteire is kiterjesztik, de igaz az is, hogy ez oly veszélyes félreértésekre vezetett, melyekre való tekintettel, az olasz Btk. az egész fogalmat mellőzendőnek találta. Btk.-ünk szerint a kételyt kizárja az, hogy a vis compulsiva eseteiről ugyancsak a 77. §-ban meghatározott fenyegetés intézkedik. Ezzel szemben a m. k. Curia a) a férj esetében, a ki házasságtörésen ért nejét megölte, az ellenállhatlan erőt csak azért zárta ki, mert a férj nejére már elébb gyanakodván, a tetten érés által meg nem lepetett, s mert — verbis —: «nem annyira a meggyalázás szülte szenvedély, mint inkább a megfogamzott bosszu töltése lebegett szemei előtt». (1882 máj 4. BJT. 4. k. 232. l.) A mely indokolás szükségszerűen annak a két kérdésnek felvetésére vezet, vajon először a bosszu nem szenvedély-e? s ha igen, s ha az ellenállhatlan erő a szenvedély kimentésére is szolgál, hol tesz a Btk. 77. §-a különbséget szenvedély és szenvedély között, ugy, hogy csak bizonyos szenvedélyek részesülhetnek az ellenállhatlan erő diskrimináló hatásában? b) Egy másik analog esetben a m. k. Curia vádlottat felmentette, mert: «ellenállhatlan erő befolyása alatt az elkeserülés felindulása között» cselekedett. (1882 okt. 24. U. o. 5. k. 113. l.) c) Egy másik analog esetben a Curia vádlottat a Btk. 76. §-a alapján mentette fel. (1885 márcz. 3. U. o. 10. k. 26. l.) d) Abban az esetben, melyben a gyermekölés miatt bűnösnek talált anyát a tábla a Kbt. 123. §-ába ütköző kihágás miatt is elítelte (az ellenállásra vonatkozó szabályok megsértése miatt), a Curia a kihágás alól, az ellenállhatlan erő alapján mentette fel (!), azt mondván ki, hogy oly törvénysértés miatt, mely csak úgy volt elkerülhető, ha az illető terhelt magát vagy hozzátartozóját súlyosabb bűncselekmény miatt elíteltetésnek teszi ki, a Btk. 77., 224. és 378. §-ainak utmutatása szerint büntetésnek helye nincs. (1884 márcz. 27. U. o. 8. k. 157. l.) e) Egy házasságtörési drámában pedig a m. k. Curia a Btk. 77. §-át csak azért nem alkalmazta, mert vádlott már ismételtén érte nejét házasságtörésen ugyanazzal a férfival. (1892 okt. 17. U. o. 25. k. 271. l.) A d) alatti felfogás mellett feltűnő, hogy a m. k. Curia párbajnál a vádlott tartalékos tiszti minőségét még csak enyhítő körülménynek sem akarja elfogadni, míg viszont a vis absoluta biztos talaját elhagyott olasz bíróságok ily

esetben ismételten felmentő ítéletet hoztak, ellenállhatlan erő alapján. A fogalom fontossága, a judikatura ingadozásainak veszélyei döntvénynek szükségét teljesen igazolják.

8. A Btk. 85. §-a, a Btk. 92. §-ának alkalmazását nem zárja ki, mert a Btk. 92. §-a, a «cselekményre meghatározott büntetésnek» leszállításáról s enyhítéséről intézkedik; az pedig a törvény szövegezéséből kétségtelen, hogy a 85. §-nak büntetési tételei a cselekményre meghatározott büntetés fogalmát alá esnek. A gyakorlatban ez irányban — tudtommal legalább — kétség fel nem merült. A 85. §. 1. és 2. pontjaiban a 92. §-nak mikénti alkalmazása nehézség tárgyát szinte nem képezi. Az 1. pont esetében a börtönbüntetést törvény szerinti legkisebb mértékeig, s ha ez is tulszigoru, ugyszintén a 2. pont esetében, börtön helyett fogházra lehet leszállani. Fogház alkalmazása esetében a cselekmény a büntető-törvénykönyv 20. §-a alapján vétségnek minősítendő.

A 3. pont esetében azonban kérdés támadt, vajon a 92. §. alkalmazásánál a büntetés a 85. §. 4. pontja alapján, vagy pedig a fogházbüntetés helyett pénzbüntetésben állapítandó meg. Előfordult esetben az alsóbíróságok az első felfogást követték, a m. k. Curia — fájdalom, indokolás nélkül — a második felfogást tette magáévá (1889. nov. 19. BJT. 19. k. 193. l.). Az indok, a mely miatt én a Curia felfogását tartom helyesnek, az, hogy a 4. pont oly bűncselekményekre vonatkozik, melyek «in thesi» és nem csakis «in hypothesi» képeznek vétséget, a mint hogy az 1. és 2. pont esetében is kétségtelenül a törvény által megállapított büntetési tételekről, tehát «in thesi büntetésekről van szó». Az ellenkező felfogás továbbá arra az elfogadhatlan eredményre vezetne, hogy az 1. és 2. pont esetében is, ha a 92. §-nak alkalmazásával a cselekmény vétséggé válik, a bűnös csak rendőri büntetéssel volna büntethető.

Egy másik, még vitásabb kérdés az, vajon a 85. §. esetében alkalmazhatók-e a cselekményre a Btk. különös részében a szabadságvesztés-büntetés mellett esetleg megállapított pénzbüntetések is? Nemleges értelemben döntötte el a kérdést a 85. §. 4. pontja esetében a m. k. Curia 1891 decz. 1-én, akként érvelvén, hogy a 85. §. 4. pontja a vétségekre megállapított büntetési tételnek nem lejjebbzállítását, «hanem a büntetés nemének megváltoztatását vonja maga után» (BJT. 23. k. 333. l.); ugyanigy, indokolás nélkül 1893 okt. 24. (U. o. 27. k. 274. l.); ugyanigy a 85. §. 3. pontja esetében 1893 ápr. 19. (U. o. 26. k. 258. l.) akként érvelvén, hogy a 85. §. szabályozza a büntetést azoknak a kiskorúaknak bűncselekményeire nézve, kik életöknek 12-ik évét meghaladták, de a 16-ikat még be nem töltötték; hogy a 85. §. pénzbüntetést meg nem állapít, s a Btk. 1. §. 2-ik bekezdése szerint senki sem büntethető más büntetéssel, mint a melyet cselekményére, annak elkövetése előtt, a törvény megállapított. Ellenkezőleg a 85. §. 4. pontja esetében, indokolás nélkül 1893. márcz. 10. (U. o. 26. k. 258. l.), a 85. §. 3. pontja esetében. (1893. ápr. 21. U. o. 259. l.) Ez az ítélet helyesen utal 1-ször a Kbt. 32. §-ára, a mely épen a kiskorú által elkövetett vétségre a büntető-törvénykönyvben megállapított pénzbüntetésre is tartalmazván rendelkezést, a pénzbüntetés alkalmazhatóságát kizáró ítéletek alig magyarázhatók meg másképp, mint úgy, hogy a Kbt. 32. §-a a bíróság figyelmét egyszerűen kikerülte; — 2-szor a 85. §. zárbekezdésére, a mely csak a hivatalvesztést s a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését zárja ki, a miből — a contrario — szükségszerűen a pénzbüntetésnek alkalmazandósága következik. Kiemelhette volna az ítélet a 85. §-nak egész szövegezését, a mely kétségtelenné teszi, hogy ez a §. csak a szabadságvesztés-büntetésre tartalmaz elterő intézkedéseket.

Dr. Heil Fausztin,

(Folyt. köv.)

kir. ítélő táblai bfró.

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

Az ujság kérdésével foglalkozva, még néhány, e kérdés-sel összefüggő mozzanatot kell kiemelnem. A törvényjavaslat indokolása szerint nyomtatvány alatt valamely iratnak technikai sokszorosítása, u. m. könyv-, nyomdai, kőmetszeti, sőt fényképészeti sokszorosítása értendő, és nem okvetlen kellék, hogy ezen sokszorosítás tárgya a leírás legyen, mert még a rajzban való feltüntetés is elég lehet arra, hogy szakértők a használati módot, az előállítási processust megérthessék. Nyilvános nyomtatvány az, mely a szerző szándéka szerint, mindenkire nézve hozzáférhetővé válik. Ennélfogva a kézirat alakjában sokszorosított leírás vagy rajz az ujdonságot nem rontja. Közömbös ennélfogva vajon a bel- vagy külföldön készült-e a nyomtatvány, vajon kevés, vagy sok ember kezébe juthatott és elegendő, ha a nyomtatvány például nyilvános könyvtárban létezik és nem is kell igazolni azt, hogy azt tényleg megtekintették, vagy annak valósággal hasznát vették, mert csak az döntő, vajon a lehetőség megvolt-e arra, hogy megtekinthessék vagy használhassák. A feltaláló által közzétett nyomtatvány épen olyan ártalmas az ujdonságra nézve, mintha más tette volna, sőt a bizalommal való visszaélés által történt közzététel is. A törvényjavaslat indokolásának ezen magyarázó megjegyzései egynek kivételével helyeseknek és olyanoknak mondhatók, melyek a külföldi judikatura által, a külföldi szabadalmi forgalom számos eseteiben teljesen approbáltattak. Azonban aggályunknak kell kifejezést adni azon felfogás iránt, hogy a nyomtatvány nyilvános jellege a szerző szándékától függővé tétessék; nem a szerző szándéka, hanem a közzététel körülményei, a melyeket mindenkor a bíró mérlegel, lehetnek csak mérvadók arra nézve, vajon a találmány mindenkinek hozzáférhető-e, vagy nem? Bajos volna megállapítani, hogy egy számos példányban nyomtatásban közzétett munka azért nem bír a nyilvánosság jellegével, mert a szerző azon, a könyveken gyakran található megjegyzéssel látta el: «Kéziratnak tekintendő.» (Als Manuscript gedruckt.) Hisz ilyen esetben a körülmények arra mutatnak, hogy ezen fentartás daczára mégis teljesen ismertté válhatott a találmány a nyomtatás által. Ellenben ha valaki, bár nyomtatásban, üzletbarátainak bizonyos meghatározott czéllal küldi meg egy találmány leírását, ez által az ujdonságot le nem rontja.

A gyakorlatba vételnek kellékeül a törvényjavaslat azt kívánja, hogy az nyilvános legyen. A német törvény az: «offenkundige Benutzung»-ot kívánja. A törvényjavaslat indokolása szerint a gyakorlatba vétel nyilvános, ha olyan egyének észlelhették azt, a kik titoktartásra nem kötelezhetők. Tehát a feltaláló az időelőtt való gyakorlatba vétel által is tönkre teheti találmányának ujdonságát. A találmánynak kiállításokon való bemutatása, nyilvános kirakatokban való kiállítása: szintén lerontja a szabadalom-ujdonság jellegét, ha ez által másoknak alkalmas mód nyújtatik, a találmánnyal megismerkedni. A törvényjavaslat általános iránya és a külföldi törvények analog rendelkezései szerint azonban kétesnek kell mondani a törvényjavaslat indokolásában kifejezésre jutott azon nézetet, mintha a találmány ujdonsága felolvasás útján való ismertetés által is megszűnnék. A nyilvános gyakorlatba vétel kellékéből természetszerűleg az is következik, hogy kísérleti célokra történt, továbbá munkatársak, munkások, segédhivatalnokok előtti gyakorlatba vétel nem árthat az ujság jellegének. Ezen irányban a külföldön már megállapodott gyakorlat fejlődött ki. A német judikaturából e tekintetben említendő, hogy a bíróságok az ujdonság megsértését nem látták fenforgónak, ha az egy szabadalmazott gép előállításához szükséges munkálatok zárt helyiségben, a gyárral összeköttetésben álló hivatalnokok,

¹ Az előbbi közl. l. a 32., 33., 35. és 36. számban.

munkások, kézművesek, szerelők és szállítók előtt és azok segédelmével eszközöltettek. Egy gabonatisztító gépnek «offenkundige Benutzung»-ja nem tekintetett fenforogónak, midőn ezen gép rövid ideig egy kiállításon ki volt állítva, a nélkül, hogy működött volna és midőn azt csak olyképen mutatták, hogy belsejébe a betekintés lehetetlen volt. Azonban kétségtelen, hogy a nyilvános használat fenforog akkor, ha a vevőnek vagy látogatónak módjában állott a kiállított tárggyal a legcsekélyebb részletekig megismerkedni. A nyilvánosan közzétett leírásnak egy kellékével, valamint ezen nyomtatvány utján való megismerés egy megszorításával kell még foglalkoznom. Az első kellék, mely a nyilvános gyakorlatba vételre is kiterjesztetik, az, hogy a leírás olyan legyen, hogy annak alapján a találmányt szakértők használhassák. Ezen kellék természetes, mert míg a leírás olyan hézagos, hogy még szakértők sem képesek a találmány tárgyát elkészíteni, addig a találmány a feltaláló titka és a nagy közönségre nézve uj maradt. A megszorítás abban áll, hogy a találmány az ujdonság jellegétől nem fosztatik meg, ha az utolsó gyakorlatba vétel, vagy nyomtatvány által való közzététel óta a találmány bejelentéseig száz év már eltelt. Ezen utóbbi intézkedés okai a következők.

A találmány ujdonságának közzétett nyomtatvány utján történt lerontása tekintetében a törvényjavaslat a következő kivételt tartalmazza: «nem fosztatik meg a találmány ujdonság jellegétől, ha az utolsó gyakorlatba vétel vagy a nyomtatvány utján való közzététel óta, a találmány bejelentéseig száz év már eltelt. Azt, hogy a külföldön megjelent hivatalos hirdetések a szabadalom ujdonságát nem rontják le: a külállamokkal kötött szerződések határozzák meg.» Azon alapvető connexusnál fogva, melyben a találmány ujdonsági jellege az egész jogintézménnyel áll, nem fog fölöslegesnek mutatkozni ezen kivételes jellegű intézkedésekkel behatóbban foglalkozni, annál is inkább, mert a törvényjavaslat által proponált rendelkezés hazai jogunkban teljesen uj.

Az első német szabadalmi törvény nem tartalmazott volt intézkedést arra nézve, hogy a nyilvános nyomtatványoknak megjelenése vagy közzétételi időpontja befolyással lenne az ujdonság kérdésére. Az első német szabadalmi törvény előmunkálatai során 1876-ik évben tartott szaktanácskozmány alkalmával ezen eszme az euquète tagjai által lett felvetve. Annyira érdekes az akkor keletkezett vita, hogy érdemes arról röviden megemlékezni. Az 1876-ban a német szaktanácskozmány elé terjesztett kérdés a következőképen hangzott: «Ki legyen-e zárva a szabadalmi oltalom akkor, ha a találmány már a bel- vagy külföldön nyomtatvány vagy nyilvános használatba vétel által vagy egyébként olyan fokban ismeretessé vált, hogy minden szakértő ez által azon helyzetbe jutott, hogy azt használhassa?»

Ezen kérdés kapcsán dr. Jacobi, az első német törvény folytán szervezett szabadalmi hivatal első elnöke, mint a szaktanácskozmány vezetője, még azon kérdésnek tárgyalására kérte fel a szaktanácskozmányt, vajon ki legyen-e zárva a szabadalmi oltalom akkor, ha a publikálás csak külföldi leírásokban történt? A vitában főleg három szónok volt praedomináló. Siemens, német nagyhirű feltaláló, a német nagyipar kiváló képviselője, dr. Bruckmann, a hamburgi kereskedelmi és iparkamara titkára valamint az ottani iparművészeti muzeum igazgatója és Klostermann, a nagyhirű német szabadalmi tudós. Siemens kiemelte abbéli nézetét, hogy ő nyilvános nyomtatványoknak ujdonság lerontó hatást csak akkor akar tulajdonítani, ha azok egy európai nyelven, illetve a négy európai főnyelv egyikén jelentek meg, mert japáni vagy kínai nyomtatványok által egy találmány ismertté válnak nem tekinthető. Szóla szerint még az orosz nyelven való közzététel sem volna valóságos közzététel a többi Európára nézve, ezen nyelvnek csekély elterjedése folytán, Siemens azonkívül a nyomtatvány utján való közzétételnek hatását

bizonyos elévülési határidővel kívánta összekötni és pedig még husz évet is elegendőnek tekintett, mert ha egy technikai eszme husz évig nem lett felhasználva, ezen husz év lefolyása után annak, a ki azt újra feleleveníti, joggal kell és lehet szabadalmat adni. Ha egy találmány husz évig felhasználatlanul hevert, akkor mindenesetre technikai érdeme van annak, a ki azt kikereste és ipari felhasználásra alkalmassá tette. A nagy közönségnek csak előnyére van, ha egy olyan régi találmány felujtattik. Épen azon körülmény, hogy annyi ideig felhasználatlanul hevert, bizonyítékot képez arra nézve, hogy annak idején felhasználhatatlannak tekintették, és hogy abban az időben, a mikor feltaláltatott, gyakorlati értéke nem volt. Ha ilyen elévülési határidő nem állapíthatnák meg, akkor mindenki, kiben egy találmány eszméje megfogamzott, kénytelen lenne az összes régi könyveket tanulmányozni, mielőtt a kivitelhez hozzáfog, hogy meggyőződjék, vajon más nem-e vitte már ki ez eszmét? Ez a feltalálóra tulságos megterheléssel járna és azt eredményezné, hogy iparilag hasznos találmány nem valósíthatnák meg. Siemens nemcsak a nyilvános nyomtatványokkal, hanem a nyilvános gyakorlatba vétellel összekötött ujdonság lerontó hatásnak elévülését is ki akarta mondani. Szerinte rendkívül szükséges a feltalálók védelmére, hogy mindaz, a mi bizonyos határidőn belül, talán 20—50 éven belül ki nem lett nyomtatva és gyakorlatilag használatba nem lett véve, ujnak tekintessék. Ha ez meg nem állapíthatnák, akkor minden feltaláló homályban és bizonytalanságban maradna az iránt, hogy szabadalma jogszerű-e. Feledésbe ment régi dolgok felelevenítettésükig sem az életre, sem a tudományra nézve tényleges értékkel nem bírnak és csak az ipar holt tulsúlyának tekintendők. Ha valaki egy ilyen feledésbe ment találmányt napvilágra hoz és hasznosít, ép olyan érdemet szerez, mint ha kincset fedezett volna fel és azért jutalmat érdemel. Ha a szabadalmi oltalom nem adatnék meg az ilyen, a régi idők tárházából kivont technikai eszmékre, akkor senkinek sem állana érdekében, hogy azokat kutassa.

Dr. Bruckmann Siemensnek álláspontja ellen szólalt fel. Érdekes és tanulságos megjegyzéseivel nagyon értékes materialét nyújtott, melyre még a szabadalmi törvény meghozatala alkalmával is hivatkoztak. Dr. Bruckmann azon kérdést is felvetette, hogy milyen álláspontot kell elfoglalni a holt nyelvekkel szemben. Felmentette, hogy régi iratokban a műipari és technikai találmányoknak egész sora van leírva, a melyek a legutolsó évtizedekig az európai kultúra számára el voltak veszve, és hogy az, a mi egyszer nyomtatványná lett, az mindenkinek szabad használatára legyen, miért is ellenzi, bármely élő, vagy holt nyelvnek kizárását és a nyomtatványok ujdonság lerontó hatásának elévülését, annál is inkább, mert a Siemens részéről proponált husz évi időtartam teljesen önkényes és mert az által a technikai folyóiratoknak évenként újból eszkozlendő kiadása válnék szükségessé, hogy megakadályoztassék, miszerint egy husz év előtt közzétett találmány az összesség szabad köztulajdonából ismét a szabadalmat igénylő személyek által korlátozható és korlátozott sphaerába jusson. Dr. Bruckmann szerint lehetetlen a könyvtárakban mindenki számára nyitva álló évezredek örökséget a nyilvánosságtól elvonni. Ha mindenki, a ki régi könyvekben feledésbe ment eljárást leírva talál, szabadalmat kaphatna: akkor nem a «feltaláló», hanem a «találó» élvezné az előnyöket. Szerinte legfeljebb a szabadalmi hivatalok részére lesz ez kényelmes, mert az ujdonság vizsgálatánál csak az utolsó husz év publicatióit kell majd kutatniok. Klostermann szintén ellenzi a Siemens részéről indítványozott elévülési határidőt. Szerinte ezen elévülési határidőben nyilvánuló előnyök jelentékeny hátrányokkal ellensúlyoztatnak. A praktikus eredmény az volna, hogy a szabadalmak gyártása nagyban üzetnék, mert az erre vállalkozónak nem kellene egyebet tenni, mint a régi szabadalmi

leírásokat átnézni és az azokban felfedezett találmányokat szabadalmaztatni. Ilyen módon mindenki tényleges és valószínűségű érdem nélkül feltaláló lehet. Azon javaslat, hogy az újság elbírálásánál mindaz ujnak tekintessék, a mi nem az utolsó ötven év alatt lett nyomtatásban közzétéve, vagy nyilvánosan használva, hogy tehát egy régebbi nyomtatvány vagy használat az illető tárgytól az újdonság jellegét el ne vonja, az első német szabadalmi törvényt megelőző szaktanácskozmányon kisebbségben maradt, bár az akkori német iparnak kiváló képviselői, valamint a szaktanácskozmányban egy a műegyetemi tanítást képviselő tagja is mellette nyilatkoztak.

Dr. Deutsch Izidor

(Folyt. köv.)

budapesti ügyvéd.

Jogirodalom.

A *büntettes természetrajza*¹ címet viseli egy Dr. H. Kurella briegi tébolydai főorvos tollából megjelent munka, melyet mindazok, kiket a büntettes egyéniségének az utóbbi két évtizedben megindult tudományos vizsgálata érdekel, nagy örömmel fognak olvasni.²

Elteltekintve attól, hogy szerző maga is tesz újabb megfigyeléseket, figyelmet érdemel a mű főleg azért, mert ez az első munka, a mely a büntettesekre vonatkozó eddig felmerült adatokat kimerítően csoportosítja, és ezzel nemcsak könnyű áttekintést nyújt ezen óriási anyaghalmaz felett, hanem, a mi ennél fontosabb, a megfigyelt jelenségek nagyon sok esetben való azonosságának kimutatása által igazol sok tény, a mely az egyes megfigyelők külön-külön leírását olvasva, pusztán véletlennek, esetlegesnek látszik. Az inductio bizonyító ereje az általános tétel konstatálását előidéző egyes esetek nagy számától függ, és mennél számosabb, tömegesebb esetben tapasztalunk közös, azonos vonásokat, annál inkább lehető az általános tételnek, mint tudományos törvénynek elfogadása. Ezen elemi tény az, mely rendkívül becstessé teszi az előttünk fekvő munkát, s a mely az egyszerű gyűjtő compendium színvonala fölé emeli. A különböző megfigyelők észleleteit, a büntetteseknél tapasztalt egyes jelenségekről, táblázatokba foglalja és kutatja, mi a közös ezen egymástól függetlenül fürkésző észlelők megfigyelései közt. Igen sok sajtóságra vonatkozólag azonos eredményeket tár elénk, melyek ott, a hol e megfigyeléseket a nagy szám törvénye támogatja, a tudományos igazság meggyőző erejével lépnek fel. Különösen fontos e csoportosítása a megfigyeléseknek a büntettesek anatómiai variálásaira vonatkozólag, melyek leginkább találnak skepsisre a jogász speculativ szelleme előtt, de a melyeknek büntetteseknél való fenforgását eldisputálni, a felsorolt esetek rendkívül nagy számát látva, csak annak juthat eszébe, a kinek szemében a gyarló emberi ész okoskodása erősebb az experimentalis methodus minden kétséget kizáró bizonyosságánál. Szó sincs arról, hogy a Lombroso által megkezdett vizsgálódások ma, alig két évtized után, oly fokon állanak, hogy bizonyos ismeretes jelekből kétségtelenül megállapítható volna egy embernek jövő büntettségge. Ezt a képességet nem arrogálta magának egy kutató sem. De igen is, tapasztalati tény, melyet semmiféle dialektikával elvitatni nem lehet, hogy a büntettesek nagy részében, azokban, a kik állandó lakói a fegyházaknak, számos egyforma testi sajtóság létezik, nem pathologiai, betegségí folyamaton alapuló eltérés, hanem anatómiai, szervezetbeli abnormitás, olyan, mely kiegészítő, el nem választ-

ható alkatrésze a büntettes organismusának. Ez abnormitások okait bizton felismerni nem sikerült eddig; de ez nem alterálja magának a ténynek fenforgását.

A munka második fejezete a büntettes biológiáját és a kriminalitásnak biológiai tényezőit tárgyalja. Igen érdekes és plausibilisnek látszó megoldást nyer az a kérdés, vajon a társadalmi körülmények, a melyeknek egyedül tulajdonítják sokan, főleg socialisták a büntettet, mily szerepet játszanak a büntettesek számának növelésére. Ugyanez a kérdés az, melynek felvetésével Németországban Liszt, Franciaországban Tarde ellentétbe vélik magokat helyezni az olasz kriminológiai iskolával, és mely Olaszországban jelszóul szolgál Colojanni, Vaccarro, Alimena, s még néhány nagynevű kriminalistának a «terza scuola» megalapításában. Mindezek tagadják az egyéni, azaz biológiai faktorok befolyását a büntetthez és visszatérnek Quetelet álláspontjához, hogy a társadalmi környezet, a «milieu» idézi elő a büntettet. Kurella iparkodik e két felfogást összhangba hozni, nem azért, mintha ezek ellentétben állnának (hiszen Ferri-nek legújabb munkája e nevet viseli: «Sociologia criminale»), hanem, mert véleménye szerint a társadalmi környezetnek, a «milieu»-nek befolyása csak mint biológiai tényező fog büntett létrehozására közrejátszani. Tagadja ugyanis annak lehetőségét, hogy bármiféle külső befolyás, alacsony munkabér, drága gabonaár, alkoholizmus, egy normalis lelkületű emberből büntettest csinálhasson. Egyes esetekben felmerül az a látszat, mintha szenvedély vagy alkalom büntettet idézett volna elő; a társadalmi mozzanatok hatnak ugyan az egyénre, azonban alapulajdonságaiban, és ilyen a karakter, nem fogják őt megváltoztatni. Azon csekély módosulásoknak, melyek a milieu folytán az egyénben végbemennek, folyton ismétlődniök, nemzedékeken által összegeződniök kell addig, míg a típusnak társadalmilag jelentékeny megváltozása létre nem jö. «Ennélfogva a tartós társadalmi bajok, a társadalom kronikus betegségei hatnak a kriminalitásra, mert észrevehetetlen behatásaikkal az emberek belső lényén rágódnak a nemzedékeken keresztül. Ily értelemben létezik kriminalsociologia, de a társadalmi változások biológiai fontosságának felismerése nélkül elképzelni nem lehet. Csakis apró, alig észrevehető és átöröklés által ismételtelen növelt szervezeti átváltoztatások által hat a milieu az emberi nemre.»

E fejtegetések, melyek rövidségükénél fogva inkább odavetett impressiók benyomását teszik, érdekesek annyiban, a mennyiben új szerepet vindikálnak a társadalmi befolyásnak a büntett létrehozásában. Hibájok, hogy figyelmen kívül hagyják azt, hogy elfogadva született büntettesek létezését, az összes büntettesek tekintélyes része nem ilyen «iparszerű», hanem alkalmi büntettes, már pedig ezeknél kétségtelen, hogy a milieu okozná közvetlenül a deliktumot. A tételnek tehát, ha tartalma nem is, de formája helytelen, a midőn a socialis tényezőknek közvetlen hatását büntettekre vonatkozólag negálja, a mennyiben nagyon általános van felállítva. Nagyon elfogadhatónak s a büntettes természetrajzának megfelelőnek látszik ellenben az, hogy valódi, javíthatatlan büntettest társadalmi körülmények közvetlenül nem hoznak létre, hanem hogy ezek csak idővel, nemzedékeken keresztül hatva, szaporítják a büntettesek gárdáját.

A harmadik fejezet a büntettes psychológiája. Természetesen descriptiv módszer segélyével, mert más még nem állhat rendelkezésünkre, iparkodik szerző lehető hű képét adni a büntettes lelki életének, ismert nevű szerzők észleleteit foglalva össze. Legérdekesebb része e tárgyalásoknak egy szótár, melyben négyféle, sajátos büntettes nyelven van sok szó egymás mellé állítva eredeti jelentésükkel együtt. Élénken illusztrálják e tolvajnyelvek a legkülönbözőbb nemzetiségű büntettesek egyforma gondolkodását és együttérzését, hatalmas bizonyítékául annak, hogy a büntettes egy külön variétását képezi az emberiségnek, mely variétás egyes

¹ «*Naturgeschichte des Verbrechers*». Grundzüge einer criminellen Anthropologie und Criminalpsychologie, für Gerichtsärzte, Psychiater, Juristen und Verwaltungsbeamte, von Dr. H. Kurella. Mit zahlreichen anatomischen Abbildungen und Verbrecherporträts. Stuttgart. Verlag von Ferdinand Enke 1893.

² Szerző e munkája megírása óta lefordította németre Lombroso és Ferrara legújabb művét e címen: «*Das Weib*».

tagjait bizonyos közszellem fűzi össze egymással. Szerző minden igyekezete mellett sem képes elosztatni azon meggyőződésünket, hogy a büntettek psychológiája, az egész kriminologiai iránynak legfejletlenebb, legkevésbé tudományos része, nagy haladás ugyan a sematisáló büntető-törvénykönyvek dolus tanához képest, mindazonáltal távol van azon fejlettségi foktól, melyen összegyűjtött tapasztalatok a tudomány nevét nyerhetik. Ennek oka a tárgy természetében rejlik. Vajmi kevés alkalma nyílik a tudósnak a büntettek lelki világát tanulmányozhatni; hosszú megfigyelés, a büntettekkel való sűrű, folytonos érintkezés volna ehhez szükséges, a mire alig nyílik valakinek alkalma. Azok, a kik e helyzetbe jutnak, börtönigazgatók, fegyházfelügyelők, egészen más szempontból, minden tudományos mód- és rendszer nélkül foglalkoznak a büntettekkel. A büntettek «természetrajza» csak úgy lesz teljes, ha majd lehetővé válik a büntetteknek olyatén megfigyelése, mint a minőt ma az elmeorvos gyakorol a tébolydában az elmebeteggek között.

A negyedik és utolsó fejezetben az atavizmus és degeneráció hypotéziseinek rövid vázlatát kapjuk, mely után néhány jelentéktelen megjegyzés foglaltatik a nyert eredmények mikénti praktikus alkalmazására.

Kurella munkája nem tarthat igényt arra, hogy a hason-tárgyu műnek sorában mint irányt jelölő szerepeljen. De mindamelllett van benne valami, a mi becsesebbé teszi, mintha új eredményeket közölne: és ez, mint már említők, külön-közö megfigyelők eredményeinek egymás által való igazolása, egy nagy próbaművelet, mely bizonyítja a számvetők számításainak helyességét. Az ilyenféle bizonyítás lehetőségének *eszméje*, és ezen eszme keresztülvitelében megnyilatkozó óriási szorgalom az, a mi új szerző művében. (rh).

Bornhak Conrad: Die deutsche Socialgesetzgebung. Systematisch dargestellt, dritte neu bearbeitete Auflage. Leipzig 1894. — *Dr. Johann Nickel*: Die sociale Gesetzgebung des deutschen Reiches in verflochtenen Jahrent. Münster 1893.

A német birodalom megalakulása óta a német nagyipar óriási fejlődésnek indult. Az általános szavazatjog pedig minden németnek alkalmat nyújtott politikai nézetének érvényesítésére.

A tőke és a munka közti ellentét mindig élesebb lett. A socialisták kitűnő szervezete az utat egyengette képviselőiknek a törvényhozás termébe. Bismarck eleinte büntető határozatokkal akart a socialista eszmék terjedésének gátot emelni, úgy, mint ma Franciaországban próbálják, de miután ezek drákói módon lettek végrehajtva, a socialis törvényhozás terére kellett lépni.

Négy nagy csoportra lehet a német socialis törvényeket osztani. Az első csoport a beteg munkás és családjának fentartására vonatkozik. Ennek elérése végett állami felügyelet alatt betegsegélyző pénztárak vannak, melyekhez a munkaadó, a munkás és esetleg a község is járul. A segély áll orvosi segélyből, orvosi szerekből tizenhárom héten át és ugyanezen időre a szokásos napibér feléből. A másik csoportja a német socialis törvényeknek a munkás és családjának baleset elleni biztosítására vonatkozik. Mily fontossággal bír ezen törvény, mutatja azon körülmény, hogy 1884. óta már négyszer kibővítették. Nagy jelentőségű a munkaképtelen és elaggott munkások nyugdíját biztosító törvény. Ezen törvény a munkaképtelen munkásnak már öt év múlva is nyugdíjt a 70 év után állami közvetítés és hozzájárulás mellett biztosít. A kötelezettség a 16 évvel kezdődik. Négy osztály van, és a minimum 106 márka, a maximum 191 márka az aggkori nyugdíjánál. A munkaadók és a munkások közti és a munkaviszonyra vonatkozó ügyekre iparbiróságokat léptetett életbe az 1890. évi július hó 9-én kihirdetett törvény. A francia conseil de prudhommes alapján indul. Ma hatása iránt még nem lehet nyilatkozni.

A negyedik csoportba tartozik a munkás védelmére alkotott 1891. évi törvény. Erre nagy befolyással bírtak az Angliában érvényben álló törvények a munkások védelmére. Szabályozza a vasárnapi szünetet, az ifjúkoru munkások védelmét, a nők alkalmazását a gyárakban, az élet és az egészség oltalmára szükséges óvszereket, a munkabér kifizetését és egyebet.

Bornhak magasabb elméleti szempontból tárgyalja ezen törvényeket. Mint porosz államjogi író, különösen fejtegeti az államhatalom teendőit és feladatát.

Nickel inkább gyakorlati irányu és tájékoztató beosztás után kimerítően sorolja fel az egyes törvények közti összhangot és a kapcsot az egyes rendelkezések közt.

Előnye mindkét műnek, hogy a távolabb levő olvasó világos képet nyer az összes socialista jellegű német törvényekről, a mit különben csak egyes különálló munkákból nem lehet nyerni.

y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Közhivatalnok fizetésének lefoglalása.

(Az 1881: LX. tcz. 54-ik §-a.)

A mi bíróságaink a végrehajtási törvény 54-dik §-a értelmezésénél úgy járnak el, hogy évi 800 frtnál magasabb fizetéssel bíró hivatalnok fizetésére a végrehajtást nem rendelik el, az esetleg foganatosított letiltást nem hagyják jóvá; az illetékes közpénztárak pedig a letiltási rendelvényt az illetékes bírósághoz azzal az értesítéssel kötelesek — miniszteri rendelet folytán (1890. évi Pénzügyi Közlöny) — visszaküldeni, hogy a végrehajtást szenvedő évi fizetése 800 frtot nem haladván meg, a letiltásnak fogamat nem szerezhető.

Az idézett szakasz szerint a közhivatalnok fizetésének «legfeljebb egy harmada, és ez is csak úgy vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 800 frt a foglaláson túl is érintetlenül fennmaradjon».

Ugyane törvény 60. §. második kezdése: «A fizetésre kieszközölt végrehajtás nem veszi el hatályát akkor sem, ha a végrehajtást szenvedő áthelyeztetett, magasabb fizetés élvezetébe lépett vagy előlépttetett.»

E két törvényhely felidézése után azt a kérdést vetjük fel, hogy a bíróságok részéről követett és fent megírt gyakorlat nem lenne-e a törvény szándékának épségben tartása mellett abból a czélból megszüntetendő, hogy a végrehajtást szenvedett terhére ne okozzon a végrehajtást intéző kettős eljárási költséget, mikor pl. első ízben a végrehajtást szenvedő közhivatalnok butorait, s másodizben, midőn e hivatalnok már 800 frtot meghaladó fizetéssel javadalmazott állásba jut, a fizetést veszi végrehajtás alá. Ma ugyanis így kell a végrehajtatónak cselekedni, ha el is akarja kerülni a kettős költséket.

Én azt hiszem, hogy a törvény idézett intézkedése nem tiltja meg azt, hogy a 800 frtot meg nem haladó fizetéssel bíró köztisztviselő ellen végrehajtási letiltás legyen fogható. Mert ha ezt akarta volna a törvény kifejezni, akkor a fenebb az 54-ik §-ból idézett hely helyett így intézkedett volna: legfeljebb egy harmada, és ez is csak *akkor* vehető végrehajtás alá, ha a végrehajtást szenvedőnek említett illetményeinek évi összege 800 frtot meghalad.

A törvénynek mai rendelkezése a fizetés-letiltást — szerintem — mindenik esetre megengedi; nem szorítja annak foganatosítását oly időre vagy oly körülményhez, mikép a végrehajtást szenvedett 800 frtot meghaladó fizetéssel javadalmazott állásban legyen, hanem csak a végrehajtás hatályának terjedelmét határozza meg, és pedig szintén mindenik esetre kihatólag, midőn azt mondja: csak *úgy* («oly módon» «oly hatálylyal»),... *hogy* (és nem: «ha») a végrehajtást

szenvető részére évi 800 frt a foglaláson túl is érintetlenül fenmaradjon.

Ezek szerint az oly letiltás, mely 800 frtnál kisebb fizetésű közhivatalnok fizetésére vezetett, csak akkor nyer gyakorlati fogantatást, vagyis: csak akkor lesz valami a végrehajtató részére a fizetésből kiutalványozható, ha e közhivatalnok a 60-ik §. szerint «magasb fizetés élvezetében lépett vagy előléptetett». Köznnyelven a letiltás e hatályát «előjegyzés»-nek is hívják.

A kik nézetemet nem osztják, ellenkező nézetüket azzal indokolják, hogy az 54-ik §. épenséggel megtiltja, illetőleg teljesen hatálytalannak jelzi az olyan köztisztviselő fizetésének lefoglalását, a kinek évi fizetése 800 frtot nem halad meg; s hogy a 60-ik §. egy kivételes rendelkezés, mi egy olyan foglalást, letiltást tételez fel, mely köztisztviselői fizetésre fogantatosítva lett akkor, a midőn e fizetés a 800 frtot meghaladta.

E különböztetést a törvényből nem olvashatom ki. A törvény a köztisztviselő részére a 800 frtos fizetést, illetőleg a fizetés két harmadát biztosítani, megóvni kívánja, a végrehajtásnak hatályát tehát csak ily korlátozáshoz köti, de egyébként nem szorítja meg a fogantatosítás időpontját s más körülményeit, hanem a fizetés-lefoglalás mindenkor fogantatosítását megengedi, és a 60-ik §. idézett helyében csak azon — úgy a végrehajtatóra, mint az új költségtől ment végrehajtást szenvedőre előnyös — utóhatályt állapítja meg, hogy fizetés-emelkedés esetén újabb végrehajtás nem fogantatosítandó, mert a már fogantatosított végrehajtás hatálya, vagy helyesebben: hatályának mérve, e fizetés-emelkedés összegére is kiterjed.

Nézetem ellenzői felemlítik, hogy a hol nincs lefoglalható vagyon, ott foglalni sem lehet; s 800 frtos közhivatalnok fizetéséből mi sem levén kiutalványozható: az ily tisztviselő fizetésére mindaddig nem vezethető végrehajtás, míg a fizetés nem lesz felemelve. Hozzáteszik, hogy nézetem elfogadása esetén, per analogiam, azon ész-ellenes rendelkezésnek is helyt kellene adni, hogy ha *A.* ingóságokat nem talál a végrehajtáskor az adósnál, *B.* pedig, egy későbbi végrehajtásakor talál az adósnál butorokat, akkor *A.* mint a ki korábban vezetett — bár eredménytelen — végrehajtást, a *B.* által később talált és lefoglalt ingókra vonatkozólag zálogjogi elsőbbséggel bír.

Ez az ellenvetés sem terel el nézetemtől, mert a törvény szerint más az ingók (butorok stb.) lefoglalása körül, s más a fizetés és hasonló illetmények letiltásánál az eljárás, mert másnemű a tárgya; amott csak tényleg meglévő, emitt csak kiérdemlendő, tehát a köztisztviselő által még csak megszolgáltató, tényleg még nem létező vagyonrészről, dologról van szó, s így mind a kettőre az ellenzőim által felhozott példaeset párhuzamosan nem vonható.

Nem árt megjegyezni, figyelmeztetésképen, hogy a midőn a 800 frtot meg nem haladó fizetéssel javadalmazott tisztviselő járandóságára nézve fogantatosítják a végrehajtást, akkor nem annak «800 frtnyi fizetése», hanem fizetése általában, lesz letiltva; és pediglen, akár kifejezetten, akár hallgatag, az 54. és 60. §§. idézett rendelkezéseinek épségben tartása mellett; tehát a míg 800 frtot meg nem halad a fizetés, a végrehajtást vezető részére nem utalványozható ki semmi hányad, de a foglalás minden fizetés-emelkedésre kiterjedő hatálylyal bír.

Hogy a felvetett kérdés felette sokszor előforduló esetet érint, s azért tisztázása felette kívánatos: azt a gyakorlat emberei belátandják.

Mert (mindig hangsúlyozva, hogy az általam előadott nézet a törvénynek megfelel, mely törvény nem az ily végrehajtás fogantatosítását, hanem annak hatályát tagadja meg, hanem csak hatálya terjedelmét szorítja meg, egyébként azonban a «letiltás»-nak időhatárt nem szab) felfogásom eredményesítése mellett

esik újabb végrehajtás szüksége és költsége oly esetben, midőn butorokra induló végrehajtáskor a fizetést is letiltják; és méltánytalan is egyik esetben a hitelezőnek «előjegyzési» jogot dekretálni, a másikban nem, s utóbbiban — minden szükség nélkül, s az adósnak semmi könnyítést sem hozó módon — a hitelezőre azt a kötelességet róni, hogy az adós fizetés-emelkedését szemmel kíséresse, a mit nem minden esetben tehet sikerrel, mert tudakozásaira a közhatóság — mint a végrehajtást szenvedőnek «adósa» — válaszolni nem is tartozik, mert ezzel a végrehajtási törvény 122. §. 1. pontjához képest csak végrehajtatónak köteles: ha tehát értesítést kíván a hitelező arra nézve, hogy van-e már 800 frtot meghaladó fizetése az adósnak, mindannyiszor végrehajtást kell fogantatosítani, vagy legalább megkísérelnie, abból a célból, hogy az adósa hatóságát felvilágosításra szoríthassa.

Különb-félék.

— A római jog tanszéke a budapesti tud. egyetemen.

Hoffmann Pál tanszékébe méltó utódot kapott a tudományegyetem *dr. Schwarz Gusztáv* személyében. Mint jogtanár már tíz éve működik az egyetemen, hol pandektajogi előadásait és magánjogi praktikumát állandóan számos tanuló hallgatja. Könnyed, élvezetes módon vezeti be ezen kollegiumokban hallgatóságát a legnehezebb kérdések tárgyalásába; és seminariumának szellemes vezetési módja, a iudiciumot képező tárgyalási rendszer, minden résztvevővel megkedvelteti e fontos szaktárgyat.

Mint író sokkal ismertebb lapunk olvasói előtt, hogysem működésének bővebb méltatására szükség volna. Lapunkban közzétett dolgozatai, különösen pedig a *magánjogi ítéletek kritikai fejtegetései* remek példáit képezik annak, mint lehet a tudományt a gyakorlati életben alkalmazni.

Legutóbb a polgári házasság javaslatáról lapunkban közölt cikksorozata a szakkörökben méltó elismerés tárgya volt, a mit tanúsít az is, hogy többrendbeli észrevétele a képviselőház igazságügyi bizottságában figyelembe vétetett.

Dr. Schwarz irodalmi és katedrai működésében mindig *irányt* képviselt, a régi fogalmi teoriák ellen küzdő modern jogászat irányát. Mestere *Jhering* volt; tőle sajátította el a iudiciumus eredeti felfogást, valamint a szellemes, de azért mindig tudományos előadási módot. Mint aránylag fiatal embertől, még sokat várhat tőle a hazai jogtudomány és bizton hiszszük, nem is fogunk várakozásainkban csalódnai.

Hogy a tanügyi kormány és az egyetem kormányzata mily súlyt helyez a római jogra, ezen alapvető studiumnak minél többoldalú művelésére, annak jele, hogy a rendes tanári tanszéken felül egy új rendkívüli tanári tanszék rendszeresített, a melyre az ifjú generatio egyik tehetséges tagja, *dr. Kajuch Márton* neveztetett ki.

— **A kir. Curiához** f. é. augusztus hóban beérkezett 2270, ez évben összesen 20308 ügydarab s így az elintézendők száma a múlt évi hátralékkal együtt 33659 volt. Elintéztetett 16401, hátralékban maradt 17258 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest kevesebb érkezett be 649-el, több volt elintézendő 2048-al, több intéztetett el 914-el, a hátralék szaporodott 1134-el.

— **A budapesti kir. táblához** f. é. aug. hóban 2109, ez évben összesen 22565 ügy érkezett. Az elintézendő 30870 ügy közül elintéztetett 20691, hátralékban maradt 10179 ügydarab.

— **Werböczy Hármaskönyvének** az Akadémia megbízásából készített magyar fordítása megjelent. Az Akadémia nagyon helyesen tette, hogy az új fordítás kiadásáról gondoskodott, minthogy a régiekből már alig kapható példány, de nyelvi tekintetben el is avultak. A fordítást, mint azt már említettük, *Kolozsvári Sándor* és *Óváry Kelemen* kolozsvári egyetemi tanárok eszközölték. A könyv használhatósága nagyon meg van könnyítve az által, hogy jogi műszó-tárral és részletes tárgymutatóval látták el. Ára 5 frt.

— **Belügyminiszteri rendelet a betétszerkesztés érdekében.** Az 1892: XXIX. tcz. 1. §. azon esetekben, a melyekben az 1886: XXIX. 1889: XXXVIII. és 1891: XVI. tcz. a tkvi betétek szerkesztése alkalmával a tényleges birtokosok tulajdonjogának bejegyzését rendelik, a tényleges birtokosnak a tjkvben tulajdonosul való bejegyzését is megengedik. Az igazságügyminiszter ur f. évi május 12-én 18153. sz. a. kelt átiratában arról értesített, hogy az 1892. évi XXIX. tcz. által a tjkvek helyesbitése tekintetében nyújtott kedvezményt a községek vagy épen nem, vagy csak igen szórványosan vették eddig igénybe, egyszersmind azon óhajának adott kifejezést, hogy a községek az említett törvény 2. §-ának 1. pontjában részletezett esetekben nyújtott kedvezményről felettes hatóságok útján felvilágosittassanak, mert ily felvilágosító közbenjárásnál, különösen a telekkönyveknek a tényleges birtokállapottal összhangzásba hozatalát célzó 1892: XXIX. tcz. sokáig fogamat nélkül marad. Ugyanis az 1886: XXIX. tcz., az 1889: XXXVIII. tcz. és az 1891: XVI. tcz. idevágó rendelkezései elégségesnek nem bizonyultak, a mennyiben az idézett törvények értelmében a tjkvek a tényleges birtokállapottal egyezővé tétele csak a tkvi betétek szerkesztésének esetére szorított, ezen művelet keresztülvitele pedig sok időt igényel és csak hosszas évek múlva lesz befejezhető már csak azért is, mert az adókatasterek munkálatával szoros kapcsolatban áll. Ezen hátrányok megszüntetésére alkottatott az 1892: XXIX. tcz., melynek célja lehetővé tenni azt, hogy a fent érintett törvényeknek rendelkezései ne csak tkvi betétek szerkesztésekor, hanem az ebbeli munkálatokon kívül is alkalmaztathassanak. Hogy pedig a tjkveknek a tényleges birtokállapottal összhangzásba hozatalát célzó törvény intézkedései a vármegye területén fogamat nélkül ne maradjanak, felhívom a törvényhatóságot, hogy a község megfelelő felvilágosítása mellett oda hason, miszerint azon községek, melyekben a tulajdonjogra nézve közbe jött változások bejegyzése hosszabb idő óta általában vagy a tjkvek tetemes részében annyira el van hanyagolva, hogy a tjkveknek a tkvi rendszabályok szerint való rendezése kivihetetlennek mutatkozik, az 1892: XXIX. tcz. 2. §. 1. a. pontjának megfelelő eljárásról pedig siker várható, az eljárás folyamatba tétele a 24366/1893. sz. igazságügyminiszteri rendelet 5. §-a értelmében kérelmezék. Budapest, 1894. július 16-án 55221. sz. a.

— **A bírósági végrehajtók országos egyesületet alapítanak,** melynek alakuló közgyűlése folyó hó 23-án lesz Budapesten.

— **Bünsegéd — életfogytiglani fegyházra ítéltetett.** Ezt a kuriosumot olvassuk a lapokban a debreczeni kir. tábláról, mely a hir szerint Uj Borbálát gyilkosság és rablásban való bünsegédnek minősítve, őt életfogytig tartó fegyházra ítélte.

— **Kiskoru által folyamatba tett semmiségi per.** A szegedi kir. járásbíró ifj. Oláh Ferencz felperesnek Fazekas Antal alperes ellen folyamatba tett semmiségi perében a következőleg ítél: Felperes keresetével elutasítatik.

Indoklás: ifj. Oláh Ferencz a szegedi kir. járásbíró 3221/883. sz. ítéletével Tombác Ferencz és Fazekas Antal javára, id. Oláh Ferencz és Czimer Viktor peres társaival 382 frt tőke és járuléka egyetemleges megfizetésében egyetemleg elmarasztaltván, ezen ítéletnek Fazekas Antal ellenében való megsemmisítése iránt kellő időben keresettel élt azon az alapon, mert perbe vonatása idejében kiskoru volt s így saját személyében sem perbe vonható, sem elmarasztalható nem volt. Tekintve azonban, hogy felperes maga is beismerte, hogy vele együtt perbe vont társa id. Oláh Ferencz neki édes atyja, a felcsatolt 3221/883. sz. tárgyalási jegyzőkönyvből pedig kitűnik, hogy Fazekas Antal iránt fenálló tartozásukat együttesen beismerték, a megtámadott ítéletnek az 1881. évi LIX. tcz. 39. §. i) pontja alapján kért megsemmisítését megtagadni kellett, mert a fent előadott tényállás szerint felperes törvényes képviselőjének védelmétől megfosztottnak nem tekinthető, az a körülmény pedig, hogy önképviselőre jogositottként lett perbe idézve, a perbeli eljárás semmiségét egymagában nem eredményezheti.

A szegedi kir. ítélő tábla: Az elsőbíró ítélete helyben hagyatik.

A m. kir. Curia: Mindkét elsőbíró ítéletének megváltoztatása mellett a szegedi kir. járásbíró 1883. évi márczius 21-én 3221. sz. alatt kelt ítéletének ifj. Oláh Ferenczre vonatkozó része az ezt megelőző eljárással együtt megsemmisítették. *Indokok:* Habár a 2874/883. sz. jegyzőkönyvi kereset szerint ifj. Oláh Ferencz atyjával együtt lett beperesítve, minthogy ez utóbbi nem lett kifejezetten mint ifj.

Oláh Ferencznek törvényes képviselője perbe idézve és azon hiba utólag sem hozott helyre: az 1881. évi LIX. t. cz. 39. §-ának i) pontja és az 50. §. alapján mindkét elsőbíró ítéletének megváltoztatása mellett az 1883. évi márczius hó 21-ikén 3221. sz. alatt hozott ítéletnek ifj. Oláh Ferenczre vonatkozó részét megsemmisíteni kellett. (1894. aug. 14. 4818. sz. a.)

— **Az özvegy nőnek** nem kell fejedelmi vagy hatósági engedély ahhoz, hogy kizárólag családi nevét használhassa. A belügyminiszternek 1894. évi 54851. sz. a. kelt határozata: N. város polgármesterének. Özv. K. S., született gróf Z. L. b—i lakos ő cs. és apos. kir. Felségéhez benyújtott és a kabineti irodából «ab imperatore» jelzéssel hozzám küldött felségfolyamodványában annak megengedését kérelmezte, hogy férje nevének, vagyis az «özv. K. S.» elnevezésnek elhagyása mellett magát ezentúl kizárólag családi nevén mint «gróf Z. L.» irhassa. Ezen kérelmet részéről teljesíthetőnek nem tartom, illetőleg a kérelem legkegyesebb teljesítése végett előterjesztést tenni nem szándékozom. Mert nem létezik jogalap, melyre ilyennemű kérelem teljesítése támasztható lenne, miután egy tény, azt t. i., hogy folyamodó nő özvegy és hogy K. S. özvegye, megváltoztatni, illetőleg meg nem történné tenni nem lehet. Azonfelül a kérelem teljesítésére a felhozott indokok dacára nincs is szükség. A nőnek ugyanis volt férje nevének viselése inkább jogát mint kötelességét képezi. Folyamodó nőnek tehát arra, hogy elhalt férje nevét ne viselje, semminemű hatósági vagy fejedelmi engedélyre nincs szüksége, mert férje nevének viselése vagy nem viselése kizárólag saját tetszésétől függ, s mert ő mindaddig, míg magát — mások tévutra vezetésének célzata nélkül — csupán családnevén nevezi vagy írja, semminemű tilos cselekményt nem követ el, s hatósági beavatkozásra indokot nem szolgáltat.

— **A sepsi-szentgyörgyi járásbíró** a május 6-án kelt 1497/94. számú kiküldő végzést szeptember 11-én kézbesítette. Biztosítási végrehajtásról van szó. Ajánljuk az igazságügyminiszterium figyelmébe.

— **A szegedi kir. törvényszék mint váltóbírósnak gyakorlata.** A Szegedi Jogász-Lapokban olvassuk a következőket:

1. A szegedi kir. törvényszék ugyanazon váltó alapján csak egyszer bocsát ki sommás fizetést rendelő végzést. Ha tehát valamely forgató a beperesített váltót a sommás végzés hozatala után magához váltja és előzői ellen visszkérésrel él, akkor a kir. törvényszék nem bocsát ki újabb fizetési meghagyást, hanem tárgyalást rendel.

2. Ha a forgató, ki a váltót beváltotta, az őt követő hátriratokat nem törölte ki, akkor az előzői ellen indított váltókeresetre a szegedi kir. törvényszék szintén nem bocsát ki sommás végzést, hanem kivétel nélkül tárgyalást rendel oly indokolással, hogy a forgatmányok láncolatából az illetőnek váltóbirtokosi minősége nem tűnik ki.

3. Ha a váltón több fizetési hely van kijelölve és csak az első hagyatott meg, a többi pedig töröltetett, akkor a törvényszék a váltót aggályosnak tartja, és megtagadja a sommás végzés kibocsátást.

4. A kir. törvényszék, ha váltói uton örökösök perelnek, mindenkor úgy jár el, mintha az örökösök ismeretlenek volnának, vagy tartózkodásuk helye ismeretlen volna. A netalán ismeretlen örökösök részére ügygondnokot nevez ki és hirlapi idézést rendel, még akkor is, ha az illetékes anyakönyvvezető által aláírt haláleset-felvételi ívben az örökösök megnevezvék.

— **Jhering irodalmi hagyatékából** megjelent a következő című munka: *Vorgesichte der Indoeuropäer.* Ezen dolgozott Jhering egész haláláig és nem is fejezhette be egészen. Hivatva van a dolgozat arra, hogy kiegészítse a Geist des Römischen Rechts és Zweck im Recht című munkákat. Foglalkozik különösen azon problémával, hogy a rómaiak kulturájoknak mely elemeit hozták magukkal keletről és melyeket vették magukba vándorlásaikon. — Sajtó alá rendezte a kéziratot Jhering özvegye, ki egy egész esztendő fordított arra, hogy a sok helyen csaknem olvashatlan kéziratból nyomdai használatra alkalmas másolatot készítsen.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: élevtre 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába. negyedévre . . 3 .

Tartalom: Mutatvány dr. CONCHA Győző budapesti egyetemi tanár munkájából. — Az alkotandó bányatörvény problémái. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A váltóhamisítás minősítése. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Mutatvány

Dr. Concha Győző egyetemi tanárnak «Politika» című munkájából, mely legközelebb hagyja el a sajtót.

Az állam személyisége.

Az általános jó, mely az államban megvalósul, nem jelentkezik természeti erőképen, de úgy sem mint pusztán tan vagy érzület. Az államban e jó vagyis az ember eszméje mint öntudatos akarathoz tartozik.

Az állam akarat. Vagyis Brassainak az akaratról adott értelmezése szerint (*A philosophia fordulta. M. Phil. Szemle.*) olyan eredeti, köztudott erő, a mely maga magát fokozni bírja s a melyet magunkban érezve, tudva nevezünk el a természetben változásokat előidéző okokat is erőnek.

Még pedig nem egyes embernek, az államban levő egyesek fölött kiemelkedő uralkodónak, sem az egyesek többségének vagy összeségének, hanem mindezekből különböző személynek akarata. Fejedelem, többség, uralkodó kisebbség ez állami személyiségnek alzata, többé-kevésbé alkalmas megjelenési módja csak. Az államszemélyiség ezek változásai, átalakulásai ellenére megtartja azonosságát, de hatékonysága annál nagyobb, mennél inkább bír az egyesektől (fejedelem, többség, kisebbség), a kik nevében akarnak, önálló létre jutni.

A személyiség valamely lénynek az az ereje, melylyel változó körülmények között azonosságát tudva, magát részeltől s más alanyoktól megkülönböztetve, önön lényét tehetőségeinek irányítása azaz akarata által megteremti, fejleszti. A külső alzat, a lény, melyhez az államszemélyiség kötve van, a bizonyos földterületen élő és vagy gazdasági vagy faji kötelékeinél fogva már természetes egésznek képező nép.

Az ethnografia és néplélektan feladata kimutatni, hogyan támad a nyelv, hogyan fejlődik az értelem és a gyakorlati feltehető ügyesség, hogyan képződnek a vallásos nézetek; a társadalomtané, hogyan fűzik egybe az egyeseket a gazdasági és szellemi szükségletek, hogyan keletkezik ennek következtében darabonként emberi életnek a jog, a vallás által meghatározott rendje, szóval miképpen keletkezik az alzat, melyen az öntudatos állami akarat s vele az állami személyiség lehetséges. Mert nyelv, jog, intézmények, a szépnek különböző fajai zenében, költészetben, képzőművészetben létezhetnek; de ha az öntudatos összefoglaló akarat hiányzik, akkor a nép még csak egyéniség, nem személyiség.

Az államszemélyiség alzatának miképpen keletkezése, mint tapasztalati tény, sokféle magyarázatot enged.

Habár a tapasztalás nem ismer emberi egyéneket izoláltan, s az emberi közületnek egyének egyesülése útján való keletkezése ma már általában elvetettnek tekinthető, ezzel nincs megoldva a kérdés az emberi életnek fejlesztő ereje iránt. Lehet az ugyanis a közület, mint az egyének fölött ható

erő, de lehetnének a bár közületi léthez kötött, de azért egyedül erő tartalmú egyének.

Az államszemélyiség alzatát, a népet azonban lehetetlen a bele tartozó egyének merő összegének tekinteni; a nép képies kifejezéssel élve, nem egyének halmazállapota, hanem vegyülete, az egyesek mint elemek nem szűnnek meg benne hatni, de kapcsolatuk más jellegű, mint elemi egymásmellettiségben lenne.

A nép mint egész, mint kapcsolat az egyesek mellett külön életet is él, sőt mint merő tömegállapot is érezhetnének hatását az egyénre, mint ilyen is hatna saját súlyával és az egyéntől függetlenül, a maga különletének alakulására.

A népnek keletkezése belső kifejlődés útján vagyis olyképpen történik tehát, hogy bizonyos eredetileg létező egyén tömbök természetesen szaporodva, vagy más egyén tömböket asszimilálva, vagy velük elvegyülve, az egyes egyénekben meg nem található testi, lelki ösztypust hoznak létre, nyelvet, értelmet, jogot, művészetet, vallást teremtenek, mely az egyén nyelvével, jog- és vallás érzetével nem esik egészen össze és így már a népben kezdetleges egész mutatkozik. De még akkor is, ha a népek keletkezése pusztán külső egybetapadás, conglomeratio útján kimutatható volna, kétségtelen tény marad, hogy bekövetkezik a népéletnek olyan időszaka, a midőn a köz kiemelkedve alkotó elemeinek, az egyéneknek uralkodó hatása alól, oly tudat keletkezik, melynek alanya nem az egyén, hanem maga a köz, mely nem az egyének öntudati állapotainak külső sommája; keletkezik oly akarat, mely az egyéni akaratoktól különböző s a köz külön életének irányításából, önmagának létrehozásából áll.

A nép a maga életének ez öntudatos szakába jutva, magát más népektől, de önön tagjaitól is megkülönbözteti, átérzi külön valóját, mérlegeli annak létfeltételeit s megszabja ebből folyólag gazdasági, jogi és vallási életrendjét s ez által önlényegét, mely az egyénekben csak hatványilag van meg, ténylegesíti, külsőleg megteremti, szabaddá, okossá, jogossá lesz.

A nemzet, midőn ezt teszi, valóban maga teremti magát, nem ugyan alzatát, a népet, a mely zenei, költői, művészi talentumaival, gazdasági, katonai tehetségeivel ösztönszerűleg, természeti törvények szerint keletkezik, de igen annak mozgásait, irányait, céljait.

Önlénye követelményei szerint alakítja mindazt maga körül, a mi annak meg nem felelő, s mentül kevésbé kölcsönzi más nemzettől akár élete céljait, akár megvalósításuk módját, annál inkább személyi lét színvonalára emelkedik.

A nemzetnek, mint egésznek sajátos lényé megvan ugyan részletesen egyes tagjaiban is s azok egyenként, külön is munkálnak a nemzeti közös lény megvalósításán, midőn magáncéljaik létesítésénél egészen akaratlanul a nemzeti típus is kifejeződik, de a nemzet sajátos lényé az egyének életétől egészen külön, önállóan nyilatkozik.

A nemzetnek, az államnak az egyénektől különböző valója abban áll, hogy a jót, a helyest, az illőt, az okost, a hasznost általánosságban fogja fel és megvalósulásukat föltétlenül akarja.

Az állam a maga felfogása és akaratában, tulajdonképpen egyet akar az egyénnel. Elvontan, általánosságban az egyén

is helyesli, magáénak ismeri az állam akaratát, de a mint az állam iránya, akarata az egyénre tényleg hat, előlépnek az egyéniségnél a maga külön létének követelményei, érdekei s a mit általánosságban elfogadott, az alól maga részére különbséget kíván tenni; elismeri a szerződések kötelező erejét, de magát a saját esetében ki akarja vonni szerződési kötelezettségei alól, elismeri az adózás szükségét, de alóla magára nézve kibuvót keres.

Az egyén a helyest, a hasznost, a jogost nem hozza létre, a köznek hitében, érzületében élnek azok, az egyes tisztázhatja őket, de akár ösztönszerűleg, akár tudatosan az összeség, a nemzet szelleme teremti.

A nemzeti személyiségnek öntudatos és a népegyéniségnek ösztönszerű erői találkozáva, előáll az, a mit nemzeti geniusznak nevezünk.

A nemzeti geniusz az emberi rendeltetésnek, az emberre jónak, hasznosnak, szépnek sajátos, majd öntudatos, majd ösztönszerű képze, a mely az emberiség egy szervesen összefüggő részét cselekvésében irányozza.

A nemzeti geniusz teremti az emberi élet alapirányait, az egyén csak ezeken belül, csak a köznek hatása alatt alkotja a maga külön világát.

Midőn e geniusz saját valójának öntudatára jut, midőn benne a vágy keletkezik, annak öntudatos akarattal, bármilyen akadályokkal szemben érvényt szerezni s e vágy ténylegesül, ebben az önteremtésben áll a nemzet személyisége s ebben nyilatkozik psychikailag az állam öncélúsága, külsőleg pedig hatalommá alakulása.

Minden egyes ember is csak annyiban személy, a mennyiben önmagát öntudatos akaratával létrehozza, a mennyiben magát mássá teszi, mint a mivé akarata nélkül, a természeti törvények kényszerű hatása következtében lenne.

A személyiségnek vannak fokozatai, az egyes embertől a nemzetig s innen Istenig.

Bár az egyesben rejlő teremtő erő korlátok között mozog, az önmeghatározás, az önlétrehozás az egyéni élet körében őt is megilleti. Nagyobb mérvben van ily teremtő erő a nemzetekben s így azok személyisége is teljesebb.

Az egyes ember csak nemzetének behatása alatt, annak képmására teremtheti magát, a nemzet az, mely az egyeseket általános jellegük szerint létrehozza.

A nemzet a maga valóját az egyesekben hozza létre, nem az egyesek hozzák létre a nemzetet.

Az egyes hódol annak a hatalmas vonzóerőnek, mely őt embertársaihoz fűzi, mely a jog, az erkölcs, a szép hatalmába hajtja.

Ez a vonzó erő csak a népi élet szakában ösztönszerű, a mint annak egyes kiváló egyének öntudatos értelmezőivé válnak, gondolataikkal, alkotásaikkal, cselekedeteikkel, ez erő öntudatosává válik s annyira fokozódik, hogy egyes kiválók-ról a nemzet egészére átmegy s külön szervezetet nyer, mint ez öntudat különös hordozóját, szervét.

A nemzet osztatlan egészsze lesz, melyet sem részeire felbontani, sem azokból összetenni nem lehet, az első megsemmisítését eredményezné, az utóbbi által soha létre nem jöhetne.

A nemzetnek ez a változó viszontagságok közötti azonossága, öntudata, önerejéből, önakaratából keletkezése, az a logikai megfoghatatlanság, hogy nem más oknak okozata, hanem önmagának oka, causa sui, oly tény, melyet az emberi értelem nem fogadna el, ha az egyénben, annak személyiséggé válásában, a teremtő zseniben nem volna meg a párja.

A népben, a midőn állammá alakul, azaz nemzetté lesz, megvan a lelki jelenségeknek az az egységes öntudat által való összefoglalása, önakarat által való irányzása és teremtése, a mit a lét személyi színvonalának nevezünk, s ezért mondhatni a nemzetről országoló minőségében, vagyis az államról, hogy személy.

A személyiség működése.

Az állam személyisége ezek szerint nyilván nem azt akarja jelenteni, hogy az állam fölött egy személy uralkodik, hanem hogy az állam a maga területével, tagjaival, céljaival, intézményeivel együtt emelkedik a személyi lét színvonalára.

E személyi létezésnek nyilvánulása az állami öntudat, az ennek megfelelő elhatározás, vagyis belső akarat s a belső akaratot valószínű cselekvés.

Az államban a személyi lét e nyilvánulásai határozottabb módon megvannak, mint az egyes emberben; mert az egyes ember meg tudja ugyan különböztetni cselekvése megelőző mozzanatait, tudja mint készül elhatározása, az indokok sulya p. o. világosan áll már előtte, úgy hogy határozata már késznek mondható, lehetséges azonban, hogy elhatározása mégis más lesz, mint indokainak szembeállításakor keletkezett határozata, tudja mint kezd elhatározása megvalósításához, azaz mint kezd annak megfelelőleg cselekedni vagy mint változtatja meg elhatározását cselekvés közben, de e tudás belső észrevezés csak, külsőleg mind e mozzanatok nem láthatók.

Az államban e mozzanatok külsőleg, láthatólag is szétválnak; az öntudat, mely e mozzanatok mindegyikét egybe tartja, mely a végelhatározást véghezviszi, mely a belső elhatározást és külső cselekvést egymással ellentétbe jöni nem engedi, egy külön lényben, az államfőben, vagy a nép összegyűlésében hat.

A belső határozat, a belső akarat vagyis a törvény az államfőtől különböző szervben, a törvényhozó testben keletkezik. Ismét más szerve van a külső akaratnak, a cselekvésnek és pedig részint a kormányban s a számos birói és közigazgatási hatóságban, részint magukban az egyes polgároknak, midőn azok cselekvéseikben a törvényhez alkalmazkodnak.

Az állami személyiség életének mind e mozzanatai nem mindig válnak szét, vannak időszakai, midőn a köz fölé emelkedő egy lényben s egy teljesen ettől függő szervezetben él az állam, ismét midőn az államnak semmi külön szervezete nincs, hanem az az egyes államtagek kifejezett vagy épen csak szokás útján nyilatkozó akarataiban hat.

Az egyes ember, kiből a nemzeti öntudat kiválóképpen él, akár egy választott vagy örökös fejedelem akár egy nagy államférfi lehet.

Az ily egyes egyénben foglalódik egybe a legélénkebben a nemzeti akarat, esetleg ez kelti föl a nemzetben szunnyadó akaratot s ez által valóban egygyé, osztatlan egészsze teszi milliók érzését, akaratát.

Annak, midőn kiválóképpen egy egyénben él a nemzet, legélesb ellentéte, midőn összes tagjainak szokásában, önként követett közerkölcseben látjuk csak a nemzeti akaratot nyilatkozni, vagy midőn összes tagjainak, illetve azok többségének kifejezett szavazata alkotja azt.

Akár egy egyénben, akár csak szokásilag, akár összes tagjai szavazatában, minden különös szervezet nélkül, éljen a nemzet, személyi léte hiányos; első esetben fejletlen, mert a nemzeti személyiség egyik mozzanata, az egyesítő öntudat a többieket abszorbeálja, másodikban öntudatlan, harmadikban egység nélküli.

A nemzet akkor éri el személyi léte legmagasb színvonalát, midőn személyi mivoltának összes mozzanatai, a nélkül, hogy eltűnének, összhangzó egységbe olvadnak egybe, midőn úgy a vezető öntudat, mint a nemzet tagjaiban is élő belső akarat s annak megfelelő cselekvési mozzanatok mindenike önállóan érvényesül s a nemzet mégis egy lényként jelenik meg. A mint Petőfi éneklé Marosvásárhelyt: Most egy a lélek, egy a szív, a kar, mikor győznél, ha most nem, ó magyar! Egy ember a haza s ez halni kész, s ezért, ó népem, ép ezért megélsz.

Az állam polgárai, alapjellege.

Az állam személyisége ezek szerint egyéni személyek bizonyos viszonyzatainak öntudatosává válásában áll.

Az egyes egyéni személyek, mint az állam részei államtagek, a mennyiben az állam személyiségének öntudatában részesek, állampolgárok, a mennyiben öntudatától függők, alattvalók.

Az államhoz tartozás, az állami tagság, az állami öntudatban való részesedésből vagy ez öntudattól való különös függésből áll.

Az állam alapjellegét az fogja megadni, hogyan viszonylik az állami személyiség az egyesek személyiségéhez, tagjaihoz, polgáraihoz, alattvalóihoz.

Az állam, mint a hozzátartozók viszonyainak öntudatos alanya, mint személy a maga célját meghatározza a vallásban, a bölcséletben, melyet elfogad vagy melyet gyakorolni enged, meg a jogban, meg a közgazdasági és szellemi intézményekben, melyeket részint maga állít, részint szentesít.

E cél többé-kevésbé él az egyes tagok külön tudatában, a kik kapcsolatukban az állami öntudatnak is organumai.

Az egyén e kapcsolatban, mint közvélemény, tisztán látja a jót, a helyest, de mint önálló, szabad lény, kiragadhatja magát a kapcsolatból. Az államnak ezért néha kényszeríteni kell az egyest, úgy hogy, ha az egyest léte, fejlődése föltételeitől, objektív eszméjétől eltekintve gondoljuk, az állam csak megszorítólag nehezedik az egyesre.

Az államnak összefoglaló, megszorító ereje azonban soha sem oly nagy, hogy az egyén erejét megsemmisíteni bírja.

De az államnak nem is áll érdekében az egyén erejét kisebbiteni, a mennyiben az az állam céljának egyenes erősítésére szolgál vagy azzal nem ellenkezik, mert az állam maga öntudatos egyének kapcsolata, melyeknek részszerű önállósága a saját létének alapja.

Az egyén ereje s az összeség érdeke egyaránt odahatnak, hogy az egyén az államszemélyiségbe összefoglalva, államtaggá téve, az ember eszméjének szolgálatába hajtva is megmaradjon önmeghatározó lénynek s ez oldalról az állam, mint az államtág szabadságának biztosítója tűnik föl.

Mentől helyesebben bírja valamely nemzet országló tevékenységét kifejtteni, annál inkább összeolvadnak az államnak ellentétes oldalai, az egyes államtág nem érzi a kényszert, mely az egésznek hatásától reá nehezedik, az egész nem fél az érvényesüléstől, mely benne tagjának jut.

A kényszer ugyanis, melyet az egész kifejt az egyessel szemben, a korlátok, melyeket egyéni érvényesülés elé von, ha az emberi eszme érdekében történnek, az egyént teljesebbé, tökéletesebbé teszik, mert nem lényegét támadják meg, hanem csak azt, a mi az egyéniségben mellékes vagy azt, a mi által emberi méltóságát rontaná le, mint pl. a büntettek, tudatlanság, nyilvános fajtalanokodás által.

Az áldozatok, melyeket az ember az államban hoz, nyilvánlag véve azok, a mennyiben egyéniségét nem hatja át az ember egyetemes eszméjének ereje, tárgyilag véve azonban általok az igazságos, az erkölcsös, a művelt ember, mivé egyéniségének az egyetemes emberi eszméhez alkalmazása által lett, önmagát emelte csak.

Ugy látszik, az egyes ember az egyéni önuralommal is csak megtagadja, megszorítja magát, tárgyilag véve azonban emeli.

Hogy az állam látszólagos korlátozó volta ellenére is emel, közetlenül szembeszökő jellege nemzeti oldalának érvényre jutásánál.

Az állam a maga nemzeti jellegének érvényre jutása érdekében is korlátokat, terheket rak az egyénekre, de ezeket az szivesebben viseli, sőt önlénye érdekében levőknek tekinti, mert a különös nemzeti érzés természetes, az egyéniségtől elváhatlan, míg az általános emberi eszmének köve-

telményéig csak természetes egyéniségünk levetkezése által emelkedhetünk.

A mint az egyénre nézve az állam valójában emelő ezek szerint, azonképen az államnak a saját eszméjéből folyó szükséglete, hogy az egyéniség mentül inkább érvényesüljön, mert az egyetemes emberi eszmétől áthatott, nemzeti közérzlettől vezetett egyéniségnek önálló, sajátos nyilvánulása nem rontja az államot, de sőt új erőforrásokat teremt, melyekből a nemzet is kiveszi a maga külön céljára a részét, legfőképen pedig önlénye nyer a szabad egyénben öntudatos alkatelemet.

A nemzet általános irányán belül érvényesül az egyes tag különös iránya s e különös egyéni irány, ha az általános irány határai közt marad, erősíti az egész nemzetet.

A nemzet általános iránya az egyes tagra úgy hat, mint kényszer, mint fensőbb hatalom, mint kötelesség, az azon belül nyilatkozó különös irány, mint szabadság, mint jog.

Az állam alapjellegét az egyetemesnek és egyéninek vegyi összeolvadása képezi, mit más szóval akként fejeznek ki, hogy az államban a jognak és kötelességnek egysége van jelen, hogy az állam jog és kötelesség rendszere.

A mely államban az egyetemesnek és egyéninek vegyülete bomladozóban van s e két elem külön létre, egymás fölötti uralomra tör, ott az állam beteg. Mert az egyetemesnek uralma az egyéni nélkül holt mechanizmust vagy legfőlebb organismust, tehát a személyinél alantásb létszínvonalat jelent, a hol pedig az egyéni győzi le az egyetemet, ott nemcsak a személyi és organikus létszínvonal szűnik meg, ott a mechanikus együttmaradás is kétségessé válik s a nemzeti feloszlás állapota következik be.

Az állam bármely életnyilvánulását tekintsük egyes tagjának vagy különös szervének működéseiben, valahányszor ezek nem egyéni, az állam életén kívül eső, társadalmi különletükre, hanem az állami létre vonatkozólag történnek, meg fogjuk találni azokban a jognak és kötelességnek az egységét, még pedig olyformán, hogy ugyanaz az egy személy lesz a jogosult és kötelezett, a jog és kötelesség nem esik szét két külön alanyra, mint a társadalmi és magánviszonyokban.

A király, a parlament, a hatóságok, az egyes polgár, ha utóbbi mint választó működik, egyszerre jogosult és kötelezett.

A jogban az illető állami közegnek, a parlamentnek, a királynak, a választónak különös hatalma határoztatik meg, melynél a maga egyéni felfogását is érvényre emelheti, de csak az állam egyetemes irányának, céljának keretében, arravaló tekintettel. Ebből folyik, hogy jogát, mivel az az állam érdekében illeti meg, gyakorolnia is kell, továbbá e jog gyakorlásának tartalmára nézve is az állam eszméjével meg kell egyeznie.

A király a maga külön egyéni jogát a parlament feloszlására használhatja, de csak a mennyiben valódi állami szükséglet kívánja, tehát az állam iránti kötelesség által mérsékelve.

A választó egyéni bizalma szerint választhat, de egyéniségét nem tolhatja annyira előtérbe, hogy szavazatát eladja, mert szavazatában egyéniségét érvényesítheti ugyan, de nem a maga, hanem az állam javára; mert választói joga, mely által külön egyéni nézetét érvényesíti, nem külön céljára, hanem az állam céljára illeti csak meg.

A jognak és kötelességnek ez az egysége az állami élet magasabb nyilvánulásaiban, a királynál, a parlamentnél mindenesetre csak belső, csak morális követelményként jelentkezik, az alsóbbaknál ellenben, mint p. o. az egyes polgárok választó, esküdti jogában, a közhivatalnokok működésében külsőleg is érvényesül s a politikai jogot gyakorló egyes polgár, vagy hivatalnok joguknak egyáltalában a gyakorlására, bizonyos fokig miképen leendő gyakorlására külsőleg is kényszerítetnek.

A jog és kötelességnek illetően egyesülése egy személyben világot vet egyszersmind arra az alapkülönbségre, mely az egyéneknek, mint magánszemélyeknek viszonyai és az egyéneknek, mint államtagoknak viszonyai között fenáll.

A magánszemélyek szabadsága, egyénisége föltétlenül érvényesül, mert magánviszonyaiban minden magánszemély szuverén, ennél fogva a mihez joga van, a fölött egyéni szuverén tetszése szerint rendelkezik, elengedheti követelését, megsemmisítheti valamely jószágát, járhat, kelhet, pályát választhat, terveket készíthet; ellenben az egyén mint államtag bár szintén érvényesítheti egyéniségét, névszerint vannak közjogai, de ezeket csak is az egésznek érdekében használhatja, nem a saját érdekében s nem tetszése szerint s mivel ezek a jogok neki az állam érdekében adattak, azért tartozik is a jogaival élni.

A magánszemélyek egymáshoz való viszonyában egyik fél mindig jogosított, a másik kötelezett, vagy kölcsönösen mindenik jogosított is, kötelezett is. De ily kölcsönösség esetében is mindig másra vonatkozik a viszonyban levők valamelyikének joga és kötelessége (a vevő pénzt tartozik adni s árut van joga követelni), holott az egyének mint államtagok viszonyában azon egy személy a jogosított is, a kötelezett is és pedig ugyanarra jogosított, a mire kötelezett.

Ez onnét ered, mert az egyes bárminő funkciót gyakorol is az államban, azt nem mint önálló külön lény, hanem csak mint az állam része gyakorolhatja s az állam azt neki ugyan jogaként adja, de azért, hogy e jog érvényesítésével az állam célja nyerjen valósulást.

Az egyén közjogában az állam joga van beburkolva, ha az egyén azzal nem élne, az állam szenvedne; ezért az állam érvényesíti az egyessel szemben a jogát, a midőn az egyén jogából egyszerre kötelesség lesz.

Ezért kell az egyén közjogának és kötelességének teljesen egy tartalmúnak lenni s a jognak gyakoroltatni is, mert ha a király, a választó polgár jogát egyáltalán nem gyakorolná vagy jogában mást emelne érvényre, mint a mire általában kötelezve van, az állameszme helyére a királyi vagy állampolgári önkény lépne.

A világosság tehát, melyet a jog és kötelesség egységének elemzése az emberi életre derít, abban áll, hogy az egyén csak is a társadalmi életben, a ható tényező, az öncél, míg az államban a mozgató, az elhatározó nem az egyén, sem az egyének összesége, hanem az egésznek ereje s az egyes legyen bár király, parlamenti tag, hivatalnok vagy szavazó, csak öntudatos eszköze a nemzetnek, az államnak.

De hisz az állam csak elvont fogalom, hogyan hasson az? Elvont csak addig, a míg az egyesek öntudatában életre nem kel, mihelyest ide jut, irányozza az államtagot, a kinek állami funkciót kell végeznie.

A király tudja, hogy midőn az egyes államtagok fölött uralkodik, az államnak szolgál, a képviselő, a miniszter látja, hogy hatalmával az emberi eszme nemzeti alakjának megvalósulásán dolgozik, ha pedig ezt a király nem tudja, választó, képviselő, miniszter nem látja, nincs is állam, hanem egyéni vagy tömeguralom.

Az alkotandó bányatörvény problémái.

Az új bányatörvény megalkotása előtt állunk.

Ez lesz tulajdonképen az első rendszeres magyar bányatörvény, mert a régiek közül egyik sem öleli fel a bányajog egész terét, a jelenleg érvényben levő pedig nem magyar, hanem a szokásjog által szentesített, recipiált idegen alkotás.

Az alkotandó magyar bányatörvénynek egyrészt összhangban kell állania a magyar általános magánjog alapelveivel, más részt csupán arra szabad kiterjeszkednie, a mi a bányászat, mint nemzetgazdászati tényező, különleges érde-

keinek biztosítására, — a már létező általános, és a bányászati viszonyokra is alkalmazható specialis törvények fentartása mellett szükséges. — Mert a bányászat érdekei nem követelik egy külön kötelmi, büntető, kereskedelmi, vízjogi, ipar- stb. törvény megalkotását, hanem a követelményeknek teljesen elég tétetik akkor, ha mindaz felvételük eme specialis törvénybe, a mi különleges szabályozást igényel. — Mindazon jogviszonyok, melyek a bányászat terén a fenálló törvények rendelkezései által czélszerűen rendezhetők, rendeztessenek ezen törvények alapján és csak azon különleges viszonyokat ölelje fel a bányatörvény, melyek sem az általános, sem más specialis törvények keretébe bele nem illelnek és azokba be sem illeszthetők.

Az elvi álláspont illetően meghatározása után, a legutóbbi bányászati congressus¹ munkálatainak figyelembe vételével, néhány igénytelen észrevételt koczkatatok.

A bányászati szabadságot már az 1523: XXXIX. tcz. ki-mondotta: «Majestas Regia committat fodinas minerarum auri et argenti, ac cupra, et aliorum metallorum libere omnibus colere.» — Ha már most ehez hozzá vesszük a jogegyenlőséget megállapító és az iparszabadságot érvényre emelő törvényeinket, eredményül nyerjük, hogy minden személy, a ki iparüzésre jogosult, bányászásra is jogosultságot nyerhet.

A jogosultság kérdésének eldöntése tehát nehézségbe nem ütközik. Ennek következménye azonban, hogy a bányaregale, a bányászati főuri jog, mely az általános bányatörvényben még világosan fen van tartva (általános bányatörvény XXXVIII. tcz.) többé fen nem tartható, mert gyakorlati jelentőséggel többé nem birhat.

A jogegyenlőség követelményeként követnünk kell tehát azon irányt, melyen Angolország, sőt Németország is lépésről lépésre halad s mely végeredményében arra vezet, hogy a bányajogi különleges institutiók elesnek és az általános magánjogba mintegy beolvadnak.

A személyes jogosultság kérdésénél sokkal nehezebb ama kérdés, mely ásványok képeznek a bányászati szabadság tárgyait? S milyen legyen ama szabadság terjedelme?

A bányaregale megszűnván, annak tárgyai a szabad ipar tárgyaivá váltak. Ha tehát a bányászati szabadság tárgyait meghatározni akarjuk, ezt helyesen csak úgy tehetjük, ha a bányaszabadságot mindazon ásványokra kiterjesztjük, melyek a bányaregale tárgyai voltak. — «Nemo plus juris in alterum transferre potest, quam ipse habet.» — Ha a történeti fejlődés a bányaregale elvétől a bányaszabadság elvéig haladt; ha a jogrendszerbe az előbbi helyébe ez utóbbi jutott: annak tárgya változást nem szenvedhetett, mert a változás csak a jogosult személyében állt be, nem egyszersmind a jogosultság tárgyain.

Világosan következik ebből, hogy a bányaszabadság tárgyai, a bányaregale elvén csakis az ugynevezett fentartott ásványok lehetnek. — A bányaszabadság tehát nem terjedhet ki például az agyagföldre, a porcellánföldre, az opálra, az iparosok által felhasználható márvány-, épület- és egyéb kövekre stb., stb.

Eldöntetlen kérdés, vajon tárgya-e a bányaszabadságnak a köszén? Törvényeink e kérdés eldöntésére sem pro, sem contra támpontot nem nyújtanak. A bányászatra vonatkozó régibb törvényeink oly időben hozattak, midőn még köszénbányászat hazánkban nem létezett: kétségtelen tehát, hogy eme régibb törvényeinket köszénbányászatra vonatkoztatni nem lehet; másrészt azonban áll az is, hogy régibb törvényeink a földbirtok részletesen elősorolt tartozékai között a köszénem nem említik s így az a régibb törvények értelmében földtartozéknak sem lenne tekinthető. Tény, hogy a köszénbánya-regale tárgya soha sem volt, tehát a bánya regale czimén a bányaszabadság tárgya sem lehet.

¹ Megtartatott Nagy-Bányán 1894. évi augusztus 5-én és 7-én.

A törvényekben a kérdés eldöntésére támpontot nem találván, a szokásjoghoz, a jogviszonyok történeti fejlődéséhez kell fordulnunk és akkor látjuk, hogy a kőszénbányászat első éveiben, a királyi jogokra nagyon féltékeny udvari kamara 1788. évi június 20-án kelt rendeletében a földbirtokos szabad rendelkezésére bocsátotta a kőszén. Mi természetesebb, mint hogy a magyar földbirtokos nemesség, az ekként gyakorlatba vett jogot kezéből többé ki nem adta s habár az általános bányatörvény a történeti jogfejlődéssel szakított s a bányaszabadságot a kőszénre is kiterjesztette, ez a magyar jogéletben gyökeret nem verhetett, mert az orsz. bir. értekezlet által hatályon kívül helyezett, hatását öt évi rövid érvényben léte alatt nem éreztethette. Az ezen idő óta lefolyt 33 év, közte hazánknak 1867-től mostanig terjedő egyik legproductivebb, legvirágzóbb korszaka alatt, a kőszén állandóan és folytonosan a földtulajdon tartozéka volt és most is az, a nélkül, hogy ezen állapotok miatt akár a földbirtokos osztály, akár a kőszénbányaiparral foglalkozók elégedetlenkedtek volna.

A tényleges és egyszersmind a jogi állapot is, mióta hazánknak kőszénbányászat existál, mindig az volt, hogy a kőszén tartozéka a földtulajdonnak, nem uratlan jószág, nem tárgya a bányaszabadságnak.

Legkiválóbb jogászaik egyike, Wenzel Gusztáv, ki a bányaszabadságnak leglelkesebb szószólói közé tartozott, a fent vázolt jogi állapotról vonatkozólag következőképp nyilatkozik: «... a kőszénbányászat rendezése nálunk azért nem juthatott még kielégítő eredményhez, mert nem az volt kérdés, ha vajon közgazdasági okoknál fogva kell-e azt a bányászat általános szabadságában részesíteni? hanem az, vajon pénzügyi okoknál fogva tekintendő-e törvényeink értelmében a bánya regale tárgyának?» (A magyar Bányajog rendszere. Budapest, 1890. II. kiadás 89. lap.)

Ezen nyilatkozatot analysálva, következő három tételt találjuk benne:

1. A kőszénre a bánya regale elvén a bányaszabadság ki nem terjeszthető.

2. Van általános bányaszabadság.

3. Hogy a bányászati szabadságnak a kőszénre való kiterjesztése nem jogi, hanem közgazdasági tekintetek alapján döntendő el.

A 1. és 3. tétel helyességét magam is vitatom; azonban a 2. tételt tévedésnek kell kijelentnem, mert hazánknak általános bányaszabadság soha sem volt, és ma sincs, nevezetesen az agyag- és kőbányászat soha sem volt tárgya a bányaszabadságnak, már pedig az lenne, ha volna általános bányaszabadság s ha lenne általános bányaszabadság, nem lehetne tárgya annak a discussionnak, mely a bányaszabadságot a kőszénre egyrészt kiterjeszteni, másrészt tőle megvonni akarja.

Általános bányaszabadság tehát nincs; de igenis van bányászati szabadság, mely hogy a kőszénre kiterjesztessék-e? közgazdasági okok alapján határozandó meg; — mert a jogi álláspont, — a jogrendszer és a történeti jogfejlődés alapján, — a bányászati szabadságnak a kőszénre való kiterjesztését nem követeli.

Közgazdasági szempontból első kérdés: mit követel a kőszénbányavállalkozók, másik kérdés: mit a földtulajdonosok érdeke? A bányavállalkozók már 1848-ban, Pesten, május 16-án tartott értekezletükön azon elvből indultak ki, hogy a kőszéntelepek a földtulajdon tartozékát képezik. — Ma mintegy 30 kőszénbánya-vállalatunk van, melyek majdnem mind azon az alapon létesültek, hogy a földtulajdonosnak bért fizetnek. Ha már most az eddigi rendszerrel szakítva, a kőszénbányászatot a bányaszabadság elve alapján rendeznénk, a már fenálló bányatársulatokkal szemben a legkedvezőbb feltételek mellett concurráló oly kőszénbányavállalatok létesítését segítő, melyek a földtulajdonossal szemben semmiféle

kötelezettségben sem állának és így az ujonnan keletkező vállalatok a régi hátrányára tetemes előnyben részesülnének. — Ez, a már létező kőszénbánya-vállalatok egyikének vagy másikának megbukását is vonhatná maga után, természetes tehát, hogy a már létező kőszénbánya-vállalkozók más álláspontra ma sem helyezkedhetnek, mint a melyet elődeik már 1848-ban elfoglaltak, hogy t. i. a kőszén a földtulajdon tartozéka.

A földbirtokos osztály pedig már azért sem foglalhat el más álláspontot, mert emberfölötti dolgot követelnénk tőle, ha őt százados jogairól való lemondásra bírni akarnánk.

A közgazdaságilag legközvetlenebbül érdekelt felek álláspontját pedig ignorálni már azért sem szabad, mert nincs oly magasabb állami érdek, mely az imént jelzett érdekekkel szemben érvényesülést követelhetne.

S ha mindjárt a földtulajdonosnak elsőbbséget, vagy kedvezményi időt biztosítanánk is, még ezzel sem ellensúlyozhatnánk az ellene elkövetett jogtalanságot.

Angolországban a vállalkozó és a földtulajdonos szabad egyezkedésén alapul a bányászati jogositvány s vajon akadályos volt-e ez ott valaha a bányászat fejlődésének? S ha ott a szabad egyezkedés rendszerén virágzó bányászat fejlődött s ha a kőszénbányászat ugyanezen rendszer alapján folyton nagyobb és nagyobb tért hódít: miért szakítani ezzel a rendszerrel?

A szabad egyezkedési rendszerrel szemben egyik főargumentum gyanánt szokták felhozni, hogy hiszen Erdélyben, Horvátországban, Szlavóniában és az előbbi katonai végvidéken az 1854-iki bányatörvény áll fen, tehát ott már különben is a kőszén a bányászati szabadság tárgya: tehát az egyöntetűség a bányaszabadságnak Magyarország egész területére való kiterjesztését követeli.

Rámutatunk ama káros következményekre, melyeket a bányaszabadság úgy a már fenálló kőszénbánya-vállalatokra, mint pedig a földtulajdonosra zudítana. Nézzük, mi következménye lenne annak, ha az osztrák bányatörvény feltétlen uralma alatt álló magyarországi területeken a bányaszabadság elve helyett a szabad egyezkedés rendszere léptetnének életbe?

Az ott már fenálló kőszénbánya-vállalatokra nézve a szerzett jogok respectálandók lennének: tehát ha a szabad egyezkedés rendszere fogadtatnék ott el, ebből a már létező vállalatoknak az a hasznuk lenne, hogy mentesek lennének a földtulajdonossal szemben minden szolgáltatástól, tehát az ujonnan keletkező vállalatokkal szemben, melyek ezen terhet már viselni tartoznának, előnyben részesülnének; viszont a földtulajdonosok visszanyernék rendelkezési jogukat tulajdonuk összes tartozékai felett.

A bányaszabadság elve mellett tehát Erdélyben, Horvátországban, Szlavóniában és a régi határvidéken sem a bányavállalkozókra, sem a földtulajdonosokra sem haszon sem kár nem hárulna: ellenben Magyarország többi részein veszene a földbirtokos osztály, — elvesztené tulajdonának egyik tartozékát és vesztenének a kőszénbánya-vállalkozók, mert az új vállalkozókkal szemben a földbér miatt hátrányban lennének.

A szabad egyezkedés rendszere mellett pedig maradna egyrészt a régi állapot, — másrészt Erdélyben és a már többször említett többi területeken nyernének úgy a már létező kőszénbánya-vállalatok, mint pedig a földbirtokos osztály.

Ha tehát a bányaszabadságnak a kőszénbányászatra való kiterjesztésére nincs jogi alapunk; ha sem közgazdasági, sem magasabb állami érdek a bányaszabadság elvének ilyen kiterjesztését nem követeli; ha a kiterjesztés már létező nemzetgazdasági tényezőkre káros befolyást gyakorolna: akkor lehetetlen a szabad egyezkedés rendszerét el nem fogadnunk, annál is inkább, mert ez senkinek kárával nem jár és jogrendszerünkbe is inkább beilleszthető, mert a magánjog általános rendelkezései általa nem érintetnek.

Szabadjon ezek után dr. Fehér Manó temesvári ügyvéd urnak a Bányászati és Kohászati egyesület f. évi nagygyűlésén e tárgyban tartott előadására¹ reflectálnom.

Kifogást tesztek mindenekelőtt azon állítása ellen, hogy a mi kiindulási pontunkat is a római jog képezze; mert ha mindjárt igaza is van abban, hogy a közép- és ujkor majdnem valamennyi positiv jogába átment ama tétel, hogy a bányászványok feletti rendelkezési jog kizárólag az államot illeti, nem állítható, hogy ez a jogtétel a magyar jogba is átment volna, sőt oly mereven, miként ő a tételt felállítja, kivéve a francia jogot, egyetlen állam jogéletébe sem ment az át.

Wenzel Gusztáv ugyanis erre vonatkozólag azt mondja, hogy Franciaországon kívül az államhatalomnak a bányászat fölötti joga, — vagy helyesebben a nemzetnek joga a bányászkodásra, — (droit de la nation s'exerçant sur les mines) csak néhány oly államban tudott meghonosulni, melyek jogukat a francia törvényhozás mintájára szabályozták. — (Wenzel már előbb idézett munkájának 81. lapján.)

Tévesnek kell kijelentennem dr. Fehér Manó ur azon állítását is, hogy Angolországban a regalitas a nemes fémekre még fenáll. Hivatkozom megint Wenzel Gusztáv már idézett munkájának 76. és 77. lapjára, hol szórul szóra ez áll: «Az angolországi bányatörvényhozás a bányaművelés jogosultságát a földbirtokos és a vállalkozók közti szabad egyezkedésre állapítja. — A bánya regale elve az angol jogban royalti nevezete alatt jelenleg is fenáll, csak hogy gyakorlási módja által régi jelentőségéből már régen ki van vetköztetve. Vannak vidékek, hol a király által gyakoroltatik, másutt a királyné jogaihoz számítatik, vagy a Walesi herczegéhez; legnagyobb részben mindazonáltal különféle czimen már annyira a földesuri jogositványokhoz kapcsoltatott, hogy jogilag is úgy tekintetik, mintha ezekkel egy egészet képezne.

Angolországban tehát az eredetileg kétség kívül egész terjedelmében fenállott feltétlen regalitas a szabad egyezkedéshez fejlődött s ma már az sem állítható, hogy ott a regalitas a nemes fémekre még fenállana, mert a jogfejlődés már ezen is oly rést ütött, hogy annak csupán némi maradványairól lehet szó.

Nem ismerhetem el dr. Fehér Manó urnak a bányászati szabadság érdekében a magyar törvényekből levont következtetései helyességét sem; mert nem áll az: «hogy hazánkban a bányászványok általán és különösen a kőszén, mindig a korona rendelkezési joga alá tartozott».

Nincs egyetlenegy magyar törvény, mely a kőszén a regálék közé sorolná; azok a régi törvények, melyekre dr. Fehér Manó ur hivatkozik, egytől egyig azon időkből származnak, melyekben a kőszénnek közgazdasági jelentősége nem volt; nagyon természetes tehát, hogy azokban a kőszénről említés sincs téve; ép ily helytelen a Miksa-féle bányarendre való hivatkozás is, mert abban is csak azokról az ásványokról lehet szó, a melyek akkor már a közgazdasági élet tárgyait képezték. De nem állhat meg dr. Fehér Manó urnak Verböczi tekintélye mellett felidézett azon negatív érve sem, hogy a Tripartitum a bányászványokat a földtartozékok közt nem említi. Mi volt a Tripartitum? erre dr. Fehér Manó ur nagyon helyesen felel meg: az akkori magyar positiv jog codexe. Verböczi tehát bevehette a törvényes jogok közé mindazt, a mi a törvényekben volt, de nem vehetett be olyasmit, a mit semmiféle törvényben nem talált: tehát nem vehetett be a földbirtok tartozékai közé oly tárgyat, a mely akkor még a közgazdasági életben ismeretlen volt; tehát sem földesuri, sem királyi jog tárgya nem lehetett; mert fordítsuk csak meg dr. Fehér Manó ur tételét és alkalmazzuk a fentartott ásványokra. Hol van az

a magyar törvény, melyben a kőszén a fentartott ásványok közé soroltatik? megtalálható ez Verböczi tripartitumában? pedig a régi törvények a fentartott ásványokat fajaik szerint is elősorolják. Bizonyíték tehát sem pro, sem contra nincs.

Következik mindezekből az, hogy a törvények csak azon időből nyújthatnának bizonyítékot, melyben a kőszén már mint közgazdasági tényező szerepel s minthogy azon időtől kezdve egyetlenegy magyar törvény sem rendeli a kőszén a korona rendelkezési joga alá: világosan következik ebből, hogy dr. Fehér Manó urnak ama állítása, hogy a kőszén nálunk mindig a korona rendelkezése alá tartozott, minden törvényes alapot nélkülöz, mert oda a törvény szerint nem tartozott soha!

Teljesen egyetértek dr. Fehér Manó ur azon tételével, hogy a föld tulajdonjoga addig terjedjen, a meddig a gyakorlati érdek terjed. De hát kérdezem teljes tisztelettel, nem gyakorlati érdek-e a földtulajdonosnak, hogy a tulajdonát képező föld mélyében levő kőszén szintén az ő tulajdona legyen? és én készségesen fogadom el azt is, hogy a földtartozéknak a légürben magasságban végtelenig, a föld mélyében a föld középpontjáig való elhatárolása, képtelenség; de hát hol legyen a határ? mert ha a gyakorlati érdeket fogadjuk el határu, akkor nem a szabad bányászat, hanem a földtulajdonos mellett nyerünk érvet s ha a tulajdoni jog feltétlenségét, mint szabályt elejtjük, mivel helyettesítsük azt? és miként adjunk a tulajdoni jognak tartalmat?

Mindezekből következtetve megerősítve látom, a mit már előbb vitattam, hogy t. i. arra, vajon a kőszén szabad ásvány legyen-e? vagy a föld tartozékát képezze? nincs törvényes támpontunk.

Áll az is, hogy mióta a kőszén gazdasági életünkben szerepet játszik, mindig földtartozéknak tekintetett és ma is annak tekintetik. (Kivéve az Osztr. Polg. Tvkv. uralma alatt álló hazai területeket.)

Abból pedig, hogy a kőszén szabaddá tételére nincs a mi törvényeinkben támpontunk, továbbá, hogy a kőszén, mióta gazdasági életünkben szerepe van, t. i. több mint egy század óta nem szabad ásvány s végül, hogy ezen század alatt a szabad egyezkedés alapján fejlődtek a viszonyok: csupán az következhet, hogy a kérdés nem jogi, hanem közgazdasági okok alapján döntendő el és én ezen okok hatása alatt, miként kifejtettem a szabad egyezkedés rendszerének vagyok kénytelen előnyt adni.

(Folyt. köv.)

Tóth Gáspár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A váltóhamisítás minősítése.

A büntető-törvény egyes *minősítései* által előállott büntetési tételek magas voltát igen sokszor panaszolják e lap írói. A *tipikus* bűncselekmények büntetési tételeit legfőleg az egyes büntetési nemek minimumainak magas volta miatt lehet emlegetni, de a *minősített* bűncselekményekre eső büntetés igen sok esetben magában véve is tulmagas. Ha a büntetőügyi statistika a maga rubrikái közé iktatná azt a kérdést, *hogy a 92. §-t mely büntetési, illetőleg mely minősítési tételek ellen használják leggyakrabban a bíróságok, — úgy a statistika valósággal ujjal mutatna a büntető-törvény azon rendelkezéseire, a melyek a bírónak igazságérzetét a legerősebben és a leggyakrabban sértik.*

Ismétlem, hogy az emberi igazságérzetnek és a törvénynek efféle collisióit nem a tipikus, hanem a minősített bűncselekmények büntetési tételei szokták előidézni. Igen valószínű tehát, hogy a hiba a *minősítésekben* rejlik, a melyek nem fejezik ki mindig hiven a törvényhozó intencióját.

A lopás, csalás, testi sértés, a hatóság elleni erőszak,

¹ Kiadatott a Bányászati és Kohászati lapok f. é. augusztus 25-iki számában.

stb., egyes minősítéseinek tulszigoru büntetése annyira ismeretes, s ezeket már annyiszor megbeszélték, hogy most csak egy ilyen minősítésnek bírálata számára kérek helyet e lapokban, és a *váltóhamisítás* (403. §. 1. pont) külön minősítésére hívom fel a gyakorlat férfainak figyelmét.

Ha a kriminalstatistika a fent formulázott kérdésre kiterjeszkednék, valószínű, hogy adatainak eredménye az volna, hogy a 92. §. alkalmazásának legmagasabb %-a a 336. §. mellett a 403. §-ra esnék.

Ezen szakasz első pontja a váltóhamisítást minősíti, és pedig úgy, hogy míg a közönséges okirathamisítás büntetése egy évig terjedhető fegyház, esetleg három évig terjedhető börtönbüntetés, — ezek helyébe öt évig terjedhető fegyház lép, ha a hamisított okirat *váltó* (403. §. 1.), kereskedelmi könyv (403. §. 2.), vagy kereskedelmi forgalom tárgyát képező egyéb okirat vagy hiteljegy (403. §. 3.).

Nyilvánvaló, hogy a törvényhozó azt akarta kifejezni, hogy a kereskedelmi könyvek és a *kereskedelmi forgalom* hitelokmányai olyan fontos tárgyai a forgalom biztonságának és rendjének, a melyek hamisítását egész különös szigorral kell megtorolni.

A 403. §. 2. és 3. pontja tekintetében ez a szigor teljesen indokolt is. A legnagyobb arányú és a legveszélyesebb hamisítások a bizonyító erejű kereskedelmi könyvekkel, a fuvar-, áru-, rakjegyekkel, a nagyforgalom kereskedelmi utalványaival üzhetők.

De ez a *præsumptio a váltóra* csak annyiban áll, a mennyiben a váltó a *kereskedelmi forgalom papirosa*. Azonban nem mindig az. Sőt nálunk *Magyarországon* — sajnos — *rendszerint nem az*.

Egyrészt a váltóeljárás alaki szigora, a mely a hitelezőnek az adós vonakodásával szemben a legtöbb jobbiztosságot nyújtja, szemben az u. n. köztörvényi eljárással, a mely hazánkat az adósok paradicsomává tette, — másrészt a váltólevél kiállításának egyszerűsége, a hitelforgalmat oda terelték, hogy a váltó — az esetek 99%-ában — nem egyéb, mint egy közönséges adóssági okirat, a mely az adósnak és az ő kezeseinek aláírásait tartalmazza. A magyar váltójog pedig a szenvedő váltóképességet annyira kiterjesztette, hogy ma már csaknem minden kölcsön, vagy hitelügyletet váltóüggyé alakítanak át a felek. Nemcsak a kereskedő fizet vagy utalványoz ma már váltó által, de váltó alakjában állít ki adóslevelet az az iparos, az a paraszt is, a ki a legközelebbi aratásig vagy vásárig valami csekély hitelre szorul.

A pénzügyi miniszterium illetékügyi statistikája ijesztő számadatokkal mutatja ki, hogy az elárusított kincstári váltóürlapok mily elenyésző csekély hányada használható 300 frtnál magasabb váltóösszegre. A legnagyobb összeg természetesen a 150 frton aluli összegre szóló.

Pedig nem *ezek* a váltók igénylik a büntető-törvény különös gondozását.

Most aztán úgy áll a dolog, hogy ha valaki 2000 frt értékű *adóslevelet* hamisít, bekebelezési záradékkal, kezeseikkel ... akkor büntetése 3 évig terjedhető börtön. Ellenben, ha valaki egy 50 frtra szóló váltóra egy forgatói váltónyilatkozatot hamisít, akkor büntetése öt évig terjedhető fegyház.

Abban az időben, a mikor a magyar büntető-törvény keletkezett, egész Európában az a felfogás terjedt volt el, hogy a *váltó kereskedelmi papiros*, s *hogy a váltóképesség kivétel* (1840-ik évi váltótörvény 9. és 10. §-ai), a mely rendszerint a kereskedők ügyletei számára alkottatik. Más személyek váltóképessége többé-kevésbé korlátozott.

Azóta a francia, a német és ezek nyomán a magyar váltótörvény kimondja, hogy váltóképes mindenki, a ki szerződésképes, a kinek jogi cselekvő képessége korlátlan. És ezóta a váltó nem kereskedelmi papiros többé, hanem legtöbbször olyan egyszerű hitelpapiros, mint egy közön-

séges adóslevél. Az *ilyen* váltót pedig nem szükséges annyira megkülönböztetni a valóságos adóslevélről, a hogy azt a magyar büntető-törvény teszi, mert ebből a tulságos megkülönböztetésből olyan törvénykezési visszasságok szoktak keletkezni, a melyeket maga a 92. §. sem képes elosztatni. A kérdés helyes megoldása abban állhatna, ha a 403. §. 1. pontjának szigorú rendelkezése csak «a kereskedelmi forgalomban keletkezett» váltókra korlátoztatnák.

Dr. Bleuer Samu.

Külföldi judikatura.

625. A biztosítási kötvényben kedvezményezettül a biztosított neje volt megnevezve. Anyja rábeszélésére a biztosított közjegyző által utóbb anyját nevezte meg kedvezményezettnek. A férj halála után a feleség magának követelte a biztosítási összeget, mert férje nem volt jogosítva az ő javára történt rendelkezést utóbb megváltoztatni, minthogy azon biztosítással ő a férjéért vállalt kötelezettségeinek ellenértékét kapta meg. A *bourgesi törvényszék* helyt adott a nő keresetének és a *bourgesi felelőbírói bíróság* ezen ítéletet helybenhagyta. A *párisi semmitlenség* azonban más nézetet van, mert a házastársak közti ingyenes jogügyletek visszavonhatók és mert a kérdéses jogügylet a nő javára történt ajándéknak tekintendő.

626. Ha a forgatmányoshoz a váltó oly alakban jut, hogy a váltó teljesen ki van töltve, csak az intézményezett lakhelye hiányzik, akkor a forgatmányos nincs jogosítva ezen lakhelyet kitölteni, mert egy teljesen jelentkező váltónak továbbadása nem alapít meg vélelmet arra, hogy a forgatmányosok a hiányzó kellék pótlására fel vannak jogosítva. Külön kellene bizonyítani, hogy a forgatmányost a váltóelőzők erre felhatalmazták. Ha azonban bianco váltó adatik át, a mely épenséggel nincs még kitöltve, úgy az üzleti forgalomból átvett vélelem a mellett szól, hogy a váltóbirtokos jogosítva van azt teljesen kitölteni, és ezen jogát másokra is átruházni. Ha tehát nem teljesen tölti ki, úgy váltókövetőjére átmegegy a jog, hogy a hiányt pótolhassa. (*Német birodalmi törvényszék.*)

627. Vevő az áru átvételét megtagadván, eladó ezt az ő rovására eladatta. A bíróság valamely formahiba miatt kimondta, hogy ezen eladás nem tekinthető a vevő rovására történtnek. Időközben eltelt egy év és az áru ára nagyon alábbszállott. Eladó felhívta a vevőt, hogy vegye most át záros határidőn belül az árut s ezen határidő elteltével eladatta az árut s a különbözetre perelte a vevőt. A két alsóbíróság elutasította a keresetet, mert vevő késedelme az első eladással végződött, ettől kezdve az eladó nem akart többé szállítani, és mert a méltányossággal ellenkezik ily nagyon hosszú idő után történt eladást még a vevő rovására történtnek elfogadni. A legfelső bíróság azonban a kereset álláspontját helyeselte. Vevőnek ugyanis, hogy késedelme következményeit megszüntesse, a szállítást követelnie kellett volna, a mit nem tett s nem az első eladás okozta, hogy a szerződés teljesedésbe nem ment; hanem a vevő folytonos vonakodása az áru átvételétől. Időhatárhoz nincsen az eladási jog köve és vevő, bármily nagy árhullámzásoknak legyen is az áru kitéve, nincs érdemén felül veszélyeztetve, mert mindenkor szabadságában áll moráját purgálni. Csak az eladásnak rosszhiszemű, illoyális kitolását nem köteles a vevő elismerni. (*Német birodalmi törvényszék.*)

628. Minden váltókötelezett élhet azzal a kifogással, hogy a midőn ő nevét a váltóra írta, akkor az még telepítve nem volt, mert a váltó tartalmának utólagos meghamisítása az ő kötelezettségének súlyosbodását nem eredményezheti. Minden váltókötelezett azon tartalom szerint van kötelezve, a mely akkor volt, a midőn ő a kötelezettséget vállalta és ez az elv nem csak a lényeges kellék megmásítására áll, hanem az utólagos telepítésre is. (*Német birodalmi törvényszék.*)

629. A közkereseti társaság nem képez egyes tagjaitól különálló személyt, hanem a tagok együtt vívői a társas vagyonnak s ez okból a társaság pereiben mint ügyfelek szerepelnek és ennél fogva tanuk nem lehetnek. A betéti társaságnak alapjában ugyanez a jogi természete, ennek kültagjai is ügyfelek tehát és a társaság pereiben tanukként nem szerepelhetnek. Más kérdés az, hogy a kültagok esküt tehetnek-e a társaság nevében, képviseleti joguk nem lévén. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **A bűnvádi eljárás javaslata** — mint értesülünk — a képviselőház egyik közelebbi ülésén be fog nyújtani. Vajon lesz-e ideje, és lesz-e munkakedve a jogügyi bizottságnak ily nagy munkát tárgyalására? Mindenesetre szükséges volna oly intézkedést tenni, hogy a bizottság a ház szünetelése alatt is együtt maradjon és tárgyalja a javaslatot. Mert mikor a képviselőház ülésezik, ki van zárva az ily nagy munkálathoz megkivánt *folytonossága* a bizottsági tárgyalásoknak.

— **A budapesti egyetem jogi karán** a lefolyt tanév első felében 2140 rendes és 186 rendkívüli, összesen 2326 hallgató volt beírva. A második félévben 1891 rendes, 156 rendkívüli, összesen 2047 hallgató. A most kezdődő szemeszterre már eddig 2250 joghallgató iratkozott be, tehát sokkal több, mint a mult tanév első felében.

— **Magántanári képesítést** a mult tanévben a budapesti egyetemen Magyary Géza nagyváradai jogakadémiai tanár nyert.

— **Az eperjesi jogakadémián** következő special-kollegiumok tartatnak:

A jog- és állambölcselet irodalma. Dr. Horváth Ödön. — Bölcsészettörténet. Dr. Szilávik Mátyás. — A magyar közjog forrásai. Dr. Horváth Ödön. — Alkotmányunk biztosítékai. Ugyanaz. — Horvát-Szlavonországok autonóm alkotmánya. Ugyanaz. — Válogatott kérdések a törvényszéki elmekörtanból. Dr. Pelech E. János.

— **A pozsonyi jogakadémián** következő speciál-kollegiumok tartatnak:

Elbirtoklás és elévülés. Dr. Ekmayer Ágost. — A hagyományok római jog szerint. Dr. Rentmeister Antal. — Az új sommás eljárás irányelvei. Dr. Révffy László. — Conversatorium a magyar közigazgatási jogból. Dr. Kmety Károly. — Törvényszéki orvostan. Dr. Lendvay Benő. — Törvényszéki elmekörtan. Dr. Fischer Jakab. — A szerződések elmélete. Dr. Ekmayer Ágost. — Az ajándékozásról római jog szerint. Dr. Rentmeister Antal.

— **Dr. Illés Károly** büntetőjogi kommentárja második kiadásának harmadik — befejező — kötete október elején megjelent.

— **Enyhébb irányzat a büntető jogban.** Ily cím alatt adott ki Esterházy István kassai jogakadémiai tanár egy füzetet, melyben a büntetőjogban érvényesülő új irányokat beszéli meg.

— **Dr. Schwartzert Ottó** ismert pszichiater egy jókora kötet dolgozatot bocsátott közre ily cím alatt: *Psychiatriai jegyzetek.* A dolgozatok címei a következők: A szempsychiatriai tekintetből. — A gyermekkor psychosisainak legfontosabb physikai és psychikai okai. — A terhesség, szülés, szoptatás befolyása a physikai életre. — A menstruáció és a nők nemi bántalmainak befolyása a psychikai életre. — Typhus és psychosis, influenza és psychosis. — Acut izületi rheuma és psychosis. — Pneumonia és psychosis febris intermittens és psychosis.

— **Megjelent: Magyar házassági jog.** A képviselő- és főrendiház által véglegesen elfogadott szöveg. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Imling Konrád.

— **Az Athenaeum** legújabb száma a következő tartalommal jelent meg: Montesquieu és Rousseau. Dr. Balogh Arthurtól. — Lucretius Carus. (III.) Hegedüs Istvántól. — Következetesség az esetlegességben. Pászthory Jánostól. — Kossuth és az európai diplomacia. Várnai Sándortól. — Az idő elmélete. (III.) Posch Jenőtől. — A sociologia a tudományok sorában. Kun Sámuelről. — Irodalom: «Archives d'anthropologie criminelle.» — Revue philosophique de la France et de l'étranger.» — «Revue d'économie politique.» — Bessenyei F.: «Vukovics Sebő emlékiratai. Magyarországon való bujdosása és száműzetésének idejéből.» — Kolozsváry István és Óváry Kelemen: «Werböczy István Hármaskönyve.» — Dr. Edvi Illés Károly: «A büntető-törvénykönyv magyarázata.» — Kovács Ferenc: «Az 1843/44-ik évi magyar országgyűlési alsóház kerületi üléseinek naplója.» — n—r.

— **A budapesti kir. törvényszék** polgári osztályán ügyvédi szobát rendeznek most be. Vajon nem volna-e helyén való e szobát telefonnal is felszerelni? Ha az állami költségvetés keretén belül ez nem volna lehető, az ügyvédeknek

maguknak kellene összeállni. Hiszszük, hogy gyorsan összegyűlne az egy évi telefondíj. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti kir. törvényszék** büntető osztályán a végtárgyalások rendszerint 10 órakor veszik kezdetüket. Azonban ekkor se az érdemleges tárgyalásokat veszik elő, hanem az ítélethirdetéseket, a mivel szintén eltelik fél óra, gyakran egész óra is. Ez után kezdenek csak bele a tárgyalásokba. Ily módon nem csodálható, ha a tárgyalások a délutáni órákba is elhúzódhatnak s még így is elhalasztatnak néha egyes ügyek.

— **A következő eset** került a napokban bíróság elé: *A.* kereskedő felbujtja szolgáját, hogy ez lopjon *B.* kereskedőnél bizonyos árukat és a szolgának minden lopott tárgyért bizonyos árt ígér. A szolga azonban könnyebb végért fogja a dolgot és a saját gazdájától *A.*-tól lop s a lopott tárgyakat az előlegesen megállapított árért ennek magának eladja. A dolog kiderülvén, az ügy a bíróság előtt fekszik.

— **Üzleti bűncselekmény.** Egy kereskedő felbujtotta egy konkurensének alkalmazottját, hogy ez lopja el gazdájának azon üzleti könyvét, melyben az üzlet vevőinek címei vannak bejegyezve. Az alkalmazott ezt meg is tette, a felbujtó pedig kiírta a címeiket, azután visszaadta a tettesnek a könyvet, a ki azt szokott helyére visszahelyezte. A bíróság elé kerülvén az ügy, a budapesti kir. törvényszék felmentő ítéletet hozott.

— **Lombroso legújabb munkája** megjelent a napokban német nyelven is ily cím alatt: *Neue Fortschritte in den Verbrecher-Studien.* Szerző itt ismét összefoglalja tanait és ezen kívül ismerteti a rokon irányú dolgozatokat, majd polemizál ellenfeleivel. A szövegbe számos rajz van beleszőve. A címlapon Ravachol arczképe.

— **Exner Adolf,** a bécsi egyetem egyik legjelesebb tanára, a napokban hirtelen meghalt. *Das Osterreichische Hypothekenrecht,* ez az ő főmunkája; ezenkívül számos dolgozat jelent meg tőle. Valamennyit a legkoncisebb jogász formulázás jellemzi, s ugyszólván mindegyik dolgozata új szempontokat nyitott meg. A bécsi egyetem jogi kara, mely az utóbbi években különben is gyengült, nagy veszteséget szenved Exner halála által.

— **Az osztrák perrendtartási javaslat** kritikai megbeszélését adja ki *Demelius Ernő* füzetekben. Az első füzet 3 önálló értekezést tartalmaz. Az első tárgyalja azon kérdést, vajon a helyi illetékesség hivatalból vizsgálendő-e. A második a peres eljárás gyorsítását előidéző eszközökkel foglalkozik; a harmadik tanulmány pedig a szóbeli és közvetlen tárgyalás keresztülvihetőségének kérdését fejtegeti.

— **Színházi jogeset.** X. kisasszony szerződött a zürichi városi színházhoz egy évre. Szerződészegés esetére magas kötbért kötöttek ki a felek. A kisasszony időközben férjhez ment egy brünni gyároshoz és a saison kezdete előtt 3 hónappal értesíté az igazgatót, hogy nem tehet kötelezettségének eleget, mivel ő köteles férjét ennek rendes lakhelyére követni, ez pedig kizárja azt, hogy Zürichbe menjen és különben is férjhez menetele által a szerződés felbomlott. Az eset bírói eldöntés alatt van.

— **Az írás-szakértői vélemény megbízhatósága.** Egy becsületsértési ügyben a vádlott tagadásával szemben a bírósági szakértő a sértő levél egész szövegét határozottan és kétséget kizárólag a vádlottnak tulajdonította, minek alapján az egyik bécsi járásbíró által el is ítéltetett. Nem sokkal ezen ítélet hozatala után kiderült a vádlott ártatlansága és a perújítási tárgyaláson a szakértő kénytelen volt bevallani, hogy «tévedett».

— **Lengyel jogászggyűlés.** Lembergben a napokban jogászggyűlés tartatott a bírói és ügyvédi kar élénk részvételével.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *címszalagjukból,* melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 3 .

Tartalom: A schweizi szövetség büntető-törvénykönyvének javaslata. F. — A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — Az alkotandó bányatörvény problémái. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Felülvizsgálat alaki okokból. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A schweizi szövetség büntető-törvénykönyvének javaslata.

A büntetőjogi törvényhozás mindinkább odafejlődik, hogy az általános részbe csak a büntetések tana és ezen kívül a beszámítást, a kísérletet és a részességet illető legfőbb tételek véssenek fel. Láttuk ezt a franczia 1892-iki javaslatban, melyet annak idején ismertettünk, és ugyanez a jelenség mutatkozik még sokkal inkább a legújabb schweizi javaslatban.

Ez már összesen csak 46 §-ból áll, melyeknek több mint felerészét a büntetések iránti határozmányok foglalják el.

Másik két jellemvonása pedig ezen javaslatnak az, hogy a praeventio eszméjének határozottan tért ad és a sértett fél kártérítését is szem előtt tartja, mi eddig el volt hanyagolva.

A következőkben e javaslat határozmányait, a rendszerbe nem vágó néhány tétel elhagyásával, hü fordításban közöljük. Forrásunk *Stoos*-nak, a javaslat szerzőjének, következő című munkája: *Motive zu dem Vorentwurf eines Schweizerischen Strafgesetzbuches. Allgemeiner Theil. Im Auftrage des Bundesrathes.*

Gyermekkor. A 14 éves kort el nem ért gyermek nem büntethető. A bíróság a közigazgatási hatósághoz utasítja a gyermeket, ha ez erkölcsi elzárásnak van kitéve. A közigazgatási hatóság megfelelőleg gondoskodik a nevelésről és ellátásról. Egyéb esetekben a gyermek az iskolai bizottsághoz utasítható, hol elzárással vagy megdorgálással büntetik.

Fiatalkor. Azon fiataalkorú egyéneket, kik a cselekmény elkövetésekor a 14. és 18. évek közt vannak, a bíróság erkölcsi és szellemi érettségük iránt megvizsgálja. Ha a megvizsgált a 14 éven alóli gyermek érettségi fokán áll, a fenti szabály az irányadó. Ha azonban érettnek bizonyult, javító intézetbe kerül. Ha a 16—18 éves egyénre nézve a javító intézet nem ajánlatos, a közönséges büntetést kapja, de a tartam rövidítésével.

Beszámíthatatlanság. A ki a cselekmény elkövetésekor elmebeteg vagy öntudatlan volt, nem büntethető.

Korlátolt beszámítás. Ha a tettes szellemi épsége vagy az öntudata csak kisebbitve volt, vagy szellemileg fejletlen, a büntetés enyhítendő.

A beszámíthatlanok és a korlátolt beszámításuk elhelyezése. Ha a közbiztonság megköveteli a beszámíthatlan vagy a korlátolt beszámítású egyén őrzését, a bíróság ez iránt rendelkezik. Ha az elzárás indoka megszűnt, a bíróság elrendeli az elbocsátást.

Ha a beszámíthatlan egyén állapota megköveteli az

elmeügyintézetben való elhelyezést, a bíróság a beteg megfelelő elhelyezés végett a közigazgatási hatósághoz utalja.

Szándék. Szándékosan cselekszik az, a ki a büntettet tudva és akarva követi el.

Gondatlanság. Gondatlanul cselekszik az, a ki a körülmények által indokolt gondosságot figyelmen kívül hagyja. A gondatlanság csak a törvény által meghatározott esetekben esik büntetés alá.

Tényben való tévedés. Ha a tettes akkor, midőn a cselekményt végrehajtotta, a tényállás iránt tévedésben volt, ezen képzelete alapján ítélendő meg a jogellenes cselekmény.

Kísérlet. A kísérlet enyhébben büntetendő mint a befejezés. Ha a tettes a bűncselekménytől önkényt elállott, büntetlenné válik. Előkészületi cselekmények nem büntethetők.

Részesség. A tettes, a ki a cselekményt végrehajtja, és felbujtja, a ki őt a cselekményre reábirta, mint bűnszerzők azon büntetés alá esnek, melyet a törvény a cselekményre megállapít. A ki a bűnszerzőnek segítséget nyújt, enyhébben büntetetik.

Fogos védelem. A ki a jogellenes támadást a körülményeknek megfelelő módon önmagáról vagy másról elhárítja, a védelem jogát gyakorolja. A ki a jogos védelem határait menthető felindulásban vagy megzavarodásban túlhágja, büntetlen marad.

Szükség állapota. A ki azon célból követ el bűncselekményt, hogy önmagának vagy másnak életét, testi épségét, szabadságát, becsületét, vagyontát vagy más javát valamely közvetlen és másképp el nem hárítható veszélyből megmentse, a rendesnél csekélyebb büntetést kap, vagy felmentetik, ha a cselekmény a körülményeknek megfelelően igazolható.

Büntetések. A fegyházbüntetés vagy életfogytig vagy egy évtől tizenöt évig terjedhető tartamban szabandó ki.

A fogházbüntetés nyolcz naptól egy évig terjedhető tartamban szabandó ki. Kivételesen öt évig terjedhet.

A büntetések végrehajtása. A fegyház- és a fogházbüntetés nem hajthatók végre ugyanazon épületben. Az első három hónapot az elítélt magánelzárásban tölti. Ezen kívül a szabadságvesztés-büntetés magánelzárásban hajtatik végre, a mennyiben a bíróság így rendeli vagy az elítélt kéri. Az éjet minden elítélt magánelzárásban tölti. Azon elítéltek, a kik huszadik évüket még nem töltötték be, a többiektől elkülönítendőek. Az elítéltek a letartóztatási intézetekben dolgozni tartoznak. Mindenki lehetőleg olyan munkát kapjon, mely megfelel képességeinek és melylyel elbocsáttatása után fentarthatja magát.

Feltételes szabad lábra helyezés. Ha az, a ki legalább egy évre ítéltetett, büntetési idejének két harmadát kiállotta, egyelőre szabadon bocsáttatik, ha feltehető, hogy jól fogja magát viselni, és ha a kárt, melyet bűncselekményével okozott, a mennyiben lehetséges volt, helyreállította. Az elítéltek feltételes szabad lábra helyezése iránt a letartóztatási intézet tisztviselői meghallgatandók. A letartóztatási intézet igazgatója az elítéltnak szabadon bocsátásáról kellő időben értesíti az illetékes segélyegyletet és megkeresi az iránt, hogy a szabadon bocsátottnak foglalkoztatásáról gondoskodják. Ha a feltételes szabadon bocsátott visszaél szabadsá-

gával, a hatóság letartóztathatja. Az elítélt ezen esetben kiállni tartozik büntetésének még végre nem hajtott részét.

Visszaesők. Ha egy büntetett, a ki ismételve fegyházbüntetést állott ki, utolsó fegyházbüntetésétől számított öt év alatt újabb büntetést követ el, és ha a bíróság meg van győződve, hogy a törvényes büntetés nem képes őt visszatartani újabb bűncselekmények elkövetésétől, a jogerejűleg elítéltet átszolgáltatja azon szövetségi hatóságnak, mely a visszaeső büntetettek elhelyezéséről van hivatva határozni. Ezen hatóság adatokat szerez be az átszolgáltatott egyén előéletéről, neveléséről, családi viszonyairól, keresetéről, testi és szellemi egészségéről, valamint azon büntetésekről, a melyeket elkövetett és a büntetésekről, melyeket kiállott. Ha a hatóság kétségtelennek tartja, hogy ezen büntetett a büntetés kiállása után ismét visszaeső lesz, és ha indokoltnak mutatkozik, őt hosszabb időre ártalmatlanná tenni, elrendeli intézetben való elhelyezését. Egyéb esetekben a bírósági ítélet érvényben marad. Az elhelyezés ideje tiztől husz évig terjedhet. Öt év eltelté után a hatóság elrendelheti a feltételes elbocsátást, ha az elítéltnak ez első elhelyezése és ha feltehető, hogy nem fog többé visszaesni. Az elbocsátásról az illetékes segélyegylet értesítendő.

A visszaeső büntetettek külön e célra rendelt intézetben helyezendők el. Az elhelyezetteket szigorúan munkára kell szorítani.

Dologház. Ha egy bűncselekmény a tettes korhelységére (Liederlichkeit) vagy munkakerülésére vezethető vissza, és ha a kiszabandó büntetés nem több mint egy év, a bíróság a vádlottat, a büntetés helyett vagy a büntetés mellett, egy évtől három évig terjedhetőleg dologházba utalhatja.

Korcsmába járás eltiltása. Ha a bűncselekmény szesz italnak túlzott élvezetére vezethető vissza, a bíróság az elítéltet egy évtől öt évig terjedhető tartamra eltilthatja a korcsmalátogatástól.

Részegesek gyógyintézete. Ha a részegesek gyógyítására rendelt intézetbe helyezés mutatkozik ajánlatosnak, a bíróság, orvosi véleményre, a büntetéstől függetlenül hat hónaptól két évig terjedhető tartamra az ily intézetben való elhelyezést is kimondhatja.

Pénzbüntetés. A pénzbüntetés az elítéltnak viszonyaihoz legyen alkalmazva. A bíróság megengedheti az elítéltnak, hogy a pénzbüntetést részletekben fizesse le vagy szabad munka által keresse meg. Ha az elítélt a pénzbüntetés lefizetését három hónap alatt szándékosan elmulasztja, munkával tartozik azt valamely letartóztatási intézetben leszolgálni.

Kártérítés. A pénzbüntetés és a lefoglalt tárgyak értéke kártérítésként egészben vagy részben odaitélhető a sértett félnek; ugyancsak a letartóztatottnak keresménye is felelő részben.

A polgári becsületjogok megvonása. A ki bűncselekmény által a közbizalomra méltatlanná tette magát, öttől tiz évig terjedhető tartamra megfosztható polgári jogaitól; vagyis nem választhat, nem választható, nem viselhet hivatalt és nem lehet katona.

Biztosíték. Ha azon veszély forog fen, hogy valaki a büntetett, melynek elkövetésével fenyeget, el fogja követni, vagy ha valaki, a ki büntetért, különösen a testi épség vagy a becsület elleni büntetért elítéltetik, elárulja abbéli szándékát, hogy a cselekményt újra elköveti: a bíró megígértetheti vele, hogy a cselekményt nem fogja elkövetni és őt arra szoríthatja, hogy az ígéret teljesítésére megfelelő biztosítékot nyújtson. Ha megtagadja a biztosítékot, vagy ha szándékosan elmulasztja egy bizonyos idő alatt biztosítékot nyújtani, letartóztatható, de nem egy évnél hosszabb időre.

Büntetés kimérése. A büntetések kimérésénél a bíróság figyelembe veszi a tettes indokait, előéletét és személyes körülményeit.

A büntetés enyhítése. A büntetés enyhíthető: ha a vádlott a cselekményt nemes indokokból követte el; vagy súlyos és nyomasztó helyzetben (in schwerer Bedrängnis); vagy oly egyén fenyegetése vagy parancsa folytán, a kitől függ; vagy azon hiszemben, hogy a cselekmény nem büntetendő; vagy ha a cselekmény elkövetése tekintetében őszinte megbánást mutatott; vagy ha az elévülési idő csaknem letelt.

Ha a büntetés enyhítendő, a bíróság következőleg szabja ki a büntetést:

Életfogytig tartó fegyház helyett időleges fegyházat, 5—15 év helyett 1—5 évet; 1—5 év helyett $\frac{1}{2}$ —3 évet.

Súlyosítás. A büntetésnek a középértéket meg kell haladnia: ha a vádlott a cselekményt aljas érzületből (aus niederträchtiger Gesinnung), különösen gonoszságból, álnokságból, durvaságból, boszúból, kapzsiságból, kárörömből, vagy «aus Lust am Verbrechen» követte el; ha a vádlott a megelőző öt év alatt már büntetést követett el és enyhítő körülmények nem forognak fen.

Halmazat. Ha valaki több szabadságvesztés-büntetésre volna ítélendő, kiszabatik a legsúlyosabb és ez megfelelően emelendő.

Vizsgálati fogság beszámítása. A vizsgálati fogság egészben vagy részben beszámítható a büntetési időbe.

A büntetés végrehajtásának beszüntetése. A bíróság a végrehajtást beszüntetheti: ha a tettes először ítéltetett el; ha a cselekményt nem alacsony indokokból követte el; ha a kárt lehetőleg megtérítette; ha a büntetés legfőlegbb hat hónapra terjed; ha a tettes a beszüntetés által előreláthatólag további büntetektől megóvatik. Ha öt év alatt visszaeső lesz, az előbbi büntetést is ki kell állania. F.

A m. k. Curianak büntetőjogi döntvényei.¹

9. — 95. §. — Több büntetőtörvénynek egy cselekmény által történt megsértése esetében némelyek u. n. eszmei bűnhalmazatot, — mások delictum-egységet látnak, az eredményben azonban, abban t. i., hogy a bűnösre a legsúlyosabb törvény alkalmazandó, mindannyian egyetértenek. A különbség tehát csak formális s névleges. Az eredmény — a legsúlyosabb büntetésnek alkalmazása — mindkét esetben ugyanaz. Az első felfogást következetesen követi a német judikatura, mely az eszmei halmazat folyamánként a bűnöst az eszmeileg konkurráló valamennyi bűncselekményben mondja ki bűnösnek, a büntetést azonban természetesen csak a legsúlyosabb törvény alapján állapítja meg. A másik felfogást követik többek közt Liszt, Carrara s az olasz kriminalisták, hol az eszmei halmazat kifejezés kevésbé szokásos, s az olasz judikatura. A m. k. Curia ebben a kérdésben megállapodásra mindeddig nem jutott, és a Btk. 95. §-a alá — helyesen vagy helytelenül — vont esetekben még mindig ingadozik abban az irányban, hogy eszmei halmazatot vagy delictum-egységet állapítson-e meg. Ez az ingadozás, az eredménynek azonossága mellett a curiai judikaturának inkább — hogy úgy mondjam — szépségi hibáját képezi, de az esetek gyakoriságánál, mondhatni mindennapiságánál fogva, a kérdésnek egyik vagy másik irányban eldöntése mégis s annál inkább kívánatos, mert az ingadozás félreértésekre vezet s érdemleges különbségeket sejtet ott, a hol érdemleges különbség nincs, s a dolog csak abban áll, hogy egy gyereknek két neve van. A magaslatnak, melynek az ország legfőbb bíróságának ítélkezése áll s állania kell, alig felel meg, ha a bíróság vádlottat egyszer az összes eszmeileg konkurráló bűncselekményekben mondja ki bűnösnek, sőt az alsóbírósági ellenkező ítéletek helyesbitésével kimondja, hogy «a Btk. 95. §-a esetében a bűnösség minden egyes elkövetett cselekményre annak minősítése szerint ki-

¹ Az előbbi közl. I. a 35. és 37. számban.

mondandó» (l. pl. 1884. febr. 26. BJT. 8. k. 27. l.), más-kor meg megfordítva elvi határozottsággal azt jelenti ki: hogy a 95. §. esetében az enyhébb törvénysértések «csak súlyosító körülményt képeznek»; hogy «a 95. §. esetében a cselekmény csak egy bűncselekményt képez, és pedig azt, a mely a legsúlyosabb»; — hogy: «az ítélet rendelkező részében vádlott csak abban a büntetettben mondandó ki bűnösnek, mely miatt reá a büntetés kiméretik (sic!), az eszmei halmazat fenléte pedig az indokolás körébe tartozik». (1882 márcz. 2. U. o. 4. k. 26. l.; — 1883 nov. 8. U. o. 7. k. 295. l.; — 1888 nov. 31. U. o. 17. k. 235. l.) A kérdésnek mily irányban való eldöntésére, az eredmény azonosságánál fogva, kiváló súlyt nem helyezek, — azt hiszem azonban, hogy a 95. §. rendelkezése, mely határozottan csak egy törvénynek alkalmazására utasítja a bírót, a delictum-egység mellett szól, s így ez a felfogás a korrektebb, annyival inkább, mert pl. több minősítésnek találkozása esetében, a mi pedig a 95. §-nak egyik kiváló esete, bűnhalmazatról absolute szó nem lehet.

10. — 95. és 96. §. — Sokkal fontosabb, mert a büntetésre döntő jelentőségű, az anyagi bűnhalmazatnak kérdése. Az anyagi bűnhalmazat több büntetendő tényálladéknak megvalósítását tételezi fel. A kérdés már most az, vajon több büntetendő tényálladék megvalósítása mindig valóságos — u. n. anyagi — bűnhalmazatot állapít-e meg, s így a Btk. 96. §-ának alkalmazására vezet, avagy vannak-e bizonyos esetek, s ha igen, melyek azok, melyekben daczára a büntetendő tényálladékok többségének, nem anyagi, hanem a Btk. 95. §-a szerint elbirálandó, s némelyek által eszmei bűnhalmazatnak nevezett delictum egység forog fen. Az elmélet ismeretes kontroversiáit megszüntetni akarni, hiu vállalkozás lenne. A gyakorlati jurisprudentiának nem is ez, hanem a gyakorlat kontroversiáinak megszüntetése képezi feladatát. Maradjon a kérdés elméletileg kontrovers, gyakorlatilag nem szabad kontroversnek lennie. Nem szabad megengedni, hogy a gyakorlati igazságszolgáltatás az elméleti kontroversiáknak melegágya legyen. Ám vitatkozzanak a tudósok arról, anyagi bűnhalmazat-e az vagy nem, ha valaki gondatlanság által több személyen súlyos testi sértést okozott, s a tételes törvény erre az esetre külön büntetési tételt meg nem állapított. De a gyakorlati igazságszolgáltatást nem szabad annak kitenni, hogy a bűnös az egyik esetben legfőlebb három hónapi fogházat, egy másik hason esetben pedig ötször annyit kaphasson, a szerint, a mint az ítélő bíróság az egyik vagy a másik elmélet álláspontjára helyezkedik. S milyen képet nyújt ezen a téren a mi judikatúránk? A legnagyobb ingadozásnak képét. Az eszmei halmazat elméletének — több rendbeli árnyalatok mellőzésével — pusztán a két végletét emeljük ki. Az egyik elmélet szerint, mely az eszmei halmazatot a legszűkebb korlátok közé szorítja, az eszmei halmazatnak lényeges feltétele a természeti cselekmény egysége. Egy lövés, egy ütés, többeket sértő egy meggyalázó kifejezés. Unitas actus. — A természeti cselekmény egysége az — anyagi — bűnhalmazatot kizárja.

Lisztnek indokolása szerint azért, mert a bűncselekmény első sorban természeti cselekmény levén, egy természeti cselekmény csak egy bűncselekményt állapíthat meg. A syllogismusnak logikai hibáját, mely jelesül abban van, hogy a természeti cselekmény, mely az első tételben állítmányként szerepel, a másik tételben alanyként fordul elő, a melyben viszont állítmány a bűncselekmény, mely az első tételben alanyként szerepel — már mások kiemelték. Mások — így Carrara — szerint a természeti cselekmény egysége azért zárja ki az anyagi bűnhalmazatot, mert ellenkező esetben ugyanaz a magatartás (cselekvés vagy mulasztás) többszörösen számíthatnák be a tettesnek; az egységes magatartás ugyanis az egyik bűncselekmény materiális elemeül már felhasználtván, azt meg nem

engedhető ismételt beszámítás nélkül még egy másik bűncselekmény konstruálására felhasználni nem lehet.¹ A tévedés nyilvánvaló, mihelyt arra gondolunk, hogy a büntetőjogot az emberi magatartás nem önmagában, hanem mint «okság», mint «ok» érdekli, melynek a magatartás csak közvetítője. Az okság törvényének szem előtt tartásával nem nehéz megérteni, hogy egy egységes magatartás két vagy több okot közvetíthet, vagyis annyit, a hány az okozat. — A másik elmélet szerint nem a «természeti», hanem az «ideologiai egység» az irányadó. Természeti cselekményeknek többsége sem állapít meg anyagi, hanem csak eszmei bűnhalmazatot, illetve (azok szerint, kik ezt a kifejezést nem használják) delictum-egységet képez, ha azokat a célgondolat egyesíti s köti össze, vagyis ha eszköz és cél viszonyában állanak egymáshoz (így Carrara).

A m. kir. Curia 28. sz. döntvényével² az unitas actus esetében is anyagi bűnhalmazatot állapít meg, ha az egységes magatartás két bűncselekmény tényálladékát valósítja meg, ezzel tehát a bűnhalmazat (értsd anyagi bűnhalmazat) ismérveül a büntetendő tényálladékok többségét állítja fel, a mi az u. n. eszmei halmazat teljes elvetését jelenti. De csakhamar az 51. sz. D.-ben³ azt az elméletet fogadja el, mely az eszmei halmazat körének kiterjesztésében a legszűkebb felfogást képviseli. Ugyanezt az álláspontot foglalja el azokban az ítéletekben, melyekben (de nem mindig) testi sértés s annak céljából elkövetett magánlaksértés esetében eszmei halmazatot lát (p. o. 1881. jan. 24. BJT. 1. k. 337. l.; ellenkezőleg anyagi bűnhalmazat 1881. évi 846. sz. a. BJT. 2. k. 405. l. és többször épen egy személyes szabadság megsértése és laksértés esetében. 1888. febr. 2. U. o. 16. k. 74. l.) vagy abban, a melyben elvi határozottsággal azt jelenti ki, hogy: egy cél által irányzott, egy cél által vezetett és ugyanazon cél által összefoglalt különböző törvénysértő cselekmények épen a cél egységénél fogva, jogilag egy — a 95. §. alá eső — cselekményt képeznek (1888 jan. 19. CD. 4. k. 23. l.); — abban, a melyben csak lopás vétségét állapította meg a vádlott ellen, a ki jogtalan eltulajdonítási szándékkal 16 db. lónak farkát elvágta s a farkokat eltulajdonította (4228/81. sz. BJT. 2. k. 311. l.)⁴; melyben eszmei bűnhalmazatot állapított meg az ellen, a ki a lopott váltót hamis engedménnyel tovább forgatta (1887 jun. 21. CD. 3. k. 87. l.); midőn az anyagi bűnhalmazat kizárásával a 95. §-t alkalmazta (mint delictum-egységet) az ellen, a ki az erőszakos nemi közösülés kapcsán kiszemelt áldozatán és pedig nem is a közösülés ténye által, hanem attól különböző cselekménnyel (fejbeütés) súlyos testi sértést ejtett (1889. évi márcz. 2. BJT. 4. k. 26. l.); ellenkezőleg anyagi halmazat (1883 febr. 15. U. o. 6. k. 301. l. — 1883 ápr. 13. U. o. 8. k. 58. l.), épen egy zsarolási kísérlet közben ejtett könnyű testi sértés esetében (1882 máj. 25. U. o. 4. k. 264. l.); zsarolás és becsületsértés találkozása esetében (1890 okt. 2. U. o. 21. k. 200. l.); becsületsértés és könnyű testi sértés találkozása esetében (1881. évi. 9846. sz. U. o. 3. k. 367. l. — 1882 okt. 14. U. o. 5. k. 195. l.); imaházban az istentisztelet megzavarásával elkövetett becsületsértés esetében (1884 ápr. 29. U. o. 8. k. 155. l.); többek becsületének egyidejű megsértése esetében (1882 okt. 20. U. o. 5. k. 282. l.); ellenkezőleg erőszakos nemi közösülés, s annak végrehajtása által okozott testi sértés, (p. o. 1884 aug. 13. U. o. 9. k. 5. l. — 1883

¹ Ennek számtani bizonyítása ez: Miután minden bűncselekmény két elemet tételez fel, u. m. materialis elemet = a, és moralis elemet = b: két bűncselekmény tehát = 2a+2b. Unitas actus esetében azonban rendelkezésünkre csak a+2b áll, a mi két bűncselekmény konstruálására kézzelfoghatólag elégtelen.

² Hatóság elleni erőszak és testi sértés.

³ Csirkelopás idegen udvarból.

⁴ A kir. tábla 333. és 418. §-ait eszmei halmazatban a 95 §-ra hivatkozással állapította meg.

decz. 12. vagy az áldozatnak bujakórral megfertőzése esetében. U. o. 7. k. 251. l. — 1884 márcz. 22. U. o. 8. k. 118. l. stb.) De a nőcselédet, a ki tudván, hogy hugycsőtakarban szenved, gazdája távollétében ennek 9 éves fiugyermekét nemi közösülésre elcsábította, minek folytán a betegséget a fiu is megkapta, s 6 hétig beteg volt, — a m. k. Curia a Btk. 247. és 301. §-ai alapján anyagi bűnhalmazat megállapításával mondta ki bűnösnek (1882 márcz. 5. U. o. 4. k. 95. l.). Ugyanigy 1889 máj. 7. (U. o. 18. k. 231. l.). — Erőszakos nemi közösülés céljából elkövetett testi sértés esetében pedig — mely mint fenebb láttuk, hol eszmei, hol anyagi halmazat — egy harmadik felfogás is érvényesül oly értelemben hogy a könnyű testi sértés az erőszak fogalma alá esik, s így ilyen esetben nincs halmazat, ellenben súlyosabb sértés esetében anyagi halmazat forog fen (1892 decz. 7. Jog 1893. évi. 2. sz.). — Rablás közben elkövetett könnyű testi sértés esetében (1882. évi. nov. hó 11-én) nincs bűnhalmazat, mert a könnyű testi sértés az erőszakkal egy cselekményt képezvén, külön bűncselekménynek nem tekinthető (U. o. 5. k. 213. l), ellenkezőleg 1883. évi. ápril 13-án anyagi bűnhalmazat, «mert az erőszak már akkor is megállapítja a rablást, ha a testi épség megsérlemeztetése vagy veszélyeztetése nélkül történt is» (U. o. 6. k. 337. l.).²

Hatóság elleni erőszak alkalmával a hatósági közeg ellen használt sértő kifejezés (Kbtk. 41. §.) vagy becsületsértés 1883. évi november 7-én nem állapít meg bűnhalmazatot, «mert a sértő kifejezés az erőszak tényében mint magasabb fokú ugyanazon fajú reatumban már ben foglaltatik.» (U. o. 7. k. 221. l.); ugyanigy 1883 december 12. (U. o. 7. k. 303. l.); ugyanigy 1885. évi május 5. «az akarattnyilvánítás ugyanazonossága» alapján. (U. o. 10. k. 266. l.) Az 1889. évi november 6-iki ítélet csak a Kbtk. 46. §-ára vonatkozólag zárja ki a halmazatot, a Btk. 165. és 261. §-ok találkozásában esetében ellenben halmazatot lát fenforogni, mert a becsületsértést csak az indítványnak elkésletten történt előterjesztése miatt mellőzte. (U. o. 20. k. 17. l.) Anyagi halmazatot állapít meg a 165. és 261. §-ok találkozásában az 1888. évi május 25-iki ítélet, «mert a hatósági közegnek személyét sértő becsületsértés a hatóság elleni erőszaktól különálló s más alany ellen intézett cselekmény», ellentétben a táblával, mely eszmei halmazatot állapított meg, mert a hatósági közegnek bántalmazása s meggyalázása ugyanegy alkalommal s egy akaratelhatározással történt. (*Jogt. Közl.* 1888. évi 27. sz.) 1888. évi február 17-én épen ebből az indokból mellőzte a Curia az anyagi halmazatot a Btk. 165. és a Kbtk. 46. §-a között.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

(Folyt. köv.)

Az alkotandó bányatörvény problémái.²

Habár az ált. bányatörvénynek a bányatársulatokra és bányatársaságokra vonatkozó intézkedései 40 évi fenállás után az életbe átmentek: mindazáltal a jelenlegi élénk forgalmi és kereskedelmi viszonyok között a követelményeknek többé meg nem felelhetnek.

Nevezetesen a bányatörvény 135. §-ának azon rendelkezését, hogy a bányatulajdon egy tizenhatodrészen alul meg nem osztható és a 137. §. azon intézkedését, hogy a közös tulajdonnak egy tizenhatodrésznél csekélyebb részletekre osztása csupán bányatársulat alakítása által történhetik, nagyon czélszerűen lehetne a kereskedelmi törvény I. része hetedik czimének a bányatársaságokra, bányatársulatokra és bányaezgyesületekre való kiterjesztése által megoldani.

¹ Elméletileg az utóbbi, a tételes törvény szerint az előbbi felfogás helyes, de nem a Curia által felhozott indokból, hanem a törvényhozónak a Btk. 349 §. 2. pontjában nyilvánított akarata folytán.

² Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

A társas bányazületek akár a közkereseti, akár a betéti, akár a részvénytársaság, akár a szövetkezet formáját vehetik fel és ezen formák bármelyike mellett szabadon mozoghatnak és kitűzött céljaikat könnyebben megvalósíthatják, mint jelenlegi alakulataikban s aztán a tíz év óta érvényben levő kereskedelmi codex az üzleti életben már annyira tért foglalt, hogy az általa statuált fogalmak mintegy általánosítva vannak, s nem hogy másoknak engednének tért, hanem a más téren érvényben levőket is lassan-lassan kiszorítják. — Így látjuk, hogy annak daczára, hogy a bányatörvény értelmében bányászati jogosultságot csakis bányatársulatok szerezhetnének: még is ujabban részvénytársaságok alakulnak bányászat üzére és nem respektálják a bányatörvény 140. §-ának ama rendelkezését sem, hogy egy-egy bányatársulat 128 bányarészvénynél és egy-egy bányarészvény száz résznél többre nem osztható.

Az élet kiszorítja a szabad társasulás korlátait, mi természetesebb tehát, minthogy azon irány, azon elv fogadtassék itt is el, mely a kereskedelmi életben különben is otthonos.

S aztán elvégre is a bányászat sem más, mint ipari vagy kereskedői üzlet s ha a kereskedelmi törvény keretében minden más üzlet helyet talál, a bányászat számára csak abban az esetben lenne szabad különleges szabványokat felállítani, ha különleges viszonyainál fogva az általános keretbe bele illeszthető nem lenne: ámde ipari vagy kereskedelmi szempontból, különösen az ipari vagy kereskedelmi társulás szempontjából ily különleges viszonyok nincsenek, mert hogy a közkereseti, részvény- vagy más társaság téglagyártás, sörfőzés, vagy bányatermékek előállítása és értékesítése végett alakul-e, az elvi szempontból teljesen azonos, miből következik, hogy azonosoknak kell lenni a rájuk vonatkozó törvényeknek is.

Ugy a közkereseti és betéti társaságnál, valamint a részvénytársaságoknál is ugy a tagoknak egymás közti és harmadik személyekkel szemben való jogviszonyai, valamint a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az igazgatóságnak jogai és kötelezettségei is a keresk. törvényben megállapítvák; ha tehát a keresk. törvénynek ezekre vonatkozó rendelkezései a bányaipar terére is kiterjeszhetnének, a bányatörvényből az ezen jogviszonyokra vonatkozó összes rendelkezések kihagyhatók lennének. (Bányatörvény 145—147., 149—154 §§-ai.)

De elesenek egyszersmind a szabad forgalmat korlátozó ama rendelkezések is, melyek szerint ma a bányarészek tulajdonosai bányahatóságilag bejegyzendők (Bányatörv. 141. §.), sőt részjegyeik vagy részvényeik, névszerint sőt lakóhely szerint is bányahatóságilag nyilvántartatnak (Bányatörvény 142. és 148. §.) és a bányatörvény 144. §-ában a bányahatóságokra ruházott czégvezetői, igazgatósági stb. ellenőrzést a keresk. törvénynek megfelelőleg a kereskedelmi törvény-székek gyakorolhatnák.

A hatóságra, illetőleg minthogy a hatóság az állan, vagyis a közérdek szempontjából áll fen, — tehát az államra, a közérdekre nézve teljesen közönyös az, hogy valamely törvényesen megalakult és törvényesen fenálló részvénytársaságnak, személy szerint kik a tagjai? de a bányászat speciális viszonyai sem követelik a társulati tagoknak a közérdek szempontjából való személy szerinti nyilvántartását és így a közforgalmat ok nélkül nehezítő eme hatósági gyámkodás bizvást mellőzhető.

De tovább megyek és a kereskedelmi törvény I. részének 1., 2., 3., 4. és 5. czimét és az ipartörvényt is minden változtatás nélkül kiterjeszhetőnek tartanám a bányavállalatokra, illetőleg a bányavállalatoknál alkalmazott tisztviselők, segédek és munkásokra; — mert nem találok a bányászati vállalatok jogviszonyainál semmiféle speciális körülményt, mely a hivatkoztam törvényekben részletesen szabályozott

rendelkezésektől eltérő intézkedések szükségességét megoldaná.

Áttérve ezek után a bányászati birtoklási és tulajdoni jogok biztosításának kérdésére, feltétlenül elfogadandónak tartom a bányatörvényben statuált és innen a csódtörvénybe és végrehajtási törvénybe is átvett azon elvet, hogy a bányabirtok és ennek elválaszthatatlan tartozékai egy oszthatatlan birtoktestet képezzenek; hogy azonban bányatartozék címen a közforgalom tárgyai leköthetők ne legyenek, a bányatulajdonosnak a mostani bányatörvény 108. §. 3. pontjában biztosított ama joga, hogy bányabirtokát más fekvő javakkal nyilvánkönyvileg egyesíthesse, olyképen korlátozandó, hogy a bányabirtok a felszinen levő oly épületekkel egyesíthető csupán, melyek kizárólag bányászati célokat szolgálnak, milyenek például a kohók, szérházak, aknaházak, zuzók stb.; ellenben lakóházak, földek, rétek stb. mint bányatartozékok a bányabirtokkal nyilvánkönyvileg egyesíthetők ne legyenek.

Fontolóra véve már most a nyilvánkönyvi, vagyis telekkönyvi rendezés és ezáltal a tulajdon egyik legfőbb biztosítékának kérdését, mindenek előtt azon sajnos tényre kell konstatálnunk, hogy ma rendszeres, a közhitel igényeinek megfelelő és a tulajdoni és birtoklási jogok hű képét felölélő bányatelekkönyveink nincsenek és azon feljegyzések, melyeket a bányatelekkönyvi hatóságok ily cím alatt vezetnek, a közhitelességű telekkönyv elnevezésre igényt nem tarthatnak.

Nevezetesen a birtokállás a bányatelekkönyvekből teljesen hiányzik; mert habár a bányahatóság a bányatelekkönyvi hatóságot minden egyes bányaadományozásról értesíti, a bányatelekkönyvi hatóság megelégszik azzal, hogy az új bányatulajdonos nevét bejegyzzi, azonban az adományozott bányabirtokot és tartozékait bányatelekkönyvi eljárás tárgyává nem teszi. — Ennek következménye most már, hogy a bányák birtokállását csupán a bányahatóságoknál tudhatjuk meg, pedig a jó hiteltelekkönyv egyik főkélléke lenne, hogy a birtokállást pontosan tüntesse elő.

A tulajdonos bejegyzésénél is a legkülönbözőbb állapotokat találjuk. Vannak bányatelekkönyveink, melyekben tulajdonosul csupán azon collectiv elnevezés fordul elő, melyen a bányatársulat megalakult, például: «Cserhádi Szent-Anna bányatársulat»; vannak ismét bányatelekkönyveink, melyekben a bányarészesek névszerint, valamint bányarészeik mennyisége is be van jegyezve.

A tulajdonra vonatkozó bejegyzések ezen különbözőségeiből következik aztán, hogy egyes bányatársulatoknál csupán az egész bányatársulat ellenében, az egész társulati vagyona szerezhető zálogjog; ellenben ott, hol az egyes bányarészesek neve is be van jegyezve, az egyesek részei ellen is bekebelezett a zálogjog, annak daczára, hogy a bányarész a bányatörvény értelmében is ingó dolog lévén, jelzálog tárgyul nem szolgálhat.

A bányatelekkönyvek rendezése pedig sokkal egyszerűbb, mint a milyennek első pillanatra látszik. — Véleményem szerint külön bányatelekkönyvi hatóságokra a bányatelekkönyvek vezetése végett szükség nincs, mert azok a közhiteltelekkönyvekre vonatkozó szabályok értelmében, a közhiteltelekkönyvek vezetésére hivatott hatóságok által lennének vezethetők. — E célra azonban vagy helyszíni eljárás, vagy a bányahatóságok közreműködése mellett mindenekelőtt a bányák birtokállása lenne megállapítandó, a jövőben pedig a birtokállásra vonatkozó minden változás az illetékes telekkönyvi hatósággal a birtokállási lapra való feljegyzés végett közlendő. — Így lehetne a birtokállást (A lap) teljes praecisióval bejegyezni. — A tulajdoni lapra (B lap) más név be nem jegyezhető, mint a tulajdonos neve, tehát azon természetes, illetőleg jogi személy, a kit a bányabirtok felett a jogi uralom megillet; bányatársulatok egyes rész-

vényesei tehát mint bányatelekkönyvi tulajdonosok nem perelhetnek és részvényeik sem szolgálhatnak jelzálog tárgyul.

A bányatelekkönyv alkotó elemei tehát, miként látjuk, teljesen azonosak a köztelekkönyvek alkotó elemeivel; van t. i. itt is, ott is *a)* birtokállási, *b)* tulajdoni és *c)* teherlap; — a bejegyzés tárgya továbbá szintén megegyez, mert mind egyik lapra csupán az elnevezésének megfelelő jogi tények jegyeztetnek be: ha tehát mindkét telekkönyv ugy alakjára, mint pedig a bejegyzések minőségére és módjára nézve megegyez, nagyon természetes, hogy a vezetésre sem külön hatóságok, sem külön szabályok nem szükségesek, hanem a bányatelekkönyvek vezetése is bizvást átadható a köztelekkönyvi hatóságoknak, még pedig a bányatulajdonosok érdekében minden bányatelekkönyv azon telekkönyvi hatóságnak, melynek területén az illető bánya fekszik; mert, — és ezzel ismét egy lépéssel tovább megyek, — nézetem szerint külön bányatörvényszéki joghatósággal felruházott bányatörvényszékek sem szükségesek. — A jogászokból alakult törvényszékek tagjai nem gépészek, nem iparosok, nem kereskedők, nem erdészek stb. s mégis ítélnek a különféle életviszonyok közt élők és különböző kereseti forrásokkal foglalkozók ügyei felett, anélkül, hogy a szakértelem hiánya valaha a jó igazságszolgáltatás akadályaként említettett volna; mert hisz mindig, midőn valamely tény vagy körülmény szakszerűleg felvilágosítandó, vagy a felek bármelyikének kérelmére, sőt hivatalból is, elrendeltetik a szakértők véleményének meghallgatása. Ugyanez lenne követendő a bányaugyék és bányaperek eldöntésénél is és a bányaperek a rendes birói hatáskör korlátai közé lennének utalandók épen ugy, mint minden más per, mert ne higgye ám senki, hogy ma, a bányaszakbirósági rendszer mellett, valósággal bányaszakbiróságaink lennének. — Elkezdve a bányabirósági hatáskörrel felruházott pestvidéki törvényszéknél, végig mehetünk az összes ily hatáskörű törvényszékeken és alig találunk egykét bírót, a ki jogi szakképzettsége mellett a bányászati szakképzettséggel is bírna; például a pestvidéki és a besztercebányai bányatörvényszéknél egy ily bíró sincs, sőt így vagyunk a felsőbb biróságoknál is, mert például a budapesti kir. ítélő táblánál egyetlen egy ily bíró van, a kir. Curiánál pedig egyetlen egy sincs. — A bányaszakbiróság tehát csak névleges, a min legkevésbé sem lehet csodálkozni, mert ugyan melyik fiatal ember vállalkozik arra, hogy a birói qualificatio megszerzése után még három évet töltsön a bányászati akadémián és két évi bányászati gyakorlat után megszerezze a bányász-oklevelet is? A fiatal jogász generáció tagjai között egyetlen egy ily bírót ismerek, a ki azonban nem bányatörvényszéknél, hanem egyik budapesti kir. járásbiróságnál mint aljárásbíró működik. — Ha tehát a bányaszakbiróság különben is csak névleg áll fen s ha annak létesítése elháríthatlan akadályokba ütközik, nem célszerűbb-e a törvénybe iktatott pia fraus elejtése és kimondása annak, hogy a bányászati magánjogviszonyokból eredő peres kérdések fölött is a járásbiróságok és törvényszékek rendes hatáskörükből kifolyólag, az eljárás általános szabályai között ítéljenek? Ezzel egy tollvonással megszűnnék azon anomalia, hogy az ugy anyagi, mint pedig alaki részében törvény által hatályon kívül helyezett 1840-ik évi váltótörvény és váltóeljárás, t. i. az eljárásról szóló alaki rész hatályát veszítse; mert ma, daczára annak, hogy miként mondtam, ezen régi törvény újabb törvény által világosan el van törölve, annak az eljárásra vonatkozó része az orsz. bir. ért. 31. §-a és az 1866. évi május 24-én 8149. sz. a. kibocsátott udvari rendelet értelmében a bányaugyéknel és bányapereknel ma is teljes hatályában fenáll, mert azt az 1868. évi prdts és ennek azóta létrejött módosításai eddigelé érintetlenül hagyták. — Ezen rég elavult peres eljárási rendszertől való eltérést eléggé indokolják az azóta létesített s

bizonyára életszükségképen létesített perjogi reformok; a bányászkodást üzöknék és bányavállalatoknak érdeke pedig megköveteli, hogy illetékes bíróságukat és telekkönyveiket ne kelljen a harmadik, negyedik megyében keresniök, hanem époly közel találják, mint a más kereseti ágakkal foglalkozó állampolgárok.

(Polyt. köv.)

Tóth Gáspár.

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

A második német szabadalmi törvény létesítése idejében ezen kérdés újra felmerült és tárgyalatott az 1886-iki szaktanácskozmányban, a mely elé a megvitatásra hivatalból kitézött kérdések közzé a következő szövegezésben jutott:

«Szabadalmazásra bocsátandók-e, tekintet nélkül a korábbi közzétételre, az olyan találmányok, melyek hosszabb idő — talán 50 vagy 100 év előtt — de azóta többé már nem lettek közzétéve?» Ezen hivatalos kérdés indoka a német mérnökök egyesületének azon előzetes resolútiója volt, hogy a találmány nem ily voltának declarációja csak oly nyomtatványokra, illetve használatba vételekre alapíttassék, melyek bizonyos határidőn belül, úgy mint a bejelentés évét megelőző utolsó 50 esztendőn belül, vagy esetleg 1820 óta jelentek meg, illetve történtek. A német mérnökök egyesülete onnét indult ki, hogy adott esetben épen olyan érdemes egy feledésbe ment találmányt újból értékesíteni, mint egészen újat kigondolni. Ezen kérdésben más német szaktestületek is nyilatkoztak. A német mérnökök mannheimi kerületi egyesülete ellenkező irányban foglalt állást, mert a gyakorlatban nehezen fognak esetek előfordulni, melyekben a közzététel, illetve a használatba vétel szabadalmat akadályozó, illetve újdonságot lerontó hatásának ily módon való korlátozása szükségesnek mutatkozott volna és bár kétségtelenül érdemes egy ilyen találmányt a publicum számára hozzáférhetővé tenni, ezen érdem még sem lehet olyan nagy, hogy annak a szabadalmi oltalom általi jutalmaztatása indokolt lenne.

Mások azon álláspontra helyezkedtek, hogy csak a szellemi munka legyen megjutalmazható és hogy az, a ki évek előtt mások által feltalált, de annak idején a segédeszközök elégtelensége miatt használatba nem jött valamely készüléket használatba vesz: még nem teljesített szellemi munkát, mert egyedüli érdemét csak a szabadalmi oltalom kérelmezése és megszerzése fogja képezni. Az 1886-iki szabadalmi enquete állást foglalt a nyomtatványok és a használatba vétel újdonság lerontó hatásának elévülése ellen. A többséget a theoretikusok, a bírósági tagok, a jogászok és technikusok képviselték, míg a kisebbség iparosokból állott. A kérdésnek negatív eldöntésénél alkalmasint döntő volt azon ellenmondásnak felismerése, hogy a közzététel által köztulajdonná vált találmány pozitív törvényes rendelkezés folytán egy bizonyos idő leteltével, szabadalmaztatás által ismét a köztulajdonból kivethessék és egy bizonyos személy kizárólagos jogkörének tárgyát képezhesse, bár az, hogy praktikus eredménnyel bírhat egy ilyen rendelkezés, el lett ismerve.

A német kormány az 1886-iki szaktanácskozmány ezen határozatának figyelembe vételével nem vette fel a szóban forgó rendelkezést a törvényjavaslatba; ugyanezen álláspont volt irányadó a német parlament bizottsági tárgyalásainál is, azonban a német birodalmi gyűlés közvetítő indítványt fogadott el, mely abban állott, hogy az utolsó száz év előtt megjelent nyomtatványos közzétételek ne birjanak újságlerontó hatással. A magyar törvényjavaslat a német törvénynél tovább megy és azon álláspontra helyezkedik, melyet az első német szabadalmi enquete-ben Siemens és a későbbi

agitáció során a német mérnökök egylete foglalt el. A magyar törvényjavaslat indokolása szerint az indító ok erre nézve az, hogy vannak olyan régi technikai eljárási módok, melyeknek újlag ismertté válása kívánatos. Nem tagadható, hogy gyakorlati szempontból ez álláspont mellett szól egyik-másik tekintet, de másrészt nem téveszthető szem elől, hogy bizonyos irányban, különösen Magyarországon, a hol egyes vidékeken még a nagyszülőktől öröklött házi ipar rendszerét folytatják, aggályos dolog, hogy bár száz évnél korábban gyakorlatban volt találmányokra vagy eljárási módokra szabadalmi oltalom adassék.

A külföldi szabadalmi leírások, jobban mondva szabadalmi hivatalok közleményei, ha nyomtatásban terjesztetnek, a törvényjavaslat szerint, a találmány újdonságát épen úgy megszüntetik, mint más nyomtatásban foglalt közlemények:

Eddigi gyakorlatunk ugyanezt követte. Kivételek csak a nemzetközi szerződésekben, így például a német birodalommal 1891. év december 26-án kötött egyezményben vannak megállapítva. Ezen külföldi szabadalmi leírásoknak a közzétett nyomtatványok jellegével való felruházása tekintetében már az első német szabadalmi enquete alkalmával nézeteltérés nem forgott fen, és általános szabadalomjogi felfogás ma már mindenütt az, hogy e leírások a közzétett nyomtatványokkal egy tekintet alá esnek. Ez egyébként természetes is. Az egyes külföldi szabadalmi hivatalok által kiadott szabadalmak leírásai és rajzai, melyek nyomtatásban szoktak közzétételni, mely közzétett nyomtatványok mindenki által megszerzhetőek és melyeket a műegyetemi könyvtárak rendszeresen meg is szerzenek, az illető találmányokat pontosan és szabatosan ismertetik. Ezen külföldi szabadalmi publicációknak az újdonságot lerontó hatása tekintetében Németországban állandó gyakorlat van, a melyre vonatkozólag a német «Patent-Amt und Reichsgericht» a következő határozatát idézni elegendő: «Die Veröffentlichung einer Erfindung in einer ausländischen Patent-Schrift steht einer Ertheilung eines Reichs-Patentes auch dann entgegen, wenn der Patentsucher die Rechte eines ausländischen Patentes erworben hat.» A külföldi szabadalmi leírásoknak ezen újdonság lerontó hatása által a feltalálókra nézve, kik a legkülönfélébb, gyakran egyéni viszonyokra visszavezethető indokok folytán nem voltak azon helyzetben, hogy minden országban egyszerre kérjenek szabadalmat, kellemetlen következmények állottak be, mert megesett, hogy korábban jelent meg az egy külföldi országban kért szabadalom leírása, mint a mikor egy másik országban a szabadalmi kérvény beadatott, úgy hogy a külföldön kért szabadalom leírásának közzétételének ténye által ezen másik országban már nem adatott szabadalom. Az első német szabadalmi törvényjavaslat az 1876. évi enquete egyhangú véleménye ellenére eredetileg azon intézkedést tartalmazta volt, hogy a külföldi szabadalmi leírások publikációja a találmányt újdonság jellegéből meg nem fosztja. A német «Patent Schutz-Verein» arra figyelmeztetett volt, hogy mindazokat, kik előbb külföldi szabadalomért folyamodnak, meg kell védeni az ellen, hogy a szabadalomnak külföldön történt közzététele által a szabadalom belföldi kérvényezésénél kárt szenvedjenek, miért is egy bizonyos immunitási határidőt lesz célszerű kikötni. Ezen felfogás eredményezte, hogy a német birodalmi gyűlés elé terjesztett javaslatba a következő határozmány vétetett be: «Die im Auslande amtlich ausgegebenen Patent-Beschreibungen stehen dem öffentlichen Druckschriften erst nach verlauf von drei Monaten nach dem Tage der Herausgabe, gleich.»

Ezen rendelkezéssel 1877-ben a német birodalmi gyűlés elé terjesztetett a törvényjavaslat, de ott a felhozott hathatós érvek daczára ezen «Schutzfrist» nem fogadtatott el, hanem a külföldi leírásoknak általános újságlerontó hatás, minden kivételes mellékintézkedés nélkül állapított meg, még pedig azért, mert a német birodalmi gyűlést azon felfogás

¹ Az előbbi közl. l. a 32., 33., 35., 36. és 37. számban.

vezette, hogy a szabadalmi törvényhozásnak nemzetközi tekintetek által kell vezéreltetnie és hogy kivételes intézkedés felvétele esetén a külföld nem fogja magát indíttatva érezni nemzetközi szerződések kötésére, de mellőztetett ezen intézkedés azért is, mert az ugynevezett «szabadalom-rablás» az által előmozdítottatnék. Így történt, hogy az első német szabadalmi törvény a külföldi szabadalmi leírások publikálására nézve semminemű kivételes intézkedést nem tartalmazott. S szabadalom-rablást abban vélték látni, hogy valaki külföldi szabadalmi leírásokat lemásol és azokra Németországban kér szabadalmat, és azt hitték, hogy ez ki lesz zárva, ha a külföldi szabadalmi leírás ujdonságrontó hatással fog birni. Ugy látszik azonban, hogy a gyakorlati élet nem ezen felfogásnak adott igazat, mert 1891-ben a törvény előmunkálatai során a német mérnökök egyesülete emlékirataiban arra utalt, miszerint a német feltalálók gyakran azon veszélynek voltak kitéve, hogy Németországban nem kaptak szabadalmat, mert a külföldön a szabadalom leírása hamarabb volt közzétéve. Ezen veszély kikerülhetlen volt, miután üzleti tekintetek igen gyakran indították a feltalálókot arra, hogy előbb kérjenek a külföldön szabadalmat. Ilyen üzleti tekintet különösen akkor szokott előfordulni, hogy ha a feltaláló a külföldi tőke segítségével akarja a találmány kivitelére az eszközt megszerezni. A gyakorlati életnek tapasztalatai voltak annak indító okai, hogy a második német szabadalmi törvénybe felvétellett azon intézkedés, hogy: «die im Auslande amtlich ausgegebene Patent-Beschreibungen stehen dem öffentlichen Druckschriften erst nach Ablauf von drei Monaten seit dem Tage der Herausgabe gleich, sofern das Patent von demjenigen, welcher die Erfindung im Auslande angemeldet hat oder von einem Rechtsnachfolger, nachgesucht wird. Diese Begünstigung erstreckt sich jedoch nur auf die amtlichen Patent-Beschreibungen derjenigen Staaten, in welchen nach einer im Reichsgesetz-Blatt enthaltenen Bekanntmachung die Gegenseitigkeit verbürgt ist.» Ezen intézkedésből következik, hogy minden egyéb szabadalmi leírásoknak mindennemű közzététele, a mely nem hivatalból jelent meg, a találmány ujdonság jellegét mindenestre lerontja.

Messzire vezetne és jelen ismertetés keretén nagyon is tulmenne, ha a különböző országoknak s szabadalmi leírások közzétételeire vonatkozó intézkedéseit felsorolnám és ezért egyszerűen annak megjegyzésére szorítkozom, hogy a magyar törvényjavaslat felfogása szerint a külföldi szabadalmi leírások rendszerint a találmány ujdonsági jellegét épen úgy lerontják, mint ha rendes nyomtatványokkal állanának szemben és hogy kivételek csak nemzetközi szerződésekben vannak megállapítva.

Dr. Deutsch Izidor,
budapesti ügyvéd.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Felülvizsgálat alaki okokból.

A sommás eljárásról szóló törvény 185. §-a szerint a felülvizsgálat az alapon is kérhető: «hogy az ítéletben, vagy az ennek alapjául szolgáló eljárásban valamely lényeges, az ügy eldöntésére befolyással bíró eljárási szabály helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve». Talán nem tévedünk, midőn azt a nézetet valljuk, hogy e pont kifogástalan alkalmazásától függ a célbavett reform sikere. Eddigi peres eljárásunk a felek tevékenységének hagyott csak szabad tért, a bíró keze meg volt kötve. Az új törvény ellenben korlátlan, eddig nem ismert ingerentiát és hatalmat statuál a bíró részére. Ez átmenetből kiemelkednek a konfliktusok. A fél a bírói discretionalis hatalom minden megnyilvánulását önkénynek, erőszaknak fogja tekinteni és keresni fogja a remediumot, melyet a 185. §. c) pontja orakulumszerű determinációjával látszólag nagyon is megkönnyített. E veszély megvan és azt jelenti, hogy a felülvizsgálati jogorvoslat ez alapon való sűrűbb igénybe vétele agyonnyomná kir. tábláin-

kat. Még mindig nem tudjuk, hogyan viselik el majd sorsukat a törvényszékek, evvel még nem igen törődünk, mert a stratégiai feladvány a táblák és Curiánk tehermentesítése volt. Ha ez utóbbi sem sikerülne, úgy a reformhadjárat szerencsétlen véget ért és a szöbeliség tovább fejlesztéséről le kellene mondanunk.

A másik, nem kisebb veszély a bíróságnál van és a nagy kérdés az, miképen fog élni ez szabadságával? A bíróság mérlegelhet, egyesíthet és elválaszthat, különíthet és mellőzhet. Mily irányban fog érvényesülni a hatalom és ha téves célokra fog szolgálni, hol lesz az a magasabb intelligencia, mely a concret esetben orvoslást, a jövőre pedig utbaigazítást adjon?

Mindezek a kérdések, minden, a fél és bíró, a mult és jövő rendszere közti antagonizmus a 185. §. c) pontjának alkalmazását fogják provokálni. Nem könnyű feladat lesz e pontot oly gyakorlati tartalommal ellátni, mely a felek aspirációit józanul korlátozza és e mellett igazi sérelmekkel szemben az orvoslást lehetővé teszi.

A törvényes feltétel az, hogy a helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött eljárási szabály lényeges, azaz az ügy eldöntésére befolyással bíró legyen. Tehát nem az adja meg a felülvizsgálati basist, hogy egy *abstracte lényeges* és döntő jelentőséggel bíró eljárási szabály helytelenül lett alkalmazva vagy mellőzve, hanem az, hogy a *concret per* eldöntése szempontjából lényeges a revideálandó eljárási szabály. Annak a célnak, kideríteni, hogy egy objective lényeges eljárási szabály helytelenül alkalmazva vagy mellőzve lett, a cassationalis eljárás felelne meg, a felülvizsgálat azonban mélyebben belenyúl a concret per szövevényébe s azért nincs is oka az objektív lényegesség előtt megállani. Egy példa felvilágosításul szolgáljon. A bíró a felek egyikét a 95. §. értelmében eskü alatt kihallgatta, az ellentél revisióval él az alapon, hogy más törvényes bizonyítékot ajánlott fel, melyet a bíró mellőzött. Törvényes bizonyíték mellőzése objective elégséges ok a felülvizsgálatra, de a concret perben a felülvizsgálati bíróság úgy találja, hogy már az okirattal nyújtott bizonyíték is elégséges lett volna és így, habár a félnek eskü alatti kihallgatása, ha más bizonyíték van, a 95. §. első bekezdésével szemben lényeges eljárási szabályt sért meg, a felülvizsgálati kérelem mégis visszautasítandó lesz, mert e helytelenül alkalmazott 95. §. az ügy eldöntésére befolyással nem bírt.

A törvényes rendelkezés egy további folyamánya, hogy a revideálandó eljárási szabály befolyását az *ügy eldöntésére* gyakorolta legyen. Ha a per vitele csak késeltetve vagy megnehezítve lett, ez nem felülvizsgálati ok, bármennyire is helytelen volt az eljárás.

A milyen könnyen felismerhető az, vajon az eljárási szabály mellőzve lett-e, ép annyi félreértésnek lesz kitéve a *helytelen alkalmazás* esete. Helytelenül csak akkor van alkalmazva valamely eljárási szabály, ha a törvény szerint alkalmazásának feltételei fen nem forognak, a míg ott, hol törvényesen megengedve volt a szabály applikálása, helytelenségről a fél még akkor sem panaszkodhatik, ha az eredmény concrete sérelmes. És itt van főleg a pont, hol az új rendszerhez hozzá nem szokott közönség keresni fogja az alkalmat, hogy magasabb forum elé vigye ügyét, bár a törvény szerint sérelem nem is forog fen. Azért megkíséréljük a törvény néhány szakaszából kiindulva, a kérdést megvilágítani.

A 23. §. szerint a bíró a viszonykeresetnek elkülönített tárgyalását rendelheti el és azt elkülönítve döntheti el. Bármennyire sérelmes és döntő legyen ez intézkedés, eredményben felülvizsgálati okot nem képez, mert a bíró azt az eljárási szabályt, mely discretiójára bizza az elkülönítést, helyesen alkalmazta. Ellenben felülvizsgálható lesz az, vajon valamely követelés viszonykereset útján érvényesíthető volt-e, vagy sem, ha a törvény ellenére az érvényesítés megengedett vagy kizárattott.

A 40. §. szerint a bíróság olyan körülmények tekintetében, melyeket a fél beszerezhető okirattal bizonyíthat, egyéb bizonyítást kizárhat. A bizonyítás kizárásának ténye tehát törvényes lesz, de felülvizsgálható lesz e szakasz alkalmazásának feltétele, vagyis az, vajon az okirat a fél részéről *jogilag* beszerezhetőnek tekintendő-e?

A 42. §. szerint a bíróság több követelésnek elkülönített, a megosztható követelésnek egy részére, vagy az előkérdésre szorított tárgyalását rendelheti el.

Ha most ennek alapján az I. és II. bíróság részítéletet vagy közbenszólo ítéletet hoz, úgy — habár esetleg célítalanul is élt jogával a bíróság, — ez egymagában a felülvizsgálatot nem indokolhatná. De, ha a bíróság egy egységes követé-

lést több követelésnek, oszthatlant megoszthatónak mond, vagy követelést alap és mennyiség szerint megkülönböztet, holott e megkülönböztetés jogilag meg nem állhat, úgy a részítélet, illetőleg a közbenszóló ítélet ellen a felülvizsgálat sikerrel igénybe vehető. Hogy mily befolyással bírhat a részítéletről intézkedő eljárási szabály helytelen alkalmazása a per kimenetelére, ezt egy gyakorlati példa illusztrálhatja. Vevő két együttműködésre szánt gépet vett, az egyiket átvette, a másik hasznavehetetlennek bizonyult. Itt a részítélet feltételei fen nem forognak, nem áll perben több nagy megosztható követelés. A felülvizsgálat tehát akkor, ha a bíró az átvett gépért követelt vételért részítélet tárgyává tenné, nagyon is helyén volna.

A legnehezebb problémák egyikének megoldása vár a gyakorlatra törvényünk 64. §-ánál. Mi lesz abból felülvizsgálható, a mit a bíró a szabad mérlegelésről szóló eljárási szabály alkalmazásánál tesz? Ha mellőzi az eljárási szabályt, vagyis ha nem mérlegel, hol mérlegelnie kellene, úgy evidens, hogy a felülvizsgálatra okot adott. De miképen sérteti meg e szabályt, ha alkalmazza? Semmi esetre sem azon eredmény által, melyhez mérlegelés útján jutott. Ha a bizonyítékokat mérlegeli és azon meggyőződéshez jut, hogy valamely tényállás való, vagy nem való, legyen bár helytelen mérlegelése és igazságot sértő a meggyőződése — a 64. §-t helytelenül nem alkalmazta, ellenkezőleg érvényre juttatta azt a szabályt, hogy az való, a mit ő annak felismer. De már határozottan megsérti a törvényt, a mint kizárja a törvényes bizonyítékokat, mert ezáltal lehetlenné teszi a mérlegelést, a helyes meggyőződés felköltését, hacsak tüzetesen ki nem mutatja, hogy a létező bizonyítékokkal szemben minden további bizonyítás az ő meggyőződésére már befolyással nem bír. Helytelenül lesz alkalmazva a 64. §., ha a bíró nem egészen a részletekig ható pontossággal írja le ítéletében a tényezőket, melyek az ő meggyőződését előidézték. E szabály betartása felett a gyakorlatnak legszigorubban kell örködni, mert ez a szabad mérlegelésnél képzelhető visszaélések ellen az egyedüli hathatós garantiát fogja nyújtani. Felülvizsgálat alá kell, hogy essék, ha a bíró mérlegelés iránti jogát kiterjeszti oda, honnan a törvény kizárta, pl. az okiratokról szóló intézkedések ellenére a 73. és 77. §§-ok eseteiben, vagy ha mérlegelésének körébe bevon oly momentumot, mely a bizonyítási teher szabályait sérti. Természetes, hogy a 64. §-ból levont eme tipikus eseteken kívül nehezen megoldható feladatokra kell elkészülve lennünk, oly feladatokra, melyek helyes megoldása finom nuanceok eltalálásától függ.

Az esetek azon csoportjáról is kellene megemlékeznünk, a hol az eljárási szabály helytelen alkalmazása megállapított tények mögött rejlik, mint ez pl. a 81. §-nál a közös okiratok kérdésében lehetséges, mely esetekben azonban már a 197. §. is nyújt utbaigazítást.

A nehézségek jelzésére talán ennyi elég lesz, a többiekkel úgy ismerkedhetünk meg, ha a 185. §. c) pontjára gondolva, elolvassuk a törvényt. A ki magát ezen farsztó munkának aláveti, könnyebben fogja elviselni a gyakorlat megjelentéseit.

Dr. König Vilmos.

Különfélék.

— **A sommás eljárásról** szóló törvény életbeléptére való tekintettel már a közelebbi hónapokban a táblai judikaturára az eddiginél nagyobb súlyt kell majd helyeznünk s a szerkesztőség intézkedett, hogy az egyes kir. táblák határozatait kellő időben közölhesse. A Döntvénytár is kiváló figyelemmel fogja kísélni a kir. táblai judikaturát.

— **A Statistikai Évkönyvből.** Magyarországon összesen 2129 bíró van. Ezek közül az első fokon egyes-bíró 1119, társasbírósnál 691; a másodfokon 245, a harmadfokon 74. Kir. ügyész van 66, alügyész 113. A mi az ügyforgalmat illeti, az utolsó évek egészen jelentékeny emelkedést tüntetnek fel, mely mintegy 20%-ot ér el az első fokon és 10% körül jár a felebbviteli bíróságoknál. A mi a hátralékokat illeti, elsőfolyamodásu bíróságaink kimutatott hátralékai jelentéktelenek, úgy hogy nem mulják felül a mintegy 5—6 napi időközben átlagosan beérkező ügydarabok számát.

Kiválóan érdekes a jogorvoslati kimutatás. Polgári ügyekben az 1882—86-iki időszakban 64% volt a helybenhagyás, 1891-ben már csak 61%. Ellenben a bűnügyekre nézve az

1882—86-iki időszakban 69%, 1891-ben pedig 73'6%. Ez arra mutat, hogy a bűnügyi gyakorlat mindinkább consolidálódik, a polgári ellenben ma épügy vergődésnek van kitéve, mint volt 10 évvel ezelőtt.

Az ügyvédek száma még mindig emelkedőben van.

1875-ben 4245	1890-ben 4487
1885-ben 4325	1891-ben 4532

Az ügyvédjelöltek száma szintén emelkedést mutat, de kisebbet mint az ügyvédeké; sőt, ha a régiek éveket is figyelembe vesszük, csökkenés mutatkozik.

1875-ben volt 1603	1890-ben 1431
1885-ben volt 1590	1891-ben 1468

A közjegyzők száma 1891-ben 236-ra rugott, mely számba be vannak foglalva a fumei közjegyzők is (2), hol a magyar közjegyzői intézmény 1890 márczius 1-ével lépett hatályba. Az 1891-re vonatkozólag rendelkezésünkre álló adatokból e helyen felhozzuk, hogy a közjegyzők 9274 oly szerződést vettek fel, melyeknek érvényét a törvény közjegyző közreműködésétől teszi függővé, ellenben 46130 oly szerződést foglaltak okiratba, hol a közjegyző bevonása a felek tetszésétől függött. Ezenkívül 5584 végrendelet készült közjegyzők előtt és 561 tétellett le náluk. Tanusítványt 170825-öt állítottak ki, melyek között 62505 váltóóvás foglalatik; ezek közül a legtöbb a budapesti kamara területére esik, — 10015 — melyet a debreczeni kamara 11720 óvással még megelőz, míg a legkisebb számot a szombathelyi kerület mutatja fel 2280 óvással.

— **A csődök statisztikája.** Közgazdasági érdek tekintetében az első helyek egyikét foglalja el a csődeljárás folyamáról és eredményeiről szóló statisztika. Sajnos, hogy hazai adataink e téren a lehető legszegényesebbek. Csakis a törvényszékeink előtt folyamatba tett csődügyek számát ismerjük. Volt ugyanis csődügy:

	1882	1883	1884	1885	1886	5 évi átlag
Az év folytán érkezett						
csődügy ---	444	444	470	732	494	517
	1887	1888	1889	1890	1891	átlag 1887—91
Az év folytán érkezett						
csődügy ---	479	523	582	485	940	602

E számok még a tényleg megnyitott csődök összegéről felvilágosítást nem adnak. Csakis azon feltevés mellett vonhatunk le belőlük következtetést, hogy a megnyitott csődök összege nem sokkal csekélyebb a csődkérvények számánál és azzal párhuzamosan mozog. Ezt elfogadva, a sorozatban valami kifejezett változást nem látunk visszatükröződni; az emelkedés az utolsó 5 év átlagában, szemben az 1882—86 közti idővel, nem oly nagy, hogy azt a kereskedelem és ipar természetes fejlődésének be ne tudhatnók. Az 1891-iki hirtelen emelkedés azonban mindenesetre figyelemreméltó.

— **A vasuti fuvarozás iránt nem rég kötött berni szerződés** határozmányai ellen erős agitatio van folyamatban Németországon. A határozmányok impraktikusok és az egész vasuti jog kodifikációja mutatkozik kívánatosnak.

— **A francia magánjognak** Zachariae von Lingentahl által irt kézikönyvét (*Handbuch des Französischen Civilrechts*) 1817-ben a német ifjuság a Wartburgban megégette mint hazafiatlan munkát és ezen munka most megjelent *nyolczadik* «javított» kiadásban. A megégetés tehát éppen nem ártott meg neki.

— **Swinderen** ily című munkáját: *Esquisse du droit pénal actuel dans les Pays-Bas et à l'étranger* említettük annak idején mint olyat, mely a büntetőjogot összehasonlító alapon tünteti fel. Most megjelent harmadik (befejező) kötete. Kétségekívül a legjobb munka a maga nemében.

— **Az amerikai Kentucky államban** legújában kimondotta a törvényhozás, hogy a férjes nő vagyongjának minden korlátozása megszűnik. A nő szabad rendelkezési jogot kapott élők közt és halál esetére egész vagyona felett.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 *

Tartalom: A kir. Curia működése a szüneti hónapokban. — A m. kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az ezüst korona. MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől. — Szerződhetik-e a közkereseti társaság tagja a társasággal? Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A beismerés és elismerés az új sommás törvényben. Dr. ZAKARIÁS ADOLF szatmári ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia működése a szüneti hónapokban.

Nem tartjuk az igazságügyi politika irányzatára minden jelentőség nélkülinek rövid áttekintést adni azon alakulási mozzantokról, melyeket utóbbi években a kir. Curia működése július—augusztus folyamán feltüntetett; egyrészt annak megismertetéséül, *hogy a törvény szerinti szünetelés mily hatással van az ügyforgalomra*; másrészt hogy lássuk, ezen forgalom mily összhangzásban van, több éven át, az egész év működési eredményével.

A mi a *szüneti intézményt* illeti, természetes, hogy ennek igen hátrányos befolyása van nálunk az elintézésök összegére. Más kifejlődöttebb államokban, a jogélet megnyugtatóbb alakulásainál, kielégítőbb bírósági rendszer mellett, s rendes, kimerítő kodifikáció létezésénél a szünetelésnek a jogszolgáltatás gyorsaságát mélyebben érintő hátrányai nincsenek; de ezek nálunk, a jogintézmények tökéletlensége és az ügybejövétel rendkívüli tömegessége mellett nagyon is érezhetők.

Ezt eléggé feltünteti az, hogy a szüneti hónapok elintézési jóformán csak egy ötödét képezik a rendes működésű hónapok elintézési összegének, tehát az évi elintézésök összegében egy negyed rész veszteséget, elmaradást idéznek elő.

Ugyanis, az utolsó évek szüneti tapasztalatait vevén tekintetbe: 1890. évben a július—augusztusi elintézésök száma volt 854, míg a többi hónapokban kettőnkint közel öt ezerre emelkedtek; 1891-ben a szüneti két hóban 687 ügy intéztetett el, míg az év más két hónapja alatt 4100; 1892-ben 888 szüneti ügyelintézés volt, más két hónap alatt pedig 4300; 1894-ben szüneti elintézés volt 1062 s az előbbi két hóban 5000.

Tehát a szünet alatt körülbelül 4 ezerrel kevesebb intéztetik el, mint a többi hónapok alatt.

A mi pedig az év nyolcz első hónapja ügyforgalmának mozzanatait illeti, ezek teljes összhangzásban vannak az utolsó időkben az év végén előállni szokott eredményekkel; a mely eredmény rendszeren abban találja kifejezését, hogy a bejövétel évről-évre növekszik, és habár a birói munkásság erőltetett emelésével az elintézésök összege nagyobbodik, a hátralékok mégis folyvást szaporodnak.

Igy a jelen évben is augusztus végeig a bejövétel 20,308 (csak 6¹/₂ százzal kevesebb az előbbi évnél); az elintézés közel ezerrel nagyobb, t. i. 16,401 lett; s a hátralék mégis 17,258; tehát több mint ezer a szaporodás.

A bünvádi ügybejövétel az utóbbi években rendszeren nagyobb volt, mint a polgáriaké. A 6 év alatti forgalom a bejövételnél akkép alakult, hogy a polgári ügyek bejövetele 2 ezerrel emelkedett, a bünvádiaké pedig százzal — rende-

sen 9 ezer lévén — az 1890—91. évek kivételével, melyekben 7—8 ezer volt.

Az elintézésök is rendszeren nagyobb összeget tüntettek fel a bünvádi ügyeknél, mint a polgáriaknál. A polgári elintézésök összege 6 esztendő alatt két ezerrel emelkedett, 5903-ról 7818-ra. A bünvádi elintézésök 6 évi emelkedése egy ezerig sem terjedett.

A mi az ügyhátralékokat illeti, ki kell emelnünk azon figyelmet ébreszthető adatot, miszerint a polgári hátralékok évről évre szaporodnak, a mi arra vezetett, — kétségtelenül a Curia jeles s nagy munkásságu biráinak hibáján kívül, — hogy a hátralék összege hat év alatt megkétszereződött.

Ellenben a bünvádi hátralékok ezen 6 év alatt folytonos apadásban voltak, úgy hogy mostani augusztus végeig két ezerrel kevesbedtek.

Kivévén az 1889. évet, rendszeren minden évben nagyobb volt a polgári ügyhátralék, mint a bünvádi; pedig mint fentebb láttuk, a bünvádi bejövétel rendszeren nagyobb volt a polgáriaknál, még a folyó évben is egyenlő fokozaton álltak, s csak az 1893. év képezett kivételt, melyben 9820 polgárinak csak 9040 bünvádi bejövétel felelt meg.

Még a Curia váltó-kereskedelmi ügyforgalmáról kell megemlékeznünk, és először is július—augusztusra vonatkozólag. Bejövétel 1889-ben 393 s az elintézés 73 volt; 1890-ben 325, elintézés 60; 1891-ben 282, elintézés 63; 1892-ben 445, elintézés 55; 1894-ben 400, elintézés 55.

A január—augusztusi forgalom pedig 6 év alatt csak 2¹/₂ százzal emelkedett; a hátralék azonban 708-ról 1797-re növekedvén, több mint megkétszerezett. x.

A m. k. Curianak büntetőjogi döntvényei.*

A testi sértés elkövetése céljából elkövetett magánlak-sértés esetében (miről már fent röviden megemlékeztünk) 1886. évi június 23-án a m. k. Curia csak a súlyos testi sértés büntetést állapította meg, «mert a 330. §. világos rendelkezésénél fogva csak annyiban alkalmazható, a mennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fen». Minthogy pedig a vádlott a behatolás céljából a ház kapuját betörte, azért vádlott ellen a súlyos testi sértés büntette mellett a Btk. 421. §-ában meghatározott vagyonrongálást is állapította meg, daczára annak, hogy az a világos rendelkezés, «a mennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fen», a 421. §-ban épen oly világosan benne van, mint a 330. §-ban. (U. o. 13. k. 302. l.) 1889. évi január 24-én a m. k. Curia tévesnek jelenti ki a bünhalmazatot mellőző táblai ítéletnek azt az indokát, hogy a vádlott cselekménye nem a laksértésre, hanem a testi sértésre irányult, s elvi határozottsággal felállítja s indokolja a tételt, hogy a tettes célja a tényálladék szempontjából közömbös mindazokban az esetekben, a melyekben a cél a törvény szerint a bünccselekmény alkatelemét nem képezi; — maga részéről a bünhalmazatot tehát nem a táblai ítélet indokából, hanem azért tekintette kizártnak, mert a törvényhozó bizonyos igen csekély nyomatéku bünccselekményeket (a 332.

* Az előbbi közl. l. a 35., 37. és 39. számban.

§-ról volt szó), melyek rendszerinti előzményét, kísérletét vagy következményét képezik más, sokkal súlyosabb bűncselekményeknek, már ez utóbbiak büntetésének meghatározásánál figyelembe vette. (Jogt. Közl. 1889. évi 7. sz.) De alig egy hónapra reá — 1889. évi febr. 21-én — az anyagi bűnhalmazatot azért zárja ki, mert a behatolásnak célja a testi sértés elkövetése volt. (U. o. 1889. évi 11. sz.) Más esetekben viszont — így 1886 márcz. 31., 1886 jun. 10., 1887 jan. 11. (BJT 13. k. 300. és 306. l.) — a m. k. Curia anyagi halmazatot állapít meg, az utóbbi ítélet indokai szerint jelesül azért, mert a laksértés (330. §.) a lakba történt behatolással be levén fejezve, az ugyanott elkövetett más bűncselekmények (in specie testi sértés és ingó vagyron rongálása) önálló elbírálás alá esnek. De azért 1890 márcz. 26-án rablás és annak céljából elkövetett laksértés esetében csak rablást állapított meg. (U. o. 20. k. 216. l.) — 1882 okt. 20-án kimondatott, hogy csak egy becsületsértésben bűnös az, a ki két embert rablóknak, disznóknak nevezett (U. o. 5. k. 283. l.), ellenben — 1888 febr. 23-án — két rendbeli rágalmazásban bűnös az, a ki sértettekről azt állította, hogy az egyház vagyonából 2 mérő búzát loptak. (U. o. 16. k. 336. l.) — Súlyos testi sértést eredményezett kuruzsolás (Kbtk. 92. §.) esetében az 1889. évi nov. 7. és 15-én hozott ítéletek csak a Btk. 310. §-ába ütköző vétséget állapítják meg, ellenben 1889. évi okt. 16-ki ítélet vádlottat ebben és a Btk. 92. §-ába ütköző kihágásban — anyagi bűnhalmazatkép — mondja ki bűnösnek «már azért is, mert culposus és szándékos bűncselekmények nem képezhetnek eszmei halmazatban levő egy bűncselekményt». (U. o. 19. k. 364., 365., 362. l.) — Zsarolást megállapító fenyegetés közben használt meggyalázó kifejezések nem állapítanak meg becsületsértést is, minthogy csak «a fenyegetésnek alkotórészei» (1890 okt. 2. U. o. 21. k. 200. l.).

Az aberratio ictus egyszerű esete, vagyis az az eset, a midőn a Pálnak szánt golyó Pétert találja, a 60. sz. döntvény óta nem vitás, de quid juris az összetett esetben, midőn t. i. a golyó Pált és Pétert is megsérti? 1884 okt. 10-én a Curia gyilkosságot s gyilkossági kísérletet állapít meg eszmei halmazatban, daczára annak, hogy vádlott nem egy, hanem két lövést tett, mert a «lövés félremenetele a beszámításnál jelentőséggel nem bírván, úgy veendő, mintha az összes löveg B.-t — vagyis a kiszemelt áldozatot — találta volna» (U. o. 9. k. 120. l.). Az eset az volt, hogy vádlott B. ellen ölési szándékkal két lövést tett, a lövés B.-t súlyosan megsértette, de a vele ment C.-t halálosan találta. Az elsőbíróság anyagi halmazatot, a tábla szándékos emberölést és gondatlanságból okozott súlyos testi sértést eszmei halmazatban állapított meg. — 1887 okt. 14-én kimondatott, hogy két rendbeli emberölési kísérletet képez vádlottnak cselekménye, a ki forgó pisztolyából egymásután két lövést intézvé, az egyik lövéssel nejét, a másikkal a közelében levő leányát találta (U. o. 17. k. 1. l.).¹ De 1888 ápr. 8-án mindhárom bíróság csak egy ölési kísérletet állapít meg a vádlott ellen, a ki által ifj. Zeller Nándor ellen intézett ismételt lövések nemcsak a célba vett ifj. Zeller Nándort, hanem a közelében álló id. Zeller Nándort és Zeller Irmát is megsértették. Ellenkezőleg — 1883 decz. 19. — a vádlott ellen, a ki nejére intézett puska lövésekkel a nőt megölte s a közelében levő 5 éves fiacskáját megsértette, szándékos emberölés és annak kísérlete anyagi halmazatban állapított meg, mert «feltéve, hogy a fiut talált lövés az anyának volt szánva, miután a tettes látta, hogy a fiu az anya mellett fekszik, az a lövés, a mely ily körülmények között az anyára volt irányozva, a gyermek ellen is irányultnak tekintendő» (U. o. 7. k. 269. l.). Pedig a mostani és az 1884 október 10-ikén eldöntött eset között (lásd fenebb) a különbség csak az, hogy az egyik

¹ Az elsőbíróság minősítése: szándékos emberölés kísérlete és gondatlanságból okozott súlyos testi sértés anyagi halmazatban. A másodbíróságé a 60. sz. döntvény alapján egy ölési kísérlet.

esetben a két sérült egymás mellett feküdt, a másik esetben pedig egymás mellett haladt. És a mig az 1890. évi április 10-iki ítélet az ellen, a ki hat lövést intézvé X-né ellen, kiszemelt áldozatán kívül még két más személyt is súlyosan megsértett, anyagi halmazatot állapít ugyan meg, (és pedig szándékos emberölés kísérlete és kétrendbeli gondatlanság által okozott súlyos testi sértést), de csakis az ismételt lövéseknél fogva, s azon elvi kijelentés alapján, hogy az aberratio csak akkor zárja ki az anyagi halmazatot, ha a tettes a szándék kivételére több külön cselekményt el nem követett» (Jogt. Közl. 1890. évi 20. sz.); — 1890. évi április 21-én anyagi halmazatban, szándékos emberölés kísérletét és a Btk. 302. §-ába ütköző súlyos testi sértés vétségét állapítja meg az ellen a vádlott ellen, a ki egy lövéssel két embert sértett meg. A minthogy az 1889 január 29-iki ítélet sem látja kizárva az anyagi halmazatot azért, mert vádlott két embernek sérülését egy lövéssel okozta (U. o. 18. k. 375. l.), s az 1882. évi márczius 1. ítélet is szándékos emberölés kísérletének s gondatlanságból elkövetett súlyos testi sértésnek anyagi halmazatát állapítja meg az ellen, a ki egy lövéssel kiszemelt áldozatát megölte, s egy mellette álló embert súlyosan megsértett (U. o. 4. k. 6. l.). Mint az eddig felhozott példákban kitűnik, a m. kir. Curia a természeti cselekmény egysége mellett szándékos és culposus bűncselekményeknek halmazatát megállapíthatónak találja. Lehetségesnek elismeri p. o., hogy egy lövés által okozott eredménytöbbség esetében az egyik eredmény mint szándékos, a másik mint gondatlanságból okozott számítassék be a bűnösnek. A felfogás helyességéhez kétség nem fér. Mihelyt a természeti cselekmény egysége daczára is (p. o. egy lövés) eredmény-többség esetében anyagi bűnhalmazatot állapítunk meg (és kétségtelenül ez a helyes felfogás), nem zárkozhatunk el annak felismerése alól sem, hogy a dolog nem mindig áll úgy, hogy a tettes a bekövetkezett eredményeknek mindegyikét előre látta (a mely esetben valamennyi eredmény mint szándékos számítandó be), hanem a dolog úgy is állhat, hogy a tettes a bekövetkezett eredményeknek csak némelyikét látta előre, némelyikét ellenben előre nem látta, de a kellő gondosság mellett előre láthatta. A mely esetben a szándék és a culpa concursusa áll elő, az előre nem látott és előre sem láthatott eredmény természetesen a beszámítás körén kívül esvén. Csakhogy némely curiai ítélet elvileg ellenkező álláspontra helyezkedik. Az 1882. évi 2555. sz. ítélet (U. o. 2. k. 196. l.) elvi határozottsággal azt jelenti ki, hogy «egy és ugyanazon cselekmény szándékos és nem szándékos nem lehet». Az 1889. évi október 10-ikén kelt, már fenebb említett ítélet (U. o. 19. k. 362. l.) viszont azt az elvi tételt állítja fel, hogy a 95. §. csakis szándékosan elkövetett több törvénysértésből képezett egy cselekmény esetében alkalmazható. A 95. §. alkalmazása tehát ki van zárva, ha a két törvénysértés közül az egyik gondatlanságból követtetik el, valamint, ha gondatlanságból több törvénysértés jön létre. E szerint az ítélet szerint tehát egy gondatlan magatartás által okozott eredmény-többség (p. o. többeknek megsértése sebes hajtás, kazánrobbanás folytán) anyagi halmazatot képez. S csak ugyanigy az 1886. évi november 2-iki ítélet (U. o. 15. k. 375. l.) a vádlott ügyében, a kinek mint palárnak a földkiadás körül tanusított gondatlansága folytán egy ember halálosan, egy ember súlyosan megsérült. A tábla által alkalmazott 95. §. helyett a Curia anyagi halmazatot állapított meg, «mert az eszmei halmazathoz nemcsak az eredményt előidézett elhatározás vagy gondatlanság egysége, hanem az is megkívánatik, hogy amaz eredmény habár a Btk. több rendeletét sérti, mégis az egyik vagy másiknak tényálladéka által teljesen kimeríttessék, — máskülönb anyagi halmazat forog fen». Az 1889. évi október 22-iki ítélet (U. o. 21. k. 377. l.) is a Btk. 290. §-ába ütköző egy-

rendbeli emberölés, és a Btk. 310. §-ába ütköző három rendbeli súlyos testi sértés vétségét állapítja meg a vádlott ellen, a ki a hozzá fordult falusi asszonynak egy kenőcsöt adott, mint gyógyszert, a családjában fellépett bőrkiütés ellen. A kenőcs használata folytán egy beteg meghalt, hárman súlyos sértést szenvedtek. De ezzel ellentétben, az 1887. évi október 21-iki ítélet (U. o. 15. k. 381. l.) eszmei halmazatot állapít meg, «mert az eredmény-többség (egy haláleset, két súlyos sértés) egy s ugyanazon mulasztás, illetve gondatlanság közben jött létre». Ugyanigy 1889. évi márczius 27-én (U. o. 18. k. 374. l.) az ellen, a ki egy gőzgép körüli gondatlan eljárása által egy embernek halálát s 3 embernek súlyos sérülését okozta. Ugyanigy 1890. április 2-án (U. o. 20. k. 139. l.) az ellen, a kinek megveszett kutyája két embert megmart, halálos eredménnyel, «mert csak egy mulasztás történt», vagyis vádlottnak cselekménye csak «egy rendbeli gondatlanság által okozott emberölés vétségét képezi». Ugyanigy ugyancsak 1890. évi április 2-án (U. o. 21. k. 377. l.) az ellen, a ki a korcsmában palaczkokkal dobálózván, egy irányt tévesztett palaczk a petroleum-lámpát leütötte, a kiömlő olaj két embert súlyosan, — egyet közülök halálosan — megsértett. Az 1890. évi márczius 18-iki ítélet pedig (U. o.) egy kazánrobbanás esetében, mely egy embernek halálát, egynek súlyos sérülését eredményezte, sem anyagi, sem eszmei halmazatot, hanem deliktum-egységet és pedig oly összetett vétséget állapít meg, melyet a magyar Btk. nem ismer, vétkesnek mondván ki vádlottat «gondatlanság által Drost Béla halálát és Weller Béla súlyos testi sértését okozott vétségben». Az ily összetett tényálladékat (complex-delictum) nézetem szerint csak a törvényhozó állapíthat meg. Az anyagi bűnhalmazatnak a gondatlanság egysége alapján kizárása következetlenség azok részéről, a kik — mint ismételten a m. k. Curia is — szándékos bűncselekmények esetében a természeti cselekmények egysége mellett is az anyagi bűnhalmazatnak lehetőségét elismeri; s félreismerése a szándék és a gondatlanság lényegének s a kettő között való különbségnek. A ki megengedi, hogy a bűnös az egységes magatartása által okozott eredmény-többség esetében mindazokért az eredményekért felelős, a melyeket előrelátott; — nem vonhatja kétségbe a felelőséget azokért az eredményekért, a melyeket a tettes előre nem látott, de kellő gondosság mellett előreláthatott. A gondatlanság nem lehet ok arra, hogy a tettes a felelősség alól szabaduljon. A két eset között a különbség nem lehet az, hogy az egyik esetben a tettes felelős, a másikban nem felelős, hanem csak az, hogy a tettes az egyik esetben szándék alapján, a másik esetben csak gondatlanság alapján felel.

Dr. Heil Fausztin,

(Folyt. köv.)

kir. ítélő táblai bíró.

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

Az eddigi fejtegetésekből kitűnik, hogy a szabadalmi intézmény tekintetében miképen van a törvényjavaslatban a kiindulási pont megadva, mi képezheti a szabadalom tárgyát és milyen kellékeket kíván a törvényhozó azon találmánytól, melyre a szabadalmi oltalom igényeltetik és melynek a szabadalmi oltalom nyújtandó.

Vannak azonban köz-, magán-, iparfejlesztési és általános tekintetek, melyek kivételeket állapítanak meg és melyek folytán a szabadalmi oltalom megtagadható és megtagadandó, dacára annak, hogy egyébként az általános szabadalmaztatási képesség és az újdonság kellékeivel bíró találmány forog kérdésben. Ezen kivételek a törvényjavaslat 2. §-ában vannak felsorolva. Ezen törvényszakasz szerint szabadalmak engedélyezhetők: a) olyan találmányokra, melyeknek nem

gyakorlatba vétele törvényekkel, törvényes intézkedésekkel, rendeletekkel, vagy a közerkölcsiséggel ellenkeznek; b) tudományos tantételekre, elvekre, mint ilyenekre; c) emberi és állati élelmezésre szolgáló cikkekre; d) gyógyszerekre; e) olyan tárgyakra, melyek vegyi uton állíttatnak elő (hacsak az élelmi cikkek, gyógyszerek, vagy vegyi uton előállított tárgyakra vonatkozó találmányoknál nem kéretik a szabadalom, az ezen tárgyak készítésénél alkalmazandó eljárásra.)

Ezen exceptiókkal a javaslat nem áll egyedül.

A törvényjavaslat ezen intézkedései a szabadalmaztatási képességnek igen messze menő korlátozását képezik, bár újabb időben a szabadalmaztatási korlátozások csökkentésére irányulnak általában a törekvések. A törvényjavaslatban felsorolt kivételek tulságosak. Az természetes, hogy szabadalom nem engedélyezhető olyan találmányra, melynek gyakorlatba vétele a törvényekkel, vagy a közerkölcsiséggel ellenkezik, azonban már nem oly természetes, hogy a törvényes rendeletekkel ellenkező találmány szabadalmazható ne legyen, mert ezáltal a végrehajtó hatalom kezébe adatnék minden találmány sorsa és a törvény által biztosított jog a szellemi tulajdon védelmének biztos elnyerésére ezáltal kétségessé válnék. A tudományos tantételeket és elveket expressis verbis kivonni a szabadalmi oltalom alól felesleges a törvény 1 §-ával szemben, mely szerint szabadalmazható minden iparilag értékesíthető vagy alkalmazható találmány. Az elv és tantétel nem találmány, az utóbbi csakis az elvnek konkrét alkalmazását képezi. Nem indokolt a szabadalmi oltalom megtagadása az emberi és állati élelmezésre szolgáló cikkekétől és a gyógyszerekre vonatkozó találmányoktól, mert nem létezik komoly ok, hogy az emberi feltalálói tevékenységnek e téren való érvényesülése lehetetlenné tétessék, már pedig ha a szabadalmi oltalom a gyógyszerektől megtagadtatik, új gyógyszereknek feltalálásához minden ösztön hiányzik. Kevesebb hátrányt képez a közönségre nézve, ha egy előbb nem ismert és csak a szabadalmi oltalom serkentő hatása folytán feltalált jó gyógyszerért tizenöt éven keresztül a szabadalmazott által kívánt árt fizeti, mint sem, hogy ezen gyógyszernek egyáltalában birtokába ne juthasson. A ki a chinint, a salicylt feltalálta, határozottan és méltán kiérdemelt igényt tarthat a szabadalmi oltalomban nyilvánuló jutalomra.

Ipari és gazdasági szempontból legfontosabb a vegyi termékeknek a szabadalmi oltalom alól való kizárása. Ezen kérdés már sok port vert fel. A német törvény ugyanazon álláspontot foglalja el, mint a magyar törvényjavaslat, hogy t. i. szabadalom nem engedélyezhető olyan tárgyakra, melyek vegyi uton állíttatnak elő, hanem csakis a vegyi uton előállított tárgyak készítésénél alkalmazandó eljárásra.

A szabadalom hatálya tekintetében mindenekelőtt vizsgálendő, mik a szabadalmi oltalom alanyának jogai. Az előttünk fekvő törvényjavaslat a szabadalom jogos fenállásának egész idejére a szabadalom tulajdonosának kizárólagos jogot ad arra, hogy a találmánynak tárgyát iparszerűleg készíthesse, forgalomba hozhassa és használhassa. Ha a szabadalom eljárásra szól, annak hatálya az azon eljárás mellett készített tárgyakra is kiterjed. Látható, hogy a törvényjavaslat szerint mindezen jogok csak annyiban kizárólagosak, a mennyiben az iparszerű gyakorlásra vonatkoznak. Az iparszerűséget pedig abban látja a javaslat, ha a gyakorlás nyereségi szándékkal üzetik.

A törvényjavaslat indokolása meghatározni törekszik, mily gyakorlat lesz a törvény ezen dispositiója mellett a szabadalom által kizárva. Tiltva lesz az indokolás szerint: a) a szabadalmazott tárgy iparszerű előállítása; b) a szabadalmazott eljárás szerint előállított tárgy iparszerű használata; c) a szabadalmazott gépnek, eszköznek, szerszámnak iparszerű készítése és forgalombahozatala; d) ilyen gépnek,

¹ Az előbbi közl. l. a 32., 33., 35., 36., 37. és 39. számban.

szerszámnak mástól, mint az erre jogosítottól való megszerzése ipari használatra; e) a szabadalmazott eljárás iparszerű alkalmazása. Ellenben meg van engedve a törvényjavaslat indokolása szerint, a szabadalmazott gépnek, tárgynak, eljárásnak *nem iparszerű* használata az illető személyes, vagy házi céljaira. A törvényjavaslatnak fent idézett azon szövegezése, a mely szerint a szabadalom jogos fenállásának egész idejére, a szabadalom tulajdonosának kizárólagos jog adatik arra, hogy a találmány tárgyát iparszerűleg készíthesse, forgalomba hozhassa és használhassa, *hézagot* tüntet fel. A törvényhozónak mindenütt intentioja, hogy a magánháztartást, a szabadalom bitorlásával szükségszerűleg egybekötött zaklatásoktól megóvja. Ezen elvnel fogva nincsen megtiltva a szabadalmazott tárgynak használata személyes, vagy háztartási célokra, hanem csakis az iparszerű használat. De ha az idevonatkozó jogviszonyok közelebbről vétetnek szemügyre, kitűnik, hogy a törvény illetén szövegezése esetén egy feltaláló, illetve szabadalom-tulajdonos érzékeny kárt szenvedhet a szabadalma ellen intézett sértési cselekmények által a nélkül, hogy ezen károsítását megakadályozni képes volna.

Van ugyanis a használatnak egy neme, mely nem üzletszerű, nem iparszerű, de mégis messzire tulmegy a személyes használat határán és melynek tiltó sanctio hiányában megengedése egyértelmű volna a szabadalomtulajdonos jogának teljes kijátszásával. Egy példa fogja ezt megvilágítani. A telefon bizonyos szerkezetére a szabadalom tulajdonosa oltalmat élvez, következként a törvényjavaslat jelenlegi szövegezése mellett senkinek sem lesz joga arra, hogy gyárszerűleg készítsen, iparszerűleg forgalomba hozzon, vagy iparszerűleg használjon egy ilyen telefonconstructiót. Az, a ki a szóban forgó szabadalom tárgyát a külföldön lakó utánzótól megrendeli és azt saját lakásában fogja alkalmazni, kényelmi szempontból, egyéni céljaira, például arra, hogy ebédlőjét, dolgozó szobájával összekösse: sem a törvény szövege, sem intentioja szerint szabadalomsértést nem fog elkövetni, mert ezen használat nem iparszerű és nem megy túl a személyes használat észszerű határain. Ha azonban egy nagy földbirtokos kiterjedt birtokának összes majorjait, tisztii lakjait és gazdasági épületeit telefonhálózattal fogja összekötni és a telefonconstructiókat a szabadalmazott tárgyak külföldi utánzójától rendeli meg: méltánytalanság volna a szabadalom tulajdonosának panaszát a földbirtokos ellen azzal utasítani vissza, hogy a földbirtokos nem követett el szabadalomsértést, mert a panaszos szabadalmának utánzásaként jelenkező telefonconstructiókat nem iparszerűen használta, hanem csak saját gazdasági céljaira. Az igaz, hogy a használat nem volt iparszerű, de feltétlenül tulment a személyes használat határain. Világos, hogy a törvénynek ezen bizonytalan szövegezése érzékeny sérelmekre fog okot adni és ezért ezen hézagot be kell tölteni és pedig olyképen, hogy kimondatnék, miszerint nemcsak az követ el szabadalomsértést, a ki iparszerűleg használja a szabadalmi-oltalom tárgyát, hanem az is, a ki a használatnál üzemszerűleg jár el. Ugyanez fog állani arra nézve, ki egy szabadalmazott tárgyat üzemszerűleg előállit.

Ha a szabadalom eljárásra szól, annak hatálya az eljárás szerint előállított termékekre is kiterjed. A törvényjavaslat ezen intézkedése kapcsolatban áll azon a szabadalmazhatóság alóli exceptióknál említett rendelkezéssel, hogy az emberi és állati élelmezésre szolgáló cikkek, gyógyszerek és vegyi uton előállított tárgyak tekintetében csakis az azok készítésénél alkalmazandó eljárás képezi a szabadalmi oltalom tárgyát.

A törvényjavaslatnak a szabadalmazott részére fentartott jogokat tárgyzó ezen szakasza a német törvény 4. §-ával ugyszólván ugyanazonos. A német törvénynek vonatkozó szakasza így hangzik: «Das Patent hat die Wirkung, dass der Patent-Inhaber ausschliesslich befugt ist gewerbmässig den Gegenstand der Erfindung herzustellen, in Verkehr zu bringen,

feilzuhalten oder zu gebrauchen. Ist das Patent für ein Verfahren ertheilt so erstreckt sich die Wirkung auch auf die durch dass Verfahren unmittelbar hergestellten Erzeugnisse.» A német törvény a forgalomba hozást és áruba bocsátást nem tartja egy fogalomnak. Tekintettel arra, hogy a szabadalomból folyó jogoknak substantialása a szabadalmi törvénynek egyik lényegesebb intézkedését képezi, talán nem lesz érdektelen a külföldi törvényhozásoknak erre vonatkozó intézkedéseiről röviden megemlékezni. Angliában a szabadalom tulajdonosa feljogosittatik, hogy találmányát törvényesen alkalmazhassa, gyakorolhassa, használhassa, eladhassa és a hasznot, előnyt és nyereséget, mely találmányából ered, élvezhesse, oly formán, hogy a szabadalom tartama alatt senkinek sincsen joga a szabadalomtulajdonos beleegyezése nélkül a találmányt közvetve, vagy közvetlenül, vagy annak egy részét alkalmazni, használni, bármi módon utánozni, ahhoz valamit hozzátenni, vagy elvenni, oly célból, hogy magát feltalálónak nyilvánítsa. A belga törvény szerint a szabadalmazott tárgynak saját céljaira való kihasználása, vagy más általi kihasználtatása a szabadalmazott részére fentartott jogot képez. A szabadalmazott mindazokat bíróilag üldözheti, kik, vagy a tárgy előállítása, vagy a szabadalmazott eljárás alkalmazása által jogait csorbították, midőn egy vagy több utánzott tárgyat birtokukba vesznek, eladnak, eladásra kiadnak, vagy belga területre behoznak. Franciaországban a szabadalom tulajdonosa és jogutóda kizárólag van jogosítva, a találmányt saját előnyére kihasználni.

Feltűnő, hogy a német törvényben egy az első pillanatra azonosnak látszó forgalomnak megjelölésére kétféle kifejezés használtatik és pedig egymás mellett, t. i. az «in Verkehr bringen» és a «feilhalten». A forgalomba hozás tulajdonképen magában foglalja az áruba bocsátást (feilhalten), mert a forgalomba hozásnak ez a módja. A német törvény ezen két meghatározással annak akart kifejezést adni, hogy a szabadalmazott tárgynak mindennemű iparszerű terjesztése tiltva van. Tehát nemcsak a tényleg eszközölt eladás, hanem a szóbeli ajánlat, annak hirdetéymények utján való közvetítése, a raktárakbani elhelyezés, a kiviteli mustráknak elraktározása stb.

Az «in Verkehr bringen»-t a németek nem tartották eleendőnek, mert a kiviteli mustráknak a raktárakban való elhelyezése és a katalogusokba való bevezetése még nem képezte a forgalomba hozás tényálladékát. A német törvény magyarázóii szerint még a forgalomba hozás fogalma alá esik a kiállításokon való kiállítás is, miután a legtöbb kiállítás többé-kevésbbé vásárszerű jeleggel bír és a kiállító a kérdéses tárgyat, a mint el van adva, egyszerűen mással helyettesítheti.

Azon általános jogelvből, hogy mindenki szabadon rendelkezhetik tulajdonával, következik a törvényjavaslatnak azon intézkedése, hogy úgy a szabadalom, mint az annak megadása iránti igény a tulajdonosnak örökösire átszáll, és hogy a szabadalom tulajdonosa jogosítva van azt élők közt egészben, vagy részben átruházni, annak gyakorlatba vételét, vagy használatát megszorítással vagy a nélkül másnak engedélyezni. Hasonlóképen általános jogelyek kifolyása az, hogy a gyakorlatba vételi és használati jog, valamint az azzal összekötött kötelezettségek az örökösökre is átszállanak. Az általános jogelyektől eltérő tisztán szabadalmi jogi rendelkezés azonban az, miszerint a gyakorlatbavételi és használati jogra jogosított, ezen jogát élők közt másra át nem ruházhatja. Ezen utóbbi intézkedés a szabadalmi jognak sajátosága és indokát az képezi, hogy a gyakorlatba vételi és használati jog átengedése a legszemélyesebb bizalomnak kifolyása. A szabadalom tulajdonosa bizalmat helyez csak azon személybe, a kinek ő találmánya használatát megengedte. Az engedély megadásánál akarata oda irányult, hogy egy

bizonyos egyénileg meghatározott személy, de csakis az használhassa és vehesse, gyakorlatba a találmányt és ezen akarat indító oka nemcsak abban keresendő, hogy ő az illetőtől érdekmegettérítést és anyagi biztosítást kapott, hanem abban, hogy meg van nyugtatva afelől, miszerint a nagy erkölcsi értékkel bíró találmány nem fog másnak rossz-hiszemű, vagy ügyetlen ténykedése által rossz kivitel folytán hírnevében sérelmet szenvedni. Azért volt szükséges a licentianak további átruházását törvényileg meggátolni, a mi azonban nem zárja ki azt, hogy miután ezen kivételes jellegű törvénynek gyanuskodó tevékenységet kifejezni nem lehet célja, az ellenkező a felek által kikötethessék.

Dr. Deutsch Izidor,
budapesti ügyvéd.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ezüst korona.

A budapesti büntető törvényszék előtt minapában egy konkrét büneset tárgyalásakor az a kérdés merült fel, vajon az új ezüst koronák az ezüst courans-pénz, vagy pedig a váltópénz fogalma alá esnek-e és így, vajon a Btk. 203. §. 1. p. vagy pedig a Btk. 204. §. 2. kikezdése szerint bírálandó-e el a kérdés, ha korona-hamisítványok felett kell itélni? Nyilvánvaló, hogy már magára a büntetés mérvére nézve, de különben *elvi* tekintetből a jövőre nézve is felette fontos ezen kérdésnek végleges büntetőjogi eldöntése.

Egy kóbor cigány a b.-feketetői falusi bíró felhívására, ki meg akart győződni arról, vajon igaz-e az a hír, hogy ezen cigány hamis koronák készítéséhez ért, tényleg ilyen korona-hamisítvány készítéséhez fogott a bíró jelenlétében, azonban még mielőtt e «mesterségét» befejezhette volna, a bíró által letartóztatott és a budapesti törvényszéknek mint illetékes büntető bíróságnak adatott át.

A bizonyítási eljárás befejezte után az ügyész vádat emelt a cigány ellen a Btk. 203. §. 1. pontja alapján, azt vitatván, hogy bebizonyítottan vehető, mikép vádlott «fémpénzt utánzott forgalomba hozatal végett». Én, mint vádlottnak hivatalból kirendelt védője, az ügyész ezen okoskodását helytelennek nyilvánítottam. Védekezésemnek azt a részét itt mellőzöm, melylyel beigazolni iparkodtam, hogy itt büntethető cselekmény egyáltalán nem forog fen azért, mert a falusi bíró az *agent provocateur* szerepét játszotta, és a cigány a hamis koronát nem is azért akarta készíteni, hogy forgalomba hozza, a mi a Btk. 203. §. egyik constitutív része, hanem azért fogott a korona készítéséhez, hogy a bírónak ügyességét bemutassa; mondom, védekezésemnek ezt a részét itt mellőzni kívánom. Hanem igenis röviden foglalokohzi ohajtok ama másik állításom helyességének bebizonyításával, hogy az ezüst korona nem más, mint váltópénz, és hogy nem fogadhatom el a budapesti büntető törvényszék szaktanácsa nagytudományu és élesezű elnöklő bírása, dr. Baumgarten Izidor ur által kihirdetett ítéletben foglalt ama nézetet, hogy, mindaddig, míg a koronaértékről szóló törvény tetteg életbe nem lép, vagyis, míg az arany készfzetések az állam által fel nem vétetnek, a korona is ezüst courans-pénz gyanánt tekintendő, a mely körülmény tehát ily ezüst koronák hamisítása esetében a Btk. 203. §. 1. p. alkalmazását indokoltá teszi.

A dolog *elvi* jelentőségü lévén, legyen szabad megmondanom, hogy miért, mily okból tartom én az ezüst koronát váltópénznek, és miért nem tartom helyesnek a budapesti törvényszék ítéletét.

Előre bocsátom, hogy ezen itt felvetett kérdés lehetőleg rövid fejtegetésével én a felsőbb bíróságok ítéletének praejudikálni, ezen felsőbb bírósági ítéleteket befolyásolni nem

akarom. Azonban érdekes és fontos a kérdés, és így annak objektív taglalása és megvizsgálása, már ezen konkrét bünper jelen stadiumában is megengedhetőnek mutatkozik.

A koronaértékről szóló törvény 4. és 19. §§-ainak egymással való egybevetéséből kitűnik, hogy a husz és tíz koronás arany pénzek külön, és a korona, nikel és bronce pénzek ismét külön tárgyalatnak, és pedig úgy, hogy a korona, nikel és bronz pénzek — hogy úgy fejezzem ki magam — egy kalap alá foglaltatnak. Már ebből a tényből magából is kitűnik és következtethető, hogy a tulajdonképi courans-pénz az arany korona, mely azonban aranyban csak huszszoros és tízszeres formájában veretik, míg az egység az ezüst korona marad. Ezen korona azonban, mely az új pénzről — a koronaértékről — szóló törvény szerint a mostani forint helyett a későbbi egységet fogja képezni, nem veretik oly finom ezüsből, mint a mostani forint (a forint 900 rész ezüstöt és 100 rész rézt, — a korona csak 835 rész ezüstöt és 165 rész rézt tartalmaz), és így már a valutatörvényeknek az osztrák valuta bizottságban és később a plenumban történt tárgyalásakor e körülmény szóba kerülván, az osztrák pénzügyminiszter egyenesen kijelentette, hogy a korona, mint olyan, csak mint váltópénz fog szerepelni, ily viszonyok közt tehát, mint váltópénznek elég finom ezüst tartalma lesz. Ugyanily nyilatkozatot tett — ha jól emlékszem — Wekerle pénzügyminiszter is a pénzügyi bizottságban, illetve a magyar képviselőházban. A koronaértékről szóló törvény nem mondja ki nyiltan e szavakkal, hogy a husz és tíz koronások courans-pénz, — a korona, nikel és bronce pénz pedig váltópénz lesz, de a törvényből magából elég világosan kitűnik ez. Ugy hiszem, hogy azok a törvény legkompetensebb interpretatorai, kik azt tárgyalás végett az országgyűlés elé terjesztik, és ha a monarchia mindkét államának pénzügyminiszterei oly értelemben magyarázzák a törvényt, hogy a korona váltópénz: nem lehet kétséges, hogy a korona mint egység courans-pénznek nem tekinthető.

Hogy ezen általam elfoglalt álláspont az egyedüli helyes álláspont, mutatja azon körülmény, hogy már most, de a koronaértékről szóló törvény tényleges életbeléptetése után is, az ezüst forint mint olyan forgalomban marad, és ez szerepel mint a courans-pénz egysége, — a minthogy tényleg a koronát viszonyítják is a forinthez, mondván: két korona tesz egy forintot. Az egység fogalma maga, a koronaértékről szóló törvényben nem döntő arra nézve, hogy ezért a korona, mint olyan, courans-pénznek tekintessék. A vámhivatalok oly fizetésekért, melyek arany helyett ezüstben teljesítetnek, nagyobb mennyiségben csak ezüst forintokat fogadnak el, koronákat nem. Ha valakinek p. o. 100 forintnyi vámfizetést kell eszközölnie, ezt csak ezüst forintokkal, vagy szükség esetében bizonyos levonás mellett papírpénzzel teheti, — ezüst koronákkal nem. Ha a korona tényleg courans-pénz volna, akkor azt bármely mennyiségben el kellene fogadnia a vámhivataloknak, ép úgy, mint az ezüst forintokat elfogadják. De a koronákat — mint mondom — nem fogadják el. Ebből is látszik, hogy a korona csak váltópénz számba megy.

Nem oszthatom a budapesti büntető törvényszék ítéletének azt az indokolását sem, hogy a korona most, mielőtt az arany készfzetések felvételnek, courans-pénz, és csak később, miután az arany készfzetések tényleg már felvételtek, devalválódik váltópénzzé. Hol, melyik helyen dekretálja ezen szabályt a koronaértékről szóló törvény? Vagy melyik törvényhelyből lehetne ezen szabályt levonni? Abból, hogy a korona fogja ezentul a pénzegységet képezni a mostani forint helyett, inkább az következne, hogy, mert most a forint képezi a courans-pénzt, ezentul a korona fogja a courans-pénzt képezni, — mint az, a mit a budapesti törvényszék mond, hogy most a korona is courans-pénz a forint mellett, később pedig a korona váltópénzzé változik majd át. A koronaértékről szóló törvény kész törvény; ha ezen tör-

vény alapján az új pénznem egyes részei már forgalomba lettek bocsátva, *csakis ezen törvény szabályai szerint kell, hogy elbíráltassanak.* A törvény nem statuál két korszakot: az arany készfizetések felvétele *előtti*, és ezen készfizetések felvétele *utáni* korszakot. A törvény egyszerűen így klasszifikál: husz és tiz koronások (aranypénz) egyrészt, és korona, nikél és bronzpénz másrészt.

Látható ebből, hogy a korona, habár *egységet* reprezentál is, korántsem tekinthető ezüst *courans*-pénznek, a minthogy az olasz lira és a francia francs-darabok is csak *váltó*-pénznek tekintetnek.

Tudjuk, hogy az *ezüst forintosok* is csak *provisorikus jellegűek.* Midőn az utóbbi időben az államjegyek bevonásának kérdése az osztrák képviselőházban szóba került, egyik képviselő sajnálkozását fejezte ki a felett, hogy a közkedveltségnek örvendő egyesek és ötösök egyáltalán beváltás alá kerülnek. Ekkor Plener osztrák pénzügyminiszter ennek szükségességét fejtegetvén, oda nyilatkozott, hogy a kompetens faktorok későbbi időben egy finom ezüstről készített *két koronás* verését fogják valószínűleg elhatározni. Ha az, a mi a nevezett pénzügyminiszternek ezen nyilatkozatában foglaltatik, valóvá válik, akkor ezen *kétkoronás* fogja az addig forgalomban megmaradó *ezüst* forint helyett az ezüst *courans*-pénzt reprezentálni. Addig azonban az ezüst forintosok képezik az ezüst *courans*-pénzt.

Igen természetes, hogy a mi büntető-törvénykönyvünk, mely előbb készült, mint a koronaértékről szóló törvény, 203. §-ában csak fémpénzről, és a 204. §. 2. bekezdésében csak váltópénzről szól. Az ezüst egykoronások azonban előbb bocsátatván forgalomba, mint az arany készfizetések felvétele megtörtént volna az állam részéről, magától értetődik, hogy a koronaértékről szóló törvény alapján és e törvény értelmében forgalomba bocsátott koronák csakis e törvény szerint bírálendók, és bírálhatók el. E törvény szövege szerint pedig, de a monarchia mindkét állama pénzügyminiszterének a parlamentben tett nyilatkozata szerint is az ezüst korona nem képez ezüst *courans*-pénzt, hanem váltópénzt.

A bűnügyi praxisra vonatkozólag, — mint mondtam, — igen fontosnak tartom e kérdés tisztázását, és ezért bocsátom közre e sorokat.

Mózes László.

Szerződhetik-e a közkereseti társaság tagja a társasággal?

Különös jelenség, hogy a kereskedelmi társaságok éppen alakzata, mely a magánjogi societással legnagyobb rokonságban van és a melyre vonatkozó jogviszonyok elbírálásánál tehát nemcsak a kereskedelmi, hanem a magánjogi törvények vehetők alapul, t. i. a közkereseti társaság ad legtöbb alkalmat a társaságból eredő jogviszonyok félremagyarázására. Ha közelebbről vizsgáljuk ezen jelenség okát, azt fogjuk tapasztalni, hogy ezen jelenség a dolog természetéből folyó következmény. Tagadhatatlan, hogy a közkereseti társaságnak úgy, a mint azt a kereskedelmi törvény kontemplálta, sok tekintetben amfibiális természete van. Egyrésztől ugyanis a törvény szoros válaszfalat von a közkereseti társaság és annak tagjai között, úgy hogy egész külön fejezetben találta szabályozandóknak a társaságnak mint olyannak jogviszonyait, míg másrésztől már a közkereseti társaság fogalom meghatározásánál elemeire bontja a társaságot és előtérbe tolja annak tagjait, úgy hogy tulajdonképpen egy közöslegesi egyetemlegességi jogviszony áll előttünk. Természetes, hogy ezen két irányú felfogása a közkereseti társaságnak ellenmondásokra és zavarokra kell, hogy alkalmat szolgáltasson, valahányszor valamely társasági tagnak viszonya forog szóban magához a társasághoz. A theoria iparkodott a praxis ezen bajain segíteni. Tekintettel arra, hogy a törvény egyrésztől különálló és a társasági tagoktól különböző

jogalanyról, a társaságról beszél, míg másrésztől a tagok előtérbe tolása által azt dokumentálja, hogy a közkereseti társaságot nem akarja jogi személynek tekinteni, azon expedienshez folyamodtak, hogy bizonyos körülmények között igenis elfogadták a közkereseti társaságot önálló jogalanynak, egyéb tekintetekben pedig nem. És csakugyan van ezen felfogásnak a kereskedelmi törvényben némi alapja. A törvény ugyanis következetesen keresztülviszi a társasági vagyonnak szigorú elkülönítését a társasági tagok vagyonától, úgy, hogy a közkereseti társaság a törvény szellemében mintegy önálló vagyonösszeség megtestesítője jelentkezik, a mely köré csoportosulnak azután a társasági tagok különálló érdekei. Valahányszor tehát a társasági tagok, mint a társasági összvagyon képviselői jelentkeznek harmadik személyekkel szemben, akkor mindannyiszor előtérbe jó a társaságnak, mint vagyonjogi személyiségnek jellege. Mindaddig tehát, a míg a közkereseti társaság mint vagyonösszeség elégséges azon igények kielégítésére, melyek hozzá, mint első sorban önálló vagyonösszeséghez fűződnek, a társasági tagok vagyonjogi személyisége nem lép előtérbe.

Harmadik személyekkel szemben csakugyan megnyugodhatunk a közkereseti társaság illetően felfogásában. De azonnal nehézségekre bukkanunk, mihelyest maguknak a társasági tagoknak a társasághoz való viszonyára akarjuk az imént kifejtett elveket alkalmazni. Jelen szám mellékletén 354. sz. alatt közöljük a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek és a budapesti kir. ítélő táblának olyan irányú határozatait, melyek értelmében az üzletvezetéssel megbízott tag nincsen jogositva arra, hogy a társaságot saját nyilatkozatával saját javára kötelezze. Valóban örültünk annak, hogy végre valahára bíróságaink is foglalkozhattak ezen olyannyira fontos kérdéssel. Sajnálattal tapasztaltuk azonban, hogy ezen főntebb érintett elvi kijelentésüket nem iparkodtak a törvényből és annak szelleméből megindokolni. A kereskedelmi törvényszék ez alkalommal éppen nem üdvös rövidséggel indokul kizárólag azt hozza föl, hogy miután az üzletvezetéssel megbízott társasági tag képviselője a társaságnak, ez esetben hiányzik a szerződéskötéshez okvetetlenül megkívánt kellék, t. i. két különálló személy akarathatározása. Nem lehet ezen indokolásnál veszedelmesebb tautológiát képzelni. Ugyanis az indokolás tartalmazza egyszerűen azon kérdést, melynek eldöntését vitték peres felek a bíróság elé. Hiszen éppen az a kérdés, vajon, midőn ketten vagy többen közkereseti társasággá egyesülnek, létesítenek-e egy saját maguktól különböző személyiséget? Annyi kétségtelen, hogy a társaság lehet jogok alanyává; kétségtelen, hogy a törvény a társaságot szorosán elkülöníti annak tagjaitól, azaz a tagokat magától a társaságtól különböző valaminek tekinti. Hogy egyebet ne említsünk, utalunk a kereskedelmi törvény 96. §-ára. «A társaság tartama alatt ennek adószai sem egészben, sem részben nem számíthatják be a társaságnak azt, a mit az egyes tagok ellen követelhetnek». Világos elkülönítése a társaságnak annak tagjaitól és világos megcáfólása a kereskedelmi törvényszéknek a szerződő felek azonosságából vonatkozó érvelésének. Ha a törvény a törvényszék által vitatott azonosságot elfogadná, *akkor a compensatio megtiltásának semminemű értelme nem volna*, akkor lehetetlen volna továbbá, hogy a társasági tagok adószai vagy hitelezői legyenek a társaságnak. Pedig a kereskedelmi törvény 71. §-a világosan a társasági tagról, mint a társaság hitelezőjéről, a 74. §. mint adósáról beszél. Bár ezen esetekben azon ellenvetést lehetne kockáztatni, hogy itt a többi tagok a hitelezők és illetőleg adósok, ezen ellenvetés megcáfoltatik a törvény világos szavai által, hogy t. i. «a társaságnak» fizetendő, tehát a fizető tag saját magának is fizet, a midőn a társasággal szemben fizetési kötelezettségének eleget tesz. Bár tehát mi is azon nézetet valljuk, hogy a közkereseti társaság *nem jogi személy*, mégis a kereske-

delmi törvény a társaság vagyont a tagok vagyontól különböző vagyonszösseségnek tekinti, melylyel a tagok maguk is szerződészerű viszonyban állhatnak, sőt a közkereseti társaság mivoltánál fogva állanak is, a mi különben legeklatansabbul kitűnik abból, hogy az üzletvezető tag a társaságot képviseli és azt kötelezi, esetleg a többi tagok akarata ellenére. A kereskedelmi törvényszék tehát épen séggel nem adta megnyugtató indokolását annak, hogy miért nem talál különbséget — jogalany-különbözöséget — a társaság és annak tagjai közt.

De a budapesti kir. tábla sem nyugtatott meg bennünket arra nézve, hogy miért osztja az elsőbíróság nézetét.

Igaz, a kir. tábla egy lépéssel tovább megy. Érti ugyanis, hogy a személyazonosságból merített érvek okvetlenül zsákutczába vezetnek. Miért ne szerződhessem én, mint valakinek teljhatalmu képviselője saját magammal; hiszen én ekkor megbízom és magam között hozok létre szerződést. Nem egyéb a viszony, a midőn az üzletvezető társasági tag szerződésre lép a társasággal. Nem tudom, miért iszonyodnak bíróságaink ettől a jogviszonytól. Azt mondja a kir. tábla, hogy a kereskedelmi törvény 90. §-a (a társaság képviselőjére jogosított tag a társaság nevében *minden* ügyre és jogcselekvényre felhatalmazottnak tekintetik) csakis a társaságon kívül álló, harmadik személyekkel szemben irányadó, de a társaság tagjai között nem alkalmazható, erre a 69—86. §-ok vonatkoznak. Első sorban különbséget teendő a társasági tagok egymás közötti viszonya és az egyes tagoknak a társasághoz való viszonya között, a mi épen séggel nem ugyanazonos. A kir. tábla által hivatkozott szakaszok a társasági szerződést pótló szakaszok, melyek alkalmazandók vagy sem, a szerint, a mint intézkedtek-e a társasági tagok vagy sem, de azt, vajon a társasági tagnak a «társasághoz» és nem annak tagjaihoz való viszonya miképp bírálható el, arra nézve ezen szakaszok felvilágosítást nem tartalmaznak. Ugy látszik, az üzletvezető tag által a maga javára elfogadott váltó ijesztette meg a bíróságokat. De vajon, ha a törvény megengedi, hogy a társasági tag előlegeket adjon a társaságnak és így hitelezőjévé legyen, ha kétségtelen, hogy ezeket az előlegeket követelheti, perelheti a társaságot a nélkül, hogy olybá tekintessék, mintha saját magát perelte volna, akkor mindeme kétségtelen tények természetes correlatuma az, hogy követelése erejéig váltót is fogadhasson el a maga javára a társaság nevében. Valóság-gal hallucinál a kir. tábla, midőn azt mondja, hogy ilyenkor a társaság vagyonával a maga javára rendelkezett, hát hiszen előbb a saját maga vagyonával a társaság javára rendelkezett és visszaadta a társaságnak, a mit tőle elvett. Tegyük fel, hogy a társaság egyik tagja 20000 forint értékű ingatlanát 10000 forintért a társaságra akarja ruházni. Adásvételi szerződést köt, a társaság brillans üzletet köt; az eladó az egyetlen üzletvezető tag. Itt a kereskedelmi törvényszék ítélete szerint következő nehézségek állanak elő. Miután az adásvételi szerződést ugyanazon személy kétszer írta alá, bár különböző minőségben, és ugyanezen személy kéri a tulajdonjog átíratását, az ingatlan átíratása iránti kérvény visszautasítandó, mert már ugyanis az üzletvezető tag nevében áll, ezen tag és a társaság között pedig különbség nincs. Ha pedig ezen a nehézségen szerencsésen átestek volna, akkor, ha ezen jószívű üzletvezető tag 10000 forint váltót fogadott volna el a maga javára, nehogy pénzt hirtelen ki kelljen venni a társaságból, a kir. tábla a sommás végzést hatályon kívül helyezné, mivel bár 10000 frtért 20000-et adott a társaságnak, a társaság vagyonával a «maga javára» rendelkezett. Ez pedig a kir. tábla szerint tilos. Hogy miért, azt nem mondotta meg. Az ügy, a mint értesülünk a Curián van, kíváncsiak vagyunk, milyen dolgot fog a legfelsőbb bíróság ezen esetben konstruálni.

Dr. Fleischmann Sándor,
budapesti ügyvéd.

A beismerés és elismerés az új sommás törvényben.

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. különbséget tesz «beismerés» és «elismerés» között. A beismerés valamely ténykörülményre vonatkozik, melyből nem lehet mindig a jogelismerésre is következtetni, Valamely ténykörülmény beismerését az 58. §. szerint «bizonyítani nem szükséges»; az 1868: LIV. tcz. 158. §-a szerint pedig «valónak tartatik». Én a különbséget csak a kifejezésben találom, de a lényegben nem találok semmiféle különbséget, mert a beismerést csak azért nem kell bizonyítani, mivel azt a bíró valónak kell, hogy tartsa. Épen azért nem osztom azt a nézetet, hogy a beismerés nem bizonyíték. Hiszen a bizonyíték nem egyéb, mint a perben felhozott tények valószínűvé tétele, melyekből a bíró a jogi következményeket levonja s azok alapján meghozza az ítéletet; — tehát a bíró, ha beismerés alapján valamely jogot akar megállapítani, épen úgy kell azt mérlegelni, mint más bizonyítékot.

Az «elismerés» valamely jogra vonatkozik, mely a fél szabad rendelkezési jogán alapul, — tehát azt a bíró nem mérlegelheti, hanem az elismert jogot az ítélet által csak sanctionálja és végrehajthatónak nyilvánítja, épen úgy, mint a bírói egységet. Ennek a nézetnek ad kifejezést a 104. §., mely azt mondja, hogy ha az alperes a peres követelést egészben vagy részben elismeri, a bíróság a felperes kérelmére az elismerés értelmében — minden mérlegelés kizárásával — végítéletet, illetőleg részítéletet tartozik hozni.

Ezek előre bocsátása után most már az a kérdés merül fel, hogy «beismerés» vagy «elismerés» alapján hozott ítélet ellen a beismerő vagy elismerő fél élhet-e felebbezéssel vagy nem? Azt hiszem, hogy beismerés alapján hozott ítéletet a beismerő fél kétségtelenül felebbezheti, először azért, mert nem minden beismerés egyszersmind jogelismerés is, s így e tekintetben az első és másodbíróság között különböző lehet a felfogás; másodsor azért, mert a 60. §. szerint a beismerés visszavonása esetében a beismerés újabb mérlegelés alá esik, — tehát ez a mérlegelés is különböző lehet, de meg azért is, mert épen úgy, mint az első bíróság előtt, úgy a felebbezési bíróság előtt is visszavonhatja beismerését s akkor egészen új mérlegelés alá esik a beismerés.

Az elismerés alapján hozott ítéletet pedig nézetem szerint nem lehet felebbezni, mert épen úgy, mint a járásbíróság, úgy a felebbezési bíróság sem korlátozhatja a félnek jogáról való szabad rendelkezési jogát, és ez a jogelismerés fogalmából önként következik.

A törvényből azonban ennek ellenkezőjét — vagyis azt kell következtetni, hogy az elismerés alapján hozott ítéletet az elismerő fél felebbezheti. Ugyanis a 162. §. világosan azt mondja, hogy csak az 50 frt értéket meg nem haladó ítélet ellen nincsen helye a felebbezésnek, — tehát az 50 frt értéket túlhaladó ítélet, még ha az elismerésen alapul is, felebbezhető. Továbbá a 117. §-nak 1. pontja azt mondja, hogy tekintet nélkül a felebbezésre, végrehajthatónak nyilvánítandó az elismerés alapján hozott marasztaló ítélet, — tehát ebből is az következik, hogy az elismerés alapján hozott ítélet felebbezhető.

Hogy tehát a törvény 126. és 117. §§-ai a feleket tévedésbe ne ejtsék, s hogy a felebbezési bíróság nyilván alaptalan felebbezésekkel ne zaklattassék, ki kellett volna mondani a törvényben azt, hogy elismerés alapján hozott ítélet az elismerő fél által nem felebbezhető, vagy legalább azt, a mit az 1868. évi LIV. tcz. 193. §-ának 2. bekezdése kimondott, t. i. azt, hogy a ki saját elismerése alapján hozott ítéletet felebbezi, 300 frtig terjedő bírsággal büntetendő. Ebből kifolyólag helytelennek kell nyilvánítani a törvény 147. §-ának azon kijelentését, hogy a «csatlakozást a felebbezésről történt lemondás sem gátolja», mert az ítélet hozá-

tala után a felebbezésről történt lemondás szintén a fél szabad rendelkezési jogán alapul, s én ezen jogot még sokkal erősebbnek tartom, mint az elismerést. S ha a törvény 127. §-a szükségesnek tartotta az ítélet hozatala után a felebbezési határidő lejártáig a felebbezési jogról való lemondást szabályozni, akkor nem vagyok képes azt megérteni, hogy azon fél, ki a 127. §-ban előírt szabályok szerint lemondott a felebbezésről, miért csatlakozhassék az ellenfél felebbezéséhez.

Dr. Zakariás Adolf,
szatmári ügyvéd.

Különfélék.

— **Kilencz havi államfogház.** Nehány hónappal ezelőtt valamennyi lap arról cikkezett, hogy minden eszközt meg kell ragadni a párbaj leküzdésére; minden oldalról hangsúlyozták a társadalom szerepe mellett az állam, az igazságszolgáltatás közegeinek feladatát.

És mi lett az általános mozgalomnak, cikkeknek, kérényeknek, beszédeknek sovány eredménye?

Azt az egyént, a ki megfosztotta a társadalmat egy tevékeny, becsületes tagjától, a nagyváradi kir. törvényszék semmi mással nem bünteti, mint hogy kilencz hónapi államfogházra ítéli.

Oly olcsó nálunk az emberélet, oly kevésre becsültetik a polgár, hogy ezzel a nevetségesen csekély büntetéssel megtoroltnak tekintenek egy emberéletet.

Az ilyen ítéletek azt eredményezhetik, hogy vérszemet kap a terrorizmus, felbátorítatnak a nyeglék, a kiknek egyéb dolguk sincs, mint a kardforgatást tanulni és czéllövést gyakorolni.

Az ilyen ítéletek kompromittálják és megingatják az igazságszolgáltatás tekintélyét, mert kinek ne jutna eszébe, hogy talán ugyanaz a bíróság, mely e büntetést kimondta, ugyanoly tartamu börtönbüntetéssel sujtja azt, a ki szükségben pár krajczár értékű tárgyat lopott.

Azt mondják az államhatalom képviselői, hogy a párbajmániát csak társadalmi uton lehet szanálni. Nem vitakozunk, mert ezen álláspontnak sok jogosultsága van.

De az az egy bizonyos, hogy olyan ítéletekkel, mint a mely most Nagyváradon mondatott, maga az állam szítja a bünt és előmozdítja terjedését.

— **Előkészület a sommás eljárás életbeléptetésére.** A budapesti kir. törvényszéknél már teljesen be vannak rendezve az új szóbeli tárgyalási termek. Az első és második emeleten egy-egy nagy terem áll rendelkezésre, melyeknek egyik felén a bíróság és az ügyvédek részére van emelkedett podium. A felperesi ügyvédek az alperesi ügyvédekkel szemben fognak helyet foglalni. Az emelvény előtt széles teret hagytak a felek, a tanúk és szakértők részére, megfelelő ülőhelyekkel. A háttérben elől a hírlapírók és ügyvédek, ezek mögött pedig a nagy közönség részére különítvék el helyek. A bíróság számára kényelmes tanácskozó szoba előszobával, a közönség részére pedig tágas előszoba van berendezve. Külön szobája lesz a tanácsvezetőnek és az ügyvédeknek is. A második emeleten ezenkívül a jegyzői iroda részére is rendeztek be helyiséget. Az összes termek igen szolid izléssel, kényelmesen és tetszetősen vannak felszerelve.

— **Az igazságügyminiszterium** — mint értesülünk — pár nap múlva kiadja a sommás eljárás számára szolgáló *iratmintatárat* a megfelelő *utasításokkal*. Szerkesztője *Lányi Bertalan*, az igazságügyminiszteriumhoz beosztott kir. táblai bíró.

— **Az államgazdaságtan kézikönyve.** Irta dr. Mariska Vilmos. Ezen mű harmadik kiadása (37 iv) kiváló gyakorlati érzékkel van megírva, a mennyiben a mellett, hogy az államgazdaság eszményi rendjének megállapítását sem hanyagolja el a szerző, első sorban az állam és a gazdasági

szerkezet tényleges állapotát tartotta szem előtt, azon helyes elvből indulva ki, hogy «az államtudományok valamennyi ágának az a czélja, hogy az igazság elvont elveit és a jövőben elérhető tökély eszményképét az állami és társadalmi élet özszerű alakulásával hozzák viszonyzatba». Világos irány, könnyen áttekinthető rendszer és komoly tudományos szellem jellemzik szerző ezen művét is.

— **Egyházi törvénykezési rendtartás.** Irta dr. Nemes Antal, budavári káplán. Ugyan e mű megjelenése nem esik épen alkalmas időre, mert hiszen a polgári házasságról szóló törvényjavaslat már a korona elé jut és már készül is a házassági eljárás; mindazáltal készséggel elismerjük, hogy szerző nagy gondnal és helyes rendszerben tárgyalja anyagát, felöleli a mű a házassági eljáráson kívül mindennemű egyházi ügyben való eljárást, a personæ, res, actiones felosztás szerint tárgyalva az anyagot

— **Egy nagyváradi ügyvéd írja nekünk:**

... Ügyvédi karunk folytonos panaszból áll; azonban panaszának orvoslására semmit sem tesz. Sőt, a mi nevetéses: megelégedett azzal, hogy jogi szaklapot szerkeszzen számára egy helybeli nyomdatulajdonos, a ki papir- és író-szer-kereskedő. Az összes nagyváradi ügyvédi karban nem találkozott senki, a kiben ambitio lett volna egy jogi szaklap szerkesztésére; az is való, hogy abból meggazdagodni nem lehet.

Legközelebb a telekkönyvekkel volt nagy bajunk.

Egyik telekkönyvi bíránk hosszabban beteg volt, a másik valami község rendezésébe fogott bele és így nem akadt telekkönyvi bíró azon a területen. Volt lótas-futás, hasztalanul — a hitel rovására, míg azután a hátralék annyira felgyült, hogy most már be kellett állítani egy harmadik bírót, a ki egész idejét az ügyészségnél töltötte, épen alkalmas tehát arra, hogy a hátralékok feldolgozásában sikeresen közre ne működjék oly gyorsasággal, a mint a hitelügy megkövetelné.

— **A budapesti kir. törvényszék** büntető osztályán némely bíró azon rendszert követi, hogy a bünvádi eljárás egyes szakairól nem értesíti a védő ügyvédet. Így nem értesíti az iratok felterjesztéséről és nem hívja meg a védőt a felsőbbirósági ítélet kihirdetéséhez. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A Btk. 338. §-ának magyarázatához.** A budapesti kir. törvényszék büntető osztályán két esetben merült fel az a kérdés, vajon az Ausztriában lopás kihágása miatt hozott büntető-ítélet a visszaesés megállapításánál figyelembe veendő-e vagy sem, midőn az Ausztriában elkövetett cselekmény törvényeink szerint nem kihágást, hanem vétséget képezne. A törvényszék egyik tanácsa a visszaesést ily esetben nem állapította meg, míg egy másik tanács a Btk. 338. §-át alkalmazta.

— **Némely járásbíró** most is az 1868. LIV. tcz. 111. §-ának következményei mellett idézi meg a peres feleket reggel 8 órára, abból indulván ki, hogy a bíró nem alkalmazhat oly törvényt, a mely még nincs hatályban. Más bírák már 9, 10 és 11 órára tűznek terminust, a mi nyilván arra mutat, hogy az új törvényre van az illető bíró már tekintettel.

— **Az V. ker. kir. járásbíró** folyosóján, különösen pedig a végrehajtók terme előtt délelőtt állandóan tolongás van, mert oda nem tartozó és minden érdekeltség nélküli egyének zárják el az utat és zavarják lármaikkal a bíróság működését. Nagyon szükséges volna egy kis rendet teremteni a folyosókon, akkor talán nem fordulnának elő a minapihoz hasonló tettelegességek sem. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti kir. közjegyzői kamara** a kamara alakítása céljából közgyűlést tart október hó 14-én.

— **A fővárosi kir. járásbíró** bagatell-végrehajtója ellen általános a panasz, mert hivatalos órákat sohase tart be se lakásán, se a hivatalos helyiségben. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Harmath Domokos** a «Telekkönyvi Kalauz» című szakmunka szerzője tisztelettel kéri a megrendelések és gyűjtőveket *f. évi október 5-ikéig* szerző címére *Szamosujvárra* beküldeni, mivel ezen határidőn túl a művet csak boltiárban lehet megszerezni.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3

Tartalom: A sommás eljárásról szóló törvény kötelező ereje. B. A. — A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — Az alkotandó bányatörvény problémái. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvédtől. — Igazságügyminiszteri rendelet az 1893: XVIII. tcz. átmeneti intézkedései tárgyában. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Körrendelet a győri kir. ítélő tábla területén lévő e. f. bíróságok vezetőihez. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A sommás eljárásról szóló törvény kötelező ereje.

A kir. járásbírók már hetek óta november 1-jén tuli időre tüznek tárgyalásokat és az idézést majd a régi, most hatályban levő törvény szerint és az ebben foglalt jogkövetkezmények terhe alatt, majd pedig az új sommás eljárási törvény értelmében eszközlik.

Az idézvények ezen különbözőségének fontos gyakorlati következményei vannak. A jelenleg még érvényes 1868: LIV. tcz. 111. §-a két órai megjelenési időt enged a peres feleknek, míg az 1893: XVIII. tcz. 24. és 53. §§-ai szerint a bíróság az idéző végzésben kitett időben az összes ügyeket «felhívja» és «a határnap elmulasztása az ügy felhívásával kezdődik».

Tehát míg eddig ideje volt a d. e. 8 órára megidézett félnek a bíróságnál 10 órakor jelentkezni, addig ezentúl, ha az illető pontosan a kitűzött időben nincs jelen, ellene az ellenfél kérelmére a «makacssági eljárás» fog alkalmazásba vétetni.

Ebben a kérdésben tehát a bíróságok egyöntetű gyakorlata a jogkereső közönségnek igen fontos érdeke, mert a jogbizonytalanság odavezethet, hogy a jogban járatlanok — dacára jóhiszemű eljárásuknak — károsodást szenvednek.

Véleményünk szerint a f. é. november 1-je előtt kelt végzésekben nem lehet az 1893: XVIII. tcz. határozmányait alkalmazni és ezen törvénynek megfelelő módon idézni a feleket.

A sommás eljárásról szóló ezen törvény ugyanis a 745/894. k. igazságügyminiszteri rendelet értelmében csupán november 1-jén lép hatályba.

A törvények kihirdetéséről szóló 1881: LXVI. tcz. 4. §-a pedig kimondja, hogy «a mennyiben az időpont, a melyben valamely törvény hatálya kezdődik, magában a törvényben megállapítva vagy az időpont megállapítása a miniszteriumra bizva nincsen, minden törvény kötelező ereje az országos törvénytárban való megjelenését követő 15-ik napon kezdődik».

Ezen szakaszból természetesen az is következik, hogy a mennyiben a szakminiszteriumra van bizva az időpont megállapítása és a miniszterium ezen időpontot meghatározta — mint ez a jelen esetben történt —, a törvény kötelező ereje a rendeletileg meghatározott napon kezdődik.

Életbe nem léptetett, hatályban nem levő és kötelező erővel nem bíró törvényt pedig alkalmazni nem lehet. Igaz ugyan, hogy ezen alkalmazás a jelen esetben csak érdemleges határozatok előkészítésére vonatkozik és e határozatok már az új törvény hatálya alatt fognak hozatni, de nem is az a kérdés, hogy mily terjedelemben, minő fontos tárgy tekintetében történik az alkalmazás, mert bármily jellegű intézkedés, mely a kötelező erővel még nem bíró törvény alapján történik, önmagában véve is érvénytelen.

Ellenvetik, hogy november 1-jén tul a folyamatban levő

perekben az új törvény lesz alkalmazandó, ezen törvény 222. §-a értelmében mindazon folyamatban levő perekben, a melyekben az elsőbírósági ítélet még nincs meghozva és így a két órai makacssági idő semmi esetre sem lesz a peres feleknek engedélyezhető, tehát az idézést már most úgy kell eszközölni, hogy a bíróság az új törvényt alkalmazhassa.

Erre a válasz az, hogy ha az idézés a régi törvény hatálya alatt, az új törvény kötelező erőre lépése előtt, a régi törvényben foglalt jogkövetkezmények terhe mellett történik, akkor sem lehet a peres feleket hátrányosabb helyzetbe hozni, mint a minő helyzetet nekik az idéző végzés kilátásba helyezett.

De ha az 1893: XVIII. törvényzikkben foglalt következményekre való figyelmeztetéssel történik az idézés, — a mi fenti érvelésünkből kitetszőleg helytelen, — még akkor sem lehet e törvényt alkalmazni.

Ellene mond ennek már maga az a körülmény, hogy a bíróságok e kérdésben nem követnek egyöntetű gyakorlatot s a fél nem tudhatja, hogy melyik gyakorlat a helyes és így a bíróságok helytelen felfogása miatt esetleg joghátrányt szenved.

Az igazságügyminiszter 4056/94. szám alatt kibocsátott rendelete¹ tehát helyesen mondja ki, hogy a november 1-je előtt, az ezt a napot követő határnapra kitűzött tárgyaláson a mulasztás következményei csakis akkor állanak be, ha a felek vagy azok közül valamelyik a kitűzött időn két órán tul meg nem jelennek.

Dr. B. A.

A m. k. Curiának büntetőjogi döntvényei.²

A judikatura fölött tartott hosszabb, de a kérdés gyakorlati fontosságával talán indokolható szemlét egy ítéletnek ismertetésével fejezem be, mely mig érdekesen illusztrálja a judikaturának ingadozásait, egyuttal meggyőző adatot szolgáltat arra, mily megbizhatlan alapot képez a természeti cselekmény egysége, s mennyire elhibázott álláspont az, mely nem az okságban, hanem a természeti cselekményben, — mely amannak csak közvetítője — keresi a bűncselekmény materiális elemeit. — A tényállás a következő: Egy cigány az orvostól nyert utasítás ellenére, a helyett, hogy a szobát s az ágyneműeket locsolta volna meg a vizben felolvasztandó karbolsavval, három cigánygyerekeknek kanállal tiszta karbolsavat adott be, a többi beteg cigánygyerekeket pedig a savval meglocsolta. Az eredmény az volt, hogy az első három gyermek belehalt, a meglocsolt gyermekek közül pedig három súlyosan megsérült. A causalitás alapulvétele mellett, s tekintettel a Btk. 290. és 310. §-ainak rendelkezésére, a melyek szerint egy embernek halála, illetve egy embernek sérülése a tényálladékot teljesen nemcsak megállapítja, de ki is meríti, az eset elbírálása nem okozhat fejtörést. A cigány három rendbeli emberölés s három rendbeli súlyos testi sértés vétségében vétkes. Az 1888. évi május 18-iki ítélet azonban (U. o. 16. k. 227. l.) vádlottat három rendbeli emberölés vétségében és egy rendbeli súlyos testi sértés vétségében mondja ki vétkesnek. A halmazat megállapításának a halállal végződött, mellőző-

¹ L. alább.

² Az előbbi közl. l. a 35., 37., 39. és 40. számban.

sének a többi esetekben pedig indoka az, hogy amott a cigány a karbolsavat kanállal, tehát egymás után, de minden gyereknek külön-külön adta be (nagyon természetes, mert hisz a kanalat egyszerre mind a három gyerek szájába be nem vezethette) s így három külön s önálló cselekmény forog fen, vagyis az ítélet indokolása szerint: «a három gyermek mindegyikének halálát vádolttnak külön-külön, egymástól teljesen független cselekvése okozván, mindegyik gyermeknek halála vádolttnak külön-külön gondatlan cselekedése, mint a többi eredmény okozásától független okozó tényezőre vezethető vissza», — a testi sértést eredményezett esetekben pedig a cigány a gyerekeket egyszerre meglocsolta, tehát ez csak egy cselekmény, vagyis az ítélet szava szerint: «a vádlott úgy locsolta az üveg tartalmát, mint a pap a szentelt vizet (sic!) s így nincs bizonyíték arra, hogy a súlyos sértéseket vádolt külön, önálló cselekményei okozták volna». Hogy a halmazat s az azzal járó súlyosabb felelősség hogy függhet attól, hogy a vádlott a karbolsavat «ugy locsolta-e mint a pap a szentelt vizet» vagy pedig hogy minden gyermeket külön meglocsolta-e, — hogy tehát a locsolás módja a büntetőjogilag relevans eredmény azonossága mellett hogy bírhat ily mélyreható kriminalistikai jelentőséggel, azt talán bajos lesz megérteni. Az ellenben kétségtelen, hogy valamint a halállal végződött esetekben mindegyik gyermek attól a savtól halt meg, melyet ő bevett, s nem attól, melyet a többiek vettek be, ugy a sérülésekkel végződött esetekben mindegyik gyermek csak azért sérült meg, mert őt, s nem azért, mert kivüle a többieket is meglocsolták. Hogy mily irányban óhajtható a döntvény, a melynek szükségét a judikatura ismertetésével talán sikerült bizonyítanom, az az elmondottak után, s azok után, a mikben álláspontomat e lap hasábjain is és másutt ismételtén körvonaloztam — alig lehet kétséges. Az anyagi halmazat szempontjából sem a természeti egység (a természeti cselekmény egysége), sem az ideologiai egység (a cél egysége) nem irányadó. Irányadó egyedül és kizárólag az okság; a büntetőjogilag relevans eredményeknek, a büntetendő tényálladékoknak többsége. Ez a szabály feltétlen általános s ugy dolus, mint culpa eseteiben egyaránt érvényes

A 28. és 51. sz. döntvényekben elfoglalt, bár mint a közölt ítéletekből kivehető, fen illetve meg nem tartott elvi álláspontra való tekintettel még egy megjegyzés látszik szükségesnek.

A most említett döntvények az eszmei halmazat kérdésében az ideologiai egység módosított elméletét fogadják el. A módosítás — mely Buri elméletének recipiálása — abban áll, hogy eredménytöbbség esetében az ideologiai egység, vagyis a célegység nem feltétlenül zárja ki az anyagi halmazatot, s állapít meg eszmei bűnhalmazatot, hanem csakis az eredmények benső elválaszthatlan összefüggése esetében, vagyis akkor, ha az eszközbüntett a célbüntettel — in concreto — oly benső összefüggésben van, hogy az első nélkül az utóbbit nem lehetett volna elkövetni.

Ezért állapít meg anyagi bűnhalmazatot a hatóság elleni erőszak közben a hatósági közeg ellen elkövetett testi sértés, mert a hatóság elleni erőszakot testi sértés nélkül is el lehet követni, mert tehát a D. szavai szerint: «a testi sértés a hatósági közeg elleni erőszaktól nemcsak in abstracto elkülönített, de in concreto elkülöníthető törvénysértést képez». — Ezért állapítana meg viszont a Kbt. 126. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágás céljából elkövetett laksértés pusztán eszmei halmazatot, mert az udvarban levő tárgyon «a lopás a laksértés nélkül egyáltalán nem lett volna véghez viheto». Ezért lehetne csak eszmei halmazatról szó a bujakórban szenvedő által elkövetett erőszakos nemi közönség esetében, a midőn az áldozat a reáragadt bujakór folytán súlyos testi sértést megállapító egészségháborítást is szenved. A kausalitás, s a kausalitásért való büntetőjogi felelősség alapul vétele

mellett az ideologiai egység ekként módosított elméletének tarthatatlan volta nyilvánvaló. Az eszközbüntett és a célbüntett között való benső és elválaszthatlan összefüggés nem szünteti meg sem az eredménytöbbséget, sem a tettesnek az eredmények mindegyikére vonatkozó bűnösségét. Hogy az utolsó, mint legprægnansabbnak felhozhatni szokott példánál maradjunk, — az a benső s elválaszthatlan összefüggés megszünteti-e az eredménytöbbséget, a szemérem erőszakos megsértését és a súlyos testi sértést? Felelet: nem. Megszünteti-e mindkét eredménynek szándékos voltát, midőn a tettes a testi sértést is mint cselekményének következményét tényleg előre látja? Felelet: nem.

Ha tehát az eszközbüntett és a célbüntett benső elválaszthatlan összefüggése sem az eredménytöbbségben, sem abban nem idéz elő változást s módosítást, hogy a tettes a bekövetkezett eredményeket előrelátta illetve előreláthatta: az az anyagi halmazat szempontjából közömbös, s a különben fenforgó anyagi halmazat eltűnését nem eredményezheti. Enyhítő körülményt is legfőlebb azoknál képezhet, a kik méltánylásra érdemes körülményt látnak abban, hogy a tettes, hogy a célját képező büntettet elkövetesse, egy másik büntett elkövetésétől sem riadt vissza.

11. Lemondás az indítványról (remissio). Ez alatt nem a már előterjesztett indítványnak visszavonása értendő, hanem lemondás az indítvány előterjesztésének jogáról. A kérdés az, tehet-e érvényes indítványt az, a ki ebbeli jogáról lemondott? A kik a lemondásnak joghatályát tagadják, a büntetőjognak közjogi természetére hivatkoznak, s arra, hogy az indítvány mint kivétel a legszorosabban magyarázandó. Így Olshausen s a német judikatura. Ez ellen azonban fel lehet hozni, hogy az indítvány egyáltalán nem tekinthető oly elidegeníthetlen jognak, melyről lemondani nem lehetne; hogy ha a sértett tényleg lemondhat az indítványról oly módon, hogy a törvény által meghatározott határidő alatt indítványt nem tesz, a kifejezett kötelező lemondás el nem ismerése értelemmel nem bir.

Különösen visszásnak tünik fel a lemondás jogának el nem ismerése a visszavonható indítványnál, a melynél az olasz judikatura a lemondás hatályát elismeri. Így a fenállott flórenczi semmitőszék azzal az indokolással, hogy «non debet cui plus licet, quod minus est, non licere». A kérdés döntvény által való szabályozást azért igényel, mert a m. k. Curia többféle módon határozott. Nem ismerte el a lemondást 1883 márcz. 6. (BJT. 6. k. 73. l.), mert «az egység csak magánjogi természetű következményeket vonhat maga után»; — ugyanigy 1892 máj. hó 11. (U. o. 25. k. 149. l.) Ellenkezőleg — még pedig visszavonhatlan indítvány esetében — 1891. jan. 29. (Ügyv. lap. 1891. évi. 9. sz.) «a lemondás dacára emelt panasz jogosult indítványnak nem tekinthető».

Dr. Heil Fausztin,

kir. ítélő táblai bíró.

(Folyt. köv.)

Az alkotandó bányatörvény problémái.¹

A bányatörvényjavaslat előterjesztésének kilátásba helyezésével egyidejűleg hangoztatta a miniszterelnök (nagybányai beszámoló beszédében) azt is, hogy a «*bányahatóságokat kell megfelelőleg szerveznünk*».

Megfelelőleg akkor szervezhetjük a bányahatóságokat, ha tisztába jövünk azon hatósági ügykörrel, melyet rájuk ruházni a bányászat érdekében szükséges és célszerű.

Ma e hatáskör következő:

I. Kiterjed mindazon iparhatósági ügyekre, melyeket minden más iparágánál az iparhatóságok gyakorolnak;

II. a bányakataszter és a bányatelekkönyvvezetés körébe tartozó nyilvántartások vezetésére;

¹ Az előbbi közl. l. a 38. és 39. számban.

III. a bányarendészeti ügyekre és biráskodási teendők teljesítésére;

IV. a bányaadók és illetékek megvizsgálására, illetőleg kivetésére.

I. Iparhatósági teendői a bányahatóságnak következők:

1. Kutatási telkek kijelölése, bányászati engedélyek és bányamértékek adományozása (Ált. Bányatörvény 5. és 6. §§.);
2. bányamegyék alakításának engedélyezése (Ált. Bányatörvény 11. §.);
3. kutatás alul kivett területek meghatározása (Ált. Bányatörvény 18. §.);
4. engedély a bányatermékekkel való rendelkezésre (Bányatörvény 20. §.);
5. szabad kutatás engedélyezése (Bányatörvény 22. §.);
6. a vájást érdemlőség meghatározása (Bányatörv. 44. §.);
7. a bányajárás, az adományozási okirat kiadása (Bányatörvény 56., 57., 62. és 63. §§.);
8. külmértékek adományozása (Bányatörvény 79. §.);
9. segédvájások engedélyezése (Bányatörvény 85. §.);
10. építési engedélyek adása (Bányatörvény 133. §.);

II. Kataszteri, nyilvántartási és telekkönyvi teendők:

1. Kutatási könyv vezetése (Bányatörvény 39. §.);
2. bányakönyv vezetése (Bányatörvény 49. §.);
3. bányatelkek elhatárolása (Bányatörvény 64. §.);
4. a határkövezés (Bányatörvény 66. §.);
5. határjelek felállítása és megújítása (Bányatörv. 67. §.);
6. a határok térképezése (Bányatörvény 68. §.);
7. bányatársulati könyv vezetése és a bányatársak nyilvántartása (Bányatörvény 141. és 142. §§.);
8. a bányatársulatok alapszabályainak beiktatása (Bányatörvény 143. §.).

III. Bányarendészeti és biráskodási teendők:

1. A bányatársulatok működésének ellenőrzése (Bányatörvény 144—168. §§.);
2. a bányaművelésnek és a bányaművelésnél a biztonság ellenőrzése (Bányatörvény 173., 220—274. §§.);
3. a bányauzlet folytatásának ellenőrzése (Bányatörvény 174—189. §§.);
4. a bányatörvény szabályainak áthágásai miatt a rendőri biráskodás gyakorlása (Bányatörvény 235—250. §§.);
5. a megyetárnák részére szolgáltatandó kárpótlás meghatározása (Bányatörvény 95. §.);
6. a kisajátítási nyomozás és eljárás megindítása (Bányatörvény 27. és 101. §§.);
7. vájnak összesítése és eldarabolása tárgyában határozathozás (Bányatörvény 112—116. §§.);
8. határozat a bányajogositványok fölött (Bányatörvény 232. §.);
9. a bányatulajdon tizenhatodrészen aluli eldarabolásának engedélyezése (Bányatörvény 133. §.);
10. bányatársasági szerződések, bányatársulati és társ-pénztári alapszabályok jóváhagyása (Bányatörvény 136., 143. és 212. §§.);
11. bányatársulatok alakításának jóváhagyása (Bányatörvény 137. §.);
12. határozat a bányaszolgalmak fölött (Bányatörvény 194. §.);
13. a bányaszolgalmak fölött kötött szerződések jóváhagyása (Bányatörvény 193. §.);
14. a bányaszolgalmak jogi hatályának megállapítása a hitelezőkkel szemben (Bányatörvény 197. §.);
15. a munkások szolgálati rendtartásának jóváhagyása (Bányatörvény 200. §.);
16. bányatárs-pénztárak egyesítése iránt határozat (Bányatörvény 210. §.).

IV. Teendők a bányaadókivetés és a bányailletékek körül.

1. Az 1875: XXVII. tcz. szerint a bányabirtokosok adóvallomásait a bányahatóságok vizsgálják meg és az adóztatás tárgyában az adókivető bizottság elé (az illetékes pénzügyi igazgatóság útján) javaslatot terjesztenek.

2. A mértékilletékeket a bányahatóságok vetik ki.

Mindez a bányahatósági teendők összeségét nem foglalja magában; biztosan mondhatjuk azonban, hogy az itt elő nem sorolt kevésbé fontos teendők is kivétel nélkül a megjelölt négy kategória egyikébe vagy másikába sorolhatók.

Ha már most figyelembe vesszük az 1884: XVII. tcz. 25. §-át, és látjuk, hogy minden, a legkülönlegesebb szak-képzettséget igénylő iparág gyakorlására is az engedélyt az iparhatóság adja meg; ha figyelembe vesszük, hogy a regálitás a jogegyenlőség elvén kifejlődött gyakorlat következtében ma már tartalom nélküli fogalommá vált és arra visszatérni nem is lehet; ha a jogfolytonosság és a jogfejlődés szemmel tartása mellett a szabad bányászat rendszeréről egészen a szabad egyezkedés rendszerére térünk át: akkor mindazon következményeket, mindazon teendőket, melyeket ma a bányahatóságok iparhatósági teendőkként végeznek, bizvást az iparhatóságokra ruházhatjuk, kiterjesztvén az ipar-törvény rendelkezéseit a bányaiparra is. Itt elleneteskép nem hozható fel azon körülmény, hogy a bányászati ipar gyakorlásának engedélyezési feltételei előzetes szakszerű megvizsgálást igényelnek; mert hisz az 1884. évi XVII. tcz. 25. §-a világosan elrendeli, hogy a 25. §-ban taxative elősorolt iparágak gyakorlásának engedélyezési tárgyalásánál, az engedély kiadása előtt szakértők is meghallgatandók.

A bányatelekkönyvek vezetéséről már kifejtettem nézetemet a f. é. 39. számban; ugyszintén a bányatársaságok és bányatársulatok felett gyakorlandó bírósági felügyeletről is.

A mi ezeken felül akár bányarendészeti, akár biráskodási szempontból ma a bányahatóságok ügykörébe tartozik, a hatósági és bírósági ügykörök minden megzavarása nélkül lenne egyrészt a polgári, másrészt a kihágások és vétségek felett ítélő bíróságok elé utalandó és a bányarendészet gyakorlása a közrendészeti hatóságokra ruházható.

Végül tekintettel arra, hogy az iparengedély különben is illeték alá esik, a jelenlegi bányamérték illetéket az iparengedélyezési illeték helyettesíthetné s minthogy a bányaadó kivetési bizottságoknál különben is két-két bányaszakértőnek kell alkalmazva lenni, fölösleges, hogy az adójavaslatokat a bányakapitányságok tegyék meg.

Szóval mindaz, a mit ma a bányahatóságok végeznek, teljesen azonos jogi természetű ama functiókkal, melyeket már létező hatóságaink és bíróságaink minden más ipari és kereskedelmi ágra nézve ma is teljesítenek. — Ha ezek functiója a többi foglalkozásokra megfelelő, nincs ok, mely miatt az a bányászatra kiterjeszthető nem lenne; a mennyiben pedig hiányos, nem a bányászat speciális, hanem az ipar és kereskedelem általános igényei szempontjából, beleértve a bányászat igényeit is, reformálandó.

A bányahatósági ügykörnek a már létező többi hatóságok ügykörébe való beolvadása folytán megszűnnék a miniszterium legfőbb bányahatósági ügyköre is, mert ez természet-szerűleg a közigazgatási bíróságok hatáskörébe menne át.

Ha azonban a bányászat igényei külön hatóságok felállítását, sőt fentartását sem követelik, mindazáltal feltétlenül szükségesnek tartanánk a hites bányamérnöki intézmény meghonosítását. — A hites bányamérnök lenne azon szakértő közeg, a kit úgy a hatóságok, mint pedig a bíróságok, valamint a felek is igénybe vehetnek mindannyiszor, midőn bányászati speciális szakkérdések megvilágításának kérdése, vagy általán bányászati-technikai kérdés megoldásának szüksége forog fen.

A hites bányamérnöki intézménynek helyes szervezete

mellett külön bányahatóságokra szükség nincs; — mert ezek szakszerű véleményének figyelembe vétele mellett sem iparhatóságaink, sem rendes bíróságaink nem akadnának meg, midőn a bányászati ipar engedélyezése, gyakorlása vagy művelése körül felmerülhetők kérdések felett kellend dönteniök.

A mai rendszer ugyanis fen nem tartható, mert miként a f. é. 39. számban is rámutattam, szinte lehetetlen dolgot követelünk akkor, ha két tanszak elvégzését követeljük. — A mai rendszer mellett a bányahatósági teendők pontos elvégzése birói kvalifikációt követel és látjuk, hogy az összes bányahatóságoknál alig van birói minősítéssel bíró tisztviselő; a legutóbbi 20 év alatt kinevezettek között csupán egyetlen egy van, a ki ügyvédi oklevele alapján, birói kvalifikációval is bír és épen midőn e sorokat írom, nyújt ezen állításomhoz bizonyítékot maga a pénzügyi miniszterium, pályázatot nyitván 8 bányaesküdti állomásra; a kinevezés feltétele bányászati oklevél és azon kötelezettség, hogy a kinevezendő a legközelebbi 4 év alatt mint magánhallgató a jogot elvégi és a jogi államvizsgákat leteszi. Világos bizonyossága ez annak, hogy oly alaki minősítéssel bíró ember, a ki a bányahatósági tisztségre alkalmas, ma nincs. Ezen a bajon pedig nem akként lehet segíteni, hogy kinevezett tisztviselőket erkölcsileg arra kényszerítsünk, hogy hivatalos óráikon kívül a jogtudományokban magukat képezzék, hanem lehet segíteni akként, hogy érvényesítsük itt is a munkafelosztás elvét, végeztetvén mindenkivel oly hivatalos funkciót, melyre törvényes minősítéssel bír és a melyre hatósági köre általánosságban különben is kiterjed.

Az új bányatörvény megalkotásánál, miként az eddig előadottakból látjuk, sem a bányajog anyagi részénél, sem a bírósági, sem a bányahatósági eljárás hatásköri beosztásánál nehézségbe, akadályokba nem ütközhetünk. Minél közelebb, minél szervezesebb kapcsolatba hozzuk ugy az anyagi, mint pedig az alaki részt már meglevő törvényeinkkel és intézményeinkkel, annál egyszerűbb a rendezés, annál célszerűbb s magának a bányászatnak szabad mozgására kedvezőbb az alakulandó állapot.

Egyedüli nehézség, nézetem szerint, a törvénynek oly módon való megalkotása, hogy általa már eddig szerzett jogok sérelmet ne szenvedjenek. Gondos vizsgálódás tárgyává teendők tehát különösen az erdélyi aranyvidék területén meghonosodott szokásjogok és egyes bányavidékek viszonyai, a mennyiben eddigelé bányajogok szerzésére alapul szolgáltak.

Meghagyandó mindezekből, a mi a szerzett jogokat védi, a jövőre nézve azonban itt is a többi jogi intézményekkel való teljes összhang elérésére kell törekedni.

A szerzett jogok respectálását különösen igénylik a bányatársaságok.

Az 1891. évi XIV. tcz. 23-ának b) pontja rendeli, hogy betegsegélyző pénztárhoz kell tartozniok mindazoknak, a kik «bányákban és kohókban, vagy a bányatermékeket feldolgozó egyéb művekben, ugy szintén kőfejtő-, homok-, kavics- és agyagtermelő telepeknél oly fizetéssel vagy bérrel vannak alkalmazva, melynek egy munkanapra eső összege 4 frtnál nem magasabb, és a kikkel szemben a munkaadó a munkába álláskor világosan ki nem kötötte, hogy az alkalmazás 8 napnál rövidebb időre terjed.»

Mig azonban ezen törvény a munkások segélyezését csupán betegségük esetére biztosítja, az évszázadok óta életben levő és működő bányatársaságok biztosítják a bányamunkás részére munkaképtelenség, vagy bizonyos számú szolgálati év leteltével a nyugbért, özvegyének és serdületlen gyermekeinek az ellátási díjat stb.; szóval sokkal nagyobb kedvezményeket nyújt, mint a munkások betegsegélyző pénztárai.

A magyar korona országai területén levő kincstári bányaműveknél fenálló összes bányászati társaságok együttesen egy közös társaságot képeznek és velük több magán bányá-

társulat társaságára már régebben egyesült, ma is tényleg együttesen kezeltek és kiterjed ezen magán bányatársulatok munkásaira is azon egyetemlegesség, mely a kincstári bányamunkások társaságaira fenáll és abból áll, hogy az egyes társaságok elidegeníthetetlen vagyonát képezik azon műveknek, melyek miatt létrejöttek és azoktól mindaddig míg közülük csak egy is fenáll, nem választhatók el.

Ezen egyetemlegességi viszonyról fogva, mely nevezetesen az alsómagyarországi bányakerületben az érczbányáknál áll fen, a munkások érdekei kiterjedtebb mérvben biztosítvák, mint a mily keretek között az 1891. évi XIV. tcz. mozog. Másrészt azonban ugyanezen bányakerületben a munkás bérének 6%-val, felvételi, előléptetési és nősülési díjjal, a munkaadó pedig ugyanazon összeggel, melylyel a társasági tagok együttesen, továbbá az orvosok fizetésével és a mutatkozó hiányok felének pótlásával, másik felének előlegezésével járul a társasági terhekhez, melyek e szerint tetemesen meghaladják azon terheket, melyeket az 1891. évi XIV. tcz. munkaadóra és munkásra ró.

Igaz, hogy a bányatársasági terhek, kedvezmények és szolgáltatások nem mindenütt egyenlő mérvben szabályozvák, azonban mégis minden bányatársaság több anyagi kedvezményt nyújt, mint a betegsegélyző pénztárak. Az alkotandó bányatörvényben megoldást kell nyerni tehát azon kérdésnek is, miként szerveztessenek újra a bányatársaságok?

Azon minimum, melyet az 1891. évi XIV. tcz. nyújt, a bányamunkások eddig szerzett jogait csonkítaná, köztük méltán elégtelenséget kelthetne, tehát az új bányatörvénynek ennél többet kell nyújtania.

Nézetem szerint leghelyesebb lenne az állam egész területén levő összes bányaművek társaságait egy közös bányatársasággá egyesíteni, rájuk az alsómagyarországi bányakerület érczbányáinál érvényes szabályokat egész terjedelmükben az egyetemlegesség elvével együtt alkalmazni, mert a bányamunkásokra ennek rendelkezései nyújtanak legtöbb kedvezményt és ezen kedvezményes állapotnak általánosítása köztekintetektől kívánatos.

Meg kell még említenem a bányaművelés céljai szempontjából az általános bányatörvény 98. §-ában statuált és a szokás és joggyakorlat alapján érvényben levő kisajátítási jogot, melynél fogva «minden földtulajdonos köteles a bányaművelés üzemére szükséges telket a bányavállalkozóknak megfelelő kártalanítás mellett használatra átengedni».

Az általános bányatörvény 3. §-a fentartotta a bányauri jogot, mely szerint az ugynevezett fentartott ásványok (lásd Wenzel már idézett munkájának 83. és 84. lapján) a fejedelem kizárólagos rendelkezésére tartatnak fen; ennek folyományaként rendelte az általános bányatörvény 123. §-a, hogy az arany és ezüst nyers termék a fejedelmi pénzverőintézetbe szolgáltatandó át beváltás végett és szintén a bányauri jog következményének tekintendő az általános bányatörvény 219. §-ának rendelkezése a bányavámról (urbura).

Miután azonban már az általános bányatörvény a bányászok szabaddá, mindenkire nézve hozzáférhetővé tette: nagyon természetes, hogy a bányauri jog, a regalitás, sem volt fentartható; így látjuk, hogy az arany és ezüst beváltási kényszere már 1856-ban az ez évi október 24-én kelt nyiltparancscsal, a bányavám pedig az 1862. évi április 28-án kelt birodalmi rendelettel megszüntetett és így valószínűleg semmiféle intézmény sem tanuskodik ma már a bányauri jog, a regalitás mellett.

Ennek konstatálása mellett kiemelem, hogy mindaddig, míg a bányászat a regalitás elvén nyugodott, míg abból a királynak, később az udvari kamarának, illetőleg az államnak már magából a jogból kifolyólag bizonyos jövedelme volt: a kisajátítás joga a király, illetőleg a közérdek következményének volt tekinthető; azonban ma már, midőn a bányászat szabad iparrá fejlődött, midőn a regalitás elve

minden következményeivel együtt hatályát elvesztette: a bányaművelés nem eminenter közérdek, hanem csupán csak annyiban, mint minden más iparág, mely közvetve ugyan az állami életre, a közjóra is kihat, mindazáltal első sorban magánérdekeket szolgál.

Ma már tehát, midőn mások szerzett jogairól van szó, egyik magánérdek áll a másik magánérdekkel szemben, s minthogy a magánérdek csak közérdekkel szemben szorítható háttérbe és mert az 1881. évi XLI. tcz. 1. §-a világosan kimondja, hogy kisajátításnak csak közérdekből van helye: mindezeknél fogva az alkotandó új bányatörvényben a bányaművelés céljaira való kisajátításról nem lehet többé szó.

A jogegyenlőség nivelláló hatása alatt a bányajog csakis az általam előadott irányban fejlődhet, mert privilegiális állásának biztosítása és további fentartása praecedensül szolgálhatna arra, hogy más iparágak hasonló privilegialis helyzetet kívánjanak.

Ha arról van szó, hogy a bányászat eddigi exlex helyzetéből legalis álláspontra tereltessek, ezen álláspontot csakis az általános jogrend elfogadott alapelvei határozhatják meg.

Tóth Gáspár.

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

A törvénynek nagy fontosságú és jellemző intézkedései közé tartozik az, mely a szabadalmi jog alanyát határozza meg. A magyar törvényjavaslat szerint a szabadalmi jog a valóságos feltalálót, vagy annak jogutódját illeti meg. Ezen rendelkezés a magyar törvényjavaslatnak egyik fénypontja. Ezen rendelkezésnek törvénybe iktatásával a magyar javaslat magasabb álláspontra helyezkedett, mint a többi törvényhozások. A külföldi törvények ugyanis és különösen a német, az első bejelentéstől teszi függővé a szabadalmi jog alanyának meghatározását. A német törvény meghozatalát megelőző mozgalomban a német érdekelt körök legnagyobb része kívánta azt, hogy a szabadalmi jog alanyává a valóságos feltaláló tétessék, utalva arra, hogy a bejelentőnek joga csak praesumptio lehet, míg a feltaláló joga az intézmény alapján sarkaló jogelv. Jogrendészeti tekintetknél fogva kimondhatta a német törvény, hogy a szabadalomhoz való jog az első bejelentőt illeti, de ha a szabadalmi jogintézmény valóságos alapelvét akarjuk érvényre juttatni, akkor a törvény a szabadalmi jog alanyává csakis a valóságos feltalálót teheti. Igaz, hogy a magyar törvényjavaslat pozitív részleges rendelkezéseiben nem nyújt több gyakorlatilag érvényesíthető jogot a valóságos feltalálónak, mint a német törvény, de azért mégis rendkívüli fontos a fent idézett elvi deklarációnak a törvénybe iktatása, mert az élet különféle alakulásaiban, a szabadalmi jogeseteknek finom elágazásaiban elvi utmutatót képez a bíró részére, a ki a törvényt alkalmazni lesz hivatva. Döntő a törvényhozóra nézve azon szempont, hogy egy nagy elvi törvénynek, mely a közönséges jog alól kivételt képező jogvidéket szabályozni van hivatva, tárgyának vezérelvét, csak a tiszta jogból kiindulva szabad és kell megállapítani. Egyes rendelkezésekben a célszerűség követelményeinek lehet számot tartani, de ennek tekintetei háttérbe lépnek ott, hol a törvény jellegző eszméjét kell kifejezésre juttatni. Az igazság, a méltányosság, a valóság követelik azon jogelvnek törvénybe iktatását, hogy a szabadalom megadására csak az első feltaláló tarthat igényt és az által meg van teremtve az alap a feltaláló és bejelentő, egy kettős találmány (Doppelerfindung) alanyai, a feltaláló és a találmány elsajátítója, a szolgáltató és alkalmazott között létező szabadalomjogi viszonyok szerves fejlesztésére és logikai rendezésére. Minden evvel ellenkező törvényre állanak a

francia doctrina ama szavai: «la priorité de la date n'est qu'une présomption, qui peut être combattue par la preuve contraire».

A magyar törvényjavaslatnak a valóságos feltaláló jogai konkrét érvényesíthetésére vonatkozó tételes rendelkezései tehát nem mint a rendszertől eltérő kivételek, hanem mint egy alapvető elvnek bizonyos esetekben való konkrét nyilvánulásai és megvalósulásai jelentkeznek. Egészen más az, ha valakinek jogosítványa egy az egész törvényt jellemző elven, vagy egy kivételen alapul. A törvényt magyarázat tekintetében a különbség minden jogász előtt szembeötlő. A feltalálónak a találmány szabadalmazására vonatkozó joga ellenére a szabadalom jogrendészeti és célszerűségi tekintetéből annak adatik meg, a ki az iránt folyamodott, vagyis a bejelentőnek. A törvényjavaslat szükségesnek látja épen úgy, mint a német törvény, a valóságos feltalálót a bejelentő ellen megvédeni. Ezen védelem akkor áll elő, ha a bejelentő a találmányt a valóságos feltaláló rajzaiból, méreteiből, berendezéseiből vagy mintáiból vette és a védelem a feltaláló részére abban áll, hogy a valóságos feltaláló, a bejelentő által kért szabadalmi oltalom megadása előtt, a felszólalás idején belül, tiltakozhatik és előadhatja, hogy a találmány az övé és kérheti, hogy a roszhizemű bejelentőnek a szabadalmi oltalom ne adassék meg. Ha e felszólalás folytán a bejelentés visszavonott vagy visszautasított, a felszólaló, ha az értesítéstől számítandó 30 napon belül a kérdéses találmányt bejelenti, követelheti, hogy bejelentésének elsőbbsége az előbbeni bejelentés napjától számíttassék.

Ezen védelemnek tehát az a feltétele, hogy a bejelentő roszhizeműleg szerezte legyen a találmányt, hogy a valóságos feltaláló az ellen felszólalt és hogy ezen felszólamlás következtében a szabadalom megtagadtatott legyen. Ezen védelem tehát nemcsak nem tulságos, de nem is kielégítő, mert feltétele az, hogy az érdekeiben sértett feltaláló éber figyelemmel kísérje a szabadalmi bejelentéseket és felhívásokat és, hogy kellő időben kérje maga részére a szabadalmaztatást. A törvényjavaslat ezen specialis rendelkezésével ismert utakon halad. Ezen, a valóságos feltalálónak biztosított jog még kibővítésre szorul, a mennyiben a meglopott feltalálónak módot kell nyújtani a szabadalomnak bármikor leendő revindikációjára. A valóságos feltaláló jogának érvényesíthetése ne legyen a felszólamlási eljárás idejéhez kötve, mert a károsult megkárosíttatásáról a legkritkább esetekben értesül akkor, ha az eltulajdonító szabadalomért folyamodik, hanem a mint a tapasztalatok mutatják, leginkább akkor, ha a szabadalmat nyert bejelentő szabadalmának értékesítését megkezdi. A mindenkori revindikálhatóság a törvény alapelveinek kifolyása. Daczára annak, hogy a francia törvény nem ismeri a szabadalom revindikációját, a francia szabadalmi theoria mégis már rég óta annak álláspontjára helyezkedett. Az alapgondolat ott az, hogy mindazon szabadalmak, melyek kezdettől fogva a szerzési mód roszhizeműségének defectusában szenvednek, ezen defectustól semmi körülmények közt sem szabadulhatnak. Pouillet, a híres francia szakember, ezt a következő classikus szavakkal fejezi ki: «la loi n'a ni pu, ni voulu donner un bill d'impunité à la mauvaise foi et au vol». Ezen okból felmerült a szaktanácskozmányban is azon eszme, hogy a jogtalan módon, a valóságos feltaláló sérelmével kieszközölt szabadalom, a sértett valóságos feltaláló által bármikor revindikálható lenne.

A valóságos feltaláló védelmének szüksége egy másik, ettől különböző esetben is válik szükségessé, t. i. midőn a találmány tárgyát más valaki, a nélkül, hogy azt jogtalan módon elsajátította volna, szabadalmaztatni kérte. Ezen eset az irodalomban «Doppelerfindung» elnevezés alatt van felemlítve.

A «Doppelerfindung», vagyis a két személy által egy időben tett találmány esete forog fen akkor, ha ugyanazon találmányt két ember találta fel, kik egymásról nem tudnak. Meg-

¹ Az előbbi közl. l. a 32., 33., 35., 36., 37., 39. és 40. számban.

történhetik már most, hogy az egyik a szabadalmaztatásért folyomodik, míg a másik ezt tenni elmulasztja. A szabadalmi jogban sem szem előtt téveszthető jogrendészeti tekintetek követelik, hogy annak, a ki a találmány szabadalmaztatása iránt mint legelső folyomodik, vagyis az első bejelentőnek adassék meg a szabadalom. De másrészt a szabadalmi jog és különösen a magyar szabadalmi törvényjavaslat alapelve az, hogy oltalom adassék mindenestre annak, kinek szellemi conceptiója a találmány, és ki ennél fogva valóságos feltaláló. Ezen tekintetnek köszönheti létezését a törvényjavaslatnak a német törvényből átvett amaz intézkedése, hogy a szabadalom hatálytalan azzal szemben, a ki találmányt, melyre másnak szabadalom engedélyeztetett már azelőtt, mielőtt ez utóbbi találmányát bejelentette volna, a magyar korona országainak területén szabadalmi oltalom nélkül használta, vagy a felhasználásra szükséges intézkedéseket már megtette. Ily régiebb jogosult a találmányt saját üzletének céljaira, saját vagy idegen műhelyekben használhatja ugyan, de e jogositványt másra csak saját üzletével együtt ruházhatja át. Míg tehát a mala fide bejelentő ellen a törvény a valóságos feltalálót a szabadalom revindikációjára feljogosítja, addig a jóhiszemű bejelentő ellen a feltaláló jogot nem kap, hanem csak *mellette* érvényesítheti magát.

A törvény azon domináló elvének, hogy a szabadalom csak a valóságos feltalálót illeti meg, van a most említett két eseten kívül még egy másik, a szabadalmi jog alanyiságát lényegesen influáló és a gyakorlati életben különösen fontos következménye is. Azon személy ugyanis, mely a találmányra a szabadalmat kérte, s mint első bejelentő azt el is nyerte, kit a törvény a korábban szóba jött praesumptionál fogva e szerint feltalálónak tekint: olyan körülmények között lehet, hogy daczára annak, miszerint esetleg a találmány létesítésére a szükséges conceptiv tevékenységet kifejtette, még sem tekinthető valóságos feltalálónak. A törvény e tekintetben egy fictiót létesített, hogy bizonyos egyéneknek feltalálói tevékenysége más nevében, más részére, másnak megbízásából gyakoroltnak tekintendő és, hogy ennél fogva a szabadalom voltaképen azon személyé legyen, a ki jogi szempontból, illetve a fenforgó ténykörülményekből következtetett jogviszonynál fogva a szabadalmat bejelentett személy feltalálói tevékenységére joggal igényt tarthat. A jogviszony, mely ezen fictió teremtését szükségessé tette: a szerződési, vagy alkalmazási viszony. A német bírói gyakorlat az ilyen találmányt «Etablissement Erfindung» elnevezéssel jelölte meg.

Feltalálónak tehát az tekintetik, kinek részére más valaki, állásánál fogva új találmányok megtételére, a gyárüzem tovább fejlődésére és tökeslebülésére irányuló szempontból hivatva volt. Vannak gyárak, melyek a rendes alkalmazottakon kívül még olyan egyéneket is alkalmaznak, a kik a manualis vagy felügyelő, vagy közvetlenül intéző tevékenységtől fel vannak mentve és kik részint hivatva vannak, részint pedig alkalmat nyernek arra, hogy tudásukat, buvárlataik, vizsgálódásaik eredményét bizonyos irányban, a rendelkezésükre bocsátott segédeszközökkel fejleszszék. Az ezen alkalmazottak által tett találmányok e szerint nem pusztán azok saját egyéniségében rejlenek, hanem főleg azon működési körnek tulajdoníthatók, melyben tevékenységüket kifejtették, miért is a szabadalmat jogszerűen nem saját maguk részére, hanem azok részére, kikben tevékenységük indító oka fekszik, szerezhetik csak meg.

Gyakran megesik, hogy az, ki valamely találmányra szabadalmat nyert, addig, míg egy bizonyos gyárba jutott, ezen iparágat nem is ismerte. A neki alkalmazást nyújtó gyárban ismerkedett meg csak az illető iparággal, melynek körébe későbbi találmánya esik, az ott létező segédeszközökkel kísérleteket tett, egy szóval az e gyárban már teljesen, vagy félig kész technikai processusokból nyerte az ösztönt a további vizsgálódásokra. Ilyen körülmények közt

jogos és méltányos, hogy ne ő, hanem az illető vállalat főnöke legyen jogosítva a maga részére szabadalmat igényelni, vagyis mint valóságos feltaláló jelentkezni és a valóságos feltalálót a törvény principális elve alapján megillető jogokat érvényesíteni. Az ilyen jogviszonyt substantiáló ténykérdéseknek bebizonyítása és megállapítása esetén a német bíróságok már előbb is erre vonatkozó törvényes intézkedések hiányában is megállapítottak a főnöknek, mint fictio utján elismert valóságos első feltalálónak, a találmányhoz és ennek következtében a szabadalomhoz egyedüli és kizárólagos jogát és ezen felfogás át is szivárgott a magyar törvényjavaslatba, a melyben bizonyos konkrét rendelkezésekben nyert kifejezést. A törvényjavaslat 6. §-a ugyanis a következőképen intézkedik: «Állami szolgálatban álló személytől a szabadalom az államhatóság tiltakozása folytán megtagadható, ha az általa bejelentett találmány az állam költségén van, vagy annak eszközeivel, vagy a hatóságilag elrendelt kísérletek és előkészületek folytán keletkezett, vagy ha az ily feltaláló hivatalos utasítása alapján köteles volt azon irányban, a mely a találmányra vezetett, az állam részére működni. Ily esetekben az államkormány jogosítva van a szabadalmat a bejelentés visszavonásáról, vagy elutasításáról vett értesítéstől 30 napon belül az első bejelentéstől számítandó elsőbbséggel a maga részére igénybe venni». Ezen intézkedéssel applicálja a törvényjavaslat az épen kifejtett jogelvet, csakhogy nem viszi azt logikai következetességgel keresztül, a mennyiben azt csakis az államhivatalnokok tekintetében valósítja meg. Már pedig vagy áll ezen elv minden alkalmazottra nézve, vagy egyikre sem és nincsen elfogadható ok arra nézve, hogy pusztán az államhivatalnokok szolgáljanak kísérleti objektumokként. Közelfekvő azon feltevés, hogy az államhivatalnokokra nézve ezen intézkedés azért lett a törvénybe felvéve, mert az államhivatalnokok tekintetében a ténykérdés a legkönnyebben oldható meg, a mennyiben az államhivatalnokoknak jogviszonya már az alkalmaztatásnak ténye által világosan meg van adva. Hézagossá marad tehát a törvény akkor, midőn magánhivatalnokok által tett találmányra kieszközölt szabadalomra nézve semminemű intézkedést nem tartalmaz és ezen hézagnak pótlás utján való betöltése szükséges, mint ezt a szaktanácskozmány alkalmával igen helyesen kifejtették. A helyes megoldás lenne tehát az, minden úgy állami, mint magán alkalmazottól a szabadalomhozi igényt megvonni akkor, ha szerződése vagy külön utasítása által kötelezve volt tevékenységét a találmány irányában megbízójának szentelni. A magyar törvényjavaslatnak épen idézett, az államhivatalnokokra vonatkozó szakasza módosításokat igényel azonban más irányban is. Ezen szakasznak az ugyanazon intézkedést tartalmazó osztrák javaslat vonatkozó szakaszával való összehasonlítása mutatja, hogy a magyar javaslat tulságosan messzire megy és nagyon mostohán bánik el az állami hivatalnokokkal. Az osztrák javaslat 5. §-ának második bekezdése értelmében az állam szolgálatában álló személyeknek nincsen igényük a szabadalom elnyerésére egy hivatásuk körében tett találmányra, ha közvetlenül fölöttes hatóságuk az ellen tiltakozik vagy felszólal, és ha a szabadalmaztatásra bejelentett találmány az állam költségén tett kísérletek révén, az állam tulajdonát képező eszközökkel jött létre, vagy ha a feltaláló hivatalnok a szolgálati szabályzat, szolgálati szerződés, vagy olyan megbízatás folytán járt el, a mely a találmányhoz szükségszerűen vezetett. A magyar törvényjavaslat megtagadja azonban a szabadalom megadását egy államhivatalnok részére nemcsak közvetlenül fölöttes hatóságának tiltakozása folytán, hanem egyáltalán az állami hatóság ellenmondása esetén és míg az osztrák javaslat szerint az államhivatalnoknak nincsen igénye egy az ő hivatási körében tett találmányra, addig ezen korlátozás a magyar javaslatban nem fordul elő, úgy, hogy a magyar államhivatalnok a műszaki haladás bármely terén igen nagy korlátozásnak

van kitéve. Az osztrák törvényjavaslat szerint egy telephon-hivatalnok nincsen akadályozva abban, hogy egy vasuti fékezőre szabadalmat nyerhessen, míg ez Magyarországon nem volna lehetséges, mert a magyar javaslat által contemplált intézkedés szerint, bármely találmány és így nemcsak hivatása körében tett találmány, az államhatalom részére vindikálható.

A szabadalom alanyának kérdésével összefügg azon kérdés is, kit illet meg az előjog a találmány javítása körül.

Dr. Deutsch Izidor,
budapesti ügyvéd.

(Folyt. köv.)

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. törvénycikkre vonatkozó átmeneti intézkedések tárgyában kibocsátott 4056/94. sz. igazságügyminiszteri rendelet.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 234. §-ában nyert felhatalmazás alapján rendelem:

1. §. A kir. járásbíró, békebíró és szolgabíró előtt folyamatba tett azokban a kisebb polgári peres ügyekben, melyek 1894. évi november 1-jét megelőzőleg lettek megindítva, az eljárást, — ideértve a perorvoslatokat és a végrehajtást is, — az 1893. évi XVIII. tcz. 226. §-a értelmében az eddigi törvények szerint az a bíróság folytatja és fejezi be, a mely arra az eddigi törvények szerint hivatva volt.

2. §. Sommás perben az 1894. november 1-je előtt az ezt a napot követő határnapra kitűzött tárgyaláson a mulasztás következményei csakis akkor állanak be, ha a felek vagy azok közül valamelyik a tárgyalásra kitűzött órán túl két óra alatt meg nem jelennek.

Egyebekben a mulasztásra és következményeire ily esetben is az 1893. évi XVIII. tcz. 50—56. §§-ai irányadók.

3. §. Az 1894. évi október hó végén folyamatban maradt azokban a sommás perekben, melyekben az elsőbírósági ítélet még nincs meghozva, az 1894. évi november hó 1-je előtt felvett bizonyítás alaki tekintetben az eddigi szabályok szerint bírálendő meg, a felvett bizonyítékok mérlegelése azonban az 1893. évi XVIII. tcz. szabályai szerint történik.

A mennyiben a bíró szükségesnek találja: az 1893. évi XVIII. tcz. szabályai alapján újabb bizonyítást, vagy a már felvett bizonyításnak pótlását elrendelheti.

4. §. A járásbíró vezetője az 1894. évi október hó végéig teszi meg az 1894. és 1895. évek tartamára a S. Ü. Sz. 1. és 2. §-ában említett intézkedéseket.

5. §. A S. Ü. Sz. 29. §-a szerint a sommás perekről vezetett jegyzékbe csak azokat a sommás pereket kell bejegyezni, a melyekben a kereset 1894. évi november hó 1-je után lett beadva.

Az 1894. évi november hó 1-je előtt folyamatba tett sommás perek számának nyilvántartása továbbra is az eddigi módon történik.

6. §. Azokat a határnapokat, melyeket a bíró 1894. évi november 1-je utánra tűz ki, a S. Ü. Sz.-hoz csatolt VIII. minta szerinti tárgyalási naplóba kell bevezetni. Azokat a határnapokat, a melyek 1894 november 1-je és 1895 január 1-je közti időre vannak kitűzve és már a régi naplóba vannak bevezetve, nem szükséges az új naplóba átvezetni, hanem az új naplóba bevezetett tárgyalások eredményeihez egy tételben hozzáadandók a régi naplóban foglalt tárgyalások eredményei (pl. régi naplóban 5 tárgyalás, 2 egyezség, 1 részítélet, 2 pert befejező végzés).

Az 1895. évi január 1-ét követő időre mindegyik bíró csak egy naplót vezethet. A mennyiben tehát a régi naplóba ezen időre is határnapok vannak bevezetve, azokat az új naplóba át kell vezetni.

7. §. Ha a felsőbbíróság oly sommás perben, melyben az elsőbíróság az ítéletet 1894. évi november 1-je előtt hozta, az eljárás feloldásával vagy megsemmisítésével további eljárást rendel, — az ily ügyet a tárgyalási naplóban a többiektől elkülönítve és «régí ügy» megjelöléssel bevezetni.

Ily ügyekben a tárgyalási naplóba való bevezetés és a tárgyalás eredményének kitüntetése a S. Ü. Sz. 32. §-ának második bekezdése szerint történik.

8. §. A törvényszék elnöke 1894. évi október végeig osztja be az 1894. és 1895. évek tartamára a S. Ü. Sz. 67—69. §§-ai értelmében a felebbezési tanács ítélőbírói tagjait és rendeli ki a S. Ü. Sz. 72. §-a értelmében a felebbezési tanács jegyzőjét,

valamint ennek állandó helyettesét; a felebbezési tanács megalkotásáról és tagjairól pedig az 1894. évi november hó 15-éig tesz jelentést.

9. §. A kir. törvényszék, a kir. ítélőtáblák és a kir. Curia az 1894. évi november és december havában felebbvitt sommás ügyekről a S. Ü. Sz.-hoz csatolt XVII. és XVIII. minta szerint adnak kimutatást.

A kir. járásbírók az egyezségi ügyeknek és a fizetési meghagyásoknak az 1894. évi november és december haváról szóló kimutatását a S. Ü. Sz.-hoz csatolt XVI. minta szerint készítik el.

A járásbírók 1894. évi többi kimutatásainak elkészítése a következő módon történik:

1. Az 1894. évi január 1-től 1894. évi október hó végeig terjedő időre a sommás pereket és az összes felebbviteli ügyeket az 1891. évi augusztus hó 11. napján 4291/I. M. E. 1891. szám alatt kibocsátott ügyviteli szabályokhoz (Ü. Sz.) csatolt IV. minta 1—11. és 22—23. rovatainak megfelelő kitöltésével kell kimutatni. Ebben a kimutatásban az örökösödési ügyek és az egyéb polgári ügyek bevezetésére rendelt 12—21. rovat üresen marad.

2. Az 1894. évi október hava végén folyamatban maradt sommás perek száma (a régi IV. minta szerinti kimutatás 11. rovata átvezetendő a S. Ü. Sz.-hoz csatolt új XXV. minta 3. rovatába) s az 1894. évi november és december haváról a sommás perekre vonatkozó kimutatás a most említett XXV. számú minta illető rovatainak megfelelő kitöltésével készítenő el, úgy azonban, hogy a perek tartamának kimutatására szolgáló 14—18. rovatokban csakis azokat a sommás pereket kell kimutatni, melyek az 1894. évi november 1-je után lettek megindítva. Ennek megfelelően az új XXIX. minta szerint vezetendő mellékrajstromba csakis az 1894. évi november 1-je után megindított sommás perekre vonatkozó adatokat kell bejegyezni.

3. Az örökösödési ügyeket és az egyéb folyó ügyeket az egész 1894. évre kiterjedőleg, ugyancsak az ezekre az ügyekre vonatkozó felebbviteli ügyeket az 1894. évi november és december havára kiterjedőleg az új XXV. minta szerint kell kimutatni.

4. A kisebb polgári peres ügyeknek az egész 1894. évre szóló kimutatása az Ü. Sz.-hoz csatolt régi VII. minta szerint készítenő el.

10. §. Az év végén folyamatban maradt sommás perek számának a járásbírók kimutatásában ki kell tüntetni, mennyi esik ebből a számból az 1894. évi november 1-je előtt és mennyi az 1894. évi november 1-je után folyamatba tett perekre.

Azoknak a sommás pereknek számát, a melyekben az 1894. évi november 1-jén már elsőbírósági ítélet van hozva, s melyek az elsőbírósági ítélet feloldása vagy új eljárás, avagy új ítélethozatal elrendelése mellett történt megsemmisítése következtében az eddigi szabályok szerint folytatandók, a járásbírók az új XXV. minta szerinti kimutatás 3., 11., 12. és 13. rovataiban a többi ügyektől elkülönítve «régí ügyek» megjelöléssel tünteti ki.

A járásbírók az Ü. Sz.-hoz csatolt régi VII. minta szerinti kimutatást mindaddig készíteni kötelesek, míg az előtte folyamatban levő kisebb polgári peres ügyek egészben be nem fejeztetnek.

Budapesten, 1884 október hó 7-én.

A miniszter helyett:
Erdély, s. k.
államtitkár.

Különfélék.

— **Tizenöt-esztendei fegyház.** Nem szívesen irunk függőben levő ügyekről, de vannak kivételes esetek, mikor őszinte véleményünk nyilváníásától nem taróztathatjuk magunkat vissza. A mult héten kénytelenek voltunk rámutatni arra, hogy a nagyváradi törvényszék kilencz havi államfogházat szabott ki egy emberélet kioltásáért, és ma a másik végletet kell konstatálnunk. A budapesti kir. törvényszék 15 évi fegyházra ítélte azt a szerencsétlen leányt, a ki szerelmi kétségbeesésében és féltékenységében szeretőjét agyonlőtte, s aztán öngyilkossági kísérletet követett el. A doctrina és a joggyakorlat teljes megállapodottságot mutat a tekintetben, hogy praemeditatio csak nyugodt — legalább viszonylag nyugodt — kedélyállapot mellett állapítható meg. A jelen

esetben pedig a vádlott nő állandó kedélyhullámzásban és izgatottságban volt. Aztán meg ha valaki elhatározza, hogy a saját életét is kioltja, s erre ugyanazon perczen, melyben a másikra lőtt, komoly kísérletet is tett, akkor állapotja csakugyan nem mondható higgadtnak. A végtárgyaló elnök nagy kegyesen adta tudtára a vádlottnak, hogy a törvényszék a *legcsekélyebb* büntetést alkalmazta és nem világosította fel, hogy ez csak a vád álláspontjából igaz, a védelem álláspontjából tekintve, sokkal csekélyebb büntetés lesz a felsőfokon kiszabható. A vádlott nő, a ki súlyos megsebesüléséből még alig felgyógyulva jelent meg a tárgyaláson, ezen elnöki felvilágosítás nyomán természetesen megnyugodott. Még szerencse, hogy nem ezen megnyugvácson fordul meg az ügy.

— **Emlékbeszéd Wenzel Gusztáv fölött.** Dr. Vécsey Tamásnak Wenzel fölött tartott akadémiai emlékbeszéde a m. tud. akadémia kiadásában megjelent. Az öt ivre terjedő nagyszabású tanulmány a következő fejezetekre oszlik: Tanulói évek. Törekvés az önállóságra. A bécsi tanárság. A budapesti egyetemi tanárság. A források kutatása és közlése. Értekezések. A jogtörténet. Bányajog. Magyar magánjog. Véleményezési tekintély. Az érdemek méltánylása.

Látható e tartalomjegyzékből, hogy Vécsey mindenre kiterjedő figyelemmel és meleg érdeklődéssel foglalkozott Wenzel működésével. Nem életrajzi adatok csoportosítását foglalja e munkát magában, hanem egy kiváló jogtudós írói egyéniségének tudományos méltatását. A műből több helyen láthatjuk, hogy Vécsey ez emlékbeszédhez önálló forrástanulmányokat tett s mindent felkutatott, a mi Wenzelt mint tudóst jellemzi.

— **A végrehajtói kiküldetéseknek** sürgős ellátása céljából a végrehajtató felek érdekében az V. ker. kir. járásbírószág vezetője olyképen intézkedett, hogy a más bíróságoktól érkező végrehajtási megkeresések az érkezés napján elintéztessenek s az érkezést követő napon már a kiküldött kezébe adassanak. Ennek gyakorlati keresztülvitele a leirási és kiadmányozási teendők némi megszorítását szükségli. Nevezetesen az esetben, ha más bíróságtól érkezik végrehajtási megkeresés, végrehajtató képviselője a kiküldetésről nem nyer értesítést, hanem a mennyiben a végrehajtást foganatosítani óhajtja, már a megkeresésnek a járásbírószághoz érkezését követő napon a végrehajtási kérvény első példányával a végrehajtónál jelentkezik. A délután folyamán érkezett megkeresések azonban csak a következő nap délelőttjén érkezettekkel intéztetnek el. Ezen eljárás csak azon esetekben lehet alkalmazható, a melyekben a végrehajtató fél képviselője budapesti lakos. Hogy mely végrehajtó küldetett ki, a végrehajtói kiküldetéseknek betűsoros beosztása nyújt tájékozást.

Elismerjük a helyes szándékot, mely az V. ker. kir. járásbírószág vezetőjét fenti intézkedésének tételénél vezette, hiszen magunk is állandóan sürgettük a végrehajtási ügyek gyorsabb elintézését és kiadmányozását.

De ezen intézkedés csak félrendsabály marad, ha az V. ker. járásbírószágnál benyújtott végrehajtási kérvények épen ily gyors elintézésre és kiadmányozásra nem rendeltetik el, mert így a *más bíróságoktól érkező megkeresések meg fogják előzni* az V. ker. járásbírószágnál előző számok alatt beérkezett végrehajtási kérvényeket mind elintézés, mind kiadmányozás tekintetében, a mi méltánytalanságokra és szabályellenességre vezet.

A 33724/87. számú igazságügyminiszteri rendelet a végrehajtási kérvények és megkeresvények elintézésére és kiadmányozására nézve bonyodalmak megelőzése végett azon intézkedést tartalmazza, hogy az ugyanazon végrehajtást szenvedett ellen egyidejűleg vagy egymásután beérkezett végrehajtási kérvények és végrehajtás foganatosítása iránti megkeresvények ugyanazon előadó által egy időben intéztessenek el, mindannyi ügyben egy kiküldött rendeltessék és egyidejűleg kiadmányoztassanak.

Ha már most ezentul a végrehajtás foganatosítása iránti megkeresések azonnal, a végrehajtási kérvények pedig csak bizonyos — habár csekély — késedelemmel intéztetnek el és kiadmányoztatnak, akkor a fent idézett miniszteri rendelet intentiója paralyssáztatik és egyesek ezen gyors kiadmányozás által jogsérelmet szenvedhetnek.

De azért ebből nem az következik, hogy a megkeresések elintézésre és leiratása is késedelmes legyen, hanem az, hogy a végrehajtási kérvényeknek az eddiginél gyorsabb és a megkeresésekkel párhuzamos kiadmányozását kell elrendelni.

— **Közérdek és telekkönyv.** K. Gáspár építeni akarván a kültelken fekvő Márton-uton, bemutatta a tervrajzot és építési engedélyt kért. Ezt azonban a fővárosi tanács megtagadta azon okból, hogy a terv a házat egészen az utcavonalba viszi ki, holott azon vidéken — az újabb szabályozási terv szerint — csak előkertes házak emelhetők. K. Gáspár e kérelme megjárta a közmunkatanácsot is, a hol hasonló elintézészt kapott. Erre a telektulajdonos perrel támadta meg a fővárost az iránt, hogy szabad rendelkezési joga kimondassék, azzal érvelvén, hogy építési korlátozásnak csak akkor van helye, ha valamely megszorítás a telekkönyvben is benne van, mert mindennemű jog onnét tűnik ki. A fővárosi tisztii ügyészség azt felelte, hogy a telekkönyvbe csak a magánszemélyek jogkorlátozásai vagy felosztási tervek szoktak bevétenni, a közhatóságnak azonban joga van a városrendezést a telekkönyvi jogoktól függetlenül elhatározni, végrehajtani vagy megváltoztatni és a későbbi építéseket ezek szerint eszközöltetni. A törvényszék felperest el is utasította, de csak azért, mert ez közigazgatási kérdés és jog levén, előbb a főváros felső forumát is meg kellett volna keresnie, a mit elmulasztván, a tanácsi határozat jogerőssé lett.

— **A magyar kereskedelmi csarnok választmánya** a következő jogi érdekű ügyeket tárgyalta:

Az elnök jelentést tett arról, hogy az egyesület a kereskedelmi miniszter által véleményadásra hivatván föl az ingó dolgok részletfizetésre való eladásáról és az 1883. évi XXXI. tcz. módosításáról szóló javaslat tárgyában, a szakosztály véleménye az, hogy a szóban levő törvénytervezet előkészítését a kereskedelmi körök örömmel üdvözölik. — A kereskedelmi csarnok már több ízben folyamodván az igazságügyi kormányhoz az iránt, hogy a Horvátországban érvényes és elavult csődjog módosítás tárgyává tétessék, tekintettel arra, hogy a székes fővárosi kereskedelem ezen törvénynek a hiányait naponta érzi, a csarnok e tárgyban az igazságügyminiszterhez újabb felterjesztést fog intézni. — Egy választmányi tag előterjeszti, hogy csődügyi bűnvizsgálatok eseteiben a károsult hitelezők a budapesti királyi törvényszék által még az ugynevezett általános adatok bementése végett is közvetlenül kihallgatásra idéztetnek be, a mi felesleges és jelentékeny idővesztést okoz. Indítványozza, hogy az igazságügyminiszterhez felterjesztés intéztessék a végből, hogy — úgy, mint ezt több törvényszék eredménnyel gyakorolja — a károsult hitelezők kihallgatása az ugynevezett általános adatokra az összes bíróságok által kérdőívek útján történjék. Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

— **Az osztrák perrendtartási javaslat** állandó képviselőházi bizottsága legutóbb azon kérdéssel foglalkozott, hogy a járásbírószágok hatáskörébe 500 vagy 1000 frtig terjedő peres ügyek utaltassanak-e. A kormánytervezet az 1000 frtos értékhatárt tartalmazta. Szavazásra kerülvén a dolog, a szavazatok egyenlően voltak megoszolva, mire az elnök a kormánytervezet ellen döntött. Elfogadtatott azonban dr. Nitsche egy indítványa, mely szerint minden 500 és 1000 frt érték közti kereset és fizetési meghagyás iránti kérelem a járásbírószágnál nyujtassék be, és csak ha a felek a per folytatását kívánják, tétessenek át az iratok a törvényszékhez.

— **Liszt** büntetőjogi tankönyvének *hatodik* kiadása most már teljesen megjelent. Szerző a szöveget lassankint egészen átdolgozza. Mindinkább előtérbe lép Lisztnek «kriminal-politikai» álláspontja. Az általános rész már meglehetősen ehhez van idomítva; a különös résznek átdolgozását a hetedik kiadásra helyezi kilátásba. Érdekes, hogy az általános rész kiadásáról kiadásra rövidebbé lesz, a különös rész pedig bővül. A tankönyvnek *új-görög* fordításából az első füzetek megjelentek. Egyéb nyelvekre való lefordítása is előkészítés alatt van.

A mellékleten közöljük a győri kir. ítélő tábla elnökének rendeletét, a sommás eljárásról szóló törvény életbeléptetése alkalmából.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: Börtönügyi viszonyaink számokban. — A spanyol Btk. ORDÓDY BERTALAN pozsonyi kir. táblai tanácsjegyzőtől. — *Fogyóadalom:* G. von Wilmowski: Zur Organisation des Anwalts-Standes. — *Törvénykezési Szemle:* Közhivatalnokok büntetőjogi mentessége. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd. — Birósági szervezet Németországban. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Az igazságügyi tárca költségvetése. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Körrendelet a győri kir. ítélő tábla területén lévő e. f. bíróságok vezetőihez. — A m. kir. pénzügyi és igazságügyi miniszterek szabályrendelettel a fizetési meghagyások iránti eljárásban lerovandó bélyegilleték tárgyában. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Börtönügyi viszonyaink számokban.

A Btk. életbeléptetése utáni években bűnügyi judikaturánk nagyon ingadozó, a szabadságvesztés-büntetés pedig kétségteljesen rendszertelen volt.

A bíróságok ítéletei egyre-másra növelték a fegyházak lakóinak számát, úgy, hogy néhány évvel a törvény életbeléptetése után odajutottunk, hogy mintegy *kétezer* fegyházra ítélt kiszorult a fegyházakból.

Ezeket a súlyos büncselekmények miatt fegyházra ítélteteket aztán, a kiknek nem jutott hely a mindenütt túlszűlt fegyházakban, elhelyezték a törvényszéki, sőt nem ritkán a járásbirósági fegyházakban, összezárva így vizsgálati foglyokat, elzárásra, fegyházra, börtönre ítélteteket a fegyenczekkel, személy- és korválogatás nélkül.

E mellett a fegyházak igazgatói is állandóan túltömöttségről s ennek folytán a fegyenc lazulásáról panaszkodtak és nem alaptalanul.

Az illavai lázadást a szakkörök kizárólag a túltömöttségnek tulajdonították és csak csodának mondható, hogy ódon és célszerűtlen intézeteink mellett ez az eset egyedül állott.

Igy ismertük a börtönügyi állapotokat egész az utóbbi évekig. Az alább közölt legújabb hivatalos börtönügyi statisztika azonban ez abnormis helyzet lényeges javulását tünteti fel.

A következő táblázat a törvényszéki és járásbirósági *fegyházakban* letartóztatottaknak egy-egy napi létszámát tünteti fel, és pedig elkülönítve évenként a legmagasabb és a legalacsonyabb létszámot; továbbá külön választva azon fegyházra ítélteteket, a kik fegyházakba szorultak.

	legmagasabb napi létszám		ezek közül volt fegyenc	
	legmagasabb napi létszám	legalacsonyabb napi létszám	legmagasabb napi létszám	legalacsonyabb napi létszám
1888. év	14345	12127	—	—
1889. "	15042	12743	2569	2312
1890. "	14109	11468	2484	2101
1891. "	12993	10208	2156	1729
1892. "	11195	8926	1748	1372
1893. "	10100	7883	1385	864
1894. "	9796	7406	927	601

Ezen adatokból első pillantásra kitűnik, hogy rohamosan mondható az apadás a fegyházakban tartott fegyházra ítéltetknél, a mi igen fontos adat, különösen ha egybevetjük az alábbi kimutatással, a mely a fegyházakban és a ker. börtönökben letartóztatottaknak egy-egy napi átlagos létszámát tünteti fel:

1888-ban	5186	fegyenc és rab
1889-ben	5238	"
1890-ben	5287	"
1891-ben	5400	"
1892-ben	5475	"
1893-ban	5358	"
1894-ben	5215	"

Ezen két táblázat adataiból első sorban az következik, hogy a szabadságvesztés-büntetésre ítéltet száma állandóan csökken, ami általán a kriminalitás kevesbedésének is tulajdonítható.

Evidens továbbá az is, hogy a judikatura a büntetések időtartama tekintetében is nem a szigorubb, hanem az enyhébb irányzat felé hajlik, a mennyiben a fegyházra ítéltet mennyisége szintén csökkenőben van.

Ugyanis a fegyházakban körülbelül másfél ezerrel kevesebb fegyenc tartatik, mint 6—7 esztendővel ezelőtt, s ennek dacára azt látjuk, hogy a fegyházban levők száma is fogyott, noha most már több hely van a fegyházakban, mint néhány év előtt, mert időközben körülbelül 300 zárkával egészítették ki fegyházainkat.

Az első kimutatásban foglalt 601 fegyenc sem azért tartatik jelenleg fegyházban, mivel talán a fegyházakból kiszorultak volna, de csupán azért, mert ezeknek büntetési idejéből már nem sok van hátra s így átszállításuk nem volna célravezető, egy részük pedig betegségük miatt kórházban tartatik.

Jelenleg nem kívánunk ezen eredményekkel részletesen foglalkozni, de konstatáljuk, hogy mind judikaturánk, mind börtönügyünk végre a normális állapothoz közeledik.

Nem új fegyházakra van tehát szükségünk, hanem törvényünk büntetési rendszerének egyéb részeiben való korrekt keresztülvitelére.

A vizsgálati fogságban is némi kevesbedés mutatkozik. Ide igtatjuk az adatokat:

	ezek közül legmagasabb napi létszám	vizsg. fogoly volt legalacsonyabb napi létszám
1889	2234	1528
1890	2022	1595
1891	1898	1423
1892	1811	1543
1893	1689	1461
1894	1769	1447

A spanyol Btk.

Jól esik az embernek az egy kaptafára szabott kodexek után némelykor olyas valamit is olvasni, a mi a többitől alaposan eltérő, — mert a mint a spanyol nemzet minálunk ez ideig még mindig exotikus számba megy, olyan exotikus színezetű nem csekély részeiben büntető-törvénykönyve is.

A büntetőjog modern alapelvei és humanitárius vívmányai mellett találunk oly felfogásnak megfelelő rendelkezéseket, melyek önkéntelenül is a szemet-szemért-féle elvet juttatván eszünkbe, a középkorra emlékeztetnek; jóllehet a kodex az újabb időből való (1870). Megelégedéssel olvassa az ember, hogy azt, a ki élelmi cikket, gyümölcsöt, vagy fát lop 8 frt értékben, Hispániában is sokkal enyhébb büntetés éri, mint azt, a ki bár kisebb értékű tárgyat, de nyereségvágyból lop, — de már mélyen sérti a jogi érzéket az a rendelkezés, mely szerint azon közhivatalnok, a ki törvényellenesen szab ki valakire bármely büntetést, mely végre is hajtattott, ugyanazon büntetési nemben s ugyanoly fokban büntetessék. És ez nem egyedül álló rendelkezés. Általában véve legfőbb

hibája a törvénynek az, hogy casuistikus, a definitiókat lehetőleg kerülő, inkább taxative felsorolja az egyes előrelátható eseteket; úgy látszik, mintha a törvényhozó nem bizott volna eléggé magában arra nézve, hogy a definitiók megfelelőek lesznek, a mint hogy sokszor nem is præcisek; pl az ember élete és testi épsége elleni szándékos bűntényeknél mindenütt hiányzik a «szándékosan» kriterium, a gyermekölést pedig meg épen úgy definiálja, hogy «azon anya, a ki oly czélből, hogy becstelenségét elrejtse, gyermekét megöli», — a mivel azt akarja kifejezni, hogy törvénytelen gyermekét. A csalásnak általános fogalom-meghatározása teljesen hiányzik, a rablás meghatározásánál pedig érthetetlen az, hogy a törvény miért kívánja meg a személy elleni erőszakon kívül még az eltulajdonítandó dologra gyakorolt erőszakot is?

Másik — nézetem szerint — legsarkalatosabb hiánya a kodexnek az, hogy a büntetés kiszabásánál az ítélő bíró nagyon, de nagyon szűk korlátok közé van szorítva. A mi 92. szakaszunknak megfelelő, vagy ahoz hasonló intézkedést ott nem találni, de még ugyanazon büntetési nemben is csak ritka esetekben lehet a minimumra leszállani; mert minden büntetési nemnek megvan állapítva minimális, közepes és maximális tartama s csak kivételes az oly rendelkezés, mely a büntetést valamely büntetési nemnek egész terjedelmére nézve határozza meg, hanem a minimumtól a középtartamig, vagy ettől a maximumig; a mi pedig annál nagyobb hiba, mert a Código felette szigorú egy törvény; néhol valósággal kegyetlen és irgalmat nem ismerő.

Általában véve mindössze két tételt találtam, mely a mi büntetőtörvényünkben enyhébb büntetésű, de ezek ismét tulenyhék, az egyik az oly testi sértés, mely orvosi gyógykezelést nem igényel, vagy a mely a sértettet rendes teendőinek végzésében nem akadályozza, vagy egyáltalán gyógytartama 8 napnál rövidebb, a mennyiben az ily sértés csak kihágást képez; a másik ennél is sokkal enyhébb s ez az, hogy a közhivatalnok, a ki valakit törvényellenesen letartóztat, ha a letartóztatás tartama három napot meg nem halad, csak egyszerű pénzbüntetéssel büntetendő.

Viszont azonban halálbüntetés (mely nyilvánosan hajtatik végre) nyolcz büntetendő cselekményre van kiszabva; a király, vagy a miniszterek aláírásainak hamisítói legkevesebb 12 évi gályarabsággal, a hamis arany vagy ezüstpénz-csinálók ugyanoly fő- és körülbelül 1000 frttól 10,000 frtig terjedő pénzbüntetéssel fenytettek; a közokirathamisítás közhivatalnok által elkövetve ugyancsak 12 évi gályarabsággal, mint minimális büntetéssel.

Az egyszerű rágalmozás büntetése, a melynél t. i. a nyilvánosság esete fen nem forog, s midőn a rágalmi állítás «kevésbé súlyos» bűntényre vonatkozik — legkevesebb egy hó és egy nap; azonkívül pénzbüntetés.

Az meg egyenesen felháborító kegyetlenkedés, hogy 12 év és egy naptól 20 évig terjedhető fegyházbüntetéssel rendeli büntettetni azon magánszemélyt, a ki valakit személyes szabadságától megfoszt, ha ezen letartóztatás 20 napnál hosszabb ideig tartott, még akkor is, ha különben egyéb sanyargattatás nem történt. A női erkölcsök elleni merényletek elkövetői is egyáltalán kemény megtorlásban részesülnek; így a házasságtörés 2—6 havi fogsággal, a nőrablás és erőszakos nemi közösülés legkevesebb 12 évi és 1 napi fegyházzal büntettetnek.

Különös, hogy a halálbüntetés, a strikt büntetési tételek dacára (vagy tán épen azért) sehol sincs exclusiv büntetésként megállapítva, még a felségsértés legsúlyosabb neménél, vagy gyilkosságnál sem, hanem kivétel nélkül minden esetben csak mint az illető bűntényre előirt maximális büntetés.

Büntetési nem az van tömérdek.

A fogságbüntetések közül kettő a mi fegyházunknál is súlyosabb, a mennyiben nemcsak hogy határozott tartamuknál a minimum 12 év és egy nap, a maximum husz év, ha-

nem mindkettő a gyarmatokban lévő valamely erődben töltenő ki s azonkívül a gályarabság még azzal is súlyosbittatik, hogy az elítelt folytonosan lánczot köteles magán huroczolni.

Ismét kettő 6 évi minimum és 12 évi maximum között megfelelne a mi fegyházbüntetésünknek és ismét kettő, melyet a börtönnel lehetne összehasonlítani. Ezekhez jön még egy fogházbüntetés-féle a «kevésbé súlyos» bűntényekre és a kizárólag csakis kihágásokra rendelt «kisebb fogház».

Érdekes ez utóbbinál, hogy azt az elítelt magánlakásán is kitöltheti, a midőn valóságos szoba-fogsággá válik.

Ezekon kívül elő vannak írva oly büntetések, melyek a személyes szabadságot csak annyiban korlátozzák, hogy az arra elítelt a részére kijelölt területről el nem távozhat; ilyenek: 1. a tengeren-tuli deportáció; 2. száműzetés a korona fenhatósága alá tartozó egész területről; 3. száműzetés az anyaországból (főlszigetről) a baleári vagy kanári szigetekre; 4. kiutasítás, illetve valamely területre való utalás a főlsziget határain belül, mely terület 25 kilométernél kisebb és 250 kilométernél nagyobb nem lehet.

Rendes büntetéseként szerepelnek még a nyilvános és magándorgálás és a ceremoniával járó lefokozás.

A bevégzett és megkísérlett bűntény közti, sok esetben nehézséget okozó minősítés megkönnyítettik az által, hogy a kodex közbenső fázisként u. n. meghiusult bűntényt is ismer. Ilyennek minősítette pl. a madridi legfelsőbb törvényszék azon esetet, midőn károsult a tolvajt üldözőbe vevén, lopott dolgát tőle visszavette.

A büntetőjogi felelősség már a 9 éves kornál kezdődik.

Taxative vannak felsorolva az enyhítő körülmények 8 pontban, a súlyosítóak 23 pontban; mindkettő között több olyan is foglaltatik, mely nálunk voltaképen minősítő s figyelmet érdemel, hogy az ittasság csak akkor vétetik enyhítő körülményül, ha nem szokásos és a büntett elhatározását megelőzőleg keletkezett; súlyosító körülményül szolgál többek között, ha a cselekmény orvul, a merénylő személyének veszélyeztetése nélkül vitetett véghez s midőn a tettes foglalkozás nélküli egyén.

A régmúlt korbelt adósok börtönére emlékeztet azon rendelkezés, hogy az elítéltnak fizetése képtelensége esetén a kártérítési összeg és magánvádoló eljárás költségei is szabadságvesztés-büntetéssel helyettesítendők, sőt ennek kitöltése sem menti fel az elíteltet kártérítési kötelezettsége alól az esetben, ha utóbb vagyonhoz jut.

Az ujabbkori kriminalistika elveivel daczol a törvénynek a bünhalmazat kérdésében elfoglalt álláspontja. Ez esetben a vádlottra minden bűntény után külön-külön szabatik ki a megfelelő büntetés s ha ez különmemű, az elítelt azokat egymásután sorban tölti ki, kezdve a legsúlyosabbikon. Hogy azonban a büntetés kimérése esetleg a végtelenig ne terjedhessen, ki van mondva, hogy az összes büntetések maximuma csak 40 év lehet.

A magánvádra üldözhető bűncselekmények száma igen csekély, de ezeknél a vád még a büntetés végrehajtása közben is jogérvényesen visszavonható.

A mi az egyes büntetendő cselekményeket illeti: a spanyol büntetőtörvény többeket deklarál azoknak, a melyeket a mi büntető-törvénykönyvünk nem ismer, vagy nem büntet, viszont (bár csekélyebb számban) nem képez büntetendő cselekményt, vagy legalább nem fenytetik Spanyolországban oly tény, mely nálunk büntetési sanctió alá esik.

Igy nem büntettetik a lopás, csalás és szándékos károsítás, ha házastársak, fel- és lemenő ágbelti rokonok, házközösségben élő testvérek és sógorok között, vagy az özvegy által, elhalt házastársának hagyatéki javaira vonatkozólag követtetik el. A büntetés alól szintén mentes azon férj, a ki nejét házasságtörésben érven, ennek, vagy a csábitónak 30 napon belül gyógyuló testi sértést okoz. Ezen bűntény

különben legsúlyosabb nemében is, t. i. midőn a férj egyiküknek halálát okozta, alig, hogy büntetettik, miután büntetése ekkor a 4. pont alatt említett kiutasítás. Ugyanezen kivételes rendszabály az apára is ki van terjesztve 23 éven alóli leányát illetőleg.

Míg ellenben hatóság elleni erőszaknak minősíti a passiv ellentállást is (a törvény szavai szerint: súlyos engedetlenség), melyet a judikatura oly tág értelemben magyaráz, hogy pl. az említett büntényben mondatott ki bűnösnek egy ügyvéd, a ki a törvényszék ismételt felhívása daczára egy védelmet elfogadni vonakodott! Azonban már delictum sui generis képez, ha a tanu, vagy szakértő a bíróság előtt ok nélkül meg nem jelenik.

Azon közhivatalnok, a ki valamely nyilvános állásra tudva oly egyént nevez ki vagy ajánl kinevezésre, a ki a törvényes kellékekben szűkölködik, pénzbüntetéssel, azon közhivatalnok pedig, a ki szerelmi ajánlatokkal ostromol oly nőt, a kinek az illető tisztviselőnél az ő elhatározásától függő ügye van, hivatalvesztéssel büntetettik.

Ugyancsak azon közhivatalnok, a ki valakire törvényellenesen szab ki büntetést, ha az nem is hajtatott végre, büntetendő cselekményt követ el.

Vétségben teszi magát vétkessé az, a ki jogosulatlanul nemesi címet használ.

Kevésbé súlyos bünténynek, vagyis vétségnek minősítetik azon cselekmény is, midőn valaki bontó, vagy csak gátló akadály fenforgása mellett házasságot köt, a kiskoru, a ki atyjának vagy gyámjának beleegyezése nélkül, az özvegy nő, a ki férje halálától számítandó 301 nap lefolyása előtt házasságra lép; — sőt fogsággal büntetettik a gyám vagy gondnok, ha házasságra lép gyámoltjával, illetve gondnokoltjával, mielőtt számadásai jóváhagyattak volna.

Azonban helyesnek tartom, hogy a büntetendő cselekmények közé felvétellett az, midőn valaki oly czélből, hogy másnak titkait kifürkészsze, ennek okmányait, vagy levelezéseit birtokába keríti s akkor is büntetettik, ha a titkot mással nem közölte; ezen rendelkezés áll különösen a gyári, vagy iparvállalati alkalmazottakra, a kik valamely üzleti titkot csak véletlenül is megtudtak s azt elárulják.

A veszélyes fenyegetés részletesen distinguáltatik, a mennyiben akkor, midőn büntényre vonatkozik, vétséget képez, ha pedig a fenyegetés a szóvita hevében használatik, vagy oly cselekmény elkövetésére irányul, mely nem büntény, kihágást. A büntetésen felül sértett megfelelő biztosítási összeget is követelhet vádlottól arra nézve, hogy fenyegetését nem fogja megvalósítani, mivel ellenkezőleg vádlott kiutasításra is ítéltetik.

Az önbíráskodás egyik neme is büntetés alá esik, a mikor t. i. a hitelező adósától valamely tárgyat erőszakkal elvisz, hogy magát abból kielégítse.

Érdekes, olykor szinte komikus, hogy a kihágások közé mi mindenféle van felvéve; így a többi közt kihágást képez:

Ha valamely hírlapszerkesztő hamis adatokat közöl lapjában valakiről s az érdekeltnek kívánságára azokat helyesbíteni vonakodik. Valamely hatósági rendelkezésnek, vagy hivatalos okiratnak hírlapi közlése, mielőtt az a hatóság részéről nyilvánosságra hozatnék. Oly ténynek nyilvános közlése, mely valamely személynek magánéletére vonatkozik s a nélkül, hogy becsületsértő volna, az illetőnek boszuságot, kellemetlenséget (disgusto) okoz. Törvényes pénz elfogadásának megtagadása fizetés gyanánt.

Kihágásban vétkesek azon gyermekek, a kik szüleik irányában a köteles tisztelet ellen vétének, a férjek, a kik nejükkal rosszul bánnak (maltratar) «még akkor is, midőn testi sértést nem okoztak nekik»; szintugy a nők is, ha férjeiket maltraitirozzák. Azon személyek, a kik a vallási érületet sértik, más módon, mint a hogy a büntényekre van előírva; hogy azonban ezen panasz kizárólag csak a mulasz-

tásokra alkalmaztatik, kitünik onnét, hogy számtalan határozat értelmében eme kihágásban lettek vétkeseknek ki mondva azok, a kik katolikus temetés, vagy körmenet alkalmával kalapjukat nem vették le.

Pusztán omissiv cselekmény által kihágást követ el az is, a ki 7 éven alóli elhagyott gyermeket találva, azt családjának, vagy a hatóságnak át nem adja; továbbá a ki elhagyatott helyen sebesült, vagy elveszés veszélyének kitett egyént találva, ha saját hátránya nélkül teheti, a tőle kitelhető segélyben nem részesíti.

Igazi specialis spanyol jellegűek azok a rendelkezések, melyeket a törvény az u. n. morális büntényekre nézve tartalmaz; ezeknél a gyengébb nemet hatályos pártfogása alá veszi s igen szigorú nézeteket vall.

Ezen büntényeknél a törvény a nőt ugyan már 12 éves korában önálló akarattal bírónak tekinti, de oltalmát egész a 23 éves életkorig terjeszti ki, csodálatos módon azonban ezen oltalmat egyrészt két esetben azon feltételhez köti, hogy a sértett nő intact lett légyen, másik, a nő beleegyezésével véghezvitt esetben pártfogásába vesz bármely nőt.

Ennek megfelelőleg a 12 éven alóli kornál mindig violáció forog fen. Stuprumot követ el, a ki egyáltalán valamely 12 évnél idősebb és 23 évnél fiatalabb nővel közösül, ha «tévedésbeejtés használatik». Hogy ezen tág kifejezés alatt a tévedésnek mily módjai értendők, nem tudom, de két felső-bírósági határozatból kitünik, hogy házassági ígéret ily tévedésbeejtésnek tekintendő. Stuprumnak vétetik fentemlített koru nővel való közösülés tévedésbeejtés fenforgása nélkül is, ha oly személy által követtetik el, a ki a sértett nőnek nevelésével vagy felügyeletével van megbízva; csak hogy ez esetben lényeges kritérium a nő szüzessége.

Ugyanezen kellék kívántatik a nőrablás azon esetében, mely a nő beleegyezésével valósítatik meg. Természetes, hogy itt is 12—23 év közti hajadonról van szó.

Különös felfogás nyilvánul abban is, hogy házasságtörés miatt a férj nem büntetettik, hanem csak az asszony s az a férfi, a kivel azt elkövette; másrészt ellenben különféle vétséget követ el azon férj, a ki ágyast tart házában, vagy azon kívül ugyan, de botrányos módon s a törvénykezés magyarázata szerint még akkor is, ha nejétől tényleg elváltan él. Az ember élete elleni merényleteknél is extravagantiákkal találkozunk. A gyilkosságnak nem egyedüli ismérve az előre megfontolt szándék, hanem fenforog a nélkül is, ha az emberölés orv módon, vagy árvizokozás, gyujtogatás, méreg által okoztatott, valamint az esetben is, ha kegyetlenkedéssel hajtatott végre.

A felmenő és lemenő ágbeli rokonnak és házastársnak megölése minden esetben az atya-gyilkosság büntetése alá esik. Halállal végződő tömeges verekedés esetében első sorban azok büntetteknek, a kik az elhalt egyéneken súlyos sérüléseket ejtettek s csak ha ezen körülmény nem volna konstatalható, azok, a kik a megölt ellen bármely erőszakoskodást követtek el; de ezek büntetése az előbbinél már enyhébb.

Ugyanezen szabály érvényes különben akkor is, ha a verekedés eredménye csak testi sértés (még ha könnyű is).

A gyermekölés büntényénél a törvény vagy tul-liberális, vagy szem elől téveszti ennek sajátságát, midőn a 3 napos csecsemőnek megölését is e szerint minősíti s az anyának szüleit is az anyával egyenlő tekintet alá esőknek jelenti ki.

A judikatura e részben az enyhébb felfogást követi, a mennyiben egy esetben ezen büntett szerint fenytettett egy a házasság tartama alatt született, de annak megkötése előtt fogamzott csecsemőnek életétől való megfosztása.

A testi sértéseknél egyedül az érdemel említést, hogy a 8 napon belül gyógyuló sérülés elkövetése kihágást képez; érdekesebb a rágalmozás és becsületsértés. Előbbi vétség csak akkor forog fen, ha valakiről hamisan oly konkrét

tények állítatnak, melyek hivatalból üldözendő deliktumnak tartalmát állapítják meg, utóbbi pedig a sértő tetteken és kifejezéseken kívül ha az állítás magánvádra üldözhető deliktumra vonatkozik.

Rágalmazás esetében a rágalmazó állításnak bizonyítása mindig meg van engedve, becsületsértésnél ellenben csak egy esetben, t. i. midőn a sértett közhivatalnok s az állítás hivatali teendőire vonatkozik. A becsületsértésnek 3 fokozata van; sulyos, könnyű és «könnyed» (utóbbi kihágásnak vétetik). Feltűnő aránytalanság mutatkozik a két vétségre előírt büntetések között; ugyanis, míg a rágalmazás legkisebb büntetése annak legenyhébb formájában is a pénzbüntetésen kívül 31 nap; a sulyos becsületsértésnek maximuma körülbelül 500 frt pénzbüntetés, a könnyűé pedig (nyilvánosság esetét kivéve) a kihágásra előírt büntetés.

Daczára azonban annak, hogy a becsületsértés ily enyhén büntetettik s daczára a spanyol nemzet kiváló lovagias természetének, a hol még a parasztok is nem ritka esetben formális duellumokat vívnak egymással, megfoghatatlan, hogy a kodex a párviadalt általában diffamáló bűncselekménynek veszi, a mennyiben (egynémely eseteket kivéve) oly büntetéseket szab annak elkövetőire, mint pl. a tolvajra vagy csalóra.

A kodexnek ezen része a legérdekesebb és részben valóban figyelemre méltó, tanulságos adatokat tartalmaz, miért is meg nem állhatom, hogy azokat részletesebben ne ismertessem, annál is inkább, mivel a kérdés most nálunk a nagyváradi eset óta némileg aktuális.

Ha a hatóság valamely készülő párbajról értesül, le tartóztatja úgy a kihívót, mint a kihívottat is, ha ez a párbajt elfogadta s addig nem helyezi őket szabadlábra, a míg becsületszavukat nem adják, hogy a párbajtól elállanak; ha mindennek daczára szavukat hűtlenül megszegnék, a kihívó a baleári szigetekre száműzetik, a kihívott pedig a félszigeten belül valamely helyre utasítatik; de csak akkor, ha a dolog a kihívásnál, illetve elfogadásnál nem megy tovább; — a megtörtént párviadal közönséges fogságbüntetésekkel sújtatik annak kimenetele szerint különböző nemekben.

Ezen büntetések a maximumban alkalmazandók arra, a ki 1. megtagadja a kihívás okának előadását; 2. az elégséges magyarázatot, vagy az ellenfele által ajánlott tisztességes elégtételt (satisfaccion decorosa) el nem fogadja; 3. a ki a 2. pont alatti magyarázatot vagy elégtételt megadni nem akarja. Nem diffamáló büntetéssel csak a következő 3 esetben illetetik a párviadal, illetve csak azon fél, a kivel 1. a párbaj okának közlése megtagadtatott; 2. a kihívott, ha ellenfele az elégséges magyarázatot, vagy felajánlott tisztességes elégtételt elfogadni nem akarta; 3. a sértett, ha a sértőtől elégséges magyarázatot, vagy tisztességes elégtételt elérni nem tudott.

Mindenkor a közönséges bűntényekre előírt büntetések alkalmazandók az esetben, ha a párbaj oka vagyoni érdek, vagy immoralis tárgyra vezetendő vissza.

Szokatlan, ámbár eléggé igazolt azon körülmény is, hogy egynémely esetben jogi vélelmek állítatnak fel a vádlott terhére, mint pl. a rablás és lopás szövetkezeténél mindazok bűnrészeseknek vélelmeztetnek az egyes eseteknél, a kik beigazoltan a szövetkezethez tartoznak.

Ehhez hasonló az is, hogy ha valaki egy nőt vagy gyermeket rabol, vagy valamely személyt szabadságától megfoszt, igazolni tartozik, hogy az illető egyén életben van, ellenkező esetben örökös gályarabságra ítéltetik. (Itt tehát nyilván emberölés vélelmeztetik.)

Több sajátosságát lehetne még felhozni a Codicego penalnak, de azt hiszem, az elősorozottak is elégségesek arra, hogy az olvasó annak mibenlétéről általános fogalmat szerezzen, a mint hogy ezen közleménynek más célja nem is volt

Ordódy Bertalan.

Jogirodalom.

G. von Wilmowski. Zur Organisation des Auwalts-Standes. Berlin. Heymannes Verlag.

A német birodalomban 1879 óta ismerik a szabad ügyvédséget. Ezen idő alatt bőven megismerkedtek ennek bajai-val is. Tulságos soknak találják az ügyvédek számát. Különösen abban lelik a baj legfőbb kutforrását, hogy a fiatal jogászok, mihelyt a vizsgákat letették, azonnal a gyakorlati tere lépnek. Ezen év márczius havában a porosz igazságügyminiszter a főtörvényszékek elnökeihez körrendeletet bocsátott ki, melyben felhívta őket, hogy az ügyvédi kamarák elnökeinek meghallgatása után, a körrendeletben foglalt kérdésekre nyilatkozzanak.

Néhány nyilatkozat már közzé van téve, de a rendelet eredményét még nem lehet biralat tárgyává tenni, a míg valamennyi vélemény közzétéve nem lesz.

Wilmowski kiváló jogász (Geheimer Justizrath), a ki a német perrendtartáshoz is már több kiadásban megjelent commentárt irt, szintén érdekesen hozzászól a német ügyvédség bajaihoz. Wilmowski elismeri, hogy 1879 óta az ügyvédség tekintélye a német birodalomban leszállott, mert olyan elemek hatoltak be, a melyek az ügyvédség színvonalát nem emelték. Számos nagy német városban szerfelett sok az ügyvéd. Berlinben 1879 előtt, midőn az ügyvédek kinevezettek, összesen 93 ügyvéd volt. Jelenleg a szabad ügyvédség tizenötödik évében számuk már 611-re szaporodott. Abból az első törvényszékre (Landesgericht I.) 491 esik, ugy, hogy 3300 lakosra egy ügyvéd jön.

Majna melletti Frankfurtban van 96 ügyvéd, ugy hogy 2340 lakosra egy ügyvéd jön. Kölnben 88 ügyvéd működik és 5440 lakosra esik egy. Boroszlónak 78 ügyvéd, s ugy viszonylik a lakossághoz, hogy 6280 lakosra egy esik.

A konservatív porosz jogászok erősen hangoztatják a «*numerus clausus*». De ennek absurd voltát még soha senki jobban nem mutatta ki, mint Wilmowski. Minden tervet, mely az ügyvédek számát korlátozni, vagy a kinevezést a kormány kezébe akarja adni, Wilmowski a legélesebben elítél. Szerinte nem lehet soha biztosan megállapítani, hány ügyvéd szükséges egy törvényszék területén. Ha Berlinben egy harmadrésze az ügyvédeknek foglalkozás és per nélkül van, ez csak azt jelenti, hogy ott is, mint minden pályán, vannak egyének, a kik nem tudják magukat érvényesíteni.

Wilmowski elismeri, hogy a fiatal elemek, az assessorok igen korán kevés készütséggel és csekély gyakorlati jártassággal lépnek az ügyvédi pályára. Az előkészítő gyakorlat meghosszabbítása mellett nyilatkozik.

A porosz igazságügyminiszter azon kérdésére, vajon a felsőbb bíróságoknál megnehezítendő-e az ügyvédi gyakorlat, Wilmowski igenlőleg felel. A tapasztalat azt igazolta, hogy fiatal assessorok, ha mihelyest a vizsgát letették, azonnal a főtörvényszékeknél tárgyalnak, az ügyvédi kar díszét nem emelik. Naponta tapasztalható, hogy ilyen fiatal ügyvédek igen bőségesen és unalmasan olyan tételeket állítanak fel, a melyek vagy bizonyításra nem szorulnak vagy absolute tarthatatlanok. A főtörvényszékek sok ügyben az utolsó fokot képezik, azért szükséges, hogy érettebb ügyvédek szóhoz jussanak. Wilmowski tehát azt tartja czélszerűnek, hogy a főtörvényszékeknél csak oly ügyvéd tárgyalhasson, a ki előbb legalább már öt éven át elsőfoku bíróságnál feleket képviselt. Határozottan ellene nyilatkozik Wilmowski azon terv ellen, hogy valamely ügyvéd csak a főtörvényszék ajánlata folytán legyen bocsátható az előtte való képviseltetéshez.

Nagyon szépen jellemzi Wilmowski azon viszonyt, a mely biró és ügyvéd közt fenáll és a mely a birónak kötelességévé teszi, hogy az ügyvéd tekintélyét ő is emelje.

Miután most nálunk új ügyvédi rendtartás közzététele küszöbön van Wilmowski röpirata mint szakavatottan írott olvasmány a magyar ügyvédnek is ajánlható. *H. K.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Közhivatalnokok büntetőjogi mentessége.

Felsőbiróságaink előszeretettel szönek be ítéleteik indokolásába elvi kijelentéseket, azonban nem mindig indokolják meg a kijelentett elvet, sőt nem ritkán az is megesik, hogy az így odavetett elv nem fedi a konkrete eldöntött eset tényállását.

Nem szükséges bővebben fejtegetni, hogy mily inconvenientiákra vezethet az, ha az így keletkezett elvi kijelentések az ítéleti indokolásokból kiragadtatnak és más jogesetek előntésénél a judikatura kommentárailul odaállítatnak.

A jelen szám mellékletén 380. sz. a. közölt esetben is ily, minden bővebb megokolást nélkülöző apodiktikus kijelentés foglaltatik, a melyről első pillanatra azt hinnők, hogy a kir. Curia azért mondotta ki oly határozottsággal, mert minden kételyt és kivételt eleve kizártnak tartott.

Az eset az volt, hogy közigazgatási tisztviselők ellen felettes hatóságuknál feljelentés tétetvén, a feljelentett tisztviselők nyilatkozattételre szólítottak fel, mire azok nyilatkozatukban a feljelentők egyikét meggyalázó kifejezéssel illették.

A feljelentők most rágalmazás és becsületsértés miatt a büntető bíróság előtt vádat (illetőleg viszonyvázat) emeltek a két tisztviselő ellen.

Az elsőfoku bíróság az eljárást beszüntette, azon indokolással, «mert az inkriminált szavak a viszonyvádlók alaptalannak bizonyult feljelentésére kötelelességszerűen az ügyet felülvizsgáló fegyelmi felettes hatósághoz beadott nyilatkozatban bűncselekményt meg nem állapító módon és körülmények közt használtattak.»

A kassai kir. tábla ezen végzést «a Btk. 266. §-ának felhívásával kiegészítve, vonatkozó indokai alapján» helybenhagyta.

A kir. Curia azért hagyta helyben a két alsófok ítéletét, mert a «*köztisztviselő által hivatalos ügyiratban használt kifejezések miatt rágalmazás vagy becsületsértés czimén magánfelek vádat nem emelhetnek.*»

Első pillanatra fel kell tünjék az, hogy a Curia e tételt úgy állítja oda, mint általán elfogadott, törvényes jogszabályt, a mely motivációra sem szorul, sőt még az illető törvényszakasznak idézését, melyre alapítva van, nem is igényli.

Nézetünk szerint ehhez az ugyancsak «elvi» kijelentéshez nagyon sok szó fér.

A büntetőtörvény elősorolja azon eseteket, a mikor, s azon személyeket, a kikkel szemben a becsületsértés és rágalmazás bűncselekményei nem üldözhetők.

A Btk. 266. §-a — melyre a kir. tábla igen helyesen hivatkozott a jelen esetben — megmondja, hogy nincs helye bünvádi eljárásnak, ha a tény vagy gyalázó kifejezés a hatóság előtt folyamatban levő ügyben, ezen ügyre és az ügyfelekre vonatkozólag állítatik, stb.

Ezen szakasz igenis a konkrét esetben alkalmazásba jöhetett, mert a panaszolt kifejezés fegyelmi eljárás közben, azon ügyre és ügyfelekre vonatkozólag használtatott.

De nem tartalmaz e szakasz semmiféle oly mentességet a közhivatalnokokra nézve általában, a melyet a kir. Curia belémagyaráz. Semminemű egyéb jogkedvezményt nem biztosít a törvény a köztisztviselőnek a hivatalos eljárás közben elkövetett bűncselekmények tekintetében, mint másoknak.

Hogyan is lehetne megengedni azt, hogy a köztisztviselők büntetlenül gázoljanak hivatalos eljárásuk alkalmával vagy jelentéseikben mások becsületében?

Kitűnik ez álláspont helytelensége a 260. §-ból is, mely szintén nem tesz kivételt az azon szakokban körülirt

rágalmazás (gondatlan hamis vád) tekintében a közhivatalnokok javára.

Azután meg ha privilegizált állást biztosítunk a közhivatalnokoknak, miért tennők épen a becsületsértés és rágalmazás tekintetében? Minősítve büntetjük a hivatalos hatalommal való visszaélés súlyosabb eseteit a Btk. 42. fejezetében; a Btk. 17. fejezetére nézve pedig exceptiókat akarunk biztosítani?

Nincs semmi ok, a miért a közhivatalnok felelősségét csökkentjük s a büntető-bíró szerepét a fegyelmi forumra ruházzuk. A közhivatalnok ugyanazon tekintetek alá esik a becsületsértés és rágalmazás bűncselekményeinek elbírálása tekintetében, mint bármely más állampolgár; reá nézve is ugyanazok a mentességek állanak fen, mint másokra nézve, és nem illeti őt meg senkivel szemben sem több jog, mint mást.

Dr. Balog Arnold.

Bírósági szervezet reformja Németországban.

A bünvádi felelbezési rendszer reformjával, melyről már tettünk említést, kapcsolatba hozott Németországban a bírósági szervezet s büntető perrend részleges átalakítása is. Ennek főbb tárgyai: az illetékesség módosítása, bírói személyek kifogásolása, eskütétel módja, távollévők elleni eljárás, gyorsított eljárás a tetten kapottak vagy üldözöbe vettek ellen, és az ártatlanul elítélteknek oly régóta sürgetett kártalanítása. Nevezetesen az esküdtszék illetékessége korlátoltatik, s az u. n. *Schöffengericht*-eké kiterjesztetik. A büntető-tanácsok mint ítélő közegek csak 3 tagból álljanak. Ez ellen a német jogászok szerint nem lehet kifogást emelni, ha az u. n. *Hilfsarbeiterwirtschaft*, a mi különösen Württembergben s Poroszországban nagyon divik, megszüntetetik. De ha ily kis tanács egy elnök s csak egy rendes bíróból alakulna s a harmadik egy az elnök kegyétől függő kisegítő bíró lesz, ezt veszélyesnek tartanák. Az, hogy megszüntetni tervezik azon régi gyakorlatot, miszerint az elnököt az állásában legidősb bíró helyettesíti, a mi igen boszantó állapotokat okozott, általános helyesléssel találkozik; de az, mi helyébe tétetnék, a «Justizverwaltung» intézkedése szintén általánosan rosszaltatik. E helyett a bizottságban az javasoltatott, — a német hadsereg «Generalstab» kinevezési példájára, — hogy helyettes elnök az lehessen, a ki huzamosb ideig szolgált s ily kinevezése előtt vizsgát tesz le s a hivatali életkor csak az egyenlő képesítettek közt határozzon. Minket is közelebbről érdekel azon javaslat, hogy a felsőbb bíróságoknak munkaterhe könnyítették s ez okból teendők egy része a legközelebbi illetékes, mindig nagyobb számban létező bíróságokra átruháztassék, mi szintén helyeseltetik. De komoly aggodalmakra szolgáltat okot az, hogy a miniszteri tervezet a jelenleg érvényes birodalmi bírósági szervezetben oly organikus változtatásokat hoz — nevezetesen a bírói ügyvitelnél — javaslatba, melyek a polgári szabadság egyik főalapját, a bírói függetlenséget támadják meg s veszélyeztetik. Eddig a bírósági szervezet szerint az ügyek kiosztása s a bírák osztályozása tekintetében a társasbírók teljesen függetlenek, önállóak voltak. Az év kezdete előtt a kamarák — felsőbb forumon a senatusok — tagjai kijelöltettek, az ügyek s teendők azok közt felosztattak; és a többi intézkedések is megtétettek, a melyek csak a törvény által meghatározott esetekben s feltételek alatt voltak megváltoztathatók. És mindez az «elnökség» által végeztetett, mely külön testületet képezett, a melynek tagjai: az elnök, az igazgatók s legidősb ülnök; felsőtörvényszékeknél: az elnök, tanácselnökök s két legidősb bíró; a legfelsőbb törvényszéknél az előbbieken kívül 4 bíró, a kik mindenütt szótöbbség szerint határoztak.

Ezen elnökségi intézmény már 15 év óta van működésben; panasz nem emeltetett ellene, a bírói körökből sem.

Elismertetik, hogy minden befolyásolástól mentes volt a testületi működés következtében; a kellő szakismeretek pedig kétségbe sem jöhettek.

És ezen intézmény most a miniszteri tervezet szerint megsemmisítették. Mert azon birói testületet jövőre az országos igazságügyi kormányzat (Justizverwaltung), s a birodalmi kancellár helyettesíténé Reichs-Justizamt segédletével. A közvélemény az összes bírósági testületek lealázását látja abban, hogy a néhány év előtt maga a birodalmi gyűlés által megadott határozati s rendelkezési jogot most elvonnák, a melyet jól, minden visszaélés nélkül másfél évtizedig gyakoroltak. Ezen most tervbe vett átalakítás nagy jelentősége abból is kitűnik, hogy a bírósági szervezet alaptörvényének egykori miniszteri tervezetében nem foglaltatott az «elnökség» mai intézménye; ez iránt csak a birodalmi gyűlés jogi bizottságában tettek először indítványok, és pedig a kormány közegeinek kizárásával, nemcsak a tanácsok alakítására, hanem az ügyek s teendők felosztására is vonatkozó hatáskörrel. Ezen indítvány a birói függetlenség érdekében tétetett: «mert, a bizottság nyilatkozatai szerint, ha a kormány gyakorolná az elnökség hatáskörét s ebben a bírák felosztását, akkor hatalmában lenne a jogügyek egyes kategóriái számára azon bírakat kiszemelni, a kiktől nézeteik vagy jogérzelmeik folytán várhatja, miszerint az igazságot bizonyos, reá nézve kedvező irányban fognák kimondani, a minek nagy jelentősége, főképp politikai kérdésekben, eltagadhatlan».

Az igazságügyi bizottságban többen például megtörtént eseteket is felhoztak, nevezetesen Poroszországból: «Über Verschiebungen des Richterpersonals» azon célra, hogy valamely bíróságnak bizonyos irányzatú betöltése elérhető.

Az egyes államok kormányai a bíróság s jogszolgáltatás függetlenségének ezen fontos attribútuma ellen nagy ellenzést fejtettek ki, még a bajor is, a hol eddig ezen intézmény «Directorium» elnevezés alatt már létezett, s a melynek jótékony hatásáról a bajor kormány saját tapasztalataiból eléggé meggyőződhetett.

A bizottság indítványa még is győzedelmeskedett, nagy elismerést nyervén következő nyilatkozata: «Eine Garantie für die Unabhängigkeit der Gerichte, bieten nicht Personen, sondern nur Institutionen Ohne solche grundgesetzliche Institutionen gebe die Organisation nur den Schein selbstständiger, jeder Beeinflussung entrückter Gerichte, besonders die grossen, und unter ihnen die höheren, und die höchsten lieferten ausreichendes Personal zu tendentious Combinationen, so dass mit den gewissenhaftesten Richtern einseitige Rechtspraxis erzielt werden könne.»

De a bizottság iránynézete s indítványa csak a miniszteri tervezet második felolvasásánál nyerhetett döntő többséget, s azután elfogadtatást a birodalmi gyűlésen. És így, ily küzdelmek után jöhetett be az «elnökség» intézménye a birodalmi szervezeti törvénybe. Most pedig azt kiküszöbölni akarják, a politikai hatalom érdekében, a mi bizonynyal nem *re-*, hanem *deform* lenne a jogéletben s a jogrendszerben.

Dr. Szokolay István.

Az igazságügyi tárca költségvetése.

Az igazságügyi tárca költségvetése 346,725 frt emelkedést mutat fel. Ez az összeg a 353,885 frttal emelkedett kiadások és 7160 frttal gyarapodott bevételek egybevetésének végeredménye. Ezen végeredmény egyes tényezőit és az előirányzat egyes fejezetei és czimei között való megoszlását az alábbiak tüntetik elő. I. Rendes kiadások: 1894. évre megszavaztatott 14.872,139 frt, 1895. évre előirányoztatik 15.216,904 frt, tehát több 343,885 frttal. Ezen többletből esik: központi igazgatás költségeire 10,836 frt, kir. Curia 1146 frt, kir. főügyészségek 1000 frt, kir. törvényszékek és járásbírók 320,802; kir. ügyészségek 12,844; büntetés-

pénzek országos alapja költségeire 2666; összesen 349,294 frt. Ennek ellenében apadás mutatkozik: 5409 frt. II. Átmeneti kiadások többlete: 10,000 frt, mely összeg az 1896-iki országos kiállítás előkészületeire vétetett fel. Viszont a bevételeknél is 7160 frttal több vétetett fel. Ha ezen bevételi gyarapodást a fentérintett 353,885 frt kiadási többletből levonjuk, az 1894. évi költségvetéssel szemben 346,725 frtra rug azon összeg, a melylyel az igazságügyi tárca költségelőirányzata emelkedett.

A központi igazgatás költségei 10,836 frttal emelkedtek. Ezen tételt a költségvetés következőképp indokolja:

Az igazságügyi miniszterium hatáskörébe tartozó ügyek, a minden téren mutatkozó általános fejlődés által előidézett rendszerinti gyarapodáson felül fokozottabb mérvben szaporodtak, az utóbbi években életbe léptetett igazságügyi szervezeti és törvénykezési reformok következtében.

De szaporodtak a teendők azon ügyek tekintetében is, melyek az állami igazgatás más ágazatába tartoznak ugyan, de a melyeknek elintézésében részint a meghozott törvények végrehajtása, részint az alkotandó törvények és rendeletek előkészítése által a vezetésem alatt álló miniszteriumnak jelentékeny részt kell vennie.

Az adminisztratív teendőknek nagyobb mérvű szaporodását fogja a legközelebbi jövőben előidézni a sommás szóbeli eljárást és az örökösödési eljárást szabályozó törvények életbeléptetése.

A házassági jognak és az állami anyakönyvek intézményének életbeléptetése már most terjedelmes előmunkálatokat kíván meg.

Eltekintve a többi már közzétett, ugy a befejezés végstadiumában álló törvény és rendeleti javaslatok bizottsági átvizsgálásával egybekapcsolt teendőktől, már az igazságügyi igazgatás körében felmerülő rendes teendők nagymérvű megszorodása, elegendőleg indokoltá teszi az igazságügyi miniszterium fogalmazó személyzetének egy minisztertanácsosi és egy osztálytanácsosi állással való szaporítását.

Szaporítását kéri ezenfelül a számvevőség személyzetének, és pedig két számtisztai állással.

A kir. Curiánál a mult 1894. évi költségvetésben három tanácsjegyzői szolgálatra berendelt bírónak működési pótléka volt felvéve. Ezt a létszámot azonban szaporítani kell. Szükségessé teszi ezt az a körülmény, hogy a kir. Curiánál ez év folytán egy új tanács szerveztetett, mely célra az 1893. évi XXXII. tcz. alapján a kir. Curia bíráinak és a berendelt kir. ítélőtáblai bíráknak létszáma szaporított.

A kir. tábláknál és kir. főügyészségeknél nincs lényeges változás. A kir. törvényszékek és járásbírók tételénél a többlet 320,802 frt, mely a következőképp indokoltatik:

A bírósági személyzet létszámát 1891. évtől kezdve évenként fokozatosan szaporítottam.

Hogy a szükségesnek felismert személyszaporítást egyszerűen egy év terhére nem eszközöltem, annak a pénzügyi tekintetek felül egyik oka az is volt, hogy a felismert szükségnek megfelelő számú, kellő minősítéssel bíró munkatárs elegendő számban nem könnyen található. A szaporítások fokozatossága mellett is nem ritkán előfordul, hogy kivált az alsóbb állásokra a pályázatok, alkalmas pályázók hiányában, eredménytelenek.

A jövő évre a bíróságok fogalmi és kezelő személyzetének nagyobb mérvű szaporítását kérem.

Az 1872. évben megállapított bírósági személyzeti létszám az utóbbi időkig lényegesen nem változott, holott a bíróságok ügyforgalma az 1872-ik év óta megkétszereződött. Az 1872. évről kimutatott 3.766,685 ügyszám, 1893-ban 6.821,744-re emelkedett. Maga a budapesti kir. törvényszék területén lévő bíróságok ügyforgalma, a mult 1893-ik évhez viszonyítva, ez év szeptember 1-ső napjáig 39,648 ügyszámmal emelkedett.

Az ügyforgalomnak ezen emelkedése mellett, a mint azt a múlt évi költségvetés indokolásában is kifejtettem, szükségessé teszi az alant kért személyszaporítást: a vizsgálóbírói intézmény fejlesztése, a birtokrendezési eljárásnak, különösen az erdélyi részeken gyorsítása, a mind sűrűbben igénybe vett telekkönyvi helyesbítési eljárás (1892: XXIX. tcz.), a sommás és örökösödési eljárás, valamint a fizetési meghagyásokról szóló törvény életbeléptetése, a telekkönyvi hatóságok nagyobb mérvű szaporítása. Mert szándékom a járásbiróságokat, úgy a telekkönyvi intézmény fejlődése, mint az érdekelt felek érdekében, mindenütt, hol az az államnak aránytalanul sok költségébe nem kerül, telekkönyvi hatósággal felruházni.

Ezek figyelembe vételével a kir. törvényszékek és járásbiróságok e cziménél a múlt évi költségvetéssel szemben a következő változtatások vannak előirányozva:

Egyrészt 13 új telekkönyvvezetői állás szaporításával, másrészt az által, hogy 13 segédtelekkönyvvezetői állás megszüntetése mellett 13 telekkönyvvezetői állást vettem fel, el lesz érve, hogy 26 telekkönyvvezetői állással több fog rendelkezésre állani és hogy a telekkönyvvezetők egyenlő számban lesznek a segédtelekkönyvvezetőkkel.

Az, hogy 100 irnoki állást a XI. fizetési osztály 2. fizetési fokozatába a jövő évre is előirányoztam, az 1893. évi IV. tcz. tárgyalása alkalmával tett és helyesléssel találkozott annak a kijelentésemnek felel meg, hogy az irnokok sorsának javítását az ország pénzügyi viszonyainak figyelembe vétele mellett előmozdítom.

A személyi járandóságok többletének egy további része az 1891. évi XVII. tcz. rendelkezésein alapszik.

Fölvettem ugyanis egy vidéki törvényszéki elnöknek az 1891. évi XVII. tcz. 26. és 30. §-ai alapján curiai bírói czimmel és jelleggel felruházása végett egy félévi illetménytöbbletet.

Husz bíró részére a táblai bíró czim és jelleg adományozása céljából félévi illetménytöbblettel 11,040 frtot irányoztam elő.

A vizsgálóbírói pótlékot 75, vagyis a szükségnek megfelelően, az eddiginél kettővel több törvényszéki bíró részére vettem fel.

Tulajdonképi szaporításként fel van véve 38 bírói, 100 albírói, 20 jegyzői, 40 aljegyzői, s mint már fent is említettem, 13 telekkönyvvezetői, 25 irnoki és 18 hivataloszolgai állás $\frac{3}{4}$, s illetve $\frac{1}{2}$ évi illetménye. Továbbá 55 joggyakorlók 500 frt segélydíja.

A kir. ügyészségek kiadásai 12,844 frttal emelkedtek.

Az ügyészség hatáskörébe tartozó teendőknek, — a népesség növekedése és a forgalmi viszonyok élénkülése által előidézett természetszerű gyarapodás — az ügyészségnek előirányzott szaporítást feltétlenül szükségessé tette. A nagyforgalmu budapesti kir. ügyészségnél különösen szükséges egy második ügyészi állás rendszeresítése, abból az okból, hogy ott az egyik ügyész az ügyészség administratív teendőinek vezetésénél, a másik pedig tisztán a közvádloi teendők körül legyen az ügyészség főnökének segítségére.

A két vidéki alügyészt pedig a nagyváradi és a brassói kir. ügyészségeknél kellend alkalmaznom, miután ezeknél az ügyészségeknél a bünvizsgálatok száma jelentékenyen emelkedett.

Külföldi judikatura.

630. Peninné öt éves gyermekével és egy cseléddel Párisba ment és napi 22 frankért három szobát bérelt a szállodában. Tíz napi ottlét után a gyermek skarlátban megbetegedett. Ezt a szálloda tulajdonosa megtudván, követelte, hogy azonnal hagyják el a szállodát, mert különben 2000 franknyi kártalanítást fog igényelni. Az orvos a beteg gyermek elszállítását ellenzvén, Peninné ott maradt és csak három hét múlva

távozott el, a mikor a gyermek meggyógyult. A szállodás keresetet indított 351 frank kiadás s ellátási díj, 500 frank fertőtlenítési költség és 1500 frank kártalanítás iránt az alapon, hogy a gyermek ragályos betegsége miatt szobái üresen maradtak. Peninné kiadások s ellátásért 230 frankot, fertőtlenítésért 350 frankot ajánlott fel és a bíróság csakis ennyit ítelt meg és a kártalanítási igényt teljesen elutasította. Kár ugyanis nem követelhető ott, a hol magasabb erőhatalom gátolja meg valaminek a megtételét, már pedig a betegség annak fogalma alá tartozik, és az orvos kijelentette, hogy a legnagyobb veszélynek tenné ki a gyermeket az elszállítás. Peninnét sem késedelem, sem mulasztás nem terheli és kártérítési igény csak meg nem engedett ténykedésre vagyis olyanra alapítható, melylyel a ténykedő valamely, a törvény vagy méltányosság által sugallt köteleességet sért meg. Mint-hogy a behurczolkodáskor a gyermek még beteg nem volt, Peninnét semminemű mulasztás vagy elővigyázatlanság nem terheli. A kárt tehát a véletlen okozta, a mely a szállodai üzlettel járó risikóhoz hozzátartozik. (*Tribunal de la Seine.*)

631. Az erkölcsi kár (dommage moral) vagyis azon kár, mely csak érzelmek megsértésében áll (pl. a becsület megbántása, testi vagy lelki fájdalom okozása), megtérítésére a bíróság nem kötelezhet. Csakis a vagyoni érdekek megsértése, vagyis azon anyagi kár, mely pénzben kifejezhető és pénzzel jóvá tehető, kötelez megtérítésre. Kétségtelenül becsületsértések, rágalmak stb is okozhatnak anyagi kárt, a melyet a bíró tekintbe tartozik venni még akkor is, ha a megbecsülés nehézségekre ütközik; de pénzösszegnek megítélése csak azért, mert fájdalmak okoztattak, nem birna a kártérítés, hanem pusztá magánbüntetés jellegével, mely erre vonatkozó jogszabály hiányában ki nem szabható. (*Német birodalmi törvényszék.*)

632. Ha azon sürgönybe, melylyel kereskedelmi ügylet megkötöttet, iráshiba csuszik be, úgy annak következményeit a feladó tartozik viselni. A czimzett ugyanis semminemű gondosságot sem mulasztott, míg a feladó olybá tekintendő, mint a ki magára vállalja azt a risikót, mely az ilyen tévedésből előállhat; különben is ő azon helyzetben volt, hogy hasonló tévedésnek elejét vehette, ha pl. kollaudálandó sürgönnyt adott volna fel. (*Nivelesi törvényszék.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különlélek.

— Az igazságügyminiszteriumban ez időszert az alábbi járásbiróságoknak telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel leendő felruházása iránt vannak tárgyalások folyamatban:

1. az apatini, 2. a bács-almási, 3. a berettyó-ujfalui, 4. a bozovicsi, 5. a csáki gorbói, 6. az élesdi, 7. a hevesi, 8. a mócsi, 9. a nagy-halmágyi, 10. az ökörmezői, 11. a sárbogárdi, 12. a szász-kabányai, 13. a szerdahelyi, 14. a tiszafüredi, és 15. a znyo-váralyai kir. járásbiróságoknak telekkönyvi hatósággal leendő felruházása iránt.

Az 1894. évben telekkönyvi hatósággal felruházott: 1. a billédi, 2. a felvinczi, 3. a hidalmási, 4. az illavai, 5. a kis-körösi, 6. a m.-ludasi, 7. a n.-mártoni, 8. a puchói, 9. a t.-rékási, 10. a técsői, 11. a topánfalvi, 12. a tornallyai, a minek következtében a telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel felruházott kir. járásbiróságok száma 230-ról 242-re emelkedett, s ennél fogva jelenleg: 66 törvényszék közül 65-nél, 384 járásbiróság közül 242-nél, tehát összesen 307 bíróságnál 305 különböző székhelyen kezeltetnek a telekkönyvek, miután a fő- és székvárosban a budapesti kir. törvényszéken kívül a pestvidéki kir. törvényszék és az I—III. kerületbeli kir. járásbiróság is telekkönyvi hatóságot gyakorol.

E szerint azon járásbiróságok száma, melyek ez ideig telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel felruházottak 242, azon járásbiróságok száma, melyek törvényszéki székhelyeken vannak felállítva, de a melyek telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel felruházva nincsenek, mert ezen hatóságot a székhelyükön levő törvényszék gyakorolja, kitesz 71-et.

Végül a törvényszéki székhelyeken kívül felállított azon kir. járásbiróságok száma, melyek telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel eddig felruházva nem lettek, 71, vagyis összesen 384 járásbiróság.

— **A kir. Curiához** f. é. szeptemberben beérkezett 1870, ez évben összesen 22178 ügy. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 35529; elintéztetett 18664, hátralékban maradt 16865 ügy.

— **A csődtörvény magyarázata** dr. Králik Lajos műve második kiadásban jelent meg. E kiadás gondosan át van dolgozva és lényegesen kibővitve. Különösen súlyt helyez szerző a judikatura teljes feltüntetésére. Egyes részek igen szépen, csaknem monographiaszerűen vannak e könyvben kidolgozva. Így különösen sikerült része a megtámadási jogról szóló fejezet. A művet az Athenæum adta ki. Ára 4 frt.

— **Perjogi gyakorlatok példákban.** Mayer Hermann német főtörvényszéki bírónak az érvényben levő német perrendtartás alapján készült művét *Horánszky Béla* győri kir. táblai tanácsjegyző magyarra fordítva adta ki. Mayer e művét azért írta, mert idősebb gyakorlati jogászok panaszkodtak, hogy írásbeli eljárásukhoz szokva, nem képesek maguknak az (akkor még) új perrendtartás világos és érthető képét megalkotni. Ez a jogosultsága a magyar kiadásnak is, mert az átmeneti időszakban e mű nagy hasznára lehet minden gyakorlati jogásznak, minthogy új eljárásunk egyes szakai a német peres eljárásukhoz sok tekintetben hasonlatosságot mutatnak.

— **Dr. Ragályi Lajosnak** a sommás eljárásról és fizetési meghagyásokról szóló törvények magyarázatát tárgyazó műve második kiadásban jelent meg, és az első kötet már kapható. Bővebb megbeszélésére visszatérünk.

— **A sommás eljárás és fizetési meghagyás magyarázata.** Knorr Alajos ily cím alatt két részben kiadja a sommás eljárásról szóló törvényt, kiegészítve az eddigi perjogi törvényekből érvényben maradt intézkedésekkel. A most megjelent első rész ára 2 frt 20 kr.

— **Postán érkezett levél felbonthatásának és az abban foglalt pénzküldemény végrehajtási lefoglalhatóságának kérdése.** T. Kálmánnak M. István ellen folytatott végrehajtási ügyében végrehajtást szenvedő a bírói küldöttnek amaz eljárása ellen, mely szerint a távollevő végrehajtást szenvedőre czimezetten érkezett s ennek távollétében lakásán szekrénybe zárva feltalált pénzes levelet felbontotta, annak 904 frtnyi tartalmát a borítékból kivette, s lefoglalta, előterjesztéssel élve, ama kérdést illetőleg: jogában áll-e a bírói kiküldöttnek a végrehajtást szenvedőre czimezve postán érkezett levél felbontása, kikutatása s az abban foglalt pénzküldeménynek lefoglalása:

a pécsi kir. ítélő tábla 1894. évi szeptember hó 6-án 4899. sz. a. hozott határozatában kimondotta és a határozatárba felveendőnek rendelte, hogy

a bírói kiküldöttnek a végrehajtást szenvedőre czimezve postán érkezett levél felbontása, kikutatása s az abban foglalt pénzküldeménynek lefoglalása jogában nem áll.

Indokok: A végrehajtási törvény 32. §-ában említett tartályok fogalma alá csak oly készülékek vonhatók, melyek tárgyak elhelyezésére vagy megőrzésére szolgálnak, nem pedig végrehajtást szenvedő nevére czimezett lepecsételt levelek, a melyek felbontásához való személyes jog — a mennyiben külön törvény kivételt nem állapít meg — a czimezett részére törvényileg biztosítva van;

ehhez képest és tekintve, hogy a végrehajtási törvény oly rendelkezést, melynél fogva a bírói kiküldött a végrehajtást szenvedőre czimezett lepecsételt leveleket felbonthatja és kikutathatja, nem tartalmaz:

a bírói kiküldöttnek az az eljárása, mely szerint a végrehajtást szenvedőre czimezett lepecsételt levelet felbontja kikutatja s ily uton a levélben foglalt összeget lefoglalja, oly szabálytalanságot képez, melynél fogva a kiküldött e körül való eljárása megsemmisítendő.

Kelt Pécsen, 1894. évi szeptember hó 6-án.

— **Hosszu terminus.** A szabadságolásoknak most már vége s a budapesti I—III. kerületi járásbíróóság helybeli alperes ellen 1894. október 5-én benyújtott keresetre mégis december 3-ára tüzi ki a tárgyalást! (*Ügyvédi körökből.*)

— **Az osztrák perrendtartás törvényjavaslatának tárgyalására** tudvalevőleg a képviselőház egy állandó bizottságot küldött ki, mely befejezte működését. Ezen bizottság azt

indítványozta a plenumban, hogy hozassék egy speciális törvény, mely a két ház hárszabályait olyképp módosítsa, hogy ha a képviselőház állandó bizottsága a perrendtartási javaslatot letárgyalta, küldessék az át a képviselőház plenumának mellőzésével a felsőházhoz, mely szintén szakbizottságot küld ki a javaslat tárgyalására. Ha a két bizottság határozatai közt ellentétek volnának, úgy jöjjenek össze a bizottságok közös ülésre. Ha a két ház bizottságai teljesen meg egyeztek, akkor mindenik bizottság jelentést tesz az illető háznak. Mindkét házban általános vita tartatik, a mi után en bloc szavazás fog következni, részletes tárgyalás nélkül. A speciális törvény már megalkottatott.

— **Vagyonközösség megszüntetése iránt indított per telekkönyvi feljegyzése elrendelhető.** A kassai kir. ítélő tábla Reiner Dezsőné szül. Bogdán Zelmának Reiner Dezső elleni telekkönyvi ügyében következő végzést hozott: A királyi ítélő tábla az elsőbíróóság végzését helybenhagyja, mert az ingatlanra vonatkozó közösség megszüntetése iránti per nem személyes jog érvényesítése és új nyilvánkönyvi jog megszerzésére irányulván, az érdekelt telekkönyvi tulajdonos által indított ilyenmü pernek telekkönyvi feljegyzését a magyar királyi Curiának 11. számú döntvénye ki nem zárja. Kassán, 1894. április 20. (6001/93. sz. a.)

— **Magyar bírósági megkeresésre kielégítési végrehajtásnak hivatalból való keresztülvitele Ausztriában.** Egyik magyar bíróság megkeresést intézett egyik osztrák bírósághoz kielégítési végrehajtásnak hivatalból leendő foganatosítása végett.

Az osztrák bíróság a foglalás és becslés foganatosítása után az árverésnek hivatalból való teljesítését megtagadta, támaszkodva az osztrák eljárási szabályok ama rendelkezésére, mely szerint a végrehajtás folytatása csak a végrehajtató fél részéről benyújtandó szabályszerű kérvény alapján eszközölhető.

Figyelemmel az 1881: LX. tcz. 4. §-ában és 20. §-ának 2-ik bekezdésében föltételezett viszonyosságra, a kir. igazságügyminiszterium közvetítésével intézkedés történt, hogy az illető osztrák bíróság az 1805. évi február 15-én 711. sz. a. kibocsátott udvari rendelet értelmében a végrehajtató fél részére hivatalból gondnokot rendeljen a további végrehajtási lépések megtétele végett. (45689/1893. I. M. sz.)

— **A magyarországi ev. ref. egyház alkotmányos szervezete.** A kir. igazságügyminiszter 1894. évi szeptember 4-én 28606 I. M. szám alatt kelt rendeletével a kir. bíróságok tudomására hozta, hogy ő császári és apostoli királyi Felsője 1893. évi december 29-én kelt legfelsőbb elhatározásával a magyarországi ev. ref. egyház alkotmányos szervezetét legkegyelmesebben megerősítette.

A magyarországi ev. ref. egyháznak bíróságai a jelzett törvény 275. §-a szerint: a) az egyházközségi bíróság, b) az egyházmegyei bíróság, illetőleg az ennek kebeléből alkotott tanács, c) az egyházkerületi bíróság, illetőleg az ennek kebeléből alkotott tanács és d) az egyetemes konventi bíróság.

— **Ösztöndíj ügyvédjelöltek részére.** A Glosius Sámuel és Dániel-féle alapítványból egy ügyvédjelölt számára 84 forintból álló egy ösztöndíj fog kiosztatni. Az elnyerhetés feltételei, hogy a folyamodó a) magyarországi születésű ág. hitv. evangélikus legyen; b) legyen feddhetlen erkölcsi jellemű és jeles szorgalmu; c) jogi tanulmányait elvégezte és az ügyvédi pályára készülve mint bejegyzett ügyvédjelölt Budapesten legalább két és fél év óta joggyakorlaton lett légyen, a mi hiteles bizonyítvánnyal igazolandó. Az ösztöndíj az ösztöndíjasnak azonban csak akkor fog kiadatni, ha az ügyvédi vizsgát az 1895. év folyamában sikerrel leteendő és az ügyvédi oklevelet elnyeri. Kérvények f. év december 31-ig, bérmentve és lepecsételve dr. Zsigmondy Jenő jegyzőhöz (Budapest V. Bálvány-utca 8-ik szám) küldendők.

— **Magyar Jogászegylet.** A Magánjogi Értekezlet alakuló ülése f. hó 20-án d. u. 6 órakor fog tartatni a Budapesti Ügyvédi Kamara helyiségében. Az értekezleten a Jogászegylet minden tagja részt vehet.

A mellékleten közöljük a győri kir. tábla rendeletével befejezését és a fizetési meghagyások iránti eljárásban lerovandó bélyegilleték tárgyában kibocsátott miniszteri rendeletet.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: hétve ... 6 krt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sommás eljárás életbelépte. *F. A.* — A szóbeli eljárás a német Reichsgerichtnél. *B.* — *Jogirodalom:* Utmutatás a sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvények gyakorlati alkalmazására. Irta Lányi Bertalan. — *Törvénykezési Szemle:* A vég-tárgyalási jegyzőkönyvek. MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédttől. — A javító-nevelés és a társadalom. MÉSZÁROS SÁNDOR kolozsvári kir. javító-intézeti családfe. — Birói hangok. Dr. BERGER MIKSA budapesti ügyvédttől. — Az igazságügyi költségvetésből. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sommás eljárás életbelépte.

A soká várt időpont megérkezett. A szóbeliség a polgári peres eljárásban ez év november 1-én életbelép és ezzel egy évek óta sürgetett reform valósul meg. A magyar jogászközönség érzi, hogy ez fordulópontot jelez igazságszolgáltatásunk történetében és a legnagyobb érdeklődéssel várja az új eljárás fejleményeit. Remények és kételyek hallatszanak felváltva. Mint minden nagyobb, gyökeres reformnál, nem hiányoznak itt sem az aggodók, a kik az új eljárásnak csak árnyoldalait látják és titkon azon nézetben vannak, hogy a szóbeliség csak modern jelszó, melytől semmi realis jót nem várhatunk. Ezekkel szemben némelyek az új eljárásban panaceát látnak minden baj ellen, és azt hiszik, hogy rögtön beáll az igazságszolgáltatás aranykora. Mindkét végtel helytelen és mindegyik veszélyes, mert hamis véleményeket képes előidézni a szóbeliség hatásairól a közönségben. A kik az első nézetet vallják, azok minden hibát, minden rossz ítéletet a szóbeliség rovására fognak írni; a kik az utóbbi nézetben vannak, azok reményeikben csalatkozva fogják magukat érezni, látva, hogy az új eljárás mellett is lehet hibát elkövetni, helytelen ítéletet hozni. Mindketten minden bajért a szóbeliséget fogják a közvélemény előtt vádolni. Már pedig erre a közvéleményre még nagy szükség lesz, mert a végleges polgári perrendtartás és a bűnvádi eljárás megalkotása még előttünk áll és mindkettőnél befolyással lehet az, hogy az eljárás új elvei mennyi hitelt találnak, mennyire mennek át a köztudatba.

Előre is figyelmeztetnünk kell tehát, hogy az átmenet nehézségeit és bajait nem szabad a szóbeliségnek és az új eljárás elveinek rovására írni.

A mi első sorban az ítélezés jóságát illeti, a bizonyítékok szabad mérlegelése talán eleinte egyes panaszokra fog okot adni. Egyrészt a törvényes bizonyítás keretében mozgó jogászai gondolkodás lassan szokik bele a szabad mérlegelésbe, és az eddigi bizonyítási szabályok észrevétlenül megtartják egy ideig befolyásukat. Másrészt a szabad bizonyítás mellett is keletkezik idővel a gyakorlat és a tudomány befolyása alatt a bizonyítási szabályoknak bizonyos — ha nem is kötelező — rendszere, melyet eleinte még nélkülözni fogunk. Bíróságainknak óvakodniok kell mindkét túlzástól: ugy a régi bizonyítási rendszerhez való ragaszkodástól, valamint azon felfogástól, hogy a bizonyítás szabadsága az önkénynt jelenti. Mig az egyensúly ez irányban a gondolkodásban beáll, addig kétségtelenül történni fognak hibák. Az új bajokat pedig az emberek rendszerint jobban érzik, mint a régi megszokott bajokat. El fogják feledni azt, hogy a tör-

vényes bizonyítási szabályok mennyi baj kuforrását képezték. Ezért jó lesz, ha bíróságaink e tekintetben — különösen eleinte — nagy önmérsékletet tanusítanak és subjectiv meggyőződésüket minél nagyobb mértékben objectiv szabályokhoz kötik.

A mi a bíróságok tehermentesítését és ezzel kapcsolatosan az eljárás gyorsabb menetét illeti: ez is sok tekintetben csak idővel fog beállni, különösen felsőbbbíróságainknál. A kir. táblák kétségtelenül nagy munkatehertől szabadulnak az által, hogy 200 frt érteken aluli ügyet egyáltalában nem, azon felüli ügyet pedig csak a jogkérdésben lehet hozzájuk felebbvinni.

A magy. kir. Curia pedig még nagyobb munkatehertől szabadul, mert csak az 500 frt érteken felüli ügyekben fogja a jogkérdést felülvizsgálni. Ne feledjük azonban el, hogy a bíróságok a régi ügyekkel annyira el vannak halmozva, hogy hosszabb időt fog igénybe venni, a mig azokat befejezik. Jelenleg a budapesti kir. táblán átlag egy évig, és a kir. Curian ugyanennyi ideig tart, mig egy ügy elintézését nyer. Ha tehát a kir. tábla semmi új ügyet sem kapna, akkor is még egy évig tartana, mig a régi ügyeket teljesen feldolgozná, a melyek azután csak az arra következő évben fognak a kir. Curianál elintézését nyerni. Körülbelül egy vagy másfél évig tehát e bíróságok terhén alig lesz könnyítve.

Az új eljárás üdvös hatása e tekintetben csak akkor fog mutatkozni, ha a régi ügyek már feldolgozva lesznek és az egyensúly a munkaerők és a munkateher közt beáll.

Nem szabad felednünk: az ut kezdete és a végczél nem ugyanaz. Nem szabad azt hinni, hogy már az új eljárás életbeléptének napjával rögtön és teljesen álljon be a fordulat. Az átmenet nehézségeivel meg kell küzdeni, az eredményeket be kell várni. Semmi kétségünk sincs az iránt, hogy ezen eredmények üdvösek lesznek, és hogy a mint egyszer a reform útjára léptünk, a szóbeliség megvalósítása az eljárás egész vonalán nem fog soká késni. Bizunk a birói és ügyvédi kar buzgalmában; az ő feladatuk, hogy a jól concipált törvényt jól hajtsák végre. A cél, melyet a törvényhozás az új eljárással elérni akar, nagy: életet akar önteni az akták között elcsenevészedett jogszolgáltatásba, közelebb akarja hozni a bírót az élethez, le akarja venni róla a formalismus lánczait. E cél nagysága hassa át bíróságainkat és ügyvédi karunkat is, midőn a törvény igéjét tetté alakítják át, és ekkor könnyen le fogják küzdeni azon akadályokat, melyek talán itt-ott felmerülnek. *F. A.*

A szóbeli eljárás a német Reichsgerichtnél.

Most, hogy Magyarországon a felsőbb forumokon is meghonosittatik bizonyos mértékben a szóbeliség, nem érdektelen a Németországban tapasztaltakról magunknak némi képet alkotni.

Igen alkalomszerű reánk nézve e tekintetben a *Nationalzeitung* egy cikke, mely a Reichsgericht tulterheltetésével, annak okaival és orvoslása módjával foglalkozik.

Az idézett cikk kivonatos vázlatban következőket tartalmazza.

Mint hirlik, a porosz igazságügyminiszter a legfelsőbb

birósághoz való felelősségre — a revisio — korlátozásának előkészítése végett statisztikai adatok gyűjtését rendelte el. Ez évben szeptember hó végeig elintézendő volt a Reichsgerichtnél 808 tavalyi és 2062 idei polgári ügy; elintéztetett 1430, hátralékban maradt 1440 ügy.

A korlátozás valószínűleg abban fog állani, hogy a Reichsgerichthez felviendő ügyek értékhatárát a jelenlegi 1500 márkáról felemelik. De az eljárás átalakítása által is lehetne a bajon segíteni.

A baj alapoka a szóbeliség tuhajtásában rejlik.

A revisionalis eljárás mai menete a következő.

Egy hó alatt a revisio iránti kérelem benyújtandó.

A szóbeli tárgyaláson az ügyvédek adják elő a jogvita megítélésére szükséges peranyagot. De igen nehéz ezt úgy megtenni, hogy csak a revisióra tartozó dolgokat mondják el. Legtöbbszörre az történik, hogy az egész per anyaga előadatik, a bizonyítási eljárás eredményével és az alsófoku határozatokkal együtt. Ez nagyon elhuzza az ügyek tárgyalását, és a bíróság alig végezhet valamit.

Ezen állandó túlterhelés nagyon akadályozza a Reichsgerichtet tulajdonképeni feladatának teljesítésében.

Oly bíróságnál, mely hat különböző tanácsra oszolva működik, nem csoda, ha helytelen és ellentétes határozatok hozatnak.

Az ellentétek kiegyenlítésére szolgálának a teljes ülések döntvényei, de a Reichsgerichtnél a túlterheltség folytán *horror pleni* uralkodik, s így a helytelen határozatok is éveken át benn maradnak az esetgyűjteményekben, megkorrigálatlanul.

További oka a bajnak, hogy a legfőbb bíróság igen gyakran oldja fel az elsőfoku ítéleteket, még olyan esetekben is, a melyekben a ténykérdés nem képezi már bizonyítás tárgyát s így az ügyek egy nem kis része két ízben — esetleg többször is — képezi a legfelsőbb bíróságnál tárgyalás alapját. Mennyire elhuzza és megdrágítja ez a körülmény is a perlekedést!

Igy vándorolt egy szegény munkás pere négyszer fel és vissza a Reichsgericht és a második fok között és hat esztendőbe telt, míg a szegény ember ügyében véghatározat hozatott. De még ekkor se juthatott a felperes követeléséhez, mert e határozat csak a követelés jogalapjáról szólt, az összegszerű megállapítás új pernek lőn fentartva.

Sokszor pedig a legfelsőbb bíróság feloldó végzése a felek mindenikére nézve értéktelen, mert az alsófok iparkodik az ügyet más indokolással, de előbbi ítéletével újból felterjeszteni. Egy bűnügyben nemrég a Reichsgericht kevésnek tartván a kiszabott büntetést, az ítéletet egy jogszabály megsértése miatt feloldotta, mire a második fok, hova az ügy visszament, a Reichsgericht által hivatkozott szakaszt alkalmazta ugyan, de az előbbinél is enyhébb büntetést szabott ki.

Összevonva a mondottakat, a felülvizsgálati eljárás mindenestre reformálandó lesz, történjék ez akár a francia cassationális rendszer szerint, akár a porosz semmiségi panasz szellemében, vagy pedig ez imént megjelent legújabb osztrák javaslat értelmében.

A «panasz» jogorvoslata is reformálandó lesz; most ez is sok dolgot ad a Reichsgerichtnek. A legfőbb bíróságnál az a meggyőződés uralkodik, hogy a jogorvoslati rendszer célszerű berendezése mellett négy tanács könnyen elvégezhetné azt a munkát, a melylyel most hat tanács is alig képes megbirkózni.

Azt mondják, hogy ily mélyreható reformok csak a perrend általános revisiója alkalmával lesznek keresztülvihetőek. Ezen érv gyakran hallott kibuvónál nem egyéb, mert a revisio még sokáig nem fog napirendre kerülni. Ezért komolyan kell már most e bajokkal foglalkozni. «A revisionális értékhatár felemelése csak külső, látszólagos segínyt nyújtana, azért szervezeti, eljárási reformra van szükség.» B.

Jogirodalom.

Utmutatás a sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvények gyakorlati alkalmazására. Iratmintákkal és példákkal. A m. kir. igazságügyminiszter megbízásából írta Lányi Bertalan. Budapest 1894.

A sommás eljárás életbelépte ezen most megjelent munkának nagy jelentőséget ad.

Fontos igazságügyi érdek fűződik ahhoz, hogy a gyakorlat — már kezdettől fogva — biztos és határozott irányt vegyen, hogy az új perjogi intézmények oly alakban menjenek át az életbe, mely a reform alapelveinek és céljának megfelel, hogy az új törvények gyakorlati alkalmazása terén mielőbb megszűnjenek az új rendszerbe való átmenet nehézségei s ezzel együtt megalkottassanak a teljes perjogi reform megvalósításának előfeltételei.

De meg a jogkereső közönség érdeke is megköveteli, hogy a jogalkalmazás tényezőinek ingadozása az eljárási formák megválasztásában még csak átmenetileg sem hátráltassa a jog érvényesítését.

Ezek a szempontok szolgáltak indokul a fenti munka megírására.

A szerző az egyes kérdések tárgyalásánál a szemléleti módszert alkalmazta. Szemlélhető alakban mutatja be az új perjogi intézményeket, világos és összefüggő képét adja az eljárás menetének és mint gyakorlati kézikönyv, megkönnyíti a feladatát mindazoknak, kik — akár mint bírák, akár mint ügyvédek — a jogot alkalmazni hivatvák.

A munka hivatalos megbízásra készült. A szerző felhasználta benne hivatalos kiküldetés következtében szerzett külföldi tapasztalatait s figyelemmel volt azokra a szempontokra, melyek irányt adtak a fentidézett törvények előkészítésének és a törvények végrehajtására vonatkozó intézkedéseknek; mindazáltal a munka nem lép fel azzal az igényvel, hogy az, a mi benne foglaltatik, kötelezőnek tekintessék.

A szerző abból a feltevésből indul ki, hogy az, a ki a könyvet használja, ismeri a törvényt és az ügyvitel szabályait s hogy ezeknek a világánál maga is keresni fogja az utat, mely az eljárási formák tökélyesbitéséhez vezet.

A munka vezérfonalul kíván szolgálni az ügykezelési teendők és a bírói működés amaz alakszerűségei tekintetében, melyek a nélkül, hogy a bírói cognitio szabadságát érintenék, az ítélkezés külső formáinak egyöntetűségét biztosítják. Ennek a célnak leginkább megfelel az eljárásban felmerülő esetek példaszerű tárgyalása az egyes perjogi cselekményeknek megfelelő iratminták közlésével. Ámde a jelen munka nem csupán a példák és iratminták egyszerű gyűjteménye. Az egyes példákat és iratmintákat kísérő megjegyzések a példával és iratmintával kapcsolatos kérdést általánosabb szempontból tárgyalják s szélesebb alapra fektetik az egyes perjogi intézmények ismertetését.

A mi az anyag beosztását illeti, a könyv három részre oszlik. Az első rész tárgyalja az egyezségi eljárást, a második rész a fizetési meghagyásokat, a harmadik rész pedig a sommás perrel foglalkozik.

Mint hogy a munka azt tüzte ki egyik főadatául, hogy az eljárás menetének lehetőleg egységes és összefüggő képét adja, a szerző egy az eljárás minden fontosabb stádiumán keresztül vitt jogesetet választott, mely a sommás per folyamán felmerülő cselekményeket természetesen fejlődésükben tükrözteti vissza. A mi ily módon magába a tárgyalt jogesetbe nem volt beilleszthető, az egy külön részben tárgyalt egyes eljárási kérdések sorába vétetett fel.

Az iratminták nagy része a sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvények életbeléptetése alkalmából rendszeresített nyomtatványok felhasználásával készült, lehetőleg úgy, hogy szembeötlő legyen a nyomtatvány kitöltésének módja.

Az iratminták el vannak látva a megfelelő feliratokkal; a felirat baloldalára irt szám jelzi a folyó számot, a mely

alatt az iratminta ebben a könyvben előfordul; a felirat jobb oldalára irt szám pedig jelenti az irat előkészítésénél felhasználható, rendszeresített nyomtatvány csoport- és raktári számát és a kezelési könyvek mintáinál a S. Ü. Sz.-hoz tartozó minták illető számát.

A tartalomjegyzéken kívül még két jegyzék van a könyvhöz csatolva. Az egyik magában foglalja a könyvben közölt összes iratmintákat a folyó szám szerinti sorrendben. A másik jegyzékben pedig a rendszeresített nyomtatványok vannak felsorolva, a könyv lapjának jelzésével, a hol a nyomtatvány felhasználásával készült iratminta feltalálható.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végtárgyalási jegyzőkönyvek.

Ideje már, hogy a szaksajtó egy kissé a *végtárgyalási jegyzőkönyvekkel* is foglalkozzék. Annyit jár a légben és a felhőkben, hogy kevés időt szentelhet a földi dolgoknak, és szeme folyton a *jövőbe* tekintvén, és elméje folyton u. n. *magasabb problémákkal* foglalkozván, elfelejti mellette a *jelennek* legsürgősebb postulatumait. Olvasunk mindenféle szép, de épen nem fontos teoriákról és a praktikus életnek követelményeiről mentől kevesebbet.

Nézzük tehát ma meg közelebbről az u. n. bűnügyi *végtárgyalási jegyzőkönyveket* és kezdjük meg e kérdés megbeszélését ott, a hol a dolgok rendje szerint meg kell azt kezdeni. Tudjuk, hogy a bűnügyi vizsgálatok inquisitorius módon folynak, és hogy a védő szerepe akkor kezdődik, a midőn a vizsgálat befejeztetett és a vizsgálat adatai szerint a vád formulázott. Tudjuk azt is, hogy a felsőbb bíróság, öntse bár ki a védő egész lelkét a vádhatározat ellen beadott felebbezésében, a legtöbb esetben e felebbezésre nem is hederít, hanem a legcsekélyebb gyanuokok alapján, melyek a rendszerint felületesen és folyton a vád medrében mozgó vizsgálat folyamában felmerülnek, helybenhagyja a vádhatározatot, azzal az indokolással, *hogy ott van a végtárgyalás, ennek a keretébe* tartozik a deliktum *végleges minősítése* szintugy, mint annak konstatálása, vajon *alapos-e a vád vagy sem?*

Már magában véve *ezt* a praxist sem tarthatom helyesnek. *Miért* legyen épen a *végtárgyalás* keretébe tartozó a deliktum *végleges minősítése?* És miért kelljen épen csak a *végtárgyaláskor* konstatálni, vajon van-e alapja a vádnak, vagy nincs? A *vizsgálatnak* kell alaposnak lennie; *ennek* kell az összes adatokat olyképp gyűjteni és csoportosítani, hogy azt, vajon emelhető-e egyáltalán vád, vagy sem és mily minősítés mellett, már az első bíró is tisztán lássa, mérlegelhesse a fenforgó körülményeket, hogy *ezen alapon* hozza a vádhatározatot, a mely, ha hiányos, a felsőbb bíró által feloldható, ha helytelen minősítést mutat, a felsőbb bíró által *már az eljárás ezen stádiumában* korrigálható legyen. A *vádlottak padjára* alapos ok nélkül *senki se* legyen hurczolható. Nem oly olcsó az emberi becsület, mely miatt más uton élet-halál harcztot vívnak a társadalomban, hogy egy hiányosan vagy rosszul megejtett vizsgálat reparálását a *végtárgyalásra* utalják, mely nyilvánosan, a sajtó és a nagyközönség ellenőrzése mellett foly, és mely, ha még oly aaptalannak mutatkoznék is később a vád, annak az egyénnek, ki a *vádlottak* padján ült, becsületét polgártársai előtt halálosan megsebesítette. Tehát mondom, helytelennek kell deklarálnom azt a praxist, mely a helyett, hogy a felületes vizsgálatot alapos vizsgálattá változtatná át, egyszerűen helybenhagyja a vádhatározatot, mindent a *végtárgyalásnak* tartván fen. Mert ily viszonyok közt arra a kérdésre, hogy hát akkor mire való az egész vizsgálat és a vádhatározat, ha mindent

a *végtárgyalásnak* kell tisztáznia, aligha fogunk kielégítő választ nyerhetni.

De a dolgok most így állanak és így — legalább addig, mig ezen viszonyok meg nem változnak, — fájdalom, belé kell törődnünk ezekbe az állapotokba. Következik tehát a *végtárgyalás*. Logice így kellene már most a dolognak állnia: minthogy a *végtárgyalás* van hivatva mindent tisztázni, a felmerült adatokat és tényeket jegyzőkönyvileg regisztrálni, mindent legalább essentiájában feltüntetni, a mit a vádhatóság a vád, a védelem az ellenkező irányban érvényesít: természetesen, hogy a *végtárgyalási jegyzőkönyvnek*, mely a *végtárgyaláson* törtéteknek *hű tükre kell, hogy legyen*, minél pontosabb és alaposabb képét kell mutatni a lefolyt eseményeknek, arra való tekintettel, *hogy a felsőbb bíró elött már nem folyik a tárgyalás élb szóval*, a felsőbb bíró már nem látja maga előtt lefolyt a bűnpert, hanem a sok esetben hiányos vizsgálati adatok mellett pusztán a *végtárgyalási jegyzőkönyvre* van utalva; *ebből* meríti az esetre vonatkozó ismeretét, *ebből* bírálja meg a történt eseményt vagy eseményeket, *ebből* formálja ítéletét és ennek indokait. A *végtárgyalásig* az iratok oly módon vannak összeállítva, hogy azok *külsőleg a vád alaposágát látszanak mutatni*. Vádlottra nézve tehát felette fontos, hogy a *végtárgyaláskor* törtétek oly módon vétessenek fel a jegyzőkönyvbe, hogy a felsőbb bíró, mely — mint mondám — mindent a *végtárgyalásra* szokott utalni, *ebből* a jegyzőkönyvből *mindent tisztán lásson*, *ebből* a jegyzőkönyvből képes legyen *alapos, részrehajlatlan és igazságos ítéletet formálni*. Az, azt hiszem, oly méltányos óhaj, hogy az ilyen *végtárgyalási jegyzőkönyv jól* legyen elkészítve, hogy erről több szót veszteni valóban szükségtelen — mert felesleges — munka volna.

Mi azonban azt tapasztaljuk, hogy a *végtárgyalási jegyzőkönyvek* mód nélkül felületesen, hiányosan, igen gyakran érthetetlenül vannak megszerkesztve. Dicséret és elismerés legyen a kivételeknek! Mert ily kivételek léteznek, ezt el kell ismernem. De a szabály az, hogy a *végtárgyalási jegyzőkönyv* olyan, hogy abból a felsőbb bíró vagy egyáltalán képtelen magának a törtétekről hű képet alkotni, vagy csak nagyon hiányosan értheti meg az esetet. Itél tehát routine-ja, ösztöne és a szerint, a mit neki praktikus esze sugal. Különösen gyarló módon bánnak a jegyzőkönyvvezetők ezen *végtárgyalási jegyzőkönyvekben* a *védőkkel*. Ha a felsőbb bíró ezekben a jegyzőkönyvekben a védő fejtegetéseit látja, melyek rendszeren 5—6 sorban vannak képviselve, azt kell gondolnia, hogy vagy a védő ügyetlen, vagy a jegyző ügyetlen. És minthogy a bírói *præsumptio* rendszeren a védő *ellen* és a jegyző *mellett* van, ezen *præsumptio* levét azután többnyire a *vádlott* iszsza meg, Notandum bene! Nem a jegyzőkönyv *sorok szerint való terjedelméről* van itt szó, mert hiszen képzelhetek magamnak oldalszámra terjedő jegyzőkönyvet, melyben semmi sincs mondva, hanem arról van itt szó, *hogy a védőknek jogi fejtegetései legalább in essentia a jegyzőkönyvben felismerhetők legyenek*, hogy a felsőbb bíró a sok irat között, mely az ügyet rendszerint a *vád* világításában mutatja, a *védőknek álláspontját is világosan és alaposan megtudhassa*. Ez oly méltányos követelés, mely ellen, ugy hiszem, kifogás nem emelhető. Ehhez azonban első sorban az a reform volna szükséges a *végtárgyalási jegyzőkönyvek* vezetésének terén, hogy az ilyen jegyzőkönyvek vezetésére már *gyakorlottabb jegyző volna csak alkalmazható*, ki nem pusztán *gyorsíró*, de *gyakorlottsággal bíró jogász* is. A gyorsírás tudása egymagában véve itt nem elegendő. Elegendő volna akkor, ha az ügyész és védő fejtegetései *szórol-szóra vétetnének fel a végtárgyalási jegyzőkönyvekbe*, a mi nem szükséges, és tudvalevőleg nem is történik. Ahhoz azonban már bizonyos jogi felfogás és csak a gyakorlat által megszerzett és megszerezhető routine kell, hogy a védő néha hosszabb fejtegetéséből a *lényeges részt kihásva*, azt röviden bár, *de*

mégis egész *prægnans* alakjában *fixirozza* a jegyzőkönyvben. Ilyen gyakorlott jegyzőt a budapesti büntető-törvényszéknél keveset, a vidéki törvényszéknél pedig alig lehet találni. Az tehát, hogy a végtárgyalási jegyzőkönyvek oly emberanyag mellett, mint a minő legalább nagyobb részében — jelenleg még a büntető igazságszolgáltatás rendelkezésére áll, helyesen és jól legyenek megszerkesztve, kívánni alig lehet. Rebus sic stantibus — nem marad egyéb hátra, mint az az ut, mely itt egyedül vezethet csak célhoz, t. i. a *végtárgyalási jegyzőkönyveknek az ügyész és védő együttes közreműködése és a végtárgyalási elnök felügyelete mellett leendő megszerkesztése*. Az ügyésznek ez irányban való működése kevésbé fontos, mint a védőé; mert vagy fentartja az ügyész a vádat, akkor ez a vádindítványban, mely az iratok közt fekszik, ugy is ki van fejtve; vagy pedig elejti a vádat, akkor ezt pár szóval lehet kifejtetni. A védőnek szerepe már fontosabb. A védő néha nagy munkát végez, ha neki a bíróságnak a vizsgálati iratokból meritett, és rendesen a vád álláspontja felé hajló nézetét és felfogását megváltoztatni, és a védelem álláspontja felé terelni sikerül. Ha azután a védőnek érvelése hiányosan és csonkán jut a végtárgyalási jegyzőkönyvbe; *hog* alkothasson magának a felsőbb bíró, — ki előtt a védő már nem fejtheti ki álláspontját *élt* szóval, — *helyes képet arról, a mit a védő a bíróságnak vádlott érdekében előterjesztett?*

Felsőbb bíróságaink e hiányt naponkint észlelhetik. Ők, kik szintugy, mint az elsőfoku bíróságok, sőt fokozottabb mértékben, az igazságnak kiderítésén fáradoznak, bizonyára sinlik ezen állapotokat. Ha mindamellett oly részrehajlatlanul és példásan osztják az igazságot, mint ez tényleg történik, ugy ezt páratlan szorgalmuknak és nagy gyakorlottságuknak lehet csak tulajdonítani. *A végtárgyalási jegyzőkönyveknek valóban kevés részük van benne*. De pusztán a bíró szorgalmára és ösztönére bizoni a dolgot még sem lehet. Joga van minden állampolgárnak követelni, hogy ha szabadsága és polgári becsülete felett ülnek törvényt, ez olykép történjék, hogy általa az igazságérzet ne sértessék meg. A jogérzetten pedig súlyos sértés ejtetik, ha a végtárgyalási jegyzőkönyvek szerkesztésénél a *«slendrián»* ül diadalt. Azért ismétlem: *Legyen a végtárgyalási jegyzőkönyvek szerkesztésénél az ügyésznek és védő-ügyvédnek beleszólása*, — mert csak ez felelhet meg az igazságnak, és csak ez biztosíthatja a helyes és igazságos büntető-jogszolgáltatást. *Mózes László.*

A javító-nevelés és a társadalom.

Laikus emberek a javító-intézeteket még ma is kisebb fajta börtönöknek tekintik, pedig nem veszik körül komor falak, nem őrzik nehéz záros kapuk és feltüzött szuronnyal fegyveres örök; nincs benne semmi titokzatosság, sőt inkább elhelyezkedésével, épületeivel, berendezésével mindenik oda illik környezetének keretébe; az elhelyezett növendékek életrendje is megfelel egy jól berendezett társadalmi élet követelményének. Talán a nagy-közönség csekély érdeklődésén kívül valószínűleg czimében hordja az idegenkedés egyik okát; ennek impressiója révén nem egy-egy elárvult, minden nevelés nélkül felnőtt gyermeket, hanem igazi bűnösöket keresnek és látnak növendékeinkben. Ám maga a czim nem hibás, legalább logikailag nem, mert ha a növendék beutalás vagy befogadáskor rossznak minősített, mi felelne meg inkább a mi nevelői munkánk hatása alatt a gyermeki lélekben végbe ment erkölcsi processusnak, mint a javítás és javulás? Igaz, hogy a czim nem tökéletes, a tényleges állapotnak akkor felelne meg, ha minden egyes növendéknél kimutathatnánk az erkölcsi romlottság azon fokát, melynél okvetlen javító-nevelésre van szükség, de nagy elfogultság kellene ahoz, hogy 8—9—10 éves gyermekeket erkölcsileg romlottaknak nyilvánítsunk. Legalkalmasabb volna

talán a «gyermek-menedékhely», de ez meg nem oly hangzatos, mint a «javító-intézet» elnevezés. A szó szoros értelmében menedék helye a mai javító-intézet a fél vagy egész árva gyermekeknek, a magukkal is tehetetlen, munkanélküli, sok gyermekes szülék gyermekeinek. Egy kis statisztika jobban megvilágosítja ezen állítást. 70, egymás után beutalt — tehát nem e célra külön kiválasztott — növendéket veszek alapul számításomhoz. E 70 növendék közül 46 szülei vagy gyámi kérelem, 24 pedig törvény által, bírói uton elítélve adatott be. Ez a jelenség némi örvendetes képet nyújt, mert aránytalanul kevesebb azoknak a száma, kiknek eltévelyedéséhez önkarat járult, azokhoz képest, kik zsenge koruk, elhanyagolt nevelésük vagy elhagyatottságuk miatt a javító-intézetbe utaltattak; másrészt mutatja azt is, hogy a gyermekek megjavítása körüli teendő kétharmad része a társadalom közreműködését igényelné; módot kellene nyújtani a törvénytelen gyermekek nevelésére, a specialiter ilyenek számára rendszeresített gyámságok életbeléptetésével; s az árvák ügyét nemcsak anyagi szempontból, de erkölcsi okokból is a legbensőbbben felkarolni. A törvény, mely az árvák testi és lelki szükségleteiről gondoskodik, magában még értéktelen, azt végre kell hajtani és pedig nem a betű szellemében, hanem a gyermek jövő életét tartva szem előtt.

Maga az a körülmény, hogy az alapul felvett 70 növendék közül csupán nyolcnak volt apja-anya, 35-nek csak anyja, ötnek csak apja s mostoha anyja; 18 ellenben teljesen árva, négy pedig törvénytelen házasságból származott, világosan bizonyítja, miszerint a gyermekek romlásának, városságának főokát családi életük körülményeiben, árvaságukban kell keresni. Ha kor szerint vizsgáljuk az említett alapszámot tevő növendékeket, szintén érdekes eredményt találunk.

Volt ugyanis: két növendék 9 éves, egy 10 éves, három 11 éves, 10 tizenkét éves, 16 tizenhárom éves, 14 éves tizenhárom, 15 éves tizenegy, 16 éves kilencz, 17 éves három, 18 éves kettő. Tehát a 12, 13, 14, 15, 16 éves életkor az, melyben egyrészt a testi érzelmek, másrészt a nemi ösztön igen nagy fontossággal bírnak a gyermek erkölcsi életére és tapasztalásunk eredményeként kimondhatjuk bátran, hogy ez az öt korév a legkritikusabb a gyermekre, annyira, miszerint e korban az eddig leggondosabb nevelésben részesült gyermek is a felügyelet tágulásával meginog, könnyebben eltántorítható. Előtte a szülei vagy bárminő felügyelet, utána az ébredező öntudat: a nevelői akarat és a megvilágosított értelem a legjobb felügyelők.

Nem azt kell e szerint mérlegelni, hogy mit tett a gyermek, hanem, hogy minő okok folytak be tévedésére, főként pedig bünt nem szabad a gyermekben keresnünk, következésképen a javító-intézeti növendékeket nem szabad futólag és felületesen megítélni.

A laikus felfogás szerint az ide utalt növendékek erkölcsstelenek, gonoszak; a fenébbi kimutatás méltatása nélkül e véleményt a tények megerősítik. Nincs mit titkolnunk, ezek a gyermekek rosszak voltak, sőt most is akad közöttük csintalan, de gondolják meg, hogy mind az önk szép társadalmából kerültek ki, nincs okuk lenézni, kicsinyleni e társaságot, hiszen van közöttük mágánás, gentri, iparos, nyárspolgár és paraszt, szóval a nagy társadalomból kiszakítva, vagy helyesebben kiteszítva egy kis világ.

Még azt is hozzá tehetem, hogy ez a sovány képű, nyulánk gyerek magas születésű, lopott adósságot csinált, csavargott s ráfognák, hogy erkölcsstelen, pedig nem az, csak a gondos szülei szeretetet nélkülözötte; — ez a másik 23-szoros lopásért ítéltetett el 15 éves korában, azt mondanák rá, hogy kleptománikus, pedig nem az; a leggyöngédebb testvéri szeretettől dobog fogékony szíve: 8 kicsi testvér

nyert az ő bűnétől táplálékot; itt egy másik, jól termett, élénk tekintetű, másként bárány szelidségű fiu, gondolnák-e hogy vér tapad kezéhez. 14 éves korában kést mártott pajtása szívébe! Talán ez gyilkos? Világért sem! Lehet, hogy indulata még máskor is végzetes kitörésű leend, de mint először önkivületben, teljes részegségben követte el tettét, úgy esetleges bünei sem lesznek beszámíthatók. Vagy itt ez a kicsi gömbölyű fiu, az van róla mondva, hogy 9 éves korában megfojtotta bölcsőben levő kis testvérét és eladta magáról azt a kötelet, a melylyel atyja büntetéskép egy fához kötötte! Irtózatossá vád, holott testvére halálát csak az ő tehetetlensége okozta, mert a felborult bölcsőt nem bírta felállítani. S a kötelet sem tudta volna magáról eladni, ha egy krajczárnyi haszonlesés miatt egy más ember büntársul hozzá nem szegődik. Futólagos vizsgálódás után, ezen most oly vidám és engedelmes fiuk háta megett többé-kevésbé hasonló mult áll, egy mult a szülei gondozás idejéből: neveltetésükből.

Hogy mi lesz ezekből a gyermekekből, magam is szeretném tudni. Az intézet célja és saját akaratunk szerint derék, becsületes emberekké kell válniok s valószínűleg azok is lesznek, ha a társadalom segítségünkre leend; a támogatás pedig abban fog állani, ha az intézetből kihelyezett növendéket szeretettel fogadja, gyermeki hibáit megbocsátja s jó akaratú utmutatója leend az önállóságra való törekvés első kísérleteiben, mert az intézet pótolja ugyan a nevelés hiányait, nyesegeti a vad hajtásokat, az ipari szakoktatással megélhetési módot nyújt, de erkölcsi tekintetben sikert csak az intézet falain belül biztosíthat, mert a jellem kifejlődésére szükséges alkalom — az élet surlódása, sokféle kísértés — hiányzik. A javító-intézet javító hatása abban áll, hogy elkülöníti a társadalomra nézve veszélyessé váló elemeket s viszont ezektől elzárja a rossz cselekvés alkalmait épen az egyéni fejlődés legfontosabb szakában. Az embereket végletekbe sodró viharok magvai — hajlandó vagyok hinni — az ilyen kora emberek lelkében találunk a legtermékenyebb talajra, fejlődnek végzetessé, ha nincs gondos kéz, mely a kártékony gyomot kiirtaná. Ám az nekünk sem sikerül mindenkor és nem tökéletesen. Hiszen nem is élünk mi rendkívüli eszközökkel, mi csak azt a módot alkalmazzuk minden egyes növendékre nézve, a melyet kellett volna alkalmazni kora gyermekiségében, hogy el ne tévelyedjen. Szeretjük őket, ebben áll egész tudományunk. Felvilágosítjuk értelmét, célszerű munkálkodásra rendezzük be életét, gondoskodunk testi-lelki szükségleteiről; elvezetjük Istenhez, és szeretni tanítjuk más embereket. Egyetlen hibája a tömeges nevelésnek, hogy általános szabályokat juttat érvényre, az egyedeket nem részesítheti az őket megérdemlő figyelemben, pedig épen az egyedek sokféle sajátságai — vagy ha tesszik — fogyatkozásai lehetnek a nevelés igazi okai. Szabályoknak engedelmeskedni nem elegendő, nem is emberhez illő, ha ezt csupán külső okokból tesszük; jobb, ha elvetjük a szabályt s az élet követelményei által diktált gyakorlati tetteket dolgozzuk fel, ismét nem azért, hogy ebből szabályt állítsunk fel, hanem azért, mert az embernek az ép oly erkölcsi tartozéka, mint akár a vallásosság. Az erkölcsi szabályokat kevés idő alatt meg lehetne tanítani, de fontosabb dolog azok szerint élni tudni. A tolvajok is tudják, hogy minden lopással bünt követnek el; a gyilkosokban is hangosan tiltakozik a lelkiismeret szava, mégis gyengék a kísértésnek ellenállani. Az erkölcsi szabályokat ennél fogva nem megtanítani, illetve megtanulni, hanem közvetlen példákban kell megmutatni, azonkívül az embernek magán, az emberekkel való érintkezés által be kell gyakorolni. Ebből következik, hogy a sok ideig tartó zárt nevelés nem a célhoz, hanem attól elvezet, mert egyoldalúvá tesz, mégbénítja az akaratot.

A javító-nevelésnek eddig tulnyomólag a munka volt

az eszköze, abból a feltevésből indulván ki, hogy a munkálkodás elejét veszi a gonosz gondolatoknak. Moraliter ez igaz, de nem szabad feledni, hogy ez a feltevés oly embe-kről helyes, a kik a munkálkodás anyagi és erkölcsi hasznosságáról saját tudásuk és tapasztalásuk alapján meggyőződtek; ez a meggyőződés a mi növendékeinknél hiányzik, tehát hiányzik az a feltétel, mely nevelésünk kényszerjellegét elvenné. Az ily munkálkodás megfelelő szellemi felvilágosítás, az érzelem fokozatos és párhuzamos fejlesztése nélkül lelketlen, rabszolga munkává sülyed; az értelemnek kell hozzájárulni, hogy akár maga a munka, akár maga a munkásság, mint az egyén által nyújtott biztosíték erkölcsi tekintetben siker számba vehető legyen.

A gyermek tetteiért a szüle, a környezet, a gyám felelős; ezeket terheli a vád mindenkor az elfajult gyermekért, s őket illet minden dicséret, ha a gyermek, mint ilyen is már jó erkölcsű. Ne mondják azt nekem, hogy ez a gyermek vásott, javíthatatlan, mert megczáfolhatom a szülék kérvényéből. Nincs ugyanis egyetlen szülei kérelem, mely, miután gyermekéről a legsúlyosabb vádakat elhangoztatta, a végére ne tenné: «de a szíve jó». Ebben az egyben igazat mondanak, egyéb vádat a tehetetlen kétségbeesés mód felett megnagyít! Felhozzák ellene a legnagyobb csíneket, gonoszságokat, de elhallgatják az okot és körülményeket; az anyai dédelgetést, az apai indokolatlan szigort és a nem törődést. Az árvákról és mostoha sorsra jutottakról nem is szólok! Szomorú tény, de tény, hogy bírói ítélet egész családot elmarasztalt lopásért; apát, anyát, gyermeket tettesként állítván törvény elé. Egy másikról bírói ítélet nem szól ugyan, de a gyermek keserűen panasolja, hogy a szülei beleegyezés támogatva lopásaiban. Szomorú az is, hogy a mostoha gyermekek nagy részének még mindig nincs maradása a szülei házban; kiüldözik s a pártfogó nélkül való gyermek addig csetlik-botlik, míg a törvény paragrafusába nem ütközik. A gyermek jóságának oka a szülei szeretet. Mikor az anya arról panaszkodik, hogy fia oly rossz, miszerint még kést is fogott reá, ez a legelszomorítóbb dolog, de csak azt bizonyítja, hogy az az édes anya nem méltó az anyai névre, mert szívében semmi részvét, semmi szeretet nincs gyermeke iránt.

Hogy mily szerepe van a nevelésnek az állami és társadalmi életben, fölösleges bizonyítgatni, de nem fölösleges reá mutatni arra a sajnálatos tényre, hogy a társadalom maga ugyszólván még semmit sem tett azért a sok szerencsétlenért, kik kora gyermekiségüktől fogva jóformán az utcán élnek és nőnek fel, csak akkor fordít rájuk figyelmet, midőn már megbotlottak, de nem igyekezett őket a botlástól megóvni.

Ha szélylyel nézünk nagyobb városaink utcáin, avagy a kis-közégtől a legnagyobbig, mindenütt találkozzunk igazán szánandó alakokkal; ezeken nem az által segitenénk, hogy egy-egy rongyot dobunk rájuk, vagy egy-egy krajczárnyi alamizsnát vetünk kalapjukba, hanem ha őket összeszednők s adnánk nekik hajlékot, otthont, nevelés alá fognánk s hasznos munkálkodás által megtanítanók élni. Ez volna reájok nézve a legnagyobb jótétemény s a reájok fordított költség a legdusabban kamatozó tőke-befektetés volna, mert hasznos és becsületes polgárokat nevelne a társadalom önmagának.

És e feladat megoldása nem is oly nehéz, mint talán első tekintetre látszik; minden megyében szükséges volna egy kényszer-nevelőintézetet, — mely akár «javító-intézet», akár «gyermek-menedékhely» címet viselne, — felállítani és az illető megye specialis viszonyai szerint berendezni. Ez venné gondjaiba évről-évre a törvénytelen, elárvult gyermekeket, vagy a sok gyermekes szegény szülét mentené fel a nevelés gondjaitól, vagy a nevelésben járatlan szülének volna segítségére. Mennyi könny nem hullna hiába, mennyi

erkölcstelenségnek, kicsapongásnak, durvaságnak, kétségbeesésnek vennék elejét! — — Lám az állam felismerte a cél nagy fontosságát, felállított intézeteiben folytatja áldásos működését, habár az élethez való viszony még nincs kidomborítva, az csak a hely szűk voltának és a társadalom részvétlenségének tulajdonítandó. Ne várjunk mindent az államtól, hiszen az államot is a polgárok tartják fen, de a mit az állam jót, üdvöset kezdeményezett, abban támogassuk; művét terjeszszük és fejlesztjük. A haszon a társadalomé!

Társadalmunk vezérférfiai elé állítom szerény indítványomat; gondolkozzanak a megyénként felállítandó «gyermek-menedék helyekről». Hitem szerint ilyenek létesítésével sikeresen oldható meg a szegény- és árva-ügy, és érdekeink védelmére állami és társadalmi szempontból az erkölcsi élet hatalmas fundamentumát építjük meg.

Mészáros Sándor,
kir. javító-intézeti családfő.

Birói hangok.

Régen meghonosodott szokás Franciaországban, hogy a törvénykezési szünet bezártával a bíróságok s ügyészségek vezetői, s a «conférence»-ok elnökei valamely a jogéletből vagy jogtudomány köréből választott általános thema fölött tartott értekezéssel, «discours de rentrée», nyitják meg az új törvénykezési szakot, melyben mintegy jelzik azon magasabb szempontokat, melyeket a jogszabályok gyakorlati alkalmazásánál szem előtt tartanak s ez által pro foro externo is tanúsítják, hogy foglalkozásukat nemcsak professiónak, de hivatásnak is tekintik.

Ez nálunk nem szokás s így valóban örülnünk kellene, ha ehhez hasonló megnyilatkozásra bíróságaink vezetői egyéb alkalmakat keresnének és használnának fel, úgy, a mint ezt a győri kir. ítélő tábla nagyérdemű elnöke a szóbeliség és közvetlenség és a bizonyítékok szabad mérlegelésén felépült új peres eljárás életbeléptetése alkalmából megcselekedte.

Ezen birói enuntiatio formája ugyan csak egy egyszerű körrendelet a győri kir. ítélő tábla területén levő e. f. bíróságok vezetőihez,¹ de az abban adott utmutatások a jogkereső közönség körében a radikális újításokat tartalmazó törvény által természetszerűleg felkeltett néminemű aggályokat is jó részben elnémitani alkalmasak; s pedig különösen azért, mert épen azon körök felfogását tükrözi vissza, kiknek kezébe van letéve az egész reform sorsa s kiknek felfogásától s magatartásától függ első sorban, hogy az egész reform üdvös újítást jelentsen-e a társadalomra, vagy a kishitűek aggályait igazolja.

Mert azt mondja a körrendelet: «A törvény vagy tudomány gyakorlati alkalmazásának sikerét az alkalmazásnál követett módszer helyessége biztosítja.» Igen, de az intézményeket emberek viszik át az életbe s ezért egy további feltétel, hogy az immár megalkotott helyes módszert az azt közvetítő közegek át is értsék, arra előkészülve legyenek s hivatásuk érzetétől áthatva, feladatuk magaslatára emelkedni képesek legyenek.

Ezért oly megnyugtatók a körrendelet utasításai melyeket itt bővebben ismertetni nem szándékom, mert bár az új törvény *positiv* szakaszaira hivatkozik, mégis azt hirdeti, hogy «a betű öl, a szellem felszabadít.»

S pedig annyival nagyobb nyomatékkal bir ezen körrendelet, mert keretében különösen az eljárás egyik legnehezebb kérdését öleli fel s a fősúlyt arra fektetve épen oly pontra hívja fel a bírák figyelmét, sőt lelkiismeretét, mely a legnagyobb kisértéssel fenyeget s a legtöbb tévedésre nyújt alkalmat.

E kérdés a bizonyítási teher kérdése, melyre vonatkozólag a körrendelet mintegy aláhuzza a törvény szavait, hogy a birói szabad mérlegelés a bizonyítás terhének szabályaira

ki nem terjed, mert annak alapelvei abszolútak s mert az anyagi jogban gyökerezvén, ugyszólván a per berendezésétől függetlenek.

Oda tereli tehát a figyelmet, a hol a bírónak a legnagyobb ellenőrzéssel kell birnia, nehogy az új törvényvel reáruházott hatalom önkénynevé fajuljon s az egész rendszert diskreditálja.

Nagy és érdekes a bizonyítási teher helyes megosztásának kérdése s nagy annak irodalma — külföldön; minálunk kevés, a mit róla olvashatunk és sajnos, az is nagy részben téves.

Ez okból nem is várható, hogy az egy természeténél fogva szűk terjedelmű körrendelet keretében, mely ezenkívül az ítéltszerkesztés technikájára, a törvénynek a felebbviteli eljárásra vonatkozó egyes újabb rendelkezéseire, sőt a bírák és jogkereső felek közti érintkezés jövőben való alakulására is kiterjed, — megoldható legyen; s épen ezért, jöllehet, ha a legszigorubb kritika bonczkését alkalmazzuk, egyes tétéle talán bővebb megokolásra is késztet, vagy egy-egy példája vitatható is: az irányelvek helyesek s a helyes gyakorlat és a tudomány megállapodásainak megfelelők, úgy hogy a gondolkozó bírónak, kit az új törvény az eddiginél sokkal nagyobb hatalmi körrel ruház fel, nagyon megszivlelendő támogatásokat szolgáltatók.

Ez okból üdvözlöm a fenti körrendeletet, mint kedvező auspiciumot a sokat óhajtott újabb æra kezdetén s azt hiszem, — habár az a positiv törvény mellett oly horderővel nem is bir, — mégis méltán foglal helyet azon körrendeletek mellett, melyeket eddig ugyszólván kizárólag a bünvádi eljárás körében a főügyészi intézkedések alakjában láttunk, s melyek egyikét (a vizsgálati fogság ügyében 1880-ból 8774. sz. a.) bünvádi eljárásunk egyik legkitünőbb ismerője a vizsgálati fogság alkalmazása magna chartájának nevez.

Dr. Berger Miksa
budapesti ügyvéd.

Az igazságügyi költségvetésből.¹

Nyugdíjak fejében 1894. évre megszavaztatott 1.620,000 frt, 1895. évre előirányoztatik 1.730,000 frt, tehát 110,000 frttal több.

A nyugdíjknál az 1892. és 1893. évben mutatkozott kedvező zárszámadási eredmény az eddigi tapasztalatok szerint 1894. évben már nem lesz elérhető, mert az 1894. évre előirányzott és megszavazott hitel már az év első felében jelentékenyen túlhaladva lett.

Az előirányzat a következő arányszámítás alapján történt: u. m. a tényleges kiadás volt: 1890. évben 1.297,858 frt, 1891. évben 1.411,132 frt, több 1890. év ellenében 113,274 frttal, 1892. évben 1.510,629 frt, több 1891. év ellenében 99.497 frttal, 1893. évben 1.556,616 frt, több 1892. év ellenében 45,987 frttal, a három év alatt az emelkedés összes 258,758 frt, az évi átlag tehát 86.252 frt.

Az 1893. évi tényleges kiadás volt 1.556,616 frt, hozzáadva a fenti átlagot 86,252 frt, az 1894. évi valószínű szükséglet lesz 1.642,868 frt, ehez adva ugyanazon átlagot 86.252 frt, az 1895. évi valószínű szükséglet 1.729,120 frtra, vagyis kerek összegben 1.730,000 frtra tehető.

Ezen emelkedés részben a fizetés rendezéséről alkotott 1893. évi IV. tcz. rendelkezésére vezethető vissza, részben pedig abban találja indokát, hogy a királyi bíróságok szervezése óta elmúlt időtartam alatt mindinkább emelkedik azon bírák, bírósági hivatalnokok és hivatalszolgák száma, a kik 1872-ben fenállott bírósági rendszer alatt működött személyzet sorából (a bírák az 1869. évi IV. tcz. 26-ik §-ában kimondott elvhez képest) az új bírósági szervezetben alkalmaztatván, hosszú szolgálatukban elaggottak.

¹ Közölve a Jogt. Közl. 41. s 42. számaiban.

² Az előző közleményt l. a mult heti számban.

Beruházásokra 1894. évre megszavaztatott 300,000 frt, 1895. évre előirányoztatik 300.000 frt, tehát ugyanannyi.

A Budapesten épülő igazságügyi palota építési költségei nem az itt előirányzott összegből, hanem az 1893. évi XIII. tcz. alapján a pénzügyminiszter kezelése alatt álló magyar készpénz biztosíték alapból engedélyezett 2.183,000 frt kölcsönből fedeztetnek.

Az 1893. évben e következő nagyobb építkezések, illetve vétel iránti tárgyalások voltak folyamatban és tervezés alatt, u. m.: Aradon törvénykezési épület és fogház építése iránt, Besztercebányán ugyanaz, Debreczenben ugyanaz, Deésen ugyanaz, Kalocsán ugyanaz, Kolozsvártt ugyanaz, Komáromban törvénykezési épület emelése iránt, Lugoson törvénykezési épület és fogház építése iránt, Marosvásárhelyen törvénykezési épület emelése iránt, Máramarosszigeten törvénykezési épület és fogház építése iránt, Miskolczon ugyanaz, Nagyváradon törvénykezési épület kibővítése iránt, Rózsahegyén ugyanaz, Szolnokon törvénykezési és fogház építése iránt, Ujvidéken ugyanaz, Zalaegerszegen törvénykezési épület kibővítése iránt, Hevesen járásbirósági épület vétele és kibővítése iránt, Nagybányán járásbirósági épület vétele iránt, Nagykállón ugyanaz, Orsován járásbirósági épület emelése iránt, Ökörmezőn járásbirósági épület vétele iránt, Szamosujváron ugyanaz, Zsolnán ugyanaz.

Az 1893. év folyamán létrejött megállapodás folytán, mint előnyös vétel, a következő járásbirósági épületek megszerzése eszközöltetett: I. a fogarasi, II. a kisvárdai, III. a marczalii kir. járásbirósági épületé.

Az 1894. és 1895. év folyamán még a következő törvényszéki és járásbirósági építkezések, illetve telekvételek iránt tettem, és fogom folyamatba tenni a tárgyalásokat, u. m.: Déván törvényszéki építkezés iránt, Kaposvártt ugyanaz, S.-A.-Ujhelyen ugyanaz, Sopronban ugyanaz, Szatmáron ugyanaz, Székely-Udvarhelyen ugyanaz, Veszprémben ugyanaz, Algyógyon járásbirósági építkezés iránt, Bethlenben ugyanaz, Hódmező-Vásárhelyen ugyanaz, Huszton ugyanaz, Körösbányán ugyanaz, Makón ugyanaz.

Az 1895. év folyamán Debreczenben, Deésen és Komáromban három nagyobb törvényszéki-, továbbá Hevesen és Kisvárdán pedig járásbirósági építkezés lesz folyamatban, és az eddigi előmunkálatok alapján bizton remélhető, hogy ugyancsak 1895. év tavaszán még további két törvényszéki, az év második felében pedig ismét további két törvényszéki új építkezés fog megkezdetni, s azon felül további telek- és házvételek is fognak eszközöltetni.

Különfélék.

— **Nincs munkaerő.** Köztudomásu dolog, hogy a vidéki bíróságoknál némely állásra pályázó nem jelentkezik. Így van ez különösen a joggyakornoki és albirói állásokkal. Eddig azt hittük, hogy ennek oka az, hogy a birói pályára készülő fiatalságot ambíciója a fővárosi bíróságokhoz fűzi. Mint értesülünk, még a fővárosi bíróságoknál sem igen akad a díjas joggyakornoki állásokra pályázó, úgy, hogy ha kellő kvalifikációval bíró fiatal ember jelentkezik, az rögtön 500 frttal díjazott joggyakornokká neveztetik ki, míg ezelőtt hónapokig kellett várni a fiatal embereknek, a míg az akkori 360 frt segélydíjat elnyerhették. És e mellett az az érdekes jelenség is mutatkozik, hogy mind a vidéken, mind a fővárosban állandóan hiány van ügyvédjelöltekben. Hova lesz hát a jogvégzett fiatal elem?

— **Előkészületek november 1-ére.** A budapesti kir. törvényszékhez tartozó kir. járásbiróságoknál nagyban folynak az előkészületek az új sommás eljárásához. A járásbiróságok vezetői Bogisich Lajos törvényszéki elnök elnöklete alatt több összejövetelel beszéltek meg a teendőket és különösen az ügyvitelben beálló változásokat. Az egyes já-

rásbiróságoknál pedig a bírák naponta minden délután összejönnek az illető járásbiróság vezetőjénél és szakaszról-szakaszra tanulmányozzák át és vitatják meg az új törvényeket és rendeleteket.

— **A budapesti kir. táblához** beérkezett szeptember hóban 1974, ez évben összesen 24539 ügy. Elintéztetett 22913, hátralékban maradt 9931 ügy.

— **A fogházra ítélt kevesbedése.** Lapunk múlt számában kimutattuk, hogy az utóbbi években a kriminalitás Magyarországon csökkent. Adatainkat megerősíti az igazságügyi költségvetés, mely már a bűnügyi költségek tételénél 1.235,000 forint helyett 5000 forinttal kevesebbet vesz előirányzatba.

Ehhez képest a rabmunka jövedelem címén is 7,000 frttal kevesebb irányoztatik elő, vagyis e címen 60,000 frt helyett csak 53,000 frt. Indokolásul szolgál, hogy az 1890. év óta a letartóztatottak száma a bírósági fogházakban következetesen apad. Így az összes letartóztatottak száma volt 1890 április utolsó napján 13,054, 1891 április utolsó napján 11,991, 1892 április utolsó napján 10,563, 1893 április utolsó napján 9,153, 1894 április utolsó napján 8,820. A letartóztatottak számával együtt természetesen a munkakeresménynek is apadni kell, s bár nem tudható, hogy az eddig következetesen mutatkozott apadás nem fog-e még tovább menni, mégis a legutolsó lezárt számadási év tényleges eredményéhez mérten van a remélhető munkakeresmény is jelezve.

— **Előléptetések.** Az igazságügyi költségvetés szerint a jövő évben az 1893: IV. tcz. 18. §-a alapján 27 bíró fog a VIII. fizetési osztályból a VII. osztályba előlépni, a mi 10,800 frt többletet idéz elő.

— **A Magyar Jogászegylet magánjogi értekezlete** f. hó 20-ikán megalakult. Elnök Plósz Sándor. Társelnökké választott Vécsey Tamás, titkárrá Reichard Zsigmond. A szakosztály munkaprogramjának megállapítása fölött élénk vita folyt, melyben résztvettek az elnöklő Plósz Sándoron kívül Vécsey Tamás, Hammersberg Jenő, Neumann Ármin, Mandello Gyula, Enyiczkey Gábor, Stiller Mór, stb. Megállapították, hogy az értekezlet vitáit kötetlen alakban fogja tartani, nagy súlyt helyezve az épen életbelépő nagy perjogi reformokra és lehetőleg minden héten ülés fog tartatni előre meghatározott tárgyak fölött. Az elnöklő Plósz Sándor fel is vetett egy érdekes kérdést, a bíróság előtti és bíróságon kívüli beismerés kérdését. A rögtönözve kifejtett discussióban számosan vettek részt.

— **Magyar jogászegylet.** A Magánjogi Értekezlet második ülése f. hó 27-én (szombaton) d. u. 6 órakor fog tartatni a Budapesti Ügyvédi Kamara helyiségében (Kerepesi ut 8. sz.) Az értekezleten a Jogászegylet minden tagja részt vehet.

Napirend: Controvers kérdések a beismerés körül, különös tekintettel az új sommás eljárásra. Előadó: dr. Wittmann Mór. Szólásra fel vannak jegyezve: dr. Papp József dr. Enyiczkey Gábor, dr. Fränkel Sándor.

— **A Dárday-féle Igazságügyi Törvénytárhoz** a napokban közel 70 ivre terjedő pótkötet adatott ki, mely az időközben megjelent törvényeket, rendeleteket, stb. tartalmazza. Legfontosabb része e kötetnek az új perjogi törvények és rendeletek gyűjteménye. Kközelebb munkába vétetik az egész gyűjteménynek új kiadása is. A pótkötet közrebocsátásának célja az, hogy azok, a kiknek a régi kiadás már megvan, ne legyenek kénytelenek az új kiadást is megszerezni.

— **A körösbányai kir. járásbiróság** egy 1894. évi *julius* 30-án benyújtott, közel 500 frtról szóló keresetre, Körösbányán lakó alperes ellen minden reklamáció dacára mind máig vagyis *október* hó 25-ig még csak *első* tárgyalásra sem tüzött határidőt. A budapesti VI. ker. járásbiróságnak június 27-én eskü kivétele iránti megkeresésére pedig még ugyancsak mindmáig kétszeri hivatalbóli *sürgetés daczára* sem érkezett semminemű értesítés azt illetőleg, vajon az eskühöz bocsátott fél az esküt letette-e vagy sem. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti VI. ker. kir. járásbiróság** október hóban márcziusra ad már terminusokat.

— **A rabsegélyezés** ügyéről Magyarországon és különösen a budapesti rabsegélyző egyesület működéséről közöl a párisi «Revue Pénitentiaire», a «Société générale des prisons» bulletinjének 7-ik száma ismertetést dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyésztől.

— **Hatáskör megállapítása, magánvádra üldözendő vétségekkel kapcsolatosan a közrend ellen elkövetett kihágás miatt indított ügyben.** A kir. miniszterium a közrend elleni kihágással terhelt G. N. Ferencz czeglédi lakos elleni ügyben a czeglédi kir. járásbiróság és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja közt fölmerült hatásköri összeütközési esetet 1894. évi márczius hó 11. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott:

jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe utaltatik.

Indokok: A feljelentett tényállás szerint G. N. Ferencz R. Józsefnek czeglédi kocsmájában megittasodván, ugyanott egy pár poharat és széket összetört s az e miatt őt csendre intő pinczért többször mellbe lökte s csakis a rendőrség közbelépésére távozott el a kocsmából.

Ezen cselekmény a Btk. 418. §-ában meghatározott ingó dolog rongálása vétségének, a meggyalázó cselekmény által elkövetett becsületsértés vétségének és a Kbt. 84. §-ában körülírt közrend elleni kihágásnak ismérveit foglalja magában.

Habár a most említett vétségek elbírálása az 1880: XXXVII. tcz. 39. és 40. §-ai értelmében a kir. bíróság hatáskörébe, a Kbt. 84. §-ában körülírt kihágás pedig ugyanazon tcz. 41. §-a értelmében a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik s habár a kir. bíróságok és a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt büntetendő cselekmények halmazata esetében az 1880. évi augusztus hó 15-én 2265. I. M. E. sz. a. kelt igazságügyminiszteri szabályrendelet 10. §-ának végpontja és az 1880. évi augusztus hó 17-én 38.547. sz. a. kelt belügyminiszteri szabályrendelet 17. §-a értelmében a kir. bíróságok vannak hivatva eljárni; mindamellett a most szóban forgó esetben az eljárást a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett utalni azért, mert az eddig lefolyt eljárás adataiból kétségtelen, hogy a sértett felek az ingó vagyron rongálásának és a becsületsértésnek csak magánvádra üldözhető vétségei miatt panaszlott ellen magánváddal élni nem kívánnak, oly vétség miatt pedig, mely csak a sértett fél indítványára üldözhető, a jogositottnak indítványa nélkül a bünvádi eljárás meg nem indítható s mert ehhez képest a halmazat elesvén, kizárólag a Kbt. 84. §-ában körülírt s közigazgatási hatáskörbe tartozó kihágás miatt lehet az eljárást megindítani. (5546/1894. I. M. sz.)

— **Illetékességi kifogás** fentartásával az első tárgyalás elhalasztatik. A második tárgyaláson alperes nem jelenik meg, mire felperes egyoldalulag elhalasztja a tárgyalást. Van-e joga alperesnek a harmadik tárgyalásra az illetékességi kifogást megtenni? Ez a kérdés merült fel a napokban a VII. ker. kir. járásbiróság előtt, mely azt *nemlegesen* oldotta meg. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A tőzsdebiróság** ítékezésének alaposságára világot vet a következő eset: P. Samu felperesnek, I. Alajos elleni ügyében alperes ügyvédje a tárgyaláson azt adja elő, hogy ügyfele több mint három hete meghalt s kész azt bizonyítani is. A tőzsdebiróságot azonban ezen körülmény egy cseppet sem hátráltatja abban, hogy ítéletileg kimondja, mikép alperes (ki szegény már régen a sirban nyugszik) köteles 8 nap alatt... (*Ügyvédi körökből.*)

— **A német ügyvédség köréből.** Németországban a jogászok körében nagy feltűnést s a szabadelvű haladás híveinél valódi megdöbbenést is idézett elő a porosz igazságügyi miniszternek egy körlevele, melyet az igazságügyi szakközegekhez intézett s a melyben véleményt kért az ügyvédségi viszonyok alakulása, különösen az ügyvédi állás elnyerhetésének, az ügyvédség gyakorolhatásának előfeltételei és szabályozása iránt. A körlevélben foglalt kérdések akkép

formuláztattak, hogy azokból nagyon is felismerhető a miniszter azon intentiója, hogy az ügyvédeknek az u. n. *numerus clausus* intézménye meghonosítandó, vagy legjobb esetben az ügyvédségi gyakorlat érvényesíthetése oly szigorú feltételekhez kötendő, a melyek a zártköröséget jóformán megközelítik. Innen az aggodalmak a jogász körökben. Az igaz, hogy Németországban is szépen szaporodik az ügyvédi osztály; ezen szaporodás most egy év alatt egy pár hijával ötödfél százig emelkedett; és a német államokban is a perek száma évről-évre nagyobbodik újabb időkben. Mind a mellett az ügyvédi kamarák nagy többsége ellenzi a *numerus clausus* behozatalát. Ez volt fő tárgya a német «Anwaltstag» idej közgyűlésének is, a mely szeptember 11-én tartott, s a melyben majdnem egyhangulag a *numerus clausus* behozatala ellen nyilatkoztak; sőt a szabad ügyvédség újabb, szigorúbb korlátozásának indítványát is elvetették.

— **Egy anya** gyermekét annyira ütötte, verte, hogy az a Dunába akart ugrani, miben csak idegen emberek akadályozták meg. A lelketlen anyát egyik bécsi járásbiróság könnyű testi sértés miatt 10 frt (!) pénzbüntetésre ítélte.

— **Reformok az orosz birodalomban.** Újabb időben ezen hatalmas, de nem kevésbé hátramaradt állam jogéletébe is behatolt a haladás, a felvilágosodás szelleme. Fontos igazságügyi reformok kezdeményeztetek II. Sándor császár uralkodása alatt, és 1864-ben életbe is lettek léptetve. Azonban Szibéria s a határos kormányzóságok kizárattak ezen reformoknak élvezetéből, melyek közt egy rendszeres törvénykönyv s az esküdtsek kiváló helyet foglaltak el. Az akkori hatalom s kormány emberei azon országrészek népségét még nem tartották eléggé érettnak a nyugateurópai tökéletesebb intézményekre. De a szabadelvű orosz sajtó nem mulasztotta el szellőztetni azon szomorú, minden személyi s vagyoni biztosság nélküli állapotokat, a melyek azon mellőzött tartományokban uralkodtak; s élénken sürgette, majdnem eltűrhetetlen jogi helyzetük javítását, és azt, hogy az 1864-ki kodex s a jury intézmény azokban a részekben is bevitessék. Mindez azonban mostanáig pium desiderium maradt. Jelen évben Murawjew nyerte el az igazságügyi tárczát, egy felvilágosított európai képzettségű jogász; a ki miniszteri széke elfoglalásakor szabadelvű programot állított fel, hangsúlyozván a jog-zolgáltatás önállóságának szükségességét, s életbevágó társadalmi érdekeit. Kijelentette különösen, hogy a II. Sándor alatt kezdeményezett jogi reformokat tovább fejleszteni. És ezen törekvésének már is bizonyítékát adta, a mennyiben az esküdtseket a közönséges büntetőjogi ügyekben Szibériában is életbe léptette s az első esküdtseki tárgyalásra maga is megjelent Úfában.

— **A finnországi büntetőjogi kodifikáció.** A finn országos rendek már 1891. évben elfogadtak egy büntető kodex-szervezetet s az a mostani orosz császár által szentesített. Ezt azonban csakhamar szigorú rendelet követte Pétervárról, melyben a kodex életbeléptetése eltiltatót. Az orosz sajtó ugyanis, közelebbről megismerkedvén a kodex tartalmával, az ellen nagy izgatást fejtett ki, bizonyos politikai kitételei miatt, a melyek politikai tekintetben, az orosz birodalmi érdekekre mint igen veszélyesek jeleztek. Ez legfelsőbb helyen tudomásul vétetvén, egy új orosz-finn felülvizsgáló bizottság neveztetett ki, mely a kodex szövegében a szükséges változtatásokat megtegye. Az inkább politikai jellegű változtatásokkal a kodex-terv újra a finn országgyűlés elébe vitetvén, a rendek, hogy Pétervárott további kellemetlenségeket ne okozzanak s a kodex jövőjét ne kockáztassák, azokat minden ellenzés nélkül elfogadták s a felterjesztés szentesítés végett ismét megtörtént. De még mindig nem biztos a sorsa; még mindig találnak Pétervárott kifogásolni valókat. Mult hetekben a «császári-fejedelemségi» kormánytól ismét érkezett egy javaslat a finn rendekhez, melyben több §§. megváltoztatása sürgettetik.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zölöfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új osztrák perrendtartási javaslat. Dr. FODOR ARMIN budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Az ipari szellemi tulajdon védelme. Dr. DEUTSCH IZIDOR budapesti ügyvéd-től. — *Jogirodalom:* Az új sommás eljárásról, valamint a fizetési meghagyásokról szóló törvények magyarázata. Irta dr. Ragályi Lajos. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvéd-től. — *Törvénykezési Szemle:* «Judikatura» a tőzsdén. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd-től. — Az ügynökök. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd-től. — Észrevételek az 1893. évi XVIII. tcz. 73. és 77. §-aihoz. Dr. MAYER IGNÁCZ marczali ügyvéd-től. — A közvetlen végtárgyalást kitűző végzés. UNGER GÉZÁ-tól. — A megkegyelmezési jog a parlamentben. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Magánjogi értekezletek a Magyar Jogászegyletben. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új osztrák perrendtartási javaslat.

I.

Előttünk fekszenek az osztrák polgári perrendtartási javaslatok tárgyalására kiküldött országgyűlési bizottság 1894 okt. 20-án kelt jelentései a birói hatáskör és illetékeségről, továbbá a polgári peres eljárásról szóló javaslatok fölött. A jelentések és az azok kapcsán bemutatott új javaslatok nagy mértékben megérdemlik a figyelmet.

A birói hatáskörre nézve a bizottság három fontos módosítást tett a kormányjavaslaton.

Az első módosítás a járásbirósági hatáskör értékhatárára vonatkozik.

A kormány javaslata a járásbirósági hatáskör értékhatárát 1000 frtban állapította meg. A bizottság — ámbár csekély szótöbbséggel — ezen értékhatárt 500 frtra szállítja le. Ezen leszállítás oka a jelentés szerint abban keresendő, hogy az új peres eljárás nagyobb felelősséget ró a bíróra, továbbá, hogy a járásbiróságok a perenkivüli eljárások oda utalásával ugyis sok új munkát kapnak és végül, hogy 500 frton felüli összeg az ottani viszonyok szerint oly vagyoni érdeket képvisel, a melyre nagyobb eljárási garancia kell.

A bizottság azonban engedményeket tett azoknak is, a kik az értékhatár felemelését követelték. Ezen engedmények a következők:

a) Okiratokon alapuló fizetési meghagyásos ügyekben (Mandatsverfahren) a járásbiróság 1000 frt értékhatárig jár el, még pedig olyképp, hogy nemcsak a fizetési meghagyást bocsátja ki, hanem az ellentmondás folytán keletkezett perben is eljár.

b) Az 500 frttól 1000 frtig terjedő ügyekben a keresetet szintén a járásbiróságnál kell beadni, ha azonban az arra kitűzött első tárgyaláson az ügy mulasztás, elismerés vagy lemondás alapján hozott határozattal vagy egyezséggel el nem intézhető, akkor a további eljárás a törvényszék hatáskörébe megy át.

c) Az 500 frttól 1000 frtig terjedő ügyekben a járásbiróság a felek kikötése alapján mint forum prorogatum jár el. Ez a kikötés nemcsak a perindítás előtt történhetik, hanem a járásbiróság előtt a b) pont értelmében tartott első tárgyaláson is, a mely esetben a járásbíró azt jegyzőkönyvbe veszi és az eljárást folytatja.

Az okiratos ügyekre és a járásbirósági hatáskör kiköté-

sére nézve azon nézetben vagyok, hogy túl lehetne menni az 1000 frt értékhatáron is. Részemről az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pontjában foglalt intézkedést mindenesetre jobbnak tartom annál, a melyet az osztrák javaslat a hatáskör kikötésére nézve tesz.

Helytelennek tartom azonban a hatáskör kiterjesztésének azon módját, a mely a b) pontban van.

Az, hogy az első tárgyalás az ügynek mulasztás, egyezés, elismerés vagy lemondás után való befejezésére tüzesék ki, önmagában igen helyes gondolat. Plósz Sándor ezen percæsurát már az 1885. évi javaslatában következetesen keresztülvitte, de sokkal szerencsésebb alakban; a magyar polgári perrendtartásról szóló utolsó törvénytervezetében a percæsurát ugyanily alakban ismét megtaláljuk. Midőn az osztrák kormányjavaslat megjelent, e lap hasábjain kimutattam, mennyivel közelebb jár az már e kérdésben a magyar tervezethez, mint az előző osztrák javaslatok. Nem akarom tehát e kérdést ez alkalommal ismét feleleveníteni.

A percæsura helyes gondolatának helytelen keresztülvitele azonban az, melyet az osztrák országgyűlési bizottság most javaslatba hoz.

Plósz tervezetének egyik nagy előnye az, hogy a perfelvételi határnapon a perakadályok tárgyában is történik intézkedés. Az osztrák javaslatnál az nem lehetséges, mert 500 frton felüli ügyben — hatásköri kikötés esetétől eltekintve — a járásbiróság a perakadály tárgyában sem határozhat. Tegyük fel tehát, hogy az első határnapon alperes elismeri ugyan a követelést, de kifogást emel e hatáskör vagy illetékeség hiánya miatt; a járásbiróság ily esetben köteles lesz áttenni az ügyet a törvényszékhez és nem hozhat az elismerés alapján határozatot. Vagy tegyük fel, hogy a felek egyezséget akarnak kötni, a bíróság azonban kétséget lát, hogy van-e a felek egyikének perképesége; az egyezséget nem veheti fel és a perképeség eldöntését a törvényszékre kell bízni. Sőt makacssági ítélet sem lesz hozható, ha valamely hivatalból észlelendő perakadálynak csak látszata is felmerül.

A járásbiróságtól a törvényszékhez való áttétel időt vesz igénybe. Míg Plósz tervezete szerint a perfelvételi tárgyaláson a határnap az érdemleges tárgyalásra nyomban mintegy 30 napos, — sőt sürgős esetekben vagy a felek megegyezésével rövidebb időközrel tüzendő ki, az osztrák javaslat szerint előreláthatólag hónapokig fog tartani, míg az ügy érdemleges tárgyalásra kerül.

Plósz tervezete szerint továbbá a bíróság az érdemleges tárgyalást sürgős esetekben vagy a felek kölcsönös megegyezésével a perfelvételre bejelentett ügyek elintézése után a perfelvételi határnapon is megtarthatja; az osztrák javaslat szerint ez nem lehetséges.

Az osztrák javaslat ilyképp a huza-vonának nagy tért nyit. A jelentés maga sem tagadja ezt és csak annyit hoz fel ezen szabályozás mellett, hogy a járásbírói tekintély és a felekhez intézett figyelmeztetés a törvényszéki eljárás költséges voltára elősegíti majd az egyezés könnyebb létrejöttét.

Ezen indok nagyon ingatag alapon áll.

A törvényszék elnökének vagy a tanács vezetőjének tekintélye bizonyára felér a járásbíró (illetőleg nálunk albiró

is) tekintélyével. A perköltségekkel való ijesztgetés nem sok eredménynyel jár a makacs perlekedőnél. Különbösen is nincs ok, hogy miért legyen a törvényszéki perfelvételi tárgyalás sokkal költségesebb, mint a járásbíróóság előtti. Egyezséget a felek a törvényszék előtt is köthetnek ügyvédi képviselő nélkül. (Plósz-féle tervezet 96. §.) A törvényszékek területe pedig nem oly nagy, hogy a megjelenés a törvényszéknél e miatt érezhető költségtöbbletet okozza.

Ha az osztrák javaslat az 500 frton felüli ügyekben a kereset-indítást facultative a járásbíróóság vagy törvényszéknél engedné meg, akkor e szabályozásba még bele lehetne nyugodni. A kötelező előzetes járásbíróósági eljárás azonban semmiképp sem helyeselhető.

Fodor Ármin.

Az ipari szellemi tulajdon védelme.¹

A szabadalmi törvényjavaslat az eredeti találmány javításaira vonatkozó jogoknak szabályozása tekintetében haladást mutat. Az erre vonatkozó intézkedés oda irányul, hogy olyan szabadalom, mely valamely más szabadalom, vagy szabadalmaztatás végett bejelentett találmány javítását vagy tökéletesítését (pótszabadalom) czélozza: az eredeti találmány szabadalmaztatásától számítandó egy év alatt csak az eredeti bejelentő által jelenthető be és hogy az ilyen bejelentés, bárki más által történt bejelentést megelőz. Ennélfogva a bejelentett javítás iránt a tárgyalás csak akkor indítható meg, ha az eredeti bejelentő ezen egy esztendei határidő alatt semmiféle, vagy semmi erre vonatkozó találmányt be nem jelentett. Harmadik személy részéről történt bejelentések titokban tartandók. Ezen intézkedés a találmányi tevékenység körül észlelt jelenségekkel függ össze. A feltalálónak, a ki kénytelen találmányainak titkát féltékenyen megőrizni, sietni kell a szabadalmaztatással, nehogy a találmány ismertté tétele által találmánya ujságát lerontsa. De az ilyen találmány nem mindjárt tökéletes és a tökéletesítés csak kísérletezés és próbálgatás révén történhetik. A vezéreszme, mely után a javítók indulnak, mindig az eredeti találmányban fekszik, a javító az eredeti feltaláló nyomdokaiba lép, és az eredeti találmány adja meg az ingert és a fonalat a tökéletesítésre. Gyakran az illető találmányon lényeges, gyakorlatilag fontos és nagy horderejű javításokat olyanok találnak fel, kik a feltaláló szabadalmának közhírré tétele előtt a találmányról sejtellemmel sem birtak. Méltányos tehát azon intézkedés, hogy az eredeti találmány bejelentésétől számított bizonyos idő alatt csakis a feltaláló legyen jogosítva találmányának javítására szabadalmat kérni. A külföldi törvényekben e tekintetben számos példára akadunk. A francia, olasz, török, norvég törvények rövid vagy hosszabb időre fentartják a feltaláló részére a jogot, hogy találmányát tökéletesbithesse s és a különféle országokban az alapszabadalom előjogu határideje két hónap és két esztendő között ingadozik. A szaktanácskozmány e tekintetben még tovább ment, a mennyiben kimondta, hogy a pótszabadalom (Zusatz-Patent), vagyis olyan szabadalom, melynek létezése a főszabadalomtól függ, mely azzal áll és esik, és melyért csak egyszeri díj fizetendő, csakis a főszabadalom tulajdonosa, vagyis az alaptalálmány jogosultja részéről legyen bejelenthető. Az alapszabadalomnak előjoga, mindennemű javításra tehát az a javaslatban proponált egy évtől három évre terjesztetett ki. E szerint három évig más, mint az eredeti feltaláló, nem lesz jogosítva a találmányon bárminő javítást eszközölni. Ha ezen rendelkezés a törvénybe tényleg fel fog vétetni, akkor a magyar szabadalmi törvény legmesszebb menő koncessiókat fogja az eredeti feltalálónak megtenni. Ezen kérdés egymagában azonban nem lesz megoldható, mert még a három év után is a viszonyt az eredeti feltaláló

és a későbbi javító közt, a találmány kölcsönös használása és igénybevétele tekintetében rendezni kell. Ezen rendezést az átengedési kényszer keretén belül kívánják megkísérteni, mire fejtegetésünk későbbi során alkalmunk leend rátérni.

A szabadalom hatálya tekintetében a fentebb jelzett, a szabadalom tulajdonosának rezervált jogokon kívül a törvényjavaslat, mintegy természetes és magától értetődő kifejezést ad annak, hogy ugy a szabadalom, mint az annak megadása iránti igény a tulajdonosnak örökösire is átszáll. A szabadalom tulajdonosa jogosítva van találmányát élők között egészben vagy részben átruházni, annak gyakorlatba vételét vagy használatát megszorítással vagy a nélkül, másnak engedélyezni.

A gyakorlatba vételi vagy használati jog, valamint az azzal összekötött kötelezettségek az örökösökre is átszállnak, de ilyen jogosított a gyakorlási és használati jogot élők közt másra át nem ruházhatja; azonban az egyes átruházási szerződésekben kikötött és ezen elvektől eltérő megállapodások jogérvénynyel bírnak.

Ezen rendelkezésekben a szabadalmi jogintézmények egy jellegző sajátossága mutatkozik. Látjuk, hogy egy jogosítvány, mely valaki által a szabadalom tulajdonosától megszerzetett, — hacsak ellenkező megállapodás ezt meg nem engedi — rendszerint tovább át nem ruházható. A szabadalom tulajdonosától a találmány gyakorlásba vétele czéljából nyert használati engedély, az u. n. licentia, a további átruházhatóság tekintetében tehát res extra commerciumnak mondatik a törvény által. Ezen intézkedés indoka arra vezetendő vissza, hogy a licentia a legszemélyesebb bizalmon alapuló jogosítvány. A szabadalom tulajdonosa csak annak fogja a licentiát adni, a kinek személyes teljes megnyugvást kelt oly irányban, hogy azon erkölcsi és egyuttal igen nagy anyagi érdekek, melyek a találmány tárgyának hírnevével vannak összekapcsolva, ne veszélyeztessenek. A ki egy szabadalom tárgyát gyakorolja, a ki a szabadalmazott találmányt előállítja, annak hatalmát an és módjában van a szabadalmazottnak ugy szólni helyrehozhatatlan kárt okozni, mert a mennyiben a találmány tárgyát rossz minőségben állítja elő, akkor maga a feltaláló is akadályozva lesz jövőben találmánya tárgyát a közönségnél, a mely előtt azok az ügyetlen vagy roszakaró licentiatatus által diskreditálva lettek, forgalomba hozni. A licentiának a legszemélyesebb bizalmon alapuló alapfeltételére vezetendő vissza a javaslatnak azon intézkedése, miszerint a licentia ellenkező kikötés hiányában másra át nem ruházható.

Dr. Deutsch Izidor,
budapesti ügyvéd.

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

Az új sommás eljárásról, valamint a fizetési meghagyásokról szóló törvények magyarázata. Második átdolgozott és bővített kiadás. Irta Dr. Ragályi Lajos budapesti ügyvéd, országgyűlési képviselő. Athenaeum kiadása.

A praxis világitásától még elvont, életbe nem lépett törvény magyarázata csak korlátolt eszközökkel operálhat. Itt az interpretatornak meg kell elégednie avval, hogy népszerűsítve e törvény nyelvezetét, mindenütt rámutasson a törvény czéljára és így előkészítse annak könnyebb alkalmazását. Eme szempontokból kiindulva el kell ismernünk, hogy dr. Ragályi értékes munkát végzett és, hogy az érthetővé teszi az alig néhány hónap után szükségessé vált második kiadást. E sikert a kritika maga részéről is ratifikálhatja.

Ragályi kommentárjának megvan az az érdeme, hogy nem elégszik meg az anyaggyűjtemény szerepével, hogy nem dobja oda a nyers anyagot, hanem helyes érzéssel az indokolásnak csak leglényegesebb részeit emeli ki és eliminál mindent, a mi csak törvényhozói indokot képezett, de a törvény megértéséhez és alkalmazásához már nem szükséges. Ugyancsak ezt a rendszert követi az igazságügyi bizottság

¹ Az előbbi közl. l. a 32., 33., 35., 36., 37., 39., 40. és 41. számban.

részéről nyújtott munkálatnál és rövid találó megjegyzésekkel megállítja az olvasó figyelmét ott, a hol a törvény nem domborodik ki eléggé élesen. Különösen súlyt fektet az új institutiókra és nagyban elősegíti azok helyes megértését az által, hogy szembeállítja a régiekkel. Azért feltétlenül sikerülteknek mondhatók a szóbeliség, a szabad mérlegelés és a fél eskü alatti kihallgatásához fűzött magyarázatai, melyek formailag is kielégítőek.

A praktikus jogász tetszésével fog találkozni, hogy szerző az ügyviteli szabályokat is mindenütt a vonatkozó törvényszakasz mellett hozza fel, hogy az egyes szakaszoknál jelzi azt, ha azok az átmeneti intézkedések alapján a rendes eljárásban alkalmazandók és különös elismerést érdemelnek a törvényhelyek systematikus ügyes csoportosításai, melyekkel egyes fontosabb kérdések, mint pld. a perköltség körül felmerülhető esetek könnyű áttekinthetését teszi lehetővé.

Ez előnyöknél fogva e munka jogászközönségünk további támogatására is számíthat és azért egy újabb kiadásra való tekintettel néhány kritikai megjegyzéstől sem akarok tartózkodni.

Igy nem vagyok egy nézetten szerzővel arra nézve, hogy a törvény 2. §-ából folyólag sommás ügyekben a kereskedelmi eljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet egyáltalában és még azon részeiben is hatályát vesztené, melyek nem kizárólag s sommás, hanem a rendes eljárásra is vonatkoznak. Szerző itt semmi tekintettel sincs a törvény 13. §-ára. Bármiképen álljon is azonban a kérdés, semmi esetre sem elégséges itt egy rövid kijelentés, az alaposabb tárgyalás szükségességét a praxis nemsokára előtérbe fogja tolni.

A törvény 75. §-ánál elvártuk, hogy szerző rámutasson egy folyton ismétlődő anomáliára; mint minden perjogi törvényben, úgy itt is el van ismervé a kereskedelmi könyvek bizonyító ereje, a praxis pedig folyton és folyton negálja azt. A törvény most ismét kijelenti, hogy a kereskedelmi könyv törvényes bizonyítékot képez és most a bíróság már a mérlegelés szigorú köteletségénél és az avval egybekötött indokolási kényszerrel fogva sem fog egyszerűen napirendre térhetni e bizonyíték felett.

Téves szerzőnek a törvény 100. §-ához fűzött interpretációja; abban a nézetben van ugyanis, hogy a bíró mellőzhetni fogja az egyezségi esküt, ha az oly ténykörményre vonatkozik, mely lényegtelen. Mi az egyezségi eskü tekintetében aggályainkat több ízben hangsúlyoztuk, de lege lata azonban úgy áll a dolog, hogy a bírót a felek egyezsége köti. A 41. §. 2-ik bekezdése így szól: «Az egyezség vitás ténykörményre vonatkozó eskütől is függővé tehető». A 100. §. 3-ik bekezdésének szövege a következő: «Ha a felek az egyezséget eskütől teszik függővé, a bíróság az esküt nyomban kiveszi vagy pedig az eskü letételére végzéssel hatánapot tűz ki». Az, hogy az igazságügyi bizottság az eredeti javaslat 36. §-ába felvette azt az intézkedést, hogy az egyezségi eskünek vitás ténykörményre kell vonatkoznia, még épen nem involválja, hogy a bíró az eskü lényeges voltát is vizsgálja. Elég, ha az egyezségi eskü ténykörményre vonatkozik és a felek azt vitásnak jelentik ki. Az igazságügyi bizottság a felek rendelkezési jogát csak annyiban szorította meg, hogy jogkérdésekre vonatkozólag nem állapodhatnak meg esküben.

A felülvizsgálati értékhatár kérdése a 181. §-nál és a felülvizsgálati alap nehéz témája a 185. §-nál behatóbb tárgyalást igényelne. Itt bele kell nyulni e kétes esetek anyagába és azok fonálán a törvény helyes értelmét megállapítani. A jövőre nézve elvárjuk, hogy szerző az eddigi, bár szerény terjedelmű irodalmat is fel fogja használni és ajánljuk a német eredetű szakaszoknál a német praxis és irodalom igénybevételét.

A munka ily irányu kibővítése mellett még fokozottabb sympáthiákkal fog találkozni.

Dr. König Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

«Judikatura» a tőzsdén.

A mult szombaton megjelent napilapok érdekes családi esetet közöltek, a melynek befejezése nem a bünyenyítő, — hanem a tőzsdei választott bíróság előtt játszódott le.

Két ravasz ügynök különféle ígéretekkel rábirt egy jó módu parasztagdát, hogy ez két tőzsdei kötlevelet írjon alá, a melyek 18,000 métermázsa buza vételéről szólottak. A paraszt, névszerint Bögre Horvát Lukács, csak a nevért írta a kötlevelekre. Egyebet nem írhatott rá, mert írástudása nem terjed tovább. Egy budapesti «bankház» effektuálta a kötetet, és midőn az időt alkalmasnak találta, — lebonyolította. A paraszt ekkor 6880 frtot, — egész vagyonát, — vesztette el, s ezen összeg megfizetésére kötelezte őt a budapesti áru- és értéktőzsde választott bírósága.

Az ítélet meghozatala alkalmával a bíróság *rosszalsát* fejezte ki az efféle kötések felett, de kijelentette, hogy őt *saját gyakorlata, és törvényes rendeleten alapuló szabályai kényszerítették* arra, hogy azt az ügyletet, a melyet erkölcsileg rosszal, — bíróilag — jóváhagyja.

Az említett eset nem az első, a melyben a kereskedelmi forgalom intézményeivel ravasz szédelőgök tapasztalatlan embereket megcsaltak. De az első eset, a midőn ezen visszaélést a bíróság *felismerte* (fel kellett ismernie, mert rosszalotta) és egyuttal bíróilag sanctionálta. Ezért tartjuk köteletségünknek, hogy a tőzsdei választott bíróság által ez esetben követett eljárás felett, már most mi fejezzük ki rosszalsunkat.

A tőzsdei választott bíróság nem köti magát az érvényes magánjoghoz. Nem tartozik tudomásul venni, hogy a Curia újabban még váltóügyleteknél is helyt ad a turpis causa kifogásának. Hogy a tőzsdei bíróság a tőzsdei különbözeti ügyleteket nem tekinti ob turpem causam obligatióknak, abban a tőzsdei választott bíróságnak teljesen igazsága van, sőt mi gyakran kárhoztatjuk, hogy a rendes bíróság annak tekinti még kereskedők között is.

De hogy a tőzsdei bíróság a magánjog legelső axiomáit is megsérti, hogy a *tévedés, a megtévesztés* (csalás a keresk. törvény 287., 350., 390. §§-ban, egészen függetlenül a büntetőtörvény fogalommeghatározásától) és a *szerződési akarat* fogalmait sem ismeri (vagy nem akarja ismerni), az egy olyan választott bíróságnál, a mely saját szervezete szerint jogismerő *votum consultativummal is el van látva*, valóban legalább is meglepő.

A *megtévesztés* (a keresk. törv. kifejezése szerint csalás) kifogása minden jogügyletet megdönthet. A német általános magánjogi törvényjavaslat «Willensmangel»-nak tekinti a tévedést, és semmisnek nyilvánítja az ügyletet «wenn *anzunehmen ist* dass der Urheber bei Kenntniss der Sachlage die Willenserklärung (az a bizonyos aláírás) nicht abgegeben haben würde». (98. §.)

Csak azon okból idézem a német javaslat kijelentését, mert a mi kereskedelmi törvényünk — nézetem szerint helyesen — fogalommeghatározás nélkül szól a civilis csalásról, s eként a bíró meggyőződésétől teszi függővé annak megállapítását, — feltéve természetesen, hogy olyan ügyletkötést, a melyet a bíró erkölcsileg kárhoztat, semmi esetre sem fog jogilag sanctionálni.

A megtévesztés vagy civilis csalás fogalommeghatározása azonban merőben felesleges is ott, a hol a dolog természete szerint, nem általános kijelentések, nem logikai maximák, hanem a méltányosság, az *arbitrium boni viri* képezik a bíraskodás objektív kutféjét. Ennek a kutfőnek nincs, és nem is lehet judikaturája. Ez nem subsummál eseteket dogmák alá, hanem a becsületes ember lelkiismerete szerint határoz. Ha ez a lelkiismeret *rosszal* valamit, akkor

az ítélet sokkal kevésbé fog az erkölcsi rosszalással ellentétbe helyezkedni. . . .

A rendes bíróságok judikaturáját gyakran vádolják, nemcsak nálunk, hanem mindenütt ezen a világon, azzal, hogy a forgalom igényeihez nem tud eléggé alkalmazkodni, hogy saját formái nagyon is megkötik, hogy a kategorikus jogszabályok merevségét nem képes eléggé megtörni, — de avval, hogy törvény híján, saját erkölcsi ítéletével ellentétbe helyezkedik, hogy erkölcsileg maga is rosszalja azt, a mit bíróilag kihirdet, — avval még a legelkeseredettebb ethikusok sem gyanúsítják.

A megtörtént tévedést azzal tudjuk menteni, hogy a tőzsdebíróság előtt a perek tárgyalása nincs előkészítve, hogy a választott bírák az előttük tárgyalt, gyakran bonyodalmas ügyről csak egy gyorsan lefolyt vita után a pillanat szeszélyeinek alávetett benyomásokat nyernek, — és az ítélet alapos megfontolására a bírácoknak nincsen idejük. Már pedig a *statárium* nem valami megbízható perdöntő forum, sem büntető, sem civilis perekben.

Dr. Bleuer Samu.

Az ügynökök.

Az alperesi kifogások 50%-át e szóban foglalhatjuk össze.

A biztosítási perekben pedig bátran elmondhatjuk, hogy alig van alperesi kifogás, mely e szót: ügynök, ne foglalná magában.

S a judikatura álláspontja mindezek dacára megváltozhatlanul az ügynökök által megkötött ügyletek javára dönt, ama stereotyp kijelentéssel, az ügynök a cég részéről az előadott ígéretek megtételére feljogosítva nem lévén, az aláírt okirat tartalma döntő, tekintet nélkül arra, vajon mit beszélt alperes az ügynökkel és miféle ígért birta alperest az okmány aláírására.

A vidék tudatlan alakjai, parasztagdák, kisiparosok marasztaltatnak el ilyformán általuk sohasem ismert biztosítási ajánlatok, okiratok és tőzsdei kötlevelek alapján, nem ritkán még azon indokolással is, hogy az ügynök tulajdonkép a kötelezett fél megbízottja volt és nem a felperesi cégé.

Vizsgáljuk tehát e judikaturát szoroson jogi szempontból.

Hogy az ügynök nem a kötelezett fél megbízottja, az köztudomású tény. Hiszen mindenki tudja, hogy mint egy bizonyos cég meghatalmazottja jó el az áldozathoz, hogy őt egy kötelezettség elvállalására birja saját cégé javára. S alig hiszszük, hogy a bíróság marasztaló ítéletet hozna oly kötvény alapján, melyet egy cég ügynöke irt alá, indokul hozva fel azt, hogy hiszen az ügynök alperes eo ipso megbízottja volt.

De vajon ha állna is az, hogy az ügynök a kötelezett fél megbízottja, kötelezettség hárul-e erre, ha a megbízott a megbízó meghatalmazásának határát tullepte, ha ő összejátszott a másik féllel azért, hogy megbízóját megtévessze a kötendő ügylet tekintetében.

Kötelező-e pl. megbízóra az, ha ő felhatalmazza a megbízót, arra, hogy egy levelet írjon alá és az váltót ír alá a megbízó nevében, vagy kötelezheti-e a megbízót az, ha megbízottjának meghagyja, hogy évi 40 frt díjfizetés mellett kössön biztosítási szerződést és ez évi 400 frtjával köti meg?

Az ügynök tehát köztudomásúlag a jogosított cég megbízottja, de ha a kötelezett fél megbízottja volna is, kétségtelen, hogy a megbízott csak annyiban és annyiért felelős, a mennyiben és a mire ő megbízottját felhatalmazta. Ha tehát az ügynök, ha a kötelezett fél megbízottja volna, más és más feltételek mellett kötelez a kötelezett fél nevében, ezért az ügynök és nem azon személy felelős, ki magát, vagy egyáltalában nem, vagy nem ily formában akarta magát kötelezni.

És itt áttérünk az ügyleti akarat méltatására. Nem tartjuk szükségesnek bővebben fejtegetni, hogy akarat nélkül az ex delictu obligatiókat kivéve, kötelezettség nem származhatik.

A judikatura könnyen végez ez alkotó elemmel. A szóbeli megbeszéléseket, szóbeli ígéretek kizárja az aláírt okirat. Mindaz, a mi az előtt történt, mellékes, a megállapodások írásba foglalvák, ezt alperes aláírta, tehát köteles.

A praxis kényelmes — hiszen egy okiratot elbírálni nagyon egyszerű — de homlokegyenest ellenkezik a jog legprimitivebb felfogásával. Mert formalis, hogy úgy mondjuk, papirakaratot csak egyet ismer a magyar magánjog, ez is kivételes — a váltót. De itt is csak akkor nem jó tekintetbe a megállapodás, ha a kötelezett harmadik jóhiszemű váltóbirtokossal áll szemben. Itt áll a szabály, hogy harmadik személylyel szemben mindegy, akár fedezeti a váltó, akár megállapodás ellenére töltetett ki a váltó, az akaratot kimeríti teljesen a váltó, a forma akarása, a jogczim maga a váltó.

De minden egyéb magánjogi kötelezettségnél nem elég a jogczimnek valamely okiratban való formális megnevezése. Szükséges tehát a valódi reális jogczim, és ennek egyik constitutív eleme, hogy a kötelezett fél azt a kötelezettséget akarta, mely az okiratban befoglaltatik. Szóval a judikatura, mint folyton sürgetjük, nem elégedhetik meg a formális joggal, hanem kötelessége kutatni az igazságot.

S az igazság az, hogy midőn a cég, a társaság elfogadja az ügynököt, mint oly közeget, mely részére jogokat szerezhet, csakis annyi jogot és kötelezettséget igényelhetnek ennek révén, mint a mennyit az tényleg megszerzett, tekintet nélkül arra, hogy sikerült-e neki oly okiratot kicsikarnia, mely se a kötelezett akaratát, sem a kötelezettség valódi terjedelmét nem foglalja magában.

Valaminek kell az ügynöknek lennie, vagy a jogosított megbízottja, és akkor nyilatkozatai kötelezők a jogosítottra, vagy a kötelezett megbízottja és akkor a kötelezett csak addig felelős, a mely határon belül a kötelezésre a megbízást adta.

De térjünk át a dolog formális oldalára.

Vajon kötelez-e az okirat, ha előzetes szóbeli megállapodás ellenére töltetett ki? Azt hiszem, erre csak nemmel felelhetünk.

A váltótörvény 93. §-a kimondja, hogy a kifogás az egyenesen jogosítottal szemben érvényesíthető . . . ha az utólagos kitöltés a megállapodás ellenére történt. A büntető-törvénykönyv 404. §-a pedig azt mondja: «okirathamisítást követ el, ki valamely iratot megállapodás ellenére tölt ki, ha az arra használtatik, hogy ez által az aláíró ellen valamely kötelezettség vagy jog létezése, megszűnése, vagy megváltoztatása bizonyíttassék».

Ha tehát a szóbeli megállapodást, mint azt a judikatura statuálja, az írásbeli okirat megsemmisítené, hogy képezhet váltókifogást, hogy képezhet büntetendő cselekményt a megállapodás ellenére való kitöltés? Egyszerűen mert formaliter a dolog úgy tekintetik, mintha a szóbeli megállapodások papírra vettek volna, és ezen tartalom meghamisíttatnék. A megállapodás ellenére kiállított okirat hamis okirat, meg van hamisítva az által, hogy az, a ki az ügyletet létrehozta, az ügynök kötelező ígérését az okiratba be nem veszi, vagy azt meghamisítva mást ír vagy irat a kötelezetvénybe.

Példát a közelmúlt nyújtott. Egy vidéki parasztagdát egy budapesti tőzsdebizományos beperelt kötlevel alapján 6800 frtra. Alperes azzal védekezett, hogy az ügynök azzal csábitotta az okmány aláírására, hogy fedezetet sohasem kell adnia, fizetnie ez ügyletből kifolyólag sohasem kell, csak provisióját követeli majd az egyedül lehetséges nyereségből. A tőzsde elmarasztalta alperest, mert az, a mit az

ügynök tett, rosszalandó, de az ügynök ígérete, nyilatkozata az aláírt okirattal szemben tekintetbe nem vehető.

És ez a nagy tévedés. Igazság s törvény szerint az az okirat alperesre nézve nem létezik, mert ez nem az ő kötelezettségét foglalja magában, alperesre nézve csak azon okirat léteznék, mely megállapodás szerint töltetett ki, minden más okirat semmis s belőle sem jog, sem kötelezettség nem származhatik.

De hát a hamisított okirat nem a polgári peruttra tartozik? De igenis tartozik. Mert lehet a megállapodásellenes kitérés kifogását eldönteni civilis tekintetben a váltótörvény 93. §-a alapján, és az ügyet büntetőjogilag elbírálni a Btk. 404. §-a alapján.

A mi büntetendő cselekményt képez, nem lehet a polgári ítélet marasztalásának tárgya.

S itt nem mellőzhetjük e tétel fel nem ismeréséből származott praxist.

Mindenki ismeri ama bizonyos szövetkezetek működését. Százával, ezrével birták rá az ügynökök a miveletlen embert arra, hogy kötelező tagsági nyilatkozatot írjon alá, s rábirtak annak kecsegtetésével, hogy az aláírás után 8 nappal 100—200 frt hitelben fognak részesülni. A 8 nap elmúlt, elmúlt 14 nap, az okiratot aláírt hiába sürgette kölcsönét, nem kapta.

Nem fizette tehát a jutalékot sem. És ime, szó szerint veendő, az igazságügyi palota kapui előtt megjelentek a fogyasztási, stb. szövetkezetek taligái és hozták a kereseteket. S mit tett a bíróság? Marasztalt mindenkit, a már egyszer idézett indokolással a részjegyet aláírta, hogy az ügynök mit ígért, mellékes.

Tehát a civilis keresk. és váltótörvényszék sanctionálta felperes keresetét, jogosnak ismerve el azt. És ime, mialatt ez a II. emeleten történt, a III. emelet mozogni kezdett. Az ügyészség egymásután iktatta a vádindítványokat a szövetkezetek ellen, azon cselekmények miatt, melyet a polgári bíróság jogosaknak talált, melyek alapján elárverezték a jogi distinctiók ezer áldozatának utolsó butodarabját.

De történt ennél komikusabb dolog is, csak hogy nehéz rajta nevetni. A II. emelet szelleme odaröpült a III. emeletre is. És ime egy bünperben egyrészt vádat emeltek a szövetkezet igazgatói, ügynökei ellen, másrészt zárgondnokot neveztek ki, ki polgárilag behajtotta azon cselekmények szomorú gyümölcsét, mely miatt a vád emeltetett.

A tableau pedig ez volt. A szövetkezet «igazgatói» nyögtek a vizsgálati fogságban, mert ügynökeik által csalárd üzleteket kötöttek, a megcsalottak nyögtek, mert minden bünvizsgálat daczára őket ezen csalárdul konstruált tartozás alapján végrehajtották és árverelték, de mégis valami virágzott, gyarapodott, persze mi más, mint a zárgondnoki költség. Szomorú, nagyon szomorú!

Csakis ott, és akkor lehetséges ez, a hol a papír-igazság idejét élék. Hol a jog üres phrasisait elegendőknek tartják az ítélet meghozatalára, s elfelejtik, hogy az állam mint az erkölcs és igazság legfőbb testülete, bírái által ezt kell hogy hirdesse.

Nem nyakatekert jogi okoskodásokat kérünk tehát, hanem szembeszállást az erkölcstelennel, a jogtalannal már a polgári uton is, s akkor az «ügynöki kifogás» sötét árnya nem fog kísértetni a legtöbb polgári perben.

Dr. Szokolczai Árpád.

Észrevételek az 1893: XVIII. tcz 73. és 77. §-aihoz.

E két törvényszakasznak a magánokiratokkal való bizonyításról szóló részei egybevető méltatása több tekintetben hívja fel a kritikát.

I. Az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §§-ai szerinti kiállított magánokiratokra vonatkozólag: (valódiságuk kétségtelensége

esetére) olyképp rendelkezik a fentid. 73. §. 2-ik kikezdése, hogy azok (teljes) bizonyítékul szolgálnak arra nézve, «*hogy kiállítójuk a bennük foglalt nyilatkozatot tette*».

A 77. §. pedig azt a bizonyító erőt adja a más alakban kiállított magánokiratoknak (szintén az aláírás illetve kézjegy valódiságának kétségtelensége esetére), hogy: «*az aláírást megelőző szöveg az ellenkező bebizonyításáig valódinak vélelmezendő.*»

Tehát a 73. §-ban a *nyilatkozat*, a 77. §-ban pedig a szöveg valódisága tekintetében statuál a törvény (bár különböző erejű) bizonyítékot.

Már most az a kérdés, öntudatosan, bizonyos rátióból teszi-e a törvényhozás e distinctiót, vagy pedig nincs ennek semmi különös oka és értelme?

Az első látszat az utóbbi felfogás mellett szól, mert akár úgy fogjuk fel az okmányt, hogy kiállítója a *benne foglalt nyilatkozatot tette*, akár úgy, hogy a *szöveg valódi*, mindkét kifejezés ugyancsak *egy* értelemre utal, t. i. arra, hogy igaz, a mit az okmány mond, vagyis valódi annak a tartalma.

A lehetőség szerint azonban nem lévén szabad feltételezni, hogy a törvényhozás ok nélkül használt ugyanazon gondolat kifejezésére két különböző kitélt, alkalmat adva ilyenképp fölösleges kételyekre és ingatag jogszolgáltatásra, ha csak lehet, keresni kell a két különböző kitételhez különböző értelmet is.

Ezt tán a következő felfogásban lehet megtalálni.

Annak a kitételnek, hogy az okirat kiállítója a benne foglalt nyilatkozatot tette, azt az értelmet kell tulajdonítanunk, hogy az okirat a kiállítónak öntudatos szerződéses akaratát tartalmazza, vagyis, hogy az okirat tartalma a kiállító ellenében valódinak állapítandó meg.

Következik az a «*nyilatkozás*» szó *verbalis értelme magyarázatából, mi megfelel az öntudatos szellemi működés fogalmának*. De következik ez a 73. §-ra vonatkozó miniszteri indokolás ama felfogásából, hogy az ama kitétel kapcsán szabályzott okiratokkal a jogi élet és forgalomban teljes hitelű és biztonságú okiratokat kívánt a törvényhozás létesíteni.

A 77. §-ban használt másik kitétel: a *szöveg valódisága* már nem fejezi ki teljesen ezt a gondolatot. Mert lehetséges, hogy valaki valóban aláírt bizonyos okirat szöveget és mégsem lehet azt állítani, hogy a kiállító szerződéses akaratát, vagyis jogszabálylyal bíró *nyilatkozatát* is képezi az, a mit a szöveg mond. Mert lehetnek esetek, hogy az okiratot kiállító személy egyénisége és a szöveg egybevetéséből magából már meg lehet állapítani, hogy lehetetlen, miszerint értette a kiállító és el akarta fogadni a kérdéses szöveg teljes tartalmát minden vonatkozásában; — vagyis aláírta ugyan az okmányt, és való, hogy azt a szöveget írta alá, mit az okmány mutat, de egyik-másik része a szövegnek még sem képezheti és nem képezi az aláíró öntudatos szerződéses akaratát, illetve jogi hatálylyal bíró nyilatkozatát.

Hogy már most valóban ez-e vagy más-e az értelme a törvény kiemelt distinctiójának, annak biztos eldöntésére a törvény forrásai — sajnos — mi támpontot sem gyujtanak.

II. Még nehezebb kiegyeztetni a két törvényszakasz értelmét, ha a 73. §. 3-dik kikezdését vetjük egybe a 77. §-al.

Az elsőben ugyanis az állapítatik meg, hogy «*más* (vagyis az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §§-aiban szabályzott formától elütő) alakban kiállított magánokiratok bizonyító erejét a bíróság a jelen törvény 64. §-a szerint szabadon mérlegeli. A másik helyen pedig ugyanily okmányra vonatkozólag úgy ntézkedik a törvény, hogy annak szövege az ellenkező bizonyításáig *valódinak vélelmezendő*.

«*Ugyanily okmányra vonatkozólag*» mondom, mert az, hogy a törvény a 77. §-ban «*valódinak bebizonyított*» a 73. §-ban pedig tisztán csak «*más alakban kiállított*» okmányokról rendelkezik, nem tesz különbséget, mert a 73. §. 2. és 3-i kikezdései egybevetéséből következik, hogy a különböző jog.

méltatás nem azon fordul meg, vajon az aláírás valódisága nincs-e kétségbe vonva vagy be van bizonyítva, hanem azon, hogy ezenkívül milyen, nevezetesen a tanukkal előttemezés tekintetében minő a formája az okiratnak. A tanu nélküli, vagy *egy* tanuval előttemezett magánokirat, ha valódisága be van bizonyítva, *ugy a 73. §. 3. kikezdése mint a 77. §-ban szabályzott esetek alá vonható.*

Már most a concret esetben melyik törvényhely találjon alkalmazást?

A 73. §. idézett bekezdése ugyanis nem köti meg a bíró kezét az eldöntésben, a 77. §. pedig vélelem felállítását folytatán, igenis meg. És azért, ha például esküvel kell, teszem fel egy tanu nélküli okmány alkalmazhatósága kérdését eldönteni, a melyen levő aláírás valódisága be is van bizonyítva, a 73. §. 3. bekezdése alkalmazása mellett, miután a bíró szabadon mérlegeli az esetet, az esküre, akár az egyik, akár a másik felet bocsáthatja, míg a 77. §. alkalmazásánál ezt már ily szabadon nem teheti. Az aláírás valódisága ugyanis itt törvényes vélelmet állapítván meg, mely a 64. §. végső mondata alapján a jelen törvény szerint és az ellenkező igazolásáig bizonyítékot képez, — miután az ellenkezőt az aláírás valódisága mellett a szöveg valótlanságát vitató ellenfélnek kell bizonyítania, tehát ez tekintendő bizonyító félnek (a valódiság ellen); és miután a 96. §. rendelkezései figyelembe vételével rendszerint a bizonyító fél ellenfelét bocsássa a bíróság esküre: a 77. §. alkalmazása mellett rendszerint az akárminő alakban kiállított okmányt produkáló fél fog annak tartalma valódisága tekintetében esküre bocsáttatni; (már t. i. ha az aláírás valódisága nincs tagadva, vagy be van bizonyítva.)

Hogy ennél fogva e két törvényhely gyakorlati alkalmazásának mily lényegesen különböző befolyása lehet valamely jogvita eldöntésében, könnyen belátható.

Dr. Mayer Ignác
marczali ügyvéd.

A közvetlen végtárgyalást kitűző végzés.

A judikatura még most is folyton ingadozik abban a kérdésben, hogy a közvetlen végtárgyalást kitűző végzés ellen van-e jogorvoslatnak helye vagy nincs; s ha van, mely alakban, s mily korlátozások között? A m. kir. Curia, melynek gyakorlata pedig irányadó az alsó bíróságokra nézve, maga is végzéseiben hol ezt, hol azt az elvet juttatja érvényre.

Mielőtt a tényleges kérdés bonczolásához kezdenék, pár szóval azt kívánom kifejteni, hogy van-e a közvetlen végtárgyalást kitűző végzésnek létjogosultsága, s ha igen, mely esetekben hozható az?

A vegyes rendszerű bünvádi perjognál, hol — mint nálunk is — az előzetes eljárásra, a vizsgálatra majdnem a titkoszerűség leple borul, feltétlenül szükség van egy oly intézkedésre, mely mintegy összekötő kapcsot képezzen az előzetes eljárás és a nyilvános végtárgyalás között; s mely a nyilvánosság kizárásával eszközölt vizsgálat adatait egybefoglalva, s minden oldalról megvilágítva, megakadályozza a terheltnek haszontalan zaklatását, s elhárítja annak ok nélküli anyagi és erkölcsi hátrányait. «Azon eszme, hogy az előzetes eljárás befejezése után az összegyűjtött adatoknak gondos mérlegelése kívánatos és szükséges, hogy ezek eredménye legyen döntő abban a kérdésben: lehet és szabad-e a bünvádi ügyet főtárgyalásra bocsátani, minden rendszernek alap gondolata» (Fabinyi javaslat ind. XV f.).

A befejezett vizsgálat vagy terhelt ártatlanságát vagy bűnösségét deríti ki, s a szerint vagy megszüntető végzés vagy vád alá helyezési határozat lesz a kir. törvényszék által meghozva.

A vád alá helyezés ismét kétféle alakban nyilvánulhat, vagy egyszerű vádhatározatban (acte d'accusation), midőn tel-

jes bizonyítékok nem forognak fen, mindazáltal nyomatékos gyanuokok, s a meglévő részleges bizonyítékok érettnek tartják az ügyet ez intézkedés megtételére, vagy pedig közvetlen végtárgyalást kitűző végzésben (citation directe), néhány, alább kifejtendő speciell esetben.

Itt meg kívánom jegyezni, hogy részemről a *közvetlen végtárgyalásra idéző végzést a vád alá helyezés egyik formulájának tartom* s ép ezért helytelenitem némely kir. ügyészségnek és törvényszéknek, sőt magának az ideiglenes bünvádi eljárás 87 §-nak azon stylaris szókötését mely szerint «a vád alá helyezés mellőzésével» indítványozza illetve rendeli el a közvetlen végtárgyalás kitűzését.

Hisz a közvetlen végtárgyalást kitűző végzés sem egyéb, mint egy, a vizsgálat adataiból összeállított, s azokon nyugvó praëjudicium terhelt bűnösségére nézve.

Hazai jogunkban már rég idő óta azon elv uralkodik, hogy vádolás nélkül nem lehet itélkezni, s *vád alá helyezés nélkül nem lehet a bűnpert végtárgyalásra vinni*; ugyde ha a vizsgálat befejezése után a vád alá helyezés mellőzésével tüzetik ki a közvetlen végtárgyalás, a grammatikai interpretációra támaszkodva ezt úgy kellene-e magyaráznunk, hogy terhelt ez esetben egyáltalán nem is helyezettett vád alá. Szerintem ez igen helytelen volna, s ebből azt hiszem, indokoltá válik azon állításom, hogy *a közvetlen végtárgyalást kitűző végzés a vád alá helyezésnek csak egyik formulája.*

A közvetlen végtárgyalást kitűző végzés a bünvádi eljárások azon egyik hatalmas alapelveinek hódol, mely szerint a bűnpert lehető gyorsan befejezést nyerjen, s ebből kifolyólag az eljárásnak minden oly phasisa mellőztessék, mely csak tartalom nélküli formasággá válik.

Maga az intézmény Franciaországban veszi eredetét, s részben ennek behatása alatt, részben önállóan, de ezzel párhuzamosan fejlődött az ki nálunk is.

Az 1872. évi Bünv. Elj. Sz. 87. §-a alapján kifejlődött gyakorlat szerint a közvetlen végtárgyalást kitűző végzésnek csak a következő esetekben van helye:

1. Ha terhelt *teljes* beismerésben van, s *beismerése* a a bűnpert más adataival *támogatottatik.*

2. Ha terhelt tagadásban van ugyan, de *tetten éretett*, s a cselekményt és terhelt bűnösségét *ugyanazon* tanuk bizonyítják, kik őt tetten érték, avagy *közvetlen közelében* voltak.

Azonban a fentebb jelzett esetekben is csak úgy rendelhető el a közvetlen végtárgyalás, ha a cselekményre kiszabott maximális büntetés az öt évet nem haladja túl, s ha a nyomozás illetve vizsgálat befejeztével *nagyfoku* valószínűség mutatkozik arra nézve, hogy a végtárgyaláson új adatok nem merülnek fel, s így a bizonyítás nehézségekkel járnai nem fog.

Egybevetve a fentebb elmondottakat, önként szembetünik a közvetlen végtárgyalást kitűző végzés létjogosultsága, ugyde *csakis* — s ezt hangsúlyozni kívánom — csakis a felsorolt föltételek *szigoru s pontos* betartása mellett.

Most pedig rátérek értekezésem tulajdonképi tárgyára: Felebbezhető-e a törvényszék közvetlen végtárgyalást kitűző végzése?

Véleményem szerint felebbezhető egyfokulag, vagyis a kir. ítélő tábla határozata ez irányban végérvényes.

Erre vonatkozó érveimet a következőkben kísértem meg csoportosítani:

Az 1872-iki Id. Bünv. Elj. 90. §-a és a Fabinyi-javaslat 266. §-a, valamint a dolog természete szerint a *közvetlen végtárgyalást kitűző végzés a vád alá helyezési határozat helyét pótolja s beltartalmilag annak természetével és jellegével bír.*

Miután pedig a közvetlen végtárgyalást elrendelő végzésben is terhelt bűnösségére vonatkozó adatok állíttatnak össze — mely összeállítás természetesen indokolandó; — miután továbbá nem lehet jogos intézkedés az, mely szerint terhelt elzáratik attól, hogy ügyét egy — a tudományban —

tekintélyesebb testület felülvizsgálja, s esetleg ártatlanságát állapítsa meg, miután végre a felsőbb bíróság lesz hivatva elbírálni, hogy a kir. törvényszék jogszerűen hozott-e közvetlen végtárgyalást kitűző végzést, önként értetődik, hogy e végzéseknél is *a felülvizsgálatnak helyet kell adni*, vagyis a felelősség elfogadandó.

Azon esetleges ellenérvre, hogy e felelősség által ép az egyik főcél, a *gyorsaság* lesz megakadályozva, a következőkben válaszolok:

Ha a törvényszék *szigoruan* szem előtt tartja azon föltételeket melyek mellett a közvetlen idéző végzés meghozható, bizonyára *a legcsekélyebbre apad* az ezekben beadott felelősségek száma, a melynek magyarázata ép e föltételek logikai consequentiájában fekszik; — de különben is ha felelősség adatik be, az *mindenképp* felterjesztendő, mivel annak a kimondása, hogy a közvetlen idéző végzés helyesen lett-e meghozva, vagy nem, a felsőbb bíróság hatásköréhez tartozik.

Ezuttal érinteni kívánom némely törvényszéknek azon gyakorlatát, mely szerint a kitűző végzés ellen beadott felelősséget elutasítja, azonban az elutasító végzés ellen beadott felelősséget fölterjeszti.

Hol érvényesül itt a gyorsaság elve? Hisz *az ily eljárás még több időt vesz igénybe*, mint ha a közvetlen felelősség terjesztetnék föl.

Végül fölemlitem, hogy az új bünvádi ügyviteli szabályok szerint a végtárgyalás kitűzésére vonatkozólag *nincs különbség téve vádhatározat és közvetlen idéző végzés közt*, a mennyiben a 99. §. értelmében a végtárgyalás kitűzhető a sürgetési napló segítségével tartandó nyilván.

Összegezve a fentebb irtakat, fentartom azon véleményemet, hogy *a közvetlen végtárgyalásra idéző végzés egyfokulag felelősséghozható.*

Unger Géza.

A megkegyelmezési jog a parlamentben.

Ezen nagyfontosságú közjogi intézmény megvilágítására — nálunk is — nem tartjuk feleslegesnek felemlíteni azon vitát, mely az iránt legközelebb Németországban lefolyt Egy tábornok a német császár mint porosz király által megkegyelmezett bizonyos katonai kihágási ügyben, a mi a parlamentben szóba hozatott s mint felelős miniszteri aktus kritika tárgyává tétetett. Erre a hadügyminiszter szóról-szóra azt mondotta: *«Das Recht der Begnadigung, und der Verleihung von Decorationen ist ein souveränes Recht seiner Majestät des Königs von Preussen, über das hier im hohem Hause keine Controle geübt werden darf. Wenn es trotzdem geschieht, wenn unter dem Schutz der Redefreiheit darüber gesprochen wird, dann protestire ich dagegen, als gegen einen Eingriff in die Rechte der Krone Preussens.»*

Ezen nyilatkozat nem maradhatott czáfolat nélkül. Kifejtetett, hogy a megkegyelmezés is kormányzati aktus, melynek alkotmányos érvényére a souverén aláírása, és a miniszteri ellenjegyzés szükségeltetik. És az ellenjegyző miniszter, t. i. katonai ügyekben a hadügyminiszter, az általános jogszolgáltatás terén pedig az igazságügyér, az ellenjegyzés által felelősséget vállal magára a megkegyelmezés tartalmáért; és ezen felelősség alapján kötelezve van a parlamentben a felvetett kérdésre felvilágosítást adni, ha a megkegyelmezés tartalma szóba hozatnék. Ezen kormányzati tény, mint ilyen ugyanis alá van vetve a népképviselő kritikájának ép úgy, mint bármely más kormányzati cselekmény; és nincsen közjogi szabály, mely a parlamentet gátolná abban, hogy azzal foglalkozzék. Az azonban természetes, hogy ezen parlamenti kritika csak a miniszterek ellen irányulhat. Ezek folytán helytelen, s az államjoggal ellentétes azon felfogás, hogy a megkegyelmezési tény tárgyalása által a korona előjogai megtámadva lennének.

Kétségtelen, hogy a megkegyelmezésekben, polgáriak-

ban úgy, mint a katonaiakban, alkotmányos kormányzati jognak, tehát kormányzati cselekménynek is gyakorlása forog fen; és ilyenért az illető szakminiszter — a felhozott tábornok esetében, a hadügyminiszter — viseli a felelősséget a parlament előtt; miután az alkotmány 44. cz. világosan rendeli: *«Alle Regierungsacte des Königs bedürfen zu ihrer Gültigkeit der Gegenzeichnung eines Ministers, welcher dadurch die Verantwortlichkeit übernimmt.»*

Erősen hangsúlyoztatott, hogy egy parlament sem engedheti elvétetni, azon jogot, hogy a kormányzati cselekményeken kritikát gyakorolhasson; és hogy egy, az alkotmányos államjog terén álló párt sem mondhat le ezen jogáról. Oly megkegyelmezési esetet pedig, melyet a nemzet többsége valódi arculcsapásnak tekinthetett, szóba hozni már kötelességük is a parlamentnek; és akkor azt igazolni kötelessége is a miniszternek, ki a megkegyelmezési okmányt saját nevével ellátta. Ha a miniszter azon cselekményért a felelősséget nem akarta elvállalni, sem a közvélemény, sem a parlament irányában, akkor, ha aggályai a korona előtt méltánylásra nem talál, nem lehet más menedéke, mint lemondását beadni; s ha ezt nem teszi, innen semmi eszköz magát a felelősség alól kivonhatni.

A sajtó nevében is kifejeztetett, hogy az államfentartó érzületek alapján álló sajtónak feladata, ezen alkotmányos kötelességet a mai korban nyomatékosabban mint valaha hangsúlyozni és a miniszterek emlékezetében feljuttatni, hogy ők nemcsak szolgálói a koronának, — mint voltak a régi korban, — hanem önálló politikai felelősségű férfiak.

Dr. Szokolay István.

Különlélek.

— **Vértesy Sándor a budapesti királyi tábla elnöke**, a sommás szóbeli eljárás életbelépte alkalmából az alábbi körrendeletet intézte a felügyeleti hatósága alatt álló törvényszékek elnökeihez:

A sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. és a fizetési meghagyásokról szóló 1893. évi XIX. törvénycikkeket a kir. igazságügyminiszter ur ő nagyméltósága folyó évi május hó 30-án 745/S. M. E. szám alatt kelt rendeletével folyó évi november hó 1-től kezdődő joghatálylial életbe léptette.

Az igazságügyi kormányzatnak a magyar jogszolgáltatás emelését célzó nagy alkotásainak és reformműveinek emez egyik legfontosabb része tehát rendeltetésének átadatott.

Uj perjogi intézmények életbe léptetésénél természetesen többféle akadályok, különösen a kezdet és az átmenet nehézségei merülnek fel, melyekkel buzgó kötelességérzettel megküzdünk kell.

Minél feltünőbb az érvényben levő és az életbe léptetendő eljárás között a különbség, minél nagyobb mérvű a hatáskör megváltoztatása, s minél különbözőbb természetű a feladat, mely az új eljárás folytán a bíróságra hárul, annál nagyobb a rázkódtatás, a mely a bírói szervezet működésében előáll, és a mely az eldöntendő ügyekre is kihatással van.

Ez alkalomból annak az erős meggyőződésnek óhajtok kifejezést adni, hogy . . . a jogszolgáltatás terén szerzett kiváló tájékozottságával, ismert ügybuzgalmával s felügyeleti jogának megfelelő gyakorlatával legjobban fogja azt a fontos feladatot megoldani, a mely most, az idézett törvényeket alkalmazó magyar bírói kar minden tagjára, de különösen és főként a vezetést és felügyeletet gyakorló bírósági főnökökre nehezuil.

E feladat főként abból áll: bizalmat gerjesztőleg vezetni át az új törvényeket a gyakorlati életbe, úgy hogy azok lehető rázkódtatás nélkül a legsikeresebben szolgáljanak ama magasabb jogszolgáltatási céloknak, melyeknek elérésére hoztattak.

Meglévén győződve, hogy . . . az elől hivatott törvényeket már eddig is gondos tanulmány tárgyává tette s azoknak szellemébe teljesen behatolt, e helyről oly irányú tájékoztatásokat nyújtani, melyek az idézett törvények, vagy azok egyes részeinek fejtegetésével azoknak mikénti alkalmaztatására vonatkoznának, nemcsak ez okból, hanem azért sem tartom szükségesnek, mert az új bizonyítási rendszer helyes alkalmazása és a szolgáltatott bizonyítékok miként

mérlegelése a per tárgyát képező jogügylet érdemének elbírálását érintvén és ekként az kizárólag a függetlenül ítélkező bíró jogköréhez tartozván, az ez iránybani intézkedést felügyeleti hatáskörömből kizártnak kell tekintenem.

Épen ezért a magam részéről csupán arra óhajtom . . . figyelmét felkérni, hogy a fentebb említett czélok elérése végett a bíróság vezetési s felügyeleti jogkörében oda-hatni sziveskedjék, hogy különösen a felebbezett ügyek tárgyalásánál az ügyvédi képviselőnek a méltányosság mérvét esetleg meghaladó, az érdemleges védekezésre nem vonatkozó tul-hosszadalmas fejtegetései és vitatkozásai a gyors igazságszolgáltatás érdekében — a jogvédelem sértetlen biztosítása mellett — a törvényes korlátok szoríttassanak, és ugy ezzel, valamint a tárgyalásoknak minden irányban higgadt és tárgyilagos vezetésével a bíróság tekintélye szükség esetén az ügyviteli szabályok 40. §. rendelkezé-ének szigorú alkalmazása és kellő erély kifejtése mellett csorbitatlanul fentartassék és megóvassék.

Végül felkérem . . . , hogy a felügyelete alatt álló kir. járásbírókat hasonló irányban utasítani sziveskedjék; magam részéről pedig biztosítom . . . , hogy a tárgyalás zavartalan és rendes menetének fentartására irányuló törekvéseiben felügyeleti hatáskörömben a legkészségesebb támogatásra számíthat.

Budapesten, 1894. évi október hó 25.

— **A büntetőtörvény hézagai.** Hogy a lapunkban annak idején e címmel közzétett gyűjteményhez a gyakorlat még újabb adatokat is szolgáltat, azt a budapesti kir. törvényszéknek mint II. foku bíróságnak egy nemrég hozott ítélete is bizonyítja. «A budapesti kir. törvényszéknek. É. H.-nak D. F. ellen a Btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés miatt folyamatba tett ügyében következőképen ítélt: . . . az I. bírósági ítéletet felebbezett egyéb részeiben azon kiegészítéssel hagyja helyben a kir. törvényszék, hogy az ítéletnek a magánvádoló részéről a tárgyalás folyamán a Btk. 277. §-a értelmében kérelmezett hírlapi közzétételét azért nem rendeli el és mellőzendőnek kimondja, mert az ítélet indokaiban a vádlott *családi viszonyait és nevének jó hírnevét* is érintő vonatkozásokat tartalmazván, ezeknek hírlapi közzététel után nyilvánosságra hozatala, mint különben is a vádlott nevének sérelmével járó intézkedés, jogos magánérdekek szempontjából meg nem engedhető és ennél fogva az ítélet hírlapi közzétételre nem alkalmas». Ime, világos példa, hogyan kénytelen a gyakorlat segíteni a törvény merevségén. A Btk. 277. §-a imperative rendeli el az ítélet közzétételét s a bíróság, hogy nagyobb igazságtalanságot ne kövessen el, kénytelen a törvénynek kivételt nem ismerő intézkedését egyszerűen mellőzni. A 277. §. szerint «megrendelendő, hogy az ítélet egész terjedelmében indokaival együtt . . . tétessék közzé». Épen eme rideg határozottság egyrésztől, az indokok feltétlen közzététele másrésztől az, a mi sok esetben visszásságra szolgáltathat okot. Így a fent közölt ítéletben is. A magánvádoló lovagiasságára pedig nem lehet számítani, mert midőn a saját becsületének a reparálásáról van szó, nem lehet tőle azt várni, hogy előtte ismeretlen harmadik személyek érdekére tekintettel legyen. A német törvény e tekintetben óvatosabb volt, mert a 200. §-ban csakis azt rendeli el, hogy a sértett fél kívánságára az elítélés közzéteendő, a közzététel módját az ítélet határozván meg s hogy ez csakis a rendelkező részre vonatkozik, az kitűnik a szakasz második bekezdéséből. Hogy ez a tudomány és gyakorlat is így fogta fel, azt Lisztnek megjegyzése «notwendig bloss des verfügenden Theils» (Tankönyv 361. l.) és Olshausen kommentárja (200. §. 3. 799. l.) is bizonyítja. Legtöbb esetben azonban ennek dacára helyesnek tartanók az ítélet indokainak közzétételét, a mennyiben azt a sértett rehabilitálása megkívánja. A 277. §. első bekezdéséhez tehát még e szavak volnának hozzácsatolandók: «Ha azonban az ítélet indokainak nyilvánosságra hozatala egy harmadik egyén jogos érdekeit sérti, úgy a bíróság elrendelheti, hogy az ítéletnek csakis rendelkező része tétessék közzé».

V. R.

— **A tolvaj és orgazdája cselekményei nincsenek oly válthatlan kapcsolatban, hogy az esetre, ha az egyik cselekmény Horvátország területén követett el, mindkettő felett a magyar bíróság ítélhet.**

Kir. Curia (lopás büntette miatt vádolt V. R. és M. Sz. és orgazdaság és közokirathamítás büntetteivel vádolt T. T. ellen az újvidéki kir. törvényszék előtt folyamatba tett büntető ügyben) következő ítéletet hozott:

A kir. ítélő tábla ítéletének M. Sz. vádlotról rendelkező része helybenhagyatik. Ellenben T. T. vádlotról rendelkező

része a megelőző eljárásnak vonatkozó intézkedéseivel együtt, hivatalból megsemmisítették. Utasították a kir. törvényszék, hogy a T. T. ellen emelt vádat tárgyzó iratokat, törvényszerű eljárás végett az arra illetékes horvát-szlavonországi kir. bírósághoz tegye át.

Indokok: M. Sz. vádlottat illetően a kir. ítélő tábla ítélete elfogadott indokainál fogva hagyatik helyben.

T. T. vádlottra nézve az eljárás adataiból kiderült, hogy ez az ilocsi lakos a lopott lovakat Ilocson vette, a bűnjes ló-levelek Tovarnikon állították ki, általa Ilocson szerezettek meg és Vinkovczen használtattak, T. T. tehát az ellene vádba vett cselekményeket a magyar államnak horvát-szlavonországi területén követte el. Minthogy pedig Horvát-Szlavonországot az 1868. XXX. tcz. 47. és 48. §-ai szerint igazságszolgáltatási ügyekben teljes önkormányzati jog illeti és pedig úgy a törvényhozás terén, mint a végrehajtás és törvénykezés minden fokozatán; minthogy továbbá a Btk. 5. §-ának első bekezdése és a Kbt. 2. §-a szerint ugyancsak a Btk. és Kbt. hatálya Horvát-Szlavonországi területére ki nem terjed; tekintve, hogy ezek folytán T. T. vádbeli cselekményei Horvát- és Szlavonország büntetőtörvényei szerint bírálandók el; tekintve, hogy az elül felhozott törvények alapján kifejtett gyakorlat és a 4593/I. M. 93. sz. a. rendelet szerint az 1868: XXX. 59. §-a által minősített, horvát-szlavonországi területen elkövetett büntetendő cselekmények felett ítélkezni a horvát-szlavonországi bíróságok hatásköréhez tartozik, s ily cselekmények a magyar állam egyéb területén elkövetett cselekményekkel együttes büntető eljárásra a magyarországi kir. bíróság előtt csak elválaszthatatlan kapcsolat esetén egyesíthetők, ez az egyesítés is azonban egyedül a kir. igazságügy-miniszterhez intézett fölterjesztéssel kieszközölt megállapítás alapján történhetik meg; tekintve, hogy a T. T. ellen támasztott orgazdasági és közokirathamítási vád-ügynek, a V. R. és M. Sz. ellen lopás miatt folyamatba tett eljárással való egyesítését illetően, a kellő felsőbb határozat kieszközölésére alap nincs, mert a vádbeli cselekmények között elválaszthatatlan kapcsolat fen nem forog: mindkét alsóbíróság a hatáskörét átlépte, midőn annak kiderültével, hogy a T. T. ellen vádba vett orgazdaság és közokirathamítás Horvát-Szlavonország területén követett el, a vonatkozó iratokat további törvényszerű eljárás végett az arra illetékes horvát-szlavonországi kir. bírósághoz át nem tette és illetve tette és midőn e vádak érdeme felett az egyesítés előző kieszközölése nélkül — és a m. büntetőtörvényekre alapított vád értelmében ítélkezett. Mihez képest az alsóbírósági ítéleteknek T. T. vádlotról szóló rendelkezéseit, a megelőző eljárásnak reá vonatkozó intézkedéseivel együtt hivatalból megsemmisíteni s a kir. törvényszéket megfelelő eljárásra utasítani kellett. (1884. évi szeptember 19. 11452. sz. a.)

— **A polgári perrendtartási törvények gyűjteményét** adta ki dr. Fodor Ármin és dr. Márkus Dezső igen tetszetős alakú kézi kiadásban. E mű tartalmazza az 1868: LIV., 1881: LIX., 1893: XVIII. és XIX. tczikkeket, valamint a sommás ügyviteli szabályokat és az új bélyegnovellát is. Az első rész a rendes eljárást tárgyalja és itt már belé vannak a régibb anyagba dolgozva az új sommás törvény azon szakaszai is, a melyek a rendes eljárásra ki vannak terjesztve. A törvényszakaszok szövege mellett jegyzetek és utalások fűződnek, a melyekből tisztán látható, hogy mely más jogszabályok vonatkoznak a kérdéses rendelkezésre. Az 591 oldalra terjedő művet betűrendes tartalommutató zárja be.

— **Rendszeres mutatót** állított össze az igazságügybe vágó kormányrendeletekhez *Székdács Ferencz* curiai bíró. E mű nem betűrendben, hanem rendszerbe foglalva közli az anyagot, röviden jelezvén mindenütt az illető rendelet tartalmát.

— **Az 1832—1893. évi törvények és rendeletek betűsoros tartalomjegyzékét** adta ki *Fényes Vincze*. A rendkívül gondosságot és fáradságot igénylő munka 21 ivre terjed.

A Mellékleten közöljük a Magyar Fogászegylet magánjogi értekezletének második üléséről szóló tudósítást.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: télevre . . . 6 frt negyedévre . . . 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A pertársak beismerése. Dr. PLÓSZ SÁNDOR államtitkártól. — Széchényi István és a magyar magánjog. Dr. VÉCSEY TAMÁS budapesti egyetemi tanártól. — Az új osztrák perrendtartási javaslat. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. törvényszéki bírótól. — *Fogirodalom:* Az utolsó két egyházpolitikai javaslat. Irta Kováts Gyula. *H.* — *Törvénykezési Szemle:* «Judikatura» a tőzsdén. Dr. WITTMANN MÓR budapesti ügyvéd. — Hatásköri kérdések az új sommás eljárásban. Dr. BOZÓKY ÁRPÁD-tól. — A budapesti kir. tábla elnökének rendelete. Dr. B. A. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Külföldi élelmények.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A kir. pénzügyminiszternek 72846/1894. sz. a. kibocsátott rendelete, a törvénykezési bélyegekre és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok módosításáról és kiegészítéséről szóló 1894. évi XXVI. tcz. végrehajtása iránt. — A budapesti kir. tábla elnökének köröző irata a sommás ügyekben való felelősség iránt. — Kivonat «Budapesti Közlöny»-ből.

A pertársak beismerése.

A Magyar Jogászegylet magánjogi szakosztályában f. é. október 27-én a czimben megjelölt tárgyról folyt a vita, melynek végén én is kockáztattam néhány megjegyzést. Mivel a Jogt. Közlöny mult számában a szóban forgó értekezletről megjelent közlemény azt mutatja, hogy e felszólalásomat félreértették, szabadjon a kérdéstről itt néhány szóval nyilatkoznom, még pedig a kérdés érdemére nézve, melyre a jelzett felszólalásomban tudtommal nem is terjeszkedtem ki.

Az 1868: LIV. tcz. 162. §-a szerint: «Több pertárs közül egynek beismerése csak maga ellen bizonyít». A kérdés az, hogy az 1893: XVIII. tcz. hatályon kívül helyezte-e e §-t.

Az 1868: LIV. tcz. tudvalevőleg IV. czimének 2. fejezetében, melyben a 162. §. áll, *beismerés* felirat alatt együtt szól a bíróság előtti és a bíróságon kívüli beismerésről. A 162. §. tehát állásánál fogva mind a két nemű beismerésre vonatkozik, valóban azonban csak a bíróság előtti beismerésre van tekintettel, mert a bíróságon kívüli beismerésről már a 160. §. megmondja, hogy ennek «maga a fél által» kell tétetni. De akárhogy álljon is a dolog a régi perrend szempontjából, annyi bizonyos, hogy az 1893-iki törvény a kérdéses §-t, annyiban, a mennyiben az a bíróságon kívüli beismerésre is vonatkoznék, hatályon kívül helyezte, mert az új törvény 64. §-a szerint a bíróság «törvényes bizonyítási szabályokhoz csak a jelen törvényben kijelölt esetekben van kötve», már pedig a jelen törvény, vagyis az 1893. évi XVIII. tcz. a bíróságon kívüli beismerésre nézve törvényes bizonyítási szabályokat nem tartalmaz, sőt 142. §-a kimondja, hogy a bíróságon kívüli beismerést a bíróság szabadon mérlegeli. («Hogy az előkészítő iratokban foglalt beismerés mennyiben tekinthető bíróságon kívüli beismerésnek és mint ilyennek minő bizonyító ereje van, a bíróság a 64. §. értelmében itéli meg.»)

A kérdés tehát csak az lehet, hogy a prts. 162. §-a hatályos-e még ma a bíróság előtti beismerésre nézve. E részben az új törvényből nem tűnik ki (1893: XVIII. tcz. 13. §.), hogy e §. hatályon kívül volna helyezve. Mert az, hogy az új törvény 58. §-a a bíróság előtti beismerést nem tekinti bizonyító oknak, hanem oly perbeli cselekménynek, mely a bizonyítást feleslegessé teszi, a dolog lényegét nem

érinti. A régi törvény — helytelen — elméleti felfogása daczára eddig sem volt a bíróság előtti beismerés bizonyító ok, hanem perbeli cselekmény, mely — törvényes — természetére nézve is, egészen elütött a bíróságon kívüli beismeréstől.

A prts 162. §-a tehát megmarad régi értelmében. Csak hogy ezt az értelmet a 162. §. nem fejezi ki helyesen szavaiban. Az a tétel ugyanis, hogy több pertárs közül egynek beismerése csak maga ellen bizonyít, vagy jobban mondva hatályos, nem egészen igaz. Lehet eset, hogy több pertárs közül egynek beismerése a beismerőre nézve sem hatályos, mert a pertárgy oszthatatlanságának következtében a beismerőre nézve nem lehet más ítéletet hozni, mint a másik tagadó pertársra nézve. Így például, ha az uti szolgálat gyakorlatát a szolgáló telek több osztatlan tulajdonosa közül, egy vagy több, — de nem valamennyi — beismeri, a beismerés alapján a beismerőket sem lehet külön marasztalni, mert a szolgálat oszthatatlan és a szolgáló telek ideális részén nem állhat fen és nem is ismerhető el bíróságilag sem létezőnek.

Ez a nagyon tiszta dolog már most egy kissé honyolódik azzal, hogy a bíróság előtti beismerés lehet egyszersmind bíróságon kívüli is. Lehet t. i. az, ha megvannak benne a bíróságon kívüli beismerésnek kellékei.

Hogy ez így van, ezt könnyű a régi törvényből is bebizonyítani.

A prts. 161. §-a szerint: «Ugyanazon felek közt folyamatban levő más perben tett beismerés bíróságon kívüli beismerésnek vétetik.» Mint ilyen, a bíróság előtti beismerés kétségkívül a bíróságon kívüli beismerésről szóló 160. §. szerint lesz megítélendő. Például: ha a bíróság előtt az egyik perben azt mondom, hogy ellenfelemnek ez meg ez a tényállítása ugyan nem igaz, de én itt a vita egyszerűsítése kedvéért beismerem azt, akkor senki sem fogja komolyan állíthatni, hogy ez a nyilatkozat egy másik perben bíróságon kívüli beismerés, azaz, hogy az mint testimonium proprium bizonyít, pedig abban a perben, a melyben ezt a nyilatkozatot tettem, az kétségkívül bíróság előtti beismerés lesz és felmenti ellenfeletem a bizonyítástól.

Visszatérve a pertárs beismerésére és az új törvénynek a régi törvény 162. §-ához való viszonyára, mi következik ebből?

Röviden az, hogy az egyik pertárs beismerése mint bíróság előtti beismerés legfeljebb csak a beismerővel szemben lehet hatályos, azaz csak ezzel szemben köti a bírót; a beismerésben netalán rejlő bizonyító okot, azaz a bíróság előtti beismerésnek bíróságon kívüli elemeit és általában az abban rejlő bizonyítási okot azonban a bíróság az új törvény 64. §-a szerint szabadon mérlegeli, mert a bíróság a 64. §. szerint a tárgyalás egész tartalmát felhasználhatja meggyőződésének alkotásánál. Például: ha az előbb említett esetben a szolgáló telek öt tulajdonosa közül négy saját észlelésének tanúsításával beismeri, hogy felperes az uti szolgálatot tényleg gyakorolta, a bíróság ennek a beismerésnek a körülmények szerint több-kevesebb bizonyító erőt tulajdoníthat az ötödik tagadó pertársal szemben is, a ki talán az egész dologról semmit sem tud.

Ennyi a kérdés érdeméről. Mellőzve egyebeket, még csak a közlemény két tételét szabadjon megigazítani, nehogy felszólalásommal valahogy kárt okozzak.

Igaz, hogy a bíró a tárgyalás egész tartalmából meritheti meggyőződését. Hisz ezt az új törvény 64. §-a egyenesen meg is mondja. Ennélfogva képzelhető, hogy a bíró a felek pusztá állításait, sőt mondjuk még viselkedését is figyelembe veheti meggyőződésének alkotásánál, de csak akkor, ha ezzel józanul, okosan indokolni, támogatni lehet. Tehát óvatosan. Ha jól emlékszem, én vakmerő, alaptalannak bizonyult tagadásokról is szólottam.

A másik megigazítani valóm az, hogy ha felperes adás-vevést, alperes bizományt állít, akkor a bizomány állítása egyszerűen tagadás, nem pedig e mellett még önálló állítás is, mert állításnak technicus értelemben csak azt az előadást nevezhetjük, mely a jognak vagy a támadó védelemnek megalapítására szolgál, tehát a kereseti tényalapot, a kifogást, replicatiót stb; a felhozott példában pedig a bizományra vonatkozó előadásnak semmi más jelentősége nincs, mint az ellenfél állításának negatiója. Azt önálló állításnak nevezni, a bizonyítási teher szabályainak alkalmazását zavarja meg.

Dr. Plósz Sándor.

Széchenyi István és a magyar magánjog.

A nemzeti jog fejlődésmenete mind nagyobb figyelemben részesül és tudósaink mind gyakrabban és mélyrehatóbban foglalkoznak a hazai jog történetének részleteivel.

A m. t. Akadémia melegen karolja fel a nemzeti hagyományokat, mit évente tartani szokott Széchenyi-ünnepi bizonyitanak.

Az ez évi Széchenyi-ünnepélyen Vécsey Tamás méltatta Széchenyi István nagy hatását a magyar jog fejlődésére.

Vécsey a lelkiismeretes történetíró pontosságával és a tudós jogász biztos judiciumával mutatta ki, forrástanulmányaiából merített adatokra támaszkodva, a «legnagyobb magyar» nyilvános szereplésében a korszakalkotó reformeszmék között a magánjogra vonatkozó indítványok sorsát, egész diadalra-jutásukig.

Mély érdeklődéssel foglalkozik Vécsey e tárggyal és előadása méltán megérdemelte azon illustis hallgatóságot, mely az Akadémia Széchenyi-ünnepén összegyűlt, — habár nem hallgathatjuk el, hogy a bírói és ügyvédi korból aránylag nem sokan jelentek meg az ünnepélyen.

Dr. Vécsey előadásából közöljük a következő mutatót:

Az ősiség.

A középkori nemesség élethivatása a harcz. De miből meritse erejét, hatalmát? Le kell kötni, elidegeníthetlenné kell tenni az ősköztől öröklött nemesi jószágot, mely a vitézlő urat, munkás és fegyveres népét táplálja. A nápolyi politika, melyet Arany a Daliás idők csataképein fest, a családok fényét emelte. Ennek fentartására hozta be Nagy Lajos az ősiséget.

Minden nemes az ősiségre építi gazdasági lételetét, az ősiség fentartására irányozza minden gondolatát, törekvését, erőfeszítését. Valódi palládiumát látja az ősiségben a középkori nemesi rend.

A középkor elmúltával az ősiségre is új kornak kellett volna beköszöntenie. De a korszerű átalakulás elmaradt. Ennek következtében az ősiségnek minden előnyét eltemette az idő, káros oldalai pedig kiélesedtek.

Az ősiség kizárta az egyéni tulajdont, a végleges elidegeníthetést, a kisajátítást, végintézkedést. Lebilincselte az ipart, kereskedést. Az elidegeníthetlenné nemesi jószág majdnem forgalmon kívüli (res extra commercium). Az eladó, elzálogosító számára s jogutódai részére a megerősítési és visszakövetelési pereknek örökös melegágya. Mint Arany mondja a nemes ember az ősi vagyonát «tizszer eladja, ha kell, és visszaperelheti mindég».¹

¹ Arany J. Elveszett alkotmány. II. Enek. 53. lap.

És ez a visszaperlés mennyi bajjal jár. Mennyit árt a magyarok közti összetartásnak! Alig van család, mely az ősiség alapján pert nem folytat, alig van jószág, mely per alatt nincs. A költséges és gyűlölködő perlekedés veszélyezteti a jogbátorságot, a bizonytalanság zsibbasztja az okszerű gazdálkodást, a munkakedvet, forgalmat, beruházást, leszállítja a föld értékét, lehetetlenné teszi a hitelt. Az üdvözítő hitelt. Pedig haladásunk nélkülözhetlen eleme a hitel. A mi a hitelező társadalom szellemével ellenkezik, az tarthatatlan.

Az ősiség: a családi fényt s a magyar nemzetiséget se biztosítja.² Ime az ősiség mellett sok nagy család elszegényedett, elpusztult, s honfoglaló vagy Árpád-kori magyar nemzetségek ivadékai a magyar anyanyelvet elfeledték.

Az ősiségnek gazdasági káros hatását már II. József felismerte. Mind meg akarta szüntetni a középkori avult birtokviszonyokat.³ De József az alkotmányos törvényes utat mellőzve, mindenütt akadályokra bukkant. «Alkotmány kidüldést, nemzetsirt láttak ezen szép aggszerű intézet legutolsó körmeszakadtán».³

II. József korától Széchenyi fellépését a nagy francia forradalom választja el. A mi József korában már avultnak tűnt fel, az a francia forradalom alatt legalább száz évet vénült. De talán semmi se élte túl önmagát inkább mint az ősiség, mely az új rendet, új életalakot teremtő s az egész világra kiható szabadsági mozgalmakkal szemben a korlátozottságot és lekötöttséget képviselte. Csakhogy a karok és rendek többsége ezt nem hitte. Quieta non movere, mondták Széchenyinek a hazafiság nevében. «Hát a békók leverésével gyöngült-e valahol a hazafiság szent tüze?» Az ország belső bajának első oka nem az ősiség? Ez nyomja le a föld árát, ez silányítja el az ország gazdasági értékét, ez állja útját a földbirtokos hitelének. A károsnak tartott s ezért gyűlölt ősiség ellen Széchenyi kiméletlenül agitál minden irányban. A nádori palota és casino, a vármegyeház és a sajtó sok heves vitáról tehetne tanubizonyosságot.⁴ Az ősiség elleni harczban állandó hive Széchenyinek Kőlcsey, Trefort, Eötvös, Pulszky, Szalay, Bezerédj, Kossuth s Deák Ferencz, a ki Széchenyinek igazat adva állítja, hogy «nem egészen a várnok hibás rendszere, nem is a kormánynek gyakori kihágásai, hanem az aviticitásnak fenmaradása gátolja nagy részben nemzeti előhaladásunkat».⁵

Széchenyi az ősiségi kérdés megoldásának gyorsítása végett 1842-ben eltörlési törvényjavaslatot dolgozott ki, Lissovényi és Fabriczy közreműködésével, a nádor és az országbíró tudtával.⁶

«Mi az ősiséget illeti, azt tartom, én voltam az első magyar, a ki ennek megváltoztatása szükségét szőnyegre hoztam s törvényes uton sürgetem. Megvallom, hogy politikámnak úgy szólván ez a sarkköve», mondá Széchenyi az 1844-i országgyűlésen,⁷ hol az ősiség eltörlésének tárgyában javaslat-tételre országos választmány küldetett ki.

A kérdés «sok köhögésre adott okot, oh! mert szörnyű poros volt», mondja Arany János.⁸

Az 1844-i országos bizottság egyik javaslata szerint az ősiség teljesen és rögtön eltörlendő. Ezt sürgették a politikások. Ugyanannak a bizottságnak másik javaslata szerint, mit a jogászok helyeseltek, az ősiség egy nemzedék kihaltával,

¹ Tóth Lőrincz. Az ősiségi nyiltparancs. 37. l.

² József leirata gr. Pálffy kancellárhoz 1785-ből. Marczali szives közléséből.

³ Arany János. Elveszett alkotmány. III. Enek. 76. lap.

⁴ Széchenyi. Napló. 1839. okt. 27., 1839. nov. 8., 1839. decz. 16., 1842. jul. 18.

⁵ Deák F. Beszédei. Kónyi Manó. 329. lap.

⁶ Széchenyi. Napló. 1842. márcz. 28. és 30., 1842. ápr. 8., 1842. május 31. és 1842. június 1. és 3. Lissovényi ügyvéd, Széchenyi hive, Alapítványt is tett a királyi táblánál.

⁷ Széchenyi Beszédei. Közli Zichy A. 273. l.

⁸ Arany J. Elveszett alkotmány III. Enek. 75. l.

32 év alatt szüntető meg.¹ «Megavult ügyvédek, ó-nevek emberei, a volt uradalmak mesgyéin legelők s örök álmu reményben tengők»², továbbá a konservativek, a kik semmiféle eltörlést nem akartak, nagyot lélegzettek, midőn az ősiséget elintézetlenül hagyva oszlott szét az 1844-i országgyűlés.

Az ősiség elleni háboru tovább folyt. A támadó tábornak vezérkari főnöke Széchenyi maradt. Mikor Zalay az ősiség mellett ír: Széchenyi érzi magát találva.³ Mikor a gyakorlat nagy mestere Gosztonyi Miklós az ősiség ellen ír: Széchenyi helyeslését várja, mit a nagy gróf siet kifejezni a jogtudósnak, a ki a magyar jog labyrinthusában őszült meg s nyomatékos szavával az ősiség elleni pártnak tekintélyét emelte.⁴

És ámbár az ősiség elleni küzdelemben Széchenyi tovább is lankadatlan marad: az eltörlés esetleges következményeire figyelmesebb kezd lenni.⁵ Átmeneti zavar nélkül, rázkódások megelőzésével, közmegelegedésre szeretné megoldani a negyedszázad óta zaklatott kérdést. A politikus kezdi meghallgatni a jogászt. Erőssé válik benne a meggyőződés, hogy az ősiség szélesen elágazott s egész jogéletünkön átszövődött intézmény lévén: annak egyszerű eltörlése nem lenne megnyugtató, hanem helyébe új jogrendet kell léptetni. De mit? mi módon, hogy se a birtokban levők, se a visszaváltásra jogosultak ne károsodjanak?

Egyszerre csak meglepi a tanakodókat a párisi 1848-iki februári események hire. Emelkedett hangulat szállja meg Pozsonyt, a rendi országgyűlés a törvényhozó testület teremtő munkájához lát, még a konservatív párt is érzi a márcziusi tavaszi szellőt.

Ime az ősiség eltörlését nem gátolja, sőt 1848 márczius 19-én Somssich Pál teszi meg az indítványt részletes törvényjavaslat kíséretében, «hogy a nemesi birtok az ősiség bilincseiből szabadittassék fel, az uti possidetis alapján».

A nehéz kérdésnek megoldási formuláját Deák Ferencz adta.⁶ «A végítélettel el nem döntött ősiségi (successionalis, fiscalis és iuris) perek felfüggesztetnek», s az ősiség eltörlése alapján általános magyar polgári törvénykönyv kidolgozására utasítatik a miniszterium.⁷

Rövidítés, lefordítás helyett rendszeres általános polgári törvénykönyvet vár a szabad földön élő szabad nemzet. Az általános egységes jog elve üli diadalát. Egységes jog nélkül nincs egységes nemzet. Ugyanaz a törvény parancsoljon s legyen menedéke bármily rendű s rangu embernek. Széchenyi eme legmeszszebbre ható s 1835 óta sürgetett jogreformját az 1848: XV. tczikkbe becikkelyezték.

Deákban s kartársaiban megvolt a képesség, hogy napoleoni szabásu magánjogrendszert készítsenek. De a kiltört belháboru magánjogunk felépítésére nem hagyott időt.

Világos után elmulasztották tanácsolni a koronázó és kodifikáló országgyűlésnek összehívását. Schmerling, mintegy modern Tribonianus kompiláló bizottságot alakít, Deák a meghívást visszautasítá. Frank, hogy ne legyen a magyar jognak sirásójává, életétől válik meg. A megjelent többség azonban a magyar magánjogi törvényjavaslat kidolgozása helyett, melyre úgy se volt országgyűlési megbízása, elkészíté az ősiségi pátenst és a kihirdetési nyiltparancsot. A római jog, észjog és Josefinismus elemeiből készült osztrák törvénykönyv kihirdetése 1852 november 29-én megtörtént. Ezzel a nemzeti jogreform szépen indult gyökérszálaít meg-

szakították, s a nemzeti jogfejlődés medrét eltorlaszolták, úgy, hogy még ma is más magánjog uralkodik Fiumében, a volt végvidéken s a Királyhágón tul, mint azon innen, a Drávántuli rész pedig visszahozhatlanul elszakadt a magyar igazságügytől.

Az új osztrák perrendtartási javaslat.¹

II.

A bizottság másik két lényeges módosítása a birói hatáskört és illetékességet szabályozó javaslatban a felebbviteli bíróságok hatáskörére és a jogorvoslati rendszerre vonatkozik.

A kormány javaslata szerint a járásbírók ítéletei ellen a felebbvitel másodfokban a törvényszékekhez (Kreis und Landesgerichte), és harmadfokban a legfelsőbb bírósághoz ment. A bizottság a törvényszékek másodfoku felebbviteli hatáskörét fentartotta, a harmadfoku felebbvitelre nézve azonban a kormányjavaslat álláspontját nem fogadta el.

A bizottság jelentése végzetes hibának mondja, ha a főtörvényszékek (Oberlandesgerichte) hatásköre ennyire megnyirbáltatnék.

Kiemeli a jelentés, hogy ezt a felügyelet szempontja sem engedi. A főtörvényszékeket az illető tartományok jogszolgáltatása körül a felügyelet illeti és jóformán ők felelősek annak helyességeért. Ausztria nyelvi, nemzetiségi és műveltségi viszonyai közepette az igazságügyminiszterium mint legfelsőbb igazságügyi kormányhatóság nem teljesíthetné hivatását e bíróságok hathatós támogatása nélkül. Erre pedig ezek képtelenek volnának, ha semmiféle járásbírói peres ügy nem kerülne eléjük.

A bírák rendszeres képzése, a birói gyakorlat ellenőrzése és a bíróságoknak kellő utasításokkal való ellátása szintén csak a főtörvényszék ujtán lehetséges. A bizottság jelentése szónoki hévvel tárgyalja e bíróságok ezen feladatát és azt kívánja, hogy azok «a jogélet magasabb tudományos központjaivá váljanak».

Másrészt ügyelni kell arra is, hogy a legfelsőbb bíróság ne terheltesék tul és hogy a kis ügyekben a harmadfoku felebbvitel tulságosan drága ne legyen.

A bizottság kebelében erős vita folyt a körül, hogy a járásbírói ügyekben a főtörvényszékek vagy a legfelsőbb bíróság gyakorolják-e a harmadfoku bíraskodást.

Az utóbbi nézet hívei az ítélkezés egységét féltették a tartományi főtörvényszékek felruházásánál a harmadfoku bíraskodással. A bizottság jelentése némi bosszúsággal emlékszik meg makacsságukról, hogy «még a külföldi törvényekre és az előbbi javaslatokra való hivatkozás sem volt képes őket ezen meggyőződésükben megtántorítani».

Az eredmény itt is ép úgy, mint a járásbírói hatáskör szabályozásánál, compromissum a két ellentétes nézet közt.

A bizottság javaslatának 3. §-a szerint: «Harmadfokban a járásbírók peres ügyekben hozott ítéletei és végzései ellen a felebbvitel a legfelsőbb bírósághoz (Oberster Gerichtshof) megy. Oly vagyoni igények iránti perekben azonban, a melyekben a per tárgyának értéke 300 frtot meg nem halad, a felebbvitel a járásbírók ítéletei és végzései ellen harmadfokban a főtörvényszékhez (Oberlandesgericht) megy. Csak ha a másodfokban helyben hagyott járásbírói ítéletet az ügynek helytelen jogi eldöntése miatt támadják meg, 300 frt értékig terjedő pertárgynál is a legfelsőbb bíróság jár el harmadfokban. Perenkívüli ügyekben a járásbírók határozatai ellen másodfokban a főtörvényszékekhez és harmadfokban a legfelsőbb bírósághoz lehet folyamodni.»

Megjegyezzük, hogy az osztrák perrendtartási javaslat szerint ítéletek ellen másodfokban felebbezéssel és 50 frt értéken felül harmadfokban felülvizsgálattal lehet élni. E két

¹ Trefort A.: Kisebb dolgozatai. Az 1882-ki kiadásnak 217. lapján.

² Arany János: Elveszett alkotmány. III. Ének.

³ Sz. Napló. 1847 aug. 25. Gosztonyi beszél Zalayról Széchenyinek.

⁴ Sz. Napló. 1847 május 26. Sein «Ősiség.» Sehr guten Effekt wird es machen.

⁵ Széchenyi Napló. 1848 febr. 7. Szentiványi liest mir vor über Aviticität. Gefiel mir sehr gut.

⁶ Deák Ferencz beszédei. Kónyi M. II. k. 31. lap.

⁷ 1848: XV. tcz.

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

felebbvitel azonban nem egyezik teljesen a mi sommás eljárásunk felebbezésével és felülvizsgálatával. Az osztrák javaslat felebbezése csak némi megszorításokkal engedi meg a novumokat; felülvizsgálata pedig közelebb áll a felebbezéshez, mert a ténykérdés megállapítását is belevonja oly esetben, «ha a felebbezési bíróság ítéletét oly ténybeli feltevésre alapította, a mely az iratok tartalmával ellentétben van»

Osszevetve a felebbviteli rendszert a folyamodási fokozatokkal, az osztrák javaslatban foglalt szabályozást nem tartom szerencsésnek,

A bíróságok túlterhelése nem fog elmaradni. Ma már semmiféle törvényhozás nem zárkozhatik el az elől, hogy a felebbvitelt korlátozni kell. Ha minden ítélet ellen nyitva van a felebbezés, és a felülvizsgálat csak 50 frton aluli ügyekben van kizárva: akkor a felsőbíróságok ítélkezése nem lehet jó. A francia és a német példa itt jobb utat terelhetné az osztrák törvényhozást. A novumok némi megszorítása mint ellensúly semmit sem ér.

Különösen szenvedni fog e túlterhelés alatt a legfelsőbb bíróság. A 300 frtos értékhatár a felülvizsgálatnak olynemű értelmezésével, a mint azt az osztrák javaslat tartalmazza, ugyis alacsony arra nézve, hogy a legfelsőbb bíróság túlterhelését megakadályozza. Szükségtelen volt a legfelsőbb bíróságot még a 300 frton aluli ügyekben is a rendkívüli revisióval (jogkérdésben két egybehangzó ítélet ellen) és az összes perenkívüli ügyekkel terhelni.

Az osztrák javaslat felebbviteli rendszerének másik nagy hibája, hogy nagyon complicált. Ezen complicatiókat a bizottság most a rendkívüli revisióval még növelte. Különbözők a felebbviteli bíróságok a járásbíróság hatáskörébe eső ügyekben a szerint: 1. peres vagy perenkívüli-e az ügy; 2. peres ügynél 300 frtig vagy 300 frton felüli értéket képvisel-e; 3. 300 frtig terjedő ügyekben, rendes vagy rendkívüli revisióval van-e a másodfoku ítélet megtámadva.

A compromissum a főtörvényszékek és a legfelsőbb bíróság harmadfoku biráskodása között tehát nagyon is azok javára dőlt el, a kik az utóbbit pártolták. Sőt a bizottság, hogy teljesen megnyugtassa azoknak aggodalmait, a kik a jogegységet féltik, be akarja hozni a *semmiségi panaszt a törvény megóvásáért* (Nichtigkeits-Beschwerde zur Wahrung des Gesetzes).

A bizottság javaslatának 5. §-a szerint ugyanis a legfelsőbb bíróság és semmitőszéknél alkalmazott államügyész hivatalból vagy az igazságügyminiszter megbízásából a legfelsőbb bírósághoz fordulhat jogkérdések eldöntése végett, ha a főtörvényszék mint felülvizsgálati bíróság ítéletében a törvény meg van sértve vagy helytelenül alkalmazva. A legfelsőbb bíróság ily kérdésekben 11 bíróból álló tanács-ülésben nyilvánosan határoz és határozatát valamennyi főtörvényszékkel közli.

A bizottságban ezen intézkedés ellen azt hozták fel, hogy a jogérzetet megrendíti, ha a fél látja, hogy a legfelsőbb bíróság helytelennek mondja ki a főtörvényszék végérvényes ítéletét és az mégis hatályában fenmarad, a nélkül, hogy a fél sérelme valami uton orvosolható volna. A bizottság, hogy ezen ellenvetésnek élet elvegye, jelentésében világosan kimondja, hogy az ügyész nem magát a konkrét pert viszi a legfelsőbb bíróság elé, hanem csakis az abstract jogkérdést a felmerült esettől elvontan és annak részleteit mellőzve. Ily értelmezés mellett ezen semmiségi panasz többé nem a felebbvitel egyik módja, hanem a döntvényjog egyik alakulata. Mint ilyen bizonyos tekintetben előnyösebb annál, a melyet nálunk az 1890: XXV. tcz. 13. §-a meghonosított. Ennek negyedik bekezdése szerint ugyanis az igazságügyminiszter vagy a kir. Curia elnöke csak akkor terjesztik a kérdést a kir. Curia teljes ülése elé, ha egyes kir. ítélőtáblák ellentétes elvi jelentőségű megállapodásra jutottak. Nem terjeszthetik tehát a kérdést a Curia teljes ülése elé,

ha azt látják, hogy az egyik kir. tábla elvi megállapodása törvénybe ütközik, vagy hogy valamelyik kir. tábla elvi megállapodás nélkül törvénybe ütköző gyakorlatot követ. E hiány különösen ezentul válhatik érezhetővé, miután a kir. táblák a sommás perek tulnyomó nagy részében utolsó fokban fognak itélni. Másrészt azonban helyesebbnek tartom a mi törvényünk azon intézkedését mely szerint a kir. ítélőtáblák a kir. Curia teljes ülési megállapodását követni tartoznak, az osztrák bizottsági javaslat azon álláspontjánál, hogy az államügyész semmiségi panaszra folytán hozott elvi határozatnak nem tulajdonít semmiféle kötelező erőt. Elméleti szempontból talán vitatkozni lehet azon, hogy fel lehet-e a bíróságot ilykép némileg törvényhozói funcióval ruházni; gyakorlati szempontból azonban alig fér szó ennek helyességéhez. Az osztrák bizottsági javaslat semmiségi panaszra a törvény megóvásáért sem az eldöntött esetre, sem a jövőben eldöntendő esetekre nem ad orvoslást.

Czélszerű a bizottság azon módosítása, hogy a váltó-eljárásban a fizetési és biztosítási meghagyást a törvényszéknél az azzal megbízott bíró mint egyes bíró bocsátja ki, és a végrehajtás elrendelése is a törvényszéki elnök vagy az azzal megbízott bíró által tanácsulésen kívül történhetik. Ezt nálunk is el lehetne rendelni, és ez által némi bírói munkamegtakarítást lehetne elérni.

Felvette a bizottság a javaslatba azon, Ausztriában sokat vitatott intézkedést is, hogy kereskedők között az illetékeséget megállapítja az, ha az adós kifogás nélkül elfogadja a facturát, a melyen meg van jegyezve, hogy a fizetést meghatározott helyen kell teljesíteni és azt ugyanott perelni is lehet.

Ezek a bizottság legfontosabb módosításai a bírói hatáskorról és illetékességről szóló törvényjavaslaton. A peres és a végrehajtási eljárásról szóló törvényjavaslatok módosításaira még vissza fogok térni.

Fodor Ármin.

Jogirodalom.

Az utolsó két egyházpolitikai javaslat. Irta Kováts Gyula. Révay Leo kiadása.

Alig van valaki kompetensebb, hogy véleményt mondjon a vallásügyi törvényjavaslatok fölött, mint Kováts Gyula, kit ugy irodalmi, mint tanári működése teljesen feljogosít a tudományos kritika gyakorlására.

A zsidó recepcióra vonatkozó törvényjavaslatról szerző véleménye az, hogy az izraelita vallás eddig kivivott positióját törvényileg kifejezésére kell hozni, de meg kell maradni annál, hogy az izraelita vallás elismert vallás, annál is inkább, mivel a vallásszabadság következtében bevett vallások egyáltalán nem fognak létezni. Az izraelita vallásra való áttérés szabadságát kimondani felesleges, mivel a vallásszabadságról szóló törvényben foglaltatik, hogy mindenki szabadon választhatja meg azt a vallást, melyet követni kíván.

A vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényjavaslatra nézve szerző azon álláspontot foglalja el, hogy az ebben foglalt anyag ketté volna osztandó a vallásszabadságról és a vallás szabad gyakorlatáról szóló külön törvényjavaslatokra.

A szétválasztás szerző szerint annál indokoltabb, mivel a törvényjavaslatnak a vallások szabad gyakorlatáról szóló része nem üti meg a mértéket. Ezen rész kodifikálása nem annyira sürgős, és alaposabb munkát igényel. Most a vallásszabadság biztosítására van szükség. Szerző az u. n. felekezetenélküliség mellett foglal állást, mert ez a vallásszabadsággal válhatatlan kapcsolatban áll. A felekezetenélküliséget ne lehessen a nagykorúság elérté előtt választani és a felekezetenélküliek vallásos neveltetéséről kell minden esetre gondoskodni. Kifogásolja szerző, hogy a javaslat a felekezetenélküliek közt kötött házasságot vegyes házasságnak tekinti. Gondos-

codni kellene arról is, hogy a házi ájtatosság (devotio domestica) joga biztosítottassék, és hogy az egyes felekezetek (nazarénusok, baptisták) részére rendeleti uton eddigelé juttatott tolerantia törvényileg is óva legyen. A törvényjavaslatnak a vallás és lelkiismereti szabadság keretén kívül eső részét most el kell ejteni szerző szerint és ebbeli álláspontját részletesen indokolja, kiemelve különösen a javaslat némely retrograd irányú intézkedését.

A mű függelékül két törvénytervezetet közöl az izraelita vallásról és a vallás- és lelkiismereti szabadságról. H.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

«Judikatura» a tőzsdén.

Az ezen cím alatt e lapok 48. számában dr. Bleuer Samu ur által közzétett cikklet nem hagyhatom észrevétel nélkül, mert véleményem szerint dr. Bleuer ur egyrészt téves alpból indult, másrészt pedig a megtámadás tárgyává tett tőzsdebirósági ítéletet, úgy látszik, nem olvasta, hanem a napi lapok bizonyos ismertetése alapján bírálta.

A mi az alaptételt illeti, nem ismerhetem el cikkíró ur ama tételét, hogy a tőzsdebiróság nem köti magát az érvényes magánjoghoz, és a magánjog axiomáit tudomásul venni nem tartozik.

Szerintem a tőzsdebiróság a magánjog szakaszaihoz és axiomáihoz épen úgy kötve van, mint minden más hazai bíróság. A törvény szabályai kivételt nem ismernek, annak intézkedései minden állampolgárt egyaránt köteleznek; magánjogi törvény, mely ezt a bíróságot igen, de más bíróságot nem kötelez, nem létezik; oly törvény, mely a tőzsdebiróságra nézve kivételt statuálna és azt a magánjogi törvények alkalmazása alól felmentené, szintén nem létezik és a tőzsdebiróság csak annyiban képez kivételt más hazai bíróságokkal szemben, hogy a tényállást és a bizonyítékokat szabadon mérlegelheti és a polgári perrendtartás összes szabályaihoz kötve nincsen.

Igaz, létezett egy helytartósági rendelet, mely körülbelül úgy szól, hogy a tőzsdebiróságot ítélete hozatalánál a magánjogi törvények nem kötik, de egyrészt az 1870: II. tcz., mely a tőzsdebiróságot visszaállította, ezen rendelet hatályát fen nem tartotta, mert a választott bíróságot csak *hatóságára*, *hatáskörére* és *eljárására* nézve állította vissza, azaz visszaállította hatáskörét és eljárási szabályait, de nem menti őt fel a magánjogi törvények alól; másrészt pedig az 1881: LIX. tcz. 99. §-ával «a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről» szóló 1871: VIII. tcz. a tőzsdebiróság bíraira is kiterjesztetik, és ilyképen tehát a tőzsdebiró épen úgy felelős a törvények és azok intézkedéseinek betartásáért, mint minden más bíró. Jogállamban különben nem is képzelhető bíróság, különösen oly bíróság, mely tág hatáskörrel bír, és mely mint forum prorogatum, szigoruan reá nem tartozó ügyekben is igénybe vehető, mely minden törvény tekintetbe vételétől fel volna mentve és ugyszólván egészen kénye-kedve szerint ítélné.

A tőzsdebiróságot tehát a magánjogi törvények igen is kötik és tapasztalatomból mondhatom, hogy nem létezik egyetlen-egy tőzsdebiró sem, ki azt, a jogászörökben is elterjedt véleményt osztaná, miként ő ítélete hozatalánál magát a törvényen túl helyezhetné és ha tehát valamely ügyletnél valóban turpis cauta forogna fen, alig hiszem, hogy találkoznék három bíró, ki annak tekintetbe vételétől felmentve érezné magát.

Ámde cikkíró ur is elismeri, hogy a tőzsdebiróságnak teljesen igazsága van, ha a tőzsdei ügyleteket ob turpem causam megtámadhatóknak nem tekinti, és e tekintetben osztom nézetét, de nem ismerhetem el másrésztől, hogy ren-

des bíróságaink a tőzsdeügyletek tekintetében az ob turpem causam condictio-t helyén lévőknek találták volna. Bíróságaink csak addig mentek, hogy a tőzsdeügyleteket játék vagy fogadásnak tekintették és ez oknál fogva az azok alapján támasztott követeléseket meg nem ítélték, de nem tekintették soha turpis causa-nak, mert hiszen elfogadták még akkor is, midőn a követelést meg nem ítélték, az osztrák p. tkv. ama álláspontját, hogy a tényleg kifizetett összeget a fizető vissza nem követelheti; az ob turpem causa condictiónak pedig épen az a célja, a szolgáltatást visszakövetelni és a turpis causa nemcsak hogy obligatiót nem teremt, hanem a teljesített szolgáltatás annak alapján condictio útján vissza-követelhető.

Quod si turpis causa accipientis fuerit etiam si res secuta sit, repeti potest (LI. §. 2. de condict. o. t. c. (12. §.).

«Ob turpem causam obligatio»-ról tulajdonképen szólani nem is lehet, mert a turpis causa folytán obligatio épen nem keletkezik és az, a mi fizettetett vagy szolgáltatott, condictio útján követelhető vissza. A tőzsdeügyletet, ha annak kötése turpis causa-nak tekintnék, a tőzsdebiróság ép oly kevésbé ítélné meg, mint a rendes bíróság, nem ítélné meg az annak alapján keletkezett követelést, mint számos esetben tette a budapesti keresk. és váltótörvényszék, a kir. tábla és a kir. Curia, és végre nem állíthatna fel azok kötésére az állam egy külön intézetet, a tőzsdét. A rendes bíróságok és épen úgy a tőzsdebiróság is, csak a szerint foglalnak el különböző állást a tőzsdeügyletekkel szemben, a mint azokat játéknak vagy komoly adásvételi ügyleteknek tekintik és e tekintetben rendes bíróságaink judikaturája elég példát mutat arra, hogy komoly ügyletnek tekintették, holott másrészt a tőzsdetanács és a tőzsdebiróság is, több ízben azt az álláspontot foglalta el, hogy ott, a hol a tényleges szállítás szerződésileg ki volt zárva, és csakis differentiák általi kiegyenlítés volt kikötve, az ügylet a játék fogalma alá esik.

Ezek után áttérek a cikkíró ur által megtámadott concret ítéletre. Megjegyzem, hogy annak megbeszélésénél részemről is teljesen objektív álláspontot foglalhatok el, mert sem felperest, sem alperest nem képviseltem és mert az ügy tárgyalásánál, esetleg mint hallgató, ki inkább alperes iránt érdeklődött, — jelen voltam.

Czikkiró ur a tőzsdebiróság ítéletét abból a szempontból támadja meg, mert Bögre Horváth Lukács alperes tévedésben volt, mert megtévesztetett; pedig nem így áll a dolog, hanem, úgy hiszem, inkább cikkíró ur tévesztetett meg, hiányos kutforrása által. Bögre Horváth Lukács kötlevelet irt alá; ő ugyan azt állította, hogy nem tudta, vajon mit jelentsen a kötlevel, a bíróság azonban arra a meggyőződésre jutott, hogy alperes teljes tudatában volt annak, miszerint bizonyos árunak a kikötött határidőben leendő szállítására, illetve átvételére magát kötelezi és tudta, hogy az ügyletből nyerhet is, veszíthet is; mert hiszen ugyanezen alperes, még mielőtt a perelt kötleveleket aláírta volt, az ügynököt kétszer dobta ki, mert szállítási ügyletet kötni nem akart, míg végtére 3-szor, 4-szer, s azután még többször rábeszélte magát és a kötleveleket aláírta.

Egyébként a bíró meggyőződése, vagyis azon belső processus, mely szerint valamely tényállítást valónak, vagy valótlannak tart, — ha csak jóhiszeműségét és becsületességét kétségbe nem vonjuk, — alig tehető bírálat tárgyává és a megtámadás ledöntésére elég annyi is, hogy a tőzsdebiróság abból a meggyőződésből indult, hogy alperes meg nem tévesztetett és a kötlevelek aláírásánál tévedésben nem volt; habár, a mint az ítéletből és a bíróság enuntiatójából kitetszik, a bíróság inkább szerette volna, ha a tárgyalás menete őt a megtévesztésről győzte volna meg, minthogy a bírák szíve, úgy látszik, inkább alperes felé hajlott, de mert a bíróság úgy látta, úgy volt meggyőződve, hogy tévedés

nem forog fen, a követelést törvényes jog szerint megítélni kellett. Igaz, hogy a tőzsdebiróság arbitrium boni viri szerint van hivatva a tényállást megítélni, de nem hiszem, hogy bonus virnak tekinthetnők azt a bírót, ki, mert alperes szegény, mert alperes az ügyletnél egész vagyont veszti, szívére, az ugynevezett méltányosságra hallgat és meggyőződése ellenére ítél.

De vajon azután mit rosszalt a bíróság?

Épen ebben fekszik cikkiró ur tévedése. Dr. Bleuer ur abból a nézetből indul, hogy a tőzsdebiróság a megtévesztést rosszalta, pedig a tőzsdebiróság épenséggel semmit nem rosszalt, hanem ítélte csak. Azonban a tőzsdebiróság tagjai egyuttal a tőzsdetanács tagjai s kereskedők is, és azok a kereskedők, kik hivatva voltak a concret esetben ítélni, rosszalásukat fejezték ki a felett, hogy felperes egy paraszt emberrel oly ügyletet kötött, melynél tudnia lehetett, hogy a másik szerződő fél oly koczkát vállal, mely vagyonaival arányban nem áll. Nem az üzlet kötésének módját, hanem az üzlet kötését, egyáltalában is azt, hogy kereskedő paraszt emberrel ezt az üzletet kötötte, rosszalták; — nem a bírák, — hanem a kereskedő tisztességes kollegái.

Dr. Wittmann Mór.

Hatásköri kérdések az új sommás eljárásban.

I. Mezei rendőri ügyek.

Érdekes jelenség, hogy a sommás eljárásról szóló törvény 1. §-ának 5. *n*) pontját — mely szerint a polgári eljárás alá tartozó mezei rendőri ügyek az összegre való tekintet nélkül a sommás eljárás alá tartoznak — a szintén november 1-én életbe lépett mezőrendőrségi törvény (1894. évi XII. tcz.) már hatályon kívül helyezte. Ez utóbbi törvény 102. és 103. szakaszai szerint ugyanis mezei rendőri ügyekben ezután csupán közigazgatási közegek járnak el: ezek ítélnék a *büntetéssel egyidejűleg* a kártérítés érdemében is.

E szerint mezei rendőri ügy nem tartozik ezután a polgári bíróságok hatáskörébe; nem tartozik tehát a sommás eljárás alá sem.

Képzeltető azonban eset, midőn a polgári bíró előtt mezei rendőri kihágás folytán okozott *kár megtérítése* iránt folyik per; ez azonban már nem mezei rendőri ügy, hanem közönséges kártérítési per lesz, mi az 1. §. 1. pontja alapján (és csakis az ott meghatározott feltételek mellett) tartozik a sommás eljárás alá. Ilyen esetek akkor állnak elő, ha a kihágás miatt az eljárás bármi oknál fogva meg nem indítható, pl. azért, mert a nem hivatalból üldözendő kihágás miatt a károsult fél vádat nem emel.

Kérdés tárgyát képezheti, hogy ilyen esetekben az 500 frt értéket meghaladó kártérítési per (mi elképzelhető az 1894. évi XII. tcz. 97. §-a daczára is, mert nem minden, a 93., 94. és 95. §§-ban felsorolt kihágásra van sanctio a büntetőtörvénykönyvben, s e szerint 30 frtot meghaladó kár esetén is lehet kihágás) avagy a 20 frtot értéket meg nem haladó per milyen bíróság hatáskörébe tartozik.

Az 500 frt értéket meghaladó perek, nézetem szerint, a rendes eljárás alá tartoznak. Elég a törvény (1893 : XVIII. tcz. 1. §-ának 5. *n*) pontja) szavaira hivatkoznom, mely mint az 1. ponttal szemben kivételes intézkedés szorosán magyarázandó. Csak azon mezei rendőri ügyek tartoznának az összegre való tekintet nélkül a sommás eljárás alá, melyek a polgári eljárásra tartoznak. Ugy de ilyenek már nincsenek. Azzal szemben, hogy a hivatkozott *n*) pontot most már olyan perekre alkalmazzák, melyek mezei rendőri kihágás folytán okozott kár megtérítése iránt folynak: az a válasz, hogy a törvényhozó az *n*) pontban egész nyilvánvalóan mezei rendőri kihágásra gondolt, s nem egyszerű kártérítési perre. Azt sem lehetne megengedni, hogy ilyen kártérítési perek-

ben ott alkalmazzuk az *n*) pontot, hol a régiebb jog szerint polgári eljárásnak volt helye.

Az 1894 : XII. tcz. 121. §-a az 1840. évi IX. tcziket s minden más ellenkező jogszabályt hatályon kívül helyezett. Hatályon kívül helyezett jogszabályt pedig semmi tekintetben nem alkalmazhatunk.

Ha a mezei rendőri kihágás folytán okozott kár 20 frt értéket meg nem halad (most is feltételezve, hogy a kihágás miatt az eljárás nem indíttatik meg): illetékes lesz-e a sommás bíró? Igen, és pedig nemcsak az 1877. évi XXII. tcz. 14. §-a második bekezdése alternatív intézkedése folytán, de azért is, mert a kártérítési perek bíróságaink gyakorlata szerint egyáltalán nem tartoznak a községi bíróság hatáskörébe. A vadak által okozott kár megtérítését tárgyzó (20 frt értéket meg nem haladó) keresetek a községi bíróság előtt is megindíthatók. (V. ö. az 1877. évi XXII. tcz. 11. §-ának 4. pontját és a 14. §. második bekezdését.)

Hogy a sommás eljárásról és a mezőgazdaságról szóló törvény közül melyik erősebb: az, annak daczára, hogy egy napon léptek életbe, kérdés tárgyát alig képezheti. Ha már a *lex posterior generalis non derogat priori specialis*, akkor még inkább áll, hogy az utóbb hozott, specialis törvény erősebb, mint az előbb hozott, bár a specialissal egyidejűleg hatályba léptetett generalis törvény. Dr. Bozóky Árpád.

A budapesti kir. tábla elnökének rendelete.

Igen helyesnek tartjuk felsőbíróságaink vezetőinek abbeli eljárását, hogy a perjog korszakos átalakulásának előestéjén a felügyeletük alatt álló bíróságokhoz biztató és tájékoztató szavakat intéztek, biztató a nagy munka terheinek leküzdésére és tájékoztató a közel jövőben rájuk nehezedő feladatokról.

De sérelmes a budapesti kir. táblai elnök körrendeletének¹ azon pontja, mely az ügyvédi képviselőről szól. Arra inti a bíróságok vezetőit, «hogy a bíróság vezetési s felügyeleti jogkörében odahassanak, hogy különösen a felebbezett ügyek tárgyalásánál az ügyvédi képviselőnek a méltányosság mérvét esetleg meghaladó, az érdemleges védekezésre nem vonatkozó tulhosszadalmas fejtegetései és vitatkozásai a gyors igazságszolgáltatás érdekében — a jogvédelem sértetlen biztosítása mellett — a törvényes korlátok közé szoríttassanak, és ugy ezzel, valamint a tárgyalásoknak minden irányban higgadt és tárgyilagos vezetésével a bíróság tekintélye szükség esetén az ügyviteli szabályok 40 §. rendelkezésének szigoru alkalmazása és kellő erély kifejtése mellett csorbitatlanul fentartassék és megóvassék.»

Valóban különös és szokatlan dolog, hogy egy kir. táblai elnök körrendeletet bocsásson ki, a melyben semmi más komoly tartalom nincs, mint az, hogy az ügyvédek megrendszabályozása a bíróságok különös figyelmébe ajánlatik.

Hát ez az egyetlen fontos mondani valója van a táblai elnök urnak bíráihoz? Csak az jutott eszébe 1894. október hó végén, hogy minden egyes bírónak figyelmét külön-külön felhívja arra, hogy majd biztosan lesznek ügyvédek, a kik a szóbeliségbe nem tudván magukat rögtön beletalálni, esetleg hosszadalmasan adják elő a peranyagot és mindjárt ki is tanítja a bírákat, hogy ezt ne türjék és szükség esetén erélyes eszközökkel rendszabályozzák meg a tudatlan vagy renitens fiskálist. És hivatkozik is mindjárt az elnök ur az ügyviteli szabályok 40. §-ára, mely az ügyvédekkel szemben a «hivatalos erély és tapintat» megnyilatkozásának segédeszköze lészen.

Ezen 40. §. így szól. «A bíró köteles az 1868 : LIV. tcz. 105. §-ának a csend és rend fentartására vonatkozó rendelkezéseinek szigoru megtartására ügyelni és a közönség zavar-gása, illetlen viselete, tetszés vagy visszatetszés nyilvánítása esetében mindezeknek fékezése és e czélból szükség esetén

¹ L. *Jogt. Közl.* 1894. évi 44. sz. 351. l.

a terem kiürítése iránt intézkedni. *Tetteges ellenszegülés vagy nagyobb kihágás esetében jogában áll a bírónak a tettezt nyomban letartóztatni és az illetékes büntető bíróság elé állítani.*

Tehát ez az a «tapintatos, higgadt, tárgyilagos eszköz», a melyet az elnök ur oly melegen figyelmébe ajánl a tárgyaló bíró uraknak, és azért bocsátotta csak ki rendeletét, hogy valahogy el ne kerülje a bíróságok éber gondoskodását az ügyviteli szabályok e szakasza, a mely pedig nem is az ügyvédekről, hanem a hallgatókról intézkedik.

Ez lesz aztán az ügyvédi szólásszabadság, «a jogvédelem sértetlen biztosítása» és — szájkosár alkalmazása mellett.

Ugyanaz a Vértessy Sándor fenyegeti most meg az ügyvédi kart ezen ominózus 40. §-sal, a ki még nincs egy esztendeje, hogy a budapesti ügyvédi kamarához intézett székfoglaló átiratában kijelentette, hogy jogi pályáját az ügyvédi működés körében kezdvén, úgy ott, mint a gyakorlati igazságszolgáltatás terén szerzett tapasztalatai alapján meggyőződött arról, hogy a jogvédelem és jogszolgáltatás «karöltve járó kölcsönös együtt működése képezi a helyes igazságszolgáltatás alapját». Azután kijelentette az elnök ur: «hogy az ügyvédi érdekek előmozdítása hatásköre keretében és szerény tehetségéhez képest nála a legmelegebb pártolásra találandó».

Most kibocsátott rendeletével bizony nagyban előmozdította az ügyvédi érdekeket, valamint az igazságszolgáltatás általános érdekeit is az elnök ur és hálára kötelezte le maga iránt az egész ügyvédi kart!

Reméljük, hogy a kir. táblai elnök ur rendeletének a gyakorlatban semmi komolyabb következménye nem lesz és hogy bírói karunk tagjai sohasem fogják szem elől téveszteni az ügyvédi és bírói kar kollegiális jó viszonyának követelményeit.

Dr. B. A.

Külföldi judikatura.

630. Házassági közvetítésért díj csak akkor nem követhető, ha a díj az eredményért ígértetett, nem pedig határozott személylyel létesítendő házasság körüli közreműködésért. *(Német bírodalmi törvényszék.)*

631. Noha a keresk. törvény a kötbér tekintetében a feleknek szabad szerződési akaratát respectálja de annak dacára jogositva van a bíró azt azon esetben mérsekelni, ha a főkötelezettség részben teljesített. *(Német bírodalmi törvényszék.)*

632. A naturalis obligatio teljesítése iránti ígélet csak akkor kötelező és érvényesíthető, ha az ajándékozási jogügylet számára előírt alakszerűségek mellett létesült. A természetes kötelelemnek csakis az a következménye van, hogy az annak alapján helyesített fizetés vissza nem követelhető. *(Német bírodalmi törvényszék.)*

633. A novatio érvénye egy hatályos követelés létezésétől van feltételezve. Ha tehát a követelés oly hibában szenved, mely semmissé, vagy érvénytelenné teszi utóbb (például feltételtől függ), akkor utólagos megsemmisülése esetén az újítás sem marad hatályos. *(Német bírodalmi törvényszék.)*

634. A tulajdonjog fentartásával kötött vételügylettől a joghatályt megtagadni nem lehet, mert a szerződő felek jogositva vannak azt megállapítani, hogy a vevőre a tulajdonjog csak a vételárnak teljes kifizetése után szálljon át. A vételügylet céljával csak az a kikötés ellenkeznék, hogy a vevő sohase váljon tulajdonossá és az eladó örökké tulajdonos maradjon. *(Német bírodalmi törvényszék.)*

635. Az elhunyt tanuk előtt kijelentette, hogy bizonyos értékpapirokat az őt ápoló nőnek ajándékoz az esetre, ha betegségéből fel nem gyógyul, ha azonban felgyógyul, úgy fizetni fog neki fáradságáért. Nem gyógyult meg és a bíróság hatálytalannak mondta az ügyletet, mert az ajándékozás halál esetére történt és az ügylet nem birt a végrendeletekre előírt alakszerűségekkel. *(Brüsseli felebbviteli bíróság.)*

636. Valaki névre szóló vasuti részvényeket vásárolt egy bankárnál s a vasut a szelvények beváltását megtagadta, mert a kérdéses részvényeket egy hivatalnok a elsikkasztotta, a kit a bíróság meg is büntetett; a vevő a bankártól visszakövetelte a vételárat, mert a részvények titkos hibában szenvedtek, a mely rendeltetésszerű használatukat lehetetleníti. A bankár arra

hivatkozott, hogy a részvények sem lopottak, sem elvesztettek nem voltak, és így birtokosuk védve van mindennemű rei vindicatio ellen. Az ítélet hatálytalannak mondta a vételt és elmarasztalta a bankárt a kereset álláspontján. *(Párisi semmiűtszék.)*

637. A. felkérte B.-t, hogy a londoni lóversenyeken játsszék helyette. B. 1500 frtot vesztett, és ennek visszafizetésére perelte A.-t, de elutasított, mert fogadásból eredő igények peres uton nem érvényesíthetők. Nem változtat ezen az a tény, hogy B. utasítás folytán fogadott, mert ha a játék és fogadástól a perelhetési jogot azért vonjuk meg, mivel erkölcstelenek, úgy azok közvetítése is erkölcstelen. *(Karlsruhei felsőbbbírószék.)*

638. A férj beleegyezése nélkül a nő irodalmi műveket közzé nem tehet, színműveit elő nem adathatja, festményeit s szobraikat ki nem állíthatja, jogi, orvosi vagy bábai szigorlatokat le nem tehet, mert a férj egyedül döntheti el, hogy mily foglalkozás sérti az ő jogos érzékenységét. *(Tribunal de la Seine.)*
Közli: Dr. Gold Simon.

Különbélek.

— **A kir. Curiához** f. é. október hóban beérkezett 1652, ez évben összesen 23830 ügy s a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 37181. Elintéztetett 22504, hátralékban maradt 15577 ügymarab. A mult év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 766-al, több volt elintézendő 1931-el, több intéztetett el 1181-el, a hátralék nőtt 550-el.

— **A sommás eljárásról** szóló törvény irodalma igen hasznos művel gyarapodott. Dr. Kiss Károly nagyikindai ügyvéd kiadta az 1893 : XVIII., 1893 : XIX. és 1894 : XXVI. tcz. magyarázatát a vonatkozó rendeletekkel együtt. A 22 ivre terjedő, könnyen kezelhető munka ára 3 frt.

— **Magyarország államháztartásának története 1867—1893.** Irta Matlekovics Sándor. E mű két tekintélyes kötetből és egy bevezető füzetből áll, és kiegészítő részét képezi még egy nagy quart alaku kötet, a melyben a vonatkozó statisztikai adatok összeállítva. A páratlan buzgalmat megkövetelő munka a legnagyobb lelkiismeretességgel tünteti fel a felőlelt korszak pénzügyi történetének minden egyes fázisát és jogi szempontból is számos igen érdekes adatot tartalmaz.

— **Emlékbeszéd id. br. Vay Miklós felett.** Irta Balagi Géza. Ezen munkálat megkapóan rajzolt karkép, mely erőteljes vonásokkal, érdekesen vázolja a közéletet és abban Vay Miklós szereplését 1820-tól 1894-ig.

— **A gyógyulási időtartam számításához.** Julius 23-kán történt szurás folytán még az nap kórházban helyeztek el egy sérültet, ki a kórház igazgatóságának bizonyítványa szerint ugyanazon hó 31-én gyógyultán távozott. A törvényszéki orvoszakértő véleményezésre hivatván fel ez ügyben, véleménye oda irányult, hogy a jelzett sérülés kilencz napon gyógyult. (Ez helytelen számítás, minthogy ily esetben a naturalis comsutatio az irányadó.)

— **A fegyelmi gyakorlatból.** A pozsonyi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága dr. S. M. pozsonyi ügyvéd ellen fegyelmi ügyben következőleg határozott: dr. S. M. pozsonyi ügyvéd a pozsonyi kir. törvényszékhez intézett 12770/891. sz. a. felebbezési beadványában használt sértő kifejezésekért az 1887 : XXVIII. tcz. 3. §-a, illetve az 1874 : XXXIII. tcz. 73. §-a alapján a fegyelmi eljárás mellőzésével megintetik és rendre utasítatik.

Indokok: A dr. S. M. által ellenjegyzett beadványban foglalt következő kitételek; «Nem tudjuk, a szomorúság, a sajnálkozás, a szégyenkezés, avagy a harag fogja-e el az ember lelkét az ilyen ítéletek olvasására? Micsoda szemekkel, micsoda bizalommal tekintsen az ember az olyan bíróságra, a mely így itélni képes». «Themis asszony, vedd le szemeidről a fátyolt s nézd meg magadnak azon bíróságot, a mely nevedben ilyen kijelentéseket tesz!!!» a bíróság irányában nemcsak tiszteletlenséget, de sértést is képeznek, s az 1887 : XXVIII. tcz. 3. §-a rendelkezése szerinti fegyelmi megtorlást követelnének. Minthogy azonban a panaszlott ügyvédet egyrészt az elsőbírósi ítéletnek a legfelsőbb bíróságok által elvetett indokolása, másrészt a periratokból kiderülő az a körülmény ragadta a sértő kifakadásokra, hogy ügyfeleinek perbeli ellenfele F. J. ügyvéd oly perköltés-követelés miatt foganatosított azok ellen végre-

hajtást, a melyhez a H. J. és neje, valamint E. G. között a 3418/888. számú kereset alapján folyamatban levő per megszüntetése tárgyában bíróságon kívül létrejött egyezséghez képest E. G.-nek, a kiről azt F. J. saját ügyvédi díjai és költségei kielégítésére végrehajtás útján magára ruháztatta, H. J. és neje ellen csakis alakai jogcíme volt, mivel ha az egyezség a perbíróságának az ítélet meghozása előtt bejelentetik, bírói ítéletek sem a per érdemében, sem a perköltségek nézve nem hozhattak volna, s ez a kettős körülmény a panaszlott ügyvéd kifakadását, ha nem is mentheti, de enyhébb elbírálás alá utalja, erre való tekintettel az ügy előzményeinél és a per körülményeinél fogva ebben az esetben a fegyelmi eljárás elrendelését mellőzhető volt ugyan, de a panaszlott az 1874: XXXIV. tcz. 73. §-a alkalmazásával megintendő és rendreutasítandó volt. (1893 december 30-án 693. sz. a.)

A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: Igaz ugyan, hogy az 1874: XXXIV. tcz. 73-ik §-a szerint az ügyvédi kamara választmányának csekélyebb kötelességszegések esetében az ügyvédet megintó s rendreutasító határozata ellen nincsen helye fölebbezésnek; mert az ily határozat az ügyvédi kamara választmányának s nem fegyelmi bíróságának a kamara tagjai feletti felügyeleti jogánál fogva saját hatáskörében tett jogerős intézkedését képezi.

Midőn azonban fegyelmi eljárás megindítása végett tétetik feljelentés s a panasz nem az ügyvédi kamara választmányának, hanem fegyelmi bíróságának elintézése alá kerül; az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága a panaszlott és a kamarai ügyész meghallgatása után ekkor is hozhat ugyan oly határozatot, mely szerint a feljelentés vagy panasz tárgyát fegyelmi eljárásra alkalmasnak nem találván, az ügyet a választmányhoz teszi át a 73. §-ban körülírt intézkedés végett; ezen esetben azonban már nem a választmánynak, hanem a fegyelmi bíróságnak a 79. §. alapján hozott határozatáról, tehát fegyelmi ügy elintézéséről levén szó, ezen határozat ellen az imént idézett törvényszakas harmadik bekezdése értelmében minden érdekelt fél, tehát a kir. ügyész is élhet felebbezéssel.

Minthogy pedig a jelen esetben a pozsonyi kir. ítélő tábla által utasított kir. törvényszék részéről fegyelmi eljárás szempontjából tétetett feljelentés s ezen fegyelmi ügyben hozott az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága határozatot: ezen határozat ellen a fegyelmi eljárás szabályai szerint, a kir. ügyész felebbezési jogosultsága teljesen törvényszerű levén:

ugyanazért az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának folyó évi 48. sz. alatt hozott azon határozata, melylyel a kir. ügyésznek kellő határidőben beadott felebbezvénye visszautasított, megváltoztattatik, s a kir. ügyész felebbezése elfogadtatván, ennek folytán az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának az ügy érdemében 1893. évi 693. szám alatt hozott határozata felülvizsgálat alá vétetik és egyrészt tekintve azt, hogy a panaszlott ügyvéd felebbezvényében használt kifejezések, mint azt az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága is felebbezett határozatában elismeri, — a bíróságra nézve annyira sértőknek mutatkoznak, hogy e miatt az 1887: XXVIII. tcz. 3. §-ának alkalmazása annál is inkább indokoltnak látszik, mert a panaszlott ügyvéd még menteni sem igyekszik nyilatkozatában eljárását, — s más részről tekintve azt, hogy a felebbezett határozatban felhozott körülmények egyáltalában nem olyanok, melyek indokul szolgálhatnának a fegyelmi eljárás mellőzésére, mert a bíróság nem tetsző ítélete bírálatának semmi körülmények között sem lehet módja az oly kifejezések használata, minőkkel a panaszlott ügyvéd felebbezvényeiben élt: a felebbezett határozat megváltoztatásával a panaszlott ügyvéd ellen az 1887: XXVIII. tcz. 3. §-a alapján a fegyelmi eljárás megindítása elrendeltetik, s minthogy vizsgálatnak szüksége fen nem forog, ugyanó vád alá is helyeztetik. (1894 szeptember 29. 492. sz. a.)

— **Horvátország** 171 ügyvéde közül 51 összegyűlt Zágrábban egy ügyvédi nyugdíjgyesület megalapítása céljából. A bemutatott tervezet, mely a törvényhozásilag kimondandó belépési kényszerrel vette alapul, elfogadtatott. Ezen tervezet a bán előzőleg szintén hozzájárult. Mint hírlik, a jövő év folyamán a horvát igazságügyi kormány törvényjavaslatot fog előterjeszteni az ügyvédrendtartás módosítása és a numerus clausus behozatala iránt.

— **Bíróságok Németországban.** Németországban szintén szőnyegen forognak a bírósági szervezetre vonat-

kozó reformok. Nemcsak a büntetőjogi forumon, a miről már megemlékeztünk, hanem a polgárjogi bíróságok tekintetében is szükségeseknek találhatnának, habár csak partiális javítgatások s ujitások is.

Erre vezetett legközelebb az a tapasztalat is, miszerint a mint hazánkban, úgy a németeknél is, a bíróságok, főképp polgárjogi törvénykezésben feltűnően el vannak halmozva peres ügyekkel, s ennek folytán a perek lefolyása nagyon hosszadalmas. Ez arra vezette a német igazságügyi kormányzatot, hogy a bíróságokat nyomatékosan felszólítsa, miszerint a jogszolgáltatást gyorsabb *tempóban* végezzék és pedig ha másképp nem lehet, szaporítandó segélyerők igénybevételével. Ebből természetesen azt következtetik, de nem bánják, ha a következő parlamenti ülésszakban új kiadási tétel fog szerepelni az igazságügyi tárczánál.

A helyes igazságügyi politika igényeinek felelnek meg azon ujitások is, a melyek Németországban rövid idő alatt a bírósági fizetés-rendszer s bírói állások betöltése tekintetében életbe léptek. Poroszországban a járásbírók fizetése, főtörvényszéki kerületek szerint, a szolgálati idő és az előálló vakantiák arányában volt szabályozva; a miből természetesen nagy egyenlőtlenségek keletkeztek. Ezek elhárítására most megállapított, hogy jövő év április 1-től az egész birodalom területén egyenlően lesz a fizetés rendszere meghatározva, csak Berlin kivételével, mely önmagában külön osztályt képezend. A járásbírók számára *corpótlék* behozatalát is kívánatosnak tartanák; de ez a döntő körökben még nem pártoltatik; állítólag, magok a bíráknak érdekében, sokan, mint az állami köztisztviselők, általa hátrányt szenvedvén. Azt mondják: az csak akkor lehet ajánlatos, ha egy új általános fizetés-emelési rendszer fog behozatni; a mit azonban már több mint 10 év óta ígérnek s terveznek a nélkül, hogy reá csak előkészületek is tétetnének.

A járásbírói kinevezésekre nézve Poroszországban az a régi gyakorlat, hogy ha az u. n. Gerichts-assessorok járásbírói állásra aspirálnak, minden megüresedett járásbírói helyért külön-külön kell az igazságügyérhez írásban folyamodni; mit már azért is helytelenitene, mivel egész özönét az iratoknak állítja elő, a melyeknek átnézése, elbírálása sok időt s munkát foglal le. Az a hátránya is volt, hogy azon állás betöltésénél, melyre az assessor nem folyamodott — bármily előnyei voltak is — figyelembe nem vétetett s így az idősebbeket sokszor megelőzték a fiatalabb erők. Ez is meg fog változni, 1895 áprilistól kezdve azon rendszer lépven életbe, mely szerint a járásbírói állások szigorúan az anciennitás szerint fognak betöltetni, — így a külön folyamodások szüksége is elesvén. Ha pedig az illető valamely állomást nem akarna elfogadni, várnia kell az újabb üresedésre, — de hogy meddig, ez nincs még meghatározva.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága f. hó 10-én este 6 órakor a budapesti Ügyvédi Kamara helyiségében (Kerepesi ut 8. sz.) ülést tart, melynek tárgya: Dr. Salgó Jakab egyetemi magántanár következő czimű elbárása: Az anthropologiai adatok értéke a pszichiatriában. (Vendégek szívesen látatnak.)

A mellékleten közöljük a pénzügyminiszter rendeletét a törvénykezési bélyegekre és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok módosításáról és kiegészítéséről szóló 1894: XXVI. tcz. végrehajtása iránt, továbbá a budapesti kir. tábla körözött iratát a tanácsbeosztás iránt.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre - - - 6 ft
negyedévre - 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új sommás eljárás a gyakorlatban. — A m. kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — Az erkölcsi érzés. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti kir. albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Legislatio és Curia a perujtás kérdésében. S—i budapesti ügyvédtől. — Az új sommás eljárás és a tőzsdebíróóság. Dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti ügyvédtől. — «Judikatura» a tőzsdén. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A kir. pénzügyminiszternek 72846/1894. sz. a. kibocsátott rendelete, a törvénykezési bélyegekre és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok módosításáról és kiegészítéséről szóló 1894: XXVI. tcz. végrehajtása iránt. — A budapesti kir. tábla elnökének köröző irata. — Kivonat a «Közöny»-ből.

Az új sommás eljárás a gyakorlatban.

Már most konstatálni lehet, hogy az új sommás eljárási törvény az első fokon semmi nagyobb nehézséget nem okozott, és az átmenet a perjog új korszakába minden zökkenés nélkül történt meg.

A birói és ügyvédi kar kölcsönös előzékenységgel iparkodik a törvények kipróbálatlanságával járó természetes nehézségeket leküzdeni s hiszszük, hogy ez az egész országban sikerülni is fog.

Egy hátrányos hatása azonban az új törvényeknek már mutatkozik.

Állandó volt eddig is az ügyvédi karban a panasz a távoli terminusok miatt, de most meg valósággal képzelhetetlen, hogy a forgalomnak mily kárával fog járni a per menetének még fokozottabb mérvben való meglussulása.

Most, november hó közepén már április óra tűz ki némely járásbíróóságunk első tárgyalásra határidőt, a mi eddigi, az alperesekre különben is nagyon kedvező határideink mellett is hallatlan dolog.

E jelenség okait kutatva, azt hiszszük, nem csalódunk, ha főleg az átmeneti időszak szokatlanságának és az új eljárással természetszerűleg járó nehézkességnek tulajdonítjuk e komoly megfontolást érdemlő dolgot.

Még maga az anyag nem is szaporodott, az idő rövidségénél fogva nem is szaporodhatott észrevehető mérvben, hanem a torlódást a november 1-je előtt, ugy ezen idő után jóformán az eddigi arányban beérkezett ügyek okozzák.

Azt mondják, hogy gyorsaság tekintetében főhátrány az eddigi állapottal szemben az, hogy most mindent a bíró maga köteles végezni, hogy szóbeli tárgyalást kell tartania a makacssági eljárás folyamán is, és hogy eddig sok ügyet maguk az ügyvédek tárgyaltak le, a mi a bíró munkáját nagyban megkönnyítette és gyorsította.

Azonban ne feledjük, hogy eddig is volt számos bíró, a ki az ügyvédeknek és feleknek az írásbeli tárgyalást nem engedte meg, de sőt még a makacssági eljárás során is maga végezte az írásbeli teendőket.

Ezek a bírák eddig is naponként rendben elkészültek tárgyalásaikkal és épen ezen bírák adták a legrövidebb határidőket, mert ők már régen belátták, hogy az eljárás sokkal könnyebb és gyorsabb, ha a bíró pervezetési jogával teljes mértékben él, mint ha engedi az ívekre terjedő, sok oda nem tartozót tartalmazó jegyzőkönyveket felvenni a «sommás» eljárás során.

Ezen bíráink előtt torlódás, fennakadás ezentul sem lesz, mivel ők az új eljárás szellemébe és praktikumába igen gyorsan belé találják magukat.

Azon sommás bíráink előtt, a kik eddig részben írásbeli eljárás alapján ítélkeztek, a restantia és hosszú terminus fogalma eddig sem volt ismeretlen és nekik fokozottabb mérvben kell gondot fordítani az új eljárás részleteire.

El nem hallgathatjuk, hogy bíráink jó része csak d. e. 10 órától 12 óráig foglalkozott eddig érdemleges tárgyalással.

Ha a büntető bíróság végtárgyalásai tartathatnak déli 1—2 óráig, sőt a délutáni órákban is, el nem képzelhetjük, miért kell a sommás bírónak tárgyalásait oly rövid időre szorítani és az addig az ideig el nem intézett tárgyalásokat elhalasztani.

A hivatali idő hat órára tehető, a mely hat órából 4—5 óra mindenesetre az érdemleges tárgyalásokra fordítandó. A folyó ügyek elintézésére teljesen elegendő a hátralevő idő, különösen — ha mint eddig, és a jelenben is — a jegyzői segédzsemet a folyó ügyek elintézésében és a jegyzőkönyvek vitelében oly tevékeny részt vesz.

Az ügyvédi kar — a saját érdekében is — szívesen fogja venni, ha a munka intenzívebb lesz, de a terminusok megrövidülnek.

Mindenesetre teher lesz ez az ügyvédekre nézve is, mert ha eddig 12 órakor vagy nem sokkal ez után megszüadáltak a tárgyalások gondjától, ezentul esetleg sokkal tovább kell a tárgyalással elfoglalva lenniök, sőt talán nem egyszer a délután egy részét is ezzel kell tölteni.

A köz érdeke kívánja meg ez áldozatot bírótól, ügyvédtől egyaránt, és akkor el fog tűnni a restantia és a hosszú terminus.

A m. kir. Curianak büntetőjogi döntvényei.¹

12. Az indítvány visszavonásának határideje. A Btk. 116. §-a szerint az indítvány «az ítélet kihirdetése előtt» visszavonható. Minthogy a törvény egyszerűen ítéletről szól, ez alatt az ügyben hozott első ítélet értendő és pedig: a) tekintet nélkül arra, vajon az jogerőre emelkedett-e vagy sem; de b) tekintet nélkül az ítéletnek egyébkénti további sorsára. Az a) alattit gyakorlatunk állandóan elismeri; az elsőbíróági ítélet kihirdetése után tehát a visszavonásnak helyt nem ad. De a b) alattira vonatkozólag a gyakorlat észrevétlenül oda képződött, hogy ha felebbezés folytán a felsőbíróóság az elsőbíróóság ítéletét feloldja, s az elsőbíróágot új ítélethozatalra vagy új tárgyalásra s ítélethozatalra utasítja, az indítvány visszavonási joga újra feléled, a mi a törvény határozott rendelkezésébe ütközik. A visszavonási jog ily kiterjesztésének, mely különben a törvényben támogatást nem talál, lehet részben az indítvány ellen felmerült panaszokat tulajdonítani.

Az itt képviselt nézet a német judikaturában általánosan el van fogadva, azzal a német Btk. 64. §-ából folyó módo-

¹ Az előbbi közl. 1. a 35., 37. és 39. számban.

sitással, hogy az indítvány visszavonásának csak «büntetésre szóló ítélet kihirdetése után» (eines auf Strafe lautenden Urtheiles) nincs helye; a magyar Btk. 116. §-a ezt a megszorítást sem tartalmazza; mert egyszerűen «ítélet»-ről szól, mely alatt tehát felmentő ítélet is értendő. A mi gyakorlati jelentőséget nyer akkor, ha a vádló felebbezése folytán a felsőbiróság a felmentő ítéletet feloldja, vagy megsemmisíti. Oly értelmű döntvényt azért, mely kimondaná azt, hogy az elsőbirósági ítélet kihirdetése után az indítvány többé nem vonható vissza, s az ítéletnek megsemmisítése vagy feloldása a visszavonási jog újra feléledését maga után nem vonja, a törvény helyes értelmezése érdekében szükségesnek tartok. Ennek helyességéhez alig fér kétség, mihelyt azt tartják szem előtt, hogy itt nem az ítéletnek jogi hatályairól, hanem egyszerűen időhatározásról (dies) van szó.

13. — 165. §. — Hogy az eljárásnak törvényszerűsége a tényálladék feltételét s lényeges elemét képezi, azt elvileg a judikatura általánosan elismeri. De az elvnek gyakorlati alkalmazásában oly eltérések észlelhetők, melyek nem ritkán magának az elvnek fenálltát kétségessé teszik, más esetekben megfordítva az eljárás törvényszerűségének megbírálásában az érdekelt állampolgárnak oly messze menő jogokat biztosítanak, a melyek a hatósági eljárás védelmét illusoriussá tenni alkalmasak. Az abszolutismus és a radikalismus egyaránt talál judikaturánkban ítéleteket, melyeket maga mellett felhozhat. A határvonalnak, hol kezdődik az ellentállás büntetendősége, meghatározása tudvalevőleg a nehezebb kérdések közé tartozik, s a legfőbb bíróság elvi kijelentését a judikatura ingadozásától eltekintve már azért is megérdemli, mert a kérdés egyenesen a polgári szabadságnak kérdése. De lássunk néhány ítéletet:

1. Vádlott részeg fővel sértő kifejezésekkel illeti — korcsmában — a községi előljáróságot. Ezért éjjel, lakásán megjelenik a bíró két más előljárósági taggal, hogy a már ágyában fekvő vádlottat letartóztassák. Vádlott ellenszegült. A tábla felmentő ítéletével szemben a m. k. Curia a hatóság elleni erőszakot megállapította, s csak enyhítő körülménynek vette azt, hogy méltán kétség támad, indokolt és szükséges volt-e a vádlottnak letartóztatása. (1881. január 20. BJT. 1. k. 388. 1.) Nézetem szerint a kérdést nem a letartóztatás szükségén, hanem annak jogosságán kellett volna kezdeni, s akkor alighanem más lett volna az eredmény. Jogos törvényen alapuló volt-e az előadott körülmények között a községben állandó lakással és vagyonnal bíró vádlottnak letartóztatása? S minthogy erre a kérdésre bővebb indokolás szüksége nélkül csak nemmel lehet és kell felelni, hatóság elleni erőszakra szó nem lehet, és pedig akkor sem, ha a hatósági közegek a letartóztatást az ismert körülmények között jogosnak és törvényesnek tartották, mert ez részökről jogi tévedés, mely figyelembe nem vehető. Abban azután teljesen igazat kell adni a közölt ítélet alapját képező annak a felfogásnak, hogy ha valamely elvileg megengedett intézkedés indokolt s szükséges voltának mérlegelését a törvény az eljáró hatósági közegre bizza, az eljárás törvényszerű, s így a hatóság elleni erőszak megállapítandó akkor is, ha a hatósági közeg a helyzet s a körülmények mérlegelésében tévedett. A ténybeli tévedés az eljárás törvényszerűségét nem zárhatja ki, mert az ellenkező felfogás az érdekelt állampolgárt tenné az eljárás törvényszerűségének bírójává. A formula tehát, a melynek segítségével a legnehezebbeknek látszó esetekben bizton eligazodhatnak az, vajon: «a hatósági közegnek tévedése jogi vagy ténybeli tévedés-e?» A jogi tévedés a büntetést kizárja, a ténybeli tévedés nem. Álljon itt még egy példa, melyet — gyakoriságánál fogva — a végrehajtási eljárásból merítek. Első eset: A végrehajtó a végrehajtást szenvedőnek tartályait felnyitattja, kutatást eszközöl, mert ezt szükségesnek találja, vagy a foglalást folytatja, mert a követelést járulékaival együtt teljesen fede-

zettek nem tartja. A végrehajtott ellenszegül, mert a végrehajtóval ellenkező véleményben van. Második eset: A végrehajtó a törvény szerint le nem foglalható tárgyakat foglal le, p. o. a legszükségesebb öltözetet, vagy ágyneműt, vagy a törvény ellenére szoros zár alkalmaz, daczára annak, hogy ez által a végrehajtást szenvedőnek rendes foglalkozása gátolva lesz. Például: a végrehajtó a szódaviz-gyártáshoz szükséges gépet szoros zár alá akarta venni akként, hogy a kamarát, melyben a gép elhelyezve volt, elzárni s lepecsételni akarta. A végrehajtást szenvedő szódaviz gyártással tartotta fen magát és családját, s minthogy a végrehajtó tágitani nem akart, a kamara ajtaját sarkaiból kiemelte s elvitte, s ez által a szoros zár alkalmazását lehetetlenné tette. Az első esetben a hatóság elleni erőszak fenforog és pedig akkor is, ha nem a végrehajtó, hanem a végrehajtást szenvedőnek volna igaza. A második esetben ellenben hatóság elleni erőszakra szó nem lehet akkor sem, ha a végrehajtó azt hitte, hogy a törvény a legszükségesebb öltözetnek lefoglalását, vagy a szoros zár alkalmazását feltétlenül megengedi. (V. ö. végreh. törv. 32., 47., 51., 75. §-ait).

2. Az 1883. évi márcz. 22-én kelt ítélet (U. o. 6. k. 254. 1.), melyben különben e büntett fenforgása kétségtelen lehetett, azt a védekezést, hogy a végrehajtó szabálytalanul járt el, elvileg kizártnak mondja, «mert ha való volna is, hogy eljárásánál a végrehajtó a perrendtartást, illetőleg az ügyitelti szabályokat megsértette volna, e miatt vádlottnak a törvényes jogorvoslat nyitva állott, de ez nem jogosította fel tetteles ellenállásra az ellen a hivatalos személy ellen, kinek fellépése «formailag» jogosult».

3. 1884. évi ápr. 16-án kelt ítélet (U. o. 8. k. 183. 1.) elítéli a vádlottakat, daczára annak, «hogy az ellenállásra a községi bírónak szabálytalan eljárása adott alkalmat».

4. Az 1885. évi ápr. 6-ki ítélet (U. o. 11. k. 162. 1.) elítéli a vádlottat, daczára annak, hogy a községi bíró szabályellenesen akarta vádlottat letartóztatni, pusztán azért, «mert a községi bírónak, mint rendőri közegeknek hatósági körébe tartozik a bűncselekménnyel terhelt egyének letartóztatása, s így nem állitható, hogy a községi bíró nem volt hivatalos eljárásban, midőn vádlottat, bár szabályellenesen, elzárni akarta». Ennek az indokolásnak az értelme nem kevesebb, mint az, hogy kizárólag a hatáskör irányadó. Ha a hatósági cselekmény formailag a hatósági tag vagy közeg hatásköréhez tartozik, annak ellentállani nem szabad, még akkor sem, ha a hatósági cselekmény fogatosítása törvény által kizárva van. A rendőri közegek a fél várost fogdoshatják össze, az ellentállás tilos, mert a letartóztatás hatáskörükhez tartozik. Valóban szerencse, hogy bizonyos kijelentések non producuntur ad consequentias.

A mely ítéletekkel összevetendők a következő ítéletek:

1. felmentése a vádlottnak, a kinél a községi bíró azzal a felhívással jelent meg, hogy a cigányoknak tőle járó 2 frtot fizesse meg, s minthogy vádlott a fizetést megtagadta, vádlottat megzalogolni akarta, «mert az ilyen végrehajtás nem vezethető vissza sem a hatóság meghagyására, sem a törvénynek rendelkezésére» (1882. máj. 11. U. o. 4. k. 216. 1.);

2. felmentés az egyházi illetmények beszédését eszközölő községi előljáróság ellen alkalmazott erőszak esetében. Mert az egyházi szolgálmányok beszédése körül való segédkezés nem tartozik a községi bíró hatásköréhez (1882. évi decz. 12. U. o. 5. k. 343. 1.);

3. felmentés más községben vásárolt szesz elkobzása esetében, mert a törvény nem az italmértelt, hanem a tilos italmértést bünteti elkobzással (1883. évi ápr. 17. U. o. 6. k. 256. 1.);

4. felmentés, minthogy a császár oly évszakban akarta vádlottat a réten való áthajtás miatt megzalogolni, melyben a réten való járás-kelés szabad volt (1883. szept. 4. U. o. 7. k. 69. 1.);

5. felmentés, midőn a rendőr a gazdájától elszökött s szüleihez menekült cselédeányt letartóztatni akarta. Jóllehet általános megbízása volt illetékes felsőbbségétől a szökevény cselédek letartóztatására. (1888. U. o. 16. k. 145. l.);

6. felmentés a községi előjáróság által előzetes marasztalás nélkül foganatosított végrehajtás esetében (1884. évi nov. 6. U. o. 9. k. 209. l.);

7. felmentés, mert a vonatkozó adóvégrehajtási iratok nem lévén feltalálhatók, nem állapítható meg az, hogy a végrehajtási eljárásnál a törvény rendeletei megtartottak. (1886. évi jun. 11. U. o. 12. k. 325. l.).

Csak általánosságban legyenek említve azok az ítéletek, melyek következetesen kizártnak tekintik a hatóság elleni erőszakot a hatósági közeg bántalmazása esetében, ha a hatósági közeg volt a tettelegesség kezdeményezője; midőn a községi bíró marasztaló határozat nélkül eszközölte a zálogolást (1893. máj. 15. U. o. 28. k. 87. l.); vagy a teljesítésre megszabott határidő lejártá előtt (1893. febr. 17. U. o. 28. k. 86. l.); midőn az adóvégrehajtó le nem foglalt tárgyakat elárverezni akart. (1890. decz. 18. U. o. 23. k. 154. l.)

Az 5. alatti ítélet különben kivételes, az uralkodó s helyes nézet az, hogy a kiküldetésben eljáró hatósági közeg különben törvényszerű eljárását a kiküldetés jogtalansága törvénytelené nem teszi, s ez másképp nem is lehet, mert az alárendelt közeg felsőbbségének hatásköréhez tartozó parancsát jogszerűség tekintetében felül nem bírálhatja. V. ö. pl. az 1892. nov. 30. (U. o. 28. k. 88. l.); 1891. évi jan. 23. (U. o. 25. k. 134. l.); 1891. évi okt. 20. (Ügyv. Lapja 1891. évi 46. sz.) stb.

Dr. Heil Fausztin.

(Folyt. köv.)

kir. ítélő táblai bíró.

Az erkölcsi érzés.

Az erkölcsi érzés címmel Reichard Zsigmondtól egy bölcsészeti-élettani munka jelent meg, melynek egyes részeit az akadémiában is bemutatták. A szerző munkájában idegfolyamatokból indul ki, és innen halad az erkölcsi érzés kérdésének megoldása felé. Szerinte számos, bármely emberi cselekvénynek vagy érzelmeknek élénk elképzelése hasonló idegfolyamatokat támaszt bennünk, mint azon cselekvény tényleges véghezvitele vagy azon érzelmeknek a szervezetben való tényleges végighaladása. Ezen élettani alapon fejti meg azután a szerző az erkölcsi érzést is. Ez az érzés ugyanis az öröm és fájdalom érzésének egy neme, a mely komplikáltabb emberi cselekvények és érzelmek elképzelését kíséri, és ethikus, erkölcsi öröm gyanánt lép fel a jó cselekedetnek, ethikus, erkölcsi fájdalom gyanánt a rossz cselekedetnek elképzelésekor. Ez az öröm vagy fájdalom abból a körülményből származik, hogy mikor valamely emberi cselekményt az annak következményeit képező egyéb cselekményekkel s érzelmekkel együtt képzelünk el, mindezen bonyolult elképzelések egyenként bizonyos fokig hasonló idegfolyamatokkal — tehát hasonló örömmel vagy fájdalommal — járnak, mintha az összes elképzelt cselekményeket tényleg véghez hajtánók és az elképzelt érzelmeket tényleg átéreznők. Ezen az alapon magyarázza meg Reichard azt is, hogy miképen függ össze a cselekedetek erkölcsös volta azok hasznosságával. Az összefüggés ugyanis abban rejlik, hogy erkölcsi örömet akkor éreznünk, mikor a cselekmény elképzelt következményei örömmel járnak, azaz mikor annak elképzelt következményei örömet képeznek, s így hasznosak azokra nézve, a kiket közvetlenül érnek; ugyancsak ebből a physiologikus alapból kiindulva lehet megmagyarázni azt a tüneményt is, hogy az erkölcsi felfogás népről-népre és korról-korra olyannyira változott. Mert más a békés népnek öröme s más a harciasé. Könyve végén azután Reichard a hála és a bosszu érzését is definiálja. A hála nem egyéb, mint a hevesebb erkölcsi örömből keletkező cselekvési vágy, a bosszu pedig az erkölcsi fájdalom-

ból keletkező cselekvési vágy. Ime ez a rövid tartalma a munkának, melyben a szerző egészen új teoriákat állít fel a lélektan egyes tüneményeinek megmagyarázására. Reichard Zsigmondot felesleges bemutatnunk olvasóinknak. Jogi dolgozatai lapunkban jelentek meg s irói egyénisége itt fejlődött ki. A munkából közöljük a következő részt:

Az erkölcsi érzés általános törvénye az, hogy az erkölcsi érzés tendenciával bír hálás vagy boszuálló, illetve büntetést jelentő cselekvényekben nyilvánulni. De ha ezen érzelem gyakorlati nyilvánulásait megfigyeljük, akkor azt fogjuk tapasztalni, hogy a nyilvánulás mérve a concret esetekben egymástól nagyon különböző. Egyszer abban nyilvánul az erkölcsi érzés, hogy valakit csekély mérvben megjutalmazunk, másszor abban, hogy valakit a jutalmaknak és hálaérzeteknek egész tömegével halmozunk el; egyszer abban, hogy valamely csekély büntetést mérünk rá, másszor abban, hogy a legnagyobb szenvedést nem tartjuk számára elégnek. Kérdés, hogy miként függ össze az erkölcsi érzés nyilvánulásának ezen különböző intenzitása az erkölcsi érzés alapjaival. E kérdés megoldása végett ki kell indulnunk abból, hogy az intenzív érzelmek, physiologikus szempontból intenzív idegfolyamatokat jelentenek és tendenciával bírnak arra, hogy az idegrendszer motorius részét mozgásba hozván, cselekvényekben nyilvánuljanak. Ugyanezen psychophysiologikus törvény folyománya az is, hogy mennél intenzívebb az érzelem, azaz physiologikus szempontból mennél intenzívebb idegfolyamatokkal jár, annál intenzívebben fogja a szervezet motorius részét mozgásba hozni, és így a cselekvények annál intenzívebbek, számosabbak, erélyesebbek és nagyobb jelentőségűek lesznek. Középnagyságu testi fájdalom sírásban és kezek tördelésében, nagy testi fájdalom zokogásban és az egész test vonaglásában nyilvánul. Közönséges öröm mosolyban, nevetésben, a kezek összecsapkodásában, nagy öröm hangos kacagásban, ujjongó kiáltásokban és tánczó mozdulatokban nyilvánul.

Az arányosság ugyanezen törvénye szabályozza az erkölcsi érzés nyilvánulásának mérvét is. Kisebb intenzitású erkölcsi érzés az érzelmek általános szabályai szerint, és a fenti elemzésből kitűnőleg kisebb mennyiségű vagy kisebb intenzitású idegfolyamatokkal jár együtt és így azon cselekvények, a melyekben nyilvánul, kisebb mérvűek és kisebb számuak, mint a nagyobb intenzitású erkölcsi érzés nyilvánulásai. Ez a szabály egykép áll az erkölcsi öröm érzéséből és az erkölcsi fájdalom érzéséből eredő cselekvényekre. Ennélfogva általános szabályként lehet felállítani, hogy mind a hálát, mind a büntetést jelentő cselekvények annál intenzívebbek, mennél intenzívebb azon erkölcsi öröm vagy fájdalom, a melynek nyilvánulását képezik, azaz, hogy minden erkölcsi érzés, a mely cselekvényekben nyilvánul, a saját intenzitásával egyenes arányban fog cselekvényekben nyilvánulni.

Ha az erkölcsi öröm vagy fájdalom intenzitása a hála vagy boszu cselekvényeinek intenzitásával egyenes arányban áll, akkor bizonyos az is, hogy minden cselekvény annak arányában, a mint maga erkölcsös vagy erkölcstelen, maga után vonja a hálát vagy boszuvágyat, illetve hálás vagy büntetést jelentő cselekvények intenzívebb vagy kevésbé intenzív keletkezését. Erkölcsös cselekvények ugyanis azok, a melyeknek elképzelése az erkölcsi öröm, erkölcstelen cselekvények pedig azok, melyeknek elképzelése az erkölcsi fájdalom érzését vonja maga után, és pedig erkölcsösebbek vagy erkölcstelenebbek azon arányban, a mint az erkölcsi örömmel vagy fájdalommal nagyobb fokát vonják maguk után. E szerint tehát az erkölcsös tettet a szeretet és jutalmazás, az erkölcstelen tettet a megvetés és büntetés követik és pedig úgy, hogy a szeretet és jutalom és a megvetés és büntetés annál nagyobbak és intenzívebbek, mennél erkölcsösebb vagy erkölcstelenebb volt azon cselekvény, a mely azokat felidézte. A hála és

boszu cselekvényeinek ezen az azt felidézett cselekvény intenzitásához arányos nyilvánulását értjük az *igazságosság* fogalma alatt, a mely fogalom tehát az erkölcs fogalmával a legszorosabb összefüggésben áll.

Az igazság fogalma az erkölcsiség fogalmával minden időben és helyen összefüggőnek is tekintetett, és pedig annyira, hogy az erkölcsiség fogalmát gyakran azonosnak tekintették az igazságosság fogalmával. Hogy az összefüggés a két fogalom közt tényleg fenforog, az a fentebbiekből világos, mert az igazságos cselekvény nem egyéb, mint az erkölcsi érzésnek cselekményekben való nyilvánulása. Azonosítanunk azonban a két fogalmat még sem lehet azért, mert az igazság az erkölcsiségnek csak egy bizonyos szempontból tekintett és complicáltabb nyilvánulása. Erkölcsi érzés mindig keletkezik, ha erkölcsös vagy erkölcstelen cselekvényt elképzelünk, az igazságosság érzése azonban csak akkor, ha valamely cselekvény vagy cselekvési vágy *mint egy másik cselekvény következménye*, azaz egy másik cselekvénnyel való viszonyban képzeltek el. Ha egy szegénynek valamit ajándékozunk, a szemlélőben az erkölcsőség fogalma kel fel, a nélkül, hogy az igazságosság felkelne, ha ellenben tartozásunkat megfizetjük, a szemlélőben az erkölcsőség mellett az igazságosság fogalma is felkel. Ha valakit megbántunk, a szemlélőben az erkölcstelenség fogalma kel fel, ha ellenben valakit mértéken felett büntetünk, az erkölcstelenség mellett az igazságtalanság is.

Midőn az igazság és erkölcsőség fogalmainak egymáshoz való viszonyát vizsgáljuk, figyelemmel kell lennünk arra is, hogy az erkölcsi érzés felkelése folytán véghezvitt cselekvények szintén erkölcsi megítélés tárgyát képezik. Az a cselekvény, hogy valaki a másikat megbántja, a cselekvény és következményeinek elképzelése által mérlegeltetik, de az a cselekvény, a melylyel ezt akár a bántalmazott, akár más megtorolja, következményeivel együtt szintén elképzelés tárgyává válik, és így a megbántó cselekvény erkölcsi megítélésétől függetlenül esik erkölcsi megítélés alá. Ily esetben megtörténik, hogy a boszu következtében végzett cselekvény, bár az erkölcsi felindulás folytán vitetett véghez, ismét erkölcstelennek tekintetik, mert az elképzelt cselekvények fájdalmas idegfolyamatokkal járnak, sőt az ily esetekben ez nemcsak, hogy megtörténhetik, hanem bizonyos mérvig szükségkép meg is fog történni, mert a fájdalomokozás cselekvénye mindenesetre bizonyos mérvig fájdalmas elképzelésekkel jár. Az erkölcstelen cselekvényekre reagáló boszuálló cselekvények tehát bizonyos mérvig mindenesetre erkölcsi fájdalmat okoznak, a mit mindannyiszor tényleg tapasztalunk is, a mikor valamely a megbüntetett egyénre nézve nagy fájdalommal járó büntetés foganatba vételét nyílik alkalmunk tapasztalni.

E mellett azonban constatálnunk kell azt is, hogy a boszuálló, illetve büntető cselekvények a belevegyülő fájdalmas elképzelések dacára is az erkölcsi helyeslés érzését keltik. Az erkölcstelen cselekvény elképzelése ugyanis mindenkinben, a ki arról szemlélet vagy hallomás útján tudomást szerez, felkelti az arányos boszuállási, illetve büntetési vágyat, és ennél fogva ezen arányos boszuvágnak megfelelő cselekvény elképzelése oly idegfolyamatokkal fog járni, a melyeknek véghezvitele az azt képzelő egyén vágyának felel meg, tehát az elképzelő szervezetére nézve kellemes. Ha látjuk, hogy valaki a másikat megüti, a felkelő erkölcsi érzés abban a vágyban nyilvánul, hogy a bántalmazót megüssük és ennél fogva annak szemlélése, hogy valaki a bántalmazót megütötte, mindenekelött oly idegfolyamatokkal jár, a melyeket véghezvinni a szervezetnek kellemes volna. Igaz, hogy evvel együtt a büntetést szenvedettnek fájdalmat képező idegfolyamatai is elképzelteknek, ezek azonban az erkölcsi érzést, a mely bennünk felkel, csak kis mérvben csökkentik, illetőleg kvalifikálják.

Hogy mily mérv az, a mig a boszuállás inkább erkölcsi örömet mint erkölcsi fájdalmat kelt az észlelőben, az mindenekelött attól függ, hogy az erkölcstelen cselekvény mily intenzitású boszuvágyat idéz fel benne. Az emberek természetének különbözősége folytán ugyanis meglehet, hogy valamely cselekvény az egyik egyénben nagyobb vagy kisebb indulatot, illetve boszuvágyat kelt, mint a másikban, és így megtörténik, hogy azon boszuálló cselekvény, a melyet az egyik ember véghezvitt, nem felel meg egy másik ember büntetési vágyának. Ily esetben a boszuálló cselekvény, bár az azt véghezvivő szempontjából az ő boszuvágyával arányos volt, annak szempontjából, a ki azt szemléli, aránytalan lehet és erkölcsi fájdalmat okoz. Mig ellenben akkor, ha a boszuálló cselekvény az elképzelő egyén boszuvágyának megfelel, az erkölcsi öröm érzését kelti, ha ennek meg nem felel, az erkölcsi fájdalomt. Ez pedig nem jelent egyebet, mint azt, hogy az igazságos büntetésnek az emberek átlagos büntetési vágyával arányban álló gyakorlása az emberek átlagában erkölcsi örömet okoz, illetve hogy az arányos büntetés igazságosnak tekintetik.

De a büntetés elképzelése esetén keletkező erkölcsi érzésünk, mint már említettük, még a büntetés igazságossága esetén sem tiszta erkölcsi öröm, hanem egy vegyes erkölcsi érzés, a melyben az örömet a büntetett egyén szenvedése által okozott fájdalom csökkenti. Mennél intenzívebben képzeljük el ezen szenvedéseket, annál jobban csökken az öröm, és annál kevésbé tekintetik az igazságos büntetés erkölcsösnek. Ezért tapasztaljuk azt, hogy a büntetés végrehajtása közben, a mikor a büntetett egyén szenvedéseinek elképzelése különösen élénk, az igazságosság érzése a tiszta erkölcsőség érzésével szemben mindinkább háttérbe szorul és ez magyarázza azt, hogy bármily büntetés végrehajtását tekintjük, a végrehajtás közben a büntetés mindig kisebbedni szokott. Az atya, ki felteszi, hogy gyermekét meg fogja büntetni, a büntetés alkalmazása közben sajnálkozik a gyermekben és enyhíti a büntetést. Ép így a bíró rendszerint enyhíteni igyekszik a törvényes büntetési mérvben, mikor azt kiszabja és az, a ki a kiszabott büntetést végrehajtja, rendszerint hajlammal bír még azon is enyhíteni.

Az igazságosság fogalmából következik, hogy igazságos cselekvény nemcsak erkölcstelen cselekvényekre, hanem erkölcsös cselekvényekre való reakcióként is fellép. Így van ez akkor, a mikor jó tettet arányos hálával viszonzunk. Ily igazságos cselekvény képzetét semmi, az erkölcsi örömet qualificáló erkölcsi fájdalom érzése nem kíséri, és ilyen igazságos cselekvény minden tekintetben tisztán erkölcsös cselekvénynek tekintetik.

Az erkölcsi érzés indulati eleme mindezek szerint abban áll, hogy az erkölcsi érzés, ép úgy mint egyéb intenzívebb érzelmek, tendenciával bír cselekvésben vagy cselekvési vágyban nyilvánulni, és hogy az erkölcsi érzés ezen indulati eleme az, a mely mint vágy a boszuvágyban, a hálaérzetben és igazságosság érzésében, és mint cselekvés a boszuálló, a hálás és az igazságos cselekvények véghezvitelében nyilvánul.

Tévedés volna azonban ebből azon következtetést vonni, hogy az erkölcsi érzés minden esetben maga után fogja vonni a boszuálló vagy hálás cselekvények utáni vágyat, és az ily cselekvények véghezvitelét. Mint már fentebb is említettem, az erkölcsi érzésnek csak erősebb, intenzívebb felbuzdulása az, a melyben az indulati elem elég erősen nyilvánul, míg az erkölcsi érzés halványabb alakjai csak erkölcsi megelégedettségben vagy elégtelenségben jelentkeznek a nélkül, hogy cselekvési vágyat vagy cselekvést vonnának maguk után. Továbbá, mint már szintén fentebb említettem, az erkölcsi érzés mellett felkelő egyéb érzelmek gyakran lényegesen módosítják vagy egészen paralizálják azon cselekvést, a melyet az ember az erkölcsi érzés felbuzdulása folytán véghezvinne.

Igy tehát az erkölcsi érzés csak oly esetekben fog a hálás vagy boszuálló cselekvényekben illetve vágyakban nyilvánulni, a melyekben az erkölcsi érzés egyrészt eléggé erős, és másrészt egyéb érzelmek hatásai által nem paralizálódnak.

De az ily esetek szemügyre vételénél is azt fogjuk tapasztalni, hogy a concret esetekben tényleg véghezvitt cselekvények a legtöbb esetben nem egyedül az erkölcsi felbuzdulás hatása alatt vitettek véghez. Ha az emberek concret cselekvényeit megfigyeljük, akkor általában azt fogjuk tapasztalni, hogy azok legnagyobb része nem egy egyetlen érzelmű hatására, hanem több egymás mellett lefolyó érzelmű hatására, azaz az egyes érzelmű hatások együttes hatására jön létre. Ezt a tényt már az egyszerűbb emberi cselekvények elemzésénél is látjuk, és még inkább látjuk azt az oly complicált cselekvényeknél, mint a minők a hála, a boszuvágy és az igazságérzet folytán véghezvitt cselekvények. A mint hogy egy már említett példával éljek, az étvágy érzelmű mellett, a legtöbbször meggondoljuk azt, hogy mit szeretünk enni, meggondoljuk, hogy az evésnek mily következményei lehetnek egészségünkre, sőt esetleg azt is, hogy az étel megvásárlásához elég pénzünk van-e, ép úgy az erkölcsi érzelmű felbuzdulása mellett a legtöbb esetben meggondoljuk, hogy mi lesz cselekvésünk következménye, hogy hasznos vagy káros lesz-e az másoknak vagy nekünk, és hogy annak előrelátható eredményei a mi szándékainkkal megegyeznek-e. Mindezen, az erkölcsi érzés mellett lefolyó lelki folyamatok pedig módosítják azon cselekvést, a mely az erkölcsi érzés felbuzdulása folytán jött volna létre, illetve a cselekvés, a mely tényleg létrejön, nem egyedül az erkölcsi érzés indulati elemének, hanem a többféle lelki folyamatokból álló egész lelki állapot együttes hatásának lesz eredménye.

Ha akár a boszuvágy, akár a hálaérzet folytán véghezvinni szokott emberi cselekvények concret nyilvánulási módjait tanulmányozzuk, tényleg tapasztalni is fogjuk, hogy az emberek azon cselekvényeket a legtöbb esetben nem egyedül a boszuvágy, a hálaérzet és az igazságossági vágy hatása alatt vitték véghez. A hálaérzet nyilvánulását esetleg kibővíti annak meggondolása, hogy a véghezviendő hálás cselekvény áldozatokkal jár. A boszuvágy kitérését módosítja annak meggondolása, hogy a véghezviendő cselekvény önmagunkra nézve is bajokat vonhatna maga után. A büntetéseknek az igazságossági érzés által diktált mérvét pedig csökkentik vagy fokozzák különféle célszerűségi megfontolások, mint a minő például az, hogy mekkora büntetési mérv elég, vagy mekkora büntetési mérv szükséges arra, hogy az embereket hasonló cselekvényektől visszatartsa.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Legislatio és Curia a perujítás kérdésében.

A kir. Curia váltótanácsának állandó gyakorlata a kifogásokkal meg nem támadott és jogerőre emelkedett sommás végzés ellen a perujítás jogorvoslatát meg nem engedni s nincs tudomásunk arról, hogy ezen állandó gyakorlatától újabb időben a Curia eltért volna.

Támaszkodik ezen gyakorlat a váltóeljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet 43. §-ának 1-ső pontjára, mely az 1881: LIX. tcz. 69. §-ában szabályozott perujítási esetekben az itt megállapított határidőket rövidebb határidőkkel helyettesíti, és pedig azért, mert ezen törvényszakaszban mindig csak jogerőre emelkedett ítéletekről van szó és sohasem perdöntő végzésekről; a sommás végzés pedig ítéletnek, illetve a sommás végzéssel befejezett váltóbeli eljárás ítélettel befejezett pernek nem tekinthető.

A kir. Curia ezen álláspontjával szemben iparkodott a

budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ellenkező felfogásnak tért nyerni, úgy tartván, hogy egyrészt a váltóeljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet nem zárja ki a perujítást jogerőre emelkedett sommás végzésekkel szemben; de az 1881: LIX. tcz. 69. §-ában használt ítélet kifejezés alatt sem szoros értelemben vett ítéletek értendők, hanem hogy az alatt tágabb értelemben minden perdöntő határozatokat kell érteni, melyek alatt ép úgy kell a váltóeljárásban hozott jogerőre emelkedett sommás végzést érteni, a mint az alatt a pts 70. §-ában említett perletételről szóló végzés is értendő, miután úgy a váltóeljárás miniszteri rendelet, mint az 1881: LIX. tcz. a perujítás tekintetében csakis a határidőket szorították meg, nem pedig azon határozatokat, a melyek ellen a jogorvoslat használható.

Ezen felfogásnak helyességét támogatni iparkodik azon, a kir. Curia által jóváhagyott állandó törvénykezési gyakorlattal, mely szerint jogerőre emelkedett sommás végzések ellen az 1881: LIX. tcz. 50. §-ában szabályozott semmiségi keresetnek a bíróságok helyt adnak, dacára annak, hogy a novella hivatkozott szakasza ép úgy, mint annak 69. §-a és a váltóeljárás rendelet 43. §-ának 2-ik pontja csakis jogerőre emelkedett ítéleteket és peregyezéseket említ fel és nem egytalan más perdöntő határozatokat is, s nevezetesen nem szól a sommás végzésekről, mint a melyek ellen semmiségi kereset indítható.

Támogatja a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ezen ellenkező álláspontját a felhozott jogi érveken kívül számos jogpolitikai érvekkel, a melyek közül csak felemlítjük azon vizásságot, hogy míg Ausztriát kivéve a külföldi mindig élhet perujítással, mert ellene sommás végzés nem hozható, a kir. Curia álláspontja szerint a magyar és osztrák honos kedvezőtlenebb helyzetben lenne, hogy több pertárs közül az, ki aggályos aláírása folytán tárgyalásra lesz idézve, de magát elmakacsoltatja, perujítással élni jogosult lenne, a többi pedig, mert ellenük sommás végzés lett hozva, ezen joggal nem élhetne, és hogy azon személy, ki erőhatalomból bekövetkezett és elháríthatlan fizikai akadály folytán sem kifogást nem adhatott be, sem ennek elmulasztása miatt a törvényes záros határidőben igazolással nem élhetett, az ebből bekövetkezett joghátrányt orvosolni egyáltalán képtelen lenne.

A kir. Curia azonban mindezen érvekkel szemben legalább eddig jelzett álláspontját fentartotta, bár ezen álláspont ellen még az is szól, hogy mindazon esetekben, midőn a törvény vagy rendelet a perujítás jogorvoslatát ki akarta zárni, ezt határozottan ki is fejezte, még pedig nemcsak ítéletekre vonatkozólag, hanem nem ítélet elnevezésű perdöntő bírói határozatokra nézve is. Példa erre az 1881: LIX. tcz. 71. §-a és váltóeljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet 44. §-a. Ebből azután önként folyik, hogy a mennyiben a törvény vagy rendelet a perujítási jogorvoslatot kifejezetten ki nem zárja, az meg van engedve.

A kir. Curia váltótanácsának álláspontjával ellentétben áll a törvényhozó hatalomnak az 1893: XIX. tcz. 12. §-ának végpontjában kifejezést nyert felfogása és törvényhozási akarata is.

Ezen törvény a fizetési meghagyásokról intézkedvén, a midőn megállapítja hogy mikor lesz a fizetési meghagyás jogerős, mikor tekinthető az jogerejű ítélettel egyenlő értékűnek, egyuttal kimondja, hogy az ilyen jogerejű fizetési meghagyás ellen csak perujításnak és semmiségi keresetnek van helye az általános szabályok szerint.

A törvény ilyképeni szövegezése világosan mutatja, hogy a törvényhozó hatalom természetes és magától értődő dolognak tartja, hogy oly bírói határozat, mely ugyan nem ítélet, hanem miután egy ügy érdemének eldöntését képezi, ítélet erejével bír, nemcsak semmiségi kereset, hanem per-

ujtással is megtámadható, mert a midőn az ítélet erejére emelkedett fizetési meghagyással szemben minden egyéb perorvoslatot kizár, a semmiségi kereset és perujításnak helyt ad.

A sommás végzés, midőn jogerőre emelkedett, ép úgy bir jogerejű ítélet erejével, mint a fizetési meghagyás, és ha a törvényhozó az utóbbival szemben nemcsak ki nem zárja, hanem kifejezetten megengedi a perujítás jogorvoslatát, úgy fen nem tartható továbbra is a kir. Curia váltótanácsának azon törvénytárgyarázata, mely szerint sommás végzés ellen, azért, mert sommás végzés és nem ítélet az elnevezése, perujításnak ne volna helye, miután a leghivatottabb törvénytárgyarázó, t. i. maga a törvényhozó hatalom, félre nem érthető módon az ellenkező álláspont mellett döntött. S—i.

Az új sommás eljárás és a tőzsdebiróság.

Bizonyára feltűnő és magyarázatra szorul, hogy nagy igazságügyi reformjaink mellett, melyek utóbbi időben úgy a bíróságok szervezetét, mint a peres eljárást illetőleg részint már keresztülvitettek, részint a legközelebbi időre tervezettek, az 1870: II. tcz. által visszaállított budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bíróságai érintetlenül maradtak, holott épen ezeknek visszaállítása, az idézett törvény 1. §-a szerint, világosan csak a törvény végleges intézkedéseig történt, a mi alatt, tekintve a rövid idővel azelőtt életbeléptetett perrendtartást, mely az írásbeliség és kötött bizonyítás rendszerére fektetett, míg a budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának eljárási szabályai a szóbeliséget és a bizonyítékok szabad mérlegelését hozták be, — nyilván perrendtartásunknak is a szóbeliség és a bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszerére való fektetése volt értendő.

Hisz ez utóbbi rendszernek az előbbeni fölötti megbecsülhetlen előnyei felismerésének és a közvéleménynek erre alapított hangos követelésének köszönhetette egyáltalában az 1868: LIV. tcz. által teljesen mellőzött tőzsdebirósági intézmény a visszaállítását, melynek szükségét, sőt nélkülözhetlenségét elismerni, állami rendes bíróságaink mellett, nem nagy dicsőségünkre szolgált épen és az ebből folyó szégyenérzet némi enyhítésére történt, hogy a törvény a visszaállítást csak *ideiglenesnek* jelentette ki. Hogy mit jelent nálunk az ilyen *ideiglenesség*, azt sok más hasonló biztatásból is tudjuk, és így nem csoda, ha az 1870. évben visszaállított tőzsdebiróság, mely a polgári törv. rendtartásnak, az 1881: LIX. tcz. által történt módosítása alkalmával csak hatáskörére nézve szenvedett némi megszorítást, *egy negyedszázadig* érintetlenül maradhatott.

Mi indokolja azonban annak változatlan fentartását az új sommás eljárással, és még inkább a tervezett teljes perrendtartással szemben, melyek szintén a szóbeliség és a bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszerére fektetettek?

Az *elvek* ugyanazonossága mellett nem képzelhető más ok, mint annak feltevése, hogy a tőzsdebiróság *szervezeténél* fogva azokat, és általuk az anyagi igazságot jobban és gyorsabban érvényre juttathatja.

Lássuk tehát először is a tőzsdebiróság *szervezetét*, mennyiben alkalmasabb arra, mint rendes bíróságaink, hogy a szóbeliséget és a bizonyítékok szabad mérlegelését és ezek által az anyagi igazságot jobban és gyorsabban érvényre juttassa.

A szóbeliségtől várt hasznos eredmény, első sorban a tárgyalás szabatos *vezetésétől* függ, mihez a peranyag teljes áttekintése és uralása, az alkalmazandó alaki és anyagi jogszabályok teljes ismerete és biztos kezelése, fegyelmezett észjárás, gyors és alapos ítélőképesség szükségesek.

Mindez egy feladatának magaslatain álló, bő tapasztalatokkal rendelkező, jogászilag iskolázott bírótól el is vár-

ható, de vajmi ritkán lesz meg egy, habár még oly művelt kereskedőnél!

A tőzsdebiróság pedig, mely kizárólag tőzsdei tanácsosokból áll, csak a *jogügyi titkár* személyében, ki a tárgyalásokról feljegyzéseket vezet és azokat a tárgyalás befejezése után szabályszerű jegyzőkönyvbe foglalja, bir oly egyénnel, ki esetleg, ha a kellő képesítést megszerezte, némi utbaigazítással szolgálhat a bírónak.

Nyilvánvaló, hogy ez nem pótolja a tárgyalást vezető *elnöknek* jogászai fogatkozásait és semmi *biztosítékot* nem nyújt a tárgyalás helyes vezetésére, sőt veszélyes is, a mennyiben illetéktelenül és a bírakra nézve törvényesen megállapított *felelősség nélkül*, befolyást gyakorol az ítélethozatalra.

A tőzsdebiróság jelen szervezetében nem egyéb egy esküdtszéknél, jogképzettséggel biró szakközeg nélkül. Ezen szervezet mellett kitűnő szakértő testület, de jogkérdések eldöntésére nem alkalmas és azzá csak akkor lesz, ha élére a hiányzó jogképzettséggel biró szakközeg állittatik.

De nem nyújt biztosítékot a tőzsdebiróság előtti eljárásban alkalmazott szóbeliség azon oknál fogva sem, mert a tőzsdebiróság *kollegiális* bíróság lévén, a szóbeli tárgyalást itt is *előkészítő iratok* által kellene előkészíteni, úgy mint azt tapasztalat mindenütt czélszerűnek bizonyította.

Ezek nélkül, a jogügyi titkár által a tárgyalásról vezetett feljegyzések alapján ítéletet hozni, annyit tesz, mint a peres feleket kölcsönös *meglepetéseknek*, a bíróság tagjait pedig, *minden ellenőrzés nélkül* a véletlenségnek kitenni abban, hogy mit és mennyit tartottak meg azok emlékezetökben a felek előadásából, a minek az ítélet alapjául kellene szolgálni.

Még rosszabbul áll a szóbeliségtől elválaszthatlan *közvetlenség* elve, melyet a tőzsdebiróság bizonyos esetekben eljárásában alkalmaz. Az eljárási szabályok 36. §-a szerint ugyanis nagyobb fontosságú vagy bonyolult természetű perekben, tehát a hol a közvetlenségre a legnagyobb szükség lenne, a bíróság a feleket, kérelmük folytán vagy a nélkül is, *írásbeli* eljárásra utasíthatja, számadási perekben pedig elrendelheti, hogy a számadást a felek a jogügyi *titkár* előtt ejtsék meg. Az első esetben a felek elesnek a szóbeliségtől a nélkül, hogy az írásbeli rendszernél mellőzhetlen *jogorvoslattal* kárpótolatnának. A második esetben a felek egy *a bíróságon kívül álló közegnek* lesznek kiszolgáltattva, mit minden helyes perjogi rendszer szempontjából határozottan el kell ítélni. Ilyen eljárásban a *bizonyítékok szabad mérlegelésének elve* nemcsak semmi értékkel nem bir, hanem egyenesen veszedelemmel jár a jogkereső közönségre.

Nem szólunk bővebben az eljárás *hosszadalmasságáról*, mely a tanácsosok elégtelen száma folytán rendszerint csak ismételt *hivatalbóli elhalasztások* és hosszú határidők kitűzése mellett nyer befejezést; nem szólunk az eljárás *költségességéről* sem, mely a különböző tőzsde-, óvás-, szakértő-, kereset- és ítéleti illetekben, továbbá a protegált ügygondnokok díjaiban nyer érzékeny kifejezést, a melyek szintén indokoltá tennék a tőzsdebiróság újbóli szabályozását; de elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy a tőzsdebiróságok végre valahára *véglegesen* szabályoztassanak, *szervezetük* és *eljárásuk* egy magasabb czélnak, mint pusztán a minden áron gyors ítélkezés czéljának megfelelően, *a modern perjogi elvek* alapján megváltoztassanak és azokba az igazságszolgáltatás valódi *biztosítékai* bevitessenek, hogy joggal igényt tarthassanak arra, hogy ítéletük végrehajtásánál az állami bíróságok segédkezet nyujtsanak.

Dr. Huszár Kálmán.

«Judikatura» a tőzsdén.

«Szerintem a tőzsdebiróság a magánjog szakaszaihoz és axiomáihoz épen úgy kötve van, mint minden más hazai bíróság. A törvény szabályai kivételt nem ismernek, annak intézkedései minden egyes állampolgárt egyaránt köteleznek . . .»

Dr. Wittmann Mór ur cikkének præmissáját, ha jól fogtam fel, a fenti sorok képezik. Szerinte, úgy mint szerintem is, a tőzsdebiróság eljárása csak az eljárás formája, s különösen a bizonyítás feltételei által különbözik a közönséges bíróságokétól.

Ebből a tételből aztán azt következteti, hogy a tőzsdebiróságnak mégis joga van hozzá, hogy az általános magánjognak egy állandó birói gyakorlat által alkotott szabályán tultegye magát, — én pedig azt következtetem, hogy ehhez nincs joga.

Én nem az adott esetben hozott ítélethez szólottam, hanem egyszerűen rámutattam arra, hogy a tőzsdebiróság jogilag elismert egy olyan ügyletet, a melyet erkölcsileg kárhoztatott. Dr. Wittmann ur pedig kifejtette, hogy az ügyletet nem a bíróság kárhoztatta, hanem a tisztességtelen ügyfél tisztességes kollegái, — hogy ezek az urak akkor, a mikor az ügyletet kárhoztatták, nem voltak birák, hanem kereskedők, és a mikor pedig azt jóváhagyták, már nem voltak kereskedők, hanem birák...

De talán épen megfordítva áll ez a dolog. Talán épen a birói lelkiismeret (a bonus vir) kárhoztatta az ügyletet, és talán épen a kereskedő látta jónak azt elismerni.

Az adott esetről nem szólok. Dr. Wittmann ur körülbelül úgy adja azt elő, a hogyan én hallottam és olvastam. Mindegy, akárhányszor dobta ki a paraszt a szédelgő ügynököket, akárhogy birták rá az ügynökök a parasztot, hogy a börzén játszsziék, akármennyire meg volt győződve a bíróság arról, hogy az írástudatlan paraszt az ő jogi cselekvésének és annak következményeinek «teljes tudatában volt», — csak azon jelenséggel foglalkoztam, hogy a tőzsdei bíróság ítélete saját erkölcsi ítéletének, — hogy t. kollegám szavaival éljek, — a tisztességes kereskedő véleményének ellene szólott.

Az adott esethez tehát nem szólok. Csak dr. Wittmann urnak a turpis causáról való véleményének mondok ellent. A turpis causa igen is teremt obligatiót, még pedig u. n. naturalis obligatiót. A Justinianból idézett tétel «turpis causa accipientis repetitio»-járól szól, etiam si res secuta sit.

De a visszakövetelési jog, a conditio, megszűnik: ubi autem et dantis et accipientis turpitudine versatur.... (l. 3. Dig. XII. 5.)

A rendes bíróság — igen következetesen — naturalis obligatióknak tekinti a különbözeti kötést, és abból folyólag sem egyenes, sem kontrarius keresetet nem enged. *Egyaránt* naturalisnak tekinti a kötést mind a két félre nézve. A kereskedelmi forgalom szempontjából ezt a felfogást lehet ellenezni. De a jogi dogmatika szempontjából egészen korrekt.

Ez a joggyakorlat azonban a kereskedelem érdekeire sérelmes. A kereskedelmi forgalom, melynek piacza a tőzsde, megkívánja, hogy az ő mindennapi kenyerét képező tőzsdei különbözeti kötés jogi védelemben részesüljön. Ebből a szempontból keletkeztek a kereskedelmi választott bíróságok, és ebből a szempontból ruházta fel őket az államhatalom egészen kivételes hatáskörrel. Felállított egy intézményt a kereskedelmi forgalom és annak szokásai szükségszerű védelmére. Hogy ez az intézmény aztán a kereskedelem védelmében szembehelyezkedik az állam jogával, és azt a fegyvert, a melyet a kereskedelem érdekei védelmére adtak a kezébe a kereskedelem tulkapásai által támadásra hagyja felhasználni más társadalmi érdekek ellenében, az a törvényhozónak célja és az intézménynek eszménye alig lehetett.

Megengedem, a hiba a törvényben gyökerezik. A választott bírósági szerződés formaszerűségének garantiáját el lehetett ejteni, ha a kereskedelmi életet és szokásokat ismerő kereskedők ügyletei vannak szóban. De egy figyelembe nem vett kikötés, egy át nem olvasott blankett, egy tökéletesen meg-

nem értett és fel nem fogott klausula egyszerű aláírása által egy speciális — és pedig ellentétes — érdek védelmére alkotott külön bíróság elé állítani a parasztot, — az nem lehetett a törvény célja.

A törvény itt egy kis latitude-öt tartalmaz. És a tőzsdebiróság óvatosságától és discretiojától elvárnók, hogy ezen latitude által fel ne hagyja magát használni arra, hogy olyan ügyletekkel, a melyeket a tisztességes kereskedő lelkiismerete kárhoztat, idegen osztályok és ezeknek érdekei ellen törjön. Óvja meg a különbözeti ügyletet saját területén, de ne vigye át arra a területre, a melyen ez az ótalom épen olyan veszélyes, mint erkölcstelen.

Abban sem osztom dr. Wittmann ur nézetét, hogy a tőzsdeügylet egyáltalában ne lehetne ob turpem causam megtámadható,¹ és hogy a bíróságok a conditio, a visszakövetelést, azért zárnák ki, mert a tőzsdei különbözeti ügyleteket egyszerűen *semmisnek* nyilvánítanak. Ellenkezőleg, a magánjogi cselekvés következményei alól a jog nem dispensál, — hanem legfeljebb a védelmet tagadja meg, tehát a játékra nézve azért nincs conditio, mert a játék turpis causa, a kötelem pusztán naturalis, — még pedig *mind a két félre nézve*.

Dr. Wittmann ur szerint nem Bögre Horvát Lukács lett megtévesztve, — hanem én. A mi a kifosztott paraszt tévedését illeti, az t. ellenfelem előadásából is kiviláglík. Csak épen azzal kell tisztába lenni, hogy mi a tévedés. Nézetem szerint legtökéletesebb definitióját a német általános magánjogi törvényjavaslat tartalmazza, és ezen meghatározás tipikusan ráillik a Bögre Horváth Lukács esetére. A mi pedig az én tévedésemet illeti, abban én megmaradok.

Azt hiszem, a tévedés igazi kutfejeére akkor mutattam rá, midőn azt mondtam, hogy a szóbeli tárgyalást elő kell készíteni, — hogy *jogtudó birói tagnak* kell az ügyek jogi állását ismerni és ismertetni, hogy a laikus biró, vagyis *arbiter*, csak ténykérdés felett ítélni, nem pedig nehezebb jogkérdés felett. Valóban, az ilyen eljárás — jogkérdésekben — nem lehet másforma, mint a kadi biráskodása.

Dr. Bleuer Samu.

Különfélék

— **Concha Győző** *Politiká-jának* első része jelent meg, mely az *Alkotmánytant* öleli fel. Szerző e műve úgy a gyakorlati téren mozgó politikusoknak, mint az államtudományokkal mint tudományággal foglalkozóknak fontos forrásmű fog szolgálni.

Concha «a nemzeteként élő emberek együttléti s fejlődési törvényeinek tudományát» tárgyalja. Nem foglalkozik tehát az országlás művészetével, hanem az országlás elemzésével. Célja az állam alap intézményeinek éles elemzése mellett ezek vezérgondolatát rendszeresen feltüntetni. E részben különösen kiemelendők tartjuk az államok külön nemzeti és lemeberi hivatásának következetes keresztülvitelét az állam minden életnyilvánulásaiban, melyeket a nemzeteknek mint önmagukat irányzó össz-személyiségeknek lelki egységéből magyaráz. Szerző az «Ujkori alkotmányok» című ismert művének államfejlési erndményeire támaszkodva alkotja meg elméletét s általános elméleti jellege mellett a mai európai alkotmányos állapotok magyarázatára is szolgál. Az állam alapjának, a társadalomnak szervezetét, az állammal való összefüggését a mű külön fejezetben méltatja.

Első sorban mindenütt a tudomány magyar forrásait

¹ A magánjogban is vannak relativ fogalmak. Azon ügylet, a mely *A*-ra nézve korrekt, *B*-re turpis causa lehet. A tőzsdeügylet korrekt lehet a kereskedőre, — de nem lehet az a katonára, bíróra, papra, s pláne nem az a parasztra nézve. Analogonja ennek a régiebb váltótörvényekben a váltóképesség megszorítása. A magánjogban a *cselekvési* képesség különféle korlátozásai is ebből a szempontból erednek.

tartja szem előtt, s a mellett, hogy a világirodalom termékeit kimerítően ismerteti, különös gondot fordít a magyar irodalomra és tuzás nélkül mondhatjuk, hogy Eötvösnek «A XIX. század uralkodó eszméi» című műve óta ily magas tudományos színvonalon álló munka a magyar politikai irodalomban nem jelent meg.

— **Bírói körökből** a következő sorokat vettük:

Nem szólunk az eddig megjelent kir. táblai elnöki rendeletek tartalmáról és belértékéről, mert nem akarunk kritikába bocsátkozni és egyik rendeletet a másiknak rovására kiemelni.

De nem mellőzhetjük megemlítés nélkül azt a hangot, melyet a budapesti kir. tábla elnöke körrendeletében¹ használ, midőn egyenesen polemisálni látszik a győri kir. tábla elnökének rendeletével.

A győri kir. tábla elnökének érintett rendelete fejtegette az új törvények alkalmazásának módozatait, a bizonyítási rendszer alkalmazásának és a bizonyítékok mérlegelésének elveit.

A budapesti kir. tábla elnökének rendelete pedig a következőket tartalmazza: «E helyről oly irányu tájékoztatókat nyújtani, melyek az idézett törvények, vagy azok részeinek fejtegetésével azoknak mikénti alkalmaztatására vonatkoznának, — nemcsak ez okból, hanem azért sem tartom szükségesnek, mert az új bizonyítási rendszer helyes alkalmazása és a szolgáltatott bizonyítékok mikénti mérlegelése a per tárgyat képező jogügylet érdemének elbírálását érintvén és ekként az kizárólag a függetlenül ítélkező bíró jogköréhez tartozván, az az iránybani intézkedést felügyeleti hatáskörömből kizártnak kell tekintenem.»

Ehhez nem kell kommentár.

— **A pestvidéki kir. törvényszék** ítéletet hirdet. Az elnök a vádlottakat felebbezési jogukra kitanítván, ezek — egy kivételével — felebbeznek. Az elnök természetesen az utóbbi időben nagyon elterjedt szokáshoz híven úgy akarja a felső-bíróság restantiáját kevesbiteni, hogy rárivall a vádlottakra: «Keveslik talán a büntetést? No a felsőfokon majd kaphatnak ám 5 évet is!» A vádlottak azonban megmaradnak előbbi kijelentésük mellett. Egy vádlott megnyugszik az ítéletben; az ügyész ezen vádlottra nézve szintén megnyugvást jelent be, a védő azonban felebbez, súlyosnak találván a büntetést. Az ügyész most kapja magát, ezen vádlottra nézve *megnyugvását visszavonja és felebbezést jelent be* s a törvényszék a felebbezést a védő ellenzése dacára elfogadja.

— **A szegedi bírói és ügyvédi kar** már hetek óta esténként összegyűl az ügyvédi kamara helyiségében a sommás eljárásról szóló törvény tanulmányozása végett. A törvény minden homályos része alapos megvitatás alá kerül.

— **Az 1867. évi kiegyezés.** Történelmi, közjogi és politikai tanulmány. Irta dr. Horváth János. Szerző a közjogi irodalomban már közjogi kézikönyvével számottevő munkát produkált. Jelen műve a tárgyalat kérdés monographiai irodalmának jelentős terméke.

— **Hornyik János** emlékezetére, ki Kecskemét város történetirója volt, a mely érdemeiért őt a m. tud. Akadémia levelező tagjává választotta, a kecskeméti Katona-kör emlékalbumot adott ki. A tartalmas és sok érdekes adatot tartalmazó könyvet dr. Kovács Pál jogakadémiai igazgató szerkesztette.

— **Jegyzéknapló** ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. 1895. Szerkeszti dr. Kenedi Géza. Kiadják Légrády Testvérek. E napló 31-ik folyama jelent meg s tartalmazza a naptári részen, a teljes igazságügyi czimtáron és a horvát és bécsi ügyvédek jegyzékén kívül a jelen év folyamán megjelent fontosabb miniszteri rendeleteket és az ügyvédség körébe vágó felsőbírói határozatokat. Ára 1 frt 40 kr.

— **A földmivelésügyi miniszterium** segédhivatalai ujabban csakis déli 1 és 2 óra közt adnak felvilágosítást, nagyban megnehezítvén a feleknek és képviselőiknek ügyük evidenciában tartását.

— **A numerus clausus.** Azon német ügyvédi kamarai jelentés, melyet e lapok egyik utóbbi számában említettünk, következő tartalma:

«Az ugynevezett *numerus clausus* behozatala — így kezdődik ezen jelentés — semmi esetre sem tekinthető szükséges intézménynek s megengedhetőnek. Az nem egyéb, mint a régi kinevezési rendszer rosszabbított kiadásban. Abban igaza van a porosz igazságügyérnek, hogy a feles számú versenyzők közüli kiválasztás alapjául nem fogadható el sem a szolgálati idő, sem a bejelentési elsőbbség. Utóbbi elvnek alkalmazása, menten a képzettség méltánylásától, a legcélyszerűlenebb módon, egészen a véletlenségre bizná a kiválasztást. A szolgálati kor pedig a legfontosabb forgalmi helyeken valódi nepotismushoz vezetne, tehát oly cselekményekhez, a melyek egészen ellentétben állának mind a jogszolgáltatás érdekeivel, mind a szabad ügyvédség céljaival. A *cellei* ügyvédi kamara azon véleményt terjesztette ugyan elő, hogy a kiválasztás a felebbviteli törvényszék és az igazságügyi kormányzat helyett a kamara előjárósága által történjék, meg nem egyezésük esetében a magasabb szolgálati kor döntvén az általuk kijelöltek között. De még ezen esetben is az ügyvédségre bocsáttatás a törvényi szabályok teréről átvitlenék az egyéni akarat s nézetek körébe. És a kiválasztásnál a közreműködésnek a feltörvényszékre átruházásában javulást nem is lehetne keresni. A törvényszékek azért vannak, hogy jogot szolgáltatassanak s ebben azok kitűnőek. De nincsenek arra hivatva, gyakran nem is igen alkalmasak, hogy kollegiális tanácskozás útján célszerűségi kérdéseket megoldjanak. A törvényszékek terheinek az igazságügyi kormányzat ily feladataival való szaporítása nem alapulhat valódi gyakorlati érveken. Azonfelül, ha a *cellei* kamara javaslata elfogadtnék, kedvezőtlen lenne azon ügyvédek helyzete, a kik valamely más kamara kerületéből jelentkezniének felvétel végett. A kandidátusok magasabb szolgálati korára való — fent említett — esetleges visszatérés sem mutatkozik ajánlható kiegészítő eszköznek.

Igen fontosnak jelentkezik — folytatja az előadó — azon elvi kérdés, hogy a törvény útján annyi hosszas küzdelmek útján elért ügyvédi szabadságot korlátozásoknak szabad-e kitenni. Itt nem lehet csupán a helyhez kötöttség érdekeit az ügyvédi osztálynak döntő körülményeknek tekinteni. Itt mindenesetre politikai tekintetben is nagybecsű érdek, egy egész nemzet érdeke forog szőnyegen; és nagyon rosszul illenek a német ügyvédi karhoz, ha hozzájárulásával segédkezet nyujtana a reactionárius mozgalomnak a német igazságügyi szervezetben. Azonfelül ily esetben nem is igen menekülhetne az elhatározásának önzetlensége ellen támasztható vádaktól sem.

Valamely politikai természetű biztosítékot, a mi az ügyvédi szabadságban is rejlik, csak akkor lenne szabad feladni, ha a visszaélés lehetősége iránt észszerűleg semmi aggályok sem keletkezhetnének. Ennek lehetetlenségét pedig igen nehéz lenne bebizonyítani. Habár más alakban s más elnevezések alatt, mint azelőtt, mai napság is a leghevesebb ellentétek nyilvánulnak a közéletben s törekszenek magoknak a legszenvedélyesebben érvényt szerezni. Azért jelenben is teljesen indokolt meg nem engedni azt, hogy az ügyvédség szervezete valamely uralkodó pártirányzat céljaira hatalmi eszközzé alakuljon.»

A mellékleten közöljük a multkor megkezdett pénzügyi miniszteri rendelet befejezését és a budapesti kir. tábla elnökének körözö irata.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin Társulat nyomdája

¹ Közölve a *Jogt. Közl.* 44. számának 351. lapján.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

jéltre	...	6	rt
nevevétre	...	3	rt

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogtörténelem és kutatási módszerei. Dr. REINER JÁNOS ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Mint fél vagy mint tanu hallgatandó-e ki a sommás eljárásban a perben nem álló ama harmadik személy, a kinek az 1868. évi LIV. tcz. 225. §-a értelmében eddig az eskü volt odaitélhető? Dr. GYURKOVICH LÁSZLÓ budapesti VI. ker. kir. aljárásbírótól. — A büntető-törvénykönyv 309. §-a. MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől. — «Judikatura» a tőzsdén. Dr. WITTMANN MÓR budapesti ügyvédtől. — A magánokiratok bizonyító ereje az 1893. XVIII. tcz.-ben. Dr. TELLER MIKSA-tól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A jogtörténelem és kutatási módszerei.

Mind inkább megerősödik azon felfogás és irány, mely a jogász tudás és képzettség egyedüli és végső céljául a pozitív törvény ismeretét tüzi ki.

Ez azon felfogás, mely a jogtudományt a «törvényhozás szolgáltójának» tekinti és feladatát a törvény magyarázásában találja. A jog itt már nem tudomány, hanem a törvények által szabályozott viszonyok és ügyletek kezelésének, s az azok körül fölmerülő viták s összeütközések elintézésének mestersége. A jog itt ki van tépve gyökeréből, félre van téve a történelmi fejlődés, a melynek egyik hatalmas része a jog, félre van téve az élet, a melyből kell kikelnie a jognak, félre vannak téve a társadalmi, politikai, erkölcsi, gazdasági, nemzetközi viszonyok, a melyek között és a melyekkel együtt nőhet csak fel és élhet csak meg a jog.

Pedig ezen elemek és erők nélkül nem marad meg egyéb a jogból, mint hideg, élet nélküli chablonok; a törvényhozónak imperatív, parancsoló szava és a jogász képzettség a szakaszok mechanikus alkalmazásává sülyed, a hol az egyedüli segédeszköz a jogi hermeneutika néhány formális szabálya, milyen pld. az alaki jog, nem rontja le a materiális jogszabályt, a későbbi jogszabály derogál a korábbinak s a milyen szabályokat tartalmaznak a római jogból vett regulae juris a Liber Sextusban.

Ezen iránynak megerősödéséből csak igen természetes következménynek tekintem azon jelenséget, a melyet egy hozzám közelebb álló tudomány szakra nézve példaképen emelek ki, azon jelenséget, hogy igen sok jogásunkat már rég foglalkoztatta azon gondolat, hogy az egyházjog tudományát igen könnyen és célszerűen lehet részekre bontani és besorozni a különböző pozitív tudomány szakokba, így a házassági s a kegyuri jogot a magánjogba, a főpapi székek betöltését a közjogba, a peres eljárást a törvénykezési eljárásba s így tovább; épen oly természetesnek találom ezen felfogás mellett azt is, hogy ezen irány neveltjei nem tudják az egyházjognak, mint önálló tudomány szaknak, megérteni helyét és szerepét azon pillanatban, a melyben az állam saecularisál és törvényhozásilag szabályoz több oly jogintézményt, melyet addig az egyház szabályozott s kezelt.¹

¹ Ezen példakénti kérdésről más alkalommal fogok behatóan szólni, ma csak azt jegyzem meg, hogy pl. Németországban, a hol nemcsak polgári házasság van, hanem az állam még az egyházi funkciók végzésére, a papi nevelésre, az egyházi fegyelmi hatalom gyakorlására nézve is alkotott törvényeket, a mikre nézve l. pl. Kohl Lehrsystem d. Kirchenrechtes und der Kirchenpolitik Freiburg i. B. u. Leipzig 1894. 183. s köv. lapjait, — itt az egyházjog tudománya ezen állami szabályozások miatt nem hanyatlott, hanem folyton megtartja magas állását.

Erre megadja a magyarázatot azon irány, mely nem ismeri a jogot, mint tudományt, hanem csak mint pozitív jogszabályok foglalatát, s ennek magyarázati szabályait, s a mely irány egyik jellemző vonása az, hogy a mint valamely létező pozitív jogszabályok rendszere félretétegetik, azzal együtt félretétegetik jogász tudásunk egész összessége.

Ezen irány nemcsak nálunk uralkodik.

Ehrenberg Victor göttingai egyetemi tanár ezen évi január 24-én a bécsi jogászegyletben a jogász képzésről és a német jogtörténelemről tartott előadásában épen ezen irányt veszi alapul és kiinduláspontul.²

Ő a német jogász képzettségről constatálja azt, hogy az hanyatlóban van, s hogy ennek oka abban fekszik, hogy a jogász kar nem emelkedik túl a practicus élet szükségletein, s kizár tudásából minden magasabb s ideálisabb vonást és elemet.

Ezt az ideális elemet kell visszaadnunk a jogász képzettségnek, s ezzel meg kell nemesíteni a mai jogász mesterséget s föl kell emelni a tudomány magaslatára a jogtudomány erejével és segélyével.

Ezen feladat megoldásának első eszköze minden esetre annak megismerése és megismertése, hogy miként fejlődik, miként alakul, miként lesz a jog?

Mihelyt belehelyezkedünk ezen fejlődés menetébe, mihelyt a jogász kar megérti, hogy reá nézve nem idegen terület és munka annak megismerése, hogy mily erők működnek a jogélet belsejében, mihelyt megtanulja megismerni azon okokat s eszméket, a melyek a jog történelmi alakulását vezették, arra elhatározólag s alakítólag hatottak, mihelyt megismeri a jogot producáló emberi szellem tevékenységét, s nem csupán a productum külső jelentkezését és megérti a kapcsolatot, mely a folyton mozgó és élő jognak előbbi szakaszai és a későbbi fejlődési szakaszok, valamint a jelen között is létezik: ezzel megnyeri annak alapját, hogy az élet és jogviszonyokat a maguk valódi mivolta szerint mérlegelje s átérzeze bennök a reális életet.

Ezen fejlődés tanulmányozása gazdag jogász képzési eszköz, mely az önálló ítélő képességet fejleszti és megerősíti, mely megmutatja, hogy a jog az összes kulturális fejlődésnek s életnek szükségszerű része, s a joggal foglalkozó osztály feladata beleesik az összes sociális, politikai, kulturális, gazdasági feladatok keretébe, s mely megtanít magasabb szempontok szerint tekinteni magát a jogot s az életviszonyokat, mert egyike azon munkáknak s tevékenységeknek, a melyek a ható okokat és a működő erőket keresi és földeríti.

Ezen képzési eszközt pedig nyújtja a jogtörténelem, a jog fejlődésének a történelme.

A jogtörténelem alatt azonban nem érthetjük pusztán annak egyszerű leírását, hogy egyes fölvetett korszakokban milyen jogintézmények voltak s milyen volt azoknak alakja s külső jelentkezése, nem is lehet az a pozitív jogi szabályozásoknak pusztá történelme — milyen pld. Kelemen Historia juris hungarici-ja, vagy a Szlemenics-féle Magyar törvények törté-

² Dr. Victor Ehrenberg: Die deutsche Rechtsgeschichte und die juristische Bildung. Leipzig 1894.

nete,¹ — hanem értjük azon tudományt, mely foglalkozik az állami és társadalmi szervezet koronkénti fejlődésének fel-derítésével.²

Ezen állami és társadalmi fejlődés földerítésének tudománya reá vezet arra, hogy mily közös eszmék éreztetik hatásukat s mily egyenlő ható ok vezet ezen fejlődést.

Az eszmék és ható okok közössége megszabja a kutatásnak irányát, a melyre a kutatási módszerek megbeszélésénél fogok visszatérni.

Ezen ponton csak az bir szereppel, hogy a jog fejlődését vezető erők, az okok és eszmék adják meg főleg ezen tudománynak a jelentőségét. — Feladata e tudománynak kettős:

1. A jogtörténelem hivatva van a létező jog alkalmazását és megértését elősegíteni az által, hogy az egyes érvényben levő jogintézményeket s szabályozásukat keletkezésükben s fejlődésükben megismerteti, visszavezeti alapjukra, megmutatja, hogy mily szükséglet, vagy minő más ok folytán keletkeztek, mi volt azok természete, tartalma, mik voltak hatásai; később minő hatások alatt álltak s minő változásokon mentek át; ezen irányban a jogtörténelem, mint a létező jognak segédeszköze szerepel;

2. Magasabb feladata az, mely a létező jogtól független, s a mely feladata értelmében, mint önálló tudományszak megismertet azzal, hogy miként létesíti az emberi gondolkodás, az emberi szellem, a legkülönbözőbb okok hatása alatt a változó formációju társas együttlétnek föltételeit és szabályait.

Vagyis kiindulhat a jogtörténelem a létező jogból és ennek felvilágosítása s könnyebb megérthetése végett visszatekint a létező jog egyes intézményeinek multjára.

Vagy pedig előadja és megmutatja a jogtörténelem a jognak, a jog fejlődésének történelmét, tisztán mint ezen hatalmas tényező fejlődésének s alakulásának menetét, elől-ről kezdve, s teszi ezt azért, hogy megmutassa, milyen uton jutott a gondolkodó és alkotó ember jogintézményeihez s jogi szabályozásaihoz.

Az első esetben nincs többre szükség, mint azon jogintézmények multjának keresésére, a mely intézmények ma is léteznek, s ezen intézmények körül sem kell a kutatásnak többre kiterjednie, mint annak megkeresésére s földerítésére, hogy milyen volt ezen jogintézmények alakulása, minő változásokon ment az keresztül időnként, koronként.

(Folyt. köv.)

Dr. Reiner János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mint fél vagy mint tanu hallgatandó-e ki a sommás eljárásban a perben nem álló ama harmadik személy, a kinek az 1868. évi LIV. tcz. 225. §-a értelmében eddig az eskü volt odaitélhető?

Az 1893. évi XVIII. törvényzcikkbe lefektetett nagy elv, a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve mellett fölöslegesnek tűnhetik fel első tekintetre e kérdés fölvetése, Épen ezért, nehogy olvasatlanul hagyják az új perjog iránt érdeklődő jogászok e szerény cikket, egy konkrét esetet terjesztek elő, a melynek eldöntésénél, azt hiszem, ki fog világlani, hogy érdemes e kérdés felett eszmecserét váltanunk,

A. pert indit *B.* ellen s tőle megrendelt áruk vételárát követeli; *B.* tagadja a megrendelést s előadja, hogy *A.*-t nem is ösmeri, vele soha se érintkezett s *A.*-nak *C.* nevű utazó ügynökét is csak egyszer látta, a midőn neki az *A.*

¹ Emericus Kelemen: Institutiones juris privati hungarici Pest 1814 című művében, Compendium Historiæ juris hungarici czimen 1. s köv. I. Szlemenics Pál: Törvényeink története a m. tud. társaság évkönyveiben VI. s köv. köt. Budán.

² Hajnik Imre: Egyetemes európai jogtörténet Budapest, 1891. 3-ik kiadás 2. lap

árut megvételre ajánlotta, s a midőn ugyanez ügynök előtt kijelentette, hogy a kínált árukra egyáltalán nincs szüksége. *A.* beismeri, hogy *B.*-vel személyesen nem érintkezett, s miután a *C.* ügynök és *B.* alperes között folyt beszélgetésnél tanu nem volt jelen, kéri, hogy a bíróság, a megrendelés igazolhatása céljából *C.* ügynököt, mint tanut hallgassa ki; *B.* az alperes, természetesen ellenzi *C.* ügynöknek, mint a vételi ügylet állítólagos megkötésénél az *A.* nevében eljáró félnek tanuként leendő kihallgatását s kéri, hogy a törvény 95. és illetve 96. §-a értelmében — más bizonyíték fen nem forogván — ő, a bizonyító fél ellenfele hallgattassék ki eskü alatt. Ez ellen meg *A.* tiltakozik, azzal érvelvén, hogy a törvény a perben nem álló harmadik személynek, mint félnek, eskü alatti kihallgatását nem ismervén, ő ennek a kihallgatásával tanubizonyítékot fog produkálni s így a 95. §-a nem alkalmazható.

A törvény 95. §-a kétségben hágy az iránt, hogy fél alatt a perben felperes, vagy alperes gyanánt szereplő felet, vagyis magát a peres felet, avagy a vitássá lett jogügylet megkötésénél a peres fél nevében eljáró feleket, esetleg a jogelődöt kell-e értenünk, Annál nagyobb pedig e kétség, a törvény szavait tartva szem előtt, mert a második bekezdés még külön is kiemeli, hogy:

«A bíróság a per körülményeihez képest belátása szerint itéli meg, hogy több *partárs* közül, a közkereseti, vagy betéti társaság több tagja közül, vagy jogi személy több képviselője közül, egyet vagy többet, vagy valamennyit hallgassa-e ki eskü alatt.»

Mondhatnók, hogy a szómagyarázat mellett amaz eredményre jutunk, mikép a törvény az eskü alatt kihallgatható fél alatt magát a peres felet érti s csak a kiskorúak, gondnokoltak és a csődtömegek pereiben tesz — azonban itt is csak látszólagos — kivételt a szabály alól, midőn a bíró belátására bizza, hogy a felet, vagy törvényes képviselőjét, a közadóst, vagy a tömeggondnokot, avagy mind a kettőt hallgassa-e ki eskü alatt. Már pedig a kivétel is csak a szabályt erősíti meg. Most, hogy a §. második bekezdésére még visszatérjek, a jogi személy több képviselője alatt se lehet olyanokat értenünk, a kik a jogi személy hivatott képviselőinek a megbízásából járnak el, hanem csak magukat e hivatott képviselőket, a kik a jogi személyt, mint ilyent egyáltalán repraesentálják. Ez kitűnik a bekezdés egész tartalmából, mely ama peres felekről intézkedik, a kik, vagy a melyek kifelé több egyén által képviseltetnek.

Kérdés tehát, hogyan fogjuk alkalmazni a perjog szabályait a felvetett konkrét kérdés eldöntésénél? S itt állhat elő az az eset, hogy valaki azt mondhatja: meddő vitát folytatunk, mert hiszen a törvény 64. §-a értelmében a bíró a bizonyítékokat szabadon mérlegeli, és pedig a 99. §. szerint a fél vallomásának a bizonyító erejét is, és így, miután a tanu megesketése mellőzésének a 91. §-ban felsorolt esetei a 98. §. szerint a félre kiterjesztettek, teljesen közömbös, hogy *C.* kereskedelmi meghatalmazott mint tanu, vagy mint fél lesz-e kihallgatva. Azt is mondhatná továbbá, hogy épen emez okoknál fogva módjában áll majd a bírónak megakadályozni azt is, hogy a bizonyítási teher szabályai ki ne játszassanak. Mert, azt hiszem fölösleges mondanom, hogy a mi esetünkben a megrendelés bizonyítása, az ezt tagadó *B.* vel szemben *A.*-t, a felperest terheli; továbbá, hogy miután *A.*-nak a nevében *C.* ügynök, mint meghatalmazott járt el, a ki az ügyletet az *A.* nevében megkötni jogosított volt: a megrendelésről, vagyis a bizonyítandó ténykörülményről, csupán a vételi jogügylet körül eljáró feleknek, *C.* ügynöknek és *B.* alperesnek van közvetlen tudomása.

Ha a törvény 95. §-a a felek eskü alatti kihallgatását minden korlátozás nélkül megengedné, magam is azt mondanám, hogy fölösleges a felvetett kérdés vitatása, mert a bíró a mi esetünkben egyszerűen mellőzi majd *C.*-nekihall-

gatását és *B.*-t, az alperest hallgatja ki eskü alatt. De a hivatkozott és a 96. §-ban foglalt megszorító intézkedések mellett kevés bírót fog meggyőzni az általam példaképen felhozott ellenvetés arról, hogy neki a jelzett konkrét esetben kötelességében és egyszersmind módjában is áll megakadályozni a bizonyítási teher szabályainak kijátszását. Mert, ha a bíró a törvény szavait veszi irányadóul, akkor, — a meghatalmazottat félnek nem tekintvén — *C.* ügynököt, mint tanut fogja kihallgatni, s ha a 91. §-ban felsorolt esetek egyike sem forog fenn, ugyanőt vallomására meg is hitegeti, s *B.* alperesnek a kihallgatását a 95. §. értelmében azért mellőzi, mert a fél csak akkor hallgatható ki eskü alatt, ha más bizonyíték egyáltalán nem forog fenn, vagy ha a bizonyítékok kiegészítése válik szükségessé. Már pedig a jelen esetben tanubizonyíték producáltatott, a melyet azután a bíró, ha a vallomás teljesen aggálytalan volt, a 64. §. értelmében perdöntő bizonyítéknak fogad el, s a mennyiben a megrendelést igazolta, *B.* alperest a tanuvallomás alapján a kereset értelmében elmarasztalja. Pedig ez anomalia, mert *B.* alperest minden jogos ok nélkül sodorja rosszabb helyzetbe, mint a milyenben volna, ha *A.* személyesen jár vala nála kinálni a portékáját. Az utóbbi esetben ugyanis a bíró a 95. §. értelmében, más bizonyíték hiányában elrendelné az alperes, esetleg mindkét fél eskü alatti kihallgatását s a 96. §. alapján rendszerint *B.*-t bocsátaná esküre. Tegyük fel most már, hogy *B.*-nek a vallomása aggálytalan, akkor a bíró a 99., illetve a 64. §-ban biztosított jogával élve, *B.*-nek a vallomását fogadja el bizonyítéknak, s *A.*-t, a felperest keresetével elutasítja. Kérdem most már, hogy a két azonos jogesetben — mert hiszen a meghatalmazott a fél nevében jár el s így az esetek perjogilag tényleg azonosak — mi alapon variálható a bizonyítási tehernek mind a két esetnél azonos szabálya?

De, ha *C.* csak mint tanu hallgatható ki, nehéz is lenne megokolnia a bírónak elutasító ítéletét még akkor is, ha a bizonyítási teher szabályait tartva szem előtt, a 95. §. erőszkos magyarázata mellett elrendelné *B.* alperesnek eskü alatt leendő kihallgatását. Mert tegyük fel, hogy úgy *C.* ügynöknek, mint tanunak, valamint *B.* alperesnek, mint félnek a vallomása teljesen határozott, bár homlokegyenest ellenkező s a 91. §. egyik esete sem forog fenn, és így úgy a tanu, mint a fél esküre bocsátatott: kérdem, elegendő indok lesz-e a felperes keresetének az elutasítására annak a megemlítése, hogy a bíró azért nem vette figyelembe a tanu vallomását, mert annak a kihallgatása által a bizonyítási teher szabályainak a kijátszása czéloztatott? Hiszen a felperes csak törvényadta jogával élt és bizonyítási kötelezettségét teljesítette, a midőn keresete jogalapjának beigazolása céljából tanuja kihallgatását kérelmezte!

És e circulus vitiosusból az se vezetheti ki a bírót, ha azért, mert a *peres felek közül* a bizonyítandó tényről csupán *B.* alperesnek van közvetlen tudomása, a tanu kihallgatásának mellőzésével magát *B.*-t hallgatja ki eskü alatt. Mert először ez esetben a felperest, ki semmit se bizonyított, feltétlenül elutasíthatja, ha ő maga nem kéri *B.*-nek a kihallgatását, s mert a tanu kihallgatásának illetően mellőzése egyenesen törvénytelen lenne, a mennyiben — miután a 64. §. csak a bizonyítékok mérlegeléséről szól s nem a tanu megnevezése, hanem annak a vallomása a bizonyíték, a mi mérlegelhető — törvényes ok nélkül fosztaná meg *A.*-t ama jogától, hogy kereseti állításainak a bizonyítását tanuja kihallgatása által legalább is megkísérelje.

Világos ezekből, hogy, ha a törvény szavaihoz ragaszkodunk, a felvetett kérdést nem tudjuk megoldani a nélkül, hogy vagy a bizonyítási teher szabályait, vagy a törvény 95. és illetőleg 96. §-ának s az 1868. évi LIV. tcz. 204. §-ának az intézkedéseit meg ne sértsük. Ha *C.*-t tanuként hallgatjuk ki s különben aggálytalan vallomását bizonyítéknak fogadjuk

el, akkor sérelem esik a bizonyítási teher szabályain, respective *B.*-nek a helyzetén, a kivel szemben *A.*-nak nem volt joga a saját (= meghatalmazottja) vallomása alapján ítéletet kérni s a kinek meg az a joga lett volna meg, ha *A.*-val közvetlenül érintkezik, hogy önmagát kérje eskü alatt kihallgatni s egyszersmind meg is esketni. Ha pedig *C.*-t ki nem hallgatjuk vagy meg nem esketjük — feltéve, hogy a 91. §. esetei fenn nem forognak — avagy aggálytalan és esküvel is megerősített vallomása daczára *B.*-t is kihallgatjuk eskü alatt: akkor beleütközünk negativ módon a 85. §-nak s positive az 1868. évi LIV. tcz. 204. §-ának és az 1893. évi XVIII. tcz. 95. §-ának az intézkedéseibe.

Arról nem is szölok bővebben, hogy, ha a bíró mind *C.* tanut, mind pedig *B.* alperest kihallgatja s az elsőt, a mennyiben a 91. §. egyik esete nem forog fenn, az 1868. évi LIV. tcz.-nek az 1893. évi XVIII. tcz. 93. §-a által hatályában fentartott 204. §-a alapján s *B.* alperest az előbbi tcz. 96. §-a értelmében megesketi, milyen tág teret nyit a hamis esküknek. Gondoljunk csak a kereskedelmi perek egy igen nagy százalékára, a mely esetekben az ügyletet kereskedelmi utazók közvetítik, a kik sok esetben — s erre bírói tapasztalataim tanítottak — nagyon is rajta vannak, hogy tanuk nélkül érintkezzenek a kapacitálendő féllel.

Pedig a törvényhozás ezt lehetőleg körülírni kívánta, a mint azt a javaslat indokolásának következő passusa fényesen bizonyítja: «Egyébiránt a javaslat lehetőleg kerüli a felesleges és ellentétes esküket, midőn a felek eskü alatti kihallgatását csak akkor engedi meg, ha a bizonyítás más módon nem eszközölhető . . . továbbá, midőn . . . szabály szerint csak az egyik felet engedi vallomásának esküvel való megerősítésére bocsátani.»

És most jutottunk el oda, hogy kimondhatjuk, miszerint, ha a törvény nem nyújt támpontot arra, hogy az e cikkkecske címében említett személyek kihallgatásánál, habár tanuk is azok, a 95. §. amaz esetében, a midőn az ügylet körül eljárt szerződő felek (jogelőd, meghatalmazott) vallomásain kívül más bizonyíték fenn nem forog, a 95. és 96. §. intézkedéseit alkalmazhassuk: akkor nagy hézag van a törvényben, a melynek a kitöltéséről okvetetlenül gondoskodni kell. Pedig több véleményt volt már alkalmam hallani, a melyek mindegyike oda konkludált, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 225. §-ában említett személyek az 1893. évi XVIII. tcz. 95. §-ának megsértése nélkül, mint felek ki nem hallgathatók. És e véleményeknek van is alapja, mert a 87. §. 2. pontja egyenesen tanuknak is nevezi e perben nem álló személyeket.

Azt hiszem tehát: sikerült meggyőzőn az érdeklődőket arról, hogy a kérdés fölvetése a jogszolgáltatásban felmerülhető s általános vonásokban fentebb jelzett kontroversiákat véve figyelembe, nem mondható egészen fölöslegesnek.

És most, legyen szabad kifejezést adnom a magam szerény véleményének. Ugy tartom, hogy szükséges lett volna a törvényben kifejezetten megmondani, hogy a «96. §. intézkedései amaz esetekben is alkalmazandók, a midőn a perben álló harmadik személynek, ki mint jogelőd, meghatalmazott stb. jelentkezik és az ellenfélnek van csupán a bizonyítandó ténykörülményekről közvetlen tudomása». De van nekünk módunk a törvény szelleméből, a legis ratióból kimutatni, hogy emez intézkedés legfeljebb — hogy úgy mondjam — tollban maradt, de elejtése nem czéloztatott. Mert nekem az a véleményem, hogy bár a czimben jelzett személyek tanuknak tekintendők, mégis, amaz esetben, a midőn a bizonyítandó ténykörülményről csupán nekik és a velők szerződött perbeli ellenfélnek van tudomása, az ő kihallgatásuknál és esküre bocsátásuknál a 96. §. intézkedései alkalmazandók.

Az általános jogszabályok szerint kétségtelen, mikép a meghatalmazott — hogy ennek a személyénél maradjunk — e minőségében elvállalt kötelezettségei által megbízóját kötelezi; hogy a megbízás körén belül végzett magánjogi tény-

kedés — bennünket ez érdekel közelebbről — nem a meghatalmazottnak, hanem a megbízónak a cselekménye. A meghatalmazott személye a megbízás folytán teljesített működésénél nem jön figyelembe; ő — hogy így szóljak — csak mintegy keze a megbízónak, kéz, a mely a megbízó helyett cselekszik. Számtanilag fejezve ki a viszonyt, a meghatalmazott = a megbízóval. A mikor tehát a meghatalmazott az általa létesített ügylet mellett tanuskodik, tulajdonképen maga a megbízó tesz a saját ténye mellett tanúságot. Ebből pedig az következik, hogy ha a perjogban a felek által teendő tanúságtételről beszélünk, fél alatt a megbízó peres fél helyett eljáró meghatalmazottat is értjük. Nem csupán a felperes és alperes a fél ebben a vonatkozásban, hanem felek azok is, a kik a vitássá lett, a per tárgyát képező jogügylet körül, habár a peres felek nevében is, mint megbízottak jártak el. Az 1868. évi LIV. tcz. 225. §-a egyenesen e felfogásnak adott volt kifejezést. Már pedig, ha e felfogás helyes, akkor az is bizonyos, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 95. és 96. §-a nem akarhatta azt, hogy a meghatalmazott vallomása olyan «más bizonyíték»-nak legyen tekinthető, a melynek legfőbb kiegészítése kívánható, de a mely — ha különben aggálytalannak találtatott — egyes esetekben, így a például felhozottban is, elüsse a saját személyében eljáró felet attól, hogy eskü alatt kihallgattassék, s ez által egyszersmind kerékbe törje a bizonyítási teher szabályait. Nem akarhatta, hogy jobb helyzete legyen a bizonyító félnek az esetben, ha utazói által köti meg ügyleteit, sem mintha saját személyében járt volna el. Nem, mert ez ellenkezőnek az igazsággal, ellenkezőnek ama célzattal, a melyet maga elé tűzött s a melynek a jó bíró kezében hathatós eszközül is szolgál. És hogy ezt tényleg nem akarta, kitűnik a 64. §-ból is, a mely ezt mondja második bekezdésében: «A bizonyítási teher szabályait. . . . a jelen §. rendelkezése nem érinti.»

Találunk erre különben támpontot a javaslat indokolásában is. «A 94. §. általában a felek kihallgatásának szabad mérlegelését állítja ugyan fel szabályul, mindazonáltal az intézménnyel való lehető visszaélés meggátlása céljából kimondja, hogy valamely tényállitás *egyedül csak a bizonyító félnek eskü alatti vallomásával* csak akkor bizonyítható be teljesen, ha a kihallgatást az ellenfél kérte.» *Mi más ez, mint egyenes negatívja annak a felfogásnak, hogy a 96. §. intézkedései az általunk tárgyalt esetekben nem alkalmazhatók.*

Különben is tudjuk, hogy a felek eskü alatt való kihallgatásának perjogi intézménye hivatva van pótolni a régi perjog fő- és pótesküjét. S a midőn az igazságügyi bizottság azt mondja jelentésében: «hogy azokban az esetekben, melyekben a feleknek eskü alatti kihallgatása *hivatva van a fideszkü általi bizonyítás helyettesítésére . . . az, a mennyiben lehetséges, az uralkodó felfogáshoz simuljon*, és a bírónak határozott utmutatást szolgáltatson arra nézve, hogy mindkét fél kihallgatása esetében melyiket bocsássa a meghatározott sorrendben nemcsak vallomásra, hanem eskü letételére is» — implicite kimondja azt is, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 225. §-ában kifejezést nyert uralkodó felfogáshoz a törvénynek, a mennyiben lehetséges, szintén simulnia kell. Amaz egyetlen egy, a törvény szellemének megfelelő eset pedig, a mely itt lehetséges, nem más, mint az, hogy a 225. §-ban (régierrend) említett személyeknek tanukként való kihallgatásánál, ha ezeknek és a perbeli ellenfélnek a tudomásán kívül más bizonyíték fen nem forog, úgy a vallomás sorrendjére mint az esküre bocsátásra nézve alkalmaznunk kell az új törvény 96. §-ában foglalt szabályokat.

A mennyire egy cikk szűk keretében lehetséges, azt hiszem, sikerült kimutatnom felfogásom helyességét. Most átadom a szót a nálamnál hivatottabbnak.

Dr. Gyurkovich László
budapesti VI. ker. aljárásbíró.

A büntető-törvénykönyv 309. §-a.

Büntető-törvénykönyvünk egyik legsajátságosabb hangzású §-a a 309. §. Nézzük és vizsgáljuk meg közelebbről.

Mindenekelőtt sajátságos a szakasznak bevezető része. «A ki azon szándékkal, hogy másnak egészségét megrontsa, mérget vagy más ártalmas szert ad be, vagy bármi más módon alkalmaz. . . .» Itt egy kissé meg kell állanunk.

Feltűnő, sőt érthetetlen e mondat. A törvény felteszi, hogy laikus ember meg tudja határozni, hogy melyik azon határvonal, a hol a mérge megrontja az egészséget, de az élet kioltására még nem alkalmas. Vagy más szavakkal: A törvény felteszi a laikus emberről, hogy meg tudja határozni a mérgeknek vagy más ártalmas szernek azon dosisát, mely az élet kioltására még nem, de az egészség megrontására igen is alkalmas. A törvény felteheti ezt, mi azonban jól tudjuk, hogy ez képtelenség, és hogy csak a szakértő orvos, gyógyszerész vagy vegyész ismeri a mérgeknek és egyéb ártalmas és életveszélyes szernek hatását praecise meghatározni. A törvény azonban *minden állampolgárnak egyaránt szól*. Ha ez így van, akkor a Btk. 309. §. bevezető része érthetetlen. Mert nézetem az, hogy laikus ember, a ki a mérgeknek és életveszélyes szereknek használatában járatlan, ha valakinek, vagy a mint a Btk. mondja, «másnak» mérget ad be, ezt csakis *ölési szándékkal* teheti. Mert ha «másnak» csak egészségét akarja megrontani, erre *mérge* nem kell, van erre számos más út is. Így tehát mérgezési esetekben az *ölési szándék* nézetem szerint a tettesben — ha ez laikus ember — mindig praesumálható lévén, már ez okból is különösnek tűnik fel előttem a Btk. 309. §. bevezető része.

Ugyanezen szempont alá esik a szakasz folytatása is, mely azt mondja hogy: «ha a szer életveszélyes, *de ölési szándék nélkül* adatott be, vagy alkalmaztatott». Én magamnak nem képzelhetek embert, ki nem ismervén alaposan a *mérgeknek és életveszélyes szereknek* hatását, ha azokat mégis használja, azokat csakis súlyos testi sértés előidézésére akarná használni. Ellenkezőleg az ily szereknek laikus ember által való használata mögött mindenkor ott lapang legalább utolsó ratióként a tettes mögött az «ölési szándék». Ily viszonyok közt feleslegesnek tűnik fel a 309. §., úgy a mint az stylistikájában jelentkezik. Mert ott vannak a Btk. 278. és 279. §-ai. Tessék a *tettesnek bebizonyítani*, hogy csak súlyos testi sértést akart elkövetni, nem pedig egyenesen az ember élete ellen törni. Mert — a mint mondtam — mérge használatánál mindig az *ölési szándék* praesumálható laikus embernél.

Még különösebbnek jelentkezik ezen 309. §., ha azt a büntető-törvénykönyvnek XX. fejezete alá foglalt, a testi sértésre vonatkozó többi szakaszaival, nevezetesen a 303. és 306. §-okkal hasonlítjuk össze. A Btk. XX. fejezetében foglalt összes szakaszok csak *általánosságban* testi sértésről szólnak; az *eszközöket*, melyekkel a sértések elkövetetnek és elkövetethetnek, nem említik. Még e szavakat: «eszköz» vagy «mód» sem használják. Igen természetesnek tartom ezt. Annyi a mód és eszköz, melylyel testi sértés elkövethető, hogy a törvényhozó annak vagy azoknak felszámítását merőben lehetetlennek tartotta. Másképp áll a dolog a 309. §-nál. Itt a törvény már egyenesen «*mérgekről*, ártalmas vagy életveszélyes *szerről*» szól, melylyel a testi sértés elkövetetnek. És míg a súlyos testi sértés folytán bekövetkezett halál esetében, lett legyen a sértés *bármi módon*, és *bármely eszközzel* elkövetve, a Btk. 306. §-a *5 évi minimális szabadságbüntetést szab ki*, addig a *mérge* vagy más életveszélyes *szer* beadása vagy alkalmazása folytán beállott halál esetében a tettes *minimális szabadságbüntetése 10 évi fegyház*. Ez mindenesetre feltűnő rendelkezése a törvénynek, mely rendelkezés alapjának és belső okának kutatása feletőbb érdekes eredményre vezet.

Vegyük a következő esetet: Valaki alvó atyját boszúból, mert azt hallja, hogy őt örökségéből ki akarja tiltani, éles késsel szeme világától fosztja meg, a miből atyja halála következett be. A tettes büntetése a 306. §. szerint a 91. §. alkalmazása mellett *5 évi fegyház*. Egy nő szeretőjét vitriollal önti le szerelemfáltásból, és az illető ennek folytán látótehetségét elvesztette és meg is hal. A nő büntetése, ha a törvényt betűje szerint interpretáljuk, a 309. §. második kikezdése szerint, a 91. §. alkalmazása mellett *10 évi fegyház*. Hol itt a ratio? Az, a ki atyját aljas indokból késsel fosztja meg szeme világától, és ennek következtében életétől, erősen különbözik attól, a ki ugyanazt a cselekedetet szeretőjén szerelemfáltásból, tehát habár ostoba, de mégis csak neme-
sebb indokból vitriollal hajtja végre, és mégis, ha mindkét esetben a bíró bölcs mérlegeléssel a Btk. 91. §-át alkalmazza is, az előbbi *5 évi szabadságvesztés*-büntetéssel menekül, míg az utóbbi *10 évi fegyházbüntetéssel* lakol aránylag sokkal kevesebb sulyu tetteért. És csakis azért, mert az előbbi *kést*, az utóbbi *vitriolt* használt.

Ide jutunk, ha a törvényt és ennek szakaszait egymástól elváltan, a szakaszokat külön-külön egészként értelmezzük; ha a törvényt és ennek szabványait nem mint szerves egészet, mint egységet vizsgáljuk, hanem a holt betűket tartjuk zsinórmértékül, ha a törvény *betűje* és nem a *legis ratio* a mérvadó. Pedig, ha közelebbről vizsgáljuk és kutatjuk a törvényt, fel kell, hogy tűnjék előttünk ezen itt esetelt óriási anomália, és kell, hogy okát fürkészsük ki a Btk. e feltűnő rendelkezésének.

A törvényhozó ok nélkül ily rendelkezést nem vesz fel a törvénybe. Arra is tekintettel van, és kell is, hogy legyen, hogy a bíró nem alkalmazhatja mindig a Btk. 92. §-át (nem is tanácsos ezt általánosítani), mely §. által az egyensúly a törvény kétféle dispositiója között helyreállítható, hanem tekintettel van arra, hogy a törvényszakaszok a legtöbb esetben meztelen alakjukban, és csak néha a 91. §. köpenyével alkalmaztatnak, és így — mondom — fel kell tennem, hogy a törvényhozó, a midőn a Btk. XX. fejezetében foglalt rendelkezéseket felvette a törvénybe, tudta, hogy mit tesz. Hol találom tehát a kulcsot azon rejtély megfejtéséhez, mely az itt említett szakaszokban foglalt dispositiók különféleségében fekszik?

Egy másik anomália is szembeszökő, ha a Btk. 306. és 309. §-ai *betű* szerint való alkalmazását vesszük. Köztudomású, hogy a férfi és nő testalkatánál, természeti hajlandóságainál, physikai és physiologiai okoknál fogva sértésre rendszerint egymástól lényegesen különböző eszközöket használnak. A *férfi* fegyverrel, késsel, törrel, bottal, ököllel stb. támad meg és sért; — a *nő* vitriolt marólugot, paprikát stb. használ boszujának kitöltésére. *Természetéből az ember nem vetkőzhetik ki*. Ha már most a *férfi*, ki az általa megszokott eszközzel — mondjuk késsel — halált okozott sulyos sértést követett el, *5 évi minimális* büntetéssel sujtatik (306. §.), a *nő* pedig, ki szintén a nőknél szokásos vitriollal vagy más maróluggal ejtett valakin halált okozott sulyos testi sértést, *10 évi minimális* büntetést kapna (309. §.), ez oly igazságtalan és jogtalan sujtása volna a nőnek a férfi előnyére, melyről, hogy a törvényhozó ezt tényleg akarta volna, absolute fel nem tehető, Mert ha a *nő* az ő természetéből és lényéből folyó eszközökkel elkövetett sulyos testi sértés büntetéseért *duplán* lakol, akkor logice azt is kellene decretálni, hogy nyelvvel elkövetett becsületsértésért vagy rágalmasért is *duplán* kell bűnhődnie a nőnek, mert a nőnek nyelve veszedelmesebb, mint a férfié. Ezt a thesis azonban tudtommal még nem alkalmazták soha.

Látható ebből, hogy a Btk. 309. §. *betű és szó szerinti* interpretációjával be nem érhetjük. E szakaszban valami mélyebb értelmet kell keresnünk, hogy azt az egész XX. fejezettel megfelelő és elfogadható összhangzásba hoz-

hassuk. Én abban a tényben, hogy a 309. §. a mérge és életveszélyes szer által halált okozott sulyos testi sértés büntetést 10 évi, tehát duplán minimális büntetéssel sujtja, a 306. §-al összehasonlítva, egy mély eszmét látok, mely nézetem szerint ezen kétszeres büntetést érthetővé és igazolttá is teszi. Ezen 309. §. ugyanis csakis azt a gonosz és sötét lélekre valló eljárást sujtja, mely az áldozatot *orozva hátulról alattomosan* támadja meg, úgy, hogy az áldozat védekezési állásba nem helyezkedhetik. A ki másnak ételbe vagy italába mérget kever, úgy, hogy az, kinek ezen étel vagy ital szánva van, sejtelemmel sem bir az ellene elkövetett attentátumról; a ki másnak szánt kenőcsbe mérget kever, mely a nyílt sebre téve, azt megmérgezhetheti, és így az egészség megrontását, esetleg a halált is vonhatja maga után: az egy galád, gyáva, aljas lelkű, hitvány egyén, a ki megérdemli hogy *nagyobb büntetést* kapjon, mint az, ki nyíltan támadja meg ellenfelét, úgy, hogy ez esetleg védheti magát. Ha a fiu alvó atyjának teste ellen sulyos sértést követ el, úgy az apa felébredhet, és a támadást támadással viszonzhatja; de az, kinek ételbe vagy italába valaki mérget hint, erről sejtelemmel sem bir, nem védekezhethetik a támadó ellen, kinek így védtelen áldozatává válik. Ezt az *alattomoságot*, mely felettébb veszedelmes, akarta a törvényhozó a Btk. 309. §-ába foglalt nagyobb büntetéssel sujtani, és hogy ezt akarta, jól tette. Tehát itt a kivitelnek *módja az*, mely a törvény által nagyobb mérvben sujtatik.

A 309. §-ban foglalt eme szavak: «vagy *bármely más módon* alkalmaz», talán *felületesebb* megtekintés mellett félrevezethetik a bírót. E szavak interpretációm *ellen* szólanak, mert *általánosítják* a mérge vagy életveszélyes szernek használatát és nem látszanak megengedni azt az értelmezést, melyet én adok a törvény szavának, a midőn azt állítom, hogy a 309. §. az *alattomos* cselekedetet bünteti szigorubban. Ámde, ha a törvényt *szó* szerint vesszük, és nem a *legis ratio* után indulunk, nem szabadulunk azon dilemma alól, hogy akkor pár csepp vitriol vagy marólug külső alkalmazása kétszer oly nagy szigorral fenytetnék, mint a tör, pisztoly vagy más életveszélyes eszköz által ejtett sulyos testi sértés. Ezt én anomáliának vagyok kénytelen tartani. A törvény homályos, ellentmondó, kétes szavait a *bíróság* van hivatva magyarázni, épügy, mint a törvény egységét helyreállítani és vizátságait megszüntetni. A tör, pisztoly, kés stb. absolut *életveszélyes* eszközök; a vitriol, marólug stb. rendes használat mellett csak *ártalmas*, de korántsem *életveszélyes* szerek. A büntető-törvény 309. §. második kikezdése pedig nem *ártalmas*, hanem *életveszélyes* szerről szól. Ebből is kitűnik, hogy a mérgehez hasonló veszélyes szereket követel a törvény; ezeket azután külsőleg is lehet alkalmazni, úgy, hogy ebből esetleg halál vagy egyik érzéknek elvesztése következhetik. A vitriol, marólug stb. rendes használat mellett sokszor talán kevesebb nyomot hagynak hátra, mint a tör, kés vagy revolver. Ha tehát *A.* másnak szemeit *késsel* szurja ki, *B.* pedig e célból *vitriolt* alkalmaz, — és az eredmény ugyanaz, én annak ratióját nem foghatom fel, miért lakoljon az, ki kést használt *öt évi*, az pedig, ki vitriolt használt, *tíz évi* minimális büntetéssel. Ez oly igazságtalanság volna, melynek alkalmazását a törvényhozótól fel nem tételezhetem; ha pedig a törvény *betű* szerinti magyarázata ily igazságtalan következményekre vezethetne, a *judikatura* van hivatva itt rendet csinálni, és a törvényt nem *betűje*, hanem ratiója szerint magyarázni és alkalmazni.

Egy konkrét bűneset alkalmából melyben a *vitriol* játszott szerepet, a budapesti kir. büntető-bíróság előtt e nézeteimet kifejtettem, és a törvényszék azoknak helyességét elfogadta és az eset a Btk. 306. §-a alapján döntötte el. A budapesti kir. tábla azonban a törvényt *szavai* szerint magyarázva, úgy találta, hogy nem a 306. §., hanem a 309. §. alkalmazandó. De, minthogy a kir. tábla a 10 évi

minimumot maga is sokalta, úgy segített magán, hogy egy-uttal a Btk. 92. §-át is alkalmazta. Ha az ország összes bíróságai mindenkor, a midőn egy vitriol-merénylet felett ülnek törvényt, a Btk. 92. §-át alkalmaznák, vagy alkalmazhatnák, akkor ezen fejtegetéseim tárgytalanok volnának. De, mert bizonyos, hogy nem mindig alkalmazható a 92. §. és csak ritkán a 91. §., szükségesnek és az ügy érdekében fekvőnek tartottam szaktársaim figyelmét és kritikáját a Btk.-nek itt tárgyalt 309. §-ára terelni. A mennyiben tévednék abban, hogy e törvényszakaszbba mélyebb értelmet és eszmét magyarázok bele, mint a milyen a törvényhozó előtt lebegett, midőn a törvényt alkotta: úgy erről én nem tehetek semmit.¹

Mózes László.

«Judikatura» a tőzsdén.

Nem volt szándékom a *condictio ob turpem causam* természetéről vitatkozni és részemről csak melleleg tértem ki a *condictio*-ra, mert dr. Bleuer urnak ama kitételét: «*ob turpem causam obligatio*» tulajdonképen tollhibának tekintettem, minthogy eme kitétel már grammatikailag sem állhat meg. Éppen így tollhibának vagy nem egészen szabatos kifejezésnek tekintem dr. Bleuer urnak ama állítását, hogy «*a turpis causa igenis teremt obligatiót, még pedig u. n. naturalis obligatiót*». A *turpis causa* soha nem lehet a kötelelemnek teremtő oka, mert hiszen épen ellenkezőleg, mint visszakövetelésnek, a kötelelem megsemmisítésének és a *condiction*-nak oka jelentkezik, vagyis a *turpitude* nem *causa obligationis*, hanem *causa conditionis*. Hogy igenis ott, a hol úgy a szolgáltatást adó, valamint az elfogadó részéről *turpis causa* fenforog, a római jog szerint a szolgáltatás vissza nem követelhető, az nem azért van, mert a *turpis causa naturalis obligatiót teremt*, hanem mert ebben az esetben a visszakövetelési jog elesik, és pedig, a mint a források indokolják, az oknál fogva, mert «*possesorem potiore esse*» (8. D. (12.5).

A mi pedig a játékot illeti, judikaturánk épen nem követi a római jog álláspontját, mert hiszen a római jog szerint a játékban fizetett összeg visszakövetelhető volt (1. 4§2 de aleatoribus D. (11.5).

A konkrét esetre áttérve, én dr. Bleuer ur válasza után sem tudom átlátni, vajon tulajdonképen miben állott volna Bögre Horváth Lukács tévedése. Elfogadom még a vita alapjául a német javaslat 98. §-át is, de természetesen nem abban a szövegben, mint azt dr. Bleuer ur idézte, hanem annak teljes eredeti szövegében. Az idézett 98. §. ugyanis következőképen szól:

«Beruht der Mangel der Übereinstimmung des wirklichen Willens, mit dem erklärten Willen auf einem Irrthume des Urhebers, so ist die Willenserklärung nichtig, wenn anzunehmen ist, dass der Urheber bei Kenntniss der Sachlage die Willenserklärung nicht abgegeben haben würde, im entgegengesetzten Falle ist die Willenserklärung gültig.»

Látni való ebből, hogy a német javaslat 94. §-a nem is adja meg a tévedés definitióját, hanem meghatározza csak a tévedés következményeit. A tévedés megsemmisíti a szerződést, ha annak folytán az akarat és annak kinyilvánítása meg nem egyeznek és ha feltehető, hogy a szerződő fél a tényállás helyes tudatában a szerződést meg nem kötötte volna. Nem így mondja tehát a 98. §., hogy tévedés forog fen, ha a szerződő fél a tényállás teljes tudatában a szerződést meg nem kötötte volna, hanem a tévedés csak akkor relevans, ha ezen eset fonforog, de a *præmissum* az, hogy tévedés fonforog, és hogy ennek alapján a szerződő fél

¹ Felhívjuk olvasóink figyelmét az ezen cikkben foglalt érdekes levezetésre. Mi is azt valljuk, hogy a XX. fejezetben az arányosságot helyreállítani csakis a 309. §-nak a jelzett értelemben való alkalmazása után lehetséges.

Szerk.

mást akart és más cselekedett legyen. Jelen esetben pedig alperes mit akart és mit cselekedett? Alperes kötlevelet akart aláírni és azt aláírta is, buzát akart venni, és vett is, akart spekulálni és spekulált, akarata tehát annak kinyilvánításával teljesen megegyezett. Elhiszem, hogy Bögre Horváth Lukács, midőn a szerződést aláírta, nyerni akart és ha tudta volna, miként nem nyerni, hanem veszteni fog, a szerződést meg nem kötötte volna, de vajon az a tőzsdelátogató spekulans, ki kötleveleket ír alá, nem szintén azért köti az ügyletet, mert nyerni remél, és vajon, ha ez a spekulans nem nyer, hanem veszít, megtámadhatja-e az ügyletet, mert annak eredménye iránt tévedésben volt?

Ugy hiszem, hogy megegyezik dr. Bleuer ur is velem, miként azért nem támadhatja meg, mert a meghiusult remény nem tévedés az ügylet körül, hanem egyszerűen egy nem sikerült spekuláció, vagy ha úgy tetszik, tévedés az indokokban. Ha tehát tisztában vagyunk az iránt, hogy alperesünk tudatában volt annak, miszerint kötlevelet ír alá, hogy spekulációba bocsátkozik, úgy hiszem, hogy tévedéstől és megtévesztésről szó sem lehet; hiszen Horváth éppen úgy nyerhetett volna, mint veszített, és nem hiszem, hogy dr. Bleuer ur megtámadhatónak tartotta volna az ügyletet, ha a paraszt ember nyert volna.

A mi végre az erkölcsöt illeti, nem hiszem, hogy ép erkölcstelen dolog paraszt emberrel ügyletet kötni és a mint én a tőzsdetanácsosok enuntitaióját [hallottam, nincs okom hinni, miszerint az ügyletet erkölcstelen módon kötöttnek tekintették vagy az ügyletet erkölcsileg kárhóztatták volna. A bíróság, a mint a jegyzőkönyvből látni, szigorú vizsgálat alá vette az ügyletet és úgy konstataulta, hogy úgy a vétel, mint a lebonyolítás szigorúan a napi árhoz történt, erkölcstelen eljárást tehát az urak nem tapasztaltak, hanem a rosszalási nyilatkozat nem az erkölcs, hanem inkább gazdasági szempontból ítélendő meg és a kereskedők, kik ott ültek, rosszalták volna azt, hogy alperessel spekulatív ügylet kötöttet, akkor is, ha esetleg a paraszt ember nyert volna 6000 frtot.

Dr. Wittmann Mór.

A magánokiratok bizonyító ereje az 1893. évi XVIII. tcz.-ben.

A *Jogtudományi Közlöny* 44. számában «Észrevételek az 1893: XVIII. tcz. 73. és 77. §-aihoz» czim alatt cikk jelent meg, mely azt igyekszik kimutatni, hogy a fen idézett két szakasz között ellenmondás van.

A cikk írójának kételyei azonban két tévedésre vezethetők vissza, melyeknek eltávolítása után lehetséges lesz kimutatni, hogy a 73. §. és a 77. §. között ellenmondás nincsen.

A cikkíró tévedésének alapja abban van, hogy a 73. §. 2. bekezdésében «a valóság megbizonyítása» alatt csak az aláírás valóságának megbizonyítását érti. Minthogy pedig a 77. §. is világosan arról az esetről beszél, ha a magánokirat aláírásának valósága be van bizonyítva, a cikkíró azt hitte, hogy ezen pontban a két szakasz megegyezik és más irányban kereste és vélte megtalálni a két §. kiindulási pontját.

E tévedés vontja maga után a cikk ama második tévedését, hogy a 77. §. szemben a 73. §. 2. bekezdésével csak azon magánokiratokról intézkedik, melyek nincsenek az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint kiállítva.

E kiindulási pontok tévesek.

A 77. §. *mindenféle* magánokiratokról intézkedik, tehát az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ainak megfelelően kiállított magánokiratokról is; ez a 77. §. figyelmes elolvasása után kétségtelen.

A két §. közötti különbséget és azok kiindulási pontját tehát máshol kell keresnünk.

A 73. §. arról intézkedik, mily bizonyító ereje van a

magánokiratoknak, «ha valódiságuk nincs kétségbe vonva, vagy be van bizonyítva». A magánokiratok valódisága azonban még nincs bebizonyítva (mint a cikk írója hiszi), ha az aláírás valódisága van csak bebizonyítva, hanem csak ha azonfelül a *szöveg* valódisága is bebizonyított.

A cikkíró tehát a 73. §. terminológiáját félreértette, és pedig azért, mert az eddigi terminológiában a magánokiratok valódiságának tagadása és bebizonyítása alatt tényleg csak az aláírás valódiságának tagadását és bebizonyítását szokták érteni, elég helytelenül.

A 77. §-ból a contrario kétségtelenül következik, hogy a magánokirat valódisága alatt azt kell érteni, a mit a fentiekben kifejtettem.

A 73. §-al ellentétben a 77. §. arról intézkedik, mily bizonyító erő tulajdonítandó a magánokiratoknak, melyeken az aláírás (de csak az aláírás) valódisága kétségtelen, melyeknek *szövegéről* azonban a bizonyító fél be nem bizonyítja, hogy az ellenfél írása, vagy hogy azt a szöveget alperes olvasta, vagy egyébként ismerte, mikor nevét aláírta.

Tegyük fel azt a nagyon gyakori esetet, hogy egy ügynök egy parasztot reábir, hogy nevét üres lapra írja. Az ügynök a név fölé kötelezvényt vagy pl. megrendelést ír. Perre kerülén a dolog, a paraszt kénytelen beismerni aláírása valódiságát, de tagadja a *szöveg valódiságát*. Ha még megfontoljuk, hogy a szöveg valódiságának tagadása akkor is helyt foglalhat, ha a szöveg meghamisított, úgy kétségtelen, hogy az aláírás valódiságának beismerése és csak a szöveg valódiságának tagadása igen gyakori eset. Ezen esetekre vonatkozik egészen világosan a 77. §.

Ha tehát az egész okirat valódisága be van bizonyítva, úgy a magánokirat, ha az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint van kiállítva, *teljes bizonyítékul* szolgál arra nézve, hogy a kiállítója benne foglalt nyilatkozatot tette; ha ellenben csak az *aláírás* valódisága van bebizonyítva, akkor az aláírást megelőző szöveg az ellenkező bebizonyításáig valódinak vélelmezendő, kivéven, a mennyiben az okirat külső hiányai vagy rendellenességei e vélelmet lerontják.

De nincs ellenmondás a 73. §. 3-ik bekezdése és a 77 §. között sem. A 73. §. 3-ik bekezdése intézkedik a más alakban kiállított magánokiratokról (v. i. a melyek nincsenek az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-nak megfelelően kiállítva), ha ugyancsak valódiságuk (vagyis úgy az *aláírás*, mint a *szöveg* valódisága) be van bizonyítva.

Igaz, hogy ily okiratok bizonyító erejéről a 77. §. is intézkedik, mert hisz, ha az okirat valódisága egész kiterjedésben be van bizonyítva, akkor az aláírás valódisága kétségtelen, tehát a 77. §. alkalmazható.

Azonban a 73. §. 3-ik bekezdése, mely szerint ily okiratok bizonyító erejét a bíróság szabadon mérlegeli, úgy értelmezendő, hogy ily okiratoknál nemcsak hogy a szöveg valódisága mellett vélelem harczol (77. §.), hanem bizonyító erejük ennél nagyobb, sőt esetleg azoknak teljes bizonyító erő tulajdonítható, a bíró belátása szerint.

Alkalmazzuk már most az elmondottakat a cikkíró kételyeinek eloszlására.

Mínt hogy a 77. §. minden lehető alakban kiállított okiratokról szól és a 73. és 77. §. intézkedéseinek különbsége nem az okiratok alakjának különbségén, hanem az eszközölt bizonyítások különbségén sarkal, nem kell különbséget keresni a «nyilatkozat» és a «szöveg» között, mert e két szó között a törvény nem akart különbséget tenni.

A 73. §. és 77. §. közötti különbség tehát abban van, hogy a 73. §. esetén teljes bizonyítéka van a bizonyító félnek, a 77. §. esetén pedig csak vélelem harczol az okirat *szövegének* valódisága mellett. «Az aláírást megelőző szöveg valódinak vélelmeztetik», nem egyéb, mint kényelmesebb kifejezés mód a helyett: «az vélelmezendő, hogy a magánokirat szövege valódi, és hogy kiállítója a benne foglalt

nyilatkozatot tette». Mínt hogy a törvény már a 73. §. 2. pontjában megmondotta, hogy mit bizonyít egy *valódi* magánokirat, elegendőnek tartja a 77. §-ban annyit mondani, hogy a szöveg *valódisága* mellett vélelem harczol.

Ellentét tehát a két szakasz között semmi esetre sincsen, sőt a kettő egymást kiegészíti.

Mindazonáltal nem lehet állítani, hogy a két szakasz által felállított kétféle bizonyító erő között (vélelem teljes bizonyíték) éles határvonal lenne vonható. A vélelem szintén a magánokirat bizonyító erejét eredményezi és szintén a másik félre hártja az ellenkező bizonyításának terhét, épúgy, mint a 73. §.

A 77. §-ban említett külső hiányok és rendellenességek, melyek esetleg a vélelmet lerontják, a 73. §. esetén is lerontják a magánokirat bizonyító erejét a 74. §. intézkedése alapján.

A német birodalmi perrendtartás nem is ismeri ezen megkülönböztetést és 381. §-a értelmében az okiratok az *aláírás* valódiságának bebizonyítása esetén *teljes* bizonyítékul szolgálnak arra nézve, hogy kiállítójuk a bennök foglalt nyilatkozatot tette.

De éppen, ha ezen 381. §-t szembe állítjuk a mi 73. és 77. §-aikkal, legjobban kitűnik, hogy még sem lehet e két esetet egy kalap alá vonni, vagyis nem helyes oly okiratnak teljes bizonyító erőt tulajdonítani, melyen csak az aláírás valódisága bizonyított be.

A *vélelem* szó utmutatásul és figyelmeztetésül szolgál a bírónak arra nézve, hogy a 77. §. esetén szorgosan vizsgálja meg azon körülményeket, melyek a vélelmet, tehát az okirat bizonyító erejét netán lerontják és méltassa különös figyelemre az okirat külső hiányait és rendellenességeit. Ez lehetett a célja a 77. §-nak és nézetem szerint igen helyes, hogy e megkülönböztetés törvényünkbe felvétellett.

A magánokiratok bizonyító erejének kérdése kétségtelenül legnehezebb része a bizonyítási tannak, és az új törvény nyomán csakhamar jelentkezni fognak az e téren elmaradhatatlan kontroversiák.

Annyi azonban előttem kétségtelen, hogy a sommás eljárásról szóló törvényünk 73. s köv. §-ai perrendtartásunk 166. s köv. §-aival szemben óriási haladást jelentenek.

Dr. Teller Miksa.

Különfélék.

— **Felebbviteli határidő az új perjogi törvény szerint.** A sommás ügyviteli szabályok szerint a beadványok a gyűjtő szekrényből kétszer naponként vétetnek ki. Ugyancsak az ügyviteli szabályok értelmében pedig a jegyzői iroda a felek részére naponként két órán át van nyitva. Már most a budapesti kir. törvényszéknél a beadványok d. e. 9. és d. u. 1 órakor, a kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél d. e. 9. és d. u. 3 órakor vétetnek ki. Kérdés merülhet fel, hogy ha felülvizsgálati kérelem vagy felfolyamodás adatik be a másodbíró ítélete vagy végzése ellen, a felebbviteli beadvány elkésztetnek tekintendő-e, ha d. u. 1, illetőleg 3 óra után, de másnap d. e. 9 óra előtt adatik be?

Véleményünk szerint bíróságaink vagy úgy intéznék a beadványok kivételét, hogy az a késő délutáni órákra essék, vagy pedig kénytelenek lesznek azon interpretációt elfogadni, hogy a másnap első kivétel — tehát d. e. 9 óra — alkalmával a szekrényben talált beadványok nem tekintetnek elkésztetteknek.

— **A sommás eljárásról szóló törvény némely szakaszainak megvilágítása.** A szegedi ügyvédi kamara helyiségeiben — miként ezt lapunk előző számában felemlítettük — a szegedi bírák és ügyvédek már hetek óta együttesen tanulmányozzák a sommás eljárásról szóló törvényt. A lefolyt vitákról a Szegedi Jogász-Lapok nyomán a következő tudósítást közöljük:

A törvény 2. §-ához. Azon 20 frtot meg nem haladó keresetek is, a melyeknek tárgya bármelyik peres félre nézve kereskedelmi ügyletet képez, a községi bíróság kizárásával a kir. járásbíróságok elé tartoznak.

Mert az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §. 1. pontja e tekintetben semmi megszorító intézkedést nem tartalmaz; mert ezen §. ellentétben áll a fenthivatkozott rendelet 5. §-ával és így teljesen hatályát veszítette; mert ezen 2. §-ban csak az 1. §. 1., 4. és 5. pontjaira történik hivatkozás, csakis az ezekben foglalt korlátokat állítja fel s nem egyuttal az 1. §. bevezető részében foglalt azon korlátozást, «a mennyiben az 1877. XXII. t.-cikkben szabályozott községi bírósági eljárásra utalva nincsenek»; mert a törvény nem határozta meg, hogy mire nézve legyen az ügylet kereskedelmi ügylet, hanem idézi a keresk. törvény 258. §. 1., 2., 3. és 4., a 259. §. 1., 2., 3., 6., 7. és a 260. és 261. §-ait és az ezen §§-ban felsorolt ügyletekből felmerülő kereseteket a sommás eljárás alá vonja 500 frt értékhatárig; mert az 1877. évi XXII. tcz. 11. §. utolsó bekezdése szerint a kereskedelmi ügyek a kisebb polgári peres eljárás alá semmi esetben sem tartozhatnak és így tekintettel arra, hogy az 1893: XVIII. tcz. nem különbözteti meg, hogy az ügylet, melyből a kereset származott, fel- vagy alperesre nézve képez-e kereskedelmi ügyletet, ezen törvénynél fogva a kereskedelmi ügyletből származott keresetek 20 frtot meg nem haladó összegig s minden esetben a sommás eljárás alá tartoznak.

Ezzel szemben utalás történt a 2. §. utolsó bekezdésére, a melyben intézkedés történik arra nézve, hogy a 2. §-ban felsorolt ügyekben a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbíróságok mint kereskedelmi bíróságok járnak el és ugyanitt kifejezetten ki van mondva, hogy az első pont alattiakban csak akkor, ha alperes kereskedő, vagy az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez: itt tehát a kereskedelmi eljárást szabályozó miniszteri rendelet 5. §-ában foglaltakkal analog intézkedés történik, a mely kell, hogy kihasson ugyanezen szakasz többi rendelkezéseire is.

Azonban az értekezlet nem volt hajlandó ezen érvelést elfogadni, mert eltekintve attól, hogy abból a körülményből, hogy a törvényhozás a budapesti kir. törvényszék és a budapesti keresk. és váltótörvényszék között a felebbezési ügyeket meg akarta osztani és e végből állapította meg szabatosan, hogy melyek tartoznak egyikhez vagy másikhoz, nem következtethető az, hogy az előző pontokban foglalt szabályok módosíthatnának vagy kiegészíthetnének, az értekezlet különösen azt hangsúlyozta, hogy egy alárendelt mellékkérdést szabályozó intézkedés által a generális intézkedés változást nem szenvedhet.

A törvény 7. §-ához. Ezen §. 3. pontja szerint ha az eljáró bíróság székhelyén ügyvéd nem lakik, vagy ha az ott lakó ügyvédek akadályozva vannak, a képvisellel bármely önjogu férfi megbízható.

Ellenben az ezen törvény 1. és 2. pontjai esetében az itt felsoroltak közül csak az bizható meg a képvisellel, a ki 20-ik életévét betöltötte.

Az 1877. évi XX. tcz. 4. és 5. §§. szerint a kiskorúak 18-ik évük betöltése után teljeskorúakká válhatnak, e szerint azon esetekben, a midőn a törvény megszorító intézkedést tartalmaz és csak kivételképen engedi meg az idegen általi képviseletet, kevesebb kívántatik, mint azon esetekben, a midőn a törvény a rokonok vagy érdekelték általi képviseletet megengedik. Husz évet meghaladó testvérem képviseletet engem azon helyeken is, a hol ügyvédek szép számmal laknak, de ha 19 éves, ha nagykorúsított is, elutasítandó, mert a törvény 20 éves kort szab elő, ellenben a nagykorúsított 18 éves idegen férfi képviselhet ott, a hol ügyvédek híjával vannak.

A törvényhozó megszorító intézkedést akart hozni és ez sok esetben mégis tágabb, mint ott, a hol a törvény a képviseletet meg akarta könnyíteni, mert ime, a 20 éven aluli feleség férjét nem képviselheti sem itt, sem ott, az 1. pont esetében azért nem, mert 20. életévét még nem töltötte be, a 3. pont esetében pedig azért nem, mert bár önjogu, de nem férfi.

— **Az ügyvédi kör** f. hó 29-én este 6 órakor tartja rendes évi közgyűlését a kör helyiségeiben.

— **«Sommás ügyvitel a kir. járásbíróságok előtt»** czim alatt adta ki Fényes Vincze aradi kir. aljárásbíró az új sommás ügyviteli szabályok járásbíróági részét, a bélyeg-törvénynyel (1894: XXVI. tcz.). A munka az egyes §§-nál

közli az ált. bir. ügyv. szabályoknak a járásbíróági ügyvitelre vonatkozó szakaszait s az ügyvitelre vonatkozó egyéb rendeleteket, pl. a bírói s elnöki letétekről, a pénz- és érték-küldemények továbbításáról, az egyidejű végrehajtások elrendeléséről és expedálásáról stb. szóló rendeleteket egész 1894 október végéig. A munkához függelékkép a bélyeg-törvényre is kiterjedő betűsoros tárgymutató van csatolva. A 280 lapra terjedő könyv megrendelhető a szerzőnél Aradon. Ára 2 frt.

— **A német birodalmi gyűlés** közelebbi időben a birodalmi büntető kodex részleges változtatásával fog foglalozni, nevezetesen a *fiatal büntetésekkel való elbánás* és megfenyítés alá vonatásuk tekintetében. A kényszerneveltetés intézménye újra fog szabályoztatni azon gyermekekre nézve, a kik a büntethetőségi kor elérése előtt követtek el valamely bűncselekményt. Ezzel kapcsolatban az tervezetik, hogy kiterjesztessék azon korév, melynek elérésével a büntethetlenség megszűnik, és pedig a jelenleg előírt 12 év helyett kiterjesztetnék a 14 évi életkorra. Arra, hogy a hatóságok elégséges sikerrel működhessenek a fiatal büntettek visszaszorítására, a mi korunkban mindenesetre egy fő társadalmi szükséglet képez, hogy a 14 év eléréig kényszernevelés alá vonathassék mindenik, a ki valamely büntendő cselekményt elkövetett, vagy bármily erkölcsi elzűllést tárt fel, a mi az államnak a nevelésbe való beavatkozását indokolhatja. Szóba jött a tanácskozásoknál a 14—18 korév közöttiek irányábani eljárás is; nevezetesen azon kérdés, hogy nem lenne-e czélszerű azoknál kizárni annak vizsgálatát, vajon az illető bűnös cselekményre nézve birnak-e felismerési képességgel? Felmerült azon eszme is, hogy ne jogosíttassék-e fel a bíróság a felett határozni, hogy azon korbéli büntettes kényszernevelésbe adathassék-e, vagy a fogházba küldessék.

— **Németországban** általános a panasz s elégtelenség a bűnvádi eljárásban az esetleg előfordulhatott büntetések iránti *kérdő-jog* kiméletlen gyakorlása miatt, különösen szemben a tanukkal, kiknek társadalmi hitele, tekintélye nem kevésbé megingattathatik, sőt az üzletvilágban vagyoni boldogulásuk is nagy hátrányoknak lehet kitéve, ha reájok vonatkozólag ily részletek a nyilvános ülésekből, gyakran elterjesztetnek, vagy nagyítva, hírlapok útján közzétételnek. Azért közhelyessé vált találkozott a porosz igazságügyi miniszternek azon rendelete, mely szerint az előbbi büntetések iránti, gyakran igen kiméletlenül gyakorolt kérdőjog érvényesítése lehetőleg csekély mérvre szorítandó, nevezetesen a tanuk irányában. Meghagyatott a bíróságoknak, hogy azt a tanuknál bizonyos ok s alkalom nélkül ne használják, és ha kell használni, ezt csak kellő elővigyázattal s minél kiméletesebb formában tegyék. De a miniszter ezen védelmet a lehetőségig magukra a vádlottakra is kiterjesztetni kívánja, és pedig legalább annyiban, a mennyiben de regula mellőzendőnek nyilvánítja azt, hogy a vádlottnak összes s mindenemű csekélyebb minőségű előző büntetései előterjesztessenek s ez által a nyilvánossá tételnek átadassanak, hacsak kivételesen az által a fenforgó esetben a bűnügyi eldöntés, vagy legalább a büntetés kimérése nem befolyásolhatnák.

— **«A magyar nemzet története.»** Szalay József kiváló munkájából jelent meg a második füzet, melynek úgy szövegéről, mint képeiről elismeréssel kell nyilatkoznunk. Egy füzet ára 30 kr. Előfizetési ára negyedévre (6 füzet) 1 frt 80 kr., félévre (12 füzet) 2 frt 40 kr., egész évre (24 füzet) 7 frt 20 kr. Az előfizetési összeg legczélszerűbben Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadóhivatalának Andrassy-ut 21. sz. a. küldendő be. A füzetek bérmentve küldetnek.

A Magyar Jogászegylet magánjogi Értekezlete f. hó 24-én este 6 órakor tartja harmadik ülését a budapesti ügyvédi kamara helyiségében. Napirend: Szemelvények a sommás eljárási törvényből. Előadó: Fodor Ármin törvényszéki bíró.

A mellékleten közöljük a Korhammer-féle perujítási bűnügyben hozott curiai ítéletet.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre --- 6 frt
nevezetűre --- 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Vitás kérdések a sommás eljárás köréből. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. — A feltételes elítélésre vonatkozó új norvég törvény. Dr. GRUBER LAJOS kir. alügyésztől. — A jogtörténelem és kutatási módszerei. Dr. REINER JÁNOS ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Külföldiek biztosítékadási kötelezettsége. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Biztosítási díjak perelhetősége. B. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Törvényjavaslat a magánbiztosítási vállalatokról. Előadói tervezet. A m. kir. igazságügyminiszter megbízásából készítette dr. BECK HUGÓ. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Vitás kérdések a sommás eljárás köréből.¹

Első sorban a sommás eljárás 2. §-ához akarok néhány megjegyzést fűzni.

Nincs a sommás eljárásnak egy §-a se, a mely a törvény megjelenése óta annyi vitára adott volna alkalmat, mint ez. Magam is a «Jogtudományi Közlöny»-ben e §-ra vonatkozó néhány pontról irtam és e véleményem is, dacára, hogy nem az egész §-t ölelte fel, több oldalról meg lett támadva.

Nézetem szerint a sommás eljárás 2. §-a, mely megjelöli, hogy mely kereskedelmi ügyek tartoznak a sommás eljárás elé, egyszersmind azt is mondja, illetőleg azt is akarja mondani, hogy azon ügyekben, melyek e §-ban foglaltatnak, a járásbírók nem többé a kereskedelmi eljárás, hanem a sommás eljárás, illetve az 1893: XVIII. tcz. szerint járnak el.

E véleményemet a «Jogtudományi Közlöny» hasábjain König ügyvéd ur megtámadta, azzal, hogy ez ellenkezik a 13. §-al, a mely szerint a polgári peres eljárás szabályai, a mennyiben e törvény által meg nem változtattak, ez után is fenállanak. Miután pedig azt magam is mondtam, hogy a 2. §. nem mondja kifejezetten, hogy a kereskedelmi eljárás ezen ügyekben hatályon kívül van helyezve: ennél fogva a törvény eme hallgatása miatt a kereskedelmi eljárás ez ügyekben fenmarad.

Nézetem szerint a törvényt ily uton magyarázni nem lehet.

Ha állana, a mit König ügyvéd ur erre nézve mond, akkor kettőből kellene kiindulni.

Vagy abból, hogy a vidéki járásbírók a 2. §-ban megjelölt ügyekben, dacára, hogy nem mint kereskedelmi bíróságok jelöltetnek meg — szintén a kereskedelmi eljárás szerint tartoznának eljárni. Ez nézetem szerint igen bajos volna a keresztülvitel szempontjából; mert nincs támpont, hogy mért alkalmazza a járásbíró ez ügyekben a kereskedelmi eljárást, holott nem mint kereskedelmi bíróság van megjelölve.

A második alternatíva pedig az, hogy csakis a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő járásbírók alkalmaznák a kereskedelmi eljárást, a mennyiben mint kereskedelmi bíróságok járnak el. Ez pedig arra vezetne, hogy ez utóbbi járásbírók a 2. §-ban foglalt ügyekben más eljárás szerint járnának el, mint a többi járásbírók ugyanazon ügyekben.

¹ Dr. Fodor Ármin törvényszéki bíró előadása a Magyar Jogászegylet magánjogi értekezletén.

Már pedig ez oly inkonvenientia, a melyet a törvényhozó nem akarhatott.

Igaz, hogy a törvény kifejezetten nem mondja, hogy a kereskedelmi eljárás ez ügyekben nem alkalmazandó. Az előmunkálatokból azonban könnyen meggyőződhetünk, hogy ezt akarták. A törvény javaslatának indokolása e §-hoz világosan kimondta: «jöllehet a javaslat szerint a járásbírók előtt külön kereskedelmi eljárás nem létezik, a szóban forgó intézkedés mégis jelentőséggel bír...» t. i. azzal a jelentőséggel, hogy a pestvidéki és budapesti törvényszékek területén levő járásbíróktól ez ügyekben a kereskedelmi és váltótörvényszékhez megy a felebbezés.

Tehát a javaslat szerint ki volt zárva a kereskedelmi eljárás ily ügyekben.

Már most ha a 2. §. a javaslat ez álláspontján változtatni akart volna, ezt bizonyára kifejezetten tette volna.

Hisz ha az igazságügyi bizottság, dacára, hogy nem vette e §-ba, hogy az említett járásbírók nem a kereskedelmi eljárás szerint járnak el, mégis azt akarta volna és ép hallgatása által akarta volna bizonyítani, hogy ez eddigi eljárási szabályok érvényben maradnak: bizonyára meghagyta és nem törülte volna a javaslatnak azon intézkedését, hogy a vidéki járásbírók, mint kereskedelmi bíróságok járnak el; mert ez esetben meg lett volna a demarkationális vonal, hogy a vidéki járásbírók mikor alkalmazzák a kereskedelmi eljárást és mikor nem.

Igaz, hogy az általam adott magyarázat is meghagy egy inkonvenientiát. Ezen egész vitának tulajdonképeni jelentősége a perujtásnál és a semmiségi keresetnél van, mert hisz másutt alig hat e különbség a lényegre, mert hisz az, hogy a kereskedelmi törvény intézkedései alkalmaztasanak, a helyes magyarázat szerint eddig is független volt attól, hogy a bíróság, mint kereskedelmi bíróság járt-e el, vagy nem.

A kereskedelmi eljárás alkalmazása mellett a perujtás és semmiségi kereset határideje 5 év, míg a közönséges perujtási és semmiségi kereset határideje 10 év. S így be fog állani, hogy a törvényszéki keresk., tehát a nagyobb ügyekben rövidebb perujtási határidő lesz, mint a kisebb járásbírói ügyekben.

Ámde ezen inkonvenientia beáll az ellenkező magyarázat elfogadása mellett is, még pedig oly formában, hogy ha valaki Budapesten perel egy követelést, a hol a járásbírók, mint kereskedelmi bíróságok járnak el, a perujtási határidő 5 év, míg vidéken ugyanazon követelés perlésénél 10 év. Ez pedig nézetem szerint még kevésbé engedhető meg; mert arra, hogy vidéki járásbírók előtt hosszabb legyen a határidő, mint a budapestiek előtt, — indokot találni nem lehet.

Ez arra vezetne, hogy ha pl. A-nak B. ellen kereskedelmi ügyletből folyólag 500 frtos pere van Budapesten és B.-nek A. ellen egy szinte 500 frtos pere van vidéken, — 5 év elteltével, — dacára, hogy ugyanazon bizonyítékok vannak s e miatt a két követelés egymással kompensálható volna — a budapesti követelés nem lévén megújítható, a vidéki pedig igen, amaz elesnék a követeléstől.

Nézetem, tehát — dacára a támadásnak — ma is az,

hogy a 2. §-ban foglalt ügyekben a keresk. eljárás nem alkalmazható, még akkor sem, ha a járásbírótság mint kereskedelmi bíróság jár el.

Sokkal fontosabb a második vitapont, mely szinte fel volt már vetve, hogy mi legyen a 20 frton aluli kereskedelmi ügyekkel.

A kérdés az, hogy a 20 frton aluli kereskedelmi ügyeknél a demarkationalis határvonal a járásbírótság és a községi bíróság hatásköre közt az legyen, hogy alperes kereskedő, vagy alperesre nézve képez az ügylet kereskedelmi ügyletet, vagy pedig az, hogy az ügy a kereskedelmi törvény szerint kereskedelmi ügyet képez. Nézetem szerint az utóbbi álláspont a helyes, mert az 1877:XXII. tcz. 11. §-a szerint kereskedelmi ügyek bagatell eljárás alá semmi esetben sem tartozhatnak.

E nézet is meg lett támadva. A «Jog» utolsó számában Berényi ügyvéd ur az eddigi felfogást mondja helyesnek t. i., hogy az anyagi törvény szerint kereskedelmi ügy nem tartozik a járásbírótság elé, ha alperes nem kereskedő és az ügylet reá nézve nem kereskedelmi ügylet.

Mi értendő hát kereskedelmi ügylet alatt és mit értett alatta a bagatell-törvény?

Nézetem szerint azt, hogy mi a kereskedelmi ügy, tisztán a kereskedelmi törvény határozza meg.

A kereskedelmi törvény 258—261. §§-ai felsorolják a kereskedelmi ügyleteket, s 264. §-a azt mondja, hogy bármelyik fél részéről képez is az ügy kereskedelmi ügyletet, a kereskedelmi törvény intézkedései alkalmazandók.

Már most az a kérdés, miért vonta ki a bagatell-törvény azon ügyeket a bagatell, illetőleg e községi bírósági eljárás alól?

Nézetem szerint az egyik indok az volt, hogy a községi bíróság ne alkalmazza a ker. törv. intézkedéseit. Hozzájárulhatott mint másik ok az is, hogy a törvényhozó ez ügyeket olyanoknak tekintette természetüknél fogva, a melyekben a hitel szempontjából jobb eljárásra, illetőleg nagyobb garantiákra van szükség.

Ha helyes az a tétel, hogy a bagatell-törvény e felfogásból indult ki, kétségtelen az is, hogy ez ügyek akármelyik félre nézve képezzenek is kereskedelmi ügyet, ha egyszer materialis kereskedelmi ügynek tekintendők: a járásbírótság hatáskörébe és a sommás eljárás alá tartoznak.

Ha a kereskedelmi ügynek materialis fogalmát veszszük, arra nézve egyáltalán nem lehet döntő, hogy alperesre nézve kereskedelmi ügylet-e az, vagy alperes kereskedő-e, mert hisz az ügylet kereskedelmi ügy már akkor, midőn a felek közt létrejött és a mikor még nem lehet tudni, ki lesz az alperes és lesz-e egyáltalában per.

Ha abból indulunk ki, hogy a perbeli felek állása határozza meg az ügylet minőségét, akkor oly esetben, midőn mindkét fél indít abból egymás ellen keresetet és az egyik kereskedő, a másik nem, az ügy részben kereskedelmi, részben nem kereskedelmi volna, a mi szinte nem lehetséges.

Nézetem tehát az, hogy ezen ügyek, miután a bagatell-törvény a kereskedelmi ügyek materialis fogalmát vette alapul, a bagatell-törvény intézkedései alá nem esnek.

Azt vetik az ellen, hogy ezzel ki van kerülve a bagatell-törvény azon üdvös intézkedése, hogy kis ügyekben költség nélkül lehet perlekedni. Ezt hozza fel Berényi ur is, mert azt mondja, tegyük fel, hogy vesz egy paraszt 13 krért sőt; ezt már a járásbírótság elé idézzük és ott ítélik meg az ügyét?

Az első kérdés az, vajon az, hogy a paraszt 13 krért sőt vesz, kereskedelmi ügylet-e, hogy erre a kereskedelmi törvény intézkedései alkalmazandók-e vagy nem.

De ha az ügyet egyszer kereskedelmi ügynek tekintjük s arra a kereskedelmi törvény intézkedéseit alkalmazzuk, akkor kétségtelen, hogy a 2. §. alá tartozik s abban a járásbírótság, mint sommás bíróság jár el.

Hogy költségmentesen nem lehet ezután fíly ügyeket vinni, nem ellenérv. Először is nagy kérdés, hogy a bagatell-törvény azon intézkedése, hogy a 20 frton alóli, illetőleg eddig az 50 frton alóli ügyeket költségmentesen lehetett vinni, olyan nagyon üdvös-e? Ha a kereskedő 20 frton alóli követelését perli, mert az adós nem akar fizetni, hogy e pernek a költségeit a kereskedő viselje s ne a másik fél, hogy ez oly igen üdvös volna: nem annyira bizonyos dolog.

Az osztrák bagatell-törvény, mely a mienknek mintául szolgált és annál jobb, ily ügyekben is költségeket ítél-tet meg.

Hogy az ily költségek ne legyenek tulságosak, arról a bíróság könnyen gondoskodhatik; ha a kereskedő 13 krajczár miatt zaklatja a bíróságot és pert idéz elő oly substratum miatt, melyről nem érdemes beszélni, tessék 10 krajczár tárgyalási költséget megítélni; azzal alperes nem lesz szerencsétlen. De ily czélszerűségi szempontból a törvény ellen érvelni nem lehet.

További vitapont, mely a 2. §-al kapcsolatban sok esetben fel fog merülni a következő: A sommás eljárás 2. §-a szerint a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő járásbíróságok bizonyos esetekben mint kereskedelmi bíróságok járnak el, abból a czélból, hogy előre meg lehessen határozni, melyik bíróság lesz a felebbviteli fok, vajon a budapesti, illetőleg pestvidéki kir. törvényszék, vagy a kereskedelmi és váltótörvényszék.

Más indoka e megkülönböztetésnek az elsőfoku eljárásban nincs.

Már most azt hallottam, ép ma, nem tudom, mennyiben igaz, hogy a kereskedelmi vagy a polgári törvényszékhez felebbvitel érkezett be a következő esetben: Alperes mint pergátló kifogást érvényesítette azt, hogy a bíróság mint kereskedelmi bíróság van a keresetben megjelölve. A bíróság e kifogást külön végzéssel elutasította s ezután felperest ítéletileg az ügy érdemében elutasította. Alperesnek minden oka volt az ítéletbe belenyugodni, de miután a hatáskör kérdésében pervesztes volt, és az e tárgyban hozott végzésben perkötség fizetésére is köteleztetett, tisztán a miatt felebbvitellel élt az ítélet ellen s kérte a hatáskör megállapítását.

Itt az illető bíró és ügyvéd, hiálavaló költséget okozott a feleknek, hiábavaló munkát a bíróságoknak.

Ha igaz az, hogy a járásbíróságok a kereskedelmi eljárást absolute nem alkalmazzák ezentul és ha e megkülönböztetés csak a czélból van, hogy a felebbviteli bíróság előre megjelöltessék, akkor e kérdés, hogy a budapesti járásbírótság mint kereskedelmi vagy mint nem kereskedelmi bíróság jár-e el, hatásköri kifogás tárgyát nem képezheti.

A 2. §. miniszteri javaslatában ez világosan meg volt mondva, t. i. a 2. §. 2. bekezdése így hangzott: «Hogy a járásbíróságok, mint kereskedelmi bíróságok járjanak el, szükséges, hogy felperes a bíróságot keresetében, mint kereskedelmi bíróságot jelölje meg, vagy a felek valamelyike kívánja, hogy a bíróság, mint kereskedelmi bíróság járjon el. E kérdés fölött a bíróság vita esetében, s ha az ügy nem tartozik a jelen §-ban felsorolt ügyek közé, hivatalból is az ítéletben — illetőleg, ha ezt megelőzőleg külön felebbvitellel megtámadható végzést hoz, ebben határoz. A határozat e része ellen külön felebbvitelnek nincs helye.»

Az indokolás ez intézkedéshez e következő volt: «Mint-hogy a kérdés, hogy a bíróság, mint kereskedelmi bíróság járjon-e el, az elsőbírótság előtt se hatásköri, se eljárási kérdés, hanem tisztán csak a felebbvitel szempontjából bir jelentőséggel, semmi ok sincs, hogy ilyenek fölvetése vagy megvitatása az illetékességi kifogás analogiája alapján szabályoztassék, hanem meg kellett engedni, hogy a felek e részbeni ohajukat bármikor előhozassák, sőt azt se lehetett kizárni, hogy a fél pl. még az elsőbírótság illetékességének a felebbviteli bíróság által való megállapítása

után az érdemleges tárgyalás folyamában is kérhesse, hogy a bíróság, mint kereskedelmi bíróság járjon el.»

Igaz, hogy a második bekezdést az igazságügyi bizottság kihagyta, még pedig akként, hogy az egész §-t átdolgozta. Hogy azért maradt-e az ki, mert kifeledeék, vagy azért, mert nem tartották fontosnak, vagy, mert magától értetődőnek hitték: erről az igazságügyi bizottság jelentése mit se mond. Azonban az igazságügyi bizottság jelentése is azt mondja: «mert a járásbíróságnak mint kereskedelmi bíróságnak való külön kitüntetése, ennek megállapítása a per folyamán, az e fölötti viták csak akkor birnak jelentőséggel, ha az ítélet ellen felebbezésre hivatott bíróság megalakításában az ügynek közpolgári, vagy kereskedelmi jele szerint különbségek tétetnének.» Vagyis azt mondja, hogy a vita csak akkor volna megengedhető, ha ez egyébre is pl. a hatáskör vagy a perut megjelölésére volna jó, mint arra, hogy a felebbviteli hatóságot megjelölje.

Nézetem tehát az, hogy az igazságügyi bizottság, szinte ugyanazon felfogásból indult ki, mint a miniszteri javaslat, vagyis hogy az hatásköri kifogást nem képez és külön végzést e tárgyban nem kell hozni.

De mi célja is volna annak, hogy az mint külön hatásköri kifogás érvényesíttessék. Hiszen a 154. §. azt mondja, hogy «a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék azon körülményt, hogy az elsőbíróság a törvény 2. §. ellenére járt el mint kereskedelmi bíróság hivatalból figyelembe veszi s az ügyet végzésileg az illetékes felebbezési bírósághoz teszi át, stb.»

Ha tehát alperes a bíróságnak kereskedelmi jellege ellen kifogást tett s az elvettett, neki az ellen nem kell külön felebbezni, mert azt a kereskedelmi s váltótörvényszék hivatalból köteles észlelni, s a szerint intézkedni.

Ha az elsőbíróság a 2. §. ellenére nem járt el mint kereskedelmi bíróság, a budapesti és pestvidéki törvényszékek az ügyet csak kérelemre teszik át a kereskedelmi s váltótörvényszékhez (154. §.). Ha tehát az ügy mint polgári lett teljesen végig letárgyalva s most valamelyik fél a felebbezésben azt mondja: «kérem ez kereskedelmi ügy, tessék ezt oda át tenni», akkor a polgári törvényszék elsősorban azt dönti el, hogy valóban kereskedelmi ügy-e s ez esetben daczára, hogy e kérdés nem is képezte az elsőbíróság előtt vita tárgyát, átteszi az ügyet.

De a pergátló kifogás lényegével is ellenkeznek a kérdés olyatén eldöntése. A pergátló kifogás abból indul ki, hogy a pernek két tényálladéka van: első sorban magához az eljáráshoz a per létrejöttéhez szükséges tényálladék, s azután az érdembeli tényálladék. A per létrejöttéhez szükséges, hogy meg legyenek a felek, meg legyen a bíróság, s a peres viszony. Maga a perakadály azt jelenti, hogy a bíróság az ügy érdemébe absolute nem bocsátkozhatik. Micsoda pergátló kifogás volna tehát az, a mely nem gátolja a per érdemének tárgyalását?

Nézetem szerint tehát a dolog úgy áll, a mint azt különben Reichard barátom is a «Jogtudományi Közlöny»-ben kifejtette, hogy e kérdés nem képezheti hatásköri kifogás tárgyát, mert bármelyik fél az eljárás bármely stadiumában megteheti azon megjegyzést, hogy ő kéri, hogy a bíróság mint kereskedelmi bíróság jelöltessék meg, a bíróságnak erre külön végzést hoznia nem kell, elég ha az ítéletben ezt megjelöli s az ügyet felebbvitel esetén e szerint a budapesti, illetőleg s pestvidéki törvényszékekhez, vagy a budapesti kereskedelmi s váltótörvényszékhez terjeszti föl.

Csak egy hézaga van itt a törvénynek. A 154. §. ugyanis azt mondja, hogy az ügyet a polgári bírósághoz a kereskedelmi s váltótörvényszék hivatalból teszi át, míg a polgári bíróság kérelemre teszi át s az «áttétel a szóbeli tárgyalás kitézése előtt elrendelhető».

Már most kérdés, minő eljárás van ezen ügyekben a

felebbezési forumon. Erről a törvény egyáltalában nem intézkedik.

A mi a feleket illeti, nézetem szerint kétségtelen, hogy ha a félnek eziránt valami kérelme van, előadhatja a felebbezésben, vagy csatlakozási, illetőleg előkészítő iratban és a mennyiben ott nem adta elő, a felebbezési tárgyalásig bármikor külön kérvényben előadhatja.

De mikép készítse elő e határozatot s miként járjon el a felebbezési bíróság?

Nézetem szerint az eljárásnak ugyanolyannak kell lenni, mint a minőt a törvény megállapít azon esetre, ha a tábla azt látná, hogy valamely felülvizsgálatra nézve a Curia bir haláskörrel vagy megfordítva. (1893. évi XVIII. tcz. 193. §. és S. Ü. Sz. 132. §.)

Lehetőleg rövid és egyszerű legyen ez az eljárás. Ha az elnök vagy az előadó látja, hogy tényleg fenforog, áttétel szükséges, akkor azt minden előzetes kitézés vagy bejelentés nélkül vigye a felebbezési tanácsba, hol a nélkül, hogy előzetesen kifüggesztetett volna, egyszerűen elintézhető és a hozott határozat kapcsán külön kísérő-levél nélkül áttehető.

A törvény abból indult ki, hogy teljesen mindegy a felekre nézve, hogy ugyanazon foku bíróságok között melyik dönt, a budapesti, illetőleg pestvidéki, vagy pedig a keresk. és váltótörvényszék. Ha tehát a felekre nézve mindegy, ha akár az egyik, akár a másik jár el, nekik egyáltalán hozzászólásra joguk nincs is azon szempontból, hogy melyik járjon el; és az áttételt elrendelő végzés ellen felebbvitelnek egyáltalán nincs helye: akkor egyáltalán nincs ok, hogy miért függesztessék ki előre az ügy, miért értesíttessenek előre a felek s miért ne alkalmazkodjunk a legegyszerűbb és legkönnyebb formákhoz, melyek a bíróságnak nehézséget egyáltalán nem okoznak.

Általában — és ezt mint általános megjegyzést akarom tenni — legczélszerűbb, ha a törvény intézkedéseit a bíróság minél szabadelvűbben alkalmazza. Már nem egy esetben hallottam panaszokat, hogy ez vagy amaz akadály van a törvényben, mely gátolja az ügyek gyors és jó elintézését; s azt tapasztaltam, hogy a panaszok oka többnyire az, hogy a bíró mereven és hibásan alkalmazza a törvényt.

Igy mindjárt a felhívási határidőnél panaszok merültek fel, hogy a bíróságok a legszigorubban alkalmazzák azon szabályt, hogy a napló sorrendjében veszik elő az ügyeket. Ha tehát valakinek makacssága vagy egyezsége van, kénytelen várni két-három óráig, míg a hosszú érdemleges tárgyalás a bíró előtt folyik; holott erre nézve a törvényben semminemű kötelező szabály nincs. A törvény úgy contemplálja a dolgot, hogy a bíró a tárgyalás elején megállapítja az ügyek sorrendjét s a mennyiben nincs ok az eltérésre, a napló sorrendjében halad. De azt meg lehet tenni a törvény sérelme nélkül, hogy a bíró a felhívás órájában előveszi a makacságokat, egyezségeket, halasztásokat s azután érdemileg tárgyal.

A másik panasz, hogy sok idő telik el a makacsság felvételével s az «Ügyvédek Lapja»-ban is nagy sérelemként van felhozva, hogy tizenkét óra lesz, mikor a bíró rátér az érdemleges ügyek tárgyalására. Nézetem szerint erre sincs semmi ok. A sommás eljárás 50. §-a s az 1868: LIV. tcz. 111. §-a között e tekintetben alig van különbség. Ha az új törvény azt mondja, hogy ilyenkor is a bíró a felekkel tárgyal, ez csak annyit tesz, hogy a fél előadja kérelmét s kijelenti, hogy neki a kereseten változtatni valója van-e vagy nincs. Ha azt veszi észre a bíró, hogy a keresethez csatolt okiratok ellenkeznek a keresettel, vagy valami nem világos előtte, természetesen felvilágosítást kér. Hisz a tárgyalás fogalma nem valami oly formális, hogy hosszú perbeszédet kellene elmondani; csak az szükséges, hogy a felek a bírót a per anyagáról informálják.

Miután pedig a fél azt mondja: én nem változtatom a

keresetemet, hogy mi szükség ekkor hosszú tárgyalásra, nem látom be.

A mi azon panaszt illeti, hogy a makacssági, egyezségi és halasztási jegyzőkönyvet a bíró veszi föl, tapasztalatból mondhatom, hogy ez nem okoz idővesztést, mert hiszen mindenre űrlapok vannak. Különben azzal, hogy a bíró a makacssági jegyzőkönyvet az aláírással és fejjel ellátva átveszi az ügyvédtől, én nem hiszem, hogy a törvény megsértetik.

A szóbeliség nem abban áll, hogy a bíró veszi fel a makacssági, egyezségi és halasztási jegyzőkönyvveket, se nem, hogy az űrlapokat ő maga és a jegyzőkönyvezető tölti-e ki, vagy az ügyvéd.

Hogy e formális felfogása a törvénynek egy időben még bajokat fog okozni: bizonyos, de ez egy új törvénytől kikerülhetlen is, mert a bíró nem helyezkedhetik át egyhamar a régi légkörből az ujba.

Nagyon eklatánsan kitűnik ez azon szabály alkalmazásánál, a melyet ép a «Jogtudományi Közlöny» utolsó számában megvitatta látok, s a melyre már több ízben merültek fel panaszok, t. i. hogy a félnek meghatalmazottja a fél helyett mint fél hallgattassék-e ki és eskettessék-e meg, vagy pedig mint tanu.

Én nagyon jól értem, hogy a bíró nehezen tud szabadulni a perrendtartás azon felfogásától, hogy a fél helyett magát a meghatalmazottat mint felet hallgassa ki eskü alatt, s a törvényben mindjárt hajlandó hézagot, tévedést vagy feledséget látni, ha azt nem találja benne.

A dolog azonban nem úgy áll.

A meghatalmazottnak a fél helyett való esküre bocsátása már a régi perrendtartásnak egy nagy hibája, mely számos inconvenienciára vezetett.

A «Magyar Igazságügy»-ben annak idején a fél eskü alatti kihallgatásáról egy nagyobb tanulmányt tettem közzé, melyben hosszasan megvilágítottam azon kérdést, hogy ez ellenkezik minden perbeli principiummal.

Nem akarom itt ismételné mindazt, a mit ott felhoztam és csak röviden érintem a kérdést.

E kérdés a német irodalomban is hosszasan megvitatott s a német jogászyülésnek is egyszer tárgyát képezte s végeredményben oda vezetett, hogy a német perrendtartás daczára, hogy az esküt fentartotta, felvette azt, hogy harmadik személynek a fél helyett esküt kínálni vagy vissza-kínálni nem lehet és ennél fogva a meghatalmazott egyszerűen mint tanu hallgattatik ki.

Hogy a fél letegye-e az esküt vagy nem, tőle függ s ezért attól függővé tehetjük azt, hogy pernyertes vagy per-vesztes legyen-e; de mikép mondjuk ezt ki a meghatalmazottra is?

Vegyük csak a következő esetet: A meghatalmazott személyében esküt ítélnék meg és a per folyamán a meghatalmazott elhagyta a meghatalmazót és szolgálatát, a mi könnyen megtörténhetik már az első fok eljárása alatt, de a felső fok döntéseig, a mi hosszadalmas eljárásunkban, majdnem bizonyosan megtörténik.

S most azért büntessük mi a felet, mert a meghatalmazott vele nem jó viszonyban van s az esküt letenni nem akarja?

Hogy azt a szabályt, mely az eskü-rendszer mellett is rossz, a félnek eskü alatti kihallgatásába is átvigyük, erre semmi szükség nincs.

A törvény szempontjából, de lege lata, kétségtelen, hogy a meghatalmazottat csak mint tanut és nem mint felet lehet kihallgatni.

Ha a törvény a meghatalmazottat a féllel egy szempont alá akarta volna venni, akkor azt világosan kellett volna megtennie, a mint azt az 1868. évi LIV. törvényzcikk 225. §-a tette.

Abból, hogy a meghatalmazottat tanuként kell kihallgatni, semmi baj sem származhatik, mert hiszen a sommás eljárás 91. §-a szerint a bíró mellőzheti megeskütését, a 95. §. szerint elrendelheti kihallgatása és megeskütése után is az ellenfélnek eskü alatti kihallgatását és végeredményében szabadon mérlegeli úgy az egyiket, mint a másikat, ennél fogva mondhatja azt is, hogy nem a tanunak, hanem a félnek vallomása érdemel hitelt.

Igaz ugyan, hogy ilyképp ellentétes eskük előállhatnak, de ez megtörténhetik mindannyiszor, a mikor az egyik félnek tanuja után a másik felet hallgatják ki eskü alatt, sőt lehetséges akkor is, ha a felebbezési bíróság a sommás eljárás 156. §-a szerint a kihallgatott félnek ellenfelét hallgatja ki eskü alatt. A törvényhozó fontosnak tartotta ugyan, hogy az ellentétes esküket lehetőleg kizárja, de az igazság kiderítését még fontosabb feladatnak tartotta.

Én tehát azt a felfogást, hogy a meghatalmazottat nem mint tanut, hanem mint felet hallgassuk ki, nem tekinthetem egyébnek, mint a régi perrendből ide tévedt gondolatnak, mely nem egyezik meg az új törvénynek sem betűjével, sem célzataival.

Ismételem, hogy az átmenettel járó tévedéseket és hibákat nézetem szerint hamar le fogjuk küzdeni és akkor az új eljárás jó hatása nem fog elmaradni.

A feltételes elítélésre vonatkozó új norvég törvény.

Az 1894. évi május hó 2-áról kelt törvény (Lovom betingede Straffedomme), mely f. é. június hó 6-án életbe lépett, létesítette Norvégiában is a feltételes elítélés intézményét. A törvény létesítése dr. *Getz* főügyész érdeme, ki két év előtt a norvég büntetőjogászok egyletének évi ülésén e tárgyban előadást tartott, melyben nagy hévvel küzdött ezen intézmény behozatala mellett és óva intett attól, ne-hogy könnyedén sujtsák az embereket fogházbüntetéssel, mert szerinte ezt — a mennyire csak lehetséges — el kell odázní, mert a szabadságságvesztés-büntetés megfojtja a becsületérzést, a jognak leghatékonyabb oltalmazóját, és mert a fogházbüntetés kiábrándítja az elítéltet azon ösztön-szerű irtózatától, melylyel a fogháznak falai, ennek rácszata és lakatai iránt viseltetik, mely irtózatot azonban csakhamar leküzdí, mihelyt csak a fogházban divó gondtalan étellel megismerkedni alkalma nyílik. A sok tekintetben érdekes norvég törvény a *Getz* és *Hagerup* által készített törvény-javaslatokon alapszik és a következő intézkedéseket tartalmazza:

1. §. Azon esetben, a midőn a bíróság az ítéletben pénz- vagy fogházbüntetést szab ki, rendkívüli enyhítő körülmények fenforgásakor az ítéletben a kiszabott büntetés végrehajtásának felfüggesztését is kimondhatja.

A bíróság ennek kimondásakor különösen tekintettel legyen vádlott korára és ennek korábbi viseletére, a büntetendő cselekménynek különös jelentéktelen voltára, a különös enyhítő körülményekre, a melyek között a cselekmény elkövetett, valamint arra is, vajon a vádlott teljes és őszinte vallomást tett-e és vajon a sértett félnek megadta-e azon elégtételt és kártérítést, melynek követelésére ez fel van jogosítva, avagy vagyonához képest ezen kártérítésre késznek nyilatkozott-e. Az utóbbi esetben az ítélet feltételül szabhatja, hogy az abban meghatározott kártérítés az ítéletben megállapított határidőn belül szolgáltatassék.

2. §. Ha az elítélt utóbb *szándékos* büntetendő cselekményt követ el, mely miatt az ítélet hozatala után, három éven belül terheltként oly eredménnyel üldöztetik, hogy fogházbüntetésre, hivatalvesztésre vagy nagyobb büntetésre elítéltetik, ez esetben a felfüggesztett büntetés rövidítés nélkül végrehajtandó. Ha az újabb büntetendő cselek-

mény *nem szándékosan* követtetik el vagy ha vádlottat a fentebb említettél kisebb büntetésre ítélik, ez esetben tekintettel mindkét büntetendő cselekmény természetére, az ítéletben megállapítandó, vajon a felfüggesztett büntetés azonnal végrehajtsék-e, vagy hogy ennek végrehajtása még továbbra is felfüggesztessék-e. Ha az utóbbi bűnügy a büntetési meghagyásnak elfogadási nyilatkozata által elintéztetik, ez esetben abban az is megállapítandó, vajon a felfüggesztett büntetés végrehajtható-e.¹

Ha kártérítés állapított meg a felfüggesztés feltétele gyanánt, akkor az esetben, ha a határidő ennek megtörténte nélkül lejárt, a büntetés szintén végrehajtható, ha csak a határidő lejártának oka nem oly körülményekben rejlik, melyek az elítéltek be nem számíthatók. Ha ez utóbbi állítatik, akkor a kérdés bírói eldöntés tárgyát képezi; ha a bíróság az állítást valónak tartja, ez esetben új határidőt állapíthat meg vagy a feltételt egészen el is ejtheti.

3. §. Ha a feltételese fogházbüntetésre elítelt az ítélet hozatala után három éven belül valamely más, az ítélet hozatala előtt elkövetett büntetendő cselekmény miatt üldöztetik, mely miatt oly szabadságvesztés-büntetés állapítandó meg, melynél a végrehajtás felfüggesztésének hely nem adatik, vagy nem adható, ez esetben mindkét büntetendő cselekmény után összbüntetés szabandó ki. Ugyanez történik, ha a felfüggesztett büntetés pénzbüntetésből áll és a bíróság az utóbb elbírálandó büntetendő cselekmény miatt fegyházbüntetést akar kimondani. Ha mindkét büntetendő cselekmény pénzbüntetéssel büntetendő, vagy ha az egyik fogházzal és a másik pénzbüntetéssel büntetendő, ez esetben a 2. §-ban meghatározott módon a közelebbi körülmények tekintetbe vételével megállapítandó, vajon a felfüggesztett büntetés végrehajtsék-e vagy a végrehajtás még továbbra is felfüggesztessék-e.

4. §. Ha a felfüggesztett büntetés a megelőző szakaszok értelmében végre nem hajtatik, ez esetben a büntetés az ítélet hozatala után *végrehajtottnak* tekintetik.

5. §. Ha a tárgyalási elnök vádlott előtt oly ítéletet hirdet ki, melyben a büntetés végrehajtásának felfüggesztése mondatik ki, ez esetben köteles a vádlottat a fentebbi szakaszok rendelkezéseire kitanítani és ha az elítelt életének 21 évét még be nem töltötte, ehhez a körülményeknek megfelelő komoly intést és óvást fűzni.

6. §. A büntetés kiszabására vonatkozó törvényes intézkedések a büntetés végrehajtása felfüggesztésének kérdésénél is alkalmazandók.

A mit ezen törvény az ítéletekre nézve megállapít, az a büntetési meghagyásokra nézve is megfelelőleg alkalmazandó.

7. §. Jelen törvény az esetben is alkalmazandó, ha a büntetendő cselekmény a törvény hatályba lépése előtt követtetik el és ha csak ennek hatályba lépése után képezi ítélethozatal tárgyát.

Urbyc András a «Zeitschrift für die ges. Strafrechts»-ban² részletesen ismerteti az új norvég törvényt és ismertetéséből kiemelendőnek tartotta, hogy Norvégiában a közvádló mindazon esetekben eltekinthet a vád emelésétől, a midőn különösen enyhítő körülmények forognak fen és a közérdek nem kívánja a cselekménynek üldözését.

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

¹ A büntetési meghagyásokat («forelæg») az ügyészség, a rendőri és a közigazgatási hatóságok bocsátják ki és ezt a vádlottnak meghatározott határidőn belül kifejezetten el kell fogadnia. Ha a vádlott nem nyilatkozik, akkor ez olybá vétetik, mintha a bírói határozat hozatalát indítványozta volna. Azokban csakis pénzbüntetést és elközbást lehet megállapítani.

² XV. köt. 2. füzet, 248. s. köv. 1.

A jogtörténelem és kutatási módszerei.¹

A kutatás s tanulmányozás ezen irányánál elesnek azon jogintézmények, a melyeknek közvetlen hajtásai, folytatásai nincsenek.²

A jogtörténelmi munkálkodás második irányánál azonban az összes kulturális erők működése, a politikai, a gazdasági, az erkölcsi, a socialis viszonyok működése képezi a kutatás terét és anyagát: a ma már nem létező s a mai viszonyokban és intézményekben analogiával vagy kapcsolattal nem bíró intézmények itt épen oly helylyel bírnak, mint bármely, a mára átvitt intézmény s bir pedig ezen helylyel, mert szereppel és hatással birt azon fejlődésnek menetében.

Az előbbi iránynyal szemben a kérdés mindig az lehet, hogy mennyiben segíti elő a mult az érvényben levő s alkalmazandó intézmények megértését?

Az utóbbi iránynál a kérdés csak az lehet, hogy miként, mily uton alkotta meg az ember ő jogát, minő okok vezették, minő eszmék jutnak érvényre s minő szükségleteket elégítettek ki koronkénti alkotásai, és ezek maguk is minő hatással voltak a további fejlődésre s alakulásra?³

Természetes, hogy ezen irány maga kizárja azon kérdést, hogy mi ezen iránynak közvetlenül praktikus haszna? mert haszna, rendeltetése, célja képző, tudományos.

Azonban természetes az is, hogy az ily irányu kutatás is, mint szélesebb körű, felöleli anyagát és eszközeit a másodrendű szereppel bíró iránynak, mely közvetlenül praktikus.

Nem állítom, hogy a jogtörténelemnek tisztán praktikus szolgálatai kicsinylendők, vagy épen félre teendőek lennének, de kétségtelennek tartom, hogy az, a mire a jogászi képzésnek s a jogi élet komolyságának, tisztaságának, nemesebbé tételének szüksége van, azt a jogtörténelemnek, mint önálló s a létező positiv jogok közvetlen szolgálatára be nem rendezett szabad tudománynak kell nyújtania.

Ezen kérdéssel tisztában kell lennünk, miután ma sem vagyunk tul azon ponton, hogy ez egyáltalában kérdésként szerepelhessen.

Amira még 1875. decz. 15-én — egyetemi székfoglalójában — a jogtörténelem ezen magasabb feladatának igazolására fölveti azon teljesen jogosult kérdést, hogy a nyelv, a gazdaság, vallás, művészet és irodalom tudományait csak azért, vagy legalább épen azért művelik-e, hogy a beszélés, gazdálkodás, hit, költészet, építészet, festészet és irás tökéletességét elősegítsék.⁴

Ugyanezen példákat használja Ihering most, a midőn azt írja, hogy senki sem fogja fölteni a kérdést, hogy mire való a mű-, irodalom-, az egyháztörténelem? Egyik sem találja szükségesnek igazoltságát a praktikus szükségletekből meríteni, csak a mult megismerésének tudományos érdekeire hivatkoznak, önmagukért és nem valamely különös cél miatt léteznek.⁵

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Azonban ez sem veendő a legszorosabb értelemben, úgy, hogy valamely ma nem létező intézménnyel nem kellene foglalkozni, mivel az ma nem létezik, holott létezhetnek a mára is átnyuló jogi szabályozások, a melyek megértéséhez szükségünk van már kihalt jogintézmények ismeretére. Például említem azt, hogy a c. J. X. de jure patr. szabályozza azon esetet, a melyben a dologi kegyuri jog a firmariusra átmege, s ha most azon kérdés döntendő el, hogy mely jogügyletek viszik át a dologi kegyuri jog gyakorlatát kifejezett átruházás nélkül, s ezen kérdés megoldása végett az idézett jogszabályt kívánjuk alkalmazni, akkor tisztába kell jönnünk a firma fogalmával Erre nézve I. Wach. Der Übergang d. Patronats Zeitschrift f. Kirchenrecht 1866. évi VI. köt. 312—318. l.

³ Ezen fejlődési menet illusztrációjául említhetem pl. a mit Ehrenberg a zálogjog kifejlődéséről mond Dahn Deutsche Geschichte feletti bírálatában. Kritische Vierteljahresschrift 1884. évi 26. köt. 282. s. köv. 1. A részleteket ezen alkalommal mellőzöm.

⁴ Dr. Karl v. Amdra. Über Zweck w. Mittel d. germanischen Rechtsgeschichte. München. 1876. II. l.

⁵ Rudolf v. Ihering: Entwicklungsgeschichte d. römischen Rechts Aus dem Nachlass herausgegeben. Leipzig. 1894. 9. l.

Azonban még akkor, a midőn Amira felállította a jogtörténelem magasabb — önálló létét igazoló — célját és feladatát, még akkor Schröder ezen felfogás ellen nyilatkozott, s a jogtörténelem első s tulajdonképi feladatául azt vitatta, hogy az a jelent, a létező dogmát és praxist szolgálja.¹

És az utolsó évtizedekig a jogtörténelemnek praktikus célja állott előtérben, sőt nálunk egyenesen a törvények történelméig letörpült alakban jelentkezett.

Azonban hozzáteszem, hogy épen nálunk nyert a jogtörténelem magasabb feladatát kiemelő új irány erős elismerést, a mennyiben nálunk ma a jogtörténelem első sorban mint önálló tudomány szak kezeltetik, mely már külső alakjában és elnevezésében — mint európai jogtörténet — is mutatja, hogy nem szolgálja pusztán a létező pozitív jogot, mert a jog fejlődésének egész Európára kiterjedő körét fogja át.

Ekként tehát már külső megjelenésében mutatja, hogy nagy kiterjedésben foglalkozik azon eszközökkel, teremtő, alkotó, fejlesztő erőkkkel s viszonyokkal, a melynek produktuma a jog; tárgya tehát nem egy népnek épen meglévő joga, hanem az egész Európában fejlődött, növekedett, részben elhalt, részben a mai joggal közvetlen kapcsolatban álló jog.²

A jogtörténelem célját és feladatát az eddigiekben röviden körvonaloztam, s ezen alapon szólhatok azon további kérdésről, hogy melyek a jogtörténelem kutatási módszerei.

A külföldi tudomány három ily módszert állít fel és alkalmaz,³ ehhez hozzájárul, mint negyedik, azon módszer, a melyet nálunk az európai jogtörténelem neve alatt és annak körében alkalmaznak.

1. Az első módszer az, mely egyetlen nép jogának történelmét keresi, nincs tekintettel más népek jogának történelmére — még mint segédeszközre sem — anyagát s kutatásának forrásait csak a saját forrásaiban találja.

2. A második módszer szélesebb körű, a mennyiben rokon népek jogának történelmét is segítségül veszi, hogy a közös vonások és közös eszmék alapján világosabban földerithesse a saját közvetlen kutatásának tárgyat képező jognak fejlődését.

Ezen összehasonlító — comparativ — módszer nem arra fektet súlyt, hogy több — akár rokon népnek jogát egyidejűleg előadja, hanem csak felhasználja a rokon népek jogát ott, a hol az egyes intézmények hiányai a rokon népek hasonló intézményeinek ismert részei alapján felderithetők, s oly esetekben és kérdésekben, a hol a kutatás közvetlen tárgyat képező jogok egyáltalában nem tudnak felvilágosítást adni — források hiányában — ott a rokon népek jogában keresi a felvilágosítást.

Brunner, a ki az ő német jogtörténelméből egyenesen kizárja az általa testvér- és leányjogoknak nevezett norvég, svéd, dán, angolszász, angol, longobard, olasz, francia, stb. jogoknak történelmét, az által mutatja be ezen összehasonlító módszernek feladatát, hogy az ő jogtörténelmi kutatása mégsem nélkülözheti azokat, mert csak ezen u. n. testvér- és leányjogoknak kritikai összehasonlítása alapján mehet vissza azon időkig, a melyekre nézve a források semmi vagy csak hiányos felvilágosítást adnak, és gyakran csak ezen rokon jogoknak emlékei nyújtják az egyedüli vagy a legbiz-

¹ Rich. Schröder Amirának az 1. jegyzetben idézett dolgozata felletti bírálatában *Kritische Vierteljahrschrift* 1876. évi 18. köt. 592. s köv. l. Igy fogja fel a feladatot pl. dr. Wenzel Gusztáv Magyarország jogtörténetének rövid vázlatára Pest 1872 5. l. Lásd azonban Hajnik Imre: Magyar alkotmány és jogtörténelem. Pest, 1872 19., 20., s köv. l. s i. m.

² Hajnik i. m. 3. l. az európai jogtörténelem fogalom meghatározását adja.

³ K. Maurer: Über d. verschiedenen Methoden d. rechtsgeschichtlichen Forschung. *Kritische Vierteljahrschrift* 1886. évi 28. köt. 489. s köv. l.

tosabb alapot és eszközt a közvetlen tárgyat képező jogfejlődés homályos és kétes kérdéseinek földerítésére.¹

3. Az összehasonlító módszernek szélesebb körű ága az, mely az egész emberiséget s a legkülönbözőbb kulturális fokokat veszi összehasonlítási alapul; célja az emberi nem összes jogéletének ismeretét megadni; eszköze az összehasonlító ethnologiai módszer eszközei; kutatásának tere a jogéletnek nemcsak pozitív jelenségei, hanem az emberi természet összes vonásai, s az összehasonlításnál a ma még a kultúra alacsony fokán álló népek úgy szerepelnek, mint a mai kultúrnépek valamely föl nem derített korának prototypjei.²

Ezen módszernél a történelmi összefüggés félre van téve s helyébe a külső jelenségek hasonlósága van helyezve összehasonlítási alapul.³

4. A negyedik módszer szintén az összehasonlítás segítségével dolgozik, de alapja mindig a történelmi összefüggés; célja az, hogy a jogfejlődésben nyilvánuló közös eszméket s azt fejtse ki és mutassa meg, hogy az európai jogfejlődést, — az egyes népek különbözősége dacára — milyen közös jogelvek, s közös eszmék vezették, s az állami és a jogélet intézményeiben mennyiben vezettek azonos berendezéshez.⁴

Ezen módszerek alkalmazására nézve befolyás nélküli s magát a kutatásnak módszerét nem érinti, hanem részben a feldolgozás módszerének, részben a feldolgozás terjedelmének kérdése az, hogy a munka a jogfejlődés folyását, mint mozgó fejleményt adja-e elő, vagy csupán a jogfejlődés által a történelem folyamán teremtett eredményeket, a kész intézményeket, szabályokat mutatja-e be? Másfelől, hogy a jogélet egészére, vagy csak annak egyes részére, egyes intézményeire terjed-e ki?

Azonban magára a tudományra nézve nem ily jelentőség nélküliek ezen — most érintett — kérdések.

Mert azon feldolgozási módszernél, mely nem a fejlődés befolyását veszi alapul, s nem abban és abból tekinti a jog egész körét, vagy annak egyes részét, ott épen azt nem látjuk, hogy miként keletkezik, nő s fejlődik ki a jog s az egyes intézmények, s csupán a fejlődésnek egyes töredékei, egyes külső jelenségei mutattnak be.

Kitűnő példája ennek Grimm műve: «Deutsche Rechtsalterthümer».⁵

Grimm a német jogélet legszélesebb köreire kiterjeszkedik, gazdag összehasonlítási anyagot használ fel, a jogélet egyes jelenségeit s nemcsak jogi régiségeket — Rechtsalterthümer — ad elő, sőt még a jogügyletek lefolyására is vet világot, felvilágosítja s megmagyarázza az egyes intézmények és szabályozások értelmét és természetét, s ennek dacára hiányzik abban a jognak történelme, a melyben a keletkezés és tovább fejlődés lenne földerítve.

S ezért ezen munka gazdag anyaga s nagy értéke da-

¹ Heinrich Brunner: Deutsche Rechtsgeschichte. Leipzig, 1887. 1. köt. 2. s 113. l. Karl v. Amira: Recht. H. Paul: Grundriss d. deutschen Philologie. Strassburg, 1893. 2. köt. 2. rész, 35. s köv. l. Amira i. m. Julius Ficker: Untersuchung z. Erbenfolge d. ostgermanischen Rechte. Innsbruck, 1891. 1. köt. 16. s köv. l.

² Dr. Alb. H. Post: Bausteine für eine allgemeine Rechtswissenschaft auf vergleichend ethnologischer Basis. Oldenburg, 1880. főleg 3., 11. s köv. l. Ezen irányhoz tartoznak a Morgan, Lubbock, Lennan, Tyler, Maine, Bachofen, Leist, Kohler, Bernhöft. Németországban szakközlönye ezen iránynak 1872 óta a Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft. Stuttgart.

Az ezen körbe tartozó irodalom igen kimerítő felsorolását tartalmazza Ed. Westermarck: Geschichte d. menschlichen Ehe. Aus d. Englischen L. Katscher u. R. Grazer. Jena 1893, XIII—XXXVIII. l.

³ Az igen sok hasonló vonás, a számos példa induktív bizonyítékot adna az itt alkalmazott statistikai módszer szerint.

⁴ Hajnik i. m. Dr. Wenzel Gusztáv: Az egyetemes európai jogtörténetnek rövid vázlatára. Budapest, 1878. Idézve benne nagyobb munkája.

⁵ Jacob Grimm: Deutsche Rechtsalterthümer. Göttingen, 1854. II. kiadás.

czára mégis inkább csak alapot s anyagot nyújthat a jogtörténelmi kutatásnak, de még nem maga a jogtörténelem.

A mi az egyes intézmények s a jog egyes részeinek külön feldolgozását illeti, az ily irányu munka igen alkalmas lehet arra, hogy a kutatás s a földérites munkája mélyebb s alaposabb legyen, csak nem szabad azt az egész jogfejlődésből akként kiszakasztani, hogy ez által maga a fejlődés képe zavartassék meg.

Igen természetes, hogy az ily specialisáló munka sokkal szélesebb kiterjedésű lehet, s ezen az uton az összes jogfejlődés földéritesére is a legtöbb eredmény lett elérve.

(Folyt. köv.)

Dr. Reiner Fános.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Külföldiek biztosítékadási kötelezettsége.

Több nyilvánosságra került esetből kitűnik, hogy bíróságaink a sommás eljárásról szóló törvény 9. §-át félreértik. Abból indulnak ugyanis ki, hogy felperes «külföldi» volta az állampolgárságot szabályozó törvény értelmében veendő, vagyis úgy, hogy mindenki, a ki nem bir magyar állampolgársággal, perjogi szempontból is külföldinek tartandó. Ez álláspont tévessége azonnal szembeötlök, a mint figyelemmel vagyunk arra, hogy az állampolgárság államjogi értelmében természetesen csakis physikai személyekre vonatkozhatik, a mig az itt mérvadó tekinteteknél fogva a jogi személyek és a keresk. társaságok legkülönbözőbb alakulásaira is ki kell terjeszkednünk. Az állampolgárságról szóló törvényben érvényesülő fogalom tehát sokkal szűkebb, mintsem a sommás törvény 9. §-a által igényelt fogalom meghatározásához vezethetne. De egyébként is oly divergáló célok szolgálatában áll e két törvény, hogy logikailag is lehetetlen azokban bármi tekintetben közös vonatkozást keresni.

Perjogi törvényben «külföldi» alatt oly physikai vagy jogi személyt érthetünk csak, mely a belföldi birói hatalom határain kívül áll, azért azt a személyt, mely *gazdasági existenciájával* Magyarországhoz van kapcsolva, külföldinek nem tekinthetjük. Téves interpretatio alá temetik tehát a bíróságok a 9. §-t, ha azt keresik, vajon a belföldi kereskedő magyar állampolgár-e, ha azt kutatják, vajon egy itt székelő keresk. társaság tagjai magyar állampolgársággal birnak-e vagy pedig, ha a jogi személynél a külfölddel való vonatkozásokat vizsgálják. A 9. §. által involvált célokat szem előtt tartva, csakis a gazdasági hovátartozóságot ismerhetjük el mérvadó kritériumnak, miért is a konkrét körülmények szerint azt a nem magyar állampolgárt, a ki állandóan belföldön lakik, itt gazdálkodik, kereskedést, ipart folytat, vagy ingatlanok szerzése által dokumentálja, hogy gazdaságilag ide gravitál, nem mondhatjuk külföldinek, valamint keresk. társaságot, mely itt van bejegyezve, jogi személyt, melynek itt székhelye, telepe vagy fióktelepe van, nem szoríthatjuk a «külföldi» minősítésébe.

Ez értelmezést nem akadályozhatja a törvény 10. §-a sem, mely az állampolgárság elvesztéséhez a biztosítékadás kötelezettségét köti. A törvény eme intézkedése csak azt jelzi, hogy ily esetben a volt állampolgár a «külföldivel» egyenlő bánásmód alá esik, de épen nem jelenti azt, hogy az állampolgárság formális elvesztése már önmagában maga után vonná a biztosítékadás sanctióját. Ha tehát egy magyar nő, a kinek itt üzlete, földbirtoka van, nem magyar állampolgárhoz megy férjhez, úgy azt nem tekinthetjük oly külföldinek, a ki a 9. §. szerint biztosítékot tartoznék adni. A német gyakorlat az ottani *perrendtartás* 102. §-át, mely szakaszal a mi törvényünk 9. §-a lényegileg azonos, még enyhébben magyarázta, l. Wilmovszky und Levy Handausgabe 50. oldal: Ausländer sind Nicht Reichsangehörige, nicht

Deutsche, welche im *Auslande wohnen*. E szerint már az sem volna külföldi, a ki belföldön lakik.

A tévesnek bizonyított gyakorlat különben már a törvény 9. §-ának 1. pontjára való tekintettel sem tarthatná fen magát e ridegségében. A hivatkozott pont szerint ugyanis a «megfelelő esetben» a külföld részéről követett szabály mérvadó, a legtöbb külföldi állam pedig az állampolgárság kizárólagos követelményét nem ismeri. Így a már hivatkozott német álláspont is reciprocitást kíván. Az *osztrák Allgemeine Gerichtsordnung* 406. §. szerint biztosíték csak akkor követhető: «wenn der Kläger in der Provinz wo der Proceß geführt werden will, nicht kundbar sattsam bemittelt ist.» A *Code de procedure civile* a 166 §-ban statuált biztosítékadás kötelezettségével szemben a 167. §-ban kivételt állapít meg arra nézve, «qui justifiera que ses *immeubles* situés en France sont suffisans pour en répondre sera dispensé de fournir caution.» Kereskedelmi ügyekben pedig egyáltalában nem követelhető biztosíték: 423. §. Les étrangers demandeurs ne peuvent être obligés, en matière de commerce a fournir une caution» etc. *Angliában* tartózkodó külföldiek szintén nem kötelesek biztosítékot nyújtani, a mig Olaszország, Németalföld, Dánia, Svédország, Norvégia és Portugal a külföldieket egyáltalában nem kötelezi a biztosíték nyújtására.

Kérdésünknek a külföld részéről tapasztalt kezelése minden esetre furcsaság jellegével ruházza fel az állampolgárságból kiinduló szigorú felfogást, mely mellett megtörtént, hogy egyik fővárosi bíróságunk biztosítékadásra szorított egy budapesti malomtulajdonost, mert magyar állampolgárságát kimutatni nem tudta!

Dr. König Vilmos.

Biztosítási díjak perelhetősége.

Felsőbíróságaink gyakorlata nagyon kedvez a biztosító vállalatoknak.

A biztosított rendszerint hátrányban van, akár a biztosítási díj, akár pedig a biztosítási összeg képezi a per tárgyát.

Ugyancsak a biztosítónak kedvez a Curia azon határozata,¹ mely kimondotta, hogy ha a biztosítási díj részletekben köteleztetik fizetni, azonban a biztosítási kötvény az egész évi díj felvételét nyugtázza, habár csak egy részlet fizetetik készpénzben, mig a hátralékos részletekre váltók adatk: nem tagadható meg a további részletek fizetése a biztosítási ügylet megszűnése okából, mert a váltók fizeteskép adottaknak tekintendők.

Nem osztjuk e határozatot, mert az semmi egyéb, mint a törvény betűjének érvényre emelése a törvény ratiója fölött.

A keresk. törv. 505. §. 3. pontja kimondja, hogy az életbiztosítási szerződés hatályát veszti, ha a visszatérő időszakban fizetendő biztosítási díj a lejárat után 30 nap alatt, vagy az evégre engedett halasztás eltelte előtt meg nem fizetetik.

Már most igaz ugyan, hogy a biztosítási kötvény az egész évi díjat nyugtázza, és az is való, hogy a biztosítási díj *első részlete* készpénzzel kifizettetett, de másrészt a többi részletekre váltók adattak, tehát tulajdonképen fizetés ezen részletekre nem történt.

Egészen más az, ha egy kereskedő kereskedelmi ügyletből kifolyólag ad váltót, azon határozott szándékkal, hogy ez fizeteskép történjék és így fogadtassék el, és egészen más megítélés alá esik az az eset, ha az ügylet egész természetéből az következtethető, hogy a biztosított szándéka csakis az volt, hogy ő a biztosítási díjat részletekben fizesse és — mint a jelen esetben — a váltók követelése és ezeknek, mint teljesített fizetésnek nyugtázása a biztosító részéről csakis a törvény intenciójának megkerülését célozza.

¹ L. *Jogt. Közl.* mellékletének 42. szám 377. sz. eset.

Az elsőbírósági ítélet az idézett esetben konstatálja, hogy a biztosító-társaságoknál szokásos azon eljárás, mely szerint az első évi díjról váltót vesznek s az így fedezett díjat a kötvényben kifizettként nyugtatják.

Azonban másként alakul az eset, ha az egész évi díjról adatik egy váltó, mint ha az évi díj első részlete készpénzben fizettetik ki, míg a többi részlet váltókkal fedeztetik.

Ha egy váltó adatik az egész összegről, akkor világos, hogy a feleknek és különösen a biztosítottak czélzata az volt, hogy a biztosítási szerződés hatályba lépjen, és nem czéloztatik részletekben való fizetés, hanem a társulat az egész évi díjat *hitelezi* a biztosítottak az adott váltó ellenében, a mi készpénzzé változtatható át. Míg a részletekben lejárató váltók adása esetén a különböztetés a készpénz és a *fedezeti* váltók közt maguk a felek által tétetett meg és ha a részletek be nem tartatnak, erre az esetre a törvény inteniója a *biztosító érdekében* az, hogy a biztosítási szerződés megszűnjön s a biztosító risikót ne viseljen.

Ha tehát a biztosított a váltókat idején ki nem váltja, és az életbiztosítási szerződésben megjelölt esemény időközben bekövetkezik, akkor a biztosító vállalat bizonyára — és méltán — megtagadja a biztosítási összeg kifizetését, holott, ha a váltó fizetékép adattak volna, a biztosítási összeg iránti perben a biztosító az 505. §. 3. pontjára nem hivatkozhatnék.

Különben is a konkrét esetben — és az elsőbíróság által hivatkozott szokás szerint is — a biztosítási kötvény *egyoldalulag* nyugtazza az egész évi díjnak felvételét, a mi semmi esetre sem róható a biztosítottak terhére. *B.*

Különfélék.

— **Közművelődésünk és a harmadik egyetem** címmel *Berzeviczy Albert* hét ivre terjedő füzetben tárgyalja ezen, a jogi szakoktatás szempontjából is oly fontos kérdést. Szerző azon álláspontot foglalja el, hogy egy harmadik egyetem felállítása el nem odázható szükséglet képez és nem is áll az eszme megvalósításának semmi sem útjában. Elegendő tanerőink vannak, az állam pénzügyi hozzájárulása tulságos mérvben igénybe nem vétetnék és alkalmas központi fekvésű, kulturális szempontból is megfelelő városok versenyezve vindikálják maguk részére az elsőséget. Behatóan foglalkozik a munka a jogakadémiák sorsának kérdésével is és oda konkludál, hogy a harmadik egyetem mellett a nagyobb és fejlettebb jogi karok fenmaradhatnak, míg a kevésbé életképes akadémiák csakhamar megszűnnek, természetes halállal mulnának ki. Szerző kiválóan érdekes, magas szempontokból kiinduló gondolatmenetéhez méltó azon választékos előadás, melylyel tárgyával foglalkozik.

— **Az «Annuaire de Législation Étrangère»** legújabbán megjelent huszonkettedik kötete közli a föld kerekességén 1892-ben hozott nevezetesebb törvényeket. Ezen évkönyv évről-évre fejlődik s a jelen évfolyam ismét tökéletesebb berendezésű mint a multkori. A magyar részt, mint az előző években is, *Nagy Dezső*, a budapesti ügyvédi kamara érdemes titkára szerkesztette és részletesen tárgyalja az egyházpolitikai javaslatokat. Külön kötetben vannak mellékelve az 1893-iki francia törvények ily cím alatt: *Annuaire de Législation Française*. — A törvényhozás kérdéseivel foglalkozó minden szakembernek melegen ajánlható a jelen vállalat, mely egyetlen a maga nemében.

— **Váltópénz-e a korona?** Ezen kérdésről lapunk 40. számában cikket közölt *Mózes László* ügyvéd és oda konkludált, hogy a korona igenis váltópénzt képez és a korona hamisítása a váltópénz hamisításának körébe tartozik. Legújabbán a budapesti kir. tábla I. büntetőtanácsa is foglalkozott a kérdéssel — elnök Sárkány József, ref. Heil Fausztin — és megváltoztatva az alsófok ítéletét, ugyanazon álláspontra helyezkedett, hogy a korona váltópénz. A kir.

tábla indokolásából kiemeljük az ide vonatkozó részt: «A koronaérték megállapításáról szóló 1892: XVII. tcz. 3. §-a értelmében értékpénzt csak *aranyérmék* és pedig a törvény 4. §-ában meghatározott *20 és 10 koronás aranyérmék* képeznek, az ezüst, nikel és bronzérmék mint nem értékpénz a *váltópénz* fogalma alá esnek, a mint ez világosan kitűnik a hivatkozott törvény 19. §-ából is, a mely egyebek közt az ezüst, nikel és bronzérméknek értékpénz ellenében történhető beváltás módozatairól intézkedik. Minthogy pedig a vádlottat egy drb 1 koronás hamisítása terheli, minthogy a Btk. 204. §. második bekezdése értelmében *váltópénzhamisítás vétségét képez*: a kir. törvényszéknek ítéletét ily értelemben meg kellett változtatni. (10652. sz.)

— **Kováts Gyula** munkájának második kiadása megjelent. Ez a már ismertetett első kiadásnak lenyomata és egy függelék. A függelékben reá mutat arra, hogy a míg a közoktatási-bizottság azzal indokolta az izraeliták közös temetkezési jogának kihagyását, hogy ez az életben sok kellemetlenséggel fog járni, addig az ő felszólalása után a Politikai Heti Szemle illetékes oldalról nyert értesülés alapján azt mondja e kihagyás okául, hogy a temetők kérdése nem valószínű kérdés, s azért erről a kormány külön fog intézkedni. Ezután lesz községi temető, melybe minden községi tag temetkezhetik, s egyes testületek s családok temetői, a melyek fölött a fentartók fognak rendelkezni. Előadja továbbá, hogy a történelmi egyházakat továbbra is a legkiváltságosabbaknak kell hagyni. Ezt követeli a magyar alkotmány, s ebben a koronázás közjogi aktusa, mely azt követeli, hogy az állam ne szakítson teljesen a keresztény államisággal.

— **Judikatura a tőzsdén.** Dr. Bleuer Samu urtól a következő sorokat vettük:

Nem kívánom a Dr. Wittmann Mór urral folyó polemiát a végtelenségbe huzni, mert nem tartom valószínűnek, hogy egymást meg tudnók győzni. Dr. Wittmann ur azonban két pontban félreértett, s ezen félreértéseit el akarom oszlatni. A turpis causa nem a cselekvésnek, hanem a cselekvés erkölcsellenességének meghatározása. Ismétlem, hogy az erkölcsellenes cselekvésből keletkezett obligatio nem semmis önmagától, hanem u. n. naturalis obligatio gyanánt minősül. A juris vinculum következményei alól a jog nem dispensál, hanem, a mennyiben az a jog czéljával ellenkezik, a védelmet tagadja meg tőle. A *condictio* a tisztességes ügyletfél joga. Az erkölcstelenül szerződő nem élhet vele. De semmissé az ügylet nem válik. *A tévedés* meghatározását a német javaslatból helyesen idéztem. Ha Dr. Wittmann ur jónak látta a 98. §. teljes szövegét lenyomatni, az ellen semmi kifogásom, — de tiltakoznom kell azon feltevés ellen, mint ha az én általam idézett passus jelentése az egész meghatározás jelentésével ellenkeznek.

— **Az osztrák büntetőjogi melléktörvények** gyűjteménye jelen meg füzetekben. Eddig három füzet adatott ki igen érdekes anyaggal. A törvényekhez vannak illesztve a megfelelő rendeletek és némi magyarázat is. A gyűjtemény címe: *Die strafrechtlichen Nebengesetze des österreichischen Rechts*. Von Dr. Karl von Fürstl.

— **Jaques**, a nemrég elhunyt híres bécsi ügyvéd irodalmi hagyatékából egy kötet büntetőjogi dolgozat jelent meg. A dolgozatok címei ezek: A szabadságbüntetés. A confiskatio. A rendőri felügyelet. A becsületbüntetések. A visszavesés. A kíséret. A fiatalok büntetéseken kényszernevelése. A vizsgálati fogság beszámítása. Az elévülés.

— **Berner** büntetőjogi tankönyvének *tizenhetedik* kiadása jelent meg a napokban. A könyv előszavában szerző a fiatalok egyének megbüntetésével és a halmazati kérdéssel foglalkozik bővebben.

A Magyar Fogászegylet magánjogi Értekezlete decz. 1-én este 6 órakor tartja negyedik ülését a budapesti ügyvédi kamara helyiségében. Napirend: A sommás eljárási vita folytatása. — A napirend előtt dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár javaslatokat fog tenni az értekezleti tárgyalás mikénti berendezése iránt.

A mellékleten közöljük a magán biztosítási vállalatokról szóló elbádói törvénytervezetet.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Átmeneti állapotok. B. — A jogtörténelem és kutatási módszerei. Dr. REINER JÁNOS ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az 1893. évi XVIII. tcz. 73. és 77. §-ai. Dr. GAÁR VILMOS győri kir. albirótól. — Mely 20 frtig terjedő keresetek tartoznak az 1893. évi XVIII. tcz. szerint a sommás eljárás alá? Dr. MISNER IGNÁC budapesti ügyvédtől. — Tanuskodhatik-e a fél a pergátló kifogások szakában? Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Kihallgatható-e tanuként a fél meghatalmazottja? Dr. STEUER GÉZÁ-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Sommás eljárási vita a Magyar Jogászegyletben. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Átmeneti állapotok.

Az igazságügyminiszter melegen érdeklődik az új sommás eljárásnak gyakorlati keresztülvitele iránt, a minnek jele, hogy az átmeneti állapot megfigyelésére miniszteri megbizottakat küldött ki a fővárosi járásbiróságokhoz, Lányi Bertalan kir. táblai bíró és Fodor Ármin törvényszéki bíró személyében.

Igen helyes ez az intézkedés, mert a kiküldöttek személyesen győződhetnek meg róla, hogy melyik bíróságnál van leginkább nehézség az új törvények és ügyviteli szabályok kezelése körül, mely bíróságok szorulnak személyzetszaporításra és minő intézkedések teendők, és melyek változtatandók meg az ügyvitel egyszerűsítése és könnyítése végett.

Látni fogják a kiküldöttek, hogy a bírák mily különbözőképen értelmezik a törvényeket és az ügyviteli szabályokat. Némely bírák annyira betű szerint magyarázzák a törvény szavait, hogy még a makacssági eljárásban sem elégednek meg az egyedül megjelent felperes abbéli kijelentésével, hogy a kereseti előadásokat fentartja, hanem kényszerítik a felperest, hogy keresetét újból, per longum et latum szóval előadja.

Tapasztalni fogják, hogy némely bíránk nem mernek félannyi tárgyalást sem kitűzni, mint eddig, mi által a határidők júliusig is kitolatnak.

Meggyőződhetnek róla, hogy a perek menete most, az átmenet idejében sokkal lassabb mint volt ennek előtte.

Viszont általános az elégedetlenség azzal, hogy az ügyviteli szabályok a bíróságokat sok felesleges munkával terhelik. Így a sommás bíró egy közönséges makacssági eljárás során nem kevesebb, mint ötször kénytelen nevét aláírni. És pedig a jegyzőkönyv kezdetén, annak befejezése után, a jegyzőkönyvi záradékon, az ítéleten és az ítéleti záradékon.

A tárgyalási napló jelenleg 19 rovatból áll (de van 60 rovatos kimutatás is!), részletes statisztikát tartalmaz, de azért még sem tudja a bíró evidentiában tartani azt, a mire a statisztikának irányulni kell, hogy t. i. hány ügye van folyamatban.

Nem egy panaszt vettünk bírói körökből az új bélyegnovellának azon intézkedéseire nézve, melyek a bíróra a terhes és hozzá sem illő bélyegellenőrzési kötelezettséget rótták rá.

Ezen aránylag kis dolgok, melyeket azonban jelentőséggel ruház fel a bíróságok munkahalmaza, épen nem oly természetűek, hogy azokon csekély jóakarat mellett ne lehetne könnyen és gyorsan segíteni.

Minden átmenet — természetesen — bizonyos nehézségekkel jár és valamely reform sikerét koránsem szabad az átmenet pár hetének vagy havának jelenségeiből és eredményeiből megítélni.

A miniszterium gondoskodása bizonyára ki fog terjedni az ügyvitel gépezetében mutatkozó kisebb-nagyobb fenakadásokra és meg vagyunk róla győződve, hogy némely, a bírói körökben megbeszélés tárgyát képező visszasságon rövidesen segítve lesz.

Az azonban másrészt szintén nem kerülhető ki, hogy fővárosi járásbiróságaink bírói létszáma — ott, a hol valódi a szükséglet — az ügyforgalomnak megfelelőleg emeltessek.

A mi a vidéket illeti, még nincsenek a viszonyokról bővebb értesítéseink, de igen helyesnek tartanánk, ha a miniszter, vagy a kir. táblai elnökök a vidéki bíróságokhoz is küldenének ki megbizottakat az új eljárás menetének megfigyelésére.

B.

A jogtörténelem és kutatási módszerei.¹

A mi már most a felsorolt négy kutatási módszert illeti, ezeket közelebbről kívánom figyelembe venni.

Az első kutatási módszer tárgyát és a módszert, a kutatás segédeszközeit is specialisálja, vagyis nem csak arra szorítkozik, hogy valamely nép jogának történelmét keresse s adja elő, hanem ezen jog történelmének földerítése céljából kizárólag azon nép forrására is szorítkozik.

A régibb jogtörténelmi munkák ezen módszert követték, annál is inkább, mert az összehasonlításra kevés anyag és alap létezett és volt hozzáférhető.

Ezen módszernek az lehetne az előnye, hogy a jogfejlődés leírásának tisztaságát nem zavarhatják meg idegen jogfejlődésnek jelenségei.

Csak hogy ezen módszernek csak úgy lehetne meg ezen előnye, ha a jogfejlődést teljesen és minden részében földerítő jogforrások állanának rendelkezésre.

Miután azonban a jogforrásoknak ily teljessége nem áll egy népnek sem rendelkezésére, azért a hézagok kitöltése s az önmagukban sokszor ma már meg nem érthető szabályozások és intézmények megértése végett mindig szükség lesz valamely segédeszközre.

E mellett az egyes kultúrnépeket részint a rokonság, részint az érintkezés hozta oly kapcsolatba, a melynek következtében azok jogai egymásban nyomokat s hasonló vonásokat hagytak.

Természetes, hogy ha fölmerülő esetben ily vonások megértésére esetleg hézagok az illető nép jogforrásai, akkor szükségképpen a rokon, vagy érintkezésben állott nép jogához kell nyulni felvilágosítás adás végett.

Az összehasonlító módszer nagy eredményei mutatják meg leginkább azon módszer hiányos voltát, a mely módszer valamely nép jogának történelmét kizárólag azon nép saját meglevő forrásaiból akarná rekonstruálni és sem a rokon, sem az érintkezésben állott népek jogaihoz nem megy segít-

¹ Az előbbi közl. l. a 47. és 48. számban.

ségül. Példát is hozok fel ezen módszer hiányosságának s elégtelenségének megmutatására.

Br. Roszner Ervin A régi magyar házassági jogról irt művében azt írja, hogy a magyar házasságkötési jognak első alapja a nőrablás volt, sőt még Szt. István idejében is a nőrablás a házasságkötés szertartásai közé tartozott — ha a nőrablás szülői engedélyvel történt.¹

Ennek igazolására hivatkozik Szt. István törvényeinek I. könyve 25-ik fejezetére, mely következőleg hangzik: De raptu puellarum. Si quis militum impudicita foedatus puellam aliquam sine concessione parentum sibi in uxorem rapuerit, decrevimus puellam parentibus reddi, etiamsi ab illo aliqua vis sibi illata sit; et raptor decem solvat juvencos pro raptu, licet postea reconcilietur parentibus puellae. Si vero pauper quis hoc vulgaris agere aggreditur, componat raptum quinque juvenis.

Ezen törvény azt mondaná ki — Roszner szerint — hogy csak az büntetetik, a ki a szülők beleegyezése nélkül rabolja el a leányt, ellenben az nem, a ki a szülők beleegyezésével eszközli a nő elrablását, a mely tehát e szerint meglett volna engedve és házasságkötési szertartást képezett.

A hiba itt abban áll, hogy a törvényből logikai következtetés útján akarja megállapítani annak értelmét, holott a törvény értelmét azon körülmény derítette volna leginkább fel, ha figyelembe vette volna, hogy Szt. István törvényei megalkotásánál idegen népek jogait vette alapul s ezen rendelkezésnek is megtaláljuk mintáját.

Mert a germán népjogokban s e kapitularékban is megtaláljuk a nőrablásnak a tilalmazását s büntetését, s mindennütt ki van emelve azon momentum, hogy a szülők beleegyezésének hiányában büntetetik a nő elvitele, ez pedig azért lett kiemelve, hogy kifejezést nyerjen azon álláspont, mely szerint az elrablott nőnek a beleegyezése önmagában nem szünteti meg a nőrablás jellegét, ha a szülők nem egyeztek bele a leány elvitelébe.

Mert a védelem a szülők családi hatalma részére lett biztosítva, s épen azért ezen momentumot ki is emelik e jogok a gyermekeknek jogilag hatály nélküli akaratával, s némely jogokban még házasságra is vezető consensusával szemben.²

A tény, melyet ezen példa is igazol, kétségtelenné teszi azt, hogy valamely népnek, a saját forrásaira s történelmi segédeszközeire szorító jogtörténelme igen sok ponton fog fenhagyni hézagokat s föl nem deríthető problémákat.

Hanem a mint ez tény, úgy az is föltűnhetik, hogy ezen hézagoknak betöltésére s problémáknak földerítésére kell anyaggal és segédeszközökkel birniok azon népek jogainak s más történelmi jelentőségű viszonyainak, a mely népek rokonok, vagy más érintkezés által hozattak egymással kapcsolatba.

S ezen természetes igazságként jelentkező ténynek az értékesítse az összehasonlító — comparativ — módszeren felépülő jogtörténelem.

Ezen módszer positiv adatokkal, positiv jelenségekkel s ezek valóságos történelmi összefüggésével dolgozik, s ebben különbözik az ethnologikus módszertől.

A német jogtörténelemben ezen módszert Grimm vitte be a már előbb említett művével, a melyben ő az északi germán s angolszász jogfejlődés részleteit is felhasználja s összehasonlítja a német jog régiségeivel, valamint a frank, gót, longobard jogokat is fölveszi az összehasonlítás alapjául.

¹ Br. Roszner Ervin: Régi magyar házassági jog. Budapest, 1887. 9. l. Lásd még Kováts Gyula: Felelet Br. Roszner Ervin munkájára. Budapest, 1887. 7. l.

² Részletesebben nem tárgyalhatom itt ezen kérdést, csak futólagos példaként említem a szász törvényt, mely azt rendeli: Si autem sine voluntate parentum, puella tamen consentiente ducta fuerit — sc. puella, — bis 300 solidos parentibus solvat.

A dán jogtörténelemre nézve, Kolderup Rosevinge 1821-ben Grundrids af den danske Lovhistorie czimen irt művében kiemeli, hogy a dán jogtörténelem segédeszközei a rokon népeknek jogai, milyenek különösen az irlandi, norvég, svéd, angolszász s germán jogok; s ezen munkának német fordítója Homayer pedig viszont arra helyez sulyt, hogy ezen dán jogtörténelem a német jogfejlődés felvilágosítására nyújt alapot és segítséget.¹

A magyar jogtörténelem irói s művelői a magyar jogra nézve is felállítják ezen összehasonlítás szükségét, csak hogy szélesebb alapra helyezkednek; így van ez úgy Hajnik Imrénél, mint Wenzel Gusztávnál.²

S ma már a többi népek jogtörténelme is értékesíti ezen módszert.

Alkalmazását megnehezíti az, hogy ezen összehasonlításnál többféle nyelv ismerete szükséges, s tényleg ez volt sokáig ezen módszer alkalmazásának egyik akadály.

Természetes, hogy ezen akadály nem leküzdhetlen, főleg ha rokon népek összehasonlításáról van szó, s ma az egyes népek jogforrásai is sokkal könnyebben hozzáférhetők s részben feldolgozva lévén, megkönnyítik a használhatóságot.³

Hogy ezen akadály nem leküzdhetlen, annak érdekes esetét írja le Ficker, a midőn elmondja, hogy nehézségeket okozott neki az északi german nyelvek nem ismerése, azonban Amira nemcsak minden e körbe tartozó kérdésre felvilágosítást adott neki, hanem minden szükséges adatot le is fordított részére úgy, hogy ezen alapon folytathatta munkálatait.⁴

Ezen ponttal hozható kapcsolatba azon módszer, a mely — a nálunk tanszakot is képező — európai jogtörténelem szükségképi módszerét képezi.

Itt is áll az, hogy a többféle nyelvek ismeretének szükségé ma már nem lehet akadály ezen módszer ellen.

(Bef. köv.)

Dr. Reiner János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1893: XVIII. tcz. 73. és 77. §-ai.

Az új sommás eljárás a bizonyítékok szabad mérlegelését állította fel szabályul és ez alól csupán két kivételt tett; az első a közokiratokra vonatkozik, a második az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint kiállított magánokiratokról szól. Ez utóbbiakra vonatkozólag a 73. §. ezt tartalmazza:

«Az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint kiállított magánokiratok, ha valódiságuk nincs kétségbe vonva vagy be van bizonyítva, az ellenkező bebizonyításáig teljes bizonyítékul szolgálnak arra nézve, hogy kiállítójuk a bennük foglalt nyilatkozatokat tette».

Ugyanezen szakasz azt is mondja:

«Más alakban kiállított magánokiratok bizonyító erejét

¹ J. L. A. Kolderup-Rosevinge's Grundriss der dänischen Rechtsgeschichte. Übersetzt von Dr. E. G. Homayer. Berlin, 1825. 6. szám VI. l.

² Hajnik: Magyar jogtörténelem i. m. 17. l. Wenzel: Magyar jogtörténelem i. m. 5. lap. Dr. Óváry Kelemen: Régi magyar házassági jog. Magyar Igazságügy 1888. I. f. 14. l.

³ E pont alá tartoznak a legkülönbözőbb editiók; egyes idegen jogkönyvek le is vannak fordítva, például Dr. Reinhold Schmid: Die Gesetze der Angelsachsen, Leipzig, 1832.; rendelkezésre állanak legkülönbözőbb glossariumok. Lásd például Dr. Richard Schröder: Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte. Leipzig, 1894. II. kiadás 3 s következő lapok. Brunner i. m. 10 s következő lapok. Hajnik: Európai jogtörténelem i. m. 262 s következő lapok.

⁴ Ficker i. m. XIII. s köv. l.

a bíróság a jelen törvény 64. §-a szerint szabadon mérlegeli».

Az 1893: XVIII. tcz. szerint tehát a magánokiratok bizonyító erő tekintetében kétfélék: az első csoportba tartoznak azok, melyek az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ainak megfelelően vannak kiállítva, a melyeket a gyakorlatban perrendtartásszerű okiratoknak is szokás nevezni, s a melyek a bírót, mint törvényes bizonyítékok kötik; a második csoportba azok sorolandók, melyek nem a most említett alakban vannak kiállítva s a melyeknek bizonyító erejét a bíró a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján itéli meg.

A teljes bizonyítékot képező magánokirat az ellenkező bebizonyításáig arra kötelezi a bírót, hogy ez bebizonyítottan tekintse az okirat tartalmát, vagyis hogy azt, a mi az okiratban foglaltatik, a kiállítónak kötelező akaratnyilvánításul elfogadja. Azonban a törvény a perrendtartásszerű magánokiratoknak ezen törvényes teljes bizonyító erejét ahhoz a feltételhez köti, hogy e magánokiratok valódiak legyenek. Az okirat pedig valódi, ha attól származik, a ki mint annak kiállítója szerepel. Ha az ellenfél a magánokirat valódiságát nem tagadja, akkor a 76. §. kifejezett rendelkezése szerint is, annak valódisága nem bizonyítandó. Ily esetben a perrendtartásszerű okirat, mint teljes bizonyíték feltétlenül érvényesül. Mi történik azonban akkor, ha az ellenfél az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint kiállított magánokirat valódiságát tagadja?

A felelet egyszerű: a magánokirat valódiságát az arra hivatkozó félnek be kell bizonyítania. Ámde sok esetben az okirat valódiságának bebizonyítása egyértelmű tartalmának bebizonyításával. Vegyünk egy esetet. A nyugtát előttemező tanúk meghaltak vagy ismeretlen helyre költöztek, az ezen okira hivatkozó fél tehát nem tudja tanuival bebizonyítani, hogy a nyugtát kiállító előttük az abban foglalt nyilatkozatot tette; nem marad más hátra, mint megkísérteni annak bizonyítását, hogy a nyugtában foglalt fizetés valóban megtörtént.

Ez azonban egyértelmű volna azzal, hogy az okirat idő multával elveszítene azt a jelentőségét, melylyel épen az időre való tekintettel bír. Az okirat ugyanis épen az által emelkedik a többi bizonyító eszköz fölé, hogy az okirat tartósan megőrzi tartalmát, hosszú idő múlva is reprodukálja a megtörtént akaratnyilatkozást, míg egyéb bizonyító eszköz ily tartós jelleggel nem bír, avagy hosszabb idő elteltével nem teljesen adja vissza a bizonyítandó tény. Az okiratoknak, mint bizonyító eszközöknek ez a nagy jelentősége a forgalmi életben azt eredményezte, «hogy az okiratokra nézve régi idő óta kifejlődtek oly formák, melyek az általános felfogás szerint annak kifejezéseül szolgálnak, hogy az okirat kiállítója annak tartalmát elfogadja, magáévá teszi és magával szemben irányadónak kívánja tekintetni». (Miniszteri indokolás.) Ha már most a tételes jog ezt a szokást jogszabálylyá emelte s megteremtette a teljes bizonyítékot képező magánokiratok fajtát, akkor köteles volt egyszersmind gondoskodni arról is, hogy az okirat valódiságának tagadása a teljes bizonyítékot képező magánokiratot bizonyító erejétől meg ne foszthassa; más szóval a valódiság bizonyításának terhén könnyítenie kellett.

Az 1893: XVIII. tcz. e tekintetben a 77. §-ban intézkedik, mely §. a magánokirat valódiságának törvényes vélelmét (præsumptio iuris) állítja fel az esetre: 1. ha a magánokirat aláírása, illetőleg az 1868. évi LIV. tcz. 167. §-ának c) pontja szerint alkalmazott kézjegy valódisága nem tagadatik vagy bebizonyíttatik, 2. ha az okiraton külső hiány pl. törlés, vakarás, közbeszurás vagy rendellenesség nem tapasztalható.

A mennyiben a bizonyító fél által felmutatott okirat akár külső hiányt vagy valamely rendellenességet tüntet fel,

akár tagadás esetén a bizonyító fél az aláírásnak vagy a két tanu jelenlétében — kik közül egyiknek névirónak kell lenni, — alkalmazott kézjegynek valódiságát nem tudja bebizonyítani, akkor az okirat valódiságának törvényes vélelme nem forog fen és az okira hivatkozóknak be kell bizonyítani, hogy az valóban a kiállítótól ered, avagy a bíró szabad mérlegelése alá esik az a kérdés: valódi-e az okirat vagy sem? S ily esetekben azután megtörténhetik, hogy az okirat valódiságának bizonyítása tartalmának bizonyításával összeesik.

A 77. §. azonban a magánokirat valódiságának törvényes vélelmét nemcsak prts 167. és 168. §-ai szerint kiállított magánokiratok javára állítja fel, hanem minden oly magánokirat javára is, melyet annak kiállítója aláírt s a mely külsőleg aggálytalan.¹ A különbség csak az, hogy míg a teljes bizonyítékot képező magánokirat valódiságának vélelme esetén a bírót az okiratnak tartalma köti, addig a nem teljes bizonyítékot képező, de valódinak vélelmezendő magánokiratnak tartalmát bizonyító erő tekintetében a bíró szabadon mérlegeli. Mind a két esetben azonban az okirat valódisága kétségtelen, mert a törvényes vélelem a vélelemnek lerontásáig a bírót köti. Ha azonban a magánokirat aggályos, ha azon a 74. §-ban felsorolt külső hiányok észlelhetők, akkor a bíró, — ha mindjárt az okirat aláírásának valódiságát az arra hivatkozó fél be is bizonyította, — úgy az okirat valódiságát, mint annak tartalmát szabadon mérlegeli.

A 73. és 77. §-ok ilyenén értelmezése mellett nem találhatni e §-ok közt semmi ellentétet; ellenkezőleg e két §. egymást kiegészíti. Értelmezésünk helyessége mellett szól:

1. A 73. §. 2. (már fentebb szó szerint idézett) bekezdése a magánokirat valódiságától feltételezi a tartalomnak teljes bizonyító erejét, hogy t. i. az okirat kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot tette. Más tehát az okiratnak és más az abban foglalt tartalomnak valódisága.

2. A 77. §. azt mondja, hogy az aláírás illetve kézjegy (1868. évi LIV. tcz. 167. §. c) pont) valódisága és az okirat aggálytalansága esetén «az aláírást megelőző szöveg az ellenkező bebizonyításáig valódinak vélelmezendő.» A törvény itt a szöveget vagyis a szavaknak nyelvtani és mondattani szabályok szerinti egymásutánját, mint ilyent, — arra való tekintet nélkül, hogy foglaltatik-e benne jogilag relevans nyilatkozat — veszi figyelembe.

3. Ilyen értelmet ad a 77. §-nak a miniszteri indokolás is: «— — — a 72. §. (a törvény 77. §-a) pedig az aláírás valódiságából az aggálytalan külsejű okirat hamisítatlanságára vélelmet állít fel». Ha valamely külső hiány nélküli okirat alatt egy aláírás van, természetszerű az a következtetés, hogy az aláírást megelőző szöveg nem utólag hamisított meg, avagy nem utólag került az okira a kiállító tudta vagy beleegyezése nélkül. Ezt a természetszerű következtetést a 77. §. törvényes vélelem erejével látta el.

Legvégül még engedjék meg egy kitérés a tekintetben, hogy mit és ki ellen bizonyít a magánokirat. A 73. §. azt mondja: a «— — — magánokiratok — — — bizonyítékul szolgálnak arra nézve, hogy kiállítójuk a bennük foglalt nyilatkozatot tette».

A 73. §. második bekezdése ugyancsak a teljes bizonyítékot képező magánokiratokról szól, de mi sem természetesebb, hogy ha a perrendtartásszerű magánokirat teljes bizonyítékul szolgál arra nézve, hogy kiállítója a benne foglalt nyilatkozatot tette, — akkor az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-ainak meg nem felelően kiállított magánokirat a 64. §. szerint szabadon mérlegelhető bizonyítékot képez arra nézve, hogy kiállítója a benne foglalt nyilatkozatot tette.

¹ A nem teljes bizonyítékot képező magánokiratokra nézve a valódiság vélelme csak akkor áll fen, ha azokat kiállítójuk aláírta, mert az 1868. évi LIV. tcz. 167. §-ának c) pontjában megírt módtól eltérő kézjegy alkalmazása a 77. §. világos intézkedése folytán a vélelmet még az okirat aggálytalan volta esetén sem létesíti.

A törvény emez intézkedésével azonban csak a magánokirat alaki bizonyító ereje van szabályozva; csak azt állapítja meg a törvény, hogy a kiállító azt nyilatkoztatta ki, a mi az okiratban foglaltatik. Ily értelemben azután alkalmazható az az elv: a magánokirat a kiállító ellen bizonyít; több hatály azonban ez elvnek nem tulajdonítható.

Ha azonban azt kutatjuk, hogy mit tartalmaz a kiállító nyilatkozata és ennek a tartalomnak ki ellen s mekkora a bizonyító ereje, akkor a magánokirat anyagi bizonyító erejéről szólunk. Az okiratok általában s így a magánokiratok is, tartalmazhatnak rendelkezést, beismerést vagy tanusítványt és ehhez képest különböző anyagi bizonyító erővel bírnak.

A rendelkező okirat jogügyletet tartalmaz. A félnek az okiratban kifejezésre jutott akarathatározása mindenki irányában bizonyít. Az okiratba foglalt adás-vevés, meghatalmazás, bérszerződés stb. az okiratnak valóságos esetén nem csupán a kiállítóra, hanem mindenkire kötelező erővel bír, a mennyiben az ellenkezőt bebizonyítani nem képes. Ha vagyonomat X. Y.-nak eladtam, mielőtt valamely hitelezőmet kielégítettem volna, ez a hitelező az okirat ellenében az adás-vételt nem veheti tagadásba; azt azonban bebizonyíthatja, ha arra képes, hogy az adás-vétel voltaképpen ajándékozás s megtámadhatja a vevőt mint megajándékozottat.

A beismerő okirat valamely ténynek valóvaló elfogadását tartalmazza. A beismerő okirat csak a kiállító s azok ellen bizonyít, a kik a kiállító jogcselekményeit magukra nézve kötelezőknek elismerni kénytelenek. Így az örökösök által kiállított beismerő okirat az örökösök ellen is bizonyít. Az 1893: XVIII. tcz. az adóslevelekre nézve kivételt tartalmaz, a mennyiben a 73. §. azt mondja, hogy «az adóslevelek, — — — ha az 1868: LIV. tcz. 167. és 168. §-aiban megszabott kellékeknek meg nem felelnek, a kölcsön leolvasását és a kötelezettség elvállalását egymagukban nem bizonyítják».

A beismerő okiratoktól azonban megkülönböztetendő amaz okirat, a melyben a kiállító valamely, az ő hátrányára szolgáló jogot ismer be. Ez esetben elismerő szerződést magában foglaló okiratokról szólunk, mely a rendelkező okiratok közé tartozik, mivel a nyilatkozatot tevőre hátrányos jog beismerése kötelmet létesítő jogalapot teremt.

A tanusító magánokirat csak akkor anyagi bizonyító erővel, ha abban a kiállító önmaga ellenében tanuskodik. Kivételesen a tanusító okirat is bizonyít, pl. a kereskedelmi könyv, két kereskedőnek tanusítványa a váltóárfolyamról.

Dr. Gadr Vilmos,
kir. albiró.

Mely 20 frtig terjedő keresetek tartoznak az 1893. évi XVIII. tcz. szerint a sommás eljárás alá?

Ezen kérdés iránt az 1893. évi XVIII. tcz. nem tartalmaz tüzetes rendelkezést. Csak az 1. §. és 225. §. első bekezdése intézkedik ezen perekről, de nem oly tisztán, hogy abban a törvényhozó szándéka határozott kifejezést nyert volna. Az eddigi eljárás szerint a községi bírósághoz számos ügy tartozott, és habár nem lehet tagadni, hogy a bagatell-törvény által a hitelezők érdekei sok tekintetben mellőzve lettek, nem szabad szem elől téveszteni, hogy ezen törvény kiválólag a szegényebb sorsu adósok érdekében lett hozva és ezek az ily kisebb ügyben is könnyen felszaporodó perköltségektől megkímélve maradtak.

Ha ilyen életbevágó törvény rendelkezésén változás történik, ezt olyan világosan és tisztán kellett volna kifejezésre juttatni, hogy ahhoz semmi kétely ne férhessen.

Annyi bizonyos, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. nem nyújt kellő felvilágosítást az iránt, mely 20 frtig terjedő

keresetek tartoznak a sommás eljárás alá és hogy ezt csak törvényt magyarázat útján lehet megállapítani.

Dr. Fodor Ármin, ki e kérdéssel a jogászegyletben előadást tartott, híven az általa és dr. Márkus Dezső által kiadott kommentárhoz, azon álláspontot foglalta el, hogy a 20 frtig terjedő keresetek, ha alperes kereskedő vagy az ügylet alperesre nézve kereskedelmi ügylet, de azon esetben is, ha felperesre nézve kereskedelmi ügylet, a sommás eljárásra tartoznak. Az első két esetben, t. i. ha alperes kereskedő vagy az ügylet reá nézve kereskedelmi ügylet, az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-a értelmében a budapesti és pestvidéki törvényszék területén levő kir. járásbíróságok, mint kereskedelmi bíróságok járnak el.

Ezen két eset iránt, ha alperes kereskedő vagy az ügylet reá nézve kereskedelmi ügylet, a 2. §. utolsó kikezdésénél fogva nem lehet nézeteltérés. Csak az képezi a vita tárgyát, vajon a kereset akkor is a sommás eljárás alá tartozik-e, ha az alperes nem kereskedő, sem az ügylet reá nézve nem kereskedelmi ügylet, de igenis felperesre nézve kereskedelmi ügylet. Felfogásom szerint ezen esetben a kereset a községi bírósági eljárásra tartozik.

Erre utal az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának első kikezdése, mely szerint «sommás eljárás alá és a kir. járásbíróságok hatásköréhez tartoznak, a mennyiben az 1877: XX. tcz.-ben szabályozott községi bírósági eljárásra utalva nincsenek, stb. Ezen mondatból, «a mennyiben az 1877. évi XXII. tcz.-ben szabályozott községi bírósági eljárásra nem tartoznak», azt kell következtetni, hogy a törvény azért nem tartalmaz e kérdés iránt semmi más intézkedést, mert a községi bírósági eljárást fen akarta tartani és fentartotta úgy és azon módon, a mint azt az 1877. évi XXII. tcz. szabályozta és a mint annak alkalmazása az 1881. évi november 1-én kelt, a kereskedelmi ügyekben követendő eljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet által korlátozva van. Támogatja ezen felfogást az 1893: XVIII. 225. §-ának 1. kikezdése, mely szerint az 1877: XXII. tcz. cikknek a községi bíróságra vonatkozó rendelkezései továbbra is érvényben maradnak. Érvényben fentartott tehát ezen törvény 11. §-a is, melynek utolsó kikezdése szerint a kereskedelmi ügyek a jelen törvényben szabályozott eljárás alá semmi esetben nem tartoznak. Dr. Fodor Ármin és mindazok, kik az ő felfogását osztják, épen a 11. §. ezen utolsó kikezdésére alapítják azon véleményüket, hogy a 20 frtig terjedő keresetek akkor is a sommás eljárás alá tartoznak, ha az ügylet felperesre nézve kereskedelmi ügylet. Ugyanis a bagatell-törvény hivatkozott intézkedésében használt ezen kifejezést: «kereskedelmi ügyek» általánosítják és azt mondják, hogy az ügylet akkor is kereskedelmi ügylet, ha csak felperesre nézve az; ha pedig kereskedelmi ügylet, akkor épen a fentartott bagatell-törvény értelmében tartozik a sommás eljárás alá.

Ezen kiterjesztő magyarázat azonban nem alkalmazható, szemben az 1893: XVIII. tcz. 1. §. és 225. §. első kikezdésénél fogva. Ezekben a törvényhozó azon akarata jutott kifejezésre, hogy a községi bírósághoz teljes érvényben fennmaradjon. A kereskedelmi eljárást szabályozó 1881. évi igazságügyminiszteri rendelet 5. §-a szerint a kereskedelmi bíróságok hatásköréhez tartoznak: a kereskedelmi törvény 258. §. 1., 2. és 4. pontjaiban, valamint a 259. 260. és 261. §-okban felsorolt kereskedelmi ügyletekből felmerülő keresetek, ha alperes kereskedő, vagy e nélkül is, ha az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez.

Bárha a vidéki járásbíróságok, mint kereskedelmi bíróságok többé el nem járnak és a budapesti és pestvidéki törvényszékek területén a járásbíróságok csak a felebbezés szempontjából járnak el, mint kereskedelmi bíróságok és így a kereskedelmi bírósági hatáskör meg is szűnt, mégsem szűnt meg a kereskedelmi eljárást szabályozó miniszteri rendelet 5. §-ának azon hatálya, hogy a 20 frtig terjedő ügy

csak akkor nem tartozik a községi bíraskodásra, ha alperes kereskedő, vagy reá nézve kereskedelmi ügylet.

A bagatell törvény 11. §-ának utolsó kikezdésében használt kereskedelmi ügylet fogalmának a hatáskör szempontjából történt ily korlátozása épen azon szándékkal történt, hogy a 20 frtig terjedő, csak felperesre nézve kereskedelmi ügylet a községi bíraskodás hatáskörébe essék. A bagatell bíróság ezen tágabb hatáskörben járt el eddigelé és a midőn az 1893: XVIII. tcz. 1. és 225. §-ainak utolsó bekezdései a községi bíraskodást érvényben fentartották, nem lehet annak hatásköréből oly ügyeket elvonni, melyek eddigelé az alá tartoztak. Ha a törvényhozó a községi bíróság eddigi hatáskörét megszorítani és abból azon 20 frtig terjedő ügyeket elvonni akarta volna, melyek csak felperesre nézve képeznek kereskedelmi ügyletet, ez kétségtelen és határozott kifejezést nyert volna a törvényben. Határozott parancsoló rendelkezés nélkül, pusztán magyarázat útján nem szabad a községi bíróság eddigi hatáskörét korlátozni. A bíróság hatáskörének tüzetesen kell a törvényben körülírva lenni és ha ez nem történt, megáll az előbbi hatáskör.

Azon felfogásom mellett, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. nem akarta elvonni és nem is vonta el a községi bíraskodás hatásköréből azon 20 frtig terjedő ügyleteket, melyek csak felperesre nézve kereskedelmi ügyletek, szól az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-ának utolsó kikezdése is. E szerint a kereskedelmi törvény 258. §. 1., 2., 3. és 4. pontjában, továbbá a 259. §. 1., 2., 3., 6. és 7. pontjaiban, valamint a 260. és 261. §-aiban felsorolt ügyletekből felmerülő keresetek tárgyában a budapesti és pestvidéki törvényszékek területén levő járásbíróságok csak akkor járnak el mint kereskedelmi bíróságok, ha alperes kereskedő vagy az ügylet alperesre nézve kereskedelmi ügylet. Ezen törvény tehát azon járásbíróságoknak mint kereskedelmi bíróságoknak eljárását ugyanazon feltételtől tette függővé, mint az 1881. évi a kereskedelmi eljárást szabályozó miniszteri rendelet 5. §-a, és ha a 20 frtig terjedő, csak felperesre nézve kereskedelmi ügyletekből származó pereket a községi bíróság hatásköréből kivonni akarta volna, akkor észszerűleg ezekre nézve is elrendelte volna, hogy a járásbíróságoknál, mint kereskedelmi bíróságoknál indítandók. Nem létezik semmi ok arra, hogy a budapesti és pestvidéki törvényszék területén a 20 frtig terjedő, csak felperesre nézve kereskedelmi ügylet a sommás eljárás alá vonassék, a nélkül, hogy a járásbíróság mint kereskedelmi bíróság járjon el, míg ellenben, ha alperes kereskedő vagy reá nézve az ügylet kereskedelmi ügylet, a járásbíróság mint kereskedelmi bíróság járjon el. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint szakbíróság inkább van hivatva a felebbezési bíraskodást gyakorolni a 20 frtig terjedő, csak felperesre nézve kereskedelmi ügyleteket, mint a budapesti törvényszék és ha a hivatkozott 2. §. szerint az ott említett járásbíróságok mint kereskedelmi bíróságok csak azon esetben járhatnak el, ha alperes kereskedő vagy az ügylet reá nézve kereskedelmi ügylet, biztonsággal kell következtetni, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. a 20 frtig terjedő, csak felperesre nézve kereskedelmi ügyleteket a sommás bíróság hatáskörébe nem utalta, és ezekre nézve a községi bíraskodást fentartotta.

A községi bíraskodásra tartozó legtöbb ügy oly természetű, hogy felperesre nézve kereskedelmi ügylet, és ha mindezen ügyletekből származó keresetek a sommás eljárás alá tartoznának, nagyon kevés számú per maradna a községi bíraskodás alatt. A bagatell törvény legfőbb célja, hogy a községi bíraskodás alá eső ügyekben az alperes minél kevesebb költséggel terheltesék, és különösen a bélyegköltségen felül más perköltségek megfizetésében marasztalható ne legyen, meg lenne hiúsítva, ha a 20 frtig terjedő, csak felperesre nézve kereskedelmi ügyleteket a sommás eljárás alá vonatnának. Már ezen oknál fogva sem szabad határozott

törvényes rendelkezés nélkül a kérdéses ügyeket a sommás eljárás alá vonni.

A sommás eljárás érvényben léte óta már sok ily ügylet lett folyamatba téve, és még több lesz ezentul indítva, kivánatos tehát, hogy az elmélet és gyakorlat e kérdés tárgyában minden ingadozás kikerülésével mielőbb egyöntetű megállapodásra jusson.

Dr. Misner Ignác.

Tanuszkodhatik-e a fél a pergátló kifogások szakában?

Az 1868. évi LIV. tcz. 231. §-a azt az elvet konstituálta, hogy az eskü által való bizonyítás csak végítéletben rendelhető el. Ezen törvényszakasz alapján eleinte bíróságaink a per azon stádiumában, mely nem ítélet, hanem végzés által volt eldöntendő, az esküvel való bizonyítást soha meg nem engedték és csak később enyhített a bírói gyakorlat az említett törvényszakasz szigorán olykép, hogy az ügydöntő végzéseket szintén a végítéletek fogalma alá vonta; utóbb pedig a 221. szakaszt úgy értelmezték, hogy eskü alatt *főeskü* értendő, úgy, hogy póteskü a nem érdemleges, vagyis nem perdöntő végzésekben is alkalmaztatható.

Mindazonáltal nagyon szórványosan fordult elő, hogy valamely bíróság helyi illetékességének vagy hatáskörének megállapítását póteskütől tette volna függővé, hanem inkább egy tanu vallomása alapján mintegy szabad mérlegeléssel történt a döntés.

A törvény és a bíróságok által követett ezen elv legfőbb indító oka az volt, hogy a perek menete egyszerűsítsék és gyorsítsák, mert különben, hogy a példánál maradjunk, a legtöbb ügyet már a helyi és tárgyi illetőség kérdésében érdemleges tárgyalás nélkül meg lehetett volna akasztani.

Viszont, ha meggondoljuk, hogy mily rendkívül fontos érdekek döntetnek el végzések útján, különösen, hogy mily súlyos következményeket vonhat maga után valamely competentia megállapítása, vagy meg nem állapítása, arra a fölfedezésre jutunk ma, az 1868. évi perrendtartás 26 évi uralma után, hogy az eskünek a 221. §-ban megállapított természetű sok merevségnek és igazságtalanságnak vált forrásává.

A ki 50 frton aluli áron tovább eladás céljából szerzett meg valamely ingóságot, az a kereskedelmi eljárás világos rendelkezése ellenére sem volt a sommás bíróság előtt megperelhető, ha okmányi vagy tanu-bizonyíték nem létezett.

A magánember, a ki Budapesten kölcsönzött, vagy Budapesten való fizetést kötött ki magának irás és tanu nélkül, mehetett a pénze után Kolozsvárra, vagy Berlinbe, mert ügyvédje az illetékességi kifogástól való félelmében, a szerződés megkötésének, vagy a teljesítés helyének bíróságához fordulni nem mert. Hiszen az illetőség leszállítására még okirat létezésekor is elegendő volt a bíróságot kikötő okmány valódiságának megtagadása!

Talán maga a törvényhozó sem gondolta, legalább az 1893. évi XVIII. tcz. megokolásából nem tűnik ki, hogy tudatosan történt volna, mily óriási átalakulást jelent az esküvel való bizonyítás eltörlése, igazabban helyettesítése a félnek eskü alatt való kihallgatásával.

Mintha örökös dörzsölő fékkel járt volna a törvénytevés kereke azelőtt, ezentul ellenben szabaddá lesz az igazság és mozgékonyabb és érvényesülni fog mindig és mindenütt. Nemcsak az ítéletek privilegiuma fog megszűnni, nemcsak a föltételes ítéletek visszásságai tűntek el 1894 november elsején, hanem rajta lesz az új bizonyító módszer bélyege a peres eljárás minden stádiumán.

Mert nem szenved kétséget, hogy a peres felek eskü alatt való kihallgatásának az új sommás eljárás szerint helye van a per azon stádiumaiban is, midőn a döntés végzés által történik. És itt természetesen nem azon régebben is ügy-

döntőknek tekintett végzésekre gondolunk, hanem kiválólag a pergátló kifogásokra és ezek között is az illetékesség és hatáskör kérdéseire.

Hogy ebből mily óriási haszon származik az igazság földerítése szempontjából, azt már fentebb jeleztük, a mikor a régi eljárás e részben való visszásságaira rámutattunk; csupán azt kell tehát bebizonyítanunk, hogy valóban alkalmazható-e a felek eskü alatt való kihallgatása a per bármely szakában, illetve az alaki jogkérdések eldöntésénél.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 95. §-ának azon kitétele, hogy a bizonyítás e módja csak *döntő ténykörülmenyre* nézve alkalmazható, nem képez akadályt, mert hiszen az, hogy a szerződés hol jött létre vagy hogy a teljesítés hova lön kikötve, csakugyan *ténykörülmeny*, még pedig az illetőség dolgában *döntő ténykörülmeny*.

Az az ellenvetés, hogy ilykép a pergátló kifogásoknál sokszor az ügy érdeme is akaratlanul el fog döntetni, nem fontos, mert az sem a törvénynyel, sem a czélszerűséggel nem ellenkezik s az eddigi eljárásban is pusztán czopf volt, mikor az illetőség vagy hatáskör kérdésével legtöbbször elválaszthatatlanul összefüggő érdem megbolygatható nem volt. Sőt következetlenséget is tapasztalhattunk e téren, a mit egyetlen példa megvilágít. Ha ugyanis a nem kereskedő alperes föltétlenül kereskedelmi ügyletből kifolyólag csekélyebb árumennyiség vételére iránt pereltetett és tagadta, hogy az 50 frton aluli ingóságokat vásárolta, hogy különösen továbbeladás czéljából vásárolta, akkor a hatáskör megállapításánál a bíró rögtön eltért attól a *perjogi elvtől*, hogy a kereset tartalma irányadó, és belement az érdemet érintő tagadásba és leszálította a hatáskört, akármilyen szent igaz volt is a kereseti előadás.

Ellenben, ha a legalaptalanabb kereset indított olyan árumennyiség tekintetében, melyet magánember a saját czéljára nem szokott megszerezni, akkor mindjárt a kereset volt irányadó, nem használt a tagadás és tagadásáról az alperest az érdemleges tárgyalásra utasította a bíró.

Az az esetleges harmadik érv, hogy a félnek eskü alatt való kihallgatását a törvény az eskü helyébe hozta s így per analogiam ugyanoly elbírálás alá esik, mint ezelőtt az eskü, szintén nem foghat helyt, mert ez új bizonyító mód lényegesen más, sőt a törvénynek több rendelkezésénél fogva az eskü alatt való tanuskodás jellegével bir és ugyanolyan büntetőjogi sanctio alatt áll.

Minthogy ezek szerint az új sommás eljárás a pergátló kifogások eldöntésénél a félnek esküvel megerősített kihallgatását kifejezetten ki nem zárja;

minthogy ezen kihallgatás a régi esküvel azonosnak nem tekinthető;

minthogy ezen kihallgatást a törvény tanuskodásnak minősíti, a tanuskodás pedig mindennemű alaki kérdések eldöntésénél alkalmazható;

minthogy végül és főleg a félnek eskü alatt való kihallgatását a *határozat előtti* stádiumban foganatosítja a bíróság s így azon ok, mely a komplikációk és a perelhuzás kikerülése végett zárta ki az eskü alkalmazását az alaki kérdések eldöntésénél, fen nem forog;

világos, hogy az ügy érdemleges elbírálását megelőző kérdéseknél, a *mennyiben a bizonyítás felvételének egyáltalában helye van* és más bizonyíték fen nem forog, a döntésre nézve fontos ténykörülmeny a felek eskü alatt való kihallgatásával bizonyítható.

Nem fog tehát többé nehézséget okozni a hatáskör és illetékesség kérdésében a bizonyíték hiánya, midőn a bírói kikötést tartalmazó okirat valódiságát az alperes tagadásba veszi, vagy midőn az alaki eljárásra nézve döntő, de egyébként az érdemnél is főfontosságú kereseti tényállítások lesznek vitások; mindig meg lesz állapítható a forum contractus és a kötelezettség teljesítésének helyével kapcsolatos bírói

illetőség, a nélkül, hogy a bírónak a legkisebb technikai nehézséget okozná.

Sőt tovább megyek, felvehető a bizonyítás szorosán az alaki kérdés szempontjából, tehát az érdem érintése nélkül is; a kihallgatott félnek a pergátló kifogások tárgyalásánál például csak arra kell hitet tennie, hogy olyan árut, a milyen a keresetben van felemlítve, nem vásárolt *továbbeladás czéljából*, hogy olyan ügyletet, a milyen a keresetben van körülírva, *Budapesten nem kötött*, hogy olyan kötelezettséget, a milyenről a keresetben szó van, nem ígért *Budapesten teljesíteni*, stb. stb.

Persze az efféle finom distinctió nagyon is provokálja a bíró judiciumát, és ajánlatos is, hogy a bíró lehetőleg figyelemmel legyen arra, hogy alaki jogkérdésben kell döntenie és ne kényszerítse a peres feleket, az ügy lényegét felölelő olyan nyilatkozatra, a milyen a polgári per természeténél fogva előzetes és alaki viták eldöntésénél nem okvetlenül szükséges és ezért meg sem kívánható.

A mikor az eljárás alakiságai a szerint idomulnak, hogy milyenek és melyek a peressé vált tények és cselekedetek, akkor merev jogszabályok nem létezhetnek, hanem minden esetben ezen tények és cselekedetek is felderítendőek, vagyis az alaki jogban is a tárgyi igazság leszen irányadó.

Ez pedig nagy haladást jelent és azért reméljük, hogy az új sommás eljárás e tekintetben be fog válni.

Dr. Berényi Sándor,
budapesti ügyvéd.

Kihallgatható-e tanuként a fél meghatalmazottja?

A *Jogtudományi Közlöny* f. hó 23-iki számában felvetett ezen kérdés egyike az új sommás eljárási törvény folytán feltoluló azon kételyeknek, melyeket csak hosszas és egyöntetű, megállapodott felsőbírósági gyakorlat fog végleg eloszlatni.

A kérdés röviden formulázva a következő: kihallgatható-e tanuként a félnek meghatalmazottja, a ki az 1868: LIV. tcz. 225. §-a értelmében a fél helyett esküre volt bocsátható és mennyiben változtat az 1893. XVIII. tcz. a meghatalmazottak tanuskodása illetve esküre bocsátása tekintetében?

Az idézett cikk végeredményében oda konkludál, hogy azon személyek, kik a régi törvény 225. §-a értelmében a fél helyett esküt tehetek, az új törvény szerint a fél helyett eskü alatt kihallgathatók, tanuként azonban nem szerepelhetnek. Főindoka ezen konklúzióknak a — praktikus szempontoktól eltekintve — azon vélemény, hogy az új törvény ratiója szerint az eskü alatti kihallgatás intézménye lényegében az eskü intézményét van hivatva pótolni, e szerint az, a ki a régi törvény szerint esküt tehetett és — a féllel quasi azonos lévén — tanu nem lehetett, az új eljárásban sem lehet az, mert hisz perbeli helyzete nem változott.

Szerény nézetem szerint e konklúzió nem felel meg az új törvény szellemének, Az eskü alatti kihallgatás épen nem fedi az eskü intézményét s nem egyezik vele egyébben, mint alkalmazásának eseteiben; mindkettő csupán a per érdemére döntő körülmények tekintetében s a bizonyítási eszközök hián alkalmazható. Az eskü nem bizonyítási eszköz, hanem döntési mód, a fél eskü alatti kihallgatása inkább inquisitorius jellegű intézmény és azon elvnek folyománya, mely a régi törvény 117. §-ának 2. bekezdésében és az új törvény 35., 37. és 39. §§ aiban van lefektetve, s mely szerint a bíró a sommás eljárásban lehetőleg az anyagi igazságot törekedjék kideríteni. Azon érv tehát, hogy a fél meghatalmazottja most tanu nem lehet azért, mert a régi eljárás szerint a fél helyett esküt tehetett, szerintem nem fogadható el.

Az 1868: LIV. tcz. 192. §-ának a) pontja szerint a bizonyító fél meghatalmazottja általában az ellenfél kifogása folytán tanuságtételre nem bocsátható, tehát a «relative

képtelen» tanuk közé tartozik. Ezen §-t az új törvény 219. §-a világosan hatályon kívül helyezi s így a relativ képtelenségi okokat is megváltoztatja. Ezen derogatív intézkedéshez még más, pozitívok is járulnak.

Az új törvény 86. §-a felsorolja az okokat, melyek folytán a tanuságtétel megtagadható, ezen okok alól a 87. §. 2. pontja világosan kiveti azon esetet, ha a kérdés oly cselekményre vonatkozik, a melyet a tanu a vitás jogviszony tekintetében *mint valamelyik félnek képviselője vagy megbízottja* teljesített. Tehát a meghatalmazott még jogositva sincs a tanuskodást megtagadni, habár a felek valamelyikének rokona, vagy habár valamelyik rokona ez által becsületében vagy a tanu vagyonában sérelmet szenvedne. Ebből az tűnik ki, hogy az új törvény a meghatalmazott tanukénti kihallgatását éppen nem perhorreskálja. Ugyanigy szól a 86. §. 1. pontja az ügyleti tanu vallomásáról, a mit azért tartok hangsúlyozandónak mert éppen az idézett cikk által felhozott s a praxisban nagyon is gyakran felmerülő esetben a meghatalmazott — itt az ügynök — többnyire ügyleti tanuként szerepel a fél által aláírt megrendelő levélen.

A 95. §. kimerítően intézkedik az eskü alatt kihallgatandók személyéről; 2. pontjában azonban a fél meghatalmazottjáról szó sincs; ott csak — miként az a szakasz összefüggéséből is kitűnik — az önképviselőre nem jogositottak s a jogi személyek eskü alatti kihallgatásáról van szó. Tehát ezen szakasz a régi törvény 226. és 227. §§-ait van hivatva pótolni, *nem pedig a régi törvény 225. §-át*. Ennek megfelelő § nincs is az új törvényben. Ebből a contrario ismét az következtethető, hogy: az új törvény a régi 192. §. hatályon kívül helyezése által a bizonyító fél meghatalmazottját is belévette a tanuként kihallgathatók közé s ezeknek eskü alatti kihallgatását a felek helyett — mint fölöslegest — mellőzhetőnek tartja. Ily esetekben tehát, ha teljes bizonyíték, vagy ezen bizonyíték kiegészítése más uton el nem érhető, a bíró a bizonyítani szándékolt ténykörülmenyt a meghatalmazott kedvező vallomása daczára szabad mérlegelése szerint bebizonyítottanak vagy be nem bizonyítottanak tekintse, szóval: a vallomást esetleg semmibe se vegye és az ellenfél eskü alatti kihallgatását rendelje el, vagy esetleg tekintse a meghatalmazott vallomását magában elegendőnek s teljesen hitelt érdemlőnek. Tagadhatatlan, hogy ekként a bíró helyzete az előbbi eljárásához képest igen megnehezült; ily dilemmák azelőtt alig merülhettek fel; az eskükinálás és visszakinálás formalistikus szabályai a bíró igazságérzetét a hasonló esetekben minden skrupulustól felmentették, míg most az esetek legtöbbszörében kénytelen lesz két, egyenlően hitelt érdemlő, illetve egyenlően megbízhatlan vallomás közt választani s ítéletében az egyéni impressió is nagy szerepet fog játszani.

Azt azonban még sem mondhatjuk, hogy ez által a bizonyító fél ellenfelének állása nehezebbé vált volna. Ezt az új törvény nem akarja elérni, sőt e viszonyon egyáltalán változtatni sem akar, a mi kitűnik a 64. §-ból, mely szerint a bizonyítási teher szabályait a szabad mérlegelés elve nem érinti. Igaz, hogy az itt kifejtett felfogás szerint a bizonyító fél most egy tanut produkálhat, kire azelőtt nem hivatkozhatott; ha azonban ezen tanu vallomása most csak egyedüli bizonyítékát képezi, melyet más módon kiegészíteni nem tud, a bíró ezen vallomást kellő értékére redukálván, esetleg nem fog annak több hatályt s értéket tulajdonítani, mint a fél egyszerű állításának, sőt talán a 91. §. utolsó bekezdése értelmében megeskütését is mellőzni fogja s ez esetben mégis csak az ellenfelet fogja eskü alatt kihallgatni s rendszerint az esküt is ennek megítélésére, nem pedig a 96. §. 3. bekezdése értelmében a bizonyító félnek. Ha ellenben a bizonyító félnek módjában áll a produkált részbizonyítékot bármily más módon kiegészíteni — esetleg éppen saját eskü alatti kihallgatásával is, — a mire gyakran lehet eset, — akkor a bíró ezen kiegészítést minden skrupulus nélkül elrendel-

heti, hogy az igazságot kitudja, mert e kiegészítés által a meghatalmazott vallomása sokszoros megerősítést nyer, habár egymagában talán alig nyújt több bizonyítékot a semminél. Le kell tennünk azon, a régi törvényben gyökerező felfogásról, hogy egy tanu kedvező vallomása egyedül = félbizonyíték: az új törvény szellemében egy tanu vallomása lehet részbizonyíték, teljes bizonyíték, vagy esetleg semmi bizonyíték is, a konkrét eset körülményei szerint. Ezt igazolja a 64. §. 1. bekezdése is, mely a szabad mérlegelést csak azon esetekben zárja ki, melyekben a jelen törvény a bírót a törvényes bizonyítási szabályokhoz köti; ezen esetek közé pedig a tanuk általi bizonyítás nem tartozik.

A fél eskü alatti hallgatását az új törvény általában közelebb hozza a tanukihallgatáshoz, mint az eskühöz. Erre mutatnak a 98. §-ban felállított analogiák is. Ha ezt nem tévesztjük szem elől, nem fog oly szokatlanul és sajátságosan feltűnni a meghatalmazottnak tanuként való kihallgatása sem. A régi törvény szerint a meghatalmazott főképp azért nem szerepelhetett tanuként, mert a meghatalmazottnak, ha a bizonyítandó ügyletet nem személyesen kötötte, semmiként sem állt volna módjában a részbizonyítékot kiegészítenie, mert hisz pótesküket sem tehetett. Ez okból sok bíróság azon gyakorlatot követte, hogy a meghatalmazottnak mint tanuként kihallgatását még akkor sem rendelte el, ha a bizonyító fél ezt nem ellenezte, vagy ha éppen az ellenfél hivatkozott rá, fen akarván tartani ez által a bizonyító fél számára a visszakinált esküvel való döntést. Az új eljárásban ezen gondviselésre nincs szükség, mert a bíró csak kivételes esetekben van kötve a törvényes bizonyítási szabályokhoz, rendszerint nem és beérheti részbizonyítékkal is. Elvégre is arra nincs hivatva a bíró, hogy a bizonyító fél számára óvatosságból fentartsa az eskü alatti kihallgatás panaceáját a meghatalmazott személyében; ha az a tanu nyújtotta bizonyítékát nem tudja kiegészíteni s így a bírót az ellenfél eskü alatti kihallgatására utalja, ennek következményeit ám viselje ő.

És végül alig hihető, hogy oly nagy körültekintéssel és megfontolással szerkesztett törvény, mint az 1893: XVIII. törvénycikk, egyszerűen *elfelejtette* volna 95. §-ában a meghatalmazottakat felemlíteni a fél helyett eskü alatt kihallgatható személyek közül, de nem felejtette el a régi törvény 125. §-át törölni, mely ezeknek tankénti kihallgatását feltételesen eltiltotta.

Bár a t. cikkíró ur «a nála hivatottabbaknak» adta át a szót s mi sem áll tőlem távolabb, mint e felhívás által magamat találva érezni, bátor voltam szerény nézetemet itt előadni, mert hiszen az új eljárás alkalmazásában valamennyien egyformán kezdők vagyunk.

Dr. Steuer Géza.

Különlélek.

— **A perbeli biztosíték kérdéséhez.** *A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék:* Robey & Comp. cégnek Heller Adolf elleni sommás perében a budapesti VIII—X. ker. kir. járásbírósnak végzését megváltoztatja, az alperes által emelt pergátló kifogást elveti, kimondja, hogy felperes cég a perköltséget biztosítani nem tartozik és az elsőbírósgot további szabályszerű eljárásra utasítja.

Indokok: Az 1893: XVIII. tcz. 9. §-a szerint felperes, ha külföldi, a perköltség fedezésére biztosítékot tartozik adni. A 10. §-ból pedig kitűnik, hogy a törvény külföldinek tekinti a nem magyar állampolgárt akkor is, ha belföldön lakik. Azonban az állampolgárság oly jog vagy minőség, melyet a dolog természeténél fogva, valamint az 1879: L. tcz. tételes szabályai szerint csak fizikai személy bírhat, míg a polgári perben más jogalanyok is félként szerepelhetnek. Ide tartoznak nemcsak a testületek és alapítványok, melyeket jogi személyeknek szokás nevezni, hanem a kereskedelmi társa-

ságok is, nevezetesen a közkereseti társaság, mely a k. t. 63. §-a értelmében czége alatt felperesi és alperesi minőségben perben állhat. Az idézett törvényhely, valamint a 95—97. §§-ok rendelkezései mutatják, hogy a közkereseti társaság a tagoktól különböző jogalanyisággal bír. Oly esetben tehát, midőn a közkereseti társaság a maga czége alatt perel, a tagok egyáltalán nem állanak perben, és ha a czég pereszéssé lesz, és a költségek viselésére köteleztetik, a marasztaló határozat alapján a tagok ellen végrehajtást elrendelni nem lehet. Már pedig a mint egyfelől a felperesként fel nem lépett személy honossága közömbös a költségek biztosítása szempontjából, ugy másfelől a társaság belföldi, vagy külföldi minőségének meghatározásánál csak a telep (székhely) és a bejegyzés helye lehet irányadó, mert az állampolgárság, mint közjogi jelleg, oly peres félnél, mely nem physikai személy, kérdésbe sem jöhet. De a szavak közönséges értelmével is ellenkeznek, hogy a belföldön bejegyzett társas vállalat, mely minden tekintetben a magyar törvény uralma alatt áll, a tagok vagy azok egyrészének külföldi honossága miatt külföldinek tekintessék és viszont. Ezeket szem előtt tartva, miután a fenforgó esetben nem vitás és hivatalból is megállapított, hogy a keresetet indító közkereseti társaság czége ezen kir. törvényszék társas czégjegyzékébe (II. k. 92. lap) be van jegyezve, és hogy telepe Budapesten van, ki kellett mondani, hogy felperes czéget, mely ellen, ha költségekben marasztaltatik, a végrehajtás külföldi hatóság megkeresése nélkül foganatosítható, a költségek biztosítására kötelezni nem lehet.

— **Van-e helye hivatalból való felülvizsgálatnak a vád alá helyezési stádiumban?** *A szolnoki kir. törvényszék:* P. A. és megnevezett 12 vádlott-társa a Btk. 308. §-ába ütköző halált okozott súlyos testi sértés büntette, Sz. D. pedig a Kbt. 75. §-ába ütköző közrend elleni kihágás miatt vád alá helyeztetnek; K. M. ellen az eljárás megszüntetettik. (1894 január 18. 12057. sz. a.)

A budapesti kir. ítélő tábla: (a kir. ügyésznek Sz. D., Sz. D. és K. M. kivételével az összes vádlottak terhére a minősítés miatt beadott felebbezése folytán, a halált okozott cselekményre nézve hivatalból is vizsgálat alá véve) az első-bírószak végzését Sz. D.-re vonatkozó, részben érintetlenül, egyéb részét indokai alapján helybenhagyta. (1894 május 1 3808. sz. a.)

A m. kir. Curia (hivatalból való felterjesztés folytán és K. M. halálát illetően, hivatalból is vizsgálat alá vévén): tekintve, hogy embernek halálát okozott szándékos cselekmények miatt folyamatba tett bűnügyek iránt az állandó bírói gyakorlat által fentartott hivatalból való felülvizsgálat nemcsak az egyes gyanúsított vagy bevádolt személyek bűnösségére, a büntetések nemére és mértékére terjed ki, hanem az ezen eljárási szabály szempontjából az ügyben követett egész eljárás czélszerűségére, tehát a jogszolgáltatás és ítélkezés alaposságára is vonatkozik;

tekintve, hogy ily beható vizsgálat a bűnpernek előkészítő szakában nem eszközölthetik, hanem csak akkor végezhető sikerrel, midőn már az egész eljárás lefolytatván, az ügy a bizonyítékok kimerítésével és megpróbáltatásával a véghatározatban megoldást nyert;

tekintve, hogy a hivatalból való felülvizsgálat a felek kérelmétől, tehát valamely jogorvoslat igénybevitelétől vagy abban hagyásától függetlenül, csakis a törvény által megvont korlátok között, az ítélő bíróság szabad méltánylása szerint gyakorlandó lévén, ez alkalommal van helye a per folyama alatt tett összes intézkedéseknek; tehát az oly értelmű végzések felülvizsgálatának is, melyek véghatározat előtt, az ügy érdemét érintőleg t. i. az eljárásnak egyik vagy másik perbe vont személyt illetően részleges megszüntetése tárgyában hozattak;

tekintve, hogy ezek szerint az ügy befejezése után esz-közöndő hivatalból való felülvizsgálatok megtörténte előtt az illetén végzések a felülvizsgáló bíróság hozandó határozata irányában döntést (praejudiciumot) nem alkothatnak;

tekintve, hogy a fent kiemelt szempontok miatt a törvénykezési gyakorlat sem engedi meg az ügynek teljes befejezése előtt a hivatalból való felülvizsgálatot;

és teljesen eltekintve attól, hogy a most kiemelt állandó gyakorlatnak a kir. ítélő táblai végzéssel kezdeményezett

irányban való megváltoztatása ellen fontos czélszerűségi okok is szólnak, mert ily eljárás mellett az ügyek tetemes része kétszer felülvizsgálat alá lévén veendő, ez által egyrészről a felsőbb bíróságok fontos okok nélkül tulterhelhetnének, és másrészről az esetleg fogva levő vádlottak a vádhatározattal kapcsolt részleges megszüntetési végzéseknek szükség-szerű előzetes felülvizsgálása folytán a fogsági időnek kiterjesztése miatt hátrányt szenvednének;

továbbá attól is eltekintve, hogy figyelemre méltó perjogi okok hozhatók fel az ellen, hogy a felsőbb bíróságok az ügy érdeme iránt még az elsőbíró ítéletének meghozatala előtt és a nélkül, hogy erre valamely jogorvoslat által indittatnának, hivatalból nyilatkozatot tevén, ezzel a bűnügy vitelének irányára befolyjanak, vagy épen az elsőbírónak minden körülmények között szabadon hagyandó ítéletére már eleve gyakoroljanak hatást;

a kir. ítélő táblának fenti végzése K. M.-ra vonatkozólag, mint idő előtti megsemmisítettik és ezek szerint az csak az ügyfelek által érvényesített jogorvoslatok alapján meghozottnak lévén veendő, mint ilyen érintetlenül hagyatik, az ügyiratok pedig az elsőfolyamodásu törvényszékhez további szabályszerű intézkedés végett azzal küldetnek le, hogy a hozandó véghatározat után az ügyiratok fokozatos felülvizsgálat céljából hivatalból is felterjesztendők lesznek. (1894 október 23. 8464. sz. a.)

— **Megtartható-e a végtárgyalás a távollevő vádlott ellen a részére kinevezett ügygondnokkal?** *A m. kir. Curia:* Tekintve, hogy a kir. törvényszékek elé tartozó bűnügyekben, a fenálló bűnvádi eljárási gyakorlat szerint érvényesülő szóbeliség és közvetlen-ég megkivánja, hogy a vádlott úgy a vizsgálati, valamint a bizonyítási eljárás folyamán személyesen nyilatkozzék és védekezzék; tekintve, hogy az imént kiemelt elvnel fogva a távollevő vádlott ellen vizsgálati és bizonyítási eljárás helyet nem foghat s a vádlottat kötelező joghatálylaval hivatalból kinevezett ügygondnok sem képviselheti, illetőleg helyettesítheti; tekintve tehát, hogy a kir. törvényszék azon intézkedése, hogy a keresetett, de fel nem találtatott F. R. vádlott részére hivatalból dr. R. Zs. ügyvédet ügygondnokra kinevezte, az eljárás alakítását sérti: ezen intézkedése a nevezett ügyvéd mint ügygondnok semmiségi panasza folytán megsemmisítetik, a F. R. vádlott ellen fenforgó bűnügy annak előkerültéig függőben hagyatni rendeltetik s a bűnügy iratai felülvizsgálatlanul visszaküldetnek.

— **Dr. Farkas Lajos** kolozsvári egyetemi tanárnak *a római jog történelméből* irt nagyobb szabásu művéből a II. kötet első fele jelent meg, mely az öröklési jog történelmi fejlődését tárgyalja. Szerző művében nem az u. n. külső történetet adja elő, hanem a jogintézmények szerves fejlődésének rendszeres levezetését nyújtja.

— **A perjog általános elvei** címü műre hirdet *dr. Horvánszky Béla* győri albiró előfizetési felhívást. A mű ismerteti az európai fontosabb perjogi törvényeket és tárgyalja a perjogi alapelveket és az azok körül képződő elméleteket.

— **Röpirat az új bélyegtörvényről** cím alatt dr. Hajdu Dezső tollából aktuális füzet látott napvilágot az Athenæum kiadásában. Az új sommás eljárással egyidejűleg életbeléptetett új bélyegtörvény kritikai ismertetésén kívül tartalmazza a füzet a reform következtében szükségessé vált *új bélyegilletéki táblázatokat* úgy a határozatok mint a felebbezésekre vonatkozólag.

— **A tudományos világ évkönyve**, a «Minerva», megjelent negyedik évfolyamban. Magában foglalja a föld kerek-sége valamennyi egyetemének és főiskolájának, valamint a nagyobb könyvtárak és archivumok rövid jellemzését és személyzeti kimutatását. Legnagyobb egyetem a berlini; hallgatója 4735. Utána következnek Nápoly 4732, Bécs 3913, Moszkva 3967, Budapest 3892 hallgatóval. (A legújabb kimutatás szerint 4000.) Az egyetemek száma 129. Külön állnak a francia fakultások; a párisinak hallgatója 10643.

A mellékleten közöljük a Magyar Fogászegylet magánjogi Értekezletén tartott sommás eljárási vitának folytatását.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Polgári házasság. — A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A jogtörténelem és kutatási módszerei. Dr. REINER JÁNOS ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Tisztán jelzálogos adós ellen kérhet-e a hitelező fletési meghagyást? (1893. évi XIX. tcz. 1. §.) Dr. STAUD LAJOS pozsonyi kir. törvényszéki bírótól. — Még néhány szó a sommás eljárás 2. §-ához. Dr. KOVÁTS MARCEL temesvári kir. aljárásbírótól. — Az 1893. évi XVIII. tcz. visszahatása illetékességi kérdésekben. Dr. TELLER MIKSA-tól. — Különlélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sommás eljárást tárgyzó több dolgozatot kénytelenek voltunk a közelebbi számra félretenni, mivel azok lapunk zárta után érkeztek.

Polgári házasság.

A közörmben, mely Magyarország nyilvános életének minden terén nyilvánul, a magyar jogászság a legteljesebb mérvben osztozik.

A diadal egyszersmind a magyar jogászság diadala és szerénytelenség nélkül részt kérhet a magyar jogászi közvélemény az érdemből is.

Negyedszázada küzd a jogi szakirodalom és szaksajtó a most királyi szentesítéssel ellátott törvényekért s a jogászgyűlések és a jogászegylet is nem kis mérvben hozzájárultak ezen eszmék megvalósításának előkészítéséhez.

A jogi közvélemény már 25 esztendővel ezelőtt a polgári házasság és az állami anyakönyvvezetés intézményei mellett nyilatkozott és nagy része volt az általános közvélemény megalkotása és a közérzület előkészítése tekintetében.

Az egész magyar intelligencia csodás lelkesedéssel karolta fel azután a javaslatokat és szívós ragaszkodással küzdött értük.

Legkiválóbb jogászaink működtek közre ezen törvények szerkesztésében s féltő gonddal dolgoztak ki minden részletet, újból és újból átfonolva az egyes szakaszok minden szavának súlyát.

A képviselőházi bizottságok jogász-tagjai segítették elő azután a javaslatok tökéletesítését, majd a plénumban ismét kiváló jogászaink küzdöttek a döntő harcokat a javaslatokért.

De oktalan hálátlanság volna tőlünk, ha a diadal fölött érzett örömmünkben meg nem emlékeznénk arról a férfuról, a ki kezdeményezője és elejétől végig vezére volt a harcnak, a ki kitartása, erélye és tehetsége által lelket öntött a küzdőkbe.

Szilágyi Dezső nevéhez fűződik a korszakalkotó törvények keletkezése és létele, ő a törvénybe iktatott eszmék atyja, ő nevelte azokat nagyra, ő vitte küzdelembe és segítette őket győzelemre.

Bármit mondjanak is róla személyes ellenfelei, az az egy tagadhatatlanul bizonyos marad, hogy Horváth Boldizsár óta nagyobb conceptióju, hatalmasabb egyéniségű minisztere a magyar igazságügynek nem volt, mint Szilágyi Dezső.

Oly kiemelkedő nagy célokat egyetlen magyar miniszter se tűzött maga elé, mint ő, a ki alatt az organikus törvények egész sorozata megvalósulást nyert, a ki erős kézzel oldja meg a legnehezebb kérdéseket. Mióta sovárogtunk a szóbeliségért, mennyit keseregünk perjogunk ósdi szerkezete fölött, de egy miniszterünk sem merte a kérdést a megvalósítás stádiumáig elvinni.

A házasságjogi miseriák se mai keletűek. Nem egy miniszteri programbeszéd vette fel 25 esztendő óta programjába a házassági jog rendezését, azonban tétlenül nézték a ségyenteljes anomaliákat, melyek a családi jog terén felmerültek.

És a mit szintén nem szabad szemelől téveszteni: legujabb reformtörvényhozásunk jelentősége abban is áll, hogy most már meg fognak indulni a reformok minden vonalon, mert meggyőződünk róla, hogy jogrendszerünknek modern szellemben való kiépítése nem tartozik a lehetetlen dolgok közé.

Az általános magánjogi törvénykönyv megalkotása lényegesen meg van könnyítve, mert a legkényesebb és legkontroversebb rész, a házasságjog, immár törvényerőre emelkedett.

Ha egyebet semmit sem tett volna Szilágyi hatodfél esztendei minisztersége alatt, akkor is érdemes volna örök hálánkra.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

14. A pénzhamisításnak — egyik — elkövetési cselekménye fém vagy papírpénz utánzásában vagy utánoztatásában áll. Az okirathamisításnál, mely a pénzhamisításnak itt kiemelt esetétől tárgyánál fogva különbözik, a törvény nem utánzást, hanem készítést, hamisítást, meghamisítást követel. Vessük össze a Btk. 203. §-ának 1. és 2. pontját egyrészt s a 371. és 401. §-okat másrészt. Nincs kétség abban, hogy az elkövetési cselekedetet a törvény a 203. §-ban az okirathamisítás elkövetési cselekedetének megfelelően határozhatta volna meg. A 203. §. 1. és 2. pontja így is szólhatott volna: a ki 1. hamis fém vagy papírpénzt készít vagy készített; 2. valódi fém vagy papírpénzt nagyobb értékűvé meghamisít vagy meghamisított. Csakhogy a törvény — s igen bölcsen — nem így, hanem másként szól. Ha azok közé tartoznám, a kik a törvény értelmezésénél helyén levőnek találják kutatni a törvényhozó szándékát és azt, hogy a törvényhozó mit akart mondani, itt teljes joggal hivatkozhatnám arra, hogy miután a törvényhozónak a 203. §. szerkesztésénél ugyanazok a szavak állottak rendelkezésére, mint az okirathamisításnál, ha a törvényhozó csakugyan azt akarta volna, hogy a pénzhamisítás az okirathamisítástól csak tárgyánál fogva különbözzék, az elkövetési cselekedetet mindkét esetben egyformán, ugyanazzal a fogalomjelzőkkel határozta volna meg. Minthogy azonban ezt nem tette, hanem a két esetben az elkövetési cselekedetet más fogalomjelzők használatával határozta meg, ez bizonyítéka annak, hogy a törvényhozó szándéka szerint is a két elkövetési cselekedet nem egyforma, s hogy a törvény-

¹ Az előbbi közl. 1. a 35., 37., 39. és 46. számban.

hozó a két büntetési cselekedetében is lényeges különbséget látott. Én, mint a kinek nézete szerint a törvényhozónak a törvényben kifejezésre jutott s megtestesült akarata az egyedüli irányadó, a máshonnan bizonyítható, de a törvényben kifejezésre nem jutott törvényhozói akarat pedig irrelevans és törvényerővel nem bír, ehhez az érveléshez nem folyamodom, de nincs is rá szükség, mert a törvény által használt kifejezések a két elkövetési cselekedet közötti lényeges különbségnek kétségtelen, kézzel fogható, félreismerhetlen objektív bizonyítékát képezik. A különbség oly lényeges, mint a milyen lényeges különbség van a «készítés» és az «utánzás» között. Okirathamisításnál elég a készítés. A ki Pál nevére hamis váltót készít, s azt értékesíti, okirathamisítást követ el, habár a hamis aláírás Pálnak valódi aláírásához egy csöppet sem hasonlít, habár attól egészen elüt. A védelemnek törekvését, mely a valódi és a hamis aláírás közötti hasonlatosság hiányából a tényálladék hiányát akarta bizonyítani, a bíróságok következetesen, s igen helyesen azzal a peremptorius érveléssel utasították vissza, hogy a törvény «utánzást» nem követel. A pénzhamisításnál a gyakorlat erről a lényeges különbségről megfeledezett. A gyakorlat a készítést és az utánzást egyértelmű kifejezésnek veszi. A legtökéletlenebb, a forgalomra absolute veszélytelen hamisítványok a szigorú minősítést csak vajmi kivételesen, — ha a kiadás, habár csak az elfogadó kolossális ostobasága folytán, vagy azért, mert a fizetés nem kellő világosság mellett, sötétben történt, — mondhatni sohasem kerül ki. A sikerült kiadás, — azt mondjuk, — legjobb bizonyíték annak, hogy a hamisítvány tévedésbeesésre alkalmas. Ez igaz lehet, de a pénzhamisításnak megállapítását még távolról sem indokolja. Ez csak azt bizonyítja, hogy egyes, különösen ostoba vagy gondatlan embereket a hamisítvánnyal meg lehetett csalni, s mint-hogy az ily embereknek vagyonát is meg kell védeni, a cselekményt mint csalást meg lehet és meg kell büntetni. De nem bizonyítja a hamisítványnak a forgalomra veszélyes voltát, mert a forgalomban nem az ostoba és a gondatlan emberek képezik a többséget. S nem szabad feledni, hogy a pénzhamisításnak tárgya nem az egyesek magánvagyonára, hanem a publica fides, a közhitel, a forgalom biztossága. A Btk. indokolása (I. Anyaggyűjt. II. k. 326. s köv. lap) oly alaposan kifejti, hogy oly hamisítvány, mely ilyennek minden józan ember által azonnal felismerhető, pénzhamisítást nem képez, hogy itthelyütt minden bővebb fejtegetésektől tartózkodhatom. S vajon a minősítésben lábra kapott ennek a szigorúnak mi az eredménye? A bíró, a kit a forgalom érdekei reá birtak arra, hogy tulszigorúan minősítsen, nem bírható arra, hogy tulszigorúan büntessen, s minthogy a pénzhamisításnak legcsekélyebb büntetése is aránytalanul súlyos azokban az esetekben, melyekben a hamisítvány oly annyira tökéletlen, hogy ilyennek bárki által azonnal felismerhető, s melyekben a szakértői vélemény is a hamisítványt teljesen rosszul sikerültnek (gänzlich misslungenes Falsificat) jelenti ki, — a bíró a 92. §-t alkalmazza. Pedig ezzel a törvény praeventiv céljának éppen nem tesz jó szolgálatot. Én legalább, ha már a büntetés elrettentő hatásáról szó van, azt hiszem, hogy a gyakori, de enyhe büntetés kevésbé hat, mint a ritkán, de komolyan, a törvény egész szigorát feltüntető mérvben alkalmazott büntetés. A judikatúrának helyesebb mederbe terelése feltétlenül szükséges, de döntvény nélkül alig lehetséges.

15. — 219. §. — Mennyiben zárhatja ki a hamis eskü tényálladékát az eskületétel perrendszerű alakszerűségeinek mellőzése? Egy 1891. évi május 26. ítélet (BJT. 24. k. 82. l.) vádlottat azért menti fel, mert kisebb polgári peres ügyben az eskü szövege a jegyzőkönyvbe fel nem vett, s a tárgyalási jegyzőkönyvbe a bíró csak azt ígatta, hogy mindkét alperes a nekik megítélt esküt nyomban letette. Ellen-

ben s nézetem szerint helyesebben az 1892. évi január 26. ítélet (U. o. 84. l.) ezt a körülményt irrelevansnak jelenti ki, mert miután a jegyzőkönyvben az ítélet egész szövege a főesküvel beírva van, az eskü szavai kétség alá nem jöhetnek. Ingadozó a judikatura különösen abban a kérdésben, vajon a pts 242. §-ában előirt figyelmeztetése, elmulasztása kizárja-e a hamis eskü tényálladékát? A kérdést — helyesen — nemleges értelemben döntötte el az 1891. évi január 22. ítélet (Ügyv. Lapja 1891. évi 7. sz.), éppen úgy 1892. évi június 26. (BJT. 24. k. 84. l.), ellenkezőleg 1891. évi szeptember 1. (Jogt. Közl. 1891. évi 39. sz.) és pedig daczára annak, hogy a jegyzőkönyvben megvált mondva, hogy a fél az esküt az előrebocsátott figyelmeztetés után tette le, de nem foglaltatván a jegyzőkönyvben az, hogy a figyelmeztetés a pts 242. §-ának rendelkezéseire képest az ott megkivánt körülményekre történt: «nem állapítható meg, hogy vádlott az eskü tartalmát kellően megértette». (?) Ugyanigy az 1889. évi október 11. ítélet (BJT. 19. k. 261. l.), mely vádlottat a kir. táblai ítéletből elfogadott abból az indokból menti fel, mert az eskü nem tétetett le a törvényszerű ünnepélyességgel és szabályszerűséggel. Ugyanigy 1893. évi márczius 28. (BJT. 27. k. 244. l.)

16. — 227. §. — Hamis vád csak önkezdeményezésből tett feljelentésben követhető-e el, vagy elkövethető-e bírói kihallgatás alkalmával tett vallomás által is? A kérdés, s jelesül annak a második értelemben történendő eldöntése, a büntetési tényálladékai elemeinek tekintetbe vétele mellett alig lehet kétséges. A büntetettnek tárgyi tényálladékai eleme, hogy a vád büntetendő cselekményre irányuljon; alanyi eleme, a vád valótlanságának tudata. A tettesnek célja a tényálladék szempontjából közömbös; ép úgy, mint a tett indoka. Mert a törvény a tényálladékhoz sem különös célt, sem különös indokot nem követel. Hatóság előtt büntetendő cselekménnyel vádolni pedig annyit jelent, mint hatóság előtt mást büntetendő cselekménnyel terhelni, hatóság előtt azt állítani, hogy valaki büntetendő cselekményt követett el. A vád fogalmát bármily perrendszerű alakszerűséghez kötni, annál kevésbé lehet, mert az ily megszorítás a vádolni kifejezésből egyáltalán nem következik, s mert a jognak megsértése, a melyet a törvény oltalmaz, a vád előterjesztésének alakszerűségétől független.

A kérdést a m. kir. Curia az első értelemben döntötte el az 1883. évi december 24-én (BJT. II. 359. l.); 1886. évi október 12-én (U. o. 13. k. 289. l.), az első esetben annak kiemelésével, hogy vádlott «nem önszántából» fordult a hatósághoz, s mindkét esetben azért is, mert a vádlott célja önvédekezés s az volt, hogy az ellene irányuló gyanút magától elhárítsa. A második helyen említett ítélet elvi értelemben jelenti, hogy a mit a vádlott védekezése közben állít, legyen az bár valótlanság, büntetésre alapul nem szolgálhat. De a latin példabeszéd: «Ignoscendum ei, qui qualiter, sanguinem suum redimere voluit», nem vezethet a törvény szerint fenforgó tényálladék kizárására. A pszichikai helyzet, melyben az, kit büncselekmény gyanujából felelősségre vonnak, s ki a gyanút magától elhárítani szeretné, van, a beszámítást kizáró okok között nem szerepel. — A kérdést a második értelemben döntötték el az 1886. évi október 19-én (BJT. 13. k. 289. l.); az 1891. évi július 16-án (U. o. 22. k. 391. l.) kelt ítéletek, míg az 1884. évi október 8-án kelt ítélet (U. o. 9. k. 114. l.) közömbösnek jelenti ki ugyanazt, hogy vádlott önszántából tett feljelentésben, hanem hatóság előtt történt kihallgatás alkalmával emelt vádat, de a hamis vád tényálladékából kivonja mégis azt az esetet, ha a vádlott ugyanannak a cselekménynek elkövetésével terhel mást, mely miatt ő áll vizsgálat alatt, ha tehát a tettes célja önvédekezés.

Dr. Heil Fausztin

(Folyt. köv.)

kir. ítélt táblai bír.

A jogtörténelem és kutatási módszerei.¹

Nagyobb nehézséget okoz itt az összehasonlítás tényleges alkalmazásának mikéntje, mert ezen módszer alkalmazása a legnagyobb mértékben megköveteli a külön jogfejlődések összehasonlásának elkerülését.

Itt, a hol nemcsak néhány rokon népnek joga képezi az összehasonlítás anyagát és tárgyát, nem elegendők azon szabályok, a melyeket azon népek rokonságára s jogaik hasonlóságára nézve fel lehet állítani, és sok alappal alkalmazni is lehet.

Itt a nyelvészeti összehasonlítás, a philologia segélyül vétele sem bírhat azon határozó szereppel, a milyennel az bizonyos rokon népcsoportok jogfejlődésének összehasonlításánál bír, s a mely szerepet Amira oly nagyon és sok igazsággal hangsúlyoz.²

S ha mindjárt az európai jogtörténelemnek — mint önálló s külön tudománynak — nem is feladata minden egyes népnek egész jogfejlődését külön-külön kifejteni, s ha mindjárt csak azokat a jellemvonásokat, alapeszméket és intézményeket keresi, a melyek az európai népek jogfejlődésében közösek. ennek a feladatnak megoldhatása céljából is szükség van arra, hogy az egyes jogfejlődések vizsgálata szétartassék, s ezen uton állapíttassanak meg a találkozó pontok és az eltérések.

Itt az egyes népek rokonsága, a jogfejlődések keresztezése, idegen jogoknak — főleg a római s az egyházi jogoknak — behatása, az egyes népek érintkezései, a politikai s társadalmi viszonyok hasonlósága mindannyi támpontok, s az összehasonlítási módszer alkalmazásának szükségképi előzményei, hogy valósággal megkaphassuk a jog mozgó fejlődését s nem csupán azon tényt, hogy bizonyos intézmények, vagy szabályok különböző helyen, különböző népeknél találhatók, s hogy azután ebből következtessük, hogy azok kifejlődésének alapja és oka ugyanaz lenne.

Illustrációul említem pld. azon magyar városi jogokat, a melyeket a német vendégek — hospites teutonici — magukkal hoztak, mint kész jogot; ezen körülmény figyelmen kívül hagyása a jogfejlődés menetének képét összezárná s elhomályosítaná.

Vagyis az itt alkalmazandó módszernek szükségképi előzménye az egyes népek külön jogfejlődésének kutatása és ismerete; minden egyes jogfejlődés felvilágosítására felhasználható és fel is használandó minden más nép jogfejlődése, még pedig azon mozzanatok különös felhasználásával, a melyek az egyes jogok fejlődését közelebb hozzák egymáshoz, vagy eltávolítják egymástól, s a milyen momentumokat előbb említettem.

Ez azon összehasonlítási módszer, s a melyről azt írja Fustel de Coulanges Paul Viollet-nek irt válaszában, hogy ez a régi comparatív módszer, mely abban áll, hogy előbb tanulmányozza az egyik, azután a másik népet, és csak azután hasonlítja össze, nem mint az új módszer, mely felállít bizonyos tételt, s ennek igazolása végett a legkülönbözőbb népeknél keres és talál egy-két oly vonást, a mely támogatja a tételt.³

Igaz ugyan — s ebben fekszik ezen módszernek nehézsége — hogy itt a kutatás és a munka területe óriási kiterjedésű s hogy több jogfejlődéseknek közvetlen forrásaikból való meritése sokszor majdnem leküzdhetlen nehézségekbe ütközik.

Értem ez alatt azt, hogy a távolabb fekvő népek forrá-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 47., 48. és 49. számban.

² Amira i. művei.

³ Fustel de Coulanges à l'article de M. Paul Viollet du 9 aout. Revue critique d'histoire et de littérature Paris 1886. 41. sz. 261 l. és Nouvelles recherches sur quelques problèmes d'histoire. Paris 1891. 3. s. köv. l.

sait idegen kutató sokszor meg sem közelítheti, sokszor nehézséget is okoz — a nem is rokon népek — sokféle nyelvi tudásának szüksége, mindezen esetekben a kutatónak az összehasonlítás alapjává tett s közvetlenül hozzá nem férhető jogok feldolgozóira kell támaszkodnia, s az azok által megállapított eredményeket kell elfogadnia.¹

Ma ugyan ezen irányban is sok történt, a mi megkönnyíti ezen munkát, s az összehasonlítás alkalmazását; csak utalok e tekintetben a legkülönbözőbb forrás editiókra, milyen pld. a Monumenta Germaniae historica, a Finsen-féle Gragas kiadás, a mi magyar okmánytáraink.²

A tény mindazonáltal ma is az, hogy sok materiát másod kézből kell venni, s így kell alapul venni a munkánál; azonban tény az is, hogy maga az összehasonlítás módszere nem egy ponton eszközt is nyújt azon mérték megállapíthatása végett, a melyet azon átvett, feldolgozott anyagra alkalmazni s felhasználásánál szem előtt kell tartani.

És kétségtelen az, hogy ezen módszer nagyban elősegíti a jogfejlődés felderítését ott, a hol positiv anyaggal dolgozik, mert támogat, felvilágosít, érthetővé tesz, megmagyaráz számos oly jelenséget, a mely önmagában véve gyakran hiányos vagy nem teljesen érthető, vagy egyik, vagy másik népnél a megfelelő források hiányában nem lenne felderíthető.

Ezen összehasonlító módszernek a jogtörténelem, mint történelem körében azon mértékben emelkedik vagy csökken az értéke, a mely mértékben operál positiv adatokkal, positiv jelenségekkel, vagy ezek nélkül.

A positiv anyag alatt nem értek pusztán jogszabályokat fentartó forrásokat, jogemlékeket, jogügyletek följegyzéseit, lehet azon anyag a nyelvészeti kincsekből s emlékekből, a szokásokból, egyéb társadalmi viszonyokból is véve, hanem értéke mindig ezen anyag positiv voltával áll arányban.

Ha igazolható pld., hogy a vő (vevő) legény, vagy az eladó leány kifejezések régi eredetűek, akkor nincs ok, hogy miért ne értékesíttessék egyéb adattal együtt ezen adat is a nővétel intézményének igazolására³; s így van ez a történelem többi segédeszközeivel is.

Azonban nem tarthatom helyesnek azt, ha történelem előtti időket akarják történelemmé tenni, és a történelem positiv segédeszközei helyébe pusztán subjectiv speculatiókat, combinatiókat, fictiókat helyeznek.

S épen ebben fekszik az ethnographikus összehasonlító módszer nagy hátránya, hogy sok benne a megbízhatatlan anyag; habár sok hasznos szolgálatot is tehet a jogtörténelemnek, mert sokban positiv anyaggal is dolgozik.

Ezen módszernek hátránya az, hogy feladatául az egész emberiség jogát tüzi ki, a mely feladatnak köre beláthatatlan; s ez idő szerint lehetetlen arra gondolni, hogy valaki minden nép jogát megismerhesse, s így azokat összehasonlítási alapul vehesse.

Itt már a nyelvek sokfélesége komoly akadályt képez a kutatásnál s a tanulmányokban; e mellett az ethnographikus vonások ismét combinatiókat követelnek meg, a melyek egyénileg mindig különbözők lesznek.

A materia egy részét utleírásokból kell venni, a melyeknek írói legtöbbször félreértik, vagy tévesen jegyzik fel tapasztalataikat.

Azon alapfelfogás pedig, hogy a ma létező, vad vagy félvad népeknek jogállapota a mai culturnépek egykori jogállapotának felelne meg, s ezt hivatva lenne felvilágosítani, szintén előbb még igazolásra vár, e az ily uton nyert adatok csak úgy értékesíthetők, ha az összehasonlított más népek joga az ő positiv jogi adataival, s egyéb positiv jelenségekkel támogatja ezen összehasonlítást.

¹ Maurer i. m.

² Fenti forrás utalások.

³ Ipolyi Arnold: Magyar mythologia. Pest 1854. 543. l. s. utána a legtöbb magyar író.

A külső jelenségek és egyes vonások találkozása igen kevés alapot nyújt ezen célra.

Ennek illusztrálásul és példaképen fölemlíthetem azt, hogy több népnél ma is divatozik a házasságkötési szertartások között a nőnek erőszakos, vagy legalább jelképiesen erőszakos elvitele; ezt az ethnographikus iskola arra magyarázza, hogy mindez a valóságos — egy uralkodott — nőrablásnak maradványa.

Most pedig Westermarck — Herbert Spencer előzménye után — ezen szertartásokat úgy magyarázza, hogy azok nem a valóságos nőrablás maradványai, hanem csak arra szolgálnak, hogy a nőnek részben valóságos, részben színlelt szemérmességét legyőzzék.¹

Annyi bizonyos, hogy a külső jelenségek hasonlósága, s találkozása önmagukban véve nem lesznek képesek a jogfejlődés menetét földeríteni, mert a legkülönbözőbb népeknél különböző korszakoknak s más-más befolyásoknak eredményei.

Fustel de Coulanges ezen módszer helytelen oldalát jól jellemzi, a midőn azt írja, hogy az indiai faluközség, az orosz mir, a horvát falu, a svájci s németalföldi Allmenden hasonló jellemvonásokat mutatnak fel, ezekkel összekötésbe lehet hozni azt, a mit Caesar a régi germánokról mond, Diodor a lipari sziget kis népéről s a római költők képzelete az arany korszakról fest: s ebben jutna kifejezésre az emberiség fejlődésének valamely általános törvénye?²

Azonban nem tagadható ezzel szemben az, hogy a mi ezen ethnologikus összehasonlító módszer által alapul vett anyagban positiv, vagy egyéb viszonyok által a történelmi összefüggés formájában igazolva van s a mit ezen módszer a kész positiv anyag és jelenségek közötti hézagok kitöltésére s a homályok földerítésére szolgálható helyes logikai következtetés támogatására nyújt, az a jogtörténelem körében is birhat szereppel.

Mert csak alkalmas arra, hogy megbízható alapokra fektetni segítse azon tudományt, mely megmutatja a jog fejlődésének menetét, a mely valamely egyes vagy több népnek jogát szülte, növelte, kifejlesztette; megmutatja az erőket, a melyek ezen fejlődésben tevékenyek, az eszméket, a melyek azt vezették és mozgatták; és mindezek által a mai jogászai nemzedéknek is megmutatja, hogy ezen fejlődésnek terméke, a jog, nem mesterség, hanem tudomány, nem a positiv törvény puszta ismeretére szorító foglalkozás, hanem a társadalmi és államéletnek részét képező, abban egyik életnedvként élő, mozgó, ható és működő tényező.

Dr. Reiner János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tisztán jelzálogos adós ellen kérhet-e a hitelező fizetési meghagyást? (1893: XIX. tcz. I. §.)

A fizetési meghagyásokról szóló törvény rövid pályafutásán már is felmerült gyakorlati eset adja a tollat kezembe. Ez az eset sokszor fog felmerülni; ezért, s mert a közeli időben életbe lépett jogszabályok azon intézkedései mellett, melyek szerint a jogügyek igen jelentékeny részében a döntés a kir. törvényszékekre van bízva, s ezek kezébe egy oly hatalmat adtak, mely nemcsak a jogéletre, de — legalább a vidéken — a gazdasági életre is nagy befolyást fog gyakorolni, — a nézetem szerint legalább időlegesen veszélyben levő jogegység megóvására a legcélszerűbb eszköznek a nyilvánosságot tartom: jónak találtam ezt az esetet megbeszélés tárgyává tenni és saját álláspon-

¹ I. m. 389. l.

² I. m. és i. h.

tomat — mintegy a vita kiindulási pontjául — röviden kifejteni.

Az eset a következő: *A.* fizetési meghagyást kér azon az alapon, hogy *B.*, *C.*, *D.* egy ekkor és ekkor 100 frtról kiállított és az *x.*-i 5. sz. tjkvben *AI.* I. rsz. a. ingatlanon bekebelezett kötvény alapján 100 frttal s annak mai naptól visszafelé számított 6% kamataival mint dologi adósok. Kéri, hogy fizetési meghagyás kibocsátása mellett *B.*, *C.*, *D.*-nek meghagyassék, hogy a fenti tőkét és kamatokat 15 nap alatt s végrehajtás terhe mellett az *x.*-i 5. sz. tjkvbeli *AI.* I. rsz. a. ingatlan erejéig fizessék meg.

Ezt a kérvényt az első bíró visszautasította, mert az 1893. évi XIX. tcz. I. §-a értelmében fizetési meghagyás után csak oly követelések érvényesíthetők, a melyek 500 frtot meg nem haladó pénzüsszegnek *fizetésére* irányulnak, a jelzálogilag terhelt ingatlan tulajdonosától pedig a hitelező fizetést nem követelhet, hanem csakis azt követelheti, hogy a tulajdonos a követelésnek az ingatlanból való kielégítését tölje, ez pedig a fentebb hivatkozott törvényzcikk értelmében fizetési meghagyás tárgyát nem képezheti.

A második bíró ezt a végzést helybenhagyta azon további indoklással, — hogy folyamodó a fizetési meghagyás kibocsátását több adós ellen ugyanazon követelés tekintetében kérelmezvén, a fenti törvény 3. §-ának utolsó előtti bekezdése szerint tartozott volna előadni, hogy a tartozás az adóstársakat minő arányban — illetőleg minő összegben terheli, esetleg pedig, hogy az adóstársak egyetemlegesen vannak kötelezve, — ezen kötelezettségének azonban a folyamodó eleget nem tett. (Pozsonyi kir. törvényszék 1894. E. 2. sz. a. határozata.)

Érdekességet látok a kir. törvényszék folytatólagos indoklásában is, ezuttal azonban csak ahhoz kívánok szólni, vajon a tisztán csak jelzálogos adós ellen lehet-e fizetési meghagyást kibocsátani? Osztom az eljárt bíróságok nézetét, a következő okokból:

I. A fizetési meghagyás intézményének általános céljából következik, hogy a fizetési meghagyás után nem minden, hanem csak olyan követelés érvényesíthető, a mely tárgyánál fogva egyszerűnek, vitán kívül állónak jelentkezik. A magyar törvénynek ez az indoklása (I. Fodor-Márkus: törv. rendt. II. köt. 507—526. l.) teljesen megegyezik a német birodalmi perrendtartás 7-ik könyvében szabályozott Mahnverfahren indoklásával. (I. még Fitting H.: Reichscivilproc. 630. l.) Lehet a törvény jó és az indoklás téves, — az életviszonyok követelményei egyik vagy másik mellett dönthetnek, — azonban egy új intézmény gyermekkorában mégis tanácsos a törvény indokaira figyelemmel lenni. Legyünk mi is. Ennek szemmel tartásával olyan-e a mi követelésünk? Nem. A per tárgyának a törvény indoklása által feltételezett egyszerűségét kizárja már maga az a körülmény, hogy a felek közti viszonyt egy harmadik elem szabályozza, hogy a feleknek egymáshoz viszonya a feleknek a jelzálogul szolgáló ingatlanhoz való viszonyától, továbbá a tkvi bejegyzésnek érvényességétől és hatályosságától, tehát oly elemektől függ, a melyek a per tárgyát összetették, magát a vitát pedig a legtöbb esetben bizonyossá teszik. Ezek szerint ha figyelemmel tartozunk lenni a törvény indoklására, annak szellemében ki kell zárunk azt, hogy a fizetési meghagyás a tisztán jelzálogos adós ellen kibocsáttassék.

II. Lássuk most már a törvényt. Az I. §-ban négy momentum emelkedik ki. Első az értékhatár. Ez világos, nincs vele dolgunk. Második a követelés, harmadik, hogy a követelés fizetésre irányuljon, negyedik, hogy a követelés per esetében az 1893. évi XVIII. tcz. értelmében sommás eljárás alá tartozzék, illetve az 1877. évi XXII. tcz. értelmében községi bíróság elé legyen utalva. Ezt a negyedik momentumot illetőleg, ha a fenforgó követelést dologi követelésnek vesz-

szük, miről alább lesz szó, nyilvánvaló, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-a értelmében ez a követelés a sommás eljárás alá nem tartozik, mert ebben a §-ban ez a követelés felhozva nincsen s abban a ptk. 44. §-ának második kikezdésében jelzett perek megemlítve nincsenek. Minthogy azonban a pprts 44. §-ának második kikezdésében jelzett — itt szóban forgó — perekre vonatkozólag az 1893. évi XVIII. tcz. 13. §-ának intézkedéséből s főképp ezen §. indokolásából az következik, hogy ezen perekre a prts 44. §-ában megállapított birói hatáskör és illetékesség a prts 44. §-hoz képest van szabályozva s e szerint ezek a perek az értékhatáron belül — illetve kikötés esetében azon túl is — a sommás eljárás alá tartoznak: nem látok akadályt arra nézve, hogy ezek a követelések a sommás eljárás alá tartozván, ha más ok fen nem forogna, a fizetési meghagyás útján érvényesíthetők. Ámde ilyen — ezt kizáró ok igenis fenforog s a követelés jogi természetében fekszik, a mely szerint a jelzálogos igény a jelzálogul szolgáló ingatlan tulajdonosának, a tisztán dologi adósnak személyes kötelezettségét sem korlátlanul, sem a jelzálog értékével korlátozottan meg nem állapítja. A jelzálogos adós, mint ilyen, sohasem tartozik fizetni s a jelzálogos hitelezőnek követelése a jelzálogos adóssal, mint ilyennel szemközt fizetésre nem irányul. Kétségtelen, hogy az u. n. actio hypothecaria-val van dolgunk. Ez tisztán dologi kereset, nem irányul a személy, hanem a dolog ellen. (L. Dernburg: Pandekten 284. §.; Exner: Das österr. Hypothekenrecht 33. §. Entwurf. eines bürg. Gesetzbuches für das deutsche Reich első olvasásnál 1062. §., másodiknál 1022. §. s főképp a Motiv. III. köt. 598—738. l.) A római jog szerint az actio (quasi) Serviana, hypothecaria, in rem pignoratitia — fejlődését l. Dernburg i. m. 263. §. — a zálogtárgy birtokának kiadására irányult. Mai jelentősége ettől eltér, s a hypothecaria igény csak arra irányul, hogy a hitelező a zálogtárgyból — de csak végrehajtás útján — kielégítést szerezzen. Azonban helyesen jegyzik meg a ném. bir. polg. törvénykönyv tervezetének indokai (III. 603. l.), hogy a modern jelzálogos igénynek a rómainál való eltérése nem érinti az igénynek természetét, hanem csak ezen igénynek érvényesítési, megvalósítási módját, mert ezen igénynek a jogi természetét annak az a célja állapítja meg, hogy a hitelező a zálogtárgyból kielégítést nyerjen, ez pedig csak úgy lehetséges, ha maga a dolog van a hitelező akaratának alávetve. Ezt az álláspontot foglalják el az összes törvénykönyvek s az osztr. polg. törvénykönyv (466. §.) s a magyar birói gyakorlat is. A jelzálogos követelés dologi természetéből következik most már, hogy a jelzálogos hitelező a jelzálogos adóssal közvetlen viszonyban nem áll s hogy köztük kötelmi jogviszony fen nem forog s végre hogy a jelzálogos adós — mint ilyen s egyedül ilyen — fizetni nem tartozik. Nagyon érdekes volna bővebben foglalkozni azon írókkal, a kik a jelzálogos adós fizetési kötelezettségét megállapítani akarják. Erre azonban ezuttal nem vállalkozom, hanem idézem a ném. bir. polg. törv. tervezetének indokolását, mely lapidaris rövidséggel számol a fenforgó kérdéssel: «Die Vertreter dieses Gedankens (hogy t. i. a jelzálog kötelmi jogviszonyt állapít meg) konstruieren das Verhältniss bald als eine Alternativobligation, nach welcher der Eigenthümer Zahlung zu leisten oder die Zwangsvollstreckung in das Grundstück zuzulassen habe, bald als eine neben dem persönlichen Schuldverhältnisse herlaufende Obligation, deren Eigenthümlichkeit in der Beschränkung der Verbindlichkeit auf die Haftung mit dem Grundstücke bestehe.» Mindkét vélemény szerint tehát a tulajdonos, ha nem fizet, csak azt tartozik megengedni, hogy a hitelező a jelzálogra végrehajtást vezessen. Ebből azonban — folytatják az indokok — az következik, hogy a jelzálogos adóst és hitelezőt nem a kötelmi jogviszony fűzi össze — dass nicht ein obligatorisches Band beide mit einan-

der verbindet, — a tulajdonos nincsen kötelezve, de csak jogositva van a hitelezőt kielégíteni azon célból, hogy a hitelezőnek a jelzálogból való kielégítésre vonatkozó igényét elhárithassa. Ezekhez képest áll tehát az, hogy ha a német gyakorlat szerint — mely nálunk gyökeret nem vert, de ne is verjen — a hitelező azon hozzáadással «bei Vermeidung der Vollstreckung in die Hypothek» fizetésre kéri a jelzálogos adóst kötelezni, — ez a kereset dologi jellegét nem alterálja, — de nem alterálhatja a bírót sem abban, hogy ha azt találja, miszerint a hitelező fizetésre perel, s fizetést kérni jogositva nincsen, — az adóst ne kötelezze fizetésre, tehát másra, mint a mire kötelezhető.

Ebből kifolyólag s mert a jelzálogos adós fizetési kötelezettséget nem vállalt, s fizetési kötelezettségét a törvény és a jog sem állapítják meg, őt fizetésre kötelezni — akár korlátozva, a jelzálog értéke erejéig, — nem lehet. Alapelv az ugyanis, hogy az adós valami másnak teljesítésére nem kötelezhető, mint épen arra, a mit saját tényénél vagy törvényénél fogva teljesíteni tartozik. Áll ez a kötelezettség teljesítésének nemcsak tárgyára, hanem idejére, helyére, és — a mi itt különösen hangsúlyozandó — a teljesítés módjára is. Ha tehát a jelzálogos adós a jelzáloghoz való viszonyából csak arra kötelezhető, hogy tölje, engedje meg, hogy a hitelező a jelzálogból kielégítést szerezzen és kapjon, — ez a kötelezettség a fizetésre irányuló kötelezettségtől teljesen elütő lévén, — őt fizetésre kötelezni nem lehet.

Immár összefoghatom érvelésemet. Minthogy a tisztán jelzálogos adós fizetni nem köteles, — s minthogy a fizetési meghagyásokról szóló törvény csak olyan követelésekre van szorítva (1. §., 3. §. 10. pontja), a melyek bizonyos pénzüsszegnek a fizetésére vonatkoznak s így ha a törvény a követelések minősége tekintetében csak a járásbirósági hatáskör szempontjából tesz különbséget, de ezen belül azt az eljárást a követeléseknek csak azon részére és fajaira terjeszti ki, a melyeknek tartalma fizetésből — a teljesítésnek ezen specifikus fajából áll, — s minthogy a fizetési meghagyás útján más kötelezettséget, mint épen a fizetést megállapítani nem lehet s mint az intézménynek a neve is mutatja, az adósnak mást, mint fizetést meghagyni nem lehet, következik, hogy a jelzálogos hitelezőnek tisztán dologi jogából származó jelzálogos követelése fizetési meghagyás útján a törvény 1. és 4. §-ához képest nem érvényesíthető.

III. A német birodalmi polg. törvénykönyv szerkesztői azt találták (Motiv III. 676. l.), hogy azon törekvés, mely szerint sokan az adósnak fizetésre irányuló kötelmét látják fenforogni a jelzáloghoz való viszonyban, azon gyakorlati célban leli indokolását, hogy ily felfogás mellett az ilyen követeléseket a fizetési meghagyás útján (német bir. perrend 628. §-a) lehet érvényesíteni. Ezt ők törvényhozási indoknak arra nézve, hogy ezen kötelezettségek kötelmi jellege és az adósnak fizetési kötelezettsége megállapíttassék, el nem fogadják s azt mondják, hogy azt a célt más uton, jelesül úgy lehet elérni, ha az életbeléptetési törvényben külön szakasszal megállapítatik az, hogy a jelzálogos követelések is érvényesíthetők az intési eljárás útján. Ha ezt csak az alkotandó életbeléptetési törvénnyel lehet elérni, úgy ebből három következik: 1. az, hogy a tisztán jelzálogos igény a német perrend szerint (C. P. O. 628. §.) sem érvényesíthető a fizetési meghagyás útján; 2. hogy azok a dologi igények, melyek a német perrend 629. §-ának második bekezdéséből vont következtetés szerint a Mahnverfahren útján érvényesíthetők, a jelzálogos — itt vitatott — igényekkel nem azonosak; 3. hogy ha a magyar törvényeknek e tekintetben forrása és utjelzője szerint ezen jelzálogos igények fizetési meghagyás útján nem érvényesíthetők, úgy azok a magyar törvény értelmében sem érvényesíthetők.

Szívesen venném, ha ellenmondás folytán álláspontomat bővebben is kifejtethetném.

Dr. Staud Lajos.

Még néhány szó a sommás eljárás 2. §-áról.

Az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ának szószerinti szövege szerint kétségtelen, hogy a kereskedő által eszközölt eladásokból — mint a kereskedelmi törvény 260. §-a értelmében kereskedelmi ügyletből — felmerülő keresetek 20 frton alul is sommás eljárás alá tartoznak, mert habár a kereskedelmi eljárást szabályozó rendelet a kir. járásbíróságok előtti eljárásban egészben véve kifejezetten hatályon kívül nem helyeztetett, — annyi mégis bizonyos, hogy a kir. járásbíróságok [mint sommás bíróságok hatáskörét most már nem az említett rendelet, hanem az 1893: XVIII. tcz. szabályozza] s így a rendelet ezen korlátozása: «ha alperes kereskedő, vagy ha az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez» — a kir. járásbíróságok előtti eljárásban megszűnt; mert továbbá az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ának első bekezdése szerint csupán az 1. §. 1., 4. és 5. pontjainak korlátai terjednek ki a 2. §-ra, nem pedig az 1. §. első bekezdésének korlátja («a mennyiben az 1877. évi XXII. tcz.-ben szabályozott községi bírószági eljárásra utalva nincsenek»); mert végül a 2. §. utolsó bekezdése csak annyit mond, hogy a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén csak akkor, ha alperes kereskedő vagy az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez, a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényszék, minden más esetben azonban a bpesti és pestvidéki kir. törvényszékek járnak el másodfokban; sőt ezen utolsó bekezdés, mely az 1. pontban felsorolt kereskedelmi ügyletekkel szemben alosztályokat állít fel a felebbezési bírószág illetőségének meghatározása céljából, még jobban erősíti meg — mint kivétel — azon általános szabályt, miszerint az 1. pont alatt az ott felsorolt ügyletek akár felperes, akár alperes szempontjából értendők.

Más kérdés azonban, vajon a törvényhozás tényleg ki akarta-e vonni a kereskedőnek 20 frton aluli számlaköveteléseit a községi bírószágok hatásköréből? S erre — dacára a törvény ellenkező grammatikai értelmezésének — nemmel kell felelni.

Hogy állott a dolog az 1893: XVIII. tcz. behozatala előtt? Az 1877: XXII. tcz. 11. §-ának végbekezdése szerint a kereskedelmi ügyek bagatell-eljárás alá semmi esetben sem tartozhattak. A gyakorlat azonban ezen szakasz szempontjából a «*kereskedelmi ügyek*» alatt nem a kereskedelmi törvény szerinti *kereskedelmi ügyleteket*, hanem az eljárási rendelet 5. §-a szerinti *kereskedelmi pereket* értette s ehhez képest azon 20 frton aluli perek, melyeknek alapját képező ügylet az alperesre nézve nem volt kereskedelmi ügylet, vagy melyben alperes nem volt kereskedő — eddig (a biztosítási ügyletből felmerülő perek kivételével) a községi bírószág elé tartoztak.

Épen ez képezte a bagatell-törvény elleni panaszok főokát s ime, midőn az új törvény már a képviselőház plenumában tárgyalatott, Kulman János országgyűlési képviselő következő okokból kéri a községi bíráskodás teljes eltörlését:

«Az 1868: LIV. tcz. 35. §-a szerint a *kereskedő*, az iparos saját személyes bírószága előtt, a hol könyveit viheti, perelhet számlabeli követelésre, de az 1877: XXII. tcz. nem biztosítja kereskedőnek s iparosnak ezt a jogot. Már pedig a ki a vidéki viszonyokat ismeri, tudja, hogy az iparosok s kereskedők rendszerint egy területnek központját képező városban laknak, a hol a területhez tartozó lakosok az az ipari és boltcizikket beszerezni szokták, és pedig, a mi a vidékeken gyakran történik, hitelbe. A kisiparosok, kereskedők sohasem hajthatják be számlaköveteléseiket, abból az egyszerű okból nem, mert az illető községben nem találnak bírót. Ismételve kifejezésre jutott már a t. házban, hogy zsenge iparunkat fejleszteni, emelni kell, nos hát akkor be

kell látnunk, hogy az 1877: XXII. tcz.-nek az iparosok és kereskedőkre nézve káros intézkedései hatályon kívül helyezendők.»

Kulman János képviselő ur ezen felszólalására, mely tehát kiváltképen a felperesre nézve a kereskedelmi törvény 260. §-a értelmében kereskedelminek tekintendő ügyletekből felmerült 20 frton aluli perekre vonatkozik, úgy az igazságügyminiszter ur, mint az igazságügyi bizottság előadója, megfeleltek. S mindkettőnek felelete abban kulminál, hogy a községi bíráskodás eltörlése még nem czélszerű, mert ezen kérdés a közigazgatási reformmal kapcsolatban oldandó meg; de egyszóval sem nyugtatják meg a felszólalót azzal, hogy hiszen a kereskedelmi ügyletekből felmerülő perek ezentul ugysem fognak a községi bíráskodás alá kerülni.

Már ebből is látható, hogy sem az eredeti javaslat, sem a bizottsági módosítás alapján előállott törvény a kérdésben forgó ügyekre nézve a sommás eljárást kiterjeszteni nem szándékolta.

De menjünk tovább.

A miniszteri javaslat 2. §-a szerint «a kir. járásbírószágok mint kereskedelmi bírószágok járnak el» az ott felsorolt ügyekben, «ha az alperes kereskedő, vagy a nélkül is, ha az ügylet az alperest illetőleg kereskedelmi ügylet». Az igazságügyi bizottság ezen szakaszt akként változtatta meg, a mint az — némi módosítással — törvénynyé vált.

Kétségtelen tehát, hogy a ministeri javaslat az illetékeség szempontjából az eddigi állapotot nagyjában fentartotta; azaz, a javaslat szerint a 20 frton aluli perek csak akkor tartoznak a kir. járásbírószág (mint kereskedelmi bírószág) hatáskörébe, «ha az ügylet alperesre nézve kereskedelmi, vagy ha alperes kereskedő». A bizottság azonban a szakasz átalakítása közben *ezen utóbbi clausulát is kihagyta s így állott elő a husz forinton aluli perekre nézve a mostani helyzet.*

Én a bizottsági tárgyalásokat nem ismerem; nem tudom, szó volt-e a bizottságban arról, hogy ezen clausula eltörlésével a perek nagy része a községi bíráskodás alól elvonatik? Alaposan kételkedem benne; mert a bizottsági jelentésből (Fodor-Márkus, II. kötet, 196. lap) csak az vehető ki, hogy a bizottság módosításával a külön kereskedelmi járásbírószágokat czélozta megszüntetni — Budapest kivételével, a hol a különbség tisztán csak a felebbezési bírószág meghatározhatása végett hagyatott meg.

Ime, a községi bíráskodás ezen nagy megszorításáról, ezen — a kereskedőkre nézve — nagy fontosságú ujtásról sem a 2. §-ra vonatkozó bizottsági jelentésben, sem a §-nak a plenum előtti tárgyalása alkalmával szó sem volt!

Szóval, a 2. §. egyáltalán nem felel meg — e részben — azon intencionak, mely a törvényhozást e §. megalkotásánál vezérelte.

Mivel azonban a szakasz jelenlegi szerkezetében semmi kétséget sem hagyhat meg arra nézve, hogy a 20 frton aluli kereskedelmi ügyletekből felmerülő perek feltétlenül sommás eljárás alá tartoznak, bármelyik félre nézve képezzen is az ügylet kereskedelmi ügyletet; s mivel *világos* törvényes intézkedést semmiféle módon nem lehet s nem szabad ellenkező értelemre magyarázni, mert törvénymagyarázatnak csak homályos, kétértelmű vagy hiányos törvényszöveggel szemben lehet helye;

ugyanazért szerény nézetem oda irányul, hogy a gyakorlatban a bíró a kérdéses szakasz keletkezési történetét s a törvényhozás intencionát nem kutathatja, hanem a szakaszt alkalmazni s mindaddig, a mig e szakasz hatályon kívül nem helyeztetik, a kérdéses perekben a kir. járásbírószág hatáskörét megállapítani, illetve a pergátló kifogást elvetni köteles.

Dr. Kovács Marzcel
kir. aljársbíró,

Az 1893. évi XVIII. tcz. visszahatása illetékességi kérdésekben.

A Magyar Jogászegylet magánjogi értekezletein felmerült az a kérdés, hogy a 20—50 frtig terjedő ügyekben a felelbiteli bíróság az illetékesség kérdésének elbírálásánál az új 1893: XVIII. tcz., avagy a régi szabályok szerint döntsön-e, azon esetben, ha az illetékesség tárgyában hozott végzés az 1893: XVIII. tcz. hatályba lépése előtt hozott meg.

A kérdésre dr. Fodor Ármin ur válaszolt és ketté választotta a kérdést.

Elkülönítette mindenekelőtt azon eseteket, melyekben a régi és új illetékességi szabályok megegyezőleg intézkednek, mert ezen esetekben a vitás kérdés mikénti eldöntése, legalább a gyakorlati élet szempontjából, irrelevans. Áttért azután azon esetekre, melyekben az illetékesség másként van szabályozva a régi és új szabályokban és felvette azt a két esetet:

a) ha az első forum az illetékességet megállapította,

b) másodszor, ha leszállította és feltette, hogy az 1893: XVIII. tcz. illetékességi szabályainak alkalmazása mellett az a) esetben az a bíróság lett volna illetékes, mely tényleg ítél az ügyben, és b) esetben az a bíróság, mely helyt adott az illetékességi kifogásnak.

Az első esetben — úgy mondja dr. Fodor — alkalmazni kell az új szabályokat, mert «nem volna czélszerű» az első forum ítéletét feloldani. Csak a bíróságok munkáját szaporítanók, a feleknek hiábavaló költségeket okoznánk, a pert, mely már érdemben le van tárgyalva és be van fejezve, újra le kellene tárgyalni és pedig ugyanazon forumnál, ugyanazon bíró előtt, kinél első ízben tárgyalatott és ugyanazon eljárás mellett, mint első ízben. Ez nemcsak czélszerűtlen volna — úgymond — de a «bíróság méltóságát» is sértené.

Másként áll a dolog a másik esetben. Ha az első forum helyt adott a kifogásoknak és érdemben még nem tárgyal, akkor a czélszerűség nem követeli meg, hogy az új törvényt alkalmazzuk az életbelépése előtt eldöntött kérdésre, hanem alkalmazhatjuk a régi szabályokat. A második forum helybenhagyhatja az illetékességi kifogásnak helyt adó végzést, mert akár helybenhagyja, akár az új törvényt alkalmazva megváltoztatja, mindkét esetben az érdemben az első forumnál tárgyalni kell.

Szerény nézetem szerint azonban a kérdésnek illetően eldöntése nem helyes.

Szabály az, hogy a törvény rendszerint nem alkalmazható oly jogviszonyokra, melyek életbelépése előtt jöttek létre, vagy a mint mondani szokták, nem hat vissza, hacsak nem akar visszahatni. Már pedig az 1893. XVIII. tcz. sehohol sem mondja, hogy az illetékesség kérdésében a felelbiteli bíróság az új törvényt alkalmazza, ha a végzés a törvény hatályba lépése előtt hozott. Ez nem olvasható ki a 222. §-ból és maga dr. Fodor Ármin sem állítja, sőt határozottan kijelentette, hogy az 1893. XVIII. tcz. az általános magyarázati szabályok értelmében voltaképen nem volna alkalmazható, de a czélszerűség azt javasolja, hogy bizonyos, nevezetesen a fent a) alatt érintett esetekben ennek dacára, az új törvényt alkalmazzassék.

Hogy dr. Fodor csakugyan kizárólag a czélszerűség alapjára helyezkedett a felvetett kérdés eldöntésénél, az abból tűnik ki legjobban, hogy a két felvett esetet, czélszerűségi okokból kétféleképen döntötte el, bár jogilag a két eset között a felmerült kérdés szempontjából semmiféle különbség nincsen.

Abban tehát egyetértek dr. Fodor urral, hogy az 1893: XVIII. tcz. a helyes értelmezési szabályok szerint a vitás kérdés tekintetében nem kíván visszahatni, vagyis az 1893: XVIII. tcz. értelmében az illetékesség kérdése, ha e tárgy-

ban a végzés 1894 november hó 1-e előtt hozott, a régi szabályok szerint döntendő el.

De Fodor Ármin ur czélszerűségi okokból elvárja bíróságainktól, hogy *contra legem* mégis bizonyos esetekben nem a régi, hanem az új szabályokat fogják alkalmazni.

Nézzük előbb, szabad-e megengednünk, hogy e kérdésben a czélszerűség ily döntő szerepet játszon.

Ha bíróságaink netalán a felvetett vitás kérdésben az 1893. évi XVIII. törvénycikk ellenére az új illetékességi szabályokat fogják alkalmazni, úgy lehet, hogy néha czélszerűen fognak eljárni, de kétségtelenül törvény ellenére és törvénytelenül. Ha a törvényrontó szokás terrenumát ennyire szabad volna kiterjeszteni; ez törvényeink tekintélyét veszélyeztetné, bíróságainkat törvényhozó hatalommal ruházná fel és a jogbiztonságot a legnagyobb veszedelembé sodorná.

De nézetem szerint nem is czélszerű a vitás kérdés olyatén megoldása, hogy az a) alatti esetekben az 1893. XVIII. tcz. illetékességi szabályai nyerjenek alkalmazást.

Lássunk néhány esetet.

1. X. ellen a járásbíró előtt indított valaki sommás keresetet, mely a régi szabályok szerint a kisebb polgári peres eljárás alá tartozott.

Alperes nem jelent meg a tárgyalásra, akár mert biztosra vette, hogy felperes keresete, a hatáskör hiánya miatt hivatalból fog elutasíttatni, akár mert elmulasztotta a tárgyalást. A bíróság figyelmét elkerüli a hatáskör hiánya (mi nagyon gyakori) és marasztalja alperest. Alperes nem él igazolással, hanem egyszerűen megfelebbezi az ítéletet, azon szilárd hitben, hogy a felelbiteli bíróság az elsőfoku ítéletet meg fogja változtatni, és felperest el fogja utasítani a hatáskör hiánya folytán. Ha ez esetben az 1893: XVIII. tcz-et alkalmazza, a felelbiteli bíróság helybenhagyja a makacsági ítéletet, hol van itt a czélszerűség? Alperes elésik az igazolástól vagy végleg, vagy legjobb esetben és csak birtokon kívül kérheti, és az igazolás költségei őt terhelik. Vagy perújításhoz kell fordulnia, holott a régi szabályok alkalmazása mellett felebbezésének helyt kellett volna adni.

2. Nem ritka azonban a következő eset sem. X. nem illetékes bíróságnál indít pert Y. ellen. Az első foku bíróság megállapítja az illetékességet és ennél fogva felek az érdemben tárgyalnak. Alperes meg van győződve arról, hogy a felelbiteli bíróság le fogja szállítani az illetékességet, ennél fogva nem fektetett súlyt a tárgyalásra, és összes bizonyítékait nem produkálta. De mi történik? A felelbiteli bíróság dacára annak, hogy alperes igen helyesen okoskodott, nem szállítja le az illetékességet, hanem alkalmazza az 1893: XVIII. tcz. illetékességi szabályait, és helybenhagyja az ítéletet. Hol van ezen esetekben a czélszerűség? És tagadható-e, ha ily esetek a gyakorlatban előfordulnak.

3. Végül a leggyakrabban előforduló eset a következő volna. A per az első forum előtt a régi eljárás szabályai szerint folyt le és 1894 november 1-je után kerül a felelbiteli bíróság döntése alá. Ha a felelbiteli bíróság — az én nézetem szerint helyesen — feloldja az ítéletet, úgy felperes kénytelen új pert indítani és alperes részesül az 1893: XVIII. tcz. jótéteményeiben. Mily nagy fontosságú érdek lehet ez alperesre nézve, azt kiemelnem felesleges; lehet, hogy e per újra való felvétele esetén győz a szabad mérlegelés segítségével, vagy mert oly tanuit lehet kihallgatni, kik a régi szerint nem voltak kihallgathatók, stb.

Látni való tehát, hogy gyakran, ha t. i. az egész per 1894 november 1-je előtt folyt le, nem ugyanazon eljárás mellett folyt le az új per, ha a felelbiteli bíróság feloldja az ítéletet, és látni való, hogy a bíróság méltósága a legtöbb esetben ép akkor szenvedne csorbát, ha az új illetékességi szabályokat alkalmazná.

Ezekkel akartam rámutatni arra, hogy a kérdés azon

megoldása, melyet dr. Fodor ajánlott, nemcsak hogy nem áll a törvény alapján, de nem is czélszerű, vagy legalább az esetek nagy számánál nem az.

A birói gyakorlatnak nem szabad a törvénnyel szemben azt kutatnia, hogy a törvény valamely rendelkezése czélszerű-e vagy sem, vagy legalább nem oly esetekben, midőn nem igazán nagy érdekekről, hanem csak a szó szűkebb értelmében vett czélszerűségi kérdésekről, átmeneti intézkedésekről van szó, és legkevésbé oly esetekben, midőn nem is szembeszökő, hogy mi czélszerűbb, az-e, a mit a törvény rendel, vagy az-e, a mit a bíróság tart helyesebbnek. Dr. Fodor Ármin ur álláspontja a vitás kérdésben oda vezetne, hogy (az *a*) alatti esetekről szólva), némely esetben a felebbviteli bíróságok feloldanak az ítéletet, más esetekben pedig helybenhagynák, vagyis némely esetben a régi, más esetekben az új illetékességi szabályokat alkalmazzák, a szerint, hogy a konkrét esetben mi *czélszerűbb*.

Végül még megjegyzem, hogy a felvetett kérdés nemcsak a 20—50 frtig terjedő ügyekben merül fel, hanem általában mindazon illetékességi esetekben, melyekben az új törvény a régi szabályokon változtatott, pl. az 1. §. 2. és 3. pontja, az 1. §. 5. pontjának *c)* *e)* bekezdéseiben szabályozott esetekben, a 20 frton aluli kereskedelmi ügyekben, stb.

E vitás kérdés tehát gyakran fog felmerülni és ez teszi fontossá. Természetes, hogy az imént említett esetekben is nézetem szerint ugyanoly módon kell döntenet, mint a 20—50 frtig terjedő ügyekben, vagyis alkalmazni kell a régi szabályokat, nem pedig az 1893: XVIII. tcz.-et.

Dr. Teller Miksa.

Különfélék.

— **Az ügyvédjelöltek** kamarai igazolványának a felebbezési tárgyalásoknál leendő felmutatása tárgyában Nagy Ödön, a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke, átiratot intézett a budapesti ügyvédi kamarához, a melyben felhívja a kamara figyelmét arra, hogy a felebbezési tárgyalások alkalmával a kamarai igazolvány felmutatását esetről esetre követelni fogja. A kamara választmánya a törvényszéki elnök ezen átiratát helyeslőleg vette tudomásul s egyuttal a következő hirdetményt bocsájította ki:

Hirdetmény. A budapesti ügyvédi kamara részéről ezenel közhírré tétetik, miszerint a budapesti kir. kereskedelmi és váltó törvényszék elnökének 1288/94. eln. sz. a. kelt értesítése szerint a vezetése alatti bíróság, az ügyvédjelöltektől a bejegyzésüket igazoló kamarai igazolvány felmutatását ezentul esetről-esetre kívánni fogja. Felhivattak ennél fogva a kamara összes tagjai, hogy a náluk gyakorlaton levő és a felebbezett ügyek szóbeli tárgyalásán vagy nyilvános előadásánál a felek képviselőit helyettük megjelenő *ügyvédjelölteket utasítsák, hogy az ügyvédi kamaránál történt bejegyzésüket tanúsító igazolványaikat mindenkor magukkal vigyék.*

— **A kir. Curiához** f. é. november hóban 1786, ez évben összesen 25616 ügy érkezett s a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 38967 ügydarab. Elintéztetett 24412, hátralékban maradt 14555 ügy. A mult év megfelelő szakához képest a beérkezések száma 631-el fogyott, az elintézésüké 1524-el szaporodott, a hátralék 542-el nőtt.

— **A budapesti kir. táblához** beérkezett november hóban 2857, ez évben összesen 29957 ügy; elintéztetett 29451, hátralékban maradt 8811.

— **Vis major a római és a modern forgalmi jogban.** Dr. Helle Károly jogakadémiai tanár ily czimű tanulmányában érdekesen tárgyalja ezen sokat vitatott kérdést. Előbb a római jog álláspontját fejti ki szerző, majd az újabb törvények és javaslatok, valamint a jogirodalom alapján vezet le tüzetes okoskodással saját fejtegetéseit.

— **Váltópénz-e a korona?** A budapesti kir. tábla I. tanácsának ide vonatkozó határozatát pár héttel ezelőtt

közöltük. Ujabbban a kir. tábla II. tanácsa foglalkozott a kérdéssel és — Halmágyi Sándor elnöke és Tarnai János előadása mellett — ugyanugy döntött, mint az I. tanács, t. i. hogy a korona váltópénz. Ide igtatjuk ezen újabb határozatot:

A Btk. 203. §-ának 1. pont alatt foglalt «fém-pénz» elnevezés alatt a pénzlábat megállapító érték (courant) pénzt értette a törvényhozó; kitűnik ez abból, hogy a 204. §. 2. kikezdésében külön intézkedést tett az ezen minőségnek meg nem felelő «váltópénz» tekintetében. Ily érték-pénznek azon fémérmék tekintendők, a melyeket a törvény ilyenekül megjelöl.

Az ez időszertinti érték-pénzt az 1892. évi XVII. tcz. határozza meg, a 20 és 10 koronás aranyérméket és ideiglenesen az osztr. ért. ezüstforintosokat ruházván fel e minőséggel, melynek ismervét a 4. §. miniszteri indokolása szerint az képezi, hogy oly pénz, a «melylyel minden fizetést nélkül az összeg magasságára, teljesíthető s a melyet mindenki korlátlan összegben tartozik fizeteskép elfogadni». E minőségnek nem felelnek meg az idézett tcz. 11. §-a szerint veretendő és e §. indokolása szerint «alsóbbrendű» érméket képező *egykoronások*, a melyeknek hamisításáról jelen ügyben szó van. E tcz. 19. §-ának harmadik bekezdése szerint ugyanis egykoronásokat csak 50 korona értékéig kell fizetésül elfogadni, a most idézett §. 2. bekezdése pedig egyenes ellenétbe helyezi az egykoronásokat az érték-pénzzel; mert amazoknak emez ellenében való beváltásáról intézkedik.

Az elsőbíróság ítéletének azon érvelése, hogy az ezüst korona csak az aranyérték teljes életbeléptetésével lesz váltópénznek tekinthető, meg nem állhat; egyrészt azért nem, mert az 1892. évi XVII. tcz. ily fentartást sem kifejezetten, sem közvetve nem tesz; másrészt azért nem, mert a m. kir. pénzügyminiszter 1892 aug. 11. 2325. sz. a. kelt rendelete a törvényt hatályba léptette.

Mínthogy ezek szerint a vádlott által hamisítani megkísérelt egy drb ezüst korona *váltópénzt* képez, és így cselekménye a Btk. 204. §. 2. kikezdése alá esik: azt az I. bíróság ítéletének e részben való megváltoztatásával *váltópénzhamisítási* kísérletnek minősíteni, az ezzel egybe nem kapcsolt mellékbüntetések mellőzni, egyebekben pedig az I. bíróság ítéletét annak rendelkezési részében helybenhagyni kellett. (Decz. 6.)

— **Botrányos ügyfélhajhászat.** A budapesti ügyvédi kamara: dr. Z. G. panaszlott ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás és vizsgálat elrendeltetik. *Indokok:* Dr. Z. G. ügyvéd a kamara ügyészének panaszához 1. alatt csatolt melléklet tanúsága szerint könyomat útján sokszorosított leveleket intézett külföldi kereskedőkhöz, a melyekkel azokat azon kecsegtetéssel törekszik ügyfelekül megnyerni, hogy behajtás végett neki átadandó kétes követeléseiket saját veszélyére fogja behajtani olyképp, hogy még az ellenfelet esetleg illetendő költségeket is sajátjából fogja viselni; a maga részére csupán azt kötvén ki, hogy a behajtandó összegnek 25%-a neki jutalomdíjúl átengedtessek. Mínthogy pedig a levélnek tartalma fegyelmi vétség jelenségeit mutatja, a mennyiben egyrészt botrányos ügyfélhajhászatot foglal magában, másrészt pedig a perköltségek tekintetében tett ajánlat a kar tekintélyét sérti, mínthogy továbbá panaszlott ügyvéd mentségére felhossa, hogy e körlevelet csak 3—4 példányban klienseinek küldte szét s ezen körülménynek megállapítása a beszámítás tekintetében szükséges; — ezeknél fogva a fegyelmi eljárásnak és egyidejűleg a vizsgálatnak elrendelését ki kellett mondani annak kiderítésére, hogy hány példányban sokszorosította panaszlott ügyvéd a kérdéses körlevelet és kiknek küldte azt meg. (1894 június 28. 39. sz. a. — *A m. kir. Curia:* az elsőfoku fegyelmi bíróság határozata felhozott indokainál fogva helybenhagyatik. (1894 nov. 3. 585. sz. a.)

A Magyar Jogászegylet magánjogi Értekezlete decz. 15-én este 6 órakor tartja öödörk ülését a budapesti ügyvédi kamara helyiségében. Napirend: 1. Egyik pertárs beismerésének bizonyító ereje a másik pertárral szemben. 2. A korlátolt beismerés kérdése. 3. A megállapítási kereset kérdése. Előadó: Dr. Schwarz Gusztáv.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: televre ... 6 lit A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A «hatásköri összeütközés» bírósága. Dr. WLASSICS GYULA egyetemi tanártól. — A szövetkezetek reformja. Dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanártól. — A becstelenség körüli eljárás a Debreczen városi régi jogban. SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnöktől. — *Törvénykezési Szemle:* A beszámítást enyhítő és súlyosító körülményekről. SZÉKÁCS FERENCZ curiai bírótól. — Ujabb törvények, melyek módosítást és kiegészítést igényelnek. Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól. — Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. (Van-e a telekkönyvi alzálogosnak jelzálogkeresete?) Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól. — Az új somnás eljárás és a közjegyzői okiratokon alapuló végrehajtási eljárás. Dr. FODOR ÁRMIN kir. törvényszéki bírótól. — Perjogi decentralisatio. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Vitás kérdések a perrendtartás köréből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A «hatásköri összeütközések» bírósága.

Tizennégy éve annak, hogy egy kis röpiratban hivtam fel a magyar közönség figyelmét az 1869: IV. tcz. 25. §-ának alkotmányunk szellemével és hagyományaival ellentétben álló arra az intézkedésére, hogy a bírói és közigazgatási hatóságok között támadt hatásköri összeütközésekben a *minisztertanács* dönt. Aktuálissá a kérdés csak most vált.

Nemsokára a belügyminiszter törvényjavaslatot fog előterjeszténi, mely az 1869: IV. tcz. 25. §-ában egy negyed század óta megvonult ideiglenes rendelkezést állandó intézménnyel óhajtja felcserélni.

Kévsébé alkotmányos érzékű államok is, mint a mienk, úgy *szervezeti*, mint *eljárás*i garantíákkal veszik körül azt a testületet, mely hivatva van örködni a hatalmi megosztás egyensúlya fölött.

A jelenlegi állapotnak szószólója alig akad, mert azt talán senki sem védi, midőn a kormány *fél és bíró egy személyben*. Azt talán senki sem kívánja fentartani, hogy a *legfőbb politikai testület: a kormány bíraskodjék*.

Abban mindenki megegyez ma, megegyeztek már az 1869: IV. tcz. megalkotása idején — hogy a kormányra ruházott ideiglenes bírói hatáskör állandó intézményül a magyar alkotmányba nem illeszthető.

Elég szép kort élt ez az ideiglenes intézkedés. Szébbet, mint sok tartós karakterű intézmény. Jele, hogy a miniszterium sohasem élt vissza a reáruházott legfőbb bírói hatósággal. Pedig ugyan módjában állott. Adott a törvényhozás a kormánynak oly tág keretű felhatalmazást, minőt alkotmányos kormányoknak ritkán adnak. Még csak eljárási biztosítékokat sem szabott elé. Még csak arra sem kötelezte a kormányt, hogy legalább rendeletben szabályozza a hatásköri panasz tárgyában követendő eljárást. Szabad volt tehát teljesen a tér. Ezt a szabadságot azonban a kormány bölcs mérséklettel használta. Sohasem vont el egyetlen ügyet sem a bírói uttól *hatalmi célzatból*. Mindig a hatáskörré vonatkozó jogforrások objectiv erejére alapította határozatait. Százakra megy a közzétett ítéletek száma — mutasson csak valaki egyre is, melyben a kormány hatalmi törekvése észlelhető. Az ügyek materiális elintézése ellen alig tehető kifogás.

De ha az *intézményes biztosíték* követelményének szem-

pontjából itéljük meg az ideiglenes rend zést: akkor kétségtelenül *ítéletünk* csak *elitélő* lehet. Ki biztosíthat *minden kormány alkotmányos érzékéről*? Jöhet oly kormány, mely *hatalmi tulkapásra használja ki a csaknem abszolút hatalmat rejtő felhatalmazást*. Jöhet kormány, mely nem áll meg a *res iudicata* előtt sem, hanem még a res iudicata után is az állam közjogi rendje által megállapított hatáskör túllépése czimén felforgatná a bírói ítélet jogerejét. Ez mind megtörténhetnék, hisz nem is oly régen Poroszországban törvény engedte meg, hogy még a *res iudicata* után is fölléphet a közigazgatási hatóság azzal az igénynyel, hogy a res iudicata hatályon kívül helyezésével az ügy közigazgatási utra tereltessek. A miniszteri felelősség — bár én *oly csekély garantiának ezt sohasem tartom, mint az absolutismusnak hízogó német tanok magyar majmoltsáival nálunk is szeretik hirdetni* — nem volna mindig eredményes garancia. Ennyit készséggel ismerék el.

Ámde legyen! Tegyük fel, hogy parlamentáris magyar kormány az eddigi tradíciókhoz hiven a legnagyobb tárgyi-lagossággal kezelné is a hatásköri összeütközések bíraskodását: mégis elérkezett az ideje, hogy a «negyed százados ideiglenesség» eltűnjön alkotmányunk keretéből.

Különösen előtérbe állította ezt a kérdést a *közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat*, mely annyira aktuális, hogy már az 1895-iki költségvetésben is szerepel.

Még kirívóbb volna, hogy a *rendes és a közigazgatási bíróságok között támadt hatásköri összeütközések esetében a kormány döntsön!*

Elég kirívó volt az is, hogy a *pénzügyi bíróság és a rendes bíróság között támadt hatásköri összeütközéseket a pénzügyi bíróságról szóló törvény a minisztertanács* elé utasította.

De nem is kell keresni semmi alkalmi czímet a rendezésre. A legnagyobb aktuálítás az, hogy az 1869: IV. tcz. 25. §-ának intézkedése tarthatatlan, mert abban sem *szervezeti*, sem *eljárás*i *garantia* nincs, mert az jelentheti esetleg a legnagyobb *szabadságot és önkényt*.

Egyébiránt a belügyminiszter ugy a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat *indokolásában*, mint több *nyilatkozatában* megígérte, hogy a javaslatot legközelebb elő is terjeszti — és így teljes aktuálítással bir a sokáig nyugodtan aludt kérdés.

Mindig éreztem, hogy czélszerű lett volna, ha Magyarországon irodalmilag is előkészítenék ezt a fontos alkotmányjogi kérdést. Két helyen buzgólkodtam azon, hogy pályakérdésül tűzzék ki. Egyik az *egyetem*, másik az *akadémia*. Mindkét helyen kegyesek voltak indítványomat elfogadni, de mindkét helyen *sikertelen volt a pályázat*. Az egyetemre egy silány munka érkezett, az akadémiában pedig a pályázat meddő volt. A kérdésnek pedig a külföldön van meg lehetős szép literaturája és kifejtett judikaturája.

Különösen nagy előszeretettel foglalkoztak a kérdéssel a francia közjogászok. Cormenin, Foucart, Cabantous, Dufour-Trolley, Vivien, Pradier-Fodéré, Serrigny, Dareste, Boulatignier, Reverchon, Taillandier Ducrocq, Flourens irtak a «conflits d'attribution» kérdéseiről.

A németek közül Gneist, Heimbürger, Laband, Löning, Löwe, Rönne, Sarwey, Stengel, Behrend, Thudichum Lipp-

man, Schering, Kosman, Bornhak elég behatóan foglalkoznak a «Competenzconflict» kérdésével.

A *külföldi törvényhozások* már régen nyújtják a gyakorlati megoldás példáit.

Franciaországban az 1828 június 1-én kelt ordonnance 18 articulusban szabályozza az eljárást. Az 1872 május 24-iki törvény a «conceil d'état» reorganisatiójáról intézkedvén, felállítja a speciális hatásköri összeütközési bíróságot... (25., 26., 27. articulus). Az 1831 márczius 26-iki ordonnance, az 1849 október 28-iki röglement, az 1850-iki február 4-iki törvény, az 1828 július 5-iki «circulaire», az 1880 márczius 29-iki circulaire mind tanulságos jogforrások.

A német birodalmi bírói alkotmány a részletes rendzést fentartja az egyes országoknak, melyek azonban már előbb is ugy törvényekben, mint rendeletekben szabályozták e kérdést. Ma minden német államban szervezték a bíróságot és felállították az eljárási garantiákat.

Nálunk édes keveset foglalkoztak ezzel a fontos közjogi kérdéssel. Csak ugy magyarázható meg az a «nonchalance», a mivel ezt a *legmagasabb bírói hatáskört* — a *politikai párturalmon nyugvó miniszteriumra ruházták*.

A miniszterium eljárási szabályokhoz nem volt kötve. Az ügyiratokat felterjesztették az igazságügyminiszterhez, — ez volt az előadó a minisztertanácsban. Ha a bíróság hatáskörét tartotta megállapítandónak, csak akkor került az ügy minisztertanács elé, de ha *közigazgatási hatóságnak a hatáskörét vélte az igazságügyminiszter megállapítandónak, átírt az illetékes szakminiszterhez, és ez utasította az alsóbb közigazgatási hatóságot a további eljárásra*. Ha a megkeresett miniszter nem fogadta el az igazságügyminiszter véleményét, akkor a hatásköri összeütközés a minisztertanács elé került.

A feleknek az egész kérdésbe semmi beleszólásuk nem volt. Az eljárás tehát a bírói eljárás minden biztosítékának hiányában volt.

Ha a kérdés szabályozás elé kerül, a következő alapelvek követését tartjuk nélkülözhetlennek:

1. *Független bíróságra* ruháztassék a döntés joga. Legcélyszerűbb ezt a *Curia* és a *felsőközigazgatási bíróság* tagjából alakítani. Minden hónapban egyszer üléseznek ez a bíróság. Külön javadalmazás ezért nem járna.

2. Törvényben kell szabályozni ugy a *positív*, mint a *negatív hatásköri összeütközések tárgyában követendő eljárást*. Ily fontos alkotmányjogi kérdésben nem szabad az eljárási garantiák fölállításáról a törvényhozásnak lemondani.

3. Meg kell tüzetesen határozni, hogy *positív hatásköri összeütközés esetében mely hatóságoknak van joguk «hatásköri panaszt» emelni. Nézetem szerint ezt csak a közigazgatási felsőhatóságokra lehet bízni*.

4. Meg kell határozni — mik képezik a *«hatásköri panasz» föltételeit*. Nézetem szerint mihelyt az *ügy bírói uton folyamatba tételik* — már a *hatásköri panasz bejelentésének ideje elérkezett*.

5. Megállapítandó: a *per mely szakáig* legyen szabad hatásköri panaszt emelni. Nézetem szerint addig, *mig az ügy érdemében bíróság jogerős ítélete nem döntött*. Több állam törvényhozása ily messze sem megy, pl. Franciaország.

6. Megállapítandó, hogy a panasziratot *hol kell bejelenteni*. *Positív hatásköri összeütközés esetén, nézetem szerint annál a bíróságnál, hol folyamatban van* — *negatív hatásköri összeütközés esetében annál a bíróságnál, a hol első fokban folyamatban volt*.

7. Tüzetesen megállapítandó: *minő hatása van a hatásköri panasz bejelentésének a folyamatban levő ügyre?* Nézetem szerint, ha a bíróság megállapította hatáskörét, a *további bírói eljárás a hatásköri panasz bejelentése alapján felfüggesztendő* — a végrehajtás *felfüggesztése iránt is bizonyos körlátok között intézkedni kell*.

8. Az ügyben *érdekelt felek az eljárásba bevonandók*. Ugy a hatáskör kérdésére kiterjedő *írásbeli nyilatkozatot*

tehetnek, mint a szóbeli *tárgyaláson ügyvédjeik szót emelhetnek*. A per közjogi természete megörzendő.

9. A hatásköri összeütközési bíróság előtt az eljárás *szóbeli és nyilvános* legyen.

10. Tüzetesen ki kell mondani, *mire terjedhet ki a hatásköri összeütközések bíróságának határozata. Csak a hatáskör kérdésére és sohasem az illetékesség kérdésére*.

11. A negatív hatásköri összeütközés szintén körülírandó és meg kell mondani, *kinek van joga negatív hatásköri összeütközés esetében hatásköri panaszt érvényesíteni*.

Nézetem szerint ez a jog *csak az ügyben érdekelt feleket illeti*. *Mig a pozitív hatásköri összeütközések esetében a panaszbejelentési jog csak a közigazgatási főhatóságokat illeti és a felek mellékszemélyek: addig negatív hatásköri összeütközésnél a bejelentési jog csak a feleknek joga*. Természetesen a fél a legtágabb értelemben veendő, mert ez közhatalóság és lehet pl. kir. ügyészség a büntető ügyekben támadt negatív hatásköri összeütközés esetén.

12. Az eljárást *bélyeg- és illetékmentessé* kell tenni, de az eljárási költségek megállapíthatásáról tüzetes szabályt kell felvenni.

13. A *folyamatban levő hatásköri összeütközési ügyekre* az új törvény rendelkezéseit kell kiterjeszteni.

E röviden érintett elvek alapján azt hiszem: czélszerűen lehet felállítani ugy a kellő szervezeti, mint eljárási biztosítékokat. A részletek megbeszélésénél valószínűleg sürűbben találkozik olvasóinkkal — és ha az előadói tervezetet közzéteszi a belügyminiszter, én fogok leginkább örülni, ha annak bírálatán és javításán minél többen buzgólkodnak.

Dr. Wlassics Gyula.

A szövetkezetek reformja.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz.) életbelépése óta már több irányban történtek felszólalások annak hiányai s egyes intézkedéseinek czélszerűtlensége miatt. Bármi jeles, ha nem is eredeti törvényhozási mű volt is az új alkotmányos korszak ezen legterjedelmesebb és a büntető-törvény mellett legfontosabb alkotása: a közel 20 évi gyakorlati alkalmazás mégis arra a tapasztalásra vezetett, hogy nem mindig tudta kielégíteni az élet követelményeit s nem volt képes megakadályozni azt, hogy védszárnyai alatt súlyos visszaélések ne történjenek.

A legkevésbé kielégítőnek és hatályosnak bizonyult a kereskedelmi törvény a *szövetkezeti ügy* terén. A mily örvedetes jelenség, hogy a szövetkezetek, a modern társulási eszme ezen legújabb és legnemesebb hajtása, a törvényes elismerés és szabályozás jótéteményének hatása alatt az utolsó két évtizedben nálunk is szép, ha nem is elégséges lendületet vettek, számuk az 1875-ik évhez viszonyítva háromszorosra emelkedvén: époly sajnálatra méltó, hogy a törvény nem tudta elejét venni annak, hogy a gyengébb társadalmi osztályok, különösen a kisiparosok és kisbirtokosok, felsegélésére és támogatására szolgáló ezen humanitárius jellegű egyesületek a kapzsi nyerészkedési vágy kielégítésére és a tapasztalatlan és hiszékeny emberek kizsákmányolására fel ne használtassanak. Ennek bizonyosságául elég azon számos panaszra utalni, melyek szövetkezetek által üzött uzsora miatt emeltettek, elég azokat a gyakori bűnpereket és bűnvizsgálatokat említeni, melyek az utolsó években szövetkezeti igazgatók és egyéb intézők ellen indítottak, a kik a ravasz fondorlatoktól sem riadtak vissza, hogy az embereket a jótékonyág áldását árasztó szövetkezetek köpenye alatt kifoszszák s a kik üzelmeket annál sikeresebben folytathatták, mert maguk a bíróságok is kényszerítve voltak a hálójukba kerített emberek filléreinek kisajtolásánál segédkezet nyújtani. A szövetkezeti eszme ezen üzelmek és visszaélések által, sajnos, erősen compromittáltatott s ha más oldalon nem

találkoztak volna önzetlen, a nép ügyét őszintén szívükön viselő férfiak, a kik a szövetkezetek létesítésénél és igazgatásánál kezdeményezőleg és támogatólag léptek fel s ez által a közvéleményben elterjedt bizalmatlanságot és idegenkedést némileg ellensúlyozták: bizonyára oly visszaesés áll be a szövetkezeti ügy fejlődésében, melyet sem törvényes intézkedés, sem hatósági, vagy társadalmi segítség fel nem tartóztathatott volna.

A szövetkezetek alapjellegükből való kiforgatása, az azok körül oly sűrűen előfordult visszaélések s az a tapasztalat, hogy a kereskedelmi törvény ezeknek megakadályozására hatálytalan, mindinkább megérlelték azt az eszmét, hogy annak módosítása elkerülhetlen s hogy a szövetkezetek reformja a kereskedelmi törvénynek egy ideig még halasztható általános revisiójától függetlenül és haladék nélkül viendő keresztül. Sokkal nagyobb társadalmi érdek fűződik a szövetkezeti ügy egészséges és zavartalan tovább fejlődéséhez, semhogy a halasztás által újabb és talán még nagyobb visszaéléseknek és botrányoknak, habár csak lehetőségét is eltűrjük s a mily kívánatos, hogy a szövetkezetek minél szélesebb rétegekben, különösen a magyar kisbirtokos osztály körében honosodjanak meg s gazdasági céljuk mellett nálunk is teljesítsék azt az erkölcsfejlesztő és művelődésterjesztő hivatást, mint tulajdonképeni hazájukban Angliában és Németországban, époly szükséges, hogy azokat az elemeket tőlük távol tartsuk, a melyek azoknak humanitárius jellegéből való kivetkőztetéséből hasznot akarnak huzni. Az erre irányuló felszólalások évről-évre fokozottabb mértékben történtek, sőt nemcsak a napi sajtóban és szakirodalomban, a gazdasági és iparegyletekben, hanem még az országgyűlésen is sürgették a szövetkezeti ügy reformjának mielőbbi megvalósítását. Támogatást nyert e követelmény különösen az által is, hogy magában Németországban sem találták egészen kielégítőnek azt a törvényes alapot, a melyre a szövetkezetek eredetileg állítottak s melyre kevés eltéréssel a mi kereskedelmi törvényünk is helyezkedett. Az 1868. évi július 4-én kelt német szövetkezeti törvény a gyakorlati alkalmazásban annyi hiányt tárt fel, hogy magának a törvénynek szerzője, a német szövetkezetek lelkes apostola: *Schulze-Delitzsch* érezte magát kényszerítve annak módosítását kezdeményezni s ezen általa már 1876-ban inaugurált és időközönként fölötte erős hullámokat felvert reformmozgalom az 1889. évi május 1-én kelt új német szövetkezeti törvényben oly nagyszámu és mélyreható ujitásokat és változtatásokat eredményezett, melyeket nekünk, a kik eddigelé a szövetkezetek terén inkább mint bárhol pusztá követői szerepre voltunk utalva, akkor is értékesíteniünk kellene, ha oly szomorú tapasztalatokat nem szereztünk volna. De nemcsak a német reform, hanem más országok újabb mozgalmi a szövetkezeti ügy terén is segítségére jönnek a hazai reformkövetelménynek. A keresk. törv. megalkotása óta a legtöbb országban a keresk. társaságok, köztük a szövetkezetek is, újja szabályoztattak, s különösen Franciaország az, a mely nekünk igen sok tanulságos anyagot szolgáltat azon törvényjavaslatban, a mely a kormány által már 1888-ban a törvényhozás elé terjesztve, a két kamarában már többszöri tárgyalás és átdolgozás alá vétetett s legközelebb törvényerőre fog emelkedni.

A napról-napra sürgetőbbben fellépő reformkövetelményvel szemben a magyar kormány nem maradhatott tovább tétlenül s midőn az országgyűlés az italmérési kárpótlásról szóló 1888: XXXVI. tcz. 26. §-ában arra utasította a pénzügyi és belügyminisztert, «hogy a mennyiben ezt az erre vonatkozó összes viszonyok tanulmányozása után lehetségesnek találják egy év leforgása alatt a törvényhozás elé terjesztendő törvényjavaslattal állapítsák meg a módokat, melyek mellett a községek a kártalanítási összegek erejéig nekik jutó kötvényeket hitelszövetkezetek alaptőkéjére for-

díthatják», oly külső kényszerítő ok járult a szövetkezeti ügy terén felmerült bajokhoz, mely a kormányt a leggyorsabb cselekvésre kötelezte. A kereskedelmi törvénynek a szövetkezetre vonatkozó intézkedéseinek gyökeres módosítása egyelőre ugyan még függőben hagyatott. E helyett az idézett törvény végrehajtása gyanánt először csak egy a szövetkezetek hatályosabb központi ellenőrzését, a szövetkezeteknek nyújtandó előnyöket és a hitelezők érdekeinek csőd esetén való nagyobb biztosítását tárgyzó törvény vétetett célba. Az erre vonatkozó «Törvényjavaslat a központilag egyesült szövetkezetek egységes szervezéséről és az ezen szövetkezetekkel szemben alkalmazandó csőd eljárásról» az 1893. év elején vétetett közzé s ezen év márczius 11-én és következő napjain a pénzügyminiszteriumban tartott szaktanácskozmány által beható megvitatásban részesült. Hogy az azóta letelt idő alatt miért nem terjesztetett még a képviselőház elé s vajon jelenlegi alakjában egyáltalában elő fog-e terjesztetni? arról biztos adatok hiányoznak. Mindenesetre be kellett látni, a mi már az említett szaktanácskozmányban is hangoztatva lett, hogy a midőn az idézett törvényjavaslat oly központi szervezet felállítását utján akar a bajon segíteni, melybe a szövetkezetek bizonyos feltételek mellett felvehetőek, de abba belépni nem kötelesek, épen azokra a szövetkezetekre nézve nem nyújt semmi orvoslást, a melyeknél a visszaélések otthonosak, s a melyek a szövetkezeti ügy reformjának követelményét napirendre tűzték. Ha tehát az idézett javaslat törvényvé válik is, ezzel egyáltalában nincs még befejezve a reform; sőt ellenkezőleg szükségképen kiegészítést kell hogy nyerjen a kereskedelmi törvény oly revisiója által, mely minden szövetkezetre egyaránt kiterjed. Némi haladék után a kormány erre csakugyan el is határozta magát s ezen elhatározás eredménye az a tervezet, melyet «Törvényjavaslat a szövetkezetekről» cím alatt 8 fejezetben és összesen 106 szakaszban e sorok írója készítetett s melyet az igazságügyminiszter nemrég indokolással együtt a nyilvánosság elé terjesztett.

A javaslat nem szorítkozik arra, hogy a keresk. törvénynek a szövetkezetekre vonatkozó intézkedéseit (I. rész, 11. cím) novellaris alakban módosítsa, a mi annál bajosabb lett volna, mert azok a részvénytársaságra vonatkozó határozatok által kiegészítést nyernek, hanem önálló törvény keretében szabályozza a szövetkezetekből származó viszonyokat, úgy hogy a keresk. törvény szövetkezeti címe általa egészen hatályon kívül fog helyezettetni. Érdemileg azonban fentartotta a keresk. törvény által valamint a részvénytársaságoknál úgy a szövetkezeteknél is követett azt a rendszert, mely a normatív-szabályok rendszerének neveztetik, s mely szerint a szövetkezetek alapítása teljesen szabad, sem törvényhozási, sem kormányengedélytől nem függ s a társaság működése sincs semmiféle kormányfelügyeletnek alávetve, hanem e helyett a törvényhozás a közjó érdekében és a visszaélések megakadályozása céljából bizonyos kötelező rendszabályokat és korlátokat állít fel, melyeknek megtartásáért az eljáró közegek magán- és büntetőjogilag felelősek s melyek a nyilvánosság és a bíróságok ellenőrzése alatt állanak. E rendszer ellen elvileg nem lehet kifogást tenni s csak az volt szükséges, hogy a jelenleginél szigorubbá téssek s különösen a bírói ellenőrzés úgy szabályoztassék, hogy az ne csak a papíron maradjon, hanem valóban hatályosan gyakoroltassék. E végből a javaslat a szövetkezeti cégjegyzéket és az azzal kapcsolatos felügyeleti hatóságot a kir. törvényszékek székhelyén és az ahhoz tartozó járásbírói kerületeken kívül kivette a törvényszékek kezéből és a kir. járásbírókhoz tette át s az ekként jobban decentralizált s épen azért a szövetkezetekkel közvetlenebb viszonyba lépő cégjegyzékhatóságnak a szövetkezetek alapítására és működésére sokkal erősebb, nem csupán formai, hanem materiális befolyást is biztosított. Így előírja, hogy a szövetkezet alakuló közgyűlésén egy bírói tag jelen legyen, a kinek fel

adata tájékozást szerezni mindenről, a mi a szövetkezet megalakítására vonatkozik s a kinek az alapítók személyi és vagyoni viszonyairól, valamint az alapítási eljárásról tett kedvezőtlen jelentése esetében a cégbejegyzés akkor is megtagadható, ha az arra vonatkozó kérvény ellen alakilag kifogás nem tehető. Kötelességévé teszi továbbá a cégjegyzékbírósnak, hogy a kerületéhez tartozó szövetkezeteket folytonos figyelemmel kísérje, a hozzá beterjesztett iratokat megvizsgálja, az előforduló panaszokat külön kereset nélkül is meghallgassa s az eset körülményeihez képest a megfelelő intézkedéseket (megsemmisítés, büntetés) megtegye. Különösen pedig arra utasítja, hogy a szövetkezet ügykezelését, könyveit és pénztárait saját kebeléből kirendelt kiküldött, vagy szakértő által évenként legalább egyszer megvizsgálta. Ez az évi vizsgálat csak akkor mellőzhető, ha a szövetkezet megyei vagy országos központi szövetkezet kötelékébe tartozik s a vizsgálat ez által eszközöltetett.

A bírói ellenőrzés hatályosabbá tételén kívül a javaslatnak különös gondja volt arra, hogy a szövetkezetek pusztán saját önérdekük kielégítésére törekvő egyének zsákmányává ne lehessenek többé s miként a részvénytársaságok, nyereszedési célokat ne folytassanak. Erre irányulnak azok az intézkedések, melyek az alapítók, igazgatósági és felügyelő bizottsági tagok részéről kitelhető vagyoni és erkölcsi garanciákat követelnek, javadalmazásukat és az üzletrészek után fizethető osztalékot bizonyos minimumra korlátozzák, a szövetkezetek működési területének tetszés szerinti kiterjesztését, különösen fióktelepek felállítása által, nem engedik meg, a hielszövetkezeteknek a nemtagokkal folytatandó banküzletet megtiltják, a többszörös üzletrészeket csak annyiban engedik meg, a mennyiben a korábban jegyzettek teljesen be vannak fizetve, a tagok szavazati jogát az üzletrészek számától függetlenül stb. Nagy figyelmet fordított továbbá a javaslat a szövetkezeti tagok jogainak és kötelességeinek szabatosabb meghatározására, a be- és kilépés feltételeinek tüzetesebb megállapítására és annak pontosabb nyilvántartására, különösen pedig a tagok felelősségének olyatén szabályozására, mely a tagok és a hitelezők érdekeit kellő összhangzásba hozza. A korlátlan és korlátolt felelősség tetszés szerinti választásának rendszerét elhagyni ugyan annál kevésbé volt ok, mert az 1889. évi német szövetkezeti törvény is a kizárólagos korlátlan felelősség rendszeréről erre tért át. A midőn azonban a csődtörvény a hitelezők közvetlen kereseti jogát a tagok ellen a kétszeres kivetés után még fedezetlenül maradt összegekre szorította, bátran el lehetett menni odáig, hogy az egyéni kereset egyáltalában mellőztessék. Ezzel szemben azonban szükséges volt magát a kivetési eljárást különösen az által hatályosabbá tenni, hogy annak alkalmazása nem a csődeljárás végén, hanem ennek legelején, nyomban a mérleg elkészítése után, foganatosítatik, a mikor a tagok fizetőképessége még épségben van s ennél fogva a hitelezők inkább remélhetik, hogy követeléseik rajtuk be lesznek hajthatók. Igazságosnak mutatkozott továbbá a kilépő tagokat legalább még 6 hónapon át a kilépés utáni adósságokért is felelősekké tenni, a mivel szemben azonban a felelősség tartama mindössze ezen hat hónapi határidőre szorítottatott.

A mi a szövetkezetek szervezetét: a közgyűlést, az igazgatóságot és felügyelő bizottságot illeti, ezek lényegileg nem változtak ugyan, de azért a javaslat mégis a részletes szabályozásnál bő okot talált a keresk. törvény fogyatékos és hiányos intézkedéseit kiegészíteni és javítani, a jogokat és kötelességeket jobban körülírni, a felelősséget szigorubbá tenni, stb. Ez áll különösen a felügyelő bizottságról, mely a gyakorlatban a hozzá fűzött reményeket vajmi kevésbé valószínűsítette meg, miért is a javaslat kényszerítve volt az általa teljesítendő ellenőrzési feladatot olyképen körülírni, hogy azt egykönnyen elhanyagolni ne lehessen. Hasonlóképen sok

részletes javítást tett a javaslat azokon az intézkedéseken, melyek a szövetkezetek feloszlására és a szövetkezeti közegek ellen alkalmazható büntetésekre vonatkoznak, utóbbiak mérvét felemelni azonban nem mutatkozott szükségesnek.

Ezek a javaslat vázlatosan ismertetett elvei és ujitásai. Vajha sikerült légyen azt úgy szerkeszteni, hogy annak elfogadása által a szövetkezetek végleg megtisztuljanak a hozzájuk tapadt salaktól s egészségesebb mederben való továbbfejlődésük semmi további rázkódást ne szenvedjen!

Dr. Nagy Ferencz.

A becstelenítés a Debreczen városi régi jogban.

Debreczen város régi jogának egyik jelentős fejezetét képezi a becsületsértés és rágalmazás, vagyis mint a régi ítéletekben közös néven találjuk: diffamatio, meggyalázás, becstelenítés. Debreczen polgárai, ép úgy mint a privilegiumokkal bírt más városok polgárai, igen sokat tartottak a jó hírnévre. Ennek oltalmazására annál nagyobb okuk volt, mert a XVI. század közepétől, illetőleg a reformatio elterjedésétől kezdve a puritán vallásos életnek behatása alatt az az öntudat fejlődött ki náluk, hogy csak az maradhat meg köztök, mint ők kifejezték: *ebben a keresztyén respublikában*, a ki istennek tetsző jámbor életet él.

Eme szigorú valláserkölcsei felfogás eredményeképen jelentkezik Debreczen város régi jogéletében a büntetések egész sorozata, melyekkel társadalmi életük tisztaságát s ez által városuk jó hírnevének megoltalmazását célozták,¹ mint p. o. örökös vagy meghatározott ideig tartó kitiltás a városból, sok esetben azzal a kényszerítő megszorítással, hogy a kitiltott a várostól 12 métföldnyire távozzék; továbbá a hóhér általi kiséprűztetés (leginkább feslett életű nők irányában alkalmazva), kiverés és kivezetés, végre azoknak is büntetéssel való sujtása, kik az ítéletileg kiűzötteket *concivisi kötelességeik megszegésével*, a kitiltási idő letelte előtt, maguknál befogadnák.

De nemcsak világi büntetéssel torolták meg a bűnt, hanem egyházi fenytékekkel is. Az Isten megbántóját és a keresztyén gyülekezet megsértőjét látták a vétkezőben, és csak akkor türték meg magok közt, ha *ekklézsiát követett*.²

¹ Ítéleteikben is hangoztatják ezt. Egy adat hadd álljon itt. 1643. évben Dékány Mihály hamis pénz forgalomba hozása miatt vádoltatott. Az ítélet így szól: Esküvel bizonyítsa, hogy a hamis pénzt soha sem használta; egyébiránt menjen ki a városból, és *debreczeni lakosnak magát nevezni többé ne merészelje*.

² Ez egyházi fenyték első nyomaival a Borsod, Gömör és Hont vármegyei ekklézsiák 1576. évi kánonjai 26. fejezetében találkozunk. Lényegileg abban állott, hogy isteni tisztelet alkalmával az egész gyülekezet előtt egy fekete székre külön ültették, vagy a hol ilyen szék nem volt, a kathedra mellé állították (háttal a nép felé) a bűnöst, s fekete gyászlepellet leborították. Így járt a bűnbánó a templomba egy hétig, s midőn a hívek elvégezték az isteni tiszteletet, a pap a kathedrából megszólította: fedezze ki magát, azután megkérdezte tőle: te vagy-e a ki utálatos cselekedetteddel az Uristent megbántottad, a szt. gyülekezetet megbotránkoztattad? szánod-e bűneidet? ígred-e magad, hogy ezután fedhetetlen életet élsz? Ezután felolvasta előtte a bűnbánatot (könyörgést), melyet tartozott utána mondani, és absolválta. Ezt nevezték *ekklézsiá követésnek*. Eleinte kizárólag egyházi büntetés volt, de a protestáns városokban (hol maga a városi község és az egyházi község egy volt) csakhamar a világi törvényszéki gyakorlatba is átment akképen, hogy azokban az ügyekben, melyek nem az egyház kizárólagos elbírálása alá tartoztak, a világi bíróság rendelte el e fenytéket, illetőleg mondotta ki, hogy megengedi az elítéltnek, vagy vádlottnak az ekklézsiá követést, foganatosítását azonban mindig a papok eszközölték. A XVI—XVII. században a legkisebb vétségért is ekklézsiát kellett követni, a XVIII. században már leginkább a paráznságot fenytették vele; míg végre II. József eltörölte, azt rendelve, hogy senki az ekklézsiá követésre ne kényszeríttessék, ha pedig valaki önkényen akarja ezt a bűnbánatot gyakorolni, fogadja el a pap *magánlakásán*, egy vagy két egyházi elöljáró jelenlétében. (Vesd össze Kiss B. Békésbányai egyházvidék tört. cz. kéziratos munkája, és *Salamon*: Magyarország a török hódítás korában. 268. l.)

Ily viszonyok között egyfelől azt, ki a becstelenítést eltúrte, «*abban hevert*», becsületvesztettnek tartották mindaddig, míg a bíróság előtt «*becsületét ki nem kereste*», másfelől a becsületsértést és rágalmazást, mint az ember személyi jogainak s embertársai becsülésének elvételére, megrontására irányuló cselekményt, szintén büntettnek tartották, mint országszerte, de súlyosságához képest az országosnál szigorubb megtorlásban részesítették.

A XVII. századból sűrűn találkozunk ítéletekkel Debreczen város régi jegyzőkönyveiben, mely ítéletek szerint a súlyos becstelenítésnek az volt a büntetése, hogy a *perdo* (hóhér) *fogót vetett* az elítélt *nyelvére*, kivitte a plengerhez és ott kiáltatta vele: hogy a ki más diffamál, az (a fogó) leszen virága. Egy ítéletben pedig azt találjuk kimondva, miszerint Szabó Andrásnak, ki Kis Máténét gyalázta, azt kellett kiáltania, *nyelvére szintén fogó vettetvén*, hogy: «a ki más nyelvvel úgy gyalázza meg, az *nyelve metszetik ki, de mivel contradicált az ország annak, ilyen büntetése leszen.*» (1638 jul. 17.)

Ez ítéletekből az látszik ki, hogy a becstelenítés tulajdonképeni eredeti ősbüntetése a *nyelvkimetszés* volt, mely büntetés neve nagyon valószínűleg a *tárnoki jogból* ment át a debreczeni városi jogba. A tárnoki jog szerint ugyanis a *jó hírnév megkisebbitő* büntetése a *nyelvkimetszés* volt, azonban ettől megszabadulhatott az elítélt, ha bizonyos meghatározott és triviális formák között nyilvánosan visszavonta sértő vagy rágalmazó szavait, és magát hazugnak nyilvánította.¹

Werböczy Hármaskönyve azután teljesen szeliddé tette, átídomította az eredeti barbár büntetést, II. R. 72. cím alatt a *nyelvváltást* 25 nehéz márkában, vagyis 100 arany forintban határozván meg, melynek $\frac{2}{3}$ -da a bírót, $\frac{1}{3}$ -da pedig a sérelmes felet illette.

Ezek szerint a HK. idézett helyén foglalt büntetési meghatározása a becstelenítésnek, mint a használt kifejezés (*nyelvváltás*) is tanúsítja, nem jelent egyebet, mint azt a pénzértéket, mely az eredeti büntetés (*a nyelvkimetszés*) megváltásául annak helyébe lépett.

Mint fentebb már említettük, abban az időszakban is, midőn már a HK. régen megjelent és a közhasználatban volt, Debreczen város nem fogadta el kizárólag annak ide vonatkozó intézkedését, hanem a saját ősi szokás jogán megmaradva, a becstelenítés súlyos eseteinél büntetésül legtöbbször az eredeti *nyelvkimetszést jelképeleg* alkalmazta akként, hogy *vasfogót* vettetett az elítélt *nyelvére*.

¹ A *tárnoki jog* ide vonatkozó szakasza régi magyar fordításban, mely a debreczeni ref. collegium könyvtárában van, a következő: Ha ki valamely embert afféle gyalázó szókkal illette, melyek által hírneve és tisztessége kissebbednék, mondván azt: kurva vagy parázna asszony fiának, lopónak, latornak, gyujtogatónak, szentségtörőnek, pap, barát fiának, avagy gyilkosnak, bűjös-bájós férfi, vagy asszony fiának, vagy eretnek fiának mondaná, vagy egyébképen gyalázná, melylyel az ő szülejinék és nemzetségének híre-neve kissebbitetni és mocskoltatni láttatnék, ha ez felül megirt dolgok elegendőképen megbizonyíthatnának, akkor a bűnös személy állattassék a törvénytevő, avagy tanácsház előtt tornácban, avagy oda, a hol a népnek sűrű gyülekezeti lejend, tudni illik a templomnak tornácában kívül, avagy ugyanott a nagyobb vásáros piacon, mely egy-egy hétben esik, a hol a népnek legnagyobb gyüleése, oda peng a poroszló által vitessék és ott a poroszló felszóval a népnek hallatára háromszor kiáltson, mely kiáltás után a bűnös személy felszóval mondja el mindenek hallatára előszámolván azokat a gyalázó szokat, melyeket amannak tisztességének kissebbitésére mondott volt, tartván a kezében *ebganéjt*, háromszor mondván: Mindenekben valamelyeket ez ember felől mondottam (előszámolván a megírt dolgokat), *ebül hazudtam*, mert rosszul és rágalmazására mondottam. És mind a háromszori mondás után a maga *száját* az *ebganéjjal* megütögesse. Ha peng ezt nem akarná elkövetni, és ezen renddel nem cselekedné, a mint felül megirattattak, akkor az ő *nyelve vasfogóval kivonattassék és elmetszettessék*. Ha peng mindezek elegendő bizonságokkal ellene meg nem állattathatnának, akkor az alperes harmadmagával hittel mentse magát, azoknak is hitek egymás után következő törvényes napokon levén meg.

A XVII. század közepétől fogva azonban már a *nyelvre való fogóvetést* önálló büntetesként többé nem, csakis *átváltotzatott* büntetesként találjuk alkalmazva, arra az esetre, ha a nyelv-váltásképen kiszabott 100 frtot a bűnös lefizetni nem volna képes. (1649. évi Statutum.) Ezzel a debreczeni városi jog a becstelenítés büntetésének a HK. által behozott szelid nemét elfogadván, a gyakorlatban a fogóvetés alkalmazása mindinkább kezdett ritkulni, elannyira, hogy a XVII. századon tul e kegyetlen büntetéssel Debreczenben többé nem találkozunk.

(Folyt. köv.)

Szell Farkas.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A beszámítást enyhítő és súlyosító körülményekről.

Bizonyos büntetendő cselekménynek, bizonyos egyén által, bizonyos körülmények között elkövetésére csak egy meghatározott tartalmu büntetés lehet igazságos. A több ép oly igazságtalan, mint a mily céltévesztett a *kevesebb*.

Ezért a büntető bírónak első és legfőbb feladatát az képezi, hogy a cselekményt elkövetett bűnös polgárt, megfelelő, tehát igazságos büntetéssel illesse. A cselekmény megállapítása körüli eljárás, az ennek helyes minősítésére vezető szellemi működés csak e főcélnek segédeszközei: mert a fődolog mindig az marad, hogy a bevádolt és bűnösnek ítélt egyén büntetése ne csak a minősítés folytán alkalmazandó nemben, hanem az ő bűnössége fokának, tehát *egyéni bűnösségének* megfelelően határozassék meg.

Szóval: a büntetés csak akkor lehet célszerű és igazságos, ha legfőképen a tettes egyénisége, ki a büntetést lesz elszenvedendő, és nemcsak a cselekmény minősége képezendő a bíró ítéletének anyagát.

Azt hiszem, ezen tétel annyira aprioristikus, hogy annak bővebb kifejtésére szót vesztegetnem szükségtelen, s mindazok, kik további elmélkedésre velem elindulni készek, ezen tételt, mint vitán felül állót, kiindulási pontul elfogadják.

Ebből az álláspontból vizsgálva hazai bíróságaink ítéleteit, — tisztelet a kivételeknek — általában azt tapasztaljuk, hogy e fent jelzett legfőbb szempont, legalább az ítéletek indokolásában, rendszerint igen mostoha elbánásban részesítetik. És ha elfogadjuk — mi különben nem mindig áll — hogy az ítélet annyit ér, mint annak indokai: akkor sok ítélet felett kellene pálcát törni.

Hála a magyar bírói kar bölcsességének, ítéletei sokkal jobbak, mint ítéleti indokolásuk. Tudom én nagyon jól, hogy ez a munkahalmaz rovására irandó, — legtöbbször esetben — de nem mindig.

Hivatásomnál fogva sok ítéletet vagyok kénytelen bonczkés alá venni — talán többet is, mint szabad volna (?) — és azt tapasztalom, hogy a büntető ítéletek indokolásában nagy gond szokott fordítatni arra, hogy a Btk. megfelelő és különösen, hogy az adott esetre vonatkozással bíró összes §§. felhivassanak (gyakran a büntető ítélet hasonlít valamely lotterescontóhoz, annyi szám van benne); arra is gond fordítatik, hogy a tényállás kellőleg kifejtve legyen (sőt itt igen gyakran azon tulzásba esnek a bíróságok, hogy a vád és védelem előterjesztéseit kivonatolják, azokat czáfogatják és csak ezután vezetik le a *quod erat demonstrandum*képen a tényállás valódi mibenállását: szóval itt sem papiros, sem tinta nem kiméltetik): a fődolog azonban, t. i. az elítélt egyéniségének méltatása, az enyhítő és súlyosító körülmények szembeállítására, kellő gond és komoly megfontolás nélkül szokott az ítéletek indokolásában elűtetni.

Távol van tőlem bíróságainkat azzal vádolni, hogy ítéletek kimondásánál is úgy járnak el; hanem igenis, merém

állítani, hogy az — ugyszólván intensive — meghozott ítéletek írásbatételénél ez a főkérdés igen mostoha elbánásban szokott részesülni. És ha ezzel a földolog nincs is feláldozva, de csorbát szenved azon perjogi garancia, mely szerint az ítélő bíró köteles beszámolni ítéletének indokolása által arról, hogy bírói meggyőződését honnan merítette, a büntetés igazságosságát mire alapította?

Az ítélet írásbeli szerkesztésével megbízott tanácsstag vagy jegyző hasonlítható az anyához, ki *utra indulandó* születtjének utításkáját megpakolta a szükségesnek vélt dolgokkal, és aztán lezárás előtt még — mert épen hely is maradt a tarisznyában (t. i. a papiroson) még számos hasznos és haszontalan holmit duggat be; miktől azután az utas a szükségelt dolgokat is alig tudja kikeresni. Ebbeli bosszuságában aztán — temperamentuma szerint — vagy szitkozódik vagy nevet.

Temperamentumom szerint én ezeken a dolgokon rendszerint mulatok, de miután ezt mégis komolynak tartom, ki akarom fejteni nézetemet a beszámítást enyhítő és súlyosító körülményekről és ezzel kapcsolatban a büntetés egyénesítése (individualisatiója) felől.

A bölcselkedő csudálkozik azon, hogy a kő a föld felé le, és nem felfelé esik? A tudatlan pedig a felett csudálkozik, hogy mikép lehet ily egyszerű dolgon csudálkozni?

Ez a feleletem azoknak, kik esetleg azt a megjegyzést tennék, hogy mire való ily egyszerű és kézzelfogható dolog felől a *Jogtudományi Közlöny* hasábjain értekezni? Azonban a kik olvastak már oly enyhítő körülményeket, melyek például:

«enyhitőül szolgál, hogy súlyosító körülmény nincs;»

«enyhitő körülményt képez, hogy vádlott, noha tehetne volna, nem bántalmazta ellenfelét nagyobb mértékben;»

«súlyosító körülményt képez, hogy vádlott a halálos ütést életveszélyes eszközzel mérte áldozatára;»

«súlyosító körülmény, hogy vádlott a lopást az éj homályában (vagy fényes nappal) követte el;»

«súlyosító megátalkodott tagadása» stb., stb.;

talán nem fogják feleslegesnek és gyakorlati haszon nélkülinek vélni, ha e kérdésnek szemébe nézünk.

Annyi bizonyos, hogy a codexekben erre felvilágosítást nem nyerhetünk, mert ezek az enyhítő és súlyosító körülmények magyarázatát, mint nem a *legislatio*, hanem a *theoria*, a *juris prudentiu* körébe tartozót mellőzik: sőt azokat, kik e kérdés iránt tisztában nincsenek, vagy e felől nem elmélkedtek, a codexek könnyen tévedésbe is vihetik, mert bizonyos *enyhitő*, vagy *súlyosító* körülménynek, bizonyos cselekmények alfajainál *minősítő* jelentőséget tulajdonítanak. Elég itt utalnunk a magyar BTK. 281., 307. §§-aira, hol az erős felindulás enyhítő körülménye, 338., 371., 381. §§-aira, hol a visszaesés súlyosító körülménye, mint minősítők felhasználtattak.

A taxativ felsorolás sem lehetséges, mert — eltekintve attól, hogy ugy a súlyosító mint az enyhítő körülmények sorozata oly hosszú, hogy azokat mind elszámlálni lehetetlen volna, — tehát csak exemplifikativ felsorolásra kellene szorítkozni; de ez is lehetetlen, mert akárhányszó olyan körülmény van, mi egyik adott esetben enyhítőül, valamely más esetben súlyosítóul veendő számba, vagy legalább közömbös.

Például, ha egy 7 gyermekes apa, mert gyermekei éhen vannak, lop, hogy gyermekeit elláthassa: a nagyszámu család enyhítő körülményül lesz számba veendő; ha azonban ugyan ily körülményü egyén a korcsmában dorbézol és verekszik, akkor ugyanezen körülmény inkább súlyosbitani-fogja a beszámítást. Így vagyunk az ittassággal is. Ez általában véve enyhítő körülményként szokott számbavétni. Ha azonban valamely rendőr hivatalos eljárása közben ittasodik meg (mi már önmagában fegyelmi vétség), és ily állapotban követ el békés polgár személyes szabadsága ellen büntettet, vagy ha valaki azért iszik, hogy az italból merítsen bátorságot merész tett kiviteléhez: fogjuk-e ily esetekben a bortól felhevült állapotot enyhítőül figyelembe venni? Bizonyára nem!

A beszámítás igazságos mértékének meghatározására számba veendő körülmények eme viszonylagosságánál fogva azokat tudományos rendszerbe összefoglalni igen nehéz, mindazáltal azok 4 főcsoportba oszthatók be. U. m.:

1. A cselekmény által okozott joghátrány fokából származottak;

2. a cselekmény kettős gyökerére hatók;

3. a büntetés viszonylagosságából következtethetők;

4. a büntetésnek a társadalomra hatásával indokolhatók.

Ad. 1. A büntető-törvény futólagos áttekintéséből is meggyőződhetünk arról, hogy az egyes cselekmények enyhébb vagy súlyosabb minősítésénél bizonyos értékhatárok vonattak meg, melyek elég tágak arra, miszerint egy-egy értékhatárral körvonalozott területen számtalan cselekmény férhet meg. Már most, ha a cselekmény az enyhébb minősítés elhatárolása végett megvont határhoz közel fekszik, ezt méltán vehetjük enyhítő körülménynek, az ellenkezőt pedig súlyosítóknak.

Például, ha a súlyos testi sértés vétségének minősített cselekmény által 9 napi egészség-háborítás okoztatott, tehát csak 1 nappal hosszabb, mint a mely nélkül a cselekmény könnyű testi sértésnek lenne minősítendő, ezt méltán enyhítőnek vehetjük. Ellenben, ha a testi sértés 20 nap alatt gyógyult, ez a fenforgó vétség megítélésénél súlyosító leendő, mert ha csak egy nappal tartott volna tovább a gyógyfolyamat, a cselekmény már büntettnak lett volna minősítendő.

Ily értékhatár a lopásnál 50 frt, melyen alul a cselekmény vétség, fölötte pedig büntett; sikkasztásnál 100 frt, a csalásnál 50 frt és (a 383. §. második bekezdése szerint) 2000 frt. Tehát az, ki 51 frtig csal, ugyanazon büntetési tétel alá esik, mint a ki 2000 frt kárt okozott a csalás által. Természetes tehát, hogy az ítélet tárgyát képező konkrét esetben a két értékhatár megközelítése enyhítő vagy súlyosító körülmény gyanánt lesz figyelembe veendő.

Ép így áll a dolog a 338. §. vagy a 381. §. 3. pontjával, mely eseteknél a kétszeri visszaesésnél (mely már minősítő) többszöri visszaesés a visszaesések száma szerint fog súlyosító körülményt képezni. Ilyenül lesz veendő a halmozat is, ha ez nagyobb számu, mint a 96. §. legkisebb feltetele.

Ad. 2. Minden szándékos cselekmény feltételezi az *akaratnak* tiltott cselekményre irányzott célzatát és azt, hogy az *értelem* a célba vett cselekményt büntetendőnek felismerni képes volt.

Minden körülmény tehát, mely az akaratra buzdítólag hat (ital, ingerlékeny természet, éhező család, szerelemföltés, nemi inger, provokáció stb.) enyhítő körülmény lesz;

ellenben a büntetetre hajlandó akarat visszafojtására alkalmas körülmények, (mint a higgadt megfontolásra elégséges idő, az első kísérlet sikertelensége és a tettnek ennek daczára újra felvétele, vagyis a cselekményre irányzott akarat állhatatossága, megrögzöttsége), súlyosító körülményül veendő számba.

Viszont az értelemre zavarólag ható elemek (a szesz ital kábító hatása, elhanyagolt nevelés, tapasztalatlan ifjúság, aggsági elmeengesség, a becsület felől általánosan táplált hibás társadalmi fogalmak ferdesége, stb.) enyhítőül veendő. Ellenben az értelmi működést elősegítők (jó nevelés, előző büntetés, a tett elkövetése előtt nyert intő figyelemztetés) súlyosítók gyanánt fognak latra vettetni.

Ad. 3. A büntetés határának viszonylagossága sem hagyható figyelmen kívül a bűnös társadalmi állásához képest. Például a hivatalvesztés kimondása által egy jól javadalmozott hivattal bíró egyén vagy ügyvéd sokkal szigorubbant büntetettetik, mint egy falusi kisbíró, mezei csász vagy pedig egy parasztasszony, kinek nincs hivatala és ilyenre a jövőben sem aspirál. A mellékbüntetés eme hatását tehát az alább

nevezetteknel a szabadságvesztés-büntetés mértékének meghatározásánál lehetetlen figyelembe nem venni, ha igazságosan akarunk büntetni.

Némely egyénre nézve egy napi fogság egyenlő a társadalmi halállal, míg más a börtönt is könnyedén viseli el, és szabadulása után annak utóhatását nem érzi.

Azon egyén, kinek a polgárok bizalmára van szüksége, hogy megélhessen, a társadalomnak tőle való visszavonulását anyagilag is megsinli, holott a napszámos szabadulása után is meg fogja keresni kenyerét, úgy mint előbb.

Ezen körülményeket a bíró mindig számba is veszi, de igen kevés ítéletet olvastam olyat, hol ez, mint a büntetés mértékét vagy nemét befolyásoló körülmény nyíltan és igazán ki is fejeztetett volna; sőt épen az ily esetekben szokott a szövegező abba a hibába esni, hogy elhallgatva a valódi indokot, a felületes olvasó előtt igen enyhének látszó büntetés indokolása végett a legképtelenebb enyhítő körülmények előhurcolásával kinozza el magát és azt, ki az ily ítélet felülvizsgálatára hivatott. Legyünk őszinték és bátrak; valljuk be meggyőződésünket és ne féljünk attól, hogy ha az igazságot, mely semmi leplezésre nem szorult, nyíltan kimondjuk, ezzel bárhol visszhatást szülnénk.

Ad 4. Ugyanez áll — nézetem szerint — a büntetésnek a társadalomra való hatására nézve. Ezt is figyelembe veszi a bíró, de rendszerint elhallgatja, és pedig az én nézetem szerint helytelen teoriák miatt.

Sokan vannak, kik tagadják, hogy az ítélő bíró kénytelen vagy jogositott volna más körülményeket, mint a fentebb 1—3-ig csoportosítottakat számba venni. Én pedig azt állítom, hogy a büntető ítélet határa nem korlátozható egyedül a vádlott személyére s a büntető-bíró hivatása szerint, midőn az egyént bünteti, azzal a társadalmat védi is.

Ebből pedig az következik, hogy a bíró jogositva, sőt kötelezve van arra is ügyelni, nehogy tulszigoru büntetés alkalmazása által a társadalomnak az elkerülhetetlenül nagyobb bajt okozzon. Figyelemmel lehet tehát az elítelt családjára, vagyoni pusztulására, stb., mint enyhítő körülményekre, a mi kiválókép a büntetés meghatározásánál játszik szerepet; viszont egy számtalanszor visszaeső tolvajtól az emberi társadalmat csak úgy lehet megszabadítani, ha az a büntetés maximumának alkalmazása útján minél tovább marad elzárva, még ha az utolsó cselekménye különben csekélyebb jelentőségű volna is. Itt sem kell sulyosító körülményeket üstöküknél fogva elővonszolni, hanem nyíltan ki kell fejeznünk a maximum alkalmazásának jogos indokát.

Ha tehát nem fogjuk ítéleteinkben a beszámítás mértékére vonatkozó körülményeket könnyedén venni, és ha a számba jöhetőket gondosan meg fogjuk vizsgálni, vajon beleillenek-e azok a fent elősorolt négy kategóriába; és ha csak azokat fogjuk egymással szembeállítani, melyek csakugyan ide vonatkoznak; végre ha nem fogjuk a valóban számbavett okokat olyanokkal, melyek ide sem valók, leplezni: akkor biztosak lehetünk a felől, hogy igazságosan ítéltünk, mert a büntetést nemcsak a cselekményhez, hanem a bűnös személyiségéhez és az őt környező társadalom jogos igényeihez is hozzá mértük, az ilyen igazságos ítélet őszinte indokolása pedig nyílt sisakkal léphet úgy a józan ész, mint a tudomány legfőbb ítélőszéke elé *Székdács Ferencz.*

Ujabb törvények, melyek módosítást és kiegészítést igényelnek.

I. Az 1893. évi XVIII. tcz. 229., 230. és 231. §-ai «vegyes és átmeneti intézkedések» czime alatt azokat a módosításokat szabályozzák, melyek szerint egyrészt a sommás eljárásnak, másrészt a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. törvénycikknek rendelkezéseit össze kell egyeztetni egymással.

Jobb lett volna ezeket a szakaszokat a törvénybe fel nem venni; mert az 1881. évi LX. tcz. és a sommás eljárás közötti kapcsolat szabályait ki nem meritik. Szükséges lesz tehát még egy másik törvényre, mely az 1881. évi LX. tcz.-et a sommás eljárásnak megfelelően tágabb körben módosítsa és kiegészítse, és így ezek a módosító s kiegészítő szabályok két külön törvénybe lesznek foglalva.

De hát megtörtént a felvétel, és ennél nagyobb baj az, hogy a felvett szabályok nem egészen helyesek.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 229. §-ának utolsó bekezdése szerint «azokban az esetekben, a melyekben az 1881. évi LX. tcz. perenkívüli sommás eljárást, illetőleg meghallgatást, tárgyalást vagy bizonyítási eljárást rendel, továbbra is az eddigi szabályok alkalmazandók».

Ez a rendelkezés a bizonyítási eljárás tekintetében az 1893. évi XVIII. tcz. által szabályozott eljárás mellett alig állhat meg.

Mert határozottan visszas a peres eljárásban, még pedig az idézett törvény 215. §-ánál fogva nagyrészt még a rendes eljárásban is, a bizonyítékok szabad méltatására fektetett új jogszabályokat, ellenben a végrehajtási ügyekből fejlődött perenkívüli eljárásban az 1868. évi LIV. tcz. szerinti legalis bizonyítási szabályokat, ezek összes nehézségeivel és ferde következményeivel alkalmazni.

Ennek igazolására csak két példát akarok felhozni:

Ha valamely követelés engedményezése vagy az engedménynek létre nem jötte képezi a perben a ténykérdést, és ha e kérdésben tanukra történt hivatkozás: a bíróság az 1893. évi XVIII. tcz. 64. §-a értelmében (215. §.) a tanuvallok másokhoz kötve nincs és az állított engedményezés valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának méltatása alapján itéli meg. Ellenben ha ugyanez a kérdés a végrehajtási eljárásban merül fel, a midőn arról van szó, hogy a végrehajtás más, mint a végrehajtható okirat szerint jogositott javára elrendelendő-e (1881. évi LX. tcz. 13. §.): a bíróság az 1868. évi LIV. tcz. 190. §-ához képest köteles két tanu egybehangzó vallomásának teljes hitelt tulajdonítani.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 94. §-a szerint a perben a szakértőket a bíróság nevezi ki, és a bíróság egy szakértőt is kinevezhet. Ellenben a végrehajtási eljárásban a végrehajtás tárgyának pénzbeli egyenértékét (1881. évi LX. tcz. 217. §.) a bíróságnak az 1868. évi LIV. tcz. 212. §-a szerint részben a felek által nevezett, részint maga által meghívott három szakértő meghallgatása útján kell megállapítania.

II. Az 1893. XIX. tcz. 13. §-a szerint a 10. §. alapján elrendelt végrehajtás foganatosítása csak a követelés «biztosításáig» terjedhet. Valamint ez a szabály, úgy a reá következő részletes rendelkezések csupán az *ingóságokra* intézett végrehajtásra illenek. Az ingatlanokra intézett végrehajtásra a szakasz nincsen tekintettel.

«A végrehajtás foganatosítása után a jegyzőkönyv a végrehajtást elrendelő bírósághoz bemutatatik». De az ingatlanokra intézett végrehajtás foganatosításáról (1881. LX. tcz. 136. §.) jegyzőkönyv (foglalási jegyzőkönyv) fel sem vették.

«Ha az adós a 12. §-ban megállapított határidő alatt ellentmondást elő nem terjesztett, vagy stb.: a bíróság hivatalból kimondja, hogy a kielégítési végrehajtás a fentebbi korlátozás nélkül folytatandó s e végből az iratokat a *kiküldöttnek* kiadja, illetőleg a végrehajtást foganatosító bíróságot megkeresi. A *kiküldött* a további végrehajtási cselekményeket a végrehajtatónak jelentkezésére foganatosítja». De az ingatlanokra elrendelt végrehajtás esetében, annak a «biztosításáig» terjedő stádiumában nincs kiküldött, és nincs oly további végrehajtási cselekmény, mely «jelentkezésre» volna foganatosítható.

Pedig kétségtelen, hogy ha az adós a fizetési megha-

gyásnak a kézbesítés utáni 15 nap alatt ellent nem mondott, a hitelező kielégítési végrehajtást kérhet az adósnak nem csak ingóságaira, hanem ingatlan vagyona is; mert a 10. §. a végrehajtás elrendelését az ingóságokra nem korlátozza.

Megoldatlanul hagyja tehát az 1893. évi XIX. tczikk 13. §-a azt a kérdést, s ezért a törvény kiegészítést igényel, hogy a mikor a kielégítési végrehajtás ingatlanokra ugyane törvény 10. §-a alapján rendeltetett el, és mikor azután az adós a 12. §-ban megállapított határidő alatt ellentmondást elő nem terjesztett, vagy a bíróság az ellentmondás következtében megtartott tárgyalás alapján végrehajtható marasztaló ítéletet hozott: a további végrehajtás, jelesül az árverés elrendelése miképen, mily feltételek alatt, és szemben az 1881. évi LX. tcz. 144. §-ával, mily idő letelével rendelendő el.

III. Az 1874. évi XXXV. tcz. 119. §-a azt tartalmazta, hogy a mikor a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen a kötelezett fél kifogással élt, az e fölötti tárgyalás berekesztése után a bíróság végzésileg határoz; és «a végzés ellen a törvénykezési szabályok szerinti jogorvoslatnak van helye».

Akkorában az 1868. évi LIV. tcz. 275. §-a szerint a felebbezés és a semmiségi panasz képezték a rendes jogorvoslatokat; és az, hogy a törvény a kettő közül melyiket érti, legalább is kétes volt, mivel a kérdéses végzést a 294. §-ban felsorolt azon végzések alá, a melyek ellen a 285. §-sal szemben felebbezésnek van helye, subsumálni nem igen lehetett, a 297. §-nak a semmiségi panasz eseteit felsoroló rendelkezései pedig ugyanerre a végzésre szintén nem illettek és ezen felül semmiségi panasznak különben is csak alakí jogsérelem miatt volt helye, és következményét csupán az illető határozat megsemmisítése és szabályszerű újabb elrendelése képezte.

Nem oldotta meg a kérdést az 1881. évi LIX. tcz. sem, mely a jogorvoslatok rendszerét megváltoztatta; mert ez a törvény az 1874. évi XXXV. tcz. 119. §-áról meg nem emlékezett, és a míg előbb a fölött lehetett vitatkozni, hogy az e szakasz értelmében hozott végzés ellen felebbezéssel vagy semmiségi panasszal kell-e élni, addig most már az volt a kérdés, vajon a felebbezés (32. §.) vagy a felfolyamodás-e (51. §.) az a «törvénykezési szabályok szerinti jogorvoslat», melyet ama végzés ellen alkalmazásba venni lehet.

Az 1886. évi VII. tcz. 29. §-a végre megoldotta a kérdést, az 1874. évi XXXV. tcz. 119. §-ának hatályon kívül helyezésével azt rendelvén, hogy «a végzés ellen felebbezésnek van helye épen úgy, mint az 1881. LIX. tcz. 32. §-ának 3. pontjában felsorolt végzések ellen».

Ez a rendelkezés azonban az 1893. évi XVIII. tcz.-nél fogva megváltozott viszonyok között többé ismét fen nem tartható.

Különösen nem lehet a sommás uton kereset nélkül és a bizonyítás tekintetében az 1874. évi XXXV. tcz. 117. §-a által vont szűk korlátok között mozgó tárgyalás után hozott végzés ellen jogorvoslatul az 1893. évi XVIII. tcz.-ben szabályozott felebbezést és talán esetleg felülvizsgálatot statuálni.

Az említett végzés természetének és az azt megelőző eljárásnak jogorvoslatul csak a *felfolyamodás* felel meg, és ezt az 1886. évi VII. tcz. 29. §-ának megváltoztatásával ki kell jelenteni, annál inkább, mivel az 1874. évi XXXV. tcz. 122. §-a szerint úgy a hitelező, ha végrehajtási kérelmének hely nem adatott, mint a végrehajtást szenvedő, ha kifogásait nem érvényesítette vagy okirattal nem bizonyította, «jogait külön per útján érvényesítheti»; és e szerint az 1886. évi VII. tcz. 29. §-a értelmében hozott végzés nem oly bírói határozat, melylyel a fenforgó jogvita ítélt dolog erejével eldöntetnék. Maradjon jogorvoslatul a felebbezés és a felülvizsgálat *per* esetére — a kifogások fölött hozott végzés

elleni jogorvoslatként elegendő a *felfolyamodás*; és nem községes anomália is volna: ugyanazon kérdés fölött kétszeres felebbezés következtében ugyanazon felebbiteli bíróság előtt kétszer tárgyalni, egyszer a kifogások folytán fejlődött ügyben, másodszer az ez után indított külön perben.

Dr. Imling Konrád.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.

Van-e a telekkönyvi alzálogosnak jelzálogkeresete?

A bajai kir. *járásbíróság*: Alperesek tartoznak tünni, hogy felperes magának a bajai 283 sz. tjkvben felvett I. 291. hrsz. ingatlanból 210 frt tőke, ennek a kereset beadása vagyis 1888. év február hó 21. napjától számítandó 6% kamatai és ezennel 25 frtban meghatározott perköltség erejéig 8 nap végrehajtás terhe mellett kielégítést szerezhessen, illetve a 25 frt perköltségnek 8 nap végrehajtás terhe mellett leendő megfizetésében is elmarasztaltatnak. Míg felperes a kereset beadását megelőző kamat követelésével elutasítottatik.

Indokok: Minthogy alperesek a keresetbe vett összeg biztosítékául szolgáló jelzálogos ingatlanok nem tulajdon, hanem birtokjogát, nemkülönbben annak az egyenes adós T. G.-tól való megszerzését, a per során kifejezetten beismerték s mert azon ténykörülmenyt, miszerint az ingatlan megvétele alkalmával már azt a kereseti követelés tényleg terhelte, az eljárás folyamán tagadásba nem vették s végül, minthogy a jelzálogi terheknek a jelzálogul szolgáló ingatlanból való kielégítését az ingatlan mindenkor tulajdonosa feltétlenül tünni tartozik, felperes keresetének annyival is inkább hely adandó volt, mert azon körülményt, hogy a beperesített követelés kifizetett volt, alperesek nemcsak nem bizonyították, de nem is állították, arról pedig, hogy a kereseti követelés az ingatlant már a vétel idején is jogerejűleg terhelte, alperesek a nyilvankönyv betekintése által meggyőződést szerezhetek volna, a mennyiben azt tenni elmulasztották, az ebből eredő hátrányokat kizárólag maguknak tulajdoníthatják. Elvetendő volt alpereseknek a követelés elévülésére vonatkozó kifogásuk azért, mert az 1888. évben, vagyis a bekebelezés után 29 éve már peresítve volt.

El kellett azonban felperest a kereset beadását megelőző kamat követelésével feltétlenül utasítani, azon indokból, minthogy kamat jelzálogilag biztosítva nem lévén, az csak a perindítástól számítható.

A szegedi kir. ítélő *tábla*: Előre bocsátva azt, hogy az elsőbíróság ítélete a nagykorúságot elért alperes V. I. részéről is felebbezettnek tekintetik, az említett ítélet megváltoztatik, felperes keresetével elutasítottatik. *Indokok*: Felperes maga adja elő, hogy a kereseti 210 frttal neki nem alperesek, hanem T. G. adósa, a bajai 280. sz. telekjegyzőkönyvnek a jelen perhez mellékelt hiteles másolatából pedig kitűnik, hogy felperes csak a fenjelölt telekjkvben C. 5. sorsz. T. G. javára bekebelezve lévő zálogjogra nyert a fent érintett követelés erejéig alzálogjogot, nem pedig a fenjelölt alperesi ingatlanra zálogjogot; alzálogjog alapján pedig a vonatkozó ingatlanból való kielégítés követelésére jogosultság nem származik.

Ezeknél fogva felperes keresetének alperesekkel szemben nincs törvényes alapja.

A m. kir. *Curia*: A szegedi kir. ítélő táblának 1892. évi szept. 21-én 5234. sz. a. kelt ítélete megváltoztatik és az elsőbíróság ítélete hagyatik helyben az abban felhozott indokok alapján és azért, mert a hitelező az alzálogjog megszerzésével megszerezte mindazon jogokat, melyeket biztosított követelése tekintetében az első zálogbirtokos bír, ki a jogot tovább zálogosította és ekként a jelzálogból való kielégítés követelésére vonatkozó jogosultságot is és mert a telekkönyvi rendtartás a tekintetben zálogjog és alzálogjog között különbséget nem tevé, a zálogtárgyból való kielégítést közvetlenül és ép oly joggal követelheti az alzálogjog, mint a zálogjog tulajdonosa.

A gyakorlat nem szeret különbséget tenni a követelésen való zálogjog (*pignus nominis*) és az alzálogjog (*subpignus, pignus pignoris*) között. Ha a bíróságok e különbségről meg nem feledkeznek, a fenti ítéletek más képet nyertek volna.

A tényállás az, hogy a bajai 280. sz. tjkvben C. 5. alatt T. G. javára zálogjog van bekebelezve, melyre az alzálog felperes javára bekebelezett. Felperes követelését kielégítendő, jelzálogkeresetet indít a telek mostani tulajdonosa

ellen. Az elsőbíróság és a Curia elmarasztalják az alperest, hogy köteles tünni, hogy felperes magának az ingatlanból kielégítést szerezhessen, mert «a jelzálogi terheknek a jelzálogul szolgáló ingatlanból való kielégítését az ingatlan mindenkori tulajdonosa tünni tartozik» (I. bíróság) és mert «a hitelező az alzálog megszerzésével megszerezte mindazon jogokat, melyeket biztosított követelése tekintetében az első zálogbirtokos bír, ki a jogot tovább zálogosította» (Curia); a tábla pedig elutasítja felperest, mert «alzálogjog alapján az ingatlanból való kielégítés követelésére jogosultság nem származik».

Az elsőbíróság még a kérdést sem állítja fel helyesen, a melyről ítélnie kell; úgy beszél, mintha a *zálogos* hitelező jelzálogkeresetéről volna szó — az *alzálog* szó elő sem fordul egész ítéletében. A Curia tudja ugyan, *miről* kell ítélnie, de a kérdésre helytelenül felel. Szembeszökően hamis ugyanis, hogy az alzálogos «az alzálog megszerzésével megszerzi mindazon jogokat, melyeket az első zálogbirtokos bír» — a Curia itt úgy beszél, mintha a felperes nem alzálogjogos, hanem engedményes volna. A tábla helyes irányban mozog, de indokolása nem elég meggyőző.

Tételes jogunk szerint az, ki valamely telekkönyvi zálogjogra alzálogjogot szerez, együtt megszerzi a biztosított követelésre nézve a zálogjogot is, sőt végrehajtási törvényünk tovább megy: szerinte (79., 126. §§.) jelzálogilag biztosított követelés nem is foglalható le másképen, mint a telekkönyvi alzálogjoggal együtt, még pedig nem úgy, hogy a jelzálog — a járulék — a követelés útján, hanem úgy, hogy a követelés a jelzálog útján foglaltatik le: oly felforgatása az «accessio sequitur suum principale» elvének, mely sokszor igen viasz eredményekre vezethet. Mert az említett §-ok szerint ma úgy áll a dolog, hogy a telekkönyvi sorrend lesz mértékadó a lefoglalt és behajtott követelés felosztásánál akkor is, ha a követelés nem a jelzálog értékesítése, hanem a lefoglalt *ingók* eladása útján vagy az által folyt be, hogy a harmadados a tartozást önként kifizette! De ez más lapra tartozik. É helyütt csak azt akartam hangsúlyozni, hogy a mi jogunk szerint a követelésen való zálogjog (*pignus nominis*) az alzáloggal (*pignus pignoris*) vele jár, és e szerint a hitelező előtt, ki e jogok által biztosítva van, két út van, hogy kielégítéshez jusson: kielégítheti magát a követelésből, vagy pedig a zálogból. A követelésből kielégíti magát az 1881: LX. tcz. 123—129. §-ai szerint átruházás, behajtás, elárverezés útján. A zálogból pedig kielégíti magát azáltal, hogy a vételárfelosztásnál a zálogos tételre eső összeget az alzálogos tétel erejéig ennek javára soroztatja. A különbség a kielégítés e kettős módja között szembetűnő különösen akkor, ha a jelzálog tulajdonosa nem egyuttal az elzálogosított követelésbeli adós is: ha a zálogba adott követelés adósa azt kifizeti, akkor a *pignus nominis* czimén történt a kielégítés, ha pedig a jelzálog vételárából kapta meg követelését, akkor a *pignus pignoris* czimén történt.

Ámde csakugyan szabadon választhat-e a hitelező a kielégítés e két módja között? A zálogul kapott követelésre — jogerős ítélet stb. alapján — végrehajtást kérhet és azután magára ruháztatja, behajthatja vagy árverésen eladhatja. De az alzálogul kapott zálogjogra vagy annak tárgyára, a jelzálogra, végrehajtást nem kérhet: a *jus distractio-nis* az alzálog tekintetében hiányzik. Ez bővebb kifejtésre szorul.

A zálogjogból eredő igény (*actio hypothecaria in rem*) a római jog szerint abban állt, hogy a zálogos hitelező a zálogtárgy kiadását követelhetette, hogy e zálogtárgyat eladhassa és magát a vételárból kielégíthette. Ez a zálogigény a mai jogunkban sok tekintetben más képet mutat. A birtok kiadása iránti igény az ingó zálognál jórészen megszűnt, az ingatlannál egyáltalában nincs meg. Az eladás és kielégítés

iránti igény pedig átváltozott. A zálogos a zálogtárgyat többé nem «adhatja el» (a közönséges zálogról beszélek itt, a keresk. és váltózálogot félreahygom), hanem csak annyit követelhet, hogy a bíróság a végrehajtási eljárást megindítsa és lefolytassa; és a zálogos «magát ki nem elégítheti» a zálogtárgyból (azaz a befolyó vételárat a követelése erejéig meg nem tarthatja), hanem csak azt követelheti, hogy követelése a befolyó vételárból kellő rangban soroztassék és kiutaltassék. Ekképen a zálogigény mai jogunkban két részből áll: az egyik a zálogtárgy értékesítése iránti igény (a *jus distrahendi* annak modern alakjában), a másik a vételárból való folyósítás iránti igény (a vételárfelosztási, illetve sorrendi tárgyaláson való sorozás iránti igény: ez a római *jus distrahendi*-nél elesik). Amaz első a zálogbirtokos ellen fordul, az utóbbi különösen a többi záloghitelezők ellen. Amaz első a zálogkeresetben (illetve ingatlanoknál, melyeket ezen-tul kizárólag tartunk szem előtt, a *jelzálogkeresetben*) talál kifejezést, a második pedig ez *elsőbbségi keresetben* (1881. évi LX. tcz. 196. §.: «Ha a rangsorozatot tárgyzó kifogások a telekkönyv alapján el nem dönthetők, az ellenérdekű felek egyike a kereset megindítására utasítandó»). Már mostan, ha egy ingatlan árverésre került, a sorrendi tárgyaláson az, ki-nek javára alzálogjog van bejegyezve, kétségkívül soroztat-hatja követelését: a «folyósítás iránti igény» tehát, mint fent neveztem, neki megvan. *De a jus distrahendi nincs meg*: az ingatlan elárverezését nem követelheti. Miért? Mert alzálog-jogának tárgya nem maga az *ingatlan*, hanem a *zálogjog*, helyesebben (minthogy a mi jogunk a zálogjog önállóságát el nem ismeri, hanem az a követeléssel mindig vele jár) a zálogba adott *követelés* a maga *zálogjogával együtt*. Ehhez ké-pest a *jus distrahendi* tárgya sem lehet maga az ingatlan, hanem csak a *zálogilag biztosított követelés*. Vagyis az alzálo-gos, ha végrehajtást akar indítani, azt nem az ingatlan végrehajtás módjára a *jelzálogra*, hanem az ingók módjára a zálogos *követelésre* (1881: LX. tcz. 123—129. §§.) indíthatja csupán és a jelzálog ellen csak akkor járhat el, ha a zálogos követelést végrehajtásilag magára ruháztatta, vagy annak behajtására magát feljogosította, vagy azt árverésen meg-vette. Más szóval: a végrehajtás útján való kielégítést az alzálogos hitelező csak a *pignus nominis* czimén, de nem a *pignus pignoris* czimén követelheti.

A római jog szerint jobb helyzetben van az alzálogos. Ő *utilis actió*val ugyanazokat a jogokat gyakorolhatja, melyek az ő közvetlen adósát illetik, az ő *jus distrahendi*-je, tehát úgy az alzálogjogba adott ingatlanra, mint a zálogba adott követelésre terjed.¹ A mi jogunk szerint az alzálogjog béna jog; ha érvényesítésére kerül a sor, csak kerülő uton, t. i. a zálogos *követelés* útján érhető el a jelzálogból való kielégítés.

Helytelen a fenti első és harmaditéletben a kamatra vonatkozó rendelkezés is. A jelzálogigény a bekeblezett tőkén kívül törvény erejénél fogva kiterjed a netán hátralékos 3 évi kamatra is, még ha kamat nincs is bekebelezve. (1881: LX. tcz. 192. §. a) pontja). Ha tehát a Curia állás-pontját elfogadjuk: akkor alperest a végrehajtásnak 3 évi kamat erejéig való türesére is kellett marasztalni.

Dr. Schwarz Gusztáv.

Az új sommás eljárás és a közjegyzői okiratokon alapuló végrehajtási eljárás.

Az 1874. évi XXXV. tcz. 113. §-a értelmében a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen kifogást lehet beadni. E kifogásra a bíróság, a mennyiben azt nem kell hivatalból visszautasítani, tárgyalást tart még pedig az ügy minőségéhez képest sommás uton vagy jegyzőkönyvileg. Az 1886. évi VII. tcz. 29. §-a szerint a tárgyalás berekesztése

¹ L. 1. Cod. si pign. pignori (8, 23.)

után a bíróság *végzéssel* határoz. A végzés ellen *felebbezésnek* van helye épen úgy, mint az 1881. évi LIX. tcz. 32. §-ának 3. pontjában felsorolt végzések ellen. Felebbezésnek a kir. Curiahoz ugyanazon törvény 46. §-ának értelmében csak akkor van helye, ha a két alsó bíróság végzései nem egybehangzóak.

Az 1886. évi VII. tcz. 29. §-ának e rendelkezését megváltoztatta az új sommás eljárás, mert ez utóbbi szerint felebbezésnek csak a kir. járásbíróság *ítélete* ellen van helye (126. §.) és végzések ellen az egyedüli felebbviteli mód a *felfolyamodás*.

A kérdés csak az, hogy mily irányban történt e változás. Vajjon ezentul a bíróság felebbezéssel megtámadható ítéletet vagy felfolyamodással megtámadható végzést hozzon-e?

A «Szegedi Jogász Lapok» utolsó számában az első nézetet találom kifejtve. E szerint a járásbíróság ily esetben ezentul ítéletet tartoznék hozni, a mely ellen felebbezést lehet beadni.

E nézet arra támaszkodik, hogy az 1881. évi LX. tcz. 30. §-ának *c)* pontja alapján a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránt keresetet lehet indítani közjegyzői okiratok alapján elrendelt végrehajtások esetében: olyan ténykörülmény alapján, mely a végrehajtást elrendelő végzés kézbesítése után merült fel avagy egyébként az 1874: XXXV. tcz. 113. és következő §§-ban szabályozott kifogással nem érvényesíthető. E keresetre a bíróság ítéletet hoz, mely ellen az 1893. évi XVIII. tcz. 229. §-a értelmében felebbezéssel illetőleg felülvizsgálattal lehet élni. Már pedig e két eset annyira azonos, hogy nem lehet különböző a jogorvoslat. Ha a kifogásoló fél nem rendelkezik oly okirattal fölött, a melylyel a végrehajtató követelésének elenyészését, vagy a halasztás engedélyezését igazolhatná, akkor az 1874. évi XXXV. tcz. 117. §-a értelmében kifogással nem élhet, hanem az 1881: LX. tcz. 30. §. *c)* pontja alapján végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti pert indíthat. A *bizonyítási eszközön* fordulna tehát meg, hogy a kereset folytán hozott határozat felebbezéssel vagy felfolyamodással támadható-e meg, a bizonyítási eszköztől függne, hogy a jogorvoslat szóbeli tárgyalás vagy előadás útján intéztessék-e el. Ily alárendelt kérdés pedig az idézett cikk szerint döntő súlylyal nem bírhat a jogorvoslat tekintetében és ha a törvény szellemét vizsgáljuk, akkor azon eredményre kell jutnunk, hogy az 1874. évi XXXV. tcz. 113. §. *f)* pontján alapuló kifogások tárgyában ítélettel kell határozni.

Én e nézetet nem osztom.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 126. és 214. §§-ai szerint ily esetben ezentul is végzéssel kell határozni és az ellen csak felfolyamodással, nem pedig felebbezéssel vagy felülvizsgálattal lehet élni. És ez helyesen is van így.

Az 1874. évi XXXV. tcz. a kifogásokat a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás alapján nagyon megszorítja. A 113. §. taxative felsorolja, mely esetekben lehet kifogással élni, a 117. §. pedig csakis okirattal való bizonyítást enged ezen eljárásban, kivéve, ha a kifogás azon alapszik, hogy a bíróság illetéktelen vagy a 111. §. szabályai ellenére rendelte el a végrehajtást. E megszorítások célja, hogy az eljárás gyors és szigorú legyen, e célnak pedig az új felebbezési eljárás új tárgyalással és novumokkal nem felelne meg. De az ily rövidített eljárásban, mely egészen okiratokra van alapítva, nincs is szükség szóbeli felebbviteli tárgyalásokra, holott a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti perben, melyben a bizonyítás nincs korlátozva, arra igenis szükség van.

Az anyagi igazság sem szenved e miatt sérelmet. Az 1874. évi XXXV. tcz. 122. §-a szerint mind a kereső fél, ha a végrehajtástól elmozdított, mind pedig a kötelezett fél, ha kifogásait a végrehajtás alatt nem érvényesítette vagy

okirattal nem bizonyította, jogait külön per útján érvényesítheti. Ezen perben azután mindkét fél felhozhat mindent, az ítélet ellen felebbezéssel és felülvizsgálattal élhet. Ha tehát már a kifogások tárgyában meg volna engedve a felebbezés és felülvizsgálat, ugyanazon ügyben kétszer volna annak helye.

Némi garanciát a felfolyamodásnál nyújt az 1893. évi XVIII. tcz. 230. §-a is, mely szerint a felfolyamodás felett a kir. ítélőtábla, ha pedig ez az elsőbíróság végzését megváltoztatja, a kir. Curia határoz. Ha tehát a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti perben a felebbviteli eljárás ad több biztosítékot, é kifogás tárgyában hozott végzés elleni felfolyamodásnál a felebbviteli bíróságban találjuk azt meg.

Némi visszásság rejlik ugyan abban, hogy a rendes eljárásban ily végzés ellen a felebbezés megmarad, a sommás eljárásban pedig ugyanily végzés ellen felfolyamodás legyen. Ez különben az 1881. évi LIX. tcz. 32. §-ának 3. pontjában felsorolt valamennyi végzésre nézve így van. E visszásság azonban csak látszólagos és a különbség majdnem az elnevezésre szorítkozik. A rendes eljárás felebbezése, szóbeliség és novumok nélkül, alig különbözik a sommás eljárás felfolyamodásától. Az, hogy a felebbezést 15 nap alatt kell beadni és hogy e határidő elmulasztása miatt igazolásnak van helye, — míg a felfolyamodási határidő 8 nap és elmulasztása miatt nincs igazolásnak helye: nem képez lényeges különbséget.

Fodor Ármin.

Perjogi decentralisatio.

Az 1890. évi XXV. tcz. a kir. táblák decentralisatiója alkalmából a jogegység megóvása érdekében intézményszerűleg szabályozta a felsőbb bíróságok döntvényalkotási jogát. Szükség volt e tekintetben törvényhozási intézkedésre, mert már régi perjogunk is számos ügyet kivont a legfelsőbb bíróság hatásköréből és nem egy elvi kérdésben adott a kir. ítélő tábláknak jogerősen döntő szót.

Nehogy tehát a 11 kir. ítélő tábla egyes kérdésekben divergáló gyakorlatot kövessen, a kir. Curia feljogosított a kir. táblák ellentétes teljes-ülési megállapodásainak revisiójára és kimondatott, hogy a kir. Curia teljes-ülési döntvényeit a kir. ítélő táblák követni tartoznak.

Új sommás eljárási törvényünk jogorvoslati rendszere a decentralisatiót még tovább vitte.

A kir. járásbíróságok ezentul minden 50 frton aluli ügyben a ténykérdést illetőleg jogerősen határoznak, 200 frton aluli ügyekben pedig a kir. törvényszékeknek, mint felebbviteli bíróságoknak határozatai ellen sem a tény-, sem a jogkérdésben jogorvoslatnak egyáltalán nincs helye.

Ez annyit jelent, hogy Magyarország 67 kir. törvényszéke az ügyek igen nagy csoportjában és sokféle nemében minden ellenőrzés és minden directivum nélkül hozhat elvi jelentőségű, felül nem bírálható jogerős határozatokat.

Hogy ez csak a jogegység rendkívüli kárával történhetik, az világos, ha (nem említve azt, hogy egy és ugyanazon törvényszék különböző tanácsai is egymással ellentétbe jöhetnek) tekintetbe vesszük, hogy nem egy, épen az új sommás eljárási és fizetési meghagyási törvényekből folyó nagy fontosságú perjogi kérdés így elvonatik minden felsőbb felülvizsgálat alól.

Nem kell tovább mennünk állításunk igazolására az 1893. évi XVIII. tcz. 2. szakaszánál, a mely jelenleg úgy az irodalomban, mint a jogászörökben általában, állandó vita tárgyát képezi. Ezentul minden törvényszék végérvényesen ítélkezik a fölött a kérdés fölött, vajon olyan 20 frton aluli ügyek, a melyek csakis felperesre nézve képeznek kereskedelmi ügyeket, a községi bíróságok mint bagatell-bíróságok, vagy pedig a kir. járásbíróságok, mint sommás bíróságok elé tartoznak-e, és saját maga állapítja

meg önmaga részére az elvi kérdésnek majd talán nem mindig s nem mindenütt elvi alapokból kiinduló eldöntését.

Másik, ugyancsak közel fekvő példa erre a veszélyre, a fizetési meghagyásokról szóló törvény 4. szakasza, a mely szerint a fizetési meghagyás iránti kérelmet visszautasító végzés ellen használt felfolyamodás fölött a kir. törvényszékek minden felelővel kizárásával határoznak.

Két oly eminens és gyakorlati kihatásaiban is rendkívül fontos elvi kérdés ez, a melyben a kir. törvényszékek épen nem mondhatók érdekteleneknek.

Milyen tarka képe lesz judikaturánknak ezen két nagy horderejű kérdésben, valamint az itt felmerülhető esetek egész sorozatában. Szerény véleményünk szerint ezen, első pillanatra is visszásnak feltűnő helyzetben valamiként segíteni kell.

Az 1890. évi XXV. törvénycikkben foglalt döntvényjog kiterjesztése mellett kötelezni kell a kir. törvényszékeket elvi jelentőségű határozataik gyűjtésére. Meg volna továbbá adandó a felügyelettel megbízott kir. táblai elnököknek az a jog — a mi reájuk nézve egyszersmind kötelesség is leendő — hogy ha akár a határozattárból, akár más módon tudomást szereznek arról, hogy valamely elvi fontosságú kérdésben a felügyeletük alá tartozó kir. törvényszékek gyakorlata ingadozó, vagy ellentétben áll más — habár nem azon kir. tábla kerületébe tartozó — kir. törvényszékek gyakorlatával: akkor indokolt jelentésben erről a kir. Curia elnökéhez és az igazságügyminiszterhez előterjesztést tegyenek curiai teljesülési döntvény provokálása céljából.

A Curiára volna e feladat bizandó azért, mivel egyöntetű judikaturát csak egy központi, nagy tekintélyű bíróság döntése eredményezhet és mivel, ha a kir. táblákra hárítanánk ezen ügyekben a plenáris határozatok hozatalát, sok esetben akkor is a Curia elé kerülne a kérdés, mert nem egyszer történnek meg, hogy a kir. táblák nem tudnának a vita tárgya tekintetében egyforma megállapodásra jutni.

Dr. Balog Arnold.

Külföldi judikatura.

639. Ha *mustra* szerinti vétel esetén az áru a mintától csak jelentéktelenül különbözik, úgy a vevő nem utasíthatja teljesen vissza az áru átvételét, mert a szállított áru nem más áru, mint a mintázott. (*Német birodalmi törvényszék.*)

640. A kereskedelmi törvény 260., 261. §-ai a kereskedelmi törvény 5. §-ában említett kisebb kereskedőkre, mint a minők a korcsmárosok is alkalmazandók. A 261. §. első bekezdésének a vélelme elegendő ahhoz, hogy egyetlen ügylet is kereskedelmi ügyletnek tekintessék, de ezen vélelem megczáfolható. (*Német birodalmi törvényszék.*)

641. A francia jognak azon vélelme, hogy a fiatalabb túlélt az öregebbet, csak arra az esetre van feláltva, ha mindketten ugyanazon baleset vagy erőszak folytán vesztenék el életüket, ugyanazon időben, egy helyen s azonos módon, ha tehát mindkét halál ugyanazon oknak képezi okozatát. Ha tehát az együttlevő 70 éves anya s 40 éves lánya egyszerre meggyilkoltattak, úgy az vélelmezendő, hogy az anya halt előbb meg, mert ő nála a támadás kisebb ellentállási erővel találkozhatott. (*Lyonai felelőviteli bíróság.*)

642. Az ügynök a szállítás veszélye elleni biztosításkat közvetített a biztosító társaság részére *percentualis* provísió mellett. A szerződés 5 évre szól, azzal, hogy ha az 5 év lejártá előtt 6 hóval egyik fél sem mondja fel, úgy további 5 évre fog hosszabbíttatni. Felmondás nem történvén, az ügynök a második ötévi díjak után járó provísióját követelte. Megjegyzendő, hogy az ügynök az első öt évi időszak eltelte előtt kilépett már a társaság szolgálatából. A kereset elutasított. Az ügynök ugyanis a szerződés megújítása érdekében közre nem működött és így neki provísió iránti igénye a megújításból nem származna. Ámde a perben bebizonyult, hogy hasonló ügyleteknél ilyenmő megújítás esetében is illeti az ügynököt provísió, de csak úgy, ha még szolgálatában áll a társaságnak akkor, a midőn a meghosszabbítás történik. Az ügynök a társaság szolgálatában akkor már nem állván, igénye el volt utasítandó. (*Karlsruhei felsőbbbíróság.*)

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **Plósz Sándor** váltójogi kézikönyvének harmadik átdolgozott kiadása, a mely most megjelent, néhány ívvel bővebb a korábbi kiadásnál. Az új kiadás bővebben tárgyalja a váltó fejlődésének történetét, egyes speciális kérdéseket és minden kérdésnél feldolgozza a második kiadás megjelenése óta kifejlett bírói gyakorlatot. Egyébként a munkának mind beosztása, mind feldolgozási módja a régi maradt. Minden kérdés tárgyalásánál az elméleti álláspontból indul ki és erre helyezkedve konstruálja, a német váltórendszabály folytonos figyelembevételével, a törvény álláspontját. A bírói gyakorlatot szintén minden intézkedésre vonatkozólag ismereti és ott, a hol kell, igen behatóan bírálja. A könyv rendszere nagy mértékben és pedig előnyére elűt a törvény jórészt ötletszerű sorrendjétől és a váltójogviszony természetéből kiinduló logikus sorrendben tárgyalja az egyes intézkedéseket. A könyvet a betűrendes tárgymutató mellett egy külön szakaszjegyzék egészíti ki, a melynek segítségével a könyvnek és a törvénynek rendszere egymással összehasonlítható.

Ennyit a könyvnek, hogy úgy mondjuk, külsőségeiről. A könyv tartalmának ismertetése egyenlő volna a váltójog egész elméletének és gyakorlatának ismertetésével. Minden kézi könyvnek ezt kell magában foglalnia, és hogy Plósz könyve ezen igények legfokozottabb mérvének is megfelel, azt felesleges külön hangsúlyozni. Az a szigorú és következetes gondolkodás, a mely Plósz minden munkáját jellemzi, vonul át ezen váltójogi kézi könyvön is, és itt is teljes mérvben érvényre jut Plósz tudományos működésének azon talán legegényibb vonása, hogy a legáltalánosabb jogi alapelveket és az egyes esetek legkonkretebb viszonyait egyforma világosságban látja maga előtt és egyforma figyelemben képes résztesíteni. Azt hisszük, hogy ezen, a tudományról foglalkozók közt általában ritka és a jogászok közt talán még ritkább adomány az, a mi Plósz kodifikatori tevékenységének és tudományos működésének a mi irodalmunkban a vitálatlanul első helyet biztosítja is. Hogy Plósz az államtitkár, a ki most a kodifikációnak gyakorlati vezetésével van megbízva, e foglalkozása mellett időt és kedvet talál egy váltójogi kézi könyv új kiadásának elkészítésére is, az igazi tudós tudományszeretetének egy oly nyilvánulása, a melyért neki a tisztelet külön adóját leróni is kötelesség.

— **Az új sommás eljárás a gyakorlatban.** A miniszteri kiküldött — Lányi Bertalan kir. táblai bíró — megvizsgálta a fővárosi kir. járásbíróságok ügymenetét és mint értesülünk, általánosságban jó benyomást nyert az új eljárás rendszer gyakorlati megvalósításáról. A hosszú terminusok fölötti panasz, azt hisszük, szintén nem lesz rövid idő múltán oly élénk, mert a bírák látva, hogy csaknem épen annyi tárgyalást végezhetnek el az új eljárás szerint, mint régi perrendünk uralma alatt, nem tolják már annyira ki a határidőket. Például az V. ker. kir. járásbíróság január hóra ad első tárgyalásra, február, márcziusra folytatólagos tárgyalásra határidőt, a mi elég kedvező a mai átmeneti helyzetben. A makacssági eljárás is engedett már alakszerűségéből és hosszadalmasságából.

Mindez azonban nem gyengíti azon követelést, hogy azon pontokon, hol a munkahalmaz aránytalan, a munkaerő sürögősen szaporíttassék.

Egy jó hatása máris mutatkozik a reformnak. Köztudomásu dolog, hogy a budapesti V. ker. kir. járásbíróság előtt mennyi alaptalan s a hitelezők kijátszására irányuló igényper folyik. Eddigi eljárásunk alatt az igénylők összejátszva a végrehajtást szenvedettekkel, évekig elhúzták a pert, s ha ítéletre került a dolog, úgy tudták intézni, hogy az igénylőnek eskü ítéltessék meg s megjárta az ügy a felsőbbbíróságokat is, mindenik fórumon legalább félévi időt töltvén. Reformált peres eljárásunk 33. és 64. §-ai, valamint az eskütől

feltételezett ítéletek megszüntetése sokat segített az állapotokon, mert immár vége a sok halasztásnak, az időnyerésre használt hamis kibuvóknak, az üzletszerű tanuk működésének és ezzel vége a fraudolosus ügyletek szigorúan formális megítélésének. Ezen új korszak egyik jelének tekintjük azon, ügyvédi körökből velünk közölt végzést is, melylyel az V. ker. kir. járásbíróóság az igénylő felperes által hivatkozott tizenöt tanura nézve akkép határozott, hogy öt tanut 1895 január 12-re, másik ötöt már január 19-re, a többit pedig január 26-ra idézte be, 50—50 frt bírság terhe alatt. Egyszermind köteleztettek a tanuk a per tárgyát képező ingókat a tárgyalás előtt ugyancsak 50 frt bírság terhe alatt megtekinteni, az igénylő felperes pedig esetleges eskü alatti kihallgatására, mellőzés terhe mellett, megjelenni.

— **Az első szóbeli felelőzések tárgyalás.** E hó 17-én tartatott a budapesti kir. törvényszék polgári osztályán az első szóbeli felelőzések tárgyalás és a nagy számban megjelent jogászközönség általános meglepéssel konstata, mely könnyedséggel kezelik úgy a bíróság mint az ügyvédek az új törvényt, úgy hogy akadálytalanul folyt le két és fél órai időközben két tárgyalás, mely alatt 3 tanu is kihallgatott. A tárgyaló terem — a hőséget leszámítva — szintén igen jól bevált; akusztikája jó, berendezése igen czélszerű s e mellett tetszetős.

— **Kereskedelmi bírósági hatáskör nem pergátló kifogás.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a következő elvi jelentőségű határozatot hozta: A kir. törvényszék az elsőbíróóság végzését megváltoztatja, az elsőbíróóság illetékességét megállapítja, stb. *Indokok:* Az illetékességi vita eldöntésénél irányadó kereseti előadás szerint felperes az 1890. október 10-én alpereseknek adott készpénzbeli kölcsön visszafizetését követeli. A kölcsönadás felperesre nézve kereskedelmi ügyletnek tekintendő, mert a kir. törvényszéknek hivatalos tudomása van arról, hogy a nála vezetett társas cégjegyzékek VIII. kötetének 261-ik lapján felperes cége 1886 április 9-én budapesti teleppel bejegyeztetett és hogy ez a bejegyzés ez idő szerint is változatlanul fennáll. Ez a tény tehát az 1893: XVIII. tcz. 62. §-a értelmében bizonyításra nem szorul. Egyébként a tárgyalás során alperesek tagadták ugyan, hogy felperes magát bejegyeztette, de nem vonták kétségbe azt, hogy felperes kereskedő, hogy telepe Budapesten van és abban az időben is, midőn a kölcsönügylet állítólag létrejött, Budapesten volt. A dolog ily állásában a kereskedelmi törvény 264. §-ában kimondott általános elvvel fogva mind a két félre nézve alkalmazandó a 324. §., mely szerint pénzbeli tartozásokat a forgatható vagy bemutatásra szóló papirokon alapuló tartozások kivételével az adós azon a helyen köteles fizetni, hol az ügylet megkötésekor a hitelezőnek kereskedelmi telepe volt. Mint-hogy pedig a készpénzkölcsön felvételéből eredő kötelezettség kétségtelenül pénzbeli tartozás, a követelt szolgáltatásra nézve teljesítési helynek Budapestet tekinteni és következésképpen az 1868: IV. tcz. 35. §-ának 1. bekezdése alapján az eljárást kir. járásbíróóságnak helyi illetékességét megállapítani kellett. Az a további kérdés, hogy alperesek kereskedők-e, és hogy az ügylet alpereseket illetőleg kereskedelminek tekintendő-e, a fennforgó esetben, mely a pertárgy értékénél fogva községi bíróság elé nem tartozik, a bírói hatáskörre és illetékességre nézve közömbös és csak az érdemleges határozat elleni felelőzések szempontjából bírván jelentőséggel, egyáltalán nem szolgálhat pergátló kifogás alapjául, hanem az ügy érdemében oldandó meg.

— **László Zsigmond** igazságügyminiszteri tanácsos felhívást bocsát közre, hogy a hazai büntetőjogi és börtönügyi szakemberek dolgozzanak ki véleményeket a jövő év nyarán Párisban tartandó nemzetközi börtönügyi kongresszus számára. A dolgozatok hozzá küldhetők. A kongresszus számára kitűzött kérdéseket közöltük a f. é. jul. 6-iki számunkban.

— **Peres és perenkívüli jogorvoslatok telekkönyvi ügyekben** (első kötet) írta Osváth Imre kir. törvényszéki bíró. A gyakorlati irányu munka első kötete utmutatóul szolgál a telekkönyvi helyszínelés, póthelyszínelés, telekkönyvi betétszerkesztés s az 1892: XXIX. tcz. alapján teljesített eljárás folytán felmerült sérelmek orvoslására, külön fejezetekben kimerítően tárgyalván a telekkönyvi jogorvoslatok különböző fajait, így a bejelentéseket, kiigazítási kere-

seteket, az 1886: XXIX. tcz. szerinti törlési pereket, ellentmondásokat, felszólalásokat, az előterjesztéseket s a tulajdoni perek telekkönyvi jogorvoslatul szolgáló fajtát, végül a telekkönyvek eredeti felvétele idejéből származó szabálytalan bejegyzések helyesbitésének módozatait. E munka részletesebb bírálatára még lehetőleg visszatérünk, azt azonban már is jelezzük, hogy a követett rendszer s a feldolgozott joganyag helyes elrendezése figyelmünket lekötötte. A jelzett mű szintén sajtó alá rendezett II. kötete a telekkönyvi rendeletek második része alapján teljesített telekkönyvi bejegyzések ellen igénybevetett jogorvoslatokat, s a téves fogyatékos és szabályellenes telekkönyvi bejegyzések helyesbitésének szabályait fogja tartalmazni, s így a mű az összes telekkönyvi jogorvoslatokat felölel. Az önálló egészét képező első kötet megrendelhető a Telekkönyvi Szakközönség jogi folyóirat kiadóhivatala útján. (Budapest József körút 64. sz. a.)

— **Ügyvédi körökből** kaptuk a következő sorokat: A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék újabban a biztosítási végrehajtás kérvényért megállapított költségre a kielégítési végrehajtást el nem rendeli, ha a kielégítési végrehajtási kérvényhez a biztosítási végrehajtás foganatosítását igazoló jóváhagyó végzés csatolva nincsen, még akkor sem, ha a kielégítési végrehajtás csakis a biztosítással már lefoglalt ingókra kéretett. Ezt a gyakorlatot nagyon sérelmesnek és meg nem okolhatónak tartom, mert a kiadóhivatalainkban szokásos gyorsaság miatt a végrehajtási lépéseket többnyire hónapokkal elodázza. A legbántóbb azonban ez az eljárás azon esetben, a midőn a végrehajtató csak a már biztosítással általa lefoglalt ingókra kéri a végrehajtást elrendelni, mert ezzel a foganatosítás megtörténtét már eléggé kimutatta. Nem is akarok arra utalni, hogy ez a gyakorlat többnyire csak az adósnak árt, mert a hitelező ügyvédjének egygyel kevesebb oka van arra, hogy az adós fizetési ígéretébe bizva, az eljárást felfüggeszse.

— **A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése** tárgyában a kamara titkára a választmány megbízásából most foglalkozik azon adatok gyűjtésével, melyek alapján a választmány az 1894-ik év igazságügyi fejlődéséről és a jogszolgáltatási állapotokról jelentését az igazságügy miniszterhez meg fogja állapítani, A jelentés tartalmassága tekintetében kívánatos, hogy lehetőleg bő adatok álljanak rendelkezésre s hogy így a jelentés sulyban is gyarapodjék. A választmány felkéri tehát a kamara összes, úgy a fővárosi, mint vidéki tagjait, hogy az igazságszolgáltatás körül az 1894-ik évben szerzett tapasztalataikat, észrevételeiket, melyeknek az évi jelentésbe való felvételét kívánatosnak tartják, legkésőbb 1895. évi január 10-ig, a kamara titkári hivatalánál (Kerepesi-ut 8. sz.) nyujtsák be.

— **Stölzel**, a poroszországi államvizsgák elnöke, mint tiszteletbeli professor, a múlt félévben a berlini egyetemen semináriumot tartott, melyen az egyetemi fiatalságon kívül számos vizsgajelölt és bíró is részt vett. Ezen seminárium tárgyalásait most Stölzel egy vaskos kötetben kiadja. A seminárium tárgyalási módja az volt, hogy a törvényszéknél előfordult perek aktáit nyomtatásban a résztvevők közt szétosztották s ezen akták nyomán indult meg a tárgyalás. A kötet czime: Schulung für die civilistische Praxis.

— *A külföldi szemle több közleményét térszűke miatt kénytelenek voltunk félretenni.*

— *A Magyar Jogászegylet magánjogi Értekezletének hatodik ülése f. hó 22-én (szombaton) d. u. 6 órakor fog tartatni a Budapesti Ügyvédi Kamara helyiségében (Kerepesi ut 8-ik szám). Napirend: A múlt ülés perrendtartási vitájának folytatása. Előadó: Dr. Schwarz Gusztáv.*

— *A mellékleten közöljük a Magyar Jogászegylet magánjogi Értekezletének legutóbbi vitáját.*

— *Előfizetőink a lap tartalommutatóját az év utolsó számával kapják.*

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czimszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre - - - 6 ft
negyedévre - 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sajtó különjoga. Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédtől. — A biztosítási javaslat. Dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Perujtás folytán hozott érdemleges ítélettel járó illeték. Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Zárszó az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ának értelmezéséhez. Dr. HIRSCHLER HENRIK budapesti ügyvédtől. — A bizonyítékok szabad mérlegelésének egy korlátja. x. y. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sajtó különjoga.

Épen mint az élettani jogfejlődés, az intézmények fejlődése sem megy végbe minden fájdalom nélkül. És mivel a kor, a melyben élünk, minden korábbi várakozást meghaladó gyorsasággal, szinte buja tékozlással fejt ki egymás után a szabad tevékenységnek csaknem minden termő ágát: az élő jogásznemzedék is naponkint kénytelen a fejlődéssel járó fájdalmakat érezni.

Nemcsak a régibb keletű, de az újabbkori jogi «köztakarót» is feszíti már a társadalmi és egyéni tevékenység életereje; egész sor törvényes intézményünk van, mely a mostani fejlettség mellett szinte komikus benyomást gyakorol, olyan formát, mint pl. egy gyorsan felnőtt fiatal ember, a ki még gyerekkori, térdig érő nadrágját és könyökig érő kabátját viseli.

Ha *jogreformokat* is olyan könnyű volna szabni, mint új ruhát, akkor ez az állapot nem volna fájdalmas; tényleg nem is az az olyanok előtt, a kik az osztrák, német vagy francia jogintézmények egyszerű recepciójában hisznek s meg vannak győződve arról, hogy az elnyűtt vagy kinőtt jogi ruhadarabjaink helyett a külföldről bármikor lehet újat rendelni s még hozzá vámmentesen.

A mi fölfogásunk szerint azonban a reformoknak is organikusnak kell lenniök, s a reformoknak nem a ruházatban, hanem az épydermisben kell végrehajtatniok. II. Katalin mondása szerint a jogász is élő «emberi bőrrel» dolgozik. Minden jogi átalakulás értéke azon fordul meg, hogy a korábbi intézmények megfeszült burkát, mint a kigyó a bőrért, minél kevesebb fájdalommal vessük le s az új minél jobban megfeleljen a valóságos élet igényeinek és formájának.

Tulélő államjogi természetű intézményeink közt talán egy sincs olyan, a melyet a jogfejlődés jobban meghaladott volna s a melynek átalakítása nagyobb fájdalomunkba kerülne, mint a *sajtó külön jogrendszere*.

A szabadságnak ezen becses védelme s okos korlátja is, az újkori állammal és társadalommal nemcsak egyszerre született meg, de minden más szabadságnak uttörő előharcosa is volt, több mint száz éven át. Nem csoda, ha mindenütt kegyelettel s az óvatos tisztelet bizonyos nemével nyultak reformjához és még ott is, a hol átalakították, lehető kimérettel, szinte konzervatív módon tették, mint például 1874-ben Németországban is, a hol oly rendelkezéseket hagytak meg benne, a melyeket nem a szükség, hanem csak a hagyomány volt képes indokolni.

Mindazáltal az utolsó husz év tapasztalatai világosan megmutatták, hogy ehhez a rohamosan fejlődő és minden szabadsággal oly hamar visszaélő legújabb korhoz a sajtó-

jog gyöngédebb hagyományai egyáltalán nem illenek többé. A sokszorosítás technikájának csodával határos technikai fejlettsége és az örületes verseny a sajtót meglehetősen lerántotta a régi piederstárlól s most majdnem minden törekvés — átcsapva az ellenkező tuzásba — arra van irányozva, hogy a sajtó külön joga lehetőleg eltörültsék és a sajtó büntetőjogi felelőssége egalizáltassék a közönséges kriminális felelősséggel.

És úgy látszik, hogy idők folytán a sajtójog fejlődésének ez is lesz a vége, aminthogy a sokszorosító technika tovább haladása és a szabad verseny teljes érvényre emelkedése mellett ez másképen alig is lehet. A mint egyszer a sajtó elveszítette a közéletben vezető szerepét és kiváltságos hatását, tulkapásai is veszíteni fognak kivételesen veszedelmes jellegükből s a szerint válik indokolatlanná egyrésről a sajtószabadságnak a közönséges vélemény-nyilvánítási szabadságon tulmenő kivételes védelme, másfelől a sajtó utján elkövetett delictumokért való kivételes szigorubb felelősség. S hogy ezen az uton haladnak a legújabb sajtójogi reformtörekvések, az nemcsak a jogirodalomból világos, de egyes államok, kivált Németország és Franciaország példájából is a hol a sajtó kivételes védelmét minden nagyobb szociálista vagy másféle agitáció idejében, sőt egyes delictumokra nézve állandóan is fölfüggesztette a törvényhozás, mint az az 1878. német socialista s az 1894. évi francia dynamit-törvényekből, sőt a Berlinben legújabbban folyó újabb megszorításokból eléggé ismeretes.

De nemcsak a nagy közérdekek, hanem a jogszerű magánérdekek, nevezetesen a magánbecsület védelme nevében is mind határozottabban folyik a küzdelem a sajtó kivételes jogai ellen. A «megrendszabályozás» szinte általános kívánságát képezi azoknak, a kik a sokszorosított gondolat privilegiumait a közjó nevében akarják megszorítani, de még forróbb kívánságát azoknak, a kik a tulságig vitt egyéni «érvényesülés» lobogója alatt küzdenek s a sajtószabadság ellenőrzése alól akarnak menekedni.

Midőn tehát Magyarországon is közeledik az 1848. évi sajtótörvény reviziójának s általában az egész *sajtójognak reformja*, mert hiszen az elől kitérni nem lehet többé, fölötte szükséges, hogy legalább a jogászvilág kellő tárgyiassággal mérje le úgy a létező viszonyokban kifejezett reformszükségget, mint a magyar sajtójognak ehhez mért anachronizmusait és tökéletlenségeit. Csakis ezeknek minden tuzás nélkül való helyes fölismerése után remélhetjük, hogy a sajtójog reformja nálunk nem fog olyan hibákat és meglepő aránytalanságokat fölmutatni, mint bárhol, a hol 1848 óta reformálták. Hiszen a magyar törvényhozásnak hosszas kintartása a régi sajtójog mellett, már ez maga is arra tanította az életet, hogy e becses jogintézmény sorsát gondosan el kell választani a napi politikai és másféle divatos eszmék vagy irányok káros befolyásától.

A mi a *reform szükségét* illeti, a mennyire ezt a már 1878 óta fölszinen levő kívánságokból ki lehet venni, e részben inkább a közönség mutatott békétlenséget, mint a sajtó, holott a régi fictiókon alapuló felelősségi rendszer s a BTK-ben foglalt fokozott büntetési tételek, de maga a sajtójog szertelen kuszáltsága is, méltán képezhetette épen a tisztessé-

ges sajtó panaszának tárgyát. A magyar sajtó azonban az utóbbi időben bizonyos részében szintén az európai fejlődés útját követte s jobbára a vállalkozó kapitalizmus kezébe került, hogy ne mondjuk, zsákmányává lett annak. Mivel pedig a hasznot és befolyást, lehetőleg a felelősség kockázata nélkül, kereső vállalkozó tőkét az 1848: XVIII. tcz. intézkedései eléggé védik, a sajtó hallgatása nem kelthet csodálkozást. Mivel azonban e részben éppen az irodalmi foglalkozásnak és publicisztikának, mint gyöngébb félnek, vannak határozott sérelmei, körülbelől helyesen fogunk itélni, ha azt véljük, hogy a sajtóreformnál nemcsak az igazságnak, de magának a sajtó közszolgálatának is érdekét képezi, hogy a fokozatos felelősség s a felelős személy praesumált bűnbakcsága helyett a BTK. általános részének a *fölbujtásra, tetességre és bűnsegédségre* vonatkozó intézkedései, a mennyire csak a szólás-szabadság érdekei nem tiltják, alkalmaztassanak. Csakis a felelősségnek ezen igazságosabb megállapításával lehet elérni, hogy a sajtóban, idegen lobogó alatt felelősség nélkül üzött visszaélések hatályosan megfékeztessenek s vége legyen az u. n. Strohmán felelős szerkesztők visszaélésének is, a mihez oly örömet fordulnak azok, a kik kockázat nélkül szoktak izgatni. Ebben a kérdésben különben bent és kint már tengernyi tinta omlott s fog még omlani ezen túl is. Itt csak jelezniünk kell, hogy a jogtudomány tekintélyei szinte kivétel nélkül a fiktív bűnösök megbüntetése ellen vannak s az 1828. jul. 18-diki francia «*gérant responsable*» intézményéből, inkább *félreértés* mint szükség útján kifejlődött felelős szerkesztői intézmény eltörlését sürgetik, a nélkül mégis, hogy a censura ezen áthárított maradványa helyett oly törvényes intézkedést tudtak volna eddig ajánlani, mely a büntető felelősség elvét megközelítené s egyben a sajtó útján elkövetett delictumok tettesének személyét a vizsgáló bíró szigorú requisitiója nélkül biztosítaná. Az 1874. évi német sajtótörvény eredményei azonban a köztudatot megerősítették abban, hogy a «felelős személy» intézményével szakítani szükséges.

A reform szükségének egy másik nagy kérdése, főképpen a közönség szempontjából, azon *immunitással* függ össze, mely a sajtót az 1848. évi XVIII. tcz. 14. §-a szerint megilleti. Európában körülbelül egyetlen állam sincs már, mely a hatósági iratok és tárgyalások közzétételének ezen föltétlen privilégiumát ismerné. Az 1874 május 7-iki német sajtótörvény 17. §-a még a vádlevél közzétételét sem engedi meg a nyilvános tárgyalás előtt. Sajtójogunk mai állása szerint ellenben (egy eset éppen most van bírói eljárás alatt) a 14. §. még azt az egyént is védelmezi a bírói eljárás ellen, a ki valamely hivatalos titkot sajtó útján hoz nyilvánosságra.

Különben nem az állami és hatósági érdek, hanem a bűnvádi följelentések és a vizsgálatok közzététele által védtelenül meghurczolt magánosok jogos érdeke ez, a mi ezen páratlan immunitás megszorítását sürgeti, bár itt is kétségtelen, hogy a hatóság előtt forgó tények közlésének külön delictum gyanánt való megfenyítése vagy hatástalan (mint Franciaországban), vagy pedig a sajtó oly megfélemlítésére vezet, a mi inkább a fölszaporodott szédelgők előnyére szolgál, mint a valóban méltatlanul meghurczolt tisztességes emberek védelmére, a kik helyes jogvédelmi rendszer mellett az elégtételt utóvégre is megszerezhetik, ha éppen maga a sajtó nem adja meg nekik. Ezen immunitás korlátozása tehát olyan, igen sokféle szédelgéssel és szédelgőkkel ellepott korban, mint a milyen éppen a föllendüléseknek ezen kora, elég nehéz föladat s igen sok függ attól, hogy a korlátot helyes ponton helyezték el.

A harmadik s nem éppen a legkisebb óhajlás, hogy a *magánbecsületet* ki kell venni az esküdszék kompetenciája alól s az állami bíróság (tehát a járásbíró) elé utasítani. Ez már annyira közkívánság, hogy szinte dogma erejével

kezd föllépni. A kérdés voltaképpen az alaki jog kérdése, bár mélyen belevág a sajtójog anyagi részébe. Hogy e részben is mennyire veszedelmes volna a túlzás, egészen elég annak megfontolása, hogy a sajtó által szolgáltat közérdeket legtöbb esetben csak úgy lehet érvényre juttatni az életben, ha a támadás egyenesen személyek ellen megy. A párisi Panama-botrány és a most folyó római Panamino eléggé mutatják, hogy a legnagyobb közérdekek is mennyire össze vannak növe sok esetben egyes személyek becsületbeli érdekeivel s hogy a korrupció mennyire képes magát a szabad sajtó ellen is védelmezni. Az író, publicistát vagy hírlapírót hasonló esetekben teljesen megfosztani az esküdszékek ítéleteiben kifejezett erkölcsi támogatástól, körülbelül annyi volna, mint a nyilvánosságnak éppen azt a részét kényszeríteni hallgatásra, a melynek gyakorlása a legtöbb erkölcsi bátorságot igényli s így azt gyakorolni anélkül is nehéz. Meg kell szokni tehát e részben a dolgok mélyebb és tárgyiasabb fölfogását. Különbséget kell tenni a magánbecsület ellen intézett támadások közt a szerint, a mint azok kifejezetten a *közérdek* védelme közben követtetnek el és a szerint, a mint azok a szorosán vett *magánélet* körét, a családi életet, az egyéni megbízhatóságot, a magángazdálkodást s egyáltalán azt illetik, a mi az autochton ember egyéni jogai közé tartozik. Hogy ezt a különbséget kasuistikával és terminológiával megtenni nem lehet, az nyilvánvaló. De a kompetentia kettéválasztását, úgy hisszük, rá lehetne bízni egy esküdszéki *vádtanácsra*, mely a rágalom és magánbecsületsértés (Btk. 259., 261. §§.) eseteiben a vádat az eset körülményei szerint az esküdszék vagy az állami bíróság foruma elé utalhatná a szerint, a mint a sajtó-delictum által a közérdeket érintve látja, vagy nem látja érintve.

Ezen három főpont körül forog a sajtó különjogát illető kritika javarésze. Tudjuk, hogy ezekkel a reformkérdésnek derékrészét emeltük csak ki; ámde kétségtelen, hogy a *felelősség*, az *immunitás* és a *magánbecsület* szempontjai fognak dominálni nemcsak a jogi vitákban, hanem a nagy nyilvánosság előtt is, mihelyest a reform megindul.

Hogy nem fog sokáig késni, föltehető. De mindenha súly fekszik azon, hogy a túlélt sajtójog átalakításánál ne az idegen jogok készen levő formulái szerezzenek pártot vagy népszerűséget, sem pedig egy-egy föltűnő visszasság alkalmával fölmerült mértéktelen kívánságok. A sajtó különjoga mindenesetre reformra szorul s a reform irányelve nem lehet más, mint a mit a fejlődés hoz magával: közelítés az általános büntetőjog elvei és rendelkezései felé. De ennek a közelítésnek határát a jogtudomány segítségével saját életviszonyaink és szükségünk szabhatják csak meg helyesen s nem azok a szertelenségek, a melyek egyrészt az elméletben, másrészt a mindennapi életben a sajtóbeli visszaélések czimén, csaknem a sajtószabadság elpusztítását követelik.

Szabadság utóvégre nincsen visszaélések nélkül s nem is szabadság az, a mivel visszaélni nem lehet.

Dr. Kenedi Géza.

A biztosítási javaslat.¹

A jelen politikai helyzet ugyan nem nagyon alkalmas oly törvényjavaslatok megbirálására, melyek nem függenek össze valamely napirenden levő és egyhamar elintézendő kérdéssel, azonban dr. Beck törvényjavaslata nemcsak mint törvényhozási mű, hanem mint kiváló jogirodalmi munka is méltán felkölti a jogászok érdeklődését és maradandó becsénél, de tárgyánál fogva is a napi politikától függetlenül, haszonnal tárgyalható.

¹ Törvényjavaslat a magán biztosítási vállalatokról. Készítette, a magyar kir. igazságügyminiszter megbízásából dr. Beck Hugó.

Alig van a jognak nagyobb mérvben szabályozásra szoruló része, mint a biztosítási jog, mely a biztosításnak mind szélesebb körökre való folytonos kiterjesztése és a biztosító intézeteknek ebből folyólag mindinkább tapasztalható szaporodása folytán jelentőségben folyton nyer, de a nagy közönség előtt, melyet ezen intézménynek megnyerni állam és magánvállalkozás válllvetve igyekeznek — lényegében mai napig is legkevésbé ismeretes.

E feltűnő jelenség magyarázatát abban találja, hogy a biztosítás technikája különös szakismereteket igénylő számításokon és megfigyeléseken alapszik, melyekkel még a biztosító vállalatok sem rendelkeznek nagyon bőven és inkább csak régi nyomokon járva, egymás példáját követik, a nagy közönség előtt pedig hét pecsét alatt titokként őriznek, hogy ez az egyedül köztudomásra jutó tariffákban, a verseny, de egyuttal a megbízhatóság alapját képező felosztás különbségét fel ne ismerhesse.

Ezért látták szükségét a különböző törvényhozások a biztosító vállalatokat és a biztosítási jogot többé-kevésbé megszorító szabályokhoz kötni és ezeket állami engedélyezésnek vagy a nyilvánosságra hozatalnak (publicitás) alávetni, továbbá magát az anyagi biztosítási jogot is kötelezőleg szabályozni.

Az államnak joga ezen, a kereskedelem és szerződési jog szabadságával ellenkező megszorításokhoz annál indokoltabb, mert maga a biztosítás jogintézménye oly kivételes elveken alapszik, melyek minden más téren kizártaknak tekintetnek, nevezetesen a *valószínűség* számításán alapuló vagyoni állapot elfogadásán, a kötelezettségek elvállalásának és teljesítésének megítélésénél.

Minden más vállalat folytatására a kötelezettségek teljes, *tényleges* fedezése kívántatik meg, csak a biztosítási vállalatoknál elégszik meg a törvény, mert a vállalat más-kép meg sem kezdhetné működését, a *könyvvitelszerű* fedezetel, mely rendszeren alig teszi 15—20%-át a biztosított összegeknek.

Kereskedelmi törvényünk az 1840. évi XVIII. tcz. által szabályozott pusztá *bejelentési* rendszertől, mely minden részvényekre alapított kereskedelmi társaságra és így a részvényekre alapított biztosító-társaságokra is alkalmazást nyert, és semmi különös biztosítékot nem követelt működésökre nézve, — eltért és a biztosító vállalatokat a biztosítási ügyletek minden ágára nézve, melylyel foglalkozni szándékoznak, külön-külön legalább 100,000 frtnyi tényleg befizetett biztosítási alap kimutatására kötelezi (453. §.). Ezen kívül kötelezi őket a cégbejegyzés alkalmával azon elveket bejelenteni, melyek szerint a befizetett alaptőke s díjtartalék elhelyeztetik.

Ezen elvek a törvényszék által közzétételnek (454. §.). Az életbiztosítási vállalatok tartoznak ezeken kívül a díjtartalék kiszámításának elveit, az ennél alkalmazott halandósági, illetőleg élettartami táblázatok bemutatása és a számításnál alapul vett kamatláb kijelölése mellett, bejelenteni.

Ez adatok közzé nem tételnek, de a törvényszéknél mindenki által megtekinthetők (455. §.). Kötelesek továbbá a bevételek és kiadások összeállítását, nemkülönben a mérlegget az illetékes törvényszéknek közzététel végett ivenként benyújtani. (457. §.)

Az életbiztosítási díjtartalék csak a törvény által előirt módon helyezhető el (456. §.). A szerzési költségek a biztosítási időre, illetve 15 évre oszthatók fel (460. §.). A külföldi biztosítási vállalatok működésüket a magyar korona területére csak az esetben terjeszthetik ki, ha belföldi működésükre nézve magukat a törvény ezen határozatainak alávetik (461. §.). Végre ezen határozatok meg nem tartása esetében a vállalat igazgatósága, illetve a külföldi vállalat belföldi képviselősege a törvényben megállapított büntetés-sel sujtandók.

Ezek azok az intézkedések, melyek által a törvény a biztosítási vállalatokkal szemben a biztosítottak érdekeit a törvények által nyújtott általános védelem mellett különösen megóvni kívánta. Nyilvánvaló, hogy ezek a biztosítási ügyletek természetét tekintve, nem elegendők. Nem elegendő különösen az életbiztosítási ügyleteknél a 100,000 frtban megállapított biztosítási alap, melyet az első költségek és károk is csakhamar felemészthetnek; nem elég azon elveket bejelenteni, melyek szerint a befizetett alaptőke s díjtartalék elhelyeztetik, mert ezen elvek lehetnek helytelenek is, de ha helyesek voltak is, azok ismét megváltoztathatók, közzétételük pedig, ha tájékozhatná is a közönséget, a mely nem mindig ért hozzá és nem is érdeklődik kellően ilyen közzétételek iránt, nem változtat semmit azok helytelenségén és nem biztosítja a helyes elvek fentartását.

A díjtartalék kiszámításának elveit, az alkalmazott halandósági, illetőleg élettartami táblázatokat és kamatlábat pedig még csak közzététel után sem ismertetik meg a közönséggel, mely azokat egyáltalában sem ellenőrizni, sem megérteni nem képes, valamint a közzétett bevételek és kiadások ezen komplikált összeállítását és mérlegét sem.

Végre nem nagy értékkel bír a biztosítottakra nézve a szerzési költségek felosztása a biztosítási időre, illetve 15 évre, mert azok felszámítása a vállalat tetszésétől függ.

Ezen főbajokon kíván a törvényjavaslat segíteni, mely, ha nem is mindenben és feltétlenül, de tekintettel a még csak fejlődő biztosítási ügyünk érdekei által parancsolt kiméletre, a biztosítási jog *közgazgatási részében* eszközölhető, el nem odázható reform célját elérni teljesen alkalmas is.

A javaslat mindenekelőtt a modern alakítások elvét, a helyes munkabeosztást kívánja érvényre emelni a biztosítás terén az államra váró teendők körül.

Valamint nem nélkülözheti az állami administratio a szaktudományok mai fejlődött állapota mellett azok segítségét feladatainak egyetlen ágában sem, és a legnagyobb haszonnal látjuk közreműködni a szaktanácsokat a közgazdaság, a közoktatás, a közegészség stb. céljai körül, úgy szükségesnek kell felismerni a szakértők közreműködését a biztosítási intézmény által elérni óhajtott célok érdekében, az állam részéről kifejtendő tevékenység intézésében is. Nagy tévedés volt ezt bíróságainktól várni, melyeknek nem hivatása pótolni a technikai szaktudósok teendőit, hanem azok segítségével a vizsgálataik eredményével összefüggő jogkérdéseket elbírálni.

A mily céltévesztett volt tehát a biztosító vállalatok díjtartalék kiszámítása elveinek stb. bejelentését, az ennél alkalmazott halandósági, illetőleg élettartami táblázatok bemutatását és a számításnál alapul vett kamatláb kijelölését a törvényszékekhez utasítani, melyek mindezeket csak egyszerűen tudomásul vehették, ép oly üdvös és kívánatos ezeket szaktanácshoz utasítani, a mely azon helyzetben van, hogy azok helyességét megvizsgálja és azokról szakszerű véleményt mondjon, melyet esetleg jogi szempontból a bíróságok fognak felülbírálni. Ez vezette a javaslat szerzőjét azon indítvány tételéhez, hogy az elősorolt és a javaslatban említett egyéb bejelentések, melyek a közönség tájékoztatására szükségesek, a felállítandó állami biztosítási hivatalhoz, melynek személyzete szakértőkből állana, uttasittassanak. Ezen hivatal fogná a magán biztosítási vállalatok megalakulása, működése és a törvény határozatainak teljesítése és megtartása feletti felügyeletet és ellenőrzést is gyakorolni, határozatait pedig, a vállalat kívánságára, a hivatal és az illető vállalat meghallgatása után a törvényszék fogná elbírálni.

A tervezet ezen intézkedésében kétségtelenül lényeges szakbeli és jogi biztosíték rejlik a vállalat működésére nézve, melyet csak azzal óhajtanánk kiegészíteni, hogy a biztosított felek is meghallgattassanak a vállalat megalakulása után felmerülő kérdésekben, mert jóllehet az állami biztosító hiva-

tal azok érdekében jár el, mégis kívánatos, hogy magok is nyilatkozhassanak, ha ennek szükségét látják.

Teljesen egyetértünk a javaslat azon intézkedésével, hogy a biztosítási alap minden ágra nézve külön-külön legalább 300,000 frtra felemeltessék, ámbár nézetünk szerint ezen összeg, a mely az aránylag rövid időre terjedő és kisebb kockázattal járó kárbiztosításoknál mindenestre elegendő, az életbiztosításnál, mely hosszú időre terjed és nagyobb kockázattal van összekötve, bátran 500,000 frtban állapíthatnák meg mint minimum.

A díjtartalékot illetőleg a javaslat azon igen czélszerű ujitást tartalmazza, hogy az állami biztosítási hivatal azt is bizonyos összegben állapítja meg, melynél kisebb összegben az nem alkotható és így a nélkül, hogy a díjtartalék megalakítása elveinek választásában a vállalatokat korlátozná, mégis gondoskodik arról, hogy a díjtartalék minden esetre a megkívánt magasságban megalakíttassék és a biztosítottak részére a szükségkép megkívánt fedezeti alapot nyújtani képes legyen. Ép oly czélszerű a javaslatnak azon intézkedése, hogy a díjtartalék a vállalat minden egyéb vagyonától elkülönítetten kezelendő és kizárólag a biztosítottak, illetve kedvezményezettek biztosítási igényeinek kielégítésére fordítandó.

Ezzel összefüggésben áll a javaslat azon rendelkezése, hogy a vállalat felszámolása, illetőleg csődbe jutása esetében a díjtartalék a biztosítottak, illetve kedvezményezettek között osztandó fel, és a vállalat ellen vezetett végrehajtás tárgyát nem képezi, mely rendelkezés által a javaslat egy eddigelé nagyon vitás kérdést bölcsen dönt el, a díjtartalék jogi természetét illetőleg, t. i., hogy kit illet a díjtartalék tulajdonjoga, a vállalatot-e, vagy a biztosítottakat, illetve kedvezményezetteket?

Mindenestre azonban szükségesnek tartjuk a javaslat rendelkezését, — tekintettel arra, hogy a javaslat is a belföldi biztosítottak érdekeit kívánja első sorban biztosítani, — azzal kiegészíteni, illetve világosan kimondani, hogy a *belföldön* kötött ügyletek díjtartaléka kizárólag a *belföldi* biztosítottak, illetve kedvezményezettek biztosítási igényeinek kielégítésére fordítandó, és a vállalat felszámolása, illetőleg csődbe jutása esetén ezek közt osztandó fel.

Ezek a javaslat főbb ujitásai, melyeket természetesen az anyagi biztosítási jogban megállapítandó számos új rendelkezés kell hogy kövessen, hogy a biztosítási jognak egészséges alapon való reformálása teljes legyen.

Dr. Huszár Kálmán.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Perujítás folytán hozott érdemleges ítélettől járó illeték.

Az 1894. évi XXVI. tcz. hatályba lépte óta ezen törvény novelláris tartalmánál fogva minden esetre fokozott figyelmet érdemel annak a bélyeg- és illetékszabályok rendelkezéseibe való beleillesztése, a mi annál nagyobb gondosság mellett eszközendő, mert a törvény 1. és 34. §-ai ez irányban tág tért engednek az önkényes és szakértelem nélküli eljárásnak, a mely ellen csak fáradtságos és mindenestre költséges felelőbeszések útján védekezhetni.

Az is tény, még pedig szomorú tény, hogy az érdekelt közönség a bélyeg és illeték tekintetében illetékes első és másodfoku hatóságokkal szemben még mindig *védelmi állapotban* van és könnyen lehet kitéve azok oly kívánalmainak, a melyek a törvény betűjének helyes alkalmazása és szellemének átértése mellett alapjában elő sem fordulhatnak.

Ezért czélszerűnek látszik egyes kétesnek mondható és

vitássá válható kérdéseket eleve megvilágítani és szerény nézetünk nyilvánításával is a megoldáshoz közelebb vinni.

A törvény 34. §-a azt mondja, hogy: «Érvényben hagyatnak különösen az illetékszabási díjjegyzék 48. tételének A) pontjában, valamint a D) pont b) betűje alatt foglalt határozmányok. «Azon jegyzetekről, a melyek a 48. tételhez fűzvék, a törvény kifejezetten említést nem tesz, a miből következik, hogy azok hatálya az 1894 november 1-je utáni idő tekintetében az új bélyegtörvény nyomán bírálendő és állapítandó meg. A 4. jegyzet második bekezdése szerint: «Ha a százalékos illetéknek alávetett ítéletet megszüntetik vagy megváltoztatják, a melytől az illeték már megfizettetett: úgy ezen összeg azon illetékből, mely a folytatott eljárás következtében hozott utóbbi ítélettől jár, levonatik és ha az utóbbi illeték az előbbinél kisebb lenne, a fizetett többlet visszatérítettik». Ezen törvénybeli határozmányra fektette a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság 35. számú döntvényét (hitelesített 1887 április 27-ikén), a melylyel kimondotta, hogy ezen itt idézett rendelkezés «az ujitott perekben hozott végérvényes ítéletek után járó illetékekre is alkalmazható». Sőt az 1888. évi 1144. folyó szám alatt hozott elvi jelentőségű határozatában épen ezen döntvényére hivatkozva kimondotta azt is, hogy «az ujitott perben hozott bírói határozatnak csak a perujítás kérdésére vonatkozó része után jár a pertárgy értéke szerint fizetendő állandó ítéleti bélyegilleték; ennek a határozatnak az alapperben már eldöntött ügy érdemére vonatkozó részétől tehát *újabb állandó ítéleti bélyegilleték nem követelhető*». Ezen határozattal az azelőtt 800 frtot felül nem haladó követelések iránt indított perek a perujítás esetében az érdemleges ítélettől járó ítéleti illeték tekintetében egyenlőkké tettek azon perekkel, a melyekben százalékos illeték alá eső ítélet hozatik.

A jelen cikk keretén kívül esik az említett döntvény és elvi határozat tartalmának és indokolásának méltatása és csak azt tartjuk a döntvény kitünő indokolásából különösen kiemelendőnek, hogy az 1881. évi LIX. tcz. 50. §-ában szabályozott semmiségi per teljesen önálló pernek tekintetik, a mi szerény nézetünk szerint feltétlenül helyes. E helyütt és most csak arra szoritkozhatunk, hogy a döntvényben felállított jogszabály hatályát vizsgáljuk, figyelemmel az 1894. évi XXVI. tcz. 19. §-ára, a mely azt mondja, hogy «ha egy bírói határozatban az ügy érdeme és a 8. §-ban felsorolt valamely kérdés együttesen nyernek megoldást, a megfelelő illeték úgy a 8. §, mint a 9., illetőleg a 11. §. szerint rovandó le».

Ezen törvényhely a maga szó szerinti szövegével arra látszik utalni, hogy perujítás esetében nemcsak a 8. §. 1. c) pontja szerinti 1 frt, illetőleg 2 frt 50 kr. határozati bélyegilleték, hanem azonfelül az ítéleti állandó bélyegilletőleg a százalékos illeték is lerovandó.

Ámde az 1894. évi XXVI. tcz. 8—20. §-ainak egybe-hasonlítása az illetéki díjzabás 48. tételével kétségtelenné teszi, hogy a fentemlített 4. jegyzet második bekezdése nem helyezettett hatályon kívül. Nincsen az új törvényben egyetlen egy rendelkezés, a mely arra engedne következtetést, hogy az említett jegyzetbeli határozmány hatályát veszítette s így legfeljebb arról lehetne szó, hogy vajon a törvény 19. §-ában foglalt általános rendelkezés folytán megszűntnek kell vagy lehet-e tekinteni a 4. jegyzet határozmányát? Nézetünk szerint nem, mert az 1894. évi XXVI. tcz. 19. §-ában foglalt elvi kijelentés nem új és eddig is érvényben és hatályban volt törvényes rendelkezésnek csupán nagyobb világosság kedvéért való ismétlése, valamint hogy a miniszteri indokolás is csak kételyek elhárítását hozza fel ezen szakasz felvételének okául. Ezek szerint joggal mondhatjuk, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróság 35. számú döntvénye és a bíróságnak ez alapon kifejlett gyakorlata az 1894. évi XXVI. tcz. hatályba lépte által

sem vesztette el kötelező erejét, illetőleg nyomatékos voltát. A perujtás kérdésének eldöntése az 1893. évi XVIII. tcz. folytán mi változást sem szenvedett, az ítéleti illeték fogalmi lényege megmaradt a réginek s így nincsen ok arra, hogy a perujtás folytán az érdemben hozott ítélettől járó illeték tekintetében terhes ujtás kezdeményeztessék.

Dr. Fraenkel Sándor,
budapesti ügyvéd,

Zárszó az 1893. évi XVIII. törvénycikk 2. §-ának értelmezéséhez.

Terjedelmes vita indult meg azon kérdésre nézve, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-ában körülírt kereskedelmi ügyletekből felmerülő és 20 frtot meg nem haladó keresetek sommás eljárás alá tartoznak-e feltétlenül, tehát akkor is, ha felperes részéről forog fen kereskedelmi ügylet, vagy pedig ez esetben bagatell eljárásra vannak-e utasítva? A kérdés lényege tulajdonképp a körül forog, mit értünk az új eljárásban kereskedelmi ügy alatt, a kereskedelmi ügyek az 1877. XXII. tcz. 11. §-a értelmében a bagatell eljárás alól mindenkor ki lévén zárva. Más szavakkal, azt kell vizsgálni, hogy az új sommás eljárás szerint a kereskedelmi ügyek fogalmához tartozik-e, hogy az alperes részéről kereskedelmi ügylet forogjon fen? vagy elég-e, ha az ügylet általában bármelyik fél részéről képez kereskedelmi ügyletet.

A törvény 2. §-ának egyszerű elolvasása megadja a választ. A 2. §., midőn a kereskedelmi ügyeket meghatározza, egy szóval sem említi alperest vagy felperest; a kereskedelmi ügy kriteriuma csakis az, hogy a kereset az ott felsorolt ügyletekből származzék.

A kereskedelmi ügy fenforgása tehát sommás eljárásban nem függ attól, hogy az alapul szolgáló ügylet alperes részéről képezzen kereskedelmi ügyletet; hanem minden ügy, mely a 2. §-ban felsorolt kereskedelmi ügyletekből származik, kereskedelmi ügynek tekintendő és ennél fogva az 1877. évi XXII. tcz. 11. §-a szerint a bagatell eljárás alól ki van zárva. Ehhez képest a második §-ban felsorolt ügyletekből származó keresetek, ha tárgyuk a 20 frtot meg nem haladja is, feltétlenül sommás eljárás alá tartoznak. Habár ez az elfogulatlan olvasó előtt felette világos és egyszerű, mégis a régi helytelen kategóriákkal való telítettségünk megakadályozza a törvény elfogulatlan elolvasását és megértését és csakis ennek tulajdonítható, hogy egy — tekintélyes gyakorlati jogászok által is támogatott — ellennézet létezik, mely szerint a jogállapot nem változott, a törvény nem akarhatta az eddigi jogállapotot megváltoztatni; tehát a kereskedelmi ügy fogalmához továbbra is tartoznék az, hogy alperes részéről forogjon fen kereskedelmi ügylet.

Ezen nézet csakis a régi helytelen fogalmaknak becsempezése az új törvénybe, mely azoktól irtózik. Ugyanis a kereskedelmi ügynek meghatározását eddig a kereskedelmi eljárás tartalmazta, melynek 5. §-a kereskedelmi ügyet rendszerint csak ott látott, hol alperes részéről kereskedelmi ügylet forgott fen.

A kereskedelmi eljárás azonban egészében és különösen annak 5. §-a kétségkívül ma sommás ügyekben hatályát vesztette; ez ma sommás ügyekben többé nem jogforrás. És a kereskedelmi ügy fogalmát ma nem a kereskedelmi eljárást szabályozó miniszteri rendeletben, hanem az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-ban kell keresnünk és az innen nyert fogalmat nem szabad a hatályon kívül helyezett jogforrásból még kiegészíteni sem, hanem tisztán és kizárólag az érvényes törvényre kell azt alapítani.

Ha ezen, talán meg nem támadható tételt szem előtt tartjuk, akkor sohasem juthatunk el az alperes és felperes szerinti megkülönböztetésre. A kereskedelmi eljárás az egyetlen jogforrás, mely arra néz a hatáskör megállapításánál,

hogy melyik peres fél szerepel véletlenül a perben mint alperes; ezen jogforrás ma sommás ügyekben hatályát vesztette és így annak helytelen kategóriáit többé alkalmazni nem lehet.

Nem akarom most mindazon érveket felhozni, melyekkel dr. Fodor Ármin ur és csekélységem támogattuk a 2. §-nak fentebb adott értelmezését. Az 1. és 2. szakaszok szembeállítására, a 2. szakasz utolsó bekezdéséből vont következtetés a törvény keletkezési története mind nézetemet támogatják. A 2. §. egyenesen fölösleges volna az ellennézet mellett, mert az abban felsorolt ügyek már az 1. §. alapján is mint személyes keresetek sommás eljárásra tartoznának. A különbség épen az, hogy míg az 1. §-ban felsorolt ügyek csak annyiban utasítatnak sommás eljárásra, a mennyiben a községi bíróság elé nem tartoznak, addig a 2. §. a kereskedelmi ügyekre nézve ilyen korlátolás: nem tartalmaz, mert azok sohasem tartozhatnak a bagatell eljárásra.

Az általam vitatott magyarázat oly egyszerű és természetes, hogy annak további bizonyítása helyett inkább azon érveket akarom megczáfolni, melyekkel az ellennézetet támogatják. Ezen érvek két részre oszthatók: elvi indokokra és czélszerűségi érvekre.

Egyrészt azt mondják, hogy sehonnan sem tűnik ki a törvényhozónak azon szándéka, hogy az eddigi jogállapoton változtasson; a mely érvet mások úgy fejeznek ki, hogy ha a törvény ilyen fontos változtatást akart volna tenni, akkor kifejezetten kellett volna az eddigi jogállapotot eltörölni. Ez a magva az összes elvi okoskodásoknak, melyekkel tudomra az ellennézet támogattatott; ez az érvelés pedig maga mutatja a szabadulni nem tudást a régi megszokott kategóriáktól. Mert ez az érv nem jelent egyebet, mint hogy az új törvény nem mondja ki sehol az általuk vitatott megkülönböztetést, de kifejezetten el sem törli, tehát magyarázzuk bele az új törvénybe a régi jogállapotot.

De könnyű kimutatni, hogy ezen érv helytelen és hogy mitsem bizonyít; a törvényhozó akarta módosítani, — sőt tényleg módosította is az eddigi jogállapotot, mert míg az eredeti javaslat a kereskedelmi eljárás 5. §-át változatlanul tartalmazta, addig a törvényhozó abból a «ha alperes kereskedő vagy e nélkül is, ha az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez» tételt kihagyta, tehát épen azt a részt, a mely tulajdonképp az ellennézet jogforrását képezné. Evvel tényleg módosította az irányadó jogszabályt és evvel szemben arra hivatkozni, hogy a törvényhozó ezt öntudatlanul vagy akarat nélkül tette, nem lehetséges.

Azonban az sem áll, hogy az új sommás törvénynek minden fontosabb változtatást kifejezetten kellett volna megtenni. Ez helyes magyarázati szabály lehet talán ott, hol egy törvény némely szakaszai novelláris uton módosítatnak, ott talán lehetne mondani, hogy a fontosabb szakaszok, melyek a novella által kifejezetten nem módosítottak, fen vannak tartva. De ott, hol az eddigi eljárás a maga egészében eltöröltetik, és egy egységes új törvény által pótoltatik, ott megfordítva úgy kell érvelni, hogy a mi kifejezetten nincs a régi eljárásból fentartva, az el van törölve. A régi sommás eljárás egész intézménye el van törölve, nem szabad tehát úgy érvelni, hogy egyes részei, mert külön kifejezetten nem módosítottak, érvényben maradnak.

Az 1893. évi XVIII. tczikk rendszeres törvény, mely a sommás eljárást egyedül és egészen szabályozza; a mit a régi eljárásból fen akart tartani, azt kifejezetten fentartotta. Minthogy pedig a kereskedelmi eljárás 5. §-át fen nem tartotta, sőt a kereskedelmi ügyeket attól eltérőleg állapította meg, ennél fogva a sommás ügyekben megszűnt jogforrás lenni.

Tulajdonképp azonban az ellennézet minden védőjén meglátszik, hogy nem is ezen erőltetett elvi okok által vezérelteti magát, hanem az ugynevezett czélszerűségi okok

által, más szóval valami magasabb politikai bölcsesség által, mely a törvénnyel nem köteles törődni, azon a szent cél érdekében erőszakot tenni is jogot vindikál magának.

Ezeket a czélszerűségi indokokat pedig az ellennézet védői nem a dolog lényegéből veszik, hanem külső mellékcélokat állítanak fel és ezeket akarják törvénytárgy utján elérni. Főczél pedig előttük többé-kevésbé leplezetlenül a bíróság tehermentesítése. Azt hiszik, hogy a helyes nézet elfogadása esetén nagy munkahalmazt zudítanak a kir. járásbírók és törvényszékekre, a mennyiben azt mondják, hogy a kereskedők által magánosok ellen indított perek képezik a 20 frton aluli perek nagyobb részét és ha ezek a járásbírók elé utasítatnak, azok még megkettőzött létszámmal sem fognak feladatuknak megfelelni. Én ezen érvelést egészen helytelennek tartom; én nem tudom ezen pusztá feltevésekre alapított, gyakorlatilag be nem bizonyult pessimismust elfogadni. De ne vitázzunk erről; tegyük fel, hogy csakugyan roppant tömege azon pereknek, melyek szerintem sommás utra tartoznak, utasítatnának az ellennézet szerint a községi bíróság elé. *Vajon elérjük-e a szándékolt tehermentesítést ezáltal?*

Épenséggel nem, mert a községi bíróság elé tartozó ügyek is az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-a szerint felebbezés folytán ugyanis a kir. járásbírók elé kerülnek; a különbség tehát csak az, hogy míg nézetem szerint a sommás bíróság, mint első és felebbezhetlen bíróság járna el a kérdéses perekben, addig az ellennézet szerint a járásbírók mint felebbezési fórum járna el; de ez által az érdekes munkát — mely egyedül igényel sok időt — a járásbírók úgy sem kerülheti el. Miféle tehermentesítés az, ha ezen ügyek előbb a községi bíróság előtt tárgyalatnak és csak azután a kir. járásbírók mint másodbírók előtt? A tehermentesítés szempontjából egyedüli nyereség az ellennézet elfogadása mellett is ezen ügyekben a felülvizsgálat kizárása volna, ez pedig amugy sem fog oly gyakran igénybe vétetni, hogy ez a személyzet megkésztetését szükségessé tenné.

Az igazi, a dolog lényegéből meritett czélszerűségi szempont a 2. §. magyarázatánál az, hogy ugyanazon ügy ne tartozzék egyszer a sommás, másszor a bagatell eljárás alá, a szerint, a mint véletlenül az egyik vagy a másik fél (az eladó kereskedő, vagy a vevő nem kereskedő) szerepel az illető perben mint alperes. Ha pl. valaki egy cipőkereskedőnél cipőt rendel és előpénzt ad, akkor ezen egységes üzletre az ellennézet mellett kétféle bíróság illetékes: t. i., ha a vevő nem szállítás miatt az előpénzt perli, akkor a kereskedő lévén az alperes, a kereskedelmi bíróság illetékes; ha ellenben a vevő pereltetik a vételár iránt, akkor ugyanazon ügyletet a községi bíróság fogja elbírálni. És ezen *kétféle per semmiképp — még viszonykereset utján — sem egyesíthető.* Ez, úgy hiszem, oly képtelenség, melyet czélszerűnek kimagyarázni sehogysem lehet, és mert ezen képtelenség az ellennézet inhaerens hibája, azért czélszerűnek az semmiképp sem nevezhető.

Nem azt kell kérdezni, mi különbség van abban, ha valaki egy pár cipőt a cipésztől vagy a kereskedőtől vesz? Jogilag az a különbség, hogy utóbbi esetben a keresk. törv. 260. §-a szerint kereskedelmi ügylet jött létre, előbbiben nem; itt tehát a törvény valóban különböztet. De miért tartozzék ugyanazon ügylet más bíróság elé, ha alperes a cipőkereskedő, mintha felperes? Itt magyarázza meg valaki, mi a különbség a két eset közt, miért tartozzék a per más bíróság hatásköre alá, mint a másik.

A mi pedig a költségeket illeti, igaz, hogy az efféle apró perek nem bírják meg a költséget; de ezen a bajon a bíró költségmegállapítási jogának teljes használata által nagyon könnyen segíthet.

Végül hivatkoznak vidéki állapotainkra, pedig épen ezek szólnak leginkább nézetem elfogadása mellett. Ezen helyes

nézet elfogadása mellett az állapot az lesz, hogy a községi bíróság fog itélni azon apró perekben, melyeket a falubeliek egymás közt indítanak, ha ellenben a városi (nagyközségi) kereskedővel van perük, az a járásbírók elé fog tartozni. Hogy ezen megoldás czélszerűtlen vagy helytelen volna, azt nem ismerhetem el; sőt ellenkezőleg azt tartom, hogy ez ma érvényes törvényeink mellett a legjobb megoldás.

A falusi embernek egész életében egy-két apró pere akad és ezt is a községi bíróság ott helyben, ismerve a viszonyokat, embereket, sőt a tényállást is közvetlen tapasztalattól, egészen jól fogja eldönteni. A kereskedő ellenben, ki természetszerűleg gyakrabban kénytelen perelni, rá van utalva a pártatlan, elfogulatlan kir. bíróság jogsegélyére. Ez a felosztás tehát a czélszerűségnek nagyon is megfelel.

Azt az egyetlen ellenvetést, mely ez ellen tehető volna, hogy t. i. a paraszt így néha apró per miatt kénytelen lesz a városba menni, esetleges sürgős munkáját ott hagyva, nem tekinthetem döntőnek. Először nem, mert ezt a nehézséget az ellennézet mellett sem lehet elkerülni és hogy ez ott csak felebbezési eljárásban áll elő, ez a nehézségen mitsem változtat. Másodszor azért nem, mert a bírák, kik a helyi viszonyokkal ismerősök, a tárgyalási határnapokat úgy fogják kitűzni, hogy a paraszt fontosabb munkáiban ne akadályoztassék. A falusi ember pedig úgy fogja intézni dolgát, hogy az idézés napján többi városi teendőit is egyuttal el fogja látni. Ez tehát nem ellenvetés; maga az általam ajánlott fenti felosztása a bírói hatáskörnek, teljesen megfelel érvényben lévő törvényeink szellemének.

Dr. Hirschler Henrik,
budapesti ügyvéd.

A bizonyítékok szabad mérlegelésének egy korlátja.

Az 1868. évi LIV. törvénycikknek a sommás eljárásban hatályból kihelyezett 235. §-a azon intézkedést foglalta magában, hogy ha a bizonyítandó ténykörülményekről csupán az egyik fél bir közvetlen tudomással, a *perben elbadott körülmények tekintetbe vételével* a bíró határozza meg, van-e helye a főeskü általi bizonyításnak.

Ezen rendelkezést bíróságaink úgy értelmezték, hogy a bizonyító félnek csak úgy ítéltető meg a fent idézett szakaszban körülírt egyoldalú főeskü, ha ő állítását legalább is valószínűsíti.¹

A sommás eljárási törvény eredeti javaslata nem tette külön szabályozás tárgyává azon eseteket, melyekben a bizonyítandó tényekről csakis a bizonyító félnek van közvetlen tudomása, mi által az esetek ezen körére nézve is az általános bizonyítási szabályok birtak volna érvényben.

A bíró tehát a 64. §. alapján szabadon mérlegelhetette volna, hogy esküre bocsáthatónak tartja-e az illetőt, bizik-e igazmondásában annyira, hogy az ellenőrzés minden lehetőségére nélkül ítéletét az ő egyoldalú vallomására alapítja.

A képviselőház igazságügyi bizottsága a 96. §-ba a törvénybe is átment szöveget iktatta be, mely idevonatkozólag úgy rendelkezik, hogy a bíróság a bizonyító felet az ellenfél beleegyezése esetén kívül csak akkor bocsáthatja esküre, ha a 64. §. szerint mérlegelendő *oly körülmények forognak fenn, a melyek a bizonyító fél vallomásának valóságát támogatják.*

Az igazságügyi bizottság jelentése a javaslat e kiegészítését a következőképp indokolja: «A felek eskü alatti kihallgatása az u. n. egyoldalú főesküt is helyettesíti. E tekintetben is a bíró hatalmának korlátozása vált szükségessé. Azt a felet, a ki egyedül bir a ténykörülményekről tudomással, vagy esküképességgel, a bíró csak akkor bocsáthatja vallo-

¹ Ezen törvénytárgy mellett ezen egyoldalú főeskü inkább póteskü jellegével birt. Sőt van oly felsőbbbírói határozatunk is, a mely az esetben is megkivánja a valószínűsítést, ha az esküt a bizonyító fél ellenfelének kínálja oda.

másának esküvel megerősítésére, ha nemcsak a vallomás igazsága valószínűsítettik, hanem az a perben kifejtett tényállás és körülmények alapján valónak mutatkozik.

Kétségtelen a törvény szövegéből, valamint a bizottsági jelentésből, hogy a törvényhozó a bizonyító félnek egyoldalú eskü alatti kihallgatását az eddiginél is fokozottabb mérvben akarta cautélákkal körülvenni, a mi azonban a bíró szabad mérlegelési jogának megszorítására vezetett.

Hogy mennyiben volt helyén a «bíró hatalmának korlátozása», azt a gyakorlatból vett példával kísérem meg illusztrálni.

S. L. vidéki szikvizkereskedő a szikviz előállításához szükséges különböző szereket vásárolt 1881-ben egy fővárosi szikvizgyárosnál.

A gyáros meghalt és minden vagyonát a fővárosra hagyta.

A főváros most 12 esztendő múlva beperelte S. L.-t az 1881-ben vásárolt áruk vételáráért. S. L. a tárgyaláson azzal védekezett, hogy ő rögtön az áruk vétele után azok vételárát az eladónak beküldötte. A vételár megfizetéséről semmi nem írásos bizonyíték nincs, mivel ő üzletét még 1881-ben felhagyta, könyveit és levelezését pedig nem volt köteles 12 évig megtartani. Felajánlotta azonban alperes a fizetés tényére nézve egyoldalú főesküjét. Az eljárás bírósága a főesküt mellőzte, mivel alperes az áruk átvételét beismerte, a fizetés tényét pedig nem volt képes «valószínűsíteni». A budapesti kir. tábla ezen ítéletet helyben is hagyta.

Hány és hány peres ügy van, a melyben ez az eset variálódik! Földmivelőket, kisiparosokat perelnek az elévülési határidőn belül, sokszor teljes jóhiszemben, máskor rosszhiszemű számításból és az alperes semmi egyéb bizonyítékot nem produkálhat, mint egyoldalú esküjét, a melynek azonban a bíróságok nem hajlandók hitelt adni.

Ezen esetekre való tekintettel nem tudjuk helyeselni a szabad bírói mérlegelésnek az 1893: XVIII. tcz. 96. §-ában megállapított korlátját.

Véleményem szerint, midőn a bizonyító fél jóhiszeműsége a vallomás nyíltságából, határozottságából, vagy egyéb momentumokból evidens és a másik fél nem tud semmi olyasmit felhozni, a mi a bizonyító fél előadását lerontaná vagy valószínűségét megczáfolná, a bíró a 64. §. alkalmazása mellett megengedheti az egyoldalú vallomás esküvel való megerősítését.

x y.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet magánjogi Értekezlete** mult szombaton tartotta hatodik ülését s a kitűzött kérdések tárgyalását befejezte. A mult számban vázolt vita következőleg fejlődött tovább:

Dr. Baumgarten Károly eltér az előadó véleményétől. Ha a törvény vagy egyéb jogforrás valamely általános szabályt állít fel, mely kétség esetében, illetve ellenkező megállapodás hiányában követendő, akkor az a fél, a ki külön kikötést vitat, azt bizonyítani tartozik. Szóló hosszabb, mindvégig feszült figyelemmel hallgatott előadásban fejti ki álláspontját.

Dr. Nagy Ferencz: Az előtte szólóval szemben mindenképp előtte hangsúlyozza, hogy a szabad bizonyítási rendszer egyáltalában nem érinti a bizonyítási teher kérdését, utóbbi inkább az anyagi jog kiegészítő alkatrésze lévén. Hisz' maga az előtte szóló említett eseteket, melyekben az anyagi jog a bizonyítási teher tekintetében intézkedik. Ezek pedig alkalmazást fognak nyerni, dacára a bizonyítékok mérlegelése körüli változásnak.

Magára a vitakérdésre nézve szóló úgy látja, hogy az előtte szóló és az előadó felfogása között van az igazság. Szerinte elvileg igaza van ugyan az előadónak abban, hogy

nem az alperes köteles a feltételt épügy, mint az időhatározmányt, hanem a felperes a feltétlenséget és határidő nélküliséget bizonyítani, mert alperes úgy tekintendő, mint a ki a felperesi tényállást *tagadja*. Ha azonban a felperesi tényállás megfelel a törvény, vagy a mi ezzel egyenlő, a szokás dispositív rendelkezésének: akkor nem felperes tartozik bizonyítani, hogy a jogügylet ennek értelmében jött létre, hanem ellenkezőleg alperes azt, hogy attól eltérő megállapodás történt. A dispositív rendelkezés fejezi ki azt, a mi a felek között a *normális*, azt, a mi magától értetlik, ha eltérés nem történt. A dolog természetében rejlik tehát, hogy a midőn felperes épen ezt a normális tényállást állítja, nem ő köteles azt bizonyítani, hanem alperes azt, hogy nem ez a rendes, hanem kivételes tényálladék képezi a szerződés tárgyát. Ha ezt el nem ismernők: egyenesen ellentétbe helyeznök magunkat a törvénytől, a mennyiben ugyanis a felperes bizonyítási kötelezettsége folytán az illető dispositív szabály alkalmazása egyszerűen mellőztetnék.

Ennyiben tehát az előtte szólóknak kétségkívül igaza van. De csak ennyiben. Mihelyt azonban úgy áll az eset, hogy a felperes által vitatott tényállás semmiféle dispositív rendelkezésnek nem felel meg, akkor neki azt teljesen be kell bizonyítani, mert ez a tényállás az, a melyből ő a maga jogát lezármasztatja. Az ezzel szembe állított *conditio*, vagy *dies* ezen nem változtathat.

Végül örömet fejezi ki szóló, hogy a magánjogi Értekezletek oly magas színvonalon mozognak s különösen az előtte szóló felszólalása iránt, bár azzal nem ért mindenben egyet, teljes elismeréssel adózik.

Dr. Schwarz Gusztáv előadó ragaszkodik véleményéhez. Az ellenkező nézet arra vezetne, hogy a felfüggesztő feltétel kikötésére nézve is alperest terhelné a bizonyítás.

— **A feltétlenül végrehajthatóság klausulája.** Az 1893. évi XVIII. tcz. 117. §-a szerint tekintet nélkül a felelbezésre végrehajthatóknak nyilváníthatók oly ítéletek, melyekben a marasztalás összege 100 frt készpénzt meg nem halad. Ámde 50 frton aluli ügyekben nincs is felelbezésnek helye a kir. járásbíróságok ítéletei ellen. Kérdés már most, hogy beléveendő-e ezen ügyekben is az ítéletbe a feltétlenül végrehajthatóság klausulája? (*Bírói körökből.*)

— **Az 1893. évi XVIII. tcz. átmeneti intézkedéseire.** Felmerült a gyakorlatban az a kérdés, hogy olyan ügyekben, a melyekben az elsőbíróság 1894 november 1-e előtt jogerős ítéletet hozott, majd igazolási kérvény folytán ezen ítéletet hatályából kihelyezvén, november 1-e után új ítéletet hozott, az ezen ítélet elleni jogorvoslatok a régi vagy az új perjogi törvények szerint ítéltessenek meg. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék a napokban foglalkozott egy ily ügygyel és kimondotta, hogy ily esetben a jogorvoslat a régi törvények szerint történik és ehhez képest a törvényszék az iratokat a budapesti kir. táblához tette át.

— **A községi bíróságoktól felelbeezett bagatell-ügyek.** Azon 20 frton aluli ügyekben, melyek a községi bíróságoktól felelbeztettek a kir. járásbíróságokhoz, felmerült az a kérdés, hogy kimondandó-e a végrehajtás már magában az ítéletben, a mint ezt az 1877. évi XXII. tcz. kívánta, avagy pedig az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ánál fogva ezen tekintetben is ez utóbbi törvény szabályai alkalmazandók, vagyis a végrehajtás csak az 1881. évi LX. tcz.-nek megfelelően előterjesztett kérelemre rendelendő el. Ugyancsak ezzel függ össze azon, Budapesten különösen gyakorlati kérdés is, hogy az ezen ügyekből folyólag felmerülő igényperek mely törvény szerint, mely bíróság előtt indítandók s ha vajon Budapesten ezen igényperekben minden kir. járásbíróság bír-e hatáskörrel, vagy csupán az V. ker. kir. járásbíróság.

— **A polgári törvénykezési rendtartás mai érvényében.** Ily című mű jelent meg a Franklin-társulat kiadásában. Egybeállította és felvilágosító jegyzetekkel ellátta dr.

Frank Sala, ügyvéd. E munka az érvényben levő perjogot szer-
ves összefüggésben adja, úgy hogy alapul az 1868. évi
LIV. tcziket veszi és ebbe illeszti bele a többi perrendtar-
tási törvényeket. A lap egyik oldalán vannak a rendes, má-
sikon a sommás eljárásban érvényben levő szakaszok, míg
azon szakaszok, melyek a lap egész szélességben vannak
nyomva, mindkét eljárási nemre nézve érvényesülnek.
E czélszerű beosztás a könyv kezelhetőségét emeli és meg-
könnyíti az érvényes jog gyors megtalálását.

— **A vádalahelyezés**, különös tekintettel a kötelező
bírói határozat intézményére. Ily czim alatt jelent meg egy
munka, mely a kérdést tüzetesen és helyes szempontból
felfogva tárgyalja. Szerzője a fiatal nemzedék egyik tagja:
Dr. Gál Jenő, a ki e munkájával pár évvel ezelőtt az egye-
temen pályadíjat nyert.

— **Márkus Dezső** «Felsőbíróságaink elvi határozatai»
czimű munkájának I. kiadásából az V. kötet jelent meg
A rövid idő előtt megjelent IV. kötet ezen V. kötetel tar-
talmazza mindazt, a mivel a II. kiadás az első kiadáshoz
képest bővült, úgy hogy az első kiadás tulajdonosának ezen
pótkötetek beszerzésével ugyanazon anyag áll rendelkezésére,
mint a második kiadás tulajdonosának.

— **Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Pri-
vatrecht** czim alatt havi folyóirat jelenik meg dr. Tetéleni
Ármin és dr. Schwarz Izidor szerkesztése alatt, melynek
célja, hogy a magyar jogélet minden nyilvánulását, a tör-
vényhozást, jogi irodalmat és judikaturát a külfölddel meg-
ismertesse. Évi előfizetési ár 10 frt. Az első szám január
hóban jelenik meg. Az előfizetéseket Politzer Zsigmond
könyvkereskedése fogadja el.

Bagatell-bűnügyek a budapesti törvényszék előtt.
Zsarolás miatt volt vádolva egy hitelező, ki adósától 3 frtja
megfizetését követelte. Mikor pedig látta, hogy ez tudni se
akar a fizetésről, az adóst sértő szavakkal illetve és óralán-
czát taszigálta. A kir. ügyész jogos önbíráskodást látva ezen
cselekményben, a vádat elejtette. — Ugyancsak elejtette a
vádat az ügyész azon nő ellen, a ki lefoglalt ruhaneműt ma-
gával vitte Boszniába, indokul hozván fel, hogy a költözkö-
dési szabadság a végrehajtási törvény által nem korlátozható.
Mindkét ügy oly természetű, hogy már a vizsgálat folyamá-
ban be lehetett volna szüntetni az eljárást, ha a bíróság és
ügyészség gondosabban mérlegelte volna az esetet.

— **Felelős-e az ügyvéd fegyelmi az irodában
alkalmazott ügyvédjelölt által szerkesztett beadvány
tartalmáért?** *A temesvári ügyvédi kamara:* Dr. R. Gy. ügy-
véd ellen a lugosi kir. járásbíróság panaszára folyamatba tett
fegyelmi ügyben a további eljárás a kamara ügyészségének
szóval tett indítványával egyezőleg beszünttetetik. *Indokok:*
Miótan panaszolt a lugosi kir. járásbíróshoz beadott és
5479. sz. a. iktatott, ez által pedig a kamarához áttett iga-
zoló nyilatkozatában kijelenti, hogy a neheztelt felfolyamo-
dást nem panaszolt, hanem irodájában alkalmazott segédje
fogalmazta s panaszolt azt tartalmának közelebbi betekintése
nélkül jegyezte ellen, az abban foglalt sértő kifejezéseket,
melyek tudtán kívül csusztak be a bírósági beadványba,
azonban nem osztja, sőt mélyen sajnálja és azokat magáénak
már azért sem vallja, mert a bíróság iránt fennállott jó vi-
szonya megzavarására semmi oka nem volt s így a megsér-
tett bíróságnak a panaszolt által tett eme nyilatkozattal elég-
tétel már szolgáltatva lett s panaszolt további megfenyíté-
sének szüksége ezek szerint többé fen nem forog.

A m. kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határo-
zatának megváltoztatásával, panaszolt ügyvéd ellen az 1887.
évi XXVIII. tcz. 3. §-ában meghatározott fegyelmi vétség
jelenségei miatt a fegyelmi eljárás elrendeltetik és egyide-
jűleg ugyanó vád alá helyeztetik. *Indokok:* F. K. felperesnek
J. J. alperes ellen a lugosi kir. járásbírósnál folyt tulajdoni
igényperében ezen kir. járásbírósnak 10099. sz. a. hozott
végzése ellen panaszolt ügyvéd által alperesek képviselőiben
beadott felfolyamodásában a jelzett ügyben eljáró kir. albiró
ellen panaszolt ügyvéd sértő és tiszteletlen kifejezéseket
használt, mely kifejezésekben az 1887. évi XXVIII. tcz.
3. §-ában meghatározott fegyelmi vétség jelenségei látszanak

fenforogni. És minthogy panaszolttnak azon védekezése, hogy
a kérdéses felfolyamodás tartalma mástól ered, azt W. J.
ügyvédjelölt szerkesztette és azt ő csak ellenjegyezte, figye-
lembe nem jöhet, minthogy az ügyvéd az általa ellenjegye-
zett beadványok tartalmaért minden körülmények közt fele-
lős: az elsőfoku fegyelmi bíróság határozatának megváltoz-
tatásával panaszolt ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás elren-
delendő és mivel vizsgálatra szükség nincs, egyuttal ő vád
alá is helyezendő volt. (1894 november 10. 504. sz. a.)

— **A közel rokon viszony, mint a perköltségek meg-
szüntetésének oka.** *Az ujvidéki kir. járásbíróság:* Szt. Pál
felperest, Szt. Nikola alperes, 157 frt 50 kr. iránt, ellen tá-
masztott keresetével elutasítván, a perköltséget kölcsönösen
megszüntette, tekintettel a közeli rokon viszonyra. (1893. évi
augusztus 31. 7581. sz. a.) — *A szegedi kir. tábla* felperest
mint perveztest a perköltségek viselésében elmarasztalta,
mert egymagában véve a közeli rokonság nem indok a per-
költségek kölcsönös megszüntetésére, egyéb indok pedig elő
nem fordul. (1894 február 5. 10846. sz. a.) — *A m. kir.
Curia:* A kir. tábla erre vonatkozó ítéletét indokaiból helyben-
hagyta. (1894 október 18. 3382. sz. a.)

— **A magyar kereskedelmi csarnok választmányi ülésében**
egy választmányi tag indítványozta, hogy tekintettel
arra, hogy a fővárosi járásbíróságoknál hosszú, néha he-
tekre, sőt hónapokra terjedő tárgyalási határnapok tü-
zetnek ki, e tárgyban az igazságügyminiszterhez megokolt
felterjesztés intéztessék, mert ez állapot által gyakorlatilag
teljesen devalválva van az az előny, a mely az új sommás
eljárásról szóló törvény által a jogkereső közönségnek nyuj-
tatik. Tolnai Lipót dr. választmányi tag, bár pártolja az
indítványt, azt hiszi, hogy gyökeres orvoslás csak akkor lesz
elérhető, ha — mint ezt az igazságügyminiszter különben is
tervezi — a balparti járásbíróságok egyesítetnek és egy
külön keresk. járásbíróság szerveztetik. A választmány az
igazságügyminiszterhez felterjesztést fog intézni azzal a
kérelemmel, hogy addig is, míg a járásbíróságok egyesítése
és egy külön keresk. járásbíróság szervezése létesíthető lesz,
különösen az V. ker. kir. járásbírósnál a bírói létszám szá-
poríttassék.

— **Késedelmes elintézés.** Egy fővárosi járásbíróság-
hoz még f. évi szeptember 8-án beadott panasz folytán máig,
az az december hó 18-ig az idéző végzés sem lett ki-
bocsátva. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti kir. törvényszék esküdtszéki termében**
a folytonos ki- és bejárást a tárgyalás menetét zavarja,
A terem lépcsőzetére és padozatára szőnyeg volna alkalmaz-
andó, és az ajtókat zajtalanul záródó rendszerre átalakítandók
és a terem belsejében az akusztika javítása végett sem ártana
az ajtókra szőnyeget alkalmazni, már csak azért se, hogy
a külső zaj ne hallatszék be. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A Bertillon-féle identifikáció rendszeréről**, melyet
e lapokban többször tárgyaltunk, nagybecsű munka jelent
meg német nyelven. Czime: Das anthropometrische Signa-
lement von Alphons Bertillon. Autorisirte deutsche Ausgabe
von Dr. Sury.

— **Érdekes újítás**, mi most a német egyetemeken divatba
hozatik. A még életbe nem lépett, be sem fejezett magánjogi
kodex felett felolvasásokat kezdenek tartani. Így Bonnban
dr. Landsberg hetenkint 3 órát, Berlinben dr. Beck 4 órát
szentel e tárgynak. Hasonlóan Lipcsében s Göttingá-
ban is. A polgári törvénykönyvvel való foglalkozást jelölül
veszik annak, miszerint a jogtudósok is hiszik már, hogy ezen
oly hosszú időre kinyuló kodifikatio mégis eredményre fog
vezetni.

*A jelen számhoz van mellékelve a fölap tartalommutatója. A mel-
léklet tartalommutatóját egyik januári számhoz csatoljuk.*

*A Magyar Jogászegylet f. hó 30-án (vasárnap) d. e. 10 órakor
évi rendes közgyűlést tart a budapesti ügyvédi kamara helyiségében.
A napirend tárgyai: 1. Az elnök évi jelentése; 2. a számvizsgálók
jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról;
3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyűlés
elő terjesztendő számadások megvizsgálása végett; 4. a legközelebbi
év költségvetésének megállapítása; 5. az évi tagsági díj megállapi-
tása; 6. az alapszabályváltoztatás; 7. eshetőleg egyéb indítványok;
8. az igazgató választmány megválasztása.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)